

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

**IMPACTUL EVOLUȚIEI RELAȚIILOR
INTERNATIONALE ASUPRA MEDIULUI
DE SECURITATE**

***SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ***

- 18-19 NOIEMBRIE 2010, BUCUREȘTI -

Coordonator

dr. Constantin MOȘTOFLEI

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2010**

Comitet științific:

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Dr. Petre DUȚU

Dr. Mirela ATANASIU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IMPACTUL EVOLUȚIEI RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE
ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE. Sesiune anuală
(10; 2010; București)

Impactul evoluției relațiilor internaționale asupra mediului de securitate: a X-a sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională: București, 18-19 noiembrie 2010 / Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate; coord.: dr. Constantin Moștofleu. - București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2010

ISBN : 978-973-663-786-5

I. Moștofleu, Constantin (coord.)

355.4(063)

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- **Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.**

ISBN : 978-973-663-857-2 (varianta online)

CUPRINS

SECȚIUNEA PLENARĂ.....	19
RELAȚIA TRANSATLANTICĂ ȘI PROVOCĂRILE SECOLULUI XXI	
Dr. Gheorghe SAVU	21
INSURGENȚA ȘI CONTRAINSURGENȚA. IMPLICAȚII ASUPRA SECURITĂȚII UMANE	
Dr. Teodor FRUNZETI.....	30
A PASSIVE SMALL STATE OR A LEADING MIDDLE POWER? <i>Reflections on Small Power strategy; the case of Romania</i>	
Dr. Ilias ILIOPOULOS.....	41
IMPACTUL PROVOCĂRILOR ACTUALE ȘI VIITOARE ALE MEDIULUI E SECURITATE ASUPRA ÎNZESTRĂRII ȘI ARHITECTURII DE FORȚE A ARMATEI ROMÂNIEI	
Dr. Virgil BĂLĂCEANU Daniel ARSENE	48
THE IMPACT OF NEW TRENDS IN CONTEMPORARY CONFLICTS ON SECURITY ENVIRONMENT	
Dr. Richard STOJAR	65
NOILE PROVOCĂRI PENTRU MEDIUL DE SECURITATE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA CORELAȚIEI ÎNZESTRARE – DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ. MODALITĂȚI DE ABORDARE EFICACE A PROBLEMELOR EXISTENTE	
Mirel ȚARIUC.....	71
GLOBALIZAREA MANIFESTĂRILOR SOCIALE, VECTOR PROVOCATOR PENTRU MEDIUL DE SECURITATE	
Dr. Olimpiodor ANTONESCU.....	78
COOPERAREA MILITARĂ – FACTOR DETERMINANT ÎN TRANSFORMAREA SISTEMELOR MILITARE	
Dr. Dan GHICA-RADU Dr. Adrian TONEA Florin BARBU.....	90
TERORISMUL INTERNAȚIONAL ȘI ACȚIUNILE LUI DIN SPAȚIUL AERO-COSMIC	
Dr. Ion–Aurel STANCIU Vasile TOADER	99
SECȚIUNEA „EVOLUȚIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ACTUALEI CRIZE GLOBALE”	113
CUM SE AJUNGE DE LA CRIZA DE SECURITATE LA CONFLICTUL ARMAT (VIOLENT)	
Gheorghe BADEA.....	115
DEZVOLTAREA DURABILĂ – UNICA SOLUȚIE VIABILĂ A PROVOCĂRILOR NOULUI MEDIU DE SECURITATE	

Dr.Francisc TOBĂ Luminița GHIȚĂ	133
THE US HEGEMONY AND ITS DECLINE Raluca RĂILEANU	144
REDIMENSIONAREA MEDIULUI DE SECURITATE Dr. Gheorghe Nicolaie RUGINĂ.....	149
INFRASTRUCTURA CRITICĂ, VERIGĂ ÎN LANȚUL ULNERABILITĂȚILOR PENTRU MEDIUL DE SECURITATE Dr. Neculai BONTIC.....	158
INTERESUL GEOSTRATEGIC AL FEDERAȚIEI RUSE ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ Patricia DRĂGAN	166
EVOLUȚII ALE MEDIULUI DE SECURITATE GLOBAL Dr. Florinel IFTODE	176
EUROPA, PRINSĂ ÎN „CLEȘTELE GAZULUI” RUSESC Dr. Florinel IFTODE*	188
NIVELUL INDIVIDUAL DE ANALIZĂ ȘI UTILITATEA ACESTUIA ÎN STUDIUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE Karin MEGHEȘAN Valentin MEGHEȘAN	198
POSSIBILE RECONFIGURĂRI GEOPOLITICE ACTUALE ÎN SPAȚIUL EUROASIATIC Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN	210
ROLUL INFORMAȚIILOR MILITARE ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII REGIONALE – CAZUL ROMÂNIEI Dr. Ilie Ovidiu FRĂȚILĂ	218
DIMENSIUNEA ETNICO-RELIGIOASĂ A TERORISMULUI. MULTIDIMENSIONALITATEA ȘI COMPLEXITATEA FENOMENULUI TERORISM Dr. Ilie PENTILESCU.....	231
CONSIDERAȚII PRIVIND ACTIVITĂȚILE COMANDAMENTELOR STRUCTURILOR DIN FORȚELE TERESTRE PENTRU CONDUCEREA OPERAȚIILOR ÎN VEDEREA GESTIONĂRII SITUAȚIILOR DE CRIZĂ DIN ZONA DE RESPONSABILITATE. PARTICULARITĂȚI ÎN CADRUL OPERAȚIILOR DE SPRIJIN INTERN Mircea FECHETE	243
CARACTERISTICILE ACȚIUNILOR STRUCTURILOR DIN CADRUL ORȚELOR TERESTRE PENTRU PARTICIPAREA LA COMBATerea TERORISMULUI Mircea FECHETE.....	252
CONTRIBUȚIA COMPLEXELOR REGIONALE DE SECURITATE LA DINAMICA POLITICII INTERNAȚIONALE Ciprian IGNAT.....	259

INCIDENTE NUCLEARE ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE – CAZUL COREEA ȘI CRIZA RACHETELOR DIN CUBA	
Ciprian IGNAT.....	271
SECURITATEA - ECOLOGIE SAU RELAȚII INTERNAȚIONALE?	
Dr. Ionel HORNEA.....	280
ECONOMIA ROMÂNIEI ÎN CADRUL ECONOMIC GLOBAL	
Costin HINȚA	293
TRANSFORMĂRI GEOPOLITICE PRODUSE LA NIVEL GLOBAL PRIN REDEFINIREA ALIANȚEI NORD- ATLANTICE	
Mihaela POSTOLACHE	315
INDICATORI AI SECURITĂȚII UMANE	
Viorela Marinela MARIAN	322
DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE – ACTUALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE	
Nicușor MOLDOVAN.....	330
MIGRAȚIE ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE	
Dr. Petre DUȚU.....	341
INTELLECTUAL POTENTIAL, THE MOST EFFICIENT WEAPON OF TERRORISM IN THE 21ST CENTURY	
Cristian-Dan ȘTEFAN.....	353
PARTICIPAREA SCAFANDRILOR DE LUPTĂ LA OPERAȚIILE SPECIALE NAVALE	
Viorel STANCIU Aurel PUICHILIȚĂ.....	359
CONDIȚIILE ȘI FACTORII CARE AU FAVORIZAT RECRUDESCENȚA TERORISMULUI LA NIVEL MONDIAL	
Aurel PUICHILIȚĂ.....	365
ROLUL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE	
Dr. Gheorghe SAMOILESCU	371
POLITICI DE PROTECȚIE SOCIALĂ ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ ECONOMICĂ	
Romeo-Aurelian POPOVICI.....	376
RISC ȘI INCERTITUDINE ÎN EVOLUȚIA MACROECONOMICĂ. MANAGEMENTUL RISCURILOR DIN PERSPECTIVA SECURITĂȚII SOCIALE	
Romeo-Aurelian POPOVICI.....	395
RUSIA ȘI NEO-IMPERIALISMUL ÎN RELAȚIILE EUROPENE	
Ovidiu MIHALACHE.....	404
PROVOCĂRI DETERMINATE DE ÎNCĂLZIREA GLOBALĂ LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE	
Cristina BOGZEANU	410

FENOMENUL VIOLENȚEI ÎN SPAȚIUL PUBLIC CONTEMPORAN Liviu Gabriel GHIȚULEASA Anca-Andreea GHIȚULEASA.....	426
CYBERWAR, PROVOCĂRILE CELUI DE AL V-LEA DOMENIU Cristian MOSORESCU.....	435
FORȚE ȘI MIJLOACE SPECIFICE LUPTEI CONTRATERORISTE ÎN ZONE DE RISC MAXIM, ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ȘI LA RĂZBOI Cornel Șt. IONESCU	445
EFECTE ALE TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ÎN ACTUALUL MEDIU DE SECURITATE – PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN MISIUNILE FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE Dr. Doru TOCILĂ Octavian ANGHEL.....	452
CAPABILITĂȚI PRIVIND COMUNICAȚIILE SATELITARE ALE FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE ÎN ACTUALUL MEDIU DE SECURITATE Dr. Doru TOCILĂ Octavian ANGHEL.....	463
ESENȚA ALGORITMULUI DE PLANIFICARE FOLOSIT ÎN ELABORAREA NOULUI CONCEPT STRATEGIC NATO Cosmin OLARIU	476
SĂRĂCIA ABSOLUTĂ – O AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII UMANE Dr. Alexandru LUCINESCU Dr. Dorel BUȘE	494
MANAGEMENTUL OPERAȚIILOR CURENTE ÎMPOTRIVA INSURGENȚILOR ÎN OPERAȚII CONDUSE DE CĂTRE FORȚE DE COALIȚIE – IRAK Ovidiu PALAGHIA	500
SECȚIUNEA „PROVOCĂRI PENTRU MEDIUL DE SECURITATE”	519
ADAPTAREA PERMANENTĂ A TIPOLOGIEI OPERAȚIILOR ÎN RAPORT CU SCHIMBAREA NATURII CONFLICTELOR – O REALITATE/CERINȚĂ OPERAȚIONALĂ A VIITORULUI Dr. Visarion NEAGOE Dr. Olga DANILA	520
EVOLUTIONS IN YEMEN AND SOME CENTRAL ELEMENTS OF THE IRANIAN FOREIGN POLICY AND GRAND STRATEGY – 2009-2010 Dr. Florin DIACONU	530
PROVOCĂRI ALE MEDIULUI DE SECURITATE CA URMARE A SCHIMBĂRILOR CLIMATICE LA NIVEL GLOBAL ȘI INFLUENȚA ACESTORA ASUPRA MEDIULUI MILITAR Dr. Valeriu NICUȚ	537
IMPLICAREA NATO ÎN MANAGEMENTUL CRIZELOR DIN BĂLCANII DE VEST Cristina GĂLUȘCĂ	547

UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI PROBLEMELE DIN BALCANII DE VEST – SECURITATE ȘI COOPERARE Cristina GĂLUȘCĂ	557
PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN POLITICA CONTEMPORANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE Gabriel ANGHEL	571
DIPLOMAȚIA APĂRĂRII ÎN ZONELE DE CONFLICT Gabriel ANGHEL	579
SECURITATEA UMANĂ – OBIECTIVUL MAJOR AL DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR Roland ENE.....	586
PROBLEMATICA DEFINIRII CRIMINALITĂȚII TRANSFRONTALIERE ȘI TRANSNAȚIONALE DIN PERSPECTIVA EXTINDERII FRONTIERELOR ESTICE ALE UNIUNII EUROPENE CU VECINĂTATEA STATELOR CSI Andryi VOLOSHYN.....	652
SPĂLAREA BANILOR, AMENINȚARE ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE Dr. Sergiu-Bogdan CONSTANTIN.....	658
THE ROLE OF ORGANIZATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE (OSCE) IN SECURITY ACHIEVEMENT BY DEMOCRATIZATION. HUMAN DIMENSION AND THE CONCEPT OF DEMOCRATIC SECURITY Roxana TUDORANCEA Mihai VOICULESCU	666
IMPLICAȚIILE PARTENERIATELOR DINTRE NATO ȘI ȚĂRILE DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ASUPRA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE (Fed. Rusă, Ucraina, Zona extinsă a Mării Negre) Ioan-Nicolae PETRAȘUC Cosmina COVATARIU	682
SECURITY STUDIES ON THE TERROR ABDUCTIONS Aurelian BADULESCU.....	694
EVALUAREA PERSONALITĂȚII TERORISTE ÎN PSIHODIAGNOSTIC ȘI EVALUARE CLINICĂ Cristian DELCEA	701
EVOLUȚII ALE POLITICILOR ȘI STRATEGIILOR DE COMBATERE A CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE Claudiu LAZĂR.....	709
ROLUL CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE Claudiu LAZĂR	721
INFLUENȚE ALE TRATATULUI DE LA LISABONA ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII EUROPENE Mariana Didina MIHAL.....	730
CADRUL JURIDIC AL DESFĂȘURĂRII OPERAȚIILOR UMANITARE SUB EGIDA UNIUNII EUROPENE Mariana Didina MIHAL.....	741

RĂSPUNDEREA STATELOR ȘI A ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE PENTRU PROTEJAREA VICTIMELOR CONFLICTELOR ARMATE	
Ladislau-Levente KOBLE	751
SECURITATEA INTERMESTICĂ ȘI PREFIGURAREA UNEI NOI STRATEGII DE SECURITATE INTERNĂ A UNIUNII EUROPENE	
Sergiu Adrian VASILE	760
APETENȚA UNIUNII EUROPENE PENTRU UN CONCEPT COMUN DE GESTIONARE INTEGRATĂ A FRONTIERELOR EXTERNE	
Sergiu Adrian VASILE	773
FORȚE ȘI MIJLOACE SPECIFICE LUPTEI CONTRATERORISTE ÎN ZONE DE RISC MAXIM, ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ȘI LA RĂZBOI	
Cornel Șt. IONESCU.....	787
SĂ ATACĂM SAU SĂ NU ATACĂM IRANUL - ACEASTA SĂ FIE ÎNTREBAREA? Ambiții asimetrice, realități convenționale și influența acestora asupra jocului geopolitic și militar regional în Orientul Mijlociu	
Monica GHEORGHITĂ.....	794
GEOGRAFIE, GEOPOLITICĂ ȘI GEOSTRATEGIE ÎN ORIENTUL MIJLOCIU EXTINS: IMPLICAREA UNIUNII EUROPENE ÎN REGIUNE ȘI INTERACȚIUNEA CU INTERESELE SUA, FEDERAȚIEI RUSE ȘI CHINEI	
Monica GHEORGHITĂ.....	805
NATO S NEW STRATEGIC CONCEPT 2010-2020 AND ITS IMPACT	
Rodica Alexandra MORARIU.....	817
NATO AND THE FUTURE OF WAR	
Rodica Alexandra MORARIU.....	823
GLOBALIZARE ȘI SECURITATE SOCIETALĂ. CONCEPTE ȘI REALITATE	
Ionelia Valentina MORCOVESCU.....	831
INSTITUȚII ȘI ORGANISME IMPLICATE ÎN GESTIONAREA DIMENSIUNII SOCIETALE	
Ionelia Valentina MORCOVESCU	839
ROLUL OSCE ÎN REALIZAREA SECURITĂȚII EUROATLANTICE	
Aurel URSACHI	852
BRIC – PRINCIPALUL POL DE PUTERE MONDIAL?	
Dr. Dorel BUȘE	
Dr. Alexandru LUCINESCU	860
ASIGURAREA SECURITĂȚII SISTEMULUI INFORMAȚIONAL AL STRUCTURILOR MILITARE NAȚIONALE PARTICIPANTE LA OPERAȚII MULTINAȚIONALE	
Alexandru TATU	868

OPERAȚIONALIZAREA CONCEPTELOR UNIUNII EUROPENE DE LUPTĂ ÎMPOTRIVA TERORISMULUI ȘI CRIMEI ORGANIZATE George ALBU	876
INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE ȘI EVOLUȚIA LOR ÎN CONTEXTUL CRIZEI MONDIALE Dr. Alina Vasilica VOICULEȚ Dr. Emilia IORDACHE Elena-Florentina POPESCU	885
ASPECTE ECONOMICE ȘI JURIDICE ALE APLICĂRII MANAGEMENTULUI INTEGRAT AL FRONTIEREI ÎN ROMÂNIA Dr. Emilia IORDACHE Dr. Alina Vasilica VOICULEȚ Elena-Florentina POPESCU	891
REINTERPRETAREA RĂZBOIULUI: CUM REFORMULEAZĂ TERORISMUL VIZIUNEA NOASTRĂ ASUPRA RĂZBOIULUI (STUDIU DE CAZ: AFGHANISTAN) Ionel RADOVICI	905
DEZVOLTAREA STRATEGIILOR DE PROTECȚIE A INFRASTRUCTURILOR CRITICE ÎN BAZA ANALIZEI RISCURILOR, AMENINȚĂRILOR ȘI VULNERABILITĂȚILOR Cristian CIOBANU	914
SCENARIIM POSIBILE ?! – ADJARIA Dr. Isabela ANCUȚ	924
IMPACTUL CONFLICTELOR ASUPRA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR Irina CUCU.....	933
SECȚIUNEA „ROLUL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE”	938
SCUTUL ANTI – RACHETĂ, COMPONENTĂ SENSIBILĂ A NOULUI CONCEPT STRATEGIC NATO Dr. Nicolae N. ROMAN	940
„CONFLICTE ÎNGHEȚATE” DIN ERA POST SOVIETICĂ. INTEGRAREA REGIONALĂ – O ȘANSĂ PENTRU SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI DIN NAGORNO-KARABAH Dr. Dumitru SESERMAN.....	948
RESPONSABILITATEA DE A PROTEJA – ARGUMENT PENTRU OPERAȚIILE DE SECURITATE UMANĂ Marius PRICOPI Dr. Mihai NEAG	958
FORȚA DE RĂSPUNS PENTRU SECURITATEA UMANĂ Marius PRICOPI Lucian ISPAS	966
COOPERARE ȘI COMPETIȚIE ÎN RELAȚIILE NATO –FEDERAȚIA RUSĂ AFGHANISTAN VERSUS GEORGIA Mirel ȚARIUC.....	970

O PROPUNERE DE CREARE A UNEI AGENȚII DE PREGĂTIRE A PERSONALULUI PENTRU SERVICIUL EUROPEAN DE ACȚIUNE EXTERNĂ (SEAE)	
Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU	976
CÂTEVA CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND REGIMUL JURIDIC AL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE NTERGUVERNAMENTALE	
Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU	985
MANAGEMENTUL SECURITĂȚII INFORMAȚIEI ÎN ORGANIZAȚIILE SOCIETĂȚII BAZATE PE CUNOAȘTERE	
Meda UDROIU	995
RESURSELE ENERGETICE, MIJLOC PAȘNIC DE AMENINȚARE ȘI CONSTRÂNGERE POLITICĂ	
Cătălin URSU	1004
DEZVOLTAREA DOMENIILOR DE MANIFESTARE A CRIMEI ORGANIZATE ȘI INFLUENȚA LOR ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE	
Alin PAHONȚU	
Sorin MIHAI	1026
NECESITATEA CONTROLULUI DEMOCRATIC CIVIL ASUPRA ARMATEI	
Alin PAHONȚU	
Sorin MIHAI	1039
SECURITATEA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII EUROATLANTICE	
Sorin VORNIC	1045
SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE	
Sorin VORNIC	1061
ASPECTE PRIVIND SUPRAVEGHEREA DIN AER A FRONTIEREI DE STAT A ROMÂNIEI	
Vasile MOȚOC	1076
DEZVOLTAREA INFRASTRUCTURII ȘI A PROCEDURILOR NECESARE ÎNDEPLINIRII CERINȚELOR ACQUIS-ULUI SCHENGEN	
Vasile MOȚOC	1086
DEZASTRE CBRN RARE, CU INTENSITATE VARIABILĂ, PENTRU EVENIMENTELE ASIMETRICE (DCBRNRIV-ASIM)	
Dr. Gheorghe VĂDUVA	1093
ELEMENTE DE ASISTENȚĂ PSIHOLOGICĂ A ACȚIUNILOR DINTR-UN TEATRU DE OPERAȚII	
Ramona-Cristina CIOBANU	1104
DREPTURI JUDICIARE ALE MILITARILOR	
Anelis-Vanina ISTRĂTESCU	1115
CONSIDERAȚII ASUPRA RESPECTĂRII DREPTURILOR OMULUI ÎN ÎNCHISORILE MILITARE	
Anelis-Vanina ISTRĂTESCU	1134

TRĂSĂTURI DE PERSONALITATE CE POT GENERA RISCURI ÎN GESTIONAREA INFORMAȚIILOR CLASIFICATE	
Emil DENEANU	1147
STRATEGII CONCEPTUALE PRIVIND FOLOSIREA UNOR INSTRUMENTE JURIDICE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATerea TERORISMULUI PE TERITORIUL NAȚIONAL AL ROMÂNIEI	
Emil DENEANU	1167
ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎNTRE AUDITUL PRACTICAT ÎN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE DIN ROMÂNIA ȘI ALTE MINISTERE ALE PRINCIPALELOR ARMATE NATO ȘI UE	
Gheorghe COTIUGĂ.....	1178
STRATEGII DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A AUDITULUI INTERN ÎN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE	
Gheorghe COTIUGĂ.....	1184
METODOLOGIA DE DESFĂȘURARE A UNEI MISIUNI DE AUDIT AL PERFORMANȚEI	
Marius-Gabriel TOMOIALĂ.....	1191
ROLul actual al auditului intern în sectorul public	
Marius-Gabriel TOMOIALĂ.....	1197
SFÂRȘITUL DREPTULUI ROMÂNESC !?	
Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU	1202
UMANIZAREA DREPTULUI UMANITAR DIN PERSPECTIVA TEORIEI TRADIȚIONALE A DREPTULUI NATURAL A LUI HUGO GROTIUS	
Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU	1215
ABORDAREA COMPREHENSIVĂ A FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN Dr. Lucian STĂNCILĂ	
Dr. Vasile ENE**	1226
SECȚIUNEA „COOPERARE ȘI COMPETIȚIE – IMPACTUL ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE”	1233
MATERIALIZAREA CONCEPTELOR DE SECURITATE ȘI APĂRARE ÎN DOCUMENTELE OFICIALE	
Dr. Constantin MOȘTOFLEI.....	1234
COOPERAREA CIVILI-MILITARI (CIMIC) - O NOUĂ DIMENSIUNE A POLITICII DE SECURITATE A ROMÂNIEI	
Ionel ONICIUC-CORDUBAN	
Ciprian POPESCU	1246
MASHREQ – O REGIUNE STRIVITĂ DE INTERESELE PAN-ISLAMICE ȘI PAN-ARABE	
Ionel ONICIUC-CORDUBAN	
Ciprian POPESCU	1258
INSURGENȚA URBANĂ	
Cristina ROMILA	1274
SISTEME INTELIGENTE DE TRANSPORT: TRANSPORTURILE MULTIMODALE	
Cezar-Mihai PĂRLOG	1288

CRIMINALITATEA ECONOMICO-FINANCIARĂ Ciprian George GÎRLEANU	1298
EVOLUȚIA ȘI ISTORIA TERORISMULUI Dr. Lucian STĂNCILĂ Ciprian George GÎRLEANU	1312
LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ A INTERVENȚIEI DE URGENȚĂ CIVILĂ CA FUNDAMENT JURIDIC AL OPERAȚIILOR UMANITARE ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ Cristina Laura MAIER.....	1322
INSTITUȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE CENTRALE ȘI LOCALE CU ATRIBUȚII ÎN PLANIFICAREA, CONDUCEREA ȘI DESFĂȘURAREA MISIUNILOR UMANITARE ÎN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL INTEGRAT DE GESTIONARE A CRIZELOR Cristina Laura MAIER.....	1328
COOPERARE ȘI COMPETIȚIE PE SPAȚIUL EURASIATIC. STUDIU DE CAZ: ORGANIZAȚIA DE COOPERARE DE LA SHANGHAI Veronica MIHALACHE.....	1338
CORPORATE TRANSNATIONALITY AND MULTINATIONALITY Marinela GEAMĂNU.....	1348
THE IMPACT OF TNC INVESTMENTS ON SMALL-SIZE ECONOMIES` DEVELOPMENT Marinela GEAMĂNU.....	1353
GUVERNANȚA CORPORATISTĂ – EFECTE ASUPRA ECONOMIEI CORPORATE GOVERNANCE – EFFECTS ON THE ECONOMY Ioana-Adriana MURARIU	1358
TEHNICI DE TRANSFER ȘI SUSTRAGERE A PROFITULUI CORPORAȚIILOR Ioana-Adriana MURARIU	1363
CONSIDERAȚII PRIVIND COOPERAREA ÎNTRE STATELE RIVERANE CORIDORULUI VII PANEUROPEAN PENTRU REALIZAREA UNEI DEZVOLTĂRI DURABILE A REGIUNII DUNĂRII Petrică COMAN	1368
COOPERAREA ÎNTRE STATELE RIVERANE PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI ȘI UTILIZARE DURABILĂ A BAZINULUI HIDROGRAFIC AL FLUVIULUI DUNĂREA Petrică COMAN	1375
CRIMINALITATEA ECONOMICO-FINANCIARĂ ÎN ROMÂNIA Dr. Marin DUMITRU Raluca-Ana-Maria DUMITRU	1385
MIJLOACE CU CARACTER JURISDICȚIONAL DE REZOLVARE A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE Corina VÎLCEA.....	1399
CONTROLUL CIVIL DEMOCRATIC AL INSTITUȚIILOR NAȚIONALE CONSTITUȚIONALE SI AL INSTITUȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII Corina VÎLCEA.....	1407

SUA ȘI CHINA ÎNTRE COMPETIȚIE ȘI COOPERARE ÎN INTERIORUL SISTEMULUI INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN	
Alexandru MICUȚARU	1419
LOCUL ȘI ROLUL PERSONALULUI CIVIL ÎN ANSAMBLUL RESURSELOR PROFESIONALIZATE ALE ARMATEI ROMÂNIEI	
Adela VÎLCU.....	1426
TENDINȚE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI. PLATFORMA DE ACȚIUNE DE LA BEIJING. REZOLUȚIA ONU NR.1325	
Adela VÎLCU.....	1435
ROLUL INTERNAȚIONAL AL ROMÂNIEI REFLECTAT ÎN TRANSFERUL LA NIVELUL ARMATEI ȘI SOCIETATEA CIVILĂ	
Catherine PĂVĂLOIU	1448
EVOLUȚIA STRATEGIEI DE SECURITATE NAȚIONALE A STATELOR UNITE ALE AMERICII. ABORDĂRI TEORETICE ȘI PERSPECTIVE	
Dr. Tiberiu TĂNASE	
Mihai Cătălin AVRAM.....	1455
COOPERAREA ÎN DOMENIUL INTELLIGENCE – ULUI ÎN SPAȚIUL EUROPEAN ȘI EUROATLANTIC	
Dr. Tiberiu TĂNASE	
Dr. Ioan Codruț LUCINESCU	1464
GLOBALIZAREA ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA ECONOMIEI ȘI IMPLICIT A CAPACITĂȚII DE APĂRARE	
Mariana TUDOR	1476
COMPONENTA ECONOMICĂ A CAPACITĂȚII DE APĂRARE	
Mariana TUDOR	1486
FORȚA MULTINAȚIONALĂ DE PACE DIN SUD-ESTUL EUROPEI – OPȚIUNE CU VALENȚE EXTINSE PENTRU MEDIUL DE SECURITATE	
Lucian MAFTEI.....	1494
PERFORMANȚĂ ÎN EVALUAREA PERSONALULUI DIN ARMATA SUA	
Dorin EPARU	1501
COOPERAREA LA MAREA NEAGRĂ - PREZENT ȘI PERSPECTIVE	
Toma - Dorel TRUȘCĂ	1506
INFLUENȚA CONFLICTELOR CONTEMPORANE ASUPRA MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE	
Ion PANAIT.....	1513
MEDIUL DE SECURITATE GEOSPAȚIAL ȘI NOUA FIZIONOMIE A RĂZBOIULUI	
Dr. George-Teodor RĂDUICĂ	1538

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE SECURITATE ȘI APĂRARE - UN DECENIU DE ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Originea Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate se regăsește într-un ordin al ministrului apărării naționale din 24.12.1997 privind desființarea, începând cu data de 01.02.1998, a Institutului de Studii Operativ-Strategice și Istorie Militară și înființarea Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, în subordinea Departamentului pentru Politica de Apărare și a Institutului de Studii Strategice, în subordinea Statului Major General. În Ordin se menționa că, referitor la Institutul de Studii Strategice, Statul Major General va prezenta, ulterior, documentele corespunzătoare.

Astfel, după doi ani, printr-un alt ordin al ministrului apărării naționale din 31.10.2000, se preciza că începând cu 01.11.2000 se înființează Centrul de Studii Strategice de Securitate, în subordinea Statului Major General, cu indicativul de unitate militară nr. 02505, structură anexă la Academia de Înalte Studii Militare, care ne asigura locația, dar și rezolvarea problemelor pe linie de personal, finanțe și logistică.

În luna august 2001, toate funcțiile din Centru au devenit de personal civil, iar din octombrie, același an, numărul acestora a fost redus la 20, pentru ca, în prezent să fie de 16.

În anul 2002, prin Hotărâre a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, s-a aprobat Concepția de organizare și funcționare a Universității Naționale de Apărare în a cărei structură organizatorică a fost prevăzut și Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate. Pe baza acesteia, din 01 iunie 2003, prin ordin al ministrului apărării naționale, Centrul a intrat în compunerea Academiei de Înalte Studii Militare, iar la 01 septembrie 2003, odată cu schimbarea titulaturii instituției în Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Securitate a devenit Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS).

Misiunea Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, stabilită prin Hotărârea Consiliului Suprem de Apărare a Țării nr. 61 din 17.07.2002: Centrul ”elaborează studii și asigură documentare științifică pe probleme specifice domeniilor de apărare și securitate pentru ministrul apărării, șeful Statului Major General, secretarii de stat, precum și pentru alte structuri interesate din afara Ministerului Apărării. Desfășoară activități de cercetare științifică, recenzie independentă, analiză și evaluare în sprijinul procesului de învățământ din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, elaborează lucrări științifice în scopul dezvoltării teoriei și practicii militare, asigură consultanță și expertiză în domeniile securității și apărării”.

Prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr.4304 din 20.07.2004, pentru personalul din activitatea de cercetare din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate s-au echivalat funcțiile și gradele de cercetare-dezvoltare dobândite anterior intrării în vigoare a Legii nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-

dezvoltare, iar, în prezent, tot personalul de cercetare, angajat ulterior, este atestat conform prevederilor legii menționate anterior.

În martie 2004, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate a fost evaluat de către o comisie a Consiliului Cercetării Științifice din Învățământul Superior și i s-a eliberat Certificatul nr. 23/CC-B, fiind recunoscut ca Centru de Cercetare, tip B.

În anul 2006, OMCAS a evaluat sistemul de management al calității implementat de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, certificând, pentru perioada 2006-2009, conformitatea acestuia cu cerințele M.Ap.N. NG OMCAS-02.01 și SR EN ISO 9001-2001 (Certificat nr. 308). În continuare, evaluarea s-a făcut în conformitate cu cerințele standardului SR EN ISO 9001:2008/ISO 9001:2008, de către CERTIND, care fiind sub acreditare ESYD (Grecia), a emis, Certificatul nr. 2279/2009, valabil până în 2012, și recunoscut în mod oficial și la nivel internațional.

Primul director al Centrului de Studii Strategice de Securitate fost domnul general de corp de armată dr. Mircea CHELARU, în prezent general (r.), ajutat de un director adjunct, civil (cel care vă vorbește). Organigrama Centrului, care cuprindea peste 55 de funcții, atât de militari cât și de civili, avea prevăzute, ca structuri principale, două secții: cea de Studii Strategice de Securitate și Analiză Militară, al cărui șef a fost domnul colonel, actualmente general-maior (r.) dr. Visarion NEAGOE și cea de Cooperare și Informare, condusă de domnul colonel dr. Alexandru LEORDEAN, în prezent fiind în rezervă.

În cursul anului 2003, funcția de director al Centrului a fost îndeplinită iarăși de un militar, domnul general de brigadă dr. Constantin ONIȘOR, iar din 01.02.2004, pe bază de concurs, funcția de director, civil, este ocupată de CS I dr. Constantin MOȘTOFLEI.

În funcțiile de cercetare științifică i-am avut colegi pe domnii general de brigadă (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA, colonel (r.) dr. Vladimir ZODIAN, colonel (r.) dr. Nicolae DOLGHIN (a fost și director adjunct), colonel (r.) dr. Grigore ALEXANDRESCU (a fost și șef al Secției Studii și Cercetări), colonel (r.) Vasile POPA, colonel (r.) dr. Eugen SITEANU, iar, în prezent, îi am alături pe colonel (r.) CS II dr. Petre DUȚU (și șef al Secției Studii și Cercetări), CS II dr. Alexandra SARCINSCHI (și secretar științific), CS III dr. Cristian BĂHNĂREANU, CS dr. Mihai DINU, ACS Cristina BOGZEANU.

Alături de personalul de cercetare științifică, în Centru a fost și este încadrat personal civil cu studii superioare și medii, a căror activitate se înscrie tot în cea de cercetare științifică. Mă refer la editarea publicațiilor științifice, organizarea manifestărilor științifice, gestionarea relațiilor de colaborare cu instituții similare nouă, din țară și din străinătate, precum și la activitățile specifice de secretariat științific și administrative. Menționez aici pe dr. Mirela ATANASIU, dr. George RĂDUICĂ, dr. Irina CUCU, Doina MIHAI, Mărioara PETRE-BĂJENARU, dar și pe foștii colegi colonel Marian BOGĂȚOIU, căpitan (justiție) Sorina RĂDUICĂ, maior Iulian COSTEA, colonel (r.) Ioan MARICA, colonel (r.) Ioan CERCEL, comandor Florin PANĂ, colonel (r.) Felicia BABOȘ, plutonier major Constantin Viorel GĂINĂ, Corina VLADU (WALKER), Simona DIOJDESCU, Mirela BENE, Alina SUCIU (MACOVEI).

Produsele muncii noastre, în cei 10 ani de activitate științifică, sunt materializate în cărți (24 titluri cu 33 de volume) și 112 broșuri cu studii de cercetare. Acestea li se adaugă publicațiile editate de Centru: 10 anuare „HOMINIS”, 73 buletine „Colocviu

strategic”, 36 numere ale revistei „Impact strategic” care, din 2005, apare și în limba engleză (28 de numere).

Un capitol distinct al activității noastre este reprezentat de organizarea de manifestări științifice. În cei 10 ani de activitate, am desfășurat în fiecare an, în luna noiembrie, o sesiune de comunicări științifice, cu participare internațională (cea de astăzi este cea cu numărul 10) și, în luna mai, un seminar. Din anul 2006, Centrul a răspuns de organizarea și desfășurarea secțiunii „Securitate și apărare” din cadrul Sesiunii anuale de comunicări științifice „Strategii XXI” a Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

În perioada 2002 – 2005, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate a organizat și desfășurat, în teritoriu, anual, câte 2 serii a 3-5 mese rotunde, în colaborare cu comandamentele de mari unități, instituții militare și civile de învățământ superior, consilii județene și primării din garnizoane din toate zonele geografice, pe teme ce vizau aderarea și integrarea României în NATO și Uniunea Europeană și impactul asupra securității și apărării naționale.

În afară de aceste activități am mai organizat, împreună cu alte instituții și organisme neguvernamentale seminarii și mese rotunde pe diferite teme de securitate și apărare.

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate este membru al Consorțiului PfP al Academiiilor de Apărare și Institutelor de Studii de Securitate, are relații de colaborare cu instituții similare din străinătate, atât din state membre ale NATO și UE (18 țări), cât și din state nemembre (10 țări), cu care facem schimb de publicații.

Punctul nostru forte este revista „Impact strategic”, revistă trimestrială care apare în format tipărit, în limba română (din 2001) și în limba engleză (din 2005), dar și în format electronic, fiind disponibilă pe site-ul CSSAS (<http://cssas.unap.ro>), unde am înregistrat peste 129.500 de accesări, începând cu 04.04.2004, dar și în Baze de Date Internaționale recunoscute precum CEEOL (www.cceol.com) unde am înregistrat peste 720 de descărcări de articole din partea unor instituții interesate, ori INDEX COPERNICUS (www.indexcopernicus.com) unde, începând cu 23.02.2009, am înregistrat peste 12.600 vizități de rezumate și peste 6.200 descărcări de articole de către specialiști din 76 țări de pe toate continentele (peste 5200 sunt din SUA).

Micul colectiv al Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, aflat la 10 ani de existență, este hotărât să acționeze pentru creșterea prestigiului pe care l-am atins și contăm și pe sprijinul dumneavoastră, prin materiale destinate publicării în revista și buletinul nostru, ori să participați la manifestările noastre științifice.

Secțiunea plenară

RELAȚIA TRANSATLANTICĂ ȘI PROVOCĂRILE SECOLULUI XXI

Dr. Gheorghe SAVU*

TRANSATLANTIC RELATION AND THE 21ST CENTURY PROVOCATIONS

The transatlantic relationship was, in the last 60 years, one of the main elements of stability of the international system. The international security environment at the beginning of the 21st Century, characterized by the globalization of risks and threats and by the assertion of new centers of power, may bring to discussion the relevance of the transatlantic relationship for the US and its European allies, both from the point of view of defense and/or the promotion of the interests of the transatlantic community, as well as from the point of view of securing international stability.

While the emergence of a multipolar international system is highly probable, the adaptation process within the transatlantic relationship (NATO's transformation, the US-EU and NATO-EU partnership, the bilateral partnership between the US and some European states) and the transatlantic community members' relations with important actors such as the Russian Federation, China, etc., will determine the future roles that the US and Europe will play within the power hierarchy of an international system where cooperation and competition will coexist.

Începutul secolului XXI este marcat de un nivel ridicat de fluiditate strategică și de reconfigurarea raporturilor de putere din cadrul sistemului internațional. Astfel, având în vedere transformările accelerate care au loc în mediul internațional de securitate, ne propunem să abordăm în acest studiu tema rolului viitor al relațiilor dintre SUA și Europa în asigurarea stabilității internaționale. Relația transatlantică va reprezenta, în continuare, elementul central al sistemului internațional din prima parte a secolului XXI? Care ar fi posibilele implicații pe care evoluțiile din interiorul acestei relații le-ar putea avea asupra viitoarei ierarhii de putere la nivel global? Ce efecte ar avea asupra comunității euro-atlantice o posibilă mutare a centrului geopolitic al sistemului internațional spre zona Asiei (China)? Iată numai câteva întrebări care evidențiază necesitatea unei reflecții atente asupra evoluției relației transatlantice la începutul acestui secol.

În cea de-a doua parte a secolului XX, inclusiv după încheierea Războiului Rece, relația transatlantică a reprezentat un element central al stabilității sistemului internațional, fundamentul acesteia fiind constituit de interesele și valorile comune ale SUA și ale aliaților europeni. În prezent, problemele existente pe agenda internațională impun ca la nivelul parteneriatului transatlantic să fie identificate abordări comune, în special în ceea ce privește combaterea terorismului internațional și a proliferării armelor de distrugere în masă, gestionarea relațiilor cu unele state emergente (mai ales, Rusia și China), problema programului nuclear iranian, stabilizarea și reconstrucția Afganistanului, coordonarea politicilor legate de

---

* General-maior conferențiar universitar, profesor asociat invitat, inginer, Director general, Direcția generală de informații a apărării

schimbările climatice, asigurarea securității energetice, depășirea efectelor actualei crize economice internaționale etc.

În opinia noastră, relația transatlantică poate fi abordată prin prisma componentelor sale de securitate, economice și cultural-civilizaționale. Din perspectiva componentei de securitate, care prin intermediul NATO reprezintă esența relației transatlantice, rolul viitor pe care parteneriatul transatlantic îl va juca în politica internațională va depinde atât de realizarea unei perspective strategice comune la nivel transatlantic (determinată, în principal, de percepția riscurilor și a amenințărilor în SUA și Europa, de capacitățile existente în domeniul gestionării crizelor și de modalitatea de definire a modalităților de răspuns față de acestea), cât și de atitudinea/poziția comunității euro-atlantice în raport cu schimbările din mediul internațional de securitate (globalizarea riscurilor și amenințărilor, procesul de afirmare a unor noi centre de putere, neliniaritatea noilor tipuri de conflicte etc.).

Un prim aspect asupra căruia dorim să insistăm are în vedere tendințele din mediul internațional de securitate și influențele acestora asupra relației transatlantice.

Potrivit opiniilor analiștilor politico-militari, principalele caracteristici ale mediului internațional de securitate de la începutul secolului XXI sunt incertitudinea și discontinuitatea. Aceste trăsături sunt generate de o serie de procese și fenomene, precum: complexitatea noilor tipuri de riscuri și amenințări în condițiile coexistenței celor cu caracter asimetric (terorismul transnațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, statele fragile sau eșuate, crima organizată etc.) cu riscurile și amenințările convenționale; multiplicarea actorilor statali și non-statali și creșterea libertății de acțiune a acestora; difuzia puterii (pe verticală și orizontală) la nivelul sistemului internațional în paralel cu afectarea relației directe dintre putere și influență (o putere globală nu mai dispune, în mod obligatoriu, și de o influență globală); reducerea relevanței alianțelor (în calitate de instrumente predictibile de politică externă și de securitate) și creșterea rolului coalițiilor (capacitatea de a crea „coaliții de voință” ad-hoc); relațiile dintre state devin tot mai selective și sunt influențate, tot mai mult, de situații și interese temporare; dificultatea organizării de răspunsuri colective la nivel internațional în scopul contracarării provocărilor globale și regionale; accentuarea competiției strategice la nivel global pentru accesul la resurse energetice; pierderea monopolului Occidentului asupra procesului de globalizare și afirmarea în politica mondială a unor diferite „sisteme de valori și modele de dezvoltare” (creșterea influenței statelor emergente și reducerea atractivității valorilor occidentale la nivel global); relația de interdependență dintre aspectele interne și cele externe ale securității statelor în perioada post- Război Rece.

În același timp, procesele de globalizare și „interdependență competitivă” facilitează reducerea diferențelor de putere dintre statele dezvoltate și cele emergente. În acest sens, devine tot mai larg acceptată ideea că suntem martorii unui transfer de putere economică de la statele occidentale către cele din Asia (China și India, în special), fapt care va determina mutarea centrului geopolitic al lumii spre Est. Astfel, recent, un specialist de talia lui Kissinger a ținut să precizeze că „centrul de greutate al politicii mondiale a părăsit Atlanticul și s-a mutat în Oceanele Pacific și Indian” și, prin urmare, lumea ar urma să devină „mai sudică și mai asiatică”. Acest fapt creează

premisele trecerii de la „momentul unipolar”, caracterizat prin statutul de unică superputere al SUA din ultimii douăzeci de ani, către un sistem multipolar în care ar exista mai multe mari puteri și numeroase centre regionale de putere. Așadar, deși ar urma să rămână (în următorii 20-30 de ani) cel mai important actor al relațiilor internaționale („the strongest single power in the world”, Kissinger) și, totodată, o componentă indispensabilă a oricărui sistem de securitate colectivă, SUA se află într-un declin relativ de putere și vor fi nevoite să practice arta leadership-ului prin partajarea responsabilității cu alți actori importanți pentru asigurarea ordinii globale.

Care va fi evoluția relației transatlantice în condițiile în care SUA vor juca un rol decisiv, dar „mai puțin dominant” în sistemul internațional ? Cât de mult va putea influența Europa relația dintre SUA și China, despre care președintele american B. Obama a declarat că „va modela secolul XXI” ?

Considerăm că apariția unui sistem multipolar de putere implică nevoia de revigorare a relației transatlantice, iar Europa poate și trebuie să joace un rol important în definirea unei lumi multipolare. Din acest punct de vedere, într-o „lume post-americană” (Fareed Zakaria), Europa și SUA trebuie să răspundă la aceste schimbări prin întărirea parteneriatului și a cooperării transatlantice și prin depășirea diferențelor existente la nivelul percepțiilor (relevanța parteneriatului SUA-Europa s-a transformat într-o sursă de controversă, pe ambele maluri ale Atlanticului, mai ales cu prilejul intervenției SUA din Irak din anul 2003) în ceea ce privește eforturile necesare pentru îmbunătățirea relației transatlantice .

O relație transatlantică puternică este esențială pentru realizarea obiectivelor politice și economice ale SUA și pentru menținerea relevanței strategice a aliaților europeni, cu atât mai mult cu cât comunitatea transatlantică dispune de o serie de trăsături unice (ex.: moștenirea istorică comună și o cultură politică comună) care o individualizează în comparație cu alianțele pe care SUA le au cu alte state din diferite regiuni ale lumii. În acest context, formele de cooperare la nivel transatlantic – NATO, parteneriatul SUA-Uniunea Europeană și NATO-Uniunea Europeană, relațiile speciale bilaterale ale unora dintre statele europene cu SUA – ar trebui să asigure atât o mai mare predictibilitate, cât și o coordonare politică și economică mai ridicată în cadrul comunității transatlantice.

În domeniul politicii de securitate și apărare la nivel transatlantic, creșterea coeziunii la nivelul statelor membre NATO ar putea menține rolul central al Europei în cadrul politicii de alianțe a SUA. În acest scop, este necesar ca aliații să aibă o perspectivă comună asupra scopurilor și misiunilor Alianței. Un rol decisiv într-un asemenea demers îl va juca noul Concept Strategic al Alianței (Lisabona 2010). Cel mai probabil, acest document va realiza un echilibru între exigențele securității colective și interesele naționale ale statelor membre. Prin urmare, principalele linii directoare cuprinse în acest document vor sublinia, cu precădere, caracterul fundamental al Articolului 5 al Tratatului Organizației Nord-Atlantice, întărirea solidarității și consensului în cadrul Alianței, creșterea rolului Art. 4 al Tratatului, realizarea unui echilibru între apărarea colectivă și operațiunile „out-of-area” și eficientizarea și flexibilizarea parteneriatelor. De asemenea, abordarea noilor tipuri de amenințări conduce la concluzia că este necesar ca NATO să-și asume o serie de noi

responsabilități, impuse de evoluțiile recente înregistrate în mediul de securitate, cum ar fi cele referitoare la apărarea antirachetă, apărarea cibernetică, combaterea pirateriei maritime și securitatea energetică.

Potrivit recomandărilor cuprinse în studiul realizat de grupul de experți coordonat de fostul secretar de stat al SUA, Madeleine Albright, și publicat în primăvara acestui an, ar fi necesar ca statele membre ale Alianței să agreeze ideea că, în perspectiva anului 2020, cele două imperative majore ale NATO vor fi asigurarea securității tuturor membrilor NATO și angajamentul dincolo de frontierele NATO în scopul diminuării amenințărilor. Astfel, noul Concept Strategic ar urma să evidențieze următoarele sarcini fundamentale ale Alianței: (1) descurajare și apărare; (2) asigurarea securității lărgite a întregii regiuni euroatlantice; (3) managementul crizelor; (4) eficientizarea parteneriatelor. Analiza recomandărilor cuprinse în studiul menționat subliniază ideea potrivit căreia, pentru a rămâne relevantă, NATO trebuie să extindă înțelesul tradițional al apărării colective pentru a putea răspunde amenințărilor secolului XXI. Acest fapt presupune armonizarea percepțiilor aliaților asupra celor mai importante riscuri și amenințări la adresa comunității euroatlantice, a perspectivelor aliaților asupra capabilităților militare și civile necesare și a modalităților de soluționare a crizelor/conflictelor din diferite zone de interes, inclusiv din perspectiva utilizării forței armate.

Menținerea relevanței Alianței Nord-Atlantice va depinde și de rezultatele procesului de transformare (politică și militară) a acesteia. Opinia grupului de experți care a elaborat recomandările privind noul Concept Strategic NATO, potrivit căreia în lipsa unei reforme este probabil ca, în următorii 10 ani, Alianța să apară tot mai puțin în centrul afacerilor globale, este împărtășită și de alți specialiști. De exemplu, Tom Enders, Chuck Hagel și Brent Scowcroft, de la Atlantic Council of the United States, își exprimau, în luna aprilie a.c., teama că NATO ar putea fi lipsită, la acest început de secol, de voința politică necesară pentru asigurarea eficienței avute în secolul trecut. Potrivit experților americani, „Conceptul Strategic 2010 trebuie să încheie odată pentru totdeauna vacanța strategică post-Război Rece a multor state membre și să restabilească un contract clar între toți membrii comunității euroatlantice, prin intermediul căruia toți vor obține securitate în schimbul unei împărțiri echitabile a responsabilităților”. Centrându-se pe necesitatea credibilității militare a Alianței, acești experți afirmă că, pentru prima dată în istoria sa, NATO își va defini rolul într-un context global, fiind astfel necesară „consolidarea angajamentului aliaților referitor la modernizarea forțelor și structurilor Alianței, având în vedere învățămintele desprinse din operațiile multiple ale ultimei decade”.

Menținerea credibilității Alianței Nord-Atlantice presupune și o evaluare realistă a elementelor de natură internă care pot afecta activitatea acesteia. Astfel, perspectivele NATO ar putea fi influențate de o serie de factori care țin de voința politică și de capacitatea operațională a statelor membre de a participa la operațiunile militare desfășurate de aceasta. De altfel, una dintre cele mai complicate probleme cu care se confruntă Alianța constă în diferența de capabilități militare (capabilities gap) dintre SUA și aliații europeni, diferență care este posibil să se accentueze în contextul constrângerilor economice și financiare cu care se confruntă statele europene în

condițiile crizei economice și financiare internaționale. În cazul în care acest trend se va menține, există unele opinii potrivit cărora un condominium SUA-China (G2) ar putea înlocui, în viitor, parteneriatul SUA-Europa în percepția decidenților politici americani, în contextul diminuării atractivității strategice a continentului european. Din acest punct de vedere, un posibil dezinteres al SUA față de NATO ar putea fi, pe termen mediu și lung, cel mai mare pericol pentru viitorul Alianței.

Având în vedere obiectivul de politică externă al SUA de resetare a relației cu F. Rusă și dependența energetică crescută a unor state europene importante față de resursele furnizate de F. Rusă, se poate considera că Moscova are oportunitatea de a juca un rol important în influențarea evoluțiilor din mediul de securitate euroatlantic. În acest sens, raportul grupului de experți privind Conceptul Strategic al NATO susține că este necesară o politică de angajament constructiv și activ din partea NATO și a Rusiei, fără însă ca Moscovei să i se ofere posibilitatea de a afecta hotărârile statelor membre în probleme de interes strategic (raportul consideră că noul Concept Strategic trebuie să fie și un instrument util pentru unificarea perspectivelor aliaților asupra relațiilor cu Rusia și pentru clarificarea intențiilor NATO față de Moscova). În același timp, cooperarea NATO – F. Rusă ar putea fi utilizată și ca un instrument de influențare de către Occident a procesului de transformare din Rusia.

Studiul pe tema revizuirii Conceptului Strategic afirmă că statutul NATO de cea mai puternică alianță politico-militară rămâne neschimbat, dar acest fapt nu este o garanție pentru viitor. Având în vedere aceste considerente, se poate afirma că pentru ca Alianța să rămână, pe termen lung, o sursă esențială de stabilitate, într-o lume caracterizată de incertitudine și impredictibilitate, este nevoie de o recreare a sentimentului solidarității la nivelul comunității transatlantice, pornind de la noile provocări cu care se vor confrunta SUA și aliații lor europeni.

În ceea ce privește cooperarea dintre NATO și UE, aceasta are la bază așa-numitele „acorduri Berlin Plus”, însă acestea au dovedit o utilitate practică limitată, fiind tot mai des întâlnite opinii privind necesitatea revizuirii acestora. Din perspectiva nevoii de aprofundare a parteneriatului NATO - UE, secretarul de stat american, Hillary Clinton, sublinia că SUA „nu consideră UE drept un competitor la adresa NATO, ci apreciem că o Europă puternică este un partener esențial pentru Alianță și SUA”. Această poziție a demnitarului american relevă faptul că atât promovarea intereselor comunității euroatlantice, cât și gestionarea crizelor civile și militare din diferite zone de interes presupun o abordare complexă și implicarea mai multor actori. Astfel, relația dintre NATO și UE poate fi una complementară în condițiile în care NATO nu dispune de întreaga gamă de instrumente necesare pentru gestionarea crizelor. În opinia oficialităților americane, Alianța beneficiază de instrumentele militare necesare soluționării crizelor, în timp ce UE dispune de un set de instrumente adaptate mai bine la situațiile post-conflict (*soft power*). De exemplu, în cazul Balcanilor de Vest (unde NATO s-a implicat militar încă de la mijlocul anilor '90), Alianța este preocupată de crearea condițiilor pentru integrarea europeană a statelor din această regiune, însă aceasta nu se ocupă de probleme precum impunerea legii, buna guvernare sau respectarea drepturilor omului, instrumentele utile în acest sens aflându-se la dispoziția Uniunii Europene. În cazul stabilizării

situației din Afganistan, problemele legate de ordinea publică și dezvoltarea economică necesită, de asemenea, instrumente de care dispun Uniunea Europeană sau ONU și mai puțin NATO.

Dezvoltările generate la nivelul UE în domeniul politicii externe și de securitate, în special la nivelul Politicii de Securitate și Apărare Comună, în urma adoptării Tratatului de la Lisabona (2009), creează cadrul favorabil pentru o mai mare coordonare a celor două organizații (NATO și UE) în probleme de securitate. În acest sens, ar fi de dorit utilizarea mai eficientă a grupurilor comune de lucru deja existente, precum și o creștere a rolului Agenției Europene de Apărare în cooperarea cu NATO în domeniul programelor de înzestrare.

De altfel, autorii raportului privind recomandările pentru noul Concept Strategic, au subliniat ideea că Alianța ar trebui să realizeze o înțelegere cu liderii UE asupra unui plan de reuniuni comune regulate, o comunicare completă între statele majore ale celor două organizații și o coordonare extinsă în ceea ce privește gestionarea crizelor, evaluarea amenințărilor și partajarea instrumentelor avute la dispoziție.

Un impuls deosebit în cooperarea dintre NATO și UE l-ar putea avea armonizarea perspectivelor strategice ale celor două organizații. Astfel, noul Concept Strategic al Alianței (Lisabona 2010) și viitoarea Strategie Europeană de Securitate (sau un viitor Concept Strategic European) vor trebui să reflecte existența unei viziuni comune de abordare a principalelor provocări la adresa sistemului global al secolului XXI. Lipsa unei perspective strategice comune ar putea încuraja, pe de o parte, orientarea interesului SUA către zona Asia-Pacific, și, pe de altă parte, continuarea centrării preocupărilor UE pe politicile de vecinătate, situație care ar putea afecta viitorul relației transatlantice.

După cum am mai amintit, un parteneriat eficient între NATO și UE presupune existența unei relații puternice între SUA și UE. Până în prezent, această relație s-a centrat, cu precădere, pe cooperarea economică. Europa este cel mai important partener în ceea ce privește investițiile externe directe în SUA, cu un procent de 70 % din totalul acestora, în comparație cu 14% provenite din statele din zona Asia-Pacific. Pe de altă parte, între 2000 și 2008 investițiile companiilor americane în China au fost mai mici decât cele efectuate în Belgia, iar aproximativ 2/3 din cheltuielile din domeniul cercetării-dezvoltării ale firmelor americane sunt efectuate în state din Europa (Marea Britanie, Germania, Franța și Elveția au absorbit jumătate din aceste cheltuieli). Prin comparație, totalul investițiilor americane în statele grupului BRIC (Brazilia, Rusia, India și China) au fost echivalente cu cele efectuate de SUA în aceeași perioadă în Germania (investițiile în statele europene au fost de 16 ori mai mari decât în statele grupului BRIC). Un alt exemplu pentru cooperarea economică dintre SUA și UE îl constituie crearea, în anul 2007, a Consiliului Economic Transatlantic, primul pas spre crearea unei piețe transatlantice unificate (Parlamentul European a solicitat ca această piață să devină funcțională până în 2015).

Dacă europenii vizualizează relația SUA – UE mai ales prin prisma evoluțiilor economice, SUA (inclusiv Administrația Obama) apreciază că o dezvoltare a acestei relații presupune și o întărire a „Europei apărării”. Această recunoaștere a necesității

ca Europa să dezvolte, prin intermediul Politicii de Securitate și Apărare Comună, întregul spectru de capacități (atât de tip „soft”, cât și de tip „hard”) necesare pentru asumarea responsabilităților ce-i revin în securitatea internațională, urmărește asumarea unui rol mai important de către UE în probleme de securitate și realizarea unei împărțiri mai echitabile a contribuțiilor specifice cu partenerul american (*burden sharing*), fapt care ar permite dezvoltarea unui parteneriat transatlantic mai echilibrat. În acest sens, președintele american, B. Obama, declara următoarele: „Ne dorim aliați puternici. Nu căutăm să fim patronii Europei. Căutăm să fim parteneri ai Europei”.

Nevoia de capacități militare a europenilor a fost subliniată și de Secretarul american al Apărării, Robert Gates, care aprecia, în cadrul unui discurs ținut la Universitatea Națională de Apărare din Washington (februarie 2010), că interesul redus pentru dezvoltarea acestor capacități și reținerea europenilor față de utilizarea forței militare constituie “un obstacol în obținerea unei securități reale și a unei păci durabile în secolul XXI”. De altfel, există opinii potrivit cărora capacitățile de tip *soft power* ale europenilor ar putea fi tot mai puțin utile în relațiile acestora cu unele dintre noile puteri emergente (F. Rusă, în special), în condițiile în care aceste state tind să perceapă lumea în mod realist, prin prisma jocului de sumă nulă.

Unii experți apreciază că relațiile SUA-UE vor fi marcate, pe termen lung, de existența a două provocări majore. Prima dintre provocări se referă la necesitatea recunoașterii de către europeni a schimbării de conținut a relației transatlantice: aceasta nu se mai referă la ceea ce trebuie să facă SUA pentru europeni (deoarece Europa este un spațiu de securitate relativ stabil), ci mai mult la capacitatea celor două părți de a se sprijini reciproc în probleme de interes comun (ex.: instabilitatea din Orientul Mijlociu, schimbările climatice, managementul crizelor civile, asistența pentru dezvoltare). Cea de-a doua provocare se referă la disponibilitatea/răbdarea SUA de a negocia cu o Uniune Europeană care întâmpină, în continuare, o serie de dificultăți în a se manifesta ca un actor coerent (vor avea europenii voința de a deveni genul de parteneri capabili să conlucreze cu SUA pe întreaga paletă de probleme globale?). Se consideră că statele UE întâmpină o serie de dificultăți în a-și adapta atitudinile, comportamentul și strategiile dobândite în relația cu SUA în ultimii 60 de ani la noile realități, numai că o asemenea situație ar putea determina un interes tot mai redus al SUA pentru europeni.

Din perspectivă americană, unul dintre domeniile de interes în relația cu UE îl reprezintă managementul crizelor civile: SUA nu au abilitatea de a desfășura misiuni civile în timp scurt, în timp ce europenii pot desfășura capacități pe care SUA încă nu le dețin (ex.: echipe de experți juriști, experți în domeniul agricol, instructori pentru forțele de poliție etc.).

Există opinia că problemele cele mai dificile pentru relația transatlantică nu provin de la redefinirea strategiei globale a SUA, ci de la incapacitatea/ritmul lent al guvernelor europene de a înțelege schimbările petrecute la nivel global, fapt care afectează adaptarea relației transatlantice la noile realități. În același timp, coerența statelor europene în relația transatlantică este afectată și de faptul că acestea posedă multiple identități în relația cu SUA: relațiile bilaterale ale fiecărui stat cu SUA (parteneriate strategice, în unele cazuri), calitatea de stat membru NATO și

identitatea de stat UE (care în probleme de politică de securitate și apărare este încă „în lucru”). Pentru depășirea/diminuarea acestei lipse de coerență este necesară remodelarea unor atitudini actuale ale statelor europene.

Pe de altă parte, ar fi necesar ca europenii să ia în considerare pragmatismul Administrației Obama: deschiderea acesteia către cooperarea cu Europa nu este atât de euro-centrică pe cât s-ar fi așteptat mulți europeni; oficialitățile americane sunt dispuse să intensifice cooperarea cu europenii, dar aceștia din urmă trebuie să dovedească că relația transatlantică poate avea o utilitate practică mai mare pentru SUA. Din această perspectivă, relevanța relației transatlantice va depinde în perioada următoare de atitudinea europenilor față de o serie de probleme de interes precum gestionarea situației de securitate Afganistan, reconfigurarea relațiilor cu F. Rusă sau implicarea în soluționarea situației din Orientul Mijlociu.

În concluzie, crearea unei perspective comune SUA – Europa asupra securității transatlantice presupune armonizarea percepțiilor privind principalele riscuri și amenințări, identificarea și prioritizarea intereselor comune și coordonarea resurselor politice, economice și militare necesare pentru asigurarea securității colective și gestionarea relațiilor cu noile mari puteri. Numai în acest mod, comunitatea transatlantică va reuși să atingă coeziunea strategică necesară pentru a deține un rol important în configurația de putere a secolului XXI.

Noul Concept Strategic al NATO va permite reafirmarea Alianței în calitate de principal instrument de coordonare a resurselor militare și a deciziilor politico-militare la nivel transatlantic, în timp ce dezvoltarea parteneriatului SUA – UE va depinde mai mult de coordonarea pozițiilor statelor membre ale Uniunii în probleme de politică externă și de securitate, cooperarea economică dintre cele două părți fiind deja una robustă.

Bibliografie:

- [1] *** *Global Trends 2025. A Transformed World*, National Intelligence Council, 2008.
- [2] *** *NATO 2020. Assured Security, Dynamic Engagement. Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO* (17.05.2010).
- [3] *** *NATO's raison d'être in today's strategic environment*, ISIS Europe, European Security Review, nr. 51, septembrie 2010.
- [4] GOLDGEIER, James M., *The Future of NATO*, Council Special Report, nr. 51, Council on Foreign Relations, 2010.
- [5] HAMILTON, Daniel, BURWELL, Frances (eds.), **Shoulder to Shoulder: Forging a Strategic US-EU Partnership**, Atlantic Council of the United States, 2009.

- [6] HIGGOTT, Richard, *Multi-polarity and Trans-Atlantic Relations: Normative Aspirations and Practical Limits of EU Foreign Policy*, **Garnet Working Paper**, nr. 76, University of Warwick, aprilie 2010.
- [7] KISINGER, Henri A., *Power Shifts and Security*, Keynote Adress, The 8th IISS Global Strategic Review, **Global Security Governance and the Emerging Distribution of Power**, 10.09.2010.
- [8] LINDLEY-FRENCH, Julian, BOYER, Yves, **STRATCON 2010: An Alliance for a Global Century. A Report of the Atlantic Council Strategic Advisors Group (SAG)**, Atlantic Council of the United States, aprilie 2010.
- [9] LUTES, Charles, BUNN, M. Elaine, FLANAGAN, Stephen J., *The Emerging Global Security Environment*, în vol. **Strategic Challenges. America's Global Security Agenda** (Stephen J. Flanagan and James A. Schear eds.), The Institute for National Strategic Studies, National Defense University, 2008.
- [10] NIBLETT, Robin, **Europe: transatlantic relations still drifting**, în vol. **America and a Changed World. A Question of Leadership**, Willey-Blackwell, 2010.
- [11] SHAPIRO, Jeremy, WITNEY Nick, **Towards a Post-American Europe: A Power Audit of EU-US Relations**, European Council on Foreign Relations, 2009.
- [12] ZAKARIA, Fareed, **Lumea postamericană**, Editura Polirom, Iași, 2009.

INSURGENȚA ȘI CONTRAINSURGENȚA. IMPLICAȚII ASUPRA SECURITĂȚII UMANE

Dr. Teodor FRUNZETI*

THE INSURGENCY AND COUNTERINSURGENCY. IMPLICATIONS OVER HUMAN SECURITY

The Iraq and Afghanistan experience have proven the post-war phases, not the war itself, involves the biggest costs, in materials and human lives. The Insurgency/Counterinsurgency are, by definition, long-termed conflicts affecting directly and gravely many peoples' lives from their countries, the human casualties being perhaps the biggest challenges for the international communities' legitimacy and authority to act in the future conflicts.

Introducere

În ziua de astăzi, lumea se vede pusă în fața unei noi provocări, insurgența, care utilizează tactici asimetrice pentru a înfrunța covârșitoarea putere convențională a statelor dezvoltate, în special a SUA. Cu toate acestea, operațiile militare sunt, în linii mari, cam aceleași de la începuturile războaielor și până azi. S-au schimbat doar forțele, mijloacele și acțiunile din cadrul acestor operații. Aceste schimbări sunt cauzate, pe de o parte, de revoluționarea aproape continuă a mijloacelor de luptă și, pe această bază, a conceptelor strategice de ducere a războiului, ca mijloc al politicii și, pe de altă parte, de metamorfozarea intereselor politice și, ca atare, a motivației războiului în plan politic.

Operațiile militare specifice războiului sunt înțelese ca sisteme de acțiuni de mare amploare în teatre, adică în spațiul luptei, care presupun angajare violentă, armată contra armată, scopul lor fiind derivat din războiul de tip clausewitzian, adică distrugerea adversarului sau obligarea lui să capituleze.

Operațiile militare din conflictele și războaiele recente (războaiele din Balcanii de Vest, din Angola, din Somalia, din Afganistan, dintre Iran și Irak, dintre Israel și o parte din țările arabe etc., deși au îmbrăcat forme diversificate, de la operații ofensive sau defensive de mare amploare, la acțiuni specifice gherilei (acțiunile Armatei de Eliberare din Kosovo în 1998), de la operații speciale la operații psihologice, nu au negat modelul de operații creat de Primul și de cel de Al Doilea Război Mondial.

În mod similar, lucrările de strategie apărute în Statele Unite ale Americii, în Franța, în Rusia, ca și numeroasele lecții învățate nu au infirmat conceptul de operații consolidat de-a lungul întregii istorii a războiului, ci doar au reliefat noile tendințe. Noțiunile de - război disproporționat, război de joasă intensitate, intensitate medie și mare intensitate, război de insurgență și, respectiv, război de contrainsurgență – impun, însă, o anumită reconfigurare a operațiilor militare și dotarea lor cu o componentă civilă foarte accentuată, devenind astfel operații civil-militare.

---

* **General-locotenent profesor universitar, Comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

1. Scurt istoric al evoluției insurgenței

Insurgența a luat multe forme de-a lungul timpului, de la lupte pentru independență împotriva puterilor coloniale, până la revolta grupurilor discriminate etnic și religios împotriva rivalilor lor și la rezistența împotriva invadatorilor străini.

Insurgențele și contrainsurgențele au fost o formă comună de război, în special la începutul secolului al XX-lea. Înainte de Primul Război Mondial, insurgențele aveau un caracter conservator și erau în general axate pe apărarea patriei, a monarhiilor tradiționale sau a tradițiilor religioase. De exemplu, în Spania secolului al XIX-lea, revolta împotriva lui Napoleon a subminat puterea Franței și a atras atenția unor gânditori militari precum Clausewitz. Tulburările produse în timpul Primului Război Mondial, și de după aceea, au produs numeroase războaie interne. Troțki și Lenin au preluat puterea în Rusia și apoi au apărât noul regim împotriva contrarevoluționarilor. Preluarea puterii de către bolșevici, în Rusia, a demonstrat o abordare conspirațională în răsturnarea guvernului și a răspândirii mișcării comuniste care a sprijinit și alte „războaie de eliberare națională”. Turbulențele produse de Al Doilea Război Mondial au lansat epoca modernă a insurgențelor și a războaielor interne. Multe mișcări de rezistență împotriva ocupațiilor germane și japoneze au generat un val de insurgențe care a continuat și după ce puterile Axei au fost înfrânte. Astfel că, în timp ce naționalismul lua amploare, puterile imperiale intrau în declin. Alături de filosofii supranaționale ale comunismului, naționalismul a devenit un important factor motivant pentru oameni de a forma guverne care să răspundă mai bine la nevoile lor. Continua dezvoltare a unor tehnologii tot mai eficiente și ușor de mânuit a crescut dramatic puterea de foc de care dispuneau grupările insurgente. În paralel cu aceasta, a crescut și mobilitatea mass-media, care putea să transmită prompt, de la fața locului, imagini ale evenimentelor, atât populației locale, cât și publicului din toată lumea.

Deși insurgențele pure sunt războaie civile, situația devine mai puțin clară când puteri din afară intervin într-un fel sau altul. Deseori, asemenea intervenții s-au concretizat doar sub formă de aprovizionare cu ajutoare materiale sau furnizare de revoluționari de profesie (de exemplu, revoluționarul cubanez Che Guevara în Bolivia), care organizau și disciplinau ceea ce altfel ar fi putut fi ușor de distrus de guvernul de la putere. Intervenția marilor puteri a devenit un loc comun, în speranța de a obține avantaje locale sau regionale, astfel că insurgența putea să joace rolul unei confruntări indirecte între acestea. În secolul al XX-lea, conflictele insurgente au marcat din plin țările lumii a treia și au fost, în principal, rezultatul inechităților politice și economice, combinate cu percepția unor minime oportunități pentru reforme economice și politice. Tipic pentru națiunile în curs de dezvoltare din lumea a treia, este că manifestă o acută discrepanță între sărăcia profundă a majorității populației și bogăția fabuloasă a elitei conducătoare. Mai mult, o clasă mijlocie, care poate fi un factor de stabilitate, este practic inexistentă. Nu de puține ori, aceste zone expuse la mișcările de insurgență s-au aflat în calea sau în apropierea unor importante rute comerciale sau conțin importante zăcăminte de resurse vitale pentru economiile statelor industrializate atrăgând, la un anumit nivel, interesele acestora.

Sfârșitul Războiului Rece a adus un nou val de insurgențe, majoritatea fiind alimentate de motivații etnice și religioase. Odată cu prăbușirea imperiilor în secolul al XX-lea și valul de decolonizare aferent, statele slabe au proliferat, nemaifiind susținute de rivalitățile din perioada Războiului Rece. Aceste viduri de putere au hrănit insurgențele.

Interconectarea și tehnologia informației sunt noi aspecte ale acestui val contemporan de insurgențe. Acum, insurgenții se pot asocia cu alte grupuri aliate, inclusiv organizații criminale și teroriste de oriunde, alăturându-se în organizații pe orizontală care au scopuri comune, dar motivații diferite.

În acest sens, mediul contemporan prezintă un nou tip de insurgență global, reprezentată de Al Qaeda, care caută să transforme lumea islamică și să reordoneze relațiile sale cu restul globului. Asemenea grupuri se hrănesc cu nemulțumirile locale, le integrează într-o ideologie mai largă și conectează conflicte disparate prin comunicații globale, finanțe și tehnologie. În timp ce scara efortului este nouă, nemulțumirile și metodele de susținere a acestora nu sunt. Ca și în alte insurgențe, terorismul, subversiunea, propaganda și războiul deschis sunt uneltele sale. Dar învingerea unui astfel de inamic cere un răspuns de asemenea global pentru a combate rețeaua de resurse interconectate și conflicte care îl susțin.

2. Considerații teoretice

Unii autori arată că, de fapt, insurgența și contrainsurgența, ambele războaie asimetrice, nu sunt altceva decât confruntări primitive (de cele mai multe ori, nejustificate) ale celui slab împotriva celui puternic, în care, datorită faptului că, totdeauna, cel puternic respectă regulile și principiile războiului, normele de drept și întreaga legislație internațională, fiind legat astfel de mâini și de picioare, evident, de către aceste legi, el, cel slab, are, deopotrivă, inițiativa strategică și toate mijloacele pentru a-l pune pe cel puternic într-o situație dificilă, întrucât el nu respectă nimic. Cu alte cuvinte, victimele războiului asimetric ar fi: marile puteri tehnologice și informaționale; marile armate (care nu se pot coborî la atacuri teroriste, la ambuscade etc.); lumea civilizată și democrația; mediul și viața normală a oamenilor. De partea cealaltă, se susține că, nu insurgenții creează arme sofisticate cu care se poate distruge complet civilizația umană, mediul și chiar biosfera, ci marile puteri dominante, civilizația tehnologică și informațională, care a fost totdeauna acaparatoare și agresivă.

În literatura contemporană sunt multe definiții ale termenului de insurgență, revoluție, război de gherilă, terorism și luptă pentru libertate, adeseori utilizându-se acești termeni în mod imprecis. Una dintre definițiile cele mai larg acceptate descrie că: *o insurgență este o mișcare organizată care țintește să răstoarne un guvern constituit prin utilizarea subversiunii sau conflictului armat* (Joint Publication 1-02)¹. Bard O'Neill definește insurgența ca *o luptă între un grup care nu deține puterea și autoritățile de la putere, în care grupul care nu deține puterea folosește în mod*

---

¹ *Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, Department of Defense, Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 2008, p. 268.

*conștient resursele politice și violența pentru a distruge, reformula și susține baza de legitimitate a uneia sau mai multe aspecte ale politicii.*²

De cealaltă parte, *contrainsurgența este acțiunea politică, economică, militară, paramilitară, psihologică și civică luată de către guvern pentru a înfrânge insurgența.*

Aceste definiții sunt un bun punct de plecare, dar ele nu subliniază paradoxul că insurgența și contrainsurgența sunt tipuri distincte de operații. Oricum, ele sunt legate, deși se opun, și sunt două laturi ale unui fenomen care, câteodată, a fost denumit *război revoluționar* sau *război intern*.

În opinia noastră, insurgența este o luptă politico-militară organizată, de lungă durată, menită să slăbească controlul guvernului, să schimbe ordinea socială și să redistribuie puterea din țară sau să se rupă de controlul statului și să formeze o zonă autonomă. Insurgența este întotdeauna o formă de război intern, pe când loviturile de stat și revoluțiile pot deveni un astfel de război dacă nu se ajunge la o rezolvare rapidă. Așa cum denotă numele de *război intern*, acestea sunt în primul rând conflicte din interiorul unui stat, și nu conflicte între state, și toate conțin cel puțin un element de război civil.

Singura posibilă excepție de la această regulă o implică faptul că poate fi denumită *insurgență de eliberare*, atunci când elementele indigene caută să expulzeze sau să răstoarne ceea ce ei percep a fi o ocupație străină sau un guvern de ocupație. O astfel de mișcare de rezistență poate să fie inițiată de un guvern legitim din exil sau de elemente care își asumă un astfel de rol. În ciuda acestui fapt, implicarea unor actori externi, în dese cazuri, nu s-a lăsat mult așteptată. În timpul Războiului Rece, Uniunea Sovietică și Statele Unite au jucat un rol major în astfel de conflicte iar, în zilele noastre, insurgența are un aspect global tot mai pronunțat, sub forma unor organizații transnaționale extremiste ce încearcă să exploateze condițiile interne din mai multe state cu probleme grave. În toate cazurile, totuși, obiectivul pe termen lung, pentru toate părțile implicate, rămâne acceptarea legitimării puterii politice care este punctul central al unei insurgențe. Dacă insurgenții încearcă să răstoarne sau să submineze un guvern sau o autoritate constituită, contrainsurgenții utilizează toate instrumentele puterii naționale pentru a sprijini guvernul și pentru a reinstaura domnia legii implicând astfel aplicarea controlată a puterii naționale în politică, informații, economie, societate, armată și diplomație.

O'Neill structurează șapte tipuri de insurgențe în funcție de obiectivul final și aspectele politice pe care insurgenții le au în vedere:³

Tipuri de insurgență	Obiectiv	Exemplu
Anarhist	Să elimine structurile politice instituționalizate; ei văd relațiile de autoritate ca nefiind necesare și ilegitime	Celulele Negre în Germania
Egalitarian	Să impună un sistem nou bazat pe egalitatea distribuției,	Cărarea Luminoasă

² Bard E. O'Neill, *Insurgency & Terrorism, Inside Modern Revolutionary Warfare*, Brassey's, New York, 1990, p. 13.

³ Bard E. O'Neill, *Insurgency & Terrorism, Inside Modern Revolutionary Warfare*, Brassey's, New York, 1990, p. 17.

(comunist și socialist)	structuri centralizate care să mobilizeze oamenii și transformarea radicală a structurii sociale în cadrul unei comunități politice existente	în Peru
Tradiționalist	Să înlocuiască sistemul politic; valorile pe care le promovează sunt primordiale, iar cele sacre au rădăcini vechi și religioase	Hezbollah în Liban
Pluralist	Să înlocuiască sistemul politic în favoarea unor libertăți individuale	UNITA în Angola
Separatist	Să se retragă din comunitatea politică prezentă și să constituie o comunitate politică nouă și independentă	Tigrii Tamili în Sri Lanka
Reformist	Să obțină autonomie și să redistribuie resursele politice și materiale în cadrul noului sistem politic	Kurzii în Irak
Prezervaționist	Să mențină sistemul politic existent prin utilizarea de activități ilegale împotriva grupurilor independente și autorităților care doresc schimbarea	Asoc. de Apărare a Ulster-ului în Irlanda de Nord

Tablelul 1. Tipuri de insurgență (O'Neill)

Toate aceste tipuri de insurgențe pot, în funcție de mediu și forța insurgențelor să aleagă din câteva tipuri de abordări strategice pentru a-și atinge obiectivele politice. Deși unele tipuri de insurgențe preferă în general o abordare strategică particulară, toate pot fi utile. Toate au fost utilizate de către diferite tipuri de insurgențe de-a lungul istoriei.

O'Neill definește următoarele abordări strategice:⁴

- *Strategia conspiraționistă.* În această strategie un mic grup de conspiratori, foarte disciplinat, formează un partid pentru a exploata nemulțumirile care au îndepărtat de guvern mari segmente de populație. Insurgentii nu caută doar să întoarcă populația împotriva guvernului, ci să o mobilizeze pentru sprijin masiv în cadrul unor demonstrații și greve. Când guvernul nu mai este sigur de loialitatea militarilor și a poliției, guvernul se poate prăbuși în urma unor mari demonstrații de masă.

- *Strategia de război popular prelungit.* Această strategie s-a dovedit a fi una dintre cele mai eficiente, ea luând în calcul că guvernul este într-o poziție superioară de forță și are puține șanse să cadă fără un efort semnificativ și de lungă durată. Victoria poate fi obținută doar de o luptă în mai multe etape, în care guvernul este atacat în zonele în care manifestă slăbiciuni. În prima etapă, se utilizează terorismul politic și se organizează infrastructura insurgențelor. Așadar, obiectivul primar al primei faze este de încheiere a unei structuri și de izolare a guvernului. În faza a doua, se declanșează războiul de gherilă, acțiunea violentă militară silind guvernul să se apere și să militarizeze țara. În ultima fază, războiul convențional mobil este pornit

⁴ Bard E. O'Neill, *Insurgency & Terrorism, Inside Modern Revolutionary Warfare*, Brassey's, New York, 1990, pp. 31-53.

atunci când echilibrul de putere este în favoarea insurgenților și guvernul poate fi înfrânt prin operații militare deschise.

- *Strategia predominant militară.* Această strategie este o variație a strategiei de război popular prelungit și a fost introdusă pentru prima dată de către Che Guevara și Fidel Castro, în Cuba. În loc să aștepte apariția unei stări revoluționare, insurgenții mizează pe accelerarea acestui proces politic prin revolta armată a unui nucleu de luptători de gherilă. Această strategie este mai ușor de inițiat, necesitând mai puțină muncă organizațională, mai puțin sprijin popular la început, cât și mai puțin timp.

- *Strategia urbană.* Această strategie utilizează terorismul în mediul urban pentru a destabiliza societatea și guvernul. Obiectivul este de a scădea credibilitatea guvernului prin declanșarea unei crize generate fie de inactivitatea guvernului, fie de un răspuns mult prea exagerat din partea acestuia. Strategia se folosește de complexitatea, libertatea de mișcare și anonimitatea tipice zonelor urbane. Creșterea populației și urbanizarea fac din strategia urbană strategia viitorului.

Aceste abordări strategice diferite pot fi implementate utilizând mijloace violente sau non-violente sau o combinație a celor două. Deși unele strategii se concentrează mai mult pe mijloace violente, iar altele pe mijloace politice, toate au fost utilizate de-a lungul istoriei. Aceste mijloace au fost sistematizate de O'Neill în tabelul următor:⁵

Non Violență/ Activități Politice	Propagandă	Să influențeze opinia publică națională și internațională și să câștige sprijin național și internațional. Pamflete, apariții în mass-media
		Să influențeze guvernul regional/național. Apariții în mass-media, întruniri, demonstrații de protest
	Organizații	Recrutare de cadre noi, antrenament, colectare de bani, crearea de grupuri
Violență	Terorism	Utilizarea de bombe la întâmplare sau cu obiective precise, răpiri, deturnări și sabotaje
	Război de gherilă	Terorism, mici atacuri de tip „lovește și fugi”, ambuscade asupra unor ținte militare
	Război convențional	Toate operațiile militare cu excepția NBC

Tabelul 2. Mijloacele insurgenților (O'Neill)

Numind utilizarea de tactici teroriste sau de gherilă, neconvenționale, poate fi uneori înșelătoare deoarece acestea au fost abordările comune de-a lungul istoriei. Orice combatant preferă o victorie rapidă, ușoară și fără echivoc, față de o luptă lungă și sângeroasă, așa cum este în cazul insurgenților. Tipul de război dus de insurgenți este în antiteză cu războiul convențional. Forțele militare convenționale au căutat

⁵ *Ibidem*, pp. 126-132.

încontinuu, și în particular, în ultimele două secole, moduri prin care să-și concentreze forțele în timp și spațiu pentru a-și asigura victorii rapide și decisive. Forțele militare insurgente urmează o abordare opusă prin dispersarea în spațiu și trăgând de timp pentru a evita înfrângerea decisivă. În timp ce forțele convenționale încearcă să câștige acționând mai repede decât inamicul poate să reacționeze, forțele insurgente de gherilă caută victoria acționând mai îndelung decât inamicul poate să reacționeze. În timp ce forțele convenționale încearcă să nu ofere inamicului suficient timp, forțele de gherilă pun la încercare răbdarea inamicului, astfel că timpul devine o armă.

Recentele performanțe copleșitoare ale forțelor militare americane în marile operații de luptă au determinat pe mulți oponenți să adopte abordarea asimetrică, SUA deținând supremația în putere de foc și supraveghere. Cei care au încercat un conflict deschis, cum a fost în Panama în 1989 sau Irak în 1991 și 2003, au fost nimiciți în perioade de timp care s-au măsurat în ore sau zile. Dimpotrivă, oponenții care s-au eschivat de la focul direct și de la supravegherea SUA, operând din mijlocul civililor și prin preajma agențiilor de știri (de ex., clanurile somaleze în 1993 și insurgenții irakieni în 2005), au avut mult mai mult succes în îndeplinirea obiectivelor lor. Desigur, că insurgenții recurg și la operații militare convenționale oricând au prilejul să o facă.

Competiția într-un război intern nu este, de cele mai multe ori, dreaptă, iar multe dintre reguli îi avantajează pe insurgenți, de aceea insurgența a și fost (și este) abordarea comună a celor slabi în lupta cu cei puternici. La începutul unui conflict, insurgenții au inițiativa strategică. În timp ce guvernul își pregătește riposta, insurgența devine tot mai puternică și creează tot mai multe probleme în stat. Guvernul existent, în mod normal, are avantajul inițial oferit de resurse, dar acesta este contrabalansat de imperativul păstrării ordinii. Acolo, unde insurgenții reușesc, prin crearea unei stări de haos și de dezordine pretutindeni, guvernul eșuează dacă nu menține ordinea peste tot⁶. Cheltuielile pentru menținerea securității sunt considerabile, acesta fiind un motiv major pentru care războaiele îndelungate sunt foarte greu de susținut de către forțele contrainsurgente, efortul cerând o voință politică fermă și răbdare extremă din partea guvernului, a oamenilor și ale țărilor care oferă asistență.

De asemenea, insurgenții au un avantaj în plus prin faptul că au un spațiu de manevră mai larg în gestionarea mediului de informații. În timp ce contrainsurgenții caută să-și păstreze legitimitatea prin oferirea de informații reale și afirmațiile lor trebuie susținute de fapte pe măsură, insurgenții se pot aventura făcând promisiuni exagerate și arăta defectele guvernului, multe din ele cauzate chiar de ei înșiși. În mod ironic, pe măsură ce insurgenții reușesc să controleze tot mai mari părți ale populației, multe dintre aceste asimetrii se estompează, o contrainsurgență adaptativă exploatănd din plin aceste noi vulnerabilități.⁷

---

⁶ U.S. Department of the Army, *Counterinsurgency*, Army Field Manual 3-24, U.S. Department of the Army, December 15, Washington DC, 2006.

⁷ Idem.

Mijloacele insurgenților	Mijloacele contrainsurgenților
Propagandă, câștigarea sprijinului popular	Relații publice, CIMIC, Psy-ops, controlul populației, reforme politice/sociale
Organizații	Distrugerea organizațiilor insurgente, arestarea membrilor organizației și înlocuirea cu propriile organizații
Terorism	Antiterorism: măsuri defensive pentru a reduce vulnerabilitățile la atacurile teroriste. Contraterorism: măsuri ofensive pentru prevenirea și reacția la actele de terorism
Război de gherilă	Înfrângerea forțelor insurgente, scăderea moralului, distrugerea bazelor și resurselor, contrainformații
Război convențional	Război convențional bazat pe ritm și putere de foc superioare
Sprijin extern	Înteruperea ajutorului extern, izolare

Tabelul 3 Comparație între mijloacele insurgenților și ale contrainsurgenților (O'Neill)

Contrainsurgența nu este o abordare a războiului care poate fi clasificată simplu ca o apărare internă, ea presupunând un spectru complet de operații, ce include operații de stabilitate, ca orice altă campanie. Cursul unei insurgențe presupune variații semnificative în proporția efortului dedicat diferitelor tipuri de operații pentru că nu se pot rezuma doar la uciderea insurgenților.

Dat fiind faptul că insurgenții au inițiativa strategică, contrainsurgența la început este implicată în operații mai mult defensive decât ofensive, iar recâștigarea inițiativei implică operații de stabilitate, rezolvarea cauzelor nemulțumirii societății prin reforme reale sau proiecte de reconstrucție, ori luând diferite măsuri pentru a influența pozitiv susținerea populației, cât și ducerea unor operații de luptă împotriva forțelor insurgente. Pe măsură ce contrainsurgența câștigă teren, operațiile ofensive și defensive devin mult mai echilibrate, iar în final, își reduc importanța comparativ cu operațiile de stabilitate, obiectivul final fiind acceptarea legitimității guvernului de către populație cât și încetarea sprijinului pasiv și activ acordat insurgenților. Centrul de putere al insurgenței și cheia sa este supraviețuirea și dezvoltarea unei infrastructuri politice ce are o temelie profund înrădăcinată în populație. Fără vitalul sprijin popular, sau măcar neutralitate, infrastructura subterană ar fi rapid distrusă și expusă, pentru că i-ar lipsi brațul politic, ar fi golită de aparatul de informații și lipsită de principala sa sursă de putere umană militară și suport logistic. La fel și de cealaltă parte a baricadei, puterea guvernului asediat depinde în ultimă instanță de sprijinul și loialitatea populației, pentru că pe termen lung, nici un guvern nu poate supraviețui fără aprobarea populației și cu atât mai puțin un guvern căruia i se opune o mișcare de insurgență activă și agresivă.

3. Insurgență, contrainsurgență și securitate umană în contextul războiului din Afganistan

În contextul din Afganistan, insurgența se caracterizează a fi o bătălie politico-militară, organizată, și de lungă durată, a militanților anti-coaliție pentru a slăbi controlul și legitimitatea guvernului afgan în timp ce încearcă să-și crească propriul lor control. Puterea politică este punctul central în orice mișcare de insurgență și

astfel acesta trebuie să fie și punctul central al strategiei de contrainsurgență. Punctul central de gravitate pentru contrainsurgență este poporul afgan, sprijinul și acceptul acestuia determinând în ultimă instanță cine va deține puterea politică și cine va controla țara. Ambele părți, atât insurgenții cât și contrainsurgenții sunt într-o strânsă competiție pentru sprijinul populației. Astfel, câștigarea sprijinului poporului afgan este obiectivul strategic al operațiilor de contrainsurgență din Afganistan.

Pentru contrainsurgență, sprijinul populației nu înseamnă doar simpatie și aprobare, ci și participarea activă în lupta împotriva insurgenților. David Galula⁸ împarte populația în trei categorii: minoritatea activă în sprijinul cauzei, majoritatea neutră și minoritatea activă împotriva cauzei. A doua lui lege a contrainsurgenței este ca aceasta să se sprijine pe minoritatea activă care favorizează contrainsurgenții și care va influența majoritatea neutră să elimine și neutralizeze minoritatea care favorizează insurgenții. Obiectivul este separarea insurgenților de populație. A-i izola înseamnă a-i face ineficienți, expuși. Toate eforturile operațiilor de contrainsurgență trebuie să aibă acest obiectiv în minte.

Pagubele colaterale, pierderile de vieți omenești se constituie în cauza numărul unu de fricțiune în această colaborare dintre populație și contrainsurgenți. Orice operație sau acțiune care afectează această relație cu minoritatea favorabilă și majoritatea neutră va avea efecte negative asupra obiectivului strategic.

Insurgenții au marele avantaj asimetric asupra contrainsurgenților în lupta pentru sprijinul popular, deoarece insurgenții trăiesc și se mișcă mult mai liber în mijlocul populației, separarea lor de populație fiind foarte dificilă. Pentru a separa insurgenții de populație, contrainsurgenții trebuie să-și focalizeze operațiile și eforturile în patru arii cheie: securitate, guvernare, servicii și legitimitate. Guvernul trebuie să-și exercite voința și puterea în politică, armată, economie, societate, informații și infrastructură pentru a fi puterea dominantă în aceste domenii cheie. Rezolvarea nemulțumirilor și asigurarea nevoilor de bază ale populației sunt un prim pas pentru a separa și izola insurgenții de populație.

Asigurarea securității este piatra de hotar a operațiilor de contrainsurgență, pentru că grija fundamentală a populației este, în primul rând, pentru securitatea sa fizică împotriva crimei și insurgenței. În Afganistan acest obiectiv este în primul rând o funcție a coaliției forțelor în coordonare cu Armata Națională a Afganistanului (ANA) și Poliția Națională Afgână (ANP). De altfel, pentru SUA, cei trei stâlpi ai strategiei sale de securitate în Afganistan sunt continuarea operațiilor militare, echipe locale angrenate în reconstrucție și echiparea și antrenarea ANA și ANP. Scopul strategiei de securitate este nu doar eliminarea insurgenților din mijlocul populației dar și oferirea unui mediu în care guvernul să poată asigura oamenilor servicii de bază, cum ar fi electricitatea, apa, drumurile, asistența medicală etc. Când o zonă are asigurată securitatea fizică, guvernul afgan este în măsură să rezolve problemele oamenilor și să instituie reforme pozitive și permanente care să fie în avantajul

---

⁸ David Galula, *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*, Praeger Security International, Westport CT, 2006, p. 52.

acestora. Pe măsură ce guvernul avansează în aceste zone, legitimitatea sa crește în ochii populației locale, insurgenții devenind tot mai izolați.

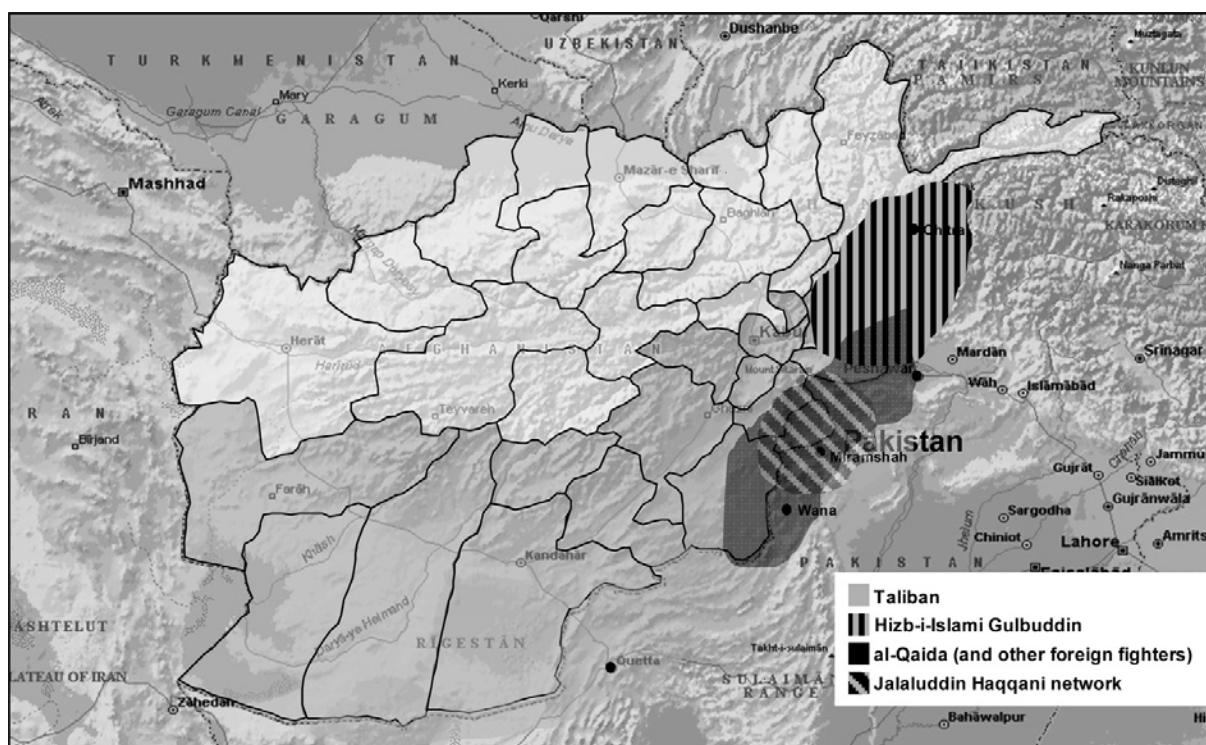

Figura 1. Frontul insurgent afgan⁹

Din păcate, contrainsurgența în Afghanistan s-a dovedit inefficientă în cel puțin două aspecte fundamentale:

-nu a reușit să prevină actele de violență împotriva populației civile de către talibani și de alte elemente ale insurgenței;

-rata mare de victime afgane a subminat sprijinul populației în favoarea prezenței militare străine în țara lor.

Este din ce în ce mai evident că forțele internaționale nu au reușit până acum să protejeze în mod adecvat civilii afgani de amenințarea grupurilor talibane și teroriste. Situația securității în Afghanistan s-a degradat constant de la invazia din 2001, condusă de SUA, până la punctul în care afganii au devenit mai puțin siguri decât erau sub regimul taliban. Este limpede că această creștere a insecurității este un rezultat al intensificării insurgenței talibane care apelează din ce în ce mai mult la atacuri sinucigașe cu bombe și alte tactici teroriste.

Al doilea mod în care doctrina de contrainsurgență a SUA a eșuat, ba chiar s-a dovedit contraproductivă, este numărul mare de victime ca rezultat direct al tacticilor militare americane. Anul 2009 a cunoscut o creștere a civililor uciși de forțele internaționale, 2.412 de victime, o creștere cu 14% față de anul precedent. Numărul de civili uciși a slăbit serios sprijinul pentru prezența militară internațională în ochii publicului afgan, simultan erodând și câștigul pe tărâmul guvernării și economiei, amplificând, în schimb, sprijinul pentru talibani.

⁹ Seth G. JONES, *The Rise of Afghanistan's Insurgency*, *International Security*, 32(4), 2008.

Unul dintre cele mai mari avantaje ale coaliției internaționale în Afganistan de după răsturnarea talibanilor din 2001 a fost faptul că majoritatea afganilor au acceptat necesitatea prezenței militare străine, exprimându-și optimismul că viitorul va aduce o îmbunătățire a calității vieții lor. Oricum, tacticile folosite de forțele militare internaționale, în special de SUA, au rezultat în incidente implicând pierderi umane, în primul rând datorită raidurilor de bombardament, ceea ce s-a dovedit contraproductiv în câștigarea sprijinului și încrederii populației afgane.

Nivelul ridicat al victimelor civile sunt nu doar un indiciu direct al insecurității umane în Afganistan, dar și un factor neliniștitor al posibilelor viitoare violențe. Probabil că cel mai mare impact al victimelor produse de SUA și NATO se reflectă în numărul tot mai mare de recruți ai insurgențelor împotriva căreia luptă. Moartea unui singur civil va determina pe alții să adere la cauza insurgenței, iar acești noi recruți vor contribui la mai multe atacuri împotriva țintelor civile și militare, determinând SUA și NATO să răspundă contribuind astfel la o spirală cumplită a schimburilor de violențe. Rezultă că ignorarea securității umane în cadrul tacticilor aliaților în Afganistan generează un conflict în care contrainsurgenții nu pot câștiga. Importanța securității umane pentru viitorul misiunii internaționale din Afganistan este demonstrată de faptul că noua doctrină a contrainsurgenței adoptate de SUA consideră că protejarea vieții civililor este crucială pentru a putea spera la succes.

Concluzii

Insurgența și, respectiv, contrainsurgența sunt tipurile perfecte de războaie asimetrice care, în zilele noastre, afectează întregul mediu planetar. Și una, și cealaltă – dacă acceptăm că sunt cu adevărat războaie, și nu altceva, de pildă, confruntări în spațiul criminalității, al răzbunării, bătălii pentru putere și influență etc. – sunt războaie continue, cu desfășurări imprevizibile, de la acțiuni de mare amploare, cum a fost, spre exemplu, bombardarea Afganistanului, considerat a fi o bază teroristă, până la gherila irakiană sau la acțiunile sinucigașe ale palestinienilor și fundamentalistilor islamici, cu efecte multiple asupra spațiului, asupra întregului spațiu în toate dimensiunile sale (geofizică, climaterică, terestră, maritimă, aeriană, cosmică, virtuală și cognitivă).

Insurgența și contrainsurgența vor cere, cu siguranță, din ce în ce mai mult și mai presant, noi forțe, noi mijloace și noi tipuri de acțiuni, noi spații, noi sisteme de angajare. Unele vor duce, inevitabil, la fragmentarea marilor entități și a marilor acțiuni strategice, altele, dimpotrivă, le vor amplifica și, poate, le vor unifica. Toate vor acționa, însă, fragmentar, în mozaic și extrem de diversificat, asupra mediului de securitate.

A PASSIVE SMALL STATE OR A LEADING MIDDLE POWER?
Reflections on Small Power strategy; the case of Romania

Dr. Ilias ILIOPOULOS*

UN STAT MIC ȘI PASIV SAU O PUTERE MIJLOCIE EMERGENTĂ?
Reflecții asupra strategiei de mică putre: Cazul României

Small Powers must rely on essentially ambiguous external aid in order to accomplish the basic goal of any state, which is survival. If they have learned anything from history, it is that external support usually arrives late, and that it is given only in expectation of future benefits. Usually, a Small Power has only peripheral control over its own fate. It possesses fewer realistic policy options than a Great Power and its spectrum of choice is more limited. With a small territory, with few resources, and with uncertain friends, it has very little time in which to correct mistakes. Worse, if a Small Power is threatened by a Great Power, or by another Small Power actively supported by a Great Power, or by a bloc of Great and Small Powers, this threat is a total threat to its independent existence. Therefore, decisions cannot be safely delayed. Muddling through is a prerogative granted only to Great Powers. From their part though, Great Powers, historically, tend to avoid formal or permanent alignments or commitments, considering more advantageous to them to maintain full freedom of action. Therefore, at least some Small Powers go on to make considerable efforts to escape the fate of small states by acting as regional Middle Powers: the chose to ally with that Great Power, or Great Power bloc, that seems to be more successful while, at the same time, taking the lead among other Small Powers of the region. Historically, this has been, twice, the case of Romania.

Keywords: international politics, strategy, diplomacy, decision making, Small Powers, Great Powers

Several critical factors may enable a Small Power to assume an increasingly important role in international politics. The breakdown of the European Concert system, particularly after 1890, was especially significant.

---

* Ph.D. from the Ludwig-Maximilian University of Munich, Germany, is the Director of the Department of Political and Strategic Studies, Chair Political and Strategic Studies, of the Baltic Defence College (Tartu, Estonia); he has previously been Professor of Strategy, Geopolitics, International Politics and Euro-Atlantic Institutions at the Hellenic National Defence College (Athens, Greece), and Fellow Instructor, Lecturer or Guest Lecturer at the Hellenic Supreme Joint War College (Thessaloniki), the Naval War College, the Air Force War College, the University of Piraeus, the Ionian University of Corfu, and other higher military and civilian education institutions. He is also a graduate of the U.S. Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs', and the University of Massachusetts' s "U.S. Institute on American Politics and American Political Thought". He is member of the "Arbeitskreis Militaer-Geschichte", the "Verband Deutscher Historiker und Historikerinnen", the "American Military Historian Association", the "U.S. Naval Institute" and the Editorial Board of the NDU "Carol I" edition "Strategic Impact".

As the Great Powers assembled in two opposing alliance systems, the Small Powers were presented with a unique opportunity. If war was imminent, and many assumed it was, minor accretions of strength and the added security of more territory might provide the margin of victory. The prevailing power configuration made the support of various Small Powers seem necessary. As one observer noted, “The wavering allegiance of *Romania*, a matter of slight importance in normal times, assumed great significance because the balance of power in Europe as a whole was so even that a small Balkan state might well bring down the scales on one side or the other.”¹⁰ Of course, this is the one half of the story; the other half is that this “small Balkan state”, **Romania**, had *human resources* of remarkably high quality, a sound *economy*, a first class *military* (including *military education* institutions), and last but not least, marvelous *political and military leaders* – above all King **Carol I**, an excellent statesman and a brilliant strategic mind.

As the solidarity of the Great Powers crumbled, the status of Small Powers rose, and rose far beyond any relationship to their apparent power. No other war, not any previous political configuration, between 1815 and 1914 had offered them this opportunity. Some of them, though clearly not all, were quick to take advantage of the situation, thus becoming beneficiaries of a major structural alteration of the international system – particularly **Romania** succeeded in doing so. The legitimacy of the previous Concert system had been severely undermined anyway, and certain Small Powers, once freed of the constraints of that system, were to prove increasingly reluctant to accept any vestiges of the inferior status it had conferred upon them – here, again, **Romania** can be regarded as the epitome of such self-confidence.

At the eve of WWI, as the two opposing *blocs* of powers developed and the assumption that a general European war was likely became prevalent, the Small Powers began to be increasingly sought as military allies. A Small Power might be able to tip the military balance in a local area, particularly if the opposing Great Powers were equally powerful. It might also facilitate an invasion, or prevent one, by controlling a strategic area. At the very least, it would deprive the other bloc of one potential resource base. These various strategic considerations, buoyed by the traditional notion of equating strength with numbers, led to a struggle among the Great Powers to establish predominance over centrally located Small Powers, particularly those in South-Eastern Europe.

In previous systems, such as the one based on the Vienna Congress, the Small Powers had been rarely sought as either military or political allies. Their influence was virtually null, but so was their responsibility for events. They were not expected to carry part of the burden in maintaining the security of the system. They were merely to keep out of the way. If they did not, they might be neutralized or they might become buffers, but they normally survived, in one form or another. But now the immunity of irrelevance was taken away. By entering the game at the international chessboard, aligning with a Great Power or Great Power bloc, or in

---

¹⁰ Nicholas MANSERGH, **The Coming of the First World War**, Longmans, Green and Co., London, 1949, p. 211.

opposition to it, Small Powers accepted all the implications of that role. The fool weight of choosing unwisely would fall on them, as much as it might on their greater ally. In freely accepting an active role on international politics, in accepting all of the implications of having real choices, the Small Powers gained influence but lost security. The Small Power was gaining influence in response to its willingness to commit itself to fight from the start in a Great Power war. It was sacrificing traditional policy of waiting until the dust began to settle before it made a move. For minor immediate gains, such as its ally's support in a local dispute, it accepted the possibility of fighting in a war in which it could only be the first sufferer. It now became a legitimate target for the other Great Power bloc. Unless its own military strength was very high, or its Great Power ally felt itself strong enough to lend aid beforehand, it was likely to have to rely on its own power to repel the initial attack. And for most Small Powers, the initial attack was also very close to being the final attack.

Since the decision to ally involved so much more for the Small Power, it had to be made with great care. A study of some of the decisions, such as the **Romanian**, indicates that the Small Powers seemed to have some realization of this. There was at least some nostalgia for the days of limited liability.¹¹ Nevertheless, the decision had to be made, for in most cases the probable penalties of nonalignment seemed worse than those of alignment. In other cases, the pressures of the neighboring Great Powers were so strong that some decision was imperative.

A bilateral alliance with a Great Power was almost out of the question once all the Great Powers joined one or the other bloc. Even if possible in a formal sense, substantively it involved a commitment to one of the blocs. Neutrality was attractive, but of limited significance. Successful neutrality required a favorable geographical position *and* a strong army. To only give an example, once the Schlieffen Plan was adopted, an attack on Belgium was inevitable, notwithstanding its neutrality.

In any event, neutrality offered no protection against the victorious coalition. Unless one could be sure that the war would end in some kind of stalemate, it seemed wiser to gamble on choosing the stronger side. Of course, even a correct choice offered little protection against the victorious Great Power, even if it happened to be your own ally. The hope that gratitude and/or satiation will induce the victor to be magnanimous is all that remains. Thus, for all practical purposes only two alternatives were relevant: a multilateral Great Power-Small Power alliance, and a multilateral Small Power alliance.

In theory, a Small Power allied with two or more Great Powers, particularly in a period when there is some tendency to value even minor accretions of strength, is in an advantageous position. By accepting an alliance it obviously relinquishes its opportunities to stand aside during a conflict. Presumably, the advantages outweigh the disadvantages. The Small Power can now play intra-alliance politics much as it previously played (or tried to play) the wider diplomatic game. It may be able to

---

¹¹ R. W. SETON-WATSON, **A History of the Roumanians**, Cambridge University Press, Cambridge, 1934, pp. 361.

influence alliance politics in a favorable direction by playing one ally against another or by making effective use of any right it has won to state benefits from the intrinsic advantages of an unequal multilateral alliance. Some substance can be furnished to these observations by noting several aspects of **Romania**'s position in the Triple Alliance.

Romania, like Belgium, was caught between two hostile Great Powers – Russia and the *Kaiserliche und koenigliche Monarchie*, Austria-Hungary. Alliance with either would expose the **Romanians** to the retaliation of the other. The obvious solution was to seek the support of a third Great Power, in this case Germany.¹² However, once Germany and Austria-Hungary negotiated the Dual Alliance, **Romania** was forced to choose between its Great Power neighbors. Despite the fact that any agreement with Austria-Hungary would inevitably force the **Romanians** to relinquish their demands on Transylvania, which was part of the Empire, they accepted the sacrifice.¹³ The decisive factor which motivated *Bucharest* to opt for Vienna, and not Moscow, was clear. It was not simply the fear of isolation or the impossibility of neutrality, nor Russia's arrogance, "but above all the fact that while Russia had no ally against Austria, the latter now definitely had Germany behind her."¹⁴ **Romania** chose to ally with what clearly seemed to be the stronger side. It was a tactic which, though sanctioned by all the canons of traditional diplomacy, merely increased the imbalance of power; yet, the **Romanians** were too preoccupied with immediate problems to consider the long-range. However, even if they had, the imperatives of immediate security would probably have prevailed.

The **Romanians** expected several perquisites from their decision, not the least of which was support for its demands on Bulgaria, to which its interests turned when the possibility of acquiring Transylvania disappeared. The Central Powers regarded **Romania**'s allegiance as significant. It contributed to Germany's refusal to renew the Reinsurance Treaty after Bismarck's fall, since alignment with both Moscow and *Bucharest* seemed incompatible, given their hostility.¹⁵ The Great Powers continued to offer the **Romanians** both military and diplomatic support up to the outbreak of the war. In the Balkan Wars, the Central Powers supported *Bucharest* despite Vienna's reluctance. The latter favored Bulgaria over Serbia, but was forced to acquiesce in *Bucharest*'s pro-Serb policy.¹⁶ Kaiser Wilhelm felt the **Romanian** alliance was significant enough to justify full support, "even at the risk of temporarily offending Austria."¹⁷

Romania clearly benefited from their alliance choice. It received general protection against Russia as well as local support against Bulgaria. Moreover, it was

---

¹² See William LANGER, **European Alliances and Alignments, 1871-1890**, Alfred A. Knopf, New York, 1950, p. 348 ff.

¹³ L. S. STAVRIANOS, **The Balkans Since 1453**, Rinehart and Company, Inc., New York, 1958, p. 495.

¹⁴ R. W. SETON-WATSON, *op. cit.*, p. 361.

¹⁵ *Ibid*, p. 463.

¹⁶ *Ibid*, p. 450 ff.

¹⁷ *Ibid*, p. 463.

able to operate within the alliance to such an extent that Vienna's hostility was controlled by Berlin's friendship. **Romania** also received some amount of military and economic aid to lighten its load. From the point of view of the Central Powers, the sacrifices noted seemed worthwhile: **Romania's** strategic position in the Balkans, as well as its military and economic strength, were important factors in preventing the Entente from establishing a hostile Balkan League in the area. Especially for Austria-Hungary, this was a significant gain: Vienna very much feared a Balkan League not under its control for, after Ottoman Turkey was eliminated from Europe, the League's gains could only come at the expense of the old Empire.¹⁸ Should war finally come, the retention of **Romania** also opened an alternative route into Russia.

Romania was constrained from taking full advantage of its bargaining position by one obvious fact. If it became too aggressive, or if it ignored the desires of its allies too often, they could always turn elsewhere: The **Romanian** leaders were fully alive to the possibility that if they drew away from the Central Powers, Germany might have to look for other allies in the Near East, and that after a decade of successful penetration in Turkey she might not look in vain.¹⁹

Even in a bipolar situation, in which both sides actively bargained for its support, **Romania** never had *carte blanche*. Both sides had options which were unpalatable to the **Romanians**. Nevertheless, the decision to join the Central Powers seemed to be both wise and profitable, until the completion of the Franco-Russian entente. The full implications of commitment to one side in a bipolar world, and one in which war was hardly proscribed, did not become clear until the years when bipolarity became a recognized fact and war an ever-nearer possibility. Then the **Romanians** recognized that they had to pay a remarkable price for the concessions they had wrung from the Central Powers. They were expected to carry part of the military burden against an overwhelmingly powerful neighbor. The degree to which the **Romanian** leaders persistently sought to dissociate themselves from their two allies in 1913 and 1914 was in direct proportion to their recognition of what that tie implied.

In sum, the multilateral Great Power-Small Power alliance was not an unmixed blessing in a bipolar world. It offered immediate aid in exchange for a commitment of full support in an ensuing Great Power war. Yet, in spite of its obvious dangers, it was probably a sound policy choice for some Small Powers, specifically, those that found themselves within the likely area of the war. On balance, then, the wisest choice may have been to accept the full implications of this fact, choose the stronger side, and eke out as many concessions as possible. The Small Power in such a situation has no real choice between involvement and noninvolvement. It can only hope to influence the terms and nature of some kind of participation.

Small Powers found themselves in a much more difficult position after the First World War. The utility and wisdom of their independence still had to be proved. In

---

¹⁸ Luigi ALBERTINI, **The Origins of the War of 1914**, I, Oxford University Press, London, 1952, p. 492.

¹⁹ *Ibid*, p. 375.

several cases, as in **Romania**'s case, they were faced with real and immediate threats both from within and without their borders or their particular region. Their internal stability was precarious, their economies unsound, and they were unable to count on the assured support of any Great Power if their security was threatened. It was a situation in which something had to be done, but, more critically, it had to be done quickly.

It was thus that a grand strategic concept was developed by **Jonescu**, an outstanding **Romanian** statesman. **Jonescu** desired "contrebalancer le bloc germano-hongrois d' une part, et le bloc russe, d' autre part." The *cordon sanitaire* which he envisaged would have comprised the three *Little Entente* states (Romania, Czechoslovakia, and Yugoslavia) plus Poland and Greece. The result would be an alliance of Small Power capable of maintaining "tous les traités contre toutes les attaques."²⁰ **Jonescu** concluded an article, which had described the nature and extent of the cooperation he foresaw for the Small Powers, by noting that "We considered that these decisions represented the maximum that could be accomplished for the time being, and trusted the future to strengthen the relations between our states."²¹

However, instead of **Jonescu**'s grand strategic concept of a broader coalition of all small powers, or at least of all of them that committed to maintaining the international territorial status quo, another strategic scheme appeared: Beneš' concept of an alliance of much more limited scope and utility. From the point of view of the Czechoslovakian leader, it was necessary to find some grounds to unite the region immediately after the end of the Great War, but that meant that only those states who felt their security threatened from the same source could cooperate closely. The one immediate and perceived threat was Hungarian revisionism. Ipso facto, it became the tie which could unite at least some of the Danubian states.

The solution left much to be desired, but a united, powerful, and antirevisionist Little Entente did provide the Great Powers with a polar star by which they could set their sources in *Mitteleuropa*. It proscribed their intervention; it left Danubian affairs to the Danubians; and it dealt with some of the critical problems of the region. If the Little Entente was not a solution to all the problems of the area, it did at least offer the possibility of solution at some future date. By assuming a concrete and effective form by the summer of 1921, it had met the most critical imperative: it was, that is, a timely alternative to the threat of chaos.

Still, it was **Romania** that proved to be the *spiritus rector* of the Little Entente – most particularly **Titulescu**, the epitome of the status quo, and a marvelous, almost unique example of a Small Power's statesman being impressively successful at the international stage. Analogously, nothing could have signalized the upcoming disruption of the Small Power's Entente more clearly than **Titulescu**'s fall from power in August 1936.

Within only two years, during the Czechoslovakian Crisis and the Munich Conference, the picture had completely changed. Once the Czechs were thrown to the

---

²⁰ Jonescu quoted in Albert MOUSSET, **La Petite Entente**, I, Editions Bossard, Paris 1923, p. 37.

²¹ Robert MACHRAY, *The Little Entente and Its Policies*, **Fortnightly Review**, 1926, pp. 767-778.

wolves, **Comnene**, the **Romanian** foreign minister, seemed to be fully aware of the fact that, as he noted, “it would be *Poland*’s turn next and then that of *Romania*...”, the diplomacy of the latter being no longer represented by a **Titulescu**, but a **Gafencu** – and it is still the man who shapes the office, after all.

Bibliography:

- [1] ALBERTINI, Luigi, **The Origins of the War of 1914**, Oxford University Press, London, 1952.
- [2] CODRESCO, Florin, ***La Petite Entente***, Les Presses Modernes, Paris, 1930.
- [3] MACHRAY, Robert, ***The Little Entente and Its Policies***, **Fortnightly Review**, 1926.
- [4] MANSERGH, Nicholas, **The Coming of the First World War**, Longmans, Green and Co., London, 1949.
- [5] MOUSSET, Albert, **La Petite Entente**, I, Editions Bossard, Paris, 1923.
- [6] LANGER, William, **European Alliances and Alignments, 1871-1890**, Alfred A. Knopf, New York, 1950.
- [7] LUKACS, JOHN A., **The Great Powers and Eastern Europe**, American Book Company, New York, 1953.
- [8] SETON-WATSON, R. W., **A History of the Roumanians**, Cambridge University Press, Cambridge, 1934.
- [9] STAVRIANOS, L. S., **The Balkans Since 1453**, Rinehart and Company, Inc., New York, 1958.
- [10] TOYNBEE, Arnold, **Survey of International Affairs, 1927**, Oxford University Press, London, 1926.
- [11] WIGHT, Martin, ***Eastern Europe*** in: TOYNBEE, Arnold / ASHTON-GWATKIN, FRANK T., **The World in March 1939**, Oxford University Press, London, 1952.

IMPACTUL PROVOCĂRILOR ACTUALE ȘI VIITOARE ALE MEDIULUI E SECURITATE ASUPRA ÎNZESTRĂRII ȘI ARHITECTURII DE FORȚE A ARMATEI ROMÂNIEI

Dr. Virgil BĂLĂCEANU*
Daniel ARSENE**

THE IMPACT OF ACTUAL AND FUTURE SECURITY ENVIRONMENT PROVOCATIONS OVER THE ENDOWMENT AND FORCE ARCHITECTURE OF ROMANIAN ARMY

The Armed Forces Vision calls for a transformation to a force that will provide more strategic flexibility and dominate at every point across the full spectrum of operations. The goal is a force that will be more responsive, deployable, agile, versatile, lethal, survivable, and sustainable than the current force. These characteristics stretch across all of The Armed Forces core competencies including: prompt response, forcible entry operations, and sustained land/air/maritime dominance. Agility is the ability to successfully cope with change.

1. Mediul de securitate

La început de mileniu, lumea a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri, amenințări și pericole. Vechea ordine mondială, bazată pe o logică bipolară - caracterizată de rivalitate și capacitate de anihilare reciprocă a unor blocuri de state - a dispărut, iar tranziția post-bipolară s-a încheiat, în timp ce germenii construcției unei noi arhitecturi globale de securitate ocupă un loc tot mai important în cadrul preocupărilor comunității internaționale.

La nivel global, lumea continuă să rămână puternic conflictuală. Motoarele conflictelor operează atât în domeniul *accesului la resurse, la mecanismele de distribuție a acestora*, cât și în cel al *diferențelor de identitate* de natură etnică, religioasă, culturală sau ideologică. Probabilitatea unui conflict militar de mare amploare este redusă, în timp ce conflictele regionale și cele interne pot fi mai frecvente, iar efectul lor - direct sau cumulat - tot mai greu de controlat.

Mediul de securitate internațional se află într-o rapidă schimbare. Unele schimbări sunt lineare și previzibile, fie că decurg din evoluția obiectivă a mediului de securitate, fie că reprezintă rezultatul unor strategii și programe. Altele au caracter surprinzător, seismic sau de discontinuitate strategică și sunt însoțite de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare și durată.

Proliferarea noilor riscuri și amenințări amplifică aspectele de insecuritate ale mediului global, astfel că, în perspectiva următorului deceniu, ordinea globală va arăta sensibil diferit, în condițiile în care dinamica relațiilor internaționale favorizează

---

* General-maior, Șeful Direcției structuri și planificarea înzestrării, Statul Major General

** Locotenent-colonel

eforturile vizând **construcția unui nou echilibru internațional - capabil să asigure expansiunea și consolidarea libertății și democrației.**

Mediul de securitate este caracterizat, preponderent, de următoarele **tendințe majore**: accelerarea proceselor de globalizare și de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală; convergența rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile și predictibile, însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni; revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaționale, în paralel cu multiplicarea formelor și creșterea ponderii intervenției actorilor nestatali în dinamica relațiilor internaționale.

În această lume complexă, dinamică și conflictuală, confruntarea principală se poartă între valori fundamentale diferite, între democrație și totalitarism, și este determinată de agresiunea majoră a terorismului internațional de sorginte extremist-religioasă, structurat în rețele transfrontaliere, împotriva statelor democratice și a forțelor politice raționale din statele angajate în procesul democratizării..

Globalizarea este principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, creând atât oportunități, cât și noi riscuri și amenințări. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost și nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Securitatea internațională tinde tot mai mult să-și manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conștientă de răspunderile ce îi revin. Principal, globalizarea profilează o șansă reală de dezvoltare economică pozitivă, aptă să creeze prosperitate, dar înscrierea pe această tendință nu este o certitudine garantată pentru fiecare țară; ea depinde de capacitatea statelor de a exploata astfel de oportunități, pentru că, în caz contrar, cel mai mare risc pentru o țară este acela de a rămâne în afara proceselor globalizante pozitive.

În contextul acestei configurații complexe a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de instabilitate și conflict, de sărăcie și frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri și amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securității României. La nivel regional, în Europa centrală, de est și de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate stări de tensiune determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum și de criminalitatea transfrontalieră.

Dizolvarea blocului comunist ca sistem politic și instaurarea democrației, extinderea NATO și a Uniunii Europene, deschiderea frontierelor, intensificarea fluxurilor de persoane, mărfuri, servicii și capital, precum și dezvoltarea tehnologică au creat premise favorabile pentru racordarea noilor democrații la zona de prosperitate și securitate euroatlantică. Pentru România, aceste fenomene, coroborate cu situația sa geopolitică, se constituie în **oportunități strategice** importante. Ele sunt potențate de: apartenența la Alianța Nord-Atlantică; integrarea în spațiul economic, politic, cultural și de securitate al Uniunii Europene; parteneriatul strategic cu S.U.A.; creșterea rolului și a ponderii regiunii Mării Negre în preocupările de securitate și energetice ale Europei; gradul ridicat de interoperabilitate a instituțiilor

de securitate și apărare ale României cu structurile similare din statele membre ale Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene.

2. Riscuri și amenințări

Riscurile și amenințările la adresa securității naționale a României sunt percepute, în principal, din perspectiva posturii de țară membră a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene. În aceste condiții, deși pericolul unui război clasic, al unor agresiuni militare convenționale este foarte puțin probabil, neglijarea unor astfel de riscuri ar putea genera vulnerabilități majore la adresa securității proprii și a capacității de acțiune pentru îndeplinirea obligațiilor internaționale asumate. Se înscriu în această categorie și riscurile ce privesc securitatea și apărarea frontierelor, în condițiile în care segmente importante ale granițelor României reprezintă și frontiera estică a celor două organizații.

În același timp, însă, o serie de amenințări noi, asimetrice, de natură militară sau non-militară, inclusiv cele ce se manifestă sub forma agresiunilor informatice sau informaționale, generate preponderent din mediul internațional, dar și, într-o anumită măsură, de cel intern, tind să sporească sub raportul gradului de pericol și al probabilității de producere și pot afecta grav starea de securitate a cetățenilor români, a statului român sau a organizațiilor din care România face parte. Pericolul creat de astfel de evoluții negative poate fi substanțial potențat în cazul asocierii lor, îndeosebi în condițiile în care granițele dintre amenințările globale și cele regionale, precum și între cele externe sau interne, tind să devină tot mai difuze. În condițiile accelerării proceselor globale și ale dezvoltării tehnologice, când distanțele geografice devin tot mai puțin importante, apariția unor asemenea fenomene negative trebuie descoperite oportun - indiferent de locul unde se produc, iar evaluarea lor trebuie făcută prin prisma caracterului indivizibil al securității globale. În acest context, contracararea lor fermă și eficientă - inclusiv la distanțe mari față de granițele naționale - devine o responsabilitate majoră a unei guvernări responsabile.

Principalele riscuri și amenințări ce pot pune în pericol securitatea națională a României, valorile și interesele sale ca stat membru al comunității europene și euroatlantice sunt:

Terorismul internațional. Terorismul internațional, structurat în rețele transfrontaliere, reprezintă cea mai gravă amenințare la adresa vieții și libertății oamenilor, a democrației și celorlalte valori fundamentale pe care se întemeiază comunitatea democratică a statelor euroatlantice.

Rețelele teroriste internaționale au acces la tehnologia modernă și se pot folosi de transferuri bancare și mijloace de comunicare rapide, infrastructura și asistența oferite de organizații extremiste, suportul criminalității transfrontaliere ori sprijinul regimurilor corupte sau incapabile să guverneze democratic. Caracterul deschis al societăților democratice moderne, ca și modul complex și contradictoriu în care se manifestă diferite aspecte ale globalizării, determină ca fiecare stat în parte, cât și comunitatea internațională în ansamblu, să rămână vulnerabile în fața terorismului internațional. Din această cauză, cooperarea tuturor forțelor democratice pentru

contracararea acestui flagel - inclusiv prin acțiuni comune desfășurate în zonele care generează terorism – a devenit o cerință vitală.

Proliferarea armelor de distrugere în masă. Armele nucleare, chimice, biologice și radiologice constituie o altă amenințare deosebit de gravă sub raportul potențialului de distrugere, în condițiile în care: accesul la astfel de mijloace devine tot mai ușor din punct de vedere tehnologic, iar tentația dobândirii lor sporește amenințător; unele state posesoare dezvoltă noi tipuri de mijloace de luptă, în timp ce se amplifică preocupările pentru perfecționarea mijloacelor de transport la țintă; evoluțiile doctrinare acreditează tot mai frecvent posibilitatea folosirii unor astfel de mijloace în cadrul operațiilor militare; eficiența controlului unor guverne asupra mijloacelor de luptă existente, componentelor în curs de realizare și tehnologiilor de fabricație scade alarmant. Concomitent, scad garanțiile de comportament responsabil al autorităților ce intră în posesia lor, îndeosebi în cazul regimurilor animate de ideologii politice sau religioase extremiste. Riscul de prăbușire sau de evoluție anarhică a unor state posesoare de astfel de arme, autoritatea redusă exercitată de unele guverne asupra structurilor militare, precum și existența unor regiuni aflate în afara controlului statal, favorizează dezvoltarea pieței negre pentru astfel de mijloace.

Conflictele regionale. În pofida evoluțiilor pozitive din ultimul deceniu și jumătate, evoluții care au făcut din Europa un loc mai sigur și mai prosper, arealul strategic în care este situată România este încă bogat în conflicte locale, cu puternice implicații pentru pacea și securitatea regională și europeană. Produs al dezmembrării, mai mult sau mai puțin violente, a unor state multinaționale din zonă, conflictele inter-etnice sau religioase au un puternic substrat politic și reprezintă o amenințare gravă la adresa securității regionale, chiar dacă, în urma unor importante eforturi ale comunității internaționale, majoritatea acestora sunt ținute sub control. Prin numărul lor mare, aceste conflicte - alături de alte stări tensionate, tendințe separatiste, dispute teritoriale și situații de instabilitate prezente în proximitatea României - generează incertitudine, determină irosirea resurselor și perpetuează sărăcia. Ele alimentează, de asemenea, alte forme de violență și criminalitate și favorizează terorismul.

Criminalitatea transnațională organizată reprezintă o amenințare globală în evoluție, care a dobândit capacitatea de a influența politica statelor și activitatea instituțiilor democratice. Aceasta constituie o expresie a proliferării unor fenomene negative care se amplifică în condițiile globalizării, precum și o consecință directă a gestionării ineficiente a schimbărilor politice, economice și sociale profunde care s-au produs în Europa centrală, de est și de sud-est în procesul de dispariție a regimurilor comuniste.

Pe fondul unei astfel de situații, spațiul de interes strategic în care se află România este sursă, zonă de tranzit și destinație a unor activități criminale constând în: trafic ilegal de armament, muniții și explozivi; trafic de narcotice; migrație ilegală și trafic de ființe umane; trafic de produse contrafăcute; activități de spălare a banilor; alte aspecte ale criminalității economico-financiare.

Prin natura și amploarea lor, astfel de activități sunt favorizate de existența conflictelor locale și, la rândul lor, pot favoriza terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, sau pot să contribuie la perpetuarea regimurilor separatiste.

Un rol important în procesul de consolidare a stabilității și securității noilor democrații din Europa centrală, de est și de sud-est revine capacității statelor și a societăților de a promova o *gestiune eficientă a responsabilităților publice*, de a garanta exercitarea responsabilă și eficientă a puterii, în deplin acord cu principiile democrației și cerințele respectării drepturilor omului. Expresia publică a acestor exigențe este *buna guvernare*, domeniu în care în România - ca și în majoritatea statelor din această regiune - s-au înregistrat, în anii care au trecut de la prăbușirea regimurilor comuniste, progrese însemnate. Noile democrații din această regiune continuă, însă, să se confrunte cu numeroase fenomene negative care afectează calitatea actului de guvernare.

În acest context, *guvernarea ineficientă* - efect al deficitului democratic și al corupției instituționale ce se reflectă în manifestări de clientelism politic, ineficiență a administrației publice, lipsă de transparență și de responsabilitate publică, de birocrație excesivă și tendințe autoritariste - subminează încrederea cetățenilor în instituțiile publice și poate constitui o amenințare majoră la adresa securității statelor.

În aria de interes strategic a României, guvernarea ineficientă a pus adesea în pericol exercițiul normal al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și a afectat îndeplinirea obligațiilor internaționale ale unor state - inclusiv a obligațiilor ce vizează protecția identității naționale - generând riscul producerii unor crize cu impact transfrontalier.

Securitatea națională poate fi, de asemenea, pusă în pericol de o serie de *fenomene grave*, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind din mediu sau reflectând degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile. Între acestea se pot înscrie: catastrofele naturale sau alte fenomene geo- sau meteo-climatice grave (cutremure, inundații, încălzirea globală și alte modificări bruște și radicale ale condițiilor de viață); tendința de epuizare a unor resurse vitale; catastrofele industriale sau ecologice având drept consecințe pierderi mari de vieți omenești, perturbarea substanțială a vieții economico-sociale și poluarea gravă a mediului pe teritoriul național și în regiunile adiacente; posibilitatea crescută a producerii unor pandemii.

Riscurile și amenințările la adresa securității naționale pot fi amplificate de existența unor *vulnerabilități și disfuncționalități*, între care următoarele fenomene sunt generatoare de preocupări sau pericole: dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile; tendințele negative persistente în plan demografic și migrația masivă; nivelul ridicat al stării de insecuritate socială, persistența stării de sărăcie cronică și accentuarea diferențelor sociale; proporția redusă, fragmentarea și rolul încă insuficient al clasei de mijloc în organizarea vieții economico-sociale; fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice; infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată; starea precară și eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației; carențele organizatorice, insuficiența resurselor și dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății; organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză; angajarea insuficientă a societății civile în dezbateră și soluționarea problemelor de securitate.

3. Impactul provocărilor actuale și viitoare asupra dimensiunii militare

Dimensiunea militară vizează atât aspectele privind conflictul armat cât și cele specifice, generate de impactul acestuia asupra apărării și securității. De asemenea, în conținutul acesteia se impune analizarea conflictului armat în viitor, precum și realizarea unui echilibru între puterea militară și natura viitoarelor acțiuni de luptă.

Viitorul conflictului armat

Recurgerea la mijloacele și metodele violente letale, pe scară largă, îndreptate asupra populației și infrastructurii rămâne în continuare o ultimă și extremă alternativă de exercitare a puterii. Totuși, la nivelul strategic înalt, puterea militară va continua să fie exercitată prin căi și mijloace economice și diplomatice.

Conflictul armat trebuie să vizeze soluționarea, ca ultimă alternativă a situațiilor de criză interstatale (conflictul interstatal), cele interne (conflictul intern, inclusiv terorismul intern), precum și cele dintre actori non-statali sau alte state agresoare (terorismul internațional).

Istoria globală post-Război Rece a fost marcată de o serie de conflicte, iar tendința acestora rămâne una ascendentă, în special a celor generate de mișcările de independență, separatismul naționalist, precum și de cele generate de dorința unor conducători de a dobândi statutul de superputere. Totuși, aparent, numărul conflictelor interstatale pare să fie într-un declin semnificativ, în special a celor de tipul conflictelor din perioada anilor '70 – '80.

Viitorul conflictului interstatal

Conform previziunilor actuale, frecvența conflictelor interstatale va rămâne scăzută. În sprijinul acestei afirmații se aduc trei argumente. Primul argument, nu se mai dorește reactivarea competiției bipolare sau a războaielor surogat generate de fostele superputeri din timpul Războiului Rece. Al doilea, superioritatea Statelor Unite ale Americii descurajează orice atac strategic îndreptat asupra sa și a aliaților săi, precum și cel îndreptat asupra zonelor de interes ale acestora. Al treilea, deși riscurile apariției unui război interstatal se mențin ridicate datorită costurilor și existenței sistemelor letale de armamente, cu efecte directe asupra securității și stabilității regionale și globale, atitudinea internațională este puternic antirăzboi, susținând sancțiunile împotriva celor ce adoptă sau susțin calea soluționării problemelor prin conflicte armate.

Riscul declanșării unor conflicte deschise rămâne valabil datorită creșterii numărului și a dezvoltării sistemelor letale de armamente, în special a celor de distrugere în masă, precum și a consecințelor apărute în urma interacțiunii dintre globalizare și independența statală.

Viitorul conflictului intrastatal

Conflictele intrastatale rămân valabile și, poate, vor crește în intensitate datorită efectelor globalizării, a conflictelor culturale, a ineficienței guvernării, precum și a tendințelor iredentiste manifestate de către grupurile/grupările active, naționaliste și separatiste, cu accente șovine.

Actorii non-statali

Voința și capacitatea actorilor non-statali de a genera efecte strategice negative și de a acționa pe plan internațional are, în continuare, o tendință ascendentă,

manifestându-se prin terorismul internațional. Acțiunile teroriste au devenit mult mai extinse, mai violente, duse până la extrem, căpătând un caracter internațional și autonom. Forțele armate continuă să-și amplifice rolul în dezvoltarea și extinderea acțiunilor de combatere a terorismului, atât pe plan intern cât și extern, vizând în principal împiedicarea activității sau distrugerea organizațiilor/celulelor teroriste și asigurarea asistenței necesare statelor pe teritoriul cărora există sau acționează acest tip de organizații.

În prezent, forțele armate sunt angajate direct într-o gamă de acțiuni comune/coalitii cu actorii non-statali sau indirect, prin acordarea de asistență unor agenții/organizații ce acționează pentru combaterea terorismului. În particular, crima organizată a luat amploare prin folosirea unor rețele din ce în ce mai sofisticate/complex, care, pentru a-și atinge scopul sau obiectivele folosește din ce în ce mai des tehnici și capacități para-militare, iar nivelul atins este suficient pentru a amenința securitatea națională. Mijloacele tradiționale de combatere a acestora au devenit ineficiente și insuficiente, iar răspunsul militar a devenit o soluție alternativă necesară.

Cheltuieli de apărare

Nivelul cheltuielilor de apărare alocat de către statele participante va fi un factor cheie determinant în ecuația realizării echilibrului viitoarelor puteri militare proiectate. Cheltuielile pentru apărare sunt direct influențate de către dimensiunea absolută atinsă de economia statului respectiv și de decizia politică referitoare la proporția/disproporția resurselor alocate pentru capacitățile militare comparativ cu celelalte priorități. Astfel, statele participante vor contribui diferit, în funcție de posibilități și voință, alocând resurse financiare diferite, iar acest fenomen poate avea implicații imediate asupra costurilor capacităților și eficienței operaționale, precum și asupra celor tehnice.

Dimensiunea militară

Tendința cea mai evidentă și mai semnificativă este cea de proliferare a armelor biologice, numărul statelor potențial deținătoare de asemenea capacități fiind în creștere, în următorii ani, conform studiilor și analizelor specialiștilor, iar flexibilitatea și letalitatea acestor arme biologice sunt, de asemenea, în continuă creștere ca urmare a dezvoltării rapide a biotehnologiei. Aceste state urmăresc, de altfel, producerea unei arme strategice de acest tip pentru a fi folosită cu scop de descurajare/constrângere.

Din nefericire, armele chimice sunt în general accesibile statelor ce doresc să le obțină, inclusiv actorilor non-statali, inclusiv capacitățile de dezvoltare specifice armelor radiologice.

Vectorii de transport specifici acestor arme vor continua să se prolifereze și în următoarea perioadă, deoarece tot mai multe state încearcă să achiziționeze sau dezvolte rachete balistice cu rază scurtă de acțiune, iar cele care le dețin deja, depun eforturi pentru dezvoltarea capacităților specifice rachetelor balistice cu rază medie și lungă de acțiune și a celor de croazieră, folosind atât tehnologia indigenă cât și cea de import. Mecanismele și dispozitivele de transport și lovire asimetrice au început să

fie folosite din ce în ce mai mult, cum ar fi avioanele civile de transport, navele comerciale sau alte dispozitive pasive sau/și active.

Armele de distrugere în masă (WMD) sunt preferate de către actorii non-statali, deoarece acestea pot provoca pierderi majore cu costuri reduse, mai ales cele care folosesc tehnologii civile. Acest fenomen poate crește în amploare dacă va fi finanțat de către anumite state cu posibilități financiare ridicate. Dat fiind că aceste state acordă un sprijin substanțial extremismului, coroborat cu posibilitatea redusă de a descuraja această tendință și dificultatea realizării practice a acestora prin mijloace convenționale, aceste amenințări vor deveni elemente cheie de risc, pe termen scurt și mediu, la adresa securității internaționale.

Tratatele de contracarare a proliferării încheiate pe plan mondial vor fi în continuare ineficiente în absența unui parteneriat viabil și/sau a unor mecanisme de contracarare eficiente și consensuale.

De exemplu, pentru a face față acestei proliferări continue, S.U.A. depune eforturi pentru a-și crește și perfecționa capacitățile de apărare bazate pe folosirea sistemelor anti-rachetă în sensul de a fi capabile să contracareze orice potențial atac cu rachete balistice asupra teritoriului național, al aliaților săi și asupra forțelor proprii dislocate în zonele de conflict. Astfel, începând cu anul 2005, a fost semnat Tratatul anti-rachete balistice simultan cu dezvoltarea capacităților de intervenție în situații de criză, planificată a se realiza parțial în jurul anului 2015 și complet în anul 2030. Acest deziderat este unul foarte complex din punct de vedere politic și tehnologic, dar cu șanse mari de realizare, ținând cont de voința fermă exprimată de SUA. Luând în calcul riscurile și dificultățile tehnice ce pot interveni pe parcurs, obiectivele politice cheie ce urmează a fi atinse sunt:

- extinderea asistenței și colaborării dintre aliații SUA și statele partenere/prietene;
- implicațiile generate de legile și tratatele internaționale – în special folosirea spațiului în scopuri non-pășnice;
- asigurarea de către aliații SUA și statele partenere/prietene a unui grad de protecție suficient;
- perceperea corectă a amenințării forțelor nucleare;
- implicațiile pe termen lung al descurajării nucleare.

Ținând cont de cerințele specifice apărării și ale generării coalițiilor internaționale, până în anul 2015 va fi dezvoltat un sistem multilateral limitat, urmând ca, în jurul anului 2030, să devină complet. În absența unui astfel de sistem, SUA va continua să depună eforturi unilaterale pentru realizarea pe termen scurt și mediu a unor asemenea capacități, destinate să contracareze vulnerabilitățile identificate pe timpul și după evenimentele de la 11 Septembrie 2001.

Tendințe strategice

Pe baza celor prezentate anterior, se va continua utilizarea acțiunilor militare preventive îndreptate împotriva statelor care sunt adepte ale proliferării armelor de distrugere în masă, ale soluționării problemelor prin conflicte armate deschise, precum și împotriva celor care sprijină terorismul local, regional și internațional. Aceste acțiuni vor viza, în primul rând, contracararea aplicării programelor de

dezvoltare a sistemelor de armamente considerate amenințări la adresa securității internaționale și, în al doilea rând, va fi un semnal de alarmă la adresa altor state ce au această intenție, de a acționa pentru dezvoltarea armelor WMD. Asemenea acțiuni au ca scop final descurajarea oricărui stat adept al acestei tendințe. Ca efect nedorit, poate apare riscul ca alte state să-și accelereze programele pe care le derulează sub motivul că, prin aceste acțiuni, vor descuraja folosirea acestor arme și, nu în ultimul rând, de a deține capacități WMD la care să apeleze ca ultimă alternativă de răspuns la presiunile SUA.

Natura viitorului acțiunilor de luptă

La nivel operațional, natura viitorului acțiunilor de luptă va depinde de efectele strategiei militare. În general, vor fi două forme principale de ducere a războiului. “**Operațiile de lovire**”²² vor necesita un înalt tempo de distrugere a forțelor și infrastructurii oponentilor în scopul înfrângerii voinței acestora privind continuarea luptei și reducerea capacităților necesare continuării cursului de acțiune. “**Operațiile de stabilizare**” vor preveni instabilitatea și vor fi generatoare de securitate în scopul prevenirii eventualelor pierderi la adresa populației și a distrugerii infrastructurii, care ulterior se pot transforma în “**Operații de impunere**”. Până în jurul anului 2015, viitorul acestor operații va depinde semnificativ de transformările ce vor avea loc în forțele armate proprii și de reacțiile forțelor militare ce aparțin statelor oponente sau a actorilor non-statali, în domeniul militar.

Transformarea în domeniul militar

Transformarea va viza dezvoltarea puterii combative, atât din punct de vedere al avantajului calitativ (pe baza menținerii unei rate ridicate a dezvoltării tehnologice – corelată cu noile concepte operaționale) cât și a avantajului cantitativ selectiv.

Până în 2015, transformarea va fi structurată pe baza conceptului “Dominare a întregului spectru de misiuni” care vizează toate componentele de luptă. Se impune totuși o analiză a modului cum, folosind un număr redus de structuri, cu capacități acționale limitate/specializate, se poate acoperi întregul spectru de acțiuni militare, dar putem presupune că până în 2015 se vor dezvolta o serie de sub-concepte care vor clarifica această constrângere, cum ar fi:

- **Angajare precisă**, bazată pe capacități centrate pe rețea, care va angaja în acțiunile de luptă o gamă largă și un număr mare de senzori, conectați într-o rețea de comunicații, cu scopul de a identifica și ajuta la lovirea cu precizie a obiectivele/țintele oponentilor.

- **Superioritatea informației** influențează decisiv dobândirea superiorității deciziei și creșterea tempoului capacităților, bazată pe mijloacele și metodele rețelei operaționale, contribuind la generarea unei imagini operaționale viabile a câmpului de luptă, prin metode specifice informațiilor, cercetării și supravegherii.

- **Protecția în toate dimensiunile** contribuie la evitarea angajării luptei apropiate sau diminuarea riscurilor operaționale prin asigurarea unei superiorități suficiente a puterii de foc și a unui tempo mai mare decât al oponentului.

---

²² A nu se confunda cu termenii uzitați pe timpul Războiului Rece, referitori la folosirea armelor nucleare.

▪ **Logistică concentrată**, asigurând un sprijin logistic suplă care să permită o angajare eficientă a proiecției puterii și o susținere corespunzătoare.

Prin implementarea acestor concepte pot apare următoarele schimbări în ducerea operațiilor/acțiunilor militare:

▪ **Apariția câmpului de luptă non-linear** va conduce la necesitatea divizării controlului asupra zonelor teritoriale;

▪ **Dispersarea forțelor** va necesita, temporar, concentrarea puterii de foc în detrimentul concentrării grupurilor/grupărilor combatante;

▪ **Folosirea puterii de foc** pentru executarea loviturilor precise în detrimentul focului masiv;

▪ **Elaborarea unor planuri dinamice** în detrimentul celor secvențiale, pe etape;

▪ **Creșterea tempoului** prin folosirea unor cunoștințe și informații mult mai viabile în timp oportun, ceea ce conduce, implicit, la un proces de luare a deciziei mult mai rapid și în timp real.

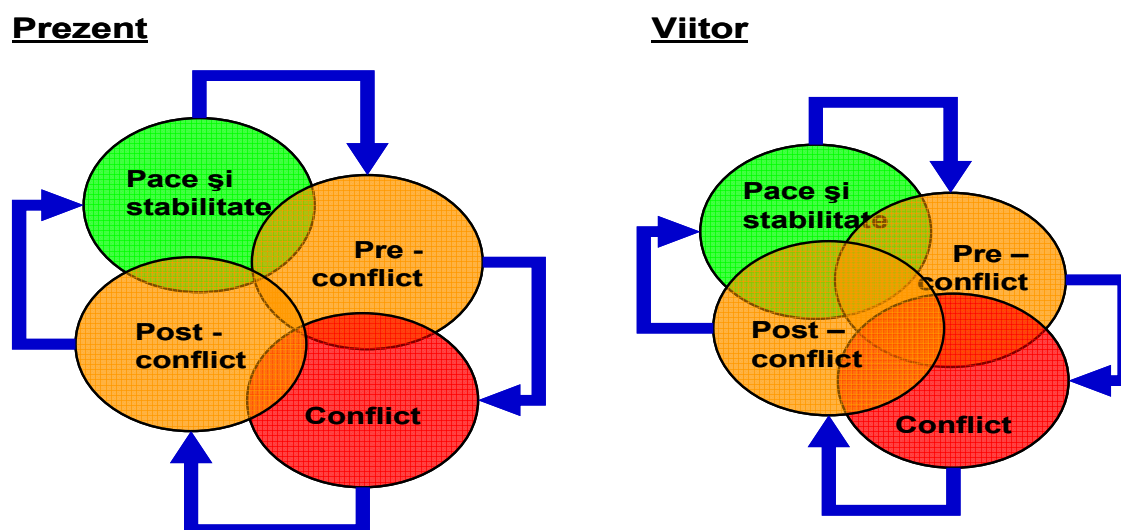
Asemenea concepte vor necesita adaptări considerabile din punct de vedere tehnologic și structural/organizațional.

Operațiile de stabilizare până în 2015

Acest tip de operații continuă să crească în diversitate și frecvență, deja depășindu-le cu mult pe cele de tip Operații în Sprijinul Păcii/*Peace Support Operations*. Așa cum au fost identificate, consecințele apariției unei situații de imposibilitate de a governa, a unei guvernări precare sau a contestării teritoriale sunt cele mai complexe, aducându-și o contribuție majoră la creșterea amenințărilor terorismului internațional și a crimei organizate. Din aceste motive a apărut nevoia tot mai mare de **operații de stabilitate**. Aceste operații nu se vor axa numai pe menținerea sau impunerea păcii în contextul managementului conflictelor. Ele vor lua din ce în ce mai mult aspectul unor operații contra-insurgente desfășurate cu scopul de a preveni sau diminua amenințările la adresa autorităților statale legale împotriva cărora acționează actori non-statali, în particular teroriștii. Un alt aspect poate fi cel de **operații de impunere** pentru menținerea ordinii după înlăturarea regimului²³. Etapizarea unor astfel de operații va deveni un proces din ce în ce mai diversificat și mai complex, cu segmente comune, interdependente sau/și corelate atât cu operațiile de lovire, cât și cu cele de stabilizare. Astfel vor crește zonele de interferență și se va estompa distincția dintre fazele pre-conflict, conflict și post-conflict ale unei operații, așa cum este prezentată grafic în figura nr.1.

---

²³ Similar cu Forța Internațională de Asistență a Securității (ISAF) din Afghanistan.

Figura nr.1 – Interacțiunea fazelor pre-conflict, conflict și post-conflict ale unei operații, în prezent și viitor

Apreciem că, în viitorul apropiat, specialiștii militari se vor angaja și în expertiza conducerii operațiilor de stabilizare. Acestea vor dobândi un grad mai mare de integrare privind contribuția militară și cea non-militară, cum ar fi forțele de securitate locale, organizațiile non-guvernamentale sau societățile comerciale civile.

Condițiile pe baza cărora se va efectua transferul de responsabilitate vor deveni norme. În primul rând, acestea vor fi stabilite și dezvoltate între acele state care contribuie cu forțe, în scopul stabilirii pe termen lung unor căi de acțiune coerente și corelate/complementare, care se vor materializa prin creșterea nivelului contribuției militare inițiale, aceasta urmând să fie transferată altor participanți, din momentul în care este realizată stabilitatea în zona de operații. În al doilea rând, finalizarea operațiilor de stabilizare este facilitată de colaborarea dintre forțele militare străine participante și cele locale de securitate. Se dorește o participare voluntară cu forțe armate a cât mai multor state la crearea forțelor de stabilizare.

Capabilitățile militare și expertiza necesară conducerii fazelor inițiale ale operațiilor de stabilizare pot deveni din ce în ce mai complexe, ca urmare a diversității sistemelor de armamente angajate de părțile aflate în conflict. La aceasta se adaugă amenințările sistematice cu eventuale atacuri împotriva forțelor de stabilizare din zonă din partea actorilor non-statali și/sau a forțelor oponente locale, situație ce va conduce la crearea, menținerea și dezvoltarea unor capacități specializate necesare ducerii campaniei.

Ducerea operațiilor de stabilizare după 2015

După 2015, o direcție importantă de acțiune privind schimbările în ducerea operațiilor militare va fi dată de creșterea dominației capacităților complet automatizate și autonome, fără a mai necesita prezența oamenilor la bord. Sistemele comandate de la distanță, care nu pun pe cei care le comandă în pericol, vor deveni primordiale în toate mediile militare începând cu anul 2015. Capabilitățile complet autonome, fără oameni la bord și independente din punct de vedere al procesului luării deciziei la nivel tactic vor fi disponibile cel mai probabil începând cu anul

2030. Reducerea riscurilor este motivul principal în baza căruia se dorește realizarea cât mai rapid posibil a acestui tip de capabilități, iar consecința imediată a realizării practice a acestora va fi apariția unor schimbări importante atât în plan politic cât și militar, inclusiv în proiectarea structurilor de forțe.

Dezvoltarea și angajarea a acestor sisteme de armamente complet autonome și fără oameni la bord vor sta la baza unor discuții ample privind moralitatea acțiunilor de luptă, considerând că una din părți implică în luptă oameni, pe care îi supune unor riscuri, iar cealaltă parte angajată în conflict va acționa numai cu “mașini/roboți”, cu alte cuvinte, vor fi acceptate de către opinia publică situațiile în care mașinile dotate cu inteligență artificială vor fi capabile să ia decizii singure privind “scoaterea din luptă” a oamenilor. Din acest punct de vedere, se apreciază că vor exista și opozanți ai materializării acestui viitor deziderat.

4. Impactul provocărilor actuale și viitoare asupra arhitecturii structurii de forțe

Procesul de transformare a Armatei României a reprezentat o necesitate firească, ce a decurs din noile orientări strategice și de transformare a Alianței. Acestea au permis lărgirea gamei de obiective și procese pentru a include structurarea și pregătirea forțelor pentru participarea la apărarea colectivă, îmbunătățirea capacităților pentru întreaga gamă de operații de management al crizelor și a celor pentru operații multinaționale de combatere a terorismului.

Transformarea Armatei României a fost concepută în corelare cu procesul de transformare a Alianței. În condițiile transformării forțelor, conceptelor și capabilităților, Strategia de transformare a Armatei României reprezintă viziunea pe termen mediu și lung referitoare la dimensionarea, pregătirea și înzestrarea Armatei României pentru a participa la operațiile viitoare. Aceasta pune la dispoziția factorilor de decizie o viziune militară consolidată asupra viitoarei configurații a structurii de forțe și a capabilităților necesare îndeplinirii misiunilor de către Armata României. Conceptele și capabilitățile adoptate și proiectate sunt transpuse în cerințe și planuri, prin intermediul procesului de planificare a apărării în consens cu standardele NATO.

Ca urmare, procesul de restructurare și modernizare a vizat desființarea, transformarea sau comasarea unor structuri care nu se mai justificau în Armata României, proces însoțit de o reducere corespunzătoare a numărului de posturi și disponibilizare a personalului devenit excedentar.

Transformarea în domeniul conducerii, comenzii și controlului a vizat reevaluarea și reproiectarea structurii de conducere, comandă și control existente în scopul optimizării actului decizional-acțional.

În acest sens, structura de comandă și control a Armatei României trebuie să asigure o conducere eficientă a forțelor pe timp de pace, adaptarea cu ușurință a sistemului de conducere în situații de criză, la război sau pentru rezolvarea misiunilor în caz de urgențe civile, aplicabilă atât pentru conducerea forțelor în misiuni de apărare națională, pe timp limitat, cât și pentru conectarea la un comandament aliat pe teritoriul național sau în afara acestuia, realizarea planificării, organizării, execuției și controlului într-un sistem integrat, logic și coerent.

Actualul statut al României, de stat membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, a impus desfășurarea unui proces continuu de asimilare sau de adaptare la tendințele de evoluție ale acestora, fiind cunoscut faptul că majoritatea armatelor statelor membre parcurg un amplu proces de transformare.

În același context, s-a impus proiectarea și operaționalizarea unei structuri de comandă și control, la nivel strategic, suplă și flexibilă, aptă să planifice și să conducă acțiuni militare independente sau întrunite, interoperabilă și compatibilă cu structurile Alianței Nord-Atlantice.

În proiectarea și realizarea noii structuri de forțe s-a avut în vedere Conceptul Strategic al NATO, care precizează că „(.....) *pentru majoritatea aliaților, nevoia de a menține vechile forțe supradimensionate destinate apărării teritoriilor naționale a fost reevaluată în sensul reducerii acestora, punându-se accent, în schimb, pe proiectarea unor noi structuri de forțe moderne, flexibile și mobile, foarte bine echipate și dotate, care pot fi susținute din punct de vedere al resurselor și pot acționa oriunde este nevoie, în afara granițelor naționale, precum și foarte bine pregătite să răspundă la întregul spectru de misiuni și sarcini anticipate.*”

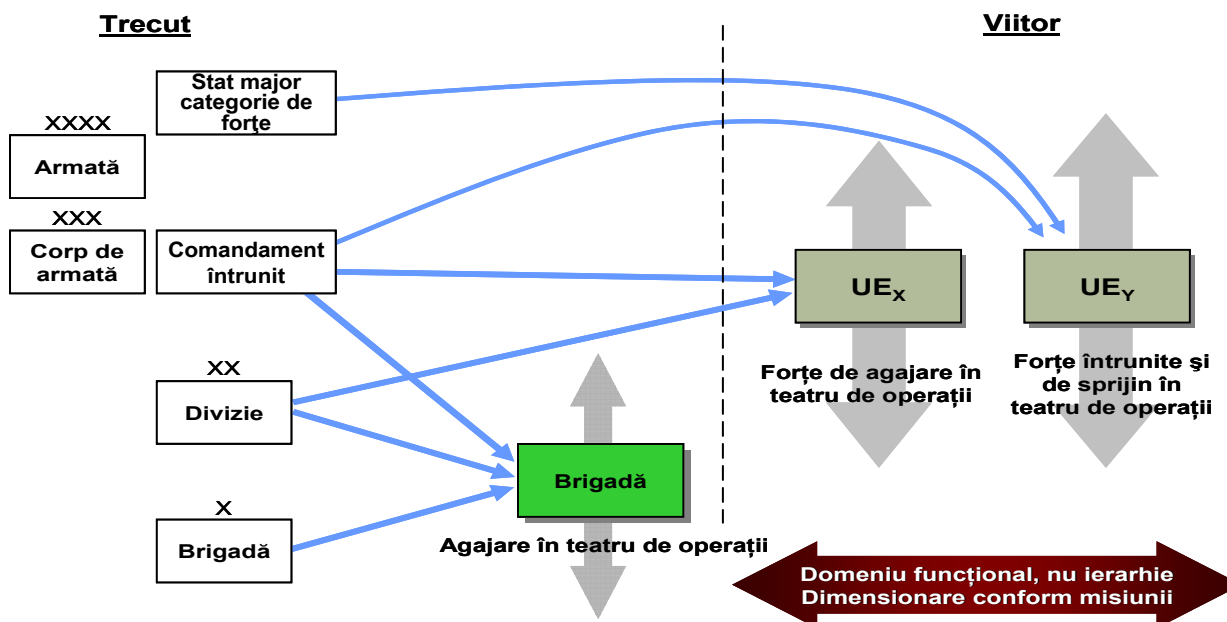
La acest moment, acest concept este reevaluat și supus atenției membrilor Alianței pentru a fi adaptat la noile provocări ale mediului de securitate.

În acest sens, se desprinde necesitatea reconfigurării sistemului de conducere la nivel operativ și tactic, în scopul asigurării flexibilizării ierarhiei de comandă, eficientizării actului decizional, precum și a adaptării acestuia la misiunile specifice corespunzătoare zonelor de responsabilitate ale comandamentelor, marilor unități și unităților militare din Armata României.

În ultima perioadă se observă o tendință generală de uniformizare a organizării structurii de forțe pe structuri modulare, în scopul soluționării cerințelor privind facilitarea exercitării comenzii și controlului operațional, gestionarea și monitorizarea acțiunilor militare și a efectivelor participante la operații militare, la nivel militar-strategic, precum și de asigurare a interoperabilității cu statele majore ale Alianței Nord-Atlantice și ale armatelor statelor membre NATO. Mai mult, o astfel de structură răspunde reducerii numerice a structurilor de conducere în favoarea structurii de forțe, precum și a „scurtării lanțului de comandă” pentru realizarea concordanței între resursele avute la dispoziție prin bugetul de stat al României, angajamentelor asumate față de Alianță și misiunile stabilite pentru Armata României.

Referitor la dimensionarea structurilor participante la misiuni în teatrele de operații, supunem atenției conceptul prezentat schematic în figura nr.2. Astfel, pe baza reevaluării misiunilor, a dimensiunii ariei de responsabilitate asociate acestora, precum și a evaluării zonei în care se vor desfășura acțiunile de luptă, structurile dislocate nu vor mai fi cele standard, robuste și rigide, ci vor fi modulare, flexibile și interoperabile, cu acțiune întrunită. De exemplu, nu se va mai folosi o brigadă mecanizată – de tip standard, ci va fi constituită o brigadă multirol, care poate avea batalioane de manevră/infanterie, de preferat de tip ușor și aeropurtată, batalion de vânători de munte și batalion specializat de luptă în localitate. Structurile de tancuri și

de artilerie pot fi constituite și menținute în stare de operativitate, iar utilizarea lor se va face limitat, numai în situația când se impune o acțiune la nivelul întregii brigăzi.

Figura nr.2 – Conceptul UEx și UEy de dimensionare a forțelor conform misiunii, pe domenii funcționale

Obiectivul fundamental al transformării constă în asigurarea capacității necesare Armatei României de a promova și proteja interesele naționale în fața riscurilor și amenințărilor curente, aflate în dezvoltare și a celor viitoare, îndeplinirea angajamentelor în planul securității și apărării, asumate de țara noastră în cadrul NATO și UE, precum și față de alte organisme internaționale.

Scopul transformării Armatei României îl reprezintă realizarea unei structuri de forțe modernă, redusă, profesionalizată, echipată adecvat, dislocabilă, interoperabilă, cu capacitate de autosusținere și de protecție multidimensională, cu o conducere flexibilă, care, pe baza informațiilor și datelor optime, să ia decizii în timp scurt.

Câteva dintre acțiunile și activitățile mai importante, planificate și desfășurate până în prezent, ca urmare a implementării măsurilor privind continuarea procesului de restructurare și modernizare a Armatei României, sunt următoarele:

- realizarea structurilor modulare ale comandamentelor și ale statelor majore ale categoriilor de forțe ale armatei și comandamentelor de armă;
- repartizarea efectivelor în vederea încadrării în limita aprobată de 90.000 de posturi, pe categorii de forțe ale armatei și comandamente de armă, precum și pe structuri de conducere și structuri luptătoare;
- proiectarea unor noi structuri de bază ale armatei (de tip batalion, brigadă și similare), pentru toate categoriile de forțe și evaluarea costurilor necesare;
- implementarea managementului resurselor de apărare pe obiective și pe programe.

Un exemplu semnificativ este reconfigurarea Forțelor Terestre, în sensul trecerii de la o structură rigidă, organizată pe două divizii la una flexibilă, pe trei divizii, cu o configurație tipizată, care va permite:

- remodelarea actualei structuri de comandă și control în vederea optimizării și eficientizării actului decizional;
- reorganizarea actualei structuri de forțe în vederea creșterii capacității de reacție, asigurării îndeplinirii cerințelor operaționale potrivit prevederilor Catalogului de capacități (Blue Book) și standardizarea la nivelul categoriilor de forțe ale Armatei României;
- îmbunătățirea repartiției, pe considerente geografice, pentru stabilirea zonelor de responsabilitate orientate pe principalele direcții de interzis și pe obiectivele cu relevanță operațională și strategică;
- reevaluarea misiunilor și reducerea ariei de responsabilitate pentru fiecare divizie;
- stabilirea unor zone de responsabilitate mai mici pentru marile unități de pe granița de est a Alianței și a Uniunii Europene și a unora mai mari pentru cele de pe granița de sud-vest;
- respectarea cerințelor de capacități pentru structurile din compunerea și subordinea diviziilor;
- asigurarea unei mai bune corelări între tipurile de structuri și zonele în care acestea sunt destinate să desfășoare acțiuni de luptă;
- creșterea capacității de reacție a forțelor.

Procesul de transformare va avea ca finalitate crearea unor capacități militare caracterizate prin flexibilitate, viteză crescută de reacție și interoperabilitate, ceea ce va oferi decidenților politico-militari oportunități sporite pentru îndeplinirea obiectivelor urmărite, în concordanță cu interesul național.

5. Impactul provocărilor actuale și viitoare asupra înzestrării structurii de forțe

Procesul de planificare a înzestrării include o planificare orientativă pe termen lung și o planificare detaliată pe termen scurt și mediu, care cuprinde programele multianuale și anuale de înzestrare. Acestea vizează realizarea capacităților operaționale esențiale prevăzute în planul de implementare a Strategiei de Transformare.

Capabilitățile esențiale permit executarea misiunilor încredințate Armatei României și îndeplinirea obligațiilor și angajamentelor asumate, ceea ce reprezintă un obiectiv de importanță strategică pentru politica externă. Acestea determină capacitatea combativă a forțelor angajate în operații și permit prezența militară românească în zonele de risc și din proximitatea acestora.

Obiectivul fundamental al înzestrării îl reprezintă asigurarea Armatei cu echipamente moderne, interoperabile, în cantitățile și la nivelul calitativ cerut, pentru realizarea capacităților militare planificate.

Obiectivele procesului de înzestrare a Armatei României sunt următoarele:

- realizarea capacităților adecvate pentru gestionarea acțiunilor militare;

- implementarea noilor tehnologii și utilizarea eficientă a informațiilor;
- asigurarea capacităților de reacție rapidă, de acțiune întrunită și de acțiune la mari distanțe;
- susținerea forțelor dislocate în teatrele de operații și a celor dislocabile;
- realizarea protecției multidimensionale a forțelor care execută misiuni în condiții dificile de mediu.

Strategia de înzestrare stabilește obiectivele și prioritățile pe termen mediu (2010-2015) și lung ale înzestrării cu echipamente și armamente a Armatei României și are la bază orientările „Strategiei de securitate a României”, „Strategiei de transformare a Armatei României” și Directivei de Planificare a Apărării. Ea reprezintă baza pentru elaborarea Concepției de înzestrare a Armatei României cu echipamente și tehnică militară și pentru stabilirea programelor multianuale de înzestrare.

Planificarea înzestrării Armatei României trebuie să asigure: realizarea capacităților adecvate de management a acțiunilor militare în orice condiții, implementarea noilor tehnologii, utilizarea eficientă a informațiilor, creșterea capacității de reacție rapidă și de acțiune întrunită, sporirea capacității de acțiune a forțelor la mari distanțe și a posibilității de susținere a acestora în teatru, asigurarea protecției multidimensionale și participarea la operații multinaționale conduse de NATO, UE, OSCE sau ONU, în condiții dificile de mediu.

Înzestrarea armatei pe fondul procesului globalizării și creșterii investițiilor în domeniul tehnologiei și informaticii este influențată de dezvoltările conceptuale în domeniul tehnic în cadrul NATO și UE având în vedere cerințele tehnico-tactice și progresele în domeniul cercetării – dezvoltării. Cooperarea internațională este singura cale, din punct de vedere tehnic și financiar, care permite Armatei României să realizeze capabilitățile operaționale necesare și implicarea industriei naționale de profil și industriei de apărare europeană și Euro - atlantică. Cooperarea internațională în domeniul armamentelor din zona de interes strategic a României trebuie materializată prin participarea activă la activitățile principalelor structuri implicate în acest domeniu.

Modernizarea Armatei României reprezintă un proces complex a cărui derulare trebuie armonizată cu strategiile NATO și UE privind dezvoltarea capabilităților.

În concluzie, prin aceste detalii am încercat să prezentăm unele dintre demersurile întreprinse, în contextul procesului politico-militar general de adaptare a structurilor de conducere și a celor din compunerea structurii de forțe la cerințele existente în structurile euroatlantice.

Împărtășim ideea că reforma în domeniul militar, în general, și reproiectarea arhitecturii structurii de forțe, în special, este un proces continuu, Alianța fiind ea însăși într-un proces de transformare și adaptare la noile provocări identificate și, pe cale de consecință, procesul de reformă și modernizare al Armatei României trebuie să fie armonizat deplin cu aceste dezvoltări din cadrul NATO și Uniunii Europene.

Așa cum afirma, într-un articol, amiralul N.J.Cebrowski, „deși lumea afacerilor este diferită de domeniul militar, lecțiile învățate din lumea afacerilor pot fi aplicate în domeniul militar”²⁴.

Transformarea nu reprezintă un scop în sine, ci răspunsul adecvat la evoluția mediului de securitate și provocările acestuia, la transformarea NATO și angajamentele pe care România și le-a asumat, atât în cadrul Uniunii Europene cât cele asumate pe plan internațional. Prin urmare, pentru a fi eficientă, transformarea trebuie să fie susținută de schimbarea mentalității și îmbunătățirea capacității de adaptare la nou a profesioniștilor armatei.

---

²⁴ Amiral N.J.Cebrowski, *Obiectivul bazat pe rețea – o abordare militară diferită*, în revista **Gîndirea Militară Românească**, nr.6/2003, p.103.

THE IMPACT OF NEW TRENDS IN CONTEMPORARY CONFLICTS ON SECURITY ENVIRONMENT

Dr. Richard STOJAR*

IMPACTUL NOILOR TENDINȚE ÎN CONFLICTELE CONTEMPORANE ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE

The text focuses on the new trends and character of contemporary armed conflicts and tries to explain perception of those in international relations. It classifies contemporary conflicts according to their legitimacy in relation to their UN mandate. Finally, it outlines the challenging transition from the traditional conflict to the asymmetric warfare waged by regular army and irregular forces.

Armed conflicts still play an important role in international politics. At present, the risk of an outbreak of a major global conflict is minimal compared to the past, yet the consequences of regional conflicts can be rather significant, causing considerable material and human losses. According to United Nations (UN) figures, between 1990-2005, approximately 120 armed conflicts of greater or lesser intensity took place, with about 4 million people killed and more than 40 million driven from their homes.

The nature of contemporary armed conflicts can be analyzed on the basis of various criteria, but, in general, it can be claimed that during the past two decades, after the disintegration of the bipolar world, there was no fundamental revolution in military affairs, and thus also neither in the characteristics of these conflicts. However, there has been a significant strengthening of certain trends, which could be monitored in earlier periods already. The implications of these changes on the armed forces of state actors were more evolutionary in nature, yet, they have had a major impact on their current appearance and abilities. From the perspective of the European historical experience, a traditional armed conflict between the armed forces of regular state actors or alliances, or at least the risk of its outbreak, on the state's own territory or in geographical vicinity is a rather unlikely option. Mutual economic interdependence currently absorbs all the tensions and disputes between the major global players and their rivalry as well as different approaches to a range of political issues do not have the conflicting potential that could lead to an escalation in the form of a mutual armed conflict of global powers. The possibility of an outbreak of an armed conflict led by regular armed forces of state actors, however, despite these developments, cannot be completely ignored, as there are a number of regional hotbeds of latent tensions, where such, albeit limited, conflict could break out or where it has relatively recently taken place.

---

* Institutul de Studii Strategice, Universitatea de Apărare, Brno, CEHIA

Examples of conflicts of such type can be considered the first and the second war in the Gulf, or the operations of coalition forces against Iraq in 1991 and 2003, and partially also the NATO operation Allied Force against the former Federal Republic of Yugoslavia in 1999 or the Russian-Georgian conflict in 2008. These armed conflicts are characterized by a relatively strong momentum, high-intensity use of the armed forces, which also leads to a short duration, at least of the so-called hot phase. The termination of the time limited armed conflict phase of this type, however, need not and often does not bring a political solution of the dispute and can only provide partial calming and temporary stabilization of the situation. Technically, it is an armed conflict of regular armies conducted according to the classical principles of a conventional war, characterized by all attributes of regular forces, as well as similar structure and material armament, even though, as a matter of course, the qualitative as well as quantitative level of the fighting parties can be, and in majority of such conflicts it actually is, significantly different. Given the fact that there is an armed confrontation between internationally recognized state actors in the system of international relations going on, we can perhaps define three types of conflicts in terms of their legitimacy. Delegitimizing of the war and the use of armed violence as a means to pursue political goals by state actors has been, at least in the ideal situation, replaced by peaceful approach to conflict resolution in international relations, and the possibilities of launching military operations are rather narrowly defined from the perspective of a community of states represented in the UN. From this perspective, consequently, it is possible to characterize the present day conflicts between state units as legitimate, with a limited legitimacy, and illegitimate, such distribution being also questionable, given the wide range of aspects, and applicable solely to the more active and dominant party of the conflict.

As a legitimate conflict can be considered the defense against an external aggression and military operations under the mandate of the UN Security Council. This category would thus include conflicts such as the first Gulf War, in which the international allied coalition pushed Iraqi forces from occupied Kuwait, or the US military operation Enduring Freedom in Afghanistan. This category also includes the operations of the UN peace corps in peace-keeping missions and their potential use of force against any of the local parties, when it breaches the agreement concluded prior to the deployment of these forces on the territory. The UN missions, due to their generally accepted legitimacy, also mitigate the psychological impact of a foreign intervention in national sovereignty.

The category of semi-legitimate conflicts can cover military operations in which one of the parties extends the conflict beyond its borders and is not directly motivated by keeping off the threat of a direct aggression by the enemy. Such action is to some extent legitimized by the UN resolutions, still, the initial mandate is exceeded and the actual military phase of the operation is not authorized by the UN Security Council. An example of this type of conflict can be the NATO's air strikes against FR Yugoslavia. The ambiguity of the UN mandate may be interpreted by the counter party as launching an aggression and the activities of its own armed forces as a legitimate defense against such external aggression. The argument of limited

sovereignty of state actors in the event of massive violations of human rights within their own sovereign territory is not generally accepted in the system of international relations and its selective application is the subject to criticism against the implementation of such approach in selected cases.

A specific category of conflicts is that of intrastate conflicts, which have the character of a conflict between regular armed forces and usually take place between the successor state of a disintegrated federal unit and a separatist, internationally unrecognized entity, which has its own armed forces that have the character of a regular army. Crucial role in resolving these conflicts is played by external actors, whose power potential allows either the elimination of attempts of the unrecognized entity, or their enforcement. Present day armed conflicts often have the character of regional conflicts within states, very often in the cases of the so-called failed or collapsing states, which have lost their ability to fulfill their basic functions. There is an armed conflict between the government and a non-state actor, even though in the case of the failed states such delimitation is often questionable. Involvement of external actors in the resolution of the conflict is more a rule rather than an exception, while the external actors often play a dominant role. Compared to the past, it is also problematic to define the success or failure of military operations as well as the actual criteria, so the evaluation of the results of armed conflicts may be very different. Changes in security environment of 21 century are reflected in current armed conflicts. Many tendencies from previous era are of inertial character and low level of flexibility so characteristic for traditional armed forces is observable at many state actors facing new threats and new methods of combat realized by irregular enemy. Diverse forms of armed resistance of non-state actors are on the other hand able of innovation.²⁵

Illustrative example is predominant military superpower – United States of America, which does not have competitor in qualitative armament as it used to have in the Cold war era but keeps on investing enormous financial resources into new technologies. However, this reflects real needs of armed forces to a low degree. Some of theoreticians and analytics try to find inspiration in private sector and principle of concurrent fight, which enables effective transformation and application of new technologies. Nevertheless, this approach is more and more difficult to realize.

After successful military operations against regular adversary the US military was getting trounced in guerrillas in Iraq and Afghanistan. Contemporary guerrilla groups could use open source organizational models (drawn from the software industry), networked super-empowerment (freely available high tech tools, network information access etc.), and systems disruption (the targeting of critical points on infrastructure networks that cause cascading failures) to defeat even the most powerful of opponents, even a global superpower.²⁶

---

²⁵ M. WOLFRAM, *Hybrid Warfare. Konfliktform der Zukunft?* **Strategie & Technik**, April 2010, pp. 51-55.

²⁶ J. ROBB, *Open Source Warfer and Resilience*, available on: <http://www.boingboing.net/2010/06/15/john-robb-interview.html>.

In the new type of conflict insurgent groups are organizing themselves, sharing information, and adapting their strategies bears a strong resemblance to the open-source movement in software development. Insurgent groups, like open-source software hackers, tend to form loose and non-hierarchical networks to pursue a common vision.²⁷ The reliance on information technologies also enables open-source groups to identify and respond to problems much more rapidly than a more structured entity and it takes guerrilla or insurgents less time to adapt their methods of attack, much faster than regular units can respond.

The open global access to increasingly powerful technological tools is in allowing effective confrontation of military weakly side with powerful opponent. It is not only about confrontation of state and non-state actors; the availability of some components helps the old and regular armed forces to increase their armed abilities and partially limit so the superiority of real or potential enemy.²⁸

Contemporary guerrilla groups have in general several new factors: they haven't the central authority, operate relatively autonomously, and tend to be well educated and media-attractive. They are weak by conventional military benchmarks and could be eliminated on an open battlefield, but they can still threaten regularly militaries. The preferred method of attack is to disrupt infrastructure (physical, financial, or political), than the control or govern territory.

The disproportion between financial demands of armament of regular and guerrilla formation rises. Limited availability of conventional light weapons or better to say the financial cost of their acquisition was in the past for many insurgent groups limited factor²⁹ and improvisational or old weapons had limited efficiency. Armament and maintenance of effective guerrilla formation was economically demanding and often realized only due to the external support. At a present, even sophisticated operations are realizable due to the financially accessible means; these can then disrupt or destroy high-technology weaponry. It is possible to hack computer nets, wireless transmissions (e.g. wiretap of Americans by Iraq insurgents), it is possible to interrupt Global Positioning Satellite Network which cost millions of dollars with device which cost only couple of thousands dollars.³⁰ Wide use of cheap and from usual components combined IED in Iraq and Afghanistan forced the coalition forces to implement financially demanding counter-measures. Certain duality of armament of traditional armed forces takes place in reaction to this development – next to the traditional armed systems designated for classical conventional conflict but inappropriate for contra insurgency warfare are into

---

²⁷ *Open Source Warfare*, available on <http://spectrum.ieee.org/telecom/security/opensource-warfare/0>

²⁸ Q. LIANG, X. WANG, *Unrestricted Warfare*, PLA Literature and Arts Publishing House, Beijing, 1999.

²⁹ For example the Kosovo Albanian KLA faced difficulties in the 1990s in acquisition of arms as price of one AK-47 on black market was around 2000 USD. Only the internal political crisis in 1997 brought down prices even to 5 USD.

³⁰ J. A. GENTRY, *Doomed to Fail: America's Blind Faith in Military Technology*. [online]. 2002. [2010-07-09]. Available on <http://www.carlisle.army.mil/USAWC/Parameters/02winter/gentry.htm>.

armament included systems with inverse characteristic. Financial cost of such acquisition process is however outside of capabilities of majority of national states and financial depletion seems to become one of the strategies of guerrilla formations. Costly high-technology weaponry is in combat use very effective but the problem lies in the fact that they are over-dimensioned and fail in considering the cost effectiveness. Creating a high-tech weapons system is costly and time-consuming; it takes much time to fit into the equipment a major weapons system. In comparison with it, insurgents use the consumer-grade products which have undergone several generations of improvement in a short time period and which prices are dropping.

New dimension brought into contemporary conflict the Internet. Access to the Internet, has given insurgent and guerrilla movement a new capabilities to make war propaganda and to share knowledge among insurgent groups, e.g. it is estimated, that Internet enabled very fast learning cycles among Iraqi insurgents³¹. Internet is using as an information-dissemination medium, what is importantly with regard to character of contemporary conflicts.

Armed operations of small scope (in comparison to wide conventional wars) present most numerous spectrum of contemporary conflicts while their realisation is tied to the demand of minimizing of losses on own side and on the side of civilians in conflict zone. The public support for long conflict of low intensity in which the enemy does not threaten directly national security is rather low and high proportion of own losses and collateral damages among civilian population is due to the development of informational and communicative means undesirable. Dispersal of armed enemy among the non-fighting population sometimes even on territory of neighbouring non-participating states or allied states creates other problems of political and diplomatic character.

Interesting consequences can have minimizing of own losses in social and economic field. Qualitative rise of medical care provided to the injured from fight operations at sophisticated regular armies lead to the safe of many lives of combatants but creates many life invalids whose integration into society and provision of life medical care presents enormous financial cost for state actors. Negative health effects and the financial costs were identified in US Army as excessive accent on passive protection of individual combatants in reaction to activities of Iraq resistance after 2003. Financial expenses of irregular forces are in this field incomparable lower (either with regard to the proportionally lower mortality at combat actions or to overall lower social-economic standard in most of the conflict regions). Economic dimension of contemporary asymmetric conflicts speaks unequivocally to disadvantage of state actors, in fight as well as stabilisation and post-conflict phases.

Characteristic trend in armed conflict will be possibly even in future ability of insurgents rapidly improve their ability to use commercial, off-the-shelf technology to create effective and low-cost weapons systems, while regular army will be under

---

³¹ B.A. JACKSON et al, *Aptitude for Destruction*, RAND, 2005.

process to transform the military into a more agile force, one that can fight not only traditional but also asymmetric conflicts.

NOILE PROVOCĂRI PENTRU MEDIUL DE SECURITATE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA CORELAȚIEI ÎNZESTRARE – DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ. MODALITĂȚI DE ABORDARE EFICACE A PROBLEMELOR EXISTENTE

Mirel ȚARIUC*

NEW CHALLENGES FOR THE SECURITY ENVIRONMENT AND THEIR IMPACT ON THE CORRELATION PROCUREMENT - INDUSTRIAL DEVELOPMENT EFFECTIVE APPROACHES TO EXISTING PROBLEMS

Despite the apparent simplification of the balance of global power, which allows relatively optimistic forecasts for global peace, there are still serious threats that require careful analysis of possible outbreaks of conflict. The membership to NATO and the EU heavily secures the national territory; therefore it favours the harmonious development of the national defence system, corresponding to the tasks entrusted.

This paper attempts to demonstrate the benefits provided by a comprehensive approach of the procurement - national defence industry binomial relationships, as is done in many allied countries. The above mentioned binomial relationships, part of the security system, is threatened by a variety of economic factors.

Dealing with issues related to security and defence from the assembly to components and, finally, to details, is a necessity for increasing the effectiveness and efficiency.

1. Clarificări conceptuale

Ne-am obișnuit ca ori de câte ori abordăm astfel de subiecte să descriem pe scurt modul în care înțelegem noi conceptele folosite. Credem că o astfel de abordare este absolut necesară într-un context în care capcanele limbii române, pregătirea specializată a translatorilor și „originalitatea” specifică neamului conlucrează pentru complicarea nejustificată a imaginii de ansamblu asupra domeniului de care ne ocupăm. Cu alte cuvinte, asumându-ne riscul unor simplificări brutale, încercăm să evităm confuzia ce stăpânește multe dintre lucrările consultate în domeniul securității. Un grup de cuvinte care trebuie descris cuprinde: provocări, pericole, riscuri, amenințări, vulnerabilități. Facem precizarea că nu ne propunem, aici, o analiză detaliată a multiplelor definiții existente ci încercăm o definiție convenabilă, care să poată separa înțelesul diferitelor concepte.

„Prin provocare de securitate înțelegem ansamblul factorilor de naturi diverse ce pot declanșa riscuri, pericole și amenințări în materie de securitate la adresa societății umane³²”. Această definiție a provocărilor ni se pare convenabilă deoarece nu exclude dualitatea conceptului, în sensul că provocarea nu este obligatoriu de rău augur, ci este o realitate a societății care poate avea consecințe negative sau pozitive asupra viitorului acestei societăți. De aceea, ne miră oarecum lista provocărilor

---

* Șef secție, Institutul de Studii pentru Politica de Apărare și Istorie Militară

³² P. DUȚU, C. BOZGEANU, **Provocări actuale pentru securitatea europeană**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 8.

externe pentru securitatea europeană propusă de autorii definiției preluate, care conține, după părerea noastră, atât provocări cât și riscuri sau amenințări. Ca urmare a provocărilor, apar ocazii și pericole/riscuri (consecințe posibile) care se pot transforma în oportunități și amenințări. Menționând opinia noastră conform căreia considerăm echivalente conceptele risc, respectiv pericol, propunem definiția riscurilor și amenințărilor care corespunde cel mai bine înțelegerii noastre *“Prin riscuri înțelegem posibilitatea de manifestare a unor primejdii, a unor pericole, care rămân însă în stadiul virtual, nenominalizate și cu un autor (agresor) nenominalizat. Amenințările au în vedere însă pericole concrete și identificate, care pot fi asociate cu autori concreți”*.³³

Prin vulnerabilitate înțelegem o slăbiciune a societății studiate care poate permite realizarea amenințării, adică o caracteristică internă a stării de fapt care poate deveni un amplificator al amenințării de sorginte externă. Definiția agreată se autorii noului proiect de Strategie Națională de Apărare: *„Factorii din interiorul societății care potențează acțiunea amenințărilor sunt denumiți vulnerabilități”*³⁴ poate fi luată în considerație, dar ideea că vulnerabilitățile s-ar constitui ele însele în amenințări ni se pare nejustificată.

Conchidem prezentând logica acestor concepte, așa cum o vedem noi. Starea societății, la diverse niveluri și într-o multitudine de domenii este incertă din punct de vedere al evoluției sale, constituind o serie de provocări pentru cei îndreptățiți să o gestioneze. Ea oferă decidenților identificarea de ocazii și riscuri ce se pot transforma în oportunități și amenințări. Oportunitățile pot fi valorificate folosindu-se atuurile societății, amenințările pot fi înlăturate/diminuate prin reducerea vulnerabilităților existente.

Acceptând descrierea de mai sus, analiza mediului de securitate devine o particularizare a clasicei analize SWOT (puncte tari, puncte slabe, oportunități, amenințări), cu deosebirea că, în general, analizele de mediu de securitate sunt preocupate preferențial de incertitudinea cu conotație negativă.

2. Provocările actuale

Considerăm că, în concordanță cu definițiile de mai sus, lumea contemporană se confruntă cu provocări diverse, între care cele mai relevante pentru securitate și apărare ar fi: tendința de globalizare; criza financiară și economică; diversitatea culturală și religioasă; dezvoltarea economică inegală; raritatea resurselor primare și distribuția lor inegală; deteriorarea mediului și schimbările climatice. Putem observa că singura provocare nouă față de trecutul apropiat constă în existența (încă) a crizei economice și financiare în multe țări ale lumii printre care și România, așa că la efectele acestei noi provocări ne vom referi cu prioritate. Așa cum lumea capitalistă de după anii treizeci ai secolului trecut a fost alta decât cea de dinaintea crizei, ne

---

³³ T. FRUNZETI, *Geostrategie*, Ed. Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 371.

³⁴ ****Strategia Națională de Apărare – Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare* (proiect), www.presidency.ro, p. 13.

așteptăm ca lumea de mâine să fie schimbată față de cea de dinainte de 2008, măcar în ceea ce privește încurajarea excesivă a consumului neproductiv.

Principalele efecte ale crizei în domeniul care ne interesează sunt determinate de imposibilitatea statelor afectate de a păstra ritmul cheltuielilor destinate securității și apărării, atât ca volum, cât și ca pondere în produsul intern. Discuțiile aprinse din Parlamentul britanic referitoare la bugetul apărării constituie cea mai bună dovadă, în condițiile în care vorbim despre una dintre marile puteri militare ale lumii, care se află deja aproape de ieșirea din criză. Soluția pare a fi, acolo dar și aici, regândirea modului de realizare a securității, astfel încât sistemul de apărare să rămână eficace, în condiții de eficiență sporită.

În ceea ce ne privește, statisticile arată o scădere continuă a bugetului apărării în România din punct de vedere al ponderii sale în PIB și, mai mult, o scădere din punct de vedere al volumului în ultimii ani. Indiferent de optimismul și credința noastră, bunăvoința, efortul și solidaritatea oamenilor ce compun sistemul național de apărare nu pot asigura îndeplinirea obiectivelor fixate și nici chiar a angajamentelor deja asumate, iar translatarea temporală a obiectivelor concrete prezintă riscul apariției uzurii morale a capabilităților proiectate. În consecință, regândirea radicală a sistemului național de apărare în consonanță cu calitatea de membru al NATO și UE ni se relevă ca un real imperativ al momentului.

Sistemul de apărare românesc a fost, după părerea noastră și a multor altor persoane, vârful de lance al modernizării României în perioada de după terminarea războiului rece. Transformarea sa radicală, eforturile destinate aderării și integrării, participarea repetată la misiuni în afara teritoriului național, inclusiv în teatre de operații militare au dus la poziționarea țării noastre ca membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene. Din pricina vitezei acestei transformări, credem că au fost scăpate din vedere unele oportunități pe care ni le oferă sistemul de apărare colectivă. De asemenea, calitatea de lider al schimbării generale a impus sistemului de apărare o oarecare separare de sistemele naționale cu care relaționează, inclusiv cu cel industrial.

Decurg de aici cele două puncte fixe de la care trebuie pornită gândirea modernă și pragmatică a sistemului de apărare: România este membru NATO și UE; statul roman trebuie să asigure interacțiunea armonioasă a subsistemelor sale.

3. Implicațiile statutului de membru al NATO și al Uniunii Europene

Este posibil ca opinia noastră conform căreia apartenența noastră la cele două organizații este parțial pusă între paranteze va trezi proteste, în primul rând de sorginte patriotică: onoare, tradiție, prudență etc. Pe de altă parte, în momentul în care eforturile imense destinate integrării României au dus la starea în care „*România nu a beneficiat niciodată în istoria ei de garanții de securitate atât de cuprinzătoare precum cele conferite de statutul de țară membră a Alianței Nord-Atlantice și de Parteneriatul cu Statele Unite ale Americii*”³⁵ nu putem evita gândul că ar trebui să ne relaxăm puțin spre a cugeta mai pragmatic, mai eficace, mai eficient. Reamintim

---

³⁵ *Idem*, p. 3.

faptul relevant că britanicii sunt pe cale de a adopta o astfel de atitudine, în condițiile în care ei dispun, încă, de un statut de mare putere militară.

În fapt, apartenența noastră la NATO are drept consecință afirmarea prioritară a două idei, corecte de altfel: trebuie să participăm onest și loial la acțiunile NATO, inclusiv în teatrele de operații; ar fi bine să ne respectăm angajamentele asumate față de NATO într-o măsură cât de consistentă posibil. Cât privește Uniunea Europeană și Politica de Securitate și Apărare Comună, se consideră că obiectivele sunt subsecvente celor legate de Alianța Nord-Atlantică. Obiectivul principal pentru care România a dorit să se integreze în NATO (obiectiv realizat, de altfel, așa cum am arătat mai sus) pare uitat atunci când ne ocupăm de proiectarea viitoarei structuri a Armatei Române.

Încă din momentul deciziei României de a întreprinde tot ceea ce este posibil pentru a accede la poziția care i se cuvenea în mod natural (stat european asemenea celorlalte state europene, aliat în cadrul celei mai importante organizații politico-militare), era evidentă dorința poporului român (impusă reprezentanților săi) de a se simți apărat în fața potențialilor agresori prin intermediul unei alianțe care să-i garanteze securitatea, îndeosebi cea militară. Acest sentiment de siguranță provine din textul Tratatului de Washington semnat la 4 aprilie 1949 de statele ce au fondat Alianța și, în timp, de țările care au aderat ulterior: „*Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la auto-apărare individuală sau colectivă recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice. Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca rezultat al acestuia vor trebui raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după ce Consiliul de Securitate va adopta măsurile necesare pentru restabilirea și menținerea păcii și securității internaționale*”³⁶.

Ca urmare a textului Articolului 5, nicio parte semnatară nu a reclamat vreodată, din 1949 până azi, un atac armat asupra sa din parte unui altui stat. De altfel, singur motiv pentru care a fost invocat acest articol a fost atacul din 11 septembrie 2001, în care agresorul a fost o organizație nestatală, consecința fiind declanșarea războiului împotriva terorismului. În aceste condiții, tenacitatea cu care este reclamată necesitatea unor capacități militare care să permită o apărare individuală excesiv de consistentă poate fi suspectată de înțelegerea eronată a Tratatului sau, mai grav, de neîncredere în aliați și în Alianță.

Simplificând, probabilitatea unui atac armat asupra României este extrem de redusă, în primul rând ca urmare a apartenenței sale la NATO, ale cărei mijloace de descurajare sunt cunoscute. În cazul în care, din diverse motive, asupra României va

---

³⁶ **Manualul NATO – Tratatul Nord-Atlantic**, Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 562.

avea loc un atac armat, statele semnatare ale Tratatului de la Washington, individual sau împreună, vor lua măsurile necesare restabilirii imediate a păcii și securității în zonă. Așa cum specifică explicit textul, sprijinirea părții atacate (în speță România) nu are caracter opțional, ci obligatoriu.

Concluzia principală este că permanenta preocupare pentru eventuala perioadă dintre atacul armat și răspunsul aliaților sau chiar pentru a suplini lipsa de răspuns din partea acestora provoacă o risipă inutilă de resurse rare, putând deveni chiar un pericol în cazul apariției eventuale a suspiciunii că scopul real al sistemului nu este apărarea față de potențiali agresori.

Considerăm că o soluție pentru eliminarea acestor probleme constă în simularea, cu sprijinul aliaților, a unor posibile și improbabile atacuri armate asupra României, pentru a putea identifica capacitățile necesare țării noastre astfel încât să se poată restabili și menține pacea și securitatea ca urmare a eforturilor individuale și colective, în conformitate cu Tratatul de la Washington.

Lucrurile stau foarte asemănător și în privința apartenenței noastre la Uniunea Europeană, cu mențiunea că cele două organizații nu se află niciun moment în competiție. „(7) În cazul în care un stat membru ar face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre sunt obligate să îi acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu articolul 51 din Carta Organizației Națiunilor Unite. Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și apărare a anumitor state membre. Angajamentele și cooperarea în acest domeniu sunt conforme cu angajamentele asumate în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, care rămâne pentru statele membre ale acestei organizații fundamentul apărării lor colective și cadrul de punere în aplicare a acesteia”³⁷.

Conchidem că tratatele existente exclud posibilitatea ca România să fie lăsată să reziste singură în fața oricărei agresiuni de natură militară și că interesul responsabililor de apărarea națională ar trebui să se ocupe cu prioritate de obligațiile noastre înăuntrul Alianței, obligații pe care singuri ni le-am asumat. Contribuția noastră (potențială și deja reală în cazul misiunilor la care România a participat sau participă) este precizată în angajamentele României față de Alianță. Contribuția a fost acceptată de statul român nu ca urmare a cererii ferme a organizației sau a Alianței, ci prin proprie voință, luându-se în considerație propriile interese și posibilități, precum și nevoile NATO. „În ceea ce privește dimensiunea și natura contribuției statelor membre NATO la apărarea colectivă, acestea își păstrează întreaga suveranitate și libertate de acțiune. Cu toate acestea, caracteristicile structurii de apărare a NATO cer ca țările membre să țină seama în deciziile lor individuale de interesele globale ale Alianței. Astfel, ele respectă procedurile convenite cu privire la planificarea apărării, care oferă metodele și mecanismele de evaluare a forțelor necesare

---

³⁷ **Versiunea Consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană**, Jurnalul Oficial al UE din 9 mai 2008, art.42 (ex.17), alin.(7).

aplicării politicilor Alianței, coordonării planurilor naționale de apărare și stabilirii obiectivelor de planificare a forțelor care răspund intereselor întregii Alianțe”³⁸.

În sfârșit, trebuie să spunem și câteva cuvinte despre aprecierea cu realism a poziției României în cadrul Alianței, respectiv în cadrul Uniunii Europene. Chiar dacă din punct de vedere al teritoriului și populației România este un stat mijlociu, din punct de vedere al indicatorilor economici ne aflăm înspre coada listei în ambele organizații. În aceste condiții, o participare armonioasă și onestă la misiunile de apărare colectivă ar trebui proiectată în limitele unei medii ponderate, care să țină seama de resursele reale ale României. Desigur, optăm pentru acordarea unei ponderi corespunzătoare unui criteriu oarecum subiectiv: dorința de a participa și voința de a fi util.

4. Implicarea statului

Să trecem acum la cel de-al doilea pilon al unei eventuale regândiri a sistemului național de apărare: proiectarea pe baza unei priviri de ansamblu. În general, „*entuziasmul*” trecerii de la super-centralizare la economie liberă a dus la modelarea întregii societăți pe principiul independenței fiecărei componente, ca și cum ar funcționa ca o societate comercială. Desigur, respectiva „independență” s-a manifestat inegal, în salturi, cu o coordonare absolut superficială. Trebuie înțeles că statul nu este el însuși o societate comercială, după cum marea majoritate a componentelor sale nu poate fi administrată ca o mulțime de centre de profit, indiferent că managementul este mai dezvoltat în domeniul economic decât în domeniul public.

Revenind la subiectul nostru, statul este furnizor și beneficiar de securitate și apărare, fiind obligat să aloce și să cheltuiască resurse importante pentru a-și îndeplini această misiune. Concretizând în continuare, armata este principala componentă de execuție a apărării, misiunile sale principale desfășurându-se în contextul pe care l-am prezentat anterior. Resursele sunt asigurate în principal de la bugetul de stat, adică de la contribuabilul pe care îl apără, în conformitate cu normele acceptate. În aceste condiții, este de înțeles că administratorul este tentat să fie cât mai eficient, să urmărească adică rezultate maxime cu cheltuieli minime.

Pe de altă parte, administratorul-stat nu este responsabil numai de modul în care cheltuie, ci și de modul în care constituie resursele, caz în care trebuie să judece integrat eficiența tandemului venituri-cheltuieli. Cu alte cuvinte, în condițiile unei libere concurențe – așa cum este practică ea în Uniunea Europeană, statul ar trebui să încurajeze realmente producția proprie în toate domeniile, inclusiv în domeniul apărării. Subliniem faptul că demersul nostru nu contravine cu nimic liberei circulații a bunurilor și că o planificare conjugată apărare-industrie nu înseamnă protecționism. Este adevărat că, de cele mai multe ori, industria de apărare a figurat ca subiect de interes pentru decidenții politici, dar eforturile nu au dus la rezultate durabile. Comenzile directe lipsite de eficiență, contractele de off-set gestionate discutabil și

---

³⁸ **Manualul NATO – Capacitatea de apărare**, Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 161.

restructurarea industriei de apărare într-un mod arbitrar au condus, independent și împreună, la diminuarea extremă a eficacității cooperării.

Un exemplu relevant privitor la nivelul redus de interes cu care este privită industria autohtonă de apărare este cel al atitudinii noastre în cazul asocierii României la „Codul de conduită în domeniul înzestrării cu echipamente din domeniul apărării”. De menționat faptul că „*România este singurul stat membru, participant la activitățile Agenției Europene de Apărare (EDA), care nu a scris la această inițiativă*³⁹”. Conștientă de necesitatea dezvoltării capabilităților de apărare, Uniunea Europeană a construit un cadru care să permită funcționarea unui quasi-monopol în domeniul industriei de apărare, astfel încât să fie încurajată economia țărilor membre.

Oportunitatea oferită de mecanismele existente constă în faptul că, „*valorificarea contribuțiilor naționale, care în cele mai multe cazuri cad în responsabilitatea autorităților guvernamentale, poate fi făcută prin intermediul segmentului privat, cu preocupări în domenii privind securitatea și apărarea*⁴⁰”.

O astfel de abordare la nivel guvernamental ar putea permite (așa cum ne arată experiența poloneză) o încurajare indirectă a industriei de specialitate, care respectă regulile economiei de piață, în condițiile asigurării unei depline transparențe în comercializarea produselor.

Concluzii

Pornind de la modelul simplificat prezentat, considerăm că principala nouă provocare asupra mediului de securitate constă în criza economică actuală, care conține în sine și oportunități. Între acestea se află și oportunitatea reproiectării sistemului de apărare, astfel încât el să devină mai eficace și mai eficient, corespunzător poziției României de stat membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene.

O primă trăsătură care trebuie luată în calcul este legată de improbabilitatea vreunui atac armat asupra teritoriului național și de garanțiile oferite României prin intermediul tratatelor la care este parte. Această trăsătură conduce spre regândirea sistemului ca o componentă a unui sistem colectiv, permițându-se o direcționare către capabilități particulare, necesare Alianței și complementare altor contribuții naționale.

În sfârșit, în vederea creșterii eficacității și eficienței, sistemul de apărare ar trebui să beneficieze de atenția sporită a conducerii sale de vârf, astfel încât îndeplinirea obligațiilor asumate să permită și realizarea unor obiective economice, respectându-se regulile impuse de apartenența României la Uniunea Europeană și la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.

---

³⁹ D. ILINCA, **Implicarea Uniunii Europene în gestionarea crizelor**, Teză de doctorat, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 259.

⁴⁰ *Idem*, p. 258.

GLOBALIZAREA MANIFESTĂRILOR SOCIALE, VECTOR PROVOCATOR PENTRU MEDIUL DE SECURITATE

Dr. Olimpiodor ANTONESCU*

GLOBALIZATION OF SOCIAL EVENTS, CHALLENGING VECTOR FOR SECURITY ENVIRONMENT

Last years panorama went out completely of predictability, with no milestones, bored and mediocre.

The international community is the globalization scene of social manifestations, both as a defining phenomenon of the period of crisis which traverses the entire Planet, and as object of knowledge and attitudes of those involved.

There are certainly more dangers generated or maintained by globalization, but at complexity of environmental challenges it adds strong security social events.

The crisis has challenged both powerful states and the weak ones, its magnitude being influenced directly proportional by the indebtedness of poor countries, epidemics, disasters, environmental degradation, organized crime networks, the proliferation of weapons of mass destruction, local ethnic and religious conflicts, which inevitably intersects with terrorism and causes insecurity.

Security dilemma stands in a different light, but same compelling and fundamental concerning for a long period of time.

Prin specificitate, secolul XX și începutul secolului XXI au fost marcate de o serie de factori care au amplificat procesul globalizării. S-au creat și s-au consolidat unele organisme internaționale printre care Organizația Națiunilor Unite, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația Mondială a Sănătății, comerțul internațional a atras sute de țări, cu o gamă enormă de produse finite de toate categoriile, tot felul de materii prime și materiale, schimburi și tranzacții financiare, investiții în toate domeniile, schimburi de servicii și altele.

Apariția și extinderea folosirii computerelor și apoi a sateliților artificiali ne-a transformat în martorii și utilizatorii unei revoluții mondiale, explozia acestui fenomen luând proporțiile firești în adevăratul sens mondial. Prin dezvoltarea mijloacelor de informare și comunicare (TV, Internet, poșta electronică, fax, telefoane mobile și altele), informațiile, care nu mai cunosc limite, traversează astăzi Planeta de la un capăt la altul în câteva minute.

De cele mai multe ori utile omenerii, informațiile sunt și conținut pentru o serie de domenii total nedorite și în majoritatea lor imposibil de controlat.

Ne aflăm în perioada tranziției de la sistemul internațional de state la sistemul global, de la instituții cu reguli, norme și convenții, în frunte cu Națiunile Unite și cu marea sa familie de agenții interguvernamentale, la un sistem pe teritoriul căruia intră tot soiul de actori ilegali, care profită de starea de interregn, cum sunt toți traficanții

---

* General -locotenent, Inspector general, Inspectoratul General al Jandarmeriei Române

de arme, de persoane, de bani negri, mafioții și teroriștii⁴¹. Alte activități pașnice și importante au beneficiat de globalitate și au adus activitățile lor la niveluri excepționale: cooperarea financiară, comerțul, cooperarea economică, științifică, cea educativă, turistică, aproape toate, în mod predominant, efectuate de actori neguvernamentali. Globalizarea, definită ca fiind transformarea de proporții istorice care a schimbat societatea într-un ritm extrem de rapid, a fost dominată în mod unilateral de interese economice puternice, de marile bănci, fonduri de investiții, concerne trans-naționale și de alți mari proprietari de capital, devenind astfel un fenomen real cu toate avantajele și dezavantajele pe care le manifestă.

Dintre toate domeniile de manifestare, cel mai mult și mai des se discută în prezent despre fenomenul globalizării economice, care la rândul lui are un larg spectru în activitatea manufacturieră, în întregul sistem financiar și în special în investiții, în domeniul comerțului internațional, în migrația forței de muncă, în turism și în alte sectoare, în securitatea internațională și, deloc de neglijat, în manifestările sociale, care cuprind în ultima perioadă, cea mai diversificată arie.

În perioadele de restriște ale omenirii, când războiul umbrea evoluția umanității, termenul securitate îmbrăca în special conotații militare. Odată cu momentul în care climatul internațional a permis întoarcerea spre cetățean, conceptul de securitate a cuprins componente mult mai diverse, atingând sfera socială, economică, ecologică, tehnologică, informațională etc.

Dezbaterile pe problema securității, în a cărei ecuație este inclusă noțiunea de risc, au început în jurul anilor '80, fiind deschisă de sociologul german Ulrich Beck, care susține că „*astăzi ne aflăm în fața unei noi modernități*”. Similar modului în care modernizarea a dizolvat structura societății feudale în cursul sec. al - XIX – lea și a generat societatea industrială, modernizarea de astăzi dizolvă societatea industrială pentru ca o nouă modernitate să apară, respectiv actuala societate industrială și democratică. Totodată, sociologul german atrage atenția că noua modernitate nu produce numai bunăstare și progres ci și riscuri „*dacă în societatea industrială clasică, logica producției de bunuri domină logica producției de riscuri, în societatea riscului, relația se inversează*”

Dacă până nu demult riscurile și vulnerabilitățile se rezumau la așezarea geografică, mărimea teritoriului, populație, în noul context al dezvoltării sociale, al **globalizării**, statele ca principali actori ai securității sunt supuse unor vulnerabilități noi ce țin de domeniul vieții economice, politice, financiar-bancar, al **vieții sociale**, inclusiv al imaginii.

Un indicator semnificativ pentru înțelegerea și evaluarea crizei economice, sub aspect social, este dinamica ratei șomajului. Întrucât economia mondială funcționează ca un tot unitar, anumite turbulențe de peste Ocean au ajuns să fie resimțite și în economia continentului european. Astfel, în a doua jumătate a anului 2008, piețele de muncă din U.E. au început să înregistreze treptat dezechilibre, care s-au accentuat și perpetuat și în cursul anilor 2009-2010.

---

⁴¹ Mircea MALIȚA, *Prima criză a globalizării*, în **Cadran Politic.Ro** la <http://www.cadranpolitic.ro/default.asp>.

Abordând securitatea *după nivelul la care se referă*, putem identifica securitatea individuală, securitatea națională și securitatea internațională, iar *după conținut*, securitatea poate avea mai multe componente: politică, militară, economică, **socială** și de mediu.⁴²

Securitatea individuală se reliefează în faptul că amenințările la adresa indivizilor se pot manifesta într-o varietate de moduri, care își au originea în mediul în care trăiesc și evoluează și se concretizează în presiunile de ordin social, economic, politic, cultural, religios.

Securitatea socială promovează strategii naționale care determină o politică realistă în domeniul protejării și bunăstării populației, atât prin creșterea gradului de profesionalizare, cât și a condițiilor de muncă și viață.

Securitatea internă, ansamblul activităților de protecție, pază și apărare a locuitorilor, comunităților umane, infrastructurii și proprietății, împotriva amenințărilor asimetrice de factură militară sau non-militară, precum și a celor generate de factori geo-fizici, meteo-climatici ori alți factori naturali, care pun în pericol viața, libertățile, bunurile și activitățile oamenilor și ale colectivităților, infrastructura și activitățile economico-sociale, precum și alte valori, la un nivel de intensitate și amploare mult diferit de starea obișnuită, privește siguranța cetățeanului și securitatea publică, securitatea frontierelor și cea a transporturilor, protecția infrastructurii critice și cea a sistemelor de aprovizionare cu resurse vitale. Ea include, de asemenea, asigurarea stării de legalitate, contracararea criminalității organizate și securitatea activităților financiar-bancare, securitatea sistemelor informatice și a celor de comunicații, protecția împotriva dezastrelor și protecția mediului.

Astăzi, manifestările sociale reprezintă o realitate incontestabilă a societății contemporane ba, mai mult, putem vorbi chiar despre o „normalitate” a acestora, cotidiană. Diferă însă, în mod semnificativ, severitatea, intensitatea și forma de manifestare, nivelul acestora fiind cel care determină, practic, inițierea mecanismului specific de răspuns.

„Securitatea internațională este determinată în fond de securitatea internă și externă a diferitelor sisteme sociale, de măsura în care, în general, identitatea sistemului depinde de circumstanțele externe. Experții definesc în general securitatea socială ca pe securitatea internă. Funcția ei esențială este aceea de a asigura puterea politică și economică a clasei conducătoare, sau supraviețuirea sistemului social și un grad adecvat de securitate publică”. (Iozsef Balazs).

Orice analiză privind securitatea nu poate ignora însă multitudinea schimbărilor pe plan intern și internațional, caracterizate în mare parte de complexitate, fluiditate, contradicții și un grad ridicat de impredictibilitate.

Riscurile la adresa securității naționale se constituie din multitudinea celor specifice activității umane care pot determina apariția unor fenomene nedorite, cu caracter perturbator, care, menținute între anumite limite nu prejudiciază securitatea

---

⁴² F. MUSTĂȚEA, **Factorii de risc și amenințările la adresa securității naționale**, București, 2007.

națională. Când *echilibrul forțelor* interioare ale acestora este perturbat, atingând un *stadiu critic*, amenințarea devine potențială.

Manifestările sociale sub diferite forme, având la bază nemulțumirea sau extazul bucuriei, au o istorie foarte lungă. Spre sfârșitul celei de a douăzecea Dinastii Egiptene, în timpul domniei faraonului Ramses al III-lea în Egiptul Antic - sec XIII Î.Hr., muncitorii necropolei regale au organizat prima grevă cunoscută în istorie. Evenimentul a fost descris pe un papirus păstrat și aflat actualmente la Torino.

De-a lungul istoriei, oamenii au protestat împotriva sărăciei mondiale, dar ea continuă să crească, au manifestat împotriva comunismului, au protestat împotriva măsurilor neraționale de industrializare care conduc la fenomenul încălzirii globale, iar efectele acesteia sunt tot mai evidente, au manifestat pentru echipele favorite cu ocazia victoriilor sportive, sau împotriva Jocurilor Olimpice (Vancouver), au protestat împotriva invadării Irakului, dar Irakul a fost invadat, au manifestat proteste împotriva summitului economic global G-20, au protestat la Bruxelles, la chemarea Confederației Europene a Sindicatelor (STUC-CES), împotriva măsurilor de austeritate care au îngenucheat întreaga Europă, au protestat împotriva globalizării, dar globalizarea avansează chiar mai rapid decât în oricare altă perioadă din istoria omenirii.

Primele manifestări sociale de protest, de pe teritoriul actual al României, au fost consemnate în anul 1733, în Banat, la Ciclova. La acea dată nu putem vorbi însă de sindicat, coordonator al protestelor sociale, prima organizație a muncitorilor fiind înființată în 1905, respectiv sindicatul tâmplarilor, care reunea 15-20 de membri. În 1906, cele 30 de sindicate din România grupau peste 4.400 de membri, mișcarea dezvoltându-se, pentru ca, un an mai târziu, organizațiile sindicale să ajungă la 55, cu un număr dublu de membri.

Până la debutul Primului Război Mondial, protestele sindicale din România nu au fost de mare amploare, din cauza slabei dezvoltări industriale, locul unde oamenii se puteau uni prin idei, convingeri și nevoi. Au rămas în istorie însă greva muncitorilor din Portul Constanța, din 1868, greva de la Atelierele CFR București, din 1888, sau grevele feroviarilor din Transilvania și ale minerilor din Valea Jiului, din 1904 și, respectiv, 1906.

Până la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, mișcările de protest din România s-au amplificat, datorită dezvoltării economice de după primul război și, mai apoi, ca urmare a crizei din anii '30 (ex. prima grevă generală, în 1920, greva muncitorilor forestieri din Valea Mureșului, din 1925, grevele muncitorilor de la Reșița și de la Lupeni, din 1926 și 1929, precum și greva de la fabrica Saturn, din București, din 1933, prima grevă în care muncitorii au ocupat fabrica, greva muncitorilor de la Atelierele Grivița din București, din ianuarie-februarie 1933).

În perioada regimului comunist mișcările sociale din România au fost aproape inexistente din motive cunoscute. Două momente au rămas însă, în memoria românilor, refuzul minerilor din Valea Jiului de a intra în subteran, în 1977, din cauza condițiilor extrem de dure de muncă din mină, și protestele din noiembrie 1987 de la uzina Steagul Roșu din Brașov, care au constituit probabil precursorul manifestărilor din decembrie 1989, care au dus la răsturnarea regimului comunist.

Mișcarea socială din România s-a revigorat după decembrie 1989, protestele de la începutul anilor '90 fiind frecvente și destul de agresive.

De-a lungul ultimilor 20 de ani, mitingurile, demonstrațiile, mineriadele, procesiuni sau orice alte întruniri, desfășurate în mod nepașnic, făcând uz de orice fel de arme și încălcând prevederile legale referitoare la organizarea și desfășurarea adunărilor publice, acțiunile de îndemn la agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, de incitare la discriminare, separatism teritorial sau violență publică, exercitarea dreptului la grevă în alte condiții și în alte limite decât cele legale, manifestările spontane de violență și luptele între grupuri organizate și forțele de ordine publică, declanșarea unor agresiuni la manifestările sportive, propaganda politică în locurile destinate cultelor religioase, autorităților publice și culturale sau cu prilejul manifestărilor religioase sau culturale, desfășurarea unor activități ilegale, pentru schimbarea autorităților publice locale, atacuri săvârșite asupra unor colectivități etnice, manifestarea efectelor epidemiilor/pandemiilor de tipul gripei, degradarea mediului și producerea efectelor inundațiilor și a altor consecințe provocate de schimbările climatice majore, au reprezentat cei mai importanți factori de risc și amenințări, generatori ai situațiilor de criză la nivel teritorial intern, în domeniul ordinii și siguranței publice, implicit securității naționale.

Au rămas în istorie mitingurile și mișcările revendicative violente ale minerilor în cele șase etape, denumite generic „*mineriade*”, care au șocat nu numai întreaga țară, ci și comunitatea internațională, greva națională din 1991 pentru legea sindicatelor, greva organizată de CSI Frăția în 1993, pentru recuperarea zilei de 1 Mai, greva națională din 1995 pentru acordarea de salarii compensatorii salariaților disponibilizați sau grevele succesive ale transportatorilor, CFR-iștilor sau ale profesorilor din anii 2000.

În istoria de după 1989, metroul a fost de nenumărate ori în grevă generală, cea mai îndelungată fiind cea din 1990, când protestul a ținut trei zile.

În septembrie 2009 se producea, pentru prima dată în istoria modernă a României, un protest generalizat la nivel național al personalului din justiție.

Prin urmare, dreptul la grevă și manifestările sociale reprezintă un drept garantat de Constituția României, de legile interne, precum și de convențiile și tratatele internaționale la care România este parte, valorile democratice afirmate de omenire neputând fi izolate de ordinea publică, securitatea individuală și colectivă, însă consecințele formelor de manifestare ale acestora reprezintă un potențial vector provocator pentru mediul de securitate.

Conflictul social desemnează opoziția deschisă între indivizi, grupuri, partide, comunități cu interese economice, politice, religioase, etnice, rasiale, divergente sau incompatibile cu efectele distructive asupra ordinii sociale. Ca formă de acțiune umană, conflictul social este reglementat în statul de drept, prin acte normative.

În domeniul crizelor generate de astfel de proteste, care pot afecta ordinea publică, sunt comune manifestări de tipul creșterii infraționalității prin apariția unui grad de violență care îl depășește pe cel specific situațiilor normale, acțiunilor săvârșite de grupuri infraționale organizate, deplasarea unor grupuri mari de oameni dinspre zonele afectate de criză spre cele neafectate sau în sens invers, pentru a evita

sau sprijini acțiunile de protest, izbucnirea unor mișcări revendicative, locale sau generalizate, de diverse nuanțe și greu de soluționat, care degenerază în acțiuni de încălcare gravă a normelor de drept și pun în pericol ordinea constituțională, stabilitatea și securitatea națională.

Nu de puține ori, de-a lungul acestei perioade de democrație, s-a constatat că manifestările, marșurile, mitingurile, ca formă de protest față de unele situații, măsuri administrative sau economice, au degenerat, luând forme violente, atacând forțele de ordine, sediile instituțiilor sau partidelor politice.

Degenerarea manifestațiilor sociale la care participă un public numeros determină tulburarea ordinii publice, se comit fapte care au o puternică rezonanță publică, creează sau influențează o stare de pericol, ori o stare de spirit nefavorabilă, în legătură cu publicul, împotriva publicului sau a organelor cu atribuții privind menținerea și restabilirea ordinii publice.

Menținerea unor surse și cauze de potențiale conflicte sociale punctuale, de mai mică sau mai mare întindere, au efecte asupra risipirii energiilor, diminuării sau întreruperii proceselor și activităților economice propriu-zise, precum și asupra stării de liniște a populației, ceea ce generează în final instabilitate și vulnerabilitate la adresa securității naționale

De fiecare dată când au avut revendicări salariale, angajații CFR au blocat activitatea pe căile ferate, spontan sau nu, de la câteva ore, la câteva zile, cel mai important moment din istoria protestelor feroviarilor fiind în 2005, când Federația Mecanicilor de Locomotivă a întrerupt lucrul pentru 20 de zile, unul dintre cele mai îndelungate proteste din România postdecembristă. S-au creat disfuncții ale unui sistem funcțional cu consecințe în siguranța circulației, pierderi în economie, nemulțumiri ale beneficiarilor de servicii de transport etc.

După zile întregi de negocieri, magistrații aflați în grevă în anul 2009 au reluat activitatea după mai bine de trei săptămâni de pauză, timp în care România a fost paralizată la propriu.

Pe lângă feroviar, profesorii sunt cunoscuți ca având o activitate sindicală efervescentă. Mișcarea sindicală a cadrelor didactice a prins contur mai degrabă după anul 2000, iar de atunci nu există an în care profesorii să nu organizeze mitinguri, greve japoneze, de avertisment sau generale, amenințând de fiecare dată cu blocarea anului școlar. Cele mai lungi greve din educație au avut loc în 2000, o grevă generală de două luni, și în 2005, când dascălii au refuzat să intre la ore o lună de zile.

Materializată în acte de dezordine între participanții la manifestații sau întruniri publice, punerea în pericol a vieții și integrității cetățenilor, precum și a bunurilor acestora, împiedicarea forțelor de ordine în executarea atribuțiilor legale privind asigurarea ordinii publice, întreruperea traficului rutier, feroviar, naval sau aerian, refuzul participanților la manifestațiile sau întrunirile publice de a înceta acțiunile de dezordine și de a părăsi locul de desfășurare a acestora la avertizările și somațiile forțelor de ordine, pătrunderea neautorizată sau atacarea sediilor aparținând domeniului public sau privat și împiedicarea desfășurării normale a activităților acestora, producerea unor conflicte interetnice, interconfesionale sau de altă natură,

de amploare, tulburarea ordinii și siguranței publice, **reprezintă, fără echivoc, potențialul pericol la adresa securității naționale.**

În domeniul psihologic se manifestă tot mai pregnant acțiuni de slăbire a rezistenței psihice a populației, prin dezinformarea sau punerea în circulație a unor zvonuri, exercitarea de presiuni psihologice prin crearea în spațiul mintal public a unor tendințe false sau exagerate pe care statul nu le poate satisface, scopul acestora fiind crearea și alimentarea unor stări de nemulțumire care să genereze adunări publice și ample acțiuni de protest.

În acest context, din păcate, se poate înscrie și violența în sport care a devenit flagelul societății de luat în seamă la nivel global. Exemplele de comportament violent, antisocial al suporterilor, incidentele petrecute în fotbal, hochei și handbal sunt numeroase, însă reprimarea violențelor prin intermediul forțelor de ordine nu este suficientă și nu poate conduce la diminuarea fenomenului pe termen mediu și lung.

Amenințarea internă este considerată un atribut al statelor slabe. Nivelul ridicat de riscuri interne la adresa infrastructurii critice se poate transforma în riscuri la adresa guvernării. Una dintre aceste amenințări o reprezintă grupurile sociale care au fost coagulate de existența unei amenințări comune: pierderea locului de muncă, a locuinței, sărăcia extremă, teama de pierdere a identității.

Dificultățile întâmpinate de România sunt și probleme ale întreg mapamondului, ce fac obiectul unor mai largi preocupări internaționale. Menținerea unui climat de instabilitate în plan internațional s-a propagat și este astăzi caracteristic întregii lumii democratice. Crizele și violențele care s-au manifestat au dus la pierderea unor legături economice tradiționale, au provocat pierderi financiare grele, au împiedicat elaborarea și promovarea unor strategii de dezvoltare pe termen lung, au constituit o stavilă în încurajarea investitorilor străini, în general au accentuat dificultățile.

Neglijarea și acumularea necontrolată a acestor factori de risc pot genera instabilitate și duce la transformarea lor în amenințări.

Perpetuarea și conjugarea unor vulnerabilități determinate de manifestările sociale de protest pot afecta însă securitatea țării, generând efecte interdependente, difuze, multidirecționale, care impun modalități de prevenire și de acțiune adecvate și flexibile. Neglijarea, amplificarea ori acumularea necontrolată a acestor vulnerabilități pot să creeze instabilitate și să conducă la transformarea lor în riscuri la adresa securității.

Fără a transcrie o retrospectivă a manifestărilor sociale care au împânzit istoria și contemporaneitatea, se naște ipoteza conform căreia globalizarea ca proces evolutiv a dobândit încă un domeniu, sau într-o altă formulare, a cuprins și manifestările sociale. Evident de aici rezultă concepții pro și contra, așa cum fenomenul globalizării în sine este sau nu acceptat. Globalizarea, mai mult decât un simplu fenomen macro-economic, se răsfrânge asupra întregii societăți, asupra tuturor membrilor comunității, indiferent de categoriile sociale, sau profesionale.

Dacă globalizarea acțiunilor de protest social este o realitate, la fel de adevărat este pericolul ca ea să fie percepută ca o amenințare la adresa ordinii și siguranței publice, implicit securității statale și internaționale.

Treptat procesul globalizării a luat proporții, cu toate avantajele și dezavantajele lui. Ea oferă oportunitatea unor largi schimburi și conexiuni între oameni de știință, a celor din viața politică și socială și a oricăror oameni care traversează toate meridianele și paralele Planetei.

Aspectele globalizării sunt multiple și se regăsesc în toate domeniile legate direct sau indirect de viața și evoluția societății umane în general și a fiecărui individ în special, întrebarea care se pune fiind „*cine sunt beneficiarii și cine sunt cei ce pierd de pe urma extinderii fenomenului globalizării*”?

În sprijinul conceptului apare faptul de necontestat că, prin extinderea acestui proces, dispar barierele și limitările drepturilor de circulație între țări și continente și ca atare circulația oamenilor pe diferitele meridiane și paralele ale Globului devine deosebit de ușoară și cu un minimum de formalități. O asemenea mobilitate a oamenilor, înseamnă o *mișcare a inteligenței* din care omenirea are de câștigat, însă, aspectele negative ale unor asemenea facilități se regăsesc în situația în care mobilitatea oamenilor atrage după sine o extindere masivă a unor maladii grave, lipsa unor controale între diferite țări și continente au determinat nivelul ridicat al criminalității internaționale, existența riscului infiltrării celor care formează celulele latente ale terorismului mondial, și care au dezvoltat posibilitatea de instalare și acțiune acolo unde se creează premise de vulnerabilizare a mediului de securitate, ca urmare a manifestărilor sociale de diferite naturi.

Expunerea diferitelor țări în curs de dezvoltare sau a unora nedezvoltate, la cerințele și avantajele globalizării, depind de mai mulți factori, printre care: gradul de stabilitate politică din țara sau zona respectivă, nesiguranța socială fiind în creștere, iar pensiile, sănătatea și educația sunt pe cale să fie transformate în mărfuri.

Modul în care se manifestă globalizarea manifestărilor sociale de protest este ilustrat cât se poate de elocvent prin trecerea în revistă a câtorva exemple din ultima perioadă:

- mai mult de 100 000 de sindicaliști din toată Europa au participat la o mare manifestație la Bruxelles, la chemarea Confederației Europene a Sindicatelor (STUC-CES), pentru a spune NU măsurilor de austeritate care au îngenucheat întreaga Europă;
- zeci de mii de persoane au manifestat la Salonic, în nordul Greciei, nemulțumiți de rigorile cu care primul ministru Georgios Papandreou se pregătește să continue politica de austeritate pentru asanarea finanțelor publice și scoaterea țării din criză;
- Cehia, o țară a păcii sociale, a cunoscut luni o amplă manifestație la Praga, cu 40.000 de persoane din sănătate, învățământ și... armată;
- în octombrie, valul de acțiuni de protest se va muta în Italia și Marea Britanie, iar sindicatele franceze nu opresc lupta pentru a bloca proiectul Legii pensiilor;
- peste 10.000 de letoni au ieșit în stradă pentru a protesta față de măsurile anticriză luate de autoritățile de la Riga și pentru a cere alegeri anticipate;

- protestele sociale ample din Letonia s-ar putea extinde și în celelalte țări europene, pe fondul adâncirii crizei economice. Primele semnale au apărut deja în Lituania, Bulgaria, Cehia și în Ungaria, Proteste de dimensiuni au avut loc în Bulgaria, Cehia și în Ungaria, în timp ce Grecia este de mai mult timp teatrul unor confruntări violente între poliție și protestatari;
- pentru prima dată în istoria Islandei, poliția a recurs la gaze lacrimogene pentru a-i dispersa pe cei 2.000 de demonstranți din fața Parlamentului;
- în Franța, Guvernul este confruntat cu a doua zi de acțiune, după cea din 7 septembrie, împotriva reformei sistemului de pensie care preconizează să împingă retragerea din serviciu la 67 de ani. Acum două săptămâni au manifestat 2,7 milioane de francezi;
- împotriva expulzării țiganilor, au protestat sute de asociații și ONG cu sprijinul partidelor de stânga, au fost organizate la Paris, Roma și Bruxelles;
- Mii de oameni au ieșit pe străzile din Vancouver pentru a protesta împotriva Jocurilor Olimpice. Mii de indivizi s-au adunat în fața Galeriei de Artă din Vancouver pentru a protesta împotriva industriei olimpice;
- în Germania, puternicul sindicat al metalurgiștilor deschide seria unor manifestări punctuale;
- economia italiană dă din ce în ce mai multe semne de oboseală, iar sindicatele au anunțat o toamnă de proteste, greve și manifestații zilnice împotriva noilor reforme ale Executivului ce prevăd reduceri drastice de buget ce vor duce la disponibilizări masive. Profesorii amenință cu greve chiar în pragul începerii noului an școlar, ca de altfel și agricultorii și muncitorii rămași în șomaj tehnic de luni întregi sau trimiși direct acasă de patroni;
- în manifestările de protest din apropierea summit-ului economic global G-20 din Toronto, Canada, violentele au șocat Canada, unde protestele violente sunt aproape absente.

În contextul dezvoltării consecințelor negative ale crizei economice asupra mediului social, există posibilitatea ca pe fondul nemulțumirii și dispariției confortului social, asemenea manifestări de protest să se intensifice. Pe lângă existența pericolului reprezentat de lezarea valorilor sociale, societatea asistă în prezent și la vulnerabilizarea unor categorii de populații, precum și la instalarea unei stări de anomie și de confuzie, tocmai datorită pericolului reprezentat de pierderea încrederii populației în autoritățile statului și în structurile sale de ordine. Funcționarea statului de drept nu poate fi concepută cu încălcarea frecventă a ordinii și siguranței publice și cu dezvoltarea vulnerabilității la adresa securității, determinată de manifestările de protest social.

Consecințele producerii riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii publice, în plan intern, ca urmare a amplificării actelor infracționale, agravării crizei economice, diminuării veniturilor, degradării condițiilor de viață și deprecierei siguranței cetățeanului, pot genera efecte multiple, dintre care pot fi exemplificate *mitingurile și alte acțiuni asociate acestora*, unde datorită nemulțumirii maselor pe fondul transformărilor sociale și economice (disponibilizărilor, creșterii șomajului), există posibilitatea manipulării acestora pentru a influența și sensibiliza percepția publică,

existența intențiilor ascunse prin intermediul cărora să se încerce în mod premeditat pierderea controlului asupra acțiunilor revendicative și accentuarea stării de confuzie și de panică socială, creșterea numărului manifestărilor de protest și degenerarea în acte de violență la nivelul întregii țări.

Concluzii

Așa după cum, nici fenomenul globalizării nu s-a petrecut peste noapte, mai mult ca sigur nici soluționarea actualei crize economice mondiale cu toate consecințele ce generează vulnerabilități asupra securității internaționale, nu își va găsi rezolvarea în mod instantaneu.

Este un moment în care factorul psihologic al nesiguranței și neîncrederii a pus stăpânire pe fiecare om și îi creează o stare de totală derută.

Ceea ce este deosebit de important până atunci, este asigurarea unui echilibru general, economic, social și în special politic care să împiedice provocarea unor scânteii cu efecte dezastruoase la nivelul național al diferitelor țări sau chiar pentru întreaga omenire.

Disocierea netă dintre evoluțiile din mediul intern și cel internațional este tot mai greu de făcut, în contextul acțiunii conjugate și întrepătrunderii unor procese care pot crea condiții favorabile pentru apariția, previzibilă sau imprevizibilă a unor riscuri la adresa securității naționale.

Accentuarea interdependențelor multiple dintre state, globalizarea până și a manifestărilor sociale, fac tot mai dificilă o asemenea disociere într-un mediu globalizat, în care riscurile interne și externe se pot genera și potența în mod reciproc.

Fundalul pe care se proiectează dinamica acestor interdependențe este totuși unul pozitiv, fiind constituit de generalizarea la nivel european a spiritului de cooperare și dialog pentru consolidarea securității pe continent, precum și de implicarea tot mai activă a ONU, NATO, UE și a celorlalte instituții europene ori organizații internaționale în gestionarea complexelor probleme de securitate și stabilitate globale.

Cunoscutul analist și teoretician al relațiilor internaționale Stephen M. Walt referindu-se la acest aspect nota, într-un studiu publicat în 1991, în *International Studies Quarterly*, că „Puterea militară nu este singura sursă a securității naționale, iar amenințările militare nu sunt singurele pericole la adresa statelor (deși ele sunt în mod obișnuit cele mai serioase). Ca urmare, studiile de securitate mai includ ceea ce se numește arta guvernării (statecraft)”⁴³.

Pe acest fundal responsabilitatea fundamentală și mult sporită a statului este de a gestiona cu autoritate îndeosebi riscurile și vulnerabilitățile de natură strict internă, care influențează, în mod inevitabil, și poziționarea României în mediul internațional de securitate. Prin atenția acordată acestor factori interni România poate, pe de o parte, să constituie în continuare un furnizor important de securitate regională și internațională și, pe de altă parte, să transforme îndeplinirea obiectivelor de

---

⁴³ Stephen M. WALT, *The Renaissance of Security Studies*, în **International Studies Quarterly**, nr. 35, 1991, p. 212.

dezvoltare economică și socială, susținută și durabilă, într-o resursă considerabilă și specifică pentru securitatea propriu-zisă a țării.

O viziune realistă asupra posibilităților și resurselor ne obligă să ne concentrăm eforturile pe acele priorități care vor influența în mod decisiv starea de securitate a României.

Securitatea și prosperitatea sunt două obiective cu o profundă determinare reciprocă, iar promovarea lor solicită din partea tuturor angajare și responsabilitate.

Intersectarea în spațiul românesc a mai multor zone de interes economic, politic, etnic, religios, militar și de altă natură, obligă statul român să țină permanent sub control situația politico - socială din zonă și să stabilească, pe baza concluziilor analizelor periodice, măsurile privind securitatea națională și mai ales menținerea acesteia între anumiți parametri

Sarcina asigurării securității interne este complexă și interdependentă. Ea implică responsabilități din partea unui număr mare de instituții și agenții.

Edificarea unei Românie democratice, stabilă politic și prosperă economic și social, capabilă să participe eficient la dinamica vieții internaționale, impune și garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor, dezvoltarea economică și socială a țării, în pas cu dezvoltarea contemporană, reducerea susținută a marilor decalaje care despart România de țările dezvoltate europene.

Printre instituțiile emergente acestui nou context de securitate se află și Jandarmeria Română. La finalul unui amplu proces de reformă structurală Jandarmeria Română a dovedit că poate să gestioneze multe dintre situațiile ce pot pune în pericol securitatea statului, eficiența ei fiind relevată de gradul de încredere ridicat pe care Jandarmeria Română îl are, ca instituție, atât în rândul cetățenilor cât și în rândul partenerilor externi. Ca forță de poliție cu statul militar, Jandarmeria Română poate gestiona situații ce pot genera riscuri și vulnerabilități la adresa securității.

Bibliografie:

- [1] **Legea nr. 60/23.09.1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice**, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
- [2] **Legea nr. 61 / 27.09.1991 privind sancționarea faptelor de încălcarea unor norme de conviețuire socială a ordinii și liniștii publice**, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
- [3] **Hotărârea Guvernului nr. 196 / 17.03.2005 privind aprobarea strategiei Ministerului Administrației și Internelor de realizare a ordinii și siguranței publice, pentru creșterea siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale.**
- [4] BALABAN C. Ghe., **Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI**, Editura All Back, București, 2006.
- [5] CARP, Gheorghe, **Terorismul internațional, Rolul M.A.I. în prevenirea și combaterea acestui flagel**, Editura M.A.I., București, 2005.

- [6] CREȚU G., **Riscuri la adresa securității naționale**, Editura Sylvi, București 2006.
- [7] FLOREA C., **De la criză la normalitate**, Editura Sitech, Craiova, 2005.
- [8] MARCU V., DIACONU N., **Drept comunitar general**, Editura Lumina Lex, București, 2002.
- [9] MAZILU D., **Drepturile omului – concept, exigențe și realități contemporane**, Editura Lumina Lex, București, 2001.
- [10] MIHĂILESCU I., **Sociologie generală, concepte fundamentale și studii de caz**, Editura Polirom, Iași, 2003.
- [11] MUREȘAN Mircea, *Contribuția României la proiectarea stabilității regionale în contextul extinderii estice a Uniunii Europene*, în volumul **Strategii de apărare și securitate la frontiera răsăriteană a NATO și UE**, Sesiunea internațională de comunicări științifice noiembrie 2006, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [12] VOICU, Costică, ANDREESCU, Anghel, BURCIU, Octavian, **Siguranța Națională și Ordinea Publică – 1859-2000**, Editura Artprint, București, 2002.
- [13] <http://www.eurogendfor.org>
- [14] <http://www.europarl.europa.eu/sides>
- [15] <http://www.osloconference2010.org/closingrmk>
- [16] <http://www.ituc-csi.org/?lang=en>
- [17] <http://www.ituc-csi.org/+congress-+.html?lang=en>
- [18] <http://www.etuc.org/a/7670>
- [19] <http://www.etuc.org/a/7697>
- [20] <http://www.etuc.org/a/7689>
- [21] <http://www.etuc.org/a/7407>
- [22] http://www.etuc.org/IMG/pdf_Newsletter_48-2010_EN.pdf
- [23] <http://federatia-anarhista.blogspot.com>

COOPERAREA MILITARĂ – FACTOR DETERMINANT ÎN TRANSFORMAREA SISTEMELOR MILITARE

Dr. Dan GHICA-RADU*

Dr. Adrian TONEA**

Florin BARBU***

MILITARY COOPERATION – DECISIVE ENABLER OF ARMED FORCES' TRANSFORMATION

As the security environment continues to change, it is and will continue to be complex and global and subject to unforeseeable events. It is impossible to predict accurately how challenges will come out and what form they might take. Nevertheless, it is absolutely essential to try to frame the strategic and operational contexts of the future, in order to identify the possible situations where political and military leaders will work and where they might use multinational forces.

Multinational operations have become a typical solution to manage nowadays crisis and conflicts and require a flexible approach. Due to their complexity multinational operations raise additional challenges which call for common solutions. At this point, military cooperation becomes an essential instrument to support dialog, information exchange within military community, in fact a real enabler of Armed Forces transformation

1. Mediul de securitate contemporan – generator de schimbare

Mediul internațional de securitate s-a degradat radical începând cu atacurile teroriste asupra Statelor Unite ale Americii din 11 septembrie 2001, atacuri care practic au șocat comunitatea internațională, generând măsuri fără precedent în istoria recentă a omenirii. Acest eveniment izolat, mai mult decât oricare altul petrecut în anii ulterioari, a evidențiat complexitatea și natura pericolelor mediului de securitate specific secolului XXI, marcând totodată punctul de referință pentru revederea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale, cât și a mecanismelor de gestionare a acesteia.

În acest moment, mediul strategic de securitate se caracterizează ca fiind în egală măsură complex și dinamic, menținându-se provocări semnificative la adresa stabilității păcii, provocări provenite din întregul spectru al conflictului. Într-o lume cu state suverane, aflate în stadii diferite de dezvoltare, tensiunile și conflictele se vor menține, fiind totodată un specific al naturii umane. Factorii care pot genera situații conflictuale includ globalizarea, tensiunile regionale, terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, degradarea mediului ambiant și catastrofele naturale, pandemiile, „statele eșuate” caracterizate prin administrații ineficiente și corupte, incapabile să le ofere propriilor cetățeni elementele minime specifice securității umane, fanatismul religios, competiția

---

* General-maior, Șeful Statului Major al Forțelor Terestre

** Colonel, Statul Major al Forțelor Terestre

*** Locotenent-colonel, Statul Major al Forțelor Terestre

globală pentru resurse, tensiunile etnice și dorința de putere, creșterea demografică etc. Anvergura și implicațiile acestor factori subliniază imposibilitatea gestionării efectelor în mod izolat de către entitățile statale și conduc la orientarea acestora către sisteme comune de acțiune în cadrul diferitelor organizații și tratate internaționale.

Globalizarea va continua să afecteze în mod pozitiv prosperitatea mondială, dar în aceeași măsură va facilita și extinderea activităților ilegale și propagarea violenței în diferite forme. Dezvoltarea economică a determinat creșterea nivelului de trai, însă beneficiile acestei bunăstări sunt distribuite inegal la nivel mondial (se estimează că până în anul 2015 aproximativ 2,8 miliarde de locuitori vor trăi sub nivelul de sărăcie) fapt ce poate conduce către declanșarea unor conflicte. Globalizarea a determinat deja decalaje în dezvoltarea statelor și din ce în ce mai multe națiuni vor pierde ritmul impus de fenomenul globalizării.

Dezvoltarea tehnologică va reprezenta de asemenea o sabie cu două tăișuri. Adesea, inovațiile tehnologice care îmbunătățesc nivelul de trai, produse pe scară largă și la prețuri relativ mici, devin accesibile pentru statele instabile și organizațiile extremiste care le pot întrebuința tocmai pentru a atenta la siguranța cetățenilor.

Cererea crescândă de energie, apă și alimente va determina creșterea competiției pentru aceste resurse și vor potența condițiile de apariție a conflictelor. Resursele, în special apa, gazul natural și petrolul, sunt finite și sunt distribuite neuniform pe glob - spre exemplu 60% din rezervele cunoscute de gaz natural sunt concentrate în Rusia, Iran și Qatar. Până în anul 2030, consumul de energie va excede capacitatea de producție. Sursele curente, investițiile și dezvoltarea soluțiilor alternative nu vor fi în măsură să completeze aceste deficite. Se estimează că până în anul 2015, 40% din populația lumii va locui în țări cu probleme în asigurarea cu apă, măbind astfel competiția pentru această resursă esențială, care și în trecut a condus la conflicte.

Schimbarea climei și dezastrele naturale vor fi dificil de gestionat și vor avea un impact puternic asupra țărilor aflate în curs de dezvoltare și pot determina crize umanitare asociate cu migrații regionale și cu creșterea riscurilor apariției unor pandemii, ducând la destabilizarea anumitor zone.

Proliferarea armelor de distrugere în masă reprezintă o amenințare pe cât de periculoasă pe atât de reală – de exemplu, din cele peste 1100 de organizații teroriste identificate, multe acționează pentru procurarea unor astfel de mijloace. Foarte mulți agenți chimici și biologici se pot produce ușor și ieftin, internetul facilitând accesul la informații privind procesul de dezvoltare a unor astfel de arme.

Guvernele naționale se află în fața unor provocări din ce în ce mai dificile pentru asigurarea securității, prosperității economice, serviciilor de bază și accesului la resurse și adversarii, care pot fi de tipul organizațiilor criminale, rețelelor extremiste sau chiar unele corporații private, vor căuta să câștige sprijinul populațiilor locale vizând eșuarea guvernării.

În mod evident, statele vor acționa cu prioritate pentru protejarea propriilor interese naționale, dar, în oricare situație în care există interese comune, vor acționa pentru dezvoltarea parteneriatelor politice, economice și/sau militare întrebuințând întreaga gamă de mijloace disponibile, în scopul promovării intereselor comune sau

pentru asigurarea securității comune în scopul contracarării amenințărilor identificate sau anticipate.

Totuși, într-o epocă a conflictului persistent, evoluția rapidă și greu previzibilă a amenințărilor va determina în același timp o complicarea a relațiilor internaționale, fapt ce contribuie la menținerea unui anumit nivel de instabilitate la nivel regional sau global. Este imposibil de prevăzut cu precizie ce provocări vor apărea și ce formă vor îmbrăca, dar este absolut vital să determinăm cadrul strategic și operațional al viitorului, pentru a putea analiza posibilele domenii în care liderii politici și cei militari trebuie să acționeze în comun și unde ar putea angaja forțe multinaționale. Pe măsură ce lumea înaintează în acest viitor nesigur, liderii politici vor apela din ce în ce mai mult la instrumentul militar pentru a reduce condițiile declanșării conflictelor și a asigura stabilitatea. Pacea, securitatea și dezvoltarea sunt în acest moment conectate într-un mod fără precedent, iar acest fapt scoate în evidență tocmai importanța cooperării și coordonării tuturor actorilor naționali și instituțiilor internaționale cu atribuții în prevenirea și managementul crizelor.

Eforturile depuse de comunitatea internațională pentru instaurarea păcii în Balcani, Orientul Mijlociu și Africa sunt concludente, căpătând noi forme de manifestare. Instrumentele politice, diplomatice, economice și militare disponibile pentru realizarea și dezvoltarea stabilității, vizează atât dezvoltarea relațiilor interstatale pe baza conlucrării și cooperării multilaterale, cât și adoptarea și asumarea unor decizii și hotărâri comune. Din această perspectivă, acordurile politice și militare, fie că sunt alianțe, coaliții sau parteneriate se adaptează noilor circumstanțe și vor continua să joace un rol important în gestionarea situațiilor de criză și în dezamorsarea stărilor tensionate.

Operațiile militare recente au pus în evidență complexitatea crizelor contemporane. Provocările de astăzi necesită o abordare integrată de către comunitatea internațională, care să includă acțiuni coordonate a celor mai potriviți actori civili și militari, pentru a aplica eficient instrumentele puterii. În acest context, operațiile multinaționale au devenit cel mai întrebuintat instrument la nivel mondial pentru angajarea puterii militare, fiind soluția centrală de a contracara atât crizele actuale cât și cele viitoare.

Conceptul de operații multinaționale nu reprezintă o noutate, majoritatea angajărilor militare majore din secolul XX fiind în esență multinaționale - cele două războaie mondiale, războiul din Coreea, războaiele din Golf, teatrul de operații din Afganistan precum și majoritatea operațiilor desfășurate sub mandat ONU. Noutatea constă tocmai în complexitatea acestora, accentuată de numărul mare de națiuni participante la astfel de operații pentru cauza păcii și stabilității mondiale.

În operațiile multinaționale, forțele terestre acționează în întreg spectrul conflictului, fiind o componentă decisivă a luptei, chiar și în situații în care granița dintre pace și conflict nu e foarte clară. Practic, numai forțele terestre pot obține inițiativa, realiza și exploata momentul pentru a controla natura, aria și ritmul întregului spectru de operații. Executarea unor astfel de operații necesită militari și unități cu un nivel ridicat de instruire, puternic motivați și care să dispună de cel mai bun armament și echipament disponibil, integrați într-un sistem de comandă și

control eficient. Aceste provocări pot fi gestionate prin realizarea, ca un minimum, a următoarelor cerințe: dezvoltarea încrederii reciproce, asigurarea schimbului de informații, optimizarea capacităților individuale și a celor multinaționale, realizarea unui anumit nivel de interoperabilitate, instruirea în comun a forțelor participante - cerințe care determină atât transformarea militară cât și cooperarea în domeniul apărării.

2. Rolul cooperării militare în transformarea sistemului militar – perspectiva Forțelor Terestre Române

La nivelul structurii de forțe, scopul fundamental al transformării Armatei României îl constituie realizarea noilor capacități prin care România va răspunde provocărilor actuale și viitoare din mediul de securitate. Acestea vor asigura îndeplinirea cerințelor specifice prevăzute în Constituție, a angajamentelor asumate de România față de NATO, Uniunea Europeană, precum și în cadrul inițiativelor regionale și coalițiilor (cf. Strategiei de transformare a Armatei României, 2007). Având în vedere preocupările factorilor de răspundere ai Alianței pentru remodelarea sistemului de capacități care, cel mai probabil, se va concretiza în Noul Concept Strategic, apreciez că o direcție de acțiune majoră o va constitui utilizarea mai intensă a abordărilor multinaționale pentru a soluționa atât deficitele de capacități, cât și costul ridicat al susținerii operațiilor în afara granițelor. Transformarea pregătirii forțelor NATO pentru a crește abilitatea acestora de a răspunde și a se adapta cu rapiditate la crize și la operațiile des schimbătoare va impune cu siguranță o revedere a planului de acțiune la nivel național pentru transformarea militară. Indiferent de cadrul de manifestare, obiectivul general al transformării Armatei României va viza realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficiență, flexibilă, dislocabilă, sustenabilă, având capacitatea de a acționa întrunit și a fi angajată într-un larg spectru de misiuni, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia.

În cadrul procesului de transformare a Armatei României, Forțele Terestre au acționat în primul rând pentru implementarea cerințelor rezultate inițial din *Obiectivele de parteneriat* și apoi din *Obiectivele Forței* asumate, dar și pentru implementarea cerințelor operaționale impuse de participarea la misiuni multinaționale.

Calitatea României de membru NATO și al UE impune prin mecanismele specifice o permanentă adaptare la evoluțiile din domeniul capacităților, din ambele organizații. Ca urmare, la această dată, în Forțele Terestre se lucrează deja pe baza unui set complet de cerințe de capacități, astfel:

a. *capacități generale pentru forțele terestre în ansamblu*: disponibilitatea la timp a forțelor; informații eficiente; capacitatea de dislocare și mobilitatea; angajarea eficientă în luptă; comandă, control și comunicații (C3) eficiente; capacitatea de susținere logistică; capacitatea de supraviețuire și protecția forțelor;

b. *capacități specifice pentru fiecare tip de structură*: capacități structurale (organizare, efective, echipamente principale etc); capacități acționale (ce să fie în măsură să facă, fiecare tip de structură în parte, conform documentelor NATO/UE).

Cerințele specifice fiecăreia dintre aceste grupe de capacități au determinat și determină în continuare schimbări de substanță în domeniile: pregătire; doctrină; organizare/structură; personal; echipamente; nivelul capacității operaționale și capacitatea de dislocare.

Spectrul larg de operații la care armata română trebuie să fie pregătită să participe, solicită o gamă foarte largă de competențe necesare pentru a putea face față acestor provocări. Experiența dobândită pe parcursul ultimilor 20 de ani, atestă diversitatea de solicitări la care militarii români sunt supuși pe timpul pregătirii și participării la operații în afara teritoriului statului național. Operațiile la care am participat, cum ar fi Desert Storm, Operația Iraqui Freedom, Enduring Freedom, operațiile NATO din Kosovo, Bosnia și Herțegovina, precum și cele de pe continentul african, în aparență sunt asemănătoare prin scop, dar diferite prin execuție, fapt ce le particularizează în mod esențial. Astfel, unicitatea operațiilor este determinată de premisele conflictului, riscurile și amenințările la adresa forței, condițiile geo-climatice și diferențele culturale, dar și de gama și dificultatea acțiunilor executate, de la cele de luptă, stabilitate și sprijin până la cele umanitare. Astfel, fizionomia operațiilor militare a determinat revederea și elaborarea unor noi strategii, punându-se un accent mai mare pe protejarea populației civile, desfășurarea de misiuni în comun cu militarii țărilor respective, consilierea și instruirea armatelor naționale pentru a putea prelua cu eficiență responsabilitățile de la structurile militare multinaționale. Noile strategii militare presupun desfășurarea unor activități în comun cu autoritățile și populația civilă, în mijlocul acestora și pentru un timp mai îndelungat decât până acum.

Totodată, instruirea și dotarea în concordanță cu cerințele mediului operațional reprezintă un criteriu de succes al operației militare. Chiar dacă perioada de instrucție coincide ca și durată, nu același lucru se poate spune și despre conținutul programelor de pregătire. Un rol deosebit revine *instrucției multinaționale*, care reprezintă un factor determinant în creșterea eficienței forțelor în operații. Aceasta trebuie să îndeplinească următoarele cerințe: *să fie adecvată și să răspundă cerințelor operaționale ale câmpului de luptă, să asigure abilitățile tactice necesare forțelor dislocate; să fie susținută de doctrine/manuale, echipamente și elemente de infrastructură care să sprijine realizarea obiectivelor specifice, să simuleze câmpul de luptă modern pentru a antrena forțele în condiții similare mediului operațional real, să fie adaptată rapid la observațiile rezultate din procesul de lecții învățate, pentru a evita neconcordanțele dintre modul de instruire și condițiile de luptă.* În egală măsură cerințele instrucției multinaționale ridică o multitudine de provocări sistemului de gestionare al acesteia, mai ales în condițiile reducerii cheltuielilor de apărare. În opinia noastră, majoritatea acestor provocări necesită soluții multinaționale sub spectrul cooperării în domeniul apărării, orientate către: dezvoltarea programelor de pregătire alternative pentru diverse scenarii ce pot solicita operații multinaționale; înființarea unui „sistem de observare” direct legat de forțele care operează în teatru (echipe mobile de analiză) în vederea adaptării rapide a procesului/programelor de instrucție din perioada pregătirii pentru dislocare și listelor cu cerințele esențiale ale misiunii (L.C.E.M.); folosirea în comun a facilităților, cu

diferiți parteneri și celelalte categorii de forțe; asigurarea schimbului de informații și de experiență (baze de date comune, echipe de consiliere în domeniul instrucției), facilitarea prin punerea la dispoziție a facilităților de educație pentru formarea și perfecționarea liderilor militari.

Creșterea calitativă și cantitativă a instrucției multinaționale din ultimii cinci ani a creat posibilitatea ca Armata României să suplimenteze contribuția la operația din Afganistan (obiectiv strategic de securitate al României), prin întărirea prezenței românești cu încă un batalion în principal în zona de responsabilitate a Comandamentului Regional de Sud și de a ne asuma misiuni de nivel brigadă. Dacă, la începutul declanșării operațiilor gama de misiuni pe care forțele românești le puteau îndeplini se înscriau în sfera acțiunilor de protecție a forței, începând cu anul 2007 acestea au putut desfășura acțiuni de luptă specifice contrainsurgenței (COIN), acest progres fiind un rezultat evident al procesului de transformare.

Astfel, participarea la misiuni în afara teritoriului statului român a dus la întărirea parteneriatului strategic cu Statele Unite ale Americii, cooperarea foarte bună dintre militarii români și americani, precum și între țări, a vizat atât instruirea în comun cât și dotarea cu echipamente militare. În plus față de participarea importantă la operațiile Alianței și eforturile aferente, în context național, Forțele Terestre constituie un factor activ al implementării PESA (Politica Europeană de Securitate și de Apărare) prin resursele umane și logistice pe care deja le-a angajat separat sau în cadrul a două Grupuri Tactice de Luptă europene, special destinate îndeplinirii misiunilor de tip Petersberg. Forțele Terestre participă la Grupul tactic de luptă eleno – bulgaro – româno – cipriot (HELBROC) și Grupul tactic de luptă italo – turco – român. Astfel, la nivelul Uniunii Europene, România prin contribuția sa substanțială la misiunile și operațiile derulate în cadrul Politicii Europene de Securitate și de Apărare se află pe locul trei între cele 27 de state membre ca număr de personal implicat.

În fața acestor provocări și în aceste condiții, a devenit necesar ca pe parcursul evoluției și transformării sale, Forțele Terestre să reconsidere direcțiile principale de acțiune și să le actualizeze permanent, astfel încât să permită îndeplinirea criteriilor fundamentale impuse de câmpul de luptă modern și anume: capacitatea de a genera și regenera structuri apte pentru îndeplinirea misiunilor; capacitatea de a disloca, la distanțe medii și mari, subunități și unități, cu sprijinul celorlalte categorii de forțe ale armatei; capacitatea de a menține, în mai multe teatre de operații, pe durată medie și mare forțele dislocate; capacitatea de integrare rapidă a structurilor proprii în cadrul forței multinaționale; capacitatea de a gestiona eficient resursele financiare alocate; dotarea cu armament, tehnică, echipamente și materiale care să asigure îndeplinirea misiunilor și un grad ridicat de protecție a forței.

Un instrument modern destinat instrucției în general și instrucției multinaționale în particular este reprezentat de către Centrul de Instrucție Luptă al Forțelor Terestre care reprezintă rodul unei cooperări fructuoase cu partenerul american, fiind unul dintre cele mai moderne din zona Europei Centrale și de Est. Începând cu anul 2008, primele exerciții au validat principiul de funcționare al centrului, demonstrând că acesta reprezintă un mecanism valoros nu numai pentru

instruirea unităților, dar și prin potențialul său de *motor al schimbării pentru Forțele Terestre* și îmbunătățirea capabilităților noastre de instruire. Filosofia centrului exprimă de fapt deviza Forțelor Terestre române “*Instruiește-te așa cum lupți*” și pentru a realiza acest deziderat se întrebuintează simulări constructive, reale și virtuale pentru a crea condiții realiste pentru unitățile instruite.

În general cooperarea militară oferă o diversitate de beneficii care influențează direct procesul de transformare din care doresc să menționez următoarele:

- poate asigura creșterea nivelului de interoperabilitate între aliați/parteneri prin identificarea soluțiilor comune specifice acestui domeniu cu efecte pozitive în asigurarea eficacității operațiilor militare;

- întrebuintarea eficientă și în comun a capabilităților militare, fapt ce determină ca să se realizeze economii în bugete obținându-se totodată efecte maxime în exploatarea acestor capabilități;

- reducerea tendinței de a aborda domeniul apărării strict din punct de vedere național. Națiunile care operează împreună au tendința de a nu duplica capabilități de care dispun alți aliați sau parteneri și vor acționa cu prioritate pentru a identifica soluții complementare la problemele naționale;

- contribuie la identificarea unor soluții pentru completarea deficitului de capabilități și asigurarea cerințelor operaționale;

- asigură o mai mare transparență – cooperarea multinațională asigură cadrul prin care se pot câștiga respectul și încrederea între aliați și parteneri;

- permite națiunilor să contribuie la realizarea unor capabilități comune pe care nu le pot susține în mod individual. Această situație este relevantă pentru sistemul de apărare în cadrul NATO și U.E., unde eforturile trebuie să fie uniform repartizate națiunilor contribuatoare.

- permite creșterea capacității unor națiuni de a participa la operații prin schimburi de experiență, pregătire comună sau consiliere;

- deschide oportunități națiunilor de a promova punctele de vedere pentru inițierea proiectelor multinaționale care să contribuie la dezvoltarea capabilităților militare;

- asigură accesul la capabilități care pentru unele națiuni nu reprezintă o prioritate națională și pe care nu le-ar dezvolta independent;

- asigură condițiile pentru ca națiunile să acționeze integrat. Când comunitatea internațională acționează împreună, în special atunci când se intervine pentru a răspunde unei agresiuni sau pentru motive umanitare, efectul politic al acțiunilor militare se obține mai ușor și este mai accentuat.

În mod evident, domeniile cooperării militare trebuie determinate cu atenție și în concordanță cu nevoile fiecărei națiuni, luând în considerare factorii specifici orientării corecte a cooperării militare astfel încât să sprijine real adaptarea sistemelor militare la noile realități.

Totuși, acțiunile multinaționale nu reprezintă un substitut pentru asigurarea capabilităților naționale esențiale, care să permită desfășurarea operațiilor conform strategiilor de apărare și nu trebuie neglijată capacitatea de a acționa independent. Latura economică a cooperării militare poate fi un element cheie în dezvoltarea

capabilităților, dar cel mai adesea este dificil de implementat - de exemplu, proiectele de achiziții comune sunt vulnerabile datorită sistemelor de luare a deciziei și cerințelor diferite ale partenerilor care pot duce la nerespectarea termenelor și depășirea bugetelor alocate.

De asemenea, în domeniul instruirii trebuie avut în vedere faptul că este necesar un timp îndelungat pentru pregătirea componentelor naționale alocate unei forțe multinaționale, pentru a realiza cerințele impuse și acceptate de către toate națiunile participante. Astfel, trebuie realizat un echilibru între instrucția multinațională și cea națională, acționându-se pentru menținerea unor standarde comune care să permită o trecere facilă de la o formă de pregătire la alta.

Concluzii

Cooperarea militară a devenit un instrument esențial în transformarea modului de abordare a securității, devenind o provocare majoră în proiectarea politicii internaționale și de securitate a actorilor de pe scena internațională. Natura și configurația acesteia s-a schimbat în ultima decadă datorită variatelor conflicte și dispute interne sau locale, care au etalat noi riscuri și provocări, afectând nu numai părțile implicate, cât și pe cele interesate a nu se extinde starea de instabilitate sau a se amplifica folosirea violenței. Astfel, eforturile comunității de a gestiona astfel de fenomene au impus și folosirea instrumentului militar, care a trebuit să se confrunte cu un mediu operațional neconvențional. Necesitatea de a fi eficiente în luptă, a determinat ca sistemele militare să își reconsidere rolul și funcțiile, practic să se transforme.

Tendința generală de a acționa în context multinațional, datorită capacității individuale reduse de a gestiona noile amenințări, a relevant nevoia de a identifica soluții comune, în cadrul cooperării regionale sau în cadrul unor alianțe și coaliții. Această tendință se va menține și în viitor fapt ce impune noi parametri de transformare a instrumentului militar.

Armata României în general și Forțele Terestre în particular se vor înscrie fenomenului general pentru a putea asigura îndeplinirea angajamentelor internaționale asumate și vor acționa pentru dezvoltarea și menținerea acestei categorii de forțe la standardele impuse de contextul actual. În încercarea noastră de a îndeplini acest deziderat, apreciez că într-adevăr cooperarea militară este un important vector al succesului. De asemenea consider că, acționând împreună cu diferiți parteneri, vom putea ca să transformăm *NECONVENȚIONALUL* de azi în *CONVENȚIONALUL* de mâine.

Bibliografie:

- [1] *Strategia de securitate națională a României*, București, 2007.
- [2] *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2007.
- [3] *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2010.
- [4] ****Crizele politico-militare ale începutului de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", București, 2005.

- [5] BELL R.G., *NATO's Transformation Scorecard*, **NATO Review**, 2005.
- [6] FRUNZETI, Teodor, general-locotenent, *Oportunități și perspective privind dotarea Forțelor Terestre ale României în condițiile interoperabilității cu armatele celorlalte state membre ale NATO*, **Gândirea Militară Românească** nr. 4/2008.
- [7] LAZĂR L., *Conceptul strategic al NATO*, **Gândirea Militară Românească**, nr. 2/2009.

TERORISMUL INTERNAȚIONAL ȘI ACȚIUNILE LUI DIN SPAȚIUL AERO-COSMIC

Dr. Ion–Aurel STANCIU*
Vasile TOADER**

THE INTERNATIONAL TERRORISM AND ITS ACTIONS INTO THE AIR-COSMIC SPACE

International terrorism threatens the global stability with implications on a long term that will make no nation, no matter how powerful it is, to be protected against this asymmetric danger.

The general effort to prevent and counter terrorist actions cannot fully succeed without a predetermined technical-scientific approach on the basic features of this phenomenon.

The proliferation of regional conflicts and security crisis has gained its international character and ask for a multiple solutions in accordance with new risks and threats, offering an increased importance to air & space power.

Aero cosmic assets are still limited in number; access to them is restricted and strictly controlled due to huge financial investments and countless advantages they offer.

The ingenuity of the terrorists' mind should not be underestimated, because by desperation or obscure support it can identify solutions to access and control the air and space means.

In a new, globalized and interconnected environment, confronted with predictable and unpredictable threats, the states that own a remarkable air and space component have accelerated the transformation of their forces, completing its defense armory with offensive and defensive, conventional and unconventional means, developing a large array of rapid deployable capabilities, intelligence and ground and space communications.

An extremely important subject in the air and space dimension is represented by air traffic management nowadays and much more into the future. An efficient answer to the asymmetric threats includes a close cooperation between military and civilian organizations, especially the ones that are dealing with air traffic management.

Keywords: international terrorism, security, challenges, capabilities, air and space power.

Actele de *terorism* reprezintă diferite acțiuni de violență, prin care persoane sau grupuri de persoane: atentează la viața și la integritatea corporală sau bunurile unor demnitari, personalități politice, a membrilor de familie ai acestora; săvârșesc asemenea acte, împotriva unor grupări politice, organizații sociale, instituții, grupuri de persoane reunite, în mod organizat sau aflate, în mod întâmplător, în locuri sau localuri publice sau private.

Dacă asemenea acte sunt îndreptate contra ordinii internaționale, atunci ele pun în pericol relațiile internaționale, constituie o amenințare directă împotriva păcii, pot crea tensiuni și înrăutăți relațiile dintre state, produc instabilitate într-o anumită zonă geografică ori situații de confruntări și-n orice caz, prejudiciază climatul internațional.

---

* General-maior, Statul Major al Forțelor Aeriene

** Comandor, Statul Major al Forțelor Aeriene

Scopul urmărit, prin aceste acte, este de a atrage atenția lumii asupra existenței teroriștilor și obiectivelor lor, a influența personalități/decizii politice și populația ori a trage foloase materiale (prin intermediul incendierilor, distrugerilor, asasinatelor și răpirilor de persoane în vederea răscumpărării).

1. Terorismul internațional și tendințele de evoluție ale acestuia.

Atacurile din 11 septembrie 2001, asupra Statelor Unite, au cauzat distrugeri în aproape toate domeniile imaginabile, inclusiv viețile personale, economia și industria aviatică. În momentul în care aceste evenimente au avut loc, companiile aeriene începeau deja să experimenteze efectul unei economii slabe.

Poate mai înfricoșător decât peisajul inimaginabil din jurul ruinelor fumegânde de la World Trade Center, unde pompierii au reușit stingerea ultimelor focare de incendiu după abia o lună de zile, iar identificarea victimelor cu ajutorul ADN-ului nu s-a încheiat practic nici la șase luni de la dezastru, este supoziția conform căreia, superteroriștii au realizat câștiguri imense la bursă prin vânzări de acțiuni la companiile care urmau să fie neafectate de explozii și prin cumpărarea prealabilă de active de la societățile care urmau să preia activitatea firmelor cu sute de angajați, masacrați în atentatul de la 11 septembrie 2001.

Fără îndoială, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 au avut cel mai mare impact asupra tuturor mediilor atât în plan imediat, causal dar și în plan acțional și în cel al consecințelor; unii specialiști și politicieni etichetându-le ca „Pearl Harbour al secolului XXI”, evocând aceleași consecințe și implicații dramatice.

Atacurile teroriste din 11 septembrie își au originea în „Operațiunea Bojinka” concepută pentru uciderea, în prima fază, a papei Ioan Paul al II-lea, apoi detonarea unor bombe în 11 aeronave și în final, prăbușirea unor avioane mici încărcate cu explozibil peste clădirile CIA și ale altor obiective americane. Complotul a fost descoperit în ianuarie 1995, Khalid Sheik Mohammed, principalul organizator, a scăpat de arestare, mutându-se în Qatar și apoi în Afghanistan.

Liderii Al-Qaeda, care au plănuit atacurile din septembrie 2001, au agreat ideea fazelor doi și trei ale acestei operațiuni, cu deosebirea că au luat în calcul folosirea unor aeronave de linie, în locul celor mici, același organizator fiind cooptat pentru pregătirea noului complot terorist.

Osama bin Laden a decis utilizarea a numai patru aeronave care să lovească World Trade Center, Pentagonul și Capitolul. Deturnarea avionului indian din 1999 i-a convins pe teroriști că planul poate funcționa și astfel, Khalid Sheik Mohammed s-a deplasat la Hamburg pentru a organiza celula locală, fondată în 1998 și compusă din 21 de membri. Se pare că o serie de membri de bază Al-Qaeda s-au întâlnit la Kuala Lumpur în ianuarie 2001, pentru a planifica atacul asupra navei americane USS Cole și cele din 11 septembrie.

În S.U.A. între iunie 2000 și vara lui 2001 evenimentele pregătitoare s-au ținut lanț: s-au trimis sume mari de bani într-un cont al băncii Suntrust din Florida, s-au început lecții de pilotaj în Venice – Florida, au fost cumpărate multe tichete de zbor, au fost luate lecții de conducere și apoi închiriate mașini, utilizând adrese de casuțe

poștale. În decembrie 2000, s-au efectuat două antrenamente pe simulatoare de zbor Boeing 727 la Școala Opa-Locka din Florida.

Pe 4 iulie 2001 doisprezece bărbați din Arabia Saudită și unul din Emiratele Arabe Unite au sosit pe coasta de est, obținând vize la aterizare. Pe 2 august, șapte dintre cei ce aveau să participe la deturnarea aeronavelor pe 11 septembrie au vizitat biroul de obținere a cardurilor de identitate și a permiselor de conducere, pe care le-au obținut în mod fraudulos, plătind alți oameni să le completeze formularele. Între 25 și 28 august toate tichetele de zbor pentru viitorii autori ai deturnării au fost rezervate, majoritatea prin internet, dar și personal, cu bani lichizi sau utilizând carduri VISA.

Pe 10 septembrie, a fost transmis codificat semnalul de declanșare al atacurilor.

După evenimentul șocant de la World Trade Center, multă lume și-a pus întrebarea „Cum de a fost posibil așa ceva?”. Un oficial al administrației americane a SUA, a declarat că unul din motivele favorizate ale surprinderii realizate de teroriști la World Trade Center și Pentagon a constat în faptul că „aceștia nu au respectat nici una dintre regulile de angajare tradițională” a unui atentat terorist. Specialistul în cauză, gândea în mod tradițional, așa cum fusese instruit să gândească, și anume că orice atentat terorist se compune din câteva faze distincte.

În faza premergătoare atentatului, teroriștii își aleg cu grijă ținta, își planifică în detaliu atentatul, stabilesc gradul de risc al acțiunii, retorsiunile și contraloviturile la care se expun din partea autorităților, modul de retragere după atentat, etc.

După producerea atentatului (în cazul luării de ostateci) sau înainte de materializarea acestuia (în cazul lovirii unui simbol-țintă), teroriștii formulează cereri, au loc negocieri, care se prelungesc uneori la peste trei luni de zile (cazul ocupării reședinței ambasadorului japonez de la Lima de către gruparea Tupac Amaru), acest interval de timp fiind folosit de teroriști pentru a-și mediatiza cauza și de către autoritățile statului țintă pentru a pregăti riposta contrateroristă.

Acestea erau regulile de angajare cunoscute și o covârșitoare majoritate a atentatelor teroriste tradiționale s-au desfășurat după același scenariu.

Neoterorismul nu mai presupune existența unei faze a negocierilor, nici înainte de atentat, nici pe timpul desfășurării acestuia. De asemenea, nu mai este necesară asumarea responsabilității, deoarece noii teroriști nu mai urmăresc obținerea de compromisuri cu statul sau regimul politic țintă, nu mai încearcă să realizeze o coerciție asupra populației prin inducerea de teroare și nesiguranță. Actorii superterorismului își propun să elimine fizic pe toți cei bănuți a nu se conforma idealurilor, viziunii sau programului lor politic.

Ura manifestată de neoteroriști față de civilizația democratică și față de valorile acesteia capătă, pe zi ce trece, o semnificație teologică. Abandonarea jargonului pseudo-revoluționar, uzitat de teroriștii tradiționali este însoțită de generalizarea motivației para-religioase a supravioleței.

Distrugerea civilizației de tip occidental, presupune, pentru neoteroriști, lichidarea în masă a civililor „necredincioși sau pervertiți”.

Perioada imediat următoare va fi caracterizată, cel mai probabil, pe de-o parte de tendința de diversificare a formelor și metodelor de acțiune ale organizațiilor

teroriste internaționale și dacă e posibil, de globalizare a fenomenului, iar pe de alta, de încercare din partea comunității internaționale, a statelor de a găsi cel mai eficient răspuns de contracarare a acestor acțiuni, punându-se probabil accent pe cauzele generatoare.

Evenimentele dramatice prin amploarea lor, pierderile directe și indirecte, imediate și ulterioare provocate, vor schimba istoria secolului XXI. Lupta antiteroristă va lua o amploare spațială, temporală și instituțională de neimaginat înainte, care va coagula o coaliție **antiteroristă internațională**, ce va declanșa un **război total împotriva terorismului**, purtat cu aproape toate mijloacele și care va depăși sfera strict militară, atingând domeniile: economic, social, cultural, diplomatic și politic. Astfel, SUA, Uniunea Europeană, NATO și multe alte țări sau organisme naționale dar și internaționale își vor revizui și elabora noi concepții sau strategii de securitate sau de prevenire și combatere a terorismului internațional.

Tendința de globalizare a fenomenului terorist și-a făcut de ceva vreme simțită prezența. Perioada de după 11 septembrie 2001 a fost marcată de **schimbări radicale** în ceea ce privește fenomenul terorist, cele mai semnificative fiind:

- alegerea unor obiective realizabile, realiste, bine definite, de mare impact mediatic și care să terifizeze opinia publică;
- lipsa dialogului și implicit a negocierii;
- lipsa oricăror prejudecăți și limite în acțiunile distructive;
- predilecția pentru atacurile sinucigașe a unor persoane din clasa de mijloc sau superioară a societății, mai nou, a femeilor;
- recrutarea de specialiști din domenii precum informatica, comunicațiile, fizica atomică, farmacie-chimie etc., pentru realizarea unor potențiale capacități de atac cu arme chimice, biologice sau electronice;
- diversificarea modalităților de finanțare și sprijin logistic.

În lumea globalizată de astăzi, teroriștii își pot atinge mult mai rapid țintele, potențialele obiective sunt permanent expuse, iar știrile și ideile care pot împinge oamenii spre a fi partizani ai cauzelor teroriste pot fi facil și rapid răspândite. Terorismul de astăzi atinge **dimensiunea globală** cel puțin sub două aspecte:

- în primul rând, teroriști de marcă, seniori ai organizațiilor teroriste, circulă aproape nestingherit aproape oriunde în lume, folosindu-se de identități false și beneficiind de aceleași facilități de călătorie ca și turiștii sau oamenii de afaceri din țările democratice. Acest lucru permite o studiere amănunțită a obiectivelor vizate, executarea a diferite operațiuni bancare și monetare, atragerea de prozeliți, etc;
- în al doilea rând teroriștii și-au extins la maximum aria de acțiune pentru activitățile logistice dar și pentru acțiunile operative pe care le întreprind, făcând tot mai grea monitorizarea demersurilor lor de organizare și planificare.

Progresul comunicațiilor și al tehnologiei informației au facilitat operațiile teroriste pe întreg mapamondul, ca și noua formă a comerțului liber mondial. teroriștii folosesc acum în mod curent telefoanele prin satelit pe liniile comerciale

pentru a conduce de la mii de kilometri distanță operațiunile, sau folosesc nestingherit și neobservat INTERNET-ul pentru operațiuni logistice sau de planificare și conducere. Fără îndoială că teroriștii au folosit și vor folosi în continuare imensele resurse informaționale tehnico-științifice disponibile pe INTERNET pentru a-și perfecționa armele, a crea sau folosi altele noi, sau a pregăti și lansa atacuri cibernetice de anvergură asupra unor infrastructuri informatice critice sau chiar vitale.

Țintele au devenit tot mai accesibile și vizibile⁴⁴, astfel teroriștii vor avea posibilitatea să lovească aproape orice obiectiv politic, militar, comercial sau civil al țărilor țintă (din acest punct de vedere nici țara noastră nu este exclusă, atât prin poziția ei în cadrul Alianței Nord-Atlantice cât și ca participantă activă la Războiul total împotriva terorismului; recente nominalizări ale țării noastre în cadrul Consiliului de Securitate al O.N.U. pot constitui motivații suplimentare pentru acțiunea teroriștilor). Accesul la canalele mass-media va spori numărul, dar mai ales amploarea și „spectacularul” acțiunilor teroriste, ce vor fi folosite cu preponderență pentru scopuri propagandistice și atragerea de simpatii sau chiar prozești. Ca o tendință înfrigorătoare ce se manifestă este creșterea atacurilor sinucigașe, utilizarea pe post de „kamikaze” a femeilor, a intelectualilor și probabil a copiilor în viitorul apropiat.

Acest tablou, trebuie completat cu voința tuturor statelor, organizațiilor și agențiilor de securitate sau cu atribuții în prevenirea și combaterea terorismului de a intensifica cooperarea internațională la nivel instituțional, informațional, operațional, legal și militar, în scopul prevenirii și combaterii eficiente a acestui factor de risc asimetric la adresa securității statelor.

2. Particularități ale terorismului internațional.

În perioada care a trecut, au fost comise acțiuni teroriste, îndreptate împotriva șefilor de stat, de guvern sau a altor oameni politici, instituții ori împotriva unor grupuri de persoane refugiate pe teritoriul unor state străine. Dacă asemenea acțiuni sunt săvârșite cu ajutorul, încuviințarea sau știința altor state, aceste acte constituie *terorism de stat*. Conducerile statelor care practică terorismul, poartă o gravă răspundere, nu numai pentru victimele pe care le fac și pentru consecințele care se pot declanșa, dar se fac vinovate și de violarea dreptului internațional. Juriștii consideră că acțiunile teroriste sunt îndreptate împotriva ordinii juridice interne din statele respective, dar ele constituie, în același timp, și o infracțiune internațională.

În fața unui asemenea pericol care, în acest secol a devenit un adevărat flagel, statele au luat o atitudine netă de respingere și hotărârea de a reprimă terorismul, colaborând între ele în acest scop.

Mijlocul principal de combatere, la nivel internațional, a terorismului îl constituie numeroasele convenții încheiate și documente adoptate în acest scop. Prin *Convenția pentru prevenirea și reprimarea terorismului* (Geneva, 1937, adoptată în urma atentatului ucigaș de la, Marsilia), statele s-au angajat să pedepsească

---

⁴⁴ Dr. Cornel TRANDAFIR, Marius STOICA, Lt.col.drd. Marian SOPU, **Influența terorismului internațional în Europa**, Editura SITECH, 2003.

persoanele vinovate pentru: atentatele împotriva șefilor de stat și a altor persoane care ocupă funcții în stat; faptele care pun în pericol mai multe vieți omenești; acte diversioniste asupra bunurilor private și de stat; păstrarea sau aprovizionarea cu arme și alte mijloace teroriste; falsificarea și introducerea de pașapoarte și alte documente false; pregătirea de acte teroriste ș.a.

După cel de al doilea război mondial, terorismul a cunoscut o extindere și o agravare, mai ales, din cauza tentei politice care i s-a dat și a implicării unor state în asemenea acțiuni. Drept urmare, au fost adoptate un număr de convenții, dintre care unele se referă la combaterea terorismului practicat contra șefilor de stat și a altor persoane oficiale, altele pentru a asigura securitatea în domeniul navigației aeriene și a navigației maritime.

Întreaga lume folosește aviația și se bazează pe aceasta pentru călătorii de afaceri și de recreere. Aeronavele sunt baza pentru transportul zilnic al milioane de tone de încărcătură. Fără liniile aeriene, lumea se va prăbuși rapid. Securitatea aviației se ocupă de toate actele ilegale ce au legătură cu aeroporturile și zborurile civile și acționează într-un cadru instituționalizat complex pentru combaterea acestora.

Dezvoltarea reglementărilor privind cooperarea internațională în domeniul combaterii terorismului a cunoscut o evoluție constantă după cel de-al Doilea Război Mondial, mai ales, ca urmare a creșterii numărului cazurilor de piraterie aeriană. Astfel, O.N.U. a inclus terorismul printre crimele internaționale, elaborând instrumente juridice (convenții, rezoluții etc.) care au condus la adoptarea unor măsuri practice privind cooperarea statelor pentru reprimarea terorismului internațional.

Pentru asigurarea securității în domeniul aviației civile, au fost adoptate:

- *Convenția referitoare la infracțiuni și la anumite alte acte săvârșite la bordul aeronavelor* (Tokio, 1963), prin care se prevede obligația statelor de a pedepsi infracțiunile, precum și alte acte care pun în pericol securitatea aeronavelor sau a persoanelor și bunurilor aflate la bord, ordinea și disciplina pe o navă, aflată în zbor sau pe suprafața mării libere sau altei zone care nu face parte din teritoriul unui stat; competent să sancționeze asemenea fapte este statul de înmatriculare a navei.

- *Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor* (Haga, 1970) prevede că o persoană comite o infracțiune dacă, aflându-se la bordul navei în zbor, pune stăpânire pe nava ori exercită controlul asupra ei, într-un mod ilicit și prin violență sau amenințarea cu violența; constituie infracțiune, de asemenea, tentativa unor asemenea acte și complicitatea la ele. Statele s-au angajat să pedepsească asemenea acte în mod sever.

- *Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile* (Montreal, 1971) prevede că orice persoană comite o infracțiune dacă, în mod ilicit și cu intenție, săvârșește un act de violență împotriva unei persoane, aflate la bordul unei aeronave în zbor, distruge o aeronavă în serviciu sau îi cauzează deteriorări, plasează, pe o asemenea aeronavă, dispozitive sau substanțe care pot să o distrugă ori să-i producă deteriorări, distruge sau deteriorează instalații ori servicii de navigație aeriană ori tulbură funcționalitatea lor, comunică informații false, dacă

acestea ar putea să facă aeronava inaptă în zbor ori să-i pună în pericol securitatea în zbor.

Statele-părți s-au angajat să sancționeze aceste infracțiuni prin pedepse severe; fiecare stat trebuind să ia măsuri, pentru a ancheta și pedepsi infractorul, care se află pe teritoriul său, în cazul în care nu face extrădarea către alt stat (statului pe teritoriul căruia s-a comis fapta, statului în care este înmatriculată aeronava, statului pe teritoriul căruia aterizează aeronava, ș.a.m.d.).

- În baza *Convenției privind aviația civilă internațională* (Chicago, 1944), statele includ, în acordurile bilaterale pe care le încheie, „clauza de securitate”, recomandată în cadrul O.A.C.I. (Organizația Aviației Civile Internaționale - ICAO), prevăzând o serie de măsuri pentru a asigura protecția navelor, a pasagerilor și a echipajelor. În cazul apariției unui incident de capturare sau pericol de capturare ilicită a navelor sau altor acte ilicite împotriva siguranței navelor și călătorilor, părțile se angajează să-și acorde asistență reciprocă pentru combaterea unor asemenea fenomene.

3. Dimensiunea aero-cosmică a terorismului internațional

„Nu am eșuat în informații, am eșuat în imaginație”

- Oficial CIA, despre evenimentele de la 11 septembrie 2001

Categoric, evenimentele de la 11 septembrie 2001 au marcat întreaga omenire și au reprezentat subiectul unor analize și comentarii extinse în întreaga mass medie și în literatură. Până în momentul de față, terorismul aerospațial a fost mai mult subiectul filmelor și romanelor de ficțiune, însă, nu ar trebui neglijat ci analizat pe baza **argumentelor** expuse în continuare.

Mijloacele aero-cosmice sunt de regulă mijloace din categoria super high-tech și pot fi folosite numai de către persoane care posedă un volum considerabil de cunoștințe în domeniu. Accesul la mijloacele aero-cosmice este foarte limitat în comparație cu accesul la cele terestre. Bazele de lansare sunt dispuse în locații cu reguli de securitate foarte stricte care fac dificil accesul în interiorul facilităților de infrastructură precum și la documentația tehnică sau sistemul de comandă-control.

Mijloacele aero-cosmice sunt încă limitate ca număr, construirea și exploatarea acestora reprezentând investiții financiare foarte mari pe urma cărora se obțin beneficii dacă nu la fel de mari poate unice, care determină un nivel de clasificare înalt ce aotoimpune măsuri ample de securitate. În momentul în care aceste mijloace vor fi suficient de numeroase, diversificate și „globalizate” iar accesul la acestea va fi mai facil, atunci pot apare breșe în măsurile de securitate sau pur și simplu personalul angajat va fi mult mai ușor de “convins” pentru a permite accesul, a furniza informații sensibile sau, de ce nu, a utiliza chiar ei capacitățile aerospațiale în scopuri comandate de grupările teroriste. Controlul angajaților trebuie să fie extrem de riguros, să nu permită intimidarea sau șantajarea acestora (direct sau prin intermediul rudelor) și în final atragerea lor în activități teroriste.

Nu trebuie subestimată ingeniozitatea minții unui terorist, care fie din convingere, fie din disperare, fie pe baza unui sprijin obținut pe căi obscure poate accesa aceste locații sau capacități. Să nu uităm că lumea traversează o perioadă

de criză economico-financiară care a determinat multiple probleme sociale (scăderea nivelului de trai și a calității vieții, șomajul, ș.a.) pot determina anumite persoane să devină vulnerabile la provocările și tentațiile provenite din partea teroriștilor.

Dar pentru a ne imagina cât de cât ce înseamnă terorism aerospațial (tratat foarte puțin până în prezent pe baza argumentelor expuse mai sus), să presupunem că totuși ar exista nișe de pătrundere în aceste sisteme și că anumite persoane sau grupuri de persoane rău intenționate ar avea acces la anumite capacități aerospațiale. Și ce ar însemna asta? Poate disfuncționalitatea anumitor sateliți utilizați în scopuri civile sau militare, fie pentru sistemul de poziționare globală, fie pentru cercetare în și din spațiu; poate „infectarea” datelor transmise de aceștia; poate controlul anumitor sisteme de avion fără pilot cu armament la bord; poate deturnarea avioanelor militare de transport și transformarea acestora în arme teroriste; poate interferența în sistemele de comandă-control prin care s-ar putea transmite comenzi echipajelor platformelor aeropurtate cu capacități de cercetare, lovire, simulare în favoarea teroriștilor, în scopuri care nu servesc intereselor umanității, etc. Și acestea sunt numai câteva, poate cel mai rapid predictibile. Selecția riguroasă a personalului, protejarea acestuia, a vectorilor și infrastructurii și nu în ultimul rând vigilența structurilor de protecție a informațiilor și a forței sunt factori esențiali în contracararea acțiunilor teroriste din spațiul aero-cosmic.

Terorismul din spațiul aero-cosmic reprezintă, în mod clar, o amenințate crescândă la adresa tuturor statelor democratice, a intereselor și aliaților acestora. Chiar dacă instrumentele politice, economice și informaționale ale puterii joacă un rol primordial în analiza și eliminarea cauzelor din spatele atacurilor teroriste, instrumentul militar este acela care va preveni unele atacuri și va reacționa împotriva altora. Puterea aerospațială este una din componentele esențiale ale puterii militare în lupta împotriva terorismului. Politicile anti și contrateroriste (de protecție și de acțiune împotriva actelor teroriste) trebuie periodic revizuite concomitent cu analiza sistemică a organizațiilor teroriste și acțiunilor acestora în scopul înțelegerii modului lor de operare și identificarea celor mai eficiente capacități, metode și procedee de distrugere din aer și de la sol a acestora.

Puterea aerospațială contribuie la capacitățile actuale contrateroriste furnizând mobilitate globală pentru forțele speciale, superioritate aeriană pentru protejarea acestor forțe și atacuri de precizie care vizează infrastructura teroriștilor. Aceasta furnizează, de asemenea, capacități de cercetare esențiale pentru descurajarea, prevenirea și reacția la acțiunile teroriste, furnizând și sprijinul operațiilor psihologice pentru erodarea voinței și sprijinului popular. Chiar dacă nu există o soluție magică împotriva teroriștilor, îmbunătățirea în viitor a capacităților puterii aerospațiale va mări eficiența acțiunilor contrateroriste și va furniza opțiuni extinse.

4. Rolul actual al puterii aeriene în contracararea terorismului

„Când mijloacele pașnice eșuează și folosirea forței militare devine fezabilă, atunci avem nevoie de cea mai bună expertiză militară pentru a salva

victimele terorismului, captura teroriștii, sau descuraja actele de terorism ...”

—Ambasadorul Philip C. Wilcox, Jr. Coordonator pentru contraterorism

Puterea aerospațială joacă un rol important în fiecare operație împotriva teroriștilor. Uneori contribuția acesteia este de domeniul sprijinului cum ar fi colectarea informațiilor sau mobilitatea, altele de domeniul operațional cum ar fi lovirea facilităților teroriste, însă toate aceste contribuții sunt semnificative. Ele pot fi grupate în șase categorii: transport aerian, superioritate aeriană, lovire, ISR, PSYOPS și alte categorii de sprijin.

Transportul aerian

Pentru ca forțele utilizate în contraterorism să fie eficiente, este vital ca ele să răspundă incidentelor teroriste în timp oportun iar puterea aeriană să furnizeze capacități de transport aerian necesare unui răspuns rapid. Acestea includ faptul că transportul aerian strategic destinat mobilității globale furnizează dislocarea forțelor, echipamentului și armamentului oriunde în lume. De asemenea, capacitățile de inserție și extragere a forțelor speciale sunt asigurate cu avioane și elicoptere special destinate.

Superioritatea aeriană

Deși grupările teroriste nu au propriile lor forțe aeriene, superioritatea aeriană a fost ocazional un factor important în acțiunile contrateroriste. Probabil, cel mai notabil a fost interceptarea avionului de transport civil aerian egiptean de către avioanele de luptă F-14, ale US Navy, pe 11 octombrie 1985. Avionul transporta patru teroriști palestinieni (inclusiv liderul lor Abu Abbas), care au deturnat vasul de croazieră Achille Lauro pe 7 octombrie și l-au ucis pe Leo Klingoffer, un bărbat de 69 de ani, cetățean american, aflat într-un scaun cu rotile. Teroriștii s-au predat oficialilor Organizației de Eliberare a Palestinei, în Port Said și li s-a garantat liberă trecere spre Tunisia de către guvernul egiptean. Avionul se îndrepta către Tunisia dar a fost interceptat de către cele patru avioane F-14 de pe portavionul Saratoga și forțat să aterizeze la Sigonella, Sicilia, unde teroriștii urmau să fie luați în custodie americană.

Unii analiști au comparat doborârea de către US Navy a celor două avioane de luptă libiene, deasupra golfului Sidra, pe 19 august 1981, ca un răspuns contraterorist. Deși doborârea nu a fost un răspuns direct la un incident terorist anume, continuarea sponsorizării activităților teroriste de către Muammar Qaddafi și guvernul libian au contribuit în mod sigur la demonstrațiile agresive ale administrației Reagan în afirmarea poziției SUA în 1980 cu privire la statutul internațional al apelor golfului.

Superioritatea aeriană ar putea fi, de asemenea, utilizată în protecția forțelor contrateroriste angajate într-o misiune, prin zbor la verticală sau la chemare, reacționând numai dacă ceva nu merge bine în operațiile de extragere a forțelor sau acoperirea acestora.

Lovirea

Probabil cel mai vizibil rol contraterorist al puterii aeriene este lovirea facilităților folosite de teroriști. Aceste lovituri pot fi executate de către avioane, elicoptere sau rachete de croazieră. Un exemplu este operația Eldorado Canyon, în cadrul căreia, pe 14 aprilie 1986, au fost lansate lovituri aeriene împotriva Libiei ca

răspuns la bombardarea discotecii La Belle din vestul Berlinului, la 5 aprilie, în care un militar american și o femeie de origine turcă au fost uciși iar alte peste 150 de persoane au fost rănite. Un alt exemplu îl reprezintă lovitura cu racheta de croazieră Tomahawk împotriva Comandamentului Serviciului de Informații irakian, executat în 1993, ca răspuns la încercarea de asasinare a președintelui Bush.

Loviturile aeriene contrateroriste pot fi preventive sau reactive și implică considerații importante. În timp ce, abținându-ne de la a comenta legalitatea unei lovituri preventive, alte considerații includ necesitatea selecției meticuloase a țintelor pentru a evita avariile colaterale și furnizarea de suficiente dovezi pentru justificarea loviturii în fața comunității internaționale.

Loviturile de răspuns la atacurile teroriste pot fi utilizate pentru a pedepsi pe cei care le execută sau pe sponsorii acestora și pentru a trimite un mesaj cum că astfel de acțiuni nu vor rămâne nepedepsite. Cu toate acestea, loviturile de represalii nu trebuie executate doar din răzbunare ci ar trebui motivate de scopuri și obiective bine definite.

Informații, supraveghere și Cercetare (ISR)

Probabil cea mai importantă contribuție a puterii aerospațiale în contraterorism este furnizarea informațiilor pentru planificarea și executarea operațiilor și monitorizarea facilităților utilizate de teroriști. Operațiile contrateroriste (inclusiv planificarea acestora) cer informații oportune și precise pentru a reuși iar mare parte din acest proces de colectare a informațiilor poate fi executat de aeronave pilotate sau nepilotate sau mijloace spațiale naționale staționare (sateliți).

Deși HUMINT este cea mai importantă ramură pentru furnizarea de informații despre organizația teroristă și intențiile acesteia, IMINT și SIGINT furnizate de platformele aeriene și spațiale asigură informații valoroase pentru analiză, planificare și execuție. Mai mult, platformele spațiale de comunicații asigură, de asemenea, mijloacele de diseminare rapidă și în siguranță a acestor informații.

Operațiile psihologice

PSYOPS pot fi folosite pentru descurajarea sau întreruperea acțiunilor planificate de teroriști și erodarea bazei lor de sprijin în cadrul populației locale și regionale. Puterea aerospațială poate juca un rol eficient în aceste zone prin descurajarea statelor-sponsori ai terorismului prin prezența fizică sau demonstrații de forță. Dacă apare situația în care un stat sponsorizează sau conduce un atac terorist direct împotriva unei întâlniri la nivel înalt a liderilor politici sau a unui eveniment internațional de vizibilitate mare cum ar fi Jocurile Olimpice, forțele aerospațiale pot fi dislocate la vedere, la distanțe care permit lovirea statului sponsor ca o atenționare vizibilă asupra consecințelor unui act ostil.

Aeronavele pilotate și nepilotate pot lansa manifeste sau executa emisiuni radio-tv PSYOPS. Acestea pot fi direcționate împotriva teroriștilor ca o avertizare asupra consecințelor acțiunilor planificate, sau împotriva populației locale și regionale pentru a eroda baza suportului pentru teroriști și cauza lor. PSYOPS poate fi utilizat pentru a contracara propaganda teroristă, justificarea loviturilor sau operațiilor contrateroriste recente din zonă, justificarea griji de a evita pierderile din rândul civililor și avariilor colaterale în astfel de lovituri. Zborurile la verticală pot fi,

de asemenea, folosite ca formă a PSYOPS (de exemplu, simplul zbor la verticala Manilei de către avioane de luptă F-4 ale USAF au fost importante în dezamorsarea unei lovituri de stat împotriva guvernului Corazon Aquino din Filipine, în decembrie 1989). Desigur, beneficiile posibile ale PSYOPS într-o fază preconflict ar trebui să aibă câștig de cauză în fața obținerii de informații privind planurile și locațiile teroriștilor.

Alte categorii de sprijin

Forțele aerospațiale furnizează, de asemenea, și alte categorii de sprijin pentru forțele și operațiile contrateroriste. Aeronavele pot furniza sprijin logistic prin aprovizionarea și reprovizionarea forțelor terestre implicate în contraterorism. Aeronavele de luptă pot furniza sprijin de foc din zonele de așteptare sau la chemare pentru misiunile de salvare a ostajilor sau de recuperare a echipamentelor speciale. Ele pot executa, de asemenea, operații de diversiune pentru a distra atenția de la zona în care forțele contrateroriste își execută misiunile planificate.

5. Rolul viitor al puterii aeriene în contracararea terorismului

„Adaptarea cu succes a noilor și modernelor tehnologii pot asigura îmbunătățirea semnificativă a capabilităților specifice. Pe de altă parte, eșecul în a înțelege și adapta ar putea conduce forțele militare din prezent către o învechire prematură și pot mări considerabil riscul ca aceste forțe să fie incapabile de operații eficiente ...”

— Joint Vision 2010

Deși noile roluri ale puterii aerospațiale în contraterorism s-ar putea extinde, progresul tehnologic va reanaliza și extinde rolul capabilităților tradiționale. Exploatarea acestor capabilități îmbunătățite vor extinde aria opțiunilor în contraterorism disponibile factorilor de decizie de la nivelul politic.

Transportul aerian – inserția și extragerea forțelor speciale

Capabilitățile actuale ale mobilității aerospațiale globale sunt suficiente pentru a îndeplini cerințele contraterorismului dar sunt limitate în abilitatea de a insera forțele speciale într-un teritoriu ostil pentru a-și executa misiunea și apoi de a le extrage. Cu echipamentul antiaerian existent al statelor-sponsor, îmbunătățit semnificativ pentru detectarea, angajarea și distrugerea aeronavelor existente în înzestrare, solicită pregătirea unei platforme aeriene dificil de detectat pentru a fi utilizată în inserția și extragerea forțelor speciale și care ar mări șansele de supraviețuire în câmpul de luptă și de succes al misiunii. În mod optim, acest gen de platformă trebuie să aibă capabilități de a zbura în orice condiții meteo și cât se poate de silențios.

Lovirea

Războiul din golf din 1991 a demonstrat vaste îmbunătățiri în modul de selecție și lovire a țintelor posibile datorită muniției de precizie. Ceea ce este necesar pentru a extinde opțiunile contrateroriste este reprezentat de îmbunătățiri similare în realizarea efectelor. Știind că forțele aeriene acționează sub constrângerea severă a regulilor de angajare pentru a evita pierderile din rândul civililor și limitarea avariilor colaterale, teroriștii își dispun adesea comandamentele, birourile și sanctuarele în zone dens populate, în clădiri care au alte roluri importante cum sunt școlile sau în prejma obiectivelor culturale și religioase semnificative pentru a evita loviturile de

pedepsire. O armă aero-terestră care poate fi lansată „pe fereastră” și al cărei efect distructiv este limitat la o anumită arie oferă factorilor de decizie opțiunea de lovire a țintelor ce nu puteau fi anterior lovite din cauza avariilor colaterale. *Letalitatea precisă*, un termen mai nou adus în discuție de analiștii militari, va crește anvelopa de folosire discriminată a forței.

În mod similar ar fi și munițiile de precizie neletale. Acestea ar putea fi folosite temporar pentru a imobiliza sau dezorienta teroriștii, în timp ce va reduce amenințarea de a răni ostatecii și astfel forțele speciale vor putea captura teroriștii pentru a-i aduce în fața justiției. Muniția de precizie neletală va reduce și mai mult considerațiile privind avariile colaterale pentru situațiile în care până și distrugerea fizică minimă nu este permisă.

Informații, supraveghere și cercetare (ISR)

Utilizarea aeronavelor nepilotate pentru colectarea informațiilor convenționale s-a îmbunătățit semnificativ în ultimii ani iar rolul lor în ISR va continua să se extindă. Unul din cele mai mari motive de îngrijorare este posibila utilizare a armelor de distrugere în masă de către grupările teroriste. Aici puterea aerospațială poate juca un rol preventiv.

Forțele aeriene dispun de aeronave și senzori care se pot strecura și detecta probe de explozii nucleare și monitoriza testele nucleare. Însă, aceste platforme au fost proiectate să opereze în spațiul aerian internațional și să detecteze cantități semnificative de particule radioactive care pot fi prezente în atmosferă după detonarea unui dispozitiv nuclear sau după un accident nuclear. Ceea ce este necesar pentru contraterorism este o platformă capabilă să opereze într-un mediu non-permisiv (în spațiul aerian al unei alte țări) și cu senzori capabili să detecteze cantități de material NBC din posesia unor grupări teroriste.

Această platformă poate fi un UAV cu senzori NBC hipersensibili la bord sau platforme pilotate sau nepilotate care pot fi utilizate pentru a lansa/fixa senzori terestri la distanțe mari, în zone cu teroriști care sunt suspectați a poseda sau transporta material NBC. Acești senzori pot fi fixați în poziție și camuflați ca fiind altceva, o piatră de exemplu, sau pot fi roboței sofisticați sub formă de insecte capabili să se autopropulseze în clădiri sau facilități protejate. Fiecare din acești senzori pot transmite apoi detectarea, identificarea și localizarea informației la agențiile de cercetare via comunicațiile prin satelit sau la echipele de supraveghere, la stații sau la aeronave.

Avioanele fără pilot pot, de asemenea, să sprijine echipele de forțe speciale pe timpul executării unei misiuni contrateroriste. Un UAV care zboară la verticală poate furniza IMINT sau SIGINT în timp real prin legături sigure de comunicații către echipa de forțe speciale angajată în salvarea unui ostatec sau într-o misiune de recuperare de material sensibil. În mod similar, un UAV înarmat care zboară la verticală poate furniza sprijin de foc echipei de forțe speciale în locul și momentul potrivit fără a pune în pericol un echipaj/pilot.

Operații psihologice

Puterea aerospațială poate fi folosită pentru executarea unor operații psihologice mai eficiente împotriva teroriștilor și supporterilor sau sponsorilor lor.

Demonstrațiile de forță de descurajare pot fi executate prin zborul la vedere al UAV. Operațiile informaționale pot fi executate împotriva sistemelor de infrastructură cheie (cum sunt sistemele de comandă-control ale apărării aeriene sau rețelele electrice) ale statelor sponsor.

Mijloacele staționate în spațiu pot îndrepta emisiile radio sau tv PSYOPS către o audiență mai mare fără a fi expuse amenințărilor antiaeriene locale. Ele pot, de asemenea, ajunge instantaneu în zone „interioare” care ar putea fi de altfel, inaccesibile aeronavelor, fără nevoia de aprobări de zbor sau facilități locale de operare.

Probabil, cea mai eficientă armă PSYOPS este executarea cu succes a operațiilor contrateroriste. Deși, cum am arătat mai sus, sunt ceva neconcordanțe referitoare la eficiența operațiilor contrateroriste ca un element descurajator al atacurilor teroriste viitoare, eșecul de a răspunde actelor teroriste semnificative va fi interpretat ca un semn de slăbiciune și va favoriza alte atacuri teroriste spectaculoase. Succesul în operațiile contrateroriste este un element critic pentru a elimina sau reduce capacitățile teroriste și a comunica faptul că există o pedeapsă pentru comportamentul ilegal.

Complexitatea mediului de securitate actual are implicații numeroase în componenta aerospațială. Mediul de securitate al sfârșitului de deceniu, caracterizat prin fragmentare și prin pericolul major reprezentat de teroriști, clanuri înarmate, carteluri, mafii, extremiști și criminali, deschide calea unor conflicte de tip nou, fără câmp de luptă și fără armate clar identificate, cu un adversar pregătit să folosească armele chimice, biologice sau nucleare împotriva populațiilor.

Într-un nou război, dus în asemenea condiții, marcat de neliniaritate și nedeterminare, de strategia haosului, rolul componentei aerospațiale devine primordial. Pe asemenea argumente își structurează demonstrațiile despre importanța componentei aerospațiale specialiștii puterilor cu relevanță în domeniu, care constată că aceasta cunoaște, azi, o dezvoltare pe măsura cerințelor secolului XXI, într-un moment în care spațiul conflictual, raportat la trecut, este tot mai complex, mai difuz și mai dificil.

Concluzii

Terorismul internațional amenință stabilitatea la scară globală, cu implicații pe termen lung; practic atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, au demonstrat faptul că nici o națiune, indiferent cât este de puternică, nu este ferită de această amenințare asimetrică. Apreciez că unul din efectele cu implicații indirecte dar foarte grave ale acestor acte este amenințarea la adresa democrațiilor autentice prin măsurile de restrângere a unor drepturi și libertăți luate de statele ce au fost ținta unor astfel de atacuri.

Efortul general de prevenire și combatere a acțiunilor teroriste nu poate avea succes deplin fără o abordare prealabilă tehnico-științifică a noțiunilor de bază ale fenomenului: conceptul, tipuri de manifestare, organizare și mod de acțiune a grupărilor teroriste, potențiale ținte, efecte și implicații asupra securității statelor.

Rolul informației și necesitatea de a trece de la principiul „Need to know” la principiul „Need to share” în acțiunile de prevenire antiteroriste.

Acest efort general trebuie să cuprindă, atât pregătirea și înarmarea factorilor de decizie cu informațiile necesare actului de conducere a acțiunilor de prevenire și combatere, cât și a luptătorilor antiteroriști, dar și analiza cuprinzătoare a potențialelor ținte umane dacă este posibil, în cadrul educației antiteroriste.

Sintetizând, am putea previziona că, în plan acțional, dimensiunea aerospațială va căpăta un profil tot mai dinamic, mai complex și mai consistent, pe măsură ce spațiul aerian și cel cosmic își vor diversifica și multiplica mijloacele și activitățile, pe palierul preocupărilor de gestionare a crizelor și combatere a terorismului și insurgenței, în confruntările asimetrice/ iregulare viitoare.

Bibliografie:

- [1] BĂDĂLAN, EUGEN, FRUNZETI, TEODOR, *Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.
- [2] MOȘTOFLEI, CONSTANTIN, POPA, VASILE, *Întrebuințarea puterii aeriene la începutul secolului XXI. Realități, tendințe, implicații*, Editura Universității Naționale de Apărare București, 2005.
- [3] CATRINA, GHEORGHE, *Politica și puterea aeriană la începutul secolului XXI*, Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă,” Brașov, 2006.
- [4] STRÎMBEANU, VICTOR, *Puterea aeriană în paradigma securității naționale și globale*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006;
- [5] STEVEN METZ, *Learning from Iraq: Counterinsurgency in American Strategy*, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2007.

**Secțiunea „Evoluția relațiilor
internaționale în contextul actualei
crize globale”**

CUM SE AJUNGE DE LA CRIZA DE SECURITATE LA CONFLICTUL ARMAT (VIOLENT)

Gheorghe BADEA*

HOW CAN REACH FROM THE SECURITY CRISIS TO THE ARMED (VIOLENT) CONFLICT

Conflict exists in all countries and in every level of society. Conflict per se is by no means a negative force rather it is a natural expression of social difference and of humanity's perpetual struggle for justice and self-determination. If managed non-violently, it can be positive, a source of immense creativity and progress.

However, there are many forms of military intervention. Until the last decade or so, military force was used most often to achieve a state's geopolitical goals of protecting and/or enhancing its territory, population, and other critical resources. The idea of conflict prevention recognizes that conflict takes many forms. Like the logical conflict managers, we recognize that there is some conflict that is destructive, some that is hopeless and can never be resolved (for all practical purposes). We also recognize that conflict can be a good thing, that good things can come out of addressing it, and sometimes, not addressing it is a bad idea. Because, today we ...

Suntem martorii apariției unei noi lumi în care peisajul internațional este modelat neîncetat de puternice interese economice și în care națiunile lumii se confruntă cu problema capitală a identității.

Natura „complexă a relațiilor sociale, diversitatea și dinamismul lor accentuat fac ca procesul cunoașterii sociale să conțină, pe lângă trăsături generale, valabile întregului domeniu al cunoașterii, elemente și grade de dificultate specifică, sarcini și soluții metodologice proprii.”⁴⁵

Societatea, ca întreg, este parte integrantă a naturii, cât și produs specific al activității oamenilor, iar oamenii, ca ființe sociale, creează mediul lor natural și social, care este supus continuu transformării. Totuși, ca ființe raționale, de-a lungul istoriei, oamenii nu au găsit acele mecanisme, instrumente, legi care să conducă la traiul/conviețuirea în pace și armonie. Societatea nu poate evolua în afara crizelor și conflictelor, iar „o pace adevărată nu am avut pe această lume”⁴⁶, deoarece așa cum afirma, în anii 1980, inventatorul bombei cu neutroni, Samuel T. Choen, într-un interviu acordat revistei germane Der Spiegel, „războiul este în natura omului”.

Deși un conflict direct, deschis între două state poate lipsi, mediul de securitate operațional va continua să indice prezența activităților neregulate. Mărirea spațiului neguvernabil, datorită lipsurilor, privațiunilor și resentimentelor, afectează sentimentele și judecata populației și a actorilor globali. Factorii cheie care pot provoca conflicte sunt influențați de:

---

* **Colonel doctorand, Statul Major General, Direcția operații**

⁴⁵ Elena POPOVICI, **Sociologie, ideologie, cunoaștere**, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1976, p.81.

⁴⁶ Mihnea GHEORGHIU, **Flori de tutun**, Editura Eminescu, București, 1984 p.15.

- globalizare și inegalitate globală;
- urbanizare și tendințele demografic în schimbare;
- reapariția ideologiilor extremiste;
- accesul la tehnologie, rețele și calculatoare;
- crizele umane (inclusiv dezastrele naturale)
- competiția pentru resurse și explozia demografică.

În cadrul unui mediu de securitate operațional, complex, se impune cu necesitate coordonarea proactivă a activităților unei game largi de actori. Trebuie să înțelegem că forțele militare nu posedă și nici nu conduc către o abordare comprehensivă, dar scopul lor constă în crearea și dezvoltarea condițiilor de cooperare și colaborare care vin în sprijinul campaniei.

Mediul de securitate operațional este dinamic, interconectat și se adaptează constant la schimbări. El poate fi modelat deliberat sau nu de factorii externi.

Degradarea oricăruia dintre elementele statului stabil va duce la eroziunea celorlalte. Acest lucru la rândul lui creează o proastă guvernare, colaps economic și insecuritate care stimulează, în final, conflictele. Aceasta se caracterizează prin declinul securității umane, a dezvoltării economice, a guvernării și a dominației legii și a acordului politic. Atunci când statele devin instabile, până la punctul în care guvernarea însăși începe să se prăbușească, efectele se simt atât pe plan local, cât și regional și chiar global.

Atunci când relația dintre cei care guvernează și cei guvernați se deteriorează, apar provocările pentru autorități.

Globalizarea crescândă, schimbările din sistemele internaționale, problemele complexe de suveranitate, cât și numărul crescând de actori transnaționali care caută să influențeze situația internațională reclamă o nouă abordare.

Fragmentarea puterii statale, ca urmare a creșterii puterii organismelor sub-statale, corupția administrației centrale și incapacitatea de guvernare pot determina întrebuițarea forțelor armate pentru deservirea unor interese personale sau de grup, în detrimentul celor naționale.

Relațiile de putere „concretizate în raporturi de forță au fost și sunt produsul și expresia decalajelor în capacitate de a procesa informații sociale. Ele sunt generatoare se insecuritate socială pentru oameni; prin transferurile de resurse pe care le produc, prin inechitățile pe care le întrețin, prin privarea de șansă a unor oameni și chiar a unor organizări sociale...⁴⁷”.

<http://dorinadblog.files.wordpress.com/2009/11/>

⁴⁷ Coordonator Lucian CULDA, **Investigarea națiunilor, aspecte teoretice și metodologice**, Editura Licorna, București, 1998, p.411.

Scientizarea deciziilor sociale sunt la originea a numeroase situații disfuncționale „care duc către maximizarea stării de insecuritate socială”⁴⁸, în care la loc de „cinste” este cultivată, pe diferite canale frica, frica de orice și oricine.

Frica este un sentiment primar, prezent la orice ființă care a evoluat de la reflex la stare complexă, de anxietate, cumulând mai mulți stimuli, într-o procesare inconștientă. Ulterior, un mod de manifestare a fricii a devenit sentimentul de nesiguranță, indiferent de ce natură.

Frica este o emoție adesea inconștientă, de cele mai multe ori ne dăm seama cât de frica ne este după ce a trecut evenimentul cu pricina. Frica are la bază un motiv real, știu de ce anume mi-e frică care poate să conducă la acțiuni incontroabile, în diverse situații, sau la anxietate generalizată, care se poate manifesta prin griji incontroabile în viața de zi cu zi.

Omul modern nu a atins idealul dezvoltării sale psihice, ci schimbă registrul temerilor sale, de la o frică firească, vizibilă, la una mai profundă, interiorizată și întreținută subtil de cei interesați. Lumea este un loc nesigur „populat de teroriști deghizați unde nu te simți niciodată în siguranță”⁴⁹.

Frica afectează ca un virus toate acele paliere ale personalității la care i se îngăduie să se răspândească, acționând cu putere distructivă asupra gândurilor, visurilor și speranțelor noastre. Din păcate, ea nu poate șterge problemele zilei de mâine, dar cu siguranță diminuează forța. Un cercetător bulgar afirma că însuși „gândul la boală întreține boala. Frica otrăvește viața unui mare număr de oameni: frica de suferință, frica de moarte, de catastrofe, frica de viață, frica de frică...”⁵⁰ Între îngrijorare și frică nu sunt prea mulți pași. Cât la sută din viața noastră ratăm deoarece îngrijorăm pentru probabilități, în loc să ne îndeplinim dorințele? Cât de des eșuăm în a mai prelua inițiativa-chiar dacă suntem siguri de ce avem de făcut - deoarece ne este frică de un anumit număr de consecințe?

De frică nu se poate scăpa în întregime și nici nu ar fi omenesc. Frica instinctivă este un răspuns de adaptare al organismului. deoarece „curajul meu nu e curajul credinței și nici ceva asemănător lui. Dar eu nu am credința, acest curaj îmi lipsește”⁵¹.

De ce este cultivată frica în societatea contemporană, de la nivel de macrosistem la microsistem, inclusiv în mediul familial? Răspunsul este destul de facil, pentru că o individualitate fundamentată pe o realitate devine mereu demnă de

⁴⁸ *Idem*, p.412.

⁴⁹ <http://www.google.ro>, Psiholog Loredana Ionascu, *Despre frică*, consultat 25.05.2010.

⁵⁰ *Idem*.

⁵¹ <http://culianu.wordpress.com/2007/11/02/frica-si-cutremur-soren-kierkegaard/> consultat 28.05.2010.

suspiciune în fața celui puternic, și în special a politicianului, pentru că nu este așa el este cel care conduce sau cel puțin așa lasă impresia, iar „toate guvernările utilizează forța și toate afirmă că sunt întemeiate pe rațiune. În realitate, indiferent dacă predomină sau nu sufragiul universal, cea care guvernează este întotdeauna o oligarhie care găsește metode de a da voinței poporului expresia pe care cei puțini o doresc⁵²”.

http://www.google.ro/imgres?imgurl=http://dorinadblog.files.wordpress.com/2009/11/articol_12851.jpg&imgrefurl=http://dorinadblog.wordpress.com/2009/11/06/suferim-de-fobii/&h=324&w=212&sz=30&tbnid=Fz6J-zirvrQZ2M:&tbnh=118&tbnw=77&prev=/images%3Fq%3Dfrica&hl=ro&usg=__hibgpitLucmmaJ042QWeE8mQygQ=&ei=1FP6S7ePlaaUOPogoJUM&sa=X&oi=image_result&resnum=9&ct=image&ved=0CDEQ9QEwCAhttp://www.google.ro/imgres?imgurl=http://dorinadblog.files.wordpress.com/2009/11/articol_12851.jpg&imgrefurl=http://dorinadblog.wordpress.com/2009/11/06/suferim-de-fobii/&h=324&w=212&sz=30&tbnid=Fz6J-zirvrQZ2M:&tbnh=118&tbnw=77&prev=/images%3Fq%3Dfrica&hl=ro&usg=__hibgpitLucmmaJ042QWeE8mQygQ=&ei=1FP6S7ePlaaUOPogoJUM&sa=X&oi=image_result&resnum=9&ct=image&ved=0CDEQ9QEwCAhttp://www.google.ro/imgres?imgurl=http://dorinadblog.files.wordpress.com/2009/11/articol_12851.jpg&imgrefurl=http://dorinadblog.wordpress.com/2009/11/06/suferim-de-fobii/&h=324&w=212&sz=30&tbnid=Fz6J-zirvrQZ2M:&tbnh=118&tbnw=77&prev=/images%3Fq%3Dfrica&hl=ro&usg=__hibgpitLucmmaJ042QWeE8mQygQ=&ei=1FP6S7ePlaaUOPogoJUM&sa=X&oi=image_result&resnum=9&ct=image&ved=0CDEQ9QEwCA

Ne este mereu frică de ceva și „ne trăim frica voluptuos, ne place să ne cultivăm spaimetele, să colecționăm vești proaste, să anticipăm catastrofe (sau să le urmărim febril pe cele care au loc aiurea), să degustăm nefericirea altora, să ne simțim înconjurați de primejdii iminente. În această vicioasă înclinație, beneficiem de sprijinul neprețuit al presei, care capitalizează eficient pe seama angoaselor noastre”⁵³.

Evident, nu lumea de azi a inventat frica, ci, poate, ea a perfecționat-o și a diversificat-o. Vechile spaimetele au fost înlocuite de unele noi, ba a apărut chiar o specie nouă de frică, numită de sociologi și psihologi „frica-divertisment”. Căutăm „frisonul groazei ca pe o plăcere, așa cum ne pregătim să petrecem o seară agreabilă urmărind la televizor un horror”⁵⁴.

Frica de viitor a modificat psihologia cetățeanului, a sădit neîncredere în instituții și în autoritățile care le guvernează viața. Dacă „ți-e frică de viitor înseamnă că trăiești cu sentimentul că el ar exista. Greșit. Timpul numit de noi și perceput ca viitor e acum. Următoarea clipă este viitor și peste două clipe viitorul va fi deja trecut. Viitorul se consumă instantaneu, dar noi îl proiectăm mai departe de clipa de față ca să ne aruncăm o iluzie înainte și apoi să pedalăm cât ne țin puterile s-o atingem”⁵⁵.

Cinic vorbind trăim vremuri interesante, cine știe ce ne mai pune la cale viitorul, acea clipă de neatenție care trece cu rezeziune în trecut.

⁵² Steven LUKES, **Power and Authority**, Editura Heinemann, London, p 661.

⁵³ www.frica.ro Frica.mht - PLEȘU Andrei, *Frica*, Adevărul.ro 16 02 2010, consultat 27.05.2010 .

⁵⁴ <http://www.carmenfiran.com>, *Frica de viitor aprilie 2009*, New York, consultat 27.05.2010.

⁵⁵ *Ibidem*.

Apelurile la frică sunt frecvent folosite în marketing și politici sociale ca metode de convingere. Frica este un factor efectiv de schimbare a atitudinii, în special frica datorată excluderii sociale sau frica de a fi concediat de la locul de muncă și joacă un rol social în opresia la scară largă. De aceea, pentru combaterea fricii este foarte important ca „ca în viața să îți urmărești propriile visuri, să acorzi o importanță crucială imaginației [să consideri că, n.n.] sărăcia nu este o experiență care te înobilează, [ci, n.n.] doar proștii dau o tentă romantică sărăciei. Talentul și inteligența nu a vaccinat pe nimeni vis-a-vis de capriciile soartei⁵⁶”.

Trebuie subliniat faptul că frica conduce la insecuritate, la deturnarea cetățenilor de la adevărata lor menire, aceea de creatori de valori și, totodată, apărători ai acestora deoarece „sunt oameni care nu se pot ridica decât prin dezordine, care s-au însemnat prin ignoranță și incapacitatea lor în afaceri, dar, în schimb, printr-o dibăcie nespusă în intrigi subterane, în manopere perfide, în comploturi și conspirațiuni de orice fel, mijlocul lor cel mai mare, unealta cea mai puternică este de a exercita grija în spirite și de a provoca agitațiunea generală. Numai pescuind în apă tulbure pot deveni necesari pentru scopurile lor⁵⁷”.

Pentru a rezista și apoi a performa în societatea globalizată trebuie să ai standarde, să respecti valori și să fii puternic. Toate acestea, în schimb nu le poate oferi decât o națiune sănătoasă, educată, cu un nivel ridicat de bunăstare, care respectă regulile jocului și poate face față globalizării. Pentru domeniul securității, în special al securității umane, aceste caracteristici au consecințe importante, deoarece „oamenii de pe tot globul pot interrelaționa mai intens, mai profund și mai rapid, ceea ce înseamnă că sunt expuși în același timp atât oportunităților, cât și riscurilor, pericolelor și amenințărilor ce derivă din alte zone ale lumii. Mai mult, lipsa controlului asupra procesului de globalizare are efecte negative la nivelul acestei lumi interconectate⁵⁸”.

Realitatea demonstrează că globalizarea este motorul amplificării insecurității. Globalizarea pericolelor și amenințărilor și sporirea caracterului asimetric al acestora au determinat unele state, cele racordate la realitatea cotidiană, să își reevalueze strategiile de securitate națională. Pentru că atunci „... când te-ai luptat pentru vremuri liniștite, nu-ți mai supui oamenii la corvezi. Cei care duc bătăliile greșit sau fără metodă câștigă victorii mici în război de uzură”⁵⁹.

⁵⁶ <http://harvardmagazine.com>, K. ROWLING, *The Fringe Benefits of Failure, and the Importance of Imagination*, at the Annual Meeting of the Harvard Alumni Association, 2008.

⁵⁷ Mihai EMINESCU, *Opere, XII*, Editura Academiei R.S.R., București, 1985, p. 52.

⁵⁸ Vasile Popa, **Implicațiile globalizării asupra securității naționale**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 14.

⁵⁹ Sun Tzu II, **Nobila artă a războiului**, Editura Incitatus, București, 2004, p.43.

De aceea, o societate nu se poate construi în medii în care individul nu se simte protejat. Ignorând această realitate, sistemele nu numai că devin ineficiente, dar, mai devreme ori mai târziu, se prăbușesc sub greutatea propriilor contraste. Dacă un individ este amenințat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât și a comunității este amenințată. Dacă toate grupurile sociale „*doresc să realizeze și să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securității individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanității*”⁶⁰. Totuși, la nivelul instituțiilor și organizațiilor naționale, zonale, regionale sau globale, pot exista discrepanțe între interesele indivizilor și cele ale instituției / organizației din care aceștia fac parte. Instituțiile, oricare ar fi nivelul la care ne referim, „*reprezintă o sumă de reguli de influențare și control social al comportamentelor individuale, de modele specifice și stabile de organizare și desfășurare a interacțiunilor dintre indivizi și grupurile sociale orientate spre satisfacerea unor nevoi de bază, valori și interese cu importanță esențial, strategică, pentru menținerea colectivității sociale*”⁶¹.

Simultan cu progresul spiritului uman și al societății, progresează și ceea ce noi considerăm risc, pericol și amenințare.

Pentru că, omul reprezintă „*elementul esențial al oricărei forme de organizare socială iar gradul de realizare a securității acestuia se reflectă în securitatea grupului din care face parte*”⁶². De aceea, considerăm că, „*securitatea umană reprezintă o stare ce exprimă percepția absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa existenței valorilor și intereselor indivizilor umani (în orice formă de constituire), dar și procesele de formare și gestionare a acestei percepții*”⁶³.

Totuși trebuie să subliniem, încă odată, că indivizii unei națiuni nu sunt izolați ci ei sunt parte a colectivității, și, în consecință, securitatea unuia „*nu se poate desfășura în afara sistemului global și în consecință analiza de securitate nu poate ignora elementele acestuia ...*”⁶⁴.

Cel mai important aspect al securității umane este reprezentat de calitatea vieții ca rezultat al bunăstării condițiilor de viață și a activității care compun condiția umană, raportate „*la necesitățile, valorile și aspirațiile umane*”⁶⁵.

Securitatea regională sau globală nu se pot construi „*în medii în care individul nu se simte protejat. Ignorând această realitate, sistemele nu numai că devin ineficiente, dar, mai devreme ori mai târziu, se prăbușesc sub greutatea propriilor*

---

⁶⁰ Caroline Thomas, **Global Governance, Development and Human Security**, VA: Pluto Press, Sterling, 2000, p. 6.

⁶¹ Nicolae Gheorghe, *Instituție*, în **Dicționar de sociologie**, Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu (coord.), Editura Babel, București, 1998, pp. 298-299.

⁶² Dr. Teodor FRUNZETI, (coord.) **Lumea 2009, Enciclopedie politică și militară**, Editura CTEA, București 2009, p. 36.

⁶³ *Idem*, p.36.

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 37.

⁶⁵ Cătălin Zamfir, *Calitatea vieții*, în „Dicționar de sociologie”, coord.: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București, 1998, pp. 79-80.

*contraste*⁶⁶. Dacă un individ este amenințat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât și a altor comunități relaționate este amenințată. Dacă toate grupurile sociale doresc să realizeze și să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securității individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanității. Totuși, la nivelul instituțiilor și organizațiilor naționale, zonale, regionale sau globale, pot exista discrepante între interesele indivizilor și cele ale instituției/organizației din care aceștia fac parte. Instituțiile, oricare ar fi nivelul la care ne referim, „*reprezintă o sumă de reguli de influențare și control social al comportamentelor individuale, de modele specifice și stabile de organizare și desfășurare a interacțiunilor dintre indivizi și grupurile sociale orientate spre satisfacerea unor nevoi de bază, valori și interese cu importanță esențial, strategică, pentru menținerea colectivității sociale*”⁶⁷.

De cele mai multe ori, viziunea instituțiilor/organizațiilor asupra procesului de realizare a securității este mult mai cuprinzătoare decât aceea a individului uman, a cărui acțiune are drept temei principal securitatea personală sau, cel mult, a grupului din care face parte, excluzând-o pe cea a formelor superioare de organizare socială. De asemenea, interesele și valorile diferite se manifestă și la nivelul relațiilor interindividuale și interinstituționale, nu numai între individ și instituții, de aceea realizarea stării de securitate totală reprezintă un proces ce nu poate fi finalizat. Toate sensurile existenței umane sunt construite prin definiții rezultate din experiența perceptivă a indivizilor. Starea de securitate totală presupune atingerea unui nivel în care percepția absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor să fie absolută, indubitabilă, or acest lucru este îngreunat de uriașa varietate a valorilor și intereselor oamenilor, care, adesea, intră în contradicție, creând temeri asupra securității individuale, grupale, naționale, statale și/sau suprastatale.

Măsurile de realizare a securității umane se desfășoară într-un context politic și economic deosebit de complex, în care „*conflictele, lipsa resurselor, starea de insecuritate, dezastrele, influențează direct asupra necesităților de protecție a persoanelor afectate, comunitatea internațională confruntându-se cu o restrângere, uneori într-un ritm foarte accelerat, a spațiului în care individul poate fi considerat ca aflându-se în siguranță*”⁶⁸.

Amenințările care afectează securitatea umană trec dincolo de granițele naționale, iar aceste nevoi trebuie să fie luate în considerare atunci când se caută soluții. Ignorate, cazurile de insecuritate umană pot deveni „*provocări pentru noi toți. Persoanele strămutate intern pot deveni rapid refugiați. Refugiații în situații de acest gen pot deveni migranți ilegali sau pot fi recrutați de grupări armate și angrenați în conflicte. Nicio țară nu poate rezolva singură aceste provocări. Acțiunea coordonată*

---

⁶⁶ Caroline THOMAS, **Global Governance, Development and Human Security**, VA: Pluto Press, Sterling, 2000, p. 6.

⁶⁷ Nicolae GHEORGHE, *Instituție*, în Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu (coord.), Editura Babel, 1998, pp. 298-299.

⁶⁸ <http://www.mae.ro/index.php>, Bogdan Aurescu, secretar de stat pentru afaceri strategice, *Construirea securității umane. Centrul de Tranzit în Regim de Urgență - model de creare a spațiului umanitar*, 2009, consultat 03.06.2010.

a comunității internaționale este necesară pentru a transpune acest concept atât de relevant pentru secolul 21 în acțiuni concrete⁶⁹”.

Agresiunea pleacă de la voința de a acționa, de a modifica cursul normal al evenimentelor remodelând psihologia adversarului, mai ales în condițiile în care căile militare au devenit excesiv de costisitoare.

Agresorul consideră agresatul drept inamic și are ca obiectiv distrugerea voinței acestuia prin orice mijloace și atingerea scopurilor. Nu este o simplă amenințare ci o acțiune militară/punitivă. Această politică pusă în slujba puterii este mai dăunătoare decât cea a tunurilor.

În prezent, dar sperăm că nu și în viitor, suntem o societate care și-a pierdut consensul; o societate care nu poate cădea de acord asupra normelor de conduită, asupra ceea ce este demn de a fi văzut și auzit.

Războiul ca fenomen socio-uman a fost și este diferit și perceput ca distructiv și presupune existența a cel puțin doi adversari. Analizând tipurile de războaie se poate aprecia că acestea nu-și mai ating obiectivele prin metode, neapărat, distructive și nici nu mai cer existența a doi adversari (de exemplu războiul psihologic presupune un agresor și un agresat, dar nu este obligatoriu ca cel din urmă să fie adversarul primului, ci poate urmări doar să-l determine să-i susțină anumite cauze).

Pentru propria securitate, viitorul ne va cere mai mult și va trebui să luăm în considerare că agilitatea va fi foarte importantă pentru capacitatea noastră de a ne adapta unui mediu geopolitic și geostrategic extrem de dinamic. În ultimă instanță, trebuie să ne creăm acele structuri de securitate care prin acțiunile ce le vor desfășura să ne permită purtarea negocierilor de pe poziții avantajoase, indiferent de tipul de agresiune. Atitudinea pe care o poate adopta statul este una ofensivă sau una defensivă. Cea ofensivă este cea care duce în ultimă instanță la obținerea victoriei, produce inhibarea abilității adversarului și a voinței de a continua lupta și exprimă voința de a defini termenii de angajare prin exercițiile inițiativei. Atitudinea defensivă obligă adversarul să facă prima mișcare, dezvăluindu-și intențiile prin acțiune.

Agresiunea împotriva individului, a securității sale și a familiei sale, ca formă, se disipează în domeniile vieții sociale, economice, culturale, religioase și militare, manifestându-se ca promotoare a viitorului și a schimbărilor, iar aceste schimbări bruște care intervin în viața oamenilor îi copleșesc și nu reușesc să se adapteze viitorului. În acest context, suntem de acord cu ideea că *„dacă scoatem un om din mediul său cultural și-l transpunem subit într-un mediu complet diferit de al lui, cu un complex de reguli diferit la care trebuie să reacționeze – concepții diferite despre timp, spațiu, muncă, dragoste, religie, sex și toate celelalte, dacă îi luăm apoi orice nădejde de a reveni într-un peisaj mai familiar, dezrădăcinarea pe care o va suferi va fi de două ori mai grea⁷⁰”.*

---

⁶⁹ Idem, *Reuniunea Grupului de Lucru al Statelor de Relocare, desfășurată sub egida Înaltului Comisar ONU pentru Refugiați*, Timișoara, 10.03 2010.

⁷⁰ Alvin TOFFLER, *Șocul viitorului*, Editura Politică, București, 1973, p.24.

Fenomenul agresiunii este posibil deoarece „*termenii s-au schimbat, negocierea și resemnarea au înlocuit conflictul și furia*”.⁷¹ Agresorii dispun de monopolul forței (exemplu FMI sau partidul de guvernământ), de legitimitatea pe care o dau unele reușite și de puțința de a alege armele, dar cea mai eficace armă împotriva agresiunii o constituie luciditatea deoarece războiul modern tinde să devină un ansamblu care înlocuiește, potrivit unei finalități prestabilite, acțiunile militare cu cele nemilitare. Este perioada tranziției, când încep să devină determinante disputele din domeniile politico-diplomatice, economico-financiare, tehnico-științifice, cultural-spirituale, ecologice care aduc în prim plan modalități noi, în aparență non-violente, dar cu efecte de profunzime, și care afectează întregul – blocaje, disfuncții, dezorganizare, destructurare, disoluții, într-un cuvânt „falimentul” statului. Amenințarea cu forța nu mai este mijlocul principal, ci devine rezerva, existând altele mai seducătoare - prestigiul cultural, nivelul de viață, comerțul, aderența ideologică etc.

Agresiunea prin formele sale, impune din partea statului asigurarea securității individului care prin sumă poate contribui la apărarea intereselor naționale. Agresiunea nonmilitară, fiind o criză specifică păcii, impune ca și mijloacele și procedeele de contracarare să fie cele adecvate acestei perioade.

Aceasta deoarece „*lumea în care trăim este bifurcată: parte din planetă este locuită de ultimul om al lui Hegel și Fukuyama, (sănătoasă, bine hrănită și răsfățată de tehnologie) și cealaltă parte, mai consistentă, e locuită de primul om al lui Hobbes, condamnat la o viață săracă, insolentă, brutală și scurtă*”⁷². Chiar dacă ambele părți vor fi amenințate de tensiunea ambientală, „*ultimul om va fi capabil să o manipuleze, nu și primul om*”⁷³.

Asigurarea securității individului și nevoilor sale cotidiene, într-o lume din ce în ce mai polarizată, devine esențială în realizarea păcii mondiale. Aceasta deoarece, apreciem că, viitoarele războaie și violența civilă vor fi provocate din cauza „*insuficienței unor resurse precum apa, pământul cultivabil, pădurile și pescuitul. Așa cum vor exista războaie și fluxuri de refugiați motivate ambiental, la fel vor fi impuse și regimurile pretoriene, regimuri dure*”.⁷⁴ și completăm noi de prosta guvernare, care nu duce decât la falimentul statelor.

Totodată, trebuie să fim lucizi și conștienți că securitatea României depinde, în primul rând, de manifestarea securității individuale în cadrul sistemului social și de relansarea dezvoltării economice, încorporând în aceasta și descoperirile tehnologice, de nivelul producției, de diversificarea ramurilor economice și de dezvoltarea prin producție și nu prin consum.

---

⁷¹ Robert D. KAPLAN, **Anarhia care va veni: spulberând visele ulterioare Războiului Rece**, Editura Antet, București, 2000, București, p.224.

⁷² Robert D. KAPLAN, **Anarhia care va veni: spulberând visele ulterioare Războiului Rece**, Editura Antet, București, 2000, București, p.224.

⁷³ *Idem*, p. 21.

⁷⁴ http://www.homerdixon.com/download/sciamenvironmental_change_and_violent_conflict.pdf. Thomas FRASER, Homer DIXON, *Asupra punctului de plecare: schimbările ambientale ca surse ale conflictului profund*, consultat 01.06 2010.

Bunurile comune nu sunt definite prin subiectul care posedă acele bunuri, ci prin „*modul în care aceste bunuri sunt însușite*”⁷⁵.

La nivel internațional, conceptul de bun comun reprezintă „*o resursă ce se află sub suveranitatea unui stat, dar care este supus riscului unei administrări nepotrivite*”⁷⁶, iar întreaga comunitate globală se poate mobiliza.

Conform celor enunțate apreciem că asigurarea securității individului se va manifesta semnificativ în securitatea globală, trecând prin cea națională, și regională, pentru că lumea reprezintă suma securităților naționale care este asigurată la rândul său de suma securității individuale.

Peste frământarea privind găsirea căii de prosperitate și securitate, în care interesul constituie obiectivul central, „*rămâne totuși adevărul că fiecare sfârșit de istorie conține în chip necesar un nou început; acest început este promisiunea, unicul mesaj pe care îl poate vreodată genera sfârșitul. Începutul, întrucât devine un eveniment istoric, este suprema capacitate a omului*”⁷⁷.

Nici pacea, nici războiul „*nu există în forme extreme. Pacea perfectă este un vis utopic...*”⁷⁸.

Relațiile interumane au, prin natura lor, o caracteristică conflictuală și, dacă, ne gândim la faptul că relațiile la nivel de macrosistem reprezintă o sumă de microsisteme și la faptul că sistemele sunt conduse de oameni cu comportamente, temperamente, profile psihologice și capacități de înțelegere diferite, putem conștientiza mult mai bine de ce trăim într-o lume conflictuală. „*... nu există în natură două ființe cu adevărat identice, fapt care îi asigură acesteia varietatea*”⁷⁹. Potrivit lui Leibniz, „*această lume este cea mai bună dintre lumile posibile*”, deoarece potrivit rațiunii suficiente putem explica „*de ce există ceva mai degrabă decât nimic și de ce așa și nu altfel*”⁸⁰.

Conflictele sunt inerente tuturor societăților. Diferențele de interese și opinii între grupuri sunt naturale, firești, dar modul cum se manifestă și sunt gestionate determină măsura în care conflictul se manifestă în mod non-violent sau devine violent. Când nu se manifestă violent, conflictul poate fi și sursă imensă de creativitate și progres.

Analizând frământările și configurația securității globale putem observa faptul că „*regiuni întregi sunt afectate de stări de tensiune, instabilitate și conflict, de sărăcie și frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri și*

---

⁷⁵ http://dlc.dlib.indiana.edu/archive/00002351/01/environment_as_a_common...pdf, p. 70. PARDO, Mercedes & Echavarren, JOSE & ALEMAN, Eliana, „*The Environment as a Common Good in Times of Globalization: its Conceptualization and Social Perception. Landscape, Law and Justice*”, pp. 62-81, consultat 01.06 2010.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 73.

⁷⁷ George ORWELL, **O mie nouă sute optzeci și patru**, București, Editura Polirom, 2002, p 13.

⁷⁸ JWPO-01, *British Defence Doctrine* (2nd Edition), pp.6-1.

⁷⁹ *Filosofia de la A la Z*, București Editura All 2000, p. 289.

⁸⁰ *Idem* p. 289;

amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securității României”⁸¹.

Pentru a continua raționamentul și a explica de ce totuși discutăm foarte mult de securitate, prevenire și gestionare, dar zilnic trăim în mijlocul insecurității, crizei și conflictului, care se găsesc în topul jurnalelor de știri, trebuie să acceptăm faptul că, totuși *„suntem o societate care și-a pierdut consensul ...o societate care nu poate cădea de acord asupra normelor de conduită, limbă și obiceiuri, asupra a ceea ce este demn de a fi văzut și auzit”⁸²*. Pentru înțelegerea relațiilor și modului de manifestare a crizei și conflictului să localizăm pe figura alăturată durata de manifestare și, mai mult decât atât, momentul în care trebuie începută acțiunea de prevenire a conflictului și cea de gestionare a crizei de securitate.

Sursele conflictelor diferă de la țară la țară, deoarece *„o serie de amenințări noi, asimetrice, de natură militară și non-militară, inclusiv cele ce se manifestă sub forma agresiunilor psihologice, informaționale sau informatice tind să sporească sub raportul gradului de pericol și al probabilității de producere și pot afecta starea de securitate a cetățenilor români, a statului român sau a organizațiilor din care România face parte”⁸³*.

Starea de securitate, ca și cea de insecuritate depinde de factorii ce se manifestă în cadrul dimensiunilor majore ale securității, precum cea politică; economică; militară; culturală; demografică și de mediu.

Realizarea stabilității, necesare unei stări de securitate solide, nu se înfăptuiește, însă doar prin acțiunea singulară a factorilor aparținând unei dimensiuni, ci prin acțiunea întrepătrunsă a diferiților factori ce se manifestă în toate dimensiunile securității. De aceea, literatura de specialitate consideră mediul de securitate ca fiind un ansamblu de sisteme, forțe și actori politici, procese și reguli de funcționare și reglare. Respectând regula oricărui sistem, acesta este caracterizat de *„stabilitate sau instabilitate, stare dată de absența/prezența factorilor de risc în ansamblul său”⁸⁴*.

---

⁸¹ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p.11.

⁸² Alvin Toffler, **Șocol viitorului**, Editura politică, București, 1973, p. 188.

⁸³ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p.12.

⁸⁴ Mihai-Ștefan DINU, dr. Grigore ALEXANDRESCU, **Surse de instabilitate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 6.

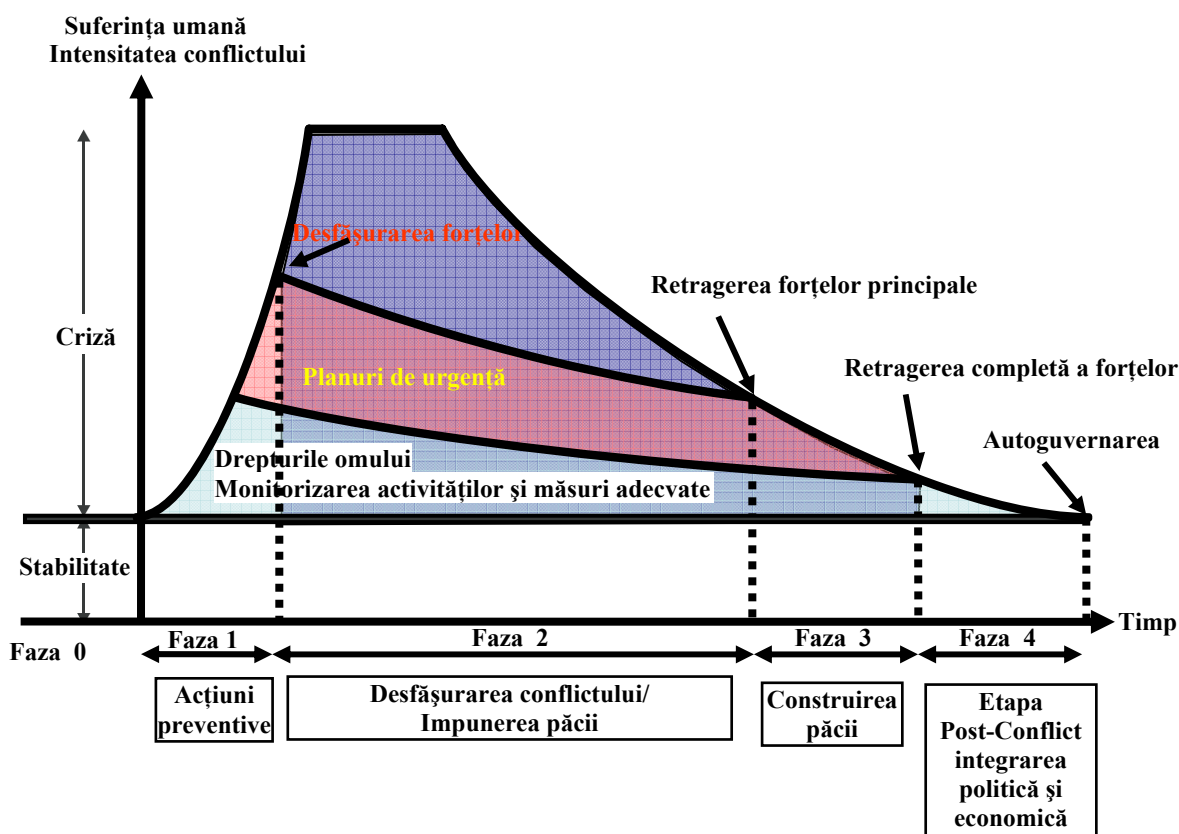

Fig.4 - Scala evoluției unei stări de criză către conflict

Izbușnirea iraționalului în istorie, fenomen ce antrenează regresul moral, trebuie analizată la nivel particular și contextual. Dincolo de rădăcinile, cauzele, densitatea valorică negativă, efectul exterior pe care le antrenează prin propagare aceste situații negative sunt particulare și trebuie măsurate și evaluate cu raționalitate. Ele se petrec pe un fond latent de progres și pe un fond valoric atins de o societate cu toate contradicțiile ei. Totuși o stare conflictuală „nu va afecta complet moralitatea unui popor sau universul valoric cristalizat al unei societăți, ci le maschează și le comprimă”⁸⁵.

Pornind de la premisa că nu există o teorie general acceptată privind conflictele, propunem o analiză pornind de la originea conflictului. De la început trebuie să admitem că în societate există, după modul de manifestare, două tipuri de conflicte: unul non-violent și unul violent.

La originea conflictului stau divergențele de opinii, ideologii, culturi și interese. Aceste divergențe se manifestă permanent de la nivel individ, relații interpersonale până la societăți, state și grupuri de state. Caracteristica acestora constă în modul de manifestare și efectele finale.

În anumite momente/stări divergențele se transformă în tensiuni, definite ca „elemente de ostilitate latentă și divergență a intereselor doar la nivel de atitudine”⁸⁶ și limbaj. Chiar dacă o stare conflictuală nu poate fi definită precis, există un

⁸⁵ Ibidem, p.158.

⁸⁶ dr. Călin SINESCU, *Op. cit*, p. 69.

sentiment intuitiv că lucrurile nu sunt normale, deoarece incidentul irită în timp și stă la baza unor conflicte mai intense dacă nu este uitat. Un incident poate fi o problemă simplă dar, dacă este înțeles greșit, poate escalada în tensiune și chiar violență. Neînțelegerea are la bază percepția diferită asupra stării și poate fi determinată de lipsa legăturii între părți și o comunicare defectuoasă.

Criza, ca expresie sau consecință a stării de neînțelegere dintre „actori”, se poate amplifica, îmbrăcând forme multiple, de la simple polemici verbale la acțiuni diplomatice sau manifestări violente.

Dezvoltarea crizei și creșterea în intensitate pot conduce la apariția conflictului. Conform Plana, Riggs și Robin (1993), criza este „*un tip de interacțiune caracterizat prin stări antagoniste sau ciocniri de interese, idei, politici, programe și persoane sau alte entități.*”

Un grup de cercetători s-a întrunit, în anul 1986, la Sevilla, pentru a descifra izvoarele agresiunii umane. Potrivit lor, agresiunea, fie ea interpersonală sau internațională, își are rădăcinile în frustrarea în atingerea unuia sau mai multor scopuri ale actorilor. Într-o accepție generală, conflictul poate fi descris ca fiind rezultatul neîndeplinirii obiectivelor personale sau de grup și frustrarea pe care o generează această neîndeplinire.

Lucrările de specialitate, de la Thucidide și Sun Tzu, până la analiștii contemporani, tratează pe larg teoriile conflictului.

Cunoașterea cauzelor/originilor conflictelor este fundamentală în alegerea instrumentelor de prevenire și a măsurilor/sarcinilor corecte ale intervenției. Totuși, numai cunoașterea teoriilor generale, precum anarhia sau dilema de securitate, nu sunt suficiente și de aceea, apreciem că, trebuie aprofundate și cauzele fundamentale sau condițiile permissive și cauzele proxime sau ținte, care pot determina apariția unui conflict.

Cauzele permissive se referă la condiții structurale, politice, socio-economice culturale și de percepție. Prezența acestor condiții constituie un instrumentar al existenței sau nu al situației preconflictuale, dar nu oferă informațiile necesare care să ne conducă la escaladare sau violență.

Cauzele proximate alimentează escaladarea și determină dacă și când un conflict se va întoarce la violență și pot genera rapid și neașteptat schimbări în oricare din cele fundamentale.

Apreciem că descifrarea evoluției unui conflict și determinarea fazelor acestuia constituie un algoritm care ne poate indica momentul intervenției, deoarece intervenția din prima fază este mai puțin costisitoare și mult mai eficientă.

Unele conflicte armate sunt cauzate de egoism și nu de doleanțe. Acolo unde războiul afectează societatea în general, unele consecințe ale lor pot fi profitabile pentru altele. În asemenea cazuri, deseori controlul asupra resurselor naturale este în pericol, drogurile sunt de cele mai multe ori implicate, conflictele sunt „*sprijinite de vecini și sectorul privat este complice – contribuind la spălarea banilor și furnizând cantități constante de armament în zona de conflict*⁸⁷”.

---

⁸⁷ *Ibidem*, para 209.

Potrivit agenției AFP, peste doua milioane de persoane au fost ucise direct sau indirect în conflicte armate din 2006, din cauza „*lentorii extreme a discuțiilor asupra unui tratat privind comerțul de arme convenționale*”⁸⁸.

După cum se poate observa crizele și conflictele fac parte din viața societății omenești, sunt expresii ale complexității și imperfecțiunilor acesteia. Au cauze dinamice și complexe și, la rândul lor, sunt sau devin cauze, la fel de dinamice și de complexe, pentru alte fenomene și procese care țin de viața oamenilor, a comunităților omenești, de tot ceea ce presupune muncă, efort, creație, înfăptuire și efect al activității omenești, sistem și proces.

Crizele și conflictele armate sunt privite și ca un rău necesar, sau ca un exces de rău, ca un efect de rău sau ca o invazie dramatică a răului, ca o revărsare peste viața și liniștea oamenilor și a spațiului lor de viață și de muncă. Crizele mai pot fi privite și ca implozii ale societății omenești, ca surpări și reșezări de structuri, relații și sisteme. Ele reprezintă și treceri la limită sau dincolo de limită, generate de atingerea unui nivel maxim de funcționalitate a unui sistem (proces) și de necesitatea transformării radicale a acestuia, trecerii lui la o altă calitate, la o altă stare, sau înlocuirii lui cu un alt sistem (proces).

Desigur, toate acestea și multe alte modalități de a privi, cunoaște, înțelege și defini crizele și conflictele armate rămân, într-un fel, simplificate și chiar exterioare nu doar fenomenului care le incumbă, ci și esenței acestuia. Crizele nu pot fi detașate sau separate cu ușurință de mediul în care se produc, fie chiar și numai pentru a fi studiate, și, de aceea, rareori ele pot fi înțelese în toată profunzimea, amplitudinea și implicațiile lor și, pe această bază, soluționate la timp și complet. De cele mai multe ori, efectele depășesc cauzele, prin incertitudini și desfășurări haotice, greu de înțeles și de controlat, iar lanțul determinărilor se rupe în multe locuri și nu se mai lasă refăcut. Ce s-a distrus rămâne totdeauna distrus. Totuși, oamenii au capacitatea și vocația sisifică de a o lua totdeauna de la capăt. Crizele și conflictele armate le tulbură viața, le dezgolesc caracterele malefice și și vulnerabilitățile, dar tot ele îi determină pe oameni să-și reconstruiască mereu mediul.

Securitatea este o stare dinamică de protecție și asigurare a sistemului (procesului) și, deci, o condiție a funcționării sistemului sau a desfășurării procesului respectiv. Insecuritatea provine din imposibilitatea menținerii unei astfel de stări totdeauna în parametri optimi, care să asigure stabilitatea și funcționalitatea sistemului în orice condiții.

Incertitudinile care au învăluit sistemul internațional au devenit preocuparea centrală a planificatorilor strategici. Într-o lume caracterizată de schimbări rapide, planificatorii strategici nu mai pot folosi opțiuni politice rigide corespunzătoare doar pentru incertitudinile previzibile. Ei sunt obligați să adopte opțiuni de politică adaptabile, care să-și dovedească robustețea pe fondul unei game largi a scenariilor plauzibile privind viitorul.

---

⁸⁸ <http://www.ziare.com/articole/conflict+armat>, consultat 05.06.2010.

O schimbare generală a atitudinii, precum și o schimbare de mentalitate în sectorul de securitate este necesară pentru înțelegerea interconexiunilor dintre riscuri și amenințări și crearea unei capacități de contracarare a acestora.

Schimbările în cadrul structurii acționale și organizării acestora sunt, de asemenea, extrem de importante. Crearea unor mijloace coordonate strategic în vederea evaluării și combaterii întregii serii de riscuri și amenințări pe termen lung sau scurt, la adresa stabilității ar veni în sprijinul procesului de clarificare a priorităților și de alocare mult mai eficientă a resurselor.

Dinamica multora dintre crizele recente a relevat insuficiența modului de acțiune, care a fost axat prioritar pe dimensiunea militară, și a scos în evidență necesitatea unei abordări și cooperări mult mai cuprinzătoare, inclusiv în perioada pre- și post-criză/conflict, utilizând întreaga gamă de instrumente politice, diplomatice, militare și civile de prevenire a conflictelor și gestionarea crizelor de securitate, care să permită contracararea eficientă a tuturor riscurilor.

România se situează la confluența unor vectori de instabilitate globală și regională rezultați atât din schimbările geopolitice care au dominat ultimul deceniu, cât și din cele geoclimatice.

Existența, în apropierea granițelor românești, a unor stări conflictuale latente ce se pot reaprinde, degenerând în confruntări deschise, evoluțiile mișcărilor separatist - autonomiste, securitatea fragilă a unora dintre statele din regiune și expansiunea organizațiilor și grupărilor teroriste către Europa de Sud - Est, transformă spațiul adiacent României într-o zonă complexă, care oferă condiții favorabile (sociale, economice, politice și de structură etnico - religioasă) apariției și dezvoltării unor elemente extremist - teroriste și ale crimei organizate transfrontaliere.

Amenințările asimetrice la adresa climatului de securitate din Europa de Sud - Est și, îndeosebi, la adresa statelor angajate în lupta împotriva terorismului internațional, crimei organizate și proliferării armelor de distrugere în masă vor persista.

Apreciem că „noțiunea de ieftin și scump este foarte relativă; totul depinde de timpul la care se referă și de prețul pe care-l pui pe viitorul țării tale și al neamului tău, și nu trebuie uitat că-n această materie ceea ce este astăzi ieftin, mâine poate să nu mai fie nici scump, nici ieftin, ci fatal”⁸⁹.

Pentru asigurarea propriei securități, în condițiile în care “regulile jocului” se schimbă, iar un eventual război va avea o cu totul altă fizionomie și alte cerințe se impune aducerea armatei la nivelul/starea superioară aptă să descurajeze prin prezență sau să înfrângă un eventual adversar, cu potențial militar echivalent. Totodată, în timp de pace, pentru verificarea capacităților noastre, anumite forțe vor fi solicitate să participe la exerciții militare multinaționale, instruire comună precum și pentru rezolvarea sau gestionarea unor situații de criză. Aceste implicații sugerează două coordonate majore: accent regional pe rolul tradițional al armatei noastre și o forță mixtă, echilibrată, aptă să-și îndeplinească misiunile, care, la început de mileniu,

---

⁸⁹ Mihai CIOC, **Pagini din gândirea economică militară Românească**, Editura Militară, București, 1983, pp.24-25.

se preconizează a fi mai mult din sfera situațiilor de criză și a conflictelor armate de mică intensitate.

Pentru propria securitate, viitorul ne va cere mai mult și va trebui să luăm în considerare că agilitatea va fi foarte importantă pentru capacitatea noastră de a ne adapta unui mediu geopolitic și geostrategic extrem de dinamic.

O nouă paradigmă, esență a sfârșitului Războiului Rece, trezea interesul națiunilor la începutul ultimului deceniu al secolului XX și speranța în apariția unei lumi relativ armonioase, în care scopul principal era dezvoltarea economică, relansarea unor relații generoase inter-națiuni. Oamenii, cel puțin din această parte a Europei, sperau că „viitorul nu va fi dedicat numeroaselor bătălii de idei, ci mai degrabă rezolvării problemelor economice și tehnice moderne⁹⁰”. Momentul de euforie a generat iluzia armoniei, care s-a dovedit imediat a fi un bluf. Lumea nu a înțeles un lucru, transformările produse la sfârșitul anilor '80 în Europa Centrală și de Est se înscriau în noua ordine mondială și erau ancorate în procesul de mondializare.

Această iluzie a armoniei a prins statele care doreau să pășească pe drumul liberalismului și al democrației descoperite. Exersând timp de 50 de ani răspunsurile la agresiunile de tip militar au fost surprinse și nepregătite în fața noilor procedee de agresiune. Apărarea contra acestor noi procedee nu necesită o structură armată supradimensionată, greoaie, antrenată să desfășoare un război distructiv. Măsurile de apărare a intereselor naționale cer un anumit tip, structură, dimensionare și înzestrare a forței. Lucrul ce nu se poate obține decât în timp. Planificatorii și conducătorii noii agresiuni cunoșteau acest fapt și de aceea ofensiva a fost declanșată pentru a câștiga inițiativa, a impune voința și propriile modele și standarde.

Zona geostrategică de interes care cuprinde teritoriile unor state ale căror acțiuni se repercutează indirect asupra României și direcțiile strategice care converg spre teritoriul țării noastre pot fi operaționalizate într-un eventual conflict datorită noului context geopolitic regional. O eventuală agresiune împotriva României va beneficia de anumite premise ale mediului geopolitic și geostrategic, iar acțiunile militare vor prezenta caracteristicile confruntărilor armate moderne, cu o revitalizare puternică a componentei interne în zone sensibile de pe teritoriul național. Aria agresiunilor armate împotriva României ar putea circumscrie acte din categoria agresiunilor armate directe și, mai ales, celor indirecte.

Nevoile de securitate militară a țării pot fi soluționate la nivel satisfăcător, iar capacitatea proprie de apărare a României este limitată pentru a garanta securitatea militară a acesteia în cazul unui conflict de intensitate medie în Europa Centrală și de Est și de a face față unor noi riscuri și amenințări de amploare majoră.

Costurile neasigurării necesarului minim de apărare ar fi mult mai mari, nu în bani, ci poate chiar în pierderea identității, a existenței și a valorilor naționale și s-ar crea imaginea unui stat care nu are puterea susținerii unei forțe de apărare în concordanță cu obiectivele propuse.

Bibliografie:

---

⁹⁰ *Idem*, p.40.

- [1] Strategia de Securitate Națională a României (SSNRo-2006), București, 2006.
- [2] Carta ONU.
- [3] The Responsibility to Protect. International Commission on Intervention and State Sovereignty, Ottawa, International Development Research Center, 2001.
- [4] ONU, Human Development Report: New Dimensions of Human Security.
- [5] Dicționarul Explicativ al Limbii Române (Ed. a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.
- [6] Peace Support Operations, Joint Warfare Publication 3-50 (JWP 3-50).
- [7] BUZURA, Augustin, *Vocile nopții*, Editura Paralela 45, București.
- [8] CACEU, Septimiu, dr. ing., *Siguranța cetățeanului și a comunităților locale*, Revista **Alarma**, nr. 4/2009.
- [9] CALLAGHAN, Kernic, **Securitate internațională și forțele armate**, Editura Tritonic, 2004.
- [10] CIORAN, Emil, **Lacrimi și sfinți**, Editura Humanitas, București, 1991.
- [11] CULDA, Lucian (coordonator), **Investigarea națiunilor, aspecte teoretice și metodologice**, Editura Licorna, București, 1998.
- [12] EMINESCU, Mihai, *Opere, XII*, Editura Academiei R.S.R., București, 1985.
- [13] FOUCAULT, Michel, *La sécurité et l'Etat*, in **Dits et écrits**, vol. III, Editura Gallimard, Paris, 1994.
- [14] FOUCAULT, Michel, **Sécurité, territoire, population. Cours au Collège de France, 1977–1978**, Editura Gallimard, Paris, 2004.
- [15] FOUCAULT, Michel, *Prefață la transgresiune*, in **Theatrum philosophicum**, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001.
- [16] FRIEDMAN, Thomas L., **Longitudes and Attitudes: Exploring the World After September 11**, New York, Septembrie 2002.
- [17] FRUNZETI, Teodor și VLADIMIR, Zodian (coord.), **Lumea 2007. Enciclopedie politică și militară**, Editura CTEA, București, 2007.
- [18] FRUNZETI, Teodor, dr., (coord), **Lumea 2009, Enciclopedie politică și militară**, Editura CTEA, București, 2009.
- [19] GHEORGHIU, Mihnea, **Flori de tutun**, Editura Eminescu, București, 1984.
- [20] GRIFFITH., M., **Relații internaționale**, Editura ZIUA, București, 2003.
- [21] HUNTINGTON, Samuel, **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, Editura ANTET, București, 1997.
- [22] KAPLAN, Robert D., **Anarhia care va veni: spulberând visele ulterioare Războiului Rece**, Editura Antet, București, 2000.
- [23] LABARDE., Philippe, MORIS, Bernard, **Doamne, ce frumos e războiul economic!**, Editura Antet, București, 2001.
- [24] NYE, Jr. Joseph S., **Descifrarea conflictelor internaționale**, Antet, XX Press, 2005.
- [25] ORZEAȚĂ, Mihail, **Securitatea și continua transformare în secolul XXI. Eseuri**, Editura Militară, București, 2004.
- [26] PÂNZARU, P., **Condiția umană în perspectiva vieții cotidiene**, Editura Albatros, București, 1981.

- [27] POPA, V., SARCINSCHI, A., **Perspective în evoluția organizațiilor internaționale de securitate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [28] POPA, Vasile, **Implicațiile globalizării asupra securității naționale**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [29] SARCINSCHI, Alexandra, **Globalizarea insecurității. Factori și modalități de contracarare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [30] SPINOZA, **Traite theologico-politique, 1670**, traducere M.Pardo, Editura Hatier, Paris, 1993.
- [31] STERPAN, Ionuț, *Libertate înseamnă securitate*, Revista 22 Plus, ANUL XV, nr. 266.
- [32] THOMAS, Caroline, **Global Governance, Development and Human Security**, VA: Pluto Press, Sterling, 2000.
- [33] THOMAS, Caroline, **Global Governance, Development and Human Security**, VA: Pluto Press, Sterling, 2000.
- [34] TZU, Sun, II, *Nobila artă a războiului*, Editura Incitatus, București, 2004.
- [35] WALLERSTEIN, Immanuel, **Declinul puterii americane**, Editura Incitatus, București, 2005.
- [36] ZAMFIR, C., (coord.), **Politici Sociale în România: 1990-1998**, Editura Expert, București, 1999.
- [37] ZAMFIR, Cătălin, *Calitatea vieții*, în „Dicționar de sociologie”, coord.: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București, 1998.
- [38] ZULEAN, M., **Armata și societatea în tranziție**, Editura Tritonic, 2003.
- [39] ZULEAN, M.; GHICA, L.A., **Politica de securitate națională**, Editura Polirom, 2007.
- [40] [www:http://hdr.undp.org/reports/global/1994/eng.](http://hdr.undp.org/reports/global/1994/eng.), ONU, *Human Development Report: New Dimensions of Human Security*.
- [41] [www:http://hdr.undp.org/reports/global/1999/eng.](http://hdr.undp.org/reports/global/1999/eng.), ONU, *Human Developments Report: Globalization with a Human Face*, 1999.
- [42] [www:http://www.google.ro](http://www.google.ro), Psiholog Loredana Ionascu, *Despre frică*
- [43] <http://culianu.wordpress.com> Steven Lukes, *Power and Authority*
- [44] [www:http://culianu.wordpress.com](http://culianu.wordpress.com) Steven Lukes, *Power and Authority*, Editura Heinemann, London.
- [45] [www:frica\Frica.mht](http://www.frica\Frica.mht) - Pleșu Andrei, *Frica*, Adevărul.ro 16 02 2010, consultat 27.05.2010.
- [46] <http://www.carmenfiran.com>, *Frica de viitor aprilie 2009*, New York, consultat /2007/11/02/frica-si-cutremur-soren-kierkegaard/.
- [47] http://www.referat.ro/c_omul_este_libertatea_3c812.html G. Gurutch
- [48] www.mae.ro/index.php, Bogdan Aurescu, secretar de stat pentru afaceri strategice, *Construirea securității umane. Centrul de Tranzit în Regim de Urgență - model de creare a spațiului umanitar*, 2009.

DEZVOLTAREA DURABILĂ – UNICA SOLUȚIE VIABILĂ A PROVOCĂRILOR NOULUI MEDIU DE SECURITATE

Dr. Francisc TOBĂ*
Luminița GHITĂ**

SUSTAINABLE DEVELOPMENT - THE ONLY VIABLE SOLUTION TO THE NEW SECURITY ENVIRONMENT

Următorii 10 ani sunt critici pentru dezvoltarea durabilă. Crizele recente au arătat o nouă dimensiune a dezechilibrelor interconectate. În lumea noastră globalizată impactul crizelor locale care se produc într-o anumită zonă geografică au efecte la nivel regional sau global. Noile provocări legate de schimbările climatice, epuizarea resurselor, efectele chimicalelor asupra sănătății oamenilor și a mediului, creșterea cantității de deșeuri, degradarea terenurilor, ș.a. creează presiuni puternice pentru ecosistemele naturale, punând în pericol calitatea vieții și securitatea națiunilor. Finalitatea proceselor globalizante trebuie să o reprezinte dezvoltarea durabilă, singura variantă evoluționistă a organizărilor socio-economice, numite națiuni, care permit securizarea devenirii lor și generarea premiselor salvării civilizației umane planetare de la propria-i distrugere.

Cuvinte-cheie: globalizare, securitate națională, securitate mediului și dezvoltare durabilă

*„Economia țărilor noastre, bazată în totalitate pe combustibili fosili,
nu este numai dăunătoare mediului înconjurător, dar ajuns
și să ne coste foarte mult. Nici planeta și nici noi nu mai putem aștepta”*
Al Gore – laureat al Premiului Nobel

Introducere

În acțiunile noastre de emancipare existențială am uitat de mama natură și am neglijat capacitatea ei de reacție. Zeul PROFIT ne-a subjugat spiritul iar sclavia modernă nu reușește să identifice, încă, adevăratele lanțuri și modalitatea de a scăpa de ele. Germenii autodistrugerii s-au dezvoltat cu fiecare nouă cucerire a științei și tehnologiei iar mintea oamenilor pare a fi „captivă” falselor competiții.

Marile victorii ascund, pervers și periculos, colții demonici ai marilor dezastre. Oamenii se luptă între ei, oamenii se luptă cu natura și, de cele mai multe ori, oamenii se luptă cu ei înșiși. Resursele globale sînt irosite în ambiții globale, într-un proces care pare a duce, implacabil, spre autodistrugere.

Într-o lucrare publicată recent George Cristian Maior sublinia că „provocările acestui început de mileniu sunt multiple, de la valențele încă neînțelese pe deplin ale globalizării, până la fațetele perverse ale unor noi amenințări la adresa statelor și

---

* Consilier al Comisarului General al Gărzii Naționale de Mediu

** Ecolog, Ministerul Mediului și Pădurilor

indivizilor precum terorismul sau modificările ecologice”.⁹¹ *Demnă de reținut este ideea că directorul Serviciului Român de Informații plasează la același nivel terorismul cu modificările ecologice în paleta amenințările globale!*

În raportul pe anul 2008 al Millenium Project - *State of the Future* - se afirmă că lipsa apei, schimbarea climatică, mărirea prețurilor energiei și al alimentelor vor determina, în deceniul următor, creșterea violenței și al instabilității sociale. Raportul Millennium Project, instituție creată la inițiativa Federației Asociațiilor ONU, numără 6.300 de pagini și însumează efortul intelectual a peste 2.500 de experți din întreaga lume. Conform raportului, pe lângă aceste posibile surse ale violenței, fenomene precum terorismul, corupția sau crima organizată, a căror amploare crește aproape zilnic, constituie alte amenințări ce ar putea estompa progresele obținute în ultimii. În total, documentul menționează 15 provocări mondiale care ar trebui abordate cu prioritate, printre care: apa, energia, crima organizată, statutul femeilor, terorismul, **dezvoltarea durabilă**, natalitatea, analizele pe termen lung, tehnologia informației, etica.⁹²

În mileniul IV î.Hr. s-a remarcat civilizația sumeriană, care se dovedea mult evoluată în comparație cu orice altă civilizație anterioară. Sumerienii au realizat primele orașe din lume și au imaginat primul limbaj scris – scrierea cuneiformă. Civilizația sumeriană și-a bazat dezvoltarea pe agricultură, maximizând sistemul de irigații, dar o eroare de proiectare s-a dovedit fatală.

Apa colectată de-a lungul Eufratului era distribuită în teritoriu prin intermediul unor canale alimentate gravitațional, adică prin căderea apei din zona de colectare. În timp, apa s-a infiltrat în sol iar sistemul de drenaj subteran nefiind corect dimensionat, a determinat ridicarea nivelului pânzei freatice. Apa a ajuns la suprafața solului și în contact cu soarele s-a evaporat, determinând apariția unor cantități importante de sare. Creșterea salinității solului a scăzut productivitatea culturilor agricole ajungându-se la momentul în care grâul nu mai putea fi cultivat.

Sumerienii au decis să schimbe culturile de grâu cu cele de orz, mai rezistent la sarea din sol. Istoria s-a repetat. Orzul nu rezista salinității din sol. Agricultură s-a ruinat și, odată cu ea, civilizația sumeriană. Din păcate sumerienii, în acest caz, au tratat efectul și nu cauza !

Astăzi, la scară globală istoria se poate repeta. De această dată procesele globalizante favorizează emergența premiselor colapsului civilizației planetare. Abordarea pe care o propunem este de tip sistemic-integrator întrucât dacă nu vom înțelege intercondiționările componentelor acestui megaproces, care este globalizarea, gestionarea sa și a consecințelor directe sau perverse, va fi inadecvată iar consecințele insecurizante nu vor putea fi nici simulate și nici prevenite.

Precizări conceptuale

a) Dezvoltarea durabilă

---

⁹¹ George Cristian MAIOR, **INCERTITUDINE. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI**, Editura RAO International Publishing Company, 2009, p.165

⁹² <http://www.independent.co.uk/environment/green-living/weve-seen-the-future--and-we-may-unotu-be-doomed-866486.html>

Lester Brown este unul dintre cercetători care au contribuit la conceptualizarea procesului de dezvoltare durabilă afirmând că „durabilitatea(*sustainability*)este un concept ecologic cu consecințe economice”.⁹³ Din perspectiva lui „o societate durabilă este ea care își modelează sistemul economic și social astfel încât resursele naturale și sistemele suport ale vieții să fie menținute”⁹⁴ iar componentele esențiale ale unei strategii privind dezvoltarea durabilă trebuie să includă stabilizarea populației, reducerea dependenței de petrol, dezvoltarea resurselor de energii regenerabile, conservarea solului, protejarea sistemelor biologice ale Pământului, reciclarea materialelor. În cadrul studiilor realizate de World Watch Institute⁹⁵ s-a realizat o monitorizare constantă a **premiselor favorabile dezvoltării durabile** avându-se în vedere, ca element pivotal, capacitatea de adaptare a sistemelor sociale și economice la evoluțiile din domeniul resurselor naturale.

Evoluția relațiilor sistemelor socio-economice cu mediul natural a determinat apariția unui nou concept **eco-economia**, care pornește de la ipoteza că asistăm la un proces accelerat de nesincronizare a economiei cu ecosistemele-suport. Acestea au atins praguri critice de regenerare întrucât economia de tip consumerist subminează și distruge sistemele naturale planetare. Vitalitatea Naturii Mamă este fragilizată de o civilizație bazată pe consumul exagerat de resurse și pe o lăcomie devoratoare și toxică.

România a demarat procesele de adaptare a cadrului legal pentru gestionarea adecvată a acestor procese. În cadrul „Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013-2020-2030” (2008)⁹⁶ decidenții strategici naționali și-au propus racordarea deplină a României la o nouă filosofie a dezvoltării acceptând realitatea că avem încă o economie bazată pe consumul intensiv de resurse iar societate românească este condusă de două decenii de administrații aflate într-o constantă „ceață vizionară”, gestionând un capital natural afectat de procese distructive cu tendințe ireversibile.

Strategia își propune următoarele direcții principale de acțiune:

- corelarea rațională a obiectivelor de dezvoltare cu potențialul și capacitatea de susținere a capitalului natural;
- modernizarea sistemelor de educație/formare profesională și de sănătate publică având în vedere tendințele demografice negative;
- promovarea celor mai bune tehnologii disponibile, din punct de vedere economic și ecologic și introducerea criteriilor de eco-eficiență în sfera producției și serviciilor;

---

⁹³ Lester BROWN, **PLANUL B 3.0 Mobilizarea generală pentru salvarea civilizației**, Editura Tehnică, București, 2008, p.VII.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Înființat de Lester Brown în anul 1974. În anul 2000 el a părăsit World Watch Institute pentru a crea *Earth Policy Institute*.

⁹⁶ Documentul reprezintă un proiect comun al Guvernului României, prin Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile și al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, aprobat prin HG nr.1216 din 4 octombrie 2007, publicată în Monitorul Oficial nr.737 din 31 octombrie 2007.

- identificarea efectelor schimbărilor climatice și a soluțiilor alternative pentru situațiile de urgențe determinate de acestea;
- asigurarea securității alimentare prin promovarea unei politici agricole care să se bazeze pe sporirea fertilității solului, biodiversității și securizarea mediului natural;
- identificarea unor surse suplimentare de finanțare pentru proiectele naționale în domeniile infrastructurii, energiei, securității mediului, educației, sănătății și serviciilor sociale;
- prezervarea și promovarea patrimoniului cultural și natural național prin susținerea stilului de viață tradițional, mai ales în zonele montane și umede.

Strategia are la bază Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare (1985) prezentat în anul 1987 de G.H.Bruntdland intitulat „*Viitorul nostru comun*” care a oferit și prima definiție acceptată a dezvoltării durabile ea fiind „o dezvoltare care satisface nevoile generației actuale fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-ți satisface propriile nevoi”. Din această perspectivă, conceptul de dezvoltare durabilă constituie un model de abordare holistică, integratoare a factorilor politici și decizionali în care securitatea mediului și creșterea economică, pe termen lung, sînt considerate complementare și interconținute.

Din perspectiva Strategiei, **civilizația umană este parte a ecosferei** – un veritabil megasistem – și este influențată de fluxurile de materie și energie oferite de aceasta. În egală măsură, aceste procesualități sînt determinate, la rîndul lor, de stabilitatea și potențialul de autoreglare al ecosferei.

Strategia precizează că „pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, dezvoltarea durabilă nu este una din opțiunile posibile, ci singura perspectivă rațională a devenirii naționale, avînd ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluența factorilor economici, sociali și de mediu”(s.n.).

b)Securitatea națiunii

După două decenii de tranziție – care au adus România în faza de **precapitalism** iar regresul economic este mai mare ca după cel de-al doilea război mondial – societatea nu dispune încă de o definiție a conceptului de securitate a națiunii asumată de instituțiile fundamentale ale statului, respectiv Parlamentul României și Guvernul României.

Constituția României (2003) a înlocuit, în mod inexplicabil și conservator, obligativitatea validării proiectului prezentat de președintele nou ales al „Strategiei Naționale de Securitate a României” de către Parlamentul țării. Din aceste considerente, la ora actuală decidenții strategici operează cu o „Strategie de Securitate Națională a României” validată doar de către CSAȚ (2006), ca atare neasumată explicit de corpul legiuitor care este și cel care aprobă finanțarea tuturor acțiunilor în domeniul securității națiunii.

Avansăm o posibilă definiție a securității națiunii din perspectiva tematicii abordate, astfel:

Securitatea națiunii este, în același timp, un parametru de stare și o procesualitate determinate de potențialitatea moștenită, acumulată istoric și de generare de către națiune, astăzi și în viitor, a tuturor capacităților naționale și

colective internaționale necesare identificării și gestionării performante a vulnerabilităților, riscurilor, amenințărilor și agresiunilor de orice formă, interne și externe.

Pentru a explicita operațional acest concept propunem două teze, astfel:

Teza 1 – *Fiecare cetățean, comunitățile și instituțiile statului vor acționa în domeniul securității națiunii în conformitatea cu principiile precauției și al echilibrului optim între obiective și resursele disponibile, avînd ca finalitate prezervarea elementelor fundamentale ale identității naționale și asigurarea condițiilor favorabile dezvoltării durabile/sustenabile.*

Teza 2 – *Securitatea națiunii nu mai este monopolul exclusiv al statului iar gestionarea sa adecvată are la bază **parteneriatul public-privat** și comunicarea performantă, în baza unor reglementări moderne privind colaborarea cu mediul academic și științific, mediul de afaceri și societatea în ansamblul ei.*

În opinia noastră atît evoluția civilizației actuale cît și nevoile de securizare ale națiunilor impun reconsiderări majore privind „resursele de securitate” pornind, pe de o parte, de la nevoia de *reconceptualizare a securității* și, pe de altă parte, de generarea de resurse de securitate și prin *reducerea consumului de resurse disponibile*, atît la nivel local cît și global.

Omenirea este astăzi un lanț de determinări procesuale în sensul că globalizarea generează mutații economice de nivel planetar iar acestea au un impact direct și semnificativ asupra mediului de securitate, prin nevoia tot mai stringentă de acces la resursele tot mai limitate ale planetei. Mediul natural, prin resursele și serviciile ecosistemelor, devine una din variabilele determinante ale mediului de securitate. Triunghiul **globalizare economică-mediul natural-mediul de securitate** determină ecuațiile de bază ale problematicii devenirii omenirii, fenomen care nu poate fi realizat decît prin modelele de dezvoltare durabilă. Aceste modele au la bază un set general valabil de principii dar și specificitățile naționale care includ, printre altele, și potențialitatea resurselor naturale și umane.

Ambasadorul George Cristian Maior, directorul Serviciului Român de Informații remarcă, cu îngrijorare, într-o recentă lucrare că *„este dificil pentru gândirea strategică actuală să cuprindă totalitatea mutațiilor ce vor fi induse de globalizare pe termen lung, iar incertitudinea devine tot mai apăsătoare o caracteristică a acestui demers intelectual.”*⁹⁷

1. Globalizarea, mediul de securitate și dezvoltarea durabilă

Putem, figurativ, să asimilăm globalizarea cu gravitația și să o acceptăm ca inevitabilă dar, în tot mai mare măsură, trebuie să-i deslușim relațiile de tip cauză-efect și să ne maximizăm șansele de valorificare a oportunităților emergente.

Procesele globalizante, ca efect al dinamicii comunicațiilor, al piețelor și al tranzacțiilor financiar-bancare, s-au dovedit o sabie cu două tăișuri. Premisa inițială că globalizarea va fi benefică pentru întreaga civilizație planetară s-a dovedit exagerat

---

⁹⁷ George Cristian MAIOR, **INCERTITUDINE. Gîndire strategică și relații internaționale în secolul XXI**, Editura RAO International Publishing Company, 2009, p. 88.

optimistă iar modalitățile inadecvate de implementare au generat megadezechilibre globale. *Goana după profit a fost acompaniată de goana după resursele naturale sau de inovație.*

Mircea Malița, referitor la dimensiunile globalizării, afirma sugestiv: „*Peste planetă sunt aruncate plase care o strâng ca și cum ar apăra-o de dezintegrare. Una este a comunicării instantanee, alta a informației nelimitate, alta financiar-bancară și a economiei globale; o rețea se referă la ecologie, alta este a instituțiilor politice și de securitate, a problematicii comune, toate suprapuse pe vechea rețea a oamenilor de știință și pe cea străveche a idealului universal. Numim strângerea planetei în năframe și năvoade globalizare*”.⁹⁸(s.n.)

Problematica securității mediului – ca anvelopa de maximă generalitate a securității globale - a devenit prioritară pe agenda liderilor globali, alături de menținerea păcii, de hrană, accesul la apă și energie. Problemele ecologice globale se dovedesc atât omniprezente cât și omnipotente, afectând nediscriminatoriu atât țările dezvoltate cât și pe cele în curs de dezvoltare. Implementarea globalizării nu a acordat atenția cuvenită problematicii ecologice iar derapajele tot mai evidente impun reconsiderări severe în domeniul conservării mediului natural.

Resursele financiare ale unei națiuni sînt vitale pentru dezvoltarea ei, mai ales în cazul economiilor emergente, dar în majoritatea cazurilor corporațiile multinaționale dețin resurse financiare net superioare guvernelor statelor respective și pot determina promovarea unui cadru legislativ favorabil protejării intereselor lor de afaceri (spre exemplu, în cazul poluării). Finanțarea acțiunilor de lobby împotriva standardelor ecologice vizează menținerea ratei profitului la nivele dezirabile pentru companiile multinaționale și cuplarea intereselor mediului politic autohton la obiectivele corporatiste, în dauna intereselor naționale. Cristina Florina Barna susține că „*trăim vremuri în care, ar putea unii analiști, companiile transnaționale preiau puterea în această lume, lăsînd din ce în ce mai puțină putere guvernanților statelor naționale*”.⁹⁹

Încălzirea globală, spre exemplu, este o problemă de nivel planetar dar nimeni nu-și asumă costurile reparatorii, fiecare dorind să beneficieze, în mod gratuit, de eforturile celorlalți privind restabilirea echilibrului termic al Pământului. Intervenția logică este în sfera cauzelor dar această abordare presupune ca atât țările dezvoltate cât și cele în curs de dezvoltare să aibă aceeași abordare, spre exemplu, privind emisiile de gaze.

Decalajele tehnologice și interesele proprii de dezvoltare economică devin, de cele mai multe ori, obstacole insurmontabile. Din perspectiva prevederilor Protocolului de la Kyoto¹⁰⁰ țările în curs de dezvoltare nu au obligații explicite

---

⁹⁸ Mircea MALIȚA, **Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI**, Editura Minerva, București, 1998, p.13.

⁹⁹ Emilian M. DOBRESCU coord., **Cartea crizelor. O privire optimist**, Editura Wolters Kluwer Romania, București, 2010, p.52.

¹⁰⁰ Principiul fundamental al Protocolului de la Kyoto – norme bazate pe reducerea nivelurilor de poluare înregistrate la nivelul anului 1990 – nu are sens pentru țările în curs de dezvoltare.

privind reducerea emisiilor de gaze dar ele nu pot, și nu trebuie, să fie excluse de la efortul general de gestionare a problematicii încălzirii globale.

Josepf E.Siglitz remarca faptul că „*eficientizarea procesului globalizării nu va fi foarte utilă dacă nu putem rezolva problemele ecologice globale*” întrucât „*atmosfera și oceanele noastre reprezintă resurse globale; globalizarea și așa-numitul progres economic ne-au sporit capacitatea de a exploata aceste resurse cu mai multă lăcomie și într-un ritm mai rapid decât capacitatea noastră de a avea grijă de ele*”.¹⁰¹

Jared Diamond afirmă că „*în prezent, societatea mondială se află pe un drum fără scăpare...*” și deși toate războaiele, genocidele, foametea, epidemiile și prăbușirea unor societăți „*au caracterizat umanitatea de-a lungul istoriei, frecvența lor se amplifică odată cu degradarea mediului, creșterea populației și odată cu sărăcia și instabilitatea politică rezultate*”.¹⁰²

Implementarea principiului „*gândește global, acționează local*” impune, cu maximă responsabilitate, identificarea obiectivelor/intereselor/necesităților naționale din perspectiva dezvoltării durabile, ca o finalitate dezirabilă și favorabilă a globalizării.

Una din variabilele ecuației globale o constituie emergența actorilor non-statali care influențează decisiv procesele globalizante. George Cristian Maior afirma că „*globalizarea duce inevitabil la transferarea puterii către mulți actori diferiți care se mișcă extrem de dinamic în sistemul internațional, fie că este vorba de state, fie că este vorba de non-state, adică de organizații neguvernamentale, de actorii privați, deja deosebit de puternici (și care vor deveni tot mai influenți), precum cei economici și financiari, dar și de grupurile mai mult sau mai puțin structurate care au obiective politice definite de agende proprii*”.¹⁰³

Dezvoltarea durabilă – ca o finalitate pozitivă a proceselor globalizante – impune schimbarea paradigmatelor actuale: trebuie să promovăm gândirea și acțiunea din perspective globale. La baza educației trebuie să fie așezat sentimentul unei identități globale care, treptat, să înlocuiască gândirea locală ce nu ia în considerare intercondiționările economice internaționale.

În mare măsură insatisfacțiile privind globalizarea, ca premisă inevitabilă a dezvoltării durabile, își au rădăcinile în clivajul existent între politicile locale și evoluțiile globale. O serie de „*bunuri globale*” – precum pacea, sănătatea, mediul natural sau informațiile – trebuie gestionate adecvat de comunitatea globală, avînd la bază a cultură a apartenenței globale. Acest demers poate fi în beneficiul întregii civilizații doar dacă identificăm un nou *contract social global* între țările dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Joseph E.STIGLITZ, **Mecanisme globalizării**, Editura Polirom, 2008, p.161.

¹⁰² Jared DIAMOND, **Collapase:How Societies Choose to Fail or Succeed**, Editura Viking, New York, 2005, p. 498.

¹⁰³ George Cristian MAIOR, **INCERTITUDINE. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI**, Editura RAO International Publishing Company, 2009, p.41.

¹⁰⁴ Joseph E.STIGLITZ, **Mecanisme globalizării**, Editura Polirom, 2008, p. 243.

Developarea realității internaționale demonstrează că dezvoltarea durabilă, dorită ca un corolar al globalizării, este un proces supus unor presiuni de cele mai multe ori divergente. Joseph E. Stiglitz avansează o posibilă agendă care permite limitarea efectelor negative ale abuzurilor corporatiste și generează premisele sincronizarea obiectivelor private cu avantajele de ordin social. Pe scurt această agendă include:¹⁰⁵

- Responsabilitatea socială corporatistă – pentru a avea succes ea trebuie acompaniată de reglementări ferme care să prevină concurența neloială pentru monopolizarea pieței.

- Limitarea puterii corporațiilor – prevenirea realizării unor carteluri globale (un exemplu ilustru este Microsoft) și generarea unei legislații internaționale privind competiția globală și constituirea unei autorități care să supravegheze aplicarea acesteia.

- Perfecționarea legislației corporatiste – să existe posibilitatea ca orice corporație să fie acționată în justiție în țara de origine a acesteia. Corporațiile să aibă dreptul de a acționa oriunde dar acest drept nu trebuie să împiedice tragerea sa la răspundere pentru acțiunile sale în alte jurisdicții.

- Legi globale pentru o economie globală – realizarea unui cadru legislativ internațional și a unor tribunale internaționale care, similar modelelor naționale, să permită buna funcționare a economiei globale. Premierul britanic Gordon Brown avertiza că fără un sistem eficient de reglementare financiară internațională există pericolul de-globalizării economiei mondiale având drept posibilă consecință apariția unei noi ordini globale.

- Reducerea nivelului de corupție – mita ar trebui considerată o practică internațională injustă și, asemeni reglementărilor OMC, ar trebui să fie pasibilă de sancțiuni. Comunitatea internațională ar trebui să extindă reglementările împotriva secretului bancar și în alte domenii, în afara terorismului.

Rezultatele proceselor globalizante demonstrează, fără echivoc, că globalizarea economică a devansat modelele decizionale politice. Economicul impune regulile jocului iar sfera politicii caută, uneori în detrimentul intereselor naționale, compromisele rezonabile juridic.

În elaborarea unei viziuni privind dezvoltarea durabilă trebuie să nu pierdem, nici un moment, imaginea de ansamblu întrucât adevăratul succes înseamnă o dezvoltare continuă, echitabilă și democratică având ca sistem de referință bunăstarea generală și nu doar PIB-ul declarat de statisticile naționale care, așa cum ne demonstrează unele cazuri, poate crește prin exploatarea irațională a mediului, prin utilizarea fără discernământ a unor resurse limitate sau prin credite externe împovărătoare. Istoria Revoluției Industriale din Europa și Statele Unite ale Americii a demonstrat cu prisosință că problemele legate de mediu au atins pragurile critice care au determinat scăderea vitalității acestor națiuni și a speranței de viață.

2. Quo vadis?

---

¹⁰⁵ *Ibidem*, pp.171-181.

Dacă admitem că procesele globalizante TREBUIE să aibă ca finalitate dezvoltarea durabilă (așa cum și securizarea unei națiuni se realizează prin dezvoltare durabilă) atunci abordarea posibilă și favorabilă impune *identificarea unui set de principii și nu al unui model universal valabil*. Fiecare națiune are specificitățile sale - de la stil de viață la zestrea de resurse naturale – iar obiectivul de maximă generalitate al fiecărei economii este nu numai *conformarea* activităților din perspectiva setului de principii ci *performarea* în toate fazele proceselor socio-economice, cu focalizarea pe producția și consumul durabile.

Globalizarea comprimă spațiul, contrapunând adesea timpi istorici diferiți, generații de culturi și civilizații distincte care au reprezentări specifice asupra lumii și naturii înglobante. Din aceste cauze înțelegerea proceselor globalizante și acceptarea unor soluții globale se dovedește a fi un proces de mare complexitate și dificultate. Interdeterminările globalizare-mediul natural-mediul de securitate se dovedesc a fi un sistem de ecuații cu prea multe variabile și prea puține soluții general benefice.

Din punct de vedere formal în România sînt întrunite condițiile necesare și suficiente de a aborda problema dezvoltării durabile din orizonturi optimiste. Faptul că există o Strategie și ministrul român al mediului și pădurilor este președintele comisiei ONU pentru dezvoltare durabilă (mai 2010 – mai 2011) constituie ipoteze favorabile implementării primelor etape ale dezvoltării durabile.

Operaționalizarea Strategiei pentru dezvoltare durabilă stagnează întrucît nici după doi ani de la aprobarea sa de către Guvernul României nu s-a reușit constituirea Comitetului Interdepartamental pentru Dezvoltare Durabilă din subordinea Primului-Ministru. Din perspectiva artei militare nu există la ora actuală un “centru de comandă” care să monitorizeze și să îndrume implementarea prevederilor Strategiei.

Considerăm că prima urgență, după realizarea acestui Comitet Interdepartamental, este reconsiderarea atribuțiilor Ministerului Mediului și Pădurilor în sensul că el trebuie să-și întărească valențele de *minister tehnic* care, prin intermediul unui departament pentru dezvoltare durabilă să devină “lentila focalizatoare” a demersurilor națiunii în realizarea obiectivelor dezvoltării durabile. Acestui minister trebuie să i se potenteze *vocația economică* și, alături de toate segmentele societății românești, să participe la definirea unui model specific de dezvoltare.

Competitivitatea economică trebuie să vizeze și “competitivitatea ecologică” care impune strădani constante în sfera cercetării și inovării, politicilor publice, educației și legislației. “Decarbonificarea “ economică este soluția fundamentală în gestionarea emisiilor cu efect de seră.

Economia națională și stilul nostru de viață trebuie să se adapteze noilor echilibre/dezechilibre globale și să promoveze atitudini inovative. Călin Georgescu consideră că prioritățile României, la ora actuală, trebuie să fie educația, cercetarea și agricultura iar preocuparea decidenților strategici naționali ar trebui să fie realizarea unei “hărți a viitorului”.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ www.adevarul.ro, 15 octombrie 2010

Dezvoltarea durabilă a României trebuie să identifice soluțiile adecvate condițiilor specifice și să opteze pentru nișele favorabile și apoi să se consolideze pe ele. Valorificarea atuurilor naționale și renunțarea la modelele importate, prin promovarea unui sistem restructurat care să aibă la bază munca și investiția în resursele umane, constituie calea viabilă a devenirii națiunii.

Atitudinea de confruntare cu natura trebuie înlocuită cu cea de coabitare și de valorificare a soluțiilor sale în calitate de cel mai performant “tehnolog”. Soluțiile viitorului pot fi identificate doar dacă ne aplecăm asupra Naturii Mamă, cu respect și curiozitatea de a identifica soluțiile pe care ea și le-a perfecționat în milenii de existență. *Dezvoltarea durabilă presupune ca civilizația umană să opteze pentru soluții naturii.* Civilizația bazată pe consum trebuie înlocuită cu civilizația bazată pe resurse.

În ziua de 14 octombrie 2009, la inițiativa Alianței Profesioniștilor pentru Progres (APP) a avut loc în Aula Magna a Academiei Române o dezbatere publică pe tema “Reforma statului”, prima din ciclul “După criză – încotro?”. Participanții au decis trimiterea unei scrisori Guvernului României în care au fost cîteva idei, astfel: *“Întrebarea fundamentală la care trebuie dat un răspuns este dacă, după ieșirea din criză, România va continua să urmeze aceeași cale de creștere bazată pe consumul irațional de resurse cu valoare adăugată mică și pe accentuarea inechităților sociale sau va fi în stare să adopte din mers noul model european al dezvoltării durabile prin împlinirea organică a aspectelor economice cu cele sociale și de mediu”*.¹⁰⁷

Scrisoarea semnaleză nevoia de introducerea pe lîngă indicatorul general al creșterii produsului intern brut PIB și a unor indicatori complementari, de ordin calitativ, privind incluziunea socială, conservarea unui mediu natural sănător, utilizarea rațională a resurselor în condiții de eco-eficiență și valorificarea optimă a resurselor umane.

Așa cum precizăm în definiția “securității naționale” trebuie să promovăm abordările transdisciplinare în care actorii tradiționali ai proceselor decizionale să apeleze la potențialul uman și de creativitate pe care îl poate oferi mediul științific și academic, mediul de afaceri și societatea în ansamblul ei.

Securitatea națiunii, securitatea mediului și dezvoltarea durabilă obligă națiunile la dezvoltarea unei culturi civice de tip pro-activ întrucît potențialul națiunilor, și chiar al civilizației actuale, de a gestiona dezechilibrele generate de globalizarea “în sens unic” se dovedește, tot mai mult, insuficient și ineficient.

Bibilografie:

- [1] DOBRESCU, Emilian M., coord., **Cartea crizelor. O privire optimistă**, Editura Wolters Kluwer Romania, București, 2010.
- [2] JARED, Diamond, **Collapase: How Societies Choose to Fail or Succeed**, Editura Viking, New York, 2005.

---

¹⁰⁷ Emilian M. DOBRESCU coord., **Cartea crizelor. O privire optimistă**, Editura Wolters Kluwer Romania, București, 2010, pp. 107-108.

- [3] LESTER, Brown, **PLANUL B 3.0 Mobilizarea generală pentru salvarea civilizației**, Editura Tehnică, București, 2008,
- [4] MAIOR, George Cristian, **INCERTITUDINE. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI**, Editura RAO International Publishing Company, 2009.
- [5] MALIȚA, Mircea, **Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI**, Editura Minerva, București, 1998.
- [6] STIGLITZ, Joseph E., *Mecanisme globalizării*, Editura Polirom, 2008.
- [7] www.adevarul.ro, 15 octombrie 2010.
- [8] <http://www.independent.co.uk/environment/green-living/weve-seen-the-future-and-we-may-unotu-be-doomed-866486.html>.

THE US HEGEMONY AND ITS DECLINE

Raluca RĂILEANU*

HEGEMONIA SUA ȘI DECLINUL SĂU

This research paper examines signs of the declining US supremacy, seen from the neorealist standpoint, as well as from the neoliberal standpoint. First, the paper will explain what each theory of international relations consists of, and then both theories will offer a brief understanding of the United States hegemony. Additionally, the research paper will also discuss future arrangements on the international scene in light of the decline of United States supremacy. All in all, questions regarding the decline of the US supremacy shall be answered looking through neorealist and neoliberal lenses.

Lately, there have been many signs of US in decline. There are several theories which help us analyze those, out of which two will be discussed in this research paper: neorealism and neoliberalism. Neorealism, according to international relations scholar Kenneth Waltz, professor at Columbia University in New York, is the theory stating that the international system is made up of a set of constraints which affect the behavior of its actors, thus shaping the political process in the system. The structure of the system has three main characteristics: anarchy; the fact that states might have different size, power, and wealth, but they are alike in that they serve the same main functions; and polarity of the system. He clearly defines the balance of power as a main feature of the international system. He states that in an anarchic environment, characterized by self-help, survival is the state's main goal. Thus, the states will look for power gain, not necessarily power maximization. On the international scene, states may balance against pen another or bandwagon with one another.¹⁰⁸

John Mearsheimer, another noted neorealist and professor at the University of Chicago, proposed a new approach, called offensive realism. He states that offensive realism can operate in balanced bipolarism, balanced multipolarism and unbalanced multipolarism. John Mearsheimer states that in light of anarchy and security dilemma, the great powers are trying to maximize their relative power compared to their competitors, thus aspiring to hegemony.¹⁰⁹ When they cannot act offensively using the instrument of war, the great powers try to balance against potential aggressors, or they pass this responsibility towards other actors, thus avoiding the costs of balancing.¹¹⁰ Offensive realism is mainly concerned with power. Mearsheimer states that Waltz came up with a defensive realism, mostly focusing on

---

* **Masterand, Școala Națională de Studii Politice și Administrative**

¹⁰⁸ Andrei MIROIU, Radu-Sebastian UNGUREANU, **International Relations Textbook**, Polirom, Iasi, Romania, 2006, p. 129.

¹⁰⁹ MIROIU and UNGUREANU, p. 131.

¹¹⁰ John J. MEARSHEIMER, **Tragedia Politicii de Forță** (*The Tragedy of Great Power Politics*), Editura Antet, București, 2003, p. 190.

the concept of security. Charles Glaser believes that the state must strengthen its defense capabilities, without undermining the defense capabilities of other countries. States should be able to develop defense capabilities to be able to conduct several missions, and at the same time, to avoid engaging in other missions, which will offer more security to its potential rivals, thus lessening the security dilemma.¹¹¹

Neoliberalism, on the other hand, focuses on cooperation among states. Institutional neoliberalism focuses on the principal forums of cooperation, namely institutions. Robert Keohane, professor at Princeton University and proponent of neoliberal institutionalism, notes that institutions are main tools of cooperation and stability within the international system. The United States imposed itself as a world leader in most of the international organizations, aided by the mechanisms of economic liberalism, which states that free trade and an international free-market economy leads to peace and prosperity. In addition, the United States is also a believer of republican liberalism, which states that democratic states are less prone to war, which became the democratic peace theory. Social liberalism refers to transnational activities and the way international communication creates new ties and communities across borders. This segment definitely relates to globalization and it outlines the pressure exercised by civil society on national governments.¹¹²

Regarding the world order, John J. Ikenberry, professor at Princeton University, states that hegemonic order is based on the power distribution among states, but hierarchy defines power relationships and authority. In a hierarchic international order, states are vertically positioned in light of superiority and inferiority. The political authority is centralized and hierarchic. Therefore, states are found in different positions on the international scene: some are leaders; some are followers.¹¹³

After briefly describing the two international relations theories and exploring concepts of hegemony, the United States' hegemony signs of decline shall be explored. Paul Kennedy, a noted British history professor teaching at Yale University, explored the concept of great powers in decline in saying that

*“The United States now runs the risk, so familiar to historians of the rise and fall of previous Great Powers, of what might roughly be called ‘imperial overstretch’: that is to say, decision makers in Washington must face the awkward and enduring fact that the sum total of the United States’ global interests and obligations is nowadays far larger than the country’s power to defend them simultaneously.”*¹¹⁴

Paul Kennedy also notes that the United States hegemonic decline is being masked by the country's enormous military capabilities at present, and also by its success in “internationalizing” American capitalism and culture.

---

¹¹¹ MIROIU and UNGUREANU, op. cit., p. 134.

¹¹² MIROIU and UNGUREANU, p. 143

¹¹³ John G. IKENBERRY, **After Victory. Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars**, Princeton University Press, 2001, p. 26.

¹¹⁴ Paul KENNEDY, **The Rise and Fall of Great Powers**, Unwin-Hyman, Londra, p. 515.

Christopher Layne, Professor at Texas A&M University, offers a possible explanation of US hegemony. He states that the United States wished to create an international system based on the Open Door policy, made up of open door states which adhere to United States liberal values and institutions, states which are open to a United States economic penetration. The United States economical open door interests catalyzed the United States expansion and its ideological ambitions. There is a dual open door policy, with an economic and political focus. The political focus refers to the spreading of democracy and liberalism in the world. There are various implications of this open door expansion. As states gain more relative gains, its interests will spread, thus the perceived threats to its interests also multiply. To maintain its dominating status in Europe, East Asia, and in the Gulf Area, the United States must act as a stabilizing power, otherwise Europe and East Asia might turn to a multipolar power policy and this would hurt the United States economic interests.¹¹⁵

Charles Krauthammer, a noted Washington Post journalist and former psychiatrist, states that after the fall of the Soviet Union, the United States became the leader of the unipolar world. He introduces the concept of “democratic realism,”¹¹⁶ which states that the spread of democracy is of prime importance to the United States, and a military intervention should be used only against the aggressor which is a world threat to freedom. That is how he explains the reasons for the military interventions of the United States in the first and second Gulf War.

Samuel Huntington, a noted American political scientist, states that one of the reasons why the United States is losing its global charm is because it exclusively promotes its own interests, without keeping in mind the interests of the other international actors. Some international actors perceive the United States as an intruder, an interventionist power which exploits the other international actors and their resources. Some international actors see the United States as a hegemonic hypocrite, which goes by double standards, engages in “financial imperialism” and „intellectual colonialism,”¹¹⁷ and uses its domestic policy as a main tool in shaping foreign policy. Due to its military, economical, and cultural engagements around the world, the United States has been labeled the “police of the planet.” These kinds of perceptions have led to the creation of several anti-hegemonic coalitions, such as the European Union with the euro-zone, and China, but they are not strong enough to replace the United States in the international scene. Huntington realizes that the United States act more be more cooperatively, instead of being the policeman on the planet.

Richard N. Haass, president of the United States Council on Foreign Relations, challenged Krauthammer’s unipolarism valid 15 years ago, and introduced the concept of nonpolarity. Unipolarity means there is only one power in the world, position held by the United States immediately after the end of the Cold War. Multipolarity involves several distinct poles or concentrations of power, whereas a

---

¹¹⁵ Christopher LAYNE, **The Peace of Illusions**, Cornell University Press, 2006, cap. 1, pp. 15-38.

¹¹⁶ Charles KRAUTHAMMER, **Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World**, American Enterprise Institute, 2004.

¹¹⁷ Samuel HUNTINGTON, *The Lonely Superpower*, **Foreign Affairs**, March/April 1999.

nonpolar international system is characterized by numerous centers with meaningful power.

He notes that although there are five other powers in the international system, China, Japan, the European Union, Russia, and India, they are not yet capable of taking the United States position, and they depend on the international system for political and economical stability. In addition to the six major world powers, there are numerous regional powers: Brazil and, arguably, Argentina, Chile, Mexico, and Venezuela in Latin America; Nigeria and South Africa in Africa; Egypt, Iran, Israel, and Saudi Arabia in the Middle East; Pakistan in South Asia; Australia, Indonesia, and South Korea in East Asia and Oceania. Nonpolarity is a consequence of globalization, which encourages the rise of non state actors. September the 11th has shown that non-state actors, such as terrorists, can tremendously damage the power number one on the planet.

Nonpolarity will have a negative impact on the United States and the rest of the world, because institutions won't function as smoothly and it will be harder to reach a collective cooperation. This is due to the great number of actors on the international scene which strive to maximize their influence. Nonpolarity also fosters threats and vulnerability. In such a non polar world, there aren't any allies or enemies, but only allies based on certain interests, and that is why the United States won't be able to say, "You're either with me, or you're against me."¹¹⁸

Haass notes several signs of US decline. The United States share of global imports has decreased by 15 percent. The U.S. GDP accounts for over 25 percent of the world's total, but the Asian giants' economies are growing, too, two or three times the rate of the United States.¹¹⁹ There are now flourishing stockmarkets in London, Hong Kong, and other big cities, competing with the New York Stock exchange. The dollar depreciation is very worrying for the United States, as the euro and the yuan is gaining ground. The United States military is the number one military in the world, but it is not able to efficiently fight against asymmetric threats such as terrorism. The United States is challenged culturally, as well. Bollywood produces more movies than Hollywood annually; CNN is competing with other televisions such as BBC, Al Jazeera, TV5Monde and others. The United States high consumption rates and its dependency on oil imports makes it more vulnerable. The Bush Doctrine, adopted in 2002, and applied in Iraq and Afghanistan with a preventive war, dried up the United States budget and it outlined the weaknesses of the United States military.

As we can see from all of these examples, the United States hegemony shows signs of decline. Neorealists state that security is of prime importance in this world, and until now, the United States military is still the dominant one in the world. However, the United States military might face challenges in the future, especially as regional powers, such as China, Russia, and India are building-up their military by

---

¹¹⁸ Richard N. HAAS, *The Age of Nonpolarity. What will follow US Dominance*, **Foreign Affairs**, May/June 2008.

¹¹⁹ *Idem*.

increasing their defense spending and gaining new means to project their power, thus emerging on the world scene as important actors. In regards to neoliberalism, the United States is a prominent member of the World Trade Organization, the World Bank, and the International Monetary Fund. It is a United Nations Security Council veto member, but there are talks of reform the council to include more members. Additionally, other regional organizations are emerging, such as the Association of Southeast Asian Nations, Mercosur, or the European Union. Another sign of decline of United States hegemony is the replacement of the G8 by the G20, an enlarged forum for cooperation and consultation on matters pertaining to the international financial system. Both neorealist and neoliberalists agree that the United States decline will lead to a multipolar system, or even nonpolar, characterized by instability and uncertainty, followed either by war or transitional periods characterized by intense economic, cultural, and social interdependence. However, neoliberal intuitionists believe that international institutions can survive by “institutional inertia” even after the disappearance of a convergence of interests which helped give them birth in the first place.¹²⁰

Ultimately, the United States hegemony and its decline foresee changes in the international system, which will definitely affect all of us in one way or the other.

Bibliography:

-
- [1] HAAS, Richard N., *The Age of Nonpolarity. What will follow US Dominance*, **Foreign Affairs**, May/June 2008.
  - [2] HUNGTINGTON, Samuel, *The Lonely Superpower*, **Foreign Affairs**, March/April 1999.
  - [3] IKENBERRY, John G., **After Victory. Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars**, Princeton University Press, 2001.
  - [4] KENNEDY, Paul, *The Rise and Fall of Great Powers*, Unwin-Hyman, Londra, 1987.
  - [5] KRAUTHAMMER, Charles, *Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World*, **American Enterprise Institute**, 2004.
  - [6] LAYNE, Christopher, **The Peace of Illusions**, Cornell University Press, 2006.
  - [7] MEARSHEIMER, John J., **Tragedia Politicii de Forță** (The Tragedy of Great Power Politics), Ed. Antet, București, 2003.
  - [8] MIROIU, Andrei, UNGUREANU, Radu-Sebastian, **International Relations Textbook**, Polirom, Iasi, România, 2006.
  - [9] SANDERS, David, *Relațiile Internaționale: neorealism și neoliberalism*, în Robert E. GOODWIN și D. KLINGERMAN, **Manual de Știință Politică**, Ed. Polirom, Iasi, 2005.
-

¹²⁰ David SANDERS, *Relațiile Internaționale: neorealism și neoliberalism*, în Robert E. GOODWIN și D. KLINGERMAN, **Manual de Știință Politică**, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 389.

REDIMENSIONAREA MEDIULUI DE SECURITATE

Dr. Gheorghe Nicolaie RUGINĂ*

RESHAPING OF SECURITY ENVIRONMENT

Security, complex and controversial concept, is explained in different contexts depending on the many instances in which mankind was.

Based on extensive and comprehensive meaning of the phrase, we can say that almost any human interest and value, perceived as being under threat, is a security problem.

Conversely, a more limited approach to the concept, identified only by force and coercion threats, would likely result in the exclusion of crucial actors and factors.

So, conceptually, the notion of security includes actors whose behaviour is described, explained and understood, provides unexpected terrorist acts, as well as the one who takes decisions on security matters.

Mediul de securitate astăzi reprezintă o sintagmă ce poate fi asimilată domeniului geometriei, funcție de categoria de abordare putem intui fie o multitudine de laturi și unghiuri diferite, fie un element cu toate laturile și unghiurile perfect egale.

Dimensiunea mediului de securitate este într-o continuă schimbare, fie că analizăm factorii de risc și vulnerabilitățile, sau globalizarea acestora ajungând la dezvoltarea pe orizontală, fie că anticipăm mutarea acestuia pe verticală, la nivel cosmic. După mediul terestru, maritim și aerian, Cosmosul reprezintă al patrulea mediu, foarte important și indispensabil, utilizat în confruntări militare, dar mai puțin accesibil ca studiu din punct de vedere militar.

Pe fundalul încetării războiului rece și diminuării folosirii forței în rezolvarea diferendelor dintre state, securitatea este din ce în ce mai puțin o problemă militară, în prezent aspectele de ordin militar și strategic în ecuația securității fiind estompate de cele de ordin politic, economic, ecologic, societal, iar dimensiunea internațională este estompată de cea intranațională¹²¹. Nici un conflict modern nu poate fi conceput fără utilizarea spațiului cosmic, în principal pentru comunicații militare, navigație globală și culegerea de informații (recunoaștere fotografică, supraveghere oceanică, supraveghere radar, ascultarea electronică, alerta precoce, etc.).

Rachetele balistice cu rază lungă de acțiune constituie principalul pas spre lansatoarele cosmice, studiul țărilor care dezvoltă astfel de tehnologii fiind de importanță strategică.

Accesul la spațiul cosmic și la armele nucleare constituie principalul argument în impunerea puterilor regionale și globale.

---

* **General de brigadă, Inspectoratul General al Jandarmeriei Române**

¹²¹ Ionel Nicu SAVA, *op. cit.* p. 14.

Societatea contemporană are nevoie de un management al riscului care să evite dacă este posibil efectele și rezultatele negative ale acestuia sau să le minimalizeze și să identifice oportunități pentru a obține un optim de securitate.

Planeta se confruntă cu pericole, vulnerabilități și riscuri noi care impun strategii și politici noi de securitate, un nou mod de abordare a problematicilor lumii contemporane.

Vulnerabilitatea este o caracteristică externă a securității, iar riscul una internă. Ambele sunt componente indispensabile ale politicilor și strategiilor de securitate. Alături de vulnerabilitate, riscul constituie un concept cheie în cadrul politicilor de securitate. Cu cât vulnerabilitățile unui sistem sau societate sunt mai mari cu atât crește atracția amenințărilor

Existența umană a demonstrat că nu există societate, sistem sau politici de securitate absolut sigure și invulnerabile. Concretizată, vulnerabilitatea devine un fapt, o realitate ce trebuie luată în seamă numai în relație cu amenințarea sau riscul.

Identificarea riscurilor, analiza și rezolvarea lor necesită o abordare permanentă, diferențiată și într-o evoluție continuă, deoarece societatea care poate obține informații despre risc este cea mai bine pregătită să-l gestioneze.

Un prim nivel al dimensiunii mediului de securitate îl reprezintă structura sistemului de state/actori ai mediului internațional, pe care Școala realismului o consideră eterogenă și anarhică, și după 1991, unipolară.

Cel de-al doilea nivel, structura societății acestor actori, cu tendințe de transformare într-o societate globală (*world society*), este interdependentă și integrată (cu diferite grade de integrare, cum ar fi UE, ASEAN, NAFTA). În sfârșit, avem o structură de tip rețea, în curs de globalizare, cu centre și periferii, considerată întretăiată de organizații globale și regionale, societăți transnaționale, sisteme de producție, sisteme bancare, rețele comerciale, organizații oculte, rețele de influență, crimă organizată și rețele teroriste. Astfel, pentru a determina noua dimensiune a stabilității și securității sistemului internațional, trebuie luate în calcul perspective multiple. Insecuritatea nu mai este gestionată doar la nivelul relațiilor dintre state, sau al organizațiilor internaționale (ONU, NATO, UE), ci și la nivelul centrelor-periferii mondiale (detectabile prin antinomiile globalizării, cum ar fi bunăstare-sărăcie, ateism occidental-fundamentalism islamist, terorism-antiterorism etc.). Mai mult, tensiuni pot apărea și ca urmare a procesului de migrație a „centrului” sistemului mondial, cum sunt deja vizibile tensiunile dintre Bruxelles și Washington, dintre Frankfurt și New York, dintre euro și dolar. Prin urmare, structura mediului actual de securitate este multiplă și întretăiată¹²².

Politicile și strategiile de securitate ancorate în realitate, în măsură să securizeze societatea, sunt posibile doar prin redimensionarea mediului de securitate determinată de reconsiderarea vulnerabilităților și a riscurilor, precum și de aria lor de manifestare. La încălzirea globală, modificarea climei, contaminare nucleară, criza economică, deteriorarea mediului, agresiune militară, atac la securitatea națională, este supusă întreaga suflare a Planetei.

---

¹²² Ionel Nicu SAVA, *op. cit.* p. 131.

Securizarea propriei persoane dar și a mediului în care trăiesc, i-a determinat pe oameni să se preocupe de cunoașterea propriilor puncte *slabe*, dar și pe cele ale adversarului, să cumpănească mai mult la riscul la care se supun într-o acțiune de atac.

Începutul secolului XXI coincide cu cel al unei noi ere în evoluția politică a relațiilor internaționale și în noua ordine mondială, locul central fiind ocupat de economie și securitate, în actualul context al globalizării, societatea industrială modernă prin existența și funcționalitatea sa, fiind generatoare de risc și insecuritate.

Mediul actual de securitate este marcat de modificări profunde în principalele domenii ale existenței sociale, noul context geopolitic schimbând radical mediul de securitate internațional și regional dar și derularea politicilor interne și externe.

Importante vulnerabilități, constând în instabilitate politică și imaturitatea clasei politice, corupția acesteia, democratismul politic insuficient dezvoltat au consecințe majore pentru sistemul de securitate.

Amenințarea nu presupune decât existența factorilor de risc, ci și detectarea voinței politice de a pune în acțiune mijloacele de lezare a securității prin dependența accentuată de capitalul străin, de resurse energetice și materii prime de import sau greu exploatabile ce conduc la costuri ridicate, dezechilibre în dezvoltarea economică între ramurile de bază, industrie-agricultură, între consum și producție în sensul dependenței consumului de import și al incapacității producției de a-l satisface, deficiențe în plan demografic concretizate în lipsa unui *planning* social, îmbătrânirea populației, discrepanțe în politica de salarizare ceea ce poate conduce la tensiuni și conflicte sociale, la contrapunerea grupurilor profesionale, la insatisfacția muncii și la migrație, lipsa unei clase sociale de mijloc sau slab dezvoltată incapabilă să susțină dezvoltarea socială, să realizeze echilibrul social între cei săraci și bogați, sărăcie cronică ce generează insecuritate socială, asistență socială și medicală redusă, sistem de învățământ neadaptat cerințelor noi dezvoltări sau lipsit de resurse umane și financiare, fragilitatea spiritului civic incapabil să realizeze solidaritatea civică, lipsa societății civile sau slaba prezență a acesteia în societate și de aici a rolului ei în soluționarea problemelor legate de dezvoltarea socială, inclusiv de securitate.

Multipolaritatea sistemului internațional, egocentrismul concepțiilor și relațiilor și dependența țărilor mici și mijlocii de centrele de putere, supradimensionarea puterii militare, consecințele economice ce au decurs din aceasta, migrația populațiilor spre zone capacitate economic, criza financiară mondială și riscurile ecologice conștientizate ca factori de insecuritate, creează insuficiența și impasul unor sisteme de securitate.

Comparând politicile de securitate ale trecutului cu cele ale prezentului obținem o diferențiere fundamentală. Din punct de vedere semantic, termenul de *cooperare în securitate* dă o expresie nouă, sintagmei de *securitate colectivă*.

Vulnerabilitățile lumii contemporane se asociază cu resursele materiale existente, condițiile de mediu, cu multiple ipostaze ale naturii și comportamentului actorilor statali și nonstatali, globalizarea înregistrând progrese notabile (cooperare versus concurență internațională), armele devenind tot mai puternice și inteligente, amplificându-se revoluțiile în știință, vechii actori își reduc ponderea sau dispar de pe

scena internațională, alții, de tip statal, sisteme integrate economico-politice și militare, corporații și ONG-uri transnaționale, organizații regionale, continentale și globale își dispută rolurile pe scena reconfigurată a securității Planetei.

Procesul globalizării, precum și suprapunerea acestuia cu tendințele spre regionalizare și fragmentare generează tensiuni și factori de risc la nivel mondial, fapt ce conduce inclusiv la intensificarea fenomenului migraționist contemporan.

De asemenea, marile discrepanțe existente la nivelul dezvoltării economice a țărilor, care se accentuează tot mai mult, în condițiile unor progrese tehnologice fără precedent, precum și accesul discriminatoriu la educație și apărarea sănătății, la resursele esențiale ale vieții, la informație și cunoaștere, provoacă permanent grave crize sociale în statele slab dezvoltate, generând creșterea îngrijorătoare a migrației legale sau ilegale către statele democratice din vestul Europei și America de Nord.

Recesiunea globală începută agresiv în 2008 este una din cele mai difuzate și comentate evenimente în mass-media de la începutul secolului al XXI-lea și până în prezent, ceea ce atestă notorietatea și gravitatea acestei probleme la nivel mondial.

În dezastrul financiar drumul a fost scurt și a cuprins întreaga economie și viață socială. Cauzele sunt multiple și ele țin de regulile lumii de afaceri, de filosofia bancherilor și comportamentul creditorilor, de limitele naturii umane și percepția valorilor morale, materiale etc. În mod sintetic, putem spune că sunt cauze economice, morale, spirituale, manageriale, politice, psihologice, care au redimensionat mediul internațional de securitate.

O provocare serioasă la adresa securității internaționale este reprezentată de numărul în creștere al *societăților fragile* și implicit, de inabilitatea acestora de a controla evoluțiile din interiorul propriilor teritorii.

Țări din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est se confruntă cu dificultăți economice, sociale și politice asociate procesului de tranziție spre societatea bazată pe principiile democrației și ale economiei de piață, care pot genera destule riscuri la adresa securității statelor din regiune. În acest context al securității trebuie privită și zona Mării Negre. Evoluțiile din ultimii ani au determinat o modificare a naturii riscurilor și amenințărilor și la adresa securității în Europa, cu influențe negative asupra securității regionale.

Aflată la confluența a trei regiuni de mare importanță geopolitică, Peninsula Balcanică, Europa de Est și Asia Mică și aproape de zona fierbinte a Orientului Mijlociu, Regiunea Mării Negre reprezintă un segment din granița de Sud a Federației Ruse și limita de nord a flancului sudic al NATO, condiție în care, noii factori de pe scena politică a lumii au scos în evidență caracterul determinant al regiunii Mării Negre pentru securitatea Europei, ea fiind denumită *noua frontieră a Europei*, iar securitatea europeană deplină nu poate fi realizată atâta timp cât zona Mării Negre rămâne instabilă.

Evaluările efectuate la nivel național și în cadrul NATO indică faptul că amenințările cu rachete constituie amenințări reale. Întrebarea la care se solicită un răspuns argumentat este: localizarea României în zona de sud-est a NATO, în apropierea unor zone cu potențial destabilizator, crește riscul lovirii teritoriului național de către actorii din aceste zone cu sistemele pe care le dețin în prezent?

Dezvoltarea unui sistem integrat de apărare antirachetă reprezintă o componentă a răspunsului la acest tip de amenințări și care poate acționa asupra dimensiunii mediului de securitate? Cert este că interesele de securitate împotriva rachetelor balistice nu pot fi asigurate exclusiv prin efort național de către România, care neavând potențialul de a dezvolta un asemenea sistem de apărare teritorială va trebui să cultive în permanență și să adâncească prin consultare reciprocă și acțiune internațională coordonată, *legăturile cu SUA*.

România nu percepe încă o amenințare militară directă ca urmare a misiunilor militare în care este angrenată cu forțe pe fronturile Planetei. Principalele teatre de operațiuni în care sunt dislocate trupe române sunt Afganistanul și Balcanii de Vest. La acestea se adaugă un număr redus de militari dislocați în cadrul misiunilor sub egida ONU din Congo, Coasta de Fildeș, Liberia, Sudan sau Nepal. De asemenea, singura prezență militară românească în Irak este în cadrul Misiunii NATO de Pregătire

De asemenea, Peninsula Balcanică, la limita Mării Negre, Marmara, Egee și Mediterană, incluzând Albania, Bulgaria, Grecia și statele formate în urma dezmembrării Iugoslaviei, alături de România și Turcia europeană, unește practic trei continente, Europa, Africa și Asia, Balcanii reprezentând joncțiunea dintre Est și Vest, marcând geografic granița dintre Sud și Nord, dar și spiritual, granița între culturi, religii, mentalități, ideologii și sfere de influență, pe cât de multiple și individualizate, pe atât de diversificate și interconținute.

Sunt entități statale aflate în diferite stadii ale procesului de tranziție către democrație și economia de piață, au niveluri de dezvoltare extrem de diferențiate și statute deosebite față de instituțiile euroatlantice integratoare, iar pe de altă parte, reprezintă fără echivoc, spații și regiuni încă instabile și nesigure, supuse unor crize și conflicte aflate în derulare, sau în stare latentă, insuficient soluționate, gata oricând să fie reactivate, capabile să genereze noi amenințări și provocări la adresa securității regionale și globale.

Noua dimensiune a spațiului de securitate din Balcani constă în existența unor state cu o economie slab dezvoltată și o democrație în stare incipientă, a căror dezvoltare depinde în mare măsură de ajutorul acordat de comunitatea internațională, coexistența unui drum către stabilizare și a unei perspective de cooperare, pe de o parte și menținerea unor situații destabilizatoare, pe de altă parte. Extinderea convingerii naționaliste că fiecare națiune trebuie să aibă propriul său stat, este contrară noului curent european privind cooperarea multinațională și multietnică pentru dezvoltarea și afirmarea comunității europene. Degradarea traiului în Balcani, consecință și a multidimensionalei crize financiare, determină un aflus de refugiați către țările vestice, mult mai dezvoltate economic, aceștia adăugându-se la numărul mare de șomeri, deja existent, având ca efect, puternice mișcări sociale de protest și chiar extremiste, ale căror idealuri sunt contrare sistemului de valori ale statelor europene dezvoltate.

Finanțarea și atenuarea deficitului de cont curent reprezintă o provocare dificilă pentru Europa Centrală și de Est în contextul recesiunii globale. Marii experți în ale finanțelor trag semnale de alarmă declarând că reducerea disponibilității fluxurilor

globale de capital și scăderea predispoziției investitorilor pentru risc, determină ca o corecție a deficitelor de cont curent excesive și o recesiune severă să fie inevitabile în majoritatea statelor din Europa Centrală și de Est.

Zona Balcanilor a constituit din totdeauna o regiune cu un grad de risc ridicat pentru securitatea bătrânului continentului. Democrația în Balcani s-a dezvoltat și a devenit mai puternică, dar există încă riscul ca unele state să se confrunte cu stări de instabilitate politică, economică și socială, mai cu seamă că actuala criză mondială constituie elementul primordial de instabilitate statală și regională.

În contextul internațional actual, România, țară sud-est europeană, situată la confluența drumurilor care leagă estul de vestul continentului și sudul asiatic de nordul și vestul european, este inclusă pe *Ruta Balcanică* a migrației ilegale, fapt ce afectează și siguranța statului și a românilor.

Atât poziționarea geografică, cât și includerea în Uniunea Europeană, au transformat România din țară de tranzit în țară de destinație pentru migrații economice din Estul continentului și sudul asiatic.

Migrația e considerată ca sursă potențială de instabilitate, cele mai recente date statistice ale ONU indicau creșterea numărului emigranților legali la aproape 100 de milioane, iar emigrările ilegale între 10 și 30 de milioane de persoane.

De fapt, efectul negativ al emigrării se manifestă în livrarea gratuită *de materie cenușie, prin plecarea celor cu potențial intelectual*, repercusiuni și mai grave manifestându-se prin pierderea unor astfel de calificări datorită angajărilor la munci diferite de formația în care au făcut performanță și nu în ultimul rând în traficul de ființe umane în scopul exploatării muncii forțate.

Separarea familiilor, avându-se în vedere modificarea structurii, dinamicii și funcționalității acesteia, lipsa calității și promiscuitatea în sistemul de educație manifestată prin degradarea actului educațional, au efecte directe asupra evoluției oricărei societăți umane prin deprofesionalizarea acesteia și capacitatea practic irecuperabilă de a minimaliza riscurile generate. Criza majoră în domenii precum educația sau sănătatea vulnerabilizează ireversibil societatea și statul, afectându-i funcționarea și diminuându-i capacitatea de reacție.

Trecând la o nouă dimensiune a factorilor de risc ce determină dezvoltarea pe orizontală a vulnerabilităților, așa cum comunicațiile prin rețele trec cu ușurință granițele în fracțiuni de secundă, la fel se întâmplă și cu problemele de securitate informatică asociate. România, Europa reprezintă părți ale rețelei globale, așadar problemele de securitate informatică dau și ele o nouă dimensiune mediului de securitate, preocupările pentru securitatea rețelelor și a sistemelor informatice crescând proporțional cu creșterea numărului de utilizatori ai acestora și cu valoarea tranzacțiilor. Cu numai câțiva ani în urmă, securitatea rețelelor era o problemă monopol de stat, care oferea servicii specializate bazate pe rețele publice, în particular pentru rețelele telefonice. Securitatea sistemelor informatice era specifică organizațiilor mari și era axată pe controlul accesului la resurse. Aceste lucruri s-au schimbat considerabil datorită unor dezvoltări în contextul liberalizării, convergenței și globalizării.

Riscurile biologice, deseori subestimate sunt extrem de agresive. Previziunile experților identifică riscuri biologice noi și tot mai numeroase, dezvoltând în progresie pericolul la adresa mediului de securitate. Cele mai emergente riscuri se referă la epidemii globale cu agenți patogeni contagioși noi, a căror viteză și amploare a traficului și a comerțului internațional, se pot răspândi pe plan mondial în decurs de câteva ore și pot declanșa oricând o pandemie.

Deșeurile, de la cele mai simple, rezultate din activitatea cotidiană socială, până la cele deosebit de toxice atât din punct de vedere al conținutului cât și al volumului enorm pe care-l necesită pentru depozitare dar și pentru neutralizare, extind zona de alarmă pentru modificarea dimensiunii mediului de securitate al secolului XXI.

Viitorul apropiat ne trimite mesaje că dimensiunea mediului de securitate ar putea fi extinsă în Cosmos căci de multă vreme deja, sisteme extrem de evolute utilizate în cele mai diverse scopuri ale populației umane, reprezintă legătura cu Planeta, inevitabil cu riscurile și amenințările la adresa acesteia.

Societățile tradiționale preindustriale, economiile naționale și regionale, mentalitățile și comportamentele sociale se remodelează, civilizațiile se întrepătrund și se confruntă, totul părând să se miște spre statul global. Cât privește amenințările, acestea sunt legate de consecințele negative ale globalizării economiei, soldate cu sărăcirea a milioane de oameni, proliferarea armelor de distrugere în masă, terorismul internațional la care se adaugă rețelele crimei organizate care amenință stabilitatea mondială, conflictele locale și interne, inter-religioase și interetnice, pericolul amenințării inculturii, îmbolnăvirilor în masă, atacurilor informatice și al efectelor nefaste îndelungate ale deșeurilor și gestionării necorespunzătoare a acestora.

Conceptiile privind securitatea statuează ca principiu de bază *asigurarea securității reciproce*. Acesta presupune ca națiunile să-și reevalueze prerogativele securității naționale, să determine unilateral nevoile și acțiunile apărării în favoarea planificării securității și să adapteze percepțiile, amenințării și nevoia de securitate la coordonatele securității reciproce. Vizează, de asemenea, menținerea unor niveluri reciproc acceptate, având la bază acordurile internaționale, a forțelor militare și clădirea încrederii reciproce cu privire la intențiile militare neagresive și capacitățile statelor, astfel că nici o națiune nu trebuie să se simtă amenințată de acțiunile de autoapărare ale celorlalte.

Situarea forței armate în ipoteza instrumentului de ultimă necesitate în realizarea obiectivelor politice presupune identificarea soluțiilor de limitare a posibilităților de folosire directă a forței în relațiile internaționale, forțele militare fiind reconsiderate pentru a preveni războiul, nu pentru a-l duce.

Esența noii paradigme a securității se regăsește în strategiile conflictuale nemilitare de promovare ofensivă a intereselor naționale care includ participarea la reglarea relațiilor internaționale. Totodată, sunt necesare inițiative privind consolidarea transparenței și a predictibilității în domeniul securității militare, dezvoltarea cooperării regionale, prevenirea dezastrelor și combaterea amenințărilor de natură teroristă.

Conceptul de securitate colectivă înseamnă restrângerea acțiunii militare unilaterale, în favoarea cooperării militare internaționale, cele două excluzându-se reciproc.

Acest proces de transformare este susținut permanent de necesitatea crescândă ca forțele Alianței să fie multinaționale și structurate pe categorii dislocabile oriunde și oricând, dar și coerente din punct de vedere al interoperabilității. Astfel, este necesar ca NATO să dispună de capacități care să-i permită să extindă numărul și felul operațiilor pentru care ar putea fi solicitată, într-o arie geografică lărgită față de granițele tradiționale.

Fără îndoială, Politica Europeană de Securitate și Apărare a cunoscut în ultimii ani o evoluție rapidă, favorizată de emergența unui consens politic cu privire la necesitatea conturării unei dimensiuni proprii de securitate și apărare la nivelul Uniunii Europene.

Și NATO și Uniunea Europeană posedă instrumentul bine dezvoltat, *acquis-ul*, piatra de temelie, esențial pentru noua ordine de securitate în curs de formare cu care pot să inducă sau să oblige guvernele interesate să se conformeze standardelor organizațiilor, drept condiție de aderare. Ele furnizează o structură oficială, în care democratizarea înseamnă mult mai mult decât simpla acceptare a unor alegeri libere, desfășurate pe căi democratice și ale căror rezultate au caracter obligatoriu. Democratizarea presupune, în egală măsură, respectul pentru libertățile civile și drepturile umane

Problemele zonei balcanice sunt departe de a fi rezolvate, eforturile diplomatice, intervenția forțelor de menținere a păcii, pot rezolva problemele pe moment, este nevoie de timp pentru ca politica, democrația reală, dezvoltarea economică, schimbarea mentalităților să contribuie la ștergerea (cel puțin mentală) expresiei că Balcanii sunt butoiul cu pulbere al Europei.

Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euroatlantică, de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale.

Europa evoluează spre un mediu de securitate prin cooperare, al cărui element definitoriu este integrarea politică și economică și extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democratice.

Circumstanțele internaționale actuale generalizează la nivel european și al politicilor statale spiritul de cooperare, prefigurând un fundal comun de acțiune pentru ordine și siguranță publică, implicit securitate națională.

Drept urmare, responsabilitatea statului român este de a gestiona cu autoritate riscurile și vulnerabilitățile interne care influențează locul și rolul României în mediul internațional de securitate. Considerația asupra factorilor interni, dar și a contextului extern, transformă îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare economico socială în resursă de ordine și siguranță publică precum și de securitate națională, România trebuind astfel să se transforme nu numai beneficiar ci și în furnizor de securitate regională și internațională.

Pentru România, se impune ca forțele de securitate internă, care au cunoscut în ultimii ani transformări profunde destinate prevenirii și contracarării vulnerabilităților interne, în contextul accentuării riscurilor transnaționale la adresa securității sale, să aibă printre obiectivele prioritare, combaterea criminalității organizate, a traficului ilegal de persoane, droguri, armament sau materiale periculoase, precum și securizarea graniței ca limită a spațiului Schengen.

Bibliografie:

- [1] Academia Română, Societatea Națională de Statistică, Fundația Națională pentru Știință și Artă, **Cunoaște România – membră a Uniunii Europene**, Editura Economică, București, 2007.
- [2] ALBU, Petru, **Crima organizată în perioada de tranziție**, Editura M.A.I., 2006.
- [3] ANTONESCU, Olimpiodor, **Jandarmeria de la peacekeeping la peacebuilding**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2006.
- [4] FRUNZETI, Teodor, ZODIAN, Vladimir, **Lumea 2007- Enciclopedie Politică și Militară**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007.
- [5] KOLODZIEJ, Edward A., **Securitatea și Relațiile Internaționale**, Editura Collegium Polinom, Iași, 2007.
- [6] ONIȘOR, Constantin, IONICĂ, Dan, DUȚĂ, Paul Dănuț, **UE-27 și Tratatul de la Lisabona**, Editura Tehnomedia, Sibiu, 2008.
- [7] PÂLȘOIU, Ion, ANTONESCU, Olimpiodor, DUȚĂ, Paul Dănuț, **Generațiile intervențiilor instituțiilor internaționale de securitate**, Editura Tehno Media, Sibiu, 2009.
- [8] PAUL, Vasile, COȘCODARU, Ion, **Centrele de putere ale lumii**, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2010.

INFRASTRUCTURA CRITICĂ, VERIGĂ ÎN LANȚUL ULNERABILITĂȚILOR PENTRU MEDIUL DE SECURITATE

Dr. Neculai BONTIC*

CRITICAL INFRASTRUCTURE, LINKED VULNERABILITY IN THE CHAIN OF SECURITY ENVIRONMENT

Globalization, along with positive shifts, is not without problems and issues that raise concern. Expanding at global scale of various types of infrastructure has led to the need to consider issues that influence the security environment.

Identified as link in the security environment, the European Union considered necessary to assess the need to improve its protection.

Following the adoption of Council Directive 2008/114/CE Europe, EU Member States will pursue joint planning and implementation measures for protecting critical national infrastructure, in the integrated approach, allowing the development of complement national programs with real contribution employment of national capabilities and the benefit of other European countries.

Fiabilitatea tehnică, cândva baza performanței, nu mai este suficientă azi. Factori, precum compatibilitatea cu mediul, aplicabilitatea comercială și securitatea națională, sunt elemente de analiză ale procesului decizional. De la nivel organizație, societăți comerciale, organizații non profit, instituții, la nivel global se petrece o modificare semnificativă în perceperea securității atât ca simplă activitate funcțională cât și ca statut de valoare adăugată misiunii acesteia. Pe de altă parte, la nivel regional, național sau continental se afirmă o serie de abordări globale ale căror cerințe trebuie îndeplinite de organizații, în funcție de specificul activității lor. Astfel, discutăm azi de planificarea și menținerea continuității activității, de managementul situațiilor de urgență și criză, de supraviețuire, de revenire după dezastru, de protecția infrastructurilor critice.

Asigurarea securității fizice a infrastructurii critice reprezintă elementul de forță, primordial în strategia de securitate a oricărui stat.

Redefinirea agendelor de securitate ale statelor, de la obligația de a asigura, în mod strict, doar apărarea patriei, la preocuparea de a proteja, concomitent, bunăstarea economică și drepturile sociale, politice și de altă natură ale cetățenilor săi, a amplificat interesul de a stabili și potența un mediu internațional de securitate cu volatilitate redusă și previzibilitate dezvoltată.

Turbulența schimbărilor de atitudini și mentalități nu pot estompa existența unor aspecte fundamentale pentru orice abordare viitoare a conceptului de securitate. Securitatea lumii actuale este tot mai mult definită prin cooperare, transparență și vulnerabilitate mutuală, politica externă a unui stat reprezintă o continuare dincolo de granițele naționale, a celei interne, securitatea reală neputând fi atinsă dacă unul din pilonii interni ai acesteia (militar, politic, economic, social sau de mediu) lipsește.

---

* General-maior, Inspectoratul General al Jandarmeriei Române

Fiecare stat încearcă să-și reducă insecuritatea fie prin diminuarea vulnerabilităților sale, fie prin prevenirea sau micșorarea amenințărilor, politicile de asigurare a protecției infrastructurii critice, ca factor al securității naționale, circumscriindu-se aceluiași tip de demers.

Ca pilon de sprijin fundamental al securității naționale, protecția infrastructurii critice a trecut deja dincolo de ariile tradiționale ale sectoarelor sale naționale, reprezentând o dimensiune fără frontiere a acestora.

În contemporaneitatea, la a cărei evoluție suntem părtași, caracterizată printr-o dinamică aleatoare, generată de apariția unor elemente imprevizibile și în care diferența între factorii interni și externi de securitate se erodează continuu, singurul model de previziune eficient este cel al modelului strategic, prefigurarea unei agende de perspectivă restrângând zona ambiguităților, atât la nivelul investigațiilor științifice cât și la cel al implementărilor organizaționale. Procesul actual de construcție teoretică în studiile privind protecția infrastructurii critice, ca factor al asigurării securității naționale, a devenit continuarea transformărilor majore ce au avut loc, pe termen mediu și lung, în mediul de securitate. Evoluțiile au perfecționat continuu strategia ca formă de gestionare a tematicilor de securitate, fapt ce a determinat, actualmente, situarea acesteia ca obiectiv de referință al analizei de securitate, la oricare dintre nivelurile sale de realizare și în oricare dintre domeniile de manifestare.

Elaborările strategice în domeniul creării, protecției și exploatării infrastructurii critice, ca verigă în lanțul securității, reprezintă rezultanta planificării pe termen lung a activităților, adaptării la schimbarea mediului extern, utilizării unui stil de comunicare comun în organizație și nu în ultimul rând, responsabilizării factorilor de conducere și execuție ai organizației, referitor la îndeplinirea misiunii acesteia.

Strategia reprezintă, la modul cel mai general, ansamblul sarcinilor fundamentale pentru atingerea obiectivelor majore ale statului pe termen lung, având ca obiectiv de interes maxim și înscrierea determinărilor strategice tipice protecției infrastructurii critice. Aceasta cu atât mai mult cu cât, conceptul *protecția infrastructurii critice* poate fi operaționalizat, numai dacă există structurile capabile să gestioneze viitorul, pe baza performanței și a evoluțiilor din această sferă de activitate.

Inexistența unei teorii universale a strategiei face relativ dificilă definirea acesteia în spațiul paradigmei *protecția infrastructurii critice*.

Studiul politicilor celor mai avansate țări în domeniu pune în evidență o varietate de abordări, care pornesc de la elaborarea unor strategii, cu un ridicat grad de complexitate, până la formularea doar a unui set de măsuri pentru un singur sector al infrastructurii critice. Majoritatea țărilor dezvoltate și emergente dezvoltă strategii proprii referitoare la protecția infrastructurii critice, ca accepție a unei nevoi naționale stringente, strategia privind protecția infrastructurii critice fiind parte integrantă a strategiei de securitate națională.

Statul rămâne astfel factorul central al procesului de elaborare și implementare a strategiei privind protecția infrastructurii critice, datorită faptului că domină cea mai mare parte a circumstanțelor determinante pentru securitate. De altfel, din poziția de

determinant al paradigmei securității multidisciplinare, infrastructurile critice naționale includ elemente sectoriale ale infrastructurii critice care comportă o abordare nu numai bilaterală dar, mai ales, regională și globală. În același timp, coordonarea strategiilor naționale privind asigurarea protecției infrastructurilor critice rezultă ca necesitate, datorită dezvoltării sectoarelor acesteia și în strânsă corelare, peste granițele fizice.

Securitatea națională, precondiție a dezvoltării umane, creionează imaginea noii ere, asigurând condițiile fundamentale prin care serviciile și bunurile oferite de infrastructura critică, devin de larg consum.

Extinderea sferei de cuprindere caracteristice conceptului de securitate determină, în mod inevitabil, includerea tematicilor caracteristice protecției infrastructurii critice.

Entitățile organizaționale au o contribuție majoră la realizarea coeziunii și solidarității sociale, stabilității și prosperității economice, stabilității și unității politice, care asigură protecția infrastructurii critice la toate nivelele de securitate.

Nevoia de a defini și proteja în mod organizat centrii vitali ai unei entități a fost resimțită și de organizațiile internaționale. Astfel, NATO definește infrastructura critică prin „*facilități, servicii și sisteme informatice care sunt atât de vitale pentru națiuni, încât scoaterea lor din funcțiune sau distrugerea lor poate avea efecte de destabilizare a securității naționale, economiei naționale, stării de sănătate a populației și asupra funcționării eficiente a guvernului*”¹²³.

Abordarea este cât se poate de firească, dacă ținem seama că asigurarea protecției infrastructurii critice oferă un sistem de măsuri care completează existența mijloacelor menite să protejeze persoanele și proprietățile, de o gamă largă de pericole din perspectiva considerării securității ca sistem de protecție.

În această ipostază, orice strategie de protecție a infrastructurii critice, ca direcție prioritară de acțiune, devine un multiplicator de putere pentru strategiile de securitate națională, prin valorificarea mai eficientă a oportunităților și resurselor.

În viziunea Strategiei de securitate națională a României, se enumeră principalele sectoare ale infrastructurii critice naționale, scopul, obiectivele și direcțiile de acțiune pentru asigurarea protecției acesteia. Protecția infrastructurii critice este apreciată ca reprezentând *o direcție prioritară de acțiune pentru realizarea obiectivelor prezentei strategii...*, prin *declanșarea unui amplu proces de dezvoltare, modernizare...* a acesteia.

Asigurarea protecției infrastructurii critice își aduce contribuția la promovarea, protecția și apărarea valorilor și intereselor naționale determinate în strategia de securitate a României, prin aceasta urmărindu-se realizarea unui proiect național realist și pragmatic, în principal, prin modernizarea instituțională și responsabilizarea civică, în acord cu valorile europene și euroatlantice.

Programele prin care se asigură măsurile de protecție a infrastructurii critice constau în: întărirea capacităților guvernamentale de acțiune preventiv, întărirea capacităților de a menține ordinea publică și de a asigura livrarea bunurilor și

---

¹²³ Apud George DEDIU, *Protecția infrastructurilor critice – o nouă provocare*, p.2.

serviciilor esențiale populației, determinarea psihologică a încrederii populației în instituțiile economice și politice etc.

La nivelul Comunității Europene realizarea coordonării strategiilor privind protecția infrastructurilor critice naționale este considerată ca reprezentând o contribuție importantă la integrarea și armonizarea eforturilor vizând spațiul comun de securitate și apărare europeană. Statele comunitare au stabilit în categoria obiectivelor critice telecomunicațiile, sursele de apă și de energie, rețelele de distribuție, producția și distribuirea hranei, instituțiile de sănătate, sistemele de transport, serviciile financiar-bancare, instituțiile de apărare și ordine publică (armata, jandarmeria și poliția).

De altfel, întregul spațiu euroatlantic și-a redimensionat politica și strategia cu privire la securitatea și securizarea infrastructurilor critice, îndeosebi după evenimentele dramatice de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite ale Americii, dar și din 11 martie 2004 de la Madrid, din 2005 de la Londra și cele care au urmat acestora, confirmându-se faptul că societățile moderne devin din ce în ce mai vulnerabile la atacuri teroriste și la amenințări asimetrice.

Se impune așadar ca Lumea de azi să devină din ce în ce mai interdependentă, responsabilă de tot ce întâmplă, nu numai pe teritoriul fiecărui stat în parte, ci și în relațiile internaționale. De aceea, procesul de identificare, de analiză, evaluare și securizare (protecție) a infrastructurilor critice nu poate fi fragmentat și, cu atât mai puțin, izolat, acestea reprezentând una dintre verigile esențiale în lanțul securității.

Sub efect de domino, dacă un singur stat nu-și îndeplinește obligațiile de a identifica, pe teritoriul său, infrastructurile critice și de a lua, în context bilateral, regional, european, regional și chiar global, măsurile ce se impun pentru reducerea vulnerabilităților acestora, pentru contracararea amenințărilor și asigurarea standardelor de protecție și de securitate necesare, efectele vor fi resimțite, într-o formă sau alta, de toate celelalte state, de întreaga regiune, de întregul continent sau chiar de întreaga lume¹²⁴.

În România, problema infrastructurii critice este deosebit de actuală în noul context de securitate. Reperete structurale și funcționale necesare proiectării unui mecanism național rațional și eficient de gestionare a implementării conceptului *protecția infrastructurii critice*, abordarea problematicii privind dirijarea și coordonarea dezvoltării acesteia pe termen lung, constituie o temă centrală a oricărei investigații științifice în domeniu, iar abordarea conceptului de protecție a infrastructurii critice în viziunea strategiei naționale de securitate completează o parte a lacunelor metodologice existente în acest domeniu. Sistemul normativ intern s-a dezvoltat pe principiul angrenării în sistemul conceptual comunitar.

Astfel, Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului precizează *elementele infrastructurii de suport a vieții sociale*, care pot constitui ținte operaționale și necesită a fi protejate prin măsuri specifice. Legea privind prevenirea și combaterea terorismului definește **obiectivele de importanță strategică**

---

¹²⁴ G. ALEXANDRESCU, Ghe. VĂDUVA, *Infrastructuri critice. Pericole, amenințări la adresa acestora. sisteme de protecție*, 2006.

(obiectivele forțelor armate și cele de importanță deosebită pentru apărarea țării, activitatea statului, economie, cultură și artă, localurile misiunilor diplomatice sau ale organizațiilor internaționale și facilitățile de infrastructură sau locurile de utilitate publică), **facilitățile de infrastructură** (utilități publice sau private care asigură sau distribuie servicii în beneficiul populației, precum apă și canalizare, energie, combustibil, comunicații, servicii bancare și medicale, rețele de telecomunicații și comunicaționale), **facilități de stat și guvernamentale** și **sistemul de transport** (facilități, mijloace de transport și instrumente publice sau private).

De asemenea în același act normativ, *factorii materiali – de mediu, culturile agricole și șeptelul, alimentele și alte produse de consum curent, obiectivele de importanță strategică, militare sau cu utilitate militară, facilitățile de stat și guvernamentale, facilitățile vieții sociale, sistemele de transport, telecomunicații și informaționale, simbolurile și valorile naționale* constituie elemente ale infrastructurii naționale care, implicit pot constitui ținte pentru acțiuni de tip militar sau non-militar.

Practic infrastructurile sunt critice, prin locul pe care îl au în cadrul unui sistem, prin rolul pe care îl joacă în cadrul stabilității și funcționalității sistemului, prin gradul de expunere la uzură și factori destabilizatori, dar și prin mulțimea variabilă a vulnerabilităților lor (de sistem, de proces sau induse) la amenințările care le vizează nemijlocit sau care vizează, desigur tot în mod direct, sistemele sau procesele din care fac parte respectivele infrastructuri.

Serviciile de ordine și siguranță publică, apărare și securitate sunt componente ale sistemului național de securitate, direct sau indirect și au ca domeniu de competență strict domeniul public. Asigurarea protecției infrastructurii critice se realizează de către componente ale sistemului ordine și siguranță publică, apărare și securitate națională (armată, jandarmerie, poliție, poliție comunitară, forțe speciale, structuri ale SRI, SPP, STS), Statul rămânând principalul gestionar al securității națiunii și, deci, gradul său de implicare în mediul social este definitoriu din perspectiva securității, inclusiv a infrastructurii critice, însă, printr-un efort de corelare a reglementărilor legale cu prevederile standardelor de management se poate asigura o alocare optimă a resurselor și responsabilităților între instituțiile statului, proprietari, operatori și utilizatori, în special în domeniul infrastructurilor critice.

Odată realizat cadrul normativ și structural se nasc o serie de întrebări cu privire la *cum se stabilesc elementele critice ale unui sistem și integrarea lor în infrastructura critică națională, care sunt riscurile, probabilitatea producerii acestora și consecințele generate?* Răspunzând, un parteneriat public-privat eficient, grupuri mixte de experți, manageri și guvern, agenții specializate în protecția fizică și informațională au inclus în infrastructura critică sistemul financiar-bancar, sistemul de guvernare, telecomunicațiile, transporturile, sistemul energetic (electricitate și combustibili), asigurarea sănătății, serviciile de urgență și salvare, alimentarea cu apă, fiecare componentă fiind considerată critică în funcție de poziția strategică în sistemul general și, în special, în funcție de interdependențele cu alte componente sau infrastructuri.

Totodată evaluarea, analiza, acceptarea și evitarea riscului, precum și managementul acestuia se realizează pe baza unor scenarii de amenințări sau de evenimente nedorite prin care se ajunge la perceperea amenințărilor la adresa acestora și stabilirea vulnerabilităților.

Analiza de risc și plasarea în zona critică au în vedere procesele utilizate pentru evaluarea probabilității de producere a unor evenimente și a consecințelor, precum și studierea modului de implementare a estimărilor în procesul de luare a deciziilor, precum și evaluarea consecințelor, impactului și a posibilităților de manifestare a riscului.

Identificarea contextului în care se manifestă potențialele riscuri constă în detectarea zonei de interes, evaluarea bunurilor și distingerea necesităților de securitate. Evaluarea riscului înseamnă, practic, determinarea nivelului riscului, clasificarea, stabilirea ordinii de prioritate a prevenirii riscurilor, precum și determinarea interdependențelor dintre diverse tipuri de risc.

Combaterea riscului constă în găsirea opțiunilor de contracarare și evaluare a unor abordări alternative, materializate în politici de securitate, cerințe de securitate sau arhitecturi de securitate.

La nivelul sistemului național de ordine, siguranță publică, apărare și securitate, sintagmele generice *infrastructuri ale Jandarmeriei și Poliției, infrastructuri ale Inspectoratului pentru Situații de Urgență, infrastructuri ale structurilor de intervenție rapidă, infrastructuri critice ale sistemelor de protecție a cetățeanului, proprietății și instituțiilor* nu pot fi analizate separat de totalitatea infrastructurilor critice militare, ale sistemului informațional și de siguranță a statului ale sistemului sanitar și de protecție a cetățeanului, familiei și comunității, deoarece ele formează un sistem de interdependențe, fiecare având rol de verigă în lanțul siguranței naționale.

Aceste verigi devin critice datorită vulnerabilității la amenințările care le vizează în mod direct sau care se îndreaptă către întregul din care fac parte.

Ne aflăm astăzi în fața unui proces de cronicizare a riscurilor și vulnerabilităților ce pot afecta infrastructura României. Din 1989 până în prezent s-a întreprins foarte puțin în comparație cu derularea galopantă a proceselor de erodare fizică și morală a suportului infrastructural. Din punct de vedere normativ, structural și funcțional mai este mult de făcut pentru adaptarea legislației de protecție a infrastructurii critice, prevenire și reacție în situații limită, la cerințele regionale și globale, în condițiile în care dependența și interdependența infrastructurii românești sunt vitale de cele europene.

Unele dintre pericole și amenințări sunt parte din natura lucrurilor, sunt pericole și amenințări de sistem sau de proces, fiind un efect al disfuncțiunilor sau un produs al evoluției sistemelor și proceselor. Altele sunt produse intenționat, având la bază interese și bătaia permanentă și necruțătoare pentru putere și influență.

Problema fundamentală referitoare la protecția, siguranța și securitatea infrastructurii critice o constituie complementaritatea, ca funcție intrinsecă a sistemului, ca sistem de securitate adiacent, asociat, generat de alte structuri și ca atribut al unui metasistem complex.

Complexitatea problematicii de securitate impune o conlucrare echilibrată între instituții, proprietar, operator și utilizator, materializată prin activitatea de consultanță, activitatea de cercetare sau activitatea unor asociații profesionale.

Cu cât aria de manifestare a coordonării strategiilor de protecție a infrastructurii critice se poate extinde, cu atât mai puține riscuri de securitate vor trebui gestionate din partea celor implicați, coordonarea acționând și ca un multiplicator al resurselor de care poate beneficia fiecare stat, fără să fie identificată o creștere excesivă a costurilor de operare a elementelor infrastructurii critice naționale.

La nivelul României, nevoia de securitate crescută a infrastructurii critice este dată de: creșterea semnificativă a frecvenței și intensității fenomenelor naturale, atingerea unor limite maxime de exploatare, evenimente locale care provoacă accidente în lanț, deteriorarea, furtul, distrugerea cu bună știință a unor elemente vitale din cadrul infrastructurii și nu în ultimul rând incompatibilitatea administrării și protecției unei structuri creată într-un sistem statal supercentralizat, în condițiile descentralizării. Tendința ca autoritățile să încredințeze servicii de securitate către sectorul privat este în creștere și această practică poate induce riscuri legate, în general, de securitatea datelor și accesul la sistemele de securitate. Dezvoltarea tehnologiei și a informației a schimbat puternic natura eventualelor confruntări, precum și modul de abordare în managementul situațiilor limită.

În contextul în care securitatea și economia României, precum și bunăstarea cetățenilor săi depind de componente ale infrastructurii și de serviciile furnizate de acestea, este necesară abordarea normativă, structurală și funcțională a domeniului care prin rezultate să conducă atât la scăderea vulnerabilității sau riscurilor cât și la creșterea protecției infrastructurilor critice.

Provocările actuale la adresa infrastructurii critice trebuie să genereze investiții în domeniul asigurării și consolidării securității, crearea și susținerea unor programe de pregătire a personalului de pază și protecție precum și pentru promovarea culturii de securitate în rîndul opiniei publice.

Bibliografie:

- [1] *Strategia de Securitate Națională a României*, secțiunea consacrată mediului internațional de securitate, la <http://www.mapn.ro/strategiasecuritate/strategsecuritmediul.html>.
- [2] *Hotărârea de Guvern nr. 196 din 17 martie 2005* privind aprobarea Strategiei Ministerului Administrației și Internelor de realizare a ordinii și siguranței publice, pentru creșterea siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale.
- [3] *Hotărârea de Guvern nr. 1486 din 24 noiembrie 2005* privind asigurarea pazei și protecției obiectivelor, bunurilor și valorilor cu efective de jandarmi.
- [4] ALEXANDRESCU, Grigore, VĂDUVA, Gheorghe, **Infrastructuri critice. Pericole, amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2006.
- [5] CARP, Gheorghe, **Terorismul internațional, Rolul M.A.I. în prevenirea și combaterea acestui flagel**, Editura M.A.I., București, 2005.

- [6] ONIȘOR, Constantin, FRUNZĂVERDE, Sorin, **Arta strategică a securității și integrării europene**, Editura A '92, București, 2002.
- [7] *Buletinul de Informare Documentare al Ministerului Administrației și Internelor* 2008 – 2010.
- [8] [http://www.mai.gov.ro/Documente/Transparenta decizionala/NF_infrastructuri](http://www.mai.gov.ro/Documente/Transparenta_decizionala/NF_infrastructuri)
- [9] <http://www.criminalitate.info/2010/10/terorismul-informatic-fictiune>
- [10] <http://www.railwaypro.com/wp/ro/?p=>
- [11] <http://www.arss.org.ro/infrastructura-critica-si-companiile-private>
- [12] [http://www.revista-alarma.ro/pdf/2/Securitatea urbana si protectia infrastructurii](http://www.revista-alarma.ro/pdf/2/Securitatea_urbana_si_protectia_infrastructurii)
- [13] <http://www.fas.org/irp/offdocs/eo1301htm>
- [14] http://en.wikipedia.org/wiki/Critical_Infrastructure_Protection

INTERESUL GEOSTRATEGIC AL FEDERAȚIEI RUSE ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

Patricia DRĂGAN*

THE GEOSTRATEGIC INTEREST OF RUSSIAN FEDERATION INTO THE TRANSNISTREAN REGION

The Russian Federation has a major role in maintaining, shattering and keeping the conflicts on the ex-soviet territories. Under the pretext of maintaining peace, the Russian Federation has been keeping its military forces on the territory of the Republic of Moldova for two decades. This leads to the destabilization of the entire country and puts in danger its security, integrity and sovereignty in danger. Russia wants to control the ex-soviet territories as a regional super-power and does not give up the idea of transforming the Republic of Moldova in a state governed by the Russian politics.

Pentru a analiza rolul și interesele Rusiei în regiunea transnistreană, este necesar mai întâi să remarcăm faptul, că Moldova la fel ca și alte state independente apărute după destrămarea Uniunii Sovietice, rămâne să fie dependentă de fosta metropolă în plan economic, energetic, informațional etc. Orice fluctuații politice de la Moscova au impact direct sau indirect asupra fostelor republici unionale.

Federația Rusă, astăzi, este o putere implicată într-o măsură mai mare sau mai mică în inițierea și desfășurarea conflictelor din regiune, la fel ca și în procesul de negocieri, inclusiv și a celui din regiunea nistreană a Republicii Moldova. Responsabilitatea Rusiei pentru declanșarea și conservarea conflictului nistrean este constatată și de o astfel de instituție cum ar fi Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO), prin Decizia cu privire la cazul grupului Ilașcu din 8 iulie 2004¹²⁵. Argumentele CEDO s-au bazat pe faptul că Guvernul Republicii Moldova, „singurul legitim din punctul de vedere al dreptului internațional, deși nu exercită controlul asupra unei părți a teritoriului său, și anume asupra celui aflat sub controlul efectiv al Republicii Moldovenești Nistrene (RMN), a avut totuși, în virtutea articolului 1 al Convenției, obligația de a lua măsurile necesare care-i stăteau în putință, în conformitate cu dreptul internațional, pentru a asigura respectul drepturilor garantate de Convenție“.

Cât privește responsabilitatea Federației Ruse, Curtea a constatat că, „în perioada conflictului armat din Republica Moldova (1991-1992), militarii Armatei a 14-a, care aparținut URSS, iar apoi Rusiei, au luptat de partea forțelor separatiste transnistrene. În plus, în timpul confruntărilor dintre autoritățile moldovenești și separatiștii transnistreni, conducătorii ruși au susținut separatiștii prin declarațiile

---

* Ministerul Afacerilor Externe, Republica Moldova

¹²⁵ În conformitate cu această decizie, Republica Moldova și Federația Rusă se fac vinovate de încălcarea articolelor Convenției Europene a Drepturilor Omului referitoare la dreptul la libertate și la tratamentul inuman al celor patru personae din „grupul Ilașcu“.

lor politice. Prin aceste acțiuni, autoritățile ruse au contribuit atât din punct de vedere militar, cât și politic la crearea regimului separatist din regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Chiar și după acordul de încetare a focului din 21 iulie 1992, Rusia a continuat să susțină regimul separatist din punct de vedere militar, politic și economic, permițându-i astfel să supraviețuiască, întărindu-se și căpătând autonomie față de Republica Moldova. În opinia Curții, ansamblul de acte comise de militarii ruși față de reclamanți, inclusiv transferul lor în mâinile regimului separatist, în contextul colaborării dintre regimul ilegal și autoritățile ruse, sunt de natură să le facă responsabile pe acestea din urmă pentru consecințele actelor comise de regim“.

Caracterizând implicarea politico-militară a Rusiei în conflictele militare de la periferia fostei Uniuni Sovietice, analistul rus D. Trenin a menționat că „*intervenția unilaterală și violentă a armatei ruse erijată în toga unei armate „de pacificare” (ea a obținut acest statut, cu acordul părților, în urma semnării Convenției cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova din 21 iunie 1992), a fost de fapt un instrument de restaurare a imperiului sau cel puțin, o urmărire fâțișă a interesului național rusesc*”¹²⁶.

Dat fiind faptul că Republica Moldova este lipsită de resurse energetice, ea rămâne în continuare pe agenda Federației Ruse ca o țară ușor influențabilă și manipulată în direcția satisfacerii intereselor proprii din punct de vedere geostrategic (cât timp există conflictul transnistrean), fiind unul din punctele de sprijin în eventuala restaurare a „Uniunii” și restabilire a influenței în Balcani. Transnistria, având o amplasare geostrategică importantă servește drept ancoră în menținerea influenței Kremlinului asupra principalelor state din regiune: Ucraina, România, Moldova.

Rolul militar al regiunii transnistrene este, în general, mult diminuat în multe dintre relatările de presă care se opresc asupra evaluărilor potențialului zonei. Se considera îndeosebi, în anii ‘90 că unități rusești din Transnistria ar reprezenta capul de pod al Rusiei îndreptat către Balcani. În ultimii ani, numeroase surse mai mult sau mai puțin bine intenționate au acreditat ideea că Transnistria nu ar reprezenta un real potențial militar, în orice caz nu comparabil cu potențialul trecut, pe cale de consecință subînțelegându-se că Federația Rusă nu ar fi cu adevărat interesată de controlul asupra zonei decât marginal și din considerente strict politice, ceea ce nu este deloc just. Această ipoteză se poate combate ușor dacă analizăm cu atenție datele ce prezintă potențialul logistico-militar al teritoriului. În ceea ce privește trupele, evaluările arată că, practic, potențialul forțelor militare din Transnistria este identic cu cel din 1992, operându-se doar schimbări de denumiri, treceri ale cadrelor ruse sub serviciul militar al unităților Transnistrene precum și a tehnicii din dotare la înzestrarea acestora.

---

¹²⁶ Mihai GRECU, Anatol ȚĂRANU, **Politica de epurare lingvistică în Transnistria**, Editura NAPOC A STAR, Cluj-Napoca, 2005, p. 171.

Structura forțelor paramilitare din Transnistria:

I. „Ministerul apărării”:

1. Patru brigăzi de infanterie, dislocate în Tiraspol, Tighina, Rabnița, Dubăsari.
2. Batalionul de tanchiști, satul Hlinoiaia
3. Unitatea antiinfanterie, Tiraspol
4. Unitatea de artilerie, Parcani
5. Unitatea de aviație, Tiraspol
6. Unitatea de geniști, Parcani
7. Baza de reparație a avioanelor, Tiraspol
8. Centre de instruire și reciclare¹²⁷: Tighina, Colbasna, Afanasiefca.
9. Depozitul de armament de la Colbasna.

I. „Ministerul Apărării” dispune de: Tancuri T-64 - 18 bucăți; TAB (diferite tipuri) - 69 bucăți. Tunuri „Gaubits-122” – 18; Tunuri 85mm – 12; „Alazan” – 3; Lansatoare de mine – 69. Aviația include: 6 elicoptere MI-8T, 2 - MI-2, un avion AN-26, 2 - AN-2, două - IAK-18. Elicopterele MI-8T sunt dotate cu lansatoare de rachete. Personalul „Ministerului Apărării” numără circa 4.500 oameni pe timp de pace.

II. „Ministerul de interne”:

1. Batalionul „Dnestr” - circa 500 de oameni.
2. Nouă secții de miliție - circa 450 oameni.

III. „Ministerul securității de stat”:

1. Batalionul „Delta”
2. Detașament de cazaci
3. Detașamente de grăniceri - Tiraspol, Camenca, Rabnița, Dubăsari, Grigoriopol, Tighina, Slobozia.
4. Posturi de frontieră - 44.

Batalionul 2Delta" se completează, în caz de necesitate, până la 2.000-2.500 de oameni.

IV. „Corpul Armatei populare” - șapte batalioane, dislocate în Rabnița, Grigoriopol, Dubăsari, Tiraspol, Chițcani, Tighina, Parcani. Batalioanele respective numără circa 2.000 de oameni, dintre care circa 70% au experiență militară.

V. „Oastea căzăcească” de la Marea Neagră reprezentată prin unitatea nr. 10: 7 detașamente, situate în Tiraspol, Camenca, Rabnița, Dubăsari, Grigoriopol, Tighina, Slobozia.

În caz de necesitate, autoritățile Transnistriei sunt apte să pună sub arme peste 20 mii de oameni la care se mai pot adăuga și 7-8.000 de membri ai unităților de cazaci din Rusia.

Necesită a fi menționat faptul că din 1992 pe teritoriul transnitrean se derulează procese ample de privatizare care consolidează capitalul rusesc în regiunea transnistreană. Punctele de interes pentru capitalul rusesc de investiție sunt:

---

¹²⁷ V. SACA, N. ȚVEATCOV, M. BAIBUS, *Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de consens în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei // Moldoscopie* (probleme de analiză politică), Nr.3 (XXXTV), Chișinău, USM, 2006.

Uzina mecanica din Bender

Produce în serie din anul 1995, sisteme de lansare a proiectilelor reactive cu 20 de țevi (montate pe caroserii de automobile); aruncătoare de grenade antitanc pe afet (din anul 1995); aruncătoare de mine (de calibrul 82-mm, 120-mm) (din anul 1996); aruncătoare de grenade antitanc portative (din anul 1996); pistoale de calibrul 5,45 mm; instalații de lansare a proiectilelor reactive de tip „Grad”. Un număr de câteva zeci de sisteme reactive au fost livrate în Abhazia prin Bulgaria, pe parcursul ultimilor doi ani, sub acoperirea unei firme rusești.

Ținând cont de dislocarea uzinei (malul drept al Nistrului, în interiorul zonei de securitate, regimul special al orașului Bender), liderii de la Tiraspol, în comun cu partea rusă, au impus condiția ca Postul de control și trecere al Trupelor de menținere a păcii de pe podul de la Bender să fie completat numai din militari ruși și transnistreni (din 1992, prin decizia Comisiei Unificate de Control pe toate podurile de pe Nistru au fost instalate posturi tripartite de control). Toate tentativele ulterioare ale reprezentanților Chișinăului în Comisia Unificată de Control de a restabili statutul acestui post ca tripartit și de a efectua o vizită de inspecție la Uzina în conformitate cu prevederile Acordului din 1992 și statutul CUC au fost respinse.

Uzina metalurgica din Ribnita și cele afiliate.

Din primăvara anului 1997, la uzina metalurgică din Ribnița, a fost începută producerea aruncătoarelor de mine de calibrul 82-mm. Utilajul de producere a aruncătoarelor de mine a fost achiziționat în 1995 din Federația Rusă și permite, de asemenea, producerea aruncătoarelor de mine de calibrul 120-mm. Testarea primelor aruncătoare și tragerile de control au fost efectuate la 17 mai 1997 în prezența reprezentanților din Rusia. Tot în primăvara anului 1997, la uzină a fost produs primul lot experimental (100) de mine antipersonal în carcasă de lemn. Ulterior, s-a trecut și la producerea minelor antitanc.

Uzina de pompe

Produce aruncătoare de grenade antipersonal (cu fixare sub țevă) GP-25 de calibrul 40-mm.

Uzina „Selihoztehnica” din orasul Camenca. Produce o parte din subansambluri pentru aruncătoarele produse la Uzina de pompe.

Uzina „Electromas” (Tiraspol) produce în serie: - pistoale mitralieră de 9 mm, pistoale Macarov de 9 mm, pistoale de 5,45 mm, arme de vânătoare și arme de luptă speciale fabricate în baza acestora. Subansamblurile (inclusiv amortizoare de zgomot) sunt primite din Federația Rusă.

Uzina „Electroapararat” (Tiraspol) produce subansambluri și blocuri de aparataj pentru diferite sisteme de armament care se assemblează în Federația Rusă. În cele mai dese cazuri, Tiraspolul realizează contractele de export al armamentului cu concursul Rusiei care are reprezentanți comerciali cu titlu permanent.

Directorul unuia din obiectivele economice principale din regiune, uzina metalurgică din Rîbnita, Anatolii Belitenco, a confirmat că uzina a devenit deja societate pe acțiuni refuzând să numească principalii acționari, în schimb, menționând cu satisfacție că partenerii principali sunt agenți economici din Europa

occidentală și SUA, iar volumul anual al tranzacțiilor cu aceștia depășește câteva zeci de milioane de dolari. (Compania rusă „Itera” este cea care a preluat 70% din acțiuni).

Conflictul transnistrean nu se tratează astăzi drept un conflict interetnic sau intern, ci ca fiind unul politico-economic cu interes geostrategic, prin care Rusia dorește să mențină sub controlul său Republica Moldova și să nu admită, astfel, extinderea NATO și Uniunii Europene (UE), precum și consolidarea GUAM-ului etc.

La întâlnirea cu 130 de ambasadori ruși, președintele Federației Ruse V. Putin (în prezent prim-ministru al Federației Ruse), printr-o demonstrație post-sovietică neobișnuită a respectului față de vecini, a subliniat că Rusia nu trebuie să creadă că are dreptul să domine în relațiile cu alte state ex-sovietice, dar trebuie „să facă relațiile Rusiei cu membrii CSI cât se poate de atractive”¹²⁸. El de asemenea a menționat că „ultimul val al extinderii UE și NATO a creat un nou mediu geopolitic pe continentul European” și „noi nu trebuie să ne adaptăm la el, ci să minimalizăm riscul și daunele posibile la adresa securității și intereselor economice ale Rusiei”¹²⁹.

Un rol important în soluționarea conflictului transnistrian îl are și factorul geografic. Regiunea transnistreană nu are frontieră comună cu Rusia, fiind o enclavă între Ucraina și restul teritoriului Republicii Moldova. Din această cauză regimul din regiune este mult mai vulnerabil în raport cu alte zone de conflict din spațiul ex-sovietic (Abhazia și Osetia de Sud). De aici, rezultă și rolul foarte important al Ucrainei, atât în asigurarea supraviețuirii pînă nu demult a regimului din Transnistria, cît și în calitate de eventual partener a Moldovei, UE și SUA în soluționarea conflictului¹³⁰.

Ideea formării unui așa-numit „stat comun” între RM și Transnistria, ambii subiecți având drepturi egale în cadrul noului stat, cu menținerea puterii suverane a administrației din stînga Nistrului asupra teritoriului controlat. Președintele Voronin, la sfârșitul anului 2003, declară că părțile (adică Chișinăul și Tiraspolul) pot deja semna noua Constituție, să demareze procesul de plebiscit pe acest subiect, iar în 2004 să porceadă la alegerea organelor de conducere ale noului stat. De notat că proiectul rus de soluționare a conflictului a fost clar susținut și de Washington, și de misiunea OSCE la Chișinău, ambele părți pronunțându-se în favoarea federalizării RM.

Ideea „satului comun” a fost materializată, din punct de vedere politic, de către „memorandumul Kozak”, care prevedea federalizarea Moldovei, acordând Găgăuziei și Transnistriei drepturi speciale. În memorandum se specificau deciziile ce puteau fi luate de către Chișinău (administrarea proprietății publice, reglementarea valutară, politica externă etc.) și care trebuiau neapărat coordonate cu Tiraspolul (reglementarea vamală, bugetul federal, sistemul energetic, sistemele electoral și judiciar etc.).

---

¹²⁸ V. SACA, N. ȚVEATCOV, M. BAIBUS, *Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de consens în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei* // **Moldoscopie** (probleme de analiză politică), Nr.3 (XXXTV), Chișinău, USM, 2006.

¹²⁹ Idem.

¹³⁰ Idem.

Memorandumul mai prevedea demilitarizarea totală a noului stat, proces desfășurat separat în părțile, dreaptă și stângă, ale Nistrului (fără a specifica mecanismul demilitarizării autoprocimatei republici). Memorandumul purta un caracter pro-rus, permițând protejarea, la maxim, a intereselor Federației Ruse, limba rusă urmând a fi decretată drept a doua limbă oficială în noul stat¹³¹.

Considerăm că, regimul transnistrean, dacă n-ar fi fost creat și susținut de Rusia, atunci UE și SUA, cu potențialul lor politic și economic, s-ar fi comportat mult mai deschis și activ, asigurând securizarea frontierei de Est a NATO și UE, reîntregirea Moldovei și stabilitatea geopolitică în zonă. Ori, comportamentul UE și SUA devine mult mai precaut din moment ce Rusia, dorind să se reafirme în spațiul ex-sovietic în calitate de supraputere regională, refuză să renunțe la ideea de transformare a Republicii Moldova într-un stat afiliat politicii ruse. Oficialii ruși, inclusiv V. Putin, vorbind despre Transnistria, în repetate rânduri au declarat, că Rusia pledează „*pentru un statut, care ar oferi garanții sigure Transnistriei în cadrul păstrării suveranității și integrității teritoriale a Moldovei*” - ceea ce se descifrează în modul următor - Rusia va însista asupra unui asemenea statut al Transnistriei, care va fi imposibil de schimbat de către Moldova, și care va asigura controlul Rusiei asupra acestei „Moldovei reîntregite”, precum și păstrarea prezenței militare rusești. Acest scop al Rusiei a fost clar formulat în Memorandumul Kozak, semnarea căruia de către V. Voronin și I. Smirnov, în prezența lui V. Putin, preconizată pentru 25 noiembrie 2003 a fost oprită¹³².

A. Rahr, director de program la asociația germană pentru politică externă de la Moscova, menționa că elita politică rusească din ce în ce mai mult consideră că **colapsul uniunii sovietice, a fost o eroare și că federalizarea asimetrică ar fi de fapt „un model de recăpătare a fostelor republici sovietice”**. Transformarea fostelor republici sovietice în confederații sau federații, potrivit lui Rahr, ar transforma Comunitatea Statelor Independente (CSI) într-o quasi-confederație aflată sub dominația indiscutabilă a Rusiei¹³³.

E un fapt aproape dovedit că elitele rusești au încercat să aplice, pentru conflictele „Înghetate“ de pe teritoriul CSI, așa-numitul „model puertorică” de asociere. Respectiva concepție a fost făcută publică încă din anul 2000 de Konstantin Zatulîn, directorul Institutului Țărilor CSI. Este vorba despre o asociere benevolă, în cadrul căreia, pe de o parte, țara asociată rămâne, într-un fel, independentă, iar pe de alta, delegă o parte dintre atribuții țării careia i se asociază. După acest model, creat în urma asocierii statului Puerto Rico la SUA, sunt desfășurate periodic referendumuri pe tema independenței și a asocierii. Toată problema constă, de fapt,

¹³¹ ДЕМИДЕЦКИЙ И., « Молдова может стать федерацией » // «Эхо планеты» nr.17, 2003, p. 8.

¹³² V. SACA, N. ȚVEATCOV, M. BAIBUS, *Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de consens în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei* // **Moldoscopia** (probleme de analiză politică), Nr.3 (XXXTV), Chișinău, USM, 2006.

¹³³ C. SOLOMON, *Rolul OSCE în menținerea stabilității în Republica Moldova* // **Moldova, România, Ucraina, integrarea în structurile europene** // Perspectiva. — Chișinău, 2000, pp. 100-101.

în aceea că aplicarea modelului în cauză permite o soluție de compromis de genul „și lupul sătul și oaia întreagă”, convenabilă, în cazul fostelor republici unionale, numai Rusiei nu. Raportat la Transnistria, planul presupune menținerea *status-quo*-ului.

Cu alte cuvinte, Rusia nu violează, *de jure*, dreptul internațional, iar *de facto*, prin integrarea juridică și economică, poate să „absoarbă” treptat teritoriul. Ținând cont de prezența militară rusească, acest lucru nu va fi prea dificil de realizat.

Cazul Kosovo a mai furnizat Rusiei un șir de argumente în plus pentru materializarea modelului de apartenență asociată și, totodată, pentru prezentarea sa în calitate de apărător al dreptului internațional, care ar fi fost violat de SUA și de unele state membre ale UE prin recunoașterea independenței Kosovo.

În legătură cu aceasta, pe 13 martie 2008, în Dumă au avut loc audieri parlamentare pe tema „*evoluției reglementării conflictelor pe teritoriul CSI și a apelurilor către Federația Rusă pentru recunoașterea independenței republicilor Abhazia și Osetia de Sud și a Republicii Moldovenești Nistrene*”. În cadrul dezbaterilor, deputații ruși au menționat că aceste trei enclave separatiste s-au format în urma manifestării dorinței majorității populației din respectivele teritorii. Deși nu au beneficiat de o recunoaștere pe plan internațional, acestea ar cădea sub incidența normelor internaționale, ori, pe parcursul a 16 ani, jurisdicția Georgiei și a Moldovei nu se extinde asupra regiunilor în cauză. În opinia legislatorilor ruși, conflictele urmează oricum să fie soluționate la masa de negocieri, pe baza principiului „părțile sunt subiecți egali”, prin excluderea presiunilor și prin respectarea acordurilor la care s-a ajuns atât în privința Georgiei, cât și în privința Republicii Moldova.

Pe 21 martie 2008, Duma de Stat a lansat un apel către Guvernul rus, care conținea o serie de recomandări concrete: deschiderea reprezentanței Federației Ruse pe teritoriul Transnistriei, al Abhaziei și al Osetiei de Sud; intensificarea cooperării economice și comerciale cu enclavele separatiste; introducerea unui regim simplificat de trecere a frontierei Federației Ruse de către cetățenii acestor trei enclave; deschiderea filialelor Băncii de Economii a Rusiei (Sberbank) pe teritoriul enclavelor. De aici și până la recunoașterea apartenenței asociate a enclavelor separatiste „în cadrul dreptului internațional” nu era decât un pas.

La nivel verbal, Rusia își confirmă, în relațiile cu Moldova, atașamentul față de respectarea suveranității și a integrității teritoriale a acesteia, față de reglementarea diferendului transnistrean la masa de negocieri, pe baza egalității părților și a unor soluții reciproc acceptabile și fără exercitarea presiunilor¹³⁴.

Evoluția evenimentelor legate de reglementarea transnistreană demonstrează clar că **specificul conflictului transnistrean** constă în faptul că impactul factorilor externi era mult mai mare decât impactul factorilor interni. În acest sens, era nevoie de echilibrarea influenței nelimitate a Federației Ruse, care este mediator, garant și parte extrem de interesată, în calitatea sa de cel mai important susținător al Transnistriei.

Deja din anul 2005, Rusia a întreprins un șir de măsuri care pot fi apreciate drept discriminatorii în raport cu Republica Moldova și care pot fi calificate drept război

---

¹³⁴ Igor BOTAN, **Reglementarea Transnistreană : o soluție europeană**, Adept, Chișinău, 2009.

economic neanunțat. Pentru realizarea pașilor decisivi în direcția soluționării conflictului, Rusia încerca să destabilizeze situația social-economică din Transnistria și Moldova în ansamblu prin închiderea piețelor de desfacere pentru mărfurile produse în Moldova, inclusiv pentru acelea produse în regiunea transnistreană care, tradițional, erau realizate în Rusia, și prin stoparea livrărilor de materie primă și resurse energetice din Rusia etc.¹³⁵.

Președintele rus a acceptat invitația lui Mircea Snegur de a vizita Chișinăul în toamna anului '91, când era proiectat și schimbul de instrumente de ratificare a acordului moldo-rus.¹³⁶

La 12 august 1991, premierul rus I. Silaev a semnat, la Chișinău, Acordul cu privire la principiile de colaborare în domeniul economic și comercial pe anul 1992, între Guvernul RM și Guvernul RSFSR. Părțile la Acord au convenit ca relațiile economice să fie realizate de către întreprinderi, instituții, organe ale administrării locale, în limitele competenței lor (art. 2). Volumul schimburilor comerciale era proiectat la nivelul anului 1990 (art. 3). Livrările reciproce pentru anul 1992 trebuiau să se deruleze conform preturilor mondiale (art. 4). Părțile au acceptat înființarea întreprinderilor mixte (art. 6)¹³⁷.

În opinia premierului Silaev, desfășurarea stabilă a contactelor economice dintre Rusia și RM urma să imprime o respectare mai nuanțată a drepturilor rușilor în Moldova și ale moldovenilor în Rusia. Chiar dacă Chișinăul, oficial, nu intenționa să semneze Tratatul unional, Rusia nu intenționa să restrângă relațiile sale economice cu R. Moldova. Dimpotrivă, în acea fază, autoritățile ruse vedeau în Acordul semnat la Chișinău o bază pentru integrarea economică de lungă durată și cu alte republici, care ar fi aderat sau nu la Tratatul unional¹³⁸.

În noua conjunctură geopolitică, după prăbușirea URSS, Rusia nu s-a arătat preocupată de ratificarea Tratatului cu R. Moldova, acesta fiind lăsat să se prăfuiască în *safe*-urile diplomației ruse. Odată cu crearea Comunității Statelor Independente, Moscova a condiționat recunoașterea diplomatică a Republicii Moldova, dar și ratificarea Acordului bilateral, cu aderarea RM la structurile CSI, inclusiv în cele militare și politice.

Președintele B. Elțin a recunoscut independența R. Moldova, la 18 decembrie 1991, iar la 6 aprilie 1992, în timpul conflictului armat din zona de est a RM, Nicolae Țîu, ministrul de externe al RM, și A. Kozîrev, omologul său rus, au semnat la Chișinău protocolul privind stabilirea relațiilor diplomatice moldo-ruse¹³⁹.

---

¹³⁵ C. SOLOMON, *Rolul OSCE în menținerea stabilității în Republica Moldova* // **Moldova, România, Ucraina, integrarea în structurile europene**, Perspectiva, Chișinău, 2000, p. 10.

¹³⁶ V. SACA, N. ȚVEATCOV, M. BAIBUS, *Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de consens în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei* // **Moldoscopie** (probleme de analiză politică), Nr.3 (XXXTV), Chișinău, USM, 2006.

¹³⁷ C. SOLOMON, *op. cit.*

¹³⁸ **Politica rusă a bazelor militare: Georgia și Moldova**, Chișinău, 1999.

¹³⁹ Tony VAUX și Jan Barrett, **Interese în conflict. Studii pe tema conflictului transnistrean. Moldova și impactul Transnistriei**, Editura Humanitarian Initiatives, 2003.

În ajunul acestei zile, la Tiraspol, sosise o delegație rusă în frunte cu A. Ruțkoi, vicepreședintele Federației Ruse care a declarat în cadrul unui miting că „republica nistreană întotdeauna a existat și va continua să existe”, confirmând tradiția duplicității în politica externă rusă. Aceste cuvinte, au accentuat „solii” Moscovei, „*nu sunt spuse fără rost, pentru ca republica nistreana va fi apărată de Armata a 14-a, în hotarele ei actuate*”. Ulterior, același Ruțkoi amenința RM, de la tribuna unei conferințe internaționale organizată la Moscova, cu confruntarea cu o „varianta iugoslavă” în cazul în care ar fi continuat să-și afirme dreptul, recunoscut și în plan internațional, asupra Transnistriei .

Prezentat într-un mod supraponderat reuniunii la nivel înalt CSCE de la Budapesta (decembrie 1994), de către președintele Snegur, drept „un succes comun al ambelor state”, Acordul din 21 octombrie 1994, atâta timp cât nu a intrat în vigoare, rămâne o „realizare” pe cât de iluzorie, pe atât de hazardată a diplomației de la Chișinău.

Rusia este singurul stat cu care R. Moldova a semnat un document de asistență militară reciprocă, punându-și sub semnul întrebării propriul statut de neutralitate, „*Art. 11 al Constituției Republicii Moldova stabilește statutul de neutralitate permanentă al Republicii Moldova, ceea ce presupune că țara noastră nu este parte și nici nu va intra în blocuri militare, nu va participa la acțiuni militare și nu va admite prezența pe teritoriul său a unor trupe militare și armamente străine*” ca, mai jos, să se menționeze că „*statutul de neutralitate permanentă este principiul de bază și piatră de temelie a conceptului securității naționale, astfel tot sistemul de securitate națională și toate acțiunile Republicii Moldova îndreptate spre asigurarea securității naționale vor fi bazate pe acest principiu*”.

Despre interesul Rusiei în problema transnistreană ne vorbește și existența unei Comisii a Dumei de Stat pentru soluționarea situației economice și politice din Transnistria, precum și înființarea, cu câțiva ani în urmă a Comisiei de Stat a Federației Ruse pentru contribuția la soluționarea pe cale politică a diferendului transnistrean. Prezența militară rusă în regiune, deși mult diminuată, este o altă mărturie a intereselor Moscovei în regiune .

Reieșind din cele spuse putem concluda că unele cercuri politice din Federația Rusă sunt cel mai mult interesate în nerezolvarea acestui conflict.

Concluzii

Soluționarea conflictului transnistrean în evoluție ar trebui să prevadă nu doar satisfacerea intereselor Federației Ruse și a Republicii Moldova, ci evoluarea în complexitate pe nivele, priorități și consecințe.

O soluție europeană și democratică poate fi atinsă doar prin intermediul participării UE ca mediator, ceea ce va permite crearea unei contrabalansări influenței Federației Ruse care prin participarea sa nu este și nu poate fi obiectivă și imparțială deoarece își urmărește propriile sale interese (de refacere a statutului său de mare putere).

Orice soluție a acestui conflict nu poate fi realizată în detrimentul independenței și statalității Republicii Moldova!

Bibliografie:

- [1] Cazul Ilașcu (Ilașcu vs. Moldova), Comisia Europeană pentru Drepturile Omului, no.48787/99, 8 iulie 2004.), COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME, Communiqué du Greffier 349f(2004), 08.07.2004; [http://press.coe.int/cp/2004/349f\(2004\).htm](http://press.coe.int/cp/2004/349f(2004).htm).
- [2] *****Politica rusă a bazelor militare: Georgia și Moldova**, Chișinău, 1999.
- [3] BOTAN, Igor, **Reglementarea Transnistreană :o soluție europeană**, Adept, Chișinău, 2009.
- [4] GRECU, Mihai, ȚĂRANU, Anatol, **Politica de epurare lingvistică în Transnistria**, Editura NAPOC A STAR, Cluj-Napoca, 2005.
- [5] SACA V., ȚVEATCOV N., BAIBUS M., *Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de, consensus în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei, Moldoscopie* (probleme de analiză politică), Nr.3 (XXXTV), Chișinău, USM, 2006.
- [6] SOLOMON C., *Rolul OSCE în menținerea stabilității în Republica Moldova, Moldova, România, Ucraina, integrarea în structurile europene*, Perspectiva, Chișinău, 2000.
- [7] VAUX, Tony și BARRETT, Jan, **Interese în conflict. Studii pe tema conflictului transnistrean. Moldova și impactul Transnistriei**, Editura Humanitarian Initiatives, 2003.
- [8] ДЕМИДЕЦКИЙ И., *Молдова может стать федерацией» // «Эхо планеты»*, nr.17, 2003.
- [9] <http://www.conflict.md>
- [10] <http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/democracy/>
- [11] www.ipp.md.
- [12] www.mfa.md
- [13] www.kommersant.ru
- [14] www.osce.org
- [15] www.president.md
- [16] www.presaonline.com.
- [17] www.politsovet.ru
- [18] <http://transnistria.md>

EVOLUȚII ALE MEDIULUI DE SECURITATE GLOBAL

Dr. Florinel IFTODE*

EVOLUTIONS OF THE GLOBAL SECURITY ENVIRONMENT

Globalization seems to have an important contribution, although unintended one, to stimulating political, economic and social confrontations. The world seems to be greedy of confrontations despite of the fact that majority of the state, governmental and nongovernmental leaders sustain the solution of avoiding conflicts through negotiations. The present economic crisis represents an important source of vulnerability and insecurity. Its gravity and expansion is unprecedented, creating a disruptive effect that is felt in all structures and areas of the society, including the military one. This situation undermines the needs of defence and security of world states, leading to rethinking foreign policy priorities and resizing the military budgets, acquisition programs, the last but not least forces' equipping and training. Globalization does not make the national state to disappear, but offers it new internal functions, a new status and a new role on the international arena. Now, the domestic performances of the state have often repercussions on its international status and, consequently, on its role in the security environment.

1. De la lumea unipolară la lumea multipolară

Anii '90 au adus modificări majore într-un sistem ce părea drept « firesc » pentru generațiile născute sub spectrul separației ideologice. Ultimul deceniu al secolului XX a adus în primul rând o modificare totală a „sistemului de referință” la care generații la rândul s-au raportat. „Echilibrul precar” din timpul confruntării Est – Vest a fost înlocuit cu sistemul unipolar în care SUA rămânea unica superputere, „jandarmul mondial” – o caracterizare ce rezumă nu numai calitatea de hegemon¹⁴⁰ mondial, ci și pe cea de putere permanent contestată, într-un fel sau altul, dintr-un motiv sau altul, de ceilalți actori ai sistemului internațional. Se poate spune că Statele Unite au obținut o victorie în timpul Războiului Rece? Am fi tentați să răspundem că da, cel puțin dacă ținem cont de prăbușirea sistemului comunist nu numai în Uniunea Sovietică, ci în tot spațiul central și est european. Însă ceea ce, poate, au scăpat din vedere factorii de decizie de la Washington este că, în faza actuală de evoluție a sistemului internațional, într-un moment în care victoria democrației însemna pentru unii „sfârșitul istoriei”¹⁴¹, este că percepția comună a omenirii nu este favorabilă unei forme de hegemonie.

---

* **Colonel (r.) lector universitar, Facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea Danubius din Galați**

¹⁴⁰ Hegemonie geopolitică – dominație incontestabilă a unui stat (stat hegemonic) la nivelul unui ansamblu geopolitic (de regulă, o putere regională) sau la nivel global (o superputere sau o mare putere). Hegemonia geopolitică se manifestă și în cazul unor alianțe create nu neapărat pe criteriul apartenenței la un ansamblu geopolitic în care se profilează un stat hegemonic, capabil să-și impună poziția în fața celorlalte părți ale alianței - Oleg SEREBRIAN, **Dicționar de geopolitică**, Editura Polirom, București, 2006, p.123.

¹⁴¹ Francis FUKUYAMA, **Sfârșitul istoriei?**, Editura „Vremea”, București, 1994.

„Mai mult ca sigur, Statele Unite ale Americii vor rămâne în istoria omenii drept ultima mare putere, susține geopoliticianul Silviu Neguț. Aceasta nu înseamnă că va înceta lupta pentru a dobândi supremația mondială, dar este greu de crezut că va mai putea vreun stat să obțină o atât de mare putere, în condițiile în care actorii s-au multiplicat și puterea devine tot mai difuză. Ca urmare, a revenit în atenție problema Noii Ordini Mondiale¹⁴², vehiculată, sub o formă sau alta, de multă vreme, primul care a folosit termenul fiind președintele american Woodrow Wilson, cu referire la configurația geopolitică a omenirii după încheierea primei conflagrații mondiale (nu întâmplător, aceste preocupări geopolitice apar într-un moment în care steaua puterilor europene părea a păli în fața stelei ce devenea, dincolo de Ocean, din ce în ce mai strălucitoare – n.r.) În legătură cu locul actualului hegemon într-o asemenea ordine, este foarte interesantă aprecierea lui Henry Kissinger: <<Ceea ce este nou în legătură cu noua ordine internațională este faptul că Statele Unite nu pot nici să se retragă din lume, dar nici să o domine>>¹⁴³ (...) Este evident că viitorul aparține unei lumi multipolare. Întrebarea este cu câți <<actori>> și care anume?”¹⁴⁴

O lume aflată în transformare nu duce lipsă de potențiale modele bazate pe ipoteza unui anumit curs al evoluției puterilor. Dar, dincolo de spațiul relativ larg de analiză și de construire a unor ipoteze, soluțiile „clasice” în ce privește „ordinea mondială” rămân valabile. Desigur, fiecare analist este liber în a-și construi propriul tablou a cărui acuratețe doar timpul o poate confirma sau infirma. Oricum, dacă ar fi să facem o sinteză se pot distinge mai multe modele:

- bipolar: SUA și Rusia, ultima fiind într-o revenire de formă mult mai rapidă decât ar fi fost unii dispuși să o crediteze, dispunând și de certe atuuri geopolitice - precum întinderea, populația, resurse, potențial militar etc. – suficiente pentru a reechilibra balanța mondială zguduită de prăbușirea barierelor ideologice;

- tripolar: SUA, Rusia și China, ultima fiind pe undeva o „copie la indigo” a Rusiei plus ceva pe deasupra. “Explozia” economică ce a făcut orașe precum Shanghai să arate precum un New-York asiatic, pentru a nu mai pune la socoteală “invazia” produselor “Made in China” de la un capăt la altul al mapamondului, dar și puterea militară în continuă creștere – mai rar evocată, dar cât se poate de palpabilă – fac din China o piesă fără de care Noua Ordine Mondială nu ar fi completă.

- pentapolar – în ciuda forței de care dispun cele trei țări deja amintite, e greu de făcut abstracție de capacitățile de care alte țări dispun. Alături de SUA, Rusia și

---

¹⁴² Noua Ordine Mondială – termen utilizat pe parcursul secolului XX pentru a descrie câteva situații diferite și noi ale scenei geopolitice globale. Autorul termenului a fost președintele american Woodrow Wilson, care l-a utilizat la sfârșitul primului război mondial cu referire la configurația geopolitică a omenirii după terminarea războiului. După încetarea Războiului Rece, termenul a fost reintrodus de către președintele american George Bush pentru a caracteriza sistemul relațiilor internaționale care au urmat colapsului URSS - Oleg SEREBRIAN, **Dicționar de geopolitică**, Editura Polirom, București, 2006, p.195.

¹⁴³ Henry KISSINGER, **Diplomația**, Editura All, București, 2003, p.707.

¹⁴⁴ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica – Universul Puterii**, Editura Meteor Press, București, 2009, p. 364.

China, cel mai des evocate sunt Japonia și Germania. Țări clasificate drept “învinse” după cel de-al Doilea Război Mondial, au reușit, totuși, să revină în ierarhia mondială a marilor puteri economice. Ca percepție generală – ecou al impunerilor de la sfârșitul războiului – cele două țări sunt văzute, pe undeva, drept unele ce nu dispun de o forță militară apreciabilă. Aceasta este, totuși, o impresie înșelătoare, în condițiile în care tehnologia joacă un rol tot mai pregnant în noua artă a războiului. Atât Germania, cât și Japonia dispun de capacități tehnologice ce-și pot găsi cu ușurință aplicabilitate militară. Un cip pentru ghidarea avioanelor fără pilot în colectarea de date meteorologice poate fi la fel de bine folosit și în ghidarea avioanelor purtătoare de rachete menite să anihileze un potențial inamic. E doar o diferență de scopuri, nu neapărat și de mijloace.

- modelul cu și mai mulți actori – o variantă care deschide posibilitatea de a adăuga țări a căror „voce” devine tot mai puternică în plan economic, politic sau chiar religios. Printre țările candidate la a se alătura unui astfel de sistem se numără, de exemplu, Australia, Brazilia, Mexic sau India. În același timp nu poate fi desconsiderat rolul pe „piloni” pe care, în plan regional cel puțin, îl pot juca țări precum Indonezia, Africa de Sud sau Arabia Saudită¹⁴⁵.

Dincolo de aceste formule, încep să se impună sub presiunea elementelor de ordin economic și modelele ce presupun participarea unor blocuri regionale. O formulă SUA – Rusia – Uniunea Europeană este un exemplu. O variantă ar mai fi de a atașa acestei triade și China. Dar o variantă de sistem multipolar bazat pe blocuri regionale ar putea fi și cea formată din NAFTA, cu SUA pilon principal, Uniunea Europeană – cu “motoarele” deja consacrate Franța și Germania, dar fără a putea face abstracție de influența Marii Britanii – și OCS (Organizația de Cooperare Shanghai), un organism despre care s-a vorbit relativ puțin, dar care având în componență Rusia și China are un potențial enorm, fără a mai pune la socoteală tendința de a atrage în această alianță și Iranul, ceea ce, într-o formă de exprimare mai imperativă, ar fi greu de trecut cu vederea pe scena internațională.

Indiferent de formulele amintite, un lucru este cert: lumea bipolară apărută în timpul Războiului Rece – ea însăși un fapt singular al istoriei de până acum – a dispărut. Că vorbim despre o „implozie” a URSS și nu de un război sau o revoluție care să ducă la această finalitate este „un detaliu”. Dar în mod vizibil „unda de șoc” a acestei mutații geopolitice s-a resimțit în special la nivelul Europei, acolo unde „Cortina de Fier” era o realitate cât se poate de palpabilă.

Căderea acestei bariere nu a însemnat numai depășirea diferențelor ideologice, ci și diversificarea opiniilor, remodelarea unor linii ale scenariilor geopolitice, imaginarea unor noi forme de arhitectură socială, economică sau de securitate colectivă. Ceea ce este de remarcat în noua configurație, în care polii de putere s-au multiplicat, este dificultatea în a se ajunge la o viziune comună, de exemplu asupra unei arhitecturi de securitate. Asta în condițiile în care atunci când vorbim de sistemul internațional este tot mai greu de neglijat rolul pe care actorii nestatali –

---

¹⁴⁵ *Ibidem*, p.365.

grupuri de afaceri, organizații religioase, organizații extremiste, rețele de crimă organizată – pot juca. Prin urmare, una dintre întrebările la care contemporaneitatea trebuie să dea un răspuns este aceea dacă nu cumva sistemul multipolar este caracterizat de o instabilitate mărită față de sistemul bipolar sau unipolar.

„Din punctul nostru de vedere, consideră experții militari Marian Vătavu și Valentin Mitocaru, întrebarea la care trebuie găsit un răspuns, este dacă multipolaritatea este mai predispusă conflictului decât un sistem unipolar. Secolul XIX furnizează argumente pentru ambele ipoteze. Ceea ce cunoaștem cu certitudine este că multipolaritatea reclamă o diplomatie mai activă și politici de stat mult mai flexibile decât o lume uni sau bipolară. Multipolaritatea nu are nimic de a face cu simplitatea geopolitică a bipolarității, nici cu oportunitățile strategice ale unipolarității (care a părut să se structureze pe coordonatele clivajului centru-periferie: un concert al marilor puteri la centru, pe fondul unei periferii neîmblânzite și instabile).

Într-o lume multipolară, relațiile de putere devin mai fluide, iar ideologia contează mai puțin. Totodată, spațiul pentru eroare este mult mai îngust. Există o mare probabilitate fie pentru conflict, fie pentru cooperare, dar totul depinde de reacția noastră la evenimente”¹⁴⁶. Altfel spus, multipolaritatea amplifică oportunitățile, dar și riscurile.

2. Uniunea Europeană, un pol de putere în devenire

Dacă ar fi să ne concentrăm asupra continentului european, nu poate fi pus la îndoială faptul că extinderea și consolidarea construcției Uniunii Europene a fost unul dintre momentele revoluționare ale societății moderne. Dezideratul de a aparține acestei construcții a fost motorul reformelor din spațiul fostului lagăr comunist, a fost „colacul de salvare” de care societățile din fostele țări comuniste s-au agățat pentru a-și regăsi vitalitatea, idealurile de libertate și autodeterminare.

Dincolo însă de aceste aspecte identitare, cu efecte inclusiv în redefinirea obiectivelor geopolitice, destinul Europei stă sub semnul capacității polilor de putere care o definesc de a colabora, de a găsi calea de mijloc, benefică tuturor. Armonizarea intereselor devine imperativă într-o societate cu dimensiuni continentale, iar eliminarea intereselor unuia sau a mai multor centre de putere ar putea conduce la eșecul unui proiect ce se bazează pe un scenariu geopolitic atât de generos. Situația este și mai complicată dacă ținem cont de opinia lui Z. Brzezinski care era convins, încă de pe vremea când URSS mai exista, că o construcție europeană în adevăratul sens al cuvântului nu poate fi posibilă fără participarea Statelor Unite și Uniunii Sovietice (sau, poate, a moștenitoarei acesteia...). *„Europa nu este o realitate geografică, ci – în primul rând – o realitate filozofică și culturală, ori Europa din această perspectivă include SUA și Uniunea Sovietică, în măsura în care ambele țări împărtășesc valori culturale și filozofice ce țin de civilizația*

---

¹⁴⁶ Marian VATAVU, Valentin MITOCARU, Redimensionarea spre o lume multipolară, Stabilitate și securitate regională, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p.228.

europăană, de tradiția creștină”, își explica Brezinski poziția¹⁴⁷. Ideea politologului american era că, fără o instituționalizare a principiilor comune, o arhitectură europeană ar fi greu de realizat.

Mihail Gorbaciov – cel căruia i se atribuie deopotrivă meritul de a fi pus capăt Războiului Rece (deși unii văd în asta mai degrabă o „capitulare”, fără însă a ține cont de contextul istoric), cât și prăbușirea Uniunii Sovietice (conotaționalii nu-i vor ierta niciodată că a spulberat mitul Marii Puteri de la răsărit) și-a imaginat și un „Cămin european comun”, proiect sublim – inclusiv în plan geopolitic – în care Rusia participa activ la conturarea unei noi arhitecturi europene, dar care s-a dovedit imposibil de pus în practică atât din cauza discrepanțelor economice dintre Est și Vest, cât și a din cauza efectelor reunificării Germaniei. „Diplomația gorbacioviană – Casa comună europeană – îngăduia prezicerea sfârșitului apropiat al împărțirii Europei și a reîntoarcerii pe drumul unei unități europene, devenită posibilă ca urmare a unificării germane”, subliniau geopoliticienii francezi Aymeric Chauprade și Francois Thual¹⁴⁸. Acest moment nu a însemnat numai o pierdere majoră pentru sfera de influență sovietică, făcând practic inevitabilă prăbușirea sistemului comunist și “eliberarea” fostelor țări comuniste, dar apariția unui stat german unificat a marcat și o reconfigurare geopolitică majoră în Europa Centrală. Practic, Germania s-a manifestat ca un centru de greutate al Comunității europene și a determinat poziționarea lui spre centrul continentului¹⁴⁹.

Efectele ascensiunii Germaniei s-au făcut simțite în scurt timp în plan economic, politic și chiar militar. De exemplu, Berlinul nu a ezitat să se implice direct în sprijinirea Sloveniei și Croației, jucând astfel un rol important în destrămarea Iugoslaviei. „Edificarea Uniunii Europene în contextul postbipolar pune problema noii geopolitici germane. Revenită, după 1996, primul client și primul furnizor al tuturor țărilor din Europa Centrală și de Est, Germania a reconstituit, fără îndoială, puterea sa economică în est. Ea îi sprijină pe aliații săi din Grupul de la Vișegrad (Ungaria, Polonia, Cehia și Slovacia) în accederea lor în Uniunea Europeană. În acest fel, acționând la lărgirea geografică și la întărirea structurilor Uniunii, Germania se impune drept ca putere centrală și putere model – federalismul – în Europa”, mai arată geopoliticienii francezi.

Ascensiunea Germaniei, dorința statelor din fostul spațiu comunist de a „evada” din sfera de influență sovietică a dus în cele din urmă la excluderea Rusiei din prefiguratul „Cămin comun european”. De altfel, chiar în statele care până mai ieri îl elogiau pe Gorbaciov ca pe un erou al lumii moderne, atitudinea față de Rusia, principalul stat succesori al URSS era destul de contradictorie. Etichetată când stat prieten și chiar aliat, când stat învins în timpul Războiului Rece, Rusia a asistat în cele din urmă neputincioasă la restrângerea influenței sale pe plan internațional. Mai mult, pe fondul slăbiciunii sale și a „vidului de putere” creat în spațiul ex-sovietic s-

---

¹⁴⁷ Constantin HLIHOR, **Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p.94.

¹⁴⁸ Aymeric CHAUPRADE, Francois THUAL, **Dicționar de geopolitică – state, concepte, autori**, Editura Corint, București, 2003, p.137.

¹⁴⁹ Gavrilă PREDA, **Geopolitica**, Editura Universității Petrol și Gaze Ploiești, 2007, p. 34.

au manifestat atât mișcări centrifuge, concretizate în declararea independenței de către o serie de state, cât și infiltrarea statelor occidentale în zona ce până atunci fusese considerată drept una „tradițional” rusească.

Unul dintre efectele cele mai vizibile în ce privește restrângerea sferei de influență rusești s-a manifestat în restrângerea frontierelor. Cu ieșirea la Mărea Neagră mult îngustată, cu noile state independente apărute în zona caucaziană, Rusia se vedea din nouă încorsetată în dimensiunea sa continentală, deși de-a lungul timpului statul rus a făcut eforturi considerabile pentru a câștiga un acces sigur la Oceanul Planetar și de a se defini și ca o putere maritimă.

Geopoliticianul Paul Dobrescu atrage totuși atenția că, pentru Uniunea Europeană, Rusia este mai importantă decât pentru orice altă zonă a lumii, dat fiind faptul că împarte împreună cu aceasta un continent și, prin urmare, orice ce se întâmplă în această vecinătate o influențează direct. O cădere a Rusiei în anarhie sau o exacerbare a naționalismului nu ar putea să aducă nimic bun nici pentru construcția europeană. De asemenea, nu trebuie neglijată nici componenta economică. *„Nu numai vecinătatea geografică apropie cele două zone, ci și complementaritatea economiilor lor. Rusia dispune de un mare potențial energetic, de mari rezerve de gaz și de petrol de care Europa are o nevoie vitală. Aproape trei sferturi din necesitățile de gaze naturale ale Europei sunt asigurate de exportul rusesc. În același timp, Rusia este vital interesată în importul de produse de înaltă tehnologie oferite de Uniunea Europeană. Schimburile între cele două regiuni s-au intensificat, comerțul a luat-o cu mult înaintea aranjamentelor politice”*, remarca geopoliticianul¹⁵⁰.

De asemenea, în același context, Paul Dobrescu reamintește de importanța pe care regiunea Mării Caspice și, prin extensie, cea a Mării Negre, o joacă în materie de securitate energetică. Bogatele zăcămintele de petrol și gaze naturale au făcut din zona caspică un teren de confruntare între Rusia și SUA pentru câștigarea de influență. Din păcate, până nu demult, Uniunea Europeană a lipsit cu totul din această competiție, putându-se vorbi cel mult de o coabitare ruso-americană, coabitare pe care Moscova a dovedit-o de la războiul din Georgia, în 2008, până în prezent, că îi este din ce în ce mai greu să o suporte ...

Cert este că Uniunea Europeană ar putea juca un rol important în a face în secolul XXI din Rusia mai degrabă un aliat și partener al Occidentului decât un adversar. Din păcate, factorii de decizie europeni trebuie să realizeze cât mai repede că UE este, fie și prin îmbunătățirile instituționale aduse prin Tratatul de la Lisabona, o structură care reacționează încă destul de greu. Acesta este, poate, și unul dintre motivele din care, atunci când vine vorba de relațiile cu Occidentul, inclusiv cele ce țin de sfera relațiilor europene, Rusia preferă de multe ori să discute mai întâi cu Statele Unite, revenind, pe undeva, la atitudinea din perioada bipolară a Războiului Rece. *„Nu atât puterea SUA – în termeni absoluți și relativi – este cea care a cauzat această reorientare. În ciuda tuturor neînțelegerilor dintre SUA și Rusia, în ciuda neîncrederii sporite pe care Moscova o are față de Washington, comparativ cu orice capitală europeană, chiar în ciuda tendinței SUA către unilateralism, Washingtonul*

---

¹⁵⁰ Paul DOBRESCU, **Geopolitica**, Editura Comunicare.ro, 2003, București p.164.

încă dă impresia că este un partener mult mai eficient și mult mai transparent decât Bruxelles”, explica Paul Dobrescu această atitudine¹⁵¹. Astfel, ne dăm mai bine seama cât de presantă este problema aprofundării procesului de integrare europeană din perspectiva atât a funcționalității, cât și din cea a valorificării poziției și puterii de care dispune Uniunea Europeană. O întârziere prelungită poate fi percepută pe plan internațional ca nehotărâre, ca lipsă de voință sau chiar ca incapacitate de a finaliza, de a exploata propriile atuuri. Sunt elemente care pot scoate din competiție o putere. Chiar dacă a luptat atât de mult pentru a fi prezentă într-o asemenea competiție. Iată o altă miză a finalizării procesului de construcției internă a Uniunii.

3. Modele geopolitice pentru lumea contemporană

Mutațiile apărute pe scena internațională au determinat și o amplă dezbatere în planul teoriilor geopolitice. Unii geopoliticieni au atras atenția că, în două rânduri, în cursul istoriei secolului al XX-lea, spațiul geopolitic al Rusiei s-a dezintegrat și, de fiecare dată, a fost reclădit¹⁵². În ciuda efectelor evidente pe care implozia Uniunii Sovietice le-a avut și asupra Rusiei, aceasta rămâne cea mai întinsă țară a Europei și a Terrei, a doua putere militară a lumii, cu un potențial uriaș al resurselor, este un stat în căutarea unei noi identități, cu o societate în care totul rămâne de reinventat¹⁵³. Geopoliticienii ruși, precum Alexandr Dugin, s-au grăbit să avertizeze că excluderea Rusiei din structurile instituționale europene reprezintă o greșală foarte mare din punct de vedere geopolitic. Ei se bazu pe rol de „pivot” pe care Rusia l-a jucat de-a lungul istoriei în spațiul Euroasiatic, nezeitând să o crediteze cu „rolul predestinat”, „misionar” de a fi, prin controlul Heartland¹⁵⁴-ului un factor de echilibru într-o lume în care deseori încercată de instabilitate geopolitică!

Din păcate, în tipul de geopolitică promovând euroasianismul se simt mai degrabă unele nostalgii de natură imperială, un pretext oferit clasei politice ruse pentru a acționa în sensul reconstituirii marelui spațiu rus. Nu lipsesc adaptările clasicei scheme geopolitice în care puterile continentale luptă împotriva celor maritime. Dugin lasă impresia unui spațiu rus supus unui “asediu”, principala putere maritimă nefiind alta decât Statele Unite. În aceste circumstanțe, Rusia are datoria de a acționa, de a a-și reface sfera de influență strategică, alternativa fiind dezastrul

---

¹⁵¹ Ibidem, p.165.

¹⁵² Aymeric CHAUPRADE, Francois THUAL, Dicționar de geopolitică – state, concepte, autori, Editura Corint, 2003, p.281.

¹⁵³ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica – Universul Puterii**, Editura Meteor Press, București, 2009, p.161.

¹⁵⁴ Heartland – în traducere din engleză: „pământ-pivot”. Termen geopolitic impus de H. Mackinder (în lucrarea „Axa geografică a istoriei”, 1904) și F. Fairgrieve (în „Geografia și puterea mondială”, 1915). Conform lui Mackinder, cea mai bună poziție pentru dominarea unui continent o are un stat aflat în centrul acestuia (Germania, în cazul Europei, SUA, în cazul Americii de Nord, Brazilia, în cazul Americii de Sud). La scară planetară, însă, poziția centrală revine „Insulei Mondiale” (Afroeurasia) – cea mai mare întindere compactă de uscat. „pământul-pivot” (Heartland-ul) în cadrul „Insulei Mondiale” revine, în opinia lui Mackinder, în cea mai mare măsură spațiului rusesc (...) Teoria Heartland-ului, deși verosimilă în condițiile dezvoltării tehnice de dinainte de primul război mondial, nu mai poate fi valabilă în situația de astăzi - Oleg SEREBRIAN, Dicționar de geopolitică, Editura Polirom, București, 2006, pp.120-123.

pentru întreaga Insulă Mondială... Nu au lipsit nici replicile la asemenea teorii. “Aserțiunea ar putea fi relevantă pentru secolul al XIX-lea când asemenea idei aveau o largă audiență și când oamenii credeau că stăpânirea unei anumite regiuni geografice îți aduce un avantaj geostrategic. Analistul american Christopher J. Fettweis are dreptate când afirmă că <<... a crede astăzi că asemenea aserțiuni mai pot opera în altă parte decât în cadrul discursului ideologic sau naționalist este o pură fantezie. Mai rău ea poate să ne încurce în a vedea calea corectă în stabilirea politicii externe>>. Astăzi este unanim acceptată ideea că revoluția tehnico-științifică a devalorizat acest model geopolitic lansat de Halford Mackinder și modernizat ulterior de discipolii săi”, explică geopoliticianul Constantin Hlihor¹⁵⁵.

Desigur, Rusia nu poate fi ignorată, fiind imposibil de scos din ecuația de putere europeană, dar și globală. Însă ce model geopolitic s-ar putea aplica pentru a pune în armonie toate părțile? Un răspuns încearcă să-l dea filozoful Edgar Morin, acesta apreciind că schimbările de pe continentul european în special, ce au urmat Războiului Rece, impun o regândire a întregii arhitecturi a continentului. Europa nu mai este, în viziunea acestuia, decât un „fragment din Occident”, pierzându-și calitatea de „centru al lumii” pe care și la adjudecat timp de secole. Lumii bipolare a războiului rece îi vor urma din ce în ce mai evident trei poli: America de Nord, Asia-Pacific, Europa. Însă față de cele două mase enorme riverane Pacificului, Europa, rămasă periferică, are, prin comparație, mărimea Elveției. În situația actuală, Europa este obligată, în opinia lui Edgar Morin, să parcurgă „*două convertiri aparent contradictorii însă în fond complementare, una prin care să depășim Națiunea și alta care ne reduce la Provincie*”. În acest fel, ea trebuie să se metamorfozeze în același timp în „Meta-Națiune” și „Provincie” pentru a deveni o unitate cu o poli-identitate¹⁵⁶.

Există și un filon al teoriilor geopolitice clasice, de cea mai largă notorietate bucurându-se, probabil, „Ciocnirea civilizațiilor”, având ca autor pe Samuel P. Huntington. El consideră că, odată cu risipirea liantului ideologic ce a unit cele două tabere ale Războiului Rece, vor ieși la suprafață o fragmentare ce-și are rădăcinile în caracterul multi-civilizațional al lumii. În opinia autorului american, una dintre “faliile” civilizaționale trece chiar prin mijlocul Europei, mai precis se vede o linie de demarcație între două tabere: pe de o parte, lumea romano-catolică și protestantă, de cealaltă parte lumea ortodoxă și cea islamică.

Mergând pe această logică, Huntington dădea răspunsul inclusiv la întrebări precum cea privind limitele de extindere ale Uniunii Europene și NATO: “Cel mai evident și pătrunzător răspuns la aceste întrebări este dat de marea linie istorică ce a existat timp de secole și care separă popoarele creștine occidentale de cele musulmane și ortodoxe. Această linie datează de la divizarea Imperiului Roman în secolul al IV-lea și de la crearea Imperiului Sfânt Roman în secolul al X-lea. A fost aproape neschimbată de cel puțin cinci sute de ani. Începând din nord, linia se întinde

---

¹⁵⁵ Constantin HLIHOR, Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p.96.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p.98.

de-a lungul a ceea ce sunt acum frontierele Finlandei, Rusiei și ale statelor baltice (Estonia, Letonia și Lituania), prin vastul Belarus, prin Ucraina, separând greco-catolicii de ortodocși prin România, separând Transilvania, cu populația ei maghiară catolică, de restul țării și prin fosta Iugoslavie, de-a lungul frontierei ce separă Croația și Slovenia de celelalte republici. Desigur, în Balcani, această linie coincide cu divizarea istorică între imperiile austro-ungar și otoman. Aceasta este frontiera culturală a Europei și în lumea posterioară Războiului Rece; ea este, de asemenea, frontiera politică și economică a Europei și Occidentului.”¹⁵⁷

Această formă de împărțire a lumii a fost repede adoptată, de la mediile profane până la mediile academice, deseori “ciocnirea civilizațiilor” fiind văzută ca motorul conflictelor din diferite regiuni ale globului, fără a se mai încerca identificarea unor motivații, poate, mai profunde. Ciocnirile interetnice din fosta Iugoslavie sau din Orientul Mijlociu confirmă, în parte, forma polarizată imaginată de Huntington. Însă aceste cazuri își pot găsi o explicație și fără a apela la „ciocnirea civilizațiilor”, asta pentru a nu mai pune la socoteală că teoria nu și-a găsit aplicare nici în Asia Centrală, nici în Europa. Dincolo de ansamblurile geoculturale mai mult sau mai puțin omogene, aflate în concurență pentru supremație, merită reținută ideea multipolarității, idee care, într-adevăr, dă semne că ar putea să se materializeze.

Un model geopolitic interesant este și cel elaborat de profesorul american Barnett Thomas, acesta opinând că lumea are o structură binară. În fapt ar fi vorba de o parte funcțională, având democrația și domnia legii drept trăsături fundamentale, completate de prosperitatea economică, securitate și stabilitate. Această parte ar forma „miezul” lumii – „The Core” și este formată din statele furnizoare de securitate și bunăstare. În esență, “miezul” ar fi format din SUA, UE, Rusia, o parte din America Latină, Canada, Australia, Japonia, Africa de Sud și o parte din Asia, cea cu economii performante – în speță, China și India¹⁵⁸.

A doua parte a lumii ar fi formată, în viziunea lui Barnett Thomas din statele aflate în suferință în ce privește economia, cu medii politice totalitare sau dominate de oligarhii mafioate, cu medii sociale vulnerabile și pasibile a fi folosite inclusiv în scopul recrutării de membri pentru organizațiile teroriste. Această parte a fost denumită „periferia” – „The Gap”, furnizor de insecuritate și terorism. În “Periferie” sunt identificate mai degrabă regiuni de instabilitate, cum ar fi Balcanii, Caucazul și Asia Centrală, dar și Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est și aproape toată Africa. Autorul american mai identifică și o a treia categorie de state – „Seam States” – care fac legătura între „miez” și „periferie”, exemple în acest sens fiind țări precum Brazilia, Mexic, Grecia, Turcia, Pakistan, Filipine sau Indonezia.

Autorul american consideră că, pe fondul adâncirii globalizării, cele două entități se vor opune în mod natural una alteia și, pentru a evita derapaje periculoase la nivel global, partea de lume furnizoare de securitate va trebui să acționeze inclusiv în plan preventiv. “Desfășurarea războiului din Irak s-ar încadra într-un asemenea

---

¹⁵⁷ Samuel P. HUNTINGTON, **Ciocnirea civilizațiilor**, Editura Antet, 1997, p.232.

¹⁵⁸ Constantin HLIHOR, **Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p.114.

scenariu geopolitic care este logic și, din anumite puncte de vedere, seducător. Însă cred că el se încadrează perfect în logica mecanicismului geografico-determinist care a sedus multă lume de la Mackinder încoace și care a folosit mai mult la justificarea politicii statelor care se confruntau pentru supremație în Heartland, Rimland¹⁵⁹ sau alte spații de interes!”, observa geopoliticianul Constantin Hlihor.

Un model al lumii multipolare care a stârnit interesul specialiștilor este cel evocat în studiul „*Global Trends 2025: A transformed World*” (Tendințe globale 2025: O lume transformată) elaborat sub președinția lui Thomas Fingar de Consiliul Național al Informațiilor (CNI) al Statelor Unite. Expertul militar Antonel Lungu este unul dintre specialiștii români care s-au aplecat asupra documentului și au surprins principalele elemente ale acestuia.

Scopul studiului este de a stimula gândirea geopolitică și geostrategică prin identificarea tendințelor principale de evoluție, a factorilor care le determină, a locurilor unde se presupune că vor putea relaționa unele cu altele. Au fost folosite scenarii pentru a ilustra câteva din numeroasele evoluții posibile – cum ar fi globalizarea, explozia demografică, creșterea unor noi puteri, evident regionale, decăderea instituțiilor internaționale, schimbările climatice și materializarea geopoliticii energetice – care, separat sau grupat, ar putea genera provocări și oportunități pentru viitorii decidenți. În întregul său, studiul este mai mult o descriere a factorilor care ar putea influența viitoarele evenimente cu impact global, decât o predicție a ceea ce într-adevăr se va întâmpla.

În prima parte sunt enumerate șapte certitudini relative:

1. un sistem global multipolar este pe cale să se instituie, prin creșterea Chinei, Indiei, și a altora, relativa putere a actorilor nonstatali - cercurile de afaceri, triburile, organizațiile religioase și chiar rețelele criminale - de asemenea va crește;
2. schimbarea fără precedent a raportului de forțe, în plan economic, de la Vest spre Est, care se petrece acum, va continua, state precum Rusia dorind să investească pentru propria bunăstare, stabilitate geopolitică și creștere economică, cât și pentru a înfrunța ordinea occidentală;
3. SUA va rămâne cea mai puternică țară, dar va fi mai puțin dominantă și pentru noii lideri americani vor avea deseori de ales între prioritățile politicii interne și cele externe;

---

¹⁵⁹ Rimland – termen geopolitic (numit inițial de Mackinder „Semiluna Interioară”)care definește regiunile Eurasiei aflate în exteriorul Heartland-ului (partea interioară a continentului). Mackinder considera că „pământul - pivot” al istoriei universale și al puterii globale este Heartland-ul, în timp ce Spykman (în „Strategia americană și politica mondială, 1942) a emis ipoteza că acesta ar Rimland-ul, zonă în care au luat naștere marile civilizații ale omenirii, în care s-a produs cea mai mare parte a istorie, în care locuiește cea mai mare parte a populației lumii și care are o excelentă deschidere atât spre Heartland, cât și spre Oceanul Mondial, ceea ce oferă și posibilitatea controlului asupra pământurilor „Semilunii Exterioare” (cele două Americi, Africa, Australia, Oceania) – Parafrazându-l pe colegul său britanic, Spykman spunea că cine domină Rimland-ul domină Eurasia, iar cel ce domină Eurasia deține soarta lumii - Oleg SEREBRIAN, **Dicționar de geopolitică**, Editura Polirom, București, 2006, pp.244-245.

4. va continua creșterea economică, în condițiile dublării populației actuale în 2025, ceea ce va crea presiuni în privința procurării energiei necesare, a hranei și resurselor de apă;

5. numărul statelor cu populații foarte tinere din așa-numitul „arc al instabilității” - care începe din regiunea Munților Anzi, în America Latină, continuând cu Africa Sub-Sahariană, Orientul Mijlociu, zona caucaziană până în părțile nordice ale Asiei de Sud - va descrie o curbă descendentă, dar populația câtorva țări precum Afganistan, Nigeria, Pakistan și Yemen va continua să aibă traiectorii de creștere rapidă;

6. potențialul pentru un nou conflict va spori îndeosebi în Orientul Mijlociu, unde SUA vor acționa ca un factor de echilibru regional, dar și alte puteri din afara regiunii precum Rusia, China și India vor juca un rol mai mare decât cel asumat azi;

7. terorismul este puțin probabil să dispară până în 2025, dar influența sa va scădea dacă creșterea economică continuă în Orientul Mijlociu și șomajul în rândul celor tineri, în același areal geografic, va fi redus - pentru teroriștii care vor rămâne activi, singura soluție fiind difuzarea tehnologiilor necesare pentru atacuri teroriste, utilizând arme chimice, biologice și chiar nucleare.

Sunt indicate în același studiu și opt îndoieli privind evoluții dezirabile:

1. dacă tranziția în planul utilizării resurselor energetice - de la petrol la gaz, sprijinită de o îmbunătățire a modalităților de stocare a energiilor și utilizare a energiilor alternative - va fi încheiată în 2025;

2. cât de repede vor afecta schimbările climatice actualele zone populate de pe mapamond;

3. dacă perioada mercantilismului va reveni și va determina o recesiune a piețelor actuale, pentru că reîntoarcerea la lumea resurselor naționalismului va crește riscul confruntărilor dintre marile puteri;

4. dacă evoluția spre democrație va continua în China și Rusia;

5. dacă temerile regionale despre înarmare nucleară a Iranului vor declanșa o nouă cursă a înarmărilor și o mai mare militarizare a raporturilor interstatale;

6. dacă marele Orient Mijlociu va deveni mai stabil, în special dacă Irakul va reveni la normalitate și dacă conflictul arabo-israelian se va rezolva.

7. dacă Europa și Japonia vor depăși provocările economice și sociale determinate de evoluțiile demografice, lipsa unor eforturi în acest sens determinând declinuri pe termen lung;

8. dacă puterile globale vor conlucra cu instituțiile multilaterale pentru a adopta structurile și performanța în vederea transformării peisajului geopolitic.

În acest sens, la ora actuală, puterile cunoscute demonstrează ambivalența față de instituții precum ONU și Fondul Monetar Internațional, dar acest raport se poate schimba, dacă vor deveni actori mari într-o perioadă ulterioară. Integrarea asiatică poate să conducă la mai multe instituții regionale foarte puternice. NATO însuși se confruntă cu situația de a se implica responsabil în afara ariei sale de intervenție. Capabilitățile militare ale Europei nu sunt ferite de declin. De unde și concluzia că alianțele tradiționale nu vor mai fi atât de puternice. Simpla trecere în revistă a reperelor menționate indică mutații previzibile, dar și scenariii care ne pun pe gânduri.

Ceea ce pare sigur este anticiparea realității că în următorii 15 ani surprizele vor fi mai mari, schimbările mai profunde, iar actorii internaționali de azi vor avea, unii, creșterea dorită, alții, limitarea la un areal negândit azi¹⁶⁰.

Putem spune, așadar, că sfârșitul Războiului Rece, noul sistem al relațiilor internaționale, a determinat în mod natural o relansare a preocupărilor pentru redefinirea geopoliticii și diversificare perspectivelor de analiză a fenomenului geopolitic în raport cu analizele clasice. Este un efort firesc într-o lume pe cale de a se recontura. Geopolitica identifică resorturile intime ale acestei lumi și poate da, fie și numai în limitele teoretice, răspuns la modul în care statele și lumea în ansamblul ei evoluează sau ar putea evolua în anii ce vin. Geopolitica nu ne ajută numai la a anticipa un anumit comportament al unui stat, dar are un rol major și în a-l înțelege „pe celălalt”, condiție fundamentală pentru a obține un sistem internațional în care interesele ce apropie statele să fie mai numeroase decât diferențele care alimentează divergențele.

Bibliografie:

- [1] CHAUPRADE, Aymeric, THUAL, Francois, **Dicționar de geopolitică – state, concepte, autori**, Editura Corint, București, 2003.
- [2] DOBRESU, Paul, **Geopolitica**, Editura Comunicare.ro,, București, 2003.
- [3] FUKUYAMA, Francis, **Sfârșitul istoriei?**, Editura „Vremea”, București, 1994.
- [4] HLIHOR, Constantin, **Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [5] HUNTINGTON, Samuel P., **Ciocnirea civilizațiilor**, Editura Antet, 1997.
- [6] KISSINGER, Henry, **Diplomația**, Editura All, București, 2003.
- [7] LUNGU, Antonel, *Noua structură de putere a lumii*, în cadrul **Stabilitate și securitate regională**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.
- [8] NEGUȚ, Silviu, **Geopolitica – Universul Puterii**, Editura Meteor Press, București, 2009.
- [9] PEDA, Gavrilă, **Geopolitica**, Editura Universității Petrol și Gaze Ploiești, 2007.
- [10] SEREBRIAN, Oleg, **Dicționar de geopolitică**, Editura Polirom, București, 2006.
- [11] VATAVU, Marian, MITOCARU, Valentin, *Redimensionarea spre o lume multipolară*, **Stabilitate și securitate regională**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

---

¹⁶⁰ Antonel LUNGU, *Noua structură de putere a lumii*, în cadrul **Stabilitate și securitate regională**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, pp.783-784.

EUROPA, PRINSĂ ÎN „CLEȘTELE GAZULUI” RUSESC

Dr. Florinel IFTODE*

EUROPE, CAUGHT IN THE RUSSIAN „GAS PLIERS”

The use of energy resources in power relations became an efficient instrument to influence other actors' behaviour or to control them in order to achieve someone's own interests. NATO and especially EU are directly interested in ensuring the energy security of its members and try to complete each other.

In that equation, the Romania's energy independence can be preponderantly obtained in the framework of European energy interdependencies. The energy security became a significant component of the national, regional, and global security taking into account that the energy security of an actor might trigger the energy insecurity of other.

In this complex and dynamic context, the European security is subjected to both internal and external challenges. As far as the internal security challenges are concerned, one may take into account social, economic, energetic, demographic, political and cultural challenges. The external security challenges consist, in our opinion, firstly in: globalization, the contemporary economic and financial crisis, global trade, international migration, the proximity to some frozen conflicts, international terrorism and international crime.

1. Elementele determinante ale geopoliticii românești

Din perspectivă istorică, România nu a avut o existență ușoară, fiind supusă presiunii marilor imperii care, de-a lungul timpului, au înconjurat-o. Acest lucru s-a resimțit și asupra modului în care s-a modelat mentalului colectiv și a direcționat forța ei motrice. „Specificul României provine din aceea că se află sub presiunea a două sau mai multe panidei¹⁶¹ a unor imperii renăscânde, care imprimă României caracterul unui spațiu de confînii militare, ideologice și culturale, arăta geopoliticianul Ilie Bădescu. Panideile se înfruntă, așadar, și pe teritoriul României, antrenând mentalul clasei politice românești, până la orbire uneori. Asemenea panidei sunt ideea pangermană, ideea panslavă, ideea paneuropeană etc. De îndată ce o panidee cucerește spațiul de gândire al unui segment intelectual dintr-o țară, acesta devine pivotul acelei panidei și forța ei motrice. Așa s-a întâmplat cu pansovietismul ieri și tot astfel se întâmplă azi, de pildă, cu panideea Mitteleuropei, a unei Europe centrale de veche nostalgie imperială, pe care o slujesc segmente

---

* Lector universitar, Facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea Danubius din Galați

¹⁶¹ Panismele sau panideile (așa cum le-a numit K. Haushofer) sunt niște proiecte geopolitice care invocă fie motivul comunității de sânge (înrudirii popoarelor), cum este cazul pangermanismului sau panslavismului, fie unul de unitate civilizațional – geografică, așa cum este cazul paneuropenismului, panafricanismul sau panamericanismul, fie de natură confesională, cum este cazul panislamismului (...) Unele proiecte paniste au putut avansa doar până la crearea unor organizații internaționale (Organizația Statelor Americane, Liga Țărilor Arabe, Conferința Statelor Turcice etc.) – Oleg SEREBRIAN, Dicționar de geopolitică, Editura Polirom, București, 2006, pp.215 – 216.

*intelectuale recrutate din mai toate țările spațiului central-european. Când pe cuprinsul unei țări date acționează una sau mai multe panidei este creată conjunctura unor confinii ideologice, a unor tensiuni panideologice*¹⁶².

Locul „răscrucii de vânturi” a fost luat de intersecția marilor axe geoeconomice Vest – Est (Europa Occidentală – Spațiul ex-sovietic) și Nord-Vest – Sud-Est (Europa Centrală – Asia Mică și Orientul Apropiat). Totodată, România se află situată la intersecția unor axe geoeconomice aflate în curs de consolidare: axa mărilor (Marea Caspică – Marea Neagră – Marea Mediterană) și axa fluviilor și canalelor (Rhin – Main – Dunăre, legătură între Marea Nordului de Marea Neagră). Deloc de neglijat este și potențialul civil și militar de care România, ca suprafață și populație, beneficiază la intersecția cercului lărgit al Europei Centrale – în cadrul căruia ocupă locul doi, după Polonia – cu cercul lărgit al zonei Balcanilor, în care se plasează pe locul trei, după Turcia și Grecia. Toate aceste sunt premise pentru a califica România drept un actor important din punct de vedere politic, economic, militar la granița de Est a Uniunii Europene¹⁶³.

Referindu-ne strict la spațiul de constituire, România este caracterizată de natura ei carpato-danubiano-pontică. Carpații, Dunărea și Marea Neagră au fost elementele care în „creuzetul istoriei” au jucat rol de catalizator în constituirea ființei naționale și a statului. După cum bine sublinia Gheorghe I.Brătianu, *„destinele unei națiuni sunt sădite în pământul însuși din care s-a născut, după cum statuia e cuprinsă în blocul de marmură din care dalta o va desprinde”*. Aceiași factori formează în prezent sistemul de referință geopolitic la care se raportează România.

Carpații joacă rolul de „coloană vertebrală a neamului românesc” (Vintilă Mihăilescu), formează un inel muntos care protejează Podișul Transilvaniei, dar și un „bastion” ce a servit ca punct de apărare în vremuri de criză. Nu întâmplător, cercul carpatic este considerat pentru România drept *Mittelpunkt-ul* – așa cum este el definit în teorie de Fr.Ratzel – zona din care pornesc pulsarii economici, culturali sau demografici. Bazinul Carpaților a fost axa istorică a românității. Remarcabilă este și descrierea făcută de Oleg Serebrian: *„Românii s-au «prelins» în sec.XI-XIV ca un ghețar topit din curbura Carpaților de-a lungul văilor Someșului, Crișurilor, Mureșului, Jiului, Oltului, Prahovei, Trotușului, Bistriței sau Moldovei, «inundând» vechea vatră dacică, centrată și ea pe curbura Carpaților. Dacă urmărim o simplă hartă fizico-geografică, vom vedea că în funcție de direcția curgerii râurilor din «turnul de apă» al Carpaților s-au dezvoltat și cele trei voievodate românești medievale. Transilvania s-a dezvoltat de-a lungul cursurilor de apă ce iau direcția nord-vest, Muntenia de-a lungul celor care au vector sudic, iar Moldova de-a lungul celor care curg din Carpați spre sud-est. Putem spune că românii sunt ca și popoarele balcanice un popor de munteni și poate nu în zadar chiar și denumirea alternativă a Țării Românești este Muntenia (și asta în pofida faptului că cea mai mare parte a acesteia e situată în zona de șes). Chiar și azi, în epoca «satului global», regiunile românești din Carpați cum ar fi Țara Zarandului, Maramureșul*

¹⁶² Ilie BĂDESCU, **Tratat de geopolitică**, Editura „Mica Valahie”, București, 2004, p.167.

¹⁶³ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica – Universul Puterii**, Editura Meteor Press, București, 2008, p.376.

sau Bucovina, servesc drept ultim bastion al adevăratelor tradiții românești”¹⁶⁴. Și în prezent Carpații îndeplinesc două funcții cu valoare geopolitică incontestabilă, așa cum erau ele subliniate de Vintilă Mihăilescu: „o funcție în epocile de criză europeană” – de apărare în caz de defensivă și de pivot de manevră în caz de ofensivă; „o funcțiune pozitivă în epocile de liniște” – de armonizare a intereselor sau tendințelor divergente care se întâlnesc în zonă.

Al doilea element important pentru înțelegerea geopoliticii spațiului românesc, Dunărea, a jucat de-a lungul timpului rolul de frontieră naturală a poporului român. Dar în prezent lucrurile au devenit mult mai complexe, mai vizibil devenind rolul unificator între națiuni pe care Dunărea poate să-l joace, decât cel de a separa. Mai exact, aderarea României în UE a amplificat rolul geopolitic al Dunării, ca axă comercială majoră a Europei. Dunărea este practic un „fluviu interior” al Uniunii Europene, reprezentând Coridorul Paneuropean de Transport VII. Mai mult, Canalul Rhin – Main – Dunăre permite interconectarea Mării Negre cu Marea Nordului, a portului Rotterdam cu Constanța și marile porturi dunărene, cum ar fi cele de la Galați și Brăila, acestea din urmă servind ca interfață economică și cu vastul spațiul ex-sovietic. Țările din Europa Centrală pot avea pe Dunăre acces direct la Marea Neagră și de aici la Canalul Suez, o rută care scurtează drumul spre Oceanul Indian și Extremul Orient.

La nivel european, Dunărea poate juca un rol major în reducerea decalajelor economice dintre regiuni, acest lucru fiind pus în evidență și de importanța care se acordă programelor UE de dezvoltare ale acestui coridor de transport, lucru deloc de neglijat pentru România, dacă ținem cont că pe teritoriul acestei țări se află atât gurile Dunării – unul dintre punctele geostrategice-cheie ale Mării Negre, cât și segmentul Dunării Maritime, ce permite înaintarea navelor de mare capacitate de la Sulina până la Galați și Brăila. De asemenea, deloc lipsit de importanță este canalul Dunăre – Marea Neagră, ce face legătura dintre portul Constanța, cel mai mare port la Marea Neagră, și Dunărea Fluvială și, de aici, mai departe, spre rutele comerciale ale întregii Europe. Păstrând proporțiile, în cazul cooperării economice induse de Dunăre, se adevăresc vorbele lui Montesquieu: „lucrurile în Europa funcționează de o așa natură că toate Statele depind unele de altele”

Nu trebuie neglijat nici faptul că Dunărea poate fi un important factor de echilibrare politică și de asigurare a securității regionale. E suficient să amintim aici cazul Serbiei, țară care traversează o perioadă dificilă după ce o parte a comunității internaționale, inclusiv majoritatea statelor UE, a recunoscut independența provinciei Kosovo. Serbia pendulează politic între tendința de a continua „lupta” pentru redobândirea provinciei pierdute și dorința de a continua procesul de integrare europeană. România poate fi un mediator eficient între Serbia, UE și NATO, în calcul intrând inclusiv considerentele pragmatice de ordin economic. După constituirea statului Muntenegru, Serbia a pierdut ieșirea la mare, astfel că Dunărea joacă pentru ea un rol vital în mecanismul economic. Armonizarea intereselor pe linia Dunării între statele UE și Serbia poate fi un factor de conciliere. În discuțiile bilaterale

---

¹⁶⁴ Oleg SEREBRIAN, **Geopolitica spațiului pontic**, Editura Cartier, Chișinău, 2006, pp.170-171.

româno-sârbe s-a abordat deja ideea construirii de noi porturi la Dunăre, proiecte realizabile cu sprijinul UE, fapt ce ar stimula Serbia să se interconecteze la spațiul comunitar.

În acest context poate ar trebui să ne reamintim că părinții Europei unite – Jean Monnet și Robert Schuman – au plecat de la baze economice în dezvoltarea proiectului construcției europene (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului). O „Comunitate a Dunării” poate contribui, de asemenea, la consolidarea păcii și a relațiilor dintre state. În acest sens merită să remarcăm eforturile făcute de diplomația română în sensul adoptării unei „Strategii a Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării”. Primele demersuri în sensul adoptării unui vast proiect de cooperare regională în bazinul Dunării a fost făcute în parteneriat de România și Austria, încă din timpul anului 2009. Ideea a fost îmbrățișată și de celelalte state europene astfel că, în prezent, la nivel european are loc o dezbatere pentru identificarea celor mai bune direcții de concretizare a unei strategii comune. Proiectul acestei strategii ar urma să fie definitivat spre sfârșitul acestui an, însă deja s-au conturat pilonii pe care se va sprijini Strategia Dunării: conectivitatea (transport, energie, telecomunicații), protecția mediului și gestiunea apei și, nu în ultimul rând, dezvoltarea socio-economică (cultură, educație, turism, dezvoltare rurală). Strategia UE pentru Regiunea Dunării va fi, cel mai probabil, pusă în practică din 2011, urmând să asigure o interconectivitate între programele operaționale existente în prezent și cuprinse exercițiul bugetar al UE pentru perioada 2007 – 2013. Cu următorul exercițiu bugetar, țările riverane doresc amplificarea și aprofundarea Strategiei Dunării, inclusiv prin realizarea unor instrumente financiare dedicate în mod special acestui obiectiv. Consolidarea cooperării regionale între statele riverane Dunării, fie ele membre UE sau nu, este o contribuție majoră a României la dezvoltarea proiectului european. Este o dovadă a „valorii adăugate” pe care țara noastră o aduce în cadrul UE. România nu numai că respectă angajamentele politice asumate anterior și este un factor de stabilitate în regiune, dar vine și cu propuneri importante care aduc beneficii tuturor cetățenilor europeni.

Al treilea element ce definește geopolitica României este Marea Neagră, dar în actualele condiții internaționale relevanța spațiului pontic este din ce în ce mai mare și la nivel european și mondial. Extinderea UE, dar și a structurilor NATO, pune într-o nouă lumină și rolul geopolitic al României la Marea Neagră. La nivelul sistemului internațional a sporit importanța regiunii atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere energetic și al securității. Realitățile politico-strategice impun România ca poartă între Balcani și Caucazul de Sud, stabilind o legătură cu Georgia și, prin Azerbaidjan, spre Marea Caspică, regiune strategică din punct de vedere energetic. Acesta este un aspect deloc de neglijat dacă ținem cont de faptul că Marea Neagră este în prezent spațiul de interferență al intereselor geopolitice și geoeconomice nu numai al comunității europene, ci și al țărilor din spațiul euro-asiatic și ale Orientului Mijlociu. Astfel, dată fiind noua configurație internațională, riscurile și oportunitățile din zona Mării Negre sunt la fel de importante precum cele din alte spații, de exemplul Mediterana. Se poate chiar contura o viziune comună, care să coaguleze Europa de Sud-Est, Marea Neagră, Caucazul și Mediterana, tot

acest ansamblu fiind unit în ce privește obiectivele de stabilitate și securitate în regiune, dar și de necesitatea securizării rutelor energetice.

Subscriind politicilor NATO și UE de consolidare a relațiilor cu țările din regiune, România dezvoltă parteneriate cu țările riverane Mării Negre. În mod particular am aminti aici de rolul tot mai important pe care România îl joacă în spațiul balcano-dunăreano-pontic, el însuși cu un rol crescând în geopolitica europeană și mondială. În acest context poate fi amintită participarea României în Organizației de Cooperare Economică în Zona Mării Negre (OCEMN). Ca membru fondator al organizației, România sprijină obiectivele acesteia (dialog continuu cu UE, Pactul de Stabilitate, lupta împotriva crimei organizate, Planul de Acțiune în domeniul transporturilor), considerând că OCEMN are un potențial semnificativ pentru dezvoltarea cooperării economice la nivel regional, pentru promovarea stabilității și securității, ca și pentru construirea unei comunități de interese și valori la Marea Neagră.

În plan geostrategic nu trebuie neglijat că România și Bulgaria, împreună cu Turcia, sunt astăzi avanposturile NATO la Marea Neagră. Faptul că Statele Unite doresc amplasarea unor baze militare în aceste țări, arată foarte clar importanța României atât în susținerea campaniei antiteroriste și a unui eventual atac împotriva Iranului, dar, prin ricoșeu, și rolul pe care Marea Neagră îl poate juca în stabilirea balanței de putere a sec XXI. Însă cel mai important este că regiunea Mării Negre se poate constitui, pe termen mediu și lung, într-un spațiu democratic, stabil, prosper, iar unul dintre obiectivele geopolitice majore ale României este de conectare a spațiului pontic la spațiul european și euroatlantic. Acest lucru implică și o cooperare politică și sectorială cu vecinătatea estică, inclusiv cu Rusia, pe fundalul unor raporturi de putere larg acceptate și preponderent amiabile. Susținerea la nivelul UE și NATO al unei asemenea perspective ar îndepărta riscurile legate de instabilitate, de ezitățile între opțiunile distincte de politică externă, de limitarea dezvoltării economice ca efect al „conflictelor înghețate”, în condițiile unor raporturi de putere globale încă neclare, deseori tensionate sau impredictibile. Importantă pentru următoarea perioadă ar fi și relaționarea procesului de colaborare la Marea Neagră cu procesul de colaborare dunăreană. O astfel de conexiune ar crea în plus o „ancoră de stabilitate” în plus pentru continentul european.

2. Europa, dependentă de resursele energetice din Caucaz

Ultimii ani ne-au adus suficiente exemple pentru a înțelege că politică energetică a devenit un instrument de forță al Rusiei capabil să influențeze profund relațiile internaționale. Elementul cheie a fost în special gestionarea rezervelor de gaze naturale. Înainte de a explica cum a funcționat acest mecanism, să facem câteva precizări: În prezent, rezervele certe de gaze naturale sunt apreciate la aproximativ 177 mii de miliarde mc și sunt concentrate, în mod deosebit, în trei țări: Rusia, ce deține mai mult de un sfert din totalul mondial, Iran și Qatar, ultimele două deținând

aproximativ 15 la sută din rezervele mondiale certe. În ceea ce privește producția, pe primele locuri se află Rusia și SUA, cu câte 500 miliarde mc fiecare, urmate la mare distanță de Canada, Marea Britanie și Iran. Tot SUA și Rusia domină în topul mondial al consumatorilor. În tot acest tablou, factorul geopolitic cel mai important este acela că întreaga Europă este dependentă de Rusia în ce privește furnizarea gazelor naturale. *“Dependența energetică de o singură sursă este, evident periculoasă - avertizează geopoliticianul Silviu Neguț – cu atât mai mult atunci când furnizorul are interese contrare celor ale beneficiarului și are posibilitatea de a-i forța mâna și pentru a-l pedepsi”*¹⁶⁵.

Printre primele incidente „minore”, dar cu mare valoare simbolică în ce privește posibilitățile de folosire a energiei ca element de presiune este cel din noaptea de 21 spre 22 ianuarie 2006, când două explozii misterioase au afectat tronsonul principal și un branșament secundar al gazoductului Mozdok – Tbilisi, principala conductă care alimentează cele două republici foste sovietice, Georgia și Armenia. Deflagrațiile au avut loc în partea rusă, nu departe de frontiera cu Georgia. Apoi, o altă explozie a întrerupt și furnizarea de energie electrică destinată Georgiei. Rușii i-au acuzat pe georgieni și armeni de „sabotaj”! În realitate, aceștia nu aveau nici un interes, pentru că rezervele de care dispuneau le erau suficiente pentru doar 24 de ore. Autoritățile de la Tbilisi au interpretat « exploziile » misterioase drept un șantaj exercitat de Moscova în scopul de a le opri în demersul lor de apropiere de Occident. După cum avea timpul să demonstreze, relațiile dintre Rusia și Georgia aveau să ia o cotitură mult mai dramatică decât oprirea « robinetului » energetic, dar aceasta din urmă era un semnal a ceea ce urma să vină.

Incidentul cu Georgia nu este singurul în care Rusia a fost acuzată că se folosește în mod conștient de controlul resurselor energetice pentru a-și asigura influența de pe poziții de forță în spațiul ex-sovietic și european, dar și asupra sistemului internațional. Gazprom constituie instrumentul cel mai adecvat pentru „manevrele” energetice ale Rusiei. Înființată în 1989, compania rusă de stat controlează aproximativ 90 la sută din producția de gaze naturale a Federației Ruse și circa 17 la sută din resursele mondiale de gaze naturale. Colosul rusesc, deși este un agent economic obișnuit, reprezintă un puternic instrument de presiune politică. Cu toate că Moscova susține că politica sa de prețuri este influențată strict de condițiile pieței, există diferențe mari între prețurile plătite pe piața internă sau de state considerate aliante, precum Armenia, și cele plătite de state care au încercat să iasă de sub influența Rusiei, ca de exemplu Georgia sau Ucraina. De asemenea, statul rus a fost acuzat în repetate rânduri că folosește energia pentru a-și spori influența politică și economică asupra statelor baltice și a Poloniei. De altfel, Moscova a oprit sau a amenințat adesea cu întreruperea livrărilor de gaze spre unele țări ex-sovietice ca urmare a unor dispute bilaterale ce au implicat aspecte politice (mișcări de independență, atitudini prooccidentale, în Georgia și Ucraina), economice (prețuri, datorii, cedare control energetic, în Belarus) sau chiar militare (retragerea trupelor ruse, în Georgia și R. Moldova).

---

¹⁶⁵ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica – universul puterii**, Editura Meteor Press, București, 2009, p.239.

Criza cea mai gravă a apărut în decembrie 2005, când Ucraina a refuzat să plătească prețul cerut de Gazprom, mult mai mare decât practica Rusia pe plan intern. Același motiv a fost invocat și în disputa cu Republica Moldova, din ianuarie 2006. Nici în 2007, Rusia nu a ezitat să facă uz de „arma energetică”. Astfel, în octombrie, Gazprom a amenințat că va sista livrările de gaze naturale către Ucraina, ca urmare a unei datorii neachitate de peste 1,3 miliarde de dolari. De asemenea, amenințările au vizat și Belarus și Georgia din cauza unor neînțelegeri în ceea ce privește prețurile și tranzitul hidrocarburilor. Ultima criza s-a consemnat în ianuarie 2009, când Rusia a întrerupt din nou livrările spre Ucraina ca urmare a disputelor privind prețul la care rușii livrează gaz ucrainenilor și prețul plătit de ruși pentru tranzitul gazelor prin Ucraina către Europa.

Prin toate acțiunile amintite, Rusia a afectat și consumatorii vestici și a declanșat o aprinsă dezbatere europeană asupra dependenței energetice a Uniunii Europene față de Moscova și viitorul coridoarelor energetice caspice. În fapt, s-a plecat de la observația că creșterea producției din țările caspice – indiferent dacă vorbim de petrol sau gaze naturale - nu ar avea nici un sens dacă aceasta nu ar putea fi transportată la mare distanță. Ca urmare, a apărut necesitatea construirii de conducte de transport. Pe de o parte, este vorba de gazoductele sau oleoductele care să facă legătura între zăcămintele caspice și țărmul estic al Mării Negre sau eventual până la Marea Mediterană, iar pe de altă parte de transportul de la Marea Neagră spre Occident.

Dacă statelor producătoare și exportatoare le adăugăm pe cele care facilitează tranzitul spre beneficiari – ceea ce presupune, de asemenea, obținerea unor venituri considerabile – ne dăm seama de imensa miză geopolitică a stabilirii rețelelor de transport. Dacă adăugăm și interesele celorlalți actori strategici, în special UE și SUA, miza devine și mai complexă.

Aceste considerente fac din rezolvarea problemei conductelor de petrol și gaze naturale un punct esențial pentru viitorul ansamblului geopolitic al Mării Caspice și Mării Negre, precum și pentru zona Asiei Centrale. Iată cele două variante, așa cum sunt ele identificate de geopoliticianul Silviu Neguț:

a) păstrarea monopolului Rusiei (până în prezent, doar conducta Baku – Tbilisi - Ceyhan face excepție): dacă principalele conducte vor continua să traverseze teritoriul Rusiei, regiunea va rămâne într-o stare de dependență politică, Moscova având posibilitatea de a decide modul în care bogățiile zonei vor fi distribuite; monopolul rusesc se menține și în cazul conductelor “dirijate” de Rusia pe trasee preferențiale pe care le poate controla deplin ca de pildă:

1.oleoductul Novorossijsk (Rusia, pe țărmul estic al Mării Negre) – Burgas (Bulgaria, pe țărmul vestic al Mării Negre) – Alexandropolis (Grecia, pe țărmul nordic al Mării Egee, parte a Mării Mediterane);

2.gazoductul South Stream (900 km), pe fundul Mării Negre, până în Bulgaria (portul Varna) și, în continuare, prin Grecia până la Marea Ionică, ajungând în sudul Italiei;

3.oleoductul AMBO (913 km): Bulgaria (portul Burgas) – Macedonia – Albania (portul Vlore, de la Marea Adriatică)

b) Eliminarea monopolului Rusiei, prin construirea a cât mai multor conducte care să evite teritoriul rusesc:

1.oleoductul Baku (Azerbaidjan) – Supsa (port din Georgia, la Marea Neagră), având 833 km lungime și capacitatea de 145.000 barili/zi, dat în funcțiune în 1999; a fost primul proiect al cărui traseu a evitat total Rusia;

2.oleoductul Constanța-Trieste: Marea Neagră (portul Constanța, România) – Marea Adriatică (portul Trieste, Italia), traversând cinci țări: România, Serbia, Croația, Slovenia și Italia;

3.gazoductul Nabucco (3.300 km lungime): Azerbaidjan (în principal, dar și Turkmenistan) – Turcia – Bulgaria – România – Ungaria – Austria; boicotat de Rusia, care după construirea gazoductului Blue Stream (1.213 km, inaugurat în anul 2005) și lansarea proiectului North Stream (1.220 km), în ambele cazuri beneficiară fiind Turcia, aceasta din urmă tergiversând semnarea acordului interguvernamental până în iulie 2009. Se face speculația că, în fapt, Rusia este cea care a convins Turcia să nu agreeze acest proiect.¹⁶⁶

Proiectul gazoductului Nabucco a căpătat o valoare strategică pentru Uniunea Europeană, toate țările comunitare fiind de acord la nivel instituțional că proiectul trebuie neapărat realizat. Numai că, de la declarațiile oficiale până la măsurile practice este o cale lungă. Rusia a sesizat acest lucru și a contraatacat venind în forță cu propriile alternative la Nabucco, cele mai importante fiind proiectele gazoductelor North Stream și South Stream.

Paradoxal, chiar semnalele oficialilor europeni au fost destul de contradictorii față de proiectul Nabucco. De exemplu, deși acest gazoduct este etichetat drept esențial pentru siguranța energetică a UE, comisarul european pentru Energie, Gunther Oettinger, declara în luna martie 2010 că acest gazoduct este mai mult o « viziune măreață pentru viitor » decât o prioritate a Comisiei Europene, întrucât ar reduce dependența energetică a Uniunii față de Rusia abia începând din 2018. Teoretic, proiectul ar urma să primească ultimele avize la sfârșitul anului 2010, însă oficialii europeni admit, de asemenea, că va fi o provocare majoră pentru a pune de acord toți partenerii din cadrul proiectului.

În condițiile în care nici oficialii europeni nu sunt convinși că au un proiect care să concureze cu succes South Stream, Rusia a avut mână liberă în acțiune și a inițiat în rândul țărilor comunitare o serie de “angajamente privilegiate”. În primul rând, Rusia s-a orientat spre identificarea unor parteneri speciali în Europa pentru organizarea de mari centre pentru furnizarea gazelor naturale, așa-numitele hub-uri de gaze. Rusia a reușit să-și identifice și aliați pentru a susține proiecte alternative la proiectul comunitar Nabucco. Astfel, în ce privește North Stream, Rusia a găsit un partener în Germania, în timp ce proiectul South Stream - ce face legătura între zona caspică și Europa traversând zona Mării Negre – a fost identificat drept aliat Italia. *În*

---

¹⁶⁶ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica – universul puterii**, Editura Meteor Press, București, 2009, pp. 402-403.

sens figurat, Rusia prinde Europa în “cleștele gazului”, ce se formează din aceste proiecte.

SUA a reacționat catalogând fățiș cele două gazoducte drept instrumente rusești de monopolizare a aprovizionării cu resurse energetice a Europei și a evidențiat vulnerabilitățile la care se expune UE prin adâncirea dependenței de Rusia. Unele țări, precum Polonia, au acuzat, de asemenea, fățiș Germania de o politică egoistă și că nu ține seama de solidaritatea europeană. Construcția gazoductului ruso-german, North Stream, cu ocolirea Poloniei, a fost comparată la Varșovia nici mai mult nici mai puțin decât cu Pactul Ribbentrop-Molotov, comparație ce trezește profunde neliniști geopolitice. Ca o opoziție la alianța ruso-germană a gazului, Polonia a avansat o idee îndrăzneță, de formare a unui « NATO energetic ». Cu toate acestea, în timp ce Polonia a rămas cu neliniștile sale, North Stream va fi finalizat în următorii doi ani de zile.

Cursa pentru identificarea unor parteneri pentru construcția gazoductelor este însoțită de o cursă la fel de importantă, cea de încheiere a unor înțelegeri cu potențialii furnizori. Rusia înțelege că pentru aprovizionarea North Stream și South Stream are nevoie de cantități imense de materii prime. În acest sens, geopolitica Moscovei s-a îndreptat spre fostele republici sovietice – Turkmenistan, Kazahstan, Uzbekistan, Azerbaidjan. Nu sunt însă neglijate și variantele mai îndepărtate, în special accesarea zăcămintelor din Iran. Rusia a obținut deja un prim succes, prin acordul dat de Teheran pentru a exploata zăcămintul Pard de Sud - unul dintre cele mai mari din lume, pe care și țările UE l-au avut în vedere pentru proiectul Nabucco. Față de proiectul concurent al Gazpromului, conducta de gaz Nabucco, care trebuie să treacă prin Georgia și Turcia spre Europa Centrală, este, teoretic, cel mai economic mod de transport al gazelor naturale din Azerbaidjan în Europa, însă alianța Rusiei cu Iranul ridică noi semne de întrebare asupra posibilităților de realizare a proiectului.

Deși planul rusesc al South Stream pare imbatabil, el nu este deloc lipsit de riscuri. Mai exact, prin cooptarea Iranului la interesele sale, Rusia nu dă posibilitatea concurenților din Europa și SUA să se dezvolte acolo, însă în același timp nu trebuie uitat că regimul iranian este unul imprevizibil. E suficient să amintim aici faptul că Teheranul este suspectat de dezvoltarea unui program nuclear cu caracter militar. Iar din acest punct de vedere nici SUA, nici Rusia, nici UE, nici China, nici Israelul și nici o altă putere regională sau mondială nu are vreun interes ca Iranul să destabilizeze “balanța nucleară”. Astfel că, Rusia riscă foarte mult angajându-se față de un vecin greu de controlat și cu un armanent și în prezent foarte serios. Este un factor care ar putea pune... și mai mult gaz pe focul care mocnește în exploziva regiune a Orientul Mijlociu. Din acest punct de vedere Rusia și-a asumat un risc geopolitic imens, motivat doar de dorința de a a-și reconsolida și reconfirma statul de mare putere mondială.

Chiar dacă este foarte eficientă, “arma energetică” își are limitele ei. Inclusiv folosirea ei în exces poate avea în final efecte contrare celor urmărite. Ca răspuns la atitudinea diferitelor capitale față de Moscova, Rusia crește sau amenință că va crește prețul gazelor naturale livrate în unele țări din CSI și din Europa de Est și de Sud-Est

cu scopul de a-și menține în aceste spații măcar influența economică. Însă, paradoxal, presiunile Moscovei par a stimula pe termen mediu și lung mediul concurențial. Folosirea “armei energetice” face “victime colaterale” printre partenerii de afaceri și afectează piața de desfacere din țara vizată. Astfel se favorizează reorientarea țării respective și a companiilor transnaționale spre alți furnizori de hidrocarburi și chiar dezvoltarea unor forme de energie și trasee de transport alternative. În ce privește energiile regenerabile, Uniunea Europeană are unul dintre cele mai ambițioase planuri, respectiv acela ca, până în 2020, energia “verde” să reprezinte 20 la sută din consumul comunitar. De asemenea, deși până acum Statele Unite au fost destul de conservatoare în materie de sursele de energie alternative, în prezent se face simțită o nouă abordare și conștientizarea faptului că diversificare surselor de energie este vitală pentru viitor.

Dar chiar și în condițiile de astăzi, Rusia nu își poate permite să ridice prețul mai mult decât cel la care alți furnizori de gaze naturale devin rentabili. Astfel că, în final, rezultatul s-ar putea să fie exact opus scopurilor Rusiei, adică țara respectivă va fi din ce în ce mai puțin dependentă de gazele naturale rusești. Pentru a contracara aceste posibile efecte, Rusia încearcă să acopere întreaga cerere a unor importatori energetici, prin contracte bilaterale pe termen lung, să-și consolideze aprovizionarea cu petrol și gaze prin semnarea de contracte pe termen lung cu producătorii din Asia Centrală, extinde monopolul Gazprom și încearcă să achiziționeze conducte, rafinării, rețele electrice din întreaga infrastructură din Europa¹⁶⁷. Dar chiar și așa, dependența Europei de gazul rusesc are ca revers dependența Rusiei de veniturile obținute din vânzările de petrol și gaze naturale pe piața europeană. Prin urmare, situația actuală, incertă în ceea ce privește ritmicitatea fluxurilor de aprovizionare cu energie, ar fi mai indicat să se sfârșească în viitorul cât mai apropiat printr-un compromis reciproc avantajos în cadrul unui parteneriat strategic, în condițiile în care resursele sunt la ruși, iar banii la europeni.

Bibliografie:

- [1] BĂDESCU, Ilie, **Tratat de geopolitică**, Editura „Mica Valahie”, București, 2004.
- [2] NEGUȚ, Silviu, **Geopolitica – Universul Puterii**, Editura Meteor Press, București, 2008.
- [3] SEREBRIAN, Oleg, **Dicționar de geopolitică**, Editura Polirom, București, 2006.
- [4] SEREBRIAN, Oleg, **Geopolitica spațiului pontic**, Editura Cartier, Chișinău, 2006.
- [5] STURMER, Michael, **Putin și noua Rusie**, Editura „Litera Internațional”, 2008.

---

¹⁶⁷ Michael STURMER, **Putin și noua Rusie**, Editura „Litera Internațional”, 2008, p. 149.

NIVELUL INDIVIDUAL DE ANALIZĂ ȘI UTILITATEA ACESTUIA ÎN STUDIUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Karin MEGHEȘAN*
Valentin MEGHEȘAN**

INDIVIDUAL LEVEL OF ANALYSIS AND ITS USAGE IN INTERNATIONAL RELATION STUDY

The art of governance, the relationship between the governed and the governing, the impact of a social and political system on coherent foreign policy-building, invoking national interest as an argument in opposing political stances each and every one of these is as current an issue as a thousand years ago. In this paper we will examine the individual level of analysis in international relations. Our working assumption is that the social roles and individual factors (perceptions, personal needs, beliefs, values) are important forces in shaping foreign conduct on international arena.

Keywords: international system, level of analysis, political psychology, warmongering, social role

“Noi suntem în toiul unui proces lung și penibil care duce la apariția, sub o formă sau alta, a unei societăți globale cu o structură probabilă încă imposibil de imaginat”
Alexander King, cofondator al Clubului de la Roma

Cu toate schimbările agendei de studiu în relațiile internaționale¹⁶⁸ problemele legate de politica externă a unui stat, decizia de politică externă, sursele și mijloacele conturării politicii externe, reprezintă încă teme de actualitate. Din punctul nostru de vedere, la ora actuală nu putem separa, nici măcar la nivel teoretic teoretic, concepte ca putere, securitate, război, pace, interes național, politică externă. Indiferent ce subiect de cercetare sau analiză ne alegem, indiferent ce paradigme și ce școli de gândire credem că prezintă mai corect realitatea internațională, conceptele enumerate mai sus apar strâns legate. Nu se poate vorbi de unul dintre ele fără măcar a le menționa pe celelalte. Tocmai acesta este și motivul pentru care vom încerca o scurtă trecere în revistă a definițiilor, abordărilor și legăturilor dintre acestea.

---

* Lector universitar doctorand, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

** Academia Națională de Informații “Mihai Viteazul”

¹⁶⁸ Aceste preocupări au trecut de la cauzele destrămării URSS, la haosul și scenariile apocaliptice ce însoțeau orice discuție referitoare la fostele republici sovietice, de la conflictele etnice și identitare dezghețate de suflul democrației și al libertății la noile realități ale Alianței Nord Atlantice, hegemonia și comportamentul unilateral al Statelor Unite, de la extinderea Uniunii Europene, la renăscuta Chină, de la terorism și axa răului la tendințele Rusiei de a reveni în forță pe scena globală, de la problemele energetice la cele de mediu și climă și modalitățile în care aceste probleme pot afecta starea de funcționare a sistemului internațional.

În studiul relațiilor internaționale, acțiunile de politică externă reprezintă nu doar proiectarea puterii, întărirea securității interne și internaționale, ajustarea comportamentului în funcție de schimbările mediului internațional; studiul politicii externe poate oferi răspunsuri referitoare la metamorfoza sistemului internațional. Înțelegerea mecanismelor decizionale la nivelul fiecărei unități structurale, fie ea stat sau alt actor al sistemului, poate spori capacitatea de prognoză asupra comportamentului respectivei unități în arena globală.

Asemeni astronomilor, cunoscând modul particular de manifestare al unei unități, forțele exterioare (sau interioare) care acționează asupra acesteia, variabilele dependente sau independente capabile de producerea unor schimbări relevante, putem construi modele și scenarii referitoare la comportamentul așteptat al unităților și traiectoria lor.

1. Niveluri de analiză

Primele discuții referitoare la structurarea analizelor pe niveluri au fost cauzate (ca de altfel multe din problematicile relațiilor internaționale) de interesul pentru relațiile dintre om, lider, stat, război și conflict. Prima lucrare ce a abordat aceste relații, a fost cea a lui Kenneth N. Waltz (1959), *Omul, statul și războiul*. Într-o altă lucrare de referință *Teoria Politicii Internaționale*, Waltz își dezvoltă propria teorie sistemică, pornind de la analiza teoretizărilor sistemice realizate de Richard Rosecrance, Stanley Hoffmann și Morton Kaplan¹⁶⁹.

Criticii abordărilor sistemice consideră că acestea caută doar

- să definească condițiile de echilibru și să demonstreze cum pot fi ele menținute
- să analizeze doar sistemele în ansamblu, adică doar modul în care acestea determină comportamentul și interacțiunea unităților lor, ca și cum cauzele ar funcționa numai în joc.

Diferența fundamentală dintre teoriile sistemice și cele reduționiste constă în aceea că teoria sistemică analizează forțe care intervin la nivel internațional, nu la cel național. Din acest cadru larg de abordare vin și diferențele teoretice dintre politica externă și cea internațională. Conform lui Waltz¹⁷⁰, o teorie referitoare la politica externă este ancorată la nivel național inducând „așteptări cu privire la răspunsurile pe care entități politice nesimilare le vor avea față de presiunile externe“, pe când o teorie a politicii internaționale este preocupată doar de anumite aspecte ale politicilor externe, încercând să explice care sunt condițiile de existență ale mediului internațional ce pot afecta și modifica politicile externe naționale.

În afara problemelor specifice abordării sistemice, în funcție de școlile de gândire și de „codul operațional” propriu fiecărui cercetător, mai apare și discuția legată de nivelurile de analiză a politicii internaționale. Utilizarea conceptului de nivel de analiză a debutat în 1961 într-un articol semnat de David J. Singer în care

¹⁶⁹ Vezi pe larg abordările autorilor citați în Martin GRIFFITHS, **Relații Internaționale**, Editura Ziua, 2003 și în Kenneth N. WALTZ, **Teoria Politicii Internaționale**, Polirom, 2006, capitolul *Abordări și teorii sistemice*, pp.71-97.

¹⁷⁰ Kenneth N. WALTZ, *Op.cit.*, pp.71-97.

acesta afirma că ipotezele și concluziile diferite, chiar contrarii, referitoare la studiul cauzelor războaielor provin din abordarea diferită, din “distingțiile analitice necesare între explicații ale evenimentelor internaționale construite unele la nivelul statului, altele la cel al sistemului în ansamblul său”¹⁷¹ sau la nivelul individual. În general, problema nivelurilor de analiză este și acum, după 60 de ani, controversată. Disputele provin nu numai din categorizarea factorilor explicativi ai evenimentelor și schimbărilor internaționale, ci și din paradigmele și abordările concurente ale diverselor școli de gândire din teoria relațiilor internaționale.

Dacă teoriile sistemice încearcă să explice de ce unități diferite se pot comporta similar în condiții de mediu asemănătoare, teoriile reduționiste, care abordează analiza din perspectiva unităților, încearcă să clarifice de ce unități diferite se comportă diferit în ciuda poziționării similare în sistem, deci în pofida caracteristicilor de putere și forță similare.

Nivelurile de analiză predilectate în disciplina relațiilor internaționale sunt: nivelul sistemic-internațional, nivelul statal, intern, național și nivelul individual.

Dintre nivelurile de analiză îndelung și detaliat studiate vom prezenta pe scurt nivelul individual. Am ales pentru detaliere acest nivel de analiză în relațiile internaționale deoarece el este cel mai puțin prezentat în manualele sau studiile dedicate domeniului. Nivelul individual de analiză ne poate ajuta în descifrarea comportamentului unităților chiar dacă ele se comportă diferit sau similar. Nivelul individual de analiză aduce, în opinia mea, un plus de valoare oricărui tip de teorie fie ea sistemică sau reduționistă, chiar dacă individul și trăsăturile sale, sau chiar grupurile de indivizi, par variabile ne semnificative pentru mecanismul politicii globale. Parcurgerea unei vaste literaturi de specialitate din domeniile relații internaționale, intelligence, securitate, politică externă m-a determinat să optez pentru detalierea acestui nivel, pe considerentul că, indiferent de criticile aduse limitelor impactului individului asupra relațiilor dintre state și comportamentului acestora, analiza nivelului individual poate da măsura exactă a necesității abordării interdisciplinare a oricărui subiect legat de intelligence, decizie de politică externă, diplomatie.

Disciplinele care sunt reunite în ceea ce numim cuprinzător științe politice sunt cele care au influențat teoriile și cercetările din domeniul relațiilor internaționale. În ultimii ani, psihologia, psihologia socială, sociologia au început să influențeze maniera de abordare a unor realități specifice mediului internațional. Chiar dacă discipline mai noi cum ar fi psihologia politică și-au dovedit utilitatea nu numai la nivel teoretic dar și practic¹⁷² politologii sunt încă sceptici față de aplicabilitatea teoriilor psihologice în studiul comportamentului internațional.

Ce anume trebuie să studiem atunci când căutăm explicația producerii sau posibilei produceri a unui eveniment internațional, explicația comportamentului unui actor statal în sistemul internațional, sau cauzele adoptării unor decizii politice?

---

¹⁷¹ Ionuț APAHIDEANU, *Problema nivelurilor de analiză în Relațiile Internaționale*, în A. MIROIU și R.S. UNGUREANU, **Manual de Relații Internaționale**, Politom, 2006, p.61.

¹⁷² Vezi pe larg Pascal de SUTTER, **Acești nebuni care ne guvernează**, Editura Tritonic, 2007.

Care este rolul individului în politica internațională? Dar în arhitectura complicată a politicilor externe?

Răspunsul la această întrebare se poate afla tocmai prin abordarea nivelului individual de analiză a relațiilor internaționale. Acesta caută explicațiile evenimentelor internaționale pornind de la indivizi.

Nivelul individual de analiză are are la rândul său trei abordări distincte¹⁷³:

- Abordarea *natura umană* (*The Nature of Humankind Approach*) - cu accent pe rolul factorilor biologici și psihologici. Identificarea cauzelor producerii unor evenimente internaționale în natura umană are ca ipoteză de cercetare a scenei internaționale ideea conform căreia politica internațională nu este nimic altceva decât expresia instinctelor umane.

- Abordarea *omul în organizații* (*The Humans in Organizations Approach*) – realizată din perspectiva psihologiei sociale, cu accent pe interacția și dinamica grupurilor, obediență, percepție, stereotip, rol și gândire de grup.

- Abordarea *omul ca entitate individuală distinctă* (*The Humans as Individuals Approach*) – analizează comportamentul liderilor politici, caracteristicile lor de personalitate, temperamentul, codurile operaționale, rolul experiențelor și background-ul educațional și intelectual, precum și modul în care toate aceste elemente pot influența decizia politică.

„Interpretarea naturii umane și, de aici a istoriei și a vieții internaționale diferă fundamental între cele două școli de gândire care stau la baza disciplinei: idealismul (de factură optimistă) versus realismul (clasic, dar numit inițial biologic tocmai datorită accentului pus în explicație pe natura umană) de factură pesimistă.”¹⁷⁴

Chiar dacă nivelul individual de analiză are rol de completare și furnizare a unor detalii suplimentare în înțelegerea evenimentelor, din multitudinea abordărilor acestei discipline, idealismul liberal, behaviorismul și constructivismul au acordat o importanță sporită naturii umane și relațiilor dintre actorii sociali ce pot influența starea sistemului internațional.

Cu toate diferențele doctrinare și conceptuale, adepții școlilor menționate sunt de acord că „dacă există într-adevăr o esență a ființei umane, atunci aceasta rămâne să fie descoperită, și nu postulată. Ideea unei naturi umane definitive este considerată fie imposibil de cunoscut (behaviorismul științific), fie problematică, în funcție de schimburile sociale dintre oameni înzestrați conceptual cu abilități lingvistice, creativi și liberi, precum și în funcție de schimburile dintre agenții lor, care dau sens și semnificație relațiilor acestora și care sunt autorii alcătuirii sau construcției lor sociale (constructivismul).”¹⁷⁵

Internaționalismul liberal (Angell, Woolf)¹⁷⁶ consideră comportamentul uman ca fiind dictat atât de instinct cât și de rațiune. Astfel, rațiunea are potențialul de a

¹⁷³ John T. ROURKE, *International Politics on the World Stage*, DPG, 1989, pp. 79-104.

¹⁷⁴ Ionuț APAHIDEANU, în *Manual de Relații Internaționale*, coord. MIROIU, UNGUREANU, Polirom, 2006, p. 63.

¹⁷⁵ Idem.

¹⁷⁶ Apud. Sylvest CASPER, *Interwar Internationalism, The British Labour party and the Historiography of International Relations*, în *International Studies Quarterly*, nr.48, 2004.

ajusta și echilibra efectele instictului în natura umană. Necesitatea existenței unor organizații sau instituții internaționale este explicată prin aceea că “omul este, în ultimă instanță, un animal agresiv, emotiv, dominat de pasiuni, ilogic”¹⁷⁷, care poate și trebuie să se supună unor reguli și legi, fie ele morale, instituționale, religioase sau de orice altă natură.

Psihologia politică încearcă să ofere răspunsuri la o serie de întrebări printre care cele legate de modul în care trăsăturile de personalitate afectează comportamentul decidentului politic, “rolul codului operațional în decizia de politică externă”, utilitatea profilurilor psihologice în relațiile internaționale și în intelligence, rolul sistemului de credințe și a schemelor în analiza deciziei de politică externă, utilitatea studiilor de psihologie în abordarea relațiilor dintre analiști și beneficiarii analizei de intelligence-decidenții politici.

Din această perspectivă, psihologia politică studiază:

1. Rolul proceselor cognitive, motivațiilor, al intereselor, nevoilor, complexelor, frustrărilor, identității, emoțiilor, mecanismelor compensatorii în configurarea comportamentelor politice și adoptarea deciziilor politice.

2. Modul în care anumite fenomene politice cum ar fi războiul, leadership-ul, politicile publice, mișcările sociale afectează gândirea, sentimentele și motivațiile participanților la viața politică a unei comunități sau națiuni.

Este evident faptul că psihologia politică reprezintă o îmbinare de preocupări specifice altor discipline socio-umane, pe care le dezvoltă în scopul analizării vieții politice. „*Psihologia politică e o muncă asupra realității, opusul decorativului și care încearcă să răspundă la anumite întrebări: cine sunt oamenii politici? De ce sunt capabili ei? Ce îi animă? Ea nu pretinde să se substituie celorlalte abordări care alcătuiesc știința politicii ci dorește să le completeze. Psihologia este unul din parametrii care se conjugă în contextul ideologic, economic și sociocultural. Modul în care un individ determinat de istoria sa, de temperamentul său și de emoțiile sale interacționează cu aceste elemente.*”¹⁷⁸

Deloc întâmplător, chiar dacă psihologia politică are o istorie foarte scurtă ca disciplină de studiu academic, specialiștii, practicienii psihologiei politice (psihologi, psihiatrii, sociologi) fac parte din echipele oricărui mare om politic. Considerat pioner al utilizării psihologiei ca suport decizional, Jerrold Post înființează la sfârșitul anilor 60 Centru de analiză al personalității și al comportamentului politic în cadrul C.I.A.. Profilerul politic își câștigă din acel moment locul în spatele celor mai puternici oameni ai lumii. S-a înțeles astfel că atenția acordată unor detalii aparent ne semnificative poate schimba uneori nu numai șansa de reușită a unei acțiuni ci și cursul unor evenimente din istoria unei țări.

Printre preocupările de specialitate din literatura anglo-saxonă referitoare la psihologia politică, o întâlnim și pe cea referitoare la **warmongering**, concept ce poate fi definit ca proces psihologic ce reflectă gradul de disponibilitate a unui individ/grup către manifestări războinice. Studiile referitoare la înclinația statelor de

---

¹⁷⁷ Ionuț APAHIDEANU, *Op.cit.*, 2006, p. 63.

¹⁷⁸ Pascal de SUTTER, *Op.cit.*, Editura Tritonic, 2008.

a duce războaie reprezintă contribuția unuia dintre primii adepți ai aplicării conceptelor din științele sociale la comportamentul statelor. Quincy Wright, într-un studiu magistral asupra războiului „*a căutat să descopere regulile fundamentale care îndreaptă sau îndepărtează statele de război, în contextul mai general al politicii interne și globale și al forțelor socioeconomice și culturale în care acționează statele.*“¹⁷⁹

Psihologii politici și-au îndreptat cel mai adesea atenția către ipoteze testabile psihologic referitoare la comportamentul politic în general și leadershipul prezidențial în particular. Înțelegerea atitudinii, percepției și comportamentului liderilor naționali față de pace sau război reprezintă o altă arie relevantă de studiu în psihologia politică. Preocuparea pentru cauza războaielor nu este nouă. De la Tucidide și Sun Tzu, până la Clausewitz și Etheredge sau Sidanius, putem sintetiza această preocupare prin declarația lui J.F. Kennedy din 1960: “Din nefericire, nimeni nu poate contesta faptul că putem asigura pacea doar pregătindu-ne de război.” Încă din 1926¹⁸⁰, Newcomb a studiat relația dintre trăsăturile de personalitate și apetența unui individ pentru război. În ultimii ani, accentul cercetărilor a fost pus pe calitățile și trăsăturile individuale ale liderilor, trăsături ce pot demonstra o aplecare mai mult sau mai puțin evidentă către agresivitate. De exemplu, studiile referitoare la Criza Rachetelor au demonstrat faptul că atât personalitatea lui Kennedy, cât și experiențele sale personale, mai ales din perioada copilăriei și adolescenței, și nu în ultimul rând, serioasele probleme de sănătate și-au pus amprenta asupra modului de raportare la situația de criză apărută și la gestionarea acesteia. Cele mai multe studii și cercetări din domeniu se axează pe exemplele oferite de istoria modernă americană. Cauzele acestei stări de fapt ar putea fi: transparența procesului politic american, varietatea și seriozitatea anchetelor jurnalistice de profil, preocuparea științifică constantă față de mecanismele decizionale ale Casei Albe și efectul și importanța deciziilor politice americane în plan internațional.

În cazul Statelor Unite, problema trăsăturilor liderului de la Casa Albă este cu atât mai importantă cu cât evenimentele ultimilor ani au demonstrat lărgirea prăpastiei dintre instituția prezidențială și Congres în privința intervențiilor armate. Ultimii 50 de ani au evidențiat faptul că decizia de politică externă este a președintelui. Când spunem președinte, ne referim și la acel mecanism complicat format din administrația Casei Albe, la cercul interior al puterii. Congresul a avut de cele mai multe ori un rol de control post factum, de limitare a unor acțiuni de politică externă și securitate, doar cu ajutorul legilor bugetare. Schelsinger (2004)¹⁸¹ consideră că ultimul președinte american (G. W. Bush) a transformat S.U.A. într-o putere internațională distructivă. Doi dintre cei mai respectați analiști politici ai timpului nostru, Zbigniew Brzezinski și Noam Chomsky, consideră la rândul lor, că politica Casei Albe a fost dictată deseori de caracteristicile individuale ale lui G.W. Bush sau a celor mai

---

¹⁷⁹ Edward A. KOLODZIEJ, **Securitatea și Relațiile Internaționale**, Polirom, 2007, p.290.

¹⁸⁰ Material disponibil la www.apa.org/publicinfo.

¹⁸¹ Arthur M. Jr. SCHLESINGER, **War and the American Presidency**, W.W. Norton & Co., New York, 2004.

apropiați colaboratori ai săi. Un alt psiholog politic, Etheredge¹⁸², a încercat, prin teste și cercetări de profil, demonstrarea ipotezei conform căreia trăsăturile de personalitate ale liderilor, secretarilor de stat, consilierilor (într-un cuvânt ale celor care fac parte din cercul interior al puterii de la Casa Albă) se află în legătură directă, cauzală cu deciziile politice. Din punctul lui de vedere, persoanele cu un grad înalt de dominață socială pot deveni mult mai ușor avocații utilizării forței în relațiile internaționale, pe când cei extroverți sunt în favoarea cooperării și rezolvării diferendelor pe cale diplomatică. Apelând la rezultatele unor cercetări norvegiene care demonstau corelațiile dintre trăsăturile de personalitate și maniera în care sunt rezolvate problemele personale și profesionale de către cadeții militari, Etheredge a demonstrat științific faptul că ofițerii, militarii de carieră, sunt caracterizați de un grad înalt de dogmatism, obediență și favorizare a politicilor militare agresive, spre deosebire de salariații Departamentului de Stat, care prezintă un nivel înalt de flexibilitate și grad scăzut de dogmatism. În cazul cercetărilor respective și în contextul materialului de față, dogmatismul este înțeles din punct de vedere psihologic. Conform lui Roakeach (1960, *The Open and Closed Mind*): dogmatismul desemnează un tip de personalitate caracterizat prin rigiditate, acceptare necritică a autorității, respingere a opiniilor contrare. Personalitatea dogmatică reprezintă de fapt o generalizare a conceptului de personalitate autoritară introdus de Adorno¹⁸³. Conservatorismul și convenționalismul, superstițiile și stereotipurile, destructivismul și cinismul ca trăsături specifice personalității autoritare sunt completate de intoleranță și agresivitate. Scala F elaborată pentru studiul personalității autoritare este utilizată și în cazul liderilor politici pentru a cerceta “apetența” unor indivizi pentru război. Lucrările de specialitate prezintă abordări diverse ale trăsăturilor de personalitate și influența lor asupra stărilor de pace sau război. Există o lungă tradiție a încercărilor de descifrare a trăsăturilor prezumtiv antisociale începând cu personalitatea autoritară (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson, & Sanford, 1950), orientarea către dominanță socială (Pratto, Sidanius, Stallworth, & Malle, 1994; Sidanius & Pratto, 2001) și autoritarismul de dreapta (Altemeyer, 1981, 1988; Altemeyer & Hunsberger, 1992) și culminând cu mai noile preocupări pentru fundamentalismul religios¹⁸⁴.

Dollard (1933) spunea că agresivitatea este rezultatul frustrărilor, deci este determinată de condițiile de existență. Teoria frustrării agresivității este deseori utilizată și în analiza relațiilor internaționale. Ascensiunea lui Hitler pe scena politică

---

¹⁸² Lloyd S. ETHEREDGE, *Personality Effects on American Foreign Policy*, **The American Political Science Review**, Vol. 72, Nr. 2 1978, ETHEREDGE, Lloyd S., **A World of Men: The Private Sources of American Foreign Policy**, The MIT Press, Cambridge Mass. and London, 1978.

¹⁸³ Teoria personalității autoritare elaborată de Adorno în lucrarea *The Authoritarian Personality*, 1949.

¹⁸⁴ T. W. ADORNO, E. FRENKEL-BRUNSWIK, D. J. LEVINSON, & R. N. SANFORD, **The authoritarian personality**, Harper, New York, 1950, ALTEMEYER, B. **Right-wing authoritarianism**, Winnipeg: University of Manitoba, 1981, ALTEMEYER, B., & HUNSBERGER, B., *Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice* în **International Journal for the Psychology of Religion**, 1992.

germană a fost explicată și prin frustrările națiunii germane, frustrări legate de Tratatul de la Versailles și fărâmițarea teritoriilor germane. Perpetuarea conflictului israelo-palestinian și incapacitatea ajungerii la un compromis este deseori explicată cu ajutorul teoriei frustrării agresivității.

2. Prescripțiile de rol și politica internațională

Un al doilea palier de analiză în cadrul nivelului individual de studiu al relațiilor internaționale este cel care tratează abordarea *omul în organizații* (*The Humans in Organizations Approach*).

*„Analiza psihosociologică ia ca metaforă majoră a vieții sociale teatrul, noțiunea centrală fiind aceea de rol. Interacțiunea socială este vizualizată precum actorii ce joacă partiturile atribuite într-un scenariu scris de societate, mai exact de cultura unei comunități”*¹⁸⁵.

Lucrările axate pe studiul politicii externe¹⁸⁶, plecând de la ideea unei „mașinării” guvernamentale complexe de decizie în acest domeniu, acordă o importanță mult mai mare rolurilor decât caracteristicilor de personalitate. Orice schimbare de politică externă este, în opinia lui Kegley (1982), datorată schimbărilor procesului decizional, alternanței sau schimbării rolurilor și mai puțin preferințelor individuale. Argumentul principal al acestor afirmații este acela că orice comportament individual, determinat de trăsături specifice de personalitate, este modificat, modelat, suferă constrângeri datorită prescripțiilor de rol. Atât atitudinile cât și comportamentul membrilor elitei decizionale sunt determinate și influențate de pozițiile ocupate în „mașinăria” guvernamentală.

Teoria rolurilor susține ideea, conform căreia, chiar dacă comportamentul oricărui individ poate fi diferit sau mai corect spus poate fi diferențiat de rolul asumat, fiecare rol implică anumite expectanțe și cerințe referitoare la modul în care trebuie „jucat”. Presiunile exercitate de aceste expectanțe și cerințe, incluzând funcțiile, responsabilitățile și normele prescrise rolului au ca efect modificarea atitudinilor și comportamentului individual în concordanță cu percepția proprie a cerințelor rolului. Cu alte cuvinte, indivizi diferiți, cu trăsături de personalitate diferite, acționează similar celor care au ocupat anterior același post și și-au asumat același rol.

Așa cum tradițiile culturale ale societății în care trăim, valorile, normele și prescripțiile sociale își pun amprenta asupra comportamentului nostru, așa și presiunea particulară a ocupării unei anumite poziții în structura ierarhică sau dinamica interacțiunilor din cadrul grupului afectează modul în care acționăm. Prescripțiile de rol și efectele acestora asupra atitudinilor, comportamentelor și opiniilor nu reprezintă caracteristici pur organizaționale. Ne confruntăm zi de zi cu

---

¹⁸⁵ I. RADU, *Relațiile status și rol*, în **Psihologie socială**, I.RADU, P.ILUȚ, L. MATEI, Cluj-Napoca, Editura Exe.srl., 1994, p.121.

¹⁸⁶ KEGLEY C., WITTKOPF E., **American Foreign Policy, Pattern and Process**, St. Martin's, 1982, MODELLSKI George, **A Theory of Foreign Policy**, NY. Praeger, 1962, CAMBELL John Franklin, **The Foreign Affairs Fudge Factory**, New York, Basic Books, 1971, VIOTTI Paul R., Mark V. KAUPPI, **International Policy and World Politics**, Prentice Hall, Inc.2001.

necesitatea adaptării comportamentelor în funcție de rolurile pe care le jucăm, la un moment dat. Mai mult, rolurile se pot schimba brusc și atunci suntem obligați la readaptări comportamentale (căsătorie, armată, părinte etc.). Comportamentul nu este adaptat numai după felul în care noi privim rolul respectiv, ci și după ceea ce credem că așteaptă ceilalți actori sociali de la rolul respectiv. Decidenții politici nu sunt imuni în fața fenomenului percepției și asumării rolurilor. Fiecare rol din aparatul decizional poartă cu el anumite exigențe, obligații, drepturi, expectanțe și imagini (norme) de comportament adecvat, toate reprezentând cauzele fenomenului prin care noul ocupant al postului din mașinăria decizională tinde să gândească și să acționeze conform predecesorului. Jurnalistul politic american David Broder spunea “It’s an old story in Washington that where you stand depends on where you sit”. Opiniile și punctele de vedere referitoare la anumite probleme se schimbă în funcție de responsabilitățile funcției pe care o ocupi.

Decidenții politici joacă și ei un rol. Rolurile reprezintă în acest caz, modul în care liderii acționează, ajustându-și comportamentul în funcție de ceea ce cred ei că așteaptă alții și în funcție de propriile expectanțe referitoare la un anumit rol. Cu alte cuvinte, nu este vorba de expectanțele personale sau de trăsăturile personale ce pot influența comportamentul, ci de cum percep și proiectează ei rolul de lider, de decident politic. În construcția rolului asumat și jucat de un decident politic o foarte mare importanță o are imaginea țării sale. Perceperea realității mediului internațional și partitura propriului stat ca actor al relațiilor internaționale determină schimbări importante în modul de abordare a rolurilor. Cercetătorii în domeniul psihologiei au fost de acord că ceea ce simțim determină ceea ce facem dar au mers și mai departe în demersurile de cercetare, încercând să găsească răspunsul la întrebarea ceea ce facem poate influența ceea ce simțim?¹⁸⁷ Imaginile referitoare la mediul extern, modul în care este percepută realitatea înconjurătoare depinde deseori de “lentilele” prin care ne uităm. Una dintre cele mai distorsionante tipuri de “lentile” este cea datorată constrângerilor instituționale și conformismului instituțional. Dacă identificarea instituțională determină asumarea rolului, atunci ar trebui ca toți membri unei organizații aflați în același tip de poziție ierarhică să acționeze la fel, fapt ce nu corespunde realității. Indivizii ocupă acele poziții, deținând propriile tipare cognitive referitoare la locul și rolul poziției respective în structura organizației.

Președintele Harry Truman a rămas în istorie și în mentalul colectiv drept un om dur, de încredere, capabil să ia deciziile necesare pentru maximizarea puterii SUA. Truman a cultivat el însuși această imagine și, mai mult, a început să creadă cu tărie în ea. Întrebat despre modul în care este concepută politica externă americană,

---

¹⁸⁷ În literatura de specialitate răspunsul afirmativ la întrebarea de mai sus este argumentat prin prezentarea unui caz celebru, cel al tinerei Hearst Patty, provenită dintr-un mediu social favorizat, cu o excelentă situație materială și o educație conservatoare. Tânăra a fost răpită în 1972 de membrii unei organizații revoluționare iar după terminarea perioadei de detenție și-a modificat radical comportamentul. Tot ceea ce a făcut și a văzut în perioada detenției a modificat ceea ce simțise până la momentul respectiv, devenind ea însăși adepta mișcării revoluționare.

Truman a răspuns „Eu fac politica externă.”¹⁸⁸ Replica sa nu reprezintă decât dovada modului în care credea că trebuie să-și asume rolul de lider. Se pune întrebarea dacă aceasta a fost adevărata față a lui Truman, așa era el ca individ sau doar juca un rol? Președinții își construiesc deseori rolul în funcție de imaginea pe care și-o crează despre locul țării lor în sistemul internațional (utilizând lentilele despre care am mai vorbit) dar sunt „apăsăți” de greutatea și implicațiile rolului. Un senator american, Aiken¹⁸⁹, își amintește în autobiografie de lacrimile lui Truman aflat în Biroul Oval și declarând: „Nu sunt destul de mare pentru slujba aceasta”. Truman a jucat întotdeauna rolul asumat la nivel cognitiv și nu rolul interiorizat și asumat conform propriilor trăsături de personalitate sau atitudini.

Impactul rolurilor asupra politici externe este covârșitor. Unele roluri sunt atât de permissive încât pot da naștere unor interpretări multiple. Alte roluri au granițe de interpretare atât de vaste și elastice încât detectarea unui anumit tipar de comportament individual în interiorul rolului este deosebit de dificil de înfăptuit, iar altele sunt rigide și nu permit niciun fel de “deviere” de la prescripțiile stabilite.

Chiar dacă pozițiile înalte într-o ierarhie permit interpretări diverse (diferențele de comportament prezidențial în administrațiile Eisenhower-Kennedy, Carter-Reagan, Clinton-Bush) fiecare interpretare reprezintă de fapt o altă versiune, fațetă a aceluiași rol. Această interpretare diferită a rolurilor dă măsura influenței surselor individuale asupra politicii externe. Revenind la președintele Truman, acesta a luat deseori decizii chiar dacă nu era sigur, ca individ, de justetea sau eficacitatea lor. De ce? Un președinte nu-și poate permite să spună „Nu știu care este calea de urmat”. Oamenii, cetățenii, colaboratorii se așteaptă ca președintele să știe cu exactitate ce trebuie să facă, cum trebuie să acționeze. Chiar dacă decizia este luată cel mai adesea în condiții de incertitudine, datorită impredictibilității mediului internațional, președintele trebuie să acționeze cu siguranță și să-și asume chiar și acele decizii de care el, ca individ, se îndoiește. Truman și-a mascat deseori anxietatea produsă de asumarea rolului, prin agresivitate. Este util să menționăm în acest context, ipoteza conform căreia una din cauzele de început ale Războiului Rece este reprezentată tocmai de acest comportament agresiv al Președintelui Truman. La câteva săptămâni de la investitură, un președinte încă nesigur pe modalitățile cele mai potrivite de abordare a rolului prezidențial s-a întâlnit cu celebrul ministru sovietic de externe, Viaceslav Molotov. Cu toate că la momentul respectiv apăruseră probleme în relațiile bilaterale americano-sovietice, situația nu putea fi încă caracterizată în termeni de containment. Truman a considerat că trebuie să-și joace rolul cu o duritate extremă, dar a depășit limitele specifice relațiilor diplomatice (chiar din punctul de vedere sovietic al abordării relațiilor diplomatice), punându-l la “zid” pe ministrul sovietic de fiecare dată când acesta își prezenta ideile. Molotov a ieșit furtunos de la întâlnire declarând că niciodată nu i-a mai vorbit cineva într-o asemenea manieră nici măcar

---

¹⁸⁸ Apud. Louis KOENIG, *The Chief Executive*, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1975, p. 213.

¹⁸⁹ George AIKEN, *Oral History*, material disponibil la pagina web Harry S. Truman Library.

Stalin¹⁹⁰. Truman și-a jucat rolul așa cum a simțit el și conform opiniei celorlalți despre rolul prezidențial în acea perioadă caracterizată de incertitudini, dar duritatea, agresivitatea și inapetența pentru dialog au determinat adâncirea prăpastiei dintre cele două superputeri și au caracterizat tot discursul de politică externă americană pentru o perioadă foarte lungă de timp.

Legătura dintre psihologie și sociologie, dintre psihologie socială și psihologie politică devine astfel evidentă în cazul analizei deciziilor de politică externă sau internă. Resursele cognitive ce permit adaptarea comportamentului la o situație dată precum și mecanismele de formare a relațiilor interpersonale sau intergrupale constituie, în opinia noastră, arii de studiu ce pot oferi informații menite a completa analizele de politică internațională.

Considerăm că aspectele științifice legate de acesteastă problematică amplă se pot constitui în cercetări utile nu doar analizei deciziei în sistemul internațional, cât și analizei deciziilor și politicilor de securitate națională la nivel micro și macro.

Bibliografie:

- [1] ADORNO T. W., FRENKEL-BRUNSWIK E., LEVINSON, D. J., & SANFORD, R. N., **The authoritarian personality**, Harper, New York, 1950.
- [2] ALTEMEYER B., **Right-wing authoritarianism**, University of Manitoba, Winnipeg, 1981. ALTEMEYER B., & HUNSBERGER B., *Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice* în **International Journal for the Psychology of Religion**, 1992.
- [3] CAMBELL John Franklin, **The Foreign Affairs Fudge Factory**, New York, Basic Books, 1971.
- [4] CASPER, Sylvest, *Interwar Internationalism, The British Labour party and the Historiography of International Relations*, în **International Studies Quarterly**, nr.48, 2004.
- [5] de SUTTER, Pascal, **Acești nebuni care ne guvernează**, Editura Tritonic, 2007.
- [6] ETHEREDGE, Lloyd S., *Personality Effects on American Foreign Policy*, **The American Political Science Review**, Vol. 72, Nr. 2 1978, Etheredge, Lloyd S.. *A World of Men: The Private Sources of American Foreign Policy*, The MIT Press, Cambridge Mass and London, 1978.
- [7] KEGLEY C., WITTKOPF E., **American Foreign Policy, Pattern and Process**, St. Martin's, 1982. MODELLSKI, George, **A Theory of Foreign Policy**, Praeger, NY, 1962.
- [8] KOENIG, Louis, **The Chief Executive**, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1975.
- [9] KOLODZIEJ, Edward A., **Securitatea și Relațiile Internaționale**, Polirom, 2007.
- [10] MIROIU A., UNGUREANU R.S., **Manual de Relații Internaționale**, Polirom, 2006.
- [11] PATERSON, Thomas, CLIFFORD, Gary, HAGAN, Kenneth, **American Foreign Policy: A history**, vol. 2, Lexington, MA, D.C. Heath.
- [12] RADU I., ILUȚ P., MATEI L., *Relațiile status și rol, în Psihologie socială*, Cluj-Napoca, Editura Exe.srl., 1994.
- [13] ROURKE, John T., **International Politics on the World Stage**, DPG, 1989.
- [14] SCHLESINGER, Arthur M., Jr., **War and the American Presidency**, W.W. Norton & Co., New York, 2004.

---

¹⁹⁰ Thomas PATERSON, Gary CLIFFORD, Hagan, KENNETH, **American Foreign Policy: A history**, vol.2, Lexington, MA, D.C.Heath, p. 438.

- [15] VIOTTI, Paul R., KAUPPI, Mark V., **International Policy and World Politics**, Prentice Hall, Inc., 2001.
- [16] WALTZ, Kenneth N., **Teoria Politicii Internaționale**, capitolul *Abordări și teorii sistemice*, Polirom, 2006.
- [17] www.apa.org/publicinfo.

POSSIBLE RECONFIGURĂRI GEOPOLITICE ACTUALE ÎN SPAȚIUL EUROASIATIC

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN*

POSSIBLE ACTUAL GEOPOLITICAL RECONFIGURATIONS IN THE EURASIAN SPACE

The Europeans seem and must become and be more conscious by the Asian's continent important and its real potential, especially within the context of the actual global economic and financial crisis.

The ASEM 8 event taking place in the Belgian capital at the Belgian Regal Palace between October, 4-5, 2010, and presided by Herman Van Rompuy, the European Council president, offered the ideal framework to Europe and Asia positions' evolutions both being parties of the same huge geophysical platform. Some analysts, more pessimistic, compared this reunion with a dialogue "among deaf and mute people", and others, more optimistic, appreciates it as a real and necessary occasion to clarify certain blurry aspects and to change dialogue in other ways taking into account the recent global crisis lessons.

At October, 15, 2010, the European Council on Foreign Relations (ECFR) launched the proposal to generate a new security arrangement, in Europe, based upon a totally new vision over the continent's realities and the relevant powers that have to participate to its construction.

The tripartite reunion composed by Nicolas Sarkozy, Angela Merkel and Dmitri Medvedev, brings on the agenda the European security and the means the three great European powers can revive the continent's security institutions.

IMF is reforming and is tracing a new global order. The G20 member-states Finance ministers' reunion from Gyeongju (South Korea) finalized on October, 23, 2010, with an historical agreement regarding the International Monetary Fund reformation "the most ample reform approved by the government body" – the representation into the IMF Directorate making place to Brazil, Russia, India and China (BRIC) among its first ten member states as regards the representation shares determining the voting power and the financial engagement.

The third countries world and developing countries proved they can change the global order.

Cuvinte-cheie: reconfigurări, geopolitice, asiatic, european, ASEM, Europa, Asia, Rusia, India, China, FMI, trilaterală

I. Nevoia unei dimensiuni euroasiatice

---

* Profesor universitar, Directorul Departamentului pentru Afaceri Europene, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”

Reuniunea Asia-Europa are loc la fiecare doi ani, începând din 1996, pentru a intensifica noi suporturi de dialog între Europa și Asia cu privire la chestiunile economice, financiare și socio-culturale. Aceasta reprezintă o importantă platformă pentru stimularea apropierii și parteneriatelor dintre participanți.

1. Importanța continentului Asiatic pentru Europa și nevoia de stabilire a canalelor de comunicare între cele două continente. La recenta reuniunea de la Bruxelles, din 4-5 octombrie 2010, principalele subiecte de interes comun pentru Europa, care are încă o mare problemă¹⁹¹, și Asia – eficientizarea guvernării economice și financiare globale, dezvoltarea durabilă, probleme globale și regionale, dialogul între civilizații, vizibilitatea și viitorul ASEM –, au fost abordate în cadrul temei *”Calitatea vieții, către o mai mare bunăstare și demnitate pentru toți cetățenii”*, tema ASEM 8. Este, desigur, o abordare firească, de vreme ce liderii europeni devin tot mai conștienți de importanța continentului asiatic, dar și de nevoia de stabilire a canalelor de comunicare între cele două continente, precum și de nevoia de o mai mare coordonare a acțiunilor lor de politică externă. Acest dialog se impune și în chestiuni privind securitatea globală, inclusiv în ceea ce privește procesul de pace din Orientul Mijlociu. Liderii europeni și asiatici au invitat ambele părți să aleagă calea păcii, regretând decizia Israelului de a nu prelungi moratoriul privind construirea de așezări și calificând situația actuală din Gaza drept neviabilă. La fel de necesare au fost și discuțiile despre lupta împotriva terorismului și a criminalității organizate¹⁹², despre pirateria pe mare, ajutorul în caz de dezastre, neproliferarea și impulsivitatea contactelor interumane între Asia și Europa, precum și acordul asupra necesității unor reduceri masive ale emisiilor globale de gaze cu efect de seră.

2. Rusia dorește să coopereze oficial cu țările participante la ASEM 8 și nu numai. La 4 octombrie, Rusia s-a alăturat oficial Forumului de dialog Asia – Rusia (Asia-Europe Meeting ASEM 8), iar între 18 și 19 octombrie 2010, a avut loc summit-ul tripartit dintre Nicolas Sarkozy, Angela Merkel și Dmitry Medvedev, desfășurat la Deauville¹⁹³. Cu acest prilej, s-au discutat probleme ce țin de securitatea europeană și de modul în care cele trei mari puteri europene pot contribui la reconfigurarea instituțiilor de securitate ale continentului, cancelarul german Angela Merkel și președintele Franței Nicolas Sarkozy declarându-se în favoarea inițiativei lui Medvedev de refacere a „arhitecturii de securitate europene”.

---

¹⁹¹ Europa este încă deficitară la capitolul schimburi comerciale. Importa din Asia de peste 500 de miliarde de euro pe an, dar nu reușește să exporte decât un pic mai mult de jumătate din această valoare.

¹⁹² Șeful MAE rus, Serghei LAVROV, declara la Forumul Asia –Europa că pentru ca Eurasia să devină „un spațiu unic de contracarare a terorismului și traficului de droguri”i sunt necesare „eforturi comune”, dar și „renunțarea la standardele duble”.

¹⁹³ Întâlnirea survine după doi ani de ezitări ale Europei și după înțelegerea Merkel-Medvedev din mai, de la Maseberg.

II. Al Optulea Summit Asia-Europa (ASEM 8) un pas necesar spre reconfigurări euroatlantice

1. Importanța ASEM 8 nu trebuie subestimată. Cea de a opta reuniune Asia-Europa (ASEM 8), desfășurată la Bruxelles în perioada 4-5 octombrie și prezidată de președintele Consiliului European Herman Van Rompuy, a avut pe agenda de lucru nevoia de guvernare economică eficientă la nivel global, ca primă prioritate, și a solicitat reformarea instituțiilor financiare internaționale pentru a preveni o criză economică globală. Pe cale de consecință, importanța acestui tip de reuniuni "nu trebuie subestimată", așa cum bine aprecia și președintele Comisiei Europene Jose Manuel Barroso. Cu atât mai mult cu cât, la această nouă ediție a summit-ului, Rusia, Australia și Noua Zeelandă sunt primite în mod oficial ca membri ASEM¹⁹⁴, iar pe agendă se află teme ca guvernarea economică globală, dezvoltarea durabilă, drepturile omului, asistența în caz de dezastre naturale, neproliferarea, terorismul, probleme regionale și viitorul ASEM¹⁹⁵. Ori, găsirea unor poziții comune este necesară atât pe tema guvernării economice și financiare mondiale, în perspectiva summitului G20¹⁹⁶ de la Seul, a cărui temă principală o reprezintă urmările crizei economiceo-financiare globale¹⁹⁷, cât și pentru subiectul schimbărilor climatice, așa încât reuniunea din noiembrie 2010, de la Cancun, să nu repete eșecul de la Copenhaga.

2. Europa și Asia „trebuie să creeze un parteneriat strategic”. După două zile de dialog deschis, ambele părți se simt încurajate de angajamentul comun între Europa și Asia de a lucra împreună, iar reafirmarea dialogului strategic între cele două continente pe baza de parteneriat egal, de respect reciproc și beneficii, a fost subliniată de însuși Herman Van Rompuy, președintele Consiliului European, care a prezidat lucrările acestei reuniuni la nivel înalt¹⁹⁸. Considerăm că o astfel de abordare este firească, de vreme ce, în lumea globalizată de astăzi, nu mai poate exista doar relația Uniunii Europene cu America. Ieșirea din polarizarea excesivă a relațiilor este absolut obligatorie într-o lume interdependentă. Or, relația Europa-Asia devine tot mai necesară, și, asemeni Statelor Unite, liderii europeni de azi au nevoie de relații foarte bune cu țările asiatice.

3. Europeanii, mai conștienți de importanța continentului Asiatic și nevoia unui parteneriat strategic. Obiectivul reuniunii: consolidarea dialogului în

---

¹⁹⁴ La 4 octombrie Rusia se alătură oficial Forumului de dialogul Asia – Rusia (Asia-Europe Meeting ASEM8) în curs de desfășurare la Bruxelles, 4-5 octombrie 2010.

¹⁹⁵ Comunicat de presă, preluat de AGERPRES și MOLDPRES.

¹⁹⁶ Din G20 fac parte primele 20 de țări industrializate din lume. Statele din acest grup generează 85 la sută din producția și comerțul mondial.

¹⁹⁷ Tema summit-ului G 20, de la Seul, din 11-12 noiembrie 2010, este „*Rolul G20 în post-crisa mondială*”. Principalele teme de discuție de pe agenda summit-ului sunt criza financiară, încălzirea globală și dosarul nuclear iranian.

¹⁹⁸ Pentru detalii vezi Consiliul European, Președintele, Bruxelles, 05 octombrie 2010, PCE 207/10, Observații de Președintele Herman Van Rompuy la ASEM 8, conferința de presă.

domeniile politic, economic și socio-cultural, reuniunea fiind precedată de cea de-a 4-a Conferință referitoare la cooperarea societății civile din Europa cu cea din Asia, un eveniment oficial separat de cel al ASEM 8 la care au participat peste 150 participanți din mediul academic, think-tank, ONG-uri, jurnaliști, artiști, organizații de tineret, oameni de afaceri și alte organizații ale societății civile¹⁹⁹.

Documentul²⁰⁰, semnat, la 5 octombrie 2010, de liderii europeni și asiatici în finalul reuniunii la nivel înalt Europa-Asia, subliniază nevoia de consolidare a redresării fragile a economiei mondiale și de reformare a Fondului Monetar Internațional (FMI), proces care, și în opinia președintelui Consiliului European, Herman Van Rompuy, trebuie să țină cont de "realitățile lumii actuale, de schimbările care au loc și de creșterea solidă a economiilor emergente și a celor din țările în curs de dezvoltare"²⁰¹.

Pe cale de consecință, "Declarația de la Bruxelles privind o guvernare economică globală mai eficientă face referire la *necesitatea reformării FMI*²⁰². Țările emergente și cele în curs de dezvoltare au solicitat o mai substanțială reprezentare în Consiliul de administrație al forului internațional. În acest sens, Uniunea Europeană a acceptat să renunțe la două din cele opt locuri pe care statele sale membre le dețin în Consiliul de administrație al FMI²⁰³, în favoarea țărilor cu economii emergente. Acest transfer reprezintă o problemă destul de „spinoasă”, care, cel mai probabil, va fi tranșată definitiv la Seul, la summit-ul G 20 convocat pentru 11-12 noiembrie 2010. Se speră ca, la Seul, acordul privind transferul a 5% din drepturile de vot ale "statelor dezvoltate" către „țările slab reprezentate”, precum China²⁰⁴, India și Brazilia, să fie validat la întâlnirea la vârf²⁰⁵.

---

¹⁹⁹ Conferința a fost organizată de Fundația Asia-Europa (ASEF), în cooperare cu Forumul Politic Europa-Asia, Institutul Internațional de Studii Asiatice (AII), Institutul pentru Afaceri Internaționale din Singapore (SIIA), European Policy Centre (EPC), cu sprijinul Serviciului Public Federal Afacerilor Externe, Belgia, Comisia Europeană și Ministerul japonez de Afacerilor Externe. Conferința s-a desfășurat tot la Bruxelles, între 1-3 octombrie 2010, ca un eveniment oficial separat de la opta Reuniune a Summit-ului Asia-Europa (ASEM 8).

²⁰⁰ "Declarația de la Bruxelles privind o guvernare economică globală mai eficientă".

²⁰¹ Președintele Consiliului European, Herman Van Rompuy, conferință de presă de la finalul reuniunii.

²⁰² Planul de reformă al FMI vizează și majorarea resurselor financiare la aproximativ 1.000 de miliarde de dolari sau chiar mai mult.

²⁰³ Consiliul de administrație al FMI numără 24 membri din care 8 locuri revin statelor membre ale UE. În ajunul întâlnirii la nivel înalt, UE a anunțat că ar putea ceda două din locurile pe care le deține în consiliul de administrație al Fondului Monetar Internațional, în favoarea țărilor emergente. Analistii estimează că, în urma procesului de reorganizare a structurilor de conducere a FMI, China ar putea deține cele mai multe voturi, după SUA, înaintea Germaniei sau a Marii Britanii, Simona Haiduc, *Summitul UE-Asia, o reuniune care reprezintă 58% din populația lumii*, Financiarul, 5 octombrie 2010, http://www.financiarul.com/articol_51512/summitul-ue-asia-o-reuniune-care-reprezinta-58-din-populatia-lumii.html

²⁰⁴ UE este gata să ajute Beijingul să urce în ierarhia de decizie a Fondului Monetar Internațional

²⁰⁵ Din declarația Președintelui Comisiei de organizare a summit-ului G 20, Sakong II, http://www.financiarul.com/articol_50834/reforma-fmi-se-apropie-de-final.html

La ora actuală, Statele Unite dețin cel mai mare procent, de 16,74 la sută, în timp ce Japonia are 6 la sută, Germania, Franța și Marea Britanie dețin în jur de 5 la sută fiecare, iar China numai 3,65 la sută. Restul procentelor sunt repartizate între ceilalți membri.

4. FMI se reformează și trasează o nouă ordine mondială. În trei dintre cele patru scenarii analizate anterior de boardul FMI, China ajunge pe locul al treilea²⁰⁶, după SUA și Japonia, de pe poziția a șasea, pe care o ocupă în prezent. În unul din cazuri, China depășește și Japonia, urcând pe locul al doilea. Scenariul ia în calcul participările celor mai mari 20 de membri ai Fondului.

Cert este că, indiferent de scenariile analizate, Statele Unite vor rămâne cel mai puternic stat de la FMI, cu o participație de 17,67%, care-i conferă drept de veto în deciziile instituției, chiar dacă și alte economii emergente mari²⁰⁷, ca Brazilia, Rusia, India, Coreea de Sud sau Turcia, ar putea obține procentaje mai ridicate din drepturile de vot la FMI.

Reuniunea miniștrilor de finanțe din statele membre G20 de la Gyeongju (Coreea de Sud) s-a încheiat la 23 octombrie 2010 cu un acord istoric privind reformarea Fondului Monetar Internațional (FMI), în urma căruia Europa va pierde din puterea deținută în cadrul unui organism pe care îl conduce de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Reforma anunțată, care trebuie aprobată de țările europene într-un termen de aproximativ un an, va modifica substanțial reprezentarea în cadrul Directoratului FMI, făcând loc Chinei, Braziliei, Indiei și Rusiei printre primele zece membre ale sale, în ceea ce privește cotele de reprezentare.

Cu alte cuvinte, în decurs de un an, FMI va avea alți actori la masa votului. Acordul încheiat la 23 octombrie 2010, la reuniunea miniștrilor de finanțe din statele membre G20 de la Gyeongju, echilibrează polurile de putere în lume. Fondul Monetar Internațional se reformează și va avea o structură de conducere și reprezentativitate schimbată. și chiar mai mult: va trasa o nouă ordine mondială în care o mare putere de decizie va fi deținută și de țările în curs de dezvoltare. Cu atât mai mult cu cât ajutorul acordat Europei de FMI în plină criză financiară a venit în mare parte din Asia.

III. O nouă trilaterală?

Politica Federației Ruse spre vest reprezintă o schimbare tactică ce oferă Uniunii Europene oportunitatea de a testa dorința reală a Moscovei de a juca un rol mai constructiv în vecinătatea sa și de a crea împreună cu Europa noi structuri de securitate

---

²⁰⁶ Marius DOBRE, *China ar putea deveni a doua putere in cadrul FMI*, Financiarul, 28 septembrie 2010, accesibil și pe site la adresa http://www.financiarul.com/articol_51244/china-ar-putea-deveni-a-doua-putere-in-cadrul-fmi.html

²⁰⁷ Ca o reflectare a prezenței tot mai importante pe scena internațională, procentul reprezentat de țările emergente și în curs de dezvoltare la nivelul organului director al unei instituții formate din 187 de țări va crește, spre 2013, la 6 la sută.

1. O schimbare majoră în relația UE – Rusia? Reuniunea tripartită Nicolas Sarkozy, Angela Merkel și Dmitri Medvedev, de la Deauville, o frumoasă stațiune din Normandia, din 18-19 octombrie 2010, la scurt timp după ASEM 8, aduce pe agenda de lucru *securitatea europeană și cum pot revigora cele trei mari puteri europene instituțiile de securitate ale continentului*, dar și puncte precum: susținerea candidaturii Rusiei pentru președinția G20, simplificarea accesului cetățenilor ruși în spațiul Uniunii Europene și impulsivitatea rezolvării conflictelor înghețate din fostul spațiu sovietic (inclusiv din Transnistria).

În viziunea Rusiei, acest summit oferă celor trei lideri – Sarkozy, Merkel și Medvedev – șansa de a avea un „aprofundat schimb de păreri” asupra modalităților în care „să dezvolte parteneriatul dintre ei pentru formarea unui spațiu european comun de securitate și cooperare, care să răspundă provocărilor comune din acest spațiu, și să elaboreze unele mecanisme de răspuns.”²⁰⁸. Angela Merkel și Nikolas Sarkozy s-au declarat în favoarea inițiativei președintelui rus Dmitri Medvedev de refacere a „arhitecturii de securitate europene”²⁰⁹. Pentru că, UE trebuie să evite reîntoarcerea la sferele de influență în Europa²¹⁰.

2. Rusia este pe cale să capete un cuvânt în securitatea europeană. Așadar, după summit-ul trilateral Sarkozy, Merkel și Medvedev, de la Deauville, din 18-19 octombrie 2010, Rusia este pe cale să capete un cuvânt semnificativ în securitatea europeană, iar importanța reuniunii tripartite capătă un și mai mare interes, după ce, la 15 octombrie 2010, *European Council on Foreign Relations* (ECFR)²¹¹ a lansat propunerea creării unui nou aranjament de securitate în Europa bazat pe o viziune total nouă asupra realităților de pe continent și a puterilor relevante care trebuie să participe la construirea acestuia²¹². Mai mult, ECFR introduce un nou concept (concert de proiecte) care va constitui mecanismul aflat la baza așezării dialogului dintre UE, Rusia și Turcia.

Cu alte cuvinte, se pare că, în viitor, UE va porni de la ideea unui dialog de securitate UE-Rusia avansată de cancelarul german Angela Merkel și de președintele rus Dmitri Medvedev la Meseberg, incluzând Turcia pentru a avea la masa dialogului

---

²⁰⁸ Vezi pe larg situl Kremlinului.

²⁰⁹ Președintele rus Dmitri Medvedev a chemat încă din 2008 la o dezbatere asupra unei noi arhitecturi de securitate a Europei, considerând structurile existente deja învechite. Numai că țările europene au fost terifiante de o astfel de idee și, timp de doi ani, au încercat amânarea acestei discuții. Odată cu întâlnirea de la Meseberg dintre liderii german și rus situația s-a schimbat.

²¹⁰ Potrivit Raportului ECFR, intitulat *Spectrul unei Europe multipolare* (The Spectre of a multipolar Europe), sferele de influență pot fi evitate printr-o regândire a arhitecturii de securitate la care să participe UE, Federația Rusă și Turcia.

²¹¹ <http://www.ecfr.eu/>

²¹² Raportul ECFR, pornește de la următoarea definiție a stării de fapt: ordinea stabilită după 1989 în Europa este depășită și trebuie reconstruită ținând cont de următoarele patru realități: (1) Rusia a redevenit o mare putere cu interese în Europa; (2) UE constituie un actor care poate asigura securitatea membrilor săi; (3) Turcia este un participant esențial la orice discuție privind securitatea în Europa și (4) SUA nu au interese europene care să le implice major în construcțiile menite să asigure securitatea în Europa.

toate cele trei puteri mari ale Europei. Unde este însă Marea Britanie?! Vom avea, în viitor cu un joc dihotomic, de o parte fiind Marea Britanie și SUA, ca superputere mondială implicată masiv și decisiv în devenirea Europei după cel de-Al Doilea Război Mondial, și, de cealaltă parte, o nouă trilaterală (Germania, Franța, Rusia), sau este vorba doar de interesul sporit și special al celor trei mari puteri și, implicit al Uniunii Europene, pentru Eurasia sau Euro-Asia? Îclinăm să credem că astfel de reconfigurări geopolitice de foarte mare anvergură și de o importanță cu totul specială necesită mai multe abordări și mai multe paliere. Eurasia sau Euro-Asia? Vor reuși oare țările europene și cele asiatice să găsească un numitor comun și căi optime și oportune de convergență? Poate că, pentru început, această convergență de opinii privind percepția amenințărilor la adresa securității continentului european și a celui asiatic, creează oportunitatea unor noi negocieri privind securitatea comună a celor două continente care nu sunt separate decât printr-o linie artificială care poate deveni, chiar dacă nu foarte ușor, una de confluență, de construcție durabilă.

În concluzie

La ultimul Summit Asia-Europa de la Bruxelles, din 4-5 octombrie 2010, ASEM 8, care a avut loc în ajunul Adunării anuale a FMI, *s-au abordat subiecte de interes comun pentru Europa și Asia*, dar, potrivit analiștilor, Summitul ASEM 8, s-a încheiat fără o concluzie clară, iar intențiile liderilor europeni ar fi fost acelea de a pune Beijingul în fața responsabilităților ce revin Chinei în eforturile de depășire a crizei globale²¹³. De aici și o serie de întrebări care, probabil, nu presupun răspunsuri simple și tranșante: *Reuniunea ASEM 8 este un test al determinării celor două părți de a-și coordona pe viitor acțiunile? Este posibilă, în condițiile actuale, o convergență între continentul european și cel asiatic? Care ar fi coordonatele? Nevoia Europei de energie și de resurse? Dar care sunt nevoile Asiei? Doresc Germania, Franța și Rusia să refacă heartland-ul de care vorbea Mackinder, sau o astfel de configurare este cu totul depășită, iar motorul Uniunii Europene (Germania și Franța) și unul dintre motoarele eurasiatice cele mai puternice (Rusia), celălalt motor eurasiatic fiind Turcia, doresc să se cupleze la un efort comun pentru a genera forță, prosperitate și dezvoltare durabilă?*

G20 a decis ca Europa să cedeze două dintre cele 24 de fotolii care compun Directoratul Executiv al FMI, cel care decide cu privire la împrumuturile de ordinul milioanei, numirea directorului general și – așa cum susține chiar Fondul – activitatea „de zi cu zi” a instituției.

Cea mai importantă echilibrare de forțe este intrarea țărilor BRIC în primele zece, în ceea ce privește cotele de reprezentare. Brazilia, Rusia, India și China vor avea proporțional cu cota de reprezentare și puterea de vot dar și angajamentul financiar.

---

²¹³ Vezi și Simona HAIUC, *China devine un jucător tot mai interesat de treburile interne ale Uniunii Europene*, Financiarul, 7 octombrie 2010.

Uniunea Europeană are tot mai multă nevoie de China, iar China pare a fi pregătită să ajute zona euro să treacă de acest moment dificil²¹⁴ și poate imprima o anumită direcție în evoluția financiară și economică a Uniunii²¹⁵. Numai că, pe fondul acestor vulnerabilități și China își poate impune punctul de vedere²¹⁶. Și chiar mai mult. Ar putea folosi în interes propriu divergențele apărute în interiorul Uniunii pe marginea ideii lansate de președintele Franței Nicolas Sarkozy privind instaurarea unei „noi ordini monetare”, pentru a face față dezechilibrelor actuale. Motorul chinez al Asiei, cel indian și cel japonez, ca să nu mai vorbim de cel al Orientului Mijlociu (al lumii arabe și musulmane care, deocamdată, funcționează la avarie, dar funcționează!) vor intra în cuplaj cu cel al Rusiei și al UE sau BRIC-ul va desfășura cu precădere un viraj de 180 de grade spre zona Pacificului și spre cea a continentului sud-american? Rămâne de văzut.

Sferele de influență în zona europeană și la contact cu cea asiatică pot fi evitate mai ale printr-o regândire a arhitecturii de securitate la care să participe în primă instanță, UE, Rusia și Turcia. Politica Federației Ruse spre vest reprezintă o schimbare tactică, cu valoare strategică, ce oferă Uniunii Europene oportunitatea de a testa dorința reală a Moscovei de a juca un rol mai constructiv în vecinătatea sa și de a crea împreună cu Europa noi structuri de securitate.

---

²¹⁴ Declarația premierului chinez, Wen Jiabao, la Atena, în ajunul plecării spre capitala belgiană, a fost interpretată drept determinarea Beijingului de a sprijini zona euro și, implicit, moneda unică, în contextul în care Congresul SUA a adoptat un proiect de lege care sancționează, practic, yuanul chinez. Șeful Eurogroup, Jean-Claude Juncker, a solicitat, la unison cu președintele BCE Jean-Claude Trichet și comisarul pentru economie Olli Rehn, o „revalorizare ordonată, semnificativă și pe termen lung” a yuanului. Pentru mai multe detalii, vezi Simona HAIUDUC, *Summitul UE-Asia, o reuniune care reprezintă 58% din populația lumii*, Financiarul, 5 octombrie 2010

²¹⁵ China caută să-și diversifice rezervele valutare, prea dependente de dolarul american. Iar capacitatea Chinei de a exercita presiuni pe piețele valutare îngrijorează, iar dacă China ar înceta să mai cumpere, euro poate aluneca pe o pantă descendentă.

²¹⁶ Prin mesajul premierului Wen Jiabao, lansat la Atena, Europa trebuie să-și limiteze protecționismul și să-și deschidă mai larg porțile pentru produsele chineze. Mai mult, tot la Atena, premierul chinez a cerut UE să acorde Chinei „statutul de economie de piață” în cel mai scurt timp posibil.

ROLUL INFORMAȚIILOR MILITARE ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII REGIONALE – CAZUL ROMÂNIEI

Dr. Ilie Ovidiu FRĂȚILĂ*

THE ROLE OF THE MILITARY INFORMATION IN THE REGIONAL SECURITY CONTEXT – ROMANIAN CASE

In the new international environment, the conflicts and challenges affecting the states' security request a concentrated and unitary effort of the entire international community not only of the actors directly involved.

The current threats against the regional and international security like terrorism, transnational organised crime, drugs and human trafficking, weapons and systems of mass destruction, can be counteracted only by consensus and through a real and open cooperation among states. From this perspective, the activity of the military intelligence services, that at the beginning of this millennium have developed new directions of bilateral and multilateral dialogue, represents an important component of the common effort for securing normal relations at regional and global level.

*In fact, all these are elements of the globalisation process which, simultaneously with the development of businesses, technology, and last but not least of intelligence at global level, involve a process meant to clearly determine the fundamental interests of the states and of the international cooperation bodies, thus **“the globalisation equally divides and unifies, the division's causes being identical to those promoting the world's standardization”**.*

*In early millennium **“the wide access to information and communications represents a prerequisite for development ...”**, and the info-matter will replace gradually the military and economic power, contributing to the reshaping of the regional and global defence and security.*

Romania has been and will be an active player of these processes, especially due to the fact that it aims at joining fully the European Union and North Atlantic structures. These structures guarantee Romania's economic progress and security but request its substantial contribution to the regional security, to defence of peace and stability, to social and economic development and technological progress.

Romania, as a NATO and EU's member state situated in their eastern extremities, has seriously committed itself to bring its contribution to the fulfilment of strategic and security goals of the two bodies.

Under these circumstances, the Romanian Military Intelligence Service, officially called the Military Intelligence Directorate, should accomplish its role as a factor of stability by responding to requests residing in its historical identity, its affiliation to a free and democratic nation, to the European and North-Atlantic Military Intelligence Community.

Motto: „Problema dezvoltării statelor în tranziție (...) este de natură spirituală și intelectuală. Prosperitatea nu este o simplă problemă de investiție a capitalului. Este și o chestiune ideologică.”

Ludwig von Mises, economist austriac, 1954

---

* Colonel, ofițer în cadrul Direcției Informații Militare, doctor în științe militare, cu o îndelungată experiență în domeniul informațiilor militare

1. Prolegomenă

Acum, la început de mileniu conflictele și provocările la securitatea statelor, indiferent de tipologia lor, pesupun un efort concentrat și unitar al întregii comunități internaționale, nu numai a “celor” implicați nemijlocit.

După evenimentele din 11 septembrie 2001 (SUA) și 11 martie 2004 (Spania), riscurile la adresa mediului internațional de securitate și, în primul rând, cele legate de proliferarea terorismului și a armelor de distrugere în masă se cer a fi combătute, mai mult ca oricând, printr-o cooperare flexibilă, multilaterală, echilibrată și consecventă între state, care să includă măsuri vizând eliminarea progresivă a cauzelor producerii lor.

Globalizarea, manifestată prin accentuarea interdependențelor multiple dintre state, precum și prin liberalizarea fluxurilor mondiale de mărfuri, servicii, capital și informații a făcut ca riscurile interne și externe să se poată genera și potența în mod reciproc.

Din perspectiva unui mediu internațional de securitate caracterizat de o complexitate crescândă, securitatea națională, regională sau euro-atlantică nu pare a fi, în prezent, amenințată de conflicte de tip clasic - constând în atacuri armate pe scară largă; în schimb, o serie de alte amenințări se profilează la orizont, fiecare dintre ele fiind greu predictibile și relativ difuze, ceea ce le face, într-un fel, mult mai greu de contracarat.

În fapt, toate acestea reprezintă elemente ale procesului de globalizare, proces care în paralel cu ridicarea la nivel planetar a afacerilor, tehnologizării și nu în ultimul rând a informațiilor presupune un proces de limitare și fixare în spațiu a intereselor fundamentale ale statelor și ale organismelor de cooperare internaționale, astfel *“globalizarea divide și unește în egală măsură, cauzele diviziunii sunt identice cu cele care promovează uniformitatea globului”*²¹⁷.

În secolul XXI *“largul acces la informații și comunicații este o condiție preliminară a dezvoltării...”*², iar infomateria va înlocui treptat ceea ce până acum făcea puterea militară sau economică, respectiv va contribui decisiv la retrasarea liniilor de siguranță, apărare și securitate regională și globală.

2. Provocări de securitate

România nu va putea să se sustragă acestor procese, mai ales că este parte cu drepturi și obligații depline în structurile Uniunii Europene și cele nord-atlantice, fapt care-i asigură prosperitatea economico-socială și securitatea și, totodată, solicită un efort angajant și serios în planul securității, apărării, dezvoltării economico-sociale, diplomatice și, nu în ultimul rând, al progresului tehnico-științific.

Din aceste perspective, o componentă de importanță majoră a efortului comun pentru securitate și normalitate a relațiilor în plan regional și global o reprezintă activitatea serviciilor de informații militare care, o dată cu începutul noului mileniu, au dezvoltat noi linii de dialog bilateral și multilateral.

---

¹ Zigmund Bauman, **Globalizarea și efectele sociale**, Editura Antet, Filipeștii de Târg, 2001, p. 6.

² Alvin și Heidi TOFFLER, **Șocul viitorului**, Oradea, 2000, p.277.

La nivel european și nord-atlantic pot fi identificate următoarele amenințări majore:

- **terorismul internațional**, care reprezintă una din amenințările strategice. Acest nou tip de manifestare este legat de mișcări religioase fundamentaliste generate de cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea și toleranța specifice societăților democratice.
- **proliferarea armelor de distrugere în masă** reprezintă o altă importantă amenințare contemporană la adresa păcii și securității țărilor și popoarelor. Riscurile deosebite determinate de acest tip de amenințare rezidă în faptul că prin intermediul armelor de distrugere în masă un grup terorist de dimensiuni reduse poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.
- **existența unor structuri statale slabe („failed states”) și amplificarea manifestărilor specifice crimei organizate.** În unele părți ale globului (Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Kosovo etc.) existența unor structuri statale slabe, conflictele civile și accesul la diferite tipuri de arme au generat amplificarea manifestărilor specifice crimei organizate.
- **conflictele regionale** subminează fundamentele securității și stabilității și creează pre-condiții favorabile terorismului și crimei organizate;
- **crima organizată** amenință Europa îndeosebi prin traficul de droguri, traficul de ființe umane, imigrația ilegală și traficul ilegal de arme ș.a. În ultimii ani, legăturile dintre terorismul internațional și crima organizată au devenit tot mai evidente.

Pe fondul unei creșteri a gradului de complexitate și de impredictibilitate al amenințărilor internaționale, faptul că se „înregistrează probleme de degradare ireversibilă a mediului, de creștere a frecvenței dezastrelor naturale, de noi tensiuni legate de subdezvoltare pe relația nord-sud ș.a. ,”²¹⁸ nevoia de îmbunătățire a mediului de securitate internațional impune ca măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, iar schimbul de informații la nivel strategic între statele implicate să se producă în timp real.

România, ca stat membru al NATO și al Uniunii Europene, aflat în extremitatea estică a acestora, s-a angajat cu seriozitate pentru îndeplinirea obiectivelor strategice de securitate ale celor două organisme, acționând prin toate pârghiile în special pentru:

- asigurarea stabilității și bunei guvernări în vecinătatea imediată și apropiată;
- participarea la crearea unei ordini internaționale bazate pe un multilateralism eficient, care să genereze securitate și prosperitate într-o lume caracterizată de globalizare;

---

²¹⁸ Liviu Mureșan, „Riscuri și provocări în scenariile și strategiile ante și post Praga 2002”, în „Colocviu Strategic”, nr. 6/iulie 2002, Academia de Înalte Studii Militare, Centrul de Studii Strategice de Securitate.

- participarea cu resurse adecvate la securitatea euro-atlantică și la cea din regiunea Mării Negre în baza principiului că securitatea comună este generată de efortul unitar al statelor;
- identificarea, cunoașterea și pregătirea unui răspuns adecvat la amenințările asimetrice cu caracter transfrontalier, a căror complexitate solicită răspunsuri în consecință;
- participarea la reducerea fenomenelor de instabilitate și criză la nivel subregional sau regional și tendințelor de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state și dezvoltare a unor noi mecanisme de asigurare a securității continentale și globale, bazate pe prevenirea conflictelor, creșterea rolului modalităților diplomatice și a capacităților de management al crizelor;
- asumarea propriei identități politice și culturale subscrisă efortului siguranței, securității și apărării subregionale, regionale și euro-atlantice;

În acest context, de dimensiuni, energii și dinamică deosebite, orice serviciu de informații militare, trebuie să-și îndeplinească rolul de factor de stabilitate răspunzând cerințelor ce rezidă din identitatea sa istorică, apartenența la o națiune liberă și democratică, la comunitatea de informații europeană și nord-atlantică.

3. Perspectiva istorică

În România, întemeietorul primului serviciu de informații, în accepțiunea modernă, a fost domnitorul Alexandru Ioan Cuza care a cunoscut, ca hatman și ministru adjunct de interne al Moldovei, subtilitățile diplomației secrete. Deplin conștient de importanța și utilitatea unui astfel de serviciu, încă din ianuarie 1859 a trimis oameni de încredere în misiuni speciale în străinătate: poetul Vasile Alecsandri la Paris și Londra; la Viena și Berlin, doctorul Ludovic Steege; Ștefan Golescu în Franța, Prusia și Sardinia.

Odată cu înființarea Statului Major General, prin Înaltul Ordin de zi nr. 83 din 12/24 noiembrie 1859, a luat ființă și Secția a II-a care îndeplinea și o funcție specifică de informații militare. În perioada premergătoare Războiului de Independență (1877-1878), atribuțiile în domeniul informațiilor militare erau: studiul forțelor militare ale diferitelor state străine; observarea chestiunilor științifice care prezintă interes pentru armată; reglementarea și pregătirea diferitelor servicii ale armatei și corpurilor de armată în campanie; istoricul campaniilor și marilor operațiuni ale armatei.

După campania din 1916 s-a căutat remedierea neajunsurilor la nivelul Armatei Române, fapt ce a contribuit substanțial la campaniile din 1917 și 1918-1919. În 1924 se înființează Serviciul Secret al Marelui Stat Major, iar în urma referatului nr. 171 din 11.01.1929, întocmit de Ministerul de Război, se constituie, în subordinea acestui minister, Serviciul Secret de informații, ceea ce a deschis drumul activității de informații militare către modernitate și pragmatism.

Organele de informații și contrainformații militare au funcționat în cadrul Marelui Stat Major al Armatei României în cadrul aceleiași structuri până în anul 1943 când, prin Decizia ministerială nr. 2541 din 29 martie, elementele de contrainformații au fost scoase din organica Secției a II-a de informații. Aceasta, prin

ordinul nr. 00316204, se transformă în Direcția Informații din Marele Stat Major, structură organizatorică care a ființat neîntrerupt până în prezent.

Direcția Informații Militare, poartă astăzi cu onoare, de peste un secol și jumătate, tradițiile din domeniul informațiilor militare în Uniunea Europeană și NATO, regăsindu-se pregătită a face față, cu „arma cunoașterii - informația”, noilor tipuri de amenințări și confruntări specifice evoluțiilor mediului de securitate în secolul XXI.

4. Informația – în sprijinul politicilor promovate de UE

Prin adoptarea Tratatului de la Maastricht (februarie 1992) și crearea UE, dimensiunea de securitate și apărare europeană a căpătat trăsături mult mai pronunțate. Transformările instituționale înregistrate la nivel european au permis asumarea de către UE a PESC (pilonul II) care includea și „*un potențial cadru al unei politici comune de apărare*” care ar fi putut „*conduce, în timp, la apărare comună*” (Art. J.4). Pentru prima oară de la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial, dimensiunea europeană de securitate și apărare beneficia de un cadru juridic care să-i permită dezvoltarea instituțională.

Summit-ul din decembrie 2003 a marcat o nouă etapă a procesului de dezvoltare a identității europene în domeniul securității și apărării. Principalul eveniment al reuniunii șefilor de state și de guverne l-a reprezentat adoptarea Strategiei de Securitate a Uniunii Europene („*European Security Strategy - A Secure Europe in A Better World*”), elaborată sub coordonarea SG/HR, Javier Solana.

„Documentul Solana”, după cum avea să fie cunoscută Strategia de Securitate, vizează stabilirea obiectivelor strategice ale UE din perspectiva asumării unui rol mult mai pronunțat în demersul global de gestionare a noilor tipuri de riscuri și amenințări. Pornind de la analiza globală a impactului acestora asupra securității europene se stabileau 3 obiective majore pe care Uniunea trebuie să le promoveze în susținerea valorilor și principiilor ce o guvernează: promovarea unei politici eficiente de prevenire a conflictelor, prin utilizarea întregului set de capacități (militare și civile) pe care UE le posedă; orientarea demersurilor Uniunii în vederea creării unui climat de securitate în imediata vecinătate a Europei (Caucaz, Orientul Mijlociu); menținerea ordinii internaționale prin promovarea multilateralismului efectiv, prin respectarea și dezvoltarea dreptului internațional, în deplin acord cu principiile Cartei Națiunilor Unite.

Privit din acest context, putem afirma că, pentru UE, informațiile constituie:

- suportul viabil al cunoașterii nevoilor de siguranță ale cetățenilor, națiunilor și statelor membre, ale societății în ansamblul ei, precum și al fundamentării politice și strategiilor comunitare;

- resursa de putere europeană, în evoluția mediului internațional de securitate, pe care se fundamentează toate acțiunile privind apărarea și promovarea intereselor de securitate ale UE, precum și ale tuturor statelor membre;

- factor de avertizare oportună, exactă, corectă și echidistantă politic asupra posibilelor situații critice și suport al deciziilor necesare prevenirii, contracarării sau înlăturării pericolelor la adresa securității UE²¹⁹.

Informația conferă UE capacitatea de a fi mai activă, mai capabilă în apărarea propriei securități interne și externe, mai coerentă și mai cooperantă în aplicarea principiilor Politicii Externe și de Securitate Comună și ale Politicii Europene de Apărare și Securitate, mai eficientă în multilateralismul său. Noile oportunități, provocări și amenințări impun cu necesitate investirea în procesul de *intelligence*, în interes comunitar. Informația este resursa de putere care conferă UE capacitatea de a „gândi global” și de a „acționa local”, precum și de a întreține „*spațiul european comun de libertate, securitate și justiție*”.²²⁰

Prin prisma celor afirmate anterior este ușor de remarcat importanța pe care o capătă sistemul de *intelligence* în promovarea politicilor și intereselor europene. În paragrafele următoare vom încerca să identificăm principalele elemente care reclamă îmbunătățirea procesului de cooperare la nivel european în domeniul *intelligence*.

5. Necesitatea îmbunătățirii cooperării în *intelligence* la nivel european

O serie de evenimente și evoluțiile care s-au înregistrat în ultimele două decenii, pe plan regional, precum și perspectivele privind evoluția mediului internațional de securitate, ne permit să încercăm să identificăm câteva motive în favoarea intensificării cooperării în domeniul *intelligence*.

Războiul din Golf (02.08.1990 – 28.02.1991) s-a dovedit mult mai stimulativ în direcția promovării unei politici europene de informații comune decât Tratatul de la Maastricht.²²¹ Dependența aproape totală a europenilor față de SUA în ceea ce privește domeniul *intelligence* a convins Franța despre necesitatea realizării unor capacități europene de culegere de informații, în special de tipul IMINT.²²² Ulterior acestui conflict, Franța a jucat un rol tot mai important în stimularea dezvoltării unui sistem autonom european de *intelligence*.

Activitatea de *intelligence* este, fără echivoc, în strânsă legătură cu conceptul de apărare. Pe scurt, schimbările care apar în politica de apărare implică schimbări în activitatea structurilor de informații. Superioritatea militară trebuie sprijinită de capacități eficiente de *intelligence* pentru a putea interveni în prevenirea conflictelor și câștigarea confruntărilor. Cele mai mari puteri militare sunt dependente de factorul „informație”. De aceea activitatea de *intelligence* a devenit parte integrantă a apărării, indiferent dacă aceasta a luat forma asigurării securității naționale, echipării și înzestrării efectivelor militare sau identificarea posibilelor amenințări.

---

²¹⁹ Aurel V. DAVID, *Informația – resursa de putere a Uniunii Europene în actualul mediu de securitate. Un punct de vedere*, p. 2, volumul **Repere ale securității europene**, A XII-a Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională, București, 16-18 martie 2006.

²²⁰ Idem, p 10.

²²¹ Ole R. VILLADSEN, *Prospects for a European Common Intelligence Policy*, 2007, www.cia.gov

²²² David S. YOST, *France and the Gulf War of 1990-1991: Political-Military Lessons Learned*, *The Journal of Strategic Studies*, Vol.16, No. 3 (September 1993), p. 355.

La nivel UE, în domeniul apărării comune, au avut loc, în ultima decadă, două evenimente majore cu implicații deosebite asupra evoluției structurii de intelligence europene. Este vorba de înființarea, în iulie 2000, a concernului multinațional european aerospațial și de apărare „*European Aeronautic and Defence Company*” și crearea forței multinaționale de reacție rapidă (despre care am amintit anterior). Crearea ambelor entități face parte din cadrul conceptului european de consolidare și uniune. Aceasta implică, în mod inevitabil, intensificarea sau chiar consolidarea cooperării în *intelligence*, cu scopul de a maximiza eficacitatea acestor structuri supranaționale.

Sprijinul *intelligence* pe timpul desfășurării operațiilor militare este indispensabil; citând analistul Andrei Raevsky, operațiile militare fără sprijinul structurilor de *intelligence* sunt „*blind, deaf and brainless*”.²²³ Informațiile pun la dispoziția trupelor date despre mediul în care se poartă operațiile militare, permit combatanților să optimizeze mijloacele pe care le au la dispoziție, direcționează efortul și chiar anticipează evoluții ulterioare. Dorința europeană de a eficientiza această forță multinațională va impulsiona procesul de cooperare în domeniul *intelligence*.

Informațiile pun la dispoziția trupelor date despre mediul în care se poartă operațiile militare, permit combatanților să optimizeze mijloacele pe care le au la dispoziție, direcționează efortul și chiar anticipează evoluții ulterioare. Dorința europeană de a eficientiza această forță multinațională va impulsiona procesul de cooperare în domeniul *intelligence*.

6. Locul, rolul și misiunile serviciului de informații militare, la început de mileniu

Locul și rolul serviciului informații militare nu pot fi definite decât pornind de la angajamentele și obligațiile asumate de România în contextul securității naționale subscrise securității comune euro-atlantice și ținând cont de faptul că informațiile militare se regăsesc în toate domeniile acțiunii sociale iar acestea sunt, subiectul și totodată instrumentul de lucru al tuturor serviciilor de informații militare.

Serviciul de informații militare trebuie să fie un vector de forță și stabilitate tocmai prin faptul că gestionează un tip de informație care are un rol dublu, cel de formare a unei imagini sintetice, dar integrale, asupra fenomenului studiat și, totodată, facilitarea luării deciziei strategice viabile și eficiente din punct de vedere militar și chiar politic.

Orice serviciu de informații militare are un rol determinant în asigurarea securității la nivel național și al alianțelor la care țara sa este parte și îndeplinește următoarele misiuni:

- gestionează ansamblul de măsuri, acțiuni și resurse pentru realizarea avertizării timpurii;

---

²²³ Andrei RAEVSKY, **Managing arms in peace processes: aspects of psychological [operations] and intelligence**, United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva, 1996.

- culege date și informații în scopul cunoașterii fenomenului militar și politico-militar internațional și prognozează evoluția acestuia;
- identifică factorii de risc și amenințare externi, militari și non-militari, care ar putea afecta interesele naționale fundamentale și apărarea națională;
- gestionează informativ zonele de criză sau de conflict și prognozează evoluția situației politico-militare și militare din spațiile respective;
- culege informații care să permită desfășurarea de acțiuni pe teritorii străine, în cadrul unor operații multinaționale, sub egida organismelor internaționale;
- informează decidenții politico-militari și comandanții militari despre organizarea, înzestrarea și starea de pregătire a forțelor armate ostile (inamice) care ar putea fi folosite în cazul unei agresiuni armate;
- culege informații privind dezvoltările în domeniul tehnologiilor militare;
- obține și pune la dispoziția factorilor de decizie și structurilor cu atribuții specifice, informațiile militare externe și din teatrele de operații cu privire la activitatea grupurilor teroriste, a celor din domeniul crimei organizate, proliferării armelor convenționale și de nimicire în masă;
- cooperează în domeniul informativ cu serviciile de informații autohtone și ale altor state, pe probleme de interes comun, în baza unor înțelegeri, acorduri, protocoale sau planuri de cooperare aprobate de ministrul apărării naționale;
- elaborează concepția folosirii forțelor și mijloacelor aflate la dispoziția sa pentru îndeplinirea obiectivelor de interes informativ, în spațiul de interes strategic național și/sau aliat;
- planifică activitățile și acțiunile de informații militare/cercetare pentru descoperirea și monitorizarea indiciilor privind apariția și evoluția stărilor de criză/conflict și a acțiunilor inamicului înainte și după declanșarea agresiunii;
- identifică factorii de risc și amenințările în spațiul electromagnetic, la adresa sistemelor proprii, în zonele de interes și de responsabilitate;

Serviciul de informații militare are ca principal obiectiv al demersului firesc de transformare și adaptare la cerințele impuse de evoluția mediului de securitate o analiză permanentă a nevoilor de informații a beneficiarilor săi autorizați, armonizarea acestor nevoi cu resursele și capacitățile de informații militare la dispoziție și redefinirea permanentă a misiunilor, astfel încât să poată face față dezideratelor strategice.

7. Participarea la misiuni internaționale de menținere a păcii și combatere a terorismului

Elementul definitoriu care caracterizează evoluțiile mediului de securitate în regiunea extinsă a Mării Negre, zonă de un interes major pentru România, se referă la intensificarea procesului de redefinire a arhitecturii regionale de securitate, proces caracterizat, pe de o parte, de tendința de includere a acesteia în arhitectura de securitate euro-atlantică, prin asigurarea prezenței militare NATO în zonă, iar pe de altă parte, prin eforturile F. Ruse și Turciei de realizare a unei structuri de securitate strict regionale.

Vorbind de regiunea extinsă a Mării Negre trebuie să analizăm și spațiul ex-

iugoslav, Afganistanul și Irakul, zone de risc și instabilitate, zone despre care se poate aprecia că sunt posibile generatoare a unui import de insecuritate regională și chiar globală. România, Armata României și implicit serviciul de informații militare s-a angajat în efortul comun de stabilizare și reconfigurare a unui climat de pace și evoluție democratică a acestora.

Necesitatea asigurării, atât a factorilor de decizie politico-militari cât și a comandanților trupelor românești cu informații din teatrele de operații unde România este angajată cu forțe dislocate, a impus pregătirea și trimiterea de structuri de informații.

Pentru a veni în întâmpinarea acestei necesități serviciul de informații militare și-a adaptat și dezvoltat permanent elementele de pregătire și conducere a acestor tipuri de misiuni în conformitate cu exigențele NATO și ale Uniunii Europene. Actualmente, structurile de informații militare românești sunt prezente în toate teatrele de operații unde țara noastră s-a angajat cu forțe, de asemenea serviciul de informații militare are și ofițeri și subofițeri în cadrul structurilor de comandă multinaționale din teatrele de operații:

Aceste participări cu resurse de informații la efortul comunității internațional reprezintă o contribuție de maximă importanță pentru promovarea intereselor naționale și creșterea prestigiului internațional al serviciului de informații militare.

8. Lecții învățate din perspectiva transformărilor spațiului geostrategic și geopolitic în care se regăsește România

Pentru serviciul de informații militare spațiul geostrategic și geopolitic la care România este parte și a evoluțiilor mediului de securitate din acest spațiu impune o conduită de natură organizatorică, funcțională și acțională care să permită un răspuns adecvat la ansamblul provocărilor începutului de mileniu. Din această perspectivă trebuie să înțelegem întregul sistem informațional militar ca un organism dinamic și deschis, capabil să se plieze eficient pe problematica actuală, dar mai ales de perspectivă. Serviciul de informații militare depune eforturi pentru a exploata experiența acumulată în ultimii ani pentru a-și modela acum capacitățile de cunoaștere, înțelegere și previzionare a evoluțiilor viitoare ale mediului de securitate la nivel strategic.

Analiza omnidirecțională a transformărilor la care activitatea de informații militare este supusă, în prezent, trebuie sine-qua-non să analizeze *Zona Extinsă a Mării Negre* ca un spațiu care reprezintă, în același timp, o oportunitate și o sursă de risc, aflându-se la interferența a două axe strategice:

- Marea Neagră – Marea Mediterană, respectiv flancul sudic al NATO, zonă de importanță strategică pentru Alianța Nord – Atlantică, afectată în principal de riscuri transfrontaliere;
- Marea Neagră – Caucaz – Marea Caspică – spațiu de tranzit pentru resursele energetice ale Asiei Centrale, influențat de anumite forme de instabilitate subregională reverberându-se dinspre zona Asiei Centrale.

Abordarea, în concordanță cu direcțiile de transformare a activității de informații militare, a problematicii securității României, ca țară membră a comunității

internaționale libere și democratice, în cadrul unui sistem de securitate comun în zona extinsă a Mării Negre reprezintă un demers logic și firesc din punct de vedere al realităților complexe ale mediului de securitate internațional și evoluțiilor acestuia în perioada post – Război Rece și, mai ales, consecutiv atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001.

La nivel regional, acesta are câteva particularități care îl impun, din perspectiva analizelor complexe, pe agenda securității internaționale și, prin extensie, ca factor direct implicat, pe agenda de priorități a statului român și implicit a serviciului național de informații militare. Câteva dintre aceste caracteristici sunt:

- poziția geopolitică și geostrategică pe care arealul Mării Negre o ocupă în raport cu vectorii majori de structurare a sistemului relațiilor internaționale și mediului de securitate euro-atlantic;

- interesele statelor europene în accesul facil la resursele energetice caspice;

- nevoia de creare a unui mediu de securitate stabil și coerent la frontierele spațiului european comun;

- interesele generale ale statelor din zonă de sprijinii într-o formă sau alta eforturile coaliției internaționale antiteroriste și de a folosi această regiune drept placă turnantă și punct de sprijin în operațiile de stabilizare și pacificare desfășurate în Balcani, Irak și Afganistan.

Toți acești factori, în conjuncție cu factorul energetic și interesele strategice de combatere a terorismului și a altor amenințări asimetrice, dar nu în ultimul rând a celor de natură clasică, specific unui conflict militar, justifică o nouă abordare a rolului și locului serviciului de informații militare specific unei societăți libere și democratice în gestionarea și controlul mediului de securitate regional.

Amenințările teroriste și transnaționale, ca forme de amenințări la adresa securității naționale, regionale și globale, amenințări specifice și zonei extinse a Mării Negre, sporesc rolul și misiunile serviciului de informații militare care, în contextul reducerii cheltuielilor și efectivelor militare, trebuie să-și intensifice activitatea prin:

- organizare și funcționalitate adecvate unui sistem deschis și dinamic;

- creșterea efectivelor proprii (cantitativ și calitativ);

- alocarea de resurse financiare suficiente;

- culegerea de informații din surse multiple, cu accent pe zonele în care își au originea sau care sprijină amenințările teroriste și transnaționale;

- colaborare cu servicii partenere.

Din experiența acumulată în decursul anilor și din analiza comparativă a transformărilor prin care au trecut servicii de informații militare din state cu o bogată experiență și tradiție democratică, serviciul de informații militare va trebui să-și conjuge eforturile cu precădere pentru:

- îndeplinirea misiunii principale (prevenirea surprinderii strategice la adresa securității naționale și comune euro-atlantice) fapt ce generează o percepție pozitivă și corectă populației și a mass-mediei;

- desfășurarea ansamblului de activități specifice în domeniul de interes, respectiv fenomenul militar și militaro-politic internațional (astfel

activitatea de informații militare nu aduce atingere drepturilor și libertăților cetățenilor).

Angajarea fermă a serviciului de informații militare în efortul general desfășurat de România alături de celelalte state din regiune pentru dezvoltarea democrației și asigurarea securității zonale și regionale presupune respectarea unor cerințe și principii universale valabile.

Principiile activității de informații militare în democrație, care trebuie să guverneze acțiunile specifice acestui domeniu, sunt:

- cadru legislativ coerent și complet pentru misiunile și activitățile specifice, care să asigure protecția adecvată a personalului;
- control civil eficient al activității serviciilor de informații;
- fundamentarea și asumarea misiunilor în baza valorilor promovate de societate, pentru asigurarea prosperității, protecției și securității acesteia, precum și pentru asigurarea stabilității, dezvoltării și continuității statului național în contextul apartenenței acestuia la organismele comune euro-atlantice;
- contribuție la statutul României de furnizor de securitate și stabilitate;
- cooperarea și conlucrarea inter-instituțională și internațională cu respectarea principiilor activității de informații și a celor ce guvernează relațiile internaționale.

Serviciul de informații militare este pregătit să acționeze adecvat pentru a răspunde oportun provocărilor mediului de securitate și necesității de transformare în rezonanță cu cerințele democrației moderne, aceasta în condițiile în care România este beneficiar și contribuitor de securitate prin poziția sa geostrategică și prin apartenența la Uniunea Europeană și NATO.

Bivalența siguranță și securitate asigurate, pe de o parte de efortul comun al statelor membre a celor două organisme internaționale și propriul aport la siguranța, securitatea și apărarea colectivă, pe de altă parte, determină o situație fără precedent, situație caracterizată prin două aspecte aparent contradictorii, destindere și o permanentă creștere a capacității de ripostă.

Cele două aspecte, destinderea și riposta nu se substituie una celeilalte, ci se completează, fapt ce trebuie să fie avut permanent în atenție pe parcursul procesului de transformare a Direcției informații militare și aceasta în concordanță cu fenomenul de dezvoltare a proceselor democratice în Zona Extinsă a Mării Negre.

Acest proces presupune, pe de o parte constituirea unor structuri informative puternice, unitare și neimplicate politic la nivelul statelor din regiune, structuri chemate să gestioneze întreaga activitate de informații militare, iar pe de altă parte o largă cooperare, conlucrare a serviciilor de informații militare naționale la nivel regional și internațional, în scopul creșterii încrederii reciproce și eliminării amenințării terorismului transfrontalier dar și a altor amenințări neconvenționale (crima organizată și traficul de arme și tehnologii militare de ultimă generație, traficul de droguri, ingineriile financiar-bancare cu implicații în domeniul militar etc.).

Astfel, în acest context, cu toate că numai putem vorbi de inamici în termenii tradiționali, transformarea democratică impune și o motivare a angajării cu toate

forțele și mijloacele specifice domeniului informațiilor militare în combaterea noilor pericole și amenințări, și aceasta alături de noi parteneri din spațiul euro-atlantic și cel al Mării Negre, spațiu de confluență între linii de cultură și interese diferite.

Astăzi, mai mult ca oricând, serviciul de informații militare trebuie să-și conjuge efortul cu organismele specializate și similare ale Uniunii Europene și ale NATO, întrucât „*câmpul de acțiune al ambelor se tratează îndeosebi prin prisma asigurării stării de securitate, ca rezultat al strategiilor nonviolente sau a aplicării unor constrângeri...*”²²⁴. Afirmarea nu poate fi altfel decât adevărată, deoarece substanța sistemelor informaționale militare este infomateria.

Există convingerea că un proces extins de *intelligence sharing* creează condițiile pentru o *înțelegere* mai *profundă* și *uniformă* a dimensiunii și a naturii amenințărilor teroriste și, astfel, generează o *percepție comună* în rândul statelor membre ale UE. În consecință, evaluarea în comun a amenințărilor la nivel european este de așteptat a genera, nu în mod automat, dar cel puțin într-un mod mai facil, *poziții comune* și *acțiuni comune* în cadrul PESC²²⁵.

Un element deosebit important pe care se sprijină filozofia lumii democratice referitoare la gestionarea informațiilor militare poate fi, de cele mai multe ori exprimată printr-o singură sintagmă, cea de echilibru între eforturi și rezultate dar și între libertate și necesitate.

Concluzii

Serviciul de informații militare este angajat în efortul general de derulare a procesului de stabilitate și securitate la nivel național și regional, respectând principiile democratice și cele specifice activității de informații militare, fapt ce poate fi reprezentat succint prin următoarele concluzii:

- activitatea de informații militare se încadrează în tendințele generale de evoluție ale societății;
- necesitatea păstrării echidistanței și independenței politice;
- necesitatea modernizării pentru eficientizare (adaptarea permanentă la cerințele impuse de mediul strategic);
- obiectivitate și oportunitate în sprijinirea deciziei militare și politico-militare;
- activitatea de informații militare, într-un stat democratic, este normală, necesară și legitimă;
- planificarea și executarea activității de informații militare în concordanță cu interesele naționale;
- pregătirea liderilor pentru a înțelege și utiliza corect informațiile la care au acces pe perioada mandatului;
- activitatea de informații militare trebuie să fundamenteze decizia militară și politică, nu să o influențeze;

---

²²⁴ Gl. bg. dr. Liviu HABIAN, Col. Mircea CHELARU, **Corelația politică-strategie**, Editura AISM, București, 1997, p. 27.

²²⁵ Vezi **European Security Strategy – A Secure Europe in A Better World**.

- cooperarea și schimbul de informații pentru conjugarea efortului în domeniul securității individuale și colective;
- procesul de *intelligence sharing* a devenit o necesitate imperativă în mediul de securitate actual;
- activitatea de informații militare este în serviciul națiunii și se supune controlului democratic al societății civile.

Există, nu de puține ori, convingerea, la nivelul organizațiilor care activează în domeniul informațiilor, potrivit căreia cele mai bune produse de *intelligence* sunt cele proprii. Această abordare determină o încredere sporită în produsele interne și o anumită reticență față de unii parteneri și uneori erori în fundamentarea deciziei. De asemenea, aceste organizații tind să privească relațiile internaționale ca fiind un „*joc de sumă zero*” și de aceea prezintă reticență față de o abordare cooperativă a procesului de integrare în domeniile apărării și securității.

Natura conservativă a structurilor de informații, corelată cu birocrația sistemului euro-atlantic ar putea acționa în sensul încetinirii procesului de cooperare, mai ales, în domeniul informațiilor pentru securitate și apărare.

Un obstacol în calea îmbunătățirii cooperării în *intelligence* îl reprezintă considerațiile financiare, nu toate serviciile de informații militare au acces la resurse adecvate pentru a putea participa la un schimb echilibrat de informații.

Privind modul de abordare a problematicii apărării și securității regiunii Mării Negre, există deci două tendințe fundamentale:

- „**mare deschisă**”, principiu susținut de România, Bulgaria și Georgia care presupune internaționalizarea spațiului pontic și extinderea în Marea Neagră a inițiativei NATO din Marea Mediterană, „Active Endeavour”;

- „**mare închisă**”, promovată în special de Turcia și F. Rusă, care se opun extinderii operațiunii „Active Endeavour” în Marea Neagră și urmăresc să acrediteze ideea că inițiativele de securitate existente la nivelul Mării Negre (BLACKSEAFOR și *Black Sea Harmony*) sunt eficiente și suficiente pentru asigurarea securității în regiune.

DIMENSIUNEA ETNICO-RELIGIOASĂ A TERORISMULUI. MULTIDIMENSIONALITATEA ȘI COMPLEXITATEA FENOMENULUI TERORISM

Dr. Ilie PENTILESCU*

SIZE OF ETHNO-RELIGIOUS TERRORISM. MULTIDIMENSIONALITY AND COMPLEXITY OF THE TERRORISM PHENOMENON

The world became, into a certain measure, more unsecure, and the peoples, the ethnical groups and governs are following more complex goals and objectives as before. The separation lines and frontiers between governs' actions, military forces and civil population, the public and private sectors became more shadowed and unclear.

Moreover, we assist to a new generation of combatants, the sub-state entities, non-national and transnational groups which identity is threaded on a common basis, as the ideology, the tribal appurtenance, culture, ethnicity, religion, geography, the illegal economic activities or a combination of some or all of these factors. These entities became more violent and aim to modify forces' intern balance to promote their own interests. Such conflict exacerbated to extreme, will tend to state and societal structures' fragmentation and will push many areas and regions to a instability situation inducing an increase of violence in the international system's framework.

Atacurile teroriste din SUA, de la 11 septembrie 2001, au produs puternice mutații pe scena politică internațională, „ciocnirea civilizațiilor”, anticipată de Samuel Huntington, transformându-se în „ciocnire a religiilor”. Poate fi remarcată o încercare de re-secularizare, adică o încercare a principalilor jucători de pe scena politică internațională de a înlătura factorul religios din sfera politică cu ideea că astfel se va înlătura una din principalele surse de conflict.

Terorismul de natură religioasă este acuzat îndeosebi de dogmatism religios, de fundamentalism, de existența unor secte religioase care au ca fundament dogmatic eludarea și lupta împotriva ordinii sociale.

Această formă de terorism este cea mai virulentă, pentru că autorii nu iau în calcul conservarea nici chiar a ființei proprii. Un exemplu în acest sens îl reprezintă atacul din 11 septembrie 2001 executat de organizația Al-Queda asupra orașelor New York și Washington, atac în care teroriștii și-au sacrificat propriile vieți alături de cele ale victimelor lor. O situație *sui-generis*, în acest context, o reprezintă valul de atentate teroriste din lunile ianuarie și februarie 2006, cauzate de publicarea într-o serie de ziare occidentale a unor caricaturi la adresa profetului Mahomed.

Terorismul de natură etnică este destul de frecvent întâlnit și în zilele noastre, având ca obiective, printre altele, conservarea ființei grupului etnic căruia îi aparțin și constituirea lui într-un stat de sine stătător. Această formă de terorism este întâlnită, spre exemplu, la kurzi, în Sri Lanka, în Nigeria, în Spania, în Rusia ș.a.

---

* Locotenent colonel, U.M. 01158 Miercurea Ciuc

Una din acțiunile teroriste de natură etnică care a avut un puternic impact asupra întregii lumi, a fost cea a unui grup de teroriști ceceni, care în 26 octombrie 2002 au ocupat un teatru din Moscova, luând ca ostateci un număr de circa 700 de persoane. Acțiunea s-a încheiat cu lichidarea completă a grupului de către forțele speciale ruse și moartea unui mare număr de ostatici.

Terorismul, care a dobândit deja un caracter mondial, se axează îndeosebi pe extremismul religios violent, pe extremismul politic și pe efectele dezrădăcinării.

Complexitatea cauzelor terorismului rezidă în dinamica crizelor economice, culturale și sociale, în politica de alienare a tinerilor, îndeosebi musulmani, care trăiesc în străinătate, în reacțiile virulente la influențele intrinseci pe care le exercită civilizația occidentală asupra zonelor încremenite în tradiție și prejudecăți, în recrudescența criminalității și traficantilor.

De aici, rezultă un interes permanent al unor structuri statale și non-statale, structuri predominant violente, de a genera adâncirea faliilor strategice dintre lumea occidentală și lumea rămasă ancorată într-un trecut caracterizat de subdezvoltare, neputință și inechitate socială. Trebuie subliniat faptul că această lume nu produce terorism, însă ciocnirea unora dintre entitățile ei cu interesele civilizației moderne generează și întreține fenomenul terorist.

Sursele de instabilitate, pericole și amenințări sunt direct proporționale cu evoluția societății, cu efectele pozitive, dar și cu numeroasele efecte contradictorii, nocive și incalculabile ale acesteia. Cu cât evoluția este mai spectaculoasă, cu atât faliile dintre eșalonul întâi tehnologic și informațional și celelalte eșaloane ale lumii se măresc și se adâncesc, generând și regenerând fenomenul terorist.

Terorismul nu este un produs al unei civilizații sau alteia, așa cum se da uneori de înțeles, ci al degradării condiției umane, al răului care se dezvoltă din ce în ce mai mult în interiorul lumii.

Începutul mileniului trei a adus, odată cu deschiderea de noi orizonturi științifice, tehnice și informaționale, speranța că el va fi un veac al renașterii spirituale, al toleranței, al dialogului între culturi și civilizații, al prosperității și coexistenței pașnice, în care va trebui instaurată o nouă ordine mondială, mai justă, mai umană și cu o multitudine de probleme cărora comunitatea internațională va trebui să le găsească neîntârziat un răspuns.

Evoluțiile recente din arena internațională evidențiază faptul că strategiile globale de acțiune vor trebui fundamentate, în primul rând, pe argumentele solidarității umane în vederea combaterii amenințărilor la adresa păcii și stabilității mondiale, a violenței, sărăciei și ignoranței. Totodată, schimbările dramatice ale climatului internațional din ultima perioadă, de timp, impun reevaluarea și reconsiderarea conceptelor de securitate, dintr-o nouă perspectivă, ținând seama de mecanismele care favorizează proliferarea principalei amenințări ce planează acum asupra omenirii – terorismului.

Caracterul imprevizibil al riscurilor și amenințărilor teroriste este de natură să potențeze dinamica fenomenelor destabilizatoare la nivel global, pentru că terorismul nu este doar răul care se abate asupra planetei, ci este chiar răul din lume, adică răul nostru, partea fanatică dintre noi și adesea din noi, fanatismul obsesiv al puterii, al

răzbunării, al egocentrismului, al pedepsirii cu orice preț, al purificării prin ucidere și prin distrugere.

Terorismul este o amenințare din umbră. Evoluția lui, de la o seamă sau o sumă de acte teroriste disparate, la un summum al fanatismului, cruzimii și violenței, adică la un război terorist, este de natură să genereze reacția corespunzătoare a omenirii, să declanșeze războiul antiterorist.

Atentatele punctuale, îndreptate împotriva unor ținte primare alese cu grijă, în concordanță cu mesajul care urma să fie transmis, au fost completate cu terorismul de stat și cu politici de distrugere sistematică, de purificare etnică, soldată cu sute de mii de victime și migrații de milioane de deșrađăcinați. Această nouă formă de terorism a fost pusă pregnant în practică în Rwanda, spațiul fostei Iugoslavii, Cecenia, Turcia, Irak, Spania, Anglia sau Afganistan, făcându-ne să conchidem că teroriștii se gândesc în zilele noastre tot mai mult cum să omoare în masă. Actualii teroriști nu mai doresc să pună în dificultate un regim politic, nu mai vor să oblige autoritățile să negocieze, ei fiind interesați doar de numărul de victime pe care pot să-l provoace.

Modificările opticii și logicii acționale ale noului terorism au dus la transformări structurale la nivelul organizațiilor teroriste. Astfel, ierarhiile și infrastructura clasică de tip centru de comandă, grup operativ/sușinători, tind să dispară. Comandourile nu mai au o centrală, iar atentatorii devin elementele unei rețele transnaționale întinse pe orizontală. Celulele combatante sunt autonome tactic, logistic și din punct de vedere al comenzii, comunicațiilor și controlului, singurul element de coeziune transnațională reprezentând o doctrină comună, ura față de societate, față de regimul politic sau frustrările provenite din marginalizarea socială, economică sau religioasă. Imaginea noului terorism n-ar fi completă dacă n-am ține cont de mijloacele potențiale, tehnologiile de vârf, posibilitatea apelării la armele de distrugere în masă care stau la baza instrumentării „supra-uciderii”.

Așadar, spectrul violenței globale se lărgește prin includerea unei forme de conflict atipică, neevidențiată până acum în tratate de strategie militară, iar cantitatea și calitatea informației tind să înlocuiască importanța cantității și calității tehnicii și infrastructurii de război. Această formă de violență – noul terorism – este neconvențională, asimetrică, permanentă, se poate manifesta pretutindeni și este ușor de întreținut.

Sfârșitul Războiului Rece și, în general, al confruntării directe, de aproximativ o jumătate de veac, între cele două sisteme sociale antagonice, socialismul și capitalismul, a făcut loc noii forme de violență, mai perfidă și tocmai de aceea mai greu de contracarat fenomenul terorist. Acesta apelează la noi forme și procedee de acțiune care nu țin seama de normele dreptului conflictelor armate și ale dreptului internațional umanitar, uzitează de acțiuni barbare, care urmăresc să instaureze, mai ales, în rândul populației civile groaza și să paralizeze instinctul de autoapărare.

Terorismul nu trebuie privit ca o realitate abstractă pentru că, frontul terorist cuprinde o diversitate mare și concretă de structuri și forme de asociere a unor indivizi. De aceea, atunci când este abordat fenomenul terorist, în general, și lupta împotriva terorismului, în special, avem în vedere definirea concretă a teroriștilor ca indivizi care acționează în numele și sub steagul acestei violențe deosebite.

Iată de ce, războiul antiterorist este egal cu lupta împotriva teroriștilor, iar în lucrare chiar dacă se va folosi generic denumirea de grupări sau grupuri teroriste, respectiv grupuri terorist-diversioniste, care pot fi chiar sinonime, se are în vedere membrii acestor organizații și ai elementelor structurale. Atâta timp cât țintele operaționale ale teroriștilor sunt comunitățile umane, la rândul lor, acțiunile luptei antiteroriste vizează combaterea indivizilor care compun toate forțele teroriste.

Terorismul nu este un substituit al războiului, dar cu siguranță el va influența arta militară, în sensul că aceasta va trebui să-și reconsidere multe din conceptele și concepțiile cu care operează și care se dovedesc ineficiente într-o astfel de confruntare atipică.

Războiul ca formă extremă de soluționare a conflictului social, ar trebui să fie depășit, încetând să reprezinte o necesitate sau o prioritate într-o societate civilizată. Cu siguranță însă, războiul nu va dispărea ca posibilitate și nici ca fenomen social pentru că în mod paradoxal, deși este conștientă de riscurile la care se expune specia umană se pare că nu poate depăși agresivitatea din ea însăși. Vor exista și se vor manifesta încă forme ale războiului clasic (conflictului armat) în variante modernizate, înalt tehnologizate, în contrast cu altele inedite, improvizate, ciudate chiar, neîncadrate în tiparele tradiționale. Cum va arăta cu exactitate războiul viitorului este aproape imposibil de anticipat și, mai ales de încadrat într-o imagine model, virtuală, unică și atotcuprinzătoare.

Puține sunt situațiile când se creează o stare de conflict, iar părțile adverse să se afle într-o relație de simetrie. Mai devreme sau mai târziu se produce o disoluție a acesteia, o transformare într-una asimetrică. Dintotdeauna, între adversari au existat sau au fost realizate diferențieri, cu avantaje sau dimpotrivă dezavantaje, de o parte sau de alta. Un specialist în analiza conflictelor asimetrice considera într-una din lucrările sale că *„în «războiul asimetric», fiecare dintre adversari apelează la mijloace diferite, la nivelul său, fără să rivalizeze cu celălalt și, la urma urmei, evitând confruntarea față în față”*.

Asimetria există și în lupta evolutivă, la nivelul speciilor, al vieții, în general. Ea nu este o invenție a omului, ci există în natură de milioane de ani, așa cum există agresivitatea, unul din cele mai controversate concepte în teoriile evoluționismului. Asimetria în confruntare a decis de multe ori de partea cui este victoria, pentru că asimetria între două părți adverse, care presupune, printre altele, concordanța conceptelor și planurilor de acțiune, proporționalitate în forțe și mijloace, capacități logistice asemănătoare, timpi de reacție asemănători sau compatibili etc., nu este dorită și nu poate, întotdeauna, să asigure victoria în luptă, să conducă spre realizarea scopurilor propuse în războiul asimetric al zilelor noastre.

Încă din cele mai vechi timpuri, luptătorii, dar mai ales conducătorii lor, au căutat modalități de realizare a superiorității față de adversar sau, dimpotrivă, căi și metode de a evita sau compensa superioritatea acestuia pentru a obține avantaje chiar într-o situație de inferioritate, a exploata în avantajul propriu asimetria, chiar dacă aceasta le era defavorabilă. Sun Tzî considera cu foarte mult timp în urmă că *„întreaga artă a războiului se bazează pe înșelătorie. De aceea, dacă ești capabil, simulează incapacitatea; dacă ești activ, simulează pasivitatea. Dacă ești aproape fă*

să se creadă că ești departe și dacă ești departe fă să se creadă că ești aproape. Momește inamicul pentru a-l prinde în capcană; simulează neorânduiala și lovește-l; evită-l acolo unde este puternic. Fă să i se pară că ești în situație de inferioritate și încurajează-l la înfumurare. Nu-l slăbi nici o clipă, hărțuiește-l. Atacă-l când și acolo unde nu este pregătit; acționează când el nu se așteaptă la așa ceva". Sunt atât de actuale și de pertinente aceste pilde, încât există tentația să fie utilizate în proiecția oricărui tip de acțiune militară.

Definindu-l în termeni cât se poate de simpli, conflictul asimetric este, în esență, un mijloc prin care o parte (o armată) inferioară caută să obțină avantaje față de un adversar mai puternic, ori acela prin care o armată superioară caută să obțină rapid victoria fără pierderi sau cu pierderi cât mai mici. În aceeași ordine de idei, războiul asimetric este acela, prin care se caută evitarea impactului cu forța adversarului, contracararea sau compensarea superiorității de orice natură a acestuia și se axează pe avantajul sau slăbiciunile uneia dintre părțile aflate în conflict.

În anul 1995, pentru prima dată, în mod explicit, în Doctrina Întrunită a armatei americane, au fost făcute referiri oficiale asupra conceptului de asimetrie a conflictelor. Documentul introduce în categoria „luptelor asimetrice” pe cele duse între forțe cu destinații diferite, cum ar fi cele aeriene contra forțelor terestre sau celor maritime, iar în prezent în Strategia Militară Națională a SUA au fost indicate domeniile legate de războiul asimetric ca fiind, printre altele, terorismul, amenințările cu folosirea armelor de distrugere în masă sau acțiunile informaționale, toate categorisite ca amenințări sau provocări asimetrice.

Acțiunile asimetrice urmăresc un impact psihologic major, ca de exemplu șoc și confuzie, care-i afectează adversarului inițiativa, libertatea de acțiune și voința. Metodele asimetrice de luptă solicită apreciază vulnerabilităților adversarului și găsirea formelor corespunzătoare, adesea surprinzătoare, de acțiune. Acestea folosesc de cele mai multe ori noi tactici de acțiune, în general netradiționale, arme sau tehnologii pe măsură, și pot fi aplicate la toate nivelurile acționale ale războiului strategic, operativ sau tactic – în întreg spectrul operațiilor militare.

În știința militară există multe clasificări ale conflictelor și războaielor, în funcție de o mulțime de criterii, dar în ceea ce privește strategiile asimetrice, ele țin de natura conflictelor și de modul de ducere a acestora, de ieșirea din linearitate și intrarea în spațiul multidimensional. Războiul viitorului trebuie analizat din perspectiva realităților societății omenesti actuale, iar realitatea de astăzi a transformat deja confruntarea armată în una de tip informațional, spațial, fluid, asimetric.

În unele lucrări conflictele asimetrice sunt clasificate astfel: conflicte care implică confruntarea armată (conflictul de joasă intensitate și conflictul de intensitate medie, războiul non-contact, războiul disproporționat, războiul popular sau guerila, revoluția armată, războiul civil, terorismul); conflicte non-violente (războiul psihologic, războiul informațional și mediatic, ciberconflictul); conflicte non-militare (îndiguirea, embargoul și blocada economică, separatismul etnic, boicotul).

Terorismul, ca formă de manifestare a războiului asimetric, este o amenințare transnațională majoră, potențată de motivații etnice, religioase, naționaliste,

separatiste, politice și economice. Alături de terorism stă crima organizată, ambele fiind fenomene care au proliferat foarte mult în ultimele decenii astfel încât, la intrarea în mileniul trei, aproape că nu există stat sau organism internațional care să nu-și pună problema apărării și protecției împotriva lor. Cotidianul francez „Le Monde Diplomatique” în ediția de 8 decembrie 2001, aprecia că nimic nu va mai fi ca înainte, agresiunea este atât de mare încât nu seamănă cu nimic cunoscut până în prezent. Atât de mare încât nu i se poate da un nume. Atentat? Atac? Act de război? Și revista germană de comentariu politic „Der Spiegel” din 3 decembrie 2001, aprecia că monstruoasele crime din 11 septembrie 2001 se vor repeta în altă parte și în alte circumstanțe fără îndoială, dar se vor repeta.

Dar cea mai elocventă oglindire a mutațiilor produse în strategia antiteroristă globală care a avut loc după 11 septembrie 2001 au fost ilustrate în discursul președintelui Statelor Unite ale Americii, George W. Bush, despre starea națiunii, prezentat în fața Congresului American, al cărui centru de greutate a fost fundamentat pe trei idei principale: lupta împotriva terorismului este prioritatea absolută a lumii civilizate; atenția coaliției antiteroriste va fi preponderent îndreptată asupra țărilor din „Axa răului”(Coreea de Nord, Afganistan, Irak și Iran); Statele Unite ale Americii își rezervă dreptul de a uza de lovituri militare de tip „preventiv”.

Terorismul se prezintă astăzi ca o reacție a celui slab în fața celui puternic, autodefinindu-se ca o expresie a războiului disproporționat. Deși dreptul internațional nu-l acceptă, marile puteri îl reprimă, iar organismele internaționale îl condamnă, el există fără să-i pese ce gândește lumea, mai mult, terorismul poate deveni o amenințare importantă dacă în actele teroriste s-ar folosi arme de distrugere în masă. De aceea, securitatea internațională se va confrunta în continuare cu diversele sale forme de existență și de manifestare. În ansamblul lor, actele teroriste se dovedesc și constituie un obstacol major în calea mondializării, care absoarbe o mare parte din timpul, energia și resursele curentului globalist.

Statele care admit, încurajează sau chiar practică terorismul, adoptă frecvent atitudini care nu se încadrează în normele internaționale acceptate (despotism, extremism violent, teroare, folosirea inacceptabilă a forței militare), încercând să ocupe o poziție mai bună, concomitent cu subminarea ordinii stabilite sau în curs de stabilizare.

Deși aceste entități nu sunt legate în prezent de o ideologie larg răspândită, este posibil ca viitor să apară și să prolifereze și o astfel de ideologie.

Unirea eforturilor pentru combaterea fenomenului terorist este o condiție principală de succes și eficiență, însă aceasta presupune cunoașterea sa profundă.

Analizând în profunzime fenomenul terorist, trebuie scoase în evidență, în primul rând, cauzele care țin de evoluția de ansamblu a omenirii caracterizată prin: conflicte sociale în diverse state ale lumii, determinate de situații interne de diverse nuanțe (religioase, politice, economice, xenofobe, rasiste, extremiste, naționaliste, separatiste etc.); continuarea folosirii pe plan intern și internațional, a terorismului de stat și sprijinirea în interes propriu de către cercuri interesate, a unor organizații sau grupări teroriste; alimentarea unor conflicte politico – militare din diferite state și zone ale lumii, dominate de interese contradictorii, de lupta pentru putere dusă

deschis sau în secret de către forțe interne sau externe, inclusiv de către organizații de tip criminal, ori terorist; expansiunea continuă și tot mai accentuată a fundamentalismului islamic și a luptei pentru înlăturarea de la putere a unor regimuri politice seculare în vederea instaurării unor conduceri de esență fundamentalist-islamică; posibilitățile nelimitate de cooperare și conducere între organizațiile și grupările teroriste, chiar de nuanțe și ideologii diferite cu structuri ale crimei organizate internaționale. Acestea li se adaugă: politica de dominație, expansiune și hegemonie, discriminare rasială și apartheid; amestecul în treburile interne ale unor state, teroarea în masă, exodul forțat al populației; intensificarea activităților organizațiilor fasciste, neofasciste și extremiste; lipsa drepturilor politice, economice și sociale, sărăcia, foametea, mizeria, frustrările de orice fel; birocrăția, corupția, influența formidabilă a mafiei și a grupurilor mafiote, rata mare a șomajului din unele țări etc.

Între cauzele care favorizează fenomenul terorist, se înscriu vidul de putere sau insuficienta structurare a instituțiilor ce au atribuții în combaterea fenomenelor infracționale grave, virulența tot mai crescută a unor fenomene infracționale (violența, crima organizată, trafic de droguri și de armament, migrațiune ilegală etc.) și interferarea tot mai acută a acestora cu activitatea teroristă, lipsa de coordonare la nivel global, zonal și regional a măsurilor antiteroriste necesare combaterii acestui fenomen.

Alte cauze care favorizează proliferarea terorismului sunt: mediatizarea intensă și detaliată a actelor teroriste care oferă astfel organizațiilor și grupărilor teroriste autoare, publicitatea dorită, slăbirea controlului și chiar pierderea acestuia de către organele abilitate ale statelor asupra asigurării cu măsuri specifice a armamentului, muniției, tehnicii militare, precum și asupra materialelor radioactive, chimice și bacteriologice, reducerea sau desființarea unor forțe armate convenționale sau speciale, aparținând în principal fostelor state socialiste, ceea ce a făcut ca unii specialiști din cadrul acestora să se pună în serviciul unor organizații și grupări teroriste.

În diverse publicații se subliniază acțiunile teroriste pe care la execută și grupările teroriste tind să proiecteze propriile lor motivații antisociale asupra celorlalți, atribuind oricărei persoane din afara grupării doar intenții malefice. Intensitatea motivației psihologice a terorismului este în bună măsură determinată de dinamica grupului sau grupării teroriste, considerându-se că „un rezultat al motivațiilor psihologice este intensitatea dinamicii în interiorul grupărilor teroriste. Acestea cer unanimitate în opțiuni și dovedesc intoleranțe cu proprii dizidenți. Astfel, cu o țintă clar identificată și considerată fără echivoc diabolică, tensiunea în a escalada frecvența și intensitatea operațiunilor este în mod constant prezentă. De asemenea, nevoia de a aparține unui grup descurajează renunțările și demisiile, iar teama de compromis nu permite acceptarea altor soluții”.

În acest sens, compromisul este respins, iar grupările teroriste se plasează pe poziții maximaliste. Practic, plasându-se pe poziții extremiste de neacceptat pentru societate, acestea nu pot admite compromisurile.

Valorile culturale și religioase exacerbate datorită unor interese pot conduce la fanatism și pot motiva, de asemenea, acțiunile teroriștilor într-o manieră cu totul deosebită. În acest caz, un impact puternic îl pot avea, în societățile în care oamenii se identifică în termenii aparenței la un anumit grup sau există o dispoziție de sacrificiu, în modul de viață general și particular al indivizilor care le compun.

Uneori, teama de a fi exterminat din punct de vedere cultural a unui individ sau grup, duce la violențe care pot scăpa de sub control. Majoritatea oamenilor devin foarte sensibili atunci când le sunt amenințate valorile cu care se identifică, teritoriul natal, limba, religia. Unele manifestări teroriste țin de criza de identitate națională, etnică, culturală și religioasă. Istoria a demonstrat că terorismul în numele religiei este extrem de violent. Terorismul religios indică faptul că transformarea acestuia într-o metodă de luptă și evoluția tacticilor și tehnicilor folosite de diversele grupări au provocat schimbări ample la nivel local, regional și global. Acestea pot fi observate de la numeroasele incidente ce au loc punctual și până la nivel global fără precedent, atins în prezent de extremismul religios. Disoluția accelerată a legăturilor tradiționale care asigură coeziunea socială și culturală a unei societăți se combină adesea cu moștenirea istorică și manifestările curente de represiune politică, sărăcia economică și prefacerile sociale comune, cu mișcările religioase extremiste.

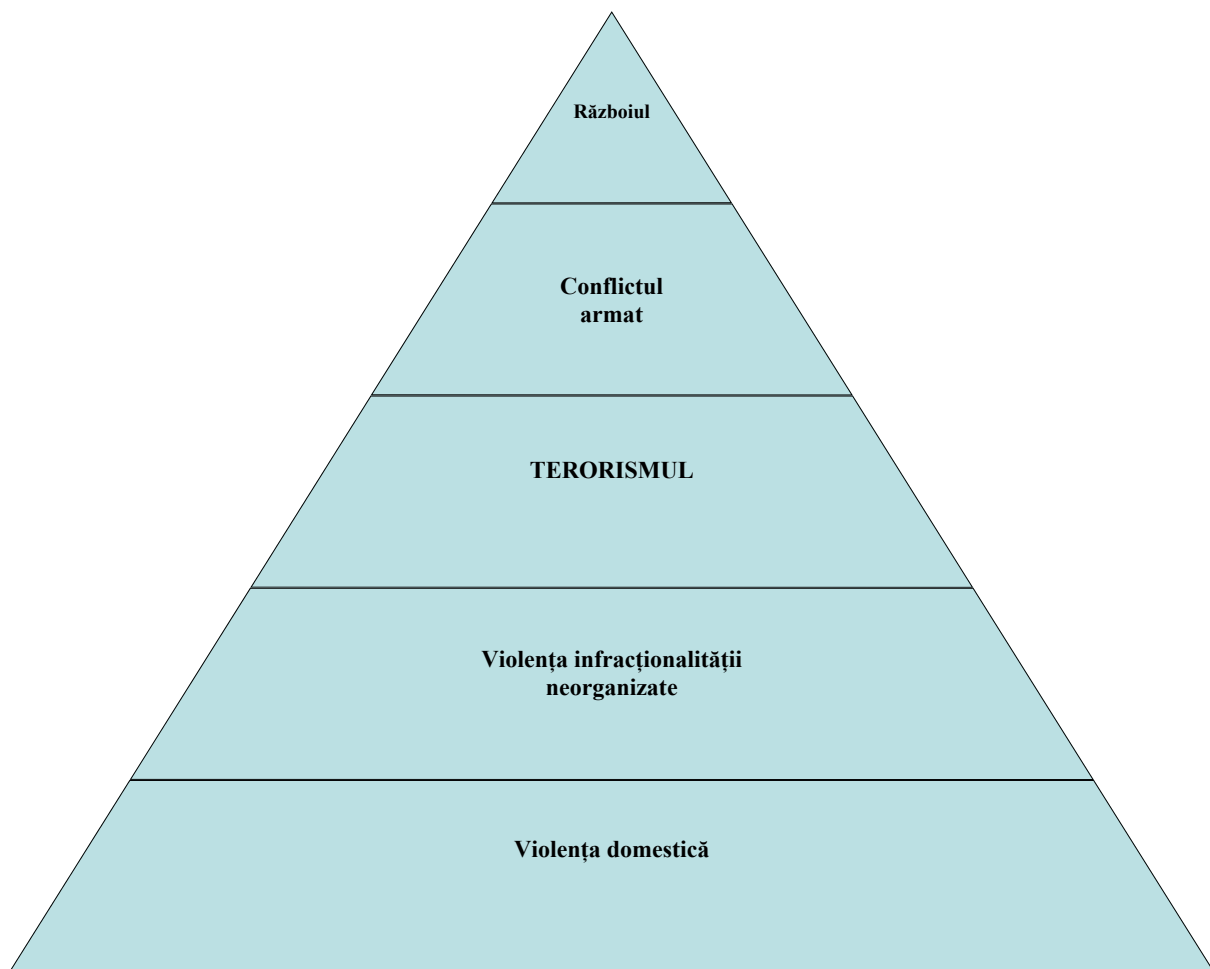
Terorismul este asociat îndeobște cu violența sălbatică, cu abominabilul, cu tot ceea ce-i mai rău în lumea asta. El este ultima amenințare internațională contemporană. Dacă ne gândim că „morală” teroriștilor admite că oameni fără nici o legătură cu atentatele și cu totul nevinovați prin însăși condiția lor, cum ar fi copiii și bătrânii să fie torturați și uciși fără ezitare, de cele mai multe ori în mod planificat, pentru atingerea unui obiectiv, în esență politic, atunci e greu de respins asocierea acestora cu tot ce poate fi mai reprobabil pentru conștiința umană, fie ea laică sau religioasă.

Pentru a înțelege mai bine care locul și rolul terorismului în universul general al violenței, acesta trebuie analizat ca o formă de luptă și nu ca pe o aberație socială sau politică, deci din punct de vedere tehnic și nu moral. Pentru aceasta, se impune să fie diferențiat terorismul de alte forme de conflict violent cum ar fi lupta de gherilă, sau de război convențional, pentru că atât războiul, cât și gherila presupun utilizarea violenței pentru a atinge scopuri politice. În ceea ce privește cel de-al treilea element, inducerea fricii în rândul populației, el este comun atât războiului cât și luptei de gherilă.

În societatea contemporană, terorismul se înscrie în piramida violenței, alături de război, conflictul armat, crima organizată, violența infracționalității neorganizate și a violenței domestice, dar dacă definiția terorismului s-ar aplica și la războiul nuclear, războiul clasic, lupta de gherilă și la cea de insurgență, termenul și-ar pierde orice interes funcțional.

De aceea, în ciuda ambiguităților și a neînțelegerilor din definițiile date terorismului, în accepțiunea modernă acest concept este cel mai adesea asociat cu un tip de acțiuni violente ale unor indivizi și grupuri sau ale statelor, precum și cu evenimente care se desfășoară în vreme de pace, nu de război convențional.

Specific începutului de mileniul al III-lea este faptul că, dacă până în prezent, terorismul era considerat ca o formă de conflict cu o intensitate scăzută, fiind situat la extremitatea inferioară a spectrului unui conflict armat care putea genera un război, de acum înainte, fenomenul terorist, în întregul său, va trebui să fie tratat drept ca o nouă formă de război capabil să determine probleme și să provoace consecințe ca și un război clasic. În noul tip de război, inamicul va fi difuz, greu de identificat și localizat, ceea ce face aproape imposibilă descoperirea și anihilarea lui cu mijloace convenționale.

Piramida violenței în societatea contemporană

Terorismul reprezintă o îngrijorare serioasă pentru comunitatea internațională, fapt ce a făcut ca aceasta să reacționeze prompt la actele săvârșite în ultima perioadă. Astfel, s-au produs schimbări „tectonice” între state, configurațiile noilor coaliții transformându-se în relații între aliați, mergând până la schimbări substanțiale de situații geopolitice și geostrategice în lume.

Terorismul s-a transformat într-un război nedeclarat nu numai împotriva Statelor Unite ale Americii, ci și împotriva altor state aliate. Aproape pe toate continentele lumii, cresc considerabil eforturile pentru lupta împotriva acestui fenomen mondial. Grupările teroriste internaționale sunt răspândite practic în întreaga lume.

Spre deosebire de formele de manifestare teroriste cunoscute până acum, la început de secol se prefigurează acțiuni de o violență nemaiîntâlnită, desfășurate pe o largă arie care cuprinde aproape tot globul, cu obiective strategice și precise, ridicate la rang de politică de stat sau grupuri de state și printr-un suport logistic super-sofisticat. Toate aceste trăsături sunt acceptate drept caracteristice noului terorism.

Acțiunea teroristă este îndreptată, de regulă, împotriva unor indivizi, categorii și clase sociale sau chiar a statului, iar uneori și împotriva reprezentanților acestora, urmărind luarea prin surprindere a victimelor, fără nici un fel de discriminare. Alegând ca ținte persoane publice, instituții de stat, obiective publice, diplomatice, mijloace de transport terestru, aerian și naval, toate cu o anumită reprezentativitate simbolică, teroriștii urmăresc să asasineze conștiința socială.

O caracteristică a terorismului actual o constituie trecerea de la actele sporadice ale unui individ izolat la cele de amploare, comise de grupuri bine organizate. Unele acțiuni sunt atât de odioase și dezaproabile, încât nasc un sentiment de repulsie universală. Ceea ce le imprimă stigmatul terorismului este faptul că ele sunt săvârșite cu o perfectă indiferență față de victime. Adeseori, victimele actelor de violență sunt nevinovate și fără apărare, bărbați, femei, copii-care nu au provocat nici prin cuvinte, nici prin alte fapte aceste acte.

Terorismul actual, indiferent de orientările sau tendințele acestuia, se caracterizează, de asemenea, prin lipsa, cu puține excepții, a unui suport de masă și a unei baze ideologice clare. Acțiunile teroriste nu pot câștiga simpatia și sprijinul maselor, ci, dimpotrivă, sunt condamnate, provocând o puternică reacție împotriva lor.

Un cercetător în domeniu, Walter Lagner, arăta că: *„nu trebuie exagerată importanța ideologiei teroriste. Printre altele, ideologia nu este decât una din motivațiile terorismului. Ceea ce contează mai mult este voința de acțiune directă, sentimentul că situația este intolerabilă și că trebuie să i se pună capăt prin toate mijloacele. Sfera de acțiune a terorismului s-a extins în ultima perioadă și în cea a economicului, în urma cărora beneficiază de mari sume de bani pe care-i folosesc în acțiuni ulterioare.”*

Terorismul contemporan este tot mai greu de localizat în spectrul violenței, pentru că el revendică și proclamă „rezistența” „riposta oprimaților”, „războiul sfânt”, „revendicări juste” și „apărarea legitimă” justificându-și acțiunile prin „dreptul natural”, „starea de necesitate”, „legitimitatea revoltei” și „dreptul revoluționar”. Adeseori, teroriștii își aleg modelele dintre eroii istorici pe care îi proclamă potrivit intereselor lor.

Speculațiile ideologice combinate cu accesul la cele mai sofisticate armamente și tehnologii și cu instruirea multilaterală a liderilor, dar și a combatanților teroriști de rând impun o abordare temeinică din partea tuturor celor angajați pe frontul luptei antiteroriste.

Atacurile teroriste împotriva Statelor Unite au avut ca efect conștientizarea necesităților unor noi forme de solidaritate internațională, care să dezvolte activități adecvate menținerii stabilității și securității în lume.

Vechilor actori politici ai Războiului Rece li s-a oferit un element strategic major, un adversar mult mai complex – terorismul. Sub semnul combaterii terorismului, s-a realizat o nouă resolidarizare a lumii prin stabilirea unor forme de acțiune conjugată a tuturor națiunilor care împărtășesc interese și valori comune.

Teroriștii nu au birouri și nici cazărmi, nu pot fi identificați printr-o formă sau printr-un semn distinctiv, acționează izolat sau în grupuri mici, își disimulează prezența, nu au tactici preconceptuate și rigide, ceea ce face ca și lupta împotriva terorismului să fie un război fără fronturi și fără tranșee. Declanșat de indivizi sau de grupări etnice, de organizații sau chiar de state, terorismul ca acțiune distrugătoare este răspândit pe întreg mapamondul. Drept urmare și lupta împotriva terorismului nu poate fi nici ea datorită unui singur stat, nici al unei singure armate, ci o luptă comună a tuturor statelor democratice și libere, a tuturor categoriilor de forțe, genurilor de armă și specialităților.

Dificultatea luptelor antiteroriste constă în fanatismul acestor indivizi și în faptul că pricepuții în folosirea substanțelor explozive și chimice, dispun de cele mai moderne mijloace de comunicare, acționează mai ales în locurile aglomerate. Ei pot acționa individual, în grupări teroriste, printr-o cooperare și conducere perfectă pentru atingerea scopurilor propuse. Totodată, lupta împotriva terorismului nu înseamnă doar eliminarea fizică a teroriștilor, ci și desființarea întregii baze logistice, de antrenament, neutralizarea sponsorilor și, nu în ultimul rând, înlăturarea cauzelor care generează fenomenul.

Planificarea acțiunilor de combatere a terorismului respectă și fazele planificării oricărei acțiuni militare, ținând cont de criteriile de flexibilitate și adaptabilitate impuse de cursul acțiunilor de luptă. Datorită complexității operațiilor, precum și a faptului că la operații în cadrul coaliției internaționale de combatere a terorismului, participă mai multe state și mai multe categorii de forțe, specialități și genuri de armă, se impune adoptarea unor proceduri standard care să fie cunoscute și aplicabile tuturor participanților.

Statul român în ansamblu și fiecare dintre instituțiile și structurile care au atribuții în activitățile ce se constituie în coordonate ale demersului general de prevenire și combatere a terorismului au obținut rezultate meritorii, au acumulat deja o experiență valoroasă, fapt recunoscut ca atare pe plan intern și internațional. Ceea ce interesele fundamentale ale României impun însă în acest moment, este valorificarea unitară a experienței dobândite, în vederea trecerii într-o etapă organizatorică superioară prin configurarea și operaționalizarea unui mecanism interinstituțional de prevenire și combatere a terorismului, într-o manieră care să răspundă provocărilor specifice actualului context de securitate.

Bibliografie:

- [1] DINU, M., Șt., **Dimensiunea etnico religioasă a securității**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

- [2] MUREȘAN, M., VĂDUVA Ghe., **Criza, Conflictul, Războiul**, Volumul I, **Definirea Crizelor și Conflictelor Armate în Noua Configurație a Filozofiei și Fizionomiei Naționale și Internaționale de Rețea**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [3] STĂNCILĂ, L., BURGHELEA, I., **Războiul fără fronturi și frontiere**, Editura F&F Internațional S.R.L., Gheorgheni, 2005.
- [4] Huntington, S., **Ciocnirea civilizațiilor**, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, Prahova, 1997.
- [5] <http://www.monde-diplomatique.fr/IMG/artoff563.pjpg>, Philippe Rekacewicy – Janvier 2000
- [6] <http://www.mondediplomatique.fr>

CONSIDERAȚII PRIVIND ACTIVITĂȚILE COMANDAMENTELOR STRUCTURILOR DIN FORȚELE TERESTRE PENTRU CONDUCEREA OPERAȚIILOR ÎN VEDEREA GESTIONĂRII SITUAȚIILOR DE CRIZĂ DIN ZONA DE RESPONSABILITATE. PARTICULARITĂȚI ÎN CADRUL OPERAȚIILOR DE SPRIJIN INTERN

Mircea FECHETE*

CONSIDERATIONS REGARDING THE LAND FORCES STRUCTURES' COMMANDEMENTS FOR OPERATIONS' LEADERSHIP TO MANAGE CRISIS SITUATIONS FROM THE AREA OF RESPONSIBILITY. PARTICULARITIES IN THE INTERN SUPPORT OPERATIONS' FRAMEWORK

The Land Forces represent the main branch of Army Forces and are designated to perform, jointly or independently, all range of military land or airborne actions in any kind of zones and directions, altogether with other Defense Forces categories. This category of forces has fulfilled and will achieve other missions which are not categorized as being specific for armed conflicts or wars, named "operations other than war", as well. Part of these "operations other than war", internal support operations, can influence, in a way or another, the strategic situation, the philosophy and physiology of a military confrontation. These operations are a result of general army's functions, as instrument of policy, in order to ensure trough military meanings, as well, the security of their countries.

Schimbările majore intervenite pe plan mondial la începutul secolului XXI, au atras după sine și o serie de modificări majore în domeniul strategiei și artei militare contemporane, utilizându-se conceptul „doctrina operațiilor militare altele decât războiul”²²⁶, concept care, prin integrarea României în cadrul structurilor Euroatlantice, au impus adoptarea atât structurală cât și din punctul de vedere al documentelor, la cerințele impuse de participarea structurilor de Forțe Terestre române la acțiunile comune cu forțe specifice armatelor statelor membre.

Definirea conceptului ca „acțiuni prin care capacitățile militare sunt întrebuințate în cadrul unei întregi game de operații militare nespecifice războiului”²²⁷ scot în evidență faptul că, acestea se pot desfășura în completarea oricărei combinații între diferitele instrumente ale puterii naționale, obiectivele strategice ale acestora se pot îndeplini în timp de pace, în situații de criză sau conflictuale prin utilizarea atât a factorilor de putere naționali, cât și a unor elemente ale puterii colective (când au caracter multinațional) într-un mod selectiv și restrictiv, în comparație cu utilizarea acestor factori fără restricții și nelimitat, cum se întâmplă în cazul unui război.

În comparație cu operațiile clasice care se supun legităților războiului, operațiile altele decât războiul se supun unui set de legități specifice denumite „reguli

---

* Locotenent-colonel doctorand, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”

²²⁶ *Tratat de Știință Militară*, vol. I, Editura Militară, București, 2001, p. 131.

²²⁷ *Ibidem*.

de angajare, care sunt diferite pentru situațiile specifice stării de război față de cele în care se utilizează forța militară pe timp de pace”²²⁸, care sunt mult mai restrictive și prevăd folosirea forței numai pentru autoapărare și numai ca ultimă instanță, iar obiectivele naționale urmează o strictă ierarhizare, determinată de faptul că, de regulă acest gen de operații sunt inițiate de autorități naționale.

În operațiile de sprijin intern, structurile Forțelor Terestre sunt folosite pentru a sprijini autoritățile civile, interne, „atunci când acestea se pregătesc sau răspund la crize și alte situații deosebite care depășesc posibilitățile acestora, prin asigurarea de sprijin, servicii, mijloace sau resurse specializate de bază, după caz”²²⁹. Structurile participante, pot executa operații de sprijin, ca operații de sine stătătoare, comandamentul acestora, susține acest tip de operații asigurând planificarea, comanda și controlul. De regulă, participarea la operațiile de sprijin intern se execută, pe baza unor planuri de cooperare cu instituțiile, implicate în gestionarea situațiilor de criză internă. Pentru intervenția la dezastre, se întocmește un Plan comun de intervenție a structurilor Ministerului Apărării Naționale, cu structurile Ministerului Administrației și Internelor pentru înlăturarea efectelor dezastrelor la nivel național și local. Refugiaților și evacuaților li se acordă asistență de către unitățile militare, la ordin, în raioane sau locuri amenajate de către structuri specializate, constând, de regulă, în „hrană, echipament, cazarmament, asistență medicală, psihologică, religioasă și transport”²³⁰. Operațiile de salvare în caz de calamități naturale și dezastre se constituie ca „secvență a unei operații militare sau ca operații distincte în timp de pace, situații de criză sau război pe teritoriul național și (sau) în cel al inamicului și pot fi clandestine, acoperite sau publice”²³¹. Operațiile în sprijinul impunerii legii civile se planifică din timp sau la ordin, potrivit misiunilor primite. Pe timpul desfășurării operațiilor, comandamentul desfășoară activități de comandă și control al forțelor.

1. Activitățile comandamentului pentru cunoașterea situației, se execută în principal pentru procurarea, procesarea, difuzarea informațiilor. Considerăm că, deosebit de important, pentru comandamentele structurilor este să obțină informații despre zona de operații cu accent pe: elementele topografice ale terenului, relieful, clima, precipitații atmosferice, mișcări ale aerului, vizibilitate, alte date suplimentare care caracterizează zona din punct de vedere al configurației politice, sociologice, demografice, religioase, psihologice, economice, etc. Activitatea are o dinamică neuniformă, fiecare situație în parte determină stabilirea gradului de urgență, natura și ponderea informațiilor pe domenii de activitate. Nivelul de cunoaștere a situației, apreciem că, trebuie să fie cât mai ridicat pentru a se diminua riscul în luarea deciziei. Ca surse de la care se pot culege informații, considerăm că, pot fi: eșalonul superior, organele administrației publice centrale și locale, structurile Ministerului

---

²²⁸ General de corp de armată dr. Eugen Bădălan, colonel dr. Teodor Frunzeti, **Acțiuni militare altele decât războiul**, Editura Militară, București, 2001, p. 23.

²²⁹ **F.T. 3**, Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre, București, 2007, p. 217.

²³⁰ *Ibidem*, p. 108.

²³¹ *Ibidem*.

Administrației și Internelor, populația locală din zona în care se desfășoară intervenția, materiale documentare proprii întocmite anterior. Culegerea informațiilor se desfășoară în cadrul unui sistem unitar și planificat conform „Planului de procurare a informațiilor”²³² la nivelul comandamentului și al modulelor pe baza necesităților proprii, și constituie o activitate permanentă pe timpul pregătirii și desfășurării operațiilor.

2. Activitățile comandamentului pentru pregătirea operațiilor

Procesul de pregătire al operațiilor militare, de sprijin intern, considerăm că, este același, indiferent de forma în care se concretizează aceasta, și cuprinde următoarele activități: planificarea operației militare, organizarea operației militare, coordonarea forțelor subordonate pe timpul desfășurării operației militare; executarea controlului îndeplinirii operației militare de către comandamentul propriu și comandamentele subordonate.

Planificarea operațiilor de sprijin intern ale structurilor din cadrul Forțelor Terestre reprezintă „un proces complex de analiză și de evaluare a situației, a condițiilor de teren, anotimp și de stare a vremii, precum și a misiunii primite”²³³ și se execută pe baza misiunii primite de la eșalonul superior. Complexitatea acestui proces depinde, în opinia noastră de gradul de detaliere a operației efectuate de către eșalonul superior și de limitele și constrângerile formulate de acesta prin directiva sau ordinul de operații. Scopul procesului de planificare este de a elabora planul și ordinul de operații destinate să genereze acțiunea militară, ca sistem funcțional, prin care se urmărește îndeplinirea misiunii, stabilindu-se astfel „cele mai bune tactici și proceduri de operare”²³⁴ care să asigure îndeplinirea misiunii operației curente precum și pregătirea în funcție de situație a unei operații viitoare. *Planul și ordinul de operație*, în operațiile de sprijin intern, considerăm că, trebuie să asigure: concentrarea acțiunii forțelor participante asupra centrului de greutate al situației create (operații de salvare în caz de calamități naturale și dezastre, sprijinul managementului consecințelor NBCRE, asistența comunității) și al forțelor ostile (în cazul sprijinului impunerii legii civile); modalități de prevedere și depășire a momentelor critice, în evoluția acțiunii forțelor proprii; definirea clară a condițiilor care asigură succesul în aplicarea puterii de luptă și realizarea unității efortului unităților și al marilor unități de forțe terestre participante. Totodată, acestea trebuie să constituie baza „pentru planurile marilor unități și ale unităților subordonate, să fie flexibile pentru a permite păstrarea libertății de acțiune chiar și în situații des schimbătoare”²³⁵.

Pentru proiectarea unei operații de sprijin intern, considerăm că, comandamentul unei structuri trebuie să identifice preliminar elementele sale fundamentale, și anume: centrul de greutate; punctele decisive; direcțiile de efort și

---

²³² F.T. 2, **Manualul pentru organizarea de stat major și operații ale Forțelor Terestre**, București, 2005, p. 78.

²³³ **Gândirea Militară Românească**, Nr. 5, București, 1999, p. 31.

²³⁴ F.T. 2, *op.cit.*, p. 83.

²³⁵ **Gândirea Militară Românească**, *op.cit.*, p. 31.

punctele critice; secvențele acțiunii și succesiunea acestora în timp și în spațiu; costurile - pierderile în forțe și mijloace, consumurile estimate de materiale, timpul necesar pregătirii și desfășurării acțiunii. Centrul de greutate este reprezentat de un complex de caracteristici, posibilități și obiective (zone, localități) prin care structura își obține și își menține libertatea de acțiune. Determinarea centrului de greutate și evoluția acestuia în timp și în spațiu presupune o reevaluare constantă a factorilor situației, atât pe timpul pregătirii, cât și pe timpul desfășurării operațiilor. Punctele decisive sunt obiective de natură geografică, economică, care, menținute, favorizează acțiunea structurii către centrul de greutate al misiunii. Ofițerii cu planificarea trebuie să analizeze toate punctele decisive: să le evidențieze pe cele care duc către centrul de greutate, comandantul fiind cel care va stabili, în funcție de situație și de resursele la dispoziție, punctele care trebuie să devină obiective, pentru a fi menținute în funcție de forma de acțiune care urmează să fie executată. Direcțiile de efort, direcționează acțiunile structurilor către punctele decisive și centrul de greutate. Punctul critic, în cazul operațiilor de sprijin intern, considerăm că, este momentul în care o structură, nu-și mai poate menține puterea pentru îndeplinirea misiunii. Planificatorii trebuie să prevadă acele acțiuni și măsuri, evitând, ajungerea forțelor în acest punct.

Secvențele sunt momente distincte ale operației, caracterizate prin scopuri, activități, și măsuri, specifice la care participă majoritatea forțelor și mijloacelor. De exemplu, la intervenția la dezastre sau calamități naturale pot fi următoarele secvențe: pregătirea misiunii, executarea misiunii (evacuării), încetarea misiunii. Identificarea secvențelor și a succesiunii acestora în spațiu și în timp asigură realizarea cursivității acțiunilor. Etapele procesului de planificare ale operațiilor de sprijin intern, considerăm că, sunt aceleași ca a oricărei operații militare „și anume: inițierea, orientarea personalului implicat, elaborarea concepției, elaborarea planului de operație, revederea planului de operație”²³⁶. Elementele de tipul centrului de greutate, al punctelor decisive, direcțiilor de efort, al punctului critic și secvențelor vor fi folosite de către comandament pe timpul planificării operației militare, în următoarea succesiune: **Inițierea planificării**, are la bază ordinul de operație primit de la eșalonul superior. Pentru a declanșa procesul de planificare, comandantul structurii trebuie să execute însușirea misiunii primite și stabilește problemele principale ale planificării. Însușindu-și misiunea, comandantul trebuie să înțeleagă „intenția și concepția operației eșalonului superior, să identifice locul și rolul mării unități / unității în cadrul operației, misiunea și scopul operației. Concluziile reprezintă modul de acțiune recomandat statului major în vederea elaborării Concepției”²³⁷. Acestea trebuie analizate, în opinia noastră, în relație cu determinările factorilor situației, iar concluziile desprinse constituie problemele principale ale planificării. Astfel, în misiunea reformulată se va preciza: cine execută misiunea, ce trebuie să facă, când va avea loc misiunea, unde va avea loc și de ce,

---

²³⁶ F.T. 2, *op.cit.*, p. 84.

²³⁷ *Ibidem*, p. 85.

centrul de greutate, punctele decisive, direcțiile de efort, punctele critice, capacitatea operațională la sfârșitul acțiunii.

Totodată, vor fi identificate limitele acțiunii, în sensul obligațiilor și al restricțiilor impuse comandamentului (comandantului) care planifică operația. Prin „obligații” se înțelege ceea ce trebuie să facă structura. Acestea se regăsesc în conținutul planului și al ordinului de operații și sunt temporare, spațiale și acționale. Restricțiile se referă la „ceea ce nu are voie să facă structura înainte, pe timpul și după terminarea operației, acestea putând fi de ordin politic, moral, juridic, religios, etnic, acțional sau de alta natură”²³⁸. În concordanță cu scopul operației, comandamentul, pe baza unei analize sumare a situației, va determina (identifica) nevoile de informații pentru stabilirea cursului acțiunilor, precum și zona asupra căreia, să se extindă acțiunile de cercetare și urgența lor. De asemenea, pe baza termenelor ordonate de către eșalonul superior și a celor identificate personal, comandantul stabilește datele „privind coordonarea compartimentelor pentru executarea planificării, cum ar fi: activitățile principale, termenele în care să se execute și prioritățile; procedurile de stat major și persoanele (compartimentele) care participă la elaborarea planului; rapoartele care vor fi prezentate și gradul lor de detaliere, etc”²³⁹.

La însușirea misiunii și stabilirea problemelor principale ale planificării, în afara comandantului pot participa locțiitorul comandantului, șeful de stat major și 1-2 ofițeri din compartimentele informații și operații, precum și alte persoane stabilite de către comandant. Apreciem că, atunci când timpul pentru pregătirea operației este scurt, la această activitate (etapă) pot lua parte toți șefii de compartimente, în acest caz nemaifiind necesară parcurgerea etapei următoare, orientarea personalului implicat în planificare. Aceasta va fi făcută de către șefii de compartimente cu personalul din subordine, în timp scurt, cu problemele specifice. Se va putea trece, astfel, mai repede la elaborarea concepției acțiunii. **Orientarea personalului implicat în planificare.** Această etapă „este responsabilitatea comandantului, și în situații deosebite, pe baza indicațiilor acestuia, se poate desfășura de către locțiitor sau șeful de stat major”²⁴⁰ și are la bază ordinul de operație primit de la eșalonul superior, problemele rezultate din însușirea misiunii și pe cele ale planificării stabilite în etapa inițierii acesteia. Pe timpul orientării, comandantul ori șeful de stat major prezintă situația operativă de ansamblu și evaluarea acesteia, cu accent pe acele probleme cu influență directă asupra acțiunii structurii: caracterizarea situației; acțiunile grupurilor de cercetare-diversiune, ale elementelor teroriste și ale altor grupări de forțe; atitudinea populației din zonele în care se va executa acțiunea, etc. De asemenea, comandantul prezintă concepția de acțiune a eșalonului superior și misiunea reformulată, subliniind problemele de bază privind modul de acțiune a structurii. Acestea vor sta la baza estimărilor elaborate în cadrul comandamentului. Totodată, personalului implicat în aceasta activitate i se precizează „problemele

---

²³⁸ **Gândirea Militară Românească**, *op.cit.*, p. 33.

²³⁹ *Ibidem*.

²⁴⁰ F.T. 2, *op.cit.*, p. 87.

principale ale planificării stabilite de către comandant împreună cu șeful de stat major: activitățile principale de planificare și termenele de executare; rapoartele de informare, gradul de detaliere al acestora și modul de prezentare; măsurile urgente care trebuie luate pentru asigurarea acțiunilor, protecția și logistica trupelor²⁴¹. Orientarea personalului, apreciem că, reprezintă pentru statul major prima ocazie când acesta poate exploata cunoștințele, experiența și competența comandantului, solicitându-i toate lămuririle necesare pentru bunul mers al activităților următoare. Desigur, aceasta activitate trebuie desfășurată într-un interval de timp bine determinat, ceea ce impune comandantului sau șefului de stat major prezentarea concisă și clară a problemelor, fără explicații inutile / întrebările participanților și răspunsul la acestea fiind, de asemenea, concise, fără conotații inutile. **Elaborarea concepției acțiunii (operației, luptei)** reprezintă o etapă importantă în procesul de planificare a acesteia. Prin concepția acțiunii se realizează prefigurarea normativă a acțiunii. Pe baza acesteia, se va elabora planul de acțiune. Elaborarea concepției se desfășoară pe baza îndrumărilor pentru planificare date de către comandant, la orientare, și „cuprinde: analiza situației, alegerea cursului optim de acțiune, precizarea deciziei comandantului”²⁴². Considerăm că, această etapă este deosebit de laborioasă și angajează, prioritar, compartimentele informații, comunicații și informatică, operații și logistică din cadrul statului major. Elaborarea cursurilor acțiunii se execută sub conducerea șefului de stat major și are la baza analiza situației și estimările fiecărui modul din comandament, în special din cadrul statului major. Considerăm că, o atenție deosebită trebuie acordată analizei terenului, unde trebuie să se identifice: sursele și resursele din zonă, numărul și caracteristicile localităților și obiectivelor economice, lucrările de hidroameliorații și hidrotehnice, caracteristicile căilor de comunicație, feroviare, aeriene și navale, gradul de accesibilitate al terenului pentru diferite categorii de tehnică, existența cursurilor de apă și caracteristicilor acestora. De asemenea, pe timpul participării la sprijinul impunerii legii civile, trebuie să se determine valoarea grupărilor de forțe ostile, civile sau militare, armamentul folosit, părți tari, slabe și starea psihomorală a acestora.

Pe timpul analizei situației, modulele statului major studiază datele și informațiile despre situație și despre zona acțiunii (factorii situației). Profunzimea analizei situației depinde de timpul avut la dispoziție pentru planificarea acțiunii și de condițiile în care se desfășoară această activitate. Concomitent cu analiza situației se pregătesc estimările de către modulele și specialiștii statului major, ținând seama de influența factorilor fiecărui domeniu asupra acțiunii (misiunii) planificate, concluziile desprinse determinând propunerile și recomandările care conturează diferitele ipoteze ale acesteia. Modulul operații, pe baza estimărilor proprii și ale celorlalte module, stabilește cursurile viabile și, pentru fiecare din acestea, avantajele și dezavantajele, prin compararea influenței consecințelor asupra forțelor în situația dezastrelor și

---

²⁴¹ **Gândirea Militară Românească**, *op.cit.*, p. 34.

²⁴² F.T. 2, *op.cit.*, p. 88.

calamităților naturale, și acțiunilor probabile ale forțelor ostile cu ale forțelor proprii, în cazul participării la sprijinul impunerii legii civile.

Atunci când situația și timpul la dispoziție permit, se execută recunoașteri în zonele de intervenit, cu scopul de „a verifica datele cunoscute despre zonă, influența caracteristicilor acesteia asupra acțiunii forțelor, precum și de a stabili gradul de fezabilitate al cursului operației. Recunoașterile se execută de comandant împreună cu șefii de module sau ofițeri desemnați de aceștia, precum și comandanți ai unităților din subordine. În unele situații recunoașterile se execută în numele comandantului, de persoanele stabilite de acesta”²⁴³. Alegerea variantei optime de acțiune se face, în opinia noastră, pe baza cunoașterii și a evaluării personale a situației de către comandant, precum și a propunerilor (estimărilor) statului major. Comandantul analizează fiecare variantă propusă de modulul operației, compară avantajele și dezavantajele fiecăreia, apreciază șansele de succes, stabilește gradul de risc și acceptabilitatea lui, precum și măsurile care trebuie luate pentru reducerea efectelor asupra forțelor. În urma comparării variantelor analizate, comandantul decide „varianta optimă, care poate fi una dintre cele propuse inițial de statul major, una îmbunătățită pe timpul analizei sau o variantă nouă, formulată de către comandant. Decizia comandantului trebuie să fie o declarație clară asupra variantei optime și să materializeze „concepția acțiunii”²⁴⁴.

După luarea deciziei de către comandant, în funcție de precizările eșalonului superior, „concepția acțiunii” va fi supusă acestuia spre examinare și aprobare. Aceasta se întocmește grafic, pe hartă (text) și se păstrează la modulul operației. Ea reprezintă actul juridic pe baza căruia se elaborează „Planul de operație” și „Ordinul de operație”. În concluzie, apreciem că, concepția trebuie să fie suficient de detaliată, astfel încât ofițerii din statul major și comandanții subordonați să știe exact ce au de făcut, iar la nevoie să poată executa acțiunea fără a primi alte indicații sau precizări ulterioare. **Elaborarea planului operației.** Această activitate reprezintă o etapă importantă în procesul de planificare, are la baza „concepția acțiunii”, presupune detalierea acesteia și constă în desfășurarea următoarelor activități: planificarea operației militare; planificarea sprijinului logistic; planificarea activităților pentru asigurarea operației și protecția forțelor. **Planificarea operației militare** constă în opinia noastră, în stabilirea de către statul major a următoarelor probleme: identificarea și repartitia forțelor, planificarea și modul de realizare a dispozitivului, planificarea manevrei, planificarea modului de întrebuințare a forțelor în timp și spațiu. **Planificarea sprijinului logistic**, considerăm că, reprezintă o activitate deosebit de complexă, cu implicații majore asupra desfășurării în bune condiții a operațiilor și cuprinde în principal următoarele probleme: planificarea aprovizionării forțelor și a transporturilor logistice, planificarea lucrărilor de mentenanță, planificarea asistenței medicale, asigurarea căilor de comunicații, planificarea cazării forțelor. **Planificarea asigurării operațiilor și a protecției forțelor** constă, în opinia noastră în stabilirea măsurilor și a acțiunilor pentru: siguranță; protecția electronică;

---

²⁴³ F.T. 2, *op.cit.*, p. 90.

²⁴⁴ **Gândirea Militară Românească**, *op.cit.*, p. 36.

contracararea efectelor operațiilor psihologice; mascare; protecția genistică; protecția aeriană; apărare N.B.C.; protecție împotriva sistemelor incendiare; protecția informațiilor; protecția medicală și sanitar-veterinară; protecția mediului; protecția muncii; activitatea de informare și relații publice; asigurarea topogeodezică; asigurarea hidrometeorologică; asigurarea cu resurse umane; asistența juridică și religioasă. Planificarea operației se materializează în „Planul de operație” care se elaborează sub formă grafică și text, și constituie baza documentară pentru elaborarea „Ordinului de operații”, care se întocmește de către modulul operației, în cooperare cu celelalte module ale comandamentului.

Pentru intervenția la dezastre, în funcție de situațiile de intervenție primite sau intuite, planul de operație, trebuie să cuprindă: organizarea forțelor de intervenție; tehnica și materialele pentru intervenție; raioanele și zonele cu obiective potențiale de intervenție; raioanele și locurile unde se evacuează populația și bunurile materiale.

În situația când se ordonă organizarea și amenajarea unei tabere de refugiați sau evacuați, statul major trebuie să aibă în vedere: stabilirea locului și marcarea perimetrului taberei; organizarea trierii, identificării și asistenței medicale; amenajarea locurilor de odihnă, hrănire, grupurilor sanitare și a punctului alimentar; amenajarea perimetrului administrativ cu locurile de dispunere a corpului pazei, infirmeriei și comandamentului taberei, instalațiilor energetice și de alimentare cu apă, unde este cazul; amenajarea unor depozite de alimente, echipament, carburanți-lubrefianți. În funcție de scopul operației – recuperare de personal civil sau militar, echipament, armament și tehnică militară specială, statul major planifică operații de căutare, descoperire, identificare, salvare și aducere.

În situația participării la operații în sprijinul impunerii legii civile, în situația planificării din timp sau la ordin, statul major ia măsuri pentru: identificarea zonei sau obiectivului încredințat, organizarea, protecția și controlul forțelor de observare și executarea recunoașterilor; repartizarea forțelor potrivit gradului de încadrare, specializare, dotare și dislocare; organizarea legăturilor cu structurile Ministerului Administrației și Internelor, cu cele de informații și ale administrației publice locale; organizarea sprijinului logistic al operației; măsuri pentru informarea populației despre restricțiile și sancțiunile ce se impun; măsuri de asigurare a operațiilor și de protecție a forțelor; planificarea dezangajării. Pentru conducerea operațiilor statul major elaborează următoarele documente: plan de operație pentru angajarea forțelor; plan de operație pentru dezangajarea forțelor; ordin de operație, ordin fragmentar, ordin preliminar și raport de informare. Se mai poate întocmi și Planul privind supravegherea eficace a operațiilor militare într-o situație de criză. **Organizarea, coordonarea și controlul operațiilor de sprijin intern**, se realizează prin transmiterea misiunilor la subordonați, și îndeplinirea măsurilor prevăzute în Planul de operații. Coordonarea forțelor se execută de către comandant și presupune corelarea efortului, armonizarea diferențelor și informarea reciprocă între elementele din compunerea dispozitivului. Controlul se execută pe baza planului întocmit de statul major și vizează verificarea punerii în practică a prevederilor din planul de operație de către eșaloanele subordonate. Considerăm că, activitatea de control nu

trebuie să afecteze actul de comandă al subordonaților și nici să impună măsuri pentru pregătirea operațiilor acestora.

3. Activități specifice pe timpul executării operațiilor

Indiferent de nivelul și structura comandamentelor structurilor Forțelor Terestre, considerăm că, acestea trebuie să desfășoare următoarele activități: urmărirea desfășurării planului de operație, cunoașterea situației ce se creează în evoluția operației, elaborarea de estimări asupra factorilor care vor influența desfășurarea ulterioară a acesteia, revizuirea planului de operație în punctele critice, reevaluarea estimărilor și întocmirea unui alt plan, care să corespundă situației nou create, coordonarea eforturilor forțelor pentru executarea misiunilor, asigurarea operațiilor, protecția și logistica forțelor, menținerea coordonării, controlul și îndrumarea forțelor în executarea misiunilor.

În concluzie putem afirma că, cunoașterea activităților comandamentului pentru cunoașterea situației, pregătirea operațiilor și pe timpul executării acestora, constituie o obligație fundamentală a personalului implicat în organizarea și desfășurarea operațiilor de sprijin intern, la care participă structurile din cadrul Forțelor Terestre. Apreciem că, etapele de parcurs sunt similare planificării și executării unei operații militare și în cadrul referatului am încercat să scoatem în evidență particularitățile privind procedurile particulare de aplicare, îndatoririle, responsabilitățile și standardele de elaborare a documentelor și de desfășurare a activităților pentru îndeplinirea misiunilor primite. Statele majore și procedurile de acțiune, considerăm că sunt structurate pentru a îndeplini cerințele informaționale critice ale comandamentului. Nici o decizie de comandă nu este mai importantă sau mai dificilă de luat decât aceea care riscă viețile militarilor în orice operație militară, fie ea de sprijin intern.

Bibliografie:

- [1] **Tratat de Știință Militară, vol. I**, Editura Militară, București, 2001.
- [2] General de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, Colonel dr. Teodor Frunzeti, **Acțiuni militare altele decât războiul**, Editura Militară, București, 2001.
- [3] **Gândirea Militară Românească**, Nr. 5, București, 1999.
- [4] F.T. 1, **Doctrina operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2004.
- [5] F.T. 2, **Manualul pentru organizarea de stat major și operații ale Forțelor Terestre**, București, 2005.
- [6] F.T. 3, **Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre**, București, 2007.
- [7] **Doctrina Armatei României**, București, 2007.

CARACTERISTICILE ACȚIUNILOR STRUCTURILOR DIN CADRUL ORȚELOR TERESTRE PENTRU PARTICIPAREA LA COMBATEREA TERORISMULUI

Mircea FECHETE*

THE CHARACTERISTICS OF ACTIONS FROM LAND FORCES' STRUCTURES TO PARTICIPATE IN TERRORISM COMBATING

The phenomenon known as terrorism and actionable units, with a well-consolidated structure, have reached these days a superior level of development influenced by the globalization and due to the economical, social, political, ethno-cultural and religious global transformations.

The terrorist phenomenon with its all forms and types: national terrorism, Islamic-fundamentalist terrorism, state-financed terrorism, cyber terrorism, narcotic terrorism, ad-terrorism and air-terrorism, experienced permanent development and improvement, adjusting to the current international circumstances through an unprecedented diversification. As a consequence, the involvement as an active element of the nowadays crises is only a natural outcome of the prolific terrorist organization activities in the last years.

Prin terorism se înțelege „utilizarea premeditată a violenței ori a amenințării cu aceasta în scopul inoculării sentimentului de teamă, cu intenția de a constrânge ori intimida guvernul și în general autoritățile statului și populația în scopul îndeplinirii unor obiective de natură politică, religioasă, ideologică sau economică”²⁴⁵. Terorismul reprezintă, conform Legii privind prevenirea și combaterea terorismului, „ansamblul de acțiuni și (sau) amenințări care prezintă pericol public și afectează securitatea națională având următoarele caracteristici: sunt săvârșite premeditat de entități teroriste, motivate de concepții și atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente și distructive; au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică; vizează factori umani și factori materiali din cadrul autorităților și instituțiilor publice, populației civile sau alt segment aparținând acestora; produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite”²⁴⁶. În acest context, experții au identificat următoarele „tipuri de terorism: terorismul naționalist, terorismul fundamentalist islamic, terorismul sponsorizat de stat, terorismul de stânga, ciberterorismul, narco-terorismul, bioterorismul, psihopato-terorismul, ad-terorismul, asasinatul, terorismul infrațional, tour-terorismul și air-terorismul”²⁴⁷. Specialiștii în studierea fenomenului terorist au evidențiat, la nivel național, necesitatea îmbunătățirii capacității de apărare a statului

---

* **Locotenent-colonel doctorand, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”**

²⁴⁵ General de Corp de Armată dr. Eugen Bădălan, Colonel dr. Teodor Frunzeti, *Acțiuni militare altele decât războiul* Editura Militară, București, 2001, p. 49.

²⁴⁶ Legea nr. 535 din 2004, art. 1.

²⁴⁷ DIU-3, *Manual pentru instruirea personalului armatei în drept internațional umanitar*, Ploiești, 2008, p. 69.

și au identificat următoarele „direcții de acțiune pentru combaterea acestuia: realizarea unui schimb reciproc de informații cu omologii externi care se confruntă cu o problemă similară, în vederea identificării celor mai eficiente modalități de contracarare a fenomenului. O prioritate absolută în domeniu o constituie obținerea pe această cale a unor informații referitoare la factorii de risc care amenință securitatea unor obiective sau interese ale României, în țară și exterior; conlucrarea pe cazuri și acțiuni relevante în pragul siguranței naționale cu structuri similare aparținând statelor partenere, prin punerea în valoare cu eficiență sporită, a posibilităților de care dispune fiecare dintre acestea pentru apărarea intereselor comune; valorificarea complementarităților existente între serviciile partenere în ceea ce privește posibilitățile de acces în diferite medii informative sau chiar zone geografice în care reprezentarea unuia sau altuia dintre acestea este favorizată de factori istorici, geografici, etnici sau economici; relevarea disponibilității și capacității informative a României de a participa, în mod activ, la edificarea unui climat de siguranță în plan regional și trans-continental; analiza evoluției fenomenului terorist, în timp de război, scoate în evidență faptul că forțele destinate a-l combate sunt devansate de acțiunile forțelor teroriste. De aceea, sistemul de combatere trebuie să fie flexibil și să aibă o viteză de reacție adecvată, foarte rapidă pentru a reduce la minimum efectele surprinderii; complexitatea, diversitatea și ingeniozitatea acțiunilor teroriste, nivelul de pregătire psihologică și de luptă, dotarea și mobilitatea structurilor teroriste, fac necesare adoptarea, încă din timp de pace, a unor măsuri specifice de contracarare a acestui tip de acțiune; în caz de război, armata nu poate face față în același timp gamei atât de diversificată a fenomenului terorist și a ducerii luptei armate cu inamicul „atipic”, apărând necesitatea unei strânse cooperări cu celelalte forțe specializate în domeniul antiterorism din țara noastră; contracararea fenomenului terorist în situații de criză și pe timp de război trebuie privită ca o acțiune permanentă în care sunt angajate toate instituțiile statului abilitate de lege, pe baza unei strategii coerente și a unei cooperări eficiente; se impune perfecționarea sistemului de management al informațiilor, stabilirea unor relații de cooperare între structurile implicate în combaterea terorismului; studiul conținutului, fizionomiei și principiilor acțiunilor grupărilor teroriste are o mare importanță teoretică și practică, deoarece oferă posibilitatea de a cunoaște mecanismul acestora, de a ține seama de el și a adopta formele și procedeele de acțiune antiteroriste cele mai adecvate, în funcție de specificul situației operative ce se impune la un moment dat în timp de război; se va acorda o mare importanță delimitării acțiunilor armate duse de forțe de „comando” (speciale) inamice, de cele ale grupărilor extremist-teroriste”²⁴⁸.

Lupta împotriva terorismului trebuie dusă „cu respectarea strictă a principiilor democrației, dreptului internațional, demnității umane, a drepturilor fundamentale ale omului, în condițiile în care nu poate exista nici o înțelegere și nici un compromis în relațiile cu teroriștii”²⁴⁹.

---

²⁴⁸ DIU-3, *op.cit.*, p. 73.

²⁴⁹ **Strategia de securitate națională a României**, București 2007, p. 23.

Terorismul internațional, constituie o amenințare la sistemul global de securitate deoarece „*exploatează avantajele mondializării, cunoștințelor, comunicațiilor și transporturilor. Statele slabe ajung cu ușurință victimele acestuia. Teroriștii au acces la rețelele financiare internaționale și la cele ale criminalității organizate*”²⁵⁰. Cel mai recent val de terorism este unul „*global prin însuși scopul său și are legătură cu extremismul religios violent. Provine din cauze complexe care includ: presiunea exercitată de modernizare, crizele politice, culturale și sociale și înstrăinarea tinerilor care trăiesc în alte societăți. Fenomenul se regăsește și în cadrul societății noastre*”²⁵¹. Considerăm că, Europa reprezintă atât o țintă cât și o bază pentru astfel de acte de terorism, țările europene constituie ținte și au fost atacate. Baze logistice ale celulelor Al-Qaeda au fost descoperite în Anglia, Italia, Germania, Spania și Belgia, noul tip de terorism fiind diferit de cel din deceniile precedente, deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate și de producerea de pierderi masive.

Dacă analizăm, fenomenul terorist contemporan din perspectiva politico-ideologică și religioasă se poate afirma că, acesta reprezintă „atât actul de violență ilegal, criminal și ascuns cât și amenințarea cu folosirea acestuia, act organizat de către entități neautorizate și nonguvernamentale, cu încălcarea codurilor acceptate de comportament, planificat și premeditat în scopuri politice explicite, îndreptat împotriva unei puteri politice organizate sau împotriva unor structuri statale ca ținte simbolice, destinat să producă prin frică, neliniște, intimidare, groază și teroare, ca arme de agitație politică, un puternic mesaj politic, ideologic sau religios într-un spațiu public cât mai larg, în scopul câștigării simpatiei unei arii întinse de populație, al influențării conduitei politice a unei țări, ca să acționeze sau să ia anumite decizii sub presiune, în scopul atragerii de noi prozeliți și ai divizării societății civile”²⁵².

În acest context considerăm că, terorismul nu va putea fi distrus complet, astfel sub o formă sau alta, el va coexista. Primele măsuri de protecție antiteroristă constau, în opinia noastră în cunoașterea profundă a acestui fenomen, în radiografierea lui precisă, în depistarea cauzelor care-l generează și în reacția în forță asupra acțiunilor de acest fel. Dacă am considera că, al treilea război mondial, s-a identificat „*cu războiul rece, putem susține că el s-a încheiat de foarte curând, însă nu înainte de a-l prevesti pe următorul. Ce de-al patrulea război mondial bate deja la porțile istoriei omenirii sub o nouă înfățișare: terorismul*”²⁵³. Marșea neagră a Statelor Unite ale Americii, din data de 11 septembrie 2001, a însemnat linia de start pentru un nou fel de război. Acest conflict de tip asimetric nu cunoaște nici o regulă de ducere a războiului de formă clasică, se bazează pe elementul surpriză și pe instaurarea terorii la nivel global în principal. În această idee se poate afirma că, „relaxarea a devenit, tot mai mult o stare temporară, adoptată secvențial și sectorial, starea normală fiind

---

²⁵⁰ Dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodian, coordonatori, Lumea 2009, **Enciclopedie politică și Militară, Studii strategice și de securitate**, Editura Centrului tehnic-editorial al Armatei, București, 2009, p. 85.

²⁵¹ Stan Petrescu, **Apărarea și securitatea europeană**, Editura Militară, București, 2006, p. 39.

²⁵² Stan Petrescu, **Amenințări primare**, Editura Militară, București, 2008, p. 54.

²⁵³ *Ibidem*, p. 71.

alerta, veghea, încordarea”²⁵⁴. Asimetria este o cale importantă, chiar principală, considerăm noi spre eficacitatea actelor teroriste. Terorismul dă astfel grupurilor mici mijloacele pentru a ataca cu succes o forță mai mare sau o autoritate de stat, pe care nu ar putea-o angaja într-o acțiune militară de tip clasic.

Proliferarea terorismului a fost favorizată de „*fabricarea și utilizarea explozivilor convenționali, a armelor chimice, a virusilor, a calculatoarelor și a armelor nucleare și biologice. Traficul cu material nuclear crește în mod accelerat, terorismul operează asociat cu crima organizată la nivel global*”²⁵⁵. În acest context, Strategia de Securitate Națională a României include terorismul între principalele amenințări la adresa securității naționale, combaterea factorilor de risc subsumați acesteia reprezentând o preocupare majoră a executivului român. Față de evoluția fenomenului terorist internațional, Guvernul României a adoptat Ordonanța de urgență nr. 153/2001 pentru aplicarea Rezoluției nr. 1373/2001 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind combaterea terorismului internațional. Terorismul trebuie înțeles astfel ca o tactică de luptă neconvențională folosită pentru atingerea unor scopuri strict politice, obiectivul final fiind aplicarea de presiune asupra unei entități pentru a o determina să acționeze în conformitate cu dorințele teroriștilor, în cazul în care obiectivul lor nu poate fi îndeplinit prin mijloace convenționale. Esența terorismului se reduce în opinia noastră la inducerea stării de frică, de panică și de teamă în martorii victimelor atentatului. Analiza cauzisticii internaționale a acțiunilor teroriste consumate în perioada ultimilor ani pune în evidență câteva „*concluzii alarmante. Prima dintre ele este aceea că, are loc o concentrare a atacurilor teroriste pe ținte colective (școli, clădiri, mijloace de transport, locuri aglomerate), prin atingerea acestora se urmărește obținerea de rezultate maxime, cu consecințe de dimensiunea unor dezastre. Cea de-a doua concluzie se referă la pregătirea și coordonarea operațiunilor teroriste în maniera acoperită, conspirată la maxim, ... și în sfârșit aproape imposibilitatea contracarării acțiunilor de atentat, în pofida faptului că, serviciile de informații dispun de analize cu un mare grad de predicție în ceea ce privește rata probabilă de producere a acestora*”²⁵⁶.

Organizațiile și rețelele teroriste „*amenință și țara noastră, chiar dacă până în acest moment, nu s-au produs, în mod deliberat, atacuri teroriste de mare anvergură asupra României. Ca multe alte țări din Europa (Germania, Franța, Italia, Spania, Marea Britanie, etc.) și țara noastră poate fi vizată de organizațiile și rețelele teroriste în trei mari direcții: ca bază de regrupare, finanțare, generare și regenerare a unora dintre structurile și funcțiunile terorismului; ca nod de rețea în cadrul rețelelor teroriste internaționale, îndeosebi pe coridorul islamic; ca loc pentru atacarea unor personalități ale lumii occidentale aflate pe teritoriul României ... Este posibil ca și spațiul românesc aflat în zona extinsă a Mării Negre și în*

---

²⁵⁴ General-locotenent dr. Eugen Bădălan, General de brigadă dr. Teodor Frunzeti, **Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare**, Editura Centrul Tehnic – Editorial al Armatei, București 2004, p. 178.

²⁵⁵ Stan Petrescu, *Op.cit.*, p. 66.

²⁵⁶ Stan Petrescu, *Op.cit.*, p. 83.

*apropierea Marelui Orient Mijlociu să fie folosit ca nod de rețea în cadrul rețelelor teroriste internaționale, îndeosebi pe coridorul islamic*²⁵⁷. În opinia noastră, este posibil să se producă atacuri asupra unor obiective economice, politice, culturale de pe teritoriul național și atacuri cu bombă sau cu alte mijloace asupra unor locuri publice.

Combaterea terorismului include „două componente: antiterorismul care reprezintă măsuri defensive luate în scopul reducerii vulnerabilității față de acțiunile teroriste și contraterorismul prin care se iau măsuri cu caracter ofensiv, în scopul prevenirii, descurajării și răspunsului la acțiuni teroriste”²⁵⁸.

Noua strategie de combatere a terorismului, adoptată de către NATO și Uniunea Europeană implică și pentru țara noastră responsabilități care vizează atât protecția țării și a intereselor în România ale NATO și Uniunii Europene, cât și acțiunea efectivă în cadrul coaliției antiteroriste, participând la aceste acțiuni la nivel strategic, operativ și tactic prin mijloacele adecvate, avute la dispoziție. Combaterea criminalității economice și sociale, lichidarea corupției, reducerea infracționalității, crearea unui mediu de afaceri curat, distrugerea rețelelor de traficanti și securizarea frontierelor sunt măsuri, pe care le considerăm absolut necesare pentru dezactivarea unui mediu favorabil terorismului. Astfel, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a aprobat la 15 aprilie 2004, „Sistemul național de alertă teroristă, care a fost propus de către Serviciul Român de Informații, ca mijloc adecvat de prevenire, descurajare și combatere a acțiunilor de pregătire și desfășurare a unor eventuale atentate pe teritoriul României. El cuprinde în ordinea crescătoare 5 grade de alertă: 1 (verde), 2 (albastru), 3 (galben), 4 (portocaliu), 5 (roșu), și se referă la pericolele unor atentate, în funcție de informațiile deținute”²⁵⁹.

Principalele organe și structuri implicate în colectarea datelor și informațiilor referitoare la amenințările teroriste sunt cele cu atribuții de cercetare, siguranță și protecție, care pe teritoriul național colaborează cu structuri specializate ale Ministerului Administrației și Internelor, Serviciului Român de Informații, Serviciul de Protecție și Pază și cu alte instituții specializate după caz. Operațiunile speciale împotriva terorismului pot avea nivel strategic sau operativ. Ele pot fi „operații militare, operații militaro-civile, internaționale, regionale sau naționale. Aceste tipuri de operații pot fi independente, în cadrul războiului împotriva terorismului, al războiului asimetric, disproporționat sau în oricare alt tip de război, dacă acolo există o componentă teroristă care trebuie dezamorsată sau anihilată. Ele pot preceda un război de tip clasic, se pot desfășura concomitent cu unele operații militare din teatre sau în situații postconflictuale”²⁶⁰.

Forțele care participă la operațiunile împotriva terorismului sunt sau ar putea fi „structurile de informații, unități ale armatei îndeosebi forțe speciale, dar și unități de aviație, de infanterie, de cercetare, de vânători de munte, de nave, de război

²⁵⁷ Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Gheorghe Văduva, **Eseu despre Arta Strategică**, Editura Militară, București, 2005, p. 138.

²⁵⁸ General de corp de armată dr. Eugen Bădălan, colonel dr. Teodor Frunzeti, *op.cit.*, p. 51.

²⁵⁹ <http://www.sri.ro/>, *Sistemul național de alertă teroristă*.

²⁶⁰ Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Gheorghe Văduva, *op. cit.*, p. 136.

*psihologic sau de război electronic, unități ale jandarmeriei, poliția, alte structuri de forță (brigăzi și detașamente antiteroriste), instituții private și ONG-uri*²⁶¹.

Sprijinul combaterii terorismului de către structurile din cadrul forțelor terestre se execută *„pe baza deciziei autorității constituționale abilitate, Forțele Terestre care acționează în sprijinul unei instituții cu rol conducător în lupta împotriva terorismului pot asigura transport, tehnică, pregătire și personal. Atunci când teroriștii constituie o amenințare iminentă, unitățile Forțelor Terestre pot fi utilizate pentru a o contracara*²⁶². În cadrul programelor antiteroriste, considerăm că, comandamentele structurilor trebuie să acționeze pentru: procurarea, centralizarea, datelor și informațiilor referitoare la posibilele amenințări teroriste, analiza informațiilor specifice în contextul situației concrete și distribuirea lor compartimentelor care au atribuții în luarea măsurilor antiteroriste, planificarea măsurilor de creștere a securității cazărmilor, personalului, tehnicii militare de toate categoriile, locuințele personalului militar, a infrastructurii militare sau a celei utilizate în scop militar, adaptarea planurilor de pază și intervenție, antrenarea personalului în conformitate cu atribuțiile ce le revin, controlul și coordonarea activităților.

În calitate de *forțe de sprijin*, structurile din cadrul forțelor terestre pot participa, la operațiile speciale împotriva terorismului prin intervenția *„la cererea poliției, structurilor de informații, forțelor speciale, pentru lovirea ...obiectivelor indicate de forțele angajate nemijlocit în combaterea organizațiilor structurilor și rețelelor teroriste; intervenția la cerere a poliției militare; intervenția forțelor speciale, susținere logistică*²⁶³. În calitate de *forțe de izbire, de distrugere a centrelor de greutate ale structurilor și rețelelor teroriste, structurile din cadrul forțelor terestre pot participa la „lovirea centrelor de greutate ale rețelelor și organizațiilor teroriste; participarea cu forțe speciale la căutarea și distrugerea grupărilor și rețelelor teroriste*²⁶⁴. A doua misiune considerăm că, poate fi executată prin căutarea și distrugerea de către structuri de infanterie, vânători de munte și cercetare, a bazelor și locurilor de ascundere a grupărilor și rețelelor teroriste și prin sprijinirea logistică și tehnic-informațională a altor structuri specializate în combaterea terorismului. În acest context, menționăm noul concept NATO de transformare a forțelor și comandamentelor vizează între altele *„dotarea structurilor de forțe și de comandament cu abilități antiteroriste și contrateroriste*²⁶⁵.

Sprijinul managementului crizei provocate de acțiunile teroriste include și *„deschiderea căilor de comunicație pentru asistența militară, evaluarea pierderilor, cercetare și decontaminare sau evaluare NBCR*²⁶⁶. După producerea unui incident terorist, structurile care participă la acțiuni pot sprijini activitățile de management al

---

²⁶¹ *Ibidem.*

²⁶² F.T. 3, *op.cit.*, p. 221.

²⁶³ Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Gheorghe Văduva, *op. cit.*, p. 138.

²⁶⁴ *Ibidem.*

²⁶⁵ *Ibidem.*

²⁶⁶ F.T. 3, *op.cit.*, p. 221.

consecințelor acestuia, în conformitate cu precizările pe cale ierarhică ale Centrului Militar Național de Comandă.

Bibliografie:

- [1] **Strategia de securitate națională a României**, București 2007.
- [2] **Legea nr. 535** din 2004, art. 1.
- [3] DIU-3, **Manual pentru instruirea personalului armatei în drept internațional umanitar**, Ploiești, 2008.
- [4] BĂDĂLAN, Eugen, general de corp de armată dr., FRUNZETI, colonel dr. Teodor **Acțiuni militare altele decât războiul**, Editura Militară, București, 2001.
- [5] BĂDĂLAN, Eugen, general-locotenent dr., FRUNZETI, Teodor, general de brigadă dr., **Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare**, Editura Centrul Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2004.
- [6] BĂDĂLAN, Eugen, ARSENIE, Valentin, VĂDUVA, Gheorghe, **Eseu despre Arta Strategică**, Editura Militară, București, 2005.
- [7] FRUNZETI, Teodor, dr., ZODIAN, Vladimir, dr., (coordonatori), **Lumea 2009, Enciclopedie politică și Militară, Studii strategice și de securitate**, Editura Centrului tehnic-editorial al Armatei, București, 2009.
- [8] PETRESCU, Stan, **Apărarea și securitatea europeană**, Editura Militară, București, 2006.
- [9] PETRESCU, Stan, **Amenințări primare**, Editura Militară, București, 2008.
- [10] <http://www.sri.ro/>, **Sistemul național de alertă teroristă**.

CONTRIBUȚIA COMPLEXELOR REGIONALE DE SECURITATE LA DINAMICA POLITICII INTERNAȚIONALE

Ciprian IGNAT*

THE CONTRIBUTION OF THE REGIONAL COMPLEXES OF SECURITY TO THE INTERNATIONAL POLITICS DYNAMICS

International political is changing. How a state is adapting to these changes give the measure of his intelligence in international relations, tells us where is positioned regionally and globally, and determines the power to influence others. Current conflicts have a different physiognomy to the last century, passing up from conflicts worldwide, from local, more tech and characterized by simultaneous action in environments increasingly varied - political, military, economic, media, cultural, diplomatic and cyber-space.

Security concept known throughout its evolution significant changes, mostly reflected in the attitude of states to define the conditions for its content. When referring to the analysis of individual states and international political system should be taken into consideration, as well as promoters argued the Copenhagen School, the existence of sub-regional security as objects of analysis that can provide an analytical framework for its approach. Regional Security Complexes play an increasingly important role in global politics understanding and their mode of operation in addressing security is a necessity.

1. Delimitări conceptuale ale securității la nivel regional

Conceptul de securitate a cunoscut de-a lungul evoluției sale transformări importante, reflectate de cele mai multe ori în atitudinea statelor față de condițiile impuse pentru definirea și concretizarea conținutului său. Mai mult chiar, se poate afirma că, din punct de vedere conceptual, dar și operațional, au existat și vor exista diferențieri.

Dacă ne referim la nivelul de analiză al statelor individuale și sistemul politic internațional, trebuie luată în considerație, după cum bine au argumentat inițiatorii *Școlii de la Copenhaga*, existența unor subsisteme regionale, ca obiecte de analiză a securității care să poată oferi un cadru analitic pentru tratarea lor.

Securitatea trebuie tratată ca un fenomen relațional și tocmai din această cauză, nu putem înțelege securitatea națională a nici unui stat existent fără a înțelege modelul internațional al interdependenței securității din care face parte.

În termenii securității, *regiune* înseamnă că un subsistem distinct și semnificativ de relații de securitate este format de un grup de state care au fost sortite să se găsească în apropiere geografică unele față de altele²⁶⁷. Această idee a unui *sistem regional* a fost foarte puternică din punct de vedere istoric, în gândirea referitoare la echilibrul european al puterii: Europa a fost (și încă mai este) un sistem regional deoarece relațiile de putere și treptele evoluției lor au legate toate statele din ea la un loc. Danemarca și Italia nu par să aibă vreo interacțiune directă de securitate, dar amândouă s-ar putea găsi prinse în același tipar de alianțe și războaie.

---

* Locotenent, cadru militar în U.M. 01175 Iași, doctorand în Științe Politice în cadrul Facultății de Filosofie și Științe Social-Politice, la Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

²⁶⁷ Barry Buzan, *Popoarele, Statele și Teama*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 194.

Subsistemele securității regionale provin din mecanismul simplu prin care amenințările, în special cele politice și militare sunt cel mai puternic resimțite atunci când se manifestă pe o rază restrânsă.

Conferirea unei identități subsistemelor regionale stabilește două niveluri intermediare de analiză între sistem și stat: *subsistemele* înseși și *modelul relațiilor* dintre ele. Singura idee de sistem tradițional cu un potențial pentru scopurile analizei securității este noțiunea de echilibre de putere locale sau regionale. Dar ideea nu s-a dovedit foarte utilă niciodată deoarece a fost restrânsă la acea singură dimensiune: puterea – cu care dinamica marii puteri le-a strivit serios și le-a umbrit pe cele locale.

În definirea securității regionale, elementul principal care trebuie să fie adăugat relațiilor de putere este *modelul amicitiei și inamicității* dintre state. Prin amicitie se înțeleg relații care se întind de la simpla prietenenie la pretinderea de protecție și ajutor. Prin inamicitate se înțeleg relații stabilite prin suspiciune și teamă. Acești doi poli sunt separați printr-o bandă largă de indiferență și/sau neutralitate, în care amicitia și inamicita sunt fie prea slabe pentru a conta prea mult, fie amestecate într-un mod care nu produce o înclinare clară într-un sens sau altul. Un punct de vedere extrem, în teoria echilibrului de putere ar susține că modelele amicitiei / inamicității sunt produsul echilibrului puterii, în care statele își modifică alinierea în funcție de comenzile mișcărilor de distribuție a putere. Opinia generală este aceea că dinamica istorică a amicitiei și inamicității este doar parțial legată de echilibrul puterii și că acolo unde este legată, este mai mult strânsă decât în mișcarea relativ fluidă a distribuției puterii. Inamicita poate fi deosebit de durabilă atunci când capătă caracter istoric între popoare, așa cum a fost între greci și turci, polonezi și ruși, coreeni și japonezi etc²⁶⁸.

Modelele amicitiei / inamicității reies dintr-o varietate de chestiuni care nu puteau fi prevăzute printr-o simplă luare în considerație a distribuției puterii. Acestea se întind de la lucruri specifice, cum ar fi disputele asupra granițelor, interesele legate de populațiile înrudite etnic și alinierea ideologică până la legături istorice de lungă durată, pozitive sau negative, ca acelea dintre evrei și arabi, englezi și americani, vietnamezi și chinezi. Adăugând dimensiunea amicitiei / inamicității la acest tablou, căpătăm o imagine mai limpede a modelului relațional și a caracterului insecurității, altul decât oferit de abstracția brută a punctului de vedere al echilibrului de putere. Pe această bază, subsistemele de securitate regională pot fi văzute în termenii unor modele de amicitie / inamicitate substanțial restrânse în anumite zone geografice. Adepții Școlii de la Copenhaga, folosesc termenul de *complexe de securitate*, pentru a eticheta formațiunile rezultate. Un complex de securitate este deci, definit ca un grup de state ale cărui prime preocupări de securitate le leagă la un loc suficient de aproape, încât securitățile lor naționale să nu poată fi luate în considerare în mod realist

---

²⁶⁸ Ibidem, p. 196

separat una de alta²⁶⁹. Această denumire are avantajul de a indica atât caracterul atributului care definește grupul (securitatea), cât și noțiunea de interdependență intensă, care distinge un grup anume de vecinii săi. Complexele de securitate subliniază interdependența rivalității, precum și cea a intereselor împărtășite.

Complexele de securitate reprezintă un fenomen empiric, cu rădăcini istorice și geopolitice. Din punct de vedere teoretic, ele pot deriva atât din nivelul statului, cât și din cel al sistemului. Privite de jos în sus complexe de securitate rezultă din interacțiunile dintre statele individuale. Ele reprezintă modul în care sfera de preocupări pe care orice stat le are în legătură cu mediul său înconjurător, interacționează cu legătura dintre intensitatea amenințărilor militare și politice și cu scurtimea distanței la care sunt acestea percepute. Întrucât amenințările operează mult mai puternic pe o rază mică, interacțiunile de securitate cu vecinii vor tinde să aibă prioritate absolută. Văzute de sus în jos, complexe de securitate sunt generate de interacțiunea anarhiei cu geografia. Structura politică a anarhiei confruntă toate statele cu dilema securității, dar țesătura altminteri netivită a interdependenței securității este puternic mijlocită de efectele geografiei. Dacă posibilitățile de transport nu sunt foarte inegal distribuite, așa cum este uneori cazul, toate statele tind să se implice în contacte mai apropiate cu vecinii lor decât cu cele mai îndepărtate. Pe oricare din aceste căi, complexe de securitate pot fi percepute drept produse caracteristice ale unui sistem internațional anarhic.

Sarcina de a identifica un complex de securitate implică emiterea unor judecăți despre forța relativă a interdependențelor dintre diferitele țări. În unele locuri acestea sunt foarte puternice, precum între India și Pakistan, în altele relativ slabe, ca între Indonezia și Australia. În unele locuri interdependențele sunt pozitive²⁷⁰, ca în neutralitățile de întraajutorare mutuală între Suedia și Finlanda, în altele negative, ca în rivalitatea triunghiulară dintre Iran, Irak și Arabia Saudită. De obicei, ele reies din relațiile locale, dar atunci când sunt implicate puteri foarte mari un întreg grup de state se poate aduna la un loc împotriva unei amenințări comune. Asuprirea statelor europene occidentale de către rivalitatea dintre superputeri în timpul Războiului Rece oferă un exemplu de acest fel de interdependență²⁷¹. În unele locuri interdependența este foarte scăzută, iar acestea indică granițele dintre noduri de interacțiune mai intensă. Myanmarul, de exemplu, marchează o graniță între dinamica de securitate locală din Asia de Sud și cea de Sud-Est, ca și cum ar sta spate în spate.

Un complex de securitate există acolo unde un set de *relații de securitate* reiese din fundalul general datorită caracterului său relativ puternic, orientat către interior și

---

²⁶⁹ Deși conceptul de *complex de securitate* este atribuit lui Barry Buzan, umbre ale acestei idei pot fi găsite în scrieri mai vechi despre echilivrelle locale de putere și subsisteme. Michael Haas a părut să se îndrepte spre această idee cu noțiunea sa de "subsisteme internaționale militaro-strategice" (Michael Haas, *Subsistemele internaționale: stabilitate și polaritate*, American Political Science Review, 1970, p. 100), dar ideea nu a fost dezvoltată pe coordonate similare.

²⁷⁰ Barry BUZAN, **Popoarele, Statele și Teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 199

²⁷¹ Barry BUZAN, *Viitorul securității vest-europene*, în Ole WAEVER, Pierre LEMAITRE și Elzbieta TROMER, **Perspectives beyond East-West confrontation**, Londra, MacMillan, 1989, cap.1.

relativei slăbiciuni a interacțiunilor sale de securitate față de vecini, orientate spre exterior. Interdependențele securității sunt mai puternic focalizate în rândul membrilor grupului decât între membrii și statele din afara lui. Granițele dintre asemenea grupuri sunt astfel definite prin relativa indiferență care însoțește percepțiile de securitate și interacțiunile dintre ele. Puternicele legături de insecuritate dintre Iran și Irak le situează cu claritate în același complex, în timp ce legăturile relativ slabe dintre Iran și Pakistan sau Myanmar și toți vecinii săi sugerează existența unor granițe între complexe. Dovezi pentru existența complexelor de securitate provin și din modelele războiului. Este de remarcat, de exemplu, că mai multe războaie considerabile din Asia de Sud nu au avut practic nici un impact asupra Asiei de Sud-Est sau a Golfului. Invers, războaiele majore din Asia de Sud-Est și Golf au avut relativ puțin impact în Asia de Sud. Această izolare față de frământările vecinilor indică cu hotărâre existența unor noduri distincte de concentrare în modelul relațiilor de securitate în sudul Asiei și sugerează existența a trei complexe de securitate locale distincte în acea zonă.

Factorul principal care definește un complex este, de obicei, un *nivel ridicat al amenințării/fricii*, care este resimțit mutual de două sau mai multe state importante. Dacă nu sunt puteri de nivel mondial, aceste state sunt de obicei vecini apropiați. În teorie și un nivel înalt al încrederii și prieteniei poate servi ca forță unificatoare așa cum se întâmplă cu țările membre ASEAN și cu grupul țărilor nordice. Interdependența securității poate fi atât pozitivă cât și negativă, deși împrejurările în care aceasta definește un întreg complex, sunt rare²⁷². S-ar putea ca Europa să se deplaseze în această direcție, dar dacă politic va depăși structura unui subsistem anarhic, trecând în zona cenușie a semistatalității. Cu alte cuvinte, presiunea din exterior asupra comunității ca singur actant va începe să depășească în pondere dinamica internă anarhică a subsistemului²⁷³.

Unul dintre motivele pentru folosirea criteriilor mutualității în definirea unui complex de securitate este problema care există din cauza unei legături de securitate asimetrice între două state locale importante. Relația dintre China, pe de o parte, și India și multe dintre statele sud-est asiatice, pe de alta, oferă un exemplu clar.

Este necesară în analiza termenilor, diferențierea dintre un complex de securitate *inferior* și unul de nivel *superior*. Un complex de nivel inferior este compus din state locale a căror putere nu se întinde prea departe, dacă se întinde cumva mai departe de raza vecinilor imediați. Această restrângere a puterii constituie elementul cheie în existența unor dinamici de securitate locală relativ independente între grupurile de state învecinate. Dimpotrivă, un complex de nivel superior, conține puteri mari: state precum Statele Unite și Uniunea Sovietică, a căror putere este suficientă pentru a se lovi de mai multe regiuni, din care enormele lor dimensiuni fizice fac un vast *mediu local*. Complexele de nivel superior definesc nivelul global sau de sistem al analizei. Distincția dintre complexele de nivel inferior și cele de nivel

---

²⁷² Barry BUZAN, **Popoarele, Statele și Teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 200.

²⁷³ Barry BUZAN, Morten KELSTRUP, Pierre LEMAITRE, Elzbieta TROMER și Ole WAEVER, **The European Security Order Recast: Scenarios for the post-Cold War era**, Londra, Pinter, 1990, p. 134.

superior devine astfel importantă când toate nivelurile de analiză a securității – intern, regional, supraregional și global sunt reintegrate.

Deoarece complexele de securitate sunt în mare parte entități geografice, ele includ adesea în listă un număr de state minore. Datorită relativei lor puteri scăzute prin comparație cu vecinii lor, aceste state pot avea prea puțin impact asupra complexului. Propriile lor securități sunt legate intim într-un model al statelor mai mari, dar nu pot deveni o amenințare pentru un stat mai mare în virtutea impactului alinierii lor asupra relațiilor dintre puterile mari. În Golf, Kuweitul, Bahreinul, Qatarul și UAE se află în această poziție. În Asia de Sud, ea este ocupată de Bangladesh, Bhutan, Nepal, Sri Lanka și Maldive, aproape toate fiind legate strâns de India prin comandamentele geografiei și culturii. Unele dintre aceste state mici pot juca roluri de tampon în dinamicile securității locale: Elveția, Belgia, Cambodgia, Iordania, Kuweit și înainte de 1976, Libanul, sunt asemenea exemple²⁷⁴.

Așa cum am observat deja, unele state ocupă poziții de *izolatori* între complexele de securitate învecinate. Ele definesc și ocupă granițele de interferență între dinamicile independente de fiecare parte a lor. Myanmar este un foarte clar exemplu de asemenea rol, între Asia de Sud și Sud-Est, la fel ca Turcia între Europa și Orientul Mijlociu, Afganistanul între Asia de Sud și Orientul Mijlociu și centura de state ce se întinde peste Sahara, din Mauritania până în Sudan, între Africa neagră și Orientul Mijlociu. Aceste state-tampon pot exista într-o izolare relativă față de dinamicile securității din ambele părți, ca în cazul Myanmarului sau pot privi, cum s-ar spune, în ambele sensuri, spre marginile complexelor învecinate fără să le lege, ca Turcia, Afganistan sau statele din Sahel²⁷⁵. O variantă o constituie acele state care acționează ca izolatori între complexele de nivel inferior și un membru al unuia superior. Finlanda, Suedia, Austria și Iugoslavia au jucat acest rol între Imperiul Sovietic și Europa occidentală în timpul Războiului Rece, iar Nepalul îl joacă între China și India.

Dacă legăturile culturale și rasiale ar trebui să fie un factor în indentificarea complexelor de securitate este o chestiune extrem de interesantă. Nu pare improbabil ca trăsăturile culturale și rasiale împărtășite de un grup de state să le facă să-și acorde mai multă atenție unul altuia în general și să legitimizeze intervențiile mutuale în afacerile de securitate reciproce în mod special. Complexul sud-asiatic, de exemplu, coincide cu ceea ce K. *Subrahmanyam* a numit „o zonă civilizațională”²⁷⁶. Nu este greu să găsim dovezi că factorii culturali arabi, latino-americani sau islamici facilitează în mod similar și legitimează interdependența securității în interiorul unui grup larg de state.

Acest factor este deosebit de clar în Orientul Mijlociu, o zonă vastă ce se întinde din Maroc până în Oman, din Siria până în Somalia. În acest spațiu, ideea de

---

²⁷⁴ Barry BUZAN, **Popoarele, Statele și Teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 202.

²⁷⁵ Regiune în Africa, care ocupă o suprafață de 4 milioane km², face tranzația între savană și pustiul Sahara, traversând Senegalul, Mauritania, Mali, Volta Superioară, Niger, Ciad și partea centrală a Sudanului, pe o lungime de 6.500 km.

²⁷⁶ Citat din discuțiile de la o conferință asupra securității în Asia de Sud, la St. Antony's College, Oxford, octombrie 1984.

națiune arabă și forță politică transnațională a islamismului se combină pentru a crea o arenă politică regională puternică. Naționalismul arab și islamismul trezesc amândouă identitatea statelor locale și legitimează un grad neobișnuit de înalt de interpenetrare a securității²⁷⁷. Deci în definirea formei și structurii complexelor de securitate, modelele culturale și rasiale pot fi un factor de contribuție important, deși vin abia după modelele percepției securității, care sunt factorul definitoriu principal.

Însă complexe de securitate nu sunt întotdeauna ușor de identificat. Există două condiții generale care explică de ce un complex de securitate poate fi greu de găsit. Prima este aceea că în unele zone statele locale sunt atât de slabe, încât puterea lor nu se proiectează prea mult, dacă se proiectează cumva dincolo de propriile lor granițe. Aceste state au perspective de securitate orientate spre interior și totodată nu există suficientă interacțiune de securitate între ele pentru a genera un complex local. Cea de-a doua condiție se produce atunci când prezența directă a puterilor exterioare într-o regiune este suficient de solidă ca să suprimă acțiunea normală a dinamicii securității în rândul statelor locale. Această condiție este numită *acoperire*. În mod normal ea implică staționarea extinsă a forțelor armate ale mării (marilor) puteri de intervenție în zona acoperită și este foarte distinctă de procesul normal de intervenție a marilor puteri în afacerile complexelor de securitate locale: acoperirea subordonează modelele mai largi ale rivalităților dintre puterile majore, putându-le chiar anula. Sub acoperire, nu se poate vedea cu claritate care este dinamica securității locale, tocmai de aceea nu se poate identifica un complex local. Se știe numai care era dinamica complexului local înainte de acoperire²⁷⁸.

Este foarte greu să localizăm granițele complexelor de securitate a căror existență nu este pusă la îndoială și asta datorită a trei condiții. O primă condiție este aceea că granițele dintre două complexe de securitate se dizolvă într-o schimbare majoră a modelului dinamicii securității regionale. Cea de-a doua implică existența unei interdependențe unilaterale a securității, care se produce atunci când complexe superioare și inferioare sunt adiacente fizic. Și cea de-a treia dificultate în identificarea granițelor complexelor este cauzată de situațiile în care două sau mai multe noduri de interdependență a securității există într-un grup de state, care oferă și temeiurile pentru a fi considerate drept un singur complex.

Un punct final privitor la definirea complexelor de securitate îl reprezintă rolul factorilor economici. Factorii economici joacă un rol extrem de important în determinarea puterii statelor în coeziunea lor ca actori. Ei pot juca, deasemenea, un rol important în motivarea structurii interesului extern în complexul local, ca în cazul Statelor Unite și al țărilor producătoare de petrol din Golf. Totodată, afectează perspectivele integrării regionale, perspective care pot influența felul cum evoluează un anumit complex de securitate. Asia de Sud, de exemplu, oferă mult mai puține

---

²⁷⁷ Michael Mandelbaum, **The Fate of Nations: The search for national security in the 19th and 20th centuries**, Cambridge University Press, 1988, pp. 268-271.

²⁷⁸ Ole WAEVER are un punct de vedere diferit, susținând că un complex de securitate ar trebui definit prin specificitatea regională a dinamicii securității și nu prin gradul de autonomie a dinamicii securității endogene. Aceasta ar însemna că – nici mai mult, nici mai puțin – complexe de securitate au existat dintotdeauna, deși nu este clar prin ce logică s-au putut trasa granițele lor.

perspective de cooperare economică decât Europa occidentală, deoarece similaritățile dintre economiile din Asia de Sud le fac mai curând competitive decât complementare. Astfel, factorii economici trebuie să fie luați în considerare în analiza unui complex de securitate, dar cadrul pe care îl folosim aici nu este, de regulă, potrivit pentru examinarea securității economice.

2. Locul, rolul și contribuția RCS la securitatea globală

În arhitectura geopolitică și geostrategică actuală, indiferent de poziționarea sau gradul de implicare ale unui stat în problemele regionale, „*caracterul indivizibil al securității impune un exercițiu comun pentru gestionarea eficientă a principalilor factori de amenințare la adresa climatului de stabilitate regional*”²⁷⁹. În acest spirit trebuie analizate realitățile și tendințele de evoluție pe diferitele areale, în vederea asigurării unei armonizări de sistem politic și a unei interoperabilități economice și sociale între statele din vecinătate.

Înainte de apariția structurilor globale are loc un proces intermediar, care regionalizează statele și organizează regimul securității pe plan zonal - până la forma alianțelor sau uniunilor economice și/sau politice. Un exemplu este Uniunea Europeană, care poate fi cartografiată și ca o compoziție sau un puzzle de regiuni²⁸⁰. Se poate aprecia că, prin crearea unei presiuni suplimentare asupra responsabilităților externe ale statelor, acestea sunt chemate la o implicare mai mare în stabilitatea internațională²⁸¹, și a obține, pe această cale, și o stabilitate internă mai bună. Totodată, procesele regionale din domeniul securității nu pot fi înțelese decât în relație cu stabilitatea statelor aflate în proximitate, instabilitatea unei părți – stat – a sistemului se transmite în interiorul lui și devine instabilitatea celorlalți. Barry Buzan, în lucrarea sa, „*clamează, cu oarecare superioritate, întâietatea în definirea securității regionale, lucru parțial adevărat*”²⁸².

Securitatea regională reprezintă un deziderat al lumii contemporane, care nu se poate edifica decât cu aportul tuturor statelor, indiferent de mărimea lor, în cadrul unor structuri de nivel regional, care să garanteze drepturile și libertățile individuale, să promoveze relații de încredere și cooperare, iar instituțiile create să asigure un climat de securitate pentru toți membrii.

După dispariția bipolarității, zonele subregionale au intrat în atenția cercetătorilor datorită gravelor probleme care au apărut în politica acestora, în general acolo unde naționalismul este o modalitate de exprimare, care îmbracă, de cele mai multe ori, forme imprevizibile de manifestare. Crizele și conflictele subregionale din Balcani, Transnistria, Caucaz, Orientul Mijlociu și Africa, care au degenerat în confruntări violente și chiar războaie locale, au evidențiat neputința organizațiilor internaționale de a gestiona tensiuni și revolte din spațiul lor de responsabilitate. O

---

²⁷⁹ **Dicționarul Explicativ al limbii române (DEX)**, Ediția a II-a, Editura Academiei Române, București, 1996

²⁸⁰ Gheorghe FULGA, *Implicații ale extinderii NATO asupra climatului de securitate regional*, în **Defensa**, nr. 320, decembrie, Madrid, Spania, 2004, pp. 6-7.

²⁸¹ *Ibidem*,. p.132

²⁸² Barry BUZAN, **Popoarele, Statele și Teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p.157.

primă încercare de a construi conceptual securitatea la un nivel superior nivelului național, și anume la nivel regional, este conceptul de comunitate de securitate propus încă din 1957 de *Karl Deutch*. Comunitatea de securitate este o construcție politică, un fel de alianță realizată pe baze regionale și politice. Ea se caracterizează prin eliminarea războiului și a perspectivei unui război din cadrul granițelor, cu alte cuvinte o comunitate pentru care războiul să devină un fenomen imposibil structural și inacceptabil conceptual. O astfel de comunitate este posibilă dacă statele care o compun se află în incapacitatea de a organiza acțiuni militare unele împotriva celorlalte, iar conducătorii lor semnează un acord care exclude războiul față de celelalte state ca alternativă posibilă de rezolvare a problemelor, indiferent cât de serioase ar putea fi acestea. Pentru *Deutch* o astfel de comunitate de securitate, compusă din state conduse de guverne separate, care-și mențin independența, este posibilă, în situația în care se întrunesc următoarele condiții: 1) existența unei compatibilități a valorilor, importantă în special în luarea deciziilor, 2) capacitatea statelor membre de a răspunde rapid, adecvat și fără a recurge la violență, la nevoile, mesajele și acțiunile tuturor celorlalți membri, și 3) caracterul previzibil al comportamentului statelor în toate împrejurările²⁸³.

Conceptul prezintă un interes deosebit pentru promovarea securității prin mijloace non militare. În mod special, Uniunea Europeană este o astfel de comunitate de securitate, ca urmare a faptului că procesul de integrare a redus simțitor probabilitatea unui conflict armat între statele membre și a sporit disponibilitatea factorilor de decizie de a rezolva orice problemă prin mijloace pașnice. În prezent, acțiunile sunt îndreptate preponderent spre armonizarea și compatibilizarea valorilor și intereselor și pe creșterea caracterului previzibil al comportamentelor statelor. Un alt concept de securitate regională este conceptul de complex de securitate propus de *Robert Keohane* și *Joseph Nye*²⁸⁴. Complexul de securitate este o regiune caracterizată prin interdependențe complexe, manifestate printr-o rețea de relații care asigură comunicarea nu numai între guvernele respective, ci și între grupurile de interese din cadrul societății. După părerea autorilor, fenomenul se manifestă în mod notabil în Europa și în Statele Unite. Deoarece aceste legături sunt foarte strânse, diferențele între problemele economice, militare și politice se atenuază și ca urmare, importanța forței militare și rolul acesteia ca arbitru în soluționarea disputelor și dezacordurilor scade. *Barry Buzan* și *Ole Weaver* dedică un studiu important securității la nivel regional²⁸⁵. Ei consideră că în epoca actuală acest nivel are o importanță mai mare decât nivelurile global și național și critică atenția preponderentă acordată nivelului global în detrimentul celui regional, argumentând că numai interesele Statelor Unite se manifestă la nivel global, în timp ce pentru majoritatea statelor din sistemul internațional nivelul regional este cel crucial. Ei

---

²⁸³ Karl DEUTSCH, *The analysis of international relations*, Pearson Higher Education, 1988, Ediția a III-a, p. 312, accesat pe www.worldretailstore.com, la 23.01.2010, 15.15.

²⁸⁴ Robert KEOHANE, Joseph NYE, **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston, Little Brown, 1977, p.31.

²⁸⁵ Barry BUZAN, Ole WAEVER, **Regions and Powers, The Structure of International Security**, Cambridge University Press, New York, 2003, p. 41.

consideră că acesta este nivelul la care pot fi cel mai bine înțelese relațiile de amicitie și adversitate, deoarece permite luarea în considerație atât a factorilor interni cât și a actorilor globali. *Buzan* și *Weaver* înțeleg regiunile de securitate ca subsisteme definite de tipare de practici și interacțiuni de securitate, care au un caracter intern. Aceste tipare sunt generate în cadrul regiunii, și sunt influențate de cadrul general care cuprinde condițiile istorice, politice și culturale, religioase dar și geografice. Regiunile nu sunt definite arbitrar, ele sunt substructuri ale sistemului internațional și se definesc ca atare prin intensitatea relativă a interdependențelor de securitate între un grup de unități, în contrast cu lipsa interdependențelor dintre această entitate și unitățile care o înconjoară.

După părerea celor doi autori, incapacitatea de a înțelege importanța regiunilor, o deficiență de care suferă și *teoria ciocnirii civilizațiilor* a lui *Huntington*²⁸⁶, a dus în perioada Războiului Rece la dezastrele politicilor din Asia de Sud-Est, Orientul Mijlociu, Africa de Sud și sudul Asiei, iar subestimarea importanței regiunilor în această perioadă ar putea avea costuri și mai mari. Importanța regiunilor este amplificată de faptul că la acest nivel se constituie complexe de securitate, regiuni privite prin prisma securității, „un set de unități a căror procese majore de securizare, desecurizare sau ambele sunt legate atât de mult între ele încât problemele lor de securitate nu pot fi analizate sau rezolvate separat unele de altele”²⁸⁷. Un complex de securitate este identificat în funcție de gradul de interdependență între țări și poate fi pozitiv sau negativ. Spre exemplu, relațiile de întraajutorare dintre Suedia și Finlanda sunt pozitive, în timp ce legăturile dintre Iran, Irak și Arabia Saudită sunt negative având în vedere divergențele ce au marcat istoria recentă a acestor țări²⁸⁸. Modul de funcționare a complexelor de securitate rezultă și din modul de desfășurare a războaielor. În majoritatea conflictelor care au degenerat în războaie în zona Asiei de Sud, acestea nu au avut nici un fel de influență asupra Asiei de Sud-Est și invers. De asemenea complexe de securitate sunt specifice pe diferite zone subregionale, în Asia de Sud complexul de securitate este perceput între India și Pakistan, iar în Asia de Sud-Est, între ASEAN și Vietnam. Există pe toate continentele nenumărate organizații și organisme subregionale, care își propun diverse obiective, din care și securitatea face parte integrantă. Dintre acestea relevante pentru România sunt: *Procesul de cooperare din Europa de Sud-Est (SEECP)*, *Inițiativa Central Europeană (ICE)*, *Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA)*, *Procesul de Cooperare Dunăreană*, *Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI)*, *Cooperarea Economică a Mării Negre (CEMN)*.

Aceste complexe de securitate sunt relevante pentru România din cel puțin trei motive. În primul rând pentru faptul că România face parte din toate aceste complexe, fiind astfel interesată și implicată în mod direct în activitatea acestora. În al doilea rând, pentru că procesele care se derulează în cadrul lor contribuie la sporirea nivelului de cooperare și încredere dintre statele constitutive și prin aceasta se

---

²⁸⁶ Samuel HUNTINGTON, *Ciocnirea Civilizațiilor*, Editura Antet, București, 1997.

²⁸⁷ Barry BUZAN, *Popoarele, statele și teama*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p.196.

²⁸⁸ *Ibidem*, p. 199, 317.

sporește starea de securitate a lor, deci și a României. În al treilea rând, pentru faptul că aceste complexe reprezintă un cadru de dialog și de afirmare a României ca stat cu un anumit rol în stabilitatea și securitatea regională. Încercând să elaboreze o analiză a unor variante posibile de subsisteme regionale de securitate, *Barry Buzan* semnaleză existența a două condiții generale care explică de ce un complex de securitate poate fi greu de realizat. Prima condiție este aceea că în unele zone statele sunt slabe, întrucât puterea lor nu se proiectează prea mult, dincolo de propriile lor granițe. Astfel de state au perspective de securitate orientate către interior, neexistând între ele o interacțiune de securitate care să genereze un complex local (de exemplu unele părți din Africa, state mici din Oceanul Pacific). A doua condiție se produce atunci când prezența directă a puterilor exterioare într-o regiune este suficient de solidă ca să suprimă acțiunea normală a dinamicii securității în rândul statelor. Această condiție autorul o numește *acoperire*²⁸⁹. Sub această *acoperire* nu se poate vedea cu claritate care este dinamica securității locale și nu se poate identifica un complex local. Tot în lucrarea *Popoarele, statele și teama*, Buzan explică de ce este așa de greu să localizăm granițele complexelor de securitate atunci când ele există. Autorul identifică trei condiții: prima constă în faptul că granițele dintre două complexe de securitate se dizolvă într-o schimbare majoră a modelului dinamicii securității regionale. Cea de-a doua implică existența unei interdependențe unilaterale a securității, care se produce atunci când complexele superioare și inferioare sunt adiacente fizic (exemplu China, India, Vietnam); cea de-a treia dificultate în identificarea granițelor complexelor este cauzată de situațiile în care două sau mai multe noduri de interdependență a securității există într-un grup de state, care oferă și temeiurile pentru a fi considerate drept un singur complex²⁹⁰. Schimbările internaționale suportate de orice complex local de securitate existent sunt numeroase și continue, punându-se astfel problema menținerii structurii sale esențiale. Dacă structura sa esențială se modifică în interiorul granițelor, aceasta poate fi rezultatul unor modificări decisive în distribuția puterii datorită unor conflicte (de exemplu ASEAN). Există posibilitatea ca structura esențială a complexului să fie alterată prin expansiunea sau restrângerea granițelor existente, astfel că adăugarea sau ștergerea unor state majore din complex poate avea un impact mare asupra distribuției puterii²⁹¹. În Europa, de exemplu, după 1989, discutarea problemelor de securitate s-a axat pe starea de securitate la nivel regional și s-a concretizat într-un dialog real și complex între Est și Vest. Extinderea NATO nu a fost numai un scenariu geopolitic unanim acceptat de statele din spațiu exterior al fostului Imperiu sovietic, ci și modelul transpunerii în practică a noii arhitecturi de securitate pe continentul european.

Buzan și *Weaver* definesc complexele de securitate ca tipare durabile de prietenie și adversitate. Formarea este o consecință pe de o parte structurii anarhice a sistemului de securitate internațional și echilibrului de putere și pe de altă parte

---

²⁸⁹ Barry BUZAN, *Popoarele, statele și teama*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 203.

²⁹⁰ *Ibidem*, pp. 204-206.

²⁹¹ *Ibidem*, pp. 223-226.

presiunilor vecinătății geografice. Apropierea geografică este un factor determinant al securității, iar impactul acesteia este cel mai evident în securitatea militară, politică, socială și a mediului. După părerea lui *Buzan* și *Weaver*, complexul regional de securitate se manifestă sub forma unor tipare de rivalități, echilibru de putere și de alianțe între puterile din cadrul unei regiuni, iar apoi, la această configurație pot fi adăugate efectele acțiunii unor puteri care penetrează regiunea. Uniunea Europeană este o instituție de securitate care funcționează la nivel supranațional, iar procesul de integrare europeană a devenit principala platformă pe care poate fi construită securitatea europeană. Discursul cu privire la securitatea europeană este un efort din partea tuturor statelor europene de a stabili niște standarde eurocentrice. Acestea pun sub semnul întrebării noțiunile tradiționale de securitate națională²⁹². În plus, discursul actual cu privire la securitatea Europei este foarte puțin legat de ceea ce ar putea amenința Europa din afară.

După cum remarcă *Peter van Ham*²⁹³, discursul cu privire la securitatea Europei produce paradigma paralelă a suveranității Europei, o paradigmă care se confruntă cu numeroase rezistențe locale (ale statului încă viabil) precum și opoziție externă (care ar putea amenința noțiunea de *Europă ca spațiu privilegiat al păcii și stabilității*). De aceea, ea poate exclude posibilitatea unor interpretări și alternative mai generoase ale noii construcții. În viziunea actuală, Europa este o entitate care preia atributele unui stat național în sens clasic, inclusiv dorința de a controla spațiul său intern prin mijloace militare.

Bibliografie:

- [1] **Dicționarul Explicativ al limbii române (DEX)**, Ediția a II-a, Editura Academiei Române, București, 1996.
- [2] BUZAN, Barry, **Popoarele, Statele și Teama**, Editura Cartier, Chișinău, 2000.
- [3] BUZAN, Barry, Ole WAEVER, **Regions and Powers, The Structure of International Security**, Cambridge University Press, New York, 2003.
- [4] BUZAN, Barry, KELSTRUP, Morten, LEMAITRE, Pierre, TROMER, Elzbieta și WAEVER, Ole, **The European Security Order Recast: Scenarios for the post-Cold War era**, Londra, Pinter, 1990.
- [5] CROFT S., **Studii de securitate**, Editura Cavallioti, București, 2005.
- [6] DOUGHERTY J., PFALTZGRAFF R., **Contending Theories of International Relations**, New York, Harper & Row Publishers, 1981.
- [7] FULGA, Gheorghe, *Implicații ale extinderii NATO asupra climatului de securitate regional*, în **Defensa**, nr. 320, decembrie, Madrid, Spania, 2004.
- [8] HLIHOR, C-tin, **Geopolitică și geostrategie în analiza relațiilor internaționale contemporane**, Editura UNAP, București, 2003.

---

²⁹² *Ibidem*, p. 42

²⁹³ Peter van HAM, Sergei MEDVEDEV, **Mapping European security after Kosovo**, Manchester University Press, Manchester, 1998, pp. 36-38.

- [9] HUNTINGTON, Samuel, **Ciocnirea Civilizațiilor**, Editura Antet, București, 1997.
- [10] KEOHANE, Robert, NYE, Joseph, **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston, Little Brown, 1977.
- [11] MANDELBAUM, Michael, **The Fate of Nations: The search for national security in the 19th and 20th centuries**, Cambridge University Press, 1988.
- [12] STOICA-CONSTANTIN A., **Fundamente teoretice ale conflictului**, Editura Universității “Al. I. Cuza”, Iași, 2008;.
- [13] Van HAM, Peter, MEDVEDEV Sergei, **Mapping European security after Kosovo**, Manchester University Press, Manchester, 1998.
- [14] Waeber Ole, Lemaitre Pierre și Tromer Elzbieta, **Perspectives beyond East-West confrontation**, Londra, MacMillan, 1989.
- [15] www.worldretailstore.com
- [16] www.cadranpolitic.ro
- [17] www.csis.org
- [18] www.cnn.com
- [19] www.fr.rian.ru
- [20] www.foreignpolicy.com
- [21] www.stanford.edu
- [22] www.thedailybeast.com
- [23] www.worldretailstore.com.

INCIDENTE NUCLEARE ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE – CAZUL COREEA ȘI CRIZA RACHETELOR DIN CUBA

Ciprian IGNAT*

NUCLEAR INCIDENTS DURING THE COLD WAR - KOREA AND CUBAN MISSILE CRISIS

Cold War meant dividing the world into two military blocs which have attracted others in race, who were partisans without their consent to a conflict most often without any advantage for them. Incidents of Hiroshima and Nagasaki have opened the door to a nuclear era, to a world still unprepared for such a leap in science.

In this context, the way that proliferation of nuclear weapons influenced the fate of humanity after the Second World War has shown us that there are moments in history when the desire for power is beyond human understanding. The balance of power often acts as a variable multiplier, which can escalate any time in an apocalyptic direction.

Nuclear weapons, although designed to discourage the use of armed force, has showed us that the power must be properly managed, otherwise the human race can be lead to extinction.

1. Cazul Coreea

De-a lungul istoriei sale Coreea a fost invadată frecvent de puterile rivale care căutau să-și impună hegemonia în zonă. Cu toate acestea a supraviețuit până la sfârșitul secolului al XIX-lea când a devenit un pion în conflictele sino-japonezo-rusești.

În analiza conflictului din Coreea se pot distinge trei faze: a fost văzut ca un război civil purtat între nord coreeni și sud coreeni, ca război local al Asiei de Sud-Est și nu în ultimul rând ca o criză a Războiului Rece.

Victorioasă în războaiele purtate împotriva Chinei (1894-1895) și Rusiei (1904-1905), Japonia anexează Coreea pe care o exploatează economic japonezii urmărind de asemenea „asimilarea culturală a coreenilor și crearea unei baze logistice puternice pentru expansionismul continental al Japoniei”²⁹⁴. Așa s-a și întâmplat în timpul celui de-al doilea Război Mondial când Coreea a servit drept bază importantă de război pentru niponi.

La sfârșitul războiului, în 1945, nu au existat neînțelegeri în privința statutului Coreei dar în același timp nu a existat nici un consens asupra destinului acestei țări. Din toamna aceluiași an, „paralela 38 – fixată de comun acord pentru separarea zonelor în care americanii, pe de o parte, și sovieticii, pe de altă parte, primeau capitularea forțelor japoneze – devenise o adevărată frontieră.”²⁹⁵ Aproximarea trupelor

---

* Lieutenant – officer in *15 Mechanized Brigade*, PhD in Political Science at the Faculty of Philosophy and Social -Political Sciences, "Al. I. Cuza " University of Iași

²⁹⁴ Andrew Nahm, *Korea: tradition and transformation: a history of the Korea*, Seoul, Holym, 1988, p. 224

²⁹⁵ André FONTAINE, *Istoria Războiului Rece*, vol. II, Editura Militară, București, 1992, p. 196.

sovietice i-a determinat pe americani să intervină pentru a nu risca astfel ca întreaga țară să fie ocupată. Această intervenție se baza pe noile realități din Europa de Sud și Sud-Est unde URSS își impunea deja propriile reguli.

Istoricul francez *Claude Delmas* observa într-o lucrare dedicată războiului din Coreea că „este paradoxal că, pe ansamblul frontierelor zonelor americane și sovietice, războiul a izbucnit în 1950 într-o țară pentru care nici Statele Unite, nici URSS nu-și manifestaseră un interes major, mai ales după al doilea Război Mondial²⁹⁶”. Dar cu toate acestea la 25 iunie 1950 armata nord-coreeană a atacat Sudul, Războiul Rece devenind cald.

În timpul invaziei din 24 iunie președintele american Truman se afla în vacanță. Ulterior, acesta a declarat că, în drum spre Washington și-a amintit de Manciuria (1931), Etiopia (1935-1936) și de Austria (1938) când pasivitatea democrațiilor occidentale a încurajat escaladarea conflictului:

„Dacă această acțiune ar fi rămas fără replică, ar fi dus la izbucnirea celui de-al treilea Război Mondial, așa cum incidente similare au condus la declanșarea celui de-al doilea ... Era de asemenea limpede pentru mine că fundamentele și principiile Națiunilor Unite erau amenințate în cazul în care acest atac neprovocat nu era stopat.”²⁹⁷

Truman a ordonat trimiterea de trupe americane terestre pe lângă cele aflate sub mandatul ONU comanda acestora fiind încredințată generalului american *Douglas MacArthur*.

Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a promulgat *Rezoluția 82* care autoriza întrajutorarea cu suport militar a Coreei de Sud. ONU a împuternicit guvernul Statelor Unite să desemneze comandantul, Comitetul Șefilor de Stat Major numindu-l în unanimitate pe generalul Douglas MacArthur. Astfel el rămâne Comandant Suprem al forțelor Națiunilor Unite, rămânând totodată SCAP²⁹⁸ în Japonia și Comandant al USAFFE²⁹⁹. Deasemenea, toate forțele Sud Coreene au fost trecute sub comanda sa, cartierul general fiind stabilit la Tokyo.

Pe 11 septembrie, în ciuda neîncrederii manifestate de superiorii lui, forțele conduse de MacArthur, reușesc debarcarea cu succes la *Incheon*, în spatele liniilor Nord Coreene. Astfel americanii recuceresc Seulul forțând astfel retragerea trupelor inamice spre nord. Președintele Truma emite ordinul de avansare peste *paralela 38*. Generalul MacArthur planifică invadarea zonei *Wonsan* de pe coasta estică.

Avansarea trupelor americane a determinat armata chineză să intre în Coreea de Nord la începutul lunii octombrie. Pe 25 noiembrie forțele chineze atacă forțele americane determinând retragerea pe nouă aliniamente succesive. Comandantul Armatei a 8-a generalul *Walker* moare, și este înlocuit cu Generalul *Matthew B. Ridgway*. Toate aceste eșecuri au MacArthur i-au afectat grav credibilitatea.

---

²⁹⁶ Claude DELMAS, *Coree 1950 paroxysme de la guerre froide*, Scorpion, Bruxelles, 1982.

²⁹⁷ P. D. DUNBABIN, *The Cold War: The Great Powers and their Allies*, New York, London, Longman, 1994, p. 108.

²⁹⁸ *Supreme Commander of the Allied Powers* – Comandantul Suprem al Forțelor Aliate.

²⁹⁹ *United States Army Forces in the Far East* – Forțele armate ale Statelor Unite din Orientul Îndepărtat.

Trupele aliate au invadat din nou Nordul în februarie, cauzând pierderi semnificative și recapturând Seulul în martie 1951. Pe 24 martie, MacArthur cere Chinei să recunoască înfrângerea, provocând politic atât China cât și superiorii de la Washington.

Liderii politici americani (și aliați) au început să-și reconsidere poziția privind invadarea Coreei de Nord, considerând mult mai importantă restabilirea păcii, intrând astfel în contradicție cu viziunea lui MacArthur. Pe 5 aprilie, *Jospeph William Martin Jr.*, a dezvăluit în presă o scrisoare a generalului în care îl critica pe Truman și strategia sa de război limitată.

În aceeași zi au fost elaborate ordine de atac nuclear ale bazelor din *Manciuria* și *Shantung* în cazul în care atacurile aeriene chineze sunt inițiate de acolo.

Pe 10 aprilie generalul Douglas MacArthur este eliberat din funcție, concluzia întâlnirii dintre membrii Statului Major Întrunit fiind că generalul nu este vinovat de insubordonare și că deși *a forțat*, nu a încălcat nici un ordin.

Luptele au continuat până la data de 27 iulie 1953 când a fost semnat armistițiul de la *Panmunjon*, între reprezentanții ONU, cei ai Chinei și cei ai Coreei de Nord. Coreea de Sud care se opunea divizării nu l-a semnat.

Bilanțul războiului a fost unul înfiorător: 900.000 de chinezi, 1,5 milioane de nord-coreeni și 1,3 milioane de sud-coreeni (în majoritate civili) au căzut victime conflictului. De asemenea, 34.000 de americani au murit în luptă și peste 100.000 au fost răniți. Peninsula a sfârșit prin a fi mai aspru disputată decât era și la începutul războiului.

Războiul a condus la schimbarea fundamentală a politicii externe americane precum și la reconsiderarea celei sovietice. Americanii și-au lărgit zona de *containment* în întreg perimetrul estic al Asiei iar războiul a fost catalizatorul pentru consolidarea acestui proces. De asemenea americanii au transformat NATO într-o organizație militară integrată condusă de un comandant suprem american și au păstrat trupe pe continentul european.

Din punctul de vedere al folosirii armelor nucleare, s-a ajuns la concluzia că utilizarea armelor acestora trebuie reconsiderată. Având în spate experiența atacului cu arme nucleare din Hiroshima și Nagasaki în 1945 și răul pe care l-au produs acestea asupra populației, precum și incertitudinea că utilizarea unei bombe nucleare i-ar fi oprit pe chinezi, SUA a considerat inoportună folosirea acestora în conflictul coreean împotriva Chinei. Procesul de luare a deciziei privind utilizarea acesteia a fost reconsiderat în urma incidentului MacArthur.

Morala și opinia publică au avut și ele un rol important. În anii '50 estimările guvernului american privind numărul de cetățeni care ar fi uciși era așa de ridicat, încât ideea a fost abandonată din start. Întrebat despre utilizarea armelor nucleare, președintele Eisenhower, a declarat:

„Nu puteam întrebuița aceste chestii groaznice împotriva asiaticilor a doua oară în mai puțin de zece ani. Pentru Dumnezeu!”³⁰⁰

---

³⁰⁰ Stephan E. AMROSE, **Eisenhower**, New York Times, 30 aprilie, 1985, p. 6.

2. Criza rachetelor din Cuba

Criza a început la 14 octombrie 1962 și a durat 38 de zile până la 20 noiembrie 1962. Această criză a fost privită ca fiind momentul când Războiul Rece a fost foarte aproape să devină război nuclear și să se transforme în al treilea Război Mondial. Numărul de rachete rusești (mai exact - 48) din Cuba, era egal cu numărul rachetelor americane din Izmir, Turcia.

Pe 14 octombrie 1962, personalul tehnic al spionajului american care analiza datele avionului-spion U-2 a descoperit că sovieticii construiau baze de lansat proiectile de rază mijlocie în Cuba. În ziua următoare, președintele Kennedy a convocat o întrunire de urgență cu consilierii săi experimentați din domeniile militar, politic și diplomatic pentru a discuta aceste gesturi amenințătoare. Acest grup a devenit cunoscut sub numele de *ExCom*³⁰¹.

Într-un discurs televizat, președintele american *John F. Kennedy* a anunțat că avioanele americane de spionaj au descoperit baze rusești de lansare a rachetelor *SS-4 Sandal* în Cuba. Aceste rachete, purtând focoașe termonucleare, constituiau un pericol iminent deoarece, având rază de acțiune medie (2.000 km), erau capabile să lovească un număr mare de orașe americane foarte importante. Se ajunsese la situația în care rachetele sovietice puteau atinge teritoriul american, amenințând să discrediteze doctrina nucleară americană a *represaliilor masive*.

Președintele a ținut să întărească ideea că America nu se va opri din acțiunea sa militară legată de ceea ce el numea: "amenințare clandestină, nesăbuită și provocatoare ce amenință pacea mondială"³⁰².

După respingerea propunerii unui atac aerian pentru a extermina bazele proiectilelor, *ExCom*³⁰³ s-a decis pentru o carantină navală și s-a cerut ca respectivele baze să fie dezmembrate și proiectilele să fie îndepărtate. În noaptea zilei de 22 octombrie, Kennedy a anunțat decizia sa pe postul național de televiziune. În timpul următoarelor 6 zile, criza a fost escaladată până la punctul izbucnirii unui război nuclear între cele două superputeri.

La 23 octombrie a început carantina Cubei, dar Kennedy a decis să dea mai mult timp de gândire conducătorului sovietic, *Nikita Hrușciov*, în ceea ce privea acțiunile SUA, împingând linia limitrofă a carantinei înapoi cu 500 de mile. Până în ziua de 24 octombrie, vasele sovietice pe ruta spre Cuba, capabile de a transporta încărcături militare, au părut a-și încetini sau modifica cursul, sau chiar s-au întors de unde au venit, atunci când s-au apropiat de linia de carantină (blocada navală), cu unica excepție a unui vas - petrolierul numit *București*.

La cererea a peste 40 de țări necombatante, Secretarul-General al ONU, generalul *U Thant* a trimis apeluri private lui Kennedy și omologului său rus, *Nikita*

---

³⁰¹ prescurtarea de la Comitetul Executiv.

³⁰² Idem.

³⁰³ 25 de ani mai târziu la Florida s-a organizat o conferință la care au participat americanii care au făcut parte din *ExCom*, în care s-a reconstituit situația de criză. Una dintre problemele dezbătute a fost: cât erau dispusă să riște fiecare parte. Cei mai mulți au fost de acord cu un risc aproape de 0, alții cu șanse de 1 la 50. Una dintre concluzii a fost aceea că americanii puteau obține mai mult de la sovietici, poate chiar înlăturarea lui Fidel Castro.

Hrușcirov, insistând ca guvernele lor să "se abțină de la orice acțiune care ar putea agrava situația și care ar putea aduce riscul unui război". La ordinul Șefilor Uniți ai Statului-Major, forțele militare americane au intrat în *DEFCON 2*, cel mai înalt grad de alertă atins vreodată în epoca postbelică, deoarece comandantii militari se pregăteau pentru un război pe toate planurile cu Uniunea Sovietică.

La 25 octombrie, transportorul aerian *USS Essex* și distrugătorul *USS Gearing* au încercat să intercepteze petrolierul sovietic *București* pe când acesta din urmă trecea peste linia de blocadă a Cubei. Nava sovietică nu a cooperat, dar Marina SUA s-a abținut să captureze nava cu forța, considerând puțin probabil ca petrolierul să transporte armament. La 26 octombrie, Kennedy a aflat că lucrările la bazele de proiectile din Cuba continuă fără întreruperi, iar *ExCom* dezbătea autorizarea unei invazii americane în Cuba. În aceeași zi, sovieticii au transmis o propunere de a încheia criza: bazele de proiectile (rachete) vor fi demontate în schimbul promisiunii SUA de a nu invada Cuba.

În ziua următoare 27 octombrie, totuși, Hrușcirov s-a contrazis, cerând, în public, demontarea bazelor americane de rachete din Turcia, presat fiind de comandantii militari sovietici. În timp ce Kennedy și consilierii săi dezbăteau această schimbare periculoasă de situație privind negocierile, un avion de spionaj U-2 a fost doborât în Cuba, iar pilotul ce-l conducea, maiorul *Rudolf Anderson*, a fost ucis. Spre regretul Pentagonului, Kennedy a interzis o replică militară, exceptând cazul în care mai multe avioane de supraveghere ar fi țintite deasupra Cubei. Pentru a detensiona criza tot mai accentuată, Kennedy a fost de acord să dezarmeze în secret bazele de rachete din Turcia, însă doar la o dată ulterioară, pentru a preîntâmpina protestele Turciei, un membru-cheie al NATO.

La 28 octombrie, Hrușcirov a anunțat intenția guvernului său de a demonta și îndepărta toate armele ofensive sovietice din Cuba. Transmițând mesajul acesta publicului prin *Radio Moscova*, URSS-ul își confirma dorința de a continua pe linia soluției propuse de americani cu o zi înainte. În acea după-amiază, tehnicienii sovietici au început să demonteze bazele de proiectile. Criza rachetelor din Cuba era astfel încheiată. În noiembrie, Kennedy a retras blocada navală și, până la sfârșitul anului, toate rachetele ofensive au fost retrase din Cuba. Curând după acestea, SUA și-a retras, în tăcere, proiectilele din Turcia.

*Criza Rachetelor din Cuba*³⁰⁴ a părut în acele timpuri o victorie clară a SUA, dar Cuba a ieșit din această criză cu un sentiment mult mai pronunțat de siguranță. O succesiune de administrații americane au onorat promisiunea lui Kennedy de a nu invada Cuba și națiunea comunistă insulară, situată doar la 80 de mile de Florida, a rămas ca un spin în coasta politicii externe americane.

Jocul dus de Hrușciiov în această criză a fost unul de intimidare, dar foarte riscant, pe muchie de cuțit, deoarece URSS se afla într-un dezavantaj strategic enorm, înconjurată de baze cu arme nucleare americane. La acea vreme exista un dezechilibru imens între SUA și URSS la capitolul armelor strategice intercontinentale. Și asta în ciuda faptului că primul satelit artificial, *Sputnik*, fusese lansat cu o rachetă puternică de tip *SS-6 Sapwood*, capabilă să fie folosită și ca rachetă balistică intercontinentală, transportând o încărcătură nucleară de 3-5 megatone până la 12.000 km. Atât ca număr, cât și ca performanțe, această armă, alături de puținele bombardiere intercontinentale ale URSS, nu putea asigura paritatea nucleară cu SUA. Singurul as în mâneca lui Hrușciiov, la amenințarea americană cu riposta nucleară completă, era situația periculoasă a Europei de Vest (în special RFG și Berlin) de a fi luate ostatice, având în vedere că pe continentul european, URSS deținea, mai ales la capitolul armelor convenționale, un avantaj considerabil.

Ceea ce a urmărit Hrușciiov prin plasarea acestor rachete a fost obținerea unui instrument de presiune pentru a obține concesiile din partea SUA (de exemplu, în cazul problemei încinse a Berlinului). Niciodată, însă, nu a intenționat cu adevărat să înceapă un război nuclear cu SUA.

Ridicarea proiectilelor învechite de tip *PGM-19 Jupiter* și *PGM-17 Thor* din Turcia nu a avut un efect dăunător asupra strategiei nucleare a SUA, dar *Criza Rachetelor Cubaneze* a convins URSS, să înceapă o dezvoltare nucleară masivă. La sfârșitul anilor 1960, URSS a atins paritatea nucleară cu SUA și a construit proiectile balistice intercontinentale capabile să reziste unui atac nuclear preventiv și de a fi lansate rapid asupra oricărui oraș în SUA.

Criza rachetelor cubaneze a constituit cel mai periculos punct al Războiului Rece, unde lumea a fost cel mai aproape de un război nuclear total. Ca o consecință directă, a fost inițiată o linie telefonică directă (așa numita *linie roșie*) între Kremlin și Casa Albă pentru a evita un război nedorit.

---

³⁰⁴ A mai existat un incident în această perioadă. Avioanele-spion U2 au fost unele dintre cele mai sofisticate arme ale Războiului Rece, putând zbura la mari altitudini și efectua fotografii cu mare acuratețe, grație unor lentile speciale, ele reprezentând o metodă eficientă pentru a spiona adversarul. Pentru a evita escaladarea conflictului, în 1962 în timpul Crizei rachetelor din Cuba, piloților acestor avioane li s-a ordonat să nu zboare la mai puțin de 100 mile de URSS. Pe 26 octombrie 1962 însă un pilot în misiune pe deasupra Polului Nord a făcut o serie de erori de navigație din cauza luminilor schimbătoare ale aurorei boreale care l-au împiedicat să citească cu acuratețe cifrele sextantului. Ca urmare, el a ajuns să zboare deasupra peninsulei Ciukotka, din nordul Siberiei. Imediat, un grup de MIG-uri s-au ridicat de la sol, cu ordinul de a doborî avionul răstăcit deasupra Siberiei. Statele Unite au reacționat, trimițând mai multe aparate de vânătoare F-102A să escorteze avionul înapoi, în spațiul aerian american, sovieticii abandonând urmărirea. Mult mai târziu s-a aflat un amănunt șocant despre acest incident – aparatul de zbor american era echipat cu rachete nucleare iar folosirea acestora ar fi fost posibilă în cazul unui atac.

3. Alte incidente

Una moment nedorit, a survenit în noiembrie 1956, în timpul crizei canalului Suez, când la NORAD³⁰⁵ s-au primit avertismente ce păreau să indice pregătirea unui atac sovietic de amploare: o flotă sovietică se îndrepta, din Marea Neagră, spre Marea Egee. În plus, 100 de avioane MIG fuseseră detectate zburând deasupra Siriei iar obiecte neidentificate au fost detectate deasupra Turciei, punând forțele militare locale în stare de alertă maximă. În scurt timp însă s-a dovedit a fi o alarmă falsă, flota sovietică efectuând execuții de rutină. MIG-urile făceau parte din escorta prezidențiale Siriei, care a fost în vizită în URSS, iar obiectele neidentificate din spațiul aerian al Turciei nu erau nici avioane sovietice, ci stoluri de lebede.

În 24 octombrie 1961, toate liniile de comunicație dintre SAC³⁰⁶ și NORAD s-au întrerupt iar legaturile cu trei stații radar extrem de importante, din Anglia, Groenlanda și Alaska au devenit neoperaționale. O *pană totală* era considerată imposibilă la acea vreme, singura explicație plauzibilă fiind aceea că a avut loc un atac nuclear sovietic³⁰⁷. Toate bazele SAC au fost puse în alertă și echipajele bombardierelor B-52 s-au urcat la bordul aparatelor, așteptând ordinul de decolare, spre a contracara atacul. Ordinul nu a mai fost dat, fiind descoperită o defecțiune de la un releu din Colorado, pe unde se transmiteau toate informațiile provenite din Europa. Un motor supraîncălzit provocase prăbușirea întregului sistem.

Pe 21 ianuarie 1968, la bordul unui avion B-52, cu încărcătură nucleară, a izbucnit un incendiu³⁰⁸. Echipajul și-a dat seama că nu poate stăpâni aparatul și a hotărât să se parașuteze iar avionul s-a prabușit, la circa 12 km distanța de o stație radar din Groenlanda. Aparatul a explodat la impact, la fel și explozibilul convențional ce înconjura miezul radioactiv al armelor nucleare. Dată fiind tehnologia neperformantă a acelor timpuri, acest tip de detonare accidentală ar fi trebuit, teoretic, să declanșeze a doua fază a reacției de fisiune, rezultând în cele din urmă o explozie nucleară. Din fericire explozia nu a avut loc. Dacă explozia s-ar fi produs, senzorii de radiații ai NORAD ar fi semnalat-o și ar fi putut exista suspiciunea americană că rușii au lansat o încărcătură nucleară.

Patru centre de comandă ale arsenalului nuclear american au observat, la 9 noiembrie 1979³⁰⁹, pe ecranele radarelor, semnale ce indicau lansarea unui atac nuclear total de către URSS. În următoarele cinci minute, avioanele militare americane au decolat și rachetele nucleare au fost pregătite, pentru o ripostă imediată.

---

³⁰⁵ *North American Aerospace Defense Command* – Comandamentul Nord American de Apărare Aerospațială.

³⁰⁶ *Strategic Air Command* – Comandamentul Strategic Aerian.

³⁰⁷ Alan F. PHILIPS, *20 Mishaps That Might Have Started Accidental Nuclear War*, www.nuclearfiles.org, accesat la 20 aprilie 2010, 16.40

³⁰⁸ www.thuleforum.com/broken_arrow.htm, 20 aprilie 2010, 18.00

³⁰⁹ Alan BORNING, *Computer System Reliability and Nuclear War*, www-ee.stanford.edu, 20 aprilie 2010, 19.00

Postul de comandă pentru cazuri de urgență³¹⁰ a fost și el lansat, dar fără președinte la bord. Alarma a fost anulată, întrucât nici un senzor sau satelit nu a detectat vreo lansare de rachetă făcută de sovietici. Ulterior s-a dovedit că totul fusese o eroare a calculatorului, care activase un scenariu de luptă contra unui atac nuclear sovietic. Senatorul *Charles Percy*, care întâmplător se afla la cartierul general al NORAD, în timpul acestui incident, a relatat că reacția militarilor americani a fost una de panică totală.

Afișajele electronice ale NORAD, SAC sau Pentagonului, includeau și contoare pe care se putea citi numărul de rachete nucleare inamice detectate. De obicei, aceste contoare arătau patru zerouri, indicând că nu fusese lansată nici o armă nucleară. Pe 3 iunie 1980³¹¹, la ora 02:25, contoarele au început să se rotească, cifra 0 devenind cifra 2. Ca urmare, piloții au intrat în stare de alertă și li s-a ordonat să pornească motoarele bombardierelor nucleare. Rachetele au fost activate, fiind pregătite de lansare dar apoi ordinul de atac a fost contramandat, după ce alte stații de interceptare, aflate în Europa, au transmis că nu depistează nimic. Peste trei zile, situația s-a repetat, cu același deznodământ. Problema a fost depistată după o săptămână de cercetări minuțioase: un microcip de la unul dintre computere se defectase.

Cu toate că armele nucleare au dus la prudență în perioada Războiului Rece, atât Statelor Unite, cât și Uniunii Sovietice, le-a luat ceva timp să învețe să țină sub control aceste arme. O nouă provocare însă a apărut după această perioadă – terorismul. Nimeni nu poate oferi certitudinea că *statele rough*, jucătorii non-statali sau organizațiile teroriste vor dori să țină sub control a acestor arme. În acest sens organizațiile de securitate depun eforturi consistente în vederea neproliferării armelor nucleare.

Bibliografie:

- [1] AMROSE Stephan E., *Eisenhower*, New York Times, 30 aprilie, 1985;
- [2] BOULDING K., *Stable Peace*, Austin, University of Texas Press, 1978;
- [3] DELMAS Claude, *Coree 1950 paroxysme de la guerre froide*, Scorpion, Bruxelles, 1982;
- [4] DOUGHERTY J., Pfaltzgraff R., *Contending Theories of International Relations*, New York, Harper & Row Publishers, 1981;
- [5] DUNBABIN P. D., *The Cold War: The Great Powers and their Allies*, New York, London, Longman, 1994;
- [6] FONTAINE André, *Istoria Războiului Rece, vol. II*, Editura Militară, București, 1992;
- [7] FUKUYAMA F., *Construcția statelor, guvernarea și ordinea mondială în secolul XXI*, Editura Antet, București, 2007;

---

³¹⁰ Acest post de comandă era un avion echipat cu scut contra radiațiilor și dotări electronice de ultimă generație, permițând comunicarea instantanee cu orice colț al globului, destinat să-i permită președintelui SUA să fie în contact cu guvernul și armata în timpul unui conflict atomic

³¹¹ David E. HOFFMAN, *The Fear Factor*, www.foreignpolicy.com, accesat la 21 aprilie 2010, 14.06.

- [8] KISSINGER H., *Nuclear Weapons and Foreign Policy*, Random House, New York, 1957;
- [9] Nahm Andrew, *Korea: tradition and tranformation: a history of the Korea*, Seoul, Holym, 1988;
- [10] MIROIU A., UNGUREANU R. S., *Manual de Relații Internaționale*, Polirom, Iași, 2006;
- [11] ROTH A.I., *Nuclear Weapons in Neo-Realist Theory*, International Studies Review, 2007;
- [12] WALTZ K., SAGAN S., *The Spread of Nuclear Weapons: A Debate Renewed*, W.W.Norton, New York, 2003;
- [13] www.thuleforum.com
- [14] www-ee.stanford.edu
- [15] www.nuclearfiles.org
- [16] www.foreignpolicy.com

SECURITATEA - ECOLOGIE SAU RELAȚII INTERNAȚIONALE?³¹²

Dr. Ionel HORNEA *

SECURITY – ECOLOGY OR INTERNATIONAL RELATIONS?

The overlap between security and environment raises more basic problems into the international relations for scientists or political analysts which, until now, approached this issue. The international relations analyses investigated the relations among the environment changes and violence and reached the conclusion that is less possible for an international conflict to be resulted from the environment changes. They also used the environment agreements and negotiation processes as a mean to analytical concentrate the international dynamics regimes' researches. But, into many of these analyses, the environment is a basis, an independent variable of conventional social sciences preoccupations.

The field's critics suggest the environmental decay is substantially determined by the implicit processes in the normal activity of international policy and, therefore, the analysis was focused over the exact thing it should investigate. This difficulty seems obvious, especially in the discussion about the security environment, when is highly emphasized the need to rethink security from human security communality and complexity perspective. A wide part of field's literature enlarges the dilemmas rather than move the analytical view to investigate the simultaneous causes of insecurity and environmental changes. This connection addresses directly to ecology, therefore is opened the possibility for a radical thinking of the application field and the international relations goal and the bringing into prime-time the hypothesis that security is the general reason for all the efforts.

1. Mediu de securitate

De la sfârșitul anilor 1980 discuția despre mediul de securitate a continuat în același ritm, cu argumente conceptuale care intersectează în mod regulat, atât cercetare empiric, cât și consultanța în domeniul politicilor. Chiar dacă există un acord în majoritatea literaturii de specialitate, referitor la faptul că este puțin probabil ca schimbările de mediu să provoace în mod direct războaie interstatale, există în continuare discuții considerabile despre probabilitatea ca traiectoriile schimbărilor de mediu pot cauza „eșecuri” la nivel de stat, care ar putea avea ca rezultat disfuncționalități probabile. Există, de asemenea, discuții considerabile privind identificarea politicilor adecvate pentru a anticipa astfel de eșecuri, precum și asupra posibilelor pachete de ajutoare pentru intervenții preventive. Nu este surprinzător că accentul principal în multe din aceste discuții este pus pe state, pe performanțele, interacțiunile și capabilități lor. În măsura în care se conturează concluzia că este puțin probabil ca statele să meargă la război, ca urmare a unui deficit de mediu sau a modificărilor produse în această zonă, atunci întrebarea în ce fel este aceasta devine o chestiune de cercetare detaliată pentru specialiștii din domeniul relațiilor internaționale și, mai ales, pentru cei interesați de studii de securitate.

---

³¹² Textul este o prelucrare a studiului lui Simon Dalby, de la Universitatea Carleton Ottawa, Canada, intitulat „*Environmental security: ecology or international relations?*”, prezentat la Convenția Internațională din New Orleans, martie 2002.

* **Colonel (r.)**

Mediul de securitate ar putea fi, evident, mai mult o problemă pentru cei interesați în economia politică globală, în cazul în care puterea este înțeleasă ca implicată în sistemele de producție internațională, deși cu puține notabile și importante excepții, astfel de conexiuni nu au fost analizate în prea multe detalii³¹³. Poate cel mai evident, având în vedere că mediul ar putea duce la colapsul unui stat și la violență internă în interiorul statelor, ar părea să fie chestiunea unei mai bine gestionări a celor cu o pregătire adecvată, care se ocupă cu probleme de sociologie rurală sau, în mod specific, de utilizarea resurselor materiale și a dezvoltării. Domeniul ecologiei politice este caracterizat cu atenție, în special, de recenta abordare a conflictelor de mediu propusă de Homer-Dixon Thomas.³¹⁴

În câteva eseuri recente, prin care Hugh Dyer a pus această problemă direct, sugerează că literatura de specialitate care se ocupă cu relațiile internaționale, trebuie să răspundă la întrebarea ce anume conțin acestea. Schimbare globală de mediu³¹⁵ este mult mai mult decât o schimbare internațională, iar sugestia este că aceasta conduce la răspunsuri internaționale, indiferent dacă în termeni de securitate, economie sau alte probleme. *„În unele privințe schimbare de mediu este cea mai mare provocare pentru teoria relațiilor internaționale, deoarece aceasta apare, mai degrabă, ca o externalitate materială în sistemul internațional, decât ca o variabilă internă, care poate fi abordată din punct de vedere structurilor politice familiare și valorilor lor sociale de sprijin. Astfel, schimbările de mediu pot prezenta probleme de securitate care sunt calitativ diferite de amenințările de securitate tradiționale, și, în sine, prezintă o bază materială pentru o schimbare amplă în valorile sociale”*³¹⁶. Astfel se ridică în mod direct problema dacă mediul trebuie să fie înțeleasă ca o chestiune de politică internațională, un subiect de preocupare pentru potențiale îngrijorări de securitate și o chestiune de reglementare în diverse regimuri internaționale sau să fie înțeleasă ca o chestiune de politică internațională care se întâmplă în interiorul său, o chestiune de politică în împrejurări naturale care au prioritate în modul în care problemele sunt concepute și planificate politic? Aceasta abordare poate reformula ușor întrebările anterioare în discuție privind securitatea de mediu pentru a stabili dacă ceea ce este implicat în obținerea garanțiilor este ordinea internațională sau a mediului natural³¹⁷.

Din această perspectivă, nu se poate presupune că există congruența necesară între aceste două aspecte, iar premisa tuturor discuțiilor paralele de dezvoltare durabilă din ultimele două decenii este, într-adevăr, tocmai faptul că modurile

---

³¹³ Matthew PATERSON, **Understanding Global Environmental Politics** Londra, Macmillan, 2000; Dimitris STEVIS și Valerie ASSETTO, **The International Political Economy of the Environment** Boulder, Lynne Rienner, 2001.

³¹⁴ Thomas HOMER-DIXON, **Environment, Scarcity, and Violence**, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1999.

³¹⁵ De văzut Hugh DYER, *Environmental Security and International Relations: The Case for Enclosure*, Review of International Studies 27(3). 2001, pp. 441-450.

³¹⁶ Hugh DYER, *Theoretical Aspects of Environmental Security* in Eileen Petzold-Bradley, Kluwer Academic Publishers 2001, p. 68.

³¹⁷ De văzut Jyrki KAKONEN (ed.), **Green Security or Militarized Environment**, Dartmouth, Aldershot, 1994.

convenționale de activitate economică practică în cele mai multe părți ale lumii nu au fost durabile.⁶ Problema majoră ridicată aici este ce fel de schimbare în valorile sociale ar putea veni pentru a lua în serios mediul ca o necesitate materială de conducere a politicii internaționale. Cum ar putea fi imaginată această înțelegere calitativ diferită a securității și ce fel de contribuție ar putea avea relațiile internaționale pentru a face o astfel de întreprindere, deoarece aceste angajamente speculative sunt pline de pericole intelectuale; într-adevăr, acestea nu ar putea fi considerate științe sociale întru totul de mulți cercetători formați la școala cercetării convenționale. De ceea ce criticii au spus de ceva timp că, luarea în serios a problemelor mediu din această perspectivă, necesită o gândire în moduri neconvenționale. În cazul în care Hugh Dyer este corect în aprecierea importanței schimbării globale de mediu, ceea ce voi încerca să subliniez în următoarele secțiuni, va sugera că structurile politice convenționale și valorile lor sociale de sprijin nu sunt neapărat adecvate pentru gândirea despre mediul înconjurător. În acest caz nu există nici un motiv valid care să se presupună că gândirea convențională a relațiilor internaționale va oferi un set de instrumente intelectuale necesare pentru abordarea acestor noi formule de securitate.

Niciodată, și acesta este punctul cel mai important, nu există nici un motiv puternic pentru a crede că problemele ecologice pot fi util înțelese întru totul, în termeni unor amenințări externe de securitate.

1.1. Mediu și schimbările globale

Mediul este o categorie reziduală care de obicei se referă la contextul nonmaterial al activităților umane. Fondată pe ipoteza modernă extraordinară prin care diviziunile dintre umanitate și restul biosferei sunt un punct de plecare util ontologic a termenului mediu, aceasta a ajuns să cuprindă definirea unei părți a "naturii", care oferă cadrul pentru afacerile umane. Atunci când apare în discuții de securitate definește, în mod frecvent, modificările în medii specifice în ceea ce privește deficitul de resurse, care sunt în centrul atenției analitice. Alte considerații privind disfuncționalitățile cauzate de schimbările climatice și problemele legate de acestea apar, de asemenea, în literatura de specialitate privind securitate de mediu, deși acestea sunt adesea exerciții speculative în construirea viitoarelor scenarii plauzibile sau, mai degrabă, o extrapolare de la evenimentele contemporane decât analize bazate pe studiile de caz istorice, care au devenit disponibile recent în literatura de specialitate privind istoria mediului³¹⁸.

Dar ipoteza unui context stabil, care este schimbat în unele locuri nu este acum o reprezentare adecvată a ceea ce literatura științifică asupra ecologiei la nivel mondial a descris în detaliu, în ultimii câțiva ani sau a ceea ce istoria de mediu a investigat.³¹⁹ În termeni lui Hugh de Dyer, contextul material de desfășurare a politicii internaționale este în schimbare și acest punct trebuie să fie integrat în cadre

---

³¹⁸ Alfred CROSBY, **Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe 900–1900**, Editura Universității Cambridge, 1986; H. H. LAMB, **Climate, History, and the Modern World**, Ediția a 2-a. Routledge, Londra, 1995.

³¹⁹ R. McNEILL, **Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth-Century World**, Norton, New York, 2000.

conceptuale care leagă mediul de securitate și, mai ales, în ceea ce privește disciplina relațiilor internaționale, unde cel puțin unele dintre schimbările de regim politic care necesită abordarea acestui context în schimbare vor trebui să fie studiate și analizate. Ceea ce este acum frecvent numită simplu schimbare științifică la nivel mondial are, în ultimele decenii a început să sintetizeze cunoștințele mai multor discipline, concomitent cu extinderea de monitorizării a numeroase aspecte ale biosferei planetare. Ea a încorporat, de asemenea, cercetarea istorică a planetei și analizează în detaliu problemele cruciale ale compoziției atmosferice și a modurilor în care s-au produs schimbările climatice.³²⁰ Un număr remarcabil de concluzii, în domeniu, care ne influențează înțelegerea ecologiei au fost deja formulate, subliniind ceea ce ar putea îngloba conceptul de securitatea acum.

În timp ce amploarea schimbărilor este importantă, problema cea mai îngrijorătoare este caracterul imprevizibil al acestora. Trei aspecte ale literaturii contemporane privind schimbările globale sunt deosebit de importante.

În primul rând, este importanța de a înțelege amploarea unor întreruperi antropogene a atmosferei și, în special, faptul că umanitatea a modificat compoziția gazelor în aer la o astfel de măsură că nu există nimic comparativ în ultimii 400000 ani, pentru care știința de acum să aibă un record geologic destul de cuprinzător. Această perioadă a fost înregistrată în numita calotă de gheață Vostok, extrasă din Antarctica și analizată în detaliu în ultimele câteva decenii.³²¹ Concluziile acestei analize, legate de concentrațiile de dioxid de carbon din ultimele patru perioade glaciare sunt destul de clare. Condițiile climatice și concentrația de bioxid de carbon au oscilat într-un interval destul de stabil în această perioadă, dar acum suntem deja în afara acestei game de stabilitate relativă. În *International Geosphere Biosphere Program* (IGBP) autori subliniază că trăim într-un „statut non-analog”, o situație în care suntem deja dincolo de limitele sistemului care a produs vârstele glaciare și „inter-glaciare”.³²² Aceasta, singur reprezintă un motiv de îngrijorare, și a fost semnalat prin anii 1990, când oamenii de știință au solicitat în mod repetat reducerea dramatică a emisiilor de bioxid de carbon din activitățile umane, în speranța că nivelurile de CO₂ pot fi reduse la valorile din intervalele istorice care au furnizat stabilitate relativă pe Pământ, în ceea ce privește domeniul schimbărilor climatice din trecut și a oferit condiții pentru apariția civilizației.

În al doilea rând, este recunoașterea faptului că nu doar atmosfera este cea pe care am schimbat-o, dar și alte sisteme naturale importante au fost modificate, precum ciclurile de azot și fosfor din biosferă. Impactul cumulat al acestor perturbări paralele a ciclurilor materiale și de energie și a sistemelor maritime și terestre sugerează (IGBP), că perioada geologică cunoscută sub numele de Holocen, ultimii 10.000 de ani de la cea mai recentă perioadă glacială, este acum efectiv depășită.

---

³²⁰ Mai multe informații despre recente observații privind schimbările de mediu, de vazut lucrarea lui James McCARTHY et.al, **Climate Change 2001: Impacts, Adaptation, and Vulnerability**, Editura Universității Cambridge, 2001.

³²¹ J.R.PETIT et.al., *Climate and atmospheric history of the last 420,000 years from the Vostok ice core, Antarctica, Nature 399*, Iunie 1999, pp. 429-436.

³²² **Global Change and the Earth System: A Planet Under Pressure**, IGBP, Science No. 4 2001.

Literalmente am intrat într-o perioadă geologică nouă, în care umanitatea a devenit un agent în refacerea elementelor esențiale ale biosferei la nivel mondial.

În al treilea rând, este faptul că aceste schimbări pot interacționa și pot produce efecte în cascadă asupra sistemelor naturale ale Pământului, în moduri greu de prezis cu exactitate, deoarece multe lucruri se schimbă de-o dată și interacționează în maniere imposibil de înțeles și modelat cuprinzător, care nu sunt de natură să dea răspunsuri liniare sau imediate. Efectele întârziate din cauza inerției, și răspunsurile non-liniare, ca urmare a trecerii de praguri cruciale ale stabilității relative, sunt rezultatele probabile în sisteme complexe interconectate.

În combinație acești trei factori sugerează că ipoteza mediului ca fundalul sau contextul pentru istoria omenirii nu mai este o modalitate adecvată de a gândi. Nu mai există, pe termen lung, un grad „mediu”, care poate fi „asigurat” și nici un mediu previzibil care ar putea arăta într-un mod precis, ceea ce reprezintă o amenințare pentru omenire, care își modifică activ, chiar dacă din greșeală, condițiile generale ale existenței sale. Natura nu mai poate fi văzută ca ceva exterior modelului uman. În limbaj astronomilor și al exploratorilor spațiali suntem deja într-un proces de „teraformare”, de schimbare a tiparelor de ansamblu a sistemelor de viață de bază, într-un proces de refacere specifică a contextelor noastre și, nu în ultimul rând, a ceea ce presupune asigurarea modului nostru de viață. Activiști de mediu, ca aborigeni „de mediu”, au fost în multe locuri, încercând să sublinieze că interconectarea între oameni și alte lucruri vii este inevitabilă; știința globală a sistemelor spune acum același lucru, deși într-un alt vocabular mai ușor.³²³

1.2. Relații Internaționale

Răspunsul la înțelegerea amplorii, gravității și urgenței crizei schimbărilor globale a fost variat. În cercurile diplomatice au fost negociate numeroase acorduri pe mai multe teme de mediu, în încercările de a face față schimbărilor climatice în conformitate cu termenii Convenției-cadru negociate, ca parte a Summit-ului Pământului un deceniu în urmă. Acestea s-au dovedit, până acum, cel puțin, deosebit de ineficiente atunci când a fost evaluată fie ca realizare diplomatică, fie ca necesitate de a reduce drastică și nu numai destinată doar limitării emisiilor. În timp ce problema poate fi în mai multe moduri „globală”, adecvarea dintre aceste moduri de combatere a schimbărilor climatice trebuie să fie pusă în discuție după cel puțin un deceniu de impresionante eforturilor internaționale. Perspectiva alternativă la economia politică internațională implică faptul că progresul este mai probabil să se facă prin promovarea activă a construirii de economii care nu se bazează foarte mult pe combustibili fosili, ci mai degrabă prin încercarea de a reglementa folosirea lor într-o manieră mai complexă.³²⁴

Relațiile internaționale funcționează pe baza ipotezei că statele, având în comun, recunoașterea suveranității, sunt, cel puțin din acest punct de vedere, unități echivalente în sistemul internațional. Se admite că unele sunt mai puternice decât

---

³²³ Punct de vedere reiterat și în lucrarea lui Al GEDICKS, **Resource Rebels: Native Challenges to Mining and Oil Corporations**, Editura South End, Boston, 2001.

³²⁴ Matthew PATERSON, *Climate Policy as Accumulation Strategy: The Failure of COP6 and Emerging Trends in Climate Politics*, **Global Environmental Politics** 1(2). 2001, pp. 10-17.

altele, dar drepturile lor în materie de personalitate juridică internațională și privilegiile acordate lor în termeni de suveranitate se presupune că le face actorii-cheie în politica internațională. Reorientarea la schimbările globale sugerează că această presupunere nu este neapărat un punct de plecare util pentru gândirea a ceea ce este încă insuficient înțeleasă în termeni de mediu. În mod clar „fluxul” transfrontalier al politicii de mediu a contestat ipotezele de suveranitate în multe feluri care necesită cooperarea internațională pe teme multiple. În acest sens, are loc „ecologizarea” suveranității, ceea ce a făcut evidentă importanța cooperării internaționale și, de asemenea, că temele de mediu nu indică, în primul rând, limitarea gândirii în termeni de suveranitate.³²⁵ O schimbare globală sugerează reorientarea fundamentală a gândirii mai mult către realizarea ipotezelor de state ca actori cruciali care se ocupă cu dificultăți contemporane. Ele pot fi esențiale pentru administrarea acordurilor și aplicarea legilor, dar **inovarea** vine frecvent din afara structurilor birocratice de stat și, dincolo de planificarea guvernului. Procesele ecologice nu sunt constrânse de frontiere de stat. Disfuncționalitățile de mediu sunt frecvent cauzate de activități economice ca aprovizionarea cu resurse pe piețele îndepărtate, de insurgențele din Bougainville, cauzate de cereri pentru metale din provinciile îndepărtate ale Papua Noua Guinee; preferințele de cumpărare de legume din partea companiei supermarket care produc cumpărători în apropierea aeroportului Heathrow din Londra, conduc practicile fermierilor din Kenya.³²⁶ Mediu de securitate de, nu este doar politicile și inițiativele statului. Diferențe enorme între state în ceea ce privește capacitățile și nivelurile de dezvoltare contrazic, de asemenea, simplele ipoteze despre ele ca cel mai eficient agent de schimbare în multe locuri. Inechitățile fundamentale între Nord și Sud stau în calea progresului pe multe planuri, deși recunoașterea acestei dificultăți este atât de a găsi drumul în negocierile internaționale, cât și a eforturilor de a gândi inteligent despre lucruri, ca „știință durabilă”³²⁷.

Dar punctul cel mai important în gândirea despre state și relațiile internaționale în raport cu schimbările globale este argumentul simplu dar convingător că statele sunt tocmai agențiile care, în secolul al XX-lea, construiesc infrastructura care necesită aportul uriaș de combustibili și alte materiale care perturbă sistemele biosferice. Cel mai evident aspect al acestui fapt este promovarea activă de către state a ceea ce este numit acum cultura mașinii. Construirea³²⁸ de autostrăzi și drumuri, parte integrantă a funcțiilor de stat în cele mai multe părți ale lumii în secolul XX,

³²⁵ Karen LITFIN, *The Greening of Sovereignty in World Politics*, Publicație MIT, Cambridge, 1998.

³²⁶ Volker BOGE, *Mining, Environmental Degradation, and War: The Bougainville Case*, în ediția M. SULIMAN, **Ecology, Politics, and Violent Conflict**, Zed, Londra, 1999, pp. 211–227; Hazel R. BARRETT, Brian W. ILLBERY, Angela W. BROWNE, și Tony BINNS, *Globalization and the Changing Networks of Food Supply: The Importation of Fresh Horticultural Produce from Kenya into the UK*, Institutul Britanic de Geografie, n.s., 24. 1999, 159–74.

³²⁷ Robert W. KATES și colectivul, *Sustainability Science*, **Revista Science** 292, April 2001, pp. 641-642.

³²⁸ Matthew PATERSON, *Car Culture and Global Environmental Politics*, din **Review of International Studies** 26(2). 2000, pp. 253-270.

este o tendință care arată semne de atenuare din afara Europei. Așa cum statele au fost active în facilitarea construcției de căi ferate în secolul XIX, tot așa construirea rețelelor de drumuri, porturi și aeroporturi în sec. al XX-lea produce un mod economic, care literalmente conduce la schimbările climatice. Un caz, dacă a existat vreodată, de vulpi care păzesc puii.

Întrebarea crucială este, în parte, dacă statele pot să se reinventeze pentru a construi noi infrastructuri care nu depind de debite mai mari de resurse, sau dacă statele sunt o parte intrinsecă a problemei. Municipality și corporațiile, sensibile la necesitatea de a îmbunătăți condițiile practice de trai ale rezidenților lor și conștiente de consecințele sistemelor lor de extracție și de producție pot fi mai bine plasate pentru a prelua inițiativele necesare pentru a reduce impactul asupra mediului, promovând simultan reducerea sărăciei în Sud, prin importarea selectivă de mărfuri care sunt produse acolo durabil³²⁹. Gândită în acești termeni, și în special în cei ai fluxurilor de materiale și de energie prin intermediul sistemelor economice, indiferent de locul de granițele internaționale, abordarea problematicii statului este o abordare ecologică în contrast puternic cu cartografierea securității statului. Având în vedere monopolul aproape complet al gândirii centrate pe stat din discuțiile politice contemporane, în special în domeniul securității, cu ipoteze că politica de stat vizează concomitent acordurile în domeniu, administrarea și punerea în aplicare a acestora, astfel de modalități de gândire indică direcții foarte diferite.

Ipotezele convenționale ale sistemul politic statal de gândire, care statuează că mediul este o entitate externă care trebuie să fie controlat, patrulat, supravegheat, monitorizat, catalogat și administrat de către stat, nu este ceva nou. Mai degrabă, astfel de practici, pe care Tim Luca le-ar putea numi „de mediu”³³⁰, sunt un mod de guvernare de lungă durată, care poate fi urmărite direct prin aranjamentele coloniale, din multe locuri, în ultimele câteva secole. Urmărirea pe termen lung a problematicii aranjamentelor ecologice în istoria imperială, sugerează, încă o dată, caracterul inadecvat al aranjamentelor instituționale contemporane pentru lupta cu amploarea și domeniul de aplicare a transformărilor contemporane. Sistemul de stat modern este de origine recentă; în multe părți ale lumii, apariția, în ultima perioadă, a sistemelor tehnologice conduce literalmente la schimbările climatice. Presupunând că acest cadru administrativ, necesarmente adecvat din cauza atribuirii contemporane de suveranitate statelor, este evident un răspuns la dificultățile de mediu, el nu reprezintă, totodată și o abordare care reasigură pe cei care vizează politica pe termen lung a ecologia planetei. Procesele anterioare, puse mișcare în multe locuri și în multe feluri, repun în discuție funcțiile de bază ale statelor contemporane, care sunt, atât de frecvent, mai bine înțelese ca agenții de dezvoltare. Infrastructura, care reprezintă în multe feluri sursa de perturbări ecologice contemporane, indică, prin urmare, că

---

³²⁹ Sugestii inovatoare sunt oferite de W. SACHS, R. LOSKE și Manfred LINZ, în cartea **Greening the North: A Post-Industrial Blueprint for Ecology and Equity**, Zed, Londra, 1998.

³³⁰ Environmentality.

ipotezele prin care aceste agenții sunt necesarmente soluția, nu sunt unele care poate fi admise³³¹.

1.3. Securitatea globală

Argumentele cu privire la securitatea de mediu trec dincolo de sfera de aplicare al acestei expuneri, dar punctul cheie pe care critica recentă l-a subliniat se referă la întrebarea *ce anume este securizat*³³². Analize de securitate tradiționale, care au condus la discuții privind modul în care problemele de mediu ar putea provoca un război, nu au produs multe scenarii plauzibile de îngrijorare imediată³³³. Argumentul că degradarea mediului ar putea duce destul de direct la conflict interstatal a fost respins de acum, de către cei mai mulți cercetători în domeniu. Războaiele pentru apă nu sunt foarte probabile, deși există puține excepții, în care conflictul ar putea apărea încă. Ceea ce devine clar este faptul că, în multe locuri din periferia economiei globale, luptele asupra resurselor sunt predominante, acestea fiind de multe ori războaie pentru terenuri tradiționale, pe tema decontărilor agricole sau se lupte pentru a controla fluxurile de venituri obținute prin exportul de resurse, dar nu unele strict „de mediu”. Minerale, cherestea, diamantele și uleiul au generat lupte în multe părți ale lumii, deși legătura lor cu schimbările de mediu și degradarea nu este de o manieră care să facă conflictul pur și simplu un rezultat al schimbărilor „de mediu”³³⁴.

Obiectivul inițial al politicilor de interes la sfârșitul anilor 1980 a fost faptul că schimbările de mediu va cauza mai puțin un război, decât că distrugerile de mediu amenință oameni în mai multe moduri care ar putea fi apreciate ca generatoare de insecuritate. Formularea problemelor de mediu ca probleme de interes în ceea ce privește securitatea, ca o strategie pentru a obține atenție politică, s-au dovedit a fi un dispozitiv retoric dubios.³³⁵ Dar importanța diferitelor forme de periclitare, ca urmare a problemelor de mediu și a priorităților care ar putea fi acordate, crește, în continuare, posibilitatea de a înțelege aceste problemele din perspectiva asigurării securității mediului. Mai mult, la nivel mondial în cadrul domeniului, acestea corespund aplicării unei astfel de gândiri. Barnett și Dovers enumeră trei domenii, *biodiversitatea; schimbările climatice și pericolele nucleare*, ca fiind de amploare spațială și temporală suficient de mare și atât de dificil de a contracarat, ca să se

---

³³¹ Ken CONCA, capitolul "Environmental Cooperation and International Peace" din cartea lui Paul F. DIEHL and Nils Petter GLEDITSCH, **Environmental Conflict Boulder**, Editura Westview, 2001, pp. 225-247.

³³² Peter STOETT, **Human and Global Security: An Exploration of Terms Toronto**, Editura Universității din Toronto, 1999; Jon BARNETT, **The Meaning of Environmental Security: Ecological Politics and Policy in the New Security Era**, Ed Zed, Londra, 2001.

³³³ Paul F. DIEHL și Nils Petter GLEDITSCH, **Environmental Conflict Boulder**, Editura Westview, 2001.

³³⁴ Philippe le BILLON, *The Political Ecology of War: Natural Resources and Armed Conflicts*, **Political Geography** 20(5), 2001, pp. 561-584.

³³⁵ Daniel DEUDNEY, *Environmental Security: A Critique*, de Daniel DEUDNEY și Richard MATTHEW, autori; în **Contested Grounds: Security and Conflict in the New Environmental Politics**, Editura Universitate Albany, New York, 1999, pp.187–219.

califice ca și chestiuni de securitate la nivel mondial³³⁶. Prăbușirea rapidă a biodiversității este o inversare a tendinței geologice de creștere a varietății de specii, o chestiune de îngrijorare pe termen lung, cu mult dincolo de alarma din partea avocaților farmaceuticii, care consideră că plantele medicinale în cauză sunt în curs de extirpare. Potențialul de dezastru după modelul Cernobîl nu poate fi exclus, în ciuda inovațiilor tehnologice din industria nucleară.

Analizele IGBP discutate mai sus subliniază clar punctul cel mai important cu privire la schimbarea globală, care nu este nici una dintre aceste teme, fie că este vorba de schimbări climatice, biodiversitate, poluare radiologică sau chiar distrugerea stratului de ozon, azot sau perturbări ale ciclului de fosfor, ci mai degrabă faptul că toate aceste chestiuni au loc simultan și în cascadă în biosferă, într-o manieră interactivă imprevizibilă. Formulate în acești termeni, nu este dificil să genereze probleme extraordinare și dincolo de funcționarea normală a politicii și activității umane. Dar, dacă aceste amenințări la bunăstarea umană pot fi desemnate și ca amenințări la adresa securității, este îndoielnică, tot așa fiind, de asemenea, și capacitatea celor săraci și a populațiilor marginale din partea de sud de a se adapta la asemenea schimbări, comparativ cu bogații din metropolele de nord, care-și pot utiliza bogăția pentru a evita consecințele schimbărilor de mediu locale. Dovers și Barnett sugerau că schimbările climatice, pierderea biodiversității și unele tehnologii nucleare se potrivesc în mod clar cu criteriile a ceea ce ar trebui să fie tratat ca o amenințare la adresa securității la nivel mondial, dar eșecul multora de a răspunde la astfel de amenințări sugerează că doar desemnarea lor în acești termeni nu este mai eficientă decât utilizarea altor vocabulare. Realistii sceptici reafirmau cu privire la această problemă, caracterul inevitabil al fracționării, a inabordabilității conjugării interesului local pe termen scurt și lung, precum și imposibilitatea realizării unui efort global. Dar pericolul în cauză rămâne, iar ecologiștii nu prididesc în a-l reaminti celor puțini care se deranjează să-i ascute. Punctul de vedere cu privire la securitatea globală este tocmai faptul că sursa pericolelor este internă și nu rămâne doar o chestiune de menținere a băieților răi afară, fiind mai degrabă o regândire a ceea ce fiecare dintre noi face pentru a opri acest lucru. Specificațiile tehnologice ale securității, ipotezele tehnice, mai degrabă decât o reorganizare fundamentală care stabilește stilul nostru de viață bazat pe consum și al economiei globale care-l alimentează, sunt parte a problemei; la fel este și ipoteza mediului, ca ceva extern pentru umanitate. Problematika de bază a provocărilor de mediu la adresa securității la nivel mondial o reprezintă facilitățile acordate de modernitate cetățenilor societății de consum a metropolelor din Nord, concomitent cu asigurarea nevoilor de securizare.

1.4. Ecologie politică

Ipotezele că oamenii sunt pe cale de dispariție în mediul care se presupune ca le pune în pericol existența, este una dintre premisele de bază în literatura

---

³³⁶ Jon BARNETT și Stephen DOVERS, *Environmental Security, Sustainability and Policy*, *Pacific Review* 13(2). 2001, pp. 157-169.

contemporană a ecologiei politice. Contestând premisa malthusiană, în cea mai mare parte din discuția 1990 privind securitatea de mediu, Robert Kaplan și Thomas Homer-Dixon, în special, sugerează că cele mai multe dintre mediile în care violența apare sunt cele care sunt mai bine înțelese în termeni de luptele politice complexe în cadrul cultural al tiparului de proprietate, controlul și responsabilitate pentru medii.²⁸ Privite în acești termeni, mai degrabă decât în termeni economici care presupun deficitul ca o condiție umană generală, o mare parte din violența contemporană este determinată de accesul mai mare la bogăția și distribuția de beneficiile și costurile „dezvoltării”, mai degrabă decât de certurile pentru resurse, din ce în ce mai limitate.

Intruziunea acordurilor comerciale în peisajul ce operează în ceea ce privește economiile morale și sistemele tradiționale ale titlurilor de proprietate informale este frecvent cauza unei mari părți din violență. Perturbările externe și politica internă acționează în mod complex în mobilizarea unor identități de către liderii politici locali.³³⁷ Printre temele cele mai importante din literatura de specialitate ale ecologiei politice este recunoașterea complexității modurilor economice în zonele rurale. Important este, de asemenea, punctul că densitatea populației nu este pur și simplu legată de distrugere de mediu; în multe locuri, creșterea populației rurale coincide cu cultivarea mai intensivă și o diversificare a strategiilor de plantare și recoltare. Creșterea biodiversității într-o regiune nu este incompatibilă cu o populație rurală în creștere, în cazul în care economia politică locală de proprietate asupra terenului permite oamenilor să răspundă în acest mod nevoilor de creștere a producției alimentare. Presiunea populației nu trebuie să conducă neapărat la distrugerea mediului; ea poate duce frecvent la inovații în utilizarea terenurilor și creșterea animalelor, cu efecte benefice în ceea ce privește crește rezistenței, atât din punct de vedere economic cât și ecologic.³³⁸ Nici chiar defrișările nu sunt, în mod necesar, rezultatul creșterii populației, în ciuda ipotezelor alarmiste pe care le face în scrierile sale critice, jurnalistul Robert Kaplan.³³⁹ Dar, a gândi în acești termeni necesită a-i vedea pe oameni ca parte a ecologiei, mai degrabă decât ca o impunere externă privind presupusul caracter natural de altă dată. Această ultimă mențiune este o ipoteză de conducere urbană care datează, cel mai sigur, din experiența colonială europeană și de construire de parcurile „goale”, ca zone rezervate de joacă și „conservare”, nefiind un mod de gândire sensibil la context, fie el ecologic sau de istorie a omenirii.

Având în vedere, într-o analiză, diversitatea culturilor umane și diversitatea circumstanțelor ecologice în care omenirea a existat, care privilegiază modelul universal contextelor specifice, există întotdeauna pericolul generalizării nepotrivite. Cu toate acestea, generalizările care par să fie menținute, sunt cele care se referă la

---

³³⁷ Aceste probleme sunt discutate uneori în termenii nucleului conflictelor periferice; de văzut Gunther BAECHLER, *Why Environmental Transformation Causes Violence: A Synthesis, Environmental Change and Security Project Report 4* (1998): 24–44.

³³⁸ Melissa LEACH și Robin MEARN, *The Lie of the Land: Challenging Received Wisdom on the African Environment*, Editura Oxford, 1996.

³³⁹ Robert KAPLAN, *The Coming Anarchy: Shattering the Dreams of the Post Cold War*, Random House, New York, 2000.

încorporarea popoarelor în economia modernă, așa cum s-a răspândit în ultimele două secole.

2. Ecologie sau relațiile internaționale?

2.1. Istoria mediului

Argumentele despre implicarea umană în peisaje și luptele pe „mediu”, ca un model pe termen lung, mai degrabă decât ceva nou, trebuie să fie completate de o analiză a istoriei perturbărilor „de mediu” și interacțiunii lor cu schimbarea circumstanțelor economice³⁴⁰. La acesta se adaugă și consecințele încorporării a mai multor părți ale lumii în piața de cereale la nivel mondial, în deceniile din urmă ale secolului al XIX-lea, cuplate cu seceta și perturbațiile climaterice, determinate de o serie de evenimente El Nino Southern Oscilația (ENSO), ceea ce sugerează că această *complexitate a relațiilor dintre mediu și politică nu poate fi înțeleasă fără o înțelegere clară a impactului pe piața mondială privind catastrofele locale*. În capitalismul cărbunelui, foametea și finanțele au devenit intim interconectate, în condițiile în care tehnologiile vapoarelor cu aburi și căilor ferate, care legau lumea, în moduri noi și destabilizatoare. *„Dintr-o dată prețul grâului în Liverpool și precipitațiile din Madras au fost variabile în aceeași marea ecuație a supraviețuirea omului”*³⁴¹. Astfel, societățile slăbite deja în multe locuri, cu mecanisme de supraviețuire perturbate de impactul mecanismelor de răspuns penurie ca urmare a creșterii prețurilor, care au făcut alimentele și mai indisponibile pentru milioane de oameni, nu au putut să reziste unui alt val al imperialismului european care a extins colonialismul la cea mai mare parte din restul Africii și Asiei.

În interconexiunile dintre foamete, finanțe și aventurile imperiale din secolul al XIX-lea, existența prezenței seminței apariției „lumii a treia” și, ulterior, a „Sudului” a fost semănată încă de atunci. Fraza lui Karl Polanyi, *„marea transformare”* de la subzistență la economia de piață, a adus cu ea uriașe disfuncționalități sociale, toate modurile de viață fiind rapid, frecvent și dezastruos perturbate³⁴². Sărăcia Sudului și bogăția Nordului sunt produsul schimbărilor dramatice în organizarea economiei mondiale în secolul al XIX-lea. Manifestările de disfuncționalitate ale comerțului mondial sub forma creșterii foametei au fost din ce mai puternic blamate, la fel ca și datele meteorologice, pentru a sugera importanța dimensiunii marilor fluctuații climaterice, ceea ce mai târziu ar fi fost înțelese în termenii de ENSO. Importanța acestei istorii pentru înțelegerea discuțiilor contemporane privind mediul de securitate este foarte mare, nu doar pentru că pune accentul pe importanța înțelegerii complexității sistemelor sociale tradiționale și indigene și rezistența lor inerentă în ceea ce privește strategiile aversiunii față de riscul agricol și economiile morale de supraviețuire. Spre deosebire de acestea, sistemele comerciale care le-au înlocuit au

---

³⁴⁰ Richard GROVE, **Green Imperialism: Colonial Expansion, Tropical Island Edens, and the Origins of Environmentalism, 1600–1800**, Editura Universității Cambridge, 1995.

³⁴¹ Mike DAVIS, **Late Victorian Holocausts: El Nino Famines and the Making of the Third World**, Editura Verso, Londra, 2001, p. 12.

³⁴² Karl POLANYI, **The Great Transformation: the Political and Economic Origins of Our Time**, Editura Beacon, Boston, 1957.

subliniat maximizarea producției și eficacitatea forțelor pieței pentru a atenua presupusa penurie. Dar lipsa puterii de cumpărare din partea a numeroși agricultori marginalizați și a familiilor lor a contrazis eficacitatea unor soluții, iar eradicarea foametei a fost, în același timp, în mod eficient, o sursă de pericol pentru populațiile europene; pierderea tragică de vieți în Irlanda, în 1840, în așa-numita Marea Foamete, nu s-a repetat în Europa de Vest, și cu atât mai mult în Est, în turbulențele politice din prima jumătate a secolului XX. Paralelele cu secolul XX pot fi trasate cu ușurință, în cazul în care tulpinile foametei au lovit populațiile sărace în multe locuri, dar economiile globale ale afacerilor agricole asigură că aprovizionarea cu alimente nu reprezintă o problemă pentru populația urbană din metropole occidentale. Atributul de penurie al evenimentelor naturale în secolul al nouăsprezecelea a generat multe discuții, de la petele din soare și fenomene climatice ca și cauze ale unei tragedii, la discuții extinse care să sugereze, de asemenea, că „piața”, a fost un fenomen natural care s-a sustras întrebărilor contexte instituționale specifice, în care fluctuațiile producției de cereale și prețurile s-au transformat în tragedie umană.

Determinismul de mediu are o istorie complexă strâns legată de legitimitatea morală de imperiu în anii din urmă a secolului al nouăsprezecelea; savanți din secolul XXI trebuie să ne reamintească complexitatea istoria politice a fenomenelor naturale invocate, pentru a explica evenimentele sociale, mai ales așa ca atunci când argumentele privind schimbărilor globale structurează discuțiile și invocă revendicările universale la o condiție umană comună.

2.2. Ecologie, securitate și subiectivitate

Există o serie de puncte importante care ar trebui prezentate de o astfel de analiză. Integrarea diverselor perspective disciplinare este rareori ușoară, dar mai important este că toate categoriile prin care problemele contemporane ale „securității de mediu” pot fi înțelese nu sunt aproape la fel de evidente, precum sunt de frecvent apărute la ecologiști sau la cercetătorii din domeniul securității. Juxtapunerea provocărilor ecologie și a celor la adresa securității, ca și categorii ale relațiilor internaționale, poate fi înțeleasă în termenii a ceea ce ar putea reprezenta o amenințare, iar ecologia în termenii posibilităților limitate de politici inovatoare în cadrul instituțiilor internaționale actuale și a economiei politice globale.

În timp ce gândirea relațiilor internaționale are relevanță pentru înțelegerea problemelor de mediu și, uneori, există, respectiv, motive imperioase de gândire despre pericolele de mediu în termeni de securitate, aceasta nu implică în mod necesar adecvarea domeniului de aplicare sau a scalei pe care aceste probleme trebuie abordate. Antropocentrismul promite să fie un drum cu hopuri pentru omenire, deși, în urma concluziilor oferite de analizele recente cu privire la istoria de mediu, precum și de știința ecologică, este clar că această complexitate a vulnerabilității umane contemporane nu poate fi redusă doar la cauze naturale. Agențiile și actorii care au înțeles predominant să fie de primă importanță în relațiile internaționale, nu pot fi focare instituționale adecvate pentru o schimbare inovatoare. Acțiunile diplomatice și acordurile internaționale pot fi o parte necesară a procesului, dar cel puțin până în prezent domeniul de aplicare al acestora nu a fost de grevat de sarcina de a gândi despre cum să păstreze întreaga gamă a activității umane în limite rezonabile. Niciuna

nu lucrează adesea pe o scară de timp suficientă, pentru a se confrunța cu complexitatea schimbărilor climatice, deși, este clar declarat, că negocierile internaționale privind schimbările climatice sunt înțelese ca un proces continuu, mai degrabă decât ca un singular și unic aranjament. În ceea ce privește complexa problematică a schimbărilor culturale, aceasta este crucială; în termenii lui Hugh Dyer valorile politice nu pot fi ignorate. Ecologia poate oferi încă câțiva termeni de valoare pentru reconsiderarea subiectivității contemporane, și asta nu în ultimul rând, datorită importanței conexiunii și irelevanței distincției simple între factorii interiori și cei exteriori.

În cele din urmă, știința ecologică este, evident, esențială pentru noi în a ne înțelege rolul pe care-l avem în refacerea sistemului planetar și, în același timp, așa cum nota și Karen Litfin, a început să apară ca bază a legitimității politice în multe domenii, cel puțin nu numai în negocierile privind schimbările climatice. Că acest lucru este departe de a fi ceva suficient pentru a genera schimbările mai drastice în subiectivitatea umană, este un element evident, subliniat și de către ecologiștii francezi ca o necesară susținere pentru a răspunde la criza actuală.³⁴³ Știința nu este răspunsul la nivel mondial din punct de vedere politic, în ciuda noilor sugestii oferite de diferite școli de gândire și de analiză în domeniu. Cu toate acestea, termeni, cum ar fi antropocentrismul și statul non-analog pot fi încă utili în a-i face pe oameni să se oprească și să reflecteze la locul lor în procesele de refacere, care sunt acum procese planetare.

---

³⁴³ De văzut articolul lui Karen T. LITFIN, *Environment, Wealth and Authority: Global Climate Change and Emerging Modes of Legitimation*, publicat în **International Studies Review** 2(2) 2000. pp. 119-148.

ECONOMIA ROMÂNIEI ÎN CADRUL ECONOMIC GLOBAL

Costin HINȚA*

ROMANIAN ECONOMY INTO THE GLOBAL FRAMEWORK

The main characteristic of the actual globalization stage is given by the foreign investments of capital preponderance comparatively with the global commerce with profound and multiple implications in all the general economic activities' fields leading to more intense integration of national economy favoured by the direct economic action of transnational societies.

The favourable evolution of exterior commerce dynamics led to the economic development acceleration. To the real economy level, the exports growth encouraged the industrial production increase reflecting also the economy performances improvement and the imports assessed the needed raw material and energetic resources and also the restructuration processes continuation sustaining the investments relaunch inclusively by the technology transfer from exterior.

The transnational societies (or corporations) activity growing determines more tide integration of economic activity to the entire planet scale strengthening the economy's globalization trend manifesting as an extremely complex and vast network of relation and interconditions generating a new type of economy, of risk and uncertainty, perpetual situated into an extremely quick changing rhythm. The new complex of economic relations comprises all the economic fields not only the material productions fields but also consume and material research ones.

Into the contemporary global economy, the transnational (multinational) societies represents the most important economic agents, therefore the enterprises' activity multinationalist or transnationalist phenomenon is undoubtedly the major phenomenon of the 20 century ending and 21st century starting.

Owed to the big gaps into the states' development, the actual global economy is a economy of contrasts comprising wide areas with very different economic potential. This feature is emphasized also by the fact near the capitalist economic system there exist in few states also the opposite communist-type system. The economic gap existence hardens all states possibility to benefit from the globalization's advantages.

The gaps attenuation among the reach and poor countries in the economic, technological, informatics and communications field of productivity, randament and efficiency is extremely difficult especially if the access to the science and technics developments is hindered by diverse forms of monopol.

The difficulties of globalization fulfilment, as a global society, comes from the clash of many civilizations, from the pronounced even dramatical difference of economic and technic capabilities, generally the social capital, wherefrom comes the need for some to preserve positions and to conquer other new and for others the need to bring to them the possibilities, liberties and standards of the first, under the conditions of enlisting their decisions into an foreign universe, sometimes hostile, directing them, in contradiction – at least temporary – with own realities, particularities and mechanisms.

---

* Locotenent-colonel, Doctorand în științe militare, Statul Major General

Regardless of the adopted economy-type by the states, they participate to the global market in exchange of merchandises, activity developed under some common rules dictate – these being keen to request and offer, concurrence, international prizes. The resulted global economy represents a system constituted from the totality of national economies united by a complex of relations generated by the participation to the labour international division and to the global circuit and also governed by an international economic order specific to the actual historical phasis.

The perspective evolutions from the global economy will continue to produce important changes into the development way of its basic components – nation-states, transnational societies, interstate integrationist organizations and also into the relations among them.

Also the globalization is mainly a consequence of global economic environment transnationalizing, another factor positively fostering the reach to the globalization process by new stages of qualitative evolution is represented by the interstate economic integration, the regionalization, which by the common regulation of economic agencies activity will positively influence also the international institutions importance increase as decision factor.

The globalization is an ongoing process with consequences resulted from the continuos development of productive factors and telecommunication and transport means will took effect over the economic activity integration to planetary scale with hardly anticipated limits, consequences being able to concretize into an unique global economic system apparition as fundament of the global community. An surplus argument for this possibility is the reality of the global economy that passed from the exterior commerce activity domination stage without reducing its circulation sphere but also includes production, scientific research and consume spheres.

The basic cells of the actual global economy are represented – at least for the being stage – by the national economies, which by the nature if newly generated relations are strongly influenced and shaped to the specialization into the labour global division between nations. It's unanimously recognized that, in the actual époque, every national economy development is strongly influenced and for some countries even determined by international economic conditions. These conditions are syntetised very much by the globalization process. Therefore, the correct understanding of this process presents a big significance also for the actual context definition of the Romanian economy.

Trăsături ale stadiului actual al globalizării

Globalizarea reprezintă un termen extrem de complex, cu o largă întrebuintare, studiat din numeroase puncte de vedere, conținând o multitudine de sensuri. Astfel, „prin acest termen putem înțelege dezvoltarea piețelor financiare globale, creșterea corporațiilor transnaționale și dominația lor crescândă asupra economiilor naționale”³⁴⁴. De asemenea, globalizarea „mai poate fi definită ca un set de structuri și procese economice, sociale, tehnologice, politice și culturale care reies din caracterul schimbător al producției, consumului și comerțului de bunuri. S-au petrecut multe schimbări în economia mondială, de altfel putem considera

---

³⁴⁴ Teodor Frunzeti, **Geostrategie**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 122.

*globalizarea ca un rezultat al creării pieței mondiale*³⁴⁵. Fondul Monetar Internațional definește globalizarea ca fiind „*integrarea internațională crescândă a piețelor, atât pentru bunuri și servicii, cât și pentru capital*”³⁴⁶. Alți autori consideră că globalizarea este „una dintre realizările politice majore ale sfârșitului de secol XX, având ca forțe motrice costurile în continuă descreștere de comunicații și transport, transformarea în producători și consumatori a miliarde de locuitori ai planetei dar și tendința de adoptare a principiilor economiei de piață peste tot în lume. Însă în pofida unor costuri scăzute de comunicații și de acces la informații, nimic nu s-ar fi întâmplat fără o globalizare a liberalismului economic ce a avut loc în ultimii 30 de ani”³⁴⁷.

În condițiile actuale, globalizarea este marcată, în principal, „de mijloacele de comunicare, via Internet, datorită cărora distanțele au dispărut geografic, ele măsurându-se după cu totul alte criterii – tehnologice, economice etc.-, fapt care impune o nouă ordine universală. Cibernetică și electronica, rețelele numerice, Internetul au desființat deja granițele în unele domenii cum sunt: transporturile și comunicațiile, comerțul și tranzacțiile bancare.

Lumea în care trăim este o lume a comunicațiilor – a comunicațiilor globalizate - în care informațiile sunt standardizate, dematerializate, simbolice, directe, fără intermediari, o lume în care informația circulă cu o intensitate și o rapiditate uluitoare, transmițând la mare distanță atât efectele pozitive, cât și resimțirea șocurilor, a efectelor negative, ca urmare a complexității, a complementarității și conexiunilor în care, cu sau fără voie, sunt angrenate toate piețele național-statale.

Această dimensiune a globalizării privește, așadar, atât lărgirea cadrului spațial al interdependenței evenimentelor, cât și intensificarea extinderii pe baza conexiunilor și a complementarității diferențelor și competitivității alternativelor. Din ce în ce mai des, comportamentele și activitățile oamenilor din anumite zone au repercusiuni care se extind dincolo de granițele locale, naționale sau regionale și, mai devreme sau mai târziu, ating dimensiuni mondiale”³⁴⁸.

Alți autori consideră că „termenul – globalizare – descrie un proces multicausal, care are drept rezultat faptul că evenimente care au loc într-o parte a globului au repercusiuni din ce în ce mai ample asupra societăților și problemelor din orice parte a globului. Globalizarea este termenul modern folosit la descrierea schimbărilor în societăți și în economia mondială, descrie creșterea comerțului și a investițiilor din cauza căderii barierelor și interdependențelor dintre state. În contextul economic, este des definită referirea aproape exclusivă la efectele comerțului și în particular la liberalizarea comerțului sau la liberul schimb. Globalizarea este un sistem sau un fenomen complex, uneori ambivalent, chiar contradictoriu, care a fost

---

³⁴⁵ Ibidem, p. 122.

³⁴⁶ Teodor FRUNZETI, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006, p. 13.

³⁴⁷ Florin BONCIU, Gabriela BAICU, **Economia mondială sub lupă – de la crize acute la crize cronice**, Editura Pro Universitaria, București, 2010, p. 47.

³⁴⁸ Academia Română, Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologice, coordonator Aurel IANCU, **Dezvoltarea economică a României. Competitivitatea și integrarea în Uniunea Europeană**, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 800.

privit și analizat în mod diferit de către cei ce și-au asumat acest risc sau această răspundere”³⁴⁹.

Globalizarea este „un termen foarte uzitat căruia îi putem atribui numeroase semnificații. Prin acest termen putem înțelege dezvoltarea piețelor financiare globale, creșterea corporațiilor transnaționale și dominația lor crescândă asupra economiilor naționale. Majoritatea problemelor pe care oamenii le asociază globalizării, incluzând pătrunderea valorilor de piață în acele domenii de care ele nu aparțin în mod tradițional, pot fi atribuite acestor fenomene”³⁵⁰.

Totodată globalizarea „este procesul de intensificare a conectării piețelor și afacerilor mondiale. Acest proces s-a accelerat dramatic în ultimele două decenii pe măsură ce progresul tehnologic ușurează oamenilor deplasarea, comunicarea și afacerile internaționale. Cele două forțe călăuzitoare majore ale globalizării sunt progresele înregistrate de comunicații și de dezvoltarea internetului. Globalizarea reduce relevanța granițelor dintre state, cel puțin din punct de vedere al proceselor economice sau, în particular, al comerțului”³⁵¹.

În opinia unui grup de specialiști de la The University of Warwick din Marea Britanii, există premise de pornire în definirea globalizării de care este bine să se țină seama pentru a se evita multe din greșelile inerente definirii unui termen atât de complex și de mult vehiculat.

Astfel, patru puncte metodologice sunt importante, deoarece:

1. „O noțiune precum globalizarea este de dorit să fie definită astfel încât să deschidă noi căi pentru înțelegere, nu să reafirme ceea ce s-a mai spus deja.

2. Fiecare definiție este relativă, fiecare înțelegere a unui concept-cheie reflectând un moment istoric, un cadru cultural, o localizare geografică, un statut social, o personalitate individuală ...

3. Nici o definiție nu este definitivă. Există definițiile standard ale conceptelor nucleu. Acestea conferă argumentelor claritate, focalizare și constanță internă. Niciodată cunoașterea nu este completă, ci reprezintă un proces constant de inventare și reinventare, pe măsură ce situația se schimbă și gândirea evoluează.

4. Fiecare formulare trebuie să fie cât se poate de clară, precisă și consistentă. O definiție clară surprinde și comunică fără dificultate perspectiva internă asupra unei situații; precizia supune subiectul unei focalizări maxime; caracterul explicit determină un nivel minim al aspectelor necunoscute și al interferenței cititorului; consistența conferă coerență internă unui argument de la început până la sfârșit. Este un ideal aproape imposibil de îndeplinit, dar foarte indicat pentru a ușura înțelegerea noțiunilor și conceptelor ce constituie subiectul studiului nostru.

Tot în sprijinul unei înțelegeri cât mai aproape de realitatea fenomenului globalizării, specialiștii mai sus citați fac o prezentare a patru definiții principale, care, în opinia lor, conduc la greșeli și interpretări eronate deoarece sunt redundante. Semnul egal între globalizare și liberalizare, globalizare și

---

³⁴⁹ Ioan GEANTĂ și Sergiu GEANTĂ, **Globalizarea – implicații asupra securității statului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 9.

³⁵⁰ *Ibidem*, p. 10.

³⁵¹ *Ibidem*, p. 13.

internaționalizare, globalizare și universalizare, globalizare și occidentalizare nu oferă valoare adăugată analitică. Noutatea și potențialul de transformare al globalizării în istoria contemporană sunt respinse tocmai datorită acestei greșeli de definiție și conceptualizare a fenomenului”³⁵².

Caracteristica determinantă al actualului stadiu al globalizării este dată de preponderența investițiilor externe de capital în comparație cu comerțul global cu implicații profunde și multiple în toate domeniile activității economice în general, care duce la integrarea tot mai intensă a economiilor naționale, integrare favorizată și de acțiunea economică directă a societăților transnaționale.

Accelerarea acestui proces a avut loc cu predilecție după primul război mondial, când activitatea economică capătă caracteristici transnaționale. Numeroase firme, extinzându-și activitatea, depășesc granițele naționale astfel încât frontierele economice nu mai corespund cu cele politice. Ca rezultat se impune în mod imperios în managementul economic de stat ca scop fundamental echilibrarea balanței de plăți externă.

Evoluția favorabilă a dinamicii comerțului exterior a condus la accelerarea dezvoltării economice. La nivelul economiei reale, creșterea exporturilor „a favorizat majorarea producției industriale, reflectând totodată și îmbunătățirea performanțelor economiei, iar importurile au asigurat atât necesarul de materii prime și resurse energetice, cât și continuarea proceselor de restructurare, susținând relansarea investițiilor, inclusiv prin transferul de tehnologie din exterior”³⁵³.

Creșterea amplitudinii activității societăților (sau corporațiilor) transnaționale determină o tot mai strânsă integrare a activității economice la scara întregii planete, consolidând tendința de globalizare a economiei, care se manifestă ca o țesătură de relații și intercondiționări extrem de complexe și de vaste, generând un nou tip de economie, a riscului și incertitudinii, aflată în mod perpetuu într-un ritm de schimbare extrem de rapid, în care sunt implicați și cei mai importanți agenți economici de pe glob – societățile transnaționale, aflate într-o acerbă concurență. Noul complex de relații economice cuprinde toate domeniile economice, nu numai domeniile producției materiale ci și pe cele ale consumului și ale cercetării materiale.

În economia mondială contemporană, societățile transnaționale (multinaționale) reprezintă cei mai importanți agenți economici. Astfel, *„fenomenul multinaționalismului sau al transnaționalismului activităților întreprinderilor este, fără îndoială, fenomenul major al sfârșitului secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea.*

Globalizarea este impulsionată de companiile multinaționale, care mondializează propriile procese de producție și determină guvernele să adopte legi ce favorizează luarea în sarcină de piață a producției și repartiției bunurilor colective. Există în lume aproximativ 40.000 de companii multinaționale, din care 4000 în țările mai puțin dezvoltate.

³⁵² Gheorghe ZAMAN, coordonator, **Evoluții structurale ale exportului în România**, Editura Expert, București, 2005, p. 195.

³⁵³ Gheorghe ZAMAN, coordonator, **Evoluții structurale ale exportului în România**, Editura Expert, București, 2005, p. 195.

*Greutatea lor economică o depășește pe cea a țărilor importante. De exemplu, în 1968, în termeni de putere economică, General Motors se situa cu mult înaintea Germaniei de Est, Belgiei și Elveției. În 1982, Canadian Pacific, cu o cifră de afaceri de 12,3 miliarde de dolari, era în top, la același nivel cu Noua Zeelandă, iar Exxon (1993), cu 111 miliarde de dolari din vânzări anuale, dețin o bogăție ce corespund la de trei ori produsul național brut al Irlandei*³⁵⁴.

Alt autor subliniază faptul realitatea că societățile (corporațiile) transnaționale constituie principalul factor al globalizării economiei mondiale, având „o forță economică superioară multor state naționale. Într-o încercare de a sintetiza impactul corporațiilor transnaționale (CTN) asupra economiei mondiale, putem menționa următoarele:

- două treimi din comerțul mondial se derulează prin intermediul primelor 500 de CTN-uri; prin urmare, mai rămâne doar o treime din comerțul mondial care să se desfășoare conform teoriilor clasice privind comerțul, la prețurile pieței;

- 40% din comerțul mondial pe care îl controlează CTN-urile reprezintă, de fapt, comerț intrafirmă;

- veniturile realizate de primele 200 de corporații din lume echivalează cu 31,2% din PIB-ul mondial;

- CTN-urile dețin 90% din licențele tehnologice la scară mondială;

- din primele 100 de economii ale lumii, 51 sunt corporații transnaționale;

- veniturile cumulate ale General Motors și Ford depășesc PIB-ul agregat al tuturor țărilor din Africa subsahariană; veniturile primelor 6 corporații japoneze egalează PIB-ul cumulat al Americii Latine; primele 10 corporații din lume au venituri mai mari decât cel mai puțin dezvoltate 100 de țări, luate la un loc³⁵⁵.

Valoarea cumulată a activelor celor mai importante „100 de corporații transnaționale este de 8.000 miliarde USD, din care jumătate sunt active în străinătate (în afara țării de origine). Volumul cumulat al vânzărilor anuale ale acestor 100 de corporații este de 5.500 miliarde euro (pentru comparație aceasta înseamnă de 60 de ori mai mult decât PIB-ul României pe un an), din care mai mult de jumătate (3.000 miliarde) sunt vânzări în străinătate. De asemenea, aceste 100 cele mai mari corporații transnaționale au împreună 14,6 milioane de angajați, din care aproape jumătate (7,2 milioane) sunt în străinătate³⁵⁶.

Între cele mai puternice corporații din întreaga lume, „4 sunt americane, 4 sunt europene, una este mixtă și una este japoneză. Între primele 100 de corporații, 50 sunt europene și 25 americane. Cea mai mare corporație din lume activează în industria de echipamente electrice și electronice, dar în primele 10 sunt 4 corporații din industria țigărilor și 3 din industria autovehiculelor. Între primele 100 de corporații, 11 sunt din industria autovehiculelor, 10 din industria țigărilor și 9 din industria de echipamente electrice și electronice. Este remarcabilă, de asemenea,

---

³⁵⁴ Teodor FRUNZETI, **Geostrategie**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 71.

³⁵⁵ Liviu VOINEA, **Corporațiile transnaționale și capitalismul global**, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 21.

³⁵⁶ Idem.

*ascensiunea corporațiilor transnaționale din servicii recent privatizate, precum telecomunicații, utilități și servicii poștale – care împreună reprezintă aproape 20% din topul primelor 100 de corporații transnaționale*³⁵⁷.

Un punct de vedere asemănător îl reprezintă și aprecierea potrivit căreia în ultimele decenii ale mileniului trecut, *„internaționalizarea a condus la globalizarea piețelor de bunuri și servicii, la un mod de gândire global a strategiilor companiilor și guvernelor lumii, la deschiderea treptată a economiilor lumii, într-un efort căutat de reducere a protecționismului. Rolul decisiv îl poartă creșterea ponderii corporațiilor multinaționale și prezența activă în arena economico-politică mondială a organismelor finanțatoare internaționale*³⁵⁸.

Datorită marilor decalaje în dezvoltarea statelor, economia mondială de acum este o economie a contrastelor cuprinzând zone întregi cu un potențial economic foarte diferit. Această trăsătură este evidențiată și de faptul că alături de sistemul economic de tip capitalist există în câteva state și sistemul economic opus, de tip comunist. Existența decalajelor economice îngreunează posibilitatea tuturor statelor de a beneficia de avantajele globalizării.

„Tot acest ansamblu de factori împieteează procesul de dezvoltare a zonelor mai puțin favorizate de creșterea economiei globale din ultimii ani.

Cu adevărat îngrijorător este faptul că aproape 40% din populația cea mai săracă a lumii adună doar 5% din veniturile globale, ceea ce înseamnă că peste 3 miliarde de oameni trăiesc cu mai puțin de 2,5 dolari pe zi. O altă analiză a specialiștilor de la ONU asupra distribuției veniturilor între statele lumii demonstrează faptul că prăpastia dintre țările bogate și cele sărace se adâncește tot mai mult: 3 la 1 în 1820, 7 la 1 în 1870, 11 la 1 în 1913, 35 la 1 în 1950, 44 la 1 în 1973 și 72 la 1 în 1992. Probabil acum distanța dintre cele două categorii a ajuns la un raport de peste 80 la 1.

*În plus, Indicele de Dezvoltare Umană (IDU) – ia în calcul speranța de viață, alfabetizarea și educația, nivelul de trai -, publicat anual de Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite, arată că o bună parte a statelor lumii înregistrează un grad de sărăcie de mare amploare și din ce în ce mai persistentă. Multe țări din regiunea Asia de Est și de Sud-Est se găsesc în categoria de IDU mediu (între 0, 500 – 0,799), iar majoritatea statelor africane în cea cu IDU scăzut (sub 0,499)*³⁵⁹.

Decalajele mari existente între țările bogate și cele sărace sau chiar înlăuntrul aceleiași țări riscă să adâncească imposibilitatea accesului țărilor și regiunilor sărace la o lume unică, la informație și la tehnologia informației, la sistemele de comunicații, la tehnologii înalte, la fonduri, la educație, la rezultatele cercetării științifice, datorită stadiul precar de dezvoltare, a potențialului lor economic, financiar și tehnologic scăzut.

---

³⁵⁷ *Ibidem*, p. 22.

³⁵⁸ Marin DINU și colectivul, **Economia României, sistemul de companii – diagnostic structural**, Editura Economică, București, 2001, p. 21.

³⁵⁹ Cristian BĂHNĂREANU, **Influența factorului economic în realizarea securității**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, pp. 33-34.

În pofida lozincii lansate de Clubul de la Roma, care recomandă „să gândim global, să acționăm local”, țările puternic industrializate, marile puteri, giganții economico - financiari, marile corporații, prin politicile pe care le duc, continuă, nedisimulat, în propriul lor interes, mai mult sau mai puțin național, împiedicarea țărilor mici să-și realizeze interesele lor naționale și, prin aceasta, să acceadă la procesul de globalizare, proces de lungă durată, care presupune eforturi considerabile, în condițiile decalajelor existente, a diferențelor mari de civilizație și chiar de cultură.

Atenuarea decalajelor dintre țările bogate și țările sărace în domeniul economic, al tehnologiilor, informaticii și comunicațiilor, al productivității, randamentului și eficienței este extrem de dificilă, mai ales dacă accesul la cuceririle științei și tehnicii este împiedicat de diverse forme de monopol.

Modul cum sunt distribuite bogăția și sărăcia, inegalitățile procesului de distribuție, circulația capitalurilor, în general, resursele ca și mijloacele de punere a acestora în lucru, constituie „*tot atâția factori de diferențiere și de risc, cu consecințe pentru procesul globalizării, al democratizării și păcii*”³⁶⁰.

Dificultățile realizării globalizării, a unei societăți globale, provin din ciocnirea mai multor civilizații, din diferențierea pronunțată, chiar dramatică, a capacităților economice și tehnice, în general a capitalului social, de unde nevoia pentru unii de a-și conserva pozițiile și a cuceri altele noi, iar pentru alții nevoia de a-și apropia posibilitățile, libertățile și standardele celor dintâi, în condițiile înscrierii propriilor decizii într-un univers străin, uneori ostil, care le direcționează, în contradicție – cel puțin temporar – cu realitățile, particularitățile și mecanismele proprii.

În faza sa de tranziție, „*globalizarea este favorabilă țărilor dezvoltate economic și social, ca și marilor fuziuni economice și este mai puțin favorabilă țărilor slab dezvoltate, conducând la adâncirea diferențelor dintre piețele producătoare și piețele de consum, dintre bogăție și sărăcie, dintre consolidare și vulnerabilitate, dintre dezvoltați și subdezvoltați, dintre liberalizare și restricționare (ca posibilități de acces), dintre beneficiarii și marginalizații globalizării, consecințe care pot degenera în conflicte locale și zonale și care, pe cale de consecință, pot antrena întregul sistem mondial*”³⁶¹.

Indiferent însă de tipul de economie adoptat de către state ele participă pe piața globală în schimbul de mărfuri, activitate desfășurată însă sub dictatul unor reguli comune – acestea fiind cele ale cererii și ofertei, ale concurenței, ale prețurilor internaționale. Economia mondială rezultată reprezintă un sistem constituit din totalitatea economiilor naționale, unite printr-un complex de relații generate de participarea la diviziunea internațională a muncii și la circuitul mondial, și guvernate de o ordine economică internațională specifică etapei istorice actuale.

Competitivitatea economică a statelor-națiuni „*este strâns corelată cu numărul de companii puternice naționale care au reușit să se impună pe piețele internaționale, transformându-se apoi în corporații multinaționale, în multe cazuri.*

---

³⁶⁰ Academia Română, Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologice, coordonator Aurel IANCU, **Dezvoltarea economică a României. Competitivitatea și integrarea în Uniunea Europeană**, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 805.

³⁶¹ Idem.

Competitivitatea anumitor sectoare economice este și mai mult dependentă de activitatea internaționalizată a companiilor care activează în cadrul aceluia sector. Efectele de antrenare, transferurile tehnologice și de cunoștințe manageriale și operaționale sunt și ele o urmare a generalizării fenomenului. Dacă vom studia cifrele contabile ale celor mai puternice companii multifuncționale ale lumii, vom constata că aceste companii sunt deja comparabile, din punct de vedere economic, cu multe state ale lumii. Cifrele de afaceri ale primelor companii mondiale se situau în jurul valorii de 50-60 de miliarde de dolari SUA la jumătatea anilor nouăzeci. Această cifră este superioară PIB-ului majorității statelor lumii. Dacă luăm în calcul doar valoarea adăugată creată de aceste companii, oricum valorile sunt la nivelul zecilor de miliarde de dolari SUA, ceea ce echivalează cu PIB-ul unor state precum România. Puterea acestor companii a devenit în acest fel uriașă, atât în plan economic, cât și politic, la nivel mondial, deoarece ele au avantajul unei flexibilități net superioare guvernelor naționale și al unei puteri de presiune mult mai mari pe anumite piețe de care sunt interesate în mod direct. La nivelul statelor, interesul pentru o piață sau alta este diluat în cadrul multiplelor priorități naționale considerate de la caz la caz.

Companiile multinaționale sunt principalul factor de generare a activității de cercetare-dezvoltare și de extindere geografică a acestora și a rezultatelor sale. Există desigur, diferențe între posibilitățile lor, rezultate din diferențele de resurse de finanțare, de dimensiune a pieței mondiale, de profitabilitatea globală a sectorului respectiv. Tot companiile multinaționale reprezintă motorul fluxurilor investiționale directe, ceea ce face ca posibilitatea creșterii economice a unei națiuni să fie corelată cu atractivitatea sau agresivitatea acelei națiuni pe plan mondial³⁶².

Reprezentând un sistem, economia mondială este guvernată de către un echilibru – fără de care nu ar putea funcționa, în ciuda relațiilor complexe de interdependență care se manifestă în cuprinsul său și cu toate că dezvoltarea sa are loc în cadrul unui amplu proces contradictoriu.

Tendința de echilibru este ușor de observat pe piețele interdependente care formează piața mondială, prin inexistența excesului de cerere sau de ofertă, echilibrul fiind rezultatul pe termen lung al oscilațiilor pe care le înregistrează cererea și oferta pentru diferite categorii de mărfuri.

Intrarea sistemului economic mondial în stări de dezechilibru pentru o durată mai mare de timp decât una considerată obișnuită are în mod cert efecte negative care se pot propaga cu rapiditate și în mod exponențial, cele mai des întâlnite constând în acumularea de stocuri (prin căderea cererii), afectarea exporturilor și aportul din ce în ce mai redus de venituri realizat în devize, manifestarea diferitelor forme de penurie (de materii prime, de produse energetice sau alimentare prin prăbușirea ofertei).

O condiție-cheie pentru ca sistemul economic mondial să se afle într-o stare evidentă de echilibru o reprezintă proporția dintre lichiditățile mondiale și suma prețurilor mărfurilor vândute pe piața mondială. Neasigurarea acestei condiții de

---

³⁶² Marin DINU și colectivul, **Economia României, sistemul de companii – diagnostic structural**, Editura Economică, 2001, p. 22.

echilibru are efecte imediate și extrem de grave asupra comerțului internațional, cu efecte imediate asupra economiilor naționale.

Astfel, asigurarea echilibrului sistemului economiei mondiale pe o perioadă de timp cât mai mare - deși acesta nu poate avea decât un caracter relativ - reprezintă un deziderat extrem de important al comunității economice internaționale care este interesată de gestionarea dinamicii factorilor cu acțiune contrară, întrucât trecerea de la o stare de echilibru la alta înseamnă și ridicarea pe un plan calitativ mereu superior, realizându-se în mod efectiv stabilitatea întregului sistem al economiei mondiale.

„Separat, dezvoltarea și mobilitatea extraordinară a capitalurilor, ca și difuzarea piețelor financiar-bancare, mai ales speculative, cu ajutorul mijloacelor moderne suprasofisticate, antrenează o redistribuire transfrontalieră a capitalurilor care treptat, tind să-și piardă suportul în economia reală, inducând false relații fundamentale economice-bugetare în plan național, cu atât mai mult cu cât jocurile se fac, în măsură din ce în ce mai mare, de către firme puternice, concerne, monopoluri etc. care treptat, preiau conducerea relațiilor economico-financiare – și în consecință, și alte laturi ale activității umane – înlocuind astfel relațiile interstatale. Este o dovadă a efectelor perverse ale tranziției procesului de globalizare, pe care le poartă cu sine până la maturizarea lui”³⁶³.

Evoluțiile de perspectivă din economia globală vor continua să producă schimbări importante în modul de dezvoltare componentelor sale de bază – statele – națiuni, societățile transnaționale, organizațiile integraționiste interstatale, cât și în relațiile dintre ele.

Deși globalizarea este în primul rând o consecință a transnaționalizării mediului economic global, alt factor care va determina pozitiv atingerea de către procesul de globalizare de noi stadii de evoluție calitativă îl reprezintă integrarea economică interstatală, regionalizarea, care prin procesul de reglementare comună a activității agenților economici, va influența pozitiv și creșterea importanței instituțiilor internaționale, ca factor de decizie.

Globalizarea este un proces în plină evoluție ale cărei consecințe rezultate în urma dezvoltării continue a factorilor productivi și a mijloacelor de telecomunicații și de transport vor avea ca efect integrarea activității economice la scară planetară, ale cărei limite sunt greu de anticipat, consecințe care se pot concretiza în apariția unui sistem economic mondial unic, ca fundament al unei comunități globale. Un argument în plus în favoarea acestei posibilități o constituie realitatea că economia globală a trecut de stadiul dominației activităților de comerț exterior, nereducându-se la sfera circulației, ci include și sferele producției, cercetării științifice și consumului.

Globalizarea a fost și este influențată de creșterea masivă a fluxurilor internaționale de capital, proces care a crescut ca amploare începând cu mijlocul anilor optzeci sub forma investițiilor străine directe (ISD) și de creșterea gradului de integrare a piețelor financiare internaționale. Importanța producției internaționale a

---

³⁶³ Academia Română, Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologice, coordonator Aurel IANCU, **Dezvoltarea economică a României. Competitivitatea și integrarea în Uniunea Europeană**, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 805.

crescut prin sporirea volumului investițiilor străine directe, la nivelul întregii economii mondiale „fluxul anual de investiții străine directe (ISD) a crescut de la 59 mld. \$ în 1982 la un maxim istoric de 1392 mld. \$ în 2000, reducându-se ulterior până la 648 mld. \$ în 2004. Aceeași tendință s-a manifestat în cazul fluxurilor de ieșiri de ISD. În perioada 1998-2000 investițiile străine directe au crescut cu un ritm mai ridicat decât orice altă mărime economică agregată, cum sunt producția mondială, investițiile totale brute și comerțul internațional”³⁶⁴.

Investițiile străine directe reprezintă un proces prin care activități de producție din țări diferite sunt controlate doar de o singură firmă. „Esența investiției străine este controlul managerial și coordonarea mai multor activități de către o societate multinațională, numită și societate transnațională”³⁶⁵.

La originea investițiilor în străinătate s-au aflat capitalurile destinate scopului de a se evita sau reduce importurile sau de a exploata avantajele comparative dintr-o anumită țară. Ulterior, începând cu anii șazeci, companiile care au realizat avantajele investițiilor în străinătate, posibilitatea realizării unui avantaj competitiv față de companiile naționale, au trecut la diversificarea acestora în activități care combină finanțarea, producția și comerțul, dirijându-și operațiunile în mod deosebit spre sectoarele unde diferența de cost a factorilor de producție era semnificativă.

Amploarea investițiilor străine a crescut după anii șaptezeci, în prezent această expansiune fiind susținută „de cca 70.000 de societăți transnaționale, care au cca 690.000 de filiale în străinătate. Circa 90 din primele 100 de STN nefinanciare pe plan mondial, după mărimea activelor în străinătate, au baza în SUA, Uniunea Europeană și Japonia. În 2002, aceste companii de vârf au fost profilate în principal pe produse chimice și farmaceutice (13), comerț și servicii nefinanciare (12), vehicule cu motor (10), utilități (9), echipament electric și electronic (99), exploatarea și distribuția petrolului (8), telecomunicații (7), alimente, băuturi și tutun (6)”³⁶⁶.

Caracteristica principală a evoluției investițiilor străine directe (ISD) este reprezentată de creșterea în timp în toate sectoarele economice, dar principala creștere s-a înregistrat în sectorul serviciilor. În industriile prelucrătoare ISD sunt orientate tot mai mult către activități ce întrebunțează intensiv capital și tehnologie, în timp ce ISD în sectorul serviciilor se bazează pe utilizarea intensivă a capitalului, dar mai ales a forței de muncă.

Importanța orientării fluxurilor de intrare ale ISD este reprezentată de faptul că acestea arată măsura în care țările - receptoare sunt integrate în economia globală și expun indirect distribuția avantajelor obținute din ISD. Orientarea fluxurilor de ieșire ale ISD indică care sunt țările care controlează distribuția globală a acestui volum de investiții. Necesitatea înțelegerii modului de orientare a fluxurilor și a situației stocurilor de ISD, ca și a factorilor de putere economică care la generează, este dată

---

³⁶⁴ **World Investment Report 2001, 2003, 2004, 2005**, UNCTAD, New York and Geneva apud: Letiția ZAHIU (coordonator) și colectivul, **Agricultura Uniunii Europene sub impactul politicii agricole comune**, Editura Ceres, București, 2006, p. 32.

³⁶⁵ Letiția ZAHIU (coordonator) și colectivul, **Agricultura Uniunii Europene sub impactul politicii agricole comune**, Editura Ceres, București, 2006, p. 32.

³⁶⁶ *Ibidem*, p. 33.

de stabilirea realistă și aplicarea eficientă a politicilor economice la nivel național și regional.

Principala vulnerabilitate a investițiilor străine directe este dată de faptul că volumul în creștere al acestora este distribuit inegal pe plan mondial. Astfel, în anul 2000, care a fost un an de creștere maximă al fluxurilor de ISD în lume, Uniunea Europeană, SUA și Japonia au reunit circa 72,2 % din influxurile totale de ISD pe plan mondial și 82,7% din fluxurile de ieșire ale ISD.

În cadrul economiei mondiale, Uniunea Europeană și-a mărit mereu importanța, atât ca sursă, cât și ca destinație pentru ISD ocupând prima poziție pentru fluxurile de intrare a ISD, urmată de Statele Unite ale Americii. În 2004, investițiile străine directe atrase de către economia UE (stocul intern de ISD) au reprezentat 45,2% din totalul stocului mondial de ISD.

Țările membre ale UE dețin stocul actual de ISD cel mai important deoarece oferă cel mai bun acces la piețe pentru că sunt dotate cu cea mai puternică bază industrială și dispun de cea mai bine instruită forță de muncă.

La atragerea fluxurilor ISD contribuie și noile state membre, deosebit de atractive dovedindu-se a fi Republica Cehă, Slovenia și Ungaria, care au cea mai mare acumulare de ISD pe cap de locuitor.

În mod cert și în viitor investițiile străine directe vor cunoaște o intensificare a dezvoltării întrucât această expansiune este determinată de interesul marilor companii de a rezista concurenței pe piața mondială. ISD având ca efect principal pentru marile firme creșterea competitivității, va orienta extinderea activității pe piețele externe – în mod deosebit în cadrul economiilor emergente pentru exploatarea la maximum a avantajelor economiilor de scară ce au ca efect reducerea costurilor medii.

Astfel, investițiile străine directe vor constitui un factor important – în cadrul forțelor pieței - de impulsioneare a continuării dezvoltării procesului de globalizare.

Economia mondială în ansamblul său a crescut în 2008 cu 1,7% față de anul anterior (2007), în anul 2009 a cunoscut o scădere de 2,2% față de anul anterior (2008), pentru anul 2010 se estimează o creștere de 2,7% față de 2009 iar pentru 2011 se prognozează din nou o evoluție pozitivă, majorarea urmând a atinge 3,2% comparativ cu anul anterior.

În ciuda evoluțiilor din economia mondială lumea este dominată de incertitudine. *„Niciodată în istoria modernă a omenirii nu au existat atâtea elemente de incertitudine. În ciuda numeroaselor ipoteze emise în anii din urmă, puțini sunt capabili să întrevadă ce se va întâmpla pe termen mediu sau lung, iar ipotezele lor să fie veridice. Valorile în creștere ale componentelor noii ecuații de securitate conduc la concluzia că am intrat într-o epocă a insecurității strategice. Situația este cu atât mai complicată cu cât procesul globalizării continuă, ceea ce înseamnă că nimeni nu se poate considera în afara jocului. Nevoia de autoprotecție a unor state să provoace un al treilea reflux al democratizării. Care sunt statele cele mai amenințate nu este*

*greu de intuit, dar nici democrațiile consolidate și marile puteri nu se pot considera la adăpost*³⁶⁷.

Stadiul actual de dezvoltare al globalizării este dominat de incertitudine. *„În termeni economici, procesul de producție – într-un sens foarte larg – este decis întotdeauna ex ante: incertitudinea în legătură cu rezultatul acestuia poate și trebuie redusă cât mai mult posibil. Dar, răsplata sau sancțiunea implicite procesului de selecție, adică confruntarea cu cererea, va avea loc întotdeauna ulterior, după luarea unor inițiative de a produce (un computer sau o operă) în condiții firești de incertitudine. Indiferent de garanțiile sau de precauțiile luate, va rămâne întotdeauna o marjă pentru ajustare: cu cât este mai important efortul, cu atât mai mare va fi această marjă de incertitudine sau de imprezibilitate, dat fiind că este luat în considerare timpul real, acela al ființelor vii*³⁶⁸.

Teoria economică standard presupune o situație de echilibru general între ofertă sau producție și cerere sau consum. Acest echilibru, sau această situație de simetrie *„este, în fapt, o referință-cheie întrucât oferă un preț monetarizat în momentul schimbului, în care bunurile sau serviciile sunt oferite pentru consum. Pe parcursul revoluției industriale, s-a presupus că din considerente practice un principiu de măsurare sau un etalon ar fi de o importanță crucială.*

*În viața reală, însă, dincolo de momentul în timp în care are loc o tranzacție de schimb, activitățile productive pe de o parte, și consumul, pe de altă parte, sunt total asimetrice sub aspect cronologic: putem consuma doar ceea ce există; iar toate aspectele de producție, până la finalizarea lor, nu reprezintă, în cel mai rău caz, mai mult decât potențialități*³⁶⁹.

Numeroase și chiar majoritatea deciziilor de producție sau de activități de producție *„sunt consecința inerției culturale și ambientale; dar ele constituie în totalitate proiecte care presupun un rezultat viitor și vor fi, ca atare, întotdeauna mai mult sau mai puțin certe: nu există niciodată o certitudine*³⁷⁰.

Autorii subliniază că *„trăim întotdeauna în prezent, dar într-un prezent care se mișcă continuu într-un timp în care deciziile noastre, în special referitoare la proiectele privind producția, fac prezentul inevitabil și îl leagă foarte strâns atât de viitorul nostru apropiat, cât și de cel îndepărtat.*

*Planificarea nu face acest viitor să devină mai cert. Dacă viitorul ar fi cert, el ar fi prederminat aici și acum, nelăsându-ne nici o posibilitate de alegere*³⁷¹.

De asemenea *„orice decizie sau acțiune de natură să conducă la orice gen de producție este luată sau inițiată în mod inevitabil în circumstanțe de incertitudine și de risc*³⁷².

---

³⁶⁷ Ioan GEANTĂ și Sergiu GEANTĂ, **Globalizarea – implicații asupra securității statului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 145.

³⁶⁸ Orio GIARINI și R. Walter STAHEL, **Limitele certitudinii – înfruntând riscurile în noua economie a serviciilor**, Editura Edimpress – Camro, București, 1996, p. 53.

³⁶⁹ *Ibidem*, p. 253.

³⁷⁰ *Ibidem*, p. 253.

³⁷¹ *Ibidem*, p. 255.

³⁷² *Ibidem*, p. 255.

Astfel, autorii consideră că „adevărata problemă - constă în aceea că în viața reală, în mod normal, nu avem de ales între situații riscante și situații certe, ci între diferite grade de risc și diferite rezultate posibile”³⁷³.

În consecință, „există, desigur, căi de limitare a incertitudinii, dar lucrul cel mai bun pe care-l putem face este, de fapt, să devenim pe deplin, conștienți de posibilitatea unor riscuri majore ...”³⁷⁴ De aceea „avem nevoie de o strategie pentru a face față marilor riscuri și pentru a controla incertitudinile”³⁷⁵.

Autorii subliniază că „...trebuie să fim conștienți de faptul că numeroase evenimente importante și probabil cele decisive care vor modela lumea în următorii 100 de ani sunt în principiu imprevizibile. Această imprevizibilitate este esențială dacă cultura noastră mondială este pe cale să facă un salt calitativ în direcția creării unei lumi mai bune, de natură să aspire către un nivel mai ridicat de consens cu privire la obiectivele noastre la scară planetară”³⁷⁶ „...întrucât viteza economiei moderne sporește în mod constant numărul produselor și serviciilor, este evident că lupta împotriva incertitudinii a devenit un subiect-cheie: ținerea sub control a diferitelor grade și nivele de incertitudine reprezintă sfidarea reală în prezent”³⁷⁷ fiind necesar ca „ceea ce se întâmplă în lumea modernă și economia modernă este să devenim mai conștienți de riscurile și de incertitudinile pe care trebuie să le înfruntăm”³⁷⁸.

De aceea, „recunoașterea existenței riscului și a incertitudinii este strâns legată de o schimbare profundă în planul atitudinii care își face apariția în prezent în lumea occidentală în legătură cu noțiunea de responsabilitate”³⁷⁹.

„Este evident că incertitudinea are de-a face și cu rezultatele unui sistem. Ceea ce face dificilă dezbaterea acestui subiect, precum și găsirea unor posibile soluții, este părerea vetustă, potrivit căreia, gradul de certitudine cu privire la rezultat este mai ridicat dacă sunt implicate mai multă știință și tehnologie. Întrucât în prezent suntem mai bine situați pentru a stăpâni riscul și incertitudinea, și pentru că toate activitățile umane și economice sunt în expansiune, atingând diferite și mult mai complexe niveluri de incertitudine, probabil că tocmai contrariul este valabil”³⁸⁰.

Un plus de eficiență în soluționarea problemelor incertitudinii îl poate aduce economia serviciilor considerată a fi „un proces în cadrul căruia are loc o permanentă compensare între procesele și activitățile internalizate și cele externalizate (deopotrivă nemonetarizate și monetarizate) în cadrul unei instituții economice”³⁸¹.

---

³⁷³ Ibidem, p. 256.

³⁷⁴ Ibidem, p. 257.

³⁷⁵ Idem.

³⁷⁶ Idem.

³⁷⁷ Ibidem, p. 257.

³⁷⁸ Ibidem, p. 257.

³⁷⁹ Ibidem, p. 257.

³⁸⁰ Ibidem, p. 257.

³⁸¹ Ibidem, p. 266.

În ultimele câteva decenii, „imperfecțiunile echilibrului general au fost îndeaproape cercetate de un mare număr de economiști. Noțiunile de informație incompletă și asimetrică au pătruns în jargonul teoriei și analizei economice în virtutea recunoașterii numeroaselor obstacole în calea atingerii unui echilibru perfect. Dar aceste noțiuni sunt încă utilizate de parcă s-ar putea realiza vreodată un echilibru perfect. Utopia oamenilor de știință și a adepților pozitivismului este încă prezentă, sugerând că putem spori nivelul informației cu privire la funcționarea pieței până la un asemenea punct încât, într-o bună zi, se va putea realiza echilibrul perfect. Acest mod de raționament indică pur și simplu faptul că noțiunile de timp din era care l-a precedat pe Einstein, respectiv, că ideea de izolare a momentelor instantanee ale timpului în afara realității, sunt încă prezente în noi. O dată ce pătrundem în timpul real, incertitudinea și dezechilibrul devin criterii de referință ale realității. Introducerea noțiunii de timp real în teoria economică a ofertei și cererii (în termeni moderni, producție și consum bazate pe servicii) constituie o alternativă radicală față de considerarea procesului economic ca fiind bazat pe echilibrul atemporal (instantaneu). Acceptarea duratei în timp, respectiv, a timpului real, implică faptul că orice decizie de a produce este luată în mod inevitabil într-o situație de incertitudine (mai mare sau mai mică) în ceea ce privește momentul de timp în care produsul va fi disponibil pentru piață.

Într-o asemenea viziune dinamică a procesului economic se recunoaște faptul că orice decizie de a produce este luată ex-ante în raport cu momentul tradițional al echilibrului economic, și că orice definiție a prețului este situată întotdeauna ex-post față de acesta.

Momentul în timp în care este fixat prețul pe piață reprezintă doar o parte, un subsistem, dintr-un sistem economic mai vast. În succesiunea deciziilor în timp, de la producție la distribuție, și de la punctul de vânzare mai departe la activitățile bazate pe utilizare și până la reciclarea sau îndepărtarea deșeurilor, funcția de piață vizând fixarea unui preț constituie un eveniment important în acest proces, dar nu reprezintă decât un singur element în cadrul unui sistem economic mai mare. Iar în cadrul acestui sistem economic mai mare, incertitudinea nu este un caz de „imperfecțiune”, ci un fapt dat, conținând componente de risc. Orice activitate sau efort economic se bazează pe un număr de factori sau posibilități necunoscute și incerte, pur și simplu datorită faptului că obiectivul acesteia/acestui este situat în viitor”³⁸².

„Teoriile neoclasice curente bazate pe cerere consideră cererea ca dând instrucțiuni economiei privitor cum să acționeze, și, acționând astfel, oferă dovada măsurii în care o filozofie eminentă deterministă este de natură să pătrundă încă în științele sociale și în știința economică, în particular. În contrast, chiar dacă un proces de selecție poate oferi unele indicii și informații cu privire la operarea sa în viitor, asemenea indicii vor rămâne în practică întotdeauna o ipoteză care poate fi verificată sub aspecte empiric doar mai târziu, prin fapte. Dar, în același timp, o zonă de incertitudine va persista întotdeauna, din cauza imposibilității fundamentale

---

³⁸² Ibidem, p. 280.

de a prognoza un mediu ambient pe deplin previzibil atunci când timpul real, evoluția și dinamica sunt acceptate ca atribute ale vieții reale.

Trebuie subliniat și repetat din nou faptul că ne aflăm în prezent într-o situație dinamică, în care teoria economică a echilibrului static nu ne poate ajuta în soluționarea problemelor majore care ne confruntă. Ipoteza noastră vizează o situație în care teoriile echilibrului economic sunt mult prea incomplete pentru a fi în mod real eficiente; ca atare, ele ar trebui ajustate pentru a încorpora mai multe probleme și mai puține ipoteze incomplete.

Aceasta exclude posibilitatea unei simple întoarceri la gândirea economică mai veche care pune accentul pe importanța ofertei. Dimensiunea de timp conferă funcției producției o semnificație mult mai largă decât i-a conferit teoria economică clasică, subliniind, totodată, rolul complementar esențial al cererii. Teoria „dezechilibrului” presupune o înțelegere în profunzime, corespunzătoare deopotrivă cererii și ofertei, și la diferite niveluri.

În timp ce prioritatea în cadrul teoriilor economice se puteau deplasa în trecut de la ofertă la cerere, considerate în mod individual și separat ca instrumente eficiente, acum suntem nevoiți să reconsiderăm nu numai importanța dimensiunii ofertei, dar și faptul că funcția de selecție a cererii este o necesitate absolută, un complement la funcția de producție”³⁸³.

Autorii consideră că „trebuie să ne deprindem să trăim cu un grad inevitabil de incertitudine, care în sine oferă marjele pentru îmbunătățire, modificare, noi idei și progres”³⁸⁴. Și chiar „mai mult, liniile de demarcație vor trebui să abandoneze paradigma certitudinii, noțiunea de incertitudine fiind parametrul-cheie al oricărei activități umane examinate în timp real”³⁸⁵. Pentru că „după cum am mai subliniat, în acest caz, valoarea economică va fi mai puțin legată de existența unei unelte sau a unui produs, fiind legată într-o măsură crescândă de funcționarea unui sistem complex”³⁸⁶.

Globalizarea a adus în discuție și problema guvernării. Deși folosit tot mai frecvent, termenul de „guvernare globală” nu este încă clar definit pentru o folosire unanimă și uniformă în studiul relațiilor internaționale. Multe dintre analize se referă la expresii mai concrete ale guvernării globale, precum regimurile internaționale, normele, regulile și procedurile de luare a deciziilor pe care statele (și uneori, și alți protagoniști puternici) le-au creat pentru a governa viața internațională în domenii specifice. De pildă, organizații mondiale, precum Organizația Mondială a Comerțului și Organizația Națiunilor Unite, și părțile lor constitutive reprezintă mai mult decât acorduri interstatale, chiar dacă secretariatele lor nu pot dezvolta în raport cu statele membre o autonomie superiară celei de care se bucură administratorii firmelor mari, în funcție de acționarii lor și consiliile de administrație. Pe măsură ce guvernarea globală devine mai concretă, ea îmbracă forme noi. Autorități private la nivel global au început să reglementeze multe din aspectele vieții economice și

---

³⁸³ *Ibidem*, p. 282.

³⁸⁴ *Ibidem*, p. 283.

³⁸⁵ *Ibidem*, p. 283.

³⁸⁶ *Ibidem*, p. 307.

sociale transnaționale. Altele au ajuns chiar să califice conduita statelor. Printre ele, agențiile de evaluare (*rating*) impun politici guvernelor în sfera macroeconomică, iar oligopolurile în reasigurări, contabilitate sau consultanță, creându-se presiuni cu consecințe semnificative. Mai nou, s-a afirmat și combinația *sui generis* între reglementările private și nonreglementarea care guvernează aparent telecomunicațiile globale și Internet³⁸⁷.

Este unanimă opinia că „*globalizarea nu a produs încă o entitate instituțională mondială, consacrată juridic, capabilă să poată gestiona eficient procesul de omogenizare, tensiunile existente sau să realizeze o redistribuire a prosperității și păcii în lume*”³⁸⁸.

Globalizarea prefigurează „*o nouă ordine politică, economică și socială, în care ideologiile urmează să se adapteze la sistem, la instituționalizarea, conducerea, organizarea și funcționalitatea acestuia și în care problemele fundamentale globale (instituționale, economice, juridice, de mediu, securitate etc.) se rezolvă în comun. Până atunci însă, confruntarea cu timpul rămâne judecătorul suprem*”³⁸⁹.

Concluzii

Economia națională activând într-un mediu al interdependențelor sporite, în opinia noastră - este absolut necesar să aibă ca **scop fundamental al managementului strategic economic (MSE)** – pentru etapa actuală - integrarea tot mai avantajoasă pe piețele internaționale de bunuri și servicii, cât și de capital care determină în mod decisiv securitatea economică a României.

Principalele *elemente de management strategic economic (EMSE)* care considerăm că pot soluționa pozitiv problematica realizării scopului fundamental al **MSE** mai-sus enunțat sunt:

1. **Folosirea posibilităților oferite de globalizare** pentru promovarea intereselor economice ale României prin identificarea căilor de acces prin care comerțul exterior poate contribui la accelerarea dezvoltării economice, impulsionând economia reală. Este necesar *adoptarea unui mod de gândire global* în **MSE** a României pentru evitarea efectelor negative ale comerțului internațional, cu implicații imediate asupra economiei naționale.

2. Un important **EMSE** îl reprezintă **eliminarea lohn-ului**. Perpetuarea și în viitor a unor exporturi prevalent în materii prime sau a mărfurilor cu un nivel redus de prelucrare va avea ca efect *crearea unei stări de vulnerabilitate a economiei românești* prin deficitele comerciale din ce în ce mai mari care se vor acumula.

3. Se constituie ca **EMSE** necesitatea susținerii **respecializării României pe piețele internaționale** aflate într-o acerbă concurență printr-un efort de restructurare continuă. Orientarea cu eficiență a proceselor economice necesare îndeplinirii acestui **EMSE** este condiționată de redefinirea *domeniilor producției materiale și ale cercetării*, în care România trebuie să dobândească avantaj competitiv. Atenuarea și

---

³⁸⁷ Idem.

³⁸⁸ Idem.

³⁸⁹ Idem.

eliminarea treptată a decalajelor în domeniul productivității, randamentului și eficienței ar permite obținerea de performanțe pozitive a economiei naționale în competiția dură pe plan mondial a capacităților economice naționale (tehnice și de capital social). **Nesoluționarea problemelor legate de competitivitate** a economiei naționale, va duce la adâncirea decalajelor dintre țara noastră și țările dezvoltate, la o *stare de vulnerabilitate generală a economiei*.

4. Esențial pentru performanțele în viitor a complexului economic național îl reprezintă **EMSE** care constă în **promovarea unui model economic bazat și orientat spre producție**, prin *respingerea categorică și sistematică a modelului de capitalism speculativ*. Potențialul economic influențează în mod decisiv interacțiunea unei economii cu ceilalți actori din economia mondială.

5. **Soluția imperios necesară** în vederea eliminării sau atenuării elementelor de risc din economia românească cu impact major asupra asigurării și creșterii stabilității macroeconomice capabilă să ofere un grad de certitudine dezvoltării țării noastre îl reprezintă susținerea unui **EMSE** materializat prin *realizarea unor ritmuri înalte de creștere economică* de către economia națională.

6. O componentă importantă a **MSE** este reprezentată de *identificarea și promovarea căilor și metodelor specifice* unui **EMSE** care să aibă ca efect *amplificarea efectelor pozitive ale activității STN-urilor* în România.

Printr-un parteneriat public – privat judicios susținut printr-o legislație adecvată și prin oferirea de facilități comerciale ori prin sprijin financiar și material direct se poate influența activitatea STN-urilor în România în favoarea statului român.

Astfel, STN-urile **pot deveni un factor principal** al unui EMSE:

6.1. de susținere a activităților de cercetare-dezvoltare și de extindere a acestora și a rezultatelor acestora prin generalizarea efectelor de antrenare, a transferurilor tehnologice și de cunoștințe manageriale;

6.2. prin folosirea posibilităților și a resurselor de finanțare a STN-urilor în condiții avantajoase pentru economia națională în scopul intensificării proceselor de producție;

6.3. organizarea în condiții mai bune a exporturilor prin folosirea legăturilor de pe piețele internaționale ale STN-urilor și a segmentelor acestora pe piețele internaționale; folosirea piețelor de desfacere a STN-urilor pentru promovarea produselor românești cu ajutorul STN-urilor și în scopul eliminării tendințelor negative și oscilațiilor în manifestarea cererii și ofertei pe plan internațional prin valorificarea posibilităților STN-urilor pentru diferitele categorii de mărfuri;

6.4. evitarea efectelor negative de monopol;

6.5. creșterea atractivității României printr-un parteneriat activ între statul român și STN-uri.

7. Dezvoltarea factorilor de producție în consonanță cu dezideratele cantitative și calitative în planul evoluțiilor globale constituie un **EMSE** esențial pentru direcționarea efortului de edificare a unui complex economic național eficient, pe baze realiste, sub dictatul regulilor comune pe plan global și anume cele ale cererii și

ofertei, ale concurenței, ale prețurilor internaționale prin crearea (cel puțin) a unui holding românesc ca instrument de promovare a intereselor economice naționale.

Crearea, susținerea și dezvoltarea holdingului românesc reprezintă o cale pentru crearea unei economii naționale puternice, deziderat care are la bază realitatea care demonstrează că puterea economică și competitivitatea unui complex economic național este strâns corelată cu numărul de companii care au reușit să se impună pe piețele internaționale, transformându-se apoi în corporații multinaționale. În general, competitivitatea anumitor sectoare economice este și mai mult dependentă de activitatea internaționalizată a companiilor care activează în cadrul aceluiași sector.

8. O importanță deosebită în ansamblul economiei naționale o reprezintă **EMSE constând în promovarea unui management financiar flexibil**, adecvat la realitățile și necesitățile economiei naționale.

Astfel, *se constituie ca ansamblu de măsuri* specific acestui tip de **EMSE**:

8.1. asigurarea unei căi importante de dezvoltare a economiei naționale prin valorificarea fluxurilor investiționale directe. Valorificarea mai bună a potențialului de membru UE prin îmbunătățirea accesului la ISD permițând o integrare mai eficientă în circuitele economice și financiare ale UE - întrucât UE deține stocul actual de ISD cel mai important. Acumularea înaltă de ISD/cap de locuitor ar influența pozitiv și consacra rolul țării noastre de pol receptor de stocuri de ISD, ceea ce ar mări volumul fluxurilor de ISD în România.

8.2. monitorizarea în general a fluxurilor financiare în scopul identificării oportune a capitalurilor speculative care pot constitui un factor de risc la adresa securității financiare a țării în scopul asigurării oportune a posibilității de contracarare a acțiunii negative a acestora;

8.3. menținerea unor ritmuri înalte de creștere presupune deteriorarea severă a balanței comerciale care se constituie ca o amenințare majoră pentru economia națională prin generarea unei situații de deficit a contului curent impunând ca necesitate stringentă echilibrarea balanței de plăți externe. Întrebuințarea ca sursă majoră de finanțare, în afara investițiilor străine (fluxuri autonome) a împrumuturilor externe (fluxuri compensatorii) generează un alt risc major pentru securitatea financiară a țării prin posibilitatea incapacității potențiale de a prelungi datoriile pe termen mediu și lung din surse private ajunse la scadență care la rândul ei are ca efect scurgerea din depozite a valutei din sistemul bancar și ieșirea acesteia din România.

9. **Scopul final** al integrării în ordinea economică mondială îl reprezintă înlăturarea inegalităților procesului de distribuție și al circulației capitalurilor, în general al resurselor ca și mijloacele de punere a acestora în lucru și astfel, prin materializarea acestui important **EMSE**, *lărgirea premiselor necesare dezvoltării intensive a factorilor de producție naționali*.

10. Aflată într-o epocă a insecurității strategice – stadiul actual de dezvoltare al globalizării este dominat de incertitudine. O cale de gestionare eficientă a elementelor de incertitudine care domină economia mondială, în sensul menținerii unui nivel de risc acceptabil a factorilor de risc ai economiei naționale o poate oferi promovarea formelor moderne de economie, iar în cadrul acestora a soluțiilor recomandate de știință și tehnologie.

Bibliografie:

- [1] Academia Română, Centrul Român de Economie Comparată și Consensuală, **Laureații Nobel în Economie - Discursuri de recepție**, volumul 1 și 2, Editura Expert, București, 2001 respectiv 2006.
- [2] Academia Română, Societatea Română de Statistică, **Cunoaște România**, Editura Economică, 2004.
- [3] Academia Română, Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologice, coordonator Aurel IANCU, **Dezvoltarea economică a României. Competitivitatea și integrarea în Uniunea Europeană**, Editura Academiei Române, București, 2003.
- [4] Academia Română, coordonatori Florin Gheorghe FILIP, Bogdan C. SIMIONESCU, **Fenomene și procese cu risc major la scara națională**, Editura Academiei Române, București, 2004.
- [5] Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Institutul de Economie Națională; coordonator, Gheorghe ZAMAN, **Evoluții structurale ale exportului în România**, Editura Expert, București, 2005.
- [6] Guvernul României, **Planul Național de Dezvoltare 2007-2013**, București, decembrie 2005.
- [7] Guvernul României, **Strategie post-aderare 2007-2013**, București, decembrie 2006.
- [8] Președintele României, **Strategia de securitate națională a României – Garantarea democrației și a libertăților fundamentale, dezvoltarea economică și socială susținută și durabilă, aderare la NATO și integrare în Uniunea Europeană**, București, 2001.
- [9] Președintele României, **Strategia de securitate națională a României – România Europeană, România Euro-Atlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă**, București, 2006.
- [10] Președintele României, **Strategia națională de apărare – Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare**, București, 2010.
- [11] ANGHELACHE, Constantin, **România 2006, Starea economică înaintea aderării**, Editura Economică, București, 2006.
- [12] ANGHELACHE, Constantin, **România 2008, Starea economică în procesul integrării**, Editura Economică, București, 2008.
- [13] ANGELESCU, Coralia și colectivul, **Economia României și Uniunea Europeană**, volumul 1 și 2, Editura ASE, București, 2005.
- [14] ANDREI, C. Liviu, **Economie europeană**, Editura economică, București, 2009.
- [15] AKERLOF, George A., **Eseuri despre consecințele noilor ipoteze în teoria economică**, Editura Publica, București, 2009.
- [16] BONCIU, Florin; BAICU, Gabriela, **Economia mondială sub lupă – de la crize acute la crize cronice**, Editura Pro Universitaria, București, 2010.
- [17] BARI, Ioan, **Economia mondială**, Editura Economică, București, 2005.

- [18] BARI, Ioan, **Probleme globale contemporane**, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2003.
- [19] BĂHNĂREANU, Cristian, **Influența factorului economic în realizarea securității**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.
- [20] BĂRBULESCU, Constantin, **Pentru creșterea competitivității întreprinderilor românești pe piața Uniunii Europene**, Editura Economică, București, 2005.
- [21] BIRTALAN, Akos, **Reconsiderarea piețelor din Europa Centrală și de Est**, Editura Expert, București, 2001.
- [22] BREZEANU, Petre și colectivul, **Instituții financiare internaționale**, Editura Economică, 2005.
- [23] CONSTANTINESCU N.N., **Probleme ale metodologiei de cercetare în știința economică**, Editura Milena Press, București, 2005.
- [24] DĂIANU, Daniel, **Capitalismul încotro? Criza economică, mersul ideilor, instituții**, Editura Polirom, Iași, 2009.
- [25] DĂIANU, Daniel, **Ce vom fi în Uniune – Pariul modernizării României**, Editura Polirom, Iași, 2006.
- [26] DĂIANU, Daniel, **Lupta cu criza financiară**, Editura Rosetti Educational, București, 2009.
- [27] DIACONESCU, Mirela, **Economie europeană**, Editura Uranus, București, 2004.
- [28] DINU, Marin, **Economie europeană – o prezentare sinoptică**, Editura Economică, București, 2004.
- [29] DINU, Marin, **Economia României – Întreprinderile mici și mijlocii. Cu ce ne integrăm ?**, Editura Economică, București, 2002.
- [30] DINU, Marin, **Globalizarea și aproximările ei**, Editura Economică, 2004.
- [31] DUFLOUX, Claude, **Piețe financiare**, Editura Economică, București, 2002.
- [32] DUMA, Mario, **Cercetarea, industria, economia României și conexiunile lor – Diagnoze. Politici. Soluții. Noi abordări**, Editura Agir, București, 2004.
- [33] FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006.
- [34] FRUNZETI, Teodor, **Geostrategie**, „Capitolul VI – Globalizare și regionalizare”, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
- [35] FRIEDMAN, Milton, **Libertatea de a alege**, Editura Publica, București, 2009.
- [36] FRUNZETI, Teodor, **Geostrategie**, „Capitolul IX – Efectele actualei crize economice asupra securității internaționale”, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
- [37] GEANTĂ, Ioan și Sergiu, GEANTĂ, **Globalizarea – implicații asupra securității statului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.
- [38] GIARINI, Orio și STAHEL, R. Walter, **Limitele certitudinii – înfruntând riscurile în noua economie a serviciilor**, Editura Edimpress – Camro, București, 1996.

- [39] ISĂRESCU, Mugur, **Reflecții economice. Politici ale Băncii Naționale a României**, Editura Expert, București, 2006.
- [40] ISPIR, Ovidiu, **Uniunea Europeană – Instituții, buget, audit**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2009.
- [41] KEYNES, John Maynard, **Teoria generală a ocupării forței de muncă, a dobânzii și a banilor**, Editura Publica, București, 2009.
- [42] KRUGMAN, Paul, **Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008**, Editura Publica, București, 2009.
- [43] MEREUȚĂ, Cezar, **Analiza nodală a sistemelor de companii**, Editura Economică, București, 2004.
- [44] MIRON, Dumitru și colectivul, **Economia Uniunii Europene**, Editura Luceafărul, București, 2004.
- [45] morris, R. Charles, **Criza economică și profetii ei**, Editura Litera Internațional, 2010.
- [46] NICULESCU N.G.; ADUMITRĂCESEI I.D., **România pe calea integrării economice europene – Premise.Procese. Politici**, Editura Economică, București, 2001.
- [47] PANDELICĂ, Ionuț, **Companii transnaționale**, Editura Economică, București, 2007.
- [48] POP, Napoleon și colectivul, **Despre criză fără mânie și cu discernământ**, Editura Expert, București, 2010.
- [49] PRISECARU, Petre și colectivul, **Guvernanța Uniunii Europene**, Editura Economică, București, 2004.
- [50] PROFIROIU, Marius și colectivul, **Instituții și politici europene**, Editura Economică, București, 2008.
- [51] PUWAK, Hildegard, **Economia funcțională de piață – Concepte. Reglementări. Evoluții. Experiențe**, Editura Expert, București, 2005.
- [52] SONEA, Gavrilă, **Dimensiuni ale științei și tehnologiei în dezvoltarea României 1938 – 1989**, Editura Agir, București, 2003.
- [53] SOROS, George, **Despre globalizare**, Editura Polirom, Iași, 2002.
- [54] STRANGE, Susan, **Retragerea statului**, Editura Trei, București, 2001.
- [55] STIGLITZ, Joseph E., **Globalizarea**, Editura Economică, București, 2002.
- [56] STIGLITZ, Joseph E., **Mecanismele globalizării**, Editura Polirom, Iași, 2008.
- [57] STIGLITZ, Joseph E., WALSH, CARL E., **Economie**, Editura Economică, București, 2008.
- [58] VOINEA, Liviu, **Corporațiile transnaționale și capitalismul global**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [59] WAGNER, Paul, **Compararea internațională a produsului intern brut**, Editura Economică, 1999.
- [60] ZAHIU, Letiția (coordonator) și colectivul, **Agricultura Uniunii Europene sub impactul politicii agricole comune**, Editura Ceres, București, 2006.
- [61] ZAHIU, Letiția; DACHIN, Anca; TOMA, Elena; ALEXANDRI, Cecilia și colectivul, **Agricultura în economia României – între așteptări și realități**, Editura Ceres, București, 2010.

TRANSFORMĂRI GEOPOLITICE PRODUSE LA NIVEL GLOBAL PRIN REDEFINIREA ALIANȚEI NORD-ATLANTICE

Mihaela POSTOLACHE*

GLOBAL GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS PRODUCED BY REDEFINING NATO

NATO was founded based on a treaty to which states have freely joined after public debate and ratification by national parliaments. NATO is an alliance based on military and political cooperation between the member countries in accordance with. 51th Article of the United Nations Charter. As stated in the preamble of the Treaty, Alliance members are determined to safeguard freedom, common heritage and civilization of their peoples based on principles of democracy, individual liberty and the rule of law, using political and military means in accordance with UN principles.

Updated Strategic Concept provides guidance for developing policies and detailed military plans. It describes the Alliance's purpose and functions and examines the strategic perspectives in the strategic environment development's light of the dangers and security risks. The Concept establishes the Alliance's approach regarding to the problem of security in the twenty-first century, reaffirming the importance of transatlantic ties and maintaining the Alliance's military capabilities.

It examines the role of other key elements in an wide approach by Alliance of stability and security problems, namely, the European Security and Defense Identity, conflict prevention and crisis management, partnership, cooperation and dialogue, expanding, and arms control, disarmament and nonproliferation. The concept also provides instructions for NATO forces based on the principles of NATO strategy and force characteristics of its position. Includes sections addressed to the allied military missions, instructions regarding to the Alliance's power position and, also, features of conventional and nuclear forces.

NATO's future is designed to deal with the phenomenon of terrorism and ensuring security of its members to the instabilities that characterize the South and Central Asia, Caucasus, Middle East and North Africa and to a certain extent limited areas of Europe. One of the most important issues that NATO attaches special attention is the reduction of critical deficiencies regarding to the utilization of available forces, mainly to low-budget funds allocated to defense and the maintenance of conscription in some states of the Alliance.

In conclusion, NATO's military transformation is a direct response to new requirements which are constantly changing. This transformation accelerates modernization, reforms, reorienting and reorganizing forces by redefining and using of force generation. It includes new methods of carrying out military operations, ensure the bridge, covering gaps in capabilities, and ensure the development of common views and objectives as being the lifeblood of the Alliance.

1. Introducere

---

* Doctorand, Universitatea Danubius Galați

Apariția Organizației Atlanticului de Nord cât și a altor organizații apărute imediat după cel de-al doilea război mondial, se datorează evoluării situației geopolitice și geostrategice din centrul și estul Europei în perioada postbelică; situație ce are la bază înțelegerile dintre marile puteri chiar și din timpul războiului, în urma cărora s-au stabilit două sfere de influență pentru Europa, care nu aveau cum să nu aibă pe parcurs, o expresie pe planul alianțelor politico-militare, într-o lume care va deveni bipolară.

Alianța Nord-Atlantică s-a constituit în anul 1949, în condițiile declanșării Războiului Rece și ale cristalizării ordinii internaționale bipolare. Anterior, în martie 1948, s-a semnat Tratatul de la Burxelles, prin care Belgia, Franța, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie puneau bazele unei organizații de apărare colectivă, colaborare economică, socială și culturală. Ulterior, a intrat în vigoare Acordul pentru crearea Uniunii Europei Occidentale, grupare politico-militară din care făceau parte: Franța, Belgia, Marea Britanie, Olanda, Luxemburg, R.F. Germania și Italia.

Textul Tratatului Atlanticului de Nord conține 14 articole, cu prevederi în exclusivitate defensive, întemeiate pe principiile Cartei ONU și ale altor documente referitoare la dreptul statelor la apărare colectivă și individuală. Părțile se angajau să reglementeze conflictele și diferendele pe cale pașnică, în conformitate cu interesele păcii și securității internaționale, cu interdicțiile de a recurge la forță și la amenințarea cu forța. (art. 1). (*Zodian, et al. 2007, p. 60*)

Structura NATO este formată din două părți: civilă și militară. Cartierul general Alianței care este atât sediu politic cât și sediu permanent al Consiliului Nord-Atlantic își are sediul la Bruxelles. În cadrul acestui Consiliu, fiecare stat membru este reprezentat de un ambasador permanent având asistența unei delegații naționale. Organizația este prezidată de un secretar general numit de către guvernele statelor membre ca președinte al Consiliului Atlanticului de Nord, al Comitetului pentru planificarea apărării și al Grupului pentru planificare nucleară, precum și ca președinte de drept al altor comitete și șef executiv al NATO. Referitor la structura militară a NATO, cea mai înaltă autoritate este Comitetul Militar care se reunește frecvent, la nivelul șefilor de Stat Major, și își desfășoară activitatea subautoritatea politică a Consiliului Nord-Atlantic, a Comitetului pentru planificarea apărării și a Grupului pentru planificare nucleară.

Solidaritatea în interiorul NATO garantează faptul că nici o țară nu este nevoită să se bazeze în rezolvarea problemelor de securitate doar pe forțele proprii. Potrivit art. 5 din Tratat, dacă o țară membră este atacată, ceilalți aliați vor sări în ajutor, inclusiv prin folosirea forței armate. De asemenea, în vederea întăririi securității și stabilității spațiului euroatlantic, Organizația este pregătită să contribuie la prevenirea eficientă a conflictelor și la angajarea activă în managementul crizelor, inclusiv în operațiuni de răspuns la crize, să promoveze pe scară largă parteneriatul, cooperarea și dialogul cu alte țări din spațiul euroatlantic, în scopul creșterii transparenței, încrederii reciproce și a capacității de acțiune comună. (*Bușe, D., 2006, p. 221*)

De la sfârșitul anilor '80, NATO a stabilit cooperări cu statele fostului bloc estic. Majoritatea au manifestat o dorință vie de a se alătura unei alinațe considerate drept singura garanție de securitate credibilă pentru a le putea asigura independența.

Urmând exemplul Uniunii Europene, NATO a răspuns favorabil acestei aspirații antrenând o mișcare istorică de unificare a continentului european. Ea a ales o integrare progresivă, pe baza unor criterii politice și militare relativ generale. (Sauron, J.L. 2010, p. 371-372)

În prezent, Alianța s-a lărgit prin primirea de noi membri, bazându-se pe valorile comune ale democrației, și avertizează încă de la crearea sa, pentru instaurarea unei ordini juste, pașnice și durabile în Europa.

2. Conceptul strategic al NATO și evoluția sa în timp

Conceptul Strategic este un document oficial care subliniază durată, natura și sarcinile fundamentale de securitate ale NATO. Acesta identifică caracteristicile centrale ale noului mediu de securitate, precizează elementele de abordare ale Alianței la securitate și oferă liniile directoare pentru adaptarea ulterioară a forțelor sale militare.

Noul Concept strategic al Alianței reafirma caracterul defensiv al NATO și voința membrilor săi de a-și apăra securitatea, suveranitatea și integritatea lor teritorială, dar și intenția de a participa la gestionarea crizelor și conflictelor, la asigurarea securității în spațiul euro-atlantic. El orientă politica de securitate a Alianței, bazată pe dialog, cooperare și pe o apărare colectivă eficientă, astfel încât să mențină securitatea, apelându-se la nivelul cel mai scăzut de forțe militare pe care îl permit nevoile de apărare.

La Summit-ul de la Strasbourg care a avut loc pe 3 aprilie 2009 și s-a desfășurat în contextul aniversării a 60 de ani de la înființarea Alianței, Amiralul Giampaolo Di Paola, președintele Comitetului Militar, a discutat despre viitoarele provocări de securitate și rolul NATO într-un mediu de securitate într-o continuă evoluție.

În discursul de deschidere a sesiunii plenare Amiralul Di Paola a oferit o imagine de ansamblu asupra provocărilor NATO cu care se confruntă în prezent: actori non-statali, proliferarea armelor de distrugere în masă, schimbările climatice și securitatea energetică. „Provocările sunt în schimbare, dar valorile de apărare de către Alianță, rămân aceleași”, a declarat Amiralul.

La Summit-ul de la Strasbourg liderii NATO au adoptat „Declarația privind Securitatea Alianței” pentru a asigura adaptarea continuă a Alianței. Această declarație a cerut un nou Concept Strategic pentru a ține seama de schimbările radicale în mediul de securitate începând din 1999, atunci când curentul Concept Strategic a fost emis.

Strategia Alianței și a unui nou Concept Strategic, prin urmare, este în discuție și va fi publicat la următoarea reuniune a Summit-ului pentru a reflecta noile amenințări de securitate, emergente în special după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, cunoscut în mass-media și sub denumirea de 9 / 11.

Noutățile Summit-ului de la Strasbourg se referă la relația dintre Alianță și Rusia. Astfel, s-a decis reluarea relațiilor de parteneriat cu Rusia, suspendate după evenimentele din Georgia.

Trebuie evidențiat faptul că transformarea este o caracteristică permanentă a organizației. De la înființarea sa, NATO a fost adaptată în mod constant, în special sarcinile și obiectivele sale, având în vedere evoluția mediului strategic.

În general vorbind, de la înființarea NATO, au existat trei perioade distincte în care a evoluat gândirea strategică a NATO:

- în perioada războiului rece;
- sfârșitul războiului rece;
- și mediul de securitate de la 11 Septembrie;

Niciodată, în întreaga sa istorie, Alianța Nord-Atlantică nu a rămas cramponată de principii și concepte care nu mai corespundeau realităților. Încă de la înființare, NATO nu a dovedit numai putere și solidaritate, ci și o imensă capacitate de adaptabilitate, realism și flexibilitate, comportându-se ca o adevărată organizație de securitate. Summit-ul de la Istanbul va consemna, desigur, o astfel de realitate și va reconfigura, cu realism și responsabilitate, începutul unei noi fizionomii a celei mai puternice forțe politice, militare și de securitate care a existat vreodată pe această planetă.

România trebuie să militeze pentru o prezentare echilibrată în cadrul noului Concept Strategic dintre cele două obiective strategice: implicarea în situații de criză și transformarea capacităților în sensul de a se adapta la cerințele mediului de securitate. Utilizarea eficientă a resurselor în procesul dezvoltării capacităților, care, în opinia noastră este extins dincolo de planificarea apărării, pentru multe state aliante este, de asemenea, influențată de nevoile Uniunii Europene pentru dezvoltarea capacităților specifice. În consecință, o expresie mai clară a dorinței de cooperare a NATO, cel puțin în domeniul planificării apărării, este imperativă.

3. Transformările Alianței Nord-Atlantice și efectele produse pe plan global

Esența filozofiei transformării Alianței, cel mai bine a formulat-o amiralul Cebrowski – directorul Biroului Transformării al Secretarului de stat pentru apărare al SUA printr-o expresie devenită celebră „condu schimbarea sau te conduce ea pe tine”. Altfel, schimbarea devine un imperativ atât pentru supraviețuire cât și pentru asigurarea unui avantaj competitiv.

Constituirea Alianței Nord-Atlantice și a Consiliului Europei (mai 1949) a produs – spre surprinderea multor observatori de epocă – reducerea tensiunii în Europa, între Est și Vest și nu o accentuare a confruntării. În paralel cu adoptarea unor măsuri de întărire a „blocului sovietic”, I.V. Stalin a ordonat ridicarea blocadei asupra Berlinului (mai 1949); consfătuirea miniștrilor de Externe ai URSS, SUA, Marii Britanii și Franței de la Paris, din 23 mai 1949, a regementat problemele de comunicații în Berlin și a impulsionat elaborarea documentelor referitoare la statutul Austriei. În plus, au fost dsființate bazele partizanilor comuniști greci din Albania și Bulgaria. (*Zodian, V. 2007, p. 61*)

La scurt timp după căderea Zidului Berlinului, NATO a încercat să țină seama de noul context strategic european. În 1991, a creat Consiliul de Cooperare Nord-Atlantică, cadru de concentrare între statele Alianței și cele ale Europei

Centrale și de Est. În 1994, a instituit Parteneriatul pentru Pace, instrument destinat acordării unui conținut concret noilor relații, sub forma unei cooperări militare între Alianță și fiecare dintre statele partenere. În 1997, Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic a înlocuit Consiliul de Cooperare Nord-Atlantică. În prezent, el reprezintă cadrul politic în care se desfășoară cooperările prevăzute de Parteneriatul pentru Pace. (Sauron, J.L. 2010, p. 374)

Transformarea Alianței are ca scop dezvoltarea de noi capacități militare care vor permite forțelor acesteia să desfășoare operații în întregul spectru de amenințări, cu asigurarea procesului decizional în condițiile extinderii și a stabilirii unui nou tip de relații cu UE, Rusia, Ucraina și cu statele din spațiile Caucaz, Asia Centrală și Mediterană.

Summitul de la Madrid a conștat principalele schimbări care au avut loc în perioada scursă de la încetarea Războiului Rece în Europa: angajamentul statelor NATO de a-și asigura securitatea și apărarea; stabilirea Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC), care reunește toate statele membre ale OSCE capabile și doritoare de a acționa împreună în cadrul unui proces de cooperare în domeniul creșterii securității continentale; dezvoltarea Parteneriatului pentru Pace, ca un program de cooperare militară, destinat să perfecționeze abilitatea aliaților și a partenerilor acestora de a acționa împreună în situații de criză; introducerea a noi mecanisme pentru realizarea unor relații mai strânse și permanente cu Rusia; aplicarea unei Carte pentru un parteneriat distinct cu Ucraina; primirea de noi membri și lărgirea Alianței; optimizarea structurii de comandă a Alianței astfel încât aceasta să poată performa toate atributele managementului crizelor și conducerea acțiunilor de pace, inclusiv cu participarea țărilor partenere. (Frunzeti, T., 2006, p. 189)

În ciuda succeselor obținute pe palierele de transformare conceptuală și operațională există o serie de evaluări sceptice referitoare la capacitatea Alianței de a răspunde tuturor provocărilor și în special a celor noi, cu care se confruntă. După crizele anilor trecuți datorate diviziunilor existente între unii aliați europeni și SUA, pornind de la incapacitatea acestora de a acționa în afara spațiului european, Summitul de la Istanbul a relevat încă o dată adâncirea acestor dispute atât din perspectiva elementelor de transformare a NATO în domeniile adoptării deciziilor și a planificării cât și pe problematica Afganistanului. Astfel deciziile s-au bazat pe o serie de compromisuri față de cerințele explicite ale documentelor de planificare NATO, ceea ce a condus implicit la amânarea unor decizii în domeniile planificării și desfășurării operațiilor.

Una din cele mai importante probleme căreia NATO îi acordă o atenție specială este reducerea deficiențelor critice referitoare la gradul de utilizare a forțelor de care dispune, cauzat în special de fondurile bugetare scăzute alocate apărării și de menținerea în unele state ale Alianței a serviciului militar obligatoriu. Chiar dacă persistă încă deficiențe majore se poate aprecia că se înregistrează progrese în îmbunătățirea capabilităților Alianței.

Extinderea Alianței Nord-Atlantice spre est a ridicat o serie de probleme de către Rusia, aceasta nedorind să aibă frontiere comune cu NATO. (Rusu, I. 2002) Relația NATO-Rusia a debutat formal în 1991, la sesiunea inaugurală a Consiliului

Cooperării Nord-Atlantice (ulterior denumit Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic). Pentru a sublinia hotărârea de a imprima parteneriatului NATO-Rusia un nou ritm și o nouă substanță, pe 27 mai 1997, la Paris, a fost încheiat Actul Fondator privind relațiile, cooperarea și securitatea reciprocă, care a oferit o nouă bază formală a relațiilor NATO-Rusia.

Declarația de la Roma precizează că, Consiliul NATO-Rusia "va lucra pe baza unui dialog politic continuu între membrii săi pe subiecte de securitate pentru a identifica din timp probleme emergente, a determina abordările comune și întreprinderea de acțiuni comune optime, după caz". De atunci, au fost realizate consultări politice constructive pe subiecte ca Afganistan, Balcani, Darfur, Irak sau regiunea Orientului Mijlociu Extins.

La Moscova, Putin și ai săi nu-și pot abandona peste noapte reflexele imperiale implementate genetic de sute de ani la toți ocupanții cetății Kremlinului. Și totuși, în fața fundamentalismului islamic, este posibil ca în toată emisfera nordică să vedem, într-un interval istoric scurt, o coaliție a celor ce împărtășesc aceleași valori: democrația, drepturile omului, toleranța, economia de piață. Urmare a noii situații, Moscova nu se mai opune la fel de puternic unei noi extinderi a NATO. Aceasta pe de o parte, fiindcă luptând cot la cot cu americanii în Afganistan s-a convins că NATO nu mai este îndreptat împotriva sa și, pe de altă parte, NATO are acum toate șansele să se modifice fundamental, așa cum nu a reușit s-o facă după terminarea războiului rece și nici după războiul din Iugoslavia. (*Chirieac, B. 2008, p. 332*)

Transformarea Alianței are implicații și asupra României, ca membră NATO. Transformarea Armatei României este un imperativ strategic, fiind modelată și influențată de relațiile competiției erei informaționale și de conceptul războiului bazat pe rețea; un imperativ tehnologic deoarece dezvoltarea științifică creează tendințe semnificative în evoluția strategiei și planificării apărării și un imperativ determinat de amenințări cu implicații multiple și complexe. România a semnat Parteneriatul pentru Pace printre primele țări europene și și-a depus candidatura pentru a fi primită în Alianță.

La nivelul României scopul principal al transformării îl constituie adaptarea structurilor militare la mediul de securitate actual și viitor, care să asigure realizarea angajamentelor asumate în corelație cu formele și procesele pe care le implică transformarea Alianței. Structurile militare ale țării noastre trebuie să fie în măsură să execute întreaga gamă de misiuni ale Alianței.

Pentru România, transformarea armatei sale constituie o miză importantă care are rolul de a-i asigura o poziție stabilă într-un mediu schimbător și competitiv. Fără transformare, înseamnă investirea unor fonduri enorme în capacități cu eficiență redusă. Singura opțiune este adaptarea la o schimbare rapidă a câmpului de luptă cu dezvoltarea rapidă a capacității competitorilor. Se asigură astfel siguranța realizării unei securități naționale cu riscuri minime.

Concluzii

Viitorul Alianței se proiectează pe confruntarea cu fenomenul terorist și pe asigurarea securității membrilor săi față de instabilitățile care caracterizează Asia

Centrală și de Sud, Caucazul, Orientul Mijlociu și Africa de Nord și într-o anumită măsură zone restrânse din Europa. Una din cele mai importante probleme căreia NATO îi acordă o atenție specială este reducerea deficiențelor critice referitoare la gradul de utilizare a forțelor de care dispune, cauzat în special de fondurile bugetare scăzute alocate apărării și de menținerea în unele state ale Alianței a serviciului militar obligatoriu.

Permanentă transformare a NATO reflectă schimbările culturale și instituționale la nivel înalt, proces susținut permanent de necesitatea crescândă ca forțele Alianței să fie multinaționale și întrunite, adică intercategoriale de forțe, dislocabile oriunde și oricând este necesar, coerente din punctul de vedere al interoperabilității.

În final, transformarea militară a NATO este un răspuns direct la cerințe noi, în continuă schimbare. Ea accelerează modernizarea, reformează, reorientează și reorganizează forțele, redefiniște generarea forței și întrebuințarea acesteia, cuprinde metode noi de ducere a operațiunilor militare, asigură puntea de legătură, care acoperă lipsurile în capacități asigură dezvoltarea unor puncte de vedere și obiective comune și constituie seva vitală a Alianței.

Bibliografie:

- [1] BUȘE D., **Managementul crizelor și conflictelor regionale**, București, Editura Fundației România de Mâine, 2006.
- [2] CHIRIEAC B., **România în NATO: De la Madrid la București**, București, Historia, 2008.
- [3] FRUNZETI T. **Globalizarea securității**, București, Editura Militară, 2006.
- [4] RUSU I., **Organizații și relații internaționale**, București, Lumina Lex, 2002.
- [5] SAURON J.L. **Curs de instituții europene: Puzzle-ul european**. Iași, Polirom 2010.
- [6] ZODIAN V., **România în Europa și în lume: 1990-2007**, București, Editura Militară, 2007.
- [7] <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/romanian/art1.html#>
- [8] <http://www.nato.mae.ro/index.php?lang=ro&id=22387>
- [9] <http://www.summitbucharest.ro/ro/1.html>

INDICATORI AI SECURITĂȚII UMANE

Viorela Marinela MARIAN*

INDICATORS OF HUMAN SECURITY

The paper brings into discussion the current theme of the human security. People all over the world, from both developing and already developed countries live in different security environments. Nowadays, the components and mechanisms of human development imply a reorientation of purposes in conformation with actual conditions which back up the support for insuring human security.

Conceptul de securitate umană, relativ nou, a cunoscut de-a lungul timpului modificări vizibile, exprimate, mai ales, prin atitudinea statelor față de condițiile considerate ca necesare pentru definirea și realizarea conținutului său. Mai mult chiar, se poate afirma că, din punct de vedere conceptual, dar și operațional, au existat și vor exista diferențieri.

Acesta a fost dezvoltat ambivalent, din perspectiva Națiunilor Unite și a programului de dezvoltare din cadrul ONU, perspectiva căreia i s-a alăturat ulterior Japonia, respectiv a politicii externe canadiene. Cele două perspective pornesc de la aceeași premisă, *securitatea individului*, însă diferă în ceea ce privește identificarea ariei de aplicabilitate, a obiectivelor de acțiune și a instrumentelor de gestionare.

Mahbub ul Haq, consultant la Fondul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a subliniat că politica de dezvoltare trebuie să se centreze asupra individului și nu, în mod limitativ, asupra chestiunilor macroeconomice. Pentru implementarea conceptului, sunt necesare cinci măsuri radicale: dezvoltare echitabilă și sustenabilă; un dividend al păcii; un nou parteneriat între Nord și Sud bazat pe *justiție, și nu pe caritate*, cu acces egal la oportunitățile pieței globale și restructurare economică; reforma instituțiilor internaționale pentru formularea unui nou cadru de guvernare globală; un rol sporit pentru societatea civilă globală.

Cea de-a doua perspectivă asupra securității umane, cea a Canadei, a fost intens promovată de către fostul ministru de externe canadian, Lloyd Axworthy. Aceasta a fost definită ca securitate împotriva *privațiunii economice, atingerea unui standard acceptabil de viață, garantarea drepturilor fundamentale ale omului*”.

Împreună cu Norvegia și alte state, Canada a creat o rețea pentru promovarea securității umane. Declarația de la Lysoen, din Norvegia, la 20 mai 1999, a subliniat că valorile fundamentale ale securității umane sunt libertatea de teamă (*freedom from fear*), libertatea de nevoi (*freedom from want*), șanse egale (*equal opportunities*). Referitor la instrumentele de gestionare, Canada și rețeaua de securitate umană preferă *soft power* – persuasiune, promovarea de norme, instituții, strategii de dezvoltare, încurajarea cooperării între state, organizații internaționale, organizații neguvernamentale sub forma unei coaliții, dar nu exclude coerciția, folosirea forței și

---

* Sublocotenent, UM 01794 Deva

a sancțiunilor. Declarația de la Lysoen a identificat mai multe domenii care ar trebui gestionate prin aplicarea conceptului de securitate umană: minele antipersonal, armele mici, implicarea copiilor în conflicte armate, statutul Curții penale internaționale, exploatarea copiilor, siguranța personalului umanitar, prevenirea conflictelor, crima organizată internațională, resurse pentru dezvoltare.

Prin intermediul acestui concept sunt astfel descrise amenințările asupra ființei umane. Securitatea umană și cea națională se susțin reciproc, deși nu totdeauna siguranța statului implică în mod automat, siguranța oamenilor. Protejarea cetățenilor împotriva oricărei amenințări din exterior poate fi o condiție necesară pentru securitatea indivizilor, dar în mod sigur nu este una suficientă. Securitatea individului *este mai mult decât absența riscurilor și amenințărilor la adresa integrității fizice sau psihice a unei persoane sau a alteia. Aceasta este o stare în care pericolele și condițiile care pot provoca atingere unei ființe umane sunt controlate în așa fel încât individul este apărat sub toate aspectele.* Se poate aprecia că securitatea umană este o resursă indispensabilă a vieții cotidiene ce permite individului și comunității să-și înfăptuiască nestingherit aspirațiile și idealurile.

Analiza securității presupune, în primul rând, stabilirea unui obiect de referință, care să se reflecte în definiția conceptului. Cea mai simplă definiție a securității e cea existentă în Dicționarul Explicativ al Limbii Române, însă sfera ei de cuprindere este mult prea largă pentru a o putea folosi exclusiv pe aceasta în analiza științifică. Mai mult, realizarea stării de securitate totală este o misiune imposibilă și, de aceea, orice nivel de securitate presupune existența unui anumit nivel de insecuritate.

În definirea securității trebuie avută în vedere o cerință minimă ce se referă la nivelul de analiză, ce poate fi convenit ca fiind unul dintre următoarele: individual, grupal, național, regional și global.

De exemplu, la nivel individual, securitatea este adesea înțeleasă ca siguranță. Această stare include absența vătămării fizice sau psihologice, amenințările la adresa securității unui individ producând teamă sau anxietate. Declarația Universală a Drepturilor Omului stipulează faptul că toți indivizii umani au dreptul la ceea ce ONU numește *securitatea persoanei*. Cele mai simple și des întâlnite forme de protecție sunt structurile legale care protejează indivizii de amenințările la adresa securității lor.

Acestea includ, dar nu sunt limitate la legile împotriva crimei, vătămării corporale și psihologice, hoției etc. Statele își asumă responsabilitatea pentru crearea și implementarea unor asemenea reglementări. În contextul complexității provocărilor la adresa securității se manifestă o nevoie crescută de modificare, redimensionare și redirecționare a politicii de securitate/apărare, a acestora, atât ca entități cât și în cadrul organizațiilor internaționale de securitate (NATO, UE, OSCE, ONU). Evoluția evenimentelor politice și militare din arealul de interes, impune reanalizarea politicii de apărare, care trebuie proiectată în vederea promovării intereselor și obiectivelor politico-militare naționale, concomitent cu asigurarea celor internaționale. Scopul tradițional al securității naționale este apărarea statului împotriva amenințărilor externe. În corelație cu acesta, securitatea umană se concentrează pe protecția indivizilor.

Preocupări pentru securitatea individului există și la nivel internațional, începând cu declarația Universală a Drepturilor Omului (1948): „*Orice om are dreptul la viață, la libertate, și la securitate personală*” (Art.3) ; „*Orice persoană, în calitate sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială; ea este îndreptată ca prin efortul național și colaborare internațională, ținându-se seama de organizarea și resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea sa și libera dezvoltare a personalității sale*” (Art. 22). Deși există dovezi ale utilizării sintagmei de securitate umană încă de la începutul anilor '90, în anul 1994, „Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare” a publicat Raportul anual asupra dezvoltării umane, în care a introdus noțiunea de *securitate umană*. În anii următori, aceasta a devenit un reper pentru un nou model de securitate, o nouă paradigmă a securității. Acest document a introdus multe dintre asocierile care se află la baza percepției conceptului de securitate umană de către noi : opoziția față de securitatea statului, argumentul că securitatea umană este indivizibilă (și prin urmare cei bogați de pe planetă nu au doar un interes moral, ci și unul practic în ceea ce privește securitatea celor săraci), și reînțoarcerea la formula clasică a lui Roosevelt - libertatea de a nu suferi, eliberarea de teamă/sărăcie – pentru a fixa cele două elemente de bază ale securității umane și dezvoltarea umană în aceste condiții. Raportul din 1994 nu oferă doar o definiție a securității umane, ci enumeră șapte elemente ale acesteia: securitatea economică, securitatea alimentară, securitatea medicală, securitatea mediului, securitatea personală, securitatea comunității și securitatea politică.

Conform viziunii ONU, societatea umană trebuie să se înscrie rapid într-un proces de transformare pe două niveluri, al cărui rezultat să fie pe de o parte, transferul centrului de greutate de la securitatea teritorială la cea a oamenilor, iar pe de altă parte, transferul mijloacelor de realizare a securității de la achiziția de armament la dezvoltarea umană sustenabilă.

Securitatea umană necesită, în acest caz, contracararea unei largi game de amenințări la adresa oamenilor, grupate astfel:

- securitatea economică – asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ;
- securitatea hranei – garantarea accesului la hrana de bază;
- securitatea medicală – garantarea protecției minime față de boli și de un stil de viață nesănătos;
- securitatea ecologică – protejarea oamenilor față de deteriorarea mediului și dezastrele naturale;
- securitatea personală – protejarea oamenilor de fizică, oricare ar fi sursa acesteia;
- securitatea comunității – protejarea oamenilor de degradarea relațiilor și valorilor tradiționale, de violența etnică și sectară;
- securitatea politică – furnizarea unui mediu de viață bazat pe respectarea în societate a drepturilor omului.

În plus, în ceea ce privește amenințările, teoria bazată pe securitatea umană este cu mult diferită de viziunea neorealistă asupra securității, care consideră că cea mai importantă amenințare la adresa securității este violența organizată din partea

altor state. Adepții teoriei securității umane analizează atât sursele directe, cât și pe cele indirecte ale amenințărilor:

- Amenințări directe:

- moarte violentă/incapacitate: victimele unei crime violente, uciderea femeilor și copiilor, terorism, revolte, pogromuri, genocid, torturarea și uciderea disidenților, victimele de război etc.;

- dezumanizare: sclavie, răpire, arestarea oponentilor politici etc.;

- droguri: dependența de stupefiante, trafic ilegal;

- discriminare: legislație discriminatorie, practice împotriva minorităților, subminarea instituțiilor politice etc.;

- dispute internaționale: tensiuni și crize între state;

- armament de distrugere: proliferarea armelor de distrugere în masă.

- Amenințări indirecte:

- privațiuni la nivelul nevoilor umane de bază (hrană, apă, îngrijire medicală de bază, educație primară);

- maladii: rata de apariție a bolilor și morburilor care amenință viața;

- dezastre naturale și/sau provocate de om;

- subdezvoltare: nivel scăzut al PIB/locuitor, creșterea lentă a PIB-ului, inflație, șomaj, inegalitate, sărăcie, instabilitate economică, stagnare și transformare demografică la nivel național, zonal, regional, global etc.;

- dislocare de populație: refugiați și migrație la nivel național, zonal, regional și global;

- degradarea mediului la nivel național, zonal, regional și global.

În general, cadrul în care ONU promovează securitatea umană este definit de rapoartele „*Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare*”, ce vizează diverse domenii de acțiune, în special prin menținerea păcii, intervenție umanitară, sprijinul acordat refugiaților etc. Cu toate acestea, oficialii ONU au pierdut din vedere, în ultimii ani, problema securității umane, întrucât conceptul nu a fost utilizat nici în cursul Summit-ului Mileniului, nici în Declarația Mileniului. Probabil că motivul principal constă în caracterul eterogen al conceptului, dar și în lipsa de entuziasm manifestată de țările care au promovat agenda de securitate umană în contextul reformelor generale inițiate în cadrul Organizației. Conceptul de securitate a individului poate fi legat, în primă fază de analiză, și de percepția acestuia asupra calității vieții și, din acest motiv, există tendința de a pune semnul de egalitate între starea de securitate și standardul de viață înalt.

Totuși, într-o analiză mai profundă, este nevoie de studierea atât a condițiilor obiective de trai, cât și a celor subiective create în interacțiunile dintre oameni, reunite în conceptul de reprezentare socială a securității.

Asigurarea securității, gestionarea conflictelor, reprezintă un act politic, prin care un stat își definește poziția față de ceea ce este relevant pentru asigurarea stării în care populația se simte în siguranță deplină. Așadar, eficiența sectorului de securitate națională se cuantifică, în valoare reală, în securitate umană. Dezvoltarea umanității nu poate fi realizată fără asigurarea securității umane. Securitatea umană implică de obicei o condiție în care oamenii își pot exercita opțiunile în siguranță și libertate,

fără teamă că oportunitățile de care se bucură astăzi vor fi pierdute sau retrase mâine. „Securitatea înseamnă că beneficiile pe care le-au atins oamenii în extinderea oportunităților lor și perfecționarea capabilităților sunt protejate de aranjamentele curente sociale, economice, politice. Securitatea se bazează pe o acceptare socială largă – bazată pe instituții durabile – a drepturilor și obligațiilor oamenilor”.

Tocmai de aceea, organizațiile internaționale, regionale, statele lumii, organizații ale societății civile regionale și internaționale sunt preocupate și acționează în direcția ameliorării securității persoanelor. Aceasta din urmă, în principal, se referă la: protecția persoanelor în situații de conflict; protecția și abilitarea persoanelor în mișcare; protecția și abilitarea persoanelor ieșite din conflicte; protecția economică – asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ precum și crearea premiselor necesare dezvoltării economice; protecție sanitară, servicii de sănătate de bază pentru toți; cunoștință, competență și valori pentru securitatea umană.

a) Protecția persoanelor în situații de conflict.

Civili și necombatanții sunt principalele victime, iar câteodată țintele conflictelor violente deși în majoritatea statelor, de cele mai multe ori, mult mai mulți oameni sunt omorâți sau răniți datorită violenței criminale decât în urma războaielor.

Cadrul juridic și mecanismele menite să protejeze civilii în timpul conflictelor au o importanță deosebită în aceste situații. În același timp, e necesar a fi găsite mijloacele adecvate de a impune respectarea lor de către toți actorii statali și non-statali implicați într-un conflict sau altul. Înainte de toate, aceasta cere punerea în operă a strategiilor integrate ce leagă aspectele politice, militare, umanitare și sociale în același cadru. În acest sens, Comisia pentru Securitate a ONU a propus plasarea în mod oficial a securității umane pe agenda problemelor de securitate la nivel internațional, regional și cu diverșii actori naționali. Respectul drepturilor fundamentale ale omului, mai ales accesul la cetățenie, și observarea strictă a dreptului umanitar în situațiile de conflict sunt două aspecte esențiale pentru securitatea persoanelor. De asemenea, este important să se ia măsuri adecvate împotriva autorilor violărilor masive ale drepturilor omului. Aceste eforturi, fondate pe dreptul internațional și instituțiile abilitate prin lege, trebuie să fi e completate prin inițiative ce emană de la comunitățile vizate și își propun să promoveze coexistența și reconcilierea. În același timp, este urgent să se reglementeze cât mai temeinic modalitățile de acordare a ajutorului umanitar în situații de conflict armat, astfel încât să se răspundă eficace nevoilor persoanelor afectate. Totodată, sunt esențiale pentru securitatea umană: dezarmarea, lupta împotriva criminalității organizate, îndeosebi a traficului de persoane, a drogurilor, în contextul globalizării și al integrării regionale.

b) Protecția și abilitarea persoanelor în mișcare.

Pentru foarte multe persoane, a emigra reprezintă o șansă de a-și ameliora condițiile de viață. Pentru alții, a emigra este singurul mijloc de a-și asigura securitatea. Acesta este cazul persoanelor care sunt obligate să fugă întrucât viața și bunurile lor sunt amenințate de război, de conflictele sau violările masive ale drepturilor omului în țara de origine. De asemenea, există cei care sunt forțați să-și părăsească casa pentru a scăpa de sărăcia extremă, o sărăcire cronică sau o criză

neașteptată. Astăzi, nu există un cadru juridic internațional acceptat de toate statele și de către ceilalți actori non-statali interesați pentru a regla migrațiile și a proteja migranții. Anual, milioane de oameni migrează atât în interiorul propriei țări, cât și în afara acestora, fie în țările vecine, fie în state mai îndepărtate, dar dezvoltate economic.

c) Protecția și abilitarea persoanelor ieșite din conflicte.

Acordurile de pace și de încetare a focului pot însemna sfârșitul luptelor, dar nu implică în mod necesar pacea și securitatea umană.

Responsabilitatea de a proteja persoanele în conflicte trebuie completată prin cea de reconstrucție. Pentru a asigura securitatea, trebuie demobilizate elementele înarmate și întărită poliția civilă, asigurarea nevoilor esențiale ale persoanelor deplasate, conducerea procesului reconstrucției și dezvoltării, promovarea coexistenței și reconcilierii, crearea condițiilor specifice unei bune guvernări. Combinarea armonioasă a acestor elemente pretinde o structură unificată ce integrează politicul, militarul, dezvoltarea și umanitarismul, care este viabil și funcțional, în condițiile existente.

Expertizele epidemiologice din țările afectate de război sunt responsabile de asigurarea informațiilor pentru agențiile umanitare al căror interes primar sunt consecințele războiului în domeniul sănătății și nu cauzele. Metodologiile expertizei standard ale sănătății populației bazate pe eșantioane de populație alese aleatoriu sunt folosite pentru stabilirea ratei deceselor cauzate de factori variați. Rata deceselor în timpul sau după conflict sunt apoi comparate cu rata deceselor pre-conflict pentru a determina excesul ratei deceselor indus de război.

d) Protecția economică.

Reforma piețelor și întărirea instituțiilor sociale de ajutorare a persoanelor în nevoie sunt esențiale în eradicarea sărăciei care continuă să facă ravagii. Existența acordurilor comerciale echitabile și o creștere economică de care profită și cei mai săraci sunt esențiale. Securitatea umană nu se preocupă doar de mizeria extremă. De asemenea, ea se impune a fi văzută prin efectele crizei economice bruște și efectele dezastruoase ale catastrofelor naturale. Pierderea și riscurile la care se expun în crize oamenii, îndeosebi cei săraci, cheamă la stabilirea de măsuri sociale destinate să acopere nevoile esențiale, asigurând, astfel, un minimum social ce permite populației afectate de criză sau de sărăcie cronică să-și apere integritatea și demnitatea. Trei pătrimi din populația mondială nu beneficiază de nicio protecție socială și nici de un loc de muncă stabil. Eforturile ce vizează stabilirea unor condiții de viață rezonabile și accesul la o muncă remunerată trebuie intensificate, la nivel național, regional și internațional.

De asemenea, o justă distribuție a resurselor este esențială pentru securitatea condițiilor de viață. Ea poate permite eliberarea capacităților persoanelor care devin actorii propriei lor dezvoltări.

Măsuri de protecție socială adecvate pot permite dezvoltarea unui minimum economic și social. Statele, cu susținerea sistemului internațional, ar trebui să stabilească sisteme de alarmă și de prevenire pentru catastrofele naturale, crizele

economice și financiare și să dezvolte planuri vizând asigurarea unui minimum economic și social.

e) Protecție sanitară-servicii de sănătate de bază pentru toți.

În ciuda progreselor medicinei, milioane de persoane, au murit de boli incurabile, impactul distrugerilor și conflictelor asupra sănătății este dramatic. Serviciile de sănătate constituie un bun public care trebuie susținut și întărit. Este esențial să se întreprindă o acțiune de mobilizare și de investiție la nivel social, pentru a permite accesul la informație, pentru a asigura îngrijirile de sănătate primară și pentru a limita consecințele unei eventuale crize izbucnite. Accesul la medicamentele esențiale, care pot salva vieți, un sistem echitabil ce reglementează proprietatea intelectuală care să țină cont de imperativele economice și de nevoile urgente ale populațiilor vizate, sunt câteva obiective care trebuie să se regăsească în politicile de securitate ale tuturor statelor.

Comunitatea internațională trebuie, totodată, să încurajeze crearea unui parteneriat mondial pentru sănătate, care ar putea include mai ales un sistem global de observare și de control al bolilor transmisibile.

f) Cunoștințe, competență și valori pentru securitatea umană.

Învățământul de bază, informația ce dă acces la cunoaștere, la competențe cu caracter vital și respectul diversității sunt noțiuni speciale importante în optica securității umane. ONU insistă asupra necesității de a asigura educația primară pentru toți. Școlile nu trebuie să fie locuri de insecuritate, ci, dimpotrivă, să protejeze studenții de violență, inclusiv de violența sexuală. Educația trebuie să încurajeze respectul pentru diversitate în amenajarea conținutului studiului și metodelor de învățare. De asemenea, educația trebuie să se extindă la cei care dețin forța publică pentru a le inocula respectul legii și al drepturilor omului.

Securitatea umană reprezintă astfel, un element central al procesului de globalizare. Conceptul denotă o stare ideală în care întreaga omenire se simte în securitate în viața de zi cu zi, în care există protecție în fața amenințării bolilor, foametei, șomajului, criminalității, conflictului social, represiunii politice, dezastrelor ecologice etc. Condițiile existenței securității umane, ce pot fi translatate în cerințe de securitate în domeniile politic, economic, social, militar și ecologic, se află permanent sub amenințare, existența cotidiană fiind caracterizată, de fapt, printr-o stare de *insecuritate umană*. Este evident faptul că insecuritatea, și, în special, insecuritatea umană, existentă în mai multe domenii ale vieții sociale, poate conduce la declanșarea unui conflict, ce poate degenera în unul armat.

Securitatea umană dă o dimensiune suplimentară dezvoltării umane și întărește drepturile omului. Ea contribuie la securitatea statelor, pentru că se concentrează asupra persoanelor și ia în calcul riscurile ce nu sunt considerate ca atare de către state. Totodată, contribuie la dezvoltarea umană, prin creșterea echității sociale și a diminuării factorilor de insecuritate.

Bibliografie:

- [1] BABIUC, Victor, *Securitatea României o perspectivă europeană, Strategii XXI. Viitorologie. Geopolitică. Strategii operaționale*, București, 1997.

- [2] HAQ, Mahbub ul, *New Imperatives of Human Security*, **RGICS** Paper No.17, Rajiv Gandhi Institute for Contemporary Studies, Rajiv Gandhi Foundation, New Delhi, 1994.
- [3] KANTI, Bajpai, *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute, SUA, 2000.
- [4] NEAG, Mihai, *Reflectarea securității umane asupra politicilor de securitate*, în culegerea **Stabilitate și securitate regională**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2009.
- [5] PIGUI, Traian, *Securitatea economică și securitatea umană globală*, în Colocviu Strategic nr. 10, august 2004.
- [6] SARCINSCHI, Alexandra, **Globalizarea insecurității. Factori și modalități de contracarare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [7] **Dicționarul Explicativ al Limbii Române**, Ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- [8] **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, 10 decembrie 1948.
- [9] http://www.hegoa.ehu.es/dossierra/seguridad/Human_security_concept_and_measurement.pdf
- [10] <http://hdr.undp.org/reports/global/1994/>, **Human Development Report: New Dimensions of Human Security.**

DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE – ACTUALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Nicușor MOLDOVAN*

NATIONAL SECURITY DOMAIN – PRESENT AND FUTURE

National security domain is an important vector of socio-political life in Romania. Adapting legislation, structures, rules and working procedures led to the need for transformation of the structures responsible for defense, public order and national security.

The problem of creating national security system requires a comprehensive approach to accomplishing decisions in politics, economy, defense, science and technology, ecology, information, culture and other spheres of life and activities related to ensuring security of citizens, society and state.

National Security Strategy is the document that outlines the medium-term perspective and priorities in national security state. This forms the basis for security policy (legal system, institutional, human and material resources, etc.) improving national security system, delimitation of powers and responsibilities to prepare and ensure forces and means for national security and sustainable development of the Romanian state.

Motto:

„Cea mai importantă resursă organizațională a instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale din țara noastră rămâne pentru o lungă perioadă de timp omul, chiar dacă în deceniul trecut, după încheierea războiului rece, unele structuri de acest gen din anumite state occidentale au considerat că ar fi cazul ca prim-planul priorităților să fie ocupat de către resursele tehnologice.”³⁹⁰

Introducere

Domeniul securității naționale reprezintă un vector important al vieții social-politice din România. Adaptarea legislației, structurilor, normelor și procedurilor de lucru au condus la necesitatea transformării structurilor cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale.

Modificările conceptuale au condus la apariția unor noi obiective fundamentale. Evoluția, de la scopuri cu specific național, la obiective cu implicații în cadrul alianțelor și organizațiilor internaționale, a condus la necesitatea obiectivă de reconfigurare a sistemului securității naționale a României.

Problema reconfigurării sistemului securității naționale presupune o abordare complexă a înfăptuirii hotărârilor în politică, economie, apărare, știință și tehnică, ecologie, informatică, cultură, precum și în alte sfere ale vieții și activității, legate de asigurarea securității cetățenilor, societății și statului.

---

* **Doctorand, Serviciul Român de Informații**

³⁹⁰ Ion DUVAC, Master „Psihologie aplicată în domeniul securității naționale” – Oportunitate de specializare, <http://www.psihodiagnostic.ro>

Pentru aceasta este necesară o bază metodologică care să cuprindă puncte unice de vedere, concepții comune referitoare la securitatea națională, la forțele și mijloacele de asigurare a acesteia. Este evident că în formarea unei asemenea baze trebuie să se țină seama de condițiile istorice, geopolitice și militar-strategice concrete ale vieții și evoluției statului. Numai în acest caz se pot stabili parametri optimi pentru sistemul securității unui anumit stat sau ai unei organizații multistatale și chiar securitatea globală.

Strategia de Securitate Națională a României este documentul, care conturează perspectiva pe termen mediu și prioritățile statului în domeniul securității naționale. Aceasta stă la baza elaborării politicii de securitate (sistem legislativ, instituțional, resurse materiale și umane etc.), perfecționării sistemului securității naționale, delimitării atribuțiilor și responsabilităților în scopul pregătirii și asigurării forțelor și mijloacelor destinate asigurării securității naționale și dezvoltării durabile a statului român.

1. Abordări și delimitări conceptuale

Organizarea, coordonarea și planificarea strategică în domeniul securității naționale a României, în conformitate cu normele constituționale, strategiile și politicile de securitate și cu dispozițiile legilor care reglementează acest domeniu se exercită de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Președintele României, Guvernul României, cu consultarea Parlamentului României în probleme stabilite prin lege specială, potrivit prerogativelor constituționale și competențelor conferite de lege.

La ora actuală domeniul securității unei națiuni tinde să se modeleze în raport de noile modalități de agresiune. Agresiunile armate tind să fie înlocuite cu modalități tot mai subtile de „cucerire” a capacităților unei alte națiuni. Starea de securitate a unei națiuni, și implicit a fiecărui cetățean, este redefinită continuu.

Informația de securitate constituie unitatea de referință utilizată în domeniul securității naționale. În baza ei se construiesc strategii, se efectuează intervenții și se configurează instituțional mediul intern de securitate. Ea este emisă, destinată și vehiculată numai de organele competente. Vehicularea ei în afara sferei responsabile aduce prejudicii grave pentru securitatea națională.³⁹¹

Obiectivele specifice ale domeniului securității naționale rezultă din nevoile interne ale instituțiilor componente și sunt în concordanță cu obiectivele generale ale acestuia. Numai în acest mod managementul instituțiilor din domeniul securității naționale poate fi cu adevărat eficient, rezolvând problemele viitorului odată cu cele ale prezentului.

Regândirea domeniului securității naționale în deplin acord cu evoluțiile democratice din țara noastră și cu provocările mediului contemporan de securitate presupune angrenarea tuturor resurselor intelectuale ale organizațiilor componente, ale clasei politice și nu în ultimul rând ale societății civile.

2- Politica de securitate națională a României

---

³⁹¹ **Legea securității naționale a României, proiect, 2007, <http://www.gov.ro>.**

Politica de securitate națională se referă la modul cum sunt asigurate securitatea statului și a cetățenilor. Ea reunește și coordonează implicarea tuturor instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale, în funcție de riscurile și amenințările la adresa acesteia.

Politica de securitate – parte a politicii generale – asigură proiectarea și promovarea de către statul român a securității naționale a României, ea vizează păstrarea statu quo-ului. Securitatea națională reprezintă starea în care trebuie să se găsească statul român pentru a putea să se dezvolte liber și să acționeze neîngrădit pentru promovarea intereselor fundamentale ale României. Securitatea națională se întemeiază pe respectarea prevederilor Constituției și a legislației în vigoare, a normelor general admise de drept internațional, precum și pe prevederile tratatelor la care România este parte semnatară. Conform intereselor naționale, pentru România cooperarea reprezintă cea mai bună strategie de securitate.

Obiectivele politicii de securitate națională a României stabilesc orientarea efectivă și reprezintă reperele de bază ale acțiunii practice, sectoriale, a diferitelor instituții ale statului, astfel încât îndeplinirea lor coerentă, corelată și interdependentă să garanteze și să conducă la realizarea și afirmarea intereselor fundamentale ale țării.

Întărirea securității naționale presupune dezvoltarea fiecărei componente – apărare, ordine publică și siguranță națională – precum și a conexiunilor dintre ele.

Direcții de acțiune în politica de securitate:

Având în vedere componentele securității:

- *în domeniul apărării:* îndeplinirea obiectivelor asumate și asigurarea interoperabilității cu forțele Alianței Nord-Atlantice; dezvoltarea cooperării militare bi- și multilaterale, în vederea realizării obiectivelor de parteneriat asumate de România; constituirea și consolidarea capacităților necesare pentru îndeplinirea performantă a obligațiilor asumate de România; restructurarea și modernizarea Armatei României; operaționalizarea forțelor destinate participării la misiuni ale UE, NATO, ONU și ale forumurilor/inițiativelor subregionale; managementul eficient al resurselor umane; asigurarea stocurilor de echipamente, tehnică de luptă, muniții și materiale; planificarea coerentă a activității de înzestrare și achiziții; întărirea controlului parlamentar asupra organismului militar; sprijinirea autorităților publice în caz de urgențe civile, dezastre sau calamități naturale.

- *în domeniul ordinii publice:* armonizarea legislației și a procedurilor specifice cu reglementările internaționale și cu standardele UE; continuarea participării forțelor la misiuni internaționale; întărirea acțiunilor de prevenire și control pentru limitarea și stoparea criminalității; restructurarea sistemului instituțional al ordinii publice; constituirea sistemului național de gestionare a crizelor; combaterea eficace a corupției și crimei organizate; îmbunătățirea colaborării între instituțiile din domeniul securității naționale, precum și între acestea și societatea civilă; securizarea frontierei de stat; asigurarea funcționării la standarde comunitare a instituțiilor care au atribuții pe linia migrației și azilului; implicarea societății civile în apărarea ordinii publice.

- *în domeniul siguranței naționale:* dezvoltarea permanentă a controlului civil asupra instituțiilor din domeniu; construirea parteneriatului cu societatea civilă, inclusiv prin asigurarea unui echilibru între dreptul la libera informare și necesitatea

protejării informațiilor clasificate; combaterea eficace a terorismului; îmbunătățirea colaborării între instituțiile din domeniul securității naționale, precum și între acestea și societatea civilă.

Având în vedere dimensiunile securității:

- *în plan economic:* consolidarea stabilității macroeconomice și îmbunătățirea mediului de afaceri; continuarea privatizării, restructurării, modernizării și stimularea întreprinderilor mici și mijlocii; dezvoltarea cooperării economice internaționale și promovarea unor politici industriale funcționale; relansarea agriculturii și dezvoltarea silviculturii; orientarea pentru atragerea de investiții străine, îndeosebi din spațiul european și euroatlantic;

- *în plan politic:* întărirea funcției de reglementare a statului și a autorității instituțiilor sale; dezvoltarea capacității normative a statului român; perfecționarea întregului sistem politic.

- *în plan militar:* îmbunătățirea colaborării între instituțiile din domeniul securității naționale, precum și între acestea și societatea civilă; îndeplinirea obiectivelor asumate și asigurarea interoperabilității cu forțele Alianței Nord-Atlantice; întărirea controlului parlamentar asupra organismului militar; managementul eficient al resurselor umane.

- *în plan social:* promovarea dialogului și coeziunii sociale; reforma sistemului de securitate socială; ocuparea forței de muncă în concordanță cu orientările UE; perfecționarea sistemului de asistență socială;

- *în planul mediului (ecologic):* asigurarea securității ecologice; construirea de sisteme de management pentru resursele naturale; îmbunătățirea procesului de prevenire a riscurilor de mediu; extinderea acțiunilor de conservare a naturii și de protecție a mediului.

3. Cadrul legal privind definirea domeniului securității naționale

Din analiza cadrului legal actual se constată că nu există un document care să valideze unitar domeniul securității și, implicit, nu există un sistem de referință la care să ne raportăm atunci când ne propunem soluționarea relației public-privat, în diversele aspecte privind securitatea unei națiuni.

Principalele legi și documente programatice care reglementează domeniul securității naționale sunt reprezentate de:

a). Generale:

- Constituția României;
- Strategia de securitate națională a României, București, 2007;
- Programul de guvernare 2009 – 2012, <http://www.gov.ro>;
- Carta Albă a Securității și Apărării, București, 2004;
- CSAT - Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, iunie 2004;
- Legea nr. 415/2002 privind organizarea și funcționarea CSAT, Monitorul Oficial nr. 494 din 10 iulie 2002;
- Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României, Monitorul Oficial nr. 163 din 7 august 1991;

- Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, Monitorul Oficial nr. 248 din 12 aprilie 2001;

- Legea securității naționale a României, proiect, 2007, <http://www.gov.ro>;

b). Privind activitatea Serviciului Român de Informații:

- Legea nr. 14 privind organizarea și funcționarea SRI, Monitorul Oficial nr. 33 din 3 martie 1992;

c). Privind activitatea Serviciului de Informații Externe:

- Legea nr. 1/1998 privind organizarea și funcționarea SIE, actualizată și modificată prin O.U.G. nr. 154/2001 și 98/2004, republicată în Monitorul Oficial nr. 511 din 18 octombrie 2000;

d). Privind activitatea Serviciului de Telecomunicații Speciale:

- Legea nr. 92/1996 privind organizarea și funcționarea STS, Monitorul Oficial nr. 169 din 30 iulie 1996;

- O.U.G. nr. 7/2002 pentru modificarea și completarea Legii nr. 92/1996, aprobată de Legea nr.332/2002;

- O.U.G. nr. 79/2002 privind cadrul general de reglementare a comunicațiilor, aprobată de Legea nr. 591/2002;

- Legea nr.76/1993, pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, semnată la Geneva la 22.11.1992;

e). Privind activitatea Serviciului de Protecție și Pază:

- Legea nr. 191/1998 privind organizarea și funcționarea SPP, modificată și completată prin O.U.G. nr. 103/2002, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 67 din 11 martie 2003, Monitorul Oficial nr. 402 din 22 octombrie 1998;

f). Privind activitatea Ministerului Apărării Naționale:

- Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea MApN, Monitorul Oficial nr. 654 din 28 iulie 2006;

- Strategia națională de apărare a țării, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 30 din 04.10.2008, Monitorul Oficial nr. 799 din 28 noiembrie 2008;

- Strategia de transformare a Armatei României, București, 2007;

- Planul strategic al MApN 2010 – 2013;

g). Privind activitatea Ministerului Administrației și Internelor:

- Ordonanța de Urgență nr. 30 din 25 aprilie 2007 privind organizarea și funcționarea MAI, Monitorul Oficial nr. 309 din 9 mai 2007;

h). Privind activitatea Ministerului Justiției:

- Hotărârea nr. 83 din 3 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea MJ, Monitorul Oficial nr. 132 din 11 februarie 2005;

4. Instituții cu atribuții în domeniul securității naționale

Departamentul Securității Naționale (DSN) reprezintă structura specializată din cadrul Administrației Prezidențiale destinată asigurării îndeplinirii de către Președintele României a prerogativelor conferite de Constituție, în domeniul general al securității naționale și al calității de Comandant al Forțelor Armate. Instrumentul principal prin care Președintele României își îndeplinește atribuțiile constituționale în acest domeniu îl reprezintă Strategia de Securitate Națională.

Ministerul Afacerilor Externe asigură realizarea politicii externe a statului român în concordanță cu interesele naționale și cu statutul României de membru în structurile europene și euroatlantice. Conform actelor normative în vigoare, MAE, asigură realizarea politicii externe a statului român, inclusiv participarea la procesul de integrare europeană și euroatlantică a României, și colaborează la elaborarea, fundamentarea și realizarea politicii economice a României, în conformitate cu reglementările legale în vigoare și cu Programul de guvernare.

Serviciul de Informații Externe este organul de stat specializat în domeniul informațiilor externe privind siguranța națională și apărarea României și a intereselor sale. Obiectivele SIE sunt: culegerea de informații cu relevanță pentru securitatea națională a României, ce asigură baza de decizie autorităților statului; avertizarea timpurie asupra riscurilor și amenințărilor; realizarea de evaluări strategice ale mediului internațional de securitate; desfășurarea de operațiuni pentru apărarea, sprijinirea și promovarea intereselor României.

*Serviciul Român de Informații*³⁹² este organul de stat specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României. Activitatea acestuia este organizată și coordonată de CSAT. SRI organizează și execută activități pentru culegerea, verificarea și valorificarea informațiilor necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricăror acțiuni care constituie, potrivit legii, amenințări la adresa siguranței naționale a României. De asemenea, el asigură apărarea secretului de stat și prevenirea scurgerii de date sau informații care, potrivit legii, nu pot fi divulgate.

*Ministerul Administrației și Internelor*³⁹³ este organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică. În domeniul ordinii și siguranței publice, acesta stabilește, potrivit legii, măsuri pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și a proprietății publice și private. De asemenea, acesta organizează și desfășoară, prin structuri specializate, potrivit competenței, activități pentru prevenirea și combaterea terorismului, a criminalității organizate, a traficului și consumului ilicit de droguri, a traficului de persoane, a migrației ilegale, a criminalității informatice, precum și a altor fenomene infracționale și fapte antisociale.

Ministerul Apărării Naționale este organul de specialitate al administrației publice centrale, în subordinea Guvernului, prin care este condusă activitatea în domeniul apărării naționale, potrivit prevederilor legii și strategiei de securitate

---

³⁹² **Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea SRI**, Monitorul Oficial nr. 33 din 3 martie 1992.

³⁹³ **Ordonanța de Urgență nr. 30 privind organizarea și funcționarea MAI**, Monitorul Oficial nr. 309 din 9 mai 2007.

națională, pentru garantarea suveranității, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și democrației constituționale.

MApN răspunde în fața Parlamentului, a Guvernului și a CSAT pentru modul de aplicare a prevederilor Constituției, a celorlalte acte normative în vigoare, a hotărârilor Guvernului și ale CSAT, precum și ale tratatelor internaționale la care România este parte, în domeniul său de activitate.

Serviciul de Protecție și Pază este organ de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale, specializat în asigurarea protecției demnitarilor români, a demnitarilor străini pe timpul șederii lor în România, a familiilor acestora, în limitele competențelor legale, precum și în asigurarea pazei sediilor de lucru și a reședințelor acestora, potrivit hotărârilor CSAT.

Serviciul de Telecomunicații Speciale este organul central de specialitate, cu personalitate juridică, ce organizează și coordonează activitățile în domeniul telecomunicațiilor speciale pentru autoritățile publice din România și alți utilizatori prevăzuți de lege. Instituția are structură militară și face parte din sistemul național de apărare.

*Ministerul Justiției*³⁹⁴ este organul de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului, care asigură elaborarea, coordonarea și aplicarea strategiei și a programului de guvernare în vederea bunei funcționări a justiției ca serviciu public și veghează la stricta aplicare a legii, în conformitate cu principiile democratice ale statului de drept.

5. Necesitatea reformei instituțiilor din domeniul securității naționale

Reforma instituțiilor din domeniul securității naționale nu trebuie evitată ca urmare a schimbărilor sociale survenite după 1990. Există anumiți factori a căror acțiune facilitează demersurile pentru reformă: inițiativele politice pentru integrarea euroatlantică; nevoia de a prelua o parte din cultura managerială de tip occidental (cu un stil de lucru centrat pe îndeplinirea corectă a sarcinilor, într-un ritm liniștit, dar eficient); accesul la noutățile tehnice, științifice și organizaționale din toate domeniile; nevoia de respect a personalului pentru munca de calitate; nevoia de imagine publică adecvată realității corecționale.

În momentul în care o instituție își pune problema reformei, este absolut necesară realizarea unui diagnostic și a unei analize a realității; în cazul de față analiza trebuie să se raporteze la standardele impuse de NATO, UE și ceilalți parteneri, urmărind un obiectiv concret: constatarea situației reale și adoptarea deciziei privitoare la realizarea schimbărilor.

Realitatea trebuie privită întotdeauna dintr-un punct de vedere realist, dar constructiv, fapt care să ducă la schimbarea mentalității și a imaginii legate de structurile specializate în calitatea lor de componente ale sistemului securității naționale, catalogate drept consumatoare de la bugetul statului, în a le vedea ca pe niște

---

³⁹⁴ **Hotărârea nr. 83 privind organizarea și funcționarea MJ**, Monitorul Oficial nr. 132 din 11 februarie 2005.

structuri care desfășoară activități complexe, într-un timp supradimensionat, în condiții de stres și în situații periculoase de risc și incertitudine.

Fenomen discontinuu, reforma instituțiilor din domeniul securității naționale nu poate fi înțeleasă cu logica liniară a lui „DACĂ – ATUNCI”, a unei premise ce ne oferă automat soluția. Ca orice perspectivă socială, devin importante nu atât predicțiile, cât constituirea scenariilor alternative.

De aceea, pentru personalul instituțiilor din domeniul securității naționale, trebuie făcute eforturi spre o deschidere a orizonturilor în toate domeniile, punându-se accent pe realizarea unor structuri credibile, mobile, flexibile, bine organizate și dotate, care să acționeze în orice situații și în orice condiții.

Pentru a fi durabilă, schimbarea trebuie să reprezinte un proces de învățare la toate palierele structurilor. Reforma determină o culturalizare masivă a personalului, deoarece este de fapt un amplu proces de învățare: se răspândesc noile definiții și orientări; sunt difuzate și asimilate valorile autentice; se creează noi moduri de acțiune în diferite situații; sunt ameliorate relațiile interumane la toate nivelurile.

Reforma domeniului securității naționale impune transformarea profundă a instituțiilor, creșterea calității actului de conducere, o mai bună coordonare națională a acestora și asigurarea integrării lor funcționale și optime în sistemele de securitate din care România face parte.

Eforturile vor viza consolidarea și profesionalizarea controlului civil asupra instituțiilor care au responsabilități în domeniul securității naționale și se vor focaliza asupra structurilor, normelor, relațiilor, misiunilor, instruirii și resurselor, cu stricta respectare a principiilor democrației, eficienței, transparenței și nonpartizanatului politic.

Securitatea națională reprezintă starea națiunii, a comunităților sociale, a cetățenilor și a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru și stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept și asigurată prin acțiuni de natură economică, politică, socială, juridică, militară, informațională ori de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite a drepturilor și libertăților cetățenesti, manifestarea deplină a libertății de decizie și de acțiune a statului, a atributelor sale fundamentale și a calității de subiect de drept internațional.

În România, ca de altfel în toate statele democratice moderne, managementul instituțiilor din domeniul securității naționale constituie, în același timp, o necesitate, dar și o prioritate. Activitatea managerului trebuie să aibă la bază o analiză atentă și amănunțită, atât a obiectivelor, cât și a necesităților instituției.

Integrarea în NATO și aderarea la UE impun exigențe deosebite în managementul instituțiilor din domeniul securității naționale, insistându-se pe creșterea eficienței și calității proceselor de management. Astfel, în condițiile exploziei informaționale, ale educației permanente și ale eforturilor pentru continua actualizare a cunoștințelor generale și de specialitate, managementul instituțiilor din domeniul securității naționale și creșterea nivelului acestora, ca proces general de management, trebuie să fie un domeniu cheie al activității acestora.

Aspectele principale ce necesită o abordare comprehensivă și multidimensională a transformării sistemului de securitate sunt.³⁹⁵

a. *Dimensiunea democratică*: Deși au fost adoptate legi ce permit controlul democratic civil, nu există garanții că normele și mecanismele de control democratic civil sunt aplicate;

b. *Dimensiunea morală*: Blocarea legii lustrației, lipsa unor dezbateri sau condamnări legale privind vinovăția unor ofițeri de securitate pentru încălcarea drepturilor fundamentale ale omului afectează încrederea în instituțiile securității naționale și a instituțiile statului, în general;

c. *Dimensiunea economică*: Eficiența și eficacitatea muncii instituțiilor de securitate, duplicarea sarcinilor, risipa de resurse, cadrul legislative desuet - ce împiedică îndeplinirea misiunilor actuale ale instituțiilor de securitate în contextul noilor provocări ale globalizării dar destul de lax pentru a permite încălcări ale drepturilor omului.

Concluzii

Fiecare stat își asumă un prag maxim admis de insecuritate, întrucât securitatea este starea ideală spre care tindem continuu. Domeniul securității naționale trebuie gestionat într-un mod performant, să existe capacitatea de a sesiza apariția unor factori care pot atrage insecuritatea.

Domeniul securității naționale trebuie gestionat prin modele conceptuale performante și adaptative, având capacitatea de sesizare a variabilelor care provoacă o stare de insecuritate. Pentru a răspunde acestor provocări, România ar trebui să ducă o politică de securitate adecvată, în sensul că aceasta din urmă ar trebui să fie concepută ca un cadru strategic și un plan de acțiune pentru ca guvernul să facă față amenințărilor prezente și viitoare din acest domeniu.

Politica de securitate reprezintă cadrul în care este descris modul cum o țară asigură securitatea statului și a cetățenilor din acest punct de vedere. Procesul de elaborare a politicii de securitate trebuie să aibă drept premise primatul valorilor, a intereselor și necesităților sociale față de cele de grup socio-politic.

Una din prioritățile transformării în domeniul securității naționale este reprezentată de concentrarea eforturilor asupra evenimentelor, fenomenelor și tendințelor geopolitice, economice, sociale și de altă natură cu caracter transnațional, care au relevanță pentru securitatea națională și se manifestă în zone de interes strategic pentru România și pentru țările aliate, partenere sau prietene.

Toate aceste probleme trebuie tratate și soluționate în mod responsabil cu ocazia revizuirii strategiei de securitate a României în vigoare la această dată, care este depășită, inaplicabilă în noua conjunctură socială și economică.

Strategia de Securitate Națională a României reprezintă documentul-cheie în domeniul securității naționale care prevede viziunea asupra mijloacelor de apărare,

---

³⁹⁵ Marian ZULEAN, *Reforma sistemului de securitate: de la CADA la CADI*, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/134/art04-zulean.html>.

CADA – Comitetul de Acțiune pentru Democratizarea Armatei.

CADI – Centrul de Analiză și Dezvoltare Instituțională.

promovare, anticipare și facilitare a intereselor, obiectivelor sale pe termen lung, în limitele competențelor sale constituționale și a oportunităților, garanțiilor, responsabilităților stabilite de dreptul internațional.

Bibliografie:

- [1] **Strategia de securitate națională a României**, București, 2007.
- [2] **Legea 51/1991 privind siguranța națională a României**, Monitorul Oficial nr. 163 din 7 august 1991.
- [3] **Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea SRI**, Monitorul Oficial nr. 33 din 03.03.1992.
- [4] **Legea nr. 92/1996 privind organizarea și funcționarea STS**, Monitorul Oficial nr. 169 din 30.07.1996.
- [5] **Legea nr. 1/1998 privind organizarea și funcționarea SIE**, actualizată și modificată prin O.U.G. nr. 154/2001 și 98/2004, republicată în Monitorul Oficial nr. 511 din 18.10.2000.
- [6] **Legea nr. 191/1998 privind organizarea și funcționarea SPP**, modificată și completată prin O.U.G. nr. 103/2002, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 67 din 11.03.2003, Monitorul Oficial nr. 402 din 22.10.1998.
- [7] **Legea nr. 415/2002 privind organizarea și funcționarea C.S.A.T.**, Monitorul Oficial nr. 494 din 10.07.2002;
- [8] **Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea MAn**, Monitorul Oficial nr. 654 din 28.07.2006;
- [9] **Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate**, Monitorul Oficial nr. 248 din 12 aprilie 2001.
- [10] **O.U.G. nr. 30 din 25.04.2007 privind organizarea și funcționarea MAI**, Monitorul Oficial nr. 309 din 09.05.2007.
- [11] **Hotărârea nr. 83 din 03.02.2005 privind organizarea și funcționarea MJ**, Monitorul Oficial nr. 132 din 11.02.2005.
- [12] **Programul de guvernare 2009 – 2012**, <http://www.gov.ro>.
- [13] **Legea securității naționale a României**, proiect, 2007, <http://www.gov.ro>.
- [14] **Carta Albă a securității și apărării**, București, 2004.
- [15] CSAT, **Doctrina națională a informațiilor pentru securitate**, iunie 2004.
- [16] BARDI Mirela, Dr. British Council România, coord., **Studii de securitate**, Editura Cavallioti, București, 2005.
- [17] MARIN, Ionel, **Comunitatea de Informații, soluția problemelor de informații**, Editura ANI, București, 2004.
- [18] George-Cristian Maior – Noul Aliat, Editura Rao, București, 2009;
- [19] GHICA, Luciana Alexandra, ZULEAN, Marian, **Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [20] SAVA, Ionel-Nicu, **Studii de securitate**, Editura Centrului Român de Studii Regionale, București, 2005.
- [21] <http://www.presidency.ro>
- [22] <http://www.guv.ro>
- [23] <http://www.mapn.ro>

- [24] <http://www.mae.ro>
- [25] <http://www.just.ro>
- [26] <http://www.dci.ro>
- [27] <http://www.stsnet.ro>
- [28] <http://www.spp.ro>
- [29] <http://www.sri.ro>
- [30] <http://www.geopolitica.ro>
- [31] <http://www.studiidesecuritate.ro>
- [32] <http://www.cadranpolitic.ro>
- [33] <http://www.sferapoliticii.ro>

MIGRAȚIE ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Dr. Petre DUȚU*

MIGRATION AND INTERNATIONAL RELATIONS

The international migration as constant and permanent movement of populations from, usually, less developed country or a group of countries toward economic developed or strongly developed country or group of countries has an significant and continuum impact over the relations among the world's states or among world's states and some nonstatal actors with humanitarian and/or economic vocation.

At one hand, the impact is owned to international migration positive and negative effects over demography, economy, environment, politics and social aspects of world's states. We got to state that states' attitude concerning the international migration is variable in time. Thus, in economic boom periods the developed states adopt laws encouraging the immigration and in economic-financial crises times, as present, there are taken measures to limit the immigration. Therefore, in first, are international relations of cooperation among the immigrants' departure countries and the receiving countries. Although, the developed countries attitude regarding the immigrants is a favourable one even not all of them are actively involving in the economic activity. When economic-financial crisis or random economic difficulties come by, that country takes measures to limit the immigrants' access on their territory and sometimes reaches to the expulsion of immigrants or certain people from its country. So, the tensioned or even confliction international relations are appearing between the immigrants' departure and receiver countries.

On the other hand, the immigrants' flows can create problems as regards receiver state's security leading to the adoption of strict measures taken regarding the immigrants' access no matter their origin country or ethnicity. These measures can generate tensions and even conflicts among the immigrants' receiver and departure countries. Therefore, we can assist to some tensioned relations setting-up between different world's states related to immigrants' access issues.

Sometimes, the nonstatal actors as multinational societies or organizations of international civil society with humanitarian vocation can intervene among the world's states relations to favour the free circulation of persons. We appreciate that in the global economic-financial crisis context these interventions can decay the international relations among regarded countries seeing their sovereignty discussed by nonstatal actors.

Keywords: migration, international relations, departure country, receiver country

Migrația internațională, ca deplasare constantă și permanentă de populații dinspre o țară sau un grup de țări, de regulă, mai puțin dezvoltate, spre o țară sau un grup de țări dezvoltate sau puternic dezvoltate economic, are un impact semnificativ și continuu asupra relațiilor dintre statele lumii, dintre statele lumii și unii actori nonstatali cu vocație umanitară și/sau economică.

Impactul este datorat efectelor pozitive și negative ale migrației internaționale asupra demografiei, economiei, mediului, politicii și aspectelor sociale ale statelor lumii. Se cuvine făcută precizarea că atitudinea statelor față de migrația internațională este una variabilă în timp. Astfel, în perioade de boom economic statele dezvoltate

---

* CS II, Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

adoptă legi ce încurajează imigrația iar în perioade de criză economico-financiară, cum se întâmplă în prezent, iau măsuri de limitare a imigrației. De aici, în primul caz, relații internaționale de cooperare între statele de plecare a imigranților și cele de sosire a acestora din urmă. Totodată, atitudinea statelor dezvoltate față de imigranți este una favorabilă chiar dacă nu toți se implică activ în activitatea economică. În situația unei crize economico-financiare sau a unor dificultăți economice de moment ale unei țări dezvoltate, aceasta ia măsuri de limitare a accesului imigranților pe teritoriul său, uneori mergând până la expulzarea imigranților dintr-o țară anume sau de o anumite etnie. De aici, relații internaționale tensionate sau chiar conflictuale între statele de sosire și cele de plecare ale imigranților.

Pe de altă parte, fluxurile de imigranți pot crea probleme în materie de securitate pentru un stat sau altul de destinație, fapt ce conduce la adoptarea unor măsuri stricte de acces a imigranților indiferent de țara de plecare sau de etnie. Asemenea măsuri pot genera tensiuni și chiar conflicte între statele de primire și cele de plecare ale imigranților.

Astfel, putem asista la instituirea unor relații internaționale tensionate între diferite state ale lumii pe motiv de acces al imigranților.

1. Considerații preliminare

Migrația umană este un fenomen consubstanțial omului care are aspirații și speranțe în ceea ce privește un trai mai bun și un viitor mai sigur. Bineînțeles, nivelul de aspirație diferă de la o persoană la alta, de la un grup uman la altul și de la o țară la alta. La fel, se prezintă lucrurile și în privința speranței unui viitor mai cert și mai bun. De aici, complexitatea motivelor personale, grupale sau naționale ale fenomenului migratoriu al oamenilor din trecut, prezent și viitor.

Statisticile oficiale evaluează cifra persoanelor care migrează internațional între 185 și 192 de milioane pentru anii 2001, pentru persoanele care și-au părăsit țara pentru a trăi și a se stabili într-o altă țară pentru cel puțin un an³⁹⁶.

Datele statistice arată că marile valuri migratoare s-au diminuat recent, în favoarea unei tendințe a migrației selective favorabilă fugii creierelor și competențelor țărilor sărace, în detrimentul acestora din urmă. Caracteristicile fenomenului migratoriu actual sunt diversificarea țărilor de proveniență și de destinație, ca și formele luate de migrație. Demografii apreciază că migrațiile vor fi importante de acum până în 2050, caz în care 2 sau 3 miliarde de indivizi suplimentari sunt așteptați pe planetă, atunci când efectele modificărilor climatice se vor face probabil deja simțite și că sute de zone nu vor mai putea hrăni o populație suplimentară.

În 2005, numărul migranților în lume era estimat a fi între 185 și 192 milioane, adică circa 2,9% din populația mondială³⁹⁷. Această cifră maschează marile disparități existente între țări. 63% dintre migranți au rezidența în țările dezvoltate și 34% în țările în dezvoltare menționează sursa citată. 48,6% dintre migranți sunt

---

³⁹⁶ Migration humaine, http://fr.wikipedia.org/wiki/Migration_humaine, p.1.

³⁹⁷ Ibidem, p.1.

femei. Migrația este concentrată, potrivit sursei citate, asupra unui număr restrâns de țări de primire (55). 75% dintre migranții internaționali sunt în 12% din țările lumii. Cele trei principale țări de primire a migranților sunt SUA, Rusia și Germania. Cele trei principale țări de origine a migranților sunt China, India și Filipine.

Regiuni	Populație totală (mii)	Număr de migranți (mii)	%	Refugiați (mii)
Țări dezvoltate	1.193.872	104.119	59,57	5008
Țări în dezvoltare	4.876.709	70.662	40,43	13.631
Din care țări mai puțin dezvoltate	667.757	10.458	5,98%	6.551
Africa	795.671	16 277	9,31	6 060
Asia	3 679 737	49 781	28,48	8 450
Europa	727 986	56 100	32,09	5 649
America Latină și Caraibe	520 229	5 944	3,40	576
America de Nord	315 915	40 844	23,37	1 051
Oceania	31 043	5 835	3,34	85
Mondial	6 070 581	174 781	100	21 871

Structura migranților³⁹⁸ (datele sunt pentru anul 2000)

Migrațiile internaționale s-au mondializat: volumul migrațiilor s-a triplat în 30 de ani, trecând la 200 milioane la începutul secolului XXI³⁹⁹, aproape toate regiunile lumii sunt implicate, fie prin plecări, fie prin tranzit, fie prin sosirea de populații din ce în ce mai mobile, cu profiluri din ce în ce mai diversificate: femei, copii minori, calificați, creiere, antreprenori dar de asemenea populații puțin clasificate sau care acceptă o puternică descalificare pentru a-și oferi brațele lor de muncă și uneori corpul lor. Numeroși factori conjuncturali explică această situație: căderea zidului Berlinului care a permis mobilitatea populației închisă înapoia frontierelor lor timp de 50 sau 60 de ani, generalizarea posesiei de pașapoarte în țările Lumii a Treia, care a creat un drept de ieșire generalizată atunci când sistemul de vize bloca dreptul de intrare, informarea televizată, dar mai ales Internetul care au dat posibilitatea observării modurilor de viață și de consum și au creat curente de migrațiune de o mare diversitate: rețele de migrațiune familială, antreprenorială, lingvistice, post-coloniale, asociative sau religioase, organizarea trecerii frontierei a devenit o sursă de venit, crizele politice ca sursă a mișcării refugiaților și a deplasărilor forțate. Mulți dintre migranți sunt lipsiți de speranță într-un număr crescând de țări ieri mobilizate pentru a-și cuceri independența de stat și acum loviți de crize politice, economice, de mediu fără ieșire perceptibilă la nivelul unei vieți.

Alți factori, mai structurali, ai mobilității s-au schimbat: aceasta este mai puțin conjugarea sărăciei și a presiunii demografice care face ca oamenii să plece de acasă

³⁹⁸ Ibidem, p.2.

³⁹⁹ Cf. Catherine WITHOL de WENDEN Les enjeux migratoires comme facteurs de recomposition des sphères d'influence <http://www.cartografareilpresente.org/article415.html>, p.1.

atrași de societatea de consum, de speranța schimbării vieții, de construire a unui proiect, de a-și realiza visul dacă au avut neșansa de a se naște într-o țară săracă, nedemocratică, ce oferă puține oportunități: factorul „push” a devenit mai puțin important de cât factorul „pull” atunci când acesta din urmă era determinant în anii 1960-1970. Anumite mize au devenit strategice: populația, care îmbătrânește de o parte, tânără și disponibilă de, cealaltă parte, penuria de mână de lucru pentru piața muncii care lipsește de brațe în căutare care încearcă să atragă pe cei mai calificați, resursele naturale (petrol, minereuri, apa), noua stare a mediului (încălzirea climatică, catastrofe naturale), marile crize politice (Orientul Apropiat și Mijlociu) producătoare de refugiați. Ceilalți sunt legați cu politicile migratoare duse de țările de primire și țările de plecare, în impactul pe care ele îl pot avea asupra formelor de mobilitate, legăturile migratoare și viața împreună.

Toți acești factori determină recompunerea sferelor de influență: noile forme de mobilitate, mondializarea schimburilor, noile date demografice, accesul la resursele naturale, fenomenele de mediu, crizele politice. Ele sunt implementate prin factori instituționali, care limitează mobilitatea sau creează dimpotrivă solidarități transnaționale dincolo de frontierele statelor.

Migrațiile, fie că sunt temporare, pendulare sau definitiv, afectează mai ales marile linii de împărțire a lumii, acolo unde ecarturile de bogăție, de nivel de viață, de profiluri demografice, de libertăți de expresie sunt cele mai semnificative. Astfel, zona mediteraneană este una dintre cele mai mari fracturi ale lumii, ca și frontiera între Mexic și SUA sau Rusia și China. În acest din urmă caz, față în față cu demografia contra teritoriu și resurse ale subsolului este în special vie.

1. Migrația umană ca fenomen complex

Migrațiile umane există din antichitate. Acest fenomen a jucat un rol primordial în popularea planetei noastre. Fenomenul migrației umane este unul continuu și determinat de o paletă largă de motive. El urmează atât căile legale cât și pe cele ilicite. Astfel, ne întâlnim cu o migrațiune legală și o migrație ilegală, clandestină. Prima este cuprinsă în statisticile oficiale și reglementată juridic la nivel național, cea de a doua nu este cuprinsă în statisticile oficiale și combătută prin măsuri legale și nu numai.

Astăzi, migrația privește trecerea frontierelor politice și administrative pentru cel puțin un minim de timp. Ea include, mișcările de refugiați, persoanele deplasate și migranților economici. Există migrație internă și migrație internațională. Migrația internă înseamnă mișcarea dintr-o zonă (regiune, județ și municipiu) la alta. Migrația internațională este o relocare teritorială a persoanelor între statele națiuni. Două forme de relocare pot fi excluse din această definiție largă: turismul și transferul de refugiați.

În prezent, în categoria de migranți se includ și¹:

a) persoanele care se găsesc în afara teritoriului statului a cărui naționalitate sau cetățenie ele o au, dar care nu relevă protecția juridică a acestui stat, și care se află pe teritoriul unui alt stat;

b) persoanele care nu se bucură de un regim juridic general inerent statutului de refugiat, de rezident permanent, de naturalizat sau un alt statut acordat de statul de primire;

c) persoanele care nu se bucură nu numai de o protecție juridică generală a drepturilor lor fundamentale în virtutea acordurilor diplomatice, de vize sau alte acorduri.

Această definiție largă a migranților reflectă dificultatea actuală de a distinge între migranții ce își părăsesc țara din cauza persecuțiilor politice, conflictelor, problemelor economice, degradării mediului ambient sau o combinație a acestor motive și migranții care caută de muncă sau o mai bună calitate a vieții care nu o pot găsi în țările lor de origine.

Diferitele forme de migrație pot fi distinse potrivit motivațiilor – economice, familiale, politice – sau potrivit statutului legal – migrație neregulată, emigrație/imigrație controlată, libera emigrație/imigrație – de persoane. Cele mai multe țări disting diferite categorii de migranți în politicile lor asupra migrației și în statistici. Variațiile existente între state indică că nu avem de a face cu definiții obiective ale migrației. Există diferite categorii de migranți internaționali:

- Lucrători migranți temporari;
- Migranți înalt calificați;
- Migranți ilegali (fără documente legale);
- Migranți obligați de diferite conflicte armate și nu numai să plece din țara natală;
- Migranți ca urmare a reîntregirii familiei;
- Migranți de revenire în țara de origine.

Pe de altă parte, migrația este un factor important în eroziunea frontierelor tradiționale între limbi, culturi, grupuri etnice și statele naționale. Chiar cei care nu migrează sunt afectați de aceste mișcări de populație în interiorul unei țări sau în exteriorul acesteia și prin schimbările ce rezultă din acestea. Migrația nu este un simplu act de trecere de frontiere, ci mai curând un lung proces ce afectează viețile persoanelor implicate.

Migrațiile umane au multiple cauze⁴⁰⁰:

❖ Persecuțiile pentru motive politice. În epoca Războiului Rece, noțiunea de persecuție politică era foarte clară. Anticapitaliști din Vest erau considerați ca persecutați politic de către Moscova și invers anticomuniștii din țările socialiste erau socotiți persecutați politic de către vestici.

❖ Persecuții pe motive etnice. Adunarea Generală a ONU, în rezoluția sa 47/135 din 18 decembrie 1992, a adoptat Declarația drepturilor persoanelor ce aparțin minorităților naționale sau etnice.

❖ Persecuția pentru motive de convingeri religioase. Adunarea Generală a ONU, în rezoluția sa 36/55 din 25 noiembrie 1981, a adoptat Declarația privind

---

⁴⁰⁰ Cruz Melchor EYA NCHAMA, Les migrations humaines, http://www.cmeyanchama.com/Documents/Migrations_humaines.pdf

eliminarea oricărei forme de intoleranță și de discriminare fondată pe religie sau convingere.

❖ Sărăcia, șomajul. Lupta împotriva sărăciei este astăzi la modă în comunitatea internațională. Summit-ul social al ONU (Copenhaga) din 1995, obiectivele dezvoltării milenare adoptat, în 2000, la Summit-ul șefilor de state și de guverne sub egida ONU.

❖ Instituțiile internaționale. De exemplu, ONU are funcționari care călătoresc mult în lume pentru îndeplinirea sarcinilor specifice ce le efectuează în țările lumii. Ei sunt protejați prin diferite acorduri încheiate de statele lumii cu instituțiile internaționale cu competențe recunoscute de statele lumii.

O altă caracteristică a migrațiilor internaționale o constituie faptul că acestea s-au globalizat: volumul migrațiilor s-a triplat în 30 de ani, trecând la 200 milioane la începutul secolului XXI⁴⁰¹, aproape toate regiunile lumii sunt implicate, fie prin plecări, fie prin tranzit, fie prin sosirea de populații din ce în ce mai mobile, cu profiluri din ce în ce mai diversificate: femei, copii minori, calificați, creiere, antreprenori dar de asemenea populații puțin clasificate sau care acceptă o puternică descalificare pentru a-și oferi brațele lor de muncă și uneori corpul lor. Numeroși factori conjuncturali explică această situație: căderea zidului Berlinului care a permis mobilitatea populației închisă înapoia frontierelor lor timp de 50 sau 60 de ani, generalizarea posesiei de pașapoarte în țările Lumii a Treia, care a creat un drept de ieșire generalizată atunci când sistemul de vize bloca dreptul de intrare, informarea televizată, dar mai ales Internetul care au dat posibilitatea observării modurilor de viață și de consum și au creat curente de migrațiune de o mare diversitate: rețele de migrațiune familială, antreprenorială, lingvistice, post-coloniale, asociative sau religioase, organizarea trecerii frontierei a devenit o sursă de venit, crizele politice ca sursă a mișcării refugiaților și a deplasărilor forțate. Mulți dintre migranți sunt lipsiți de speranță într-un număr crescând de țări ieri mobilizate pentru a-și cuceri independența de stat și acum loviți de crize politice, economice, de mediu fără ieșire perceptibilă la nivelul unei vieți.

Alți factori, mai structurali, ai mobilității s-au schimbat: aceasta este mai puțin conjugarea sărăciei și a presiunii demografice care face ca oamenii să plece de acasă atrași de societatea de consum, de speranța schimbării vieții, de construire a unui proiect, de a-și realiza visul dacă au avut neșansa de a se naște într-o țară săracă, nedemocratică, ce oferă puține oportunități: factorul „push” a devenit mai puțin important de cât factorul „pull” atunci când acesta din urmă era determinant în anii 1960-1970. Anumite mize au devenit strategice: populația, care îmbătrânește de o parte, tânără și disponibilă de, cealaltă parte, penuria de mână de lucru pentru piața muncii care lipsește de brațe în căutare care încearcă să atragă pe cei mai calificați, resursele naturale (petrol, minereuri, apa), noua stare a mediului (încălzirea climatică, catastrofe naturale), marile crize politice (Orientul Apropiat și Mijlociu) producătoare de refugiați. Ceilalți sunt legați cu politicile migratoare duse de țările de primire și

---

⁴⁰¹ Cf. Catherine WITHOL de WENDEN, Les enjeux migratoires comme facteurs de recomposition des sphères d'influence <http://www.cartografareilpresente.org/article415.html>, p.1.

țările de plecare, în impactul pe care ele îl pot avea asupra formelor de mobilitate, legăturile migratoare și viața împreună.

Toate acestea dovedesc că migrația este un fenomen complex, cu o motivație multiplă și interdependentă, cu o dinamică alertă, cu caracter permanent și cu un impact semnificativ și consistent asupra relațiilor internaționale.

2. Diversitatea efectelor migrației internaționale

Migrația, ca deplasare de populații este acompaniată adesea de un evantai de repercusiuni pentru persoanele care emigrează ca și pentru grupul de primire. Astfel, migrația internațională produce efecte multiple și diverse ca natură. Astfel, se pot menționa efecte: *demografice; economice; politice; sociale*.

Imigrația internațională are un *efect demografic* direct pe termen scurt și un impact indirect pe termen mediu și lung asupra populației. Impactul direct se produce prin intrarea imigranților, dar plecarea unor persoane din țară pentru o perioadă de timp determinată sau pentru totdeauna, adică emigrația, diminuează această creștere. De exemplu, în România, în 2007, au intrat 9575 persoane (bărbați- 5871 și femei- 3704) și au plecat 8830 cetățeni români (bărbați-3088 și femei- 5742) din țară⁴⁰². Impactul indirect se traduce prin contribuția lor la nașteri. În ceea ce privește structura de vârstă, o fecunditate constantă combinată cu un flux anual constant de imigranți, conduce la o populație staționară prin imigrație mai bătrână decât cea cunoscută plecând de la o fecunditate constantă.

De o manieră generală, se constată că prin aportul său direct (intrarea de imigranți) și aportul său indirect (fecunditatea imigranților), imigrația internațională în țările dezvoltate contribuie în bună măsură la creșterea populațiilor lor. Aceasta permite, între altele, de a opri sau încetini ritmul descreșterii previzibile a acestor populații. De exemplu, în cursul anilor 1990, stocul populațiilor migrante în fiecare din principalele țări dezvoltate a imigrației internaționale plasează SUA pe primul loc în lume.

Cu circa 20 milioane de migranți, SUA sunt de departe mult în fața celor trei principale țări ale UE – Franța, Germania și Regatul Unit⁴⁰³. Aceste trei țări au primit, la un loc, 17 milioane de persoane, inclusiv refugiați. Menționăm că aceste țări și nu numai au politici privind imigrația semnificativ diferite.

În esență, migrația internațională are un impact semnificativ asupra mărimii populației țării de primire, structurii de vârstă a acesteia și proporției imigranților în totalul locuitorilor autohtoni⁴⁰⁴.

Efectul economic al migrației internaționale se cuvine, de asemenea, menționat întrucât este unul important. În acest sens, literatura disponibilă face referiri la: decizia de a emigra; modelele de creștere economică luând în calcul imigrația; unele modele de echilibru general calculabil. Pe de altă parte, impactul economic se

⁴⁰² Anuarul statistic al României 2008, <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pdf>,

⁴⁰³ Ayéko Appolinaire TOSSOU, Conséquences démographiques et économiques de l'immigrations internationales dans les pays développés et plus particulièrement en Amérique du Nord : un revue de la littérature, http://im.metropolis.net/research-policy/research_content/tossou.htm, pp.24-25.

⁴⁰⁴ Ayéko Appolinaire TOSSOU, op.cit. pp.28-29.

manifestă în domeniile: salariilor și a folosirii forței de muncă a nativilor; relațiilor între imigrație și creșterea profitului global; problemei integrării socio-economice a imigranților.

Una dintre principalele explicații ale deciziei de a emigra a indivizilor este furnizată de teoria neoclasică (explică decizia de emigrare cu ajutorul noțiunii de piață de imigrație și a modelului de imigrație în două țări). Dar există și alte explicații printre care se pot cita teoria „push-pull”, teoriile structurale și teoria sistemelor mondiale⁴⁰⁵. Deci, pentru a explica decizia de a migra (luată individual sau în familie), nu există o teorie unică, ci o multitudine de teorii ce țin cont de evoluția circumstanțelor migrației în timp. Totuși, conceptul de maximizare a utilității pe acre se fondează teoria neoclasică, se află în toate celelalte teorii sau explicații.

De asemenea, există numeroase modele teoretice de creștere economică ce iau în seamă imigrația. În acest sens, se pot cita patru mari modele și anume: modelele de tip clasic (construite plecând de la teoria echilibrului economic general); modelele de tip keynesian; modelele provenite din analiza *input-output*; *modelele de tip contabil*⁴⁰⁶. Cert este faptul că imigrația contribuie la creșterea economică a țărilor de primire.

Imigrația internațională are și un important *efect politic*. Migrațiile, fie că sunt temporare, pendulare sau definitive, afectează mai ales marile linii de împărțire a lumii, acolo unde ecarturile de bogăție, de nivel de viață, de profiluri demografice, de libertăți de expresie sunt cele mai semnificative. Astfel, zona mediteraneană este una dintre cele mai mari fracturi ale lumii, ca și frontiera între Mexic și SUA sau Rusia și China.

Efectele în plan politic ale imigrației internaționale se manifestă prin *factorii de recompunere a sferelor de influență* (noile forme de mobilitate, globalizarea schimburilor, populația, resursele naturale, fenomene de mediu înconjurător, crizele politice) și *noile câmpuri migratoare* (poluri de atracție, o diplomatie confuză a migrațiilor și refugiaților)⁴⁰⁷. Pe de altă parte, imigrația internațională are în plan politic ca efect modificarea unor legi asupra integrării socio-economice a migranților și a naturalizării acestora într-o țară sau alta.

Imigrația internațională generează și *un efect social* atât asupra migranților cât și a țărilor de origine și de primire. Astfel, persoanele care emigrează aduc cu ele o cultură, obiceiuri, cutume, practici religioase și credințe ce le sunt proprii și o anume stare de sănătate. Din punct de vedere social, emigrantul trebuie să se insereze într-un mediu nou și într-un cadru cultural care poate conduce la redefinirea scării sale de valori. Pierderea rețelelor de susținere socială, izolarea și marginalizarea, de pereche cu dificultatea de a se adapta unei noi culturi și la valori diferite de cele din țara de origine, pot complica procesul de aculturație. Între alte variabile de natură să agraveze acest proces, amintim: barierele lingvistice, prejudecățile sociale și etnice, lipsa protecției juridice și instituționale și punerea la distanță de sistemul de protecție

---

⁴⁰⁵ Ayéko Appolinaire TOSSOU, op.cit. pp.9-14.

⁴⁰⁶ Ayéko Appolinaire TOSSOU, op.cit. pp.14-20

⁴⁰⁷ Cf. Catherine WITHOL de WENDEN, Les enjeux migratoires comme facteurs de recomposition des sphères d'influence <http://www.cartografareilpresente.org/article415.html>

socială. De aceea, imigrația internațională solicită din partea țării de primire adoptarea unor măsuri de protecție socială (pensie, asigurări de sănătate, acces egal și liber la educație și sănătate, asigurarea habitatului, ajutor de șomaj). Pentru țara de origine, sumele de bani trimise de către imigranți concurează la îmbunătățirea calității vieții celor rămași acasă.

Migrațiile masive au adesea impacturi de naturi diverse în țara de primire⁴⁰⁸ - tensiune socială datorită neacceptării între grupurile umane deja constituite din imigranții anterior veniți și discriminarea ce rezultă din aceasta, contactul cu un nou mediu de sănătate, consecințele pentru sistemul de sănătate, învățământ și muncă, expunerea la noi cutume și obiceiuri, schimbări de statut și roluri sociale atât pozitive cât și negative.

Țările de primire ale marilor fluxuri de migrație cunosc efectele produse de acestea asupra lor. De aici, ansamblul măsurilor adoptate de către acestea pentru a limita efectele nedorite ale imigrației internaționale.

3. Caracteristici esențiale ale relațiilor internaționale actuale

Relațiile internaționale sunt înțelese ca totalitatea raporturilor și fluxurilor transfrontaliere, materiale și imateriale, care se pot stabili între două sau mai multe persoane, grupuri sau colectivități⁴⁰⁹. Acestea evoluează într-un mediu de securitate complex și dinamic, marcat semnificativ de fenomenele globalizării, integrării regionale și separatismului politic, precum și de manifestarea unor actori nonstatali – societăți transnaționale, organizații interguvernamentale, societatea civilă internațională etc. - pe scena mondială. Cooperarea și competiția ce domină relațiile dintre actorii statali, actorii statali și nonstatali, ca și între actorii nonstatali poate duce atât la armonie, echilibru, înțelegere, cât și la tensiuni, crize și conflicte. Astfel, divizarea între armonie și conflict, echilibru și schimbare, interdependență și dependență, sfera relațiilor internaționale nu se poate înțelege decât prin intermediul unui pluralism teoretic, singurul răspuns la realități multiple.

Există atâtea teorii a relațiilor internaționale câți cercetători în domeniu sunt. Totuși, aceste teorii se pot grupa în două mari școli: realistă și transnațională.

Realistii definesc relațiile internaționale prin următoarele caracteristici:

- predominanța politicii într-un mediu caracterizat prin confruntare între relațiile interstatale și profunzimea fluxurilor transnaționale;
- anarhia originară din mediul internațional care totuși se poate reglementa;
- prezența unei structuri ce condiționează libertatea de acțiune a entităților ce compun sistemul internațional;
- favoarea exprimată pentru o teorie generală a relațiilor internaționale.

Adepții teoriilor transnaționaliste susțin următoarele trăsături ale relațiilor internaționale:

---

⁴⁰⁸ Cf. Rosa Pérez PERDOMO, Les effets de la migration, http://www.pahef.org/success_stories/ethos_iv/french/06LesEffetsDeLaMigration.pdf,

⁴⁰⁹ Les relations internationales: une réalité complexe et fluctuante, http://www.numilog.com/package/extraits_pdf/e261535.pdf

- confruntarea permanentă și continuu între o ordine statală ce subzistă și fluxurile transnaționale necontrolate de către statele lumii;
- o tendință a globalizării ce induce reacții de localizare;
- constituirea de rețele, specifice dezvoltării mondiale de activități, ce se organizează în afara logicii teritoriale;
- alegerea se operează în favoarea unei sociologii a relațiilor internaționale.

În principal, între actorii scenei mondiale pot exista următoarele relații: de cooperare; de competiție; tensionate; conflictuale. Cu alte cuvinte, relațiile dintre actorii scenei mondiale sunt: preferențiale; de indiferență; de respingere.

4. Impactul migrației asupra relațiilor internaționale

Migrația internațională, ca deplasarea constantă și permanentă de populații dinspre o țară sau grup de țări, de regulă, mai puțin dezvoltată, spre o țară sau grup de țări dezvoltate sau puternic dezvoltate economic, are un impact semnificativ și continuu asupra relațiilor dintre statele lumii, dintre statele lumii și unii actori nonstatali cu vocație umanitară și/sau economică.

Impactul este datorat efectelor pozitive și negative ale migrației internaționale asupra demografiei, economiei, mediului, politicii și aspectelor sociale ale statelor lumii. Am prezentat anterior impacturile pe care le are migrația internațională asupra statelor de origine a imigranților și a țărilor de sosire. Se cuvine făcută precizarea că atitudinea statelor față de migrația internațională este una variabilă în timp. Astfel, în perioade de boom economic statele dezvoltate adoptă legi ce încurajează imigrația iar în perioade de criză economico-financiară, cum se întâmplă în prezent, iau măsuri de limitare a imigrației. De aici, în primul caz relații internaționale de cooperare între statele de plecare a imigranților și cele de sosire a acestora din urmă. Totodată, atitudinea statelor dezvoltate față de imigranți este una favorabilă chiar dacă nu toți se implică activ în activitatea economică. În situația unei crize economico-financiare sau a unor dificultăți economice de moment ale unei țări dezvoltate, aceasta ia măsuri de limitare a accesului imigranților pe teritoriul său, uneori mergând până la expulzarea imigranților dintr-o țară anume sau de o anumite etnie. De aici, relații internaționale tensionate sau chiar conflictuale între statele de sosire și cele de plecare ale imigranților.

Pe de altă parte, fluxurile de imigranți pot crea probleme în materie de securitate pentru un stat sau altul de destinație, fapt ce conduce la adoptarea unor măsuri stricte de acces a imigranților indiferent de țara de plecare sau de etnie. Asemenea măsuri pot genera tensiuni și chiar conflicte între statele de primire și cele de plecare ale imigranților.

Astfel, putem asista la instituirea unor relații internaționale tensionate între diferite state ale lumii pe motiv de acces al imigranților.

Uneori, actorii nonstatali de tipul societăților multinaționale sau organizații ale societății civile internaționale cu vocație umanitară pot interveni în relațiile dintre statele lumii pentru a favoriza circulația liberă a persoanelor. Apreciem că în situații de criză economico-financiară mondială aceste intervenții pot învenina relațiile

internaționale dintre statele vizate care își văd suveranitatea pusă în discuție de actori nonstatali.

Concluzii

Migrațiile internaționale sunt un fenomen dinamic și în plină expansiune. Ele privesc toate țările indiferent de nivelul lor de dezvoltare economică, de cultură și convingeri politice. Astăzi, în aproape fiecare țară, există migranți care pleacă și care vin, ceea ce face din ce în ce mai dificil de menținut distincția tradițională între țara de origine, țara de tranzit și țara de destinație. Numeroase țări intră în toate aceste trei categorii.

În ultimii 30 de ani, proporția rezidenților născuți în străinătate și care trăiesc în țările dezvoltate în general a crescut, în timp ce ea a rămas stabilă sau s-a diminuat cumva în cele mai multe țări în dezvoltare⁴¹⁰.

Relațiile internaționale sunt influențate, într-o bună măsură și în diferite moduri, de migrația internațională datorită efectelor favorabile și nefavorabile generate de aceasta din urmă în statele implicate în acest proces. Se poate aprecia că, în funcție de starea economiei naționale și mondiale, impactul migrației internaționale asupra relațiilor dintre statele lumii și nu numai este unul pozitiv sau negativ. De regulă, în vremuri mai puțin favorabile dezvoltării economice, statele vizate de migranți își iau măsuri de protejare a populație lor de influența negativă a prezenței unei mase de oameni apleși de muncă și obedienți veniți din alte țări.

Bibliografie:

- [1] Anuarul statistic al României 2008, <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pdf>,
- [2] Les migrations dans un monde interconnecté: nouvelles perspectives d'action, <http://www.gcim.org/mm/File/French.pdf> Migration humaine, http://fr.wikipedia.org/wiki/Migration_humaine,
- [3] EYA NCHAMA Cruz Melchor, Les migrations humaines, http://www.cmeyanchama.com/Documents/Migrations_humaines.pdf,
- [4] PEREZ PERDOMO Rosa, Les effets de la migration, http://www.pahef.org/success_stories/ethos_iv/french/06LesEffetsDeLaMigration.pdf,
- [5] Les relations internationales : une réalité complexe et fluctuante, http://www.numilog.com/package/extraits_pdf/e261535.pdf,
- [6] Nicholas STERN, Rapport sur le conséquence du dérèglement climatique (2006), <http://cms.unige.ch/isdd/spip.php?article165>,
- [7] Javier SOLANA, Le réchauffement climatique pourrait provoquer un conflit entre Europe et Russie, http://contreinfo.info/article.php3?id_article=1808,
- [8] TOSSOU Ayéko Appolinaire, Conséquences démographiques et économiques de l'immigrations internationales dans les pays développés et plus particulièrement en Amérique du Nord : un revue de la littérature, http://im.metropolis.net/research-policy/research_content/tossou.htm,

---

⁴¹⁰ Les migrations dans un monde interconnecté: nouvelles perspectives d'action, <http://www.gcim.org/mm/File/French.pdf>, p.6

[9] WITHOL de WENDEN Catherine, Les enjeux migratoires comme facteurs de recomposition des sphères d'influence
<http://www.cartografareilpresente.org/article415.html>.

INTELLECTUAL POTENTIAL, THE MOST EFFICIENT WEAPON OF TERRORISM IN THE 21ST CENTURY

Cristian-Dan ȘTEFAN*

POTENȚIALUL INTELECTUAL, CEA MAI EFICIENTĂ ARMĂ A TERORISMULUI ÎN SECOLUL AL 21-LEA

Lucrarea pleacă de la premisa potrivit căreia terorismul contemporan are la bază o resursă inepuizabilă care poate fi valorificată în orice moment și care pune în valoare toate celelalte resurse ale terorismului, potențialul intelectual. De aceea lucrarea de față analizează o serie de momente în care potențialul intelectual își face simțită prezența în cadrul planificării și desfășurării atentatelor teroriste din 11 septembrie 2001 (New York), 11 martie 2004 (Madrid) și 7 iulie 2005 (Londra).

Scopul este acela de a descoperii elemente ce țin exclusiv de un tip de gândire strategico-militar pentru a putea îngloba într-o formă conceptuală viabilă „potențialul intelectual terorist” în vederea anticipării și soluționării eventualelor atacuri teroriste.

“Started by individuals of fanatic groups, by organizations or even states, terrorism, as destructive phenomenon, is spread all over the world, which makes fighting against it not easy at all, being neither single nor several state duty and not the duty of a single army”.⁴¹¹

This job is even harder because “terrorists are more likely to breaking the international system of low then states because unlike states, they have no interest in the system”⁴¹².

In this situation this paper tries to expose the most important part of the terrorist arsenal, the intellectual potential. There is no doubt about the fact that these organizations have resources that can be use to promote terror in the world. Even so the only way that those resources could be use properly is by appealing to intellectual potential. In this regard a conceptualization of this phenomenon could create the premises for better understanding and better solving of the new threatening of the 21st century, the intellectual terrorism.

Terrorism refers to “political violence deliberately and nondiscriminatory focused against civilians”⁴¹³ being considered “the weapon of the weak”. Up until

---

* Membru al Centrului de Studii Strategice, Geopolitică Aplicată și Studii de Securitate Hans J. Morgenthau (CeSSGASS) în cadrul proiectului de cercetare și de difuzare de know-how intitulat *Monitorizare a presei internaționale pe probleme legate de evoluții strategice, evoluții geopolitice și evoluții ale problemelor de securitate (evoluții geopolitice în bazinul Pacificului) și beneficiar al proiectului de Internship realizat de Institutul Diplomatic Român.*

⁴¹¹ Silviu NEGUȚ, *Geopolitica :universul puterii*, Ed. Meteor Press, București, 2008.,p.250

⁴¹² Joshua S.GOLDSTEIN, Jon G. PEVEHOUSE, *Relații Internaționale*, translated by Andreea-Ioana Cozianu, Ed. Polirom, București, 2008, p. 277.

⁴¹³ Ibidem, p 275.

the 9/11 terrorist act nobody had in mind the idea that such a weapon could actually strike in the heart of democracy represented by the United States of America.

Although the terrorist phenomenon existed long before 9/11, it was not considered an actual threat to the liberal world and it was understood rather as a social phenomenon, as Brzezinski said “terrorism emerges from social discontent, even if it is strengthened by ideology”⁴¹⁴, than a military one, as well as we may also say that: “terrorism is not actually new. It is in fact just another step along the way of violence”⁴¹⁵.

Nevertheless, even if the threat actually existed, the Western Developed Country’s public opinion ignored it based on the fact that such small groups could never develop a serious strike plan against any Western Country.

In other words they underestimated the intellectual potential of the terrorist groups or they didn’t even know that this kind of resource even existed within terrorist groups. This is actually one of the facts that served as a starting point for this research paper.

Not only did the terrorists succeed in the act of 9/11 but they did it extremely “efficiently” if we think of the opportunity costs for the terrorist group and the impact to the world situation that made out of terrorism subject “the centre of debate in Security Studies discipline”⁴¹⁶.

I am saying “efficient” not only because with a few plane tickets and some flying lessons a few people managed to destroy one of the most impressive buildings in the United States, the World Trade Centre complex and to damage the Pentagon building, but because of the psychological impact.

The fundamental effect of terrorism is a psychological one. Partially, the terrorism is getting attention because of the dramatic nature of the attacks, mostly because of the manner used by the media to show it to the world⁴¹⁷.

So, why did they choose the United States, why not any other western state? the analysts’ answers were multiple and invoked political, historical, strategic, psychological reasons but I think that the right answer lies in the United States “capacity of broadcasting live world wide the terrorist act”⁴¹⁸, this being actually the way to promote fear and uncertainty.

This being said we can see that the 9/11 attack against United States was in fact based on efficiency principle as well as terror. In this regard we can say that this act of terrorism is showing the new face of terrorism, a kind of terrorism based not on

---

⁴¹⁴ Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea Dilemă, A domina sau a conduce**, translated by Raluca ȘTIRBEANU, Ed. Scripta, București, 2005, p.29.

⁴¹⁵ Joshua S.GOLDSTEIN, Jon G. PEVEHOUSE, *op. cit.* p. 100.

⁴¹⁶ Andrei MIROIU, Radu-Sebastian UNGUREANU, **Manual de relații internaționale**, Ed. Polirom, București, 2006, p. 54

⁴¹⁷ Joshua S.GOLDSTEIN, Jon G. PEVEHOUSE, *op.cit* p. 276

⁴¹⁸ Jacques PORTES, **Statele Unite ale Americii, hiperputere?**, Ed. Enciclopedia Rao, București, 2003, p.109.

material resources but mostly on intellectual resources. In this case the United States reaction was led by George W. Bush in a “war against terror”⁴¹⁹.

We may say that “9/11 upgrades terrorism to a new level of unconventional and asymmetrical warfare. In order to “legitimate” even more this phenomenon, the terrorist attacks in Madrid (11 March 2004) and London (7 July 2005) followed”⁴²⁰.

On March 11, 2004, “near simultaneous blasts hit Atocha station in the centre of the Spanish capital and two smaller stations”⁴²¹. This will be the second terrorist attack that will be analyzed by this paper in order to extract the intellectual component.

First of all, we should look at the time of the attack, “*morning rush hour*”⁴²² and the places, *rail stations*, there is no doubt about the purpose of the *effectiveness* of the attack. This idea is strengthened by the *multiple explosions* and by the *planting of the bombs inside* as well as *outside the rail stations*.

This terrorist act was actually a *multiple synchronized attack* that left no reaction time for anyone still a part of the plan didn’t work because some other bombs were found, bombs that were destined to explode when the paramedics would be arriving⁴²³. This shows the use of *anticipating and adapting practice in terrorism*.

Nevertheless the most important part of any terrorist attack, *fear and psychological impact* is represented by the creation of an *unsecure environment* for the people, increased by an *apparent inefficiency of the state* in finding the ones responsible, because, at the beginning this attack *was not claimed by any terrorist group*.

In regard of the arguments presented we can say that the *intellectual component* of this terrorist act is the *adaptability* and *anticipation* and judging by the *multiple attack* practice we can say that the terrorist act has also a *chance of success*, even on a little scale.

On the 7th of July, four suicide bombers struck in central London the coordinated attacks hit the transport system as the morning rush hour. Three bombs went off on underground trains just outside Liverpool Street and Edgware Road stations, and on another travelling between King's Cross and Russell Square, the final explosion was around an hour later on a double-decker bus in Tavistock Square, not far from King's Cross.⁴²⁴

In this case we can observe that the rush hour rule applies, the time of the attack being, as in the other two cases during the morning. We can again observe the

---

⁴¹⁹ Zbigniew BRZEZINSKI, *A doua șansă*, translated by Andreea Năstase, Editura Antet, București, p.110.

⁴²⁰ Silviu NEGUȚ, *Geopolitica :universul puterii*, editura Meteor Press, București, 2008, p. 248.

⁴²¹ *Scores die in Madrid bomb carnage*, 11 March, 2004 at <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3500452.stm> consulted in 16.10.2010

⁴²² *Idem*.

⁴²³ *Ibidem*.

⁴²⁴ At http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/uk/05/london_blasts/what_happened/html/ consulted in 16.10.2010.

simultaneous attack against several different targets. Here is clear that efficiency has an important place in every terrorist action.

We should not forget about the actual targets of the attacks, few underground trains and a double-decker bus that were as in the case of other two attacks, means of public transportation.

Here the intellectual component lies in the back up strategy applied, meaning the use of the second target that could guarantee at least a partial success even if the main plan would have failed. This thing is shown to us by the time difference between the attacks on the underground train and the attack on the double-decker bus, almost an hour.

The London political reaction was far different from the one of the United States, here Gordon Brown tended to put accent on diplomacy and law disregarding the military action.⁴²⁵

“Terrorism became a transnational phenomenon, having special implications for security, stability and state political order, as well as for international order and peace.”⁴²⁶

The terrorist attacks that this paper analyzed shape a picture of how dangerous terrorism has become in the 21st century, by being more efficient, better organized and strategic thinking and military methods. They, too, have strategies of ends, ways and means⁴²⁷.

Regarding the three attacks we can observe some resemblances. First is the targeting process, by using simultaneously multiple targets that contributes essentially to the success of a terrorist action, by maximizing the chances to fulfill the terrorist plan.

Secondly, are the means and the ways of action. The terrorists used airplanes, trains, underground trains and buses, all of them being crowded ways of transportation. Nevertheless this shows adapting capabilities because they didn't attack the same way of transportation twice.

Third considers the time of the attacks that in this three cases was chosen for increasing efficiency of the terrorist actions. Focusing on the terrorism efficiency we may say that it evolved up to the last terrorist attack that this paper analyzed, they didn't miss any of the targets nor lose any of the explosive devices which actually mark a success for terrorist groups.

Based on the facts that nowadays terrorist use, as we saw, opportunity cost theory, effectiveness concept, backup strategies and the last but not least military tactics, we can say that these are parts of a terrorist strategy that could only be developed by the 21st century terrorism, the intellectual terrorism.

---

⁴²⁵ Madeleine ALBRIGHT, **Memorandum către președintele ales, Cum putem restaura reputația și conducerea Americii**, translated by Teodora Moldovanu, Ed. Institutul European, Iași, 2009, p.173.

⁴²⁶ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica :universul puterii**, editura Meteor Press, București, 2008, p. 249.

⁴²⁷ James Jaz CARFANO, Paul ROSENZWEIG, **Winning the long war**, Ed. Heritage Books, United States of America, 2005, p 161.

“The evolution of terrorist actions, from an isolated phenomenon to planned operations, organized by military rules, lead humankind and nonetheless international environment to a fragile security shape”⁴²⁸

In the last years several other western countries were threatened as the, for instance “in 2009, France found itself grappling with an Islamist threat that reflected the nation’s changing demographics. Several public announcements by al-Qaida (AQ) and other groups reiterated the French interests remained key targets of al-Qaida in the Islamic Maghreb (AQIM). In response to President Sarkozy’s June comments calling for the banning of the burka in France, AQIM spelled out their intentions to attack France stating, “We will do everything in our power to avenge our sisters and our daughters honor, by striking France and its interests, wherever they may be.”⁴²⁹

The same Rapport stipulating the policies of these countries regarding terrorism and muslim community integration we can see “European governments continued their efforts at outreach to domestic Muslim communities and made attempts to gain support from those communities to counter the appeal of violent extremist ideology. France trained police to recognize signs of incipient radicalization, Germany continued engagement through its German Islam Conference, the Netherlands Justice Ministry continued to focus on radicalization, and the United Kingdom continued to implement numerous counter-radicalization programs.”⁴³⁰

Bibliography:

- [1] ALBRIGHT, Madeleine, **Memorandum către președintele ales, Cum putem restaura reputația și conducerea Americii**, translated by Teodora Moldovanu, Ed. Institutul European, Iași, 2009.
- [2] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea Dilemă, A domina sau a conduce**, translated by Raluca Știrbeanu, Ed. Scripta, București, 2005.
- [3] BRZEZINSKI Zbigniew, **A doua șansă**, translated by Andreea Năstase, Ed. Antet, București.
- [4] CARFANO James Jaz, ROSENZWEIG Paul, **Winning the long war**, Ed. Heritage Books, United States of America, 2005.
- [5] GOLDSTEIN Joshua S., PEVEHOUSE Jon G., **Relații Internaționale**, translated by Andreea-Ioana COZIANU, Ed. Polirom, București 2008.
- [6] MIROIU Andrei, UNGUREANU Radu-Sebastian, **Manual de relații internaționale**, Ed. Polirom, București, 2006.
- [7] NEGUȚ Silviu, **Geopolitica: universul puterii**, Ed. Meteor Press, București, 2008
- [8] PORTES Jacques, **Statele Unite ale Americii, hiperputere?**, Ed. Enciclopedia Rao, București, 2003.

---

⁴²⁸ Silviu NEGUȚ, **Geopolitica: universul puterii**, editura Meteor Press, București, 2008, p. 249.

⁴²⁹ United States of America Department State, **Country Reports on Terrorism 2009**, August 2010 at <http://www.state.gov/documents/organization/141114.pdf> consulted in 18.10.2010, p. 76.

⁴³⁰ Idem p. 32

- [9] **Scores die in Madrid bomb carnage, 11 March, 2004**, at <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3500452.stm> consulted in 16.10.2010
- [10] United States of America Department State, **Country Reports on Terrorism 2009**, August 2010 at <http://www.state.gov/documents/organization/141114.pdf> consulted in 18.10.2010
- [11] www.bbc.uk
- [12] www.state.gov

PARTICIPAREA SCAFANDRILOR DE LUPTĂ LA OPERAȚIILE SPECIALE NAVALE

Viorel STANCIU*
Aurel PUICHILIȚĂ**

NAVY S.E.A.L. ÎN NAVAL SPECIAL OPERATIONS

Navy SEAL structure have been declared operational, being part of NATO reaction force capabilities. They are certified to accomplish special operations independently and as part of an international Task Force / Task Group, in Alliance area of interest. In order to maintain this capability, Navy has to keep up with the latest diving technologies and latest training procedures.

SEAL structures are capable to fulfil strategic missions, as follows military and political objectives, being considered one of the fundamental military powers of a nation. Special operations conducted in the sea area, require special equipments, special trained strong motivated forces. Although apparently SEAL require considerable amount of resources, the result that can be achieved at strategic level justifies this efforts.

Cuvinte-cheie: forțe pentru operații speciale, scafandri

1. Rolul F.O.S. în menținerea stabilității regionale și globale

Prin aderarea fermă la valorile europene și euroatlantice, România și-a asumat un nou profil strategic, afirmându-se ca important furnizor de stabilitate în regiunea Balcanilor, participant activ la dezvoltarea unor inițiative zonale, precum și ca partener de încredere în cadrul unor operații multinaționale desfășurate sub egida ONU.

Gen de forță din compunerea Forțelor Navale, scafandrii militari fac parte din pachetul de forțe pus la dispoziția NATO de către România, fiind certificați pentru îndeplinirea misiunilor specifice în cadrul grupărilor multinaționale, în zonele de interes ale alianței.

Pentru a realiza acest deziderat este necesar ca atât practica, cât și teoria care stau la baza formării și perfecționării scafandrilor de luptă români, să țină pasul cu evoluția tehnicii și tehnologiilor de scufundare pe plan mondial. Totodată este necesar să ne însușim și să transpunem în practică noile concepte privind participarea scafandrilor de luptă la gestionarea crizelor la nivel regional și global.

În momentul de față în cadrul țărilor membre NATO există o perspectivă comună în ceea ce privește metodele de apărare și realizare a securității regionale și globale. Este unanim recunoscut faptul că toate țările, fie ele membre NATO, parteneri, sau din afara alianței, sunt puse în fața unor amenințări neconvenționale, care domină atenția liderilor politici și militari. Aceste amenințări sunt interconectate și au potențialul de a submina stabilitatea internațională prin crearea unor stări conflictuale la nivel local, de lungă durată, în regiuni cheie pentru menținerea

---

* Comandor, Comandamentul Operațional Naval

** Comandor, Centrul de Scafandri

echilibrului economic, politic și militar al regiunilor respective. Apariția permanentă a unor astfel de conflicte, fără soluționarea celor precedente, poate duce la deteriorarea climatului de securitate și stabilitate la nivel mondial.

Plecând de la această situație, strategii NATO au identificat noi mijloace și procedee de contracarare a unor asemenea amenințări. Astfel ei au identificat forțele pentru operații speciale (FOS) ca fiind un instrument dinamic, potrivit unui mediu de securitate dominat de amenințări de natură asimetrică, care să pregătească și să dea un răspuns prompt, echilibrat și eficace, în cadrul apărării naționale a unui stat, dar și celei colective în cadrul alianței.

Ca urmare FOS sunt caracterizate ca fiind forțe strategice, capabile să atingă obiective politice, militare, psihologice și informaționale, reprezentând unul dintre elementele fundamentale ale puterii militare a unei națiuni. FOS operează în afara domeniului operațiilor convenționale, mai bine spus dincolo de capacitățile standard ale forțelor convenționale, furnizând o soluție în cazuri excepționale, când nicio altă opțiune nu mai este disponibilă.

Tendința evidentă de evoluție pe plan mondial este aceea de a dezvolta o componentă FOS la nivel național care să furnizeze pe termen lung autoritate și dirijare coerentă asupra tuturor aspectelor operațiilor speciale. Totodată structura FOS creată la nivel național asigură organizarea, antrenarea, echiparea și întreținerea FOS pentru obținerea succesului. Fiecare membru NATO decide ce fel de model organizațional al FOS corespunde formulei sale de apărare.

Ieșirea la mare a României, interesele economice, politice și militare specifice regiunii Mării Negre, au impus dezvoltarea unor forțe speciale capabile să acționeze în mediu marin. Plecând de la modelul forțelor SEAL aparținând unor state membre N.A.T.O., România a trecut în ultimii ani la reorganizarea, dotarea și antrenarea scafandrilor de luptă conform standardelor NATO.

2. Operațiile speciale navale

Cunoscute în literatura de specialitate NATO ca *MARITIME SPECIAL OPERATIONS - MSO*, acestea se caracterizează în primul rând prin suprafața imensă pe care se desfășoară. Ca urmare și mijloacele cu care se desfășoară acest tip de operații sunt extrem de complexe și diversificate, diferind de la o țară la alta funcție de interesele economice, politice și militare ale acestuia în raport cu mediul marin.

Experiența de luptă câpătată de la apariția acestui gen de forțe, precum și schimbările apărute în natura tipului de amenințări ce se manifestă pe plan mondial, arată că operațiile speciale navale se vor desfășura în mediu ostil, în apropierea unor țărmuri neprielnice pătrunderilor, bine supravegheate de către inamic, puternic apărate atât de forțele convenționale ale inamicului, cât și de forțele speciale ale acestuia

În aceste condiții recunoașterea specială executată de către scafandrii de luptă devine una dintre cele mai importante misiuni ale acestora, fără de care executarea unor misiuni de luptă ale forțelor convenționale în aceste raioane este de neconceput. Executarea unor misiuni de acest tip presupune o dotare pe măsură, platforme navale

și aeriene, mijloace de transport submarin, de cercetare și supraveghere, mijloace de comunicații și informatică care să permită conducerea eficientă a forțelor. Ele trebuie să permită proiecția scafandrilor de luptă în raionul de acțiune din afara razei de observare vizuală și electronică a inamicului, pe timp de noapte, în condiții meteo și climatice deosebite. Proiecția se poate face de la bordul platformelor aparținând țărilor membre NATO, însă, în situații deosebite, este foarte important de luat în calcul și folosirea unor mijloace aparținând țărilor gazdă și sprijinul unei părți din populația locală, metodă ce a dat rezultate deosebite pe timpul ducerii acțiunilor de luptă în toate teatrele de operații.

Acțiunile directe desfășurate în cadrul MSO presupun pe lângă acțiuni de pătrundere la uscat și atacul unor obiective de litoral sau sprijinul forțelor terestre ce acționează într-un TO în apropierea coastei. De asemenea ele pot fi duse în vederea contracarării unor riscuri asimetrice cum ar fi pirateria, traficul de droguri, oameni și armamente, recuperarea de personal și echipamente din zone de risc ridicat. Toate aceste operații necesită echipamente avansate, sprijin logistic puternic, dar și motivația scafandrilor de luptă de a duce la îndeplinire misiuni de mare dificultate și mare risc.

Din această cauză operațiile speciale desfășurate în mediu marin necesită forțe special antrenate, dotate și motivate. Echipamentele lor nu sunt deloc ieftine, ca și pregătirea de altfel, însă trebuie făcută corelarea cu obiectivele pe care le apără sau pe care le pot ataca în caz de nevoie. Dacă ținem cont de faptul că principalele obiective economice, politice și sociale se află în raioane de litoral, sau în apropierea cailor de transport maritime și fluviale, tragem concluzia că dezvoltarea unor astfel de forțe este deosebit de importantă, fiind justificată atât din punct de vedere militar cât și economic.

Există o întrebare pe care atât militarii, cât și civilii interesați în studiul fenomenului militar și-o pun „**ce sunt forțele SEAL, scafandri de luptă sau forțe pentru operații speciale?**”

În Performance Under Pressure, Mark V. Lonsdale dă un răspuns pe cât de scurt, pe atât de interesant: *“chiar dacă fac parte din Navy și se scufundă, forțele SEAL nu sunt scafandri de luptă. Dacă scafandrul de luptă în primul rând se scufundă și apoi lucrează sub apă, forțele SEAL sunt forțe pentru operații speciale (FOS) a căror misiune este să descopere inamicii ... și să-i distrugă, pe ei și echipamentele lor. ... Pentru aceste forțe scufundarea nu este prima lor sarcină militară, specializarea lor de bază. Ei sunt apți pentru a înota pe sub apă orizontal, în comparație cu ceilalți scafandri de luptă care sunt pregătiți să facă scufundări pe verticală. Folosirea echipamentului și tehnicilor de scufundare este doar una din modalitățile de apropiere de inamic, sau de infiltrare în zona de operații pentru executarea unor misiuni. Chiar dacă sunt instruiți să folosească aparatele de scufundare cu circuit deschis, semiînchis sau închis, forțele SEAL sunt în primul rând forțe pentru operații speciale și apoi scafandri. În același timp SEAL se deosebesc de*

*celelalte FOS prin faptul că pot duce acțiuni de luptă de durată în condiții hidro-meteo deosebite, mare rea, ape cu temperaturi scăzute, întuneric”.*⁴³³

Termenul de **SEAL** este un acronim provenit din limba engleză, o prescurtare a **Sea, Air & Land** și a fost adoptat pentru a defini forțele speciale ale marinei. Neoficial această denumire este folosită și de marinarii români în discuțiile cu partenerii NATO, însă denumirea folosită în regulamentele militare românești este de **Forțe pentru Operații Speciale – FOS**.

Ce vrea să ne sugereze această denumire ?

Desigur, semnificația este legată de mediile în care pot opera aceste forțe și anume maritim, aerian și terestru, ordinea nefiind aleasă la întâmplare. Putem trage concluzia că aceste forțe provin din marină și că au ca primă specializare acțiunea în mediu marin, însă teatrele de operații moderne și evoluția teoriei de specialitate tind să elimine diferențele dintre FOS provenite din cele trei categorii de forțe. Diferențele apar mai degrabă în modul în care acestea se deplasează în teatrul de operații, cum fac infiltrarea respectiv exfiltrarea, ce tipuri de armamente și echipamente folosesc, care sunt procedeele de operare, etc.

Mijloacele aeriene sunt cele mai flexibile și cele mai rapide mijloace de deplasare ale scafandrilor FOS, fiind capabile să acționeze atât pe mare cât și pe uscat, de la bordul unor platforme navale sau din baze terestre.

Aceste mijloace aeriene sunt diverse mergând de la elicoptere de diferite capacități, la aviație tactică sau cu rază medie de acțiune și cu capacități de decolare /aterizare pe piste de dimensiuni reduse. Ele sunt destinate transportării și infiltrării / exfiltrării scafandrilor FOS în zona de operații. Acestea se pot face prin desantare după aterizarea platformei aeriene, prin parașutare de la mare altitudine, sau prin procedee *fast-rope*, *rig-rope* (coborâre pe coardă din elicopter, respectiv extracția cu rapidă cu coarda).

Deoarece aceste procedee de pătrundere nu sunt procedee comune tuturor categoriilor de forțe, presupunând în același timp calități deosebite și un nivel de instruire foarte ridicat, pregătirea scafandrilor FOS necesită sute de ore de antrenament specific ce trebuie executat în comun cu echipajele platformelor aeriene.

În țările membre NATO există două curente. Primul vizează dedicarea unor mijloace aeriene forțelor speciale, organizate în unități aflate sub comanda directă a comandamentului forțelor pentru operații speciale. Ele execută instrucția și misiunile cu FOS având un grad de specializare avansat în acest domeniu. Cel de al doilea curent presupune alocarea platformelor aeriene aparținând unor categorii de forțe, FA, FN, FT, scafandrilor FOS, în vederea îndeplinirii unei anumite misiuni. Acest procedeu presupune că acțiunea se execută pe baza unor proceduri bine stabilite, care au fost exersate separat de către echipajele aeronavelor, elicopterelor și echipele de scafandrii FOS, și care se pun în aplicare după o scurtă ședință de cooperare.

---

⁴³³ Mark V. LONSDALE, **Performance under Pressure**, United States Navy Diver, p.199.

Deși primul procedeu cere un efort financiar sporit, crearea unei coeziuni între scafandrii FOS și echipajele platformelor aeriene alocate reprezintă cheia succesului în luptă, a îndeplinirii misiunii în ultimă instanță.

Problema se complică și mai mult atunci când avem de a face cu grupări multinaționale. Pentru a face față cu bine acestei situații este necesar ca întreaga pregătire a scafandrilor FOS să se facă după standarde NATO și să se exerseze în cadrul unor aplicații multinaționale.

Putem spune că din acest punct de vedere în ultimii ani s-au făcut pași deosebit de importanți prin intrarea în dotare a elicopterelor Puma naval și participarea la aplicații multinaționale desfășurate atât pe teritoriul României cât și al unor țări membre N.A.T.O. Totodată au fost asimilate și executate conform procedurilor tehnicile de infiltrare la bordul navelor folosindu-se mijloacele de transport aeriene.

Analizând evenimentele petrecute pe plan mondial în ultima perioadă în care au fost implicate forțe SEAL, observăm că acestea au folosit ca mijloc principal de infiltrare elicopterul. Asaltul executat de SEAL israeliene asupra convoiului turcesc ce se îndrepta către teritoriile palestiniene, deși contestat vehement pe plan politic, reprezintă o acțiune specifică SEAL, foarte bine organizată și excelent executată. Ea arată odată în plus, dacă mai era nevoie, importanța folosirii elicopterelor în operațiile maritime desfășurate de forțele speciale.

Dezvoltarea platformelor de transport navale specifice scafandrilor de luptă reprezintă o preocupare de actualitate a specialiștilor militari. Acestea trebuie să asigure deplasarea sigură, rapidă, în condiții meteo grele în zona de operații, pătrunderea în secret la obiectiv, îndeplinirea misiunii și extragerea scafandrilor FOS în siguranță.

Astfel de ambarcațiuni sunt de regulă ambarcațiunile de tip RHIB (*Rigide Hulled Inflatable Boat*), cu viteză mare, 30-40Nd, greu detectabile pe radar datorită înălțimii reduse și bordurilor de cauciuc. Raza mare de acțiune permite lansarea scafandrilor de pe navele de desant sau de pe submarine de la distanțe mari de obiectiv și deplasarea în raionul de acțiune pe baza datelor furnizate de aparatura proprie de navigație. Dotarea cu radare, aparatură de navigație complexă, mijloace de transmisiuni moderne ce asigură legătura permanentă cu punctul de comandă, inclusiv transmiterea de imagini în direct pe timp de zi sau pe timp de noapte, fac din aceste mici dar puternice ambarcațiuni, un mijloc de transport redutabil.

Totodată aceste ambarcațiuni pot fi folosite cu maximum de eficiență în cooperare cu elicopterele în misiuni de SAR - salvare a vieții pe mare, VBSS - control a navelor suspecte că desfășoară acțiuni ilegale, combaterea piraterie etc.

După atacul terorist de la 11.09.2001 eforturile SEAL din țările membre NATO au fost focalizate pe lupta împotriva terorismului. Aceasta a însemnat, dotarea cu armament de infanterie mai sofisticat, perfecționarea deprinderilor de salt cu parașuta, desantare din elicopter, folosirea unor echipamente de comunicații moderne și chiar formarea deprinderilor de a opera în teren muntos, la sute de kilometri de navele de suport. Teatrele de război din Irak și Afganistan au adus noi schimbări în tacticile de instruire ale scafandrilor de luptă indiferent de denumirea sub care sunt cunoscuți în fiecare țară în parte. Acestea au scos în evidență necesitate dezvoltării

capabilităților de operare în mediu terestru, chiar mai mult, în condiții în teren muntos, puternic frământat.

Se poate constata în ultima perioadă că zona de operații a grupărilor navale multinaționale se poate extinde mult dincolo de linia coastei. De aceea instruirea în comun a scafandrilor de luptă și a FOS aparținând celorlalte categorii de forțe este o condiție esențială pentru participarea cu succes la astfel de misiuni.

Factorii chemați să soluționeze această problemă la nivel național sunt structurile centrale de comandă ale FOS. Cum însă fiecare stat membru NATO încearcă să soluționeze această problemă ținând cont de specificul național, observăm faptul că nu este aplicabil un singur model organizațional pentru toate națiunile partenere. Cu toate acestea, există trei *funcții* comune pe care fiecare structură centrală de comandă a FOS trebuie să le îndeplinească:

- unificarea și integrarea unităților FOS naționale;
- consilierea liderilor politici și militari în dezvoltarea și angajarea FOS;
- stabilirea resurselor FOS, a cerințelor și priorităților.

Concluzii

Operațiile speciale navale se duc de către forțe special antrenate, dotate și motivate. Fiecare membru NATO trebuie să decidă ce model organizațional este optim pentru dezvoltarea corespunzătoare a FOS proprii în sistemul național de apărare și cât de repede pot să devină acestea integrabile în structurile FOS-NATO.

Alegerea optimă va fi aceea care va da posibilitatea fiecărei națiuni să creeze structuri de operații speciale interoperabile cu partenerii NATO, indiferent dacă ele provin din FT, FA, sau FN.

Trebuie subliniat faptul că nu există căi scurte de creare a FOS în momentul apariției crizelor, fiind necesari ani de pregătire și resurse pentru dotare. Deși aparent aceste forțe necesită pentru formare resurse financiare considerabile, rezultatele ce pot fi obținute în plan strategic prin angajarea lor corespunzătoare justifică în totalitate aceste eforturi.

CONDIȚIILE ȘI FACTORII CARE AU FAVORIZAT RECRUDESCENȚA TERORISMULUI LA NIVEL MONDIAL

Aurel PUICHILIȚĂ*

CONDITIONS AND FACTORS THAT FAVORED THE RESURGENCE OF GLOBAL TERRORISM

Among the multitude of causes that may lead a person to resort to terrorism, there is none that conclusively links a sole cause to the act. Ethnicity, nationalism/separatism, poverty and economic disadvantage, globalization, (non)democracy, Western society, disaffected intelligentsia, dehumanization, and religion all have arguments confirming a possible existing link, as well reservations against a causal relation.

Keywords: terror, terrorism, globalization, war

1. Definiții

Înainte de a încerca orice definiție aplicabilă terorismului, putem afirma că acesta constituie cea mai serioasă violare a principiilor de drept, ordine și rezolvare pașnică a disputelor, a demnității umane, precum și o mare amenințare la adresa democrației, drepturilor omului, a dezvoltării sociale și economice.

Obiectivul cheie al terorismului este să imprime în rândul populației (și a conducătorilor) o teamă psihologică și o stare de nesiguranță.

Prima definiție a terorismului obținută prin motorul de căutare *Google* este „folosirea conștientă a violenței (sau amenințării cu violența) împotriva civililor în scopul de a atinge obiective de natură politică, ideologică sau religioase; acest lucru se realizează prin intimidare, coerciție sau inducerea fricii.”⁴³⁴

Departamentul de stat al SUA formulează propria definiție, care este extrasă din titlul 22 al Codului SUA, „violență politică orientată asupra elementelor necombatante de către fracțiuni naționale sau agenți clandestini, în mod frecvent folosită pentru influențarea unei părți a opiniei publice sau în ansamblul său”⁴³⁵.

FBI-ul, formulează o definiție consemnată în *US Code of Federal Regulations*, conform căreia „terorismul reprezintă folosirea ilegală a forței și violenței împotriva persoanelor sau proprietății în scopul intimidării sau forțării unui guvern, populației civile, sau a unui segment al acestora, în scopul atingerii unor obiective politice sau sociale”⁴³⁶.

În conformitate cu art. 1 din Legea nr. 535 din 25 noiembrie 2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, terorismul reprezintă ansamblul de acțiuni și / sau amenințări care prezintă pericol public și afectează securitatea națională, având următoarele caracteristici:

---

* Comandor, Centrul de Scafandri

⁴³⁴ wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn

⁴³⁵ www.state.gov/ Patterns of Global Terrorism.

⁴³⁶ www.fbi.gov/publish/terror/te_rrusa.html.

- a) sunt săvârșite premeditat de entități teroriste, motivate de concepții și atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente și / sau distructive;
- b) au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică;
- c) vizează factori umani și / sau factori materiali din cadrul autorităților și instituțiilor publice, populației civile sau al oricărui alt segment aparținând acestora;
- d) produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite.

Din aceste definiții se desprind următoarele aspecte pe care le considerăm definitorii pentru fenomenul terorist: ilegalitatea, nelegitimitatea și violența îndreptată asupra semenilor.

2. Cauzele terorismului - prezentare succintă

Explicarea terorismului în actualii termeni determinați de condițiile sociale, economice, demografice, politice sau culturale, cel mai probabil se poate dovedi insuficientă, dacă nu cumva greșită. Condițiile istorice care stau la baza terorismului, sunt cele care au influențat și stabilit traiectoria ulterioară a fenomenului, acestea determinând comportamentul violent „justificat” de o serie de nemulțumiri sau resentimente.

Chiar și în cazul în care condițiile sociale, politice și economice conduceau către o stare de reală stabilitate, activitatea teroristă a înregistrat o escaladare sau un declin. Mai mult, procesul de migrare a fenomenului terorist de la punctul de origine, a condus la schimbări semnificative privind modul de manifestare, în funcție de specificul destinației. Unele grupări teroriste cu agendă aparent anti-modernistă, sunt chiar rodul societății moderniste. Mai trebuie amintit faptul că în acțiunile teroriste este implicat un număr restrâns de persoane, care pot reprezenta sau nu interesele unei colectivități.

Literatura de specialitate care face referire la factorii cauzazionali și diversele obiective care pot determina actele teroriste, chiar dacă este foarte cuprinzătoare și diversificată, nu este concludentă.

Principalele cauze care au generat și continuă să întrețină fenomenul terorist, în viziunea profesoarei de științe politice de la universitatea Stanford, California, dr. Martha Crenshaw⁴³⁷, sunt următoarele:

- a) etnicitatea, naționalismul / separatismul – probabil cea mai contestată natură a terorismului o reprezintă activitatea grupărilor care recurg la violență din motive legate de naționalism și separatism. Din anumite puncte de vedere, aceste manifestări pot fi considerate mișcări de rezistență împotriva unui opresor extern, așa cum poate fi considerată mișcarea condusă de Mahatma Gandhi împotriva ocupației străine, prin mijloace pașnice. În cazul multor mișcări naționaliste similare, acțiunile unor facțiuni extremiste au alunecat spre terorism;

---

⁴³⁷ Martha CRENSHAW, *The causes of terrorism. Comparative politics*, The City University of New York, 1981, pp. 379-399.

b) sărăcia și dificultățile economice, globalizarea – factori considerați printre cei mai importanți, cu referire la stratificarea socială și distribuirea resurselor. În literatura de specialitate se menționează sintagme cu referire la factorii menționați, cum ar fi lipsa politicilor economice coerente și „toleranța societății la inechități”. Conform statisticilor ONU, aproximativ 15% din populația planetei consumă 85% din resurse, iar majoritatea cetățenilor din lumea a III-a trăiesc mai rău ca în urmă cu 30 de ani, puține din aceste țări reușind o redresare prin forțe proprii. Globalizarea ca factor ce favorizează fenomenul terorist, este abordată în aceeași literatură din perspectiva dihotomiei lumea I – lumea a III-a ca nouă formă de conflict între clasele sociale, bazată pe violența structurală, sau inechitățile de natură economică. Este exprimată o oarecare îngrijorare față de posibilitatea răspândirii actualelor conflicte interne din lumea a III-a în arena internațională;

c) lipsa democrației – un alt factor care facilitează fenomenul terorist, care necesită o analiză mai atentă. Un guvern democratic trebuie să creeze cadrul politic adecvat pentru liberă exprimare, dialog și reprezentare a tuturor claselor sociale. În caz contrar, nu este asigurat cadrul democratic și constituțional și este foarte probabilă apariția unor grupări formate pe baza unor nemulțumiri comune, care pot apela inclusiv la mijloace teroriste pentru a-și atinge scopurile. Conform aserțiunii lui Wilkinson⁴³⁸, într-o societate democratică, violența politică este „justificată” doar în două cazuri: când drepturile și libertățile esențiale ale unei minorități sunt încălcate de guvern sau agenții ale acestuia, sau când o minoritate este atacată de o alta și nu primește protecția necesară din partea statului prin forțele de ordine. O caracteristică a democrațiilor este deschiderea. Unii, precum Meyer⁴³⁹, și Khan⁴⁴⁰, consideră această deschidere a sistemelor, o slăbiciune, aspect care nu poate constitui o cauză a terorismului dar care avantajează activitatea acestora, prin lipsa cenzurii.

d) disoluția intelectualității – un factor care pentru prima dată a fost formulat de Rubenstein⁴⁴¹, care este specific democrațiilor occidentale, fiind explicat prin incapacitatea intelectualității de a mobiliza masele în situații de criză. Al doilea aspect referitor la același factor este comentat de autor prin prisma ideologiei predominante a politicii de stânga, percepția unui guvern nedemocratic, a unui sistem capitalist nedrept, sau a unei revoluții eșuate;

e) dezumanizarea – cu referință la percepția comunității referitoare la teroriști (persoane lipsite de educație, care sunt ușor de îndoctrinat și convinși să lupte pentru „cauză”). Suntem tentați să dezumanizăm teroriștii, confirmând în acest mod motivele esențiale pentru care aceștia luptă: să se facă auziți, recunoscuți și tratați egal ființelor umane;

---

⁴³⁸ Paul WILKINSON, *Terrorism and the liberal state*. Macmillan Press. London, 1977, p. 257.

⁴³⁹ Berthold MEYER, *'Die innere Gefährdung des demokratischen Friedens - Staatliche Terrorismusabwehr als Balanceakt zwischen Sicherheit und Freiheit'*, **Friedenspolitischer**, 2002.

⁴⁴⁰ Ruhi KHAN, *Can Terrorism Be Beaten by Military Means?*, **Global Policy Forum** - 9/11.

⁴⁴¹ Richard E. RUBENSTEIN, **Alchemists of revolution - Terrorism in the modern world**, Basic Books, New York, 1987, p. 266.

f) religia – reprezintă un factor particular, legat de fanatismul islamic. Prin prisma terorismului islamic, democrația este considerată anti-islamistă, islamiștii urăsc capitalismul, și cred în noul Califat (care va uni comunitatea islamicilor de pretutindeni) opunându-se individualismului. Religia constituie un factor care poate potența terorismul, lucru relevat de statistici, conform cărora conflictele au apărut cu predilecție între state cu religii diferite. Foarte rar religia a constituit singurul motiv pentru săvârșirea unor acte teroriste. Convingerile religioase, scopul și motivația, de regulă se împletesc cu condițiile economice, sociale și politice pentru a determina un grup să apeleze la terorism. De regulă, nemulțumirile de ordin politic sau economic sunt cauzele primare sau catalizatori pentru fenomenul terorist, religia constituind un mijloc de legitimare și mobilizare;

g) discriminarea – definită printr-un memorandum al ONU ca fiind orice comportament bazat pe aprecieri diferențiate pe criterii de rasă sau categorie socială, care nu au legătură cu capacitățile sau meritele individuale, sau cu comportamentul concret al unei persoane. Printre formele oficiale de discriminare practicate în diferite regiuni, figurează: inegalitatea în fața legii; inechități în asigurarea protecției persoanei; inechități în libertatea de mișcare și rezidență; inegalități în protejarea libertății de gândire, conștiință și religie; inechități în libertatea comunicării libere; inechități în dreptul de asociere pașnică; inegalități privind tratamentul copiilor născuți din părinți necăsătoriți; inegalități în dreptul de căsătorie și formare a unei familii; inechități în dreptul de a opta pentru un loc de muncă; inechități prin regulamentul și tratamentul privind proprietatea intelectuală și dreptul de autor; inechități privind oportunitățile pentru educație sau dezvoltarea abilităților și talentului; inechități în oportunitățile privind accesul la cultură și servicii publice; sclavie, taxe speciale, obligația de a purta semne distinctive.

3. Factorii care au favorizat recrudescența terorismului

În epoca modernă, fenomenul terorist s-a amplificat atât ca proporții, cât și ca dramatism, prin prisma urmărilor actelor săvârșite. Această tendință nu poate fi ruptă de fenomenul globalizării la nivelul societății. Faptul că mijloacele de deplasare și comunicare la nivel planetar au devenit foarte performante și la îndemâna majorității populației, faptul că a fost dezvoltat un sistem mass-media global capabil să difuzeze instantaneu și la o scară foarte largă orice informație, constituie avantaje deosebite pentru teroriști, care prin aceste mijloace pot induce mai multă teamă și pot acoperi zone mai largi ale planetei. Cu toate că este recunoscut faptul că fenomenul globalizării a facilitat răspândirea terorismului, globalizarea nu este asimilată cu o cauză directă a fenomenului terorist. Internet-ul, joacă un rol din ce în ce mai important în constituirea unor comunități virtuale, polarizate de anumite ideologii la care aderă în principal tinerii de pe tot cuprinsul globului. Pericolul care rezidă din acest lucru este că o mare parte din aceste comunități sunt conduse de persoane care propagă ideologii împotriva țărilor civilizate și a capitalismului.

În anul 2004, Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale, printr-un raport, a concluzionat că intensificarea fenomenului terorist poate fi pus parțial pe seama revitalizării globale a fenomenului religios. Același raport, a indicat faptul că

nivelul de sărăcie, evoluția demografică și conflictele din Orientul Mijlociu, constituie cauze ale exacerbarii terorismului⁴⁴².

Atât lumea arabă, cât și o mare parte a statelor europene cred că riscul proliferării extremismului islamist este strâns corelat cu succesul procesului de pace din Orientul Mijlociu, considerându-l chiar factor determinant. Un comentator european, a făcut analogia dintre Orientul Mijlociu și cancerul, Iracul și Afganistanul fiind asimilate cu tumori metastazice emblematice. Inclusiv SUA consideră conflictul arabo - israelian un factor care contribuie la succesul războiului împotriva terorismului de pretutindeni.

O altă sursă de îngrijorare la nivelul sistemului internațional îl constituie proasta guvernare, statele falimentare sau cele care găzduiesc conflicte civile prelungite. Unele state falimentare, care nu mai au un guvern central sau ale căror guverne nu mai pot menține controlul asupra teritoriului sau populației, devin gazde pentru conspirațiile radicale, care împiedică stabilizarea țării și exportă în același timp terorismul către alte ținte și alt auditoriu. Conflictele civile prelungite provoacă valuri de refugiați și imigranți, formând o diasporă ostilă, în care se pot adăposti și grupuri teroriste. Economia slabă și represaliile politice pot accentua de asemenea fenomenul de imigrare, o serioasă problemă pentru comunitatea internațională.

Refugiații și comunitățile din diaspora induc o percepție de insecuritate în rândul cetățenilor statului gazdă, fapt care obligă statul să ia măsuri suplimentare pentru integrarea acestora ca grup comunitar. Prin eșuarea politicii de integrare, aceștia nu pot subzista, devenind o problemă și mai mare pentru comunitate. Prin integrarea comunității în ansamblul ei, se realizează mult mai ușor asimilarea noilor emigranți.

Recrudescența terorismului a fost posibilă și din lipsa cooperării între serviciile de informații, dintre serviciile de informații și administrație sau lipsa de vigilență a factorului politic, așa cum reiese din ancheta desfășurată de guvernul american în urma atentatului din 11 septembrie 2001. Chiar dacă acest lucru nu este considerat o cauză directă a recrudescenței, scăderea vigilenței factorului politic a fost fructificată dramatic de organizația teroristă Al-Qaeda. O acțiune împotriva terorismului la nivel strategic nu se poate fundamenta numai pe informațiile asigurate de poliție, fiind necesare și date din arhiva serviciilor de securitate. Potențialul succes al unei asemenea acțiuni constă în eficiența și corectitudinea evaluării amenințării și analizei de risc, care se bazează pe deținerea informațiilor necesare dintr-o varietate de surse. După opinia specialiștilor, trebuie înființată o rețea, care să integreze centrele de analiză națională, serviciul de informații al Poliției de Frontieră și celulele de acțiune, birourile regionale și centrele internaționale. Această rețea trebuie să asigure funcționarea unui sistem permanent pentru furnizarea avertizărilor teroriste. Trebuie stabilite funcții de coordonare a instituțiilor existente în domeniul luptei împotriva terorismului, folosind chiar și funcțiile existente la ONU, Interpol și UE.

---

⁴⁴² Center for Strategic & International Studies, *The Transatlantic Dialogue on Terrorism*, http://www.csis.org/media/csis/pubs/0408_transatlanticterrorism.pdf.

O nouă sursă de recruți pentru grupurile extremiștilor violenți, o constituie închisorile americane și europene, unde entități saudite finanțează organizații care pledează pentru islamismul radical. În America, majoritatea prizonierilor care s-au convertit la Islamism, sunt recruți naturali pentru organizațiile islamiste. Închisorile din Europa au devenit ghetouri pentru musulmani. Paznicii cel mai adesea nu cunosc limba vorbită de aceștia. Închisorile sunt locurile în care organizațiile teroriste fac recrutări și legături cu crima organizată și alte organizații teroriste.

4. Terorismul “*high-tech*”

Terorismul “*high-tech*” poate fi definit prin folosirea sau exploatarea de echipamente de înaltă tehnologie, structuri sau rețele, cu scopul de a maximiza efectele unui atac terorist. Cel mai evident mod de utilizare a tehnologiei se referă la arma în sine, sau la mijloacele de dobândire a acesteia. Fără îndoială, componenta tehnologică a unui atac poate consta în folosirea tehnologiei pe timpul fazei de recrutare în grupul de comunicare folosit de teroriști și în antrenarea acestora. Componenta tehnologică poate constitui chiar ținta atacului, vorbind de noduri tehnologice vitale pentru funcționarea societății moderne. Nu există nici un scop pentru executarea unui „*high-tech*” atac în sine. Ca și în cazul unui atac convențional, scopul poate fi de a cauza distrugerea fizică a persoanelor sau proprietății, în scopul atragerii atenției și dezorganizarea grupului țintă. După evenimentele din 11 septembrie 2001, comunitatea contra-teroristă a trebuit să se confrunte cu probabilitatea atacurilor teroriste în masă, întreaga populație devenind țintă. În fiecare din aceste scenarii, folosirea inteligentă a mijloacelor tehnice sau o bună cunoaștere a vulnerabilităților tehnologice ale societății, sporește efectul atacului.

Bibliografie:

- [1] Center for Strategic & International Studies, **The Transatlantic Dialogue on Terrorism**, http://www.csis.org/media/csis/pubs/0408_transatlanticterrorism.pdf
- [2] CRENSHAW, Martha, **The causes of terrorism. Comparative politics**, The City University of New York, 1981.
- [3] KHAN, Ruhi, *Can Terrorism Be Beaten by Military Means?*, **Global Policy Forum** - 9/11.
- [4] MEYER, Berthold, *Die innere Gefährdung des demokratischen Friedens - Staatliche Terrorismusabwehr als Balanceakt zwischen Sicherheit und Freiheit*. **Friedenspolitischer**, 2002.
- [5] RUBENSTEIN, Richard E., **Alchemists of revolution - Terrorism in the modern world**, Basic Books, New York, 1987.
- [6] WILKINSON, Paul, *Terrorism and the liberal state*. Macmillan Press. London, 1977.
- [7] wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn
- [8] www.state.gov/ Patterns of Global Terrorism
- [9] www.fbi.gov/publish/terror/te_rrusa.html

ROLUL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

Dr. Gheorghe SAMOILESCU*

THE ROLE OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY

The development and shaping of a culture of security within a military environment has to be viewed both as a research element and an issue of strategic interest.

Scientific research in the field of national security is targeted at: acknowledgment, prevention, and control of potential risks and threats; solutions to concerns of national interest; setting up a data base for decision making; development and promotion of the culture of security within the civilian environment. All these guidelines aim at render compatible and harmonization of some methodologies and procedures specific to national security, as well as achieving interoperability within a security system. Every guideline and target enumerated above shall be analyzed taking into account the particularities of Romania's area of maritime interest.

1. Introducere

Cercetarea științifică în domeniul securității naționale constituie o preocupare permanentă a Academiei Navale “Mircea cel Bătrân” și a Forțelor Navale.

Plecând de la reperle stabilite în Strategia de Securitate Națională, a fost analizată problematica și au fost elaborate metodologii științifice, capacități de acțiune și abordări conceptuale moderne astfel încât activitatea de cercetare în domeniul securității naționale să fie o știință aplicată.

Strategia națională cuprinde:

- dezvoltarea bazei materiale și finanțarea activității de cercetare;
- protecția patrimoniului tehnico-științific românesc;
- dezvoltarea resurselor umane din activitatea de cercetare;
- integrarea în comunitatea științifică mondială.

Rezultatele activităților de cercetare-dezvoltare destinate domeniului apărării, ordinii publice și siguranței naționale, în funcție de aplicabilitatea acestora pot fi aplicate în practică. Pentru coordonarea activității de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică în domeniul securității este constituit în grup interministerial, care este un organism consultativ pe lângă Ministerul Educației Cercetării, Inovării și Tineretului. Acest grup interministerial are următoarele atribuții:

– propune strategia de cercetare-dezvoltare în domeniul securității, atât la nivel național, cât și în vederea integrării activităților naționale în structurile internaționale de profil;

– examinează, analizează și avizează strategiile instituțiilor și organismelor referitoare la derularea activităților de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică în domeniul securității;

---

* Comandor, profesor universitar inginer, Academia Navală “Mircea cel Bătrân”, Constanța

- corelează și armonizează acțiunile de cercetare-dezvoltare în domeniul securității cu alte activități de cercetare-dezvoltare;
- propune proiecte și programe de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică cu relevanță în domeniul securității;
- examinează, analizează și avizează proiectele naționale relevante cu caracter de cercetare-dezvoltare și înaltă tehnologie în domeniul securității;
- propune, examinează, analizează și avizează proiectele și cooperările internaționale specifice domeniului securității;
- propune proiecte de acte normative pentru reglementări specifice activității de cercetare-dezvoltare în domeniul securității;
- promovează conceptele, progresele și realizările interne și internaționale în domeniul securității și inițiază acțiuni cu caracter educațional;
- asigură condiții pentru realizarea unui sistem informațional pentru promovarea, coordonare și difuzarea acțiunilor specifice;
- organizează manifestări cu caracter științific și profesional;
- propune elaborarea de studii și cercetări fundamentale în domeniul securității și siguranței naționale, precum și cu privire la tehnologiile informaționale.

Activitatea de cercetare științifică este fundamentată pe necesitățile și prioritățile managementului resurselor informaționale și pe cerințele perfecționării tehnologiilor informaționale din domeniul siguranței naționale. Studiile și cercetările trebuie să aibă un caracter teoretic și aplicativ, trebuie să fie materializate în documente de specialitate, manuale, cursuri, comunicări științifice, dicționare, etc. și valorificate:

- în activități de pregătire și instruire a personalului;
- în procesul de fundamentare și perfecționare a cadrului normativ intern, precum și a tehnologiilor informaționale;
- în contextul cooperării cu structurile din sistemul securității naționale.

Activitatea de cercetare științifică în domeniul securității îndeplinește următoarele funcții:

- instrument de cunoaștere, prevenire și combatere a riscurilor și amenințărilor (evaluare, prognozare, anticipare);
- crearea unui fond documentar și a unei baze de date, necesare fundamentării unor decizii strategice;
- dezvoltarea și promovarea culturii de securitate în locuri și medii de interes;
- oferirea de soluții sau orientări în probleme de interes pentru securitatea statului român și a celorlalte state.

Activitatea de cercetare științifică în domeniul securității naționale are ca obiectiv prioritar obținerea unor produse informaționale de înaltă ținută științifică, prin care să se asigure:

- dezvoltarea bazei doctrinare a activității specifice;
- elemente de fundamentare a strategiilor de contracarare a riscurilor informaționale la adresa securității naționale;

- perfecționarea cadrului de relaționare instituțională și cu partenerii străini, în vederea prevenirii și contracarării riscurilor și amenințărilor la adresa securității internaționale;
- eficientizarea activității în domeniul educației de securitate a cetățenilor, în conformitate cu principiile Constituției, cu legile țării și cu interesele de securitate ale României;
- creșterea încrederii autorităților publice și a opiniei publice în produsele informaționale furnizate către acestea ori destinate publicului.

2. Securitatea națională în contextul european

Referitor la tendințele de evoluție a securității continentului european, cel mai semnificativ element este relația NATO-UE.

NATO, ca structură de securitate, trebuie să aibe responsabilități preponderent militare, de rezolvare a conflictelor cu ajutorul trupelor și tehnicii militare.

UE, ca structură de securitate, trebuie să aibe responsabilități preponderent civile (dar la nivel european se urmărește realizarea unor trupe de intervenție rapidă conform Inițiativei Europene de Apărare și Securitate), de rezolvare a crizelor prin operații de sprijin a păcii și umanitare. Pentru aceasta se urmărește realizarea unei legitimități politice, unor posibilități militare comune și capacitatea de a-și asuma responsabilități în funcție de situații practice (de planificare a apărării, de gestionare conceptuală și doctrinară a crizelor, de autonomie operațională în domeniul informațiilor strategice, de supraveghere și cercetare tactică, precum și de transport și logistice).

Cercetarea științifică va duce la noi tehnologii care vor fi tot mai neuniform distribuite. Din perspectiva enunțată mediul de securitate european va suporta noi modificări datorită:

- coexistenței situațiilor de pace și de conflict sau potențial conflict;
- existenței unui echilibru fragil între riscuri și amenințări pe de o parte și starea de securitate la nivel zonal pe de alta;
- existenței intereselor divergente ale unor state sau a unor grupări din interiorul unor state cu dorințe de autonomie etnică sau religioasă;
- apariției unor divergențe de natură frontalieră;
- adâncirii decalajelor economice, sociale și tehnologice.

Cercetarea științifică în domeniul securității naționale trebuie să se concentreze la realitățile zonei balcanice: slaba dezvoltare a infrastructurii, existența unei industrii depășită tehnologic, o piață puțin atractivă pentru investitori, lipsa de capital pentru investiții în industrie, servicii, agricultură și drumuri, economie subterană cu pondere importantă, neaplicarea unor reforme de amploare, consecințele de regionalizare a unor state. De aceea în acest context devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale României pot fi realizate prin cooperare internațională. Astăzi cercetarea științifică în domeniul securității naționale trebuie să se canalizeze spre riscurile de natura economică, financiară, socială și ecologică. Responsabilitatea fundamentală a organelor statului român este aceea de a gestiona cu autoritate

riscurile și vulnerabilitățile de natură strict internă și de a colabora internațional pentru ieșirea din criză.

3. Securitatea națională și arealul maritim al României

Astăzi, când se schimbă continuu raportul de forțe și climatul de securitate, zona Mării Negre și-a dobândit noi valențe atât pentru UE cât și pentru NATO.

Elaborarea unei strategii de securitate pentru regiunea maritimă a României necesită o laborioasă activitate de cercetare. Această regiune necesită crearea unui mediu de securitate și stabilitate, iar elaborarea strategiilor de securitate este justificată de:

- poziția geografică, geopolitică și geostrategică de interes pentru confruntările relațiilor de putere interstate, cu implicații politice, economice și militare la nivel regional și global;

- articularea unui sistem stabil al Mării Negre de securitate cooperativă cu geometrie variabilă prin promovarea de modele organizaționale și instituționale, prin crearea unor structuri și forțe de pace care să asigure siguranța și stabilitatea în regiune;

- crearea unei centuri de securitate a Europei față de Orientul Mijlociu;

- asigurarea securității energetice a Europei;

- includerea regiunii în sistemul euro-atlantic;

- existența ca zonă de falie între regiunile furnizoare de vulnerabilități și riscuri multiple și cea europeană.

România, prin Marea Neagră, trebuie să reprezinte o ancoră strategică în zonă, promovatoare de virtuți civice și democratice.

Concluzii

România își promovează politica de securitate ca stat european prin rolul pe care îl are în interiorul NATO și UE.

Prin stabilirea unor reguli și coduri se urmărește transformarea sistemului de securitate atât pe teritoriul României, cât și la bordul navelor/a platformelor portuare într-un sistem integrat.

Academia Navală „Mircea cel Bătrân” și Statul Major al Forțelor Navale urmăresc desfășurarea unei activități de cercetare având ca scop securizarea litoralului, a navelor și platformelor marine. Se urmărește: uniformizarea reglementărilor interne militare cu cele civile atât la nivel național, cât și internațional; creșterea mobilităților de cooperare între civili și militari; creșterea vitezei de reacție în cazul unor amenințări neconvenționale; elaborarea de standarde minime de acțiune în caz de criză.

În activitatea de cercetare, securitatea națională trebuie raportată la cea internațională deoarece ne găsim într-un sistem global. Pentru fundamentarea strategiei de securitate națională trebuie analizată globalizarea și regionalizarea economică mondială, precum și interdependența financiară.

Securitatea națională trebuie să constituie un domeniu separat de cercetare, deoarece reprezintă baza politicii unui stat prin care se fundamentează teoretic și se

îndeplinesc practic măsuri în politică, pe linie diplomatică, în economie, în domeniul militar, cultural, ecologic, informațional etc.

Realizarea unui sistem integrat care să asigure corelarea activităților din domeniul securității și apărării naționale reprezintă politica de securitate a României.

Bibliografie:

- [1] ANECHIȚOAIE, C-tin, **Introducere în drept maritim**, Ed. BREN, 2008.
- [2] ASMUS, Ronald s.a., O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre, Ed. IRSI “Nicolae Titulescu”, 2004.
- [3] SEREBRIAN, OLEG, **Geopolitica spațiului pontic**, Ed. Cartier, Chișinău, 2006.
- [4] ***Profil, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, ISSN 1583-8250.
- [5] TRONCOTĂ, Tiberiu, **Securitatea națională în noul context european**, 2005.
- [6] MIHAI, Corneliu, **Managementul cauzelor în arealul maritim**, 2005.

POLITICI DE PROTECȚIE SOCIALĂ ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ ECONOMICĂ

Romeo-Aurelian POPOVICI*

POLICIES OF SOCIAL PROTECTION INTO THE ECONOMIC CRISIS CONDITIONS

The economic crisis assumes the loss of production and the decrease of consumption, aspect that implicitly triggers the dramatic fall of budgetary incomes along with the increase of the level of unemployment and the cutting of wages of the work force.

The political decision makers will have to cope with certain enhanced welfare needs meant to provide protection to those categories with diminished budget resources.

The identification and implementation of certain welfare actions in the economic crisis period are imperative obligations for any government.

Crizele economice, în general și actuala criză economică pe care omenirea o traversează începând cu anul 2007, în particular, generează implicații profunde asupra tuturor laturilor vieții, asupra tuturor dimensiunilor securității. Dintre acestea, în planul securității sociale implicațiile sunt printre cele mai vizibile, cele care dau naștere la ample dezbateri publice, fiind resimțite din plin pe toate palierele: individ, grup, stat, regiune precum și la scară globală. Pe de altă parte, dimensiunea socială a securității se află într-o relație de interacțiune cu celelalte dimensiuni ale securității: politică, militară, economică, culturală sau ecologică; nu se poate discuta despre securitate socială fără a face referire la celelalte dimensiuni și fără a evidenția legăturile de determinare dintre o dimensiune a securității și alta.

Putem aprecia că implicațiile crizelor economice asupra securității sociale se manifestă atât în plan axiologic (sunt amenințate valori precum tradițiile, obiceiurile, simbolurile și mentalitățile) precum și, mai ales, în plan ontologic (afectate fiind viața, sănătatea, averea, statutul social precum și unele libertăți democratice). Astfel, enumerând doar câteva dintre aceste implicații, asistăm la creșterea alarmantă a ratei șomajului, fenomen care tinde să se cronicizeze, reducerea nivelului de trai a indivizilor, amplificarea fenomenului de sărăcie, mutații în ceea ce privește migrația populației (generate în special de motive economice – căutarea unui loc de muncă), modificarea unor indicatori demografici, modificare generatoare de dezechilibre pe termen lung (scăderea natalității, a nupțialității, creșterea ratei divorțurilor etc.), renunțarea la tradiții, unele instituționalizate de sute de ani (ca de exemplu renunțarea la sistemul militar de pensii, sistem instituit în România de Alexandru Ioan Cuza și înglobarea acestuia în sistemul public de pensii – aspect rar întâlnit atât în rândul țărilor membre NATO cât și a celor din Uniunea Europeană) sau schimbarea

---

* Doctorand în domeniul *Securitate Națională* la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București, profesor de discipline economice la Colegiul Economic „Julian POP” din Cluj Napoca

raportului de dependență după vârstă, schimbare generată atât de creșterea vârstei la care populația tânără intră pe piața muncii ca urmare a prelungirii perioadei de studii, precum și de creșterea speranței de viață a populației.

1. Protecția socială între prerogativ al statului și atribut al pieței

Există, în literatura de specialitate, numeroase încercări de a defini protecția socială. Dintre toate o reținem pe cea conform căreia „*protecția socială reprezintă un ansamblu de acțiuni, decizii și măsuri întreprinse de societate pentru prevenirea, diminuarea sau înlăturarea consecințelor unor evenimente considerate ca riscuri sociale asupra condițiilor de viață ale populației*”⁴⁴³, clarificare conceptuală importantă întrucât leagă *protecția socială* de securitatea socială (*riscurile sociale asupra condițiilor de viață ale populației*) și de faptul că problemele sociale pot fi generate sau amplificate de unele *evenimente*, criza economică putând fi inclusă în rândul acestora. Totodată reținem din enunțul de mai sus că acțiunile, deciziile și măsurile de protecție socială vor fi luate de *societate*. Or, societatea nu presupune numai statul, în sensul puterii de stat, ci și toți ceilalți participanți la viața socială: agenții economici, organizațiile neguvernamentale, biserica, sindicatele, chiar gospodăriile populației. Astfel, la asigurarea protecției sociale vor participa, într-o proporție mai mică sau mai mare, diferiți participanți la viața economico – socială.

Indiferent de cine sunt cei care se ocupă de asigurarea protecției sociale, scopul este același. Reținem, din acest punct de vedere, formularea cuprinzătoare dintr-o laborioasă lucrare a Danielei Vârjan⁴⁴⁴ („Economie și politici sociale”) ⁴⁴⁵ conform căreia: „*obiectivul principal al protecției sociale este de a-i ajuta pe cei în dificultate să se reintegreze în viața normală a societății, să îi ajute să-și mențină forța de muncă activă, să treacă mai ușor peste anumite riscuri la care sunt supuși indivizii și familiile lor (ex. boală, invaliditate, handicap, bătrânețe, familii cu mulți copii, deces, șomeri, elevi, studenți, familii cu venituri mici etc.). De asemenea, protecția socială are în vedere nu numai condițiile materiale de trai (ocuparea forței de muncă, condițiile de muncă, veniturile, consumurile, locuința, mediul ambiant etc.), ci și condițiile sociale precum: sănătatea, instruirea și educația, cultura, condițiile de odihnă și recreere, mediul socio-politic, restructurarea ordinii sociale și de drept.*”

Problema care se pune este cine este obligat să asigure protecția socială. Din acest punct de vedere, de-a lungul timpurilor au existat mai multe concepții:

---

⁴⁴³ Luana Miruna POP, **Dicționar de economie**, Editura Expert, București, 2002, p.552.

⁴⁴⁴ Cadru didactic la Academia de Studii Economice din București.

⁴⁴⁵ Daniela VÂRJAN, *Economie și politici sociale*, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb=21>;

1. **Concepția liberală** referitoare la protecția socială, conform căreia piața liberă are capacitatea de autoreglare și permite fiecăruia să-și asigure un minim de protecție socială. Conform acestei teorii statul nu trebuie să se implice, sau se va implica extrem de puțin în asigurarea protecției sociale. Familiile sunt primele chemate să asigure protecția socială prin manifestarea solidarității între generații (adulții sunt datori să asigure traiul și dezvoltarea copiilor dar și lipsurilor părinților în vârstă care, la vremea, lor le-au asigurat existența). Pe de altă parte, fiecare membru al societății este dator, conform acestei teorii, să-și asigure singur protecția socială în situații de dificultate (bătrânețe, incapacitate de muncă) prin intermediul societăților private de asigurări sociale (pensii private, asigurări private de sănătate etc.). Nu în ultimul rând, teoreticienii liberali consideră că în asigurarea protecției sociale un rol important trebuie să îl aibă biserica sau organizațiile neguvernamentale constituite în acest scop. Și în interiorul abordărilor liberale se delimitează mai multe curente, printre care neomercantilismul (care nu acceptă intervenția statului și pun accent pe conceptul de economie naturală), economia clasică (care acceptă un rol limitat al statului) sau adepții teoriei „laissez-faire“ pentru care statul trebuia să-și asume ca obiective asigurarea securității individuale și a justiției.
2. **Concepția socializată (sau a statului social)** - care atribuie statului principalul rol în asigurarea protecției sociale. Conform acestei concepții, statul nu are numai dreptul ci și obligația în a asigura protecție socială cetățenilor. Această abordare nu neagă rolul bisericilor sau a organizațiilor umanitare în rezolvarea problemelor sociale ale celor aflați în situații speciale. Cei mai de seamă adepți ai acestei concepții, respectiv keynesiștii și neokeynesiștii militează pentru un rol activ al statului pentru eliminarea dezechilibrelor economice deziderat care poate fi realizat, în primul rând, prin realizarea unei corelații între volumul producției și repartiția veniturilor între diferitele categorii de participanți la viața economico-socială.
3. **Concepția mutualistă** referitoare la protecția socială (apropiată mai mult de concepția liberală decât de cea socializată) se bazează pe ipoteza că indivizii trebuie să se asocieze pentru a-și asigura protecția în caz de dificultate. Caracterul mutual (specific domeniului asigurărilor) presupune contribuții din partea fiecăruia pentru a acoperi prejudiciile celor ce le-au suferit. Conform acestei concepții, protecția socială se va asigura prin intermediul asigurărilor private (de pensii, sănătate etc.), case de ajutor reciproc (ale salariaților sau pensionarilor), paza obștească în comunitățile mici (în România se mai întâlnește în unele comunități rurale) etc.

Conform teoriei liberale prezentată mai sus, guvernele nu ar trebui să se implice nici în activitatea economică și nici în asigurarea protecției sociale. Rolul guvernelor s-ar limita la asigurarea apărării naționale, a ordinii publice, realizarea și întreținerea infrastructurii și la crearea condițiilor pentru o activitate economică care să se apropie de modelul teoretic (și utopic!) al pieței cu concurență perfectă. Dintre

exponenții acestor teorii se remarcă Vincent de Gournay, autorul expresiei „*laissez faire les hommes et laissez passer les marchandises*”⁴⁴⁶ sau, dintre neoliberali, Milton Friedman. Acesta din urmă, adept declarat al neintervenției statului în economie, afirma⁴⁴⁷ că „nimeni nu ne împiedică, dacă dorim, să construim o societate care se bazează în special pe cooperarea voluntară în vederea organizării atât a activității economice, cât și a altor activități, o societate care apără și dezvoltă libertatea umană, care pune guvernul la locul său, conservându-i poziția de subordonat, fără a-i permite să ne devină stăpân.”

În opinia noastră, cea mai potrivită abordare cu privire la asigurarea protecției sociale este concepția socializată, bazată pe rolul activ al statului, conform căreia statul este obligat să asigure protecție tuturor cetățenilor săi. Vom încerca, în continuare, să argumentăm această teză. În primul rând, considerăm că protecția socială este un atribut al politicilor publice, cel puțin dacă avem în vedere securitatea națională și dimensiunea socială a securității. Astfel, suntem de părere că nu se poate vorbi despre o dimensiune socială a securității fără protecția socială a membrilor societății. Pe de altă parte, dacă despre intervenția statului în activitatea economică curente de opinii sunt încă puternic divizate între adepții intervenționismului și cei care reclamă capacitatea pieței în rezolvarea problemelor economice, în legătură cu asigurarea securității sunt predominante (uneori și în rândul liberalilor sau neoliberalilor) teoriile care atribuie statului prerogativele acestui domeniu.

Ne sprijinim teza și pe afirmația conform căreia „*deși statul s-a retras din foarte multe domenii publice ori au apărut actori nestatali sau transnaționali implicați în bunuri, altădată considerate publice, securitatea națională rămâne, în continuare, unul dintre bunurile publice asigurate de stat, printr-o serie de decizii, strategii și procese, grupate sub eticheta de «politica de securitate națională»*”. Chiar dacă și în acest domeniu se vorbește despre «privatizarea securității», securitatea

---

⁴⁴⁶ Gheorghe CREȚOIU, Viorel CORNESCU, Ion BUCUR, **Economie**, Editura C.H. Beck,

București, 2007, p.389.

⁴⁴⁷ Milton FRIEDMAN, **Libertatea de a alege: o declarație principală**, Editura Publica,

București, 2009, pp. 321-322.

*națională rămâne un bun ne-exclusiv și ne-rival, de care beneficiază toți cetățenii. Astfel, politica de securitate națională poate fi considerată o politică publică.*⁴⁴⁸ Prin urmare, completăm noi, și securitatea socială și, implicit, protecția socială a membrilor societății.

Mai mult decât atât, chiar reprezentanți de seamă ai liberalismului, deși adepți ai economiei de tip laissez-faire, au recunoscut rolul statului în asigurarea protecției sociale. Astfel, Jeremy Bentham⁴⁴⁹, a anticipat instituirea sistemului public de asigurări sociale iar John Stuart Mill⁴⁵⁰ aprecia că unul dintre obiectivele primare ale statului este asigurarea securității individuale a persoanei.

În contextul confruntărilor de idei contemporane se remarcă opiniile formulate de Paul Krugman, reprezentant de seamă al neoliberalismului, care readuce în actualitate viabilitatea proiectului New Deal (în cazul SUA), proiect care a avut ca piloni sistemul asigurărilor sociale, sistemul asigurărilor de șomaj și mișcarea sindicală și care a dus la crearea și consolidarea clasei de mijloc în SUA și la reducerea inegalităților din societate. Krugman pledează, din acest punct de vedere, pentru menținerea asigurărilor sociale de stat, generalizarea asistenței medicale, instituirea unui nivel acceptabil pentru salariul minim, revigorarea mișcării sindicale, reducerea inegalităților, inclusiv prin introducerea unor cote progresive de impozitare etc. Această viziune, mai degrabă conservatoare decât liberală, nu l-a oprit pe celebrul laureat al Premiului Nobel pentru economie din 2008 să afirme: „cred într-o societate relativ egală, sprijinită de instituții care limitează extremele bogăției și sărăciei. Cred în democrație, în libertățile civile și în domnia legii. Aceasta mă face liberal, și sunt mândru de ceea ce sunt.”⁴⁵¹

---

⁴⁴⁸ Luciana Alexandra GHICA, Marian ZULEAN, **Politica de securitate națională: concepte,**

instituții, procese, Editura Polirom, Iași, 2007, p.34.

⁴⁴⁹ Filozof moral și jurist britanic, exponent de seamă al utilitarismului.

⁴⁵⁰ Filozof și economist britanic, principalul teoretician al utilitarismului.

⁴⁵¹ Paul KRUGMAN, **Conștiința unui liberal,** Editura Publica, București, 2010, p. 300.

Abordări legate de rolul statului în asigurarea protecției sociale sunt întâlnite și în lucrările teoretice⁴⁵² din domeniul studiilor de securitate, părerile variind de la adepții conceptului de stat minimal (model considerat utopic) potrivit cărora interesele naționale derivă din interesele indivizilor iar politica statului în domeniul securității interne este apreciată în funcție de efectele resimțite de cetățeni, până la adepți modelului de stat maximal (model întâlnit în practică) care situează statul deasupra cetățenilor iar securitatea internă nu presupune eforturi speciale de armonizare a intereselor naționale cu cele ale cetățeanului. Legat de rolul statului în viziunea cercetătorilor din domeniul securității reținem aprecierea conform căreia „sistemul de stat este în primul rând social, în sensul că statele, la începutul secolului al XXI-lea, desfășoară o serie de funcții sociale care le diferențiază de fazele incipiente ale sistemului statal”⁴⁵³.

Actuala criză economică a intensificat dezbaterile de idei iar majoritatea dintre acestea proclamă o revenire în actualitate a principiilor keynesismului și a intervenției statului în economie reliefând, totodată, rolul autorităților statale în fundamentarea politicilor publice, în asigurarea securității naționale, inclusiv a celei sociale. dimensiune indisolubil legată de asigurarea protecției sociale a celor afectați de criză. Reținem aici faptul că „economiiile și societățile moderne au nevoie de reglementări și politici publice care să asigure o cantitate adecvată de bunuri publice și care să prevină sau să limiteze externalitățile negative, costuri ale afacerilor suportate de societate. Aceasta implică nevoia unui sector public care să funcționeze pe fondul unei alocări libere a resurselor (la prețurile pieței) și a unei concurențe vibrante. Și mai este nevoie și de o busolă morală, fără de care, mai devreme sau mai târziu, totul se împotmolește.”⁴⁵⁴

În legătură cu palierul la care se referă protecția socială, literatura de specialitate⁴⁵⁵ identifică trei nivele distincte:

---

⁴⁵² Mircea Dănuț CHIRIAC, **Securitate Națională și Euroatlantică**, Tema 1,

http://adlunap.ro/lms/repository.php?ref_id=2217&cmd=view; 20.09.2010.

⁴⁵³ Teodor FRUNZETI, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006, p. 25.

⁴⁵⁴ Daniel DĂIANU, **Capitalismul încotro? Criza economică, mersul ideilor, instituții**, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 229.

⁴⁵⁵ Daniela VÂRJAN, *Economie și politici sociale*, [http://www.biblioteca-](http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb=21)

[digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb=21](http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb=21); 06.08.2010; 09.00.

1. **Nivelul personal**, situație în care se va avea în vedere cazurile concrete individuale care reclamă protecție în anumite situații;
2. **Categoriile sociale cu nevoi specifice** (copii, pensionari, șomeri, persoane cu handicap), categoriile pentru care se iau măsuri de protecție socială prin legi specifice, înființarea de instituții de ocrotire și asistență etc.
3. **La nivelul întregii societăți**, situație în care protecția socială va viza acoperirea prejudiciilor produse de unele fenomene sau evenimente care afectează întreaga populație, fie că sunt de natură economică sau non-economică: inflația (prin indexări salariale sau compensări), sărăcie (prin asigurarea unui venit minim garantat), calamități naturale – inundații, cutremure etc. (prin acordarea de ajutoare pentru reconstrucția locuințelor, oferirea de adăpost temporar), epidemii (prin campanii publice de vaccinare), violență de orice natură sau atingeri aduse patrimoniului personal (prin asigurarea liniștii și ordinii publice dar și a apărării naționale) etc.

În concluzie, apreciem că statul poate și trebuie să intervină în asigurarea protecției sociale a membrilor societății la toate nivelele. Dacă din anumite puncte de vedere protecția socială este un atribut exclusiv al statului, în unele domenii în protecția celor aflați în dificultate se pot implica și alți participanți la viața comunității: organizații de caritate, bisericile, syndicatele etc. iar eforturile conjugate ale acestora, bine coordonate, vor putea duce la o protecție socială corespunzătoare.

2. Sistemul de protecție socială

Fiecare țară își construiește propriul sistem de protecție socială. În România, ca în marea majoritate a țărilor, sistemul de protecție socială cuprinde: **asigurările sociale** (de stat sau private), **alocațiile familiale**, și **prestațiile de protecție socială**. Dintre toate acestea, sistemul asigurărilor sociale este componenta cea mai importantă, atât din punct de vedere al ponderii populației care beneficiază de o formă de asigurare socială, cât și din punct de vedere al transferurilor bănești pe care le presupun asigurările sociale. Totodată, locul, rolul și importanța asigurărilor sociale derivă și din faptul că (în cazul României) anual se întocmește și se aprobă de către parlament un Buget al asigurărilor sociale de stat (BASS), separat de bugetul de stat, document în care sunt prevăzute veniturile pe surse și obiectivele de cheltuieli.

Deosebirea fundamentală între asigurările sociale și celelalte elemente ale sistemului de protecție socială este că asigurările sociale reprezintă un sistem bazat pe contributivitate, fiind determinat, de cele mai multe ori, de existența unor raporturi juridice de muncă. Legislația muncii stabilește contribuțiile obligatorii datorate (atât de către salariați cât și de angajator) bugetului de asigurări sociale precum și contribuțiile către sistemele private de asigurări sociale precum și persoanele obligate la plata acestor contribuții. Astfel, în marea majoritate a țărilor, coexistă sisteme publice de asigurări sociale cu sisteme private, plecând de la filosofia că sistemul public ar trebui să asigure un minim de protecție socială (la nivelul subzistenței), un nivel superior al protecției urmând a fi asigurat prin înscrierea contribuabililor într-un

sistem privat de asigurare. Principalele elemente ale asigurărilor sociale sunt pensiile, asigurările de șomaj, prestațiile de maternitate, asigurările de boală etc.

Asigurări sociale	A) Pensiile	1.Pensii de asigurări sociale de stat pentru limită de vârstă
		2.Pensii de invaliditate
		3.Pensii de urmaș
		4.Pensie anticipată
		5.Pensie anticipată parțială
	B) Asigurări de boală	1.Ajutoare pentru incapacitate temporară de muncă
		2.Ajutoare pentru prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea forței de muncă și întărirea sănătății
		3.Ajutoare bănești pentru punerea de proteze
	C) Prestații de maternitate	1.Indemnizația de maternitate
		2.Concediu plătit pentru îngrijirea copilului
	D) Asigurarea de șomaj	1.Ajutorul de șomaj
		2.Ajutorul de integrare profesională
		3.Alocația de sprijin
		4.Plăți compensatorii
	E) Alte drepturi de asigurări sociale	1.Ajutor în caz de deces

Tabelul 1 Structura asigurărilor sociale

Sursa: Vârjan

În legătură cu asigurările sociale, principala problemă este cuantumul contribuțiilor, datorate atât de angajați cât și de angajatori. În cazul României asistăm la un nivel ridicat al acestor contribuții. Astfel, pentru 100 de lei salariu brut, angajatul va datora 16,5 lei contribuții pentru diferite tipuri de asigurări (10,5% contribuția individuală de asigurări sociale, 5,5% contribuții la asigurări sociale de sănătate, 0,5% contribuție la fondul de șomaj) iar angajatorul va plăti, în plus, contribuții în sumă de 26,5 lei (20,8% - CAS, 5,2% - CASS, 0,5% - șomaj). Dacă mai adăugăm 13 lei impozitul pe venitul din salariu datorat de către salariat rezultă că pentru un venit net de 70,5 lei se plătesc contribuții și impozite de 56 de lei, ceea ce face ca România să fie considerată ca o țară cu unul dintre cele mai ridicate nivele ale fiscalității muncii.

Principalul element al asigurărilor sociale este reprezentat de **sistemul de pensii**, cele mai relevante fiind **pensiile de asigurări sociale de stat pentru limită de vârstă**. În legătură cu sistemul public de pensii doi dintre parametrii acestuia suscită

ample dezbateri publice: vârsta standard de pensionare, respectiv cuantumul și evoluția pensiei.

Vârsta standard de pensionare are tendința de a crește la nivel mondial, atât din cauza greutăților bugetelor de asigurări sociale de a asigura pensii decente pentru beneficiari cât și ca urmare firească a creșterii speranței de viață, ceea ce face ca un pensionar să beneficieze de pensie o perioadă mai îndelungată de timp. La nivel european, în marea majoritate a țărilor vârsta standard de pensionare este de 65 de ani.

În România, până în anul 2000 vârsta standard de pensionare era de 57 de ani pentru femei și de 62 de ani pentru bărbați. Prin Legea pensiilor și a altor drepturi de asigurări sociale (Legea nr.19/2000) vârsta standard de pensionare s-a modificat la 60 de ani pentru femei și 65 de ani pentru bărbați, urmând ca atingerea acestor vârste să se facă în anul 2013. Prin proiectul de Lege privind sistemul unitar de pensii se propune egalizarea vârstei standard de pensionare, atât pentru femei cât și pentru bărbați, la 65 de ani.

Suștinătorii acestor prevederi își argumentează poziția atât pe tendința ce se manifestă la nivelul Uniunii Europene precum și pe faptul (argumentație ce poate fi considerată cinică) că femeile au o speranță de viață superioară bărbaților. S-ar ajunge, astfel, la situația în care femeile să beneficieze de mai mulți ani de pensie, sursă ce vine din ambele direcții: atât dinspre vârsta standard de pensionare mai redusă cât și dinspre speranța mai mare de viață. Cei ce se situează pe poziție contrară (atitudine pe care o împărtășim) au în vedere atât faptul că România are una dintre cele mai reduse speranțe de viață din UE (potrivit Eurostat, speranța de viață a femeilor din România era în 2008 de 77,32 ani, valori mai reduse înregistrând Bulgaria – 77,22 ani și Macedonia – 76, 52 ani iar la polul opus se situează țări ca Franța, Spania, Suedia, Cipru, Grecia și Austria care înregistrau valori de peste 82 de ani) cât și faptul că viața cotidiană a femeilor din România este total diferită de a celor din uniune, româncele având sarcini casnice mai numeroase decât celelalte femei din Europa⁴⁵⁶.

În legătură cu *cuantumul pensiei* există, la nivel european, trei modalități de calcul al punctului de pensie și de corelare a acestuia cu evoluția salariilor din societate: 1) stabilirea și corelarea punctului de pensie cu salariul mediu pe economie; 2) stabilirea punctului de pensie în funcție de salariul mediu pe economie și indexarea ulterioară în funcție de nivelul inflației; 3) stabilirea punctului de pensie în funcție de salariul avut și indexarea ulterioară în raport cu rata inflației și cu evoluția economiei naționale. În momentul de față sistemul public de pensii din România se bazează pe corelația dintre punctul de pensie și salariul mediu brut din economie (punctul de pensie reprezintă 45% din salariul mediu brut). În proiectul de Lege privind sistemul unitar de pensii se optează pentru varianta a treia, urmând ca pensia, odată stabilită, să fie indexată cu rata inflației și cu 50% din procentul de creștere economică. Dezavantajul soluției propuse este, din punctul nostru de vedere, că, pe termen lung,

---

⁴⁵⁶ Comisia Europeană, Eurostat, *Sustainable Development Indicators*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/indicators>.

în cazul unui ritm susținut de creștere a salariului mediu pe economie, apropiat de ritmul de creștere economică, se va adânci decalajul dintre puterea de cumpărare a salariaților și puterea de cumpărare a pensionarilor.

Un alt tip de asigurare cu mare relevanță în planul securității sociale este **concediul plătit pentru îngrijirea copilului**. și în legătură cu acest drept de asigurări sociale discuțiile se poartă în legătură cu două variabile: durata pentru care se acordă, respectiv cuantumul lunar.

În România, **durata pentru care se acordă concediul plătit pentru creșterea copilului** este de doi ani. S-a plecat de la considerentul că prezența mamei alături de copil în primii doi ani de viață este foarte importantă pentru dezvoltarea ulterioară a copilului. De asemenea, stabilirea acestei perioade ar fi trebuit să asigure o sporire a natalității în condițiile în care în ultimii ani, în ceea ce privește populația, România (ca majoritatea dintre țările europene) înregistrează un spor natural negativ.

În legătură cu **cuantumul lunar al indemnizației** pentru creșterea copilului, soluțiile variază între acordarea unei sume fixe și acordarea unui procent din drepturile salariale avute anterior, drepturi pentru care contribuabilul a plătit contribuții de asigurări sociale. Susținătorii acordării unei sume fixe argumentează prin aceea că, de fapt, adevăratul beneficiar al indemnizației este copilul și că, oferind aceeași sumă tuturor beneficiarilor se asigură o egalitate de șanse tuturor copiilor. Această soluție ar fi, totodată și în avantajul beneficiarilor ale căror venituri salariale reduse nu le-ar fi asigurat o indemnizație la nivelul sumei fixe stabilite. Susținătorii celei de-a doua soluții, potrivit căreia indemnizația lunară ar trebui să fie direct proporțională cu veniturile salariale avute de beneficiar se bazează pe faptul că indemnizația se plătește din fonduri de asigurări sociale constituite prin contribuțiile datorate în funcție de veniturile salariale, or, conform principiului contributivității, pentru o contribuție mare se cuvine o indemnizație pe măsură.

În România soluțiile au diferit în timp. Inițial, indemnizația se plătea în cuantum de 85% din media veniturilor salariale realizate în ultimele 10 luni înainte de naștere. De la 1 ianuarie 2004 s-a optat pentru plata unei indemnizații în sumă fixă – inițial 6,5 milioane lei vechi lunar, sumă care a ajuns la 800 lei. În momentul de față s-a recurs la o combinație între cele două soluții, indemnizația pentru creșterea copilului fiind stabilită în cuantum de 85% din veniturile salariale, dar nu mai puțin de 600 de lei lunar, sumă la care se adaugă alocația de stat pentru copiii în vârstă de până la doi ani în sumă de 200 de lei lunar. În prezent, în condițiile crizei economice contemporane, se reiau controversele, atât în ceea ce privește perioada de acordare a indemnizației cât și în legătură cu cuantumul acestor indemnizații, aspect asupra vom reveni.

Ajutorul de șomaj este un alt instrument de protecție socială (destinat celor rămași fără loc de muncă), bazat tot pe principiul contributivității. Legat de acest drept interesează, în primul rând, **nivelul** acestuia, apoi **durata de acordare** a acestui drept. În România, indemnizația lunară pentru șomaj s-a stabilit la 75% din salariul minim brut pe țară. Soluția găsită este, în opinia noastră, mai mult decât rezonabilă întrucât un nivel mai apropiat de salariul minim brut ar fi fost un factor de demotivare în căutarea unui loc de muncă și reluarea activității, mai ales dacă ținem

cont că în România salariul median se apropie mai mult de salariul minim pe economie decât de salariul mediu.⁴⁵⁷ Perioada pentru care se acordă ajutorul de șomaj variază între 6 luni și 12 luni, în funcție de stagiul de cotizare al beneficiarului. Considerăm, de asemenea, că perioada stabilită este una rezonabilă și ar trebui să permită fie căutarea și găsirea unui loc de muncă, fie urmarea unui curs de recalificare într-o profesie căutată pe piața muncii.

În fine, un ultim drept de asigurări sociale pe care îl vom analiza și care afectează securitatea socială este reprezentat de **plățile compensatorii**. În opinia noastră, o astfel de soluție ar trebui fie evitată, fie mult restrânsă. Ne fundamentăm această convingere pe următoarele argumente:

- În situația disponibilizărilor masive plățile compensatorii presupun un efort bugetar uriaș, care afectează îndeplinirea celorlalte obiective de politică economică, inclusiv cele de protecție socială.
- Marea majoritate a sumelor acordate se duc în consum (locuințe, autoturisme, electrocasnice, vacanțe etc.) și nu în investiții productive.
- Dacă tot se recurge la cheltuirea unor însemnate sume de bani pentru cei disponibilizați, atunci considerăm că este mult mai potrivit ca acestea să ia forma subvențiilor acordate pentru demararea și derularea unor afaceri, generatoare de plusvaloare (ferme agricole, ateliere de producție, pensiuni agroturistice etc.) sau a integrarea celor disponibilizați într-o formă de reconversie profesională.
- Au fost situații, și nu puține la număr, în care și persoane care nu erau amenințate cu desființarea iminentă a locurilor de muncă au fost disponibilizate la cerere, atrase de mirajul plăților compensatorii.

În afara asigurărilor sociale, factorii de decizie politică mai pot dispune de măsuri de natura ajutoarelor familiale și prestații de protecție socială.

Alocațiile familiale sunt acordate tuturor, fără să fie necesară plata vreunei contribuții. Importanța acestor alocații, atât pentru economia familiei sau securitatea socială cât și pentru menținerea echilibrului demografic este indiscutabilă. Avem în vedere, în susținerea acestei idei, și aprecierea conform căreia „necesitatea extinderii echitabile a sistemului de alocații familiale asupra tuturor categoriilor populației, ca și cerința evitării efectelor nefavorabile în plan demografic și asupra realizării funcției stimulative a salariilor au orientat reforma sistemului de alocații familiale în direcția universalizării și a eliminării oricăror diferențieri a alocațiilor, ceea ce a însemnat evident și un câștig în materie de echitate. De altfel, se apreciază că prestațiile familiale, indiferent dacă sunt alocate pe principiul selectivității sau

---

⁴⁵⁷ Salariul median este un indicator statistic și reprezintă nivelul salariului căruia îi corespunde numărul cel mai mare de salariați din economie. Spre exemplificare, în cazul unei societăți cu 23 de salariați în care avem 20 salariați cu 1.000 lei salariu, 2 salariați cu 8.000 lei salariu (să presupunem că sunt directori generali adjuncți) și un salariat cu 15.000 de lei salariu, salariul mediu este de 1.869 lei pe când salariul median (primit de 87% dintre salariați!) este de 1.000 lei, aproape jumătate față de nivelul salariului mediu.

universalității, constituie un instrument eficient de orientare a resurselor financiare în prevenirea și combaterea sărăciei⁴⁵⁸. Alocațiile familiale pot lua diferite forme, în România fiind instituite următoarele:

- *Alocațiile de stat pentru copii* (200 de lei pentru copiii în vârstă de până la 2 ani și 42 de lei pentru copiii care au peste doi ani);
- *Indemnizația de naștere* (se acordă în sumă fixă mamei, începând cu cea de-a doua naștere);
- *Ajutorul pentru familiile cu mulți copii* (se acordă în sumă fixă, în funcție de veniturile familiei și numărul de copii).

Prestațiile de asistență socială, de asemenea, nu se bazează pe principiul contributivității, ci pe cel al solidarității cu persoanele cu nevoi speciale. Ele pot diferi de la țară la țară, structura lor fiind flexibilă și dinamică în funcție de situațiile concrete din interiorul societății. Principalele prestații de asistență socială sunt:

- Ajutorul social (venitul minim garantat);
- Alocația de încredințare și plasament familial;
- Ajutorul financiar și de urgență;
- Ajutorul pentru căldură și facilități pentru acoperirea costului energiei termice;
- Subvenții acordate asociațiilor și fundațiilor;
- Pensia socială pentru nevăzători;
- Ajutor special lunar;
- Ajutor rambursabil pentru refugiați
- Indemnizație pentru însoțitor etc.

Deși nu fac parte din sistemul de protecție socială, considerăm că factorii de decizie politică pot folosi ca instrumente de protecție socială stabilirea unui salariu minim pe economie, precum și menținerea în limite rezonabile a puterii de cumpărare a populației (sau cel puțin neafectarea acesteia prin diminuări salariale).

Salariul minim pe economie este un concept asupra căruia se poartă ample dezbateri. Adepții concepției liberale în legătură cu protecția socială consideră inoportună și dăunătoare instituirea unui astfel de salariu. Unul dintre cei mai înfocați adversari ai salariului minim a fost Milton Friedman. Acesta aprecia că „legea salariului minim cere angajatorilor să practice discriminarea împotriva celor ce nu sunt calificați. Nimeni nu o descrie astfel, dar de fapt tocmai asta înseamnă. Să luăm un tânăr slab educat și necalificat, ale cărui servicii valorează, să zicem, 2 dolari pe oră. El ar putea fi dornic să lucreze pentru salariul acesta cu scopul de a dobândi mai multă îndemânare, care îi va permite obținerea unui loc de muncă bine plătit. Legea spune că o astfel de persoană poate fi angajată numai dacă angajatorul este dispus să

---

⁴⁵⁸ Daniela VÂRJAN, *Economie și politici sociale*, [http://www.biblioteca-](http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb=21)

plătească (în 1979) 2 dolari și 90 de cenți pe oră. Dacă angajatorul nu este dispus să adauge cei 90 de cenți ca semn de caritate la cei 2 dolari care reprezintă salariul normal pentru munca prestată, acel tânăr nu va putea fi angajat. A fost dintotdeauna un mister pentru noi motivul pentru care un tânăr preferă să rămână șomer în condițiile unei slujbe care oferă 2,90 dolari pe oră decât să se angajeze pe o poziție care oferă 2 dolari.⁴⁵⁹

În opinia noastră, stabilirea salariului minim are o importanță deosebită atât din perspectivă economică cât și din perspectiva securității sociale. Ne delimităm, astfel, de opinia formulată de Friedman și avem în vedere părerea unui alt neoliberal: „creșterile salariului minim pot să aibă un efect destul de semnificativ asupra salariilor de la capătul de jos al scalei salarizării”⁴⁶⁰ acest aspect fiind deosebit de important în reducerea inegalităților sociale. Un nivel acceptabil al salariului minim poate fi, în opinia noastră, benefic și pentru bugetul de stat. Cel puțin în cazul României, se manifestă un nivel ridicat al muncii la negru. Confruntat cu un grad ridicat de fiscalizare a muncii – am demonstrat că pentru un salariu net de 70,5 lei se cheltuiesc 126,5 lei, angajatorul va prefera să plătească, cu acte, salariul minim pe economie și fără acte o altă sumă. Acordând „la negru” 100 de lei salariului este mulțumit atât acesta (câștigă 29,5 lei) cât și angajatorul (economisește 26,5 lei). Or, un nivel mai ridicat al salariului minim poate fiscaliza plățile efectuate la negru, cu beneficii imediate asupra bugetului statului și cu beneficii viitoare asupra veniturilor salariaților (banii primiți fără acte legale nu intră în baza de calcul a pensiei).

Mentținerea puterii de cumpărare a populației poate fi realizată printr-un sistem de indexări salariale sau de compensații acordate în sumă fixă. Limitele acestor măsuri sunt reprezentate de faptul că de cele mai multe ori acestea pot degenera în intrarea economiei într-o spirală inflaționistă, fenomen profund negativ ce generează, la rândul său alte dezechilibre la nivel macroeconomic. Amintim, din acest punct de vedere, situația României anilor 90. Un alt set de măsuri posibile pentru mentținerea puterii de cumpărare a populației ar putea viza o înghețare a prețurilor din economie, măsuri inacceptabile, însă, într-o economie de piață.

---

⁴⁵⁹ Milton FRIEDMAN, **Libertatea de a alege: o declarație principală**, Editura Publica,

București, 2009, pp. 321-322.

⁴⁶⁰ Paul KRUGMAN, **Conștiința unui liberal**, Editura Publica, București, 2010, p. 299.

3. Particularitățile și dificultățile asigurării protecției sociale în perioade de criză economică

Reducerea activității productive, fenomen specific perioadelor de recesiune, duce invariabil la diminuarea atât a veniturilor bugetului de stat cât și a bugetelor de asigurări sociale, de șomaj sau de sănătate. Pe de altă parte, în aceste perioade, numărul șomerilor crește, veniturile populației scad, asistând, așadar, la creșterea celor ce au nevoie de protecție socială. A satisface nevoi sporite de protecție socială cu resurse economice diminuate de recesiune este o provocare pentru orice guvern.

Prima problemă (și una dintre cele mai grave) cu care se vor confrunta guvernării va fi un posibil **deficit al bugetului de asigurărilor sociale** (al bugetului de pentru plata pensiilor). **Soluțiile** pentru acoperirea unui astfel de deficit nu sunt prea numeroase dar a opta pentru una sau alta dintre ele este extrem de dificil.

- **Reducerea pensiilor** este cea mai simplă soluție posibilă și cea mai „avantajoasă” pentru guvernanți dar și cea mai contestată. În primul rând, dreptul de pensie este un drept stabilit în funcție de contribuțiile din trecut, chiar dacă plata se face din contribuții colectate în perioada curentă. În al doilea rând, dacă s-ar recurge la o astfel de măsură, ar fi afectat segmentul de populație cu cele mai mici venituri și cu nevoi speciale (medicamente, tratamente medicale etc.) De altfel, nu sunt numeroși decidenții politici care recurg la o astfel de măsură. Încercările făcute de unele guverne (Lituania, România) au eșuat lamentabil, fie în urma unor hotărâri ale CEDO, fie prin declararea lor ca fiind neconstituționale.
- **Majorarea contribuțiilor la asigurările sociale** ar putea fi o soluție în cazul în care nivelul fiscalizării muncii ar fi unul redus și în cazul în care evoluția economică nu ar fi prea tare afectată de recesiune. În situație de scădere economică severă precum și atunci când fiscalizarea muncii atinge niveluri ridicate această măsură nu numai că nu este indicată, este chiar prociclică, adâncind economia respectivă în criză. Supuși la un nivel și mai ridicat al contribuțiilor, mulți angajatori situați la limita pragului de rentabilitate vor fi nevoiți să-și închidă afacerile, prin urmare veniturile la bugetele de asigurări sociale vor scădea în loc să crească.
- **Contractarea de împrumuturi publice pentru susținerea bugetelor de pensii** este o soluție acceptabilă, fără efect prociclic, dar care mărește deficitul bugetului consolidat al statului. În cazul în care se poate previziona o reluare a creșterii economice în scurt timp, ceea ce ar putea duce la o reechilibrare a bugetului de pensii, această soluție poate fi considerat „răul cel mai mic” pentru economie dintre toate variantele posibile.
- **Transferurile efectuate de la bugetul de stat** pentru susținerea bugetului de pensii reprezintă o soluție care va crea, însă, alte dificultăți în sectoarele bugetare, adâncind, în același timp deficitul bugetului de stat.

Referindu-ne la situația României, reprezentanții puterii⁴⁶¹ estimează, pentru anul 2011, un deficit al bugetului de pensii între 3,1 și 3,6 miliarde de euro. În legătură cu acest aspect se invocă nesustenabilitatea actualului sistem de pensii, aspect care constituie și principalul argument în schimbarea modului de calcul al pensiei, în eliminarea tuturor pensiilor „speciale“, inclusiv a sistemului de pensii militare, recalcularea acestor pensii și includerea lor în sistemul public de pensii precum și în majorarea vârstei standard de pensionare pentru femei.

În opinia noastră, acest deficit posibil este și efectul (sau *în special* efectul) măsurilor de austeritate luate de Guvernul României. Astfel, dacă plecăm de la cheltuielile cu salariile personalului bugetar din 2009 (mai puțin afectate de măsuri de austeritate), cheltuieli care au fost în sumă de 47,1 miliarde de lei (11,2 miliarde de euro), reducerea de 25% a salariilor bugetarilor ar trebui să aducă o „economie“ la bugetul de stat de 11,8 miliarde de lei (2,8 miliarde de euro). Dacă nu s-ar fi făcut aceste reduceri s-ar fi încasat în plus la bugetul asigurărilor sociale 3,7 miliarde de lei (0,9 miliarde de euro), contribuții aferente „economii“ făcute la bugetul de stat.

Totodată, deși se invocă în permanență deteriorarea continuă a raportului dintre numărul de salariați și numărul de pensionari, ținem să subliniem faptul că acest fenomen a fost pregnant doar până în anul 2002. Într-adevăr, dacă în 1989 în România existau 7997 mii salariați și 2300 mii pensionari (deci, un raport de 3,47 salariați la un pensionar), în anul 2003 erau doar 4333 salariați pe când numărul pensionarilor a ajuns la 6069 (Raportul fiind de 0,71 salariați la un pensionar). Începând cu acest an se înregistrează o creștere constantă a numărului de salariați (până în anul 2008, pentru că în 2009 și 2010 numărul salariaților a scăzut ca urmare a crizei economice) și, interesant, o diminuare continuă (!?!) a numărului de pensionari. (Figura nr.1)

Dacă ținem cont, însă și de numărul populației plecată la muncă în străinătate, plecări accentuate (și încurajate) în perioade de criză economică (aproximativ 2 milioane de persoane conform datelor – neoficiale – vehiculate de mass-media) precum și de creșterea numărului persoanelor integrate în forme de învățământ (învățământul superior aproape s-a generalizat), vom vedea că există și alte motive obiective ale deteriorării raportului dintre numărul de salariați și cel de pensionari și nu doar o politică greșită dusă în domeniului asigurărilor sociale și a pensiilor. Totodată, creșterea numărului de pensionari este, la rândul său, și o consecință firească a libertăților democratice dobândite după 1989 precum și o majorare (tendință naturală) a speranței de viață.

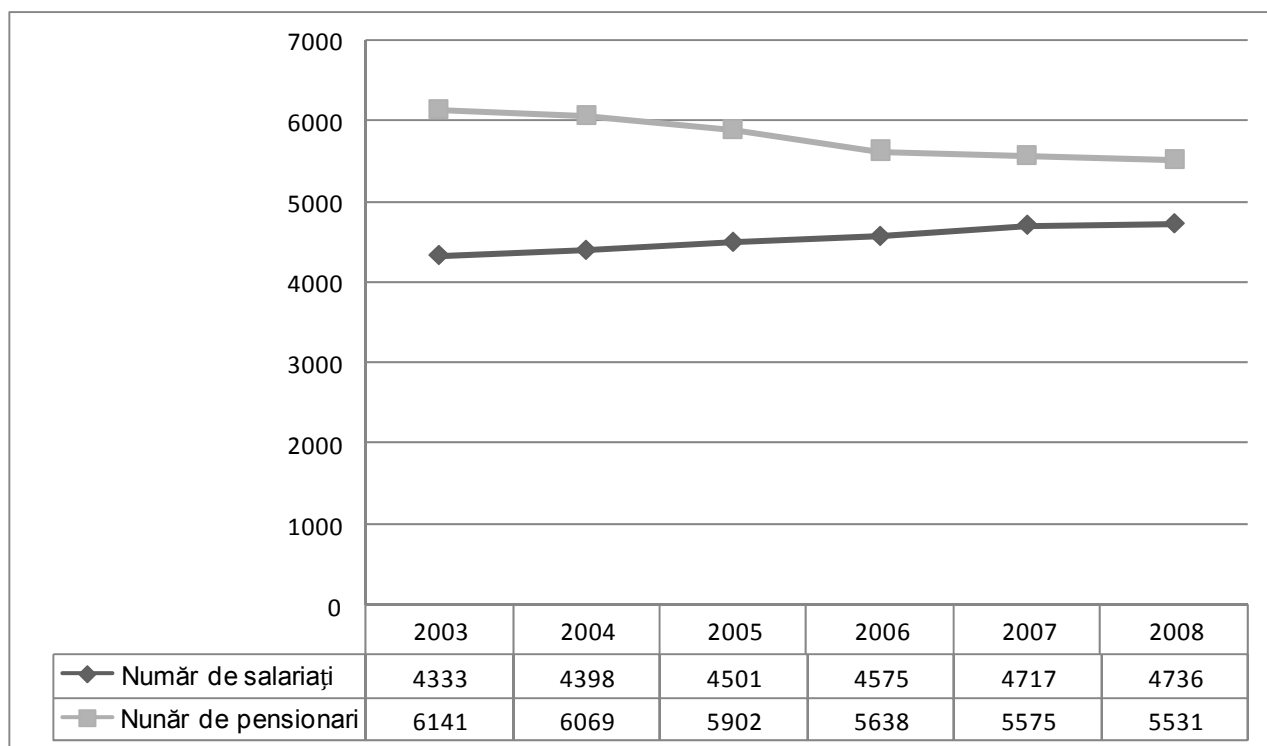
Pe de altă parte, deficitul bugetului de pensii este puternic afectat (nu avem date prin care să estimăm nivelul acestei afectări) și de anunțarea măsurilor de suspendare a pensionărilor anticipate. Puse în situația de a opta între un salariu

---

⁴⁶¹ Președinția României, *Mesajul președintelui României, Traian Băsescu, în fața Camerelor*

diminuat cu 25% și o pensie întreagă (diminuarea pensiilor fusese deja declarată neconstituțională), în condițiile în care se preconiza majorarea vârstei standard de pensionare și suspendarea pensionărilor anticipate, un mare număr de salariați și-au depus, pe ultima sută de metri, cereri de pensionare anticipată. Astfel, mass-media⁴⁶² evidențiază faptul că „în ultimele zile, casele de pensii din toată țara au fost luate cu asalt de oameni, atât din sectorul de stat, cât și din cel privat, care își depun dosarele pentru pensionare anticipată. În fața amenințărilor cu tăierea salariilor cu 25% și cu noua lege a pensiilor, oamenii preferă să se pensioneze înainte de a împlini vârsta legală. În Constanța și Olt numărul acestor cereri s-a triplat, în Timiș s-a dublat.“

În fine, o altă cauză a posibilului deficit bugetului de asigurări sociale provine din „economia reală“, recesiunea fiind cauză a concedierilor și reducerilor salariale din sectorul privat, ceea ce a dus, la rândul său, la diminuarea contribuțiilor la asigurările sociale de stat. Astfel, apreciem că declarațiile de genul celor care amintesc că anumiți lideri politici au avertizat încă dinainte de intrarea în criză despre nesustenabilitatea sistemului public de pensii au, cel puțin în parte, caracter politicianist. Considerăm că în cazul unei evoluții normale a economiei și fără luarea măsurilor (prociclice) de austeritate nu ar fi existat un deficit al bugetului de pensii ori acesta ar fi fost mult mai mic.

Figură 1 Evoluția comparativă a numărului de pensionari și a numărului de salariați în România între 2003 și 2010 (mii persoane)

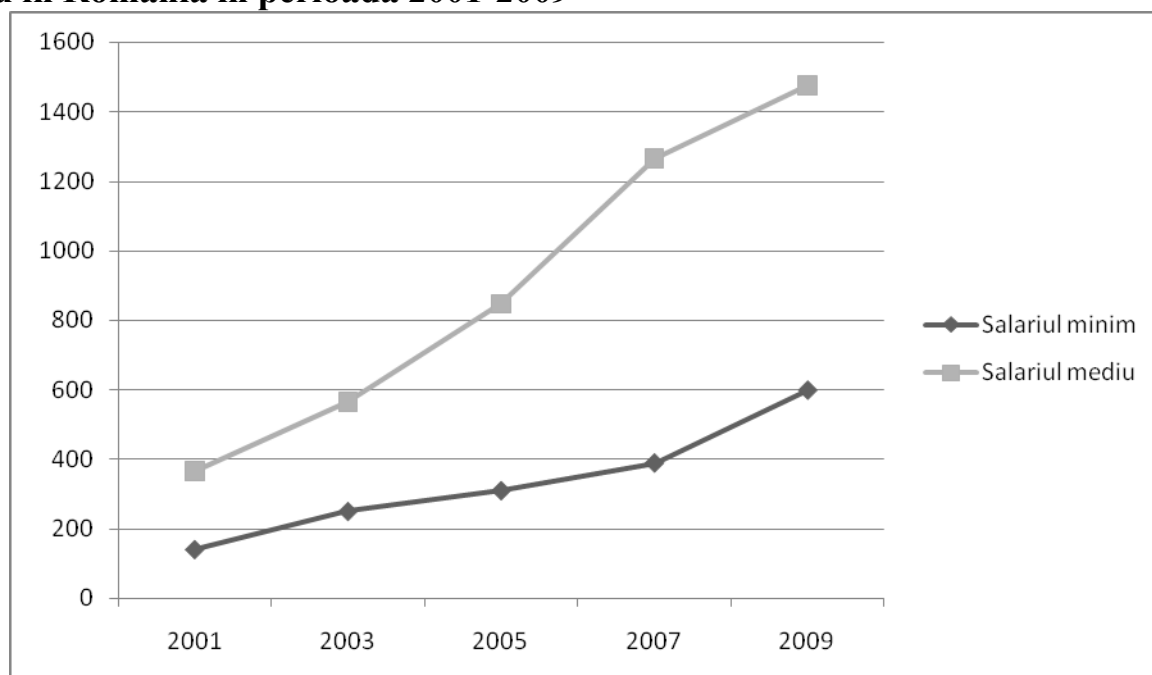
Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale

⁴⁶² Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, *Statistici*, <http://www.mmuncii.ro/ro/statistici-55-view.html>.

Suntem de părere că o reechilibrare a bugetului de pensii, pe termen lung, se poate realiza prin creșterea gradului ocupării, prin atragerea unui număr cât mai mare de persoane din rândul populației active, dar neocupate, în rândul populației ocupate și mai puțin prin mărirea vârstei standard de pensionare.

Menținerea unui nivel acceptabil al *salariului minim pe economie* este o altă dificultate cu care se confruntă guvernele pe timp de criză. Un raport rezonabil între salariul minim și salariul mediu pe economie presupune o mai bună distribuție a veniturilor în societate, o anume echitate socială și evitarea discrepanțelor iar un nivel ridicat al salariului minim are drept consecințe reducerea eforturilor făcute cu protecția socială, pe de o parte și diminuarea muncii nefiscalizate, pe de altă parte. Dacă analizăm (Figura nr. 2) evoluția raportului dintre salariul minim și salariul mediu pe economie constatăm că acesta a evoluat de la 1/1,5 în 1989 (salariul minim 2000 lei și salariul mediu 3063 lei) la un raport de 1 / 2,41 în 2007 (600 lei salariul minim și 1477 lei salariul mediu).

Figură 2 Evoluția comparativă a salariului minim și a salariului mediu în România în perioada 2001-2009⁴⁶³

Sursa: INSSE, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale

O altă particularitate în asigurarea protecției sociale în perioadă de criză economică o reprezintă *dificultatea asigurării păstrării puterii de cumpărare* a populației. Nu numai că nu se poate păstra puterea de cumpărare, dar, în situația pierderii locurilor de muncă sau a reducerilor salariale, aceasta scade dramatic. Am evidențiat în primul capitol al cercetării de față efectul prociclic al scăderilor salariale. Legat de acest aspect predomină părerea potrivit căreia categoriile cele mai

⁴⁶³ Pentru anii 2001 și 2003 datele au fost prelucrate (denominate) de către noi pentru a asigura comparabilitatea acestora.

afectate de aceste măsuri sunt cele cu venituri mici și că reducerile salariale ar trebui administrate diferențiat, în funcție de nivelul salariului. Într-adevăr, reducând cu 25% un salariu de 800 de lei, cel în cauză, atunci când trebuie să opteze pentru renunțările pe care trebuie să le facă poate să aleagă fie să renunțe la hrană, fie să renunțe la încălzire, fie la o altă nevoie vitală.

Pe de altă parte, considerăm că pot apărea probleme similare și pentru persoane care au salarii cu mult peste medie. De exemplu, din cauza dereglementării creditării, fenomen care s-a intensificat în ultimii ani de creștere economică nu numai în cazul României, ci la nivel mondial (am evidențiat în primul referat de cercetare științifică că dereglementarea a fost una dintre cauzele care au generat criza), s-a ajuns în situația în care băncile comerciale au admis, în funcție de salariu, un grad de îndatorare de până la 70% (în trecut acest parametru era limitat prin reglementările BNR la 30%). Măsura părea logică și normală. De exemplu, dacă pentru un salariu de 900 de lei un grad de îndatorare de 30% făcea ca și celui împrumutat să-i rămână, pentru traiul zilnic, 600 de lei, atunci părea logic ca pentru un salariat cu 3.000 lei să se accepte un grad de îndatorare de 70%. Debitorului îi rămâneau 900 de lei pentru traiul zilnic, sumă superioară primei situație. Paradoxul face ca prin aplicarea reducerii salariale de 25% salariului care avea înainte salariul de 900 de lei să-i rămână, după plata ratei la bancă, 575 lei pentru asigurarea traiului zilnic (din salariul inițial de 900 de lei s-au dedus 300 de lei rata bancară și 225 lei reducerea de 25%), pe când beneficiarul inițial al unui salariu de 3.000 de lei rămânea doar cu 150 de lei (din 3.000 lei salariu inițial se scad 2.100 lei rata bancară și 750 lei reducerea salarială de 25%). Dacă creditele bancare au fost contractate pentru achiziționarea unor locuințe, acest gen de situații pot genera adevărate drame. Din cauza scăderii dramatice a prețurilor locuințelor, de cele mai multe ori nici executarea silită nu va acoperi datoria către bancă. Așadar, pe lângă caracterul lor evident prociclic, reducerile salariale pot afecta securitatea economică și socială a indivizilor, fie ei cu salarii mici sau cu salarii mari.

Având în vedere argumentele prezentate, concluzionăm că statul poate și trebuie să intervină în înlăturarea efectelor pe care criza economică le are în planul securității sociale precum și că recesiunea economică influențează politicile de securitate socială. Din acest punct de vedere apreciem că principalele pârghii pe care statul le are la dispoziții pentru înlăturarea efectelor generate de crizele economice în planul securității sociale sunt:

- adaptarea politicilor în privința protecției sociale;
- menținerea (pe cât posibil) a puterii de cumpărare a populației;
- un nivel acceptabil al salariului minim pe economie care să asigure atât securitatea economică și socială a populației cât și creșterea gradului de fiscalizare a muncii.

Bibliografie:

- [1] CHIRIAC, Mircea Dănuț, **Securitate Națională și Euroatlantică**, Tema 1, http://adlunap.ro/lms/repository.php?ref_id=2217&cmd=view; 20.09.2010;

- [2] Comisia Europeană, Eurostat, **Sustainable Development Indicators**, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/indicators>;
- [3] CREȚOIU, Gheorghe; CORNESCU, Viorel; BUCUR, Ion, **Economie**, Editura C.H. Beck, București, 2007.
- [4] DĂIANU, Daniel, **Capitalismul încotro? Criza economică, mersul ideilor, instituții**, Editura Polirom, Iași, 2009.
- [5] FRIEDMAN, Milton, *Libertatea de a alege: o declarație principală*, Editura Publica, București, 2009.
- [6] FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006.
- [7] GHICA, Luciana Alexandra; Zulean, Marian, **Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [8] KRUGMAN, Paul, **Conștiința unui liberal**, Editura Publica, București, 2010.
- [9] POP, Luana Miruna, **Dicționar de economie**, Editura Expert, București, 2002.
- [10] Președinția României, *Mesajul președintelui României, Traian Băsescu, în fața Camerelor reunite ale Parlamentului*, <http://www.presidency.ro/?RID=ssnr&exp3=strat>.
- [11] VÂRJAN, Daniela, *Economie și politici sociale*, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=374&idb=21>.
- [12] *România Liberă*, 21 mai 2010.
- [13] <http://www.mmuncii.ro/>
- [14] <http://www.insse.ro/>

RISC ȘI INCERTITUDINE ÎN EVOLUȚIA MACROECONOMICĂ. MANAGEMENTUL RISCURILOR DIN PERSPECTIVA SECURITĂȚII SOCIALE

Romeo-Aurelian POPOVICI*

*RISK AND UNCERTAINTY INTO THE MACROECONOMIC EVOLUTION:
RISKS MANAGEMENT FROM THE SOCIAL SECURITY PERSPECTIVE*

The current economic crisis has taken mankind by surprise. Although some theorists have warned about the signs of the economic decline or about the break of speculative balloons, these warnings have either been ignored or contradicted by the advocates of the theory according to which life has a self – adjustment capacity.

Moreover, although some countries with a broad market economy, have announced their coming out of the recession, it is being said that a recurrence of the economic recession or a "W" shaped – crisis is likely to make its comeback.

Despre caracterul previzibil sau imprevizibil al crizelor economice, despre posibilitățile de prevenire și tratament a crizelor s-au manifestat și se manifestă în continuare opinii pro și contra. Există voci conform cărora recenta criză economică a luat lumea prin surprindere. În demersul nostru vom pleca de la premisa că *crizele economice sunt predictibile*. Științele economice au evoluat, la fel ca și instrumentele pe care economiștii și factorii de decizie politică le au la dispoziție pentru a putea identifica tendințele economice. Au apărut și s-au dezvoltat considerabil în ultimele decenii atât econometria, disciplină care este rezultatul a două abordări științifice: analiza statistică a datelor și teoria economică precum și previziunea și orientarea economică. Ambele discipline, atât econometria cât și previziunea economică dispun de instrumente precum modelarea macroeconometrică, metode și tehnici de previziune, modelarea economico-matematică care încearcă să înlăture și în cea mai mare parte reușesc, hazardul din evoluția economică.

1. Predictibilitatea crizelor economice

Putea fi actuala criză economică prevăzută? Dacă da, puteau fi identificate, din timp, instrumente prin care șocurile provocate de criză ar fi fost atenuate? Aceste întrebări au generat, în ultimul timp, ample dezbateri iar răspunsurile sunt dintre cele mai diferite, de la aprecierea fundamentată pe caracterul imprevizibil⁴⁶⁴: „*criza*

---

* Doctorand în domeniul *Securitate Națională* la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București, profesor de discipline economice la Colegiul Economic „Julian POP” din Cluj Napoca

⁴⁶⁴ Andrei MARGA, *Criza și după criză*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2009, p. 24.

financiară izbucnită recent a surprins nepregătită lumea organizată pe principiul pieței ca regulator economic și amenință într-o criză economică extinsă, cu repercusiuni încă greu de precizat“, la aprecierea fundamentată pe comportamentul iresponsabil conform căreia „cei care fac politicile au trecut cu vederea avertismentele puternice, analizele și lecțiile crizelor precedente.“⁴⁶⁵

În ceea ce ne privește suntem de părere că evoluția economică nu este atât de imprevizibilă încât o criză economică să poată lua lumea prin surprindere. Statistica economică, previziunea economică și econometria oferă suficiente fundamente pentru a putea prevedea, chiar dacă nu exact, care sunt tendințele economice. Mai mult decât atât, au existat numeroase indicii, avertizări date de economiști, dar care au fost ignorate. Din acest punct de vedere suntem de acord cu alți autori că „*surpriza este rezultatul ignorării indicilor de risc sau al dominanței convingerilor interne (bias) ale factorilor de decizie asupra evidenței (mediu/fenomen/situație). Când viziunea/presupunerea factorilor de decizie nu sunt acordate cu evoluția realității, apare fenomenul de disonanță.*“⁴⁶⁶

Indiciile apariției actualei crize economice sunt atât de natură teoretică, decurgând din teorii, curente de opinie și învățăminte reieșite din parcurgerea crizelor precedente, de natura semnalelor de alarmă trase de către reputați economiști sau de natură faptică, izvorând din realitățile economice ale ultimelor decenii. Din punct de vedere teoretic, indicii că o criză economică de amploare este iminentă își au originea în studiile lui J. Kitchin care, în 1923, a identificat pentru prima dată cele trei tipuri de cicluri (scurte, decenale și lungi sau seculare) în urma studierii ciclurilor britanice și americane din perioada anilor 1890–1922. N. Kondratieff realizează, în anii 1922–1925, o analiză a ciclurilor lungi bazându-se, în principal, pe studiul seriilor de prețuri. El studiază trei cicluri economice lungi, fiecare cu o lungime cuprinsă între 50 și 60 de ani și compuse dintr-o perioadă ascendentă și una descendentă („*The major economic cycles*“ în *Review of Economics and Statistics*, 1979). Kondratieff pune în evidență cinci regularități empirice: 1) În fazele ascendente, anii de creștere sunt mai numeroși decât anii de recesiune, iar în fazele descendente anii de recesiune sunt mai numeroși decât anii de creștere; 2) Crizele agricole sunt deosebit de grave în

---

⁴⁶⁵, Daniel DĂIANU, **Lupta cu criza financiară: eforturile unui membru român al PE =**

Combating the financial crisis: a Romanian MEPs struggle, Editura Rosetti educațional,

București, 2009, p.35.

⁴⁶⁶, Vasile PĂUN, **Puterea informațională**, Editura Tritonic, București, 2005, p. 53.

fazele descendente; 3) Invențiile se produc în fazele descendente iar aplicarea lor în practică are loc în fazele ascendente; 4) Producția de aur crește, în general, la începutul fazelor ascendente; 5) Războaiele și revoluțiile apar în decursul fazelor ascendente.

Probabil că faptul că după 1933 nu a mai existat, în următorii 75 de ani, nici o criză de dimensiunea Marii Crize, a făcut ca unii economiști să emită teorii care proclamă că ciclicitatea economică a fost împlânzită și că economiștii ar trebui să-și concentreze atenția spre alte probleme precum dezvoltarea tehnologică sau dezvoltarea pe termen foarte lung. Asemenea păreri, ca cea a lui Robert Lucas⁴⁶⁷, care a susținut că *„acest ciclu a fost împlânzit până la punctul de la care orice avantaje ale vreunei struniri suplimentare ar fi neînsemnate: netezirea hopurilor din calea creșterii economice, afirmă el, n-ar produce decât câștiguri neglijabile în bunăstarea publică”*⁴⁶⁸ sau ca a actualului președinte al Sistemului Federal de Rezerve al SUA, Ben Bernanke, care susținea că problema ciclicității vieții economice ar fi fost rezolvată de către politica macroeconomică modernă, s-au dovedit a fi premature și lipsite de fundamente teoretice. Faptul că nu s-a confirmat regula că un ciclu lung ar dura între 50 și 60 de ani nu înseamnă negarea existenței ciclului. Din acest punct de vedere se pot produce mutații. Cauzele structurale, interne, specifice sistemului economic ale ciclicității și, de aici, a apariției recesiunii economice pot fi prevăzute. Cauzele circumstanțiale, însă – factori externi care pot accelera sau încetini apariția crizei – nu pot fi anticipați sau pot fi anticipați cu mai multă greutate.

Despre iminența unei crize economice au lansat avertismente o serie de reputați teoreticieni sau analiști economici, chiar cu mulți ani în urmă. Paul Krugman, în lucrarea sa publicată în 1999 atenționa asupra creșterii riscurilor generate de inovațiile financiare (entități financiare nereglementate). Despre pericolul unui raport invers între stabilitatea financiară și o eficiență financiară mai ridicată se pronunțase, în anul 2001, și Alexander Lamfalussy, o eminență cenușie a finanțelor mondiale. În anul 2003, Warren Buffet, într-o scrisoare adresată acționarilor companiei sale, atrăgea atenția asupra pericolului reprezentat de explozia industriei derivatelor în apariția unei crize financiare globale, catalogând asemenea produse drept „arme

---

⁴⁶⁷ Robert Lucas este profesor la Universitatea din Chicago și laureat al Premiului Nobel pentru economie în anul 1995.

⁴⁶⁸ Paul KRUGMAN, **Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008**, Editura Publica,

financiare de distrugere în masă⁴⁶⁹, dând unul dintre cele mai sumbre verdicte economiei mondiale. Edward Gramlich atenționa că creșterea împrumuturilor subprime s-a asociat cu niveluri ridicate de delincvență, executări de ipoteci, practici abuzive de creditare. Dar toate aceste semnale de alarmă au fost de cele mai multe ori ignorate, autoritățile manifestând o „indiferență nocivă“, spiritul antireglementare caracteristic administrației americane fiind surprins⁴⁷⁰ sugestiv în cadrul unei conferințe de presă din anul 2003, „*când reprezentanții diferitelor agenții cu atribuții de supraveghere a instituțiilor bancare au pus mâna pe foarfece de grădărit și pe drijbe, ca să taie în bucăți teancuri de reglementări.*“

Indicii asupra iminenței crize au fost oferite și de realitățile economice ale ultimii ani. Foarte sintetic și, în același timp, într-o manieră plastică a scos în evidență acest fapt Paul Krugman⁴⁷¹: „*mă simt tentat să spun că este o criză cum n-am mai văzut niciodată până acum. Dar probabil că ar fi mai corect să spun că este la fel cu tot ce am văzut până acum, dar grămadă la un loc: un balon speculativ al pieței imobiliare, care se sparge, comparabil cu ceea ce i s-a întâmplat Japoniei la sfârșitul anilor 1990; un val de asalturi asupra băncilor, comparabile cu cele petrecute în primii ani ai deceniului 1930 (chiar dacă implicând mai ales sistemul parabancar, mai degrabă decât cel al băncilor convenționale); o capcană a lichidităților în Statele Unite, din nou reamintindu-ne de Japonia; și, cel mai recent, o perturbare a fluxurilor internaționale de capital și un val de crize monetare, care cu toate ne amintesc mult prea bine de ceea ce s-a întâmplat în Asia la sfârșitul deceniului 1990.*“

Învățămintele puteau fi desprinse din toate crizele economice de după 1933, atât din criza ce a urmat șocurilor petroliere din anii 1970, crizele Americii Latine (Mexicul anilor '80 sau Argentina anilor '90), din criza japoneză sau din crăhul asiatic din 1997. În unele situații s-a supralicitat capacitatea de autoreglare a piețelor și a viabilității politicilor de tipul *laissez-faire*, în alte situații responsabilii cu politica economică au preferat, din rațiuni electorale, să adopte o atitudine de respingere a iminenței crizei sau, ulterior, din aceleași rațiuni, să ia măsuri (nepopulare) anticiclice.

---

⁴⁶⁹ Daniel DĂIANU, **Lupta cu criza financiară: eforturile unui membru român al PE =**

Combating the financial crisis: a Romanian MEPs struggle, Editura Rosetti educațional,

București, 2009, p.60.

⁴⁷⁰ Paul KRUGMAN, *op. cit.*, p.188.

⁴⁷¹ *Idem*, p. 190.

Într-un asemenea context deosebit de complex, succesul economic se bazează nu numai pe o bună capacitate de reacție și adaptare la realitățile piețelor și a mediilor de afaceri, ci și pe o bună capacitate de anticipare și de acțiune pro – activă.

2. Necesitatea unui organism instituțional de management al riscurilor și avertizare timpurie la nivel macroeconomic

Faptul că activitatea economică viitoare nu poate fi prevăzută cu certitudine, că există posibilitatea ca aceasta să nu se desfășoare strict conform previziunilor, duce la necesitatea acceptării noțiunii de *risc* precum și la adoptarea unui sistem de **management al riscului** care va conduce la creșterea competitivității economice.

Astfel, *riscul* poate fi definit fie ca o „posibilitate de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz sau de suportat o pagubă”⁴⁷², fie ca „*amenințarea ca un eveniment să afecteze abilitatea unei companii de a funcționa și de a-și urmări îndeplinirea obiectivelor strategice. Riscul apare, în general, nu atât din probabilitatea că nu se va întâmpla ceva bine, ci din posibilitatea de a se întâmpla ceva rău*”⁴⁷³.

Managementul riscului, considerat, în multe lucrări de specialitate, ca un echilibru între procedee și oameni sau între artă și știință precum și ca parte integrată a managementului strategic ca și a celui intern al oricărei entități (de la companie la economie națională), vizează următoarele probleme principale: identificarea și definirea riscurilor; controlul riscurilor; transferul riscurilor; evaluarea și analiza riscurilor. Încercările de definire a managementului riscurilor sunt numeroase. Dintre acestea o considerăm ca fiind completă aprecierea conform căreia „managementul de risc este un proces continuu, bazat pe subprocese, metode și instrumente de gestionare a riscurilor care asigură un mediu riguros pentru un proces decizional proactiv, prin:

- evaluarea continuă a ceea ce se poate întâmpla rău (riscul);
- identificarea riscurilor care trebuie tratate prioritar;
- implementarea strategiilor de gestionare și diminuare a riscurilor.”⁴⁷⁴

---

⁴⁷² Academia Română, **DEX – Dicționarul Explicativ al Limbii Române**, Editura Univers

Enciclopedic, București, 1998, p. 929.

⁴⁷³ Aurel – Ioan GIURGIU, **Finanțele firmei**, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca,

2000, p. 67.

⁴⁷⁴ Cecilia ILIESCU, *Managementul riscului*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2005, pp. 5-9.

Managementul riscurilor poate fi atributul fie a oricărui manager de pe orice nivel ierarhic (de la board-ul companiei private la autoritatea statală), fie a unei structuri destinate expres acestui scop. S-ar putea ca înființarea și finanțarea unei structuri de management al riscului să pară un lux sau o cheltuială nejustificată, în special în perioade grele din punct de vedere economic. Considerăm că virtualul beneficiu pe care o asemenea construcție instituțională îl poate aduce justifică cheltuielile ocazionate cu înființarea și funcționarea acestuia. Ne sprijinim convingerea și pe afirmația conform căreia „dacă riscurile sunt mai bine înțelese și gestionate, crește performanța în funcționarea neîntreruptă de vreo pierdere neprevăzută. Așa cum un gram de prevedere poate echivala cu un kilogram de tratament. Provocarea cu care se confruntă fiecare societate pe piața foarte instabilă de astăzi este de a găsi timp pentru a localiza și gestiona întregul ansamblu de riscuri și apoi de a desfășura un proces eficient de coordonare⁴⁷⁵”.

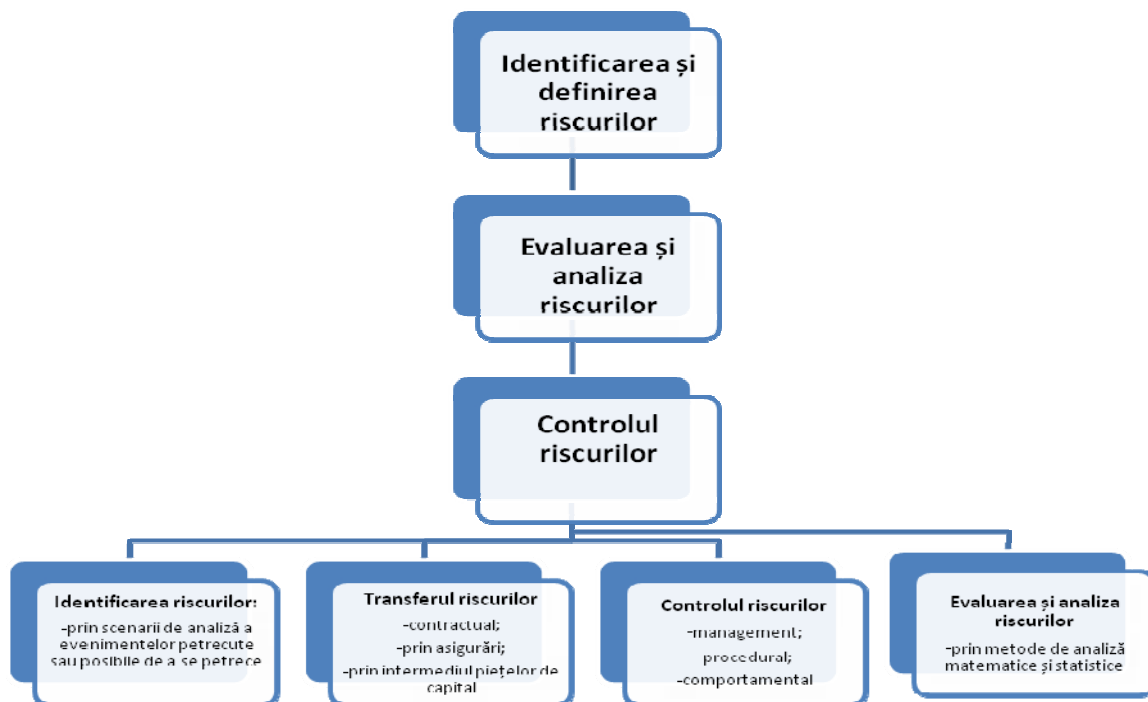
Identificarea, înțelegerea și gestionarea eficientă a riscurilor la nivel macroeconomic reclamă, în opinia noastră, existența unui organism de avertizare timpurie care să îmbine eficient analiza statistică cu previziunea economică, care să se bazeze, totodată, pe o puternică componentă de intelligence și care să aibă ca principală menire furnizarea către factorii de decizie politică a informațiilor necesare fundamentării politicilor macroeconomice anticiclice, limitării efectelor pe care crizele economice mondiale le induc în economia națională precum și ieșirii din perioadele de recesiune și reluarea creșterii economice.

Structura unui astfel de organism ar putea să conțină următoarele elemente cheie: factori de decizie, obiective de îndeplinit, baze de date disponibile precum și datele și informațiile (produsul de intelligence) obținute.

---

⁴⁷⁵ *Idem*, p. 15.

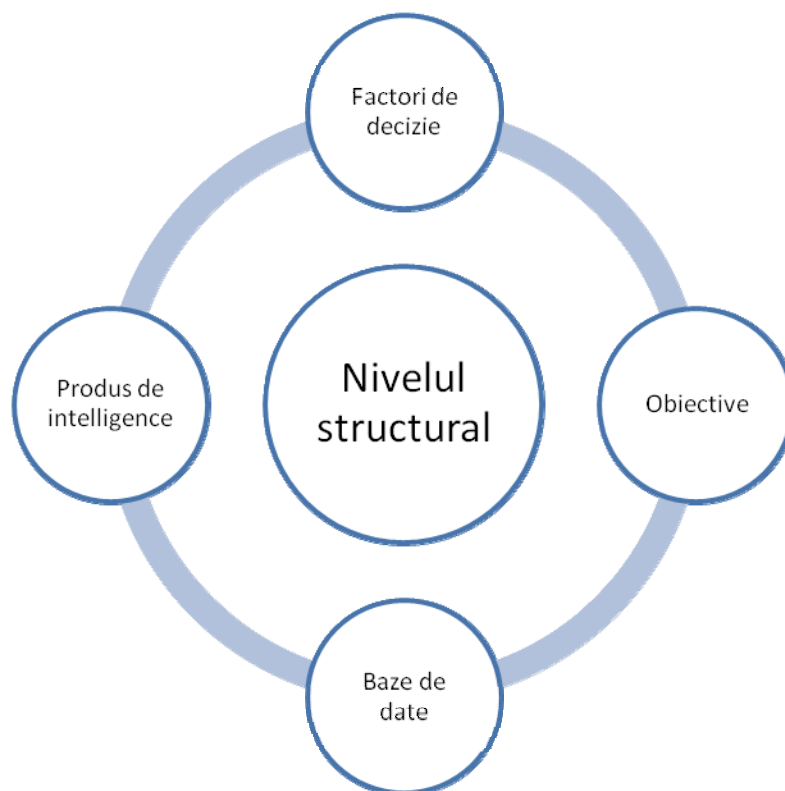

Figura 1 Schema logică a managementului riscurilor

Sursa: Iliescu

Deși s-ar putea aprecia că sarcinile unui astfel de organism sunt, în cazul României, îndeplinite și în actuala configurație instituțională de foruri precum *Institutul Național de Statistică*, *Comisia Națională de Prognoză*, sau serviciile naționale de informații – *Serviciul Român de Informații* și *Serviciul de Informații Externe*, considerăm că un organism distinct, cu o conducere unitară, care să fie format din specialiști de înaltă clasă din domeniile amintite (statisticieni, experți în previziune și prognoză, analiști ai informațiilor) și care ar avea ca arie de activitate strict dezvoltarea economico-socială a societății în ansamblu, ar putea asigura fundamentarea în timp oportun a politicilor economice și sociale necesare factorilor de decizie politică pentru o dezvoltare economică susținută, evitarea crizelor sau limitarea efectelor nefaste ale acestora asupra economiei și populației precum și a celor necesare asigurării securității sociale a indivizilor, comunităților sau societății în ansamblu.

Figură 2 Nivelul structural al managementului de risc
Sursa: Prelucrare după Păun

Luarea deciziei de către managerii de risc trebuie să se bazeze pe informații reale și relevante, pe raționalitate, evitându-se subiectivismul.

Principalele tehnici de analiză și de luare a deciziei care s-au dezvoltat de-a lungul timpului, folosite îndeosebi în domeniul politicilor publice și managementului strategic sunt: **analiza cost-beneficiu** (cu variantele acesteia: **analiza cost-eficiență și analiza risc-beneficiu**), **analiza paretiană**, **analiza matriceală**, **analiza de tip arbore decizional**, **analiza câmpului de forțe**, **tehnica „celor șase pălării pentru a gândi”**, **analiza S.W.O.T.** (a punctelor tari, punctelor slabe, oportunităților și amenințărilor).

Valoarea relevantă în luarea deciziilor este **eficiența economică**, ca raport efect/efort sau efort/efect, situație în care efortul este reprezentat de costul, cheltuiala fiecărei variabile luate în calcul iar efectul de beneficiile financiare obținute. În deciziile referitoare la alocarea resurselor bănești, analiza cost-beneficiu este principala metodă folosită și constă în „enumerarea tuturor costurilor și beneficiilor, tangibile și intangibile (adesea dificil de cuantificat și/sau măsurat)”⁴⁷⁶.

⁴⁷⁶ Vasile PĂUN, **Puterea informațională**, Editura Tritonic, București, 2005, p. 43.

Concluzii

Informarea factorilor de decizie de la toate nivelele constituie o necesitate permanentă, care presupune informații suficiente și relevante în legătură cu mediul de afaceri, cu realitățile sociale precum și cu toate elementele cu care interacționează entitățile economico-sociale în activitatea lor. Această necesitate reclamă dezvoltarea capacităților informaționale atât la nivelul companiilor românești cât și la nivel macroeconomic, în măsură să implementeze în activitatea lor practici și instrumente de *intelligence competitiv* și sisteme de avertizare timpurie și management al riscurilor și oportunităților.

Intelligence-ul competitiv poate constitui un punct forte pentru companiile românești și pentru economia națională în ansamblu în lupta concurențială, atât din punct de vedere al pieței interne cât și legat de prezența firmelor naționale pe piețele externe. Informațiile și produsele de intelligence, considerate o „marfă“ foarte prețioasă pentru orice organizație, pot asigura suportul celor mai bune decizii necesare managementului organizației iar structura informațională a acestora tinde să nu mai fie privită ca o entitate neproductivă, ci ca o structură generatoare de plusvaloare.

Bibliografie:

- [1] Academia Română, **DEX – Dicționarul Explicativ al Limbii Române**, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- [2] DĂIANU, Daniel, **Lupta cu criza financiară: eforturile unui membru român al PE = Combating the financial crisis: a Romanian MEPs struggle**, Editura Rosetti educațional, București, 2009.
- [3] GIURGIU, Aurel – Ioan, **Finanțele firmei**, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2000.
- [4] ILIESCU, Cecilia, **Managementul riscului**, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2005.
- [5] KRUGMAN, Paul, **Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008**, Editura Publica, București, 2009.
- [6] MARGA, Andrei, **Criza și după criză**, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2009.
- [7] PĂUN, Vasile, **Puterea informațională**, Editura Tritonic, București, 2005.
- [8] PĂUN, Vasile, **Puterea informațională**, Editura Tritonic, București, 2005.
- [9] RĂDOI, Mireille, **Serviciile de informații și decizia politică**, Editura Tritonic, București, 2005.

RUSIA ȘI NEO-IMPERIALISMUL ÎN RELAȚIILE EUROPENE

Ovidiu MIHALACHE*

RUSSIA AND THE NEO-IMPERIALISM INTO THE EUROPEAN RELATIONS

For all Eastern Europeans the Russians' „good will” signs have never been perceived with trust but with a lot of mistrust. Moscow is allways using the so-called theory of legitimation through denial: to deny others' rights is a sufficient legitimating step to one's own rights. The Russians have a natural behavior to build and keep the capacity to influence interest zones around their territory. The former Polish prime-minister, Jaroslav Kaczynski, is urging Europe to take actions against the new Russian imperialism. “More and more signs show that, in Europe, America is increasingly present. It is a bad thing for both sides. Unfortunately, this phenomenon occurs at a time when Moscow's foreign policy does not attract objections neoimperialist from large players in Europe and the U.S.”. The transatlantik link and the very goal of NATO are „at steak”. The trilateral summit in Deauville, between Medvedev, Sarkozy and Merkel shows that the Polish warnings could have a good point to think about.

Relațiile internaționale sunt simultan și previzibile și imprevizibile. Sunt previzibile dacă se analizează istoria, cutumele, tradițiile dar mai ales șabloanele comportamentale ale națiunilor atunci când vine vorba despre interacțiunea lor cu alte națiuni. Sunt imprevizibile atunci când nu se ține cont de interesele particulare ale fiecăruia dar mai ales de voința de a aplica forța (nu neapărat militară) pentru atingerea obiectivelor.

1. Previzibil și imprevizibil în politica rusă

Previzibilitatea rușilor provine din istorie și nu trebuie să fii un geniu al relațiilor internaționale pentru a sesiza direcțiile mari de acțiune ale rușilor. Rusia a purtat mereu ofensive de toate tipurile pentru a-și impune cele trei mari obiective generale: securizarea imensului teritoriu pe care îl are la dispoziție, accesul către mările deschise (deși în ultima jumătate de secol acest obiectiv pare să se fi estompat) și influențarea „vecinătății” apropiate. A înțelege viziunea Rusiei despre „vecinătatea apropiată” și, în mod special despre regiunea Mării Negre poate fi atât un exercițiu sisific dar, uneori și inutil. Istoriografia și politica staelor mici (cum este și România) a căutat mereu justificării legale, cutume și legitimități populare în descrierea actelor politice sau a evenimentelor istorice. Lucru care nu se întâmplă în cazul Rusiei, atunci când vorbim despre extinderea teritoriilor. Căci Moscova folosește mereu așa-numita teorie a legitimării prin negare (negarea drepturilor altora constituie o suficientă legitimare a propriilor pretenții). Cu alte cuvinte, negarea sau punerea sub semnul întrebării a drepturilor altor popoare constituie o explicație suficientă pentru a pretinde dreptul de proprietate asupra acelor teritorii.

---

* Căpitan-comandor (r.) doctorand

Rusia aplică cu succes practica contradicțiilor în relațiile internaționale. Negarea rolului american în prezervarea securității mondiale este o constantă, în schimb arogarea aceluiași rol în spațiul ex-sovietic este privită ca un „dat” divin”; apelarea la instituțiile internaționale devine o cutumă atunci când se face referire la posibilele zone de interes rusești (cum ar fi Kosovo, statutul Serbiei sau conflictele din Orientul Mijlociu) dar aceleași instituții sunt respinse constant atunci când situațiile ating subiectele fierbinte de pe teritoriul fostului URSS (atât conflictul georgian din 2008 cât și interminabilele conflicte din Caucaz sunt exemple de luat în seamă)

Curios este faptul că la polul opus se situează de exemplu politica externă americană care poate fi, uneori, extrem de imprevizibilă, de exemplu războaiele din Golf sau tendința izolaționistă ce transpare din unele acțiuni ale lui Barack Obama. În schimb, atitudinea politicii externe ruse a fost întotdeauna sesizabilă la nivel strategic. Imprevizibilitatea survine doar atunci când vorbim despre așa numitul nivel tactic al deciziei, de acțiunile pe termen scurt în favoarea menținerii direcției politicii generale. Recurența crizelor gazului, conflictul din Georgia din 2008, alimentarea conflictului transnistrean nu au fost niște necunoscute sau surprize majore pentru cancelariile occidentale. Ele se înscriu într-o logică a faptelor patentată în ultimul secol la Moscova.

2. Constantele politicii externe ruse

Există o opinie larg răspândită în mediul politic moscovit precum că statele din Estul Europei au obținut tot ce se putea obține în favoarea lor după finalul Războiului Rece. Simultan, opinia prevalentă este că Occidentul (implicit și americanii) au profitat de slăbiciunea Rusiei post-sovietice⁴⁷⁷ și au „păcălit” pe ruși luând ceea ce, de drept era al lor.

De acum înainte e timpul ca Rusia să își recapete posesiunile sau măcar „galoanele” de mare putere. O problemă deloc ușor de rezolvat și care ocupă mult din *think-tank*-urile apropiate Kremlinului este dacă interesele naționale rusești se rezumă doar la teritoriul național sau trebuie să fie extinse și asupra teritoriului altor state, nu neapărat învecinate (Dimitri Medvedev – 2008) dar mai ales până unde anume? Pentru justificarea unei sau altei din variantele de lucru se folosește, în mod evident, exemplul Statelor Unite ale căror interese se extind mult peste teritoriul național. Și totuși, se uită că statutul de mare putere, cu setul de interese care îl acompaniază, în afară de a fi clamat, trebuie și acceptat, într-o formă sau alta și de către cei asupra cărora se aplică aceste interese.

Decenii la rând, Europa a acceptat o relativă restrângere a libertății sale de acțiune, în raport cu interesele americane în lume știind că „pierderile colaterale” sunt

---

⁴⁷⁷ Cel puțin atunci când vine vorba de România, teoria „slăbiciunii” apare recurent în istoriografia rusească, fie că ea se referă la Unirea din 1918, fie la momentul 1941, mai recent, la accesarea României în structurile euroatlantice sau chiar la mișcările de secesiune din fosta Uniune Sovietică (cu referire expresă la Republica Moldova). Toate aceste momente nu au fost puse pe seama unor aspirații legitime ale românilor ci doar pe etapa „delicată” în care se afla imperiul la acelo moment, situație care a permis scăparea de sub control a „vecinătății apropiate”.

mult mai puțin importante față de ceea ce americanii le garantau: libertatea și securitatea. Americanii au aplicat, în relația lor cu europenii un așa numit potențial de persuasiune pozitivă: oferta unor câștiguri (în materie de securitate și bunăstare) a prevalat în fața relativelor constrângeri. Alternativa rusească la această abordare a fost potențialul de persuasiune negativă: modificarea comportamentelor statelor nu a fost determinată de promisiunea unor câștiguri ci de amenințarea cu pierderea unor libertăți.

Atunci când discutăm de imperialism ne referim, de obicei, la interacțiunile inter-statale bazate pe exploatare (resurse materiale sau resurse umane) ceea ce poate părea acoperitor din perspectiva majorității doctrinelor politice plecând de la marxism și ajungând la liberalism. Când vine vorba însă de Rusia, indiferent de forma de organizare politică în care se află la un moment dat, abordarea este un pic diferită. Este diferită deoarece, dacă luăm ca sistem de referință cele trei momente politice majore ale Rusiei, sistemul țarist, cel sovietic sau cel pseudo-democratic post Război-Rece, vom vedea că există o constantă majoră în atitudinea politică a Moscovei. Ne referim la înclinația naturală spre a-și construi sisteme clientelare, de a-și păstra nealterată capacitatea de influență din zonele sale de interes.

Într-o declarație de pe 23 octombrie 2010, ambasadorul rus la Chișinău, Valeri Kuzmin, declara (ne)surprinzător că „Rusia nu-și poate retrage armata din Transnistria, așa cum prevede acordul semnat la summit-ul OSCE de la Istanbul, din 1999, deoarece timpurile s-au schimbat”. „În 1999 erau cu totul alte realități, iar retragerea trupelor rusești a devenit imposibilă. Aceasta nu este o ocupație a teritoriului sau un avantaj militar, ci o garanție că acest conflict nu va răbufni din nou”. Declarația nu face decât să depicteze un exemplu minor (la scara Europei) a practicii internaționale ruse: „timpurile schimbate” referitoare la Transnistria nu se referă la creșterea instabilității în regiune ci tocmai la perspectivele europene ale Moldovei și la aspirațiile noilor decidenți de la Chișinău de a renunța la influența rusească și a accede în structurile europene.

Dacă ar fi să oferim niște tipare standard pentru acțiunile de politică externă a rușilor atunci ar trebui să amintim doar câteva din miturile politice pe care se bazează comportamentul acestora. În primul rând mitul conspirației externe. Acesta are permanent în prim plan imaginea adversarului, a dușmanului fie el intern sau extern. Aflați într-o continuă deplasare, într-o continuă mișcare către Est sau Vest, rușii au întâlnit mereu adversari care fie se opun expansiunii (cazul Europei) fie neagă rezultatele expansiunii (cazul Extremului Orient). Nu în ultimul rând politica rusă se centrează, în majoritatea cazurilor, pe reabilitarea puterii imperiale pierdute de două ori într-un secol: prima dată după 1917 și a doua oară după 1990.

Occidentul judecă relația cu Rusia în principal din punct de vedere pragmatic, din punctul de vedere al afacerilor. Rușii privesc fenomenul de securitate din punct de vedere unilateral: cu cât cantitatea de securitate care li se poate asigura teritoriului și intereselor lor este mai mare cu atât securitatea regiunii este mai mare. Rusia judecă toate aceste aspecte simultan și din punct de vedere doctrinar. Și când vorbim despre doctrina Rusiei nu facem apel la vreo formă de doctrină de partid ci ne referim la doctrina națională a imperiului, la acea „legitimitate imperială” la care face referire

mereu Alexandr Dughin: legitimitatea existenței imperiului și a supunerii altor popoare.

„Integrarea Rusiei în comunitatea internațională, a puterilor occidentale moderne, integrarea în G8, G20, OSCE, FMI, Banca Mondială, OMC, OCDE. [...] implică un transfer progresiv, în sistemul intern a principiilor majore a standardelor internaționale, inclusiv a celor privitoare la democrație”⁴⁷⁸. Din foarte multe puncte de vedere Rusia trăiește dilema dezechilibrului balanței dintre comportamentul politic intern și cel extern. Sistemul de valori al unei societăți rămâne constant, el nu se modifică în funcție de locul unde este aplicat. Nu putem avea un tip de comportament „la intern” și unul „la extern”. Ca un copil răsfățat, Rusia caută un loc la masa euro-atlantică clamând, în același timp, diverse exceptări de la valorile și standardele care constituie acest club⁴⁷⁹. Un singur standard va rămâne constant: comportamentul autoritar al politicii rusești în politica internă va avea un corespondent similar în politica externă.

3. Trei condiții ale politicii externe ruse în 2010

Reducerea drastică a șanselor unor noi extinderi ale NATO în viitorul apropiat a redus vizibil temerile Rusiei față de Occidentul European (nu și față de SUA). Atitudinea europenilor față de războiul din Georgia, retragerea cvasi-oficială a Ucrainei din procesul de accesare în NATO, mutarea centrului de greutate al Americii dinspre Europa spre Orient simultană cu creșterea ponderii deciziei franco-germane au făcut ca și politica externă rusească să fie mai relaxată în ceea ce privește Europa de Vest. Recenta criză economică a schimbat într-o oarecare măsură instrumentele de politică externă ale Rusiei. Orientarea Moscovei către arma exporturilor strategice de materii prime și energie a scos la iveală și o anumită dependență a ei de piețele vestice ceea ce a scos la iveală, nesurprinzător și o anumită incapacitate de a avea o economie de piață modernă. De aceea, legăturile economice inevitabil mai strânse care se vor manifesta în următoarea perioadă între Rusia și Europa de Vest vor altera vechile metode de lucru ale politicii externe. Un alt motiv pentru un nou tip de parteneriat dintre Rusia și Vestul Europei este și constanta dilemă chineză și mai ales continua dezvoltare a statului asiatic. Marile temeri ale Rusiei sunt decalajele enorme dintre ritmurile de dezvoltare dintre cele două țări care ar putea duce, într-un viitor apropiat și la mari decalaje în domeniul securității.

Proiectul unui nou tip de arhitectură de securitate propus cu obstinație de către Rusia europenilor în ultimii doi ani se mulează tocmai pe dorința acesteia de a-și asigura securitatea dinspre Europa pentru a putea contracara în mod eficient presiunea chineză în Asia. Coroborată cu politica concesiilor aplicată de Franța și Germania, proiectul enunțat de președintele rus Dimitri Medvedev poate avea un relativ succes.

---

⁴⁷⁸ Constantin REMCHUCOV, *Rusia, identitatea și standardele democrației*, *Nezavisimia Gazeta*, 19 octombrie 2010

⁴⁷⁹ James SHERR, *Russia: managing contradictions*, în volumul **America and a Changed World: A Question of Leadership**, Wiley-Blackwell, p. 162.

4. Avertismentul polonez

Atunci când Occidentul vorbește despre imperialismul rusesc ia ca punct de reper invazia Cehoslovaciei din 1968 adică acel punct definitoriu al politicii mondiale când Uniunea Sovietică a tras clar limita dintre democratizarea blocului estic și păstrarea privilegiilor sale de mare putere.

Și totuși despre ce fel de neo-imperialism vorbește, în anul 2010, Jaroslav Kaczynski⁴⁸⁰, fostul premier polonez? Acesta avertizează Uniunea Europeană și Statele Unite asupra extinderii influenței politice și economice a Rusiei în Europa. Într-un interviu pentru Wall Street Journal, Jaroslav Kaczynski acuză Rusia de acțiuni sistematice pentru recâștigarea sferei sale de interese într-o perioadă în care SUA acordă mai puțină atenției Europei. Această politică nu a determinat până acum obiecții majore din partea marilor actori europeni. Indiferent de reacțiile negative survenite din partea Moscovei sau cancelariilor europene, faptele recente dar mai ales momentul Deauville rămân emblematice. Summitul franco-germano-rus din octombrie, ca și precedentul de la Weimar din luna iunie 2010, a stabilit câteva puncte esențiale pentru politica europeană.

În primul rând însăși existența acestui summit, separat de instrumentele de consultare europene dau o altă greutate criticilor poloneze. Deși Uniunea Europeană face apel la raționalism și pragmatism în relația cu Rusia, polonezii nu au cum să nu judece emoțional istoria dar mai ales fenomenele internaționale la care iau parte Rusia și Germania. 70 de ani nu sunt prea mulți privind la întreaga scală a istoriei și pentru toți est-europenii semnele de bunăvoință din partea rușilor nu au fost niciodată privite cu încredere ci chiar cu un anumit scepticism. De fapt, pentru România, discursul președintelui Medvedev de la Deauville trebuie să constituie chiar o îngrijorare și nu o încurajare. Căci introducerea în ecuația securității Transnistriei nu poate fi deloc un „carte-blanche” pentru o implicare directă ci tocmai un avertisment cinic. Dacă după întâlnirea similară din iunie de la Weimar, cel puțin ministrul de externe român avusese o reacție normală: *„România refuză să accepte o politică a sferelor de influență. Dacă într-adevăr intrăm într-o nouă etapă istorică și Războiul Rece a luat sfârșit, atunci politica sferelor de influență nu mai are niciun loc”*, după summitul de la Deauville se pare că toate liniile de politică externă ale esticilor au fost blocate. de aici probabil și reacția fostului premier polonez.

În al doilea rând, invitația adresată Rusiei de către președintele Sarkozy și cancelarul Angela Merkel pentru a-și asuma un rol mai mare în securitatea europeană pare să fie un succes major al lui Medvedev, atâta timp cât această intenție ocolește și mecanismele de securitate ale NATO (implicit și ale SUA) dar și instrumentele de securitate europene. Se întrevede în tactica adoptată de Rusia în ultimii doi, sub conducerea lui Medvedev (care pare a fi un mai fin diplomat decât predecesorul său) aceeași metodă „divide et impera”. Rusia oferă Germaniei rolul de principal decident al Europei în relația cu Rusia iar Franței acea poziție publică la care nu a mai avut acces încă de pe vremea generalului De Gaulle.

---

⁴⁸⁰ Fratele geamăn al fostului președinte polonez, decedat în accidentul aviatic de la Smolensk, este recunoscut ca un critic acerb al politicii ruse.

Astfel se face că, după Deuaviulle, nu mai există politici coerente economice, energetice sau de relații externe comune pe care europenii să le opună Moscovei. Lucru pe care Kremlinul l-a și dorit, de altfel. Căci e mai greu să ai ca adversar un gigant politico-economic, cum este Europa, decât să ai 27 de state cu politici separate. Iar mai ales Germaniei îi convine de minune un asemenea modus-vivendi!

Printr-o asemenea abordare Rusia a reușit fracturarea marilor politici europene, între Franța și Germania pe de o parte și Estul Europei pe de altă parte dar și „scuturarea” aceluia *transatlantic link* care până în prezent funcționase excepțional.

Ceea ce spune de fapt Jaroslav Kaczynski este că nu se poate avea încredere în Rusia căci nu poate exista un anumit standard aplicabil, nu poate exista o matrice comportamentală care să fie aplicată rușilor pentru a decide la un moment dat un anumit grad de încredere. Rusia încă mai considera NATO drept adversar (iar noul concept strategic al Rusiei nu omite acest lucru), conflictul georgian încă mai stârnește dileme iar gradul de predictibilitate al următorilor doi ani este vag atâta timp cât nu se știe încă dacă Vladimir Putin va reveni la putere.

Metoda „fait accompli” a funcționat deocamdată la Deauville: Europa nu are resursele necesare pentru a fi o contrapondere politică Rusiei. Neo-imperialismul rus în relațiile cu Europa se sprijină pe indecizia Occidentului și pe ambițiile renăscute ale Germaniei și Franței ca, în lipsa Statelor Unite, să fie din nou puterile decidente pe continent. Statut pe care l-au mai avut în trecut și de care istoria nu-și amintește cu prea mare plăcere.

PROVOCĂRI DETERMINATE DE ÎNCĂLZIREA GLOBALĂ LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Cristina BOGZEANU*

PROVOCATIONS DETERMINED BY THE GLOBAL HEATING AT THE EUROPEAN UNION LEVEL

Nowadays, global warming has become a very important security dimension as it has direct and serious effects on the environment and on the living conditions of human communities. Climate change main cause is represented by the growth of the greenhouse gases concentration in the terrestrial atmosphere due to the use of fossil fuels in households, industry, transport etc. This phenomenon which begun to take place 150 years ago, as a negative consequence of the industrial revolution, is determined by human activity and, at the same time, represents a great threat to human security as human life has always been conditioned by the environment. Therefore, there might be necessary for human beings to adapt to some new climate conditions.

Moreover, climate change might imply serious repercussions on the international system. In this sense, we are referring to modifications in the agenda of the national, intergovernmental or nongovernmental institutions as global warming represents a global issue, a systemic, long-lasting problem of the entire humanity which has to be approached at international level. Failing to find solutions to this issue implies the threat of massive disturbances of the functioning and development of the entire international system. In this respect, we might speak about migrations and wars determined by the race for resources such as water, oil, food etc.

Global warming impact on the international system can be explained by its effects on various dimensions of environment and human activities. For instance, in Europe, the population will be faced either with drought, heat-waves or with heavy precipitations. The effects of global warming are different for each region. Additionally, they are also responsible for extreme climate events that are affecting the European states and that will continue to mark their existence in the future – floods, forest fires, wind storms. Inevitably, the economic, social, political life of the European nations is affected. This is the reason for which combating climate change is approached in two ways at the European level. On the one hand, there are the policies and strategies aiming at reducing the emission of greenhouse gases in the atmosphere and, on the other hand, there are measures and procedures to act in order to manage the consequences of global warming such as the extreme climate events.

The most comprehensive European initiative in this respect is the European Climate Change Programme, which is a package of actions aiming at supporting the EU and the EU member state to achieve the objective assumed within the Kyoto Protocol, which is to reduce the emissions of greenhouse gases with 30% by 2020. European Climate Change Programme has been developed within two stages and generated more than forty policies and measures to reduce the emission of greenhouse gases at the European level. Among these, we shall mention the European Union Emission Trading System, which is an innovative system which combines the economic development necessities with the environment protection requirements. Additionally, the European Union has had initiatives to reduce the emissions in the transportation, industry, agriculture and forestry and in energy demand and production. The idea of “efficient energy use” is one of the central concepts of the European approach of this issue. At the same time, the EU is also aware of the necessity for a

---

* Asistent de Cercetare Științifică în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

global approach of this problem; therefore, international cooperation is another feature of the European way of dealing with climate change.

Another important trend in the European policies on climate change is represented by the fact that reducing greenhouse emissions is not only an environment issue, as it is also connected to the European economic and energetic challenges. Using energy emerged from renewable sources obviously contributes to achieving the objectives assumed within Kyoto Protocol, but it also represents an important step towards reducing the European dependence on the hydrocarbons imports and, at the same time, the afferent industry could contribute to the decrease of unemployment rates. Thus, the linkage with the economic dimension of security is also stressed. Even more, EU's economic recovery plan contains, among others, references to the important role of investments in green technology in overcoming the current economic and financial crisis.

As a conclusion, climate change represents, for the European Union, both an internal and an external issue, as it is representing a global problem which should be approached individually by each region and each nation. European space is a relevant example of the ways in which climate change may affect life and a source of good practices in dealing with them.

1. Mediu și securitate

Caracterul comprehensiv al securității nu mai este de mult o noutate în ce privește strategiile, politicile și studiile de securitate. Securitatea nu mai este asociată cu apărarea împotriva unei amenințări militare, fiind percepută astăzi ca un puzzle în care fiecare piesă comportă o importanță deosebită. În cadrul acestui mozaic, printre ale cărui piese putem identifica securitatea militară, economică, politică, socială, sanitară etc., securitatea de mediu ocupă un rol din ce în ce mai important. Securitatea de mediu este adesea asociată și cu fenomenul de încălzire a planetei, deoarece creșterea mediei anuale a temperaturii comportă un impact direct asupra mediului înconjurător și, implicit, asupra modului de viață și activităților oamenilor, deoarece acestea depind de condițiile de mediu.

Fenomenul de încălzire a planetei/încălzire globală este unul care captează din ce în ce mai multă atenție din partea statelor și a organizațiilor internaționale și se înscrie în preocupările mai largi referitoare la schimbările climatice. Teoriile referitoare la încălzirea globală le-au succedat pe cele care aveau în centru problema răcirii globale și teama pentru apariția unei noi ere glaciare. Această tendință a fost caracteristică secolului al XX-lea, dar, la finalul acestuia și începutul secolului al XXI-lea, cercetătorii au ajuns la concluzia că umanitatea nu este amenințată de o nouă eră glaciară, ci de un fenomen al încălzirii planetei⁴⁸¹. În general, prin încălzirea planetei/încălzirea globală, se înțelege creșterea temperaturii medii a atmosferei înregistrată în imediata apropiere a solului sau a oceanului, care se datorează, în mare parte, creșterii concentrației gazelor cu efect de seră, de proveniență antropică⁴⁸².

Principala cauză a creșterii nivelului concentrației de gaze cu efect de seră este constituită de utilizarea carburanților fosili în transport, industrie, gospodării, a căror

---

⁴⁸¹ Vezi Nigel CALDER, **Universul Magic**, Editura All Educational, București, 2008, pp. 626-631.

⁴⁸² Intergovernmental Panel on Climate Change, World Meteorological Organization, United Nations Environment Programme, **Climate Change, The IPCC Scientific Assessment**, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, p. IX, accesat în variantă on-line la http://www.ipcc.ch/ipccreports/far/wg_I/ipcc_far_wg_I_full_report.pdf.

ardere duce la eliberarea de dioxid de carbon și alte gaze în atmosferă, ceea ce face ca Pământul să se încălzească mai mult decât în trecut. Aceste gaze lasă lumina soarelui să pătrundă, dar nu permit căldurii să iasă din atmosferă, funcționând similar pereților de sticlă ai unei sere. Fenomenul a început să se manifeste în ultimii 150 de ani, ca urmare a revoluției industriale de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Înainte de acest moment istoric, când oamenii au început să folosească masiv combustibilii fosili, temperatura medie a Pământului a fost relativ stabilă timp de aproximativ 10.000 de ani. Cei doisprezece ani cuprinși în intervalul 1995-2006 au fost apreciați ca fiind cei mai călduroși din istorie, de când au început să se facă înregistrări ale temperaturii la suprafața solului (1850)⁴⁸³. După 1850, aceasta a crescut cu 0,76° C și, dacă nu sunt luate măsuri eficiente, aceasta va continua să crească cu 1,8-4° C și chiar cu 6,4° C⁴⁸⁴. Acestea duc la schimbări importante ale climei, ale biosferei care impun și o adaptare a oamenilor la un nou mediu de viață.

Mediul a devenit un aspect cât se poate de serios al securității în epoca modernă, atunci când efectele acțiunii umane asupra mediului înconjurător au devenit evidente și, conform unor experți în domeniul studiilor de securitate, mediul are „potențialul de a avea un impact major asupra sistemului internațional”⁴⁸⁵. Dimensiunea de mediu a securității este una complexă, care cuprinde probleme diverse: epuizarea resurselor (apă, sol, resurse de energie), poluarea rezultată în urma activităților industriale, dar și o serie de evenimente generate de încălzirea planetei, proces rezultat tot în urma activității umane, prin emisiile de gaze cu efect de seră la nivelul atmosferei, ceea ce generează o serie de efecte ce au un impact direct asupra activității umane. Faptul că acest fenomen este unul global impune cu necesitate o abordare în consecință – la nivelul întregii planete, ceea ce justifică rolul din ce în ce mai important pe care problema mediului a căpătat-o pe agenda relațiilor internaționale.

Mai mult, consolidarea rolului problemelor de mediu în relațiile internaționale este cu atât mai evidentă cu cât acest domeniu frizează și alte dimensiuni ale securității, pe care le-am putea considera a avea un caracter mai „tradițional” în paradigma analizată, și anume securitatea energetică și securitatea economică. De exemplu, un aspect-cheie al dimensiunii energetice a securității europene se referă la *sursele de energie regenerabilă*. Aceste surse se află la intersecția mai multor preocupări de securitate internă la nivelul UE. În primul rând, aceste surse țin de *securitatea energetică a UE*. Identificarea de alternative pentru combustibilii fosili (energie nucleară, eoliană, solară, termală, hidroelectrică, geotermală) ar putea constitui o soluție pentru micșorarea dependenței Uniunii față de gazul importat.

---

⁴⁸³ Conform Intergovernmental Panel for Climate Change, IPCC Fourth Assessment Report: Climate Change 2007, Synthesis Report, accesat în variantă on-line la http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/syr/en/mains1.html.

⁴⁸⁴ European Commission, **Combating climate change. The EU leads the way**, Brussels, 2008, p. 3.

⁴⁸⁵ Barry BUZAN, Richard LITTLE, **Sistemele internaționale în istoria lumii. Reconfigurarea studiului relațiilor internaționale**, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 338.

În al doilea rând, sursele de energie regenerabilă fac parte și din *dimensiunea economică a securității*. Planul de recuperare economică a Uniunii Europene stabilește un set de măsuri care se susțin reciproc. În cadrul acestui puzzle, utilizarea eficientă a resurselor, combinată cu investițiile în cercetare și inovare, va conduce la îmbunătățirea competitivității și facilitarea creării de noi locuri de muncă.

Și, nu în ultimul rând, sursele de energie alternativă sunt apanajul eforturilor de protecție a mediului și stopare a schimbării climatice, deci a *securității de mediu*. În 2007, Comisia a propus stabilirea unui obiectiv obligatoriu din punct de vedere legal – toate statele membre UE trebuie ca, până în 2020, să ajungă ca 20% din consumul lor total de energie să provină de surse regenerabile. În plus, măsurile de creștere a consumului energetic din surse regenerabile trebuie coroborate cu cele ale scăderii consumului de energie provenită din combustibili fosili; practic, este propusă o utilizare inteligentă a energiei, pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă și pentru a putea contribui la combaterea eficientă a schimbării climatice.

Prin urmare, descoperirea și studiul din ce în ce mai aprofundat al efectelor generate de încălzirea globală a dus, pe bună dreptate, la apariția unui nou punct focal pe agenda organizațiilor interguvernamentale și nonguvernamentale deoarece problema de mediu reprezintă o problemă a întregii umanități, o problemă durabilă și sistemică, iar eșecul gestionării sale eficiente implică amenințarea cu perturbări masive ale funcționării și dezvoltării întregului sistem internațional⁴⁸⁶.

2. Efecte ale încălzirii globale în Europa

Continental european a înregistrat creșteri mari ale mediei temperaturilor (creșterea medie la nivel continental este de 0,8°C), iar precipitațiile au avut tendința de a crește în partea de nord a continentului și de a scădea în partea de sud a acestuia, ceea ce face ca sudul Europei, zona Mediteraneană, să devină una caniculară, uscată. În plus, media anuală a temperaturii la nivel european a crescut mai mult decât cea la nivel global.

Caracterul extrem al anotimpurilor (în special al verilor, care au devenit foarte călduroase și uscate), evenimentele de scurtă durată (furtuni de vânt și ploi abundente) și schimbările climatice lente, dar de durată, care afectează în special zonele de coastă prin creșterea nivelului mării sunt fenomene specifice acestui spațiu. Fenomenele climatice extreme nu sunt, nici în acest caz, mai puține. Vorbim astfel despre mărirea șanselor de producere a perioadelor de secetă și de caniculă, în special în partea de sud, unde temperaturile vor crește, iar precipitațiile au tendința de a scădea progresiv. Aceste fenomene se asociază cu pericole și amenințări grave precum incendii forestiere, perioade de secetă, valuri de caniculă etc. În plus, perioadele de secetă vor începe tot mai devreme, pe măsură ce fenomenul de încălzire a planetei se va accentua. Statele din Europa centrală vor avea un număr egal de zile caniculare cu cel pe care îl cunosc astăzi statele din sudul continentului. În această zonă, precipitațiile vor avea tendința de a crește în timpul iernii și de a scădea în timpul verii. Riscul de secetă crește, prin urmare, în partea centrală și de sud a

---

⁴⁸⁶ Ibidem, pp. 339-340.

Europei. Concomitent, este de așteptat ca ghețarii alpini să își continue procesul de topire accelerată. În plus, este de așteptat ca sezonul rece să scadă în întindere pe tot cuprinsul continentului.

În Europa, 64% din toate evenimentele catastrofice înregistrate din 1980 încoace sunt determinate de fenomene climatice extreme (inundații, furtuni, perioade de secetă și caniculă) și alte 25 de procente din aceste fenomene au fost generate de alunecări de teren sau avalanșe, care, finalmente, sunt determinate tot de schimbările climatice⁴⁸⁷. Tendința este ca, în nordul continentului, să se manifeste cu preponderență mai multe furtuni, care să dea naștere la pierderi directe sau să accentueze eroziunea în zona țărmurilor⁴⁸⁸. De asemenea, va crește, în această zonă a Europei, și riscul inundațiilor determinate de precipitații abundente. Acest fenomen va fi însoțit de scăderea numărului inundațiilor produse de topirea zăpezilor, dat fiind că iernile vor fi mai calde, ceea ce nu va permite acumularea unor cantități mari de zăpadă.

Perioadele de secetă se vor manifesta cu preponderență în Europa Centrală și de Est. Cele mai amenințate zone din acest punct de vedere sunt constituite de Europa de Sud, bazinul mediteranean, unde experții așteaptă creșteri mari ale mediei anuale a temperaturilor și scăderea ponderii precipitațiilor.

Dintre acestea, inundațiile, furtunile puternice, perioadele de secetă și de caniculă, alunecările de teren sunt fenomene specifice și țării noastre. Prin situarea sa, în partea central-estică a Europei, **România** este predispusă la astfel de fenomene climatice extreme, care, uneori, pot părea antagonice. Spre exemplu, statul nostru este predispus la inundații grave din cauza precipitațiilor abundente, în special în timpul iernii. Vara, dimpotrivă, scăderea drastică a cantității de precipitații, coroborată cu perioadele de caniculă, vor determina efectul opus – seceta. Experiența României din ultimii ani dovedește exact acest lucru – atunci când vine vorba despre dezastre naturale, legate de fenomenul de încălzire a planetei, țara noastră se confruntă fie cu inundații ce afectează grav din punct de vedere economic, social și politic zone extinse ale țării, fie cu valuri de caniculă și perioade mari de secetă care se traduc în efecte asupra stării de sănătate a populației, dar și asupra vieții economice, sociale, politice etc.

Totuși, atât în cazul țării noastre, cât și în cazul altor regiuni, trebuie să luăm întotdeauna în calcul și faptul că toate aceste fenomene extreme nu sunt generate exclusiv de încălzirea globală, care este într-adevăr un produs al activității umane. Omul poate contribui la crearea condițiilor pentru nașterea unor astfel de pericole și amenințări prin agravarea procesului de schimbare climatică – defrișările masive sunt un astfel de exemplu.

În ce privește vulnerabilitățile la fenomenele descrise mai sus, vom considera că acestea reprezintă legătura dintre aceste procese și viața indivizilor, condițiile care

---

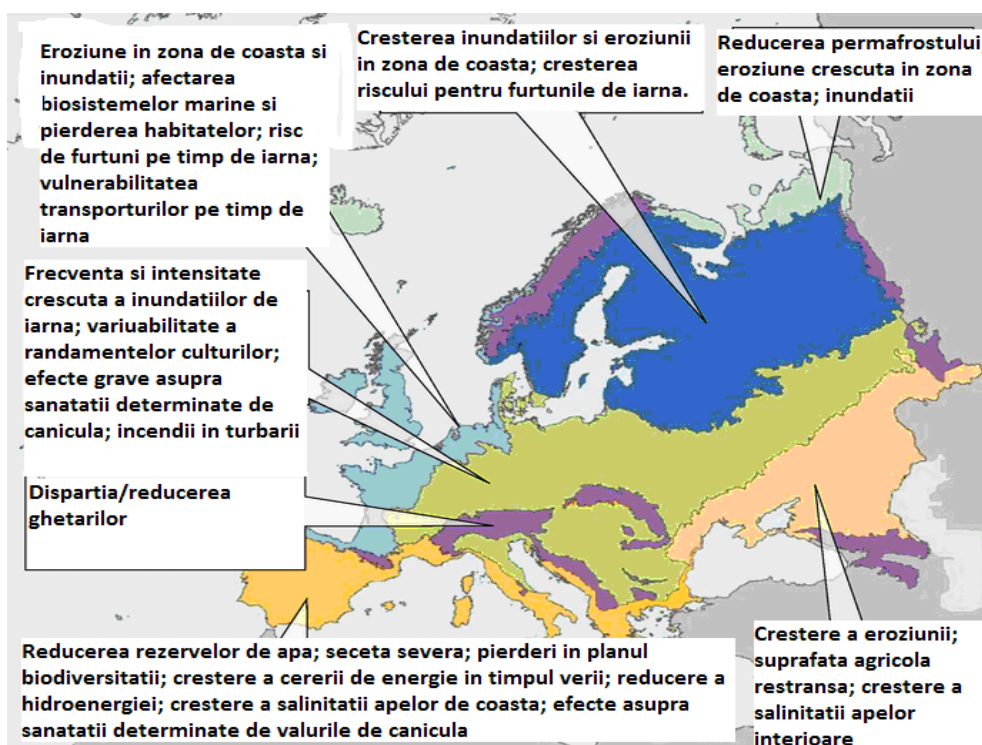
⁴⁸⁷ WIRTZ, apud. European Environment Agency, EEA Report, No. 2/2004, Impacts of Europe's Changing Climate, An indicator-based assessment, p. 71, Copenhagen, 2004.

⁴⁸⁸ Arno BEHRENS, Anton GEORGIEV and Maelis CARRARO, *Future Impacts of Climate Change Across Europe*, CEPS Working Document no. 324/February 2010, Centre for European Policy Studies, Brussels, p. 6.

fac posibil ca oamenii să fie afectați într-o mai mică sau mai mare măsură de pericolele și amenințările generate de schimbarea climei la nivel global.

Pericolele și amenințările de această natură care se manifestă pe teritoriul Europei sunt legate de impactul pe care acestea le au în plan economic, social, sanitar, politic etc. Bunul mers al activității oamenilor în aceste domenii este strâns legat de menținerea mediului așa cum este el sau de capacitatea de adaptare rapidă a indivizilor la noile condiții. La nivel continental, vulnerabilitățile-cheie identificate de Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (vezi figura nr. 1) se referă la efectele grave în planul sănătății umane generate de valurile de caniculă, la reducerea suprafețelor agricole, creșterea frecvenței și intensității inundațiilor în perioada de iarnă, variabilitatea randamentelor recoltelor agricole, reducerea rezervelor de apă, incendii, creșterea intensității furtunilor de zăpadă, eroziunea accentuată în zonele de coastă.

De asemenea, valurile de caniculă, creșterea temperaturilor și scăderea ponderii precipitațiilor sunt asociate și cu perioade extinse de secetă. Urmărind harta redată în figura nr. 1, vom observa cu ușurință că țara noastră este afectată atât de perioade de secetă, valuri de caniculă, cât și de inundații în perioada de iarnă, când precipitațiile devin mai abundente. Acestea fac necesară utilizarea sistemelor de irigații pentru suprafețe agricole din ce în ce mai mari. Totuși, dacă luăm în considerare faptul că agricultura României este încă una de subzistență și că doar 22% din totalul ei beneficiază de sisteme de irigații, putem conchide cu claritate că recoltile agricole ale statului nostru sunt foarte vulnerabile în fața pericolelor și amenințărilor determinate de încălzirea planetei. În mod evident, acest fenomen are un ecou și în planul sănătății populației, ecou care, coroborat cu creșterea frecvenței valurilor de caniculă și a ratei mortalității determinate de aceasta, reprezintă o vulnerabilitate mare în ce privește securitatea umană.

Figura nr. 1 – Vulnerabilități-cheie pe continentul European față de riscurile și amenințările determinate de încălzirea planetei

Sursa: *Intergovernmental Panel for Climate Change*

Inundațiile ce urmează perioadei de iarnă întâlnesc și ele vulnerabilități ale țării noastre. Fie că vorbim despre infrastructura critică, fie despre impactul lor asupra agriculturii, societății, încrederii populației în guvernanți, inundațiile generează o serie de efecte grave tocmai din pricina acestor vulnerabilități. Infrastructura critică veche (diguri, baraje, poduri, drumuri) s-a dovedit, în cazul României, în ultimii ani, una dintre cele mai grave vulnerabilități. Totodată, ele sunt asociate și cu riscul de răspândire de pandemii, dar și cu alte riscuri din planul securității umane (asigurarea cu hrană, securitatea locuințelor etc.). Specific României este faptul că, din punct de vedere climatic, România se confruntă cu cicluri hidrologice de 9-10 ani: ani de secetă urmați de ani ploioși. Totodată, impactul încălzirii planetei asupra evoluției climatice a României nu trebuie trecut cu vederea. Inundații, cu efecte grave au avut loc în anii 1970, 1975, 1985, 2002, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010. Regiunile cele mai afectate sunt cele din nord-vestul, nord-estul țării, zonele care se întind de-a lungul Dunării și nu numai. Inundațiile din țara noastră sunt determinate fie de topirea zăpezilor, atunci când ele se petrec în timpul primăverii sau din cauza precipitațiilor abundente. Gradul de vulnerabilitate în fața acestora este dat de frecvența din ce în ce mai crescută a lor, de slăbiciuni în ce privește infrastructura critică.

Impactul fenomenelor generate de încălzirea planetei asupra economiei este de așteptat a fi cel mai vizibil în planul agriculturii și al silviculturii, datorită faptului că între acestea și climă există o legătură de netăgăduit. Totuși, rapoartele IPCC nu ilustrează această legătură, probabil, din cauză că schimbările determinate în acest plan sunt antrenate și de alți factori care nu țin de încălzirea climatică. Unul dintre aceștia ar putea fi, spre exemplu, schimbarea obiceiurilor alimentare, dar și creșterea mai lentă a populației sau chiar descreșterea ei, pe fondul fenomenului de îmbătrânire a populației, vizibilă, în special, în zona statelor dezvoltate.

Totuși, în planul agriculturii, încălzirea planetei poate antrena o serie de efecte pozitive, cum ar fi, de exemplu, zona de nord a Europei, unde încălzirea climei va determina noi oportunități în acest plan, prin extinderea perioadelor călduroase în care se poate practica agricultura, dar și prin extinderea suprafețelor terenurilor agricole în urma topirii stratului de gheață. Pe de altă parte, același fenomen al încălzirii globale poate avea efecte dezastruoase pentru alte areale ale continentului – partea centrală și de sud – unde perioadele de secetă, valurile de caniculă vor duce la apariția tendinței de aridizare a solului, impunând necesitatea de a extinde suprafețele agricole irigate pentru a face față cerințelor în acest sens. Mai mult, impactul asupra statelor din regiunea mediteraneană va fi cu atât mai mare cu cât o mare parte din Produsul Intern Brut al acestor state provine din agricultură; acest impact se va traduce atât în efecte asupra condițiilor pentru culturi, cât și în pierderi economice

masive⁴⁸⁹. În cazul Europei centrale și de est, modelele de evoluție a climei indică faptul că este posibil ca agricultura să cunoască o evoluție pozitivă în viitorul recent datorită creșterii perioadei de creștere pe fondul creșterii temperaturilor, dar, pe termen lung, acestea s-ar putea confrunța cu pierderi mari în acest sens.

Tendința de creștere a productivității agricole în anumite regiuni împreună cu cea de descreștere în altele face ca, per ansamblu, să existe tendința ca, în condițiile unei creșteri a temperaturii medii globale cu 1°-3°C, producția agricolă să crească, în timp ce o creștere care ar depăși 3° C să determine scăderea producției agricole⁴⁹⁰.

Totodată, trebuie să luăm în considerare, atunci când analizăm această ramură a economiei, că ea cuprinde și alte sub-sectoare, precum silvicultura, creșterea de animale, pescăria etc. care sunt și ele afectate de efectele încălzirii planetei, și aceasta numai dacă ne gândim la faptul că de producția de vegetale (cereale, în special) depinde și posibilitatea de a crește animale.

Totodată, majoritatea studiilor nu iau în considerare și fenomenele climatice extreme care ar influența aceste activități. Calculele specialiștilor se axează, de regulă, asupra impactului creșterii temperaturii aerului și a variațiilor precipitațiilor. Inundațiile, seceta, valurile de caniculă, uraganele violente, ciclonii tropicali reprezintă însă tot atâția factori care pot influența în mod negativ activitățile agricole direct sau prin crearea condițiilor de manifestare a unor boli la plante sau animale.

Un alt efect al încălzirii planetei care are impact direct asupra agriculturii este reprezentat de precipitațiile masive care, în cantități excesive, pot dăuna recoltelor, fie direct, fie favorizând eroziunea solului sau imposibilitatea de a cultiva din cauza suprasaturării solului cu apă. Pe de altă parte, zonele afectate de secetă se vor confrunța cu degradarea fertilității solului, dar și cu un risc crescut în ce privește incendiile necontrolate și chiar cu un risc mare de creștere a mortalității în planul șeptelurilor. Totodată, trebuie să luăm în considerare și faptul că o mare parte a agriculturii practicate la nivel mondial este cea la scară mică, destinată consumului direct, ceea ce reprezintă și cazul României⁴⁹¹. În cazul unui stat a cărui agricultură este constituită preponderent din ferme de subzistență, care produc în principal pentru autoconsum, comercializând produsele întâmplător, vor putea fi identificate mai puține elemente de infrastructură critică. Acest lucru echivalează cu un nivel de protecție mai scăzut în cazul acestui tip de agricultură și, implicit, cu o vulnerabilitate mai mare în fața fenomenelor climatice extreme determinate de încălzirea planetei. Distrugerea recoltelor de inundațiile din ultimii ani reprezintă un argument solid, care susține această teză.

---

⁴⁸⁹ Arno BEHRENS, Anton GEORGIEV, Maelis CARRARO, **Future Impacts of Climate Change across Europe**, CEPS Working Document no. 324/ february 2010, Brussels, p. 8.

⁴⁹⁰ Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), IPCC Fourth Assessment Report: Climate Change 2007, Working Group II: Impacts, Adaptation and Vulnerability, accesat în variantă on-line la http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg2/en/ch19s19-3-2-1.html.

⁴⁹¹ Conform Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Agricultura României, februarie 2010, p. 4, accesat on-line la <http://www.madr.ro/pages/raport/agricultura-romaniei-feb2010.pdf>.

3. Acțiuni și măsuri la nivel european pentru gestionarea efectelor încălzirii globale

Intervențiile guvernamentale și interguvernamentale (inclusiv ale Uniunii Europene) în ce privește încălzirea planetei pot fi împărțite în două categorii. Prima dintre ele se referă la măsuri și acțiuni întreprinse pentru a opri sau încetini procesul de încălzire a planetei. Conține acele acțiuni sau măsuri întreprinse pentru a elimina sau diminua cauzele ce generează acest proces. Vorbim, în acest caz, despre măsuri pentru limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră din atmosferă sau despre măsuri întreprinse pentru a spori capacitatea de absorbție a dioxidului de carbon, prin plantarea de arbori, spre exemplu. Cea de-a doua categorie conține acele măsuri de limitare a efectelor generate de încălzirea planetei, adică de gestionarea unor riscuri precum seceta, valurile de caniculă, ploile abundente, creșterea nivelului mării și creșterea nivelului de aciditate a oceanului planetar, topirea ghețurilor arctice, efectele asupra agriculturii, economiei, industriei, modului de viață al oamenilor, asupra securității sanitare etc. Acestea reprezintă acțiuni asupra rezultatelor încălzirii globale, eforturi ale guvernelor sau organizațiilor interguvernamentale de a gestiona efectele unei probleme date. Analiza măsurilor luate la nivel guvernamental sau interguvernamental în ce privește încălzirea climatică nu se poate face totuși, axându-ne, pe o unică categorie din cele enumerate mai sus. Aceasta din cauză că este necesar ca actorii statali să depună eforturi atât pentru oprirea/încetinirea procesului de încălzire globală, cât și pentru a se adapta la noile condiții, ceea ce presupune o acțiune pe două fronturi – eliminarea cauzelor care determină încălzirea globală și managementul consecințelor efectelor generate de aceasta.

Combaterea schimbărilor climatice este una dintre prioritățile de vârf ale Uniunii Europene, care acționează pe ambele fronturi – reducerea substanțială a emisiilor de gaze cu efect de seră și încurajarea altor națiuni și regiuni să procedeze la fel, pe de o parte, și, pe de altă parte, elaborarea de strategii de adaptare la impacturile schimbărilor climatice care nu mai pot fi prevenite.

La nivelul UE și al statelor membre, au fost implementate o serie variată și numeroasă de inițiative pentru oprirea procesului de încălzire a climei încă de la începutul anilor 1990. Comisia Europeană a elaborat un pachet de măsuri comprehensive pentru reducerea gazelor cu efect de seră prin **Programul European privind Schimbările Climatice (ECCP 2000)** și a fost continuat printr-un nou Program în 2005. Scopul principal al Programul este de a identifica și dezvolta elementele necesare ale unei strategii a UE pentru a implementa prevederile Protocolului de la Kyoto⁴⁹². De altfel, UE și-a asumat un rol de lider în

---

⁴⁹² Protocolul de la Kyoto este un document care obligă statele semnatare să își reducă emisiile de dioxid de carbon cu cinci procente față de cantitățile din 1990. Actul a fost semnat în 1997 în Japonia. Statele semnatare sunt statele dezvoltate, cu industrii puternice, care sunt considerate principalele responsabile pentru marea parte a emisiilor de dioxid de carbon din atmosferă. „Marele absent” din cadrul acestui protocol sunt SUA, care sunt responsabile pentru aproximativ 36,1% din totalul de emisii de gaze cu efect de seră din atmosfera terestră. SUA au semnat Convenția Cadru a ONU asupra Schimbărilor Climatice (document care nu implică și obligativitatea statelor de a reduce emisiile, ci doar încurajează aceasta). Toate statele membre ale UE au semnat acest act,

implementarea prevederilor Acordului încă de la început. ECCP, aflat în administrarea Comisiei Europene, a generat, până în 2008, nu mai puțin de patruzeci de politici și măsuri la nivel european de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră⁴⁹³. Însă, pe lângă acestea, fiecare stat membru, a dezvoltat propriile politici și strategii de limitare a emisiilor. Programul European privind Schimbările Climatice a cunoscut, până acum, două faze. Prima dintre ele, 2000-2004, avea scopul de a identifica cele mai eficiente măsuri din punctul de vedere al mediului dar și din punct de vedere financiar pentru a reduce emisiile de dioxid de carbon. Țelul primar era asigurarea mijloacelor prin care să se atingă obiectivul asumat prin Protocolul de la Kyoto.

În 2005, a fost lansată o inițiativă considerată a fi piatra unghiulară a politicilor UE în ce privește schimbarea climatică – **Sistemul comunitar de comercializare a emisiilor (UE SCE)**, care este un sistem internațional de comercializare și plafonare a cotelor de emisii de GES între marile companii mondiale⁴⁹⁴. UE SCE intră în categoria măsurilor trans-sectoriale, permițând unităților industriale din mai multe sectoare să comercializeze emisiile de dioxid de carbon. Practic, UE SCE a apărut în urma alocării de către autoritățile naționale fiecărei instalații industriale care produce emisii de dioxid de carbon un număr de cote de emisii. Societățile care își păstrează nivelul de emisii sub plafonul alocat pot să își vândă restul de emisii permise către alte societăți care nu își pot reduce aceste cote. UE SCE este considerat a fi cel mai eficient mecanism de reducere a emisiilor de dioxid de carbon din atmosferă deoarece este adaptat și la condițiile economiei de piață, menținând un ritm constant al creșterii economice. Spre exemplu, în perioada 1990-2005, economia Uniunii a crescut, dar, concomitent, nivelul emisiilor de gaze cu efect de seră a scăzut cu 7,9 %, la nivelul statelor membre⁴⁹⁵. Inițial, UE SCE viza unitățile din domeniul industrial și energetic, fiind considerate cele mai mari producătoare de dioxid de carbon; totuși, acestea nu sunt singurele producătoare de gaze cu efect de seră și, prin urmare, Comisia a propus extinderea sistemului, din 2011, și pentru emisiile generate de aviație, emisii care au tendința de a crește rapid. În acest sens, studii de cercetare comunitare indică faptul că impactul total asupra climei al sectorului aviației ar putea fi de două ori mai mare decât impactul exclusiv al dioxidului de carbon și din cauză că aviația nu generează

---

inclusiv România. Protocolul de la Kyoto poate fi accesat în variantă on-line la http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php.

⁴⁹² Strategia Națională a României privind schimbările climatice 2005-2007, accesată în variantă on-line la http://www.mmediu.ro/protectia_mediului/schimbari_climatice/1_Documentatie/SNSC_ro.pdf, p. 3.

⁴⁹³ Comisia Europeană, **Combaterea schimbărilor climatice. Uniunea Europeană – deschizătoare de drumuri**, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, Belgia, 2008, p. 11.

⁴⁹⁴ Comisia Europeană, *Acțiunea UE împotriva schimbărilor climatice. Sistemul comunitar de comercializare a emisiilor*, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, Belgia, 2009, p. 5.

⁴⁹⁵ Ibidem.

doar dioxid de carbon, ci presupune și emisii de oxizi de azot, vapori de apă și de particule de sulfat și de funingine⁴⁹⁶.

Un alt element al ECCP este reprezentat de **aprovizionarea cu energie**, domeniu în care statele membre sunt încurajate să promoveze energia provenită din resurse regenerabile (energia eoliană, solară, hidroelectrică etc.). De asemenea, este încurajată utilizarea biocombustibililor în transport, precum și a bioenergiei pentru încălzire. În ce privește **cererea de energie**, un alt element al ECCP, Uniunea a pus la punct o serie de măsuri și politici care au drept țel utilizarea eficientă, inteligentă a energiei. Dintre acestea, putem enumera următoarele: a) creșterea performanței energetice a clădirilor; b) etichetarea aparatelor electrocasnice din punctul de vedere al consumului energetic; c) cadrul pentru stabilirea cerințelor de eco-design pentru produsele care implică consum de energie; d) Planul de acțiune pentru eficiență energetică (Carta Verde asupra Eficienței Energetice); e) introducerea permiselor de funcționare a instalațiilor industriale și agricole astfel încât cantitatea de emisii să fie minimă, iar energia să fie utilizată în mod eficient; f) susținerea companiilor în îmbunătățirea eficienței sistemelor care funcționează cu ajutorul motoarelor și care sunt responsabile pentru aproximativ 70 % din totalul consumului de energie electrică în Europa⁴⁹⁷; g) Campanii de informare publică asupra schimbării climatice, energiei sustenabile, achiziții publice care să ia în considerație aspectele de mediu, inclusiv eficiența energetică.

Transportul este un alt sector abordat de către ECCP, unde au fost elaborate planuri pentru reducerea emisiilor de dioxid de carbon de către autoturismele de pasageri (au fost încheiate acorduri bilaterale cu producătorii de autoturisme din Europa, Japonia și Coreea), promovarea mijloacelor de transport mai puțin poluante (pe căi ferate, pe apă) etc. Măsuri de reducere a emisiilor au fost luate și în domeniul **industriei** (inclusiv gestionarea deșeurilor), al **agriculturii și silviculturii**, al **cercetării și dezvoltării** (fonduri pentru monitorizarea, înțelegerea și prezicerea schimbărilor climatice și a impactului lor), al **fondurilor structurale și de coeziune**.

Eficiența utilizării energiei se conturează a fi, la nivelul UE, unul dintre elementele de bază în vederea atingerii obiectivelor stabilite prin Protocolul de la Kyoto. Domeniile vizate cu preponderență sunt transportul, fabricarea energiei înseși (care depinde de tehnologie), construcțiile (mari consumatoare prin încălzire, răcire și iluminat)⁴⁹⁸. Sintagma „eficiență a utilizării energiei” presupune utilizarea unei cantități mai mici de energie pentru a derula activități. Aceasta se poate realiza fie

---

⁴⁹⁶ Directiva 2008/101/CE a Parlamentului European și Consiliului din 19 noiembrie de modificare a Directivei 2003/87/CE pentru a include activitățile de aviație în sistemul de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității, pp. 5-6, accesată în variantă on-line la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:008:0003:0021:RO:PDF>.

⁴⁹⁷ European Commission, **The European Climate Change Programme, EU Action against Climate Change**, 2006, p. 13.

⁴⁹⁸ Commission of the European Communities, Green Paper on Energy Efficiency or Doing More With Less, Brussels, 22.06.2006, COM(2005) 265 final, accesată în variantă on-line la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0265:FIN:EN:PDF>.

prin investiții în domeniul cercetării și inovării, fie prin încurajarea unor schimbări în modul de viață al oamenilor (vezi cazul transportului), fie prin identificarea unor soluții alternative la combustibilii fosili (surse de energie regenerabile), fie prin elaborarea unor soluții inovative (Sistemul de Comercializare a Emisiilor).

O altă constantă a abordării schimbărilor climatice la nivelul UE este constituită de *dezvoltarea parteneriatelor internaționale*. Utilizarea eficientă a energiei este una dintre prioritățile relațiilor pe care UE la întreține cu state terțe și, mai ales, cu cele care se află în curs de aderare sau sunt vizate de Politica Europeană de Vecinătate sau de Politicile Regionale⁴⁹⁹.

Caracteristică UE este și *legătura puternică care se stabilește între problemele energetice și cele care țin de încălzirea globală*. Mediul și energia sunt abordate întotdeauna în paralel deoarece schimbarea modului de utilizare a energiei contribuie deopotrivă la scăderea dependenței UE de importul de hidrocarburi și la atingerea obiectivului stabilit prin Protocolul de la Kyoto.

Concluzii

Încălzirea planetei determină o serie de evenimente climatice extreme, pe care UE a trebuit să le gestioneze în ultima vreme. Dintre acestea enumerăm inundațiile care au afectat grav partea centrală și sud-estică a Uniunii, valurile de caniculă care au declanșat incendiile forestiere din sudul UE (Grecia), perioadele de secetă (seceta asociată valului de caniculă din vara anului 2003, care a afectat partea centrală a continentului sau cea din 2005, care a afectat în mod special Peninsula Iberică). Inundațiile constituie una dintre cele mai relevante evidențe în ce privește efectele schimbării climatice. În cazul spațiului geografic al UE, cele mai predispuse zone sunt cele situate în partea centrală și sud-estică a acesteia. Un studiu al Agenției Europene pentru Mediu susține că, din 1990 până în 2008, au fost înregistrate 259 de inundații majore, dintre care 165 s-au petrecut după anul 2000⁵⁰⁰.

Toate acestea se întâmplă din ce în ce mai frecvent, iar gestionarea consecințelor lor este din ce în ce mai costisitoare și mai dificil de realizat, impunând stabilirea unor mecanisme de protecție civilă (vezi Mecanismul Comunitar de Protecție Civilă), de monitorizare (Centrul de Monitorizare și Informații), a unor proceduri de acțiune în caz de dezastre naturale. Însă, pentru aceasta, trebuie să luăm în considerare și necesitatea coordonării la nivel politic, al realizării solidarității și consensului între statele membre, fapt care pare a constitui un fir roșu al provocărilor interne ale securității Europene. În plus, aceste fenomene determină și o altă provocare în plan politic, și anume aceea a conștientizării impactului lor de către

---

⁴⁹⁹ Comisia Comunităților Europene, Comunicare a Comisiei. Eficiența energetică: realizarea obiectivului 20%, Bruxelles, 13.11.2008, COM(2008) 772 final, p. 14, accesat în variantă on-line la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/>

LexUriServ.do?uri=COM:2008:0772:FIN:RO:PDF-

⁵⁰⁰ European Commission, **The European Climate Change Programme, EU Action against Climate Change**, 2006, p. 13.

liderii politici și elaborarea și implementarea de măsuri care să asigure adaptabilitatea la aceste schimbări⁵⁰¹.

Cu alte cuvinte, una dintre provocările majore, pe care UE trebuie să le înfrunte, este să-și micșoreze vulnerabilitatea în fața efectelor schimbărilor climatice, fapt cu atât mai important cu cât provocările climatice au un puternic impact asupra altor dimensiuni ale securității, precum cea economică, socială, umană, alimentară etc. De exemplu, evenimentele climatice grave (secetă prelungită, inundații) asupra agriculturii pot afecta grav și chiar compromite culturi agricole întregi, ceea ce va avea efecte negative în plan economic, social și alimentar. De asemenea, valurile de caniculă sau menținerea nivelului actual de poluare pot antrena o serie de consecințe grave asupra sănătății populației, contribuind la creșterea ratei mortalității. Astfel, valul de caniculă care a afectat Europa în 2003 a dus la moartea a peste 80.000 de persoane⁵⁰².

Totodată, pe termen lung, efectele încălzirii climei s-ar putea constitui în amenințări la adresa securității internaționale și, mai ales, regionale. Scăderea volumului de resurse indispensabile precum apa sau a posibilității de procurare de alimente ar putea conduce la valuri de migrație dinspre zonele afectate puternic spre cele mai puțin influențate. De asemenea, posibilitatea apariției de conflicte generate de lipsa resurselor nu este un scenariu imposibil. În cazul UE, acest fenomen se poate petrece fie în cadrul spațiului său geografic (deplasarea unui număr mare de populație din statele afectate spre alte state membre), fie din interiorul Uniunii către alte zone, fie prin primirea unui număr mare de refugiați din alte spații.

Totuși, dacă măsurile propuse sunt implementate cu succes, este foarte puțin probabil ca asemenea amenințări să se manifeste în spațiul european. Însă, aceasta echivalează cu o altă provocare, deja menționată mai sus, atingerea obiectivelor stabilite în ce privește limitarea creșterii mediei temperaturii globale la maximum 2°C peste nivelul din perioada pre-industrială, ceea ce înseamnă ca fiecare stat dezvoltat să își reducă, până în 2020, emisiile de gaze cu efect de seră în proporție de 30%⁵⁰³. Pentru aceasta este nevoie, pe de o parte, de continuarea dezvoltării sistemului de comercializare a emisiilor și de cooperarea cu alte companii din state non-membre UE, și, pe de alta, de investiții masive în dezvoltarea unor tehnologii cu emisii reduse de carbon.

---

⁵⁰¹ Commission of the European Communities, *White Paper. Adapting to climate change: Towards a European Framework for action*, COM (2009) 147 final, Brussels, 01.04.2009, accesat în varianta on-line la 16 aprilie 2010, pe pagina web <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0147:EN:NOT>.

⁵⁰² J.M. ROBINE, S.L. CHEUNG, S. Le ROY, H. Van OYEN et F.R. HERRMANN, *Report on excess mortality in Europe during summer 2003. EU Community Action Program for Public Health, Grant Agreement 2005114, 2003 Heat Wave Project*, 25th of February, p. 2.

⁵⁰³ Communication from the European Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *Towards a comprehensive climate change agreement in Copenhagen*, Brussels, 28.01.2009, COM(2009) 39 final, accesat în variantă on-line la 12 aprilie 2010, pe pagina web http://ec.europa.eu/environment/climat/pdf/future_action/communication.pdf.

Dar, chiar dacă această variantă are incontestabile avantaje pe termen lung atât din punctul de vedere al micșorării vulnerabilității UE în fața schimbărilor climatice, cât și din acela al eforturilor de a depăși recesiunea economică (dezvoltarea unei noi sfere de activitate va duce la crearea de noi locuri de muncă și va contribui la asigurarea unei dezvoltări durabile) liderii politici pot fi prea puțin tentați să investească sume mari de bani în activități care nu se vor arăta profitabile decât pe termen lung, chiar dacă lipsa lor de interes pentru acest domeniu va determina cheltuieli mult mai mari în viitor. Poate că cel mai elocvent exemplu în acest caz este atitudinea pe care aceștia au avut-o în cadrul Conferinței de la Copenhaga (2009). Acordul încheiat în urma acesteia s-a concretizat într-o „declarație politică fără caracter obligatoriu”, prin care se reafirmă necesitatea de a micșora emisiile de gaze cu efect de seră, fără a preciza mijloacele pentru a realiza acest deziderat sau responsabilitățile fiecărui stat în parte⁵⁰⁴. Experiența acestei conferințe a dovedit că UE, deși acordă o importanță crescută acestei provocări, nu poate acționa singură. Schimbarea climatică este un fenomen cu implicații globale, iar abordarea trebuie să se facă în consecință.

Prin urmare, în acest caz, linia de demarcație dintre provocările climatice cu caracter intern ale UE și cele cu caracter extern este foarte fină, tocmai din cauza caracterului global al acestora.

Bibliografie:

- [1] BEHRENS, Arno; GEORGIEV, Anton; CARRARO, Maelis, *Future Impacts of Climate Change Across Europe*, CEPS Working Document no. 324/February 2010, Centre for European Policy Studies, Brussels.
- [2] BUZAN, Barry; LITTLE, Richard, **Sistemele internaționale în istoria lumii. Reconfigurarea studiului relațiilor internaționale**, Editura Polirom, Iași, 2009.
- [3] CALDER, Nigel, **Universul Magic**, Editura All Educational, București, 2008.
- [4] ROBINE, J.M.; CHEUNG, S.L.; LE ROY, S.; VAN OYEN, H. et HERRMANN, F.R., *Report on excess mortality in Europe during summer 2003. EU Community Action Program for Public Health, Grant Agreement 2005114, 2003 Heat Wave Project, 25th of February.*
- [5] Comisia Comunităților Europene, Comunicare a Comisiei. Eficiența energetică: realizarea obiectivului 20%, Bruxelles, 13.11.2008, COM(2008) 772 final, accesat în variantă on-line la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0772:FIN:RO:PDF>.
- [6] Commission of the European Communities, *White Paper. Adapting to climate change: Towards a European Framework for action*, COM (2009) 147 final, Brussels, 01.04.2009, accesat în varianta on-line la 16 aprilie 2010, pe pagina

---

⁵⁰⁴ Outcomes of Copenhagen Climate Conference, accesat în variantă on-line pe 19 aprilie 2010, pe pagina web <http://www.urenco.com/content/287/Outcomes-of-Copenhagen-Climate-Conference.aspx>.

- web <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0147:EN:NOT>.
- [7] Comisia Europeană, **Combaterea schimbărilor climatice. Uniunea Europeană – deschizătoare de drumuri**, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, Belgia, 2008.
- [8] Comisia Europeană, *Acțiunea UE împotriva schimbărilor climatice. Sistemul comunitar de comercializare a emisiilor*, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, Belgia, 2009.
- [9] Commission of the European Communities, Green Paper on Energy Efficiency or Doing More With Less, Brussels, 22.06.2006, COM(2005) 265 final, accesată în variantă on-line la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0265:FIN:EN:PDF>.
- [10] Communication from the European Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *Towards a comprehensive climate change agreement in Copenhagen*, Brussels, 28.01.2009, COM(2009) 39 final, accesat în variantă on-line la 12 aprilie 2010, pe pagina web http://ec.europa.eu/environment/climat/pdf/future_action/communication.pdf.
- [11] Directiva 2008/101/CE a Parlamentului European și Consiliului din 19 noiembrie de modificare a Directivei 2003/87/CE pentru a include activitățile de aviație în sistemul de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității, accesată în variantă on-line la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:008:0003:0021:RO:PDF>.
- [12] European Commission, **Combating climate change. The EU leads the way**, Brussels, 2008.
- [13] European Commission, **The European Climate Change Programme, EU Action against Climate Change**, 2006.
- [14] European Environment Agency, EEA Report, No. 2/2004, Impacts of Europe's Changing Climate, An indicator-based assessment, Copenhagen, 2004.
- [15] Intergovernmental Panel on Climate Change, World Meteorological Organization, United Nations Environment Programme, **Climate Change, The IPCC Scientific Assessment**, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, accesat în variantă on-line la http://www.ipcc.ch/ipccreports/far/wg_I/ipcc_far_wg_I_full_report.pdf.
- [16] Intergovernmental Panel for Climate Change, IPCC Fourth Assessment Report: Climate Change 2007, Synthesis Report, accesat în variantă on-line la http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/syr/en/mains1.html.
- [17] Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Agricultura României, februarie 2010, accesat on-line la <http://www.madr.ro/pages/raport/agricultura-romaniei-feb2010.pdf>.
- [18] Outcomes of Copenhagen Climate Conference, accesat în variantă on-line pe 19 aprilie 2010, pe pagina web <http://www.urenco.com/content/287/Outcomes-of-Copenhagen-Climate-Conference.aspx>.

- [19] Strategia Națională a României privind schimbările climatice 2005-2007, accesată în variantă on-line la http://www.mmediu.ro/protectia_mediului/schimbari_climatice/1_Documentatie/SNSC_ro.pdf.
- [20] http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php.

FENOMENUL VIOLENȚEI ÎN SPAȚIUL PUBLIC CONTEMPORAN

Liviu Gabriel GHITULEASA*
Anca-Andreea GHITULEASA**

THE VIOLENCE PHENOMENON INTO THE CONTEMPORARY PUBLIC SPACE

The structural perimeter which defines human relationships in contemporary public space is large enough to allow a fusion of ideas, possible in an attempt to address and to study the areas of transit, social phenomena and spatial textures specific to their completion.

This paper wants to highlight a way that a re-definition of space may distort permeable limit, located between private and public areas, limit that is essentially possible due to the symbiosis between those two areas, so that the urban sensation is being felt by every user of public space as an image of alienation and also as a metamorphose of heterotopic areas.

Cuvinte cheie: spațiu public, securitate, apărare, violență, alteritate

Prolog:

„Imaginea unei fațade. Destul de întinsă, nu neapărat înaltă. Multe ferestre, multe uși, totuși oarbă. Pentru că nu-l privește pe vizitator, ea nu-i așteaptă privirea”.
(Lyotard J.-F., 2002, p.179)

Praxis

Lucrarea de față își găsește fundamentul și în același timp ecoul în simbolismul dublei determinări a re-structurării spațiului public contemporan în formele fenomenelor sociale din toamna acestui an care au loc în Franța și care până în prezent au culminat cu mișcările de stradă și cu greve paralizante prezente în majoritatea orașelor importante.

Aceste aspecte la care vom face referire pe tot parcursul textului trebuie interpretate într-o cheie dihotomică, în așa fel încât să fie aduse în lumină nu doar efectele ci și cauzele care au condus către transformarea ideii de public, esența acestui concept constând în determinarea vizibilității în dublul său sens – a vedea și a fi văzut.

Perimetrul structural care definește relațiile interumane în spațiul public contemporan este suficient de larg încât să permită o fuziune de idei posibilă în încercarea de a aborda și de a studia zonele de tranzit, fenomenele sociale și texturile spațiale specifice parcurgerii acestora.

Textul vrea să reliefeze modul în care o *re-definire* în prezent a spațiului, alterează limita permeabilă amplasată între zona privată și cea publică, limită posibilă în esență datorită simbiozei dintre acestea două, senzația urbană în cotidian fiind

---

* Arhitect doctorand, Școala Doctorală “Spațiu, Imagine, Text, Teritoriu” din cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism “Ion Mincu”, București

** Economist doctorand, Școala Doctorală a Academiei de Studii Economice, Departamentul de Administrare a Afacerilor, București

resimțită de către utilizatorii spațiului public ca imagine a alienării și ca metamorfoză a ariilor heterotopice.

Ideea de localism, generată formal de cea a imaginii urbane și de felul în care timpul transcende spațiul public, permite abordarea contextului orașului actual plasat într-un simbolism al spațiului ca apropiere sau ca negare de către utilizatorii săi.

Orice științificitate în acest sens nu se axează doar pe studierea problemei orașului ca formă a spațiului trăit în contemporaneitate, ci și pe modul în care este percepută relația cu alteritatea în spațiul public, ipoteză care vizează în principal o anumită fenomenologie a locului și a locuirii care rezultă din caracterul acestuia.

Acest context particular permite cel puțin o abordare conceptuală duală în așa fel încât să se poată studia pe de o parte o latură a cauzalității, iar pe de altă parte o fațetă specifică fenomenului violenței ca reacție fundamentală.

Chiar dacă în prima parte a textului vom atinge latura cauzalității dintr-o perspectivă axiologică, către jumătatea lucrării și mai ales în cea de-a doua parte a sa, accentul va fi pus în mod explicit pe ideea de violență ca reprezentare a eșecului comunicării.

În acest sens, filosoful francez Jean-Francois Lyotard afirma că „*noțiunea modernă de cultură ia naștere în accesul public la semnele identității istorico-politice și la descifrarea lor colectivă*”⁵⁰⁵.

Gândind acest raport pe un fundal dialectic și făcând o paralelă la filosofia lui Immanuel Kant, putem afirma că *acordul* trebuie să se nască din ideea de libertate, pentru ca ulterior să poată fi reglat de legi.

Dacă în acest caz ne este permisă în cadrul unui limbaj metaforic o transgresiune puțin forțată către lumea artei, atunci l-am cita pe Adorno care spunea că odată cu eliberarea materialului, posibilitatea de a îl stăpâni a sporit, afirmație care trebuie citită în ambele sensuri așa cum remarca Lyotard, în sensul în care, materialul cu cât este mai liber cu atât este mai determinabil, iar multiplicitatea alegerilor ce pot fi făcute și care conferă un anumit determinism ideii de libertate pornește o dată cu multiplicarea variabilelor asupra cărora trebuie acționat cu determinare.⁵⁰⁶

Într-o a doua notă a interpretării, materialul este cu atât mai determinabil și mai ușor de stăpânit cu cât este mai eliberat, datorită faptului că orice eliberare precisă a unei cauzalități și orice determinare implică o așa numită ruptură a cauzalității în actul însuși al explicației.⁵⁰⁷

Atât eliberarea cât și stăpânirea trebuie gândite în același timp în interiorul, cât și în exteriorul limitelor presupuse de nedepășit ale unui sistem izolat, în așa fel încât determinarea efectului să conducă tocmai către eliberarea lui mai ales în contextul în care stăpânirea sa practică presupune izolarea în afara contextului.

Termenul de alienare către care se îndreaptă discursul contemporan construit în jurul ideii de spațiu public modern, poate fi preluat din filosofia lui Kant, unde își găsește explicația ca formă a nebuniei sistematice ce presupune perceperea tuturor

---

⁵⁰⁵ J.-F. LYOTARD, *Inumanul*, Editura Idea, Cluj, 2002, p. 114.

⁵⁰⁶ Ibidem, p. 158.

⁵⁰⁷ Lyotard atunci când își construiește argumentul face trimitere la textele lui Rene Thom.

obiectelor *altfel* și în același timp *decalate* în exterioritatea *sensorium*-ului comun unității vieții către un punct aflat la mare depărtare „*precum într-un peisaj muntos al cărui survol permite o judecată cu totul diferită de cea de la câmpie*”⁵⁰⁸.

Astfel, noțiuni de tipul *departării* sau *apropierii* reprezintă elemente subiective posibile doar ca transgresiune dintr-o natură semiotică în alta, păstrând în cea din urmă organizarea senzorială potrivită celei dintâi, sau cel puțin amintirea ei, deșădăcinarea în acest caz constituindu-se ca o condiție a peisajului.

În limitele raționamentului nostru, *alienarea*, *non-locul*, *clandestinitatea* și *deșădăcinarea* reprezintă cele patru atribute care contribuie la apariția violenței în spațiul public contemporan.

Înscrierea recurentă a alienării omului modern, îl transformă pe acest locuitor al metropolei într-un călător solitar și într-un hoinar singuratic, care nu doar că trebuie să întrerupă orice conversație exterioară sieși, ci chiar și pe aceea interioară corelată cu orice intrigă a dorințelor.

Reducția operaționalistă a ceea ce în realitate este un abis ontologic constă în faptul că el trebuie să traverseze acest *spațiu-timp neutralizat* într-o deconcertare a puterilor, nu doar singur cu sine însuși, ci *după* sine însuși, sinele fiind lăsat în urmă, „*prea convențional cu siguranță, prea sigur de sine și arogant în măsura sa a lucrurilor*”⁵⁰⁹.

Lyotard afirmă în acest context că nu deșădăcinarea provoacă peisajul, ci invers, noțiunea de *provocare* trebuind aici privită într-un context care să țină mai mult de transformarea sa structural-etimologică decât de o nuanță semantică decontextualizată.

Percepând ansamblul prin filtrele unei tipologii dar și prin cele ale unei cronografii a mișcării, un mod al spațiului, al timpului și al corpului sub regimul naturii, o percepție a memoriei mărginite la hotarele sale, dar în care universul se *reprezintă*, deșădăcinarea pe care o provoacă peisajul nu provine din deportarea unei organizări senzoriale într-un alt *sensorium*, această deșădăcinare fiind una absolută, bazându-se pe implozia formelor însele, acum, sensul reprezentat de peisaj nefiind o *in-scriere*, ci mai mult o ștergere a suportului care permite posibilitatea absenței ca semn al unei prezențe insurmontabile.

Problema timpului în spațiul public modern se confundă în contemporaneitate cu apropierea spațiului tranzitat în binomul *spațiu-timp*, ideea de *astăzi* fiind de fapt un deictic de timp la fel ca și cea de *acum* sau cea de *ieri*.

La fel ca orice deictic temporal *acum*-ul, operează raportând ceea ce desemnează doar la prezentul frazei înseși numai în măsura în care ea este prezentă, neputând fi astfel sintetizat direct cu alte prezenturi.

Celelalte prezenturi, acceptate ca fațete ale posibilităților cu care el poate fi pus în relație sunt în mod necesar și imediat schimbate în prezenturi prezentate, adică în trecuturi⁵¹⁰.

---

⁵⁰⁸ Ibidem, p.171.

⁵⁰⁹ Ibidem, p. 175.

⁵¹⁰ Ibidem, p.57.

Kant afirma referitor la ideea de luminare că aceasta reprezintă ieșirea omului dintr-o stare de minorat de care se face vinovat el însuși, minoratul fiind neputința de a te servi de inteligenta proprie fără a fi condus de un altul⁵¹¹.

Dacă urmărim firul logicii kantiene, atunci, pentru luminare nu se cere nimic altceva decât existența libertății care se constituie ca putere de a face din rațiunea proprie un *uz public* în care *a te orienta*, în semnificația proprie a cuvântului, înseamnă *a afla* pornind de la o împrejurare dată a lumii care se constituie ca *deschidere*.⁵¹²

Proximitatea trebuie descrisă aici ca ceea ce face ca subiectul să se încordeze în însăși subiectivitatea sa, fiind raport și în același timp termen al acestui raport.

A fi în contact, nu înseamnă nici a-l investi pe celălalt anulându-i alteritatea, nici a mă suprima în altul. În contact, spune Levinas, cel care atinge și cel atins se separă, ca și cum cel atins s-ar îndepărta fiind mereu deja *altul*, neavând în comun nimic cu *mine*⁵¹³.

Așa cum am arătat și în cadrul altor lucrări, ideea de conflictualitate, nu poate exista în sine, decât prin prisma intermediului unei prezențe intuitive care să fie în strânsă legătură cu conceptul de libertate.

Atunci când a relaționat voința cu libertatea, filosoful german Arthur Schopenhauer, o definea pe aceasta din urmă ca fiind ceva strict negativ, acest lucru trebuind înțeles, prin intermediul prezenței absenței oricărei stânjeniri și oricărei împiedicări; orice obstacol, în schimb, ca manifestare a unei forțe, trebuind să corespundă unei forțe pozitive⁵¹⁴. (Schopenhauer A., 2003, p. 50).

Pe limita filosofiei se formulează posibilitatea unei dispoziții a gândirii, care nu trimite însă la o privație, ci la un exces față de posibilitățile logicului, ce emerge în contemporaneitate către teme precum finitudinea sau pasivitatea.

Ne interesează în acest punct al lucrării noastre în aceeași măsură, atât modul în care statele-națiune au fost întemeiate pe violență - aspect delimitat de legile structurale ale întemeierii, în care momentul instituirii era anterior legii sau legitimității ce urma a fi instaurată, cât și ambiguitățile tipurilor de interacțiune în care se află încorporate aceleași structuri ale perspectivelor - o înțelegere a lumii globalizată și perfect descentrată, dezvoltându-se doar acceptând ipoteza domeniilor comportamentale, care nu sunt determinate de concurență.

Înțelegerea esenței adevărului prin recurs la libertate lasă deschisă calea către ideea conform căreia libertatea constituie esența adevărului însuși, libertatea fiind înțeleasă de Heidegger ca situare în deschis a omului, în care deschisul este echivalentul stării de neascundere.

Spirala violenței ca esență a conflictului⁵¹⁵ începe ca o spirală a unei comunicări perturbate ce conduce înspre neîncrederea reciprocă necontrolată și în final la întreruperea comunicării. Dacă violența începe așadar cu o perturbare a

---

⁵¹¹ Ibidem, p. 29.

⁵¹² în limba germana "*Aufgang*"

⁵¹³ J.-F. LYOTARD, **Inumanul**, Editura Idea, Cluj, 2002, p. 183.

⁵¹⁴ A. SCHOPENHAUER, **Despre libertatea voinței**, Editura Paideia, București, 2003, p. 50.

⁵¹⁵ BORRADORI, G., Editura Paralela 45, București, 2005, p. 67.

comunicării, după ce a erupt, se poate afla adevărat cauză a acesteia, membrii societății devenind astfel înstrăinați unul de altul din cauza comunicării perturbate sistematic.

Libertatea privată este dependentă de utilizarea ei publică, ea depinzând în mod exclusiv de disponibilitatea unui interlocutor deschis să asculte și să răspundă onest⁵¹⁶.

Kant făcea distincția între *Stat* ca formă de organizare politică și teritoriul pe care acesta îl ocupă, motiv pentru care se ridică aici întrebarea referitoare la felul în care pe de o parte ar trebui să se procedeze politic și pe de altă parte ce politică neteritorială ar trebui elaborată pentru ca politicul să nu mai depindă de o înrădăcinare teritorială. Vorbind despre o cunoaștere a *lunii*, el desemnează omul pornind de la lume.

Acest concept al mondialității, se articulează în conceptul de cosmopolitism și în acela de optimalism mondial axându-se pe ideea unei lumi ce se conturează cel mai clar în cadrul comunicării dintre ființele raționale.

Publicul oamenilor care raționează se constituie din cel al cetățenilor în cadrul căruia ei se înțeleg asupra treburilor privind existența comună, această sferă publică, funcționând politic, devine ulterior principiul de organizare a statului de drept liberal, în cadrul căruia societatea civilă se stabilește ca sferă a autonomiei private⁵¹⁷.

În aceste circumstanțe, hotarul devine *ne-locuibilul* ca limită a locuitului și a locuirii. Dacă ar fi să urmărim linia de gândire a lui Deleuze, teritoriul nu trebuie să fie neapărat înțeles prin prisma solului său, acesta din urmă fiind doar o posibilitate a metamorfozării, într-un sens invers, de-teritorializarea neînsemnând a părăsi un teritoriu pentru un alt teritoriu, ci *a deveni altceva* și, totodată, a urmări o *linie de fugă* non-umană.

Alăturarea, ca posibilitate a vecinătății, presupune depășirea limitei intramundane impuse astfel încât teritoriile să se poată plia, îndoii sau răsuci făcând ca marginea să fie mai mult decât un singur obiect, existând la un nivel conceptual posibilitatea apariției limitelor suprapuse în așa fel încât să se poată disimula unele pe altele⁵¹⁸.

Prin huliganism, masele depășesc regulile normativității negative a spațiului comun, care cuprinde o serie de norme de comportament civil, reguli etice, vestimentare sau lingvistice. Filosoful Ciprian Mihali exprima ideea conform căreia strada, prin cotidianitatea sa, impune ceea ce *nu* trebuie să facă locuitorii săi *temporari*, în vederea protejării fiecăruia împotriva tuturor și a tuturor împotriva fiecăruia.

Pentru ca această regulă să fie valabilă, presupunem că strada în perioadele sale de existență și de deschidere intramundână nu interzice acțiunea, dar o *de-limitează*

---

⁵¹⁶ *Ibidem*, p. 87.

⁵¹⁷ J. HABERMAS, **Sfera publică și transformarea ei structurală**, Editura Comunicare.ro, București, 2005, p. 156.

⁵¹⁸ L.G., GHITULEASA, *Fenomenologia spațiului public ca paradigmă contemporană a securității și apărării, Securitate și Stabilitate Regională*, vol. III, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 473.

prin acele forme în care fiecare, fără competențe deosebite și păstrându-și identitatea cvasi-anonimă de trecător, are acces la ea și-și poate realiza, grație funcționalismului său, finalitățile zilnice.

În aceste condiții, orice persoană care participă în spațiul comun la viața publică, este *con-strâns* să urmeze o serie de reguli dar în același timp îi și constrânge pe ceilalți să o facă asemenea lui.

Așa cum am arătat și mai sus, strada este teatrul revendicărilor de ordin economic, politic și social, ca spațiu al revoltei, apărut în urma distanței instaurate în urma existenței deficitare⁵¹⁹, (Ghițuleasa L.G., 2009, p.475).

Pe fondul mișcărilor de stradă care au loc în această perioadă la Paris și la Lyon, mișcări la care făceam referire la începutul lucrării noastre, se poate afirma faptul că sarcina unei analize a violenței înțeleasă în modul său axiologic se poate circumscrie, după cum afirma Walter Benjamin, ca expunere a relației sale cu dreptul și justiția, pentru ca o cauză oricât ar acționa de eficient, devine violentă doar atunci când intervine în relațiile morale, aceste relații fiind delimitate, pe de o parte, de noțiunea de drept și, pe de altă parte, de cea de justiție.

Totuși, întotdeauna, rămâne deschisă perspectiva în urma căreia se naște întrebarea referitoare la posibilitatea prin care violența însăși poate fi morală ca mijloc pentru scopuri juste.

În concepția dreptului natural, care a folosit drept fundament în timpul Revoluției Franceze, violența este un produs natural asemănător materiei prime a cărui întrebuintare nu ridică niciun fel de problema decât în cazul în care aceasta este folosită abuziv în scopuri injuste, (Benjamin W., 2004, p.7).

Între aceste limite putem accepta că dreptul natural poate judeca orice drept existent numai prin critica scopurilor sale, pe când un drept pozitiv judecând exclusiv prin prisma mijloacelor folosite, dreptul pozitiv plasându-se în opoziție față de cel natural și considerând astfel violența drept un rezultat al devenirii istorice.

Din această dublă ipostaza a percepției, putem accepta faptul că dacă justețea reprezintă criteriul scopurilor, atunci legalitatea este cel al mijloacelor.

Ca un corolar, scopurile juste pot fi atinse prin mijloace legitime iar mijloacele legitime pot fi aplicate scopurilor juste, tocmai datorită faptului că dreptul natural tinde să justifice mijloacele prin justețea scopurilor iar dreptul pozitiv dorește să garanteze justețea scopurilor prin legitimitatea mijloacelor.

Este foarte greu să se traseze în aceste condiții o limită clară și să se emită judecăți de valoare în urma cărora să rezulte o distincție evidentă între violența legală și cea ilegală, funcția diferită a violenței servind atât unor scopuri naturale, cât și unora juridice.

Benjamin sugera faptul că „*în cazul raporturilor juridice, în ceea ce privește persoana individuală ca subiect al dreptului, e caracteristică tendința de a nu-i permite să-și propună scopuri naturale în toate cazurile în care astfel de scopuri pot fi atinse în mod adecvat prin violență*”⁵²⁰, singura cale de acces fiind cea în care

---

⁵¹⁹ *Ibidem*, p. 475.

⁵²⁰ W. BENJAMIN, *Critica violenței*, Editura Idea, Cluj, 2004, p. 9.

ordinea juridică se impune în toate domeniile în care scopurile unor persoane individuale ar putea fi atinse în mod adecvat prin violență fiind posibil astfel transferul de forță dinspre dreptul natural către cel pozitiv, legislația contemporană fiind fundamentată în jurul ideii că toate scopurile naturale tind să intre în coliziune cu scopurile juridice dacă sunt însoțite de fenomene de natură violentă.

Deși aceste două puncte de vedere din care poate fi privită noțiunea de drept contemporan sunt diametral opuse, în societatea modernă se tinde către a considera că violența aflată în mâinile persoanelor individuale reprezintă un pericol ca ordinea juridică și puterea executivă să fie anihilate.

Kant observa că atunci când se instituie o constituție de stat, poporul vrea să își rezerve condiția de a folosi puterea contra conducătorului, trebuind să își aroge o autoritate legală asupra aceluia, de aici născându-se și întrebarea referitoare la posibilitatea în urma căreia revolta sa se constituie drept un mijloc legal utilizat de către un popor care urmărește intenția de a răsturna o putere asupra sa⁵²¹.

Momentul în care violența ar putea să devină un pericol iminent pentru drept, ar fi acela în care ordinea juridică actuală i-ar permite dezvoltarea, acest aspect fiind posibil în cazul luptei de clasă sau în cazul dreptului la grevă garantat muncitorilor, muncitorimea organizată fiind singură alături de statele care i se recunoaște dreptul de a utiliza violența, cu toate că această afirmație trebuie lansată cu o oarecare precauție deoarece renunțarea la acțiune, respectiv greva ca formă a *inacțiunii* nu poate fi încadrată în cercul violenței.

Totuși, datorită faptului că suspendarea unei acțiuni își găsește echivalentul în ideea de rupere a relațiilor, prin dreptul la grevă muncitorimii nu îi este recunoscut dreptul de a utiliza violența, ci mai degrabă dreptul de a i se sustrage atunci când violența poate fi indirect exercitată, greva în sine reprezentând *ruptura* sau *îndepărtarea* față de angajator.

Deși la prima vedere poate părea paradoxal, un comportament care corespunde exercitării unui drept poate fi definit totuși în anumite condiții ca violență atunci când, de fapt, prin exercitarea dreptului se încearcă răsturnarea ordinii juridice în virtutea căreia acest drept îi este conferit.

Modul în care trebuie privit aspectul violenței în cazul grevelor este unul particular din mai multe puncte de vedere, cel mai important fiind acela în a cărui perspectivă violența reprezintă un simplu mijloc prin care o grupare își asigură nemijlocit orice lucru pe care vrea să îl obțină, îndeplinindu-și astfel scopul, doar ca violență prădătoare. În acest caz, violența la care facem referire este incapabilă să propună schimbarea raporturilor într-un mod durabil.

Într-un sens mai profund, la fel ca și în cazul războiului, trebuie observat însă faptul că prin grevă se pot nu doar întemeia, cât se și pot modifica raporturile juridice fundamentale existente la nivelul unei societăți.

Referitor la aceste aspecte se poate susține că *„posibilitatea unui drept al războiului se bazează pe aceleași contradicții obiective ale situației juridice, precum*

---

⁵²¹ I. KANT, *Ideea critică și perspectivele filosofiei moderne*, Editura Paideia, București, 2000, p. 120.

*cea a unui drept la grevă și anume pe faptul că subiecții de drept sancționează violențele ale căror scopuri rămân pentru cei care le sancționează scopuri naturale și, de aceea, pot intra în conflict în cazuri de necesitate cu propriile lor scopuri juridice sau naturale*⁵²².

Putem concluziona asupra violenței în război ca fiind originară și arhetipală pentru orice violență folosită în scopuri naturale, de aici reieșind faptul că întreaga violență de acest fel are un caracter întemeietor de drept.

După ceremonia războiului, spune Benjamin, ceremonia păcii semnifică faptul că victoria instaurează un nou drept, războiul în sine fiind așa cum am menționat deja în rândurile de mai sus, suportul violenței întemeietoare de drept, linia de demarcație între cele două violențe, cea întemeietoare și cea conservatoare, fiind foarte greu de trasat, de întemeiat și de conservat.

Binomul *război-grevă* șterge și bruiază distincția pură dintre întemeiere și conservare înscriind iterabilitatea în originalitate pornind dinspre un drept anterior pe care îl extinde, îl deformează, îl radicalizează și îl metamorfozează.

Dacă suntem de acord cu afirmația lui Jean Baudrillard conform căreia trăim într-o lume în care există din ce în ce mai multă informație și din ce în ce mai puțin înțeles, în care semnul însuși a devenit invizibil datorită proliferării infinite a semnelor, atunci, problema validității ideii de drept în contemporaneitate aruncă posibilitatea proiecției unei critici a violenței înspre limitele permeabile ale unui orizont particular, orizont care, așa cum chiar numele său o arată, este, în același timp, o deschidere și o mărginire a deschiderii, care definește fie un progres infinit, fie o așteptare, pentru că în ceea ce privește atât originea, cât și scopul, sau întemeierea și conservarea lui, dreptul nu poate fi separat de violență, fie ea nemijlocita sau mijlocită, prezentă sau reprezentată.

Bibliografie:

- [1] BENJAMIN, W., **Critica violenței**, Editura Idea, Cluj, 2004.
- [2] BORRADORI, G., Editura Paralela 45, București, 2005.
- [3] GHIȚULEASA, L.G., CÂRJAN A. A., *Prolegomene la conceptul de conflictualitate*, **Politici și Strategii în gestionarea conflictualității**, vol. II, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
- [4] GHIȚULEASA, L.G., *Fenomenologia spațiului public ca paradigmă contemporană a securității și apărării*, **Securitate și Stabilitate Regională**, vol. III, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.
- [5] HABERMAS, J., *Sfera publică și transformarea ei structurală*, Editura Comunicare.ro, București, 2005.
- [6] KANT, I., **Ideea critică și perspectivele filosofiei moderne**, Editura Paideia, București, 2000.
- [7] LEVINAS, E., **Altfel decât a fi sau dincolo de esență**, Editura Humanitas, București, 2006.
- [8] LYOTARD, J.-F., **Inumanul**, Editura Idea, Cluj, 2002.

---

⁵²² W. BENJAMIN, **Critica violenței**, Editura Idea, Cluj, 2004, p. 11.

[9]SCHOPENHAUER, A., **Despre libertatea voinței**, Editura Paideia, București, 2003.

CYBERWAR, PROVOCĂRILE CELUI DE AL V-LEA DOMENIU

Cristian MOSORESCU*

CYBERWAR, THE 5TH FIELD PROVOCATIONS

Is the “Age of Cyber War” just an utopy? A maze of facts and Security Reports answer this question, weighting the fact that nation-states are arming themselves for the cyberspace battlefield. There have been increasing reports of cyber attacks and network infiltrations that appear to be linked to nation-states and political goals, proving that cyber threat to national security is just around the corner.

The most obvious of these attacks was the August 2008 cyber campaign against Georgia during the South Ossetia War. Therefore, it is the high time to considerate the impact of cyber warfare on mankind, as part of human conflict.

Motto:

“You can’t say that civilization doesn’t advance, however, for in every war they kill you in a new way.”

Will Rogers, the New York Times, December 23, 1929

1. Considerații preliminare

Avansul tehnologic a fost, de-a lungul istoriei, un factor important în dezvoltarea societăților umane și un multiplicator de forță pentru domeniul militar.

Dezvoltarea tehnologică a fost un puternic factor de schimbare graduală sau, câteodată, radicală a războiului, în sensurile sale cele mai intime, pornind de la armamentul folosit, tactici, strategii, până la chiar sensul războiului, însuși.

Astfel, putem menționa, fără a avea pretenția că vom epuiza lunga listă de tehnologii care au revoluționat domeniul militar: căruța trasă de cai, praful de pușcă, avionul, radarul sau fisiunea nucleară.

Tehnologia informației este ultima tehnologie care se include în lista tehnologiilor care au schimbat dramatic războiul.

Dacă, la începuturile acesteia, rolul său a fost mai mult administrativ, înlocuind mașinile de scris, a urmat acela de a potența acțiunile militare, prin sistemele de Comandă și Control (C2), care au evoluat ulterior la Comandă, Control, Comunicații, Computere și Informații (C4I) și, apoi, războiul în rețea (NEC).

Acum, în tăcere, se pregătește de a fi recunoscută ca armă și amenințare redutabilă, alături de armele de nimicire în masă și terorism.

2. Cyberspace, un nou spațiu al războiului

---

* Colonel, Phd Student, Military Intelligence Directorate

Termenul de Cyberwar, ori Cyberwarfare, precum și posibilitatea unor jucători de a dezvolta capacități militare care să fie considerate arme și care pot dezvolta suficientă putere de distrugere încât să deschidă noi spații de luptă în cyberspace (spațiul cibernetic) sunt în dezbateră experților de câțiva ani buni, în țările moderne.

În opinia unor experți, există suficiente date să avansăm ideea că sunt state implicate în conflicte cibernetice, de diferite mărimi și grade de sofisticare, care sugerează că suntem, deja, într-o perioadă a Războiului cibernetic rece (Cyber Cold War)⁵²³.

Datorită uriașelor beneficii, statele moderne și-au mutat, deja, în noul spațiu electronic (cyberspace) o mare parte din infrastructura și procesele lor.

Calculatorul și Internetul au transformat economiile și asigură superioritatea armatelor statelor puternic dezvoltate. Acestea au făcut posibile trimiterea avioanelor fără pilot oriunde pe glob pentru a colecta intelligence și a ataca ținte, precum și comunicațiile ieftine, oriunde pe glob⁵²⁴.

Dar, puternica răspândire a tehnologiilor digitale are un cost care trebuie plătit: expune societățile și armatele țărilor moderne la atacurile cibernetice⁵²⁵.

Societățile moderne se bazează tot mai mult pe sistemele informatice interconectate, deseori folosind infrastructura Internet, pentru controlul furnizării cu energie electrică, transferurilor bancare, rețelelor de distribuție gaze, traficului aerian, sistemelor de comandă și control ale armatelor etc.

Afectarea acestora ar avea un uriaș impact asupra acestor societăți, de la blocarea activităților, pierderi financiare, până la catastrofe soldate cu pierderi umane și afectarea gravă a instituțiilor fundamentale ale acestora.

Spațiul digital, cunoscut sub numele de cyberspace, a devenit al cincilea spațiu de luptă, după pământ, apă, aer și spațiul cosmic.

Pentagonul a recunoscut oficial cyberspace-ul ca nou spațiu al războiului, considerat la fel de critic pentru operațiile militare, precum și celelalte patru domenii: pământul, aerul, apa și spațiul cosmic⁵²⁶.

În SUA există îngrijorări, la cel mai înalt nivel al instituțiilor statului, referitoare la riscurile și implicațiile unui eventual atac asupra infrastructurii IT a SUA.

Rapoartele oficialilor recunosc că securitatea națională, prosperitatea economică, precum și buna funcționare a guvernului depind de infrastructura informațională, care include: telecomunicațiile, rețelele de calculatoare și informațiile stocate pe acestea⁵²⁷.

Deși statele moderne sunt extrem de sensibile în legătură cu informațiile despre noul domeniu, au apărut deja scenarii privind folosirea cyberspace – ului, ca spațiu al acțiunilor de luptă și operații.

---

⁵²³ Paul KURTZ, **Virtual Criminology Report 2009**, Virtually Here: The Age of Cyber Warfare, 2009.

⁵²⁴ **The Economist**, July 2010 – Cyberware.

⁵²⁵ Idem.

⁵²⁶ William J. Lynn, Adjunctul secretarului de stat al apărării SUA.

⁵²⁷ Dennis C. BLAIR, Director of National Intelligence, *Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence*, 2010.

Se știe, deja, că rețelele de socializare oferă un spațiu generos pentru serviciile de informații pentru a colecta informații despre adversari, direct, prin folosirea informațiilor postate de către utilizatorii naivi ai acestor rețele, sau prin penetrarea sistemelor conectate la Internet dar insuficient protejate.

În plus, grupări teroriste sau guverne ale unor țări adverse pot penetra rețelele conectate la Internet care permit folosirea serviciilor rețelelor de socializare și a site-urilor cu tehnologii Web 2.0, pentru compromiterea informațiilor stocate pe acestea, compromiterea acestora, sau folosirea acestora drept bot.

3. Cyberwar și armele acestuia

Dacă unii experți deja afirmă că *„mouse-ul și tastatura sunt noile arme ale viitorului”*⁵²⁸, alții, precum domnul Bruce Schneier, un guru al securității IT, neagă posibilitatea *„unui atac apocaliptic asupra infrastructurii SUA”*, caracterizând-o mai degrabă drept scenariu de film.

Războiul cibernetic, Cyberwar, este definit ca *„acțiunile unui stat de a penetra calculatoarele sau rețelele de calculatoare ale altui stat, cu scopul de a le distruge, scoate din funcțiune, sau neasigurarea serviciului”*⁵²⁹.

Pentru cei care încă se mai îndoiesc de existența și eficacitatea armelor cibernetice, menționăm că grupul de experți NATO, conduși de către fostul secretar al apărării al SUA, doamna Madeleine K. Albright, a recomandat includerea în cadrul Noului Concept Strategic NATO, atacul cibernetic, ca a treia amenințare la adresa NATO, după armele de distrugere în masă și terorism. Mai mult decât atât, escaladarea unui atac cibernetic poate duce, după caz, chiar la invocarea art. V. din tratatul NATO.

Directorul National Intelligence al SUA, domnul Dennis Blair, a făcut public faptul că SUA sunt „amenințate sever” de atacurile cibernetice „extrem de sofisticate” și, pe poziția a doua, de al-Qaeda.

Blair a afirmat că SUA sunt amenințate în cyberspace de către statele ostile, rețelele teroriste și grupurile de crimă organizată⁵³⁰.

Dmitri Alperovich, vicepreședintele centrului de cercetare a amenințărilor de la McAfee, consideră că *„nu există cazuri de război cibernetic. Țările sunt reticente să lanseze un astfel de război, întrucât un astfel de atac ar afecta semnificativ propria țară”*. Dar grupările teroriste, sau țările eșuate pot trece ușor peste aspectele etice și vor folosi aceste arme ieftine și eficiente împotriva țărilor inamice, pentru atingerea scopurilor.

a. Arme hardware și software

Echilibrul de putere în noul spațiu de război este foarte subțire. Luptele se dau tăcut, într-un spațiu construit special să nu fie stăpânit de nimeni. Puterea este, în special, a minții, software, dar și infrastructura, hardware-ul, are un rol important.

---

⁵²⁸ **The Economist**, *War in the Fifth domain*, July 2010.

⁵²⁹ Richard A. CLARCK, *Cyber War*, 2010.

⁵³⁰ Dennis C. BLAIR, Director of National Intelligence, *Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence*, 2010.

Armele cibernetice sunt dezvoltate în secret, fără a se cunoaște foarte multe informații referitoare la cum și când vor fi folosite. Forța de distrugere a acestora nu este cunoscută cu precizie de nimeni, ca urmare, țările trebuie să se pregătească pentru ce este mai rău.

Anonimitatea dezvoltării și folosirii acestora le aproprie, ca nivel distructiv, de paranoia armelor de nimicire în masă și poate conduce la o escaladare a conflictului, fără a exclude folosirea armamentului de nimicire în masă.

Iranul susține că este a doua putere militară în spațiul cibernetic. Rusia, Israelul, Franța și Coreea de Nord își dezvoltă capacitățile militare din domeniul atacului cibernetic, iar SUA a înființat noul Comandament Cyber⁵³¹.

Arsenalul cibernetic include un număr mare de software proiectate pentru afectarea sistemelor informatice (malware), de a clasicele bombele logice, viruși, viermii de calculator, până la spamul și blocarea serviciului folosind mii, până la milioane de calculatoare compromise (zombi), pentru crearea de rețele de boți (botnet), ca platforme de lansare a atacurilor distribuite, de tip Distributed-Denial-of-Services (DDoS).

Scopul este de a afecta, bloca sau anihila capacitatea infrastructurii IT a unei țări de a oferi servicii, unele dintre ele critice, utilizatorilor⁵³².

În general, amenințările cibernetice pot fi încadrate în cinci mari categorii de atacuri care pot afecta componentele cheie ale Internetului: DDoD, viermi/viruși, atacuri asupra Internet Domain Name System (DNS), atacuri asupra/sau folosind rutere și criminalitatea cibernetică (phishing, furtul de la distanță al datelor, spionajul, vânzarea/cumpărarea/închirierea de timp/botnets)⁵³³.

Prima dovadă indubitabilă a existenței armelor cibernetice constă în descoperirea viermelui de calculator numit Stuxnet, considerat un infricoșător prototip de armă cibernetică⁵³⁴, precum și prima Super Armă Cibernetică.

Stuxnet este un vierme de calculator pentru sistemele de operare Windows, descoperit pentru prima dată de către o firmă de securitate din Belarus, VirusBockAda, în iunie 2010.

Acesta a fost special proiectat să atace sistemele de control industrial, de tip Supervisory Control And Data Acquisition (SCADA). Acesta are funcțiuni de a reprograma automatele programabile - programmable logic controllers (PLCs).

Experți în securitate au declarat că Stuxnet a fost proiectat să atace infrastructura critică și uzinele din programul nuclear al Iranului, în scopul deteriorării și distrugerii acestora⁵³⁵. Este primul malware cunoscut proiectat să atace sistemele critice. Complexitatea acestui malware, modul foarte selectiv de a-și selecta țintele, precum și modul de acțiune sugerează că acesta nu putea fi dezvoltat decât cu

---

⁵³¹ **The Economist**, *Cyberware*, July 2010.

⁵³² **The Economist**, *War in the Fifth domain*, July 2010.

⁵³³ Curtis O. PIONTKOWSKY, **Leaks in the Dike: Who Will Protect the National Information Infrastructure?**, Harvard University, 2004.

⁵³⁴ Compania rusească de securitate digitală Kaspersky Labs.

⁵³⁵ Wikipedia, Stuxnet, the Free Encyclopedia.

sprijinul și resursele unui stat⁵³⁶. Originea militară a acestui vierme este subiectul unor intense speculații⁵³⁷.

4. Pregătiri de război

În această atmosferă plină de scepticism la adresa noilor amenințări cibernetice, de declarații contradictorii și de totală lipsă de transparență, unele țări se pregătesc, pe tăcute, de război.

Fără a-mi propune să prezint, exhaustiv, aceste pregătiri, precum și țările cu preocupări în domeniu războiului cibernetic, prezint câteva exemple, mai reprezentative.

Astfel, Președintele SUA, Barack Obama a declarat infrastructura digitală a Americii drept infrastructură critică, de importanță națională și l-a numit pe fostul șef al securității de la Microsoft, ca responsabilul acesteia. În plus, Pentagonul a înființat noul Comandament Cyber (Cybercom), condus de un general cu patru stele, Keith Alexander, directorul Agenției Naționale de Securitate (NSA). Misiunea acestuia este aceea de a apăra, cu prioritate, rețelele militare ale SUA de un eventual atac⁵³⁸.

Britanicii au înființat un centru operațional în domeniul securității cibernetice, în cadrul Comandamentului Comunicațiilor Guvernamentale, Government Communications Headquarters (GCHQ).

Conform unor experți în securitatea cibernetică, China a devenit una dintre cele mai puternice și ofensive țări în domeniul războiului cibernetic. Astfel, spionajul cibernetic al Chinei este considerat unul dintre cele mai mari dezastre în domeniul intelligence al SUA, de la furturile secretelor privind programul nuclear (sfârșitul anilor 1940)⁵³⁹.

Rusia și Israelul se numără printre țările care sunt foarte bine echipate pentru a duce un eventual război în spațiul cibernetic.

Este demn de arătat că, dacă Rusia este menționată ca fiind implicată în atacurile cibernetice asupra Estoniei și Georgiei, există voci în media și rapoarte ale experților în securitate IT care sugerează că Israelul, prin unitatea sa specializată, Unit 8200 ar fi în spatele celui mai sofisticat vierme de calculator, Stuxnet, produs pentru a ataca și distruge facilitățile nucleare ale Iranului⁵⁴⁰.

Dacă China este percepută ca fiind cea mai virulentă în folosirea arsenalului din spațiul cibernetic pentru spionaj economic și militar, Rusia este considerată ca având cele mai complexe și subtile metode de atac și apărare, iar aparenta lipsa de răspuns și ambiguitatea pozițiilor oficialilor țărilor vestice față de atacurile informatice lasă impresia că și acestea au platforme cibernetice cel puțin la fel de puternice.

---

⁵³⁶ Kaspersky Labs.

⁵³⁷ Wikipedia, Stuxnet, the Free Encyclopedia.

⁵³⁸ **The Economist**, *War in the Fifth domain*, July 2010.

⁵³⁹ Jim Lewis, Centre for Strategic and International Studies, un think-tank in Washington, DC.

⁵⁴⁰ Richard FALKENRATH, fost Senior Director for Policy and Plans în Office of Homeland Security Falkenrath Says Stuxnet Virus May Have Origin in Israel: Video. Bloomberg Television 2010-09-24.

5. Fața noului război, scenariii și ținte

Cum va arăta războiul cibernetic este încă destul de neclar. Dezbaterile pe această temă, sunt desfășurate în spatele ușilor închise și nu sunt date publicității.

Conform unor rapoarte ale firmei de securitate NetWitness, hackerii din China și Europa de Est au spart peste 2500 de calculatoare aparținând unor mari companii și agenții guvernamentale al SUA, cu scopul de a fura informații.

Există și scenariii catastrofice, conform cărora, toată infrastructura critică ar fi afectată în 15 minute, în cazul unui atac cibernetic. Sistemele de comunicații, rețelele de distribuție gaze, electricitate și combustibil vor fi distruse, sistemele de trafic aerian vor fi inoperabile, iar sistemele de transport feroviar și metrourele vor fi blocate⁵⁴¹.

În opinia unui fost șef al unui serviciu de spionaj, Mike McConnell, războiul cibernetic este în plină desfășurare și este tot mai asemănător cu un război nuclear rece.

Tehnologiile IT, blamate și binecuvântate, în aceeași măsură, sunt folosite, pe larg, în toate domeniile economice și militare: bombele sunt ghidate cu ajutorul GPS și sateliților, dronele sunt pilotate de la distanță, avioanele de luptă și marina militară sunt uriașe unități de procesare a informațiilor; până și soldatul obișnuit este înțesat cu senzori și conectat la diverse rețele de comunicații și procesare date.

În plus, datorită uriașelor beneficii, Internetul găzduiește din ce în ce mai multe magistrale de date, mai bine sau mai puțin bine securizate. Toate aceste vulnerabilități amplifică gradul de risc al infrastructurii critice.

Chiar dacă Internetul a fost construit pentru a asigura un ridicat grad de disponibilitate, există puncte nevralgice precum cablurile de fibră optică subacvatice din zonele New York, Marea Roșie sau Luzon din Filipine, sau cele 13 cluster care găzduiesc serverele principale de nume (DNS) la nivel global.

În plus, conectarea continentului African, considerat extrem de periculos pentru că găzduiește un mare număr de viermi, viruși și botnets, la rețele globale, prin cabluri de fibră optică de mare capacitate, până la sfârșitul anului 2010, ar amplifica riscurile globale. Se așteaptă ca acesta să fie folosit, în egală măsură, de grupările criminale, teroriști, dar și de țările care dezvoltă capabilități în spațiul cibernetic, ca potențială platformă pentru lansarea atacurilor cibernetic⁵⁴².

Pe de altă parte, unii oficiali militari prevăd folosirea armelor cibernetic doar ca sprijin pe timpul ducerii operațiilor militare.

Aceștia argumentează, în sprijinul declarației lor, că pentru a fi folosite ca arme, acestea, spre deosebire de spionaj, trebuie să aibă o anumită predictibilitate, în sensul de timp și efect asupra țintei⁵⁴³.

6. Noile ținte

---

⁵⁴¹ Richard CLARKE, Robert KNACKE, *Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It*.

⁵⁴² **The Economist**, *War in the Fifth domain*, July 2010.

⁵⁴³ Idem.

Spectrul potențialelor ținte este foarte larg, incluzând de la bogățiile digitalizate (bani, date personale, proprietăți intelectuale, informații clasificate etc.), calculatoare personale, infrastructura informatică a instituțiilor publice și guvernamentale, până la infrastructura critică a statului (rețele de distribuție a energiei electrice și a gazelor, centrale electrice, nucleare, sisteme de comunicații etc.).

Pentru a da un ordin de mărime a posibilelor pierderi ca urmare a unui atac asupra țintelor mai sus menționate, Președintele SUA, Barack Obama, a precizat că numai pierderile cauzate de criminalitatea cibernetică anul trecut a depășit piața ilicită a drogurilor, aproximând-o la peste 1 miliard \$.

Un atac asupra infrastructurii critice a unui stat, condus de un stat sau un grup terorist poate duce la pierderi incalculabile, însoțit, chiar, de pierderi materiale și de vieți omenești.

Nici măcar sistemele informatice militare izolate, *air-gaped*, nu sunt scutite de surprize. Este elocvent să-l cităm pe generalul Alexander care a prezentat modul cum a fost penetrată o rețea clasificată aparținând unui comandament care asigura comanda operațiilor din Iraq și Afganistan, printr-un stick de memorie virusat.

Asta demonstrează că, practic, orice sistem poate fi atacat.

Un bun exemplu, în acest sens, este modul în care viermele Stuxnet s-a propagat, afectând chiar și sisteme care nu erau interconectate și SCADA, aferente facilităților nucleare.

Este foarte interesantă abordarea unui oficial militar american care făcea aprecierea că dacă o țară ar fi găsită vinovată de implantarea unei bombe logice într-o rețea de distribuție electrică, aceasta ar putea provoca o reacție echivalentă cu Criza rachetelor din Cuba⁵⁴⁴.

7. Campanii militare în spațiul electronic

La data de 4 iulie 2010, când SUA sărbătorea ziua națională, Independence Day, site-urile guvernamentale, Casa Albă, Departamentul de Securitate Națională, Serviciul Secret, Agenția de Securitate Națională, Departamentul Apărării etc., precum și unele site-uri aparținând unor companii private emblematiche ale SUA, precum: New York Stock Exchange, Nasdaq, Amazon și Yahoo, au căzut victimă unui atac de tip denial-of-service (DoS) care a blocat serviciile acestor site-uri.

După o săptămână, la data de 11 iulie 2010, site-urile guvernamentale ale Coreei de Sud au fost blocate pentru câteva ore, de atacul a peste 50.000 de calculatoare.

Experții au determinat că cele două atacuri au avut aceeași sursă și că, foarte probabil, ar fi fost coordonat de către Coreea de Nord.

Aceștia au sugerat că adevăratul motiv al celor două atacuri ar fi fost acela de „recunoaștere, culegere de *Intelligence*”, de a testa impactul unui atac de tip flood asupra rețelelor Coreene, precum și asupra comunicațiilor transcontinentale dintre Guvernul SUA și Coreea de Sud și, în special, asupra comunicațiilor militare dintre Washington și Comandamentul Pacificului din Haway. Afectarea acestor comunicații

---

⁵⁴⁴ Idem.

ar da un avantaj important forțelor Coreei de Nord, în cazul unui atac surpriză asupra zonei demilitarizate⁵⁴⁵.

8. Primele războaie în spațiul cibernetic

Primul eveniment care a atras oficial atenția experților, statelor și organizațiilor internaționale asupra amenințărilor cibernetică ca armă a fost legat de Estonia și de decizia autorităților acestei țări de muta un monument dedicat eroilor sovietici, în anul 2007.

Estonia, beneficiara uneia dintre cele mai dezvoltate infrastructuri și servicii digitale, a fost deconectată, practic, de la serviciile critice ale societății moderne, precum și a dus la forțarea Estoniei de a se deconecta de la Internet, printr-un puternic atac de tip DDoS, de către o așa numită revoltă a unor hackeri (hacktiviști) cu vederi pro-rusești.

Pentru a preveni și răspunde unor astfel de atacuri, precum și pentru a studia și conceptualiza noul fenomen, NATO a înființat în Estonia Centrul de Excelență în domeniul Apărării Cibernetică (*Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence - CCDCE*).

Un al doilea eveniment important ce marchează scurta istorie a Războiului Cibernetic îl constituie atacul cibernetic asupra Georgiei, pe timpul războiului din Osetia de Sud.

De fapt, acesta a marcat câteva premiere, precum primul atac cibernetic asupra unei țări, precum și primul atac cibernetic care a acompaniat o ofensivă militară terestră.

Atacul a fost condus după toate regulile și rigorile militare, incluzând mobilizarea luptătorilor cibernetică, comanda și controlul, detectarea și selecția țintelor și analiza pierderilor, dar execuția a aparținut unui grup de hacktiviști ruși, cu cunoștințe și experiență în domeniul IT foarte eterogene, de la începători până la experți.

Deși există suspiciuni că acest atac a fost orchestrat și sprijinit de către experții militari în domeniul războiului cibernetic, nu au fost găsite probe clare pentru a demonstra aceasta.

În ciuda faptului că arsenalul folosit a fost coplesitor, fiind folosite peste 50.000 de boți, care practic, a blocat sistemele de comunicații, serviciile și site-urile guvernamentale, ale principalelor instituții și ale media, se consideră că atacurile nu au folosit arme cibernetică militare.

Este interesant să amintim că pe durata acestui atac, Estonia a trimis experți pentru a ajuta Georgia să se apere și să respingă atacurile cibernetică.

Ca urmare a implicării Estoniei în acest conflict, în sensul sprijinirii Georgiei, nu putem respinge scenariul în care atacatorul putea să considere acest act drept neprietenesc și să atace și Estonia, țară membră NATO.

---

⁵⁴⁵ Paul KURTZ, *Virtual Criminology Report 2009*, Virtually Here: The Age of Cyber Warfare, 2009.

Este, de asemenea, demn de menționat că NATO include în Noul Concept Strategic, amenințarea cibernetică ca fiind a a doua dintre cele trei amenințări care ar putea duce la invocarea art. V din Tratatul NATO.

Cred că pe bună dreptate ne putem întreba care ar fi urmarea unei astfel de escaladări a conflictelor în mediul cibernetic?

Concluzii

- a. Programele dăunătoare (malware), au devenit suficient de distructive și eficiente iar țintele pe care acestea pot să le atingă, atât de importante încât acestea au devenit arme – arme cibernetic;
- b. Datorită costurilor relativ reduse, arma cibernetică va fi folosită de grupările criminale, teroriste, precum și de țările eșuate, pentru promovarea intereselor financiare și politice;
- c. Statele moderne își dezvoltă, deopotrivă, capacitățile de apărare împotriva atacurilor cibernetică cât și capacități militare de atac cibernetic;
- d. Lipsa legislației internaționale, a acordurilor, precum și inaplicabilitatea legilor războiului asupra războiului cibernetic poate duce la escaladări periculoase a conflictelor, similare celor determinate de armele de nimicire în masă;
- e. Datorită posibilei afectări a întregului spațiu cibernetic, descurajarea armelor cibernetică, similară celei nucleare, poate deveni noua strategie a țărilor dezvoltate.

Bibliografie:

- [1] **NATO 2020: Assured security; dynamic engagement - Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO**, 17 May 2010.
- [2] BLAIR, Dennis C., Director of National Intelligence, *Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence*, 2010.
- [3] CLARCK, Richard A., **Cyber War**, 2010.
- [4] CLARKE, Richard, KNACKE, Robert, **Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It**.
- [5] FALKENRATH, Richard, fost Senior Director for Policy and Plans în Office of Homeland Security Falkenrath - Says Stuxnet Virus May Have Origin in Israel: Video. Bloomberg Television 2010-09-24.
- [6] KURTZ, Paul, *Virtual Criminology Report 2009*, Virtually Here: The Age of Cyber Warfare, 2009.
- [7] PIONTKOWSKY, Curtis O., **Leaks in the Dike: Who Will Protect the National Information Infrastructure?**, Harvard University, 2004.
- [8] TIKK, Eneken, KASKA, Kadri, RÜNNIMERI, Kristel, KERT, Mari, TALIHÄRM, Anna-Maria, VIHUL, Liis, *Cyber Attacks Against Georgia: Legal Lessons Identified*, **Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence**

(4COE), November 2008.

[9] **The Economist**, *War in the Fifth domain*, July 2010.

[10] **The Economist**, *Cyberware*, July 2010.

[11] Wikipedia, Stuxnet, the Free Encyclopedia.

FORȚE ȘI MIJLOACE SPECIFICE LUPTEI CONTRATERORISTE ÎN ZONE DE RISC MAXIM, ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ȘI LA RĂZBOI

Cornel Șt. IONESCU*

FORCES AND MEANS SPECIFIC TO THE COUNTERTERRORIST FIGHT IN AREAS OF MAXIMUM RISK, IN CRISIS AND WAR SITUATION

The 11 September 2001 terrorist attacks against the United States demonstrated both the capability of a determined enemy and the vulnerability of Alliance members to large-scale terrorist attacks. NATO's Article 5 declaration and subsequent operations demonstrated the Alliance's resolve to deal with this threat. NATO's Military Concept for Defense against Terrorism identifies four different roles for military operations for Defense against Terrorism. In each of the four roles, Force Protection is an essential consideration. The 4 roles are: antiterrorism - essentially defensive measures, consequence management - which is dealing with, and reducing, the effects of a terrorist attack once it has taken place, counter terrorism - primarily offensive measures and military co-operation. NATO has made the fight against terrorism a high priority and consensus has been built around the nature of the problem and, in general, on appropriate responses. As a result of this and similar efforts by other institutions, it is no longer acceptable for any country to provide a permissive environment for terrorists, sometimes justified as "freedom fighters", in return for terrorists not causing trouble within its territory.

Ca răspuns la atacurile teroriste de la 11 septembrie, Statele Unite ale Americii, cu susținerea Marii Britanii și a altor țări membre NATO (dar nu numai), au demarat o campanie militară internațională cunoscută sub numele de „War on Terror”, „Război împotriva terorii”. Această amplă acțiune a fost lansată în 2001 odată cu invazia Afghanistanului, și a continuat cu alte operațiuni militare, cum ar fi Războiul din Irak (început prin invazia din 2003). Inițial, scopul major a fost găsirea și anihilarea Al-Qaeda și a altor formațiuni teroriste.

Pe 18 decembrie 2001, Autorităților Militare ale NATO li s-a încredințat sarcina de a pregăti un Concept Militar pentru Apărarea Împotriva Terorismului. Redactat sub îndrumarea politică a Consiliul Atlanticului de Nord, Conceptul a fost aprobat de liderii de stat și de guvern în cadrul Summit-ului de la Praga din 21 noiembrie 2002, având rolul de a asigura protecția necesară împotriva amenințărilor identificate în documentul NATO „Threat Assessment on Terrorism”. Concluziile acestei evaluări a amenințărilor au fost următoarele⁵⁴⁶:

- deși extremismul religios este probabil sursa pentru cele mai multe dintre amenințările teroriste care vizează Alianța, există și alte motive pentru astfel de acțiuni – cauze de natură financiară, socială, demografică, politică ce decurg din conflicte nerezolvate sau noi ideologii emergente.

---

* Doctorand în Științe militare și informații în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”

⁵⁴⁶ Conform <http://www.nato.int/ims/docu/terrorism.htm>, accesat la 15 februarie 2010.

- în plus, deși sponsorizarea de către stat a terorismului este în scădere, variația circumstanțelor politice poate duce la o nouă creștere, oferindu-le teroriștilor multiple resurse și adăposturi sigure

- deși cea mai frecventă formă de atac terorist utilizează arme și explozibili convenționali, ne putem aștepta ca grupările teroriste să își dorească să apeleze la cele mai destructive metode disponibile, inclusiv la Arme de Distrugere în Masă

Responsabilitatea fundamentală pentru lupta împotriva terorismului aparține fiecărui stat, atât pentru faptul că, în ultimă instanță, terorismul este un fenomen local, cât și pentru că, din diverse motive, o mare parte a cooperării dintre guverne va trebui să se desfășoare în cadru bilateral, în special între instituțiile de informații și cele cu atribuții în aplicarea legilor. Cu toate acestea, NATO, G8, un grup format din primele 7 state cele mai industrializate și Rusia, Uniunea Europeană, ONU și alte organizații joacă un important rol de coordonare și integrare în sprijinirea eforturilor fundamentale întreprinse de către celelalte state. Cheia o reprezintă coordonarea acestor eforturi și evitarea duplicărilor inutile.

Abordarea luptei împotriva terorismului de către NATO are la bază ideea că responsabilitatea fundamentală pentru ducerea acesteia aparține statelor membre. Scopul urmărit de Alianță este acela de a ajuta statele să descurajeze și dezorganizeze amenințările teroriste venite din afara granițelor, precum și să se apere și protejeze împotriva acestora “dacă și unde este necesar”. Abordarea de bază, subliniată în concepția militară a NATO de apărare împotriva terorismului aprobată în noiembrie 2002, include patru componente:

- anti-terorismul, măsuri defensive pentru reducerea vulnerabilității forțelor, cetățenilor și a proprietăților

- managementul (Gestionarea) consecințelor („Consequence Management”), care presupune confruntarea și diminuarea efectelor unui atac terorist odată ce acesta a avut loc

- contra-terorismul, principalele măsuri ofensive în care NATO va avea rol conducător sau de sprijin, inclusiv în operații psihologice și de informare

- cooperare militară cu statele membre, parteneri și alte țări, precum și coordonarea cu alte organizații internaționale ca Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și Organizația Națiunilor Unite.

Sprijinul acordat Greciei de către NATO pe timpul Jocurilor Olimpice este un exemplu al rolului preventiv pe care Alianța este pregătită să îl joace. În acest caz, NATO a asigurat aeronave AWACS, patrulă maritime și întărirea capacităților Greciei de apărare împotriva atacurilor cu substanțe chimice, bacteriologice, radiologice și nucleare.

Măsurile combative presupun inițial un răspuns imediat care să stabilizeze și să limiteze pe cât este posibil efectele constituite ulterior atacului terorist. Managementul Consecințelor constă în măsuri reactive luate pentru a atenua efectele distructive și, deși este o responsabilitate a autorităților civile naționale (ale țării în care are loc atacul), Alianța poate contribui cu mijloace de susținere precum: asistența specializată (în caz de atac chimic, biologic, nuclear), soluții tehnice, managementul persoanelor strămutate, crearea unui Registru al capacităților care pot fi disponibile

în cel mai scurt timp pentru augmentarea eforturilor naționale. Pentru a ajuta la desfășurarea acțiunilor întreprinse după producerea unui atac terorist, Centrul Euroatlantic de Coordonare a Răspunsului în Caz de Dezastre oferă capacități unice. Centrul menține un registru larg al capacităților NATO care ar putea fi solicitate pentru înlăturarea urmărilor dezastrilor. Acesta desfășoară un proces de generare a forțelor, care include comunicații, transport și logistică, precum și monitorizare și unități de înlăturare a urmărilor dezastrilor. Aceste capacități sunt testate în mod regulat, oferind o experiență substanțială în domeniul înlăturării urmărilor dezastrilor. Centrul lucrează în legătură directă cu organizația destinată în acest scop de fiecare dintre cele 46 de țări participante și nu trebuie să aștepte aprobarea Consiliului Nord Atlantic pentru a acționa.

Dezbaterea inițială asupra rolului și misiunilor corespunzătoare ale NATO a scos în evidență două abordări diferite ale terorismului: abordarea terorismului ca “război” și abordarea terorismului ca “management al riscurilor”. Abordarea de tip război, susținută în special de Statele Unite, implică o mobilizare masivă de resurse într-un efort unitar, cu acceptarea unor limitări ale libertăților individuale și sacrificii. Mulți europeni apreciază însă că nu este potrivit să se vorbească despre un război: nu poți “învinge” terorismul decât dacă acționezi asupra rădăcinilor acestuia, ceea ce nu poate fi realizat prin folosirea mijloacelor militare. Din acest punct de vedere, terorismul nu este un război care trebuie câștigat, ci un risc periculos, de neevitat, care trebuie gestionat.

*Cele două abordări nu se exclud reciproc, dar au priorități și strategii diferite și necesită aranjamente diferite în vederea desfășurării acțiunilor colective. De exemplu, viziunea de tip război tinde să impună o strategie care pune accent pe măsurile ofensive și preventive, în timp ce viziunea de tip managementul riscurilor solicită o strategie cu accent pe măsurile defensive. Oricum, elemente ale ambelor strategii fac necesară depunerea unor eforturi reale de combatere a terorismului.*⁵⁴⁷

NATO a făcut din lupta împotriva terorismului o prioritate de rang înalt și a realizat consensul în privința naturii acestei probleme și a răspunsurilor adecvate, în general. Ca urmare a acestui fapt și a eforturilor similare ale altor instituții, în prezent este de neacceptat ca țările să asigure un mediu permisiv unor teroriști pe care îi consideră “luptători pentru libertate”, doar pentru că aceștia nu cauzează probleme pe teritoriul lor național. Astfel, NATO a demarat o serie de operațiuni militare menite să captureze membrii formațiunilor teroriste, dar și să instaureze local legitimitatea conducerii politice. Aceste operațiuni sunt: *Operation Active Endeavor*, *Operation Enduring Freedom*, *Operation Iraqi Freedom*.

I. Operation Active Endeavor

Operațiunea a fost lansată în 2001 și a reprezentat una din cele opt măsuri luate de NATO la acel moment, pentru a sprijini SUA în urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie, ca urmare a invocării, pentru prima dată în istoria Alianței, a articolului

---

⁵⁴⁷ Conform http://www.acus.org/docs/0406-NATO_Role_Confronting_International_Terrorism.pdf, p.20, accesat la 20 februarie 2010.

5. Din 2001, navele aliate patrulează în Marea Mediterană în scopul împiedicării transportului teroriștilor (sau al armelor de distrugere în masă) și de a monitoriza și identifica eventualele vase suspecte. Din 2003, operațiunea s-a extins prin includerea posibilității de escortă a vaselor comerciale aliate care tranzitează strâmtoarea Gibraltar. Începând cu anul 2004, OAE a fost deschisă participării partenerilor NATO. În prezent, Rusia și Ucraina participă la activitățile de monitorizare. România participă la această operațiune din anul 2005.

II. Operation Enduring Freedom (Operațiunea Libertate Durabilă)

Această operațiune este numele oficial acordat de către administrația Bush Războiului din Afghanistan și altor trei misiuni militare (Filipine, Cornul Africii, Trans Sahara) de dimensiuni mai mici desfășurate sub umbrela „Global War on Terror”. Inițial, ea s-a numit Operațiunea „Infinite Justice”, dar din cauza conotațiilor religioase s-a propus redenumirea pentru a nu aduce ofense celor de confesiune musulmană.

Profitând de vidul de putere lăsat în urmă de ocupația sovietică retrasă, talibanii și-au asumat guvernarea între 1996 și 2001. Interpretarea radical-extremistă a legilor islamice a dus la o serie de interdicții și restricții sociale. Amputarea membrilor superioare era o formă încă acceptată de pedeapsă pentru furt, iar execuții publice puteau fi văzute deseori pe stadionul de fotbal din Kabul. În 1996, disidentul saudit Osama bin Laden s-a mutat în Afghanistan la invitația lui Abdur Rabb ur Rasool Sayyaf, liderul Alianței Nordice. Când talibanii au câștigat puterea, bin Laden a reușit să creeze o alianță între organizația sa, Al-Qaeda, și noii conducători. Se presupune că luptătorii pregătiți de Al-Qaeda (cunoscuți sub numele de Brigada 055) au făcut parte din Armata Talibană între 1997-2001.

Pe 20 septembrie 2001, SUA a afirmat că vinovatul din spatele evenimentelor de la 11 Septembrie era chiar Osama bin Laden, acordând poporului afghan un ultimatum, cerându-le să pună la dispoziția Statelor Unite toți liderii Al-Qaeda, să elibereze toți deținuții străini, să închidă imediat toate taberele teroriste, să-i predea autorităților pe toți teroriștii împreună cu susținătorii lor și, nu în ultimul rând, să acorde SUA acces neîngrădit în taberele de pregătire pentru inspecție. Aceste solicitări au fost respinse, invocându-se lipsa de probe pentru acuzarea lui bin Laden, refuzând predarea lui către SUA pentru un proces de judecată. Pe 7 octombrie 2001, Forțele Armate Britanice și ale US au început o serie de bombardamente aeriene împotriva forțelor talibane și Al-Qaeda. Kabul a fost în scurt timp părăsit de talibani, iar refugiul lor ulterior, ultimul oraș aflat sub puterea lor, Kunduz, a fost capturat pe 26 noiembrie, majoritatea fugind acum spre Pakistan. Totuși, războiul a continuat în sudul țării, o parte dintre ei retrăgându-se spre Kandahar, cucerit în luna decembrie a anului 2001. Talibanii au continuat printr-o acțiune de rezistență în munți. Au avut loc Bătălia de la Tora Bora, apoi Operațiunea *Anaconda*. În mai 2006 a fost lansată Operațiunea *Mountain Thrust* pentru a contracara opoziția talibană care, între timp, suferise un proces de revigorare. Începând cu ianuarie 2006, ISAF (Forța Internațională pentru Asistență de Securitate) a preluat sarcinile combative în sudul Afghanistanului. Statele Unite derulează și operațiuni independente de NATO, dar

parte din „Enduring Freedom” în alte părți ale teritoriului Afghan (Kandahar, Bagram, Kabul).

Coaliției conduse de SUA îi este atribuit meritul de a fi îndepărtat regimul taliban de la conducerea țării, dezorganizând și producând daune semnificative organizației teroriste Al-Qaeda. Pe 9 octombrie 2004 a fost ales în primele alegeri directe președintele Hamid Karzai. În anul următor, au fost organizate alegerile parlamentare. În perioada post-invăzie, au fost construite sute de școli și moschee, s-au distribuit fonduri de ajutor în valoare de mai multe milioane de dolari, iar rata de incidență a violenței a scăzut considerabil.

III. *Operation Iraqi Freedom*

Irakul se află pe lista statelor care sponsorizează terorismul întocmită de Statele Unite încă din 1990, când Saddam Hussein a început să nu mai fie agreat de Casa Albă. Regimul Hussein s-a dovedit a fi o sursă continuă de probleme pentru ONU și pentru vecinii Irakului, mai ales prin utilizarea armelor chimice împotriva iraniienilor și kurzilor. După Războiul din Golf, armatele britanice, franceze și americane au început să patruleze zonele „no-fly” irakiene pentru a proteja minoritatea kurdă și populația arabă Shi'a, în nordul și în sudul Irakului. În 1998 a fost lansată Operațiunea *Desert Fox (Vulpea deșertului)* din cauza nerespectării de cooperare necondiționată în inspecția armamentului.

În timpul președinției sale, Bill Clinton a declarat că își dorește să îl înlăture pe Saddam Hussein de putere, susținând că acesta va crea arme de distrugere în masă și nu se va teme să le folosească. După Operațiunea *Desert Fox*, Irak a anunțat că nu va mai respecta zonele „no-fly”, și a reluat încercările de a doborî avioanele militare ale US. Ca reacție, Marea Britanie și Statele Unite au început să lovească țintele anti-aeriene și miliare irakiene.

Rezoluția 1441 a Consiliului de Securitate al SUA (ce presupunea noi inspecții) a oferit Irakului „o ultimă oportunitate de a-și îndeplini obligațiile de dezarmare” sau de a suporta „consecințe grave”. Aceasta nu prevedea în faza inițială dreptul statelor membre de a utiliza forța. Deși guvernul irakian a acceptat vizitele unor oficiali ONU pentru verificări, Statele Unite au continuat să susțină că Irakul avea o atitudine neproductivă.

Pe 19 martie 2003 a început Războiul din Irak. Guvernul a fost înlăturat aproape imediat, iar pe 1 s-a anunțat că operațiunile majore de combat s-au încheiat. În ciuda acestui fapt, mișcările de insurgență ce au urmat au produs mult mai mult daune și victime decât invazia în sine. În ianuarie 2007, președintele George Bush a prezentat o nouă strategie bazată pe teoriile de contra-insurgență și tacticile elaborate de generalul David Petraeus, crescând numărul de trupe americane pentru a putea oferi măsuri sporite de securitate în Bagdad și în provincia Al Anbar. Noul val a fost denumit *The New Way Forward* – Noua cale înainte.

IV. *International Security Assistance Force (ISAF)*

ISAF reprezintă prioritatea operațională cea mai importantă a NATO și, în același timp, este cea mai amplă operațiune Aliată din istoria Alianței Nord-Atlantice.

A fost lansată în 2001, prin rezoluția Consiliului de Securitate al ONU numărul 1386, după îndepărtarea de la putere a regimului taliban din Afganistan. Inițial, a reprezentat o forță multinațională sub egida ONU, limitată la asigurarea securității capitalei Afganistanului, Kabul și a împrejurimilor sale. În 2003, NATO a preluat comanda operațiunii care acum prevedea extinderea autorității guvernului afgan pe întreg teritoriul țării și instaurarea unui climat de securitate propice reconstrucției economice și a statului de drept.

Operațiile desfășurate de ISAF au ca obiectiv acordarea de asistență guvernului afgan în construirea și menținerea cadrului de securitate în vederea extinderii influenței autorităților afgane, facilitând, astfel, derularea în mod corespunzător a proceselor de stabilizare și dezvoltare în Afganistan. O componentă esențială a strategiei pentru Afganistan a constituit-o extinderea ISAF pe toată suprafața acestui stat, inclusiv prin echipele de reconstrucție provincială (PRT), promovând stabilitatea și reforma sectorului de securitate.

Țara noastră este unul dintre contributorii importanți la ISAF. Participarea României este fundamentată prin Hotărârea nr. 38 din 21 decembrie 2001 a Parlamentului României, care acordă Guvernului împuternicirea de a stabili forțele, mijloacele, finanțarea și condițiile în care se va asigura această participare.

Natura caracterizată de o înaltă adaptabilitate a amenințării terorismului internațional necesită operarea unor schimbări frecvente ale modului de gândire și acțiune la nivelul țărilor și al instituțiilor. În perioada războiului rece, NATO a demonstrat o astfel de capacitate prin elaborarea continuă a unor strategii, deși nu a putut evita unele dezacorduri majore. În acest nou mediu geopolitic, Alianța se confruntă cu o provocare similară în realizarea consensului necesar pentru a o face cel mai eficient contributor posibil la lupta împotriva terorismului internațional.

În cadrul dezbaterilor pe tema Noului Concept Strategic al NATO (ce va fi adoptat la Summit-ul aliat de la Lisabona din noiembrie 2010) România speră să-și aducă contribuții de substanță. Se va urmări promovarea și reflectarea corespunzătoare a principalelor puncte de vedere naționale: reafirmarea fără echivoc a apărării colective, a principiului indivizibilității securității, al solidarității și coeziunii Aliate, echilibrul între percepția privind noile provocări și cele tradiționale, între capacitatea de proiecție și apărarea teritorială. În plus, se vor reitera necesitatea unei influențe sporite a Alianței în vecinătatea ei extinsă, în sensul stabilizării și consolidarea rolului NATO în sistemele de securitate european și global, a rețelei de parteneriate, a relației NATO-UE, a unui parteneriat cu Rusia bazat pe echilibrul între principii și pragmatism. Realizarea unui proiect NATO de apărare anti-rachetă care să acopere întreg teritoriul statelor aliatare va parte de asemenea de susținere din partea țării noastre. Conform Ministerului de Externe, România ar dori, totodată, ca în forma finală a Noului Concept Strategic să se regăsească și alte elemente importante, cum sunt consolidarea interesului NATO și dezvoltarea cooperării cu partenerii din imediata vecinătate a Alianței și a României, din Balcanii de Vest și zona extinsă a Mării Negre, inclusiv Caucazul de Sud și Asia Centrală, precum și consolidarea rețelei de parteneriate a NATO și menținerea politicii de extindere a Alianței („open door policy”), care a avut o contribuție importantă la consolidarea stabilității și

securității în Europa. Prin declarația Summitu-lui de la Riga (aliniatul nr. 5) se sublinia că misiunea de pace și stabilitate în Afghanistan este prioritară pentru NATO unde, împreună cu guvernul și Forțele Naționale de Securitate afgbane se continuă dezvoltarea instituțiilor democratice, care, într-un climat de securitate și stabilitate să asigure o reconstrucție stabilă a țării, o societate prosperă, relații de pace cu vecinii și o viață fără terorism, frică și narcotice.

Bibliografie:

- [1] ARĂDĂVOAICE, Ghe., ILIESCU, D., NIȚĂ, D., **Terorism, Antiterorism, Contraterorism**, Oradea, Editura ANTET.
- [2] CHEȚE, Emil, gl. bg. (r.) dr., și colectiv, **Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului**, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Academia de Înalte Studii Militare, București, 2002.
- [3] CHEȚE, Emil, gl. bg. (r.) dr., și colectiv, **Transformarea Militară. Coordonate politico-militare și doctrinare**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
- [4] FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securității**, Editura Militară, 2006.
- [5] MUREȘAN, Liviu, *The New International Security Landscape, in "Defense and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives"*, Second volume: Macedonia, Moldova, Romania, edited by J. Trapans and P. Fluri, DCAF-Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva/Belgrade, 2003.
- [6] MUREȘAN, Mircea, ENACHE Doru, **Operații multinaționale – curs de managementul crizelor**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [7] ȚENU, Costică, STĂNCILĂ, Lucian, ENACHE, Doru, **Fundamentele întrebuințării forțelor terestre în acțiunile militare moderne**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [8] VĂDUVA, Gheorghe, **Terorismul – amenințare la adresa securității și apărării naționale, în condițiile statutului României de membru NATO**.
- [9] <http://www.mae.ro>
- [10] http://www.dtic.mil/doctrine/dod_dictionary/
- [11] <http://www.nato.int>
- [12] <http://www.isaf.nato.int>

EFECTE ALE TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ÎN ACTUALUL MEDIU DE SECURITATE – PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN MISIUNILE FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE

Dr. Doru TOCILĂ*
Octavian ANGHEL**

EFFECTS OF INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN THE ACTUAL SECURITY ENVIRONMENT – PROVOCATIONS AND OPPORTUNITIES IN THE SPECIAL FORCES OPERATIONS' MISSIONS

Special Operations Forces (SOF) face several challenges, as well as opportunities, in adapting to a future security environment. Therefore, SOF will need to be shaped, sized, and postured to help or generate persistent ground, air and maritime surveillance and strike coverage over sensitive areas and employ unconventional warfare against state sponsors of terrorism and transnational terrorist groups globally. SOF victories in the war on terror have driven a transformation in the relationship between operations and intelligence. Today, intelligence is operations. Ground, airborne and naval sensors and platforms can contribute to the global combating terrorism network by providing persistent reconnaissance strike coverage over sensitive areas and beach zones that currently are or are likely to be exploited by terrorist groups. While conventional military forces may shoulder most of this responsibility, SOF will still have an important role to play in contemporary operational environment.

1. Considerații generale privind transformarea dinamică a noilor tehnologii informaționale. Particularități asociate misiunilor Forțelor pentru operații speciale în actualul mediu operațional

Într-o accepțiune generală, orice *revoluție* a organismului militar are drept condiție *sine qua non* o transformare instituțională consistentă, fapt ce se transpune în profesionalizarea forțelor și modularitatea acestora, respectiv implementarea noilor tehnologii informaționale în actualele sisteme de armament. Acest cadru obligă organismul militar la o schimbare la toate nivelurile, simultan, de la tehnică și cultură organizațională până la noi structuri, strategii, tactici, proces de instruire, considerente doctrinare și sprijin logistic.

Pentru o transformare și exploatare a tehnologiilor (informaționale) viitoare în domeniul apărării (securității militare), programele fundamentale ale structurilor centrale și categoriilor de forțe armate (CFA) trebuie să se concentreze, pe termen mediu și lung, pe respectarea următoarelor trei cerințe esențiale:

- o prima, structurile militare trebuie să rămână în pas cu cele mai înalte descoperiri ale tehnologiilor și cercetării științifice naționale și internaționale, fapt ce-ar putea asigura alternative mai eficiente în scopul satisfacerii cerințelor critice militare viitoare;

---

* Locotenent-colonel, Regimentul 1 Operații Speciale

** Locotenent-colonel, Regimentul 1 Operații Speciale

- a doua, structurile militare responsabile trebuie să identifice acele disfuncționalități care, altfel vor persista până când efectul acestora pe un anumit domeniu/problemă va genera apariția unei tehnologii noi sau abordări/concepții inovatoare. Din acest punct de vedere chiar dacă în unele cazuri este încurajat sectorul civil (firmele comerciale de specialitate), structura militară centrală de cercetare și dezvoltare rămâne instituția cu rolul principal în acest domeniu și considerăm că trebuie să i se acorde atenția cuvenită de factorii decizionali politico-militari;
- a treia, tehnologiile informaționale viabile cu aplicare particulară pentru o parte a domeniului militar (operațiunile speciale) trebuie să fie deopotrivă stabile funcționale și „rezistente” la noul spațiu de luptă (angajare). De obicei, componentele comerciale nu sunt capabile pentru noile provocări ale operațiilor militare actuale, fapt ce implică o dezvoltare tehnologică avansată pentru a permite acestora să atingă standardele de excelență.

Deși aceste aspecte au o aplicabilitate generală domeniului cercetării și dezvoltării în folosul CFA, cerințele mai sus menționate devin mult mai stringente pentru operatorii și specialiștii din cadrul Forțelor pentru operații speciale (*Special Operations Forces* - SOF). Astfel, operațiunile speciale incumbă luptători și personal de stat major cu o pregătire completă în procesul de planificare, precum și produse informaționale detaliate. De aceea, succesul în acest tip de operații depinde de viteza de reacție, flexibilitatea și capacitatea de a rezista în medii de luptă austere și cu situații neprevăzute. În acest context, misiunile sunt desfășurate la distanțe considerabile de bazele operaționale de sprijin (de luptă sau logistic), fiind deopotrivă condiționate de existența unor sisteme de comunicații de ultimă generație și de o folosire proporțională a forței letale. În acest sens, toți operatorii și specialiștii SOF necesită o combinație de aptitudini esențiale de pregătire militară generală și de specialitate, pentru atingerea performanței operaționale.

Structurile SOF ale Armatei României sunt în mod special organizate, instruite și înzestrate să îndeplinească trei misiuni de bază din paleta operațiilor speciale, și anume: cercetare specială (*special reconnaissance* - SR), acțiuni directe (*direct actions* - DA) și asistență militară și sprijin în străinătate (*military assistance* - MA), precum și alte acțiuni specifice: operații de contrainsurgență (*counteinsurgency* - COIN) și combaterea terorismului (*combating terrorism* - CBT), operații de eliberare de ostatici (*hostage rescue operations* - HRO) și operații de interdicție maritimă (*maritime interdiction operations* - MIO).

În general, elementele SOF sunt integrate în planul de campanie dintr-un teatru de operații (TO) dezvoltat sau nedezvoltat, în toate domeniile funcționale: operații, informații și sprijin logistic. Pe de altă parte, aceste structuri pot opera independent în sprijinul unor obiective pe termen scurt, dar misiunile lor rămân unice prin specificul gamei operațiilor speciale. Succesul acestor misiuni depinde în mod radical de eficiența operațională la nivel individ și subunitate (maxim 12 operatori), exprimată printr-o multitudine de aptitudini/deprinderi de luptă, de bază și de specialitate, unice prin latura lor neconvențională, executate cu o deosebită adaptabilitate, inovație și fermitate. Din acest punct de vedere, echipamentele și tehnica de culegere și

procesare a datelor și informațiilor particularizată misiunilor acestor forțe (SOF) reprezintă un aspect esențial și absolut pentru reușita în actualul mediu operațional.

Prin organizarea și înzestrarea specifică, structurile SOF terestre, aeriene și navale (maritime) prezintă o gamă de particularități comune. Fiecare element acțional posedă în același timp capacități de luptă letale și neletale, de desfășurare a unor acțiuni sub acoperire sau clandestine, precum și o cultură organizațională și spirit de corp unice. Cu toate acestea, elementele acționale SOF au nevoie pe lângă resursa umană foarte bine motivată și cu un etos militar de excepție, de echipamente speciale care să facă față cerințelor austere și des schimbătoare ale spațiului de luptă actual.

Din punct de vedere al elementelor acționale SOF, în mod special a detașamentelor operaționale de forțe speciale „Alfa” (*Special Forces Operational Detachment Alpha - SFODA*), echipamentele de gabarite și greutate reduse au fost și sunt întotdeauna preferate sistemelor sau platformelor standard din înzestrarea CFA, deoarece aceste structuri sunt prin excelență niște subunități în care viteza de reacție nu reprezintă un atribut opțional în executarea vreunei misiuni. Totodată, capacitatea de evitare a deconspirării acțiunilor specifice contează enorm în ecuația supraviețuirii pentru operatorii SOF. Nu în ultimul rând, comunitatea SOF promovează permanent printre cerințele critice pentru succesul acțiunilor sale faptul că, personalul său trebuie să posede echipamente de culegere și procesare a datelor și informațiilor care nu pot fi produse într-un laborator sau companie comercială de capacitate redusă și care, trebuie să îndeplinească standardele de excelență menționate anterior.

Având ca fundament această înțelegere a modului de operare a acestor forțe (SOF), considerăm ca primordială inițierea și promovarea unui set de obiective pe termen mediu și lung pentru dezvoltarea și implementarea unor tehnologii informaționale esențiale, cu efecte directe asupra capacităților necesare viitoare.

Din această perspectivă, opinăm că setul de tehnologii informaționale cu țintă pe termen mediu și lung, poate asigura soluții pertinente pentru nevoile structurilor SOF ale Armatei României și de asemenea, o dezvoltare continuă a capacităților lor unice într-o categorie de forțe aparte. Totodată, apreciem că aceste obiective nu reprezintă o țintă pentru rezolvarea provocărilor operaționale actuale, soluțiile propuse în acest studiu reprezentând o perspectivă de gestionare a cerințelor SOF ale Armatei României, pe termen mediu și lung, conform direcțiilor de acțiune și etapelor de dezvoltare a mecanismului militar cuprins în „*Strategia de transformare a Armatei României*”.

În cadrul acestui efort susținut, considerăm că factorii decizionali politico-militari și structurile centrale ale Armatei României cu rol în coordonarea și conducerea structurilor SOF ar trebui să-și concentreze atenția asupra actualelor și viitoarelor provocări ale spațiului de luptă, cu toate incertitudinile și ambiguitățile războiului asimetric. De aceea, opinăm că abordările viitoare ale comunității naționale SOF trebuie să se bazeze pe cele mai bune raționamente în domeniul cercetării și dezvoltării tehnologice, fapt ce ar trebui transpus într-o serie de obiective care să conducă la rezolvarea nevoilor critice ale operatorului SOF din zilele noastre.

2. Provocări și oportunități privind aplicabilitatea tehnologiilor informaționale în sprijinul acțiunilor Forțelor pentru operații speciale ale Armatei României

În acest efort susținut și absolut necesar pentru viitorul structurilor SOF ale Armatei României, factorul-cheie îl reprezintă delimitarea cerințelor esențiale pentru tehnologiile informaționale viitoare, cu implicații directe asupra succesului misiunilor specifice. Din această perspectivă, un exemplu elocvent al abordării precedente îl reprezintă pregătirea și desfășurarea activității specifice misiunilor SR, pentru confirmarea unor informații existente și declanșarea acțiunilor directe (letale). Astfel, necesitatea deținerii de către elementele tactice acționale SOF (SFODA) a unor date despre potențialele activități ale unor rețele teroriste într-un mediu urban/rural, depinde în mare măsură de capacitățile operaționale ale senzorilor folosiți pentru validarea informațiilor primite în timp real.

În prezent, opțiunile proprii ale structurilor noastre acționale SOF depind în totalitate de acțiunea la obiectiv a operatorilor, adică de acțiunile terestre de cercetare apropiată a obiectivului (grupul de construcții din mediul urban/rural) pentru verificarea unor date și informații necesare declanșării unei misiuni directe (letale). În acest mod, opinăm că prin nevoia stringentă de date și informații prioritare colectate, procesate și diseminate în timp real în spațiul de angajare modern se identifică cerința operațională critică pentru activitățile de cercetare și dezvoltare științifică militară, în scopul proiectării și apoi validării în teatrele de operații a unor aplicații tehnologice informaționale moderne, în sprijinul structurilor naționale (SOF), angajate în eforturile de stabilizare și securitate regională ale Alianței din Orientul Mijlociu.

Acest set de obiective operaționale prioritare în domeniul culegerii, procesării și diseminării datelor și informațiilor, în sprijinul acțiunilor desfășurate de structurile SOF, creează o interconexiune între tehnologiile de referință și categoriile de aplicații ce se pretează acestora, în scopul extinderii viitoare a ariei de implementare și exploatare. Astfel, considerăm că prin această combinație se poate monitoriza facilitarea cercetării și dezvoltării tehnologiilor informaționale în cadrul comunității SOF ale Armatei României, cu efecte în experimentarea și validarea oportunităților viitoare pentru succesul acțiunilor structurilor noastre în TO Afganistan. Totodată, acest fapt poate reprezenta și o paradigmă importantă a comunității SOF, din moment ce se cunoaște că standardele operaționale ale acestor elemente unice ale Armatei României necesită un nivel al performanței combative la modul absolut față de celelalte structuri ale CFA, lucru dat de utilitatea strategică a acestora pe plan militar, politic, economic și civil.

În prezent, în majoritatea armatelor moderne, tehnologiile informaționale au o aplicabilitate diversă și o eficiență sporită pentru cea mai mare parte a misiunilor din gama operațiilor speciale, cu precădere în domeniul senzorilor tereștri mobili (roboți), platformelor senzoriale integrate altor sisteme de mobilitate/vehicule de luptă (aeriene, maritime, terestre), platformelor senzoriale terestre independente, sistemelor C4I (comandă, control, comunicații, computere și informații), sistemelor satelitare de navigație și orientare etc. Deoarece aceste tehnologii informaționale moderne includ o varietate de platforme, sisteme și senzori esențiali pentru sprijinul acțiunilor

desfășurate de structurile SOF proprii, în continuarea demersului nostru vom aborda doar acele aplicații tehnologice și categorii de echipamente cu impact imediat și major asupra comunității SOF din Armata României și proiectelor viitoare a unor forțe expediționare „reale” (minirobotică, platforme senzoriale terestre mobile/autonome și sisteme C4I interoperabile).

Gama complexă a tehnologiilor senzoriale mobile (terestre) cuprinde în ansamblul ei sisteme microelectronice sau microelectromecanice, din materiale cu o compoziție superioară, foarte adaptabile din punct de vedere al caracteristicilor tehnice, capabile de a stoca energie suplimentară, fapt transpus în apariția și exploatarea în actualele teatre de operații (Afganistan, Kosovo, Africa de Nord) a unei palete diverse de roboți, produși în serie și la un cost unitar scăzut.

Cerința critică pentru această tipologie de echipamente moderne o reprezintă capacitatea de a integra, în mod compact, într-o platformă portabilă (transportată în cadrul echipamentului individual), senzori de bază, dispozitive pentru asigurarea funcției locomotorii, o sursă autonomă de energie, tehnică de comunicații și componentele de culegere, stocare și transmitere a datelor și informațiilor în timp real, în scopul asigurării unui sistem semiautonom, capabil de a penetra zone interzise forțelor convenționale și completa armonios capacitățile operaționale necesare unui operator uman. Din acest punct de vedere, obiectivul fundamental pentru SOF îl reprezintă mini-roboții tactici reconfigurabili (cu forme și dimensiuni variate), metodele inovatoare de control a acestor sisteme transpuse în aplicații informatice moderne și opțiuni de implementare a unor capacități multiple în domeniul culegerii și stocării datelor și informațiilor din zona operațiilor speciale întrunite (*joint special operations area* - JSOA).

Cele mai importante considerații operaționale pentru operatorii SOF sunt relaționate de caracteristicile tehnice ale unei game complexe de senzori mobili, în special în ceea ce privește volumul și masa totală, în scopul inserției în zone cu risc ridicat și îndeplinirii unor misiuni care prin specificul lor sunt total nefezabile, irealizabile sau prea periculoase pentru operatorii umani. Pe de altă parte, dacă analizăm aceste aspecte din perspectiva rețelelor teroriste urbane, putem considera ca esențială capacitatea echipamentelor senzoriale mobile de a determina (cerceta și raporta) zonele minate (cu mine clasice antiblindate/antipersonale, improvizate sau mine „surpriză”) sau contaminate cu agenți toxici de luptă NBC; deci, tot atâtea cerințe critice pentru cercetarea, dezvoltarea și producerea în serie a unor roboți tactici tot mai sofisticăți pentru operațiile speciale viitoare.

Cu toate acestea, opinăm că întrebuințarea mini-roboților tactici în majoritatea misiunilor din gama operațiilor speciale nu reprezintă o exclusivitate pentru acțiunile terestre ale structurilor SOF. Astfel, aceste platforme senzoriale folosite în mediul maritim vor permite operatorilor SOF cercetarea zonelor securizate pentru traversarea (forțarea) lor atât de membrii elementelor acționale SOF maritime, facilitarea detectării solului subacvatic sau a minelor îngropate și supravegherea navelor de luptă ale inamicului din medii acvatorii cu adâncimi scăzute sau foarte scăzute, concomitent cu posibilitățile acestora (roboților subacvatici) de a asigura comunicații radio, capta imagini și detecta toate condițiile ambientale. În ceea ce privește

întrebuințarea mini-roboților tactici aerieni, aceștia pot fi capabili să cerceteze, în mod clandestin, gradul de ocupare de către inamic a unei clădiri/grup de construcții suspecte și ulterior, de a transmite date pentru confirmarea sau infirmarea prezenței acestuia în zona supravegheată. De asemenea, apreciem că aceste platforme senzoriale mobile aeriene pot fi întrebuințate cu eficacitate în diseminarea mesajelor-text către audiențe-țintă în majoritatea misiunilor SOF integrate campaniei *non*-letale (operații psihologice, cooperarea civili-militari și operații informaționale).

Din punct de vedere al platformelor senzoriale integrate sistemelor de mobilitate/vehiculelor de luptă, structurile SOF ale NATO sunt beneficiarul unei game largi de echipamente care cuprind dispozitive electromagnetice, acustice, mecanice, NBC etc. Tehnologiile esențiale comune tuturor categoriilor de senzori sunt reprezentate de semiconductori, superconductori, computere digitale și algoritmi, dezvoltarea pe scară largă a acestora determinând disponibilitatea capacităților platformelor senzoriale integrate în operațiile speciale viitoare.

În viitorul apropiat, putem afirma că întrebuințarea multidimensională a senzorilor va fi abordată prin dezvoltarea și implemetarea unor sisteme senzoriale „*monolit*”, din materiale cu o compoziție superioară, din categoria celor microelectromecanice. Totodată, acești senzori cu un cost unitar scăzut pot fi produși în serie, sunt competitivi din punct de vedere funcțional și au o capacitate superioară de stocare a datelor și informațiilor despre mediul operațional și posibilitățile de acțiune ale inamicului.

Din punct de vedere al imperativelor operaționale specifice acțiunilor SOF pentru întrebuințarea platformelor senzoriale integrate, acestea cuprind următoarele aspecte-cheie:

- evitarea detectării de către inamic și a distrugerii fizice pe timpul zborului pe traiect/către obiectiv;
- detectarea/evitarea minelor antiplatforme aeriene;
- detectarea/evitarea condițiilor meteo periculoase pe timpul zborului pe traiect/către obiectiv;
- detectarea și identificarea solului subacvatic maritim și a minelor îngropate, fără a se înțelege cercetarea clasică la deminare, ci doar detectarea și identificarea minelor maritime pe timpul fazelor de infiltrare/exfiltrare;
- detectarea și angajarea luptei cu țintele inamice, folosind unele platforme aeriene SOF, în special elicopterele.

Totodată, această categorie de senzori include pe lângă capabilitățile enumerate anterior dispozitive competitive de identificare a prezenței trupelor proprii și a inamicului integrate platformelor aeriene de transport și luptă, sisteme de evitare/detecție a unor obstacole sau coliziuni iminente, precum și contramăsuri de război electronic pe timpul zborului pe traiect/către obiectiv.

O altă tipologie a aplicațiilor tehnologice informaționale cuprinde o diversitate de platforme senzoriale terestre autonome ce pot fi lansate din aeronave, vehicule subacvatice cu/fără acționare manuală sau care pot fi transportate și amplasate în mod individual de către operatorii SOF. Acești senzori tereștri autonomi sunt configurați pentru îndeplinirea următoarelor sarcini-cheie:

- detectarea/identificarea unei game complexe de ținte ale inamicului care includ agenți toxici de luptă NBC, diverse mine (clasice, improvizate și „mine-surpriză”), diferiți senzori și alte arme de distrugere în masă;
- marcarea, identificarea și monitorizarea sistemelor de armament ale inamicului;
- selectarea și identificarea personalului/forței vii a inamicului înzestrată cu/fără armament portativ, în diverse spații sau delimitări din mediul urban.

În general, cele mai importante considerente operaționale pentru aceste platforme senzoriale terestre independente trebuie să evidențieze:

- eficiența acestor echipamente în detectarea condițiilor meteo din zona de interes (*area of interest* - AI) și raportarea/transmiterea lor către punctele de comandă sau în mod direct operatorului SOF;
- gradul ridicat de adaptabilitate al acestora la condițiile de mediu sau caracteristicile din proximitatea detaliilor de planimetrie sau altor zone, pe care operatorul SOF vrea să le monitorizeze în mod clandestin;
- o combinație de caracteristici tehnice „superioare” în ceea ce privește reducerea considerabilă a greutateii totale și capacitatea de camuflare a acestora conform condițiilor ambientale;
- capacitatea senzorilor de activare de la distanță și de alimentare de la surse independente de energie și de lungă durată.

Așa cum am menționat mai devreme, aceste platforme senzoriale terestre autonome pot fi întrebuințate pentru cercetarea/supravegherea clandestină a unor ținte ale inamicului, respectiv porturi maritime, nave de luptă sau diverse facilități industriale. Aceștia (senzorii) pot fi lansați unitar (în masă) și au capacitatea de a rămâne neactivați (pentru prelungirea duratei de viață a sursei de alimentare) până în momentul acționării manuale a comenzilor de activare, temporale sau cu ajutorul altor senzori. Ulterior, platformele senzoriale au capacitatea de a asigura comunicații directe atât cu operatorii SOF din zona de dislocare, cât și către comandamentele proprii/aliat interconectate printr-o rețea de date securizată. De asemenea, pe lângă capabilitățile menționate anterior, structurile SOF ale NATO dispun prin intermediul acestor platforme de posibilități de activare a altor categorii de senzori, precum și de o detecție superioară (multispectru) a unor capabilități esențiale ale inamicului.

Nu în ultimul rând, aplicațiile tehnologice în domeniul sistemelor C4I transpuse în revoluția actuală a comunicațiilor și computerelor, conduc în mod progresiv la perfecționări remarcabile în privința interconexiunilor echipamente-operator SOF, cu impact major în accelerarea fluxului informațional și a capabilităților specifice (comunicații).

Dintr-o perspectivă largă, cerințele-cheie pentru funcționalitatea sistemelor C4I ale SOF vor putea fi implementate printr-o serie de tehnologii inovatoare, dintre care cele mai importante sunt:

- sistemele de proiecție și vizualizare individuale, cu rezoluție superioară, pentru supravegherea miniaturală a date și informațiilor video (integrate căștii individuale de luptă a operatorului SOF);

- echipamente de monitorizare/receptare în rețea (tip „wireless”) a senzorilor umani;
- dispozitive de recunoaștere – activare/comandă vocală;
- *hardware* portabil, la un cost unitar redus.

Deoarece această categorie de echipamente include o diversitate de aplicații informatice, cele mai multe cu interfețe pentru operatorii SOF, nu vom aborda în studiul nostru aspectele tehnice ale acestor tehnologii, ci vom aborda sintetic cele mai semnificative aspecte operaționale, știut fiind faptul că, cerințele SFODA în domeniul sistemelor C4I sunt unice în toate armatele moderne.

La nivel strategic și operativ, una din cerințele-cheie o reprezintă implementarea proceselor de comunicare date și flux informațional prin folosirea capabilităților de interconectare globală între instituții și agenții guvernamentale sau neguvernamentale, cu responsabilități în domeniul securității naționale și regionale, precum și personal specializat pentru întreg ciclul clasic de activități specifice (ciclul informațional), în sprijinul/la cererile operatorilor SFODA dislocați în JSOA.

Reducerea pe cât posibil a prezenței subunităților acționale SOF în JSOA reprezintă un aspect esențial din cadrul măsurilor specifice de protecție/securitate a informațiilor și operațiilor viitoare. De aceea, considerăm critică pentru succesul acțiunilor viitoare ale SOF realizarea unor comunicații directe, la cerere și în timp real, dintre operatorii elementelor tactice dislocate în JSOA și comandamentele eșaloanelor aflate în zona controlată de forțele proprii, precum și cu alte agenții și instituții/organisme guvernamentale sau neguvernamentale, naționale sau internaționale (regionale).

Totodată, la nivel tactic, cerințele operatorilor SOF privind echipamentele esențiale pentru funcționalitatea sistemelor C4I sunt unice în raport cu cele necesare forțelor convenționale. În acest sens, considerațiile operaționale de bază sunt evidențiate prin necesitatea întrebuițării unor stații radio rigidizate, având caracteristici tehnice particulare (volum/greutate totală redusă, consum scăzut de energie). Complementar, aceste dispozitive trebuie să dețină capacitatea reducerii la minimum a probabilităților de interceptare și detectare de către forțele inamicului.

Nu în ultimul rând, aceste echipamente trebuie să îndeplinească criteriile de operare în toate mediile, inclusiv acvatoriu și subteran, precum și toate condițiile de climă și anotimp. Toate aceste dispozitive esențiale pentru asigurarea comunicațiilor trebuie să posede capacitatea de a opera atât pe canale radio nesecurizate, cât și cea a întrebuițării unor posibilități/proceduri pentru realizarea unei transmisii/recepții securizate. Astfel, acestea trebuie să fie capabile să asigure transmiterea mesajelor-voce, text și video (imagini în mișcare), în timp real sau cu un decalaj temporal nesemnificativ, structurilor tactice SOF dislocate în JSOA sau între elementele acționale și comandamentele multinaționale pentru operații întrunite.

3. Concluzii și propuneri finale

Având în vedere toate aspectele analizate în studiul nostru cu privire la tehnologiile informaționale, în mod special cele adresate platformelor senzoriale

moderne, putem afirma că acestea vor avea un rol fundamental pentru operatorii SOF, în operațiile speciale viitoare.

Din această diversitate de aplicații tehnologice de ultimă generație, considerăm că dezvoltarea cu rezultate remarcabile a platformelor senzoriale mobile va constitui și în următorii ani (termen mediu și lung) suficiente provocări operaționale pentru decidenții și cercetătorii militari în domeniul tehnologiilor informaționale, fapt evidențiat prin abordările diferite dintre eficiența combativă a roboților tactici individuali și platformele senzoriale mobile complexe (multifuncționale).

Luând în considerare complexitatea spațiului de angajare actual, informațiile obținute prin întrebuințarea platformelor senzoriale multifuncționale sunt calitativ superioare, deoarece capabilităților acestor sisteme permit dezvoltarea unor arhitecturi moderne de procesare a datelor, funcții de control, interconexiuni diverse pentru operarea/activarea lor, precum și mecanisme fizice ce permit configurarea dinamică și automată a subcomponentelor într-un robot mult mai complex din punct de vedere operațional.

Totuși, considerăm necesar să evidențiem faptul că acești senzori mobili trebuie să prezinte o serie de caracteristici tehnice specifice în ceea ce privește reducerea semnificativă a greutății lor totale, aspect esențial pentru operatorii SOF pe timpul desfășurării misiunilor din gama operațiilor speciale. De asemenea, apreciem utilă întrebuințarea lor de către structurile noastre SOF în teatrele de operații, având în vedere și posibilitățile diverse de inserție, relaționate de particularitățile fiecărei etape/momente ale misiunilor SFODA în JSOA (inserție aeriană, terestră sau maritimă).

În ceea ce privește platformele senzoriale integrate sistemelor de mobilitate/vehiculelor de luptă, apreciem ca fundamental rolul acestor echipamente în cadrul misiunilor SOF, deoarece acestea pot asigura pătrunderea nedectată a forțelor proprii în zona controlată de inamic. Astfel, având niște dispozitive capabile să elimine posibilitățile inamicului privind observarea/monitorizarea trupelor proprii prin folosirea radiațiilor infraroșii, raza de vizibilitate, prezența sistemelor de propulsie ale vehicului de luptă propriu, precum și folosirea acestora pentru localizarea și monitorizarea forței vii a inamicului destinată măsurilor pasive de luptă antiaeriană, opinăm că aceste platforme se pot constitui în avantaje operaționale reale pentru acțiunile integrate ale structurilor naționale SOF. Totodată, apreciem că aceste platforme vor putea fi întrebuințate cu eficiență de structurile noastre SOF, deoarece ele au capacitatea de a fi integrate și altor sisteme C4I pentru obținerea unei imagini operaționale comprehensive a spațiului de angajare contemporan.

Pe de altă parte, platformele senzoriale terestre autonome sprijină în mod fundamental operatorii SOF pentru înțelegerea multidimensională a situației operative și delimitarea efectelor spațiului de angajare actual asupra operațiilor speciale viitoare. Simplitatea exploatării și activitățile minime și elementare de mentenanță ale acestor sisteme reprezintă factorul-cheie în cazul folosirii lor de către personal militar din afara structurilor SOF. De asemenea, considerăm esențial faptul că acești senzori pot fi în mod particular configurați pentru o inserție „sub acoperire”

și au capacitatea de a se autodistrage sau autoinactiva în situații speciale, fără a provoca pierderi sau riscuri operatorului SOF.

Nu în ultimul rând, opinăm că tehnologiile informaționale moderne transpuse în aplicații funcționale pentru sistemele C4I ale SOF din Armata României trebuie să reprezinte o altă provocare pentru factorii decizionali politico-militari și cercetătorii în domeniu, deoarece aceste au un impact major și decisiv în planificarea și executarea misiunilor de către structurile noastre tactice pentru operații speciale în actualul TO Afganistan. Din această perspectivă, apreciem că aceste capacități de comunicații moderne ale SOF din Armata României trebuie să cuprindă o abordare nouă a proceselor de culegere, procesare, stocare, sincronizare și diseminare a informațiilor pentru întreg spectrul misiunilor curente și viitoare, la nivel strategic, operativ și tactic. De asemenea, considerăm că SOF ale Armatei României trebuie să fie capabile pentru realizarea unor comunicații securizate, cu posibilități de obținere a unor date/imagini privind locațiile țintelor inamice la o rezoluție grafică superioară, prin întrebuintarea vehiculelor aeriene fără pilot sau a altor senzori descriși în studiul de față. Mai mult, putem afirma că aceste echipamente moderne trebuie să asigure totodată și interfețele și capacitățile informaționale pentru toate structurile de comandă și acționale SOF ale Armatei României, respectiv componentele terestre, aeriene și maritime.

Prin urmare, apreciem că SOF ale Armatei României trebuie să se adapteze continuu la aceste cerințe sau vor fi depășite de noile provocări ale transformării în domeniul tehnologiilor informaționale. Biometria, nanotehnologiile și robotica vor înlocui în viitorul apropiat echipamentele NBC printr-o nouă abordare ce va delimita noile imperative operaționale. De aceea, SOF ale Armatei României vor trebui să implementeze cât mai rapid aceste „entități” sau vor deveni irelevante pentru autoritățile naționale de comandă și control, în cadrul actualelor CFA.

În concluzie, considerăm că decidenții politico-militari ar trebui să promoveze și sprijine cu resurse suficiente „poziția de lider” a structurilor SOF în cadrul actualelor CFA în ceea ce privește noile tehnologii informaționale, în scopul obținerii unor avantaje operaționale reale împotriva rețelelor teroriste internaționale și a altor amenințări asimetrice. Chiar dacă, în mod independent și mai puțin favorabil lumea actuală este într-o permanentă și rapidă schimbare, opinăm că actuala comunitate SOF din Armata României trebuie să fie pregătită pentru noile provocări ale mediului operațional, să le accepte și exploateze pentru succesul acțiunilor structurilor tactice proprii în teatrele de operații.

Bibliografie:

- [1] *****Strategia de transformare a Armatei României**, Ministerul Apărării, București, 2007.
- [2] *****SMG/FOS-3.2, Doctrina pentru operații speciale**, Statul Major General, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
- [3] *****Joint Publication 3-05, Doctrine for Joint Special Operations**, Department of Defense, The Joint Staff, Washington DC, 17 December 2003.

- [4] *****Allied Joint Publication – AJP-3.5, Allied Joint Doctrine for Special Operations**, SHAPE, Mons, 2008.
- [5] ***NATO Special Operations Coordination Centre, **The NATO SOF Study**, SHAPE, Mons, 2008.
- [6] TOCILĂ, Doru-Constantin lt.col.dr., ANGHEL, Octavian, lt.col., *Relația război bazat pe rețea – abordare a operațiilor prin prisma efectelor (EBAO). Posibilități de operaționalizare a conceptului EBAO în procesul de transformare a forțelor pentru operații speciale ale Armatei României*, Sesiunea de comunicări științifice a Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Editura UNAp, București, aprilie 2010.
- [7] GALLAGHER, Sean, **Special Operations Leads the Charge for Specialized Data Delivery**, <http://www.defensesystems.com/Articles/2010/06/07/Cover-Special-Delivery-Getting-data-to-Special-Operations-units.aspx>
- [8] PENDALL, David W., *Persistent Surveillance and Its Implications for the Common Operating Picture*, **Military Review**, Fort Leavenworth (USA), 2005.
- [9] www.nsc.bices.org/page/mission/
- [10] www.defensesystems.com
- [11] www.nato.int/shape/issues/sof/index.html
- [12] www.nato.int/docu/basic/b061129e.htm
- [13] www.ndu.edu/inss/Press/jfq_pages/editions/i45/11.pdf
- [14] www.nato.int/download/publications/rp_37.pdf
- [15] www.army.mil/ProfessionalWriting/volumes/

CAPABILITĂȚI PRIVIND COMUNICAȚIILE SATELITARE ALE FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE ÎN ACTUALUL MEDIU DE SECURITATE

Dr. Doru TOCILĂ*
Octavian ANGHEL**

CAPABILITIES REGARDING THE SATELLIT COMMUNICATIONS OF SPECIAL OPERATIONS' FORCES IN THE ACTUAL SECURITY ENVIRONMENT

„Special Operations Forces (SOF) require reliable, high-data rate communication to quickly deploy and control field units and advise action teams of changing situations. To protect population and infrastructure against terrorist network threats, respond to catastrophic events, and deploy military units for combined operations, decision-makers need instant access to accurate and detailed intelligence products, such as hardcopy and digital maps. The need to collect and analyze geospatial data - such as high-resolution imagery, UAV data and GPS-tracked objects - and transform it into actionable intelligence has never been more important. Communication is vital to the modern military establishment. Satellites permit direct communications with units in the battlefield. Light-weight mobile terminals can be erected in a matter of hours, keeping advancing troops in constant contact with higher echelons or authorities. Nowadays, the SOF operator in the field can use satellite links to establish direct and instantaneous communication for special reconnaissance and direct actions.”

„Când nu-ți cunoști inamicul, dar te cunoști pe tine însuși, șansele tale de victorie sau de înfrângere sunt egale.” (Sun Tzu – *Arta războiului*)

1. Considerații generale ale comunicațiilor militare satelitare

Mediul de securitate actual este globalizat, complex și supus unor evoluții cu elemente de incertitudine. La formele clasice de riscuri și vulnerabilități regionale se adaugă noi amenințări asimetrice, neconvenționale și transfrontaliere care se amplifică în intensitate și ca arie de manifestare. Terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă și atacurile cibernetice sunt și vor reprezenta cele mai probabile amenințări la adresa comunității euro-atlantice în viitor. Instabilitatea datorată crizelor și conflictelor regionale, respectiv cauzele și efectele acestora, disponibilitatea crescută a noilor tipuri de arme convenționale, crima organizată, folosirea în scopuri distructive a noilor tehnologii și întreruperea fluxului de resurse vitale vor fi cele mai probabile riscuri sau provocări pentru următoarea perioadă.

Ne aflăm într-o perioadă în care câmpul de luptă a devenit un câmp de luptă cibernetic, în care se poartă un război de tip nou, „Războiul bazat pe rețea”- RBR, în

---

* Locotenent-colonel, Regimentul 1 Operații Speciale

** Locotenent-colonel, Regimentul 1 Operații Speciale

care informațiile și cercetarea trebuie să fie reconsiderate la nivelul sistemelor informatice și de comunicații (CIS), ca parte integrantă a sistemelor C₄I₂SR⁵⁴⁸.

Războiul bazat pe rețea este un război modern în care se folosesc sistemele organizate într-o rețea centrală de comandă-control - o rețea C₄I₂SR, care asigură informația în timp real, conexarea sistemelor de culegere și prelucrare a datelor și altor elemente, precum și sistemele de observare, supraveghere și recunoaștere, și o rețea a platformelor de luptă, care folosesc tehnologia informației, sisteme de armamente performante și capacități tehnice deosebite.

Despre acest nou concept nu s-ar putea discuta dacă nu ar exista comunicațiile prin intermediul sateliților (*Satellite Communication*, SATCOM). Ele constituie la momentul actual cel mai bun și mai rapid mediu de propagare a informațiilor, ordinelor, etc.

Extinderea NATO și lărgirea UE și-au pus amprenta asupra capacităților militare, în special asupra comunicațiilor. Capacitatea de a răspunde noilor provocări în domeniul securității, în special în domeniul militar, depinde și va depinde din ce în ce mai mult de disponibilitatea sistemelor satelitare. Pentru a acoperi actualele decalaje în ceea ce privește capacitățile din acest domeniu, specialiștii militari în domeniu propun o mai strânsă cooperare în dezvoltarea sistemelor comune din domeniul tehnologiei spațiale. Sistemele satelitare în domeniul observării și recunoașterii terestre, al telecomunicațiilor, navigației, poziționării și coordonării, sunt „ochii și urechile” celor care le dețin. Este fundamental ca țările membre NATO/UE să aibă acces la datele colectate prin astfel de sisteme pentru a furniza informații corespunzătoare celor care iau decizii, în special al celor din domeniul militar.

Tendința actuală în domeniul comunicațiilor militare este realizarea unei rețele integrate globale care să permită luptătorului, oriunde s-ar afla, să poată lua contact și să comunice, simplu și în deplină securitate, atât pe orizontală, cât și pe verticală, cu oricine din trupele proprii care este implicat în procesul de planificare a unei misiuni, de derulare a ei sau de luare a deciziilor. Acest lucru nu poate fi realizat fără implementarea comunicațiilor prin satelit, știut fiind faptul că unul din avantajele majore este acoperirea globală pe care o au majoritatea sateliților. Sateliții de telecomunicații sunt întrebuințați în aproape toate domeniile comunicațiilor: transmisii voce, transmisii de date, videoconferințe, internet. Avantajele majore sunt date de lipsa obstacolelor în calea undelor primite sau transmise și acoperirea mare, chiar globală, a serviciilor.

Din acest punct de vedere, considerăm că Forțele pentru operații speciale (*Special Operations Forces* - SOF), prin natura misiunilor specifice, au nevoie de dezvoltarea acestui concept, având în vedere modul de operare și mai ales timpul de reacție în diferite momente ale execuției.

---

⁵⁴⁸ *Command, Control, Communication, Computers, Information, Surveillance, Reconnaissance* - Comandă, control, comunicații, calculatoare, informații și informatică, supraveghere și recunoaștere.

2. Specificul comunicațiilor militare utilizate de Forțele pentru operații speciale

Pentru îndeplinirea cu succes a tuturor misiunilor care îi sunt încredințate, SOF utilizează un sistem C4I⁵⁴⁹ flexibil, adaptat funcție de tipul și durata misiunii, de forțele și echipamentele avute la dispoziție, de condițiile climatice și/sau alți factori care concură la transmiterea/recepționarea comunicațiilor.

2.1. Descrierea generală a capacității operaționale

SOF reprezintă componenta specializată a Armatei României, destinată planificării, conducerii și executării misiunilor cu caracter dinamic, care reclamă întrebuintărea unor capacități unice de răspuns la noile provocări ale secolului XXI, în vederea îndeplinirii obiectivelor strategice naționale și/sau ale NATO. Datorită organizării, instruirii și dotării specifice, SOF pot desfășura acțiuni decisive, cu un grad înalt de risc, folosind tehnici, tactici și procedee nespecifice forțelor convenționale, pe timp de pace, în situații de criză și conflict, independent sau în cooperare cu acestea, pentru realizarea unor obiective politice, economice, informative, militare sau psihologice, de regulă, prin mijloace neconvenționale, în raioane ostile, interzise sau „sensibile” din punct de vedere politic.

Având în vedere particularitățile întrebuintării SOF, enumerate mai sus, acestea sunt înzestrate atât cu tehnică și materiale comune, din dotarea forțelor convenționale, cât și cu echipamente unice, moderne, de ultimă generație. Dispunând de o pregătire deosebită și un grad ridicat de versatilitate operatorii SOF pot utiliza/adapta diferite echipamente tehnice civile și/sau militare, dezvoltând noi modalități de întrebuintare a acestora în vederea îndeplinirii misiunilor.

Sistemul de Comunicații și Informatică (SCI) al SOF din Armata României constituie ansamblul de mijloace tehnice destinate realizării unui flux informațional continuu, de bună calitate, oportun, viabil și sigur, cu păstrarea secretului comunicărilor la nivelul SOF, între SOF și forțele convenționale, precum și între punctele de comandă ale SOF și alte eșaloane care concură la îndeplinirea misiunilor.

SCI al SOF trebuie să fie funcțional, securizat, flexibil, cu un înalt grad de mobilitate, fiabilitate și rezistență la factorii de mediu, care să asigure schimbul de informații și implementarea responsabilităților în diferite zone de interes sau teatre de operații. De asemenea, trebuie să ofere posibilitatea organizării unor puncte de comandă într-un mediu ostil, fără o infrastructură corespunzătoare de suport de comunicații și informatică sau în cazul în care sprijinul națiunii gazdă lipsește.

Pentru realizarea în condiții corespunzătoare a SCI al SOF sunt esențiale următoarele *capacități operaționale*:

- a) să asigure continuitatea planificării, pregătirii și conducerii operațiilor speciale într-un mediu conectat în rețea conform standardelor NATO;
- b) să permită utilizarea eficientă și oportună a tuturor serviciilor asigurate;
- c) să asigure desfășurarea procesului C4I conform specificului misiunii/operației;

---

⁵⁴⁹ C4I - Comandă, control, comunicații, calculatoare și informații.

- d) să fie interoperabil cu sistemele forțelor convenționale și organizațiilor guvernamentale și să permită realizarea legăturilor cu autoritățile civile și neguvernamentale, precum și cu ale altor agenții din zona de operații întrunite;
- e) să asigure efectuarea schimbului de informații sub formă de text, date, grafice, imagini, etc. conform standardelor NATO în vigoare;
- f) să faciliteze procesarea și gestionarea automată a mesajelor formate și neformate și să asigure funcțiile de generare, coordonare și transmitere controlată a acestora;
- g) să asigure monitorizarea în timp real a acțiunilor forțelor proprii (*blue force tracker*⁵⁵⁰ și *tactical beacon*⁵⁵¹) și a celor marcate (*tagged*);
- h) să folosească tehnologii de ultimă generație și să permită, prin modernizarea echipamentelor și sistemului în ansamblu, dezvoltarea continuă a acestor capacități și valorificarea progreselor tehnologiei din domeniul comunicațiilor și informaticii;
- i) să asigure facilități media, precum accesul la INTERNET, teleconferință, videoconferință criptată;
- j) să faciliteze elaborarea și editarea documentelor conținând imagini, text și hărți conform standardelor NATO;
- k) să faciliteze preluarea și prelucrarea informațiilor de la diverși senzori pentru a fi utilizate în procesul de luare a deciziilor;
- l) să fie dotate cu toate elementele necesare funcționării independente, inclusiv alimentare cu energie electrică, și să permită o configurare rapidă și ușoară pentru a se adapta dimensiunii structurii deservite și tipului de misiune executată;
- m) să fie modulare pentru a permite transportul cu mijloace aeriene, navale și terestre, incluzând mijloacele de transport proprii;
- n) să funcționeze în condiții de mediu contaminat NBC sau climatice specifice zonelor de acțiune în corturi, adăposturi sau clădiri;
- o) să-și mențină funcțiile (cu degradări minime), în condiții de mediu electromagnetic ostil și să ofere protecția împotriva interceptării comunicațiilor.

2.2. Cerințe de capacitate

SCI al SOF trebuie să asigure respectarea următoarelor *cerințe de capacitate*:

Mobilitate. În punctele de comandă de bază și de rezervă, este necesar să se utilizeze echipamente de comunicații și informatică organizate modular în containere transportabile (ex.: servere, stații de lucru, echipamente de comunicații, surse de

---

⁵⁵⁰ *Blue Force Tracker* - monitorizarea poziției și a mișcărilor trupelor proprii, pe baza datelor obținute prin sistemele de raportare automată a poziției. (N.A.)

⁵⁵¹ *Tactical beacon* – sistem de avertizare a elicopterelor sau avioanelor proprii, transmite un semnal atunci când trupele sunt în primejdie; poate fi utilizat, pentru o scurtă perioadă, ca și un dispozitiv de comunicații. Utilizarea dispozitivului indică faptul că cineva este în pericol și are nevoie de ajutor. (N.A.)

alimentare cu energie electrică etc.) care să permită redisolocarea rapidă a mijloacelor și echipamentelor și reconfigurarea fără modificări importante.

Flexibilitate. SCI trebuie să utilizeze echipamente dotate cu o varietate de interfețe care să fie capabile să ofere servicii complexe, având în vedere diversitatea structurilor ce pot fi luate în subordine operațională.

Viabilitate. În condițiile acțiunilor perturbatoare exercitate de inamic sau de fenomenele naturale distructive, sistemul trebuie să rămână operațional. În acest sens, SCI trebuie să îndeplinească următoarele cerințe de viabilitate:

- a) menținerea sistemului în stare de funcționare minim 30 de minute din momentul căderii sursei curente de alimentare cu energie electrică, timp în care să se poată face transferul către surse de alimentare auxiliare sau, opțional, transferul comenzii către alt punct de comandă similar;
- b) protejarea bazelor de date existente în fiecare nod al sistemului;
- c) păstrarea serviciilor server la dispoziția clienților atâta timp cât sunt operaționale rețelele deservite;
- d) asigurarea redundanței sistemelor de comunicații;

Siguranță în funcționare. Probabilitatea de bună funcționare a SCI pe durata unei misiuni impune ca valoarea disponibilității echipamentelor (la nivelul subsistemelor componente) să fie mai mare de 99% din timpul de funcționare a sistemului.

Mentenabilitate. Sistemul trebuie să dispună de capacități extinse de supraveghere a posibilităților de lucru, care să permită localizarea elementelor defecte și să ofere procedurile de corectare a acestora (prin reconfigurare sau prin activarea rezervei prevăzute).

Disponibilitate. SCI trebuie să ofere oricărui utilizator deținător de drepturi, oricare dintre serviciile la care are acces, de la orice punct de lucru, interior sau exterior unui nod. Se impune ca valoarea disponibilității unui anumit serviciu (la nivelul subsistemelor componente) să fie mai mare de 98%.

Eficiență. SCI trebuie să folosească tehnologii recente, omologate și verificate, pe baza cărora să se reducă la minim modificările tehnice și tehnologice, astfel ca valorile numerice ale rapoartelor dintre duratele principalelor activități ale statului major efectuate în regim automatizat și cele efectuate în regim clasic, să nu aibă valoarea mai mică de 1/10.

Funcționalitatea. SCI trebuie să permită:

- organizarea a minim 3 (trei) rețele cu următoarele niveluri de clasificare:
  - NATO Secret/Strict Secret ROU;
  - Misson Secret/Coalition Secret/Strict Secret ROU;
  - Mission Unclassified/Nesecret ROU.
- generarea și actualizarea automată a unei imagini tactice comune a spațiului de luptă, simultan, la toate elementele de decizie și acționale;
- utilizarea mesageriei formatate și neformatate;
- implementarea unei/unor soluții de identificare și monitorizare a trupelor proprii și aliate.

Actualizare și dezvoltare. SCI trebuie să aibă calitatea de a accepta, logic și fizic, dezvoltarea pe orice direcție, atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ, atât la nivelul teritoriului național, cât și în teatrele de operații din afara granițelor țării.

Securitate. SCI trebuie să înglobeze măsurile constructive necesare prin care să se asigure:

- a) interzicerea accesului în sistem, fizic și logic, a altor persoane decât cele desemnate prin drepturile stabilite;
- b) protecția informațiilor la căderile accidentale ale tensiunii de alimentare electrice, la agenți atmosferici perturbatori, la acțiunea agenților ce însoțesc exploziile nucleare;
- c) securitatea informației:
  - autentificare;
  - controlul accesului în sistem;
  - confidențialitatea datelor;
  - non repudierea;
  - disponibilitatea.

Interoperabilitate. SCI trebuie să înglobeze ansamblul soluțiilor fizice, logice și organizatorice care-i conferă calitatea de a se interconecta la sisteme de nivel ierarhic diferit, cu sisteme similare aparținând celorlalte categorii de forțe ale armatei, sau structurilor NATO cu care cooperează la un moment dat. Sistemul trebuie să dețină elementele necesare integrării în cadrul conceptelor NEC/NCW⁵⁵².

Standardizare. SCI trebuie să dispună de soluțiile tehnice (fizice și logice), pentru ca în sistem să fie implementat un număr minim de echipamente distincte, sisteme de operare, protocoale de rețea, sau interfețe cu utilizatorii, aceleași la toate nivelurile și eșaloanele, în scopul exploatarei și asigurării asistenței tehnice, depanării și instruirii personalului cât mai facile. În acest sens, se impune ca:

- a) toate componentele sistemului să aibă posibilitatea de *alimentare cu energie electrică* de la rețeaua națională și de la surse de alimentare electrice auxiliare, dimensionate corespunzător, neîntreruptibile, care să permită funcționarea în siguranță timp de minim 30 de minute;
- b) sistemul să aibă încorporat capabilitatea de testare automată a funcționării (*BITE – Built-In Testing*), situația stării componentelor sale fiind prezentată (afișată) sugestiv, ergonomic;
- c) sistemul să poată asigura *înregistrarea mesajelor* ce se transmit pe timpul misiunilor și care să poată fi salvate pe orice tip de suport magnetic, pentru analize ulterioare, pentru o durată de minim 120 de ore. Periodic, să se poată face arhive pe suport magneto-optic;

2.3. Servicii asigurate de către CIS al SOF.

Serviciile SCI al SOF trebuie să fie asigurate conform fluxului de informații necesar planificării și desfășurării misiunii, astfel:

- a) comunicații de voce și date, clar și/sau criptat;

---

⁵⁵² NEC – Network Enabled Capability, concept implementat de armata Marii Britanii: *Capabilități bazate pe rețea*; NCW – Network Centric Warfare, concept al armatei SUA: *Război bazat pe rețea*.

- b) SATCOM, clar și/sau criptat;
- c) servicii fax, clar și/sau criptat;
- d) comunicații multimedia, criptat;
- e) Video TeleConferință, criptat;
- f) servicii informatice de bază (Core Services, conform Bi-SC-AIS: *Bi-Strategic Command (SC) Automated Information System (AIS)*); Mesagerie formatată și neformatată ADatP-3 baseline: *Allied Data Publication 3*, SMTP: *Simple Mail Transfer Protocol*; Servicii Hărți, Meteo);
- g) servicii informatice specifice CJTF C2 – *Combined Joint Task Force* (Functional Area Services – LogFAS, Ops - Land FAS, AirFAS, MarFAS, PsyOps Support Information, Media Services, CIMIC);
- h) servicii funcționale comune (INTEL FS – *Intelligence Functional Services*, TOPFAS – *Tool for Operational Planning Force Activation and Simulation*, Joint Targeting, Common Operational Picture);
- i) servicii comune MIS – *Military Intelligence Services* (Personal, Informații, Logistică, etc.);
- j) acces la servicii Internet și servicii de poștă electronică utilizate pentru schimbul de mesaje nesecrete, informale.

Pentru asigurarea interoperabilității cu sistemele de comandă și control ale țărilor coaliției:

- a) este necesară implementarea modelului JC3IEDM (*Joint Consultation, Command and Control information Exchange Data Model*) pentru baza de date;
- b) utilizarea mecanismelor standard NATO: MIP – *Multilateral Interoperability Programme* (MEM – *Message Exchange Mechanism* și DEM – *Data Exchange Mechanism*), pentru distribuția și schimburile informaționale.

3. Importanța comunicațiilor satelitare utilizate de către Forțele pentru operații speciale

„Operațiile militare din Afganistan, îndreptate împotriva surselor atacurilor teroriste, demonstrează necesitatea utilizării unor forțe moderne, ușoare, înalt tehnologizate, expediționare, precum și a unui sistem modern de comandă și control care să asigure rapiditate în procesul de luare a deciziilor.”⁵⁵³

Operațiile speciale constau într-o serie de acțiuni decisive, executate de subunități de nivel redus ca dimensiune, dar care vizează obținerea de efecte la nivel operativ-strategic.

Succesul operațiilor speciale depinde în mare măsură de o planificare riguroasă și minuțioasă care definește clar obiectivele și asigură o mare autonomie decizională în privința execuției. Caracterul preponderent ofensiv, concentrarea efortului, surprinderea, evitarea surprinderii de către inamic și întrebuintarea pe scară largă a manevrei sunt factori multiplicatori ai efectelor scontate în urma executării operațiilor

⁵⁵³ Strategia de transformare a Armatei României.

speciale. De asemenea economia de forțe și mijloace, securitatea acțiunilor și trupelor, unitatea de comandă și simplitatea planurilor de acțiune și a ordinelor sunt principii importante ale planificării și executării operațiilor speciale.

În continuarea studiului nostru, vom aborda importanța sistemelor de comunicații prin sateliți (SATCOM) utilizate de către SOF în Afganistan.

După cum se cunoaște, începând cu anul 2006, SOF ale Armatei României acționează în Aghanistan, alături de alți parteneri NATO. Chiar dacă echipamentele proprii de care dispun la ora actuală nu îndeplinesc toate cerințele de capabilitate și serviciile enumerate la punctul 2 al studiului nostru, datorită faptului că toate misiunile se pregătesc și/sau se desfășoară împreună cu detașamente ale aliaților, au determinat o analiză și o cunoaștere aprofundată a sistemelor de comunicații și informatică pe care le au la dispoziție în cadrul TOC (*Tactical Operations Center*, Centrul Operațional Tactic) – acolo unde se analizează informațiile deținute, de unde se monitorizează și se iau decizii asupra cursului misiunilor. Printre acestea se enumeră și stațiile radio cu capabilități SATCOM și toate serviciile oferite de către comunicațiile prin intermediul sateliților.

Operațiile militare la care SOF iau parte au crescut ca număr. Prin urmare, informațiile reprezintă cheia ce unește structurile SOF ale Armatei României în cadrul Forței internaționale de asistență și securitate a NATO (*NATO International Security Assistance Force - ISAF*) din Afganistan. Toate aceste informații și forțe trebuie conectate prin intermediul comunicațiilor prin sateliți (SATCOM).

Sateliții conțin toate elementele necesare, legând împreună colectorii (senzorii), executanții și decidenții. Ei îmbunătățesc suportul pentru dezvoltarea întrunită, angajarea și susținerea forțelor. La nivel global, sateliții fac posibilă sporirea agilității decidenților, decizii mai rapide, permit inițiativa și coerența operațiilor de pe câmpul de luptă și, cel mai important, asigură interoperabilitatea.

Se vorbește tot mai mult despre *Satellite Mobile Broadband* (SMB). Sateliții sunt plasați în cosmos departe de atacurile teroriste. Ei asigură o bandă largă având rate de transfer de date foarte mari și, cel mai important, transmit și primesc date în mișcare. Nu vrem să ne oprim, ci vrem să ne mișcăm pe câmpul de luptă. Prin urmare, aceasta este o soluție foarte bună pentru operațiile bazate pe rețea, îmbogățirea informațiilor C4ISR de la luptător la comandă și invers. Este de remarcat o afirmație a generalului Joseph W. Ashy, din USAF, care spunea: „*comunicațiile prin satelit de calitate superioară sunt imperios necesare pentru a lupta și câștiga pe un câmp de luptă modern...*”.

Din punct de vedere al conexiunilor în teatrul de operații Afganistan, informațiile ajung prin intermediul stațiilor radio cu capabilități SATCOM și a computerelor în rețeaua locală tactică (*Tactical Local Area Network - TACLAN*), iar echipamentul de rețea și programele informatice aferente sunt folosite de structurile SOF în vederea analizării și diseminării informațiilor obținute. Platforma hardware/software pentru sistemul de planificare și execuție a unei misiuni SOF, respectiv TACLAN, asigură comandanților SOF un sistem informatic adaptat din

punct de vedere al protecției exterioare (rigidizat) și de mici dimensiuni, esențial pentru comanda și controlul elementelor acționale din teren.

Întrebuințarea TACLAN în teatrul de operații Afganistan într-un set unitar de „instrumente” pentru planificarea, executarea și coordonarea misiunilor SOF, cunoscut sub conceptul de „*Cadrul digital SOF (Special Operations Forces Digital Environment - SDE)*”, gestionat de un program informatic-director, relevă o abordare intersistemică necesară pentru integrarea tuturor componentelor războiului bazat pe rețea ale SOF în cadrul unei inițiative coezive. Acest concept esențial pentru implementarea NCW în acțiunile structurilor SOF asigură, prin intermediul TACLAN, software-ul pentru înțelegerea comprehensivă a spațiului de luptă, planificarea misiunii și cooperarea cu celelalte forțe aliate (partenere), corespunzător unei tipologii a rețelelor bazată pe accesul la informațiile clasificate.

Analiza teatrului de operații Afganistan a demonstrat că cele mai eficiente concepte și capacități ale sistemelor de comunicații și pe care structurile SOF ale NATO le-au dezvoltat și aplicat în operațiile întrunite se bazează pe înțelegerea detaliată bazată pe rețea a spațiului de luptă, comunicațiile performante prin sateliți și „conexiunile” mai bune între senzor și luptător.

În ceea ce privește sistemele de comunicații satelitare, cel mai mare succes al structurilor SOF în Afganistan îl reprezintă stațiile radio multiband AN/PRC – 148 Multiband Inter/Intra Team Radio (MBITR), respectiv AN/PRC – 152(C) Handheld Multiband Radio.

Fără a intra în caracteristicile tehnico-tactice, AN/PRC – 148 și AN/PRC – 152(C) au fost și rămân unele din echipamentele de comunicații portabile esențiale pentru operatorii elementelor acționale SOF (*Special Forces Operational Detachment Alpha - SFODA*) din Armata României, tehnică care și-au demonstrat pe deplin eficiența în mediul auster al teatrului de operații Afganistan. Ele parte din familia Stațiilor Definite Software/*Software Defined Radios* (SDR), unul din conceptele avansate ale *Joint Tactical Radio System* (JTRS)⁵⁵⁴.

Cele două tipuri de stații sunt utilizate și în varianta vehiculară, utilizând un adaptor și un amplificator vehicular tip AN/VRC – 110-113, atunci când structurile SOF acționează pe HMMWV (*High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle*) sau MRAP (*Mine Resistant Ambush Protected*). Din acest punct de vedere, aceste stații își dovedesc pe deplin eficiența, putând fi utilizate, atât de către fiecare luptător, cât și în cadrul unei echipe care acționează îmbarcată pe mijloacele de luptă.

Ambele stații sunt versatile, din punct de vedere al undelor electromagnetice, acceptând mai multe forme de undă. Totodată, ele asigură securitatea tuturor informațiilor transmise și recepționate, utilizând, atât saltul de frecvență, cât și programe de criptare. Sunt interoperabile cu majoritatea stațiilor radio utilizate de aliați în Afganistan și foarte rezistente la factorii de mediu, ele putând fi operate în imersie, dar și la temperaturi joase sau ridicate.

---

⁵⁵⁴ *JTRS – Joint Tactical Radio System*, Sistemul Radio Tactic Întrunit este un program lansat la mijlocul anilor 90 care permite servicii de operare în comun de tip wireless pentru voce, video și comunicații de date pentru toate nivelele de comandă, inclusiv accesul direct în timp aproape real la informații de la avioane și senzori de pe câmpul de luptă. (N.A.)

Pe lângă stațiile radio portabile individuale, structurile acționale SOF ale Alianței folosesc cu primordialitate și eficiență un alt echipament esențial pentru realizarea comunicațiilor, respectiv stația radio AN/PRC – 117 F (C). Această tehnică de comunicații radio prin satelit pentru frecvențe foarte înalte (UHF) s-a dovedit extrem de eficientă pentru transmiterea locațiilor țintelor Al-Qaeda și talibane către diferite centre de operații/comandamente tactice și operaționale, care ulterior au putut coordona rapid aviația de vânătoare și bombardament pentru a lovi obiectivele identificate de elementele SOF.

Acest tip de stație este utilizată pe scară largă de către SUA și forțele aliate. Este interoperabilă cu toate elementele SINCGARS (*Single Channel Ground and Airborne Radio System* - sistem monocanal de radiocomunicații cu acoperire sol-aer pe un singur canal), fiind compatibilă, atât din punct de vedere al comunicațiilor de voce, cât și de date. Ea poate fi reconfigurată hardware, fiind complet programabilă din punct de vedere software, cu posibilități de actualizare, pentru a răspunde noilor cerințe ale misiunilor.

AN/PRC – 117 F (C) funcționează mai mult ca un computer, decât ca o stație radio, prin intermediul acesteia vehiculându-se informații securizate: voce, date, imagini, necesare luării deciziilor de către comandanții SOF și transmișii acestora la structurile luptătoare. Saltul în frecvență și modul de lucru criptat oferă secretizarea informațiilor, iar viteza de transfer oferă caracterul live al desfășurării misiunilor.

Recapitulând, enumerăm avantajele oferite de familia stațiilor definite software:

- interoperabilitate: oferă suport pentru standarde multiple, capacități multimod și multibandă;
- flexibilitate: comutare eficientă a tehnologiilor și resurselor;
- adaptabilitate: migrare rapidă spre noi standarde și tehnologii prin programabilitate și reconfigurare;
- sustenabilitate: utilizarea crescută a platformelor hardware generice.

Complementar, telefoanele mobile cu conexiune prin satelit IRIDIUM și-au demonstrat performanțele pe timpul misiunilor specifice desfășurate de elementele acționale SOF în mediul montan, accidentat pentru realizarea comunicațiilor cu alte agenții/instituții guvernamentale și trupele aliate. Din perspectiva sistemelor informaționale, echipamentele INMARSAT și THURAYA întrebunțate de SOF au un rol important în asigurarea conectivității cu elementele acționale dislocate în zone îndepărtate. În diferite misiuni care nu necesită secretizarea informațiilor vehiculate sunt folosite telefoane mobile care asigură servicii de comunicații, atât de voce, cât și de date în bandă largă, simultan, utilizând terminale portabile BGAN (*Broadband Global Area Network*). Există limitări în ceea ce privește aria de acoperire satelitară, în funcție de canalul de satelit furnizat de provider.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat că, în prezent, sistemul informațional portabil SOF pentru realizarea comunicațiilor prin satelit asigură elementelor

aționale și decizionale SOF ale Alianței, capacitatea securizării preferențiale în transmiterea/recepționarea mesajelor voce, video și date⁵⁵⁵.

Pentru a evidenția cele prezentate anterior, propunem spre exemplificare o arhitectură de rețea SATCOM utilizată de către structurile aționale SOF pentru îndeplinirea misiunilor specifice (cercetare specială) prezentă în figura de mai jos. Observăm fluxul comunicațiilor satelitare ale SFODA cu TOC, dar și posibilitățile de sprijin aerian (aviație de transport, cercetare sau mijloace de evacuare), de sprijin maritim, precum și/sau terestru.

În loc de concluzii

Tehnologia informațiilor și comunicațiile, indiferent de natura lor sau mediul de propagare, au evoluat foarte mult oferind soluții diverse pentru multe dintre preocupările militare, inclusiv pentru domeniul operațiilor speciale. Din acest punct de vedere, considerăm că este evident rolul noilor tehnologii senzoriale în derularea și finalizarea cu succes a misiunilor specifice operațiilor speciale, în special a comunicațiilor satelitare.

De asemenea, putem afirma necesitatea ca, în cel mai scurt timp, luptătorul din SOF ale Armatei României să fie dotat cu mijloacele necesare prin care să se răspundă cu oportunitate la următoarele întrebări:

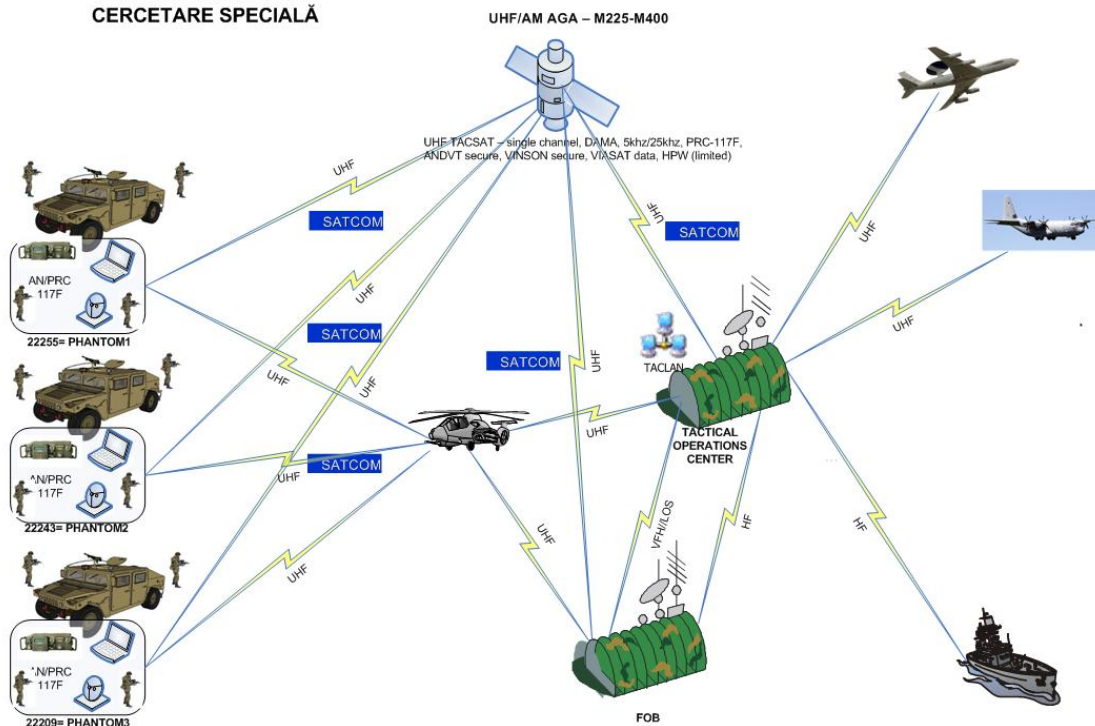
- a) unde mă găsesc acum eu (operatorul)?
- b) unde se găsesc forțele proprii/aliat?
- c) unde este dispus inamicul?
- d) care este misiunea mea?
- e) care este situația curentă?
- f) de unde pot primi sprijin?

Indubitabil, acest lucru poate fi realizabil, utilizând echipamentele cu capacități SATCOM.

---

⁵⁵⁵ *SOF Deployable Node –L version 3 (SDN–L v.3)* este un terminal portabil pentru realizarea comunicațiilor prin satelit (SATCOM), care asigură recepționarea/transmiterea securizată/n securizată a mesajelor voce, video și date către toți utilizatorii SOF de pe glob. Sistemul cuprinde un terminal SATCOM, un laptop, un șasiu de dispunere a elementelor detașabile (terminal, laptop) și dispozitive auxiliare. Toate componentele sunt transportate separat într-un mini-container rigidizat sau rucsac adaptat; în poziția „pregătit pentru funcționare”, laptop-ul și terminalul SATCOM sunt scoase de pe șasiu. Scopul este de a transporta sistemul în mini-containerul rigidizat către zona de operații utilizând mijloacele aeriene militare sau civile, după caz. Odată ajuns în zona de operații, operatorii SOF au opțiunile de a transporta, funcție de situație și misiune, sistemul SDN-L, respectiv în mini-containerul rigidizat sau rucsac. (n.a.)

SCHEMA COMUNICAȚIILOR SFODA PENTRU MIȘIUNEA DE CERCETARE SPECIALĂ

Arhitectura rețelei SATCOM a SOF pentru misiunea de cercetare specială.

Totodată, considerăm că este necesar ca la nivelul Forțelor pentru operații speciale din Armata României să se ia niște decizii referitoare la modul de abordare al dotării cu tehnică și echipamente care să confere scurtarea semnificativă a ciclului de conducere, implicit al celui de ajungere a informației la luptător.

Prin aceasta se urmărește reducerea decalajului temporal dintre momentul obținerii informației despre obiectiv și lovirea acestuia, astfel încât reacția să fie aproape instantanee, generată de tehnologia informațională și doar monitorizată de operator.

Pe de altă parte, este necesară nu numai dotarea, ci și actualizarea, întreținerea, precum și asimilarea permanentă a noilor tehnologii care să permită luptătorului din structurile pentru operații speciale utilizarea echipamentelor cu capabilități SATCOM, în contextul unei integrări relativ facile, în rețea, a tuturor senzorilor, decidenților și executanților.

Nu în ultimul rând, considerăm că realizarea interoperabilității și compatibilității cu celelalte organisme militare ale NATO trebuie să fie unul din dezideratele principale și permanente ale politicii de securitate națională. Aceasta trebuie să se realizeze atât în teatrele de operații unde se desfășoară acțiuni în comun, dar și în procesul instruirii, indiferent de locul de desfășurare.

Chiar dacă balanța este înclinată în favoarea utilizării pe scară largă a tehnologiilor avansate, acestea oferind soluții la aproximativ toate provocările

războiului modern, nu trebuie să eludăm faptul că, factorul uman nu poate fi înlocuit în această nouă abordare.

Bibliografie:

- [1] *****SMG/FOS-3.2, Doctrina pentru operații speciale**, Statul Major General, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
- [2] *****Strategia de transformare a Armatei României**, Ministerul Apărării, București, 2007.
- [3] *****Field Manual FM 3-05(100-25), Army Special Operations Forces**, Department of The Army, Washington DC, 20 September 2006.
- [4] ***Allied Joint Publication – **AJP-3.5, Allied Joint Doctrine for Special Operations**, SHAPE, Mons, 2008.
- [5] ***NATO Special Operations Coordination Centre, **The NATO SOF Study**, SHAPE, Mons, 2008.
- [6] *** A CBO Study, **The Army's Future Combat Systems Program and Alternatives**, The Library of Congress, 2006.
- [7] BARNES, Eric, **Statement of Work (SOW) for the Special Operations Forces (SOF) Deployable Node-Lite version 3 (SDN-L) v(3)**, USSOCOM, MacDill Air Force Base, Florida, 2008.
- [8] CRISTEA, Dumitru, **Sisteme C4I**, Editura Militară, București, 2005.
- [9] GORDON, Adams, GUY, Ben-Ari, LOGSDON, John, WILLIAMSON, Ray, **European C4ISR Capabilities and Transatlantic Interoperability**, The George Washington University, October 2004.
- [10] McKINNEY, Maurice M , major, United States Air Force, *Transformational Satellite (TSAT) Communications Systems*, a Research Report, April 2006.
- [11] SMITH, Edward A., *Complexity, Networking & Effects-Based Approaches to Operations*, CCRP Publication Series, Washington DC, 2006.
- [12] <http://harris.com/>
- [13] <http://www.inmarsat.com/>
- [14] <http://www.satnews.com/>
- [15] <http://www.satcomresources.com/>
- [16] <http://www.raysat.com/>
- [17] <http://www.raytheon.com>
- [18] <http://www.ts2.pl/>
- [19] <http://www.intergraph.com/>
- [20] <http://www.rolta.com/>
- [21] <http://www.nap.edu/>
- [22] <http://www.aero.org/publications/crosslink/winter2002/08.html>
- [23] <http://www.defensesystems.com/>

ESSENȚA ALGORITMULUI DE PLANIFICARE FOLOSIT ÎN ELABORAREA NOULUI CONCEPT STRATEGIC NATO

Cosmin OLARIU*

ESSENCE OF PLANNING ALGORITHM USED IN MAKING OF NEW NATO'S STRATEGIC CONCEPT

The method applied is very important in the practice of strategy's elaboration. The choice is determined by many factors acting independently, but mostly intertwined, so that the method is combining the analytical thinking and creative ideas in an effort designed to implement a default policy in practice, effectively achieving the objectives with the judicious use resources, in terms of adjusting system parameters. As the level of complexity of a strategy like the current strategic concept of NATO's one is very high, it becomes clear that the method used in its development process involves a complex algorithm. In this sense, the algorithm used to develop future NATO Strategic Concept is subjected to the rigors and needs of the strategic concept will have to respond.

Keywords: method, evolution, strategical horizon, screening, dialog, reform.

1. Evoluția Conceptului strategic NATO

Pentru a înțelege însă motivele care au determinat opțiunea NATO pentru metoda folosită în elaborarea viitorului său Concept strategic, mai exact, revizuirea pragmatică a acestuia în raport cu cerințele viitorului, simultan cu racordarea armonioasă la Tratatul Organizației din 4 aprilie 1949, vă propun un scurt parcurs istoric în evoluția strategiei nord-atlantice.

Conceptul strategic (NSC) reprezintă documentul oficial al NATO care descrie scopul fundamental și funcțiile Alianței, îi examinează perspectivele strategice în lumina evoluției mediului strategic, a pericolelor și riscurilor de securitate și oferă instrucțiuni generale pentru dezvoltarea unor politici și planuri detaliate care permit adaptarea forțelor sale militare la tendințele de securitate care marchează mediul de securitate, în perspectivă⁵⁵⁶. Transformarea radicală a mediului de securitate și apariția unor noi riscuri, odată cu evenimentele de la 11 septembrie 2001, au arătat nevoia elaborării și adoptării unui nou Concept strategic. Acest proces de transformare și adaptare a Conceptului strategic reprezintă, în fond, motorul care alimentează activitatea în cadrul Alianței și dă sens NATO în contextul relațiilor internaționale. De la înființare, NATO și-a revizuit periodic scopul și obiectivele, în raport de evoluția mediului de securitate. Elementul de esență tare al strategiei NATO este cel stipulat prin primul său Concept strategic, imediat după înființare: *apărarea comună*. Forma și mijloacele se pot schimba, dar conținutul marcant al acestui obiectiv rămîne activ și central, liant puternic și durabil între membrii NATO.

În principiu, evoluția Conceptului strategic, este influențată de *trei perioade evolutive distincte*: 1949-1990, numită și perioada războiului rece; 1990-2001,

---

* Locotenent-colonel, doctorand, instructor superior, Catedra SMS

⁵⁵⁶ Manualul NATO, Ministerul Informațiilor publice, București, 2001, p. 30.

interval de timp marcat de transformările determinate de căderea imperiului sovietic; și 2001 - prezent, perioadă în care mediul de securitate s-a transformat dramatic, aducând în atenția specialiștilor amenințări și riscuri de securitate noi, cu efect puternic asupra tuturor actorilor internaționali. Scopul strategiei NATO a fost strâns legat de misiunile de apărare și descurajare, de la momentul înființării, până spre sfârșitul deceniului șapte al secolului trecut, când noțiunea de dilog și destinderea relațiilor capătă contur și ameliorează spectrul dur al instrumentelor Alianței. După 1990, cooperarea și conceptul de securitate colectivă, așează NATO în sfera domeniului creativ și constructiv, eliminând stigmatul unei instituții care abordează mediul de securitate, în mod exclusiv violent. Această trecere aduce cu sine și atitudinea transparentă, eliminând caracterul clasificat al noului Concept strategic NATO.

Până în prezent noul Concept strategic NATO a fost revizuit de șase ori, noile strategii fiind acompaniate de directive strategice și de două rapoarte cu impact decisiv în aplicarea lor.

Perioada 1949-1990 a fost caracterizată de confruntarea bipolară dintre Est și Vest, având ca actori principali Alianța Organizației Atlanticului de Nord și statele semnatare ale Tratatului de Prietenie, Cooperare și Asistență mutuală de la Varșovia. Tensiunea mutuală și confruntarea celor două blocuri, fără foarte mult dialog și cooperare, înscriu istoria omenirii în periculoasa cursă a înarmărilor.

Imediat după înființare, Consiliul Nord-Atlantic (NAC) și Comitetul Militar (MC) trec la elaborarea documentelor care vor consfinți și pune în aplicare prevederile Tratatului Alianței Atlanticului de Nord, semnat la 4 aprilie 1949. Astfel, **prima strategie NATO** va fi aprobată de NAC în cadrul unui document intitulat „*Conceptul Strategic pentru apărarea zonei Nord-Atlantice - DC 6/1*”, la data de 6 ianuarie 1950. Această strategie prevedea faptul că misiunea fundamentală a Alianței este aceea de a descuraja orice agresiune îndreptată împotriva membrilor săi și că forțele NATO vor fi angajate doar în momentul în care această misiune eșuează și teritoriul NATO este atacat. Totodată, acest prim Concept strategic conține și detalii de standardizare și complementaritate între membri. Astfel, contribuția fiecărui membru ar trebui să fie proporțională cu capacitatea sa economică, geografică și militară, iar stabilirea și aplicarea măsurilor de optimizare în folosirea resurselor să fie încredințată NATO. De asemenea, documentul socote în evidență două elemente ce vor caracteriza evoluția mediului de securitate și gradul de influență a punctului de vedere al Statelor Unite ale Americii (în continuare SUA) în procesul de luare a deciziei în cadrul NATO: inferioritatea numerică în resurse militare față de Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (în continuare URSS) și dependența capacității de lovire a NATO de capabilitățile nucleare ale SUA. În acest sens, DC 6/1 prevedea că Alianța trebuie să ia toate măsurile pentru asigurarea abilității de a executa prompt bombardamente strategice, prin toate mijloacele disponibile, cu toate tipurile de armament, fără excepții.

În ciuda conținutului său destul de nuanțat, Conceptul strategic pentru apărarea zonei Nord-Atlantice a fost urmat de un „*Ghid strategic pentru planificare regională nord-atlantică - SG13/16*”, aprobat la 28 martie 1950 de MC sub numele de *MC 14*,

care va permite celor cinci grupuri de planificare regională existente la acea dată să elaboreze planuri detaliate de apărare pentru situații neprevăzute, până în iulie 1954, moment în care NATO ar dispune de o forță militară care să echilibreze raportul de forțe cu URSS. În paralel, Grupurile de planificare strategică consolidează planurile regionale de apărare pe care le integrează în „*Planul pe termen mediu al NATO - DC 13*”, aprobat de Comitetul de apărare la un an de la înființarea NATO, respectiv la 1 aprilie 1950. Chiar dacă nu sunt centralizate, cele trei documente asigură elementele cheie ale strategiei NATO și răspund cerințelor definiției enunțate la început.

Efortul strategilor NATO de a răspunde la două probleme fundamentale, respectiv la eficacitatea structurilor militare și capacitatea de luptă a acestora se suprapune cu invazia Coreei de Sud de către Coreea de Nord. Acest moment demonstrează Alianței că Europa este expusă, încă fragilă și neprotejată, în cazul unui atac din partea URSS. În consecință, la 26 septembrie 1950, NAC inițiază un set de măsuri care va introduce în scena operațională o forță militară integrată sub comanda centralizată a Comandamentului Suprem Aliat din Europa (SHAPE- Rocquencourt-FRANȚA), condus de generalul Dwight D. Eisenhower și va aduce primul plan de restructurare a Grupurilor de planificare regională prin reducerea a trei dintre grupurile de planificare europene și înlocuirea grupului de planificare regională nord-atlantică cu Comandamentul Suprem Aliat din Atlantic (SACLANT- Norfolk, Va, SUA), condus de amiralul Lynde D. McCormick. În același timp, pentru a-și întări flancul sudic din Europa, NATO deschide, în spiritul articolului 10 din Tratat, seria unui număr de 7 *extinderi* prin admiterea simultană a Turciei și Greciei, la 18 februarie 1952. Aceste transformări structurale și admiterea a noi state în cadrul Alianței se vor reflecta în strategia Alianței, prin revizuirea SC. Astfel, ia naștere **al doilea Concept strategic al NATO**, „*Conceptul strategic pentru apărarea zonei Nord-Atlantice - MC 3/5*”, la data de 3 decembrie 1952. Acesta, fără a diferi esențial față de predecesorul său, arăta că, la nivelul concepției strategice, NATO era un organism dinamic, pragmatic și conectat la realitatea mediului de securitate în care acționa, în ciuda vârstei sale „fragede”. Schimbările produse s-au reflectat, în schimb, prin modificarea radicală a Ghidului strategic. Elementele de îndrumare strategică și cele de planificare regională au fost cuprinse într-un singur document, „*Ghidul strategic - MC 14/I*”, aprobat de NAC la întâlnirea ministerială de la Paris, în 18 decembrie 1952. Față de predecesoarele sale, acest document aduce un plus de rafinament și precizie în definirea scopului strategic al NATO, făcând referire la nevoia de a asigura protecția zonei de responsabilitate și distrugerea voinței și capabilităților URSS sau a aliaților săi de a suporta costul unui eventual război, prin declanșarea de atacuri aeriene, în paralel cu operații aeriene, maritime și terestre și simultan cu folosirea tuturor armelor disponibile. Această strategie, susținută de monopolul asupra armelor nucleare deținut de SUA la acea vreme, a declanșat cursa înarmărilor, în fapt, o competiție permanentă între cele două mari puteri pentru superioritatea în tehnologia militară, pe care, în ciuda resurselor substanțiale, URSS a pierdut-o la începutul anilor '90. Vorbim de o competiție dură, fără menajamente, în care scopul scuză mijloacele. Avantajul adus de admiterea Turciei și Greciei, materializat prin inițierea îndiguirii URSS și disjunția efortului sovietic pe două

fronturi europene, este manifestat în cel de al doilea NOULUI CONCEPT STRATEGIC NATO de continuarea procesului de extindere, cu intenția de a fi cât mai aproape de limita Cortinei de Fier și de a preîntâmpina o eventuală ocupare a Germaniei de Vest. În urma invitației făcute în 1954, în 6 mai 1955, Germania de Vest este admisă în NATO.

În ciuda planurilor inițiale de construire a unei forțe convenționale credibile, lipsa resurselor financiare și a suportului politic necesar asigurării acestor resurse, a dus la situația în care SUA a avansat propunerea accentuării dependenței strategiei NATO de armele sale nucleare și chiar elaborarea unei politici a Alianței în acest sens, mizând pe efectul produs de strategia represaliilor masive, adoptată deja de SUA, prin eforturile generalului Dale O. Smith, în anul 1953⁵⁵⁷. Deși a întâmpinat rezistența Comandantului Comandamentului Suprem Aliat pentru Europa (SACEUR) de la acea vreme, pe baza aprobării succesorului său, în august 1953, propunerea își regăsește susținere în cadrul „Grupului unei aborări noi”, care va și propune integrarea politicii nucleare în strategia NATO. Rezultatele activității acestui grup se regăsesc în „*Cel mai eficient model al capacității militare NATO pentru următorii ani – MC 48*”, document aprobat de MC la 22 noiembrie 1954 și de NAC la 17 decembrie, în același an. Acest Ghid strategic revizuia, în fapt, Conceptul strategic MC 14/1 și conținea concepte și ipoteze care vor sta la baza elaborării celui de al treilea concept, sugerând ponderea efortului principal pe flota aeriană strategică ca vector de transport a arsenalului startegic, conform teoriilor lui Alexander de Seversky⁵⁵⁸.

Un alt raport suplimentar, „*Cel mai eficient model al capacității militare NATO pentru următorii ani nr. 2 – MC 48/2*”, va reitera interesul Alianței pentru strategia incisivă, cu toate că admiterea Germaniei nu a dus efectul scontat și a amânat apariția efectelor scontate.

În iulie 1945, generalul George Marshall îl informa pe comandantul Diviziei 101 Aeropurtată, generalul Maxwell D. Taylor, despre succesul exploziei experimentale de la Alamogordo și despre intenția de a folosi bomba atomică într-un atac împotriva Germaniei. Acest moment generează și susține ideea că arma atomică se poate constitui în “arma absolută capabilă să permită Statelor Unite, singurul ei posesor, să mențină ordinea în lume prin amenințarea cu folosirea ei”⁵⁵⁹ dar și teoriile avangardiste ale generalului André Beaufre legate de suportul nuclear în strategia de descurajare. Monopolul asupra armei nucleare, reconfigurarea geopolitică a Europei, situația de criză generată de Blocada Berlinului, intervenția S.U.A. în Coreea, precum și organizarea și dezvoltarea NATO ca mijloc de apărare împotriva pericolului expansiunii comunismului sovietic în Europa sunt elementele constitutive care au dus la implementarea conceptului represaliilor masive ca și doctrină militară a S.U.A., în perioada 1945-1960. În plan politic, doctrina a beneficiat de sprijinul politic substanțial al lui John Foster Dulles. Parcursul carieristic al celui care a ajuns până în

---

⁵⁵⁷ Dale O. SMITH, **U.S. Military Doctrine**, Ovell Sloan & Pearce, New York, 1955, p. 61.

⁵⁵⁸ Alexander de SEVERSKY, **Air Power: Key to Survival**, Simon & Schuster, New York, 1950.

⁵⁵⁹ Maxwell D. TAYLOR, **The Uncertain Trumpet**, Harper & Brothers, New York, 1959, p. 5.

funcția de secretar al Departamentului de Stat sub mandatul președintelui Dwight D. Eisenhower, este marcat de atitudini și acțiuni interesante, începând cu combaterea deciziei de a impune daune de război Germaniei, din poziția de consilier legal al delegației S.U.A. la Conferința de Pace de la Versailles, continuând cu susținerea mișcării naziste din Germania, din poziția de avocat în cadrul Biroului de Avocatură "Sullivan & Cromwell", mai apoi cu contribuția substanțială la draftul de preambul a Cartei Națiunilor Unite și nu în ultimul rând, cu atitudinea critică asupra politicii externe a Președintelui Harry S. Truman. Numit Secretar de Stat, John Dulles își concentrează eforturile pentru construcția NATO, ca instrument util al politicii externe a S.U.A. în scopul contracarării expansiunii sovietice. Astfel, își impune poziția ofensivă, agresivă și radicală prin amenințarea cu represariile masive. Principalii susținători ai acestei doctrine pe plan militar au fost Alexander de Seversky și generalul Dale O. Smith, care prin lucrările și pozițiile adoptate au făcut o largă pledoarie în favoarea represaliilor masive. Cu acest background evidențiat de interesul strategic global al SUA și confirmarea faptului că URSS deține, începând cu 8 august, bomba cu hidrogen, în urma unor discuții aprinse între Aliați, la 23 martie 1957, NAC aprobă **al treilea Concept strategic al Alianței** „*Conceptul strategic lărgit pentru apărarea zonei Nord-Atlantice - MC 14/2*”, însoțit, în aceeași zi, de „*Măsurile pentru implementarea Conceptului Strategic - MC 48/2*”. Deși Ghidurile premergătoare susțineau teoria în sine, MC 14/2 este primul Concept strategic NATO care susține represaliile masive ca element cheie al strategiei sale. În ciuda faptului că unele state susțineau această strategie, datorită presupuselor economii făcute prin numărul redus de forțe convenționale, prin intervenția celorlalți membri, ghidul strategic face remarcă clară că nu orice situație va impune folosirea necondiționată a armamentului nuclear, cu scopul de a evita declanșarea unui conflict nuclear din cauze banale. Această diferență de opinii la nivelul politic al NATO arată că interesele naționale își caută rezolvarea în cadrul NATO și că dincolo de diferende există consens și dialog strategic intens. În plus față de includerea doctrinei represaliilor masive, al treilea Concept strategic include și preocuparea Alianței față de acțiunile politice și economice ale URSS în afara zonei de acțiune a NATO. Semnarea Tratatului de la Varșovia la după doar două luni de la admiterea Germaniei de Vest în cadrul NATO, înăbușirea violentă a Revoluției maghiare din 1956 și mai ales implicarea URSS în criza Canalului de Suez, au fost evenimentele care au determinat luarea deciziei de a extinde acțiunile și zona de interes a Alianței dincolo de limita frontierelor sale⁵⁶⁰.

În paralel cu eforturile pe linia îmbunătățirii poziției sale strategice și militare, NATO a căutat să reafirme rolul său politic prin promovarea Cooperării non-militare în cadrul NATO. Cu câteva luni înainte de apariția conceptului strategic MC 14/2, în decembrie 1956, este publicat *Raportul celor trei înțelepți*, redactat prin efortul miniștrilor de externe ai Canadei, Italiei și Norvegiei, document care a dat un nou impuls consultărilor dintre țările membre în toate aspectele. Raportul a fost adoptat în

---

⁵⁶⁰ CM (56)138, 13 December 1956, publicat pe adresa de site <http://www.nato.int>, accesată la 01.06.2010

miezul crizei Canalului de Suez, eveniment care a afectat serios solidaritatea Alianței, datorită intereselor naționale diferite ale membrilor săi în legătură cu destinul canalului de Suez. Prin recomandările sale, Raportul celor trei înțelepți urmărea soluționarea pașnică a diferendelor dintre membrii NATO, inclusiv întărirea măsurilor de cooperare din domeniile economic, științific, tehnic, cultural și pe linia schimbului de informații.

Contestațiile unor membri europeni ai Alianței referitor la doctrina reresaliilor masive au continuat și după adoptarea celui de al treilea Concept strategic, datorită strictei dependențe față de arsenalul nuclear american dar și față de voința decidenților americani de a folosi acest arsenal pentru apărarea teritoriului european, în contextul în care o asemenea decizie ar periclita chiar securitatea teritoriului american. Totodată, dezvoltarea consistentă a arsenalului nuclear sovietic, inclusiv a capacităților balistice intercontinentale a diminuat simțitor avantajul deținut de Alianță în acest domeniu și a intensificat cursa înarmărilor.

Problematika celei de a doua Crize a Berlinului (1958-1962), unde descurajarea nucleară nu a avut niciun efect, aduce în atenția planificatorilor strategici ai NATO o nouă problemă: abordarea amenințărilor care nu implică condițiile unui conflict la scară largă, respectiv a conflictelor limitate și mai precis, a situațiilor de criză. O succesiune de evenimente care include schimbarea opticii la nivelul prezidențial american prin instalarea lui J.F. Kennedy la Casa Albă, apariția dilemei referitoare la declanșarea accidentală a unui conflict nuclear cu consecințe dezastruase pentru întreaga omenire, construirea Zidului Berlinului și nu în ultimul rând Criza rachetelor nucleare din Cuba, a determinat orientarea strategiei NATO către o soluție care să includă arsenalul nuclear dar să abordeze în mod diferit situațiile de conflict, în funcție de particularitățile fiecăreia. În plus, s-au făcut demersuri consistente în legătură cu controlul politic asupra armelor nucleare prin introducerea unor condiții care implicau consultarea prealabilă, la niveluri decizionale consultative, limitând astfel riscul declanșării accidentale a unui conflict nuclear. Toate acestea au avut, totuși, influențe limitate asupra procesului de modificare a strategiei nord-atlantice, datorită reticienței unor state membre, dar și pentru faptul că Administrația americană a fost marcată de asasinarea, la 22 noiembrie 1963, a președintelui democrat Kennedy, iar acțiunile SUA din Vietnam nu aveau succesul scontat.

Retragerea Franței din structurile integrate de comandă ale Alianței, începând cu 1966, creșterea la cinci a numărului de state deținătoare de arsenal nuclear, dar și lărgirea spectrului de arme nucleare, a determinat revizuirea strategiei bazată pe doctrina represaliilor masive a NATO și luarea unor măsuri administrative. Astfel, la 12 decembrie 1967, pentru a depăși situația creată de retragerea Franței din structura integrată de comandă, Comitetul pentru planificarea apărării (PDC), și nu MC așa cum se stipula prin nomenclator, a adoptat **al patrulea Concept strategic al Alianței** „*Conceptul strategic lărgit pentru apărarea zonei Organizației Tratatului Atlanticului de Nord - MC 14/3*”, având la bază doctrina riposte flexibile. Conceptul a fost astfel gândit încât să ofere garanția că orice act de agresiune la adresa sa va fi abordat în raport de gradul de risc impus și va contracara pe măsură. Demonstrând progres și multă maturitate, strategia avea la bază două elemente cheie: flexibilitatea și

escaladarea. Concepția descurajatoare a Alianței se baza pe flexibilitatea în răspuns, fapt care nu-i va permite inamicului posibilitatea unei evaluări pertinente asupra capacității NATO de reacție și, în consecință stabilirea unui grad de risc asumat. Riposta flexibilă identifica trei tipuri de răspuns militar împotriva agresiunilor la adresa NATO: apărarea directă, cu scopul de a respinge agresiunea la nivelul ales de inamic prin atacul său; escaladarea deliberată, care presupunea folosirea treptată a forței și a amenințării cu folosirea armei nucleare, în raport de evoluția crizei; și răspunsul nuclear total, folosit în ultimă instanță. Normele de îndrumare strategică au fost aprobate de PDC, la 4 decembrie 1969, în cadrul documentului intitulat „*Măsuri de implementare a Conceptului Strategic pentru apărarea zonei Organizației Tratatului Atlanticului de Nord – MC 48/3*”. Datorită flexibilității și eficienței lor, atât Conceptul strategic MC 14/3 cât și Ghidul strategic MC 48/3 au rămas valide până la încheierea Războiului rece. Definierea obiectivelor strategice pe o perioadă de douăzeci de ani va fi un alt element de noutate în conținutul MC 14/3, fapt care va fi menținut pe viitor și va sta, în fond, la baza utilizării Proiectului Viitorului Multiplu, ca metodă de scanare a orizontului strategic până în anul 2030.

Întrucât conceptul răspundea cerințelor militare ale vremii, iar retragerea Franței a arătat că sistemul colectiv rămâne unul fragil, NATO a decis întocmirea unui raport care să îmbunătățească abordarea asupra securității pe cele două componente de bază, politică și cea militară. „Raportul Harmel”, intitulat și „Raportul viitoarelor misiuni ale Alianței” conține o analiză consistentă a evoluției mediului de securitate de la înființarea NATO până la acel moment dar și tendințele sale în viitor și susține detensionarea relațiilor dintre cele două mari blocuri ale Europei, est și vest, simultan cu menținerea unei nivel corespunzător al forței de apărare. Pe linie politică, raportul susține formularea unor propuneri care să ducă la reducerea proporționată a ambelor arsenale militare, iar pe linie politică sunt propuse inițiative care să asigure apărarea zonelor expuse, îndeosebi a zonei mediteraniene. Prin forma și conținutul său, raportul oferea și un răspuns acuzelor venite din partea Franței, care considera că, la acel moment, NATO nu își mai justifică existența.

Efectele raportului au întârziat să apară datorită invaziei Afgansitanului de către forțele sovietice și a desfășurării rachetelor rusești SS-20 Răspunsul NATO a venit gradual, în conformitate cu doctrina riposteii flexibile. Inițial, Alianța a propus reducerea, de ambele părți, a numărului de rachete balistice cu rază medie și intermediară de acțiune, dar propunerea a fost refuzată de URSS. Ulterior, NATO a amenințat cu dislocarea rachetelor Pershing. În ultimă instanță, arsenalul nuclear american a fost desfășurat, iar situația a ajuns foarte aproape de punctul extrem.

Situația s-a detensionat odată cu semnarea de către SUA și URSS a Acordurilor de limitare a armamentului strategic - SALT I și SALT II, a celor de limitare a sistemelor anti-rachetă, a Convorbirilor de reducere a armamentului strategic - START și a Tratatului forțelor nucleare cu rază intermediară de acțiune-INF. Primele semne reale de dialog Est-Vest, în conformitate cu prevederile Raportului Harmel apar după începutul anilor '80, când conceptul de câștigare a încrederii capătă contur în raporturile dintre cele două blocuri și Spania este admisă în cadrul Alianței. Căderea Zidului Berlinului, dizolvarea Pactului de la Varșovia și destrămarea URSS

sunt evenimentele care vor deschide perspectiva unui nou raport de discuție între cele două părți și care vor determina adaptarea conceptului strategic al NATO la cerințele impuse de noua ordine mondială.

Toate aceste transformări au deschis orizontul unei noi ere, care au condus la reconfigurarea spațiului euro-atlantic, implicat a modalităților de a atinge obiectivele de securitate ale Alianței, așa cum au prevăzut șefii de stat și de guvern a țărilor membre ale NATO la reuniunea din iulie 1990, de la Londra. Inamicul principal al NATO, URSS dispare, locul său fiind luat de o Rusie debusolată. O parte din foștii membri ai Pactului de la Varșovia devin membri sau parteneri ai NATO, dialogul și cooperarea înlocuiesc descurajarea și amenințarea, deschizând noi căi pe linia asigurării păcii și stabilității prin operațiile multinaționale de management al crizelor.

În conformitate cu toate aceste schimbări, la reuniunea la vârf a NAC de la Roma, pe 7 și 8 noiembrie 1991, este adoptat **al cincelea Concept strategic al Alianței** „*Conceptul strategic al Alianței*”. Această strategie diferă profund față de cele anterioare prin, formă, conținut, caracter de clasificare și abordare a noțiunilor specifice.

Astfel, Conceptul strategic NATO iese din sfera unui instrument de lucru intern și apare sub forma unui document public, care se adresează atât membrilor și partenerilor Alianței cât și celorlalți actori internaționali fără restricții de acces, fără a identifica un adversar anume, acesta fiind semnalul fără echivoc al deschiderii Alianței spre dialog și cooperare.

Prin conținutul său, conceptul definește, în capitole distincte: contextul strategic, determinat de noul mediu, sfidările și riscurile de securitate conexe; obiectivele și funcțiile de securitate ale Alianței, promovând noua natură și pe sarcinile sale fundamentale; concepția largă asupra securității, bazată pe apărare colectivă, dialog, cooperare, prevenirea și gestionarea conflictelor; revizuirea sistemului defensiv, care vizează structura, misiunile și dispozitivul militar, în raport cu capacitatea convențională și cea nucleară a NATO.

Fără a identifica potențiali inamici, Conceptul strategic NATO din 1991 reafirmă caracterul defensiv al NATO și voința membrilor săi de a-și asigura securitatea, suveranitatea și integritatea teritorială. În plus, iterează disponibilitatea membrilor Alianței de a participa la gestionarea crizelor și conflictelor, la asigurarea securității în spațiul euro-atlantic și admite adaptarea strategiei în raport de evoluția situației politico-militare și de progresele din cadrul procesului de afirmare a identității europene de securitate. Acest aspect al recunoașterii identității europene de securitate se va dovedi foarte important în contextul în care, deși dependentă de arsenalul strategic și finanțele SUA, Uniunea Europeană își croiește propriul drum în domeniul securității.

Recomandările Raportului celor trei înțelepți și Raportului Harmel își regăsesc aplicabilitatea prin deschiderea oferită de concept spre dialog, dar mai ales spre cooperare. În baza acestei deschideri, NATO lansează programul PfP, în care România se înscrie la doar 16 zile de la lansare, în 26 ianuarie 1994, fiind primul stat semnatar al acestui program. Avantajele strategice ale acestui program constau în crearea unui cadru preambular de reformare a statelor eventual candidate la poziția de

membru și asigurarea unei zone tampon la limita teritorială a NATO, care să evite contactul direct cu eventuale riscuri sau amenințări la adresa securității sale dar și să permită participarea formală a NATO la managementul situațiilor de criză, inerente transformărilor prin care trecea Europa la acel moment. În același spirit, NATO lansează un forum de cooperare cu statele din jurul Mării Mediterane, în cadrul Dialogului Mediteranean (MD), care va extinde cooperarea cu vecinii la limita sudică a Alianței.

Nu în ultimul rând, Conceptul strategic NATO - 1991 oferă garanții de securitate prin menținerea capacității minime de luptă, în raport cu situația dată și factorii de risc existenți.

„Directiva Comitetului Militar pentru Implementarea militară a Conceptului strategic al Alianței – MC 400”, semnată la 12 decembrie 1991, oferă îndrumarea strategică necesară pentru însușirea și aplicarea prevederilor acestei strategii. Caracterul delicat al conținutului său a impus secretizarea documentului.

Transformările rapide din Europa, succesul programelor de parteneriat și dialog, premisele revigorării Rusiei dar și interesele din domeniul resurselor primare și energetice au determinat reexaminarea și actualizarea conceptului strategic NATO. Astfel, la 50 de ani de la înființare, în cadrul Summitului de la Washington, NATO demonstrează determinarea sa pentru lărgire prin acceptarea a 3 noi membri: Cehia, Polonia și Ungaria, și adoptă al **al șaselea Concept strategic al Alianței** „*Conceptul strategic al Alianței*”, în vigoare la acest moment. La fel ca și predecesorul său, păstrează caracterul public și continuă linia procesului de deschidere și dialog cu ceilalți actori internaționali. Caracterul de noutate este dat de completarea setului de măsuri preventive și reactive cu măsuri proactive care vizează exploatarea oportunităților strategice ale viitorului mediu de securitate și modelarea acestuia în conformitate cu interesele Alianței. În acest sens, reafirmă scopul esențial și durabil al Alianței de a garanta libertatea și securitatea membrilor săi prin mijloace politice și militare, având la bază valorile comune ale democrației, drepturile fundamentale omului și literii legii, dar și de a realiza pacea și stabilitatea în zona euro-atlantică extinsă.⁵⁶¹

Lărgind aria de intervenție a Alianței și diversificând misiunile și funcțiile ei în urma experienței Crizei din Balcani, Conceptul strategic NATO - 1999 este un document care exprimă caracterul de organizație de securitate și apărare al NATO prin conținutul celor 4 capitole ale sale: obiectivul și misiunile NATO, bazate pe securitate, consultare, descurajare, apărare, gestionarea crizelor, parteneriat, extindere și dialog; perspectivele strategice determinate de mediul strategic în evoluție, de amenințările și riscurile la adresa securității; modul de abordare a securității în secolul XXI, incluzând legătura transatlantică, menținerea și perfecționarea capacităților militare ale Alianței, Identitatea Europeană de Securitate și Apărare, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, controlul armamentelor, dezarmarea și non-proliferarea; și orientări structurale și administrative.

---

⁵⁶¹ **Manualul NATO**, Ministerul Informațiilor publice, București, 2001, p. 31.

Perspectivile strategice ale Conceptului strategic NATO - 1999 minimizează posibilitatea izbucnirii unui conflict clasic în Europa, menționând că sursele de risc ce vor genera amenințări, în mod singular sau combinat vor fi: terorismul, conflictele inter-etnice, încălcarea drepturilor omului, instabilitatea politică, fragilitatea economică, răspândirea armelor NBC și a mijloacelor de inițiere a acestora. Previziunea strategică s-a dovedit a fi adevărată, iar instabilitatea globală a zilelor noastre demonstrează acest lucru. Amenințarea flagelului terorist și a armelor de nimicire în masă și-au arătat potențialul distrugător la scară globală prin trei atacuri care au scos în evidență carențele normelor de securitate, atât pe teritoriul NATO, cât și în afara lui și au impus luarea unor măsuri preventive fără precedent, cu atingere directă la adresa libertăților și intimității cetățenilor din statele membre ale Alianței. *Ghidul strategic al MC pentru implementarea strategiei Alianței – MC 400/ 2*, și el secretizat, a fost adoptat și distribuit la 12 februarie 2003, la mai bine de un an de la evenimentele tragice care au zguduit SUA la 11 septembrie 2001, făcând foarte probabil, recomandări în legătură cu consecințele acestora.

2. Premisele unui nou Concept strategic al NATO

Operațiunile din Afghansitan și Irak, atacul terorist din 11 martie 2004 de la Madrid și cel din 7 iulie 2005 de la Londra, gradul de risc impus de spațiul ex-iugoslav, implicarea NATO în combaterea terorismului, nevoia de reorganizare a structurilor de comandă la nivel înalt și a Forței de reacție NATO (NRF), extinderea NATO prin primirea în rândurile Alianței a 7 noi membri, intensificarea efectelor fenomenului globalizării, combinate cu cele generate de toate sursele de risc menționate în Conceptul strategic NATO - 1999 și, nu în ultimul rând, perspectiva unei transformări rapide a mediului de securitate pentru următorii ani, cu consecințe semnificative asupra securității Alianței și a intereselor acesteia au impus inițierea demersurilor necesare pentru elaborarea unei noi strategii NATO.

Principiile procesului de elaborare a noului Concept strategic NATO includ: abordarea ambițioasă dar realistă a viitorului, necesitatea plasării NATO în comunitatea globală a actorilor internaționali, viziune globală asupra securității, contribuție activă la realizarea securității globale, proces transparent de elaborare a strategiei Alianței.

Pe baza acestor principii, NATO și-a propus atingerea unor obiective strict necesare pentru garantarea succesului în îndeplinirea rolului său fundamental. Astfel, viitorul Concept strategic NATO va trebui să asigure realizarea unor capacități de apărare colectivă, simultan cu asigurarea coordonării procesului de transformare a forțelor armate la nivel național, pentru a corespunde nevoilor Alianței.

Totodată, extinderea rolului și a zonei de acțiune ale Alianței va impune dezvoltarea cooperării și parteneriatelor, revizuirea nivelului de ambiție și armonizarea cerințelor cu resursele disponibile. Nu în ultimul rând, rolul Alianței, la nivelul populației NATO și non NATO, va trebui perceput corect, raportat la noul context de securitate, în condițiile unei promovări a imaginii observatorului care previne situațiile de criză, nicidecum a polițistului mondial de serviciu.

În sensul motivării expuse, în 2006, NATO a inițiat un proces profund și complex menit să conducă planificatorii săi spre un nou concept, fezabil cu timpul prezent și cu cerințele viitorului, dar și cu pretențiile nivelului global de implicare al Alianței. Procesul are la bază trei piloni care îi asigură: pragmatism - strict necesar în abordarea unui proces amplu de transformare; consens în luarea unor decizii politice curajoase - sub presiunea intereselor naționale și a efectelor crizei, iminente la acea dată; transparență, în concordanță cu principiul dialogului și al cooperării internaționale. Cei trei piloni sunt: Ghidul politic comprehensiv, Dialogul strategic și conținutul realist, clar și explicit al concepției.

În luna noiembrie 2006, liderii NATO au aprobat *Ghidul politic comprehensiv*, un document foarte important care asigură, direct prin conținutul său și indirect, prin documentele sale conexe, cadrul și prioritățile Alianței în domeniul capabilităților, cadrul disciplinar și suportul informativ al planificării pentru următorii 15 ani. Mai mult decât atât, analizează posibile scenarii de viitor ale mediului de securitate și atrage atenția asupra gradului imprevizibil al evoluției evenimentelor. Nu în ultimul rând, demersul creionează tipurile de misiuni pe care NATO va trebui să le îndeplinească și capabilitățile necesare pentru îndeplinirea acestor misiuni cu succes. Scanarea strategică, un element strict necesar în atingerea obiectivelor propuse de Ghidul politic comprehensiv, a fost realizată cu ajutorul Proiectului Viitorului Multiplu și a altor documente ce vor fi prezentate în subcapitolul următor.

Prin semnarea, în 2009, la Summitul de la Strasbourg-Kehl, a Declarației de securitate a Alianței, liderii NATO au aprobat continuarea procesului de adaptare a strategiei sale la cerințele următoarelor decenii.

3. Justificarea algoritmului de planificare strategică

Așa cum promitea secretarul general al NATO, domnul Anders Fogh Rasmussen în anul 2008⁵⁶², viitorul Concept Strategic va trebui să fie cel mai cuprinzător, explicit, flexibil, deschis, obiectiv și transparent dintre toate strategiile adoptate până în prezent, în condițiile în care va trebui să menționeze interesele, valorile și ideile NATO, să prezinte caracteristicile mediului de securitate și tendințele de evoluție ale acestuia, să identifice vulnerabilitățile, riscurile și amenințările la adresa securității membrilor și intereselor Alianței în raport cu tendințele economice, politice, militare, științifice și culturale, dar și raporturile/balanțele de putere cu ceilalți actori ai sistemului internațional. Toate aceste cerințe și condiții impun un demers amplu, care implică resurse și atingerea etapizată a obiectivelor tematice, în cadrul unui algoritm bine determinat.

Întregul *algoritm de elaborare* este împărțit în *trei etape* care vizează atingerea unor obiective intermediare a căror efect însumat determină atingerea obiectivului final, respectiv Conceptul strategic: *scanarea strategică*, *dialogul strategic* și *redactarea documentului*.

---

⁵⁶² *Opening remarks by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the meeting of the North Atlantic Council with the Group of Experts on NATO's New Strategic Concept*, publicat la 17 martie 2010 pe adresa de site http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_63640.htm, accesată la 07 iunie 2010.

Scanarea strategică, desfășurată între anii 2006-2009, s-a concretizat într-un șir de proiecte: Procesul de revizire a cerințelor apărării (Defence Requirement Review Process-DRRP), Viitorul mediu de securitate (Future Security Environment- FSE) din iulie 2007 și Studiul cerințelor pe termen lung (Long Term Requirments Study) din 2006-2007, a căror rol a fost acela de a testa un model de scanare a orizontului strategic pe termen mediu, model care a fost ulterior calibrat și aplicat prin intermediul Proiectului Viitorului Multiplu cu următoarele obiective intermediare: determinarea caracteristicilor mediului de securitate, a tendințelor de evoluție ale acestuia, identificarea vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor la adresa securității Alianței și conturarea unor scenarii de viitor.

Dialogul strategic, desfășurat între anii 2009-2010, s-a concretizat în activități incluzând seminarii, rapoarte de lucru și conferințe la care au participat reprezentanți din structurile politico-militare de conducere ale Alianței, partenerii PfP, EAPC, MD, ICI, reprezentanți ai UE, decidenți politici din Rusia, Ucraina și Georgia și a avut următoarele obiective intermediare: analizarea mediului de securitate, a vulnerabilităților, riscurilor, amenințărilor și a scenariilor de viitor pentru a extrage implicațiile de securitate și a identifica direcțiile și măsurile de acțiune pentru fiecare din domeniile de referință ale mediului de securitate, în raport de obiectivele NATO.

Redactarea documentului, începută la sfârșitul lunii mai și prevăzută a se încheia până la începutul Summit-ului NATO din acest an de la Lisabona, constă în analize individuale și colective asupra rezultatelor etapei precedente, revizuirii de ultimă formă în raport de ultimele noutăți strategice și geopolitice, discuții și negocieri, având ca obiectiv realizarea formei finale a documentului care va conține concepția strategică ce urmează a fi adoptată, în condițiile respectării consensului tuturor membrilor Alianței asupra formei și conținutului său.

Instrumentele folosite au fost multiple și variate și s-au axat pe investigații, analize macrosociale și defalcate pe domenii, studii comparative, producții think-tank, forumuri diverse, în care au fost implicați peste 600 de oameni din peste 50 de țări, diverse instituții de cercetare, alte instituții de securitate și organizații nonguvernamentale, direct sau prin corespondență. Produsele activității sunt cuprinse în documente ample, publicate pe site-urile oficiale ale NATO⁵⁶³, special destinate acestui scop.

Folosirea acestui algoritm are la bază mai multe motive, determinate de o multitudine de factori de care depinde obiectivitatea și trăinicia concepției strategice. Fără a avea pretenția că vom fi exclusiviști, vom încerca să prezentăm și să argumentăm o parte dintre aceste motive.

Implicațiile unei strategii de securitate la nivelul unei alianțe determină acțiuni la scară globală, cu efecte asupra întregii populații. De aceea s-a folosit o metodă complexă și pragmatică, cu fundament științific și participare multinațională.

---

⁵⁶³ <http://www.nato.int>,

<http://www.nato.int/strategic-concept/documents.html>,

<http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>.

Film de promovare a Proiectului Viitorului Multiplu, încărcat la data de 3 septembrie 2008 pe adresa de site <http://www.youtube.com/watch?v=mL5idl6gYXk>, accesată la 08 iunie 2010.

Noțiunea de concept reprezintă puntea de legătură dintre planul abstract și cel concret al realității. Prin definiția lui, conceptul⁵⁶⁴ reprezintă suma judecăților și raționamentelor prin care oamenii pot identifica, descoperi, proiecta și construi. Conceptul strategic, al cărui conținut este determinat de natura vulnerabilităților, amenințărilor, tensiunilor, provocărilor, sfidărilor și de o anumită asumare a riscurilor, rezultă din analiza imaginii conjugate a realităților naționale și regionale în cadrul tendințelor globale. Ori, caracterul obiectiv al conceptului este dat tocmai de faptul că percepția abstractă asupra imaginii conjugate de care vorbim se realizează de către un număr mare de observatori, catalogați pe diverse criterii de apartenență, în funcție de naționalitate, sex, vârstă, religie, profesie, condiție socială, regiune și grup civilizațional. Ca și în cazul percepției, efortul imaginativ necesar producției de scenarii pentru viitor s-a bazat pe aceleași tip de resurse umane.

Caracterul supranațional al strategiei unei alianțe, care se compune din 28 de țări dispuse pe două continente diferite, implică comunicare activă, negocieri și coordonare multidirecțională. În cazul valorilor și ideilor comune ale membrilor NATO, soluționarea nu este grea, dat fiind leagănul occidental comun care a generat apariția comunității trans-atlantice și guvernează sensul social al existenței sale. Dar stabilirea obiectivelor comune prin integrarea intereselor naționale diferite ale fiecărui stat membru, identificarea unor măsuri care să surmonteze vulnerabilitățile, introducerea tuturor riscurilor și amenințărilor pe o listă integratoare și stabilirea responsabilităților legate de răspunsul la aceste amenințări, prin efort individual sau colectiv, implică efortul conjugat al tuturor factorilor de decizie la nivel politico-militar.

Prin natura lucrurilor, deși toți membrii NATO au drepturi și obligații egale, în cadrul Alianței statele sunt inegal dezvoltate. Capabilitățile, potențialul, și în definitiv interesele unora determină direcția principală de acțiune a Alianței. State precum SUA, Marea Britanie sau Germania, dar și relațiile lor bilaterale cu state din afara Alianței, au un cuvânt greu de spus în deciziile care se iau la nivelul politic al NATO. Este evident, în acest context, că și strategia de securitate a NATO va fi axată pe elementele definitorii ale strategiilor din statele mai sus menționate. Un exemplu în acest sens îl reprezintă Strategia Națională de Securitate a SUA, emisă de Administrația americană condusă de președintele Barack Obama, la 26 mai 2010⁵⁶⁵. Documentul care susține concepția strategică a SUA pentru următorii ani, reprezintă un progres față de documentele precedente, și menționează mai multe aspecte pe care le regăsim și în Raportul de activitate al GOE. Nu întâmplător, la conducerea GOE a fost numită doamna Madeleine Albright, un nume greu al politicii externe americane. Astfel, un studiu comparativ al celor două documente relevă o viziune aproape identică asupra mediului internațional de securitate și a oportunităților ce trebuie valorificate prin dialog constructiv și abordare comprehensivă, în prospeția scanării strategice, dar și identificarea aceluiași riscuri și amenințări. În plus, *Strategia*

---

⁵⁶⁴ Lat. *conceptum*- gândit, cugetat

⁵⁶⁵ *National Security Strategy of United States of America-2010*, publicată la 26 mai 2010 pe site-ul oficial al Președinției SUA http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf, accesat la 08 iunie 2010.

Națională de Securitate a SUA - 2010 aduce completări care ne permit să completăm piesele lipsă ale unui puzzle care compune, foarte probabil, forma finală a viitorului Concept strategic NATO. Astfel, ponderea efortului comprehensiv promovat de SUA în noua sa strategie va fi reprezentată de eforturile diplomatice intense în relațiile cu Rusia, China și India. Totodată, strategia americană elimină termenul de radicalism islamic, fapt pe care o să îl regăsim și în Strategia NATO. Putem, în același context, să consemnăm că în această perioadă, majoritatea actorilor importanți la nivel global și-au recalibrat strategiile de securitate, sau sunt pe punctul să o facă, în raport de noile evoluții ale mediului de securitate.

Evoluția rapidă în lumea invențiilor și iminența unui salt tehnologic de anvergură care să revoluționeze producția de sisteme de armament și tehnica militară va transforma foarte mult termenii în care cunoaștem războiul din ziua de azi, mai ales în contextul conflictelor asimetrice. Legătura foarte strânsă dintre asimetrie, idiosincrazie și revoluția în afaceri militare „presupune deschidere și apetență față de nou, curaj, asumarea responsabilităților și inițiativă din partea liderilor politici și militari”⁵⁶⁶. Efortul colectiv, capacitățile de cercetare ale NATO și abordarea științifică riguroasă a problematicii oferă posibilitatea identificării și valorificării unor oportunități potențiale, simultan cu evitarea surprinderii în cazul, foarte probabil, în care beneficiarii unui salt tehnologic revoluționar sunt adversarii Alianței.

Complexitatea, instabilitatea și imprevizibilitatea sunt caracteristici ale mediului de securitate de care trebuie ținut cont și care pot fi compensate în planificarea strategică prin cuantificarea cât mai multor variabile ale procesului evolutiv, fapt pe care Proiectul Viitorului Multiplu îl realizează cu rezultate notabile.

Studierea mai multor lucrări de cercetare științifică care vizează tendințele globale de evoluție pentru următorii ani, descriu scenarii ale viitorului⁵⁶⁷ în care transformările din toate domeniile de activitate vor avea un impact puternic asupra întregii populații la nivel global, inclusiv asupra problematicii existențialiste. În acest context, inițiativa NATO de a implica un număr impresionant de instituții, actori internaționali, personalități din toate domeniile și mediile sociale din întreaga lume, în cadrul procesului de elaborare a concepției sale strategice pentru următorii 20 de ani și cea de a mediatiza pe toate canalele procesul, inclusiv pe site-uri care nu au ca obiect de activitate domeniul securității⁵⁶⁸, capătă sens, întrucât acțiunile viitoare ale unei alianțe cu zonă de interes la nivel global, indiferent de interesele care le guvernează vor afecta întreaga omenire, iar participarea a cât mai multor actori

---

⁵⁶⁶ Eugen BĂDĂLAN, Teodor FRUNZETI, **Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare**, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2004, p. 24.

⁵⁶⁷ Teodor FRUNZETI, Vladimir ZODIAN și colectivul redacțional, **Lumea 2009: Tendințe globale 2025- O lume transformată**, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2009, p. 1050.

⁵⁶⁸ a) *Discursul Șefului Comitetului Militar NATO despre Viitorul Concept Strategic NATO*, susținut pe timpul vizitei oficiale în România la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” la data de 13 mai 2010, încărcat la data de 19 mai 2010 pe adresa de site <http://www.youtube.com/watch?v=BTbX5yZlDds&feature=related>, accesată la 08 iunie 2010.

internaționali în cadrul dialogului strategic a permis eliminarea suspiciunilor, neclarităților și zonelor de confuzie care să alimenteze accidente catastrofice în viitor. În același timp, lumea globalizată va conduce spre un megasistem în care efectul de fluture⁵⁶⁹ va determina apariția unor incidente aparant banale într-un loc al lumii cu consecințe fatidice în alt colț de lume.

Repartiția eficientă a efortului pe domenii ține cont de faptul că puterea își găsește sursele în economie, finanțe și natură, motivația se bazează pe cultură și educație, iar forța de acțiune pe capacitatea militară. Ține de capacitatea politică să armonizeze aceste resurse într-un efort unitar. Întrucât strategia de securitate este un produs cu implicații în toate domeniile vieții sociale ale comunității euroatlantice și a zonelor sale de interes, pe lângă parteneri (PfP, EAPC, MD, IMI), și alte instituții de securitate (ONU și OSCE), în procesul de elaborare a viitorului Concept strategic NATO au fost implicați foarte mulți specialiști din domeniile economiei, finanțelor, culturii, educației, sănătății, organizații nonguvernamentale marcante, pentru a întări rolul relațiilor civil-militare și a da sens conceptului de abordare comprehensivă.

Un alt argument care susține amploarea și rigurozitatea algoritmului folosit în procesul de planificare strategică al NATO, dar nu cel din urmă, este legat de interesele și capabilitățile celorlalți actori ai sistemului internațional, potențiali deținători ai unuor surse de risc și amenințări la adresa securității comunității nord-atlantice, sau a celor cu care NATO poate intra în conflict de interese. Prin nominalizarea Iranului și a Republicii Populare Nord Coreene ca state care pot genera un atac nuclear împotriva teritoriului sau intereselor Alianței, Conceptul strategic devine un document care, fără a lansa o provocare directă, are potențial de impact major în deciziile ulterioare de angajare și în destabilizarea sistemului internațional.

Caracterul politico-militar al NATO s-a materializat în procesul de planificare strategică prin implicarea, în efort conjugat a acțiunii liderilor politici cu cea a specialiștilor militari, având ca rezultat identificarea zonelor de maxim interes în care Alianța va trebui să-și adapteze capabilitățile, din punct de vedere al forțelor, mijloacelor și acțiunilor, pornind de la extragerea implicațiilor militare din cele de securitate rezultate în urma analizei tendințelor determinante ale mediului de securitate.

Bibliografie:

- [1] *** *Comprehensive Political Guidance (CPG), Part I – The Strategic Context*, 07 Feb 2006.

---

⁵⁶⁹ Gheorghe VĂDUVA, *Strategia integrală: Acțiuni integrate (întrunite) ale categoriilor de forțe ale Armatei*, eseu publicat de Centrul de Studii Strategice de Securitate al Universității Naționale de Apărare - „Carol I”, București, 2003, p. 82, în care autorul afirmă că „dacă un fluture bate din aripi pe țărmul Mediteranei, este posibil ca efectul să fie, peste o lună, o furtună pe țărmul american al Pacificului”. Eseul a fost publicat pe adresa de site http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/strategia_integrala.pdf, accesată la 08 iunie 2010.

- [2] *** Proiectul Viitorului Multiplu, *Analysis Report*, Tirana, Albania, 14 noiembrie 2008, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [3] *** *Proiectul Viitorului Multiplu, Findings and Recommendations*, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/content.asp?pageid=994727584>
- [4] *** *National Security Strategy of the United States of America*, 2006, publicată pe adresa de site http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
- [5] *** *National Security Strategy of United States of America, 2010*, publicată pe adresa de site http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
- [6] *** Proiectul Viitorului Multiplu, *Documentația pentru Conferința Principală de Planificare*, Atena, Grecia, 22 ianuarie 2009, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [7] ACT, „*Raportul interimar referitor la implicațiile de securitate din proiectul Viitorului Multiplu*“, Norfolk, Virginia, S.U.A., 18 decembrie 2008, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [8] ACT și Royal United Services Institute, *Raportul Mesei rotunde pe tema Proiectului Viitorului Multiplu*, 27 mai 2008, <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [9] Biroul de Informații și Presă al NATO, *NATO Chronology Handbook*, Bruxelles, 1999.
- [10] Biroul de Informații și Presă al NATO, *NATO Handbook*, Bruxelles, 2006.
- [11] Biroul de Informații și Presă al NATO, *NATO în secolul XXI*, Bruxelles, 2004.
- [12] GoE on the NSC of NATO, *NATO 2020: ASSURED SECURITY; DYNAMIC ENGAGEMENT- Analysis and Recommendations*, publicat pe adresa de site http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2010_05/20100517_100517_expertsreport.pdf
- [13] Joint Chiefs of Staff, *The National Military Strategy of the United States of America. A Strategy for Today; A Vision for Tomorrow*, 2004.
- [14] Ministerul Informațiilor publice, *Manualul NATO*, București, 2001.
- [15] *Multiple Futures Project - FINAL REPORT*, publicat pe adresa de site http://www.act.nato.int/multiplefutures/20090503_MFP_finalrep.pdf
- [16] Președintele României, *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007.
- [17] Proiect Strategie Națională de Apărare a României – 2010, publicată pe adresa de site <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>
- [18] BĂDĂLAN, Eugen și Frunzeti, Teodor, *Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare*, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2004.
- [19] BUZAN, Barry și LITTLE, Richard, **Sisteme internaționale ale lumii**, Editura Polirom, București, 2009.
- [20] CHOMSKY, Noam, **America în căutarea dominației globale: Hegemonie sau Supraviețuire**, Editura Antet, 2003

- [21] Foreign Policy-România, *Politica globală, economie și idei, 2009-2010*.
- [22] FRUNZETI, Teodor, **Geostrategie**, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2009
- [23] FRUNZETI, Teodor și ZODIAN, Vladimir (coord), **Lumea 2009**, Editura Centrului Tehnic-editorial al Armatei, București, 2009.
- [24] LACOSTE, Yves, **Géopolitique: La longue histoire d'aujourd'hui**, Larousse, 2009
- [25] MORGENTHAU, Hans J., **Politica între națiuni – Lupta pentru putere și lupta pentru pace**, Editura Polirom, București, 2007.
- [26] NAISBITT, John, **Mind set! Programează-ți mintea pentru a înțelege viitorul**, Editura Anet, București, 2006.
- [27] National Intelligence Council, *Global trends 2015 - A dialog about future with nongovernment experts*, December 2000
- [28] PAUL, Vasile, **Conflictele secolului XXI**, Editura Militară, București, 1999.
- [29] SEVERSKY, Alexander de, **Air Power: Key to Survival**, Simon & Schuster, New York, 1950.
- [30] SMITH, Dale O., **U.S. Military Doctrine**, Ovell Sloan & Pearce, New York, 1955.
- [31] TAYLOR, Maxwell D., **The Uncertain Trumpet**, Harper & Brothers, New York, 1959.
- [32] VĂDUVA, Gheorghe, **Strategia integrală: Acțiuni integrate (întrunite) ale categoriilor de forțe ale Armatei**, Centrul de Studii Strategice de Securitate al Universității Naționale de Apărare - „Carol I”, București, 2003 publicat pe adresa de site http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/strategia_integrala.pdf
- [33] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de șah, supremația americană și imperatiivele sale geostrategice**, Univers Enciclopedic & IRI, București, 2010.
- [34] FERNANDEZ-DEMARIA, Jose, *Seminarul Comandamentului Aliat pentru Transformare*, Copenhaga, Danemarca, 16 octombrie 2008, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [35] HOOP SCHEFFER, Jaap de, *Conferința publică a Fundației Marshall*, Bruxelles, Belgia, publicat pe adresa de site <http://www.nato.int>
- [36] NATO TV & Radio Studios, *Proiectului Viitorului Multiplu*, pe adresa de site <http://www.youtube.com/watch?v=mL5idl6gYXk>
- [37] GIAMPAOLO Di, Paola, *Declarație oficială pe timpul Vizitei la Comandamentul Aliat pentru Transformare*, Norfolk, VA, S.U.A., 15 martie 2008, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [38] GIAMPAOLO Di, Paola, *Discursul CMC despre NSC al NATO*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, pe adresa de site http://www.youtube.com/watch?v=BTbX5yZlDds&feature=relatedint/cps/en/natolive/opinions_63640.htm
- [39] PERKS, Rick, *Conferința de Planificare a Proiectului Viitorului Multiplu de la Baza navală Little Creek*, S.U.A., 29-30 iulie 2008, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>

- [40] PERKS, Rick, *Seminarul Comandamentului Aliat pentru Transformare*, Copenhaga, Danemarca, 16 octombrie 2008, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [41] RASMUSSEN, Anders Fogh, *Meeting of the NAC with the GOE on NATO's NSC, Opening remarks*, publicat pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [42] Centrul european de studii de securitate George C. Marshall, <http://www.marshallcenter.org>
- [43] Centrul pentru studii internaționale strategice, <http://www.csis.org>
- [44] European Union, <http://www.europa.eu/int>
- [45] Forumul de securitate europeană, <http://www.eusec.org>
- [46] Ministerul Afacerilor Externe, <http://www.mae.ro>
- [47] North Atlantic Treaty Organisation, <http://www.nato.int>
- [48] Noul Concept strategic, <http://www.nato.int/strategic-concept/index.html>,
- [49] United Nations Organization, <http://www.un.org>
- [50] Proiectul Viitorului Multiplu, <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [51] *** *Tratatul Atlanticului de Nord*, Washington, 4 aprilie 1949.
- [52] *** *CM (56)138*, 13 December 1956, publicat pe adresa de site <http://www.nato.int>
- [53] *** *Aplicația „Imaginea viitorului”*, 14 august 2008, publicată pe adresa de site <http://www.act.nato.int/multiplefutures/documents.html>
- [54] *** DC 6/1, *The Strategic Concept for the defence of the North Atlantic Area*, 1 decembrie 1949.
- [55] North Atlantic Military Committee Decision on, *M.C. 14/1, A Report by the Standing Group on Strategic Guidance*, 9 Decembrie 1952.
- [56] North Atlantic Military Committee final decision on, *M.C. 14/2 (Revised) a report by the Military Committee on Overall Strategic Concept for the defence of the North Atlantic Treaty Organisation area*, 23 mai 1957.
- [57] North Atlantic Defence Committee Final decision on, *MC 14/3, a Report by the Military Committee to the Defence Planning Committee on Overall Strategic Concept for the defence of the North Atlantic Treaty Organisation Area*, 16 ianuarie 1968.
- [58] *** *Conceptul strategic al Alianței Nord Atlantice*, 24 Aprilie 1999.

SĂRĂCIA ABSOLUTĂ – O AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII UMANE

Dr. Alexandru LUCINESCU*

Dr. Dorel BUȘE**

THE ABSOLUTE POVERTY – A THREAT AGAINST THE HUMAN SECURITY

This paper examines the concept of poverty, contrasting absolute poverty with relative poverty and identifies the lack of food as the essential element of the definition of absolute poverty. This characteristic makes it possible to identify absolute poverty with one of seven threats to human security mentioned in Human Development Report 1994. There are also discussed the neo-malthusian and the developmentalist perspectives on the elimination of absolute poverty, the later one, due to its flaws, being considered as too optimistic. The conclusion states that absolute poverty will continue to represent an important threat to human security.

Sărăcia este una dintre cele mai vechi probleme ale omenirii dar, cu toate acestea, nu a putut fi pe deplin rezolvată nici măcar în secolul XXI. Este semnificativ în acest sens ceea ce scria în 2007 istoricul Peter N. Sterns pe supracoperta lucrării lui Steven M. Beaudoin *Poverty in World History*: „Sărăcia este o problemă perenă a istoriei omenirii”. În *Declarația Mileniului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU în anul 2000, se arată că „Nu vom precupeți nici un efort pentru a-i elibera pe semenii noștri, bărbați, femei și copii, de condițiile abjecte și dezumanizante ale sărăciei extreme în care trăiesc astăzi peste un miliard dintre ei”. Persistența sărăciei, chiar și în spațiul Uniunii Europene, a determinat în 2008 Parlamentul European și Consiliul de Miniștri să declare anul 2010 *Anul european de luptă împotriva sărăciei și excluziunii sociale*.

1. Sărăcie absolută vs. sărăcie relativă

1.1 Conceptul de sărăcie absolută

Definirea sărăciei a generat însă numeroase controverse, una dintre cele mai importante fiind aceea dintre definirea sărăciei în termeni absoluți și definirea ei în termeni relativi⁵⁷⁰. Regăsim primul punct de vedere la sociologul britanic Benjamin Seebohm Rowntree care, în lucrarea sa din 1901 *Poverty. A Study of Town Life*, susținea că o persoană este săracă dacă „veniturile sale totale sunt insuficiente pentru a putea obține minimum necesar pentru menținerea capacității fizice”⁵⁷¹. Într-un discurs susținut la Nairobi în 1973, Robert McNamara, pe atunci director al *Băncii Mondiale*, a propus termenul de *sărăcie absolută* pentru a descrie „o viață

---

* **Lector universitar, Academia Națională de Informații**

** **Maior conferențiar universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

⁵⁷⁰ A se vedea, spre exemplu, disputa dintre Amartya Sen și Peter Townsend din *Oxford Economic Papers*, vol. 37, nr. 4, 1985.

⁵⁷¹ Benjamin Seebohm Rowntree citat în Amartya Sen, *Poverty and Famines*, p. 11.

caracterizată prin malnutriție, analfabetism, boală⁵⁷². Termenul a fost preluat atât în literatura de specialitate, cât și în numeroase documente internaționale. Nigel Dower (Dower, 2006), spre exemplu, îl utilizează ca denumire generică pentru „foamete, malnutriție, maladii contagioase, mortalitate infantilă ridicată, condiții de viață precare, teamă și insecuritate”⁵⁷³. Îl întâlnim, de asemenea, în *Declarația de la Copenhaga* adoptată în 1995 la Summit-ul Mondial pentru Dezvoltare Socială: „sărăcia absolută se caracterizează prin imposibilitatea satisfacerii nevoilor umane de bază, ceea ce înseamnă absența hranei, apei potabile, asistenței medicale, sănătății, adăpostului, educației și informării”. În anul 1990, *Banca Mondială* a stabilit că expresia monetară a sărăciei extreme o reprezintă un venit zilnic mai mic de 1,00 \$, iar, din anul 2008, acest venit a ajuns la valoarea de 1,25 \$.

1.2 Sărăcia absolută și securitatea umană

Se poate observa că, în definițiile menționate, sărăcia absolută este pusă în relație, în primul rând, cu absența hranei. Amartya Sen subliniază această legătură, spunând că „Există (...) un nucleu ireductibil, absolut al ideii de sărăcie. Este suficient de clar care este unul dintre elementele acestui nucleu, deși literatura actuală dedicată acestui subiect face adesea tot posibilul pentru a-l ignora. Dacă există oameni care nu au ce mânca, atunci (...) vorbim cu siguranță despre sărăcie”⁵⁷⁴. Întâlnim această idee și la Keith Joseph și Jonathan Sumpton care, în lucrarea *Equality*, susțineau că: „o familie este săracă (în sens absolut – A.L.) dacă nu își permite să mănânce”⁵⁷⁵.

Această înțelegere a sărăciei absolute permite identificarea ei cu una dintre amenințările la adresa securității umane menționate în *Human Development Report 1994*, mai exact cu insecuritatea alimentară. În documentul amintit, securitatea alimentară este definită ca situația în care „permanent toți oamenii au atât acces fizic, cât și economic la alimentele de bază”⁵⁷⁶.

Potrivit statisticilor FAO⁵⁷⁷, în anul 2009, pe fondul crizei economice, 1,02 miliarde de oameni au suferit de foame, o situație nemaîntâlnită în ultimii 30 de ani. Dintre aceștia, 642 de milioane se aflau în zona Asia-Pacific, 265 de milioane în Africa Sub-Sahariană, 53 de milioane în America Latină și Caraibe, 42 de milioane în Orientul Apropiat și nordul Africii și 15 milioane în țările dezvoltate.

Prin urmare, autorii menționați consideră că sensul termenului de *sărăcie absolută* nu variază de la o societate la alta, ceea ce, desigur, simplifică utilizarea sa. De asemenea, se poate observa că viața persoanelor afectate de sărăcia absolută este permanent pusă în pericol, rata mortalității în rândul acestora fiind extrem de ridicată.

1.3 Conceptul de sărăcie relativă

---

⁵⁷² Robert MCNAMARA citat în Peter Singer, *Practical Ethics*, p. 219.

⁵⁷³ Nigel DOWER, *Sărăcia – o problemă globală*, p. 301.

⁵⁷⁴ Amartya SEN, *Poor, Relatively Speaking*, p. 159.

⁵⁷⁵ Keith JOSEPH, Jonathan Sumpton citați în Ruth Lister, *Poverty*, p. 21.

⁵⁷⁶ *Human Development Report 1994*, p. 27.

⁵⁷⁷ FAO, *The State of Food Insecurity in the World 2009*, p. 11.

Una dintre cele mai influente definiții ale sărăciei relative îi aparține lui Peter Townsend, fiind elaborată în celebra sa lucrare din 1979 *Poverty in the United Kingdom*: „se consideră că trăiesc în sărăcie indivizii, familiile și grupurile cărora le lipsesc resursele necesare pentru a avea acea dietă, pentru a participa la acele activități și pentru a avea acele condiții de viață care sunt obișnuite sau cel puțin încurajate și aprobate de societățile din care fac parte”⁵⁷⁸. Regăsim o definiție asemănătoare în *Raportul privind incluziunea socială* realizat de Comisia Europeană în anul 2004. În documentul menționat se precizează că „o persoană este săracă dacă veniturile și resursele ei nu îi permit să aibă standardul de viață acceptat de societatea în care trăiește”⁵⁷⁹. În Uniunea Europeană, persoanele al căror venit se situează sub 60% din venitul mediu național sunt considerate a se afla în risc de sărăcie. Potrivit *Raportului privind protecția socială și incluziunea socială* elaborat de Comisia Europeană pentru anul 2009, 16% dintre locuitorii Uniunii Europene, ceea ce înseamnă 79 de milioane de persoane, s-au aflat în risc de sărăcie în anul 2007.

1.4 Sărăcia absolută și sărăcia relativă – o comparație

O comparație între sărăcia absolută și sărăcia relativă pune în evidență cel puțin două diferențe semnificative. În primul rând, viața persoanelor care sunt afectate de sărăcia relativă, spre deosebire de viața celor care trăiesc în sărăcie absolută, nu este pusă în pericol. În al doilea rând, dacă sensul conceptului de *sărăcie absolută* este universal valabil, cel al conceptului de *sărăcie relativă* diferă de la o societate la alta.

Din punct de vedere istoric, primul tip de sărăcie atestat este sărăcia absolută. Istoricul Steven M. Beaudoin (Beaudoin, 2007) arată că, în perioada premodernă, persoanele sărace erau cele care nu dispuneau de mijloacele necesare pentru a-și asigura supraviețuirea, absența hranei fiind principala problemă cu care aceștia se confruntau. Din acest motiv, Beaudoin consideră că „în acest context, deci, sărăcia poate fi cel mai bine definită în termeni absoluți – ea reprezenta imposibilitatea asigurării supraviețuirii și nu absența averii”⁵⁸⁰. În opinia lui Beaudoin, sărăcia relativă, aproape inexistentă în această perioadă, devine mult mai răspândită începând cu secolul al XVI-lea, odată cu dezvoltarea comerțului, pentru ca, în secolul al XX-lea, să fie cea mai des întâlnită formă a sărăciei.

2. Eliminarea sărăciei absolute

Eradicarea sărăciei absolute este unul dintre obiectivele asumate de Națiunile Unite prin *Declarației Mileniului*. Potrivit raportului pe anul 2000 al Institutului *Bread for the World* intitulat *A Program to End Hunger*, numărul celor care suferă

---

⁵⁷⁸ Peter Townsend citat în Ruth Lister, *Poverty*, p. 21

⁵⁷⁹ Comisia Europeană, *Raportul privind incluziunea socială* 2004, p. 10

⁵⁸⁰ Steven M. Beaudoin, *Poverty in World History*, p. 17

de foame s-ar putea înjumătăți, până în 2015, dacă anual s-ar aloca 4 miliarde de dolari programelor de asistență alimentară. Pentru ca cetățenii Statelor Unite să contribuie cu 1 miliard de dolari anual la aceste programe, se arată în raport, fiecare cetățean american ar trebui să doneze 4\$ pe an, sumă pe care în medie fiecare american o cheltuiește pentru *snowmobile*. De asemenea, în *World Development Report 2000/2001* elaborat de Banca Mondială, se precizează că suma necesară pentru eradicarea foametei și îmbunătățirea semnificativă a condițiilor materiale pentru 1 miliard de oameni poate fi obținută dacă fiecare cetățean din țările dezvoltate ar dona 1\$ pe zi.

2.1 Perspectiva neo-malthusiană asupra eliminării sărăciei absolute

Eradicarea sărăciei absolute este considerat un obiectiv realizabil de către adepții teoriilor dezvoltării economice și utopic de către susținătorii neo-malthusianismului. Neo-malthusienii, din rândul cărora face parte și celebrul biolog Garrett Hardin, preiau cele mai importante idei ale lui Thomas Malthus, idei pe care acesta le-a expus în principal în lucrarea *An Essay on the Principle of Population* (1789). Potrivit lui Malthus, populația tinde să crească mult mai repede decât cantitatea de hrană disponibilă, ajungându-se astfel în situația în care unele persoane nu mai au cu ce să se hrănească. Pentru a se evita acest lucru, trebuie să existe un echilibru între numărul de oameni care trăiesc într-un anumit spațiu și hrana care poate fi produsă în acel spațiu. Dispariția acestui echilibru conduce la creșterea ratei mortalității ca urmare a apariției foametei. Malthus consideră că suprapopularea poate fi împiedicată printr-un control riguros al ratei natalității, oamenii având la dispoziție mai multe modalități prin care pot face acest lucru, avortul și celibatul fiind doar unele dintre ele.

Neo-malthusienii, arată Onora O'Neill (O'Neill, 1986), sunt neîncredători în capacitatea oamenilor de a reduce rata natalității deoarece consideră că motive de natură religioasă și culturală determină multe persoane să respingă avortul și utilizarea mijloacelor contraceptive. De asemenea, arată autoarea, neo-malthusienii nu împărtășesc optimismul celor care susțin că progresul tehnologic va permite producerea unei cantități de hrană suficiente pentru toți locuitorii planetei.

2.2 Teoriile dezvoltării economice și eliminarea sărăciei absolute

Pe de altă parte, adepții teoriilor dezvoltării economice, așa cum sunt Hugh LaFollette și Peter Singer, susțin că sărăcia absolută poate fi eliminată deoarece dezvoltarea economică duce în mod necesar la scăderea ratei natalității. Hugh LaFollette (LaFollette, 2003) respinge ideea lui Hardin că orice fel de asistență acordată țărilor sărace conduce la creșterea necontrolată a populației, arătând că acest efect îl produc numai "ajutoarele care doar îi țin în viață pe cei flămânzi și nu fac nimic pentru a le îmbunătăți situația"⁵⁸¹. LaFollette consideră că relația dintre dezvoltarea economică și scăderea populației poate fi explicată prin intermediul

---

⁵⁸¹ Hugh LaFollette, *World Hunger*, p. 244.

teoriei tranziției demografice care susține că există o dezvoltare în 4 stadii a populației

În primul stadiu, arată LaFollette, se înregistrează un nivel stabil al populației, ca urmare a unei rate ridicate atât a nașterilor, cât și a deceselor. În al doilea stadiu, rata deceselor scade, dar rata nașterilor rămâne ridicată, ceea ce conduce la o rată mare de creștere a populației. În stadiul al treilea, rata nașterilor scade mai rapid decât rata deceselor, astfel încât rata de creștere a populației, deși ascendentă, este mai mică decât în stadiul anterior. În ultimul stadiu, populația devine stabilă ca urmare a ratei scăzute a nașterilor și deceselor. Populația țărilor dezvoltate, consideră LaFollette, se află în stadiul al patrulea, în vreme ce populația din țările sărace se află între stadiul doi și trei, dar, printr-o dezvoltare economică susținută, și această populație va putea ajunge în stadiul al treilea și, ulterior, în cel de-al patrulea. LaFollette apreciază că teoria tranziției demografice „ne arată că nu trebuie să „îi lăsăm să moară de foame” pentru a controla creșterea populației. Dezvoltarea economică poate propulsa populația țărilor sărace în ultimele stadii de dezvoltare în care nu mai există nici un motiv pentru a avea familii numeroase”⁵⁸².

LaFollette arată că ratele mari de creștere a populației au drept cauze absența educației obligatorii, lipsa securității economice și sociale precum și rata mare a mortalității infantile. Educația obligatorie, susține LaFollette, contribuie la diminuarea ratei de creștere a populației deoarece:

1. căsătoriile se realizează la o vârstă mai mare
2. apar oportunități vocaționale pentru femeile care au vârsta la care pot avea copii
3. copiii, fiind obligați să se ducă la școală, nu pot contribui semnificativ la veniturile familiei, ci, dimpotrivă, generează cheltuieli.

Asigurarea securității sociale și economice duce la diminuarea ratei de creștere a populației deoarece familiile sărace nu mai sunt motivate să aibă mulți copii dat fiind faptul că mortalitatea infantilă scade iar copii nu mai reprezintă unica sursă de venit pentru vârstnici.

Concluzii

Nigel Dower (Dower, 2006) pune în evidență faptul că dezvoltarea economică nu înseamnă întotdeauna reducerea sărăciei extreme deoarece efectele benefice ale dezvoltării economice pot să nu fie direcționate către cei săraci, modelul de dezvoltare aplicat să ignore particularitățile statelor sărace iar persoanele sărace să fie cele mai afectate de consecințele negative asupra mediului antrenate de dezvoltarea economică.

Este suficient să luăm în considerare numai aceste limite ale dezvoltării economice pentru a vedea caracterul mult prea optimist al previziunilor referitoare la eradicarea pe termen scurt a sărăciei absolute. Sărăcia absolută va continua, cel puțin în viitorul previzibil, să rămână una dintre cele mai importante amenințări la adresa securității umane.

---

⁵⁸² Ibidem, p.243

Bibliografie:

- [1] *Human Development Report 1994*, United Nations Development Programme, Oxford University Press, Oxford.
- [2] *Declarația Mileniului*.
- [3] *Declarația de la Copenhaga – 1995*.
- [4] *A Program to End Hunger - 2000*, Bread for the World Institute, Silver Spring.
- [5] *World Development Report 2000/2001*, The World Bank, Washington.
- [6] *The State of Food Insecurity in the World - 2009*, Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Roma.
- [7] *Raport privind incluziunea socială - 2004*, Comisia Europeană, Bruxelles.
- [8] *Raport privind protecția și incluziunea socială – 2009*, Comisia Europeană, Bruxelles.
- [9] BEAUDOIN, Steven M., **Poverty in World History**, Routledge, New York, 2007.
- [10] DOWER, Nigel, *Sărăcia – o problemă globală* în Peter Singer (ed.) *Tratat de etică*, traducere coordonată de Vasile Boari și Raluca Mărincean, Polirom, Iași, 1996.
- [11] LaFOLLETTE, Hugh, *World Hunger* în Christopher H. WELLMAN și Raymond G. FREY (eds.), *Blackwell Companion to Applied Ethics*, Blackwell, Oxford, 2003.
- [12] LISTER, Ruth, **Poverty**, Polity Press, Cambridge, 2004.
- [13] O'NEILL, Onora, *The Moral Perplexities of Famine and World Hunger* în Tom REGAN (ed.), **Matters of Life and Death. New Introductory Essays in Moral Philosophy**, Random House, New York, 1986.
- [14] SEN, Amartya, **Poverty and Famines. An Essay on Entitlement and Deprivation**, Oxford University Press, New York, 1981.
- [15] SEN, Amartya, *Poor, Relatively Speaking*, **Oxford Economic Papers**, vol. 35, nr. 2, 1983, pp. 153-169.
- [16] SINGER, Peter, **Practical Ethics**, Cambridge University Press, New York, 1993.

MANAGEMENTUL OPERAȚIILOR CURENTE ÎMPOTRIVA INSURGENȚILOR ÎN OPERAȚII CONDUSE DE CĂTRE FORȚE DE COALIȚIE – IRAK

Ovidiu PALAGHIA*

CURRENT OPERATIONS MANAGEMENT IN OPERATIONS LED BY COALITION FORCES AGAINST THE INSURGENTS - IRAQ

The difficulties encountered by the Coalition Forces in the Iraqi conflict and the astonishment of the politicians and of the Public Opinion, in regard to the situation in the Theatre, had confirmed the lack of training in the following domains: planning, the conduct of current operations and the Comprehensive Approach to the post conflict operations. “The Fog of War”, in contradiction with any prediction of the transformation of a military victory in a strategic success, generating chaos, “fog of war” (uncertainty), violence and serious constraints, well before the post/conflict operations, when usually, those things appear. All these were due to the major deficiencies in evaluating the challenges, the provocations, of the risks and of the possible situations that could happened in the reality, within the Theatre of Operations, of the way in which the intervention has been justified, of the human, financial and material resources, planned and allocated for the evaluation, the scope and the conduct of the military operations for the occupation of Iraq. The reality of the conflict, has confirmed the political errors and of the strategic evaluations, stating that an adversary/the indigenous opposition forces or other external actors can ignore or minimize the actions of the Occupation Forces, influencing in a major way the events on the ground.

Despite the small success at the tactical level, those 160,000 soldiers that took part in the operation seemed to be insufficient in managing the occupied zones and to counter the level of violence of different opposing factions, everything being due to the poor usage of the resources at the disposal, the wrong establishment of the tasks, aims and missions, and also because of the inefficient management of the operations. The lack of the adequate equipment, especially of those concerning the riot control, mobility and the force protection one, including the reduced level of training in order to accomplish specific tasks such as: the conduct of the investigations, detention, interrogation, the imprisonment, the search and cordon operations, the negotiations and the riot control, had been as many as possible elements that contributed to the failure of the operations.

The operations carried out in Iraq lacked the cohesion, the reaction capacity, the rapid response and the flexibility, because the Military did not have the experience and the necessary means to coordinate the military actions together with the activities of the other International Organization (IOs) and Non/Governmental Organizations (NGOs) within the main domains such as: the needs for information and for the logistic support, the exchange of information, the overlap of the objectives and of the projects. In an uncertain Environment, the military and the political leaders are needing a special mechanism (the analysis of the possible scenarios) and specific structures in order to counter and to filter the events/incidents/significant information to be able to make the right and timely decisions in order to respond immediately to the challenges and to the main threats.

Mediul de securitate actual este caracterizat de diminuarea semnificativă a riscului apariției unor conflicte convenționale majore, de apariția, amplificarea și

---

* Colonel, Statul Major General

diversificarea noilor amenințări și riscuri neconvenționale/asimetrice la adresa securității naționale. În acest context, cresc cerințele și solicitările privind participarea forțelor militare întrunită la misiuni combinate și/sau multinaționale în afara teritoriului național, sub conducerea NATO/UE sau al coalițiilor. Succesul operațiilor militare este condiționat astfel de modul de conducere întrunită al operațiilor, de structura de comandă și control a grupării de forțe, precum și de capacitatea acestora de a planifica, organiza și executa operațiile/campaniile.

Dificultățile întâmpinate de forțele de coaliție în conflictul din Irak, consternarea politicianilor și a opiniei publice, referitoare la situația din teatru, au confirmat lipsa de pregătire din punct de vedere al planificării, conducerii și abordării operațiilor post-conflict. ”Teama de război” s-a transformat în ”Teama de Pace”, în contradicție cu orice predicție a transformării unei victorii militare într-un succes strategic, generând haos, incertitudine, violențe și privațiuni cu mult înainte de faza post-conflict, când de regulă aceste lucruri apar. Acesta s-a datorat deficiențelor majore în aprecierea provocărilor, riscurilor și situațiilor posibile întâmpinate în teatrul de operații, a modului de justificare a intervenției, a resurselor umane, materiale și financiare planificate și alocate pentru evaluarea înfrângerii și ocupării Irakului. Realitatea conflictului a confirmat erorile politice și estimările strategice, confirmând că adversarul/forțele indigene de opoziție/sau alți actori externi pot ignora sau minimiza acțiunile unor forțe de ocupație, influențând major derularea evenimentelor.

În ciuda succeselor tactice obținute, cei peste o sută șaiszeci de mii de militari participanți la operație sau dovedit a fi insuficienți pentru managementul zonelor ocupate și pentru a contracara nivelul de violență al diferitelor facțiuni opozante, prin slaba utilizare a resurselor la dispoziție, stabilirea greșită a sarcinilor, misiunilor și scopurilor, precum și de managementul ineficient al operațiilor.

Operațiilor desfășurate le-au lipsit coeziunea, flexibilitatea, capacitatea de reacție și de răspuns rapid, deoarece militarii nu au avut experiența și mijloacele necesare pentru a coordona acțiunile militare cu activitățile proprii cu cele ale organizațiilor internaționale și neguvernamentale în cunoașterea nevoilor de informare și sprijin logistic, schimbul de informații sau suprapunerea obiectivelor și proiectelor. Liderii politici și comandanții militari au avut nevoie de un mecanism specific (analiza scenariilor posibile) și de structuri specifice pentru a contrara incertitudinea și pentru a filtra evenimentele/informațiile semnificative/importante pentru luarea deciziilor și pentru a răspunde oportun provocărilor și amenințărilor.

Analiza scenariilor posibile a impus identificarea corectă, combinarea și permutarea principalilor factori motrici din contextul strategic pentru a determina condițiile și dimensiunea evenimentelor, acceptând volatilitatea și eliminând riscul de a fi surprinși nepregătiți, pentru a dezvolta opțiunile de răspuns. S-a evidențiat importanța ca factori motrici a statului și/sau grupărilor non-statale, în condițiile în care conflictul s-a derulat împotriva unui stat bine definit geografic, cu ținte clar identificate, cu un guvern existent care a putut negocia sau impune un tratat sau terminarea conflictului, precum și împotriva unui adversar amorf, fără ținte clar identificabile sau abilitatea de a negocia.

În aceste condiții, specialiștii au apreciat că tipul intervenției din Irak a fost în concordanță cu unul dintre cele patru posibile scenarii, care au denumiri fictive, întocmai pentru a nu se face vreo legătură cu o anumită zonă geografică sau stat și anume: ”Războiul de treizeci de ani”- în care una dintre părți nu controlează un stat suveran, fiind incapabilă de organiza propria armată. Actorul non-statal are suport ideologic și adepți gata oricând să lupte într-un război de lungă durată pentru o cauză pe care o consideră dreaptă, având timpul ca aliat, cu costuri enorme de cealaltă parte.

A existat de asemenea tendința de a integra serviciile și capacitățile multinaționale și interagenții în acest mediu de securitate în dezvoltare, iar conceptul EBAO a avut un rol dominant în realizarea efectelor combinate propuse, fiind foarte dificil de identificat care serviciu/agenție a avut rolul determinant într-o anumită operație, rolul de comandant sprijinit sau aflat în rol de conducere devenind anacronic (de exemplu forțele speciale, pe lângă alte roluri tradiționale cum ar fi marcarea țintelor pentru atacurile aeriene și/sau cu rachete, au avut și misiunea de a asigura protecția câmpurilor petroliere sau de a asigura o superioritate locală aeriană).

Astfel, pentru a prioritiza și coordona un sistem integrat de monitorizare a efectelor pe timpul campaniei, în cadrul Corpului Multinațional Irak, șeful celulei de coordonare a efectelor a fost un general de forțe terestre care avea ca locțiitor un comandor de aviație, pentru a integra acțiunile forțelor aeriene cu cele terestre într-o manieră care a permis ajustarea eforturilor pe timpul derulării operației întrunit și îndeplinirea obiectivelor Comandantului Forței. Elementele de legătură ale forțelor terestre au fost integrate în cadrul Centrului pentru Operații Aeriene (COA), iar elemente de legătură din cadrul forțelor aeriene au fost integrate cu unitățile terestre, adaptându-se astfel serviciile, tehnicile, tacticile și procedurile, pentru a crește gradul de interoperabilitate, eficacitatea și efectele necesare a fi îndeplinite în zona de responsabilitate, în paralel cu programele de management al riscurilor și de evaluare a derulării operațiilor.

Specialiștii au apreciat că realizarea efectelor dorite a fost rodul operațiilor de descoperire, identificare, fixare, urmărire atacare și evaluare, în sprijinul operațiilor militare și al obiectivelor stabilite de către Comandantul Forțelor de Coaliție (CFC). Descoperirea țintelor, s-a făcut pe baza analizei integrate a informațiilor primite care au utilizat senzori, de tipul Joint Surveillance Target Attack Radar System – JSTARS, precum și a celor terestrii sau a surselor de informații. Fixarea a fost tot un proces informativ intens care a inclus determinarea geolocației, identificarea pozitivă și a intenției. A urmat urmărirea, realizată de către forțele/platformele de cercetare și supraveghere, pentru menținerea posibilității unei identificări pozitive și a crea condițiile pentru angajarea acestora la locul și timpul potrivit, realizată cu avioanele fără pilot PREDATOR.

În același timp, divizia strategii din cadrul COA a transformat Directiva Operațiilor Aeriene (AOD) dintr-un format de strategie/sarcini într-o matrice efect/acțiune, generându-se un sistem de evaluare operațională foarte eficient, care a cuprins metode de măsurare a eficacității deosebit de viabile. Ea a fost actualizată zilnic și suplimentată cu un Ordin de Misiune Aerian (Air Tasking Order – ATO), transmis la componentele operaționale. COA a continuat să proceseze cererile de

sprijin aerian, dar a lucrat în strânsă legătură cu celula de coordonare a focului/efectelor din cadrul MNC-I, pentru a recomanda amplexarea efortului pentru fiecare efect prioritar, în concordanță cu alocarea resurselor, pentru îndeplinirea cerințelor comandantului. În acest fel, planificatorii au înțeles efectele dorite, comandanții de divizii au înțeles intenția CFC, iar echipajele aeronavelor au înțeles efectele pe care misiunile executate le vor produce.

În cadrul operației "Iraqi Freedom" multe forțe irakiene s-au predat, ca urmare a apelurilor comandantului componentei terestre (COT) referitoare la posibilitatea de a utiliza toate mijloacele la dispoziție, concomitent cu decizia CFC de a-și concentra efortul spre atingerea obiectivului principal, Bagdad. Acțiuni similare au fost desfășurate și pe timpul alegerilor libere organizate, prin combinarea unor tehnici de informare, cu demonstrații de forță ale aviației coaliției, la joasă altitudine sau deasupra zonelor problemă/turbulente, combinată cu prezența și manevra rapidă a forțelor terestre în zona secțiilor de vot. În ciuda atenției acordate planificării pe bază de efecte, s-au luat în considerare și consecințele acțiunilor forțelor de coaliție asupra planurilor deliberate de realizare a obiectivelor CFC. Pe timpul derulării operațiilor curente, s-au identificat legăturile și s-au explicat efectele, distribuindu-se un fel de ghid de urmat pentru îndeplinirea obiectivelor. În aceste condiții, nu a fost necesară înțelegerea de către fiecare militar în parte a legăturilor, măsurilor de eficacitate (MOE) sau a distincției între nodurile contribuatoare sau primare, dar fiecare în parte a putut aprecia modul în care acțiunile sale pot contribui sau diminua realizarea acestor efecte.

Integrarea forțelor pentru realizarea efectelor dorite și îndeplinirea obiectivelor a asigurat unitatea efortului și a direcției de acțiune, pe baza stabilirii clare a măsurilor de eficacitate pentru toate componentele participante la operație. Acest lucru a presupus o intensă și atentă pregătire informativă a câmpului de luptă, comunicații robuste și sigure, un sistem de comandă și control eficient și un puternic spirit de echipă, cooperare. Platforme de genul JTAR, alți senzori netradiționali și avioanele fără pilot au maximizat efortul depus de forțele terestre în misiuni de căutare prin luptă în special în zone urbane, în misiuni de protecție a infrastructurii (linii petroliere, instalații de transport a curentului electric etc.), prin furnizarea de date și informații despre insurgenți, precum și asigurarea sprijinului aerian, la nevoie.

Integrarea multi-agenției a presupus realizarea consensului, schimbul reciproc de informații și înțelegerea obiectivelor, efectelor, măsurilor de eficacitate/de coordonare a acțiunilor până la nivelul tactic.

Cazul analizat are în vedere un Centru de operații întrunit combinat (CJOC), specific operațiilor derulate într-o coaliție, în care efortul principal pentru instruirea în vederea participării la misiune, precum și în fazele de pregătire și execuție a operației/campaniei, l-a constituit simularea și înțelegerea mediului de securitate și acțiune ulterioară în care s-a derulat operația/campania. În aceste condiții, planificarea și derularea acțiunilor a fost influențată de: planul de campanie al coaliției, tranziția spațiului de angajare, problemele legate de asigurarea siguranței și a securității punctelor de trecere a frontierei, violentele acțiuni sectariene regionale și cele prin surprindere ale Al-Qaida, referendumul și alegerile care au trebuit să fie

pregătite și desfășurate în provincii, situația economică a Irakului, eforturile de control și reconstrucție, precum și de situația din centrele de refugiați.

Astfel, misiunea CJOC a fost de a asigura CFC și statului său major o structură centralizată de C2, cu conectivitatea necesară pentru a planifica, monitoriza, direcționa și evalua derularea operațiilor curente în Zona de Operații Întrunite (JOA). CJOC a fost structura care a asigurat zilnic răspunsurile la cerințele operaționale de informare critice (CCIR) ale CFC. Acestor sarcini specifice li s-au adăugat altele cum ar fi managementul situației forțelor întrunite, sincronizarea execuției operației curente și elaborarea, redactarea și transmiterea rapoartelor, toate fiind strâns legate de cele din ciclul de luare al deciziei de către CFC.

Activitatea curentă a început de regulă cu direcționarea comandamentelor și forțelor subordonate, a statelor majore și în particular a celulelor responsabile de operațiile curente. Acest lucru s-a realizat prin ordine fragmentare (FRAGO), SOP-uri și ordine verbale ale CFC, toate derulate sub stricta coordonare și supraveghere a șefului operațiilor, șeful de stat major sau CFC care au putut să aprobe sau nu o acțiune propusă. Toate acestea au fost stabilite din timp pe baza SOP-urilor, cu delegarea autorității de comandă și control, avându-se în vedere că pe timpul derulării operației, nu a existat timpul necesar pentru identificarea acestora (autorităților).

Direcționarea s-a realizat prin ordine/mesaje specifice astfel:

- transmiterea unor ordine de execuție (EXORD) pentru recuperarea personalului de pe câmpul de luptă, căutarea salvarea acestuia, sau re aprovizionări în regim de urgență;
- transmiterea de ordine de avertizare (WARNO) sau FRAGO;
- transmiterea de rapoarte specifice: informații, logistice, medicale, etc.;
- transmiterea de aprobării de angajare a țintelor de oportunitate de o importanță deosebită (Time Sensitive Targets -TST);

Monitorizarea a avut în vedere realizarea și menținerea avertizării situaționale a CFC, urmărirea CCIR pentru întreg statul major, sincronizarea operațiilor și asigurarea unei viziuni/înțelegeri comune cu privire la toate datele și informațiile care au intrat și au ieșit din CJOC, pentru reprezentanții guvernamentali, subordonați, alte grupuri de lucru, comisii, birouri, celule responsabile cu comanda și controlul operațiilor. Adicional, date și informații despre CCIR au fost furnizate de către comisia de evaluare a situației, care a pus astfel la dispoziția secției operații curente date și informații care au impus o decizie a CFC. Au existat și două mecanisme de informare a CFC, între informările zilnice efectuate de către CJOC. Acestea au fost rapoartele despre incidente serioase/majore (Serious Incident Report-SIR) care nu au necesitat decizia acestuia, sau CCIR care a impus o decizie (de exemplu dispariția unui comandant subordonat care necesită derularea unui CSAR).

CJOC, încadrat complet, a avut reprezentanți din toate secțiunile statului major, capabili să obțină orice informație din domeniul lor de activitate, în funcție de nevoile operaționale. Procesul de colectare, monitorizare și evaluare al cerințelor de informații prioritare (PIR) sau a cerințelor de informare despre trupele proprii (FFIR), în cadrul CJOC, a fost unul atent elaborate și exersat. Operațiile și informațiile au avut rolul de a procura/procesa aceste date și informații, iar șeful de stat major a avut

rolul de a coordona procesul similar legat de datele și informațiile legate de mediul complex de angajare politic, economic, militar, social, informațional și din punct de vedere al infrastructurii (PEMSII), existent la acea dată în Irak.

CCIR au fost dinamice și au reflectat recomandările curente ale CFC fiind identificate prin relaționarea procesului de planificare cu punctele decisive. Avertizarea situațională la nivel tactic a fost una din problemele deficitare majore ale conflictului din Irak, ceea ce a determinat de multe ori surprinderea și atacarea frecventă prin surprindere a forțelor coaliției. Aceasta s-a îmbunătățit după alocarea forțelor terestre la nivel tactic de avioane fără pilot.

Evaluarea a avut rolul de a asigura un nivel de înțelegere comun a situației, pe baza măsurilor de evaluare a performanței stabilite (MOP), precum și în scopul de a identifica dacă s-a impus executarea unui plan de contingență (COP), pe baza unui FRAGO. CJOC a fost și punctul central de colectare și transmitere a datelor și informațiilor despre MOE, necesare pentru alte structuri de planificare și de evaluare, cum ar fi planificarea operațiilor curente și/sau ulterioare.

Planificarea operațiilor ulterioare a trebuit să răspundă la întrebarea “CE VA URMA?” și a fost responsabilă pentru planificarea următoarei faze a campaniei, evaluarea ei, planificarea progresului acesteia și de validarea planului de evaluare a situației. Produsele care au fost elaborate au fost: concepția de operații, riscurile, intenția CFC, rezultate din “Jocurile de război” și recomandările comandantului. În acest context, s-a vizat interacțiunea cu celelalte comandamente multinaționale, consilierea și instruirea comandamentelor și forțelor terestre irakiene, planificarea transferului de autoritate, revizuirea cerințelor de restructurare a forțelor, revederea MOP și MOE pentru toate liniile de operații.

Planificarea operațiilor curente a trebuit să răspundă la întrebarea “CE VOM FACE DACĂ?” și a fost responsabilă de planificarea COP, de validarea și revizuirea operațiilor ulterioare, pe baza evaluării efectelor și executării sarcinilor/acțiunilor executate, precum și de redarea/elaborarea WARNO. Produsele elaborate au fost: concepția de operații, riscurile, condițiile de success, intenția generală a CFC, CCIR, sarcinile/misiunile componentelor, matricea de sincronizare a deciziei, planul de cooperare, regulile de angajare și instrucțiunile de coordonare.

Compartimentul operații curente a trebuit să răspundă la întrebarea “CE ESTE?” și a fost responsabilă de îndeplinirea sarcinilor/acțiunilor curente, de direcționarea executării COP, precum și de redarea/elaborarea FRAGO. Produsele elaborate au fost: ordine, liste de verificare de stat major și CCIR. Funcțiunile principale au vizat cooperarea cu centrele operaționale întrunite organice (JOC), cu ofițerii de legătură și cu centrele operaționale tactice (TOC). Zilnic s-au desfășurat: o informare cu privire la situația curentă (Battle Update Briefing-BUB) și o informare de evaluare curentă a eficacității derulării operațiilor (Battle Update Assessment – BUA). BUB a specificat “CE A FOST” și “CE ESTE”, iar BUA “CE VA FI/CE URMEAZĂ” (în care statul major a prezentat evaluările și recomandările făcute cu privire la ce anume se va întâmpla, ambele fiind coordonate de către “operațiile curente”, cu contribuția fiecărui reprezentant de la celelalte structuri).

CJOC a fost structura/elementul principal, prin intermediul căruia s-au primit/transmis majoritatea datelor și informațiilor. Acestea au provenit de la ambasade, organizații guvernamentale, internaționale, partenerii de coaliție, componentele operaționale, ofițerii de legătură, VTC, radio, telefon, e-mail, reprezentanții celorlalte structuri din cadrul statului major, acționându-se eficient pentru a preveni suprasaturarea comandanților și reprezentanților din CJOC cu informații depășite sau inutile. Acestea au fost sortate, analizate și prelucrate înainte de a fi transmise pe căile alocate către factorii de decizie, pe verticală și pe orizontală. S-au folosit în acest scop SOP-ul existent referitor la managementul informațiilor și imaginea operațională întrunită comună (JCOP). În acest mod, recomandările CFC și CCIR au contribuit la orientarea eforturilor statului major și a resurselor pentru a asigura la timp informații prelucrate, în sprijinul deciziilor importante luate la nivelul coaliției.

În afara BUB și BUA, s-au desfășurat zilnic întruniri ale grupurilor de lucru (operații informative, ATO, combatere a mijloacelor explozive improvizate-CIED, de identificare/lovire a țintelor, de analiză a efectelor), VTC-uri, dar și reuniuni ale grupului de planificare operațională întrunită (JOPG) și ale unor comisii specifice cum ar fi cea pentru rutele principale/alternative de aprovizionare, cea pentru identificarea/lovirea țintelor, cea pentru CIED).

Responsabilitățile zilnice ale CJOC au vizat pe lângă cele menționate mai sus, funcțiuni de planificare curentă, realizarea efectelor non kinetice, operații informative, constituirea și funcționarea Echipelor de Răspuns în Situații de Criză sau de atac asupra unor elemente importante de infrastructură, sau pentru derularea ședințelor specifice TST.

Managementul consecințelor a fost realizat de către celula efecte, pe baza evenimentelor/efectelor (imEDIATE, ulterioare), pierderilor și distrugerilor (severe, medii sau ușoare) produse.

S-au folosit o multitudine de sisteme de raportare a locației, capacității de luptă și a mișcării. Astfel, sistemul de control și raportare a transportului (DTRACS) și sistemul de transport și urmărire a mișcării (MTS) convoaielor logistice de aprovizionare cu senzori montați pe fiecare vehicul, au furnizat zilnic prin satelit la celula de coordonare a mișcării și Modulului Întrunit de Dislocare Logistică - Joint Deployment Logistics Module (JDLM), date despre deplasarea acestora, pe baza unei foi electronice de parcurs care conținea: numele unității transportatoare, indicativele acestora și ale eșalonului superior, unitățile de sprijin, originea și destinația încărcăturii, data plecării/sosirii. Datele și informațiile au fost completate prin sistemul de urmărire prin satelit al forțelor proprii - Blue Force Tracker (BFT), asigurându-se posibilitatea transmiterii de mesaje fax și imaginea virtuală reală a deplasării vehiculelor.

Centrele operaționale tactice (TOC) au trebuit să colecteze și să transmită printr-un număr minim de persoane toate informațiile primite printr-o multitudine de sisteme cum ar fi: BFT, sistemul avansat de transmitere a datelor de artilerie (Advanced Field Artillery Tactical Data System (AFATDS) sistemul ușor de control al Manevrei - the Manoeuvre Control System Light (MCS-L) și bineînțeles

sistemele radio. TOC a trebuit să analizeze, prelucreze, integreze și să transmită aceste informații la persoanele relevante.

La nivel tactic, un TOC și un centru administrativ și logistic (ALOC), format de regulă din reprezentanți ai S1 și S4, au urmărit situația curentă a forțelor, mijloacelor și resurselor logistice) a putut anticipa nevoile operaționale ale unității fiind localizate în cele două puncte de comandă de batalion, cel de bază (TOC) și cel al asigurării logistice (ALOC). Uneori ele au putut fi comasate în aceeași locație, dar și-au îndeplinit misiunile/sarcinile separat.

Comandanții aflați în misiune în teatrul de operații din Irak, au trebuit să ia decizii importante și critice, în condițiile în care nu au avut la dispoziție prea multe informații, fapt ce a cauzat luarea unor decizii proaste. În aceste condiții ei și-au direcționat statele majore spre adaptarea procedurilor și tehnicilor de management al informațiilor, potrivit SOP-urilor existente și planificarea dislocării mijloacelor de cercetare și recunoaștere, cu elementele de comandă, control, analiză, stocare și distribuție necesare.

De asemenea a fost necesară identificarea, examinarea și reducerea/blocarea informațiilor despre subiectele care au putut duce la suprasolicitarea inutilă a comandanților, concomitent cu folosirea unor mijloace simple și efective de transmitere a informațiilor, necesare într-o formă ușor de manipulat, citit, analizat și înțeles. O metodă utilă în special pe timpul informărilor a fost "metoda clipboard", o tehnică în care statul major pune pe o planșă 10 lucruri esențiale despre evenimentele, informațiile critice și răspunsurile posibile la unele întrebări din zilele precedente, sprijinite cu date de referință, fiind făcute lateral sau în spatele acesteia. Pe timpul briefing-urilor comandantul putea face unele note direct pe planșă, statul major răspunzând a doua zi la întrebările acestuia, evitându-se așa numiții „flow killers” - obiceiuri nefolositoare cum ar fi: folosirea de e-mail-uri lungi, briefinguri care nu necesită prezența comandantului, prea multe cerințe referitoare la informații critice, informații transmise pe CD-uri, web-site, portale internet, care trebuie evitate. Astfel, de exemplu, după un briefing de 15 minute de exemplu, era înmânat comandantului pe o singură foaie de hârtie un rezumat al punctelor esențiale. Metoda a salvat timp, iar comandantul a putut citi rezumatul în drum spre comandament.

De asemenea s-a constatat că pe timpul operațiilor, un stat major poate produce documentele necesare și lucra la nivelul maxim cerut maximum 12 ore pe zi timp de maximum 6 luni, după care eficiența lui scade, până la a claca, cu efecte dezastruoase pentru personal. Identic pentru comandanți, în aceeași perioadă de timp s-a identificat că aceștia vor fi capabili să lucreze eficient în aceleași condiții de luptă, maximum zece ore pe zi, cu impunerea unui regim de pregătire fizică zilnică obligatorie, ca mijloc de recreere și refacere a capacității de decizie și acțiune. La acestea se vor adăuga activități de refacere și recreere, funcțiuni sociale și interacțiunea cu membrii statului major. S-a constatat de asemenea că, deși au posibilitatea tehnică de a o face, comandanții de mari unități pot comunica direct cu subordonații până la nivel de grupă, dar acest lucru nu a fost încurajat deoarece s-a considerat că lezează dreptul de delegare a competenței comandanților de companie și de plutoane de a lua deciziile importante necesare, în cunoștință de cauză și le vor afecta relația cu subordonații.

Provocările ce au stat în fața forțelor de coaliție au constat în sisteme de comandă și control C4ISR la nivel tactic și operativ, parte a programului de digitizare a forțelor luptătoare, reguli de angajare și considerații politice, o legătură permanentă cu noul Guvern Irakian, linii de operații non kinetice care a necesitat cooperarea interagenției, un nivel ridicat de instruire și o capacitate ridicată de reacție. În aceste condiții, elementele principale ale coaliției s-au bazat pe: un singur comandant militar și un singur scop comun, un schimb de ofițeri de legătură la toate nivelurile (strategic, operativ și tactic), profesionalismul trupelor, avantajul tehnologiei folosite, și a relațiilor interpersonale de excepție.

În concluzie:

- Pentru asigurarea succesului, forțele de coaliție au avut nevoie de forțe specializate în domenii cum ar fi ajutorul umanitar, reconstrucție, administrație civilă, comunicații, logistică și sprijin bugetar, precum și de un sistem multinivel de C2 combinat cu elaborarea unor practici operaționale, constituirea și pregătirea unor programe de achiziții și pachete de forțe (hard și soft) de capacități, capabile să execute misiuni întrunite, interagenției, într-un mediu multinațional specifice de ocupație;

- Operațiile bazate pe efecte au impus o nouă filozofie de comandă a CFC, dezvoltarea unor procese metodice standardizate pentru a face legătura între acțiuni și efecte, permițând componentelor operaționale și agențiilor să deruleze activități de colaborare/coordonare pentru realizarea obiectivelor/efectelor dorite la toate nivelurile, să comunice mai rapid și mai bine, să schimbe informații în timp util și eficient;

- În mod clar coordonarea între componente și agenții a fost foarte dificilă, distribuția și definirea obiectivelor fiind deosebit de importantă, pe măsură ce efectele dorite au devenit tot mai complexe, strategia devenind tot mai sensibilă la efecte nedorite, iar acțiunile (kinetice și non-kinetice) tot mai independente,

- S-a simțit nevoia unei schimbări de mentalitate în domeniul cultural, precum și crearea unei noi arhitecturi de comandă și control cu capacitățile necesare, un mecanism de coordonare efectivă, între domenii distincte cum ar fi cel diplomatic, cel economic, cel informațional sau cel al reconstrucției și al dezvoltării, permițând astfel să se lucreze întrunit, în cadrul coalițiilor și în cadrul unui mediu de securitate în schimbare, în vederea realizării obiectivelor strategice și operaționale.

MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR ÎN CADRUL CENTRELOR OPERAȚIONALE ÎNTRUNITE PENTRU CONDUCEREA OPERAȚIILOR CURENTE

Ovidiu PALAGHIA*

INFORMATION MANAGEMENT WITHIN THE JOINT OPERATIONS CENTERS FOR THE CONDUCT OF THE CURRENT OPERATIONS

The Future Battlefield in the next decades will be completely different from what we know today. In the lead will be the states that are able to wage the “Third Generation War”, in which the dominant role will be the information. The War of this start of the Millennium will be strongly modified and it will suppose a large concentration of military force, with an integrated potential and with a large capability to manoeuvre at the lowest echelons up to the fighter.

The Environment/Engagement Space of the years 2010-2020, in my opinion, could be multinational, tri-dimensional, transparent, because of the intelligence, surveillance and reconnaissance systems from the Space, dynamic and pulsatory, in decisively targeting and destroying the adversary’s Centre of Gravity and also multi-directional – with strategic, operational and tactical level missions, on large frontages and areas of operations. From the technical point of view, the Environment/Engagement Space will be completely digitized, because there will be used new types of digitized weapon systems, using at a large scale the artificial intelligence, integrated digitized nano-technologies and also professional simulation systems within the Decision making Process, using all the Services of the Armed Forces.

The forces designated to carry out such kind of operations within this Environment/Engagement Space have to have the following main characteristics: immediate availability, versatility and technological capacity, mobility and continuous logistic sustainment, interoperability and adaptation.

In the modern engagement space, the technologies of the Information Era will be crucial, with forces being supported and relying on the information systems in ensuring the command and control of the operations and also in providing the right means of communication. The confrontation and the achievement of the information superiority will mean knowing in detail the situation in the Theatre of Operations and the timely provision of the information in support of the decision makers, in order to maintain the updated current Situational Awareness for timely decisions and for taking the right measures to counter and conceal our activity for the adversary’s ISTAR systems. The acquisitioned data protection systems, the detection and communication ones, also the targeting systems are all necessary objectives and essential needs in achieving the efficiency of the military forces in the new environment/engagement space. These are having as a foundation the new generation of information means and systems, directed for the conduct of the operation, and for the increase of the efficiency of the targeting systems.

Imaginea câmpului de luptă în următoarele decenii va fi complet diferită de cea a prezentului. Vor avea câștig de cauză statele în măsură să ducă

---

* Colonel, Statul Major General

războaie de generația a treia, în care rolul dominant va reveni informației. Războiul începutului acestui mileniu va fi puternic modificat și va presupune o mai mare concentrare de forțe militare, cu potențial integrator, cu capacitate de manevră la eșaloane mici până la nivelul luptătorului.

Mediul/spațiul de angajare al anilor 2010-2020, ar putea fi multinațional, tridimensional, transparent, datorită sistemelor de cercetare, detectare și determinare din spațiu, dinamic și pulsatoriu în lovirea decisivă a centrului de greutate al adversarului, precum și multidirecțional – cu misiuni strategice, operative și tactice, în fâșii largi. Din punct de vedere tehnic, mediul/spațiul de angajare va fi automatizat – deoarece se vor utiliza sisteme de armament în care se va încorpora un grad înalt de robotică, inteligență artificială, sisteme expert și de simulare în procesul de decizie, digitizat – datorită tehnologiilor de înaltă miniaturizare și a celor informatice și integrat – prin utilizarea tuturor categoriilor de forțe ale armatei. Forțele destinate să desfășoare acțiuni în acest mediu/spațiu trebuie să reunească următoarele caracteristici principale: înaltă disponibilitate, capacitate tehnologică și versatilitate, mobilitate și autonomie, interoperabilitate și capacitate de adaptare.

În spațiul de angajare modern, tehnologiile Erei Informaționale vor fi determinante, forțele se vor sprijini pe sisteme de informații în asigurarea conducerii, controlului și comunicațiilor. Confruntarea și asigurarea superiorității informaționale, va avea ca scop cunoașterea în detaliu a situației din teatrul de operații, informarea oportună a factorilor de decizie, în vederea menținerii unei avertizări situaționale corespunzătoare pentru luarea la timp a deciziilor care se impun, precum și utilizarea măsurilor de inducere în eroare a sistemelor de achiziții de informații ale adversarilor. Mijloacele protejate de achiziționare de date, de detecție și de comunicații, precum și cele de lovire de înaltă precizie, se constituie ca necesități obiective și cerințe esențiale în procesul de eficientizare a acțiunii forțelor în noul mediu de angajare. Acestea au la bază utilizarea noilor generații de mijloace informatice și a unor soft-uri performante, direcționate pentru conducerea și pentru creșterea eficacității în luptă a mijloacelor de lovire.

Ultimul deceniu al secolului al XX-lea s-a caracterizat printr-o schimbare de imagine a modului de manifestare a forțelor în spațiul/mediul de angajare. Se detașează preponderența operațiilor/acțiunilor aeriene în atingerea stării finale dorite a operației/ campaniei și implicit a războiului, concomitent cu utilizarea unor noi componente, imagologică, psihologică, economică și/sau de altă natură. Suprasaturarea spațiului terestru cu mijloace de lovire și angajare/confruntare, precum și diminuarea posibilității de a realiza surprinderea în condițiile utilizării sistemelor de arme cu baza la sol, au impus realizarea „ochilor cosmici”, care au determinat la rândul lor evoluția și diversificarea mijloacelor de lovire din aer sau prin aer, având o viteză mare de acțiune și putere de distrugere apreciabilă. Ca urmare a filozofiei momentului și a cadrului juridic internațional, se manifestă tendința de a acționa cu mare precizie numai asupra obiectivelor militare adverse,

evitându-se pe cât posibil pierderile/distrugerile colaterale inutile în rândul populației civile.

Această cerință operațională presupune cercetarea, dezvoltarea, experimentarea și utilizarea de noi „vectori”, tehnici, tehnologii și proceduri neconvenționale.

Spațiul de angajare al viitorului va fi cu totul altul decât până acum. Concepția tradițională (liniară), potrivit căreia există un front și o adâncime, va fi înlocuită de un spațiu de angajare extins, tridimensional, în care nici o zonă nu va fi ferită de atacurile precise și nimicitoare. Un număr tot mai mare de specialiști militari străini și autohtoni prevăd chiar că operațiile/campaniile sau chiar și luptele se vor desfășura după modelul celor navale, adică la 360 grade.

Cadrul este completat de apariția unor noi concepte doctrinare precum forțele expediționare, forțele NATO de răspuns în situații de criză, forța de intervenție rapidă, combinată și întrunită, cu capacități de legătură cu comandamentul „mamă” (*Reach-Back*). Un alt aspect este cel legat de mediul în care aceste operații se vor desfășura, în diferite medii și pe mai multe niveluri, așa numitele operații paralele. Operațiunile paralele pot produce efecte paralele, inducând adversarului crize multiple, într-o succesiune rapidă, acesta neputând răspunde efectiv la fiecare dintre ele. În acest context, rolul cel mai important îi revine procurării, analizei procesării și distribuției informațiilor, al documentării și raportării.

Documentarea și raportarea presupune în primul rând: înregistrarea fiecărui tip de informație, document primit, distribuit sau transmis, precum și a fiecărei acțiuni întreprinse în diferite momente ale operației/luptei.

În al doilea rând, acest lucru impune primirea de la subordonați și transmiterea în timp și la momentul stabilit, la eșalonul superior, potrivit procedurilor în funcțiune.

În al treilea rând, presupune pregătirea și efectuarea de informări operative punctuale specifice, pentru diferite categorii de personal: comandanți, șefi de arme și de direcții, invitați externi structurii (organizației/eșalonului) la care centrul operațional/ tactic funcționează (ca de exemplu pentru personalități politice marcante aflate în vizită în teatrul/zona de operații/responsabilitate).

Asigurarea transmiterii la timp a principalelor recomandări și dispoziții pentru remedierea la timp a deficiențelor are drept scop informarea statului major, elaborarea recomandărilor către comandanții componentelor forței întrunite, pe baza orientării statului major efectuate de către Comandantul Forței întrunite (CFÎ). Scopul principal al acestei activități este de a optimiza accesul direct al comandanților și șefilor la informațiile existente, potrivit specificului misiunii, pentru cunoașterea în detaliu a situației curente a operației aflate în derulare, în vederea luării deciziilor care se impun în timp util și în cunoștință de cauză.

Managementul informațiilor nu se poate realiza fără un sistem formal de analiză și filtrare a informațiilor primite, gândit și implementat din punct de vedere al securității informațiilor, care să cuprindă:

- proceduri clare de stabilire a nivelului de clasificare a informațiilor,
- existența unor canale de comunicare viabile și rapide de transmitere a acestora,
- existența unor proceduri simple referitoare la: primirea, analiza, documentarea și transmiterea diferitelor categorii de informații și cunoașterea clară a procedurilor de aducere la cunoștința comandantului a cerințelor de informare critică: ce anume, când, cum se va informa comandantul, ce tipuri de informații trebuie pregătite și prezentate, în scopul deciziilor pe care acesta (comandantul) trebuie să le facă.

Principiile care stau la baza managementului informațiilor sunt:

- toate informațiile trebuie distribuite în timp util și numai la persoanele care au într-adevăr nevoie de ele;
- se aplică sintagma „CINE TREBUIE SĂ ȘTIE”. Multiplicarea inutilă și distribuția informațiilor nerelevante determină confuzie, consumul inutil de timp și distragerea atenției decidenților către aspecte care nu au nici o importanță;
- se vor folosi la maximum mijloacele electronice de transmisie;
- centralizarea activității de raportare a situației curente (a rapoartelor primite de la subordonați și a celor care trebuie înaintate la eșalonul superior);
- arhivarea informațiilor primite și/sau transmise din motive legale/ rațiuni istorice;
- conținutul documentelor să fie redus la maximum, să fie clare și simple.

Categoriile de clasificare a informațiilor vor include de regulă:

- Informații critice: cele care sprijină direct luarea deciziilor de către comandanți (CCIR- cerințele de informare critică). Ele au un impact rapid asupra îndeplinirii misiunii și trebuie aduse la cunoștința comandantului imediat, indiferent dacă este zi sau noapte. În această categorie intră: cerințele de informare prioritare (PIR)- informații importante despre adversar/inamic (fiind și parte a Planului de colectare a Informațiilor), cerințe de informare despre forțele proprii (FFIR), de regulă informații care sprijină luarea deciziilor de către subordonați și elemente esențiale despre forțele proprii (EEFI), informații care trebuie protejate pentru a nu fi descoperite de către adversar. CCIR-urile de regulă determină activarea Celulei de Răspuns la Situații de Criză (CRC), ca rezultat al producerii unor evenimente/incidente care pot influența hotărâtor ducerea operației/luptei (de exemplu pierderi masive de personal);
- Informații excepționale: sunt acele informații cu caracter sensibil, despre anumite evenimente/incidente care pot afecta derularea operației în curs. Ele trebuie aduse la cunoștința comandantului, dar nu sunt CCIR-uri;
- Informații de rutină: sunt toate celelalte informații care nu se regăsesc în primele două categorii, dar sunt utile la pregătirea unor informații pentru factorii de decizie.

Odată stabilite categoriile de clasificare a informațiilor trebuie stabilit și gradul de urgență. În concepția NATO, informațiile pot avea următoarele grade de urgență: FLASH (trebuie aduse la cunoștința comandantului în termen de până la treizeci de minute), IMMEDIATE (trebuie aduse la cunoștința comandantului în termen de treizeci de minute până la șase ore) și ROUTINE (care nu au termen de aducere la cunoștință).

La primirea oricărui tip de informații, responsabilul cu mesajele primite, înscrie în registru informația și ulterior o distribuie celor în drept. De asemenea înscrie conținutul pe scurt al acesteia, efectele rezultate și măsurile luate pentru reducerea efectelor fiind înscrise în tabelul cu evenimentele/incidentele.

Canalele de transmitere a informațiilor se clasifică astfel: externe și interne.

Cele externe sunt de regulă cele utilizate pentru comunicarea cu structuri, comandamente, organizații altele decât cele din sistemul de comandă și control propriu al comandamentului (statului major) respectiv (de exemplu cu organizații inter-guvernamentale sau internaționale). Acestea se împart de regulă în canale:

- oficiale (pentru legătura cu alte organisme non-militare);
- de comandă (între eșalonul superior și cu subordonații);
- de coordonare între arme și servicii la diferite eșaloane (de exemplu responsabilul pe linie de informații de la eșalonul divizie poate folosi acest canal pentru a se coordona cu reprezentantul similar de la eșalonul superior).

Cele interne sunt cele specifice sistemului propriu de comandă și control al comandamentului/statului major respectiv și se împart în:

- verticale (cu eșalonul superior și cu subordonații);
- laterale (între reprezentanții armelor și serviciilor diferitelor eșaloane).

Un alt aspect important al managementului informațiilor se referă la pregătirea și executarea informărilor de stat major

Acestea sunt de regulă pregătite și făcute, potrivit programului zilnic al comandamentului/statelor majore, conform procedurilor existente. Sunt executate periodic și au scopul de a optimiza fluxul de informații relevante specifice în folosul comandanților, pentru a fi la curent cu situația operativă și a lua deciziile care se impun. Ofițerul responsabil cu rapoartele și elaborarea și transmiterea ordinelor fragmentare și a dispozițiilor preliminare este cel care răspunde de pregătirea acestor informări, reprezentanții fiecărei arme și serviciu fiind cei care întocmesc partea de informare specifică domeniilor lor de activitate.

Autoritatea care aprobă conținutul final al acestor informări este de regulă șeful de stat major prin directorul centrului operațional întrunit și/sau tactic.

Informările sunt de două tipuri: externe și interne. Cele externe sunt cele făcute pentru prezentarea situației curente pentru comandant și cea făcută pentru șeful J3/G3. De exemplu, cea prezentată pentru comandant are următoarea structură:

- principalele observații ale șefului de stat major ;
- date despre starea vremii și influența acesteia asupra ducerii acțiunilor de luptă - subofițerul responsabil cu situația meteo;
- date despre adversar;

- situația curentă a trupelor proprii (Imaginea comună a operațiilor întrunite - JCOP);

- date de la celelalte arme și servicii (reprezentanții acestora);

- date de la consilierii comandantului (dacă este nevoie);

- activități principale ale comandantului : vizite, locații etc.;

- comentariile comandantului.

Informările interne au rolul de a pune la curent membri centrului operațional cu situația curentă și măsurile luate. Principalele informări interne sunt cele desfășurate la predarea/primirea serviciului pe tura operativă și cele referitoare la incidentele/ evenimentele produse și măsurile luate. Autoritatea pentru aprobarea conținutului informării este de regulă șeful de tură care predă serviciul. La sfârșitul informării, reprezentanții armelor și serviciilor din vechea execută individual predarea/primirea serviciului.

De exemplu, informarea prezentată la predarea/primirea serviciului pe tura operativă are următoarea structură:

- situația curentă – vechiul șef de tură ;

- date despre adversar;

- situația curentă a trupelor proprii în ultimele 12 ore (JCOP);

- date de la celelalte arme și servicii (reprezentanții J1-J9), inclusiv ofițerii de legătură;

- recomandările vechiului șef de tură.

Un alt aspect semnificativ al managementului informațiilor este strâns legat de procesul de documentare și raportare a incidentelor și evenimentelor pe timpul ducerii operației.

Elaborarea și transmiterea rapoartelor este o activitate principală a programului zilnic al centrelor operaționale, potrivit procedurilor existente. Ele reprezintă principala modalitate de informare ierarhică cu privire la situația curentă a derulării operației/campaniei, conform planurilor aprobate. În acest context, responsabilitățile personalului din compunerea centrului operațional întrunit și/sau tactic sunt legate de:

- autoritatea de a aproba conținutul și transmiterea acestora, care este șeful operațiilor, prin directorul centrului operațional;

- responsabilitatea pentru compilare și coordonare, care o are ofițerul responsabil cu rapoartele;

- ordinele fragmentare și dispozițiile preliminare, responsabilitatea pentru analiză și distribuție acestora având-o ofițerul responsabil cu managementul informațiilor.

În contextul conflictelor actuale și al existenței forțelor multinaționale și de coaliție, personalul care va încadra aceste tipuri de structuri (centrele operaționale întrunite și/sau tactice), va trebui să cunoască foarte bine procedurile și limbajul operațional folosit, inclusiv a limbii străine respective.

În scopul eficientizării fluxului de informații, pentru luarea la timp a deciziilor care se impun, este necesară respectarea unor principii simple dar extrem utile cum ar fi: folosirea limbii engleze specifice terminologiei NATO (NATISH), transmiterea datelor și informațiilor la timp (*Just in Time* - JIT) și mai ales, transmiterea acelor

informații strict necesare personalului și mai ales comandanților pentru a lua deciziile care se impun (*Just Enough Relevant Information - JERI*).

De regulă există două categorii de rapoarte zilnice:

- cele elaborate și primite de la subordonați: raportul despre situația curentă (*Situational Report - SITREP*), raportul despre evaluarea curentă a modului de desfășurare a acțiunilor (*Assessment Report - ASSESSREP*) și rezumatul datelor și informațiilor (*Intelligence Summary – INTSUM*).

- cele transmise la eșalonul superior, sunt pe domenii ca cele prezentate mai sus.

În situații deosebite se elaborează și se transmit rapoarte despre producerea unor evenimente/incidente care pot influența major derularea operației/campaniei, potrivit planului aprobat. În acest sens se întocmesc și se transmit (*Event Report - EVREP* și sau *Incident Report - INTREP* sau *Incident Spot Report – INSPOTREP* - care de regulă furnizează comandantului CCIR-uri). În mod excepțional se pot elabora și transmite rapoarte săptămânale (de exemplu pe linie de logistică) sau chiar lunare (de exemplu la Comandamentul Forței din Kosovo, se întocmește un astfel de raport despre situația derulării operației).

Un alt aspect al managementului informațiilor este legat de elaborarea și transmiterea ordinelor fragmentare (FRAGO) și a dispozițiilor preliminare (WARNO).

După întocmirea și aprobarea planului de operații/campanie, se întocmește directiva operativă (ordinul de luptă). Astfel efortul general în cadrul comandamentului se mută de la planificare către conducerea operațiilor curente. În funcție de situația din teren, pot apare anumite incidente/evenimente care determină schimbarea situației. În funcție de acest lucru, un comandant de regulă analizează următoarele situații și acționează în consecință:

a) când situația operativă nu s-a schimbat, planul este valabil, se va continua potrivit planului aprobat inițial;

b) când situația operativă s-a schimbat, dar planul rămâne valabil, cu unele ajustări, care de regulă se fac prin ordine fragmentare și/sau dispoziții preliminare, care completează, ajustează directiva operativă (ordinul de operații inițial);

c) când situația operativă s-a schimbat, planul nu mai este valabil, este necesară întocmirea unui alt plan.

În mod normal ordinele fragmentare nu se produc în centrele operaționale. Ele se elaborează de regulă de către direcția operații, urmând a fi înaintat centrului operațional pentru transmitere. În situații speciale, imediat după producerea unor incidente deosebite care se dezvoltă în evenimente majore se constituie Celula de Răspuns la situațiile de Criză (CRC). În funcție de amploarea și efectele incidentului/evenimentului, șeful CRC poate fi comandantul, șeful operațiilor sau de regulă, directorul centrului operațional întrunit.

În această situație, acesta nominalizează un ofițer responsabil cu rezolvarea incidentului/evenimentului respectiv. El întocmește un plan de măsuri care cuprinde măsurile necesare și personalul care participă la implementarea unor astfel de măsuri. O dată planul întocmit, acesta este verificat și aprobat de către directorul centrului

operațional întrunit și se pune în aplicare, rezultatul final fiind elaborarea și transmiterea la subordonați pentru execuție sub forma unui ordin fragmentar (FRAGO), având ca puncte principale: situația curentă, misiunea, execuția, sprijinul de luptă și logistic și elemente de comandă și comunicații.

În afară de sarcinile curente specifice, în funcție de situația operativă din teren, personalului din componerea centrelor operaționale întrunite și/sau tactice i se pot repartiza alte sarcini, decât cele curente. Acestea pot fi: sarcini impuse de către eșalonul superior, cereri înaintate de către subordonați și elemente interne identificate pe timpul desfășurării activităților zilnice în incinta centrelor operaționale. Procedurile care se urmează, potrivit SOP-ului cuprind măsuri și activități similare cu modul de constituire, activare și acțiune pentru Celula de Răspuns în Situații de Criză (CRC).

În final, câteva responsabilități specifice ale ofițerului din centrul operațional întrunit și/sau tactic, responsabil de managementul informațiilor. Acesta:

- răspunde de managementul tuturor informațiilor care sosesc la centrul operațional, clasificarea, stabilirea priorității, înregistrarea și distribuția la timp a informațiilor, supervizarea și elaborarea Evaluării Situației Operative Curente;
- îndeplinește sarcina de locțiitor al directorului schimbului și îndeplinește sarcinile acestuia în lipsa lui;
- urmărește modul de îndeplinire a sarcinilor interne ale centrului și revizuieste lista cu evenimentele/incidentele produse și a măsurilor luate pentru înlăturarea efectelor acestora.

Potrivit acordului menționat, informațiile clasificate NATO și informațiile sensibile neclasificate în UE sunt marcate în mod adecvat pentru a se pune în evidență caracterul lor sensibil, nu sunt utilizate în alte scopuri decât cele descrise în prezentul acord de punere în aplicare și nu sunt comunicate unor părți terțe, fără acordul prealabil al părții expeditoare. Părțile, în conformitate cu respectivele lor legi și reglementări, sunt obligate să ia toate măsurile necesare aflate la dispoziția lor pentru a proteja informațiile neclasificate de o diseminare neautorizată, necesitând limitări privind accesul și distribuția.

De asemenea, părțile pot stabili măsuri de securitate precise în ceea ce privește marcarea, stocarea, gestionarea și protecția informațiilor neclasificate controlate.

În concluzie:

- locul, rolul și structura centrelor operaționale întrunite și/sau tactice, în contextul politico-militar actual depind de: misiunea primită, tipul de operație planificată și executată: de management al crizelor, umanitară, de stabilitate și reconstrucție, de menținere/impunere a păcii, de izolare, neutralizare și lichidare a insurgențelor și teroriștilor, de mică sau mare intensitate, tipul de conflict: inter/intra statal, situația curentă la luarea deciziei de a activa și pune în funcțiune astfel de centru operațional: stare de pace, la exerciții, la mobilizare, la război, nivelul de încadrare cu personal la momentul decizie și experiența și tipul de personalitate al comandanților și membrilor care lucrează într-un astfel de centru operațional.

- programul zilnic a unei asemenea structuri trebuie stabilit în jurul și pe baza procesului de luare al deciziei de către comandanții/șefii eșaloanelor respective.

Întreaga activitate desfășurată într-un astfel de centru este determinată și influențată hotărâtor de volumul, tipul și calitatea informațiilor primite, analizate și procesate.

- centrele operaționale nu sunt numai pentru informare. Aceasta este una din funcțiunile lor. Ele trebuie văzute ca niște centre vitale, menite să coordoneze, monitorizeze, evalueze și să ajusteze acțiunile diferitelor categorii de forțe pe timpul ducerii campaniei/operației. Comandanții trebuie să înțeleagă faptul că atunci când participă la astfel de informări, personalul care nu participă efectiv la această activitate trebuie să își continue îndeplinirea atribuțiilor principale de serviciu legate de supervizarea și coordonarea acțiunilor, potrivit planurilor.

- în contextul conflictelor actuale și al existenței forțelor multinaționale și de coaliție, personalul care va încadra aceste tipuri de structuri, vor trebui să cunoască foarte bine procedurile folosite și limbajul operațional folosit, inclusiv a limbii străine respective.

- în scopul eficientizării fluxului de informații, pentru luarea la timp a deciziilor care se impun este necesară respectarea unor principii simple dar extrem utile cum ar fi: folosirea limbii engleze specifice terminologiei NATO (NATISH), transmiterea datelor și informațiilor la timp (*Just in Time* - JIT) și mai ales transmiterea acelor informații strict necesare personalului și mai ales comandanților pentru a lua deciziile care se impun (*Just Enough Relevant Information* - JERI). Gradul de interoperabilitate al acestora, va influența hotărâtor timpul necesar pentru integrarea personalului, procedurilor și echipamentelor pentru ca un astfel de centru operațional să funcționeze în foarte bune condiții. Din practica operațiilor desfășurate în ultimii ani, timpul necesar pentru realizarea acestui lucru a fost de 1-4 săptămâni.

Odată realizată integrarea personalului, problemele nu vor dispărea. Restricțiile naționale, comanda și controlul naționale versus comanda și controlul forțelor NATO/UE/ONU și/sau de coaliție, deciziile și asumarea unor riscuri politice sau nu, sunt alt gen de probleme cu un impact serios asupra activității zilnice a unui astfel de centru operațional întrunit și/sau tactic. În final totul depinde de spiritul de echipă, nivelul de instruire și de capacitatea de reacție și dislocare a forțelor respective.

Secțiunea „Provocări pentru mediul de securitate”

**ADAPTAREA PERMANENTĂ A TIPOLOGIEI OPERAȚIILOR
ÎN RAPORT CU SCHIMBAREA NATURII CONFLICTELOR –
O REALITATE/CERINȚĂ OPERAȚIONALĂ A VIITORULUI**

Dr. Visarion NEAGOE*
Dr. Olga DANILA**

In a complex and evolving operational environment, nations and international organizations are striving to identify solutions to preserve their common interest regarding global security. Since human nature has not changed, regional conflicts over territory, religion, politics and economics will continue to occur, demanding the use of military power as part of crisis/conflict management system.

As an active member of international community, Romania had and has a significant military contribution to major UN, coalition-led multinational operations conducted worldwide. As a consequence, the accumulated combat experience allowed us to permanently adapt and improve our military forces.

Currently, due to the continuous change of conflicts' features, we consider quite important a new approach of operations typology to emphasize the importance of the stability and support operations concept within the Romanian military art and to highlight it through training and education programs.

1. O analiză necesară: mediu-conflicte

Sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au fost martorii a ceea ce poate fi denumită corect ca fiind o schimbare paradigmatică a naturii conflictului. Factorii geografici nu mai reprezintă o constrângere pentru cei ce doresc să perpetueze violența și, deși problemele teritoriale sunt importante, au apărut și alți factori determinanți ai conflictelor de tipul diferențelor istorice, disparității economice, securității energetice, lipsei apei potabile etc.

Situația globală nu mai este marcată în primul rând de amenințările de tip convențional, cum ar fi conflictele dintre state sau grupuri de state, proeminență căpătând conflictele „noi” de tipul celor intra-statale până la terorismul internațional, ce se manifestă prin sabotaje, subversiuni, dar și confruntări și conflicte armate. Accesibilitatea actuală la armamentul ușor de serie, minele și dispozitivele explozive improvizate a crescut exponențial capacitatea unor grupuri de a susține violența în interiorul societăților, cum ar fi grupurile sub-naționale, teroriștii, insurgenții, fanaticii religioși și cei motivați de interesele etnice. Natura transnațională a acestor amenințări și implicarea actorilor statali în folosirea acestor conflicte ca pe un tip de „război prin alte mijloace” le-a exacerbat complexitatea. Lumea se confruntă din ce în ce mai mult cu o violență atât de amorfă încât ridică probleme comunității internaționale în privința răspunsului la aceste probleme, care trebuie să fie unul echilibrat și să includă măsuri politice, economice, societale și militare.

Provocările viitorului în domeniul apărării și securității sunt tot mai diversificate – de la amenințările teroriste la instabilitatea unor state, proliferarea armelor de distrugere în masă și alte riscuri de natură internă și externă, toate necesitând consolidarea tuturor instituțiilor și resurselor la dispoziție pentru acțiunea

---

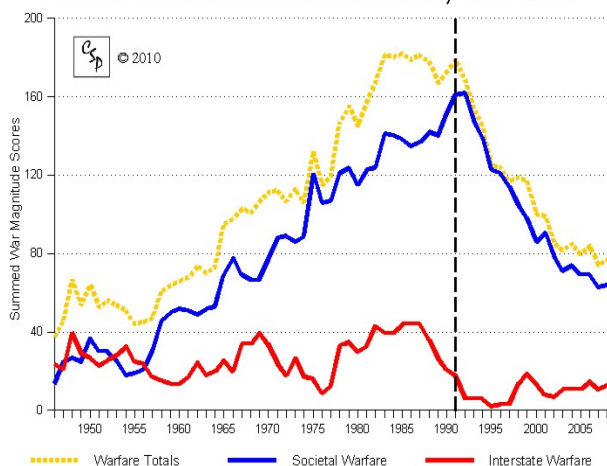
* General (r.), profesor universitar, Universitatea Alma Mater, Sibiu

** Statul Major al Forțelor Terestre

eficientă și unitară în plan internațional. Diversitatea și complexitatea acestor amenințări au produs schimbări în natura conflictelor și au solicitat adaptări permanente ale forțelor, conceptelor și capacităților pentru combaterea acestora.

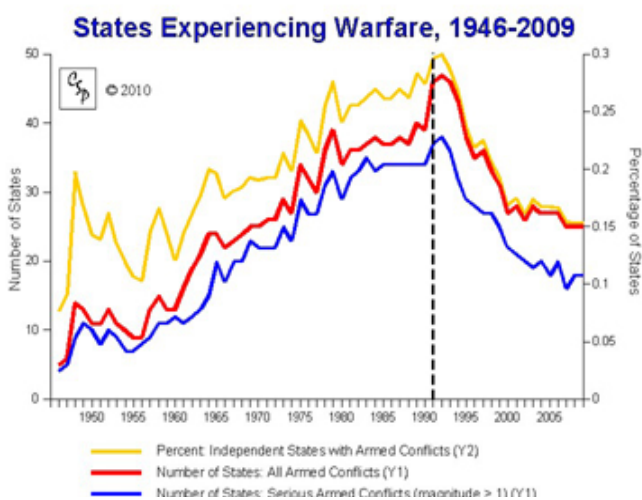
Mediul de securitate actual este radical diferit de ceea ce era chiar și acum 10 ani. Într-o lume din ce în ce mai globalizată, noile provocări la adresa securității sunt produse, nu de rivalitățile convenționale dintre state, ci de tensiunile economice, demografice și societale care au devenit transnaționale. Globalizarea ar fi trebuit să aibă un impact pozitiv datorită interdependenței crescute între state, însă a avut ca rezultat și creșterea nivelului de vulnerabilitate.

Global Trends in Armed Conflict, 1946-2009

Sursa: <http://www.systemicpeace.org/conflict.htm>

Sfârșitul Războiului Rece a avut un efect vizibil asupra nivelului general al conflictelor armate în sistemul global. Nivelurile conflictelor inter și intrastatale au înregistrat un declin semnificativ în perioada anilor '90 și această tendință a continuat și în anii 2000, înregistrând o scădere de peste 60%, conform datelor prezentate de CSP (Center for Systemic Peace).

Sursa: <http://www.systemicpeace.org/conflict.htm>

O tendință similară se observă și prin analiza numărului de state implicate în orice formă de conflict în fiecare an. Astfel, în anul 1992 s-a înregistrat cel mai mare număr de state implicate în conflicte – aproape 30% dintre țările lumii se confruntau cu diferite forme de violență politică majoră. Acest procent a scăzut cu aproape 50%, în 2009 înregistrându-se un procent de aproximativ 15% state cu episoade majore de violență politică.

Totuși, tendința de scădere constantă a numărului de conflicte armate pe glob pare să-și fi încheiat panta descendentă înregistrată în anii '90. Datele, colectate de Peace Research Institute Oslo (PRIO) și Universitatea Uppsala, indică faptul că numărul conflictelor a rămas oarecum constant în ultimii trei ani. Mai mult decât atât, ne aflăm acum în cea mai lungă perioadă de după cel de-al doilea război mondial în care nu au avut loc conflicte interstatale (lupte între 2 sau mai multe țări).

Deși statistic există mai puține conflicte între state în perioada actuală, numărul conflictelor intra-statale a crescut. Securitatea internă și externă se îmbină în prezent mai mult decât oricând în trecut. Deși în cadrul sistemului internațional sunt state nemulțumite de starea de fapt și au anumite ambiții în crearea unui nou echilibru global al puterilor, totuși cea mai mare amenințare la adresa securității naționale a statelor nu vine din partea statelor potențial agresive sau a terorismului, ci din partea statelor instabile care nu pot asigura nevoile de bază ale populațiilor lor.

Pe măsură ce înaintăm în această eră a instabilității, liniile de separație între război și pace, inamic și aliat, se relativizează. Succesul militar de unul singur nu va fi suficient pentru a face față noilor condiții, însă nici actorii non-militari nu pot desfășura acțiuni de reconstrucție și dezvoltare într-un mediu conflictual, astfel încât soluția necesară rezolvării anumitor amenințări va putea fi doar o acțiune militară, concepută și desfășurată în cooperare cu celelalte elemente ale puterii naționale. Chiar și în acest caz, însă, deciziile statelor de a folosi forța militară sunt și vor continua să fie extrem de dificile pentru liderii politici, atât individual, cât și colectiv. În țările democratice, intervenția militară va genera de cele mai multe ori dezbateri interne complexe despre alocarea resurselor și va fi luată în considerare numai dacă angajamentele naționale militare în afara granițelor sunt subscrise intereselor naționale. Puțini lideri doresc să-și „investească” capitalul politic în intervenții internaționale riscante și controversate, cu rezultate nesigure. Consecința acestei ezitări de a acționa poate avea consecințe grave: comunități devastate de conflicte, refugiați, dificultăți pentru comerțul internațional și subminarea normelor internaționale. O implicare militară substanțială este puțin probabilă în absența unui interes major de securitate al unei națiuni lider, operațiile de pace și sprijin umanitar fiind operațiile cele mai frecvente. Creșterea nivelului de încredere în abilitatea comunității internaționale de a administra eficient folosirea forței poate avea o influență pozitivă asupra deciziilor de implicare și rezolvare și prin mijloace militare a diferitelor crize.

2. Evoluții în tipologia operațiilor

Deși numărul și apariția conflictelor între state s-au redus considerabil, conflictele interne s-au multiplicat, ducând la războaie civile și la scăderea puterii și a instituțiilor statului. Acest lucru necesită un nou tip de intervenție în care misiunile cuprind elemente militare, polițienești și civile și sunt echipate și mandatate pentru menținerea păcii, impunerea păcii sau consolidarea păcii prin mijloace economice, sociale, politice sau umanitare oferite de comunitatea internațională.

Domeniul de intervenție s-a extins foarte mult după Războiul Rece și astfel a fost nevoie de noi termeni care să descrie aceste modalități multiple de intervenție, care se desfășoară într-un cadru diferit atât de cadrul misiunilor de luptă, cât și al celor tradiționale de menținere a păcii.

Termenii folosiți pentru a descrie aceste misiuni - „operații altele decât războiul”, „a doua generație de operații de menținere a păcii”, „operații strategice de menținere a păcii”, „impunerea păcii”, „operații de sprijin al păcii”, „operații de răspuns la crize”, „operații de stabilitate și reconstrucție” etc - sugerează încercarea

comunității internaționale de a denumi misiunile în funcție de evoluția și, implicit, de noile lor caracteristici, evitând însă posibilele conotații politice ale termenilor.

Totuși, niciunul din termeni nu este suficient de general pentru a descrie ceea ce noile tipuri de misiuni au în comun și ceea ce le diferențiază semnificativ de o intervenție armată clasică: dorința de a preveni, restaura sau consolida pacea. Termenul de „operații de pace”, deși este de asemenea discutabil, pare să fie mai adecvat în descrierea misiunilor din ce în ce mai complexe, care se desfășoară uneori prin impunerea forței și sub alt mandat decât cel al ONU, pentru a reflecta gama de misiuni îndeplinite, deoarece este un concept suficient de general pentru a acoperi toate activitățile desfășurate în sprijinirea unui proces de pace.

Operațiile de pace cuprind operațiile multi-agenții și multinaționale de răspuns la criză ce implică toate instrumentele puterii naționale prin misiuni militare destinate stopării conflictelor, restabilirii păcii și configurării mediului astfel încât să sprijine reconcilierea și reconstrucția și să faciliteze tranziția către o guvernare eficientă.

Operațiile de pace actuale necesită mult mai mult decât simpla aplicare a forței militare, implicând o gamă largă de considerații politice, diplomatice, economice, umanitare etc extinse până la nivelul operațional, ceea ce necesită o coordonare și armonizare riguroasă, subliniind astfel natura multidimensională a acestora.

Printre misiunile asociate noilor operații de pace sunt asigurarea serviciilor de bază, poliție, justiție, educație, dezarmare, demobilizare și reintegrare în societate a fostelor forțe combatante etc. sau chiar ajutoare umanitare. Totuși, așa cum afirmă Wilkinson, militarii trebuie să se implice în operații majore de ajutor umanitar numai dacă nu există agenții civile disponibile sau atunci când implicarea acestora este imposibilă datorită caracteristicilor situației locale.

Scopul forțelor multinaționale este de a opri luptele și a ajuta la atingerea unei rezolvări corecte și de durată a conflictului, nu de a obține o victorie militară. Astfel, eforturile militare multilaterale trebuie să fie doar o parte a unei campanii vaste care să includă activități diplomatice și umanitare. Forțele multinaționale trebuie să fie pregătite de luptă, dar folosirea lor trebuie să fie în scopul creării condițiilor pentru o pace durabilă. În cele mai multe situații, ele vor trebui să sprijine efectiv eforturile politice și umanitare. Dacă se schimbă rolul și obiectivele forței multinaționale, atunci componența forței trebuie reevaluată pentru a se asigura adecvarea forțelor pentru noile misiuni.

Operațiile de pace vor continua să joace un rol primordial în prevenirea și gestionarea crizelor în orice regiune sau zonă din lume, se va accentua caracterul întrunit al acestora și se vor desfășura cu preponderență în medii ostile.

Deși teoreticienii militari argumentează, în mod corect, că ducerea războiului rămâne cea mai dificilă misiune și trebuie să rămână principala prioritate a eforturilor de pregătire, comandanții care au participat la misiunile multinaționale recente afirmă că operațiile de pace actuale diferă în mod semnificativ de operațiile convenționale și, astfel, necesită abilități suplimentare. Abilitatea unei unități de a opera eficient în operații de pace este direct determinată de eficacitatea unei strategii de pregătire care să includă provocările prezentate de astfel de misiuni mult mai complexe. Natura

operațiilor de stabilitate în această eră a conflictelor persistente devine din ce în ce mai evidentă ca urmare a desfășurării misiunilor din Irak și Afganistan.

Rolul forțelor armate este de a sprijini aceste eforturi „largi” prin oferirea capabilităților coercitive și constructive forței pentru a stabili un mediu sigur, a facilita reconcilierea între adversarii locali sau regionali, a crea sau întări instituțiile politice, juridice, sociale și economice, precum și de a ajuta la transferarea responsabilității către autoritățile civile legitime și legale. Acest transfer este fundamental pentru schimbarea accentului către activitățile de dezvoltare pe termen lung, în care forțele militare sprijină efortul complex de atingere a obiectivelor naționale și internaționale. Succesul în astfel de acțiuni în general necesită un angajament pe termen lung al actorilor externi, dar este în final determinat de sprijinul și participarea populației țării „gazdă”.

Aceste activități, executate într-un mediu de securitate relativ „pașnic”, ca un element al planurilor de cooperare de securitate în teatru ale comandantului forțelor armate, au foarte multe elemente comune cu misiunile de asistență executate după conflicte sau dezastre. Aceste activități își propun să construiască capacitățile partenerului, să întărească guvernarea legitimă, să mențină „domnia legii”, să încurajeze creșterea economică și să ajute la formarea unui puternic sentiment de unitate națională. În mod ideal, acestea ar trebui realizate pentru prevenirea conflictului și nu post-conflict. Executate în cadrul unei angajări pe timp de pace a instrumentului militar, sunt esențiale pentru susținerea viabilității pe termen lung a națiunii gazdă și oferă fundația pentru cooperarea multinațională care ajută la menținerea echilibrului global al puterilor. Din păcate însă, nu așa stau lucrurile în majoritatea conflictelor în care este solicitată participarea forțelor armate.

Evoluând de la o strategie de pregătire focalizată pe înfrângerea armată a adversarilor cum era până în anii ‘90, forțele armate trebuie să se pregătească acum pentru aceste noi tipuri de operații „de pace” (operații de menținere a păcii, operații de impunere a păcii, operații de stabilitate, asistență umanitară etc).

Operațiile de pace au cu totul alte principii de operare decât cele convenționale, fapt ce impune ca forțele armate să își particularizeze pregătirea la condițiile impuse de acestea. Asigurarea succesului se poate realiza numai prin îmbinarea abilităților specifice ambelor tipuri de misiuni, respectiv pentru a fi eficienți simultan în cele mai dificile misiuni de luptă și de pace: înfrângerea unui inamic periculos și, în același timp, răspunzând corespunzător dramelor umane inerente în conflict, „cucerind inimile și mințile” și protejând o societate.

Aceasta reprezintă o schimbare conceptuală semnificativă față de evaluările anterioare atât ale ducerii războiului, cât și ale misiunilor de pace. În ultima jumătate de secol, gama de misiuni pe care militarii le-au avut de îndeplinit pe tot cuprinsul globului s-a extins mult peste conceptul tradițional de ducere a luptei sau cel al operațiilor clasice de menținere a păcii.

Convergența dintre operațiile convenționale și operațiile de pace este cea mai probabilă tendință a conflictelor din viitorul apropiat și, implicit, a ceea ce sociologul militar Fabrizio Battistelli și alții ilustrează – simplitatea dihotomiei pace/război este înlocuită de complexitatea unei combinații variabile dintre două elemente... în

care claritatea situației tactice a luptei/armistițiului lasă loc unei situații nebuloase care nu este nici luptă, nici armistițiu” (Battistelli, Ammendola, și Galantino 2000, 138-9). Pentru a face față unei astfel de complexități, va fi nevoie de unitatea de efort a unui răspuns multidimensional, multilateral și multiorganizațional. Militarii trebuie să schimbe paradigma unidimensională a securității cu o paradigmă politico-economico-psihologică-securitate și să fie gata să lucreze alături de organizații non-guvernamentale (ONG-uri), organizații internaționale, actori politici locali, forțe private de securitate și militari ai altor armate.

Situațiile clare de tip prieten/inamic vor fi mult mai puțin probabile decât cele ambigue în medii în care prieten/neutru/inamic nu vor fi entități stabile și distincte sau chiar situații și mai complicate în care se va face greu distincția între prieten de încredere/prieten probabil/neutru/dificil de determinat/relevant să coopereze/ostil tacit/ostil evident și așa mai departe.

Dacă această tendință de creștere a complexității continuă, implicațiile pentru militari sunt semnificative. Dacă va exista o distincție clară între fazele de luptă și de reconstrucție, poate fi posibilă o rotație a unităților specializate/adevuate astfel încât anumite unități să fie dedicate misiunilor de luptă și altele operațiilor de stabilitate. Asemenea responsabilități clare nu sunt însă posibile atunci când misiunile încep să se combine/suprapună; momentul adecvat pentru schimbarea trupelor poate fi foarte dificil de determinat sau pur și simplu inexistent. Mai mult decât atât, natura critică a primelor săptămâni ale unei situații de criză necesită o acțiune integrată cât mai devreme posibil. Operațiile de stabilitate nu pot aștepta întotdeauna o stabilizare a stării de securitate și militarii care execută misiuni este posibil să fie nevoiți să treacă în mod repetat de la misiuni de luptă la misiuni de reconstrucție.

Cultura militară, însă, nu se adaptează prea rapid/eficient la scenariile ce nu presupun ducerea luptei. Provocările diferite ale celor două tipuri de misiuni de luptă și de pace necesită – din punct de vedere al culturii organizaționale – valori și practici diferite. Dificultățile cu care se confruntă cultura militară în executarea misiunilor de pace derivă și din nepotrivirea fundamentală a cerințelor ducerii luptei și menținerii păcii: aptitudinile, principiile și metodele necesare pentru una nu se pot transfera direct către cealaltă, ci chiar se pot dovedi fatal contraproductive în cealaltă.

Militarii trebuie să conceptualizeze forța într-un context larg de procese sociale și politice și să răspundă la schimbările cerințelor ariei de responsabilitate/criză cu flexibilitate și cu înțelegerea faptului că armata este doar unul dintre mulții actori implicați în noul tip de conflicte.

Asemenea scopuri vor necesita intensificarea și diversificarea formelor de pregătire pentru toți militarii și vor trebui să se bazeze pe o calitate crescută a recruților (ceea ce poate necesita ca guvernul să facă mai atractive pachetele motivaționale de carieră, financiare și de alte tipuri disponibile). Acest proces de schimbare va implica costuri ridicate și nu mulți vor fi dispuși să investească.

Accentul pus pe diferitele elemente ale întregului spectru de operații se va schimba în funcție de contextul, momentul și locația specifică, obligându-i pe comandanți să-și adapteze atitudinea în definirea și rezolvarea provocărilor prin dezvoltarea strategiei, tacticilor și instruirii.

Rolul fundamental al forțelor armate este în curs de schimbare, așa cum ne-au demonstrat conflictele ultimilor ani, mutând efortul de la întrebuintărea lor în operații majore de luptă în operații de prevenire, pace, stabilitate și reconstrucție.

Permanenta schimbare a mediului de securitate și viteza crescută cu care forțele armate utilizează informațiile impun necesitatea schimbării modului în care folosim cunoștințele avute la dispoziție. Istoria ne-a demonstrat în mod repetat că succesul prezent și viitor depinde de modul în care reușim să extragem „cele mai bune practici” din actualele misiuni, să acumulăm cunoștințe durabile și să le integrăm în doctrină pentru a fi aplicate de forțele armate în misiunile prezente și viitoare, ținând cont de faptul că bugetele vor fi mai limitate și amenințările mai solicitante.

Relevanța și actualitatea doctrinelor sunt foarte importante, deoarece aplicarea acestora determină succesul acțiunilor post-conflict, acestea trebuind acum să se adreseze atât eforturilor pentru asigurarea securității, prosperității și libertății în zonele neguvernate, cât și asistării teritoriilor aflate în reconstrucție după un dezastru natural.

3. „Lecții învățate” pentru România

În anii '90, România a fost printre primele țări, care și-a trimis observatori în misiuni sub egida ONU sau OSCE, în zone de conflict pe diferite meridiane. Apoi, ca țară parteneră NATO și ca membru al Alianței, a participat cu efective tot mai importante la misiuni conduse de această organizație politico-militară sau în coaliții internaționale, cum sunt cele din Irak sau Afganistan. România a participat două decenii la misiuni internaționale în diverse teatre de operații precum Afganistan, Irak, Angola, Somalia, Bosnia, Herțegovina, Kosovo etc., participând astfel la promovarea valorilor și dezideratelor dezvoltării democratice a societății globale: stabilitate, pace, securitate, încredere. Susținătoare activă a principiului potrivit căruia o țară democratică trebuie să fie nu numai consumatoare de securitate, ci și producătoare a acesteia, România s-a angajat cu forțele disponibile în operații de stabilitate multinaționale, în diferite regiuni ale globului. La rândul lor, operațiile de stabilitate, desfășurate în mediul multinațional, au determinat prezența tot mai activă a României în cadrul comunității internaționale și participarea împreună cu alte state, la constituirea și la acțiunea structurilor de forțe sub egida ONU, NATO sau a organizațiilor internaționale pentru prevenirea și soluționarea crizelor ori pentru menținerea unui climat de pace, securitate și încredere colectivă, conform mandatului.

Natura și tipologia operațiilor multinaționale la care au participat forțele armate române au înregistrat schimbări fundamentale, acoperind o gamă largă de misiuni pornind de la monitorizarea zonelor de separare dintre forțele beligerante cu observatori, asigurarea pazei comandamentelor multinaționale sau a unor obiective din zona de responsabilitate, participarea la strângerea, depozitarea și paza armamentelor, munițiilor și explozivilor, participarea la deminări în zonele de interes, participarea la refacerea infrastructurii distruse, asigurarea escortei și pazei convoaielor, participarea la operații de căutare-salvare etc și ajungând, în prezent, la

misiuni de mare complexitate în cadrul operațiilor de stabilitate și reconstrucție în Afganistan.

Experiența dobândită în asemenea operații a constituit unul dintre criteriile și factorii ce au marcat în mod considerabil procesul de reorganizare și modernizare a organismului militar românesc în acești aproape 20 de ani de transformări conceptuale, structurale, operaționale și, inclusiv, de mentalitate.

Forțele românești care desfășoară misiuni în afara teritoriului național își îndeplinesc obiectivele folosind toată gama de operații, de la apărare la ofensivă, alături de procedee specifice operațiilor de stabilitate. Schimbarea doctrinară este esențială, deoarece va determina schimbarea instruirii și în celelalte dimensiuni - organizaționale, conducere, educație, resurse, personal și facilități. În operațiile moderne, nu mai există granițe formale între formele specifice operațiilor de stabilitate și sprijin și operațiile ofensive sau de apărare, așa cum sunt ele definite în doctrinele naționale privind întrebuințarea forțelor în operații.

Complexitatea fenomenelor politico-militare, evoluția și influența lor asupra societății la început de mileniu determină necesitatea adaptării atente, continue și realiste a politicilor, strategiilor, concepțiilor și programelor necesare armonizării eforturilor României cu cele ale instituțiilor internaționale. În acest context, Armata României va continua să-și dezvolte capacitatea de combatere a factorilor de risc, de prevenire și gestionare a crizelor, precum și de intervenție oportună și eficientă pentru contracararea amenințărilor și provocărilor ce pot afecta securitatea națională, regională sau globală.

Bibliografie:

- [1] BATTISTELLI, Fabrizio, AMMENDOLA, Teresa, GALANTINO, Maria Grazia, **The Fuzzy Environment and Postmodern Soldiers: The Motivations of the Italian Contingent in Bosnia**, Ed. Schmidl, Erwin A., *Peace Operations Between War and Peace*, Frank Cass, Londra, 2000.
- [2] BROWN, Jonathan, INGRAM, Joseph, KUDAT, Ayse, GILLETTE, Michael, *Integrating economic and social aspects in military operations*, **Military Review**, ianuarie-februarie 2010.
- [3] DANDEKER, Christopher, GOW, James, *The Future of Peace Support Operations: Strategic Peacekeeping and Success*, **Armed Forces and Society**, Vol. 23, nr. 3, 1997.
- [4] DEGEN, E.J., Lieutenant Colonel (P), **Knowledge management by the generating force**, **U.S. Army**, *Military Review*, iulie-august 2008.
- [5] GOODPASTER, Andrew J., *When Diplomacy Is Not Enough: Managing Multinational Military Interventions*, raport pentru Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict Carnegie Corporation of New York iulie 1996.
- [6] WILKINSON, Philip, *Sharpening the Weapons of Peace*, *International Peacekeeping*, Vol. 7, nr. 1, 2000.

- [7] SZAYNA, Thomas S., EATON, Derek, RICHARDSON, Amy, *Preparing the Army for Stability Operations-Doctrinal and Interagency Issues*, Arroyo Center, RAND Corporation, 2007.
- [8] *The Army Capstone Concept, Operational Adaptability: Operating under Conditions of Uncertainty and Complexity in an Era of Persistent Conflict – 2016-2028*, TRADOC Pam 525-3-0 , 21 decembrie 2009.
- [9] SARCINSCHI, Alexandra, **Operațiile de stabilitate și securitatea umană**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
- [10] <http://www.systemicpeace.org/conflict.htm>.
- [11] <http://www.prio.no>.
- [12] <http://www.uu.se/en/node1256>.

EVOLUTIONS IN YEMEN AND SOME CENTRAL ELEMENTS OF THE IRANIAN FOREIGN POLICY AND GRAND STRATEGY – 2009-2010

Dr. Florin DIACONU*

EVOLUȚII ÎN YEMEN ȘI UNELE ELEMENTE CENTRALE ALE POLITICII EXTERNE IRANIENE ȘI A MARII STRATEGII – 2009-2010

Principala chestiune care ne preocupă în studiul de față este cea a relației de tip catalitic (și poate chiar cauzal) ce există, în ultimii ani, între voința politică a decidenților de la Teheran și ambițiile evidente ale liderilor politici și militari ai rebelilor șiiți din nordul Yemenului (țară foarte aproape de condiția de stat eșuat, extrem de săracă, cu o lungă tradiție de violențe interne și care se află concomitent și sub presiunea exercitată, în regiunile sale centrale și sudice, de către aripa locală a organizației predominant sunnite al-Qaeda, precum și de mișcarea autonomistă din sud). Teocrație șiiță, Iranul de azi folosește potențialul comunității șiiite din nordul Yemenului pentru a exercita presiuni majore și crescânde – chiar dacă indirecte – asupra Arabiei Saudite, ca și pentru a modifica balanța regională de putere în zona Golfului Persic și a Golfului Aden. O astfel de politică externă – și de mare strategie, în termenii conceptuali propuși acum câteva decenii de B. H. Liddell Hart – este de natură să consolideze semnificativ potențialul de mare putere regională al Iranului și confirmă, concomitent, faptul că Iranul nu este numai un important pivot, ci și un semnificativ jucător geopolitic și geostrategic, cu ambiții și acțiuni îngrijorătoare pentru lumea occidentală (din care face parte și România) și care au relevanță trans-regională.

Yemen⁵⁸³ was – and still is – an important geo-strategic position. Placed at the Southern tip of the Arabian Peninsula, Yemen naturally controls a large share (more accurately, 1,906 kilometers of coastline) of the coastal region around the Gulf of Aden, which is, together with the North-Western part of the Arabian Sea, a major sea route for almost 10 % of the world sea trade (I am speaking here mainly about oil extracted from the countries in the Persian Gulf, transported to other parts of the world through the Suez Canal or along the Eastern shores of Africa). Along its more recent history, Yemen “was a strategic keystone”, mainly for Great Britain, “first as a coaling replenishment base on the way to India, and then, after the loss of the Suez

---

* **Ph.D in Political Science. He is now Director for Scientific Research and Expertise at the Romanian Diplomatic Institute; he is also teaching International Relations at the Faculty of Political Science, University of Bucharest; he is also the acting President of CeSSGASS (or Morgenthau Centre), a small academic think-tank studying International Relations using the concepts of Realism.**

⁵⁸³ The opinions presented in this study do not necessarily represent the official point of view of the Romanian Diplomatic Institute or of the Romanian Ministry of Foreign Affairs. They represent the professional evaluations and opinions of the author, who is fully responsible for all ideas in the text

Canal Zone, a major military base and headquarters of the Middle East Command”⁵⁸⁴. Yemen is a country which has *several major vulnerabilities, making it an almost completely failed state, situation which strongly enhance the chances of several militant and radical Muslim groups* (both Sunni and Shiite ones) almost freely operating there. First of all, we are speaking about a very low Gross Domestic Product (GDP). According to BBC, Yemen is “the poorest country in the Middle East”⁵⁸⁵. At this very moment, Yemen – with a total area of 527,968 square kilometers, more than twice larger than that of Romania and with a total population of almost 23 million persons (which make it, in terms of magnitude of demographic resources, the 40th country of the world) – has a total GDP of 58.04 billion USD in 2009, according to the figures offered by CIA’s *World Factbook*. This means that in the case of Yemen, GDP per capita is only 2,500 USD. In the long run, the economic situation can become even worse, because the country “is – states the already quoted CIA’s *World Factbook* – highly dependent on declining oil resources for revenue. Petroleum accounts for roughly 25% of the GDP and 70% of the government revenue... the drop in oil prices since mid-2008 slashed government oil revenues in 2009 by more than 50%, as compared to 2008”⁵⁸⁶. The unemployment rate is really very high – roughly 35%, according to the most recent available figures (those from 2003) and the total share of the population living below what we usually call poverty line is almost 50% (more accurately, 45.2%, also according to figures from 2003). Only 2.9 % of the entire territory is arable land, the total area of irrigated land is also very small, in absolute terms – only some 5,500 square kilometers – and only 0.25 % of the entire territory is cultivated with permanent crops. The country’s future can be significantly influenced – and not necessarily in a positive way – by demographic trends. First of all, population growth rate is very high (2,786 %, which makes Yemen the 17th county in the world from this perspective). The quick increase of the population – which put a lot of pressure on very limited natural resources and on a weak and non-effective central government – is aggravated by the fact that the pace of urbanization is very high – 4.9% annual rate of change, according to estimates in 2009-2010.

The modern and contemporary history of Yemen is one dominated by conflicts, civil (or inter-tribal) wars and instability, and also by large contrasts between different regions of the country. In 1839, when Aden became a British possession, the settlers accompanied by crews belonging to some East India Company ships were

---

⁵⁸⁴ Stephen HARPER, *South Arabia and Aden, 1964/1967: Tribesmen and Terrorists*, in Major General Julian Thompson (editor), **The Imperial War Museum Book of Modern Warfare: British and Commonwealth Forces at War, 1945-2000**, Sidgwick & Jackson, London, Basingstoke and Oxford, 2002, p. 229

⁵⁸⁵ *Yemen: Security and the collapsing state*, article published by BBC News, October 6, 2010, at the Internet address www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11482963?print=true

⁵⁸⁶ For these figures and for other elements in this part of the text see the article (roughly 14 pages long, if printed) “Yemen”, in CIA, *The World Factbook*, page last updated on September 29, 2010, at the Internet address https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/country/template_ym.ht...

attacked by the son of a local ruler, leading some 150 tribesmen and Egyptian gunners manning more than dozen cannon. Until 1858 – which means in only two decades – roughly 20 Perpetual Treaties of Protection were offered by the British to sheiks, emirs and sultans from the region which was to be called the Aden Protectorate⁵⁸⁷. Immediately after the First World War, the rest of Yemen – until then a part of the Ottoman Empire – became independent, but a new source of tensions occurred: territorial conflict with Saudi Arabia, for the control of the Asir province, annexed by the Saudis in the 1930s⁵⁸⁸. It is useful to underline, in this context that the real goal of the Saudi royal house was, at that very moment, not a limited territorial annexation, but the conquest of both the entire Arabian Peninsula and of Transjordan, Syria and Iraq, to establish a new Caliphate. But, in 1934, the Saudi attempt to conquer the entire Northern part of Yemen was defeated⁵⁸⁹. The British imposed “a wholly artificial division between the North and South Yemen, in order to exert some control over Aden’s hinterland”⁵⁹⁰. *After 1945, the tradition of conflicts between tribes and local central power in Sanaa went on:* in 1962, when the old Imam Ahmad, an absolute ruler who had been able to implement some modernization, died, the Egyptians attempted to organize a coup in Yemen and quickly sent troops – deployed by aircraft – to protect the new government. Anyhow, many of the tribes did not wish to accept this situation and, led by the legitimate heir of Ahmad and almost openly supported by both the Saudis and the British, attacked the Egyptians⁵⁹¹. The local conflicts between various tribes quickly escalated and, unable to pacify again the entire territory, the British finally abandoned Aden in November 1967. They had to do this, because in the previous years the total number of terrorist (and guerrilla) attacks had sharply increased – from only 36 in 1964 to more than 3,000 in 1967. And, “during that period 57 British soldiers were killed, 44 of them in the last year, and 651 wounded, 325 in the last eleven months. Eighteen British civilians were killed and 83 wounded”⁵⁹², too.

1. Recent evolutions in Yemen

After the moment when the British withdrew, large scale violence remained a common political tool in the entire region of Yemen. To offer only one example, in 1978, a messenger of the President of South Yemen detonated a powerful bomb, hidden in a briefcase, in the office of the President of North Yemen. Both men died. A few days later, the president of South Yemen was himself killed, in one of the so many coups staged by different factions in Aden⁵⁹³. In 1986, one of the three rulers of

⁵⁸⁷ Stephen HARPER, *op. cit.*, p. 229.

⁵⁸⁸ Aymeric CHAUPRADE, François THUAL, **Dictionar de geopolitică: state, concepte, autori**, Editura Corint, București, 2003, p. 366.

⁵⁸⁹ Patrick BROGAN, **World Conflicts. Why And Where They Are Happening**, Bloomsbury Publishing Ltd., London, 1989, pp. 324 and 338.

⁵⁹⁰ *Ibidem*, p. 339.

⁵⁹¹ *Ibidem*, p. 339.

⁵⁹² Stephen HARPER, *op. cit.*, p. 250.

⁵⁹³ Patrick BROGAN, *op. cit.*, p. 340.

South Yemen – at that very moment a Soviet puppet state – managed to kill his other two colleagues. Immediately, savage fighting between tribes loyal to one or another of the three members of the former triumvirate engulfed Aden for several days, taking Soviet Union by complete surprise. The Soviets – both diplomats and quite many military advisers – took refuge in a Soviet freighter in the Aden harbor, while a number of Westerners were evacuated aboard the British Royal Yacht *Brittania* which sailed at that moment in the waters of the Arabian Sea⁵⁹⁴. The two countries – South Yemen and North Yemen – got united in 1991. In 1994, the newly emerged unified state received a dangerous blow: almost directly backed up by the Saudis, different forces in the South attempted to stage a secessionist movement. Starting with 1998, tribes in two regions – Mareb and Jawf – savagely clashed, the goal of these intense domestic conflicts being the control of some important oilfields⁵⁹⁵. In 2000, when the first French edition of the *Dictionnaire de Geopolitique* we are quoting here was published, the opinion of Chauprade and Thual was a chilling one: “Yemen risks being in the future as well an area of strong instability in the very core of a region with obvious strategic significance”⁵⁹⁶.

At this very moment, several trends and events influence a lot the politically and strategically significant evolutions in Yemen. First of all, there is *a strong al-Qaeda presence*, openly competing with the weak central government, mainly in central regions and along the seashores.

There is also *a strong separatist movement in the South*, which has forces able – and leaders willing – to “fight violent battles for autonomy”⁵⁹⁷.

Another very serious threat is that represented by the *almost continuous Shiite rebellion in the North*, which is – according to different sources – openly supported by the Shiite Iran. The Shiite rebellion in the North puts a lot of pressure (both political and military) on the weak regime at Sanaa. *This pressure is seriously augmented by the Iranian naval presence in the Gulf of Aden, off the coast of Yemen*. The official goal of the presence of Iranian combat ships in the Gulf of Aden is “to fight pirates and protect the country’s shipping lines from piracy”⁵⁹⁸. But it is clear that several corvette or frigate class ships can put a lot of pressure on Yemen, as long as this country has only 6 light missile craft, 5 light patrol ships and 6 mini warfare vessels⁵⁹⁹. In 2009, the Shiite rebellion in Northern Yemen – which at that very moment was a five years long process – led to almost direct Saudi intervention. The Saudis stated, in November, that they “cleared the rebels from the border”. But,

---

⁵⁹⁴ *Ibidem*, pp. 340-341.

⁵⁹⁵ For the events in 1994 and 1998 see Aymeric CHAUPRADE, François THUAL, *op. cit.*, p. 368.

⁵⁹⁶ *Ibidem*, p. 368.

⁵⁹⁷ Vivienne WALT, *Yemen-Saudi Skirmishes Threaten a Wider Conflict*, published by **Time in partnership with CNN**, on November 9, 2009, at the Internet address www.time.com/time/printout/0,8816,1936554,00.html

⁵⁹⁸ *Iran sends 7th vessel to Aden*, piece of news published by IRNA (Islamic Republic News Agency) on March 17, 2009, at the Internet address <http://www.irna.ir/ENPRINT.aspx?NID=192185>

⁵⁹⁹ In order to compare the clearly different combat potential of the two Navies, see The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2004-2005*, Oxford University Press, 2004, pp. 124-125 (Navy of Iran) and 140 (Navy of Yemen)

according to media sources (Time and CNN), Shiite rebel forces from Yemen “crossed into Saudi Arabia and killed a Saudi officer, leading Saudi Arabia to send fighter jets to bomb” rebel positions inside Yemen, on November 5th, 2009. At that moment, highest authorities in Yemen clearly stated that the Shiite rebels in the North “are trying to demolish the economy” and that “they want to follow the system of Iran”⁶⁰⁰. In the final part of 2009, “a fierce battle raged for months” in the Northern region of Yemen, leading to a massive exodus of “tens of thousands of refugees...pouring out of the frontlines”, either attempting to reach Sanaa or Aden or trying to get over the border, in the stable and prosperous Saudi Arabia. *In several occasions along these months of intense fighting, both Yemen and Saudi Arabia said that militant elements within the Shiite community in Yemen “are receiving their funding, weapons and training from Iran in a bid to destabilize the region”*⁶⁰¹. Credible Western evaluations state that: 1. authorities in Yemen say that they intercepted at least one Iranian ship transporting a large amount of weapons and ammunition to be used by the Shiite rebels; 2. the same authorities say that the Shiite rebels want to “overthrow the Sunni-dominated government and reestablish the Zaidi imamate”, a religious state led by Shiite clerics; 3. Started in 2004, the Shiite rebellion in Northern regions of Yemen led to “a total of six rounds of fighting with increasing intensity and scope”; 4. Iranian civilian and military authorities strongly condemned Saudi intervention against the Shiite rebels in Yemen (something which proves *at least* that Iran is interested in protecting the Shiite rebellion in Yemen); 5. many media reports, but also a significant number of statements belonging to officials from several Arab countries say that the Shiite rebellion in Yemen is nothing else but “a proxy war between Saudi Arabia and Iran, claiming that a ‘Shi’a axis’ made up of Iran, Lebanese Hizballah, and the Iraqi Shi’ite cleric Muqtada al-Sadr are providing moral support and arms to the insurgents”; 6. Saudi Arabia, a major actor in the region and one of the most important strategic partners of the West in that volatile region, “as a Sunni hegemon in the region, has an agenda to eradicate Iran’s foothold in Yemen and in other countries in the region with Shi’ite minorities”⁶⁰². A few months ago, the intensity of the conflict was diminished as a result of a “peace accord” (it is not yet very clear if it is going to be a really perennial and stable solution).

2. Iranian grand strategy – reasons and goals

Several reasons can be detected behind the help offered by Iran to the Shiite rebels in Yemen. First of all, says Gary Sick, a Persian Gulf expert at Columbia University, the Iranian regime likes to be seen “as the protector for Shiites as well as

---

⁶⁰⁰ Vivienne WALT / Balhaf, *op. cit.*

⁶⁰¹ Abigail HAUSLOHNER, *Yemen’s Hidden War: Is Iran Causing Trouble?*, published by Time in partnership with CNN, on December 18th, 2009, at the www.time.com/time/printout/0.8816,1947623,00.html

⁶⁰² For all these see the following text: *Interview: Conflict in Yemen Widens Amid Charges of Iran Involvement*, Radio Free Europe / Radio Liberty, broadcasted on November 20th, 2009, text at the Internet address www.rferl.org/articleprintview/1881769.html

Muslims all over the world”⁶⁰³. But, quite clearly, we do not speak only – or mainly – about propaganda and self-esteem. Iran has more serious reasons to actively support, more or less openly, different militant and radical groups (mainly those based on, or mobilizing a lot, Shiite communities) in the entire Greater (Extended) Middle East. *First of all, such actions can help political, military and religious leaders in Tehran to avoid, with minimal costs, complete strategic encirclement.* Let us not forget that, at this very moment, NATO forces (including a very large and strong US contingent) are present in Afghanistan, that the regime in Baghdad is also relying on US help and protection, that the Persian Gulf and the Arabian Sea are heavily patrolled by the mighty US Navy. In such a situation, with a Russia not necessarily very friendly (mainly in the long run) in the North, firmly dominating many of the former Soviet republics, Iran is in a geo-strategic position which is *at least* very uncomfortable. So that Iranian regional activism is targeting radical forces in Lebanon, in Gaza, in Iraq and in Yemen (and also a significant amount of almost direct involvement in Afghanistan, mainly by means of offering weapons to various local groups who attack ISAF forces). *Minimal results* obtained by these means could be, as already stated, more prestige in the Muslim world and mainly avoiding complete geo-strategic encirclement. *Maximal potential results targeted by Iran are obviously both more interesting, academically speaking, and more frightening for regional stability and for the strategic interests of the Western World (Romania being a part of this Western World, both as a NATO member state and as an EU member state):* let us imagine, even if only for half a minute, a Saudi Arabia more and more squeezed, like a lemon, by Shiites acting both from North and from South (from Yemen). Or let us imagine a Gulf of Aden completely fallen in the hands of radical Muslims (controlled from Tehran) on the shores of both Africa (Somalia) and Arabian Peninsula (Yemen). Quite clearly, such maximal results are *not at all* very probable, but – anyhow – Iranian involvement in supporting and protecting Shiite rebels in the northern regions of Yemen clearly shows that Iran is not only an important geo-strategic *pivot*, but also a state with features, potential and *deeds* (in the area we usually call foreign policy, or grand strategy⁶⁰⁴) which make Tehran at least an important regional *geo-strategic player*⁶⁰⁵, able to design and implement policies projecting national power far away from national borders. That is why Western world should at least *very* carefully monitor all the evolutions (political and military, open or more discrete) in the Persian Gulf, in Yemen and in the region of the Gulf of Aden.

---

⁶⁰³ *Ibidem.*

⁶⁰⁴ For the meaning of *grand* (or *superior*) *strategy*, see B. H. Liddell HART, **Strategia. Acțiunile indirecte**, Editura Militară, București, 1973, p. 334.

⁶⁰⁵ For the concepts of *geo-strategic player* and *geopolitical pivot* see mainly Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, pp. 53-54.

Bibliography:

- [1] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- [2] BROGAN, Patrick, **World Conflicts. Why And Where They Are Happening**, Bloomsbury Publishing Ltd., London, 1989.
- [3] CHAUPRADE, Aymeric, François THUAL, **Dicționar de geopolitică: state, concepte, autori**, Editura Corint, București, 2003.
- [4] *Interview: Conflict in Yemen Widens Amid Charges of Iran Involvement*, Radio Free Europe / Radio Liberty, broadcasted on November 20th, 2009, text at the Internet address www.rferl.org/articleprintview/1881769.html
- [5] “Iran sends 7th vessel to Aden”, piece of news published by *IRNA (Islamic Republic News Agency)* on March 17, 2009, at the Internet address <http://www.irna.ir/ENPRINT.aspx?NID=192185>.
- [6] LIDDELL HART, B. H., *Strategia. Acțiunile indirecte*, Editura Militară, București, 1973
- [7] The International Institute for Strategic Studies, **The Military Balance 2004-2005**, Oxford University Press, 2004
- [8] THOMPSON, Julian, Major General (editor), **The Imperial War Museum Book of Modern Warfare: British and Commonwealth Forces at War, 1945-2000**, Sidgwick & Jackson, London, Basingstoke and Oxford, 2002
- [9] WALT, Vivienne, *Yemen-Saudi Skirmishes Threaten a Wider Conflict*, published by *Time in partnership with CNN*, on November 9, 2009, at the Internet address www.time.com/time/printout/0,8816,1936554,00.html
- [10] *Yemen*, an article (country presentation) 14 pages long, if printed, in CIA, *The World Factbook*, page(s) last updated on September 29, 2010, text available at the Internet address www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/country/template_ym.ht...
- [11] *Yemen: Security and the collapsing state*, article published by *BBC News*, October 6, 2010, at the Internet address www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11482963?print=true

PROVOCĂRI ALE MEDIULUI DE SECURITATE CA URMARE A SCHIMBĂRILOR CLIMATICE LA NIVEL GLOBAL ȘI INFLUENȚA ACESTORA ASUPRA MEDIULUI MILITAR

Dr. Valeriu NICUȚ*

CHALLENGES TO THE SECURITY ENVIRONMENT CAUSED BY THE GLOBAL CLIMATE CHANGES AND THEIR INFLUENCE ON THE MILITARY ENVIRONMENT

The Contemporary World has been subject to an unprecedented transformation process caused by the development of various geopolitical, military and geophysical events having a major impact on the Security Environment. In this context, security at the national, regional and global levels is depending not only on the capability to react and adapt, but also on the ability to anticipate and act pre-emptively and proactively. In a complex, dynamic and conflicted World, evolving in a full process of globalization, to profoundly understand the major evolutionary trends of the World, and of the way each state has the opportunity to actively be part of this process, represents an essential requirement.

The climate change and especially the Global Warming, which also include the human activity, is having a direct effect on the conduct of military operations and activities, in a Security Environment where the Mankind has already been struggling to provide for the main basic necessities, such as water, food, fuel and shelter, concurrently with the fight against diseases. These effects are materialized through:

- *continuous deterioration of the Environment, depletion of natural resources and the threat raised by some diseases;*
- *severe risks to the resource security and to potable water supplying, food security and energy security (as a consequence of reduced access to energy, water and food resources);*
- *the increase of scale and rate of occurrence for the extreme climatic events (excessive rainfalls, draughts, hurricanes, forest fires etc.), causing massive human and material losses, as a premise for the increase of civil emergency operations, that are going to overload the specialised structures of the states.*

Taken into account the increase of the annual number of meteorological and hydrological disasters, affecting hundreds of millions of people, it is absolutely necessary to understand on short and medium terms, which are the vulnerabilities of the Human Communities to the occurrence of hydro-meteorological disasters, and to elaborate in priority interdisciplinary studies and specific models to describe the evolution and prediction of such disasters.

Against this background, there is a clear need to structurally adapt the military and develop mechanisms aimed to create and sustain flexible Armed Forces, adapted to the new (mainly asymmetric) threats, able to efficiently operate irrespective of the climate (all-weather War) or the geophysical conditions in the Theatre of Operation (the ground features and relief, very high day/night and season temperature differences, extreme meteorological events etc.).

---

* General-maior, Statul Major General

Lumea contemporană este supusă unui proces de transformare fără precedent ca urmare a derulării unor evenimente geopolitice, militare și geofizice cu impact major asupra mediului de securitate. Securitatea națională, regională și globală depinde nu atât de capacitatea de reacție și adaptare cât, mai ales, de capacitatea de anticipare și de acțiune preventivă, pro-activă. Într-o lume complexă, dinamică și conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a lumii și a modului în care fiecare țară are șansa să devină parte activă a acestui proces, este o condiție esențială.

Schimbările climatice și în special fenomenul de încălzire globală, au efect direct asupra desfășurării acțiunilor militare într-un mediu complex de angajare în care omenirea a fost deja implicată în lupta pentru asigurarea nevoilor de bază principale cum ar fi apa, hrana, combustibilul și adăpostul, concomitent cu lupta împotriva bolilor. Influența acestora se manifestă prin deteriorarea continuă a mediului înconjurător, secătuirea resurselor naturale și amenințarea unor boli, afectarea severă a securității surselor și a aprovizionării cu apă potabilă, a securității alimentare și a securității energetice a populației (ca urmare a diminuării accesului la resurse energetice, de apă și de alimente). În același timp, creșterea amplitudinii și a frecvenței evenimentelor climatice extreme (*precipitații excesive, secetă, uragane, incendii etc.*), au ca rezultat victime și pierderi materiale masive, ca premisă a proliferării unor situații de urgență civilă, care vor suprasolicita instituțiile specializate ale statelor.

Având în vedere numărul anual în creștere al dezastrelor meteorologice și hidrologice, care afectează sute de milioane de oameni, este imperios necesară, înțelegerea, pe termen scurt și mediu, a vulnerabilităților comunităților umane la producerea riscurilor hidrometeorologice, precum și necesitatea elaborării cu prioritate a modelelor interdisciplinare de evoluție și de predicție a acestora.

Apare astfel necesitatea adaptării structurale a organismelor militare și dezvoltarea unor mecanisme pentru crearea/menținerea unor forțe armate flexibile, adaptate noilor amenințări, preponderent asimetrice, capabile să evolueze eficient, indiferent de condițiile climatice/geofizice ale teatrului de operații (*relief, variații de temperatură diurnă/nocturnă și sezoniere foarte ridicate, fenomene meteorologice extreme etc.*)

Omenirea a fost implicată în general în lupta împotriva lumii fizice pentru a-și asigura nevoile zilnice de bază esențiale. Această victorie asupra naturii, s-a realizat prin deteriorarea mediului, prin secătuirea și indisponibilitatea resurselor, producând dezechilibre majore. Din aceste condiții de exemplu, Gulf Stream-ul poate să-și înceteze activitatea, ceea ce poate cauza o dramatică răcire a climei, sau un posibil declin al fertilității umane cauzat de poluarea chimică.

În același timp, efectul încălzirii globale, creșterea nivelului mărilor, schimbarea centurilor climatice și instabilitatea climatică, nu se constituie în amenințări directe la adresa securității globale. Ele vor contribui, probabil, la riscul apariției unor conflicte interne sau intra-statale acolo unde tensiunile sunt generate de alte rațiuni, dar aceste efecte nu vor cauza în mod direct un conflict. Cu toate acestea, este probabil că, încălzirea globală va spori vulnerabilitatea unor state fragile care nu

sunt în măsură să gestioneze consecințele schimbării. Acest lucru poate să genereze creșterea solicitărilor pentru participarea militarilor în operații de asistență umanitară și pentru înlăturarea efectelor dezastrelor.

Reducerea stratului de ozon și poluarea locală, a aerului, a mării și a solului nu vor constitui probleme semnificative din punct de vedere a securității, dar vor avea implicații pentru sănătatea forțelor dislocate în operații.

Diminuarea rezervelor de apă la nivel global va crește presiunea asupra statelor cu o capacitate redusă privind activitățile de protecție a mediului, putând determina multiplicarea solicitărilor de asistență umanitară. Lipsa apei potabile poate amplifica tensiunile existente într-un conflict care ar putea fi început din alte rațiuni.

Influența reducerii resurselor de hrană nu va avea impact major, dar poate conduce la angajamente suplimentare în domeniul umanitar din partea forțelor armate, apreciindu-se astfel, de exemplu că embargoul/blocada hranei nu va constitui o armă strategică în cadrul conflictelor dintre state, cele mai afectate/expuse fiind statele din Africa de Nord și cea Sub-Sahariană, precum și cele din Orientul Mijlociu.

Vor apărea situații în care resursele esențiale vor avea o importanță strategică datorită cererii mari și a ofertei limitate, cu implicații majore asupra modului în care se va determina necesarul pentru constituirea de rezerve strategice și pentru asigurarea exploatării/securității acestora, în special în zonele de producție.

Africa Sub-Sahariană va face față unor severe provocări datorită sărăciei, bolilor, foametei, guvernării slabe și a radicalismului potențial. Probabil că va rămâne o îngrijorare secundară de securitate dar va crește presiunea etică pentru a asista zona, inclusiv prin operații de stabilitate. Lipsa resurselor sau sărăcia cauzată de schimbările climatice, strâns legate de dimensiunea "populației tinere" în special în țările în curs de dezvoltare se va accentua în special în ceea ce privește "populația aptă de muncă", ceea ce va stimula creșterea ratei șomajului poate conduce către instabilitatea internă și încurajarea emigrației în unele state. Rata migrației va crește semnificativ, influențată de factori favorizanți, de atracție și de presiune, cu fluxuri de bază dinspre statele în curs de dezvoltare către cele dezvoltate. În termeni ai factorilor favorizanți, călătoriile vor deveni mai ușor de realizat și controlul exercitat de stat asupra frontierelor și a rezidenților va rămâne dificil de realizat, în special în statele dezvoltate, cu societăți deschise și în condițiile experienței sporite acumulate de traficanții de ființe umane.

Factori de presiune vor fi periodic și în mod particular în domeniile cu instabilitate politică semnificativă, conflict și dezastre naturale. Fluxurile permanente (ale migrației legale și ilegale) generate de factorii de atracție cel mai probabile se vor manifesta dinspre: America Latină și Centrală, respectiv Asia, către America de Nord; Africa de Nord, Orientul Mijlociu și fosta Uniune Sovietică către Europa de Vest.

Resursele de hrană la nivel global vor ține pasul cu creșterea populației, în condițiile în care stresul privind resursele de apă va spori. Urbanizarea în statele în curs de dezvoltare va fi direcționată de o agricultură mai intensă (cu o continuă schimbare de la o agricultură de subzistență către ferme comerciale), Statele în curs de dezvoltare vor cunoaște o creștere foarte rapidă a populației, (de exemplu, în

Africa de Nord și Orientul Mijlociu) și în acest mod pot să devină mai puțin stabile în situația în care economiile lor nu se dezvoltă suficient pentru a soluționa angajarea “populației apte de muncă”.

Crizele economice și sociale prin care trec majoritatea țărilor din Orientul Mijlociu, Asia Centrală și de Sud-Est, cauzate de schimbările climatice având ca efect slaba dezvoltare a sistemului educațional, precum și lipsa de angajare economică și socială creează un spațiu propice extinderii acțiunilor violente ale grupărilor extremiste, tinzând spre o globalizare a terorismului. Acestea se datorează: schimbărilor de natură demografică, datorită sărăciei regionale, educației și sărăciei populației, crizei/lipsei resurselor de apă, crizei/lipsei regionale a hranei, șomajului regional, poluării, migrației internaționale și interne a populației și forței de muncă și urbanizării tot mai crescânde, influenței și modificării elementelor componente ale schimbărilor în domeniul energetic.

Schimbările climatice și în special fenomenul procesului de încălzire globală care include și activitatea umană au efect direct asupra desfășurării unor acțiuni militare în mediul în care omenirea a fost implicată în lupta pentru a-și asigura nevoile de bază în ceea ce privește apa, hrana, combustibilul și adăpostul, concomitent cu lupta împotriva bolilor. Această se materializează prin:

- deteriorarea mediului, concomitent cu secătuirea resurselor;
- afectarea severă a securității aprovizionării cu apă potabilă, a securității alimentare a populației și a securității energetice (ca urmare a diminuării accesului la resurse de apă, energie, alimente);
- creșterea amplitudinii și frecvenței evenimentelor de vreme extreme (*precipitații, secetă, uragane, incendii etc.*), cu victime și pierderi materiale, care vor determina proliferarea unor situații de urgență civilă, care vor suprasolicita instituțiile specializate ale statelor);
- diminuarea ritmului de creștere economică la nivel global și național, în condițiile în care tot mai multe resurse vor fi alocate măsurilor curative în dauna celor dedicate dezvoltării economice în general și creșterii bunăstării populației.

În condițiile în care, în ultimele decenii, numărul dezastrelor meteorologice și hidrologice a crescut treptat, la nivel planetar fiind afectați sute de milioane de oameni, în fiecare an, este imperios necesar să se înțeleagă vulnerabilitatea și sensibilitatea comunităților umane, pe termen scurt și mediu, la producerea riscurilor hidrometeorologice, necesitatea elaborării unor studii interdisciplinare, precum și elaborarea cu prioritate a modelelor de evoluție și de predicție a acestora. Principalele zone afectate de inundații se regăsesc de regulă de-a lungul marilor fluvii sau a zonelor insulare (arhipelaguri predispuse la tsunami), cum ar fi: bazinul fluviilor Nil, Mississippi, Amazon, Niger, Gange, Mekong sau în arhipelagul Filipinez (Java).

Evoluția schimbărilor climatice , va influența mediul de securitate local, regional și global, generând următoarele **efecte**:

- creșterea fluxurilor migraționiste, legale sau ilegale;
- stimularea mișcărilor extremiste, inclusiv de natură extremistă, pe fondul incapacității unor state de a asigura nevoile vitale ale populației afectate de schimbările climatice (s-ar putea manifesta acțiuni extremiste motivate ecologic,

diverse grupuri vor face presiuni asupra guvernelor pentru a desființa unități industriale înalt poluante);

- afectarea stării de sănătate a populației ca urmare a malnutriției, lipsei de apă potabilă, apariției unor boli, etc.;

- afectarea organismelor militare, prin necesitatea dezvoltării unor mecanisme pentru menținerea unor forțe armate flexibile, adaptate noilor amenințări (*preponderent asimetrice*), capabile să evolueze cu eficiență maximă indiferent de condițiile climatice (*război „all-weather”*) / geofizice ale teatrului de operații (*relief, variații de temperatură diurne și sezoniere foarte ridicate, fenomene meteorologice extreme etc.*)

Impactul tendințelor la nivel național. În contextul “schimbări climatice globale” se înscrie tot mai mult încălzirea globală, cu tendința de deșertificare a unor suprafețe extinse de teren, poate afecta România, astfel:

- intensificarea și extinderea duratei fenomenului de secetă severă și/sau a inundațiilor rapide (*cantități de precipitații mari într-un interval scurt de timp*), furtunilor și vânturilor puternice, precum și înregistrarea unor temperaturi extreme atât vara cât și iarna;

- creșterea fenomenului de încălzire, cu o medie de 0,3⁰ C, mai pronunțată în jumătatea estică a țării;

- trecerea, în următorii 20 de ani de la patru anotimpuri la două;

- afectarea Deltei Dunării, ca o vulnerabilitate a României în cazul creșterii nivelului Mării Negre, în principal datorită posibilităților de inundare a Dobrogei din două părți precum și a absenței unor obstacole majore în calea apelor până în zona Câmpiei Române;

- deșertificarea părții de sud a țării, în special în județul Dolj și în Dobrogea;

- intensificarea fenomenului de secetă pedologică, cele mai afectate regiuni vor fi Dobrogea, Oltenia și Banat.

Efecte asupra unor obiective militare naționale. Fenomenele meteorologice extreme, cauzate de schimbările climatice produse vor face extrem de vulnerabile unele obiective militare amplasate în:

- zone inundabile;

- zone cu risc de alunecări de teren;

- zone care nu au acces la surse de apă, energie electrică;

- cazărmi amplasate în apropierea unor obiective care prezintă pericolul producerii de explozii, accidente chimice, biologice, etc în caz de catastrofe naturale;

- utilizarea unor imobile cu risc seismic sporit.

În aceste condiții, pe termen scurt și mediu (0 - 15 ani), la nivel militar se estimează:

- permanentizarea intervențiilor forțelor armate, în cazul catastrofelor naturale și la misiuni de salvare-evacuare a populației;

- afectarea stării de sănătate a personalului militar prin creșterea gradului de disconfort și risc termic.

Pe termen mediu, lung și îndepărtat (15-100 de ani), efectele acestora se vor concretiza în:

- afectarea negativă a asigurării optime a rezervelor strategice ale statelor;
- scăderea producției de cereale (cu până la 40%) pe fondul reducerii resurselor de apă potabilă;
- afectarea / diminuarea capacității de acțiune a forțelor armate în situații de urgență, în cazul creșterii frecvenței și a ariei de manifestare a fenomenelor meteorologice extreme;
- creșterea gradului de insecuritate socială și a neîncrederii populației în capacitatea instituțiilor statului de a gestiona situațiile de criză;
- afectarea sistemului medical militar prin modificarea tipologiei bolilor;
- dificultăți în îndeplinirea misiunilor, ca urmare a reducerii continue a suprafeței de uscat, ca urmare a creșterii nivelului mărilor, inclusiv a Mării Negre și a scăderii debitelor fluviilor, inclusiv a Dunării;
- manifestarea unor noi tipuri de tensiuni transfrontaliere legate de resurse: „conflicte ale asigurării accesului la apă”, creșterea numărului de imigranți, apariția „refugiaților apei”, apariția „ecoterorismului”;
- apariția unor noi tipuri de misiuni cum ar fi asigurarea securității resurselor vitale (apă, hrană, energie), sau constituirea unor forțe multinaționale de intervenție pentru eliminarea consecințelor unor fenomene meteorologice extreme sau în cazul unor catastrofe naturale.

Posibile măsuri pentru atenuarea consecințelor. În condițiile celor menționate mai sus, apreciez că pe termen scurt se va impune:

- alocarea de fonduri suplimentare pentru modernizarea/crearea de noi capacități;
- realizarea unor studii și prognoze în scopul anticipării efectelor schimbărilor climatice și a zonelor cele mai vulnerabile;
- dezvoltarea programelor de cercetare în vederea adaptării sistemelor de luptă și de supraveghere la noile condiții climaterice;
- generarea unei campanii de informare/conștientizare, la nivelul întregii societăți, cu privire la schimbările climatice, efectul acestora și importanța adoptării și punerii în practică a unor măsuri de diminuare a efectelor;
- elaborarea unui program complex de pregătire a militarilor în domeniul limitării efectelor fenomenelor extreme (*cutremure, inundații, alunecări de teren, tornade, secetă, etc*), în funcție de perioada și locul unde au loc acestea;
- realizarea unor testări psihologice și psihotehnice periodice asupra militarilor aflați în misiuni cu grad sporit de risc în scopul determinării influențelor pe care le au modificările climatice asupra capacității de acțiune a acestora;
- adaptarea programului de lucru și de instrucție, evitându-se expunerea la căldură excesivă și/sau la ger puternic, în funcție de fenomenele produse;
- adaptarea sistemului de asistență medicală etc.

De asemenea, pe **termen lung** se va impune:

- achiziționarea de tehnică compatibilă pentru efectuarea intervențiilor în caz de catastrofe naturale;
- modificarea normelor de înzestrare prin introducerea articolelor de echipament specific perioadelor foarte călduroase și a capacităților specifice prevăzute cu posibilități de protecție a personalului la condiții de climă specifice;
- achiziționarea unor categorii de tehnică de luptă și transport performantă, capabilă să fie întrebuințată în situații meteorologice grele (inundații, temperaturi ridicate sau scăzute, peste limitele normale ale climei țării noastre);
- dotarea spațiilor de lucru și cazare ale militarilor cu mijloace tehnice moderne, care să asigure desfășurarea permanentă în condiții optime a activităților de pregătire și odihnă;
- alocarea de fonduri financiare pentru renovarea cazărnilor, utilizarea acestora cu surse auxiliare de energie electrică, precum și realizarea unor lucrări de reabilitare a sistemelor de aprovizionare cu apă în obiectivele militare care nu sunt racordate la rețelele de distribuție a acesteia.

Noul **Concept Strategic al Alianței** își propune să răspundă la două obiective importante, respectiv întărirea securității colective și transformarea NATO din punct de vedere al planificării, înzestrării și executării la un nivel ridicat de interoperabilitate a viitoarelor misiuni expediționare. Se va urmări îmbunătățirea răspunsului Alianței la actualele amenințări (inclusiv a celor cauzate de efectele pe termen scurt, mediu și lung de către schimbările climatice) și creșterea capacității de a anticipa riscurile viitoare.

În același timp, Alianța va trebui să regândească capacitățile militare necesare pentru menținerea echilibrului dintre misiunile de apărare teritorială și misiunile expediționare, a identificării capacităților care să poată fi folosite în comun de către NATO și UE, precum și folosirea capacităților civile UE de gestionare a situațiilor de criză sau în caz de dezastre în cadrul misiunilor întreprinse de aceștia.

Epoca parteneriatelor strategice reprezintă o soluție indirectă a marilor puteri, organizațiilor și organismelor internaționale, de regrupare și reorganizare a forțelor și acțiunilor, astfel încât, să se prevină fragmentarea excesivă a intereselor și apariția unor focare de criză greu de stăpânit și gestionat, în cazul unor fenomene climatice extreme.

În acest context, restructurarea forțelor armate va viza și un mod nou de a concepe constituirea și conducerea forțelor pentru participarea la operațiile de de înlăturare a efectelor dezastrelor, de ajutor umanitar și de sprijin. Aceste operații vor fi extrem de complexe de executat pentru militari și dificile pentru comandanți și statele majore să le sincronizeze.

Prin realizarea unor structuri mai reduse, dar cu o dotare performantă se va rezolva dezideratul eficientizării mijloacelor și reformularea misiunilor, controlul total al acțiunilor, folosindu-se comunicații rapide și eficiente și un sprijin informativ real și eficient, crescând astfel gradul de operativitate a fiecărei structuri.

Reconsiderările conceptuale asupra formelor de eficiență (eficacitate) în operațiile militare de intervenție în cazul înlăturării efectelor meteorologice extreme și în sprijinul populației afectate au, desigur, o arie mult mai largă de cuprindere, iar

factorii de influență sunt atât de diverși, încât orice proiect de la abstract la concret presupune ca ipoteză o multitudine de soluții, de aceea, anvergura transformărilor impune adaptări de circumstanță într-o viziune pragmatică, în conformitate cu modelele deja experimentate în alte armate.

O astfel de intervenție va fi mult mai complexă în situații specifice de răspuns la o situație de criză combinată cu astfel de fenomene extreme adiționale situației existente în teatrele de operații. În acest context, intervenția nu va putea fi decuplată de criza în sine, de situația politică și strategică internațională care a generat-o, nici separată de războaiele și conflictele anterioare care, într-o formă sau alta, continuă, accentuează sau complică situația existentă.

Strategia mijloacelor specifică altădată perioadelor de pace se integrează astăzi mult mai strâns în sistemul strategiei integrate (o strategie a forțelor, a mijloacelor și a acțiunilor, aparținând mai multor sisteme de intervenție, inclusiv non-militare) și a răspunde prompt direct și/sau indirect, atât cerințelor imediate ale înzestrării forțelor de intervenție, a colaborării operative între actorii participanți, a evitării duplicării resurselor, obiectivelor și obiectivelor acestora, cât și a proiectării acestora pe termen mediu și lung.

În același context, dar dintr-o altă perspectivă nu trebuie uitate și trebuie analizate consecințele planificării/ducerii acțiunilor specifice conflictului geofizic, ca un sistem de acțiuni care vizează provocarea unor calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, în scopul realizării unor obiective importante, între care se situează și distrugerea potențialului și resurselor adversarului.

Conflictul geofizic va urmări crearea unor efecte specifice cum ar fi:

- provocarea unor fenomene extreme (ploi torențiale, uragane, grindină, avalanșe etc.), care să afecteze grav teritoriul adversarului/inamicului și, mai ales, acele spații în care se află elemente ale industriei de război, sisteme strategice de armamente, depozite și resurse;
- modificarea compoziției aerului, apei și altor elemente, pe suprafețe întinse, care să provoace/genereze pierderi imense sau o succesiune de fenomene distrugătoare, modificări ale stratului de ozon sau ale ionosferei care să afecteze grav un anumit teritoriu, acțiuni care produc modificări ale mediului, creșterea catastrofală a nivelului apelor, inundații și chiar cutremure de pământ;
- modificări grave ale mediului marin, precum și acțiuni punctiforme asupra unor regiuni din zone polare, ecuatoriale sau cu hidrocarburi, care să genereze fenomene distrugătoare.

În aceste condiții ale spațiului de angajare, mai mult ca sigur sprijinul militar acordat autorităților civile va include acțiuni și măsuri luate pentru favorizarea asistenței și sprijinul reciproc între structurile forței și autoritățile locale civile în procesul de planificare, pregătire și utilizare a resurselor disponibile, pentru a răspunde consecințelor unor situații interne critice, de urgență, de natură civilă sau în caz de atac, ori în alte situații ce pun în pericol securitatea națională a statului respectiv.

Evacuarea sinistraților se va executa unilateral de către un contingent național, dar într-un cadru multinațional, în scopul de a disloca persoanele sinistrate din zona unde sunt amenințate. Aceste acțiuni vor presupune introducerea rapidă a unei forțe, evacuarea sinistraților și o retragere planificată. Forța utilizată va fi menținută la nivelul minim necesar îndeplinirii misiunii și asigurării protecției multilaterale a militarilor și a personalului necombatant evacuat.

Protecția navigației va include desigur operații de control costier, de apărare și securizare a porturilor, de apărare contra minelor și de protejare a mediului, alături de operațiile desfășurate în apele internaționale.

Căutarea-salvarea-evacuarea vor cuprinde de asemenea și un complex de acțiuni desfășurate pentru căutarea, localizarea, identificarea, salvarea, evacuarea și recuperarea personalului, rămășițelor umane, tehnicii sensibile sau a unor materiale de mare importanță pentru securitatea națională. Aceste acțiuni se vor desfășura clandestin, acoperit sau deschis, într-un mediu ostil.

Operațiile umanitare vor fi canalizate pe: asistența umanitară desfășurată pentru înlăturarea sau reducerea urmărilor efectelor naturale sau cauzate de om, al unor situații endemice ce produc suferințe umane, precum foametea, bolile, sărăcia etc. Ele vor fi limitate ca durată și amploare și vor preceda sau însoți eforturile umanitare ale organizațiilor civile, precum și ale autorităților civile din teatrul de operații, ale națiunii gazdă, primele responsabile cu asigurarea de ajutor, ajutor în caz de dezastre care implică satisfacerea unor necesități vitale de supraviețuire ale oamenilor aflați în primejdie, în special a hranei, adăpostului, asistenței medicale.

De asemenea, în funcție de mandatul forței, sprijinul poate consta în protejarea agențiilor care acordă ajutor, crearea și menținerea rutelor de aprovizionare cu ajutoare, iar în unele situații extreme, forța multinațională poate primi responsabilitatea directă de distribuire a ajutoarelor în scopul asigurării fluxului acestora.

Nu în ultimul rând, amploarea unui dezastru poate depăși posibilitățile proprii ale unei națiuni de a face față urmărilor situației în care se impune acordarea de asistență internațională. În astfel de situații, România va răspunde, foarte probabil, în sprijinul comunității internaționale, cel mai probabil pentru asigurarea libertății de navigație, furnizarea asistenței umanitare, a sprijinului militar acordat autorităților civile, în operații de evacuare a necombatanților și pentru protecția transporturilor.

În concluzie, inerentă în actualul mediu de securitate global, se impune nevoia de a planifica și organiza utilizarea capacității militare a trupelor pentru a asigura, la nevoie tranziția rapidă de la acțiuni de luptă, dacă circumstanțele în care se acționează se schimbă (legea amplitudinii crescânde a acțiunilor), la acțiuni specifice de înlăturare a efectelor dezastrelor produse ca urmare a fenomenelor meteorologice extreme sau a dezastrelor naturale.

Indiferent pe ce palier vor evolua acest tip de operații și care va fi fizionomia conflictelor viitorului, multinaționalitatea, cooperarea internațională în domeniul managementului crizelor și gestionarea înlăturarea efectelor dezastrelor, vor rămâne repere de bază ale strategiilor mileniului trei.

Condițiile de mediu în care se desfășoară lupta vor constitui unul din factorii obiectivi care au o influență directă și majoră nu numai asupra intensității și rezultatelor acțiunilor întreprinse, ci și asupra duratei menținerii în luptă a forțelor. Problematika influenței mediului în care se duc acțiunile asupra duratei lor se va integra organic în necesitatea cunoașterii determinărilor spațio-temporale și dirijarea influențelor lor în folosul acțiunii trupelor proprii, ca una din importantele condiții de succes. Sintagma condiții de mediu include atât terenul în care se desfășoară lupta, cât și condițiile de anotimp, timp și stare a vremii, elemente care, așa cum o dovedește experiența, influențează puternic acțiunile subunităților și unităților în ceea ce privește procedeele adoptate, fizionomia operațiilor, cât și durata acestora.

Terenul, ca principal factor al mediului în care se desfășoară operațiile militare va influența în mod hotărâtor durata acțiunilor componentelor luptei armate, influențând alegerea formei adecvate de luptă, executarea manevrei, alegerea și executarea procedeele de luptă, fizionomia și durata acțiunilor.

Condițiile de anotimp, timp și stare a vremii vor influența profund acțiunile favorizându-le sau, dimpotrivă, defavorizându-le. Experiența a demonstrat că temperaturile extreme (pozitive sau negative) vor influența negativ funcționarea tehnicii, rezistența oamenilor și eficiența acțiunilor.

În sfârșit, starea vremii (timpul frumos, ploaia, ninsoarea, ceața, vântul puternic) va diminua durata menținerii în condiții nefavorabile în luptă a forțelor.

Pe termen mediu și lung, perioada pe care o va parcurge omenirea va fi mai dificilă decât războiul însuși pentru că se caracterizează prin persistența unor focare de criză, care autoactivează și creează numeroase probleme, pe fondul unor schimbări rapide de climă, cu efecte greu de evaluat și contracarat, care pot și vor genera în mod sigur un grad sporit de insecuritate socială și individuală, lipsa sau insuficiența mijloacelor de trai și bunurilor elementare pentru populație, precum și lipsa unor instituții politice și democratice care să funcționeze coerent în aceste situații.

IMPLICAREA NATO ÎN MANAGEMENTUL CRIZELOR DIN BALCANII DE VEST

Cristina GĂLUȘCĂ*

NATO'S INVOLVEMENT IN THE WESTERN BALKANS' CRISIS MANAGEMENT

Today's security challenges include an overabundance of complex threats that are in constant evolution. International terrorism, proliferation of weapons of mass destruction (WMD), organized crime, cyber threats, energy shortages, environmental degradation and associated security risks, natural or manmade disasters, epidemics, and more are just a few of the problems the world is facing. To combat effectively these threats will require a broad partnership and strong synergy between NATO and the European Union (EU). The two organizations should adopt a holistic approach to security and defense cooperation. The essential objective of NATO is to safeguard freedom and security of all its members in Europe and North America, in accordance with UN Charter principles. NATO provides assistance in the Western Balkans and support reform initiatives through a variety of mechanisms. To strengthen long-term stability in the Western Balkans, NATO is trying to integrate countries into Euro-Atlantic region.

Keywords: alliance, military, defense, strategy, security, risks, armed conflicts

Conceptul Strategic al Alianței, o declarație de autoritate privind obiectivele și atribuțiile fundamentale în domeniul securității ale Alianței, oferă orientări în ceea ce privește mijloacele politice și militare care ar putea fi utilizate pentru îndeplinirea acestora. Publicarea, pentru prima oară a acestui document, în 1991, a marcat o ruptură clară cu trecutul.

În timpul Războiului Rece, documente sensibile, comparabile din punct de vedere strategic și de planificare, erau clasificate. Prezentul Concept Strategic al NATO, publicat în 1999 descrie riscurile de securitate pe care le întâmpină Alianța, ca fiind “multi-direționale și dificil de prevăzut”.

Atribuțiile fundamentale ale Alianței în domeniul securității sunt definite prin intermediul următoarelor calități:

- acționează ca furnizor de stabilitate în spațiul euro-atlantic;
- servește ca forum de consultări în ceea ce privește aspectele de securitate;
- contracarează și apără de orice amenințare și agresiune manifestată împotriva oricărui stat NATO;
- contribuie la prevenirea eficientă a conflictelor și se angajează activ în gestionarea crizelor;
- promovează parteneriatul, cooperarea și dialogul pe scară largă cu alte țări din spațiul euro-atlantic.

---

* Atașat diplomatic doctorand, Ministerul Afacerilor Externe

Evaluând provocările și riscurile previzibile la adresa securității, Conceptul Strategic din 1999 concluzionează că mediul strategic este într-o continuă schimbare, în general pozitivă, și că, de la sfârșitul Războiului Rece, prin comparație cu alte organizații, Alianța a jucat un rol esențial în consolidarea securității euro-atlantice.

Cu toate acestea, deși amenințarea unui război generalizat în Europa practic a dispărut, membrii Alianței și alte țări din regiunea euro-atlantică se confruntă cu alte riscuri și incertitudini, inclusiv conflicte etnice, încălcarea drepturilor omului, instabilitate politică și fragilitate economică. În plus, proliferarea armelor nucleare, biologice și chimice, precum și a mijloacelor de transport al acestora reprezintă un motiv serios de îngrijorare, iar răspândirea tehnologiilor s-ar putea solda cu sporirea accesului potențialilor adversari la capacități militare sofisticate. Mai mult decât atât, securitatea Alianței trebuie să țină seama de contextul global și poate fi afectată de riscuri mai mari, ca de pildă acte teroriste, sabotaj, crimă organizată și întreruperea fluxurilor de resurse vitale.

Acoperirea mediatică a NATO se concentrează în mod inevitabil asupra diplomației la nivel înalt, precum și asupra summit-urilor și campaniilor militare ale Alianței. Totuși, cea mai mare parte a activității Alianței se desfășoară fără să se bucure de publicitate.⁶⁰⁶

NATO este implicat, zilnic, în derularea unei game de proiecte care contribuie la îmbunătățirea mediului de securitate al Europei. Acestea cuprind sprijinul acordat reformei armatelor est-europene, elaborării programelor de reconversie a foștilor militari pentru integrarea în viața civilă și oferirea de asistență în vederea deminării și a distrugerii stocurilor de muniție expirată.

În plus, NATO joacă un rol activ în coordonarea asistenței umanitare în cazul producerii dezastrelor. În 1999, Alianța a înființat un Centru Euro-Atlantic pentru Coordonarea Asistenței la Dezastre (EADRCC), prin intermediul căruia coordonează asistența de urgență și umanitară din partea țărilor NATO și parteneri în cazul producerii dezastrelor naturale sau a celor produse de oameni.

De exemplu, în septembrie 2005, NATO a oferit asistență victimelor inundațiilor, imediat după Uraganul Katrina din SUA. O lună mai târziu, un cutremur devastator în Pakistan a produs moartea a circa 73.000 oameni și a lăsat fără adăpost aproape 4 mil.

Consiliul Nord Atlantic a convenit extinderea asistenței prin intermediul EADRCC. În numeroase ocazii, EADRCC a mobilizat resurse pentru a oferi asistență țărilor din spațiul euro-atlantic care s-au confruntat cu inundații, incendii în regiuni împădurite și cutremure.

NATO derulează un program științific care sponsorizează cooperarea practică în privința aspectelor legate de securitate și în domeniile civile ale științei, mediului și tehnologiei. Programul Științei pentru Pace și Securitate (SPS) al NATO urmărește să

---

⁶⁰⁶ Conferința de presă ținută de purtătorul de cuvânt al NATO, James Appathurai, Noordwijk, the Netherlands, 25 oct. 2007; Speech pe tema reformei NATO la scenă deschisă, Ambasada Angliei la Berlin, 11 noiembrie 2008; *NATO's Prague Capabilities Commitment, CRS Report for Congress*, Carl Ek, specialist în relații internaționale, afaceri externe, apărare și comerț; *Defence Select Committee Report on the Future of NATO*, Martin Butcher, 2008, The Acronym Institute.

elaboreze recomandări și soluții practice în privința unei varietăți de probleme, căutând în același timp să răspundă la nevoile specifice ale participanților.

Oamenii de știință din țările NATO, partenere și membre ale Dialogului Mediteranean participă la aceste activități, care contribuie în mod real la realizarea în general a securității prin facilitarea colaborării, formării de rețele și construirea capacităților

În perioada de după dezintegrarea fostei Iugoslavii, NATO⁶⁰⁷ a intervenit militar pentru a pune capăt sau a împiedica desfășurarea în continuare a conflictului din Bosnia și Herțegovina în 1995, din Kosovo în 1999 și din Fosta Republică Iugoslavă Macedonia în 2001.

În Bosnia și Herțegovina, statele NATO au desfășurat operațiuni aeriene împotriva forțelor sârbe bosniace în august și septembrie 1995. Această acțiune a contribuit la modificarea raportului de forțe între părțile din teren și la convingerea conducerii sârbilor bosniaci să accepte pacea, care a fost negociată la Dayton, Ohio. Participanții NATO la misiunea de menținere a păcii au sosit în Bosnia și Herțegovina în decembrie 1995 în cadrul Forței de Implementare (IFOR).

IFOR a fost urmată de Forța de Stabilizare (SFOR), care s-a încheiat cu succes, zece ani mai târziu, în decembrie 2005. Mandatul misiunii de menținere a păcii a fost preluat apoi de Uniunea Europeană.

Acțiunea întreprinsă a avut ca rezultat realizarea condițiilor fundamentale pentru începerea reconstrucției. Intervenția militară a NATO în Kosovo a urmat după mai mult de un an de violență crescândă și încălcarea repetată de către Belgrad a rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU solicitând acestuia să pună capăt represiunii pe care o exercita împotriva populației albaneze din Kosovo.

În martie 1999, Alianța a decis să lanseze o campanie aeriană împotriva structurilor militare și paramilitare ale guvernului iugoslav responsabile pentru represiune. Decizia a fost luată după epuizarea tuturor celorlalte opțiuni și eșecul repetat al convorbirilor de pace de a înfrânge intransigența Belgradului.

Confrunțați cu incapacitatea Consiliului de Securitate al ONU de a lua măsuri în vederea respectării rezoluțiilor sale privind conflictul, aliații au ajuns la concluzia că singura opțiune pentru oprirea catastrofei umanitare și restaurarea stabilității în regiune era recurgerea la mijloace militare.

Campania aeriană astfel declanșată urma să dureze 78 zile. În pofida intenselor dezbateri politice privind intervenția Alianței, acțiunea întreprinsă a avut ca rezultat realizarea condițiilor fundamentale necesare pentru începerea reconstrucției, prin:

- Încetarea tuturor acțiunilor militare ale părților implicate în conflict;
- Retragerea din Kosovo a Armatei Iugoslave, precum și a poliției și forțelor paramilitare sârbe;
- Acordul privind prezența în Kosovo a unei forțe militare internaționale;

---

⁶⁰⁷ *Military Capabilities Commitment Declaration*, Press Release No. 13427/2/00, Brussels, 20 November 2000. A se vedea de asemenea, Wim van Eekelen (Netherlands), Rapporteur, *NATO and the European Security and Defence Policy*, Draft Report, NATO Parliament Assembly, International Secretariat, 23 August 2001, pp.5-7.

- Acordul privind reîntoarcerea necondiționată și sigură a refugiaților și a persoanelor strămutate;
- Asigurarea dorinței tuturor părților de a coopera pentru ajungerea la un acord politic referitor la Kosovo.

Mandatul Forței Kosovo (KFOR) condusă de NATO, are ca bază atât un acord militar tehnic între NATO și comandanții iugoslavi, cât și Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU, ambele din 1999.

KFOR are ca sarcini descurajarea unor noi ostilități, instaurarea unui mediu sigur și demilitarizarea Armatei de Eliberare a Kosovo. În plus, aceasta sprijină efortul umanitar internațional și cooperează cu structura prezenței internaționale civile, Administrația Interimară a ONU din Kosovo (UNMIK), în vederea creării unui mediu stabil pentru asigurarea în continuare a dezvoltării în Kosovo.

NATO va menține o forță semnificativă ca mărime în Kosovo, pe baza Rezoluției 1244 a Consiliului de Securitate, atâta vreme cât Consiliul de Securitate nu va lua o altă decizie.

În august 2001, președintele Fostei Republici Iugoslave Macedonia⁶⁰⁸ a solicitat sprijinul NATO pentru dezarmarea grupurilor etnicilor albanezi care dețineau potențialul de a destabiliza țara.

NATO a fost de acord, cu condiția ca guvernul să reintroducă anumite drepturi pentru minorități. Reprezentanții comunității albaneze din țară și guvernul au ajuns la un aranjament politic, care a fost arbitrat de trimișii speciali ai diferitelor organizații internaționale, inclusiv NATO, și ai Statelor Unite.

Acest lucru a oferit NATO posibilitatea de a disloca circa 3500 militari într-o misiune de 30 zile vizând dezarmarea etnicilor albanezi pe baza voluntariatului. La solicitarea Skopje-ului, trupele NATO au rămas în țară pentru asigurarea protecției personalului de monitorizare din Uniunea Europeană și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa până la sfârșitul lui martie 2003, când misiunea a fost preluată de Uniunea Europeană.

Aceste inițiative au contribuit la împiedicarea continuării conflictului civil și la pregătirea terenului în vederea reconcilierii și a reconstrucției în țară.

KFOR este acum singura forță aliată de amploare dislocată în Balcani, în timp ce NATO menține comandamente în Sarajevo și Skopje pentru a oferi asistență guvernelor gazdă în domeniul reformei apărării.

Timp de mai bine de șapte ani (până la retragerea din SFOR și KFOR din 2003) Rusia a contribuit cu cel mai numeros contingent la forțele de menținere a păcii conduse de NATO, sub mandat ONU, din Balcani. Militarii ruși au acționat împreună cu forțele NATO și parteneri în sprijinul eforturilor comunității internaționale de a construi o securitate și stabilitate durabile în regiune.

Forțele ruse de menținere a păcii au fost, pentru prima oară, dizlocate în Bosnia Herțegovina în ianuarie 1996, făcând parte dintr-o brigadă multinațională din sectorul de nord, responsabilă pentru un domeniu extins care desfășura zilnic patrule,

---

⁶⁰⁸ Jean-Eudes Barbier, *European Soldiers Make Way for Police in Macedonia*, AFP, 9 December 2003.

controale de securitate, sprijinind activitățile de reconstrucție și performând sarcini umanitare, cum ar fi ajutorul acordat refugiaților și persoanelor strămutate, pentru reîntoarcerea acestora la casele lor. Rusia a jucat un rol diplomatic crucial în asigurarea finalizării conflictului din Kosovo, în ciuda divergențelor politice privind campania aeriană a NATO în Kosovo în 1999. Până la retragerea acestora, trupele rusești, inițial dislocate în iunie 1999, au făcut parte integrantă din Forța pentru Kosovo, acționând pentru menținerea securității brigăzilor multinaționale din secoarele de est, nord și sud ale provinciei, exercitând responsabilitatea funcționării aeroportului din Priștina, în comun cu un contingent al NATO, care răspundea de deplasările în spațiul aerian, și asigurând ajutoarele și sprijinul medical în Kosovo Polje.

Cooperarea strânsă dintre NATO și Rusia în Balcani a fost critică pentru îmbunătățirea relațiilor și consolidarea încrederii între militarii ruși și cei aliați. Încrederea reciprocă dobândită va asigura o bază solidă pentru extinderea cooperării mil-to-mil. Mai mult, în cadrul NRC a fost agreat un concept generic pentru operațiunile de menținere a păcii, care dezvoltă abordări comune, stabilește un cadru de consultări, planificare și adoptarea deciziilor pe durata unei crize în desfășurare și definește aspectele legate de pregătire și exerciții comune.

Pentru consolidarea stabilității pe termen lung în Balcanii de Vest, NATO încearcă să integreze țările din regiune în structurile euro-atlantice.⁶⁰⁹ Fosta Republică Iugoslavă Macedonia este candidată, iar Bosnia și Herțegovina, Muntenegru și Serbia au devenit parteneri NATO la 14 decembrie 2006.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale transformării NATO l-a reprezentat decizia de a efectua operațiuni de sprijinire a păcii și de gestionare a crizelor în spațiul euro-atlantic și în afara acestuia.

În Balcani, unde NATO a fost angajat din 1995, instabilitatea și conflictul au reprezentat provocări directe atât asupra intereselor de securitate ale membrilor săi, cât și a stabilității și păcii europene.

Acționând în direcția susținerii eforturilor ONU de a încheia războiul din Bosnia între 1992 și 1995, NATO a desfășurat în *Bosnia Herțegovina* o Forță multinațională de Implementare (IFOR) sub mandat ONU, la șase zile după semnarea acordurilor de pace de la Dayton, la 15 decembrie 1995, pentru a implementa aspectele militare ale acordului de pace.

Misiunea sa a fost de a garanta încetarea tuturor ostilităților, de a separa forțele armate, în țara devastată de război, ale noilor entități create, Federația Bosnia-Herțegovina și Republica Srpska, de a transfera teritoriul între cele două entități. IFOR și-a încheiat activitatea într-un an și a fost înlocuită de o Forță mai mică, de Stabilizare (SFOR), în decembrie 1996.

În plus, față de descurajarea reluării ostilităților, și promovarea unui climat în care procesul de pace să poată avansa, misiunea SFOR a fost extinsă pentru a include sprijinirea agențiilor civile implicate în efortul comunităților internaționale de a

---

⁶⁰⁹ Robert Bradtke, Deputy Assistant Secretary of State for European and Eurasian Affairs, *Testimony before the Senate Foreign Relations Committee*, Washington DC, 27 martie 2003.

construi o pace durabilă în țară. Trupele de menținere a păcii au acordat asistență pentru întoarcerea la casele lor a refugiaților și persoanelor strămutate și au contribuit la reforma forțelor militare bosniace.

Mai mult, SFOR a fost activă în reținerea persoanelor acuzate de crime de război și trimiterea lor la Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie de la Haga. După ce climatul de securitate s-a ameliorat, numărul trupelor a fost redus progresiv. În primăvara anului 2004, SFOR era formată din 7.000 militari, o reducere semnificativă de la 60.000 câți au fost dislocați sub IFOR, reflectând procesele înregistrate de Bosnia Herțegovina în privința auto-susținerii procesului de pace.

În 1998, conflictul deschis în provincia iugoslavă **Kosovo**, locuită în mod preponderent de etnicii albanezi a determinat peste 300.000 de oameni să-și părăsească locuințele. Belgradul a ignorat numeroasele apeluri ale comunității internaționale de a retrage forțele sârbe și de a coopera pentru încetarea violențelor și a permite întoarcerea refugiaților. Când NATO a amenințat cu atacuri aeriene, în 1998, președintele iugoslav, Slobodan Miloșevici, s-a conformat solicitărilor, iar atacurile aeriene au fost anulate.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a trimis observatori, în timp ce NATO a efectuat supravegheri aeriene și a desfășurat o forță militară în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, fiind gata să evacueze observatorii OSCE în situația în care reizbucnirea conflictului i-ar fi pus în pericol. Violențele au reapărut la începutul lui 1999 când forțele sârbe și-au intensificat operațiunile. Eforturile intense și concentrate ale comunității internaționale pentru soluționarea conflictului au eșuat; misiunea observatorilor OSCE a fost retrasă în martie.

La câteva zile după retragerea OSCE, ca ultimă opțiune, o campanie aeriană aliată a fost lansată împotriva unor ținte din Republica Federală Iugoslavia. 78 zile de lovituri aeriene au forțat regimul lui Miloșevici să înceteze represiunea și să accepte solicitările comunității internaționale. Misiunile au fost efectuate de NATO, ca ansamblu, căutând să lovească doar obiective militare sau ale regimului, încercând să minimalizeze pagubele civile. În același timp, forțele aliate au contribuit la ameliorarea crizelor refugiaților din Albania și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei unde, în momentele de criză, numărul refugiaților a atins 445.000 și respectiv 330.000. În plus, s-a apreciat că în interiorul Kosovo au fost strămutate 400.000 persoane.

Urmare a încheierii Acordului Militar Tehnic între NATO și comandanți militari iugoslavi, o forță condusă de NATO pentru Kosovo (KFOR) a fost desfășurată în provincie sub mandat ONU. Misiunea sa a fost aceea de a descuraja reluarea ostilităților, stabilirea unui climat de securitate și demilitarizarea Armatei de Eliberare din Kosovo, precum și sprijinirea eforturilor internaționale umanitare și activitatea Misiunii Administrației Interimare a ONU pentru Kosovo (UNMIK).⁶¹⁰

---

⁶¹⁰ Executive Office of the Secretary-General, *Inventory: United Nations Capacity in Peacebuilding*, 2006, p.6. *Developing a Security Sector Reform Concept from the United Nations*, Expert Workshop Conference Report, 7 iulie 2006, p. 5.

La capacitate maximă, desfășurarea inițială a KFOR a numărat 43.000 oameni. Reduceri progresive au diminuat la mai puțin de jumătate această cifră. În iunie 2003, KFOR era alcătuită din trupe provenind din majoritatea statelor membre NATO, 15 state partenere, precum și din 3 alte state, Argentina, Maroc și Noua Zeelandă.

Urmare a angajamentului Armatei de Eliberare din Kosovo de a se dizolva, KFOR a colectat și distrus un număr semnificativ de arme ușoare și a ajutat la crearea Corpului de Protecție Kosovo, o forță locală pentru urgențe civile care acționează sub autoritatea UNMIK și a supervizării zilnice a KFOR. Trupele KFOR patrulează de asemenea, frontierele provinciei Kosovo, punctele de trecere a frontierei și asigură paza obiectivelor importante. O forță importantă este angajată în protecția cetățenilor sârbi care s-au întors în provincie.

În strânsă cooperare cu UNMIK, KFOR ajută la construirea unui mediu de securitate în care toți cetățenii, indiferent de originea etnică, să poată trăi în pace, și în care dezvoltarea democrației poate fi consolidată cu sprijin internațional. Aceasta reprezintă o misiune dificilă și de lungă durată. De asemenea, reconstrucția civilă este în desfășurare, măsuri de securitate și o viață normală au fost restabilite pentru locuitori.

La începutul anului 2001, NATO, Uniunea Europeană și OSCE au continuat strategia concertată de prevenire a conflictelor pentru rezolvarea pașnică a conflictului armat din **Sudul Serbiei**, care amenința stabilitatea regiunii.

Tensiunile au izbucnit la sfârșitul anului 2000 în Valea Preșevo unde, importante comunități etnice albaneze au rămas sub autoritate sârbă, fiind lipsite de drepturi politice și sociale adecvate. Luptătorii albanezi au lansat atacuri asupra forțelor sârbe de securitate în Zona Terestră de Siguranță – o zonă tampon de 5 km lățime, de-a lungul frontierei interne a Kosovo cu Serbia, în afara spațiului de acțiune a armatei iugoslave, zonă aflată sub supravegherea forței pentru Kosovo condusă de NATO, în baza dispozițiilor Acordului Tehnic Militar dintre Alianță și armata iugoslavă.

În cursul primăverii 2001, o serie de contacte la nivel înalt, între NATO și noul guvern iugoslav de la Belgrad, au determinat NATO să accepte o reducere graduală a Zonei Terestre de Siguranță și să permită armatei iugoslave să restabilească controlul zonei. În schimb, s-a solicitat guvernului de la Belgrad să introducă un număr de măsuri de consolidare a încrederii, care ar putea să convingă luptătorii albanezi să depună armele. Un larg spectru de măsuri a fost agreat pentru a facilita o rapidă integrare a etnicilor albanezi în structurile politice și administrative ale regiunii și întoarcerea refugiaților.

Comunitatea internațională a monitorizat și sprijinit implementarea. OSCE a implementat un program de pregătire a forțelor multietnice de poliție pentru ca acestea să fie desfășurate în majoritatea fostelor sate albaneze ocupate în trecut de rebeli, și de asistență pentru organizarea alegerilor locale, în august 2002, în scopul asigurării unei reprezentări mai echitabile și egale a grupurilor etnice.

Forțele NATO au efectuat misiuni de gestionare a crizelor în **Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei** în 2001 la solicitarea guvernului. Tulburări interne au

izbucnit în primăvara anului 2001, când grupuri înarmate de etnici albanezi au atacat autoritățile.⁶¹¹

NATO a condamnat atacurile armate și a întărit controlul de-a lungul frontierei cu Kosovo, în timp ce a solicitat guvernelor să continue reformele constituționale pentru a răspunde preocupărilor etnicilor albanezi, Secretarul General al NATO jucând un rol important. În iunie, NATO a acceptat o solicitare de asistență militară, pentru demilitarizarea etnicilor albanezi din Organizația Armata Națională de Eliberare, cu condiția implementării încetării focului și acceptării planului de pace.

Un acord cadru a fost încheiat în august care a permis NATO să trimită o forță de 3.500 militari pentru 30 zile într-o misiune de dezarmare a grupurilor armate ale etnicilor albanezi. La sfârșitul lui septembrie, după încheierea misiunii, NATO a fost solicitată să mențină o forță redusă în țară pentru a contribui la protecția observatorilor UE și OSCE care monitorizau implementarea acordului cadru. Aproximativ 700 trupe NATO au fost desfășurate pentru a participa la această operațiune, alăturându-se unui contingent de dimensiuni reduse al NATO, deja instalat în țară pentru a asigura liniile de comunicații și logistice ale KFOR.

Această operațiune NATO s-a încheiat în martie 2003 când responsabilitatea întregii operațiuni a fost predată Uniunii Europene, în baza acordurilor UE-NATO care permit folosirea de capacități NATO pentru operațiuni conduse de UE. Începând cu 15 dec. 2003, datorită succesului înregistrat în stabilizarea situației, operațiunea militară a UE s-a încheiat, fiind înlocuită de o operațiune UE de poliție.

Bibliografie:

- [1] Public Diplomacy Division, **Transformarea NATO**, 2004.
- [2] BALABAN, Constantin-Gheorghe, **Securitatea și dreptul internațional**, Editura C.H.BECK, București, 2006.
- [3] BAYLIS, John, *International and Global Security in the post-Cold War Era*, în John Baylis și Steve Smith (eds.), **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, ed. a II-a, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- [4] BĂDĂLUȚĂ, Constantin, **Elemente ale strategiei de securitate și stabilitate în zona Mării Negre**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [5] BUZATU, Nicolae, **Peninsula Balcanică și importanța sa geostrategică – Acțiunile militare de nivel strategic în actualul context al mediului de securitate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [6] CLARK, Ian, **Globalization and Fragmentation: International Relations in the Twentieth Century**, Oxford University Press, Oxford, 1997.
- [7] DEUTSCH, Karl W., **Political Community and North Atlantic Area International Organization in the Light of Historical Experience**, Princeton University Press, Princeton, 1957.

---

⁶¹¹ *NATO Handbook*, Divizia de diplomatie publică, NATO, 1110 Bruxelles, Belgia, 2006.

- [8] DEUTSCH, Karl, SINGER W., DAVID J., *Multipolar Power System and International Stability*, **World Politics**, 16 (3), aprilie 1964.
- [9] DINU, Mihai-Ștefan, **Balcanii de Vest**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [10] DOLGHIN, Nicolae, **Studii de securitate și apărare, Volumul 4 „Spațiul și viitorul războiului”**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [11] DUMITRU, Daniel, **Securitatea regională. Organizații și instituții internaționale implicate în asigurarea securității regionale**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [12] DUMITRU, Laurențiu-Cristian, **Implicarea NATO în managementul crizelor din Balcanii de Vest**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [13] GHICA Luciana Alexandra, ZULEAN, Marian (coord), **Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [14] GILPIN, Robert, **Război și schimbare în politica mondială**, Scrisul Românesc, Craiova, 2000.
- [15] HIRST, Paul, **Război și putere în secolul XXI**, Antet, București, 2003.
- [16] Kaldor, Mary, *Războaie noi și vechi. Violență organizată în epoca globală*, Antet, București, 1999.
- [17] KATAYANAGI, Mari, *Human Rights Functions of United Nations Peacekeeping Operations*, The Hague: **Kluwer Law International**, 2002.
- [18] KNUDSEN, Olav Fagelund, *Did Accomodation Work? Two Soviet Neighbors 1964-88*, **Journal of Peace Research**, vol.29, no.1 (februarie, 1992).
- [19] LIEVEN, Anatol, TRENIN, Dmitri, *Ambivalent Neighbors: The EU, NATO and the Price of Membership*, Carnegie Endowment for International Peace, 2003.
- [20] MACUC, Mihai, **România, Balcanii și Europa**, Editura ANI, București, 2007.
- [21] MUREȘAN, Doina, BUȘE, Dorel, **Securitatea și insecuritatea în Balcanii de Vest: criza interetnică din noua federație iugoslavă**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, 2008.
- [22] OLSEN J., *The many faces of Europeanization*, **Journal of Common Market Studies** 40:5, 921:52, 2002.
- [23] PAVEL, Abraham, **Balcanii și Europa**, 2008.
- [24] RASLER, Karen, THOMPSON, William R., **Puzzles of the Democratic Peace – Theory, Geopolitics and the Transformation of World Politics**, Palgrave Macmilan, New York, 2005.
- [25] ROBSON P., **The economics of International Integration**, Allen & Unwin, London 1998.
- [26] SANDHOLTZ W., *Membership matters: limits of the functional approach to European Institutions*, **Journal of Common Market Studies**, 34:3, 403-29, 1996.

- [27] SANDLER, Todd, *Alliance Formation, Alliance Expansion, and the Core*, **Journal of Conflict Resolution**, Vol.43, No.6, 1999.
- [28] SCHIMMELFENNING F., **Rules and Rhetoric. The Eastern Enlargement of NATO and the European Union**, Cambridge, 2003.
- [29] SIMION, Costel, **Conflictele armate – realități ale zilelor noastre**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
- [30] SMITH S., **International Relations Theory and the Politics of European Integration**, Routledge, London, 2000.
- [31] WATERMAN, Harvey, ZAGORCHEVA, Dessie, REITER, Dan, *NATO and Democracy*, **International Security**, vol.26, no.3, 2002.
- [32] Los Angeles Times, „*What’s NATO Worth?*” 28 august 2008.
- [33] www.western-balkans.info/htmls/home.php;
- [34] www.seeurope.net;
- [35] www.studiidesecuritate.ro;
- [36] www.nato.int;
- [37] www.europa.eu.int;
- [38] www.whitehouse.gov
- [39] www.dce.gov.ro
- [40] www.euobserver.com
- [41] www.euractiv.com
- [42] www.esa.int
- [43] www.isseu.org
- [44] www.osce.org

UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI PROBLEMELE DIN BALCANII DE VEST – SECURITATE ȘI COOPERARE

Cristina GĂLUȘCĂ*

THE EUROPEAN UNION AND THE PROBLEMS IN THE WESTERN BALKANS – SECURITY AND COOPERATION

Future security and international relations today is seen as a competition between the capacity and ability of states to concentrate their forces in cooperative efforts but also their historical tendency to compete and to confront each other on economic, political and even military. You cannot determine the level of security, without establishing the threats, dangers, risks and vulnerabilities that can influence it.

To strengthen cooperation, both NATO and the European Union should focus on strengthening their key capabilities, increase interoperability and coordination doctrine, planning, technology, equipment and training.

In 2000, for the Western Balkan countries, was established a special process called Stabilisation and Association Process (SAP). SAP pursues three strategic objectives of stabilization and rapid transition to a market economy, promoting regional cooperation and the prospect of EU membership.

Keywords: cooperation, objectives, european funds, assistance, stabilization.

Uniunea Europeană oferă țărilor din Balcanii de Vest concesiile comerciale, relații contractuale și economice și asistență financiară. Din 1991, UE acordă aproximativ 12 miliarde € în cadrul asistenței acordate pentru Balcanii de Vest, una dintre cele mai mari sume alocate pe cap de locuitor de asistență din lume.⁶¹²

UE a creat un nou instrument de finanțare în cadrul fondului de asistență pentru țările în drumul lor spre aderare, inclusiv o serie de stimulente și condiții pentru a asigura cea mai bună utilizare a fondurilor UE. Acest unic „Instrumentul pentru Asistență de Pre-aderare” (IPA), ce a intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2007, este o simplificare a UE gamă largă anterioare de programele de sprijin, ca Phare, CARDS sau SAPARD.⁶¹³

IPA va contribui în special la consolidarea democratică a instituțiilor și a statului de drept, reformele publice de administrare, să realizeze reforme economice, promovarea respectului pentru om, precum și drepturile minorităților, susținerea unui sistem de concurență loială.

---

* **Atașat diplomatic doctorand, Ministerul Afacerilor Externe**

⁶¹² Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 30 aprilie 2008 (OR. Fr) 6655/1/08 REV 1, Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene, Secțiunea 2 dispoziții privind politica de securitate și apărare comună.

⁶¹³ *European Commission, Agenda 2000 for a stronger and wider Union, Bruxelles, Bulletin of the EU, Supplement 5/97, 1997.*

Sau ar putea avea nevoie de restructurarea instituțiilor existente: demilitarizarea poliției, îmbunătățirea mediului și organismelor de monitorizare și de siguranță nucleară, sau de a da procurorilor mai multă autonomie în combaterea corupției. Aceste reforme implică de obicei investiții majore în know-how și fonduri. UE oferă o gamă largă de programe complementare și mecanisme care să ofere asistență financiară și tehnică în realizarea acestor reforme. Conștienți de provocările pe care reformele le pot prezenta pentru cetățenii din țările candidate, UE promovează, de asemenea, strategii de promovare a înțelegerii publice a procesului de aderare, inclusiv un dialog între țările UE și țările candidate la nivelul societății civile: comerț, sindicate, asociații de consumatori și alte organizații non-guvernamentale.

Un aspect important al asistenței UE este consolidarea capacității instituționale, sau construirea noțiunii de „instituție”, prin dezvoltarea structurilor sau formarea personalului responsabil pentru aplicarea normelor UE în cadrul țării candidate. Consilierea cu privire la punerea în aplicare a acquis-ului este adesea furnizată prin intermediul termenului „Twinning” – sunt detașați experți din statele membre UE, sau prin ateliere de lucru pe termen scurt. Țările care se pregătesc pentru aderare poate însemna, de asemenea un ajutor să-și modernizeze infrastructura. Țărilor candidate le este permisă egalitatea între sexe, sprijinirea dezvoltării societății civile și promovarea cooperării regionale, contribuirea la dezvoltarea durabilă și reducerea sărăciei.

Pentru țările candidate, obiectivul este adoptarea și punerea în aplicare a tuturor cerințelor pentru aderare. IPA va oferi un total de 11,468 milioane de euro la nivelul prețurilor curente în perioada 2007-2013, cu alocări exacte hotărâte an de an.

Rapoartele de progres privind statele din Balcanii de Vest⁶¹⁴

1. ALBANIA

Albania a continuat să facă progrese în domeniul criteriilor politice, în conformitate cu parteneriatul european. Alegerile parlamentare au fost evaluate de către OSCE / ODIHR ca fiind la standardele internaționale, însă sunt necesare eforturi suplimentare și se vor adresa recomandări în viitor la alegeri.

Dialogul politic, este cheia parteneriatului European și o prioritate. Au existat unele progrese în consolidarea democrației și a statului de drept. Principalele Recomandările OSCE / BIDDIO de la alegerile anterioare au fost în mare măsură abordate ca parte generală de reformă electorală. Parlamentul a adoptat o serie de legi importante în vederea apropierei de acquis-ului comunitar. Albania a realizat unele progrese în consolidarea guvernului său, creând structuri care să coordoneze integrarea europeană. Cu toate acestea, continuarea consolidării capacității și planificarea strategică sunt în continuare necesare.

---

⁶¹⁴ *Extract from the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament “Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010”, COM(2009)533 final.*

Sunt necesare eforturi semnificative pentru a stabili servicii independente, eficiente și bazate pe merite civile, fără interferențe politice. Punerea în aplicare a legii privind funcția publică, consolidarea capacității instituționale, punerea în aplicare a strategiei pentru reforma administrației publice va fi esențială pentru progres. Puține progrese au avut loc în reformarea sistemului judiciar.

Guvernul a continuat eforturile sale de a preveni și combate corupția. Punerea în aplicare a strategiei anti-corupție și a planului de acțiune este o cheie a parteneriatului european și o prioritate. Au fost depuse eforturi pentru a crește transparența în unele sectoare, cum ar fi educație. Acestea sunt evoluții pozitive. Cu toate acestea, corupția rămâne răspândită în multe domenii și este o problemă deosebit de gravă.

În cazul în care cadrul legal este în linii mari încă același, au continuat unele progrese în ceea ce privește drepturile omului și protecția minorităților. Cu toate acestea, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a îmbunătăți punerea în aplicare a legislației existente într-un număr mare de domenii.

Progresele au fost limitate în domeniul drepturilor economice și sociale. Au fost adoptate unele progrese în consolidarea drepturilor femeilor. Codul electoral include o cotă de 30% între femei și bărbați care a fost aplicată de majoritatea partidelor politice în alegerile din iunie. Cu toate acestea, legislația existentă pentru a proteja femeile împotriva tuturor formelor de violență nu este pe deplin pusă în aplicare. Violența în familie rămâne o problemă gravă de îngrijorare.

S-au înregistrat puține progrese privind consolidarea drepturilor de proprietate, o cheie a parteneriatului european. Minoritatea romă continuă să se confrunte cu condiții foarte dificile de viață și discriminare. În ceea ce privește chestiunile regionale și obligațiile internaționale, Albania a continuat să joace un rol constructiv în menținerea stabilității regionale și promovarea bunelor relații cu alte țări vecine din Balcanii de Vest și țările vecine membre UE.

Au participat în mod activ la cooperarea regională, inclusiv Sud-Est Europene (SEECP), Consiliul Regional de Cooperare (RCC) și Acordul Central European al Liberului Schimb (CEFTA). Relațiile bilaterale cu țările vecine și extinderea la alte state membre ale UE a continuat să aibă un efect pozitiv.

Albania trebuie să se alinieze la poziția UE. Economia Albaniei și-a menținut stabilitatea macroeconomică pe fundalul dezechilibrului financiar internațional și al crizei economice. Pe parcursul anului 2008 creșterea economică a continuat să se accelereze, dar a încetinit în 2009, ca urmare a exporturilor reduse, remitențelor și creșterii creditării. Cu toate acestea, o politică fiscală expansionistă, a dus la un deficit bugetar mare. Deficiențe în statul de drept, nivelul slab al infrastructurii și economiei informale rămân provocări pentru dezvoltarea economică și mediul de afaceri.

Au fost înregistrate progrese în unele sectoare ale pieței interne. În ceea ce privește libera circulație a mărfurilor, progresele au continuat în adoptarea standardelor europene și în zonele de acreditare și metrologie. Cu toate acestea, capacitatea de aplicare trebuie consolidată. Cadrul legislativ privind libera circulație a capitalurilor trebuie îmbunătățit prin revizuirea regulamentului.

Progresele în domeniul politicii vizelor a continuat. Se are în vedere liberalizarea vizelor. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru alinierea la standardele europene. Punerea în aplicare a acordului de readmisie între Comunitatea Europeană și Albania continuă. Unele progrese au fost realizate în domeniul gestionării frontierelor.

2. BOSNIA ȘI HERȚEGOVINA

Bosnia și Herțegovina a realizat progrese foarte limitate în domeniul criteriilor politice. Climatul politic intern s-a deteriorat. În ceea ce privește democrația și statul de drept, s-au înregistrat puține progrese în direcția creării de structuri mult mai funcționale și eficiente de stat și față de reforma constituțională, care este o prioritate cheie a parteneriatului european. Constituția Bosniei și Herțegovina a fost modificată pentru prima dată pentru a reglementa statutul districtului Brcko, care constituia o dezvoltare majoră și un pas înainte. Sunt necesare acțiuni urgente pentru a aborda obiectivele restante, și anume repartizarea proprietății între stat și celelalte niveluri de guvernare, problema proprietății în domeniul apărării, și asigurarea unei stabilități și a unui mediu politic constructiv în țară.

Funcționarea executivului la nivel de stat și al organelor legislative a fost deficitară. Parlamentul Bosniei și Herțegovina este încă îngreunat de tehnici inadecvate, precum și cooperarea cu Consiliul de Miniștri și cu parlamentele, entități ce au rămas slabe. Instituțiile guvernamentale, la toate nivelurile, au continuat să fie afectate de tensiunile politice interne. Activitatea Direcției pentru Integrare Europeană a fost îngreunată de climatul politic general.

Bosnia și Herțegovina a realizat progrese limitate în îmbunătățirea sistemului judiciar. Complexitatea cadrului juridic, fragmentarea sistemului judiciar și lipsa unui buget unic continuă să fie obstacole majore în calea reformei în acest domeniu. Absența unei Curți Supreme, cu competență națională este un handicap serios. Independența, responsabilitatea și eficiența sistemului judiciar trebuie să fie în continuare îmbunătățite. Autoritățile Republicii Srpska au pus la îndoială din ce în ce mai mult legalitatea, jurisdicția și competențele poliției la nivel de stat și agenții judiciare care funcționează în teritoriu.

Acesta este un motiv serios de îngrijorare deoarece Bosnia și Herțegovina a realizat puține progrese în lupta împotriva corupției, care rămâne răspândită în multe domenii și este o problemă gravă. A fost adoptată o nouă strategie și un plan de acțiune pentru perioada 2009-2014, dar punerea în aplicare a strategiei cadru 2006-2009 a fost slabă. S-au înregistrat puține progrese în îndeplinirea recomandărilor formulate de Grupul de state împotriva corupției (GRECO).

Este nevoie de o strategie la nivel național care vizează sprijinirea procesului de returnare și asigură aplicarea corespunzătoare din anexa VII a Acordului de pace Dayton / Paris. În ceea ce privește chestiunile regionale și obligațiile internaționale, punerea în aplicare a Acordului a continuat. Cooperarea cu Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII) a rămas satisfăcătoare. Țara trebuie să se alinieze la poziția UE. Bosnia și Herțegovina a continuat să participe activ la

inițiativele de cooperare regională, inclusiv la cele din SEECP, Consiliul Regional de Cooperare (RCC) și Acordul Central European al Liberului Schimb (CEFTA).

Relațiile dintre Bosnia-Herțegovina și vecinii săi au rămas stabile, dar trebuie depuse eforturi pentru promovarea reconcilierii și pentru a rezolva problemelor restante, ce reprezintă o prioritate a parteneriatului european.

În ceea ce privește criteriile economice, Bosnia și Herțegovina a făcut puține progrese spre o economie de piață funcțională. Trebuie depuse eforturi considerabile de reformă pentru a permite țării să facă față presiunii concurențiale și forțelor pieței în cadrul Uniunii. Dezechilibrele financiare externe au condus în principal la dereglarea balanței comerciale.

Unele progrese au fost făcute în domeniul vamal, deși alinierea legislativă și capacitățile administrative necesită îmbunătățiri. Bosnia și Herțegovina a ratificat Convenția UNESCO din 2005 privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale. Progresele din domeniile societății informaționale și mass-media au fost limitate.

Traficul de droguri rămâne o gravă problemă care necesită eforturi susținute. Cu sprijinul Poliției UE (MPUE), Bosnia și Herțegovina a luat unele inițiative în ceea ce privește lupta împotriva criminalității organizate, care rămâne totuși o problemă îngrijorare care afectează statul de drept și mediul de afaceri.

3. CROAȚIA

Au fost înregistrate progrese în majoritatea domeniilor. Cu toate acestea, eforturile de reformă trebuie să fie susținute, în special în domenii precum reforma judiciară și administrativă, lupta împotriva corupției, drepturile minorităților și repatrierea refugiaților. Prioritățile parteneriatului pentru aderare au fost în mare măsură abordate. Democrația și statul de drept au fost consolidate în continuare. Atât guvernul, cât și Parlamentul au funcționat bine. Cu toate acestea, pentru a crea o bază solidă pentru punerea în aplicare deplină a acquis-ului, sunt necesare îmbunătățiri semnificative în domeniul judiciar, în administrația publică și în lupta împotriva corupției.

Legea cu privire la asistența juridică a început să fie pusă în aplicare. Mediatorii au continuat să joace un rol important. Cu toate acestea, situația femeilor pe piața forței de muncă a rămas dificilă. Punerea în aplicare a măsurilor privind protecția drepturilor copilului trebuie accelerate. Noul birou de Ombudsmanului pentru persoanele cu handicap a avut succes în sculptură. Cu toate acestea, punerea corectă în aplicare a noii legi este compromisă de reducerile bugetare recente.

Croația ar trebui să se asigure că se realizează reducerile bugetare necesare în contextual crizei economice. Cooperarea cu Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII) a continuat. Cu toate acestea, problemele de acces TPII la documente importante în Croația nu au fost încă rezolvate. Croația a continuat să participe activ în cadrul inițiativelor regionale, inclusiv Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECP), Consiliul de Cooperare Regională (CCR) și la CEFTA. Au fost înregistrate progrese în direcția soluționării problemei frontierei bilaterale dintre Croația și Muntenegru. Ambele țări au cooperat cu privire la pregătirea și

depunerea în fața Curții Internaționale de Justiție a tuturor demersurilor necesare privind delimitarea frontierei de la Prevlaka. Totuși, progrese suplimentare sunt necesare în găsirea unor soluții definitive pentru diferitele probleme bilaterale care rămân deschise, în special în ceea ce privește frontierele.

Pregătirile pentru îndeplinirea cerințelor UE au continuat să progreseze bine și există un grad bun de aliniere la normele UE în majoritatea sectoarelor. În majoritatea domeniilor s-au înregistrat progrese, și în principal în materie de aliniere legislativă, dar și în ceea ce privește capacitatea administrativă. Au fost înregistrate progrese în domeniul liberei circulații a mărfurilor. Alinierea este destul de avansată. Este necesară continuarea eforturilor pentru a finaliza alinierea cu acquis-ul și pentru a construi capacitatea necesară punerii în aplicare. Alinierea la schemele din Politica Agricolă Comună (PAC) este esențială. În domeniul dezvoltării rurale, capacitatea de absorbție pentru preaderare UE trebuie să fie îmbunătățită.

Croația a realizat unele progrese privind sistemul judiciar și drepturile fundamentale. Reformele în judiciar au continuat, însă provocări semnificative rămân, în special cu privire la independența și eficiența judiciară. Corupția rămâne răspândită în multe domenii, iar instrumentele nu sunt utilizate cu suficientă vigoare, în special pe corupția politică.

Croația trebuie să își intensifice eforturile pentru a se asigura că îndeplinește cerințele UE în momentul aderării, în special în dezvoltarea capacității administrative, combaterea crimei organizate și dezvoltarea infrastructurii, a echipamentului și resurselor pentru a gestiona în mod eficient frontierele externe.

Croația a înregistrat progrese în domeniul uniunii vamale. Și-a îmbunătățit capacitatea administrativă și IT și a început să pună în aplicare o politică coerentă de combatere a corupției la nivel vamal. Eforturile trebuie să continue și în celelalte domenii de aliniere legislativă, în punere în aplicare a strategiei de combatere a corupției.

Pregătirile pentru aderarea la UE, a tuturor politicilor comerciale comune sunt pe calea cea bună. Croația a înregistrat progrese și a atins în ansamblu un bun nivel de aliniere în domeniul afacerilor externe, de securitate și la nivelul politicii de apărare. Croația continuă să participe în mai multe misiuni UE PESA. Croația trebuie acum să consolideze punerea în aplicare a controlului armelor inclusiv transparența informațiilor legate de arme, și îmbunătățirea continuă a capacității de a completa punerea în aplicare a PESC-PESA.

4. KOSOVO

Kosovo a realizat unele progrese în abordarea priorităților parteneriatului european, în special prin consolidarea cadrului juridic cu privire la criteriile politice. Prioritate este acum punerea în aplicare. În al doilea an, în urma declarării independenței, instituțiile din Kosovo își pot îndeplini responsabilitățile în cooperare cu organizațiile internaționale relevante.

Sunt necesare eforturi privind reforma sistemului judiciar și trebuie să se intensifice lupta împotriva corupției, crimei organizate și a spălării banilor. Regulile misiunii UE (EULEX) nu se potrivesc cu angajamentele politice și trebuie să fie

îmbunătățite o serie de domenii. Situația de securitate din Kosovo este stabilă, dar fragilă. Au existat serii de incidente, inclusiv vandalizarea de proprietate EULEX.

În ceea ce privește democrația și statul de drept, autoritățile din Kosovo au respectat în mare măsură relevante prevederi constituționale în activitatea lor. Cu toate acestea, au fost înregistrate progrese limitate în consolidarea statului de drept în Kosovo. Planul de lucru anual pentru 2009 a fost adoptat și este în concordanță cu strategia legislativă a Guvernului.

Principalele structuri de guvernare și stabilitatea politică în Kosovo au fost menținute. S-au înregistrat unele progrese în domeniul administrației publice locale. Eficiența structurilor administrative în acest domeniu sunt esențiale pentru îndeplinirea perspectivei europene în Kosovo. Agenția pentru Dezvoltare și Coordonare a Integrării Europene a consolidat capacitățile de coordonare, dar este lipsită de sprijinul politic. S-au înregistrat unele progrese în reforma administrației publice. Revizuirea sarcinilor și responsabilităților în cadrul administrației publice a fost finalizată, iar majoritatea recomandărilor au fost puse în aplicare. Cu toate acestea, unele acte juridice cheie trebuie încă să fie adoptate.

UE continuă să sublinieze faptul că această cooperare regională se realizează în scopul de a fi un succes și regretă dezacordurile cu privire la modul de participare a Kosovo în cadrul forurilor regionale. Acest fapt a dus la absența Kosovo de la evenimentele regionale cheie. Kosovo a adoptat noi ștampile vamale, care au fost notificate de către Reprezentantul special al Secretarului General al ONU la Comisia Europeană și CEFTA ca fiind conforme cu RCSONU 1244/99. Serbia nu a recunoscut validitatea acestor timbre. Kosovo și Serbia trebuie să ajungă la soluții pragmatice care să promoveze cooperarea regională și dezvoltarea.

Până în prezent, economia Kosovo a fost doar moderat afectată de criză. PIB-ul a continuat să crească, deși de la o bază foarte scăzută, dar rata șomajului a rămas foarte ridicată. Inflația s-a transformat în deflație. În ceea ce privește criteriile economice, Kosovo a făcut foarte puține progrese în direcția instituirii unei economii de piață funcționale. Reformele trebuie să fie urmărite pentru a permite sistemului să facă față pe termen lung presiunii concurențiale și forțelor pieței în cadrul Uniunii.

Cadrul legal a fost dezvoltat în domeniul vamal, fiscal, educație, și cel al poliției. În ceea ce privește mediul, concurența, proprietatea intelectuală, energia și libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, serviciilor și capitalului, apropierea de standardele europene este într-un stadiu incipient. Punerea în aplicare a standardelor europene rămâne limitată în zonele de control financiar și statistici, protecția datelor, lupta împotriva spălării banilor și a criminalității organizate.

În domeniul pieței interne a UE s-au înregistrat unele progrese privind libera circulație a mărfurilor. Cu toate acestea, transpunerea și punerea în aplicare a practicilor și legislației europene sunt la o stadiu incipient. Capacitatea administrativă rămâne insuficientă. Taxele vamale nu sunt încă colectate în nordul Kosovo. Ofițerii EULEX monitorizează două porți în partea de nord, ceea ce a redus activitatea de contrabandă de acolo.

Per ansamblu, traficul de droguri rămâne o problemă serioasă. Există deficiențe grave în ceea ce privește capacitățile de investigare și inteligență conduse de de

poliție. Nu există o strategie de colectare a armelor din rândul populației civile. Sunt necesare progrese suplimentare în acordarea accesului EULEX la bazele de date-cheie pentru a permite desfășurarea efectivă a investigațiilor EULEX în conformitate cu mandatul său executiv.

Fondul Monetar Internațional a anunțat că va acorda provinciei Kosovo un împrumut de aproape 109 milioane de euro. Autoritățile de la Pristina vor putea accesa în primă fază doar 22 de milioane de euro, restul tranșelor urmând să fie încasate pe măsură ce sunt puse în practică măsurile de reducere a deficitului bugetar. Împrumutul a fost aprobat de conducerea FMI, cu doar o zi înainte ca judecătorii Curții Internaționale de Justiție de la Haga să se pronunțe în privința legitimității independenței Kosovo.

5. FOSTA REPUBLICĂ IUGOSLAVĂ A MACEDONIEI (FYROM)

Alegerile prezidențiale și locale din 2009 au îndeplinit majoritatea standardelor internaționale și cea mai mare parte din recomandările OSCE / ODIHR de la alegerile anterioare au fost puse în aplicare. Dialogul politic s-a îmbunătățit: coaliția de guvernare este stabilă, climatul politic este mai cooperant și parlamentul este mai eficient. Prioritățile Parteneriatului pentru aderare sunt un punct cheie în ceea ce privește reforma poliției, justiției, administrației publice și în domeniul corupției. Pe această bază, și având în vedere progresul general al reformelor, Comisia consideră că țara îndeplinește în mod suficient criteriile politice. Punerea în aplicare a Acordului cadru de la Ohrid rămâne un element esențial al democrației și al statului de drept în țară. S-au înregistrat progrese privind punerea în aplicare a legii privind limbile, cu privire la descentralizare și reprezentare echitabilă.

Este necesară continuarea eforturilor pentru a asigura independența și imparțialitatea sistemului judiciar, în special prin punerea în aplicare a dispozițiilor privind numirile. Codul electoral și Legea privind finanțarea partidelor politice au fost modificate pentru a consolida transparența. Este necesară continuarea eforturilor, în special în ceea ce privește punerea în aplicare a cadrului juridic. Cadrul legal și instituțional pentru drepturile omului și protecția minorităților este în linii mari bine determinat. Cu toate acestea, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a îmbunătăți punerea în aplicare într-un număr de domenii. Cu toate acestea, este în curs de determinare un mecanism extern independent pentru a monitoriza cazurile de abatere ale poliției, în conformitate cu jurisprudența CEDO.

În ceea ce privește chestiunile regionale și obligațiile internaționale, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei a menținut o cooperare deplină cu Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII). Țara a continuat să participe activ la inițiativele de cooperare regională, inclusiv Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECP), Consiliul de Cooperare Regională (RCC) și Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA). În general, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, are relații bune cu țările din regiune. Cu toate acestea, relațiile cu Grecia au continuat să fie afectate de problema încă nerezolvată a numelui. Țara este angajată în negocieri sub auspiciile ONU privind soluționarea acesteia. Acțiunile și

situațiile care ar putea avea un impact negativ asupra relațiilor de bună vecinătate ar trebui să fie evitate.

Economia Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei a încetinit și a suferit ușoare contracții în 2009, deoarece mediul internațional s-au deteriorat. Inflația a scăzut semnificativ, în principal datorită reducerii internaționale în domeniul energiei și a prețurilor materiilor prime. Unele progrese au fost realizate în abordarea șomajului structural și reducerea obstacolelor din calea ocupării forței de muncă. Cu toate acestea, rata șomajului este încă foarte ridicată, în special în rândul tinerilor și ai celor slab educați.

Economia acestei țări a continuat să se deplaseze mai aproape spre a deveni o economie de piață funcțională. Pe termen mediu, ar trebui să fie capabilă să facă față presiunilor concurențiale și forțelor pieței în cadrul Uniunii, cu condiția să aplice cu hotărâre programul de reformă, în scopul de a reduce semnificative deficiențe structurale.

Pe baza progresele realizate, Comisia a propus în luna iulie 2009 ridicarea obligației de a deține viză pentru cetățenii Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei. S-au înregistrat progrese privind azilul, lupta împotriva crimei organizate și a drogurilor, precum și referitoare la frontierele externe și Schengen. Capacitatea administrativă pentru punerea în aplicare a reformei poliției s-a îmbunătățit, dar este încă suficient de constrânsă.

Progresele în domeniul uniunii vamale au fost substanțiale, în special în ceea ce privește capacitatea administrativă și operațională. Legislația vamală este suficient de aliniată cu acquis-ului. S-au înregistrat unele progrese în domeniul securității și apărării, în special în ceea ce privește consolidarea capacității administrative. Țara s-a aliniat cu cele mai multe declarații și poziții comune ale UE și a demonstrat angajamentul de a continua participarea la operațiunile PESA.

6. MUNTENEGRU

Muntenegro a continuat să facă progrese în domeniul criteriilor politice. În conformitate cu Parteneriatul european, trebuie întărită capacitatea administrativă și instituțională. Per ansamblu, Constituția a fost pusă în aplicare în mod eficient, reforma sistemului judiciar a continuat și a început să producă rezultate. Consensul politic privind chestiunile legate de Uniunea Europeană rămâne puternic. Capacitatea Parlamentului să examineze legislația și să monitorizeze punerea în aplicare a reformelor trebuie să fie consolidată.

Este nevoie de voință politică mai mare în lupta împotriva corupției, în special a corupției la nivel înalt. S-au înregistrat unele progrese în funcționarea Parlamentului. Cu toate acestea, OSCE-ODIHR a identificat o serie de provocări și deficiențe care rămân să fie abordate. Legislația electorală trebuie să fie aliniată cu Constituția. Guvernul a continuat să înființeze noi structuri administrative.

Au fost înregistrate progrese semnificative în construirea cadrului legal și administrativ pentru lupta împotriva corupției. Cu toate acestea, corupția rămâne răspândită în multe domenii și continuă să fi o problemă deosebit de gravă. Există

îngrijorarea față de complexitatea și aplicarea eficientă a legislației în acest domeniu. În ansamblu, s-au înregistrat unele progrese în domeniul drepturilor civile și politice.

Cu toate acestea, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a îmbunătăți punerea în aplicare a legislației în domeniul torturii, sistemul penitenciar și accesul la justiție. Libertatea de exprimare rămâne o problemă. Intimidarea declarațiilor funcționarilor de stat cu privire la rolul mass-media și ONG-urilor sunt o sursă de îngrijorare.

Munte negru a continuat să participe activ la inițiativele de cooperare regională, inclusiv Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECP), Consiliul de Cooperare Regională (RCC) și Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA). Munte negru a deținut președinția CEFTA în cursul anului 2009. Școala Regională de Administrație Publică (RESPA) la Danilovgrad lângă Podgorica a devenit operațională. Relațiile cu țările vecine și extindere la alte state membre au continuat pentru a îmbunătăți cooperarea bilaterală în domenii specifice. S-au înregistrat progrese spre soluționarea problemelor bilaterale de frontieră între Munte negru și Croația, care au fost de cooperare cu privire la pregătirea prezentării problemei de frontieră Prevlaka în fața Curții Internaționale de Justiție.

Economia Munte negrului a scăzut semnificativ în 2009. Ca urmare, finanțele publice au venit sub presiune severă și datoria publică s-a extins în continuare. Cu toate acestea, economia nu a alunecat într-o recesiune profundă, și riscurile de finanțare externă nu s-au materializat pe deplin. În ciuda crizei economice, guvernul a susținut o serie de reforme structurale. Îmbunătățirea statului de drept și modernizarea infrastructurilor rămân provocări-cheie pentru dezvoltarea economică. În ceea ce privește criteriile economice, țara a înregistrat progrese suplimentare în direcția instituirii unei economii de piață funcționale.

În domeniul liberei circulații a persoanelor, Munte negru îndeplinește parțial prioritățile de aliniere. Legea privind ocuparea forței de muncă și de lucru a străinilor au fost adoptate. Munte negru a adoptat legislația necesară în vederea aderării la Organizația Mondială a Comerțului.

În ceea ce privește liberalizarea vizelor, Munte negru a depus eforturi semnificative în toate domeniile incluse în foaia de parcurs. Pe baza progreselor realizate, Comisia a propus în iulie 2009 ridicarea obligativității vizelor pentru cetățenii din Munte negru, cu condiția ca Munte negru să îndeplinească obiectivele de referință restante în foaia de parcurs înainte de decizia Consiliului. A intrat în vigoare o nouă lege privind străinii, și un nou regulament privind vizele, pe baza normelor Schenghen.

Criminalitatea organizată rămâne o problemă gravă care afectează statul de drept și mediul de afaceri. Investigarea și capacitățile de urmărire penală sunt insuficiente, ducând la condamnări definitive în cazuri rare, a crimei organizate. Prin adoptarea cadrului juridic, s-au înregistrat unele progrese în domeniul protecției datelor cu caracter personal. Cu toate acestea, legea nu este în deplină concordanță cu acquis-ul și autoritatea de supraveghere nu a fost încă stabilită.

7. SERBIA

Serbia a făcut progrese în sensul îndeplinirii criteriilor politice și la nivelul abordării europene a priorităților cheie ale Parteneriatul european. Guvernul și-a demonstrat angajamentul de a aduce țara mai aproape de Uniunea Europeană, punând în aplicare o serie de inițiative. Cooperarea cu Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII) s-a îmbunătățit în continuare. O serie de inițiative au fost luate pentru consolidarea democrației și a statului de drept. Cu toate acestea, reforme suplimentare sunt necesare pentru a se asigura că noul cadru constituțional este pus în aplicare în conformitate cu standardele europene, în special în domeniul justiției. A fost acordată o atenție insuficientă pentru punerea eficientă în aplicare a legislației existente și evaluarea impactului.

Există deficiențe în Legea privind Agenția Anticorupție și nu există supraveghere suficientă a partidelor politice și a cazurilor de posibil conflict de interese. Cadrul legal și instituțional pentru drepturile omului și protecția minorităților, dar și drepturile civile și politice sunt în general respectate. Statul Ombudsmanul a raportat o scădere a numărului de cazuri de maltratare. Cu toate acestea, unele acuzațiile împotriva poliției nu au fost complet investigate. În ceea ce privește accesul la justiție, nu au existat progrese în adoptarea legislației și stabilirea unui sistem cuprinzător de asistență liberă juridică. În ceea ce privește reforma sistemului penitenciar, primele măsuri au fost luate pentru a introduce un sistem al pedepselor alternative cu toate acestea, efectele practice ale acestor măsuri au fost limitate. Suprapopularea, violența și consumul de droguri rămân o preocupare.

Societatea civilă continuă să joace un rol activ în viața socială, economică și politică a Serbiei. Noua lege privind asociațiile a clarificat statutul juridic al ONG-urilor. Au fost depuse unele eforturi în cadrul administrației sârbe pentru îmbunătățirea cooperării cu societatea civilă, dar aceasta s-a dezvoltat în continuare. Există garanții constituționale ce permit libertatea de religie, iar discriminarea pe motive religioase este interzisă.

Serbia a continuat să participe activ în cadrul inițiativelor regionale, inclusiv la Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEEC), Consiliul de Cooperare Regională (CCR) și la Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA). Relațiile bilaterale cu alte țări vecine și statele membre ale UE s-au îmbunătățit. Totuși, sunt necesare progrese suplimentare pentru găsirea unor soluții definitive pentru diferitele probleme bilaterale care rămân deschise, în special în ceea ce privește frontierele.

Cooperarea regională a fost, totuși, afectată de abordarea Serbiei privind independența Kosovo. În ceea ce privește comerțul, guvernul sârb nu recunoaște Kosovo, nici ștampilele vamale, care au fost notificate de Comisia Europeană și care sunt, în conformitate cu UNMIK, în conformitate cu dispozițiile din Rezoluția 1244. În conformitate cu RCONU 1244/99, guvernul sârb a făcut primii pași în procesul de cooperare cu UE, statul de drept, misiunea (EULEX), dar aceste eforturi trebuie consolidate în continuare. În septembrie 2009 EULEX și Serbia au semnat un protocol privind cooperarea polițienească.

Economia Serbiei a fost grav lovit de criza economică actuală. Creșterea a încetinit până la sfârșitul anului 2008, iar economia a intrat în recesiune în 2009. Ca

rezultat, stabilitatea macro-economică s-a deteriorat. În plus, politicile expansioniste și lipsa de disciplină au condus la o deteriorare fiscală semnificativă. În ceea ce privește criteriile economice, Serbia a făcut doar progrese limitate în continuare spre instituirea unei economii de piață funcționale. Vor fi necesare eforturi ulterioare pentru a permite Serbiei să facă față pe termen mediu presiunii concurențiale și forțelor pieței în cadrul UE. Reformele structurale trebuie să fie accelerate. Ca răspuns la criza economică, Serbia a solicitat asistență de la FMI și UE și au convenit să întreprindă o serie de măsuri fiscale pentru a reduce cheltuielile globale. Cu toate acestea, deoarece criza s-a agravat, programul FMI a fost revizuit.

Cu toate acestea, capacitatea administrativă trebuie să fie îmbunătățită în continuare. Au fost înregistrate progrese în domeniile educației și culturii. În domeniul științei, cercetării și inovării Serbia a făcut eforturi importante în promovarea cooperării la nivelul cercetării. Pregătirile Serbiei de a adera la OMC sunt destul de avansate și un număr de legi, compatibile cu normele OMC au fost adoptate. Au fost înregistrate progrese în alinierea cu acquis-ul în domeniile agriculturii și dezvoltării rurale cu adoptarea unor legi-cadru importante. Acordul privind Zona Aviatică Europeană Comună (ECAA), Convenția de la Montreal și Acordul orizontal privind anumite Aspecte ale serviciilor aeriene au fost ratificate.

Bibliografie:

- [1] ARCHER C. and BUTLER F., **The European Union: Structure and Process**, Pinter, London, 1996.
- [2] ARTER, David, *Small member states within the EU*, **Journal of Common Market Studies** 38/5, 677-97, 2000.
- [3] ASPINWALL M., SCHNEIDER G., **Institutional research on the European Union: mapping the field**, 1-18, 2001.
- [4] AVERY G., *The Enlargement Negotiations*, in F. CAMERON (ed.), **The Future of Europe: Integration and Enlargement**, Routledge, London, 35-62, 2004.
- [5] BĂDĂLUȚĂ, Constantin, **Elemente ale strategiei de securitate și stabilitate în zona Mării Negre**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [6] CAMERON F., **The Future of Europe: Integration and Enlargement**, Routledge, London, 2004.
- [7] De GRAUWE, **The Economics of Monetary Union**, Oxford University Press, 2003.
- [8] DINU, Mihai-Ștefan, **Balcanii de Vest**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [9] El-AGRAA A.M., **The European Union**, Prentice-Hall, 1998.
- [10] ESTELLA de NORIEGA, Antonio, **The EU Principle of Subsidiarity and its Critique**, Oxford University Press, 2002.
- [11] GROS D. and THYGESEN T., **European Monetary Integration: From the European Monetary System Towards Monetary Union**, Longman, London, 1992.

- [12] LAFFAN B., *Managing Europe from Home: Impact of the EU on Executive Government: a Comparative Analysis*, Research project report (draft), EU Fifth Framework Programme 2003.
- [13] LIEVEN, Anatol, TRENIN, Dmitri, *Ambivalent Neighbors: The EU, NATO and the Price of Membership*, **Carnegie Endowment for International Peace**, 2003.
- [14] MARKS G. et al., **Governance in the European Union**, London, 1996.
- [15] McDonald F. And Dearden S., **European Economic Integration**, Longman, London, 1999.
- [16] MIHAI, Cornel, **Angajarea Uniunii Europene în Balcanii de Vest. Reconfigurarea angajamentului operațional în Bosnia-Herțegovina și pregătirea pentru o prezență viitoare în Kosovo**, Editura Statul Major al Forțelor Navale, București, 2007.
- [17] MIHAI, Cornel, **Politicile Uniunii Europene în Balcanii de Vest – de la stabilizare și reconstrucție la cooperare economică**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [18] MUREȘAN Doina, BUȘE Dorel, **Securitatea și insecuritatea în Balcanii de Vest: criza interetnică din noua federație iugoslavă**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, 2008.
- [19] MUREȘAN Mircea, *Integrarea în UE și NATO a statelor Balcanilor de Vest, Impact strategic*, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
- [20] OLSEN J., *The many faces of Europeanization*, **Journal of Common Market Studies** 40:5, 921:52, 2002.
- [21] ONETIU, Anda Nicoleta, **Globalizare și naționalism în Balcani**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [22] PELKMANS J., **European Integration: Methods and Economic Analysis**, Harlow, Marea Britanie, 2001.
- [23] PETERSON J., **Decision-Making in the European Union**, Palgrave, Basingstoke, 1999.
- [24] RĂDULESCU, Norocel, **Evoluții geopolitice în spațiul ex-iugoslav-de la conflicte asimetrice la gestionarea stării de pace**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
- [25] ROSAMOND B., **Theories of European Integration**, Macmillan, Basingstoke, 2000.
- [26] SABĂU, Ioan, **Balcanii în lumea globală**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [27] SCHIMMELFENNING F., **Rules and Rhetoric. The Eastern Enlargement of NATO and the European Union**, Cambridge, 2003.
- [28] SEDELMEIER U., **European Integration After Amsterdam**, Oxford University Press, 2000.
- [29] Simion Costel, **Conflictele armate – realități ale zilelor noastre**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.

- [30] SOARE, Vasile, **Globalizare și terorism – o relație contradictorie în spațiul sud-est European, în contextual globalizării**, Editura U.N.Ap. “Carol I”, București, 2007.
- [31] WIENER, Antje, DIEZ, Thomas, **European Integration Theory**, Oxford University Press, 2004.
- [32] www.western-balkans.info/htmls/home.php;
- [33] www.euractiv.com;
- [34] www.coface.com;
- [35] www.infoeuropa.ro;
- [36] www.oecd.org;
- [37] www.esa.int;
- [38] www.europa.eu.int
- [39] www.euobserver.com
- [40] www.bbc.co.uk/romanian
- [41] <http://european-convention.eu.int/>
- [42] <http://www.cer.org.uk/enlargement/index.html>
- [43] www.undp.org
- [44] www.coe.int

PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN POLITICA CONTEMPORANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE

Gabriel ANGHEL*

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES IN CONTEMPORARY POLITICAL SECURITY AND DEFENSE

Security environment is complex, full of contradictions and constantly changing under the action of a set of factors converged military, economic, social, political etc. Current sources of security threat differ fundamentally from those of the end of last millennium and will undergo significant changes for the next 20-25 years. The risks and threats are not confined to military conflicts between states, but are likely to be more complex.

Analyzing prospects for risk factors of domestic and international security environment allows accurate assessment of changes that are generated in the national security equation and identify the main ways to counter their negative effects. Also provides landmarks needed to understand evolution, medium and long term phenomena which may affect the values interests and national objectives, and create conditions for taking, in time, measures are taken to ensure safety.

Începutul de secol și de mileniu a coincis cu cel al unei noi ere în politica internațională, în care economia și securitatea ocupă locul central în determinarea evoluției viitoare a lumii și a ordinii internaționale.

Securitatea impune o raportare permanentă la noile tipuri de amenințări din mediul extern: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, migrația ilegală, conflictele etnice și religioase, și nu numai. Majoritatea acestora au un grad ridicat de impredictibilitate, se întrepătrund tot mai mult și, în funcție de particularitățile diferitelor zone, tind să se muleze pe anumite vulnerabilități sau imposibilități de acțiune locale, crescând gradul de risc la adresa securității.

Politica contemporană de securitate și apărare trebuie să fie fundamentată pe noi modalități de abordare a riscurilor asimetrice și non-convenționale, înglobând noi tipuri de solidaritate internațională. În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională.

Odată cu dispariția lumii bipolare, amenințările directe la securitatea statelor s-a diminuat, fapt ce a condus la contracararea amenințărilor cât mai aproape de focarul acestora. Această stare de fapt a însemnat o creștere a numărului de misiuni executate sub egida organismelor internaționale de securitate în zone de conflict sau zone cu un potențial ridicat de producere a unor confruntări violente.

Dacă până în ultima decadă a secolului XX, amenințările tradiționale erau reprezentate, în principal, de dispute teritoriale, diferende etnice și culturale, sau competiții pentru accesarea la resurse, în prezent, pe lângă faptul că aceste amenințări nu și-au pierdut relevanța, sunt evidențiate și alte tipuri, precum terorismul,

---

* Locotenent-colonel, Ministerul Apărării Naționale.

proliferarea armelor de distrugere în masă, manifestarea actorilor non-statali sau amenințările asimetrice, încălcarea drepturilor omului și statele aflate în disoluție, sau pirateria maritimă, ca formă a criminalității organizate.

Globalizarea, impactul tot mai extins al crizelor de tot felul, „dezangajarea statelor”, diminuarea relevanței instituțiilor internaționale în rezolvarea problemelor de securitate, apariția precedentului așa numitelor „coalitii de voință” dublate de contractorii privați care intervin în locul forțelor Organizației Națiunilor Unite (ONU) sau a Alianței Nord-Atlantice (NATO), dezechilibrul de putere existent și ascensiunea rapidă a unor „actori non-statali” tot mai puternici în relațiile internaționale etc., generează evoluții greu predictibile și riscul apariției unor noi surse de incertitudine și insecuritate la scară globală.

1. Noile provocări la adresa securității contemporane

Democrațiile occidentale se confruntă cu un complex de amenințări specifice, complexe și independente. Având în vedere faptul că acestea pot fi puse în aplicare prin mijloace care nu presupun neapărat forța armată, sunt frecvente situațiile în care și răspunsul se bazează pe utilizarea altor instrumente de contracarare decât cele militare.

Atentatele teroriste vor continua să folosească ca mijloace de distrugere armamentul convențional și dispozitivele explozive improvizate. Cu toate acestea, ca urmare a răspândirii cunoștințelor tehnologice relevante și a creșterii capacității de a lucra cu materiale chimice, bacteriologice, radioactive sau nucleare, grupările teroriste nu vor ezita să dezvolte și să întrebuițeze astfel de mijloace. Teroriștii vor continua să execute atacuri spectaculoase, motivați de dorința de a obține o expunere maximă în mass-media pentru cauza lor. Libertatea de mișcare, accesul facil la tehnologie, la mijloacele moderne de comunicații, permit grupurilor radicale recrutarea de noi membri, proliferarea ideologiei extremiste, gestionarea unor resurse financiare semnificative, precum și manipularea opiniei publice prin intermediul propagandei.

Spațiul cibernetic. Infrastructura critică, rețelele de transport, de comunicare, internet sau sursele de alimentare sunt vitale în funcționarea economiilor moderne. Atacurile împotriva acestora, indiferent că sunt private sau de stat, prin intermediul spațiului virtual, au dat o nouă dimensiune spectrului conflictului, mediul cibernetic devenind o nouă potențială armă atât în domeniul economic cât și politic sau militar. Mai mult, conectivitatea tot mai mare între sistemele informatice creează oportunități pentru atacatori să perturbe bazele de date, sistemele de comunicații, de alimentare cu energie electrică, conductele de transport a combustibilului, rafinării, rețele financiare, precum și a altor elemente ale infrastructurii critice.

Securitatea energetică și politica energetică sunt noi domenii de responsabilitate a fiecărei națiuni suverane în condițiile reducerii drastice a resurselor și a unei poluări accentuate cu efecte ireversibile asupra mediului. Uniunea Europeană este, în prezent, principalul actor care promovează dezvoltarea unei politici energetice comune, care se concentrează și pe reducerea emisiilor de carbon, pe țintele de eficiență și pe subvenționarea biocombustibililor și asigurarea

diversificării surselor de energie. Cu toate acestea, nu este luată în discuție protecția surselor de energie și a mijloacelor lor de transport. În acest context, securitatea energetică va necesita o abordare comprehensivă și o coordonare internațională mai profundă, NATO putând căpăta un rol mai important în acest scop.

Industrializarea accelerată din ultimele decenii a condus la o creștere a concurenței globale pentru resursele energetice, îndeosebi pentru combustibilii fosili, acest fenomen permițând furnizorilor să abuzeze de poziția lor dominantă pe arene globale. Resursele minerale rare și esențiale nu reprezintă un avantaj pentru populațiile locale, acestea riscând să devină surse de instabilitate politică sau de securitate (Congo, Nigeria, Somalia, Sierra Leone, regiunea Caucazului).

Amenințările asimetrice pot varia de la acțiuni militare directe asupra teritoriului unui stat suveran sau în afara acestuia. Sursele amenințărilor asimetrice, cum sunt teroriștii, insurgenții, grupurile de criminalitate organizată transfrontalieră se interconectează și sunt legate de rețele sofisticate ale criminalității internaționale. Amenințările sunt cu atât mai mari cu cât statele democratice respectă convențiile regulile fundamentale de drept internațional, în timp ce partea „adversă” nu are astfel de scrupule, provocând astfel o discrepanță în cadrul conflictelor în derulare.

Întrebuințarea energiei nucleare pentru aplicații non-militare va crește inevitabil în perioada următoare în condițiile consumului crescut de energie și a diminuării resurselor convenționale. Deși motivația economică și de mediu favorizează o astfel de abordare, această tendință poate conduce la riscuri majore de securitate. Tendința de a îmbogăți uraniu dincolo de aplicațiile civile conduce la nerespectarea Tratatului de Neproliferare Nucleară și la o verificare amănunțită și suplimentară a organismelor internaționale specializate.

În cazul în care comunitatea internațională nu reușește să găsească soluții pentru temperarea ambițiilor nucleare a unor state sau regimuri aflate în afara controlului democratic, proliferarea armelor de distrugere în masă ar putea scăpa de sub control. Armele de distrugere în masă reprezintă o amenințare strategică majoră, nu numai pentru țările vecine, dar și pentru regiune, în ansamblul său. Este important de subliniat că îndeplinirea ambițiilor nucleare ale unui stat nu conduce la creșterea stabilității regionale (prin asigurarea unei politici de descurajare) ci creează un nou set de riscuri și amenințări.

Pirateria, ca o nouă dimensiune a crimei organizate, reprezintă o altă provocare pentru mediul de securitate în condițiile creșterii comerțului mondial bazat pe transportul pe rute maritime. Pirateria din Oceanul Indian și Golful Aden afectează nu numai transporturile comerciale din zonă dar și livrarea de ajutoare umanitare indispensabile pentru Somalia, fapt pentru care comunitatea internațională a întreprins măsuri imediate de contracarare, prin desfășurarea a două operații navale în regiune conduse de NATO și UE, *Ocean Shield*, respectiv *Atalanta*.

Criza economică și financiară mondială, prin caracterul și domeniul său de aplicare este excepțională, iar efectele acesteia pe termen lung sunt greu de prevăzut. Criza financiară și recesiunea globală sunt susceptibile de a produce un val de crize economice în țările în curs de dezvoltare cu posibilități majore de apariție a unor instabilități la nivelul securității.

Schimbările climaterice cu care ne confruntăm în prezent pot avea implicații majore în domeniul securității. Dezastrele naturale, degradarea mediului înconjurător și concurența acerbă pentru resurse este generatoare de instabilitate și conflict, în special în situații de sărăcie și de apariția migrației populației către alte zone cu climă sau resurse necesare supraviețuirii. Schimbările climaterice pot duce, de asemenea, la dispute asupra rutelor comerciale, de acces către zonele care dispun de resurse, anterior inaccesibile.

În general, amenințările la adresa securității, din cauze variate, pot deveni unele dintre ele mai active și mai puternice într-o perioadă decât altele, atât în funcție de vulnerabilitățile proprii unui mediu de securitate sau altul, cât și datorită unor factori aleatorii (conjunctură internă, regională sau internațională favorabilă manifestării și intensificării lor, modificări ale raporturilor de forțe regionale sau internaționale, intensificarea fluxurilor migrației populației într-un sens sau altul etc.). Prin urmare, frecvența de apariție și de manifestare, precum și intensitatea lor este diferită de la o perioadă de timp la alta.

Analiza riscurilor și pericolelor la adresa securității au dus la o nouă percepție a stării de securitate și la o nouă orientare în domeniul apărării.

Nevoia de acțiune integrată împotriva acestor riscuri și amenințări devine o necesitate. România, ca de altfel și alte țări din Europa, a înțeles că în actualele condiții ale mediului internațional dat de complexitatea și fluiditatea mediului politico-strategic își poate asigura securitatea „prin integrarea efortului propriu în acțiunile întreprinse de organizațiile europene și euroatlantice de securitate”.

În acest mediu, niciun stat nu se poate izola sau rămâne neutru, niciun stat nu este la adăpost și niciunul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Ca urmare, securitatea internațională tinde tot mai mult să-și manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conștientă de răspunderile globale ce-i revin.

2. Adaptabilitatea politicilor de securitate la noile amenințări

Tendențele, riscurile, pericolele și amenințările specifice nu pot fi văzute în mod izolat unele de altele. Pentru că există mai puține limitări geografice la o problemă, o evaluare a riscurilor trebuie să fie viabilă la nivel mondial, iar contracararea acestora impune o pregătire susținută pentru a dezvolta un set de răspunsuri flexibile (prin capacități militare, non-militare sau combinate).

Amestecul de politici și strategii, unele incoerente și ezitante, din domeniul securității, propuse și dezvoltate de actorii internaționali și instituțiile specializate, nu vor putea modifica semnificativ situația actuală de securitate. În acest cadru global, apărarea statelor împotriva pericolelor și amenințărilor trebuie să se realizeze atât în mod tradițional, prin politici și strategii individuale, cât și prin forme colective de acțiune, adaptate permanent la „provocările” la care este supus mediul de securitate.

Este evident că evoluția mediului de securitate la începutul secolului XXI a adus generat discuții contradictorii între membrii ONU în ceea ce privește principiile fundamentale ale păcii și securității internaționale. Mai mult, dezbaterile au vizat și definiția securității: unii specialiști avertizează asupra pericolului de lărgire excesivă

a ariei de definire a conceptului, în timp ce alții subliniază că mediul de securitate are ca obiect de referință omul și problemele ce îi afectează viața cotidiană. În acest context, experții ONU optează pentru o definire a două categorii de riscuri, pericole și amenințări la adresa securității globale:

- de tip „hard”, precum terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele intra și interstatale etc.;

- de tip „soft”: sărăcia, incultura, șomajul, bolile contagioase, degradarea mediului, extremismul religios, violarea drepturilor omului etc.

Nici această separare nu întrunește consensul general, principalul dezacord vizând importanța ce trebuie acordată fiecărui tip de risc.

Cu toate aceste divergențe, ONU ar trebui să joace un rol decisiv în combaterea tuturor amenințărilor la adresa individului sau a securității globale. ONU dispune de o gamă largă de capacități, dar are și limitări semnificative, determinate în principal de absența unei strategii eficiente. În același timp, există un număr mare de organizații regionale care intenționează să se implice tot mai mult în prevenirea și gestionarea crizelor (Uniunea Africană, Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai etc.), dar și acestea dispun de limitări semnificative în termeni de unitate, putere executivă și, nu în ultimul rând de capacități de execuție.

NATO, în prezent, își definește o viziune adecvată pentru viitor, inclusiv un nou concept strategic adaptat la noile realități geopolitice și de securitate. Spre deosebire de alte organizații internaționale de securitate, NATO este o alianță politico-militară, fapt ce-i permite să se concentreze exclusiv pe instrumente militare de combatere a noilor tipuri de amenințări.

Însă, nici cele mai multe dintre statele europene și chiar NATO nu au adaptat încă politicile de securitate la noile realități, respectiv nu dispun de capacități de contracarare eficientă a amenințărilor, în special a acelor non-militare.

Este necesară transformarea Alianței, prin transformarea armatelor statelor membre, fiind necesare forțe robuste și flexibile, care pot reacționa rapid și care pot fi dislocate la distanțe considerabile, iar apoi să fie susținute pe o perioadă lungă de timp. Acesta se realizează concomitent cu adaptarea structurilor de comandă și control, inclusiv capacitățile de reacție rapidă, pentru o abordare cuprinzătoare, care ar include integrarea personalului de la alte organizații și agenții internaționale, respectiv adaptarea Alianței la procesele de planificare, pentru a răspunde și altor misiuni decât celor luptătoare (ajutor umanitar, securitatea maritimă, de protecție a infrastructurii critice și combatere a proliferării).

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) dispune de mecanisme de soluționare pașnică a litigiilor dintre membrii săi, fiind potrivită pentru avertizarea timpurie în domeniul încălcării drepturilor omului și etnice, fiind implicată frecvent în misiuni de post-stabilizare și monitorizare. Cu toate acestea OSCE, în prezent încercă să-și definească o viziune cuprinzătoare și o strategie comună pentru a-și crea capacitățile proprii necesare impunerii securității în situații de criză.

Și în cadrul Uniunii Europene, se dorește o abordare coerentă în domeniul Politicii de Securitate Comună. Astfel, ca răspuns la noile pericole și amenințări, statele europene au în vedere noi principii de organizare a securității regionale și globale care să se constituie în noi oportunități de pace bazate pe democrație, guvernare eficientă și respectarea legilor. Politica Europeană de Securitate și Apărare presupune, în esență, dezvoltarea unei capacități de decizie autonome și, în cazul în care NATO ca întreg nu este angajată, lansarea și coordonarea unor operații militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situații de criză, angajarea resurselor de către statele membre la astfel de operații bazându-se pe decizii suverane.

Pentru ca politica de securitate și apărare să devină mai eficace este necesar ca UE să devină mai activă în urmărirea obiectivelor sale prin mijloace civile sau militare, mai coerentă prin unirea eforturilor și prin asigurarea unității de comandă în caz de criză, mai capabilă prin alocarea unor resurse mai mari, evitarea duplicărilor și o coordonare mai bună a resurselor existente.

În prezent, România și zonele sale de interes se confruntă cu aproximativ aceleași riscuri și amenințări, de natură politică, economică, socială și militară, capabile să pună în pericol securitatea națională a României: instabilitatea regională; proliferarea armelor de distrugere în masă; terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere; diseminarea armelor de distrugere în masă și a tehnologiilor de producție aferente; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea ineficientă.

În acest context, deși pericolul unei confruntări armate directe majore a dispărut, în ecuația securității naționale sunt menținute suficiente alte riscuri tradiționale de securitate, precum conflictele interetnice izbucnite în spațiul ex-iugoslav sau și-au făcut apariția o serie de dificultăți politice, economice sau de altă natură, generate de procesul de tranziție sau de criza care se manifestă la nivel global.

În perspectiva următorilor 20 – 25 de ani sursele de amenințare la adresa securității, ca domenii de manifestare, își vor menține actualitatea, dar vor avea o natură mult mai complexă. Caracteristic pentru evoluția acestora va fi apariția, alături de formele de manifestare deja cunoscute, a altora noi, rezultat al schimbărilor din mediul de securitate ce vor avea loc pe fondul evoluțiilor economice, sociale, politice, militare etc. la nivelul întregii lumi.

Acestor provocări trebuie să le facă față și România, atât ca membru al organizațiilor de securitate regionale și mondiale dar și potențialelor surse de instabilitate și criză provenite din interior. Astfel, politica de securitate și apărare este adaptată la noile cerințe ale mediului internațional de securitate prin Strategia de Securitate Națională a României și Strategia Națională de Apărare, documente care răspund nevoii și obligației de protecție legitimă împotriva riscurilor și amenințărilor ce pun în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale omului, valorile și interesele vitale, bazele existenței statului român.

Acestea vizează cu prioritate starea de legalitate, siguranța cetățeanului, securitatea publică, prevenirea și contracararea terorismului și a altor amenințări asimetrice, capacitatea de apărare etc. Conform acestor documente securitatea națională se realizează prin măsuri adecvate de natură politică, economică, diplomatică, socială, juridică, educativă, administrativă și militară, acționând într-un

spațiu de securitate bazat pe valori, interese și obiective comune, pe principiile și normele democrației și statului de drept prin participarea activă la acțiunile de menținere a păcii și securității în plan regional și global, pentru contracararea eficientă a riscurilor și amenințărilor de tip clasic sau asimetric.

Concluzii

Pe fondul schimbărilor mediului de securitate al începutului de secol XXI, dar mai ales al accelerării fenomenelor și adâncirii proceselor globalizării, se evidențiază, cu tot mai multă pregnanță, faptul că securitatea unui stat nu poate fi disociată de cea a vecinilor săi; în același timp, intrarea oricărui stat în competiția specifică a economiei mondiale presupune și stabilitate în plan regional și global. Nu se poate vorbi de securitate națională, fără a se face referire la securitatea regională sau globală, și invers, nu se poate asigura securitatea regională și mai apoi globală fără a porni de la securitate națională a fiecărui actor. Nicio instituție nu va putea, de una singură, să facă față tuturor provocărilor ce se nasc în această perioadă, rezultatul proceselor de fragmentare a unor state vechi, de apariție a altor noi și de schimbare a balanțelor economice funcție de valurile globalizării.

Este necesară interacțiunea unui ansamblu de instituții reunind țările Europei și ale Americii de Nord pentru edificarea unei noi arhitecturi europene de securitate în care NATO, OSCE, Uniunea Europeană și Consiliul Europei se vor completa. Vor avea o mai mare importanță și structurile regionale de cooperare. Problema securității continentului european sau cea regională este amplu dezbătută în medii științifice, politice, economice, sociale, de apărare, a mediului etc., corelate cu evaluarea noilor riscuri și amenințări ce au drept numitor comun caracterul transfrontalier, iar soluțiile rezultate presupun să se acționeze în strânsă cooperare, prin conjugarea eforturilor tuturor organismelor cu activități specifice în domeniu securității.

În condițiile în care dinamica relațiilor internaționale favorizează eforturile vizând construcția unui nou echilibru internațional, este imperios necesar a exista un sistem de gestionare a aspectelor de insecuritate și de avertizare oportună despre materializarea unor indicatori care prevestesc amenințări și riscuri, amplificate prin vulnerabilitățile existente la nivel național, regional și global.

Bibliografie:

- [1] *Strategia de securitate Națională a României*, București, 2007.
- [2] *Strategia de apărare Națională a României*, 2010.
<http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>
- [3] George C. Marshall European Center for Security Studies, *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, <http://www.marshallcenter.org>
- [4] International Crisis Group Report no.2, *EU Crisis Response Capability Institutions and Process for Conflict Prevention and Management*, 2001.
- [5] **Dicționar politic**, Editura Politică, București, 1975.
- [6] **Dicționar de sociologie**, Editura Babel, București, 1993.
- [7] CRĂCIUN, Ioan, **Prevenirea conflictelor și managementul crizelor**, curs, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.

- [8] DUȚU, Petre, DINU, Mihai-Ștefan, **Politica Europeană de Securitate și Apărare – cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [9] GHICA Luciana Alexandra, ZULEAN Marian, *Politici publice - Politica de securitate națională, Concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, București, 2007.
- [10] VĂDUVA, Gheorghe, DINU, Mihai – Ștefan, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [11] <http://www.onu.org>
- [12] <http://www.osce.org>
- [13] <http://www.europa.eu>

DIPLOMAȚIA APĂRĂRII ÎN ZONELE DE CONFLICT

Gabriel ANGHEL*

DEFENSE DIPLOMACY IN CONFLICT AREAS

In the context of increasing complexity and unpredictability degree of international threats, the improvement of the international security environment involves a better coordination of the internal crisis management measures and the real time exchange of strategic information among the states involved.

In the field of crises management, the information system – structures and actions – represent the eyes and ears of those assuming the responsibility to manage and consequently to supervise in one way or another conflict' resolve. Therefore intelligence services and analysis, evaluation and prognosis structures assigned with international security environment, and situations with the potential to generate crises and conflicts should be cautiously considered. Their task is extremely difficult as the quality, opportunity and effectiveness of the decision making process relies at a great extent on the result of their actions.

La început de secol, lumea a intrat într-o nouă fază de evoluție, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe pozitive majore cu altele care generează riscuri și amenințări. Vechea ordine mondială, bazată pe logica bipolară – caracterizată de rivalitate și capacitate de anihilare reciprocă a unor state și blocuri politico-militare – a dispărut, în timp ce germeii construcției unei arhitecturi globale de securitate ocupă un loc tot mai important în cadrul preocupărilor comunității internaționale.

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 au declanșat un proces de transformare profundă a mediului de securitate, generând consecințe care afectează pe termen lung și în profunzime comunitatea internațională. În actualul context de extindere și adâncire a interdependențelor, tensionat și complex, securitatea fiecărei țări, precum și a comunității internaționale în ansamblu, depinde nu atât de capacitatea de reacție și adaptare, cât, mai ales, de capacitatea de anticipare și de acțiune pro-activă.

La nivel global, lumea continuă să rămână puternic conflictuală. Motoarele conflictelor operează atât în domeniul accesului la resurse, la mecanismele de distribuție a acestora și la piețele de desfacere, cât și în cel al diferențelor identitare de natură etnică, religioasă, culturală sau ideologică. Probabilitatea unui conflict militar de mare amploare este redusă, în timp ce conflictele regionale și cele interne pot fi mai frecvente, iar efectul lor – direct sau cumulat – tot mai greu de controlat.

1. Manifestarea puterii naționale prin diplomație

---

* Locotenent-colonel, Ministerul Apărării Naționale

Dintre toți factorii care compun puterea unei națiuni, cel mai important, oricât ar fi de instabil, rămâne calitatea diplomației. Ceilalți factori care determină puterea națională sunt doar materiile prime din care este creată puterea unei națiuni. Conducerea politicii externe a unui stat de către diplomații săi este, pentru puterea acelui stat pe timp de pace ceea ce reprezintă strategia și tactica militară a liderilor în timp de conflict. Este arta de a combina diferitele elemente ale puterii naționale pentru a obține efectul maxim asupra acelor aspecte din relațiile internaționale care afectează mai mult interesul național.

Stabilitatea internațională nu poate fi atinsă, potrivit unor recunoscuți analiști politici, prin transformarea actualei societăți compuse din națiuni suverane într-un stat mondial, în condițiile morale, sociale și politice caracteristice zilelor noastre. Dacă statul mondial nu poate fi construit în lumea aceasta, el fiind însă indispensabil pentru supraviețuirea ei, este necesară totuși crearea condițiilor care să nu anuleze din start posibilitatea existenței unei astfel de opțiuni. Astfel, o primă cerință pentru crearea unor asemenea condiții o reprezintă atenuarea și minimizarea conflictelor politice care despart statele superputeri și care evocă spectrul unui război.

Diplomația constituie un element de o importanță vitală pentru manifestarea puterii naționale. Menținerea păcii este scopul primordial al diplomației, deoarece diplomația care eșuează în război și-a ratat obiectivul principal și anume promovarea interesului național prin mijloace pașnice. Acest lucru a fost mereu valabil, cu atât mai mult în prezent, dacă luăm în considerare posibilitățile distructive ale unei eventuale inflamații a situației internaționale. În accepțiunea sa cea mai largă, cuprinzând întreaga gamă a politicilor externe, diplomația are patru sarcini principale:

- definirea obiectivelor proprii în lumina puterii reale sau potențiale, disponibilă pentru urmărirea lor;
- evaluarea obiectivelor altor națiuni și a puterii reale și potențiale disponibilă în urmărirea acestor obiective;
- determinarea măsurii în care aceste obiective diferite sunt compatibile unele cu celelalte;
- folosirea mijloacelor adecvate urmării obiectivelor stabilite.

Eșecul în îndeplinirea oricăreia dintre aceste sarcini poate pune în pericol politica externă și odată cu ea stabilitatea internațională.

Diplomația dispune de trei mijloace: persuasiunea, compromisul și amenințarea cu forța. Nicio diplomație care se bazează numai pe amenințarea cu forța nu poate fi în același timp inteligentă și pașnică. Nicio diplomație care va miza totul pe forța persuasiunii și a compromisului nu poate fi numită o diplomație inteligentă. Rareori, dacă nu chiar niciodată, politica externă a unei mari puteri poate justifica folosirea unei singure metode și excluderea celorlalte două. În general, reprezentantul diplomatic al unei mari puteri, pentru a putea servi atât interesele țării sale cât și interesele păcii, trebuie în același timp să folosească persuasiunea, să ofere avantajele unui compromis și să impresioneze cealaltă parte cu forța militară a țării sale.

În epoca modernă, diplomația nu mai îndeplinește rolul, deseori spectaculos, strălucitor și mereu important, pe care l-a jucat de la sfârșitul Războiului de 30 de ani până la începutul Primului război mondial. Declinul diplomației s-a instalat odată cu

sfârșitul Primului război mondial. În acest context, politiciile de apărare îi revine sarcina de a crea și a menține noi instituții și proceduri prin care pot fi urmărite noile interese comune ale statelor. Dacă obiectivul urmărit nu poate fi atins, iar războiul este inevitabil, toate eforturile concentrate în acest domeniu sunt în zadar. Dacă războiul nu este inevitabil atunci condițiile pentru renașterea diplomației și pentru funcționarea ei cu succes în serviciul păcii, rămân a fi luate în considerare.

Apărarea și diplomația întretin, prin excelență, raporturi strânse și complexe. În comparație cu diplomația, apărarea constituie o cale complementară, dar esențială, de acțiune în plan internațional.

Diplomația și apărarea reprezintă cele două fațete ale politicii externe ale unui stat, două modalități complementare într-o manieră intimă, în spectrul relațiilor internaționale, manifestându-se una mai dominant decât cealaltă, în funcție de cadrul internațional, fără ca una dintre ele să fie pusă în umbră de cealaltă. Ambele constituie o manieră de a urmări scopuri identice utilizând fie mijloace pacifiste, fie o impunere prin forță. Nu prezintă mare importanță faptul că o anumită convergență a lor este calificată drept politică sau strategie. Apărarea și diplomația sunt în aceeași măsură supuse politicului și strategiilor globale, în maniera în care acestea definesc promovarea intereselor unui stat pe scena internațională.

De fapt, domeniul militar este utilizat în prezent într-o manieră mult mai sistemică și nu pentru a „pregăti un război” ci în slujba unor finalități diplomatice, punând în mișcare în special strategii de influență, dar neavând un caracter belicos. Acestea capătă forma unei cooperări bi sau multilaterale în scopul uni mai bune prevenții sau pentru o mai eficientă gestionare a crizelor, dând astfel naștere noțiunii de „diplomație a apărării”. Această exprimare, mai mult sau mai puțin fericită, reflectă o plajă vastă de activități, acoperită în egală măsură de către afacerile externe și de cele legate de apărare, în scopul reușitei în plan internațional. Astfel, adoptarea unui concept unic de „diplomație a apărării” (diplomație în domeniul apărării) impune în mod necesar găsirea răspunsului la o serie de întrebări: Care este acoperirea acestui concept? În ce măsură acest concept reprezintă o reflectare a mutațiilor în zona teatrelor de operații multinaționale? Cum se vor adapta instrumentele diplomației și ale apărării?

Prezența trupelor pe teritoriul altor state se dovedește necesară, de multe ori pentru perioade de timp greu de estimat. Astfel, se pare că este necesară pe de o parte valorificarea eforturilor intervenției, iar pe de altă parte, după câștigarea războiului, trebuie câștigată pacea. În acest proces este necesară nu numai prezența militară, dar alături de aceasta și prezența organismelor și organizațiilor internaționale ca și a organizațiilor non-guvernamentale.

Conceptul de diplomație militară a apărut tocmai în acest context, pentru ca militarii să poată lua parte activ la prevenirea crizelor, să poată rezolva situațiile post-criză și să poată câștiga pacea.

În contextul internațional actual, căile și mijloacele prin care diplomația apărării își îndeplinește rolul sunt variate, modificându-și forma și modul de acțiune de la caz la caz, având în același timp o evoluție istorică, în funcție de progresul societății, a riscurilor și amenințărilor la adresa ei.

2. Prevalența mijloacelor diplomatice în rezolvarea conflictelor

Dincolo de particularitățile de abordare a fiecărui tip de conflict, se recunoaște unanim că, ceea ce trebuie să prevaleze în soluționarea acestuia este conduita conciliantă și echilibrată materializată prin dialog și negocieri.

Practica relațiilor internaționale a reflectat preocuparea constantă a statelor de a prezerva securitatea mondială prin dezvoltarea unor strategii colective pe termen lung și prin consolidarea cooperării, aspecte reiterate și în doctrinele de specialitate, în care s-a concluzionat că dezvoltarea prin cooperare a apanajul societăților civilizate, în care se promovează o adevărată cultură, a toleranței, a schimburilor și colaborării în interes comun.

Schimbarea opticii internaționale privind utilizarea forței armate s-a produs cu adevărat abia după cel de al doilea război mondial, în anul 1945, odată cu adoptarea Cartei ONU, care instituie obligativitatea soluționării conflictelor interstatale prin mijloace pașnice și stabilește modalitățile concrete în care statele membre pot acționa pentru îndeplinirea acestei obligații imperative. Elaborarea acestui document a reprezentat un moment de turnură în istoria omenirii, care a marcat intrarea într-o nouă eră, aceea în care recurgerea la forță și la amenințarea cu forța sunt prohibite, prin consacrarea principiului „jus contra bellum”.

Prioritatea mijloacelor diplomatice în raport cu cele militare se explică prin rolul covârșitor în identificarea cauzelor deferentului, în dezvoltarea unui climat de încredere reciprocă și în mai buna cunoaștere a drepturilor și intereselor legitime ale părților aflate pe poziții adverse, dar și prin potențialul lor de a preveni producerea consecințelor inerente oricărui conflict armat.

Succesul anihilării unui focar conflictual pe cale amiabilă depinde nu numai de convergența strategiilor propuse pentru detensionarea situației, ci și de abilitățile diplomatice ale fiecărei părți prezente la masa negocierilor, de responsabilitatea cu care aceasta înțelege să trateze.

Mijloacele diplomatice consacrate în Carta ONU, concretizate sub forma tratatelor, bunelor oficii, medierii, anchetei și concilierii internaționale, au reprezentat și continuă să reprezinte modalități prin care statele își rezolvă deseori disputele și reușesc să ajungă la un numitor comun, în maniera cea mai elegantă și mai puțin prejudiciabilă.

Dialogul politic angajat prin tratative devine în acest context, instrumentul cel mai oportun pentru dezamorsarea conflictului și înlăturarea divergențelor generatoare de crize, el îmbrăcând numeroase și diverse forme, de la schimburile de specialiști ori experți, corespondență între misiunile diplomatice și până la reuniuni ale șefilor de state ori de guverne, organizate cu scopul precis și determinat al identificării soluției optime pentru rezolvarea unor probleme locale, regionale sau globale, încheierea de convenții, tratate și acorduri multilaterale în domenii strict specializate.

Escaladarea conflictului prin dialog implică cele mai mici costuri umane și materiale și este cea mai puțin invazivă, răspunzând pe deplin principiilor consacrate în dreptul păcii și înlăturând riscul violării drepturilor și libertăților fundamentale individuale.

Tot în categoria mijloacelor diplomatice se înscriu și bunele oficii, constând în intervenția unor terți, state sau organizații, fără participare directă, în tratativele demarate între două părți aflate pe poziții diferite, în vederea preîntâmpinării escaladării conflictelor armate. Reglementarea expresă a acestui mijloc diplomatic s-a realizat și prin Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice adoptat de Adunarea Generală a ONU la data de 16 decembrie 1966, în care s-a acordat Comisiei înființate de Comitetul drepturilor omului, prerogativa exercitării bunelor oficii pentru reglementarea amiabilă a chestiunilor divergente dintre statele semnatare. Ele fac parte dintr-un concept mai larg, denumit „diplomație preventivă”, aplicabil mediului predispus la folosirea forței sau care prezintă un grad semnificativ de izbucnire a unui conflict armat. La fel ca și negocierile dintre state, bunele oficii se înscriu în categoria inițiativelor preliminare luate pentru prevenirea degenerării unui dezacord într-o confruntare militară.

O formă similară de soluționare amiabilă o reprezintă medierea, care, spre deosebire de bunele oficii, presupune participarea efectivă a mediatorului la discuțiile dintre părțile oponente, cu respectarea unei proceduri specifice destinată rezolvării problemelor de fond aflate la originea conflictului. Un astfel de demers, ce a rămas însă sortit eșecului, s-a încercat în octombrie 2007 de către OSCE, în raporturile conflictuale dintre Georgia și Osetia de Sud, între care au avut loc și sângeroase confruntări militare în cursul lunii august 2008.

Tot în sfera diplomatică intră și anchetele internaționale efectuate de diverse organisme, de regulă, asupra unor chestiuni factive divergente, finalizate cu adoptarea unor concluzii facultative pentru statele aflate pe poziții adverse. Prin comparație cu sistemul tradițional de efectuare a anchetelor de acest gen, cel consacrat de Carta ONU implică o analiză prealabilă a situațiilor conflictuale, urmată de intervenția prin mijloace pașnice a unor structuri specializate, abilitate să ia măsuri concrete pentru înlăturarea cauzelor diferendului. Aceste prerogative s-au exercitat de exemplu, cu prilejul elaborării raportului misiunii conduse de judecătorul sud-african Richard Goldstone, desemnat de ONU, care a constatat comiterea unor crime de război în cursul atacului efectuat de armata israeliană în Fâșia Gaza în perioada decembrie 2008 – ianuarie 2009.

În rezolvarea diferendelor internaționale prin mijloace diplomatice se recurge tot mai des la concilierea internațională, efectuată de organe formate din parteneri ai statelor aflate în conflict, pe baza unei proceduri contradictorii, axată atât pe examinarea variantelor expuse de părți, cât și pe formularea de recomandări, pe care statele au facultatea, iar nu obligația, de a le lua în considerare.

În cadrul teatrelor de operații multinaționale, la care România a participat sau participă cu trupe, intervenția s-a executat invocându-se teoria „loviturii preventive”, explicate prin nevoia de a preîntâmpina evoluția stării de insecuritate în acea de instabilitate, astfel încât amenințarea să nu se transforme ea însăși în agresiune.

Dincolo de divergențele pe care le suscită acest aspect, este unanim admis că regula o constituie neintervenția militară, principiu consacrat prin numeroase acte internaționale și reiterat în Declarația Adunării Generale a ONU din 1981 asupra neadmiterii intervenției și amestecului în afacerile interne ale altui stat.

Cu toate acestea, statele reunite sub egida ONU recunosc posibilitatea luării unor măsuri, în virtutea dreptului de legitimă apărare colectivă de care acestea dispun, în îndeplinirea obiectivelor fundamentale ale organizației internaționale pe linia salvagărdării păcii și securității mondiale.

Din punct de vedere al poziției pe care o ocupă în cadrul în ierarhia metodelor și formelor de negociere, diplomația apărării poate fi plasată în categoria acțiunilor „preventive”, ce sunt promovate de o națiune sau un grup de națiuni pentru evitarea deteriorării stării de securitate în raporturile cu un alt stat sau grup de state.

Caracterul preventiv al acțiunilor desfășurate, în cadrul diplomației apărării, rezidă din faptul că acestea trebuie desfășurate, de regulă, înainte ca starea conflictuală să atingă nivelul la care va fi necesară folosirea forței, ca instrument de coerciție.

Concluzii

Perpetuarea, dar mai ales globalizarea crizelor contemporane, reprezintă în prezent principalii factori de risc la adresa securității mondiale, înlăturarea lor constituind obiectivul primordial al puterilor angajate în lupta destinată menținerii păcii și stabilității mondiale. Soluționarea conflictelor nu se poate realiza decât printr-o acțiune concertată a tuturor statelor lumii pentru realizarea căreia este imperios necesar ca alternativa diplomatică să prevaleze celei militare, iar intervenția armată să se facă doar în situații cu totul excepționale, când orice altă variantă va fi epuizată.

Soluționarea conflictelor pe cale diplomatică este cu certitudine varianta optimă de rezolvare, prin intermediul căreia se pot minimaliza în mod efectiv consecințele negative decurgând din declanșarea lor.

Adeptii principiului folosirii prioritare a mijloacelor diplomatice au însă o misiunea foarte dificilă în contextul perfecționării și diversificării armelor de distrugere în masă, creșterii alarmante a acțiunilor de tip terorist, globalizării crizei economice, exacerbarii politicii agresive a unor state pentru a-și impune supremația și pentru a dobândi o mai mare putere de influență.

Toți acești factori cu potențial distructiv, generatori de substanțiale pierderi umane și materiale, își pun amprenta asupra actualului mediu de securitate, a cărui evoluție o influențează în mod semnificativ, impunând redirecționarea demersului colectiv de reinstaurare a securității. Monitorizarea atentă a acțiunilor întreprinse pentru anihilarea focarelor de conflict devine astfel un imperativ, constituind în fapt mijlocul optim prin intermediul căruia producerea unor noi dezastre poate fi preîntâmpinată.

Bibliografie:

- [1] **Dicționar de sociologie**, Editura Babel, București, 1993.
- [2] **Dicționar politic**, Editura Politică, București, 1975.
- [3] DRAGOMAN I., MILITARU C., PANDURU C., **Relații internaționale actuale**, Editura Intergraf, Reșița, 2004

- [4] GHICA, Luciana Alexandra, ZULEAN, Marian, **Politici publice - „Politica de securitate națională, Concepte, instituții, procese”**, Editura Polirom, București, 2007.
- [5] KISSINGER, Henry, *Diplomația*, Editura ALL, București, 1994.
- [6] MEDAR, Sergiu, **Diplomația apărării**, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2006.
- [7] MORGENTHAU, Hans, **Politica între națiuni; Lupta pentru putere și lupta pentru pace**, Editura Collegium, 2007.
- [8] MUREȘAN, Mircea, VĂDUVA, Gh., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [9] TALPEȘ, Ioan, **Diplomație și apărare**, Editura Științifică, București, 1988.
- [10] VĂDUVA, Gheorghe, DINU, Mihai – Ștefan, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu”** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [11] <http://www.onu.org>

SECURITATEA UMANĂ – OBIECTIVUL MAJOR AL DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR

Roland ENE*

HUMAN SECURITY – MAIN OBJECTIVE OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

The preoccupation for the assurance of some security satisfactory standards has been and it will be present in all époques and at all levels, from the individual one to the collective, national, regional and global ones as the effect of the globalization process. The accent for one aspect or other has been determined by the specific characteristics of each period. Obviously, the present time orientation is towards regional and international security systems. Whether the level in the centre of the preoccupations is to create a necessary environment of security it has been the assurance of the conditions for the state existence and for the protection of the human being.

What is human security? Can human security be described succinctly enough to guide research and policy? This essay suggests that the idea of human security can be clearly delineated in relation to the dominant, neo-realist conception of security and that its elements can be presented compactly enough for further refinement. With the end of the Cold War, the concept of security has increasingly come under scrutiny from scholars and practitioners alike. In the classical formulation, security is about how states use force to manage threats to their territorial integrity, their autonomy, and their domestic political order, primarily from other states. This classical national security formulation has been criticized on various grounds. For some, the classical formulation is too unilateralist in its emphasis on force in a world where there are weapons of mass destruction and where interdependence is knitting nations together willy-nilly.

1. Evoluția istorică în materia securității umane

În filosofia greacă antică s-a dezvoltat ideea egalității tuturor oamenilor, ideea dreptului natural de care trebuie să beneficieze toți oamenii.

Anglia a fost unul dintre primele state care a aplicat principiile respectării drepturilor omului. În anul 1215, regele a semnat „*Magna Charta Libertatum*”, care la art.39 prevedea: „*Nici un om liber nu va fi arestat, deținut, sau deposedat de bunurile sale, declarat în afara legii, exilat, sau lezat de orice manieră și noi nu ne vom îndrepta împotriva lui și nu vom trimite pe nimeni împotriva lui, fără o judecată loială a pairilor săi, conform legilor țării*”.

Documentul juridico-administrativ al regelui Angliei „*Petition of Rights*”, din 1628, prevedea intangibilitatea cetățeanului, iar documentele „*Actes de l’Habeas*”, din 1679, au reprezentat momente cardinale în ceea ce privește fundamentarea instituției drepturilor omului. Aceste documente protejau cetățenii de arestările abuzive: persoanele arestate trebuiau aduse în fața unui judecător în cel mult douăzeci de zile.

De asemenea, „*Actes de l’Habeas corpus*” prevedeau o cale de recurs juridic împotriva detenției sau prizonieratului arbitrar, persoanele deținute ilegal putând fi

---

* Locotenent-colonel, doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”

eliberate dacă făceau o cerere motivată în acest sens. Aceste drepturi erau valabile și pentru cetățenii din coloniile engleze. În Statele Unite ale Americii a fost formulat, pe timpul Războiului de Independență, primul *Catalog de drepturi ale omului* din istorie, sub influența ideilor progresiste exprimate de John Locke.

Acest catalog a fost redactat în anul 1776 și se intitula *Virginia Bill of Rights*. Potrivit dispozițiilor art.1: „*Toți oamenii se nasc în mod egal liberi și independenți: au drepturi sigure, esențiale și naturale, de care nu pot, prin nici un fel de contract, să-și lipsească sau să-și deposedeze urmașii: acestea sunt dreptul de a se bucura de viață și de libertate, cu mijloacele de a obține și de a posedea proprietăți, de a căuta și de a obține fericirea și siguranța*”. În plus, față de nominalizarea drepturilor fundamentale, documentul stipulează că acestea stau la baza guvernării, statuându-se normele juridice prin care să fie respectat acest principiu. Astfel, prin dispozițiile art.5 este consacrat *principiul separației puterilor în stat*: “*Puterea legiuitoare și puterea executivă a statului trebuie să fie distincte și separate de autoritatea judiciară ...*”.

În același an, la 4 iulie, a fost adoptată *Declarația de Independență a SUA*, document prin care s-a realizat trecerea de la teoria abstractă a drepturilor omului, la aplicarea lor concretă de către stat: ” *Considerăm ca adevăruri grăitoare, faptul că toți oamenii s-au născut egali, că sunt înzestrați de către Creator cu anumite drepturi inalienabile, că printre acestea se numără dreptul la viață, la libertate și la căutarea fericirii. Că, pentru a asigura aceste drepturi, oamenii instituie guverne, care își derivă dreptele lor puteri din consimțământul celor guvernați. Că, ori de câte ori o formă de guvernare devine o primejdie pentru aceste țeluri, este dreptul poporului să o schimbe sau să o abolească și să instituie un nou guvern bazat pe acele principii și organizat în acele forme de exercitare a prerogativelor sale care i se vor părea cele mai nimerite să-i garanteze acestui popor siguranța și fericirea...*”.

În timpul Revoluției din Franța, anul 1789, drepturile omului au fost inserate în constituție. Declarația Franceză din 1789 consacră, prin dispozițiile art.2, egalitatea cetățenilor în fața legii, garanția împotriva tuturor arestărilor ilegale, prezumția de nevinovăție, libertatea de opinie, libertatea religioasă, libertatea de expresie și dreptul de proprietate. Prin dispozițiile art.4, din *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului a Adunării Naționale Franceze*, se stabilesc limitele în care pot fi exercitate drepturile stipulate la art.2, precum și modul cum sunt determinate aceste limite: „*Libertatea constă în a putea face tot ceea ce nu dăunează altuia. Astfel, exercitarea drepturilor naturale ale fiecărui om nu are alte limite decât acelea care asigură celorlalți membri ai societății folosirea de aceleași drepturi. Aceste limite nu pot fi determinate decât prin lege*”.

Începând cu secolul XIX, drepturile omului aveau să fie acceptate, ca drepturi fundamentale, în cadrul constituțiilor naționale.

După anul 1945, când a fost constituită Organizația Națiunilor Unite, s-a încercat, în mod consecvent, formularea unui set de standarde recunoscute internațional, referitoare la tratamentul corect al tuturor persoanelor. Instrumentele juridice ale drepturilor omului includ:

a) tratate multilaterale care angajează statele părți să întreprindă toate demersurile pentru implementarea acestora în legislația internă și să le respecte cu bună credință. Cu titlu de exemplu: *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, ratificat prin Decretul nr. 212/1974, care ulterior a fost amendat prin două protocoale, *Protocolul facultativ la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, la care România a aderat prin Legea nr.39/1993, respectiv, *Protocolul la Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice, vizând abolirea pedepsei cu moartea*, ratificat prin Legea nr.7/1991; *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994;

b) rezoluții ale organizațiilor interguvernamentale internaționale (de exemplu, *Declarația universală a drepturilor omului (UDHR)*, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU din 1948);

c) constituțiile și legile naționale, care garantează protecție cetățenilor proprii împotriva eventualelor abuzuri ale autorităților publice.

Standardele drepturilor omului servesc două scopuri esențiale:

a) protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, existând anumite libertăți individuale pe care guvernele nu le pot restrânge fără o justificare serioasă;

b) obligarea guvernelor la acordarea unor garanții privind securitatea umană, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale.

2. Dezvoltarea standardelor internaționale în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului

Cu ocazia elaborării Cartei Organizației Națiunilor Unite în anul 1945, a fost consacrată instituția respectării drepturilor omului, prin dispoziții care se regăsesc atât în Preambulul Cartei, cât și în conținutul articolelor 1, 13, 55, 56, 62 și 76. Frecvența cu care acestea sunt menționate în Cartă indică faptul că inițiatorii au considerat că standardele internaționale referitoare la drepturile omului ar putea fi dezvoltate. În conținutul *Preambulului* se stipulează că popoarele trebuie să-și reafirme: „*credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor...*”.⁶¹⁵

În ceea ce privește conținutul art.1, trebuie evidențiat faptul că statele sunt invitate să întreprindă toate demersurile pentru: “*promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie*”.⁶¹⁶

Pentru a crea cadrul juridic necesar implementării principiului, enunțat în conținutul art.1, Adunarea Generală a O.N.U, în temeiul dispozițiilor art.13, a fost abilitată să: “*inițieze studii și să facă recomandări în scopul.... de a promova cooperarea internațională în domeniile economic, social, cultural, al învățământului și*

---

⁶¹⁵ **Carta Națiunilor Unite**, din 26/06/1945, publicată în Broșura nr. 0 din 26/06/1945, cu modificările aprobate prin [Decretul nr. 552/1972](#).

⁶¹⁶ Art.1 din **Carta Națiunilor Unite**, din 26/06/1945, publicată în Broșura nr. 0 din 26/06/1945, cu modificările aprobate prin [Decretul nr. 552/1972](#).

sănătății și de a *sprijini înfăptuirea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie.*⁶¹⁷

De asemenea, în temeiul prevederilor art.62, Consiliul Economic și Social *“poate face recomandări cu scopul de a promova respectarea efectivă a drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți”*. Prin reglementările din cap. XII, se poate institui, sub autoritatea ONU, un sistem internațional de tutelă pentru administrarea și supravegherea unor teritorii, în circumstanțe deosebite (crize, conflicte), unul dintre obiectivele fundamentale ale acestei instituții juridice *„de a încuraja respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, și de a dezvolta sentimentul de interdependență a popoarelor lumii”*.

În cadrul ONU a fost creată, în baza art. 68 al Cartei, *Comisia pentru drepturile omului*, ca organ subsidiar al Consiliului Economic și Social. Comisia a acționat ca organism de elaborare a Declarației Universale a Drepturilor Omului și a pactelor internaționale, ulterior a altor documente privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Declarația universală a drepturilor omului (anexa nr.2) a fost adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 10 decembrie 1948.

Declarația, documentul internațional cu vocație universal în domeniu, consacră ca bază a drepturilor și libertăților omului, egalitatea în drepturi. Astfel, conform art.1: *„Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității.”* Ca efect juridic, fiecare om se poate prevala de toate drepturile garantate fără nici o deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie. Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la egală protecție a legii, la protecția împotriva oricărei discriminări. Ca drepturi specifice ale omului au fost afirmate: *dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei*; în legătură cu acestea, se prevede interzicerea torturii și a pedepselor degradante, a arestării sau deținerii arbitrare, a condamnării pentru acțiuni sau omisiuni care nu constituie acte penale în momentul comiterii. Declarația prevede *dreptul oricărei persoane de a se putea adresa unei instanțe judecătorești* pentru a-i proteja drepturile și pentru a fi audiată în mod echitabil și public în fața instanței.

Se stipulează *dreptul persoanei de a putea părăsi orice țară, inclusiv pe cea a cărei naționalitate o are, și de a putea reveni, ca și dreptul de a putea circula liber și a-și putea alege reședința* în interiorul granițelor unui stat. Alte drepturi politice, stabilite prin Declarație, sunt: *libertatea de gândire, conștiință sau religie, libertatea de exprimare și de opinie, dreptul de a lua parte la întrunire și asociere pașnică, dreptul de a participa la conducerea treburilor publice ale statului* a căruia naționalitate o are. Din categoria drepturilor civile, sunt stipulate: *dreptul la cetățenie, dreptul de a se căsători și de a-și întemeia o familie, drepturi egale între soți*.

---

⁶¹⁷ Art.13, din **Carta Națiunilor Unite**, din 26/06/1945, publicată în Broșura nr. 0 din 26/06/1945, cu modificările aprobate prin [Decretul nr. 552/1972](#).

Drepturile economice, stipulate de Declarație sunt: *dreptul la proprietate, la securitate socială, la muncă, la odihnă, la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și a familiei sale, dreptul la învățătură, participarea la viața culturală.* Declarația relevă, conform art.29, alin. (2), următoarele: „În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare om este supus numai îngrădirilor stabilite prin lege, exclusiv în scopul de a asigura cuvenita recunoaștere și respectare a drepturilor și libertăților altora și ca să fie satisfăcute justele cerințe ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale într-o societate democratică.” Declarația reprezintă o consacrare a drepturilor civile și politice, economice, sociale și culturale, sub semnul egalității și nediscriminării. Aceasta nu a fost concepută ca un tratat și prin urmare nu este un document juridic. Cu toate acestea, Declarația a fost universal acceptată ca document cuprinzând principiile și normele generale, care dau expresie unui standard minim în domeniul respectării drepturilor omului.

Ulterior, numeroase documente au proclamat obligația statelor de a pune în aplicare prevederile Declarației.⁶¹⁸ Statele au participat la elaborarea unor tratate privind diferite componente ale drepturilor omului, preluând și dezvoltând prevederi ale Declarației.

Unele dintre aceste tratate se referă la condamnarea și reprimarea unor încălcări grave ale drepturilor omului. Astfel, *Convenția pentru reprimarea crimei de genocid*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U, la 9 decembrie, 1948, ratificată de România prin *Decretul nr. 236/1950*, stipulează că genocidul este o crimă de drept internațional, care constă în: „uciderea membrilor unui grup, atingerea gravă adusă integrității lor fizice sau psihice, supunerea lor la condiții de existență care duc la distrugerea lor, măsuri de împiedicare a nașterilor și transferul forțat de copii de la un grup”.

Convenția suplimentară privind abolirea sclaviei, a traficului de sclavi, încheiată la Geneva, în 1956, stipulează că acte precum *transportul și traficul de sclavi, menținerea în stare de sclavie, aducerea oricărei persoane într-o asemenea stare trebuie abolite.*

Convenția privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid, adoptată de Adunarea Generală O.N.U, la 30 noiembrie 1973, relevă că apartheidul este o crimă contra umanității și că actele inumane rezultând din politicile și practicile de acest gen sunt considerate infracțiuni contra umanității. Statele Părți la Convenție s-au angajat să ia toate măsurile, legislative și de altă natură, pentru împiedicarea săvârșirii unor asemenea fapte, și să stabilească proceduri de urmărire și pedepsire a persoanelor vinovate.

Convenția privind imprescriptibilitatea crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată de Adunarea Generală O.N.U, la 26 noiembrie, ratificată de România prin *Decretul nr. 547/1969* condamnă crimele de război, crimele contra

---

⁶¹⁸ **Conferința Drepturilor Omului**, de la Teheran, din 1968, Actul Final de la Helsinki, din 1975, Declarația și Programul de Acțiune al Conferinței de la Viena, din 1993, precum și numeroase rezoluții ale Adunării Generale.

umanității, expulzarea populației prin atac armat sau ocupare și le declară ca fiind imprescriptibile.

Alte convenții vizează eliminarea discriminărilor în anumite domenii. Astfel, *Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea Generală, la 7 martie 1965, la care România a aderat prin Decretul nr. 345/1970*, condamnă discriminarea rasială și angajează statele părți să promoveze o politică de eliminare a oricărei forme a acesteia și să asigure oricărei persoane egalitatea în fața legii, fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică. În sensul celor reglementate de convenție, trebuie menționată și *Legea nr. 612/2002 pentru formularea unei declarații privind recunoașterea de către România a competenței Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, în conformitate cu art. 14 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la New York la 21 decembrie 1965*.

Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată de Adunarea Generală, la 18 decembrie 1979, interzice discriminările de orice fel, față de femei, statele părți angajându-se să promoveze prin toate mijloacele, politici menite să elimine acest tip de discriminare.

Convenția cu privire la eliminare oricăror forme de discriminare în învățământ, adoptată de Conferința Generală a UNESCO, la Paris, 15 decembrie 1960, ratificată de România prin Decret nr. 149/1964, stipulează angajamentul statelor părți de a elimina și preveni orice discriminare în materie de învățământ, luând în acest sens măsurile legislative necesare și aplicând o politică națională care să promoveze egalitatea de șanse și de tratamente.

În aceeași ordine de idei, trebuie amintite și *Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală O.N.U, la 10 decembrie 1984, la care România a aderat prin Legea nr.19/1990; Convenția privind drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală, 1989, ratificată de România prin Lege nr. 18/1990 (r1), modificată prin Rezoluție nr. 50/1995 pentru aprobarea amendamentului la art. 43 paragraful 2 din Convenție, precum și Protocol facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflicte armate, la Convenția privind drepturile copilului, ratificat prin Legea nr.567/2001*.

Așa cum rezultă din cele prezentate, prin ratificare sau aderare la convențiile sau protocoalele la care am făcut referire, textele au devenit parte a dreptului intern al statelor, creându-se astfel mecanismul de promovare și protecție a drepturilor pe care le proclamă.

Prin Rezoluția nr. 2200/XX, din 16 decembrie 1966, au fost adoptate două pacte, *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat prin Decretul nr. 212/1974*, amendat prin două protocoale, și *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, ratificat prin Decretul nr. 212/1974*. Prin aceste două reglementări, drepturile omului sunt plasate în contextul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, de a-și stabili statutul politic și a-și asigura în mod liber dezvoltarea lor economică, socială și culturală, și al dreptului popoarelor de a dispune liber de propriile resurse naturale.

Statele membre ale Consiliului Europei au încheiat, la 4 noiembrie 1950, *Convenția europeană privind protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale (anexa nr. 3)*, care a intrat în vigoare în 1953, amendată ulterior prin 14 protocoale. România a ratificat Convenția prin *Legea nr.30/1994*. Completările aduse prin protocoalele adiționale reglementează, în special: *dreptul la educație, dreptul la proprietate, organizarea de alegeri libere, dreptul de a circula liber pe teritoriul propriului stat și de a-și părăsi țara, abolirea pedepsei cu moarte, dreptul la recurs în cauzele penale și altele.*

Drepturile economice, sociale și culturale au fost reglementate într-un document de referință al Consiliului Europei, *Carta Socială Europeană, semnată la Torino, la 18 octombrie 1961* și intrată în vigoare în 1965. Aceasta a fost completată prin protocoale adiționale referitoare la drepturile legate de muncă, după examinarea rapoartelor statelor de către un comitet de experți. Carta a fost revizuită în 1996, încorporând toate protocoalele. Acest instrument juridic reprezintă un document complex, conceput ca bază pentru o aplicare progresivă; prima parte conține obiective cu caracter declarativ, acceptate de statele părți; a doua parte conține reglementări referitoare la drepturile economice și sociale, din care 9 sunt considerate ca fiind *nucleul Cartei*. Articolele care sunt apreciate „nucleul Cartei” reglementează dreptul la muncă, dreptul la organizare, dreptul la negociere colectivă, protecția copiilor minori, securitatea socială, asistența socială și medicală, protecția socială, juridică și economică a familiei, protecția și asistența pentru muncitorii migranți și familiile lor și nediscriminarea pe motive de sex.

În categoria documentelor care tratează problematica securității omului, trebuie menționat și *Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa*, semnat la Helsinki, 1975. Actul final consacră principiul care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante, potrivit căruia statele vor acționa în domeniul drepturilor omului și libertăților fundamentale în conformitate cu scopurile și principiile Cartei ONU, Declarației Universale a Drepturilor Omului, și își vor îndeplini, cu bună credință, obligațiile cuprinse în convențiile și acordurile la care sunt părți, inclusiv cele cuprinse în pactele drepturilor omului. Actul final are un caracter declarativ față de regimul juridic al pactelor drepturilor omului, recunoscând sau confirmând drepturile consacrate de dreptul internațional umanitar.

Prevederile actului final referitoare la drepturile omului, ca și alte principii ale relațiilor dintre state, au fost reafirmate și în documentele adoptate de statele participante la reuniunile de la Belgrad, Madrid și Viena.

Documentul final al reuniunii de la Viena 1989 dezvoltă prevederile referitoare la anumite drepturi ale omului. Se reclamă necesitatea asigurării dreptului efectiv la recurs, pentru cei care pretind că drepturile și libertățile lor au fost încălcate, în fața organelor executive, judiciare sau administrative. În ceea ce privește libertățile religioase, se prevede eliminarea și prevenirea discriminărilor pe motiv de religie sau convingere, față de persoane și comunități, precum și cultivarea unui climat de toleranță și respect, recunoașterea statutului legal al acestor comunități.

Documentul de la Viena cuprinde și reglementări de ordin general, referitoare la protecția drepturilor persoanelor care aparțin unor minorități, precum și în ceea ce

privește respectarea identităților etnice, culturale, lingvistice și religioase și acordă un loc important drepturilor economice și sociale.

Ca urmare a succintei prezentări a celor mai relevante documente, cu incidență în materia drepturilor omului, se poate aprecia că respectarea acestora, precum și cooperarea dintre state în acest sens constituie parte integrantă a dreptului internațional contemporan. Este important de subliniat că documentele ONU, cât și celelalte documente menționate, tratează promovarea și respectarea drepturilor omului în cadrul unui sistem internațional de colaborare, securitate și pace, în condițiile respectării principiilor de drept internațional.

În acest context, trebuie menționat că numărul mare de convenții în acest domeniu, precum și cel de organisme cu responsabilități specifice au tendința de a duce la o anumită fragmentare, la o tratare separată a diferitelor categorii de drepturi, ceea ce ar fi contrar esenței problematicii securității umane. În fața acestei tendințe, Adunarea Generală ONU, considerând că există deja un set suficient de standarde internaționale în materie, a cerut statelor și organismelor ONU să acorde prioritate documentelor existente, iar atunci când propun instrumente noi, să aibă în vedere ca acestea să fie compatibile cu regulile existente și să privească aspectele fundamentale ale drepturilor omului.⁶¹⁹

Pactul Internațional privind drepturile civile și politice, Convenția europeană din 1950 și Convenția americană din 1969 sunt principalele instrumente juridice internaționale, care stipulează drepturi civile și politice determină sfera de aplicabilitate a acestor drepturi, principalele obligații ale statelor, precum și sistemul de aplicabilitate al acestora. Potrivit dispozițiilor Pactului internațional privind drepturile civile și politice, acesta este aplicabil tuturor persoanelor aflate pe teritoriul unui stat și supuse jurisdicției acestuia.

Convenția europeană din 1950 se referă la persoane, în calitate de beneficiar al drepturilor garantate. În acest sens, conform dispozițiilor art. 25 alin.(1) „*Comisia poate fi sesizată printr-o cerere adresată secretarului general al Consiliului Europei de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari, care se pretinde victima a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în prezenta convenție, în cazul în care înalta parte contractantă, aflată în cauză, a declarat că recunoaște competența Comisiei în această materie. Înaltele părți contractante care au semnat o asemenea declarație se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercitarea efectivă a acestui drept*”⁶²⁰, coroborate cu prevederile art.34, în forma modificată prin Protocolul nr.11, *dreptul de petiție* se acordă „*oricărei persoane, organizații neguvernamentale sau grup de persoane*”, care pretind că sunt victime ale încălcării unui drept înscris în Convenție, aceste drepturi se referă la dreptul procedural de a

---

⁶¹⁹ **Rezoluția nr. 41/120, din 4 decembrie 1986, privind stabilirea de standarde internaționale în domeniul drepturilor omului.**

⁶²⁰ Art.25 alin. (1) din **Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, adoptată în 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994.

prezenta o plângere, drepturile substanțiale prevăzute de Convenție vizând persoanele fizice.

În ceea ce privește sintagma „*persoane aflate pe teritoriul său și supuse jurisdicției sale*”, trebuie precizat că nu este vorba de cerințe cumulative. O astfel de interpretare ar constitui o limitare. Referirea la teritoriu trebuie înțeleasă în sensul că nu se ia în considerare suveranitatea formală asupra unui teritoriu, ci realitatea exercitării autorității asupra acestuia. În ceea ce privește jurisdicția, cetățenia persoanei este criteriul determinant în stabilirea jurisdicției, indiferent că persoana se află pe teritoriul statului a cărei cetățenie o are sau pe teritoriul altui stat.

Un alt *principiu* de bază, în ceea ce privește drepturile și libertățile fundamentale ale omului, este acela care se referă la „*obligățiile statelor*”. De regulă, acestea sunt enunțate în prevederile generale care acoperă ansamblul drepturilor și obligațiilor. Astfel, statele sunt obligate, potrivit pactului internațional, să respecte și să asigure aceste drepturi. Convenția europeană, spre exemplu, obligă statele părți să asigure oricărei persoane, aflate sub jurisdicția lor, drepturile și libertățile pe care le enunță.

Obligația „de a respecta drepturile și libertățile omului” înseamnă a nu încălca aceste drepturi, a nu întreprinde nimic în acest scop, de fapt se referă la orice măsură sau acțiune a guvernului, a oricărei autorități sau a oricărui oficial. *Obligația „de a asigura”* include pe cea de a respecta, dar are o sferă substanțial mai largă, care implică îndatorirea statului de a lua toate măsurile necesare pentru a permite persoanelor să beneficieze de drepturile garantate, ori să le exercite, de a crea condițiile concrete cerute sau de a înlătura orice impediment, fie din partea autorităților, fie din partea altor persoane.

Obligația „de a recunoaște anumite drepturi” vizează fenomene sociale pe care normele de drept le consacra, dându-le protecția legală necesară. Cea mai importantă obligație, pentru a respecta, a asigura beneficiul și exercitarea drepturilor și libertăților omului, este adoptarea legilor care să reglementeze explicit aceste drepturi și libertăți, cât și obligațiile corespunzătoare. Statele trebuie să îmbunătățească administrarea jurisdicției penale, să asigure funcționarea corectă a serviciilor de imigrare, să ia orice măsuri împotriva intervenției private care ar restrânge exercițiul unor drepturi.

Obligația de ordin general a statelor, în legătură cu problematica abordată, este aceea „*de a asigura persoanelor, ale căror drepturi sunt încălcate, dreptul la recurs*”, indiferent dacă încălcarea dreptului respectiv este comisă de persoane care acționează în calitate oficială sau de alte persoane; statele fiind cele care trebuie să se asigure că drepturile acelor persoane care exercită asemenea recursuri vor fi determinate de autoritățile judiciare, administrative sau legislative, sau de orice alte autorități competente potrivit sistemului juridic propriu, să promoveze exercitarea recursului în justiție și să pună în aplicare asemenea proceduri, asigurându-se astfel accesul neîngrădit la justiție.

Conform art. 60 din Convenția europeană din 1950: „*Nici o dispoziție, din prezenta convenție, nu va fi interpretată ca limitând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale care ar putea fi recunoscute conform*

legilor oricărei părți contractante sau oricărei alte convenții la care această parte contractantă este parte.” În Constituția României, revizuită (anexa nr. 5), la art. 20 alin. (2) se stipulează: *”Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.”*

„Clauzele nediscriminatorii” sunt garanții potrivit cărora, criteriile precum rasa, sexul, culoarea, limba, religia, opiniile politice sau de altă natură, originea socială, statutul social nu pot constitui cauze de discriminare între persoane. Deși aceste cauze nu prevăd drepturi substanțiale, respectarea acestora are o importanță deosebită în ceea ce privește respectarea principiului egalității în drepturi.

Drepturile civile și politice stabilite prin Pactul internațional reflectă, prin modul în care sunt prezentate, o grupare rațională a drepturilor și libertăților. Definierea lor începe cu *dreptul la viață, la libertatea fizică și la integritatea persoanei*. În strânsă conexiune cu acestea trebuie să adăugăm *interzicerea sclaviei, a muncii forțate, interzicerea torturii și a tratamentelor ori pedepselor crude, inumane sau degradante*. În ceea ce privește *protecția dreptului la viață*, Pactul acordă o deosebită importanță limitării cazurilor în care un stat aplică pedeapsa capitală la cele mai grave fapte și prevede dreptul fiecărei persoane de a cere comutarea pedepsei. De asemenea, se dispune ca pedeapsa capitală să nu poată fi aplicată pentru crime comise de persoane sub 18 ani și de către femeile gravide. Ulterior, prin Protocolul adițional facultativ, din 1989, *se interzice pedeapsa cu moartea și statele părți se angajau să o abolească*. La acest protocol nu erau permise interpretări, cu excepția unei rezerve, formulate cu ocazia ratificării sau aderării, privind aplicarea pedepsei cu moartea în timp de război, ca urmare a condamnării pentru o crimă gravă de natură militară, comisă în timpul operațiunilor militare.

Potrivit Convenției europene, prin Protocolul nr.6, pedeapsa capitală este abolită, dar statele pot reglementa, în legile interne, pedeapsa cu moartea pentru acte comise în timp de război sau de amenințare iminentă cu războiul. Prin dispozițiile art.2 alin.(2), din Convenție, se derogă de la prevederile alin.(1), enumerându-se în mod explicit situațiile în care *„moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol, în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:*

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale; b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute; c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție”.

În aceeași ordine de idei, se impune să facem precizarea că dispozițiile art.22 din Constituția României (anexa nr.5) stipulează, în mod explicit *„1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant. (3) Pedeapsa cu moartea este interzisă”*.⁶²¹

---

⁶²¹ Constituția României, revizuită, 2003, art.22.

Dreptul la libertate și securitate, potrivit prevederilor Pactului internațional, nu poate fi încălcat decât pentru situațiile de necesitate și în conformitate cu procedurile stabilite prin lege. De asemenea, Pactul prevede că nimeni nu poate fi ținut în sclavie și obligat la muncă forțată. Nu se exclude pedeapsa cu munca grea pentru crimă, și nu se consideră muncă forțată, munca sau serviciile prestate de o persoană în detenție sau eliberată condiționat, serviciul militar, serviciul cerut în caz de urgență sau de calamitate, care amenință viața sau bunăstarea comunității, ca și orice muncă sau serviciu care fac parte din obligațiile civile normale.

Convenția europeană a drepturilor omului, 1950, consacră prevederile art. 3, 4 și 5 principiile dreptului la libertate și securitate.

1. ***Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.***

2. ***Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.***

3. ***Nu se consideră muncă forțată sau obligatorie în sensul prezentului articol:***

a) *orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;*

b) *orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;*

c) *orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității;*

d) *orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civile normale.*⁶²²

4. ***„Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:***

a) *dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;*

b) *dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;*

c) *dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;*

d) *dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;*

e) *dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;*

---

⁶²² Art 4 din Convenția europeană.

f) *dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.* ⁶²³

Articolul 23 din Constituția României garantează aceste drepturi, precizând că *libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței*, de asemenea, intră în categoria drepturilor civile, ce sunt protejate, în orice societate democratică. Prevederile art.8 din Convenția europeană, coroborate cu cele ale art.26-28 din Constituția României, ne oferă suficiente garanții, *cel puțin în plan juridic*, să afirmăm că este asigurat cadrul legal necesar respectării drepturilor enunțate mai sus.

O altă categorie de drepturi civile și politice o constituie cele ce, de obicei, sunt denumite *libertățile publice*, incluzând *libertatea de expresie, de asociere, de reuniune, de gândire, conștiință și religie, participarea cetățenilor la viața publică*.

3. Securitatea umană, concept integrativ al securității

Securitatea umană și calitatea vieții sunt două aspecte ale realității cotidiene. Ele sunt interdependente și dependente de mediul de securitate național, regional și global. O înaltă securitate umană cere o bună calitate a vieții. La rândul său, o bună calitate a vieții cere asigurarea securității umane. Toată lumea caută atât o bună calitate a vieții, cât și o înaltă securitate umană.

Până în anii '90, relațiile internaționale erau caracterizate de două curente majore: dezvoltarea economică și securitatea militară, aflate într-o continuă interacțiune. Odată cu sfârșitul Războiului Rece, ambele curente au suferit schimbări importante, fiind tot mai mult legate de conceptul de securitate umană.¹ De fapt, sfârșitul Războiului Rece nu a făcut decât să dea frâu liber unor discuții și analize parțial blocate până atunci, ce își aveau rădăcinile în sentimentul de nesatisfacere creat de metodele tradiționale de analiză a sferei relațiilor internaționale.

La încheierea Războiului Rece, comunitatea internațională a început să discute despre necesitatea definirii conceptului de securitate în noul context mondial. Dacă noțiunea clasică de securitate se întemeia pe stat, de fapt, pe forța sa militară, în prezent se dă o nouă interpretare acestui concept, accentul punându-se pe individul uman. Altfel spus, securitatea nu mai este asociată cu protecția statului, ci are în vedere siguranța fizică și psihică a persoanelor, bunăstarea lor economic și socială, respectul demnității și al valorilor lor, prin protecția drepturilor și libertăților fundamentale. Securitatea umană a prins formă, pentru prima oară, când a fost definită în cadrul „Raportului pentru Dezvoltare Umană” din 1994 ce aparținea Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (*United Nations Development Program – UNPD*). Conform raportului, conceptul de securitate era folosit într-o manieră prea îngustă, acesta reprezentând doar securitatea granițelor în fața agresiunilor externe sau apărarea intereselor internaționale ale statului, fiind ignorate nevoile zilnice ale individului.

---

⁶²³ Art.5 din **Convenția europeană**.

Conceptul de securitate umană se bazează pe principiile dreptății sociale și al emancipării individului, eliberându-l de frică și de nevoi. Potrivit noii concepții privind „securitatea umană”, amenințările și provocările la adresa securității transcend apărarea națională, respectul legilor și al ordinii, pentru a include toate dimensiunile politice, economice și sociale ce permit oamenilor să trăiască feriți de pericole și frică. În acest context, atenția este trecută de la securitatea statului la securitatea persoanelor, fără ca aceste două preocupări să se excludă reciproc. Securitatea este, acum, văzută ca un „bun public”, ce răspunde unei nevoi strategice de a favoriza o dezvoltare umană durabilă, promovând pacea și stabilitatea naționale, regionale și mondiale. Securitatea umană este pusă în relație cu șapte dimensiuni, cărora le corespund tipuri specifice de amenințări. Aceste dimensiuni sunt concretizate astfel în securitate economică, ce este amenințată de sărăcie; securitatea alimentară, care este confruntată cu amenințarea foamei și a foametei; securitatea sanitară, ce are de făcut față rănilor și bolilor; securitatea de mediu, care înfruntă amenințările poluării, degradării mediului înconjurător, punând în pericol supraviețuirea persoanelor și epuizarea resurselor; securitatea personală; securitatea comunității, ce arată că cea mai mare parte a persoanelor își trag securitatea proprie din apartenența la un grup social (familie, comunitate, organizație, grup politic, grup etnic), iar aceasta poate fi amenințată de tensiunile survenind adesea între grupuri, pe motiv de concurență pentru accesul limitat la oportunități și la resurse; securitatea politică, ce trebuie să garanteze respectul drepturilor și libertăților fundamentale, amenințată de arbitrar și represiune. Uneori sunt atrași în conflictele armate inclusiv copiii, iar segmente importante ale populației sunt obligate să se deplaseze în propria țară pentru a-și apăra viața. Totodată, această accepție dată securității umane are în vedere și următoarele aspecte: securitatea taberelor de refugiați, respectul dreptului umanitar de către actorii nonstatali și sancțiunile internaționale făcute cu scopul de a evita ca populația civilă să sufere.

Securitatea umană se raportează și la amenințări cum sunt: atingerile securității publice, terorismul, ciber-criminalitatea, traficul de ființe umane, drogurile ilicite și spălarea banilor. Astfel de activități aduc atingere securității persoanelor, îndeosebi prin consecințele sociale, psihosociale, economice și politice pe care le produc. În esență, noțiunea de securitate umană abordează salvagardarea libertăților civile esențiale, cum sunt: libertatea persoanei față de nevoile principale (fiziologice, psihologice și sociale, mai ales); eliberarea de frică; libertatea de a acționa în nume propriu. Altfel spus, este vorba despre protejarea oamenilor împotriva tuturor amenințărilor ce le afectează semnificativ, într-o manieră negativă, viața de zi cu zi. Totodată, securitatea umană înseamnă și punerea la dispoziția oamenilor a mijloacelor adecvate prin care aceștia să poată decide prezentul și viitorul lor.

Deși a rămas un subiect controversat, „securitatea umană” a devenit baza pentru toate modelele viitoare de securitate. Astfel, „noua securitate” pune pe planul principal individul, în contrast cu vechile strategii de securitate, care erau centrate pe securitatea statului. Toate aceste dezvoltări au permis analiștilor și factorilor de decizie din multe state dezvoltate să lanseze programe internaționale care aveau la

bază individul, nu statul; printre cele mai de seamă exemple în acest sens se află și proiectul interzicerii minelor anti-personal, proiect la care a aderat și România.

4. Securitatea umană – factor principal în evoluția individului în spațiul administrativ al Uniunii Europene

Dezbaterea conceptului de securitate umană a fost centrată în jurul a patru întrebări cheie: Care este obiectivul securității? Care sunt pericolele la adresa securității? Cine are dreptul de a asigura securitatea? Care sunt căile de asigurare a acestei securități? La prima întrebare răspunsul era evident. Țelul principal îl reprezintă individul, nu statul, așa cum se obișnuia până de curând. Paradigma securității umane împrumută termeni și nuanțe dintr-o pleiadă de concepte, doctrine și modele politice, economice și sociale, în special cele centrate pe individ.

A doua întrebare a primit un răspuns relativ, deoarece, aceasta are nevoie de o definiție clară a conceptului. Atâta vreme cât securitatea umană reprezintă orice parte a societății și a vieții în general nu se poate oferi un răspuns clar. Se poate afirma că este nevoie de asigurarea hranei și a sănătății, în principal, dar, în același timp, există analiști politici care afirmă că este imperativă asigurarea securității politice, economice sau chiar cea mentală a individului. Răspunsul la a treia întrebare este mai complex, deoarece deși doar statul are monopolul legal asupra violenței prin legile create și adoptate, această cale a putut fi folosită cu succes doar în trecut.

În concluzie, cei mai mulți analiști și chiar instituțiile internaționale au ajuns să considere problema securității umane ca fiind una globală, fiind posibilă doar prin cooperarea internațională. Pentru cea de a patra întrebare răspunsul este greu de concretizat. Nu putem vorbi de mijloace și căi precise atunci când avem în vedere un termen atât de cuprinzător. În schimb, securitatea umană trebuie văzută nu doar ca un scop, ci, de asemenea, ca o metodă în atingerea scopului. Securitatea umană este împărțită, astfel, în două categorii importante. Prima categorie este construită în jurul unor nevoi elementare, cum ar fi necesarul de alimente sau servicii medicale, iar a doua parte are la bază protecția în fața unor elemente ce pot perturba în mod negativ viața socială. În cadrul acestui raport sunt identificate șapte elemente specifice conceptului de securitate umană: securitatea economică; securitatea hranei; securitatea sănătății; securitatea mediului; securitatea personală; securitatea comunității din care face parte individul; securitatea politică. În ultimii ani, climatul de securitate global a suferit numeroase modificări, majoritatea acestora fiind pozitive. Războaiele civile, actele de genocid sau crizele internaționale au scăzut considerabil. Singura formă de agresiune, de violență politică care a luat amploare, este terorismul politic. Dar chiar și aici, în ciuda senzației evidente, actele de terorism sunt în scădere, la fel ca și numărul victimelor actelor de terorism.

Cu toate acestea, terorismul politic este responsabil, în medie, cu moartea a circa 1000 de persoane pe an în ultimii 30 de ani. Aceasta se datorează, în principal, schimbării tacticilor folosite. Conceptul de securitate a început să se schimbe cu aproximativ jumătate de secol în urmă. Cu toate acestea, nu putem minimaliza rolul statului în domeniul securității. Statul este singura entitate care deține monopolul legal asupra violenței, fiind în același timp principalul protector al individului, dar în

funcție de regimurile politice din fiecare țară, tot statul poate deveni și principala sursă de pericol la adresa individului. Statelor le revine responsabilitatea de a apăra și proteja conform legilor, obligațiile și angajamentele internaționale în materia drepturilor omului, ordinea democratică stabilită în mod liber prin voința poporului împotriva activității persoanelor, grupurilor sau organizațiilor care iau parte sau refuză să renunțe la acte de terorism sau violență în scopul răsturnării acestei ordini.

Securitatea statului este complementată astfel de securitatea umană în mai multe feluri: conceptul tradițional de securitate era construit având la baza doar nevoia statului de a se proteja pe sine însuși, în vreme ce securitatea umană dorește protejarea statului, rolul acestuia devenind de protector al individului; pericolele tradiționale la adresa securității statului s-au diminuat considerabil, însă au apărut pericole noi, care țintesc în primul rând securitatea individului, pericole cum ar fi dezastrurile ecologice, terorismul, maladii, cum ar fi HIV sau cancerul; actorii din sfera relațiilor internaționale s-au schimbat de asemenea.

Statul nu mai este nici singurul actor, nici cel mai important. Organizațiile internaționale, cum ar fi NATO, sau cele suprastatale, cum ar fi UE, au un cuvânt din ce în ce mai greu pe scena internațională. Corporațiile transnaționale, internaționale sau ONG-urile și-au clarificat deja rolurile internaționale. Securitatea umană și cea statală se completează reciproc. În vreme ce siguranța statală este prin definiție concentrată pe siguranța teritorială sau după caz și pe cea economică, securitatea umană deține o arie largă, acoperind toată sfera bunăstării indivizilor și a societății, nu doar a teritoriilor din interiorul granițelor.

În cazul securității tradiționale rolul esențial îl avea statul, pe când în cazul securității umane, rolul central îl are chiar individul sau societatea din care acesta face parte. Conceptul de securitate umană este strâns legat de securitatea dezvoltării umane și drepturile omului. Securitatea umană cuprinde ambele concepte și le transformă, creând un tot unitar. În prezent, toate societățile și statele depind din ce în ce mai mult de acțiunile celorlalte societăți sau state, acest fapt fiind clar atunci când vorbim de mediul înconjurător, de terorismul politic, sau chiar de nivelul economic existent într-un stat. Punând accentul pe individ, arată un autor, securitatea umană evidențiază raporturile acestuia cu statul. *„În această perspectivă, teoreticienii care se ocupă de securitatea umană avertizează împotriva statului ca prim factor ca potențial destabilizator al securității individului. Problema paradoxală care se pune însă cu securitatea umană este că există riscul ca, punând accentul pe individ, statul să revină ca obiect principal al securității în virtutea sa de agent al protejării și îndeplinirii dorințelor individului. De aceea, este necesar să definim și să operaționalizăm clar acest concept”*. Eficiența sectorului de securitate națională se cuantifică, în valoare reală, în indicatorii de securitate umană. Drepturile omului și problemele umanitare au ocupat întotdeauna un loc important în politica internațională. Ele au devenit o componentă a diplomației și fac parte chiar din strategiile statelor lumii.

Conflictele interne și internaționale, dar și catastrofele naturale, generează probleme umanitare care sunt dezbătute la ONU, în cadrul organizațiilor guvernamentale regionale (cum este și Uniunea Europeană), în parlamentele

naționale, dar și în presă, în vreme ce organizațiile neguvernamentale iau parte la ele (Crucea Roșie). În cadrul politicii europene, Uniunea Europeană (și predecesoarele sale) s-a pronunțat asupra a numeroase situații conflictuale sau cu privire la ajutorul de urgență acordat populațiilor-victime ale catastrofelor naturale. Dar toate aceste pronunțări (emise în documente oficiale, conferințe de presă etc.) au ezitat să evoce prevederile dreptului internațional umanitar, utilizând sensul mult prea generic și prea larg al drepturilor omului. O astfel de reținere în invocarea respectării acestui drept, așa cum a mai fost subliniat și de alți autori, este legată de faptul că noțiunea de drept internațional umanitar este atașată de folosirea forței armate, iar Uniunea Europeană nu are o asemenea forță. Un alt motiv ar fi acela că exercitarea competențelor Uniunii Europene pe fâgașul dreptului internațional umanitar nu este în mod clar definită în prevederile tratatelor constitutive. De asemenea, mai există indecizia pe care statele membre o au față de aplicarea instrumentelor juridice din acest domeniu.

Cu toate acestea, existând preocupări comune ale statelor Uniunii Europene pe tărâmul dreptului internațional umanitar, extinderea dreptului cutumiar și instalarea diferitelor instrumente juridice de protecție a individului în fiecare din aceste state, au propulsat dreptul internațional umanitar în sfera de interes a Uniunii Europene. Acest lucru este evidențiat de includerea dreptului internațional umanitar în rândul obiectivelor Uniunii Europene, respectiv în Politica Externă și de Securitate Comună (PESC). Dar actele de Politică Externă și de Securitate Comună (PESC) constituie doar un pas pentru ca Convențiile de la Geneva și Protocoalele lor Adiționale să fie puse în practică. Pentru ca acestea să-și manifeste efectele juridice obligatorii în aplicarea dreptului internațional umanitar, statele membre ale Uniunii Europene trebuie să aibă, în acest domeniu, acțiuni și poziții comune. Acest lucru s-a realizat prin aceste poziții comune.

Exemplu - Conflictul din ex-Iugoslavia și criza din Irak au evidențiat interesul Uniunii Europene pentru respectarea și promovarea dreptului internațional umanitar. Tocmai acest interes a scos însă, în evidență, lipsa unei strategii comune a statelor membre a Uniunii Europene în materie și a reliefat o manieră incoerentă de abordare a subiectului.

Această lipsă nu trebuie să se mai repete, deoarece Convențiile de la Geneva și Protocoalele lor Adiționale au devenit instrumente ale Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC). Prin actele declaratorii ale Uniunii Europene, dreptul internațional umanitar s-a integrat în Politica Externă și de Securitate Comună (PESC). Astfel, atunci când Uniunea Europeană se pronunță asupra unei situații, aceasta folosește dreptul internațional umanitar drept mijloc și scop. Piatra unghiulară a acestei practici a constituit-o declarația din 12.08.1999 privind cea de a 50-a aniversare a Convențiilor de la Geneva. În această declarație, Uniunea Europeană reamintește întreaga importanță pe care o acordă acestor convenții, punând în lumină voința statelor membre de a respecta și promova dreptul internațional umanitar, confirmă Convențiile de la Geneva, reafirmă că acestea constituie baza principiilor umanitare, solicită tuturor părților care nu au făcut-o încă să adere la Convențiile de la Geneva, stigmatizează încălcările dreptului internațional umanitar și asigură Comitetul Internațional al Crucii Roșii de întregul său atașament și de toată susținerea

sa. Această declarație oficializează întregul interes pe care Uniunea Europeană îl acordă dreptului internațional umanitar.

Luând în considerare cele de mai sus, Uniunea Europeană, prin agenții săi diplomatici, susține acele situații care vor permite părților acceptarea aplicării Convențiilor de la Geneva și a Protocoloalelor lor Adiționale. Uniunea Europeană face toate eforturile de a susține definiția general acceptată a crimelor de război. Bazată pe dreptul declarativ, poziția Uniunii Europene a găsit din plin ecou juridic în jurisprudența Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie unde a jucat un rol determinant în incriminarea acelor crime comise în interiorul teritoriului unui stat, așa cum au fost incluse și cele din conflictele armate internaționale. O altă față a umanitarismului îl constituie respectarea drepturilor omului. În 1949, prin punerea bazelor Consiliului Europei, statele europene și-au organizat și cimentat solidaritatea în jurul unui proiect centrat pe persoana umană, pe respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Acțiunea Consiliului Europei are ca punct de plecare Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Nu insistăm asupra prevederilor acesteia și a protocoloalelor ce au urmat-o. Punctăm doar că această Convenție are marele merit de a introduce în ordinea juridică a statelor semnatare principiile comune de protecție, pe care le definește. Se afirmă necesitatea absolută de menținere a justiției și păcii, ce nu se poate întemeia decât pe un regim democratic, dar și pe respectarea comună a drepturilor omului, principii de la care Uniunea Europeană nu va abdica niciodată.

Comunitatea internațională, ca și Uniunea Europeană, s-a mobilizat puternic asupra temelor umanitare. Acest entuziasm pentru acțiunea umanitară a scos în evidență numeroase ambiguități, provocând îndeosebi politizarea acțiunii umanitare. Conceptul de „*ingerință umanitară*” a amestecat un proiect de natură politică (ingerința) cu o activitate care se vrea să rămână departe de politică (umanitarismul).

Discuțiile pe această temă rămân deschise, fie că este vorba de respectarea și promovarea dreptului internațional umanitar sau a drepturilor omului, statele Uniunii Europene trebuie să lupte în continuare pentru a nu deroga de la normele imperative ale acestuia și să condamne ferm orice violare a drepturilor omului. „*Suntem responsabili de tot ce iubim*”, spunea A. de Saint-Exupery. Acceptând violarea drepturilor omului și ale populației, în general, înseamnă că aceste drepturi ne sunt negate tuturor. Statele membre ale Uniunii Europene trebuie să ia măsuri ca cei care încalcă regulile să fie pedepsiți!

5. Securitatea umană în contextul integrării europene a României. Dreptul internațional umanitar și securitatea națională

Elaborarea unui sistem de protecție a drepturilor fundamentale, la nivel comunitar, a reprezentat, întotdeauna, un factor integrator și un element de legitimare a unor instituții. Este și motivul pentru care Curtea de Justiție a UE a hotărât „*respectarea drepturilor fundamentale face parte integrantă din principiile generale ale dreptului căruia Curtea îi asigură respectarea*” și „*Protecția acestor drepturi, inspirându-se în întregime din tradițiile constituționale comune ale statelor membre trebuie asigurată în cadrul structurii și obiectivelor Comunității*”. În acest fel, pe cale pretoriană, a fost remediată lacuna din tratate.

Totodată, s-au deschis și perspectivele unor dezvoltări considerabile în activitatea, atât a instituțiilor comunitare și a statelor membre, cât și chiar în jurisprudența Curții de Justiție a UE Curtea de Justiție și-a dezvoltat progresiv jurisprudența, punând astfel la punct și un *summum* comunitar de principii și de drepturi fundamentale, catalog care, deși nu are un caracter exhaustiv, cuprinde o serie de drepturi precum:

- *principiul egalității în diferitele sale aspecte,*
- *libertatea de circulație a lucrătorilor, salariați și independenți,*
- *libertatea religioasă,*
- *libertatea de expresie și de informare,*
- *protecția confidențialității,*
- *inviolabilitatea domiciliului,*
- *respectarea dreptului la apărare în procedurile repressive,*
- *neretroactivitatea legilor penale,*
- *dreptul la apel în justiție;*
- *dreptul de proprietate și de inițiativă economică,*
- *libertatea de asociere*
- *drepturi sindicale.*

Egalitatea de tratament între cetățenii comunitari, care interzice orice formă de discriminare bazată pe naționalitate, constituie fundamentul principal al ordinii juridice comunitare. Este un principiu de bază pentru funcționarea Pieței Comune, adică acel spațiu fără frontiere interioare în care să fie asigurate libera circulație a persoanelor, a mărfurilor și a capitalurilor între statele membre. Interdicția de discriminare se referă și la alte situații specifice cum ar fi *libera circulație a muncitorilor migranți*, în domeniul condițiilor de acces la diferitele forme de școlarizare, de pregătire profesională, la munca salariată, la prestațiile de servicii, la organizații culturale, sportive, turistice, îngrijiri medicale, călătorii etc.

Egalitatea de tratament între muncitorii de sex bărbătesc și cei de sex feminin, prin specificitatea și importanța pe care o prezintă, constituie un alt principiu fundamental al dreptului comunitar. Tratatul de la Maastricht (7 februarie 1992) a reafirmat în preambulul său atașamentul statelor membre la principiul libertății, democrației și securității drepturilor omului și libertăților fundamentale. În cuprinsul său se reiterează unul dintre obiectivele fundamentale ale Comunității: „*protecția drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre...*” (art. B al. 3); se mai precizează că „*Uniunea respectă drepturile fundamentale așa cum acestea sunt garantate de Convenția Europeană de Apărare a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (semnată la Roma, 4 noiembrie 1950) și așa cum rezultă din tradițiile constituționale comune ale statelor membre ca principii generale ale dreptului comunitar*” (art. F par. 2).

Mai trebuie menționat că exigența respectării drepturilor fundamentale depășește cadrul Comunităților devenind un punct ferm și în relațiile externe ale Uniunii. Tratatul de la Maastricht a instituit, pe plan juridic, cetățenia Uniunii, acordată tuturor persoanelor care au cetățenia unuia din statele membre. Instituită

prin art.8 par. 1 din Tratat, cetățenia europeană nu se substituie cetățeniei diferitelor state din Uniune, ci se adaugă acesteia: „*este cetățean al Uniunii orice persoană care are naționalitatea unui stat membru*”.

Titlul VI din Tratatul de la Maastricht (1993) prevede noi exigențe în ceea ce privește cooperarea polițienească și cea judiciară, stipulează că statele membre consideră ca fiind de interes comun *politica de azil*, regulile care guvernează *trecerea frontierelor exterioare* ale statelor membre de către persoane, precum și *exercitarea controlului* acestor treceri. Tot de interes comun este și *politica de emigrare și politica cu privire la cetățenii din statele din afara Uniunii, lupta împotriva toxicomaniei, contra fraudei de dimensiune internațională, cooperarea judiciară în materie civilă și penală, cooperarea vamală și a polițiilor în scopul prevenirii și luptei contra terorismului, traficului ilicit de droguri și alte forme de criminalitate internațională*. Drepturi fundamentale sunt înscrise și în Tratatul de Amsterdam (2 octombrie 1997 și intrat în vigoare la 1 mai 1999), în special, prin introducerea noțiunii de *drepturi sociale*.

Dreptul la libera circulație în spațiul Schengen. Consiliul European a decis să dea un impuls programului de lucru pentru realizarea efectivă a "Europei cetățenilor" fixând ca obiectiv prioritar libertatea circulației cetățenilor europeni după modelul circulației libere a cetățenilor în propria lor țară. La 14 iunie 1985, cinci state comunitare – Franța, Germania Federală cu Belgia, Olanda și Luxemburg – au semnat la Schengen (Luxemburg) un acord referitor la suprimarea treptată a controalelor la frontierele comune.⁶²⁴ Acest acord, compus din 32 de articole, are valoarea unei declarații de intenție în care semnatarii s-au angajat să faciliteze cât mai rapid posibil desființarea controalelor la frontierele lor și să instituie măsurile de cooperare necesare în acest scop.

La 19 iunie 1990, cele cinci state au semnat la Schengen Convenția de aplicare a Acordului de la Schengen din 14 iunie 1985.⁶²⁵ Celor cinci state semnatare inițial, li s-au mai adăugat: la 27 noiembrie 1990 Italia, la 25 iunie 1991 Spania și Portugalia, în iunie 1992 Grecia, cu statut de observator. Danemarca, Irlanda, Marea Britanie au rămas în afara Acordului. Convenția de aplicare a Acordului - un text compus din 142 de articole, conține șase puncte de bază: abolirea totală a controalelor la frontierele interne; politica comună de vize; lupta împotriva imigrării clandestine; cooperarea polițiilor vamale și judiciare; sistemul de schimb de informații; cererea de azil. Controalele la frontierele interioare au fost deplasate la frontierele exterioare, unde au fost întărite; în acest fel, în interiorul Comunității s-a constituit o entitate unică - „*teritoriul Schengen*”. Deschiderea frontierelor interioare a accentuat riscul imigrărilor clandestine și, ca atare, a trebuit să se pună la punct și o *politică comună de vize privitoare la cetățenii din statele din afara Convenției*.

În acest scop, a fost întocmită o listă comună de vize care se referă la un număr de circa 100 de state, listă pe care statele părți sunt obligate să o respecte. De altfel, respectarea acestei liste este și o condiție de aderare pentru orice stat care se dorește

---

⁶²⁴ Publicat în JORF din 5 august 1985, p. 9612.

⁶²⁵ Publicat în JORF din 1 august 1991, p. 10192.

partener la Convenție. A mai fost elaborat un instrument care se referă la crearea unei vize uniforme și unice ce va fi eliberată de autoritățile îndreptățite, în speță consulatele statelor semnatare ale Convenției, și care va permite cetățenilor din statele terțe să circule liber în *spațiul Schengen*.

Odată cu Actul final al Conferinței de la Maastricht a fost proclamată și *Declarația referitoare la cooperarea polițienească*. S-a confirmat acordul statelor membre pentru adoptarea de măsuri concrete în domeniul schimbului de experiență referitor la:

- asistența autorităților naționale însărcinate cu urmărirea penală și de securitate, cu deosebire, în materie de coordonare a anchetelor și cercetărilor; constituirea de bănci de date; evaluarea și exploatarea centralizată de informații în vederea întocmirii unui bilanț al situației și a determinării diferitelor mijloace de anchetă;
- corectarea și exploatarea de informații cu privire la căile naționale de prevenire în scopul transmiterii lor statelor membre și definirii strategiilor preventive la scară europeană;
- măsuri referitoare la pregătirea complementară, cercetare, criminalistică și antropometrie judiciară.

Cooperarea polițiilor, potrivit dispozițiilor din Convenție, se realizează prin mai multe proceduri specifice, precum observarea și urmărirea transfrontalieră (art.40 și 41), care permit agenților unui stat semnatar ca în anumite situații să observe și să urmărească o persoană presupusă a fi infractoare, pe teritoriul altui stat semnatar - fără o autorizare prealabilă când este cazul unor crime sau delict grave, în mod limitativ fiind enumerate în Convenție. Cooperarea polițiilor considerată ca „o problemă de interes comun”, în Tratatul de la Maastricht, care s-a dezvoltat și prin crearea Europolului, instalat la Haga la 16 februarie 1994, organism în cadrul căruia agenții de legătură organizează schimbul, stocarea și analiza informațiilor în scopul sprijinirii polițiilor naționale în acțiunile de luptă împotriva traficului cu droguri, a terorismului și a criminalității internaționale. Câmpul de acțiune al Europol a fost lărgit și definit printr-o convenție interguvernamentală semnată în 1995, care a intrat în vigoare la finele anului 1998, și astfel poliția europeană creată în 1994 a căpătat un statut și o recunoaștere oficială. Convenția conține și o clauză care permite unui stat semnatar să restabilească controalele la frontierele naționale dacă „ordinea publică sau securitatea națională” o cer.

Cooperarea vamală se desfășurează prin întărirea controalelor exercitate în cadrul liberei circulații a persoanelor și mărfurilor, prin reprimarea importurilor și exporturilor ilicite de stupefiante, precum și în materia traficului cu armament.

Cooperarea judiciară cere întrajutorarea judiciară pentru un număr determinat de infracțiuni sau de acte de procedură penală (art. 49). Convenția a introdus *principiul extrădării* fără să fie nevoie ca acesta să fie înscris în acordurile bilaterale. Cooperarea se fundamentează pe un sistem permanent de schimburi automatizate de informații accesibile statelor semnatare.

Sistemul de Informații Schengen (SIS) prevede evidența și monitorizarea unor date precum: persoane cărora li s-a refuzat intrarea din motive de ordine publică și de

securitate; persoane implicate în criminalitatea de anvergură; persoane căutate în cadrul unor proceduri judiciare (extrădare, martori); persoane dispărute; minori dispăruți, în vederea asigurării protecției lor; obiecte căutate pentru a fi confiscate (vehicule furate, arme, documente de identitate, obiecte de artă furate). Pentru a se asigura respectarea libertății fiecărui cetățean, în situația în care datele colectate de SIS ar putea fi exploatate sau utilizate împotriva lui, statele membre s-au angajat să le asigure protecția.

De asemenea, trebuie menționat că sub egida Consiliului Uniunii Europene, în 2005, a fost elaborat „*European Union Guidelines on Human Rights*”, ca un instrument de diseminare a reglementărilor în materia drepturilor omului, în special, în ceea ce privește abolirea pedepsei cu moartea, tortura și alte tratamente inumane și degradante; protejarea copiilor pentru a nu fi implicați în conflicte armate, precum și identificarea modalităților de promovare și protecție a drepturilor omului.⁶²⁶

Tratatul de la Lisabona aduce unele clarificări referitoare la raporturile juridice dintre *Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta* și reglementările europene incidente domeniului drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și unele precizări în ceea ce privește Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000. În acest sens, prin dispozițiile art. 6 alin. (1) din Tratat se precizează că: (1) Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor. Dispozițiile cuprinse în cartă nu extind în niciun fel competențele Uniunii astfel cum sunt definite în tratate.

Drepturile, libertățile și principiile prevăzute în cartă se interpretează în conformitate cu dispozițiile generale din titlul VII al Cartei privind interpretarea și punerea sa în aplicare și cu luarea în considerare în mod corespunzător a explicațiilor menționate în Cartă, care prevăd izvoarele acestor dispoziții. Prin urmare, Carta va face parte din categoria legislației primare a Uniunii Europene de la data intrării în vigoare a Tratatului.

Statutul României de membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, acționând într-un spațiu de securitate bazat pe valori, interese și obiective comune, pe principiile și normele democrației, statului de drept și economiei de piață, oferă țării noastre condiții favorabile de dezvoltare economică și socială durabilă, de participare activă la acțiunile de menținere a păcii și securității în plan regional și global, la contracararea eficientă atât a riscurilor și amenințărilor clasice, cât și a celor de tip asimetric. În anul 2006, a fost elaborată și publicată Strategia de Securitate Națională a României, document istoric de importanță deosebită pentru procesul complex de integrare în Uniunea Europeană pe care îl parcurge România.

Scopul strategiei este mobilizarea eforturilor națiunii pentru accelerarea proceselor de modernizare, integrare și dezvoltare durabilă, apte să garanteze

---

⁶²⁶ www.europa.eu.int; Office for Official Publications of the European Communities, 2005, Luxembourg.

securitatea și prosperitatea țării, într-o lume mai sigură și mai bună. Unul dintre principiile care călăuzesc fundamentarea strategiei de securitate națională este concentrarea eforturilor asupra siguranței cetățeanului și securității publice, ceea ce demonstrează preocuparea directă asupra securității interne, element central în derularea procesului de menținerea a securității naționale. Sarcina asigurării securității interne este complexă și interdependentă, implică responsabilități din partea unui număr mare de instituții și agenții.

Aceste responsabilități revin preponderent: administrației publice și structurilor de securitate și ordine publică, precum și celor care se ocupă cu protecția civilă, securitatea frontierelor și garda de coastă; structurilor de informații, contrainformații și securitate; organismelor de prevenire a spălării banilor și de control al importurilor și exporturilor strategice.

Securitatea națională poate fi, de asemenea, pusă în pericol de o serie de fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind din mediu sau reflectând degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile. Consecințele riscurilor militare la adresa securității individuale și colective a cetățenilor României, cumulate cu cele nonmilitare, pot afecta grav capacitatea de răspuns la formele evolutive de manifestare a acestora, prin: diminuarea resurselor umane, tehnice, materiale și financiare, scăderea bruscă a nivelului de trai și a încrederii cetățenilor în instituțiile statului cu rol decizional în domeniul securității naționale. Pentru diminuarea efectelor riscurilor sunt necesare măsuri ferme și oportune, amânarea lor va accentua numărul și formele de manifestare ale riscurilor și va mări costul acțiunilor viitoare, iar pentru a răspunde adecvat la întreaga gamă de riscuri, trebuie să dispunem la timp de forțele și mijloacele necesare, cu un înalt nivel al capacității acționale.

Din anul 2004, România a început un proces de restructurare și modernizare pe linia prevenirii, monitorizării, intervenției în situații de risc, înființând Inspectoratul General pentru Situații de Urgență și Inspectoratele Județene pentru situații de urgență ca structuri specializate, destinate să execute misiuni de prevenire, monitorizare și gestionare a situațiilor de urgență. Inspectoratele fac parte din forțele de protecție ale Sistemului de securitate și apărare națională și din subsistemul local de management al situațiilor de urgență, prin misiunile și acțiunile pe care le au și le desfășoară, asigură finalitatea reală a strategiei de securitate națională a României și contribuie la *garantarea securității individului, a vieții sale și a familiei*.

Securitatea umană contribuie la securitatea statelor, dă o dimensiune suplimentară dezvoltării umane și întărește drepturile omului. Ea contribuie la securitatea statelor, pentru că se concentrează asupra persoanelor și ia în calcul riscurile ce nu sunt considerate ca atare de către state. Totodată, contribuie la dezvoltarea umană, prin creșterea echității sociale și a diminuării factorilor de insecuritate. Securitatea umană are ca obiective eliberarea persoanei umane de teamă și de nevoi, precum și dezvoltarea ființei umane. Pentru promovarea acestor libertăți, securitatea umană propune o dublă protecție a persoanelor împotriva pericolelor: pe de o parte, cea stabilită de state, iar pe de altă parte, cea oferită de către agențiile internaționale cu susținerea societății civile.

Aceasta cere un efort concertat și susținut pentru elaborarea de norme, proceduri, ca și constituirea instituțiilor (naționale, regionale și internaționale) ce le vor pune în practică. Măsurile de abilitare sunt menite să dezvolte capacitățile persoanelor de a rezista adversităților și de a-și realiza potențialul lor. Educația, informarea, dezbaterile publice, totul făcând parte dintr-un proces democratic, sunt esențiale pentru promovarea capacității individuale și colective. Protecția și abilitatea sunt complementare și se întăresc reciproc.

Așa cum am arătat anterior, paradigma *securității naționale* își are rădăcinile în ideea conform căreia statul este principalul actor al relațiilor internaționale. Modificarea paradigmatică s-a produs în anii '80-'90, conceptul de *securitate națională* devenind subiectul noilor dezbateri între tradiționaliști, pe de o parte, și pozitiviști, constructiviști și postmoderniști, pe de altă parte. Problema ce decurge din aceste dezbateri se referă la necesitatea distincției dintre securitatea națională și cea internațională. În opinia noastră, avem de-a face cu o falsă problemă, deoarece *securitatea, la orice nivel, are ca subiect omul, care transcende toate granițele*. În acest caz, ceea ce ar trebui să fie subliniat în studiile de securitate este tocmai securitatea individului sau, așa cum o denumesc unii specialiști, *securitatea umană*.

Aceasta include o serie de drepturi și libertăți prevăzute și în Declarația Universală a Drepturilor Omului: drepturile individuale (dreptul la viață; recunoașterea în fața legii; protecția față de formele crude sau degradante de pedeapsă; protecția față de discriminarea rasială, etnică, sexuală sau religioasă etc.), drepturile legale (accesul la mijloacele legale de prevenire a violării drepturilor fundamentale; protecția față de arestul arbitrar, detenție sau exil), libertățile civile (libertatea de gândire, conștiință și religie), drepturile de subzistență (dreptul la hrană și la standardele fundamentale de sănătate și bunăstare), drepturile economice (dreptul la muncă, odihnă și recreere; securitatea socială) și drepturile politice (dreptul de a lua parte la alegeri și de a participa la guvernare). Mai mult, în funcție de natura drepturilor și libertăților, pot fi sistematizate și tipurile de amenințări la adresa securității umane: individuale (violență fizică, crimă, accidente), comunitare (opresiune, dezintegrare, discriminare), politice (represiune, tortură, violarea drepturilor fundamentale), economice (sărăcie, foamete, lipsa condițiilor de locuire și de viață, în general), sanitare (boli, condiții insalubre de trai) și ecologice (degradarea mediului, poluare, dezastre naturale).

Cel mai important aspect al securității umane este reprezentat de *calitatea vieții*, ce este un concept evaluativ și reprezintă rezultanta raportării condițiilor de viață și a activității, care compun viața umană, la necesitățile, valorile și aspirațiile umane. Se observă că acest concept se referă atât la condițiile obiective în care se constituie viața umană, cât și la modul subiectiv în care fiecare individ își evaluează propria sa viață. Cei mai importanți indicatori și indici sociali și sociologici prin care se măsoară condițiile obiective sunt:

- *indicatori și indici sociali și sociologici ai locuirii*: stocul de locuințe (numărul de locuințe ce revin la mia de locuitori, numărul de camere ce revin la mia de locuitori, suprafața medie locuibilă ce revine unei persoane), dezvoltarea sectorului de locuințe (implicarea sectorului public în construcția de locuințe,

cheltuielile cu infrastructura ce revin unei persoane în decurs de un an în mediul urban), condițiile de locuit (rata populației urbane, rata populației care trăiește în zonele afectate de poluare, mortalitatea cauzată de poluarea mediului, rata locuințelor cu instalații de apă potabilă)⁸⁴;

- *indicatori și indici sociali și sociologici ai sărăciei*: pragul sărăciei, minimumul de subzistență, rata sărăciei, prăpastia sărăciei, indicele Sen (procentul din venitul total al populației care ar trebui transferat săracilor, astfel încât veniturile acestora să fie aduse la nivelul pragului de sărăcie), indicele Fishlow (exprimă prăpastia sărăciei, ca procent din veniturile celor nonsăraci, în ideea eliminării sărăciei prin transferuri directe de venituri de la aceștia), coeficientul Gini (măsură a inegalității veniturilor) etc.⁸⁵;

- *indicatori ai stării de sănătate*: rata de morbiditate, morbiditatea pe contingente, accesul la serviciile de sănătate, asigurarea populației cu medici, asigurarea populației cu farmaciști, indicatorul de asigurare cu resurse umane etc.;

- *indicatorii libertății și dezvoltării umane*: indicatorul libertății umane, indicatorul dezvoltării umane;

- *indicatori de caracterizare a sistemului de învățământ*: rata de școlarizare, eficiența internă a sistemului de învățământ, calitatea serviciilor educaționale și utilizarea resurselor etc.

În ceea ce privește condițiile subiective ale calității vieții, indicatorii clasici sunt: indicatorii calității percepute a vieții, indicatorii de satisfacție cu viața, indicatorul de fericire, indicatorul de alienare etc.

Un rol deosebit de important, din punct de vedere metodologic, îl va avea aici teoria reprezentării sociale a securității pe care o vom propune în capitolul următor. Pentru a ilustra importanța calității vieții pentru analiza de securitate, unele studii de cercetare s-au oprit asupra României și vom realiza o prezentare și o serie de comentarii pe scurt având la bază aceste rezultate obținute din studiul numit „*Calitatea vieții în România. 1990-2003*” Datele rezultate sunt organizate pe șase dimensiuni: viață personală, viață profesională, condiții de viață, mediu social, temeri ale populației și mediu politic, încercând să surprindă cât mai complet elementele care descriu calitatea vieții. Informațiile includ referiri la stări de fapt, evaluările oamenilor asupra propriei vieți dar și stările de satisfacție/mulțumire pe care oamenii le încearcă în raport cu condițiile de viață. Rezultatele de cercetare surprind atât aspectele pozitive ale vieții, care pot constitui puncte de suport pentru indivizi în parcurgerea unei perioade de dificultăți economice, cât și acele componente care se mențin în zone critice, ca permanente surse de insatisfacție și nemulțumire în viața oamenilor. Aceste date sunt deosebit de importante pentru evaluarea stării de securitate la toate nivelurile de organizare societală.

De exemplu, calitatea locuinței, estimarea veniturilor familiei în raport cu necesitățile, condițiile de viață comparativ cu un an în urmă și plasarea pe scala „bogat-sărac” reprezintă indicatori ai stării de securitate la nivel individual și explică, într-o anumită măsură, și reprezentarea temerilor la adresa securității indivizilor.

Aproape jumătate din populația României (48%) consideră condițiile de viață din anul 2003 mai proaste în comparație cu anii anteriori, în timp ce 82% din

populație se plasează în jumătatea săracă a scalei „bogat-sărac”. Putem parțial explica pe baza corelației cu celelalte două variabile: 33% din populație consideră locuința de la „satisfăcătoare” la „foarte proastă”, în timp ce 93% nu sunt mulțumiți de venituri, acestea fiind cel mult suficiente pentru un trai decent. În acest context, este evident faptul că reprezentarea socială a securității, în cazul României, diferă de cea a celorlalți europeni sau de cea a americanilor, iar explicația se află în contextul politic, economic și social diferit de la o țară la alta, de la o zonă la alta. Neasigurarea realizării drepturilor și libertăților de bază ale omului și, în special, calitatea scăzută a vieții influențează negativ realizarea securității la toate nivelurile și domeniile sale.

Așa cum reiese din studiile de specialitate, securitatea umană nu este un joc cu sumă zero, ci, din contra, componentele sale sunt interdependente. Este evident faptul că sistemele de securitate națională, zonală, regională sau globală nu se pot construi în medii în care individul nu se simte protejat. Ignorând această realitate, sistemele nu numai că devin ineficiente, dar, mai devreme ori mai târziu, se prăbușesc sub greutatea propriilor contraste. Dacă un individ este amenințat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât și a altor comunități relaționate este amenințată.

Dacă toate grupurile sociale doresc să realizeze și să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securității individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanității. Totuși, la nivelul instituțiilor și organizațiilor naționale, zonale, regionale sau globale, pot exista discrepante între interesele indivizilor și cele ale instituției/organizației din care aceștia fac parte.

Instituțiile, oricare ar fi nivelul la care ne referim, reprezintă o sumă de reguli de influențare și control social al comportamentelor individuale, de modele specifice și stabile de organizare și desfășurare a interacțiunilor dintre indivizi și grupurile sociale orientate spre satisfacerea unor nevoi de bază, valori și interese cu importanță esențială, strategică, pentru menținerea colectivității sociale. Întrucât realizarea securității vizează *realizarea unei stări în care percepția riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa existenței, valorilor și intereselor indivizilor umani (în orice formă de constituire)*, prin existența intereselor și valorilor divergente, aceștia se vor simți într-o profundă stare de disconfort și insecuritate. Însă, de cele mai multe ori, viziunea instituțiilor/organizațiilor asupra procesului de realizare a securității este mult mai cuprinzătoare decât aceea a individului uman, a cărui acțiune are drept temei principal securitatea personală sau, cel mult, a grupului din care face parte, excluzând-o pe cea a formelor superioare de organizare socială.

De asemenea, interesele și valorile diferite se manifestă și la nivelul relațiilor interindividuale și interinstituționale, nu numai între individ și instituții, de aceea realizarea stării de securitate totală reprezentând un proces ce nu poate fi finalizat. Toate sensurile existenței umane sunt construite prin definiții rezultate din experiența perceptivă a indivizilor. Starea de securitate totală presupune atingerea unui nivel în care percepția absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor să fie absolută, îndubitabilă, or acest lucru este îngreunat de uriașa varietate a valorilor și intereselor oamenilor, care, adesea, intră în contradicție, creând temeri asupra securității individuale, grupale, naționale, statale, suprastatale. Simultan cu progresul spiritului

uman și al societății, progresează și ceea ce noi considerăm risc, pericol și amenințare.

Elementele definiției privind calitatea vieții și securitatea umană prezentate mai sus rămân valabile și pentru România, cu amendamentul că se cer analizate și interpretate din perspectiva specificului național, a nivelului de dezvoltare economic a țării noastre, a consolidării statului de drept și a democrației. Corelația dintre calitatea vieții și securitatea umană există și se poate pune în evidență prin menționarea interdependenței și interacțiunii ce se manifestă între componentele celor două entități. Există șomaj, muncă la negru, venituri minime și doar un număr redus de firme private care își permit să plătească salarii asemănătoare celor din țările Uniunii Europene. De aici, tendința migrării unui număr însemnat de persoane în căutarea unui loc de muncă mai bine remunerat decât în țara noastră.

Dezavantajul este însemnat pentru România, întrucât, de regulă, migrează persoane din grupa de vârstă 26-40 de ani. Acestea, de cele mai multe ori, se stabilesc în străinătate, luându-și cu ei și copiii. Consecințele acestui fapt, cu efecte atât economice negative imediate, cât și de natură demografică, se regăsesc în problemele legate de:

Securitatea alimentară - accesul material și economic la hrană pentru toți și în orice moment. Absența unor venituri constante și permanente la o parte însemnată a populației din țara noastră face ca acești oameni să trăiască sub pragul sărăciei;

Securitatea sanitară semnifică accesul la îngrijirile medicale și la condiții sanitare mai bune.

Datorită tranziției prin care a trecut România începând cu 1989, sistemul sanitar românesc s-a aflat într-o continuă reformă, reorganizare și transformare, de pe urma cărora au avut de suferit bolnavii, în primul rând, și întreaga populație, în al doilea rând;

Securitatea de mediu - amenințările poluării, ale degradării mediului înconjurător, punerea în pericol a supraviețuirii persoanelor și epuizarea resurselor. Datorită exploatării neraționale a pământului, în general, se asistă, astăzi, în România la fenomene ce afectează mediul înconjurător, cum ar fi : alunecări de teren, poluarea solului, a aerului și a apelor râurilor. Asemenea fenomene au efecte negative asupra populației din aproape toate județele țării (vezi inundațiile din 2005 și 2006, tornadele, ploile torențiale);

Securitatea personală - amenințările pot lua numeroase forme: amenințări exercitate de stat – taxe, impozite, restricții diverse -, de alte grupuri de persoane, amenințări împotriva femeilor și copiilor, pe motiv de vulnerabilitate și de dependență). Practic, acest tip de securitate se asigură atât prin respectarea drepturilor omului, cât și prin asigurarea reală a unui loc de muncă stabil și remunerat corespunzător, prin șanse egale în evoluția socială și profesională, prin acces neîngrădit la educație și asistența medicală;

Securitatea comunității - cea mai mare parte a persoanelor își datorează securitatea proprie apartenenței la un grup social (familie, comunitate, organizație, grup politic, grup etnic). Ea poate fi amenințată de tensiunile survenind adesea între aceste grupuri, pe motiv de concurență pentru accesul limitat la oportunități și la

resurse. În comunitățile urbane și rurale din România se pot ivi situații care să reprezinte o amenințare reală pentru locuitorii acestora. De regulă, aceste amenințări provin din sfera criminalității organizate, din rivalitatea dintre diferite bande de răufăcători, care se „bat” pentru a-și menține sfera de influență și de dominație a diferitelor zone din orașe și municipii. De asemenea, în localitățile în care trăiesc, pe lângă români, și unele minorități etnice (țigani, maghiari etc.), în anumite condiții pot să apară tensiuni și conflicte care să aducă atingere securității individuale a membrilor comunității respective;

Securitatea politică - garantarea respectului drepturilor și libertăților fundamentale. În România există atât legislația adecvată, cât și climatul propice existenței și manifestării securității politice.

Prin urmare, prezența securității umane este o garanție a realizării calității vieții dorite. La rândul ei, calitatea vieții, ca un bun realizat, reprezintă un suport suficient pentru membrii societății de a acționa consecvent și concertat în realizarea unei securități umane adecvate, atât la nivel individual, cât și de grup (comunitate umană). În prezent, pentru România sunt necesare eforturi susținute atât ale instituțiilor statului, cât și ale societății civile pentru implementarea valorilor, principiilor, normelor și cerințelor ce guvernează viața și activitatea statelor membre ale Uniunii Europene. Prin realizarea acestui obiectiv se va mai face un pas în procesul de integrarea europeană și se vor deschide căi pentru asigurarea unei calități a vieții superioare tuturor cetățenilor români, precum și pentru o securitate umană corespunzătoare noului statut al țării noastre. Firesc ar fi ca oamenii să se simtă în siguranță în orice loc s-ar afla: în casele lor, la locul de muncă, pe stradă, în comunitățile de care aparțin și în mediul înconjurător. În realitate, lucrurile stau diferit.

Printre cauzele acestei situații se află: creșterea demografică (populația lumii crește într-un ritm amețitor: dacă în 1800 pe glob erau un miliard de oameni, în prezent sunt peste șase miliarde); degradarea mediului ambiant (defrișări de păduri, sporirea suprafețelor agricole, poluarea aerului, solului și a apelor); traficul de droguri; terorismul internațional și intern; instabilitatea financiară; instabilitatea economică; inegalitățile din lume (între statele bogate și țările sărace, între bogați și săraci, în aceeași țară).

Construirea securității umane – căci aceasta a fost, este și va fi un produs al activității concertate a actorilor statali și nonstatali – presupune luarea în calcul a factorilor insecurității umane. S-au stabilit noi aspecte ale securității umane, care sunt reflectate în planul de acțiune al dezvoltării umane și lista cauzelor insecurității umane: securitatea economică; securitatea financiară; securitatea alimentară; securitatea în materie de sănătate; securitatea de mediu; securitatea personală; securitatea sexuală; securitatea comunitară; securitatea politică. Luarea în seamă, în sensul întăririi acestor dimensiuni, conduce la asigurarea securității umane și, implicit, a calității vieții dorite pentru toți locuitorii Terrei. Prin definiție, securitatea este o nevoie fundamentală a ființei umane. Ea constituie o preocupare omniprezentă a oricărei comunități umane. De aceea, cea mai mare parte a indivizilor caută să

obțină securitatea prin toate mijloacele. Ameliorarea securității în calitate de obiectiv explicit poate constitui o forță mobilizatoare considerabilă.

Securitatea individului este mai mult decât absența riscurilor și amenințărilor la adresa integrității fizice sau psihice a unei persoane sau a alteia. Aceasta este o stare în care pericolele și condițiile care pot provoca atingere unei ființe umane sunt controlate în așa fel încât individul este apărat sub toate aspectele. De aceea, se poate aprecia că securitatea umană este o resursă indispensabilă a vieții cotidiene ce permite individului și comunității să-și înfăptuiască nestingherit aspirațiile și idealurile. Totodată, securitatea individului se poate considera ca fiind o stare ce rezultă din echilibrul dinamic ce se stabilește între diferitele componente ale mediului de viață dat. Ea este rezultatul unui proces complex în care ființa umană interacționează cu mediul său ambiant. „Prin mediu ambiant, se înțelege nu numai mediul fizic ci, în egală măsură, mediul cultural, tehnologic, social, politic, economic și organizațional”. În concluzie, securitatea individului presupune controlul adecvat al pericolelor nu absența lor totală, ea antrenând cu sine o senzație de bunăstare, de liniște și fără teama zilei de mâine.

Lumea se află acum într-un nou mileniu, în care noile riscuri și amenințări la adresa securității au determinat-o să reconsidere valorile general umane ce leagă între ele statele și națiunile. Schimbarea socială a antrenat schimbarea reprezentării sociale a securității, conceptul acționând pe mai multe dimensiuni: militară, politică, economică, socială și de mediu. Starea de securitate a indivizilor constituie punctul de pornire al oricărui studiu din acest domeniu, indiferent de nivelul analizat (național, zonal, regional sau global), întrucât omul reprezintă elementul esențial al oricărei forme de organizare socială, iar gradul de realizare a securității acestuia se reflectă în securitatea grupului din care face parte.

Realizarea stării de securitate totală este un proces ce nu poate fi finalizat din cauza complexității vieții sociale și, în special, din cauza naturii umane. În studiul securității este necesar să se ia în considerare contextul local, social, cultural și istoric al obiectului de referință al analizei.

6. Dimensiunea umanitară a securității naționale

Conceptual „securitatea națională” reprezintă rezultatul unei acțiuni permanente executate în timp de pace într-o concepție unitară, în domeniul politic, diplomatic, economic, militar și în alte sectoare, pe plan extern și intern, prin care un stat, în raport cu alte state sau comunități de state și cu propria națiune, își creează și menține starea optimă de executare neîngrădită (la adăpost de potențiale pericole) a independenței și suveranității naționale, de menținere a ordinii constituționale și de afirmare a sistemului propriu de valori. Securitatea națională este un sistem plurivalent (politic, economic, psihologic, militar ecologic etc.), iar sintetic se poate defini ca o stare de fapt pe care fiecare națiune tinde să și-o atingă, să și-o asigure, prin demersurile din domeniile apărării naționale, siguranței, ordinii și liniștii publice.

Ca atare, securitatea este un proces continuu, o combinație între național și internațional. În opinia unor ideologi, „securitatea” este expresia modalităților concrete de manifestare a sociabilității, a predominanței relațiilor de colaborare și

cooperare față de cele de confruntare⁶²⁷. Determinată de nevoia fiecărui individ de a găsi acea stare interioară de liniște și siguranță, securitatea se prezintă ca un obiectiv urmărit și conștientizat de om ca ființă biopsihosocială. Constatăm, astfel, că securitatea s-ar traduce, de fapt, în limitarea tendințelor agresive și a acțiunilor care presupun recurgerea la forță și adoptarea unui comportament care să le înlăture din relațiile socio-politice. Diferitele ipostaze în care se poate aborda noțiunea de „securitate” impun, de la bun început, câteva precizări.

Din perspectivă sistemică, securitatea poate fi abordată în funcție de nivel, de la cel individual până la cel internațional. Cu termenul de „securitate națională” vom opera în înțelesul de „pace internă” sau „starea de echilibru necesar organizării naționale”, care îi permite să acționeze neîngrădit pentru dezvoltarea intereselor sale fundamentale. Având în vedere aspectul exprimării „stării de securitate națională”, în raport cu nivelul stabilității entităților politico-statale naționale și de relațiile stabilite pe plan regional și internațional⁶²⁸, se impune identificarea posibilelor influențe pe care valorile promovate de dreptul umanitar le-ar avea asupra consolidării securității naționale. În acest sens, atât reglementările legislative în baza cărora funcționează elementele politico-statale, cât și cele care stabilesc modul lor de conduită în caz de conflict sunt creații conștiente, specifice societății omenești.

Un loc important între aceste elemente îl ocupă structurile de forță, cum ar fi poliția, jandarmeria, armata etc. În plus, între „securitatea națională” și „dreptul internațional umanitar” există raporturi de determinare reciprocă. Când „securitatea națională” este compromisă și existența statală este în pericol, autoritatea politică legală poate decide recurgerea la structurile de forță. În acest caz, ele vor acționa în conformitate cu prevederilor dreptului internațional umanitar aplicabil în conflictele armate. Acțiunea conformă reglementărilor domeniului dreptului internațional umanitar favorizează revenirea la starea inițială de echilibru și, deci, asigurarea securității.

7. Dreptul internațional umanitar și protecția persoanei

„Dreptul internațional umanitar” este un drept special, elaborat pentru reglementarea unor situații ce decurg în mod nemijlocit din starea de conflict armat sau de război⁶²⁹. Și, după cum s-a mai precizat, situația apare atunci când necesitatea restabilirii „stării de securitate”, ca urmare a eșuării mijloacelor pașnice, o impune.

Unul din obiectivele principale ale dreptului internațional umanitar îl reprezintă atenuarea efectelor războiului, impunând limite dreptului de a recurge la forță și apoi obligând beligeranții să ocrotească și să protejeze persoanele care nu participă (sau nu mai participă) la ostilități. Nu putem eluda faptul că, în timp ce dreptul internațional

---

⁶²⁷ Mirela ATANASIU, *Stările de securitate și insecuritate națională*, Revista **Impact Strategic**, nr. (18)/2006.

⁶²⁸ Dr. Mihai E. IONESCU, **După hegemonie, Patru scenarii de securitate pentru Europa de Est în anii '90**, București, 1993, pp. 34-35.

⁶²⁹ Nicolae USCOI, Gabriel OPREA, **Introducere în dreptul internațional umanitar**, Editura CARTEGA, București, 1999, pp. 9-12.

umanitar are ca idee centrală „umanitarismul”, „securitatea” vizează gestionarea crizelor prin intermediul unor organizații internaționale.

Deși diferite, umanismul și securitatea reprezintă două dimensiuni complementare ale lumii contemporane, având ca principiu comun „supraviețuirea”. În timp ce securitatea se bazează pe folosirea, în ultimă instanță, a forței armate, dreptul internațional umanitar constituie piatra unghiulară a sistemului actual de securitate internațională, deoarece, fără respectarea lui, siguranța statelor, a comunității internaționale nu este posibilă⁶³⁰.

Raportul dintre dreptul internațional umanitar și securitatea națională generează o serie de întrebări:

- Poate contribui dreptul internațional umanitar la consolidarea securității naționale?
- Este dreptul internațional umanitar în măsură să soluționeze în mod pașnic diferendele dintre state (inevitabile în orice sistem creat de către om), adică de a realiza „starea de securitate”?
- În această situație, structurile și responsabilii cu asigurarea securității naționale acordă atenția cuvenită valorilor preventive ale dreptului internațional umanitar?

Pentru a vedea modul în care dreptul internațional umanitar ar putea influența securitatea națională, vom încerca să răspundem succint la unele din aceste întrebări⁶³¹. Cu privire la limitele recurgerii la forță, examinarea acestui aspect privește evidențierea constrângerilor pe care dreptul internațional modern le impune statelor să acționeze pe cale pașnică pentru rezolvarea diferendelor. Carta Națiunilor Unite interzice recurgerea la forță și chiar amenințarea cu forța în relațiile internaționale⁶³². În același timp, însă, permite unui stat atacat să se apere prin forță, utilizând astfel dreptul de legitimă apărare⁶³³.

Același lucru este valabil și pentru statele terțe care se alătură celui atacat, în virtutea dreptului colectiv la legitimă apărare. În sfârșit, Națiunile Unite pot să ordone măsuri militare sau coercitive în vederea restabilirii păcii⁶³⁴. Prin urmare, războiul este interzis de dreptul internațional contemporan, sub rezerva dreptului de apărare individuală sau colectivă, în scopul refacerii ordinii juridice internaționale afectate.

Chiar dacă în materia dreptului internațional umanitar nu sunt cuprinse condițiile în care un stat poate utiliza sau nu măsuri care presupun recurgerea la forță, normele acestui drept vizează derularea conflictelor, constituindu-se, astfel, ca o parte

---

⁶³⁰ Ion DRAGOMAN, Claudia MILITARU, **7 studii de drept internațional umanitar**, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 31

⁶³¹ A se vedea, referitor la legile DIU: dr. Ionel CLOȘCĂ, dr. Ioan SUCEAVĂ, **Dreptul internațional umanitar**, Editura Șansa, București, 1992, M.F. FURET, J.C. MARTINEZ, H. DORONDEN, **La guerre et le droit**, Paris, 1979, Geoffrey BEST, **Humanity in Warfare**, London 1980, Frits KALSHOVEN, **Constraints on the Waging of War**, Geneva, 1987.

⁶³² **Carta Națiunilor Unite**, art. 2, pct. 4.

⁶³³ Ibidem, art. 51

⁶³⁴ Ibidem, Cap. VII, în special art. 41 și 42.

a dreptului internațional contemporan⁶³⁵. Promovând spiritul umanitar în situații de conflict, dreptul internațional umanitar contribuie la promovarea păcii. Scopul său este să oprească umanitatea să se cufunde în barbarie absolută sau, cel puțin, să ridice obstacole în calea unui asemenea curs.

Astfel, respectarea dreptului internațional umanitar contribuie la consolidarea bazelor pe care se va putea stabili o ordine pașnică la încheierea conflictului. Șansele unei păci durabile vor fi cu atât mai mari cu cât încrederea mutuală care poate fi menținută între beligeranți, chiar în război, este mai convingătoare. Respectarea drepturilor fundamentale și a demnității persoanei de către cei care se confruntă va contribui la menținerea acestei încrederi.

Chiar și dacă dreptul internațional umanitar nu dispune de pârghii puternice pentru impunerea păcii, legitimitatea sa nu mai este necesar să fie demonstrată. Și, în aceeași notă, securitatea națională nu poate avea baze solide justificate și legale, dacă acestea sunt clădite pe terenul violării prevederilor dreptului internațional umanitar.

8. Strategia de securitate națională și strategia militară a României din perspectiva dreptului internațional umanitar

„Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului român și are ca domeniu de referință valorile, interesele și obiectivele naționale[...] Strategia de securitate națională răspunde nevoii și obligației de protecție legitimă împotriva riscurilor și amenințărilor ce pun în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și bazele existenței statului român”⁶³⁶.

„Starea de insecuritate” a națiunii este expresia limitării sau pierderii capacității de a-și menține coeziunea, omogenitatea, unitatea și identitatea, ca urmare a gestionării politice ineficiente a agresiunilor și crizelor generatoare de conflicte⁶³⁷.

Amenințarea cu forța în relațiile internaționale și conflictul militar au reprezentat, o lungă perioadă din istoria omenirii, principalii vectori generatori de insecuritate⁶³⁸. Apare, deci, firească preocuparea de elaborare a unor strategii militare de apărare.

„Strategia militară a României cuprinde obiectivele și opțiunile fundamentale privind îndeplinirea, prin mijloace și pe căi de acțiune militare, a politicii de apărare a statului român. [...] În aceste condiții, armata trebuie să fie pregătită să prevină, să descurajeze și, dacă este necesar, să înfrângă un eventual agresor care ar amenința și ar atenta la securitatea statului român, concomitent cu asigurarea capacității de a participa la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea

---

⁶³⁵ A se vedea în ceea ce privește domeniul de aplicare al dreptului internațional umanitar, Ionel CLOȘCĂ, Ion SUCEAVĂ, op. cit., **Tratat de drept internațional umanitar**, Editura V.I.S. Print SRL, București, 2000, Pierre BOISSIER, **Histoire de Comité international de la Croix Rouge, De Solferino a Tsushima**, Geneve, 1978, Andre DURAND, **Histoire de Comité international de la Croix Rouge, De Sarajevo a Hiroshima**, Geneve, 1978.

⁶³⁶ **Strategia de securitate națională a României**, București, 2006.

⁶³⁷ Mirela ATANASIU, op. cit.

⁶³⁸ Experții apreciază că, în ultimii 3.500 ani de istorie cunoscută, doar 250 au fost ani de pace.

*colectivă în plan regional*⁶³⁹. Se remarcă fără dificultate faptul că obiectivul prioritar al eforturilor noastre individuale și colective îl reprezintă prevenirea conflictelor, obiectiv a cărui valență umanitară este evidentă.

Spiritul umanitar caracterizează întreaga politică și strategie militară a României, iar principiile și regulile de drept umanitar sunt cuprinse în Constituția țării, legislația de apărare, regulamentele militare, procesul de învățământ militar și pregătire a trupelor. Îndeplinirea acestor obligații ar fi de neconceput fără asigurarea unei pregătiri specifice a personalului armatei în domeniul dreptului internațional umanitar. În această idee, principalele organizații și alianțe sub egida cărora armata română acționează au adoptat hotărâri/rezoluții care obligă statele membre să instruiască forțele armate din acest punct de vedere⁶⁴⁰. Înțelegând aceste răspunderi, strategia militară prezintă conceptele strategice, iar în cadrul acestora direcția în care armata va fi structurată, înzestrată și instruită pentru compatibilizarea cu sistemele de instrucție ale aliaților și partenerilor noștri.

„Apărarea armată” reprezintă ansamblul măsurilor și acțiunilor desfășurate unitar în sistemul militar, în spațiul terestru, aerian și maritim, în scopul descurajării, zădărnirii și respingerii oricărei acțiuni militare care ar leza interesele fundamentale statale. Scopul principal al participării la structurile europene și euro-atlantice îl reprezintă realizarea securității naționale. Dar această stabilitate la nivel național nu se poate realiza decât prin participarea la menținerea păcii și stabilității regionale și internaționale, elemente care, desigur, influențează strategia militară de apărare. Pe cale de consecință, reglementarea acestei situații prin normele dreptului internațional umanitar reprezintă o preocupare firească. Acte normative cum ar fi Legea nr. 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român și Ordinul ministrului apărării privind instruirea personalului din cadrul Ministerului Apărării care participă la misiuni în afara teritoriului național, pe funcții de stat major sau misiuni individuale asigură cadrul juridic necesar pregătirii, organizării și participării armatei noastre la misiuni internaționale.

În baza prevederilor constituționale, a legilor menționate și a angajamentelor internaționale asumate de țara noastră, dispunem în prezent de o concepție de integrare a normelor dreptului internațional umanitar în procesul de pregătire a societății, în general, și a armatei, în special. Componentele principale ale acestei concepții sunt Comisia Națională de Drept Internațional Umanitar, înființată în baza H.G. nr. 420 din 29/03/2006, și o serie de structuri cu răspunderi în acest sens pentru mediul civil, cum ar fi: Asociația Română de Drept Umanitar sau, pentru mediul militar, Centrul de Drept Internațional Umanitar, birourile, consilierii juridici și responsabilii cu coordonarea activității de instruire în domeniul dreptului internațional umanitar pentru fiecare unitate militară. Toate acestea se înscriu în ceea

---

⁶³⁹ **Strategia militară a României**, București, 2000.

⁶⁴⁰ **Ghidul Consiliului Uniunii Europene privind promovarea dreptului internațional umanitar**, Bruxelles, 5 decembrie 2005, Document ST/SGB/1999/13 privind respectarea regulilor dreptului internațional umanitar de către forțele Națiunilor Unite, Codul de conduită privind aspectele politico-militare ale securității, 3.12.1994, Rezoluția nr. 287 adoptată de către NATO la 15.11.1999 privind respectarea și garantarea respectării dreptului internațional umanitar.

ce se vrea occidentalizarea învățământului militar, adică, realizarea compatibilității atât cu țările NATO și/sau UE, cât și cu cerințele acestor organisme⁶⁴¹.

Statul național gestionează starea de insecuritate, între altele, prin fundamentarea și susținerea juridică a răspunderii organizațiilor militare, pentru prevenirea situațiilor-limită și confirmarea legitimității și autorității acestora în gestionarea crizelor social-politice. Cea mai importantă parte a acestor reglementări se regăsește în domeniul dreptului internațional umanitar. Paradoxal, însă, deși firesc ar fi ca aplicarea acestor prevederi să se facă mai riguros în cazul unor conflicte care au caracter intern, când structurile statale pot monitoriza situația, acum au loc cele mai grave încălcări făcute în numele „salvării naționale”.

Sunt elocvente în acest sens situațiile din ex-Iugoslavia (zeci de mii de morți), Congo (4 milioane de morți), Cecenia (mii de morți), Afganistan (700 civili uciși în atentatele talibane), Irak (4000 de polițiști irakieni uciși) etc.

Radiografierea interdependenței celor două domenii – „securitate națională” și „drept internațional umanitar” - reprezintă o încercare de a evidenția importanța și semnificația abordării lor unitare și cu aceeași răspundere la toate nivelurile. Raportul dintre securitate națională și drept internațional umanitar, un raport ca de la parte la întreg, este marcat de o serie de asemănări, dar și de unele deosebiri între acestea. Dreptul internațional umanitar protejează ființa umană de efectele violente în formele cele mai concrete: rele tratamente fizice, răniri, ucideri etc.

Această obligație revine statului prin instituțiile sale, dar de cele mai multe ori este încălcată, pentru că tocmai statul este la originea violențelor. În acest fel, dreptul internațional umanitar își manifestă vocația de protejare a drepturilor omului împotriva abuzurilor puterii statale, iar în final contribuie la realizarea unei dimensiuni a securității naționale.

Principalele aspecte ale asemănării constau în următoarele:

- *izvoarele lor comune*. Ambele se clădesc pe norme de drept care exprimă acele norme create prin acordul de voință al statelor ca reguli de conduită obligatorie.

- *sensul și scopul lor este de a proteja în esență persoana umană*. În această idee, depozițiile lor se raportează întotdeauna la drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

- *obiectivul principal al celor două domenii îl reprezintă evitarea escaladării potențialelor conflicte*. Căile de realizare, deși diferite, sunt complementare. Securitatea națională o face prin promovarea deschiderii, a transparenței și reglementării neînțelegerilor pe cale pașnică.

Dreptul internațional umanitar adaugă angajamentul că prevederile specifice domeniului vor fi respectate, chiar dacă cealaltă parte nu le respectă⁶⁴².

---

⁶⁴¹ Iulian FOTA, *Conceptualizare, eficiență și legitimitate în sistemul de securitate națională*.

⁶⁴² „Statele și Părțile Beligerante se obligă să respecte și să facă respectat dreptul internațional umanitar în toate împrejurările” este esența unor articole din principalele tratate specifice domeniului. A se vedea cele patru Convenții de la Geneva din 1949, art. 1, Protocolul I adițional din 1977, art.1 și Convenția de la Haga din 1954 cu privire la protecția bunurilor culturale, art. 4.

Se evită, în acest fel, escaladarea violenței prin interzicerea de către prevederile dreptului internațional umanitar a recurgerii la represalii. Elementele care le deosebesc vizează în principal:

- *acțiunea în timp*. În cazul securității naționale se evidențiază caracterul permanent al întinderii în timp. Spre deosebire de aceasta, dreptul internațional umanitar vizează doar situațiile extreme, cum ar fi perioada conflictelor armate.

- *domeniul de referință*. Concretizarea, în cazul securității naționale, se face prin expresiile: securitatea cetățeanului, starea de legalitate, securitatea publică sau apărarea națională. Dreptul internațional umanitar, care mai este reprezentat prin expresiile „dreptul războiului” sau „dreptul conflictelor armate”, se referă întotdeauna la standardele umanitare recunoscute pe plan internațional specifice diferitelor structuri naționale cu răspunderi în domeniu sau diferitelor niveluri ierarhice în cazul structurilor militare.

- *sanctiuni*. Faptele considerate infracțiuni la adresa securității naționale sunt sancționate în baza jurisdicțiilor naționale. Dreptul internațional umanitar dispune de un cadru jurisdicțional atât la nivel național, cât și internațional.

Pe plan intern, drepturile penale naționale prevăd sancțiuni pentru unele fapte ce reprezintă violări ale normelor Dreptului internațional umanitar. La nivel internațional, pe baza experienței unor tribunale ad-hoc (Tokio, Nürnberg, Tribunalul Penal Internațional pentru Rwanda și Tribunalul Penal Internațional pentru ex-Iugoslavia), s-a creat Tribunalul Penal Internațional, în baza Statutului de la Roma din 1998 cu acțiune permanentă. Concluzia firească a acestui demers este aceea că cele două domenii se influențează, în sensul potențării reciproce și materializării în viața și activitatea indivizilor și entităților statale.

APLICAREA DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR ÎN COMBATEREA TERORISMULUI ȘI A CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE

Roland ENE*

THE INTERNATIONAL HUMAN RIGHT APPLICATION IN THE COMBATING OF TRANSBORDER TERRORISM AND ORGANIZED CRIME

“The terrorism has become in our days one of the most grave dangers towards national, regional and international security. UN’s Secretary General, Kofi Annan, defines it: “The terrorists who attacked the United States of America on September 11th were aiming against a country, but they managed to hurt an entire planet. Practically, the attack was against the entire humanity...”. The evolving role of international organizations (UN, OSCE, EU) since the Cold War has been highlighted by their involvement, among other activities, in conflict prevention and, in case of conflict escalation, in negotiations among warring parties in accordance with international laws and regulations. The salient features of the military operations conducted under the mandate of these institutions are: their consistency with the UN Charter, unambiguous mandates, clear Rules of Engagement (ROE), uninterrupted cooperation among participating forces and their ceasure once conflicting parties have reinstated the rule of law and compliance with democratic principles and human rights and freedoms.

1. Barometrul lumii în care trăim – mondializarea, acțiunea umanitară și terorismul. considerații generale asupra terorismului și a crimei organizate transfrontaliere

Lumea în care trăim, lumea începutului de veac XXI, indică o înrăutățire a climatului politic, social, economic și militar și o creștere accentuată a gradului de insecuritate globală precum și o marcantă tendință spre grave și larg răspândite violări ale dreptului internațional umanitar. La început de mileniu, întreaga comunitate internațională a intrat într-o nouă fază a evoluției sale, marcată de coexistența și confruntarea unor tendințe majore pozitive cu altele generatoare de pericole și amenințări grave. Mediul de securitate internațional se află într-o continuă și rapidă schimbare. Evoluția mediului de securitate este dinamică și complexă. În această lume complexă, dinamică și turbulentă, confruntarea principală se poartă între valori fundamentale diferite, între democrație și totalitarism, și este determinată de agresiunea majoră a terorismului internațional de origine extremist-religioasă, structurat în rețele transfrontaliere, îndreptate împotriva statelor democratice.

La toate acestea se adaugă criza din zona Golfului și din Asia Centrală, denunțarea de către Coreea de Nord a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare - în scopul derulării în continuare a testelor nucleare, tensiunile în creștere dintre India și Pakistan – țări posesoare de armament nuclear, efectele crimei organizate și ale sărăciei, precum și declarațiile Federației Ruse referitoare la denunțarea Tratatului

---

*

privind Forțele Convenționale în Europa (CFE), la instalarea, în Europa, a scutului anti-rachetă american și extinderea NATO în zona CSI. Relațiile internaționale își pierd caracterul tradițional. *Amenințările* sunt din ce în ce mai deterritorializate, deoarece revendicările teritoriale nu mai sunt un instrument al politicii externe a statelor, ci al grupărilor etnice locale adesea enclavizate și provin cu precădere de la ceea ce unii analiști denumesc state "eșuate" sau "slabe", state care au pierdut controlul asupra activităților criminale de pe teritoriile proprii. Amenințările non-clasice la adresa securității - acțiunile teroriste, crima organizată, fundamentalismul religios, traficul de droguri, epidemiile etc. - sunt manifestări grave ale secolului XX.

Drepturile omului și dreptul internațional umanitar sunt departe de a fi universal recunoscute ca principii inderogabile ale comunității internaționale. O dovedesc dezastrele umanitare din anii '90 și gravele violări ale principiilor umanitare.⁶⁴³ Expresiile „mondializare” sau „globalizare”, cel mai des folosite astăzi, definesc o doctrină liberală, ba chiar ultra – liberală, cu scopul de a face din planetă o singură mare piață. În fapt, problemele cu care se confruntă omenirea la acest început de secol și de mileniu sunt de o gravitate nemaiîntâlnită până în prezent: violență generalizată și criminală, protecție umanitară diminuată, în multe situații până la inexistență. Omul a inventat arme capabile să distrugă umanitatea. Marile societăți economice nu cunosc frontiere. Problemele migrațiilor masive, a criminalității organizate transfrontaliere-inclusiv rețelele teroriste, nu mai pot să se rezume la nivelul individual al fiecărui stat.

Generic vorbind, evenimentele din septembrie 2001, precum și cele ulterioare au scos în evidență că neoterorismul a atins un nivel de pericolozitate extremă. Sunt necesare acțiuni conjugate și complexe pentru contracararea acestuia, prin noi metode de evaluare a riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților, construirea capacităților adecvate de acțiune și adoptarea unor forme și procedee de acțiune eficiente și eficiente. Lupta cu terorismul implică o nouă configurare a efortului militar, o nouă dimensionare a spațiului de confruntare, precum și o nouă abordare strategică și doctrinară.

În această perspectivă, problemele pe care dorim să le prezentăm succint în continuare sunt aplicarea dreptului internațional umanitar în „acțiuni militare de urgență” și influența terorismului și crimei organizate transfrontaliere asupra respectării principiilor acestuia. Lumea începutului de veac 21 este confruntată cu două mari valuri de violență, nemaicunoscute până acum – una militară și alta criminală. Fiecare dintre ele depășește în cruzime și amploare tot ceea ce s-a întâmplat în secolul trecut, care a fost considerat cea mai sângeroasă perioadă din întreaga istorie a omenirii.

Apariția de noi conflicte armate și schimbarea tipologiei acestora

Lumea începutului de veac și mileniu înregistrează o înrăutățire a climatului militar și umanitar, o accentuată tendință spre grave și largi violări ale dreptului

---

⁶⁴³ Ditrich Schidler - Its Removable Development and its Persistent Violation, Journal of the History of International Law, 2003, pp. 165 – 186.

internațional umanitar și ale drepturilor omului ce se traduc printr-o violență generalizată și criminală. Ultimul deceniu al secolului al XX-lea a consemnat o deplasare a conflictului internațional spre cel neinternațional. Acest tip de conflict a îmbrăcat o multitudine de forme: războaie civile, conflicte armate intervenționale, conflicte interne de stat (fiecare din facțiunile insurgente era sprijinită de către un stat – ex. conflictele de pe teritoriul fostei Iugoslavii), conflicte destructurate sau identitare, conflicte interne de secesiune. *Primul an al mileniului trei a debutat prin apariția unui nou tip de conflict armat terorismul transfrontalier (războiul terorist), a cărui primă victimă au fost Statele Unite ale Americii. Noutatea acestui tip de conflict constă în faptul că amenințarea acestuia apasă asupra ansamblului comunității internaționale. Teroriștii nu au un câmp de acțiune precis, ei lovind oriunde în lume. Faptele de violență criminală induc un element nou în practica conflictelor armate. Impactul cel mai direct al noilor evoluții din ultimii ani s-a produs asupra populației civile, în rândul căreia s-a înregistrat un număr enorm de victime, mai ales în timpul conflictelor destructurate și al NATO în Irak și Afganistan. Pretextul extinderii acțiunilor teroriste l-a constituit implicarea Statelor Unite și a altor țări europene în conflictele din lumea islamică.*

Așa cum preciza reputatul specialist elvețian Yves Sandoz „...*lupta împotriva terorismului pune la loc de frunte elemente cheie ale unui sistem internațional a cărui colaborare în secolul XXI a devenit indispensabilă în cadrul unei mondializări în sens larg, pe care l-am dat acestei expresii, care este inevitabilă*”. Utilizând mijloace non-convenționale asimetrice pentru anihilarea țintelor *actele teroriste* pot fi considerate modalități ale războiului asimetric, astfel, forțele oarbe se manifestă fără să mai respecte nici o lege. Actorii participanți la astfel de conflicte nu respectă nici un fel de norme de conduită, acționează cu *arme* artizanale sau din ce în ce mai sofisticate și eludează orice formă de control, iar fanatismul le poate accentua agresivitatea. Dreptul internațional umanitar traversează în prezent, din unghiul de vedere al sistemului de protecție a populației civile în caz de conflict armat, o perioadă dificilă. Pe de o parte, întrucât normele respective sunt imperfecte și lacunare, iar pe de altă parte, deoarece comportamentul cotidian al actorilor violenței militare și criminale au creat o incertitudine în aplicarea standardelor umanitare de protecție. În opinia specialistului german Dieter Fleck, „*importanța drepturilor umanitare, nu este afectată de războiul actual împotriva terorismului. Nu s-a declarat sau discutat nicio derogare formală în acest context. Dimpotrivă, întrucât scopul esențial al inițiativelor antiteroriste este să apere drepturile fundamentale și instituțiile democratice pe care terorismul caută să le submineze și să le distrugă, asigurarea drepturilor fundamentale umanitare nu este în contradicție cu obligația statelor de a-și proteja populațiile de violența teroristă. Aplicabilitatea dreptului intern a inițiativelor antiteroriste este să apere drepturile fundamentale și instituțiile democratice pe care terorismul caută să le submineze și să le distrugă, asigurarea drepturilor fundamentale umanitare nu este în contradicție*

cu obligația statelor de a-și proteja populațiile de violența teroristă. Aplicabilitatea dreptului internațional umanitar este evidențiată deplin în Convențiile regionale”.

Practica internațională și *opinio iuris* nu aplică dreptul internațional al conflictelor armate unor conflicte dintre state și anumiți actori non-statali. Se admite totuși aplicabilitatea limitată a unor norme de drept umanitar vizând grupările armate transnaționale. Astfel, toate acțiunile desfășurate de astfel de grupări armate, reprezentând un stat sau fiind *de facto* coordonate și controlate de statul respectiv, împotriva forțelor armate sau a teritoriului unui alt stat, intră sub incidența dreptului internațional umanitar.

Una dintre primele probleme luate în discuție a fost aceea de a ști dacă se poate vorbi de un „*război contra terorismului*”. Mai precis, dacă această formă de ripostă la noul fenomen este „un război” în sensul definit de dreptul internațional umanitar și în ce măsură se poate vorbi de o protecție a factorilor implicați în actele de violență și implicit a populației civile. În literatura de specialitate s-a examinat măsura în care conflictele necontrolabile prin normele de drept existente, au componente specifice conflictelor armate. Unele ar putea intra sub incidența normelor dreptului privind conflictele armate internaționale, altele pot fi vizate de normele de drept privind conflictele non-internaționale, însă cea mai mare parte nu se regăsesc în sferile normelor juridice și necesită reglementări adecvate.

Distincția între terorism și terorism transnațional

Acte de terorism au fost comise de foarte multă vreme, dar ele sunt altceva decât terorismul transnațional. O primă categorie de acte de terorism se încadrează în ceea ce dreptul internațional public numește „*delicta juris gentium*”, delicta de dreptul ginților. Ele nu sunt crime internaționale, în această categorie înscriindu-se deturnările de avioane, pirateria maritimă, luarea de ostatici, atacarea de persoane de rang diplomatic. Din punct de vedere al sancționării ele au un regim de drept comun, principalul efect juridic fiind urmărirea, judecarea și sancționarea sau extrădarea făptuitorilor. Am putea spune că acesta reprezintă „*Terorismul în timp de pace*”, situațiile neputând fi calificate ca aparținând sferei conflictelor armate.

Cooperarea juridică internațională împotriva terorismului rămâne foarte redusă la nivel global, unele state pro teroriste neacceptând deciziile luate de un tribunal penal. La aceasta se adaugă și lipsa unui tribunal internațional care să-i aducă în fața legii pe cei acuzați de crime teroriste împotriva drepturilor omului. O altă categorie de acte care pot fi încadrate ca fiind teroriste și uneori chiar sunt încadrate ca atare, o constituie acțiunile întreprinse de luptătorii din mișcările organizate de rezistență (*definiți în art. 4, alin. 2 din Convenția a III-a de la Geneva din 1949*), precum și cei ce luptă în exercitarea dreptului lor la autodeterminare, împotriva dominației coloniale, a regimurilor rasiste sau a ocupației străine (*art. 1, pct. 4 din Protocolul adițional I*). Cu respectarea anumitor condiții, între care și aceea de a ataca numai obiective militare, acțiunile acestor combatanți sunt legale și legitime. Actele teroriste au conotație diferită în timpul războiului. Deși violența este inerentă ambelor

fenomene, există o distincție clară între cele două tipuri de violență: suntem în prezența „violenței licite” în conflictele armate guvernate de legile războiului și în prezența „violenței ilicite” în cazul terorismului.

Terorismul transnațional și conflictele armate

Terorismul practicat în timpul conflictelor armate ridică probleme. Apreciem că, mai întâi, trebuie lămurită confuzia semantică produsă de sintagma „război contra terorismului” Acesta, ca și războiul contra sărăciei, este o mare mobilizare a energiilor împotriva unui fenomen pe care trebuie să-l combată ansamblul comunității internaționale. Nu este o expresie din care se pot trage consecințe juridice imediate. Se manifestă prin acte care pot fi realizate în timp de pace (colaborarea polițienească sau bancară), în timp de conflict armat, sau prin acte care sunt constitutive de un conflict armat. (*Exemplu: războiul purtat de SUA în Afganistan ca reacție la atentatele din 11 septembrie 2001*). Dacă actele realizate în timp de pace fac parte din ”războiul contra terorismului” în sensul larg dat acestei expresii, ele nu antrenează aplicarea DIU, rezervat numai conflictelor armate.

Terorismul în timp de conflict armat este de asemenea clar interzis, chiar dacă definirea sa în acest cadru este diferită.⁶⁴⁴ Bombardarea unei unități militare în timp de pace este un act terorist, în schimb, toate actele ce vizează civili sau fără discriminare civili și militari – bomba aruncată într-o piață, cafenea, biserică, sunt clar interzise și în timp de conflict armat. Acest tip de terorism este chiar negarea dreptului internațional umanitar, construit pe distincția combatanți și necombatanți.

Din păcate,, dacă civili și toate persoanele protejate pentru a le ajuta sunt victime ale actelor de violență nediscriminată (*crimă organizată transfrontalieră terorism internațional generalizat*) sau chiar devin ținte – asasinate, luări de ostatici, obiect al traficului de „carne vie” etc – cum s-a văzut de mai multe ori în ultimii ani, posibilitatea acțiunii umanitare este extrem de redusă, chiar nimicită. Terorismul deci, repune în cauză consensul concretizat de dreptul internațional umanitar. Lupta contra terorismului și a crimei organizate transfrontaliere și denunțarea fermă a acestor metode este indispensabilă pentru păstrarea unui minim de umanitate în timpul conflictelor armate.

Primul pericol căruia trebuie să-i facem față luptând împotriva terorismului este acela de a submina valorile umanitare. A cădea tentației de a viola unele dintre ele – în special practicând tortura sau nerespectând „habeas corpus-ul” persoanelor ce au comis sau sunt bănuite că ar fi comis acte teroriste – sub pretextul luptei contra terorismului, înseamnă practic a face jocul celor care contestă această cucerire în numele altor valori. În abordarea problemei „*terorismului transnațional – conflict armat*”, experții au puncte de vedere diferite.

Prima opinie, înscrie terorismul transnațional în categoria conflictului armat internațional, bazându-se pe următoarele argumente:

---

⁶⁴⁴ Yves SANDOZ – “L’applicabilité de droit international humanitaire aux actions terroristes, Nouvelles frontières du droit international, Ed. Nemesis/Brylant, 2003, p. 41-77.

1. Rețelele teroriste sunt dispersate pe teritoriile mai multor state, în unele cu îngăduința gazdelor, iar în altele în mod clandestin.

2. Grupurile acționează asupra unor state situate la mari distanțe unele de altele.

3. Acțiunile criminale ale acestor rețele teroriste transnaționale nu pot fi, de regulă, imputabile unui anumit stat, potrivit principiului răspunderii internaționale.

4. Paradigma menținerii ordinii publice și securității naționale nu mai poate fi aplicată actelor teroriste transnaționale, deoarece amploarea acestor acte justifică calificativul de act de război.

5. Probele cerute în procedurile penale nu ar permite deținerea sau judecarea indivizilor bănuți de acte teroriste criminale.

6. Modelele de aplicare a dreptului sunt axate pe acțiuni punitive, nu preventive.

7. Cooperarea în materie penală, pe plan internațional, ca și aplicarea dispozițiilor convenționale referitoare la obligația „*aut dedere, aut punire*” (a preda sau a pedepsi) pe autorul unui act terorist, nu sunt viabile în cazul în speță din cauza obstacolelor politice, juridice și administrative care pot apărea în relațiile dintre state.

Concluzia acestora: în cazul actelor teroriste criminale, ne aflăm în prezența unui nou tip de violență careia trebuie să-i fie aplicate normele dreptului internațional umanitar, deși violența criminală transnațională nu se încadrează în definiția conflictului armat internațional⁶⁴⁵ și nu corespunde abordării tradiționale a conflictelor armate neinternaționale. Conform acestei abordări, persoanele implicate în acte de terorism sunt considerate „*combatanți inamici*”. Consecința, ei pot fi atacați direct, iar dacă sunt capturați de adversar pot fi deținuți până la sfârșitul conflictului.

Cea de-a doua opinie privind terorismul transnațional, aduce în atenție următoarele argumente:

1. Actele comise de grupări constituite în rețele teroriste transnaționale, sau persoane fizice, vizând ținte situate dincolo de frontierele naționale, practicate pentru motive ideologice, religioase sau politice au un caracter nestatal și ca atare, nu justifică calificativul de conflict armat, ci este un fenomen criminal. Conform experților adepți ai acestei opinii, dreptul internațional umanitar nu are aplicabilitate, singura excepție fiind Afganistanul care, în opinia Comitetului Internațional al Crucii Roșii „*luptă împotriva terorismului*” echivalează cu un conflict armat. Excluderea teroriștilor din grupările criminale transnaționale de la beneficiile dreptului internațional umanitar, nu înseamnă că ei nu intră sub incidența altor ramuri de drept

---

⁶⁴⁵ A se vedea tratamentul kurzilor în N Irakului, protecția civililor în fosta Iugoslavie, tragedia din Somalia ș.a.

care au aplicabilitate în situații de conflict armat, cum este cum este dreptul internațional al drepturilor omului sau dreptul penal intern.

2. Ca orice disciplină științifică, dreptul internațional umanitar posedă un ansamblu de principii fundamentale din care decurg celelalte noțiuni. Principiul originar, ce exprimă esența filosofiei umanitariste pe care se întemeiază organizarea societății umane, a fost formulat astfel: „*exigențele militare și menținerea ordinii publice vor rămâne compatibile întotdeauna cu respectul persoanei umane* “. Cu alte cuvinte, ducerea ostilităților precum și menținerea ordinii publice nu ar putea fi realizate în afara imperativelor ireductibile ale dreptului umanitar. Din principiul enunțat provin și celelalte principii consacrate în doctrină ca fundamentale. În primul rând, principiul dreptului conflictelor armate (*lato sensu*), respectiv: *părțile în conflict nu vor cauza adversarului lor suferințe și pierderi disproporționate în raport cu scopul războiului, care constă în a distruge sau a slăbi potențialul militar al inamicului*”.

În epoca actuală, pacea este considerată a fi starea normală a societății și *per a contrario*, războiul este o stare de fapt în afara normalității. El nu se justifică decât prin necesitate, respectiv, obligația de a respinge o agresiune sau de participare la o sancțiune pe care comunitatea internațională a hotărât-o împotriva unui stat culpabil. Războiul constă în întreprinderea constrângerii necesare pentru obținerea unor rezultate riguros circumstanțiate: respingerea agresiunii sau, în cel de-al doilea caz revenirea la situația de *statu quo ante*.

În vederea atingerii obiectivului său, care este de a învinge, un stat angajat într-un conflict va căuta să distrugă sau să slăbească, cu prețul unor pierderi cât mai reduse, potențialul de război al inamicului. Acest potențial cuprinde mai multe elemente esențiale pentru acțiunea armată: *resursele umane și resursele materiale*. Pentru a acționa împotriva potențialului uman sunt utilizate trei mijloace (în sens de modalități): a ucide, a răni, a captura.

Din punct de vedere al randamentului militar, toate contribuie aproape în egală măsură la anihilarea adversarului, dar din punct de vedere umanitar, raționamentul este fundamental diferit. Umanitarismul cere să fie preferată capturarea, rănirii și rănirea, morții, iar captivitatea să fie, pe cât posibil, suportabilă. Acest mod de a vedea lucrurile poate fi, și în multe cazuri este, pe deplin compatibil cu mentalitatea comandanților și luptătorilor. El nu aduce atingere obligațiilor lor militare, în mod deosebit celor care decurg din misiunile de luptă. Acestea pot fi îndeplinite, cu patriotism și onoare, fără a fi nevoiți să ucidă cu cruzime, să prelungească suferințele răniților prin neglijarea lor, să refuze capturarea celor care nu mai au puterea de a lupta.

Orice violență care, la nivelul luptătorilor și micilor eșaloane, depășește cadrul misiunii, iar la nivelul eșaloanelor mari, scopul războiului, este inutilă. În al doilea rând, avem în vedere principiul dreptului de la Geneva (dreptului umanitar - *stricto sensu*), enunțat astfel: „*persoanele scoase din luptă și cele care nu participă în mod direct la ostilități vor fi respectate, protejate și tratate cu umanitate*”. Putem sesiza că acest principiu prescrie trei obligații față de victimele războiului, prin noțiuni al căror sens este asemănător și care se completează reciproc. În strânsă conexiune cu cele anterioare este principiul dreptului de la Haga (dreptului conflictelor armate - *stricto sensu*): „*dreptul părților în conflict de a alege metodele și mijloacele de război nu este nelimitat*”. Exprimat în articolul 22 al Regulamentului de la Haga, acest precept și a găsit deplina confirmare în Protocolul I.

Principiul distincției pune cel mai bine în evidență ideea de umanitarism.

Ca o consecință a ducerii operațiunilor militare împotriva forțelor armate inamice apare necesitatea stringentă a realizării distincției clare dintre forțele armate și civili, dintre combatanți și necombatanți, dintre bunuri care pot fi atacate în mod legitim și bunuri protejate de atacuri. Dreptul cutumiar a făcut întotdeauna o distincție între combatanți și populația civilă sau cel puțin o parte a acesteia precum femeile, copiii și preoții neînarmați. Ulterior, a fost încorporat în instrumentele juridice moderne. În mod similar, atacatorii trebuie să facă distincție între proprietatea civilă și țintele militare. Cu certitudine, se poate vorbi de un concept de imunitate civilă în temeiul căruia atacurile asupra civililor sau populației civile sunt interzise. În consecință, principiul de distincție impune comandanților obligația de a distinge între obiectivele legitime și populația civilă sau bunurile cu caracter civil.

Principiul nediscriminării comportă două moduri de abordare. În primul rând, avem în vedere faptul că dreptul internațional umanitar leagă două părți în conflict. *Cu toate că una din părți poate să trateze pe partea adversă ca agresor, aceasta nu-i dă dreptul să aplice normele de drept internațional umanitar într-un mod diferit, în sensul restrângerii sferei de aplicație a unora sau nesocotirii altora*. Persoanele vor fi tratate fără nicio distincție întemeiată pe rasă, sex, naționalitate, limbă, clasă socială, avere, opinii politice, filosofice sau religioase sau pe un alt criteriu analog. În dreptul umanitar sunt considerate legitime distincțiile care se întemeiază pe suferință, situație critică și slăbiciune naturală. Se cade, prin urmare, a fi completat marele principiu al nediscriminării printr-un principiu de aplicare, astfel: „*diferențele de tratament vor fi practicate totuși, în beneficiul indivizilor, cu scopul de a remedia inegalitățile care rezultă din situația lor personală, din nevoile lor sau din suferință*”.

Principiul proporționalității stabilește o legătură între conceptele de necesitate militară și de umanitate. El impune ca daunele colaterale care decurg din operațiuni militare să nu fie excesive în raport cu avantajul militar concret și direct așteptat de la acestea. Aceasta înseamnă că pierderile colaterale rezultate din respectivele operațiuni nu vor fi excesive în raport cu avantajul militar concret și direct așteptat în urma desfășurării lor. *Esența principiului este de a asigura un echilibru rațional între efectul distructiv legitim și efectele colaterale nedorite.* Principiul este mai ușor de formulat decât de aplicat în practică, mai ales în cazurile în care adoptarea unor metode de acțiune ce ar reduce daunele incidentale ar antrena creșterea riscurilor pentru forțele atacatoare. Principiul este neclar atunci când se pune problema raportului dintre gradul de protecție care trebuie asigurat luptătorului și gradul de risc pe care acesta trebuie să și-l asume. Se sugerează, totuși, că riscul forțelor atacatoare este un factor care trebuie luat în considerare atunci când se aplică principiul proporționalității.

Combaterea terorismului internațional după 11 septembrie 2001

Atentatele din 11 septembrie au demonstrat că teroriștii au capacitatea de a dezorganiza complet, chiar și temporar, atât mecanismele instituționale de decizie, cât și economia unei țări, oricare ar fi aceasta. Strategia de Securitate Națională a SUA (SSN06), din martie 2006, identifică mult mai clar decât varianta precedentă *terorismul transnațional*, ca principală amenințare la adresa securității internaționale și prevede că în abordarea fenomenului terorismului, SUA își vor deplasa centru de greutate *în direcția prevenirii atacurilor rețelelor teroriste, înainte de a se produce*, neacceptării deținerii armelor de distrugere în masă, de către așa-numitele “rogues states” și aliații teroriștilor care nu vor ezita să le folosească, neacceptării susținerii și adăpostirii grupărilor teroriste, neacceptării controlului exercitat de către teroriști asupra oricărei națiuni pe care intenționează să o folosească ca bază și rampă de lansare a terorii, în scopul extinderii libertății și demnității umane.

În ceea ce privește noua Strategie de Securitate Națională a României, trebuie menționat că aceasta a fost elaborată pornind de la axioma potrivit căreia securitatea colectivă și cea națională sunt două concepte aflate într-un raport total de interdependență socială. Securitatea colectivă servește securității și apărării naționale, iar securitatea națională este, la rândul ei, esențială securității și apărării colective. În acest sens, cooperarea externă trebuie să vizeze îndeosebi adoptarea și aplicarea *unor măsuri de tip pro-activ, anticipativ, pentru contracararea eficientă a terorismului internațional și a proliferării armelor de distrugere în masă.* Este fără echivoc faptul că toate acestea au impus elaborarea unei noi strategii de luptă împotriva terorismului având ca scop: revigorarea bazei doctrinare și normative a întreprinderii forțelor; prevenirea, descurajarea și contracararea pro-activă a pericolului terorist, prin acțiuni desfășurate împreună cu Uniunea Europeană, NATO și statele partenere, inclusiv în zonele generatoare de terorism; armonizarea eforturilor politice, diplomatice, ale

serviciilor de informații și ale forțelor angajate în lupta împotriva terorismului, îndeosebi printr-o mai bună cooperare și coordonare operațională.

Ca urmare, răspunsul militar în fața terorismului nu este decât una dintre modalități, lupta împotriva terorismului necesitând, înainte de toate, mijloace polițienești, judiciare și de luptă împotriva criminalității financiare; cooperarea polițienească și judiciară, în special prin întărirea cooperării dintre serviciile de informații la nivel național și internațional; acțiuni la nivel internațional împotriva resurselor și modalităților de acțiune teroriste - lupta împotriva terorismului nu poate fi eficientă decât dacă este globală în geografia și obiectivul său.

De asemenea, compatibilizarea legislațiilor naționale cu cea internațională – presupune stabilirea unui pachet de legi și reglementări antiteroriste, astfel încât terorismul să poată fi combătut într-un mod unitar. Asocierea societății civile la prevenirea amenințărilor și lupta împotriva efectelor acestora - lupta împotriva terorismului îi privește pe toți; din acest motiv, membrii societății civile trebuie să fie informați asupra amenințărilor și să participe, în același timp, la prevenirea riscurilor.

Strategia O.N.U. de combatere a terorismului

Cu ocazia *Summit-ului Internațional consacrat securității, terorismului și democrației*, care a avut loc la Madrid în luna martie 2005, secretarul-general în funcție al ONU, Kofi Annan, a prezentat planul său global de luptă împotriva terorismului, menit să prefigureze o strategie a „toleranței zero” împotriva violenței fanatice și insistând asupra stringenței de a fi adoptate măsuri urgente de prevenirea unor astfel de acte teroriste. Strategia globală de luptă împotriva terorismului propusă de secretarul-general în funcție al ONU, Kofi Annan, cuprinde cinci elemente (*în limba engleză sunt numite cinci „D”*):

1. *Descurajarea protagoniștilor*. Se propune o convenție generală prin care să se condamne terorismul de orice fel și care, în mod general, să includă cele 12 tratate internaționale, aprobate deja pe această temă, cel de-al 13-lea protocol fiind în procedură legislativă.

2. *Lipsirea de mijloace*. Este necesar să fie aplicate sancțiunile împotriva celor care furnizează ajutor material terorismului. Prin urmare, se propune regruparea, supravegherea și, dacă este posibil, eliminarea materialelor potențial periculoase, precum și efectuarea unui riguros control al exporturilor de produse cu dublă utilizare.

3. *Descurajarea statelor în sprijinirea teroriștilor*: Este necesară lansarea un mesaj ferm acelor state care acordă ajutor oricărui tip de terorism, state împotriva cărora ONU nu va șovăi să adopte măsuri coercitive, prin adoptarea de rezoluții în temeiul cap.VII din Carta ONU. (Vezi anexa nr.3)

4. *Dezvoltarea capacităților preventive*. Teroriștii folosesc statele slab dezvoltate ca refugiu, motiv pentru care este necesar să se promoveze o politică de bună guvernare, asigurarea unor forțe profesionale de poliție și securitate, care să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

5. *Apărarea drepturilor omului.* Multe măsuri pe care le adoptă statele pentru a lupta împotriva terorismului îngrădesc unele dintre drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Rezoluțiile Consiliului de Securitate în domeniul combaterii terorismului

Principala structură a ONU cu largi competențe în combaterea terorismului o reprezintă Consiliul de Securitate, organ ale cărui instrumente legale le reprezintă rezoluțiile.

- *Rezoluția Consiliului de Securitate nr. 1268 din 19 octombrie 1999,* recomandă tuturor statelor: cooperarea între state pentru prevenirea și suprimarea actelor teroriste; prevenirea și suprimarea pregătirii și finanțării oricăror acte de terorism, pe teritoriul propriu sau prin orice alte mijloace; respingerea tuturor celor care plănuiesc, finanțează sau comit acte de terorism, precum și arestarea, judecarea sau extrădarea acestora; luarea măsurilor conform reglementărilor interne și internaționale, inclusiv a celor privind drepturile omului, înaintea aprobării statutului de refugiat; schimb de informații conform prevederilor internaționale și interne; cooperarea în materie administrativă și judiciară în vederea prevenirii și combaterii actelor teroriste.

- *Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1368 din 12 septembrie 2001,* condamnă atentatul împotriva SUA din 11 septembrie 2001 și lansa un apel tuturor statelor pentru a acționa urgent în vederea chemării în judecată a tuturor autorilor, organizatorilor și finanțatorilor acestor atentate teroriste, punând în evidență responsabilitatea acelor care acordă ajutor, sprijină sau adăpostesc astfel de persoane.

- *Rezoluția nr. 1373 (2001)*⁶⁴⁶ *întrucât orice act de terorism internațional, constituie o amenințare la adresa păcii și securității internaționale, acționând în baza prevederilor cap. VII al Cartei Națiunilor Unite, Consiliul stabilește direcțiile prioritare de acțiune, de care toate statele trebuie să țină seama:*

- a)** să prevină și să suprimă finanțarea actelor teroriste;

- b)** să incrimineze asigurarea sau colectarea voită de fonduri de către conaționali lor ori pe teritoriile lor prin orice mijloace, direct sau indirect, cu intenția ca fondurile să fie utilizate sau având cunoștință că acestea urmează să fie utilizate în scopul săvârșirii de acte teroriste;

- c)** să înghețe fără întârziere fondurile și alte bunuri financiare ori resurse economice ale persoanelor care comit sau încearcă să comită acte teroriste ori care participă la sau facilitează comiterea de acte teroriste, ale entităților aflate în proprietatea sau controlate direct ori indirect de asemenea persoane;

- d)** să interzică naționalilor sau persoanelor și entităților din teritoriile lor de a pune la dispoziție, în mod direct sau indirect, orice fonduri, bunuri financiare sau resurse economice ori servicii financiare sau alte servicii asemănătoare în beneficiul persoanelor care comit, încearcă să comită, facilitează sau participă la comiterea

⁶⁴⁶ <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf>

actelor teroriste, al entităților aflate în proprietatea lor sau controlate în mod direct ori indirect de asemenea persoane sau de persoane și entități acționând în numele ori sub conducerea acestor persoane.

Cel mai important pas în lupta antiteroristă, a fost luarea deciziei de a stabili un mecanism internațional pentru monitorizarea implementării de către toate statele și a tuturor măsurilor stabilite de Consiliul de Securitate. Astfel, s-a decis constituirea *Comitetului Antiterorism (CTC)*, format din toți cei 15 membri ai Consiliului care să monitorizeze implementarea acestei rezoluții. Aparent, acest comitet s-ar putea confunda cu cel creat în baza *Rezoluției nr. 1267*⁶⁴⁷ din 15 octombrie 1999, dar acesta din urmă nu era abilitat să monitorizeze implementarea tuturor măsurilor stabilite de Consiliu. Importanței acordate de Consiliul de Securitate implementării de către toate statele a *Rezoluției 1373 (2001)* reiese și din *Declarația privind eforturile generale de combatere a terorismului*, atașată rezoluției adoptate la cea de a 4413 întâlnire la nivel ministerial, la data de 12 noiembrie 2001

- *Rezoluția nr. 1390 din 16 ianuarie 2002*⁶⁴⁸ condamnă, talibanii pentru permiterea folosirii Afghanistanului ca bază pentru pregătire și activități teroriste, inclusiv pentru exportul terorismului de către rețeaua "Al-Qaida" și alte grupuri teroriste, precum și pentru folosirea mercenarilor străini în acțiuni ostile pe teritoriul Afghanistanului

Această serie de acte juridice internaționale a fost completată cu o altă *Declarație ce însoțește Rezoluția nr. 1456 adoptată la data de 29 ianuarie 2003*⁶⁴⁹.

Cu această ocazie se lansa un apel tuturor statelor de a lua măsuri urgente de prevenire și reprimare a sprijinului activ sau pasiv al terorismului, să se conformeze pe deplin rezoluțiilor din acest domeniu și să devină părți la convențiile internaționale și protocoalele cu privire la terorism.

- *Rezoluția nr. 1530 din 11 martie 2004* reafirmă hotărârea de combatere a tuturor formelor de terrorism, condamnând evenimentele din 2004 de la Madrid.

- *Rezoluția nr. 1535 din 26 martie 2004*, consolidează atribuțiile Consiliului de Securitate. Se înființează Direcția Executivă a Comitetului Antiterorism, cu rolul de a asigura Comitetului de Luptă Împotriva Terorismului consiliere de specialitate în toate domeniile la care se referă Rezoluția 1373, dar și pentru a asigura statelor accesul la asistență tehnică și o strânsă cooperare în cadrul ONU și altor organizații internaționale.

- *Rezoluția nr. 1546 din 8 iunie 2004* stabilește cadrul general de desfășurare a tranziției din Irak spre o societate guvernată democratic, după organizarea alegerilor, prin stabilirea unui parteneriat între guvernul irakian și forțele multinaționale.

- *Rezoluția 1624* cu privire la prevenirea instigării la comiterea de acte teroriste, care subliniază obligația statelor de respectare a prevederilor legislației internaționale de drept umanitar

---

⁶⁴⁷ <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/300/44/PDF/N9930044.pdf>

⁶⁴⁸ <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/806/62/PDF/N0080662.pdf>

⁶⁴⁹ <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/216/05/PDF/N0321605.pdf>

Strategia de securitate a Uniunii Europene - "O Europă mai sigură într-o lume mai bună"

Politica Externă de Securitate și Apărare (PESA) presupune dezvoltarea unei capacități de decizie autonome și, în cazul în care Alianța Nord-Atlantică nu este angajată, lansarea și coordonarea unor operațiuni militare sub autoritatea UE, ca răspuns la o situație de criză, angajarea resurselor de către statele membre, la astfel de operațiuni, bazându-se pe decizii suverane. Tratatul de la Lisabona, prin dispozițiile art. 28 alin.(1)⁶⁵⁰, aduce unele detalii referitoare la situațiile în care Uniunea Europeană poate recurge la mijloacele militare și civile ale statelor părți. Totodată, prin tratatul menționat, se constată o extindere a tipurilor de operații militare la care poate participa uniunea, fapt care nu face decât să actualizeze cadrul juridic în raport cu mediul internațional de securitate. Prin crearea *Agenției Europene de Apărare*, aspectele legate de armamente vor evolua de la simpla cooperare (*așa cum stipulează Tratatul de la Nisa*), la ameliorări progresive ale capacităților statelor care doresc să ia parte la proiectele agenției.

Începând cu reuniunea Consiliului European de la Helsinki, s-a abordat și problema capacităților instituționale ale UE pentru facilitarea procesului decizional, ajungându-se la un acord în ceea ce privește înființarea unor organisme politice și militare permanente – Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar și Stafful Militar. În prezent, statele europene sunt implicate, atât la nivel regional, cât și internațional, în acțiuni menite să furnizeze pacea, stabilitatea, democratizarea prin promovarea dezbaterilor și cooperarea dintre instituții. Stabilitatea, ca o consecință firească a schimbării regimurilor autoritare, a condus la progrese de anvergură în materie de legislație și democrație. În ciuda multor progrese, *sărăcia și suferința*, cauzate de dezastre, determină o creștere a preocupării în ceea ce privește presiunea exercitată de acestea asupra mediului de securitate. Uniunea Europeană apreciază că, o agresiune la scară largă asupra unui stat membru, în actualului mediu de securitate, este puțin probabilă, în schimb, se confruntă cu noile amenințări, care sunt mult mai diverse, greu previzibile și predictibile.

Dintre *amenințările care se circumscriu*, criteriilor precizate, Strategia enumeră:

a) *terorismul* – Europa este, pe de o parte, țintă a acțiunilor teroriste, iar pe de altă parte, bază pentru terorism. Bazele logistice ale celulelor Al-Qaeda sunt depistate

---

⁶⁵⁰ ARTICOLUL 28 B, din Tratatul de la Lisabona. (1) *Misiunile prevăzute la articolul 28 A alineatul (1), în cadrul cărora Uniunea poate recurge la mijloace civile și militare, includ acțiunile comune în materie de dezarmare, misiunile umanitare și de evacuare, misiunile de consiliere și de asistență în probleme militare, misiunile de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii, misiunile forțelor de luptă pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii și operațiile de stabilizare după încetarea conflictelor. Toate aceste misiuni pot contribui la combaterea terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora.*

în Marea Britanie, Italia, Germania, Spania și Belgia. În aceste circumstanțe, desigur că, *acțiunea europeană concertată este indispensabilă*⁶⁵¹.

b) *proliferarea armelor de distrugere în masă* – are un mare potențial de amenințare la adresa securității. Cel mai înspăimântător scenariu este unul în care grupurile teroriste achiziționează ADM. În acest caz, un grup mic poate fi capabil să cauzeze pagube la scară mare.

c) *conflicte regionale* - probleme ca cele din Kashmir, Regiunea Marilor Lacuri și Peninsula Coreeană, cu sunt apreciate ca amenințări la adresa securității europene. Conflictele pot conduce la extremism, terorism și la „eșecul statal”, creându-se astfel premisele pentru crima organizată.

c) *„statele eșuate”* – de regulă, aceste state sunt ruinate din interior, ca o consecință a conflictelor civile. Colapsul unui stat poate fi asociat cu amenințări evidente cum ar fi crima organizată și terorismul.

d) *crima organizată* – evoluția mediului de securitate, a făcut ca Europa să fie o țintă primordială pentru crima organizată - traficul de droguri și femei, migrația ilegală, acumularea de arme pentru marea parte a activităților grupurilor criminale - crima organizată având astfel legături cu terorismul.

În scopul materializării strategiei de securitate, prin Programul de la Haga au fost abordate cele zece priorități asupra cărora Uniunea își concentrează eforturile, adoptarea *Strategiei Uniunii Europene Contra Terorismului*, fiind printre acestea.

Principiul de bază al strategiei este reprezentat de combaterea terorismului global, cu respectarea dreptului umanitar și construirea unei Europe mai sigure, asigurând propriilor cetățeni dreptul la viață într-o zonă liberă, sigură și dreaptă. În acest context, acțiunea europeană colectivă și concentrată, în spiritul solidarității, în mod indispensabil, este să combată terorismul. Strategia consacră patru piloni, respectiv, *prevenirea, protecția, urmărirea și reacția de răspuns*, proporțional și comprehensiv la amenințarea terorismului intern.

De asemenea, se solicită contribuția la nivel național, european pentru a reduce amenințarea cu terorismul și propriile vulnerabilități la atacul terorist, având ca obiective prevenirea noilor adepți ai terorismului, o mai bună protecție a potențialelor ținte, urmărirea și investigarea rețelelor existente și îmbunătățirea capacităților europene pentru a răspunde și a gestiona consecințele atacurilor teroriste.

Dincolo de cei patru piloni ai strategiei, o caracteristică pe orizontală este rolul Uniunii Europene în relațiile internaționale. Ca punct de pornire al Strategiei europene de securitate, prin acțiunea externă, UE și-a asumat responsabilitatea de a contribui la securitatea globală, la o lume mai sigură, acționând prin și în legătură cu O.N.U și cu alte organisme internaționale și regionale. În ceea ce privește *prevenirea*, UE a adoptat o strategie și un plan de acțiune pentru combaterea radicalizării și recrudescenței terorismului. Sintetizând principalele priorități, în materie de prevenire, acestea sunt:

---

⁶⁵¹European Security Strategy Brussels, 12 December 2003, „Concerted European action is indispensable”, p.3.

a) dezvoltarea unor strategii pentru identificarea și prevenirea unor comportamente care ar putea genera atitudini predispuse la acte de terorism;

b) prevenirea recrutării de noi adepți ai terorismului, în special în mediile cu astfel de predispoziții, cum ar fi spre exemplu, închisori, locuri pentru instruire religioasă;

c) dezvoltarea unei strategii de comunicare mass-media, care să explice mai bine politicile europene;

d) promovarea bunei guvernări, democrației, educației și prosperității economice prin programe de asistență ale comunităților și statelor membre;

e) dezvoltarea dialogului inter-cultural, în interiorul și în afara Uniunii.

Al doilea obiectiv *protecția*, vizează, în principal securizarea frontierei, transportul și alte infrastructuri de trecerea frontierei, acțiunea colectivă europeană, Comisia Europeană jucând un rol important în stabilirea standardelor specifice, principalele măsuri vizând:

a) asigurarea îmbunătățirii securității pașapoartelor europene, prin introducerea parametrilor biometrici;

b) stabilirea sistemului informațional de vize (VIS) și a sistemului informațional Schengen (SISII);

c) estimarea riscului efectiv la granița externă a UE, prin intermediul Frontex;

d) implementarea standardelor comune agreate în materie de aviație civilă, porturi și securitate maritimă.;

e) convenirea unui program european pentru protecția infrastructurii critice;

f) utilizarea deplină a activității de cercetare la nivelul UE.

Cel de-al treilea pilon *urmărirea*, va continua întărirea și implementarea contribuției la descurajarea activităților teroriste și urmărirea teroriștilor. Obiectivele ei sunt de a obstrucționa planurile teroriste, dezbină rețelele și activitățile de recrutare a teroriștilor, stoparea finanțării terorismului, aducerea teroriștilor în justiție cu respectarea drepturilor omului și a dreptului internațional. Prioritățile care vizează urmărirea sunt:

a) întărirea capacităților naționale pentru combaterea terorismului, în lumina recomandărilor ca urmare a evaluării reglementărilor naționale în ceea ce privește combaterea terorismului;

b) folosirea, pe deplin, a Europolului și a Eurojust pentru a facilita cooperarea polițienească și judiciară și continuarea integrării estimărilor Centrului de situații de legătură, în politica de combaterea terorismului;

c) continuarea recunoașterii reciproce a deciziilor judiciare, inclusă de Mandatul de evidență europeană;

d) asigurarea implementării depline și evaluarea legislației existente, precum și asigurarea ratificării convențiilor și tratatelor relevante;

e) combaterea accesului teroriștilor la arme și explozivi, componente artisanale din materiale explozive;

- g) combaterea terorismului financiar, incluzând implementarea legislației incidente;
- h) asigurarea asistenței tehnice pentru extinderea capabilităților statelor terțe.

Cel de-al patrulea pilon, referitor la *răspunsul* corespunzător unui act terorist, trebuie să vizeze diminuarea efectelor asupra cetățenilor prin folosirea deplină a structurilor existente, incluzând Mecanismul de Protecție Civilă, pe care UE l-a dezvoltat. În cazul unui incident cu efecte peste graniță, va fi necesară distribuția operațională rapidă și informarea politică, coordonarea media și suportul operațional reciproc, elaborând toate măsurile necesare, incluzând și resursele militare.

Sintetizând cele prezentate putem considera că prioritățile de răspuns sunt:

- a) încheierea de acorduri de coordonarea crizelor în UE și susținerea procedurilor operaționale de către acestea;
- b) revizuirea legislației în ceea ce privește Mecanismul Comunitar pentru protecția civilă;
- c) dezvoltarea capacității de estimare a riscului, ca instrument de informare pentru stabilirea capacităților de răspuns la un atac;
- d) îmbunătățirea coordonării cu organizațiile internaționale, în ce privește gestionarea răspunsului la atacurile teroriste sau alte dezastre;
- e) stabilirea celor mai bune practici și dezvoltarea abordărilor pentru stabilirea asistenței victimelor terorismului și familiilor acestora.

Aplicabilitatea dreptului internațional umanitar în situații de „*conflicte armate*”- lupta contra terorismului și crimei organizate transfrontaliere. Necesitatea actuală și obiectivă privind existența unui drept aplicabil în conflictele armate

Nu se pot analiza conflictele armate, moderne în condițiile noilor riscuri și amenințări globale fără o cunoaștere exactă a dreptului ce se aplică în aceste conflicte – ***dreptul conflictelor armate***. Dreptul conflictelor armate este un sistem de norme juridice internaționale care reglementează relațiile între state în timpul unui conflict armat în scopul de a limita pe timpul războiului, folosirea mijloacelor și metodelor barbare, de a proteja victimele și de a preciza responsabilitățile celor care le încalcă.

*Dreptul internațional umanitar are două ramuri de bază. Prima, dreptul războiului propriu – zis (sau dreptul de la Haga) denumit în prezent dreptul conflictelor armate fixează drepturile și îndatoririle părților beligerante în desfășurarea operațiunilor militare și limitează alegerea mijloacelor și metodelor de vătămare a adversarului, dreptul conflictelor armate fiind destinat să guverneze desfășurarea ostilităților este axat pe de o parte pe *necesitățile militare* și *conservarea statului*, iar pe de altă parte pe *principiul proporționalității* care impune beligeranților obligația de a nu provoca inamicului pierderi și distrugerii mai mari decât cele impuse strict de necesitățile militare și să nu folosească mijloace și metode de război care ar produce asemenea efecte . Și această ramură este de inspirație umanitară normele*

care o alcătuiesc fiind consacrate în Convențiile de la Haga din 1899 revizuite 1907, în Convenția de la Haga din 1954 referitoare la protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat precum și într-o serie de alte convenții. Întrucât majoritatea convențiilor din această categorie au fost încheiate în centrul administrativ al Olandei ele sunt primite și reunite în conceptul de „*dreptul de la Haga*”.

A doua ramură este *dreptul umanitar propriu-zis* (sau dreptul de la Geneva) care urmărește să-i protejeze pe militarii scoși din luptă (răniți, bolnavi, naufragiați, prizonieri) precum și persoanele care nu participă la ostilități (populația și persoanele civile) și bunurile cu caracter civil; dreptul umanitar propriu-zis, care din titlu subliniază scopurile umanitare ale dreptului aplicabil în conflictele armate, a fost elaborat exclusiv în profitul victimelor având drept prioritate omul și principiile umanitare, ca elemente primordiale de pace și civilizație. Normele din această categorie sunt în prezent concretizate în cele patru Convenții elaborate la Geneva la 12 august 1949 și în cele două Protocoale adiționale la aceste convenții, adoptate la 8 iunie 1977 numeroasele tratate internaționale care reglementează conflictele armate aparțin unor epoci diferite: principalele Convenții de la Haga din 1907, Convențiile de la Geneva din 1949, și Convenția de la Haga cu privire la bunurile culturale din 1954, Protocoalele adiționale la Convențiile de la Geneva din 1977 și Convenția cu privire la anumite arme clasice din 1980.

Această diversitate de tratate reflectă, de asemenea exigențele, concepțiile, circumstanțele și limbajul timpului lor. Datorită complexității crescânde a conflictelor armate moderne, dreptul conflictelor armate devine din ce în ce mai complicat. Astfel și pentru militari, sporește dificultatea de a alege ce este important. Statele care au adoptat tratatele internaționale privind dreptul conflictelor armate se obligă să respecte și să facă respectate aceste tratate în toate împrejurările. Dreptul conflictelor armate nu poate acoperi toate situațiile într-o manieră detaliată. Trebuie precizat faptul că acest lucru nu poate fi făcut decât la nivel național, deoarece se aplică în funcție de situația și nevoile specifice fiecărui stat. În fiecare stat, dreptul conflictului armat modern trebuie să fie abordat într-o perspectivă strategică.

Situația strategică (*geografică, demografică, economico-politică, militară*) a statului este hotărâtoare în determinarea clasificărilor și precizărilor indispensabile respectării efective a dreptului conflictelor armate. Datorită implicării crescânde a populației civile în conflictele armate, dreptul conflictului armat modern a devenit subiect de preocupare comun pentru toate organismele și agenții de stat, încă din timp de pace. Scopul dreptului conflictelor armate în sens obiectiv nu este de a interzice războiul ci de a-i micșora urmările distructive, de a împuțina suferințele ce le cauzează și de a elimina pierderile și pagubele inutile, deci de a asigura protecția drepturilor omului în caz de conflict armat.

Aplicarea dreptului internațional umanitar reprezintă o problemă de maximă importanță pentru îndeplinirea scopului acestuia de a micșora suferințele și distrugerile provocate de războaie. Ea se bazează pe ansamblul complex de măsuri de cunoaștere, difuzare, respectare a normelor cutumiare și convenționale iar atunci când acestea sunt încălcate, pe reprimarea violărilor, ansamblu de măsuri care intră în responsabilitatea principală a statelor și agenților lor, în special a autorităților

militare, dar și în responsabilitatea unor organizații internaționale guvernamentale și neguvernamentale, a unor entități non-statale și a indivizilor.

Din păcate punerea în aplicare a dreptului internațional umanitar se dovedește a fi uneori deosebit de anevoioasă că nici dreptul umanitar nu reușește să înfrângă slăbiciunile sistemului internațional actual a cărei funcționare se bazează fundamental pe bunăvoința statelor suverane, în ciuda organizării comunității internaționale pe baza Cartei Națiunilor Unite.

Credem că este dificil pentru un stat care-și trimite combatanții să lupte împotriva unui adversar pe care-l consideră un obstacol în promovarea intereselor sale naționale, să „*diminueze*” capacitatea și motivația de a lupta prin impunerea restricțiilor juridice ale convențiilor de drept umanitar. Mai mult, ne-am putea întreba de ce statul care violează deliberat dreptul internațional, declanșând un conflict armat prin încălcare deliberată a principiului fundamental neechivoc al nerecurgerii la forța armată, ar respecta mai mult dreptul internațional umanitar. În realitate, ca orice sistem juridic dreptul umanitar este aplicat și respectat de cei convingși de forța dreptului și încălcat de cei care sfidează ordinea juridică; doar că, mai întotdeauna, violările se văd mai repede și mai bine și au un impact mai mare asupra opiniei publice, creându-se impresia imposibilității aplicării dreptului în conflictele armate care se bazează pe dreptul forței. În ciuda numeroaselor violări ale dreptului internațional umanitar comise zilnic, așa cum demonstrează titlurile mânjite cu sânge din mass-media, nu putem să ignorăm faptul că el are o contribuție majoră la salvarea multor vieți, la diminuarea suferințelor provocate de război fie prin respectarea legilor războiului, fie pentru că obiceiurile războiului au fost asimilate și acceptate, fie în interesul reciproc al beligeranților, fie de teama sancțiunilor sau al oprobriului internațional.

Există o multitudine de argumente în favoarea necesității aplicării și respectării dreptului internațional umanitar. În primul rând este vorba de faptul că odată ratificate, convențiile de drept umanitar trebuie aplicate cu bună credință de către statele contractante iar valoarea lor universală ar trebui să asigure universalitatea respectării lor; de aceea receptând legile și obiceiurile războiului în legislația militară națională, statele ar trebui să-i determine pe combatanți și necombatanți să înțeleagă că încălcarea acestora constituie o infracțiune ce va fi pedepsită. Pe de altă parte respectarea dreptului de la Haga și de la Geneva este cerută de regulile unei minime conduite corecte și morale a actorilor din raporturile internaționale; orice stat civilizată împărtășind și promovând doar valorile compatibile cu dreptul umanitar; este firesc, în aceste condiții, să ne așteptăm ca și adversarul să respecte aceleași valori⁶⁵² chiar dacă aplicarea dreptului umanitar nu este grevată de condiția reciprocității.

Nu trebuie uitat că violarea convențiilor umanitare este condamnată de opinia publică internă și internațională iar curentul de opinie ostil în rândul populației erodează efortul de război cum a fost cazul militarilor americani în Vietnam a căror

---

⁶⁵² Spre exemplu, în conflictul din Malvine, ambele părți au evitat, în general, situațiile de a fi acuzate de încălcarea dreptului umanitar; vezi, în acest sens Nicolae Uscoi, „Aplicarea dreptului internațional umanitar în conflictul armat din insulele Falkland / Malvine”, în RRDU nr. 15/1997, p.35 .

misiune devenise deosebit de dificilă; ca să nu mai vorbim de faptul că, departe de a sprijini obținerea victoriei, crimele de război au consecințe negative asupra spiritului de disciplină militară afectând eficacitatea acțiunii. De asemenea, încălcarea obligațiilor umanitare de comportament periclitează pe termen lung posibilitățile de reconciliere pașnică între adversari ba chiar întărește voința adversarului de a opune rezistență. Foarte adevărat că aproape în fiecare conflict armat beligeranții au comis infracțiuni la dreptul internațional umanitar. Dar tot atât de adevărat este că acesta s-a dezvoltat și reafirmat mereu astfel încât astăzi nu mai există prea multe state care să aplice o politică de încălcare sistematică a normelor sale.

Rapoartele internaționale publicate ca și constatările interne ale statelor demonstrează că prevederile protectoare ale dreptului internațional umanitar au oprit sau au redus destul de mult, în foarte multe cazuri, suferințele și consecințele distructive potențiale ale ostilităților armate. Fără a intra în amănunte, amintim următorii factori care pot determina părțile la un conflict armat să contracareze nerespectarea dreptului aplicabil în război și astfel să aplice regulile umanitare de comportament: considerația datorată opiniei publice; interesele reciproce ale părților la conflict; menținerea disciplinei; teama de represalii; sancțiunile penale și disciplinare; teama de plata despăgubirilor de război, activitatea Puterilor protectoare; comisia internațională de stabilire a faptelor; activitatea CICR; activitățile diplomatice; aplicarea națională a convențiilor difuzarea dreptului umanitar; convingerile personale și responsabilitatea individuală⁶⁵³.

Literatura de specialitate consemnează existența la baza aplicării, dreptului internațional umanitar a unor adevărate principii generale rezultate din textele convenționale și confirmate de practica internațională⁶⁵⁴. Astfel, în conflictele armate internaționale, un prim principiu general este acela al egalității juridice a beligeranților față de dreptul internațional umanitar în sensul că părțile la un conflict armat trebuie să respecte la fel legile și obiceiurile războiului indiferent de legitimitatea și legalitatea motivului pentru care se desfășoară acțiunile militare, un al doilea principiu este acela al respingerii clauzei „si omnes” care restrângea aplicarea dreptului clasic al războiului la acele conflicte în care toate părțile beligerante ratificaseră convențiile respective; este evident că respingerea clauzei „si omnes” are valoare doar în cazul instrumentelor juridice care conțin norme cu caracter cutumiar sau al acelor care sunt acceptate și aplicate de statele care nu le-au ratificat prin declarație unilaterală.

Caracterului unilateral și nereciprocal al angajamentului solemn asumat de state de a respecta și a face respectat dreptul internațional aplicabil conflictelor armate „în orice împrejurări” adică independent de respectarea acestuia de către adversari; respingerea clauzei de reciprocitate a aplicării este în concordanță cu prioritatea principiului protecției victimelor și cu regula excluderii represaliilor fără a evidenția însă situația unui beligerant parte la convențiile umanitare față de adversarul său care

---

⁶⁵³ „*Humanitarian Law in Armed Conflicts, Manual*”, Federal Ministry of Defense Germany, 1992, p.121.

⁶⁵⁴ ERIC DAVID, „*Dreptul conflictelor armate*”, Editura Bruylant, Bruxelles, pag.471-574

nu le-a ratificat. În clauza Martens se impune respectarea legilor și obiceiurilor războiului în situațiile neprevăzute de instrumentele juridice, așa cum rezultă din uzanțele stabilite din principiile umanității și din exigențele conștiinței publice (*aplicarea dreptului umanitar prin efectul clauzei Martens a fost invocat de Curtea Internațională de Justiție în cazul „Activități militare și paramilitare în Nicaragua și contra acesteia”*). Pentru conflictele armate fără caracter internațional este valabilă doar clauza Martens care reamintește că, în cazurile neprevăzute de dreptul în vigoare, persoana umană rămâne sub incidența principiilor umanitare și exigențelor conștiinței publice.

Excluderea „uzanțelor stabilite” din enumerarea protectoare a clauzei Martens a fost cerută de statele care au apreciat că nu există un drept cutumiar care să se aplice conflictelor armate interne. Națiunile Unite și-au asumat roluri mereu crescute pe linia implementării dreptului războiului, de la rezoluțiile Adunării Generale și Consiliului de Securitate în domeniu, la supravegherea și investigarea violărilor de către Secretariatul General și alte organe ale ONU, la autorizarea folosirii forței pentru a reprimă încălcările masive ale drepturilor omului, la crearea instanțelor internaționale penale pentru judecarea crimelor de război la interzicerea și limitarea utilizării anumitor arme și metode de război⁶⁵⁵.

În cadrul organizațiilor internaționale regionale există astfel de preocupări permanente, de exemplu, în OSCE s-a adoptat în 1994 un *cod de conduită privind aspectele politico militare ale securității*, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995, care are mai multe dispoziții privind aplicarea dreptului internațional umanitar⁶⁵⁶. Și în cadrul NATO există instrumente specifice de aplicare a dreptului internațional umanitar, în special prin intermediul consilierilor juridici din interiorul Comandamentului Aliat; aceștia întocmesc anexa juridică la planul de operații în cadrul căreia majoritatea procedurilor sunt de drept internațional umanitar.

Cercetarea și urmărirea în justiție a infracțiunilor grave la Convențiile umanitare revine în răspunderea națională a statelor contribuitoare cu trupe dar sunt raportate și Comandamentului Aliat⁶⁵⁷. Există de asemenea, instrucțiuni standardizate în cadrul NATO pentru interogatoriul prizonierilor de război (*STANAG 2033*), procedurile de deținere a prizonierilor de război (*STANAG 2044*), identificarea materialelor serviciilor sanitare militare (*STANAG 2060*), tratamentul „prizonierilor de război” în exercițiile NATO (*STANAG 2074*), evaluarea și exploatarea materialelor și documentelor capturate de la adversar (*STANAG 2084*), utilizarea transportului aerian de către serviciul sanitar în zonele înaintate (*STANAG 2087*)⁶⁵⁸.

Alte organizații internaționale guvernamentale și neguvernamentale precum Comisia de Drept Internațional, Comitetul Internațional al Crucii Roșii, Institutul Internațional de Drept Umanitar sau Societatea internațională de Drept Militar și Dreptul Războiului își aduc propria contribuție la asigurarea aplicării dreptului

---

⁶⁵⁵ „*Implementation of the Laws of War in Late 20th-Century Conflicts*”, „Security Dialogue”, vol. 29 nr.2, iunie 1998, p. 137-150 și nr.3 septembrie 1998, p. 165- 179,

⁶⁵⁶ Publicat în „*Observatorul militar*” din 20 ianuarie 1998

⁶⁵⁷ „*NATO Doctrine for peace support Operations*”, SHAPE B-7010, Belgium Annex E-Legal.

⁶⁵⁸ După „*Droit de la guerre, Manuel d'instruction*”, Bruxelles, 1992, Annexe E.

internațional umanitar⁶⁵⁹. Ca și o concluzie: conținutul regulilor existente se circumscrie limitelor conflictului: articolul 3 comun al celor patru Convenții de la Geneva din 1949 se aplică tuturor „conflictelor armate, fără caracter internațional, pe teritoriul uneia dintre ...Părți”, în timp ce art. 1 din Protocolul Adițional al II-lea din 1977 se referă la conflictele armate „care au loc pe teritoriul unei...Părți, între forțele sale armate și forțe armate dizidente sau alte grupuri armate organizate care, sub comandă responsabilă, exercită un control asupra unei părți din teritoriul său, în măsură să o determine să desfășoare operațiuni militare concertate și susținute.

Diferitele delimitări ale conflictului armat sunt importante pentru aplicarea regulilor prevăzute în Protocolul Adițional al II-lea. Ele sunt de mai mică importanță pentru managementul operațiilor militare, atâta timp cât nici art. 3 comun al celor patru Convenții de la Geneva, nici Protocolul Adițional al II-lea nu includ reguli specifice privind mijloacele și metodele de luptă. Este adevărat că art. 3 comun a fost conceput pentru conflictele armate și că în timpul negocierilor Convențiilor de la Geneva s-a făcut o distincție clară între conflictele armate autentice și actele de „banditism”, dar în comentariul Comitetului Internațional al Crucii Roșii s-a precizat corect că această distincție nu înseamnă că limitele incluse în art. 3 nu sunt aplicabile în cazurile în care acțiunea militară dintr-o țară nu îndeplinește criteriile unui conflict armat. Dimpotrivă, articolul trebuie aplicat cât se poate de extins, considerând că el nu crește deloc autoritatea unei grupări rebele ci doar cere respectarea unor reguli care au fost deja recunoscute ca esențiale în toate țările civilizate și legiferate de statul respectiv chiar înainte de semnarea Convențiilor.

„Ce guvern ar îndrăzni să reclame în fața lumii, în caz de (acte militare) tulburări civile care pot fi considerate ca acte de banditism, atunci când, neaplicându-se art. 3, el s-ar fi considerat îndreptățit să lase răniții fără îngrijiri, să tortureze, să mutilizeze și să ia ostatici?”⁶⁶⁰

Protecția umanitară în conflictele non-internaționale nu se limitează la dreptul convențional și trebuie privită într-un context mai larg: problema care se pune este dacă „autoritățile statale, implicate în conflict, trebuie să respecte legile ordinare ale războiului în condițiile în care există numai standarde umanitare bazate pe principii generale și pe dreptul cutumiar? Astăzi, problematica generală a protecției umanitare în conflictele armate clasice, sau mai puțin clasice, trebuie considerată într-o nouă perspectivă. În perioada actuală predomină conflictele purtate de actori eterogeni, nespecializați în meseria armelor. Majoritatea luptătorilor sunt civili, iar obiectivele urmărite nu sunt, în principal, militare, sunt civili și bunuri civile.

În absența structurilor statale, factori ca responsabilitatea etică, presiunea publică și dorința reciprocității militează pentru respectarea dreptului internațional

---

⁶⁵⁹ Spre exemplu CICR a adoptat la cea de-a XXV – a Conferință din 1986 un set de măsuri pentru respectarea dreptului internațional umanitar; SIDMDR a analizat la cel de –al XIV –lea Congres legile și procedurile naționale de urmărire a violărilor dreptului umanitar; iar IIDU organizează anual mai multe cursuri de instruire în dreptul internațional umanitar

⁶⁶⁰ J.S.PICTET – “Commentary to the Geneva Conventions”, vol. I, Geneva, 1952, p. 50

umanitar de către guverne și indivizi.⁶⁶¹ Prevederile aplicabile în cazuri individuale vor depinde de cerințele situației conflictelor în cauză, dar ele vor include totdeauna reguli minime vizând protecția persoanelor necombatante față de atacurile împotriva vieții, libertății ori demnității, interzicerea sentințelor fără o judecată prealabilă de către o instanță constituită legal și îngrijirea răniților, bolnavilor și victimelor.

Aceste reguli minimale sunt aplicabile în toate situațiile. Ele au dobândit statutul de *jus cogens*.⁶⁶² Dreptul internațional umanitar, este în prezent grav afectat, se constată violări grave și continue cât și o creștere înspăimântătoare a actelor inumane comise în recentele conflicte armate. Dezastrele umanitare legate de ostilitățile armate au devenit una din problemele majore ale secolului nostru. Se vorbește mai nou de „*necesitatea absolută a unor reglementări umanitare care să limiteze violența în război, indicând, totodată, direcțiile în care trebuie să se acționeze pentru eficientizarea dreptului internațional umanitar*”. Dar problema dreptului internațional umanitar poate fi abordată și din punctul de vedere al structurii de rezistență a ordinii internaționale edificate prin Carta O.N.U.

Această structură a fost clădită pe principiile fundamentale ale dreptului, în special pe principiul suveranității naționale și pe cel al neamestecului în treburile interne, care au definit nefuncționale. *DE LEGE LATA* multe voci se pronunță pentru elaborarea unui drept internațional nou, la care ne alăturăm și noi, precizând că nu dorim anularea a ceea ce a fost de secole – normele cutumiare și convenționale – ci doar reevaluarea regulilor și principiilor și realizarea „*acordului între conținutul prevederilor lor și realitățile „conflictelor armate” ale secolului XXI.*”

CONCLUZIA

Dreptul internațional umanitar nu este un obstacol în combaterea terorismului. El interzice orice act terorist comis în cursul conflictelor internaționale sau neinternaționale, cerând statelor să prevină și să pedepsească violările acestui drept. Oricare ar fi motivele invocate, la drept vorbind, nu poate exista un „*război umanitar*”.

Situația din Afganistan a dovedit-o. Talibanii au transformat țara într-un centru al terorismului internațional, iar populația a fost nevoită să suporte ravagiile unei intervenții militare. Milioane de civili afgani, confrunțați cu consecințele umanitare ale războiului contra terorismului transnațional cunosc o adevărată tragedie umanitară – violarea dreptului umanitar (*a se vedea și soarta prizonierilor transferați în baza americană Guantanamo din Cuba*).

O altă dramă umanitară a trăit poporul irakian. Consiliul de Securitate al O.N.U. a supus țara unui embargo de aproape nouă ani. Această dramă a fost amplificată de intervenția militară străină. Violența în țară s-a generalizat cu trecerea

---

⁶⁶¹ International Institute of Humanitarian Law, “Armed Conflicts and Disintegration of States Humanitarian Challenge”, 21 Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, Report, 66 (September, 1996).

⁶⁶² Isid, L Hannikainen, “Peremptory Norms (*jus cogens*) in International Law, Historical Development, Criteria, Present Status”, Helsinki, 1918..

timpului. Pe de o parte, forțele armate aliate au atacat deliberat obiective civile, iar pe de altă parte, în Irak au sosit diverse grupări teroriste, care s-au dedat la acte de violență criminală.

Inexistența unei delimitării clare între obiectivele politice și cele private urmărite de diversele grupări teroriste, au contribuit și contribuie la creșterea complexității actului de distincție între ceea ce se numește conflict armat și acte criminale.

Această situație confuză are impact direct asupra dreptului internațional umanitar.

Bibliografie:

1. Legi și acte normative:

- *** Constituția României comentată și adnotată, Regia autonomă Monitorul Oficial, București, 2003
- * * * Carta Națiunilor Unite
- * * * Convenția de la Geneva pentru ameliorarea condițiilor din teren pentru răniții și bolnavii din cadrul forțelor armate, 1949
- * * * Convenția de la Geneva pentru ameliorarea condițiilor pentru răniții, bolnavii și naufragiații din cadrul forțelor armate aflate pe mare, 1949
- * * * Convenția de la Geneva relativă la tratamentul prizonierilor de război, 1949
- * * * Convenția de la Geneva relativă la protecția civililor în timp de război, 1949
- * * * Protocolul Adițional I, 1977
- * * * Protocolul Adițional II, 1977
- * * * Convențiile de la Haga, 1907
- * * * Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale

2. Doctrină, regulamente, manuale:

- SMG-P.F.3 Doctrina pentru operațiile întrunite a Armatei României, București, 2009.
- SMG 53 – P.F.5 Doctrina planificării operaționale în Armata României,

București, 2008.

3. Lucrări de autor:

- ANGHEL, Ion M. *Regulile războiului și dreptului umanitar*, Editura Lumina Lex, București, 2003,
- BROWNLIE, Ian *International Law and the Use of Force – revisited, Lecture at Europaeum College, IUHEI, Geneva, 2001.*
- BALABAN, Constantin Gheorghe *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI.*, Editura C.H.Beck, București, 2006.
- CREȚU, Vasile *Reevaluări și noi reglementări privind interzicerea unor arme*, în RRDU, nr. 12-13/1996.
- CLOȘCĂ Ionel, SUCEAVA Ion, OPREA Gabriel *Instrumente juridice internationale*, Editura Regia Autonomă Monitorul Oficial, 2003, București.
- GRAY, Christine *From Unity to Polarization. International Law and the Use of Force Against Iraq*, EJIL, 1999, vol.10, p.24. Michael Byers, *The Shifting Foundations of International Law; A Decade of Forceful Measures against Iraq*, EJIL, 2002, vol.13.
- DUCULESCU, Victor *Conceptul de legitimă apărare în dreptul internațional contemporan*, Studii și cercetări juridice, București, 1973.
- IORDACHE Constantin *Drept Operațional*, București, Editura UNAp, 2003.
- IORDACHE Constantin *Cadrul juridic de limitare a a efectelor razboiului asupra mediului natural . Sesiunea de comunicări științifice 14-15 aprilie 2005*, București, Editura UNAp
- NĂSTASE, Adrian, AURESCU Bogdan *Drept internațional contemporan. Texte esențiale.*, Editura R.A. Monitorul Oficial, 2000.
- MACDONALD, Ronald *L'emploi de la force par les Etats en droit international*, în *Droit international*, Ed. A. Pedone, tome 2, red.gen M. Bedjaoui, Paris.

MURAKAMI, Haruki *Underground. Atentatul de la Tokio și spiritul japonez*, Editura Polirom, 2008.

ZĂPĂRȚAN, Liviu Petru *Relațiile internaționale*, Editura Studia, Cluj-Napoca, 2001.

*** *Dicționar de drept internațional public*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982;

A.Bolintineanu, A.Năstase, B.Aurescu, *Drept internațional contemporan*, Editura All Beck 2000;

Adrian Năstase - *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol*, I.R.D.O. București, 1992;

Anan K., *Să rămânem uniți împotriva terorismului*, în RRDU nr. 38/2001

Bauman Z., *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura Antet, 2000

Bădălan E., Arsene V, Văduva G., *Strategie militară contemporană*, Editura CTEA, București, 2006

Cândea I., *Războiul și pacea*, Editura Militară, București, 2006

Cloșcă I., Suceavă I., *Mari probleme umanitare în dezbaterile oamenilor de știință*, 2005

Cloșcă I., Suceavă I., *Drept Internațional Umanitar, instrumente juridice internaționale*, Editura Șansa, București, 1992

Corneliu-Liviu Popescu, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (1999-2002)*, Editura ALL BECK, București, 2003;

Coutan- Bégarie H., *Traité de strategie*, 3^{-ième} édition, Economica, Paris, 2001

Crețu V., *Drept internațional penal*, Editura Societății Tempus România, 1996

Crețu V., *Nerecurgerea la forță în relațiile internaționale*, Editura Politică, 1972

Doina Micu - *Garantarea drepturilor omului*, Editura ALL BECK, București, 1998;

Dragoman I., *Terorismul în dreptul internațional*, în R.R.D.U. nr. 40/2002

Dumitraș D., Giurcă I., *Alianțe și coalițiile politico- militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004

Duță P.D., Purcărea M.T., Cordoneanu O., *Organizațiile internaționale și mediul de securitate*, Editura Techno Media, Sibiu, 2008

Frunzetti T., *Forțe și tendințe în mediul de securitate european*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2003

Gilles Ferréol, *Dicționarul Uniunii Europene*, Editura Pol., 2001.

Grigore Geamănu, *Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale*, Editura Academiei, București, 1977;

Huntington P. Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 1998

IOAN Alexandru – *Drept administrativ comparat*, Ediția a II-a, Editura Lumina Lex, București, 2003.

Ioan Muraru - *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Actami, București, 1998; Ioan Muraru - *Protecția constituțională a libertăților de opinie*, Editura Lumina Lex, Bucuresși, 1999;

Ion Bodunescu, *Terorismul – fenomenul global*, București, Editura Odeon, 1997;

Iordache C., *Drept operațional*, Editura AISM, 2002

J. Patrinoic, Z. Meriboute, *Terorism and International Law*, International Institute of Humanitarian Law, Collection of publications no. 5, 1986;

J.-L. Marret, *Tehnicile terorismului. Metodele și practicile meseriei de terorist*, București, Editura Corint, 2002;

Kaldor M., *Războaie vechi și noi, violența organizată în epoca globalizării*, Editura Antet, 2000

Kaplan D. R., *Politici de război*, Editura Polirom, Iași, 2002

Marin Voicu – *Protecția Europeană a drepturilor omului, teorie și jurisprudență*, Editura Lumina Lex, 2001;

Mazilu D., *Dreptul păcii*, Editura Academiei, București, 1983

Mureșan M, Țenu C, Stăncilă L. ,*Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005

Mureșan M. și colectiv, *Securitatea europeană la începutul mileniului III*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006

Mureșan M., Văduva G., *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004

Mureșan M., Enache D., *Globalizarea la începutul secolului XXI. Securitatea națională a României în epoca globalizării*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005

Mureșan M., Toma G., *Provocările începutului de mileniu: convenționale-neconvenționale- asimetrice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2003

Nicolae Ecobescu, Nicolae Micu Ioan Voicu, *Fighting terrorism*, Romanian Institute of International Studies “Nicolae Titulescu”, Bucharest, 2003;

Oprea G., Suceavă I., Cloșcă I.. *Dreptul Internațional Umanitar, Instrumente juridice internaționale*, R.A. Monitorul Oficial, București, 2003

Ortega y Gasset, Jose, Europa și ideea de națiune, *Editura Humanitas, București, 2002*

Raluca Miga-Beșteliu, *Introducere în dreptul internațional public*, Editura All, 1998;

Stăncilă L. ,*Dimensiunea militară a operației antiteroriste*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006

Stăncilă L., *Terorismul – provocare a secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006

Stăncilă L., Țenu C., *Terorismul, istorie, forme, combatere*, Editura Omega, 2001

Theelin K, Consilierii juridici pe lângă forțele armate, *în RRDU nr. 5/1994*

Toffler A. și H., Război și antirăzboi, *Editura Antet, 1995*

Toffler Alwin, Powershift. Putere și mișcare, *Editura Antet, 1995*

Trandafir C., Stoica M., Șopu M., *Influența terorismului internațional în Europa*, Editura Sitech, Craiova, 2003

Tudor Drăganu - *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Lumina Lex, București, 1998;

Uscoi N., Oprea G., *Introducere în dreptul internațional umanitar*, Editura Certega, 1999

V. Duculescu, *Diplomația secretă*, Editura Europeană, București, 1992;
Victor Duculescu - Protecția juridică a drepturilor omului, Editura Lumina Lex, București, 1998;

Waltz K., Omul, statul și războiul, Institutul European, Iași, 2001

4. Diverse:

Foreign and Commonwealth Office	<i>Legal Basis for the Use of Force</i> , 17 martie 2003
Departamentul de Stat al SUA	<i>Structuri ale terorismului global</i> , Washington, 1995.
* * *	Official Journal of the European Communities, no. 164/22.06.2002

5. Mediul de internet:

www.onuinfo.ro
www.mae.ro
www.presamil.ro
www.ancex.ro
www.europa.eu
www.nato.int
www.osce.org
www.lawofwar.org
<http://www.infoeuropa.ro>
<http://www.mie.ro>
<http://www.gov.ro>
<http://ec.europa.eu>
http://www.un.org/News/press/docs/2002/200206/20020616_terrorism.htm
<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/300/50/PDF/N9930050.pdf>
<http://www.dwelle.de/romanian/nachrichten/2.61459.1.html>
<http://www.nato.int/>
http://contrast.20m.com/interviu_terorismul_atac.htm
<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf>
<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf>

<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/300/44/PDF/N9930044.pdf>
<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/806/62/PDF/N0080662.pdf>
<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/216/02/PDF/N0221602.pdf>
<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/216/05/PDF/N0321605.pdf>
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1999/l_123/l_12319990513en00010002.pdf
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_344/l_34420011228en00900092.pdf
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_344/l_34420011228en00930096.pdf
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_344/l_34420011228en00700075.pdf
<http://www.bits.de/public/briefingnote/bn03-3-3.htm>
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/l_139/l_13920020529en00040005.pdf
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/l_139/l_13920020529en00090022.pdf
http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_169/l_16920030708en00060023.pdf
<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>
<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79635.pdf>

6. Legislație relevantă în domeniu

- *Constituția României*, București, 2004
- *Legea nr. 45/1994* privind apărarea națională a României actualizata*) până la data de 18 noiembrie 2003
- *Legea nr. 80/1995* privind statutul cadrelor militare
- *Legea nr. 56/1997* republicată în 2004 referitoare la aplicarea prevederilor Convenției referitoare la interzicerea, dezvoltarea, producerea, stocarea și folosirea armelor chimice și distrugerea acestora
- *Legea nr. 111/2001* privind ratificarea Statutului Curții Penale Internaționale
- *Legea nr. 296/2001* privind extrădarea
- *Legea nr. 567/2001* privind ratificarea Protocolului facultativ la Convenția privind drepturile copilului, referitoare la implicarea copilului în conflictele armate
- *Legea nr. 277/2002* privind retragerea rezervelor formulate de România la cele 4 Convenții de la Geneva din aug. 1949 pentru protejarea victimelor de război

- *Legea nr. 287/2003* privind aderarea României la art. 1 privind modificarea Protocolului privind interzicerea sau limitarea folosirii minelor, armelor capcană, etc..
- *Legea nr. 379/2003* privind regimul mormintelor și operațiilor comemorative de război
- *Legea nr. 42/2004* privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului României
- *Legea nr. 257/2004* privind ratificarea Convenției internaționale pentru reprimarea atentatelor teroriste cu explozivi
- *Legea nr. 366/2004* privind ratificarea Protocolului de amendare a Convenției europene pentru reprimarea terorismului
- *Legea nr. 481/2004* privind protecția civilă
- *Legea nr. 535/2004* privind combaterea terorismului
- *Legea nr. 122/2006* privind azilul în România (regimul juridic al străinilor)
- *Legea nr. 285/2006* privind ratificarea celui de-al II-lea Protocol la Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor în caz de conflict armat
- *Legea nr. 396/2006* referitoare la ratificarea Convenției internaționale privind reprimarea actelor de terorism nuclear
- *Legea nr. 19/1997* privind ratificarea Convenției europene pentru reprimarea terorismului;
- *Legea nr. 623/2002* pentru ratificarea Convenției internaționale privind reprimarea finanțării terorismului, adoptată la New York la 9 decembrie 1999;
- *Legea nr.206/2005* privind punerea în aplicare a unor sancțiuni internaționale;
- *Hotărârea Guvernului nr. 784/2004* pentru aprobarea Listei persoanelor fizice și persoanelor juridice suspecte de săvârșirea sau de finanțarea actelor de terorism;
- *Protocolul general de organizare și funcționare a Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului*, aprobat prin *Hotărârea CSAT nr. 0067/17.07.2002*;
- *Hotărârea Parlamentului nr. 21/2001* privind participarea României, împreună cu statele membre ale NATO, la acțiunile de combatere a terorismului internațional;
- *HG nr. 1222/2005* referitoare la stabilirea principiului evacuării în situații de conflict armat
- *HG nr. 1326/2006* referitoare la unele măsuri pentru aplicarea Convenției pentru interzicerea, utilizarea, stocarea și producerea și transferul de mine antipersonal și distrugerea lor
- *OUG nr. 31/2002* privind interzicerea organizațiilor și a simbolicii cu caracter fascist , rasist, xenofob și a promovării cultelor persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și a omenirii
- *OUG nr. 117/2004* privind ratificarea Acordului dintre România și Uniunea Europeană referitor la cadrul general de participare a României la operațiunile Uniunii Europene de gestionare a crizelor
- *OUG nr. 96/2005* privind ratificarea Protocolului pentru combaterea terorismului adițional la Acordul de cooperare dintre guvernele statelor participante la

Cooperarea Economică a Mării Negre în domeniul combaterii criminalității organizate

- *Carta albă a securității și apărării naționale*, București, 2004
- *Strategia de Securitate Națională a României- 2007*
- *Cartea Albă a Guvernului României*, București, 1999- Armata României 2010: reformă și integrare euroatlantică
- Regulamente, decizii, directive, hotărâri, acte și tratate de aderare la Comunitățile Europene.
- Tratatul de la Roma instituind CEE și EURATOM 1957 (intrate în vigoare în 1968).
- Tratatul de la Amsterdam asupra Uniunii Europene – 1997 (intrat în vigoare în 1999).
- Tratatul de la Maastricht asupra Uniunii Europene – 1992 (intrat în vigoare în 1993).
- Tratatul de la Nisa, semnat în februarie 2001.

7. Comunicări științifice internaționale

- *Armata României la început de secol, posibile opțiuni și evoluții* – Sesiunea de comunicări științifice, 26 aprilie 2001, Secțiunea I – Securitate și apărarea națională, Dreptul internațional aplicabil în conflictele armate – Operații multinaționale – Vol 1 și 2, A.I.S.M., București, 2001
- *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI*, sesiunea de comunicări științifice, Editura Universității Naționale de Apărare « Carol I », București, 2005
- *Securitatea și apărarea spațiului sud- est european în contextul transformărilor de la începutul mileniului III*, sesiunea de comunicări științifice 2006, Secțiunea 1 și 12
- *Drept și relații internaționale, sesiunea de comunicări științifice*, Colegiul de Război, Editura Universității Naționale de Apărare « Carol I », București, 2006
- *Strategii de apărare și securitate la frontiera răsăriteană a NATO și UE*, sesiunea de comunicări științifice , Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2006
- *Spațiul sud-est european în contextul globalizării*, sesiune de comunicări științifice, Editura Universității Naționale de Apărare « Carol I », București, 2007

PROBLEMATICA DEFINIRII CRIMINALITĂȚII TRANSFRONTALIERE ȘI TRANȘNĂȚIONALE DIN PERSPECTIVA EXTINDERII FRONTIERELOR ESTICE ALE UNIUNII EUROPENE CU VECINĂTATEA STATELOR CSI

Andryi VOLOSHYN*

THE TRANSBORDER AND TRANSNATIONAL CRIME DEFINITION'S ISSUE FROM THE PERSPECTIVE OF THE EUROPEAN UNION'S EASTERN BORDER ENLARGEMENT TO THE CSI STATES VICINITY

În ultima parte a sec XX și începutul sec XXI, activitatea infracțională internațională a sporit fără precedent, lipsa securității care a adâncit erodarea granițelor de stat și intensificarea proceselor de durată, transparența lor, extinderea și reciproca pătrundere a riscurilor economice, care înainte au fost închise sau aspru controlate de către state. Acestea creează condiții pentru formarea de noi, înainte necunoscute, forme de criminalitate internațională, evoluarea profesionalizării acesteia. Ca urmare a schimbărilor în structura comerțului, finanțelor și informațiilor se creează situația în care criminalitatea deja nu se mai delimitează de granițele interstatale.

În ultima parte a sec XX și începutul sec XXI a sporit fără precedent activitatea infracțională internațională, pericol ce crește odată cu desființarea granițelor de stat și intensificarea proceselor de implementare a transparenței, extinderea și întrepătrunderea economică piețelor, care înainte au fost închise sau aspru controlate de către stat. Acestea creează condiții pentru formarea de noi, necunoscute înainte, forme ale criminalității internaționale, evoluarea profesionalizării acesteia. Ca urmare a schimbărilor în structura comerțului, finanțelor și informațiilor se creează situația când criminalitatea deja nu se delimitează de granițele interstatale.

Analiza noțiunii criminalității internaționale adesea se rezumă la fixarea poziției asupra faptului că aceasta reprezintă un fenomen complex a lumii contemporane, care are în componența sa câteva nivele și subnivele⁶⁶³. În structura criminalității internaționale, de obicei, se împarte în crime internaționale și infracțiunile cu caracter internațional⁶⁶⁴.

Luând în considerație abordarea modernă a acestei probleme putem admite, că criminalitatea internațională reprezintă în sine un fenomen complex de încălcare a normelor juridice internaționale și penale, care conține ansamblul crimelor, caracterizate printr-o structură bine definită și se manifestă la diferite niveluri. Astfel, după criteriul teritorial (spațial) pot fi împărțite în crime de nivel internațional, regional și national (în interiorul statului). Din punct de vedere al conținutului, în oricare din nivelele amintite, criminalitatea internațională include: crimele

---

* **Director adjunct, Institutul de Cercetări a Economilor Mondiale, Lviv, UCRAINA**

663 BLYSCHENKO I. P., FISENKO I. V., **Curtea Penală Internațională**, p.18.

664 **Drept penal internațional**. Redactor responsabil Kudryavtsev V.N. M, 1999, p.217.

internaționale, infracțiunile cu caracter internațional și criminalitate generală transnațională, care periclitează interesele câtorva state. De asemenea, există și alte clasificări ale criminalității internaționale, în dependență de obiectul crimei (infracțiunii) modul (felul) savârșirii crimei, subiectul crimei⁶⁶⁵.

Elementele ce definesc formarea criminalității internaționale și denumirea acestora sunt crimele internaționale. Însă, numărul acestora nu este atât de numeros și nu au loc într-o formă pur „internațională”. De cele mai multe ori, aceste delikte sunt legate activitățile infracționalității generale, care ies de sub jurisdicția unuia sau mai multor state, și completează crimele internaționale (agresiune, genocid etc.) atentate împotriva persoanelor, drepturilor și libertăților acestora.

O componentă (element) importantă a criminalității internaționale este caracterul internațional al infracționalității, care sunt definite atât în convențiile specifice, cât și în normele dreptului penal național. Cele mai periculoase și larg răspândite sunt:

- terorismul internațional în toate formele sale;
- traficul ilicit de droguri și substanțe psihotrope;
- traficul ilicit de arme, muniții și explozivi;
- migrația ilegală, comerțul cu sclavi, traficul de femei și copii, în primul rând în scopul exploatarei sexuale și, de asemenea, răpirea și traficul de copii pentru transplantul de organe;
- infracțiuni în sfera tehnologiilor de vârf, inclusiv cele legate de penetrarea rețelelor de calculatoare ale băncilor, corporațiilor, obiectivelor de importanță strategică etc.;
- infracțiuni de corupție legate de contrabandă, exportul ilegal, ilegalitatea intrărilor – ieșirilor de capital, spălarea de bani, ilegalitatea import – exporturilor materialelor de importanță strategică.

De notat că aceste infracțiuni ocupă un loc intermediar în structura criminalității internaționale. Criteriul de alocare a lor în mod independent la criminalitatea internațională are un caracter complex. Pericolul pentru societate, a crimelor amintite, este condiționat de obiectul infracționalității, care poate face parte atât din sfera relațiilor internaționale, cât și din sfera relațiilor interne ale statului, ce include interesele comune ale statelor.

Datorită faptului că criminalitatea generală, ca fenomen social, nu se limitează la teritoriul unei țări, depășind frontierele, ea afectează interesele mai multor țări, transformându-se în transnațională (transfrontalieră). În acest sens, unele infracțiuni comune ale unui stat, obțin o semnificație internațională și devin elemente ale criminalității internaționale. În special, în ultimii ani, valoarea acestui element este în creștere, atât din punctul de vedere a răspândirii, cât și a pericolului pentru interesele majorității țărilor și cetățenilor acestora.

Efectuând o analiză a problemelor legate de criminalitatea transnațională, în primul rând trebuie să definim, faptul că aceasta înseamnă un sistem de crime care

---

⁶⁶⁵ FISENKO I.V., **Combaterea crimelor internaționale în dreptul penal internațional**, Minsk, 2000, p. 5.

încalcă interesele a două sau mai multe state. În acest caz, locul de derulare a infracțiunii are loc pe teritoriul unui singur stat și nu are importanță cetățenia autorilor crimei⁶⁶⁶.

Pe baza unei analize a Convenției ONU împotriva crimei organizate transnaționale, putem ajunge la o concluzie rezonabilă, conform careia o infracțiune este considerată transnațională (respectiv crima internațională), în următoarele condiții:

- a) infracțiunea este săvârșită pe teritoriul a două sau mai multe state;
- b) grupul organizat este format din cetățeni din țări diferite;
- c) membrii grupului organizat se afla în diferite state;
- d) alte state au dreptul să-și exercite jurisdicția asupra cetățenilor unui anumit statului⁶⁶⁷.

De crima organizată transnațională trebuie diferențiată criminalitatea transfrontalieră, pe care o întâlnim mult mai frecvent și este doar o parte a criminalității transnaționale.

Criminalitatea transnațională are, de obicei, un caracter organizat. De fapt, organizarea îi și permite acesteia să depășească granițele interstatale⁶⁶⁸.

În strânsă legătură cu crima organizată transnațională este corupția internațională, care din punctul de vedere al criminalității comune, face probabil parte, din categoria infracțiunilor cu caracter internațional, deoarece, în virtutea distribuției teritoriale, este un pericol pentru relațiile internaționale. O tendință similară o are și criminalitatea generală transnațională, legată de furtul, contrabanda și comercializarea ilegală a mijloacelor de transport, precum și infracțiunile rutiere.

În al doilea rând, structura (tipul) criminalității transnaționale este o problemă complicată și controversată, întrucât nu există o listă oficială a infracțiunilor transnaționale. Cu toate acestea, criminologia contemporană stabilește aproximativ douăzeci de tipuri de astfel de infracțiuni, din care:

- 1) terorismul;
- 2) traficul ilicit de armament;
- 3) contrabanda cu materiale nucleare;
- 4) deturnarea avioanelor;
- 5) pirateria maritimă;
- 6) deturnarea mijloacelor de transport terestre;
- 7) traficul ilicit de droguri;
- 8) prostituția;
- 9) spălarea de bani;
- 10) furtul operelor de artă și a obiectelor de patrimoniu cultural;
- 11) tranzacții ilegale cu metale prețioase;
- 12) furtul proprietății intelectuale și alte acțiuni periculoase⁶⁶⁹.

---

⁶⁶⁶ KUZNETSOVA NF, **Criminalitatea internațională, concept și probleme de implemetare. 11 Problemele actuale de combatere a criminalității internaționale**, Krasnodar, 2000, p. 10.

⁶⁶⁷ KOMYSSAROV V. S., **Despre problema conceptului de criminalitate internațională**, Probleme actuale de combatere a criminalității transnaționale, pp. 15-16.

⁶⁶⁸ LUKASHUK I.I., NAUMOV A.V., M., **Drept internațional penal**, 1999, p. 200.

În evaluarea parametrilor criminalității internaționale trebuie luată în considerare existența tendinței de creșterea absolută și relativă a criminalității în majoritatea țărilor. Caracterul atotcuprinzător și global ale acestei tendințe este confirmată de ONU în rapoartele periodice privind criminalitatea în statele lumii, de funcționarea sistemelor de justiție penală, și de apariția unor strategii de prevenire a criminalității. Este de așteptat, ca la începutul secolului XXI, componenta generală a criminalității în lume, va continua să crească, cu o creștere medie a acesteia de 3-5% pe an. Parte latentă a criminalității va continua să fie de 3-4 ori mai mare decât ponderea înregistrată. Acestea vor fi însoțite de creșterea (2-3 ori) infraționalității materiale comparativ cu infraționalitatea violentă, activitățile infraționale intelectuale, îmbunătățirea organizatorică a acesteia, înarmarea, echiparea tehnică și auto-apărarea împotriva divulgării.

În al treilea rând, condițiile care facilitează existența criminalității transnaționale este strâns legată de traficul ilegal de arme și infracțiuni care implică utilizarea armelor de foc, de traficul de droguri și a crimelor care sunt comise din aceste considerente, precum și de diferitele manifestări ale terorismului, care are un impact direct asupra problemei criminalității internaționale .

Cu atât mai mult, aceste probleme sunt legate de dezvoltarea crimei organizate, întrucât:

- criminalitatea internă trece dincolo de frontierele de stat, stabilește contacte cu structurile criminale, subiecți economici legali sau din umbră din alte state;
- se consolidează poziția organizațiilor criminale în sfera afacerilor cu droguri, crește organizarea acestora și interacțiunea cu structuri similare din străinătate;
- furtul și traficul ilicit de armament, muniții și explozivi, transferuri ilegale de arme către „punctele fierbinți” din străinătate încalcând embargoul internațional, atinge cote alarmante;
- continuă consolidarea bazei tehnice și financiare a structurilor criminale, creșterea profesionalismului membrilor acestor structuri, inclusiv prin extinderea relațiilor internaționale.

Astfel, o caracteristică esențială a crimei organizate contemporane este caracterul său internațional, trecerea dincolo de frontierele naționale, integrarea în structuri criminale de afaceri din străinătate. Această tendință de integrare/unificare a subiecților activităților transnaționale criminale depășește cu mult, tendința cu privire la fuziunea instituțiilor de stat și organismelor publice, în efortul împotriva creșterii de criminalități internaționale. Internaționalizarea crimei organizate are loc aproape toate direcțiile, în special în domenii precum:

- relațiile credit-financiare;
- circuitul acțiunilor și falsificarea valutei;
- ascunderea și legalizarea (spălarea) veniturilor obținute din mod ilegal;
- privatizarea, falimentarea intenționată și fictivă a întreprinderilor de stat și

---

⁶⁶⁹ ZABRYANSKY G.I., *Criminalitatea transnațională: noțiuni, tipuri, expansiune*, Problemele actuale de combatere a criminalității internaționale, p.21.

municipale;

- activitatea economică externă;
- relațiile oficiale și corupția;
- tehnologiile înalte;
- comerțul cu antichități și contrabanda cu bunuri culturale;
- afacerile auto și de transport rutier;
- procesele migratoare, inclusiv exportul ilegal în străinătate a femeilor și copiilor în vederea exploatarei sexuale a acestora sau traficului de organe;
- industria porno și prostituția;
- traficul de droguri;
- traficul ilicit de armament și muniții.

Se presupune că asupra interacțiunii între infractorii dintre țările CSI și colegii lor din străinătate, care generează partea organizată transnațională, au impactul următorii factori:

a) creșterea relațiilor economice și culturale în cadrul frontierelor țărilor CSI și a reformelor economice liberale din acestea, sub acoperirea cărora au loc pătrunderea elementelor criminale;

b) posibilitatea, apărută în 90 de ani de secol XX, de recrutare de personal calificat din țările CSI (piloți, marinari, programatori, ingineri și muncitori tehnici etc.) pentru a lucra în străinătate, care de multe ori era legată de posibilitatea accesului relativ facil la magazinele de arme, muniții, substanțe radioactive și a surselor de înaltă tehnologie. Toate acestea au contribuit la dezvoltarea racolării de persoane pentru participarea în grupări armate ilegale (conflictele din fosta Iugoslavie, Transnistria, Caucazul de Nord, Transcaucazia etc.), actelor de terorism și asasinatelor;

c) existența în statele CSI, a posibilităților de interes pentru criminalitatea străină pentru tranzitarea drogurilor, vânzarea lor, de purificare și sintetizare a substanțelor psihotrope de către specialiști chimici calificați în laboratoare clandestine sau chiar cu echipamentele întreprinderilor și instituțiilor de cercetare;

d) absența efectivă în majoritatea țărilor din CSI, a unui sistem eficient de combatere a răspândirii pornografiei, prostituției, drogurilor, armelor și escaladarea conflictelor armate etc.;

e) imigrarea în UE pentru ședere permanentă sau temporară a unui număr semnificativ de cetățeni din statele CSI, din care o parte este implicat în crima organizată sau în alte activități ilegale⁶⁷⁰.

e) posibilitatea de a produce valută contrafăcută de înaltă calitate, în zonele unde organele de control au acces limitat (Caucazul de Nord, Transnistria), urmată de legalizarea acestora în țările UE prin intermediul rețelelor internaționale financiare sau prin intermediul contrabandei.

Cele mai sus amintite caracterizează problema infraționalității, ca un fenomen care necesită cooperarea internațională pentru combaterea acesteia, ce are ca obiectiv principal asigurarea unei baze juridice, organizaționale și științifice de

---

⁶⁷⁰ MYNKOVSKYY G.M., RIVIN V.P., TSPSLSV V.F. M., 1998.pp 170-171.

cooperare, suficient de solide. Această problemă a devenit actuală în această criză financiară mondială, când a devenit evident că revitalizarea în această perioadă a tuturor tipurilor de infracțiuni internaționale, va provoca pagube considerabile pentru economiile din toate statele, fără excepție, și de fapt delimitează măsurile anti-criză.

[1] **Bibliografie:**

- BLYSCHENKO I. P., FISENKO I. V., Curtea Penală Internațională.
- [2] FISENKO I.V., **Combaterea crimelor internaționale în dreptul penal internațional**, Minsk, 2000.
- [3] KUDRYAVTSEV V.N. M., redactor responsabil, **Drept penal internațional**. 1999.
KUZNETSOVA N.F., **Criminalitatea internațională, concept și probleme de implementare**. 11 Problemele actuale de combatere a criminalității internaționale, Krasnodar, 2000.
- [4] KOMYSSAROV V. S., **Despre problema conceptului de criminalitate internațională, probleme actuale de combatere a criminalității transnaționale**.
- [5] LUKASHUK I.I., NAUMOV A.V.M., **Drept internațional penal**, 1999.
- [6] ZABRYANSKY G.I., **Criminalitatea transnațională: noțiuni, tipuri, expansiune, Problemele actuale de combatere a criminalității internaționale**.
- [7] MYNKOVSKYY G.M., RIVIN V.P. TSPSLSV V.F. M, 1998.

SPĂLAREA BANILOR, AMENINȚARE ASUPRA SECURITĂȚII ECONOMICE

Dr. Sergiu-Bogdan CONSTANTIN*

MONEY LAUNDRING, THREAT AGAINST ECONOMIC SECURITY

A very important component of the national security is the economic security. The black economy is the main factor of threat to the economic security. The main components of the black economy are tax evasion, money laundry, illegal work, funds defalcation, contraband, corruption. Money laundry as a component of the black economy is the process or the actions through which delinquents try, and sometimes succeed, to hide the real provenience and possession of revenues or/and goods which come from illegal activities. The fight against the money laundry phenomenon does not mean only the imposition of some disproof mechanisms, in fact it is necessary to have premonition measures of the phenomenon, concrete results are needed and a clear perception of the people that no one is above the law.

1. Despre securitatea economică

Securitatea economică trebuie abordată ca o componentă importantă a securității naționale, ce desemnează starea economiei fundamentată pe prosperitate, legalitate, echilibru și stabilitate și bazată pe principiile economiei de piață, exprimată prin ordinea de drept și asigurată prin acțiuni de natură economică, politică, socială, juridică și de altă natură.

În România activitatea de asigurare a securității pe componenta economică este orientată pe protecția valorilor reprezentate de atributele fundamentale ale statului (independența și suveranitatea economică și monetară, integritatea deciziilor economico-strategice privind resursele vitale) și apărarea, prin mijloace și metode specifice, a valorilor de securitate economică, precum și spre promovarea intereselor naționale și asigurarea cadrului necesar definitivării cu succes a procesului de aderare la UE.

Valorile de securitate economică statuate constituțional (de interes major pentru securitatea națională) sunt economia de piață, concurența loială, resursele naturale, echilibrul ecologic, dezvoltarea economică - prin asigurarea cadrului favorabil pentru valorificarea tuturor factorilor de producție, aplicarea politicilor de dezvoltare regională și dezvoltare durabilă- proprietatea, libertatea economică, sistemul financiar, activitatea bancară, protecția socială, cercetarea științifică și tehnologică națională și dreptul de autor.

Acestea sunt înțelese ca acele relații sociale și economice prin a căror existență și manifestare se asigură funcționarea economiei naționale, precum și ca ansamblul intereselor și necesităților de securitate economică (prin garantarea principiilor de bază ale economiei de piață, proprietății, concurenței loiale, resurselor naturale, echilibrului ecologic, dezvoltării economice, libertății economice, sistemului

---

* Lector universitar, Universitatea Financiar-Bancară, București

financiar, activității bancare, protecției sociale, cercetării științifice și tehnologice naționale și dreptului de autor).

Economia subterană este principalul factor de amenințare asupra securității economice. Principalele canale de alimentare a economiei subterane se localizează în domeniul evaziunii fiscale și vamale (diminuarea valorii sau a cantității declarate în vamă), spălării banilor, contrabanda cu mărfuri, manoperele ilicite în gestionarea patrimoniului firmelor (conducerea intenționat defectuoasă a evidențelor, derularea unor operații fictive), concurența neloială, deturnarea de fonduri preponderent în sfera agenților economici cu capital mixt sau exclusiv de stat, corupția.

2. Spălarea banilor, componentă a economiei subterane

Conexarea economiilor naționale la circuitele economice integrate, expresia sintetică a globalizării activităților economice, a condus, implicit, la mondializarea crimei organizate în domeniul afacerilor. A apărut, în acest context, necesitatea „reciclării” câștigurilor clandestine, caracterizate de un mod fraudulos de proveniență, prin disimularea originii acestor fonduri și integrarea lor ulterioară în economia oficială - procedeu denumit generic „spălarea banilor”. Fenomenul în sine are ca obiectiv final obținerea accesului la disponibilități bănești care nu prezintă suspiciuni cu privire la modul de proveniență al acestora. Acțiunile în sine de spălare a banilor, analizate separat, nu reflectă un grad de pericol, dar, privite în ansamblu, în integralitatea lor, oglindesc tocmai metodele de disipare a profiturilor obținute în mod ilicit.

Extinderea fenomenului de spălare a banilor, expresia crimei organizate transfrontaliere contemporane, a fost facilitată de creșterea ingeniozității și profesionalismului celor din domeniu, dar, în același timp, și de criza de autoritate a instituțiilor statului. Structurile crimei organizate din domeniu tind permanent să se perfecționeze, în căutarea de garanții care să le ofere opacitate în fața eventualelor acțiuni ale organismelor statului însărcinate cu combaterea fenomenului. Aceste grupuri infracționale, caracterizate de un ridicat potențial coruptiv, dovedesc o mare suplețe și capacitate de adaptare la „cerințele pieței”.

Eficiența fenomenului de spălare a banilor „negri” se cuantifică prin capacitatea grupărilor mafioate de a recicla rezultatele infracțiunilor desfășurate (denumite generic infracțiuni predicat) utilizând, de regulă, sistemul financiar-bancar. Entitățile bancare, din dorința lor (pe undeva, legitimă chiar) de a acoperi o cotă de piață cât mai mare, pot cădea (uneori, involuntar) în capcana de a atrage în rândul clienților lor persoane din domeniul crimei organizate a afacerilor, absorbind astfel produsul infracțional (sub latura sa financiară), pe care ulterior îl depersonalizează într-o multitudine de operațiuni. Asumarea conștientă a acestui rol este extrem de riscantă, atât din punct de vedere al sancțiunilor legale, cât și din perspectiva faptului că utilizarea sistemului financiar-bancar, în procesul de reciclare al banilor „murdari”, afectează stabilitatea sa și poate avea ca efect o stare de nefuncționalitate a acestuia. Fenomenul de spălare a banilor utilizează în acest proces de „delocalizare” a resurselor bănești (în tranzitarea lor către economia „de suprafață”) procedee și metode dintre cele mai complexe și are la bază structuri multistratificate (de regulă, cu un acționariat greu de identificat), care au rolul de a „camufla” originea banilor

sau conversia proprietății. Tocmai de aceea, fenomenul în sine nu poate fi abordat în mod singular și nu poate fi disociat de infracțiunea generatoare a banilor „murdari”.

Literatura economică de specialitate (în special, cea anglo-saxonă) face distincția între noțiunile de „bani negri” (sau „bani murdari”) și de „bani fierbinți” (sau „capitalul fierbinte”). Spre deosebire de „bani negri”, care presupun un mod fraudulos de dobândire (conform celor prezentate mai sus), „bani fierbinți” desemnează acele resurse financiare care presupun o proveniență licită (fie ea și numai simulată), dar care, ulterior, sunt destinate să finanțeze activitățile derulate în sectorul subteran. Din acest punct de vedere, este evident că, între cele două noțiuni, există o relație strânsă de interdependență din perspectiva genezei lor, deoarece „bani fierbinți” (prin modul lor de utilizare) generează „bani negri” care, ulterior (după „albirea” sursei ilicite de proveniență), sunt „implantați” în sectorul oficial, contribuind, la rândul lor, la crearea de „bani fierbinți”.

În analiza spălării banilor, este importantă cuantificarea costurilor și, mai ales, asumarea riscurilor, având în vedere trei situații principale de manifestare ale fenomenului:

- spălarea banilor proveniți din alte state: în acest caz, riscurile se concentrează asupra sistemului vamal (care poate facilita, voit sau nu, intrarea sumelor de bani în numerar) și băncile (expuse fluxurilor financiare externe de „bani murdari”, prin intermediul transferurilor bancare). În funcție de agresivitatea fenomenului și de amploarea acestuia, putem asista chiar la „criminalizarea” mediului economic intern, în special datorită caracterului imediat al riscului în cauză. Costurile se vor concentra către funcționarea eficientă a sectoarelor în cauză;

- spălarea banilor proveniți din interiorul pieței naționale: se vor avea în vedere promovarea unor măsuri eficiente de descurajare a faptelor infracționale generatoare de „bani murdari” (în special, privind procedeele evazioniste), iar costurile se orientează spre funcționarea optimă a organelor de control financiar-fiscal;

- transferul fondurilor bănești din interior spre exterior, în vederea dispărării originii frauduloase a acestora: în această situație, instituțiile cele mai expuse sunt tot cele menționate la punctul nr. 1, iar costurile, de asemenea, se vor localiza la nivelul acestora. Apare însă ca firească următoarea întrebare: este oare corect să se implice statul, din punct de vedere financiar, în finanțarea unor măsuri ce urmează să fie adoptate de sistemul financiar-bancar (în fapt, un sistem privat)? Atâta timp cât există pericolul de a fi afectată siguranța funcționării economiei naționale (generată de riscul prăbușirii credibilității sistemului bancar), răspunsul este afirmativ. Altfel spus, dacă costurile sociale (care nu pot fi comensurate cu exactitate) sunt previzionate la un nivel ridicat, acest demers își poate găsi justificare, din punct de vedere al operaționalizării efective.

Deși inventivitatea fraudatorilor din domeniu nu cunoaște limite, tehnicile cele mai uzuale de spălare a banilor se referă la:

- însușirea frauduloasă a rambursărilor ilegale de TVA, prin metoda „aprovizionărilor” de mărfuri sau mijloace fixe la prețuri supraevaluate și de la firme afiliate (multe cu un comportament de tip „fantomă”), simularea unor operațiuni comerciale de export care nu au fost efectuate în fapt (așa-numitul „export fără specificație”) sau chiar prin efectuarea reală a operațiunilor de export, dar la prețuri neconforme față de condițiile pieței (de regulă, către firme off-shore aparținând

aceluiași acționariat ca cel al exportatorului). Sumele ilicite obținute pe această cale sunt utilizate pentru plata contraprestației unor servicii, efectuate la prețuri supraevaluate de către firme din cadrul grupului infrafracțional (de unde, de regulă, fondurile respective sunt retrase în numerar pe baza unor contracte de împrumut cu un caracter nereal și urmând ca ulterior să finanțeze activitățile ilicite din palierul informai al economiei);

- deturnarea creditelor bancare de la destinația inițială pentru care au fost acordate, în urma unor operațiuni financiare complexe și abil deghizate - care implică „pe traseu” un număr mare de societăți comerciale - care, în final, conduc la conversia sumelor respective în bunuri patrimoniale ale persoanelor fizice implicate sau în surse de finanțare a unor acte de corupție. Domeniul financiar-bancar este vizat de fraudatorii din domeniu atât în direcția deturnării fondurilor provenite din creditare, dar și în ceea ce privește sistemul de decontări, plăți și transferuri, care să le ofere oportunitatea spălării banilor rezultați din activități ilicite și implementarea lor în afaceri legale; unele bănci comerciale s-au lansat în tranzacții profitabile pentru structurile crimei organizate din domeniul afacerilor, care au exercitat o presiune constantă asupra resurselor acestora, cu scopul de a le manipula și conduce „din umbră”. De asemenea, formalismul manifestat în urmărirea destinației creditelor guvernamentale și a modului de organizare și derulare a licitațiilor și operațiunilor de fixing bancar a favorizat activitățile de tip speculativ care au condus la alimentarea economiei subterane cu însemnate resurse financiare. Lupta împotriva fraudatorilor bancari este una aparte, deosebit de dură, deoarece tehnicile infrafracționale utilizate sunt abil deghizate de adevărați „experți” în domeniu, pentru a se crea o tentă de aparentă „legalitate” pentru operațiunile frauduloase desfășurate. Investigarea infrafracționalității financiar-bancare se confruntă cu dificultăți legate de sistemul internațional de asistență juridică mutuală (lipsa acordurilor de cooperare, secretizarea operațiunilor bancare, sisteme legislative eterogene etc.), dar și de faptul că falimentele spectaculoase și afacerile murdare sunt foarte bine „acoperite”, fiind cunoscute relativ târziu de la producerea acestora, iar o eventuală intervenție pentru recuperarea prejudiciilor poate fi tardivă în acest context;

- simularea unor „privatizări de **succes, cu investitori strategici**”, urmate de realizarea unor operațiuni economice care nu au legătură directă cu obiectul de activitate inițial al firmei recent privatizate (tranzacții speculative cu terenurile și clădirile preluate în patrimoniu, valorificarea la fier vechi a activelor respectivei firme etc.). De multe ori, activele menționate au fost înstrăinate la prețuri subevaluate consemnate în documentele justificative (facturi fiscale), diferența fiind achitată în numerar, „la purtător”; sumele ilicite astfel obținute au fost utilizate uneori pentru majorarea capitalului social, de natură să faciliteze acapararea de către noul proprietar a unei cote cât mai ridicate din întreprinderea vizată;

- **spălarea veniturilor clandestine obținute în urma activităților infrafracționale privind producția, importul sau comercializarea produselor accizate**, prin plasarea ulterioară a respectivelor sume de bani în domeniul investițiilor în turism. Inițial, afacerea pornește prin contractarea unor împrumuturi necesare pentru finanțarea investiției (construcției) respective, care ulterior sunt rambursate pe seama „rentabilității” (evident, simulate) afacerii nou-înființate.

Sumele respective de bani care apar ca fiind încasări din activitatea de turism (sau alimentație publică aferentă) reprezintă în fapt efectul „scoaterii la suprafață” a banilor negri din activitatea anterioară desfășurată, care ulterior pot fi introduși în economia oficială cu riscuri mult diminuate (referitor la modul de proveniență al acestora);

- spălarea veniturilor clandestine rezultate în urma unor activități infracționale cu un caracter ilicit prin natura lor (trafic de droguri, proxenetism etc.), prin intermediul pieței valutare paralele sau prin transferul extern ulterior al sumelor (fie în numerar, fie prin circuit bancar prin simularea unor operațiuni economice nereale de genul „avans marfa” sau de genul restituirii unor împrumuturi care, în fapt, sunt fictive);

- spălarea banilor ce reprezintă obiectul activităților infracționale de corupție, prin simularea câștigurilor realizate în urma jocurilor de noroc sau prin manipularea prețurilor utilizate, de regulă, în tranzacțiile imobiliare (din acest punct de vedere, actuala impozitare a tranzacțiilor imobiliare reprezentând o măsură oportună, dar totuși departe de a avea un real efect descurajant asupra fenomenului descris, în condițiile în care veniturile ilicite realizate Justifică” plata impozitului aferent tranzacțiilor imobiliare). În situația în care piața este singura în măsură să fixeze prețul unei tranzacții imobiliare (de altfel, lucru absolut normal într-o economie concurențială de piață), trucarea nivelului prețurilor din tranzacțiile imobiliare va reprezenta în continuare terenul propice pentru aria de acțiune a mecanismelor specifice spălării banilor.

Procesul de spălare a banilor reprezintă „punctul terminus” în domeniul corupției și al crimei organizate, care practic „încununează” **ingeniozitatea tehnicilor infracționale în domeniul economico - financiar** și constituie **liantul de legătură al infracțiunilor economice transfrontaliere**. În urma unor operațiuni de inginerie financiară, devine posibilă spălarea banilor „murdari” care capătă „fațadă legală” și pot fi introduși în sectorul oficial al economiei ca resurse investiționale, în special în faza de recesiune a ciclului afacerilor - în care se resimte o lipsă acută de capital - în scopul creșterii în amploare a activității economice capabile să genereze profit viitor. Pe de altă parte, în special în perioadele de creștere economică, profitul obținut se „distribuie” ilegal prin canalele de scurgere specifice fenomenului de spălare de bani, în scopul sustragerii sale de la regimul prezent de impozitare și a utilizării viitoare (în faza de recesiune economică) a sumelor de bani astfel rezultate (evident, după ce acestea au fost reciclate și prezintă o tentă de legalitate).

În accepțiunea comunitară, spălarea banilor se referă la următoarele activități:

- conversia sau transferul de bunuri (sau asistența la) având la cunoștință faptul că bunurile respective provin din activități penale sau participarea la asemenea activități în scopul de mascare sau tănuire a originii ilicite a bunurilor, sau de asistență a unei persoane implicată în astfel de activități să scape de consecințele legale ale faptelor sale;
- tănuirea sau mascarea adevăratei naturi, proveniențe, locații, circulații, drepturi privind proprietatea de bunuri cunoscând faptul că acele bunuri provin din activități penale sau din participarea la astfel de activități;

- achiziționarea, păstrarea sau folosirea bunurilor știind, la momentul livrării, că acestea proveneau din activități penale sau din participarea la astfel de activități.

Următoarele persoane și instituții sunt considerate a fi supuse obligației impuse de acquis-ul comunitar privind spălarea banilor:

- instituțiile de credit;
- instituțiile financiare (inclusiv societățile de asigurări și de investiții);
- consultanți fiscali, auditori și contabili externi;
- agenți imobiliari;
- notari și alți profesioniști legali, independenți oricând, aceștia oferă asistență în plănuirea și executarea tranzacțiilor clienților lor sau participă, în numele sau pentru clienții lor, la orice tranzacție financiară sau imobiliară;
- afaceriști cu bunuri de valoare (pietre sau metale prețioase, opere de artă, obiecte de licitații), atunci când plata se efectuează în numerar pentru o valoare de peste 15.000 euro;
- cazinouri. Toți clienții din cazinouri vor fi identificați dacă vând sau cumpără jetoane de cel puțin 1.000 euro.

Legile secretului bancar adoptate în statele membre, care asigură confidențialitatea instituțiilor financiare și de credit, trebuie să prevadă obligația acestor instituții de a informa autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor din proprie inițiativă, atunci când identifică acțiuni care indică această practică, fără a considera acest fapt ca o încălcare a vreunei restricții referitoare la secretul bancar.

Ca un aspect colateral (dar foarte important), în contextul analizei privind fenomenul de spălare a banilor, menționăm de asemenea că, în perioada imediat următoare, **România trebuie să asimileze și acquis-ul comunitar referitor la combaterea fraudei și capacitatea de a proteja interesele financiare comunitare.** Țara noastră trebuie să urmărească dezvoltarea infrastructurii instituționale necesare pentru prevenirea, depistarea și sancționarea operativă și eficientă a tuturor activităților ilegale care pot afecta interesele financiare comunitare, în special din perspectiva utilizării legale și eficiente a fondurilor europene ce se preconizează a fi acordate țării noastre. În acest sens, precizăm că Uniunea Europeană își îndreaptă mai mult atenția asupra fraudei în dauna avutului public. Principiul care stă la baza acestei orientări este acela că, în timp ce pierderile victimelor sunt relativ limitate – în cauzele de fraudă în dauna avutului privat, cele în dauna avutului public afectează toți contribuabilii, diminuând fondurile publice, la nivel global. Concepută în scopul înlăturării deficiențelor și incompatibilităților între prevederile legilor penale ale statelor membre, Convenția pentru Protecția Intereselor Financiare Comunitare cere statelor membre să se asigure că acțiunea, definită drept fraudă în dauna intereselor financiare comunitare, constituie infracțiune și va fi pedepsită ca atare; în acest scop, respectiva Convenție dă o definiție comună fraudei, urmând a fi adoptată și asimilată ca atare de legislația statelor membre. Un principiu fundamental al Convenției este cerința strictă ca statele membre să specifice în legislația lor incriminările pentru orice act care constituie fraudă în dauna intereselor financiare comunitare.

Pentru acoperirea diverselor tipuri de fraudă, două concepte complementare acoperă procesul financiar în cadrul Uniunii: venituri și cheltuieli. Din perspectiva cheltuielilor, prin fraudă se înțelege orice act deliberat sau omisiune legată de folosirea sau prezentarea de documente și situații false, incorecte ori incomplete, tănuirea de informații încălcând o obligație specifică, care au drept rezultat apropierea frauduloasă a acestor fonduri în alte scopuri decât pentru cele care au fost alocate inițial. Aici, efectul apropierei sau a reținerii frauduloase nu este neapărat prezent în investirea frauduloasă din fonduri, din punctul de vedere al cheltuielilor. În ceea ce privește veniturile, prin fraudă se înțelege orice acțiune deliberată sau omisiune a folosirii sau prezentării de documente sau situații false, incorecte ori incomplete, tănuirea de informații încălcând o obligație specifică și investirea frauduloasă a beneficiilor obținute legal, care au drept rezultat diminuarea ilegală a resurselor bugetului general comunitar sau administrarea acestuia de către sau în numele Comunității Europene.

Odată cu internaționalizarea infracțiunilor de natură economică, fenomenul de spălare a banilor a căpătat noi valențe, fiind conștientizat ca o amenințare globală, ce depășește frontierele naționale. Organizațiile constituite la nivel național, însărcinate cu combaterea fenomenului, s-au văzut în imposibilitatea contracarării lui eficiente, realizând faptul că, acționând dispersat, nu pot circumscrie fenomenul în niște limite controlabile. În acest sens, a apărut necesitatea unor schimburi structurate de informații între entitățile naționale iar, ca o consecință firească, s-a constituit **Grupul de la Egmont**, o structură internațională cu rol în colectarea informațiilor transmise de organisme naționale, prelucrarea acestora prin analiza lor sistemică și valorificarea lor prin retransmiterea informației astfel prelucrate către organisme naționale. Scopul înființării acestui organism a fost reprezentat de fluidizarea cooperării internaționale, prin identificarea unor soluții practice în asigurarea suportului informațional necesar în eficientizarea acțiunilor îndreptate împotriva fenomenului de spălare a banilor. Pentru creșterea vitezei în reacția de răspuns a organismelor naționale la formele, tot mai ingenioase și agresive, de spălare a banilor, Grupul de la Egmont asigură suportul logistic inclusiv prin personal calificat în această direcție, precum și prin punerea la dispoziție a unei rețele securizate pentru schimbul de date și de informații în scopuri operaționale. De asemenea, Grupul de la Egmont militează pentru armonizarea legislațiilor naționale privind combaterea spălării banilor, pentru a se preîntâmpina posibilitatea manifestării unor viduri sau neconcordanțe legislative, care să fie exploatare de către grupările criminale din domeniu. Înființat în anul **1999**, Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor din România a fost recunoscut ca unitate de informații financiare și a devenit membru al Grupului de la Egmont în mai **2000**.

Pentru eficientizarea demersurilor anterior precizate, a fost înființat, în anul 1999, organismul denumit **OLAF**, ca o substructură a Comisiei Europene, după ce unitățile și efectivele pentru coordonarea prevenirii și combaterii fraudei nu s-au dovedit a fi destul de eficiente. Activitățile OLAF se concentrează, în principal, pe depistarea și monitorizarea fraudei vamale, apropierea frauduloasă a subvențiilor și evaziunea fiscală (dacă este afectat bugetul comunitar), precum și pe lupta împotriva

corupției și a altor activități ilegale care aduc atingere intereselor financiare comunitare. Se impune, în aceste condiții, evaluarea oportunității deciziei privind desemnarea unui punct unic de contact al OLAF în România, cu efect în creșterea implicării în combaterea fraudei, de către organismul respectiv, și reducerea responsabilităților conflictuale între diferitele autorități ale statului. Acest punct unic de contact trebuie să fie, în opinia noastră, o instituție cu putere de decizie asupra tuturor celorlalte instituții de control, capabilă de a efectua independent verificări și investigații privind prevenirea și combaterea fraudei în dauna intereselor financiare comunitare.

În final, apreciem că fenomenul de spălare a banilor valorifică oportunitățile oferite de economia oficială, prin exploatarea inconsistentelor instituționale și a deficiențelor **la nivelul managementului guvernamental**. Deoarece fenomenul în sine își extrage, practic, geneza și amplitudinea din activitățile necontabilizate, putem spune că aria sa de acțiune maximizează disfuncționalitățile și incertitudinile de la nivelul economiei oficiale. Spălarea banilor reprezintă o sfidare internațională la adresa instituțiilor angrenate în combaterea economiei subterane, iar prevenirea și sancționarea fenomenului este marea provocare adresată acestor instituții la începutul secolului XXI. Consolidarea cooperării inter-instituționale între organismele statului însărcinate cu eradicarea fenomenului este esențială pentru succesul acțiunilor îndreptate împotriva formelor de infraționalitate în domeniul afacerilor, concomitent însă cu implementarea unui sistem informatic complex, care să permită identificarea în timp util a formelor (chiar incipiente) de spălare a banilor.

BILBIOGRAFIE

- [1] **Constituția României.**
- [2] **Legea 51/1991 privind siguranța națională a României**, în “Monitorul oficial” nr. 163 din 7 august 1991.
- [3] **Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism**, cu modificările și completările ulterioare.
- [4] **Legea 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale**, în “Monitorul oficial” nr. 672 din 27 iulie 2005.
- [5] CRAIU, Nicolae, **Economia subterană între “Da” și “Nu”**, Ed. Economică, București, 2004.
- [6] DINU, Nicolae, **Economia subterană în România**, Ed. Economică, București, 2003.
- [7] PĂTROI, Dragoș, **Evaziunea fiscală între latura permisivă, aspectul contravențional și caracterul infrațional**, Ed. Economică, București, 2007.

THE ROLE OF ORGANIZATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE (OSCE) IN SECURITY ACHIEVEMENT BY DEMOCRATIZATION. HUMAN DIMENSION AND THE CONCEPT OF DEMOCRATIC SECURITY

Roxana TUDORANCEA*
Mihai VOICULESCU**⁶⁷¹

OSCE ocupă astăzi un loc distinct între organizațiile internaționale prin rolul îndeplinit în avertizarea timpurie, prevenirea conflictelor, managementul crizelor și refacerea post-conflict. Contribuția organizației la securitate este una de ansamblu, integrată, deschisă cooperării internaționale, administrând probleme de securitate de mare diversitate: controlul armamentelor, diplomația preventivă, măsuri de consolidare a încrederii și securității, promovarea valorile democrației pluraliste și respectarea drepturilor omului, monitorizarea alegerilor, probleme aparținând sferei de securitate economică și de mediu. Conceptul global de securitate democratică -democratic security- se poate rezuma astfel: securitatea poate fi consolidată în condițiile manifestării depline a metodelor și normelor democratice. Guvernele nu pot pretinde că au stabilit securitatea politică și economică înainte de a asigura respectarea drepturilor omului și funcționarea democrației. Securitatea democratică este văzută ca o etapă premergătoare unei ordini noi de pace și stabilitate. Solidaritatea, buna-vecinătate și cooperarea sunt pilonii de bază ai asigurării securității democratice durabile, dar, în egală măsură și drumul drept parcurs de la fixarea standardelor la implementarea lor, în problema minorităților naționale.

OSCE's evolution: from the creation (CSCE) to organization (OSCE)

The Conference for Security and Cooperation in Europe took shape in the mid of seventy being the direct result of the Helsinki Process. The idea of a pan-European security conference was originally *launched* by the Soviet Union in 1954 with a proposal which suggested that a 50 - year treaty should be drawn up for signature by all European States and supported by a permanent institutional machinery. Given the context of the moment – the status of two German Republics and especially, security interests' linkage between America and Western Europe, the proposal was seen unacceptable for the Western Powers.

The development of exchanges between East and West and the climate of *détente* enable Soviet Union to propose again the convening of an European security conference which would adopt a solemn text confirming the existing borders in Europe and laying down the framework for large scale East –West economic co-operation. This idea was welcomed by the most neutral and non-aligned European states. In 1969, NATO's countries indicated their readiness to participate in such a conference, but having some conditions as: the full participation of the United States and Canada, reconfirmation of the legal status of Berlin, a discussion of the

---

* Centrul de Cercetări Științifice al Academiei Naționale de Informații "Mihai Viteazul"

**Centrul de Cercetări Științifice al Academiei Naționale de Informații "Mihai Viteazul"

conventional disarmament in Europe and the inclusion of human rights issues on the agenda of the conference.⁶⁷²

Soviet acceptance occurred in the early 1970's and Finland offered to host the informal preparatory talks which took place between November 1972 and June 1973 and concluded with *Final Recommendations of Helsinki Consultations* which outlined in details the practical arrangements for a three - stage conference: its agenda, participants, date, place, rule of procedure and financial arrangements.

The CSCE formally opened in Helsinki on July 1973⁶⁷³ with a representation of 35 states and the end result was the Helsinki Final Act (1 August 1975). Thus, by signing *Helsinki Final Act* the participating states agreed to continue the multilateral process initiated by the Conference, to proceed periodically to a thorough exchange of views on the implementation of the Final Act's provisions and the tasks defined by the Conference, as well as on deepening of their mutual relations, the improvement of security and the process of co-operation. The unprecedented character of CSCE among others frameworks or organizations of that time was illustrated in several respects. Firstly, we can mention the wide membership and the fact that all states participated in the Conference as sovereign and independent states, in full equality conditions⁶⁷⁴ in a time when the bloc to bloc confrontation was still in place. Secondly, the greatest CSCE's assets have proved to be its linkage between different aspects of security. Last but not least we have to mention the decision-making process inside CSCE- taken by *consensus*, as well as the fact that decisions taken were more politically rather than legally binding, important element for the CSCE 's flexibility.

During the Cold War the CSCE introduced real qualitative changes between East – West relations at the time when most contacts were characterized by alternating phases of tensions and ambiguous *détente*.⁶⁷⁵ The Helsinki Final Act acknowledges as one of its ten guiding principles the *respect for human rights and*

---

⁶⁷² Henry Kissinger, *Diplomatie*, All, Bucharest, 1998, pp.681-688. He put emphasis on the *success* that USA and NATO have obtained in front of Soviet Union, taking into discussion the human rights issues at that time.

⁶⁷³ During the first stage, the Foreign Ministers adopted the *Final Recommendation of the Helsinki Consultations* (also known as *The Blue Book*) and stated the views of their governments related to security and co-operation in Europe and on the further work under next stages. The second stage took place in Geneva from September 1973 to July 1975 and constituted the *substantive working phase* at the experts level; in the third stage also located in Helsinki, from 30 July to 1 August, Heads of State and Government from 35 participating states signed the *Helsinki Final Act*.

⁶⁷⁴ Conference on Security and Co-operation in Europe, *Final Act*, Helsinki, 1 August 1975, (14 I.L.M. 1292), Section I at <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/oscebasc.htm>: *The participating States will respect each other's sovereign equality and individuality as well as all the rights inherent in and encompassed by its sovereignty, including in particular the right of every state to juridical equality, to territorial integrity and to freedom and political independence.*

⁶⁷⁵ *The OSCE Handbook*, Walter Kemp, Michael Olejarnik, Victor Yves –Ghebali (Eds.), Prague 2000, p.12 (a new version of, *OSCE Handbook*, published in 2007 is available at www.osce.org)

fundamental freedoms.⁶⁷⁶ Human rights, a long standing taboo, became by basket III of the Helsinki Final Act a legitimate subject of dialogue. Proceeding from the premise that international relations had to include a human dimension, directly beneficial to the individual, commitments in this field became matters of legitimate concern to all participating states and did not belong exclusively to the internal affairs of any given state.

The established framework of CSCE made possible the solving of many humanitarian cases related to: family contacts, family reunification, bi-national marriage and so on. Therefore, the people from Europe were directly affected by the Helsinki process. Hundreds of citizens in the Soviet Union and Eastern Europe formed groups, such as the *Helsinki groups* and *Charter 77*, to monitor the implementation of the Final Act stipulations; they contributed to the collapse of Communist monopoly rule in this area of Europe.

The collapse of Communism in 1989 in Europe has been a real challenge for CSCE, it meant the beginning of a new era but in the same time the CSCE had to overcome the legacy of the past. CSCE passed through a period of transition, characterized by institutionalization, strengthening operational capabilities, development of field activities and further elaboration of commitments and principles, particularly in the field of Human Dimension.⁶⁷⁷

The first step in this direction was the signature of *Charter of Paris for a New Europe*, on 21st of November 1990, at a time of profound change and historic expectations. It represented the first multilateral instrument which took stock of the end of the Cold War - *The era of confrontation and division of Europe has ended*. The document expressed the trust in the beginning of *A new era of Democracy, Peace and Unity*, it stated the strong commitment for promoting democracy: *We undertake to build, consolidate and strengthen democracy as the only system of government of our nations*.⁶⁷⁸ Starting from the premise that *Europe whole and free is calling for a new beginning*, it has been decided that it was necessary to institutionalize the CSCE through a mechanism for political consultations as well as a set of permanent institutions.⁶⁷⁹

The Charter stipulated that political consultations would be held at the level of Heads of State and Government every two years, that Ministers of Foreign Affairs would meet at least once a year as a formal Council and that high officials of foreign ministries would meet occasionally as a Committee of Seniors Officials (CSO). In

---

⁶⁷⁶ CSCE, *Final Act*, Helsinki, 1 August 1975, section VII: *The participating States will respect human rights and fundamental freedom, including the freedom of thought, conscience, religion or belief, for all, without distinction as to race, sex, language or religion. They will promote and encourage the effective exercise of civil, political, economic, social, cultural and other rights and freedoms all of which derive from the inherent dignity of the human person and are essential for his free and full development.*

⁶⁷⁷ *OSCE Handbook* (2000 ed.), p.12

⁶⁷⁸ Conference on Security and Co-operation in Europe, *The Charter of Paris for a New Europe*, Paris 19-21 November 1990, Preamble and Section *Human Rights, Democracy and Rule of Law*, at http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf

⁶⁷⁹ *Ibidem*. Section *Unity*

order to support these bodies a permanent administrative infrastructure was established. It included a Secretariat (Prague), a Conflict Prevention Center (Vienna) and an Office for Free Elections (Warsaw)⁶⁸⁰. In April 1991 high-level parliamentary leaders from the CSCE participating States established the CSCE Parliamentary Assembly.⁶⁸¹

The new risks and challenges for the CSCE area after the end of Cold War, especially those represented by the disintegration of Yugoslavia and Soviet Union, have as a result the acceleration of the process of institutionalization; new mechanisms were created and operational capabilities were enhanced. The most significant developments succeeded in the *Human Dimension*. Major meetings in Vienna, Paris, Copenhagen and Moscow between 1989-1991 set down specific provisions on *a broad spectrum of commitments in human dimension, including free elections, freedom of the media, and the protection of the persons belonging to national minorities*⁶⁸².

The next CSCE's meetings put a special emphasis *on the implementation of the commitments*. At the first Council meeting on July 1991 a special mechanism for emergency consultations was established - the so-called *Berlin mechanism*, used immediately in confronting the crisis in Yugoslavia. In January 1992 a new Council meeting took place in Prague, some changes were made in the functioning of following institutions: The Committee of Senior Officials or The Office for Free Elections. An exception to the rule of consensus was instituted: *consensus minus one*, invoked in July 1992 to suspend Yugoslavia from the CSCE.⁶⁸³

During Helsinki Meeting – July 1992, the CSCE participating States made a retrospective of the past; they underlined the fact that: *Still, the legacy of the past remains strong*; the goal of this meeting is described as –follows: *We have met here to reviewed recent developments, to consolidate the achievements of the CSCE and to set its future direction. To meet new challenges we are approving here today a program to enhance our capabilities for concerted action and to intensify our co-operation for democracy, prosperity and equal rights of security*.⁶⁸⁴ On this occasion new CSCE institutions were established: The Forum for Security Co-operation, the High Commissioner on National Minorities (HCNM), the Economic Forum and an informal Financial Committee of Experts of the CSO.⁶⁸⁵ The function of Secretary General was created at the Stockholm Ministerial Council, December

---

⁶⁸⁰ Ibidem, Section *The New Structures and Institutions of the CSCE Process*. These offices were small and decentralized, avoiding the creation of a large, centralized bureaucracy.

⁶⁸¹ *OSCE Handbook* (2000), p.13

⁶⁸² Ibidem

⁶⁸³ CSCE, Second Meeting of the Council, Prague, January 1992, *Summary of Conclusions*, Prague Document on Further Development of CSCE Institutions and Structures, Declaration on Non – Proliferation and Arms Transfers at http://www.osce.org/documents/mcs/1992/01/4142_en.pdf

⁶⁸⁴ Conference on Security and Co-operation in Europe, *Helsinki Summit Declaration: The Challenge of Change*, 1992 (31 I.L.M. 1389), Preamble (4), at <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/helsnk92.htm>

⁶⁸⁵ Ibidem, Section *Helsinki Decisions-I Strengthening CSCE Institutions and Structures*

1992. In the same year, *CSCE declared itself to be a regional arrangement* in the sense of Chapter VIII of the UN Charter.⁶⁸⁶ T

he process of institutionalization has proved to be necessary as the CSCE was carrying out a growing number and range of task, many of them needed daily support. Taking into account this development, the CSCE had evolved, *de facto, from being a process into being an organization.*⁶⁸⁷

*The CSCE became OSCE on the occasion of the Budapest Summit on 5-6 December 1994, decision which took effect on 1 January 1995: The CSCE is the security structure embracing States from Vancouver to Vladivostok. We are determined to give a new political impetus to the CSCE, thus enabling it to play a cardinal role in meeting the challenges of the twenty - first century. To reflect this determination, the CSCE will henceforth be known as the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE).*⁶⁸⁸ The Organization's decision-making bodies were renamed: the CSCE Council became Ministerial Council, the CSO–Senior Council and the Permanent Committee became Permanent Council.⁶⁸⁹ The *Budapest Summit Declaration* noted that: *The spread of freedoms has been accompanied by new conflicts and the revival of old ones.* In order to deal with many of the risks and challenges to security and cope with rapid change the participating States decided on this occasion to start a discussion on *a model for common and comprehensive security for Europe for the twenty –first century.*⁶⁹⁰ Nowadays the OSCE occupies a unique place in the world of international organizations; this feature is given by the OSCE's membership - 56 participating states, by the OSCE role in this area *as the primary instrument for early warning, conflict prevention, crisis management and post conflict rehabilitation.* In the same time, *the OSCE's approach to security is comprehensive and cooperative;* it deals with a wide range of security issues, including arms control, preventive diplomacy, confidence and security building measures, human rights, election monitoring and economic and environmental security.⁶⁹¹

Human Dimension within CSCE/OSCE

The purpose of this subchapter is to present the complex system of OSCE's Human Dimension and to make it understandable as it exists today.

OSCE's current terminology is using *human dimension to describe the set of norms and activities related to human rights and democracy,* which are regarding *within the OSCE as one of three dimensions of security together with the politico-*

---

⁶⁸⁶ *OSCE Handbook* (2000), p.15

⁶⁸⁷ *Ibidem.* The first CSCE Mission of Long Duration was dispatched to Kosovo, Sandjak and Vojvodina in the autumn 1992 and by the end of 1994, there were eight missions in the field, during the time their number constantly increased.

⁶⁸⁸ CSCE Budapest Declaration, *Towards A Genuine Partnership In A New Era*, 21 December 1994,

(DOC.RC/1/95), (3) at <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/new/budapesttoc.html>

⁶⁸⁹ *Ibidem, Budapest Decisions I, Strengthening the CSCE*

⁶⁹⁰ *Ibidem, Budapest Summit Declaration*, (5) and the next paragraphs

⁶⁹¹ *OSCE Handbook* (2000), p.7

military and the economic and environmental dimensions. The term also indicates that the OSCE norms in this field cover a wider area than traditional human rights law.⁶⁹²

OSCE action now in the human dimension includes: promoting respect for human rights, strengthening democratic institutions, fostering tolerance and non discrimination, observing elections, promoting minority rights. This work is focus on main activities covered by human dimension: [Anti-trafficking](#), [Democratization](#), [Education](#), [Elections](#), [Gender equality](#), Human rights, [Media freedom](#), [Minority rights](#), Rule of law, Tolerance and non-discrimination.⁶⁹³

Retrospectively, the Helsinki Final Act's stipulation in the human rights field were appreciated as *a milestone in the history of human rights protection. First of all, the theme of human rights becomes a subject for dialogue and co-operation. Then, there has been appreciated that for the first time human rights principles were included as an explicit and integral element of a regional security framework on the same basis as politico-military and economic issues.*⁶⁹⁴

The debate on the question which took place during the regular follow-up meetings and Conferences according to the *Helsinki Final Act*, in Belgrade (1977-1978) and Madrid (1980-1983) suffered some kind of stagnation. The situation started to evolve with the experts meetings in Ottawa (1985) and Berne (1986); the *Vienna Conference* (1986-1989) took some progresses related to the opening of dialogue and to the fact that this conference *elaborated and adopted the concept Human Dimension of the OSCE.*⁶⁹⁵

The collapse of communism led OSCE's Human Dimension debate towards the impetus to discuss *the practical means which are able to give to the ex-communist countries the possibility to enhance the process of democratization, to build the rule of law and to promote the respect for human rights.*

The framework of the *regular follow-up meetings and conferences* meant the existence of a forum for discussing the implementation of the standards agreed in the previous meeting and led to *a set of successive OSCE documents specifying and elaborating the human dimension commitments* adopted in past documents. *OSCE commitments* usually take the form of documents adopted by consensus at OSCE Summits or Ministerial meetings. *They represent in the same time stages in the development of the human dimension.* There is a large number of these documents; it is very important to mention that: all these documents together form the existing framework of the OSCE, that a document does not become invalid when new documents are adopted and that the documents are building on each other and

---

⁶⁹² *OSCE Human Dimension Commitments. A reference guide*, ODIHR OSCE, Warsaw 2001, p.12 (a second edition, 2005 published is available at www.osce.org)

⁶⁹³ <http://www.osce.org/activities/18805.html>

⁶⁹⁴ *OSCE Human Dimension Commitments*, p.12

⁶⁹⁵ Victor –Yves Ghebali, *L'OSCE dans l'Europe postcommuniste 1990-1996. Vers une identité pan-européenne de sécurité*, Bruxelles, Etablissements Emile Bruylant, 1996, pp. 449-450

constitute what was called as the *acquis of the OSCE*.⁶⁹⁶ A turning point for OSCE Human Dimension is represented by the *Copenhagen Document* (29 June 1990). It confirmed the existence of a unique concept of Human Rights in Europe based on the rule of law. The participating States are *determined to support and advance those principles of justice which form the basis of rule of law*.⁶⁹⁷ They reaffirm that *democracy is an inherent element of the rule of law* and recognize the importance of *pluralism with regard to the political organizations*.⁶⁹⁸ There was stipulated that free elections must take place at the regular periods in order to ensure that the will of the people serves as the basis of the authority of government.⁶⁹⁹ The Copenhagen Document took into discussion in details, a large number of human rights; the new element is brought by the rights of national minorities: *The participating States recognize that the questions relating to national minorities can only be satisfactorily resolved in a democratic political framework based on the rule of law, with a functioning independent judiciary*. They further reaffirm that *respect for the rights of persons belonging to national minorities as part of universally recognized human rights is an essential factor for peace, justice, stability and democracy in the participating States*.⁷⁰⁰

In order to encourage the transition to democracy, the *Copenhagen Document* put the basis of co-operation for the development of democratic institutions. *The participating States recognize that vigorous democracy depends on the existence as an integral part of national life of democratic values and practices as well as an extensive range of democratic institutions*. The participating States will encourage,

---

⁶⁹⁶ Ibidem, p. 13; see also *OSCE Handbook* (2007 ed.), at http://www.osce.org/documents/html/pdftohtml/22286_961_en.pdf.html. OSCE commitments in the human dimension extend beyond the standard protection of human rights and fundamental freedoms to include the promotion of the rule of law and democratic institution-building. The standards apply to all participating States.

⁶⁹⁷ Victor –Yves Ghebali, Op. cit., pp.451-452. The participating states consider that the rule of law does not mean merely a formal legality which assures regularity and consistency in the achievement and enforcement of democratic order, but justice based on the recognition and full acceptance of the supreme value of human personality and guaranteed by institutions providing a framework for its fullest expression. Despite the important normative contribution of Copenhagen Document, Ghebali presents also the lack of progress regarding the process of institutionalization of CSCE, the dispute existing at the beginning between France and USA in this point, as well as the reports between CSCE and the Council of Europe, unclear at that moment.

⁶⁹⁸ CSCE, *Second Conference on the Human Dimension of the CSCE*, Copenhagen, 5 June – 25 July 1990, *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*, (2), (3), section I, http://www.wunrn.com/reference/pdf/Copenhagen_Conference_Human_Dimension.PDF The First Conference on the Human Dimension took place in Paris-1989. Copenhagen Conference and Moscow Conference will follow in 1991 remain the definitive texts for CSCE Commitments in Human Dimension.

⁶⁹⁹ Ibidem, (7)

⁷⁰⁰ Ibidem, section IV, (30). *This framework guarantees full respect for human rights and fundamental freedoms, equal rights and status for all citizens, the free expression of all their legitimate interests and aspirations, political pluralism, social tolerance, and the implementation of legal rules that place effective restraints on the abuse of the governmental power*.

*facilitate, and, where appropriate, support practical cooperative endeavors and the sharing of information, ideas and expertise among themselves and by direct contacts and co-operation between individuals, groups and organizations in a large area in the field.*⁷⁰¹

The Charter of Paris for a New Europe (21 November 1990) underlined the importance of individual fundamental freedoms in connection with the civil and the political rights. A step in the process of institutionalization of the Human Dimension has been taken with the creation of a permanent administrative structure-The Office for Free Election in Warsaw in order to *facilitate contacts and the exchange of information on elections within the participating States.*⁷⁰² Another important element in the evolution of OSCE Human Dimension has been *the Moscow Document* (3 October 1991). At the Moscow meeting views were expressed by the participating States on the implementation of their commitments in the field of human dimension. They also *emphasize that issues relating to human rights, fundamental freedoms, democracy and the rule of law, are of international concern, as respect for these rights and freedoms constitutes one of the foundations of international order. They categorically and irrevocably declare that the commitments undertaken in the field of human dimension of the CSCE are matters of direct and legitimate concern of all participating States and do not belong exclusively to the internal affairs of the State concerned.*⁷⁰³

Very important decisions have been taken in Moscow related to the *Human Dimension Mechanism* and some of them related to the functioning of The Office for Free Elections in the way of *expanding its functions to enable it to assist in strengthening democratic institutions within the participating States.*⁷⁰⁴

New decisions have been taken on the occasion of the Prague Council Meeting (January 1992). The first-one set up the transformation of The Office for Free Elections in The Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) *in order to extend practical co-operation among participating States in the Human Dimension.*⁷⁰⁵ In addition the Office for Democratic Institutions and Human Rights

---

⁷⁰¹ Ibidem, For more details see Section III, (26 -30).

⁷⁰² CSCE, *The Charter of Paris for a New Europe ...*, the third part, (6), *New Structures and Institutions of the CSCE Process.*

⁷⁰³ CSCE, Third Conference on the Human Dimension of the CSCE, Moscow, 10 September –15 October 1991, *Document of Moscow Meeting of the Conference of the Human Dimension of the CSCE*, Preamble, (5), (6), at <http://www.ena.lu/>

⁷⁰⁴ Ibidem , (30). Critic opinions were expressed about the Moscow Document, such as: *The length of the third chapter was partly the result of having nothing substantial on national minorities or other worthwhile issues, such as indigenous peoples.* see Alexis Heraclides, *Security and Co-operation in Europe: the Human Dimension 1972-1992*, London 1993, p.164 Or: *As most issues have been settled before, the Moscow meeting had hardly any other possibility than to deal with a certain residual category of human rights and humanitarian issues.* see Arie Bloed, *Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE: A Critical Analysis*, *Helsinki Monitor* , vol.3, no.1/1992, pp. 4-16

⁷⁰⁵ CSCE, Second Meeting of the Council, Prague, January 1992 , Section III - *Human Dimension*, (9)

is designated as the CSCE institution charged with the tasks in connection with expert and rapporteur missions according to the Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE; other significant decision introduced the procedure *consensus minus one*⁷⁰⁶. This decision anticipated the integration of the Human Dimension activities in the OSCE capabilities in the field of conflict prevention⁷⁰⁷.

The Helsinki Follow-up meeting, 10 July 1992, adopted a long text on human dimension with the goal to develop it in three aspects: functional, normative and political.⁷⁰⁸ There were included new themes in the area of Human Dimension: indigenous populations, refugees and displaced persons, international humanitarian law, democracy at the local and regional level, nationality. The function of High Commissioner on National Minorities has been created, but it is very important to mention that he was seen as *an instrument in conflict prevention without being integrated in Human Dimension*.⁷⁰⁹ His future role is also described in the Stockholm Ministerial Council Document: he will act within the mandate laid down in the Helsinki Document *in order to strengthen the CSCE's capacity for early warning and preventive diplomacy*.

The task of HCNM is that of *identifying and containing at the earliest possible stage tensions involving national minority issues which have the potential to develop into a conflict within the CSCE area*.⁷¹⁰ Where it is the case to intervene, the HCNM may discuss the questions with parties involved and, where appropriate, promote dialogue, confidence and co-operation between them at all levels, to enhance political solutions in line to CSCE principles and commitments. The Stockholm Document put the emphasis on *fully independence of the HCNM mandate*.

The fact that Human Dimension received more and more importance inside the OSCE is proved also by the Concluding Document of Budapest (1994): the Permanent Council will be used for an enhanced dialogue on the human dimension and for possible action in cases of non-implementation; the decision taken is that *human dimension issues will be regularly dealt with by the Permanent Council*.⁷¹¹

The OSCE human dimension links human rights with the institutional and

---

⁷⁰⁶ Ibidem, (14), (16). *The Council decided, in order to develop further the CSCE's capability to safeguard human rights, democracy and the rule of law through peaceful means, that appropriate action may be taken by the Council or the Committee of Senior Officials, if necessary in the absence of the consent of the State concerned, in cases of clear, gross and uncorrected violations of relevant CSCE commitments. Such actions would consist of political declarations or other political steps to apply outside the territory of the State concerned.*

⁷⁰⁷ Victor –Yves Gheballi, Op. cit., p.458

⁷⁰⁸ Concluding Document of Helsinki –The Forth Follow-up Meeting , 10 July 1992, Helsinki Decisions, Section VI-Human Dimension at <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/helsnk92.htm>

⁷⁰⁹ Ibid.(29),(39 –46),(47 –52), (53 –55)-Chapter VI; related to the HCNM- Chapter II

⁷¹⁰ Document of the third of the CSCE Council, Stockholm, 14-15 December 1992, *Summary of Conclusions*, Section 3 at http://www.osce.org/documents/mcs/1992/12/4156_en.pdf

⁷¹¹ Concluding Document of Budapest, 6 December 1994, Budapest Summit Declaration, Budapest Decisions, section VIII, the 5th paragraph

political system of a state; thus OSCE's member States have agreed through their human dimension commitments that pluralistic democracy based on the rule of law is the only system of government suitable to guarantee human rights effectively. Within the OSCE framework the rule of law is formulated as a concept based on the dignity of a human person and a system of rights through law/legal structures. The OSCE participating States have stressed that issues relating to human rights, fundamental freedoms, democracy and the rule of law are of international concern, as respect for these rights and freedoms constitutes one of the foundations of the international order.

Human Dimension Instruments

In order to monitor and assist the implementation of the human dimension commitments, OSCE has created a set of procedures, conferences and institutions. The *follow-up meeting system* which took place immediately after Helsinki, has created over time *a new system of political summits and other conferences, meetings and seminars, where the implementation of the OSCE commitments is discussed*. An important feature of the OSCE human dimension meetings is that they are open to the active participation of the non-governmental organizations.

In January 1992, the Prague Document, stated that a task for the Warsaw Office is to organize, under the general guidance of the CSO, *a short CSCE meeting at the seat of the Office for Democratic Institutions and Human Rights to address implementation of CSCE human dimension commitments every year in which a follow-up meeting does not take place*. The Helsinki Follow-up Meeting will work out the organizational modalities for such meetings.⁷¹²

In 1993 and 1995 the first two such meetings took place in Warsaw. Taking into account the active participation of the international and the intergovernmental organization, of the non-governmental organizations, *the debate inside these OSCE meetings was characterized by a high level of transparency*. During the time there were holding an important number of such meetings; their development offers *the possibility to identify the weak points in the implementation of human dimension commitments, to inspire the global OSCE policy relating to the association of the ONG's in setting up the democratization process*.⁷¹³

Other instrument of the OSCE Human Dimension is represented by the *seminars* on this field, established in the Prague Document (January 1992) and Helsinki Decisions (July 1993). *If the follow-up meetings and the implementation meetings have to discuss a general agenda, the seminars must be held on a specific and concrete topic*. The CSO is responsible with their all organization: it establishes the annual working schedule, the topic to discuss and so on; of course, the CSO has to take into account the opinion of ODIHR, which hosts the seminars. In 1992-1993 the first for seminars on human dimension were held, having as themes: tolerance,

---

⁷¹² The Prague Document... , (10) paragraph.

⁷¹³ Victor-Yves Ghebaly, L'OSCE dans l'Europe ..., p.477

migration, national minorities and the freedom of the media.⁷¹⁴ The Budapest Meeting took the decision to establish only two annual seminars and to dedicate them to a more large topic.

The Vienna follow-up Meeting (1989), adopted the *Vienna Mechanism which provides for the exchange of information on question related to the human dimension*. The mechanism obliges the participating States to respond to requests for information made by other participating States and to hold bilateral meetings and allows participating States to bring situations and cases in the Human Dimension to the attention of other participating States.

The Moscow Meeting has had as a central problem the development of the Human Dimension Mechanism; its result has been the *Moscow Mechanism which provides the option of sending missions of experts to assist participating States in the resolution of a particular question or problem relating to the human dimension*. The missions of experts can either be invited by the participating States concerned, or initiated by a group of six, or more participating States.⁷¹⁵

The compulsory procedures can be used in three cases: the first –one, when a group of less than six participating States can ask for the creation of a Rapporteurs Mission, concerning other participating State which refused to accept inviting an Experts Mission on its territory, or if such a mission could not solve the problem which motivated its initial creation. This method is properly only for usual situation, which means situation without gravity.⁷¹⁶

The second case can be available when a group of less than ten participating States can ask for the creation of one Rapporteurs Mission in order to investigate other participating State on whom territory *a particularly serious threat to the fulfillment of the provisions of the CSCE human dimension* has arisen.⁷¹⁷

The third case stipulated that any participating State can ask for the establishment of an Experts Missions or a Rapporteurs Mission, but, in this case, the

---

⁷¹⁴ For more details regarding the OSCE Human Dimension seminars, between 1992 –1995, see Victor –Yves Ghebalı, Op. cit., pp.477-479

⁷¹⁵ *Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*. (4- 8). There are stipulated *some optional procedures* (which have no link with Vienna Mechanism), when one participating State has the possibility to invite a mission of experts with the goal to receive help in the examination and resolution in problems related to human dimension in its own territory. This procedure to invite in an unilateral way an experts mission has been put into practice only two times: in 1992 for Estonia and in 1993 for Moldova. In the same line, one or more participating States, after all the Vienna Mechanism's bilateral procedures have been exhausted, in relation with other participating States, can invite the last-one to accept an experts mission on its territory. This procedure is also optional because the mission cannot be constituted without the acceptance of the government concerned; its implementation is not possible than after using the Vienna Mechanism.

⁷¹⁶ Ibidem, (9 – 11).

⁷¹⁷ Ibid., (12). It takes into account the extraordinary situations and it has been apply in August 1992, when the United Kingdom, having the backing of European Union ask for the creation of a Rapporteurs Mission in order to investigate the information regarding the atrocities against the inoffensive population in Bosnia, Herzegovina and Croatia.

Office of Senior Officials has the task to set all the steps in achieving it.⁷¹⁸ In all the cases the mission may gather information that is necessary for carrying out its tasks, and if appropriate, use its good offices and mediation services to promote dialogue and co-operation among interested parties.

The Moscow Document (1993) stipulated that for member States *commitments undertaken in the field of the human dimension of the OSCE are matters of direct and legitimate concern to all participating states and do not belong exclusively to the internal affairs of the state concerned*. Any derogation from this rule is not accepted; the OSCE participating States are no longer in a position to invoke the non-intervention principle to avoid discussion about human rights problems within their countries.

Human Dimension-Conflict Prevention- Security

The previous sub-charters emphasized the strong inter-linkage between the OSCE's Human Dimension and OSCE's role and assistance in and for the democratization process. After the fall of Iron Curtain, there has been a consensus in the West that democratization in Eastern Europe should be supported and promoted and the final goal is that of consolidating democracy throughout the region. This process was not so easily and the South –East European countries had to face many difficulties; some of these countries, finally, passed on the right direction, others still have many difficulties. These difficulties have been explained, on the one hand, by *the lack of strategic direction of the Western actors* in their relations with the Eastern countries; the signals of the West sent to the East about democratization have sometimes been unclear, because the West has also sought to promote the market economy, prevent conflicts, implement a Balkan peace plan and counter the international criminal activities. Thus the objective of supporting democratization, has competed with other considerations and has not always come out on top.⁷¹⁹ On the other hand, the Southeast European case is unique in that both political and economic systems must be transformed –an unprecedented situation compared with other cases of democratization. At the same time, the West would like to see both the successful consolidation of democracy and the transformation to the market economy in the region. The instruments that the West has used to promote democratic consolidation were various, from economic aid to the conditional offer of membership in European organizations. The spread of democracy has been one of the most heartening trends of the recent years in South-Eastern Europe. It is democracy that can ensure that a country's affairs are conducted –and its development directed – in ways that respond to the interests and wishes of the people. Democracy provides

---

⁷¹⁸Ibid., (13). It has been applied on 30 June 1993, when the CSO decided to send in Serbia and Montenegro a Rapporteurs Mission for investigation related to the human rights violation inside these countries.

⁷¹⁹ Karen E. Smith, *Western actors and the promotion of democracy*, in Jan Zielonka, Alex Pravda (Eds.), *Democratic consolidation in Eastern Europe*, vol.II, *International and transnational factors*, Oxford University Press, 2001, pp.33-34. Western States, EU, CSCE/OSCE, NATO, other international organizations, such as: IMF, World Bank, EBRD, non-governmental organizations and foundations.

the environment within which the protection of the fundamental rights of citizens is best safeguarded. It offers the most favorable foundation for peace and stability in international relations.⁷²⁰

The global concept of *democratic security* is encompassing all the components of security (political, economic, social, military, environmental), in the entire complexity of their interrelations and articulations. It has to be valid in terms of standard setting and, it acts in the field of institutions building and their *modus operandi*, including voting; at the same time, democracy and democratic rules are essential for improving the international behavior of a state. Security can only be conceived on the solid rock ground of democratic methods and norms. The very essence of this concept means: *security by democracy, because of democracy and for promoting the values, standards, symbols, and commitments of democracy.*⁷²¹ According to this no government can claim they have to establish political or economic security before addressing human rights and democracy. The OSCE's concept *that a free society allowing everyone the fully participate in public life is a safeguard against conflict and instability*, has been proved by the recent years' history (there is not the case to mention as example the exclusion of ethnic groups or the impact of refugee crises on security, they being the direct result of massive human rights abuses.)

Democratic security is seen as an essential prerequisite in shaping a new order of peace and stability. Solidarity, good neighborliness and co-operation are the main pillars of a sustainable democratic security order, as well as a right way from standard setting to implementation in the issue of national minorities.

Among other international organizations OSCE, Council of Europe, EU, UN, promote the values of pluralistic democracy, respect for human rights, rule of law, free enterprise and so on. Complementing each other, they make up together a network of mutually reinforcing institutions, whose proper functioning can decisively contribute to the development of a common space of democratic security in the Euro-Atlantic area.

As we discuss now especially the contribution of OSCE in this process, there was stated on many occasion in the OSCE Documents that *Respect for human rights remains fundamental to our concept of democracy and to the democratization process enshrined in the Charter of Paris. We are determined to consolidate the democratic gains of changes that have occurred since 1989 and peacefully manage their further development in the OSCE region. We will co-operate in strengthening democratic institutions.*⁷²²

For OSCE, Human Dimension and the democracy mean the third dimension of security, after the politico-military and economic-environmental – ones. In this light, a very important significance has the Document of the CSCE Rome Council-(30

---

⁷²⁰ David A.Lake, *Anarchy, hierarchy and the variety of international relations*, *International Organizations*, vol.50, no.1 /1996, p. 5

⁷²¹ Nicolae Ecobescu, *The concept of democratic Security*, in *Romanian Journal of International Affairs*, vol.II , Bucharest, Romanian Institute on International Studies, no.3 /1996

⁷²² *Lisbon Document*, (4)

November –1 December 1993), which reiterated that *human dimension issues are fundamental to the comprehensive security concept of the CSCE*, and stressed that *implementation of human dimension commitments must be a focus of attention in the OSCE's conflict prevention efforts*.⁷²³ A very important decision has been taken in the light that: *the decision-making bodies of the CSCE will consider human dimension issues on a regular basis as an integral part of deliberations relating to the European Security*.⁷²⁴

The OSCE's comprehensive approach to security requires improvements in the implementation of commitments in the human dimension, in particular with respect to human rights and fundamental freedoms. This will further anchor the common values of a free and democratic society in all participating States which is an essential foundation for our common security.

The *Lisbon Declaration on a Common and Comprehensive Security Model for Europe for the Twenty –First Century* underlined: *Our approach is one of co-operative security based on democracy, respect for human rights, fundamental freedoms, and the rule of law, market economy and social justice. It excludes any quest for domination. It implies mutual confidence and the peaceful settlement of disputes.*

The Istanbul Document (19 November 1999), reiterated the commitments mentioned before in a *Platform for Co-operative Security* adopted as part of *Charter for European Security*.⁷²⁵ This document reaffirmed that: *respect for human rights and fundamental freedoms, democracy and the rule of law is at the core of the OSCE's comprehensive concept of security. We commit ourselves to counter such threats to security as violations of human rights and fundamental freedoms, including the freedom of thought, conscience, religion and belief and manifestation of intolerance, aggressive nationalism, racism, chauvinism, xenophobia and anti-Semitism. The protection and promotion of the rights of persons belonging to national minorities are essential factors for democracy, peace, justice and stability within, and between participating States. [...] Full respect for human rights, including the rights of persons belonging to national minorities, besides being an end in itself, may not undermine, but strengthen territorial integrity and sovereignty.*

As a main priority of the OSCE for past and present remains to consolidate the participating States' common values and help in building *fully democratic civil societies based on the rule of law*, fact which implies also *free elections, respect for human rights and protection of minorities*. The active support providing by the OSCE for promoting democracy is an important factor in achieving *regional stability and security: Peace is only secured long-term when human rights are safeguarded, when minorities have an opportunity to contribute to shaping their country politically and*

---

⁷²³ Document of the fourth meeting of the CSCE Council, Rome, 30 November –1 December 1993, *Decisions of the Rome Council Meeting*, section IV, (1)

⁷²⁴ *Ibidem*, (3)

⁷²⁵ See *Istanbul Summit Declaration* (2), (6), (19)

when the people can democratically determine their country's policy.⁷²⁶

The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) was pioneering the culture of prevention, safeguarding Human rights and promoting democracy and the rule of law. Its action proved to have *the ability to deal effectively with traditional and new challenges, while preserving the common achievements of the 56 participating States* - including the commitments undertaken and the roles of the Secretariat, field operations and institutions.⁷²⁷

OSCE has increased its activities in all phases of the conflict cycle and its field activities (South-Eastern Europe, Eastern Europe, South Caucasus, Central Asia) within the OSCE area.

There is no doubt that *OSCE had played a vital role in enhancing security for people in Europe and beyond with a concept of security which had human right at its core.*⁷²⁸ OSCE continues to do so and if we already passed through successfully we have the responsibility to remember our past to understand it better as *lesson learnt* and to help our neighbors with the aim of reaching security and stability.

Bibliografie:

- [1] BLOED Arie, *Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE :A Critical Analysis* , in *Helsinki Monitor* , vol.3,no.1/1992
- [2] ECOBESCU Nicolae, *The concept of democratic Security* , in *Romanian Journal of International Affairs*, vol.II, Bucharest, Romanian Institute on International Studies, no.3 /1996
- [3] GHEBALI Victor –Yves, *L'OSCE dans l'Europe postcommuniste 1990-1996. Vers une identité pan-européenne de sécurité*, Bruxelles, Etablissements Emile Bruylant, 1996
- [4] HERACLIDES Alexis, *Security and Co-operation in Europe: the Human Dimension 1972-1992*, London 1993
- [5] KISSINGER Henry, *Diplomatia*, All, Bucharest, 1998
- [6] LAKE David A, *Anarchy , hierarchy and the variety of international relations*, in *International Organizations* , vol.50 , no.1 /1996
- [7] SMITH Karen E. , *Western actors and the promotion of democracy*, in Zielonka Jan, Pravda Alex (Editors), *Democratic consolidation in Eastern Europe*, vol.II, -International and transnational factors, Oxford University Press, 2001
- [8] KEMP Walter, Olejarnic Michael, Gheballi Victor Yves, Androsov Andrei, Jinks Keith (Eds.), *The OSCE Handbook*, OSCE Secretariat, Prague 2000
- [9] ****OSCE Human Dimension Commitments. A reference guide*, ODIHR-OSCE, Warsaw 2001
- [10] <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/oscebasc.htm>

---

⁷²⁶ OSCE Press Release, 6 October 1999, Joscha Fischer, German Federal Minister for Foreign Affairs, at www.osce.org

⁷²⁷ OSCE Secretary General, Marc Perrin de Brichambaut , *Annual Report 2009*, at www.osce.org

⁷²⁸ OSCE Press Release, 19 July 2002, The UN Human Rights High Commissioner, Mary Robertson stressed link between human rights and security in the OSCE.

- [11] <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/helsnk92.htm>
- [12] <http://www.osce.org>
- [13] <http://www.osce.org/odihr/documents/>
- [14] http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf
- [15] http://www.osce.org/documents/mcs/1992/01/4142_en.pdf
- [16] http://www.osce.org/documents/mcs/1992/12/4156_en.pdf
- [17] http://www.wunrn.com/reference/pdf/Copenhagen_Conference_Human_Dimension.PDF
- [18] <http://www.ena.lu/>
- [19] <http://www.osce.org/docs/english/1990-1999/hd/cope90l.htm>
- [20] <http://www.osce.org/docs/english>

IMPLICAȚIILE PARTENERIATELOR DINTRE NATO ȘI ȚĂRILE DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ASUPRA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE (Fed. Rusă, Ucraina, Zona extinsă a Mării Negre)

Ioan-Nicolae PETRAȘUC *
Cosmina COVATARIU **

After the collapse of the Warsaw Pact, the United States and Western countries have reconsidered their attitude towards the states from Central and Eastern Europe and the independent republics detached from the former Soviet Union.

The North Atlantic Treaty Organization has supported these countries, contributing to the consolidation of the new democratic regimes, ensuring stability in the eastern part of the European continent and giving them the opportunity to be members of the Western security structures. In the same time, NATO has consolidated its position by extending its influence on the new members and by assuming new responsibilities in the Balkans and outside Europe.

The idea of NATO enlargement to former communist territories, especially in ex-Soviet countries has caused disagreements between Western countries and Russia. Kremlin strongly opposed against NATO and EU enlargement to the East, has constantly tried to worsen the Euro-American dissensions and to promote an imperial policy, trying to dominate neighbor countries.

Introducere

Organizația Atlanticului de Nord a evoluat continuu spre o formă din ce în ce mai complexă, pentru a se modela realităților politico-militare actuale și pentru a gestiona eficient noile riscuri și amenințări specifice perioadei post Război Rece. Astfel, NATO și-a lărgit sfera de interese, îmbogățindu-și agenda cu problematici tot mai variate ca substanță și acoperire geografică. Adaptarea Alianței Nord Atlantice la noul mediu s-a făcut prin redefinirea misiunilor și obiectivelor sale, modificarea ariei geografice a teritoriului aliat, precum și prin proiectarea stabilității dincolo de aria euro-atlantică propriu-zisă.

Una din direcțiile de transformare urmărite a fost lărgirea spațiului de acțiune al Alianței spre zone din ce în ce mai îndepărtate, acolo de unde riscurile se propagă. Alianța a început să se angajeze, gradual, în regiuni cu o structură neomogenă din punct de vedere al dezvoltării politico-economice și sociale. Alianța a trecut de la operațiuni cu caracter strict militar spre operațiuni de gestionare a crizelor, prevenirea conflictelor, operațiuni în sprijinul păcii, răspuns la dezastre, urgențe civile, sprijin umanitar, asistență în domeniul construcției instituționale etc.

Diversificarea riscurilor, extinderea ariei operațiunilor au imprimat o trecere de la soluționări bazate exclusiv pe mijloace militare spre cele cu componente socio-economice, acționând alături de organizații internaționale cu competențe specifice în aceste domenii. Alianța și-a dezvoltat, în acest fel, un rol în care caracteristica

---

* Absolvent master în Relații Internaționale - Analiza și soluționarea conflictelor, SNSPA

* Locotenent, masterand în Relații Internaționale - Analiza și soluționarea conflictelor, SNSPA

militară predominantă a fost complementată de elemente ne-militare, precum protecția unor infrastructuri civile, asistența oferită altor organisme internaționale în vederea sprijinirii activităților acestora în teatre de operații în care acționează concomitent etc.

Evoluția mediului de securitate în anii 1990 au demonstrat ca stabilitatea și pacea în zona euro-atlantică nu poate fi realizată doar prin acțiuni ale statelor membre, dialogul pe aceste probleme trebuind a fi extins și către alte state interesate, situate în imediata vecinătate a teritoriului Alianței. În acest fel, au fost dezvoltate parteneriate ale NATO cu statele din zonele de interes pentru Alianță (fostul spațiu sovietic sau zona mediteraneană), astfel încât prin cooperare și dialog în domeniul apărării și securității să fie create premisele pentru un spațiu de stabilitate și pace.

1. Evoluția Conceptului Strategic NATO

Conceptul Strategic este un document oficial care subliniază durata, natura și sarcinile fundamentale de securitate ale NATO. Acesta identifică caracteristicile centrale ale noului mediu de securitate, precizează elementele de abordare ale Alianței la securitate și oferă liniile directoare pentru adaptarea ulterioară a forțelor sale militare. În concluzie, pregătește Alianța pentru provocările de securitate și oferă coordonate de dezvoltare viitoare pe linie politică și militară⁷²⁹.

De la înființarea sa, prin Tratatul de la Washington, din 1949 până astăzi, NATO a suferit schimbări majore în ceea ce privește strategia sa. Putem afirma că au existat trei perioade distincte în care a evoluat gândirea strategică a NATO:

- în perioada războiului rece;
- sfârșitul războiului rece;
- și mediul de securitate de la 9 / 11.

În perioada 1949 – 1991, strategia NATO a fost în principal caracterizată de apărare și de descurajare, adaptată la riscurile și amenințările specifice diferitelor perioade ale Războiului Rece. Plecând de la „Conceptul Strategic pentru Apărarea Regiunii Nord-Atlantice”, din 1949, bazat pe operațiuni de apărare teritorială la scară mare, împotriva unei potențiale invazii sovietice, în 1952 a fost propus Conceptul Strategic al „ripostei masive”, descurajând orice tentativă de atac împotriva oricărui membru NATO, prin amenințarea cu riposta întregului potențial militar, inclusiv prin folosirea armelor nucleare.

După ce numărul posesorilor de arsenal nuclear a crescut și descurajarea nucleară a pălit, NATO și-a fundamentat Conceptul Strategic pe principiul „ripostei flexibile”, creând incertitudine în mintea potențialului agresor asupra tipului de răspuns strategic.

Sfârșitul Războiului Rece a creat condiții pentru elaborarea unui nou Concept Strategic, transparent, bazat pe principiile securității multidimensionale și cooperării. Noul Concept a fost adoptat la Roma, în 1991.

Cel de-al patrulea Concept Strategic a fost elaborat după prima extindere a NATO, la Summit-ul de la Washington, în 1999. Principalele prevederi ale

---

⁷²⁹ Strategic Concept, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm,

conceptului din 1999 au fost legate de: prezervarea relației transatlantice, menținerea unor capacități credibile, dezvoltarea unei dimensiuni europene, concentrarea pe misiuni de managementul crizelor și prevenirea conflictelor, dezvoltarea parteneriatelor euroatlantice, extinderea pe baza articolului 10 din Tratat și dezvoltarea unei politici de neproliferare nucleară și control al armamentelor. În final, Conceptul Strategic stipulează că NATO va menține în Europa un mix de arme nucleare și arme convenționale.

Unul din elementele esențiale ale Conceptului strategic al Alianței adoptat la Washington în 1999 este „Dezvoltarea Identității Europene de Securitate și Apărare în cadrul Alianței”. Conceptul Strategic confirmă faptul că Identitatea Europeană de Securitate și Apărare va continua să fie dezvoltată în cadrul Alianței. Construcția IESA (Identitatea Europeană de Securitate și Apărare) este un proces ireversibil ce va realizat prin dezvoltarea relației existente între NATO și UE, în același timp cu dezvoltarea politicii comune de securitate și apărare.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 și 11 martie 2004, operațiunile din Afganistan și Irak, implicarea NATO în combaterea terorismului, prefigurarea unei noi Alianțe reflectată, printre altele, și de transformarea Comandamentului Aliat pentru Europa într-o altă structură, denumită Comandamentul Aliat pentru Operațiuni, crearea Forței de Reacție NATO, cât și lărgirea Alianței cu alte 7 state membre, printre care și România, la 29 martie 2004, au fost elemente care au impus un nou Concept Strategic.

În prezent, având în vedere schimbările pe plan mondial în domeniul amenințărilor la adresa securității, sunt vehiculate opinii privind transformarea NATO dintr-o structură cu responsabilități nelimitate într-un spațiu delimitat într-o structură cu responsabilități limitate într-un spațiu nedeterminat.

Insecuritatea energetică, insecuritatea cibernetică, insecuritatea maritimă, necesitatea unui control sporit al armamentelor, a combaterii mai eficiente a terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă, a apărării față de eventualitatea unor atacuri cu rachete cu rază scurtă și medie de acțiune, inclusiv din partea unor actori nonstatali se numără printre provocările la adresa securității și stabilității internaționale de astăzi.

Așteptările SUA în ceea ce privește noul concept strategic al NATO se bazează pe un sprijin necondiționat pentru o Alianță care să includă state ce nu aparțin strict spațiului tradițional european, pe o dorință mai mare de unitate de voință și interese între membrii organizației, pe capacitatea Alianței de a deveni o comunitate de state pregătită să acționeze și nu un club în care sunt împărțite câteva valori comune.

Procesul de elaborare a Noului Concept Strategic a început în luna septembrie 2009, cu prima etapă, cea de reflecție. Termenul fixat pentru finalizarea documentului este viitorul Summit al NATO, care se va desfășura în noiembrie 2010, în Portugalia. Reprezentanții statelor membre din cadrul Consiliului Nord – Atlantic vor fi implicați permanent în întregul proces.

Obiectivul procesului de elaborare a unui Nou Concept Strategic al NATO este menționat în Declarația privind Securitatea Alianței, adoptată la Summit-ul NATO de la Strasbourg / Kehl, din aprilie 2009, unde se arată că statele membre NATO sunt

hotărâte să reformeze Alianța pentru a îmbunătăți răspunsul acesteia la actualele amenințări și capacitatea de a anticipa riscuri viitoare.

2. Politica „ușilor deschise” pentru Europa Centrală și de Est

Potrivit Tratatului de la Washington, Spațiul Euro-Atlantic va cunoaște o reconstrucție continuă, permițând astfel întărirea securității și stabilității continentale și globale. Această „politică a ușilor deschise” o regăsim analizată detaliat în „Studiul asupra extinderii NATO”, făcut public țărilor partenere interesate în 1995. Procesul lărgirii se asociază unei tendințe mai largi de integrare, care cuprinde extinderea UE și întărirea OSCE.

Prin extindere, se consolidează Alianța, dar se îmbunătățesc, totodată, și securitatea și stabilitatea tuturor țărilor din zonă și se asigură o încurajare a reformelor democratice, a controlului civil asupra forțelor armate. În același timp, relațiile dintre aliați se transmit ca model viabil de cooperare, consultare și realizare a consensului, iar raporturile de bună vecinătate cunosc o consolidare continuă.

Evoluția relațiilor de cooperare ale Alianței cu statele partenere după 1990 a cunoscut o dinamică rapidă. Cooperarea a evoluat pe două dimensiuni importante, una de natură *politică*, întruchipată începând cu 1997 (Sintra) în Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic⁷³⁰ (*Euro-Atlantic Partnership Council EAPC*), și una bazată pe *cooperări specifice* între NATO și statele partenere interesate concretizată în Parteneriatul pentru Pace⁷³¹ (*Partnership for Peace - PfP*), creat în 1994 (Bruxelles). Cele două formate, cu funcții distincte dar complementare, au fost raționalizate prin deciziile Summit-ului de la Praga (2002), cele două componente fiind reunite sub conceptul de Parteneriat Euro-Atlantic.

PfP a contribuit la progresul semnificativ al stabilizării zonelor de conflict din spațiul Europei Centrale și de Sud-Est, apărute imediat după terminarea Războiului Rece, și va continua să proiecteze în continuare securitate, valori și principii democratice spre zone mai îndepărtate ale ariei euro-atlantice prin acțiuni comune de promovare a valorilor și principiilor încorporate în Parteneriatul Euro-Atlantic.

Parteneriatul Euro-Atlantic a avut un rol major în derularea și oferirea de asistență necesară statelor interesate în procesele de reformă internă, cu accent asupra sectorului de apărare. Crearea unor instituții moderne, a unor forțe armate care să fie interoperabile cu cele aliate a presupus și presupune în continuare procese de transformare și reformă internă. Instrumentele de interoperabilitate în domeniul apărării au reprezentat modalități de identificare a ariilor prioritare de reformă, a măsurilor de urmărit, constituindu-se într-un cadru propice pentru obținerea asistenței necesare în acest sens. Împărtășirea experiențelor în domenii de interes comun,

---

⁷³⁰ Summit-ul NATO din 1997 (Sintra) a consfințit crearea Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic, care înlocuia forma precedentă Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic, creat în 1991. Cu ocazia Summit-ului din 1997 a fost adoptat Documentul de Baza al EAPC în care sunt stipulate principiile, valorile, structura, substanța și eligibilitatea pentru a deveni membru EAPC.

⁷³¹ Cu ocazia Summit-ului NATO din 1994 (Bruxelles) a fost adoptat Documentul Cadru al Parteneriatului pentru Pace, care reflecta principiile, valorile, obiectivele PfP.

transparența în planificarea apărării, asistența în educație și formarea profesională vor reprezenta arii de acțiune comună și în viitor.

Este cunoscut că inițiativa creării PfP viza între altele și pregătirea țărilor partenere pentru aderarea la NATO, reprezentând o adaptare a filosofiei Alianței la noile condiții de după Războiul Rece și o transmitere a acesteia către parteneri. PfP nu a fost însă gândit ca un substitut pentru calitatea de membru al NATO, de aceea, majoritatea țărilor partenere și-au dorit și își doresc să intre în Alianță.

Țările din Balcanii de Vest și regiunea extinsă a Mării Negre parcurg stadii diferite în relația lor cu NATO, iar abordarea Alianței în raport cu acestea este particularizată la fiecare stat, în funcție de oportunități.

3. Efectele parteneriatelor NATO în zona Mării Negre

Spațiul de interferență a trei zone geopolitice și geostrategice – *Europa de Sud*, *Europa de Est* și *Orientul Mijlociu*, zona Mării Negre reprezintă un punct-cheie pentru securitatea Europei, fiind o rută cu riscuri asimetrice și conflicte înghețate. Prezența forțelor americane și ale NATO în Afghanistan și Asia Centrală, precum și o nouă înțelegere a amenințărilor pe care le reprezintă terorismul, conflictele înghețate, au generat un interes sporit al NATO și al Uniunii Europene pentru regiunea Mării Negre în perspectiva extinderii zonei de stabilitate, ca o condiție pentru prosperitate.

În zona Mării Negre se găsesc câteva „*poziții cheie*”, care o particularizează, îi imprimă valențe deosebite, dar mai ales contribuie decisiv la valoarea și importanța geostrategică a acestui spațiu. Aceste „*poziții cheie*” sunt:

- *Sistemul strâmtorilor* (Bosfor, Dardanele – legate prin Marea Marmara) permite și asigură navigația dintr-o mare „închisă” spre Oceanul Planetar. Turcia deține controlul strâmtorilor, acestea fiind, în momentul de față, singura arteră puternică pentru transportul extern pe mare, destul de la îndemână pentru toți riveranii, economici și cu perspective permanente. Controlul Turciei asupra strâmtorilor îi conferă un statut privilegiat printre riverani.

- *Peninsula Crimeea* – bastion maritim înaintat, un veritabil portavion, „bine ancorat”, cu multiple facilități, înconjurat de suficiente forțe navale, gata de acțiune. Sevastopolul, oraș unde își are baza Flotila rusă a Mării Negre, reprezintă simbolul intereselor ruse în Ucraina;

- *Gurile Dunării (Dunărea maritimă)* – intrarea și ieșirea navelor maritime prin complexul de navigație al Sulinei se realizează în întregime pe teritoriul statului român, acest fapt reprezentând un element de putere pentru România.

- *Insula Șerpilor* – poziția geografică îi conferă acesteia o valoare strategică deosebită⁷³².

La acest moment, regiunea Mării Negre reprezintă un spațiu de confluență în care se înregistrează două tendințe contradictorii privind asigurarea securității: una euroatlantică și una rusească. Este vorba de deschiderea și internaționalizarea Mării

---

⁷³² Simona FROLU, *Securitate prin democratizare în zona Mării Negre*, <http://www.generatieeuropeana.ro>.

Negre prin implicarea politică și militară a actorilor extraregionali (NATO, UE, SUA) și promovarea multilateralismului în problematica securității regiunii — curent susținut de România, Bulgaria, Georgia și Ucraina. Aceste state consideră că includerea regiunii Mării Negre în sistemul euroatlantic poate consolida temelia acestui sistem și poate proteja sistemul împotriva amenințărilor viitoare la adresa păcii și stabilității și, totodată, reprezintă mecanismul de garantare a păcii în acest areal.

Cealaltă tendință, potrivit căreia regiunea este considerată o zonă rezervată puterilor regionale litorale, în care Marea Neagră ar trebui să rămână închisă față de penetrarea din exterior, este promovată de Federația Rusă susținută de Turcia — ambele interesate să dobândească influență în regiune și să dezvolte doar colaborări regionale.

Odată cu începerea campaniei contra terorismului desfășurată în Afganistan și Irak și extinderea atribuțiilor NATO în aceste zone, regiunea Mării Negre a devenit un element primordial al strategiei occidentale datorită capacității acesteia de a oferi bune baze de proiecție a forței către teatrele de operațiuni din Afganistan și Irak.

Primii pași concreți făcuți de NATO în regiunea Mării Negre, pentru întărirea stabilității și securității zonei, au fost făcuți odată cu lansarea Programului Parteneriatul pentru Pace (*Partnership for Peace — PfP*), la care au aderat toate statele din regiune. Această situație a schimbat percepția tradițională occidentală despre regiune și a schimbat climatul relațiilor reciproce. Un moment important al avansării NATO în regiune îl reprezintă aderarea României și a Bulgariei în 2004. Au urmat apoi instituirea unor cooperări speciale cu statele din zonă care s-au concretizat în Consiliul NATO – Rusia, Comisia NATO – Ucraina și Comisia NATO – Georgia. Statele Unite și-au marcat interesul pentru zona Mării Negre prin prezența trupelor americane în bazele înființate pe litoralul românesc și bulgăresc (ca parte a campaniei împotriva terorismului și de susținere a acțiunilor din Irak și Afganistan) și prin *Operațiunea Active Endeavour* gestionată de NATO.

România prin facilitățile pe care le oferă reprezintă o importantă piesă de arhitectură a securității Europene și Trans-Atlantice. Situată la vest de Marea Neagră și la Gurile Dunării, România reprezintă un cap de pod pentru comunitatea transatlantică, dar și pentru UE la arealul Mării Negre, iar ca țară de contact între spațiul euroatlantic și cel euroasiatic. Integrarea României în NATO face ca aliații să exercite controlul asupra spațiului litoral și maritim de Vest al Mării Negre; de asemenea, asigură accesul rapid și confortabil la spațiul Orientului Mijlociu fapt care i-a determinat, probabil, pe unii analiști americani să elaboreze conceptul de “Orient Mijlociu Mare”⁷³³, arie care urcă până la România, incluzând-o.

Bulgaria, membră a NATO și UE, este un partener activ în asigurarea securității în zona Mării Negre. În perioada Războiului Rece, Bulgaria a fost văzută ca fiind un satelit al Moscovei, sub conducerea lui Todor Jivkov. După căderea Uniunii Sovietice, și-a început demersurile de alăturare Occidentului, prin intermediul statutului de membră a NATO și UE. Nu dimensiunea armatei bulgare

---

⁷³³ <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/romanian/art3.html>

este motivul pentru care Washingtonul dă dovadă de interes față de relația de prietenie cu aceasta țară slavă. Din punct de vedere geografic, Bulgaria le oferă SUA (și NATO) o prezență mai mare la Marea Neagră. De asemenea, Bulgaria se află aproape de fosta Iugoslavie, un spațiu în care tensiunea e constantă. Mai important chiar, Balcanii reprezintă o zonă de tranzit pentru traficul cu droguri ilegale spre Europa. Bazele permit totodată SUA să exercite un control sporit asupra țării și asupra regiunii „Orientului Mijlociu Mare”, în condițiile în care Washingtonul are acum o prezență militară în sud - flota a 5-a a SUA în Bahrein - și deține o prezență și în nord prin vecinătatea Bulgariei. La 28 aprilie 2006, s-a semnat Acordul de Cooperare în domeniul Apărării, între, SUA și Bulgaria, un acord pe zece ani, care permite staționarea în Bulgaria a 2.500 de soldați americani.

În pofida aderării României și Bulgariei la NATO și a ieșirii Ucrainei și Georgiei din sfera de influență a Rusiei, Turcia rămâne în continuare principalul actor în regiune, găzduind baze americane și menținând controlul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, potrivit Convenției Montreaux din anul 1936.

După dezmembrarea Uniunii Sovietice, Turcia și-a fixat drept obiectiv politic esențial obținerea statutului de putere regională, cu interese majore în zona Mării Negre, Balcani, Caucaz și Asia Centrală. În plan economic manifestă interes pentru obținerea accesului la resursele energetice din zonă, iar în plan militar se consideră pivotul intereselor NATO în zonă și acționează activ în sprijinul scoaterii statelor ex-sovietice, care au aderat la programul PfP, din sfera de influență a Rusiei.

Turcia s-a opus cererilor Statelor Unite de a organiza manevre militare sub egida NATO la Marea Neagră, demarând, în schimb, în anul 2004, propriile operațiuni denumite Black Sea Harmony la care participă și Rusia, începând din 2005. Încercările autorităților de la Ankara de a limita extinderea sferei de influență americane au fost motivate, în parte, de temerile statului turc privind posibile încălcări ale prevederilor Convenției de la Montreaux și diminuarea controlului pe care îl are asupra celor două strâmtori.

Statele Unite au început să acorde sprijin manevrelor militare organizate de Turcia în cadrul Black Sea Harmony, poziția dominantă a Turciei în regiune având originea și în transferul centrului de greutate al intereselor americane în Irak și Afganistan.

4. Importanța și efectele cooperării NATO-Ucraina

Securitatea energetică are un rol tot mai important în securitatea internațională, și, implicit, în preocupările NATO. Securitatea energetică îi preocupă pe toți actorii internaționali din zona Extinsă a Mării Negre, Asia Centrală și Uniunea Europeană. În optica Rusiei, securitatea energetică înseamnă, în principal, controlul asupra resurselor interne, piețelor din Asia Centrală și traseelor energetice spre Europa și Asia. Acestor obiective li se adaugă cele de contracarare a amenințărilor teroriste și secesioniste⁷³⁴.

---

⁷³⁴ [V. ZODIAN](#), [M. POSTEVKA](#), **UCRAINA - Trasee energetice alternative și relațiile cu statele din Europa Centrală și Zona largită a Mării Negre**, Ed. [Topform](#), 2009.

Pentru Ucraina și alte state din zona extinsă a Mării Negre⁷³⁵ și Mării Caspice, securitatea energetică echivalează inclusiv cu obținerea de garanții internaționale de protejare împotriva exceselor economico-politice ale Rusiei.

În accepțiunea NATO, securitatea energetică include liberul acces la resurse și capacități, respectarea proprietății, onorarea acordurilor comerciale și de cooperare, întărirea păcii și stabilității în zona extinsă a Mării Negre și în spațiul Asiei Centrale

Regiunea extinsă a Mării Negre este direct relevantă pentru NATO. Relația cu statele riverane, dar și cu cele din Asia Centrală, preocupările aliaților privind securitatea energetică, coroborate cu poziția geostrategică a Mării Negre, denotă faptul că regiunea Mării Negre este, în mod natural, o zonă de interes pentru NATO.

Ucraina ocupă o poziție strategică în zona extinsă a Mării Negre și în raport cu Europa Centrală. O relație specială se poate stabili între valoarea strategică a Ucrainei, în context est și central European și securitatea economico-energetică a continentului. Valoarea economică și politică a traseelor energetice, “clasice” și “alternative” spre Uniunea Europeană evidențiază o dată în plus importanța statului independent Ucraina pe arena internațională.

Colaborarea Ucrainei cu NATO este una din importante direcții a politicii de securitate a statului, orientate spre atingerea standardelor avansate de dezvoltare și capacitate de apărare, precum și spre o interacțiune practică și de interes reciproc dintre Ucraina și Alianță pentru învingerea provocărilor și amenințărilor tradiționale cât și celor nou apărute⁷³⁶.

Considerente geostrategice majore, cum este și acela că Ucraina reprezintă în spațiul sud-est european un al doilea actor important pentru comunitatea euro-atlantică, au stat la baza semnării, la Madrid, în 1997, a Cartei cu privire la un Parteneriat distinctiv între NATO și Ucraina și Declarației despre completarea acesteia din 21 august 2009.

Cu scopul dezvoltării colaborării practice în cadrul Comisiei Ucraina – NATO (CUN), înființată în 1997, au fost create 5 grupuri de lucru comune ai Ucrainei cu NATO pe problemele: reformelor militare (sub egida acesteia se exercită consultările suplimentare ale experților pe probleme de reformare a sectorului de securitate și intelegență a Ucrainei, precum și chestiuni de cooperării a Ucrainei cu NATO în domeniul apărării cibernetice), colaborării în domeniul tehnologiilor de apărare; securitate economică; planificării în cazurile de situații de urgență de caracter civil; știință și ocrotirei mediului înconjurător⁷³⁷.

Datorită faptului că este o componentă importantă în harta traseelor energetice, controlul Ucrainei înseamnă control asupra oleoductelor și gazoductelor care o străbat. Balanța ei între Vest și Rusia este evidentă. Relațiile cu Rusia sunt deosebit de complexe. Cele două state împart o istorie și identități culturale comune (mare parte din populația din estul ucrainei și din Crimeea este rusă). Deși este dependentă

---

⁷³⁵ Gh. VÂLCEANU, *Zona Extinsă a Mării Negre - o posibilă sinergie de valori, potențialuri și interese*, Revista Univers Strategic, Anul I, Nr. 2, Iunie 2010.

⁷³⁶ <http://www.mfa.gov.ua/romania/rm/publication/print/41376.htm>

⁷³⁷ <http://www.mfa.gov.ua/romania/rm/publication/print/41376.htm>

economic de Rusia, ea s-a înscris pe un drum al democratizării și demonstrează orientare pro-occidentală.

Bogatul inventar de acțiuni de cooperare care au urmat, activitatea intensă din cadrul Grupului Comun NATO-Ucraina pentru Situații de Urgență, consultările cu NATO în contextul Conferinței Directorilor responsabili cu armamentele la nivel național, participarea la constituirea unor unități multinaționale de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina și Kosovo, toate demonstrează însemnătatea acordată de statul ucrainean relației sale cu NATO și UE.

Participarea robustă a Ucrainei la PfP, care oferă programe privind activități practice legate de apărare ce implică aliații și partenerii NATO, oferă Ucrainei ocazii deosebite de mari de a-și măsura forțele militare cu cele ale vecinilor săi europeni și de a-și defini astfel mai bine rolul său în Europa. În același timp, Aliații vor saluta o implicare crescută a Ucrainei în Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic (CPEA) – „acoperișul” politic al PfP.

Un aspect cheie al parteneriatului a fost sprijinul acordat de NATO și de către aliați în mod individual pentru eforturile de reformă ale Ucrainei pe calea integrării euro-atlantice. Principalele domenii de consultare și cooperare includ operațiile în sprijinul păcii și de securitate, reforma apărării, aspectele economice ale apărării, cooperarea militară, armament, planificarea urgențelor civile, precum și știința și mediul înconjurător. În noiembrie 2002, au fost luate măsuri pentru aprofundarea și extinderea relației NATO-Ucraina, prin adoptarea de Planul de Acțiune NATO-Ucraina. La summitul de la București din 2008, NATO a declarat că Ucraina va deveni membru NATO.

Rusia duce o politică complexă în raport cu Ucraina și în raporturile energetice bilaterale. Pentru Moscova, aderarea Ucrainei la structurile euro-atlantice ar echivala, între altele, cu pierderea oricărei posibilități de a prelua controlul integral al traseului energetic strategic Europa de Est – UE⁷³⁸.

În scopul contracarării acestui „scenariu”, decidenții politici ruși întrebunțează cele mai variate metode de acțiune: șantaj energetic, combinat cu avantaje economice, amestec politic direct și indirect în treburile interne, descurajarea partenerilor, de la state precum Georgia, Azerbaidjan, Turkmenistan și Kazahstan, până la marile puteri europene; încurajarea cooperării energetice dintre Rusia, Turcia, Bulgaria, România, Serbia, Ungaria, Austria; cultivarea de relații energetice speciale cu Germania, Franța și Italia, state cu rol decisiv în abordarea problemelor estului european.

Astfel, în august 2008, ca efect al acțiunilor militare ruse în Georgia, Azerbaidjanul, Turkmenistanul și Kazahstanul au „amânat” pe termen nelimitat proiectul rutei „alternative” dintre Caucazul de Sud și Baltică. Imediat, în septembrie-octombrie, Moscova a „plusat”: s-au întărit relațiile de cooperare politico-energetice cu principalii furnizori de hidrocarburi din Asia Centrală; s-a ajuns la o nouă

---

⁷³⁸ [V. ZODIAN](#), [M. POSTEVKA](#), **UCRAINA - Trasee energetice alternative și relațiile cu statele din Europa Centrală și Zona lărgită a Mării Negre**, Ed. [Topform](#), 2009.

înțelegere energetică cu premierul ucrainean, amânându-se termenul creșterii prețurilor la importurile de gaze naturale; s-a perfectat un nou „parteneriat energetic” cu Germania; s-au amplificat pregătirile pentru conducta „South Stream”.

Schimbarea decidentului politic a determinat renunțarea pentru moment la aderarea la structura euro-atlantică și îmbunătățirea relațiilor cu Rusia. Acest fapt nu a împiedicat însă continuarea dezvoltării relațiilor cu Alianța, Ucraina rămânând singura țară-partener, care participă la toate operațiunile majore de menținere a păcii sub egida NATO.

Relațiile dintre Ucraina și NATO se consolidează pe probleme ca: reforma militară (sub egida acesteia se exercită consultările suplimentare ale experților pe probleme de reformare a sectorului de securitate și informații a Ucrainei, precum și chestiuni de cooperării a Ucrainei cu NATO în domeniul apărării cibernetice); colaborării în domeniul tehnologiilor de apărare; securitate economică; planificării în cazurile de situații de urgență de caracter civil; știință și protecția mediului.

5. Efectele tratatelor NATO-Rusia

În mod constant, NATO a acordat o atenție maximă relațiilor cu Rusia după căderea cortinei de fier fiind evident că nu se putea realiza o construcție solidă de securitate europeană fără participarea Rusiei.

În anul 1994, Rusia a optat pentru a intra în cadrul programului Parteneriatului pentru Pace deschizând noi oportunități de cooperare între cele două părți care s-au concretizat cu participarea Rusiei la implementarea acordului de pace în Bosnia-Herțegovina unde pentru prima dată, foștii adversari, contingentele Aliate și rusești au participat împreună la o operațiune militară multinațională.

Cadrul relațiilor dintre NATO și Rusia a fost instituționalizat prin semnarea Actului fondator NATO-Rusia asupra Relațiilor mutuale, cooperării și securității, în mai 1997, prin care a fost creat Consiliul permanent reunit NATO-Rusia (PJC). De asemenea, Rusia a fost de acord să contribuie cu un număr semnificativ de trupe la Forțele din Kosovo de sub comanda NATO (KFOR), conform stipulărilor din Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU.

Elaborarea anuală a unui plan privind terorismul convenită la întâlnirea Consiliului NATO - Rusia de la Summit-ul de la Istanbul din iunie 2004, a marcat un moment important în dezvoltarea cooperării dintre cele două puteri împotriva terorismului. Drept urmare, miniștrii de externe au aprobat în decembrie 2004 un Plan de Acțiune NATO-Rusia împotriva Terorismului comprehensiv, care oferă o strategie coerentă pentru prevenirea terorismului, combaterea activităților teroriste și gestionarea consecințelor actelor teroriste.

Ca urmare a acestui plan Rusia va participa la acțiunile comune ale NATO privind combaterea terorismului în Marea Mediterană. Operația Active Endeavour este un exemplu de succes în acest sens constând în patrularea estului Mării Mediterane și însoțirea navelor în Strâmtoarea Gibraltar ulterior fiind extinsă la întreg spațiul Mării Mediterane.

S-a încercat extinderea acestei cooperări și în Marea Neagră dar atât Rusia, cât și Turcia au avut poziții de respingere a acestei inițiative chiar dacă motivațiile

fiecărei țări erau altele. Turcia se temea de modificarea statutului strâmtorii Dardanelor reglementat actual prin Convenția de la Montreaux, iar Rusia avea argumente de ordin geopolitic.

Sunt și multe alte probleme asupra cărora Rusia și NATO au divergențe. În cadrul celei de-a 42 Conferințe de la Munchen dedicată securității mondiale, Rusia și-a afirmat dorința pentru dezvoltarea colaborării dar împotriva extinderii NATO către est în realizarea strategiei sale de apărare avansată. În eventualitatea extinderii spre est ca organizație militară, NATO va deveni în acest caz o amenințare pentru Moscova. Rusia pronunțându-se anterior prin oficialii săi împotriva aderării la NATO a Ucrainei motivând că aceasta ar putea dăuna intereselor ei.

Rusia promovează o politică externă favorabilă recâștigării și dezvoltării sferei sale de influență asupra unor state vecine: Ucraina, Georgia, Azerbaidjan, în general asupra statelor membre CSI. Posesoare a unui teritoriu imens, Rusia rămâne încă inoculată cu reflexe “imperiale”, nefiind totuși dispusă să accepte un rol pe măsura modestului litoral (doar 13%). Ea oscilează între vechiul mesianism slav și aspirația de a se integra în Europa și de a respecta regulile democrației liberale. Ea se bazează pe un calcul simplu: că nimeni nu-i poate contesta în regiune „hegemonia energetică”. Acest atu nu exclude însă disponibilitatea ei spre dialog și cooperare.

Noul concept strategic ce va fi adoptat la Lisabona, în noiembrie 2010, va redefini poziția NATO față de Rusia, hotărând dacă Rusia mai este sau nu adversarul „natural” al NATO.

Concluzii

Extinderea frontierei NATO și UE la Marea Neagră a creat premisele transformării acestui spațiu într-un nod de confluență și de comunicare, între Est-Vest și Nord-Sud. Amplasarea unor baze militare americane, mai suple și mai mobile, mai aproape de zonele conflictuale sau potențial conflictuale fac să sporească rolul regiunii Mării Negre de spațiu de securitate și siguranță strategică. Fiind punctul de intersecție al intereselor NATO, UE și ale Rusiei, regiunea extinsă a Mării Negre trebuie să-și creeze o identitate care să îi permită crearea unei relații de parteneriat viabile cu marile puteri.

Statele din Europa Centrală și de Est trebuie să țină cont atât de importanța ce li se acordă în domeniul securității și stabilității la granița NATO și UE. Cooperarea multilaterală constituie șansa menținerii stabilității și unității regiunii.

În domeniul politic, cooperarea regională trebuie să aibă drept scop finalizarea tranziției de la autoritarism la normele statului de drept, la principiile democrației și respectarea drepturilor omului. Din punct de vedere economic este necesar ca regiunea să acorde atenție proiectelor comune care promovează liberalizarea și privatizarea piețelor și crearea unui mediu de investiții atractiv.

În ceea ce privește domeniul securității, ar trebui să dețină prioritate programele și proiectele ce au drept scop accelerarea integrării statelor în structurile europene și euroatlantice, eficientizarea strategiilor de prevenire și luptă împotriva noilor riscuri, pericole și amenințări la adresa regiunii. Aceste forme de cooperare și dialog trebuie încurajate și dezvoltate în continuare utilizându-se modalitățile și

instrumentele de securitate europene, euro-atlantice și eurasiatice.

România, împreună cu Bulgaria și Turcia, țări NATO, care dețin mai mult de jumătate din litoralul Mării Negre, în cooperare cu Rusia, Ucraina, Georgia și țările caucaziene limitrofe, ca deținătoare a gurilor Dunării, trebuie să aibă un rol activ și să devină un pivot în arhitectura de securitate regională.

Bineînțeles, securitatea din regiune nu poate să nu țină cont de statutul de parteneriat al Federației Ruse și al Ucrainei în relațiile cu NATO, UE și SUA, facilitând abordări constructive, într-un cadru de probleme multiple (combaterea amenințărilor asimetrice sau neconvenționale, reforma organismului militar, siguranța energetică) cu implicații directe.

Bibliografie:

- [1] VĂLCEANU Gh., *Zona Extinsă a Mării Negre - o posibilă sinergie de valori, potențialuri și interese*, **Revista Univers Strategic**, Anul I, Nr. 2, Iunie 2010.
- [2] ZODIAN V., POSTEVKA M., **UCRAINA - Trasee energetice alternative și relațiile cu statele din Europa Centrală și Zona lărgită a Mării Negre**, Ed. [Topform](#), 2009.
- [3] www.foreignpolicy.com
- [4] <http://www.generatieauropeana.ro>
- [5] <http://www.nato.int>
- [6] http://europa.eu/index_ro.htm
- [7] <http://www.mfa.gov.ua>
- [8] <http://uaforeignaffairs.com/>
- [9] <http://portal.rada.gov.ua/>
- [10] <http://www.mil.gov.ua>.

SECURITY STUDIES ON THE TERROR ABDUCTIONS

Aurelian BADULESCU*

STUDII DE SECURITATE ASUPRA RĂPIRILOR TERORISTE

Statistics kept by regional security services for 2007 show that 115 people, mostly businessmen, were abducted by Islamist groups with billions of dinars paid in ransoms. It seems that AQIM is following Al-Qaeda in Iraq's modus operandi, after having imported suicide bombings to Algeria (mostly since the April 11, 2007 attacks), then recruiting teenagers, now AQIM is kidnapping foreign nationals. AQIM has claimed responsibility for most of the kidnappings across the region over the past few years. In most cases, the jihadists make political demands as well as ransoms that run into millions of dollars. The abductions since 2008 illustrate AQIM's extended geographical reach (Tunisian, Algeria, Mali Niger). Whether the AQIM presence is direct or indirect, it has significant operational implications.

Keywords: terrorism, abductions, terror, case studies

Introduction

The al-Qaeda Organization in the Islamic Maghreb (AQIM), previously known as the Salafist Group for Preaching and Combat (GSPC) is an Algeria-based Sunni Muslim jihadist group that originally formed in 1998 by Hassan Hattab, a former Armed Islamic Group (GIA) regional commander who broke with the GIA in protest over the GIA's slaughter of civilians⁷³⁹. In September 2003, it was reported that Hattab had been deposed as the emir of the GSPC and replaced by Nabil Sahraoui (Sheikh Abou Ibrahim Mustapha), a 39 year-old former GIA commander⁷⁴⁰. Following the death of Sahraoui in June 2004, Abdelmalek Droukdal, also known as Abu Musab Abdul Wadoud, University-educated as a science student and well known for his bomb-making abilities became the leader of the GSPC⁷⁴¹. The GSPC had close to 30,000 members at its height, but the Algerian Government's counterterrorism efforts have reduced the group's ranks to several thousands.

The GSPC declared its allegiance to al-Qaeda as early as 2003, but Ben Laden's deputy, Ayman al-Zawahiri, officially approved GSPC's merger in a videotape released on September 11, 2006⁷⁴². AQIM has since claimed responsibility for attacks under its new name. Originally, its aims included the overthrow of Algeria's secular military government and the establishment of an Islamic caliphate. The AQIM has become a regional terrorist organization, recruiting and operating all throughout the Maghreb—and beyond to Europe itself. AQIM's vocal support of al-Qaeda and declaration of solidarity with Islamic extremists in the Palestinian

---

* Lawyer, PhD Candidate, „Carol I” National Defence University

⁷³⁹ Al Qaeda Organization in the Maghreb, Wikipedia.

⁷⁴⁰ Algerian group backs al-Qaeda2 BBC News, 23 October 2003.

⁷⁴¹ Al Qaeda Organization in the Maghreb, Wikipedia.

⁷⁴² Al-Qaida joins Algerians against France", AP, 14 September 2006.

territories, Iraq, Somalia, and Chechnya indicate its broader intent. "Our general goals are the same goals of Al Qaeda the mother," AQIM's current leader, Abdelmalek Droukdal⁷⁴³.

Jihadist groups in North Africa and the Sahel states are increasingly turning to hostage-taking to fill their war chests with ransoms and for political gain. The Saudi daily Asharq al-Awsat published a letter from AQIM entitled, "Call for help from the Islamic Maghreb." In this letter, AQIM acknowledged that it is suffering from a lack of operatives and most importantly that its elements have "an urgent need of cash".⁷⁴⁴

In economic terms, kidnapping has proved profitable for AQIM. In this regard, it should be noted that abductions have long been a favored tactic of AQIM (and GSPC before it). Most victims in the past have tended to be wealthy Algerians kidnapped for money. AQIM has made no secret that targeting foreign nationals has become one of their priorities. In Algeria, AQIM targeted U.S. and Russian contractors, and the U.N. compound in Algiers, while Western nations have warned their citizens of the risks associated with remaining in the country. AQIM also almost succeeded in kidnapping two French executives. After this incident, a number of French nationals (mostly women and children) left Algeria to return to safer grounds. The idea behind this strategy is to kill the tourism industry and dry out foreign investment in the region⁷⁴⁵.

The abductions since 2008, illustrate the increase in anti-Western activity by AQIM. Algeria and Mauritania in particular have experienced a rise in attacks on foreign interests and nationals. The latest abduction cases in 2009 indicate that this now also applies to other countries in the region. GSPC \ AQIM kidnappings 2000 – 2008 AQIM have a tradition of self-financing its operations mostly through kidnappings, racketeering and smuggling of all kinds.

In February 2003, the Algerian GSPC under the command of Amari Saifi, also known as Abderrazak el-Para, kidnapped 32 European tourists (including Austrian, Swiss and German nationals) in the Algerian Sahara. Seventeen of them were freed thanks to a military operation led by Algerian forces, and the remaining 14 – one hostage had died – were released six months later after a large ransom reportedly (\$10 million) was allegedly paid by German authorities. This money was used to buy substantial quantities of sophisticated weapons including surface-to-air missiles, heavy machine guns, mortars, and satellite-positioning equipment. The Algerian security services seized a part of this arms in January 2004". Abderrazak el-Para was captured in Chad in 2004 and extradited to Algeria and Algerian courts sentenced him to death⁷⁴⁶. In 2007, a group of French picnickers was killed. The gunmen were believed to be linked to al Qaeda's North Africa branch and the incident prompted organizers of the famous Dakar Rally to cancel the trans-Sahara car race⁷⁴⁷. On February 22, 2008, AQIM – kidnapped two Austrian citizens in Tunisia. The

---

⁷⁴³ Interview of Abu Musab Abdul Wadoud with New York Times, July 2008.

⁷⁴⁴ "Call for help from the Islamic Maghreb", published in Alsharq Alawsat.

⁷⁴⁵ Olivier Guitta, AQIM new kidnappings strategy, Middle East Times, March 23, 2008.

⁷⁴⁶ Staff writers, Jihadist kidnappers plague North Africa, Algeria, UPI, January 4, 2009.

⁷⁴⁷ Al Qaeda claims slaying of U.S aid worker, CBSNEWS, June 25, 2009.

hostages were reportedly taken to Mali and held there until released for a ransom. The AQIM first demanded the release of Abderrazak el-Para and other members imprisoned in Algeria. They then changed the request to include two Muslims imprisoned on terrorism charges in Austria. The hostages were finally released in October 2008, for ransom of \$4 million paid by Vienna and the release of several jihadists held in Mauritania, including a veteran fighter named Oussama el-Merdaci⁷⁴⁸.

On December 14, 2008, two Canadian diplomats, UN special envoy to Niger, Robert Fowler, and his aide, Louis Guay, mysteriously disappeared while on a field trip. The fate of the two Canadians long remained shrouded in uncertainty. A Nigerian Tuareg rebel group first claimed responsibility for their abduction, but this claim was quickly retracted. Al-Qaeda in the Islamic Maghreb released an online statement in which it claimed responsibility for the abduction of Fowler and Guay and other Europeans⁷⁴⁹.

On April 29, 2009, Robert Fowler, Louis Guay, and a Swiss and German were released by AQIM in exchange of four jailed mujahedeen. All four had been jailed in Mali since February 2008. One of the released terrorist is an Algerian al-Qaeda member, Oussama Alboumerdassi, fought with the then U.S.-backed mujahedeen resistance to the Soviet presence in Afghanistan, staying on until 1992. Two of the other three terror suspects were Mauritanian, while the remaining one was either Jordanian or Syrian⁷⁵⁰.

At the heart of the negotiations seeking the release of the hostages were Saif al-Islam Muammar al-Gaddafi, son of Libyan leader Muammar Gaddafi, and a relative of Burkina Faso President Blaise Compaore, identified as Mauritanian businessman Abdallah Chaffei.d. Saif al-Islam, who heads the Gaddafi Foundation charity, mediated in 2008 the case of two Austrians held by AQIM in Mali⁷⁵¹. Canadian Prime Minister Stephen Harper specifically thanked both Mali and Burkina Faso during a press conference in which he announced the Canadians' release. AQIM declared in an unofficial manner that "four of its members ... have been delivered to the north of Mali as a result of a major transaction led by the Malian president", it said⁷⁵².

Case Study 1: *The kidnappings of 2009*

On January 4, 2009, a local criminal gang tried to kidnap a group of four Saudi tourists hunting birds in the desert region of Tillaberi in western Niger. The attack triggered a gun battle in which one Saudi Arabian was murdered and two other Saudis were wounded. The A-Sharq al-Awsat Arabic-language newspaper reported that the brigands wanted to sell them to Mokhtar Belmokhtar, an elusive al-Qaeda

---

⁷⁴⁸ Ibid.

⁷⁴⁹ Hana Rogan, New AQIM abduction cases, Jihadica, February 24, 2009.

⁷⁵⁰ Niger kidnapping: mujahedeen fighters released in exchange for diplomats, Niger Watch, April 29, 2009.

⁷⁵¹ Ibid.

⁷⁵² Ibid.

leader who operates in the region. Belmokhtar is associated with the Algeria-based al-Qaeda in the Islamic Maghreb⁷⁵³.

On April 22, 2009, four Europeans (two Swiss, one German and a Briton), were kidnapped. The four Europeans were returning from the Anderamboukane festival on nomad culture in the border area between Mali and Niger when they were kidnapped. Their three-car convoy was ambushed; the first car got away and alerted the security forces, but the second and third cars, which were carrying the tourists, stayed on the spot and the people in them were kidnapped by Tuareg rebels who sold later their captives to the jihadists. The group has demanded the release of Jordanian militant leader Abu Qatada, held in Britain since 2005, and threatened to kill the Briton hostage Edwin Dyer if the demand went unmet. The Algerian media has reported that the jihadists had demanded \$14 million for the hostages and also demanded the release of 20 of its men held in Mali⁷⁵⁴.

The Swiss and German women were freed in April 2009, along with the two Canadian diplomats working for the United Nations, abducted in Niger on Dec. 14, 2008. The Swiss man was released in July 2009. The Briton Edwin Dyer was murdered by his kidnapers and was the first British kidnap victim executed by al-Qaeda outside Iraq. Gordon Brown, Britain's prime minister, condemned the killing as an "appalling and barbaric act of terrorism" and said it reinforced Britain's commitment to confront terrorism. "I want those who would use terror against British citizens to know beyond doubt that we and our allies will pursue them relentlessly, and that they will meet the justice they deserve".⁷⁵⁵ On June 25, 2009, AQIM took responsibility for the killing of an American aid worker in Mauritania's capital city of Nouakchott. The attack has been described as a botched kidnapping attempt. Al-Jazeera TV said it had received an audio statement from al Qaeda of the Islamic Maghreb in which the group said 39-year-old Christopher Ervin Leggett, an American aid worker, was killed for allegedly trying to convert Muslims to Christianity. "Two knights of the Islamic Maghreb succeeded Tuesday morning at 8 a.m. to kill the infidel American Christopher Leggett for his Christianizing activities," the group said. Mauritania's Interior Ministry said Thursday it was investigating the death and security forces were doing "all they can to catch the criminals".⁷⁵⁶

On November 25, 2009 the Frenchman Pierre Camatte was snatched from a hotel in Menaka in the Sahel region of northern Mali, more than 1,500 kilometers from the capital Bamako. In a message delivered in early January 2009, AQIM threatened to kill the French hostage if France and Mali did not meet the group's demand for the release of four militants imprisoned by Mali's authorities. The message included a call to the French public and the Camatte family to pressure French President Nicolas Sarkozy to accept their demands if they wanted the Frenchman to avoid the fate of English hostage Edwin Dyer⁷⁵⁷. On February 23,

---

⁷⁵³ Staff writers, Jihadist kidnappers plague North Africa, Algeria, UPI, January 4, 2009.

⁷⁵⁴ Hana Rogan, New AQIM abduction cases, Jihadica, February 24, 2009.

⁷⁵⁵ Staff writers, Jihadist kidnappers plague North Africa, Algeria, UPI, January 4, 2009.

⁷⁵⁶ Al Jazeera: Al Qaeda claims to have killed American aid worker in Mauritania, June 25, 2009.

⁷⁵⁷ Radio France Internationale [RFI], January 11, 2010.

2010, AQIM released Pierre Camatte. Camatte's release follows that of four Islamist prisoners by Mali. Algeria and Mauritania, recalled their ambassadors to protest against the prisoner swap. Algerian media said two of the freed men were Algerian, and the Mauritanian government said one was Mauritanian⁷⁵⁸. French President Nicolas Sarkozy, said in a statement that he was delighted that Camatte had been freed. He said he had thanked Malian President Amadou Toumani Toure for his handling of the crisis and pledged French support in the struggle against terrorism⁷⁵⁹.

On November 29, 2009, three Spanish volunteers, two men and a woman, (identified as Albert Vilalta, 35, Alicia Gamez, 35, and Roque Pascual, 50) were traveling in Mauritania in a convoy delivering humanitarian aid for the Spanish group Barcelona Accio Solidaria, when they were kidnapped. AQIM claimed the kidnappings of a Frenchman and three Spaniards, seized in Mali and Mauritania, in an audio tape released on December 16, 2009 by Al-Jazeera television. In the audio tape Al Qaeda in the Islamic Magreb (AQIM) spokesman, Saleh Abu Mohammad said: "Two units of the valiant mujahedeen managed to kidnap four Europeans in two distinct operations, The first in Mali where Frenchman Pierre Camatte was seized on November 25, and the second in Mauritania where three Spaniards were held on November 29. France and Spain will be informed later of the legitimate demands of the mujahedeen".⁷⁶⁰ On March 12, 2010, Al Qaeda in the Islamic Maghreb said in a statement posted on militant websites, that it released a Spanish woman it had held captive for 100 days in Mauritania because she voluntarily converted to Islam. AQIM said it also took into account health reasons in choosing to free Alicia Gamez. "The Spanish woman converted to Islam voluntarily after the mujahidin (fighters) exposed her to Islam and its teachings. She took the name of Aicha", the brief message said. The two male Spanish volunteers still being held captive by AQIM⁷⁶¹.

On December 18, 2009, an Italian couple was kidnapped in southeastern Mauritania, 65-year-old Nicola Sergio Cicala and his wife, 39-year-old Philomen Kabouree (originally from Burkina Faso). They were kidnapped along the road from Aioun in Mauritania to Kayes in Mali. AQIM claimed responsibility for this kidnapping in two separate messages. The first message appeared on al-Arabiya TV, where a picture of the couple was shown with an audio message. The second message was posted on the Internet, where it clearly stated the kidnapping was linked to the role that Italy had in the wars in Afghanistan and Iraq and because of its support to the "crusade against Islam" (ANSA, December 31, 2009)⁷⁶². AQIM had demanded in February that Mali's government free imprisoned militants before 1 March in exchange for the couple. Shortly before the deadline expired, Mr Cicala urged Italian Prime Minister Silvio Berlusconi to intervene in a purported audio message posted on the internet. In April

---

⁷⁵⁸ Al Qaeda released Frenchman in prisoners swap, Alertnet, February 23, 2010.

⁷⁵⁹ Ibid.

⁷⁶⁰ Mark Tran, Three Spanish aid workers kidnapped in Mauritania, guardian.co.uk, November 30, 2009.

⁷⁶¹ "Spanish hostage converted to Islam", Cairo (AP), March 12, 2010.

⁷⁶² Dario Cristiani, Riccardo Fabiani, AQIM funds terrorist operations with thriving Sahel- based kidnapping industry, Terrorism Monitor, volume 8, issue 4, January 28, 2009.

2010 , the AQIM freed the couple and Local officials in Mali said Sergio Cicala and Philomene Kaboure were picked up by an army patrol in the eastern Gao region. Italy's foreign minister said they were "in the hands of Malian authorities" and were being taken to a "safe place". In Rome, Italian Foreign Minister Franco Frattini said the Italians' release had been the "fruit of intense diplomatic work that led authorities in Mali to take decisive actions to reach this solution".⁷⁶³

Case Study 2: *Criminal and terrorist cooperation in the abductions*

The weakness of Sahelian states and the ineffective control of their territory have played a major role in the development of the current situation. Kidnappings have taken place in Tunisia, Mali, Niger and Mauritania, usually through local criminal gangs; hostages have then been moved to northern Mali, where a complex political and security scenario pitting local Tuareg tribes against the central government has allowed various terrorist groups to establish their own bases and training grounds .There are loose agreements between AQIM and a multiplicity of groups operating in the Sahel area.⁷⁶⁴

* The most famous of these is the "Moulathamoun group", headed by Belmokhtar (El Watan, August 1, 2007). Belmokhtar has had several disagreements with AQIM leader Abdelmalek Droukdel and acts in a semi-independent fashion. This uneasy collaboration was behind the kidnapping of the three Spanish aid workers who remained in the hands of al-Moulathamoun (AFP, 11 January 2010).

* The other main group in the area is the "Tareq ibn Ziyad", led by Yahia Abu Amar Abid Hammadou (a.k.a. Abdelhamid Abu Zeid), who created the group in AQIM's 5th zone of operations (northeastern Algeria) in 2003 and subsequently moved to the Sahel area. Abu Zeid, who is allegedly responsible for the execution of British hostage Edwin Dyer, is also the leader of the Talaia al-Salafiya, Nasr Aflou and Muhajiroun groups. The "Tareq Ibn Ziyad" branch currently holds kidnapped French national Pierre Camatte. In addition, the Italian couple is in the hands of Abu Yaya Amane, a lieutenant of Yahia Abu Amar who is probably trying to exploit this abduction to mark his own territory in the Sahel region and gain operational independence from the other two groups in the area.

Conclusions

The number of kidnappings has risen since December 2008 and there are several reasons for this: AQIM has intensified its presence in Mauritania, Algeria, Mali, Niger and in the whole Sahel region the weakness of these states and their ineffective control of the area. The security services in Mauritania, Mali and Niger do not have the equipment and the ability to fight in efficient way AQIM and other insurgents and the liberation of hostages by military means is really difficult. Most

---

⁷⁶³ Al Qaeda frees two Italian hostages in Mali: AFP, April 16, 2010.

⁷⁶⁴ Dario Cristiani, Riccardo Fabiani, AQIM funds terrorist operations with thriving Sahel- based kidnapping industry, Terrorism Monitor, volume 8, issue 4, January 28, 2009.

ransoms are paid, although governments rarely admit this is so. AQIM's growing presence in the Sahel region and the increasing number of abductions of European tourists in Mauritania, Niger, Tunisia and Mali show that a profitable kidnapping industry has led to an increase in terrorism activity in this region. AQIM's activities were previously based along Algeria's Mediterranean coast, but security crackdowns by the Algerian military have forced the group into the largely ungoverned Sahara desert area of Mali, and along Algeria's northern border. Owing to the weakness of these states and their ineffective control of the area, AQIM militants are free to move across borders and to establish their bases in the region. This situation enables AQIM to combine its ideological goals with a series of tactical advantages. AQIM relies on local communities of the Sahara for sanctuary. This lucrative business profits local criminal gangs, which have become almost natural allies of AQIM in the region. AQIM's flexible structure in the region has led to a win-win situation where a profitable kidnapping network benefits local criminal groups, local AQIM-affiliated groups and the AQIM leadership. In this context, local criminals carry out the abductions and then sell the hostages to AQIM-affiliated groups for a profit; however, the terrorist groups then earn the highest profit, as they bear the highest risk and can extort a ransom from European governments fearful that the failure of negotiations could lead to the death of hostages, as in the Edwin Dyer case (Liberation [Paris], December 9, 2009). AQIM attacks on foreigners can be expected to grow as western companies increase investment in oil and gas exploration in the region. As long as the European states continue paying the ransom money, AQIM and its allies in the Sahel will continue with the campaign of kidnappings. Last September, (2009), Algerian President Abdelaziz Bouteflika pleaded before the United Nations General Assembly for a ban on paying ransoms to kidnappers, which he said had reached "worrying proportions". Only an international comprehensive campaign that include: Military operations against the AQIM infrastructure in the region. Economic and military support to the local "weak" states (Mauritania, Niger, and Mali). The decision not to surrender to the demands of the terrorist as a strategy can lead in the long term to the reduction of kidnappings in the Sahel region and the defeat of the AQIM. In April 2010 Four Sahara desert nations: Algeria, Mali, Mauritania and Niger are opening a joint military headquarters to coordinate their efforts against AQIM. The new joint headquarters will be based in Tamanrasset, in southern Algeria. The countries will strengthen intelligence cooperation, and plan to move toward joint military operations against terrorism, kidnappings, and the trafficking of drugs and weapons.

EVALUAREA PERSONALITĂȚII TERORISTE ÎN PSIHODIAGNOSTIC ȘI EVALUARE CLINICĂ

Cristian DELCEA*

THE TERRORIST PERSONALITY EVALUATION IN PSYCHODIAGNOSIS AND CLINICAL EVALUATION

Personality terrorist is, according to social-cognitive theory of personality built around the competencies, skills, goals and self. The particularity of self perception when one is feeling self adaptation terrorist. Add to this the ability to perceive certain circumstances face of crisis and in favor of the leader, aiming to achieve the purpose of suicide, without thinking about the sad consequences, bearing in mind only the successful completion of the proposed task. Terrorist action is a criminal agent, and his behavior has its origins in the responses learned in training to face any critical situation and attack.

Keywords: *Personality terrorist, psycho diagnostic and clinical evaluation*

Introducere

El este activ și de neoprit, având o responsabilitate individuală în diferite situații. Procesele cognitive ale teroriștilor sunt utilizate pentru a-și reprezenta evenimentele plăcute și mai puțin plăcute din punctele de vedere al realizării succeselor în atentate sinucigașe, pentru anticiparea consecințelor de viitor rezultate din activitățile și achizițiile efectuate. Procesul cognitiv al teroriștilor mai cuprinde alternativele unor acțiuni de tip criminal și eficacitatea comunicării de manipulare, de simulare și dezinformare. Personalitatea teroristului este caracterizată și de dezvoltarea unor tehnici psihice și fizice dobândite în organizațiile criminale având în vedere atingerea scopurilor de atac și distrugere în masă. În atacurile teroriste, subiecții au arătat că dețin calități de forță și energie psihofiziologice, abilități de păstrare a vigoriei, a prospețimii fizice și psihice, tenacitate și putere de a depăși greutățile, privațiunile biologice sau de comoditate.

În continuare, vom prezenta în lumina teoriei social-cognitive, în prezent *teoria social-cognitivă*, această teorie fiind reflectată în opera celor doi psihologi: Bandura (1990) și Mischel (1990). Vom analiza personalitatea teroristului, apelând la *structura personalității acestuia, procesele de învățare observațională și autoreglarea, dezvoltarea comportamentului agresiv și deprinderea de amânare a recompensei*. În încercarea de a depăși controversile privind rolul factorilor interni sau externi în înțelegerea personalității la teroriști, teoria social-cognitivă sugerează că aceasta este întotdeauna un produs al interacțiunii dintre organism și mediu. Teoria social-cognitivă furnizează cadrul necesar pentru studierea relevanței personalității. Teoria social-cognitivă rejectează taxonomiile și evaluările globale ale personalității tipice teoriei trăsăturilor și încearcă să ofere informații explicative despre

---

* Psiholog Clinician, Institutul de Studii și Cercetări ale Terorismului

mecanismele psihologice ce pot determina comportamentul uman. Variabilele personale sunt derivate din înțelegerea mecanismelor și proceselor cognitive care influențează funcționarea individului în toate aspectele sale: motivațional, emoțional, comportamental. Conform teoriei social-cognitive, comportamentul manifest rezultă din interacțiunea mecanismelor psihologice cu factorii de mediu, așadar comportamentul este în mare măsură discriminativ și dependent de context. Aceasta nu înseamnă negarea consistenței personalității și a diferențelor individuale de către teoria social-cognitivă. Stabilitatea personalității trebuie căutată la nivelul mecanismelor psihologice și ale evenimentelor care le activează, iar specificitatea și discriminarea la nivelul comportamentului manifest. Diferite comportamente pot să exprime același mecanism. Opoziția dintre consistența personalității în situații diverse de viață, susținută de modelul trăsăturilor și specificitatea comportamentului, susținută de modelul situaționist, dispare prin paradigma teoriei social-cognitive. Variabilele personale sunt conceptualizate atât ca produs (al învățării cognitive-sociale) cât și ca proces (structuri care funcționează „aici și acum”). Adoptând acest punct de vedere, se recunoaște și se subliniază flexibilitatea adaptării și răspunsului uman. Prin studierea modului în care persoana selectează, evocă, structurează cognitiv informația despre lume, se creează un cadru valid de înțelegere a interacțiunii persoană-mediu. Contextele și situațiile specifice nu pot afecta comportamentul decât prin intermediul mecanismelor cognitive. Omul este văzut mai mult ca o ființă proactivă decât ca un organism reactiv la mediu. Premisa centrală a teoriei social-cognitive este că omul își reglează comportamentul pe baza expectanțelor, a planificării și predicției, a anticipării situațiilor și consecințelor acțiunilor întreprinse. Teoria social-cognitivă a personalității plasează pe scara intereselor sale pe primul loc cognițiile referitoare la sine, lume și viitor. Ele sunt cele care se interpun și mediază relația dintre stocul de cunoștințe și acțiune. Capacitatea de a produce și stoca reprezentări despre sine și lume are importante consecințe nu numai asupra învățării ci și asupra proceselor motivaționale prin includerea perspectivei viitorului. Reprezentările despre sine în acțiuni viitoare pot să ajute sau să inhibe persoana în comportamentele sale. În subcapitolele de mai jos vom aborda personalitatea și tipurile de personalitate a teroriștilor conform teoriei social-cognitive.

Personalitatea teroristului fanatic-sinucigaș

Personalitatea teroristului-fanatic pune accent pe calitățile raționale ale teroristului. Astfel acesta este considerat un individ cu sânge rece, logic, cu satisfacții mai mult ideologice sau politice decât financiare (Delcea, 2006; 2004; 2003; Hudson, 1999). Această abordare ia în considerare faptul că teroriștii sunt adesea bine educați și capabili de analize sofisticate, chiar savante, retorice și politice.

În ciuda originii cuvântului, folosirea modernă a termenului „fanatism” a depășit granițele contextului religios. Teroristul este adesea catalogat drept fanatic, mai ales în cazul acțiunilor care duc la autodistrugere. Deși fanatismul nu caracterizează doar terorismul, este, totuși, la fel ca „terorismul”, un termen peiorativ. În termeni psihologici, conceptul de fanatism implică și boala mentală, însă, afirmă

Taylor (1988:97), „nu există nicio metodă de diagnosticare precisă în cazul acestor boli mentale”. Astfel, el este de părere că „*desele presupuneri privind legătura dintre fanatism și boala mentală [...] par a fi eronate*”. Fanaticul vede adesea lumea dintr-o anumită perspectivă bazată pe continuitate.

Două modalități înrudite, găsite de Taylor, sunt prejudiciul și autoritarismul, cu care fanatismul are în comun mai multe aspecte, cum ar fi refuzul unui compromis, respingerea punctelor de vedere alternative, tendința de a vedea lucrurile alb-negru, o mentalitate rigidă și o percepție despre lume ce reflectă o minte îngustă. Înțelegerea naturii fanatismului implică recunoașterea rolului contextului cultural (religios și social). Fanatismul poate fi, într-adevăr, „*unul dintre atributele teroristului*”. Totuși, Taylor acordă o mare importanță contextului cultural în care teroristul operează, fiind de părere că, pentru a înțelege dacă termenul este corect, trebuie luate în considerare necesitățile operaționale.

Confruntarea violentă dintre Israel și palestinieni s-a înțesat în ultimele luni până la o situație limită constantă, de război. În acest război, autoritatea palestiniană s-a manifestat ca o entitate care susține terorismul, operând în paralel cu organizațiile de teroare „tradiționale”, care îndeplinesc activități teroriste și de gherilă intensive. Una dintre principalele căi de atac deschise pentru aceste organizații este terorismul sinucigaș. Alegerea acestui tip de atentat provine din faptul că este o metodă ușor de pus în practică și fără costuri materiale mari pentru a fi executată și în același timp afectând moralul inamicului. Propunem să examinăm fenomenul atentatelor sinucigașe săvârșite în prezent de către palestinieni, și apoi considerarea altor aspecte ale fenomenului în lumea întreagă. Țelul suprem este să stabilim dacă astfel de atentate constituie o strategie “victorioasă” pentru teroriștii din lumea întreagă sau dacă este doar încă o operațiune într-o succesiune de acte spectaculare limitate la stadiul de „exponate”.

Personalitatea teroristului sinucigaș

Atentatele sinucigașe, ca și toate celelalte atentate teroriste caute, în primul rând, să acorde înfăptuitorilor lor prioritate în toate reportajele din media, producând astfel o supradimensionare a propriei lor imagini. Din acest motiv organizațiile teroriste exploatează diversele reuniuni și întâlniri din media pentru a-și impune interesele (Delcea, 2006; 2004; 2003; Hudson, 1999).

E necesar să se menționeze că atentatele teroriste sinucigașe nu sunt o noutate; fenomenul a apărut între evreii sicari în secolul I, între musulmanii Hashishiyun în secolul XI, și între asiatici în secolul XVIII. În secolul XX de asemenea, membri ai organizațiilor palestiniene și colegii lor din organizațiile de stânga au înfăptuit atentate foarte riscante, aproape frizând tărâmul terorismului sinucigaș. Cu toate acestea, cei care au înfăptuit aceste atentate au avut o șansă infimă de a supraviețui; faptul că nu și-au pierdut viața nu a diminuat succesul atentatului. Pe de altă parte, terorismul sinucigaș „modern” este unic și diferit de tentativele care l-au precedat. În ultimele două decenii, atentatele sinucigașe au fost îndeplinite de una sau mai multe persoane conștiente de faptul că erau „bombe umane cu cronometru”. Atacatorul sinucigaș cu bombă poartă explozibilul pe propriul corp sau într-un vehicul condus de

el și, prin decizie personală și în deplină conștiință de sine, se apropie de o țintă aleasă în prealabil și se aruncă în aer.

Atacatorul sinucigaș însuși, în concordanță cu împrejurările curente, își alege timpul și locul pentru executarea exploziei astfel încât să cauzeze vătămarea maximă a obiectivului fixat. Definierea unui atentat terorist ca explozie sinucigașă depinde în primul rând de moartea celui care îl îndeplinește. În cazul în care misiunea sa este incompletă, nu este un atentat sinucigaș cu bombă. Moartea atacatorului este cheia succesului atentatului; și el știe dinainte că succesul depinde în întregime de moartea lui.

Prin urmare, putem defini un atentat sinucigaș modern ca un atac violent, motivat politic, săvârșit deliberat într-o stare de deplină conștiință de sine de către o persoană care se aruncă în aer împreună cu ținta aleasă. Certitudinea morții premeditate a atacatorului este pre-condiția succesului atentatului.

Atentate sinucigașe au fost îndeplinite în Israel din 1993 și au continuat sporadic până azi. Încă de la întemeierea așa-numitei „al Aqsa Intifada”, organizațiile teroriste palestinieni, de data aceasta asistate de Autoritatea palestiniană, au reînceput să îndeplinescă atentate sinucigașe cu bombă împotriva civililor israelieni. Între octombrie 2000 și iulie 2001 au avut loc 18 atentate sinucigașe cu bombă în teritoriile disputate și în Israel. Cele două organizații teroriste dominante care au dus la îndeplinire aceste tipuri de atentate sunt Hamas și gruparea islamistă Jihad în Palestina. Cele două grupări au importat acest tip de atentat din Israel în 1990. Activiștii din cele două grupări care au fost deportați din Israel în Liban au beneficiat în afară de motivare spirituală, de instrucție militară de la Hizballah și de la „Gărzile Revoluționare” iraniene, care le-au oferit ospitalitate în Liban. Aceste grupări încă sunt asistate de Hizballah în perpetuarea atentatelor teroriste în general și a celor sinucigașe cu bombă, în particular.

Până în prezent, aceste grupări au îndeplinit între 50 și 55 de atentate sinucigașe împotriva unor ținte civile și militare din Israel și teritoriile disputate, producând sute de pierderi și accidente și afectând moralul populației israeliene. Atentatele sinucigașe comise în februarie și martie 1996 se pare că au influențat rezultatul alegerilor premierului în mai 1996 și au amânat implementarea Acordului de la Oslo. Rezultatul atentatelor sinucigașe din Israel, a jucat de asemenea un rol în faptul că grupările israelite pentru securitate au ajuns să privească terorismul mai mult ca pe un pericol strategic decât ca pe unul de tactică. Această modificare de atitudine se simțea încă dinaintea atentatelor din 1996, după cum reiese din declarația fostului prim-ministru Itzhak Rabin din 1995. În general, atentatele sinucigașe din Israel nu sunt diferite de cele îndeplinite în restul lumii. Spre mijlocul anului 2001 au avut loc mai bine de 300 atentate sinucigașe în 14 țări comise de către 17 grupări teroriste.

Atentatele sinucigașe cu bombă, moderne, au fost introduse de către gruparea teroristă șiiită Hizballah în 1983, în Liban, și tot în Lebanon acest *modus operandi* a fost perfecționat de-a lungul anilor '80. În timpul anilor '90 atentatele au continuat, însă cu o frecvență mai mică, iar în zilele noastre, atentatele sinucigașe în Liban sunt foarte rare. Cu toate acestea, în Liban au avut loc 50 de atentate sinucigașe cu bombă,

din care jumătate au fost înfăptuite de Hizballah și Amal, iar restul, de vechile grupări comuniste și naționaliste, incluzând Partidul Comunist Libanez și Organizația Socialist-Nasseristă, Partidul Sirian Ba'ath și P.P.S.

Înfăptuitorii atentatelor sinucigașe cu bombă din Lebanon nu au obținut rezultate strategice. Hizballah a reușit să grăbească retragerea forțelor străine din Liban și a hărțuit IDF-ul din Liban. Cu toate acestea, atentatele sinucigașe cu bombă nu au fost factorul decisiv al deciziei de retragere a Israelului din zona de securitate. Mai mult, în anii '90 gruparea Hizballah a redus drastic numărul atentatelor sinucigașe din cauza estimării „raționale” a raportului cost-profit. Succesul grupării Hizballah în această sferă a constat mai mult în a obține respect; gruparea devenind simbolul sacrificiului și o sursă de inspirație pentru grupările teroriste din întreaga lume. În Sri Lanka, Turcia, Egipt, Cecenia și alte țări, militanții au adoptat și au îmbunătățit strategiile atentatelor sinucigașe ale grupării Hizballah. Cea mai importantă dintre aceste organizații a fost LTTE, „Tigrii Tamil”. Această grupare, luptând constant pentru statul independent Tamil, a început să comită atentate sinucigașe cu bombă în 1987 și de atunci s-au produs 200 de astfel de atentate. Exploziile lor erau letale și au cauzat sute de pierderi. Țintele lor sunt de obicei oficialități politice sau militare în vârstă din Sri Lanka. Aceasta este singura organizație din lume care a reușit să asasineze doi șefi de stat prin atentate sinucigașe cu bombă. Într-un atentat sinucigaș a fost ucis fostul prim ministru al Indiei, Rajiv Gandhi, în timp ce participa la un tur electoral prin Madras în 21 mai 1991. Apoi, în mai 1993, Primadassa, președintele din Sri Lanka, a fost ucis de către un atacator sinucigaș, împreună cu alți 22 de oameni. În 17 decembrie '99 gruparea a încercat asasinarea lui Chandrika Kumaratunga, președintele din Sri Lanka, folosindu-se de o femeie sinucigașă, care s-a aruncat în aer la o întrunire electorală. Președintele a fost rănit, dar a supraviețuit atentatului.

LTTE și-au luat ca ținte politicienii din majoritatea singaleză, dintre politicienii pragmatici din minoritatea tamilă ofițeri militari în vârstă, dar și ambarcațiuni navale, centre de comandă, economice, cum ar fi depozitele de combustibil. Gruparea nu s-a arătat niciodată preocupată de siguranța trecătorilor și nu a cruțat niciodată persoanele inocente care s-a întâmplat să fie în vecinătatea atentatelor lor.

Grupările sinucigașe LTTE s-au inspirat dintr-o combinație a motivării puternic naționaliste și a atracției carismatice exercitate de liderul organizației, Parabakan. LTTE este încă cea mai activă grupare care se folosește de terorismul sinucigaș, dar până în prezent nu a reușit să-și atingă scopul strategic declarat – statul tamil independent.

Organizația kurdă PKK, o mișcare separatistă „secular islamică”, a înfăptuit 16 atentate sinucigașe în perioada 1996-1999 (plus încă 5 atentate obstrucționate), soldate cu moartea a 20 de persoane și rănirea altor zeci de persoane. Totuși, acele atentate sinucigașe nu au convins guvernul turc să accepte cerințele organizației pentru obținerea autonomiei kurde. Atacurile sinucigașe ale PKK-ului au fost inspirate și îndeplinite la ordinele liderului carismatic al organizației, Ocalan, considerat de membrii grupării lui „Lumina Națiunilor”. După arestarea și condamnarea la moarte a acestuia, în 1999, gruparea și-a încetat atentatele sinucigașe.

Organizațiile egiptene „Gama’ a al Islamiyya” și „Jihadul egiptean” au dus la capăt două atentate sinucigașe, unul în Croația în octombrie 1995 și altul la ambasada Egiptului în Karachi, Pakistan în noiembrie 1995. Gruparea „Al Qaeda” a lui Osama bin Laden a fost responsabilă de două atentate sinucigașe cu bombă simultane împotriva ambasadelor Statelor Unite din Nairobi și Dar-es-Salaam, în care au fost uciși 224 de oameni și răniți în jur de cinci mii. Dar și aceste atentate au eșuat în a-și atinge scopurile strategice și politice în ciuda violențelor cauzate. Alt atentat sinucigaș pus la cale în aparență de Al Qaeda sau cel puțin în colaborare cu ea, a fost declanșat de doi atacatori sinucigași care s-au aruncat în aer pe o ambarcațiune din portul Aden, lângă USS Cole, ucigând 17 marinari americani.

În iunie și iulie 2000, militanți ceceni care luptau împotriva armatei ruse s-au oferit voluntari în cercul atacatorilor sinucigași cu bombă. Până azi, atacatorii sinucigași ceceni au înfăptuit cel puțin 7 atentate, în care zeci de oameni au fost răniți și peste o sută de soldați ruși și ofițeri de poliție uciși.

În India, cel puțin două atentate sinucigașe au fost îndreptate împotriva unor ținte militare. Cel mai recent a fost înfăptuit împotriva unei companii de armată în Srinigar, de către un tânăr terorist englez de origine pakistaneză recrutat de o organizație numită „Jaish Mohamed” (Armata lui Mohamed). Zece soldați au fost uciși în atentat.

Există multe motivații ale atentatelor sinucigașe: credințele religioase, ideologiile naționaliste, sau obediența față de liderii carismatici și autoritari. *Modus operandi* al lor poate varia în ceea ce privește numărul atacatorilor sinucigași (unul sau mai mulți), sau dacă folosesc bărbați sau femei. Explozibilii pot fi ascunși pe corpul uman, al unui animal sau într-un vehicul, transportați pe apă sau pe pământ. Țintele pot fi oficialități guvernamentale în vârstă, ținte militare, economice sau mijloace publice de transport, iar nivelul operațiunilor variază de la zeci de atentate la atentate izolate sau sporadice. Pentru majoritatea organizațiilor care au utilizat aceste tactici, numitorul comun este producerea de violențe pe scară largă și influențarea negativă a moralului public, dar, în același timp, și eșecul total în a schimba regimurile sau a forța guvernul să le accepte cerințele strategice. Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că, în anumite circumstanțe politice, organizatorii atentatelor au reușit să amâne pentru scurte perioade de timp evenimente politice strategice, cum ar fi procesul de pace dintre izraeliți și palestinieni și dintre tamili și ingalezi. Mai mult, unele organizații au reușit să grăbească retragerea forțelor străine din țară. De șaptesprezece ani, de când se confruntă cu terorismul sinucigaș, populația israeliană poate depune mărturie că arma terorismului sinucigaș nu este una decisivă. Nici nu a reușit să modifice balanța puterii dintre statul Israel și organizațiile teroriste în favoarea celor din urmă.

Autodistrugerea deliberată, atunci când este necesară în cazul detonării unei bombe sau capturării unui avion (Delcea, 2003), nu este o trăsătură comună a terorismului în majoritatea țărilor, deși îi caracterizează adesea pe teroriștii fundamentaliști islamici din Orientul Mijlociu și teroriștii Tamil din Sri Lanka și sudul Indiei. Este, de asemenea, și o caracteristică a terorismului nord-coreean. Cei doi agenți nord-coreeni care au aruncat în aer cursa 858 a Companiei Aeriene

Coreene în 28 noiembrie 1997 au încercat să se sinucidă în timpul interogatoriilor poliției, însă doar unul a reușit s-o facă.

Până în anul 1985, au existat 11 atacuri sinucigașe cu autoturisme capcană împotriva unor ținte internaționale din Orientul Mijlociu. Trei cazuri bine cunoscute sunt: bombardarea ambasadei SUA în Beirut, din 18 aprilie 1983, când au fost uciși 63 de oameni, bombardarea sediului Marinei SUA și a cartierelor militare generale franceze din Liban, din 23 octombrie 1983, când au murit 241 de marinari, și, respectiv, 58 de paramilitari francezi. Primul caz a fost bombardarea cartierelor militare generale israeliene din Tyre, unde au murit 141 oameni. Inspirat de aceste atacuri sinucigașe din Liban și de legăturile sale strânse cu Iranul și Hizballah, Abu Nidal a trimis la rândul său sinucigași la aeroporturile din Roma și Viena, la sfârșitul lunii decembrie 1985.

Liderii mondiali ai atacurilor teroriste sinucigașe nu sunt însă fundamentalistii islamici, ci tamiții din Sri Lanka. Recordul LTTE în ceea ce privește asemenea atentate este de nedoborât. Luptătorii săi sinucigași au aruncat în aer doi prim-miniștri (al Indiei și al Sri Lankăi), celebriți, cel puțin o ambarcațiune militară și au folosit în mod regulat sinucigași în scopuri mai puțin importante. Teroriștii LTTE nu îndrăznesc să nu se sinucidă în cazul în care sunt prinși. Nu mai puțin de 35 de combatanți LTTE s-au sinucis doar pentru a evita interogatoriile în cazul asasinării lui Gandhi. Investigatorii au recurs chiar la deghizarea în medici, pretinzând că îi consultă, însă, Vijay Karan (1977:46) scrie despre deținuții LTTE că „reflexele lor îi determinau să se sinucidă pe loc chiar la cea mai mică suspiciune”. Doi dintre ei au fost salvați, deoarece investigatorii le-au scos cu forța capsulele din gură, însă unul dintre investigatori s-a ales cu o rană severă produsă de o mușcătură la mână, ajungând în spital pentru o vreme.

Pentru observatorii vestici, actele de sinucidere ale aderenților la islam și hinduism sunt puse pe seama fanatismului și/sau a bolii psihice. Din perspectiva mișcării islamice, totuși, asemenea acte de autodistrugere sunt determinate de convingeri culturale și religioase, ale căror origini istorice pot fi observate în comportamentul sectelor religioase asociate cu mișcarea shi'ită, în special cu Asasinii (vezi *Glosar*). La fel, campania sinucigașă a Mișcării Islamice de Rezistență (Hamas) din perioada 1993-1994 a implicat tineri teroriști palestinieni care, acționând din proprie inițiativă, au atacat israeliții în locuri publice, folosind arme artizanale improvizate, cum ar fi cuțitele sau topoarele. Asemenea atacuri sunt considerate sinucigașe, deoarece atacatorul nu are intenția să fugă. Aceste atacuri au fost, în cea mai mare parte, motivate de răzbunare.

Conform cercetărilor culturii musulmane, așa-ziii sinucigași cu bombă sunt considerați de către islamiști și tamiții niște martiri. Termenul arab folosit este *istishad*, termen religios însemnând „cineva care se sacrifică în numele lui Allah”, opunându-se lui *intihar*, care se referă la sinuciderea provenită din motive personale. Cea de-a doua formă de sinucidere nu face obiectul învățăturilor islamice.

Concluzii

Există o legătură evidentă între atacurile sinucigașe și celelalte evenimente din arealul Orientului Mijlociu. Spre exemplu, atacurile sinucigașe au devenit mai frecvente după confruntările dintre forțele de securitate israeliene și credincioșii musulmani de la Muntele Templului, din Vechiul Oraș al Islamului din octombrie 1990, în timpul cărora au fost uciși 18 musulmani. Atacurile sinucigașe Hamas din Afula și Hadera din aprilie 1994 au coincis cu discuțiile care au precedat semnarea înțelegerii de la Cairo dintre Israel și PLO. Au răzbunat, de asemenea, masacrul a 39 și rănirea a 200 de credincioși musulmani de la o moschee din Hebron de către o grupare israeliană în 25 februarie 1994. Atacurile din Ramat-Gan și Ierusalim din august 1995 au coincis cu discuțiile privitoare la conducerea alegerilor din Teritorii, care s-au terminat prin a doua înțelegere de la Oslo. Motivul principal al atacurilor sinucigașe a fost faptul că au avut de răzbunat un număr mare de victime în timpul conflictelor din Israel. Majoritatea luptătorilor sinucigași proveneau din Fâșia Gaza și erau celibatari între 18 și 25 ani, cu studii medii, unii dintre ei chiar cu studii superioare. Grupările Hamas sau islamice și-au trimis oamenii în misiune, având credința că aceștia vor ajunge în Paradisul etern.

Bibliografie:

- [1] BORUM, R., *Psychology of Terrorism*, in **Encyclopedia of Peace Psychology**, 2,-4, University of South Florida, 2010, pp. 28-95.
- [2] DELCEA, C., *Ad-terorismul ca activare a schemelor cognitive disfuncționale la consumatorii de media din Europa*, în **Terorismul Azi**, vol. 24-27, 69-75, anul III, Ed. ASCT, Cluj-Napoca, 2008.
- [3] DELCEA, C., **The 9/11 Media Event as a Chance of Attitude**, Printhouse ASCT, Cluj-Napoca, 2008.
- [4] EZZAT, A., *Psychology of terrorism and the Israeli blockade of Gaza*. **Veterans Today Network**, Peapolz Media, 2010.
- [5] GINGES, J., HANSEN, I., & NORENZAYAN, A., *Religion and support for suicide attacks* in **Psychological Science**, 20, 224 – 230, 2010.
- [6] VICTOROFF, J. & KRUGLANSKI, A. (Eds)., **Psychology of terrorism: Classic and contemporary insights**, Psychology Press, New York, 2009.

EVOLUȚII ALE POLITICILOR ȘI STRATEGIILOR DE COMBATERE A CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE

Claudiu LAZĂR*

DEVELOPMENTS IN POLICIES AND STRATEGIES TO COMBAT CROSS-BORDER ORGANIZED CRIME

The central role in the fight against terrorism belongs to the United Nations, which by virtue of its universal composition and powers they have under the Charter contributes to the development of international cooperation and to assume the role of coordinating efforts to combat terrorism. Former UN secretary general, Kofi Annan, said: "The UN has a unique position to promote this effort. This provides the necessary framework for building universal coalition and global legitimacy for the long-term anti-terrorism response".

Keywords: cross-border organized crime, UN, international policies and strategies, terrorism, UN Security Council

Combaterea efectivă a crimei organizate transfrontaliere este o sarcină deosebit de complexă și care presupune unirea eforturilor întregii comunități internaționale în acest scop. Desigur că acțiunea concertată a tuturor națiunilor lumii este indispensabilă. Aceasta presupune participarea activă și contribuția fiecărui stat în vederea implementării prevederilor convențiilor internaționale și a deciziilor luate de organizațiile internaționale competente în scopul eliminării actelor teroriste.

În mod consecvent, ca și în cazul celor mai importante tratate pentru asigurarea păcii și securității internaționale, s-a admis că succesul luptei împotriva terorismului este posibil doar printr-o cooperare internațională reală și prin coordonarea eficientă a acțiunilor multilaterale îndreptate în acest scop.

Rolul central în lupta împotriva terorismului revine Organizației Națiunilor Unite, care în virtutea compoziției sale universale și a competențelor pe care le deține, conform Cartei, contribuie la dezvoltarea cooperării internaționale și la asumarea rolului de coordonare a eforturilor pentru combaterea terorismului. *Fostul secretar general al ONU, Kofi Annan, declara: „ONU are o poziție unică în promovarea acestui efort. Aceasta asigură cadrul necesar pentru construirea alianței universale, precum și legitimitatea globală pentru reacția antiteroristă pe termen lung.”*

Principala structură a ONU cu largi competențe în combaterea terorismului o reprezintă Consiliul de Securitate, organ ale cărui instrumente legale le reprezintă rezoluțiile.

Componentele esențiale ale luptei împotriva terorismului au fost clar subliniate prin *Rezoluția Consiliului de Securitate nr. 1268 din 19 octombrie 1999* care, la

---

* Locotenent-colonel, procuror militar, doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”

paragraful 3, prevedea că: „*Punând în evidență rolul vital al ONU în consolidarea cooperării internaționale și accentuând importanța intensificării coordonării dintre state, organizații internaționale și regionale...*”, Consiliul de Securitate recomandând tuturor statelor, în acest context, o serie de măsuri: cooperarea între state prin acorduri și aranjamente bi- sau multilaterale pentru prevenirea și suprimarea actelor teroriste, pentru protejarea cetățenilor acestora și a altor persoane împotriva atacurilor teroriste și pentru aducerea în justiție a autorilor acestora; prevenirea și suprimarea pregătirii și finanțării oricăror acte de terorism, pe teritoriul propriu sau prin orice alte mijloace; respingerea tuturor celor care plănuiesc, finanțează sau comit acte de terorism, precum și arestarea, judecarea sau extrădarea acestora; luarea măsurilor conform reglementărilor interne și internaționale, inclusiv a celor privind drepturile omului, înaintea aprobării statutului de refugiat, în vederea asigurării dreptului de azil, pentru cei care nu au participat la acte teroriste; schimb de informații conform prevederilor internaționale și interne, cooperarea în materie administrativă și judiciară în vederea prevenirii și combaterii actelor teroriste.

În același spirit, *Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1368 din 12 septembrie 2001*, după ce condamna oribilele atentate împotriva SUA din 11 septembrie 2001, lansa un apel tuturor statelor pentru a acționa urgent în vederea chemării în judecată a tuturor autorilor, organizatorilor și finanțatorilor acestor atentate teroriste și punea în evidență responsabilitatea acelor care acordă ajutor, sprijină sau adăpostesc astfel de persoane. De asemenea, potrivit acestei rezoluții Consiliul cheamă comunitatea internațională să-și intensifice eforturile în vederea prevenirii și combaterii actelor teroriste, inclusiv prin creșterea cooperării pentru deplina implementare a dispozițiilor convențiilor internaționale și ale rezoluțiilor Consiliului de Securitate.

O importantă rezoluție adoptată de Consiliul de Securitate al ONU, în vederea combaterii terorismului, este și *Rezoluția nr. 1373 (2001)*⁷⁶⁵ care prezintă o semnificație deosebită datorită complexității, măsurilor concrete și direcțiilor stabilite. Pornindu-se de la convingerea că asemenea acte, ca orice act de terorism internațional, constituie o amenințare la adresa păcii și securității internaționale și acționând în baza prevederilor cap. VII al *Cartei Națiunilor Unite*, Consiliul stabilea ca direcții prioritare de acțiune, de care toate statele trebuie să țină seama:

- a) să prevină și să suprimă finanțarea actelor teroriste;
- b) să incrimineze asigurarea sau colectarea voită de fonduri de către conaționali lor ori pe teritoriile lor prin orice mijloace, direct sau indirect, cu intenția ca fondurile să fie utilizate sau având cunoștință că acestea urmează să fie utilizate în scopul săvârșirii de acte teroriste;
- c) să înghețe fără întârziere fondurile și alte bunuri financiare ori resurse economice ale persoanelor care comit sau încearcă să comită acte teroriste ori care participă la sau facilitează comiterea de acte teroriste, ale entităților aflate în proprietatea sau controlate direct ori indirect de asemenea persoane;

---

765 <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf>

d) să interzică naționalilor sau persoanelor și entităților din teritoriile lor de a pune la dispoziție, în mod direct sau indirect, orice fonduri, bunuri financiare sau resurse economice ori servicii financiare sau alte servicii asemănătoare în beneficiul persoanelor care comit, încearcă să comită, facilitează sau participă la comiterea actelor teroriste, al entităților aflate în proprietatea lor sau controlate în mod direct ori indirect de asemenea persoane sau de persoane și entități acționând în numele ori sub conducerea acestor persoane.

Suplimentar acestor coordonate, au mai fost stabilite și alte măsuri în sarcina statelor în scopul prevenirii și combaterii terorismului:

a) să se abțină de la acordarea oricărei forme de sprijin, activ sau pasiv, entităților sau persoanelor implicate în acte teroriste, inclusiv prin suprimarea recrutării de membri ai grupărilor teroriste și prin eliminarea furnizării de arme teroriștilor;

b) să întreprindă măsurile necesare în vederea prevenirii comiterii de acte teroriste, inclusiv prin stabilirea unui sistem de *alertă timpurie* între state, prin schimbul de informații;

c) să refuze șederea pe teritoriile lor a acelor care finanțează, plănuiesc, sprijină sau comit atacuri teroriste, precum și oferirea de adăpost în acest sens;

d) să îi împiedice pe cei care finanțează, plănuiesc, facilitează sau comit acte teroriste de a folosi teritoriile lor pentru aceste scopuri, împotriva altor state sau cetățenilor acestora;

e) să se asigure că orice persoană, care participă la finanțarea, planificarea, pregătirea sau comiterea actelor teroriste ori care sprijină aceste acte, este adusă în fața justiției și să se asigure că, în completarea oricăror alte măsuri de combatere a acestora, asemenea acte teroriste sunt calificate drept infracțiuni grave în legile și în reglementările interne, precum și că pedeapsa reflectă în mod corespunzător gravitatea actelor teroriste;

f) să își acorde unele altora întregul sprijin pentru investigațiile și acțiunile penale asociate finanțării sau sprijinirii actelor teroriste, inclusiv asistență în fundamentarea probelor pe care le dețin și care sunt necesare acțiunilor penale;

g) să prevină deplasarea teroriștilor și a grupărilor teroriste prin exercitarea unui control eficient al frontierelor, al eliberării actelor de identitate și al documentelor de călătorie, precum și prin măsuri de prevenire a contrafacerii, falsificării sau utilizării frauduloase a acestora.

Totodată, se solicită imperios intervenția statelor în planul colaborării internaționale pentru limitarea efectelor acțiunilor teroriste, inclusiv prin cooperare la nivel regional. Astfel, statele membre trebuie:

a) să identifice mijloace pentru intensificarea și accelerarea schimbului de informații operative, în special cu privire la: acțiuni sau deplasări ale teroriștilor ori ale rețelelor teroriste; documente de călătorie falsificate; trafic cu arme, materii explozive sau alte materiale periculoase; folosirea tehnologiei în domeniul comunicațiilor de către grupări teroriste și amenințarea creată de deținerea de către grupurile teroriste a armelor de distrugere în masă;

b) să efectueze schimb de informații, în conformitate cu dispozițiile legale interne și internaționale, și să coopereze în domeniile administrativ și judiciar pentru a împiedica comiterea de acte teroriste;

c) să coopereze, în special, prin intermediul înțelegerilor și al acordurilor bi- și multilaterale pentru prevenirea și combaterea atacurilor teroriste și să acționeze împotriva autorilor acestor acte;

d) să devină cât mai curând posibil părți la convențiile și protocoalele internaționale relevante în domeniul terorismului, inclusiv la Convenția internațională pentru combaterea finanțării terorismului, din 9 decembrie 1999;

e) să întărească cooperarea și să aplice în întregime cele 13 convenții și protocoale internaționale relevante în domeniul terorismului, precum și Rezoluțiile nr. 1.269/1999 și nr. 1.368/2001 ale Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite;

f) să se asigure, în conformitate cu dreptul internațional, că statutul de refugiat nu este utilizat în mod abuziv de autorii, organizatorii sau cei ce facilitează actele teroriste și că revendicările cu motivație politică nu vor fi recunoscute ca motive pentru respingerea cererilor de extrădare a presupușilor teroriști.

Acest document reprezintă un remarcabil progres comparativ cu precedentele rezoluții adoptate de Consiliul de Securitate prin stabilirea, în principal, a unor modalități concrete de monitorizare a modului în care statele își respectă obligațiile asumate. Lacunele precedentelor rezoluții, privind combaterea terorismului, afectau însăși eficacitatea acestora, nepunând-se accent pe controlul implementării acestora. Era necesară depășirea acestei faze, prin reformularea prevederilor inițiale și printr-o extindere a conținutului acestora. Cel mai important pas în acest sens, a fost luarea deciziei de a stabili un mecanism internațional pentru monitorizarea implementării de către toate statele și a tuturor măsurilor stabilite de Consiliul de Securitate. Astfel, s-a decis constituirea *Comitetului Antiterorism (CTC)*, format din toți cei 15 membri ai Consiliului care să monitorizeze implementarea acestei rezoluții. Prin urmare, statele membre ale ONU raportează acestui comitet în termen de 90 de zile de la data adoptării rezoluției, măsurile antiteroriste luate în domeniile legislativ, financiar, vamal, emigrație, extrădare și trafic cu armament. Toate aceste elemente reprezintă un efort de monitorizare a aspectelor care ar putea să favorizeze anumite acțiuni de terorism.

Aparent, acest comitet s-ar putea confunda cu cel creat în baza *Rezoluției nr. 1267*⁷⁶⁶ din 15 octombrie 1999; dar acesta din urmă nu era abilitat să monitorizeze implementarea tuturor măsurilor stabilite de Consiliu. Rolul acestui comitet era de a aduna informații de la state și de a le supune spre examinare Consiliului de Securitate prin rapoarte periodice. La 19 decembrie 2000, prin dispozițiile *Rezoluției nr. 1333* au fost extinse considerabil atribuțiile comitetului constituit în 1999, dar fără a aduce atingere competențelor sale. Ineficiența acestuia a determinat Consiliul la extinderea competențelor prin *Rezoluția nr. 1373* (2001).

---

⁷⁶⁶ <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/300/44/PDF/N9930044.pdf>

O dovadă convingătoare a importanței acordate de Consiliul de Securitate implementării de către toate statele a Rezoluției 1373 (2001) reiese și din *Declarația privind eforturile generale de combatere a terorismului*, atașată rezoluției adoptate la cea de a 4413 întâlnire la nivel ministerial, la data de 12 noiembrie 2001. Conform prevederilor acesteia, toate statele erau chemate „să ia măsuri urgente pentru implementarea completă a Rezoluției 1373 (2001)”.

Cu ocazia summit-ului ONU din septembrie 2005, în cadrul ședinței Consiliului de Securitate la nivel de șefi de state sau de guverne, a treia de acest fel din istoria sa, a fost adoptată *Rezoluția 1624* cu privire la prevenirea instigării la comiterea de acte teroriste, care subliniază obligația statelor de respectare a prevederilor legislației internaționale de drept umanitar.

Potrivit principiilor de drept internațional, politica externă este exercitată în temeiul prerogativelor determinate de suveranitatea statelor, acestea fiind singurele care au capacitate deplină de a fi subiecte de drept internațional, în virtutea căreia guvernele stabilesc politici de relații externe pentru promovarea valorilor și intereselor naționale.

Ca urmare a regrupării instrumentele de politică externă de care dispune, Europa, atât în ceea ce privește elaborarea, cât și adoptarea noilor politici, își va consolida poziția de actor important pe scena internațională. Tratatul de la Lisabona va oferi Europei o voce mai clară în relațiile cu partenerii săi din întreaga lume. Va utiliza forța dobândită de Europa în domeniul economic, umanitar, politic și diplomatic pentru a promova interesele și valorile europene pe plan mondial, respectând, în același timp, interesele specifice ale statelor membre în domeniul afacerilor externe.

Numirea unui Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate, care va fi și unul din vicepreședinții Comisiei, va crește impactul, coerența și vizibilitatea acțiunii externe a UE. Noul *Serviciu european pentru acțiune externă* va oferi Înaltului Reprezentant sprijinul necesar. Progresele în domeniul politicii europene de securitate și apărare vor menține unele modalități decizionale specifice, facilitând totodată o cooperare consolidată în cadrul unui grup mai mic de state membre.

Așadar, actuala politică de securitate și cooperare comună la nivel european se bazează atât pe stabilitatea politică, cât și pe cea militară. Politica de securitate bazată pe cooperare renunță la orice idee de a impune stabilitatea prin mijloace de confruntare.

Din punct de vedere juridic, Politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene nu dispune de multe instrumente juridice obligatorii (directive, regulamente), cu excepția tratatelor, cu modificările și completările ulterioare. Instrumentele sale cele mai uzuale sunt acțiunile comune, pozițiile comune, declarațiile și concluziile Consiliului European și ale Consiliului Uniunii Europene. Cea mai mare parte a *acquis-ului* ține de cooperarea interguvernamentală. De asemenea, P.E.S.C. este implementată prin măsuri negative, de interzicere a anumitor acțiuni sau de instituire a unor măsuri restrictive, cel mai adesea circumscrise

Rezoluțiilor Consiliului de Securitate ale O.N.U, adoptate în temeiul cap. VII al Cartei.

Statele membre trebuie să ofere certitudinea că politicile naționale sunt conforme cu pozițiile comune și să apere aceste poziții comune în forurile internaționale.

Concluzionând asupra acestei scurte treceri în revistă a evoluției și reglementărilor incidente domeniului, reiese cu claritate faptul că și componentele securitate și apărare s-au bucurat de o atenție crescândă, la nivel european, în scopul creșterii cooperării dintre statele membre, creării de instituții specializate și stabilirii de competențe proprii Uniunii.

Evoluția mediului de securitate a făcut ca Europa să fie o țintă primordială pentru crima organizată. Această amenințare internă pentru securitatea europeană are și o dimensiune externă: traficul de droguri și femei, migrația ilegală, acumularea de arme pentru marea parte a activităților grupurilor criminale. Aceasta poate avea legături cu terorismul.

Așadar, activitățile criminale sunt asociate cu statele eșuate. Veniturile provenite din droguri alimentează influența asupra structurilor statelor, în mai multe state producătoare de droguri. Toate aceste activități subminează statul de drept și ordinea socială. În situații extreme, crima organizată poate domina statul. 90% din heroina existentă în Europa provine din macul din Afghanistan, unde drogurile sunt schimbate pe arme. Cea mai mare parte dintre acestea sunt distribuite prin rețelele criminale din Balcani, care, de asemenea, sunt responsabile pentru aproape 700.000 femei victime ale prostituției în cea mai mare parte a lumii. O nouă dimensiune a crimei organizate care merită pe viitor atenție este creșterea pirateriei maritime.

Analizând toate aceste elemente în ansamblu, într-adevăr, Europa poate fi confruntată cu o amenințare foarte radicală, ceea ce incumbă responsabilitatea organismelor internaționale, cu responsabilități în materie, de a identifica cele mai eficiente instrumente care să contribuie la garantarea unui mediu de securitate bazat pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Uniunea Europeană este fondată pe principiile libertății, democrației, respectului drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și ale statului de drept, principii care sunt comune tuturor statelor membre, dar garantarea respectării acestora necesită o abordare comprehensivă a tuturor amenințărilor.

UE a acționat pentru continuarea programului de acțiune, care prevede etapele pentru întărirea Agenției pentru Energie Atomică, măsuri pentru întărirea controlului exportului și tranzacției cu nave și achiziții ilegale. UE a reuși realizarea ralierei universale la tratatul multilateral privind regimul armelor, precum și întărirea aplicării și verificării prevederilor tratatelor.

În scopul materializării strategiei de securitate, prin Programul de la Haga au fost abordate cele zece priorități asupra cărora Uniunea își concentrează eforturile. Una dintre aceste priorități a fost adoptarea *Strategiei Uniunii Europene Contra Terorismului*, la 30 noiembrie 2005. Principiul de bază al strategiei este reprezentat de combaterea terorismului global, cu respectarea drepturilor omului, și construirea unei

Europe mai sigure, asigurând propriilor cetățeni dreptul la viață într-o zonă liberă, sigură și dreaptă.

Strategia apreciază terorismul ca fiind o amenințare pentru toate statele și pentru toată lumea. Acesta creează o serioasă amenințare pentru securitatea globală, pentru valorile societăților democratice, pentru drepturile și libertățile cetățenilor Uniunii, în special, pentru persoanele nevinovate care devin ținte nediscriminatorii.

UE este o zonă a creșterii încrederii, în care aspectele interne și externe ale securității sunt în mod intrinsec legate, o zonă a creșterii interdependenței, asigurând libertatea de mișcare a cetățenilor, libertatea tehnologică și a resurselor, precum și a ideilor. Acestea pot constitui premisele unui mediu care ar putea conduce la abuzuri teroriste. În acest context, acțiunea europeană colectivă și concentrată, în spiritul solidarității, în mod indispensabil, este să combată terorismul.

Strategia consacră patru piloni, respectiv, *prevenirea, protecția, urmărirea și reacția de răspuns*, proporțional și comprehensiv la amenințarea terorismului intern. Strategia solicită contribuția la nivel național și european pentru a reduce amenințarea cu terorismul și propriile vulnerabilități la atacul terorist, având ca obiective prevenirea apariției unor noi adepți ai terorismului, o mai bună protecție a potențialelor ținte, urmărirea și investigarea rețelelor existente și îmbunătățirea capacităților europene pentru a răspunde și a gestiona consecințele atacurilor teroriste.

Dincolo de cei patru piloni ai strategiei, o caracteristică pe orizontală este rolul Uniunii Europene în relațiile internaționale. Ca punct de pornire al Strategiei europene de securitate, prin acțiunea externă, UE și-a asumat responsabilitatea de a contribui la securitatea globală, la o lume mai sigură. Acționând prin și în legătură cu O.N.U și cu alte organisme internaționale și regionale, UE va contribui la construcția consensului internațional și la promovarea standardelor internaționale pentru combaterea terorismului, continuând să considere contracararea terorismului una dintre principalele priorități în dialogul cu state partenere importante, în mod special cu SUA.

Uniunea Europeană, convinsă că amenințările teroriste intern afectează și au rădăcini în multe părți ale lumii îndepărtate de Europa, apreciază ca fiind vitală cooperarea cu/și asigurarea asistenței, prioritar, țărilor terțe – incluzându-le pe cele din Africa de Nord, Orientul Mijlociu și SE Asiei. Prin contribuția adusă la rezolvarea conflictelor, promovarea bunei guvernări și a democrației, se vor asigura elementele esențiale ale Strategiei, ca parte a dialogului și a alianței dintre culturi, încredere și civilizații.

În ceea ce privește *prevenirea*, UE a agreat o strategie comprehensivă și un plan de acțiune pentru combaterea radicalizării și recrudescenței terorismului. Această strategie se concentrează pe contracararea radicalismului și recrudescenței grupurilor teroriste, cum ar fi Al Qaeda, știind că acest tip de terorism reprezintă principala amenințare la adresa Uniunii.

Terorismul nu poate fi niciodată justificat. Marea majoritate a europenilor, indiferent de ceea ce cred, nu pot accepta ideologiile extremiste. Decizia ca un individ sau altul să devină implicat într-una din variatele forme de terorism, adesea

este similară, incluzând, de cele mai multe ori motive de culise. În aceste circumstanțe, trebuie să fie identificate și combătute metodele, propaganda și condițiile prin care lumea ar putea fi atrasă de terorism.

Provocarea privind combaterea radicalizării și a recrutării de teroriști se desfășoară, în mod special, cu statele membre, la nivel național, regional și local. Contribuția UE în domeniu include implicarea Comisiei Europene, care poate desemna o structură pentru coordonarea politicilor naționale, difuzarea de informații și stabilirea bunelor practici. Însă, în raport cu provocările terorismului, se impune deplina angajare a tuturor cetățenilor din Europa și din afara acesteia.

Tot în scopul prevenirii, este necesară stabilirea unui cadru legal prin care să se prevină incitarea și recrutarea; identificarea metodelor prin care să obstrucționeze terorismul și recrutarea prin internet. Abilitatea de a pune ideile într-o acțiune intens amplificată de globalizare: ușurința de a călători și comunica, transferul de bani – inclusiv prin internet- înseamnă accesul facil la ideile radicale și la instruire teroristă. Propaganda unui extremism mondial convinge indivizii să aprecieze și justifice violența. Transmiterea propriilor mesaje trebuie să fie mult mai eficientă, să schimbe percepția despre politicile europene și naționale și să nu exacerbeze dezacordul. Dezvoltarea unui vocabular non-emoțional va putea constitui un factor de încredere și stabilitate.

Totodată se apreciază că există, în societate, un set de condiții care pot crea un mediu în care indivizii pot deveni mai ușor radicali. Aceste condiții includ sărăcia ori proasta guvernare; modernizarea rapidă, dar negestionată; lipsa perspectivelor politice sau economice și a oportunităților educaționale. În interiorul Uniunii acești factori, în general, nu sunt prezenți, dar în segmente individuale de populație poate fi posibilă existența unor asemenea factori. Pentru combaterea acestor factori, în afara Uniunii, trebuie să fie promovată, în mod mai ofensiv, buna guvernare, drepturile omului, democrația și, de asemenea, educația și prosperitatea economică, și implicarea în soluționarea conflictelor. Pe termen lung, se impune o mai mare implicare, acolo unde există discriminări și inechități, precum și promovarea dialogului inter-cultural și integrarea adecvată.

Sintetizând principalele priorități, în materie de prevenire, acestea sunt:

- dezvoltarea unor strategii pentru identificarea și prevenirea unor comportamente care ar putea genera atitudini predispuse la acte de terorism;
- prevenirea recrutării de noi adepți ai terorismului, în special în mediile cu astfel de predispoziții, cum ar fi spre exemplu, închisori, locuri pentru instruire religioasă;
- dezvoltarea unei strategii de comunicare mass-media, care să explice mai bine politicile europene;
- promovarea bunei guvernări, democrației, educației și prosperității economice prin programe de asistență ale comunităților și statelor membre;
- dezvoltarea dialogului inter-cultural, în interiorul și în afara Uniunii;

Cel de-al doilea obiectiv important al strategiei este reprezentat de *protecția* și apărarea ținutelor cheie, pentru reducerea vulnerabilităților la atac, și de asemenea pentru reducerea rezultatului impactului unui atac. Măsurile care vizează în principal securizarea frontierei, transportul și alte infrastructuri de trecerea frontierei cer acțiunea colectivă europeană, Comisia Europeană jucând un rol important în stabilirea standardelor specifice

Protecția granițelor externe, a documentele de călătorie, includerea informațiilor biometrice de identificare, precum și creșterea numărului controalelor de frontieră vor contribui la creșterea securității cetățenilor UE. Agenția europeană pentru frontiere va avea un rol în furnizarea studiilor referitoare la riscurile asupra mediului de securitate. Înființarea Sistemului Informațional de Viză și, în secundar, Sistemul Schengen vor facilita autorităților accesul la informațiile relevante în materie de terorism.

NATO și UE împărtășesc interese strategice comune. Eforturile ambelor organizații aduc contribuții decisive la pacea și stabilitatea pe continentul european. Cooperarea dintre cele două organizații, pe subiecte de interes comun, ar putea fi dezvoltată atunci când aceasta mărește eficacitatea acțiunii NATO și a Uniunii Europene.

În ceea ce privește terorismul și crima organizată transfrontalieră, Alianța recunoaște că acestea constituie o amenințare serioasă la adresa păcii, securității și stabilității și pun în pericol integritatea teritorială a statelor. Alianța condamnă terorismul și își reafirmă hotărârea de a-l combate conform angajamentelor internaționale și a legislațiilor naționale, specifice fiecărei părți. Amenințarea terorismului contra forțelor NATO desfășurate și contra instalațiilor NATO necesită luarea în considerare și elaborarea de măsuri corespunzătoare pentru continua lor protecție.

După atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, s-a apreciat că terorismul internațional reprezintă pentru comunitatea euroatlantică o amenințare complexă și persistentă, care necesită un răspuns comprehensiv și multidimensional la, *nivel strategic*, solicitându-se astfel o contribuție semnificativă din partea Alianței. În aceste circumstanțe NATO a realizat natura gravă a amenințării și faptul că terorismul nu cunoaște granițe.

Pentru prima dată în istoria sa, NATO a invocat Articolul 5 din Tratat, în primele 24 de ore după atacurile teroriste împotriva Statelor Unite. Răspunzând cererii Statelor Unite, până la 4 octombrie 2001, aliații au convenit să întreprindă o serie de măsuri pentru a spori modalitățile de luptă împotriva terorismului. Aceste măsuri inițiale au inclus un schimb mai mare de informații militare, asigurarea dreptului de survol și a accesului la porturi și aeroporturi în toate situațiile, asigurarea de asistență în cazul statelor amenințate ca urmare a sprijinului acordat eforturilor coaliției, precum și dislocarea forțelor navale ale NATO în Mediterana de est și a aeronavelor Alianței echipate cu Sisteme de Avertizare și Control Aeropurtate (AWACS) în Statele Unite pentru a suplini aeronavele AWACS americane trimise în sprijinul operațiilor din Afganistan.

Din punct de vedere funcțional, NATO a făcut din lupta împotriva terorismului o prioritate majoră. Prin urmare, NATO apreciază că este de neacceptat ca unele state să asigure un mediu permisiv unor teroriști pe care îi consideră „luptători pentru libertate”, doar pentru că aceștia nu cauzează probleme pe teritoriul lor.

NATO abordează lupta împotriva terorismului pornind de la ideea de bază că responsabilitatea fundamentală pentru ducerea acesteia aparține statelor membre. Scopul urmărit de Alianță este acela de a ajuta statele să descurajeze și să dezorganizeze amenințările crimei organizate venite din afara granițelor, precum și să se apere și să se protejeze împotriva acestora „dacă și unde este necesar”.

Concepția militară a NATO de apărare împotriva terorismului abordează această problematică prin includerea următoarelor coordonate:

a) măsuri anti-teroriste defensive pentru reducerea vulnerabilității forțelor, cetățenilor și a proprietăților;

(b) managementul consecințelor, inclusiv prin măsuri de reacție pentru limitarea efectelor;

(c) măsuri contra-teroriste ofensive în care NATO va avea rol conducător sau de sprijin, inclusiv în operații psihologice și de informare;

(d) cooperarea militară cu statele membre, parteneri și alte state, precum și coordonarea cu alte organizații internaționale ca Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și Organizația Națiunilor Unite.

Din punct de vedere juridic trebuie menționat că, deși liniile politice directoare ale NATO specifică faptul că este de preferat *descurajarea și prevenirea actelor teroriste*, decât ajungerea în situația de a avea de a face cu urmările acestora, nu există nici o prevedere cu caracter permanent referitoare la operațiile militare preventive desfășurate de Alianță. Astfel, orice acțiune directă a Alianței împotriva teroriștilor sau a celor care îi găzduiesc necesită obținerea unei aprobări anterioare din partea tuturor aliaților, ceea ce presupune o procedură complicată și care necesită timp. Pe cale de consecință, NATO este cel mai bine pregătit pentru roluri care implică acțiuni coordonate desfășurate pe o perioadă de timp mai îndelungată, cum ar fi măsurile preventive, managementul consecințelor, operațiile de stabilizare, supravegherea spațiului aerian și a liniilor maritime, precum și întărirea capacităților naționale, în special în cazul țărilor mai puțin puternice.

Pentru implicarea NATO la desfășurarea acțiunilor întreprinse după producerea unui atac terorist, Centrul Euroatlantic de Coordonare a Răspunsului în Caz de Dezastre oferă capacități unice. Centrul menține un registru larg al capacităților NATO care ar putea fi solicitate pentru înlăturarea urmărilor dezastrelor. Acesta desfășoară un proces de generare a forțelor, care include comunicații, transport și logistică, precum și monitorizare și unități de înlăturare a urmărilor dezastrelor. Aceste capacități sunt testate în mod regulat, oferind o experiență substanțială în domeniul înlăturării urmărilor dezastrelor. Centrul lucrează în legătură directă cu organizația destinată în acest scop de fiecare dintre cele 46 de țări participante și nu trebuie să aștepte aprobarea Consiliului Nord Atlantic pentru a acționa.

În implementarea concepției NATO privind apărarea împotriva terorismului, Alianța acordă tot mai mare importanță statelor membre ale Parteneriatului pentru

Pace, întrucât acestea sunt printre cele mai puțin pregătite iar întărirea capacității acestora de a preveni terorismul va fi de asemenea în beneficiul securității membrilor Alianței. Conform concepției privind apărarea împotriva terorismului, rolurile tradiționale se inversează, iar NATO are rolul de a-i sprijini pe aliații și partenerii, care poartă responsabilitatea fundamentală de a lupta împotriva terorismului. Acest fapt sugerează că o mare parte a eforturilor NATO trebuie să se concentreze în jurul *Planului Parteneriatului de Acțiuni pentru Combaterea Terorismului*.

Atacurile împotriva Statelor Unite din 11 septembrie 2001 au reprezentat un exemplu șocant al modului în care mijloacele tehnice moderne – aeronave civile deturnate și transformate în rachete de croazieră – pot fi întrebuințate pentru atingerea scopurilor urmărite de teroriști. Totodată, prin intermediul internetului, teroriștii au dezvoltat tehnici de comunicare sofisticate și multifuncționale. În plus, ei au demonstrat că posedă cunoștințele pentru a fabrica dispozitive explozive dintr-o gamă largă de obiecte – începând cu telefoane mobile și până la sonerii – și materiale – începând de la explozivi de uz militar până la dinamita folosită în scopuri industriale și amestecuri de îngrășăminte pentru agricultură – pe care le au la dispoziție. Mai mult decât atât, ei au abilitatea să mascheze explozivi de înaltă sofisticare în obiecte folosite în mod curent. În aceste circumstanțe, la Summit-ul de la Istanbul, liderii NATO au andorsat formal un *Program de Lucru pentru Apărarea împotriva Terorismului*. Acest program a fost alcătuit de Directorii Naționali pentru Armamente ai NATO și urmărește să sporească, la nivel național, expertiza și programele de cercetare vizând dezvoltarea de tehnologii noi și mai performante pentru combaterea terorismului. Mai exact, această inițiativă va conduce la găsirea unor modalități mai bune pentru armatele statelor membre NATO de a preveni acționarea dispozitivelor explozive - cum ar fi mașinile capcană și bombele plasate de-a lungul căilor rutiere - de către teroriști, a găsi bombele și pe fabricanții acestora, a îmbunătăți capacitatea pirotehniștilor de a dezamorsa explozibilii, a proteja aeronavele împotriva rachetelor portabile, a proteja elicopterele împotriva grenadelor reactive nedirijate, a proteja porturile și navele împotriva ambarcațiunilor de mare viteză cu explozivi la bord și a scafandrilor, a îmbunătăți protecția împotriva armelor chimice, biologice, radiologice și nucleare, a lansa cu precizie forțe pentru operații speciale și a echipamentului acestora, a permite efectuarea recunoașterii, supravegherii, strângerii informațiilor și identificarea teroriștilor, precum și de a asigura protecția împotriva atacurilor cu mortiere.

Programul de Lucru pentru Apărarea împotriva Terorismului al NATO dezvoltă un sistem care să ofere instituțiilor militare noi tehnologii de ultimă oră pentru detectarea, dezorganizarea și anihilarea teroriștilor.

Conducătorii de state și guverne consideră că o soluție a viitorului succes al Alianței este disponibilitatea de arme și tehnologii avansate în sprijinul securității pentru toți membrii. De asemenea, este important să existe industrii de apărare viabile pe ambele maluri ale Atlanticului, pentru o funcționare eficientă a forțelor militare NATO. În acest scop, este salutată cooperarea transatlantică, în industria de apărare, pentru asigurarea interoperabilității, a competiției și a inovației.

Alianța s-a situat în centrul eforturilor de a stabili noi tipare de cooperare și de înțelegere reciprocă, în toată regiunea euroatlantică, și s-a angajat în activități noi și esențiale pentru consolidarea unei reale stabilități, implicându-se în eforturile de a pune capăt conflictelor din Balcani. S-au înregistrat evoluții importante în domeniul controlului armamentelor.

Alianța are un rol indispensabil în consolidarea și păstrarea schimbărilor pozitive, precum și în satisfacerea exigențelor prezente și viitoare de securitate. Așadar, trebuie să salvgardeze interesele comune de securitate, într-un mediu dinamic și adesea imprevizibil. NATO trebuie să mențină apărarea colectivă, să întărească legătura transatlantică și să asigure echilibrul necesar.

ROLUL CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE

Claudiu LAZĂR*

THE ROLE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

The principle of self-defense represents a cause for exempting from criminal liability in situations where saving a legitimate interest, personal or public, requires defensive measures against illicit international acts of a State or a person. Obviously, self-defense measures should be proportional to the seriousness of the danger. Another principle of international criminal law is that the hierarchical order does not preclude criminal liability. This principle was enshrined in the statutes of international criminal tribunals, under national law of the state but also the origin of a legal doctrine. It points out that state agencies do not have the right to execute superior orders against international humanitarian law.

Reprimarea penală a violărilor Drepturilor Internațional Umanitar reprezintă un segment al dreptului internațional penal. Ea este definită ca un ansamblu al regulilor juridice recunoscute în relațiile internaționale și are ca scop protejarea ordinii sociale internaționale prin urmărirea, judecarea și condamnarea actelor care îi aduc atingere.

Principiul represiunii universale consacră o derogare de la teritorialitatea legii penale interne.

Un principiu specific Dreptului Internațional Umanitar îl reprezintă imprescriptibilitatea crimelor contra păcii, contra umanității și a crimelor de război, conform stipulațiilor Convenției Națiunilor Unite din 1968.

Principiul legitimei apărări se constituie într-o cauză exoneratoare de răspundere penală în situațiile când pentru salvarea unui interes legitim, personal sau public, se iau măsuri de apărare împotriva faptelor internaționale ilicite ale unui stat sau ale unei persoane; evident că măsurile de legitimă apărare trebuie să fie proporționale cu gravitatea pericolului. Un alt principiu al Dreptului Internațional Penal este acela conform căruia ordinul ierarhic nu înlătură răspunderea penală, el fiind consacrat în statutele tribunalelor internaționale penale, în legislațiile naționale ale statului dar originea o are în doctrina juridică; el arată că agenții statului, au nu numai dreptul dar și obligația de a nu executa ordinele superioare contra Dreptului Internațional Umanitar, existența unui astfel de ordin în comiterea crimelor internaționale neputând fi un mijloc de apărare, ci doar o circumstanță atenuantă.

Răspunderea internațională penală își are fundamentul în încălcarea normelor imperative ale dreptului internațional, prin fapte ilicite de o deosebită pericolozitate pentru comunitatea internațională, atât în timp de pace, cât și în timp de război.

Convențiile internaționale nu fac precizări decât asupra infracțiunilor grave, indicându-le în mod expres, recomandând statelor să stabilească singure pedepsele

---

* Locotenent-colonel, procuror militar, doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”

pentru aceste infracțiuni, instanțelor competente a le judeca, precum și clarificarea altor fapte contrare dreptului internațional ca fiind infracțiuni sau delikte.

Infracțiunile la dreptul internațional aplicabil în conflictele armate sunt clasificate, de către convențiile internaționale care le definesc, în “*infracțiuni grave*” și “*alte infracțiuni*”.

Infracțiunile grave sunt încălcările grave comise de către o parte beligerantă la adresa persoanelor și bunurilor aflate sub protecția convențiilor internaționale (art. 50 din Convenția I de la Geneva din 1949, art. 51 din Convenția a II-a, art. 130 din Convenția a III-a, art. 147 din Convenția a IV-a, art. 11 și 85 din Protocolul adițional I din 1977).

Infracțiunile grave la instrumentele internaționale de dreptul conflictelor armate sunt considerate crime de război și se pedepsesc penal.

Convențiile de la Geneva din 1949 relevă ca fiind astfel de infracțiuni grave următoarele fapte comise împotriva răniților, bolnavilor și naufragiaților, prizonierilor de război, populației civile sau împotriva persoanelor și bunurilor aflate sub protecție specială:

- omuciderea internațională;
- tratarea sau tratamentele inumane, inclusiv experimentele biologice;
- faptul de a cauza în mod intenționat mari suferințe sau de a aduce grave atingeri integrității fizice sau sănătății;
- faptul de a fi lipsit (combatantul) de dreptul său de a fi judecat în mod legal și imparțial;
- deportarea sau transferul ilegal;
- detențiunea ilegală;
- luarea de ostatici;
- distrugerea și însușirea de bunuri, nejustificate de necesitățile militare, și desfășurate pe scară mare în mod arbitrar.

La acestea, **Protocolul Adițional I din 1977** adaugă:

- actele și omisiunile nejustificate prin care se compromite sănătatea și integritatea fizică sau mentală a persoanelor aflate în puterea părții adverse sau internate, deținute sau private de libertate ca urmare a conflictului armat;
- lansarea unui atac fără discriminare, afectând populația civilă sau bunuri cu caracter civil;
- lansarea unui atac împotriva lucrărilor sau instalațiilor conținând forțe periculoase;
- atacarea localităților neapărate și a zonelor demilitarizate;
- atacarea unei persoane, cunoscând că este scoasă din luptă;
- utilizarea cu perfidie a semnelor distinctive al Crucii Roșii sau a altor semne protectoare recunoscute de convențiile internaționale;
- transferarea de către puterea ocupată a unei părți a populației sale civile în teritoriul pe care îl ocupă sau deportarea ori transferarea în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a totalității sau a unei părți a populației acestui teritoriu;
- orice întârziere nejustificată în repatrierea prizonierilor de război sau a civililor;

- practicile de apartheid și celelalte practici inumane și degradante bazate pe discriminarea rasială care dau loc unor ofense grave la adresa demnității personale;

- faptul de a îndrepta atacuri împotriva patrimoniului cultural sau spiritual al poporului.

Alte infracțiuni, la instrumentele internaționale, sunt actele contrare dispozițiilor acestora și care nu sunt crime de război. Ele pot fi infracțiuni sau abateri disciplinare și se sancționează penal sau disciplinar.

În anumite manuale ale legilor și obiceiurilor războiului sunt date ca exemple de *alte infracțiuni* următoarele acte:

- folosirea armelor și metodelor de război interzise;
- mutilarea de cadavre;
- abuzuri de drapel parlamentar;
- distrugerea nejustificată de bunuri culturale;
- jaful;
- obligarea prizonierilor sau civililor inamici de a efectua lucrări de natură militară care le-ar pune viața în pericol;
- refuzul de a cruța supraviețuitorii.

Faptul că aproape toate statele sunt părți la Convențiile de la Geneva din 1949 și la Protocoalele lor Adicionale din 1977 face ca obligația reprimării pe plan național a infracțiunilor la Dreptul Internațional Umanitar să aibă un caracter general. Totuși, maniera în care statele au realizat în practică această obligație este extrem de diversificată.

Regulile generale prevăzute în convențiile internaționale pentru reprimarea infracțiunilor la normele Dreptului Internațional Umanitar impun statelor luarea unor **măsuri pe plan național**: să emită ordine și instrucțiuni pentru asigurarea respectării Convențiilor ratificate; stabilirea măsurilor legislative necesare sancționării penale a persoanelor care au comis sau au dat ordin să se comită oricare dintre infracțiunile grave; să urmărească persoanele bănuite de a fi comis sau de a fi ordonat să se comită oricare dintre infracțiunile grave și deferirea lor propriilor tribunale (indiferent de naționalitatea acestor persoane); să nu se exonereze și nici să exonereze un alt stat de răspunderea pentru comiterea infracțiunilor grave; să faciliteze deschiderea unor anchete la cererea unei părți la conflict cu privire la orice pretinsă violare a convențiilor, iar dacă nu se realizează un acord cu privire la procedura anchetei să se înțeleagă cu partea interesată asupra alegerii unui arbitru care va hotărî asupra procedurii de urmat; să asigure inculpaților beneficiile garanțiilor de procedură și de liberă apărare.

Legea 159 (M.Of. 283/31 iulie 1998) privind cooperarea autorităților române cu Tribunalul Internațional³⁴ pentru urmărirea persoanelor presupuse a fi responsabile de grave violări ale dreptului internațional umanitar, comise pe teritoriul fostei Iugoslavii începând cu anul 1991, face următoarele referiri: procedura de cooperare se declanșează la cererea Tribunalului Internațional de la Haga; Ministerul Justiției

---

³⁴ Tribunalul Penal Internațional privind fosta Iugoslavie a fost înființat în anul 1993, la Haga, fiind în acest moment în plină activitate.

este autoritatea centrală competentă să primească cererea și s-o verifice sub aspectul regularității formale și să o transmită neîntârziat spre rezolvare organelor judiciare competente; Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție și Ministerul de Interne vor furniza Ministerului Justiției datele pe care le dețin și care prezintă relevanță pentru soluționarea cererilor primite de la Tribunalul Internațional; cauzele care au ca obiect infracțiuni ce intră în competența Tribunalului Internațional aflate în curs de urmărire penală sau de judecată în România, vor fi trimise Tribunalului Internațional, conform art. 9 alineat 2 din statutul acestuia, care prevede prioritatea de jurisdicție în favoarea sa; dacă mandatul de arestare emis de Tribunalul Internațional sau de procurorul său poate fi pus în executare, Ministerul Justiției va comunica Tribunalului Internațional impedimentele care au determinat neexecutarea mandatului; predarea persoanei arestate se va face fără a se recurge la procedura extrădării; organele judiciare române au obligația de a soluționa și alte cereri ale Tribunalului Internațional având ca obiect identificarea unor persoane care pot fi martori sau experți în cauzele aflate pe rolul acestuia.

Funcționarea eficace a sistemului de reprimare a crimelor de război este direct legată de reprimarea în cadrul dreptului intern, de aplicarea regulii competenței universale a tribunalelor naționale în această materie, condiție indispensabilă pentru eliminarea reală a impunității criminalilor de război; această regulă trebuie integrată în dreptul intern așa cum rezultă ea din dreptul internațional, prin recunoașterea competenței acestor tribunale de a judeca orice crimă de război, fără restricții în ceea ce privește locul comiterii ei sau naționalitatea autorului.

Dacă jurisdicția penală internațională rămâne o problemă pe care o va rezolva viitorul, în sistemul de reprimare internațională a infracțiunilor la Dreptul Internațional Umanitar statele pot utiliza dispozițiile convențiilor umanitare referitoare la cooperarea judiciară în materie penală.

În articolul 91, Protocolul Adițional I din 1977, se arată că partea la conflict va răspunde pentru toate actele comise de persoanele aparținând forțelor sale armate și va fi obligată la despăgubiri în caz de violare a convențiilor internaționale.

Articolele 88 și 89 din același instrument juridic prevăd: *“statele își vor acorda cea mai largă întrajutorare posibilă în orice procedură referitoare la infracțiunile grave la instrumentele internaționale; ele vor coopera în materie de extrădare; statele se vor angaja să acționeze în conformitate cu Carta Națiunilor Unite”*.

Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat, în anul 1973, o rezoluție prin care au fost consacrate *“principiile cooperării internaționale în privința depistării, arestării, extrădării și pedepsirii celor vinovați de crime de război și de crime împotriva umanității”*.

Dreptul Internațional Umanitar este o încercare de ordonare a unei lumi imperfecte; el va fi ineficace însă atât timp cât nu se va edifica o cultură bazată pe drepturile omului. Primordialitatea Dreptului Internațional Umanitar asupra forței brutale și nestăpânite reprezintă speranța supraviețuirii civilizației umane.

Curtea Penală Internațională a fost creată ca instituție jurisdicțională permanentă, cu competența obligatorie pentru statele-părți la Statul acesteia. Jurisdicția acesteia este complementară jurisdicțiilor penale naționale. Statutul Curții

a fost adoptat printr-o convenție între state și a fost deschis semnării la 17 iulie 1998, la sediul O.N.U., urmând să intre în vigoare după depunerea de către 60 de state a instrumentelor de ratificare. Sediul Curții este la Haga.

Prin Statutul său, Curtea dispune de personalitate juridică internațională, fiind competentă să-și exercite funcțiile pe teritoriul oricărui stat-parte la Statut.

Curtea este competentă să judece și să pedepsească persoanele fizice vinovate de comiterea unor infracțiuni deosebit de grave – definite prin exemplificare în Statutul C.P.I. – și care aduc atingerea intereselor ansamblului comunității internaționale:

- a. crime de genocid;
- b. crime împotriva umanității;
- c. crimele de război;
- d. crimele de agresiune.

a) *Crima de genocid* este definită drept „orice acte comise cu intenția de a distruge, în tot sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios prin:

- ◆ uciderea membrilor grupului;
- ◆ atingerea gravă a integrității fizice și psihice a membrilor grupului;
- ◆ supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care să conducă la distrugerea sa fizică totală sau parțială;
- ◆ măsuri vizând împiedicarea nașterilor în cadrul grupului;
- ◆ transferul forțat de copii de la un grup la altul.”

b) Prin *crime contra umanității* se înțelege oricare dintre actele menționate în continuare, atunci când sunt comise în cadrul unui atac generalizat sau lansat sistematic asupra populației civile: ucidere, exterminare, sclavaj, deportare sau transfer forțat de populație, condamnarea la închisoare sau alte forme de privare gravă de libertate, tortură, viol, sclavie sexuală, prostituție forțată sau oricare altă formă de violență sexuală de gravitate comparabilă, persecutarea unui grup pentru motive de ordin politic, rasial, național, etnic, cultural, religios sau bazat pe sex, sau, în funcție de alte criterii universal recunoscute ca inadmisibile în dreptul internațional, crima de apartheid și alte acte inumane cu un caracter similar, cauzatoare de suferințe puternice și care aduc atingerea gravă integrității fizice sau mentale.

c) *Crime de război*. Curtea este competentă să judece crimele de război, în special acele crime care se înscriu în cadrul unui plan sau al unei politici elaborate. Prin crime de război se înțelege, în virtutea Convențiilor de la Geneva, din 1949, privind dreptul umanitar și a altor convenții internaționale:

1. omuciderea intenționată;
2. tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experiențele biologice;
3. provocarea cu intenție a unor suferințe puternice sau a unor atingeri grave a integrității fizice;
4. distrugerea și însușirea de bunuri, nejustificată de necesități militare și executată pe o scară largă, în mod ilicit;
5. constrângerea unui prizonier de război să servească interesele unei armate străine;

6. privarea intenționată a unui prizonier de război de dreptul la un proces echitabil;
7. deportarea sau arestarea ilegală;
8. luarea de ostatici;
9. lansarea de atacuri deliberate împotriva populației civile și a bunurilor acesteia;
10. lansarea de atacuri deliberate împotriva misiunilor umanitare și de menținere a păcii;
11. lansarea unui atac deliberat atunci când este evident că acesta va produce pierderi de vieți și pagube materiale în rândul populației civile;
12. uciderea sau rănirea combatanților inamici după ce aceștia s-au predat;
13. portul unor însemne militare sau a uniformei inamice, atunci când are drept urmare pierderea de vieți sau rănirea gravă a adversarului;
14. stabilirea de către puterea ocupantă a unei părți din populația sa în teritoriul ocupat, precum și transferul în interiorul acestui teritoriu sau în afara lui a unei părți sau a totalității populației indigene;
15. lansarea de atacuri deliberate împotriva construcțiilor destinate uzului religios, educativ, artistic, științific sau caritabil, precum și împotriva monumentelor istorice și a spitalelor, atunci când acesta nu sunt obiective militare;
16. supunerea prizonierilor la experiențe medicale și științifice;
17. distrugerea sau confiscarea bunurilor inamice, atunci când nu sunt impuse de necesități militare;
18. obligarea națiunilor părții adverse pentru participarea la operațiuni de război îndreptate împotriva propriei țări;
19. jefuirea localităților ocupate;
20. utilizarea otrăvurilor, a gazelor asfixiate, precum și armelor de natură să provoace inamicului suferințe inutile;
21. atingerea demnității persoanei, prin tratamente umilitoare și degradante;
22. violul, sclavia sexuală, prostituția forțată, sterilizarea forțată;
23. utilizarea ostaticilor civili pentru a proteja zone sau forțe militare;
24. atacurile deliberate împotriva clădirilor, materialelor, unităților și mijloacelor de transport sanitare care utilizează semnele distinctive prevăzute prin convențiile de la Geneva;
25. înfometarea deliberată a civililor;
26. înrolarea tinerilor sub 15 ani.

Actele numerate în cadrul acestor definiții nu sunt limitative.

1. Competența personală a C.P.I.

Curtea este competentă să judece și să pedepsească persoanele fizice vinovate de comiterea infracțiunilor precizate mai sus, dacă au împlinit vârsta de 18 ani. Calitatea oficială de șef de stat sau de guvern, de președinte de parlament, de demnitar sau funcționar public nu exonerează pe autorul faptei de răspundere penală în fața Curții și nici nu constituie un motiv de reducere a pedepsei. Imunitățile sau

regulile de procedură speciale care însoțesc calitatea oficială a unei persoane nu împiedică Curtea să își exercite competența față de persoana în cauză. Răspunderea penală a persoanelor fizice, este o răspundere individuală. Nu se admite răspunderea colectivă a acestora.

Comandanții militari, pe lângă responsabilitatea pentru propriile crime, răspund penal în fața Curții și pentru crimele comise de către forțele plasate sub comanda și controlul lor efectiv.

Curtea devine competentă să judece persoanele fizice care au comis crime împotriva unui stat-parte la Statut în următoarele situații:

- a. prin sesizarea Procurorului de către un stat-parte;
- b. prin sesizarea Procurorului de către Consiliul de Securitate al ONU;
- c. prin deschiderea, din oficiu, de către Procuror, a unei anchete în legătură cu comiterea unei infracțiuni.

O cauză nu este considerată admisibilă de către Curte, atunci când: crima a făcut obiectul unei anchete din partea unui stat competent în cauză, mai puțin atunci când acest stat nu a dorit sau nu a fost incapabil să efectueze ancheta; persoana vizată a fost deja judecată pentru faptele care fac obiectul plângerii; (conform principiului „non bis in idem” nimeni nu poate fi judecat de către Curte sau de către altă instanță pentru crime pentru care a fost deja condamnat sau achitat de către Curte); cauza nu prezintă suficientă gravitate pentru a fi judecată de către Curte.

Curtea, în judecarea cauzelor, aplică prevederile Statutului, Convențiile de la Geneva privind dreptul umanitar, alte convenții și cutume internaționale. De asemenea, sunt aplicabile cauzelor principiile generale ale dreptului penal: legalitatea incriminării și a pedepsei (nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege), neretroactivitatea legii penale, responsabilitatea penală individuală.

Cauze care înlătură responsabilitatea penală:

- a. bolile psihice care împiedică conștientizarea caracterului infracțional al faptei;
- b. starea de intoxicație provocată involuntar, care împiedică conștientizarea caracterului infracțional al faptei;
- c. legitima apărare;
- d. constrângerea prin amenințarea cu moartea sau atingerea gravă a integrității fizice;
- e. comiterea crimei de către alte persoane;
- f. alte cauze a căror constatare rămâne la latitudinea Curții;
- g. nimeni nu poate fi răspunzător și nu poate fi pedepsit pentru o crimă de competența Curții decât atunci când elementul material al crimei a fost săvârșit cu intenție și în cunoștință de cauză;
- h. eroarea de fapt și eroarea de drept nu înlătură răspunderea penală. De asemenea, nu îl exonerează de răspundere pe autorul faptei ordinul unui superior, militar sau civil, singura excepție fiind cazul în care persoana în cauză nu a realizat că ordinul e ilegal; potrivit statutului Curții, ordinul de a comite un genocid sau o crimă împotriva umanității este evident ilegal.
- i. crimele care sunt de competența Curții sunt imprescriptibile.

2. Structura Curții

Curtea se compune din: o cameră preliminară, o cameră de primă instanță, o cameră de apel, un oficiu al procuraturii și o grefă. Curtea are în componență 18 judecători, aleși dintre cei mai reputați specialiști în domeniu, având cetățenia statelor-părți la Statut, dar nu mai mult de un reprezentat al unui stat. Judecătorii au un mandat de 9 ani și nu pot fi realeși. Curtea este condusă de Președinte.

Curtea beneficiază, pe teritoriul statelor-părți la Statut, de privilegiile și imunitățile necesare îndeplinirii misiunii sale. Judecătorii, Procurorul, procurorii adjuncți și Grefierul beneficiază, în exercitarea atribuțiilor lor, de privilegiile și imunitățile acordate șefilor misiunilor diplomatice. După expirarea mandatului, ei continuă să beneficieze de imunitate împotriva oricărei proceduri legale în legătură cu declarațiile date sau actele realizate în exercitarea funcțiilor lor oficiale.

Limbile oficiale ale Curții sunt engleza, araba, chineza, spaniola, franceza și rusa.

3. Procedura în fața curții

Procedura comportă mai multe etape:

- a. sesizarea procurorului;
- b. procedura în fața Camerei preliminare;
- c. procedura în fața autorităților statului național;
- d. procedura în fața Camerei de primă instanță;
- e. pronunțarea sentinței;
- f. procedura în fața Camerei de apel.

Procurorul poate să solicite arestarea persoanei, măsură pe care o dispune Camera preliminară pe baza convingerii că sunt motive rezonabile de a crede că persoana în cauză a comis crima și că arestarea este necesară pentru a garanta prezența acesteia în fața instanței, împiedicarea obstrucționării anchetei, precum și de împiedicarea a comiterii unei alte crime.

Statutul-parte care primește cerere de arestare trebuie să ia imediat măsuri pentru punerea în executare a cererii, conform propriei legislații și Statutului Curții. Persoana arestată este imediat deferită autorității juridice componente a statutului de detenție, care verifică dacă mandatul de arestare a vizat într-adevăr acea persoană, dacă procedura de arestare a fost respectată și dacă au fost respectate drepturile persoanei în cauză. Persoana arestată are dreptul de a cere punerea în libertate provizorie, cererea fiind examinată de autoritatea competentă a statului de detenție, decizia finală aparținând însă Camerei preliminare.

Persoanele supuse anchetei au următoarele drepturi:

- a. nu pot fi obligate să depună mărturie împotriva lor sau să se declare vinovate;
- b. nu pot fi supuse nici unei forme de constrângere sau amenințare și nici torturii sau vreunui tratament crud, inuman sau degradant;
- c. beneficiază gratuit de interpret, atunci când este necesar;
- d. nu pot fi arestate sau reținute în mod arbitrar.

Atunci când este suspectată de comiterea unei crime, persoana care urmează să fie interogată are următoarele drepturi:

- a. de a fi informată înaintea interogatorului că există motive pentru a o suspecta de comiterea crimei;
- b. de a păstra tăcerea, fără ca acest fapt să fie luat în considerare pentru a determina culpa sau nevinovăția persoanei anchetate;
- c. de a fi asistată de un apărător ales sau, în cazul în care nu are un astfel de apărător, de un apărător din oficiu, în mod gratuit;
- d. de a fi interogată în prezența apărătorului său.

Procesul are loc la sediul Curții, în prezența acuzatului. Procesul se desfășoară potrivit principiului publicității și al contradictorialității dezbaterilor.

INFLUENȚE ALE TRATATULUI DE LA LISABONA ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII EUROPENE

Mariana Didina MIHAI*

INFLUENCES OF THE LISBON TREATY IN THE EUROPEAN DEFENSE AND SECURITY DOMAIN

Compared to the draft Treaty establishing a Constitution for Europe, the Lisbon Treaty does not record significant changes in its substance, its provisions have been fully included, but in a different order. These provisions are now included in the Rome and Maastricht treaties.

The values underlying the union are included in the preamble and first articles. The principle of conferred powers (known as the principle of a limited special power) is reaffirmed and further details appear regarding the powers of Member States: Amendment to the TEU 1-6 provides that: "1. The delimitation of Union competences is governed by the principle of special attributions. The exercise of these powers is governed by the principles of subsidiarity and proportionality. 2. Under the principle of special attributions, the Union shall act only within the powers conferred upon it by the Member States to attain the objectives set by them. Competences not conferred upon the Union in the Treaties remain with Member States".

Față de proiectul Tratatului pentru instituirea unei constituții pentru Europa, Tratatul de la Lisabona nu înregistrează modificări semnificative de fond; dispozițiile acestuia au fost preluate integral, dar într-o ordine diferită și integrate în tratatele de la Roma și Maastricht.

Modificări aduse Tratatului de Instituire a Uniunii Europene. Valorile aflate la baza uniunii sunt incluse în preambul și în primele articole. Principiul competenței de atribuire (cunoscut și sub denumirea de principiul împuternicirii speciale limitate) este reafirmat, iar în plus apar și câteva precizări în ceea ce privește respectarea competențelor statelor membre: amendamentul 1-6 la TUE prevede că: „1. *Delimitarea competențelor uniunii este reglementată de principiul atribuirii. Exercițarea acestor competențe este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității. 2. În temeiul principiului atribuirii, uniunea nu acționează decât în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate pentru atingerea obiectivelor stabilite de către acestea. Orice altă competență neatribuită uniunii prin tratate aparține statelor membre*”.

De asemenea, prin noul tratat se instaurează o nouă procedură ce va permite întărirea prerogativelor parlamentelor naționale în fața instituțiilor uniunii.

Consiliul European devine o instituție a uniunii. Sunt precizate funcțiile viitoare ale acestuia, componenta, modul de funcționare și de luare a deciziilor, fără să existe modificări semnificative față de situația de fapt actuală. Singura excepție este reprezentată de desemnarea în viitor a unui președinte al consiliului, ales pe o

---

* Magistrat, doctorand al Universității Naționale de Apărare “Carol I”

durată de 2 ani și jumătate, cu un mandat reînnoibil o singură dată, și cu atribuții bine delimitate.

Noul tratat schimbă regulile privitoare la votul cu majoritate calificată în Consiliul de miniștri. Pentru luarea unei decizii, în viitor va fi necesară o majoritate de 55% a statelor membre, reprezentând cel puțin 65% din populația europeană. Aceste prevederi vor fi aplicate din 2014, dacă niciun stat membru nu solicită prelungirea cu încă trei ani (până în 2017) a aplicării regulilor actuale - Amendamentul 17 la TUE, Art. 9C alin. 3 și 4 din TUE.

Numărul deputaților europeni a fost fixat la 750 (plus un președinte), cu un prag minim de șase membri pentru fiecare stat membru și fără ca vreunui stat membru să i se poată atribui mai mult de nouăzeci și șase de locuri - Art. 9A-2 din Tratatul UE. Repartizarea locurilor în parlament se va face și în viitor în conformitate cu principiul „proporționalității degresive”, ceea ce înseamnă că statele mari vor accepta să fie sub-reprezentate pentru a permite o reprezentare mai bună a statelor mici, iar fiecare stat membru va dispune de suficiente locuri astfel încât să fie posibilă reprezentarea tuturor curentelor/partidelor politice naționale.

Politica externă și de securitate comună/PESC capătă o nouă dimensiune prin Tratatul de la Lisabona, în special prin crearea unui post de înalt reprezentant pentru politică externă (numit și respectiv demis de Consiliul European, având drept misiune conducerea PESC și fiind în același timp vicepreședinte al Comisiei Europene – Amendamentul 19, de introducere a Art. 9E la TUE) și prin înscrierea în tratat a caracterului interguvernamental al PESC.

Tratatul facilitează și în continuare recursul la cooperarea consolidată între statele membre care doresc să avanseze mai repede decât altele în domenii în care unanimitatea va rămâne regula – exemplu fiscalitatea sau politica externă.

Uniunea dobândește personalitate juridică, iar cei trei piloni (politicile comunitare, PESC și cooperarea judiciară și polițienească în materie penală) vor fuziona. În materie de cooperare judiciară și polițienească, cele mai multe decizii vor fi luate cu majoritatea voturilor statelor membre (și nu cu unanimitate). Pentru că favorizează o mai bună colaborare între statele membre, aceste dispoziții vor sprijini probabil lupta împotriva terorismului, dar vor da, în același timp, un nou avânt politicii comune cu privire la imigrație. Politicii externe și de securitate comună îi sunt dedicate reguli și proceduri particulare, ea nefiind efectiv comunitarizată.

Condițiile impuse pentru a cere aderarea la uniune sunt înscrise în tratat și completate prin criteriile fixate de consiliu. De asemenea, noul tratat instituie o procedură de retragere voluntară a unui stat membru din uniune, pentru aceasta fiind necesar un acord între UE și statul membru în cauză, acord votat în consiliu cu majoritate calificată și aprobat de parlament - amendamentele 56 și 57 din Tratatul de la Lisabona, cu privire la viitoarele articole 34 și 35 TUE.

Modificări aduse Tratatului de instituire a comunităților europene. Tratatul de la Roma va purta în continuare denumirea de Tratatul cu privire la funcționarea uniunii (TFUE). Această modificare de denumire aduce cu ea și câteva inovații punctuale. Până în acest moment, tratatele nu conțineau o delimitare prea clară a competențelor statelor membre și ale uniunii. Tratatul de la Lisabona încearcă

să rezolve această problemă, precizând că uniunea vamală, comerțul, concurența, politica monetară sunt aspecte ce țin de competența exclusivă a comunității (Amendamentul 19 la TCE), în schimb politica socială, energia, piața internă sau cercetarea sunt domenii în care va exista și în continuare o competență partajată între uniune și statele membre. Competențele uniunii sunt extinse la domenii precum spațiul, energia, protecția civilă, sportul, turismul, sănătatea publică, regiunile ultraperiferice, cooperarea administrativă.

Funcția legislativă a Parlamentului European este întărită semnificativ: noul tratat lărgeste la mai mult de 40 de domenii regula majorității calificate, iar procedura codeciziei este generalizată.

Față de textul tratatului constituțional, Tratatul de la Lisabona aduce însă câteva chestiuni în plus. Mai întâi, la cererea Lituaniei, a fost inclusă o clauză de solidaritate în domeniul energetic între statele membre în caz de dificultăți semnificative de aprovizionare. Apoi, lupta împotriva schimbărilor climatice va figura în cadrul politicilor uniunii, dând astfel expresie juridică voinței statelor europene de a se implica activ în acest sens.

Tratatul nu preia schimbarea propusă a denumirii actelor normative adoptate de instituțiile comunitare. Legile europene și legile cadru europene nu vor înlocui astfel cunoscutele regulamente, directive etc.

Ultimele evoluții internaționale și interne au demonstrat că ne confruntăm, tot mai mult, cu provocări și amenințări netradiționale, difuze, interconectate și care nu respectă nici o graniță. Ca urmare, asistăm la o întrepătrundere tot mai puternică a factorilor de insecuritate de tip militar cu factori de insecuritate de altă natură - economici, sociali, informaționali, politici etc. Pe ansamblu, probabilitatea de manifestare a riscurilor și a agresiunilor combinate, de tip militar-nemilitar, interne și externe, statale și nonstatale este mult mai mare astăzi decât în trecut.

Niciodată în istoria modernă a omenirii nu au existat atâtea elemente de incertitudine. Din această perspectivă, noile amenințări la adresa securității obligă statele membre și partenerii ale organizațiilor internaționale de securitate să conlucreze pentru apărarea valorilor comune de democrație, securitate și libertate.

În condițiile actuale, de convergență accentuată a intereselor naționale cu cele acceptate și promovate de democrațiile occidentale, sunt create oportunități pentru dezvoltarea și amplificarea cooperării internaționale în scopul întăririi securității atât la nivel global, cât și, mai ales, la cel regional și subregional.

România își dezvoltă profilul strategic, în condițiile unei stabilități politice interne și a unei dezvoltări economice reale, participând la efortul de apărare colectivă în cadrul Alianței Nord-Atlantice și la construcția dimensiunii militare a Uniunii Europene, precum și la întreaga gamă de misiuni pentru îndeplinirea angajamentelor de cooperare și parteneriat asumate pe plan internațional.

Realizarea obiectivelor de securitate națională este condiționată în plan extern de:

- reconstrucție și dinamizarea cooperării transatlantice;
- consolidarea relațiilor de parteneriat strategic;

- sprijinirea activă a comunităților românești din arealul istoric, a românilor de pretutindeni, pentru păstrarea identității naționale și culturale.

În cadrul eforturilor vizând protejarea, apărarea și promovarea intereselor sale legitime, România respectă principiile și normele dreptului internațional și dezvoltă dialogul și cooperarea cu organizațiile internaționale și cu statele interesate în realizarea securității internaționale. România este direct interesată să joace un rol activ și constructiv în plan regional, să fie o punte de legătură între civilizații, interese economice și culturale diferite, în beneficiul stabilității și prosperității întregii Europe.

În condițiile în care, în relațiile internaționale, tendințele majore sunt extinderea democrației și cooperarea instituționalizată, pentru România esențială este promovarea intereselor naționale prin mijloace pașnice - politice, diplomatice, economice și culturale. În același timp însă, pentru protejarea și apărarea intereselor sale legitime, România trebuie să fie pregătită ca, împreună cu aliații și partenerii, să folosească toate mijloacele legale - inclusiv cele ce privesc întrebuintarea elementelor de forță ale capacității naționale - ca soluție de ultimă instanță.

Promovarea acestor valori și interese are în vedere: transformarea și creșterea capacității de acțiune a instituțiilor care au responsabilități în domeniul securității naționale; consolidarea rolului României în cadrul Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, concomitent cu întărirea capacității țării noastre de acțiune ca vector dinamic al politicilor vizând securitatea euroatlantică; dezvoltarea economică susținută și garantarea accesului la resurse vitale; prevenirea și contracararea eficientă a terorismului internațional, proliferării armelor de distrugere în masă și a criminalității transfrontaliere; participarea activă, în spiritul legalității internaționale și al multilateralismului efectiv, la operațiuni de pace și la alte acțiuni vizând soluționarea crizelor internaționale; reconfigurarea strategiei de securitate energetică a României în acord cu politica energetică a Uniunii Europene; măsuri efective pentru stoparea declinului demografic al României.

În esență, căile prin care se preconizează promovarea acestor valori și interese și îndeplinirea obiectivelor propuse vizează:

- stabilirea priorităților în participarea activă la îndeplinirea securității internaționale;
- construcția noii identități europene și euroatlantice a României;
- securitatea și stabilitatea regională în contextul unei noi paradigme;
- asumarea rolului de vector dinamic al securității în regiunea Mării Negre;
- abordarea cuprinzătoare și adecvată a problematicii securității interne;
- buna guvernare - ca instrument esențial în construcția securității naționale;
- economia competitivă și performantă - pilon al securității naționale;
- transformarea instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale;

- dezvoltarea și protecția activă a infrastructurii strategice.

Aceste căi de construcție trebuie privite ca direcții prioritare de acțiune ale statului român și cetățenilor săi care propun atât măsuri operaționale de realizare a securității naționale cât și transformarea instituțiilor pentru întărirea puterii naționale și a avantajelor competitive ale României.

Angajarea activă în procesul de înfăptuire a securității prin promovarea democrației, lupta împotriva terorismului internațional și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă reprezintă un imperativ pentru politica de securitate a României. Ea constituie condiția fundamentală a participării la beneficiile globalizării, exploatării oportunităților pe care le prezintă mediul internațional și contracarării eficiente a riscurilor și amenințărilor majore.

Calitatea de membru al NATO asigură României accesul la procesul de luare a deciziei majore în planul securității europene și euroatlantice, ceea ce reprezintă un fundament solid pentru dezvoltarea propriilor politici în relația cu celelalte țări membre ale Alianței și cu alte state.

România trebuie să valorifice eficient avantajul strategic oferit de dobândirea calității de membru NATO prin dinamizarea optimă a procesului de transformare a sectorului de securitate, așa încât adaptarea graduală a capacităților de apărare la cerințele Alianței să se realizeze conform angajamentelor asumate.

Armonizarea procesului de transformare a Armatei României cu procesul de transformare militară a Alianței impune, pe lângă crearea de noi capacități sau adaptarea celor deja existente, și o adaptare conceptuală consistentă cu evoluția conceptelor NATO.

România și-a reconsiderat modul de planificare a forțelor, prin trecerea de la o abordare națională și teritorială a apărării către asigurarea contribuției pentru apărarea colectivă. În acest sens, România își va operaționaliza forțele destinate NATO conform angajamentelor privind Obiectivele Forței și va asigura realizarea capacităților stabilite. De asemenea, va continua procesul de acceptare și implementare a standardelor NATO pentru a asigura fundamentul realizării interoperabilității operaționale depline cu armatele celorlalte state membre NATO.

Armata României va continua să participe la operațiile și misiunile conduse de NATO în aria sa de responsabilitate sau în afara acesteia, conform angajamentelor conducerii politice a statului român.

Principalele responsabilități ale României ca membru NATO vizează:

- integrarea deplină în Alianță;
- participare la realizarea priorităților și obiectivelor NATO;
- participarea la transformarea conceptelor, planificării și capacităților NATO;
- sprijin pentru extinderea rolului NATO în Afganistan și Irak;
- îndeplinirea angajamentului de sprijin pentru forțele de securitate irakiene.

România susține continuarea politicii de lărgire a Alianței cu noi membri și acordă sprijin și asistență statelor europene neintegrate care doresc să adere la normele, principiile, obiectivele și valorile NATO.

Integrarea în Uniunea Europeană, constituie pentru România un obiectiv strategic fundamental. Această opțiune are la bază sprijinul tuturor forțelor politice și sociale, vizând dezvoltarea societății românești pe principiile democrației, statului de drept și economiei de piață și racordarea țării la sistemul de valori europene.

România este implicată în realizarea Politicii Europene de Securitate și Apărare și participă la dezvoltarea Obiectivului Global (Headline Goal) 2010 și a noilor capacități ale UE. În acest sens, inițiativa UE de constituire a Grupurilor tactice de luptă este sprijinită, prin participarea la două Grupuri de luptă, având ca națiuni lider Grecia și Italia.

În calitate de participant la Politica Europeană de Securitate și Apărare și de țară care a aderat la Uniunea Europeană la 01 ianuarie 2007, România va urmări conectarea deplină la dimensiunea de securitate și apărare a UE, prin:

- susținerea abordării complexe – ce vizează atât aspectele militare cât și cele civile – a gestionării crizelor de către UE;
- sporirea contribuției la capacitățile militare și civile;
- consolidarea participării la operațiunile de gestionare a crizelor conduse de UE;
- participarea la Grupurile Tactice de Luptă, conform angajamentelor asumate;
- implicarea activă în activitățile și programele Agenției Europene de Apărare (EDA), inclusiv prin angajarea în dezvoltarea industriei de apărare europene;
- încadrarea posturilor alocate României în structurile militare și comandamentele operaționale subordonate UE.

România susține existența unei relații de coordonare politică și strategică NATO-UE construită pe principiile complementarității, ca element fundamental pentru asigurarea securității ariei euroatlantice și a stabilității în afara acesteia.

Conștientă de apartenența sa la cultura europeană, împărtășind valorile euroatlantice și principiile democrației occidentale România, membră NATO și a Uniunii Europene, își promovează și își protejează interesele naționale prin realizarea obiectivelor de securitate în strânsă concordanță cu obligațiile și responsabilitățile asumate în cadrul acestora.

Noul statut și rol pe care NATO îl oferă României reprezintă o dimensiune strategică diferită a țării noastre, în contextul euroatlantic. Ca atare, se impune nu numai o reconsiderare a rolului geopolitic și geostrategic al României, ci și o reevaluare a potențialului politic, diplomatic, cultural, economic, militar, pe care aceasta îl poate angaja în folosul îndeplinirii obiectivelor comune ale națiunilor și instituțiilor de securitate.

România, ca actor activ pe scena internațională este supusă influențelor multiple din mediul de securitate și este conectată la evoluțiile din sistemul relațional continental și global. Apartenența la NATO și UE atrage asumarea unor riscuri și amenințări cu care se pot confrunta Alianța și Uniunea, ca organisme și fiecare stat membru în parte, aceasta presupunând adoptarea de noi măsuri și inițierea de acțiuni comune, care să dea posibilitatea prevenirii și contracarării riscurilor și amenințărilor

la nivel regional și global. Trebuie ținut cont, de asemenea, că orice participare cu efective la misiunile internaționale implică pierderi umane și pagube materiale, fapt ce impune asumarea unor asemenea riscuri.

Menținerea SUA în postura de principal factor dinamizator al procesului de edificare a noii arhitecturi de securitate face ca România să joace în continuare un rol destul de important în procesul de securitate europeană și mondială.

Aderarea României la organizațiile internaționale de securitate presupune, atât responsabilități, cât și oportunități suplimentare care trebuie adaptate la noile cerințe, la tipologia amenințărilor și riscurilor din mediul de securitate, în condițiile existenței unor vulnerabilități față de acestea.

Pornind de la deciziile și concluziile adoptate la nivelul structurilor de conducere ale NATO se impune realizarea unui set de măsuri, necesare prevenirii, respectiv combaterii, riscurilor și amenințărilor în vederea întăririi stabilității și securității regionale și globale.

Armonizarea politicilor de securitate naționale cu cele ale NATO și UE, dezvoltarea relațiilor internaționale, bi și multilaterale între statele europene, membre sau partenere la diverse organisme regionale de securitate precum și cooperarea în cadrul organizațiilor internaționale de securitate (ONU, NATO, UE, OSCE) pentru dezvoltarea unor mecanisme de securitate viabile și colaborare în cadrul operațiilor de stabilitate la nivel regional și global sunt, de asemenea, oportunități pentru țara noastră.

Din punctul de vedere al asigurării securității, România nu mai este singură, fiind membră NATO și UE, se poate baza pe forța aliaților în apărarea teritoriului și a intereselor sale naționale dar, în același timp, îi revine misiunea de a participa la efortul de apărare colectivă în cadrul Alianței Nord-Atlantice, la îndeplinirea angajamentelor și responsabilităților asumate de către Uniunea Europeană sau alte organizații de securitate, de tip zonal și regional.

Din acest punct de vedere, România poate beneficia de următoarele oportunități:

- asigurarea securității naționale având în vedere prevederile art. 5 al Tratatului Atlanticului de Nord;
- sporirea graduală a contribuției României la efortul de apărare colectivă;
- participarea la deciziile Consiliului de Securitate al ONU și implicarea în deciziile acestei instituții;
- rol important în stabilitatea regională și subregională (europeană și în mod pregnant în zona balcanică);
- consolidarea statului de drept, dezvoltarea politico-economică și asigurarea prosperității.

Alături de statele aliate și partenere, România, va continua să se implice activ la soluționarea problemelor ce vizează stabilitatea și securitatea regională și globală, în plus își va consolida statutul în cadrul Alianței Nord Atlantice și va sprijini demersurile noilor candidați pentru accesarea în NATO.

Îndeplinirea obiectivelor de securitate la nivelul european este din ce în ce mai previzibilă și va constitui premisele transferului de misiuni de la NATO către UE.

În acest cadru general, România va continua să-și consolideze poziția și rolul în cadrul NATO concomitent cu amplificarea poziției în Uniunea Europeană. În acțiunile pe care România le va întreprinde pentru stabilitate, se va afirma ca un partener loial și credibil în cadrul organizațiilor internaționale de securitate și își va intensifica și diversifica participarea la campania împotriva terorismului și a altor amenințări la adresa securității și stabilității.

Totodată, va milita pentru crearea condițiilor favorabile afirmării principiilor democrației și economiei de piață concomitent cu respectarea drepturilor omului, condiții esențiale pentru stabilitatea și securitatea locală, regională și globală.

În actualul context mondial importanța geopolitică a spațiului în care se află România trebuie subliniată în mod argumentat și cu fermitate. Ca stat membru NATO, România reprezintă o punte spre spațiul ex-sovietic, în mod special o punte de legătură cu Federația Rusă, o altă mare putere politico-militară a lumii. De altfel, între Federația Rusă, NATO și UE există parteneriate strategice ca răspuns la provocările actuale aduse păcii și securității globale.

Integrarea în structurile europene solicită eforturi constante în toate domeniile de activitate și implicarea responsabilă și activă a întregii societăți. România participă, în calitate de țară membră NATO la diferite misiuni ceea ce presupune eforturi materiale, financiare și nu în ultimul rând umane, dar și un contact permanent, nemijlocit cu valorile, normele și tradițiile altor țări. Acesta este încă un prilej pentru promovarea valorilor noastre dar și de cunoaștere, fiind un mijloc excelent de diplomatie. Păstrarea identității naționale este și trebuie să fie un obiectiv permanent, concomitent cu contribuția adusă la îndeplinirea obligațiilor ce ne revin ca stat membru NATO și UE.

Integrarea reală euroatlantică și europeană sunt absolut necesare pentru România dar și pentru cele două organizații. Atât NATO cât și UE au strategii de dezvoltare ce se întind pe o durată foarte mare, de regulă minim 25 de ani. La nivelul UE, pe lângă preocupările privind păstrarea identității naționale a membrilor săi, ca modalitate de funcționare optimă a organizației, există abordări strategice a tuturor sectoarelor vitale de activitate.

Chiar în era globalizării, factorii geografici rămân foarte importanți. Este în interesul Europei ca țările din vecinătatea noastră să aibă guverne eficiente. Statele vecine care s-au angajat în conflicte violente, statele slabe din punct de vedere organizatoric, în care s-au dezvoltat rețele de crimă organizată, societățile disfuncționale sau o creștere mare a populației la granițele sale, toate acestea reprezintă potențiale probleme pentru Europa. Integrarea noilor state sporește nivelul de securitate dar apropie Uniunea Europeană de regiunile afectate de conflict.

Principala sarcină a factorilor de decizie din Uniunea Europeană este aceea de a asigura și de a sprijini un cerc de state eficient guvernate în sud-estul Uniunii Europene și în zona mediteraneană, cu care să se stabilească relații apropiate de colaborare. Importanța acestor aspecte este cel mai bine ilustrată în Balcani. Prin

eforturile concertate ale UE, SUA, Rusia, NATO și alți parteneri internaționali, stabilitatea regiunii nu mai este amenințată de izbucnirea unui conflict major.

Perspectiva europeană oferă atât un obiectiv strategic cât și un stimulent pentru programele de reformă. Este în interesul Uniunii Europene să extindă beneficiile cooperării economice și politice către Est, prin intermediul României, trebuind să-și focalizeze interesele către zona Caucazului de Sud, zonă care, pe viitor, va deveni o regiune vecină ambelor organisme internaționale.

Convergența intereselor noastre de securitate cu cele ale întregii comunități europene și euroatlantice va determina ca România să facă, în continuare, pași fermi pe drumul integrării depline, ca o investiție decisivă la stabilitatea și securitatea spațiului euroatlantic și a celui central și sud-est european. Mult mai mult decât până în prezent, România va lucra la noua arhitectură globală de securitate prin cooperare, luând parte activ la prevenirea și soluționarea crizelor și conflictelor regionale, sub egida ONU, NATO, UE și OSCE, în teatre de operații de pe continent dar și din afara acestuia. În noul context, de membru al UE, România va avea posibilități sporite de a influența și controla fenomenele politico-militare din regiune, prevenind apariția sau dezvoltarea unor conflicte de natură să afecteze interesele de securitate ale națiunilor din Balcani, Europa Centrală și de Sud-Est și nu numai, atenuând disputele dintre unele state și acționând pentru a elimina complet sursele de conflict din această parte a bătrânului continent.

O altă dovadă a relației reciproce dintre mediul de securitate regional și cel global este și noul concept de regiune extinsă a Mării Negre. În viziunea europeană, zona Mării Negre reprezintă centrul de stabilitate al unui arc ce se întinde din Balcani până în Caucazul de Sud.

În acest context, România constituie un vector dinamic al securității și prosperității în regiunea Mării Negre.

Ca stat de graniță al Uniunii Europene și ca membru al NATO, România are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere, deoarece numai acestea sunt capabile să mențină pacea și buna-înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste și să aibă un comportament predictibil în domeniul securității. Construirea unui climat de securitate și prosperitate în zona Mării Negre reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii.

România are un interes strategic fundamental ca regiunea extinsă a Mării Negre să fie stabilă, democratică și prosperă, strâns conectată la structurile europene și euroatlantice. Subsumat acestui interes, obiectivul strategic al țării noastre – vector dinamic al securității democratice, stabilității și prosperității economice - este acela de a stimula o implicare europeană și euroatlantică mai puternică în regiune.

Localizată la interferența a trei zone de importanță deosebită - Europa, Orientul Mijlociu și Asia Centrală - regiunea Mării Negre este o zonă principală de tranzit pentru resurse energetice și, totodată, un spațiu important de manifestare a unor riscuri asimetrice și focare de conflict, având un impact semnificativ asupra securității euroatlantice. Departe de a fi considerată o simplă zonă-tampon sau periferică, regiunea Mării Negre este un conector de importanță strategică, situat pe coridorul ce leagă comunitatea euroatlantică (în calitate de furnizor de securitate și

consumator de energie) de arealul Orientul Mijlociu - Regiunea Caspică – Asia Centrală (în calitate de furnizor de energie și consumator de securitate).

În acest scop, România promovează activ ideea necesității unei strategii euroatlantice pentru regiunea Mării Negre, luând în considerare experiența abordării concertate NATO-UE în procesul de stabilizare din Europa de sud-est și nevoia unui echilibru apt să favorizeze opțiunea democratică a statelor, să preîntâmpine agravarea riscurilor și amenințărilor și să contribuie eficient la soluționarea conflictelor și stărilor de tensiune.

În acest context, prioritare pentru România sunt armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de desfășurare, prevenirea competiției sau a tentațiilor hegemonice și stabilirea unui nou cadru de dialog și cooperare la care să participe toate statele și organizațiile democratice interesate. În acest sens, România acționează ferm pentru organizarea Forumului Mării Negre pentru Dialog și Cooperare - inițiativă consacrată preponderent promovării democrației și dezvoltării economice, securității energetice, creșterii încrederii, consolidării stabilității, păcii și securității. În acest scop, România va coopera strâns cu statele riverane Mării Negre - Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Republica Moldova, Turcia și Ucraina -, cu celelalte state din vecinătatea apropiată, precum și cu alte state membre ale comunității euroatlantice.

Concomitent, România va sprijini activ procesul de constituire, în acest spațiu, a unei euro-regiuni de dezvoltare aptă să faciliteze cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice și de transport, să promoveze comerțul, investițiile și perfecționarea mecanismelor economiei de piață.

Contribuția României la îndeplinirea obiectivelor de securitate ale NATO și UE se materializează și prin participarea la operații de stabilitate și sprijin, care este deja o constantă și poate fi catalogată ca un atribut de prim rang al Armatei României, o constantă care a reușit să facă dovada capacității și puterii de adaptare a instituției armatei, în ansamblul ei, la noile standarde euro-atlantice.

Misiunile pe care militarii români le execută în teatrele de operații, într-o oarecare măsură, sunt asemănătoare, dar diferențele dintre acestea sunt date chiar de către mediul în care se desfășoară, iar faptul că operațiile de stabilitate și sprijin au origini diferite în timp, rezultatele eforturilor de reconstrucție și dezvoltare sunt vizibile în mod treptat.

Integrarea României în UE a avut loc într-o etapa de maturizare a politicii acesteia, cel puțin în domeniul securității și a apărării (Politica Europeană de Securitate și Apărare Comuna - PESAC). Aceasta constituie un domeniu relativ tânăr în evoluția comunitară, dar de cea mai mare actualitate date fiind ritmul evoluțiilor și implicațiile sale pentru securitatea europeană și internațională. Ambiția Uniunii de a deveni un “actor” global în arena mondială, are implicații directe atât asupra politicilor de securitate și apărare ale statelor membre, cât și în planul mai general al relațiilor transatlantice, între UE, NATO și SUA.

În următorii ani și viitoarele decenii, România va fi în continuare angajată în operații de stabilitate și sprijin chiar în locuri despre care, în prezent, are prea puține

cunoștințe și experiență. Întrucât NATO și UE vor fi implicate pe termen lung în gestionarea crizelor și construirea păcii, pregătirile pentru astfel de operații ar trebui să reprezinte un element important al transformării.

Continental european poate deveni unul din poli de putere ai lumii, dacă nu va fi erodat de propriile contradicții și dependențe. Pentru împlinirea noilor misiuni rămân primordiale principiile Alianței Nord-Atlantice și ale Uniunii Europene privind solidaritatea interaliată, unitatea strategică, partajarea echitabilă a rolurilor, riscurilor și responsabilităților, efortul colectiv de apărare, finanțare multinațională, sprijinirea dezvoltării Identității Europene de Securitate și Apărare.

CADRUL JURIDIC AL DESFĂȘURĂRII OPERAȚIILOR UMANITARE SUB EGIDA UNIUNII EUROPENE

Mariana Didina MIHAI*

THE LEGAL FRAMEWORK FOR CONDUCTING HUMANITARIAN OPERATIONS UNDER THE AEGIS OF THE EUROPEAN UNION

The Lisbon Treaty has significant effects in terms of increased coordination between key institutions and their resources, and confirms the upward trend of developments in the "European defense" - the European Security and Defense Policy (CESDP).

UE este unul din cele mai interesante proiecte moderne de cooperare interstatală, care treptat a devenit mai mult decât o simplă arenă de negocieri interguvernamentale. În prezent, UE este cunoscută ca un tip sui generis de organizație internațională, o structură politică ce propune o abordare multinivel a guvernării, implicând statele-națiune, autoritățile supranaționale și pe cele naționale.

Politicile UE reflectă direcții coerente de dezvoltare, concentrându-se pe diversitatea și complexitatea domeniilor studiate: piața internă, politica agricolă comună, politica de coeziune și dezvoltare regională, politica de mediu, politica socială și de ocupare a forței de muncă, justiția și afacerile interne, politica externă de securitate comună și politica comercială externă de dezvoltare.

În urma Consiliilor Europene de la Cologne (iunie 1999), Helsinki (decembrie 1999) și Nisa (decembrie 2000), liderii UE au decis constituirea unor noi structuri politice și militare permanente, pentru a oferi Consiliului UE orientarea politică și direcționarea strategică necesare. În acest sens, în cadrul Consiliului UE, în ianuarie 2001 au fost înființate (deciziile CFSP nr. 78, 79 și 80):

- Comitetul Politic și de Securitate (*Political and Security Committee – PSC*);
- Comitetul Militar (*European Union Military Committee – EUMC*);
- Statul Major Militar (*European Union Military Staff – EUMS*).

Comitetul Politic și de Securitate (PSC) deține rolul cheie în structura instituțională a Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC). La nivel politico-strategic, PSC gestionează toate aspectele referitoare la Politica Europeană de Securitate Comuna-PESC și are o poziție centrală în elaborarea răspunsului UE la crize (cf. TUE Art. 25). Este responsabil de evaluarea mediului internațional de securitate, de definirea politicilor UE și de monitorizarea implementării acestora, precum și de direcționarea politică în domeniul dezvoltării capacităților militare. În situația apariției unei crize, PSC este structura Consiliului UE care examinează opțiunile viabile pentru elaborarea răspunsului Uniunii, cu respectarea cadrului

---

* Magistrat, doctorand al Universității Naționale de Apărare "Carol I"

instituțional unic și fără a aduce prejudicii procesului decizional specific fiecărui pilon.

Din punctul de vedere al relaționării cu ceilalți actori instituționali implicați în domeniul PSAC, PSC menține o relație privilegiată cu Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, care poate prezida reuniunile PSC. Președinția PSC este asigurată de statul care deține președinția rotativă a Uniunii. În relația cu Comitetul Militar, PSC elaborează liniile directoare politico-strategice și primește opinii și recomandări din punct de vedere militar. Atunci când este necesar, președintele Comitetului Militar poate lua parte la reuniunile PSC. Din ianuarie 2005, Comisia Europeană participă în mod permanent la reuniunile PSC.

În aceeași logică, PSC primește informații, opinii și recomandări din partea Comitetului privind Aspectele Civile în Managementul Crizelor (CIVCOM), căruii îi transmite orientări politice.

Statele membre sunt reprezentate în PSC la nivel de ambasadori, cu respectarea principiului „un stat-un reprezentant”. La reuniunile PSC participă reprezentanți ai serviciului juridic din cadrul Secretariatului General al Consiliului, reprezentanți ai Comisiei Europene, precum și reprezentanți ai statelor în curs de aderare, cu statut de observatori. Totodată, au fost formalizate și reuniuni Troica PSC cu reprezentanți la nivel ambadorial ai statelor terțe (Troica PSC – Rusia), precum și reuniuni PSC-Consiliul Nord Atlantic (structura similară de la nivelul NATO). Reuniunile PSC, organizate de 2 ori pe săptămână, sau ori de câte ori este nevoie, sunt pregătite de așa numitul grup Nicolaidis, grup de lucru al PSC, precum și de Grupul Politico Militar (Political Military Group - PMG), compuse din experți politico-militari din cadrul reprezentanțelor permanente ale statelor membre de pe lângă Uniunea Europeană.

Comitetul Militar al UE (EUMC) este cea mai înaltă autoritate militară constituită la nivelul Consiliului UE. Membrii EUMC sunt șefii de stat major din statele membre sau reprezentanții acestora în Bruxelles. Președintele este un general de patru stele, numit de Consiliu UE la recomandarea Comitetului Militar reunit în format șefi de stat major, pentru un mandat de trei ani, în afară de cazul în care Consiliul UE decide altfel.

EUMC oferă consiliere militară și adresează recomandări PSC în domeniul dezvoltării conceptului privind managementul crizei în aspectele militare ale acestuia, evaluări de risc ale potențialelor crize, precum și în elaborarea, evaluarea și revizuirea obiectivelor în domeniul dezvoltării capabilităților militare. Totodată, oferă orientări militare generale pentru Statul Major al UE. Lucrările EUMC sunt pregătite de un grup de lucru (EUMC Working Group), de EUMS sau de alte structuri cu responsabilități în domeniu.

Statul Major Militar al UE (EUMS) este parte a Secretariatului General al Consiliului UE și este compus din experți militari secondanți din statele membre. EUMS are ca obiective: avertizarea timpurie, evaluare situațională și planificarea strategică pentru întreaga gamă de misiuni militare ale UE, cu sau fără recurs la resursele și capacitățile NATO, respectiv misiuni de menținere a păcii, misiuni cu forțe combatante în managementul crizelor (incluzând misiuni de impunere a păcii), precum și misiunile definite de Strategia Europeană de Securitate (operațiuni de

dezarmare, sprijinul statelor terțe în combaterea terorismului și reforma sectorului de securitate). EUMS lucrează sub orientarea Comitetului Militar și oferă expertiză militară pentru structurile UE, în special Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate.

Directorul general al EUMS are un mandat de 3 ani. În condițiile extinderii misiunilor conduse de UE, numărul experților EUMS este de aproximativ 200 experți. Din punctul de vedere al structurii organizatorice, EUMS cuprinde 6 componente: Politici și Planificare, Informații, Operații și Exerciții, Logistică și Resurse, Comunicații și Sisteme de Informații, Celula de Planificare Civil-Militară.

1. Competențele legale ale instituțiilor UE pentru managementul operațiilor de menținere a păcii

Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene a fost semnat la Lisabona, la 13 decembrie 2007 și a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, după ratificare sa de către cele 27 state membre ale Uniunii. Documentul amendează tratatele actuale în vigoare, fără a le înlocui și este rezultatul unui proces mai îndelungat prin care s-a urmărit reformarea cadrului legal și instituțional al Uniunii. Condițiile impuse de trecerea de la 15 la 27 de state membre în urma celui de-al cincilea val al extinderii au făcut necesară reformarea instituțiilor Uniunii, precum și a modului de luare a deciziilor la nivelul acesteia, în vederea sporirii eficienței întregului sistem comunitar. Tratatul anterior de la Amsterdam (1997) și Nisa (2001) au reprezentat pași înainte care au pregătit Uniunea pentru aceste transformări, însă modificările introduse s-au dovedit a fi insuficiente.

Intrarea în vigoare a Tratatului de reformă al UE are efecte importante în ceea ce privește creșterea coordonării între principalele instituții și resursele acestora, precum și confirmarea trendului ascendent al dezvoltărilor din zona „Europei apărării” – Politica Europeană de Securitate și Apărare Comună (PESAC).

Tratatul influențează pozitiv capacitatea UE de a se manifesta ca actor global în două domenii importante. Este vorba, în primul rând, de armonizarea cadrului instituțional general al Uniunii, fapt care va conduce la facilitarea și eficientizarea relațiilor dintre structurile Consiliului și ale Comisiei în managementul situațiilor de criză.⁷⁶⁷ În al doilea rând, o serie de prevederi noi ale Tratatului, care vizează creșterea rolului UE în sistemul internațional prin perfecționarea Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC), reprezintă fundamente pe care UE poate să funcționeze ca o uniune politică reală, capabilă să-și definească și impună obiectivele comune în arena internațională.

La modul concret, principalele modificări instituționale aduse de Tratat, care ar putea să conducă la creșterea coerenței în manifestările externe ale Uniunii vizează crearea funcțiilor de președinte al Consiliului European și de Înalt Reprezentant

---

⁷⁶⁷ Coordonarea insuficientă între structurile și instrumentele de intervenție ale Consiliului și cele ale Comisiei Europene, în diferite regiuni ale globului, a constituit un adevărat laitmotiv al criticilor la adresa implicărilor operaționale ale UE în managementul situațiilor de criză.

pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, precum și înființarea unui Serviciul European de Acțiune Externă.

Președintele Consiliului European – reprezintă o poziție cheie preluată din proiectul de Tratat Constituțional. Acesta va fi ales de Consiliul European, prin majoritate calificată, pentru o perioadă de 2 ani și jumătate (maximum două mandate). Tot prin majoritate calificată, președintele va putea fi revocat din funcție. Acesta va prezida Consiliul European, asigurând continuitatea, coeziunea și consensul liniilor directoare trasate în cadrul acestui for suprem al Uniunii. În domeniul PESC, Tratatul îi conferă Președintelui Consiliului European un rol important alături de Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate („va asigura reprezentarea Uniunii în domeniul PESC fără a aduce atingere prerogativelor Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate”).

Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate este practic vechiul ministru de externe, propus în proiectul de Tratat Constituțional și constă în contopirea posturilor de Înalț Reprezentant pentru Politică Externă și de Securitate Comună și de Comisar pentru Relații Externe din cadrul Comisiei Europene. Această funcție reprezintă una dintre cele mai importante inovații instituționale aduse de noul tratat în domeniul PESC/PESAC. Acesta va fi ales de către Consiliul European prin majoritate calificată, fiind responsabil de coordonarea domeniul PESC/PESAC la nivelul Uniunii Europene. Titularul acestei funcții are o poziție cheie la nivelul Uniunii Europene, prin faptul că va prezida Consiliul pentru Afaceri Generale și Relații Externe și va reprezenta poziția (unitară) a UE pe plan extern, fiind, de asemenea, și unul dintre vicepreședinții Comisiei. În activitatea sa va fi sprijinit de un corp diplomatic, format din funcționari din departamentele relevante din cadrul Secretariatului General al Consiliului, Comisie și diplomați detașați ai statelor membre.

Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE), reprezintă structura de lucru a Înalțului reprezentant, formată din funcționari din departamentele relevante din cadrul Secretariatului General al Consiliului, Comisie și diplomați detașați ai statelor membre. Componenta noului Serviciu va urmări convergența politicilor externe ale statelor membre, precum și crearea unei culturi comune a statelor în domeniul extern. Organizarea și funcționarea SEAE vor face obiectul unei decizii a Consiliului, decizie care va fi adoptată ulterior intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, în baza unei propuneri a Înalțului Reprezentant, după consultarea Parlamentului European și obținerea aprobării Comisiei Europene. Consiliul European din 29 - 30 octombrie 2009 a indicat că este avută în vedere adoptarea acestei decizii de către Consiliu cel târziu până la sfârșitul lunii aprilie 2010. Indicațiile preliminare privind încadrarea acestui serviciu propun un raport de 2/3 la 1/3 între experții structurilor comunitare și cei naționali (detașați din capitale).

Consiliul European, instituție constituită din reprezentanții statelor membre la nivel ministerial, rămâne principalul organ de adoptare a deciziilor, alături de Parlamentul European. Tratatul de la Lisabona prevede câteva modificări organizatorice importante și anume, restructurarea sistemului de exercitare a

președinției Consiliului; practica rotației semestriale între statele membre este menținută, elementul de noutate fiind acela că un grup de trei state va putea asigura, în comun, pe o perioadă de 18 luni, îndeplinirea unor funcții ale Președinției; acestea vor putea partaja președinția unor formațiuni / organizări ale Consiliului pentru perioade mai lungi decât cele semestriale. Structura formațiunilor / organizărilor Consiliului este amendată, în sensul separării actualului Consiliu Afaceri Generale și Relații Externe (CAGRE) în două formațiuni distincte: Consiliul pentru Afaceri Generale (cu rol de orientare/ coordonare a activității tuturor celorlalte formațiuni/ organizări) și Consiliul pentru Relații Externe (care, prin excepție de la regula comună, va fi prezidat de Înalțul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate). În ceea ce privește procedura de adoptare a deciziilor la nivelul Consiliului, acestea se pot adopta în unanimitate, cu majoritate simplă sau cu majoritate calificată. În prezent, majoritatea calificată reprezintă un număr fix de voturi acordat fiecărui stat membru, în funcție de ponderea sa la nivelul Uniunii. Tratatul de la Lisabona modifică definiția majorității calificate, aceasta fiind egală cu cel puțin 55% dintre statele membre, a căror populație cumulată va trebui să reprezinte cel puțin 65% din populația Uniunii. Noua formulă este prevăzută să intre în vigoare de la 1 noiembrie 2014.

Tratatul inovează considerabil în domeniul Politicii Europene de Securitate și Apărare Comună (PESAC), urmărind obiectivul de a întări dimensiunea de securitate a UE. Reformele propuse în acest domeniu vizează promovarea PESA de o manieră susținută ce poate conduce în timp la apariția progresivă a unei apărări comune, dar numai în cazul existenței consensului pe această dimensiune la nivelul Consiliului European. Conform prevederilor Tratatului, realizarea progresivă a apărării comune la nivelul UE trebuie să se deruleze în armonie cu angajamentele asumate de unele state membre UE la nivelul NATO. Tratatul are implicații directe asupra apărării, vizând în principal creșterea nivelului de ambiție al Uniunii prin extensia spectrului de misiuni, clauza de solidaritate, clauza de apărare reciprocă și cooperarea structurată permanentă.

2. Extinderea gamei misiunilor de tip Petersberg

Continuând trendul ascendent al dezvoltărilor europene din domeniu, Tratatul de la Lisabona reconfirmă angajamentele de la Amsterdam, referitoare la apărarea comună, extinzând, în același timp, amploarea și paleta misiunilor de tip Petersberg. Dacă Tratatul UE, care a introdus „misiunile Petersberg”, la Amsterdam, includea „misiuni umanitare și de salvare, de menținere a păcii, ale forțelor luptătoare în gestionarea crizelor, inclusiv misiuni de impunere a păcii”, extinderea lor, în acord cu Strategia de securitate europeană a vizat „operații întrunite de dezarmare, sprijin acordat țărilor terțe în combaterea terorismului și reforma în sectorul de securitate”. La toate acestea, Tratatul de la Lisabona adaugă, conform art. 28 B, „consiliere militară și asistență, stabilizare post-conflict”, precizând că „toate aceste misiuni pot contribui la lupta împotriva terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora”. Același articol (28 B) reiterează că aceste misiuni specifice trebuie să fie definite și lansate la decizia Consiliului

European, sub supravegherea Înaltului Reprezentant, care va asigura coordonarea instrumentelor civile și militare implicate.

3. Clauza de asistență mutuală în cazul unei agresiuni armate

Făcând trimitere la art. 51 al Cartei Națiunilor Unite privind dreptul la apărare, este prevăzută asistența mutuală în cazul unei agresiuni armate împotriva unui stat membru. Inserarea acestei clauze răspunde și necesităților derivate din procesul de absorbție a funcțiilor UEO la nivelul UE. Astfel, Art. V din Tratatul de la Bruxelles (1948) referitor la apărarea colectivă este practic transpus într-o formulă adaptată la nivel comunitar. De asemenea este menționat faptul că această prevedere nu trebuie să vină în contradicție cu angajamentele asumate de unele state membre UE la nivelul NATO (pentru acestea NATO rămânând forumul esențial pentru apărarea colectivă).

4. Clauza de solidaritate

Aceasta prevede ca atunci când unul dintre statele membre face obiectul unui atac terorist sau al unei catastrofe naturale ori provocate de om, Uniunea și celelalte state să acționeze împreună, în spirit de solidaritate. „Uniunea va mobiliza toate mijloacele, la dispoziția sa, inclusiv resursele militare oferite de statele membre, pentru prevenirea amenințării teroriste pe teritoriul statelor membre, protejarea instituțiilor democratice și a populației civile împotriva oricărui atac terorist”.

Cooperarea structurată permanentă / *“Permanent Structured Cooperation (PSC)”*

Statele membre, care îndeplinesc criterii mai avansate în domeniul capacităților militare și doresc să își asume angajamente suplimentare, în perspectiva celor mai exigente misiuni, pot realiza între ele o cooperare structurată, devansând celelalte națiuni din cadrul Uniunii. În aceste condiții, progresele în domeniul Politicii Europene de Securitate și Apărare vor menține unele modalități decizionale specifice, facilitând, totodată, o cooperare consolidată în cadrul unui grup mai mic de state membre.

PSC este văzută ca o soluție pentru relansarea procesului de dezvoltare a capacităților de apărare la nivel european pe baze solide, prin reducerea duplicărilor și punerea în comun a resurselor. Ideea de bază care se desprinde din studiile dedicate acestui subiect leagă succesul potențial al inițiativei de presiunea politică și un demers inclusiv și progresiv pentru dezvoltarea în comun a capacităților de apărare. La acestea se adaugă creșterea participării la operațiunile de gestionare a crizelor, ca subiect care rămâne important pentru asumarea de către statele europene a unei responsabilități crescânde în zona PESAC.

Posibile „criterii de convergență” menționate în plan cantitativ și calitativ s-ar dovedi astfel valoroase. Deși pentru unele state decizia participării în cadrul PSC va reprezenta o decizie politică dificilă, faptul că scopul PSC îl va reprezenta obținerea de obiective concrete, coroborat cu tendința diminuării bugetelor alocate apărării, va spori gradul de cooperare al statelor în dezvoltarea capacităților de apărare.

Există o diferență de opinii asupra gradului de incluziune pe care îl poate implica PSC. Astfel, cea mai mare parte a analiștilor susțin că majoritatea statelor

interesate de această inițiativă ar trebui să poată participa. Șansele de cooperare și crearea de sinergii cresc prin participarea unui număr mai mare de state. Modelul utilizat poate fi acela al zonei euro. Un număr minoritar de opinii consideră că se poate opta pentru un grup restrâns de state, în special cele cu potențial militar considerabil și cu participări importante în operațiile UE de management al situațiilor de criză.

Considerând prima opțiune, este subliniată necesitatea fixării de criterii, însă ele nu ar trebui neapărat îndeplinite de la început, mai importante fiind voința politică și angajamentul de dezvoltare a capacităților în vederea participării la cele mai solicitante operații. Aceasta se justifică și prin faptul că, în rândul statelor, grupul celor care cheltuiesc cel mai mult pentru apărare nu este identic cu al celor care au participarea cea mai activă în operații și cu al celor care sunt dispuse să pună în comun resursele naționale.

Alte principii importante care ar trebui luate în considerare se referă la: pragmatism, criterii orientate spre obținerea de rezultate (output oriented), crearea unui pachet de criterii cu posibilitatea unor compensări între acestea și păstrarea flexibilității în procesul de implementare, punerea în comun a resurselor (pooling and sharing), asigurarea unui rol important pentru EDA, încurajarea oricăror forme de cooperare, inclusiv pe baze geografice. Și în acest context, este reliefată importanța sprijinului pentru acest fel de inițiativă la cel mai înalt nivel politic, printr-o abordare top-down.

5. Agenția Europeană de Apărare (European Defence Agency - EDA)

O altă noutate consfințită de Tratat constă în statuarea rolului Agenției Europene de Apărare ca instituție deja funcțională, plasată sub autoritatea Consiliului. Tratatul menționează, de asemenea, o serie de responsabilități noi, care vor fi atribuite Agenției, între care: contribuie la identificarea cerințelor în materie de capacități ale statelor membre; promovează armonizarea în materie de achiziții, precum și cercetarea în domeniul apărării; contribuie la identificarea și implementarea măsurilor necesare pentru întărirea bazelor industriale și tehnologice ale sectorului de apărare și gestionează mecanismul de aplicare a cooperării structurate permanente.

6. Cooperarea internațională, condiție necesară pentru succesul operațiilor de menținere a păcii

ONU gestionează cel mai mare număr de misiuni de pace în întreaga lume. Intervențiile conduse de ONU în Cambogia, Timorul de Est, El Salvador, Mozambic, Namibia și Sierra Leone au reprezentat tot atâtea succese în orientarea societăților afectate de războaie pentru realizarea unei guvernări democratice durabile. Există multe operații ONU fără nicio implicare a UE sau NATO. Dar nu există nicio operație a UE sau NATO fără autorizarea și implicarea, uneori foarte importantă, din partea ONU.

ONU deține experiența cea mai diversă, cea mai larg acceptată legitimitate și cea mare autoritate formală. Spre deosebire de toate celelalte organizații, ONU se

poate impune legal atât în cazul statelor membre, cât și în cel al statelor ne-membre. ONU deține cel mai simplu aparat decizional și cele mai simple aranjamente de comandă și control. Consiliul de Securitate al ONU este mai mic, ca și compunere, decât structurile similare ale NATO și UE. Acesta ia decizii printr-o majoritate calificată și doar cinci dintre membrii săi au capacitatea de a bloca decizii în mod unilateral. Odată ce Consiliul de Securitate a determinat scopul unei operații și ia decizia de a o lansa, hotărârile următoare aparțin în mare măsură secretarului general și personalului subordonat acestuia, cel puțin până la următoarea analiză a Consiliului de Securitate, adică, în general, într-un interval de șase luni. Formal, țările contribuatoare cu trupe nu pot influența acest proces în niciun fel. În operațiile conduse de Națiunile Unite, lanțul de comandă civil și cel militar sunt unificate și integrate, cu primat ne-univoc al autorității civile, de la secretarul general ONU la comandantul forțelor locale, prin intermediul reprezentantului său civil local. Agențiile specializate ale ONU posedă o panoplie largă de capabilități civile și militare semnificative pentru acțiunile de construire a națiunilor. Toate operațiile conduse de Națiunile Unite sunt planificate, controlate și susținute de mai puțin de o sută de lucrători ONU civili și militari de la cartierul general din New York. Cea mai mare parte a trupelor ONU provin din lumea a doua și a treia, având costuri per militar de câteva ori mai mici decât în cazul trupelor din armatele occidentale. ONU are în prezent dislocați mai mult de 58.000 de militari în 17 țări diferite, la un cost de mai puțin de 4 miliarde de USD anual. Această valoare reprezintă mai puțin decât au cheltuit Statele Unite într-o lună de operații în Irak.

În ciuda acestor avantaje, ONU prezintă unele limitări evidente. Deși Consiliul de Securitate al ONU este mai compact decât structurile similare din NATO și UE, acesta este mai divers din punct de vedere regional și ideologic, fiind deci dispus spre blocaje, generate de divergențele puternice dintre Est și Vest sau Nord și Sud. Acest fapt a fost evident în cazul Kosovo. Probabil că importanța acordată obstacolului constituit de dreptul la veto al membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU este exagerată. După 1989, Consiliul a convenit lansarea a peste 30 de expediții militare, în timp ce Consiliul Nord Atlantic a reușit acest lucru doar de trei ori, iar Consiliul UE de două ori. La începutul lui 2005, Marea Britanie și Statele Unite au ajuns la concluzia, fără îndoială corectă, că aveau mai multe șanse să-și asigure sprijinul ONU decât pe cel al NATO sau UE pentru invazia lor din Irak. De aceea, până în ziua de astăzi, conflictul din Kosovo rămâne singurul exemplu în care NATO a reușit să ajungă la un acord asupra unei intervenții într-o situație în care Consiliul de Securitate al ONU nu reușise să facă acest lucru.

Larga libertate de care se bucură secretarul general al ONU și reprezentanții săi locali în cazul controlului operațional al operațiilor căștilor albastre determină limitarea dorinței anumitor națiuni de a contribui la acestea. Procedurile NATO și UE oferă țărilor contribuatoare cu trupe un control curent mult mai mare asupra modului de folosire a trupelor lor decât permite ONU. De aceea, guvernele occidentale preferă aceste instituții atunci când misiunile de impunere a păcii au un nivel de risc ridicat. Această tendință este evidențiată de prevalența interdicțiilor naționale în cazul

anumitor tipuri de activități care caracterizează din ce în ce mai mult operațiile NATO.

Natura austeră a încadrării cu personal pentru operațiile de menținere a păcii a cartierului general al ONU limitează capacitatea acestei organizații de a planifica și sprijini misiuni de mare amploare sau cu un grad înalt de complexitate. În practică, ONU poate alcătui și sprijini forțe expediționare de maxim 20.000 de oameni, echivalentul unei divizii întărite. Forțele ONU necesită întotdeauna o intrare permisivă în teatru, ceea ce presupune că acestea se pot disloca numai unde sunt invitate s-o facă.

În contrast, NATO poate disloca forțe puternice și numeroase pe care le poate folosi pentru a forța intrarea în teatru, dacă este necesar. Drept urmare, în timp ce ONU este cea mai potrivită organizație pentru cele mai multe operații de menținere a păcii și de impunere a păcii cu scopuri limitate, NATO este mai bine pregătit pentru misiuni mai dificile, de tipul celor din Balcani. Pe de altă parte, NATO nu are capacitatea de a asigura implementarea prevederilor civile și depinde întotdeauna de ONU și/sau de unele coaliții create ad hoc, formate din țările dispuse să-și asume multitudinea de funcții non-militare esențiale pentru succesul oricărei operații de construire a păcii. Drept urmare, „strategia de ieșire” a NATO depinde întotdeauna de acțiunea altor organizații.

Deciziile NATO se bazează pe consens și toate statele membre au dreptul la veto. Consiliul Nord Atlantic supune operațiile aflate sub autoritatea sa unui proces de examinare și decizie cu o mai mare continuitate decât o face Consiliul de Securitate. Pe când cel de al doilea ia doar o singură decizie în privința unei anumite operații, o dată la șase luni, permițând secretarului general ONU să acționeze relativ fără restricții în îndeplinirea mandatului său pe parcursul acestor intervale de timp. Statele contribuatoare cu trupe au de aceea un cuvânt mai puternic de spus în privința aspectelor operaționale. Nivelul controlului deținut astfel face guvernele mai dispuse să contribuie cu trupe la NATO decât la ONU, în cazul operațiilor cu grad ridicat de risc.

Trupele NATO sunt mult mai bine echipate și, respectiv, mai costisitoare decât cea mai mare parte a celor destinate operațiilor ONU. Bunăstarea personalului și resursele permit operațiilor NATO o planificare și susținere superioară din punct de vedere profesional, dar au în același timp ca rezultat un raport general inferior celui al ONU.

Procesul decizional al UE în domeniul securității și al apărării se bazează, de asemenea, pe consens. Uniunea Europeană are un personal militar și politico-militar mai flexibil, parțial, deoarece poate, dacă dorește, să solicite sprijinul NATO pentru planificarea și asigurarea altor funcții. La fel ca și ONU, Uniunea Europeană poate folosi o gamă largă de mijloace civile esențiale pentru orice operație de construire a păcii. La fel ca militarii NATO, militarii UE sunt mai costisitori decât cei din trupele ONU. La fel ca mecanismele NATO, dar spre deosebire de cele ale ONU, mecanismele UE oferă guvernelor contribuatoare cu trupe o posibilitate mai mare de a influența întrebuințarea operațională a contingentelor lor.

În ultima perioadă, atenția s-a îndreptat spre elaborarea de modalități care să permită NATO să sprijine UE în vederea planificării și desfășurării operațiilor militare. Totuși, în domeniul construirii păcii, Uniunea Europeană are cel puțin la fel de mult de oferit NATO pe cât are NATO de oferit Uniunii Europene. Este posibil să ne imaginăm situații militare neprevăzute în care Uniunea Europeană s-ar putea implica, iar NATO nu. Este imposibil de conceput invers. În orice operație militară condusă de NATO, toate funcțiile civile esențiale vor fi inevitabil delegate Uniunii Europene, statelor sale membre, Canadei și Statelor Unite, precum și altor organizații internaționale, așa cum s-a întâmplat în Afganistan, Bosnia-Herțegovina și Kosovo. Teoretic, NATO și-ar putea dezvolta propriile capacități de implementare în domeniul civil. Totuși, practic, după ce au depus un efort atât de mare pentru construirea capacităților Uniunii Europene în acest domeniu, aliații europeni vor dori probabil prea puțin să facă același efort pentru a construi capacități similare în cadrul NATO. De aceea, dacă NATO nu-și va crea propria capacitate de a disloca și instrui forțe de poliție, de a promova dezvoltarea societății civile, de a stimula dezvoltarea economică și de a executa orice alte sarcini civile esențiale pentru îndeplinirea misiunii, atunci trebuie să convină asupra unor aranjamente mai sigure cu Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite, care să ofere garanția că alte state și organizații vor contribui la asigurarea acestei capacități în sprijinul viitoarelor operații militare conduse de NATO.

Uniunea Europeană, prin structurile sale, are potențialul de a deveni cea mai eficientă organizație internațională pentru managementul crizelor, utilizând atât forța militară, cât și componenta civilă. UE are și câteva slăbiciuni politico-militare, îi lipsește unitatea decizională, precum și capacitățile militare importante. În domeniul geopoliticii și al securității există multe divergențe interne în ceea ce privește statutul alianței transatlantice, relațiile cu Rusia, problemele din jurul Mediteranei și ale Orientului Mijlociu.

RĂSPUNDEREA STATELOR ȘI A ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE PENTRU PROTEJAREA VICTIMELOR CONFLICTELOR ARMATE

Ladislau-Levente KOBLE*

LIABILITY OF STATES AND INTERNATIONAL ORGANIZATIONS TO PROTECT VICTIMS OF ARMED CONFLICTS

In the United Nations Charter, the human rights institution was enshrined through provisions contained in the Preamble to the Charter and the contents of Articles 1, 13, 55, 56, 62 and 76. The frequency with which they are mentioned in the book indicates that the initiators have considered that international human rights standards could be developed. The contents of the Preamble states that people need to reaffirm: "faith in fundamental human rights, the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women ...."

Regarding the content of Article 1, be noted that states are invited to take all due care, "promoting and encouraging respect for human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language or religion."

În textul Cartei Organizației Națiunilor Unite a fost consacrată instituția respectării drepturilor omului, prin dispoziții care se regăsesc în Preambulul Cartei și în conținutul articolelor 1, 13, 55, 56, 62 și 76. Frecvența cu care acestea sunt menționate în Cartă indică faptul că inițiatorii au considerat că standardele internaționale referitoare la drepturile omului ar putea fi dezvoltate. În conținutul *Preambulului* se stipulează că popoarele trebuie să-și reafirme: „*credița în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor...*”.⁷⁶⁸

În ceea ce privește conținutul art.1, trebuie evidențiat faptul că statele sunt invitate să întreprindă toate diligențele pentru: „*promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie*”.⁷⁶⁹

Pentru a crea cadrul juridic necesar implementării principiului, enunțat în conținutul art.1, Adunarea Generală a O.N.U, în temeiul dispozițiilor art.13, a fost abilitată să: „*inițieze studii și să facă recomandări în scopul.... de a promova cooperarea internațională în domeniile economic, social, cultural, al învățământului și*

---

* **Avocat, doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

⁷⁶⁸ Carta Națiunilor Unite, din 26/06/1945, publicată în Broșura nr. 0 din 26/06/1945, cu modificările aprobate prin [Decretul nr. 552/1972](#).

⁷⁶⁹ Art.1 din Carta Națiunilor Unite, din 26/06/1945, publicată în Broșura nr. 0 din 26/06/1945, cu modificările aprobate prin [Decretul nr. 552/1972](#).

sănătății și de a *sprijini înfăptuirea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie.*⁷⁷⁰

De asemenea, în temeiul prevederilor art.62, Consiliul Economic și Social „*poate face recomandări cu scopul de a promova respectarea efectivă a drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți*”. Prin reglementările din cap.XII se poate institui, sub autoritatea ONU, un sistem internațional de tutelă pentru administrarea și supravegherea unor teritorii, în circumstanțe deosebite (crize, conflicte). Unul dintre obiectivele fundamentale ale acestei instituții juridice este „*de a încuraja respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, și de a dezvolta sentimentul de interdependență a popoarelor lumii*”.

În cadrul ONU a fost creată, în baza art. 68 al Cartei, *Comisia pentru drepturile omului*, ca organ subsidiar al Consiliului Economic și Social. Comisia a acționat ca organism de elaborare a Declarației Universale a Drepturilor Omului și a pactelor internaționale, ulterior a altor documente privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Declarația universală a drepturilor omului a fost adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 10 decembrie 1948.

Declarația, documentul internațional cu vocație universală în domeniu, consacră ca bază a drepturilor și libertăților omului egalitatea în drepturi. Astfel, conform art.1: „*Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității*”. Ca efect juridic, fiecare om se poate prevala de toate drepturile garantate fără nicio deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie. Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nicio deosebire, dreptul la egală protecție a legii, la protecția împotriva oricărei discriminări. Ca drepturi specifice ale omului au fost afirmate: *dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei*; în legătură cu acestea se prevede interzicerea torturii și a pedepselor degradante, a arestării sau deținerii arbitrare, a condamnării pentru acțiuni sau omisiuni care nu constituie acte penale în momentul comiterii. Declarația prevede *dreptul oricărei persoane de a se putea adresa unei instanțe judecătorești* pentru a-i proteja drepturile și pentru a fi audiată în mod echitabil și public în fața instanței.

Se stipulează dreptul persoanei de a putea părăsi orice țară, inclusiv pe cea a cărei naționalitate o are, și de a putea reveni, ca și dreptul de a putea circula liber și a-și putea alege reședința în interiorul granițelor unui stat. Alte drepturi politice, stabilite prin Declarație, sunt: libertatea de gândire, conștiință sau religie, libertatea de exprimare și de opinie, dreptul de a lua parte la întrunire și asociere pașnică, dreptul de a participa la conducerea treburilor publice ale statului a cărui naționalitate o are. Din categoria drepturilor civile, sunt stipulate: dreptul la cetățenie, dreptul de a se căsători și de a-și întemeia o familie, drepturi egale între soți.

---

⁷⁷⁰ Art.13, din **Carta Națiunilor Unite**, din 26/06/1945, publicată în Broșura nr. 0 din 26/06/1945, cu modificările aprobate prin [Decretul nr. 552/1972](#).

Drepturile economice, stipulate de Declarație sunt: dreptul la proprietate, la securitate socială, la muncă, la odihnă, la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și a familiei sale, dreptul la învățătură, participarea la viața culturală. Declarația relevă, conform art.29, alin. (2), următoarele: „În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare om este supus numai îngrădirilor stabilite prin lege, exclusiv în scopul de a asigura cuvenita recunoaștere și respectare a drepturilor și libertăților altora și ca să fie satisfăcute justele cerințe ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale într-o societate democratică.” Declarația reprezintă o consacrare a drepturilor civile și politice, economice, sociale și culturale, sub semnul egalității și nediscriminării. Aceasta nu a fost concepută ca un tratat și prin urmare nu este un document juridic. Cu toate acestea, Declarația a fost universal acceptată ca document cuprinzând principiile și normele generale, care dau expresie unui standard minim în domeniul respectării drepturilor omului.

Ulterior, numeroase documente au proclamat obligația statelor de a pune în aplicare prevederile Declarației.⁷⁷¹ Statele au participat la elaborarea unor tratate privind diferite componente ale drepturilor omului, preluând și dezvoltând prevederi ale Declarației.

Unele dintre aceste tratate se referă la condamnarea și reprimarea unor încălcări grave ale drepturilor omului. Astfel, *Convenția pentru reprimarea crimei de genocid*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U, la 9 decembrie, 1948, ratificată de România prin *Decretul nr. 236/1950*, stipulează că genocidul este o crimă de drept internațional, care constă în: ”uciderea membrilor unui grup, atingerea gravă adusă integrității lor fizice sau psihice, supunerea lor la condiții de existență care duc la distrugerea lor, măsuri de împiedicare a nașterilor și transferul forțat de copii de la un grup”.

Convenția suplimentară privind abolirea sclaviei, a traficului de sclavi, încheiată la Geneva, în 1956, stipulează că acte precum *transportul și traficul de sclavi, menținerea în stare de sclavie, aducerea oricărei persoane într-o asemenea stare trebuie abolite*.

Convenția privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid, adoptată de Adunarea Generală O.N.U, la 30 noiembrie 1973, relevă că apartheidul este o crimă contra umanității și că actele inumane rezultând din politicile și practicile de acest gen sunt considerate infracțiuni contra umanității. Statele Părți la Convenție s-au angajat să ia toate măsurile, legislative și de altă natură, pentru împiedicarea săvârșirii unor asemenea fapte, și să stabilească proceduri de urmărire și pedepsire a persoanelor vinovate.

Convenția privind imprescriptibilitatea crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată de Adunarea Generală O.N.U, la 26 noiembrie, ratificată de România prin *Decretul nr. 547/1969* condamnă crimele de război, crimele contra

---

⁷⁷¹ Conferința Drepturilor Omului, de la Teheran, din 1968, Actul Final de la Helsinki, din 1975, Declarația și Programul de Acțiune al Conferinței de la Viena, din 1993, precum și numeroase rezoluții ale Adunării Generale.

umanității, expulzarea populației prin atac armat sau ocupare și le declară ca fiind imprescriptibile.

Alte convenții vizează eliminarea discriminărilor în anumite domenii. Astfel, *Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea Generală, la 7 martie 1965, la care România a aderat prin Decretul nr. 345/1970*, condamnă discriminarea rasială și angajează statele părți să promoveze o politică de eliminare a oricărei forme a acesteia și să asigure oricărei persoane egalitatea în fața legii, fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică. În sensul celor reglementate de convenție, trebuie menționată și *Legea nr. 612/2002 pentru formularea unei declarații privind recunoașterea de către România a competenței Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, în conformitate cu art. 14 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la New York la 21 decembrie 1965.*

Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată de Adunarea Generală, la 18 decembrie 1979, interzice discriminările de orice fel, față de femei, statele părți angajându-se să promoveze prin toate mijloacele, politici menite să elimine acest tip de discriminare.

În aceeași ordine de idei, trebuie amintite și *Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală O.N.U, la 10 decembrie 1984, la care România a aderat prin Legea nr.19/1990; Convenția privind drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală, 1989, ratificată de România prin Lege nr. 18/1990 (r1), modificată prin Rezoluție nr. 50/1995 pentru aprobarea amendamentului la art. 43 paragraful 2 din Convenție, precum și Protocol facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflicte armate, la Convenția privind drepturile copilului, ratificat prin Legea nr.567/2001.*

Așa cum rezultă din cele prezentate, prin ratificare sau aderare la convențiile sau protocoalele la care am făcut referire, textele au devenit parte a dreptului intern al statelor, creându-se astfel mecanismul de promovare și protecție a drepturilor pe care le proclamă.

Prin Rezoluția nr. 2200/XX, din 16 decembrie 1966, au fost adoptate două pacte, *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat prin Decretul nr. 212/1974*, amendat prin două protocoale, și *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, ratificat prin Decretul nr. 212/1974*. Prin aceste două reglementări, drepturile omului sunt plasate în contextul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, de a-și stabili statutul politic și a-și asigura în mod liber dezvoltarea lor economică, socială și culturală, și al dreptului popoarelor de a dispune liber de propriile resurse naturale.

Statele membre ale Consiliului Europei au încheiat, la 4 noiembrie 1950, *Convenția europeană privind protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale*), care a intrat în vigoare în 1953, amendată ulterior prin 14 protocoale. România a ratificat Convenția prin *Legea nr.30/1994*. Completările aduse prin protocoalele adiționale reglementează, în special: *dreptul la educație, dreptul la proprietate, organizarea de alegeri libere, dreptul de a circula liber pe teritoriul*

propriului stat și de a-și părăsi țara, abolirea pedepsei cu moarte, dreptul la recurs în cauzele penale și altele.

Drepturile economice, sociale și culturale au fost reglementate într-un document de referință al Consiliului Europei, *Carta Socială Europeană, semnată la Torino, la 18 octombrie 1961* și intrată în vigoare în 1965. Aceasta a fost completată prin protocoale adiționale referitoare la drepturile legate de muncă, după examinarea rapoartelor statelor de către un comitet de experți. Carta a fost revizuită în 1996, încorporând toate protocoalele. Acest instrument juridic reprezintă un document complex, conceput ca bază pentru o aplicare progresivă; prima parte conține obiective cu caracter declarativ, acceptate de statele părți; a doua parte conține reglementări referitoare la drepturile economice și sociale, din care 9 sunt considerate ca fiind *nucleul Cartei*. Articolele care sunt apreciate „nucleul Cartei” reglementează dreptul la muncă, dreptul la organizare, dreptul la negociere colectivă, protecția copiilor minori, securitatea socială, asistența socială și medicală, protecția socială, juridică și economică a familiei, protecția și asistența pentru muncitorii migranți și familiile lor și nediscriminarea pe motive de sex.

În categoria documentelor care tratează problematica securității omului, trebuie menționat și *Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa*, semnat la Helsinki, 1975. Actul final consacră principiul care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante, potrivit căruia statele vor acționa în domeniul drepturilor omului și libertăților fundamentale în conformitate cu scopurile și principiile Cartei O.N.U, Declarației Universale a Drepturilor Omului, și își vor îndeplini, cu bună credință, obligațiile cuprinse în convențiile și acordurile la care sunt părți, inclusiv cele cuprinse în pactele drepturilor omului. Actul final are un caracter declarativ față de regimul juridic al pactelor drepturilor omului, recunoscând sau confirmând drepturile consacrate de dreptul internațional umanitar.

Prevederile actului final referitoare la drepturile omului, ca și alte principii ale relațiilor dintre state, au fost reafirmate și în documentele adoptate de statele participante la reuniunile de la Belgrad, Madrid și Viena.

Documentul final al reuniunii de la Viena 1989 dezvoltă prevederile referitoare la anumite drepturi ale omului. Se reclamă necesitatea asigurării dreptului efectiv la recurs, pentru cei care pretind că drepturile și libertățile lor au fost încălcate, în fața organelor executive, judiciare sau administrative. În ceea ce privește libertățile religioase, se prevede eliminarea și prevenirea discriminărilor pe motiv de religie sau convingere, față de persoane și comunități, precum și cultivarea unui climat de toleranță și respect, recunoașterea statutului legal al acestor comunități.

Documentul de la Viena cuprinde și reglementări de ordin general, referitoare la protecția drepturilor persoanelor care aparțin unor minorități, precum și în ceea ce privește respectarea identităților etnice, culturale, lingvistice și religioase. Documentul de la Viena acordă un loc important drepturilor economice și sociale.

Ca urmare a succintei prezentări a celor mai relevante documente, cu incidență în materia drepturilor omului, se poate aprecia că respectarea acestora, precum și cooperarea dintre state în acest sens constituie parte integrantă a dreptului internațional contemporan. Este important de subliniat că documentele ONU, cât și

celelalte documente menționate, tratează promovarea și respectarea drepturilor omului în cadrul unui sistem internațional de colaborare, securitate și pace, în condițiile respectării principiilor de drept internațional. În acest context, trebuie menționat că numărul mare de convenții în acest domeniu, precum și cel de organisme cu responsabilități specifice au tendința de a duce la o anumită fragmentare, la o tratare separată a diferitelor categorii de drepturi, ceea ce ar fi contrar esenței problematicei securității umane. În fața acestei tendințe, Adunarea Generală ONU, considerând că există deja un set suficient de standarde internaționale în materie, a cerut statelor și organismelor ONU să acorde prioritate documentelor existente, iar atunci când propun instrumente noi, să aibă în vedere ca acestea să fie compatibile cu regulile existente și să privească aspectele fundamentale ale drepturilor omului.⁷⁷²

Pactul Internațional privind drepturile civile și politice, Convenția europeană din 1950 și Convenția americană din 1969 sunt principalele instrumente juridice internaționale, care stipulează drepturi civile și politice determină sfera de aplicabilitate a acestor drepturi, principalele obligații ale statelor, precum și sistemul de aplicabilitate al acestora. Potrivit dispozițiilor Pactului internațional privind drepturile civile și politice, acesta este aplicabil tuturor persoanelor aflate pe teritoriul unui stat și supuse jurisdicției acestuia.

Convenția europeană din 1950 se referă la persoane, în calitate de beneficiar al drepturilor garantate. În acest sens, conform dispozițiilor art. 25 alin.(1) „*Comisia poate fi sesizată printr-o cerere adresată secretarului general al Consiliului Europei de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari, care se pretinde victima a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în prezenta convenție, în cazul în care înalta parte contractantă, aflată în cauză, a declarat că recunoaște competența Comisiei în această materie. Înaltele părți contractante care au semnat o asemenea declarație se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercitarea efectivă a acestui drept*”⁷⁷³, coroborate cu prevederile art.34, în forma modificată prin Protocolul nr.11, *dreptul de petiție* se acordă „oricărei persoane, organizații neguvernamentale sau grup de persoane”, care pretind că sunt victime ale încălcării unui drept înscris în Convenție, aceste drepturi se referă la dreptul procedural de a prezenta o plângere, drepturile substanțiale prevăzute de Convenție vizând persoanele fizice.

În ceea ce privește sintagma „*persoane aflate pe teritoriul său și supuse jurisdicției sale*”, trebuie precizat că nu este vorba de cerințe cumulative. O astfel de interpretare ar constitui o limitare. Referirea la teritoriu trebuie înțeleasă în sensul că nu se ia în considerare suveranitatea formală asupra unui teritoriu, ci realitatea exercitării autorității asupra acestuia. În ceea ce privește jurisdicția, cetățenia

---

⁷⁷² **Rezoluția nr. 41/120, din 4 decembrie 1986, privind stabilirea de standarde internaționale în domeniul drepturilor omului.**

⁷⁷³ Art.25 alin. (1) din **Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, adoptată în 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994.

persoanei este criteriul determinant în stabilirea jurisdicției, indiferent că persoana se află pe teritoriul statului a cărei cetățenie o are sau pe teritoriul altui stat.

Un alt *principiu* de bază, în ceea ce privește drepturile și libertățile fundamentale ale omului, este acela care se referă la „*obligățiile statelor*”. De regulă, acestea sunt enunțate în prevederile generale care acoperă ansamblul drepturilor și obligațiilor. Astfel, statele sunt obligate, potrivit pactului internațional, să respecte și să asigure aceste drepturi. Convenția europeană, spre exemplu, obligă statele părți să asigure oricărei persoane, aflate sub jurisdicția lor, drepturile și libertățile pe care le enunță.

Obligația „de a respecta drepturile și libertățile omului” înseamnă a nu încălca aceste drepturi, a nu întreprinde nimic în acest scop, de fapt se referă la orice măsură sau acțiune a guvernului, a oricărei autorități sau a oricărui oficial. *Obligația „de a asigura”* include pe cea de a respecta, dar are o sferă substanțial mai largă, care implică îndatorirea statului de a lua toate măsurile necesare pentru a permite persoanelor să beneficieze de drepturile garantate, ori să le exercite, de a crea condițiile concrete cerute sau de a înlătura orice impediment, fie din partea autorităților, fie din partea altor persoane.

Obligația „de a recunoaște anumite drepturi” vizează fenomene sociale pe care normele de drept le consacra, dându-le protecția legală necesară. Cea mai importantă obligație, pentru a respecta, a asigura beneficiul și exercitarea drepturilor și libertăților omului, este adoptarea legilor care să reglementeze explicit aceste drepturi și libertăți, cât și obligațiile corespunzătoare. Statele trebuie să îmbunătățească administrarea jurisdicției penale, să asigure funcționarea corectă a serviciilor de imigrare, să ia orice măsuri împotriva intervenției private care ar restrânge exercițiul unor drepturi.

Obligația de ordin general a statelor, în legătură cu problematica abordată, este aceea „*de a asigura persoanelor, ale căror drepturi sunt încălcate, dreptul la recurs*”, indiferent dacă încălcarea dreptului respectiv este comisă de persoane care acționează în calitate oficială sau de alte persoane; statele fiind cele care trebuie să se asigure că drepturile acelor persoane care exercită asemenea recursuri vor fi determinate de autoritățile judiciare, administrative sau legislative, sau de orice alte autorități competente potrivit sistemului juridic propriu, să promoveze exercitarea recursului în justiție și să pună în aplicare asemenea proceduri, asigurându-se astfel accesul neîngrădit la justiție.

Conform art. 60 din Convenția europeană din 1950: „*Nicio dispoziție, din prezenta convenție, nu va fi interpretată ca limitând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale care ar putea fi recunoscute conform legilor oricărei părți contractante sau oricărei alte convenții la care această parte contractantă este parte*”. În Constituția României, revizuită, la art. 20 alin. (2) se stipulează: „*Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.*”

„Clauzele nediscriminatorii” sunt garanții potrivit cărora, criteriile precum rasa, sexul, culoarea, limba, religia, opiniile politice sau de altă natură, originea socială, statutul social nu pot constitui cauze de discriminare între persoane. Deși aceste cauze nu prevăd drepturi substanțiale, respectarea acestora are o importanță deosebită în ceea ce privește respectarea principiului egalității în drepturi.

Drepturile civile și politice stabilite prin Pactul internațional reflectă, prin modul în care sunt prezentate, o grupare rațională a drepturilor și libertăților. Definierea lor începe cu *dreptul la viață, la libertatea fizică și la integritatea persoanei*. În strânsă conexiune cu acestea trebuie să adăugăm *interzicerea sclaviei, a muncii forțate, interzicerea torturii și a tratamentelor ori pedepselor crude, inumane sau degradante*. În ceea ce privește *protecția dreptului la viață*, Pactul acordă o deosebită importanță limitării cazurilor în care un stat aplică pedeapsa capitală la cele mai grave fapte și prevede dreptul fiecărei persoane de a cere comutarea pedepsei. De asemenea, se dispune ca pedeapsa capitală să nu poată fi aplicată pentru crime comise de persoane sub 18 ani și de către femeile gravide. Ulterior, prin Protocolul adițional facultativ, din 1989, *se interzice pedeapsa cu moartea și statele părți se angajau să o abolească*. La acest protocol nu erau permise interpretări, cu excepția unei rezerve, formulate cu ocazia ratificării sau aderării, privind aplicarea pedepsei cu moartea în timp de război, ca urmare a condamnării pentru o crimă gravă de natură militară, comisă în timpul operațiunilor militare.

În aceeași ordine de idei, se impune să facem precizarea că dispozițiile art.22 din Constituția României stipulează, în mod explicit „(1) *Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant. (3) Pedeapsa cu moartea este interzisă*”.⁷⁷⁴

Dreptul la libertate și securitate, potrivit prevederilor Pactului internațional, nu poate fi încălcat decât pentru situațiile de necesitate și în conformitate cu procedurile stabilite prin lege. De asemenea, Pactul prevede că nimeni nu poate fi ținut în sclavie și obligat la muncă forțată. Nu se exclude pedeapsa cu munca grea pentru crimă, și nu se consideră muncă forțată, munca sau serviciile prestate de o persoană în detenție sau eliberată condiționat, serviciul militar, serviciul cerut în caz de urgență sau de calamitate, care amenință viața sau bunăstarea comunității, ca și orice muncă sau serviciu care fac parte din obligațiile civile normale.

Convenția europeană a drepturilor omului, 1950, consacră prevederile art. 3, 4 și 5 dreptului la libertate și securitate.

1. „*Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.*

2. *Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.*

3. *Nu se consideră muncă forțată sau obligatorie în sensul prezentului articol:*

a) *orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată; b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest*

⁷⁷⁴ Constituția României, revizuită, 2003, art.22.

lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu; c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității; d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civile normale”.⁷⁷⁵

„Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșescă o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente; e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare”⁷⁷⁶.

Articolul 23 din Constituția României garantează aceste drepturi, precizând că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței, de asemenea, intră în categoria drepturilor civile, ce sunt protejate, în orice societate democratică. Prevederile art.8 din Convenția europeană, coroborate cu cele ale art. 26-28 din Constituția României, ne oferă suficiente garanții, cel puțin în plan juridic, să afirmăm că este asigurat cadrul legal necesar respectării drepturilor enunțate mai sus.

---

⁷⁷⁵ Art 4 din Convenția europeană.

⁷⁷⁶ Art.5 din Convenția europeană.

SECURITATEA INTERMESTICĂ ȘI PREFIGURAREA UNEI NOI STRATEGII DE SECURITATE INTERNĂ A UNIUNII EUROPENE

Sergiu Adrian VASILE*

*The term **intermestic** is an abbreviation standing for international and domestic and it is a strategic management approach in the field of foreign affairs and security that views the relatively equal important spheres of domestic and international affairs. Europe must consolidate a security model, based on the principles and values of the Union: respect for human rights and fundamental freedoms, the rule of law, democracy, dialogue, tolerance, transparency and solidarity. The Internal Security Strategy has been adopted in order to help drive Europe forward, bringing together existing activities and setting out the principles and guidelines for future action. Security has therefore become a key factor in ensuring a high quality of life in European society, and in protecting our critical infrastructures through preventing and tackling common threats.*

Cuvinte cheie: *securitate intermestică, strategie, Tratatul de la Lisabona, Programul de la Stockholm, Spațiul Schengen, europenizarea securității.*

Atunci când normele de diferențiere între intern și extern devin neclare și ambigue, bazele suveranității devin șubrede⁷⁷⁷.

1. Între securitatea externă comună și identitatea securității interne a Uniunii Europene

În cadrul Uniunii Europene relațiile dintre securitatea internă și externă a statelor⁷⁷⁸ reprezintă un concept care este adesea denumit **securitate intermestică**, concept pe care-l vom detalia ulterior, după ce anumite noțiuni elementare vor fi atent dezbătute. Componentelor de *securitate externă comună (PESC și PESA)*, le corespunde și o *componentă de securitate internă*, configurată într-o manieră marcată de coerență în *Tratatul de la Lisabona*⁷⁷⁹.

---

* **Asistent universitar doctorand, Academia de poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Catedra Poliție de Frontieră și Pregătire Schengen**

⁷⁷⁷ R. DOTY, *Sovereignty and the nation: constructing the boundaries of national identity*, in: *The social construction of state sovereignty*, T.J. Biersteker and C. Weber (eds.), Cambridge: Cambridge University Press; 1996.

⁷⁷⁸ K. DERGHOUKASSIAN, *După doctrina Powell: Securitatea globală intermestică*, p.5. Lucrare prezentată la întâlnirea anuală a *Asociației de Studii Internaționale*, satul hawaiian Hilton, Honolulu, Haiti, 05.03.2005, http://www.allacademic.com/meta/p69935_index.html, accesat la 19.04.2010, ora 12⁰⁰.

⁷⁷⁹ Costică VOICU, *Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene, configurată de Tratatul de la Lisabona*, lucrare prezentată la Conferința Internațională „Afacerile interne și justiția în procesul integrării europene și al globalizării”, Academia de Poliție, mai 2010 și publicată în volumul conferinței, Editura Universul Juridic, București 2010, pp. 254-263.

Un concept contemporan al securității, așa numita *securitate generală*, se concentrează nu numai pe aspectele de natură militară, ci și asupra amenințărilor non-militare asupra securității, considerând statul-națiune ca principal obiectiv de securitate și principala țintă a amenințărilor. Pe de altă parte, pentru susținătorii conceptului securității umane obiectivul este individul, securitatea sa, reprezentând cel mai important scop al securității zilelor noastre.

Cele două abordări în ceea ce privește securitatea și procesul globalizării, încă în curs de dezvoltare, care în interiorul structurii Uniunii Europene poate fi denumită *europenizare* a securității, au un impact din ce în ce mai semnificativ asupra conceptului de securitate internă care poate fi observat îndeosebi în interiorul climatului securității europene.

Totuși **Barry Buzan**, cel care a dezvoltat teoria securității generale, a subliniat că *generalizarea securității nu înseamnă prăbușirea conceptului de securitate națională sau eșecul statului-națiune înțeles ca principal obiectiv al securității*⁷⁸⁰. Despre conceptul de *Securitatea Internă a Uniunii Europene* se afirmă cu aceeași ocazie că reprezintă un concept de o mare complexitate, încă nedefinit și, pe cale de consecință, dificil de implementat.

2. Interpretări și evoluții ale conceptului de securitate internă

În primul rând, pentru a dezbate o abordare a *securității interne* și a naturii sale schimbătoare, este necesară recapitularea celor mai importante concepte ale securității, luând în considerare faptul că evoluția noțiunii de securitate a condus de asemenea la evoluția ideii de securitate internă care va fi luată în calcul ulterior. Așadar, în această parte a lucrării numai ideile cele mai edificatoare, însemnând *Școala de securitate din Copenhaga* ca și concept de securitate umană, vor fi menționate sumar.

2.1. Percepția Școlii de securitate din Copenhaga asupra securității interne

În primul rând, pe durata Războiului Rece securitatea era redusă în mare parte la elementele militare. De exemplu, **Ole Waever**, ținând cont de câteva inițiative *pacifiste* ale U.R.S.S., a observat un fapt interesant: *Conceptele de securitate estice în anii 80 implică o conotație mai largă a termenului, cu interes deosebit pentru aspectele non-militare.(...)Conceptul vestic de securitate se concentrează pe dimensiunea sa militară(...)*⁷⁸¹.

Este astfel lesne de înțeles faptul că o abordare inovatoare, largă a studiilor de securitate, care a subliniat importanța amenințărilor non-militare pentru securitatea statelor (totuși nefiind neglijată existența amenințării militare), poate deveni populară

---

⁷⁸⁰ Barry BUZAN, *Securitatea persoanei în perspectivă internațională*, citat și de A.C. MELY, M.J. HASSAN, *Asia Oceanului Pacific în noul mileniu: provocările politice și cele privind securitatea*. Prezentate la a 14 Reuniune a Asiei-Pacific, 3-7 iunie 2000, Kuala Lumpur: ISIS Malaesia, 2001, pp.583-596.

⁷⁸¹ O.WAEVER, *Conflicte între viziuni: Viziuni ale conflictului*, în O. WAEVER, P. LEMAITRE, E. TROMER, **Filosofia europeană. Perspectivele de dincolo de confruntarea est-vest**, Basingstoke: Macmillan, 1989, pp.302-303.

pentru prima dată în vest la sfârșitul unei epoci bipolare⁷⁸². Ca urmare, în 1983 **Richard H. Ullman** a criticat în mod deschis ...*securitatea națională este excesiv de restrânsă și excesiv de militarizată. ... definirea securității naționale sumar (sau chiar primar) în termen militar arată o imagine distorsionată a realității*⁷⁸³.

În consecință, susținătorii Școlii din Copenhaga consideră că amenințările sunt atât de dimensiuni militare, cât și non-militare (politice, economice, sociale și de mediu). Pe de altă parte este posibil să deosebim nu numai *securitate militară*, dar și *securitate politică, economică, socială sau de mediu*.

O altă problemă o reprezintă natura internă/externă a amenințărilor pentru securitate, deoarece unele dintre ele intră în aria de incidență a afacerilor externe (amenințările militare) în timp ce altele intră în aria de competență a ambelor (militare și non-militare), *redefinirea amenințărilor la adresa securității ilustrează o îmbinare parțială între domeniile de securitate intern și extern*⁷⁸⁴.

În mod constant, statul-națiune este perceput de către Școala din Copenhaga ca fiind elementul principal pentru toate dimensiunile și pentru toate amenințările la adresa securității.

2.2. Influența conceptului de securitate umană în realizarea securității interne

Un concept semnificativ al securității care a fost formulat în ultimii ani este acela de *securitate umană*, astfel securitatea s-a axat pe individ.

Cercetarea în domeniul securității în anii 90, realizată de **Buzan** și colegii săi, nu a fost singura idee asupra securității care a ajuns populară. A fost și O.N.U. cea care a dezvoltat al doilea concept al securității umane în activitatea sa, din 1945.

Securitatea umană a fost un concept foarte popular în anii 90 în țările vestice și rămâne popular și astăzi. Un mare număr de cărți, articole și lucrări pe acest subiect au apărut, pe de altă parte, câteva țări au fost și ele foarte interesate de idee. În mod deosebit două, Japonia și Canada, urmând constituirea a două abordări în securitatea umană, *abordarea japoneză*, care are în vedere *libertatea de a dori*; *abordarea canadiană* axată pe *libertatea de a te teme* (dreptul de a trăi în siguranță, stat democratic) în politicile externe.

De asemenea Uniunea Europeană apreciază în mare măsură ideea acceptării în 2004 a unei *Doctrine pentru Europa privind securitatea umană* cunoscut ca *Raportul de la Barcelona*⁷⁸⁵. Ce este mai important, ambele dimensiuni ale securității umane situează individul pe postul de obiectiv principal în timp ce pentru conceptul de securitate în sens larg obiectiv principal rămâne statul-națiune.

Procesul de integrare vest-europeană a fost elementul declanșator al europeanizării. **O.Waever**, un reprezentant al Școlii din Copenhaga, nu este de acord

---

⁷⁸² Barry BUZAN, *Regândirea securității după Războiul Rece, Cooperare și conflict*, vol. 32, nr. 1, pp. 5-9.

⁷⁸³ R.H.ULLMAN, *Redefinind securitatea, Securitatea internațională*, vol. 8, nr 1, 1983, în B. Buzan, L. Hansen (eds.), vol. I, London; Thousand Oaks: Sage Publications, 2007, p. 296.

⁷⁸⁴ M. ANDERSON et al, *Asigurând Uniunea Europeană*, New York, Oxford University Press, 1995, p. 158.

⁷⁸⁵ Doctrina pentru Europa privind securitatea umană, *Raportul de la Barcelona privind studiul de grup asupra capacității securității Europei*, Barcelona, 2004.

cu enunțul conform căruia *securitatea internă și cea externă se întrepătrund*. Pe de altă parte, o creștere a riscurilor în Europa care anterior erau reținute în interiorul statelor, dar în decursul ultimilor ani au devenit externe sau intermestice.

Principalul motiv, evident, este independența crescândă a membrilor Uniunii Europene – acest fenomen a atins aici un nivel de neimaginat⁷⁸⁶. Acesta determină caracterul unic al europeanizării securității interne în interiorul Uniunii Europene fiind un fenomen semnalat și exemplificat pertinent de către **Dider Bigo**: *schimbarea semnificației frontierei naționale în bariere și crearea unei distincții la nivel european între frontierele interne și cele externe ale Uniunii Europene...*⁷⁸⁷

3. Securitatea intermestică în relațiile dintre securitatea internă și externă a statelor membre

O altă problemă care ar trebui avută în vedere o constituie o creștere a rolului relațiilor domestice (interne) și a celor străine (externe) în domeniul economiei, politicii etc. și pe cale de consecință cum sunt observate elementele de securitate în zilele noastre. Ceea ce pentru poate fi surprinzător astăzi, aceste conexiuni fac legătura directă cu vechiul dicton al lui **Lenin** *nu există mai mare nonsens decât separarea politicii internaționale de cea internă*⁷⁸⁸.

În fapt, sensul cuvântului *intermestic*, ca neologism, a fost stabilit de omul de știință american, fost președinte în *Consiliul relațiilor externe*, profesorul **Bayless Manning** care a susținut că *aceste noi probleme înseamnă o creștere a interdependenței în domeniul economiei, politicii, diplomației și altele, care simultan, în mod profund și inseparabile sunt interne și externe. Dacă mi se permite crearea unui cuvânt - aceste probleme sunt intermestice - un neologism format prin alipirea cuvintelor internațional și domestic*⁷⁸⁹.

Inițial, după cum a subliniat **Manning**, termenul *intermestic* se referea strict la aspectul economic și politic. În temeiul actualei lucrări, totuși, sunt menționate în mod sumar relaționarea între politicile interne și cele externe din moment ce au impact direct în relaționarea dintre securitatea internă și cea externă. Motivul pentru care lucrurile stau astfel este, evident, globalizarea și regionalizarea în creștere a tuturor sectoarelor de politică statală incluzând politica de securitate și amenințările asupra ei.

---

⁷⁸⁶ W. WAGNER, *Constituirea Securității Interne a Comunității: Pacea democratică și politicile de extrădare în Europa de Vest*, Jurnalul de Cercetare a Păcii, vol. 40, nr 6, noiembrie 2003, pp. 699-700.

⁷⁸⁷ D. BIGO, *Coasta Mobius a securității interne și externe*, A. Mathias, D. Jacobson, Y. Lapid (eds.), *Identități, frontiere și ordine: regândirea teoriei relațiilor intenționale*; Minneapolis: Universitatea din Minnesota Press, 2001, p. 112.

⁷⁸⁸ J. SHERR, *Puterea Sovietică: continuarea provocării*, Basingstoke, Londra, Macmillan, 1987, p.12; a se vedea de asemenea : J. Sherr, *Noua Concepție: colaps sau renaștere?*, *Geopolitică*, nr. 36, 1991, p.46.

⁷⁸⁹ B. MANNING, *Congresul, afacerile executive și intermestice: trei propuneri*, *Afaceri Străine*, nr. 55, 1977, p. 309.

Ideea, în cele din urmă, a fost analizată de cercetători și oameni politici pe parcursul ultimilor două decenii. Ei au creat termeni precum *politică intermestică*⁷⁹⁰, *probleme intermestice*⁷⁹¹ sau *zonă intermestică*⁷⁹².

Este astfel de înțeles faptul că mai devreme sau mai târziu termenul de *securitate intermestică* va ajunge de asemenea popular. Spre exemplu una din definițiile *politicii intermestice* susține că aceasta conține un set de politici guvernamentale care împărtășesc atât trăsături de politică internă cât și externă, cum ar fi politica de comerț și cea de imigrație.

Christopher Hill susține că *dacă cineva poate discuta analitic de o întrepătrundere între domeniul de stat și domeniul relațiilor interguvernamentale, la mijlocul zonei unde se situează griul, zona intermestică, acest lucru nu poate fi de ajutor în vederea specificării diferitelor funcții ale guvernelor și a actorilor transnaționali*⁷⁹³

Securitatea intermestică a fost introdusă de **Victor D. Cha** în 2000 în articolul său intitulat *Globalizarea și studiul de securitate internațională*. În mod deosebit, autorul s-a concentrat asupra naturii schimbătoare a amenințărilor pe care el le asociază fenomenului de globalizare: *Globalizarea creează o întrepătrundere între problemele de natură internă și cele de natură externă pe care guvernele naționale trebuie să le recunoască în politica de dezvoltare. Un exemplu al acestei abordări intermestice de politică de securizare poate fi o acceptare a faptului că amenințările transnaționalismului a îndepărtat diviziune tradițională între securitatea internă și cea externă*⁷⁹⁴.

Pe de altă parte, câțiva opozanți ai ideii de *intremestic* încă fac o diferențiere clară între politica internă și externă susținându-și poziția prin următoarea afirmație *această diviziune, este una care este aplicată în mod comun retoric, dar care, tratată cu atenție, se poate dovedi de valoare euristică*⁷⁹⁵. În particular, aceste adversități/replici sunt adesea citate de către cercetătorii *Școlii din Copenhaga* care cer distincția dintre afacerile interne și externe: *trans-național? Este o altă versiune a unei încercări liberale de a nega specificul afacerilor externe? Nu. Politicile interne se diferențiază de politicile externe*⁷⁹⁵.

O problemă care este legată de conceptul de *intermestic*, dar restrânsă la nivel de Uniune, astfel că va trebui menționată acum, este imixtiunea dintre aspectele de securitate internă și cele de securitate externă, considerată ca fiind una din caracteristicile unice ale Uniunii Europene. La început, unul din cercetătorii *Școlii din*

---

⁷⁹⁰ L. BARRINGTON al, *Politici Comparative: structură și alegere*, Boston, Cengage Learning, 2009, p.488.

⁷⁹¹ R. ROSE, *Învățăături din Politica publică comparativă. Un ghid practic*, New York, Routledge, pp.3-4.

⁷⁹² Ch. HILL, *Schimbarea politicilor de politică externă*, Basingstroke, New York, Palgrave Macmillan, 2003, p.214.

⁷⁹³ V.D.CHA, *Globalizarea și Studiul de securitate internațională, Jurnalul de cercetări pentru pace*, vol.37, nr. 3, 2000, p.397.

⁷⁹⁴ M. ANDERSON, *Protejarea Uniunii Europene*, op. cit. , p.158.

⁷⁹⁵ O.WAEVER, *Conflicte de viziuni: Viziuni ale conflictului...* , op. Cit. , p.305.

Copenhaga, Ole Waeber, spre sfârșitul anilor 80 a introdus un nou termen relaționat de schimbările politice și de securitate care s-au produs în cele din urmă în Europa ca urmare a colapsului U.R.S.S. – **Europenizarea** - *Ce reprezintă? ... Europeanizarea este un fapt - dacă este luată în calcul o Europă care este definită gradual mai mult din interior, și mai puțin din exterior - mai puțin, pe scurt, de către superputeri*⁷⁹⁶.

4. Premisele unei Strategii pentru Securitate Internă a Uniunii Europene

4.1. Europeanizarea securității interne în spațiul de libertate, securitate și justiție

Pentru o lungă perioadă de timp Uniunea Europeană a dorit dezvoltarea unei cooperări eficiente și în relații de reciprocitate în domeniul *securității interne* creând, de exemplu, *Secțiunea de libertate, securitate și justiție*. Mai mult, Uniunea Europeană a adoptat o serie de documente cu privire directă sau indirectă la *securitate internă*. Documentele cheie în acest caz sunt: *Strategia de Securitate Europeană*, *Strategia Externă din domeniul justiției, libertății și securitate*, *Strategia de management informational*, *Programul Stockholm - O Europă sigură servindu-și și protejându-și cetățenii* și nu în cele din urmă, *Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene*.

Oamenii trebuie protejați atât de amenințările militare cât și de cele non-militare. O întrebare rămâne deschisă, cine poate să o facă: statele-națiuni sau organizațiile internaționale ca Uniunea Europeană sau ambele, fie altcineva? Și în al doilea rând, va fi statul – națiune principalul subiect în ceea ce privește securitatea, într-o Europă unită, în timp ce Tratatul de la Lisabona intră în vigoare forțând procesul de integrare europeană?

În primul rând, unul din cele mai relevante documente europene în domeniul securității în general, a fost *Strategia Europeană pentru Securitate O Europă sigură într-o lume mai bună* adoptată în 2003. O *Strategie de Securitate Internă* este formulată pentru a completa acest document. Câteva dispoziții ale acestor documente fac referire directă la noua abordare de asigurare a securității interne a Uniunii Europene.

Un rol important îl are, în mod deosebit, contopirea amenințărilor externe și a celor interne pentru securitatea statelor membre *trecerea Războiului Rece a lăsat frontierele din ce în ce mai libere, unde aspectele interne și externe ale securității sunt interconectate și agresivitatea la scară largă asupra membrilor actuali este improbabilă. În schimb, Europa întâmpină dificultăți din ce în ce mai diversificate, mai puțin evidente și mai puțin predictibile; mai mult, noile pericole sunt dinamice*⁷⁹⁷.

În ceea ce privește noile pericole pot fi enumerate fenomene precum terorismul, construirea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, eșecurile guvernamentale și crima organizată. Pe de o parte, procesul de întrepătrundere ale aspectelor de securitate internă cu cele ale securității externe pot fi înțelese ca o consecință a intensificării graduale a procesului de cooperare, în speță Al Treilea

---

⁷⁹⁶ *Ibidem*, p.286.

⁷⁹⁷ *Strategia Europeană pentru Securitate, O Europă sigură într-o lume mai bună*, Bruxelles, 12.12.2003, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, accesată la data de 20.04.2010, ora 14⁰⁰, p2.

Pilon, și, pe de altă parte, globalizarea profundă care forțează statele membre ale să colaboreze intens în domeniul securității interne (*europenizarea securității interne a Uniunii Europene*).

4.2. Programul de la Stockholm și prefigurarea domeniilor strategiei

Următorul document care conține dispoziții asupra unei Strategii pentru Securitatea Internă a Uniunii Europene este *Programul de la Stockholm, O Europă deschisă și sigură servindu-și și protejându-și cetățenii* adoptat de Consiliul Europei în a doua jumătate a anului 2009 și planificat pentru perioada 2010-2014. Printre alte scopuri, a fost evidențiat faptul că (...) *securitatea internă și cea externă sunt inseparabile. Eliminarea pericolelor, chiar și a celor aflate la mare distanță de continentul nostru, este esențială pentru protejarea Europei și a cetățenilor ei*⁷⁹⁸.

În concluzie, realizarea fuzionării securității interne cu cea externă în toate teritoriile statelor Uniunii Europene este obiectivul primordial astăzi. Așadar, statul-națiune ca obiectiv principal al securității ar putea fi înlocuit cu noi obiective: cetățenii Uniunii Europene și organismele sale.

Potrivit *Programului de la Stockholm* (2009), Strategia de Securitate Internă *trebuie construită în jurul a trei domenii de acțiune* complementare și inseparabile: consolidarea cooperării polițienești, o justiție penală adaptată și o gestionare mai eficientă a accesului în teritoriu. Bazat pe *principiul accesibilității*, programul în discuție vizează extinderea la scară largă a colectării și procesării datelor privind trecerea granițelor și punerea acestora în comun la nivel european. Deși se acceptă că promovează deschiderea și siguranța, *programului i se atribuie și caracterizarea de pas înainte spre o fortăreață europeană a tehnologiilor avansate*⁷⁹⁹. Se preconizează ca el să aducă o combatere a fenomenului de imigrație, precum și o înăsprire a metodelor utilizate de UE în scopul de a își face granițele cât mai inaccesibile.

Lista de măsuri adoptate de către UE la conferința pe teme de securitate de la Stockholm din decembrie 2009 constituie un efort de a stabili o arhitectură standardizată a securității în UE și *o zonă a libertății, a securității și a justiției în serviciul cetățenilor*.

A fost stabilită o agendă privind *securitatea și justiția* începând cu 2010 până în 2014, ce ar trebui tradusă în ghiduri sau în propuneri legislative, înainte de a intra în vigoare. În acest fel, schimbul de informații între serviciile naționale de securitate va fi facilitat în mod semnificativ, în temeiul principiului accesibilității, bazele de date vor fi centralizate în cadrul UE și făcute accesibile autorităților fiecărui stat în parte.

Programul multi-anual stabilește și o agendă privind politicile referitoare la refugiați în UE pentru următorii 5 ani. În cadrul său se dorește o extindere a sistemului de control al granițelor europene, Eurosur care va folosi sateliți și camere în *drone* (avioane fără piloți) și avioane. Frontex, care este specializat în controlul

---

⁷⁹⁸ Consiliul Uniunii Europene, Programul Stockholm, *O Europă deschisă și sigură servindu-și și ocrotindu-și cetățenii*, 17024/09, Bruxelles, 02.12.2009.

⁷⁹⁹ Christine WICHT, *More Security at Any Price - The Stockholm Programme of the European Union*, www.eurozine.com, sursă on-line accesată la data de 02.08.2010, ora 12⁰⁰.

granițelor în zona mediteraneană, se va extinde în scopul detectării de refugiați ilegali în rețeaua de supraveghere a apelor teritoriale.

Programul Stockholm are ca scop central finalizarea procesului de integrare europeană: libertatea de a călători a cetățenilor UE. Acordul Schengen înseamnă *mai multă libertate și în același timp mai multă securitate*⁸⁰⁰. Aceasta deoarece Acordul Schengen a facilitat trecerea granițelor cetățenilor UE, dar *Sistemul Informațional Schengen* (SIS) a încetat să mai fie o simplă bază de date, iar acum se concentrează asupra prevenirii și identificării amenințărilor la adresa ordinii publice și a securității.

Programul Stockholm, în materie de *securitate internă* a Uniunii, instituie o serie de măsuri menite să sprijine realizarea acestui deziderat. Între aceste măsuri se numără: formarea personalului (din poliție) în probleme europene, inclusiv prin programe de schimb (de tipul *Erasmus*); instituirea unui model european de informare și îmbunătățirea colectării și tratamentului de informații operative (inclusiv în domeniul vamal); se urmărește depășirea obstacolelor referitoare la schimbul de informații cu țări terțe.

De asemenea, integrarea *Tratatului de la Prüm* în dreptul Uniunii Europene⁸⁰¹ asigură accesul indirect la bazele de date ale statelor membre ce includ informații privind amprentele digitale și ADN-ul, precum și un acces direct la dosarele de înmatriculare a autovehiculelor. Și măsurile de ordin tehnic ocupă un rol foarte important. Din acest motiv, se face mențiune aparte privind dezvoltarea sistemelor de informații **SIS II** (*Schengen Information System*) și **VIS** (*Visa Information System*) și instituirea unui sistem de înregistrare electronică a intrărilor și ieșirilor de pe teritoriul statelor membre, precum și a unui program al călătorilor înregistrați. În acest scop, Comisia are în vedere înființarea unei noi agenții, care și-ar putea începe funcționarea în 2015.

Se doresc de asemenea de a fi consolidate: politica în materia vizelor; stabilirea de obiective comune: lupta împotriva criminalității organizate internaționale, reprezentată de traficul de persoane, exploatarea sexuală a copiilor și pornografia infantilă; criminalitatea informatică; criminalitatea economică; continuarea strategiei antidrog (2005-2012); reducerea amenințării teroriste.

În contextul dat, un element deosebit de important este controlul și supravegherea frontierelor în scopul securizării acestora. *Uniunea Europeană se găsește astfel în situația de a face față provocării de a asigura exercitarea libertății la liberă circulație, asigurând în același timp securitatea persoanelor în cadrul unei abordări integrate a controlului accesului pe teritoriu*⁸⁰².

Tipurile de control (*securitate, imigrație, vamă*) la punctele de trecere a frontierei trebuie să fie raționalizate în special prin separarea traficului privat de cel comercial. În anumite cazuri, această raționalizare va implica îmbunătățirea

---

⁸⁰⁰ Wolfgang SCHÄUBLE, Interviu cu ministrul de finanțe al Germaniei, www.wordpress.com, martie 2010.

⁸⁰¹ Decizia 2008/615/JAI din 23 iunie 2008 privind *intensificarea cooperării trans-frontaliere, în special în domeniul combaterii terorismului și a criminalității transfrontaliere*, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L210/1 din 06.08.2008.

⁸⁰² C. VOICU, op. cit., pp. 254-263.

infrastructurilor existente și recursul sporit la utilizarea noilor tehnologii. O cooperare mai strânsă între autoritățile naționale va permite simplificarea procedurilor, ușurând astfel trecerea frontierelor. Este, de asemenea, obligatoriu să se acorde o atenție deosebită situației *persoanelor și grupurilor vulnerabile*. Prioritatea va fi acordată necesităților în materie de protecție internațională, precum și primirii minorilor neînsoțiți. Pentru aceasta trebuie să se asigure o bună coordonare a activităților Frontex cu cele ale *Biroului European de Sprijin pentru Azil* pentru primirea persoanelor interceptate la trecerea frontierelor externe.

De o deosebită importanță în acest domeniu este și *politica vizelor*. Uniunea trebuie să pună în aplicare în mod eficient instrumentele pe care le are la dispoziție. Intrarea în vigoare a noului cod al vizelor, precum și desfășurarea progresivă a VIS vor permite o mai mare coerență și eficiență. *Programele regionale de cooperare consulară* vor însoți punerea în aplicare progresivă a VIS și vor cuprinde: formarea europeană a personalului consular al statelor membre, o planificare sistematică a înființării de centre comune pentru solicitarea de vize sau acorduri de reprezentare între statele membre, campanii de informare și de sensibilizare în țările în cauză, precum și stabilirea unui dialog periodic cu aceste țări⁸⁰³.

Ar urma să fie avută în vedere instituția juridică a reîntregirii familiei⁸⁰⁴; îmbunătățirea controlului asupra imigrației ilegale, cu următoarele aspecte: combaterea muncii ilegale, a traficului de persoane; punerea în aplicare a returnării⁸⁰⁵ - directivă care trebuie transpusă în dreptul național până în decembrie 2010; adoptarea unor standarde comune privind regimul imigranților ilegali care nu pot fi îndepărtați inclusiv.

4.3. Identificarea funcțiilor Strategiei de Securitate Internă a Uniunii Europene

La nivelul actual, se acceptă că pentru definirea și punerea sa în aplicare trebuie utilizate unele teorii consacrate deja: *teoria privitoare la creșterea rolului statului în reglementarea domeniilor esențiale* (economie, finanțe, justiție, securitate și ordine publică); *teoria ce promovează dereglementarea, respectiv reducerea intervențio-nismului statal în funcționarea societăților*; *teoria sau curentul ce încurajează creșterea rolului decizional al Uniunii Europene*, care trebuie să dispună de două Strategii de Securitate: ***o strategie de securitate internă*** și ***o strategie de securitate externă***.

În orice caz, în structura *securității interne* sunt identificate următoarele componente: *securitatea economică*; *securitatea financiară*; *securitatea societală*; *securitatea militară*; *securitatea mediului înconjurător*; *securitatea judiciară*.

În același timp, *Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene* trebuie concepută potrivit următoarelor principii: *principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale*; *principiul solidarității reale între statele membre*;

⁸⁰³ C. VOICU, op. cit., pp. 254-263.

⁸⁰⁴ Prin revizuirea Directivei 2003/86/CE din 22 septembrie 2003 *privind dreptul la reîntregirea familiei* publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 251, 3.10.2003, p. 12-18.

⁸⁰⁵ Directiva 2008/115/CE din 16 decembrie 2008 *privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală* publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 348/98, 24.12.2008.

principiul prevenirii și controlului principalelor amenințări la adresa persoanelor și colectivităților; principiul abordării integrale și al unei culturi comune în materia securității interne; principiul încrederii reciproce între statele membre; principiul articulării strategiei de securitate internă cu strategia de securitate externă a Uniunii Europene; principiul compatibilizării strategiilor de securitate internă a statelor membre cu strategia de securitate internă a Uniunii Europene.

În luna februarie a anului curent miniștrii Afacerilor Interne ai Uniunii Europene au amendat o *Strategie pentru Securitate Internă pentru Uniunea Europeană* care este una din prioritățile președinției spaniole. Adicional, a fost conceput un *Comitet pentru probleme de cooperare operațională privind securitatea internă* denumit **COSI**.

Și alte dispoziții ale strategiei sunt relevante în mod deosebit datorită legăturii sale cu schimbările în percepția securității interne și a obiectivelor sale curente. Aceste probleme sunt dezbătute pe baza documentelor publicate de agențiile și corpurile Uniunii Europene. De aici rezultă că teoria extinderii în materie de securitate internă se confirmă. Mai mult, definiția termenului de securitate internă este confirmată de documentele Uniunii privind aspectul extern al afacerilor interne.

5. Impactul gestionării integrate a frontierelor asupra securității interne a Uniunii Europene

Noțiunea de frontieră se dizolvă treptat, reprezentând vechea noțiune de linii și fonturi. În locul acestora sunt frontiere și regiuni și conceptul de securitate trebuie să fie adaptat luând în considerație aceste schimbări. Transnaționalizarea securității se opune securității naționale și sociale. Ea creează o situație în care nu putem ști a face diferența între extern și intern⁸⁰⁶.

Totuși, Uniunea Europeană a recunoscut procesul de globalizare și efectul acestuia asupra securității. Mai mult, doar în țările unde democrația este bine fondată, unde legile și drepturile omului sunt respectate, este posibilă combaterea eficientă a pericolelor trans-naționale. Așadar, Uniunea Europeană parafrazează ideea de *securitate umană* (*Scopurile Dezvoltării Mileniului ale lui Kofi Annan*). Cel mai relevant pentru conceptul de evoluție al conceptului de securitate internă al Uniunii Europene este, totuși, adoptarea unei *Strategii pentru Securitate Internă de către Uniunea Europeană* în februarie 2010; a fost una din prioritățile președinției spaniole. Strategia înglobează un spectru larg de obiective pentru Uniunea Europeană în materie de securitate internă. Așadar, în ceea ce privește abordarea teoretică a securității interne, sunt analizate dispoziții.

În primă instanță, Strategia formulează o definiție a securității interne astfel: *conceptul de securitate internă trebuie înțeles ca un concept larg și de amploare care susține o multitudine de sectoare pentru a elimina aceste pericole majore și altele care au impact asupra vieții, integrității și bunăstarea cetățenilor, inclusiv dezastrele*

---

⁸⁰⁶ D. BIGO, *Cînd două devin una: Securizarea internă și externă a Europei*, M. KELSTRUP, M.C. WILLIAMS (eds.), *Teoria relațiilor internaționale și politicile de integrare europene. Putere, securitate și comunitate*, Londra-New York: Routledge, 2000, p. 171.

*naturale sau cele provocate de mâna omului, cutremure, incendieri forestiere, inundații și furtuni*⁸⁰⁷.

Deci, aceste declarații fac explicit referire la abordarea canadiană a securității umane (așa-numita *libertate de a te proteja*) concentrându-se mai mult pe libertatea politică decât pe cealaltă. Prin urmare, Strategia statuează stabilirea unei politici comune de securitate internă în Uniunea Europeană definind în aceeași măsură **Modelul European de Securitate**, ... *constând în mijloace și eforturi comune pentru: consolidarea mutuală a relațiilor dintre securitate, libertate și intimitate; cooperarea și solidaritatea între statele membre; implicarea tuturor structurilor Uniunii Europene; cercetarea cauzelor insecurității, nu numai a efectelor produse; stimularea prevenirii și anticipării; implicarea, în ceea ce privește toate sectoarele ce joacă un rol în protecția publică-politică, economică și socială; și o mai mare independență între securitatea internă și cea externă.*

Scopul luptei comune împotriva amenințărilor moderne precum terorismul, crima organizată, fraudele cibernetice, trecerea ilicită a frontierei, dezastre naturale sau produse de om. Scopul principal al Strategiei este ... *o abordare mai integrată ... pentru a atinge obiectivul ales, am selectat un model de securitate care îmbină procesul de aplicare a legii cu munca judiciară, managementul frontierei și a protecției civile*⁸⁰⁸.

În mare parte, procesul de globalizare este cel care are un impact major, asupra schimbării conotației termenului de *securitate internă* în epoca contemporană. Așadar, termeni precum *securitate intermestică* au rolul de a evidenția întrepătrunderea dintre domeniile externe și cele interne în zilele noastre.

Luând în considerare concluziile mai sus menționate precum și definiția Uniunii Europene a *securității interne*, avem în vedere faptul că un concept modern al securității interne ar trebui să se axeze nu (numai) pe securizarea statelor – națiuni și a autorităților acestora așa cum o arată conotația tradiționalistă, dar în deosebi pe securizarea cetățenilor și toate celelalte domenii (intern, extern, non-militar, militar), *un concept larg și atotcuprinzător* care supune sectoare multiple, fiind în măsură să contracareze aceste provocări majore și altele *care au impact asupra vieții, integrității, și bunăstării cetățenilor* pentru a asigura aplicarea legii și pentru menținerea ordinii și liniștii publice⁸⁰⁹.

Bibliografie:

- [1] Strategia Europeană pentru Securitate, *O Europă sigură într-o lume mai bună*, Bruxelles, 12.12.2003.

---

⁸⁰⁷ Consiliul Uniunii Europene, *Schița Strategiei pentru Securitate Internă a U.E.: Către un model de Securitate Europeană*, 5842/10, Bruxelles 23.02.2010.

⁸⁰⁸ În 2008, prin intermediul unor eforturi naționale, regionale și la nivelul UE, 1009 persoane au fost arestate pe teritoriul a 13 țări, sub acuzația de terorism. Sursă: Raportul TE-SAT al *Europol* pentru 2009, p. 6.

⁸⁰⁹ K.P.MARCYUK, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem (szkoła kopenhaska i human security)* [in:] S. Sulowski, M. Brzeziński, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa: Elipsa, 2009, pp. 66-78.

- [2] Decizia 2008/615/JAI din 23 iunie 2008 privind *intensificarea cooperării trans-frontaliere, în special în domeniul combaterii terorismului și a criminalității transfrontaliere*, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L210/1 din 06.08.2008.
- [3] Directiva 2008/115/CE din 16 decembrie 2008 *privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală* publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 348/98, 24.12.2008.
- [4] Directivei 2003/86/CE din 22 septembrie 2003 *privind dreptul la reîntregirea familiei* publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 251, 3.10.2003.
- [5] Doctrina pentru Europa privind securitatea umană, *Raportul de la Barcelona privind studiul de grup asupra capacității securității Europei*, Barcelona, 2004.
- [6] MANNING, B., *Congresul, afacerile executive și intermestice: trei propuneri, Afaceri Străine*, nr. 55, 1977.
- [7] BUZAN, Barry, *Securitatea persoanei în perspectivă internațională*, citat și de A.C.MELY, M.J. HASSAN, *Asia Oceanului Pacific în noul mileniu: provocările politice și cele privind securitatea*. Prezentate la a 14 Reuniune a Asiei-Pacifice, 3-7 iunie 2000, Kuala Lumpur: Malaesia, 2001.
- [8] BUZAN, Barry, *Regândirea securității după Războiul Rece, Cooperare și conflict*, vol. 32, nr 1.
- [9] HILL, Ch., **Schimbarea politicilor de politică externă**, Basingstroke, New York, Palgrave Macmillan, 2003.
- [10] WICHT, Christine, *More Security at Any Price - The Stockholm Programme of the European Union*, www.eurozine.com, sursă on-line accesată la data de 02.08.2010, ora 12⁰⁰.
- [11] Consiliul Uniunii Europene, Programul Stockholm, *O Europă deschisă și sigură servindu-și și ocrotindu-și cetățenii*, 17024/09, Bruxelles, 02.12.2009.
- [12] Consiliul Uniunii Europene, *Schița Strategiei pentru Securitate Internă a U.E.: Către un model de Securitate Europeană*, 5842/10, Bruxelles 23.02.2010.
- [13] VOICU, Costică, *Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene, configurată de Tratatul de la Lisabona*, lucrare prezentată la Conferința Internațională „Afacerile interne și justiția în procesul integrării europene și al globalizării”, Academia de Poliție, mai 2010 și publicată în volumul conferinței, Editura Universul Juridic, București 2010.
- [14] BIGO D., *Coasta Mobius a securității interne și externe*, A. MATHIAS, D. JACOBSON, Y. LAPID (eds.), **Identități, frontiere și ordine: regândirea teoriei relațiilor intenționale**; Minneapolis: Universitatea din Minnesota Press, 2001.
- [15] BIGO D., *Cînd două devin una: Securizarea internă și externă a Europei*, M. KELSTRUP, M.C. WILLIAMS (eds.), **Teoria relațiilor internaționale și politicile de integrare europene. Putere, securitate și comunitate**, Londra-New York: Routledge, 2000.
- [16] SHERR J., **Puterea Sovietică: continuarea provocării**, Basingstoke, Londra, Macmillan, 1987.

- [17] DERGHOUKASSIAN K., *După doctrina Powell: Securitatea globală intermestică*, Lucrare prezentată la întâlnirea anuală a Asociației de Studii Internaționale, Honolulu, Haiti, 05.03.2005.
- [18] MARCYUK, K.P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem (szkoła kopenhaska i human security)*, Warszawa: Elipsa, 2009.
- [19] BARRINGTON L. al, **Politici Comparative: structură și alegere**, Boston, Cengage Learning, 2009.
- [20] ANDERSON M. et al, **Asigurând Uniunea Europeană**, New York, Oxford University Press, 1995.
- [21] WAEVER O., *Conflicte între viziuni: Viziuni ale conflictului*, în O. WAEVER, P. LEMAITRE, E. TROMER, **Filosofia europeană. Perspectivele de dincolo de confruntarea est-vest**, Macmillan, 1989.
- [22] DOTY R., *Sovereignty and the nation: constructing the boundaries of national identity*, in: **The social construction of state sovereignty**, T.J. BIERSTEKER and C. WEBER (eds.), Cambridge: Cambridge University Press; 1996.
- [23] ROSE R., **Învățături din Politica publică comparativă. Un ghid practic**, New York, Routledge.
- [24] ULLMAN, R.H., **Redefinind securitatea, Securitatea internațională**, vol. 8, nr 1, 1983, în B. Buzan, L. Hansen (eds.), vol. I, Thousand Oaks: Sage Publications, London, 2007.
- [25] CHA, V.D., *Globalizarea și Studiul de securitate internațională*, **Jurnalul de cercetări pentru pace**, vol.37, nr. 3, 2000.
- [26] WAGNER W., *Constituirea Securității Interne a Comunității: Pacea democratică și politicile de extrădare în Europa de Vest*, **Jurnalul de Cercetare a Păcii**, vol.40, nr 6, noiembrie 2003.
- [27] SCHÄUBLE, Wolfgang. Interviu cu ministrul de finanțe al Germaniei, www.wordpress.com, martie 2010.

APETENȚA UNIUNII EUROPENE PENTRU UN CONCEPT COMUN DE GESTIONARE INTEGRATĂ A FRONTIERELOR EXTERNE

Sergiu Adrian VASILE*

THE EUROPEAN UNION'S APETENCE FOR A COMMON CONCEPT OF INTEGRATED MANAGEMENT OF EXTERN FRONTIERS

In recent years, concepts of Integrated Border Management (IBM) have been developed to tackle this neuralgic point in border mechanisms in the perspective of reconciling facilitation and security needs, both vital for the functioning of modern societies. In accordance with its specific needs, the EU established its own IBM concept which pays particular tribute to the incomplete state of the Union and the multitude of competent authorities involved at national and EU level. While the US based on its established status of a sovereign nation state and a set of fixed and clear borders has been able to adapt its concepts rather rapidly to changing global challenges including those of post-9/11, the EU still finds itself hampered by institutional inconsistencies when trying to react to such situations. Enlargement of the Schengen area had been a deliberate choice of the European Union to focus more on the free movement of persons than on security aspects.

Cuvinte cheie: *Gestionarea Integrată a Frontierelor, Spațiul Schengen, Sistemul Informatic Schengen, Eurosur, Agenția Frontex, frontierele SUA*

*Fiecare dintre noi
deține o piesă din puzzle-ul securității frontierelor,
dar nimeni nu are reprezentată întreagă imagine a sa.
A sosit momentul să unim toate piesele!*⁸¹⁰

1. Prefigurarea unui concept comun de management frontalier în cadrul Uniunii Europene

Potrivit lui **Andrew Geddes**, granițele teritoriale sunt de obicei înțelese ca acele puncte în care este exercitată autoritatea suverană a statului de a exclude (n.n. cetățeni ai țărilor terțe)⁸¹¹. Cu toate acestea, granițele teritoriale nu trebuie privite ca o piedică pusă în fața liberei circulații a persoanelor și a bunurilor, ci mai mult, trebuie asimilate noțiunii ce definește securitatea națională și toate domeniile ce concură la asigurarea ei.

De la data integrării acquis-ului Schengen în cadrul legal al Uniunii Europene, ca răspuns la concluziile *Consiliului European* de la *Tampere* din 15-16 octombrie 1999, Uniunea Europeană a întreprins pași importanți către un management integrat al frontierelor. La 7 decembrie 2001, *Consiliul* a emis documentul *Conceptul*

---

* Asistent universitar doctorand, Academia de poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Catedra Poliție de Frontieră și Pregătire Schengen

⁸¹⁰ Declarație ce aparține lui **Kofi Annan**, al XII-lea Secretar General a Națiunilor Unite.

⁸¹¹ A. GEDDES, *Europe's Border Relationships and International Migration Relations*, **Journal of Common Market Studies** 43(4), 2005, pp. 787-806.

*European de Management al Controlului Frontierelor*⁸¹² care oferă baza pentru viitoarele dezvoltări ale cooperării între Statele Membre.

La întâlnirea de la *Laeken* din 14-15 decembrie 2001, *Consiliul European* a statuat că un management mai bun al controlului frontierelor externe ale Uniunii Europene va sprijini lupta împotriva terorismului, a rețelelor de imigrație ilegală și a traficului de persoane. Urmare a acestor concluzii, Comisia Europeană a transmis, la data de 7 mai 2002, *Consiliului* și *Parlamentului European*, un comunicat privind managementul integrat al frontierelor externe al Statelor Membre ale Uniunii Europene, care cuprinde o analiză a situației existente la nivel operațional și normativ și propune o serie de măsuri pentru a fi implementate la nivelul Uniunii Europene⁸¹³.

După adoptarea acestui Plan, au fost luate măsuri la nivel operațional și legislativ în scopul dezvoltării graduale a unui sistem de management integrat comun al frontierelor, printre altele, prin crearea *Catalogului Schengen* privind controlul frontierelor, adoptarea *Codului Frontierelor Schengen*, realizarea unui *Manual Practic al polițistului de frontieră*, crearea unui *Fond pentru Frontierele Externe* și prin înființarea *Agenției Frontex* ca structură specializată în analiza de risc.

În cadrul întâlnirii din 4-5 decembrie 2006, *Consiliul* pentru Justiție și Afaceri Interne a definit scopul *Managementului Integrat al Frontierei*. S-a elaborat un set de *recomandări* și de *cele mai bune practici* în Partea I a *Catalogului Schengen*, structurate pe puncte și sub-puncte de implementare a *managementului integrat al frontierei*.

O inițiativă de succes a Statelor Membre în vederea aprofundării cooperării polițienești a fost încheierea *Tratatului dintre Regatul Belgiei, Republica Federală Germania, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Marele Ducat de Luxemburg, Regatul Țărilor de Jos și Republica Austria privind aprofundarea cooperării transfrontaliere*, în special în vederea combaterii terorismului, criminalității transfrontaliere și migrației ilegale, semnat la Prüm, la 27 mai 2005⁸¹⁴.

În iunie 2007, Comisia a prezentat Statelor Membre un prim plan pentru crearea unui *sistem european de supraveghere a frontierelor*, denumit Eurosur. Acest concept urmează să se implementeze în 3 faze, în intervalul de timp 2008 - 2013. La data de 13 februarie 2008, Comisia Europeană a emis 3 comunicate, cunoscute sub denumirea de *Border Package*: 1. *Raport de Evaluare și Dezvoltare Viitoare a Agenției Frontex*; 2. *Sistemul European de Supraveghere a Frontierelor – Eurosur*; 3. *Viitoare provocări la adresa managementului frontierelor externe ale UE*.

Prima ediție a *Catalogului Schengen - Controlul frontierelor externe, Extradarea și readmisia: Cele mai bune practici și recomandări*, emisă în februarie 2002, a necesitat, ca urmare a documentelor europene care aduceau modificări sau

---

⁸¹² *Conceptul European de Management al Controlului Frontierelor*, **Doc. 14570/01 FRONT 69** din 7 decembrie 2001.

⁸¹³ **Comunicarea COM (2002) 233 final** a Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind *gestionarea integrată a frontierelor externe ale statele membre ale Uniunii Europene*.

⁸¹⁴ Aderarea României la **Tratatul de la Prüm** s-a realizat prin **Legea nr. 146/2008**, iar documentul internațional de referință a intrat în vigoare pentru România începând cu 3 martie 2009.

completării la regimul securității frontierelor, actualizarea prevederilor sale în martie 2009.

2. Inechitățile desființării frontierelor interne în cadrul Uniunii Europene

Înțelepciunea puterilor mici este să se orienteze spre acea putere care le servește interesele cel mai bine, lăsând morala la o parte. În acest context preponderent de afirmare statală *Convenția de Aplicare a Acordului de la Schengen*, distinge între frontierele externe spațiului Schengen și frontierele interne dintre statele acestui spațiu.

*Frontierele interne sunt*⁸¹⁵ *frontierele comune terestre ale Părților Contractante, precum și aeroporturile pentru zborurile interne și porturile maritime pentru liniile regulate de pasageri care au ca punct de plecare sau ca destinație exclusivă alte porturi de pe teritoriile Părților Contractante, fără escale în porturi din afara acestor teritorii.* *Frontierele externe* sunt frontierele terestre și maritime, precum și aeroporturile și porturile maritime ale Părților Contractante, dacă nu sunt frontiere interne.

Spațiul Schengen reprezintă o zonă de *libertate de mișcare*. Aderarea unei țări la spațiul Schengen are ca efect ridicarea controalelor între frontierele interne dintre statele membre Schengen, care aplică în întregime acquis-ul Schengen, fiind creată o singură frontieră externă, unde controalele se desfășoară conform unui set de reguli clare în materie de vize, migrație, azil, precum și măsuri referitoare la cooperarea polițienească, judiciară sau vamală.

Frontierele interioare Schengen pot fi trecute oricând și pe ori unde, fără control. Acest drept este valabil pentru oricine, deci și pentru cetățenii terțelor state. Cu toate acestea, *oricare stat partener are dreptul de a relua controlul, pentru o perioadă de timp limitată, dacă acest lucru este cerut pentru protejarea ordinii publice și siguranței naționale și numai în baza unei consultări prealabile cu statele partenere*⁸¹⁶.

Acest privilegiu oferit cetățenilor statelor membre Schengen este și un mare dezavantaj din punct de vedere strategic deoarece *pierdem un indicator foarte important pentru urmărirea și analizarea căilor de migrație ilegală și a crimei transfrontaliere în Europa*⁸¹⁷. Această afirmație contrastează cu optimismul manifestat de alți oficiali ai Uniunii Europene, care au spus că *nu există motive de îngrijorare*, printre aceștia numărându-se și directorul Agenției Europol.

Pierderea controlului în cadrul frontierelor interne ale Uniunii Europene ar trebui să fie compensată de alte instrumente de securitate. Când comparăm însă

---

⁸¹⁵ Cf. art.1 din Titlu I al **Convenției din 19 iunie 1990 de aplicare a acordului de la Schengen** din 14 iunie 1985 privind eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune, Schengen, 19 iunie 1990.

⁸¹⁶ Cf. art.2, a. 2 din Titlu I al **Convenției din 19 iunie 1990 de aplicare a acordului de la Schengen** din 14 iunie 1985 privind eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune, Schengen, 19 iunie 1990.

⁸¹⁷ Declarația șefului Agenției Frontex **Ilka Laitinen** făcută în interviul acordat la Varșovia pentru Reuters, 18.12.2009

eficiența verificărilor de la frontiere, cu responsabilizarea totală a organelor reprezentative din cadrul frontierelor externe, nu avem siguranța că s-ar putea acoperi fisura rezultată la nivel de securitate.

3. Gestionarea Integrată a Frontierelor externe ale UE – Integrated Border Management (EU-IBM)

Gestionarea frontierelor externe este o funcție de securitate în cadrul căreia statele membre dar și state asociate au un interes comun. Acquis-ul Uniunii Europene referitor la controlul frontierelor servește ca și standard pentru statele terțe care sunt asistate în dezvoltarea conceptului de management integrat al frontierelor. Conceptul este într-o continuă dezvoltare și se ghidează pe *principiile solidarității, încrederii reciproce* și a *responsabilității* statuate între statele membre, având la bază respectarea drepturilor omului atât în activități cât și în proceduri.

Pentru că acțiunea de trecere a frontierei declanșează controale în domeniul securității, taxelor, sănătății și altele din partea mai multor state și persistă necesitatea coordonării pentru a evita diferitele intervenții ale statelor, care astfel s-ar bloca unele pe altele și ar periclita eficiența și transparența procedurilor. Această suprapunere a competențelor include atât riscul de a crea fisuri în sistemul de securitate cât și cel de a risipi resurse prin dublarea eforturilor.

În ultimii ani, conceptul de *gestionare integrată a frontierelor - integrated border management (IBM)* a fost dezvoltat pentru a întări acest punct nevralgic în mecanismul frontierelor în perspectiva furnizării de facilități și a soluțiilor pentru securitate, două aspecte vitale pentru funcționarea societăților moderne.

În concordanță cu nevoile sale specifice, Uniunea Europeană și-a stabilit propriul *Concept IBM* care conferă atenție deosebită statutului incomplet al Uniunii și multitudinii de *autorități competente implicate la nivel național și la nivelul de Uniune*⁸¹⁸.

Abordarea *EU-IBM* a fost exportată cu succes cu mult dincolo de limitele sale prin introducerea ei în țările din Balcanii de Vest⁸¹⁹ și Asia Centrală⁸²⁰. Organizații internaționale precum ONU și ICMPD⁸²¹ au asistat la implementarea acestui model avansat în domeniul controlului comerțului și traficului, în timp ce NATO și OSCE au apreciat reformele ca fiind *o contribuție la demilitarizarea activităților de la graniță, care erau desfășurate în timpul regimului sovietic de forțe armate*⁸²². Din același punct de vedere standardele *EU-IBM* au fost incluse în cursurile de pregătire

---

⁸¹⁸ **Hobbing, P.**, *Management of External EU Borders: Enlargement and the European Guard Issue*, DCAF Conference on *Managing International and Inter-Agency Cooperation at the Border*, held in Geneva 13- 15 March 2003.

⁸¹⁹ **Ghid pentru Managementul Integrat al Frontierei în țările balcanice de vest**, ianuarie 2007.

⁸²⁰ **Manual pentru implementarea Conceptului EU IBM în Asia Centrală**, decembrie 2006.

⁸²¹ Abr.eng. **ICMPD** - *International Centre for Migration Policy Development, Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicii de Migrație*.

⁸²² A se vedea **NATO și Conferința Ministerială OSCE**, *Conceptul de Management și Securitate la Frontieră*, Ljubljana 2005, http://www.osce.org/documents/mcs/2005/12/17436_en.pdf, 22.05.2010, ora 16⁰⁰.

CESS cu tema *Guvernarea democratică în domeniul securității*, organizate de țările de la Marea Neagră și Caucazul de Sud în 2006 și 2007⁸²³.

Dincolo de succesul obținut nu trebuie ignorate dificultățile la care *Conceptul IBM* este supus în stabilirea unei abordări coerente în domeniul frontierei la nivelul Uniunii Europene. Deși *EU-IBM* are o influență pozitivă în evaluarea graduală a standardelor aplicate în diferite segmente ale frontierei externe, acest lucru nu implică existența unui automatism.

Dincolo de *încurajarea statelor membre să folosească manualele*⁸²⁴ menționate anterior și recomandările aferente, Uniunea Europeană nu are autorități care să asigure aplicarea la nivel local acest concept. Dimpotrivă, asistăm la declarații frecvente precum: *în ciuda recunoașterii nevoii de implementare uniformă a reglementărilor comune, aceste manuale și ghiduri nu creează nicio obligație statelor membre*⁸²⁵ și reconfirmă supremația națională.

Un semnal asemănător vine din partea documentului ce stă la baza *EU-IBM*: în loc să fie adoptat formal ca instrument legal, argumentele/punctele sale de vedere au fost prezentate ca parte a concluziilor *Reuniunii ministerului JHA* – lipsit de orice efect legal⁸²⁶.

Toate acestea confirmă faptul că în ciuda tendințelor pozitiviste, din punct de vedere al *Sistemului de Management la Frontierelor Externe*, principalele slăbiciuni continuă să persiste, precum lipsa unui corp unic central, controlul asupra problemelor legate de frontiere este încă expus intereselor divergente ale celorlalte țări (statele membre și cele asociate Schengen) și unor multitudini de autorități controlate parțial.

4. Particularități în cadrul frontierelor externe ale Uniunii Europene

4.1. Securizarea frontierelor terestre ale Uniunii Europene

Frontierele terestre reprezintă o parte importantă a activității Agenției Frontex, cu mențiunea că ne referim la frontierele statelor membre ale Uniunii Europene, care nu sunt aceleași ca și cele ale statelor membre Schengen. Acestea nu includ frontiera dintre Rusia și Norvegia, care este un stat asociat Schengen, nu un stat membru.

De asemenea nu am inclus frontierele externe ale României și Bulgariei, care sunt state membre ale Uniunii Europene, dar care nu sunt încă membre Schengen. Până în mai 2004 Finlanda, Germania, Austria și Italia au păzit principala frontieră de est a Uniunii Europene, care a avut o lungime de **4,095 km (2,545 mile)**.

---

⁸²³ Sursă on-line <http://www.cess.org/programmes/current/view/?id=8>, accesată la data de 23.05.2010, ora 08⁰⁰.

⁸²⁴ *Ghidul polițistului de frontieră (Manualul Schengen)*, a se vedea Comisia Uniunii Europene, 2006.

⁸²⁵ *Comunicarea Comisiei Europene* din 12.09.2006, p. 6

⁸²⁶ **Hobbing, P.**, *Integrated Border Management at the EU Level*, CEPS, Brussels 2005.

SUPRAFAȚA FRONTIERELOR EXTERNE TERESTRE PÂNĂ LA 1 MAI 2004		
Finlanda	Rusia	1,340
Germania	Polonia	454
Germania	Cehia	810
Austria	Cehia	466
Austria	Slovacia	107
Austria	Ungaria	356
Austria	Slovenia	330
Italia	Slovenia	232
Total		4,095 km

După aderarea a zece noi state membre la 1 mai 2004 în locul Germaniei, Austriei și Italiei, în paza *frontierei externe terestre de Est* a fost luată de către Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Ungaria și Slovenia. Când Frontex a început activitatea, înainte de aderarea România și Bulgaria la 1 ianuarie 2007, la frontiera terestră externă avea o lungime de **6,220 km (3,866 mile)**.

SUPRAFAȚA FRONTIERELOR EXTERNE TERESTRE DUPĂ 1 MAI 2004		
Finlanda	Rusia	1,340
Estonia	Rusia	455
Letonia	Rusia	276
Letonia	Belarus	161
Lituania	Belarus	651
Lituania	Rusia (Kaliningrad)	272
Polonia	Rusia (Kaliningrad)	232
Polonia	Belarus	418
Polonia	Ucraina	535
Slovacia	Ucraina	98
Ungaria	Ucraina	136
Ungaria	România	448
Ungaria	Serbia	174
Ungaria	Croația	344
Slovenia	Croația	680
Total		6,220 km

Niciunul dintre cele două tabele de mai sus nu include Grecia. Deși, desigur, ca un stat membru, nu a făcut parte din punct de vedere geografic din corpul principal al statelor Uniunii Europene, deși granițele sale cu Albania, Republica Macedoniai

(FYROM), Bulgaria și Turcia au fost frontiere externe de uscat a unui stat membru și, prin urmare, parte din responsabilitatea Frontex.

Cu toate acestea, după aderarea României și Bulgariei problemele s-au schimbat radical. Grecia s-a alăturat blocului principal continental, astfel încât *frontiera terestră externă de Est* acum se consideră de la Arctic la Marea Neagră și Marea Egee, având o lungime de **6,378 km (3,964 mile)**. Ca urmare, statele din Balcanii de Vest au devenit o enclavă a căror frontiere terestre devin o parte sensibilă a frontierelor externe ale Uniunii Europene, adăugând o nouă frontieră de **1,580 km (982 mile)** la o frontieră terestră totală de **7,958 km (4,946 mile)**.

SUPRAFAȚA FRONTIERELOR EXTERNE TERESTRE DUPĂ 1 IANUARIE 2007		
Finlanda	Rusia	1,340
Estonia	Rusia	455
Letonia	Rusia	276
Letonia	Belarus	161
Lituania	Belarus	651
Lituania	Rusia (Kaliningrad)	272
Polonia	Rusia (Kaliningrad)	232
Polonia	Belarus	418
Polonia	Ucraina	535
Slovacia	Ucraina	98
Ungaria	Ucraina	136
România	Ucraina (Estul și Vestul Moldovei)	649
România	Moldova	681
Bulgaria	Turcia	259
Grecia	Turcia	215
Grecia	Albania	282
Grecia	Macedonia	246
Bulgaria	Macedonia	165
Bulgaria	Serbia	341
România	Serbia	546
Total		7,958 km

Momentan Uniunea Europeană are nouă vecini, fiecare expus unei presiuni migratorii specifice și unei rute de tranzit binestabilite din CIS⁸²⁷ și Asia⁸²⁸. Este în aceeași măsură valabil și pentru partea sudică a frontierelor maritime care trece prin experiențe dramatice cu valurile migratorii ce vin dinspre Africa. Dacă Turcia, care

⁸²⁷ Abr.eng. CIS - *Commonwealth of Independent States, Comunitatea Statelor Independente* este o alianță formată din 11 din cele 15 foste republici ale Uniunii Sovietice, excepțiile fiind cele trei țări baltice: Estonia, Letonia și Lituania, precum și Georgia. Crearea CSI a declanșat procesul de destrămarea a Uniunii Sovietice.

⁸²⁸ IOM 2008, *About Migration: Facts and Figures*, <http://www.iom.int/jahia/Jahia/lang/en/pid>, 25.06.2010.

depune de multă vreme eforturi în acest sens, va deveni membru al Uniunii Europene, frontiera externă s-ar extinde considerabil, implicând paisprezece vecini și apropierea de zone internaționale în conflict, precum Irak, Iran și regiunea caucaziană⁸²⁹.

Sectorul de frontieră terestră dintre Grecia și Albania a înregistrat cea mai mare cotă de treceri ilegale ale frontierei, cu 38 600 de depistări, însă, în comparație cu 2008, depistările au scăzut cu 10%. Trebuie remarcat că majoritatea migraților ilegali depistați în acest sector de frontieră, în principal cetățeni albanezi, sunt trimiși rapid înapoi în Albania în baza unui acord îndelungat și eficient de readmisie.

Cu toate acestea, în pofida acestei bune colaborări, persoanele readmise tind să treacă din nou ilegal frontiera cât mai curând. De la frontiera terestră dintre Grecia și Turcia s-au raportat în total 14 500 de treceri ilegale ale frontierei. În comparație cu 2008, depistările de trecere ilegală a frontierei au scăzut cu 14% în acest sector de frontieră. operațiunea comună combinată (frontierele maritime și terestre) **Poseidon 2008** s-a concentrat asupra acestei zone.

Depistările de la frontierele terestre estice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Ungaria și România) au însumat 6200 de treceri ilegale ale frontierei. Dintre acestea 3298 au fost raportate doar de Polonia și, împreună cu cele raportate din Slovacia (978), Ungaria (877) și România (756) reprezintă 95% din totalul trecerilor ilegale ale frontierei raportate la frontierele terestre estice. Operațiunile comune **Ariadne**, **Five Borders**, **Gordius** și **Lynx 2008** s-au concentrat asupra frontierelor terestre estice.

4.2. Frontierele maritime - veriga slabă a Uniunii Europene

Frontierele maritime ale Uniunii Europene au o lungime de aproape **80,000 km (50.000 mile)** și mai mult de jumătate din această suprafață (**34,109 km sau 21,199 mile**), este reprezentată de frontiera maritimă de Sud, *veriga slabă a Uniunii Europene*⁸³⁰. *Zona Schengen e atât de puternică, pe cât de vulnerabilă este cea mai slabă verigă a sa*, a comentat pentru Reuters un oficial al Agenției Frontex referindu-se la insulele Greciei.

FRONTIERA MARITIMĂ DE SUD A UNIUNII EUROPENE	
Portugalia (inclusiv Coasta de Azur și Madeira)	2,555
Spania (inclusiv Insulele Canare)	4,964
Franța	4,720
Slovenia	48
Italia	7,600
Grecia (include peste 3,000 de insule)	13,676
Malta (inclusiv Gozo)	253
Cipru	293

⁸²⁹ **Hobbing, P.**, *Uniforms without Uniformity: A Critical Look at European Standards in Policing*, in: E. Guild and F. Geyer, *Security versus Justice. Police and Judicial Cooperation in the European Union*, Ashgate, 2008, pp. 243 - 263

⁸³⁰ **Georgi, F.**, *Bordering on a Nightmare? A Commentary on the 2008 "Vision for an EU Border Management System"*, MCP Prague, 2008.

Grecia, cu cele peste 3.000 de insule are cea mai lungă frontieră maritimă față de oricare stat membru, mai mult chiar decât Regatul Unit. Cele mai multe dintre insule sunt foarte aproape de Turcia, un fapt exploatat de bandele criminale. Frontierele de la Marea Neagră ale României și Bulgariei măsoară **572 km (358 mile)** și au de asemenea un înalt grad de risc în fața bandelor criminale datorită fluxului migrator din Turcia.

La frontierele maritime, majoritatea depistărilor au fost raportate în vederea evaluării și analizării de către Italia (37 000 sau 41% din totalul de la frontierele maritime), în principal din zona insulei *Lampedusa* (31 300), dar și din principala insulă siciliană (3300), *Sardinia* (1600) și partea continentală (800). În insula Lampedusa, sosirile de imigranți ilegali au crescut de peste două ori între anii 2008 și 2009. În urma creșterii din Lampedusa, sosirile din statul vecin Malta au crescut, de asemenea, de la 1700 în 2008 la 2800 în 2009 (+55%). Operațiunile comune coordonate de Frontex, **Nautilus** și **EPN-Hermes**, au fost desfășurate în zona central-mediteraneană⁸³¹.

În Grecia, depistările de la frontiera maritimă de-a lungul coastei Turciei s-au dublat, de asemenea, între anii 2008 și 2009, ajungând până la 29100 de treceri ilegale ale frontierei. Depistările s-au raportat în special în șase insule situate în apropiere de coasta Turciei: *Lesvos*, *Chios*, *Samos*, *Patmos*, *Leros* și *Kos*.

Spania a raportat 16 200 de depistări de trecere ilegală a frontierei la frontierele sale maritime. Numărul de sosiri în *Insulele Canare* a scăzut la 9 200 (26%), iar depistările de-a lungul peninsulei spaniole și din *Insulele Baleare* a scăzut, de asemenea (-23%). Frontex a desfășurat o operațiune comună **Hera 2008** în Oceanul Atlantic, în apropiere de coasta vest-africană. Operațiunile comune **Minerva 2008** și **EPN-Indalo 2008** au acoperit Marea Mediterană Occidentală⁸³².

În 2009, statele membre au emis în total circa 140 000 de refuzuri de intrare la frontierele externe ale Uniunii Europene. Această cifră reprezintă o scădere de 11% în comparație cu 2008. Analiza arată că scăderea se datorează unui număr mai mic de refuzuri de intrare la frontierele terestre dintre Polonia și Ucraina și dintre Polonia și Belarus, în urma scăderii traficului regulat datorită introducerii cerințelor mai stricte pentru obținerea vizei odată cu intrarea Poloniei în spațiul Schengen, în decembrie 2007. În total, refuzurile de la frontierele terestre estice ale Uniunii Europene au însumat 30 000.

Refuzurile de intrare s-au divizat aproximativ egal între frontierele terestre (în jur de 60 000) și cele aeriene (în jur de 65 000), în timp ce la frontierele maritime numărul acestora a fost mult mai mic (6 700). În plus, Spania a raportat 400 000 de

⁸³¹ External evaluation of the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Final Report, 15 January 2009, Parallelvej 2 DK-2800 Kongens Lyngby, Denmark, www.cowi.com.

⁸³² Raportul General al Agenției Frontex pentru anul 2009, Sursă online: http://www.frontex.europa.eu/gfx/_frontex/files/general_report/2009/general_report_2009_en.pdf, 24.08.2010, ora 10⁰⁰.

refuzuri de acordare a permisiunii de intrare la frontiera sa terestră cu Marocul, în Ceuta și Melilla.

4.3. Frontierele aeriene și întâmpinarea amenințărilor contemporane

Frontierele aeriene ale statelor sunt cele mai sigure, deoarece este foarte dificil pentru imigranții ilegali să ajungă altfel într-un aeroport internațional în cazul în care actele lor nu sunt corespunzătoare, iar statutul lor va fi întotdeauna verificat.

Sectorul de frontieră care a înregistrat cel mai mare număr de refuzuri de intrare a fost frontiera aeriană a Regatului Unit, cu 17600 de refuzuri sau 13% din total. Totuși, cifrele din Regatul Unit includ refuzuri de intrare atât în ceea ce privește zboruri din exteriorul Uniunii Europene, cât și din interiorul acesteia. Frontiera aeriană spaniolă a raportat al doilea volum ca mărime de la frontiera aeriană, cu 13600 de refuzuri.

În vârful clasamentului se situează Franța (81200) și Spania (77000), care reprezintă 40% din numărul de depistări și care au înregistrat cea mai mare creștere între anii 2008 și 2009. Un al doilea grup de state membre din care fac parte Italia și Grecia a raportat puțin sub 50000 de depistări pentru fiecare dintre state. Un al treilea grup format din Portugalia, Regatul Unit, Belgia și Suedia a raportat un număr de depistări de ședere ilegală care variază între 20000 și 30000. Alte state membre au raportat sub 10000 de depistări⁸³³.

Scurta vedere asupra situației curente a frontierelor Uniunii Europene confirmă forma (încă) fragmentată a mecanismelor de protecție: structurile naționale încă domină peisajul și sunt relativ puține elemente care poartă marca Uniunii Europene. Nici clarificarea stadiului frontierelor și nici stabilirea autorității centrale nu au fost realizate, autoritatea centrală lipsită de control în carambolul de segmente de frontiere naționale, lăsând la o parte comanda comună a trupelor și asigurarea ordinii la frontieră.

5. Studiu comparativ între frontierele europene și cele ale Statelor Unite ale Americii

În timp ce SUA ca stat suveran național cu *frontiere clare și definite*⁸³⁴ a fost capabil să își adapteze conceptele într-un interval scurt de timp la provocările globale aflate în continuă schimbare incluzând aici și perioada post - 11 septembrie 2001, Uniunea Europeană este încă obstrucționată de inconsistențele instituționale atunci când trebuie să reacționeze în *situații de criză*.

Spre deosebire de conceptele uniforme disponibile în S.U.A. în domeniul filozofiei securității, organizării și dotării cu echipament a structurilor, Europa încă se prezintă ca un amalgam de state și tradiții administrative. Nici în tratate nu este prevăzută o armonizare a administrației publice în statele membre, nici Comisia

⁸³³ **Raportul General al Agenției Frontex pentru anul 2009**, Sursă online: http://www.frontex.europa.eu/gfx/_frontex/files/general_report/2009/general_report_2009_en.pdf, 24.08.2010, ora 16⁰⁰.

⁸³⁴ **Meyers D., R. Koslowski and S. Ginsburg**, *Room for progress. Reinventing Euro-atlantic Borders for a New Strategic Environment*, MPI October 2007, p. 5.

Europeană nu posedă mijloace de a se impune în propria legislație, cu câteva excepții în ceea ce privește legile de concurență economică loială.

Mai mult, *securitatea frontierelor în strânsă legătură cu suveranitatea și justiția*⁸³⁵ rămâne un domeniu dificil pentru implementarea unor concepte *supranaționale*⁸³⁶. Astfel, în pofida vastei influențe a Uniunii Europene asupra regulilor de guvernare asupra spațiului intern, lipsit de frontiere și asupra trecerii granițelor externe, *controlul frontierelor rămânând o prerogativă a Statelor Membre*.

Această situație a provocat o îngrijorare serioasă în perioada care s-a scurs după evenimentele de la 11 septembrie 2001, perioadă în care Europa își remedia mecanismele de securitate. *Summitul Laeken* din Decembrie 2001 a criticat creșterea dezechilibrului în acoperirea costurilor financiare ale frontierei externe. Până la acel moment costurile au fost acoperite în egală măsură de practic toate statele membre și în mod special de cele mari Franța și Germania, mărirea graduală a Zonei Schengen a implicat *o schimbare față de noii - mai puțin experimentații și mai puțin înstăriții – parteneri, în particular statele baltice, Polonia, Slovacia, Ungaria, și mai târziu România și Bulgaria*⁸³⁷.

Deși în această etapă, nu venise încă timpul analizării unor soluții radicale precum *Corpul European al Polițiștilor de Frontieră*⁸³⁸ care să își asumă întreaga responsabilitate asupra controlului frontierelor și astfel preluând responsabilitatea națională în favoarea Uniunii, s-a lansat un proces de analiză a posibilităților de a achita statele de unele datorii și în același timp să se asigure creșterea influenței Uniunii.

În timp ce formal este reconfirmat principiul conform căruia *responsabilitatea pentru controlul și supravegherea frontierelor externe aparține statelor membre*⁸³⁹, instituțiile dezvoltă o politică prin care în pași mici se realizează implicarea graduală a Uniunii Europene într-un mod acceptabil pentru conducătorii celorlalte națiuni.

În mod special, crearea agenției Frontex în 2004 reprezintă un exemplu excelent pentru aceste metode de operare: recurgându-se la încurajare și nu la

---

⁸³⁵ Pentru argumente mai detaliate și convingătoare a se vedea **Sieber, U.**, *Die Zukunft des Europäischen Strafrechts. Ein neuer Ansatz zu den Zielen und Modellen des europäischen Strafrechtssystems*. To be published at ZStW 121 (2009), pp. 1 - 63. English translation under title *The Future of European Criminal Law. A New Approach to the Aims and Models of the European Criminal Law System* planned in **Grasso, G.** and **R. Sicurella** (eds), *Per un rilancio del progetto europeo: esigenze di tutela degli interessi comunitari e strategie di integrazione penale*, Catania, 2009, pp. 685-757.

⁸³⁶ **Carrera, S.**, *The EU Border Management Strategy. FRONTEX and the Challenges of Irregular Immigration in the Canary Islands*. Working document No. 261. CEPS, Brussels, March 2009.

⁸³⁷ **Hobbing, P.**, *Management of External EU Borders: Enlargement and the European Guard Issue*, DCAF Conference on *Managing International and Inter-Agency Cooperation at the Border*, held in Geneva 13- 15 March 2003, p.6.

⁸³⁸ Așa cum a fost considerat de Comisia din mai 2002 ca răspuns direct la întrebările ridicate de **Summit-ul Laeken** (Comisia 2002, p.12)

⁸³⁹ **Regulamentul Consiliului (EC) Nr. 2007/2004** din 26 octombrie 2004 de instituire a Agenției Europene pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale statelor membre ale Uniunii Europene publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 349, 25.11.2004, p. 5.

constrângere, statele membre au fost stimulate să folosească opțiunea pusă la dispoziție, anume folosirea serviciilor Frontex. Printre serviciile oferite prevalau cele de natură tehnică în timp ce orice implicare în activitățile operative erau atent camuflate, îndeosebi prin intermediul cererea acceptului statelor membre, pentru a evita impresia că Uniunea Europeană ar încerca să submineze autonomia națională.

De asemenea în unele regiuni Uniunea Europeană și-a păstrat cerințele, caracterul selectiv și stricta respectare a *principiului subsidiarității*; deciziile majore ce au conturat realitatea frontierelor europene privesc în mod direct stabilirea *conceptului european de management integrat al frontierelor (EU-IBM)*, sisteme IT variate la scară mare, precum *Sistemul de Informații Schengen (SIS II)*, *Sistemul de Informații privind Vizele (VIS)*, *Eurodac* și *Frontex*.

Nu reprezintă un șoc divergențele ce apar în desele încercări arzătoare de a transpune politicile transatlantice în acțiuni concrete. În contrast cu actualele competențe ale Uniunii Europene, partea americană a lansat noi inițiative precum *Centrul Inițiativelor de Securitate (CSI)* și *Bazele de Date ale Călătorilor (PNR)* cu respectarea cerințelor doar prin implicarea capitalului individual al Statelor Membre. Ce a părut pragmatic la o primă vedere, producerea de fiecare dată a unui impas total pe parcursul negocierilor care putea fi rezolvat doar prin implicarea și extinderea inițiativei de a include Uniunea ca atare⁸⁴⁰.

De exemplu, în plan european *Sistemul de Informații Schengen (SIS)* original a fost proiectat ca una *din măsurile compensatorii*⁸⁴¹ prevăzute în Acordul Schengen din 1985 pentru a permite desființarea controalelor la frontierele interne, dar așa cum este momentan conceput în mod evident nu contribuie cu nimic la remedierea fisurii din sistemul european de intrare/ieșire.

Un alt exemplu îl reprezintă *Sistemul European de Informații privind Vizele*, care deja prin numele său, este adesea văzut ca o dublură a *US-VISIT*⁸⁴² reprezentând prototipul tuturor sistemelor de intrare/ieșire dar în realitate, lucrurile stau complet diferit⁸⁴³. La fel ca SIS II, *Sistemul European de Informații privind Vizele* își are originile în setul de proiecte demarate pentru compensarea eventualelor deficiențe de securitate care s-ar putea ridica din abolirea controalelor la frontierele interne.

Scopul principal este acela de a sprijini politica vizei comune care reprezintă o importantă condiție pentru funcționarea spațiului Schengen. O asemenea transformare într-un sistem de intrare-ieșire propusă în contextul discuțiilor privind sinergia și

---

⁸⁴⁰ **Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu COM(2010) 385 final, Prezentare generală asupra modului de gestionare a informațiilor în spațiul de libertate, securitate și justiție**, Bruxelles, 20.7.2010.

⁸⁴¹ Împreună cu celelalte măsuri complementare potrivit **Convenției Schengen** din 1990: *reintroducerea controalelor la frontiera externă conform standardelor comune (a se vedea 1.1.1 și 1.1.4), politica vizelor comune (a se vedea 1.1.3) și cooperarea polițienească și judiciară*

⁸⁴² JACKSTA, Robert, *Smart Borders: The Implementation of US-VISIT and other Biometric Control Systems*, Alexandria, VA, October 26-27, 2004.

⁸⁴³ HOBING, P., *A comparison of the now agreed VIS package and the US-VISIT system*, Briefing Paper for the European Parliament, 4 July 2007.

interoperabilitatea bazelor de date ale Uniunii Europene, dar nu a avut nicio finalizare din motive de securitate și practicabilitate.

Aceasta demonstrează cât de departe a ajuns Uniunea Europeană până în acest moment și mai ales cât de departe este de situația SUA, caracterizată de un stat vechi de decenii și frontiere bine structurate, ca și de o administrație federală a frontierelor care își înțelege datoria de *organism de aplicare a legii la scară națională ... din coastă în coastă, din graniță în graniță*⁸⁴⁴.

Bibliografie:

- [1] CARRERA, S., *The EU Border Management Strategy. FRONTEX and the Challenges of Irregular Immigration in the Canary Islands*. Working document No. 261. CEPS, Brussels, March 2009.
- [2] Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu COM(2010) 385 final, *Prezentare generală asupra modului de gestionare a informațiilor în spațiul de libertate, securitate și justiție*, , Bruxelles, 20.7.2010.
- [3] Comunicarea COM (2002) 233 final a Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind *gestionarea integrată a frontierelor externe ale statele membre ale Uniunii Europene*.
- [4] *Conceptul European de Management al Controlului Frontierelor*, Doc. 14570/01 FRONT 69 din 7 decembrie 2001.
- [5] Convenția din 19 iunie 1990 de aplicare a acordului de la Schengen din 14 iunie 1985 privind eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune, Schengen, 19 iunie 1990.
- [6] Decizia Consiliului COM(2007) 654 final din 27.11.07 de a folosi PNR pentru aplicarea corectă a legii.
- [7] Declarația șefului Agenției Frontex Ilka Laitinen făcută în interviul acordat la Varșovia pentru Reuters, 18.12.2009
- [8] GEDDES, *Europe's Border Relationships and International Migration Relations*, Journal of Common Market Studies 43(4), 2005.
- [9] GEORGI, F., *Bordering on a Nightmare? A Commentary on the 2008 "Vision for an EU Border Management System"*, MCP Prague, 2008.
- [10] Ghid pentru Managementul Integrat al Frontierei în țările balcanice de vest, ianuarie 2007.
- [11] *Ghidul polițistului de frontieră (Manualul Schengen)*, a se vedea Comisia Uniunii Europene, 2006.
- [12] HOBGING, P., *A comparison of the now agreed VIS package and the US-VISIT system*, Briefing Paper for the European Parliament, 4 July 2007.
- [13] HOBGING, P., *Integrated Border Management at the EU Level*, CEPS, Brussels 2005.
- [14] HOBGING, P., *Management of External EU Borders: Enlargement and the European Guard Issue*, DCAF Conference on *Managing International and Inter-Agency Cooperation at the Border*, Geneva 15.03.2003.

---

⁸⁴⁴ Extras din mesajul de recrutare a **Vamei SUA**.

- [15] HOBGING, P., *Uniforms without Uniformity: A Critical Look at European Standards in Policing*, in: E. Guild and F. Geyer, *Security versus Justice. Police and Judicial Cooperation in the European Union*, Ashgate, 2008, pp. 243 - 263
- [16] IOM 2008, *About Migration: Facts and Figures*, <http://www.iom.int/jahia/Jahia/lang/en/pid>, 25.06.2010.
- [17] JACKSTA, Robert, *Smart Borders: The Implementation of US-VISIT and other Biometric Control Systems*, Alexandria, VA, October 26-27, 2004.
- [18] Manual pentru implementarea Conceptului EU IBM în Asia Centrală, decembrie 2006.
- [19] MEYERS D., R. Koslowski and S. Ginsburg, *Room for progress. Reinventing Euro-atlantic Borders for a New Strategic Environment*, MPI October 2007, p. 5.
- [20] NATO și Conferința Ministerială OSCE, *Conceptul de Management și Securitate la Frontieră*, Ljubljana 2005.
- [21] Raportul General al Agenției Frontex pentru anul 2009.
- [22] Regulamentul Consiliului (EC) Nr. 2007/2004 din 26 octombrie 2004 de instituire a Agenției Europene pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale statelor membre ale Uniunii Europene publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 349, 25.11.2004.
- [23] SIEBER, U., *Die Zukunft des Europäischen Strafrechts. Ein neuer Ansatz zu den Zielen und Modellen des europäischen Strafrechtssystems*. To be published at ZStW 121 (2009), pp. 1 - 63. English translation under title *The Future of European Criminal Law. A New Approach to the Aims and Models of the European Criminal Law System* planned in Grasso, G. and R. Sicurella (eds), *Per un rilancia del progetto europeo: esigenze di tutela degle interessi comunitari e strategie di integrazione penale*, Catania, 2009.
- [24] UK Parliament, House of Lords, *FRONTEX: the EU external borders agency European Union - Ninth Report*, European Union Committee, London, 26 February 2008.

FORȚE ȘI MIJLOACE SPECIFICE LUPTEI CONTRATERORISTE ÎN ZONE DE RISC MAXIM, ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ȘI LA RĂZBOI

Cornel Șt. IONESCU*

FORCES AND MEANS SPECIFIC TO THE COUNTERTERRORIST FIGHT IN AREAS OF MAXIMUM RISK, IN CRISIS AND WAR SITUATION

The 11 September 2001 terrorist attacks against the United States demonstrated both the capability of a determined enemy and the vulnerability of Alliance members to large-scale terrorist attacks. NATO's Article 5 declaration and subsequent operations demonstrated the Alliance's resolve to deal with this threat. NATO's Military Concept for Defense against Terrorism identifies four different roles for military operations for Defense against Terrorism. In each of the four roles, Force Protection is an essential consideration. The 4 roles are: antiterrorism - essentially defensive measures, consequence management - which is dealing with, and reducing, the effects of a terrorist attack once it has taken place, counter terrorism - primarily offensive measures and military co-operation. NATO has made the fight against terrorism a high priority and consensus has been built around the nature of the problem and, in general, on appropriate responses. As a result of this and similar efforts by other institutions, it is no longer acceptable for any country to provide a permissive environment for terrorists, sometimes justified as "freedom fighters", in return for terrorists not causing trouble within its territory.

Ca răspuns la atacurile teroriste de la 11 septembrie, Statele Unite ale Americii, cu susținerea Marii Britanii și a altor țări membre NATO (dar nu numai), au demarat o campanie militară internațională cunoscută sub numele de „War on Terror”, „Război împotriva terorii”. Această amplă acțiune a fost lansată în 2001 odată cu invazia Afghanistanului, și a continuat cu alte operațiuni militare, cum ar fi Războiul din Irak (început prin invazia din 2003). Inițial, scopul major a fost găsirea și anihilarea Al-Qaeda și a altor formațiuni teroriste.

Pe 18 decembrie 2001, Autorităților Militare ale NATO li s-a încredințat sarcina de a pregăti un Concept Militar pentru Apărarea Împotriva Terorismului. Redactat sub îndrumarea politică a Consiliul Atlanticului de Nord, Conceptul a fost aprobat de liderii de stat și de guvern în cadrul Summit-ului de la Praga din 21 noiembrie 2002, având rolul de a asigura protecția necesară împotriva amenințărilor identificate în documentul NATO „Threat Assessment on Terrorism”. Concluziile acestei evaluări a amenințărilor au fost următoarele⁸⁴⁵:

- deși extremismul religios este probabil sursa pentru cele mai multe dintre amenințările teroriste care vizează Alianța, există și alte motive pentru astfel de acțiuni – cauze de natură financiară, socială, demografică, politică ce decurg din conflicte nerezolvate sau noi ideologii emergente.

---

* Doctorand în Științe militare și informații în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”

⁸⁴⁵ Conform <http://www.nato.int/ims/docu/terrorism.htm>, accesat la 15 februarie 2010.

- în plus, deși sponsorizarea de către stat a terorismului este în scădere, variația circumstanțelor politice poate duce la o nouă creștere, oferindu-le teroriștilor multiple resurse și adăposturi sigure

- deși cea mai frecventă formă de atac terorist utilizează arme și explozibili convenționali, ne putem aștepta ca grupările teroriste să își dorească să apeleze la cele mai destructive metode disponibile, inclusiv la Arme de Distrugere în Masă

Responsabilitatea fundamentală pentru lupta împotriva terorismului aparține fiecărui stat, atât pentru faptul că, în ultimă instanță, terorismul este un fenomen local, cât și pentru că, din diverse motive, o mare parte a cooperării dintre guverne va trebui să se desfășoare în cadru bilateral, în special între instituțiile de informații și cele cu atribuții în aplicarea legilor. Cu toate acestea, NATO, G8, un grup format din primele 7 state cele mai industrializate și Rusia, Uniunea Europeană, ONU și alte organizații joacă un important rol de coordonare și integrare în sprijinirea eforturilor fundamentale întreprinse de către celelalte state. Cheia o reprezintă coordonarea acestor eforturi și evitarea duplicărilor inutile.

Abordarea luptei împotriva terorismului de către NATO are la bază ideea că responsabilitatea fundamentală pentru ducerea acesteia aparține statelor membre. Scopul urmărit de Alianță este acela de a ajuta statele să descurajeze și dezorganizeze amenințările teroriste venite din afara granițelor, precum și să se apere și protejeze împotriva acestora “dacă și unde este necesar”. Abordarea de bază, subliniată în concepția militară a NATO de apărare împotriva terorismului aprobată în noiembrie 2002, include patru componente:

- anti-terorismul, măsuri defensive pentru reducerea vulnerabilității forțelor, cetățenilor și a proprietăților

- managementul (Gestionarea) consecințelor („Consequence Management”), care presupune confruntarea și diminuarea efectelor unui atac terorist odată ce acesta a avut loc

- contra-terorismul, principalele măsuri ofensive în care NATO va avea rol conducător sau de sprijin, inclusiv în operații psihologice și de informare

- cooperare militară cu statele membre, parteneri și alte țări, precum și coordonarea cu alte organizații internaționale ca Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și Organizația Națiunilor Unite.

Sprijinul acordat Greciei de către NATO pe timpul Jocurilor Olimpice este un exemplu al rolului preventiv pe care Alianța este pregătită să îl joace. În acest caz, NATO a asigurat aeronave AWACS, patrulă maritime și întărirea capacităților Greciei de apărare împotriva atacurilor cu substanțe chimice, bacteriologice, radiologice și nucleare.

Măsurile combative presupun inițial un răspuns imediat care să stabilizeze și să limiteze pe cât este posibil efectele constituite ulterior atacului terorist. Managementul Consecințelor constă în măsuri reactive luate pentru a atenua efectele distructive și, deși este o responsabilitate a autorităților civile naționale (ale țării în care are loc atacul), Alianța poate contribui cu mijloace de susținere precum: asistența specializată (în caz de atac chimic, biologic, nuclear), soluții tehnice, managementul persoanelor strămutate, crearea unui Registru al capacităților care pot fi disponibile

în cel mai scurt timp pentru augmentarea eforturilor naționale. Pentru a ajuta la desfășurarea acțiunilor întreprinse după producerea unui atac terorist, Centrul Euroatlantic de Coordonare a Răspunsului în Caz de Dezastre oferă capacități unice. Centrul menține un registru larg al capacităților NATO care ar putea fi solicitate pentru înlăturarea urmărilor dezastrilor. Acesta desfășoară un proces de generare a forțelor, care include comunicații, transport și logistică, precum și monitorizare și unități de înlăturare a urmărilor dezastrilor. Aceste capacități sunt testate în mod regulat, oferind o experiență substanțială în domeniul înlăturării urmărilor dezastrilor. Centrul lucrează în legătură directă cu organizația destinată în acest scop de fiecare dintre cele 46 de țări participante și nu trebuie să aștepte aprobarea Consiliului Nord Atlantic pentru a acționa.

Dezbaterea inițială asupra rolului și misiunilor corespunzătoare ale NATO a scos în evidență două abordări diferite ale terorismului: abordarea terorismului ca “război” și abordarea terorismului ca “management al riscurilor”. Abordarea de tip război, susținută în special de Statele Unite, implică o mobilizare masivă de resurse într-un efort unitar, cu acceptarea unor limitări ale libertăților individuale și sacrificii. Mulți europeni apreciază însă că nu este potrivit să se vorbească despre un război: nu poți “învinge” terorismul decât dacă acționezi asupra rădăcinilor acestuia, ceea ce nu poate fi realizat prin folosirea mijloacelor militare. Din acest punct de vedere, terorismul nu este un război care trebuie câștigat, ci un risc periculos, de neevitat, care trebuie gestionat.

*Cele două abordări nu se exclud reciproc, dar au priorități și strategii diferite și necesită aranjamente diferite în vederea desfășurării acțiunilor colective. De exemplu, viziunea de tip război tinde să impună o strategie care pune accent pe măsurile ofensive și preventive, în timp ce viziunea de tip managementul riscurilor solicită o strategie cu accent pe măsurile defensive. Oricum, elemente ale ambelor strategii fac necesară depunerea unor eforturi reale de combatere a terorismului.*⁸⁴⁶

NATO a făcut din lupta împotriva terorismului o prioritate de rang înalt și a realizat consensul în privința naturii acestei probleme și a răspunsurilor adecvate, în general. Ca urmare a acestui fapt și a eforturilor similare ale altor instituții, în prezent este de neacceptat ca țările să asigure un mediu permisiv unor teroriști pe care îi consideră “luptători pentru libertate”, doar pentru că aceștia nu cauzează probleme pe teritoriul lor național. Astfel, NATO a demarat o serie de operațiuni militare menite să captureze membrii formațiunilor teroriste, dar și să instaureze local legitimitatea conducerii politice. Aceste operațiuni sunt: *Operation Active Endeavor*, *Operation Enduring Freedom*, *Operation Iraqi Freedom*.

I. Operation Active Endeavor

Operațiunea a fost lansată în 2001 și a reprezentat una din cele opt măsuri luate de NATO la acel moment, pentru a sprijini SUA în urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie, ca urmare a invocării, pentru prima dată în istoria Alianței, a articolului

---

⁸⁴⁶ Conform http://www.acus.org/docs/0406-NATO_Role_Confronting_International_Terrorism.pdf, p.20, accesat la 20 februarie 2010

5. Din 2001, navele aliate patrulează în Marea Mediterană în scopul împiedicării transportului teroriștilor (sau al armelor de distrugere în masă) și de a monitoriza și identifica eventualele vase suspecte. Din 2003, operațiunea s-a extins prin includerea posibilității de escortă a vaselor comerciale aliate care tranzitează strâmtoarea Gibraltar. Începând cu anul 2004, OAE a fost deschisă participării partenerilor NATO. În prezent, Rusia și Ucraina participă la activitățile de monitorizare. România participă la această operațiune din anul 2005.

II. Operation Enduring Freedom (Operațiunea Libertate Durabilă)

Această operațiune este numele oficial acordat de către administrația Bush Războiului din Afghanistan și altor trei misiuni militare (Filipine, Cornul Africii, Trans Sahara) de dimensiuni mai mici desfășurate sub umbrela „Global War on Terror”. Inițial, ea s-a numit Operațiunea „Infinite Justice”, dar din cauza conotațiilor religioase s-a propus redenumirea pentru a nu aduce ofense celor de confesiune musulmană.

Profitând de vidul de putere lăsat în urmă de ocupația sovietică retrasă, talibanii și-au asumat guvernarea între 1996 și 2001. Interpretarea radical-extremistă a legilor islamice a dus la o serie de interdicții și restricții sociale. Amputarea membrilor superioare era o formă încă acceptată de pedeapsă pentru furt, iar execuții publice puteau fi văzute deseori pe stadionul de fotbal din Kabul. În 1996, disidentul saudit Osama bin Laden s-a mutat în Afghanistan la invitația lui Abdur Rabb ur Rasool Sayyaf, liderul Alianței Nordice. Când talibanii au câștigat puterea, bin Laden a reușit să creeze o alianță între organizația sa, Al-Qaeda, și noii conducători. Se presupune că luptătorii pregătiți de Al-Qaeda (cunoscuți sub numele de Brigada 055) au făcut parte din Armata Talibană între 1997-2001.

Pe 20 septembrie 2001, SUA a afirmat că vinovatul din spatele evenimentelor de la 11 Septembrie era chiar Osama bin Laden, acordând poporului afgan un ultimatum, cerându-le să pună la dispoziția Statelor Unite toți liderii Al-Qaeda, să elibereze toți deținuții străini, să închidă imediat toate taberele teroriste, să-i predea autorităților pe toți teroriștii împreună cu susținătorii lor și, nu în ultimul rând, să acorde SUA acces neîngrădit în taberele de pregătire pentru inspecție. Aceste solicitări au fost respinse, invocându-se lipsa de probe pentru acuzarea lui bin Laden, refuzând predarea lui către SUA pentru un proces de judecată. Pe 7 octombrie 2001, Forțele Armate Britanice și ale US au început o serie de bombardamente aeriene împotriva forțelor talibane și Al-Qaeda. Kabul a fost în scurt timp părăsit de talibani, iar refugiul lor ulterior, ultimul oraș aflat sub puterea lor, Kunduz, a fost capturat pe 26 noiembrie, majoritatea fugind acum spre Pakistan. Totuși, războiul a continuat în sudul țării, o parte dintre ei retrăgându-se spre Kandahar, cucerit în luna decembrie a anului 2001. Talibanii au continuat printr-o acțiune de rezistență în munți. Au avut loc Bătălia de la Tora Bora, apoi Operațiunea *Anaconda*. În mai 2006 a fost lansată Operațiunea *Mountain Thrust* pentru a contracara opoziția talibană care, între timp, suferise un proces de revigorare. Începând cu ianuarie 2006, ISAF (Forța Internațională pentru Asistență de Securitate) a preluat sarcinile combative în sudul Afghanistanului. Statele Unite derulează și operațiuni independente de NATO, dar

parte din „Enduring Freedom” în alte părți ale teritoriului Afghan (Kandahar, Bagram, Kabul).

Coaliției conduse de SUA îi este atribuit meritul de a fi îndepărtat regimul taliban de la conducerea țării, dezorganizând și producând daune semnificative organizației teroriste Al-Qaeda. Pe 9 octombrie 2004 a fost ales în primele alegeri directe președintele Hamid Karzai. În anul următor, au fost organizate alegerile parlamentare. În perioada post-invăzie, au fost construite sute de școli și moschee, s-au distribuit fonduri de ajutor în valoare de mai multe milioane de dolari, iar rata de incidență a violenței a scăzut considerabil.

III. *Operation Iraqi Freedom*

Irakul se află pe lista statelor care sponsorizează terorismul întocmită de Statele Unite încă din 1990, când Saddam Hussein a început să nu mai fie agreat de Casa Albă. Regimul Hussein s-a dovedit a fi o sursă continuă de probleme pentru ONU și pentru vecinii Irakului, mai ales prin utilizarea armelor chimice împotriva iraniienilor și kurzilor. După Războiul din Golf, armatele britanice, franceze și americane au început să patruleze zonele „no-fly” irakiene pentru a proteja minoritatea kurdă și populația arabă Shi'a, în nordul și în sudul Irakului. În 1998 a fost lansată Operațiunea *Desert Fox (Vulpea deșertului)* din cauza nerespectării de cooperare necondiționată în inspecția armamentului.

În timpul președinției sale, Bill Clinton a declarat că își dorește să îl înlăture pe Saddam Hussein de putere, susținând că acesta va crea arme de distrugere în masă și nu se va teme să le folosească. După Operațiunea *Desert Fox*, Irak a anunțat că nu va mai respecta zonele „no-fly”, și a reluat încercările de a doborî avioanele militare ale US. Ca reacție, Marea Britanie și Statele Unite au început să lovească țintele anti-aeriene și miliare irakiene.

Rezoluția 1441 a Consiliului de Securitate al SUA (ce presupunea noi inspecții) a oferit Irakului „o ultimă oportunitate de a-și îndeplini obligațiile de dezarmare” sau de a suporta „consecințe grave”. Aceasta nu prevedea în faza inițială dreptul statelor membre de a utiliza forța. Deși guvernul irakian a acceptat vizitele unor oficiali ONU pentru verificări, Statele Unite au continuat să susțină că Irakul avea o atitudine neproductivă.

Pe 19 martie 2003 a început Războiul din Irak. Guvernul a fost înlăturat aproape imediat, iar pe 1 s-a anunțat că operațiunile majore de combat s-au încheiat. În ciuda acestui fapt, mișcările de insurgență ce au urmat au produs mult mai mult daune și victime decât invazia în sine. În ianuarie 2007, președintele George Bush a prezentat o nouă strategie bazată pe teoriile de contra-insurgență și tacticile elaborate de generalul David Petraeus, crescând numărul de trupe americane pentru a putea oferi măsuri sporite de securitate în Bagdad și în provincia Al Anbar. Noul val a fost denumit *The New Way Forward* – Noua cale înainte.

IV. *International Security Assistance Force (ISAF)*

ISAF reprezintă prioritatea operațională cea mai importantă a NATO și, în același timp, este cea mai amplă operațiune Aliată din istoria Alianței Nord-Atlantice.

A fost lansată în 2001, prin rezoluția Consiliului de Securitate al ONU numărul 1386, după îndepărtarea de la putere a regimului taliban din Afganistan. Inițial, a reprezentat o forță multinațională sub egida ONU, limitată la asigurarea securității capitalei Afganistanului, Kabul și a împrejurimilor sale. În 2003, NATO a preluat comanda operațiunii care acum prevedea extinderea autorității guvernului afgan pe întreg teritoriul țării și instaurarea unui climat de securitate propice reconstrucției economice și a statului de drept.

Operațiile desfășurate de ISAF au ca obiectiv acordarea de asistență guvernului afgan în construirea și menținerea cadrului de securitate în vederea extinderii influenței autorităților afgane, facilitând, astfel, derularea în mod corespunzător a proceselor de stabilizare și dezvoltare în Afganistan. O componentă esențială a strategiei pentru Afganistan a constituit-o extinderea ISAF pe toată suprafața acestui stat, inclusiv prin echipele de reconstrucție provincială (PRT), promovând stabilitatea și reforma sectorului de securitate.

Țara noastră este unul dintre contributorii importanți la ISAF. Participarea României este fundamentată prin Hotărârea nr. 38 din 21 decembrie 2001 a Parlamentului României, care acordă Guvernului împuternicirea de a stabili forțele, mijloacele, finanțarea și condițiile în care se va asigura această participare.

Natura caracterizată de o înaltă adaptabilitate a amenințării terorismului internațional necesită operarea unor schimbări frecvente ale modului de gândire și acțiune la nivelul țărilor și al instituțiilor. În perioada războiului rece, NATO a demonstrat o astfel de capacitate prin elaborarea continuă a unor strategii, deși nu a putut evita unele dezacorduri majore. În acest nou mediu geopolitic, Alianța se confruntă cu o provocare similară în realizarea consensului necesar pentru a o face cel mai eficient contributor posibil la lupta împotriva terorismului internațional.

În cadrul dezbaterilor pe tema Noului Concept Strategic al NATO (ce va fi adoptat la Summit-ul aliat de la Lisabona din noiembrie 2010) România speră să-și aducă contribuții de substanță. Se va urmări promovarea și reflectarea corespunzătoare a principalelor puncte de vedere naționale: reafirmarea fără echivoc a apărării colective, a principiului indivizibilității securității, al solidarității și coeziunii Aliate, echilibrul între percepția privind noile provocări și cele tradiționale, între capacitatea de proiecție și apărarea teritorială. În plus, se vor reitera necesitatea unei influențe sporite a Alianței în vecinătatea ei extinsă, în sensul stabilizării și consolidarea rolului NATO în sistemele de securitate european și global, a rețelei de parteneriate, a relației NATO-UE, a unui parteneriat cu Rusia bazat pe echilibrul între principii și pragmatism. Realizarea unui proiect NATO de apărare anti-rachetă care să acopere întreg teritoriul statelor aliatare va parte de asemenea de susținere din partea țării noastre. Conform Ministerului de Externe, România ar dori, totodată, ca în forma finală a Noului Concept Strategic să se regăsească și alte elemente importante, cum sunt consolidarea interesului NATO și dezvoltarea cooperării cu partenerii din imediata vecinătate a Alianței și a României, din Balcanii de Vest și zona extinsă a Mării Negre, inclusiv Caucazul de Sud și Asia Centrală, precum și consolidarea rețelei de parteneriate a NATO și menținerea politicii de extindere a Alianței („open door policy”), care a avut o contribuție importantă la consolidarea stabilității și

securității în Europa. Prin declarația Summitului de la Riga (aliniatul nr. 5) se sublinia că misiunea de pace și stabilitate în Afghanistan este prioritară pentru NATO unde, împreună cu guvernul și Forțele Naționale de Securitate afgane se continuă dezvoltarea instituțiilor democratice, care, într-un climat de securitate și stabilitate să asigure o reconstrucție stabilă a țării, o societate prosperă, relații de pace cu vecinii și o viață fără terorism, frică și narcotice.

BIBLIOGRAFIE:

- [1] ARĂDĂVOAICE, Ghe., ILIESCU, D., NIȚĂ, D., **Terorism, Antiterorism, Contraterorism**, Oradea, Editura ANTET.
- [2] CHEȚE, Emil, gl. bg. (r.) dr., și colectiv, **Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului**, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Academia de Înalte Studii Militare, București, 2002.
- [3] CHEȚE, Emil, gl. bg. (r.) dr., și colectiv, **Transformarea Militară. Coordonate politico-militare și doctrinare**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
- [4] FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securității**, Editura Militară, 2006.
- [5] MUREȘAN, Liviu, *The New International Security Landscape, in "Defense and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives"*, Second volume: Macedonia, Moldova, Romania, edited by J. Trapans and P. Fluri, DCAF-Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva/Belgrade, 2003.
- [6] MUREȘAN, Mircea, ENACHE Doru, **Operații multinaționale – curs de managementul crizelor**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [7] ȚENU, Costică, STĂNCILĂ, Lucian, ENACHE, Doru, **Fundamentele întrebunțării forțelor terestre în acțiunile militare moderne**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [8] VĂDUVA, Gheorghe, **Terorismul – amenințare la adresa securității și apărării naționale, în condițiile statutului României de membru NATO**.
- [9] <http://www.mae.ro>
- [10] http://www.dtic.mil/doctrine/dod_dictionary/
- [11] <http://www.nato.int>
- [12] <http://www.isaf.nato.int>

SĂ ATACĂM SAU SĂ NU ATACĂM IRANUL - ACEASTA SĂ FIE ÎNTREBAREA?

**Ambiții asimetrice, realități convenționale și influența acestora
asupra jocului geopolitic și militar regional în Orientul Mijlociu**

Monica GHEORGHÎĂ*

TO ATTACK OR NOT IRAN – IS THIS THE QUESTION?

Post-revolutionary Iranian theocracy offers a unique case study of international relations. The paper highlights several historical developments of Iran's relationship with the U.S. and the EU and examines whether Iran is a threat and, more precisely, what kind of threat it is. Even more "incorrectly" formulated in terms of political correctness, the paper argues whether Iran is truly a threat. Why a strong Iranian state would necessarily be perilous to U.S. and EU in the region, and contrary to their interests? The essay analyses also the main military, economic and "soft power" arguments for which the Islamic Republic cannot be rationally invaded in the near future.

1. Scurte reflecții istorice

Teocrația iraniană post-revoluționară oferă un caz unic pentru studiul relațiilor internaționale, întrucât pune în discuție o serie de modele ce prevalează în mod tradițional în această disciplină. Cazul iranian provoacă dezbateri asupra opiniei generale potrivit căreia statele în curs de dezvoltare, și în special cele din Orientul Mijlociu, sunt cu precădere actori subordonați într-un sistem internațional dominat de puterile consacrate.

Dacă până la începutul anilor '70, scena politică internațională a perceput Iranul ca pe o forță regională importantă, o dată cu Revoluția Islamică din 1979 și înlăturarea șahului de la putere de către o coaliție de forțe islamiste, liberale și radicale, Iranul a devenit în percepția geopolitică vestică un factor de instabilitate regională, puternic independent și pro-activ din punct de vedere religios. Totuși, în pofida zelului său revoluționar și a reputației nonconformiste și provocatoare, se poate afirma că Iranul revoluționar a fost întotdeauna un "actor rațional" în sensul realismului clasic.⁸⁴⁷ Dacă analizăm atent proiecția puterii iraniene în exterior, observăm că Republica Islamică urmează o strategie a dominării regionale și nu o misiune religioasă, oarbă, de a distruge statul Israel ori dorința de a provoca victime pe scară largă prin programul său nuclear. Conexiunile sale teroriste reprezintă mai

---

* **Diplomat, Ministerul Afacerilor Externe, Doctorand la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”**

⁸⁴⁷ Daniel L. BYMAN, Shahram CHUBIN, Anoushiravan EHTESHAMI, GREEN, Jerrold D., *Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era*, Santa Monica, California, RAND Corporation, MR-1320-OSD, 2001, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1320/;

mult un simptom al Realpolitik-ului iranian calculat⁸⁴⁸, decât intenția de a urmări un obiectiv islamist clar conturat.

În ceea ce privește relația UE cu Iranul, se poate vorbi, cel puțin în perioada pre-Ahmadinejad, de o acomodare funcțională determinată inclusiv de înghețarea relației SUA-Iran. Începând cu anii '80, statele europene au devenit ținta predilectă a politicii externe iraniene, ca parteneri economici și diplomatice, care să înlocuiască colaborarea ante-revoluționară cu SUA, relația concentrându-se în mare măsură pe beneficiile mutuale derivate din cooperarea comercială.

Relația cu Iranul poate fi calificată în egală măsură ca un succes al diplomației europene și ca o mare dezamăgire. În perioada de după 9/11/2001, europenii au reușit să aibă un dialog constant cu partea iraniană pe teme de neproliferare și chiar au reușit, pentru o scurtă perioadă, să încetinească programul său nuclear. Înțelegerile în acest sens din octombrie 2003 și noiembrie 2004 au fost apreciate drept cele mai semnificative reușite ale diplomației europene într-un dosar de importanță globală. În același timp, însă, a fost imposibil pentru Uniunea Europeană să prevină modificarea radicală a momentum-ului politic intern favorabil în Iran și reîntoarcerea la putere a forțelor conservatoare opuse schimbărilor democratice. La începutul anului 2006, toate aceste reușite în dosarul nuclear erau serios puse în pericol de intenția noilor autorități iraniene de a continua dezvoltarea programului. Apreciez că eroarea cheie în conducerea de către UE a negocierilor cu iraniienii a stat în faptul că europenii nu au fost capabili să convingă SUA să se alăture acestor demersuri, pentru a oferi un pachet substanțial de garanții de securitate în schimbul suspendării programului nuclear.⁸⁴⁹ Ca și în cazul irakian, UE ca actor internațional nu a fost principalul protagonist în strategiile europene, ci o țesătură complicată instituțională de interese naționale, inițiative ale statelor puternice din UE (și în special triumviratul UK, Franța, Germania) și instrumente supranaționale.⁸⁵⁰

2. Dilemele prezentului

Se pune întrebarea dacă Iranul este o amenințare și ce fel de amenințare reprezintă mai exact? Sau, și mai „incorect” formulat din punct de vedere politic, Iranul chiar este o amenințare? De ce un stat iranian puternic ar fi în mod necesar un pericol pentru SUA și UE în regiune și în opoziție cu interesele acestora?

Este dificil, într-adevăr, din punct de vedere politic pentru administrația americană (dată fiind absența relațiilor diplomatice formale), să vorbești despre un

---

⁸⁴⁸ CLAWSON, Patrick, *The Paradox of Anti-Americanism in Iran*, **Middle East Journal of International Affairs**, Vol. 8, No. 1, March 2004.

⁸⁴⁹ MANNERS, Ian, and Richard WHITMAN, *The Foreign Policies of European Union Member States*, Manchester University Press, 2000, pp. 98-132; RUTTEN, Maartje, From Saint – Malo to Nice. European Defence: Core Documents, Paris: **Chaillot Paper 51**, 2006; Rynning, Sten, *A Fragmented External Role: the EU, Defence Policy and New Atlanticism*, in Michele Knodt and Sebastiaan Princen (eds), *Understanding the European Union's External Relations*, Routledge, London, 2003, pp.46-49.

⁸⁵⁰ MERAND, Frederic Francois, **Soldiers and Diplomats: The Institutionalization of the European Security and Defence Policy, 1989-2006**, PhD Disertation, University California, Berkeley, 2006.

stat care are ca slogan predilect „Moarte Americii”, în termeni de ‘potențial aliat’. Accentul însă nu trebuie să cadă pe viitorul imediat, ci pe traiectoria de independență iraniană.⁸⁵¹ SUA și aliații săi europeni pot evita o strategie opacă pentru dilemele curente, în condițiile în care o asemenea strategie ar determina pierderea unui viitor aliat, a cărui putere potențială nu poate fi înlăturată, se pare, nici prin pachete de sancțiuni internaționale, nici prin eventuale atacuri aeriene.

Nu putem spune că Irak-ul lui Saddam Hussein a reprezentat un teren favorabil dezvoltării mișcărilor teroriste, și totuși exact asta a devenit după intervenția cu veleități democratizante a Coaliției în 2003. Un Iran puternic, capabil să exercite o politică externă pe măsură, ar putea deveni util SUA și UE în lupta împotriva terorismului. Cert este că, potrivit scenariului actual, sprijinul iranian pentru mișcărilor teroriste va continua cu siguranță atât timp cât Iranul va fi izolat pe scena internațională.⁸⁵² Totodată, state precum Rusia și China vor folosi această pârghie pentru a limita influența americană și europeană în regiune și vor continua să facă afaceri cu Iranul, nu numai pentru că deține petrol și gaze naturale, ci și pentru a împiedica SUA și UE să acționeze nestingherite în acest spațiu.⁸⁵³

Dacă Statele Unite vor continua să utilizeze conflictul de factură neo-conservatoare, chiar și după venirea democraților la putere în 2009, drept instrument al politicii sale externe, va pierde complet influența militară, economică și capitalul de imagine deținute în prezent, în favoarea rivalilor săi geopolitici. Atât timp cât SUA nu va aborda un stil diferit de politică externă față de Iran, acesta din urmă nu va înceta demersurile privind continuarea programului său nuclear. Desigur, Iranul poate fi constrâns temporar de presiunea internațională crescândă și de întărirea regimului de sancțiuni împotriva sa, însă o soluție permanentă în acest dosar nu se poate negocia decât prin schimbarea fundamentală a abordării duale, cu accent pe deschiderea unui dialog real între Washington, Bruxelles și Teheran. Dialogul direct poate însemna și o oarecare recunoaștere a Republicii Islamice de către SUA, un gest pe care Iranul îl așteaptă de multă vreme, ca o măsură de creștere a încrederii între cele două state.

La baza oricărei strategii coerente privind Iranul (o analiză serioasă de intelligence va lua *sine qua non* în considerare acest aspect) trebuie să existe înțelegerea clară a faptului că orice reformă a politicii externe iraniene este o funcție a reformei interne a sistemului teocratic, iar piedicile cele mai semnificative sunt determinate de natura structurii politice, cu centre multiple și paralele, care luptă

---

⁸⁵¹ CHUBIN, Shahram, *Iran's Strategic Environment and Nuclear Weapons*, în **Iran's Nuclear Weapons Options: Issues and Analysis**, Washington, D.C., The Nixon Center, ianuarie 2001, pp. 22–30.

⁸⁵² CLAWSON, Patrick, Michael EISENSTADT, *Deterring the Ayatollahs: Complications in Applying Cold War Strategy to Iran*, Washington, D.C., The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus No. 72, iulie 2007; DREYFUSS, Robert, *Is Iran Winning the Iraq War?*, **The Nation**, 21 februarie 2008; EHTESHAMI, Anoushiravan, *Iran's International Posture after the Fall of Baghdad*, **Middle East Journal**, Vol. 58, No. 2, Spring 2004, pp.25-28;

⁸⁵³ DOBBINS, James, Sarah HARTING, Dalia Dassa KAYE, *Coping with Iran: Confrontation, Containment or Engagement? A Conference Report*, Santa Monica, California, RAND Corporation, CF-237-NSRD, 2007, http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CF237/

pentru putere (e.g. instituția Liderului Suprem, Consiliul Gardienilor Revoluției, sistemul judiciar, controlat de Ayatollah ș.a.).⁸⁵⁴ Toate aceste structuri nu sunt alese în urma unui proces democratic, însă exercită o influență esențială asupra eșafodajului politic, economic, juridic și social iranian. Această dualitate persistentă (republică bazată pe suveranitatea poporului sau teocrație fundamentată pe puterea divină) rămâne cheia de boltă pentru orice schimbare în politica internă și externă a statului. Devine evident, așadar, faptul că succesul proiectului de reformă are mai puțin de a face cu alegătorii iranieni sau cu susținătorii externi și mai mult cu voința centrelor de decizie nealese prin vot popular de a-și retrage sau, cel puțin, reanaliza controlul asupra sferelor politice, economice și socio-culturale iraniene. Din această caracteristică internă a structurilor de putere putem deduce o concluzie importantă pentru analiza dosarului nuclear - aceea că ambițiile nucleare ale Teheranului au atins un momentum domestic care poate fi privit independent de orice alte considerente strategice referitor la utilitatea capacităților nucleare pentru interesele iraniene. Declarații contradictorii ale diverselor entități – Organizația pentru Energie Atomică din Iran, Armata Gardienilor Revoluției Islamice, Consiliul Suprem pentru Securitate Națională) trădează un aparat birocratic necoordonat, dacă nu chiar în competiție cu facțiuni din interiorul propriului sistem. Natura facțională a organismului de putere intern din Iran face dificilă implementarea unei politici coerente față de lumea occidentală (în special față de SUA și UE). Aceasta a fost dintotdeauna una din problemele cele mai importante în încercarea de a negocia cu Republica Islamică. Încă din 1980, a reprezentat un demers labirintic și de cele mai multe ori lipsit de succes pentru negociatorii occidentali să identifice partenerii de dialog investiți cu mandat și cu putere reală de a transmite un mesaj în numele autorităților de la Teheran.⁸⁵⁵ Spre exemplu, cât de încredători pot fi negociatorii occidentali că un mesaj transmis de un emisar al președintelui Ahmadinejad sau chiar prezentat de președinte nu va fi discreditat de liderul suprem? Va fi capabilă o facțiune să intre în fazele preliminare ale unui proces de negociere fără ca o altă facțiune rivală să submineze acest demers?

În plus față de contextele birocratice specifice de la Bruxelles, Washington sau Teheran care nu converg către o apropiere reală, o problemă generală în procesul de negociere este legată de cultura *bazaari* iraniană, pe care mulți în Vest o prezintă ca specific iraniană, dar pe care puțini o înțeleg cu adevărat. Această perspectivă este circumscrisă unei fascinații iraniene față de procesul de negociere și de ajungere la o înțelegere. Această gândire de tipul “hai să trecem peste divergențe și să încheiem rapid un acord” presupune, incorect din perspectivă vestică, faptul că Iranul este la fel

---

⁸⁵⁴ CORDESMAN, Anthony H., **Iran's Developing Military Capabilities**, Washington, D.C., The Center for Strategic and International Studies, 2005, pp.13-18; CORDESMAN, Anthony, Martin KLEIBER, **Iran's Military Forces and Warfighting Capabilities: The Threat in the Northern Gulf**, Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2007, pp.2-5.

⁸⁵⁵ EINHORN, Robert J., *Transatlantic Strategy on Iran's Nuclear Program*, **Washington Quarterly**, Autumn 2004, pp.50-55; EISENSTADT, Michael, *Living with a Nuclear Iran*, **Survival**, Vol. 41, No. 3, Autumn 1999, pp.61-70; FARHI, Farideh, *Iran's Security Outlook*, **Middle East Report Online**, 9 iulie 2007, p.5.

de dornic ca și partenerii occidentali să încheie o înțelegere, uitând cu ușurință lipsa de încredere funciara a iranienilor față de Occident. Memoria istorică joacă un rol mult mai semnificativ în negociere decât occidentalilor le-ar plăcea să creadă.

3. De ce Iranul nu poate fi, în mod rațional, invadat: argumente militare, economice și de “soft- power”

i. Evaluarea consecințelor militare

În evaluarea pe care o propun, motivul principal al continuării programului nuclear iranian rămâne obținerea unui instrument defensiv cu rol restrictiv, care în trecut era destinat să limiteze acțiunea Irakului, iar în zilele noastre este îndreptat împotriva influenței SUA în regiune. Interesul strategic al Iranului este acela de a domina Golful Persic și Orientul Mijlociu, precum și de a întări puterea locală a regimului politic actual⁸⁵⁶. Este, așadar, rezonabil să deducem că iranienii vor folosi această armă ca pe o carte finală, exclusiv îndreptată împotriva unor amenințări extreme. Politica Teheranului nu este să creeze o bombă atomică și nici să radă de pe suprafața Pământului Israelul, ci să facă întreaga lume să creadă că deține toate elementele necesare pentru fabricarea acestei bombe, care îi va fi garant al securității.⁸⁵⁷

Din perspectiva administrației americane, dobândirea de către Iran a armei nucleare reprezintă o amenințare la adresa intereselor sale vitale în Orientul Mijlociu, a aliaților săi din zonă (în primul rând Israelul și statele Golfului), ce determină întărirea curentelor radicale în regiune și în lumea musulmană.⁸⁵⁸ SUA sunt de asemenea preocupate de faptul că o acoperire nucleară va încuraja Iranul să întreprindă acțiuni militare convenționale împotriva statelor din Golf sau, în anumite circumstanțe, a forțelor americane și aliate din Golf (e.g. atacuri asupra rutelor de transport petrolier în Strâmtoarea Hormuz) și să crească implicarea iranienilor în fenomenul terorist.

Nu putem ignora perspectiva previzibilă că o acțiune militară îndreptată de SUA și/sau Israel împotriva Iranului poate genera efectul contrar celui așteptat, respectiv accelerarea programului nuclear iranian, cum s-a întâmplat în Irak, după atacul israelian din 1981. Un atac va plasa Iranul în postura de stat victimă a unei agresiuni, ceea ce va permite înlăturarea presiunii internaționale și supravegherea

---

⁸⁵⁶ GASIOROWSKI, Mark, *The New Aggressiveness in Iran's Foreign Policy*, **Middle East Policy**, Vol. 14, No. 2, Summer 2007, pp. 125–132; GAUSE, Gregory, *Saudi Arabia: Iraq, Iran, the Regional Power Balance, and the Sectarian Question*, **Strategic Insights**, Vol. 6, No. 2, March 2007; GILES, Gregory F., *The Islamic Republic of Iran and Nuclear, Biological, and Chemical Weapons*, in Peter R. LAVOY et al., eds., **Planning the Unthinkable: How New Powers Will Use Nuclear, Biological, and Chemical Weapons**, Cornell University Press, Ithaca and London, 2000, pp. 79–103.

⁸⁵⁷ AFRASIABI, Kaveh L., *Iran Unveils a Persian Gulf Security Plan*, **Asia Times**, April 14, 2007; AFRASIABI, Kaveh L., ABBAS Maleki, *Iran's Foreign Policy After 11 September*, **Brown Journal of World Affairs**, Vol. 9, No. 2, Winter/Spring 2003, pp. 263–264.

⁸⁵⁸ GLANZ, James, *U.S. Says Arms Link Iranians to Iraqi Shiites*, **New York Times**, February 12, 2007, pp.8; GORDAN, Michael, and Dexter FILKINS, *Hezbollah Said to Help Shiite Army in Iraq*, **New York Times**, November 28, 2006, p.6.

strictă de către AIEA și chiar retragerea Iranului din Tratatul de Neplifera Nucleară.

Intervenția militară este complicată inclusiv de distribuția geografică extinsă a facilităților nucleare iraniene. Este imposibil să neutralizezi capacitatea nucleară a Iranului atacând doar o centrală nucleară, cum a procedat Israelul în Irak, în 1981. Dacă provocarea unor pierderi substanțiale nu presupune atacarea tuturor acestor locații, intervenția necesită țintirea a cel puțin trei sau patru situri de îmbogățire a uraniului/producere a plutoniului iraniene. Totodată, este greu de crezut ca elementul surpriză va mai conta în strategia de atac (poate doar o surpriză tactică în planificarea și mijloacele utilizate), întrucât iranienii se pregătesc inclusiv pentru această opțiune. Atacuri succesive sunt necesare pentru a afecta în mod semnificativ toată infrastructura critică a programului nuclear, ceea ce presupune un efort de luptă sporit, pe care doar SUA l-ar putea susține, teoretic, fără necesitatea operațională a coordonării cu alte state. Totuși, este esențială obținerea sprijinului cât mai larg al comunității internaționale pentru intervenția militară, perspectivă improbabilă pe termen scurt și mediu (spre exemplu, nici unul din statele europene nu este favorabil unei acțiuni militare).

La fel de previzibil este faptul că Iranul va retaliia cu rapiditate, letal și asimetric, împotriva țintelor americane și europene și va lua măsuri de retorsiune prin atacarea cetățenilor occidentali, a ambasadelor și a sectorului de afaceri din Orientul Mijlociu prin terți precum Hezbollah și Hamas, a navelor de transport petrolier în Strâmtoarea Hormuz, sabotarea producției de petrol în regiunea Golfului, atacuri cu rachete cu încărcătură chimică și biologică împotriva forțelor americane și aliate și/sau utilizarea serviciilor secrete iraniene și a forțelor Gărzii Revoluționare pentru declanșarea unor atacuri de guerilla asupra forțelor aliate.⁸⁵⁹ Nici unul din aceste răspunsuri nu este inevitabil, dar toate sunt posibile. Washington-ul s-ar putea găsi în postura de a nu mai avea mulți aliați în Golf și nici prieteni europeni. În plus, alienarea crescândă a societății musulmane globale va face și mai dificilă continuarea luptei împotriva terorismului cu un set suplimentar de inamici.

Pe acest fundal, un val anti-american în regiune devine inevitabil, cu implicații dificil de estimat pe termen scurt și mediu. În plus, chiar dacă o serie de situri nucleare vor fi distruse, Iranul va putea construi facilități alternative într-o perioadă de timp relativ scurtă (dacă ele nu există deja). Centrala de la Natanz, spre exemplu, a fost ridicată în trei ani (2000-2003), iar experiența dobândită de iranieni poate duce la concluzia că aceste locații alternative vor fi ridicate chiar mai repede. Măsura în care personalul de specialitate implicat în program va fi afectat, temporar sau iremediabil, rămâne iarăși o întrebare deschisă.

Scenariul (din punct de vedere personal, pur teoretic) unei eventuale intervenții militare, în perspectiva unui eșec al diplomației de a ajunge la o înțelegere cu partea iraniană, trebuie să se bazeze pe o serie de precondiții, esențiale pentru succesul

---

⁸⁵⁹ GRACE, Robert, and Andrew MANDELBAUM, *Understanding the Iran-Hezbollah Connection*, United States Institute of Peace Briefing, September 2006, pp.26-29; GREEN, Jerry, *Terrorism and Politics in Iran*, in Martha Crenshaw, ed., **Terrorism in Context**, University Park, Pennsylvania State University Press, 1995, pp. 553–594.

misiunii, între care o analiză precisă de intelligence privind programul nuclear iranian este cheia întregului demers. Eșecul comunității occidentale de informații de a prezenta, înaintea războiului din Irak (sau, și mai grav, neluarea în considerare a avertismentului de către factorul politic), privind existența armelor de distrugere în masă, subliniază necesitatea absolută de a prezenta argumente și dovezi convingătoare că Iranul este (foarte) aproape să dobândească arma nucleară. Analiza de intelligence trebuie să fie precisă nu numai cu privire la instalațiile cunoscute de îmbogățire a uraniului, ci și la principalele situri ascunse, asigurând astfel premisele unui atac care să impiezeze asupra programului nuclear iranian pentru o perioadă semnificativă de timp. Dacă, spre exemplu, se estimează că o asemenea intervenție poate amâna programul pentru unu sau doi ani, rezultatul nu justifică riscurile. Dificultatea inerentă unei evaluări de acest gen este augmentată de posibilitatea de înțelegere/anticipare reală a regimului radical de la Teheran. Este cu precădere dificil de estimat în ce măsură reacțiile iraniene vor fi dominate de rațiuni ideologice și religioase, în detrimentul considerării riscurilor și a costurilor corespunzătoare.

ii. Efecte economice. Pierderea atuurilor de tip „soft-power” în rândul populației iraniene

Republica islamică prezintă multe din caracteristicile unui stat rentier, ce nu converg, de regulă, către democratizarea sistemului politic. Acestea includ o serie de procese patrimoniale și de relații instituționale între actorii statali și sursele de venit. Elita clericală colectează fondurile provenite din industria petrolieră și le redistribuie grupurilor de interese care îi susțin prezența la putere, în detrimentul necesităților “societății civile”. Mai mult, potrivit analizei lui Moshaver⁸⁶⁰, putem afirma că UE, ca și alte grupuri de interese în Iran, au împărțit (unele “voci strategice” ar spune că încă o mai fac) beneficiile controlate și distribuite de elita conducătoare, cel puțin în perioada Khatami (ca să ne referim doar la un interval politic mai apropiat de prezent), și deci nu ar fi într-o postură foarte potrivită pentru a avea influență asupra elitei politice iraniene. Continuând linia de argumentație, referindu-ne la aceeași perioadă Khatami, se poate afirma că UE, în calitate de beneficiar, s-a găsit în postura de a păstra aceste legături cu elita politică, dincolo de condiționalitățile privind reforma statului iranian, pe fondul absenței SUA drept principal competitor.

Într-un scenariu tip „Război Rece”, în care gloanțele rămân pe țevă, infrastructura industrială internă devine un factor cheie al puterii statului de a menține și a-și dezvolta capacitatea de intimidare și de apărare a spațiului național. O populație educată, integrată în procesul de producție, reprezintă unul din cele mai importante atuuri pentru securitatea unei națiuni. Din această perspectivă, programul său nuclear, departe de a fi exemplar, este vârful de iceberg care susține geopolitica regională a Iranului.

---

⁸⁶⁰ MOSHAVER, Ziba, *Revolution, Theocratic Leadership and Iran's Foreign Policy: Implications for Iran-EU Relations*, în Nonneman, Gerd (ed.), **Analysing Middle East Foreign Policies and Their Relationship with Europe**, Routledge, 2005, pp.174 – 195.

Totuși, chiar dacă modelul Războiului Rece poate apărea atractiv și convenabil, Occidentul nu poate construi o versiune mijlociu-orientală a Cortinei de Fier de oprire a modelului expansionist iranian pentru simplul motiv că Teheranul, spre deosebire de Moscova Războiului Rece, nu este o putere expansionistă. Citind dincolo de retorica de multe ori belicoasă a președintelui Ahmadinejad, iranienii nu urmăresc să dobândească teritorii sau să exporte revoluția. Coalițiile militare pot cu dificultate să diminueze impactul unei asemenea strategii.

Poate părea paradoxal, însă SUA continuă să dețină în rândul populației iraniene, în special al celei educate, un capital semnificativ de *soft-power*, manifestat printr-un relativ pro-americanism, în contrast evident față de alte state din Orientul Mijlociu unde sentimentele favorabile SUA se erodează constant. În eventualitatea unui atac american aerian, acest capital de imagine va fi pierdut în mod ireversibil, iar majoritatea covârșitoare a cetățenilor iranieni se va ralia liniei guvernamentale. Este exact ceea ce doresc autoritățile de la Teheran și ceea ce SUA trebuie să evite cu orice preț.

Notă: Așa-zisa “impotență istorică” în fața influenței străine, fie aceasta americană, britanică sau rusească, reprezintă o cicatrice permanentă a psyche-ului colectiv iranian, ce a ghidat decade succesive gândirea elitelor. O preocupare aproape obsesivă față de împiedicarea intervenției în afacerile interne ale statului i-a făcut pe mulți iranieni foarte sensibili la orice tentativă în acest sens din partea marilor puteri, iar percepția succesului lor de a înlătura presiunile exterioare a creat o stare de “aroganță a nesupunerii”.⁸⁶¹

Analiza este simplu de urmărit și dintr-o perspectivă strict demografică. Argumentul că două treimi din populația iraniană este sub vârsta de 30 de ani și că aceasta reprezintă viitorul politic al statului nu ar trebui ignorată de liderii americani și europeni.

Paradoxal sau nu, pe fondul înăspririi regimului de sancțiuni adoptat de comunitatea internațională împotriva Iranului, multe țări europene și-au dublat volumul schimburilor comerciale bilaterale cu acest stat. Potențialul economic și industrial în continuă dezvoltare a deschis totodată noi perspective mediului de afaceri iranian de a se orienta către piețe alternative din Asia Centrală.

Concluzii

Nu putem să nu observăm, cu stupoare de multe ori, cât de superficială este luarea de poziție a multor lideri occidentali în acest dosar, reflexie a unei pauperități inclusiv în datele furnizate de eşaloanele inferioare, de analiză. Dincolo de considerente politico-militare și economice complicate, opțiunea apare simplă: co-existența într-o stare de ostilitate perpetuă și demonizare mutuală sau urmărirea unei agende clare, bazate pe înțelegerea realistă a intereselor iraniene și ale aliaților occidentali, oricât de divergente ar părea la prima vedere. Izolarea politică și continua mutilare economică prin regimul de sancțiuni vor avea în final efecte contraproductive. Mitologia a ajuns să ascundă realitatea. Totodată, din perspectivă

---

⁸⁶¹ EHTESHAMI, Anoushiravan, *Iran's International Posture after the Fall of Baghdad*, **Middle East Journal**, Vol. 58, No. 2, Spring 2004, p.31.

economică, nu este dificil de urmărit un anumit dublu standard în modul în care marile puteri europene își adaptează activitatea economică în zonele supuse măsurilor restrictive internaționale, iar Iranul nu face excepție.

Dobândirea capacității nucleare de către Teheran, prin evitarea controlului strict al AIEA și împotriva eforturilor comunității internaționale ar afecta serios regimul de control al cursei înarmărilor, AIEA ca organizație și credibilitatea mecanismului instituit prin Tratatului de Neproliferare Nucleară. Tensiunea ar crește inclusiv în relația cu NATO. Lovitura va fi cu atât mai serioasă cu cât unele guverne, care au abandonat anterior cursa înarmărilor, vor reexamina această opțiune în lumina afacerii iraniene. Astfel, Turcia, stat ce aspiră la statutul de membru al UE, este unul din principalii potențiali participanți, unul din motive fiind acela că partea cea mai mare a teritoriului turc este deja în raza de acțiune a rachetelor iraniene Shahab – 3.

Severitatea loviturii, accentuată și de derularea de către Coreea de Nord a testelor nucleare în 2006, va depinde de atitudinea Iranului și de răspunsul comunității internaționale: va dobândi Iranul această capacitate după retragerea din NPT sau va încălca obligațiile asumate prin tratat? Va conduce teste sau va opta pentru ambiguitate nucleară? Comunitatea internațională va impune sancțiuni și mai severe decât în prezent, care vor fi menținute pentru o perioadă de timp, după care vor fi ridicate, ca în cazul Indiei și Pakistanului în trecut? Este de așteptat ca statele europene să susțină, în eventualitatea unui Iran nuclear, o nouă întărire a regimului de sancțiuni, în mare parte pentru că nu au reușit să împiedice demersurile nucleare, cu efecte serioase asupra credibilității UE ca actor internațional de anvergură.

Bibliografie:

- [1] AFRASIABI, Kaveh L., *Iran Unveils a Persian Gulf Security Plan*, **Asia Times**, April 14, 2007; AFRASIABI, Kaveh L., ABBAS Maleki, *Iran's Foreign Policy After 11 September*, **Brown Journal of World Affairs**, Vol. 9, No. 2, Winter/Spring 2003.
- [2] BYMAN, Daniel L., SHAHRAM Chubin, ANOUSHIRAVAN Ehteshami, GREEN, Jerrold D., **Iran's Security Policy in the Post-Revolutionary Era**, Santa Monica, California, RAND Corporation, MR-1320-OSD, 2001,
- [3] [http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1320/;](http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1320/)
- [4] CLAWSON, Patrick, *The Paradox of Anti-Americanism in Iran*, **Middle East Journal of International Affairs**, Vol. 8, No. 1, March 2004.
- [5] CORDESMAN, Anthony H., **Iran's Developing Military Capabilities**, Washington, D.C., The Center for Strategic and International Studies, 2005.
- [6] CORDESMAN, Anthony, Martin KLEIBER, **Iran's Military Forces and Warfighting Capabilities: The Threat in the Northern Gulf**, Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2007.
- [7] CHUBIN, Shahram, **Iran's Strategic Environment and Nuclear Weapons,** în **"Iran's Nuclear Weapons Options: Issues and Analysis**, Washington, D.C., The Nixon Center, ianuarie 2001.

- [8] CLAWSON, Patrick, Michael EISENSTADT, *Deterring the Ayatollahs: Complications in Applying Cold War Strategy to Iran*, Washington, D.C., The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus No. 72, iulie 2007.
- [9] DREYFUSS, Robert, *Is Iran Winning the Iraq War?*, **The Nation**, 21 februarie 2008.
- [10] DOBBINS, James, Sarah HARTING, Dalia Dassa KAYE, “Coping with Iran: Confrontation, Containment or Engagement? A Conference Report“, Santa Monica, California, RAND Corporation, CF-237-NSRD, 2007
- [11] http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CF237/
- [12] EHTESHAMI, Anoushiravan, *Iran’s International Posture after the Fall of Baghdad*, **Middle East Journal**, Vol. 58, No. 2, Spring 2004.
- [13] EHTESHAMI, Anoushiravan, *Iran’s International Posture after the Fall of Baghdad*, **Middle East Journal**, Vol. 58, No. 2, Spring 2004.
- [14] EINHORN, Robert J., *Transatlantic Strategy on Iran’s Nuclear Program*, **Washington Quarterly**, Autumn 2004.
- [15] EISENSTADT, Michael, *Living with a Nuclear Iran*, **Survival**, Vol. 41, No. 3, Autumn 1999.
- [16] FARHI, Farideh, *Iran’s Security Outlook*, **Middle East Report Online**, 9 iulie 2007.
- [17] GASIOROWSKI, Mark, “The New Aggressiveness in Iran’s Foreign Policy,” *Middle East Policy*, Vol. 14, No. 2, Summer 2007, pp. 125–132; Gause, Gregory, “Saudi Arabia: Iraq, Iran, the Regional Power Balance, and the Sectarian Question,” *Strategic Insights*, Vol. 6, No. 2, March 2007.
- [18] GILES, Gregory F., *The Islamic Republic of Iran and Nuclear, Biological, and Chemical Weapons*, in Peter R. LAVOY et al., eds., **Planning the Unthinkable: How New Powers Will Use Nuclear, Biological, and Chemical Weapons**, Ithaca and Cornell University Press, London, 2000.
- [19] GRACE, Robert, and Andrew MANDELBAUM, **Understanding the Iran-Hezbollah Connection**, United States Institute of Peace Briefing, September 2006.
- [20] GREEN, Jerry, *Terrorism and Politics in Iran*, in Martha Crenshaw, ed., **Terrorism in Context**, University Park, Pennsylvania State University Press, 1995.
- [21] GLANZ, James, *U.S. Says Arms Link Iranians to Iraqi Shiites*, **New York Times**, February 12, 2007, pp.8; Gordan, Michael, and Dexter Filkins, “Hezbollah Said to Help Shiite Army in Iraq,” *New York Times*, November 28, 2006.
- [22] MANNERS, Ian, and Richard WHITMAN, **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester University Press, 2000.
- [23] MERAND, Frederic Francois, **Soldiers and Diplomats: The Institutionalization of the European Security and Defence Policy, 1989-2006**, PhD Disertation, University California, Berkeley, 2006.
- [24] MOSHAVER, Ziba, *Revolution, Theocratic Leadership and Iran’s Foreign Policy: Implications for Iran-EU Relations*, în Nonneman, Gerd (ed.),

Analysing Middle East Foreign Policies and Their Relationship with Europe, Routledge, 2005.

- [25] RUTTEN, Maartje, *From Saint – Malo to Nice. European Defence: Core Documents*, Paris, **Chaillot Paper 51**, 2006.
- [26] RYNNING, Sten, *A Fragmented External Role: the EU, Defence Policy and New Atlanticism*, in Michele Knodt and Sebastiaan Princen (eds), **Understanding the European Union's External Relations**, Routledge, London, 2003.

GEOGRAFIE, GEOPOLITICĂ ȘI GEOSTRATEGIE ÎN ORIENTUL MIJLOCIU EXTINS: IMPLICAREA UNIUNII EUROPENE ÎN REGIUNE ȘI INTERACȚIUNEA CU INTERESELE SUA, FEDERAȚIEI RUSE ȘI CHINEI

Monica GHEORGHITĂ*

GEOGRAPHY, GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIE I THE ENLARGED MIDDLE EAST: THE EUROPEAN UNION INVOLVEMENT IN THE REGION AND THE INTERACTION WITH USA, RUSSIAN FEDERATION AND CHINESE P.R.'S INTERESTS

Interference and external influences are constant features of the political-diplomatic and military space under scrutiny. The paper presents several conceptual clarifications for the Greater Middle East (GME) paradigm and three ways of representing the region, as identifiable in public discourse. GME states are dominated by a profound mismatch between nation (identity) and state (sovereignty), which triggers significant consequences for foreign and security policy and foreign policy makers. The question is raised whether transatlantic relations are dominated by rivalry or partnership in the region. On the other hand, the policy of the Russian Federation is based on pragmatism and a security and economic realism guided by interest and a very accurate cost-benefit analysis. The paper also interprets the Chinese interests in the region as circumscribed to long-term strategic vision, that of the instrumentalization of the Middle East by aligning it to a block possibly led by Russia and China, facing the natural logic of the balance of power against the still uncontested political and military hegemony of the U.S.

Introducere

Potrivit lui L. Karl Brown, Orientul Mijlociu reprezintă un „sistem penetrat”, supus unui nivel excepțional de intervenție externă și control și totuși încăpățânat să reziste subordonării⁸⁶². Influențele și interferența externe sunt o trăsătură constantă și recunoscută a spațiului politico-diplomatic și militar supus analizei. După cele două războaie mondiale, ambițiile politice ale marilor puteri au remodelat dramatic peisajul geopolitic din regiune, tumultuos și anarhic de-a lungul istoriei sale, alimentând în mare măsură ostilitatea arabo-israeliană care dăinuie și în prezent. Puterile rivale au continuat să își exercite influența în zonă, în primul rând datorită fragmentării politice și economice a regiunii. Acestea nu au putut controla tipul de politici pe care statele din zonă le-au urmat, însă au impus constrângeri și consturi, au ridicat obstacole, le-au determinat să intre sau să se retragă din anumite conjuncturi sau alianțe tematice și le-au canalizat activitatea în cadrul organizațiilor internaționale, cu ajutorul cărora au căutat să controleze sistemul internațional.

---

* **Diplomat, Ministerul Afacerilor Externe, Doctorand la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”**

⁸⁶² L. Carl BROWN, *International Politics and the Middle East: Old Rules, Dangerous Games*, Princeton University Press, 1984, pp.3-5.

Precizări conceptuale

Zona „Orientului Mijlociu” cunoaște o serie de reprezentări alternative (e.g. „clasic”, „*Middle East and North Africa*” – MENA-, „lărgit plus Africa de Nord”), dintre care varianta „regiunii extinse”- „*Greater Middle East*”, tradusă inclusiv în formula „Marele Orient Mijlociu” și avansată de fosta administrație americană, apare ca dominantă în prezent. Este necesar să subliniem faptul că noul concept *Greater Middle East* (GME) nu este o creație a administrației Bush, ci este preluat din spațiul academic american de după 1990⁸⁶³.

Precizăm faptul nu există o variantă unanim acceptată a zonei care să cuprindă ca *realitate geografică* denumirea de „Orient Mijlociu Extins”. În sfera politică, „GME” “se referă la țările lumii arabe, plus Pakistan, Afghanistan, Iran, Turcia și Israel” – reprezentare asumată în conceptul de „Parteneriat cu Orientul Mijlociu Extins” propus de către guvernul SUA omologilor din cadrul G8, în pregătirea reuniunii din anul 2004.

Dincolo de discursul oficial însă, mai mulți comentatori din zona academică și jurnalistică, include în acest concept și republicile musulmane ex-sovietice ale Asiei Centrale, într-o zonă „extinsă” a Orientului Mijlociu de o importanță crucială în geostrategiile viitorului, prin localizarea ei între NATO (prin Turcia), Rusia și respectiv China. Din perspectiva formulării și implementării strategiilor de securitate americane în spațiul euro-asiatic, Stephen Blank⁸⁶⁴ sugera că intervențiile militare ale SUA în Afghanistan și Irak au reprezentat o veritabilă „revoluție strategică”, fundamentată de o conceptualizare unitară din punct de vedere geostrategic a spațiului dintre Maghreb și frontiera cu China (prin Afghanistan și Pakistan) și Rusia (prin Kazahstan), cu includerea chiar a Asiei de Sud: „Într-adevăr, din punct de vedere al operațiunilor militare, este posibil să vorbim de un Orient Mijlociu extins care se întinde din Turcia până în Afghanistan și care, sub anumite aspect, poate include toată Africa de Nord. De asemenea, este evident și pentru observatorii din exterior [faptul, n.n.] că reconceptualizarea acestui spațiu strategic include Asia de Sud”.

În linii generale, trei maniere de reprezentare a regiunii sunt identificabile în discursul public. La nivelul discursului politic oficial, cu precădere al SUA, GME cuprinde aria celor 22 de state membre ale Ligii Arabe, cărora li se adaugă Turcia,

---

⁸⁶³ Pentru detalii, BLACKWILL, Robert D., and Michael STÜRMER, ed. *Allies Divided: Transatlantic Policies for the Greater Middle East* (Cambridge, MA: MIT Press, 1997) și Zalmay Khalilzad, *Challenges in the Greater Middle East*, pp. 191-217, în David C. Gompert și Stephen F. Larrabee, ed. *America and Europe: A Partnership for A New Era*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997. Totodată, inventarea decupajului teritorial denumit „Orientul Mijlociu” este atribuită strategului american A.T. Mahan, expert în strategie navală. Acesta publica în 1902, în revista „*The National Review*”, un articol în care sugera că Imperiul Britanic trebuie să impună și să mențină securitatea în Golful Persic și zona de coasta aferentă, ca garanție a stării de calm în India, mai ales prin contracararea pericolului expansiunii rusești. Pentru detalii, Alfred T. MAHAN, *Persian Gulf and International Relations*, în „*The National Review*”, september 1902, pp. 27-45.

⁸⁶⁴ Stephen BLANK, *The Greater Middle East and Its Strategic Profile*, în „*Alternatives: Turkish Journal of International Affairs*” 3(1), 2004, p. 2, preluat din I. Apahideanu, Unde se află Orientul Mijlociu Extins, http://ro.altermedia.info/politica/unde-se-afla-orientul-mijlociu-extins_3460.html

Israel, Iran, Afghanistanul și Pakistanul. O a doua perspectivă, tributară „revoluției strategice” vizibile în ultimii ani, include spațiul dintre Africa de Nord și Asia Centrală, teren al competiției tot mai vizibile dintre SUA, Federația Rusă și China. La nivel academic, opiniile sunt divergente, distingându-se un curent dominant în care frontiera estică a ariei analizate coincide cu granițele dintre Afghanistan și Pakistan pe de o parte și China pe de altă parte. În cadrul acestei multiplicități de reprezentări, singura certitudine pare să rămână faptul că spațiul dintre Mauritania și Asia Centrală s-a conturat ca principal teren de dispută a confruntării dintre SUA, Rusia și China. Acesta este spațiul în care, după evenimentele de la 11 septembrie 2001, SUA și-au amplasat rapid baze și facilități în treisprezece țări, regiunea unde au loc conflicte militare deschise (Afghanistan și Irak), spațiul în care se centrează spiritual cele trei mari religii monoteiste ale lumii, precum și aproape trei pătrimi din rezervele de țiței ale lumii. Sunt tot atâtea elemente care pot reprezenta ingredientele viitorului „Mare Joc” pe „tabla de șah” a lumii⁸⁶⁵.

1. Caracteristici și consecințe pentru politica externă și de securitate a decidenților interni și externi

Statele Orientul Mijlociu Extins sunt dominate de o incongruență profundă între națiune (identitate) și teritoriul de stat (suveranitate). Dacă, dintr-un anumit punct de vedere, dilema lumii arabe se prezintă ca “o națiune/mai multe state”, în lumea non-arabă a Orientului Mijlociu (e.g. Israel, Turcia, Iran), statul multinațional (un stat/mai multe națiuni) este de asemenea o regulă, mai mult decât o excepție. Acesta ar fi decorul în care se creează scenariile unor politici externe și de securitate foarte complicate. Aceste politici pot fi adecvat înțelese ca rezultat al interacțiunilor multiple la nivel statal, sub-statal și trans-statal în regiune. Avem de a face cu identități trans-statale și cu sentimentul de a aparține unei lumi arabe distincte (*al-alam al-arabi*), mai mult decât cu identități care să se legitimeze dependent de statalitate. Multiple niveluri de identitate coexistă în același spațiu public. Dacă ar fi să identificăm o imagine pentru spațiul analizat, modelul realist al bilelor de biliard ca simboluri ale statelor ce interacționează în arena internațională este mai puțin semnificativ pentru Orientul Mijlociu Extins decât imaginea unui set de organisme interconectate, separate numai de membrane poroase⁸⁶⁶. Elitele conducătoare sunt prinse la mijloc între *raison de la nation* (pan-arabismul) și *raison d’etat* (suveranitatea națională), în procesul de creare a politicii externe *lato sensu* (ce include și dimensiunea de securitate națională, internă și externă).

În Orientul Mijlociu, sistemul de stat – contrar modelului static și anistoric promovat de neo-realism – este în același timp contestat și în construcție și este influențat de două elemente majore: a) o serie de forțe trans-statale care erup periodic – imperialism, naționalism, război, petrol, Islam și globalizare și b) comportamentul individual al statelor care „construiesc” sistemul. Totodată, sistemul statal și forțele

⁸⁶⁵ I. APAHIDEANU, loc.cit.

⁸⁶⁶ Gudrun KRAMER, “Islam and Pluralism,” în Rex Brynen, Bahgat Korany and Paul Noble eds., *Political Liberalization & Democratization in the Arab World*, Volumul 1: Theoretical Perspectives (Boulder: Lynne Rienner, 1995), pp. 113-128.

trans-statale „formatează” activitatea statelor, însă nu dintr-o perspectivă deterministă. Pozițiile distincte geopolitice și economice și istoria formării statelor naționale determină specificitatea cu care acestea răspund prin politica lor externă și de securitate.

Este important de remarcat, din perspectiva unui analist de politică externă și de intelligence, faptul că, deși arabismul secular și Islamul politic sunt rivale din punct de vedere ideologic, în cadrul politicii externe *lato sensu*, acestea se regăsesc într-o susținere mutuală. Aduc în sprijinul acestui argument faptul că atât Islamul, cât și arabismul prioritizează loialitatea față de comunitatea arabă sau islamică (*umma*) asupra cetățeniei unui anumit stat. Ambele insistă pentru o autonomie economică și culturală față de sistemul global dominat de Occident și resping interferența Vestului în societate; ambele resping legitimitatea statului Israel; mișcările islamice radicale precum Hamas și Hezbollah sunt în primul rând manifestări ale rezistenței naționale arabe față de Israel decât promotoarele unei agende religioase islamice. Spre exemplu, chiar în spațiul maghrebian, cunoscut pentru rezistența sa la arabism, mișcările islamice au avut un rol fundamental în a stârni revolta publică față de atacarea Irakului arab, ceea ce a determinat oficialii locali să se distanțeze de politica Vestului.⁸⁶⁷

Tot din perspectiva analizei de intelligence, nu trebuie să uităm că, în lumea arabă, diversitatea experiențelor și a relației cu imperialismul occidental au determinat un clivaj ideologic semnificativ. Republicile naționaliste care au căutat să provoace dispunerea regională sponsorizată de Occident, au dezvoltat relații conflictuale cu monarhiile tradiționale create cu sprijin occidental și care se bazau pe acest sprijin împotriva celor dintâi. La nivel suprastatal, pan-Islamismul, la fel ca pan-arabismul de dinaintea acestuia, s-a dovedit incapabil să creeze o structură solidă internațională intra-islamică. Chiar și în cazurile în care islamiștii au reușit să penetreze puterea politică la nivel înalt (cazul Turciei în 1997) sau să dobândească influență în spațiul legislativ național (Yemen, Iordania, Kuweit și Maroc), nu au putut determina schimbări majore de politică externă a statelor lor. În plus, despre statele islamice recunoscute din regiune (Afganistan, Iran, Pakistan, Arabia Saudită și Sudan) se poate spune cu dificultate că acestea ar reprezenta un model și un stimulent pentru continuarea islamizării Orientului Mijlociu. Cele cinci state amintite sunt diferite unul față de celălalt, promovând variante diferite de ideologie islamică și, departe de a constitui un nucleu dur pan-islamic, se găsesc cel mai adesea în conflict unul cu celălalt.

2. Rivalitate sau parteneriat transatlantic? Interacțiunea intereselor europene și americane în Orientul Mijlociu Extins

Așa cum se arată într-un articol din *The Economist*: „The EU is comfortable talking about values, but uncomfortable talking about interests”⁸⁶⁸. Interesele

---

⁸⁶⁷ P.J. VATIKIOTIS, *Islam and the State*, London, Routledge, 1987, pp.36-45; David GEORGE, *Pax Islamica: An Alternative NewWorld Order, Islamic Fundamentalism*, Westview Press, 1996, pp.71-90.

⁸⁶⁸ ediția martie 2007, p.24.

europene în Orientul Mijlociu se circumscriu obținerii unei stabilități politice la periferia UE și se concentrează asupra schimburilor comerciale, resurselor energetice și a “îndiguirii” activității potențial teroriste și imigrației în masă în spațiul european. UE dorește un spațiu integrat economic în normele sistemului internațional, ceea ce ar determina crearea unui mediu cu mai puțină apetență către conflict. Totodată, demersul european față de Orientul Mijlociu este considerabil afectat de dificultatea de a ajunge la o politică externă și de securitate comună. Acest aspect, privit în conexiune cu lipsa unei capacități militare integrate la nivelul Uniunii, a limitat, de-a lungul timpului, rolul UE în regiune. Efectele politicilor UE în regiune sunt rezultatul unei diplomații bicefale, naționale și supranaționale, care a îmbrățișat și a facilitat o varietate de dinamici. Relația între inițiativele promovate de la cele două niveluri (național și european) au inclus de cele mai multe ori o combinație rafinată și echilibrată de convergențe și divergențe.

Uniunea a dobândit influență în acest spațiu prin modelul de bună guvernare pe care l-a promovat, potrivit principiului călăuzitor al identităților multiple și nu exclusive. Centralitatea valorilor sale normative a determinat transformarea *sistemului* european de politică externă într-o *societate* de politică externă, în care promovarea democrației și a drepturilor omului sunt definitorii pentru identitatea colectivă a Uniunii.

Desigur, s-a ridicat problema eficacității acestui model în afara granițelor Uniunii. Mulți comentatori au împărtășit îngrijorarea că o asemenea logică postmodernă poate funcționa în interiorul UE, însă în exterior ar fi mai eficientă o abordare mai articulată a „legilor junglei” și o formulă care să se depărteze de iluzia unei strategii bazate în exclusivitate pe filozofia „imperului cooperant”. Fără îndoială că formula de „soft engagement” promovată de UE exprimă un calcul strategic. Așa cum spune Chris Patten, actualul decan al Universității Oxford și fost comisar pentru politică externă a UE, condiționalitățile impuse de Uniune pentru cooperarea cu statele terțe ținesc dincolo de „piftia liberală” propriu-zisă⁸⁶⁹.

Evenimentele de la 11 septembrie 2001 din SUA au determinat schimbări semnificative în politicile UE față de spațiul Orientului Mijlociu, însă nu se poate vorbi de o schimbare fundamentală a paradigmei de acțiune. Rafinarea și nu ruptura este principiul călăuzitor în politica europeană după 9/11. UE a întărit cooperarea în domeniul securității cu statele din zonă, în special în nordul Africii, Mashreq și zona Golfului. Prioritățile politice față de Iran, Siria și Libia au fost surclasate de necesitatea de a limita dezvoltarea armelor de distrugere în masă. Presiunea pentru reforme politice a fost sacrificată în schimbul obținerii garanțiilor formale pentru neproliferare.

3. Scurte reflecții asupra intereselor rusești în regiune

În perioada Războiului Rece și la începutul anilor '90, interacțiunea marilor puteri în regiune se caracteriza prin paradigma Marelui Joc, descris de Vaughn

---

⁸⁶⁹ apud Martin MARTINSEN, Forging a Strategic Culture: Putting Policy into ESDP, Oxford Journal on Good Governance, vol.1/1, pp. 61-6 (2004).

Shannon: „actorii politici cheie au concurat pentru controlul căilor comerciale vitale, inclusiv maritime și pentru câmpurile petrolifere din regiune”⁸⁷⁰. Marele Joc a continuat, deși nu mai existau dezacorduri substanțiale. Putem spune chiar că au existat mai multe abordări comune, decât divergențe, deși tensiunile au continuat. Cu excepția notabilă a politicilor față de Iran și Irak, actorii majori au cooperat în numeroase dosare, inclusiv în vederea soluționării conflictului israeliano-palestinian și a înlăturării pericolelor teroriste.

În Irak, spre exemplu, în apropierea atacurilor aeriene americano-britanice din decembrie 1998, Rusia a criticat amenințarea cu forța și a cerut înlăturarea tuturor sancțiunilor internaționale adoptate la ONU împotriva Bagdadului. În urma atacurilor, Duma rusă a condamnat atacurile ca „acte de terorism internațional”, printr-o decizie care a trecut cu 394 de voturi pentru și 1 abținere. Totodată, Rusia și-a rechemat ambasadorul de la ONU, un demers care nu mai fusese luat din timpul celor mai fierbinți momente ale Războiului Rece. Reacția rușilor urmează un model des uzitat în timpul Războiului Rece: „Istoric vorbind, reacțiile Moscovei la crizele internaționale au fost întotdeauna excesiv de emoționale. Criza irakiană a fost abordată astfel potrivit unei filozofii politice vechi de cel puțin o sută de ani – îți exhibi punctul de vedere foarte rapid și plănuiești politicile mai târziu. „Puțini se îndoiesc de faptul că exhibarea emoțională este, ca întotdeauna, contraproductivă în raport cu interesele pe termen lung ale Rusiei.

În ceea ce privește Iranul, amintim un singur citat relevant pentru întreaga politică de securitate a Rusiei. Astfel, unul din consilierii apropiați fostului președinte Eltin a precizat că „Iranul poate fi un bun aliat strategic al Rusiei pe plan mondial pentru menținerea balanței de putere și a testa hegemonia asupra terților”⁸⁷¹.

Politica Rusiei în Orientul Mijlociu se bazează pe pragmatism, inclusiv în interacțiunile cu UE și SUA. Acest realism economic și de securitate a continuat și chiar s-a dezvoltat în perioada Putin, ghidat de interese și analize de calcul cost-beneficii foarte exacte. Patru sunt principiile fundamentale de acțiune ale Rusiei în zonă: securizarea intereselor strategice tradiționale; reinstituirea influenței sale diplomatice internaționale; echilibrarea balanței de putere cu SUA când interesele Rusiei o cer; promovarea dezvoltării economice, inclusiv comerciale și energetice.

Orientul Mijlociu este apropiat geografic de Rusia, Moscova considerând, pe baza conceptului de vecinătate apropiată (fostele state sovietice) că acestea pot influența direct stabilitatea și securitatea țării. Deci, Orientul Mijlociu poate afecta situația din Caucaz și din Asia Centrală și deci, direct Rusia. Motivația este dată de necesitatea de a stabili situația politico-militară din regiune și, pentru a securiza partea de piață în comerțul cu armament, Rusia caută să obțină un rol de lider regional de securitate.

Totodată, liderii ruși au înțeles necesitatea unei colaborări cu SUA în dosarul conflictului israeliano-palestinian, pentru simplul motiv că Rusia nu deține pârghiile

---

⁸⁷⁰ SHANNON, V.P., **The Politics of the Middle East Peace Process and The War on Terror**, Ashgate Publishing Limited, 2003, p. 80.

⁸⁷¹ Vezi Foreign Broadcast Information Service, în „Teheran IRNA”, 8 martie 1995.

necesare să soluționeze acest conflict fără participare americană, așa cum nu poate egala influența Washingtonului la Tel Aviv. Rusia caută să impună presuni asupra statelor arabe, inclusiv Siria și Iran să participe, sau cel puțin să nu submineze fățiș procesul de pace. Eforturile americane de a menține stabilitatea în regiune profită de asemenea Rusiei și UE, care nu sunt nevoite să suporte costurile diplomatice și financiare ale unei prezențe militare semnificative în zonă. De asemenea, SUA are puține pârghii să determine Moscova să renunțe la comerțul regional cu armament și tehnologie, astfel că Rusia poate continua în voie comerțul în acest domeniu, bazându-se pe SUA că menține pacea regională.

Rusia nu s-a opus războiului împotriva terorismului, sub conducere americană. Dimpotrivă, rușii au cooperat într-o varietate de domenii, inclusiv prin schimb de informații și au furnizat armament în lupta împotriva grupărilor talibane în Afganistan. Moscova are propriile temeri în dosarul terorist, legate în principal de evoluțiile din Cecenia și de creșterea populației musulmane de pe teritoriul Federației (estimată la 14,8 milioane în 2005 sau 10,2% din populație). În ceea ce privește promovarea democrației și a drepturilor omului în regiune, Moscova se opune acestei viziuni, care poate amenința relațiile sale cu Siria și Iranul.

Războiul din Irak din 2003 s-a caracterizat nu numai prin divergențe între Rusia și SUA, ci și între SUA și UE. Moscova s-a opus implicării americane în Irak, datorită potențialului de instabilitate regională și de pierdere a datoriei de câteva miliarde de dolari irakiene față de Moscova și a contractelor economice și militare între ruși și regimul lui Saddam Hussein. Totuși, președintele Putin a considerat oportun să îi lase pe aliații americanilor, Franța și Germania, să conducă campania internațională de prevenire a războiului și s-a abținut să adopte o retorică ofensivă care a marcat dezbaterile internaționale în legătură cu războiul. În 2004, Moscova a anulat 90% din datoria externă a Irakului față de aceasta și a promis investiții de 4 miliarde de dolari pentru reconstrucția țării⁸⁷².

În relația cu Israelul, Rusia are o solidă cooperare în domeniul antiterorist. În perioada atentatelor care au lovit Rusia în 1999, serviciile de securitate rusești au consolidat contactele cu omologii lor israelieni, inclusiv prin antrenarea ofițerilor de informații la Tel Aviv. În 2006, un grup de lucru ruso-israelian în domeniul contraterorismului a început să constituie o bază de date comună a organizațiilor teroriste internaționale și a liderilor acestora.

Federația Rusă a optat pentru o strategie inteligentă pe două paliere, non-ideologică, care îi permite să întărească colaborarea cu Israelul și să fie privită ca un arbitru de lumea arabă. Totuși, inabilitatea liderului palestinian Mahmoud Abbas de a controla gruparea Hamas a determinat Moscova să întărească legăturile cu această mișcare și să găzduiască o întrevvedere cu liderii Hamas, în martie 2006, contrar

---

⁸⁷² BLACKWILL, Robert D., and Michael STÜRMER, ed. *Allies Divided: Transatlantic Policies for the Greater Middle East*. (Cambridge, MA: MIT Press, 1997, pp. 135-157; vezi și Zalmay KHALILZAD, Challenges in the Greater Middle East, în David C. Gompert și Stephen F. Larrabee, ed. *America and Europe: A Partnership for A New Era*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997, pp. 191-217.

poziției SUA și a UE, de a nu negocia cu această mișcare până nu recunoaște statul Israel și nu denunță activitățile teroriste.

În relația cu Iranul, Rusia a ales să furnizeze Teheranului tehnologie nucleară și balistică, în pofida reacției ostile a SUA, UE și a Israelului. Totuși, s-au observat până în prezent unele schimbări de atitudine față de iranieni, în sensul în care Moscova solicită o mai mare transparență în dosarul nuclear și implicarea semnificativă a AIEA în acest proces. Rusia a investit în Iran pentru construirea reactorului nuclear de la Bushehr și continuă negocierile pentru construirea altor reactoare. Sute de fizicieni și ingineri iranieni au fost antrenați la Moscova și un număr necunoscut de oameni de știință și tehnicieni ruși sunt angajați de autoritățile iraniene.

Pe de altă parte, Rusia a condamnat deschis și a catalogat drept „inacceptabilă” declarația președintelui iranian Ahmadinejad privind ștergerea Israelului de pe hartă. Prin comparație, valoarea schimburilor comerciale cu Teheranul este mai mică decât cea dintre Moscova și Tel Aviv. Rusia se opune unui Iran înarmat nuclear, întrucât poate deveni un rival regional în vecinătatea apropiată, și în special în regiunea Mării Caspice.

În concluzie, strategia rusă se bazează pe realism politic și se exprimă prin urmărirea unor interese pe termen scurt și mediu de natură economică, politică și de securitate. Politicile contemporane ale Kremlinului reflectă tradiția istorică a statului rus. Aliații importanți ai Rusiei din regiune, inclusiv Siria, au fundamentat relațiile bilaterale încă din timpul Războiului Rece. Alte state, precum Yemen și Libia, au căutat să întărească legăturile cu UE și SUA, mai ales pentru că, datorită situației din Irak, statul a intrat în orbita Washingtonului. În logica Marelui Joc, Rusia a fost constrânsă să găsească noi aliați, în principal la Teheran. În timp ce Moscova urmărește să fie în competiție cu SUA, supremația americană actuală îi determină pe strategii ruși să ignore consecințele pe termen lung ale politicilor lor și să se concentreze pe câștiguri imediate. Important de semnalat faptul că Moscova poate contrabalansa poziția SUA inclusiv în ochii lumii arabe. Când Kremlinul va aprecia că este în interesul său, va coopera cu Washingtonul și cu Bruxelles-ul. Totodată, dacă Moscova va putea obține avantaje economice și strategice imediate în detrimentul aliaților occidentali, nu va ezita să urmeze această cale.

4. Interesele Republicii Populare Chineze în Orientul Mijlociu Extins

Politica Chinei față de Orientul Mijlociu poate fi segmentată în trei etape de la înființarea Republicii Populare în 1949 și până în prezent. Prima perioadă, cuprinsă între 1949 și 1955, se caracterizează prin dominarea ideologiei maoiste revoluționare. China a sprijinit eforturile anti-coloniale ale populației din statele arabe, deși le-a catalogat liderii drept anti-revoluționari și dictatori feudali. Israelul a fost singura țară din regiune care a recunoscut noul stat chinez. În a doua etapă (1956 - 1976), autoritățile chineze au căutat să dezvolte relațiile cu statele arabe anti-occidentale, ale căror politici externe erau privite de la Pekin ca anti-imperialiste. Guvernul chinez a sprijinit în această perioadă lupta palestinienilor împotriva Israelului, limitându-se însă la un sprijin retoric, datorită lipsei resurselor financiare.

Începând din 1978, Beijingul a adoptat un discurs diplomatic mai puțin ideologizat și mai pragmatic, pentru a crea un mediu economic favorabil dezvoltării sale. Interesul național devine singurul principiu care ghidează politica externă și de securitate a Chinei. În anii 90, Beijingul întreține relații bune atât cu aliații tradiționali ai Washingtonului (Israel, Arabia Saudită și Turcia), cât și cu statele vădit anti-americane din regiune (Libia, Irak, Iran). Liderii chinezi au fost astfel capabili să definească o serie de interese majore ale Chinei în regiune, respectiv imperativul economic al modernizării, prin securizarea accesului la resurse energetice, întărirea relațiilor economice cu statele din zonă și cooperarea cu statele musulmane, pentru a contracara tendințele separatiste din interiorul țării (e.g. Xinjiang, zonă foarte bogată în rezerve de petrol și gaze naturale).

Putem interpreta că toate aceste interese se circumscriu, pe termen lung, unei viziuni strategice care constă în instrumentalizarea Orientului Mijlociu prin alinierea sa la un bloc condus de Rusia și China și orientat, în logica firească a balanței de putere, împotriva hegemoniei încă incontestabile politic și militar a Statelor Unite.⁸⁷³ În prezent, China nu are capacitatea necesară pentru a-și proiecta interesele de securitate în zona Golfului și se estimează că acest lucru nu va fi posibil mai devreme de douăzeci de ani de acum încolo. Calea maritimă cheie pentru interesele strategice chineze se întinde de la strâmtoarea Hormuz, prin Oceanul Indian și strâmtoarea Mallaca, până la Marea Chinei de Sud, totalizând o suprafață de 7000 mile marine. Strategic din punct de vedere economic și interconționat militar, Beijingul urmărește minimizarea vulnerabilității strategice generate pe de o parte de dependența Chinei de petrolul din zona Golfului Persic și pe de altă parte transportul maritim al acestuia în condițiile imposibilității tehnice, din motive geofizice, a construirii unui oleoduct terestru din Orientul Mijlociu, acestea în contextul în care arcul Golful Persic – Marea Arabiei – Oceanul Indian este controlat autoritar de trupele navale, terestre și aeriene americane. Beijingul estimează că nevoile sale de resurse de petrol vor crește până la 5.2 milioane de barili/zi (2010), procentul importat fiind de aproximativ 50%. Estimările se dublează pentru anul 2020, astfel că autoritățile chineze vor trebui să importe în jur de 75% din necesitățile de petrol ale țării. În prezent, mai mult de jumătate din cantitatea de petrol importată de China provine din Orientul Mijlociu și este transportată pe cale maritimă. Stabilitatea regiunii Golfului devine astfel de importanță critică pentru interesul național al Chinei. Beijingul a folosit beneficiile unei zone protejate de SUA pentru propriile sale interese, însă apreciază că poate deveni vulnerabil la presiunile americane. Interpretând posibilitatea unei blocade navale americane ca pe propriul „călcâi al lui Ahile”, strategii chinezi și-au asumat ca obiectiv general crearea unor asigurări că Statele Unite nu vor fi în poziția de a întrerupe fluxul de aprovizionare energetică a Chinei⁸⁷⁴, mijloacele identificate fiind planificate diacronic. Pentru că decalajul militar față de SUA este insurmontabil pe termen mediu, primul mijloc al securizării

---

⁸⁷³ Analiză realizată de „Strategikon”, ediția februarie 2006;

⁸⁷⁴ Ericka Strecker DOWNS, *China's Quest for Energy Security* (Santa Monica; CA: RAND, 2000), p. 46.

aprovizionării energetice pare să conștie în crearea unei rețele largi și profunde de relații bilaterale „sigure” cu statele Orientului Mijlociu în cadrul „diplomației petrolului”. Un al doilea mijloc, adiacent calculelor pe termen mediu, constă în asistarea statelor „prietene” în dezvoltarea propriilor capacități militare. Livrarea masivă Iranului de rachete tactice JJ/TL-6B și 10A, KJ/TL-10B și a versiunii modernizate a rachetei de croazieră C-107, semnalată în noiembrie 2004 de *Jane’s Defense Weekly*, reprezintă o dovadă vizibilă, dar nesingulară în acest sens. Iar pe termen lung, mijlocul identificat este, firesc, dezvoltarea propriilor capacități militare până la punctul în care China să practice o disuasiune eficientă și poate chiar să-și asume o confruntare militară directă cu SUA.⁸⁷⁵

În cadrul componentei economice, subsumată intereselor strategice, relațiile comerciale cu statele membre ale Consiliului de Cooperare al Golfului au crescut exponențial, de la 1,5 mld dolari în 1991, la 17 mld. dolari în 2003 și a fost creată o zonă de liber schimb, în 2004. China conduce o politică de echilibru, atât în relațiile cu Israelul, cât și cu țările arabe, întrucât atât importul de înaltă tehnologie israeliană, cât și petrolul arab sunt esențiale pentru dezvoltarea țării. Strategia chineză pentru acest spațiu este dominată mai mult de interese geoeconomice, decât de interese geostrategice. Iranul (distanțarea atât de Rusia cât și de USA face din statul iranian un candidat preferat pentru formarea unei alianțe) și Arabia Saudită sunt două din statele Golfului cu care China va căuta să intensifice colaborarea bilaterală, state ce sunt principalii doi exportatori de petrol ai Beijingului.

În plan diplomatic, Beijingul folosește, de asemenea, rolul său major în cadrul ONU, ca membru al Consiliului de Securitate, sprijinind interesele irakiene (chestiunea armelor de distrugere în masă) și iraniene (dosarul nuclear). În cadrul eforturilor depuse în Procesul de Pace, în noiembrie 2002, China a decis să trimită primul său reprezentant special – Wang Shijie, un diplomat de carieră veteran, fost ambasador în Bahrain, Iordania și Iran. Acest pas este o schimbare de viziune importantă în politica Chinei, către o implicare directă și activă în probleme Orientului Mijlociu. Beijingul a atenționat în mai multe rânduri că este nefiresc ca RP Chineză, ca membru permanent în Consiliul de Securitate, să nu fie cooptat în Quartet, formula de negociere internațională, care include SUA, ONU, Rusia și UE. În contrapartidă, Beijingul a dezvoltat un sistem comercial care implică vânzarea de armament către statele arabe, pentru a-și crește influența politică în regiune.

Concluzii

Deși cadrul de politică externă a UE față de Orientul Mijlociu Extins este articulat din punct de vedere instituțional, persistă un dezechilibru între componenta bilaterală a demersurilor, careia i se acordă o pondere semnificativ sporită față de perspectiva strategică regională a Uniunii Europene. Suprapunerea instrumentelor instituționale utilizate de UE este interpretată de analiști inclusiv ca un semn al epuizării politico-diplomatice a Uniunii, cu rezultate care se lasă încă așteptate. Acesta este cazul și pentru că principiul condiționalității nu pare să producă efectele

---

⁸⁷⁵ Cf. nota 13, p.3.

dorite dacă statul terț în cauză nu este interesat sau nu i se oferă perspectiva aderării la Uniunea Europeană. În aceste condiții, capacitatea UE ca „soft power” depinde în mai mică măsură de influența politică, importante fiind resursele economice pe care UE le poate oferi sub forma ajutorului extern sau a investițiilor străine directe. Astfel, UE a devenit cel mai mare donator din regiune. Impactul politic al Uniunii este astfel limitat, datorită „rezistenței” statelor la încercările Bruxelles-ului de a exporta standardele și valorile politice și culturale în regiune. În consecință, se poate afirma că, deși resursele utilizate în Orientul Mijlociu și Africa de Nord sunt diverse și numeroase, acestea sunt utilizate cu efecte limitate, ceea ce determină o prezență mai puțin semnificativă a UE în regiune. Din acest punct de vedere, este necesară o articulare mai coerentă a unui rol strategic al Uniunii Europene în Orientul Mijlociu și Africa de Nord, prin echilibrarea poziției și a influenței sale în raport cu SUA, precum și prin conturarea unei posturi mai pronunțat competitive față de Federația Rusă și R.P.Chineză.

Bibliografie

- [1] „Alternatives: Turkish Journal of International Affairs” 3(1), 2004.
- [2] „Asia Times Online”, 21 decembrie 2004.
- [3] „New York Times”, 21 decembrie 1998.
- [4] „Strategikon”, februarie 2006.
- [5] „Teheran IRNA”, 8 martie 1995.
- [6] „The National Review”, september 1992.
- [7] ALLISON, Roy; JOHNSON, Lena ed., **Central Asian Security: The New International Context**, Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2001.
- [8] APAHIDEANU I., *Unde se află Orientul Mijlociu Extins*, http://ro.altermedia.info/politica/unde-se-afla-orientul-mijlociu-extins_3460.html
- [9] BAGHAT, Korany, **The Old/New Middle East**, în Laura Guazzone, **The Middle East in Global Change: The Politics and Economics of Interdependence Versus Fragmentation**, Londra, 1997.
- [10] BARNETT, Michael, **Dialogues in Arab Politics - Negotiation in Regional Order**, New York, Columbia University Press, 1998.
- [11] BITZINGER, Richard A., *Arms to Go: Chinese Arms Sales to the Third World*, în „International Security”, nr. 17(2), 1992.
- [12] BLACKWILL, Robert D.; STÜRMER, Michael ed., **Allies Divided: Transatlantic Policies for the Greater Middle East**, Cambridge, MA: MIT Press, 1997.
- [13] BLANK, Stephen, *China, Israel March In Step Again*, în „Asia Times Online”, 26 martie 2004, disponibil la <http://www.atimes.com/atimes/China/FC26Ad02.html>
- [14] BLANK, Stephen, *The Greater Middle East and Its Strategic Profile*, în „Alternatives: Turkish Journal of International Affairs” 3(1), 2004.
- [15] BLUMENTHAL, Dan, *Providing Arms: China and the Middle East*, în *Middle East Quarterly* 12 (2), 2005.

- [16] BROWN, L. Carl, **International Politics and the Middle East: Old Rules, Dangerous Games**, Princeton University Press, 1984.
- [17] DAALDER, Ivo; GNESOTTO, Nicole; GORDON, Philip ed., **Crescent of Crisis, US –European Strategy for Middle East**, Brookings Institution Press, 2006.
- [18] *Foreign Broadcast Information Service*, în „Teheran IRNA”, 8 martie 1995.
- [19] GEORGE, David, **Pax Islamica: An Alternative NewWorld Order, Islamic Fundamentalism**, Westview Press, 1996.
- [20] KHALILZAD, Zalmay, *Challenges in the Greater Middle East*, pp. 191-217, în David C. Gompert și Stephen F. Larrabee, ed. *America and Europe: A Partnership for A New Era*, Cambridge University Press, 1997.
- [21] KRAMER, Gudrun, “Islam and Pluralism,” în Rex Brynen, Bahgat Korany and Paul Noble eds., *Political Liberalization & Democratization in the Arab World, Volumul 1: Theoretical Perspectives* (Boulder: Lynne Rienner, 1995).
- [22] MAHAN, Alfred T., *Persian Gulf and International Relations*, în „The National Review”, september 1902.
- [23] MARTINSEN, Martin, *Forging a Strategic Culture: Putting Policy into ESDP*, Oxford Journal on Good Governance, vol.1/1, pp. 61-6 (2004).
- [24] *Oriental Mijlociu: Lecția chineză de diplomație*, în „Strategikon”, noiembrie 2006.
- [25] RAMACHANDRAN, Sudha, *US up in arms over Sino-Israel ties*, în „Asia Times Online”, 21 decembrie 2004, disponibil la adresa http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/FL21Ak01.html
- [26] SHANNON, V.P., **The Politics of the Middle East Peace Process and The War on Terror**, Ashgate Publishing Limited, 2003.
- [27] STRECKER DOWNS, Ericka, **China’s Quest for Energy Security**, Santa Monica; CA: RAND, 2000.
- [28] VATIKIOTIS, P.J., **Islam and the State**, London, Routledge, 1987.
- [29] WEINSTEIN, Michael A., *China’s Two-Pronged Offensive*, în „Asia Times Online”, 30 iunie 2005, disponibil la adresa <http://www.atimes.com/atimes/China/GF30Ad02.html>;
- [30] http://ro.altermedia.info/politica/unde-se-afla-orientul-mijlociu-extins_3460.html
- [31] <http://www.atimes.com/atimes/China/FC26Ad02.html>
- [32] <http://www.atimes.com/atimes/China/GF30Ad02.html>
- [33] http://www.strategikon.ro/files/studii/China_ME.pdf
- [34] http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/FL21Ak01.html .

NATO S NEW STRATEGIC CONCEPT 2010-2020 AND ITS IMPACT

Rodica Alexandra MORARIU*

IMPACTUL NOULUI CONCEPT STRATEGIC NATO 2010-2020

Since the last NATO security concept of 1999, the whole international security concept had to change as of 9/11, the day that reshaped the meaning of international security vulnerability, the day that NATO was faced with a total new concept of war: terrorism, an unconventional attack. NATO s new security concept had to be able to reform for an agile alliance against global threats. The new NATO security concept of 2010-2020 has the motto: "Assured security, dynamic engagement".

Un grup de experți, în frunte cu doamna Madeleine K Albright, a prevăzut noul concept de securitate NATO pentru perioada 2010-2020, din partea României fiind invitat să participe domnul general Sergiu Medar. Importanța acestui nou concept este majoră, deoarece el redefinește vulnerabilitățile la adresa securității internaționale. Acum, la începutul mileniului III, acesta încearcă să definească exact ce constituie un atac neconvențional, dorește ca membrii Tratatului Nord-Atlantic să fie parteneri activi, să introducă un „revised partnership program” (program revizuit de parteneriat), Noul Concept Strategic NATO urmând să fie ratificat în noiembrie la Summit-ul de la Lisabona.

11 septembrie 2001, cât și lunile imediat următoare, au schimbat atât viziunea asupra NATO, cât și rolul său în securitatea internațională, cu precădere asupra așa zisei „axă a răului”. Terorismul, manifestat sporadic și punctual, cu tentă exclusiv politică până la 9/11, bazat în special pe evoluția alarmantă a terorismului islamic, a disputelor etice și a extremismului politic, a devenit brusc un factor de risc important la securitatea internațională, redefinind astfel rolul și importanța majoră a Organizației Tratatului Nord-Atlantic, la menținerea libertății și securității statelor membre, natura riscurilor de securitate internațională post 9/11 diversificându-se și continuând să se extindă sub forma acțiunilor non-militare, mai greu de combătut și controlat deoarece ele se manifestă în afara regulilor ce guvernează conflictele armate, cooperarea euroatlantică în domeniul securității fiind, deci, de o importanță capitală pentru viitorul continentului european și mondial, mai ales acum la început de mileniu III, când nevoia de pace și stabilitate este mai pregnantă ca oricând.

Din acest motiv, importanța structurii NATO și a noului concept de securitate NATO 2010-2020, s-a amplificat, cu atât mai mult cu cât majoritatea analizelor la nivel global concluzionează că, în lumea acestui început de mileniu III, se desfășoară un proces de redefinire a raporturilor internaționale, atât din punct de vedere economico-financiar, cât și al securității mediului internațional.

---

* Profesor jurnalist, FRTV USA

Rezultatele consiliului Națiunilor Unite, în materie de securitate a țărilor membre, dar nu numai, sunt: reducerea probabilității unei confruntări militare majore și dezvoltarea unui climat de cooperare și parteneriat, având ca obiectiv un nou model de securitate pentru secolul XXI, într-o lume unită prin valorile democrației, libertății drepturilor omului și ale statului de drept; structurile nord-atlantice reprezentând simbolul și realitatea acestor valori, iar extinderea lor fiind singura modalitate adecvată de a răspunde imperativelor noului mediu de securitate internațional, deoarece noile relații ale vieții internaționale solicită măsuri imediate de cunoașterea amenințărilor, tensiunilor și crizelor care pot afecta mediul de securitate internațional, a factorilor de risc neconvenționali, cu un potențial mare de pericol pentru securitatea locală și globală, crizele politico-militare putând deveni o amenințare la fel ca și conflictele etnice (tip Kosovo) și tocmai de aceea conceptul de „*solidarity in pursuit of peace*” (solidaritate în scopul păcii) este discutat în noua strategie de securitate NATO 2010-2020, mai exact posibilitatea invocării articolului 5 pentru state terțe (nemembre NATO).

Posibilitatea invocării articolului 5 asupra unui stat „*regardless of the point of origin*” (indiferent de punctul de origine), cu aplicarea cea mai probabilă în conflictul arabo-israelian, dar și în cazul Iranului, a fost deja discutată la Strasbourg, urmând a fi supus aprobării statelor membre la Summit-ul de la Lisabona, printr-un „*revised partnership program*” (program revizuit de parteneriat); punctul de vedere european fiind foarte interesant de studiat cu privire la adoptarea extinderii aplicării articolului 5, dar mai ales poziția oficială a României, țară membră atât a Uniunii Europene, cât și a NATO.

În noul concept strategic al NATO, invocarea articolului 5 rămâne fermă, dar se referă și la extinderea pericolelor dinafara regiunii euro-atlantice, fapt ce concordă, de altfel, cu strategia națională de apărare a Statelor Unite ale Americii, strategie ce prevede:

- a) apărarea teritoriului Statelor Unite, a cetățenilor și a sistemului politic american;
- b) prosperitate și stabilitate economică și un nivel ridicat de trai;
- c) stabilitate și securitate internațională;
- d) promovarea democrației și a drepturilor omului pe plan internațional, deși NATO se dorește a fi o asociație regională, nu o organizație mondială.

Noul concept prevede asigurarea securității internaționale printr-o coaliție dinamică care să facă față unei lumi impredictibile în a doua decadă a secolului XXI, având drept scop „unitate, securitate și libertate” și redefiniște noile vulnerabilități la securitatea internațională ca fiind, pe lângă terorism: proliferarea armelor în masă, proliferarea armelor nucleare, atacul în spațiul cibernetic, pirateria în spațiul maritim internațional, crima organizată, atacul la resursele energetice, schimbările climatice provocate de neglijență, crizele financiare și economice, disputele etnice, conflictele nesoluționate. De asemenea, Noul Concept Strategic NATO recunoaște faptul că instabilitatea în Europa, cu precădere în Balcani, a atins un nivel tensionat foarte ridicat.

Criza financiar-economică ce afectează întreaga omenire, dar are consecințe mai dramatice în Europa, a făcut ca în noul concept de strategie NATO să se

stipuleze o reafirmare fermă a participării din punct de vedere financiar, a fiecărui stat membru al Organizației Tratatului Nord Atlantic, pentru a echilibra contribuția fiecărui stat, știut fiind faptul că SUA sunt cel mai mare contribuitor financiar al Alianței Nord-Atlantice, problema punându-se astfel: „ce face NATO pentru fiecare membru, trebuie ca și fiecare membru să facă pentru NATO”, reafirmând articolul 4 (bazat pe articolul 51 al Cartei ONU) și pe invocarea articolului 5 al Tratatului, dar și pe reafirmarea sprijinului financiar al fiecărui membru al Tratatului Nord Atlantic.

Scopul principal al noului concept de securitate rămâne însă „*to safeguard by political and military means the freedom and security of its members by collective defence*” (să asigure securitatea prin mijloace politice și militare prin apărarea colectivă). Noul concept de securitate NATO 2010-2020 reafirmă strânsurile colaborării dintre NATO și Uniunea Europeană, NATO și ONU, NATO și OSCE, NATO și Rusia. Noul concept de securitate prevede și o nouă transformare a armatei, precum și o reformă pentru a-și mări capacitatea de apărare, însoțite totodată de o masivă reformă administrativă.

Președintele SUA, Barack Obama, implementează, cu acest prilej, o nouă politică a armelor nucleare: „*solidarity in pursuit of peace to prevent nuclear weapons* (Iran)” (solidaritate în scopul păcii pentru prevenirea armelor nucleare), aceasta solidaritate bazându-se pe cooperarea cu toți membrii Alianței, dar și pe cooperarea cu Rusia.

Noul concept acordă o importanță deosebită și problemelor din Caucaz și Balcani, violenței din Estul Mijlociu, tensiunii arabo-israeliene, precum și violenței extremiste, iar rolul NATO în controlul armelor convenționale este întărit în cadrul noului concept de securitate.

Misiunile militar-civile și non-militare se vor înmulți, NATO fiind „nu doar o simplă alianță militară, ci și o organizație politică”, în timp ce „forțele militare vor avea drept scop principal menținerea stabilității și coaliției și îmbunătățirea relațiilor de cooperare, ceea ce aduce mai aproape toate națiunile democratice din Europa și Statele Unite ale Americii, pentru o securitate colectivă și o cooperare economică”⁸⁷⁶.

Misiunile civile, ale organizațiilor guvernamentale și non-guvernamentale, vor avea o pondere sporită deoarece militarii nu pot fi permanent transformați în polițiști, educatori, lucrători sociali, adică orice altceva decât luptători, ceea ce erodează profesionalismul lor militar: „participarea forțelor militare în acțiuni non-militare face parte din noua ordine mondială, în care profesionalismul militar s-a politizat, abandonând tradiția, de un secol și jumătate, de a fi apolitic și de a servi scopurilor strict militare”⁸⁷⁷.

În urma atacului cibernetic din Estonia, o importanță deosebită este acordată, în cadrul Noului Concept de Securitate NATO, și posibilelor atacuri asimetrice de tip cibernetic, pentru anii ce vor urma.

---

⁸⁷⁶ Col. Wolf Dietrich Kutter, “European National Security Perspectives in the Era of Pax Democratia”.

⁸⁷⁷ Prof. Richard Cohn, “The Public Interest”.

„NATO trebuie să fie versatil și suficient de eficient pentru a opera departe de casă și cu mult mai departe decât i se cerea în 1999”⁸⁷⁸.

La înființarea sa, în 1949, NATO părea a fi mai degrabă o alianță temporară pentru o situație extraordinară dar timpul și, mai ales, evenimentele de la 9/11 au redefinit scopul Alianței Nord-Atlantice, chiar dacă „statele nu au sentimente, ele au doar interese comune..... iar tratatele sunt ca trandafirii și ca fetele tinere, ele durează atât cât durează”⁸⁷⁹; perioada 2010-2020 se poate confrunta cu unele dintre cele mai diverse riscuri asimetrice ce pot atenta la securitatea internațională.

Pirateria în apele internaționale a devenit o realitate din ce în ce mai des întâlnită, realitate cu care state membre și ne-membre NATO se confruntă, pirateria devenind astfel una dintre vulnerabilitățile securității internaționale.

Resursele energetice sau, mai exact, lipsa lor din ce în ce mai acută, lipsă ce se datorează nivelului din ce în ce mai ridicat de industrializare mondială, dezvoltarea unor supraputeri ce au tendința de a capitaliza resursele energetice mondiale reprezintă, de asemenea, o vulnerabilitate reală la securitatea internațională, cu care NATO se va confrunta și în viitor.

Proliferarea armelor de distrugere în masă continuă să fie un punct forte pe agenda

Noului Concept de Securitate NATO, proliferarea armelor de distrugere în masă fiind una dintre cele mai riscante amenințări ale viitorului apropiat și îndepărtat, cu care NATO se va confrunta.

Proliferarea armelor nucleare reprezintă, probabil, după terorism, cea de a doua mare amenințare la securitatea mondială deși spre deosebire de terorism, este extrem de puțin probabil ca armele nucleare să mai fie folosite în mod real, într-un atac convențional sau neconvențional. În momentul de față, singura problemă probabilă o constituie Iranul în dorința de a nu se supune Consiliului de Securitate a Națiunilor Unite, referitor la o eventuală dezvoltare a armelor nucleare. Acest fapt constituie unul dintre motivele primordiale pentru care se dorește extinderea invocării articolului 5, în cadrul Alianței.

NATO cooperează în domeniul neproliferării armelor nucleare, atât cu membrii Alianței, cât și cu Rusia, în care are un aliat de seamă, având în vedere că, odată cu ridicarea „Cortinei de Fier” și cu încetarea „Războiului Rece”, atât SUA, cât și Rusia și-au manifestat dorința de a asigura un climat internațional de securitate bazat pe pace, valori democratice și prosperitate.

Crima organizată și traficul ilegal de persoane, rămân în continuare pe ordinea de zi a Noului Concept de Securitate NATO 2010-2020, ca fiind nu numai factori de risc la adresa securității internaționale, cât și o vulnerabilitate locală.

Schimbările de climat provocate de neglijența societății, sunt și ele un risc la adresa securității internaționale, făcând parte din Noul Concept de Securitate NATO.

Crizele financiare și economice, ca de exemplu cea cu care se confruntă omenirea în momentul actual, sunt o reală amenințare la securitatea națională, fiind

---

⁸⁷⁸ Madelaine K. Albright, “The New NATO s Security Strategy Concept”.

⁸⁷⁹ General Charles de Gaulle, “Time Interview”.

un mare factor de risc. Din acest motiv, noul concept de securitate NATO 2010-2020 cere membrilor săi, care se confrunta, la rândul lor, cu mari probleme financiare, să echilibreze financiar bugetul NATO, pentru prevenirea limitării fondurilor, știut fiind faptul că cel mai mare contribuitor de fonduri al Alianței Nord-Atlantice sunt Statele Unite ale Americii, care și ele sunt confruntate cu o puternică criză financiară. În cazul în care Alianța Nord-Atlantică ar ajunge să se confrunte cu o insuficientă finanțare de fonduri la propriul buget, Alianța ar ajunge într-o situație mai mult decât neplăcută, anume aceea de a nu fi capabilă să răspundă cerințelor.

Noul Concept de Securitate NATO 2010-2020 dă publicului o viziune clară a importanței Alianței și a misiunilor sale viitoare. Noul concept, care urmează să fie votat de membrii săi în noiembrie în acest an, la Summit-ul de la Lisabona, continuă parteneriatul euro-atlantic, Dialogul Mediteranean, precum și inițiativa cooperării de la Istanbul.

Noul concept a fost creat prevăzând capacitățile NATO de a se confrunta cu noi primejdii, operațiuni complexe, bazându-se pe răspuns rapid la apariția atacurilor, indiferent de natura lor. Noua politică în ceea ce privește armele nucleare se bazează pe solidaritate în scopul apărării și garantării păcii mondiale.

NATO va trebui, în acest nou mileniu, să poată face față atât riscurilor globale, cât și celor regionale, fiind un garant al păcii și prosperității omenirii în viitoarea decadă. Cele trei riscuri majore, așa cum am mai amintit, cu care omenirea este confruntată în zilele noastre și la care NATO va trebui să facă față sunt: rachetele balistice nucleare sau non-nucleare, grupurile teroriste și atacurile cibernetice. Pentru a proteja societatea modernă de acest tip de atacuri, sau de alte atacuri neconvenționale, NATO va continua parteneriatul pentru pace, parteneriat din care face parte și România.

România va trebui să fie, la rândul său, pregătită să intervină în viitor în acțiuni comune NATO și să răspundă cerințelor viitoare ale mediului de securitate, local și global, aceasta fiind, de asemenea, un garant al păcii și securității, mai ales în Balcani, dar și în regiunea Marii Negre, cu atât mai mult cu cât, la elaborarea Noului Concept de securitate NATO 2010-2020, din partea României a participat un reprezentant militar primordial fiind însă apărarea interesului național.

România va trebui, așadar, să-și asume Noul Concept de Securitate NATO 2010-2020, la Summit-ul de la Lisabona, dar va trebui să se țină cont la decizia finală pe care țara noastră o va lua, de faptul că, prin integrarea sa în Uniunea Europeană, România a ales să facă parte din marea familie europeană, căreia îi aparține geografic și spiritual, iar prin aderarea sa la structura Nord-Atlantică, aceasta a ales să facă parte dintr-o mare familie mai mare, a cărui dicton este: „unul pentru toți și toți pentru unu”.

Bibliografie:

- [1] **The United States of America National Strategy**, Washington, 2009.
- [2] **The Little Red, White and Blue Book**, The Library of Congress, 2001.
- [3] **NATO Handbook**, NATO Office of Information and Press, Bruxelles, 2008.

- [4] *Military Force and American Society*, “The World Almanac and Book of Facts”, Pharos Books, 2004.
- [5] ALBRIGHT, Madelaine K., RASMUSSEN FOGH, Andreas, *The NATO New Strategic Concept 2010-2020*, Strasbourg, 2010.
- [6] de GAULLE, Charles, general, *Times Magazine Interview*, 1963.
- [7] KUTTER, W.D., col., *European National Security Perspectives in the Era of Pax Democratia*, „A USA Landpower”, 2003.
- [8] NICOLAESCU, Gheorghe, gl. dr., **Gestionarea crizelor politico-militare**, București, 2000.
- [9] OBAMA, Barack, **The USA National Strategy of Engagement and Enlargement**, The White House, 2009.

NATO AND THE FUTURE OF WAR

Rodica Alexandra MORARIU*

NATO ȘI RĂZBOIUL VIITORULUI

The latest United Nations Security Council Rapport, states the fact that it is less likely for the world to face a new conventional war, but it is more likely for the world to be faced with a non conventional type of war, a terrorist attack, a cyber attack, more piracy in the international waters, attacks to the power supply, the proliferation of the mass destruction arms, or the non proliferation of the nuclear arms.

Albert Einstein, în lucrarea sa „Einstein despre pace” făcea tulburătoarea mărturisire: „dezlănțuirea puterii atomului a schimbat totul, a salvat modul nostru de a gândi și va duce în viitor spre catastrofe nemaivăzute”.

Civilizația, războiul, politicienii și puterea atomică au schimbat fără îndoială cursul omenirii în a doua parte a secolului XX.

Războiul este forma culminantă a violenței, o continuare a politicului sub formă militară, care a ajuns la paroxism odată cu lansarea primei bombe atomice, creând societății o uriașă problemă morală.

În 1994, Institutul Smithsonian din Washington a vrut să expună avionul „Enola Gay”, cel cu care a fost lansată bomba atomică de la Hiroshima, tocmai pentru a condamna public cruzimea puterii atomice; reacția publică a fost, însă, total defavorabilă și avionul nu a mai putut fi expus.

Repulsia umanității în fața puterii atomice/nucleare face ca, în viitor, puterea nucleară să fie folosită doar ca o manifestare a puterii statului respectiv, dar nu ca să fie folosită contra omenirii, ca formă de violență armată (poate doar în scop terorist, cu acțiune limitată).

Proliferarea armelor nucleare este inclusă pe lista de vulnerabilități la adresa securității mondiale, în Noul Concept de Securitate NATO 2010-2020, dar și în Strategia de Securitate Nationala a Statelor Unite ale Americii și pe agenda președintelui Barack Obama. Umanitatea, însă, nu poate supraviețui unui atac nuclear de proporții și atât NATO, cât și Rusia cooperează strâns pentru a se asigura că o asemenea sumbră posibilitate nu va fi posibilă, NATO fiind garantul păcii internaționale.

Riscurile asimetrice, atacurile neconvenționale sunt prioritare pe lista vulnerabilităților în ansamblul securității internaționale. Terorismul, atacul în spațiul cibernetic, pirateria în apele internaționale, crima organizată, traficul de persoane, atacul la resursele energetice, schimbările de climat datorate neglijenței umane, conflictele nesoluționate, violența extremă și conflictele etnice sunt forme atipice de atac, la care NATO va trebui să facă față în următoarea parte a mileniului III.

---

* Profesor jurnalist, FRTV USA

Armata NATO trece, în prezent, printr-o transformare care o face să fie capabilă să răspundă atacurilor viitorului; o armată rapidă, flexibilă, capabilă de o apărare modernă, versatilă și eficientă, capabilă să răspundă rapid oricărei provocări și să asigure pacea și securitatea internațională, a cărei garant, NATO a fost și va rămâne.

De la praful de pușcă la tanc, de la portavioane la bomba atomică, de la computere la rachete balistice, armele convenționale și armatele au trecut prin diverse transformări, ce le-a adus superioritatea în luptă.

Războiul viitorului, care speram să nu aibă loc niciodată, va fi un război „tridimensional”, în sensul că se va purta nu numai pe pământ, pe apă și în aer, așa cum eram obișnuiți până acum, ci și în spațiu.

„Cine controlează spațiul cosmic, va controla oceanele lumii. Cine va controla oceanele lumii, va controla comerțul global. Cine va controla comerțul global, va fi puterea cea mai bogată de pe pământ. Cine este cea mai bogată putere din lume, va fi în stare să controleze spațiul”.

Acesta este motivul pentru care, la ora actuală, SUA sunt supraputerea armată a lumii și contributorul majoritar al bugetului NATO.

Statele Unite ale Americii au determinat adoptarea de către NATO a conceptului „riposte flexibile”, asigurarea oricărui nivel de utilizare a forței pentru a înfrânge o agresiune; în cadrul NATO, însă, Statele Unite ale Americii nu vor utiliza cel dintâi armele nucleare, exceptând situația în care statul ce ar ataca SUA ar deține capacitate nucleară, ar fi în alianță cu o putere nucleară, ori nu ar respecta tratatul de neproliferare al armamentului nuclear. În aceeași directivă, se prevede faptul ca SUA să aibă posibilitatea de folosire a armei nucleare, ca răspuns la un atac biologic sau chimic.

În secolul XXI, Statele Unite ale Americii, se bazează și se vor baza pe dominația spațiului cosmic. Așa cum Europa a remodelat lumea o jumătate de mileniu, SUA va remodela lumea încă o jumătate de mileniu.

Statele Unite ale Americii vor deține viitorul războiului și viitorul umanității în acest secol.

Viitorul armatei SUA și, implicit și al forțelor armate ale NATO, este următorul: armata terestră va menține controlul terestru, marina va controla oceanele, aviația va controla spațiul aerian, iar „*the space force*” le va controla pe toate. Toate celelalte forțe armate vor depinde de forța spațială, pentru recunoaștere, putere de foc și coordonare, pe care nicio forță armată nu o va putea pune în aplicare fără forță spațială. Desigur, controlul spațiului cosmic va deveni o prioritate și pentru alte state, în afara Statelor Unite ale Americii.

Un pas înainte, va fi „*interservice space command*”, pentru a integra strategia de război în spațiu; odată cu înmulțirea și difuzarea UAV-urilor, tehnologiei sateliților și trimiterea lor pe orbite. Controlul și lupta anti-UAV nu se poate face decât din spațiul cosmic, pentru a doborî și a anula transmisiile, sau a le brui.

Atâta timp cât noua tehnologie a armelor cu rachete balistice teleghidate de precizie se va înmulți, este esențial pentru securitatea internațională ca SUA să rețină controlul spațiului cosmic și să interzică folosirea lui de către inamicii săi.

Armata secolului XXI va fi restructurată astfel încât logica primului imperiu global, logica armatelor de mase uriașe, statele-națiuni, războiul total, să nu mai corespundă în lumea armelor de precizie teleghidate (*precision quided wapons*).

Armata terestră, constituită din armate uriașe vor dispărea, ca și „G.I.”. Modelul soldatului viitorului este soldatul de operații speciale (*the green berets*).

Soldatul viitorului va fi de o înaltă calificare militară și tehnologică și stăpân pe noua tehnologie de tip forțe speciale (o mică unitate de experți cu o forță de distrugere uriașă).

Un *squad* (escadron), în secolul XXI, va fi format din 11 soldați: un conducător care va avea în dotare o armă personală și un sistem puternic de computere de comunicații pentru a putea comunica cu comandamentele de infanterie din teren, de la fiecare infanterist la comandantul companiei din teren; programatori specialiști de telecomunicații cu ocupația de calibrare a armelor și a computerelor prin satelit, reprogramarea proiectilelor la ținte noi, care, în luptă, vor căuta, descoperi și localiza inamicul și țintele folosind „*multispectral sensing device*”, transferând datele la sistemele de arme din dotare; echipa de arme grele (*heavy weapons team*), dotată cu “*exoskeletons*” de mare putere pentru ridicarea marilor greutăți, folosind roboți ca ajutor pentru încărcarea și lansarea proiectilelor, având capacitatea de a lansa 20 de proiectile grele folosind sistemele multifuncționale de proiectile; specialiști cu arme speciale, “*plain vanilla infantry man*”, dotați cu lansatoare de arme standard, ce avansează înaintea grupului pentru a asigura securitatea echipei de specialiști.

Un singur *squad* poate asigura o suprafață de 32 km și trage explozibili pe o rază de 86 km, iar puterea explozibilă, mobilitatea și forța atacului pot fi comparate cu a unei flotile aeriene din războiul din Vietnam, a unui batalion de blindate din Al Doilea Război Mondial și cu a unui regiment din războiul civil de secesiune al SUA.

Într-un studiu referitor la armata terestră a Statelor Unite, „*The National Research Council*” a făcut clarificarea că, în viitor, va fi necesar de a se separa armele de sistemul de țintă.

Abilitatea de a vedea este separată conceptual de abilitatea de tragere. Astfel, cu noua tehnologie militară, aceste două funcții nu trebuie puse laolaltă, într-un singur vehicul lent (tancul) care este condus la câțiva kilometri de inamic. Aceasta va duce la sfârșitul războiului cu blindate grele mecanizate, respectiv tancuri, deoarece pot fi ușor distruse de rachete portabile anti-tanc, de asemenea, tancurile pot fi lovite foarte ușor cu rachete ghidate prin fibre optice.

După anii '80, tancurile nu au mai putut ataca la parametri la care au fost planificate, ci doar pentru apărarea lor proprie deoarece la atacurile din toate părțile, tancul a devenit ca o broască țestoasă dată pe spate.

Astăzi, costurile de construcție și apărare ale unui tanc au devenit tot mai mari și nebenefice pentru misiunea tancului actual. Astfel, concepția inițială a tancului, de a trage cu precizie proiectile în anumite puncte ale câmpului de luptă, se face mai ieftin și eficient cu proiectile cu rază lungă de bătaie. Acum, se folosește un tanc, nu pentru a distruge alt tanc, ci pentru a izola formațiunea inamicului, aceasta ducând la sfârșitul războiului cu blindate grele.

Marina, spre deosebire de forțele terestre și de aviație, este o putere defensivă, pe când strategia forțelor terestre și a forțelor aeriene este de tip ofensiv. La ora actuală, marina americană este dotată cu portavioane nucleare tip Nimitz, adevărate fortărețe atomice plutitoare.

Datorită revoluției tehnice, puterea militară a marinei, a descrescut. Astfel, odată cu apariția rachetelor supersonice cu rază lungă de acțiune, portavioanele de tip Nimitz, au trebuit să se protejeze prin sistem de apărare navală „AEGIS”. Acest sistem constă în senzori, computere și sisteme de arme și a fost construit să distrugă, prin atac, proiectilele și rachetele.

Astăzi, portavioanele și submarineele americane controlează mările și oceanele lumii, controlând când doresc coastele maritime și forțele de expediție de teren.

Marina are două argumente în favoarea folosirii și dotării portavioanelor: dacă SUA vrea să controleze coastele maritime, prin distrugerea vaselor inamice, numai portavioanele pot duce explozibilul până la o rază strategică față de navele inamice, prin folosirea avioanelor de pe portavioane. Dacă SUA vrea, sau trebuie să bombardeze litoralul inamicului, fără a fi dependentă de baze aeriene locale, numai portavioanele pot duce această misiune.

Proiectul marinei a fost introducerea rachetelor Tomahawk „*tomahawk cruise missile*” și a sistemului „CALCM” (*conventional air-lanced cruised missile*) pe toate navele, nu numai pe portavioane. Astfel, folosirea portavioanelor cu avioane nu mai este necesară, datorită costurilor uriașe, în schimb, se folosesc alte nave, ca distrugătoare și crucișătoare.

În viitor, centrul de gravitate al războiului naval nu va mai consta în grupul portavioanelor, el se va schimba în comanda și controlul sistemelor ce pot trimite proiectile în jurul globului.

Națiunea care va controla spațiul va controla oceanele lumii, mai complet decât controlul asupra țărilor cu obiective militare terestre. Întotdeauna, rachetele supersonice vor fi mai puține decât țintele terestre, dar vor putea controla numărul de vase militare ca ținte. Astfel, sistemele din spațiul cosmic vor controla războiul și economia globală.

Aviația militară și avionul modern sunt într-un continuu pericol de a fi atacate de atacatori mai rezezi decât ele (*air to air missiles and sol to air missiles*), rachetele pot prinde viteze mai mari decât avionul.

Avioanele cele mai rapide de tip F-16 și F-35 se confruntă cu un obstacol greu de trecut: corpul uman al pilotului. Aceste tipuri de avioane sunt capabile să supraviețuiască accelerațiilor rapide la viteze foarte mari, dar piloții își pierd cunoștința. Avioanele sunt atât de bune, încât trec peste capacitățile fizice ale piloților.

Într-un document apărut în 1996, „New World Vistas”, realizat referitor la forțele aeriene americane pentru viitorii 30 de ani, se arată că forțele aeriene sunt interesate de avionul tactic fără pilot (UTA). Avionul va fi pilotat de pe pământ, mărimea avioanelor va fi redusă cu 40% și vor putea fi de o mare manevrabilitate, capabile să ajungă până la 20 G. Firma Boeing are în perspectivă realizarea noului avion „*Joint Strike Fighter*”, fără pilot, gata de livrare în 2020.

Fundamental, deci, și fără a putea supraviețui realității, războiul aerian este de mare viteză, pilotul avionului F-16 fiind deja la limita fizică a corpului uman și cea psihologică a omului, iar piloții avioanelor F-35 nu mai pot face față stresului. Astfel, avionul condus de pilot devine nerentabil și foarte costisitor și este superclasat de avionul fără pilot iar, mai departe, în viitor de proiectul supersonic intercontinental.

Spațiul cosmic reprezintă viitorul teatrului de război al mileniului III. Folosirea spațiului cosmic este paralelă cu folosirea spațiului aerian.

Folosința primară a spațiului aerian este de a produce informații de recunoaștere pentru sistemele armate de pe teren. Altă folosință este distrugerea avioanelor de recunoaștere iar o alta este apărarea avioanelor de recunoaștere înarmându-le, mărindu-le agilitatea. Cea mai importantă folosință a spațiului cosmic este, însă, de a uni platforma de recunoaștere cu un sistem armat. Din acest punct de vedere, controlul spațiului aerian a fost înțeles ca o măsură de a domina pământul și oceanele atât din punct de vedere militar, cât și politic. Același proces se pregătește acum și pentru spațiul cosmic.

Spațiul cosmic este, de acum, folosit pentru recunoaștere, iar următoarea fază a războiului va fi un atac al sistemelor de recunoaștere din spațiu și al apărării de distrugere a acestor platforme spațiale.

La fel ca folosirea unui avion de recunoaștere, ca o platformă de recunoaștere, pentru precizia bombardamentului artileriei terestre, așa și sateliții din spațiul cosmic vor transmite informații de recunoaștere și țintire către bazele armate terestre și către platformele armate.

Din 1994, forțele aeriene au deschis centrul de război al spațiului cosmic ca parte a comandamentului forței aeriene din spațiu (*airforce space command*) având moto-ul „*in your face from outer space*” (la țintă din cosmos).

Centrul este prevăzut pentru a crea procedee de folosire a datelor primite de la sateliți, pentru operațiuni convenționale UAV (*unmanned aerial vehicle*), care, niciodată, nu vor putea înlocui sateliții din cauza limitelor lor mici de vizibilitate.

Orice națiune, care vrea să se apere împotriva unui oponent militar puternic, va încerca să interzică inamicului folosirea spațiului cosmic, va trebui să distrugă sau să paralizeze sateliții inamicului și, astfel, să paralizeze abilitatea de a vedea global și de folosire a armelor intercontinentale.

Arme antisateliți vor fi create în viitor. Forțele aeriene americane au două proiecte în cooperare cu NASA, pentru tehnologie de rachete supersonice, din care unul va fi „HYPER X PROJECT”.

În viitor, se vor realiza rachete de croazieră cu îndemânarea caracteristicilor supersonice de rază mică. Racheta va avea senzori de bord și receptoare pentru instrucțiunile trimise dintr-o stație interplanetară, navă cosmică, avion ori stație terestră, ce poate fi programată să atace o țintă anume și precisă, sau poate fi trimisă într-o direcție generală, unde, folosind senzorii proprii, va atinge ținta.

În final, o astfel de rachetă poate fi trimisă într-o direcție generală, din satelit sau de pe platformă spațială și ghidată către o țintă finală. Aceste rachete vor deveni o amenințare continuă a sistemului de arme grele „*European époque*”, tancuri și

portavioane. Rachetele de croazieră supersonice de rază lungă vor face ca întreaga lume să devină vulnerabilă la un atac.

Din Ford Bragg, Carolina de Nord, o astfel de rachetă, va ajunge în *Golan Heights* (Estul Mijlociu) în numai 13 minute.

Sunt două căi de a distruge rachetele de croazieră supersonice: 1. distrugerea și ocuparea locului unde sunt localizate ori distrugerea fabricilor care le produc; 2. detectarea și distrugerea lor în zbor, ceea ce este foarte complicat, datorită vitezei foarte mari de croazieră.

În epoca supersonică, cea mai eficientă apărare este un atac asupra senzorilor spațiali ai inamicului și interceptarea unui atac. Astfel, trecerea de la avioanele conduse de om la rachetele de croazieră supersonice duce la războiul din spațiul cosmic iar războiul va aduce un nou sfârșit - controlul spațiului cosmic.

La ora actuală, tehnica militară cea mai avansată din lume este deținută de Statele Unite ale Americii, cel mai important și mai puternic contribuitor financiar al Tratatului Nord-Atlantic (ex.: în domeniul aviației, cele mai avansate sunt avioanele B2 și B2 STEALTH iar, în domeniul marinei militare, cel mai avansat este portavionul nuclear de tip NIMITZ (portavionul IKE) și submarinele nucleare de tip VIRGINIA, TEXAS).

Deși un război armat este cel mai puțin probabil să aibă loc în viitor, NATO este pregătită, de pe acum, să facă față inamicului, fie el vizibil, sau invizibil.

La ora actuală, cel mai primejdios inamic al securității internaționale rămâne, fără îndoială, terorismul, inamicul știut, dar invizibil al omenirii.

În ceea ce privește contracararea acțiunilor teroriste, intenția tuturor statelor trebuie să fie aceea de a stopa atacurile teroriste împotriva propriului teritoriu, propriilor cetățeni și interese și crearea unui mediu internațional ostil terorismului și celor ce îl sprijină. Rezoluția 13731 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite și celelalte 12 convenții și protocoale împotriva terorismului stabilesc standardele pe care toate statele semnatare trebuie să le îndeplinească.

Manifestat sporadic până la 9/11, terorismul nu a constituit o vulnerabilitate la securitatea internațională. După 11 septembrie 2001, însă, atacurile teroriste de tip extremism islamic, s-au înmulțit, punând într-o reală primejdie securitatea mondială, cu atât mai mult cu cât ele se bazează pe factorul surpriză.

„Trebuie să ridicăm lupta contra terorismului la un asemenea nivel încât posibili adversari să fie incapabili să răspundă deoarece noi dorim să punem pe oricine în incapacitatea de a ne pune un pistol în dreptul capului acum, peste zece ani, sau generației viitoare”⁸⁸⁰.

„A venit timpul să spunem NU terorii”⁸⁸¹.

Extremismul politic și disputele etnice sunt și ele generatoare de posibile atacuri nonmilitare, mai greu de controlat și combătut, deoarece se manifestă în afara regulilor care guvernează conflictele armate.

---

⁸⁸⁰ United States National Security Strategy, 2002.

⁸⁸¹ Tony Blair, 7 iulie 2005, Londra.

Traficul ilegal de persoane și crima organizată sunt tipuri de riscuri asimetrice, ce atentează la securitatea internațională.

Pirateria în spațiul maritim internațional, atacurile la resursele energetice și schimbările de climat datorate neglijenței societății sunt, de asemenea, forme de manifestare a războiului viitorului, cu care Alianța se poate oricând confrunta în viitor.

După atacul cibernetic, cu care s-a confruntat Estonia, NATO a inclus pe lista amenințărilor la securitatea internațională atacul în spațiul cibernetic, acordându-i o importanță deosebită, mai ales acum în această epocă avansată a tehnologiei computerizate și a globalizării, epocă în care primordiala cale de comunicare internațională este Internetul, deci spațiul cibernetic, spațiu fără granițe și greu de apărat.

Forțele Alianței trebuie să fie suficiente în ceea ce privește cantitatea, calitatea și nivelul de pregătire, pentru a contribui la descurajarea acestor tipuri de atac și pentru a asigura apărarea împotriva oricărui tip de atac contra Alianței Nord-Atlantice.

Noul Concept de Securitate NATO 2010-2020 reafirmă durabilitatea Alianței și stabilește sarcinile sale de securitate. Conceptul strategic va governa politica de securitate și apărare colectivă a Alianței, aceasta continuând să folosească fiecare oportunitate de a contribui la constituirea unui continent nedivizat, întreg și liber.

„Omenirea, trebuie să aleagă între două alternative extreme: autodistrugerea sau capacitatea de a trăi de acum înainte ca o singură familie”, declara generalul Arnold Toynbee.

În lucrarea sa „On War” (Despre Război), Von Clausewitz amintește: *„Când este pace în lume, un om de bine își ține sabia alături de el”*.

Pentru ca, în viitor, țările să nu mai fie nevoite să exercite arta războiului și pentru ca populația să-și țină sabia alături, NATO va utiliza în continuare „PfP”, parteneriatul pentru pace, cooperarea și dialogul pentru a contribui la prevenirea crizelor iar, dacă acestea apar, NATO va contribui la dezamorsarea lor într-un stadiu incipient, prin consecvența politicii sale de menținere a păcii, aceasta va urmări să prevină conflictul.

Luând în considerație nevoia Alianței Nord-Atlantice de solidaritate și coeziune, decizia de a participa la orice acțiune militară, nonmilitară sau misiune de menținere a păcii, va rămâne de competența statelor membre, potrivit constituției naționale.

România, membră a Uniunii Europene dar și a Alianței Nord-Atlantice, va rămâne în continuare un garant al securității în Balcani și în regiunea Mării Negre, primordială fiind, însă, apărarea interesului național al României.

Sperăm ca secolul XXI să devină un secol al unității, atât prin reafirmarea valorilor comune ale omenirii, cât și prin instituirea și consolidarea unor principii, care să guverneze lumea, principii bazate îndeosebi pe dreptul la securitate al tuturor, NATO rămânând astfel garantul securității internaționale și în a doua parte a acestui secol.

Bibliografie:

- [1] **The United States of America National Security Strategy**, 2002.
- [2] **Space and the Future of the American Strategy**, Pentagon, 2002.
- [3] OWENS, Bill am., ATKENSON, Edward B., gl., *The War of the XXI Century*, **The Army Magazine**, 2001
- [4] COHEN, Avner, LEE, Steven, **Nuclear Weapons and the Future of Humanity**, New York, 2005.
- [5] DAVIS, Richard, dr., **Military Acquisitions and Defence Autorization**, Washington, 2004.
- [6] FRIEDMAN, George, prof., *The Coming War*, Sydney, 2002.
- [7] FRUNZETI Teodor, gl. dr., DULEA, Gabriel, dr., **Psihologia terorismului în era globalizării**, București, 2007.

GLOBALIZARE ȘI SECURITATE SOCIETALĂ. CONCEPTE ȘI REALITATE

Ionelia Valentina MORCOVESCU*

GLOBALIZATION AND SOCIETAL SECURITY. CONCEPTS AND REALITY

Globalization is both a concept and a reality. The concept is a consequence of knowledge acquiring and shapes the new pattern of civilization which belongs to the new age, the knowledge of civilization, to be more precise the epistemologic civilization. The progress we have had so far, the technological and information civilization can be summarized in this new concept which does not merely combine all the previous concepts but merges and rebuilds them in the epistemologic area.

Human security can be considered to be a change of pattern in the national security approach, being a more realistic one rather than traditional, representing the only possibility of accessing the entire spectrum of insecurities which the humans have to deal with, within the international global context of the 21st century.

Deși există mai multe definiții ale globalizării, dar nici una universal acceptată, cele mai multe dintre ele pun accentul pe faptul că globalizarea este un proces multicausal care are drept rezultat faptul că evenimente care au loc într-o parte a globului au repercursiuni din ce în ce mai ample asupra societăților și problemelor din alte părți ale globului. Globalizarea are un caracter universal în sensul că a ajuns să afecteze structura tuturor componentelor sistemului social global – subsistemul politic, economic, militar, social, religios, ecologic etc.

Dar, dincolo de orice speculație cu privire la stadiul final al tendinței evoluției societății omenești, ca sistem de sisteme, spre formele perfecte, lipsite de energie interioară și, deci, de mișcare, globalizarea este o realitate pe care, nolens, volens, trebuie s-o acceptăm.

Unele dicționare o definesc ca „termen englezesc“ care exprimă „mondializarea“, adică un „proces de control multinațional, sau prin multinaționalitate, al vieții economice și sociale“.⁸⁸²

Această definiție, ca multe alte sute, este limitativă, restrictivă și lipsită de orizont. Globalizarea (mondializarea) nu poate fi redusă la o simplă definiție gen proxim plus diferență specifică. Și nici la o definiție descriptivă. Globalizarea este un fenomen foarte amplu, cu determinări obiective (care rezultă, deci, dintr-o lege sau dintr-un complex de legi cu privire la sensul dezvoltării societății omenești, la evoluția ființei umane și a mediului în care ea trăiește) și o mulțime de nuanțe și de implicări subiective, ce se identifică prin acțiuni conștiente de „însușire“ a efectelor acestui fenomen și chiar de grăbire a procesului și de impunere a unor efecte conforme cu interesele unor actori sau unor grupuri de presiune. Uneori – și nu de puține ori –, se confundă această „grabă spre mondializare“, care nu poate fi decât de

---

* **Doctorand**

⁸⁸² www.mondialisation.be/Lexique-Terme.htm, 10.01.2009.

sorginte subiectivă, cu evoluția în progresie geometrică a acestui proces. Această confuzie, mai exact, această identificare forțată face foarte mult bine unora, foarte puțini, și foarte rău celorlalți, întrucât evoluția accelerată a unor fenomene și procese nu este totuna cu forțarea evoluției pentru a obține profit, putere, influență și poziții privilegiate. Din păcate, realitatea acestei lumi nu exclude dimensiunea subiectivă, părtinitoare, voluntaristă, impoștore și, de aceea, neplăcută, perversă și chiar terorizantă. O astfel de dimensiune afectează grav realitatea lumii, ordinea ei firească, normalitatea și progresul.

Dintre opiniile referitoare la conceptul de globalizare, prezentăm câteva care par să aibă accepțiunile cele mai răspândite: „o consecință a modernității”;⁸⁸³ „un ansamblu de concepții ideologico – politice, având ca numitor comun analiza dimensiunilor planetare pe care le-au căpătat problemele politice, tehnologice, economice și sociale cu care se confruntă omenirea în prezent”;⁸⁸⁴ „un proces cu dublă rezonanță, pe de o parte acoperind ceea ce teoreticienii denumesc fenomenul de micșorare a lumii – respectiv un proces obiectiv de reducere a distanțelor, de creștere a densității sociale și relaționale a globului, de mondializare progresivă a proceselor culturale, economice, politice, militare etc.”;⁸⁸⁵

În opinia noastră, pe baza studiului și documentării efectuate, credem că prin globalizare se înțelege un ansamblu de procese pe termen lung, dinamice, continue, variabile și complexe, în care forțele globale, zonale, regionale, locale și individuale acționează în forme multiple pentru integrarea, dezvoltarea și securizarea supranațională, cuprinzătoare și durabile, instituționale, pluraliste și bazate pe norme.

Unii autori vorbesc de regionalizare, respingând globalizarea, alții vorbesc de globalizare respingând regionalizarea. Mai mult, alți autori le resping pe ambele vorbind de triadizare (Europa – America – Asia), sau resping totul în afara mondializării.

În opinia noastră, în prezent sunt tot mai evidente următoarele dimensiuni ale globalizării: economică; politică; tehnologică; informațională; ecologică; de securitate; administrativă; socio – culturală.

Conceptul de globalizare este înțeles din trei perspective diferite: din perspectiva uniformizării, generalizării și nediferențierii; din perspectiva distrugerii entităților și desființării oricăror frontiere și bariere; din perspectiva interconectării entităților.

Primele două perspective generează numeroase semne de întrebare și creează situații incerte și ostile. Perspectiva generalizării pripite, a uniformizării și nediferențierii amintește de utopiile comuniste și de experiențele triste prin care a trecut societatea omenească. O astfel de perspectivă creează reacții foarte puternice din toate mediile. Această perspectivă amintește, de asemenea, de ideea realizării unui stat global, unic și responsabil.

---

⁸⁸³ Col.prof.univ.dr. Ion IRIMIA, **Studii Europene**, Editura AISM, București, 2000, p. 24.

⁸⁸⁴ Sergiu TAMAȘ, **Dicționar politic**, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 118.

⁸⁸⁵ Ilie BĂDESCU, Dan DUNGAGIU, **Sociologia și Geopolitica frontierei**, Editura Floarea Albastră, București, 1995, p. 137.

Cele mai mari reacții sunt generate de cea de a doua perspectivă, cea a desființării statelor și frontierelor. Orizonturile pe care le deschide o astfel de perspectivă nu sunt nici oportune, nici liniștitoare, nici acceptabile. Statele sunt subiecte de drept internațional, întreaga arhitectură politică, economică și de securitate fiind strâns legată de aceste entități de bază ale lumii. Deocamdată, în afară de cei ce emit și vehiculează unele utopii sau unele modele extrem de generalizatoare și, practic, fără conținut, nimeni nu s-a gândit la desființarea statelor și la suprimarea frontierelor de orice fel, ci, dimpotrivă, întregul efort al lumii este concentrat pe optimizarea acestor entități și a raporturilor dintre ele și pe transformarea frontierelor din linii care separă și opun în linii care identifică și unesc.

Unele cercuri politice și economice se folosesc din plin de această perspectivă, pe de o parte, pentru a accentua starea de haos și, pe această bază, a obține profituri imense din afaceri ilegale și periculoase și, pe de altă parte, pentru a realiza un mediu favorabil unor mutații strategice hotărâtoare ce vor fi operate la momentul potrivit. Din păcate, globalizarea nu estompează spiritul de confruntare, ci, dimpotrivă, îl globalizează și pe el, îi dă dimensiuni planetare. Plecând de la această concluzie care, în raționamentul următor, devine premisă majoră, este foarte interesant de identificat cine sunt cei care se interesează de o astfel de perspectivă și vor să capete, *ab initio*, poziții dominante în viitoarea reconfigurare politică, economică și militară a lumii.

Cea de a treia perspectivă este cât se poate de reală și de benefică. În opinia noastră, funcția principală a globalizării este cea a armonizării rețelei, a consolidării entităților statale și a relațiilor dintre acestea. Aceasta nu este o opțiune, ci o realitate care se construiește pas cu pas, în fiecare zi, într-un ritm din ce în ce mai accelerat, dar nu linear, ci nelinear, adică în mod dinamic și complex, cu puține certitudini și numeroase incertitudini.

Realitățile și realizările conceptului de globalizare se pot rezuma, în această etapă, la următoarele: economia are, deja o dublă realitate: o componentă importantă a statelor de drept, un suport al forței lor politice, economice, militare și informaționale și, în același timp, o realitate transfrontalieră, de corporație și de bloc economic cu funcție de liant, dar și de construcție a unei dimensiuni interstatale deosebit de consistente și de puternice; globalizarea informației și a comunicațiilor de care profită în mare măsură gestionarii rețelelor și programelor ce permit interconectarea entităților, dar și statele, entitățile interstatale, internaționale, transnaționale sau transfrontaliere, din întregul spectru al realităților lumii, precum și fiecare om în parte care are și dorește să aibă acces la rețea; globalizarea infrastructurilor și transporturilor, care se află într-un stadiu foarte avansat, deschizând noi orizonturi spre fluidizarea traficului, a transporturilor de persoane și de mărfuri, precum și a numeroase facilități generate de civilizația tehnologică și informațională; interconectarea valorilor și a entităților culturale; interconectarea semnificativă a sistemelor educaționale și crearea unor modele educaționale globale și regionale; armonizarea legislației, globalizarea tot mai accentuată a normelor de drept; globalizarea Cosmosului.

Aceste noi dimensiuni ale realității începutului de secol și de mileniu impune reconfigurarea semnificativă a filosofiei și fizionomiei relațiilor internaționale pe

următoarele coordonate importante: creșterea dinamicii economice, sociale și informaționale; creșterea interdependențelor; redimensionarea și reconfigurarea provocărilor, pericolelor, amenințărilor și vulnerabilităților, îndeosebi a celor asimetrice, în noile condiții ale rețelei; remodelarea condiționată a relațiilor internaționale, atât în reconfigurarea centrelor de putere, cât și în cea a parteneriatelor și alianțelor; gestionarea responsabilă a conflictualității, a piețelor și resurselor; soluționarea oportună a marilor probleme de mediu, de climă, de rețea, de informații și de securitate cu care se confruntă civilizația tehnologică și informațională și societatea omenească în general; trecerea treptată și benefică de la o filozofie de confruntare la una de cooperare și parteneriat.

Securitatea umană se referă la securitatea indivizilor și a comunităților, exprimată atât ca ”libertate față de frică”⁸⁸⁶ cât și ca ”libertate față de nevoi”. Gama amenințărilor intolerabile la adresa Securității Umane se întinde de la genocid la sclavie, la dezastre naturale, cum ar fi inundațiile sau uraganele, până la violarea flagrantă a dreptului la hrană, sănătate și adăpost.

Adoptarea conceptului Securității Umane, propus pentru prima oară în Raportul Barcelona al Grupului de Studiu asupra Capabilităților Securității Europene,⁸⁸⁷ a reprezentat o schimbare calitativă în conținutul politicii externe și de securitate a Uniunii Europene, creând un cadru de promovare și organizare dinamică pentru realizarea securității.

Exprimarea Securității Umane este deosebit de importantă pentru că ea folosește conceptul drept cadru cognitiv al modului în care decidenții politici și cetățenii europeni concep și formulează problematica securității externe. Este un proces necesar pentru a ne sprijini să cunoaștem care sunt semnificațiile ideilor, valorilor, intereselor și scopurilor relațiilor externe ale UE. Recentele dezbateri asupra semanticii ”Războiului Global împotriva Terorismului” sau dacă ceea ce se întâmplă în Sudan ar trebui să poarte numele de genocid, evidențiază o sensibilitate politică acută în legătură cu termeni sau etichete politice. În Europa celor 27 de state membre, conceptele sunt cele care ne pot ajuta să atingem stadiul unei înțelegeri și exprimări comune a problemelor. De altfel, aplicarea principiilor Securității Umane depinde de modul în care aceste concepte doctrinare se transpun în practică și dacă acestea se dovedesc utile pentru ghidarea acțiunilor decidenților politici, planificatorilor și experților de pe teren.

Evoluția evenimentelor din domeniul politicii externe și de securitate europene au contribuit la cristalizarea unui discurs european emergent, dar al cărui lexicon al termenilor folosiți – de la managementul cizelor la prevenirea conflictelor și cooperarea civili-militari – este atât de confuz încât mai degrabă face greu inteligibilă decât să clarifice natura politicii externe europene.

---

⁸⁸⁶ ”Libertatea față de frică” înțeleasă ca protejare a individului contra unor evenimente nedorite ale vieții cotidiene, iar ”libertatea față de nevoi” implică lipsa unor pericole precum foametea, îmbolnăvirile, represaliile.

⁸⁸⁷ ”*A Human Security Doctrine for Europe: the Barcelona Report of the Study Group on Europe’s Security Capabilities*”, prezentat Înalțului Reprezentant pentru Politica Comună Externă și de Securitate Javier Solana, Barcelona, 15 septembrie 2004, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/2securitypub.htm>.

Securitatea Umană, ca noțiune, poate fi înțeleasă a include conceptele de prevenire a conflictelor, management al conflictelor și coordonare civili-militari, dar ea este mult mai complexă. Ea este descrisă prin dezbaterile generate de aceste concepte, dar și a altor concepte folosite în discursul curent global în sens mult mai general, ca de exemplu ”responsabilitatea de a proteja”, ”multilateralism eficace” și ”dezvoltare umană”.

Insecuritatea este strâns legată de criză. Securitatea Umană ar putea fi tratată drept finalul crizei termenilor cum ar fi drepturile omului și dezvoltarea umană. Ea are de a face cu nevoile umane în momente de vulnerabilitate extremă, nu numai în războaie dar și în fața unor dezastre naturale sau tehnologice. Deseori securitatea este văzută ca absență a violenței fizice, în timp ce dezvoltarea este percepută ca dezvoltare materială, îmbunătățirea standardului de viață. Aceste distincții răzbat din scrierile referitoare la Securitatea Umană pe post de concept politic, dar ele induc în eroare. Multe din granițele conceptuale, cum ar fi cele dintre zona politică, civilă, economică sau militară, într-o eră a globalizării ar trebui să fie redefinite deoarece au fost gândite în termenii cadrului statelor naționale. Insecuritatea umană, chiar și în caz de conflict, nu se referă doar la impactul violenței militare; ea include consecințele violării drepturilor omului și a crimei violente, ca și consecințele materiale ale conflictului.

Securitatea Umană este parte a dezvoltării umane și a drepturilor omului, dar se situează la granița celor două. Ea se referă de asemenea la sentimentul de securitate pe stradă sau la a fi capabil de a influența procesul de adoptare a deciziilor politice. Politicile de Securitate Umană sunt preocupate de managementul crizelor, dar ele merg dincolo de managementul crizelor de vreme ce oferă o perspectivă asupra crizelor. Securitatea Umană se referă la modul în care noi raspundem unei amenințări iminente, fizice sau materiale, la adresa indivizilor sau comunităților. Din perspectiva Securității Umane, scopul nu este doar stabilitatea politică; ea include de asemenea noțiunea de justiție și sustenabilitate. Stabilitatea conduce la necesitatea absenței conflictului deschis, sau, în termeni economici, stoparea spiralei descendente a PIB-ului sau a cursului de schimb monetar. În ultimii ani, comunitatea internațională pare a fi învățat cum să stabilizeze conflictele; cum să încheie sau să susțină acordurile de pace și cum să stabilizeze economiile.⁸⁸⁸ Dar nu a învățat încă modul de abordare a securității indivizilor sau a comunităților sau cum să lupte împotriva criminalității, violărilor drepturilor omului și a lipsei locurilor de muncă. Discursul managementului crizelor în spațiul UE, în mod deosebit în zona civilă, a evidențiat câteva din aceste ”vulnerabilități” – ca de exemplu, importanța focalizării asupra întăririi ”statului de drept”. Limbajul Securității Umane va trebui apoi să deprindă acest mod de gândire și va trebui să sprijine identificarea nevoilor de abordare a acestor ”vulnerabilități” într-un mod în care să reducă riscul apariției unor crize reînnoite.

Capabilitățile Securității Umane, așa cum este managementul crizelor, necesită coordonare civili-militari. Totuși este ceva mai mult decât o problemă de coordonare –

---

⁸⁸⁸ ”*Final Report of the Commission on Human Security*”, 1 mai 2003, [http:// www.humansecurity-chs.org/finalreport/index.html](http://www.humansecurity-chs.org/finalreport/index.html) (consultat: 11 ianuarie 2007).

sau de "integrare" ori "de sinergie" dacă împrumutăm limbajul uzual – Securitatea Umană are legătură mai degrabă cu *cum* și *de ce* capacitățile militare și civile se combină, decât cu acțiunea reflexă de a folosi această relație ca un element dintr-o procedură standard de acțiune în caz de conflict. Într-o operațiune privind Securitatea Umană, sarcina militarilor este mai degrabă de a proteja și conserva decât de a lupta cu un inamic. Astfel Securitatea Umană nu se referă doar la dezvoltarea unei culturi a cooperării civili-militari; se referă la o nouă modalitate de acțiune în caz de criză așa cum este corect descrisă de noul limbaj al Securității Umane.

Securitatea Umană poate fi considerată a fi o schimbare a paradigmei de la modul de abordare tradițional a securității naționale. O critică obișnuită formulată la adresa conceptului Securității Umane este că ar fi prea idealist. Dar se poate aduce argumentul că această schimbare de paradigmă este deja gata a fi realizată și, în plus, este un mod de abordare mult mai realist decât cel tradițional al securității naționale de vreme ce reprezintă singura posibilitate de acesare a întregii game de insecurități cu care ființele umane se confruntă în era contemporană globală. Modalitatea în care vom dezvolta conceptul Securității Umane și-l vom popula cu elemente semnificative este, în fond, parte a procesului de implementare a schimbării paradigmatică.

Avantajul termenului "Securitate Umană" este acela că poate fi folosit pentru a combina cele mai multe din conceptele și ideile care au fost dezvoltate în Politica Europeană de Securitate și Apărare (ESDP). El poate cuprinde prevenirea conflictelor, managementul crizelor și cooperarea civili-militari și, într-adevăr își are originea în ipotezele proprii acestor concepte. În același timp el oferă o modalitate de acțiune și un set de principii aplicabile în managementul crizelor, prevenirea conflictelor și cooperare civili-militari.

Primul principiu al unei abordări a Securității Umane este acela de a asigura respectarea drepturilor omului; de a securiza siguranța, demnitatea și bunăstarea indivizilor și a comunităților în care aceștia trăiesc. Aceasta este o provocare mai mare decât obținerea victoriei militare sau a unei temporare reprimări a violenței. Aceasta înseamnă că atât inițiativele civile cât și militare ar trebui să creeze protecție civililor înaintea apărării împotriva unui inamic. Protecția se referă atât la protecția fizică cât și la cea materială; și se referă atât la zona economică și socială, la fel ca și la drepturile civile și politice.

O autoritate legitimă este de încredere pentru populație și este responsabilă pentru respectarea legii, a ordinii și a drepturilor omului. Acest principiu vrea să spună că orice intervenție exterioară trebuie să se străduiască a crea o autoritate politică legitimă furnizată de un stat, un organism internațional sau o autoritate locală (oraș sau regiune). Ea trebuie să creeze condițiile desfășurării unui proces politic cu ajutorul căruia să poată fi constituită o autoritate și trebuie să sprijine promovarea legii și a justiției concomitent cu susținerea capacității autorității de a garanta bunăstarea materială. Iar ea trebuie să fie percepută a fi legitimă, atât la nivel local cât și pentru comunitatea internațională.

Este necesară o consultare intensă cu populația locală, nu doar pentru a "câștiga inimile și mințile" acestora și pentru a realiza o mai bună înțelegere – ambele, de altfel foarte importante – ci și pentru a permite comunităților vulnerabile să-și creeze

singure condițiile pentru pace și stabilitate. Aceasta se poate realiza prin implicarea societății civile, a femeilor și a copiilor și nu doar a liderilor politici sau a celor ce mână arme. Cei din afara comunității nu pot asigura condițiile pentru realizarea Securității Umane; ei nu pot altceva să facă decât să ajute.

Acest principiu se referă la legitimitate și semnifică angajamentul de a lucra în interiorul cadrului legislației internaționale, alături de alte agenții internaționale și regionale, alături de actori statali individuali sau nonstatali. Aceasta face distincția dintre abordarea care respectă Securitatea Umană și neoimperialism. Principiul presupune, de asemenea, o mai bună repartizare a sarcinilor și o mai mare coerență, rezolvarea problemelor apărute folosind reglementările și cooperarea și crearea unor reguli și norme comune.

Există, atunci când ne confruntăm cu o crimă, o tendință de a ne focaliza asupra anumitor țări. Acum, insecuritatea depășește granițele prin refugiați, rețele criminale transnaționale, ca să menționăm doar câteva situații. Dialogurile regionale și acțiunile comune ale țărilor vecine sunt măsurile ce trebuie să fie integrate sistematic în politicile de criză.

Toate angajamentele externe ale UE trebuie conduse de personalități civile.

Față de ceea ce deja există, ce aduce oare nou principiile Securității Umane? În mod esențial ele cumulează o abordare strategică comună determinând câteva importante consecințe:

a. Coerența. Este foarte dificil să se realizeze coerența tuturor măsurilor instituționale. Lupta și competiția democratică este inevitabilă oricărei mari organizații; pot fi deseori adăugate mecanisme adiționale de coordonare în sprijinul elementelor aflate în competiție. Ceea ce este cu adevărat nevoie este o coerență conceptuală – pentru a putea fi clari în legătură cu scopurile și principiile comune – în vederea încurajării adoptării conceptelor de serviciu public și de angajament.

b. Eficiența. Acest principiu al Securității Umane furnizează concentrare către mandatele externe. El furnizează cadrul general pentru realizarea standardizării doctrinelor și a regulilor de angajare. În fond, aceste principii, adaptate la fiecare situație în parte, pot fi consemnate pe un cartonaș purtat de fiecare persoană dislocată în zonele de criză. Ele pot fi, de asemenea, folosite drept liste cu probleme de rezolvat de către cei implicați în planificarea și evaluarea operațiilor sau furniza elemente de referință pentru intervențiile UE.

c. Vizibilitatea. În prezent, gradul de cunoaștere publică a rolului UE este foarte redus. Un concept politic comprehensibil poate ajuta la creșterea impactului la public a misiunilor UE. O abordare din punctul de vedere al Securității Umane vizează legitimitatea unei intervenții interne sau externe, fundamentând un set de norme și valori, oferind atât cetățenilor UE cât și celor ai țărilor vizate principii clare și argumentări referitoare la politica de securitate.

Potrivit opiniilor unor cercetători, cele mai semnificative amenințări directe asupra securității umane ar putea fi:

a) moarte violentă / incapacitate: victimele unei crime violente, uciderea femeilor și copiilor, terorism, revolte, pogromuri, genocid, torturarea și uciderea dizidenților, victimele de război;

- b) dezumanizare: sclavie, răpire, arestarea oponentilor politici;
- c) droguri: dependența de stupefiante, trafic ilegal;
- d) discriminare: legislație discriminatorie, practici împotriva minorităților, subminarea instituțiilor politice;
- e) dispute internaționale: tensiuni și crize între state;
- f) armament de distrugere: proliferarea armelor de distrugere în masă⁸⁸⁹.

Întrucât exprimarea acestor amenințări directe ni se pare foarte clară, nu vom face comentarii lămuritoare, ci în continuare vom prezenta amenințările indirecte asupra securității umane.

Amenințările indirecte, în opinia aceluiași cercetători, ar putea fi:

- a) privațiuni la nivelul nevoilor de bază ale omului: hrană, apă, îngrijire medicală de bază, educație primară;
- b) maladii: rata de apariție a bolilor și morburilor care amenință viața;
- c) dezastre naturale și / sau provocate de om;
- d) subdezvoltare: nivelul scăzut al PIB / locuitor, creșterea lentă a PIB-ului, inflație, șomaj, inegalitate, sărăcie, instabilitate economică, stagnare și transformare demografică la nivel național, zonal, regional, global;
- e) dislocare de populație: refugiați și migrație la nivel național, zonal, regional și global;
- f) degradarea mediului la nivel național, zonal, regional și global⁸⁹⁰.

În situația în care UE are o intervenție externă, ea trebuie să o facă cu o autorizare legală clară, explicită, cu un mandat transparent și o strategie generală coerentă. În zonele în care intervin unități ale securității europene este necesară existența unei legături apropiate între decidenții politici și cei de la nivelul de execuție (din teren), cu cei dintâi având controlul final.

---

⁸⁸⁹ Kanti BAJPAI, **Human Security: Concept and Measurement**, Kroc Institute, SUA, 2000.

⁸⁹⁰ *Ibidem*.

INSTITUȚII ȘI ORGANISME IMPLICATE ÎN GESTIONAREA DIMENSIUNII SOCIETALE

Ionelia Valentina MORCOVESCU*

INSTITUTIONS AND BODIES INVOLVED IN THE SOCIETAL DIMENSION MANAGEMENT

Created after the Second World War, the Organisation of The United Nations was meant to be "an international organization aiming towards universality", both from its area of interests point of view and its competence, having as a goal peace and international security maintaining, states cooperation enabling international economic, social, cultural and humanitarian issues solving.

În ciuda câtorva succese notabile, ONU a fost incapabilă în toată această perioadă să-și ducă la îndeplinire mandatul său inițial, atât datorită lipsei unor mijloace și instrumente de acțiune eficiente, cât și, mai ales, tendinței marilor puteri (SUA sau unele state europene) de a acționa unilateral sau multilateral în afara auspiciilor ONU.

Realizarea securității societale cu toate componentele ei, în primul rând securitatea umană, este sarcina organismelor și instituțiilor internaționale, începând cu ONU, pornind de la conceptual de "pace", fundamental mai cu seamă pentru transpunerea în practică a societății umane. Înțelesul pe care Națiunile Unite l-au dat păcii este extins, acesta creând o arie semantică largă și formulând pacea în sensul unui sistem global și dinamic, care garantează dreptatea socială, respectarea și impunerea drepturilor omului și a raporturilor de bună vecinătate în toate țările. Carta nu obligă astfel statele membre doar să renunțe la amenințarea cu sau exercitarea de acte de violență în vederea impunerii unor obiective politice.

Carta cheamă toate statele să-și aplaneze conflictele prin mijloace pașnice și să dezvolte cooperarea la toate nivelele. Pentru a prezerva pacea, în Carta ONU a fost creat un sistem colectiv de securitate, Consiliul de Securitate fiind organul central al acestuia. Doar Consiliul de Securitate are dreptul, conform Capitolul al VII-lea al Cartei, să adopte măsuri de forță împotriva statelor ce amenință pacea lumii. Statele membre pot pune la dispoziția ONU forțe armate, conform Articolului 43 din Carta Națiunilor Unite. Națiunile Unite au dezvoltat un „plan de pace” care reflectă o apropiere mai sofisticată spre complexe încercări ale securității lumii moderne, respectiv de „securitate colectiv” ca răspuns la agresiunile interstatale la care se referă Carta. Până la sfârșitul războiului rece, extinderea conflictele intrastatale și intervenția Națiunilor Unite a adus un plus de experiență materializată într-un lexicon de operații pentru pace.

---

* **Doctorand**

Articolul 51 al Cartei ONU statuează “dreptul fundamental al tuturor țărilor membre la auto-apărare, individual sau colectiv...”, în același timp stabilind și rolul primordial al Consiliului de Securitate al ONU în menținerea păcii și securității internaționale, inclusiv prin utilizarea forței armate. Tot aici se stipulează că măsurile luate de țările membre în termenii acestui articol trebuie imediat aduse la cunoștința Consiliului de Securitate al ONU și în nici un caz nu trebuie să afecteze autoritatea și responsabilitatea Consiliului de a întreprinde acțiunile necesare pentru menținerea și restaurarea păcii și securității internaționale.

După 1990, numărul operațiunilor de menținere a păcii a crescut substanțial, ca și gama sarcinilor ce trebuiau îndeplinite, incluzând livrarea de ajutoare umanitare, protecția populației civile din zonele de conflict, dezarmarea și demobilizarea, crearea unui mediu stabil pentru alegeri democratice, raportarea încălcărilor legilor umanitare internaționale, pe lângă sarcinile suplimentare de monitorizare și aplicare a eventualelor acorduri de pace. Mandatele au fost, de asemenea, întărite, trupele de menținere a păcii (de exemplu în Somalia sau Bosnia) primind autorizația de a utiliza forța, conform capitolului VII din Carta ONU.

Cu toate acestea, rezultatele acțiunilor ONU fie au fost superficiale, fie au dus la scăderea prestigiului și eficacității ONU prin incapacitatea de a-și duce la îndeplinire un număr tot mai mare de sarcini. Acesta este și motivul pentru care, în ultimul deceniu al secolului XX, a fost dezvoltată ideea unui sistem de securitate în care securitatea colectivă să fie întărită de securitatea prin cooperare, iar drepturile indivizilor și ale comunităților naționale să primeze asupra inviolabilității tradiționale a statului-națiune, contactele dintre instituțiile ONU și ale celorlalte organizații regionale de securitate fiind extinse, atât în ceea ce privește conținutul, cât și domeniul de acțiune (de pildă, în situația din fosta Iugoslavia). În acest sistem decizia de a utiliza forța pentru impunerea sau menținerea păcii îi aparține exclusiv Consiliului de Securitate al ONU.

Totuși, datorită dificultății atingerii consensului în cadrul Consiliului și a reticenței ONU privind implicarea în acțiuni de impunere a păcii, ONU a suferit numeroase eșecuri și și-a pierdut o parte din prestigiul său pe plan internațional, de exemplu, prin intervenția NATO în conflictul din Kosovo fără un mandat explicit din partea ONU. Mai mult, noul Concept Strategic al NATO, adoptat în 1999, statuează că nu este necesară aprobarea Consiliului de Securitate al ONU pentru o intervenție NATO dacă aceasta consideră că interesele sale sunt puse în pericol, situație ce poate semnifica marginalizarea ONU ca organizație globală de securitate.

După cum afirmă Rolf Ekeus, la începutul mileniului trei, ONU trebuie să facă față la patru provocări sau crize⁸⁹¹. În primul rând este vorba despre o criză de identitate, care își are originea în dezintegrarea coaliției învingătoare de după al doilea război mondial pe motive ideologice. Crizele, descrise anterior, au continuat, cele mai recente fiind legate de incompatibilitatea între filosofia Adunării Generale (a

---

⁸⁹¹ Rolf EKEUS, *New Challenges for the UN*, în ”Turbulent Times: the Challenges of Managing International Conflict”, USIP, 2001, pp. 517-528.

neintervenției în treburile interne ale unui stat) și imperativele tot mai frecvente ale intervenției umanitare.

A doua provocare este legată de criza de încredere în urma deciziilor recente ale Consiliului de Securitate, legate de crizele din Iugoslavia, Somalia sau Irak. A treia provocare este legată de adaptarea ONU la schimbările profunde impuse de fenomenul globalizării, inclusiv prin luarea în considerare a actorilor non-statali. Ultima criză este cea legată de criza financiară, generată și de refuzul celui mai mare contributor (SUA) de a-și plăti datoriile.

În ciuda deficiențelor și eșecurilor sale, ONU rămâne, însă, unica organizație în care, într-o anumită formă, toate statele lumii se pot reuni și își pot prezenta punctele de vedere, în cadrul unei structuri sistematizate normativ, legislativ și administrativ. Nu rămâne decât ca liderii ONU și ai țărilor componente să dezvolte și adapteze creativ structura și principiile ONU, să ia în considerare re-gândirea conceptului absolut de suveranitate pentru a permite intervenția umanitară, să ia în considerare mai mult societatea civilă globală și să permită realizarea securității colective.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. O altă instituție ce promovează securitatea colectivă, în toate aspectele ei, este OSCE. Conferința asupra Securității și Cooperării în Europa (CSCE), devenită, după 1995, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), a constituit inițial un proces politic consultativ pentru statele participante din Europa, Asia Centrală și America de Nord. Lansat în 1972, procesul CSCE a dus la adoptarea Actului Final de la Helsinki în 1975, care cuprindea o gamă largă de norme și standarde privind conduita internațională și angajamente pentru ghidarea relațiilor între statele participante, măsuri pentru întărirea încrederii între acestea, în special în domeniul politico-militar (măsuri de construire a încrederii și securității), măsuri pentru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și pentru cooperare în domeniile economic, cultural, tehnic și științific.

Procesul de instituționalizare a OSCE a început prin Carta de la Paris pentru o Nouă Europă din 1990 și a fost continuat prin Declarația de la Helsinki din 1992. Transformarea OSCE în organizație a reprezentat atât o culminare logică a muncii sale, cât și o recunoaștere a faptului că securitatea Europei devenise o preocupare cu adevărat pan-europeană, necesitând un răspuns instituțional corespunzător.

Dezvoltarea relativ rapidă a noilor organisme ale OSCE (Consiliul miniștrilor de externe, Comitetul înalților oficiali, Secretariatul de la Praga, Biroul pentru instituții democratice și drepturile omului și Centrul de prevenire a conflictelor din Viena) reflectă ambițiile statelor membre de a înzestra OSCE cu o nouă putere și legitimitate, într-un nou context de securitate. Dincolo de obligația de a continua acordurile privind reducerea Forțelor Armate Convenționale din Europa (CFE) și Măsurile privind clădirea încrederii și securității (CSBM), Carta de la Paris statuează intensificarea cooperării, abordează dimensiunea umană a securității (drepturile omului, democrația și statul de drept, libertatea de mișcare a cetățenilor și ideilor etc.), precum și dimensiunea socio-economică a securității (economia de piață, integrare, știință și tehnologie etc.).

Cu toate acestea, este aproape cert că aspirația OSCE de a deveni instituția fundamentală a securității europene este greu de realizat. În primul rând, deși OSCE este cea mai inclusivă organizație regională de securitate, ea nu are la bază un tratat care să fie semnat la integrarea în organizație și respectat cu strictețe. OSCE cuprinde doar recomandări, măsuri și principii de conduită, se bazează pe voluntariat, iar consensul pentru o anumită acțiune este, practic, imposibil de atins. În al doilea rând, deși a “achiziționat” organisme ce îi pot oferi mijloacele pentru a detecta și reacționa rapid la eventualele crize sau conflicte, OSCE nu dispune de angajamentul și suportul marilor puteri europene și, mai ales, ale SUA, care o privesc cu rezerve (aceasta și datorită dorinței Moscovei de a conferi OSCE un rol mai important decât NATO). De asemenea, nu dispune de mijloace militare proprii, iar organismele sale nu au experiența practică și pregătirea pentru folosirea colectivă a forței în scopul menținerii și impunerii păcii. În cel mai bun caz, OSCE poate fi un forum adecvat pentru întărirea cooperării și complementarității între organizațiile și instituțiile europene și transatlantice de securitate, în principal ONU, NATO și UE. Andrew Cottey consideră că, teoretic, OSCE ar trebui să constituie un regim de securitate eficient pan-european dar, în realitate, este un regim lipsit de robustețe⁸⁹². Aceasta datorită faptului că un regim de securitate eficient este dificil de realizat datorită abordărilor competitive a statelor componente, lipsei de respect a normelor instituite, existenței unor tensiuni și contradicții între normele și principiile de bază ale OSCE, lipsei unui mecanism de aplicare a normelor și limitelor organizaționale pentru combaterea riscurilor nemilitare.

Cu toate acestea, din punct de vedere al relațiilor dintre armată și societate, OSCE a jucat un rol deosebit de important prin elaborarea unui document politic, adoptat prin consens la Summit-ul de la Budapesta din 1994, anume Codul de conduită în privința aspectelor politico-militare ale securității⁸⁹³. Secțiunea a VII-a a acestui cod este dedicată controlului democratic asupra armatei, trupelor paramilitare, forțelor de securitate internă și serviciilor secrete și reprezintă o contribuție deosebită pentru codificarea unor norme și definirea unor parametri juridici pentru realizarea controlului democratic. Cele mai importante norme prevăd că:

- Statele participante vor promova integrarea forțelor armate în societate ca expresie a democrației;
- Statele vor asigura și menține o supervizare eficientă și controlul forțelor armate, paramilitare și de securitate prin autorități constituționale investite cu legitimitate democratică. Rolul și misiunile lor vor fi clar definite într-un cadru constituțional;
- Cheltuielile de apărare vor necesita aprobarea Legislativului iar controlul cheltuielilor militare, transparența informațiilor și accesul la informații legate de forțele armate vor fi principiile ce ghidează această activitate.

---

⁸⁹² Vezi Andrew COTTEY, *The OSCE- Crowning jewel or talking shop?*, în *Uncertain Europe: Building a New European Security Order*, Londra, Routledge, 2001, pp. 43-61.

⁸⁹³ *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security*, Capitolul IV al Deciziei de la Budapesta, în Budapest Summit Meeting of the CSCE, Budapesta, 6 decembrie, 1994.

Acest document a avut o importanță covârșitoare asupra eforturilor comunității internaționale și statelor est-europene de a defini parametri clari pentru conceptul de control democratic asupra armatelor și a democratizării fostelor țări comuniste, în general. De menționat că România a parcurs un drum lung, transformându-se din stat monitorizat, la începutul anilor 1990, în stat care a acționat pro-activ și eficient pentru sporirea securității euroasiatice, așa cum a dovedit în timpul Președinției-în-exercițiu din 2001.

Uniunea Europeană (UE) devine un actor cu interese și politici globale. Recentă publicare a proiectului „Constituției europene” arată că Europa își constituie structuri (supra) statale coerente, care vor necesita, mai devreme sau mai târziu politici externe și de securitate comune. „Procesul de la Saint-Malo”, respectiv decizia franco-britanică de a iniția elaborarea unei politici europene de securitate și apărare, a constituit o adevărată “revoluție în domeniul afacerilor militare”, având în vedere faptul că, încă din 1947, Franța și Marea Britanie, cele două mari puteri militare ale Europei Occidentale, nu au fost capabile să ajungă la un consens în ceea ce privește elementele fundamentale atât ale unei politici externe și de securitate comune, cât și asupra unei politici europene de securitate și apărare.

O diferență esențială între Londra și Paris a fost aceea a impactului unei politici europene de apărare asupra Washington-ului. În timp ce Franța consideră că apariția unei politici europene solide în domeniul apărării va consolida și întări o Alianță mai echilibrată și, prin urmare, mai puternică, Marea Britanie a consideră că se va produce exact contrariul- în cazul în care Europa va demonstra o capacitate serioasă de a-și gestiona propriile probleme de securitate, Washington-ul se va retrage în izolaționism, iar NATO se va prăbuși⁸⁹⁴. În perioada când statele membre negociau Tratatul de la Maastricht numeroase evenimente modificau forma Europei. Cortina de Fier între vestul și estul Europei căzuse, Germania se reunifica, Iugoslavia intra în război. La nivel internațional începuse războiul din Golf. În aceste circumstanțe, statele membre și-au pus problema existenței unei politici externe și de securitate comune. Problemele apărute atunci nu au dispărut nici în timpul negocierii, nici după adoptarea Tratatului de la Amsterdam, în special instabilitatea din regiunea sud-est europeană și din Orientul Mijlociu. Astăzi, se poate spune că o politică externă și de securitate comună ar fi necesară deoarece “Uniunea Europeană este un jucător economic major care trebuie să joace un rol politic corespunzător pe scena internațională”⁸⁹⁵.

Uniunea Europeană și statele sale membre asigură astăzi mai mult de jumătate din fondurile de ajutor pentru dezvoltarea internațională și peste 50% din ajutorul umanitar mondial. Ele finanțează o treime din ajutorul global pentru Orientul

---

⁸⁹⁴ John W. YOUNG, *Britain, France and the Unity of Europe*, Leicester, Leicester University Press, 1984, apud Jelyon Howorth, *Britain, France and the European Defence Initiative*, în “*Survival*”, vol. 42, nr. 2, Summer 2000, p. 33.

⁸⁹⁵ Javier SOLANA, *Towards a Stronger Alliance*, în “*European Affairs*”, 12.04.2000, Press Release, Bruxelles, www.europa.eu.int.

Mijlociu (50% pentru teritoriile palestiniene), aproape 60% din cel pentru Rusia și fostele republici sovietice și 40% din efortul de reconstrucție în Bosnia și Herțegovina. Acest ajutor substanțial poate fi implementat printr-un element politic, respectiv o contribuție la procesul internațional de menținere a păcii, promovarea cooperării, democrației și drepturilor omului.

Obiectivul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA) nu este de a elimina politicile externe ale statelor membre, ci de a abilita Uniunea Europeană să vorbească cu o singură voce și să arate o voință politică comună. În același timp, PESA nu urmărește să se interpună în fața sistemelor de apărare ale fiecărui stat membru individual. O entitate regională capabilă să facă acest lucru obține influență pe scena internațională. Uniunea trebuie să apere valorile comune ale celor 15 (respectiv 25 în 2004), interesele sale fundamentale, independența și securitatea sa, să fie capabilă să întâmpine multiple amenințări, cum ar fi proliferarea armelor de distrugere în masă, traficul cu arme, contrabanda cu materiale nucleare, fundamentalismul și extremismul. De asemenea, apariția unor conflicte sau războaie locale, precum în fosta Iugoslavie, poate destabiliza statele vecine. Scopul final al PESA este ca până la finele anului 2003 să dispună de o forță militară de 60000 de militari, mobilizabilă în 60 de zile și care poate fi susținută minimum un an. Un prim exercițiu al forței europene este realizat din martie 2003 prin desfășurarea a 320 de militari în misiunea din Macedonia, cu un comandament central european. Deși, în contextul războiului din Iraq, a existat propunerea a 4 state europene (Franța, Germania, Belgia și Luxemburg) de a crea o forță europeană independentă de NATO, cu sarcini dincolo de „St. Petersburg Tasks” este puțin probabil că va avea loc curând o criză profundă în NATO, ci, mai degrabă, o acomodare. Noua Forță de răspuns a NATO, creată la Summitul de la Praga se poate acomoda foarte bine cu Forța de intervenție europeană.

În ceea ce privește instituțiile Uniunii cu rol fundamental în apărarea drepturilor societății. Este de remarcat, ca organism politic, **Consiliul European**. Statutul acestuia a fost semnat, la Londra, de 10 țări fondatoare: Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Marea Britanie și Suedia.

Calitatea de membru al Consiliului European reprezintă o confirmare a respectării de către statul respectiv a democrației pluraliste și a drepturilor omului, ceea ce îi conferă statutul de „antecameră a Uniunii Europene”.

Principalele obiective ale Consiliului European sunt următoarele:

- Apărarea și promovarea drepturilor omului, a democrației pluraliste și a statului de drept;
- Punerea în valoare a identității culturale a Europei, precum și a diversității sale;
- Identificarea de soluții pentru problemele societății (minorități, xenofobie, intoleranță, protecția mediului, droguri, crimă organizată, terorism, clonarea);
- Dezvoltarea stabilității democratice în Europa prin sprijinirea reformelor politice, legislative și constituționale.

Globalizarea securității implică cu necesitate și globalizarea insecurității, deci a pericolelor la adresa securității societale, naționale, regionale sau globale.

Organizațiile internaționale cu vocație în domeniul securității și-au intensificat activitatea de contracarare a insecurității generată de globalizare, mai ales la începutul secolului XXI.

Aceste organizații au elaborat documente prin care propun strategii de contracarare a globalizării insecurității. În acest sens, cele mai importante acțiuni aparțin:

- a) ONU – care a elaborat Declarația mileniului (2000) și raportul „O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună” (2004);
- b) U.E. – Strategia de securitate europeană (2003);
- c) OSCE – Strategia de abordare a amenințărilor la adresa securității și stabilității secolului XXI (2003).

Demn de subliniat constituie faptul că prin aceste documente, organizațiile respective nu fac altceva decât să traseze direcțiile de combaterea riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității, acțiunea concretă revenind statelor naționale, care și ele reprezintă medii de amplificare a insecurității în contextul globalizării.

În aceste circumstanțe statele sunt determinate să își reevalueze strategia de securitate națională, urmărind următoarele elemente:

- a) promovarea valorilor globale prin integrare și adaptare pașnică la schimbare, concomitant cu dezvoltarea unor sisteme, instituții și norme globale viabile;
- b) protejarea autonomiei individuale, de grup, naționale și regionale, bazată pe diversitate și dreptul la exprimarea liberă a opțiunilor și reflectată în instituții naționale flexibile, susținute de statul de drept;
- c) îmbunătățirea și dezvoltarea instituțiilor și instrumentelor de securitate prin cooperare, necesare reducerii și prevenirii conflictelor și altor amenințări la adresa securității naționale și internaționale;
- d) luarea în calcul a riscurilor la adresa securității naționale determinată de globalizare, avându-se în vedere domeniile: economic, politic, militar, social, de mediu.

Alte modalități de contracarare a insecurității ar putea fi:

- încurajarea globalizării în țările mai puțin dezvoltate – duce la dezvoltarea economică, sporirea calității vieții, extinderea libertăților civile și economice;
- intensificarea măsurilor pentru contracararea criminalității, terorismului și corupției prin implementarea unei politici coerente care impune respectarea drepturilor omului și evitarea măsurilor care ar duce la eradicarea acestor fenomene negative;
- crearea de noi modalități și instrumente de gestionare a riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității;
- întărirea dominației legii;
- promovarea educației;
- intensificarea luptei împotriva corupției;
- combaterea marginalizării;
- întărirea relațiilor cu țările vecine.

Acțiunile din cadrul primului pilon al Uniunii Europene acoperă o gama largă de politici comunitare (cum ar fi agricultura, transportul, mediul înconjurător, energia, cercetarea și dezvoltarea), fiind însă orientate și spre prevenire, gestionarea civilă a crizei și reconstrucție.

În scopul susținerii intervențiilor axate pe prevenirea conflictelor și stabilizarea unui mediu non-violent și a acțiunilor de reconstrucție post-conflict, instituțiile din cadrul primului pilon au dezvoltat o serie de instrumente financiare. Rolul de coordonare a activităților de prevenire și de stabilitate este asigurat, în cadrul Comisiei Europene, de către Direcția Generală de Relații Externe (DG RELEX), care dispune de următoarele instrumente specifice domeniilor de activitate (*ajutor umanitar, reconstrucție, sprijin financiar în situații de urgență, stabilitate*).

Ajutorul umanitar: programul ECHO (conceput în 1992, dar aplicat din 1996) este un instrument specific acțiunii internaționale în domeniul ajutorului umanitar de urgență. Ajutorul umanitar se acordă în situații de catastrofe naturale sau în caz de conflict. El vizează asigurarea finanțării autonome sau în colaborare cu alte instituții (organizații internaționale, ONG-uri) în domenii precum asistență de urgență, deminare, asistență medicală și asigurarea resurselor de apă, reabilitare de urgență, pregătirea populațiilor din statele sărace pentru situații de urgență, ajutor acordat refugiaților etc. Activitățile se desfășoară în conformitate cu principiul nediscriminării populațiilor în ceea ce privește accesul la sprijinul acordat. Programul ECHO este o ilustrare a aplicării conceptului de *gestiune a crizei*, la nivel de mobilizare a resurselor și a mijloacelor pentru intervenții rapide în caz de situații neprevăzute cu consecințe catastrofice, dar limitate în timp.

Reconstrucție: Agenția Europeană pentru Reconstrucție reprezintă al doilea instrument instituțional din cadrul primului pilon. Agenția are în vedere activitățile de reconstrucție postconflict și se bazează doar pe capacitățile de finanțare al Uniunii. A fost creată pentru a prelua și continua primele programe de reconstrucție a infrastructurilor distruse în timpul operațiunilor din Balcani. Misiunile sale constau în culegerea, analiza și transmiterea informațiilor referitoare la pagubele și necesitățile de reconstrucție, date privind reîntoarcerea refugiaților și a persoanelor strămutate, precum și informații care să permită identificarea zonelor care necesită asistență de urgență. Agenția trebuie să stabilească proiecte de programe pentru reconstrucție și pentru sprijinirea întoarcerii refugiaților și să asigure aplicarea asistenței comunitare, în ceea ce privește elaborarea termenilor de referință, semnarea contractelor, încheierea convențiilor de finanțare, evaluarea și controlul proiectelor și a plăților. Au fost instalate centre operaționale în Kosovo, Serbia, Macedonia și Muntenegru. Odată încheiată reabilitarea infrastructurilor publice distruse, activitatea agenției se orientează către finanțarea programelor de educație, de bună guvernare și de formare a personalului administrațiilor locale. Aplicarea conceptului de *gestiune de criză* se referă mai degrabă la acțiuni pe termen lung (după încheierea reabilitării infrastructurilor publice), care privesc și etapa de *ieșire din criză*.

Sprijinul financiar de urgență, umanitar sau pentru reconstrucție: alături de organismele responsabile pentru programele financiare umanitare și reconstrucție, sau cele care coordonează activități de dezvoltare, Comisia intenționează să pună la punct

proceduri de finanțare de urgență pentru situațiile de criză neprevăzută, în cazul cărora aplicarea programelor obișnuite ar fi compromisă.

Mecanismul de reacție rapidă - adoptat la 26 februarie 2001, prevede deblocarea rapidă a fondurilor în profitul organizațiilor internaționale sau a ONG-urilor, pentru misiuni care nu depășesc 6 luni, în domenii-cheie pentru evitarea deteriorării unei situații locale sau regionale: mediere, reconciliere, stat de drept și administrație civilă, reabilitare și reconstrucție, dezvoltarea societății civile, programe de dezarmare, demobilizare și reintegrare, sau faza inițială a programelor plurianuale de reconstrucție). *Gestionarea crizei* trebuie înțeleasă aici sub aspectele sale preventive și de ieșire din criză, finanțările de urgență putând fi solicitate atât într-un caz, cât și în celălalt.

Mecanismul de reacție rapidă poate fi declanșat atunci când statele beneficiare se confruntă cu o situație de criză reală sau în curs de declanșare, o situație care amenință ordinea publică, securitatea și siguranța indivizilor, o situație care amenință să degereze într-un conflict armat sau riscă să destabilizeze țara și în cazul în care poate aduce atingere politicilor și programelor de asistență și cooperare și/sau condițiilor de aplicare.

Cel mai nou instrument de care dispune Uniunea Europeană este *instrumentul de stabilitate*, intrat în vigoare în ianuarie 2007, în urma transformării politicii de relații externe a Comisiei, ca o necesitate a eficientizării programelor financiare dezvoltate în acest domeniu. Instrumentul de stabilitate abrogă 8 reglementări comunitare, Comisia propunând inițial un fond de 4,5 miliarde de euro pentru perioada 2007-2013¹².

Obiectivul instrumentului de stabilitate este suficient de vast pentru a acoperi toate situațiile posibile; evenimentul declanșator trebuie să fie: „o situație de urgență, de criză sau de apariție a crizei, care constituie o amenințare la adresa democrației, respectului față de lege și ordine, protecției drepturilor fundamentale, securității indivizilor, sau o situație care amenință să degereze într-un conflict armat”.

Acest instrument financiar a fost conceput pentru a armoniza ajutoarele în situații de urgență și de criză și cele acordate prin programele de dezvoltare pe termen lung, destinate în special luptei împotriva amenințărilor transfrontaliere. *Instrumentul de stabilitate* trebuie să permită Uniunii : „să ofere un răspuns eficace, imediat și integrat în situații de criză și de instabilitate în țările terțe (...); să facă față problemelor transfrontaliere internaționale și regionale legate de securitate și stabilitate neproliferare, securitate nucleară, trafic de persoane, criminalitate organizată, terorism – sau amenințări grave și neprevăzute la adresa sănătății publice; să reacționeze rapid la provocările de natură politică cu care se va confrunta Uniunea în viitor; să gestioneze măsurile care nu sunt prevăzute de cele trei instrumente cu finalitate politică, astfel încât să poată fi integrate adecvat în cadrul politic al acestor instrumente”.

Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului – a fost instituită ca instrument financiar prin care se cofinanțau proiecte de dezvoltare și consolidare a democrației, statului de drept, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale în țările din afara UE. În unele regiuni, IEDDO a reprezentat singura bază legală pentru

anumite acțiuni, în special promovarea drepturilor civile și politice, observarea alegerilor și inițiativele în materie de rezolvare a conflictelor. Inițial a fost prevăzută pentru perioada 1999-2004, iar apoi a fost extinsă până în 2006.

Începând cu 2007, IEDDO a fost înlocuită de *Instrumentul European pentru Democrație și Drepturile Omului*, având aceleași misiuni de susținere a obiceiurilor naționale și internaționale în domeniul democrației și drepturilor omului, alături de activitățile derulate în cadrul diferitelor programe naționale și regionale de cooperare ale Comunității.

Organizația Atlanticului de Nord. NATO a fost alianța politico-militară cea mai de succes din istorie. Deși un instrument al războiului rece pentru apărarea colectivă a țărilor occidentale se pare că are șanse de a deveni un instrument politico-militar la scară globală și, totodată un vector de modernizare a țărilor din estul Europei. Una dintre explicațiile acestui succes este aceea că Alianța s-a bazat pe împărțirea valorilor democratice iar democrațiile nu luptă niciodată una împotriva celeilalte. Desigur, întrebarea care se pune acum este dacă NATO va reuși nu numai să apere valorile liberal-democrate, dar să le și promoveze cu succes la nivelul Eurasiei, să realizeze un model de securitate prin cooperare. În acest sens extinderea NATO și politica ușilor deschise capătă un rol special, dimensiunea sa politică fiind mai importantă decât dimensiunea militară.

Apariția unor noi amenințări și riscuri în Europa după 1989 a necesitat o restructurare și completare a Alianței. Mai întâi, a fost necesară o identificare a pericolelor ce puneau în primejdie Alianța și, sub acest aspect, s-a considerat că securitatea aliaților este indisolubil legată de cea a țărilor vecine, inclusiv cele din spațiul central și est-european și, în ultimă instanță, de securitatea întregii Europe.

Prin noul Concept Strategic, adoptat la Roma în noiembrie 1991 se urmărea tocmai instaurarea unui climat de pace “echitabil și viabil”⁸⁹⁶ în Europa, prin prevenirea sau soluționarea pașnică a crizelor care ar fi putut amenința securitatea Europei. Dacă până atunci rolul NATO era acela de apărare a teritoriilor naționale ale statelor membre (Articolul V al Tratatului Atlanticului de Nord), în principal prin descurajare, noul Concept Strategic impunea re-direcționarea liniei de acțiune a Alianței, înspre Europa Centrală și de Est, prin noi roluri și sarcini, mergând de la prevenirea și gestionarea conflictelor la acțiuni de monitorizare a controlului armamentelor, până la acțiuni de menținere și impunere a păcii, convenite prin eventuale acorduri internaționale.

Una dintre trăsăturile distinctive ale strategiei Alianței după 1991 (care este reflectată și în Conceptul Strategic din 1999, adoptat la Summit-ul de la Washington) a constat în redefinirea conceptului strategic (pentru a include o abordare comprehensivă a acesteia și nu doar dimensiunea sa militară) și în sublinierea cooperării cu toate statele ce împărtășesc obiectivele Alianței, incluzând următoarele elemente esențiale:

---

⁸⁹⁶ Informații despre organizarea NATO, în general, și Summit-ul de la Roma, în particular, sunt disponibile la adresa de web: www.nato.int

- prezervarea legăturii transatlantice - Conceptul Strategic subliniază indivizibilitatea securității europene și nord-americane și importanța unui parteneriat puternic și dinamic între Europa și America de Nord;

- menținerea unor capacități militare eficiente pentru a face față tuturor situațiilor previzibile, de la descurajare și apărare colectivă, până la operațiuni de răspuns la crize;

- dezvoltarea Identității Europene de Securitate și Apărare în cadrul Alianței, în baza deciziilor luate de miniștrii de externe ai Alianței la Berlin, în 1996, pentru a sprijini aliații europeni să acționeze autonom, de la caz la caz și prin consens, apelând la resursele și capacitățile NATO, în situațiile în care SUA sau Canada decid să nu participe la o anumită operațiune;

- prevenirea conflictelor și managementul crizelor, operațiuni NATO de răspuns la criză, ca cele din Bosnia sau Kosovo, fiind posibil să devină un aspect cheie al contribuției NATO la pacea și securitatea euro-atlantică;

- politica de parteneriat, cooperare și dialog cu toate țările democratice, în scopul menținerii păcii și promovării democrației, prin dezvoltarea următoarelor instrumente- Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, Parteneriatul pentru Pace, parteneriatele speciale cu Rusia și Ucraina și Dialogul Mediteranean;

- extinderea spre Est, în baza Articolului 10 al Tratatului de la Washington, “primul val” al extinderii incluzând deja Ungaria, Cehia și Polonia;

- controlul armelor, dezarmare și neproliferare prin menținerea consensului între acest obiectiv și politica sa apărare.

Conceptul Strategic din 1999 statuează că scopul esențial al Alianței este salvagardarea libertății și securității membrilor săi prin mijloace politice și militare, dar definește sarcinile fundamentale de securitate ale Alianței în termeni de activități noi.

De departe, cea mai importantă dintre aceste noi activități este în domeniul prevenirii conflictelor și gestionării crizelor, prin posibilitatea inițierii de către NATO, în mod autonom, a unor operațiuni de răspuns la crize care nu se află sub incidența Articolului V al Tratatului de la Washington. Dacă până în aprilie 1999 rolul Alianței în prevenirea și soluționarea crizelor nu putea fi decât unul de sprijin, contribuind la eforturile întreprinse de ONU sau OSCE (aspect legiferat în toate documentele oficiale anterioare ale NATO), odată cu noul Concept Strategic de la Washington NATO dispune de bazele legale pentru a întreprinde acțiuni de răspuns la crize în mod autonom, fără un mandat explicit din partea ONU sau OSCE. Această nouă “adaptare” a NATO a fost pusă în practică înainte chiar de adoptarea noului Concept Strategic, prin implicarea în conflictul din Kosovo. Aceasta a ridicat unele întrebări privind instaurarea unei ere unipolare, cu un NATO dominat de leadership-ul american.

Relevantă pentru studiul nostru este politica ușilor deschise și extinderea sa spre estul Europei. Politica de extindere spre estul Europei, alături de beneficiile extinderii zonei de securitate are și o influență imensă asupra democratizării relațiilor dintre armată și societate. Acestea au fost cerințe exprese, la început în studiul despre

largirea NATO din 1995 iar, apoi, incluse ca parte a pachetului pregătit pentru admitere (Membership Action Plan, capitolul I).

Capitolul întâi din “Study on NATO Enlargement” a afirmat deschis că scopul lărgirii este de a “...încuraja și sprijini reformele democratice, inclusiv controlul democratic asupra armatei”⁸⁹⁷. Același studiu a stabilit următoarele patru criterii de evaluare a exercitării controlului democratic și managementul armatei:

1. o separație clară a autorității Președintelui și Guvernului prin constituție sau legi;
2. supervizarea de către Parlament a armatei, prin controlul bugetului apărării;
3. controlul Guvernului, pe timp de pace, asupra Statului Major General și comandanților militari prin intermediul unui ministru civil;
4. reinstaurarea prestigiului military, încrederii în armată și a răspunderii forțelor armate pentru a deveni eficiente⁸⁹⁸.

Pe baza acestui Studiu iar, mai târziu pe baza MAP au avut loc evaluări ce au dus la o primă etapă a extinderii NATO (finalizată prin admiterea Cehiei, Poloniei și Ungariei în NATO- în 1997) și o a doua etapă, care se va finaliza în mai 2004, prin includerea altor 7 țări est-europene, printre care și România.

În concluzie se poate afirma că, dacă NATO a fost exemplul de succes al unei organizații ce promovează apărarea colectivă, azi poate deveni modelul de organizație ce promovează securitatea prin cooperare. Există, însă, tensiuni trans-atlantice, în special între SUA și unele țări ale UE, ce pot împiedica realizarea acestui model. Aceste tensiuni se pot rezolva prin acomodarea Forței de răspuns a NATO (NRF) cu Forța de reacție rapidă europeană, reducerea capacităților militare dintre SUA și partenerii europeni, ajustarea criteriilor de apartenență la NATO, reforma structurilor de decizie și acordarea unei mai mare independențe pentru europeni. De aceea, cel mai probabil că NATO va deveni principalul instrument pentru realizarea unei cooperări prin cooperare în spațiul euro-atlantic, pentru că deja cuprinde un nucleu de state liberal democratice (cu mici interpretări legate de pedeapsa cu moartea în SUA, democrația în Turcia sau democratizarea și dezvoltarea noilor membri) ce iau în considerare realizarea securității individuale și promovarea stabilității în spațiul adiacent lor.

În acest capitol am arătat că politica tradițională de realizare a securității statului național este provocată de noi tipuri de amenințări la adresa securității și se realizează altfel decât în perioada războiului rece. Urmare a unor fenomene atât de complexe, guvernele naționale încercă realizarea unei securități prin cooperare. Dar criza instituțiilor globale sau inflația de instituții și organizații regionale transmit uneori semnale mixte și cerințe confuze. Evenimentele de după 11 septembrie 2001, în special criza din Irak din 2003 au arătat necesitatea reconstruirii relațiilor dintre aceste instituții internaționale de securitate. Se observă recent tendința SUA de a deveni un „securist global”, acționând rapid alături de câțiva parteneri, pe baza unor

---

⁸⁹⁷ *Study on NATO Enlargement*, Brussels, September 1995, p.2.

⁸⁹⁸ Pentru studiul acestor criterii, a extinderii NATO și a relațiilor civil-militare în Europa Centrală, până în 1996 vezi studiul lui Jeffrey Simon, *NATO Enlargement and Central Europe, a Study in Civil-Military Relations*, INSS, National Defense University, 1996, pp. 26-28.

coaliții ad-hoc, „coaliții de voință”, apoi implicare NATO în afara spațiului său tradițional (vezi ISAF-Afganistan) ca forță de peace-enforcement și a ONU și UE în procesele de reconstrucție. Aceasta este o situație provizorie dar se impune o re-împărțire a responsabilităților globale, a unei „securității prin cooperare”.

Revenind la subiectul relațiilor dintre armată și societate în Europa de Est, în planul implementării unui control democratic civil asupra forțelor armate, instituții precum OSCE, UE, dar mai ales NATO au avut un rol esențial, atât la nivel consultativ cât și prin ghidare, condiționare sau evaluare. Dorința opiniei publice române de a se integra în UE sau NATO a fost sprijinită de către aceste instituții prin “pachete” de asistență financiară, consultanță sau training. Vom prezenta în continuare influența grupului de variabile independente, adică a contextului internațional și a contextului intern în construirea unor relații dintre armată și societate de tip democratic, care au dus la invitarea României în NATO.

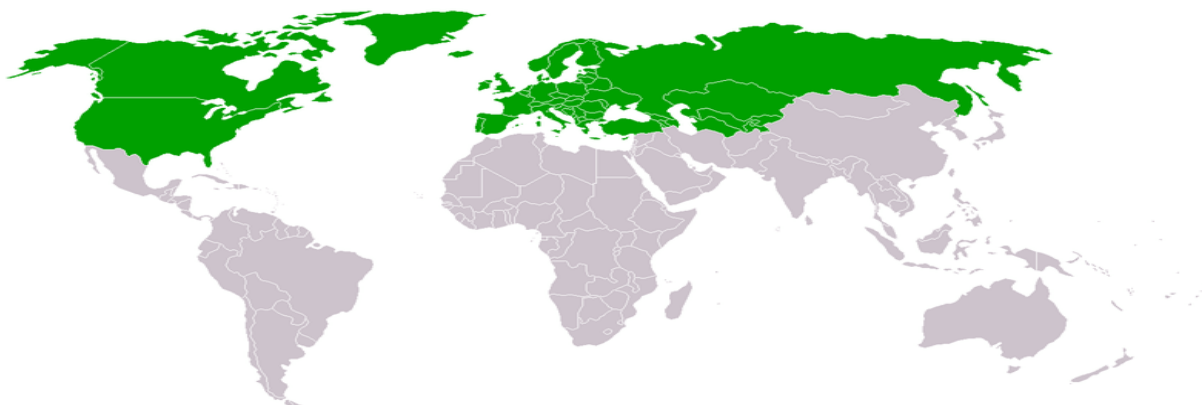
ROLUL OSCE ÎN REALIZAREA SECURITĂȚII EUROATLANTICE

Aurel URSACHI*

OSCE ROLE IN THE EUROATLANTIC SECURITY ASSESSMENT

OSCE, with its unique geographical coverage, its experience of interaction and the instruments it has developed, to be one of the key mechanisms for ensuring international security and co-operation. It is an organization that has played and continues to play an important role in maintaining the security architecture in the area from Vancouver to Vladivostok. As it is the only Euro-Atlantic organization where all the European states are members, OSCE proved to be an efficient tool in the construction of a new culture of dialogue and collaboration in Europe and between Europe and the whole world. OSCE long term strategy it is not only about the OSCE reaction to the problems of the present, but also about an effort to anticipate the evolution tendencies of the world we live in.

ORGANIZAȚIA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA (OSCE)

Albania, Andorra, Armenia, Austria, Azerbaidjan, Belarus, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Canada, Croația, Cipru, Danemarca, Elveția, Estonia, Federația Rusă, Finlanda, Franța, Georgia, Germania, Grecia, Vatican, Ungaria, Islanda, Italia, Kazahstan, Kirghistan, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Macedonia, Malta, Marea Britanie, Monaco, Muntenegru, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, Republica Cehă, Republica Moldova, România, San Marino, Serbia, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Tadjikistan, Turcia, Turkmenistan, Ucraina, Statele Unite, Uzbekistan.

OSCE a purtat marca atmosferei Razboiului Rece încă de la nașterea sa, ca o instituție al cărui principal rol a fost menținerea unei fragile unități pe un continent divizat de Cortina de Fier și de competiția mondială între sistemul capitalist și cel comunist și între alianțele militare ale Vestului și Estului (NATO și Tratatul de la Varșovia).

---

* Colonel doctorand, Ministerul apărării Naționale

În acest climat, tensionat, OSCE și-a demonstrat utilitatea, într-un mediu ce deseori amintea mai mult de un război deschis decât de cel rece, precum cel de la începutul anilor '80, OSCE a fost ultima insulă fragilă de dialog între blocul estic, lansat în aventura din Afganistan și alianța vestică, implicată în războiul stelelor al lui Reagan și ce păreau a se îndrepta către un război nuclear.

După jumătatea anilor '90, relevanța OSCE a început în mod gradual să se diminueze. Rolul său în promovarea securității militare și strategice pe continent a devenit treptat un obiectiv al Alianței Nord-Atlantice, expansiunea graduală a NATO spre Est în 1999, 2004 și 2009 a fost percepută de mulți ca suficientă pentru a asigura viitoarea securitate a continentului. În timp ce alte voci estice au vorbit de o creștere a tensiunii. După 2001, conceptul global de securitate și alianță strategică s-a deplasat, odata cu lansarea noului concept despre un așa zis război împotriva terorii. Aceasta a însemnat o concentrare a zonei de interes în Afganistan, Iraq și o concentrare pe Orientul Mijlociu, toate obiective cu care OSCE în acel moment nu era familiarizat și nici nu avea voința politică de a se axa pe ele. Expansiunea Uniunii Europene, niciodată controversată precum cea a NATO, a fost un substitut pentru lucrul în cadrul OSCE pe problemele cooperării economice. Toate acestea îi făceau pe cei mai optimiști comentatori să considere un viitor în care Uniunea Europeană devenea actorul central pe continent, ceea ce făcea ca OSCE să rămâna un factor important, dar privit cu mai puțin entuziasm ca odinioara.

În ultimi ani, OSCE a fost confruntată cu noi provocări: lungul război din Afganistan și Irak, criza legată de procesul de pace palestinian, tensiunile din regiunea Caucazului, necesitatea construcției unei comunități mediteraniene, necesitatea de a oferi Rusiei asigurările legitime de securitate și cooperarea în regiunea Marii Negre și soluționarea crizelor, precum Kosovo. Toate acestea necesită un răspuns diplomatic și conceptual bazat pe ceea ce anumiți experți internaționali numesc un Nou Acord Helsinki. În această acțiune OSCE este chemată la un rol important.

În 2010 OSCE (incluzând firește CSCE) împlinește 35 de ani. Presiunea militară a NATO a constituit doar condiția pentru începerea procesului perestroika în URSS. Cauza prăbușirii imperiului sovietic a fost redeşeptarea spiritului de libertate al popoarelor și promovarea drepturilor omului de către CSCE.

Acum douăzeci de ani, la finalul războiului rece, întrebarea era dacă mai este nevoie de CSCE și răspunsul a fost sporirea rolului său prin transformarea în OSCE. Sarcina OSCE a fost mai întâi rezolvarea vechilor conflicte înghețate, pentru ca apoi să se concentreze pe prevenirea lor.

Azi nimeni nu se mai îndoiește de necesitatea OSCE, dar pentru ce și pentru cine?

Dificilă se pare la această nouă răscruce nu alegerea unui drum sau altul, cât capacitatea de a anticipa unde duc aceste drumuri sau alte drumuri noi care se pot deschide într-un secol de transformări neașteptate, în care jocul riscurilor și actorii se schimbă cu rapiditate.

Scurt istoric. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa a apărut în anii '70, inițial sub numele de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa

(CSCE), ce a funcționat ca un proces de conferințe și reuniuni periodice. Adoptarea denumirii de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa s-a hotărât în cadrul Conferinței de la Budapesta (1994). În prezent, OSCE cuprinde 56 de state, din Europa, Asia Centrală și America de Nord, fiind cea mai mare organizație regională de securitate din lume.

Istoria CSCE se împarte în două perioade:

- Între anii 1975-1990 (semnarea Actului Final de la Helsinki și, respectiv, a Cartei de la Paris pentru o nouă Europa), în care CSCE a funcționat ca un proces de conferințe și reuniuni periodice.

- Evoluțiile pe planul securității europene apărute în anii '90 au impus schimbări fundamentale atât în ceea ce privește structura și caracterul instituțional al procesului început la Helsinki, cât și rolul acestuia. Conferința la nivel înalt de la Budapesta, 1994, a hotărât adoptarea denumirii de Organizație pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

OSCE încă se află în faza de definire a instituției identității de securitate europeană, bazată pe patru elemente:

- Abordarea atotcuprinzătoare a securității (militară, politică, economică și umană);
- Participarea, pe bază de egalitate, a tuturor țărilor membre;
- Principii, norme și valori comune;
- Instrumente, mecanisme și experiență unică în domeniul diplomației preventive.

Misiuni. OSCE reprezintă un mecanism credibil pentru promovarea dialogului, solidarității, parteneriatului și cooperării, folosind instrumente de prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor și reconstrucție post-conflict.

Prioritățile OSCE sunt:

- Consolidarea valorilor comune și asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice, civile, bazate pe statul de drept;
- Prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității și păcii în zone de tensiune;
- Eliminarea unor deficite reale și perceptibile de securitate și evitarea creării de noi diviziuni politice, economice sau sociale, obiectiv ce se realizează prin promovarea unui sistem de securitate prin cooperare.

În prezent, OSCE ocupă un loc unic în sistemul organizațiilor internaționale. Caracteristicile principale ale OSCE se referă la numărul de membri (toate statele spațiului euro-atlantic), abordarea atotcuprinzătoare a securității, instrumente și mecanisme specifice pentru prevenirea conflictelor, procesul decizional, bazat pe consens, realizat în urma consultărilor intense, dialog politic constant și deschis, normele și valorile comune asumate de state prin documentele adoptate, precum și un sistem de contacte și cooperare cu alte organizații și instituții internaționale.

Structurile cu responsabilități de decizie în domeniul menținerii păcii și securității internaționale, conform documentelor oficiale ale OSCE sunt: Conferințele șefilor de stat sau de guvern ai statelor membre; Consiliul Ministerial,

Consiliul Superior; Consiliul Permanent; Înalțul Comisar pentru Minorități Naționale; Forumul de Cooperare în domeniul Securității.

Instrumentele utilizate de OSCE pentru asigurarea securității colective (rezolvarea conflictelor și a situațiilor de conflict potențial) sunt diverse, dar punerea lor în aplicare se face cu dificultate din anumite cauze printre care: “eficiența sarcinilor și restrângerea posibilităților financiare, precum și din obstrucția exercitată de unele state membre, prin folosirea dreptului de veto în adoptarea deciziilor importante.” Organizația, forum general-european de dezbateră și parteneriat în chestiuni de securitate, cooperare economică și în domeniile dimensiunii umane, este în continuă schimbare și adaptare la noile amenințări și forme de conflict care, la rândul lor, sunt în permanentă transformare.

Organizația securității regionale – din Europa până în America de Nord și Asia Centrală – are la bază încrederea între statele-membre și folosește negocierea și dialogul politic în activitățile din teren.

Prin activitățile desfășurate în domeniile politico-militar, umanitar, economic și de mediu, Organizația a reușit să participe la transformarea societăților statelor-membre în comunități democratice, mai stabile, mai pașnice și mai prospere.

Principalele instrumente ale instituției paneuropene: Carta de la Paris pentru o nouă Europă, Actul final de la Helsinki și Carta de Securitate Europeană din 1999 – au impulsivat acțiunile organizației pentru consolidarea păcii în Europa și în special pentru respectarea drepturilor omului. Crearea unor organisme ale OSCE, cum ar fi, de exemplu, Centrul pentru Prevenirea Conflictelor, Biroul pentru Alegeri Libere, Înalțul Comisariat pentru Minorități Naționale și Forumul de Cooperare în domeniul Securității, a contribuit la luarea unor măsuri de întărire a securității și stabilității în spațiul OSCE.

Organizația reprezintă o grupare interguvernamentală transatlantică, care are rolul de prevenire a conflictelor și de management al crizelor post conflictuale și care se adaptează la provocările noului secol și mileniu. Ea acordă ajutor statelor-membre care au probleme de securitate, economice și politico-militare, precum și de guvernare. Totodată, OSCE și-a asumat un rol important în coordonarea acțiunilor tuturor statelor-membre la lupta împotriva terorismului internațional.

Sub auspiciile OSCE se desfășoară eforturi comune, în cadrul Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est, pentru stabilizarea regiunii Balcanilor, prin controlul armamentelor și dezvoltarea unor inițiative de stăpânire a armamentelor și dezarmare a regiunii.

Promovarea dialogului, reprezintă o valoare centrală a OSCE. Evitarea unui război nuclear pe timpul Războiului rece și menținerea deschisă a liniilor de comunicare, între adversarii de pe continentul european, nu a fost singurul serviciu adus umanității de către OSCE în aceea perioadă.

OSCE a devenit singurul spațiu comun de dialog, în momentul în care Comunitatea Economică Europeană se reconstruia. În acest context, OSCE a ramas singul for general european care a preluat în agenda sa protecția drepturilor omului, îmbunătățirea cooperării între foști inamici, construcția democratică, monitorizarea alegerilor, crearea unui dialog și a unei detensionări într-o Europă centrală și de est ce

cunoașteau pasiunile naționalismului post comunist și în final fiind și o cale de dialog și cooperare cu Vestul continentului.

Conferința de la București, organizată de Institutul pentru Relații Internaționale și Cooperare Economică și Misiunea diplomatică a Kazahstanului, din martie 2010, a fost un bun prilej pentru o abordare deschisă și sinceră a unor probleme controversate.

Există două tipuri de provocări care stau în fața OSCE. Prima privește câteva puncte nevralgice ale activității organizației care pun în discuție eficacitatea OSCE și care trebuie soluționate rapid. Cea de-a doua provocare privește elaborarea unui concept strategic pentru activitatea OSCE în prima parte a secolului XXI. Elaborarea unei strategii pe termen lung nu poate fi amânată în contextul în care alte importante organizații cu care OSCE conlucrează au abordat-o. UE și-a definit recent o strategie, iar NATO urmează să adopte un nou concept strategic la summitul din noiembrie 2010.

Din prima categorie face parte Tratatul Forțelor Convenționale în Europa. Acesta a constituit un instrument important de reconstrucție a încrederii, împreună cu acordurile START și negocierea tratatului de control al rachetelor cu rază medie de acțiune. Deschiderea și transparența tuturor armatelor din Europa au reușit să înlocuiască neîncrederea și lipsa de informare, percepțiile greșite și evaluările eronate ale amenințărilor și ale infrastructurii de securitate necesare. Din păcate, evoluțiile recente arată o cădere rând pe rând a acestui sistem și închiderea termenelor de aplicabilitate a altor acorduri de limitare a armamentelor.

Tratatul adaptat al Forțelor Convenționale în Europa, semnat în 1999 la Istanbul, a venit să consemneze noile schimbări ale tranziției europene, ale prăbușirii Uniunii Sovietice, ale extinderii NATO și ale opțiunilor de securitate ale statelor din spațiul post-comunist. Tratatul adaptat nu a intrat însă niciodată în vigoare din punct de vedere juridic, deoarece el nu a fost ratificat de statele semnatare. În primul rând, din cauza neîndeplinirii angajamentelor luate în Actul Final al Summitului OSCE de la Istanbul, de retragere a forțelor militare din Republica Moldova și Georgia, pe baza principiului netaționării trupelor unui stat pe teritoriul altui stat suveran, fără consimțământul acestuia.

În ceea ce privește reducerea armamentului aflat în categoria supusă restricțiilor în regiunile de flanc, ea s-a produs doar în cazul bazelor de la Akalkalaki și Bathumi. Nu s-a înregistrat niciun progres în retragerea trupelor din Transnistria și nici în dezafectarea depozitelor de armamente situate în regiunea separatistă, după refuzul de semnare al Memorandumului Kozak, în decembrie 2003.

Angajamentele de la Istanbul sunt înscrise în acordul final din tratatul revizuit al Forțelor Convenționale în Europa, semnat la Summitul OSCE de la Istanbul de către toate statele membre. Din păcate, Federația Rusă a anunțat suspendarea unilaterală a participării sale la acordurile CFE, considerând că „îi afectează propria securitate națională”.

Este adevărat însă că, deși Tratatul revizuit de CFE nu a fost ratificat, în linii mari el a fost respectat.

În chestiunea acordurilor de reducere și neproliferare nucleară și a rachetelor cu rază medie și lungă de acțiune, START 1 și 2 și a Tratatului INF în legătură cu rachetele cu rază medie de acțiune, ne apropiem de încetarea funcționării acordului START 1, în timp ce STAR 2 a fost neratificat, iar tratatul INF prezintă probleme sub motivația noului scut antirachetă din Europa. Acestea se vor renegocia, probabil, pe până la finele anului în curs, privind forțele nucleare și forțele convenționale din Europa.

În domeniul controlului armelor mici și ușoare (SALW) și a muniției convenționale este nevoie de fonduri pentru distrugerea armelor și munițiilor vechi și pentru programele de control a securității depozitării și a circulației armelor mici, al procedurilor de înregistrare și licențiere a posesorilor de arme de foc, al celor de reducere a numărului și stocurilor.

Legat de aceste probleme, s-a putut observa în ultimii zece ani interesul unor state pentru blocarea activității OSCE, pentru controlarea ei sau pentru trecerea în derizoriu a instituției sau a unor componente ale ei, în special cele de control a democrației și a misiunilor de teren. Din fericire, conștientizarea efectelor secundare și a costurilor eliminării organizației de pe scena politică și de securitate europeană fac imposibilă eliminarea sau blocarea OSCE.

În ceea ce privește strategia pe termen lung a OSCE, este necesar un efort de înțelegere și de anticipare a tendințelor de evoluție sau involuție a lumii în care trăim. Schimbările mediului de securitate pot fi înțelese numai dacă luăm în considerare schimbarea naturii relațiilor internaționale, a regulilor, a normelor, a tipologiei actorilor, a scopurilor urmărite și a mecanismelor de acțiune.

Un element declanșator al unor noi abordări teoretice l-a constituit războiul ruso-georgian, din august 2008. Consecințele sale imediate au evidențiat slăbiciunile inerente ale sistemelor de soluționare a conflictelor înghețate, gestionate de OSCE - în Osetia de Sud și de ONU - în Abhazia. Dincolo de acestea au devenit evidente blocajele de natură instituțională ale UE în materie de politică externă și divergențele din cadrul NATO. Deși extinderea conflictului a fost blocată, a devenit vizibilă o criză instituțională majoră la nivel internațional. Componentele ei sunt o criză a mijloacelor, o criză a principiilor și o criză morală. Revizuirea strategiilor de securitate pe baza unor noi modele de abordare s-a impus cu necesitate. La fel, consecințele care privesc logica evaluării și planificării de securitate.

Prevenirea conflictelor și gestionarea situațiilor postconflict cer o viziune comprehensivă care să dezvolte complementaritatea acțiunilor OSCE cu activitatea altor organisme globale sau regionale.

Fiind singura organizație euro-atlantică în care sunt membre toate statele Europei, OSCE s-a dovedit a fi un instrument eficace de construcție a unei culturi a dialogului și a colaborării în Europa și a Europei cu lumea întreagă.

OSCE și-a propus - și în parte a reușit - să devină un laborator unde se creează cultura politică a securității prin încredere reciprocă, negociere și cooperare. OSCE poate identifica riscurile majore, poate formula și pune în practică programe de întărire a încrederii reciproce, atât în interiorul țărilor cu un grad ridicat de risc cât și în zonele cu potențial conflictual.

Marea contribuție a OSCE la arhitectura de securitate a Europei și a lumii va fi, fără îndoială, aceea a războaielor care nu vor fi avut loc datorită creării unor mecanisme democratice și de dialog, întăririi colaborării cu societatea civilă, diplomației preventive. Mai este nevoie de OSCE? Da. Pentru ce? Pentru o lume mai sigură. Pentru cine? Pentru toți.

Viitorul OSCE. Lărgirea dimensiunilor OSCE precum și funcționarea după principiul unanimității au redus influența internațională a acesteia. Transformarea OSCE într-o instituție viabilă pe termen lung este îngreunată de mai mulți factori, de exemplu, în domeniul drepturilor omului se află în concurență cu Consiliul Europei, care este o instituție cu o mai mare tradiție. Apartenența aceluiași state la Consiliul Europei și OSCE ar putea ridica problema legitimității existenței a două instituții cu misiuni în mare parte similare. OSCE este avantajată în competiția cu Consiliul Europei de statutul de membru al SUA, care sunt interesate de gestionarea Marelui Orient Extins și prin intermediul acestei instituții.

Folosirea mijloacelor diplomației preventive a determinat, până în acest moment, mai degrabă, menținerea conflictelor înghețate, decât soluționarea lor. OSCE este lipsită de instrumentele unei organizații de apărare. Prezența misiunilor OSCE în zona conflictelor înghețate a determinat scăderea încrederii în capacitatea acestei instituții de a asigura politici de securitate efective. Cauza principală a slăbiciunii OSCE se află în faptul că este o instituție bazată pe unanimitatea deciziilor.

OSCE este Organizația pe care astăzi nu o putem înlocui cu nimic. Stagnarea ei sau dispariția ar crea un vid volatil în spațiul euroatlantic.

Conferința de la București asupra OSCE a fost un semnal clar al seriozității cu care este privit OSCE-ul, ca un actor puternic, având nu doar o lungă istorie, dar și cu un rol potențial extrem de important, în viitor, în cadrul evoluțiilor mondiale.

Regândită, organizația va putea să joace un rol important în menținerea arhitecturii de securitate într-o zonă vastă, de la Vancouver până la Vladivostok.

Bibliografie:

- [1] CARAGEA, Anton, prof. dr., *Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, la rascruce*, Conferința OSCE, București, 2010.
- [2] CONSTANTINESCU, Emil, presedintele României (1996-2000), *Mai este nevoie de OSCE: pentru ce? pentru cine?*, Conferința OSCE București, 2010.
- [3] COȘCODARU, Ion, NEAGOE, Visarion, **Un vis în devenire: Europa unită**, Editura Axioma Edit, București, 2002.
- [4] MUREȘAN, Mircea, MALEȘCU, Simona, *Amenințări și conflicte în spațiul OSCE*, Revista **Impact Strategic** nr.1/2006, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate.
- [5] *Organizația Pentru Securitate și Cooperare în Europa*, http://www.mae.ro/poze_editare/OSCE-_prezentare.html

BRIC – PRINCIPALUL POL DE PUTERE MONDIAL?

Dr. Dorel BUȘE*
Dr. Alexandru LUCINESCU**

IT IS THE BRIC THE MAIN WORLD POWER CENTER?

During last years, we can see more and more the dispersion of power from West to the so called emergent economies – BRIC states (Brazil, Russia, China and India). Few years ago, first six western economies were producing as much as 65% the global GDP. There is an estimation saying that twenty years from now, the West will produce less than 50% the global GDP. More than this, BRIC's economies will dominate the world.

În ultima perioadă, asistăm din ce în ce mai mult la o dispersie a puterii dinspre Occident spre așa-numitele economii emergente - statele BRIC (Brazilia, Rusia, China și India). Se vorbește deja despre sfârșitul momentului unipolar al Vestului, pe măsura ce economiile BRIC au depășit dinamismul și vitalitatea lumii euro-atlantice. Francois Heisbourg consideră că efectele geopolitice ale transferului de prosperitate economică dinspre Vest spre Est nu constau doar în declinul relativ al puterii Occidentului față de ascensiunea Asiei, ci, în primul rând, în „dezoccidentalizarea fenomenului de globalizare”, în sensul că un astfel de proces nu mai evoluează doar pe coordonatele Occidentului. Cu câțiva ani în urmă, primele 6 economii occidentale produceau 65% din PIB-ul global. Se estimează ca peste 20 de ani, Vestul va produce sub 50% din PIB-ul global și că, în următoarele patru decenii economiile țărilor BRIC vor domina lumea. În una dintre evaluările sale, Consiliul National de Informații al SUA (NIC - centrul de analiză strategică pe termen mediu și lung al comunitarii americane de informații) estima că, în 2025, cele mai importante 8 economii vor fi: SUA, China, India, Japonia, Germania, Marea Britanie, Franța și Rusia.

Prăbușirea sistemului financiar din Statele Unite a generat o recesiune care a lovit deopotrivă Occidentul, dar și economiile BRIC, diminuând semnificativ creșterea economică globală. Totuși, economiile statelor emergente vor continua să crească într-un ritm mai rapid decât cel al creșterii economiilor G7. mai Se estimează că economia Statelor Unite va crește în următorii ani cu un randament de 1% (față de 3% înainte de criză), în timp ce economia Chinei va înregistra o rată de creștere anuală de 5%.

Suntem din ce în ce mai departe de unipolaritatea anilor 1990. Uniunea Europeană deja depășește Statele Unite ale Americii în ceea ce privește valoarea PIB, iar țările emergente, cele din BRIC, realizează un PIB care, în câțiva ani, va asigura

---

* **Maior conferențiar universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

** **Lector universitar, Academia Națională de Informații**

un foarte consistent potențial pentru noul pol de putere din Pacific.⁸⁹⁹ Se pune, desigur, o întrebare tranșantă: Cum va arăta un sistem internațional influențat progresiv de statele emergente? Este foarte posibil să vedem o consolidare a numeroase tendințe ale momentului: revenirea politicii de putere și reafirmarea unor zone de influență geopolitică exclusivă a marilor puteri după modelul recent proclamatei doctrine Medvedev. Richard Haass crede că vom asista la modificări semnificative în peisajul alianțelor internaționale, anticipând aranjamente dinamice dominate de o logică rezumată sugestiv de Lordul Palmerston, acum mai bine de 150 de ani: un stat nu are prieteni sau dușmani permanenți, ci doar interese permanente. Toate aceste evoluții descriu o lume a cooperării selective, în care actorii principali vor fi mai puțin alianțele tradiționale și din ce în ce mai mult coalițiile de conjunctură, flexibile construite în jurul unui interes strategic punctual.

Cei mai mulți experți consideră că provocarea strategică principală a comunității euroatlantice în următorul sfert de veac va fi integrarea puterilor emergente într-un sistem de norme și reguli definit de Europa și SUA. Miza este absorbția lor într-o structură de ordine construită în jurul normelor euro-atlantice. „Dacă vom eșua să le transformăm în state care sunt interesate să fie parte a sistemului, ele vor deveni puteri revizioniste și vom ajunge să trăim în junglă”, crede John Hulsman. Soluția Occidentului față de emergența și puterea statelor BRIC este capitalismul. Prosperitatea puterilor emergente este un produs al piețelor. Prosperitatea lor depinde practic de integrarea în economia globală. Fiind beneficiare ale capitalismului, statele BRIC au un interes fundamental în conservarea sistemului care le asigură bunăstarea, astfel ca nu vor fi tentate să distrugă statu-quo-ul, fără a risca propria sinucidere economică. Strategia Vestului față de statele BRIC vizează integrarea acestora în „marea pace capitalistă”, dar după regulile Occidentului. Rămâne însă de văzut dacă puterea emergentă va accepta în totalitate regulile Occidentului sau dacă nu va impune și ea, la rândul ei, reguli noi, la care nimeni nu se așteaptă.

1. Emergența Braziliei ca pilon important al unui viitor centru de putere mondială

Brazilia ar putea fi una dintre cele patru puteri economice emergente ce vor domina anii 2050. Dezvoltarea economică a Braziliei, în raport cu celelalte trei puteri economice considerate emergente, a fost una neconcludentă, chiar dezamăgitoare. În 2003, creșterea sa economică era de doar 2,7%, deși raportul din 2003 o estimase de 3,7%. Dar, Brazilia a trecut la punerea în aplicare a unor proiecte de stabilizare în perioada 2002-2006. Ea a parcurs un drum destul de important la tranziția la democrație de la sfârșitul anilor '80 și îndeosebi după crizele economice din 1990 și 1994. În 2007, Brazilia a atins o autosuficiență energetică, progresând și în celelalte domenii. Încă din vremea guvernelor militare (1964-1985), ea a investit în energii

---

⁸⁹⁹ BRIC – Economii emergente, Brazilia, Rusia, India, China, grupaj realizat de Caterina Preda, Ileana Racheru și Octavian Manea, <http://www.revista22.ro/bric-economii-emergente-brazilia-rusia-india-si-china-5205.html>, accesat la 02.10.2010

alternative, producând etanol obținut din trestia de zahăr și folosindu-l ca substitut pentru petrol, mai ales în industria de automobile. Este o superputere agricolă și se estimează că va deveni unul dintre cei mai mari furnizori de produse agricole, în pofida schimbărilor climatice cu care se confruntă. Să nu uităm, de asemenea, că în Brazilia se află unul dintre plămâni de oxigen ai planetei, Amazonia.

Mai mult, recent s-a descoperit un zăcământ important de petrol subacvatic. Această descoperire a venit oarecum la timp, întrucât Brazilia a fost criticată pentru culturile de energii alternative mai ales pentru că utilizează îngrășăminte extrem de nocive pentru solul cultivat și infestează mai apoi pânza freatică. O altă problemă pe care Brazilia va trebui să o rezolve este cea a defrișărilor din zona amazoniană. Prin Planul de Dezvoltare Susținută a Amazonului, această țară încearcă să rezolve problema păstrării rezervorului de oxigen al planetei.

La nivel regional, Brazilia este membră a Mercosur (Piața comună de Sud), cel mai important proiect de colaborare economică de pe continent și a Uniunii Națiunilor Sud-Americane (UNASUR), constituită în 2008 după modelul Uniunii Europene. Cu o populație de 190 de milioane de locuitori și cu o creștere demografică importantă, Brazilia este prima economie a Americii Latine și se prefigurează ca un actor economic global din ce în ce mai important.

Ca lider regional, Brazilia acționează deja ca mediator între regimurile pro-Washington (Columbia) și cele din „noua stângă” (Venezuela, Bolivia, Nicaragua, Ecuador). În același timp, Brazilia este și una dintre porțile de intrare ale Rusiei în America Latină în numele multipolarității.

Brazilia este o țară mare, cu resurse, iar crearea BRIC constituie o opțiune de cea mai mare importanță în reconfigurarea puterii și a centrelor de putere ale planetei.

2. Rusia – o nouă filozofie de putere prin conexiune

Rusia nu este o fostă putere mondială rănită, detronată din rolul ei, umilită și învinsă în timpul Războiului Rece. Rusia este exact ce a dorit să fie, pentru a ieși din condiția imperială care începea să fie amenințată din interior de tendințe fractale și divergente, iar din exterior suporta deja cu greu efectele strategiei de îndiguire americane. Mai mult, în acele condiții, ieșirea Rusiei la oceanul cald era aproape imposibilă. Problematika vechiului foaier perturbator care se întindea, în antichitate, din nordul Mării Caspice până în Extremul Orient și, legat de aceasta, cea a conflictelor din Asia Centrală și din Afganistan devenise una greu de gestionat. Soluția cea mai bună era aceea ca Imperiul Roșu să arunce balastul și să rămână în formula sa de vitalitate și de rezistență istorică, de unde să reînceapă ascensiunea și construcția imperială durabilă. Pentru că Rusia nu duce lipsă nici de teritoriu (este cea mai mare țară din lume), nici de resurse. Condițiile interne sunt asigurate și sunt propice pentru o dezvoltare durabilă, pentru o refacere și o consolidare a puterii cu valențe geopolitice la scară mondială.

Prin organizația de la Shanghai, Rusia nu pierde contactul și relația cu coridorul energetic principal, adică cu țările din Asia Centrală și, mai ales, realizează o conexiune extrem de importantă cu China și pe această dimensiune. Participarea Rusiei la Forumul Asia de Nord Est conexează această putere eurasiatică cu Japonia,

China și Coreea de Sud, ceea ce îi asigură, dintr-odată, o dublă consolidare geopolitică – cu Asia Centrală și cu Asia Pacific –, atât pe problemele economice, îndeosebi energetice și de putere economică, cât și pe suport de lianți geopolitici și geostrategici.

Conexiunea cu Brazilia, India și China, în cadrul BRIC, asigură Rusiei ieșirea neîngrădită și susținută semnificativ de China și de Brazilia, la oceanul cald planetar. Ieșirea la oceanul cald planetar a fost, de altfel, asigurată, oarecum și prin parteneriatul strategic cu Statele Unite ale Americii, dar centrul de putere coagulat în jurul Statelor Unite, cel puțin deocamdată, nu include și Rusia, dar nu exclude dialogul și parteneriatul cu Rusia. Această situație este favorabilă pentru Rusia din cel puțin trei perspective:

- crearea unui spațiu de siguranță strategică girat de acordurile directe încheiate cu Statele Unite, din parteneriatul cu o mulțime de alte țări, din acordul Consiliul NATO-Rusia, din acordul de colaborare și parteneriat cu Uniunea Europeană;
- creșterea rolului Rusiei ca furnizor de resurse energetice pentru americani (14% din aceste resurse americane provin din Rusia), dar și în calitate de gestionar al efectului geopolitic produs de puterea dată de resursele energetice a acestei țări;
- rolul cheie pe care-l deține Rusia în viitoarea confruntare pentru resursele energetice din Oceanul Arctic.

Includerea Rusiei în BRIC aduce pentru BRIC una dintre cele mai mari puteri nucleare (trei țări din patru sunt puteri nucleare), iar Rusiei îi asigură condiții propice pentru accesul profitabil la oceanul planetar cald.

3. India – o mare cultură și o mare șansă

Prin participarea la BRIC, India iese pentru prima dată de pe continent, capătă o dimensiune maritimă, devine o putere maritimă. Deși India și China nu au fost niciodată în relații foarte apropiate, BRIC permite, creează și realizează o conexiune – prima de acest gen – între cele două civilizații și între două mari culturi de vocație universală și de mare forță în civilizația universală. India devine astfel o putere care generează efect de putere în cadrul BRIC. Desigur, India este încă o țară săracă. Dar acest parteneriat deschide perspective extrem de profitabile pentru economia Indiei și pentru rolul ei în configurarea unui centru de putere economică, financiară și militară. Să nu uităm că India este putere nucleară. India, ca și Rusia, are un parteneriat strategic cu Statele Unite și se bucură de accesul la tehnologii nucleare moderne. Dar India are un parteneriat strategic și cu Rusia, care funcționează în condiții destul de profitabile pentru ambele țări.

Momentul care a dat startul creșterii puterii Indiei s-a produs în 1991, când statul a decis deschiderea economiei pentru investitorii străini. Regimul politic promovat de New Delhi este democrația, iar creșterea economică s-a datorat, în special, dezvoltării industriei serviciilor care, potrivit Ministerului de Statistică de la New Delhi contribuie în proporție de peste 50% la PIB-ul Indiei. Datele furnizate de această instituție arată că ceilalți doi mari contribuitori la bugetul statului indian sunt sectoarele manufacturier (26,2%) și agricol (19,7%). Dezvoltarea industriei serviciilor a antrenat un salt important al PIB-ului Indiei care s-a dublat în perioada

2002-2007, crescând, potrivit *Global Insight*, de la 25 miliarde de rupii la 50 miliarde de rupii. Potrivit Organizației Mondiale a Comerțului, expansiunea industriei serviciilor a avut ca efect și creșterea exporturilor din acest sector de la 4,9 miliarde de dolari în 1990 la 56 miliarde de dolari în 2005.

La fel ca și Rusia sau China, India beneficiază de câteva avantaje din punct de vedere geopolitic: un teritoriu vast (al șaptelea stat din lume) și o populație mare (peste un miliard de locuitori, locul 2 în lume după China). Armata Indiei este a treia ca mărime din lume (după SUA și China). Tot în domeniul militar, statul indian se poate lăuda cu un arsenal nuclear important dezvoltat pe fondul competiției nucleare cu Pakistanul, cu care se află în dispută, din 1947, pentru provincia Kașmir. India este un competitor/rival important pentru China și Rusia în cursa pentru supremația regională în Asia.

Faptul că cele trei țări se întâlnesc în BRIC nu estompează competiția dintre ele pentru supremația în Asia, dar poate genera ameliorarea conflictualității și generarea unui suport de parteneriat.

Pentru India, BRIC înseamnă putere și acces la puterea planetară.

4. China unei construcții durabile

China se dorește și își dorește să fie mereu și a rămâne mereu unică și unitară, puternică și stabilă, dar nu ca un *imperiu al centrului lumii* sau din centrul lumii, cum este numită adesea, ci ca o arhitectură originală și durabilă, generatoare și consumatoare de stabilitate. Chiar dacă chinezii cred că se află în centrul lumii – și, într-o anumită măsură, așa și este –, filozofia lor de viață și de acțiune nu este una cuceritoare, ci una care generează și radiază.

Marea geopolitică a Chinei se sprijină pe cel puțin trei pivoți ce nu au putut fi clintiți niciodată: cultul propriului teritoriu; marea cultură; marea stabilitate.

Chinezii au spus sus și tare că strâmtoarea Formoza, cea care desparte teritoriul continental al Chinei de insula Taiwan, este spațiu de interes vital pentru China. De altfel, în concepția oamenilor acestei țări, fiecare metru de pământ sau de apă este de interes vital pentru China celor peste 1,3 miliarde locuitori. În acest spirit, în 1997, chinezii au recuperat Hong Kong, iar în 1999 Macao. Deși China are o desfășurare teritorială imensă de 9.596.960 km², din care 9.326.410 km² uscat și 270.550 km² apă, niciodată, în istoria multimilenară de ani a acestei mari țări, nici un guvern nu a semnat vreun act prin care să renunțe la vreun metru pătrat de pământ sau de apă din propriul teritoriu.

China nu este un fenomen, cum, poate, am fi tentați să afirmăm, având în vedere capacitatea excepțională de continuitate și de resurrecție a acestei țări. La 2 iunie 2005, la Vladivostok a fost semnat un acord cu Rusia cu privire la frontiera comună, care măsoară 4.300 km. După semnarea acestui acord, Vladimir Putin, președintele de atunci al Rusiei, declara că este pentru prima dată, în relațiile ruso-chineze, când frontierele sunt clar definite. După cum se știe, pe fluviile Amur, Ussuri și Argun, la granița comună ruso-chineză, erau în dispută în jur de mii de insule. A rezolva, deci, o astfel de problemă, în condițiile în care, prin anii 1980, au

existat chiar și ciocniri militare la aceste frontiere, reprezintă, într-adevăr, o mare realizare.

Acțiunile Chinei pentru delimitarea frontierelor cu Coreea de Nord (cu care mai are unele litigii cu privire la niște insule pe fluviile Yalu și Tumen) și stoparea migrației ilegale a coreenilor în această țară sunt remarcabile. China se preocupă și de delimitarea și stabilirea unui regim clar de frontieră cu Vietnamul, mai ales în zonele de pescuit, potrivit unor acorduri ratificate în 2004, dar acest proces este ceva mai lent.

De asemenea, sub presiunea organizațiilor ecologiste internaționale, a Birmaniei și a Thailandei, dar și în spiritul rezolvării amiabile a tuturor problemelor în relațiile cu vecinii, China a stopat construirea celor 13 baraje pe fluviul Salween.

Și cu India a fost semnat, la 11 aprilie 2005, un acord pentru discuții privind contenciosul frontalier ce datează din 1962. China revendică un teritoriu de 20.000 km² din nord-estul Indiei, denumit Arunachal Pradesh, în timp ce India revendică zona Aksai Chin din Kașmir, de 38.000 km².

Kașmirul este o zonă în dispută, distribuită între China, India și Pakistan. Este unul dintre focarele fierbinți ale lumii, mai tot timpul conflictual, concretizat îndeosebi în rivalitatea indo-pakistaneză, foarte periculoasă, dacă avem în vedere că toate cele trei țări care-și dispută, într-o formă sau alta, părți din acest teritoriu, sunt puteri nucleare. Aceste trei mari țări, împreună totalizează 2.616.459.966 locuitori, adică mai mult de o treime din populația globului și 13.688.490 km². Niciodată cele trei țări nu au fost în relații excelente, chiar dacă China, într-o vreme, a susținut Pakistanul în disputa cu India. Cele două mari culturi – cea chineză și ce indiană – aproape că nu comunică între ele, ceea ce reprezintă unul dintre paradoxurile acelei zone de foarte mare importanță pentru viitorul planetei.

China are 20 % din populația planetei, dar nu și 20 % din resurse. Mai mult de jumătate din consumul său de petrol este importat din Orientul Mijlociu, de unde se deduce importanța imensă pe care o acordă această țară, ca mai toate țările mari consumatoare de petrol, acestei regiuni. Atitudinea Chinei față de Orientul Mijlociu este însă una de un tip deosebit, specific chineză. Adică, atentă, prudentă, adaptabilă împrejurărilor și perseverentă.

China face parte din Forumul Asia de Nord-Est, împreună cu Rusia, Japonia și Coreea de Sud. Iar scopul declarat al acestei organizații este realizarea unor rezerve strategice de petrol, îndeosebi prin exploatarea resurselor de hidrocarburi din Siberia și din Extremul Orient. Deja, după cum bine se știe, Rusia cooperează cu Japonia în exploatarea petrolului din Marea Ohoțk.

China pune mare bază pe parteneriatele sale strategice, realizate în primul rând cu Rusia și cu Uniunea Europeană. Japonia și Uniunea Europeană sunt investitori strategici în economia chineză, iar parteneriatul cu Rusia soluționează o mulțime de probleme care nu au putut fi niciodată rezolvate până la capăt. Cele două mari țări sunt preocupate pentru a-și dezvolta economia și a-și ameliora în mod substanțial relațiile. În plan ceva mai îndepărtat, se vizează realizarea unei entități sau măcar a unei unități eurasiatice, foarte importantă atât pentru Orientul, Sud-Estul, Centrul și Vestul uriașei, diversificatei și divizatei platforme eurasiatice, cât și pentru fiecare

țară în parte de pe cele două continente. Vestul acestei uriașe platforme, adică Europa, este lipsit de resurse energetice.

În vederea acestui proiect al unității eurasiatice și, evident, al unității est și sud-est asiatice, cu câțiva ani în urmă, China a construit o cale ferată de 4.000 de kilometri, de la Kuming, localitate situată într-o regiune din sudul acestei țări, până la Singapore, la care se adaugă linia de feribot dintre Coreea de Sud și China, precum și modernizarea căilor ferate din Coreea de Nord de către Rusia. Se vorbește chiar și de construirea unui tunel suboceanic de tipul celui de sub Canalul Mânecii între Japonia și orașul sud-coreean Pusan.

China nu este un *rimland*, cum definea Nikolas Spykman această zonă (sau o parte din ea), concept și pe baza căruia s-au constituit politica și strategia americane de îndiguire a comunismului. Pe vremea aceea, între China și Statele Unite existau relații bune, chiar un fel de parteneriat strategic. Probabil că, într-un viitor nu prea îndepărtat, relațiile sino-americane se vor accentua și îmbunătăți substanțial, întrucât, într-o lume a interdependențelor și intercondiționărilor, nu se poate altfel. China nu este, deci, și n-a fost niciodată un *rimland*, adică o margine.

Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS) avantajează, în primul rând, Rusia și China, dar și țările din Asia Centrală. Această regiune, extrem de bulversată și de tensionată, are nevoie nu numai de stabilitate, ci și de o „ieșire în lume”. Este, de fapt, vorba de mai multe „ieșiri”. Una dintre ele se produce prin Bazinul Caspic, o alta, probabilă, prin Afganistan, către Oceanul Indian, iar cea mai sigură dintre ele ar putea fi prin China. De fapt, însăși China, fiind cea de a doua mare consumatoare de resurse energetice, reprezintă efectiv această „ieșire”. Calitatea acestei „ieșiri” depinde și de zona uigură, adică de provincia autonomă Xinjiang, cea mai mare din China, ea însăși producătoare de petrol.

Dar China a ieșit deja în Pacific. Organizația Brazilia, Rusia, India, China (BTIC) creează un alt pol de putere într-un Pacific dominat categoric de puterea americană.

Asocierea celor patru țări, care reprezintă, de fapt, patru civilizații – ortodoxă, sinică, hindusă și americo-latină – pare bizară și chiar paradoxală. Realitatea este că sistemele de valori ale celor patru civilizații reunite în această entitate de mari puteri constituie efectiv un centru pot de putere emergentă și chiar un pol important de putere. Este un experiment nou, foarte interesant, care ar putea constitui unul dintre modelele reconfigurării centrelor de putere în acest început de secol.

Bibliografie:

- [1] ACHCAR, Gilbert, **Noul război rece. Lumea după Kosovo**, București, Editura Corint, 2002.
- [2] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice**, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
- [3] BUȘE, Dorel, **Managementul crizelor și conflictelor regionale**, București, Editura Fundației „România de Mâine”, 2006.
- [4] BUZAN, Barry, **Popoarele, statele și teama**, Chișinău, Editura Cartier, 2000.

- [5] CHOMSKY, Noam, **America în căutarea dominației globale: Hegemonie sau supraviețuire**, Prahova, Editura Antet, 2003.
- [6] CLAVAL, Paul, **Geopolitică și geostrategie. Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea**, București, Editura Corint, 2001.
- [7] DOBRESCU, Paul, **Geopolitica**, București, Editura comunicare.ro, 2003.
- [8] HIRST, Paul, THOMPSON, Graham, **Globalizarea sub semnul întrebării. Economia internațională și posibilități de guvernare**, București, Editura Trei, 2002.
- [9] HUNTINGTON, Samuel P., **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, Oradea, Editura Antet, 1998.
- [10] JOXE, Alain, **Imperiul haosului. Republicile în fața dominației americane după Războiul Rece**, București, Editura Corint, 2003.
- [11] KAPLAN, Robert D., **Anarhia care va veni**, Prahova, Editura Antet, 2002.
- [12] KISSINGER, Henry, **Are nevoie America de o politică externă? Către diplomația secolului XXI**, [f.l.], Editura Incitatus, 2002.
- [13] KOLODZJEV, Edward A., **Securitatea și relațiile internaționale**, Iași, Editura Polirom, 2007.
- [14] MATEI, Horia C., NEGUȚ, Silviu, NICOLAE, Ion, **Enciclopedia statelor lumii**, ediția a IX-a, București, Editura Meronia, 2003.
- [15] MAYALL, James, **Politica mondială. Evoluția și limitele ei**, Prahova, Editura Antet, 2000.
- [16] MEARSHEIMER, John J., **Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere**, București, Editura Antet, 2003.

ASIGURAREA SECURITĂȚII SISTEMULUI INFORMAȚIONAL AL STRUCTURILOR MILITARE NAȚIONALE PARTICIPANTE LA OPERAȚII MULTINAȚIONALE

Alexandru TATU*

INFORMATIONAL SYSTEM SECURITY ASSESSMENT FOR THE NATIONAL MILITARY STRUCTURES PARTICIPATING INTO THE MULTINATIONAL OPERATIONS

Această lucrare își propune să lămurească câteva aspecte legate de gestionarea securității sistemului informațional în cadrul structurilor militare (contingentelor și formațiunilor) ce participă la misiuni de menținere a păcii în cadrul operațiilor multinaționale sau la acțiuni organizate de NATO (exerciții, aplicații, etc.) sau alte activități sub comandă NATO. Plaja activităților ce se desfășoară în cadrul acestor misiuni, se întinde de la activitățile din țară la cele din teatrele de operații, de la pregătirea unităților, subunităților și a personalului militar pentru misiune și până la executarea misiunilor propriu - zise în cadrul operațiilor și a altor acțiuni.

Normele interne specifice Armatei Române prevăd ca gestionarea informațiilor clasificate în cadrul structurilor militare mixte sau multinaționale să se facă în conformitate cu reglementările privind gestionarea informațiilor naționale clasificate, în lipsa unor acorduri, protocoale sau înțelegeri. Domeniul gestionării informațiilor clasificate pe teritoriul național este deja cunoscut, bine reglementat și a mai reprezentat obiectul de studiu al altor lucrări, de aceea am să axez ideile acestui capitol mai mult pe domeniul gestionării informațiilor clasificate deținute de structurile militare care execută misiuni în afara teritoriului național în diferite teatre de operații.

În primul rând, este necesar să abordez câteva aspecte legate de organizarea și administrarea securității informațiilor clasificate naționale și NATO ce se dețin și vehiculează de către structurile militare participante.

Un alt domeniu important este protecția personalului care participă la astfel de operațiuni, acțiuni sau activități, personal care necesită a fi verificat din punctul de vedere al compatibilității acestuia cu calitatea de deținător de informații clasificate naționale sau NATO.

De asemenea problematica protecției fizice a informațiilor clasificate NATO și naționale atât pe timpul desfășurării activităților în țară cât și în teatrele de operații, este un domeniu căruia trebuie să i se acorde o mare atenție.

Și nu în ultimul rând, domeniul securității documentelor clasificate gestionate în teatrele de operații este bine să îl analizăm având în vedere că este un domeniu care a fost mai puțin tratat în lucrări de specialitate și că, în contextul calității de membru NATO, se impune tot mai pregnant aprofundarea și implementarea la nivelul structurilor militare a regulilor de lucru cu documentele în astfel de situații.

1. Responsabilități ale structurilor implicate în misiuni în afara teritoriului național privind domeniul protecției informațiilor clasificate

În procesul de gestionare a securității informațiilor clasificate sunt implicate toate forțele participante la misiunile de menținere a păcii sau la acțiunile desfășurate în cadrul NATO, misiuni pe care voi denumi generic „misiuni în afara teritoriului național”. Fiecărei persoane implicate în acest proces, de la personalul participant, deținător (utilizator) de informații, și până la structurile cu atribuții de conducere a

---

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”

forțelor nominalizate pentru îndeplinirea acestor misiuni, îi revin diferite responsabilități și atribuții în domeniul protecției informațiilor clasificate.

Aceste responsabilități și atribuții se exercită pe toată durata misiunii, începând de la faza de pregătire a misiunii în țară, pe timpul desfășurării acesteia și până la terminarea misiunii (extracția forțelor).

De protecția informațiilor clasificate în misiunile de menținere a păcii și în misiunile în cadrul NATO sunt răspunzătoare următoarele structuri și/sau funcții, în limita atribuțiilor funcționale: structurile cu atribuții pe linia conducerii forțelor participante; comandanții/șefii structurilor participante la misiune; structurile de securitate sau responsabilul cu protecția informațiilor clasificate din cadrul unităților participante; personalul care încadrează Compartimentul Documente Clasificate; personalul deținător de informații clasificate. Responsabilitățile acestor structuri rezultă din prevederile actelor normative în vigoare la momentul actual emise de Ministerul Apărării Naționale și din legislația națională în domeniul protecției informațiilor clasificate.

Structurile cu atribuții pe linia conducerii forțelor participante la misiunile în afara teritoriului național, în domeniul protecției informațiilor clasificate răspund de: asigurarea condițiilor necesare organizării activității structurii de securitate (la eșaloane mai mici, responsabilul cu protecția informațiilor clasificate) și a Compartimentului Documente Clasificate (C.D.C.); verificarea documentelor de acces la informații clasificate a personalului participant la misiuni; instruirea personalului cu atribuții pe linia gestionării informațiilor clasificate; verificarea gradului de pregătire pe linia protecției informațiilor clasificate a personalului nominalizat pentru misiuni în afara teritoriului național; controlul aplicării normelor specifice pe linia protecției informațiilor clasificate în cadrul structurilor care îndeplinesc misiuni în afara teritoriului național; verificarea modului de întocmire a Programelor de prevenire a scurgerii de informații clasificate și a Planurilor de protecție fizică, de către structurile de securitate (responsabilii cu protecția informațiilor clasificate) din forțele participante la astfel de misiuni; cercetarea cazurilor de compromitere a informațiilor clasificate, care s-au produs în structurile participante la misiuni; ținerea evidenței incidentelor de securitate și luarea măsurilor de limitare a consecințelor și de prevenire a altor cazuri de compromitere.

Comandantul desemnat al structurii care urmează să execute misiuni în afara teritoriului național, răspunde de realizarea măsurilor de protecție a informațiilor clasificate pe care le dețin și gestionează în cadrul structurii proprii și execută următoarele activități: solicită structurilor abilitate efectuarea de verificări pentru avizarea eliberării documentelor de acces la informații clasificate pentru personalul propriu; include întregul personal într-un sistem permanent de pregătire și perfecționare în domeniul protecției informațiilor clasificate; aprobă documentele pentru organizarea și administrarea protecției informațiilor clasificate întocmite de structura de securitate; stabilește modul de asigurare a protecției informațiilor clasificate în cadrul structurii proprii de către personalul autorizat și structura de securitate; evaluează și transmite sub forma unor lecții învățate, activitatea de

protecție a informațiilor clasificate desfășurată în teatrul de operații/misiune, cât și incidentele de securitate și riscurile la adresa protecției informațiilor clasificate.

Personalul implicat direct în activitatea de gestionare a informațiilor clasificate și mă refer în principal la personalul care încadrează compartimentul documente clasificate al structurii, execută activitățile prevăzute de normele în vigoare privind protecția informațiilor clasificate în Armata României cu particularitățile specifice pe timpul misiunilor în afara teritoriului național.

Personalul participant la misiuni care deține sau are acces la informații clasificate pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu are obligația de a-și însuși și respecta prevederile actelor normative în vigoare, precum și de a manifesta vigilență și responsabilitate în păstrarea confidențialității informațiilor la care are acces, atât pe timpul pregătirii și desfășurării misiunii, cât și după îndeplinirea acesteia, în baza angajamentului de confidențialitate semnat de fiecare la acordarea documentelor de acces la informații clasificate.

2. Controlul activității privind protecția informațiilor /documentelor clasificate

Activitatea de control are drept scop identificarea, eliminarea și contracararea oricăror riscuri de securitate care ar duce la compromiterea, divulgarea, distrugerea sau sustragerea informațiilor clasificate.

Pentru prevenirea scurgerii de informații clasificate deținute de structurile care execută misiuni în afara teritoriului național, se desfășoară în mod planificat activități de control de către structurile cu atribuții de reglementare și control în domeniul protecției informațiilor clasificate din M.Ap.N. și de către structurile de securitate proprii.

Activitățile de control se execută în cele trei etape ale misiunii, în perioada de pregătire a misiunii, pe timpul executării și după terminarea acesteia și au ca scop: evaluarea eficienței măsurilor concrete de protecție adoptate în conformitate cu Programul de prevenire a scurgerii de informații clasificate întocmit de structura participantă la misiune; identificarea vulnerabilităților existente în sistemul de protecție a informațiilor clasificate, care ar putea duce la compromiterea acestora, în vederea luării măsurilor de prevenire necesare; luarea măsurilor de remediere a deficiențelor și de îmbunătățirea cadrului organizatoric și funcțional la nivelul structurii; constatarea cazurilor de nerespectare a normelor de protecție a informațiilor clasificate și aplicarea sancțiunilor contravenționale, sau după caz, sesizarea organelor de urmărire penală, în situația în care fapta constituie infracțiune.

Finalitatea acțiunilor de control, se constituie într-un ansamblu de măsuri și recomandări menit să asigure operativitatea și perfecționarea cadrului organizatoric și funcțional la toate structurile și nivelurile de activitate, cu responsabilități în protecția informațiilor clasificate.

3. Pregătirea pe linia protecției informațiilor clasificate a personalului care participă la misiuni în afara teritoriului național

Pregătirea personalului din unitățile destinate să execute misiuni în afara teritoriului național, fie de menținere a păcii, fie în cadrul NATO, în domeniul protecției informațiilor clasificate, constituie o formă de educație de securitate obligatorie și se execută cu întregul personal participant la misiune.

Pregătirea personalului este organizată și condusă, potrivit atribuțiilor specifice, de către structura de securitate a unității participante la misiune și se realizează atât pe timpul pregătirii misiunii cât și pe timpul executării acesteia.

Obiectivele, domeniile, etapele și formele de pregătire, sunt cuprinse în Planul specific de pregătire a personalului întocmit de structura de securitate.

Pregătirea se realizează diferențiat pe categorii de personal, în funcție de nivelul cel mai înalt de secretizare a informațiilor la care are acces și potrivit funcției pe care este încadrat.

Datele de desfășurare a pregătirii și rezultatele verificării (fiecare activitate de pregătire se încheie de regulă cu o verificare a cunoștințelor) se înscriu în Fișa de pregătire individuală.

După fiecare activitate de pregătire, personalul semnează în Fișa de pregătire individuală despre luarea la cunoștință a conținutului reglementărilor în domeniul protecției informațiilor clasificate.

O atenție deosebită trebuie acordată pregătirii personalului care încadrează Compartimentul Documente Clasificate (inclusiv înlocuitorii legali) al unității (structurii) participante la misiune.

Acesta participă la o formă de pregătire specifică pe o durată de 20 la 30 de zile, organizată și coordonată de șeful structurii de securitate. Activitatea se finalizează cu o verificare a cunoștințelor.

În concluzie apreciez că educația de securitate trebuie să aibă un caracter de continuitate, iar prin metoda de abordare a pregătirii propriu-zise să devină o activitate conștientă. Aceasta ține de responsabilul de proiect al pregătirii.

4. Protecția fizică a informațiilor în cadrul structurilor care execută misiuni în afara teritoriului național

În cadrul operațiilor de menținere a păcii și a activităților organizate de NATO, forțele românești participante trebuie să gestioneze atât documente și informații naționale clasificate cât și informații NATO clasificate sau informații ale altor structuri participante.

Acest lucru, implică, ca structurile militare participante în teatrele de operații să acorde o importanță cuvenită acestui domeniu (protecția fizică sau securitatea fizică conform concepției NATO) al gestionării informațiilor clasificate, indiferent de sursă, ținând cont de faptul că locația în care sunt dispuse forțele (tabăra militară), prin însăși construcția și consistența ei, este supusă unor mari riscuri de securitate.

În consecință se impune adoptarea celor mai optime măsuri de asigurare a protecției fizice a informațiilor clasificate deținute de aceste structuri.

Planul de protecție fizică a informațiilor naționale clasificate reprezintă documentul unic prin care se stabilesc căile și modalitățile de realizare a protecției

fizice a obiectivului (taberei) ca ansamblu (bunuri materiale, persoane, informații clasificate).

In concepția NATO „*securitatea fizică reprezintă ansamblul reglementărilor, normelor și măsurilor care au drept scop prevenirea accesului neautorizat la informații clasificate NATO, precum și a oricăror situații, împrejurări sau fapte de natură să pericliteze ori să compromită securitatea și integritatea acestora*”.

Standardele naționale de protecție a informațiilor clasificate în România au fost generate și adoptate astfel încât să poată răspunde atât nevoii de securitate proprii cât și în acțiunile la care structuri militare ale Armatei Române participă alături de structuri similare NATO, potrivit angajamentelor asumate, și sunt în concordanță cu documentele NATO privind securitatea.

Se desprinde cu ușurință faptul că majoritatea măsurilor legate de protecția fizică a informațiilor clasificate, sunt similare, fie că sunt naționale sau NATO.

In Armata României, prin structura desemnată, s-a stabilit ca în reglementarea protecției informațiilor clasificate să se realizeze corespondența cu securitatea informațiilor NATO clasificate, un exemplu fiind problematica zonelor de securitate și a condițiilor de păstrare a informațiilor. Există și particularități specifice pentru informațiile NATO clasificate, acestea fiind explicitate pentru fiecare caz în parte.

După cum am precizat la primul capitol, aici voi aborda probleme legate de zonele de securitate, controlul accesului, măsurile de protecție fizică efectivă, măsuri de protecție în condiții de luptă, precum și alte aspecte ale protecției fizice, punând accentul în special pe particularitățile specifice teatrelor de operații din afara teritoriului național.

5. Măsuri de protecție a informațiilor clasificate în condiții de luptă

Condițiile în care forțele din teatrele de operații își desfășoară activitățile, pot fi pe deplin considerate condiții de luptă chiar dacă, de foarte multe ori, misiunile ce se execută nu sunt specifice conflictului convențional.

Protecția fizică a informațiilor clasificate naționale și NATO în condiții de luptă este obligatorie și se asigură continuu.

Cerințele minime pentru protecția fizică a informațiilor clasificate naționale și NATO în condiții de luptă, pot fi suplimentate în funcție de condițiile locale iar dacă timpul și condițiile permit, se întăresc prin punerea în practică a cerințelor privind crearea de zone asigurate tehnic cu caracter permanent.

Protecția fizică a informațiilor clasificate naționale și NATO în condiții de luptă concretizează în următoarele acțiuni: plasarea zonelor de securitate într-o zonă controlată, împrejmuită cu mijloace la dispoziție; accesul în zona controlată se face printr-un singur punct de intrare/ ieșire, păzit permanent; accesul în zona controlată este permis numai acelor persoane cărora le este absolut necesar pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu și care prezintă documente corespunzătoare de acces; ținerea unei evidențe obligatorii a intrărilor și ieșirilor persoanelor în/din obiectiv; în zonele de securitate se află permanent cel puțin două persoane autorizate; întocmirea planurilor de evacuare și de distrugere, în caz de urgență, a materialelor clasificate, actualizate în funcție de condițiile locale; utilizarea de containere de transport și

păstrare care să îndeplinească cerințele de protecție autorizate; atunci când nu sunt folosite, documentele, materialele sau echipamentele se depozitează în containere autorizate.

Principalele măsurile de protecție anterior menționate, împreună cu celelalte măsuri de prevenire a scurgerii de informații clasificate, sunt cuprinse în Programul de prevenire a scurgerii de informații și Planul de protecție fizică, ce se întocmesc de către structura de securitate și fac parte integrantă din anexa la Planul operației (OPLAN)- Informații, componenta referitoare la siguranța operației.

6. Protecția documentelor clasificate și controlul acestora

Protecția se realizează în general, prin aplicarea măsurilor de protecție fizică asupra C.D.C -ului și protecția personală prin măsuri specifice de către cei care le dețin și mânuiesc pe timpul folosirii lor în scopul îndeplinirii sarcinilor de serviciu sau a misiunilor încredințate, precum și prin respectarea cu strictețe a regulilor de gestionare și lucru cu acestea de către întreg personalul.

Lăsarea nesupravegheată a documentelor clasificate pe timpul utilizării lor este strict interzisă indiferent de situație, motive sau împrejurare.

Întrucât în astfel de misiuni se utilizează tehnică de transmisiuni cu posibilități de criptare a informațiilor transmise, iar legătura cu eșaloanele superioare din țară se realizează prin canale de comunicații care trebuie protejate, în teatrele de operații se folosesc sisteme criptografice pentru acoperirea criptografică a informațiilor vehiculate prin mijloacele de transmisiuni și canalele de comunicații.

Cheile criptografice pentru aceste sisteme, se păstrează la C.D.C. în container separat de celelalte documente clasificate și sunt utilizate și manipulate în afara acestuia numai de către personal autorizat în acest scop.

Pe timpul misiunii responsabilul cu securitatea informațiilor execută verificarea lunară a existenței documentelor clasificate, a sistemelor criptografice aflate în funcțiune, cheilor de lucru, mediilor de stocare a informațiilor și a literaturii militare. La finalizarea misiunii, rezultatele controalelor și concluziile reieșite se înaintează ierarhic structurilor superioare cu responsabilități în domeniul protecției informațiilor clasificate.

Una dintre cele mai simple măsuri de protecție a documentelor este ca fiecare persoană deținătoare să-și verifice documentele aflate în evidența personală de fiecare dată când le predă la CDC, după înapoierea din orice misiune, și săptămânal. De asemenea în afara controlului executat de structura de securitate, lunar fiecare șef nemijlocit este obligat să execute cu responsabilitate controlul existenței documentelor deținute de subordonați și să îl consemneze în registrele de evidență personală a acestora.

7. Evidența, diseminarea și păstrarea documentelor clasificate primite de la NATO și/ sau de la partenerii de coaliție

Pe timpul misiunilor în afara teritoriului național, la structura care acționează în cadrul unei coaliții multinaționale sau în cadrul Alianței este obligatoriu ca în

cadrul C.D.C.-ului să se organizeze și evidența documentelor clasificate primite de la partenerii de coaliție/alianță.

Evidența documentelor primite de la structurile din cadrul coaliției/ alianței se ține separat de documentele clasificate naționale.

Diseminarea documentelor NATO clasificate, în cadrul unei structuri militare, se realizează de către C.D.C conform rezoluției comandantului eşalonului. Rezoluția trebuie să respecte aplicarea principiului "necesitatea de a cunoaște", competențele și atribuțiile funcționale ale structurii/persoanei, dacă acesta posedă certificat de securitate tip A de nivel corespunzător nivelului de clasificare al documentului.

Documentele NATO clasificate se predau spre rezolvare prin respectarea a trei condiții esențiale: existența semnăturii în registrul de evidență destinat acestui scop; pe baza rezoluției comandantului; în baza consultării documentului de confirmare a faptului că persoana deține document de acces de nivel corespunzător.

Documentele se manipulează numai în zone care respectă normele de protecție fizică stabilite pentru acestea. Protejarea și respectarea standardelor de securitate în cazul manipulării documentelor constituie obligația și responsabilitatea personală a posesorului.

Documentele NATO clasificate se păstrează separat de cele naționale în zonele de securitate stabilite în planul de securitate al structurii militare deținătoare. Dacă sunt implementate măsurile de securitate corespunzătoare nivelului de clasificare al documentelor, sunt păstrate în containere separate și sunt respectate reglementările referitoare la accesul persoanelor la informații NATO clasificate, se pot manipula documente naționale și NATO clasificate în aceleași zone de securitate.

Bibliografie:

- [1] **Legea privind protecția informațiilor clasificate nr.182 din 12.04.2002**, Monitorul Oficial al României nr. 248 din 12.04.2002
- [2] **Legea nr. 544/12.10.2001, privind liberal acces la informațiile de interes public**, M.O. nr. 663/23.10.2001
- [3] **Hotărârea de Guvern nr. 123 din 7 februarie 2002 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 544/2001 privind liberal acces la informațiile de interes public**
- [4] **Hotărârea de Guvern nr. 353 din 13.05.2002 pentru aprobarea Normelor privind protecția informațiilor clasificate ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România**, M.O. nr. 315 din 13.05.2002
- [5] **Hotărârea de Guvern nr. 781 privind protecția informațiilor secrete de serviciu**, Monitorul Oficial al României nr. 575 din 05.08.2002
- [6] **Hotărârea de Guvern nr. 1349 din 27.11.2002, privind colectarea, transportul, distribuția și protecția, pe teritoriul României, a corespondenței clasificate.**
- [7] **Directiva de Securitate a Comandamentului Trupelor Aliate din Europa (ACE)(ADE 70-1) partea a III-a, capitolul 4 B. 3590.50.30/SHIC/99 din 25.01.1999**, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Celula de Coordonare a Parteneriatului (CCP) B-7010, Mons Belgia

- [8] **Securitatea în cadrul organizației Atlanticului de Nord**, Document C_M (55) 15(final), NATO 1110 Bruxelles, 1997
- [9] **Proceduri standard de operare**, Document C_M(2002)60, IMSSOP-1, Statul Major Militar Internațional, Consiliul Nord – Atlantic, Bruxelles, 27.03.2002

OPERAȚIONALIZAREA CONCEPTELOR UNIUNII EUROPENE DE LUPTĂ ÎMPOTRIVA TERORISMULUI ȘI CRIMEI ORGANIZATE

George ALBU*

THE OPERATIONALIZATION OF EUROPEAN UNION'S CONCEPTS OF FIGHT AGAINST TERRORISM AND FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME

The events of September 11th, 2001 posed a clear challenge for the European Union; not only because Europeans realised that their own countries were in danger, and not only because international terrorism forced Europe to review the nature of its relationship with its partner, ally and yet rival, the United States. The major challenge for the EU was forming a coherent response to international crisis, despite the need to use simultaneously national, intergovernmental and supranational policy toolboxes.

Since its inception, the EU has had a range of competence and applicable resources that are wider than those of almost any other organisation, capable of covering all the currently recognised dimensions of security and even collective military defence. Its intrusive regulatory character gives it unique possibilities to address sub-state dimensions of threat and mobilise sub-state actors for positive ends. Its border-free internal market both allows and forces it to find and exploit transnational remedies. Its tradition of common external negotiating positions allows it to make coherent, often influential collective inputs to global-level discussion of universal human challenges.

Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au reprezentat o provocare majoră pentru Uniunea Europeană, nu numai datorită faptului că europenii au conștientizat că propriile țări sunt în pericol și nu numai datorită faptului că terorismul internațional a forțat Europa să își revizuiască natura relațiilor cu partenerul, aliatul și încă, rivalul, Statele Unite ale Americii.

Problema majoră învederată de atacul asupra simbolurilor societății americane a fost capacitatea Uniunii Europene de a răspunde în mod coerent unei asemenea amenințări, în pofida disponibilității existente la nivelul Statelor Membre de a răspunde ferm și decisiv, disponibilitate care rezidă mai mult în necesitatea de a combate terorismul de sorginte etnică sau de altă natură pe plan intern decât în necesitatea abordării structurate a luptei împotriva terorismului ca fenomen internațional.

Ca o problemă deosebită se prefigurează în viitor relațiile terorismului internațional cu criminalitatea organizată. Terorismul, traficul de droguri și crima organizată se intercondiționează reciproc din ce în ce mai mult, deși la început aveau existențe complet separate⁹⁰⁰. Este extrem de dificilă dovedirea existenței unei simbioze la nivel național dar în unele țări există raporturi structurale suficient documentate între terorism și crima organizată. Astfel, în Afganistan luptători talibani

---

* **Doctorand**

⁹⁰⁰ Adrian Iacob, **Lupta împotriva criminalității organizate**, Editura Sitech, Craiova, 2007.

se finanțează prin traficul cu droguri, iar în mod asemănător procedează în Columbia organizația FARC.

Cercetarea fenomenului a evidențiat ca imperios necesară inițierea și sprijinirea combaterii terorismului și crimei organizate nu numai în țările membre UE ci și în țările învecinate sau în alte zone de pe glob. Modificările profunde ale societății și hărții politice europene apărute la sfârșitul secolului trecut au generat noi realități geopolitice și geostrategice și au determinat apariția la granițele și chiar în inima Europei istorice a unor state care nu pot face față unui asemenea gen de amenințări și care au oferit condiții favorabile dezvoltării rețelelor de crimă organizată și proliferării terorismului. Astfel de state, denumite și state eșuate - caracterizate de pierderea controlului fizic asupra teritoriului propriu sau pierderea monopolului asupra utilizării legitime a forței fizice, erodarea autorității legitime de a lua și impune deciziile colective, corupția și criminalitatea generalizată, imposibilitatea de a garanta serviciul public și inabilitatea de a interacționa cu alte state ca membru cu drepturi depline al comunității internaționale – reprezintă zone de exacerbare a elementelor terorismului, areal de dezvoltare a formelor crimei organizate, bazine de recrutare a simpatizanților și de pregătire de noi membri.

În acest context autoritățile statale din întreaga lume caută în permanență soluții pentru a putea cunoaște fenomenele, dar și pentru a identifica cele mai eficiente strategii și instrumente de luptă la nivel național, regional și internațional, cu un singur țel: evitarea atentatelor și asigurarea securității.

Uniunea Europeană a parcurs pași importanți împreună cu celelalte organisme internaționale de securitate colectivă regionale și globale pentru a răspunde cu mai multă eficiență și operativitate provocărilor începutului de mileniu, inclusiv în afara ariei sale tradiționale de responsabilitate, pentru combaterea riscurilor și amenințărilor actuale și de perspectivă.

Dezvoltarea unei Politici de Securitate și Apărare Comună - PSAC în cadrul Politicii Externe de Securitate Comună a fost un obiectiv major al liderilor europeni. Dezvoltarea rapidă a PSAC a fost împiedicată din motive logistice în cele mai multe state europene, precum și datorită reticenței afișate de factorii de decizie americani în privința creării unei structuri europene independente care ar putea să rivalizeze cu supremația deținută de către NATO.

Cu toate acestea, succesul primelor misiuni desfășurate sub egida Uniunii Europene în R.D. Congo și Macedonia în 2003, preluarea conducerii de la NATO a forței de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina și succesul misiunii din Congo din timpul alegerilor prezidențiale din anul 2006 au demonstrat că Politica de Securitate și Apărare Comună a devenit o necesitate și o realitate. Lansarea Misiunii EULEX Kosovo, la sfârșitul anului 2008, sugerează faptul că Uniunea Europeană a făcut pași majori înspre dezvoltarea unei politici coerente de securitate și apărare, dar a scos în evidență necesitatea unei abordări unitare a mecanismului actual prin care națiunile pun forțele proprii la dispoziția UE.

Un factor major, care poate afecta îndeplinirea mandatelor asumate, îl reprezintă gradul insuficient de angajare al națiunilor, respectiv voința politică a acestora de a pregăti și de a pune la dispoziție personal adecvat pentru îndeplinirea

sau conducerea unor misiuni, mai ales a celor specifice domeniului combaterii crimei organizate și luptei antiteroriste. PESC, ca și componentă intrinsecă a politicii generale europene, urmărește consolidarea capacității UE de gestionare a crizelor în domeniile militar și civil, care să completeze mecanismele economice, diplomatice și politice în materie, aflate deja la dispoziția organizației.

În cadrul demersului nostru, apreciem că unul dintre elementele cheie este rolul pe care PSAC îl joacă în cadrul luptei împotriva terorismului și crimei organizate, în condițiile în care, inițial, Tratatul de la Maastricht oferea fundația dar și un cadru limitat de acțiune pe acest domeniu⁹⁰¹. Ulterior, în cadrul Consiliului European de la Sevilla din iunie 2002, relația PESA - lupta împotriva terorismului a fost îmbunătățită prin adăugarea a două noi domenii de activitate: necesitatea de a identifica resursele militare necesare pentru protecția forțelor UE împotriva unui atac terorist produs în zona de misiune și identificarea modalităților prin care forțele civile sau militare UE din teatrele de operații pot asista la protecția populației civile în fața unui atac terorist. În anul 2003, Strategia Europeană de Securitate a prevăzut un cadru mai larg de desfășurare a misiunilor din cadrul PESA în care a fost inclus și ajutorul oferit țărilor terțe în lupta împotriva terorismului⁹⁰².

Poate fi pus în discuție rolul pe care PSAC îl poate avea în lupta împotriva terorismului. Dar, orice dialog începe de la obiectivul fundamental al Politicii Externe și de Securitate Comună, acela de a „întări securitatea Uniunii în toate modurile” ceea ce conduce la o altă modalitate de a combate terorismul, sau crima organizată, prin susținerea unui stat terț în efortul de combatere a acestor flageluri, situație ce poate fi abordată printr-o misiune în cadrul PSAC. Articolul 52 din Tratat susține aceasta abordare arătând ca este nevoie de transformarea trupelor proprii în forțe mai mobile, mai flexibile, capabile să facă față unor noi tipuri de amenințări.

O altă legătură între PSAC și combaterea terorismului este analiza amenințărilor și cooperarea în domeniul *intelligence*. Datele culese pe durata operațiunilor pot fi vitale, în condițiile în care majoritatea misiunilor PSAC sunt desfășurate în zone în care amenințarea teroristă este ridicată iar crima organizată face parte din rutină.

Uniunea Europeană și-a fixat, prin Tratatul privind Uniunea Europeană, obiectivul de a garanta cetățenilor un nivel înalt de siguranță în interiorul unui spațiu de libertate, securitate și justiție. În acest sens, este esențial ca Statele Membre ale Uniunii Europene să opereze cu aceleași concepte ori cu accepțiuni similare privind terorismul și crima organizată, să dispună de legislații penale eficiente și compatibile pentru a atinge acest obiectiv.

Este crucial, de asemenea, să fie luate măsuri pentru a intensifica cooperarea internațională în acest domeniu, pentru a combate terorismul modern și noul său

---

⁹⁰¹ **Tratatul de la Maastricht**, disponibil la <http://europa.eu.int/en/record/mt/top.html/>, accesat la 15 martie 2009.

⁹⁰² **Strategia Europeană de Securitate - A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy**, Brussels, 12 decembrie 2003, disponibil la: <http://ue.eu.int/solana/docs031208ESSIEN.pdf/>, accesat la 09.05.1009.

*modus operandi*⁹⁰³ cu aceeași determinare și tărie demonstrate în lupta contra terorismului tradițional.

Reacția coerentă la o criză internațională, care să îmbine și să utilizeze în mod simultan instrumente de lucru și proceduri naționale, inter-guvernamentale și supranaționale într-o perioadă caracterizată de două tendințe - cea a globalizării și cea a fragmentării - reprezintă o provocare majoră⁹⁰⁴. Fiind confruntată cu crize având un grad minim de predictibilitate și, prin urmare, dificil de gestionat, comunitatea internațională a fost obligată să identifice noi soluții de abordare eficientă a noilor provocări.

Prin intrarea în vigoare la 01.12.2009, Tratatul de la Lisabona a adus inovații majore în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comună - PSAC⁹⁰⁵, în special prin completarea sau actualizarea misiunilor de tip Petersberg, oferind instrumente adecvate pentru lupta împotriva terorismului și crimei organizate.

În acest fel, UE, se adaptează în mod oficial la rolul său real, în gestionarea crizelor, prevenirea conflictelor și reconstrucția post-conflict. Pentru relațiile transatlantice, extinderea misiunilor tip Petersberg semnifică o consolidare a rolului complementar al UE în cadrul misiunilor viitoare, care urmează să fie desfășurate împreună cu SUA sau cu NATO.

Spre deosebire de segmentul militar al PSAC, demersurile privind crearea capacităților civile ale Uniunii Europene au fost mult mai strâns legate de evoluțiile de securitate pe care Europa le-a parcurs în condițiile create de sfârșitul Războiului Rece, în mod particular conflictele din spațiul ex-iugoslav.

Efectele resimțite în perioada de după intervenția comunității internaționale pentru soluționarea situațiilor de conflict din această zonă au arătat că în ciuda existenței unui larg angajament militar provocările la adresa securității care se manifestă în etapa post-conflict sunt cu mult mai extinse, reclamând existența unor tipuri de capacități particulare⁹⁰⁶.

---

⁹⁰³ Din expunerea de motive a Comisiei Comunităților Europene pentru Propunerea de Decizie-Cadru a Consiliului de modificare a Deciziei-cadru 2002/475/JAI privind combaterea terorismului, {SEC(2007) 1424}, în <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0650:FIN:ro:PDF>, accesat la 14.11.2009.

⁹⁰⁴ David Spence, *International Terrorism: the Quest for a Coherent EU Response*, în www.iehei.org, accesat la 11.08.2009.

⁹⁰⁵ În conformitate cu Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de Instituire a Comunității Europene, denumirea Politicii Europene de Securitate și Apărare a fost schimbată în Politica de Securitate și Apărare Comună, prin introducerea articolului 28A, care preia formularea articolului 17, după cum urmează: „*Politica de securitate și apărare comună face parte integrantă din politica externă și de securitate comună. Aceasta asigură Uniunii o capacitate operațională bazată pe mijloace civile și militare. Uniunea poate recurge la acestea în cadrul misiunilor în afara Uniunii pentru a asigura menținerea păcii, prevenirea conflictelor și întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite. Îndeplinirea acestor sarcini se sprijină pe capacitățile furnizate de statele membre*”. Vezi <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.ro07.pdf>, accesat la 24.06.2010.

⁹⁰⁶ Dragoș Ilinca, *Dimensiunea civilă a politicii europene*, București, Editura UNAP, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională. 2010, Secțiunea 3, p. 366.

Conflictul din Bosnia a învederat problema incapacității forțelor militare de a gestiona imprevizibilitatea situațiilor de criză în care sunt implicate forțe civile, nu neapărat ostile, din perspectiva echipamentului disponibil din dotare, regulilor de angajare, a compatibilității programului de instruire dar și a abilității de negociere a acestora,

Lipsa acestui tip de capabilități la nivelul angajamentelor operaționale s-a resimțit ulterior și în cazul Kosovo⁹⁰⁷. Palierul privind poliția civilă a reprezentat prima deficiență prezentă, extrem de vizibilă în contextul dislocării forței ONU (UNMIK), ceea ce a făcut ca aceasta să nu poată atinge capacitatea operațională deplină decât după aproximativ 2 ani de la intrarea în teatru⁹⁰⁸.

Mai mult, Uniunea s-a confruntat cu o situație complet nouă, deși previzibilă, ale cărei efecte vizau inclusiv propria-i securitate. Dacă ne gândim doar la valurile succesive de refugiați, generate de confruntările militare, se poate înțelege extrem de ușor preocuparea manifestă a Uniunii și, implicit, a statelor membre de a furniza un răspuns prin care să se evite pe viitor astfel de evoluții. Structurarea propriu-zisă a acestui demers s-a derulat în mai multe etape, contribuind la operaționalizarea componentei de securitate și apărare a Uniunii.

În acest cadru, summit-ul Consiliului European de la Helsinki a reprezentat prima oportunitate majoră de orientare a acestui proces, prin adoptarea priorităților componentei civile a PESA, sub auspiciile *Planului de Acțiune privind aspectele non-militare ale managementului crizelor*⁹⁰⁹ care vizau: întărirea sinergiei între capacitățile naționale, multinaționale și cele ale ONG-urilor, creșterea contribuției UE în cadrul demersurilor operaționale derulate de alte organizații, în special ONU și OSCE, precum și dezvoltarea capacității autonome a Uniunii și asigurarea coerenței inter-piloni, la nivelul Uniunii Europene.

Asumarea acestor orientări a permis Uniunii, stabilirea, în perioada imediat următoare, a domeniilor prioritare de acțiune la nivelul cărora s-a căutat integrarea, pe cât posibil, a întregului spectru de misiuni pe care componenta civilă ar putea fi solicitată să le îndeplinească. În același timp, experiența perioadei post-conflict, dobândită atât în Balcanii de Vest, cât și în alte teatre de operații, a reprezentat grila necesară decantării zonelor de acțiune care trebuie să constituie o prioritate pentru Uniune.

La întrunirea neoficială de la Hampton Court (Regatul Unit) din 2005, șefii de state și de guverne ale statelor membre UE au recomandat luarea de măsuri în patru domenii cheie ale Politicii Externe și de Securitate Comune: financiar, capabilități de apărare, măsuri concrete în zona Balcanilor și întărirea structurilor de gestionare a crizelor. Ca răspuns la această solicitare, Înalțul Reprezentant al Uniunii Europene

---

⁹⁰⁷ Ibidem, pag . 367

⁹⁰⁸ Dintr-un efectiv de 4.800 de oameni, cât era stabilit să cuprindă misiunea ONU, în 2000, la aproximativ un an de la dislocarea acesteia nu existau decât jumătate din efectivele necesare. Dintre acestea doar 22% erau provenite din statele membre ale Uniunii Europene. SIPRI Yearbook 2000, Oxford 2000, pp.86-88, Appendix 2A.

⁹⁰⁹ Presidency Conclusions, Report on Non-Military Crisis Management of the European Union, ANNEX 2-4, Helsinki European Council, 10.11 decembrie 1999.

Javier Solana a transmis în iunie 2006 Consiliului European propuneri referitoare la modificări concrete în cadrul Secretariatului Consiliului Uniunii Europene pentru a întări evaluarea, planificarea și implementarea capacității de a conduce operații sub egida Politicii Europene de Securitate și Apărare, inclusiv numirea unui Comandant al Operațiilor Civile ca răspuns la nevoia de a avea o ierarhie clară de comandă în aceste misiuni civile.

Capabilitatea Civilă de Planificare și Conducere (CPCC) a luat ființă în august 2007, imediat după ce a fost aprobat în cadrul Consiliului Uniunii Europene „*Ghidul pentru Structura de Comandă și Control pentru Operațiile Civile de Gestionare a Crizelor desfășurate sub egida Uniunii Europene*”⁹¹⁰. Acest document, deklasificat numai în parte, prezintă funcțiile, rolurile și responsabilitățile Comandantului Operațiilor Civile și nu aduce atingere competențelor Comisiei Europene cu privire la implementarea bugetului alocat Politicii Europene de Securitate și Apărare. În noiembrie 2008, Capabilitatea Civilă de Planificare și Conducere a devenit pe deplin operațională iar în prezent Kees Klompenhouwer deține funcția de Director.

Comandantul Operațiilor Civile are atribuții de comandă și control la nivel strategic pentru planificarea și organizarea de operații civile de gestionare a crizelor sub controlul politic și îndrumarea strategică a Comitetului Politic de Securitate și a autorității depline a Înalțului Reprezentant. Acesta este comandantul suprem al șefilor misiunilor civile și raportează direct Înalțului Reprezentant, și prin intermediul acestuia, Consiliului. Statele Membre și cele terțe care contribuie cu efective la misiunile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare transferă autoritatea de comandă și control prin unitățile și personalul lor Comandantului Operațiilor Civile. Comanda deplină asupra personalului național aparține Autorităților Naționale.

Comandantul Operațiilor Civile este asistat de un adjunct care îl înlocuiește ori de câte ori se impune menținerea continuității activității de comandă și control, structura unității fiind prezentată în schema de mai jos:

---

⁹¹⁰ http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j4nvgs5kjg27kof_j9vvh6nf08temv0/vi7jgt6euryz, accesat la 12.05.2010

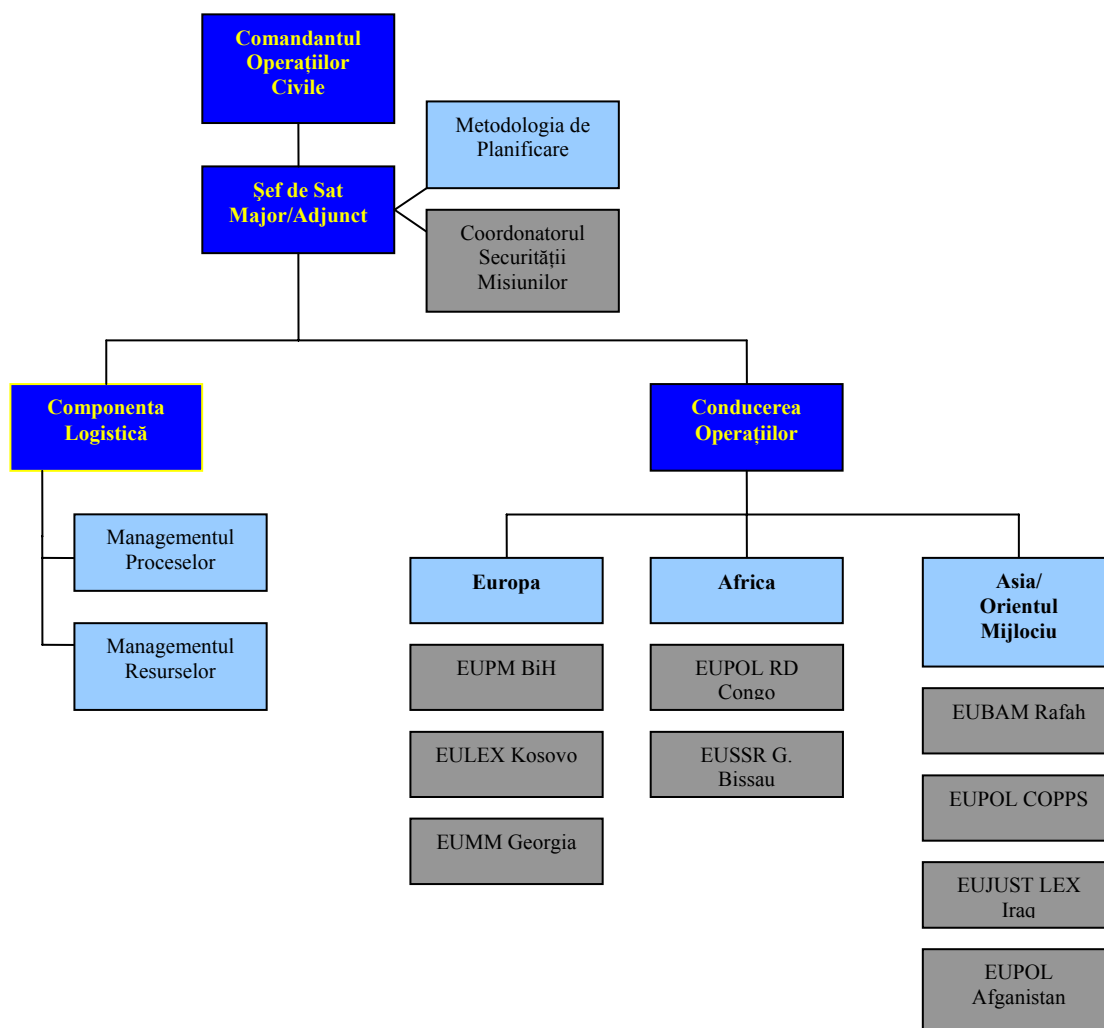

Figura 1. Structura CPCC

Capabilitatea Civilă de Planificare și Conducere are următoarele atribuții⁹¹¹:

- contribuie cu noi concepte din sfera gestionării crizelor pentru misiunile civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare;
- planifică și direcționează participarea experților civili în misiuni de evaluare tehnică în ceea ce privește misiunile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare și întocmirea respectivelor rapoarte de evaluare;
- realizează planificări operaționale la nivel strategic în limita parametrilor impuși de conceptul de gestionare a crizelor din perspectiva unei misiuni civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare;
- implementează „Procesul de generare a forței” pentru misiunile civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare;
- identifică resursele umane, materiale (echipamente, servicii, locații) și financiare necesare unei misiuni civile preconizată a se desfășura sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare și propune soluții tehnice în acest sens;

⁹¹¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/100217%20Factsheet%20-%20CPCC%20-%20version%201_EN%20-%20DRAFT.pdf, accesat la 21.05.2010.

- elaborează cadrul legal (decizii, reguli de angajament și statutul acordurilor misiunii) pentru diferite misiuni civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare;
- colaborează cu Comisia Europeană pentru a stabili bugetul fiecărei misiuni;
- pregătește directive, ordine și instrucțiuni pentru a fi emise de către Comandantul Operațiilor Civile;
- asistă șefii misiunilor civile în procesul de elaborare a Planului de Operații și a planului de desfășurare a misiunii;
- monitorizează și evaluează/inspectează misiunile civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare și se asigură că primește raportări adecvate;
- propune și conduce activitățile de cooperare între misiunile civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare inclusiv schimbul de experți și redeschiderea bunurilor materiale;
- în lumina evenimentelor politice și operaționale, furnizează propuneri (inclusiv pentru redefinirea orientării și terminarea operațiilor) Comandantului Operațiilor Civile și Comitetului Politic de Securitate prin intermediul Comandantului Operațiilor Civile și a Înalțului Reprezentant ca fundament pentru recomandarea de către Comitetul Politic de Securitate în fața Consiliului;
- elaborează și revizuieste regulamentele de ordine interioară, procedurile standard de operare și alte instrumente strategice necesare în procesul de planificare, conducere și terminare a misiunilor civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare;
- contribuie la identificarea celor mai bune practici la nivelul Uniunii Europene în diferite domenii de activitate (printre altele domeniul polițienesc, aplicarea legii, administrația civilă etc.) în conformitate cu care se pot desfășura și evalua misiunile civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare;
- stabilește și menține legături cu Statele Membre, Organizațiile Internaționale și state terțe relevante cu scopul de a canaliza schimbul de informații specifice misiunilor și de a asigura coordonarea în ceea ce privește aspecte operaționale cu alți actori implicați în procesul de gestionare a crizelor;
- stabilește și menține legături cu personal militar de la nivelul Uniunii Europene;
- Asigură existența și aplicarea măsurilor de securitate și coordonează politicile în domeniul transmiterii informațiilor;
- Contribuie la elaborarea/revizuirea conceptelor, doctrinei, planurilor și procedurilor care privesc folosirea bunurilor materiale și capacităților civile ale Politicii Comune de Securitate și Apărare.

În ceea ce privește structura CPCC, aceasta numără în prezent aproximativ 60 de experți din statele membre, personalul nucleu constând din oficialii permanenți ai Secretariatului General al Consiliului și membrii detașați din țările membre în

conformitate cu regulile aplicabile experților naționali detașați la Secretariatul General al Consiliului.

În prezent, Capabilitatea Civilă de Planificare și Conducere gestionează nouă misiuni civile desfășurate sub egida Politicii Comune de Securitate și Apărare pe linie de poliție, de sprijin acordat în activitățile desfășurate la frontieră, în domeniul aplicării legii și în cel al reformei politicii de securitate: EUPM (Bosnia & Herțegovina); EULEX Kosovo; EUPOL COPPS și EUBAM Rafah (Teritoriile Palestiniene); EUJUST LEX (pentru sistemul judiciar din Irak); EUPOL Afghanistan; EUPOL RD Congo și EU SSR Guineea-Bissau.

Realizarea legăturii dintre securitatea internă și securitatea externă a Uniunii Europene este de însemnătate crucială, aspect surprins de altfel de Strategia Europeană de Securitate. Privit prin lentila extinderii UE, ceea ce a fost cândva acțiune externă de promovare a stabilității a devenit acțiune internă. De aceea, trebuie acordată atenția și susținerea necesară partenerilor externi care își pregătesc în prezent statutul de viitori candidați pentru aderarea la Uniunea Europeană. Procesul de definire și structurare a PSAC nu s-a încheiat, rămânând de clarificat o serie de aspecte privitoare la modul în care vor evolua relațiile transatlantice și, implicit, raporturile dintre principalele instituții europene și euro-atlantice.

Caracterul asimetric al terorismului trebuie avut permanent în vedere, deoarece terorismul este omniprezent, se manifestă sub toate formele și poate acționa fără a ține seamă de competențe, reguli, măsuri de securitate, sisteme de transport, etc. Aceasta impune ca terorismul să fie combătut prin toate mijloacele și în toate aspectele, iar domeniul misiunilor de management al crizelor nu poate fi neglijat.

INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE ȘI EVOLUȚIA LOR ÎN CONTEXTUL CRIZEI MONDIALE

Dr. Alina Vasilica VOICULEȚ*

Dr. Emilia IORDACHE**

Elena-Florentina POPESCU***

THE DIRECT FOREIGN INVESTMENTS AND THEIR EVOLUTION INTO THE GLOBAL CRISIS CONTEXT

In today's world economy, the value of goods and services resulting from external investments exceeds considerably the worldwide export value of the goods. We could say that external investments are the main instrument for the development of foreign economic relationships. Direct foreign investments are the determinant factor for the appearance of transnational companies. By comparison with the national companies, the transnational ones show real advantages, acting simultaneously in diverse geographical and economical areas. The evolution of direct foreign investments is a domain of maximum interest for the source-country and host-country alike, especially in the conditions of the world economic crisis, because of the resources involved and socio-economic implications.

Fluxurile de investiții străine directe (ISD) reprezintă o componentă de bază a fenomenelor ce se manifestă în cadrul economiei mondiale, constituind resurse financiare orientate spre o anumită regiune investițională, permițând celor care investesc să dezvolte operațiuni asupra cărora dețin controlul și puterea de decizie.

Investițiile străine directe au înregistrat de la un an la altul noi recorduri, fie pozitive, fie negative, ele fiind o urmare firească a intensificării activității societăților transnaționale și a eforturilor de liberalizare a piețelor și comerțului.

Fără îndoială, principalul motiv care îndeamnă o firmă să-și globalizeze activitatea rămâne maximizarea profitului. Mai exact, la baza deciziei unei corporații de a opera peste graniță stau trei factori⁹¹², și anume: necesitatea procurării de resurse naturale și umane mai ieftine, posibilitatea pătrunderii pe anumite piețe, unde exportul ar putea oferi marje mai mari de rentabilitate, iar cel de al treilea factor este condiționat de creșterea eficienței tuturor operațiunilor desfășurate de o firmă cu vocație mondială.

Importanța și efectele investițiilor străine directe au atras, în mod justificat, atenția tuturor statelor și au determinat o acerbă competiție pentru atragerea capitalurilor mobile. O miză economică atât de mare nu putea fi lăsată doar la

---

* **Lector universitar**

** **Lector universitar**

*** **Asistent universitar doctorand**

⁹¹² Gheorghe POSTELNICU, Cătălin POSTELNICU, **Globalizarea economiei**, Editura Economică, București, 2000, p.248.

latitudinea forțelor pieței sau a nivelului de decizie microeconomic, specific fiecărui investitor în parte.

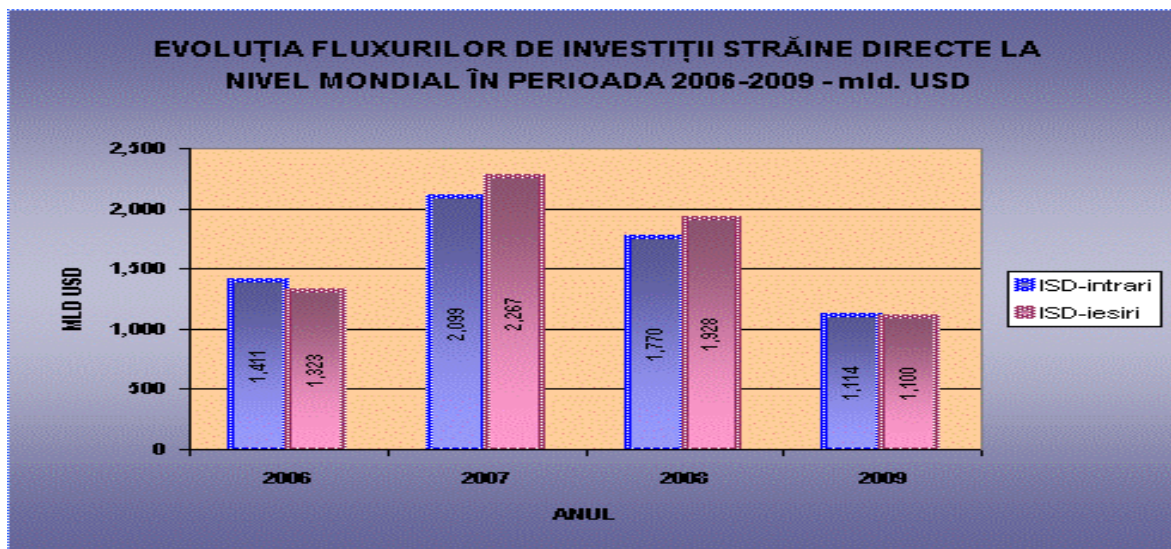
La nivelul economiei mondiale investițiile străine directe se orientează în proporție majoră către țările dezvoltate, dar interesul pentru acest tip de investiții este deosebit și în cazul țărilor în dezvoltare care au nevoie nu doar de intrări de capital străin, ci și de experiență managerială modernă, de know-how și acces la piețe de desfacere.

Pe de altă parte, între globalizare și investițiile străine directe se manifestă tot mai mult o relație biunivocă, investițiile străine directe fiind în același timp una dintre cauzele/factorii ce stimulează adâncirea globalizării, dar și un efect/formă de manifestare în plan economic a globalizării. Totodată, de multe ori investițiile străine directe au jucat un rol important în transformarea unor țări în dezvoltare în țări dezvoltate și, prin aceasta, în conturarea unei noi ordini economice mondiale, caracterizate de alte raporturi de forțe și de participarea unor mai vechi sau mai noi actori economici mondiali.

Criza economică mondială și sporirea gradului de incertitudine a investițiilor au condus la o scădere constantă a investițiilor străine directe globale în ultimii ani.

Potrivit raportului UNCTAD, „World Investment Report 2010”, scăderea fluxului de investiții străine directe la nivel global a început să se stabilizeze în cea de-a doua jumătate a anului 2009. Acestei perioade i-a urmat o revigorare modestă în prima jumătate a lui 2010, dând naștere unor așteptări moderate, dar optimiste, cu privire la viitorul investițiilor⁹¹³.

Grafic nr.1.

Sursa: Elaborat de autori pe baza datelor din UNCTAD – „World Investment Report 2010. Investing in a low-carbon economy”, New York and Geneva, 2010

Pe termen lung se preconizează că fluxurile de investiții străine directe vor lua avânt. Intrările globale de capital sunt așteptate să crească la peste 1.200 de miliarde dolari în 2010, urmând să atingă 1.300 – 1.500 miliarde dolari în 2011, iar în 2012 să

⁹¹³ UNCTAD, **World Investment Report 2010. Investing in a low-carbon economy**, New York and Geneva, 2010.

se îndrepte spre un total de 1.600 – 2.000 miliarde dolari. Aceste estimări sunt umbrite de existența a numeroase riscuri și incertitudini, dintre care cea mai importantă este fragilitatea revigorării economiei mondiale.

Revenirea actuală a investițiilor străine directe are loc după o scădere drastică pe plan mondial a fluxurilor de investiții străine în anul 2009. După un declin de 16% în 2008, intrările globale de investiții străine directe s-au redus cu încă 37%, până la valoarea de 1.114 miliarde dolari, în timp ce ieșirile au scăzut cu aproape 43%, la 1.100 miliarde dolari.

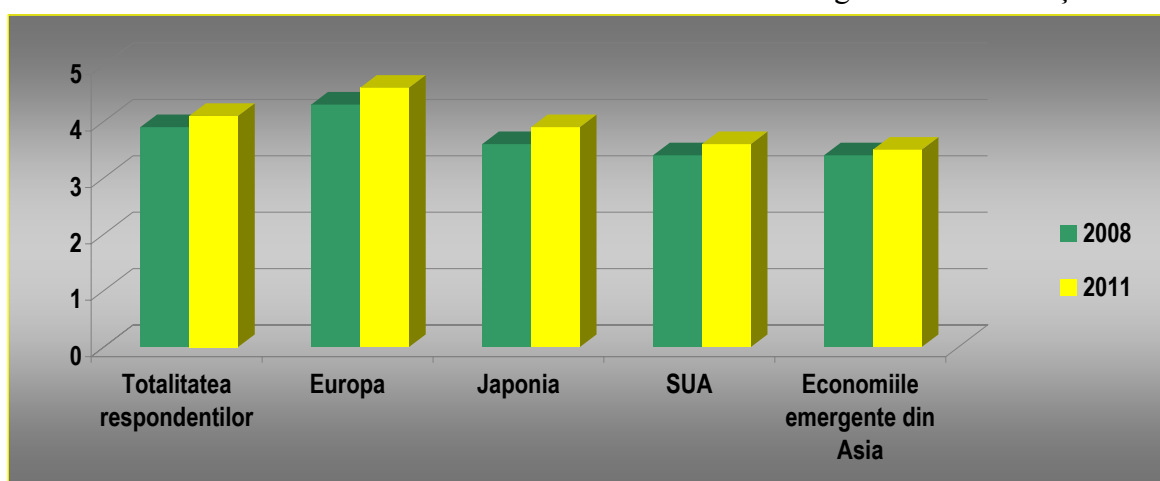
Această întoarcere progresivă la optimism poate fi observată în cazul tuturor regiunilor. Doar o minoritate de companii din țările în dezvoltare din Asia, Europa, Japonia și Statele Unite au raportat că au intenția să investească mai puțin în străinătate în 2011 decât în 2008.

În plus față de îmbunătățirea generală din mediul de afaceri, revenirea așteptată se datorează tendinței pe scară largă a STN pentru a se internaționaliza. Astfel, respondenții companiilor din toate regiunile și-au declarat intențiile lor de a crește până în 2011 ponderea investițiilor în țările străine, precum și a vânzărilor (graficul nr.2). Sondajul realizat de UNCTAD sugerează că, în pofida unor resurse financiare mai mici, criza ar putea da chiar un impuls suplimentar la această tendință, astfel STN devin mai dornice de a accesa noi piețe de desfacere pentru a-și mări vânzările și a-și muta producția în regiunile cele mai competitive pentru a reduce costurile și/sau a avea acces la resurse suplimentare.

Indicele de internaționalizare se calculează ca medie a patru indicatori: internaționalizarea vânzărilor, ocuparea forței de muncă, investiții și active.

Potrivit acestui indice, STN din Japonia și Statele Unite ale Americii par să aibă intenția sporirii internaționalizării prin creșterea celor patru variabile majore: vânzări, ocuparea forței de muncă, investițiile și activele.

Graficul nr.2 Indicele de internaționalizare al companiilor respondente, pe regiune/țară de origine în anii 2008 și 2011⁹¹⁴

Sursa: UNCTAD, World Investment Prospects Survey 2009-2011

⁹¹⁴ previziuni pentru 2011.

Dincolo de aceste caracteristici comune, tendința ISD pentru următorii trei ani variază în funcție de regiune.

În cazul STN europene, perspectivele ISD în 2011 sunt destul de moderate. După declinul observat în 2008, când s-a înregistrat o scădere de 22%, această scădere a continuat și în primul trimestru al anului 2009. Din răspunsurile date de companiile europene în cadrul studiului realizat de UNCTAD, acestea par să aibă o vedere relativ pesimistă privind evoluția pe termen mediu a investițiilor străine directe.

Această constatare este în concordanță cu informațiile venite din alte surse, cum ar fi IFO Global Business Index (IFO, 2009) care arată îngrijorarea existentă în rândul companiilor europene.

Recesiunea din Europa, scăderea profiturilor și condițiile de finanțare tot mai dure arată de ce STN din Europa anticipează doar o ușoară creștere a ISD în perioada următoare, după punctul minim atins în 2009.

Cu toate acestea, situația poate fi diferită în funcție de țară și industrie. Chiar și în activități aflate în dificultate, anumite STN, ca de exemplu Volkswagen AG, continuă să aibă planuri de investiții ambițioase. De asemenea, trebuie remarcat faptul că unele studii recente indică o îmbunătățire a evaluării mediului de afaceri în cazul societăților comerciale europene. În Germania, de exemplu, studiul de piață ZEW, realizat în mai 2009, a indicat așteptări economice mai mari pentru această țară.

STN din țările în dezvoltare din Asia anticipează o refacere a ritmului de creștere a ISD în 2011. După ce ISD au înregistrat o creștere în decursul ultimilor ani de la 8% în 1998 la 13% în 2007. În 2008 s-a înregistrat o creștere cu 2% față de anul precedent.⁹¹⁵ Situația a înregistrat schimbări în primul trimestru al anului 2009, datele referitoare la țările în dezvoltare ne arată o scădere dramatică a ISD, această situație datorându-se în special vânzărilor și exporturilor de pe piețele dezvoltate aflate într-o continuă scădere, scăderii fluxurilor de numerar și înăsprii condițiilor de creditare.

Cu toate acestea, STN din țările asiatice cu economii emergente și-au arătat intenția de a adopta o strategie de internaționalizare, 57% din corporațiile din această zonă și-au manifestat intenția de a investi în străinătate în 2011 mai mult decât în 2008.

STN din SUA și Canada par destul de încrezătoare că investițiile lor internaționale vor înregistra un trend ascendent. Ieșirile de ISD din Statele Unite au scăzut cu aproximativ 5% în 2008 ca urmare a repatrierii profiturilor și a datoriilor filialelor din străinătate a STN din Statele Unite ale Americii, în timp investițiile în străinătate au fost oprite. Aceeași tendință în cazul investițiilor în străinătate s-a păstrat și în 2009; cu toate acestea, planurile STN americane privind ieșirile de ISD rămân ambițioase - 71% dintre STN americane așteaptă un nivel al investițiilor mai ridicat ca cel înregistrat în 2008. La prima vedere aceste predicții ar putea părea hazardate ținând cont de recesiunea ce a afectat SUA. Totuși, specialiștii consideră că refacerea economiei americane se va face simțită începând din a doua jumătate a

---

⁹¹⁵ UNCTAD, **World Investment Prospects Survey 2009-2011**, p. 28.

anului 2010, mai rapid decât în alte țări dezvoltate. Unii analiști sunt de părere că această criză poate grăbi planurile de internaționalizare a unor STN americane; în dorința acestora de a-și reduce costurile și a-și maximiza profiturile se pot vedea nevoite să-și mute o parte din activități în străinătate.

De la corporațiile transnaționale japoneze se așteaptă doar o redresare moderată a investițiilor străine directe în 2011. Totuși, semnificația acestei perspective trebuie privită în contextul tendințelor recente. S-a înregistrat o creștere a ieșirilor de investiții străine directe din Japonia în 2008, datorată în mare măsură unui nivel record al fuziunilor și achizițiilor realizate de companiile japoneze, aceste achiziții depășind 64 miliarde dolari.⁹¹⁶

Datele pentru primul trimestru al anului 2009 au confirmat un declin al ieșirilor de ISD japoneze cu 42% comparativ cu aceeași perioadă din 2008. Problemele din economia internă, perspectivele sumbre privind vânzările de pe piețele altor țări dezvoltate și accesul tot mai redus la credite explică în mare măsură această atitudine prudentă, care este confirmată și de alte surse. De exemplu, Sondajul Tankan realizat de Banca Japoniei în aprilie 2009 a evidențiat cel mai scăzut nivel al încrederii înregistrat în rândul marilor producători, comparativ cu evoluțiile din perioada 1974-2008.

Rezultatele preliminare ale Sondajului JETRO, în care este prezentat raportul cu privire la operațiunile de peste ocean ale companiilor din Japonia, arată că la 73% din respondenți criza financiară din Statele Unite ale Americii le-a afectat negativ performanțele economice.

În ceea ce privește perspectivele, UNCTAD preconizează că intrările de investiții străine directe vor crește ușor în perioada următoare. Ceea ce se va întâmpla depinde, însă, de refacerea economică, precum și de succesul eforturilor de a mări încrederea investitorilor. Pentru a face față condițiilor nefavorabile, corporațiile transnaționale vor continua să se concentreze asupra competențelor fundamentale, să se reorienteze spre zone cu costuri mai mici și să vină în întâmpinarea piețelor care se ivesc. Acest lucru va conduce la o reducere a investițiilor pe unele piețe și la o intensificare a acestora pe altele.

STN-urile din industriile mai puțin sensibile la ciclul de afaceri și care înregistrează o cerere constantă (cum ar fi domeniul agro-industrial și unele servicii), precum și cele cu perspective pozitive de creștere pe termen lung (de exemplu produsele farmaceutice) au cele mai bune perspective și sunt, prin urmare, cele care ar putea conduce la un nou boom al investițiilor străine directe.

Bibliografie:

- [1] UNCTAD, World Investment Report 2010. Investing in a low-carbon economy, New York and Geneva, 2010.
- [2] UNCTAD, **World Investment Prospects Survey 2009-2010**, New York and Geneva, 2010.

---

⁹¹⁶ UNCTAD, **World Investment Prospects Survey 2009-2011**, p. 28.

[3]POSTELNICU, Gheorghe, POSTELNICU, Cătălin, **Globalizarea economiei**, Editura Economică, București, 2000.

ASPECTE ECONOMICE ȘI JURIDICE ALE APLICĂRII MANAGEMENTULUI INTEGRAT AL FRONTIEREI ÎN ROMÂNIA

Dr. Emilia IORDACHE*
Dr. Alina Vasilica VOICULEȚ**
Elena-Florentina POPESCU***

ECONOMICAL AND JURIDICAL ASPECTS OF THE APPLIANCE OF BORDER INTEGRATED MANAGEMENT IN ROMANIA

In the context of Romania's adherence to the EU and considering Romania's geo-strategic positioning, it is mandatory to apply a border integrated management system that will lead to an optimum integration of Romania in the system generated by European Neighborhood Policy.

The necessity for Romania's state border security, especially the northern and eastern ones, is determined by the increasing in size and complexity of the border criminality, especially on the east-west main direction, by the internationalization of organized crime phenomenon, the proliferation of terrorist actions worldwide, and by the generation of favoring conditions for these phenomena by the persistence of world economic crisis, social, ethnic and religious conflicts in some states neighboring Romania's borders.

Având în vedere faptul că migrația ilegală și infraționalitatea transfrontalieră reprezintă o problemă pentru Uniunea Europeană, ne propunem să prezentăm aspecte legate de acquis-ul Schengen și de **modelul integrat de securizare a frontierei**. Implicațiile acestui model asupra relațiilor economice nu sunt de ordin direct, însă sunt foarte importante pe linia creării unei zone comune de libertate, securitate și justiție, inclusiv pentru crearea spațiului Schengen, acest obiectiv ocupând un loc important în procesul consolidării Uniunii Europene.

Acquis-ul Schengen, precum și celelalte măsuri adoptate de instituții în cadrul aquis-ului, sunt considerate, conform art. 8 din Protocolul Schengen, ca un tot ce trebuie acceptat pe deplin de către toate statele candidate la integrare.

Clarificarea și detalierea aquis-ului Schengen este realizată prin intermediul „Catalogului celor mai bune practici și recomandări în vederea aplicării corecte a aquis-ului Schengen” care se referă la controlul frontierelor, precum și la procedurile de expulzare și readmisie. Catalogul are un scop explicativ și nu are implicații legale. Acesta prezintă, pe de o parte, nivelurile necesare în vederea adoptării aquis-ului, iar pe de altă parte, cele mai bune practici înregistrate deja în unele din statele membre, deși nu sunt obligatorii. Catalogul servește ca un instrument de referință pentru viitoarele evaluări ale țărilor candidate la aderare, fiind și un indicator al sarcinilor care le vor fi atribuite.

---

* Lector universitar

** Lector universitar

*** Asistent universitar doctorand

Managementul integrat al frontierei de stat reprezintă *sistemul de coordonare unitară a acțiunilor și procedurilor desfășurate de instituțiile și organismele abilitate să asigure menținerea stării de normalitate la frontiera de stat, realizarea cooperării privind regimul de frontieră cu alte state și instituții similare din țările vecine, precum și asigurarea compatibilizării permanente cu normele și practicile de supraveghere și control al frontierei de stat aplicate în țările Uniunii Europene.*

Sistemul care acoperă toate aspectele politicii de frontieră este cunoscut sub denumirea de Modelul Integrat al Securității Frontierei, fiind structurat pe **patru filtre** (niveluri) complementare:

1. activități în terțe țări, țările de origine și tranzit,
2. cooperarea bilaterală și multilaterală internațională,
3. măsurile la frontierele externe,
4. activitățile din interiorul teritoriului.

Conceptul de *Management al Frontierei* include atât supravegherea cât și controlul frontierei, ultimul fiind definit și de art. 6 din Convenția Schengen.

Modelul unic al frontierei reprezintă un instrument important al securității interne și, în special, al prevenirii imigrației ilegale. Setul de măsuri complementare trebuie implementat în niveluri diferite. Coerența dintre aceste măsuri precum și modul lor de aplicare de către Statele Schengen reprezintă cheia succesului pentru modelul general al frontierei.

Fiecare filtru este extrem de important, însă considerăm că o atenție deosebită trebuie acordată filtrelor de la nivelul 2, 3 și 4.

Filtrul 2 Cooperarea bilaterală și multilaterală internațională

Cooperarea internațională în domeniul securizării frontierelor poate fi împărțită în multilaterală, bilaterală și cooperare locală. Acordurile cu țările vecine referitoare la cooperarea în domeniul managementului frontierei reprezintă un instrument eficient pentru creșterea securității frontierelor.

Acest lucru poate fi realizat prin stabilirea mecanismelor corespunzătoare de lucru, cum ar fi schimbul de informații, stabilirea de canale corespunzătoare de comunicare, puncte locale de contact, proceduri în caz de urgență, mod de acțiune obiectiv în cazul incidentelor pentru a evita disputele politice, etc.

Structurile regionale de cooperare de la frontiera externă trebuie stabilite și în zonele maritime, aceste inițiative pot să conducă, în anumite condiții, la unificarea statelor din zona respectivă.

Referitor la cooperarea cu statele adiacente, este considerată necesară furnizarea de asistență activă de către statele de tranzit asigurându-se că frontierele lor sunt securizate și luând măsurile necesare la distanță de frontieră, de exemplu practica repatrierii.

Filtrul 3 Măsuri la frontierele externe

Centrul strategiei generale a frontierei îl reprezintă **managementul funcțional al frontierei** care este format din controlul și supravegherea frontierei bazată pe analiza riscului. Articolul 6 din Convenția Schengen stabilește cadrul de implementare al Manualului Comun, cele două acte fiind complementare.

Elementele esențiale ale managementului frontierei sunt:

(1) toate persoanele care trec frontierele externe să fie verificate sistematic și

(2) supravegherea efectivă a frontierei se realizează între punctele de control.

Măsurile necesare pentru asigurarea securității internaționale și prevenirea imigrației ilegale se referă la:

- **legislația existentă** – trebuie să fie în concordanță cu cererile EC/Schengen în domeniul managementului frontierei (de exemplu: legea frontierei, legea protecției informațiilor);

- **infrastructură**- asigurarea structurilor corespunzătoare în vederea desfășurării controlului și supravegherii frontierei;

- **echipamentul**- trebuie să corespundă situației de la frontieră;

- **coordonarea internă** funcțională este necesară la toate nivelele (autoritățile care sunt competente pentru diferite sarcini, eliminarea “găurilor negre” de competență). Schimbul de informații între autoritățile competente (poliție de frontieră, organe vamale, poliție, autorități judecătorești, procuratură) este esențial, incluzând și un mecanism de rezolvare a posibilelor dispute dintre autorități, referitoare la competență. În plus, trebuie să se țină seama și de problemele operative (de exemplu folosirea echipamentelor de comunicație compatibile);

- **cooperarea bilaterală/internațională** stabilită trebuie aplicată cât mai repede (de exemplu: schimbul de informații, controale comune, situații de readmisie);

- **cererile specifice pentru cele trei tipuri de frontieră** (aeriană, pe apă, pe uscat) trebuie îndeplinite (de exemplu: separarea traficului de pasageri pe criteriul destinației, în interiorul spațiului Schengen și în afara spațiului Schengen).

Filtrul 4. Activitățile ulterioare în interiorul teritoriului Statelor Schengen

Măsurile pentru prevenirea imigrației ilegale și a infracționalității transfrontaliere trebuie continuate în interiorul spațiului Statelor Schengen prin îmbunătățirea acțiunilor de căutare, a controlului și supravegherii bazate pe informații și în concordanță cu legea națională, acolo unde este posibil în baza acordurilor de cooperare polițienească conform articolului 39(4) și (5) din Convenția Schengen.

Deoarece problemele referitoare la migrație și infracționalitate nu sunt supuse restricțiilor geografice, rutele internaționale de trafic trebuie să devină pe viitor principalele zone de activitate pentru forțele de poliție naționale în concordanță cu legea proprie. Acolo unde politica adoptată și securitatea națională cer acest lucru, **un Stat Schengen poate, după consultarea și a celorlalte State Schengen, să adopte pentru o perioadă de timp limitată efectuarea controlului corespunzător și la frontierele interne.**

Ultima etapă în succesiunea temporală și geografică este repatrierea în concordanță cu legea națională (vezi art. 23 din Convenția Schengen și Directiva 2001/40/EC din 28 mai 2001) a cetățenilor unei a treia țări care au pătruns în spațiul Schengen fără autorizare, dacă nu au drept de ședere și dacă nu există piedici în virtutea bazelor umanitare obligatorii sau legii internaționale (ex. Convenția de la Geneva asupra Refugiaților, Convenția Europeană a Drepturilor Omului).

Elementele cheie ale aplicării corecte a modelului integrat de securizare a frontierei se referă la următoarele aspecte:

► *Accentul trebuie pus pe coordonarea sarcinilor dintre comisiile guvernamentale responsabile cu informațiile, rapoartele, pregătirea și receptivitatea la nereguli. Coordonarea în aceste domenii trebuie extinsă și la nivele regionale și locale.*

► *Un alt element cheie al acestei metode este concentrarea atenției asupra evaluării situației.* Astfel, performanța managementului unei frontiere trebuie adaptată condițiilor predominante de la frontieră. Acolo unde este necesar, trebuie adaptată corespunzător alocarea resurselor.

Pentru sporirea încrederii reciproce, orice Stat Schengen va trebui să fie în măsură să furnizeze date temeinice și de încredere referitor la situația de la frontierele sale precum și la controalele și măsurile de supraveghere aplicate. Cunoașterea situației de la frontieră se bazează pe cunoașterea performanței sistemelor de management al frontierei. Estimările de încredere referitoare la controalele și supravegherea frontierei trebuie să se bazeze, printre altele, pe cunoașterea amănunțită a situației locale și regionale. Pentru realizarea obiectivelor de mai sus și pentru facilitarea utilizării eficiente a resurselor, vor fi aplicate metodologii diferite la frontieră. Termeni ca analiza riscului, informații, managementul fluxului informațional, cunoașterea situației, capacitatea de reacție și schimbul de informații cu alte State Schengen pot fi folosite în evaluarea desfășurării acestor metode.

Analiza riscului poate fi folosită ca un instrument în vederea optimizării managementului frontierei precum și ca o metodă de furnizare a informațiilor de încredere asupra situației de la frontieră, fiind adaptată tipului de frontieră. Practic, aceasta înseamnă evaluarea persoanelor, vehiculelor, navelor sau zborurilor care trebuie verificate. Această evaluare este efectuată în contextul situației tactice reale, fiind denumită **analiza riscului tactic**. La frontiera externă, toate persoanele trebuie să fie verificate conform Manualului Comun. Pentru descoperirea actelor de infracționalitate transfrontalieră, va fi accentuată procedura de verificare pentru obiectele suspecte. Personalului i se vor furniza date referitoare la indicatorii de risc, profilele de risc și modalitățile tipice de prezentare ale infracțiunilor transfrontaliere. De asemenea, vor fi aduse la cunoștința personalului anumite obiective ale supravegherii. Analiza riscului și managementul frontierei trebuie susținute de informații sistematice. Sistemul de management al frontierei trebuie să fie în măsură să culegă informații, să le analizeze, și să utilizeze rezultatele în domeniul de activitate.

Definirea realistă a **scopurilor managementului operativ pe termen mediu și lung** presupune că estimările vor fi realizate având în vedere:

- nivelul de risc definit de autorități cu referire la trecerea ilegală a frontierei;
- nivelul neregulilor descoperite;
- nivelul estimat al neregulilor descoperite.

Estimările se vor realiza în scopul alocării optime a resurselor pe toată frontiera în vederea menținerii unui nivel rezonabil al riscului referitor la trecerea ilegală a frontierei. În plus, la toate nivelurile manageriale, sistemul managerial va fi

evaluat pentru a descoperi neajunsurile și lacunele din sistem. De regulă, acestea apar acolo unde se prevede o trecere ilegală peste frontieră cu risc scăzut sau fără risc.

La elaborarea Strategiilor privind Managementul integrat al Frontierei în perioada 2004-2012 s-au avut în vedere următorii **factori de risc**:

➤ lărgirea ariei de acțiune a grupărilor internaționale de crimă organizată, prin atragerea infractorilor din spații mai largi și proliferarea tentativelor privind toate tipurile de fraudă, inclusiv cea vamală, contrabandă și trafic ilicit de mărfuri și bunuri etc.;

➤ manifestarea pregnantă a unor grupări ale rețelelor internaționale de crimă organizată cu experiență mondială (globalizarea crimei organizate);

➤ migrația ilegală generată de situația economică, socială sau politică din țările de origine, care conduce la apariția unor fluxuri masive de imigranți spre România având ca destinație finală statele membre ale Uniunii Europene;

➤ proliferarea rețelelor de traficanți de ființe umane;

➤ vecinătatea cu unele zone geografice cu potențial conflictual, din punct de vedere etnico- religios sau terorist;

➤ prezența pe teritoriul României a numeroși cetățeni străini, implicați în acțiuni ilegale, proveniți din zone geografice cu potențial de risc major;

➤ amplificarea tranzitului ilegal și dezvoltarea pieței interne de droguri și precursori concomitent cu schimbarea unor rute tradiționale;

➤ riscul suplimentar ca emigranții ilegali care trec frontiera României, sau a statelor membre ale Uniunii Europene, să desfășoare activități de contrabandă cu produse solicitate pe piața neagră a Europei;

➤ proliferarea rețelelor teroriste cu toate implicațiile acestora;

➤ comerțul ilegal cu produse strategice, substanțe radioactive, deșeuri toxice și alte materiale periculoase;

➤ fraudele vamale comerciale, inclusiv cele din categoria spălării de bani, ce se manifestă la frontieră;

➤ amplificarea și diversificarea actelor de corupție în rândul personalului instituțiilor statului ce concură la securizarea integrată a frontierei și tergiversarea soluționării cazurilor constatate;

➤ operațiuni vamale ilegale, ce aduc atingere legislației în domeniul protecției consumatorilor, mediului, florei și faunei, drepturilor de proprietate intelectuală, bunurilor din patrimoniul național;

➤ legislația permisivă în domeniul înființării societăților comerciale ce au ca obiect de activitate operațiuni de comerț exterior și lipsa măsurilor legale de combatere a firmelor fantomă;

➤ lipsa de cooperare manifestată de instituțiile de profil din alte țări, în aplicarea măsurilor comune convenite în actele internaționale încheiate, cu incidență asupra combaterii migrației ilegale și criminalității transfrontaliere.

Activitatea autorităților naționale și a celorlalte instituții publice implicate în îndeplinirea obiectivelor prezentei strategii se fundamentează pe următoarele **principii**:

➤ Principiul cooperării unitare;

- Principiul conducerii autonome;
- Principiul complementarității, astfel încât să se evite vidul de competență, paralelismele și diferențele privind exercitarea atribuțiilor;
- Principiul continuității- activitățile desfășurate pentru managementul frontierei sunt caracterizate de coerență, se derulează etapizat, fără întrerupere și în ritm susținut;
- Principiul profesionalismului și motivării personalului;
- Principiul integrității morale a personalului;
- Principiul transparenței și controlului democratic- dezvoltarea unui dialog deschis cu societatea civilă pentru întărirea acceptării și sprijinului dat de către cetățeni în procesul de management integrat al frontierei.
- Principiul creșterii eficienței și eficacității în întrebuințarea resurselor (umane, tehnice, tehnologice, informaționale, financiare, logistice etc.), proprii fiecărei institutii, dar și complementar în forma reunită.
- Principiul echifinalității- pentru atingerea cu eficacitate a obiectivelor stabilite se utilizează combinații de resurse și acțiuni diversificate, fără absolutizarea unei singure variante.

În cadrul mai larg al Politicii externe și de securitate comună PESC, România împărtășește abordarea UE privind consolidarea perspectivelor europene ale statelor din Balcanii de Vest prin întărirea cadrului furnizat de către Procesul European de Stabilizare și Asocieră, cu elemente inspirate din actualul proces de extindere. De asemenea, România a salutat decizia UE de a iniția o politică coerentă față de viitorii săi vecini prin intermediul **Politicii Europene de Vecinătate** și a sprijinit în mod constant includerea în aceasta a statelor din sudul Caucazului. România a continuat să se alinieze la Politica Externă și de Securitate Comună a Uniunii Europene și a confirmat rezultatele sale bune din acest domeniu, continuând să joace un rol important de lider regional în vederea sprijinirii eforturilor de consolidare a stabilității și securității în Europa de Sud-Est.

EUROSUR - sistemul european de supraveghere a frontierelor - reprezintă un nou stadiu în evoluția conceptului de management integrat al frontierei.

Punerea în aplicare a EUROSUR ar trebui efectuată în trei faze, din care primele două ar trebui să se desfășoare în paralel, iar cea de-a treia, pe baza primelor două.

(1) FAZA 1: îmbunătățirea și extinderea sistemelor de supraveghere a frontierelor și interconectarea infrastructurilor naționale într-o rețea de comunicare.

(2) FAZA 2: orientarea cercetării și dezvoltării spre îmbunătățirea performanței instrumentelor și senzorilor de supraveghere (de exemplu sateliți, VAP-uri etc.), și dezvoltarea unei aplicații comune a instrumentelor de supraveghere. O perspectivă comună a informațiilor privind zonele prefrontaliere poate fi dezvoltată pentru a combina informațiile deținute cu cele obținute de la instrumentele de supraveghere.

(3) FAZA 3: toate datele relevante din sistemele naționale de supraveghere, cele provenite de la noile instrumente de supraveghere, din sistemele europene și internaționale de raportare și din sursele de informații ar trebui colectate, analizate și

diseminate într-o manieră structurată pentru a crea un mediu comun în vederea schimbului de informații între autoritățile naționale relevante.

Fazele 1 și 2 ar trebui să vizeze frontierele externe maritime și terestre, luându-se în considerare schimbările în modelele de migrație. Faza 3 ar trebui să se concentreze pe domeniul maritim, deoarece implică corelarea surselor multiple de informații privind monitorizarea activităților desfășurate în largul mării; în ceea ce privește frontierele terestre nu există provocări similare cu cele ridicate de monitorizarea unui spațiu atât de vast precum largul mării. Trebuie menționat că, în ceea ce privește frontierele aeriene, imigrația ilegală pe cale aeriană depinde de eficiența controalelor la punctele de trecere a frontierei din aeroporturi. EUROCONTROL lucrează la securizarea spațiului aerian european și la gestionarea traficului aerian.

FAZA 1: Interconexiunea și raționalizarea sistemelor și mecanismelor existente de supraveghere la nivelul statelor membre

Etapa a 1-a: Asigurarea unei infrastructuri esențiale de supraveghere a frontierei la nivel național

FRONTEX a propus crearea *Centrelor naționale de coordonare* în cele opt state membre care constituie frontierele maritime meridionale ale UE la Marea Mediterană și sudul Oceanului Atlantic⁹¹⁷. În ceea ce privește EUROSUR, asemenea centre ar trebui create și în statele membre care constituie frontierele terestre estice ale UE și cele maritime ale UE la Marea Neagră⁹¹⁸.

Asemenea centre ar trebui să asigure luarea de decizii, în măsura posibilului, în timp real la nivel local, regional și național pentru *toate* autoritățile naționale însărcinate cu controlul frontierelor. Asemenea centre ar trebui să aibă capacitatea de a oferi informații care să permită *conștientizarea* condițiilor și activităților desfășurate de-a lungul frontierelor externe cât și să furnizeze instrumentele necesare pentru a reacționa în mod corespunzător.

Centrul național de coordonare ar trebui să funcționeze ca parte centrală a sistemului național de supraveghere a frontierelor, acesta din urmă acoperind *toate* zonele sau - pe baza unei analize de risc - anumite zone ale frontierelor externe ale statelor membre în cauză.

Etapa a 2-a: Rețeaua de comunicare între centrele naționale de coordonare, inclusiv FRONTEX

O rețea de comunicare computerizată și securizată ar trebui creată pentru a facilita schimbul de informații în mod permanent, în timp real, între centrele din statele membre, precum și cu FRONTEX.

FRONTEX ar trebui să primească informații de la centrele naționale de coordonare în măsura în care aceste informații sunt relevante pentru coordonarea operațiunilor comune și pentru analiza de risc. FRONTEX ar putea acționa și ca Centru european de centralizare a situației, colectând informațiile de la aceste centre

---

⁹¹⁷Portugalia, Spania, Franța, Malta, Italia, Slovenia, Grecia, Cipru.

⁹¹⁸Norvegia, Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Ungaria, România, Bulgaria.

și diseminându-le în aceste centre, în timp real, în măsura posibilului, în ceea ce privește incidentele care au loc de-a lungul frontierelor externe ale UE.

Etapa a 3-a: Asistență pentru țările terțe vecine în vederea creării infrastructurii pentru supravegherea frontierelor

Așa cum reiese din experiența cu mecanismele de cooperare pentru Marea Baltică și Marea Neagră, cooperarea cu țările terțe vecine este indispensabilă pentru conștientizarea situației din domeniul maritim. Cu toate că se oferă deja asistență financiară comunitară majorității țărilor terțe vecine pentru a le sprijini în gestionarea propriilor frontiere, necesitatea specifică de a dezvolta cooperarea operațională între acele țări terțe și statele membre impune majorarea asistenței financiare și logistice oferită de UE pentru supravegherea frontierelor.

Se recomandă statelor membre situate la frontierele externe meridionale și estice ale UE să creeze:

- *un centru național de coordonare unic*, care coordonează în mod permanent (24/7) activitățile tuturor autorităților naționale însărcinate cu controlul frontierelor externe (detectare, identificare, urmărire și interceptare) și care poate face schimb de informații cu centrele din alte state membre și cu FRONTEX;

- *un sistem național unic de supraveghere*, care integrează activitățile de supraveghere a frontierelor externe în totalitate sau – pe baza unei analize de risc – a anumitor porțiuni determinate ale frontierelor externe și care permite difuzarea permanentă (24/7) a informațiilor către toate autoritățile implicate în controlul frontierelor externe;

- Statele membre sunt încurajate să folosească din plin sprijinul financiar disponibil prin Fondul European pentru Frontierele Externe pentru cele două acțiuni⁹¹⁹ menționate anterior.

FAZA 2: Dezvoltarea și punerea în aplicare a unor instrumente și aplicații comune la nivelul UE în vederea supravegherii frontierelor

Etapa a 4-a: Cercetare și dezvoltare pentru îmbunătățirea performanțelor instrumentelor de supraveghere

Etapa a 5-a: Aplicarea comună a instrumentelor de supraveghere

Etapa a 6-a: Perspectivă comună a informațiilor privind zonele prefrontaliere

FAZA 3: Crearea unui mediu comun în vederea monitorizării și a schimbului de informații pentru domeniul maritim al UE.

Faza 3 se va concentra exclusiv pe domeniul maritim. Obiectivul acestei faze este integrarea tuturor sistemelor sectoriale existente care oferă informații și monitorizează traficul și activitățile desfășurate pe mare în zonele aflate sub jurisdicția statelor membre și în zonele adiacente din largul mării, într-o rețea mai amplă, permițând astfel autorităților responsabile cu supravegherea frontierelor să

---

⁹¹⁹Statele membre pot folosi Fondul European pentru Frontierele Externe pentru a cofinanța până la 75% din costuri. A se vedea prioritatea 2 din orientările strategice pentru 2007-2013 privind Fondul European pentru Frontierele Externe prevăzută în Decizia Comisiei C(2007) 3925, (JO L 233, 5.9.2007, p. 3).

valorifice utilizarea integrată a acestor sisteme variate. Această rețea se constituie, de asemenea, într-un obiectiv al politicii maritime integrate a UE.

Etapa a 7-a: Rețeaua integrată a sistemelor de raportare și supraveghere privind controlul frontierelor și securitatea internă în zona Mării Mediterane, sudul Oceanului Atlantic (Insulele Canare) și Marea Neagră

Din cauza complexității dezvoltării unui asemenea „sistem al sistemelor” și având în vedere presiunea actuală exercitată de migrație, într-o primă etapă rețeaua integrată ar trebui limitată la suprafețele menționate anterior și axată pe securitatea internă, conectând autoritățile responsabile de controlul frontierelor cu alte autorități europene și naționale care sunt implicate atât în domeniul securității cât și în domeniul maritim.

Etapa a 8-a: Constituirea unei rețele integrate a sistemelor de raportare și supraveghere pentru întregul domeniul maritim al UE

Analiza riscului în domeniul vamal în România

Activitatea de analiză și gestionare a riscurilor se desfășoară în cadrul Autorității Naționale a Vămirilor de către colectivele special desemnate cu responsabilități în domeniu, de la nivel local, regional și central, cu aportul și în folosul unităților ce derulează activități de control vamal de orice fel. La obținerea rezultatelor în domeniul analizei de risc⁹²⁰ pot participa și alte unități interne ale autorității vamale sau externe, atunci când aportul acestora este necesar, fie pentru direcționare a analizelor, fie prin datele și informațiile gestionate, fie prin implicare directă în crearea de secțiuni ale produsului final. Structura implicată în analiza și gestionarea riscurilor este formată din personalul Biroului Analize de Risc (funcționează în cadrul Direcției Supraveghere Vamală și Lupta Împotriva Fraudelor Vamale), personalul cu atribuții în domeniul analizei de risc de la nivel regional și lucrătorii vamali antifraudă (la nivel local). Pe probleme specifice pot fi desemnate, prin Decizia Directorului General, alte unități funcționale cu responsabilități în gestionarea particulară a respectivului domeniu. Procesele implicate de activitatea de creare de analize de risc vor fi denumite, generic, "**Proces AR**" (**Proces de Analize de Risc**). Formele pe care le pot lua rezultatele acestui proces, înainte și după faza de distribuire a lor în sistemul autorității vamale, sunt denumite, generic, "**Produse AR**" (**Produse de Analize de Risc**).

I. CE ESTE ACTIVITATEA DE AR ?

- scopul și definiția activității de AR;
- nivelurile de decizie care au nevoie de produse AR;
- tipuri de AR folosite la diverse niveluri de conducere;

II. SURSELE PRODUSELOR AR:

- baza de informații din care derivă produsele AR;

III. OBTINEREA PRODUSULUI AR:

---

⁹²⁰ A se vedea **Principiile care guvernează activitatea de analiză și gestionare a riscurilor și procesele ce stau la baza acestei activități** aprobate prin Decizia nr.2144/24.12.2002 a Directorului General al Direcției Generale a Vămirilor, www.customs.ro

- principiile fundamentale ale activității de AR;
- ciclul AR (ciclul activității de creare a unui produs AR)

I. CE ESTE ACTIVITATEA DE AR ?

➡ Scopul activității de AR

Autoritatea vamală trebuie să fie capabilă în permanență să formuleze, în timp real, răspunsuri flexibile la următoarele întrebări:

Există schimbări în performanța noastră, și dacă da, care sunt cauzele cele mai plauzibile?

Există vreo tendință negativă care se manifestă sau putem face vreo previziune?

Care sunt învățămintele care se desprind din experiențele acumulate?

Nivelurile de decizie, în orice instituție, au nevoie de informație precisă pe care să-și bazeze deciziile. Scopul activității de AR este de a spori certitudinea conducătorilor despre mediul operațional. Activitatea se desfășoară separat, la nivel național, regional și local, fiecare nivel având responsabilitatea de comunicare permanentă în cadrul structurii autorității vamale de analiză și evaluare a riscurilor.

Definiția activității de AR

Rolul fundamental al structurii de analiză și gestionare a riscurilor este acela de a îmbunătăți rezultatele pe care instituția le are în cele două mari zone de responsabilitate: colectarea de venituri pentru bugetul național; prevenirea, detectarea și penalizarea încălcărilor legislației pentru aplicarea căreia autoritatea vamală este responsabilă. Produsul de AR este rezultatul colectării și procesării diverselor date și informații. **Produsul activității de AR** este definit ca *un produs, derivat din colectarea sistematică, procesarea, integrarea, analiza, evaluarea și interpretarea datelor și informațiilor relevante și disponibile, care sprijină luarea deciziilor de către beneficiarii de AR, în scopul îmbunătățirii rezultatelor practice ale activității curente.*

În cadrul acestei definiții generale există tipuri diferite de produse AR, fiecare legată de diferitele niveluri de decizie și conducere ale instituției.

➡ Niveluri decizional : strategic, tactic și operațional.

Nivelul strategic este constituit din Directorul General, Directorii și Directorii Adjuncți ai Direcțiilor din cadrul ANV și Șefii Serviciilor independente din cadrul ANV.

Nivelul tactic este reprezentat de Directorii de Regionale Vamale Interjudețene și Șefii Serviciilor din cadrul A.N.V.

Nivelul operațional este reprezentat de unitățile de primă linie, anume Birourile Vamale de Control și Vămuire și S.S.V.L.I.F.V.

➡ Tipuri de produse AR

Cele trei niveluri de luare a deciziei se bazează pe trei tipuri de Produse AR.

Produsele AR de nivel strategic pot fi definite drept: produs care sprijină conducătorii în formularea și implementarea scopurilor, obiectivelor, politicilor și planurilor de nivel înalt ale instituției.

Produsele AR de nivel tactic sunt produse AR care sprijină managerii la nivel național sau local ai unităților de primă linie în activitatea de planificare și utilizarea resurselor astfel încât să se atingă scopurile operaționale.

Produsele AR de nivel operațional sunt definite drept produse AR care sprijină unitățile de primă linie în luarea acțiunilor specifice pe fiecare caz astfel încât să se realizeze atingerea obiectivelor de aplicare a legii.

II. SURSELE PRODUSELOR AR:

- *Surse de informații naționale:*

- Sursele interne ale autorității vamale referitoare la mediul operațional, indiferent de forma de prezentare (suport electronic/hârtie) ce pot ajuta activitatea de analiză a riscurilor;

- Surse publice – Comisia Națională de Statistică, Linii telefonice gratuite;

- Surse departamentale – Garda Financiară, Administrațiile Financiare, Corpul de Control al Ministerului Finanțelor Publice, departamente ale Ministerului Comerțului și Industriei, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației Naționale;

- Alte instituții cu atribuții în asigurarea respectării legii - Ministerul de Interne, S.R.I., Ministerul Justiției, Curtea de Conturi, Corpul de Control al Primului Ministru, etc.;

- Surse din domeniul comercial – de exemplu – analizele companiilor asupra evoluțiilor pieței, predicții asupra pieței, tendințe referitoare la un sector specific al pieței, studii ale concurenței sau potențiale victime ale unui tip de fraudă manifestată pe piața ce are impact sau implică în vreun fel autoritatea vamală etc;

- Persoane cu rol de informatori (dacă și când anume va permite legea)

- *Surse internaționale* - Utilizarea diferitelor surse de date, rapoarte sau analize internaționale, cum ar fi: sistemele și mecanismele de schimb de date și informații gestionate de OLAF, OMV, OMC, INTERPOL, EUROPOL, alte Administrații Vamale Naționale etc.

- *Alte surse de date și informații* cu relevanță pentru prevenția și descoperirea de fraude vamale – de exemplu INTERNET, mass-media, alte surse publice etc.

III. OBȚINEREA PRODUSULUI AR:

Principiile activității de AR

Activitatea de AR are la bază următoarele principii fundamentale:

1. Principiul Identificării: *identificarea zonele de risc pentru activitatea vamală și a indicatorilor de risc specifici ce caracterizează aceste zone de risc.*

2. Principiul Dualității: *analizele de risc privesc atât partea de reprimare a fraudelor (în sensul descoperirii și pedepsirii încălcărilor legislației vamale), cât și partea de prevenție (în sensul previziunii încălcărilor vamale).*

3. Principiul general al evaluării gradului de probabilitate al riscului: *crearea de profile de risc.*

4. Principiul Dinamismului: *analizele de risc reprezintă un proces dinamic în sensul că această activitate reclamă existența unui ciclu de fluxuri de informații continuu și coordonat care conduce la evaluări și ajustări atât ale profilurilor de risc, cât și ale strategiilor de control, inspecție și verificare (aplicarea în practică).*

5. Principiul Parteneriatului Beneficiar / Furnizor de AR: beneficiarii și furnizorii de AR trebuie să opereze într-un parteneriat în care ambele părți au responsabilități separate dar complementare.

6. Principiul Accesibilității: “baza de informații” trebuie să fie, în principiu, imediat accesibilă.

7. Principiul Planificării Sistemice a Surselor de Date și Informații: este esențial să se planifice modalitatea de a obține un maxim posibil din sursele de informație disponibile.

8. Principiul Fuzionării: datele și informațiile din mai multe surse de colectare sunt combinate, evaluate și analizate pentru a crea un produs de AR.

9. Principiul Obiectivității

10. Principiul Orizontului de Timp

11. Principiul Revizuirii Continue

12. Principiul Controlului Centralizat: trebuie să existe și să fie aplicate Standarde de bază și proceduri de lucru de către toți furnizorii de AR, ceea ce face necesară aplicarea unei politici de control centralizat.

13. Principiul Rezultatelor Optime

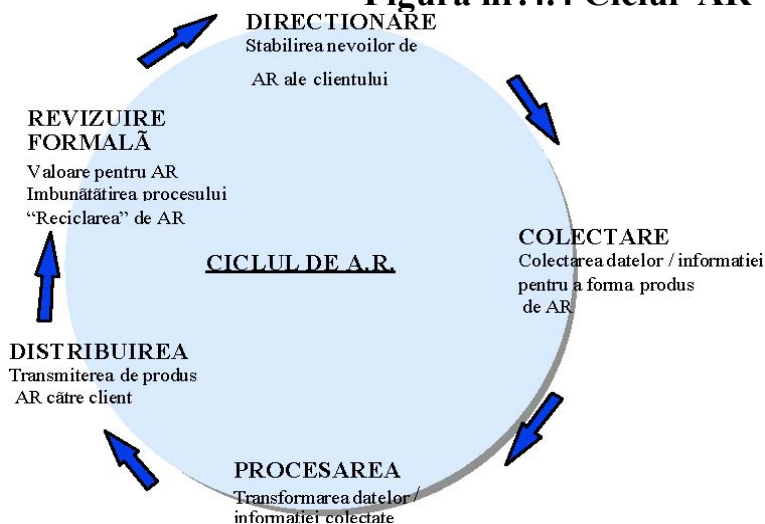
14. Principiul Sincronizării

15. Principiul Securizării Activității

➡ **Ciclul AR**

Pentru a crea produse de AR de orice tip pentru beneficiari cu responsabilități în luarea deciziilor trebuie derulate câteva categorii de activități diferite și specifice. Aceste activități se dispun ciclic și formează cinci faze distincte ale Procesului de Obținere de AR: **directionare, colectare, procesare, distribuire, revizuire formală.**

Figura nr.4.4 Ciclul AR

Sursa: www.customs.ro; www.unctad.ro

a) Direcționare

Activitatea de AR este ghidată în funcție de nevoile de AR ale beneficiarilor cu responsabilități în luarea deciziilor.

b) Colectarea

În această fază se colectează informația necesară pentru procesare. Procesul de colectare trebuie în totalitate planificat astfel încât să se asigure că sursele de

informație cele mai relevante în satisfacerea cerințelor sarcinii de îndeplinit sunt selectate și exploatate.

c) Procesarea

Aceasta este faza ciclului în care informația este transformată în AR. Procesarea constă într-o succesiune de secvențe: **evaluarea, filtrarea, analiza și interpretarea**. **Evaluarea** implică emiterea de judecăți de valoare despre relevanța informației față de sarcină și, dacă este necesar, emiterea mai departe de judecăți de valoare asupra credibilității și acurateței. **Filtrarea** înseamnă gruparea datelor/informațiilor de analizat în sensul pregătirii subseturilor relevante pentru analiză și interpretare. **Analiza** implică examinarea componentelor informațiilor colectate pentru a stabili tipare și relații care pot fi interpretate ca înțeles, cu relevanță pentru tema studiată. **Interpretarea** reprezintă extragerea înțelesului și semnificației din totalitatea informațiilor evaluate, colaționate și analizate. Acesta este punctul în care apare **produsul de AR**.

d) Distribuirea

Aceasta este faza în care se livrează produsul de AR.

e) Revizuire formală

Faza finală este aceea în care furnizorii și beneficiarii de AR analizează împreună valoarea cu care a contribuit produsul de AR la procesul de luare de decizii.

Implementarea și realizarea analizei de risc la nivelul administrației vamale române reprezintă, de fapt, armonizarea practicilor și strategiilor privind gestiunea integrată a frontierelor externe în cadrul Uniunii Europene, precum și armonizarea cu practica existentă la nivel mondial derivată din aplicarea managementului riscului⁹²¹ în cadrul sistemului ASYCUDA (Automated System for Customs Data).

Bibliografie:

- [1] KOVÁCS, László “Customs Co-operation – Facilitating trade and promoting security in an enlarged union”, SPEECH/05/37, 25/01/2005, Seminar of the Hungarian Customs and Finance Guard, Budapest, 25 January 2005, www.europa.eu.int
- [2] ***Catalogul Schengen- Controlul frontierelor externe, Extradarea și readmisia: *Cele mai bune practici și recomandări*, www.europa.eu
- [3] ***Convenție de aplicare a acordului de la Schengen din 14 iunie 1985 privind eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune, Schengen, 19 iunie 1990
- [4] ***Customs and Security, DG Taxation and Customs Union, www.europa.eu.int
- [5] ***Customs security at external borders: Frequently Asked Questions, Brussels, 24 February 2005, www.europa.eu

---

⁹²¹“ Risk Management is the name given to a logical and systematic method of identifying, analyzing, treating and monitoring the risks involved in any activity or process, www.unctad.org

- [6] ***Douanes: la Commission se félicite de l'approbation de la proposition concernant l'amélioration de la sécurité aux frontières extérieures, Bruxelles, 24 février 2005, www.europa.eu
- [7] *** Douanes: la Commission et les États membres accélèrent la lutte contre la contrefaçon et la piraterie, Bruxelles, 8 février 2005, www.europa.eu
- [8] ***Douane: la Commission propose de simplifier l'administration et de renforcer la sécurité aux frontières extérieures, IP/03/1100, 24 juillet 2003, Bruxelles, www.europa.eu
- [9] ***Gestion du risque pour les douanes dans l'UE, Fiscalité et union douanière, Commission Européenne, www.europa.eu
- [10] ***H.G.nr. 471/01 aprilie 2004 pentru aprobarea Strategiei nationale de management integrat al frontierei de stat a Romaniei in perioada 2004-2006, M.O.nr. 325/15 aprilie 2004
- [11] ***H.G.nr. 943/27 septembrie 2001 privind infiintarea Grupului Interministerial Roman pentru Managementul Integrat al Frontierei de Stat, M.O.nr. 618/01 octombrie 2001
- [12] ***Standardized framework for risk management in the customs administrations of the EU, EU Commission, DG Taxation and Customs Union, www.europa.eu
- [13] Comisia Comunităților Europene, **Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor analizând crearea unui sistem european de supraveghere a frontierelor (EUROSUR)**, Bruxelles, 13.2.2008, COM(2008) 68 final.

REINTERPRETAREA RĂZBOIULUI: CUM REFORMULEAZĂ TERORISMUL VIZIUNEA NOASTRĂ ASUPRA RĂZBOIULUI (STUDIU DE CAZ: AFGHANISTAN)

Ionel RADOVICI*

THE REINTERPRETATION OF WAR, HOW TERRORISM RESHAPES OUR VIEW ON WAR (CASE STUDY: AFGHANISTAN)

War is a concept that has troubled the human mind and activity for thousands of years. The constant evolution and change of man, dictates however a constant evolution of the means and circumstances that dictate the need for war. Consequently, every once in a while, the rules of war change altogether as well as the concept of war. Therefore it is our hypothesis that the most powerful international political event of our times, September 11, must have reshaped the way the academic community understands war. It is compulsory that we have a look on the most frequent definitions of war, compare them to the events of the Afghan Front and to the most frequent descriptions of terrorism in order to understand if the concept of war has reshaped in such a way that it represents a convincing response to the challenge posed to our security environment by the terrorist phenomenon.

1. Viziune de ansamblu

În următoarele pagini voi căuta să fac o scurtă prezentare a situației din Afghanistan în încercarea de discernere a măsurii în care frontul afgan, prin elementele sale specifice, ne pune în fața situației de a reinterpretă războiul precum și în fața nevoii de descoperire sau mai binezis de redescoperire a unor instrumente ce pot fi folosite cu eficiență în combaterea noului tip de adversar la adresa securității internaționale, terorismul.

În continuare voi puncta așada pe scurt câteva dintre principalele motive pentru care efortul anti-terorist din Afganistan nu generează rezultatele scontate din perspectivă militară. Practic avem de-a face cu situația în care aliații Statelor Unite precum și Statele Unite însele nu manifestă o dorință majoră de angajare a unor resurse suficiente pentru combaterea sistematică a terorismului. Aceasta este probabil critica pe care cei mai mulți specialiști o iau în calcul în momentul în care discută despre problema afgană, ce riscă să devină un fel de al II-lea Vietnam pentru Statele Unite.

Există cu toate acestea mai multe cauze ce duc la eșecul frontului comun din Afganistan. Spre exemplu, putem observa faptul că „cine dispune de efective reduse trebuie să se mențină pregătit contra inamicului. Cine are efective numeroase împinge

---

* Membru al Centrului de Studii Strategice, Geopolitică Aplicată și Studii de Securitate Hans J. Morgenthau (CeSSGASS) în cadrul proiectului de cercetare și de difuzare de know-how intitulat *Monitorizare a presei internaționale pe probleme legate de evoluții strategice, evoluții geopolitice și evoluții ale problemelor de securitate (evoluții geopolitice în bazinul Pacificului)* și beneficiar al proiectului de Internship realizat de Institutul Diplomatic Român.

inamicul să se pregătească împotriva lui.”⁹²² Afganistanul a fost un stat aflat, cel puțin în ultimele decenii, în focul războiului împotriva unor inamici mult mai mari decât el. Menționăm aici URSS-ul și bine înțeles Statele Unite după 11 Septembrie. Afganistanul ce dispune și acum și dispunea și atunci de efective reduse a trebuit să se mențină mereu într-o situație constantă de pregătire. Teroriștii, în ciuda formei lor de luptă neinstituționalizată, sunt în general bine organizați ierarhic și au o experiență de luptă, în propria lor țară, pe propriul lor teren, în propriile lor condiții climatice, mult mai bună decât soldații americani, tineri, mulți fără o experiență militară notabilă, neobișnuiți cu situația climatică, cu terenul și condițiile de război dintr-o țară precum Afganistanul. Afganii, datorită numărului lor redus, datorită cantității reduse de armament disponibil dar și datorită amenințărilor enorme care au planat asupra acestui spațiu numai în ultimele două decenii, sunt bine instruiți, obișnuiți cu situațiile conflictuale și au un avantaj major, acela al terenului.

2. Elemente de moral

Eficiența războiului și calculele pe care fiecare comandant trebuie să le facă pentru a spera la victorie, sunt elemente cuantificate la Sun Tzu prin cinci factori esențiali⁹²³. Primul este moralul trupelor. Moralul a reprezentat dintotdeauna un element de mare interes pentru armate. De la războaiele napoloniene și până la luptele de tranșee de pe frontul de vest din Primul Război Mondial, sau până la războiul din Vietnam, moralul a reprezentat un element cheie ce influențează major războiul. Este un factor dificil de cuantificat, așa cum observă și Hans J. Morgenthau⁹²⁴ dar putem face următoarele observații. Soldații americani și cei ai coaliției aferente, sunt trimiși în Afganistan pentru a se lupta cu un dușman cuantificat la nivel mediatic de cele mai multe ori din perspectivă ideologică. Ei nu se luptă pentru eliberarea Americii și probabil, acum la 9 ani după 11 Septembrie nici măcar nu mai au impresia că se luptă pentru siguranța Statelor Unite. Marea majoritate probabil au senzația că luptă un război ideologic care nu le va aduce nimic bun de fapt și de drept. Singurul motiv de ridicare a moralului o poate reprezenta solda pe care aceștia o ridică la sfârșitul stagiului militar sau costurile pentru studii acoperite de Guvernul Statelor Unite dar și această perspectivă este umbră de gândul unei morți subite cauzate de o bombă artizanală sau de un schimb de focuri cu trupele teroriste. Trupele coaliției se află de asemenea sub presiunea constantă a mediei și chiar a aparatului analitic și academic ce în mod constant scot în evidență pierderile suferite de armatele aliate precum și lipsa unei eficiențe de tip nou în câmpul de operațiuni. Mai mult, știm cu siguranță faptul că războaiele prelungite duc la o erodare a avântului trupelor și deci la o scădere sistematică a moralului național. Exemplul frontului de vest din Primul Război Mondial caracterizat în general de eforturi militare de uzură confirmă această idee. Sun Tzu observa în acest sens

---

⁹²² Sun TZU, **Arta Războiului**, Editura Samizdat, p. 43.

⁹²³ *Ibid.* pp. 8-16.

⁹²⁴ Hans J. MORGENTHAU, **Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace**, traducere de Oana Andreea BOSOI, Alina Andreea DRAGOLEA, Mihai Vladimir ZODIAN, prefață de Andrei Miroiu, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 174-179.

următorul lucru „când armele își vor fi pierdut tăișul, când înflăcărarea se va stinge, când forțele vor fi epuizate și visteria va fi goală, suveranii vecini vor profita de slăbiciunea ta pentru a acționa.”⁹²⁵ Sun Tzu nu avea cum să înțeleagă o ordine internațională care să includă actori transnaționali precum cel terorist. Citatul este însă perfect recuperabil în contextual *Războiului Împotriva Terorii* în sensul în care ne putem aștepta ca actorul terorist să profite de slăbiciunea morală a efortului militar al coaliției.

Pe de altă parte trupele teroriste au toate motivele să dea randament în luptă. În primul rând acestea se mobilizează împotriva unui inamic superior din punct de vedere tehnic și luptă pentru un crez format de-a lungul a mii de ani de practică religioasă hobotnică, acela de apărare nu numai al unui teritoriu statal invadat, din perspectiva lor, de armate străine ci de apărare a lumii musulmane în sine. Ideea de a apăra teritoriul național poate fi un foarte bun motiv de coalizare a eforturilor teroriste musulmane. Spre exemplu „după 2003 insurgenți anti-guvernamentali și anti-ocupare s-au luptat pentru ca țara lor să rămână integră din punct de vedere teritorial.”⁹²⁶ Prin analogie putem extinde o asemenea logică asupra frontului din Afganistan. Superioritatea tehnică sau numerică a inamicului sunt de fapt elemente care dezavantajează efortul militar din spațiul afgan. Asta pentru că „trupele SUA sunt extenuate de deplasările lungi și succesive împotriva unor inamici care, dacă ar fi puși unul lângă altul, cu greu ar alcătui o singură divizie a marinei americane.”⁹²⁷ Moralul teroriștilor poate fi mult mai ușor mobilizat dacă stăm să ne gândim la gradul mare de mediatizare de care are parte fiecare reușită a aparatului terorist, caracterizată de obicei de atentate care pot avea loc oriunde în lume. „Războiul împotriva terorii, fără un inamic definit limpede însă cu conotații anti-islamice puternice, a determinat unificarea opiniei publice islamice într-o ostilitate față de Statele Unite.”⁹²⁸ Orice reușită teroristă, oricât de departe ar fi de teatrul de operațiuni afgan, este o reușită a lumii musulmane și ne putem aștepta ca aceasta să producă în mintea insurgenților un fenomen de creștere al moralului asociat cu o potențare a spiritului anti-american. Pentru a confirma fenomenul de adeziune pe care războiul împotriva coaliției îl produce în mintea musulmană voi observa faptul că „în toamna anului 2003, un sondaj de opinie adresa următoarea întrebare: regretați lipsa inițială a unei rezistențe militare irakiene suficiente? De fapt, oamenilor li se cerea să spună dacă regretă că nu au fost omorâți mai mulți americani. Au răspuns afirmativ 93% dintre marocani, 91% dintre iordanieni, 82% dintre libanezi, 82% dintre turci, 82% dintre indonezieni, 81% dintre palestinieni și 74% dintre Pakistanezi.”⁹²⁹ Cu alte cuvinte, teroristă sau nu, lumea musulmană tinde la nivel moral și ideologic să solidarizeze cu efortul militar anti-

---

⁹²⁵ Sun TZU, *Arta Războiului*, Editura Samizdat, p. 17.

⁹²⁶ Ekaterina STEPANOVA, *Terrorism in asymmetrical conflict ideological and structural aspects*, SIPRI Research Report No. 23, Editura Oxford University Press, 2008, p. 121.

⁹²⁷ John ARQUILLA, *Noile reguli ale războiului*, În revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, p. 54

⁹²⁸ Zbigniew BRZEZINSKI, **A doua șansă: Trei președinți și criza superputerii americane**, traducere de Andreea Năstase, Editura Antet, București, 2009, p. 120.

⁹²⁹ *Idem*.

american. De asemenea în acest context observăm cum „teroriștii și infractorii transnaționali au îmbrățișat conectivitatea pentru a coordona operațiunile globale în moduri care pur și simplu nu erau posibile în trecut.”⁹³⁰ Coroborate toate aceste informații demonstrează clar faptul că interconectivitatea și coalizarea ideologică a lumii musulmane produce o stare morală benefică efortului terorist, prin producerea de martiri la scară internațională și prin propagarea unui sentiment generalizat de izbândă asociat cu fiecare reușită teroristă.

3. Condițiile atmosferice, Terenul, Comandamentul, Doctrina

Al II-lea element despre care Sun Tzu vorbește este acela al „*condițiilor atmosferice*”. Afganistanul este din această perspectivă un front extrem de dificil. Vara temperaturile depășesc 40 de grade Celsius, iarna acestea scad sub 0 grade Celsius, însă cel mai grav este faptul că temperaturile pot varia enorm de la o regiune la alta. Teroriștii sunt în general obișnuiți cu aceste condiții în timp ce membrii coaliției ce se luptă cu ei trebuie să se aclimatizeze într-un fel sau altul. Efortul de a rezista la condițiile atmosferice diferite de cele de acasă reprezintă un calvar în plus pentru trupele anti-teroriste. Al treilea factor menționat de Sun Tzu este cel al *terenului*. Din nou putem bănuși că teroriștii au o capacitate superioară de utilizare a terenului în favoarea lor. Luptele în mediu urban în acest sens sunt esențiale pentru eficientizarea efortului lor de combatere a soldaților americani și nu numai. Sun Tzu observă spre exemplu cum „cea mai rea strategie este aceea de a ataca orașele. Nu ataca orașele decât atunci când nu mai ai altă soluție.”⁹³¹ Teroriștii în mod voit duc lupte în orașe pentru că aici pot organiza ambuscade și pot face față cu prisosință unui inamic superior numeric datorită faptului că spațiile înguste anulează de obicei avantajul dat de angajarea unor efective militare numeroase. Al patrulea element distins de Sun Tzu este acela al Comandantului. Nu putem ști cu certitudine care este calitatea expresă a comandanților din Afganistan. Ceea ce putem bănuși este că aceștia au o experiență teoretică importantă și că sunt mult mai bine pregătiți decât comandanții Al-Qaeda, care de obicei transmit mai degrabă mesaje ideologice și de mobilizare decât planuri directe de atac. Al cincilea element este cel al *doctrinei*. Sun Tzu include aici „organizarea, autoritatea, promovarea ofițerilor la rangul convenit, siguranța căilor de aprovizionare și grija de a face față nevoilor esențiale ale armatei.”⁹³² Aici lucrurile sunt împărțite. Statele Unite par să cunoască o organizare și un lanț al autorității mai bine definit decât cel terorist. Din punct de vedere al autorității lucrurile sunt împărțite întrucât ambele tabere respectă o anumită formă de autoritate, cea instituțională, în cazul efortului militar comun, și cea religioasă legitimată de participarea la organizarea diferitelor atentate a unor indivizi, în cazul taberei teroriste. Promovarea ofițerilor la rangul convenit este din nou un subitem împărțit. Soldatul coaliției primește onoruri și distincții militare în timp ce teroristul primește un loc lângă Allah dacă moare apărând religia sau recunoașterea celorlalți

---

⁹³⁰ *Ibidem*, p. 55.

⁹³¹ Sun TZU, **Arta Războiului**, Editura Samizdat, p. 23.

⁹³² *Ibidem*, p. 9.

dacă orchestrează lovituri serioase împotriva coaliției militare. Siguranța căilor de aprovizionare este un subitem pe care îl atribui Statelor Unite și aliaților ca de altfel și grija de a face față nevoilor esențiale ale armatei. Din punct de vedere logistic, lucru datorat inclusiv capacităților materiale superioare ale aliaților, lucrurile stau mai bine pentru Statele Unite. Tranșăm așadar ultimul item în favoarea Statelor Unite și a aliaților săi. Cu toate acestea, teroriștii cunosc o superioritate de necontestat. 3 din cei 5 itemi definiți de Sun Tzu sunt tranșați în favoarea teroriștilor care utilizează terenul, clima și impactul moral pentru a destabiliza orice efort militar al Statelor Unite.

4. Durata

Durata războiului în sine este un element ce acționează împotriva coaliției. „Dacă deja am auzit vorbindu-se despre succese într-un război de scurtă durată, dus fără îndemânare, nu am văzut încă un succes în cazul unei operațiuni de lungă durată chiar purtată cu iscusință [...] Căci nu s-a văzut niciodată ca un război prelungit să fie convenabil vreunei țări.”⁹³³ Există mai multe motive pentru care acest lucru se întâmplă. Am exploatat deja handicapul moral pe care un astfel de război îl produce. În altă ordine de idei însă „în timp ce armata va înainta în teritoriul străin, visteria se va goli în interiorul teritoriului național.”⁹³⁴ SUA este fără îndoială cea mai puternică economie a timpurilor noastre, însă dacă ținem cont de eficientizarea eforturilor economice americane trebuie să observăm faptul că frontul afgan este o catastrofă economică de proporții enorme. De asemenea, tot din perspectiva eficientizării eforturilor militare observ cum „esențială în război este, deci, victoria, nu aparițiile prelungite.”⁹³⁵

La aceste remarci mai putem adăuga una absolut esențială pentru înțelegerea frontului afgan. Statele Unite precum și armatele partenere nu reușesc să obțină victorii serioase în spațiul musulman pentru că, observă unii autori, nu reușesc să adapteze strategiile militare împământenite la noile condiții de luptă. Astfel plecăm de la premise că „*ceea ce lipsește cel mai mult din arsenalul militar al SUA este o înțelegere profundă a conceptului de networking, care crează și introduce un nou tip de inteligență colectivă.*”⁹³⁶ Așa cum observăm mai devreme elementul cheie al reușitelor pactice cu puternice valențe ideologice ale elementelor teroriste transnaționale se datorează unei interconectivități profunde, de multe ori personale care asigură un grad sporit de eficiență unor unități combatante formate din indivizi extrem de puțini. De celaltă parte „cea mai mare problemă cu care se confruntă armatele tradiționale astăzi este că ele sunt organizate pentru a purta războaie mari și au dificultăți în a le lupta pe cele mici.”⁹³⁷ Ideea de bază este aceea că în general în situații conflictuale degenerate cum sunt cele din Afganistan „ca și unitățile foarte

---

⁹³³ *Ibid.* 17

⁹³⁴ *Ibid.* 16

⁹³⁵ *Ibid.* 21

⁹³⁶ John ARQUILLA, *Noile reguli ale războiului*, În revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, p. 55.

⁹³⁷ *Idem.*

mici - precum un pluton de 50 de soldați - pot avea o influență mare atunci când sunt conectate cu altele, mai ales cu forțe locale aliate, sau atunci când relaționează strâns cu câteva avioane de atac.”⁹³⁸ Acest lucru se întâmplă mai ales în condițiile în care „organizațiile teroriste transcend spre o formă de organizare de tip rețea.”⁹³⁹

5. Rolul și importanța HUMINT pentru frontal din Afganistan

Structura clasică a mișcării teroriste, organizată ierarhic având în vârful piramidei ierarhice un centru puternic de instruire suferă o modificare radicală. Mai degrabă în zilele noastre terorismul cunoaște o structură organizațională mult mai fluidă, greu de descifrat.⁹⁴⁰ Astfel lupta din Afganistan împotriva unui element terorist avantajat de numeroși factori, va fi influențată decisiv de rolul *HUMINT*. Termenul de *HUMINT* desemnează o categorie specifică de Intelligence „derivată din informații culese și oferite de către surse umane”⁹⁴¹, sau mai binezis „o categorie de informații provenită din date colectate și furnizate prin intermediul surselor umane.”⁹⁴² Utilizarea resursei umane ca element central de concepere de strategii complexe împotriva unui adversar prin colectarea directă de informații a reprezentat încă din perioade timpurii o preocupare profundă a ceea ce am numi noi astăzi decidenți politici. Astfel Florin Diaconu observă⁹⁴³ cum, în lucrări precum *Arta Războiului* a lui Sun Tzu, putem recunoaște valorificări tactice ale utilizării resurselor umane. Sun Tzu vorbește și despre „posibilitatea ca strategia de război a unui stat oarecare (aceea care trebuie neutralizată) să fie cunoscută în mod amănunțit de către conducătorii unui stat rival celui dintâi. Ceea ce presupune inevitabil *eforturi de a strânge informații relevante pentru înțelegerea adversarului*, precum și *efortul de a interpreta informațiile în cauză* (în sensul de a *integra pe acestea într-un produs final care să constituie nu numai o diagnoză, ci și o prognoză precisă a planurilor strategice ale adversarului*).”⁹⁴⁴ Evident aici avem de făcut următoarele remarci esențiale. În primul rând Sun Tzu cunoaște o lume politică și militară compusă la nivelul relațiilor internaționale din actori strict statali. El nu are cum să înțeleagă, nici conceptual, nici practic, activitatea unor grupuri teroriste în spațiul relațiilor internaționale. Cu toate acestea remarcă sa este utilizabilă în sensul în care putem înlocui din aparatul conceptual al autorului ideea de stat cu ideea de orice altă

---

⁹³⁸ *Ibid.* p. 56.

⁹³⁹ Albert J. BERGESEN, Omar LIZARDO, *International Terrorism and the World-System. Sociological Theory*, Vol. 22, No. 1, **Theories of Terrorism: A Symposium**. (Mar., 2004), pp.38-52, p. 42.

⁹⁴⁰ *Idem.*

⁹⁴¹ Department of defence, **Dictionary of military and associated terms**, 12 aprilie 2001. p.249. http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf și de asemenea NATO glossary of terms and definitions p. 2-h-3 (107) accesat pe http://www.dtic.mil/doctrine/jel/other_pubs/aap_6v.pdf . Accesat în data de 17.02.2010.

⁹⁴² AAP-6 (2007), NATO Glossary of terms and definitions (English and French), NATO HQ, Brussels, 2007.

⁹⁴³ Florin DIACONU, *Falimentul mașinărilor: War against Terror și încrederea excesivă în SIGINT și ELINT*, În **Revista de Politică Internațională**, NR.XV/2009.

⁹⁴⁴ *Ibid.* p.79.

amenințare. Astfel recuperăm în prezent valoarea resursei umane în strângerea și interpretarea de informații în zilele noastre vis-a-vis de războiul împotriva terorii. Importanța gândirii lui Sun Tzu nu se rezumă în mod explicit la cele spuse anterior. El devine mai clar și mai apropiat de felul în care noi înțelegem astăzi *HUMINT*-ul în momentul în care observă faptul că un nivel înalt de eficiență „a activității politico-militare (sau strict militare) se datorează informării prealabile. Altfel spus, pentru Sun Tzu victoria înseamnă și (dacă nu cumva chiar în *principal*) informațiile secrete de calitate, obținute printr-un sistem de intelligence bine pus la punct și care beneficiază de resurse umane și material suficiente.”⁹⁴⁵ Variabila umană, în domeniul culegerii de informații, nu poate lipsi astfel din nici o activitate belicoasă ce se vrea încununată cu succes, cu atât mai mult o activitate ce vizează eliminarea unui dușman atât de versatile precum cel terorist. De cele mai multe ori *HUMINT* este instrumentul esențial utilizat în încercarea de gestionare a diverselor activități teroriste, această ramură reprezentând unul din factorii cheie ce caracterizează în linii mari războiul împotriva terorii. Asta în condițiile în care „susținătorii *HUMINT* subliniază că în ciuda progresului tehnologic spionajul tradițional, ca cel descris de Sun Tzu de exemplu, este în continuare necesar pentru a furniza informații despre intențiile, activitatea politică și conceptele strategice ale conducerii unei țări inamice.”⁹⁴⁶ Din nou aici ne vedem nevoiți de a înlocui ideea de țară cu ideea specifică de amenințare de orice fel pentru a recupera valoarea afirmației pentru sfera teroristă. Asta din dorința de a fi riguroși pentru că și variabila de țară inamică poate fi recuperată în contextul războiului împotriva terorii în măsura în care o parte considerabilă a aparatului central Al-Queda se află localizat pe teritoriul Afganistanului și în genere în interiorul spațiului islamic. Desigur această apropiere de *HUMINT* ca element esențial al războiului tinde în linii mari să se modifice major după evenimentele de la *11 Septembrie*. Apariția terorismului și a nevoii de apărare a intereselor naționale și strategice, în principiu nevoia de apărare a cetățenilor proprii precum și nevoia de preîntâmpinare a unor eventuale atacuri din partea aceluiași inamic duce la situații în care „*HUMINT*-ul să fie necesar pentru a culege informații cruciale despre ținte nonguvernamentale, cum ar fi organizațiile teroriste, care nu au locațiile stabile sau rețele de comunicații ce pot fi exploatate din punct de vedere tehnic.”⁹⁴⁷ Având în vedere caracterul secret precum și resursele mai degrabă slabe de care se bucură fenomenul terorist, așa cum am observat anterior, teroristul este nevoit să își multiplice propria putere prin impactul mediatic pe care acțiunile sale îl produc, nivelul de comunicații, de sateliți, de rețele tehnice complexe în care serviciile de informații să poată intra pe cale tehnică este foarte mic. În consecință se poate prefigura, cel puțin în cazul amenințării teroriste o nevoie profundă de a culege informații nu pe cale tehnică, ci mai degrabă pe calea umană. În acest context

---

⁹⁴⁵ *Idem.*

⁹⁴⁶ Abram N. SHULSKY, Gary J. SCHMITT, **Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom, 2008, p. 70.

⁹⁴⁷ *Ibid* 73

„culegerea informațiilor despre astfel de grupări poate depinde foarte mult de capacitatea de infiltrare în ele sau de recrutare a membrilor lor ca informatori.”⁹⁴⁸

Pe lângă recrutarea de informatori sau infiltrarea unor informatori în interiorul structurilor teroriste, noul model de terorism necesită un nou model de *HUMINT* sau, mai bine zis, un nou model de agent de informații. Agentul de informații ce este implicat în activități de combatere a terorismului de după 11 Septembrie ar trebui „să culeagă și să analizeze o gamă mult mai largă de informații din surse cât mai variate și de la servicii partenere.”⁹⁴⁹ Noul tip de agent de informații ar trebui în acest sens să cunoască o „globalizare” a felului în care culege informații. Deja agențiile de informații, întocmai ca agenții economici și statali, sunt puși în fața situației de interdependență informațională cu alte agenții de informații. *HUMINT* poate deveni în acest context o activitate din ce în ce mai internaționalizată, generatoare de fronturi comune interdependente, unite în fața nevoii de combatere a unei amenințări aparent invizibile. Acest lucru ar trebui să se întâmple în condițiile în care „în ultimii ani, a avut loc internaționalizarea *frontului* inter-musulman.”⁹⁵⁰ Specialiștii în *HUMINT* vor trebui să răspundă acestei internaționalizări a efortului comun terorist musulman prin internaționalizarea efortului actorilor suverani în scopul generării unui climat global de siguranță.

6. Remarci finale

Frontul afgan prin specificitatea sa aparte, aceea de a concentra ideologic și practic în interiorul granițelor sale, cea mai mare parte a operațiunilor menite să destructureze fenomenul terorist, anunță încă de la deschiderea sa apariția unei noi forme de război, împotriva unui adversar care pare să fie dezavantajat în chip major din perspectivă tehnologică sau militară modernă. Revitalizând, conștient sau nu, legile clasice ale conflictului, celulele terosite dau dovadă de ingeniozitate și spirit strategic, de ce să nu o spunem, impecabil, punând în continuare probleme serioase mediului de securitate global. Astfel, metodele clasice de purtare a unui conflict militar, precum cele ce au animat gândirea strategică a secolului XX, nu mai reprezintă formule eficiente și viabile de înfrângere a unui inamic. Prin specificitatea sa, precum și prin specificitatea actorilor transnaționali ce fac parte din el, războiul declanșat împotriva terorismului în Afganistan necesită angajarea unor instrumente specific *HUMINT* în scopul formulării unui răspuns prompt și eficient problemei teroriste.

Bibliografie:

- [1] ARQUILLA John, *Noile reguli ale războiului*, În revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010
- [2] BERGESEN J. Albert, LIZARDO Omar, *International Terrorism and the World-System. Sociological Theory*, Vol. 22, No. 1, **Theories of Terrorism: A Symposium**. (Mar., 2004)

---

⁹⁴⁸ *Idem*.

⁹⁴⁹ Steve TSANG, **Serviciile de informații și drepturile omului în era terorismului global**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 230.

⁹⁵⁰ Vasile SIMILEANU, **Radiologia terorismului**, Editura Top Forum, București. p. 27.

- [3] BRZEZINSKI, Zbigniew, **A doua șansă: Trei președinți și criza superputerii americane**, traducere de Andreea Năstase, Editura Antet, București, 2009.
- [4] Department of defence, **Dictionary of military and associated terms**
- [5] DIACONU Florin, *Falimentul mașinărilor: War against Terror și încrederea excesivă în SIGINT și ELINT*, În **Revista de Politică Internațională**, NR.XV/2009.
- [6] MOGENTHAU J. Hans, **Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace**, traducere de Oana Andreea BOSOI, Alina Andreea DRAGOLEA, Mihai Vladimir ZODIAN, prefață de Andrei MIROIU, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [7] **NATO Glossary of terms and definitions** (English and French), NATO HQ, Brussels.
- [8] SHULSKY N. Abram, SCHMITT J.Gary, **Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete**, Editura Polirom, 2008.
- [9] SIMILEANU Vasile, **Radiologia terorismului**, Editura Top Forum, București, 2004
- [10] STEPANOVA Ekaterina, *Terrorism in asymmetrical conflict ideological and structural aspects*, SIPRI Research Report No. 23, Editura Oxford University Press, 2008
- [11] TSANG Steve, **Serviciile de informații și drepturile omului în era terorismului global**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008.
- [12] TZU Sun, **Arta Războiului**, Editura Samizdat.

DEZVOLTAREA STRATEGIILOR DE PROTECȚIE A INFRASTRUCTURILOR CRITICE ÎN BAZA ANALIZEI RISCURILOR, AMENINȚĂRILOR ȘI VULNERABILITĂȚILOR

Cristian CIOBANU*

THE DEVELOPMENT OF CRITICAL INFRASTRUCTURES PROTECTION STRATEGIES ON THE BASIS OF RISKS, THREATS AND VULNERABILITIES ANALYSIS

The period after the Cold War coincided with the initiation of a reversing process of the traditional perceptions regarding the “national security” concept, scoring the debut of a complete new transformation phase in History. The predefinition of the state’s security agenda – from the obligation to assure strictly the country’s defense to the concern to protect the economic welfare and social, political and other kind rights of the citizens – amplified the interest to establish an international environment of security characterized by low volatility and an acceptable level of predictability.

The globalization multiplied the development and cooperation opportunities at all levels, the process of security decisions making becoming extremely complex. Simultaneously, the enhancement of interdependence and complexity of critical infrastructures prospered the risks, threats and vulnerabilities increasing. The effects go beyond the boundaries of the affected country due to the high level of systems and networks integration.

Starting from these realities, the knowledge of risks, threats and vulnerabilities of critical infrastructures represents one of the most acute challenges toward the contemporary society security. Approached initially by USA, the concept of critical infrastructure’s protection was a major concern at European level being initiated coordination actions of the policies in this field through the implementation of a European program (EPCIP).

Romania, pivot of a special geopolitical configuration, must participate to the common effort of approaching the concept of critical infrastructures protection in an international and regional framework, at least in terms of followings affiliation: subject of the globalization phenomenon; member of EU and NATO; part of Black sea region and of the Balkan space.

I. Necesitatea formalizării unui cadru coerent și unitar pentru dezvoltarea strategiilor de protecție a infrastructurilor critice

I.1. Un spațiu distinct în cadrul demersurilor de asigurare a protecției infrastructurii critice în context regional și internațional îl ocupă preocupările de determinare, la modul relativ, a condiționărilor ce pot configura viitoarele frontiere ale acestui concept.

În fapt, este de dorit ca procesul de construcție a programelor privind protecția infrastructurii critice, ca factor al asigurării securității regionale, să nu intre în contradicție cu transformările majore ce au avut loc, pe termen mediu și lung, în mediul de securitate.

Prin prisma acestui obiectiv, se poate afirma că într-o contemporaneitate a cărei evoluție este caracterizată printr-o dinamică aleatoare, marcată de apariția unor elemente imprevizibile și în care distincția între factorii interni și externi de securitate

---

* Doctorand, Serviciul Român de Informații

se erodează continuu, singurul model de previziune eficient este cel al modelului strategic.

Analiza dezvoltării unor strategii regionale de protecție a infrastructurii critice, coordonarea acestora și justificarea necesității implementării unor programe regionale de protecție permite evitarea creării unor modele mecaniciste, excesiv birocratice, relativ închise, bazate de strategii statice, care nu folosesc oportunitățile mediului și au o eficiență limitată.

Dimpotrivă, trebuie avute în vedere modelele de tip organic, cu deschidere permanentă, bazată pe un sistem cu viziune strategică cu răspuns în timp real, singurele în măsură să asigure o performanță organizațională superioară pentru entitățile care gestionează asigurarea protecției infrastructurii critice la nivel național. Modelul organizațional trebuie să depășească viziunile inerțiale și ermetice care pot reduce eficiența instituțiilor care apar și promovează securitatea, în măsura în care, actualmente, acestor entități manageriale li se va cere să funcționeze, în același timp și aproximativ în aceeași măsură, atât la nivel național cât și la cel european.

I.2. Studiul politicilor celor mai avansate țări în domeniu pune în evidență o varietate de abordări, care pornesc de la elaborarea unor strategii, cu un ridicat grad de complexitate, până la formularea doar a unui set de sugestii pentru un singur sector al infrastructurii critice, diversitate care se regăsește, la modul relativ, în cadrul organizațiilor regionale sau globale.

Această pluralitate de opțiuni este asociată existenței unor categorii de „actori” diferențiate la nivel național și regional (sectorul de stat și privat, asociațiile neguvenamentale, comunitățile locale, grupuri de interese etc), a căror diversitate și complexitate nu trebuie să constituie însă un impediment în evidențierea acelor elemente comune care caracterizează tendința generală de dezvoltare, actuală și ulterioară, a protecției infrastructurii critice.

Redefinirea agendelor de securitate a statelor, de la obligația de a asigura, în mod strict, doar apărarea patriei, la preocuparea de a proteja, concomitent, bunăstarea economică și drepturile sociale, politice și de altă natură a cetățenilor săi, a amplificat interesul pentru stabilirea și potențarea unui mediu internațional de securitate cu volatilitate redusă și previzibilitate acceptabilă.

Dificultatea unor soluții cu caracter temporal la această dilemă, într-un context istoric cu variații evolutive incerte și evazive, a determinat apariția unui spectru larg de soluții. Cromatica acestora cuprinde, pe fondul ființării unui conglomerat de instituțiile regionale și internaționale axate pe rezolvarea, globală sau parțială, a problematicilor securității dintre state, de la reacții privind adaptarea acestor mecanisme la tendințele mondiale actuale, până la încercări de creare a unui nou cadru juridic de securitate, sau de negare totală a eficienței unor astfel de instituții.

Aceste tribulații, în grade și cu intensități diferite, reprezintă o încercare de răspuns a statelor-națiune, ca unitate politică de bază a lumii contemporane, la manifestările generate de două tendințe aparent antitetice: descompunerea statelor în componentele sale etnice sau dizolvarea acestora în structurii regionale.

Cu toate acestea nu se pot trece cu vederea următoarele aspecte fundamentale pentru orice abordare viitoare:

- securitatea lumii actuale este tot mai mult definită prin cooperare, transparență și „vulnerabilitate mutuală”;
- politica externă a unui stat reprezintă o continuare, dincolo de granițele naționale, a celei interne;
- securitatea reală nu poate fi atinsă dacă lipsește unul din pilonii interni ai acesteia (militar, politic, economic, social sau de mediu);
- fiecare stat încearcă să-și reducă insecuritatea fie prin diminuarea vulnerabilităților sale, fie prin prevenirea sau micșorarea amenințărilor.

În această situație, atributul central al arhitecturilor de securitate actuale și viitoare îl constituie perfecționarea mecanismelor de cooperare bilaterală, regională sau globală, în vederea stabilirii unui ansamblu acțional coerent.

Fundamentul unei astfel de relații se sprijină pe existența unor interese comune, ce pot fi operaționalizate ca obiective în cadrul strategiilor naționale de securitate. Spre exemplu, definirea unei infrastructuri critice europene vizează armonizarea strategiilor de protecție a infrastructurilor critice naționale, pe reperatele unor dinamici de consolidare (îndeplinirea unor obiective cantitative apropiate și desăvârșirea laturilor calitative a măsurilor de protecție) și dezvoltare durabilă (stabilirea unor obiective comune sensibil superioare celor precedente și valorificarea potențialului tehnic și comercial) a acestora.

Un rezultat palpabil al acestui deziderat îl reprezintă faptul că unele elemente sectoriale ale infrastructurii critice naționale (energie, informatică și financiar bancar) se definesc tot mai pregnant ca europene, determinând o eficiență tot mai scăzută a tratării protecției acestora exclusiv la nivel național.

Flexibilitatea „suprasistemului UE” de cooperare strategică privind protecția infrastructurii critice este subliniată și de faptul că acesta nu limitează, ba chiar potențează, alte modalități de cooperare regională din spațiul european, ca elemente catalizatoare ale construcției europene comune.

I.3. În plan intern, simpla apartenență a României la Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică reprezintă o condiție necesară, dar nu și suficientă, pentru a participa la eforturile de coordonare a strategiilor de protecție a infrastructurii critice naționale.

Ocupând o poziție geostrategică aflată la intersecția a două mari axe strategice (Marea Neagră – Marea Mediterană și Marea Neagră – Caucaz – Marea Caspică), țara noastră se situează într-un spațiu ce prezintă, în același timp, oportunități și surse de risc semnificative la nivel regional și cu implicații politice, militare și economice la nivel global.

Din această rațiune, integrarea în cele două organizații regionale de securitate a reprezentat chintesența politicilor regionale ale României în ultimul deceniu.

II. Identificarea și evaluarea vulnerabilităților și riscurilor – punct de plecare în fundamentarea măsurilor de protecție a infrastructurilor critice și cuantificarea resurselor necesare

Evitarea duplicării eforturilor la nivel bilateral, regional sau global, necesită respectarea principiilor subsidiarității și proporționalității acțiunilor, constituind cheia de boltă a oricărei forme de dezvoltare și coordonare a strategiilor de protecție a infrastructurii critice naționale.

Pornind de la interdependența funcțională tipică sectoarelor infrastructurii critice, trebuie creat un portofoliu de programe pentru fiecare sector al infrastructurii critice. Cadrul structural al acestor programe îl reprezintă modelul etapizat de lucru al managementul riscului:

- identificarea elementelor sectorului de infrastructură critică;
- analiza vulnerabilităților acestora;
- identificarea interdependențele cu elementele altor sectoare;
- evaluarea spectrului amenințărilor;
- elaborarea scenariilor;
- planificarea, organizarea și implementarea măsurilor de protecție;
- măsurarea periodică a performanțelor realizate.

După identificarea elementelor specifice ale infrastructurii critice, una din etapele cruciale în procesualitatea strategiei la nivel structural constă în analiza strategică, respectiv evaluarea vulnerabilităților și riscurilor aferente elementelor de infrastructură critică.

Una dintre principalele ținte ale elaborării unei strategii de protecție a infrastructurii critice este stabilirea cu exactitate ce elemente trebuie să fie protejate, ce măsuri trebuie adoptate și, pentru ca acestea să fie puse în operă – ce resurse trebuie alocate și în ce proporție.

Planificarea resurselor necesare implementării unei strategii de protecție adecvate și eficiente este fundamentală, atât din punct de vedere al quantumului necesar per ansamblul obiectivelor de infrastructură, cât și în ceea ce privește defalcarea acestuia pe fiecare componentă în parte.

Reducerea ratei investițiilor în infrastructura civilă a Statelor Unite ale Americii de la 3% în 1950 la 0,5% după anul 2000 a afectat și nivelul de asigurare al protecției infrastructurii critice.

Alocarea unor sume mai mari sau mai mici, adoptarea unor măsuri mai stricte etc. trebuie stabilite în corelație directă cu nivelul de criticitate a respectivei componente.

Nivelul de criticitate aferent este raportat la rolul obiectivului de infrastructură critică în sistemul din care face parte coroborat cu vulnerabilitățile și amenințările la care este expus și, pe cale de consecință – efectele pe care le-ar produce eventuala distrugere a acestuia ori aducere în stare de neîntrebuințare.

Întreținerea curentă și capitală a lucrărilor de infrastructură reduce vulnerabilitatea acestora doar la acțiunile factorilor agresivi prevăzuți la proiectarea acestora.

O atare perspectivă are un spectru de cuprindere limitat, care nu cuprinde problematica menținerii fiabilității acelor elemente supuse acțiunii unor pericole și amenințări apărute ulterior realizării lor sau a acelor amenințări care manifestă intensități care nu au putut fi luate în calcul în momentul proiectării acestora.

II.1. Modele organizaționale particulare

Managementul de securitate modern la nivel organizațional se bazează deja pe abordarea procesuală a activităților, pe baza unor modele unanim recunoscute, exprimate prin standarde internaționale (de exemplu sistemul de management al calității prezentat în familia de standarde internaționale ISO 9000).

În cadrul acestor modele este inclus sistemul de management al securității informațiilor (familia de standarde ISO 27000), prin care se instituie un proces de identificare și evaluare a amenințărilor și vulnerabilităților, de estimare și tratare a riscurilor, reunite sub numele de management al riscurilor de securitate.

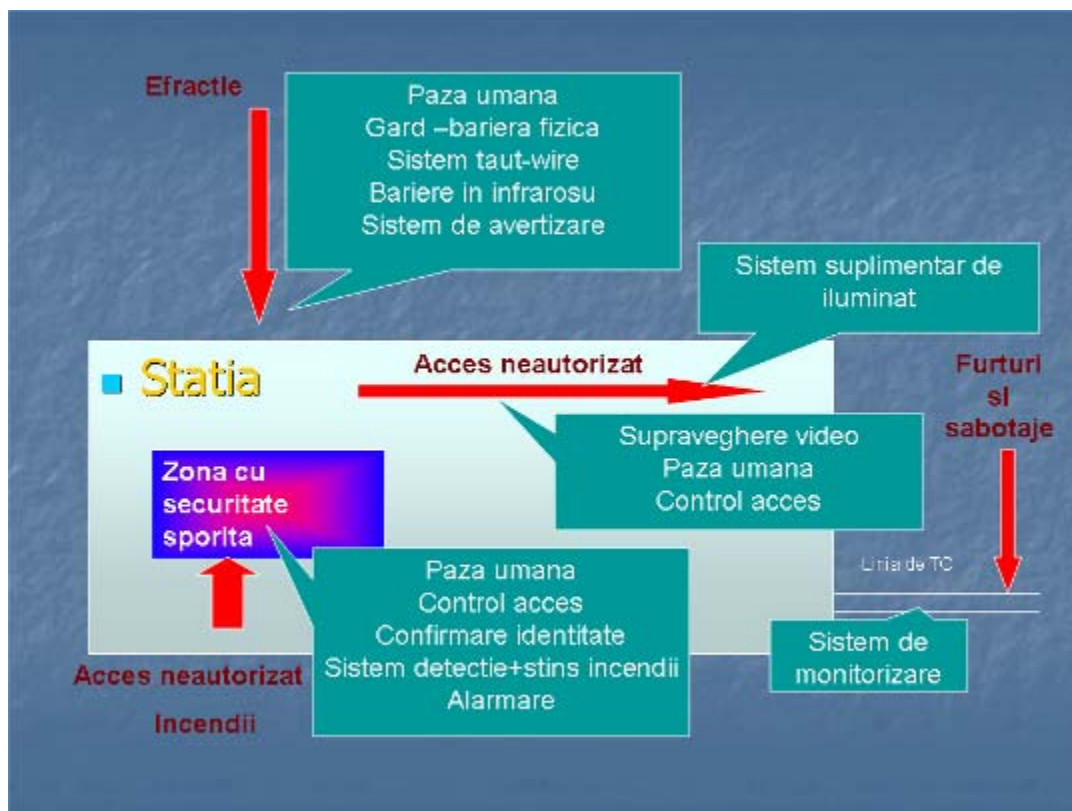
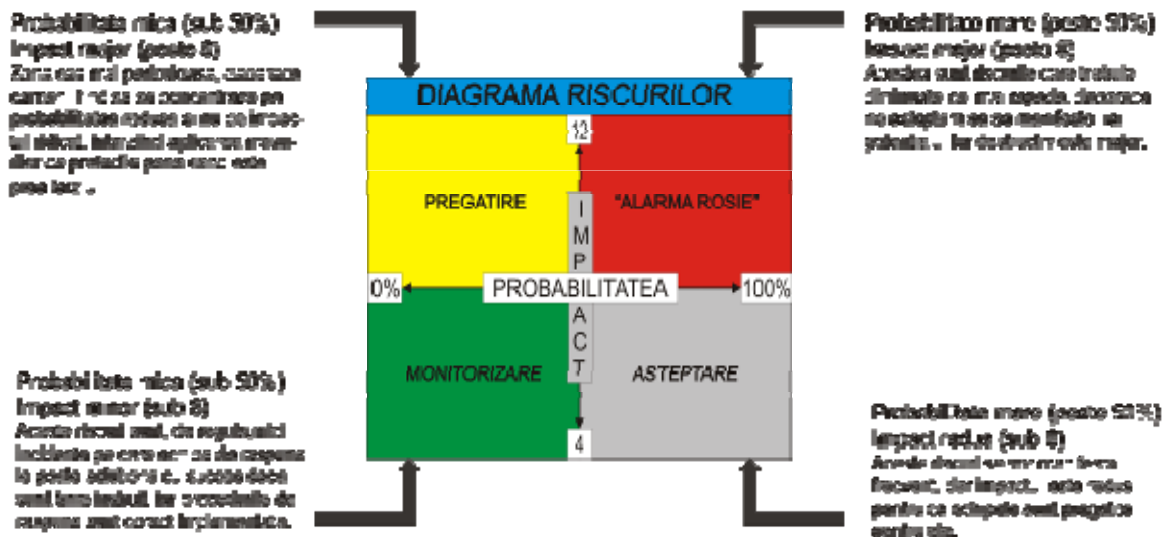
Riscurile de securitate sunt estimate în baza unor metodologii adecvate și apoi sunt reprezentate în modalități sugestive pentru a ilustra impactul pe care un incident îl poate avea și frecvența estimată de producere a acestuia.

Spre exemplu, o modalitate de reprezentare a riscurilor poate fi realizată sub forma unei matrici în care sunt definite patru cadrane.

Fiecare dintre riscurile care prin estimare sunt plasate într-unul dintre cadrane prezintă caracteristici comune, precum cele scrise în casetele din figură.

De asemenea, în practica managementului de securitate în cadrul entităților energetice, sunt realizate deja evaluări ale vulnerabilităților și riscurilor aferente sistemelor specifice, care fundamentează strategia de protecție. În schema simplificată a unei stații de transformare reprezentată mai jos, cerințele de securitate sunt evidențiate prin amenințări specifice. În funcție de rezultatul evaluării acestora (mai precis al riscurilor generate în contextul de vulnerabilităților concrete) se aleg măsuri de reducere a riscurilor, fie tehnice fie procedurale.

În acest mod se asigură eficientizarea activității de investiții în domeniul de securitate, se asigură flexibilitatea și adaptabilitatea necesară în contextul modificărilor frecvente din perioada actuală.

Într-o manieră asemănătoare se pot integra în cadrul general de management activitățile privind continuitatea operațională, răspunsul de urgență, gestionarea situațiilor de criză, revenirea după incident.

Astfel, în cadrul comitetului tehnic TC 223 al ISO a fost elaborat standardul ISO/PAS 22399:2007 intitulat Securitate societală – Îndrumar privind pregătirea pentru incident și managementul continuității operaționale și sunt în curs de elaborare alte standarde din aceeași familie.

Printr-un efort de corelare a reglementărilor legale cu prevederile standardelor de management se poate asigura o alocare optimă a resurselor și responsabilităților între instituțiile statului, proprietari, operatori și utilizatori, în special în domeniul infrastructurilor critice.

Standardul ISO/PAS 22399:2007 este aplicabil oricărui tip de organizație publică sau privată, furnizor de produse sau prestator de servicii în scopul:

- înțelegerii contextului general în care-și desfășoară activitatea;
- identificării obiectivelor critice;
- identificării și evaluării vulnerabilităților și riscurilor care pot afecta respectivele obiectivele critice;
- planificării modalităților optime în care organizația își poate atinge obiectivele în situația apariției unui incident (inclusiv elaborarea răspunsului la incident și răspunsul la situația de urgență, răspunsul de asigurare a continuității și revenirea după incident);
- definirii rolurilor și responsabilităților specifice
- planificării resurselor financiare și logistice necesare implementării strategiei de protecție;
- formării și dezvoltării unei culturi organizaționale care să înțeleagă necesitatea gestionării riscului ca element inevitabil în desfășurarea activității și luarea deciziilor.

II.2. Modele teoretice – MBVA

Literatura americană de specialitate introduce un proces de analiză a vulnerabilităților bazat pe modele (MBVA – model-based vulnerability analysis), axat pe vulnerabilitățile nodurilor critice în scopul evaluării cantitative a vulnerabilității unui sector. MBVA combină analiza de rețea cu instrumente de analiză a defectărilor utilizate de ingineri pentru a analiza defectările în cadrul unor sisteme complexe.

Analiza vulnerabilităților împreună cu analiza riscurilor constituie un proces complet care contribuie la identificarea punctelor „nevralgice” ale unui sector, în scopul adoptării măsurilor adecvate și bugetării resurselor necesare pentru îmbunătățirea securității nodurilor critice.

Primii pași în aplicarea instrumentului MBVA îi constituie realizarea unui inventar a obiectivelor de infrastructură și a unei „*analize de rețea*” – proces prin care sunt identificate toate elementele anumitor sectoare (spre exemplu: drumuri, poduri, intersecții, porturi, capacități de transport; centre de telecomunicații, linii aeriene de electricitate; centrale electrice ș.a.), fiecare fiind încadrate în anumite categorii în funcție de rolul pe care îl dețin în respectiva rețea (noduri sau legături), relația dintre ele și, nu în ultimul rând importanța relativă.

Ulterior, se analizează „*schema arborescentă a defectărilor*”, respectiv o schemă ce cuprinde vulnerabilitățile și modul de interconexare a acestora de natură să favorizeze producerea unei defectări la nivelul unei componente de infrastructură critică sau a unui sistem. „Rădăcina” unei astfel de scheme arborescente o reprezintă sectorul sau componenta majoră de infrastructură, din care pleacă, defalcat categoriile de vulnerabilități și, respectiv, amenințările la care fiecare este expus fiecare

component. Probabilitatea defectării sistemului/obiectivului major de infrastructură producerii fiecăreia dintre acestea este estimată ulterior.

Prin aplicarea unor modele/ instrumente de logică și probabilistice se estimează ulterior pentru fiecare din aceste componente probabilitatea să producă/favorizeze apariția unei defectări a sistemului.

În etapa următoare se întocmește „*schema de eveniment*”. Datele obținute din schema arborescentă a defectărilor constituie input-uri pentru schema de eveniment, care în esență, enumeră toate posibilele evenimente care s-ar putea produce (fie pe fondul existenței unei singure vulnerabilități, fie prin manifestarea combinată a acestora) – însoțite de probabilitatea producerii lor.

O altă metodă la analiza evenimentelor o constituie întocmirea „*matricei de eveniment*”, care relevă, însă, doar defectările cu cauză simplă sau dublă. O atare metodă este mai compactă, reduce semnificativ numărul potențialelor evenimente, dar poate fi aplicată cu succes doar atunci când probabilitatea producerii unor defectări pe fondul manifestării combinate a trei sau mai multe vulnerabilități este atât de redusă încât poate fi ignorată. Cea mai importantă limitare a MBVA constă în abordarea statică a problematicii vulnerabilităților infrastructurii critice, devenind depășită ori chiar inutilă în situații complexe, dinamice. În astfel de cazuri este necesară utilizarea unor tehnici mai puternice, cum ar fi modelarea sistemelor și simulările.

Ultima etapă în aplicarea MBVA o reprezintă „*evaluarea riscurilor și resurselor*” ce trebuie alocate. Odată ce evenimentele au fost identificate, pot fi stabilite măsurile corespunzătoare și alocate fonduri pentru a întări o anumită componentă a unui sistem (bugetare), în scopul eliminării vulnerabilităților identificate anterior.

În fapt, opțiunea alegerea pentru o anumită strategie de acțiune pentru protecția unui obiectiv de infrastructură critică ori a unui sistem specific depinde de fiecare situație în parte și efectele scontate, fiind posibile diverse: reducerea probabilității producerii oricărui eveniment, reducerea probabilității celui mai grav eveniment, reducerea probabilității producerii evenimentului previzibil, sau determinarea vulnerabilității persistente după adoptarea unor măsuri empirice (potrivit deciziilor manageriale). În plus, există posibilitatea ca strategia să vizeze diminuarea riscului/amenințării și nu a vulnerabilității în sine.

Stabilirea unei strategii eficiente (inclusiv din punct de vedere al resurselor alocate) pentru reducerea vulnerabilităților/ riscurilor nodurilor ori grupurilor de componente dintr-o rețea poate pe reducerea/eliminarea fie a vulnerabilității fie a riscurilor aferente. Prin reducerea vulnerabilității unei componente/sistem se urmărește *reducerea probabilității de succes* a unui eventual atac asupra respectivei componente sau asupra sistemului. Prin reducerea riscului se înțelege pe de o parte *reducerea probabilității de producere* a unui anumit atac ori avariere. În unele situații, stabilirea unei anumite strategii de protecție a infrastructurilor critice se raportează la *reducerea riscului financiar global al avarierii/defectării* (respectiv a cuantumului pierderilor ce ar urma să fie înregistrate în cazul unor avarieri).

În funcțiile de criteriile care sunt luate în considerare, pot fi formalizate mai multe modalități de acțiune:

- adoptarea de măsuri și realizarea bugetării pe categorii/trepte de componente, clasificate în funcție de vulnerabilitățile și riscurile aferente și abordate în ordinea descrescătoare a amenințărilor la care sunt expuse;
- stabilirea unei strategii de măsuri și bugetare partajate (cu două obiective distincte: reducerea probabilității apariției de avarii/defecțiuni și, respective reducerea riscului financiar global);
- strategia optimă are drept scop minimizarea (matematică) a vulnerabilității și riscului la nivel de rețea/sistem. Vulnerabilitatea este definită în acest caz ca vulnerabilitatea globală a schemei arborescente a defectărilor (probabilitatea de apariție a daunelor care duc la avarierea sectorului), iar riscul este abordat ca pierdere/prejudicial global generat în cazul avarierii (rezultat tot din schema arborescentă a defectărilor).

Destinat să ofere o serie de algoritmi pentru stabilirea unei strategii investiționale eficiente pentru protecția infrastructurii critice, MBVA se poate dovedi un instrument de analiză a vulnerabilităților și riscurilor deosebit de util în fundamentarea cadrului și succesiunii de măsuri de ordin instituțional, organizațional, financiar, logistic ce trebuie adoptate în vederea implementării unei strategii unitare, coerente și cu rezultate maxime de asigurare a protecției infrastructurii critice.

Concluzii

Materializarea unei strategii de protecție a infrastructurii critice sub forma unui plan de acțiune pe termen lung, destinat atingerii unui scop specific, reprezintă cea mai comună percepție a conceptului la nivelul specialiștilor, explorările cu caracter strategic reprezintă, cel mai adesea, o combinație între funcționalitatea structurală organizațională, resursele existente, evoluțiilor mediului înconjurător și obiectivele urmărite.

Într-un mediu dinamic și incert cum este cel actual, protecția infrastructurii critice în context regional este în mod decisiv condiționată de elaborarea unei viziuni privind evoluția sa și de concretizarea acesteia prin implementarea unor programe comune de protecție adecvate. Scopul acestora este de a identifica și reduce riscurile, amenințările și vulnerabilitățile elementelor de infrastructură, de a pregăti acțiunile de avertizare și intervenție în cazul unei amenințări specifice și a stabili un mediu propice coordonării acționale dintre operatorii elementelor de infrastructură critică.

Bibliografie:

- [1] **A National Strategy for Homeland Security**, July 2002

- [2] ALEXANDRESCU, Grigore, VĂDUVA, Gheorghe, **Infrastructuri critice. Pericole, Amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție**, Editura UNAp, București, 2006.
- [3] ANDRAȘIU, Mircea, col. dr., *Considerații privind unele riscuri și vulnerabilități ale societății informaționale și de cunoaștere*, „Impact strategic”, nr.4-5/2002.
- [4] andreibocila.wordpress.com/.../protectia-infrastructurii-critice-in-viziunea-strategiei-nationale-de-securitate
- [5] andreibocila.wordpress.com/category/ordine-publica/
- [6] CACEU, Septimiu, **Promovarea conceptului de Protecție a Infrastructurilor Critice în România. Prioritățile Uniunii Europene și NATO.**
- [7] Critical Infrastructure Warning Information Network – CIWIN.
- [8] **Directiva CE 114/2008 din 8 Decembrie 2008.**
- [9] **European Programme for Critical Infrastructure Protection – PCIP.**
- [10] Rizea, Marian. MARINICĂ, Mariana, BARBĂSURĂ; Alexandru, DUMITRACHE; Lucian, ENE, Cătălin, **Protecția infrastructurilor critice în spațiul euroatlantic**, Editura ANI, București, 2008.
- [11] **The National Strategy for the Physical Protection of Critical Infrastructure and Key Assets**, February 2003.
- [12] TOMA, Gheorghe, **Securitatea națională din perspectiva noilor arhitecturi de securitate ale începutului de secol – incertitudini, realități, perspective**, Editura ANI, București, 2006.
- [13] Toma, Gheorghe, **Securitatea națională sub impactul amenințărilor asimetrice – realități, provocări, schimbări**, Editura ANI, București, 2006.
- [14] VOCILA, Andrei, **Considerații privind protecția infrastructurii critice.**
- [15] www.cssas.unap.ro/ro/pdf._publicatii/is14.pdf

SCENARII IMPOSIBILE ?! – ADJARIA

Dr. Isabela ANCUȚ*

ADJARIA - IMPOSIBILE SCENARIOS?!

Lately it was talking about the importance of the small regions and states on the strategic map of Russian's interests, especially after the enactment of the new military strategy regarding the defense of the Russian communities' interests inside and outside the CIS space. Of course we can think to Transnistria, Abkhazia and South Ossetia but that doesn't mean that we can exclude other areas. These can be considered weaknesses or strong points, pawns of strategic importance or for sacrifice on the interest's map of great regional actors. Still, if some of them embosom with open arms the perspective of integration in Russia, others aren't doing so well even they declare themselves satisfied with Kremlin's patronage. Georgia, even she wants to adhere to NATO and EU, purposed as priority the territorial reintegration of the two separatist regions, the issues concerning the third one, Adjaria, considering to be solved. Still, the federal republics are stand always to some pressures which are self-developing and self-improving, as an alive organism, many accepting the Russian "mediation" in order to save its existence as state. On the other hand, the example which we will detailed can show how complicated is the situation not only in Caucasus or Central Asia, but in almost all federal republics. Each republic has its own "bags of population" ethical different which can become maneuver-mass, the issue of the independence toward Russia being very complicated and must be considered with great prudence and understanding.

Problemele Georgiei se leagă de relația tensionată cu Rusia și de bazele militare ruse de la Batumi și la Akhalkalaki (din perioada fostei URSS, când granița cu Turcia trebuia bine securizată, aceasta fiind membră NATO, cu baze militare americane pe teritoriul său). Chestiunea retragerii trupelor rusești a fost și este motiv de dispută, trupele fiind declarate „trupe de menținere a păcii” de către Rusia, Georgia având destule probleme cu Abhazia și Osetia de Sud. În pofida faptului că Rusia a făcut o concesie prin retragerea unor trupe din orașul Perevi⁹⁵¹ (situat la granița de nord-vest a Osetiei de Sud), concesia a fost față de Occident și nu față de georgieni care deja și-au arogat această „victorie diplomatică”. Pare-se că Șaakașvili nu a învățat din greșelile războiului din 2008 iar întâlnirea de la Geneva dintre Georgia, Abhazia, Osetia de Sud, Federația Rusă, SUA, ONU, OSCE și UE pe tema securității din Caucaz nu a determinat partea georgiană să încerce „să meargă mai departe” în detensionarea situației existente. Să nu înțeleagă Șaakașvili că această retragere s-a petrecut tocmai înainte de întâlnirea Medvedev-Sarkozy-Merkel de la Deauville și Summitul de la Lisabona din noiembrie și că dorința Moscovei a fost de a transmite anumite mesaje partenerilor de discuție? Să nu se înțeleagă că încăpățânarea de a-și aroga anumite gesturi riscă să ducă Georgia în desuetudine și că orice dorință – de a adera la NATO și UE – trebuie susținute cu politică externă și

---

* **Diplomat inginer, Ministerul Apărării Naționale**

⁹⁵¹ Retragerea trupelor din Perevi sunt urmare a acordului Medvedev – Sarkozy din 12 august 2008.

internă reală, cu conectarea la interesele marilor actori, fie că ne convine sau nu jocul acestora?

Pe timpul întâlnirii de la Deauville, președintele francez a atras atenția Georgiei de a se abține de la o nouă eventuală folosire a forței, aceasta arătând fără echivoc intențiile țării sale – alături de cele ale Germaniei - de a întări și *upgrada* relațiile cu Moscova, de a arăta că Moscova nu trebuie tratată ca un dușman ci ca un partener, indiferent de domeniile unde această cooperare dorește să se manifeste.

Marii actorii nu neglijează faptul ca Georgia se află la graniță, în nord, cu regiunile cu cea mai mare densitate de organizații teroriste și cu cel mai mare potențial de conflict, și anume Cecenia, Ingușetia, Osetia de Nord, Daghestanul și Republica Cabardino – Balkara. Dar faptul că Georgia a forțat, cu riscul pierderii de vieți omenești, aderarea la NATO și pe un sprijin american - din ce în ce mai transparent - nu plăcut, dar a atras atenția acestora că în zonă trebuie acționat cu atenție, în sprijinul statelor mai mici, sufocate de prezența gigantului de la nord.

Evitând a vorbi de mult prea mult dezbătutele probleme conexe Abhaziei și Osetiei de Sud, vom încerca să atragem atenția asupra altui „cui al lui Pepelea” aflat în regiune. Intrigant este să putem determina cine joacă rolul lui Pepelea în acest caz, de partea cui s-ar afla dreptatea și cine este „cel bun și drept” și cine este „cel rău”. Oricum povestea are mai multe variante dar mai toate se termină prost pentru cei ce locuiau în casa....

Deci, se cunoaște că o zonă cu probleme se află și în partea de sud-vest, la granița cu Turcia și tot pe țărmul Mării Negre - ca și Abhazia – unde coexistă semiautonomia Adjaria, cu capitala la Batumi, cel mai mare port al Georgiei, și după cum am menționat și bază militară rusă. Printre altele, porturile Batumi (și Poti) se află în centrul strategiei Georgiei de a se promova drept ruta privilegiată de tranzit al energiei din Marea Caspică și Asia Centrală spre Europa, ocolind Rusia. Proiectele economice de construire de terminale petroliere în porturile georgiene au fost suspendate sau abandonate, în prezent, incertitudinea și nesiguranța nefiind apreciate în afaceri. Mai mult, la un anumit moment, firmele din Azerbaidjan și Kazahstan au anunțat ca vor redirecționa fluxurile de petrol și gaze prin Rusia. Chiar dacă închiderea frontierelor dintre Armenia și Turcia, dintre Armenia și Azerbaidjan au favorizat Georgia, reverberațiile locale și regionale ale unui război iau cu mult mai mult ca să se stingă. În fapt, unele modificări ale realităților post-conflict pot dura mult mai mult, dacă nu cumva se vor transforma ele însele în noi realități, pe care noi generații de lideri le vor considera "înghețate".

Luând-o înapoi, pe firul istoriei, Adjaria, oficial denumită *Republica Autonomă Adjaria* este, așa cum o arată și denumirea, republică [autonomă](#) din [Georgia](#), situată în partea de sud-vest al acesteia, delimitată la graniță de [Turcia](#) (sud) și Marea Neagră (est). Adjaria este, de asemenea, întâlnită în documente și sub titulatura de Ajara, Adzhara, Ajară, Adjaria, Adzharia sau Achara, iar fosta Adjaria era cunoscută ca Acara – sub conducerea Imperiului Otoman și drept Republica Sovietică Socialistă Autonomă Adjară – pe timpul fostei Uniuni Sovietice.

Luând-o pe urmele istoriei, Adjaria a fost parte a Colchisului⁹⁵² și Iberiei Caucaziene (Iberia Estică) din cele mai vechi timpuri. A fost colonizată de către greci în secolul 5 î.C., regiunea intrând sub dominația romană în secolul 2 î.C. Astfel, a devenit parte a regiunii Egrisi înainte de fi încorporată în Regatul Georgian unificat din secolul 9. Otomanii au cucerit zona în 1614, poporul Adjariei convertindu-se la Islam în această perioadă. La rândul lor, otomanii au fost forțați să cedeze Adjaria Imperiului țarist aflat în plină ascensiune în 1878.

După o temporară ocupație a trupelor turcești și britanice (1918–1920), Adjaria a devenit parte a Republicii Democratice Georgia în 1920. Mai târziu, după un scurt conflict militar (martie 1921), [Turcia](#) și proaspăt proclamata republică sovietică au negociat [Tratatul de la Kars](#), prin care Turcia ceda [Adjaria](#) în schimbul regiunii Kars, (astăzi provinciile [Kars](#), [Iğdir](#) și [Ardahan](#)), dar în conformitate cu articolului VI al acestui tratat, populației musulmane din această regiune îi era acordată o foarte mare autonomie. Conducerea fostei URSS a înființat Republica Sovietică Socialistă Autonomă Adjară în 1921, respectând clauza menționată, acesta fiind și motivul pentru care, deși Adjaria a fost parte componentă a Georgiei, exista o considerabilă autonomie locală a acestei regiuni. După disoluția URSS, Adjaria a devenit parte a noii, independente dar divizate politic, republici georgiene. Astfel, s-a evitat atragerea în războiul civil care a afectat restul țării în perioada 1991–1993 datorită conducerii autoritare a lui Aslan Abașidze.

Istoria confirmă faptul că tensiunile geopolitice în regiune au fost induse după venirea la putere a lui Aslan Abașidze, urmașul unei familii cunoscute în ținut, bunicul lui, scriitorul Mehmed Abașidze, fiind chiar președintele *Medjlisiului* (Parlamentului) Adjaristanului (Adjariei) (1918-1921). Noul lider avea relații speciale cu Moscova și nu cu Ankara, controlând veniturile din portul Batumi și din vama Sarpi de la granița cu Turcia. Aslan Abașidze a fost prieten încă din copilărie cu primul președinte al Georgiei, Zviad Gamsahurdia, iar venirea lui la putere (iulie 1991) nu a fost greu de realizat. În octombrie 1991, vama Sarpi de la granița cu Turcia a fost luată sub jurisdicția republicii autonome, din acel moment doar 30% din veniturile obținute fiind transferate la bugetul central. În martie 1992, când a căzut guvernul din Tbilisi, Abașidze l-a părăsit pe Gamsahurdia, trecând de partea rebelilor, recunoscând Sfatul Militar și guvernul provizoriu. În plus, prin prezența tancurilor rusești nu a lăsat nici forțele pro-prezidențiale și nici pe rebelii care le urmăreau să traverseze frontiera Adjariei. Abașidze, terminând cu grupările paramilitare autonomiste și cele de mafioți, (mai ales după războiul civic din Georgia) a devenit un suveran semi-independent (1992). El a fost autorul stemei și steagului republicii autonome.

După alegerea lui Eduard Șevardnadze în postul cel mai înalt din țară, el a devenit vice-președintele parlamentului georgian. Aslan Abașidze a fost considerat, la un anumit moment, un rival cu greutate al președintelui și posibil rival al acestuia la

---

⁹⁵² Vechi regat situat în partea de vest a actualei republici georgiene, leagănul vechilor triburi georgiene, care a existat între secolele VI – I î.C, stabilindu-se în zona Caucazului probabil la începuturile epocii Bronzului.

conducerea țării. Mișcarea „Agordzineba”/Renașterea Democratică, a cărui lider era, a început să joace un rol important în politica țării. Războiul rece între Abașidze și Șevardnadze a durat ani de zile și, prin sprijinul rușilor, Adjaria practic nu se supunea guvernului central din Tbilisi. În 1996, liderul adjar a câștigat o victorie zdrobitoare la alegerile din regiunea autonomă. În 1998, relațiile dintre Batumi și Tbilisi s-au agravat dramatic, el acuzându-l pe premierul georgian Zurab Jvania de complot împotriva lui. De-a lungul celor 13 ani de conducere, Aslan Abașidze a câștigat mereu alegerile, el însuși numindu-se „președinte pe viață”. Autoritatea lui Abașidze asupra electoratului a însemnat că partidul său controla – cel puțin – 10% din totalul voturilor georgienilor, fapt ce-l făcea să fie una din cele mai mari fracțiuni din Parlament.

Fără a dori acest lucru, Abașidze a avut un rol direct chiar în provocarea Revoluției Rozelor din 2003, el folosind toate mijloacele puse la dispoziție de către partidul său (Renașterea Democratică) pentru a câștiga cât mai multe voturi și a forma o coaliție cu partidul președintelui Șevardnadze – Partidul pentru o nouă Georgie – pentru a-l susține, prețul solicitat fiind recunoaștere națională și lărgirea puterilor sale (după numirea sa ca președinte al Adjariiei). Observatorii internaționali și georgieni au denunțat însă desfășurarea alegerilor ca fiind frauduloasă, verificarea ulterioară a voturilor demonstrând victoria lui Șaakașvili. Dacă pe timpul Revoluției Rozelor Abașidze a trimis suporteri pro-Șevardnadze care să-l susțină, după plecarea acestuia de la conducere a trebuit să se descurce cu demonstrațiile pro-democratice din propria regiune.

Cu ajutorul președintelui georgian nou ales, în Adjaria a fost înființat organizația tineretului *Kmara/Ajunge* care a fost motorul înlăturării de la putere a lui Abașidze. Astfel, în primăvara anului 2004, în Adjaria, a erupt o criză majoră determinată de dorința guvernului central de reinstalare a autorității sale în regiune, criză ce a escaladat foarte ușor și repede în conflict armat, ambele tabere declarând mobilizarea generală la granițe. Totuși, guvernul președintelui Șaakashvili a reușit să evite vărsarea de sânge și, cu ajutorul opoziției adjariene, și-a reafirmat supremația.

În pofida declarațiilor oficialilor ruși de susținere a politicii lui Abașidze, noi mișcări de protest organizate de opoziția adjară, cu susținerea noilor lideri georgieni, au dus la escaladarea stării de tensiune, înregistrându-se victime în rândul demonstranților, din această regiune. Toate acestea s-au desfășurat pe fondul vizitei secretarului general al Consiliului Europei (CoE) Walter Schwimmer la Batumi, care a avut convorbiri cu Aslan Abașidze.

Totul a culminat (14 martie) cu tentativa oficialilor georgieni, care profitând de lipsa lui Abașidze, aflat în vizită la Moscova – de a se îndrepta către Adjaria, pentru a susține campania privind alegerile parlamentare (stabilite pentru 28 martie). Eșecul tentativei georgiene, ca urmare a blocării granițelor administrative de pe râul Choloki de către grupurile înarmate pro-Abașidze, au determinat impunerea de sancțiuni economice împotriva acestei regiuni până la plecarea lui Abașidze. Tensiunile dintre Tbilisi și Batumi au scăzut în intensitate după întâlnirea (16 martie) dintre Șaakașvili și Abashidze, când s-au convenit ridicarea sancțiunilor economice, dezarmarea forțelor paramilitare adjare, eliberarea prizonierilor politici, unificarea controlului

asupra vămii/portului Batumi și asigurarea condițiilor de desfășurare a alegerilor libere în Adjaria. Abașidze a refuzat însă să dezarmeze forțele sale paramilitare, unii liderii militari din regiune anunțând chiar insubordonarea lor față de autoritățile centrale georgiene. Drept urmare, Georgia a luat decizia lansării unei demonstrații de forță de mica regiune separatistă, organizând cel mai mare exercițiu militar desfășurat la baza de antrenament de la Kulevi, lângă orașul Poti de la Marea Neagră, la numai 30 km de granița administrativă a acesteia. Fără a se abține de la gesturi extreme, forțele lui Abașidze au aruncat în aer două poduri-cheie (ce legau Adjaria de Georgia) de pe râul Choloki, pentru a preveni incursiuni în Adjaria. De data aceasta chiar și Departamentul de Stat al SUA a condamnat (3 mai) activitățile lui Abașidze acuzându-l că „încearcă să provoace o criză militară” în regiune.

În urma unor lungi acțiuni de protestare și negocieri în care s-au implicat SUA și Rusia, Abașidze a decis să părăsească Adjaria și a fugit la Moscova. Armata georgiană a intrat în Batumi și drepturile autonomiei a fost limitate. O parte din conturile în bănci ale liderului adjar și bunurile lui au fost confiscate de guvernul central.

Plecarea lui Abașidze și reintegrarea Adjariiei în politica georgiană s-a produs ca urmare a unei neobișnuit de flexibile și sinuoase politici georgiene, astfel încât atât observatorii georgieni, cât și cei străini, înainte de intervenția rusă din 2008, să considere că poate servi drept exemplu pentru o eventuală reunificare a Abhaziei și Osetiei de Sud. Traficul de trecere a frontierei a scăzut și problema delicată a identității și drepturilor religioase au creat tulburării care nu au depășit limita neobișnuitului, guvernul georgian încercând din răspuțeri să păstreze balanța între respectarea statutului special al Adjariiei și reintegrarea regiunii în sferele politice și economice ale Georgiei. În realitate, ceea ce a fost cu adevărat important, după plecarea lui Abașidze, a fost instaurarea unei noi legi prin care se redefinea sintagma „autonomia Adjariiei”. Prin prevederile acesteia, membrii Consiliului Suprem (parlament) erau aleși pe o perioadă de 4 ani, iar șeful guvernului regiunii — Consiliul de Miniștrii ai Adjariiei — este nominalizat de către președintele Georgiei care are, de asemenea, puterea de a dizolva organul legislativ și guvernul și de a conduce autoritățile locale în cazul problemelor care contravin prevederilor Constituției georgiene.

Populația Adjariiei vorbește un dialect local cunoscut ca adjariană, dar limba scrisă rămâne georgiana. Populația Adjariiei a fost cunoscută, în general, ca „georgieni musulmani” până în 1926, când recensământul sovietic i-a nominalizat ca "adjari" (înregistrându-se atunci 71000). Mai târziu, ei au fost clasificați simplu sub categorisirea de „georgieni”, nici un recensământ sovietic neînregistrând apartenența la o anumită religie din motive lesne de înțeles. În prezent, titulatura adoptată de „georgieni musulmani” poate fi un termen impropriu din moment ce, în prezent, aproximativ jumătate din populație este creștină. Restul minorităților etnice include rușii, armenii, grecii și abhazii. În plus, după colapsul Uniunii Sovietice și restabilirea independenței Georgiei, s-a accelerat re-creștinarea populației, în special în rândul tinerilor, proces încurajat și de către oficialii guvernamentali. Totuși, mai există comunități musulmane sunnite în Adjaria, în special în districtul Khulo. Datele

oficiale vorbesc de existența a 63 % creștini ortodocși georgieni și 30% musulmani, în timp ce datele înaintate de către BBC vorbesc de "o jumătate de populație care practică credința Islamică". Restul sunt creștini armeni (0,8%), romano - catolici (0,2%) și alte religii (6%). La acestea se pot adăuga problemele determinate de diferențele existente între categoriile de musulmani, acestea fiind marcate, cu precădere, de localizarea comunităților. Avem comunități musulmane de tip Ghorjomi (aflate în sate din zona muntoasă înaltă și unde Islamul și tradițiile sale sunt puternic păstrate) și Kelvachauri (aflate în partea sudică a regiunii în apropierea orașelor și unde influența laică este mult mai puternică). Ca în toate statele Caucazului și Asiei Centrale, diferențele dintre partea nordică și cea sudică a regiunii sunt semnificative, implicațiile acestora putându-se vedea și în religie. Dacă partea nordică (muntoasă) este caracterizată de respectarea conservatoare a tradițiilor, comunitate închisă și participare din ce în ce mai activă în promovarea Islamului, partea sudică poartă caracteristicile urbanizării: cunoștințe superficiale despre religie, limitarea (până la dispariție) prezenței liderilor religioși.

Cam aceasta ar fi, Adjaria. Actorii internaționali care o influențează sunt aceiași pe care i-am întâlnit de-a lungul istoriei.

După scurtul său război cu Georgia, Rusia a făcut schimb de prizonieri dorind înapoierea unor membri ai conducerii militare adjare, capturați pe timpul conflictului armat Georgia – Adjaria (a conflictului Abașidze – Șaakșvili) deoarece cu fostul președinte și fosta conducere a bazei Batumi la Moscova, guvernul rus posedă deja nucleul guvernului adjarian în exil, fapt care ar fi putut pune presiune asupra guvernului de la Tbilisi. Succesul separatismului adjarian ar fi putut fi o lovitură devastatoare pentru Georgia, Rusia demonstrându-și încă o dată abilitatea de a pedepsi adversarii din Caucazul de Sud prin alte mijloace decât forța militară brută, cu un efect teribil de rece nu numai pentru guvernul de la Tbilisi, cât și pentru cel din Azerbaidjan sau din alte republici ex-sovietice. Totuși, pentru implementarea unui astfel de scenariu, Rusia trebuie să se confrunte cu impedimente semnificative.

În primul rând – și cel mai important – adjarienii sunt, din punct de vedere al etnicității, georgieni. La un moment dat, în epoca post-sovietică, ei însuși s-au văzându-se mai degrabă georgieni decât popor separatist, împărtășind chiar o anumită doză de patriotism georgian.

Chiar dacă regiunea a primit un statut special cu un secol în urmă datorită majorității musulmane, în timp ce atât Islamul, cât și Ortodoxismul au înregistrat o creștere a numărului de adepți practicanți, identitatea bisericii ortodoxe georgiene cu națiunea georgiană (după independența de URSS) a determinat comunitatea musulmană adjară să treacă în minoritate, pentru prima dată de la cucerirea otomană. Recensământul din 2002 – desfășurat sub conducerea lui Abașidze, el însuși musulman – a găsi că din populația Adjariei de 376.000 locuitori, 240552 erau ortodocși și doar 115161 musulmani. Mai mult, maniera „alunecoasă” prin care Georgia a manevrat statutul de autonomie al Adjariei (din momentul plecării lui Abașidze) a însemnat diminuarea șanselor pentru susținerea populară a acestuia și creșterea opoziției față de încercările de înființare a unei mișcări separatiste. Sentimentul popular remanent de favorizare a conducerii casei princiare a

Abașidzilor a părut a fi unica sursă locală de susținere a guvernului – în - exil susținut de Rusia.

Așa cum am spus mai devreme, un element care a influențat situația în Adjaria în favoarea Rusiei a fost posesia de baze sovietice în afara Batumi – Baza Militară 12 – fosta divizie 145 Mecanizată, una dintre cele patru de astfel de baze existente pe teritoriul Georgiei. Aceste facilități au devenit focare ale influenței ruse în țară datorită faptului că au reprezentat insule de stabilitate pe timpul războiului civil georgian și, ulterior, centre de angajare a populației în anii de sărăcie care au urmat. Din acest moment al independenței, multe dintre guvernele georgiene au solicitat retragerea Rusiei din aceste baze dar un cadrul legal corespunzător de retragere nu a fost dezvoltat până când părțile Tratatului CFE s-au adaptat la condițiile post-sovietice din Europa. Negocierile în acest scop au fost completate în noiembrie 1999 la Summit-ul OSCE. Astfel art.1, paragraf 3 al tratatului modificat CFE enunță: „armamentele și echipamentele convenționale ale unui stat parte în categoriile limitate de Tratat vor fi prezent pe teritoriul unui alt stat parte numai în conformitate cu legile internaționale, cu consimțământul explicit al statului parte – gazdă sau în baza unei rezoluții relevante a Consiliului de Securitate a ONU. Consimțământul explicit trebuie furnizat în avans și trebuie să-și producă efectele în continuare conform prevederilor din Art XIII, paragraf 1 bis.”

Anexa 14 a acordului reprezintă o declarație comună a Federației Ruse și Georgiei în care Rusia este de acord să-și retragă bazele din Vaziani și Gadauta până la 1 iulie 2001 și să completeze aranjamentele necesare retragerii din Batumi și Akalkalaki în anul 2000. Totuși negocierile privind retragerea din Batumi și Akalkalaki au trenat până la 31 martie 2006 când Rusia a fost de acord cu retragerea totală până la sfârșitul anului 2008. În fapt, Moscova a completat retragerea mai devreme, eliminând baza militară 12 din Batumi în noiembrie 2007. Se părea că intervenția Rusiei în Adjaria, din punctul de vedere al perspectivelor imediate ale capabilităților militare, a trecut.

Un important obstacol al oricărei încercări ruse de a promova regimul secesionist în Adjaria și este potențialul ca această mișcare să aibă loc pentru a reduce rolul Turciei în regiune. Există o complicată mixtură de elemente în relațiile Turciei cu Georgia, cum ar fi parteneriatul la conducta BTC care transportă resurse energetice caspice către piața mondială fără a fi necesară traversarea teritoriilor ruse sau iraniene sau faptul că transportatorii turci folosesc cu precădere infrastructura rutieră georgiană pentru ocolirea Armeniei (în cazul furnizării de bunuri către Azerbaidjan). Există câteva sute de mii georgieni ce lucrează în Turcia (similar românilor din Spania), iar susținerea Ankarei pentru Georgia de supraviețuire în primii ani a blocadei economice impuse de Moscova în 2005 a fost crucială. Totodată, în ultima perioadă de timp, multe organizații din Turcia s-au implicat activ în finanțarea înființării și/sau modernizării de moschei și dezvoltării educației religioase de tip islamic în această regiune.

Pe de altă parte, în ultimii ani Turcia și-a reorientat politica către Rusia, tandemul Ankara-Moscova impunându-se din ce în ce mai mult pe scena internațională, în timp ce politica sa *vis-a-vis* de aliații tradiționali din Europa și USA

a devenit tot mai încordată. În plus, chiar dacă nu există o tradiție a promovării unor relații cordiale între Moscova și Ankara, aceasta nu înseamnă, automat, că toate vocile din interiorul Turciei sunt pro-georgiene. Totuși, puternica diaspora abhază este suficient de incisivă în atacurile sale privind politica Tbilisi-ului și sunt semnale că guvernul turc a început să manifeste un interes aparte în ceea ce privește minoritățile meshketiană și azeră turcă din Georgia. După cum am mai menționat, Tratatul de la Kars recunoștea interesul legitim al turcilor privind autonomia Adjariei; guvernarea rusă a unui regim-marionetă direct la granițele turce sau chiar un efort serios de a stabili Adjaria poate foarte bine înclina balanța în a determina Ankara să susțină, în mod direct, Georgia. Moscova va cântări cu deosebită atenție jocul Turciei atunci când va analiza opțiunile în ceea ce privește Adjaria, mi ales că avantajele câștigate în urma unei posibile despărțiri a Turciei de aliații ei vestici sunt de departe mult mai satisfăcătoare decât posibila viitoare umilire a unui mic vecin.

În final, ceea ce poate ajuta sau stingheri susținerea Rusiei pentru mișcările separatiste din Adjaria, depinde de etnicitatea georgiană a Adjariei și tendința populației de a accentua naționalismul lor în dauna identității locale și faptul că Adjaria nu are granițe cu Rusia, inițial Moscova închizându-și bazele avute în regiune. Noile prevederi ale legii securității și apărării armate a populației aflate peste graniță promovate de Federația Rusă la începutul anului nu poate aduce modificări semnificative ale statu-quo-ului prezent. Nu există niciun conflict în ascensiune sau derulare în Adjaria, iar dacă Rusia ar dori să inițieze/agraveze anumite tensiuni în regiune, acestea ar lua timp și fonduri semnificative, fără a se garanta, în vreun fel, succesul. Totodată, Moscova va trebui să ia în considerare posibilul impact a mișcării de secesiune - orchestrate de ea – asupra relațiilor sale cu Turcia, astfel situată încât pare a incomoda Moscova în Caucaz, fapt ce ar putea duce la o posibilă ostilitate din partea Ankarei.

Nu mai puțin posibil este și faptul că prin reunirea echipei Abașidze-Dumbadze⁹⁵³ Moscova poate „furnizeze” o opoziție politică adjară sau un guvern în exil (strategia este folosită și în cazul altor state din Caucaz sau Asia Centrală). Această mișcare ar putea, fără doar și poate, neliniști Tbilisi și, probabil, afecta dinamica politică națională, totuși este puțin probabil să găsească adepți în Adjaria, chiar și printre elementele populației care mai mențin rădăcinile afective native cu dinastiile musulmane. Pentru a reinstaura regimul separatist condus de Abașidze, Moscova va trebui să aplice forța sau să aștepte o nouă furtună politică în Georgia care să ducă la crearea unui moment propice acestei reinstaurări.

Chiar dacă Adjaria nu are graniță cu Rusia, conflictul din august 2008 a demonstrat că forțele ruse pot interveni oriunde doresc pe teritoriul georgian. Deci, se poate presupune, în anumite limite ale fantasticului, că Rusia poate reinstaura regimul Abașidze în Adjaria folosind forța dacă dorește să-și fortifice reputația câștigată de comportament unilateral și violent în regiunea Caucazului și totodată să accepte criticile adiționale locale și internaționale. O astfel de mișcare poate pedepsi Georgia pentru alinierea la Occident și chiar poate aduce un regim mai docil/maleabil la

---

⁹⁵³ Fost comandant al bazei militare de la Batumi.

putere în Tbilisi, dar prețul pe care l-ar putea plăti Rusia în acest moment nu este demn de luat în considerare de aceasta.

Revenind la realitate, pe termen scurt și mediu, Rusia își va consolida capacitățile de apărare mobilizate în “regiunea sudică” a țării, inclusiv flota Mării Negre, dar asta fără a schimba ceva în *status-quo*-ul regiunii. Moscova va rămâne în continuare un factor major în regiunea Mării Negre. După o foarte lungă perioadă de timp când Moscova era cel mai important actor în Marea Neagră, în prezent caută să-și mențină rolul de pivot pe care l-a jucat în construirea și menținerea „arhitecturii Războiului Rece al țărmurilor” folosind o tactică de luptă de tipul „războiului pe poziții”, alimentând conflicte locale printr-o creștere a insecurității zonei, având ca obiectiv acceptarea *statu-quo*-ului actual, acreditând ideea nesiguranței alternative prin sudul Mării Negre a coridorului energetic de transport din Transcaucazia până în Occident, insistând că singura alternativă viabilă este traseul existent, pe la nordul Mării Negre, controlat de Moscova.

La polul opus, Occidentul nu va renunța la un atât de înverșunat susținător al democrației sale cum este președintele Șaakașvili. În pofida greșelilor de PR, instituțiile internaționale se vor mulțumi să-l „urecheze” părintește (vezi raportul european privind declanșarea conflictului ruso-georgian) și să încerce să tempereze acțiunile impulsive ale acestuia *vis-a-vis* de comportamentul încăpățânat al Moscovei. Pe de altă parte, declarațiile diplomaților americani - făcute cu ocazia vizite oficiale a unui grup de reprezentanți ai mai multor companii petroliere și navale americane în orașul-port Batumi/reședința administrativă a Republicii Autonome Adjaria relevă faptul că acestea sunt dispuse să investească în infrastructura navală și portuară din regiune, fapt ce nu poate fi interpretat decât ca un ajutor economic oferit dezvoltării, per ansamblu, a Georgiei și, implicit, Adjariei.

IMPACTUL CONFLICTELOR ASUPRA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Irina CUCU*

Dacă la început omul era supus naturii, în timp, datorită evoluției sale și necesităților tot mai mari, acesta a încercat să domine natura, să folosească resursele pe care aceasta le oferă, de cele mai multe ori neținând cont de repercursiunile pe care le are acest fapt asupra mediului înconjurător. El a încercat să transforme natura pentru ași satisface nevoile sale. O dată cu dezvoltarea civilizației, relația dintre om și natură a suferit profunde schimbări.

Este relevant și faptul că, în lume, în ultimii ani, din multitudinea de manifestări cu tematică politico-socială, mai mult de jumătate au avut în centrul atenției crizele și necesitatea unui management eficient al acestora. Dar, criza constituie întotdeauna și un început deoarece este urmată de o soluție ce deschide noi posibilități.

Provocările științifice despre prevenirea și soluționarea crizelor presupun o înțelegere cuprinzătoare a genurilor de determinări ce guvernează organizările și procesele sociale. Crizele sunt consecințe și expresii ale dificultăților generate de intervențiile în existența socială. În afara efectelor în plan politic, social, militar, crizele din ultimele decenii au avut repercusiuni și în plan ecologic.

Ecologia este știința care se ocupă cu studiul interacțiunii dintre organismele vii și mediul lor de viață. Mediul ambiant presupune două proprietăți fizice, care pot fi descrise de o combinație de factori abiotici locali, cum ar fi lumina soarelui, clima și geologia, și alte organisme care împart același habitat.

Până în prezent, impactul crizelor asupra ecologiei nu a captat prea mult atenția specialiștilor.

De fapt, crizele din ultimii ani au arătat că pe parcursul soluționării lor au fost întrebuintate diverse metode sau tehnologii ce au avut repercusiuni asupra ecosistemelor. Utilizarea munițiilor cu fragmentație și uraniu sărăcit au afectat suprafețe de teren cu urmări asupra culturilor din zona afectată, care cu timpul pot avea efecte și asupra populațiilor locale. Minele antipersonal, chiar dacă au fost interzise, și alte categorii de explozive au transformat mari suprafețe de teren în locuri improprii pentru activități umane.

Dacă vorbim de crizele economice putem arăta că dezvoltările planificate pentru profituri imediate au afectat și ele capacitatea de adaptare a speciilor la noile dezvoltări economice, câteodată haotice. Perturbarea ecosistemelor din cauze economice au efecte negative manifestate prin: creșterea temperaturii globale, lipsa semnificativă a precipitațiilor, dispariția anumitor specii de viețuitoare.

Dincolo de declarațiile generoase, războiul economic și chiar competiția economică la nivel global condamnă zone întregi ale lumii la activități noneconomice. Din păcate, rezervele acestora se transformă în dezastre, în

---

* Expert în cadrul Centrului Strategic de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

ecosisteme de mare importanță asupra fenomenelor naturale. În lipsa altor alternative, omul distruge echilibrele din jungla africană, iar efectele se simt în întreaga lume, generând crize ecologice.

Efectele unor astfel de crize se pot transforma în crize globale cu consecințe semnificative pentru mediul ambiant. Impactul ecologic al unor crize poate fi paradoxal prin biodiversitatea efectelor de nișă ecologică, ca de exemplu, dispariția speciei umane, așa cum au dispărut și alte specii.

În ultima perioadă, în arealul situațiilor de criză, s-au manifestat riscuri scăpate de sub control, cum ar fi: acțiuni teroriste, trafic de armament, muniție, materiale și componente nucleare, droguri, trafic de persoane, dezvoltarea economiei subterane, exploatarea vulnerabilităților infrastructurii critice (alimentare cu apă, energie, telecomunicații, transport). Uneori, toate acestea pot constitui premisele apariției unor crize pur ecologice.

Crizele pot duce și la catastrofe ecologice. Posibila efectuare a unor atacuri asupra sistemelor de protecție a mediului, barajelor și folosirea deșeurilor toxice și radioactive pentru a produce catastrofe ecologice poate fi cauza unor crize nemonitorizate îndeajuns. Construirea canalului navigabil Bâstroe, care constituie un pericol pentru echilibrul ecologic al Deltei Dunării, demonstrează clar intențiile Ucrainei în ceea ce privește politica zonei. Construirea acestuia nu ar duce doar la distrugerea ecosistemului Deltei, ci și la dezavantaje economice pentru România. Acestea sunt date, pe de o parte, de micșorarea numărului de turiști, îndeosebi străini, care vin anual în Deltă, dar, pe de altă parte, la scăderea traficului navigabil pe Canalul Dunăre-Marea Neagră, aducând, astfel, în ambele cazuri mai puțin profit pentru țara noastră.

Există și o serie de alte presiuni externe, deosebit de periculoase, din partea rețelelor teroriste, a traficanților de droguri, a crimei organizate, care urmăresc menținerea contrastelor, a tensiunilor și situației incerte necesare și propice pentru activități ilegale, producerea și valorificarea materiei prime pentru traficul de droguri, conexarea la resursele de materii prime pentru droguri din Asia de Sud-Est și activarea continuă, pe această bază, a foaierei perturbator.

Crizele au dezvoltat în unele societăți ideea de apărare a naturii și a animalelor. Drept urmare au apărut societăți de protecție a mediului înconjurător sau a drepturilor animalelor. Unele dintre ele, cum ar fi organizația britanică Frontul de Eliberare a Animalelor (Animals Liberation Front), care numără peste 200 de „ecorăzboinici” sau Frontul de Eliberare a Pământului (Earth Liberation Front) ori Poliția drepturilor animalelor recurg la acțiuni ecoteroriste având ca ținte laboratoare, oameni de știință, societatea în general, dar în nici un caz aceste acțiuni nu au avut ca țintă politicieni ori actualele crize de securitate internaționale. Atacurile ecoteroriștilor au luat forme diferite, cum ar fi: cibergherila – dusă de hackerii care sunt de partea ecoteroriștilor; contaminarea produselor alimentare pentru compromiterea firmelor care fac teste alimentare pe animale; atentate cu bombă asupra societăților care exploatează excesiv zone forestiere ori petroliere; incendii asupra unor coloane auto de transport animale, păsări; atacuri armate asupra unor laboratoare ale universităților de cercetare în domeniul ecologic.

O altă modalitate de exploatare a crizelor politice și de securitate actuale cu impact ecologic sunt legate de controlarea straturile superioare ale atmosferei și cosmosului unde superputerile își vor impune, fără îndoială, politica și interesele, desigur, printr-o strategie neconvențională adecvată. Acest mod este considerat și un pericol extrem de grav pentru mediu, întrucât intervine în stratul ionosferic protector al planetei, folosindu-l ca pe o oglindă reflectoare și atacându-l dinspre pământ. De aceea, unele organizații ecologiste protestează împotriva acestui sistem.

Deși aparent resursele de apă sunt considerabile, tot atât de adevărat este că și nevoile sunt tot atât de mari. Accesul la apă este limitat datorită așezării geografice a unei zone sau a alteia, de nivelul de trai și facilitățile în distribuirea apei. Putem vorbi de o criză a apei care este declanșată de diversificarea activităților și nevoilor umane, iar prin implicațiile pe care le are nu de puține ori devine un element de interes geopolitic sau geostrategic.

Tendențele care vor amplifica criza apei în viitor sunt: perturbarea dinamicii ecologice a fluviilor și râurilor prin amenajări raționale (baraje, diguri, drenări de terenuri, despăduriri), poluarea industrială, cea produsă prin efectuarea diferitelor servicii (curățenia străzilor, transporturile), poluarea din agricultură (folosirea îngrășămintelor chimice, dejecțiile animaliere) și poluarea produsă de locuitorii planetei în calitate de consumatori. Este inutil să amintim aici că mulți analiști consideră că adevărata cauză a crizei din Orientul Mijlociu o constituie apa⁹⁵⁴.

O influență devastatoare asupra mediului o au, în primul rând, conflictele armate care, uneori au provocat adevărate dezastre. Exemplele în acest caz sunt multiple, cele mai relevante în acest caz sunt războaiele din Vietnam, Golful Persic și Iugoslavia.

În urma războiului din Vietnam, conform datelor oficiale, datorită răspândirii a circa 70 milioane litri de ierbicide foarte puternice, în special de „agent oranj”, o cincime din pădurile sud-vietnameze au fost distruse chimic și peste o treime din mlaștini au dispărut. Foarte puține dintre ele au putut să se refacă, marea majoritate dintre ele au devenit simple mărăcinișuri, mediul inițial nemaiavănd nici o șansă de refacere. În Serbia, deși evenimentele politice domină mediul informațional, răzbat din când în când informații și despre efectele folosirii loviturilor cu uraniu sărăcit.

Unul din cele mai mari dezastre ecologice ale secolului al XX-lea a fost provocat în Golf, considerat în esență sa ca secvență a unui război economic la nivel global în domeniul energetic⁹⁵⁵. Înaintea retragerii, trupele irakiene au vărsat în apele Golfului Persic, potrivit sursei citate, aproximativ 3 milioane de barili de petrol și mult mai mult în deșert, dând foc la peste 600 de puțuri de petrol, estimându-se că s-au răspândit în mediu circa 10 milioane de m³ de petrol. Tot atunci, terenurile petroliere ale Kuweitului au ars aproape un an producând o poluare de 10 ori mai mare decât toate combinatele industriale ale Statelor Unite ale Americii. Nici după șase luni de la stingerea puțurilor petroliere incendiate, dimensiunile catastrofei

⁹⁵⁴ La guerre de l'eau, http://www.futura-sciences.com/fr/doc/t/developpement-durable/d/geopolitique-et-guerre-de-leau_622/c3/221/p1/

⁹⁵⁵ Vezi: Ecol. Elisabeta-Emilia HALMAGHI, Aspecte privind efectele conflictelor militare asupra mediului înconjurător, http://www.actrus.ro/reviste/3_2004/r19.pdf

ecologice provocate nu s-au diminuat, zone întregi ale teritoriului erau încă dominate de bălți de petrol infiltrat până la adâncimea de cinci metri. Puțina vegetația a deșertului dispăruse și majoritatea animalelor nu au putut supraviețui din cauza ploilor infestate cu reziduuri chimice și a apei poluate cu petrol.

Efectele distructive ale acestui război sunt mult mai mari, ele fiind cauzate și de bombardarea buncărelor și depozitelor armatei irakiene, rupând astfel straturile de pietriș care mențineau avansarea dunelor. În urma traficului intens al mașinilor de mare tonaj (tancuri, transportoare de trupe, camioane) stratul de sol atât de fragil în deșert, a cărui refacere necesită sute de ani, a fost afectat și vegetația distrusă, fiind atinsă o suprafață de peste 900 km². Din păcate, în aceeași zonă, grav afectată cu puțin timp în urmă a reînceput războiul. Probabil că peste câțiva ani, se va constata amploarea dezastrului ecologic produs și după acest de-al doilea conflict. Problema cea mai gravă este că astfel de situații care agresează fizic doar o anumită zonă au repercusiuni mari și în zonele învecinate.

Distrugerea ecosistemelor acționează ca un joc de puzzle. Chiar dacă pe moment avem impresia că este afectată doar o suprafață restrânsă, cea agresată fizic, în timp vom observa că suprafața afectată este mult mai mare, iar dezastrul se propagă în jur, chiar dacă cu o forță mică.

Din păcate conflictele militare izbucnesc mereu, în tot mai multe zone ale globului. Un alt conflict investigat din punct de vedere al distrugerilor ecologice este cel din fosta Iugoslavie⁹⁵⁶. Potrivit constatărilor Echipii Speciale pentru Balcani a O.N.U., conform sursei menționate, patru localități au fost afectate în mod special de poluare: Pancevo, Novi Sad, Kragujevac și Bor. Bombardarea complexului petrochimic Pancevo a determinat arderea a circa 800 tone de clorură de vinil monomer, produs cancerigen. În urma arderii s-au degajat în aer, printre alți compuși toxici, acid clorhidric, dioxina. Golirea la timp a rezervoarelor de amoniac a dus la evitarea generării unei grave poluări în oraș, însă a provocat, prin deversare, distrugerea faunei Dunării până la 30 km în amonte. De asemenea, peste 1.000 tone de hidroxid de sodiu (sodă caustică) au fost aruncate în fluviu, rezultând astfel o gravă poluare. La Novi Sad, în urma bombardamentelor succesive asupra rafinăriei, circa 73.000 tone petrol brut și produse derivate au ars sau au fost deversate în canalizare, infiltrându-se în apa subterană. La Kragujevac, bombardarea uzinei de autovehicule „Zastava” a provocat o poluare de mare amploare, care a afectat solul, apele și aerul, în special prin bifenilii policlorurați. Bombardarea minelor de cupru, a centralei electrice și a depozitului de hidro-carburi, situate în proximitatea orașului Bor, aproape de frontiera bulgară, a generat o poluare transfrontalieră. Dioxidul de carbon și oxizii de azot formați prin arderea kerosenului utilizat pentru cele peste 7.000 de zboruri ale avioanelor de luptă, de explozia a peste 1.000 de rachete – care din punct de vedere al poluării, fac fiecare cât 30 de avioane, de arderea mai multor rafinării și depozite de combustibili vor afecta cu certitudine stratul de ozon⁹⁵⁷.

---

⁹⁵⁶ Ecol. Elisabeta-Emilia HALMAGHI, Aspecte privind efectele conflictelor militare asupra mediului înconjurător, http://www.actrus.ro/reviste/3_2004/r19.pdf, p.3.

⁹⁵⁷ Ecol. Elisabeta-Emilia HALMAGHI, Aspecte privind efectele conflictelor militare asupra mediului înconjurător, http://www.actrus.ro/reviste/3_2004/r19.pdf, pp.4-7.

Efectele produse de astfel de conflicte, în timp și spațiu, sunt uriașe. Poate că așa cum există legi care reglementează statutul și drepturile persoanelor civile în timpul unor astfel de conflicte ar trebui să se instituie și legi care să protejeze mediul. Trebuie să avem în vedere că trebuie să protejăm viața, chiar dacă este vorba de viața oamenilor, a plantelor sau a viețuitoarelor. Până în prezent, a fost mai importantă obținerea victoriei neținându-se cont de protejarea mediului natural.

Din păcate, atâta vreme cât există războaie, scopurile militare sunt mai importante decât problemele ecologice. Nu se va putea proteja niciodată în totalitate mediul de riscurile de natură militară. Totuși, având în vedere situațiile grave care pot apărea în timp, și care deja au început să își facă simțită prezența (vorbind doar de încălzirea globală), se poate avea în vedere măcar atenuarea efectelor distructive ale războiului.

În concluzie, în opinia noastră nu doar conflictele armate afectează mediul, ci și cele economice. În goana după profit și îmbogățire rapidă, atâta timp cât concurența este foarte mare, marile companii uită de protecția mediului, deversând diverse substanțe în mediul înconjurător afectându-l, atât ca spațiu, cât și în timp.

Chiar dacă în prezent sunt numeroase organizații neguvernamentale care s-au implicat activ în protecția mediului, acțiunile și măsurile propuse de acestea nu sunt suficiente. Până când decidenții politici, politico-militari, managerii marilor corporații transnaționale nu vor conștientiza cât de gravă este problema protecției mediului versus dezvoltare economică haotică/conflicte, ea nu își va găsi o rezolvare imediată. Un rol important în sensibilizarea găsirii soluțiilor reale și oportune pe termen lung în protecția mediului ar trebui să îl reprezinte implicarea proactivă a specialiștilor în domeniu ori din domeniile de graniță, prin analize temeinic documentate care să evedențieze efectele pe termen scurt, mediu și lung.

Bibliografie:

- [1] BROWN, R. Lester, **Eco-Economie. Crearea unei economii pentru planeta noastră**, Editura Tehnică, București, 2001.
- [2] BROWN, R. Lester, coord., **Probleme globale ale omenirii**, Editura Tehnică, București, 1988
- [3] BROWN, R. Lester, **Planul B 2.0 Salvarea unei planete sub presiune și a unei civilizații în impas**, Editura Tehnică, București, 2006
- [4] BROWN, R. Lester, **Planul B 3.0. Mobilizare generală pentru salvarea civilizației**, Editura Tehnică, București, 2008.

Secțiunea „Rolul organizațiilor internationale”

SCUTUL ANTI – RACHETĂ, COMPONENTĂ SENSIBILĂ A NOULUI CONCEPT STRATEGIC NATO

Dr. Nicolae N. ROMAN*

THE ANTI-MISSILE SHIELD, SENSITIVE COMPONENT OF THE NEW NATO STRATEGIC CONCEPT

The recent debate surrounding the Obama missile defence had the virtue of revealing an uncomfortable and inconvenient truth that has been there for more than a decade or so: what really mattered for East Europeans was hardly the shield per se, but the informal security guarantees provided by the presence of the US facilities in this part of Europe!

Statele și națiunile care compun continentul european au participat sau au fost martore la aproape toate experiențele politice, economice, sociale, militare, istorice, religioase, ecologice cunoscute în lume. Trăirile diferite ale acestor experiențe cumulate cu diferențele de identitate culturală, economică, etnică, religioasă și ideologică au creat în timp dificultăți – unele serioase – în abordarea în mod unitar de către toate statele, a problematicii securității și cooperării internaționale, în general, și a celei europene, în special. Acestea au fost și au rămas, în opinia noastră, principalele probleme nerezolvate ale secolului al XX-lea, reportate noului secol al XXI-lea, ca adevărate provocări, deopotrivă, pentru statele europene și celelalte state ale lumii.

România, ca stat european, este direct interesată în descifrarea evoluțiilor fenomenelor și proceselor vieții internaționale, în previzionarea tendințelor din mediul și sistemul european de securitate pentru a găsi soluții eficiente, viabile promovării interesului național. Toate demersurile României demonstrează importanța pe care aceasta o acordă dublei calități: de consumator și de furnizor de securitate atât pe plan regional, cât și continental.

Întreaga politică externă, de securitate și apărare națională poate fi caracterizată printr-un înalt grad de dinamism și flexibilitate, asigurând adaptarea continuă la evoluțiile mediului de securitate, „*integrând-o într-o viziune sistematică mai largă, pentru a-și spori capacitatea de contracarare a măsurilor și amenințărilor care pot afecta interesele României.*”⁹⁵⁸

Anunțul oficialilor Departamentului de Stat al SUA privind o posibilă amplasare în România a unor elemente balistice interceptoare de tip SM-3, dezbaterile consistente din cadrul NATO, dar și reacțiile Moscovei au readus în discuție chestiunea delicată a amenințării balistice, precum și modalitățile de consolidare a sistemului euro-atlantic de apărare balistică. Pe fond, anunțul plasării

---

* General maior profesor universitar, comandantul Diviziei 2 Infanterie, Buzău

⁹⁵⁸ **Strategia de securitate națională a României**, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.22/20.12.2001 (anexă), p. 2.

României pe harta scutului antirachetă nu poate fi separat de celelalte evoluții continentale. În cele din urmă, spațiul securității europene este indivizibil. Desfășurarea fizică a scutului antirachetă pe flancul estic al NATO a devenit tot mai mult o problemă de reasigurare strategică în directă legătură cu recredibilizarea angajamentului mușchetarilor (toți pentru unul, unul pentru toți) din tratatul fondator al NATO. Și totuși, de unde această nevoie?

Problema reasigurării strategice a flancului estic a revenit în atenția opiniei publice, pe fondul vizitei întreprinse, în octombrie 2009, de către vicepreședintele SUA, Joe Biden, la București și Varșovia. Discursurile sale, adevărate lecții de diplomatie publică, au fost special gândite pentru o audiență dominată de profunde temeri regionale și condiționată de un imaginar istoric traumatizat. Turneul a urmărit să promoveze și, totodată, să convingă statele din această regiune de avantajele comparative ale proiectului sistemului antirachetă propus de administrația Obama: este mai elastic, fiind dispus flexibil pe platforme navale, cu un potențial de acoperire al întregii Europe; este proiectat să intercepteze rachete cu rază scurtă și medie de acțiune și este mai ieftin.

Și totuși, componenta de **reasigurare strategică** se desprinde ca fiind laitmotivul campaniei vicepreședintelui SUA. Miza sa reală a fost reafirmarea credibilității articolului 5. Se uită faptul că, pentru multe dintre statele de pe flancul estic, invazia din august 2008 a Georgiei a generat profunde sentimente de insecuritate. *„Conflictul din Georgia a pus capăt unei epoci în care ne-am fi putut dispensa de garanțiile NATO cu așteptarea plauzibilă că nu va trebui să le folosim niciodată”*, declara, în septembrie 2008, ministrul de externe al Poloniei, Radoslaw Sikorski. În același timp, Sikorski lansa un avertisment aproape neauzit în piața publică a comunității euroatlantice: *„trebuie să facem garanția NATO din nou credibilă”*. Nu este însă pentru prima dată când Polonia, prin vocea lui Radoslaw Sikorski, pledează pentru recredibilizarea garanțiilor de apărare colectivă oferite de NATO. În plin summit NATO la București, în aprilie 2008, Sikorski, pe atunci ministru al apărării spunea: *„Dacă mă întrebați pe mine dacă nu cumva este mai bine să avem garanții care nu sunt credibile, decât să nu le avem deloc, atunci va spun foarte deschis că experiența Poloniei ne arată că mai bine să nu avem garanții deloc. În 1939 am fost primii care a trebuit să îl înfruntăm pe Hitler. Am crezut că avem garanții, dar s-a dovedit că nu au fost credibile, din punct de vedere militar. Calculele unui stat sunt afectate de garanții și ar fi bine ca ele să fie credibile”*⁹⁵⁹.

Ecoul acestor avertismente venite de pe flancul estic va avea un răspuns pe 17 septembrie 2009, chiar în momentul anunțării deciziei de revizuire a scutului antibalistic, când președintele Obama însuși reasigura Polonia că *„suntem legați prin*

---

⁹⁵⁹ „If you are asking me whether it's better to have guarantees that are not credible rather than not to have them at all, then speaking very bluntly here I will tell you that our historical experience in Poland is that it is better not to have the guarantees. Because in 1939 we were the first to stand up to Hitler. We thought we had guarantees but they proved to be not credible, militarily speaking. A country's calculations are affected by guarantees and they'd better be credible”, vezi Octavian MANEA, *„Speaking truth to DC: Sikorski ... Radek Sikorski”*, Revista 22, <http://politicaex.wordpress.com/2009/11/05/speaking-truth-to-dc-sikorski-radek-sikorski/>

angajamentul solemn al articolului 5, conform căruia un atac asupra unuia este un atac asupra tuturor”. În spiritul filosofiei muschetarilor, „toți pentru unul, unul pentru toți”, trei zile mai târziu, Hillary Clinton transmitea Poloniei, prin intermediul unui editorial din Financial Times, un mesaj și mai explicit: „*Un atac asupra Londrei sau Varșoviei este echivalent cu un atac asupra New Yorkului sau Washingtonului*”.

Și totuși, de ce Barack Obama, Joe Biden și Hillary Clinton au simțit nevoia să deruleze o amplă ofensivă diplomatică cu scopul restaurării credibilității articolului 5 și a angajamentului SUA față de securitatea Poloniei?

Răspunsul îl aflăm dacă ne întoarcem la motivația care a stat din primul moment la baza acceptării scutului antirachetă pe teritoriul Europei Centrale. Cronologic, acordul dintre Polonia și SUA a fost semnat imediat după invazia Georgiei de către Rusia. De fapt, a fost un pretext. „*Nu aveam niciun fel de infrastructură NATO în Polonia și noi credem că statele care dispun de o prezență americană importantă nu sunt invadate*”, recunoștea Sikorski în 2008. Atunci Polonia a făcut **un pariu riscant**, acceptând o ofertă care îi sporea securitatea față de Iran, o reducea în raport cu Rusia, deși își consolida parteneriatul de apărare cu SUA. Acum, turneul vicepreședintelui Biden consolida în mod semnificativ securitatea Poloniei și a Noii Europe. Nu doar că sistemul balistic în noua sa versiune promite să acopere întreaga Europă, dar administrația Obama semnaleză faptul că a înțeles că orice deschidere spre Rusia trebuie dublată de o consolidare strategică a flancului estic.

Aproape simultan, în culise, departe de lumina reflectoarelor, se derula o amplă campanie care își propunea ca, prin oferte pragmatice și explicite, să limiteze dilemele de securitate de pe flancul estic. Astfel, la 19 octombrie (chiar în avanpremieră turneului întreprins de numărul doi al administrației Obama), Alexander Vershbow, un înalt oficial din Pentagon cu o solidă expertiză pe relația cu Rusia, s-a grăbit să dea garanții Varșoviei că, din 2010, SUA vor deșfășura, pe teritoriul său, un sistem de rachete Patriot care va întări capacitățile defensive aeriene ale Poloniei. În plus, la 22 octombrie, aflat la Bratislava, în plină reuniune informală la nivel de miniștri ai Apărării, Alexander Vershbow cerea NATO redactarea de planuri prudente de apărare pentru toate statele membre și reluarea manevrelor militare comune pentru a pregăti Alianța să răspundă oricăror amenințări teritoriale potențiale. „*Angajamentul nostru față de securitatea fiecărui aliat este absolut sacrosanct*”, dar, în același timp, Alianța trebuie să dezvolte forțe flexibile capabile să opereze atât în jurul periferiei, cât și la distanță strategică, avea să mai spună Vershbow.

1. Sistemul de apărare antirachetă al teatrului de operații al NATO

La acest moment, capacitățile anti-balistice ale Alianței Nord-Atlantice se rezumă doar la formule tehnice de apărare a teatrului de operații în care NATO acționează contextual într-un moment de criză și care se vrea a fi un sistem complex,

integrat de răspuns în cazul unui atac cu rachete balistice asupra forțelor dislocate sub comanda Alianței - programul *Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence*.

Retroactiv, apărarea antirachetă a trupelor dislocate sub comandă NATO, în operații gestionate de Alianța Nord-Atlantică a fost introdusă prin Conceptul Strategic al NATO, adoptat la 24 aprilie 1999, la summit-ul de la Washington. În mai 2001, NATO a lansat în paralel două studii de fezabilitate în acest sens, iar, la summit-ul NATO de la Istanbul din iunie 2004, șefii de stat și de guvern reuniți în cadrul Consiliului Nord-Atlantic au decis ca apărarea antirachetă a teatrului de operații al NATO să fie continuată cu promptitudine.

La reuniunea la nivel înalt de la Riga, din noiembrie 2006, liderii organizației au semnat un contract în valoare de 75 de milioane de euro cu *Corporația Internațională pentru Aplicații în Știință (SAIC)* pentru realizarea unui test cadru pentru acest sistem.

La 14 februarie 2008, la Haga, în prezența Asistentului Secretarului General pentru Investiții în domeniul Apărării, Peter Flory, a fost inaugurat cadrul de test integrat al acestui sistem care permite sistemelor NATO să ofere posibilitatea tehnologiilor europene și ale SUA de apărare antibalistică să funcționeze împreună, ca parte a sistemului de apărare antirachetă al teatrului de operații al Alianței Nord-Atlantice. Odată implementat, acest sistem va permite apărarea trupelor aflate sub comandă NATO împotriva unui atac cu rachete balistice cu rază scurtă și medie de acțiune.

Necesitatea protejării întregului teritoriu al NATO în cazul unui atac cu rachetă balistică a fost pe larg dezbătută la summit-ul organizației de la București, din aprilie 2008, iar declarația finală a summit-ului cuprinde, la paragraful 37, concluziile la care au ajuns delegațiile statelor membre în cadrul Consiliului Nord Atlantic și unde se recunoaște „*natura crescută a amenințării balistice*”, iar răspunsul pentru a proteja toate statele membre împotriva unei astfel de amenințări este conectarea sistemelor actuale ale NATO la sistemul american antirachetă⁹⁶⁰. Paragraful 38 aduce la masa discuțiilor, ca un potențial partener, Federația Rusă. Totodată, se precizează că oficialii Alianței invită administrația de la Moscova la transparență totală și de asemenea, să ia în considerare propunerile avansate de Statele Unite ale Americii privind scutul antirachetă și să coopereze cu SUA și NATO în acest sens, astfel încât

---

⁹⁶⁰ „Ballistic missile proliferation poses an increasing threat to Allies’ forces, territory and populations. Missile defence forms part of a broader response to counter this threat. We therefore recognize the substantial contribution to the protection of Allies from long-range ballistic missiles to be provided by the planned deployment of European-based United States missile defence assets. We are exploring ways to link this capability with current NATO missile defence efforts as a way to ensure that it would be an integral part of any future NATO-wide missile defence architecture. Bearing in mind the principle of the indivisibility of Allied security as well as NATO solidarity, we task the Council in Permanent Session to develop options for a comprehensive missile defence architecture to extend coverage to all Allied territory and populations not otherwise covered by the United States system for review at our 2009 Summit, to inform any future political decision.”, *Bucharest Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008*, <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-049e.html#missile>.

să se ajungă la „interconectarea sistemelor antibalistice ale SUA, NATO și Rusia într-un timp adecvat”⁹⁶¹.

La 12 martie 2010, la Varșovia, secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen a reiterat necesitatea continuării procesului amplu de transformare al Alianței prin dezvoltarea eficientă a sistemului de apărare antirachetă. Oficialul danez a vorbit despre posibilitatea ca, în viitorul apropiat, „... mult mai multe state și chiar actori non-statali să dispună de rachete cu rază lungă de acțiune și echipate cu capacități nucleare. De aceea avem obligația să analizăm toate opțiunile privind apărarea antirachetă”⁹⁶² a mai punctat oficialul Alianței.

La 23 februarie 2010, în cadrul seminarului dedicat viitorului concept strategic al Alianței, secretarul american al apărării, Robert Gates, a poziționat apărarea antirachetă drept un obiectiv central al următorului concept strategic al organizației, considerând amenințarea balistică cât se poate de reală, fapt ce va determina, pe termen scurt, o extindere a sistemului american antirachetă din Europa la posibilitățile actuale ale NATO pentru protejarea tuturor statelor membre ale spațiului euro-atlantic⁹⁶³. Secretarul american al apărării a vorbit chiar despre necesitatea ca viitorul concept strategic al Alianței să dea o atenție sporită capacităților militare ale organizației pentru a nu mai exista diferențe considerabile între aliați și pentru o mai bună cooperare și interoperabilitate în teatrele de operații. Și reprezentantul SUA la NATO, Ivo Daalder, a întărit acest lucru în cadrul unei declarații pentru săptămânalul german Die Zeit, la 11 martie 2010, precizând: „proiectul american Phased Adaptive Approach este contribuția SUA la sistemul extins de apărare antirachetă al NATO menit să asigure protecție întregului teritoriu al Alianței împotriva atacului cu rachete balistice”⁹⁶⁴.

Dezbaterile privind transformarea Alianței Nord Atlantice și adoptarea noului concept strategic, dar mai ales punerea în practică a principiului indivizibilității securității în ce privește apărarea antibalistică a întregului teritoriu al NATO depinde în mare măsură de succesul planului american privind scutul anti-rachetă în Europa și de capacitatea statelor europene și a NATO de a se adapta într-un timp adecvat la

---

⁹⁶¹ „We also commend the work already underway to strengthen NATO-Russia missile defence cooperation. We are committed to maximum transparency and reciprocal confidence building measures to allay any concerns. We encourage the Russian Federation to take advantage of United States missile defence cooperation proposals and we are ready to explore the potential for linking United States, NATO and Russian missile defence systems at an appropriate time”, *Bucharest Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008*, <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-049e.html#missile>.

⁹⁶² *Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at NATO's New strategic Concept – Global, Transatlantic and Regional Challenges and Tasks Ahead*, Warsaw, 12 March 2010, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_62143.htm

⁹⁶³ *NATO Strategic Concept Seminar*, Remarks as Delivered by Secretary of Defense Robert M Gates, National Defense University, Washington, D.C., Tuesday, 23 February 2010, <http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1423>.

⁹⁶⁴ *Missile Defense in Europe – Stronger. Smarter. Sooner*, Ambassador Daalder op-ed in Die Zeit, 11 March 2010, http://nato.usmission.gov/Speeches/Daalder_DieZeit032010.asp.

sistemul SUA, pentru ca temerile statelor aliate din estul Europei exprimate prin vocea lui Radek Sikorski să fie îndepărtate.

La 4 februarie 2010, președintele Traian Băsescu anunța un moment considerat de mulți ca fiind istoric: România accepta, în mod oficial, să găzduiască componente ale viitorului sistem de apărare antirachetă propus de Administrația Obama în 2009. Și totuși, pe fondul reacțiilor destul de moderate, chiar rezervate ale Kremlinului, se ridică întrebarea: de ce ar fi scutul în versiunea Obama mai acceptabil pentru Moscova decât varianta propusă de președintele Bush în 2006?

2. Noua configurație a scutului antirachetă

Pentru unii analiști, precum Dmitri Trenin, director al Centrului Carnegie din Moscova, anunțul Bucureștiului nu a constituit nici pe departe o surpriză, România fiind una dintre opțiunile sugerate chiar de către liderii ruși. În plus, așa cum se prezintă acum, sistemul antibalistic în versiunea Obama nu va fi capabil să doboare rachete intercontinentale lansate din zona Orientul Mijlociu înainte de 2020. Sistemul Obama este configurat preponderent împotriva rachetelor cu rază scurtă și medie de acțiune. Astfel, se elimină un element de maximă anxietate pentru Moscova: cele 10 interceptoare terestre, care ar fi fost desfășurate pe teritoriul polonez, în arhitectura Bush, ar fi putut doborî inclusiv rachete intercontinentale lansate dinspre Rusia spre SUA, peste Oceanul Arctic.

În noua configurație, această potențială vulnerabilitate a Rusiei dispare. Spre deosebire de proiectul anterior (unul dominant static, format din 10 interceptoare GBI și un radar amplasat în Cehia), Administrația Obama propune o arhitectură dispersată, flexibil construită în jurul platformei SM-3. Aceasta din urmă este gândită ca o capacitate de interceptare cu o rază de acțiune exclusiv regională. Spre deosebire de sistemul anterior bazat pe rachete de 25 de tone, care puteau ajunge până la 12.000 de km, SM-3 este un interceptor de 25 de ori mai mic și a cărui „rază de acțiune (capacitatea de a-și atinge literalmente ținta înainte de a se prăbuși pe pământ) este mai scurtă cu câteva mii de km”, declara, în octombrie 2009, poate cea mai avizată voce - generalul Patrick O'Reilly, director al Missile Defense Agency al SUA⁹⁶⁵. Mesajul transmis Moscovei, cu mult timp înainte ca România să devină oficial parte a scutului, este foarte clar: „Principiile fizicii sunt evidente. Dacă te afli în raza de acțiune a interceptorului SM-3, acesta poate distruge rachete de orice fel. Dar literalmente, dacă ești plasat în afara zonei, nu avem nicio capacitate”⁹⁶⁶, preciza generalul Patrick O'Reilly în octombrie 2009. Iar Rusia pare să fi înțeles, cel puțin până acum, acest lucru. Scutul american desfășurat în Europa nu este îndreptat spre Rusia, ci face parte dintr-un sistem mai larg de descurajare și prevenire a oricărei intimidări sau șantaj pe care le-ar putea exercita Teheranul la adresa statelor europene sau a celor 80.000 de militari americani staționați în Vestul Europei.

---

⁹⁶⁵ Patrick O'Reilly, director al Missile Defense Agency al SUA, Atlantic Council, 7 October 2010, <http://www.acus.org/event/missile-defense-europe-next-steps/oreilly-transcript>.

⁹⁶⁶ Idem.

3. Un actor cu o agendă anti status-quo

Un alt element important, atunci când încercăm să înțelegem contextul în care România și-a asumat decizia de a găzdui componente terestre ale viitorului scut antirachetă, este propunerea Rusiei privind un nou tratat asupra securității europene. O versiune oficială a fost publicată, la 29 noiembrie 2009, pe site-ul Kremlinului, iar la scurt timp, ministrul de externe, Serghei Lavrov, înainta, în Consiliul NATO - Rusia, un document complementar.

O analiză atentă a celor două texte dezvoltă însă adevăratele intenții ale Moscovei: nu doar anularea rațiunii de a fi a NATO ci și paralizarea procesului de extindere a Alianței. Adevăratul obiectiv constă în rescrierea principiilor codificate pe parcursul anilor '90 în documentele fondatoare ale securității europene, precum Carta de la Paris pentru o Nouă Europă, din 1990, sau Carta de la Istanbul, din 1999. Acestea conturează în sine o ordine politică care respinge în mod programatic sferele privilegiate de influență geopolitică, recunoscând dreptul fiecărui stat de a-și alege singur propriile alianțe. Dimpotrivă, astăzi, Moscova capătă tot mai mult profilul unei puteri anti-status-quo, decisă să conteste și chiar să schimbe aceste „reguli ale jocului”.

De-altfel, este aceeași Rusie care, în decembrie 2007, se retrăgea din sistemul Tratatului privind Forțele Convenționale din Europa (CFE) sau care, în august 2008, invadea teritoriul unui stat suveran (Georgia), invocând Doctrina Medvedev. Un răspuns oficial la tentativele Rusiei de a redefini fundamentele ordinii politice post Război Rece nu a întârziat să apară. Astfel, la sfârșitul lunii ianuarie, Hillary Clinton avea să reafirme, la Paris, într-un discurs inedit, angajamentul SUA față de principiile contestate de Moscova⁹⁶⁷. O săptămână mai târziu, pe scena Conferinței de la München, James Jones, consilierul pe probleme de securitate națională al președintelui Obama, reafirma sistematic atașamentul Statelor Unite pentru un etos politic și instituțional, considerat de Moscova drept anacronic care cuprinde următoarele idei fundamentale: piatra de temelie a securității europene rămâne suveranitatea și integritatea teritorială a tuturor statelor; departe de a fi un joc de sumă zero, securitatea în Europa trebuie să rămână indivizibilă; oricât de imperfectă este actuala arhitectură instituțională, ea trebuie să rămână fundamentul cooperării dintre SUA, Europa și Rusia; un nou tratat nu va trebui doar negociat, ci și ratificat de aproape 55 de state, ceea ce ar amâna la nesfârșit obținerea unor rezultate concrete; apărarea colectivă, așa cum este definită în articolul 5 al Tratatului NATO, rămâne sacrosanctă⁹⁶⁸.

Mai mult, este aceeași Rusie care, la 5 februarie 2010, adopta, în mod formal, o nouă doctrină militară. Nu doar mesajul, ci și momentul ales de Kremlin au o componentă simbolică evidentă: chiar în prima zi a Conferinței de Securitate de la München (poate cea mai importantă de pe continent), Europa anului 2010 era portretizată ca fiind spațiul geopolitic care amenință în cel mai înalt grad securitatea

⁹⁶⁷ Hillary CLINTON, *Remarks on the Future of European Security*, Paris, 29 January 2010, <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/01/136273.htm>.

⁹⁶⁸ James JONES, *Speech at the 46th Munich Security Conference*, <http://www.securityconference.de/Jones-James-L.449.0.html?&L=1>.

Rusiei. Mesajul Kremlinului este cu atât mai important, cu cât reflectă o filosofie care va defini cultura organizațională a armatei ruse în următorul deceniu. Armata rusă se va pregăti sistematic pentru a contracara, la nevoie, aceste potențiale pericole europene. Retroactiv, exercițiul Zapad (Vest) din septembrie 2009, de pe teritoriul Belarus, care a implicat sute de tancuri și manevre cu armament nuclear tactic la numai 250 de km de Varșovia, pare să anunțe o paradigmă a viitorului. Atunci, ministrul de Externe al Poloniei, Radoslaw Sikorski, avea să declare: „*Dumnezeu a creat Polonia pentru războiul de tancuri*”⁹⁶⁹. Pe acest fundal, avea să se producă și decizia de a plasa România pe harta scutului antirachetă.

Dezbaterile recente privind Noul concept strategic al Alianței Nord-Atlantice au atins și această componentă sensibilă a scutului antirachetă, astfel încât la nivelul liderilor Consiliului Nord-Atlantic se manifestă o voință fermă prin care toate statele membre să beneficieze de garanțiile de securitate oferite de Articolul 5.

---

⁹⁶⁹ Radoslaw Sikorski la Center for Strategic and International Studies (CSIS), 4 Noiembrie 2009, Washington DC, <http://opinia.us/AmerOp/english/us-media/russia-attacks-sikorski-on-comments-about-u-s-troops-in-poland/>.

„CONFLICTE ÎNGHEȚATE” DIN ERA POST SOVIETICĂ. INTEGRAREA REGIONALĂ – O ȘANSĂ PENTRU SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI DIN NAGORNO-KARABAH

Dr. Dumitru SESERMAN*

The so-called „frozen conflicts”/protracted conflicts are among the toughest challenges to Black Sea regional security, as well as to the national interests of several Post-Soviet states. They include the Nagorno-Karabach conflict between Armenia and Azerbaijan, the conflicts of Abkhazia and South Ossetia in Georgia and Transnistrian conflict in Moldova. The conflicts vary in scope, history and management option, but are structurally similar. Common wisdom holds that regional integration is one of the best possible responses to this sort of problem under given circumstances. But, despite numerous attempts to put frozen conflicts into framework of different integration projects, they are still far from being resolved. That poses a dilemma. Is regional integration effective in dealing with Nagorno-Karabach conflict?

1. Considerațiuni generale

Astăzi amenințările la adresa securității statelor includ pericole complexe aflate într-o evoluție continuă. Printre acestea se numără terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, statele-problemă, conflictele înghețate/latente, criminalitatea organizată, amenințările cibernetice, penuria energetică, degradarea mediului și riscurile de securitate asociate, dezastrelor naturale sau provocate de om, epidemiile și multe altele.

Termenul de „conflicte înghețate” are un înțeles înșelător. Cu toate acestea este folosit frecvent fără a fi însoțit de o explicație concretă. Chiar dacă, prin definiție pare a fi un conflict stagnant, efectele sale sunt vizibile și evoluează. Atitudinea generală față de acestea este de ignorare sau de amânare a soluționării din cauza faptului că nu se prevede o escaladare iminentă.

„Conflictele înghețate”⁹⁷⁰ se definesc ca acele conflicte în care violențele etnopolitice suprapuse cu secesiunea duc la stabilirea *de facto* a unui regim care nu este recunoscut de comunitatea internațională și nici de statul de care s-a rupt. Odată cu încetarea violențelor și stabilirea unui *statu-quo* diferit de cel inițial conflictul se consideră înghețat.

La mijlocul primului deceniu al primului secol, „existau pe glob circa 90 de conflicte deschise, 23 de conflicte caracterizate ca fiind *înghețate*, cu potențial de aprindere imediată și 25 de conflicte caracterizate ca *asimetrice*, datorită varietății de factori incluși în analiză”⁹⁷¹. Acestea includ: conflictul din Nagorno-Karabach dintre Armenia și Azerbaidjan, conflictele din Abhazia și Osetia de sud în Georgia și conflictul din Transnistria, în Moldova.

---

* General-maior, Șeful Direcției Management Resurse Umane

⁹⁷⁰ Gl. It. rez. dr. Grumaz Alexandru, *Criogenia conflictelor latente*, **Observatorul Militar**, Nr.38, 2010, p.14.

⁹⁷¹ Idem.

Nagorno-Karabakh este un teritoriu disputat, de-a lungul istoriei de azeri și armeni prin derularea unor conflicte sângeroase. Declarat teritoriu autonom în 1923 (95% din populație armeni) acesta a fost supus unui proces de azerificare treptată în timpul ocupației ruse (25% azeri la finele lui 1980). În 1991 parlamentul local și-a declarat independența, a izbucnit un război sângeros caracterizat prin acte de purificare etnică, masacrare a civililor și distrugerea proprietăților și a moștenirii culturale a ambelor popoare.

Astăzi este un stat independent *de facto*, autointitulat Republica Nagorno-Karabakh, cu un guvern ales democratic și o economie de piață. Din partea Azerbaidjanului și a comunității internaționale, este un teritoriu azer. Chiar dacă populația a scăzut dramatic din cauza lipsei locurilor de muncă, puțini locuitori sunt dispuși să plece, deși sunt dezamăgiți de promisiunile deșarte ale autorităților. Din cauza blocadei economice impuse de Azerbaidjan și a nerecunoașterii de către comunitatea internațională, economia are de suferit. Cu toate că investitorii sunt ținuți la distanță, sunt și afaceri care s-au dezvoltat. „Neoficial, 80 % din bugetul său este asigurat de Armenia, dar și de armenii din SUA, Franța, Australia, Rusia și Iran, care și-au deschis afaceri în zonă”⁹⁷².

La începutul lunii octombrie, anul acesta, la Zurich, Armenia și Turcia au semnat mai multe documente importante, care permit restabilirea relațiilor bilaterale. Un efect colateral ar putea fi revenirea în actualitate a conflictului legat de enclava Nagorno-Karabakh. Posibilitatea a stârnit speranțe dar și multe temeri⁹⁷³.

2. Gestionarea problemelor de identitate națională

Conflictele interne moderne rezultă din diferențele de identitate existente în interiorul societății. Acest pluralism poate fi de orice natură, dar în principal este fie etnic, fie ideologic.

Majoritatea teoriilor curente ale conflictului etnic presupun că gestionarea diferențelor etnice/ideologice este mai bună decât eliminarea acestora⁹⁷⁴. Cu 285⁹⁷⁵ grupuri minoritare active politic în aproape 200 de state, problemele etnice sunt inevitabile. Combinate cu diferențele ideologice religioase și de politică internă ele constituie o bază largă pentru diferitele tipuri de conflicte politice interne.

În condițiile globalizării și creșterii interdependențelor la scară globală nu este posibil să rezolvi problemele de identitate prin eliminarea diversității etnice și religioase prin genocid și purificare etnică ori prin construcția artificială a unei societăți omogene izolate. Acest lucru lasă politicienilor doar o singură cale, aceea a *gestionării* și nu a *eliminării*.

---

⁹⁷² Andreea TĂNASE, *În spatele frontului din Nagorno-Karabakh*, **Foreign Policy România**, nr.18, octombrie, 2010, p.28.

⁹⁷³ Brian WHITEMORE, corespondent Europa Liberă, <http://www.europalibera.org>

⁹⁷⁴ Brown Michael, *The International Dimensions of Internal Conflict*, Cambridge, MIT Press, 1996, în Mykola KAPITONENKO, **Resolving Post-Soviet Frozen-Conflicts**, Per Concordiam, Domestic Security, George C. Marshall, European Centre for Security Studies, June, 2010, p. 33.

⁹⁷⁵ *Minorities at Risk Dataset*, College Park, <http://www.cidmc.umd.edu/mar/on>: 11/25/2008.

Strategiile pot varia. De obicei se urmărește în special cauzele conflictelor, încercând ameliorarea problemelor privind securitatea etnică, reducerea nivelurilor de discriminare și asigurarea participării efective la luarea deciziilor.

Conflicte din era post-sovietică își au izvorul în interacțiunea dintre o multitudine de factori printre care cei mai importanți sunt cei structurali și politici. Combinația dintre slăbirea puterii statelor și agresivitatea elitelor locale determină o problemă de securitate etnică prin care normele de drept nu mai pot limita lipsa de încredere reciprocă, suspiciunea și violența dintre grupurile etnice. Această situație este amplificată de situația economică precară, instabilitatea politică și creșterea discriminării culturale. Cu câteva diferențe minore acești factori pot fi observați în stagiul inițial al „conflictelor înghețate”⁹⁷⁶. Acestea au de asemenea altă trăsătură comună: cu excepția conflictului din Nagorno-Karabah, rolul minorității vorbitoare de limbă rusă este mare. Acesta este motivul pentru sprijinul continuu al Rusiei pentru autoproclamatele state: Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud. Implicarea Rusiei în aceste conflicte determină neîncredere în obiectivitatea implicării în activitatea de mediere și reduce șansele pentru rezolvarea conflictului. În aceste circumstanțe, devine dificilă rezolvarea problemelor de securitate și de asigurare a participării la mecanismele de luare a deciziilor.

Teoretic⁹⁷⁷, conflictele ca cel din Nagorno-Karabah, Moldova și Georgia se rezolvă pe cale liberalizării la nivel strategic. Această modalitate de abordare presupune o transformare pe termen lung a societății, care asigură înlăturarea oricăror forme de discriminare, accesul în mod egal la putere a diferitelor grupuri etnice și reducerea cauzelor pentru escaladarea violențelor.

În contrast cu democratizarea rapidă, ideologia și retorica naționalistă continuă însă să crească rapid de când se pune accentul mai mult pe mijloace nonagresive și nu se descurajează conceptul „totul sau nimic” ca modalitate de discuție cu alte grupuri etnice.

Liberalizarea strategică urmărește realizarea graduală a societății democratice în care creșterea puterii statului și participarea la luarea deciziilor la nivel politic se realizează prin implementarea instituțiilor și normelor democratice.

Conflictul din Nagorno-Karabah este exemplul tipic pentru acest model de gestiune a conflictului. Procesul de trecere de la totalitarism la democrație era în desfășurare; minoritățile naționale se aflau într-o dilemă de securitate în timp ce puterea statelor se diminuea. Întărirea instituțiilor democratice, protecția drepturilor minorităților, creșterea încrederii reciproce erau măsuri considerate vitale pentru diminuarea conflictelor și chiar rezolvarea acestora.

---

⁹⁷⁶ J. STUART, *Modern Hatreds: The Symbolic Politics of Ethnic Wars*, Cornell University Press, Ithaca, 2001, în Mykola KAPITONENKO, **Resolving Post-Soviet Frozen-Conflicts**, Per Concordiam, Domestic Security, George C. Marshall, European Centre for Security Studies, June, 2010, p. 44.

⁹⁷⁷ Mykola KAPITONENKO, *Resolving Post-Soviet Frozen-Conflicts*, George C. Marshall, European Centre for Security Studies, Per Concordiam, **Domestic Security**, June, 2010, p.34.

Această strategie nu a avut succes. Sprijiniți de Rusia, liderii separatiștilor din Nagorno-Karabah, Osetia, Transnistria, au optat pentru continuarea luptei de secesiune, în timp ce statele (Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova) au încetinit implementarea reformelor pentru asigurarea participării efective la procesul de decizie, și creșterea încrederii între grupurile etnice. Ca urmare conflictele au devenit înghețate cu un echilibru stabilit între puterea statului respectiv și conducerea autoproclamatelor state în fiecare din aceste situații.

Liberalizarea strategică a eșuat din mai multe cauze printre care lipsa democrației reprezintă cauza principală. Succesul este chiar mai greu de realizat în condițiile situației economice dificile și a factorilor externi.

Cea mai bună alternativă la liberalizarea strategică este integrarea regională⁹⁷⁸. Teoretic aceasta ar permite depășirea dificultăților interne prin asigurarea unui context mai larg pentru rezolvarea tuturor tipurilor de contradicții. Instituțiile comune pot compensa slăbiciunea statelor ajutându-le în rezolvarea problemelor de securitate. Pe termen lung elemente de identitate comună sunt create și acceptate. Toate acestea minimalizează efectul distructiv al conflictelor interne, deschid oportunități pentru cooperare și exclud violența.

Teoria neofuncționalismul ne spune că datorită efectului de influență, integrarea poate converti interdependența dintre state în armonie politică⁹⁷⁹. Este un proces lent care nu oferă nici o garanție și care necesită voință politică pentru realizare. Odată realizat poate determina o creștere a interdependențelor în maximalizarea costurilor economice ale violenței, lucru care determină reducerea posibilității unei agresiuni.

În contrast cu liberalizarea strategică, abordarea acestei problematice la nivel regional presupune ca integrarea să aducă beneficii în plan economic și stabilitate în plan politic.

Pornind de la aceste aspecte teoretice să vedem cum integrarea regională a fost folosită pentru rezolvarea unor astfel de conflicte.

3. Cooperarea economică în zona Mării Negre

Proiectul *Cooperarea economică în zona Mării Negre* a fost înființat în anul 1992 (din 1998 a primit denumirea oficială - Organizația cooperării economice în zona Mării Negre – OBSEC⁹⁸⁰) în scopul unificării a 12 state care aveau ca obiectiv consolidarea cooperării economice în regiunea Mării Negre. Această inițiativă a urmat aceeași linie cu tendința generală a regionalizării și a sprijinit rezolvarea unor

---

⁹⁷⁸ Mykola KAPITONENKO, *Resolving Post-Soviet Frozen-Conflicts*, Per Concordiam, **Domestic Security**, George C Marshall, European Centre for Security Studies, June, 2010, p 34.

⁹⁷⁹ Ernest HASS, *The Obsolescence of Regional Integration Theory*, în Mykola KAPITONENKO, **Resolving Post-Soviet Frozen-Conflicts**, Per Concordiam, Domestic Security, George C Marshall, European Centre for Security Studies, June, 2010, p 34.

⁹⁸⁰ S-a înființat în 1992 în urma Declarației de la Istanbul și cuprinde următorii membrii: Albania, Bulgaria, Grecia, România, Moldova, Rusia, Ucraina și 3 state caucaziene: Armenia, Azerbaidjan și Georgia.

probleme specifice, care au apărut pe agenda regională, după colapsul Uniunii Sovietice.

Din păcate acest proiect de cooperare nu a reușit să prevină conflictele violente în câteva state membre. De ce s-a întâmplat aceasta? Apreciem că sunt două motive principale.

În primul rând, OBSEC își concentrează aproape toate activitățile pe problematica economică și în particular asupra problemelor ciclurilor de producție. Din moment ce majoritatea statelor membre fac parte din structuri integrate foarte dezvoltate (cum ar fi NATO sau Commonwealth), subiectele politice sau de securitate nu pot fi rezolvate eficient în cadrul organizației. Astfel, țări precum Moldova, Georgia sau Azerbaidjan – toate membre ale OBSEC - atunci când s-au confruntat cu violențe interne, nu s-au putut baza pe acest format multilateral pentru medieri sau încetarea conflictului.

În al doilea rând, cooperarea economică în cadrul OBSEC nu este un proces de integrare. Nu există beneficii, nu există instituții la nivel interstatal și nici norme legislative comune. Intensitatea cooperării, rareori depășește nivelul de proiecte economice întrunite.

Contextul politic este de asemenea, problematic. Interesele politice, dacă ele există, sunt prea diverse și de multe ori contradictorii. Unii membri OBSEC sunt țări NATO. Aceasta înseamnă că Rusia nu va permite, cu siguranță, ca problemele de ordin politic să fie rezolvate în cadrul formatului organizației. Trei state – Rusia, Ucraina și Turcia – sunt în competiție pentru a deține supremația la nivel regional, bazându-se pe capacitatea organizațională, resursele de petrol și sistemul militar. Această competiție este departe de a produce efecte pozitive pentru stabilizarea conflictelor înghețate și face ca orice activitate de mediere a conflictelor sau de construcție a păcii să fie sporadică și ineficientă.

Ca organizație, OBSEC nu a intervenit în rezolvarea conflictelor, rareori au fost unele încercări individuale ale câte unui stat. Intențiile pentru intervenții mult mai eficiente sunt vagi. Problematika securității este abordată, în cel mai bun caz, la nivel secundar în activitățile OBSEC și este strâns conectată la dimensiunea economică a securității. Ținând seama de aceasta, am putea presupune că o interconectare strânsă între stabilitatea politică și dezvoltarea economică va duce la o mai mare implicare a organizației în probleme politice, deși această implicare va rămâne în mod cert limitată.

Aceste perspective sunt, într-un mod sau altul, legate de producerea energiei și de potențialul de transport al regiunii. Cu cât regiunea este mai bine dezvoltată, interdependentă și integrată în piața energetică Europeană, cu atât are mai multe șanse de stabilitate politică la nivel regional și național. Oricum, datorită particularităților organizaționale și funcționale, este puțin probabil ca OBSEC să producă acest efect.

În concluzie această organizație nu a putut să facă mai nimic pentru rezolvarea conflictului din Nagorno-Karabah, chiar dacă Armenia și Azerbaidjan sunt membre fondatoare. Poate GUAM⁹⁸¹ să facă mai mult?

4. Urmărind securitatea economică

Spre deosebire de OBSEC, GUAM a fost înființat ca un cadru pentru rezolvarea problemelor de securitatea regională în paralel cu dezvoltarea cooperării economice în Marea Neagră și regiunea Caspică. De-a lungul istoriei, GUAM a acordat cea mai mare prioritate problemelor de securitate energetică, promovând dezvoltarea zonelor de petrol și gaz din regiunea Caspică și asigurând rute de alimentare cu energie a Europei⁹⁸². Problemele de securitate care amenințau aceste rute au impus un mai mare nivel de instituționalizare decât în cazul OBSEC, conducând astfel la stabilirea adunării anuale și a Comitetului de Coordonatori Naționali. Aceasta a părut să deschidă opțiuni suplimentare pentru managementul conflictului. Urmărind să îmbunătățească securitatea regională, statele membre au elaborat o viziune mai mult sau mai puțin coerentă a modului în care această securitate poate fi obținută. Aceștia au acceptat să întărească cooperarea cu diverse organizații internaționale, să intensifice cooperarea cu NATO, să ofere asistență reciprocă în stabilizarea conflictelor și managementul crizelor, și în ultimul rând, dar nu mai puțin important – să lupte împotriva separatismului, terorismului și a extremismului. Se pare că a fost stabilit un cadru pentru gestionarea conflictelor înghețate.

Problema cheie pentru un management al conflictului eficient este lipsa de interdependență și democrație. Statele membre sunt încă parteneri nesemnificativi de comerț unii pentru ceilalți (ex. partenerii majori de comerț ai Ucrainei sunt UE, Rusia și Turcia), având economiile dependente în principal de piața Europeană și de cea Rusească. În aceste circumstanțe chiar conceptul de regiune este discutabil, din moment ce oportunitățile pentru cooperare reciprocă benefică sunt mai mici decât cele de dezvoltare a comerțului cu terțe țări. Cooperarea interstatală rămâne foarte sensibilă în raport cu piața energetică și instabilitatea politică.

Ca și în cazul OBSEC, GUAM poate fi analizată prin prisma mai multor proiecte comune, în principal în domeniul energetic. Aceasta este absolut insuficient pentru o zonă de comerț regional liber, cândva obiectivul statelor membre. Accesul Ucrainei la Organizația Mondială de Comerț face ca acest obiectiv să fie demodat. Se pare că fiecare dintre membri se va alătura economiei globale în mod individual.

GUAM a urmărit un alt obiectiv important. Membrii săi au fost și sunt încă dornici să formeze un cadru de cooperare regională pentru facilitarea negocierilor în vederea unor posibile parteneriate cu UE și NATO și întărirea pozițiilor de negociere. Aceasta oferă un impuls pentru o cooperare politică și de securitate mai activă, dat

---

⁹⁸¹ Organization for Democracy and Economic Development este o alianță politică și economică la nivel strategic formată din Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Moldova. Uzbekistanul a aderat în 1999 și a părăsit organizația în 2005.

⁹⁸² Detalii la <http://guam-organizatio.org>, 10/15/2010.

fiind faptul că atât UE cât și NATO sunt strategic interesate de stabilitatea regională în zona Marea Neagră - Marea Caspică. Dar, în mod surprinzător, acest tip de efort de integrare a avut un impact opus asupra evoluției conflictuale regionale.

Prin conectarea eforturilor lor de îmbunătățire a securității regionale la un context NATO-UE mai larg, țările GUAM au amenințat balanța regională de interese, înainte de toate în raport cu Rusia. Accentuarea unor aspecte politice precum democrația a determinat schimbarea modului în care este perceput GUAM la Moscova. Înainte de 2004 acesta era în principal văzut ca un competitor pentru piețele energetice Europene. După „Revoluția Portocalie” din Ucraina, orientările geopolitice și de politică externă în regiune s-au schimbat. Strategia declarat activă pro-vest a Ucrainei era inacceptabilă pentru Rusia. Parte a acestei strategii era întărirea GUAM și a strânsei sale cooperări cu UE și NATO. Astfel, în viziunea Moscovei, acesta s-a transformat brusc într-un concurent geopolitic.

A fost riscant, dat fiind faptul că toate statele membre aveau conflicte interne înghețate, întârziate sau potențiale pe teritoriile lor, cu o puternică influență rusească în toate cazurile. Mecanismele de reglementare comune erau încă absente în GUAM și cooperarea în domeniul securității rămâne slabă. Pe scurt, balanța separată de forțe în fiecare conflict era mai importantă decât procedurile comune de mediere. Ca rezultat, statele membre GUAM au rămas vulnerabile la încercările Rusiei de a-și folosi influența în regiunile contestate pentru subminarea credibilității conducerii politice locale.

Strategia Rusiei privind conflictele înghețate s-a schimbat gradual de la mediere la susținere directă a separatiștilor. Inițiativa Ucrainei de rezolvare a conflictului din Transnistria – planul Iușenco, inițiat la conferința GUAM din aprilie 2005 – a fost blocată ulterior prin susținerea de către Rusia a conducerii auto-proclamatei Republici Transnistrene. Rusia a intervenit de asemenea în conflictul din 2006, când a izbucnit criza legată de sistemul de exporturi ilegale ale Transnistriei. Ucraina a introdus reguli mai stricte de documentare pentru exporturile de pe teritoriul Transnistriei, punând astfel în pericol taxele colectate de conducerea republicii separatiste. Rusia a răspuns cu o presiune diplomatică considerabilă în favoarea Transnistriei.

În 2006 o exotică „Comunitate pentru Democrație și Drepturile Omului”, a fost fondată în Sukhumi, capitala teritoriului separatist Georgian, Abhazia. Aceasta a unificat Abhazia, Osetia de Sud și Transnistria – cele trei state autoprocimate nerecunoscute – într-un efort de legitimizare a activităților lor politice. Memorandumul comun al comunității, datat 27 nov. 2006, era o critică aspră a inițiativei GUAM-ului de a rezolva conflictele înghețate prin intermediul Adunării Generale a Națiunilor Unite. Aceasta susținea de asemenea strategia Rusiei în toate cele trei conflicte. În final, Rusia a susținut direct separatistele Osetia de Sud și Abhazia în războiul recent din Georgia.

Concluzia acestor evoluții a fost că eforturile reunite dar nesistematice luate de statele membre GUAM s-au dovedit a fi ineficiente din cauza lipsei de putere instituțională și resurse. Eforturile de a crea o zonă de integrare regională au eșuat datorită incapacității de a consolida legăturile economice, nu doar între state, dar de

asemenea în interiorul granițelor statelor în vederea includerii regiunilor separatiste în interacțiuni economice interdependente. GUAM are un „pilon” politic semnificativ pentru activitatea sa, dar nu este bazat pe cooperare economică. În orice caz, contracțiunile Rusiei a făcut dificilă rezolvarea conflictelor în cadrul organizației.

5. NATO, UE și OSCE

Cât privește NATO și UE, întrebarea este simplă: Aderarea la ambele sau la oricare dintre aceste organizații va ajuta la rezolvarea conflictelor înghețate? Cum aderarea la UE pare o oportunitate foarte îndepărtată pentru oricare dintre statele GUAM, vom vorbi în principal despre NATO, ca sistem de securitate colectivă și astfel un instrument pentru rezolvarea conflictelor interne.

De la distanță, lanțul secvențial de evenimente arată contrariul: aderarea la NATO va fi posibilă după aplanarea conflictelor. Dar conducerea politică, în special în Georgia, continuă să se bazeze pe mecanismele NATO pentru găsirea unei soluții pentru îndelungata problemă a separatismului.

Există două probleme principale cu NATO, ca instrument pentru aplanarea conflictelor interne.

Sursele primare de conflicte sunt structurale, politice și istorice. NATO nu este eficient în gestionarea oricăreia dintre aceste provocări. Alianța rămâne predominant un sistem de securitate interstatală, cu foarte puține oportunități de reglementare a conflictelor interne. Exemplele unor astfel de conflicte interne în statele membre NATO (cum ar fi Turcia) sunt suficiente pentru a evidenția această lipsă de oportunități. Fondată ca o coaliție interstatală tradițională, NATO nu s-a schimbat atât de mult încât să răspundă provocărilor de la nivel intra-statal. Este chiar și mai puțin potrivită pentru gestionarea riscurilor trans-naționale sau civile. În același timp, separatismul din conflictele înghețate este ținut în viață de slăbiciunile statelor, lipsa de legitimitate, instabilitatea economică și particularitățile istorice/culturale.

Implicarea NATO în oricare dintre conflictele înghețate poate, de fapt, să înrăutățească situația prin transformarea conflictelor înghețate interne în escaladări sau, posibil, în conflicte inter-statale. Acesta este în particular cazul Georgiei.

UE ar putea oferi o cale mult mai largă pentru aplanarea conflictelor. Fiind o piață comună și un spațiu politic comun, ar putea ajuta la rezolvarea dilemelor de securitate etnică, să construiască mecanisme eficiente de împărțire a puterii și să garanteze autonomia culturală. Dar sunt de asemenea obstacole care fac acest scenariu nerealist în perspectiva pe termen scurt și mediu.

Nivelul de democratizare al statelor în discuție este insuficient pentru crearea unui cadru de gestionare a conflictelor. Zonele separatiste sunt guvernate de elitele locale, izolate de societate, care beneficiază de existența statutului actual. Astfel liberalizarea strategică sau democratizarea rapidă ar necesita o lungă perioadă de tranziție.

Statele menționate anterior sunt prea departe de aderarea la UE. Luând în considerare toate acestea, putem spune că mecanismele NATO și UE nu vor fi folosite în mod direct pentru rezolvarea conflictelor înghețate. Pare mai probabil ca acestea să folosească ca modele pentru crearea unui cadru pentru aplanarea

conflictului. Însăși ideologia și valorile din spatele integrării Euro-atlantice pot ajuta la construirea unor societăți mai democratice, care la rândul lor vor genera mai multe schimbări pentru rezolvarea conflictelor interne.

Toate statele menționate ca fiind implicate în aceste conflicte sunt membre ale OSCE. Acest lucru reprezintă o premisă încurajatoare în ceea ce privește participarea acestei organizații la rezolvarea conflictelor înghețate având în vedere domeniul activității acesteia: politico-militar, economic și protecția mediului, apărarea drepturilor omului și a libertăților democratice.

Din păcate, cu toate că există misiuni în toate aceste țări, demersurile întreprinse până în prezent nu au avut succes în realizarea liberalizării strategice din aceleași motive menționate anterior, la care se poate adăuga influența puternică pe care Federația Rusă o exercită la nivelul organismelor de decizie.

În plus, OSCE, prin Grupul de la Minsk⁹⁸³, se implică din punct de vedere politico-militar pentru găsirea unei soluții pașnice a conflictului din Nagorno-Karabah. În acest scop la nivelul secretariatului OSCE funcționează Grupul de planificare la nivel înalt (HLPG) care asigură monitorizarea periodică a acordului de încetare a focului și pregătește o eventuală misiune de menținerea a păcii, care ar putea fi lansată în zonă în cazul semnării unui acord de pace. Până în prezent nicio măsură întreprinsă la nivel diplomatic nu a reușit să „dezghețe” relațiile din Armenia și Azerbaidjan, iar recente evenimente din luna iulie ca și declarațiile din luna octombrie a.c. ale celor trei ambasadori care conduc acest grup nu par încurajatoare.

Concluzii

Gestionarea conflictului din Nagorno-Karabah la fel ca și în cazul celorlalte conflicte înghețate este problematică. Factorii structurali sunt prea puternici, diviziunile etnice sunt prea complicate și interdependența economică este prea scăzută. Combinate cu o serie de interese rusești în regiune, conflictul ridică provocări serioase pentru securitatea regională.

În general, încercările de rezolvare a problemelor prin liberalizare strategică au eșuat. Democratizarea este prea lentă, iar societatea civilă rămâne subdezvoltată. Aceasta nu permite o împărțire eficientă a puterii, creează discriminare și permite agresivitatea retorică a elitelor locale.

Orientarea către o formă de integrare regională pare rezonabilă. Integrarea regională permite stabilirea beneficiilor comune, asigură câștiguri economice și facilitează activitățile organizațiilor și regimurilor internaționale. Pe termen lung aceasta creează proceduri și norme de reglementare politică comune și stabilesc elemente de identitate comună.

Nu funcționează însă în cazul conflictelor înghețate. Dar acest eșec se datorează mai degrabă trăsăturilor specifice ale conflictelor decât abordării în sine.

---

⁹⁸³ În anul 1992, la reuniunea membrilor Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE) din Minsk, s-a propus constituirea unui grup condus din trei ambasadori (din Franța, Federația Rusă și SUA) cu misiunea găsirii unei soluții pașnice pentru conflictul din Nagorno-Karabah. Din acest grup mai fac parte: Belarus, Germania, Italia, Suedia, Finlanda, Turcia și Troica OSCE.

Din diferite motive, proiectele de integrare regională au eșuat. Există ceva cooperare economică, dar aceasta nu se poate substitui procesului de integrare atunci când este necesară gestionarea conflictelor interne. Nivelele de interdependență economică dintre țările regiunii rămân reduse, fără extinderea beneficiilor acestora.

Integrarea regională poate fi eficientă, dar trebuie să aibă sens. Implementarea procedurilor democratice, legiferarea pentru protejarea drepturilor minorităților, încurajarea abordărilor „win-win” în gestionarea conflictelor – toate pot fi întărite prin integrare. Oricum, în societăți trebuie mai întâi creată o bază normativă și instituțională. Până la obținerea acesteia, integrarea nu va face decât să conserve problemele și dificultățile.

Procesele integrative, eficiente în gestionarea conflictelor, trebuie să aibă o bază economică și să urmeze logica creșterii graduale a interdependenței. În această privință, exemplul UE ar putea juca un rol important. Integrarea va fi un succes dacă creează beneficii pentru minoritățile etnice și diminuează problemele de securitate etnică. Însă aceasta se va transforma într-un eșec dacă substituie interdependența și cooperarea practică cu sloganuri și retorică politică.

Bibliografie:

- [1] GAVRILĂ, Carmen, *Cât poate păstra Armenia prietenia Iranului*, **Foreign Policy România**, nr.18, octombrie, 2010.
- [2] GRUMAZ, Alexandru, *Criogenia conflictelor latente*, **Observatorul Militar**, nr.38, 2010.
- [3] KAPITONENKO, Mykola, *Resolving Post-Soviet Frozen-Conflicts*, Per Concordiam, **Domestic Security**, George C Marshall, European Centre for Security Studies, June, 2010.
- [4] MOLNAR, Filimon, *The Myth of Frozen Conflicts, Tranceding Illusive Dilemmas*, Per Concordiam, **Domestic Security**, June 2010.
- [5] SVENSSON, Isack, *The Nagorno-Karabach Conflict. Lessons From, Mediation Effort*, <http://www.initiativeforpeacebuilding.eu>.
- [6] TĂNASE, Andreea, *În spatele frontului din Nagorno-Karabah*, **Foreign Policy România**, nr.18, octombrie, 2010.
- [7] <http://www.europalibera.org>
- [8] <http://www.international.asm.md/bsec/index.php>,
- [9] <http://www.guam-organizatio.org>
- [10] <http://www.osece.org/item/21979.html>

RESPONSABILITATEA DE A PROTEJA – ARGUMENT PENTRU OPERAȚIILE DE SECURITATE UMANĂ

Marius PRICOPI*
Dr. Mihai NEAG**

THE RESPONSIBILITY TO PROTECT – ARGUMENT FOR HUMAN SECURITY OPERATIONS

In the current strategic context, the necessity to prioritize the security of individuals and communities (human security) has been successfully transcribed into the Responsibility to Protect. According to this international norm, in so far as states are not capable or simply do not wish to guarantee the human security of their citizens, the international community has the right to intervene, in order to stop abuses committed by those states against their own populations.

This paper argues that the Responsibility to Protect constitutes the indisputable source of legitimacy for the Human Security Operations, a new type of multinational civil-military operations that uphold the continuous exercise of fundamental rights and freedoms of citizens belonging to states that fail in or simply do not wish to protect them anymore.

1. Contextul strategic actual

În lumea de astăzi, mulți oameni continuă să trăiască vieți intolerabil de nesigure. Uneori, insecuritatea lor are cauze naturale. Însă de cele mai multe ori, insecuritatea este o consecință a conflictelor în care civilii sunt victime sigure. În Sudanul de Vest, sute de mii de oameni au fost nevoiți să se refugieze ca urmare a crimelor, violurilor, răpirilor și jafurilor organizate de miliții sponsorizate de guvernul național⁹⁸⁴. În Armenia, Azerbaidjan sau Georgia, zeci de mii de refugiați nu se pot întoarce încă la fostele cămine întrucât insecuritatea lor durabilă a devenit un instrument manipulat de politicieni în scopuri discutabile. În Congo, peste trei milioane de oameni au fost uciși în ultimul deceniu, multe alte milioane fiind nevoiți să renunțe la casele și averea lor, în schimbul vieții.

În general, conflictele contemporane sunt caracterizate prin absența legii, ideologii exclusiviste și uzul zilnic al violenței. Aceste caracteristici sunt favorabile pentru o combinație de încălcări ale drepturilor omului, crimă organizată și terorism, ce tind să se reverse și să împrăștie insecuritatea dincolo de focarul originar. Deși inițial astfel de scenarii erau credibile numai în statele afectate de conflict, atacurile teroriste din New York (11 septembrie 2001) și Madrid (11 martie 2004) au demonstrat o dată pentru totdeauna că niciun cetățean al lumii nu mai este în totală siguranță în spatele frontierelor naționale și că insecuritatea nu mai pătrunde de mult în interiorul statului sub forma unor armate străine invadatoare.

---

* Locotenent, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”

** Colonel profesor universitar, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”

⁹⁸⁴ The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities, *A Human Security Doctrine for Europe*, Barcelona, Caixa Catalunya, 2004, p. 7.

Mai mult, conflictele de astăzi devin mult mai complexe și mai letale ca urmare a tehnologiei moderne și comunicațiilor, prin proliferarea de arme ieftine dar cu potențial ridicat de distrugere, ce nu de puține ori ajung în mâinile copiilor-soldăți. Multe dintre conflicte izbucnesc în societăți disperat de sărace sau în care există un singur tip de resursă prețioasă (petrolul sau diamantele), ce devine rapid combustibilul unei economii de război. În astfel de situații, monopolul statului asupra uzului de violență este pierdut, iar violența devine un mod de viață cu consecințe catastrofale pentru civilii fără posibilități de protecție⁹⁸⁵.

Pe lângă schimbarea naturii conflictelor, însăși paradigma securității suferă astăzi modificări. Astfel, deoarece amenințarea unui conflict mondial sau a unui holocaust nuclear sunt acum foarte puțin probabile, securitatea nu mai poate însemna doar lipsa unor astfel de amenințări. Omenirea se confruntă acum cu multe alte probleme nu mai puțin grave: insecuritate alimentară, traficul de droguri, insecuritate personală, insecuritate sanitară, disparități în dezvoltarea economică și implicit în distribuția bogăției, degradarea mediului etc. În întâmpinarea tuturor acestor provocări, noul concept de securitate umană pare să dețină cel puțin o parte dintre soluțiile atât de necesare.

În viziunea securității umane, principalul referent nu mai este statul, ci individul. Pe lângă protejarea statului împotriva unei amenințări externe, securitatea umană extinde acest obiectiv pentru a include o paletă mai largă de riscuri și amenințări asimetrice. Realizarea securității umane implică nu numai guverne naționale, ci și alți actori ai scenei internaționale, precum: organizațiile internaționale, comunitățile locale sau chiar anumite personalități de importanță incontestabilă. În plus, spre deosebire de securitatea națională, care adesea se bazează pe puterea națională și apărarea militară, securitatea umană împuternicește oamenii și comunitățile să identifice și să implementeze propriile soluții în fața factorilor de insecuritate.

Asigurarea securității umane presupune înainte de toate asigurarea libertății de acțiune a oamenilor, căci, în noua viziune, securitatea înseamnă responsabilitatea propriei vieți, posibilitatea omului de a-și purta singur de grijă. Prin aceasta, se conferă conceptului în discuție un caracter integrativ, posibilitatea aplicării sale fiind asigurată de consens, nu de forța armelor⁹⁸⁶. De altfel, ideea de fond care stă la baza conceptului de securitate umană implică îndeplinirea cumulativă a două deziderate, exprimate sugestiv prin sintagmele: libertatea față de frică și libertatea față de nevoi. Iar în ciuda tuturor problemelor pe care le presupune o schimbare de paradigmă cu implicații atât de mari, precum și operaționalizarea noului concept propus, forța potențială de care dispune ideea de securitate umană poate prevala, condiția necesară și suficientă fiind depășirea concepțiilor ideologice înguste ce caracterizează în prezent starea de securitate a omenirii.

Pe măsura emergenței acestor noi realități și provocări, au apărut și noi cerințe pentru acțiune și noi standarde de comportament în afacerile interne și internaționale.

---

⁹⁸⁵ Report of the International Commission on Intervention and State Responsibility, *The Responsibility to Protect*, Ottawa, International Development Research Centre, 2001, p. 4.

⁹⁸⁶ United Nations Development Programme, *Human Development Report 1994*, New York, Oxford University Press, 1994.

Multe instituții internaționale au fost create pentru a întâmpina aceste circumstanțe modificate. Cu toate acestea, mandatul și capacitatea acestor instituții nu au ținut pasul cu așteptările actuale ale comunității internaționale. Mai mult ca oricând, chestiunea intervenției internaționale cu scopul de a proteja viața umană este un exemplu clar și convingător de situație în care acțiunea concertată nu trebuie să întârzie.

2. Responsabilitatea de a Proteja

Necesitate de a prioritiza securitatea indivizilor și a comunităților (securitatea umană) a fost transpusă în Responsabilitatea de a Proteja (RtoP), o nouă normă de drept internațional ce se adresează eșecului comunității internaționale de a preveni și stopa genocidul, crimele de război, purificarea etnică sau crimele împotriva umanității.

Între 14-16 septembrie 2005, la New York a avut loc Summit-ul Mondial, o întâlnire la care au luat parte reprezentanți din toate cele 191 de state membre (la momentul respectiv) ale Organizației Națiunilor Unite (ONU). Summit-ul s-a finalizat prin acordul tuturor delegațiilor participante asupra documentului intitulat *2005 World Summit Outcome*, adoptat la 16 septembrie de către Adunarea Generală ONU prin Rezoluția 60/1.

Printre temele majore ale *2005 World Summit Outcome* se numără: dezvoltarea, mediul, terorismul, asistența umanitară, sănătatea, dar și Responsabilitatea de a Proteja. Așadar, conform Paragrafului 138: „*Fiecare stat are responsabilitatea de a-și proteja populațiile împotriva genocidului, crimelor de război, purificării etnice sau a crimelor împotriva umanității*”⁹⁸⁷. Această responsabilitate implică prevenirea unor astfel de manifestări, prin mijloacele adecvate și necesare [...]”⁹⁸⁸. În continuare, Paragraful 139 stipulează: „*Comunitatea internațională, prin Organizația Națiunilor Unite, are de asemenea responsabilitatea de a utiliza mijloacele diplomatice și umanitare adecvate, precum și alte mijloace pașnice, în concordanță cu Capitolele VI și VII din Carta Națiunilor Unite, pentru a ajuta la protejarea populațiilor împotriva genocidului, crimelor de război, purificării etnice sau a crimelor împotriva umanității. În acest context, [comunitatea internațională] este pregătită să acționeze în mod colectiv, într-o manieră oportună și decisivă, [...] de la caz la caz și în cooperare cu organizațiile regionale relevante, dacă mijloacele pașnice sunt inadecvate și autoritățile naționale eșuează în mod vizibil în protejarea populațiilor împotriva genocidului, crimelor de război, purificării etnice sau a crimelor împotriva umanității*”⁹⁸⁹.

Prin urmare, Responsabilitatea de a Proteja aparține atât statelor-națiune suverane, cât și comunității internaționale. În măsura în care statele nu sunt capabile sau pur și simplu nu doresc să-și exercite această responsabilitate, comunitatea

---

⁹⁸⁷ Cele patru crime și abuzuri (n.a.).

⁹⁸⁸ General Assembly Resolution no. 60/1, *2005 World Summit Outcome*, p. 30.

⁹⁸⁹ *Ibidem*.

internațională este îndreptățită să intervină, cu prioritate prin mijloace pașnice, pentru a stopa abuzurile comise de respectivele state împotriva propriilor populații.

Cele două *principii* ale Responsabilității de a Proteja sunt⁹⁹⁰:

(1) Suveranitatea statală implică responsabilitate, iar responsabilitatea primară pentru protejarea cetățenilor aparține statului însuși.

(2) Atunci când o comunitate are de suferit, urmare a conflictului intern, insurgenței, represiunii sau eșecului statal, iar statul în cauză nu este dispus sau nu poate să prevină sau să oprească crimele și abuzurile, principiul non-intervenției cedează în favoarea responsabilității internaționale de a proteja.

În plus, Responsabilitatea de a Proteja implică următoarele trei *responsabilități* distincte⁹⁹¹:

(1) *Responsabilitatea de a preveni*: adresarea cauzelor primare și directe ale conflictului intern sau ale altor situații de criză ce afectează securitatea umană;

(2) *Responsabilitatea de a reacționa*: răspunsul la situații ce afectează securitatea umană prin măsuri adecvate, ce pot include măsuri coercitive precum sancțiuni sau intervenții militare.

(3) *Responsabilitatea de a reconstrui*: oferirea, în special ulterior unei intervenții militare, de asistență deplină pentru reconstrucție și reconciliere.

Într-un Raport emis în anul 2009⁹⁹², Secretarul General ONU indică cei trei *piloni* ai Responsabilității de a Proteja:

Pilonul I: Responsabilitatea statului de a-și proteja indivizii și comunitățile împotriva celor patru crime și abuzuri menționate, precum și împotriva incitării la aceste crime și abuzuri. Această responsabilitate derivă nu doar din aparent simpla enunțare și acceptare a RtoP, ci și din natura suveranității statului și din obligațiile legale permanente ale acestuia. RtoP ține, în primul și în primul rând, de responsabilitatea Statului, întrucât prevenirea începe acasă și protejarea populației este un atribut definitoriu al suveranității și statalității moderne. Este evident că Statele care își gestionează bine diversitatea internă, cultivă respectul între grupuri diferite și au mecanisme eficiente pentru a amorsa disputele interne nu vor cădea niciodată într-o posibilă spirală a violenței.

Respectul pentru drepturile omului și litera legii sunt elemente esențiale ale suveranității responsabile. Mai mult, dacă premisele RtoP ar deveni sustenabile, ele ar trebui integrate în fiecare cultură și societate fără ezitare, ca reflecții ale valorilor și standardelor globale și locale.

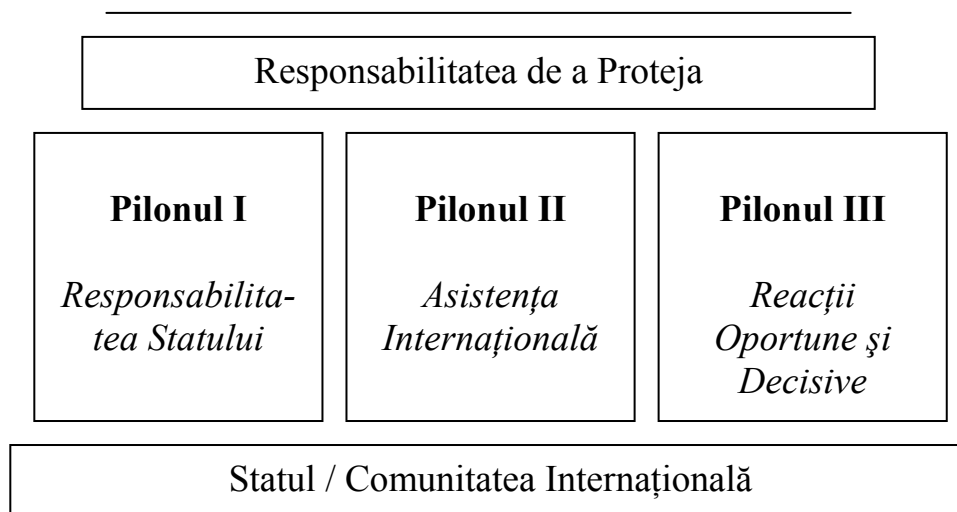

OPERAȚIILE DE SECURITATE UMANĂ

⁹⁹⁰ Report of the International Commission on Intervention and State Responsibility, *op. cit.*, p. XI.

⁹⁹¹ *Ibidem*.

⁹⁹² Report of the Secretary General no. A/63/677, *Implementing the responsibility to protect*, 2009.

Figura nr. 1: Edificiul Responsabilității de a Proteja

Din acest punct de vedere, toate statele lumii sunt unite. Deși au existat dezbateri vii despre implementarea RtoP, niciun stat nu a combătut necesitatea stopării crimelor și abuzurilor, ori necesitatea de a dezvolta parteneriate naționale, regionale sau globale în acest sens.

Pilonul II: Asistența internațională - reprezintă angajamentul comunității internaționale pentru a sprijini statele în eforturile lor de a-și respecta obligațiile față de proprii cetățeni. Asistența internațională are la bază cooperarea internațională, aranjamentele regionale și subregionale, societatea civilă și sectorul privat. Acest al doilea pilon este critic pentru implementarea unor politici, proceduri sau practici ce pot fi în mod constant aplicate și în mod larg sprijinite.

În situația în care conducerea unui stat este hotărâtă să comită crime și abuzuri împotriva propriilor cetățeni, atunci măsurile de asistență din cadrul Pilonului II pot avea efecte limitate; în astfel de cazuri, mult mai util se poate dovedi un răspuns oportun și decisiv din partea comunității internaționale (vezi Pilonul III). Însă, atunci când leadership-ul politic este divizat, slab sau nesigur în privința căii de urmat, nu dispune de capacitatea de a-și proteja proprii cetățeni sau înfruntă o opoziție armată ce amenință cu sau comite crime și abuzuri, măsurile din cadrul Pilonului II pot juca un rol critic în implementarea RtoP. În plus față de măsurile persuasive și stimulentele pozitive, acest al doilea pilon ar putea include și asistență militară pentru a ajuta statul în confruntarea sa cu actori non-statali ce îi amenință atât existența, cât și populația.

Pilonul III: Reacții oportune și decisive – constă în responsabilitatea comunității internaționale de a răspunde în mod colectiv, într-o manieră oportună și decisivă, atunci când un stat eșuează în mod evident în a oferi protecție propriilor cetățeni și comunități. În situația în care statele lumii acționează suficient de rapid, opțiunile nu mai sunt doar două: a nu face nimic sau a utiliza forța. Reacțiile din cadrul Pilonului III includ atât operații în sprijinul păcii sau colaborări regionale și subregionale, cât și măsuri coercitive întreprinse în deplină conformitate cu legile și cutumele internaționale.

Dacă cei trei piloni sunt inegali, edificiul RtoP ar putea deveni instabil, înclinându-se în mod periculos într-o direcție sau alta. Similar, dacă toți cei trei piloni nu sunt suficient de puternici, edificiul ar putea intra în colaps. Toți trei trebuie să fie pregătiți pentru a fi utilizați în orice moment. Astăzi, RtoP este una dintre cele mai puternice dar și mai puțin înțelese idei ale timpurilor noastre. Totodată, RtoP este un aliat și nu un adversar al suveranității: protejarea propriei populații reprezintă unul dintre obiectivele esențiale ale statului suveran modern; prin susținerea statelor în a-și îndeplini acest obiectiv, RtoP are drept efect întărirea suveranității, și în nici un caz slăbirea sa⁹⁹³.

3. Fundamente ale operațiilor de securitate umană

Ca o consecință firească a Responsabilității de a Proteja, operațiile de securitate umană sunt un nou tip de operații multinaționale civil-militare care susțin exercitarea în continuare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor aparținând unor state ce nu reușesc sau nu doresc să-i mai protejeze. Obiectivul esențial al acestor operații constă în promovarea și garantarea libertății față de frică, a libertății față de nevoi și a libertății de acțiune a indivizilor.

Caracterul multinațional al operațiilor de securitate umană reprezintă sursa lor incontestabilă de legitimitate. Dacă intențiile și motivațiile unui singur stat, oricât de bine intenționat ar fi el, pot fi cu ușurință deturnate printr-o propagandă adecvată, intențiile și motivațiile unei coaliții de state (ce reprezintă, practic, vocea comunității internaționale) pot fi cu mult mai greu puse la îndoială. *Caracterul civil-militar* al operațiilor de securitate umană presupune utilizarea, în egală măsură, atât a capacităților militare, cât și a capacităților civile. Prin urmare, astfel de operații nu reprezintă apanajul exclusiv al forțelor armate, întrucât rezultate mult mai bune pot fi obținute prin utilizarea oportună și proporționată a resurselor civile și militare.

Operațiile de securitate umană se aseamănă întrucâtva cu operațiile de pace și intervenția militară, însă totodată diferă în mod semnificativ de acestea. Pe de o parte, operațiile de pace vizează realizarea (construcția, menținerea, impunerea) păcii între două sau mai multe părți combatante înarmate. În general, misiunea acestora este de a monitoriza acordurile de încetare a focului și de a separa părțile combatante. Însă astfel de operații de pace au eșuat adesea în ceea ce privește protejarea civililor împotriva încălcărilor repetate ale drepturilor și libertăților fundamentale. Pe de altă parte, intervențiile militare vizează înfrângerea unui inamic, fie că acesta îmbracă forma unor grupuri de insurgenți, a unor regimuri ostile sau chiar dictatori. Deși astfel de intervenții nu neglijează protejarea civililor, importanța acordată înfrângerii inamicului poate determina utilizarea disproporționată a forței ori invocarea necesității militare pentru a justifica violarea normelor de drept internațional umanitar sau un tratament discriminatoriu.

---

⁹⁹³ UN Department of Public Information, SG/SM/11701, *Secretary-General Defends, Clarifies "Responsibility to Protect" at Berlin Event*, 15 iulie 2008.

Cu alte cuvinte, drepturile omului sunt înlocuite de imperativul păcii în operațiile de pace și de imperativul victoriei în intervențiile militare⁹⁹⁴. În operațiile de securitate umană însă, imperativul îl reprezintă siguranța individului și a comunității sale, accentul căzând pe protejarea populației. Astfel de operații pot avea loc în oricare dintre etapele conflictului și pot fi desfășurate în mod autonom, sau pot fi parte a unor campanii mult mai ample ce includ diverse tipuri de operații de stabilitate și sprijin.

Concluzii

În abordarea circumstanțelor diverse în care crimele și abuzurile împotriva simplilor cetățeni sunt planificate, tolerate sau săvârșite, comunitatea internațională trebuie să acționeze sub un singur imperativ: salvarea de vieți. Însă în ciuda numeroaselor studii și discuții publice, statele lumii sunt încă departe de a dezvolta tipul de capacitate civil-militară de răspuns rapid, atât de necesară în situațiile menționate.

Apărarea suveranității statale, chiar și de către cei mai puternici susținători ai săi, nu include aspirații de putere nelimitată ale unui stat, care poate astfel face ceea ce dorește cu cetățenii săi. Este recunoscut faptul că suveranitatea implică o responsabilitate duală: externă (de a respecta suveranitatea altor state) și internă (de a respecta demnitatea și drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor aparținând statului). Această înțelegere modernă a suveranității trebuie să fie de importanță centrală în problema intervenției cu scopul de a proteja drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor și comunităților.

Teoretizate în mod comprehensiv și implementate în mod realist, operațiile de securitate umană pot reprezenta tipul de răspuns atât de necesar comunității internaționale în condiții de insecuritate umană severă. Diferite atât de operațiile de pace cât și de intervenția militară, operațiile de securitate umană au drept fundament exercitarea în continuare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor aparținând unor state ce nu reușesc sau nu doresc să-i mai protejeze. În această logică, imperativul păcii sau cel al victoriei sunt înlocuite de imperativul drepturilor omului, prin promovarea și garantarea libertății față de frică, a libertății față de nevoi și a libertății de acțiune a indivizilor.

This work was supported by CNCISIS - UEFISCSU, project number 900 PNII - IDEI code 1204/2008.

Bibliografie:

- [1] General Assembly Resolution no. 60/1, *2005 World Summit Outcome*, 2005.
- [2] Report of the International Commission on Intervention and State Responsibility, *The Responsibility to Protect*, Ottawa, International Development Research Centre, 2001.
- [3] Report of the Secretary General no. A/63/677, 2009.

---

⁹⁹⁴ The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities, *op. cit.*, pp. 14-20.

- [4] The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities, *A Human Security Doctrine for Europe*, Barcelona, Caixa Catalunya, 2004.
- [5] NEAG, Mihai Marcel (coord.), *Arhitecturi de securitate umană în spațiul euro-atlantic*, Sibiu, Editura Techno Media, 2009.
- [6] <http://www.securitateumana.com/>.

FORȚA DE RĂSPUNS PENTRU SECURITATEA UMANĂ

Marius PRICOPI*

Lucian ISPAS**

RESPONSE FORCE FOR HUMAN SECURITY

In order to successfully conduct Human Security Operations, the international community needs a Response Force specially designed for such missions. The Force would be composed not only of military personnel but also of civilians, numbering a total of 15.000 men and women and structured into three distinct levels. Capitalizing the various capabilities already existing in different European and Euro-Atlantic security policies, this multinational Force would benefit from a political authority clearly set out both at central and national level.

Based on the vision presented in the Barcelona Report on Europe's Security Capabilities, this paper argues for the necessity and opportunity of a Human Security Response Force.

Operațiile de securitate umană sunt un nou tip de operații multinaționale civil-militare care susțin exercitarea în continuare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor aparținând unor state ce nu reușesc sau nu doresc să-i mai protejeze. Obiectivul esențial al acestor operații constă în promovarea și garantarea libertății față de frică, a libertății față de nevoi și a libertății de acțiune a indivizilor. Printre obiectivele operațiilor de securitate umană s-ar putea număra: restabilirea legii și ordinii, reconstrucția, dezarmarea, demobilizarea și reintegrarea, sprijinul pentru societatea civilă sau consolidarea instituțiilor de stat.

Toate aceste misiuni necesită un personal înalt calificat, specializat și foarte bine coordonat. Din acest motiv, o forță civil-militară integrată se poate dovedi cea mai potrivită pentru a duce la bună îndeplinire misiunile de securitate umană. Forțele armate vor fi o componentă importantă în operațiile de securitate umană, însă ele trebuie restructurate și integrate cu capacități civile, cum sunt: forțele de poliție, judecători, funcționari publici, furnizori de ajutor și asistență medicală sau specialiști în drepturile omului. Scopul ultim al unei astfel de integrări este de a putea desfășura diferite „pachete” de capacități civil-militare, funcție de situația de securitate umană din teren.

Există însă și obstacole semnificative de surmontat. Astfel, printre civili, militarii sunt adesea asociați cu violența și uzul forței, practici ce restrâng cu siguranță inițiativa și libertatea de acțiune ale civililor. Printre militari, civilii sunt percepuți ca fiind mai puțin organizați și eficienți, acordând atenție detaliilor și nu obiectivului de ansamblu. În plus, civilii tind să acționeze în echipe mici și cu un grad ridicat de autonomie, în contrast cu organismele militare de dimensiuni considerabile și organizate în mod ierarhic. Așadar, o integrare civil-militară eficientă va fi

---

* Locotenent, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”

** Maior lector universitar doctorand, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”

posibilă numai printr-o adaptare a ambelor părți și o echilibrare a balanței capabilităților civil-militare.

În întâmpinarea tuturor acestor cerințe, Raportul Barcelona⁹⁹⁵ propune crearea unei Forțe de Răspuns pentru Securitatea Umană, compusă din aproximativ 15.000 de militari și civili. Cel puțin o treime din totalul personalului ar urma să fie forțe de poliție și specialiști civili. Forța ar urma să fie structurată pe *trei niveluri distincte*, punându-se totodată în valoare și variatele capabilități ce există deja în cadrul politicilor de securitate și apărare europene și euro-atlantice.

Astfel, *primul nivel* ar completa deja existentul Cartier General de la Bruxelles. Aici se regăsesc structuri de planificare de nivel strategic, cu o capacitate dezvoltată de procesare a datelor și informațiilor și un centru de management al crizelor civil-militare, cu posibilitatea de a evalua capabilitățile (militare sau civile) necesare în anumite cazuri particulare. În plus față de acest Stat Major permanent, Comandamentul Forței ar apela și la observatori / reprezentanți speciali ce ar putea fi trimiși în anumite regiuni premergător unei posibile desfășurări de forțe, drept răspuns la semnalele de avertizare timpurie transmise de societatea civilă și alți actori locali importanți.

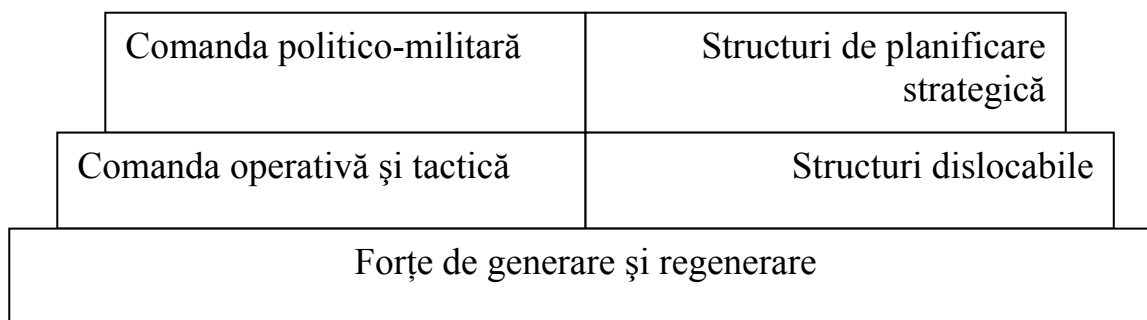

Figura nr. 1: Nivelurile Forței de Răspuns pentru Securitate Umană⁹⁹⁶

Al doilea nivel ar reuni aproximativ 5.000 de oameni, organizați în echipe de comandă și control de nivel operațional și tactic, ce au în subordinea lor structuri civil-militare cu un grad ridicat de operaționalizare, capabile să se desfășoare oriunde sunt solicitate, în termen de câteva zile.

La cel de-al treilea nivel (aproape 10.000 de oameni) s-ar regăsi structuri cu un nivel mai scăzut de operaționalizare, dar care se antrenează constant și care asigură înlocuirea sau rotația structurilor din nivelul doi, deja angajate în diferite misiuni.

Forța de Răspuns ar urma să fie multinațională, dar alcătuită din structuri naționale nu mai reduse de nivel batalion; o autoritate politică bine delimitată va exista nu numai la Bruxelles, ci și la nivel național.

Generarea Forței de Răspuns pentru Securitate Umană este realizată pe baza ofertelor naționale ale de statele membre și parteneri ale organizațiilor internaționale

⁹⁹⁵ The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities, *A Human Security Doctrine for Europe*, Barcelona, Caixa Catalunya, 2004, pp. 20-23.

⁹⁹⁶ Mihai Marcel Neag (coord.), *Arhitecturi de securitate umană în spațiul euro-atlantic*, Sibiu, Editura Techno Media, 2009, pp. 280.

de securitate. Ofertele sunt comunicate pe timpul unor conferințe internaționale desfășurate în mod regulat, dar și ad hoc, ori de câte ori apar schimbări majore în executarea operațiilor de securitate umană. Decizia finală de a contribui cu trupe și echipament la misiunile și operațiile Forței de Răspuns este luată de către fiecare guvern în parte, respectând procedurile și legislația națională. Contribuțiile statelor sunt realizate în funcție de capacitatea lor națională, luându-se în calcul angajamentele asumate, structura și dimensiunea forțelor, precum și nivelul lor de întrebuințare.

Pe lângă profesioniștii ce reprezintă componenta permanentă a Forței de Răspuns, aceasta ar dispune și de un corp de voluntari, alcătuit din două tipuri de personal: (1) specialiști și experți în cele mai diverse dintre domenii, aflați la final de carieră, ce dispun de timpul necesar pentru a-și valorifica și împărtăși experiența acumulată; (2) tineri absolvenți sau chiar studenți angrenați în activități cu un grad scăzut de pericolozitate, dar care le-ar oferi însă acestora experiența necesară asumării, pe viitor, a unor funcții importante în cadrul structurii Forței.

În ceea ce privește *echiparea* Forței de Răspuns, trebuie menționat că aceasta se bazează în primul rând pe puterea inteligentă a resursei umane, și nu neapărat pe tehnologii moderne ultrasofisticate. Cu toate acestea, echipamentul trebuie să fie eficient din punct de vedere al costului și ușor de desfășurat în teren. Pentru a reduce costurile și a spori flexibilitatea, acolo unde este posibil (spre exemplu mijloace de transport terestru și aerian sau sisteme de comunicații), vor fi puse la dispoziție echipamente interoperabile atât între diferite state, cât și între civili și militari.

Însă poate cea mai importantă provocare constă în schimbarea de mentalitate necesară atât pentru militari, cât și pentru civili. Membrii Forței de Răspuns aflați în slujba securității umane vor fi înalt calificați și foarte flexibili în privința sarcinilor și misiunilor ce trebuie duse la îndeplinire. Acest lucru presupune un anumită schimbare de mentalitate, ce implică⁹⁹⁷:

- plasarea individului și a intereselor sale pe primul loc;
- cunoașterea și respectarea întocmai a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului, precum și a dreptului internațional umanitar;
- combinarea spiritului militar de sacrificiu, eroism, disciplină și excelență cu spiritul civil de empatie și cooperare.

Această schimbare de mentalitate poate fi cel mai bine realizată prin antrenamente și exerciții comune cu militari și civili din toate statele implicate.

This work was supported by CNCSIS - UEFISCSU, project number 900 PNII - IDEI code 1204/2008.

Bibliografie:

- [1] Report of the International Commission on Intervention and State Responsibility, *The Responsibility to Protect*, Ottawa, International Development Research Centre, 2001.

---

⁹⁹⁷ The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities, *op. cit.*, p. 23.

- [2] The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities, *A Human Security Doctrine for Europe*, Barcelona, Caixa Catalunya, 2004.
- [3] NEAG, Mihai Marcel (coord.), *Arhitecturi de securitate umană în spațiul euro-atlantic*, Sibiu, Editura Techno Media, 2009.
- [4] <http://www.peacecenter.sciences-po.fr/journal/>.
- [5] <http://www.securitateumana.com/>.

COOPERARE ȘI COMPETIȚIE ÎN RELAȚIILE NATO – FEDERAȚIA RUSĂ AFGHANISTAN VERSUS GEORGIA

Mirel ȚARIUC*

COOPERATION AND COMPETITION IN THE NATO-RUSSIAN FEDERATION RELATIONS. AFGHANISTAN VS. GEORGIA

The NATO - Russia Partnership has become one of the cornerstones of the global security architecture therefore the international group of experts recommends that the new Strategic Concept should emphasize the desire of NATO to qualitatively strengthen this relationship in the near future.

This paper attempts to present, in parallel, the developments of the recent conflicts and the attitude of partners to each other. Based on the description of the current state of affairs, the situation before the conflict and that provided for the foreseeable future, one can imagine the Eurasian security environment through the lens of that partnership.

As a NATO member state that provides an important part of the Alliance's geographic frontier, Romania is trying to propose several solutions that will lead to an improved security environment in the Wider Black Sea Region. This paper presents a subjective evaluation of the national opportunities to deepen the NATO agenda with issues involving the Russian Federation as a stakeholder.

1. Poziția NATO față de Uniunea Sovietică și față de Federația Rusă

Se cunosc originile Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, dar reamintirea lor ne folosește în expunere: „Între 1945 și 1949, puse în fața necesității imediate de reconstrucție economică, țările Europei Occidentale și aliații lor Nord-americani au privit cu îngrijorare politicile și metodele expansioniste ale Uniunii Sovietice”⁹⁹⁸. S-au observat mai multe indicii ale noului pericol de impunere a unei noi ideologii la scară europeană sau chiar planetară: intenția sovieticilor de a-și menține întreaga capacitate militară, neîncrederea că acordurile existente nu garantau suveranitatea și independența statelor democratice, impunerea unor foruri nedemocratice de guvernământ, represiunea asupra opoziției democratice în unele țări, încălcarea unor drepturi și libertăți civile și umane fundamentale. Reamintim, de asemenea, că România a fost una dintre victimele agresiunii comuniste, fără voia sa și fără a beneficia de un ajutor consistent din partea lumii occidentale. Subliniem aici importanța dată încălcării drepturilor omului, specifică regimurilor nedemocratice de orice sorginte, deoarece întreaga cultură pe care ne-am obișnuit să o numim occidentală are la temelie drepturile și libertățile cetățenești.

Câteva decenii rațiunea de a exista a Organizației Nord-Atlantice a fost strâns legată de competiția acerbă cu Uniunea Sovietică, trecând prin etape succesive: apărarea teritorială (1950), represaliile masive (mijlocul anilor 50), riposta flexibilă (1967). Odată cu prăbușirea imperiului sovietic și desființarea Tratatului de la

---

* Șef secție, Institutul de Studii pentru Politica de Apărare și Istorie Militară
⁹⁹⁸ Manualul NATO, Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 29.

Varșovia (adversarul nominalizat al NATO), filozofia Alianței subliniază „cooperarea cu foștii adversari, în locul confruntării cu aceștia”⁹⁹⁹ (1991). Principala consecință a constat în extinderea organizației nord-atlantice prin primirea unor noi membri, între care unii fuseseră chiar parte a gigantului „imperiu” sovietic (Estonia, Letonia, Lituania), alții fuseseră aliați ai Uniunii Sovietice în cadrul Tratatului de la Varșovia: Polonia, Cehia și Slovacia (prin fisiunea Cehoslovaciei), Ungaria, România, Bulgaria. Mai mult, încă două foste republici sovietice, Georgia (fosta republică sovietică gruzină) și Ucraina, și-au afirmat dorința de a adera la NATO.

Evident, dispariția efectivă a adversarului tradițional a obligat Alianța să își redefinească rațiunea de a fi, întorcându-se la sistemul de valori occidental și inducând responsabilitatea NATO la nivel global: „Conceptul din 1999 confirmă faptul că scopul esențial și durabil al Alianței este acela de a garanta libertatea și securitatea membrilor săi prin mijloace politice și militare. El afirmă valorile democrației, drepturilor omului și literei legii și exprimă angajamentul Aliaților nu numai față de apărarea comună, ci și față de realizarea păcii și stabilității zonei euro-atlantice extinse”¹⁰⁰⁰.

În această lună (noiembrie 2010), summit-ul de la Lisabona va aproba un nou document fundamental, care păstrează filozofia celui precedent și care insistă asupra necesității cooperării cu moștenitorul imperiului sovietic, aflat în plin efort de reafirmare ca mare putere economică și militară. „... noul Concept Strategic va trebui să reafirme voința NATO de a contribui la instaurarea unui climat de securitate euroatlantic bazat pe cooperare, care include colaborarea cu Rusia în domeniul securității. Ținând cont de acest principiu, NATO va trebui să ducă o politică față de Rusia care să asigure tuturor Aliaților încrederea că securitatea și interesele lor sunt apărate. Pentru asta, Alianța va trebui să facă dovada atașamentului său față de Consiliul NATO-Rusia (și să invite Rusia să procedeze la fel), concentrându-se asupra posibilităților de colaborare practică în interes comun, legat de neproliferarea nucleară, controlul armamentelor, lupta contra terorismului, apărarea anti-rachetă, gestiunea eficace a crizelor, operațiunile de pace, securitatea maritimă și lupta contra traficului de droguri”¹⁰⁰¹.

2. Cooperarea în Afghanistan

Nu ne propunem să descriem în amănunt lungă și (încă) neterminată poveste a acestei țări care, la prima vedere, nu pare a semăna deloc cu un El Dorado modern. Ne vom limita numai la acele aspecte ce ni se par relevante pentru subiectul nostru. Așadar, să reamintim că anul 1989, anul în care, împovărat de agravarea bolilor sale genetice și presat din interior și din exterior, comunismul de tip sovietic a încetat să mai fie o forță capabilă să amenințe serios întreaga umanitate, a fost și anul care a fost consemnată retragerea forțelor sovietice din Afghanistan. A însemnat primul și

---

⁹⁹⁹ *Idem*, p. 44.

¹⁰⁰⁰ *Idem*, p. 45.

¹⁰⁰¹ OTAN 2020 – Analyse et recommandations du groupe d’experts pour un nouveau concept strategique de l’OTAN, 2010.

ultimul război pierdut de Uniunea Sovietică, care s-a destrămat foarte rapid după aceea. Contribuția americană la acest deznodământ a fost determinantă, iar Zbigniew Brzezinski, unul dintre susținătorii proiectului, justifica se exprima astfel: „*Această operațiune secretă a fost o idee excelentă. Ce este mai important pentru istoria lumii? Talibanii sau prăbușirea imperiului sovietic? Câțiva musulmani agitați sau eliberarea Europei Centrale și sfârșitul Războiului Rece?*”. Punctul nostru de vedere este că pierderile sovietice au grăbit, poate, căderea comunismului, nicidecum nu au fost cauza principală a dezagregării unei construcții artificiale, străină specificului uman. Ceea ce este însă important pentru zilele noastre este modul în care ajutorul american s-a transformat în principalul pericol asupra Statelor Unite și aliaților săi. Moștenitorul principal al Uniunii Sovietice a pus între paranteze eventuala rachiune și a acceptat să coopereze cu forțele Coaliției, prin punerea la dispoziție a spațiului aerian pentru transportul de materiale non-militare și prin colaborarea în lupta anti-narcotice.

Să reamintim că au trecut mai mult de nouă ani de la atacul terorist din Statele Unite, că luna iulie a acestui an a fost cea mai sângeroasă lună pentru trupele Coaliției, că terorismul continuă să fie cea mai importantă amenințare a securității mondiale, că acțiunile de democratizare de tip occidental a societății afgane au dat greș în fața formelor tradiționale de organizare, că încă ne temem pentru soldații noștri și îi plângem pe cei răpuși. Concluzia este evidentă: este nevoie de cooperarea Rusiei.

3. Meandrele aderării Georgiei la NATO

Înainte de summit-ul de la București se spera extinderea rapidă a NATO către est, prin aderarea Ucrainei și a Georgiei. „*Sunt convins că mesajul pe care NATO l-ar transmite prin acordarea Membership Action Plan (MAP) Georgiei și Ucrainei va avea un impact puternic asupra întregii regiuni. Vom încuraja, astfel, o comunitate extinsă de valori și certitudinea că democrația și stabilitatea sunt protejate. Nu doar vecinii noștri au nevoie de o astfel de certitudine, ci întreaga comunitate transatlantică. Ghidați de aceeași viziune, sprijinim dezvoltarea cooperării NATO cu Republica Moldova, Armenia și Azerbaidjan, dar și cu statele din Asia Centrală. Aceste parteneriate pot contribui substanțial la susținerea regională a stabilității și securității euroatlantice*¹⁰⁰²”. Imediat după summit, neîmplinirea acestei dorințe a fost atenuată: „*Nu mai puțin important este faptul că, prin concluzia Summit-ului, Georgia și Ucraina au garantat dorința Alianței de a-i primi în interiorul ei ca membri NATO. Sigur, cele două țări sunt deja supuse, prin concluzia Alianței, unui proces intens de evaluare și chiar în decembrie ar putea să primească Membership Action Plan-ul*¹⁰⁰³”.

---

¹⁰⁰² <http://www.presidency.ro>: Discursul Președintelui României, Traian Băsescu, la deschiderea Forumului Transatlantic organizat de „The German Marshall Fund of the United States” (București, 01 aprilie 2008).

¹⁰⁰³ <http://www.presidency.ro>: Discurs susținut de președintele României, Traian Băsescu, la Summit-ul Tinerilor Atlantici (București, 4 aprilie 2008).

De altfel, amânarea unor decizii încurajatoare pentru Georgia este considerată de unii analiști una dintre cauzele principale ale conflictului armat. Svante Cornell, director la Institutul pentru Politica de Securitate și Dezvoltare de la Stockholm și expert în Georgia consideră că respectivul conflict a avut. "*Cauzele se reduc la independența Kosovo, la summit-ul NATO de la București și, posibil, la politica internă rusă și la transferul de putere*". Evoluția conflictului a demonstrat încă o dată faptul că Georgia nu a fost pregătită suficient pentru o astfel de decizie radicală, în pofida aprecierilor unor analiști pe probleme de securitate, cum este Pavel Felgenhauer, care considera că avantajele Georgiei ar permite o prelungire însemnată a războiului, greu de susținut de către ruși.

Așa cum se știe, durata a fost foarte scurtă, consecințele constând în principal în inconfortul abordării subiectului în cadru oficial. Cum au reacționat aliații? „*Uniunea Europeană și NATO au ripostat anemic la actele de agresiune ale Rusiei împotriva unui stat democrat, membru în Consiliul European și al OSCE. Deși președintele UE a intervenit prompt ca să dezamorseze criza din Georgia, liderii occidentali nu au reacționat cu claritate și coerență. Ei nu au planificat cum să reacționeze la provocările Rusiei. UE și NATO nu au insistat ca menținerea păcii în Abhazia și în Osetia de Sud să fie internaționalizate. Din contră, în 2008, occidentalii au pus presiuni pe guvernul de la Tbilisi ca să accepte exclusiv „pacificatori” ruși care, evident, nu erau imparțiali*”¹⁰⁰⁴.

La mai mult de doi ani de atunci, după un „război” rapid, terminat cu o revenire la situația din ajunul conflictului, interesul pentru subiectul aderării Georgiei este diminuat: „*Sigur, am mai discutat nevoia de a lăsa ușa deschisă în continuare pentru lărgirea NATO și aici vizez în mod deosebit Balcanii de Vest. Ne bucură modul cum este privită perspectiva de integrare a Georgiei și așa mai departe. Vă mulțumesc foarte mult!*”¹⁰⁰⁵.

Concluzia: cooperarea Rusiei are un preț.

4. Relațiile NATO – Rusia – Două întrebări esențiale

Încercând a conchide în baza celor expuse, observăm că există două întrebări referitoare la subiectul cooperării între Alianță și Rusia, întrebări ale căror răspunsuri sunt esențiale pentru proiectarea viitoarei structuri a zonei eur-asiatice și, evident, a structurii zonelor foarte interesante pentru țara noastră: Balcanii de vest, zona extinsă a Mării Negre.

În primul rând: „*de ce este definită relația Rusia-NATO - de valori, sau de interese?*”¹⁰⁰⁶. La o primă vedere, întrebarea ar putea părea retorică, având în vedere cele două cazuri prezentate. Adevărul este însă mult mai complex, atunci când se iau în calcul aspectele globale. NATO are ca scop apărarea membrilor săi, care se traduce în acești ani în păstrarea unui climat de securitate care să garanteze securitatea

¹⁰⁰⁴ N. FILIPESCU, [Consecințele războiului din Georgia](#), Revista 22, București, 2008.

¹⁰⁰⁵ <http://www.presidency.ro>: Declarația de presă susținută de președintele României, Traian Băsescu, la finalul convorbirilor cu secretarul general al Alianței Nord-Atlantice, Anders Fogh Rasmussen.

¹⁰⁰⁶ A.M. [BLAJAN](#), *Ce summit NATO îl așteaptă pe Medvedev?*, [HotNews.ro](#).

fiecăruia dintre aliați. Or, în ciuda unor rezultate apreciate ca nesatisfăcătoare de criticii acțiunilor din Afghanistan, este evident că atitudinea cooperantă a Rusiei aduce beneficii Coaliției. Mai mult decât atât, această situație demonstrează capacitatea de acțiune în comun a unor forțe multinaționale destul de pestrițe, ceea ce induce sentimentul că există posibilitatea, în viitor, a unor demarcații ferme între „bine” și „rău”. Susținem acest lucru, ferm convinși că Afghanistanul nu interesează ca posibilă posesie, ci exclusiv ca ascunzătoare și școală pentru cei ce amenință securitatea lumii.

Abandonarea valorilor afirmate în detrimentul intereselor este discutabilă, în cazul Georgiei, atâta timp cât nu există probe ferme referitoare la periclitarea acestor valori într-o măsură covârșitoare de către una dintre părți. De exemplu, atacul asupra Osetiei de Sud s-a soldat cu 150 (variantea georgiană) sau 2000 de morți (variantea rusă). Evident că 2000 înseamnă mult mai mult decât 150. Dar 150 de morți înseamnă mult? Reamintim că recordul pierderilor aliate lunare în Afghanistan a fost 55 (iulie 2010), iar vechea cifră record se situa la cota 46. Dacă observăm că numărul minim al victimelor războiului fulger este de minimum trei ori mai mare decât pierderile celor mai sângeroase trei luni în Afghanistan, 150 ni se par foarte mult. Și încă nu înțelegem exact care ar fi fost posibilul avantaj al pierderii acestor vieți.

Adevărul este că răspunsul se află între cele două extreme, adică relația NATO – Rusia este definită de interesele conjugate ale țărilor membre ale Alianței (în fapt deciziile majore ale NATO necesită consens), fără a se abandona valorile generale afirmate de Alianță (democrație, drepturile omului, litera legii).

Vorbind despre interesele conjugate ale Alianțelor este necesar să subliniem faptul că există o diversitate a intereselor particulare ale acestora în raport cu relația studiată. De fapt, mult dintre aceste interese diferite au ca sursă răspunsul la cea de-a doua întrebare esențială: „*Câtă încredere se poate avea în Federația Rusă?*” La această întrebare se acoperă complet plaja de răspunsuri posibile, Alianții grupându-se destul de clar pe considerente geografice, în sensul că foștii sateliți ai Moscovei sunt obligați de istoria recentă să fie extrem de suspicioși. Astfel, apare o mare dilemă europeană, preluată de către NATO. „*Spre deosebire de noi, est-europenii, locuitori ai fostelor țări comuniste pentru care niciun semn de good will din partea Rusiei nu este suficient și este privit cu scepticism, occidentalii par să ia lucrurile mai simplu. Tocmai de aceea diviziunea de opinii în cadrul unor organizații precum NATO și UE*”¹⁰⁰⁷. Este cert faptul că va fi foarte greu să existe un consens, așa că o decizie radicală este foarte puțin probabilă în viitorul apropiat, rămânând ideea necesității cooperării și evitând discuții interminabile referitoare la opiniile contradictorii.

Oricum, Președintele Medvedev va participa la summit-ul de la Lisabona și, probabil, nu va avea surprize notabile.

5. Interesul României

România este o țară care nu își permite să acorde Moscovei încredere absolută și care încearcă să convingă Alianța că nu trebuie neglijate învățăturile oferite de

---

¹⁰⁰⁷ *Idem.*

istorie. Practic, România ar avea nevoie de garanții suplimentare că Rusia nu va reveni la un comportament agresiv față de statele care s-au aflat sub dominația Uniunii Sovietice. Așa cum am arătat, țara noastră este interesată prioritar de Balcanii de Vest și de Zona Extinsă a Mării Negre, regiuni în care au avut loc evenimente sângeroase în ultimele două decenii și în care există încă focare ce pot reaprinde conflicte militare. Ca urmare, România propune aliaților soluții referitoare la îndepărtarea temerilor sale privitoare la securitate.

Pe de altă parte, considerăm că întărirea cooperării între NATO și Rusia este calea cea mai sigură pentru îmbunătățirea climatului de securitate în Europa. Prin cooperare strânsă, transparentă și corectă, încrederea ar putea crește, iar șansele menținerii păcii vor crește exponențial.

Cu alte cuvinte, nu este momentul să prezentăm un desen clar al prezentului și o formă complet definită a viitorului, pentru că avem toate șansele să greșim. Imperativul momentului este să încercăm a împinge lucrurile către realizarea interesului alia, parte importantă a interesului național.

O PROPUNERE DE CREARE A UNEI AGENȚII DE PREGĂTIRE A PERSONALULUI PENTRU SERVICIUL EUROPEAN DE ACȚIUNE EXTERNĂ (SEAE)¹⁰⁰⁸

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU*

A PROPOSAL TO CREATE AN AGENCY TO TRAIN THE PERSONNEL FOR THE EUROPEAN SERVICE OF EXTERN ACTION (ESEA)

This paper is conceived as a personal contribution to a general preoccupation of Europeans to identify some of the most appropriate shapes for promoting a genuine European diplomacy. This aspect doesn't regard only the process of elaborating the strategic directions of EU in its relations with tiers states, but also, it is regarding the concrete process of professional training for the future European diplomats.

This paper, aiming to treat the possibility of creating a structure, eventually subordinated to the ESFA, and focused on the training of the future European diplomatic body (as a structure conventionally named in the paper as "European Agency of Training the ESFA staff") is written by using a juridical and clear language. The subject of the paper is focused on many points of interests, such as: the nature and the purpose of this structure; its possible objectives; the leading body and what type of relation can be established between it and the general structure of the Agency; its staff.

Also, we considered appropriate to add to this juridical shape of this Agency (having as possible aim the training process of the European diplomatic staff), a proposal to elaborate some courses of professional training. Among these (just because the necessity that the future European diplomats know the specificity of civilizations that they will enter in contact, especially from the religious point of view), we added, as proposal, a specific course named "Historical relations between Europeans and others civilizations" (possible accent on Islamic area) or another type of course, about the study of religions, possibly named "Europe and Islamic world. Study of different EU states and Islamic world", that are both, necessary to an improved contact with this special zone.

Also, linked to the whole proposal regarding this structure (possibly created in Bucharest), we can mention, as another suggestion, some concrete modalities of organizing the courses of professional training within the Agency.

We consider that, in general, the creation of such a structure is a necessity for Europeans, in the context of recently formed ESFA and implicitly, of the creation of a European diplomatic body endowed with high ethical standard and level of professionalism.

1. Natura și scopul Agenției

---

¹⁰⁰⁸ Această comunicare științifică reprezintă în toate elementele sale o opinie personală, în virtutea libertății de exprimare caracteristice oricărui stat de drept și democratic, și nu implică în niciun fel politica externă a statului român, nicio persoană fizică sau juridică, de drept public sau de drept privat

* Cercetător științific

Agenția este concepută **ca o entitate autonomă a UE, fiind separată în raport cu** : Secretariatul General al Consiliului, de Comisia Europeană¹⁰⁰⁹ dar și cu Parlamentul European, cu celelalte instituții, agenții și organisme ale UE (cu unele excepții, prevăzute mai jos).

Agenția este concepută ca o **entitate juridică în subordinea SEAE¹⁰¹⁰** și, în consecință, aflată **în subordinea Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate (Înaltul Reprezentant)**.

Agenția dispune de **un buget stabilit și avizat numai de către Înaltul Reprezentant**, care este autoritatea de drept european cea mai înaltă în fața căreia răspunde Agenția (inclusiv la nivel bugetar). Bugetul său este în întregime supus reglementărilor din cadrul legal european.

Agenția dispune de **deplină personalitate juridică internă** (pe temeiul dreptului comunitar european) **și internațională** (în raport cu terții) și, în consecință, se bucură de toate drepturile și are toate obligațiile juridice ce îi revin, asemenea oricărei persoane juridice. În consecință, Agenția are capacitatea juridică necesară să își îndeplinească atribuțiile și să își atingă obiectivele fixate prin **decizia de înființare a sa, emisă de către Înaltul Reprezentant**.

Sediul Agenției va fi în București, România. Sediul poate fi închiriat sau dat în proprietate (dacă imobilul face parte din domeniul privat al statului) Agenției de către statul român, prin autoritatea competentă în acest domeniu, conform legilor statului român.

Agenția nu face parte din sistemul național al statului român de învățământ și educație, drept efect al regimului său juridic **exclusiv de drept european** și al naturii sale de **persoană juridică de drept european**. Ca efect, Agenția nu este subordonată nici unei autorități a statului român care nu poate, de altfel, să exercite nicio influență sau presiune asupra personalului Agenției și nici asupra Agenției ca atare.

În raport cu orice alt stat membru UE, nu doar cu statul gazdă, Agenția are un caracter **autonom**.

Agenția are un **caracter autonom și în raport cu instituțiile UE**, cu excepția Înaltului Reprezentant în a cărui subordine este SEAE, conform art. 1, pct. 3 din Decizia Consiliului din 20 iulie 2010 privind organizarea și funcționarea SEAE.

Agenția va avea siglă proprie.

---

¹⁰⁰⁹ Deoarece Agenția (după cum o concepem aici) este subordonată SEAE, care, potrivit art. 1 din Decizia Consiliului din 20 iulie 2010, 11665/1/10 REV 1 este conceput ca un corp autonom al UE și în raport cu Comisia Europeană. Este deci, o concepție de relație instituțională diferită de cea exprimată de Parlamentul European în rezoluția sa 2009-2133 (INI), din 22 octombrie 2009.

¹⁰¹⁰ Reamintim că punctul de vedere al Parlamentului European, manifestat în rezoluția sa 2009-2133 (INI), din 22 octombrie 2009, pct. 7, a fost unul diferit, deoarece vedea SEAE „ca trebuind să fie încorporat în structura administrativă a Comisiei, cu respectarea deplinei transparențe în funcționarea sa”. De asemenea, PE recomandă să se țină cont că „SEAE este subiectul deciziilor Consiliului în domeniile CFSP și CSDP dar și subiect al deciziilor Colegiului Comisarilor în domeniul relațiilor externe comune”.

Agenția se definește, în ansamblu, ca un necesar punct de contact între diplomația națională a statelor membre și diplomația europeană, în cadrul laturii PESC a UE, ilustrând conceptul specific european, al guvernării pe multiple niveluri.

2. Obiective

Agenția va avea ca obiective îndeplinirea mai multor tipuri de activități, fără suprapunere cu cele exercitate deja în cadrul diferitelor organisme și organe ale UE:

- pregătirea profesională a personalului care activează în cadrul SEAE
- colaborarea cu SEAE în pregătirea concursurilor și în stabilirea criteriilor concrete de admitere în cadrul SEAE, pe baza criteriilor generale și a principiilor de recrutare specificate expres în Decizia Consiliului 11665/1/10 REV 1, din 20 iulie 2010 și în rezoluția Parlamentului European din 22 octombrie 2009 privind aspectele instituționale ale creării SEAE (2009/2133(INI)), pct. 6 , lit. a
- consolidarea relațiilor și a contactelor din mediul universitar european, dar mai ales, dintre nivelul diplomatic național și cel european (SEAE), între care Agenția se dorește o importantă verigă de legătură.
- organizarea și darea în folosință a unei Biblioteci (inclusiv dispunând de o bogată bază de cărți, articole etc. în format electronic) a SEAE
- editarea unei colecții de documente privind apariția și evoluția istorică a ideii unității Europene și a relațiilor diplomatice dintre țările europene, cu referire directă la proiectele politice de uniune a Europei. Un deosebit interes va fi arătat prezentării istoriei în documente și memorii diplomatice a construcției europene, de la tratatele întemeietoare până azi
- furnizarea de expertiză de specialitate (drept european, relații internaționale) concretizate prin publicarea de studii, articole, lucrări de specialitate în domeniul diplomației europene, la cerere, pentru SEAE. Pe baza unui contract-cadru de furnizare de expertiză, Agenția va putea furniza expertiză în domeniul diplomației europene (inclusiv studii de impact pe diferite probleme infra-regionale, regionale sau globale, necesitate de interesele diplomatice specifice ale UE) și pentru alte instituții ale UE (Parlamentul European, Comisie, Consiliu, Consiliul European) dar și pentru statele membre (interesate de identificarea unei soluții europene, a unui interes sau viziuni politico-diplomatice cu profil european într-o problemă politică sau diplomatică determinată) sau pentru terți.
- Alte activități, ce vor fi stabilite **prin decizia Directorului General al SEAE, după consultarea prealabilă și obligatorie a Înalțului Reprezentant**, cu respectarea Cartei Drepturilor Fundamentale ale Cetățeanului European, a

prevederilor tratatului de la Lisabona și a celor referitoare la regimul juridic al personalului din instituțiile sau agențiile UE¹⁰¹¹.

Agenția, în exercitarea obiectivelor de mai sus, este proiectată să își aducă întreaga sa contribuție la **realizarea concretă a unei diplomații europene**¹⁰¹², prin pregătirea și furnizarea unui personal diplomatic **de înaltă calificare**, care să asigure **la nivel optim** îndeplinirea, în cadrul SEAE, a sarcinilor specifice acestui serviciu UE, menționate în art. 2 din Decizia Consiliului 11665/1/10 REV 1, din 20 iulie 2010.

3. Structura de conducere a Agenției

Agenția va fi condusă de un **Director General, subordonat pe linie ierarhic-administrativă Secretarului–General Executiv al SEAE**, care, la rândul său, activează **sub autoritatea Înaltului Reprezentant**¹⁰¹³, conform ierarhiei administrative stabilite în art. 4 din Decizia Consiliului 11665/1/10 REV 1 din 20 iulie 2010.

Directorul General al Agenției va fi numit de **Secretarul General Executiv al SEAE**, pe o perioadă de 3 ani, cu posibilitate de reînnoire, **după obținerea avizului favorabil acestei numiri, a Înaltului Reprezentant.**

Directorul General al Agenției poate propune spre numire în funcție, Secretarului–General Executiv al SEAE și cu avizul favorabil al Înaltului Reprezentant, mai mulți directori adjuncți, pentru îndeplinirea sarcinilor de conducere corespunzătoare diferitelor unități din cadrul Agenției.

Directorul General și directorii adjuncți vor răspunde în fața Secretarului General Executiv al SEAE dar și al superiorului acestuia, Înaltul Reprezentant pentru toate actele și faptele săvârșite în exercitarea funcției lor.

---

¹⁰¹¹ Prevedere derivată din **obligăția SEAE de a garanta deplina aplicare a Cartei drepturilor fundamentale în toate aspectele acțiunii externe a UE**, în conformitate cu litera și spiritul tratatului de la Lisabona. Acest lucru va fi verificat de parlamentarii europeni, când vor interpela Înaltul Reprezentant și conducerea SEAE cu privire la activitatea Serviciului (implicit, vor avea drept de interpelare asupra activității Agenției, subordonată SEAE în virtutea principiului transparenței instituționale și a conformității activității instituțiilor, agențiilor UE cu drepturile omului și cu Carta drepturilor fundamentale).

¹⁰¹² Cadrul legal pentru formarea Agenției este art. 6, pct. 12 din Decizia Consiliului din 20 iulie 2010, 11665/1/10 REV 1, unde se prevede că “vor fi făcuți pașii necesari pentru a furniza personalului SEAE o **pregătire adecvată**, concepută, în particular, pe baza practicilor și structurilor existente la nivelul național și al UE”. Potrivit articolului, Înaltului Reprezentant îi incumbă sarcina de a lua măsurile adecvate în acest sens.

¹⁰¹³ S-a ținut cont și de punctul de vedere formulat de Parlamentul European, în rezoluția sa 2009-2133 (INI), din 22 octombrie 2009, pct. 7, lit. b, unde se face o recomandare de a **încredința Înaltului Reprezentant funcția de a numi, de a promova, de a destitui personalul din cadrul SEAE**. În ierarhia administrativă însă, Agenția este plasată **în subordinea SEAE**, condus de Secretarul General Executiv al Serviciului. Autoritatea ierarhic superioară însă, atât a SEAE cât și pentru Agenție rămâne însă Înaltul Reprezentant. În caz de imposibilitate de exercitare a funcției de către Secretarul General, de suspendare din funcție sau de deces, **Agencia rămâne direct subordonată și răspunzătoare Înaltului Reprezentant, care reprezintă pentru ea autoritatea administrativă europeană cea mai înaltă.**

4. Structura generală a Agenției

Agenția va avea, în afară de structura de conducere sus-menționată, câteva unități de lucru, respectiv: o unitate (direcție, departament): de formare profesională (sub conducerea directorului adjunct privind formarea profesională); de lingvistică (sub conducerea unui director adjunct, subordonat și el Directorului General al Agenției); de furnizare expertiză pentru SEAE și diplomații din cadrul său (sub conducerea unui director adjunct). În afară de acestea, vor exista și un compartiment de contabilitate; un compartiment juridic; un compartiment tehnico-administrativ, toate în subordinea directă a Directorului General al Agenției.

Agenția va dispune de toate facilitățile legate de organizarea unei Biblioteci a SEAE.

Agenția va dispune de un secretariat permanent.

Structura organizatorică a Agenției se propune de către Secretarul General Executiv al SEAE și se stabilește în decizia de înființare a Agenției, emisă de Înalțul Reprezentant.

Înalțul Reprezentant poate **destitui Directorul General al Agenției și directorii adjuncți**, pentru nerespectarea prevederilor legale incidente referitoare la conducerea Agenției, pentru abuz în serviciu, pentru nerespectarea drepturilor angajaților, în condițiile prevăzute de normele incidente de drept european.

5. Personalul Agenției¹⁰¹⁴

Agenția va fi formată din mai multe categorii de personal, *lato sensu*:

- **consilieri cu atribuții în domeniul coordonării activităților legate de cursuri**, cărora li se aplică așa numitul « Staff Regulations of Officials of the EC» (Regulament de Personal al Funcționarilor CE¹⁰¹⁵)
- **personal angajat cu contract de muncă pe durată nedeterminată** (prima categorie de profesori universitari sau corpul profesoral permanent; asistenții profesorilor permanenți; cercetători științifici în domeniul dreptului european și al relațiilor internaționale)
- **personal angajat pe bază de convenție civilă de prestări servicii** (personal din domeniul diplomatic, provenind din diferite țări membre UE și anume din MAE al acestor țări dar și din diferite universități din cadrul țărilor membre UE, precum și personal din cadrul Academiiilor, institutelor de cercetare din aceste state; persoane care au activat în diplomația țărilor membre UE, care sunt pensionați dar a căror experiență poate fi valorificată în pregătirea diplomaților europeni)
- **personal tehnic și administrativ**
- **personal cu atribuții în domeniul financiar- bugetar**

---

¹⁰¹⁴ În tot ceea ce privește personalul Agenției, trebuie să se respecte punctul de vedere al Parlamentului European, referitor la personalul SEAE (principiul nediscriminării, indiferent de statutul lor temporar sau permanent, de origine). A se vedea rezoluția PE din 22 octombrie 2009, 2009/2133 (INI), pct. 7, lit. A.

¹⁰¹⁵ A se vedea și art. 6, din Decizia Consiliului 11665/1/10, din 20 iulie 2010.

Salarizarea categoriilor de personal ale Agenției se va face potrivit prevederilor din decizia sa de înființare, emisă de Înalțul Reprezentant, cu respectarea normelor incidente de drept european.

Drepturile fundamentale ale cetățeanului european, prevăzute în Carta drepturilor fundamentale, care face parte integrantă din tratatul de la Lisabona, alături de toate drepturile omului la a căror respectare se obligă statele membre și UE (în virtutea personalității sale juridice) vor fi respectate în toate activitățile de conducere și în funcționarea concretă ale Agenției.

În cadrul Agenției, salariații se pot asocia în sindicate și pot exercita în mod liber dreptul la grevă, precum și toate drepturile prevăzute în contractele colective și individuale de muncă, indiferent de durata lor.

În exercitarea atribuțiilor lor, personalul Agenției nu trebuie să fie pus de conducerea Agenției sau de alte persoane în situații de discriminare sexuală sau bazată pe motive de rasă, origine socială, a statului de origine și nici nu va fi pus în situații sensibile sau care sunt considerate sensibile pentru/ în țara sa de origine sau în situații care să îi lezeze demnitatea umană sau imaginea publică¹⁰¹⁶.

În Agenție, în funcție de specificul fiecărui tip de activitate al Agenției (cursuri de pregătire profesională; furnizare de expertiză; organizarea Bibliotecii ; alte activități) pot funcționa:

- prima categorie de profesori (teaching staff), un corp profesoral cu funcționare permanentă în cadrul Agenției (minimum 27 de profesori, câte unul din fiecare stat UE). Aceștia vor dispune de câte un birou, putând angaja pentru ușurarea sarcinilor specifice implicate de dimensiunea europeană a Agenției, de numărul mare de cursanți, câte 1 -2 asistenți).
- a doua categorie de profesori (visiting professors), care pot fi invitați să susțină cursuri pe un subiect specific sau pe o problemă de actualitate sau să susțină o conferință, cu acordul scris și prealabil al Directorului General al Agenției și cu avizul Secretarului General al SEAE. Această categorie de profesori poate cuprinde nu doar profesori din țările membre ale UE ci și din țări terțe, cu care UE are parteneriate de cooperare în domeniul educației sau protocoale de cooperare în domeniul diplomatic cu autoritățile competente din aceste țări.
- a treia categorie de invitați să țină cursuri și conferințe, pe domenii de actualitate, care fac obiectul studiilor, cercetărilor lor sau activității lor cotidiene, este compusă din experți naționali, din funcționari angajați în diferite instituții internaționale, din politicieni (inclusiv din state terțe UE), care doresc, inclusiv cu prilejul unor vizite oficiale în UE, să susțină conferințe legate de o anumită problemă sau viziune geopolitică etc.

6. Tipuri de cursuri de pregătire profesională a personalului diplomatic european

---

¹⁰¹⁶ Dezvoltare juridică a art. 6, pct. 6 din Decizia Consiliului 11665/1/10, din 20 iulie 2010.

La aceste cursuri pot participa **diplomații țărilor membre UE (inclusiv agenții temporari), deci ele au caracter exclusivist.**

În cadrul acestor cursuri, dat fiind numărul mare de personal al SEAE care trebuie să primească o pregătire adecvată, se pot pregăti pe an 350-500 de diplomați (la un SEAE de peste 5000 persoane¹⁰¹⁷, dintre care nu toți sunt diplomați, unii fiind agenți temporari sau experți naționali).

Repartizarea lor în cadrul centralei SEAE și a delegațiilor UE, odată admiși în acest serviciu, **se va face în mod autonom, de către SEAE**, fără nicio intervenție dată de MAE naționale. Absolvenții cursurilor, când vor fi repartizați de către SEAE, **trebuie să aibă aprobarea prealabilă a Înaltului Reprezentant.**

Sălile de curs pentru un asemenea număr de cursanți vor fi puse la dispoziție fie în incinta Agenției, fie în diferite alte locații din București având toate facilitățile necesare.

În cadrul pregătirii profesionale oferite de Agenție, vor fi organizate mai multe categorii de cursuri:

- **Obligatorii: cursuri de specialitate, de durată medie, de 6 luni**, destinate persoanelor deja selectate de SEAE și admise în urma concursului de intrare în SEAE. Aceste cursuri sunt destinate personalului diplomatic UE *ce urmează să fie trimis la post, în cadrul delegațiilor UE în state terțe și instituții internaționale. Profilul cursurilor va depinde de specificul cultural, religios, politic, economic, militar presupus de regiunea geografică sau de țara în care este trimis personalul diplomatic respectiv.* Pentru această categorie de personal diplomatic european (deja selectată de SEAE conform criteriilor de selecție europeană, precizate în Decizia Consiliului din 20 iulie 2010), pregătirea diplomatică necesară va include și *predarea, în câte două module speciale de 2 luni, a două limbi străine ale unor țări terțe UE.*
- **Obligatorii: cursuri de lungă durată**, însoțite de o perioadă de practică (în delegațiile UE din state terțe UE, în instituții internaționale, în centrala SEAE) cu **durata între 1 an- 2 ani**. Ele sunt destinate **tuturor persoanelor** care îndeplinesc o activitate de tip diplomatic în cadrul SEAE, fie în centrală, fie în delegațiile UE din state terțe (diplomați, agenți temporari). Pentru persoanele din delegațiile UE plecate în misiune, aceste cursuri se pot organiza în formatul “la distanță”, pe cale electronică. La fel, se va introduce obligatoriu în programa de predare a acestui curs, predarea a două limbi străine din state terțe UE. La cerere, se pot forma module flexibile, începând cu 10-15 cursanți, având ca obiect predarea **altor** limbi străine (o limbă a unui alt stat terț; o limbă a unui stat membru UE), în funcție de necesități.
- **Opționale: Cursuri de scurtă durată, de 3 săptămâni- 1 lună** (la solicitarea expresă a SEAE, pentru pregătirea sau informarea personalului diplomatic european într-o problemă de actualitate sau într-un domeniu neacoperit de primele tipuri de cursuri).

---

¹⁰¹⁷ A se vedea rezoluția PE , din 22 octombrie 2009, 2009/2133 (INI)), lit. K.

Propunere de programă a cursului de lungă durată:

- Istoria ideii europene, din epoca medievală și până în prezent
- Civilizația europeană în istorie. Relațiile istorice cu alte arii civilizatoare (în special, cu aria civilizației islamice)
- Elemente specifice ale unor culturi europene (vestice, estice, nordice, mediteraneene).
- Elemente de bază ale dreptului european
- Instituții și politici europene
- Teorie și practică în arta negocierii (dezvoltarea elementelor necesare unui stil diplomatic european)
- Grupările regionale din Europa și din zona limitrofă (cele legate de Marea Neagră, Consiliul Nordic, Vișegrad 4, Benelux, proiectele și grupările din zona mediteraneană etc.)
- Prezentare a principalelor profile religioase și culte din lume (puncte de contact și diferențe de dogmă)
- Parteneriatul transatlantic (istoric și analiza relațiilor UE- SUA)
- Relațiile UE- Rusia
- Europa și lumea islamică (studiul relațiilor dintre diferite state UE și lumea islamică). Diferențe de abordare a lumii islamice, stereotipuri și capcane de gândire strategică pe care le fac ambele părți
- Arhitecturi de securitate în sec. XXI (NATO , OSCE, SCO, ASEAN)
- Europa și Africa
- Europa și America Latină
- Centre de putere asiatice (China, Iran, India, Japonia, Pakistan) și diplomația europeană
- Diplomația europeană în cadrul unor instituții și grupări internaționale (ONU, OMC, FMI, Banca Mondială, G20, G8)
- Diplomație economică europeană și afaceri globale. Abordarea europeană a actorilor non-statali și transnaționali
- Limbi străine (obligatoriu)

7. Finalizarea cursurilor

Cursurile se finalizează prin susținerea unor examene (scris și/sau oral), în fața unor comisii alcătuite din: profesorii din corpul permanent al Agenției; directori din cadrul departamentelor diferite ale SEAE.

Fiecare curs se va încheia obligatoriu prin pregătirea, redactarea și susținerea unei lucrări de absolvire, de 50 pag., susținută în orice limbă oficială a UE, pe o temă convenită de comun acord și avizată de profesorul-coordonator al lucrării (care trebuie să fie ales dintre profesorii corpului profesoral permanent al Agenției).

Cursurile se finalizează prin emiterea unor **diplome de absolvire**, având valoarea unor acte de absolvire a unor cursuri post-universitare, recunoscute obligatoriu de toate țările membre ale UE.

8. Candidații pentru SEAE (implicit, care vor deveni și cursanți ai Agenției) sunt recrutați de către MAE naționale, conform criteriilor naționale de competență în domeniul diplomației și în special, al calificării profesionale în domenii legate de dreptul european, de instituțiile și politicile UE, asigurându-se o reprezentare echilibrată între bărbați și femei.
9. Odată recomandați de MAE către SEAE, acești **candidați vor fi supuși unui examen de intrare în SEAE, ale cărui probe vor fi stabilite exclusiv de către conducerea SEAE** (Directorul General al Agenției, după consultarea obligatorie și prealabilă a Înalțului Reprezentant).

Notă: În cadrul procesului **de selectare a diplomaților pentru SEAE**, un criteriu poate fi cunoașterea a cel puțin 3 limbi străine. Acest criteriu ar trebui să fie respectat **inclusiv de MAE din statul de origine al diplomatului**, când acesta trimite candidatul la recrutarea pentru SEAE.

10. Finalizarea cursurilor Agenției de către cei admiși duce la repartizarea acestora în cadrul SEAE (în centrală sau în delegațiile UE) pe baza acordului scris al Înalțului Reprezentant, în a cărei subordine se află întreg SEAE și, în consecință, Agenția).

Ideea cursurilor este de a spori nivelul de pregătire al candidaților, astfel încât, după absolvirea cursurilor oferite de Agenție, **ei să cunoască în plus încă două limbi străine** (a unui stat terț UE; cealaltă, a unui stat membru UE), la un nivel acceptabil.

Agenția este concepută astfel încât, într-un interval de timp cât mai scurt, să dea rezultate eficiente în pregătirea profesională a diplomaților europeni, formând aprox. 500 de astfel de cadre anual.

CÂTEVA CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND REGIMUL JURIDIC AL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE INTERGUVERNAMENTALE¹⁰¹⁸

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU*

FEW GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING THE JURIDICAL REGIME OF INTERNATIONAL INTERGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

This article is trying to identify some of the legal elements composing that is generally known in the academic literature as the juridical regime of these specific subjects of international law, known as intergovernmental international organizations.

The first part of the article is a survey of the main types of legal approaches related to the definition of such legal subjects, without claiming to exhaust the whole set of definitions offered by the academic literature.

At present, we cannot be affirmative about the existence of a precise legal definition, unanimously admitted in the international law, on the international intergovernmental organization.

We are assessing that the absence of such unanimously recognised definitions (accepted by the whole academic literature about the IIO) is a positive aspect, because it implicitly remove the disadvantage of a rigid, restrictive interpretation on IIO. Such type of restrictive interpretation about the nature of IIO would have as a result, the expulsion from this legal category of other forms of association between states which don't accumulate all the legal conditions imposed by one specific definition.

Consequently, we prefer to see the positive aspects in the existence of a multitude of definitions about IIO, as aspects destined to augment the possibility to analyse and take into consideration some political entities presenting common features as IIO but which, in other elements, are separating themselves from the IIO, through their originality and complexity.

During the second part of the article, we are referring to some aspects related to several main types of legal relations established between the IIO, as a legal subject, and the member states. Thus, we shall briefly refer to some aspects such as the acquisition and the loss of the legal quality of an IIO member.

Even if the IIO-s are today numerous and varied, there are some comparable rules that are allowing us to identify a legal regime incident to the statute of being member of IIO.

---

¹⁰¹⁸ Acest articol reprezintă în toate elementele sale o opinie personală, în virtutea libertății de exprimare caracteristice oricărui stat de drept și democratic, și nu implică în niciun fel politica externă a statului român, nicio persoană fizică sau juridică, de drept public sau de drept privat.

* Cercetător științific

1. O încercare de definire juridică a organizației internaționale interguvernamentale

Conform unei opinii¹⁰¹⁹, datorită diversității și numărului crescut al organizațiilor internaționale, o definiție generală ce ar reține elementele comune ale organizațiilor internaționale interguvernamentale nu ar putea avea decât un caracter teoretic¹⁰²⁰. În această opinie, organizația internațională este definită ca fiind „un grup cu vocație permanentă, compus în mod esențial din state și creat de către acestea pe baza unei convenții în general multilaterală, grup dotat cu organe proprii și dispunând de competențe atribuite”. Organizațiile internaționale, în această accepțiune, se bazează pe un „principiu al specificității”: astfel, în virtutea „caracterului instrumental sau funcțional” pe care îl posedă organizațiile internaționale, fiecareia dintre acestea îi sunt încredințate atribuții specifice în temeiul unui tratat interstatat. Organizațiile internaționale dispun, prin voința statelor care le-au fondat, de un personal propriu, „asigurând funcționarea organelor colegiale”; ele beneficiază „și de o finanțare de origine statală și eventual, de o personalitate internațională, exercită activități normative și/sau operaționale, conform dispozițiilor cuprinse în actul constitutiv”¹⁰²¹.

Comisia de Drept Internațional a ONU, prin raportorul său, G. Fitzmaurice, a propus în cadrul lucrărilor sale, în 1956, o definiție a organizației internaționale privite ca „o asociere de state”¹⁰²², constituită prin tratat, înzestrată cu o constituție și cu organe comune și posedând o personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre”. Deși a fost acceptată în general de doctrina de drept internațional, această definiție nu este și cea reținută în textul Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor, din 1969. Astfel, în art. 2 al acestei Convenții se stabilește că „organizația internațională” este o sintagmă echivalentă cu „organizația interguvernamentală”, deci accentul se pune pe calitatea participanților la organizație, aceștia trebuind să fie doar statele¹⁰²³ (nu se rețin însă și celelalte elemente distinctive ale organizației internaționale la care face referire doctrina).

---

¹⁰¹⁹ Jean COMBACAU, Serge SUR- *Droit international public*, Montchrestien, Paris, 1997, p. 694.

¹⁰²⁰ Idem, p. 694.

¹⁰²¹ Cf. Jean COMBACAU, Serge SUR- op.cit., p. 694

¹⁰²² Acest element distinctiv al OI este preluat și în definiția dată de Ph. Cahier – *Changements et continuité du droit international. Cours general de droit international public*, Recueil des Cours, Académie de Droit International, 1985, tome 195 VI, Martinus Nijhoff, 1992, p. 131.

¹⁰²³ Raluca MIGA-BEȘTELIU- *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All-B, București, 1998, pp. 119-120.

La momentul actual, nu putem spune că există o definiție juridică precisă și unanim admisă a organizației internaționale în dreptul internațional¹⁰²⁴.

De asemenea, în definiția organizației internaționale trebuie introdus și elementul „voinței autonome” a organizației¹⁰²⁵. Acest element („voința proprie”¹⁰²⁶, ce își găsește expresia în personalitatea juridică a organizației”) apare și în definiția oferită de Mircea Malița cu privire la organizația internațională¹⁰²⁷ care este considerată „o instituție permanentă, constituită ca entitate juridică, formată în general din state, pentru anumite scopuri¹⁰²⁸, având o voință proprie și care reflectă voința majorității statelor membre”.

---

¹⁰²⁴ Raluca Miga-Beșteliu- *Organizații internaționale interguvernamentale*, Ed. All Beck, București, 2000, pag. 10. Pentru scopurile lucrării de față care își propune să analizeze și să demonstreze originalitatea instituțiilor UE, inexistența unei definiții unanim acceptate în dreptul internațional asupra OI este un aspect pozitiv, deoarece înlătură implicit, dezavantajul unei interpretări rigide, restrictive asupra OI, care ar fi avut drept consecință excluderea din această categorie juridică a altor forme de asociere între state care nu cumulează toate condițiile impuse de acea definiție. Prin urmare, interpretăm existența unei multitudini de definiții ale OI într-un sens pozitiv, ca fiind menit să sporească posibilitatea de a lua în considerare entități politice diferite de OI, ce prezintă anumite trăsături comune cu OI dar care, în același timp, se distanțează de acestea prin originalitatea și prin complexitatea lor (cazul UE care, în opinia noastră și după cum va fi demonstrat în lucrarea de față, nu este o organizație internațională deși prezintă anumite caracteristici tipice unei OI ci este un sistem politic de guvernare cu multiple niveluri).

¹⁰²⁵ Elementul voinței proprii OI, mai mult sau mai puțin distincte de cea a statelor membre, apare și în definiția OI oferită de Pierre Gerbet – *Les organisations internationales*, PUF, col. Que sais-je?, Paris, 1958, pag. 5. Conform acestei opinii, pentru a fi în prezența unei OI „trebuie să existe între grupurile umane diferite, o voință de cooperare regulată, inspirată din necesitatea de apărare contra unui pericol exterior sau printr-o comunitate de concepții religioase, ideologice, economice. Această voință de cooperare trebuie să se manifeste într-un cadru geografic determinat prin crearea unor organisme permanente, capabile să exprime o voință proprie”. Permanența și voința proprie constituie două trăsături distinctive și pentru Paul Reuter- *Institutions internationales*, PUF, Paris, în coord. collection Maurice Duverger, 1963, pag. 193-194 („doar datorită voinței proprii, OI ajunge să se distingă de o confederație”; „OI posedă o voință juridică proprie, care îi este imputabilă”, consideră autorul, voință „care nu se poate manifesta valabil decât urmând regulile care definesc organizația”. A se vedea și Grigore Geamănu- *Drept internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, vol. II, pag. 201.

¹⁰²⁶ Alexandru BOLINTINEANU, Adrian NĂSTASE, *Drept internațional contemporan*, IRSI, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1995, p. 65.

¹⁰²⁷ Mircea Malița, citat în Grigore Geamănu- op. cit., vol. II, pp. 201-202.

¹⁰²⁸ OI are ca finalitate „realizarea unui bine comun al tuturor membrilor săi”. În această opinie, statele sunt creatorii OI pentru a decide „imperative de interes general” (în această viziune suveranistă, am spune, autorul consideră că statele ar exercita „de manieră imediată un tip de putere, în calitate de deținători ai suveranității, astfel încât determinarea binelui comun ar fi la adăpost de orice alienare”). A se vedea Suzanne Bastid- *Place de la notion d'institution dans une théorie générale des organisations internationales*, în *L'évolution du droit public, Etudes en l'honneur d'Achille Mestre*, 1956, citată în René-Jean Dupuy- *L'organisation internationale et l'expression de la volonté générale*, Extrait de la *Revue Générale de Droit International Public*, octobre- decembre 1957, no.4, Paris, Ed. Pédone, 1958, pag. 2.

Conform lui Richard Gardiner, din moment ce nu putem vorbi de o definiție universal valabilă cu privire la organizațiile internaționale, nu există trăsături care pot fi identificate ca „prestabilite”¹⁰²⁹.

Un element esențial pentru existența juridică a unei OI presupune *asocierea statelor pentru atingerea unor obiective comune*¹⁰³⁰ (în cazul organizațiilor de integrare, unde nivelul de autonomie al acestora față de statele membre este mai ridicat în comparație cu organizațiile de cooperare, putându-se vorbi de existența unor adevărate obiective specifice ale organizației ca entitate distinctă).

Crearea OI *prin tratate internaționale încheiate între state suverane*, tratate având diferite denumiri (cartă, statut, constituție) constituie un element distinctiv în definirea unei OI, potrivit doctrinei¹⁰³¹.

De asemenea, *un alt element constitutiv al OI*, potrivit doctrinei, privește existența unei *structuri instituționale proprii*, a unui număr de organe cu funcționare permanentă sau periodică, în funcție de specificul organizației respective, prin care organizația să își desfășoare activitatea prevăzută în actul său constitutiv. Între aceste organe trebuie să fie cel puțin un organ reprezentativ al tuturor statelor membre¹⁰³².

În fine, trebuie precizat că organizațiile internaționale sunt supuse în ceea ce privește crearea, scopurile, activitățile lor, *normelor de drept internațional* și în special, a principiilor fundamentale de drept internațional¹⁰³³, acesta reprezentând un alt element constitutiv al unei organizații internaționale.

Prin *cumularea* elementelor constitutive ale unei OI, aceasta ar căpăta automat personalitate juridică proprie (de drept intern și internațional).¹⁰³⁴

Având însă în vedere originea recentă a acestui concept juridic („organizația internațională”), *nu se poate spune că ar exista o definiție riguroasă, clară, unanim acceptată a acestei instituții de drept internațional.*

2. Raporturi juridice ale organizației internaționale cu statele membre

---

¹⁰²⁹ Richard Gardiner- *International law*, University College London, Pearson and Longman, Pearson Education Limited, England, 2003, pag. 214-215.

¹⁰³⁰ Obiective diferite, spre exemplu, de cele ale unei organizații internaționale de cooperare cu vocație universală precum (art. 1/Carta ONU): menținerea păcii și a securității internaționale; dezvoltarea de relații prietenești între națiuni; cooperarea internațională; obiectivul de a deveni un forum de armonizare a eforturilor națiunilor către atingerea acestor scopuri comune. A se vedea și Ion Rusu- *Organizații și relații internaționale*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, pag. 20-21.

¹⁰³¹ Raluca Miga-Beșteliu- *Drept internațional*, op. cit., pag. 121. Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu- *Drept internațional contemporan*, Ed. All Beck, 2000, pag. 97.

¹⁰³² Totuși, OI nu sunt exclusiv conduse de reprezentanți ai statelor, organele sale fiind compuse și din alte categorii de persoane (unele dintre acestea pot fi chiar parlamentari desemnați de o Adunare). A se vedea Paul Reuter- op. cit., pag. 196-197.

¹⁰³³ Grigore Geamănu- op. cit., vol. II, pag. 203. Jean Combacau, Serge Sur- op. cit., pag. 695.

¹⁰³⁴ Raluca Miga-Beșteliu- *Organizații internaționale interguvernamentale*, op. cit., pag. 12.

În ceea ce privește acest subiect, trebuie precizat de la bun început faptul că ne vom referi la aspecte precum *dobândirea și pierderea calității de stat membru*¹⁰³⁵.

Un stat va putea adera la o organizație internațională în condițiile în care va demonstra că poate să-și asume obligațiile prevăzute în actul constitutiv și că își poate aduce contribuția la îndeplinirea obiectivelor de interes comun din actul constitutiv¹⁰³⁶.

Este esențial, în această perspectivă, să fie reliefată *natura voluntaristă a organizației internaționale ca formă de cooperare între state*¹⁰³⁷, deoarece, în virtutea caracterului lor suveran, statele nu pot fi obligate să participe la activitatea organizațiilor internaționale, nici să își asume obligații juridice în raport cu aceasta, nici să accepte obiectivele din actul său constitutiv și nici să respecte deciziile luate de organele organizației internaționale respective.

Deși organizațiile internaționale sunt numeroase și diverse¹⁰³⁸, există reguli comparabile care ne permit decelarea unui *regim juridic aplicabil „statutului de membru” al organizației* (ne referim la regulile juridice generale referitoare la dobândirea și la pierderea statutului de membru).

Astfel, în privința *dobândirii statutului de membru* al unei organizații internaționale, trebuie precizat că acesta este obținut fie prin participarea statului în cauză la elaborarea actului constitutiv al organizației, fie prin aderarea statului, la un moment ulterior elaborării acestui act, la organizația respectivă¹⁰³⁹.

În primul caz, calitatea de „membru fondator” al organizației internaționale este o consecință juridică a participării statului la crearea organizației, la elaborarea actului său constitutiv (deși în doctrină¹⁰⁴⁰ se subliniază faptul că nu există nici o ierarhie, nici o distincție între aceste state și cele care au aderat ulterior la organizație, ambele categorii fiind „membri deplini” ai organizației, deci neavând un statut juridic diferit din punctul de vedere al drepturilor și obligațiilor prevăzute în actul constitutiv al organizației).

După cum s-a arătat în literatura de specialitate, *intrarea unui stat într-o organizație internațională* are un caracter voluntar dublu (presupunând atât manifestarea de voință a statului respectiv cât și o manifestare de voință din partea

---

¹⁰³⁵ Raluca Miga- Beșteliu- op. cit., pag. 52-67. Ion M. Anghel- *Subiecte de drept internațional*, Lumina Lex, București, 2002, pag. 395-400.

¹⁰³⁶ De regulă, numai statele pot fi membri ai OI dar în mod excepțional, membri pot fi și organizații internaționale. A se vedea Alexandru Bolintineanu *et alii*- op. cit., pag. 101. Dacă OI beneficiază de capacitatea de a încheia tratate, „capacitate care le este necesară pentru a își exercita funcțiile lor și de a își atinge scopurile lor” (cf. Convenției de la Viena, 1986, privind drepturile tratatelor între state și organizațiile internaționale), se consideră că și alte entități decât statele pot participa ca părți contractante și deci ca membri ai OI . A se vedea Daniel Dormoy- *Droit des organisations internationales*, Dalloz, Paris, 1995, pag. 25.

¹⁰³⁷ OI constituie «un cadru deosebit de important al cooperării între state în variate domenii», cf. Dumitru Mazilu- *Drept internațional public*, Lumina Lex, București, vol. II, pag. 210.

¹⁰³⁸ A se vedea Pierre Gerbet- op. cit., pag. 37.

¹⁰³⁹ Alexandru Bolintineanu *et alii*- op. cit., pag. 101.

¹⁰⁴⁰ Raluca Miga- Beșteliu- op. cit., pag. 54 . Grigore Geamănu- op. cit., vol. II, pag. 205

organizației înseși)¹⁰⁴¹. Dacă „*membrii originari*” (sau fondatori) ai organizației dobândesc această calitate juridică prin ratificarea actului constitutiv al organizației, pe care în prealabil l-au negociat și l-au semnat), „*membrii admiși*” pot participa la activitățile organizației ca membri deplin abia după ce au parcurs o procedură de admitere anumită (realizată prin aderare), ale cărei condiții sunt de regulă, specificate în actul constitutiv al organizației¹⁰⁴². Dată fiind varietatea prevederilor din aceste acte juridice aflate la baza organizațiilor internaționale, este destul de dificil să se identifice reguli general aplicabile referitoare la aderarea statelor.

O tendință remarcată în doctrină și legată de organizațiile internaționale regionale privește existența unei condiționări a statului care dorește să intre într-o astfel de organizație, de apartenența sa la o anumită arie geografică¹⁰⁴³ (în alte cazuri, alături de criteriul geografic se adaugă și un criteriu de ordin economic sau politic).

În general însă, diversitatea și numărul mare de organizații internaționale determină existența în actul constitutiv al fiecăreia din aceste organizații, a unor condiții proprii, specifice, legate de dobândirea statutului de membru, în funcție de obiectivele organizației¹⁰⁴⁴.

În ceea ce privește *cerințele procedurale impuse de actul constitutiv pentru dobândirea statutului de membru al organizației*, se poate spune că acestea diferă de la caz la caz, în funcție de forma actului constitutiv (tratată internațional, care va fi supus procedurilor de ratificare sau de acceptare; acord în formă simplificată). Însă, după cum apreciază o parte a doctrinei, este fundamental ca statul în cauză să își exprime consimțământul de a deveni parte la actul constitutiv, conform dispozițiilor sale constituționale¹⁰⁴⁵.

O altă condiție procedurală legată de obținerea statutului de membru al organizației se referă la depunerea instrumentelor de ratificare sau de aprobare, de către statul ce aderă, la depozitarul (stat sau organizație) actului constitutiv al organizației respective. Această etapă are loc, de regulă, după decizia organizației respective de a accepta statul respectiv ca membru și după ce acesta din urmă a îndeplinit formalitățile constituționale interne.

În ceea ce privește *statutul juridic al membrilor în cadrul organizației*, acesta este în principal guvernat de prevederile din actul constitutiv și completat cu actele adoptate ulterior de organele acesteia. Astfel, în temeiul calității sale de „membru

---

¹⁰⁴¹ Jean Combacau, Serge Sur- op. cit., pag.717.

¹⁰⁴² A se vedea Daniel Vignes- *La participation aux organisations internationales*, în René –Jean Dupuy- *Manuel sur les organisations internationales*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, Lancaster, 1988, Académie de droit international de la Haye, Kluwer Academic Publishers Group , pag. 68-69.

¹⁰⁴³ Aurel Preda-Mătășaru- *Tratat de drept internațional public*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, pag. 291-292.

¹⁰⁴⁴ Astfel, în ceea ce privește apartenența unui stat la ONU, aceasta trebuie să îndeplinească anumite condiții specifice din art. 4 din Cartă (să fie un stat iubitor de pace; să accepte obligațiile din Cartă; să fie capabil și dispus să le îndeplinească). Constatarea aptitudinii statului ce dorește a dobândi statutul de membru ONU, de a îndeplini condițiile prevăzute de Carta ONU, revine organizației ca atare.

¹⁰⁴⁵ Raluca Miga-Besteliu- op. cit., pag. 57.

deplin” în cadrul organizației, dar rămânând un stat suveran¹⁰⁴⁶, statul respectiv trebuie să respecte obligațiile juridice luate în temeiul actului constitutiv al organizației și să își exercite drepturile specifice în calitate de stat membru.

De regulă (deoarece pot exista și cazuri în care intervin caracterul obligatoriu al actelor derivate ale organizației dar și centralizarea interpretării actului constitutiv de către un organ al organizației, cazuri tipice pentru organizații internaționale de integrare), organizația internațională servește statelor membre ca un forum de cooperare, ca un loc de negociere permanentă între acestea (fără însă ca organizația în cauză să își piardă caracterul decizional autonom). În plus, organizația internațională poate sancționa¹⁰⁴⁷ statele membre prin decizia organelor sale, în cazul nerespectării de către state a obligațiilor ce decurg din statutul de membru.

Nu putem finaliza această secțiune dedicată analizei raporturilor juridice dintre statele membre și organizație fără a aborda și problema *pierderii calității de membru (cauzele care produc acest efect juridic fiind: retragerea voluntară; excluderea; dispariția organizației; dispariția statului membru)*.

În privința *retragerii voluntare* a unui stat dintr-o organizație internațională, trebuie menționată încă de la început diversitatea prevederilor cuprinse în actele constitutive ale organizațiilor internaționale, ceea ce se reflectă în controversele din doctrină referitoare la acest aspect). Astfel, dacă o parte a doctrinei consideră că dreptul de retragere al statelor dintr-o organizație internațională are un caracter absolut, fiind o formă de manifestare a suveranității statului (prin urmare, chiar atunci când nu este prevăzut expres în actul constitutiv, dreptul de retragere există, deoarece rezultă din suveranitatea statului)¹⁰⁴⁸, o altă parte a doctrinei pretinde (pe baza regimului juridic al retragerii statelor din tratatele multilaterale și considerând actele constitutive ale organizațiilor internaționale a fi tratate multilaterale) că retragerea poate interveni doar în condițiile unei schimbări fundamentale a scopurilor organizației în cauză¹⁰⁴⁹. În opinia noastră, având în vedere calitatea de subiect derivat de drept internațional a OI în raport cu statele, faptul că organizațiile internaționale nu au caracter suveran precum statele, dar având totodată în vedere și natura voluntară a OI, bazată pe liberul consimțământ al statelor de a deveni membri ai OI, deci și posibilitatea de a părăsi de regulă, oricând organizația în cauză, suntem de acord cu prima viziune doctrinară.

În general, retragerea statului din organizație poate interveni în urma unei inițiative a statului membru care se află în dezacord cu organizația¹⁰⁵⁰. O mare parte a

---

¹⁰⁴⁶ Cu privire la statutul unui stat membru într-o OI de integrare, doctrina consideră că există o diferență fundamentală față de relația dintre un stat membru și o OI de cooperare. OI de integrare sunt denumite “organizații superstatale”, deoarece OI “primește într-un sector determinat o putere de decizie, devenind deci, superioară statelor membre”. A se vedea P. F. Gonidec, R. Charvin- op. cit., pag. 100. Această distincție va fi dezvoltată în punctul B din partea I a lucrării de față.

¹⁰⁴⁷ A se vedea Jean Combacau, Serge Sur- op. cit., pag. 719.

¹⁰⁴⁸ Jean François Guilhaudis –*Relations internationales contemporaines*, LexisNexis, Paris, Litec, 2005, pag. 192. Daniel Vignes- op. cit., pag. 75.

¹⁰⁴⁹ Raluca Miga-Besteliu- op. cit., pag. 61.

¹⁰⁵⁰ Jean Combacau, Serge Sur- op. cit., pag. 720.

actelor constitutive ale organizațiilor internaționale prevăd expres cazul retragerii unilaterale din organizație (tratatul NATO, Constituția FAO, Convenția ICAO), prevăzându-se și termene precise (de la un an la 5 ani) ale căror durate variază în funcție de organizație (cu precizarea că, în alte cazuri, de pildă pentru organizații ca FMI ori BIRD, retragerea produce efecte imediate). *Existența unei prevederi exprese în actul constitutiv, privind retragerea unilaterală*, permite reglementarea consecințelor juridice ale retragerii dar poate reduce în același timp, modalitatea sa de exercitare, prin impunerea unei condiții de preaviz¹⁰⁵¹, permițând negocierea retragerii, dacă nu chiar o influențare a statului în cauză de a renunța la retragere. Pe de altă parte, o înscriere formală a dreptului de retragere în actul constitutiv ar putea prezenta riscul de slăbire a organizației, riscul de eșec al acesteia, înscrierea acestui drept putând fi interpretată ca o încurajare a statelor de a părăsi oricând organizația.

O condiție expresă pentru ca retragerea să producă efecte juridice este obligația statului membru de *a notifica hotărârea sa organizației* din care dorește să se retragă¹⁰⁵² (de exemplu, retragerea SUA și a altor state occidentale din OIM în 1977 și din UNESCO, în 1984), fără ca retragerea să împiedice pe viitor ca statul în cauză să revină asupra hotărârii sale și să redevină membru al organizației din care la un moment dat s-a retras.

Doctrina dezbate și problema practicii *retragerii neautorizate în mod expres*; astfel, potrivit dreptului tratatelor, este admisibil ca retragerea să fie justificată prin natura (multilaterală) a tratatului (în lucrările preparatorii ale Cartei de la San Francisco retragerea pare a fi considerată ca un drept implicit al statelor). În ceea ce privește efectele retragerii, pentru trecut subzistă obligațiile născute anterior, iar pentru viitor, statul care se retrage va rămâne legat de regulile tratatului dar care au o natură cutumiară (de exemplu, interdicția recursului la forță, din art.2, alin.4/Carta ONU)¹⁰⁵³.

În ceea ce privește *excluderea*¹⁰⁵⁴ unui stat membru dintr-o organizație internațională, ca un alt caz specific de încetare a calității juridice de membru al unei organizații internaționale, aceasta este privită în doctrină fie ca o sancțiune, fie ca o măsură de protejare a organizației¹⁰⁵⁵.

Prin excludere, indiferent de perspectiva sub care este privită, statul pierde drepturile de care beneficia ca membru în acea organizație și totodată, nu mai este ținut să își îndeplinească obligațiile juridice asumate în raport cu organizația. În practică nu sunt numeroase cazurile de excludere a statelor din organizațiile internaționale¹⁰⁵⁶.

---

¹⁰⁵¹ Daniel Vignes- op. cit., pag. 75.

¹⁰⁵² Raluca Miga-Beșteliu- *Organizații internaționale interguvernamentale*, op. cit., pag. 62-63.

¹⁰⁵³ Jean Combacau, Serge Sur- op. cit., pag. 720.

¹⁰⁵⁴ Daniel Vignes- *La participation aux organisations internationales*, în René –Jean Dupuy- op. cit., pag. 74.

¹⁰⁵⁵ Raluca Miga – Beșteliu- op. cit., pag. 63.

¹⁰⁵⁶ Procedura de excludere apare în actele constitutive ale unor OI precum Consiliul Europei sau Liga Arabă, fiind incidentă „pentru a sancționa respingerea de către un stat membru, a idealurilor

Excluderea poate fi prevăzută expres în actele constitutive ale organizațiile internaționale însă nu există o regulă general valabilă privind cerințele statutare referitoare la adoptarea deciziei de excludere a statului respectiv (în unele organizații internaționale în care deciziile se iau cu unanimitate de voturi, precum Liga Arabă, statul căruia i s-ar aplica procedura excluderii nu are drept de vot; în majoritatea organizațiilor internaționale este nevoie de votul cu 2/3 din numărul membrilor, pentru adoptarea deciziei de excludere)¹⁰⁵⁷. Există însă și organizații internaționale ale căror acte constitutive nu prevăd expres excluderea membrilor săi. În practică însă, nimic nu împiedică statele membre să exercite presiuni, individual sau în cadrul organelor din respectiva organizație, pentru a determina retragerea unilaterală, voluntară, a statului ce nu mai îndeplinește condițiile statutare impuse de calitatea de membru¹⁰⁵⁸.

Un act constitutiv care nu prevede expres excluderea membrilor din organizație poate fi oricând amendat de statele membre, în sensul includerii unei astfel de prevederi. În *practică*, adoptarea de către adunarea generală a organizației a propunerii de amendare a actului constitutiv a determinat statul în cauză să se retragă din organizație înainte de ratificarea amendamentului de către statele membre (de exemplu, retragerea Africii de Sud, în 1961, din OIM). În alte cazuri s-a procedat la excluderea plenipotențiarilor unor state membre din organele acelei organizații sau la lipsirea lor de dreptul de a vota în cadrul acelor organe (cazul Africii de Sud și al Portugaliei, ai căror plenipotențiarți au fost excluși de la Conferința UIT și de la Congresul UPU, în anii șaiszeci).

Pierderea calității de membru a unei organizații internaționale se mai poate datora și *dispariției statului membru* (dispariția sa ca subiect de drept internațional antrenând automat și pierderea calității de membru al organizațiilor din care făcea parte) sau dizolvării organizației internaționale ca atare (indiferent dacă pentru dizolvarea organizației a fost nevoie de consimțământul tuturor membrilor sau de o parte a acestora¹⁰⁵⁹).

Trebuie să mai menționăm însă și alte aspecte legate de relația juridică dintre statele membre și organizația internațională din care fac parte. Astfel, statele membre au anumite obligații juridice în raport cu organizația (trebuind să se conformeze, în calitate de membri, deciziilor acesteia, în special dreptului derivat, emis de organele respectivei organizații)¹⁰⁶⁰.

În ceea ce privește cazul statelor membre care nu își îndeplinesc obligațiile pe

---

organizației”. Astfel, Consiliul Europei a apelat la această procedură contra Greciei în 1969 dar aceasta s-a retras voluntar. A se vedea Daniel Vignes- op. cit., pag. 77-78.

¹⁰⁵⁷ În unele cazuri, s-a apreciat că este mai bine ca statul respectiv să rămână membru al organizației și să nu fie expulzat, ca un mijloc de a menține presiunea comunității internaționale asupra sa și de a îl face să respecte obligațiile juridice (cazul statelor Africa de Sud, Israel, Irak, care nu au fost excluse din cadrul ONU tocmai din acest motiv). A se vedea Jean François GUILHAUDIS, op. cit., p. 192.

¹⁰⁵⁸ Raluca MIGA-BEȘTELIU, op. cit., p. 65.

¹⁰⁵⁹ Idem, pag. 66-67.

¹⁰⁶⁰ Maxime LEFEBVRE, **Le jeu du droit et de la puissance. Précis de relations internationales**, PUF, Paris, 2000, p. 106.

care le au în virtutea actului constitutiv al organizației, acestora li se pot aplica *diferite tipuri de sancțiuni*, mergând de la suspendarea dreptului de vot al statelor care nu au plătit contribuțiile lor (procedură aplicată de organele ONU contra Campuciei în 1977) până la excluderea membrilor care au încălcat în mod grav anumite prevederi (de exemplu, încălcarea art. 3/Statutul Consiliului Europei, care protejează drepturile omului și libertățile fundamentale, ceea ce a dus la o retragere a Greciei amenințate cu expulzarea din această organizație, în 1969, înainte de a reveni în 1971 în cadrul organizației Consiliului Europei).

MANAGEMENTUL SECURITĂȚII INFORMAȚIEI ÎN ORGANIZAȚIILE SOCIETĂȚII BAZATE PE CUNOAȘTERE

Meda UDROIU*

INFORMATION SECURITY MANAGEMENT IN THE KNOWLEDGE-BASED SOCIETIES

Information is one of an institution's most important assets. Protection of information assets is necessary to establish and maintain trust between the institution and its customers, maintain compliance with the law, and protect the reputation of the institution.

Information's security is the process by which an organization protects and secures its systems, media, and facilities that process and maintains information vital to its operations. On a broad scale, the institution industry has a primary role in protecting the nation's services infrastructure. The security of the industry's systems and information is essential to its safety and soundness and to the privacy of customer information.

Organizations often inaccurately perceive information security as the state or condition of controls at a point in time. Security is an ongoing process, whereby the condition of an institution's controls is just one indicator of its overall security posture. Other indicators include the ability of the institution to continually assess its posture and react appropriately in the face of rapidly changing threats, technologies, and business conditions. An institution establishes and maintains truly effective information security when it continuously integrates processes, people, and technology to mitigate risk in accordance with risk assessment and acceptable risk tolerance levels. The institutions protect their information by instituting a security process that identifies risks, forms a strategy to manage the risks, implements the strategy, tests the implementation, and monitors the environment to control the risks.

1. Informația. Managementul informației

În mai puțin de o generație, revoluția informației și introducerea tehnologiilor digitale în marea majoritate a activităților sociale a schimbat modul de viață a întregului mapamond. Previziunile unor futuriști ca Alvin Toffler și Marshall McLuhan au fost confirmate, lumea transformându-se într-un sat global în care nu mai există granițe pentru afaceri, comunicații sau comerț. În evoluția umanității au existat o serie de tehnologii care, ulterior, au modificat în mod semnificativ sistemul de gândire și acțiune, Internetul fiind în mod clar una dintre acestea. Datorită lui capacitatea operatorilor economici de a schimba informații atât în interiorul lor cât și între ele, o cerință critică în lumea afacerilor, a fost în mod substanțial crescută inițiindu-se practic o nouă paradigmă comunicațională. Această masivă infrastructură de rețele schimbă modul în care se abordează orice activitate (de la educație la comerț și informare), fiind un spațiu de sine stătător, cu propria sa economie care însă se află într-o strânsă interdependență cu economia reală.

Potrivit COBIT¹⁰⁶¹, extrem de important pentru supraviețuirea și succesul unei afaceri este „managementul eficient al informației și al tehnologiei informației”. În

---

* Academia Națională de Informații, medaudroiou@yahoo.com

¹⁰⁶¹ Control Objectives for Information and Related Technology

acest context de globalizare, în care informația circulă prin spațiul cibernetic fără constrângeri de timp, distanță sau viteză, aspectele critice decurg din dependența mărită a societății de informație și sistemele care o furnizează creând premisele unor vulnerabilități în creștere și deschizând unui nou spectru de amenințări cum ar fi războiul informațional sau ciberterorismul. Concomitent, este dificil de apreciat scala și costul investițiilor necesare în viitor în sisteme informaționale, existând potențialul ca noile tehnologii să schimbe dramatic organizațiile și practicile de afaceri, supraviețuind schimbării doar entitățile economice și statale care fac trecerea într-un timp redus și sunt dispuse să cheltuiască îndeajuns. În societățile „celui de-al treilea val”, postindustriale, materia primă cea mai prețioasă este informația, produsul este cunoașterea, sistemele de prelucrare sunt reprezentate de calculatoarele digitale iar majoritatea angajaților este formată din „gulere albe”. Importanța informației și a sistemelor de comunicații pentru societate și economia globală se intensifică odată cu valoarea și cantitatea informației transmise, stocată și prelucrată de sistemele cibernetic, pentru multe organizații (cum ar fi afacerile de tip dotcom, centrele de cercetare, agențiile de presă, serviciile de informații) sistemul informațional propriu fiind, alături de personal, cea mai valoroasă resursă deținută.

Globalizarea, odată cu avantajele și transformările pozitive pe care le aduce la nivelul națiunilor, nu este lipsită de aspecte ce ridică, motive de îngrijorare, între care un loc din ce în ce mai important îl ocupă problematica securizării spațiilor cibernetic, cu atât mai mult cu cât fenomenul terorismului a luat o amploare fără precedent, manifestându-se sub diverse forme, inclusiv terorismul informațional. Ca rezultat al globalizării factorilor economici, politici și militari, al expansiunii rețelelor și sistemelor informaționale globale, guvernele lumii, organizațiile internaționale sunt nevoite să-și concentreze și mai mult eforturile spre asigurarea unei securități globale, de tip cooperativ. Principalul argument în acest sens îl constituie amplificarea riscurilor, datorită efectului de propagare în cascadă, un incident aparent minor de securitate într-un colț al lumii determinând, prin amplificare, pierderi financiare importante sau chiar pierderi de vieți omenești în zone depărtate fizic.

Dacă până la apariția rețelei globale, asigurarea securității sistemelor informaționale era o problemă de politică națională, în momentul de față la stabilirea strategiilor și politicilor de securizare a spațiului cibernetic trebuie luate în considerare și aspectele de compatibilizare și standardizare la nivel global. Globalizarea spațiului cibernetic determină factorii decizionali să-și concentreze atenția și asupra caracteristicilor sistemelor informaționale globale, a noilor amenințări care planează în legătură cu potențialele riscuri la care sunt expuse, amenințări care se pot transforma într-un adevărat război informațional. De aceea, se impune revizuirea modului de asigurare a securității informațiilor prin clasificarea acestora, protecția personalului, eficientizarea activităților de culegere și de analiză-sinteză și, nu în ultimul rând, dezvoltarea unor strategii viabile de securizare a spațiului virtual.

În ultimele decenii, o serie întreagă de studii macrosociale și-au propus să studieze interferența dintre sistemele informaționale și tendințele de globalizare mondială. Principala concluzie rezultată a fost că, în multitudinea de factori ce joacă

un rol important în stabilirea trendului globalizării, specialiștii sistemelor informaționale globale consideră că tehnologiile informaționale reprezintă factorul dominant al acestora și își propun să stabilească în ce relații se află cu ceilalți factori de influență. Astfel, se consideră că sistemele informaționale globale afectează globalizarea pe trei planuri: infrastructural, operațional și organizațional. Aspectele infrastructurale se referă la informații, prelucrarea automată a datelor, standardele și tehnologiile din telecomunicații și standardele Internet – toate acestea ajutând la depășirea granițelor tradiționale ale relațiilor dintre diferite sisteme, îndeosebi naționale. Problemele operaționale se referă la aspectele naționale ale culturii, educației și instruirii, ale managementului personalului, guvernării, structurilor legale și factorilor organizaționali. Aspectul organizațional joacă un rol esențial pentru succesul sistemelor informaționale globale la nivelul organizațiilor. În cazul corporațiilor multinaționale este nevoie de realizarea complementarității între strategia de utilizare a sistemelor informaționale cu cea a afacerii, astfel încât să fie atinse obiectivele urmărite.

Se preconizează că rolul sistemelor informaționale globale va spori și mai mult în mileniul III, în care este definită noua societate, a cunoașterii. În ea, informațiile și cunoștințele vor înlocui bunurile materiale, ca sursă principală a susținerii competitivității în lumea afacerilor. Afacerile vor avea, în primul rând, o dimensiune informațională, puterea constând în gradul de reușită a eforturilor întreprinse pe această linie. Chiar în prezent, numeroase afaceri, din diverse domenii de activitate, alocă prelucrării informațiilor între 30-40% din bugetul de cheltuieli. Sunt multiple domenii de activitate în care informația joacă rolul principal în stabilirea ierarhiilor pe piață (educație, transporturi aeriene, comerțul cu amănuntul ș.a.).

Una dintre modalitățile principale prin care tehnologia informației afectează maniera de a munci este reducerea importanței distanțelor, în multe ramuri industriale distribuția geografică a forței de muncă schimbându-se semnificativ. Un exemplu în acest sens îl constituie firmele din Silicon Valley care au depășit situația lipsei de personal specializat pe inginerie software în perimetru local prin trimiterea spre dezvoltare a unor proiecte în țări cu media salariilor mult mai scăzută. În plus, aceste împărțiri de sarcini pot beneficia de avantajul diferențelor de fus orar astfel încât la proiecte cu limitare strictă în timp se lucrează practic non-stop. Firmele își dezvoltă un singur produs în mai multe locații, bazându-se pe telecomunicații pentru a menține o strânsă legătură între segmentele de marketing, cercetare și distribuție pe de o parte și facilitățile de producție de cealaltă parte. Activitățile economice ce beneficiază de ultimele cuceriri în materie de tehnologie sunt în mod evident mai performante, firmele având o libertate crescută de localizare a sediului și filialelor, dând naștere unei competiții sporite între regiuni și țări în ceea ce privește accesul la infrastructură și capital. Reducerea distanței fizice de către computere și comunicații are de asemenea implicații asupra plasării populației vis-a-vis de angajatori, un număr tot mai mare de oameni lucrând ca „telenavetiști” de acasă sau dintr-o locație apropiată de casă pentru firme al căror sediu se află la câteva sute de kilometri distanță.

Transmiterea datelor dincolo de granițele naționale a devenit extrem de ușoară, controlul și optimizarea acestor fluxuri reprezintă încă un lucru extrem de dificil, pe

aceiași infrastructură și sub aceiași formă fiind transportate date extrem de diferite ca importanță, de la mesaje între prieteni până la numere de conturi și informații clasificate. Societatea în ansamblu devine tot mai dependentă de accesul și procesarea rapidă a informației, tehnologiile digitale fiind în prezent singurele care mai pot furniza răspunsuri bine fundamentate (prin analiza contextului și a întregului spectru de implicații probabile) în timp real (ele sunt încă actuale, putând fi folosite în procesul decizional). Dar, acest nou mod de a ne raporta la cunoaștere își are dezavantajele proprii, informației în format electronic fiindu-i mult mai dificil de prezervat confidențialitatea și integritatea, protecția sa fiind necesară nu doar la nivel fizic ci și în cadrul infrastructurilor de transport, în logica de accesare a bazelor de date și în fața erorilor umane legate de proiectarea, dezvoltarea, administrarea și utilizarea aplicațiilor.

Folosirea Internetului și a mijloacelor de comunicație electronică de ultimă generație aduce numeroase beneficii și permite obținerea de avantaje concurențiale, fiind un suport important pentru extinderea afacerilor în moduri care ar fi fost imposibile înainte. Pe plan mondial a apărut o nouă lume a afacerilor, plină de oportunități și foarte dinamică, posibilă datorită emergenței mediilor de calcul distribuite prin care entitățile economice pot beneficia de comunicații rapide, metode avansate de colectare și prelucrare a datelor, lanțuri de furnizori și parteneri. Aceste soluții au mărit și continuă să mărească eficiența cu care firmele operează, îmbunătățind continuu rezultatele lor financiare dar, concomitent, au adus o nouă variabilă în ecuația riscului investițional, cea legată de securitatea informatică.

La începuturile informatizării activităților economice, datele deținute de firme erau stocate și procesate de către sisteme de tip mainframe, izolate și controlate fizic, folosite de un personal relativ redus, angajat al firmei. Astăzi o mare parte a valorii de piață a companiei este dată de informațiile deținute în rețelele proprii, conectate la rețeaua globală, ajungându-se ca întregul personal și o mare parte din clienți să interacționeze într-un fel sau altul cu acestea. Noua perspectivă, sintetizată prin sintagma *e-business*, modifică structura fundamentală a spațiului concurențial și a actorilor ce îl populează, liniile de demarcațiile clasice între entități atenuându-se în favoarea unei cooperări strânse în cadrul căreia principalele resurse ce sunt partajate sunt de natură informațională. Pentru a ne raporta la teoria lui August Comte, putem afirma că relațiile economico-sociale de tip mecanic au fost înlocuite de relații organice, de interdependență, preocuparea comună privind crearea unui mediu de afaceri funcțional și stabil impunând în practică dreptul de tip restitativ. În acest context, caracteristica principală a unei firme o reprezintă încrederea de care se bucură în fața posibililor parteneri și clienți, *brand-ul* fiind o garanție de corectitudine, profesionalism și calitate. Pe plan informatic, aceasta se traduce în gradul de eficientizare și securizare a sistemelor sale digitale astfel încât să poată răspundă prompt la comenzile legate de fluxurile de producție venite de la parteneri. O breșă în sistemul informatic al firmei va afecta în lanț, fie prin contagiune, fie prin decalajul activităților partenerii de afaceri provocând pierderi și la nivelul acestora. Pe planul imaginii o astfel de firmă va avea de suferit, pierderile provocate de incidentul inițial fiind amplificate prin pierderea unor contracte și oportunități de

investiții, ceilalți jucători de pe piață preferând să se orienteze către așa-numiții „poli de stabilitate” în vederea derulării afacerilor viitoare. Astfel, în mediul digital de afaceri al zilelor noastre, tehnologiile de securitate a informației, pe lângă reducerea riscurilor, pot servi și la extinderea cifrei de afaceri și obținerea de noi profituri, securitatea fiind unul dintre cele mai bine vândute și căutate produse. Îndeplinirea criteriilor de securitate nu vizează doar prevenirea dezastrelor ci se constituie în mijloace de realizare a obiectivelor de afaceri, investiția în securitate fiind, la fel ca oricare investiție economică, aducătoare de profit. Datorită impactului deosebit pe care îl au tehnologiile de securitate a sistemului informatic, fiind absolut necesare pentru asigurarea succesului, ele trebuie incluse în procesul de planificare strategică al firmelor, implementarea și actualizarea lor constituindu-se într-un proces continuu, anticipativ și adaptativ. Acesta trebuie văzut ca o dimensiune esențială în îndeplinirea nevoilor legitime ale partenerilor și clienților și nu ca ceva suplimentar și facultativ.

2. Securitatea informației

În conjunctura actuală, când informațiile sunt privite ca resurse esențiale pentru continua existență și desfășurarea activităților unei organizații, necesitatea de a securiza aceste informații este imperativă. Atât timp cât o companie intenționează să intre în diverse parteneriate sau să rămână în afacere, este necesar să implementeze un Sistem de Management al Securității Informațiilor pentru a preîntâmpina riscurile potențiale. Securitatea informației nu mai trebuie tratată doar din punct de vedere tehnic, ea trebuie inclusă în managementul companiei. Securitatea informației este greu amenințată de viruși, acces neautorizat, procesarea neadecvată de către angajații companiei (așa-numitele erori umane), defecțiuni sau dezastre naturale ce au ca rezultat oprirea sau defectarea echipamentelor IT.

Toate acestea își pun amprenta asupra activității și imaginii companiei, motiv pentru care securitatea informației trebuie tratată foarte serios și inclusă în managementul companiei. Păstrarea datelor a devenit o problemă tot mai importantă atât datorită faptului că se manipulează un volum tot mai mare de date, dar și a modului de accesare al acestor informații care trebuie să fie rapid, eficient, optim din punct de vedere al raportului timp accesare/valoare informație.

La nivel mondial, piața de securitate IT va ajunge de la 17 miliarde dolari, cât era în 2004, la peste 54 miliarde dolari până în 2008. Numai în Europa, veniturile din vânzarea de software pentru securitate ar urma să crească până la aproape trei miliarde de dolari în 2008. La nivel național, potrivit studiilor realizate de experții în securitatea informației, doar între 15 și 20% din firmele românești investesc cu adevărat bani în protecția virtuală. Dintr-un studiu recent realizat de GeCad reiese că 64,6% din firmele autohtone cheltuiesc anual mai puțin de 1.000 de dolari pentru achiziționarea și implementarea de soluții de securitate IT. Doar 20% sunt dispuse să dea mai mult de 10.000 de dolari pentru protecția datelor.

Cele mai „bune practici” pentru securitatea informațiilor nu există. Pentru a stăvili toate amenințările, o companie are de ales fie în a-și bloca activitatea economică, fie de a cheltui mai mult decât trebuie. Cea mai bună practică pentru o organizație este să-și evalueze riscurile și amenințările, să aleagă dintre ele pe cele

mai importante și care pot duce la afectarea gravă a activității, să evalueze aceste riscuri în raport cu standardele sau codurile aplicabile și să implementeze un număr rezonabil de controale de securitate. Desigur, există organizații pentru care securitatea informațiilor este vitală, cum ar fi băncile, instituțiile financiare și altele de genul acesta care necesită implementarea unui sistem de management al securității informațiilor „state of the art”. Pentru celelalte companii însă, managementul trebuie să stabilească nivelul acceptabil de risc și să implementeze controalele adecvate acestuia.

Majoritatea studiilor efectuate de companii specializate arată însă că pe primul loc la amenințări privind securitatea informației nu sunt cele externe, ci cele interne. De aceea, companiile trebuie, în primul rând, să-și instruiască angajații astfel încât să respecte un set minim de reguli de securitate, începând de la un nivel de complexitate mai ridicat al parolilor până la măsuri și controale de securitate riguroase. Unele dintre cele mai simple măsuri de securitate sunt parolarea computerului, introducerea unui screen-saver parolat și blocarea computerului în momentul în care te-ai ridicat de la calculator.

În ceea ce privește practicile de securitatea informației, standardul ISO 17799:2005 - Codul de practică pentru managementul securității informației - nu este un standard de certificare și nici nu a fost vreodată gândit ca atare. Însă el este completat de o specificație tehnică, ISO/TS 27001, Tehnologia informației – Tehnici de securitate – Sisteme de management al securității informației – Cerințe, care poate fi utilizată în scopuri de certificare. Aceasta se referă la securitatea informației în cel mai larg sens, stabilind linii directoare și principii generale de implementare, actualizare și management al securității informației.

„Tehnologiile de securitate a informației reprezintă o funcție care vizează un control complet al logicii aplicațiilor implementate precum și administrarea vulnerabilităților și riscurilor societății interconectate. Ele reprezintă o parte din siguranța în societate”¹⁰⁶². Funcțiile principale ale siguranței datelor, grupate în triada confidențialitate, integritate, disponibilitate își găsesc corespondentul în dreptul de proprietate potrivit codului civil, informația fiind mult mai importantă decât suporturile fizice care o stochează. Odată cu extinderea utilizării pe toate palierele societății a tehnologiilor digitale, legiuitorul a prevăzut și modalități de protecție a operațiunilor legale realizate pe sisteme aparținând acestor tehnologii față de posibile intruziuni, prevăzând în legea penală o serie de infracțiuni ce atentează la securitatea datelor stocate electronic. Cu toate acestea, particularitățile atacurilor informatice generează dificultăți specifice legate de dificultatea declanșării urmării penale și probațiunii în cadrul procesului, fapt ce diminuează controlul real al statului în domeniul infracțiunilor informatice. Astfel, în acest domeniu mai mult decât în oricare altul, se simte nevoia autoprotecției fiecărui operator, prin definirea și aplicarea unei politici de securitate proprii care, pe lângă garantarea folosirii propriilor sisteme în limitele parametrilor doriți, va aduce un plus de securitate submediului informatic în care acționează și mediului economic pe ansamblu. Aceasta

---

¹⁰⁶² University of Lapland, 2000.

lucru va extinde, la rândul său, stabilitatea mediului social și securitatea națională, domeniul fiind un punct de convergență a intereselor între organizațiile guvernamentale și agenții economici și sociali interesați să-și desfășoare activitatea și să evolueze într-un climat de echilibru și normalitate.

Deși o vreme îndelungată tehnologiile de securitate a informației au fost apreciate pe baza unui model negativ, valoarea lor fiind dată de lipsa de incidentelor în sistem, astăzi sunt privite drept deschizătoare de oportunități. Acest fapt se datorează, în special, interconectării rețelelor la nivel global și al extinderii firmelor dincolo de hotarele naționale, încrederea în *brand* depinzând în mare măsură și de nivelul de asigurare al propriilor sisteme de calcul. Pentru asigurarea securității informațiilor critice pentru firmă, fiecare entitate economică trebuie să-și dezvolte o politică proprie de securitate informatică, primind consultanță de la firme specializate și desemnând personal specializat pentru implementarea acesteia. Politica de securitate (documentul cadru) reprezintă fundamentul adoptării uneia sau alteia dintre soluțiile de securitate existente pe piață, cuprinde în scris modalitățile de acțiune în condiții normale și în cazuri de criză ale sistemului precum și atribuțiile fiecărui angajat al firmei referitoare la folosirea și întreținerea infrastructurii informatice. Securizarea, pe de altă parte, reprezintă un proces evolutiv, paralel cu exploatarea sistemului, ce ține cont de noile idei și tehnologii apărute pe piață având ca principal scop reducerea probabilității producerii unui eveniment cauzator de pierderi ca urmare a funcționării necorespunzătoare a sistemului informatic. În cadrul acesteia se definesc și aplică politicile de securitate informatică derivate din politica de securitate informațională a organizației respective, eficiența acestora jucând un important rol în eficiența de ansamblu a activităților desfășurate.

O mare parte a vieții în societatea contemporană depinde de calculatoare și rețele de calculatoare. Pentru majoritatea oamenilor cea mai vizibilă interacțiune cu sistemele informatice o reprezintă procesarea datelor prin intermediul unui terminal. Dar, dincolo de acest aspect, rețelele de calculatoare îndeplinesc sarcini extrem de importante în domenii diverse cum ar fi controlul centralelor nuclear-electrice, dirijarea traficului aerian sau legate de infrastructura financiară. Calculatoarele reprezintă, în același timp, instrumentele de lucru zilnice ale organizațiilor guvernamentale și societăților comerciale. Indiferent de mărimea lor, firmele își folosesc rețeaua proprie și legăturile acesteia cu exteriorul pentru a realiza ștatele de plată, a monitoriza vânzările și stocurile, a căuta noi parteneri de afaceri și a se dezvolta. Analizele efectuate la nivel statal și mondial au conturat o imagine edificatoare asupra nivelului de întrepătrundere între infrastructurile esențiale ale societății și sistemele informatice, conturând importanța deosebită a funcționării corecte a acestora: „*Securitatea națiunii noastre, viabilitatea economiei, sănătatea și bunăstarea cetățenilor se bazează astăzi pe infrastructura de comunicații, financiară, de distribuție a energiei și de transport. Toate aceste infrastructuri depind tot mai mult de sistemele informaționale grupate în rețele.*”¹⁰⁶³

---

¹⁰⁶³ Trust in Cyberspace.

Spațiul cibernetic reprezintă sistemul central al infrastructurii naționale un prim pas în asigurarea securității informațiilor vehiculate la nivelul sistemului informațional global, constând în elaborarea unei strategii de securizare a infrastructurilor de importanță vitală.

Infrastructura oricărei națiuni este compusă din instituții publice și private din sectoarele agricol, alimentar, apă, sănătate publică, transport, finanțe și bănci, industria chimică și a altor substanțe speciale, servicii poștale și maritime. Baza comunicațională și informațională a acestei infrastructuri o constituie spațiul cibernetic alcătuit din milioane de calculatoare interconectate, servere, *routere*, *switch*-uri, precum și din cablurile de fibră optică ce realizează includerea echipamentelor în rețele la diferite nivele. Astfel, funcționarea sănătoasă a spațiului cibernetic este esențială pentru orice economie și pentru securitatea națională, fiecare țară fiind nevoită să-și dezvolte o strategie proprie de securizare a spațiului cibernetic fundamentată pe explozia înregistrată de utilizarea rețelelor informatice globale. Luând în considerare particularitățile sistemelor digitale, eforturile nu trebuie orientate numai către spațiul cibernetic al națiunii, ci trebuie conjugate la nivel global, avându-se în vedere că s-a ajuns la un grad destul de ridicat al depedenței funcționării rețelelor zonale și naționale de funcționarea rețelei globale. Totodată, riscurile asociate securității informațiilor sunt în continuă creștere, prin atacarea unei rețele naționale putându-se determina producerea unor efecte negative la nivelul întregii structuri de comunicații universale.

Concluzii

Securizarea spațiului cibernetic este o misiune strategică dificilă, care necesită coordonarea și concentrarea eforturilor întregii societăți, guvernele fiind nevoite să lucreze împreună la identificarea amenințărilor, a vulnerabilităților sistemelor, precum și la stabilirea măsurilor de îmbunătățire a securității spațiului cibernetic. Viteza cu care se realizează atacurile din spațiul cibernetic și anonimatul lor le fac greu de încadrat în categoria unor acțiuni teroriste, criminale sau la nivel de stat, sarcină necesară pentru a adopta un răspuns specific s-a înfăptuit atacul. De aceea, elaborarea și aplicarea unor strategii naționale și internaționale de securizare a spațiului cibernetic poate ajuta la reducerea vulnerabilității în fața atacurilor devastatoare declanșate împotriva infrastructurilor informaționale critice sau a sistemelor fizice care sunt coordonate de acesta.

Bibliografie:

- [1] ISO 17799:2005 - **Codul de practică pentru managementul securității informației.**
- [2] ISO/TS 27001, **Tehnologia informației – Tehnici de securitate – Sisteme de management al securității informației – Cerințe.**

- [3] PETER, Gregory, **Securitatea informațiilor in firmă - securitatea informațiilor pentru factorii de decizie nespecialiști**, Ed. Rentrop&straton, 2005.
- [4] SCHADELBACH, Herbert, **Introducere în teoria cunoașterii** (traducere de M.R. SOLCAN), Ed. Paralela 45, Pitești, 2007
- [5] LAYTON, Timothy P., **Information Security: Design, Implementation, Measurement, and Compliance**, FL: Auerbach publications, Boca Raton, 2007.
- [6] LIBICKI M., **What is Information Warfare?**, National Defense University Press, ACIS 3, Washington, D.C., 1995 [www.ndu.edu/inss/actpubs/act003/a003.html].
- [7] MEENAKSCHI R., SHARMA, Sangeeta, **Technical Communication: Principles and Practice**, Oxford University Press, New Delhi, 2004.
- [8] OPREA, Dumitru, **Protecția și securitatea informațiilor**, Ed. Polirom, București, 2003.
- [9] PELTIER, Thomas R., **Information Security Policies, Procedures, and Standards: guidelines for effective information security management**, FL: Auerbach publications, Boca Raton, 2002.
- [10] RADU, Ioan, IONIȚĂ, Florin, **Informatica pentru managementul firmei**, Ed. Tribuna Economică, 2001.
- [11] TRUȚĂ, Meda, **Prelucrarea informației în mecanismul învățării**, Ed. Tritonic, 2003.
- [12] www.mcti.ro
- [13] www.fbi.gov
- [14] <http://www.enisa.europa.eu/>
- [15] www.europol.europa.eu

RESURSELE ENERGETICE, MIJLOC PAȘNIC DE AMENINȚARE ȘI CONSTRÂNGERE POLITICĂ

Cătălin URSU*

The 21st century will be one of economical confrontations and the energy supplies will be an element of security or insecurity for those who own or control them.

There are three aspects as regards the natural resources which play an important role in the international disputes. First of all they are vital to an industrialized economy. Second, the places where they can be found – deposits, rivers and so on, are linked to certain theories by means of which some states try to take control over the others. Third, natural resources tend to be spread unequally all over the world. As a conclusion, trading natural resources is a very profitable business. Making it on political grounds causes anomalies on the market – monopoly, oligopoly and price manipulation sometimes with the help of cartels.

The natural resources have stayed at the basis of the economical development over the last century. It's extremely difficult to exactly estimate how many resources have left all over the world and for how long they will last but the tendency is clear: an energetic crisis will come and it will be of great proportions/huge.

Introducere

În prezent milioane de oameni se bucură de un nivel de viață ridicat, fără precedent, iar națiunile se scaldă în râuri de abundență, în mare parte pentru că, în toată lumea, industria energetică a construit o rețea extinsă de puțuri, tancuri petroliere, conducte, centrale electrice, linie de înaltă tensiune, mașinării și echipamente complexe, mașini, trenuri, vapoare și avioane - un sistem gigantic extrem de complicat, care transformă petrolul și hidrocarburile, gazele naturale și cărbunele, în căldură, curent electric și mobilitate, care pun în mișcare civilizația modernă.

Pe de altă parte însă, este din ce în ce mai evident, odată cu trecerea fiecărui an, că extraordinara mașină pe care omul a construit-o pentru a satisface necesitățile unui confort sporit nu mai poate funcționa în forma actuală. Nu trece aproape o zi în care să nu primim o nouă dovadă asupra faptului că succesul energetic al omenirii aduce cu sine un mare cost – poluarea aerului și zonele de depozitare a deșeurilor toxice, pene de curent și creșteri bruște ale prețurilor, fraudă, corupție sau chiar războaie.

Aproape toate națiunile puternic industrializate se confruntă cu probleme în domeniul asigurării resurselor energetice absolut necesare întreținerii ritmului de dezvoltare autoimpus.

De exemplu, în cazul petrolului, atât SUA, cât și Europa, Japonia sunt de multă vreme dependente de importuri.

China, un gigant aflat într-un intens proces de industrializare, cu peste un miliard de locuitori și planuri de a construi o economie la fel de puternică precum oricare alta din Occident, folosește acum mai mult petrol decât pot produce propriile câmpuri și a început să curteze aceeași producători străini pentru care SUA și-au

---

* Economist, doctorand la Facultatea de Filozofie și Științe Social Politice, Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași

alocat foarte multe resurse financiare, politice ca să-i controleze. Ce s-ar întâmpla cu bunăstarea noastră și cu minunatul nostru stil de viață dacă producția de petrol ar ajunge la limită, rezervele s-ar diminua și prețurile ar crește?

Au guvernele sau companiile furnizoare de energie un plan de asigurare a unei treceri line și graduale la un nou tip de combustibil, ori la o nouă tehnologie energetică? Sau epuizarea petrolului ne-ar lua pe nepregătite, stârnind unde de șoc în economia globală și dând startul unei periculoase curse pentru obținerea ultimelor rezerve de petrol?

Petrolul s-ar putea să fie cea mai strălucitoare stea de pe firmamentul energiei, mult lăudată modelatoare a politicii și economiei secolului XX și deținătoarea a 40% din piața mondială de energie. Cu toate acestea, petrolul nu este decât un membru al triadei familiei geologice, cunoscute sub numele de hidrocarburi, care au dominat economia globală a energiei secole de-a rândul și ale căror povești și destine sunt fără speranță întrepătrunse cu ale noastre. Douăzeci și șase la sută din energia noastră provine din cărbune, un mineral ieftin, care se găsește din abundență, folosit la alimentarea proceselor industriale și la generarea celei mai mari părți din electricitatea mondială. 24% provine din gazele naturale, o sursă de energie adaptabilă ce va depăși în curând cărbunele ca tip de combustibil preferat pentru încălzire și alimentarea cu electricitate – fiind posibil să devină unul dintre „combustibilii intermediari” pe drumul către un viitor sistem energetic. Dar, deși cărbunele și gazul sunt, într-o măsură, o alternativă pentru petrol, ambele impun, în mare parte, aceleași costuri politice, financiare și de mediu¹⁰⁶⁴.

Astăzi trăim într-o lume complet dominată de energie – fundamentul bogăției, al confortului și al credinței noastre nechestionată în inevitabilul progres, care se regăsește în fiecare dintre actele și artefactele existenței moderne. Producem și consumăm energie nu doar pentru a ne încălzi și a ne hrăni, pentru a ne mișca sau a ne apăra, ci și pentru a ne educa, a ne distra, pentru a ne îmbogăți cunoștințele, a ne schimba destinul, a ne construi sau reconstrui lumea și a o umple cu lucruri.

Energia a fost și este folosită de cele mai multe ori ca instrument de presiune politică, economică, militară, etc, cu scopul de a obține unele avantaje strategice pe scena tot mai complexă și dinamică a relațiilor internaționale. Adesea, confruntările dintre competitori s-au angajat în mod indirect, marii actori trebuind să respecte, mai mult sau mai puțin formal, dreptul statelor la valorificarea independentă a hidrocarburilor.

Energia a devenit mijlocul de plată al puterii politice și economice, valoarea care determină ierarhia națiunilor, chiar un nou indicator al succesului și al progresului material. Accesul la energie a ajuns astfel să fie imperativul suprem al secolului XXI. Este un principiu geopolitic călăuzitor pentru toate guvernele și o metodă euristică, în mare parte necontestată, pentru o industrie mondială a energiei al cărei succes se bazează în întregime pe abilitatea sa de a găsi, a produce și a distribui

---

¹⁰⁶⁴ Roberts, Paul: *Sfârșitul petrolului*, Editura „Litera Internațional”, București, 2008; pp 12

cantități din ce în ce mai mari de cărbune, petrol și gaze naturale și a celui mai întâlnit produs secundar al acestora, electricitatea.

Industria petrolului este una dintre cele mai instabile sectoare de afaceri, extrem de vulnerabilă la periculoasele oscilații de prețuri și total dependentă de petrostările corupte, despotice, cu un viitor incert. Gazul natural, deși mai curat decât petrolul, este extrem de scump de transportat, în timp ce cărbunele, deși abundent și ușor de obținut, produce multă poluare.

În prezent este clar pentru toată lumea, cu excepția câtorva ideologi și a unei minorități de ignoranți, că dependența noastră de combustibili fosili, aflată în creștere constantă, este legată de schimbări subtile, dar semnificative ale climei. Arderea hidrocarburilor nu eliberează numai energie, ci și dioxid de carbon, un compus care, odată ajuns în atmosferă, acționează asemenea unui geam de seră de dimensiuni planetare, conservând căldura solară și ridicând temperaturile pe tot globul.

Singura cale de a încetini încălzirea globală (pentru că la această dată târzie procesul nu mai poate fi oprit) este de a stopa emisiile de dioxid de carbon – o sarcină uriașă și costisitoare care presupune regândirea în întregime a modului în care producem și consumăm energie.

Până în 2035, pe mapamond va fi folosită o cantitate de energie de peste două ori mai mare decât în momentul de față. Cererea de petrol va crește peste nivelul de 80 milioane de barili pe zi cât este în prezent până la 140 milioane de barili. Consumul de gaze naturale va crește cu peste 120%, iar cel de cărbune cu aproape 60%. Cererea va fi una stringentă, în special în economiile aflate în curs de dezvoltare, cum este cazul Chinei și al Indiei, ai căror lideri văd consumul nesățios de energie ca pe o cheie a succesului industrial.

Creșterea exponențială a tehnologiei și a informației din zilele noastre a făcut din electricitate segmentul cu cea mai rapidă creștere al pieței energetice și o resursă vitală pentru economiile în curs de dezvoltare. Până în anul 2020, cererea de electricitate ar putea să fie cu 70% mai mare decât în prezent. Dar, pentru că o mare parte din curentul electric este produs în centrale pe bază de gaz sau de cărbune, generarea lui echivalează cu o presiune și mai mare exercitată asupra economiei energetice a hidrocarburilor¹⁰⁶⁵.

Sărăcia energetică iese acum la suprafață, ca noul „inamic” al națiunilor în curs de dezvoltare, cauza fundamentală a unui număr mare de alte probleme și poate cea mai adâncă prăpastie dintre bogați și săraci.

Chiar dacă este evident că actuala economie energetică este pe cale să părăsească scena, nu s-a ajuns la niciun consens asupra viitorului și asupra felului în care va arăta viitoarea economie energetică. Pot oare tehnologiile actuale, bazate pe hidrocarburi, să fie adaptate unor noi realități sau lumea are nevoie de o tehnologie energetică nouă? Vor fi puterile mondiale actuale – majoritatea cele mai mari consumatoare de petrol – în măsură să fie liderii în continuare și în viitoarea realitate energetică? Sau este posibil ca o nouă ordine energetică să dea naștere unei noi ordini politice?

---

¹⁰⁶⁵ Ibidem pp.15

La nivel planetar, strategiile militare, economice și diplomatice ale aproape fiecărei națiuni continuă să fie modelate de un singur obiectiv prioritar – acela de a menține accesul neîntrerupt la o sursă constantă de energie. În ciuda forței de menținere a statu-quoului, cu fiecare an în care consumul continuă neabătut să crească, sfârșitul actualului sistem energetic nu numai că devine din ce în ce mai inevitabil, dar pare foarte probabil să aibă loc sub forma unui eveniment traumatic.

Pe măsură ce proviziile de energie devin mai greu de transportat, efectele asupra mediului se înrăutățesc, iar diplomația energetică seamănă și mai multă discordie geopolitică, greutatea ordinii energetice actuale devine din ce în ce mai puțin suportabilă, iar posibilitatea unui colaps, de necontestat.

O transformare bruscă, haotică, în economia noastră energetică, e aproape o garanție a rupturii, nesiguranței, pierderii economice, chiar a violenței.

Viitorul nostru energetic rămâne incert și putem gândi două căi distincte de evoluție. Într-un scenariu această tranziție ar putea fi un fel de întreprindere proactivă, alimentată de un consens global asupra unui pericol previzibil, bazată pe analize științifice și condusă astfel încât tulburările să fie minime, iar câștigurile să fie maxime. Cel de-al doilea scenariu ar putea configura o schimbare mai degrabă sub forma unei reacții, o peticeală de programe defensive, declanșate de vreun eveniment politic sau de un dezastru natural.

Având în vedere faptul că petrolul nu poate fi produs fără să fie descoperit mai întâi, este inevitabil ca, într-un anumit punct, producția de petrol mondială să atingă o culme și apoi să înceapă să scadă, la rândul ei – circumstanțe deloc ideale pentru o economie globală care depinde de petrolul ieftin pentru aproximativ 40% din nevoile sale energetice (fără a menționa și cele 90 de procente din combustibilul folosit în transporturi) și este departe de a dispune de surse alternative de energie.

1. Puterea statelor, interdependența dintre ele și securitatea energetică

Percepția tradițională era aceea că puterea militară domină alte forme de putere și că statele care aveau cea mai mare putere militară dețineau controlul asupra afacerilor mondiale. Însă resursele care aduc posibilități de a cumula putere au devenit complexe. Era postbelică a fost martora unor transformări radicale în privința elementelor, a întrebunțărilor și a realizărilor puterii. S-a produs o ruptură fără precedent între puterea politică, cea militară și cea economică, demonstrată prin faptul că țări slabe din punct de vedere militar dețineau un control monopolist sau cvasimonopolist asupra materiilor prime esențiale pentru funcționarea economiilor avansate.

Puterea poate fi considerată abilitatea unui actor de a-i determina pe alții să facă ceva ce ei altfel nu ar face (și la un preț acceptabil pentru primul actor). Puterea poate fi înțeleasă prin prisma controlului asupra rezultatelor. Pentru a înțelege rolul puterii în cadrul interdependenței, trebuie făcută diferența între două dimensiuni, sensibilitatea și vulnerabilitatea. Sensibilitatea implică grade de reacție într-un cadru strategic – cât de repede aduc transformările dintr-o țară modificări costisitoare în altă țară și cât de mari sunt efectele? Aceasta se măsoară nu doar prin volumul fluxurilor

peste granițe, ci și prin efectele costisitoare ale schimbărilor ce au loc în cadrul tranzacțiilor, asupra societăților sau guvernelor¹⁰⁶⁶.

În prezent, poziționarea unui stat și rolul acestuia în ierarhia internațională și în ecuațiile de putere nu se mai bazează doar pe forța lui militară. Astfel marile conflicte militare ale secolului al XX - lea au fost înlocuite de „războaie” mai puțin violente, duse pentru dominație economică, tehnologică, informațională, etc. Războiul economic este acum o constantă a derulării relațiilor dintre state și constituie un instrument mult mai eficient pentru atingerea unor scopuri strategice. În cadrul acestuia, competiția pentru accesul, controlul și distribuția hidrocarburilor nu a scăzut în intensitate ci, dimpotrivă, este mai acerbă, spectrul epuizării acestora accentuând și mai mult această luptă.

Centrul de greutate al disputelor și competițiilor pentru întâietate s-a mutat dinspre sfera militară spre cea economică și se derulează pe spații geopolitice, iar remodelările mediului de securitate local, regional și global depind în mare măsură de resursele energetice. În definitiv, de economie sunt legate gradele de dependență, interdependență și subordonare ale statelor¹⁰⁶⁷.

Interdependența în termeni de senzitivitate este creată de interacțiuni într-un cadru strategic, care rămâne neschimbat. Faptul că un set de politici rămâne constant poate fi o reflectare a dificultății de a formula noi politici într-o perioadă scurtă de timp sau poate reflecta un angajament în favoarea unui anumit tipar de reguli interne și internaționale. Un exemplu de interdependență înțeleasă ca senzitivitate este modul în care SUA, Japonia și Europa au reacționat la creșterile de preț din 1971, 1973 și 1975. În lipsa unor noi strategii, care ar putea necesita mulți ani sau decenii pentru a fi implementate, senzitivitatea acestor economii a depins de costurile mai mari pentru petrolul extern și de volumul de țitei importat.

Folosirea cuvântului interdependență pentru a face referire doar la senzitivitate estompează unele dintre cele mai importante aspecte politice ale dependenței reciproce. Trebuie de asemenea să luăm în considerare care ar fi situația dacă s-ar putea schimba cadrul de politici, dacă ar fi disponibile mai multe alternative și s-ar putea elabora politici noi și diferite, care ar fi costul adaptării la modificările externe?

În exemplul de mai sus, referitor la petrol, această încercare ar putea implica decizia de a suporta costurile interne ridicate implicate de raționalizare sau de a dezvolta surse interne costisitoare de energie. Nivelul până la care ar merge aceste costuri și disponibilitatea politică de a le suporta ar fi o măsură a vulnerabilității.

Poate fi energia într-adevăr o armă? Dacă resursele energetice sunt folosite ca mijloace de presiune în cadrul competiției și concurenței economice libere, acestea reprezintă doar un mod acceptat de a promova sau câștiga ceva, la fel ca resursele financiare, importurile, etc. În cadrul pieței caracterizată de libera concurență, orice tranzacție este un joc cu sumă pozitivă în care fiecare parte are de câștigat reglându-se astfel distribuirea armonioasă a resurselor între agenții economici.

---

¹⁰⁶⁶ Keohane, Robert O. și S.Nye, Joseph: *Interdependentă și putere*, Iași, Editura Polirom, 2009; pp.56

¹⁰⁶⁷ Băhnăreanu, Cristian: *”Arma energetică” în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007; pp. 5

Companiile care dețin monopolul pe anumite piețe își pot spori profiturile prin diverse practici, una dintre cele mai întâlnite fiind discriminarea prin preț, respectiv prețul cu care este vândut un produs diferă de la un client la altul sau de la o piață la alta.

Influența politicului în economie, mai ales în sectorul hidrocarburilor, indiferent de regimul în funcțiune, reprezintă o constantă a epocii actuale. Această influență se exercită atât în interiorul statelor, cât și în exteriorul lor. În cazul regimurilor democratice, sistemul politic modelează cadrul derulării proceselor din industria energetică și, de cele mai multe ori, intervine indirect în derularea acestora. Acolo unde energia este importantă, politicul susține direct și indirect sectoarele energetice ale economiei¹⁰⁶⁸.

La începutul secolului al XXI-lea, economiile se liberalizează în sectoarele competitive și se protejează în sectoarele mai puțin competitive. Deciziile de politică economică sunt hotărâtoare. Sistemul economic internațional se orientează pe principiile pieței libere. Obiectivele de securitate economică condiționează gradul de participare sau de deschidere economică internațională a unei țări.

2. Petrolul, epicentru de putere și bogăție. Începuturile erei energetice, prezent și un viitor incert.

În lumea foarte schimbătoare a politicii, petrolul nu este doar o sursă de putere mondială, ci și un mediu pentru această putere, o substanță a cărei importanță uriașă unește companii, comunități și chiar națiuni întregi, într-o strânsă rețea mondială, sensibilă la cele mai mici vibrații. Un singur incident petrolier – explozia unei conducte în Irak, frământări politice în Venezuela, un schimb belicos de replici între miniștrii petrolului din Rusia și din Arabia Saudită – trimite unde de șoc în ordinea energetică globală, urcă sau coboară prețurile, determinând restructurări de-a dreptul seismice în averea și puterea lumii.

Pentru toți cei interesați de viitorul energiei, rivalitatea dintre Kremlin și Casa Saud a oferit o perspectivă dramatică asupra realităților practice și adevăratelor priorități ale ordinii energetice mondiale. În climatul geopoliticii energetice, la nivelul burselor de mărfuri, în sălile de consiliu al băncilor internaționale, pe piața schimburilor valutare și ale conglomeratelor energetice, în sediile tuturor guvernelor de pe glob, analiștii au fost puși în situația de a evalua impactul pe termen lung și scurt al schismei ruso-arabe. Își pierde autoritatea Arabia Saudită asupra piețelor mondiale? Își putea Rusia menține sporul actual de producție? Cea mai presantă întrebare a devenit însă legată de prețul petrolului, la ce nivel se va opri? Ce impact va avea asupra economiei mondiale?

Astăzi, petrolul a ajuns atât de legat de sferele economice și politice, încât guvernele marilor țări industrializate supraveghează piețele cu tot atâta atenție pe cât supravegheau odinioară răspândirea comunismului – și au dreptate să procedeze astfel: șase din ultimele șapte recesiuni mondiale au fost precedate de creșteri bruște ale prețului petrolului.

---

¹⁰⁶⁸ Ibidem pp.29

După ultimele trei episoade când producția de petrol a scăzut dramatic – embargoul – arab asupra petrolului din 1974, revoluția iraniană din 1979 și războiul din Golful Persic din 1991 – creșterile bruște de preț rezultate în urma acestor evenimente au împins lumea în recesiune. Aceste influențe au fost pe termen scurt, însă pe termen lung este de așteptat ca efectele unor astfel de rupturi să fie mult mai ample, mai înspăimântătoare. Pe măsură ce prețurile ar crește, consumatorii s-ar îndrepta către alte tipuri de combustibili, precum gazul natural sau cărbunele, resurse care la rândul lor s-ar împuțina, iar pe fondul creșterii cererii, prețurile să crească și la acești combustibili. Pe măsură ce energia ar deveni mai scumpă, la fel s-ar întâmpla și cu activitățile dependente de aceasta, precum producția de bunuri și transporturile.

Astfel, problema reală, pentru oricine este interesat de viitor, nu este dacă schimbarea va veni, ci dacă aceasta va fi pașnică și ordonată sau haotică și violentă, pentru că s-a așteptat prea mult planificarea ei.

Geopolitica petrolului este un subiect vast, complex și în perpetuă schimbare. Încă din primele zile ale industriei petroliere, SUA au fost personajul principal, la început în postura de cel mai mare producător mondial de petrol, iar acum în cea de consumator. Unul din patru barili de petrol produși pe planetă este folosit în America, iar această cerere uriașă, aparent fără limite, exercită o forță de atracție neîncetată asupra celorlalți jucători la nivel mondial și asupra configurației ordinii politice a lumii.

Setea de petrol este o sabie cu două tăișuri: pe de-o parte, o dependență severă de petrolul străin face ca SUA să fie vulnerabilă la orice tulburare în aprovizionare și la „șantajul energetic” și, în plus, a dat naștere unei lungi tradiții de a face orice este necesar, în mod deschis sau pe ascuns, pentru a se asigura că au acces la rezervele mondiale de petrol.

Înafara Statelor Unite, nicio altă piață nu oferă exportatorilor precum Rusia sau Arabia Saudită, niște oportunități la fel de mari atât în privința creșterii, cât și a volumului de vânzări, și niciun producător de petrol, fie el țară sau companie, nu-și poate permite să rateze această șansă. Cota din piața americană reprezintă pentru un producător o unitate de măsură crucială în evaluarea statutului politic și a perspectivelor acestuia. Arabia Saudită ține atât de mult să-și mențină cota de piață în America, încât vinde petrolul americanilor la preț redus. Chiar și petrostățile care nutresc profunde sentimente antiamericane, precum Venezuela, Libia, Irak, dau dovadă de o excesivă cordialitate când vine vorba de a vinde petrol.

Cea mai mare parte a petrolului saudit este denumit Arab Light, un țiței care poate fi prelucrat în majoritatea rafinăriilor din lume. În timp ce costurile descoperirii, forării și extragerii țițeiului brut din Golful Mexic sau din Siberia pot ajunge până la 15 dolari pe baril sau chiar mai mult, extragerea petrolului saudit costă aproximativ 1,5 dolari pe baril. Costurile scăzute și o rezervă aproape nelimitată i-au permis Arabiei Saudite să devină, încet, dar sigur, cel mai mare producător și exportator al lumii, pompând între 7.7 și 10 milioane de barili pe zi, a șaptea parte din cererea zilnică mondială. Cu o capacitate de rezervă atât de mare, Riadul a fost lider de necontestat al OPEC-ului: într-o clipă, saudiții ar putea inunda piața – ei numesc acest fenomen „curățarea instalațiilor” – coborând astfel prețurile, scoțând de pe piață

concrenții cu prețuri ridicate și pedepsind orice membru OPEC, care nu respectă cotele de producție impuse de cartel.

Această uriașă capacitate de producție suplimentară din Arabia Saudită o foarte bună prietenă a lumii industrializate. În 1990, atunci când Saddam Husein a invadat Kuweitul, surplusul de petrol saudit a fost cel care a salvat piețele lumii, iar după 11 Septembrie și în perioada de pregătire a celui de-al doilea război din Golf, piețele au fost calmate tot de capacitatea excedentară saudită.

Un alt factor important în geopolitica petrolului este prețul. Dacă SUA, cu imensa lor piață, determină cine intră și cine nu în jocurile geopoliticii petrolului și dacă saudiții sunt gardienii pieței, prețul petrolului este impulsul care pune în mișcare întreaga mașină geopolitică. Prețul determină direcția și viteza de curgere a fluxurilor de bani și a influenței politice, la nivel internațional. Prețul determină și cât de multă energie este utilizată, cât consumăm, cât conservăm, dacă păstrăm sursele obișnuite de energie sau creăm altele. Prețul dictează cât de repede sau de încet cresc economiile, dacă reușesc să-și revină după o cădere sau continuă să se clatine.

Pentru că prețul este un element atât de critic, jucătorii încearcă în permanență să-l manipuleze. Marii importatori, precum SUA și Europa, ale căror economii sunt construite pe petrolul ieftin, fac tot ce le stă în puteri pentru a menține prețurile la un nivel scăzut, punând în mișcare, atunci când prețurile cresc prea mult, tot felul de pârghii diplomatice prin care se fac presiuni asupra OPEC. La rândul lor, companiile petroliere încearcă să manipuleze prin orice mijloace piața pentru a crește prețurile și a face bani¹⁰⁶⁹.

Statele petroliere au încercat mereu să folosească prețul ca armă, fie oprind furnizarea pentru a crește prețurile, fie, invers, inundând piața pentru a le scădea, deși astfel de tactici au dat, aproape întotdeauna greș. A împinge prețurile prea sus sau a le coborâ prea mult declanșează invariabil un șir de evenimente distrugătoare care, nu o dată, a pornit războaie sau a adus economia în pragul colapsului. Acesta este motivul pentru care, după 50 de ani de experimente dureroase și catastrofe, stabilitatea prețului a ajuns să fie scopul suprem al unor țări atât de diferite din punct de vedere politic, ca Arabia Saudită, Rusia și SUA.

Colonialismul petrolier a fost un aranjament extraordinar de profitabil pentru companiile petroliere, dar a creat, în mod inevitabil, niște tensiuni politice și economice insuportabile în țările gazdă, până când în cele din urmă ceva a cedat. Pe 14 septembrie 1960, Venezuela a convins Iranul, Irakul, Kuweitul și Arabia Saudită să formeze Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), o entitate politică nouă care avea să confere un nou înțeles ideii de petrol ca marfă a tranzacțiilor și a puterii politice, remodelând în cursul acestui proces ordinea politică mondială. Din acel moment, marile companii petroliere n-au mai dictat prețul petrolului, impunând țărilor importatoare de petrol același set de acțiuni și condiții. În 1971, Venezuela a mărit drastic cotele-parte cerute companiilor occidentale pentru fiecare baril de petrol extras, până la 70%, făcându-și cunoscute planurile de naționalizare a industriei petroliere. Acțiunea s-a repetat, toate țările membre OPEC adoptând atitudini

---

¹⁰⁶⁹ Roberts, Paul: *Sfârșitul petrolului*, Editura „Litera Internațional”, București, 2008; pp. 136

similare, iar multinaționalele, marile națiuni importatoare și vechea ordine a petrolului s-au văzut confruntate cu o lume în care peste 53% din resursa cea mai importantă se află sub controlul OPEC.

Embargoul petrolier din 1973 a transformat în totalitate harta puterii mondiale. Cartelul OPEC apăruse drept cea mai nouă dintre puterile geopolitice, o sperietoare internațională, care controla peste jumătate din rezervele mondiale de petrol și era capabilă să reducă la tăcere odinioară invincibilele puteri occidentale. În decursul a doar câtorva luni, fluxul mondial al veniturilor și al puterii și-a schimbat cursul pe măsură ce SUA, Europa și Japonia au început să exporte uriașe sume de bani către OPEC. Era cea mai mare și cea mai bruscă redistribuire a averii din istorie – o revoluție în economie la o scară niciodată imaginată până în acel moment. Pentru un timp, membrii OPEC au câștigat mai mult decât puteau cheltui, o situație bizară care a provocat un vremelnice deficit de numerar pe piețele financiare ale lumii.

În mod previzibil, atâta bogăție și atâta putere, ambele extrem de recent dobândite, au fost greu de ținut sub control. În interiorul OPEC au apărut disensiuni și rivalități între statele membre. Iranul se lupta cu Arabia Saudită pentru dominația asupra afacerilor OPEC, saudiții erau în conflict cu Venezuela în privința politicii prețurilor, iar Irakul a acuzat Kuweitul de furt de petrol de pe unul dintre câmpurile comune de pe graniță. Cea mai mare slăbiciune a cartelului a fost profunda neînțelegere a modității de funcționare a prețului. Având avantajul celui mai mic cost de extracție, OPEC ar fi putut să anihileze cu ușurință pe piață țări precum Rusia și Mexic, încât acestea din urmă trebuiau să ceară mai mult pe baril pentru a scoate un profit. Lăcomia pentru niște câștiguri din ce în ce mai mari a făcut ca OPEC să nu chibzuiască suficient impactul pe termen lung de creștere a prețurilor prin reducerea producției și restrângerea ofertei mondiale. Așa a fost posibil ca OPEC să piardă din cota de piață în favoarea furnizorilor non-OPEC sau să se reducă cererea, fie prin reducerea consumului, fie prin orientarea către alți combustibili.

Prețurile mari din timpul marilor crize ale petrolului din anii 70, respectiv 80, au acționat ca o frână asupra economiilor lumii, obișnuite cu energie ieftină, iar previzibilul rezultat a fost recesiunea pe scară largă. Cererea de energie a scăzut, iar națiunile importatoare au încercat să se dezvețe de petrolul OPEC. Utilitățile publice și marii consumatori industriali au trecut la cărbune, gaz natural și energie nucleară, care deveniseră mai ieftine. Guvernele din SUA, Japonia și Europa au pornit o campanie susținută de economisire a energiei, cheltuind miliarde de dolari pentru programele de dezvoltare a combustibililor și a tehnologiilor alternative. Cele două crize ale petrolului din anii 70 – 80 au făcut ca producția țărilor non OPEC să crească, iar cota de piață OPEC a scăzut de la 50% la 29% în 1986.

Văzându-și amenințată poziția Arabia Saudită a procedat la inundarea pieței mondiale cu petrol ieftin, coborând prețul în jurul valorii de 10 dolari/baril, ceea ce a lovit în acei parteneri OPEC care nu doreau reducerea prețului și pe acei producători cu costuri ridicate, precum Uniunea Sovietică, liderul la acel moment în producția de petrol, sau Anglia și Norvegia.

Odată cu sfârșitul Războiului din Golf, balanța geopolitică s-a îndreptat din nou către o perioadă de stabilitate. Statele Unite și Arabia Saudită se impuseseră

împreună ca managerii ordinii energetice mondiale, adică mai mult de două treimi din rezervele de petrol ale lumii. Saudiții asigurau petrolul, iar americanii se ocupau de protecție, prin intermediul unei extinse prezente militare în Golf.

În anii 90 stabilitatea ordinii mondiale a petrolului s-a instaurat, iar cererea a început din nou să prindă avânt în tandem cu economia mondială. Deși OPEC a anunțat o epocă de stabilitate, mulți observatori occidentale apreciau că, atât timp cât petrolul rămâne sub controlul unor țări precum Arabia Saudită sau Venezuela, volatilitatea prețului petrolului va continua să fie un imens risc pentru economia globală în rapidă ascensiune. Studiile arătau că fiecare creștere de preț al petrolului de 5% genera o scădere cu 0.5% a creșterii economice¹⁰⁷⁰.

Deși combustibilii fosili, ieftini și din belșug, au fost, în mod clar, o cheie a succesului nostru industrial și a continuei noastre vitalități economice, descoperim că imaginea idilică pe care o aveam despre energie ca fiind cheia prosperității a omis un număr de costuri importante, de la instabilitatea geopolitică și volatilitatea prețului petrolului, până la recente creșteri ale temperaturilor mondiale, cauzate de secole întregi de emisii de dioxid de carbon. Cât va costa schimbarea climatică nu se poate estima încă, dar primele cifre nu sunt, nici pe departe, motive de bucurie. Nici costurile stopării schimbărilor climaterice nu sunt mai puțin înspăimântătoare.

Europa și Statele Unite au luat-o pe drumuri diferite în ceea ce privește schimbarea climatică și politica energetică în general. Europeanii au făcut eforturi modeste în direcția dezvoltării unei economii postpetrol, în timp ce liderii americani au adoptat o politică agresivă de forări domestice care ignoră în totalitate realitățile de mediu, pe cele geopolitice și chiar pe cele geologice. Între timp, Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), puterea de temut din trecut, începe să-și recapete o mare parte din vechea putere, intrând în competiție cu Rusia, cea mai bogată țară în petrol și, din ce în ce mai mult, cu Statele Unite, pentru controlul asupra piețelor mondiale de petrol.

Eforturile susținute ale SUA, Europa și alte puteri industrializate pentru a-și asigura accesul la petrolul din Orientul Mijlociu – prin orice mijloace și, adeseori, cu ajutorul Israelului – au favorizat instaurarea unui climat de perpetuă instabilitate politică, conflict etnic și naționalism virulent în acea regiune bogată în petrol.

Americanii sunt cei mai risipitori consumatori de energie din istoria lumii: o țară cu mai puțin de 5% din populația lumii consumă 25% din energia întregii planete. O parte din această discrepanță este cauzată de economia americană care este cea mai puternică de pe glob, folosind, prin urmare, mai multă energie. Și pentru că puterea americană decurge din dominația sa asupra economiei globale care, la rândul ei, depinde în principal de petrol și de alți combustibili fosili, SUA se văd obligate să apere infrastructura energetică mondială de orice amenințare, prin orice mijloace posibile – economice, diplomatice, chiar și militare.

Rezultatul acestei puteri și al acestei dependențe simultane este că SUA sunt și vor fi forța predominantă în modelarea noii economii energetice. De asemenea, este și singura țară care dispune de putere economică suficientă, de expertiză tehnologică

---

¹⁰⁷⁰ Ibidem 144

și de statutul internațional necesar și care poate, într-adevăr, să influențeze viitorul sistem energetic. Dacă guvernul american și cetățenii săi ar decide să lanseze un nou sistem energetic și să-l pună în funcțiune în douăzeci de ani, nu numai că aceasta ar fi construit, dar și restul lumii ar fi forțat să îl urmeze. Factorii de decizie americani se tem că schimbarea tiparelor energetice ale SUA ar însemna periclitarea economiei naționale și a statutului geopolitic.

Acolo unde Europa a făcut pași mici, dar importanți, către reglementarea emisiilor de dioxid de carbon (pași inspirați paradoxal de o lege antipoluare americană), SUA au făcut doar gesturi teatrale legate de combustibili alternativi, eficiență sporită sau politici care ar putea valorifica resursele piețelor în vederea reducerii consumului de cărbune.

Criticii atribuie o mare parte din vină unui sistem politic corupt de marile interese energetice – companii desperate să protejeze milioane de dolari investiți în infrastructura și tehnologiile energetice existente.

În acest context sumbru, devine mai ușor de înțeles de ce națiuni atât de puternice și avansate tehnologic precum Japonia, Marea Britanie și SUA au un parcurs atât de greoi în privința planificării energetice pe termen lung și a energiilor alternative. Atunci când marile națiuni vorbesc astăzi despre politici energetice, despre energii pentru viitor sau de mult discutata „securitate energetică”, ele nu se referă la curbe de epuizare a resurselor, la pile de combustie sau la o economie a hidrogenului. Nu se referă nici la eficientizarea consumului, la energia solară sau orice alte surse de energie potențial semnificative, dar speculative. Ci se referă mai degrabă la geopolitica energiei și, în particular, la acțiunile, banii sau alianțele necesare pentru a menține fluxul de petrol, ieftin și constant.

3. Cunoaștem costul real al dezvoltării? Cât timp ne mai permitem să poluăm?

Pe măsură ce carbonul, sub forma dioxidului de carbon, se înalță în atmosferă, perturbă mecanismele naturale de răcire ale acesteia. Asemenea unei oglinzi semitransparente, dioxidul de carbon permite luminii solare să treacă și să încălzească Pământul, dar apoi împiedică o mare parte din căldura iradiată de Pământ să ajungă înapoi în spațiu, acesta fiind celebrul *efect de seră*. Deși cauzele schimbărilor climaterice sunt complexe, majoritatea dovezilor indică o acumulare în atmosferă a poluanților industriali *antropogenici*, adică de origine umană, în special a carbonului, sub forma dioxidului de carbon.

Sub presiunea intensă a ecologiștilor și a politicienilor progresiști, înfruntând puternicul lobby al companiilor de energie și al petrostatelor, majoritatea statelor a promis solemn, în cadrul protocolului de la Kyoto, că până în 2012 se va lupta pentru reducerea emisiilor mondiale de carbon. Din păcate acest protocol a fost încălcat, iar prăbușirea lui ulterioară a fost atribuită politicilor orientate spre profit ale diverselor corporații și națiuni industrializate, în special SUA, cel mai mare producător de dioxid de carbon și, până în acel moment, cea mai puțin cooperantă dintre națiunile industrializate. Mulți climatologi imaginează un sistem planetar de schimb al

carbonului ca fiind singura politică climatică posibilă, pentru că utilizează puterea pieței în vederea reducerii cât mai eficiente și economice a emisiilor.

Până în anul 2020, China va fi responsabilă de două cincimi din tot cărbunele consumat, de o zecime din toate resursele de petrol utilizate, de o șeptime din întregul consum de electricitate și de o cincime din totalul emisiilor de carbon produse de industria energetică mondială. În aceste condiții, nu este o surpriză faptul că experții în energie consideră că centrul lumii energetice se mută spre est, dinspre SUA și Europa către China și restul Asiei, un transfer care va reprezenta una dintre cele mai importante schimbări din economia energetică mondială.

China ne oferă un tulburător indiciu asupra dimensiunilor și formei viitoarei economii energetice și a tensiunilor ce o vor menține într-o continuă agitație.

Este foarte posibil ca efectele așteptate ale schimbării climatice – de la creșterea nivelului mărilor până la o sporire a numărului și frecvenței furtunilor și secetelor – să fie mai mari. Pe scurt fiecare litru de benzină sau tonă de cărbune pe care le ardem impune niște costuri economice – costuri neincluse în prețul pe care-l plătim pentru energia noastră, dar care sunt reale și, într-o măsură din ce în ce mai mare, cuantificabile. Costurile externe ale hidrocarburilor nu se rezumă la sănătate și climă. Dacă luăm în calcul și uriașele sume de bani pe care SUA, Europa și alte țări importatoare le cheltuiesc în prezent pe securitatea energetică – mai ales sub forma menținerii unei prezențe militare în Orientul Mijlociu – costuri reale ale benzinei devin chiar și mai mari. Ideea internalizării costurilor ascunse n-a ajuns încă la industria energetică. Costurile poluării, dereglerării climei, afecțiunilor respiratorii și așa mai departe, nu se reflectă încă în prețul litrului de benzină. Aceste costuri sunt în schimb plătite de societate sub forma unor contribuții la asigurările medicale sau a unor taxe sporite pentru bugetele de apărare.

Prin urmare, costurile energetice externe sunt acele costuri pe care o piață, de regulă, eficientă nu le poate vedea, fiind astfel incapabilă să le distribuie judicios. Dacă am putea internaliza costurile ascunse, de exemplu pentru motoarele cu combustie externă, așa cum s-a procedat pentru țigări, lucrurile s-ar schimba considerabil în bine, economia energetică s-ar transforma brusc. Fiecare litru de benzină, fiecare baril de petrol și fiecare tonă de cărbune ar fi însoțite de o penalizare economică și, în consecință, fie am încerca să utilizăm mai puține astfel de resurse, prin intermediul unor tehnologii mai eficiente sau al economisirii, fie am căuta un alt combustibil sau o altă tehnologie energetică, care să consume mai puțin carbon.

Experții în energie de la un capăt la celălalt al spectrului politic continuă să ceară o formă sau alta de taxare a fiecărei tone de carbon emise – o penalizare care să reflecte distrugerile pe care încălzirea globală cauzată de carbon le provoacă.

Mulți climatologi consideră că impozitarea carbonului s-ar putea dovedi, în cele din urmă, a fi prea scumpă și prea complexă. O abordare alternativă, implementată în Uniunea Europeană în urma acordului de la Kyoto, este crearea unui așa numit sistem de limitări și de schimb. În cadrul acestui sistem, guvernele stabilesc o limită totală a emisiilor pentru o anumită țară, ramură industrială sau chiar pentru o anumite companie.

În realitate, țările în curs de dezvoltare, cum ar fi Chile, China sau Coreea de Sud nu vor de fapt să utilizeze mai puțină energie. Deși se tem de dependența energetică și de problemele de mediu adiacente, ele sunt, în cele mai multe cazuri, mai mult decât dispuse să accepte aceste costuri – cel puțin pentru moment – dacă consumul mai mare de energie le poate aduce o creștere economică mai mare.

Numeroase țări consideră păstrarea mediului curat și independența energetică luxul de obținut, cu care nu merită să-și bată capul până când nu au o creștere economică substanțială. Decenii de-a rândul, politica oficială în Chile a fost "mai întâi crești și-apoi faci curățenie după tine" și aceasta rămâne un refren tipic în toată lumea în curs de dezvoltare, în care politicienii nu se îngrijorează doar de nivelul PIB-ului, ci mai ales, de asigurarea serviciilor de bază – locuințe, hrană, educație și îngrijire medicală- unor populații din ce în ce mai numeroase, ai căror membri sunt interesați, în principal, de supraviețuire.

În acest context, nu este deloc surprinzător că liderii din Nigeria, Chile sau China nu sunt foarte interesați de reducerea consumului de energie sau scăderea emisiilor de gaze cu efect de seră – în special atunci când astfel de propuneri vin, aproape invariabil, din partea unor țări industrializate ale căror economii sunt deja puternice și care, în numeroase cazuri, par, ele însele, reticente în adoptarea unor astfel de politici.

4. Sistemul energetic sub presiunea continuă a dezvoltării economiei mondiale

Sistemul nostru energetic este deja încordat la maximum pentru a ne asigura energia necesară. Petrolul devine, atât politic, cât și fizic, din ce în ce mai greu de găsit. Costurile de mediu ale utilizării sale, alături de a altor combustibili fosili, devin pe zi ce trece mai evidente. Pe lângă toate aceste probleme, trebuie să mai adăugăm una: un apetit mondial pentru energie care crește mai repede decât s-ar fi crezut vreodată și care va pune la încercare, foarte curând, însăși esența sistemului nostru energetic. În următoarele două decenii, se așteaptă la nivel mondial consumul de energie să crească cu 1,5 până la 2,5 procente pe an, în funcție de puterea economiei și de prețurile la energie pe termen lung.

Până în 2020, țările în curs de dezvoltare vor fi responsabile de 60% din cererea totală de energie a lumii, plecând de la cele 45% în prezent. Cererea va stabili prețul acestor surse energetice, preț care va dicta cât de ușor vom trece de la un combustibil la altul și dacă această trecere va fi dusă la îndeplinire de jucătorii deja existenți în domeniul energiei, precum companiile petroliere sau noii intrați pe piață.

Cererea este o veritabilă forță a naturii, asemănătoare gravitației, care propulsează economia energetică, în timp. Poate că puternicele corporații multinaționale controlează mașinăriile economiei energetice și poate că guvernele naționale controlează forțele armatece apără rezervele energetice ale lumii, dar, în cele din urmă, forța motrice care se află în spatele economiei energetice, motivul pentru care aceste rezerva au valoare, sunt miliarde de tranzacții energetice care au loc în fiecare zi, în toate țările lumii și care demonstrează laolaltă, setea nepotolită de energie.

Energia și activitatea economică sunt, de fapt, două forme ale uneia și aceleiași substanțe, una nu poate exista în absența celeilalte. Din punct de vedere istoric, cu cât oamenii au fost mai activi economic, cu atât mai multă avere au creat și cu atât mai multă energie au utilizat pentru a o crea.

Pe măsură ce societățile capitaliste evoluează și progresează material, presiunea concurenței de pe piață obligă la îmbunătățiri ale tehnologiilor și ale proceselor care rezultă, aproape întotdeauna, într-o eficiență energetică sporită. În timp, economiile în curs de dezvoltare devin mai puțin consumatoare de energie, adică necesită mai puțină energie pentru a produce aceeași bogăție.

Majoritatea țărilor în curs de dezvoltare au recunoscut public că scopurile lor economice sunt strâns împletite cu capacitatea lor de a-și câștiga accesul la mai multă energie. Pe măsură ce nivelul de bunăstare crește, locuitorii acestor țări vor face exact ceea ce fac și cei din țările bogate – își vor construi case mai mari, pe care le vor umple cu aparatură care va consuma mai multă energie. Numai în China, guvernul declară că trebuie să construiască până la șaiszeci de centrale electrice pe an, în următorii zece ani, doar pentru a face față cererii. Economia Chinei a crescut într-un ritm atât de accelerat, în special în domeniul automobilistic, încât toate prognozele privind consumul de energie și combustibili au trebuit să fie revizuite. Noile estimări prevăd o creștere a cererii de petrol de 2,7 până la 3 procente pe an în plus. Aceste previziuni arată că piețele se vor afla într-o criză și mai acută, iar economia energetică, deja suprataxată, va suporta și mai multe presiuni¹⁰⁷¹.

Aceste temeri nu se limitează doar la petrol. Până în 2020, consumul de gaze naturale în lumea în curs de dezvoltare se va tripla. Cererea de electricitate va crește de două ori și jumătate, la fel și cererea de cărbune, principalul combustibil utilizat în centralele electrice. Aceste proiecții duc la conștientizarea a două aspecte tulburătoare. Primul, fără niște surse din ce în ce mai semnificative de energie, economiile celor mai populare națiuni din lume și aspirațiile a miliarde de oameni se vor opri brusc din înaintare. Și al doilea, o astfel de creștere continuă a producției și a consumului de energie, oricât ar fi de necesară pentru dezvoltarea economică, va deveni din ce în ce mai greu de susținut fără vreo întrerupere sau alta. Țările în curs de dezvoltare susțin în prezent creșterea accentuată a cererii mondiale de energie, iar această creștere se produce în mare parte în niște zone care sunt mai puțin pregătite, politic și economic, pentru a face față problemelor care vin împreună cu ea, poluarea și securitatea energetică.

5. Gazul, o soluție temporară și de tranzit, dar nu și soluția salvatoare

Întrucât cererea de energie își continuă neobosită creștere, iar sursele de aprovizionare cu petrol devin din ce în ce mai riscante, economia energetică se îndreaptă implacabil către combustibili care reconfigurează total structura energetică a lumii. Cu doar treizeci de ani în urmă, petrolul domina complet economia energetică, reprezentând aproape 50% din cererea mondială și lăsând doar 31 procente pentru cărbune și de-abia 20 pentru gazul natural. De-atunci, gazul natural a

---

¹⁰⁷¹ Ibidem, pp. 214.

devenit combustibilul favorit pentru procese atât de diverse precum producerea de electricitate, încălzirea industrială sau încălzirea locuințelor și gătitul. Procentul deținut de gaz în structura energetică mondială este acum aceeași cu cel deținut de cărbune, iar nu peste mult timp, gazul, și nu petrolul, ar putea deveni sursa predominantă de energie a lumii. Deja, în locuri atât de diferite precum: Nigeria, Qatar, Trinidad, India, Siberia, Iran și America de Sud companiile energetice, utilitățile publice, investitorii și chiar unele guverne, cheltuiesc sute de miliarde de dolari pentru o infrastructură de gaz și GNL (gaz natural lichefiat) din ce în ce mai extinsă, care va schimba lumea energetică în întregime.

În multe privințe, ascensiunea gazului seamănă cu cea a petrolului de acum o jumătate de secol. Astăzi, gazul este combustibilul care se găsește din abundență: potrivit unor estimări, uriașele câmpuri de gaz din Qatar, Iran, Turkmenistan și din Rusia, care conțin peste jumătate din rezervele cunoscute, ar putea alimenta lumea întreagă timp de cincizeci de ani, iar acestea nu reprezintă decât o fracțiune din totalitatea rezervelor de gaz¹⁰⁷². Gazul are, deasemenea o multitudine de întrebuințări. Poate fi transformat în combustibili lichizi – cum ar fi benzina – intrând în concurență directă cu petrolul. Gazul conține, de asemenea, mai puțin carbon și mai mult hidrogen decât petrolul și cărbunele, astfel încât, nu doar că emite mai puțină poluare, ci poate fi și mai ușor rafinat în hidrogen pur, necesar alimentării pilelor de combustie și a altor tehnologii energetice ale viitorului. Din aceste motive, gazul este considerat pe scară largă, a fi un combustibil "de trecere" – singurul combustibil existent care poate, simultan, alimenta o mare parte din economia noastră energetică actuală și contribui, în viitor, la tranziția către un sistem mai apropiat de cel ideal.

Cu toate acestea, gazul nu oferă, nici pe departe, o cale lipsită de dificultăți spre viitoarea economie energetică. În ciuda conținutului său mai scăzut de carbon, gazul produce emisii. Promisiunea pe care o reprezintă incredibila sa abundență este compromisă, pentru că, la fel ca în cazul petrolului, cei mai mari furnizori de gaz sunt situați la o distanță atât de mare de cele mai febrile, încât, trecând de la petrol la gaz, n-am face altceva decât să trecem de la o infrastructură energetică la alta. Pe deasupra, gazul este mult mai scump de manipulat și de transportat decât petrolul. Instalațiile de gaz costă miliarde de dolari își amortizează costurile în decenii întregi, constituind uriașe riscuri financiare pentru companiile energetice care le construiesc: o singură uzină de GNL care poate ajunge să coste o companie patru miliarde de dolari – o sumă atât de mare, încât majoritatea companiilor energetice pur și simplu nu-și permit să se implice în afacerile cu gaz pe cont propriu, iar cele care pot, o fac, cel mai adesea, renunțând la investițiile în petrol sau în alte domenii al căror a fost deja demonstrate.

Diminuarea rezervelor explică, de asemenea, și eforturile făcute de companiile majore de a pătrunde pe piețe mai puțin tradiționale cum ar fi cea a hidrogenului, a energiei solare și, mai ales, a gazului natural. Pentru că, dacă companiile occidentale duc lipsă de petrol, nu duc lipsă de gaz, începând, în ultimul deceniu, un proces de

---

¹⁰⁷² Băhnăreanu, Cristian: "Arma energetică" în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007; pp. 25

transformare în "gigante gazoase" și concurând pentru dreptul de a investi milioane în complicate afaceri cu GNL. Marile companii pierd cele mai multe dintre noile mize de amplasare de pe piața petrolului, iar cea mai bună alternativă este gazul.

Deloc surprinzător, sectorul energiei electrice s-a dovedit a fi principalul motor al afacerilor cu gaz și prima piesă a unei tranzacții efectuate prin intermediul gazului către viitoarea economie energetică. Puterea electrică, într-o măsură chiar mai mare decât combustibilul folosit în transporturi, este resursa critică a economiilor moderne, bazate preponderant pe tehnologie și servicii. Generarea electricității este, astfel, piața cu cea mai mare creștere în regiunile dezvoltate precum Europa, Japonia și Statele Unite, dar, în mod deosebit, în țările în curs de dezvoltare, cum ar fi China și India, în care majoritatea locuitorilor nu au acces la nici un fel de electricitate – dar îl vor pretinde.

Ca în cazul tuturor celorlalte lucruri din lumea energiei, oferta de electricitate nu ține pasul cu cererea, în mare parte pentru că metodele tradiționale de producere a ei nu dau rezultatele scontate. Petrolul, folosit decenii de-a rândul la alimentarea centralelor electrice, a devenit prea scump. O mare parte din restul energiei electrice a lumii provine din centrale pe cărbune sau atomice, ambele extrem de problematice. Energia nucleară, care asigură astăzi 18 procente din nevoile de electricitate ale globului, se confruntă cu atâtea obstacole, încât puține sunt guvernele și companiile care o consideră a fi o opțiune viabilă.

Problemele cu care se confruntă curentul produs pe bază de cărbune sunt doar ceva mai mici. Electricitatea produsă prin arderea cărbunelui este cea mai "murdară" dintre toate. Centralele emit mari cantități de sulf, care provoacă ploii acide, și cam de două ori mai mult dioxid de carbon decât o centrală electrică alimentată cu gaz, care produce același număr de kilowați. Energia electrică produsă de centralele cu cărbuni este scumpă. Deși cărbunele însuși este extrem de ieftin (cam un dolar pentru echivalentul a un gigajoule) și se găsește din abundență (rezervele mondiale at trebui să ne mai ajungă încă vreo două secole), construcția unei noi centrale pe cărbune costă aproximativ două miliarde de dolari, trebuie să îndeplinească numeroase criterii antipoluare, iar amortizarea investiției durează în jur de treizeci de ani. Cu alte cuvinte, deși costurile de producție ale unei astfel de centrale sunt scăzute, costurile de construcție sunt mari. Această ecuație simplă a descurajat companiile de servicii publice să mai construiască astfel de centrale și chiar să le înlocuiască pe cele mai vechi și mai poluante cu unele noi.

Deși gazul este mai scump decât cărbunele, uriașa creștere de electricitate și prețurile ridicate pe care companiile energetice și-au permis să le ceară (în special în Statele Unite și în Italia) au făcut din acest sector energetic unul incredibil de profitabil. Într-adevăr, piața pentru electricitate produsă în acest mod este atât de mare și a fost lucrativă, încât este pe cale să transforme atât industria gazului, cât și industria producerii de electricitate, determinându-le, în unele privințe, să fuzioneze. Companiile de gaze nu doar vând gaz companiilor de electricitate, ele însele, devin din ce în ce mai mult, companii de electricitate.

Scurt și la obiect, și interesul nou descoperit pentru o "economie a gazului" ne ajută să înțelegem de ce companiile petroliere s-au întrecut în ultima vreme pentru a obține o mai bună poziție pe piața gazului, mutând accentual de pe petrol pe gaz.

Acum, odată cu apariția GNL-ului, a fost în sfârșit descoperită veriga lipsă necesară constituirii unei piețe cu adevărat mondiale a gazului. Cum progresele tehnologice au făcut posibilă lichefierea, transportul și regazefierea unor mari cantități de gaz într-o manieră eficientă din punct de vedere economic, prăpastia existentă între cele mai mari rezerve mondiale de gaz și cele mai mari piețe ale lumii, pare că poate fi, cel puțin în teorie, astupată; ceea ce echivalează cu a spune că gazul ar putea avea o piață adevărat mondială. Odată cu supertancurile de GNL, producătorii și cumpărătorii se bucură, în sfârșit, de flexibilitate.

Odată cu apariția gazului natural lichefiat și cu trecerea accelerată la gaz, întreaga economie energetică pare să se îndrepte către un sistem mai curat și mai flexibil, unul care ar putea chiar constitui un soi de trambulină către viitoarele sisteme energetice. Gazul este doar cea mai ieftină metodă de producere a hidrogenului, el pune la dispoziție o serie de posibilități pentru sistemele energetice de tranziție și oferă moduri cu totul noi de a privi energia electrică și sistemul de distribuție a acestuia.

Desigur, gazul nu este combustibilul ideal, din punctul de vedere al mediului. Metanul însuși este unul dintre gazele cu efect de seră, având ca impact de aproape douăzeci de ori mai mare asupra schimbării climei decât dioxidul de carbon. Mai mult, chiar dacă am reuși să înlocuim toate centralele pe cărbuni cu unele pe gaze, am reduce emisiile de carbon cu numai 30 de procente: cu alte cuvinte, trecerea la o economie alimentată cu gaze nu va rezolva problemele pe care le avem cu clima; dar am mai câștiga timp, poate încă zece ani, în cursa către descoperirea unui alt sistem energetic, care să nu fie dependent de hidrocarburi.

Pe glob există abundente rezerve de gaz. Cu toate acestea, după decenii întregi de folosire intensivă, o mare parte din rezervele ușor accesibile au fost epuizate, iar cele rămase nu sunt întotdeauna situate în apropierea piețelor care au cea mai mare nevoie de ele. În timp ce orașele și uzinele din Europa au la îndemână gazul din Olanda, Africa de Nord, Marea Caspică și, în special, din Rusia, alte regiuni puternic industrializate nu sunt la fel de norocoase. Marea Britanie, multă vreme autonomă în aprovizionarea cu gaz, din cauza uriașelor sale câmpuri din Marea Nordului, va trebui foarte curând, pe măsură ce aceasta se epuizează, să importe gaz din Europa. În mod asemănător, economiile puternic industrializate ale Japoniei și Coreei de Sud, ca să nu mai vorbim de cea a Chinei, depind într-o măsură din ce în ce mai mare de importurile de gaz.

În sistem, nu mai există nici un spațiu de manevră, nici un supliment de gaz care să satisfacă o cerere neplanificată – și piața o știe. Cea mai mică oscilație a cererii, de la un val de frig la unul de căldură sau chiar o creștere a prețului petrolului, care determină marii consumatori să recurgă la gaz, orice lucru care ar putea crește nevoia de gaz sau de electricitate generată cu ajutorul gazului, face prețurile să salte uimitor de sus. Apoi ele coboară la fel de repede. O asemenea volatilitate constituie o atracție extrem de mare pentru acei speculatori de pe piața energiei care sunt dispuși

să pună în joc uriașe sume de bani, cumpărând gaz în speranța că prețurile vor continua să crească.

Pe termen lung, trecerea de la o economie bazată pe gaz ar putea crea o dinamică geopolitică similară celei a petrolului. Mai mult de jumătate din totalitatea rezervelor de gaz cunoscute se găsește în doar două țări – Iran și Rusia – iar o mare parte din ce mai rămâne este divizată între Qatar, Nigeria, Algeria, Norvegia și Venezuela. Și, cu toate că Rusia și restul republicilor din fosta Uniune Sovietică devin mai stabile și se arată mai disponibile față de clienții și ideologiile occidentale, nu se știe cât de mult se poate conta pe ceilalți producători. Nigeria, Algeria și Venezuela au, toate, o predispoziție tradițională către tulburări sociale și sentimente antioccidentale. Iranul prezintă un grad de nesiguranță și mai mare. Țara este atât de zbuciumată de neliniști politice și puternice resentimente antioccidentale și atât de disperată economic, încât perspectiva unei manipulări a prețurilor nu poate fi exclusă. – în special când SUA tratează încă Iranul ca pe un inamic și le interzice schimburile comerciale cu acesta.

6. Avem soluții suficiente în lupta pentru conservarea planetei?

Pentru că, deși putem fi siguri că actualul nostru sistem energetic, bazat pe hidrocarburi, este într-o lentă descompunere – și că probleme precum epuizarea resurselor de petrol și schimbarea climatică nu vor face decât să se înrăutățească în timp – nu putem fi deloc siguri care vor fi tehnologiile și combustibilii viitorului. Nu doar că ne confruntăm cu serioase probleme legate de aprovizionarea pe termen lung cu gaz sau cu petrol, ci, chiar și în condițiile în care rezervele ar fi infinite, modul în care le utilizăm ne distruge clima.

Până în clipa de față, progresul făcut către acest țel nu ar putea fi descris nici pe departe ca încurajator. În ciuda unei adevărate explozii de noi tehnologii energetice – de tot felul, de la pile de combustie și alge producătoare de hidrogen, până la tehnologii care elimină carbonul din cărbune – și în ciuda unei impresionante rate de creștere a înfloritoarelor industrii ale energiei solare și eoliene, devine din ce în ce mai clar că acest "ceva nou", această economie energetică "alternativă", fără carbon, n-o să apară peste noapte.

Astăzi energiile regenerabile reprezintă puțin peste opt procente din totalul resurselor de energie de pe glob. Din aceste opt procente, majoritatea provine de la hidrocentrale (șapte procente), iar o mare parte din ce rămâne de la plante, reziduuri de cultură și alte biomase, care sunt fie rafinate în combustibili precum etanolul, fie arse direct în centralele de "cogenerare". La polul opus, cele două tehnologii pe care le asociem de regulă categoriei de "energie alternativă" – cea solară și cea eoliană – asigură împreună mai puțin de 0,50% din totalul mondial.

Și, într-adevăr, dacă adunăm toate celulele fotovoltaice de pe glob, producția lor însumată – în jur de 2000 de megawați – ajunge cu greu să echivaleze producția a două centrale pe cărbune.

De ce au energiile alternative, după trei decenii de eforturi, o cotă – parte atât de mică din piața energetică mondială? Unul dintre motivele cele mai evidente, spun apărătorii lor, este că trebuie să concureze cu un sistem energetic bine ancorat la cele

mai înalte niveluri. Industriile care profită de pe urma hidrocarburilor (și politicienii care profită de pe urma acestor industrii) nu au absolut nici un interes să asiste la apariția unor tehnologii concurente sau a unui nou sistem energetic, mai descentralizat, pe care acestea l-ar face posibil.

Dar sunt și alte cauze pentru ascensiunea lentă a energiilor alternative – motive care depășesc lăcomia și duplicitatea indivizilor sau a sistemelor aflate la putere. În ciuda potențialului lor uriaș, majoritatea tehnologiilor alternative nu este încă pregătită să-și asume rolul predominant. În pofida deceniilor de cercetări și inovații și a unei recente rate de creștere care poate fi comparată cu cea a computerelor și a telefoanelor mobile, aproape toate tehnologiile alternative majore suferă încă de serioase neajunsuri ingineresti și economice.

Poate cel mai important lucru este faptul că energia solară este singura tehnologie care nu folosește hidrocarburile și care are vreo speranță de a acoperi cererea prognozată care să însemne o imensă cantitate de electricitate, produsă fără niciun fel de emisie de carbon – o cerere care se ridică până la 28 de mii de megawați sau 28 terawați, până în 2050. Energia hidroelectrică, de exemplu, are un potențial de creștere limitat: majoritatea celor mai bune amplasamente pentru hidrocentrale a fost deja ocupată, iar țările în curs de dezvoltare își pot rareori permite costurile barajelor. Energia geotermală, care utilizează aburii din adâncurile pământurilor pentru a produce electricitate, este promițătoare în unele locuri, cum ar fi Islanda, dar la nivel mondial, probabil că nu va reprezenta mai mult de două procente din totalul de electricitate produs în 2020.

Dacă energia solară este alternativă în așteptare, cea eoliană face deja diferența pe dealurile din Spania, în apele înghețate ale coastelor olandeze, pe Marile Câmpii și în munții Californiei și chiar și în China, turnurile eoliene constituie noi caracteristici de relief și, într-o manieră din ce în ce mai pronunțată, o nouă forță de piață.

Cu alte cuvinte, în timp ce energia solară trebuie să aștepte atât o creștere a pieței, cât și noi descoperiri științifice pentru a-și reduce costurile, costurile energiei eoliene depind aproape în întregime de amploarea operațiunilor, adică de numărul unităților produse și vândute, iar pe măsură ce energia eoliană se răspândește, aceste costuri n-au unde să meargă, decât în jos. Astăzi, de exemplu, un watt de putere eoliană instalată costă de două ori mai mult decât unul produs cu ajutorul cărbunilor și de patru ori mai mult decât unul produs pe bază de gaz. Însă această diferență de cost lasă o importantă parte a poveștii nespuse. Centralele alimentate cu cărbune și cu gaze sunt într-adevăr mai ieftin de construit, însă aprovizionarea lor costă foarte mult: pe întreaga durată de viață a unei centrale, costurile combustibilului reprezintă, de obicei, aproape încă o dată și jumătate costurile de construcție sau chiar mai mult. În opoziție cu acestea, vântul nu costă nimic: costurile inițiale – fabricația, instalarea, terenul și capitalul – sunt picipalele costuri.

Acest lucru înseamnă că, timp ce curentul produs cu ajutorul cărbunilor sau al gazului poate deveni mai scump în timp (în cazul în care costurilor combustibilului), curentul produs cu ajutorul vântului nu poate deveni decât mai ieftin și mai competitive din punctual de vedere al costurilor, pe măsură ce volumele de producție din ce în ce mai semnificative continuă să scadă costurile investițiilor inițiale.

Piața energiei eoliene a crescut cu o treime în fiecare an, atât de repede, încât capacitatea eoliană dezvoltată în fiecare an, în megawați, o depășește pe cea a noilor centrale alimentate cu gaz. Energia solară, deși cu mult în urmă, pare să susțină și ea ritmul, anunțând creșteri de 30% pe an.

Și, cu toate aceste rate de creștere nu vor putea fi menținute, chiar și o creștere mai obișnuită, de 10 procente, va face ca aceste două tipuri de energie să concureze pentru cote de piață semnificative până în 2020.

Concluzii

Securitatea energetică este proba prin care politicile energetice mondiale sunt puse la încercare, o reamintire brutală a faptului că problemele precum poluarea aerului, colonialismului energetic și chiar schimbarea climatică nu sunt, în niciun caz cele mai grave probleme cu care se confruntă economia energetică. Pentru că, dacă nu putem satisface cererea energetică elementară, cerere care se estimează că se va dubla până în 2035, niciuna dintre celelalte probleme nu va mai conta. Securitatea energetică depășește cu mult simplele chestiuni legate de aprovizionare. Oricât petrol sau gaz am descoperi, acesta nu va avea nicio valoare dacă nu dispunem de infrastructură fizică, de stabilitate politică și de resursele tehnice și financiare de a-l transporta către cei care au nevoie de el – criteriile care devin, pe zi ce trece, din ce în ce mai greu de îndeplinit.

Sistemul energetic mondial actual, cu uriașa sa rețea de producție și de distribuție, reușește să satisfacă nevoile lumii industrializate, dar cu greu. Multe dintre câmpurile petrolifere non-OPEC sunt în declin, și chiar dacă OPEC-ul deține mari rezerve, cartelului însuși i-ar putea lipsi stabilitatea politică și capacitatea financiară de a le exploata atât de repede pe cât i-o va pretinde în curând cererea mondială, pe zi ce trece mai acută. Principala alternativă la petrol – o economie bazată pe gaz – se confruntă cu obstacole politice și financiare similare, așa cum o fac și piețele mondiale ale electricității.

Mai mult de un miliard și jumătate de oameni, un sfert din populația lumii, nu numai că nu are acces la serviciile energetice de bază, dar sunt slabe șanse să le obțină, în afara intervenției lumii industrializate. O asemenea sărăcie energetică ne arată la orizont spectrul unui clivaj planetar, acela dintre națiunile bogate și cele sărace, pregătind terenul pentru un nou tip de conflict: războiul pentru energie.

Decalajul din ce în ce mai mare dintre cererea de energie și capacitatea noastră de a o satisface apare ca o puternică forță în conturarea viitoarei economii energetice, o forță care ar putea cu ușurință prevala în fața altor priorități, compromițând perspectivele unei economii energetice mai curate, mai durabile. Este de necontestat faptul că protejarea climei este un imperativ pe termen lung. Există și o înțelegere pe scară largă a faptului că programele urgente pentru dezvoltarea combustibililor și a tehnologiilor alternative și promovarea eficienței energetice sunt o necesitate.

Cum țările în curs de dezvoltare au cea mai rapidă creștere a populației, sărăcia energetică, eșecul lent al securității energetice, va fi cu siguranță una dintre cele mai

grave probleme ale următoarelor decenii. Sărăcia energetică nu este decât un alt revelator al condițiilor economice proaste cu care se confruntă lumea în curs de dezvoltare. La fel ca apa sau alimentele, energia este o resursă extrem de limitată. Cu toate acestea, pentru că energia este atât de strâns împletită cu toate celelalte aspecte ale vieții, sărăcia energetică tinde să joace un rol mai important, mai central, creând un efect de undă într-o economie în dezvoltare și având un impact disproporționat asupra standardului de viață, ceea ce poate de-a dreptul distruge înaintarea către modernitate a unui popor.

Fără o economie puternică, națiunile în curs de dezvoltare nu-și pot permite nici măcar cele mai fundamentale servicii energetice, cu atât mai puțin o economie avansată și mai „inteligentă”.

În economia de astăzi, energia curată și fiabilă este un lux rezervat numai celor mai bogate națiuni. În țările care se luptă cu o creștere demografică fără precedent, căutarea securității energetice este rareori echivalentă cu un salt către o tehnologie sofisticată și nepoluantă. Aceste națiuni tind, în schimb, să adopte cea mai ușoară, mai rapidă și mai ieftină cale posibilă – ceea ce de obicei înseamnă tehnologii învechite, de proastă calitate și extrem de poluante¹⁰⁷³.

Până unde vor merge națiunile pentru a câștiga accesul la petrol este imposibil de spus, însă este foarte probabil că securitatea energetică va deveni cel mai nou pretext al conflictelor geopolitice. Ambele războaie din Golf au fost, cel puțin în parte, campanii de apărare a securității energetice a întregii lumi industrializate, chiar dacă au fost conduse de SUA și au servit intereselor americane. În ziua de astăzi, securitatea resurselor de petrol și nu numai capătă o înfățișare din ce în ce mai concurențială. În ultimii ani am fost martorii unei curse între China, Japonia și Europa pentru obținerea unui procent din noua producție a Africii de Vest, dar și a Rusiei, Americii de Sud și a zonei Caspice. Aparent, aceste mișcări intenționează, ca și în cazul SUA, să „diversifice” sursele de aprovizionare, ca mijloc de protecție împotriva unui dezastru în Orientul Mijlociu.

Campania pentru diversificarea surselor de energie maschează o competiție iminentă între cei mai mari consumatori ai lumii pentru ultimele rezerve de petrol. Până în prezent, principalul teren de luptă a fost Asia Centrală și de Est. Japonia și China în 2003 au fost implicate într-un adevărat război al ofertelor pentru accesul la petrolul rusesc. O și mai intensă bătălia s-a disputat pentru petrolul din regiunea Caspică. De la sfârșitul anilor '90, China, SUA, Rusia și Iranul poartă un adevărat război diplomatic pentru controlul petrolului provenit din Kazahstan și din Azerbaidjan. Fiecare dintre aceste țări nu numai că a propus o rută diferită pentru conducta din zona Mării Caspice, dar, în multe cazuri, a făcut tot posibilul pentru subminarea propunerilor concurente.

Desigur, Statele Unite, cu uriașa lor putere economică și militară, sunt cele mai în măsură să câștige o luptă deschisă pentru resurse, inclusiv pentru petrol. Însă oficialii americani se tem de rivalitatea crescută dintre alți mari consumatori va da

---

¹⁰⁷³ Friedman, Thomas L.: *Cald, plat și aglomerat*, Iași, Editura Polirom, 2010: pp. 113

naștere unor conflicte care nu numai că vor necesita intervenția SUA, dar vor destabiliza economia mondială pe care se sprijină, în definitiv, puterea americană.

În mod clar, abordările tradiționale ale securității energetice nu mai sunt viabile. Timp de peste un secol, menținerea securității energetice a însemnat o din ce în ce mai mare extindere a sistemului existent – formarea mai multor puțuri, construcția unor conducte și a unor centrale suplimentare. Însă, de-acum încolo, suplimentarea producției va fi o operațiune mai puțin directă, iar rezultatele ei vor fi mai puțin sigure. Proiectele de gaz sunt atât de grandioase și scumpe, încât vor necesita o nouă formă de alianță între guverne și corporații, ale cărei complicații politice și economice ar putea chiar încetini punerea lor în practică.

Securitatea energetică, întotdeauna o misiune esențială pentru orice națiune, va spori constant în urgență și importanță. Și pe măsură ce o va face, vor crește și riscurile conflictelor și tensiunile internaționale, iar aceste amenințări crescânde vor face din ce în ce mai dificilă misiunea guvernelor de a se concentra pe provocările pe termen lung, cum ar fi schimbarea climatică sau combustibili alternativi, provocări esențiale pentru securitatea energetică. Cu cât mai clar devine faptul că o economie energetică dominată de petrol este esențialmente nesigură, cu atât mai greu se va trece la altceva, aceasta este dilema fundamentală a securității energetice.

Bibliografie:

- [1] BĂHNĂREANU, Cristian: *"Arma energetică" în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007
- [2] Friedman, Thomas L.: *Cald, plat și aglomerat*, Iași, Editura Polirom, 2010
- [3] KEOHANE, Robert O. și S.Nye, Joseph: *Interdependentă și putere*, Iași, Editura Polirom, 2009
- [4] OSTROM, Elinor: *Guvernarea bunurilor comune*, Iași, Editura Polirom, 2007
- [5] ROBERTS, Paul: *Sfârșitul petrolului*, Editura „Litera Internațional”, București, 2008
- [6] <http://focus-energetic.ro/concurenta-la-gazoducte/>
- [7] <http://economie.moldova.org/news/dw-de-cate-gazoducte-are-nevoie-europa-207832-rom.html>
- [8] http://www.inforusia.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=2466:relatiile-energetice-intre-rusia-si-ue-raman-retinute&catid=45:politica&Itemid=74

DEZVOLTAREA DOMENIILOR DE MANIFESTARE A CRIMEI ORGANIZATE ȘI INFLUENȚA LOR ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Alin PAHONȚU*
Sorin MIHAI**

THE DEVELOPMENT OF THE MANIFESTATION DOMAINS FOR ORGANIZED CRIME AND THEIR INFLUENCE ON NATIONAL SECURITY

For more than two decades, since the end of The Cold War, we sadly conclude that our expectations haven't been met. After half a century dominated by dangers, threats and risks to national security, which found their support in the countless vulnerabilities produced by the ideological confrontation supported with military means, came a small period of loosening up. In the euphemism of the moment, we nourished hope that it was time for a better, more secure world. From the created window of opportunity came a huge Pandora's Box which, since then, the international community has been trying to close.

1. Securitatea națională – delimitări conceptuale

Conceptul de securitate a fost un concept foarte disputat, așa cum se vede și dintr-un studiu al ONU, din 1986, elaborat de un grup de experți, referitor la „Concepte de securitate”, din care a rezultat existența unei similitudini conceptuale limitate între aceștia¹⁰⁷⁴.

În abordarea securității naționale avem în vedere modul în care statul își definește problemele sale de securitate națională, cum încearcă să le rezolve și cum își precizează propriile sale opțiuni.

Dicționarul explicativ al limbii române definește securitatea, la modul general, faptul de a fi la adăpost de orice pericol, coroborat și cu existența unui sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol¹⁰⁷⁵. Securitatea se asociază, deci, fie cu un individ, fie cu o colectivitate, percepută ca o socioorganizare. Colectivitatea este determinată, la rândul ei, de o serie de caracteristici printre care cea mai importantă este apartenența la un teritoriu strict delimitat, desemnat de locuință, localitate, regiune națională (județ sau altă formă organizatorică din interiorul statului), țară, regiune interstatală (cu acoperire parțială ori totală a teritoriului țărilor de care aparțin), regiune subcontinentală ori continentală și, în cele din urmă, de mapamond.

Subiectul securității se individualizează pe niveluri, în funcție de unele criterii definite de gradul de coagulare a colectivităților în structuri ce au drept referință

---

* Comisar șef, Inspectoratul de Poliție Județeană, Sibiu

** Căpitan, Academia Forțelor Terestre, Sibiu

¹⁰⁷⁴ *Concepts of Security*, Disarmament Study Series Nr.14, United Nations, New York, 1986 (Hakan Wiberg, *Probleme de securitate ale națiunilor mici în NATO: Ce este. Ce va fi* * *Noua Europă și securitatea statelor mici*, R.A. Monitorul Oficial, București, 1996, p.154 și 172).

¹⁰⁷⁵ **Dicționarul explicativ al limbii române**, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998, pp. 846.

organizarea statală și interstatală. Centrându-se pe structura de tip statal, căreia i se asociază și caracteristica de național, se evidențiază două niveluri, corespunzător următoarelor tipuri de securitate: națională și internațională.

Securitatea națională se referă, de fapt, la securitatea statului ce cuprinde în interiorul limitelor sale teritoriale atât națiunea majoritară, cât și minoritățile naționale, de realizarea și asigurarea lor fiind răspunzător statul respectiv¹⁰⁷⁶.

Securitatea internațională se referă la grupuri de state aflate în relații de interconștientare din perspectiva propriei lor securități. În funcție de natura legăturilor dintre state (relații inexistente, diplomatice, de alianță, de asociere etc.), se poate vorbi despre o *securitate colectivă* - în cazul alianțelor politice, economice, militare etc, - sau despre *complexul de securitate* - acolo unde există un grup de state în care toți membrii grupului sunt puternic legați de ceilalți membri și în același timp, ca membri ai grupului sunt legați, dar slab, de statele din afara acestui grup¹⁰⁷⁷.

Tot mai mult se impune ideea că securitatea individului sau a colectivității din care face parte poate fi amenințată și fără a fi afectată major securitatea statului. De această dată subiectul securității este societatea, percepută tot pe niveluri, delimitate de gradul de integrare a indivizilor în socioorganizări cu caracteristici de identitate clar conturate. Este cazul socioorganizărilor existente în interiorul teritoriului statului (minorități naționale, grupuri etnice aparținând chiar națiunii titulare și care conviețuiesc în același spațiu cu minorități naționale, imigranți etc.), dar și pe teritoriul mai multor state (regiuni transfrontaliere, uniuni interstatuale ori instituționalizate, cum sunt Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană etc.). Deci, se poate concluziona că subiectul securității este statul, dar și societatea.

În funcție de mărimea teritoriului ocupat de subiecții securității internaționale, aceasta mai poate fi delimitată sub următoarele denumiri: *mondială (globală), continentală, zonală, regională, subregională*¹⁰⁷⁸.

În perioada războiului rece în țările din Europa Centrală și de Est nu se vorbea despre un concept de securitate națională în sensul occidental al termenului, ci despre o doctrină militară a Tratatului de la Varșovia și, în cazuri speciale, cum a fost cel al României, despre o doctrină militară națională. După căderea Cortinei de fier, treptat, în țările respective s-a optat pentru folosirea conceptului de securitate națională, termen ce ia în considerare toate tipurile de amenințări la adresa intereselor naționale, dar și întreaga paletă a modalităților de contracarare a acestora, cele militare nemaiaivând un rol primordial.

Elaborarea conceptului de securitate națională nu s-a făcut prin simpla adaptare a unui model occidental, completat cu o listă de obligații specifice, în cazul că s-a dorit aderarea la Alianța Nord-Atlantică, ci a trebuit să se țină seama de propria experiență și tradiție în domeniu, de condițiile concrete oferite de mediul geopolitic și geostrategic.

---

¹⁰⁷⁶ Aurel V. David, **Națiunea. între „starea de securitate” și „criza politico-militară”**, Ed. LICORNA, București, 2000, p. 65.

¹⁰⁷⁷ *Ibidem*, p. 68.

¹⁰⁷⁸ I.N. Sava, **Studii de securitate**, Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005, p. 36.

Un concept de securitate națională, adoptat de un stat anume, conține în detaliu preocupările din țara respectivă în domeniul propriei securități, asigurate independent sau cu ajutor extern. În același timp, politica de securitate a statului, definit ca principala instituție prin care se exercită puterea politică în societate, va indica modul în care țara va reacționa la aceste chestiuni. Conceptul de securitate națională adoptat de către stat, denumit în mod greșit, după părerea noastră, și concepție de securitate, întrucât îi limitează sfera de cuprindere, orientează politica de securitate, parte componentă a politicii generale a statului.

Invocându-se postura defensivă în asigurarea securității sale, statul proclamă ducerea unei politici de apărare. Apărarea, ca opțiune strategică, nu se rezumă numai la apărarea pur militară a teritoriului, ea se poate sprijini și pe o strategie a descurajării (bineînțeles a unui adversar pe măsură) și a refuzului, ceea ce înseamnă că poate să prevadă și o apărare totală (globală), care presupune o acțiune pe termen lung, ce include și rezistența populației civile.

Totodată, în funcție de condițiile din fiecare țară, se poate opta pentru angajarea în acțiuni de cooperare regională și misiuni umanitare și de menținere a păcii, dar și pentru a deveni membru al unei organizații internaționale de securitate.

În România, până în 1989, termenul de securitate desemna, pe plan intern, o anumită structură de forțe, cu misiuni ce le includeau și pe cele specifice poliției politice, iar pe plan extern, implicarea în probleme specifice securității internaționale, tocmai pentru a distra atenția de la problemele interne.

Amintim în acest sens¹⁰⁷⁹ problemele înscrise pe ordinea de zi a Adunării Generale a ONU la propunerea României:

- acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate dintre statele europene aparținând unor sisteme social-politice diferite (1960, 1963);
- consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume (1976);
- creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea cooperării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional în relațiile dintre state (1972);
- reglementarea prin mijloace pașnice a diferendelor dintre state (1979);
- dezvoltarea și întărirea bunei vecinătăți între state (1981).

De asemenea, o serie de Rezoluții și Declarații au fost adoptate de Adunarea Generală a ONU la inițiativa României:

- Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra securității în lume (1970);
- Creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea cooperării între toate națiunile, în promovarea dreptului internațional în relațiile dintre state (1972);

---

¹⁰⁷⁹ Ioan MAXIM, **Organizația Națiunilor Unite – patru decenii**, Ed. Politică, București, 1986, pp. 196-197.

- Creșterea rolului ONU în domeniul reglementării pașnice a diferendelor dintre state (1979);

- Declarația privind reglementarea pașnică a diferendelor dintre state (1982)..

Printre primele legi adoptate în 1990 se află și cea privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT), în care nu se face nici o trimitere la securitatea națională. În Legea nr. 45/1994 privind apărarea națională a României apare termenul de securitate, în sintagma „securitate colectivă”. Ulterior, plecându-se de la atribuția CSAT de a propune spre aprobare parlamentului concepția fundamentală de apărare a țării, în lucrări de specialitate ce nu aveau caracter oficial s-a operat cu sintagma securitatea națională.

În Ordonanța privind planificarea apărării naționale a României (nr. 52/1998) se folosește frecvent expresia securitate națională, referindu-se la „obiectivele fundamentale ale securității naționale”, „domeniul securității și apărării colective”, „strategia de securitate națională a României”.

Chiar dacă au fost elaborate mai multe variante ale Strategiei de securitate națională a României, ce au avut ca finalitate îmbogățirea conceptului românesc de securitate națională, adoptarea oficială a unui astfel de document s-a realizat abia în decembrie 2001. S-a considerat că „abordarea mai largă a problematicii securității a devenit și posibilă în condițiile actuale, prin identificarea unor noi resurse interne de securitate, care au rezultat din corelarea mai atentă și punerea în valoare a tuturor dimensiunilor - politică, economică, financiară, militară, civică, socială, ecologică - ale stării de securitate și siguranță militară”¹⁰⁸⁰. Față de variantele anterioare, se apreciază că Strategie de securitate națională, preluând „elementele de continuitate și cele, oarecum, tradiționale ale domeniului”, „nu mai abordează modelul propriu de securitate printr-o viziune strict tehnicistă a problematicii securității, cu un conținut schematizat, care să includă o organizare rigidă și o atitudine ermetică a instituțiilor și competențelor în acest domeniu”¹⁰⁸¹.

Urmărind o funcție de conceptualizare, textul Strategiei de securitate națională include o serie de definiții, cum ar fi cele ale: sistemului securității naționale; strategiei; intereselor naționale de securitate; obiectivelor politicii de securitate națională; factorilor de risc și vulnerabilităților la adresa securității României.

Spre deosebire de opiniile oficiale sau oficioase, în opinia noastră *securitatea națională este acea stare de echilibru ce trebuie realizată în cadrul societății astfel încât persoanele și comunitățile sociale să se simtă protejate, iar statul să acționeze neîngrădit pentru promovarea propriilor interese în condițiile respectării normelor și reglementărilor, adoptate și recunoscute în dreptul intern și internațional.*

Securitatea națională, ca stare, constituie un ideal pe care societatea o dorește și acționează în acest scop, dar care este dificil de atins în indicatorii săi perfecți. De altfel este greu de crezut că idealul va fi atins vreodată într-o societate globală, cu multe realități contradictorii, cu factori perturbatori

---

¹⁰⁸⁰ **Strategia de securitate națională a României**, București, 2001, p. 7.

¹⁰⁸¹ *Ibidem*, p. 4.

dinamici, în continuă schimbare și cu provocări permanente. Mai curând este vorba de o cât mai strânsă apropiere de sistemul de referință. Iată de ce avem motive să credem că pentru a atinge această stare lumea trebuie să se îndrepte mai curând către o **comunitate de securitate**, bazată pe încredere, în cadrul unor organizații internaționale.

Securitatea națională poate fi privită și **ca un proces multi-dimensional**, în care atingerea obiectivelor securității naționale este posibilă pe secvențe, prin politici de securitate corespunzătoare cu mecanisme, resurse și căi de abordare proprii și cu efecte sinergetice. Probabil că succesul în demonstrarea preocupărilor pentru realizarea securității va fi evidențiat de eficiența gestionării acestui proces.

În practica românească dimensiunile securității naționale sunt: politico-administrativă; economică; socială; educație, cercetare și cultură; siguranță națională și ordine publică; apărare națională; politică externă.

În unele state există și alte dimensiuni distincte (armele de distrugere în masă, identitatea etnică etc.), toate reflectând preocupări concrete. De asemenea există state în care schimbările produse în climă și insuficiența resurselor de apă sunt riscuri majore care fără o gestionare înțeleaptă, s-ar putea transforma în amenințare gravă la adresa păcii și securității globale, cu consecințe directe asupra securității naționale.

Prin abordarea multidimensională a securității naționale, statul se afirmă în continuare drept principal actor capabil să mijlocească democratic ansamblul de activități concertate, organizate și desfășurate pentru asigurarea climatului favorabil vieții și activității normale a individului, comunităților sociale și întregii societăți. Armonizându-l cu cele similare din Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană, statul își asigură astfel potențialul necesar promovării eficiente a intereselor naționale ale României ca valori unanim acceptate și susținute.

Ordinea în care acestea sunt prezentate în Strategia de Securitate Națională reflectă multe din mutațiile intervenite în exercițiul politic românesc referitoare la locul persoanei în construcțiile de securitate.

Asocierea sintagmelor securitate națională și siguranță națională trebuie privită, în accepțiunea noastră, sub raportul unor relații de disociere și de includere a siguranței naționale în conceptul mai larg de securitate națională, alături de apărarea națională și ordinea publică. Credem că dacă securitatea națională reprezintă un ideal spre care se tinde, siguranța națională reflectă certitudinea, dorită a fi atinsă la grade cât mai înalte, de realizare a intereselor naționale.

Securitatea individului și cea a unei socioorganizări, la nivel local, național ori internațional nu mai pot fi privite decât într-o strânsă interdependență. Starea ce definește securitatea oricărui subiect amintit, indiferent de nivelul de reprezentare spațială, este determinată de elemente aparținând celorlalți subiecți.

2. Dinamica factorilor de risc la adresa securității naționale

Problematika riscurilor, pericolelor, amenințărilor și agresiunilor la adresa securității suscită interes și incită la discuții și dezbateri, fiind mereu o temă actuală. Trecerea timpului complică viața și existența, amplifică și acutizează valoarea și

profunditatea riscurilor, consecințele determinate de necontrolarea sau gestionarea necorespunzătoare a acestora.

Riscurile la adresa securității naționale pot fi etalate într-un evantai deosebit de larg, imprimat de diversitatea tipologiei acestora alcătuită pe baza unei varietăți criteriale.

Din punct de vedere *al mijloacelor și al efectelor*, cea mai utilizată clasificare a factorilor de risc este cea care uzitează ca punct de referință forța armată sau agresivitatea. Avem astfel riscuri militare, riscuri nemilitare, riscuri agresive (spionaj, terorism, crima organizată) și riscuri neagresive (calamități naturale, accidente)¹⁰⁸².

O minimă analiză a riscurilor ce țin de decizia politico-militară ne conduce pe diferite punți ale insecurității generate de: riscurile înnoirilor tehnice și tehnologice insuficient fundamentate; riscurile interoperabilității strategice pentru asigurarea siguranței naționale; riscurile insuficienței pregătirii teritoriului și economiei pentru apărare; riscurile erorilor în managementul strategic al apărării naționale și planificării acesteia; riscurile generate de restructurarea și micșorarea efectivelor armatei fără ca această acțiune să fie susținută de măsuri care să se constituie în certitudini că sistemul securității naționale nu este prejudiciat; disfuncționalitățile legislației în domeniul apărării și siguranței naționale.

Mediul de proveniență permite identificarea unor factori de risc în mediul intern sau din mediul extern. În funcție de durată, riscurile pot fi: permanente, temporare, șoc (de foarte scurtă durată și cu grave consecințe sociale, politice, economice).

Există și alți factori ce pot contribui la diverse clasificări necesare unor persoane interesate sau în lucrări care implică o cercetare științifică detaliată. Vom mai sublinia doar forma de risc absurd (nechibzuit), riscul conștient, riscul general, riscul special și pe cele ce țin de perioada de manifestare: riscurile în timp de pace, riscurile în perioada de tensiune, riscurile în perioada de precriză, riscurile în perioada de criză, riscurile în timp de război.

Forțele interne care pot desfășura acțiuni dușmănoase și agresive cu atingere a securității naționale pot fi concretizate în diferite grupări etnice, grupări infiltrate sau constituite pe teritoriul României, grupări constituite pe criterii religioase, grupări sau elemente teroriste sau terorist-diversioniste, formațiuni paramilitare constituite din transfugi, exilați, imigranți și mercenari, instruiți special pe teritoriul național sau în străinătate, grupuri de indivizi străini sosiți ca turiști, destinați să pregătească, instruiască și eventual să conducă structurile forțelor separatiste, elemente interne dizidente, constituite în organizații legale și controlate din exterior, elemente interne certate cu legea și fără ocupație, angajate cu plată la instalarea altui regim decât cel constituțional.

De asemenea, apreciem că următoarele categorii de manifestări pot constitui pericole la adresa securității naționale: manifestarea unor tensiuni și tulburări pe fondul relațiilor politice, sociale-economice, interconfesionale și interetnice, de la acte spontane de violență până la confruntarea deschisă între grupuri, mai mult sau

---

¹⁰⁸² *Ibidem*, pp. 15 – 23.

mai puțin organizate și autoritățile legale ale statului; organizarea și desfășurarea unor activități neautorizate de instruire de tip militar, precum și folosirea de către organizații și grupuri de persoane civile a uniformelor similare cu cele militare, sau a ținutelor militare pe timpul marșurilor, mitingurilor sau paradelor în locuri publice sau private, în tabere de instruire paramilitară; desfășurarea unor acțiuni de distrugere sau incendiere a unor valori deosebite, a clădirilor, instalațiilor sau a amenajărilor din domeniul public, a instituțiilor publice, agresarea autorităților statului; defăimarea țării, prezentarea denaturată a unor realități interne, îndemnul la război, violență publică, la separatism teritorial; orice alte fapte de încălcare a prevederilor legale sau a normelor de conviețuire socială, prin care se creează un pericol public și se determină sentimente de îngrijorare și nesiguranță civică.

În prevenirea acestui tip de situații cât și în soluționarea efectivă a acestora trebuie avute întotdeauna în vedere supremația legii, respectarea prevederilor constituționale și a legilor organice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului prevăzute în documentele internaționale pertinente.

În opinia noastră, există două mari domenii corespunzătoare securității naționale:

- interne - care sunt de competența siguranței de stat;
- externe - care intră în competența strategiei de apărare.

Securitatea individuală și cea a colectivităților umane a căpătat și este privită cu mare atenție în cadrul democratic intern și internațional actual. Ca urmare identificarea amenințărilor la adresa securității individuale sau la adresa securității colective datorate unor cauze interne are o relevanță aparte.

Din aria internă a insecurității se impun a fi luate în calculul: eroziunea organismului social ca urmare a deprecierei grave a criteriului de valori naționale; instabilitatea și incoerența politică; criza de autoritate a organismelor de conducere centrale și locale; instalarea corupției generalizate; scăderea credibilității instituțiilor fundamentale ale statului, îndeosebi a celor cu valoare logistică și administrativă; creșterea criminalității și infraționalității, patronată de organizații clandestine de tip mafiot; manifestările oculte, extremist separatiste și xenofobia; incompetența managerială la nivel macrosistem; creșterea ratei șomajului; scăderea nivelului de viață a majorității populației sub limita pragului de sărăcie; pierderea controlului asupra resurselor strategice; insecuritatea socială publică; declinul producției industriale și agricole.

Cu trimitere la zona financiar monetară sunt deosebit de periculoase: dezechilibrul balanței comerciale; devalorizarea speculativă a monedei naționale; creșterea deficitului bugetar; explozia prețurilor la impactul cu rate ridicate ale inflației.

Influențele și presiunile negative externe pot cu ușurință să-și găsească baze de acțiune în orice domeniu.

Este îndeosebi cunoscut că starea internă a securității este strâns legată de factorii de stabilitate și securitate regională sau chiar globală.

Principalii factori globali de risc se circumscriu exploziei naționalismelor și rivalităților naționale, exacerbării tensiunilor etnice și intoleranței religioase, fragilității situației generale a țărilor aflate în stadiul tranziției.

Divergențele din sfera intereselor economice au la bază, în principal, dezechilibrele dintre starea economică a țărilor bogate și cea a țărilor sărace, între lumea celui de-al Treilea Val și cea calificată ca fiind „lumea a treia”.

Existența diferențelor de cultură și ideologie, apelarea la ideologia de rasă altoită pe trunchiul sensibil al religiilor, de cele mai multe ori fundamentaliste, refuzul dialogului, adâncesc stările de insecuritate, periclitează statutul instituțiilor statale, agravează riscurile deja acumulate.

La toate acestea, apreciem că există și alți factori majori de risc relativ cunoscuți, dintre care apreciem că cei mai importanți pot fi: proliferarea armelor de diverse categorii ce conduc către soluții care se finalizează cu întrebuintarea violenței; distrugerea mediului înconjurător; terorismul, criminalitatea organizată și imigrația de masă; manifestarea deschisă, explicită a tendințelor de autonomizare artificială a unor zone sau chiar regiuni, pe baza criteriilor etnice sau religioase; acutizarea cerințelor revizioniste și punerea în discuție prin negarea sau nerecunoașterea tratatelor care au stabilit frontierele internaționale; promovarea tot mai evidentă a șovinismului de stat, a teoriilor societale naționaliste extremiste; realizarea și consolidarea rețelelor informaționale fundamentaliste de tip religios și terorist-politice; intensificarea traficului de armament, muniții diferite și scăparea de sub control a sistemelor de gestionare și comandă a armamentelor nucleare; dispariția sau pierderea prin constrângere a unor piețe de desfacere tradiționale; practicarea unor schimburi comerciale dezavantajoase cu statele dezvoltate, ca urmare a condițiilor și restricțiilor impuse de acesta; crearea unor zone preferențiale de influență comercială și financiară cu includerea unor state exponente intereselor marilor puteri, generatoare de tensiune și insecuritate; favorizarea directă, discriminatorie a accesului la tehnologie și echipamente militare de vârf; creșterea presiunii și exploziei demografice urmată de imigrația ilegală și exodul de populații.

Dincolo de factorii de risc și pericolele la adresa securității naționale care pot genera o situație de criză, enumerați deja, există amenințări și tipuri de agresiuni care pot afecta grav interesele fundamentale ale țării, acțiuni agresive externe, acțiuni destabilizatoare interne și acțiuni agresive combinate. Toți teoreticienii domeniului securității citează printre aceștia: demonstrațiile de forță; amenințările cu folosirea forței; aplicațiile militare nenotificate, desfășurate în vecinătatea granițelor țării cu forțe militare numeroase și importante cantități de armament și tehnică de luptă; dislocarea în apropierea frontierelor naționale a unor forțe militare importante.

Forme dintre cele mai grave ce pot afecta securitatea națională și regională și care conduc la destabilizarea gravă a situației economice, sociale și politice, sunt: blocadele (acțiuni desfășurate de forte externe pentru întreruperea căilor de legătură maritime, terestre, aeriene, fluviale, a fluxurilor vitale de surse energetice, materii prime și materiale strategice), acțiunile terorist-diversioniste declanșate din exterior, acțiunile militare (desfășurate terestru, aerian, naval, fluvial), acțiunile specifice războiului electronic.

Analizând actuala conjunctură de securitate se observă cu ușurință că acest tip de amenințări și agresiuni sunt oarecum depășite și își păstrează doar valoarea teoretică, în practica socială fiind doar potențialități. Agresiunile la adresa securității sunt astăzi mai subtile și se manifestă mai ales în domenii și sub forme nonmilitare. Avem în vedere agresiunile din domeniile cultură, educație, tradiții, moralul cetățenilor, funcționarea instituțiilor statului, a sistemului financiar, a economiei sau a siguranței cetățeanului.

Harta instabilităților relativ recente ne-a demonstrat că riscuri majore la adresa securității naționale izbucnesc și se materializează în acțiuni destabilizatoare interne ce iau forma acțiunilor terorist-diversioniste, sabotajelor, blocarea unor obiective civile, a căilor de transport și comunicații de importanță strategică, a sistemului energetic național etc.; acțiuni separatiste care pot urmări sau afecta unitatea și integritatea statului prin desprinderea unor regiuni din teritoriul național de sub jurisdicția sa, desfășurate concomitent sau premergător unor „explozii” de vecinătate.

În noul context geostrategic, România - stat membru NATO, este situată la interferența a patru evoluții strategice, dezvoltate în spațiile C. S. I, central european, sud-est european și cel al Mării Negre. *Spațiul central-european* se conturează ca un viitor pol de prosperitate regională, parțial integrat în structura de securitate euroatlantică, statele din acest spațiu au început negocierile de aderare cu U. E. *Spațiul sud-est european* rămâne principalul furnizor de incertitudini și instabilitate, atât datorită crizelor din fosta federație iugoslavă, cât și subdezvoltării economice a unor țări din regiune. *Spațiul Mării Negre* reprezintă în același timp o oportunitate și o sursă de risc, aflându-se la interferență a două axe strategice, *prima* M. Neagră - M. Mediterană, respectiv flancul sudic al NATO, zonă de importanță strategică pentru Alianța Nord - Atlantică, afectată în principal de riscuri de securitate transfrontalieră și *cea de-a doua* M. Neagră - Caucaz - M. Caspică - spațiu de tranzit pentru resursele energetice ale Asiei centrale, afectat de instabilitatea internă a fostelor țări C.S.I.

Interesele de securitate ale României sunt nemijlocit legate de situarea noastră la confluența unor areale geografice purtătoare de tensiuni latente sau deschise: limita dintre frontierele fostei URS S și frontiera estică a NATO.

În contextul globalizării, riscurile la adresa statelor sunt preponderent de factură nemilitară, provenind din domeniul politic, economic, social sau ecologic. Separarea tranșantă dintre evoluțiile mediului intern și ale celui internațional de securitate a pierdut din relevanța sa teoretică.

Este evident că pericolul terorismului trece în prim plan și trebuie contracarat prin măsuri abile și adecvate. Rămân în atenție existența în plan regional a unor tensiuni și conflicte militare ce se pot extinde precum și prelungirea unor dificultăți interne de natură economică, financiară și socială care pot afecta critic și vital funcționarea societății românești.

Limitarea accesului statului român la unele resurse vitale pentru populație și economie, precum și acțiunile ce pot aduce atingere acestuia și instituțiilor sale democratice, corupția, crima organizată (criminalitatea economico-financiară, traficul transfrontalier ilegal de persoane, de droguri, de materiale radioactive și strategice, de armament și muniție) sunt alte surse de insecuritate ce pot afecta siguranța națională.

Nu trebuie neglijate nici incertitudinea privind evoluțiile politico - militare din regiune, migrația de populație de mari proporții, izolarea României în societatea globală, bazată pe informație, datorită lipsei infrastructurii informaționale.

În concluzie, pentru diminuarea efectelor riscurilor și pericolelor prezentate sunt necesare măsuri ferme și oportune. Amânarea lor va accentua riscurile și va mări costul acțiunilor viitoare. Pentru a răspunde adecvat la întreaga gamă de riscuri, trebuie să dispunem la timp de forțe specializate, cu un înalt nivel al capacității de acțiune.

3. Potențialitatea racordării crimei organizate amenințărilor la adresa securității naționale

Mutații esențiale, cu consecințe importante, se resimt în zona unor manifestări publice repetate care au dobândit tot mai frecvent un caracter revendicativ, subiectiv ori naționalist și perpetuează o serie de dispute de natură religioasă la nivelul adeptilor unor titluri confesionale, care întrețin dispute pe motivații diverse.

O altă arie de dispute au generat unele conflicte sociale și chiar tendințe de destabilizare a sistemului socio-administrativ, alimentate de ideile unor exponenți ai comunităților ce trăiesc în România și care urmăresc pas cu pas promovarea ideologiilor proprii de realizare în țara noastră a unor zone autonome, susceptibile de separatism.

Aspecte cu semnificații relevante se desprind din analizele întreprinse asupra criminalității, sub toate formele ei de manifestare și care afectează ordinea și siguranța publică, ce creează uneori breșe ușor de manipulat de către exponenții verși ai organizațiilor și nucleelor interesate în atingerea intereselor proprii prin orice modalitate sau tipuri de acțiune care lezează interesele și atribuțiile structurilor abilitate cu asigurarea ordinii publice ori restabilirea acesteia atunci când a fost prejudiciată.

Principalele caracteristici ale situației interne, privite în conexiuni teoretice, ideologice, motivaționale sau de scop, cu concluziile situației internaționale, caracterizate de repetate conflicte zonale, separatism, violențe interetnice ori religioase, lovituri de stat sau dispute asupra frontierelor, atacuri teroriste și alte frământări, conduc la ipoteza că ordinea și securitatea internă constituie prioritate națională.

În ciuda acestor considerațiuni, apreciem că la nivelul României nu se manifestă focare cu putere de destabilizare majore, iar convulsiile, de orice natură au fost ele, au fost gestionate și soluționate cu eficiența corespunzătoare astfel că se cuvine să considerăm că România este și va reprezenta și în viitorul apropiat, un real factor de stabilitate într-o zona geografică foarte dinamică, încă din istoria străveche.

Procesele evolutive ale societății românești, derulate în ansamblul lor pentru alinierea țării la aquis-ul comunitar și desăvârșirea valențelor unei societăți democratice puternice și consolidate, au decelat o serie de remodelări și re poziționări a formelor de manifestare a riscurilor, amenințărilor sau vulnerabilităților la adresa securității naționale, în componenta sa de siguranță națională.

Toate acestea au necesitat o adaptare a activităților specifice pentru a se asigura cunoașterea, predictibilitatea și periculozitatea unor activități care puteau degenera, elaborarea și gestionarea măsurilor cu caracter preventiv și de intervenție, consolidarea structurilor operaționale și nu în ultimul rând a modalităților de interoperabilitate inter-forțe.

Analiza datelor și informațiilor procesate și specifice principalelor domenii ale vieții economice și sociale românești, au prilejuit evidențierea unor tensiuni cu diverse geneze și motivații, care prin amploare sau forme de manifestare se pot transforma în riscuri de destabilizare a siguranței publice.

Reformele economice - reorganizările judiciare ale unor societăți, falimentul sau abandonarea profilului de activitate, în unități din diverse areal-uri de activitate economică au fost însoțite de amplificarea unor stări de frustrare, pe fondul acutizării crizei o serie de nemulțumiri sociale și incertitudini salariale în rândul personalului muncitor, care, pentru susținerea punctelor de vedere au recurs la mitinguri, proteste, deplasări neautorizate ori blocări de sedii și instituții. Asemenea situații s-au produs la nivelul unor agenți economici aflați în restructurare, cu capital de stat, dar cu preponderență privat, din industrie, construcții de mașini, construcții, minerit ori exploatarea resurselor și zăcămintelor.

Deciziile de accelerare a procesului de privatizare din sectoarele de producere a energiei și înființarea centrelor energetice au influențat comportamentul social și au amorsat tendințe de violență fizică și agresivitate în rândul unor categorii de salariați și familiile acestora. Menționăm situații existente în rândul unor mineri, siderurgiști, prelucrători ai metalelor, energeticieni și care oricând sunt vulnerabili la a fi manipulați în mod subiectiv ori interese partizane de nesocotire a legii.

În domeniul protecției sociale, a sănătății, învățământului și unele din celelalte sectoare bugetare - persistă manifestările intereselor de grup sau asociative, scopurile de partizanat și destabilizare a unor activități, care reprezintă variante de vulnerabilități ce pot fi exploatate unilateral de membrii criminalității organizate.

Consumul de droguri, pe acest fond se poate amplifica, concomitent cu activități „complementare” asemeni consumului excesiv de alcool, violenței, cerșetoriei, extorcării de fonduri și prostituției, ca elemente de refulare dar degradante pentru siguranța publică și interesele cetățenilor.

Unele **acțiuni cu caracter etnic** sau de **autonomizare** au afectat factorul uman și constituie riscuri pentru conviețuirea locală a oamenilor și realizarea dezideratelor proprii. Asemenea atitudini sunt însoțite chiar de unele ideologii importante în țară prin canale obscure dar și prin discursuri ale unor persoane și pot conduce la enclavizare, izolare, persecutare și ulterior la violență directă interetnică.

În România ființează importante instituții de drept public intern și internațional, reprezentanțe diplomatice, misiuni comerciale, organizații regionale, sucursale, instituții financiare ori de altă natură, care îndeplinesc misiuni de o deosebită importanță pentru țara noastră, în context european, euroatlantic și al consolidării democrației.

Tendințe de atragere a unor funcționari publici în aria de influență și dominație a unor lideri consacrați ai grupărilor criminale, aceștia urmărind acoperirea preocupărilor infracționale și evitarea tragerii la răspundere.

Alte semnale confirmă preocupările unor persoane aflate în cercetare de a-și pregăti plecarea din țară prin folosirea unor documente false pe care urmăresc să și le procure cu sprijinul cadrelor abilitate în domeniu ori crearea de presiuni asupra reprezentanților de aplicare a legii pentru a nu dispune măsuri legale, folosindu-se de rude, prieteni, cunoștințe și acoliți.

Prin folosirea prilejurilor generate de problematicile enumerate, unii exponenți ai criminalității organizate recurg la racolarea de noi membrii și simpatizanți, își consolidează sferele de influență, dominație și decizie subrogându-se legii, reunindu-se în jurul liderilor de grup pentru comiterea faptelor penale care să le aducă profituri.

Masa persoanelor aflate în situații dificile este tot mai vulnerabilă la operațiunile de racolare a persoanelor cu destinația exploatării sexuale sau umane și pot exista premise pentru internaționalizarea crimei, aderarea la bandelor de infractori ori implicarea în acțiuni transnaționale și chiar de nuanță teroristă.

O zonă de interese infracționale se poate consolida în favoarea unor exponenți ai organizațiilor recunoscute cu acțiuni violente comise asupra grupurilor de oameni sau pentru periclitarea bunurilor și valorilor fundamentale, adepți recurgând cu mai multă ușurință atunci când se află în ipostaze de marginalizare sau izolare.

Nu neglijăm contextul amplificării acțiunilor unor grupări asociative autohtone de a atrage noi membrii pentru a le manipula conștiințele și comportamentul și a pune persoanele în situații de dependență directă sau indirectă față de lideri spirituali autodesemnați.

Conform concluziilor experților în domeniu, se poate aprecia că la momentul actual nu s-au semnalat situații cu potențialitate ridicată în direcția pregătirii sau comiterii unor activități de natură teroristă, însă structurile abilitate sunt racordate intens la investigarea și documentarea unor vulnerabilități care pot degenera înspre astfel de preocupări criminale.

Dacă analizăm activitatea organizațiilor criminale putem concluziona cu ușurință asupra specificului activităților acestora: colectarea resurselor financiare necesare susținerii activității organizației; consolidarea legăturilor între activiștii diverselor ramuri ale organizației; păstrarea unor relații pașnice cu autoritățile; menținerea unor legături cât mai strânse cu forurile centrale ale organizației etc.

În contextul liberei circulații a persoanelor și fluidizarea circuitului capitalurilor financiare, România se confruntă cu unele tendințe de amplificare a trecerii frauduloase a frontierei de stat, inclusiv prin forțarea acesteia, din partea unor cetățeni pakistanezi, din Bangladesh, Congo, Sri Lanka, India și unele țări arabe.

Aceștia folosesc România ca zonă de staționare și apoi tranzit spre Occident, probleme delicate ridicând identificarea și stabilirea statutului acestora, existând suspiciuni că pot recurge ori pot fi folosiți la comiterea de infracțiuni.

Utilizarea frauduloasă a unor forme de capitaluri, devize și plasamente financiare realizate deghizat pot deveni susceptibile de a susține unele operațiuni de dotare logistică și financiară a unor organisme sau nuclee profilate pe fapte

infraționale, astfel că sunt investigate și verificate cu prioritate și atenție maximă de către structurile specializate.

Din evaluările acestora se apreciază că pericolul major și predispoziția comiterii unor fapte criminale excesiv de grave provine dinspre diverse categorii de extremiști care sunt prezenți, ori vin din afara țării noastre, fiind pretabili să comită faptele cu cruzime excesivă în condițiile perfectării unor conexiuni și puncte de sprijin în România.

Concluzionând putem afirma categoric că fenomenul criminalității organizate constituie un tip distinct de criminalitate. Deși are corelații intime cu alte tipuri de criminalitate, precum: criminalitatea profesională, criminalitatea de recidivă și criminalitatea de grup și criminalitatea organizată, coincide numai în parte cu aceste tipuri de criminalitate și nu trebuie confundată cu acestea.

NECESITATEA CONTROLULUI DEMOCRATIC CIVIL ASUPRA ARMATEI

Alin PAHONȚU*
Sorin MIHAI**

THE NECESSITY OF STATE NATIONAL CONTROL ON THE ARMY

Without reaching a type of ideal society, without any cracks, all human experiments until now have demonstrated that the representative democracy, along side the state and a mature and active civil society, represent a triad that is capable of offering society the best chances of viability. Because this triad combines, in acceptable quantities, essential elements without which, sooner or later, any society falls victim to exaggerations that contain, in essence, the germ of self-destruction.

The democratic control on the army was not a neglected subject, nevertheless, all specialists, civil or military, have discussed the subject with references to the necessity of legal rules to stipulate the civilian ruling of military departments and the juridical support in regards to putting into practice the legal limits of the control exercised by civilian parties.

Asistăm, în prezent, în plan general, la un proces de revenire a României la tradițiile care o defineau înainte de cel de-al doilea război mondial ca țară apărătoare și promotoare a marilor valori democratice naționale și europene.

Focalizând această realitate pe controlul democratic, se constată că elemente embrionare ale controlului armatei apar încă de la începutul secolului al XIX-lea, când Divanul a fost investit ca organ superior al oștirii, cu competențe asupra întregului teritoriu al țării, iar cei aflați sub arme erau „opriți de a se amesteca în treburile politice”¹⁰⁸³.

1. Necesitatea controlului democratic civil asupra organizației militare

Într-o remarcabilă sintetizare, Machiavelli spunea că „*temeliile cele mai trainice ale statelor, fie cele noi, cât și cele vechi sau mixte, sunt legile bune și armatele bune. Și deoarece nu pot fi legi bune acolo unde nu sunt armate bune, iar acolo unde sunt armate bune e nevoie să fie și legi bune, voi lăsa deoparte tratarea chestiunii legilor și voi vorbi despre armate*”¹⁰⁸⁴.

Forțele armate au ocupat dintotdeauna și ocupă în cadrul societății o poziție distinctă, datorită faptului că sunt deținătoare de arme și, de asemenea, sunt concepute, clădite și organizate omogen.

Pentru aceleași motive însă, atât în timp de pace, cât și în perioade de tensiuni sau criză, este necesar să existe o delimitare neechivocă a responsabilităților acestora. Dacă, în mod obiectiv, factorul militar reprezintă elementul stabil și de stabilitate,

---

* Comisar șef, Inspectoratul de Poliție Județeană, Sibiu

** Căpitan, Academia Forțelor Terestre, Sibiu

¹⁰⁸³ Ceterchi Ioan și colectiv, *Istoria dreptului românesc*, vol. II, Editura Academiei, București, 1984, p. 199.

¹⁰⁸⁴ Niccolo Machiavelli, *Principele*, Editura Minerva, București, 1995, p. 61.

sursă de ordine și siguranță, nu este mai puțin adevărat că o eventuală lipsă de claritate a rolurilor și misiunilor care-i revin poate determina unele tendințe de transformare negativă la nivel macrosocial.

În ceea ce privește controlul acestei puteri reprezentată de militari și eventuala pătrundere a militarilor în domeniul politic, reputatul doctrinar Jean Blondei, într-un articol apărut într-o revistă londoneză, *Militarii și rolul lor în procesul politic*, remarcă și pune în evidență următoarele trepte relaționale:¹⁰⁸⁵ -înaltul grad de profesionalizare a militarilor este de natură să ducă la izolarea acestora de restul națiunii, militarii având tendința de a dezvolta propriile puncte de vedere și atitudini; -probabilitatea intervenției militare crește în raport cu descreșterea legitimității sistemului politic; -probabilitatea intervenției militare descrește, atunci când sistemul politic, social și economic devine mai complex; -probabilitatea intervenției militare este crescută, în situațiile în care ideologiile dominante ale statului diferă de misiunile caracteristice militarilor.

Prin prisma acestei teorii, a „condițiilor” ce favorizează intervenția militarilor în politică, autorul trece în revistă cazurile de intervenție militară apărute după primul și cel de-al doilea război mondial, precum și loviturile de stat și regimurile militare din Europa de Vest și America de Sud.

Nu puține sunt exemplele de situații în care militarii au preluat puterea, au ocupat poziții importante ori au influențat unele decizii amenințând sau folosind forța de care dispuneau. Și, din păcate, așa cum subliniază Toffler, „principiul democratic al controlului civil asupra armatei poate fi el însuși primejdut, întrucât amenințările și crizele militare se pot materializa mai repede decât se poate organiza consensul”¹⁰⁸⁶.

Cert este însă că în toate sistemele sociale, acest risc poate deveni oricând o realitate, în toate sistemele fiind posibil -teoretic cel puțin - ca la un moment dat militarii să fie tentați să-și impună propria interpretare cu privire la interesul național.¹⁰⁸⁷

Într-o asemenea perspectivă, nici o democrație avansată nu poate lăsa la voia întâmplării acest factor potențial, aleatoriu în traiectoria sa. Iată de ce, chiar în lipsa unei rețete infailibile pentru menținerea armatei în limitele prerogativelor care-i sunt conferite, societățile democratice impun un sistem de pârghii, mecanisme, structuri și atitudini, menite să asigure un grad cât mai mare de siguranță în privința păstrării locului și destinației elementului militar. Fiecare societate își construiește propriul sistem pentru că, așa cum spunea un istoric, „există mai multe căi către constituționalism, domnia legii și prevenirea abuzurilor de putere din partea funcționarilor guvernamentali, dar anumite principii au caracter fundamental. Unul dintre acestea este controlul civil asupra forțelor armate”¹⁰⁸⁸.

---

¹⁰⁸⁵ Jean Blondei, *The military and its role in the political process* în *An introduction to comparative government*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1979, pp. 413—432.

¹⁰⁸⁶ Alvin și Heidi Toffler, *Război și anti-război*, Editura Antet, București, 1995, p. 245.

¹⁰⁸⁷ Charlie Rose, *Le controle democratique des forces armees. Un role parlamentare au sein de Parteneriatpour lapaix*, în „Revue de l'OTAN”, nr. 5/1994, p. 14.

¹⁰⁸⁸ David F. TRASK, *op. cit.*, p. 47.

Necesitatea controlului democratic nu este și nu poate fi însă privită doar ca o garanție împotriva declanșării subversive de acțiuni militare, ci are în același timp misiunea de a oferi siguranța că armata servește interesele naționale fundamentale, stabilite de autoritățile politice.

2. Controlul democratic al armatei române din perspectivă istorică

Unirea Principatelor Române sub sceptrul lui Alexandru Ioan Cuza a consolidat statul român. Ea a fost urmată de o perioadă efervescentă în toate sectoarele vieții politico-sociale, hotărâtoare pentru așezarea și afirmarea tânărului stat. În cadrul acestor schimbări au fost antrenate și eforturi serioase pentru organizarea și dotarea instituției militare. Politica militară era înscrisă consecvent pe linia tradițiilor și aspirațiilor naționale, neurmărind țeluri agresive, ci respectarea statutului său, care - conform prevederilor Convenției de la Paris din 7/19 august 1859 - era marcat, în principal, de rolul de apărător al granițelor „ori de câte ori siguranța internă sau de la hotare ar fi amenințată”¹⁰⁸⁹.

În această perioadă a fost adoptată o serie de acte normative, care puneau bazele organizării armatei, stabilea ierarhiile în interiorul acesteia, precum și poziția armatei față de alte componente sociale.

Denumirea organismului militar ca „Armata Română” a fost folosită pentru prima dată de Alexandru Ioan Cuza, denumire cu care oștirea intra în istoria modernă a țării¹⁰⁹⁰, sub comanda domnitorului, comandant suprem al armatei. Acesta guverna cu ajutorul miniștrilor, ceea ce însemna, desigur, o limitare a puterilor sale, deoarece orice act întocmit de el trebuia contrasemnat de ministrii de resort, așadar, domnitorul nu dispunea de puteri discreționare. Până în 1866, când a fost adoptată prima Constituție, organizarea și subordonarea armatei avea în vârful ierarhiei domnitorul. Acesta avea în subordine Statu Major Domnesc și Ministerul de Război. Ministerului de Război i se subordonau Statul Major General și Armata Permanentă (cu cele două categorii: infanterie de linie și vânătorii), o schemă a organizării fiind prezentată în anexa 1.¹⁰⁹¹

Constituția din 1866, elaborată după modelul constituției belgiene și considerată în acele vremuri cea mai liberală, având la bază teoria separației puterilor, dedica oștirii un capitol intitulat „Despre puterea armată”, iar în titlul III, „Despre puterile statului”¹⁰⁹², se stipulează că puterea legiuitoare este exercitată colectiv de către rege și Reprezentanța Națională, constituită pe sistem bicameral (Senatul și Adunarea Deputaților). Regele, conform articolului 93, numește și revocă ministrii, este comandant suprem al armatei, conferă gradele militare și decorațiile. Alte articole

---

¹⁰⁸⁹ Preda DUMITRU, GEORGESCU Maria, *Formarea și dezvoltarea armatei naționale române. De la Unirea Principatelor la Războiul de Independență*, în *Istoria militară a românilor*, Editura Militară, București, 1992, p. 8.

¹⁰⁹⁰ Marin DRAGU și colectiv, *Istoria infanteriei române*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1993, p. 282.

¹⁰⁹¹ *Ibidem*, p. 306.

¹⁰⁹² MURARU Ioan și colectiv, *Constituțiile române*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1993, pp. 33-64.

completau aceste norme constituționale ce pun bazele juridice ale controlului democratic.

Astfel, articolul 33 prevedea că orice lege referitoare la contingentul armatei trebuia să fie votată mai întâi de către Adunarea Deputaților.

Fiecare din cele două Camere avea dreptul la anchetă și fiecare membru al celor două adunări avea dreptul de a adresa miniștrilor interpelări.

Conform articolului 131, urma ca, în cel mai scurt timp de la adoptarea Constituției, să se voteze legi speciale, dintre care au tangență cu subiectul preocupărilor noastre Legea asupra responsabilității miniștrilor (inclusiv al apărării) și Legea asupra organizării armatei.

Un element de noutate față de ceea ce era legiferat până în acel moment îl constituia posibilitatea ca din Colegiul I al Senatului să facă parte generali și colonei, iar din Colegiul II al Adunării Deputaților, ofițerii în retragere, deci acceptarea unor militari cu grade superioare în viața politică. (Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris, adoptat în august 1858, prevedea ca numai într-una din Camere să poată fi ales doar „cel mai vechi dintre generalii armatei, în activitate”).

Prevederea Constituției din 1866 cu privire la integrarea unor militari în structurile politice s-a aplicat o scurtă perioadă, deoarece Legea electorală din 1884 a prevăzut interdicția fermă ca militarii să fie aleși în corpurile legiuitoare.¹⁰⁹³

Partidele politice justificau restricțiile impuse prin necesitatea ca armata să nu se implice și să nu fie antrenată în disputele ideologice și politice, oștirea trebuind să facă doar „politica statului”.

În baza Constituției din 1866 au apărut succesiv legi în 1908, 1910 și 1913 prin care se organiza și se perfecționa organizarea armatei.

În următorii 50 de ani de la adoptarea primei constituții, în viața societății românești au avut loc transformări sociale, politice și economice. Devenise însă imperios necesară modificarea legii fundamentale, care trebuia armonizată cu schimbările produse. Au început să se inițieze demersuri, să se facă propuneri, să se adopte poziții.

În cadrul dezbaterilor organizate de Institutul Social Român în vederea adoptării unei noi Constituții, Romul Boilă spunea, în 1922, cu privire la armată: „Organizarea armatei permanente are să se facă în virtutea legilor de organizare. Legislația, împreună cu guvernul responsabil, va ști să dea acestei instituții de importanță existențială organizația cea mai potrivită...”¹⁰⁹⁴

Constituția din 1923, considerată de toți specialiștii în drept constituțional român ca fiind cea mai liberală constituție din perioada interbelică, conținea - ca și constituția anterioară - prevederi referitoare la armată, însă diversificate cantitativ și mai ales calitativ.¹⁰⁹⁵

Astfel, prin articolul 122 se înființa Consiliul Superior al Apărării Țării, cu atribuțiunea de a se „îngriji în mod permanent de măsurile necesare pentru

¹⁰⁹³ HAMANGIU Constantin, *Codul general al României*, vol. I, București, 1990, pp. 14-18.

¹⁰⁹⁴ *Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 560.

¹⁰⁹⁵ MURARU Ioan și colectiv, *op. cit.*, pp. 71-92.

organizarea apărării naționale”. În baza acestei dispoziții constituționale, în februarie 1924, Adunarea Deputaților și Senatul au votat Legea pentru organizarea Consiliului Superior al Apărării Țării.¹⁰⁹⁶ Conform art. 1 din lege, Consiliul avea „menirea de a examina, coordona și soluționa toate chestiunile relative la apărarea țării”. Se mai stabilea componența acestuia: Președintele Consiliului de Miniștri, Principele moștenitor (la majorat) și miniștrii de război, afacerilor străine, lucrărilor publice, de finanțe, agriculturii, sănătății publice, de interne și, de asemenea, membrii Consiliului Superior al Armatei (cu vot consultativ).

Articolul 115 al Constituției prevedea ca, anual, Curtea de Conturi să supună dezbaterii Adunării Deputaților raportul general al conturilor bugetului anului precedent, precum și „neregulile săvârșite de miniștri în aplicarea bugetului”.

Legea din 31 iulie 1929 pentru reorganizarea înaltei Curți de Conturi fixa, printre atribuțiile și competențele acesteia, controlul preventiv și cel de gestiune asupra tuturor veniturilor și cheltuielilor armatei. Ca organ judecătoresc, Înalta Curte de Conturi judeca, în primă și ultimă instanță, „conturile de materiale și bani ale corpurilor, diviziilor, arsenalelor, manutanțelor și tuturor stabilimentelor centrale ale armatei, jandarmeriei și grănicerilor...”.

Un rol deosebit de important în exercitarea controlului asupra armatei îl aveau comisiile permanente ale celor două Camere. Astfel, de exemplu, în Regulamentul Senatului, se prevedea: „Comisiunea lucrărilor publice, comunicațiilor și apărării naționale are în competența sa chestiunile privitoare la lucrările de interes public, comunicațiuni pe uscat și pe apă, poștă, telegraf, telefon și aviație, precum și toate chestiunile privitoare la armată și la apărarea națională”.

Constituția din 1938, în titlul V „Despre oștire”, stabilea competențe și responsabilități privind controlul democratic al armatei, subordonarea „oștirii” unor autorități cu atribuțiuni implicite sau explicite în acest domeniu.

Dispozițiile Constituției consacrau restrângerea semnificativă a libertăților democratice, puterile statului concentrându-se în mâinile regelui. În această perioadă, rolul parlamentului a fost diminuat, iar partidele politice au fost desființate.

În anii care au urmat adoptării Constituției din 1938 și în baza acesteia, au fost adoptate mai multe legi cu caracter nedemocratic.

În septembrie 1940, regele I-a chemat pe generalul Antonescu de la mănăstirea Bistrița unde avea domiciliu obligatoriu și i-a încredințat conducerea țării. Carol al II-lea a fost obligat să abdice în favoarea fiului său, constituția a fost suspendată, corpurile legiuitoare au fost dizolvate, s-au redus prerogativele regale și a fost investit cu puteri depline Consiliul de Miniștri.

Decretele-legi nr. 6 și 8 din septembrie 1940,¹⁰⁹⁷ prin care Ion Antonescu era investit cu depline puteri pentru conducerea statului român, prevedeau transferul unor prerogative regale în mâinile „conducătorului statului”. Rolul Consiliului de Miniștri

---

¹⁰⁹⁶ HAMANGIU Constantin, *op. cit.*, vol. XIII-XIV, p. 732.

¹⁰⁹⁷ „Monitorul Oficial” nr. 206 bis din 6 septembrie 1940 și nr. 208 din 8 septembrie 1940.

a fost diminuat, o parte din atribuțiile acestuia fiind preluate de către Consiliul de Cabinet.¹⁰⁹⁸

După cum se constată, condițiile existente în perioada 1938-1945 n-au permis menținerea circumstanțelor favorabile exercitării unui control democratic asupra armatei, fapt care rămâne - pe fond - neschimbat, până în decembrie 1989. Crearea partidului unic, atotputernic, însoțită de formarea și întreținerea unui cult al personalității care învăluia instituția șefului statului, au făcut ca despre controlul armatei să nu se vorbească sau, atunci când era abordat, acesta să rămână la stadiul pur declarativ.

Din această scurtă privire retrospectivă asupra istoriei statului român - cu specială referire la controlul democratic asupra forțelor armate - desprindem câteva constatări de certitudine: -instituția controlului democratic asupra armatei nu este o invenție a prezentului, ci a trecutului îndepărtat (măsurat în decenii), rădăcinile instituției împletindu-se cu cele ale statului modern român; -predominarea armatei de către autoritățile civile explică - alături de vocația poporului de a trăi în respectul față de lege și autorități, precum și față de drepturile altor popoare - absența de pe scena politică română a loviturilor de stat militare, cât și a războaielor de agresiune, purtate pentru cucerirea altor teritorii; -actualele reglementări legislative în domeniu exprimă o anumită linie de continuitate, linie suspendată doar în regimul totalitar; cu alte cuvinte, parlamentarii sfârșitului de secol XX s-au inspirat și au extras din legislația trecută acele dimensiuni ce definesc democrația autohtonă și le-au ridicat, așa după cum se va vedea, la un nivel comparabil cu cele din state cu democrații îndelung și neîntrerupt exersate.

---

¹⁰⁹⁸ Ștefan Pascu și colectiv, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1989, pp. 351-399.

SECURITATEA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII EUROATLANTICE

Sorin VORNIC*

ROMANIAN NATIONAL SECURITY IN THE EUROATLANTIC SECURITY CONTEXT

Securitatea națională se construiește. Ea este rezultatul eforturilor susținute din spațiul economic, politic, militar, cultural etc. În prezent, intrăm, cu pași repezi, într-o nouă eră, și anume în era informațională.

Construcția societății de tip informațional este de durată și implică participarea activă și responsabilă a tuturor instituțiilor statului, a structurilor societății civile, a cetățenilor. Vulnerabilitățile, riscurile și amenințările la adresa securității individului, comunităților umane etc., pe durata acestui proces, se înmulțesc considerabil. În aceste condiții este posibilă apariția și manifestarea unei stări de incertitudine atât la nivelul individului uman, cât și al întregii națiuni. De aici a venit necesitatea integrării țării în alianțe politico-militare și politico-economice, ca modalitate sigură de răspuns adecvat și flexibil la toate aceste provocări.

În actualul context mondial importanța geopolitică a spațiului românesc se cere subliniată în mod argumentat și cu fermitate. România, ca stat membru al Alianței Nord-Atlantice, reprezintă o punte de legătură cu Federația Rusă, o altă mare putere politico-militară a lumii. De altfel, între Rusia și NATO există un parteneriat strategic, ca răspuns la provocările actuale la adresa păcii și securității globale. Totodată, importanța poziției geografice a țării noastre se poate evidenția și prin faptul că SUA a apelat la o bază militară românească pe timpul ducerii războiului din Irak împotriva terorismului internațional. De asemenea, într-un fel și într-o anumită măsură, România se află, se poate spune, în vecinătatea spațiului caucazian, atât de important strategic prin bogatele sale resurse energetice, la care aspiră mulți actori statali și non-statali de pe mapamond. În același timp, țara noastră este importantă și prin ieșirea la Marea Neagră, al cărei rol de „sinapsă strategică” între culoarele strategice importante se manifestă, acum, cu putere.

Odată cu admiterea României ca stat membru cu drepturi depline în NATO, politica de apărare națională dobândește un caracter pro-activ mai pronunțat. Ca o consecință, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național ori la diplomația preventivă, ci și la politici care promovează ofensivele interesele României și care sprijină stabilitatea globală în orice regiune în care NATO are misiuni¹⁰⁹⁹.

Poziționarea României – țară de frontieră a NATO, pe flancul sud-estic, una dintre zonele cele mai expuse principalelor amenințări – reprezintă atât o provocare, cât și responsabilitate pentru țara noastră, în ceea ce privește identificarea și promovarea unor inițiative și mecanisme eficiente de ripostă la adresa amenințărilor asimetrice și riscurilor conexe din regiune.

ROMANIAN NATIONAL SECURITY IN THE EUROATLANTIC SECURITY CONTEXT

The national security is built. It is the result of the sustained efforts done into spaces as: economic, political, military, cultural etc. Presently, we enter rapidly into a new era the info-era.

The society's construction of informational type is long going and involves the active and responsible participation of all state's institutions, civil society structures, citizens. The vulnerabilities, risks and threats against individual security or human communities along this process are becoming more. Under these circumstances, is possible the apparition and

---

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”

¹⁰⁹⁹ Guvernul României, Carta albă a securității și apărării naționale, București, 2004.

manifestation of an uncertainty stage at human individual level and also at the entire nation level. Therefore came the necessity to integrate countries into political-military and political-economic alliances as a safe way for an adequate and flexible response against all these provocations.

In the actual global context, the geopolitical importance of the Romanian space needs to be motivated and firmly considered. Romania, as NATO member-state represents a link with the Russian Federation, another big power of the world. Also, between Russia and NATO, as response to the present provocation against global peace and security, there is a strategic partnership. Also, our country's geographical position importance can be underlined by USA appealed to a Romanian military Base along the Iraq war against international terrorism. Still, into a certain measure, Romania is situated in the vicinity of the Caucasian space, so important, strategically speaking, for its rich energetic resources wanted by many state and nonstate actors from the globe. Consequently, our country is important for its access to the Black Sea with, very revived now, role of "strategic synopsis" between the main strategic ways.

Simultaneously to the Romania's admission as member-state and fully rights in NATO, the national defence policy got a more nuanced proactive character. Consequently, the Romania's responsibilities doesn't limit to policies assuring the national territory defence or preventive diplomacy, but also to policies offensively promoting Romanian interests and supporting global stability in every region where NATO acts.

The Romania's laying – NATO South-Eastern side border country, one of the most exposed areas to the main threats – represents a provocation, and also responsibility for our country as regards the identification and promotion of some efficient initiatives and mechanisms to riposte against asymmetrical threats and connected risks from the region.

Organizația Tratatului Nord-Atlantic, organizație colectivă politico-militară, cu predilecție cu rol de securitate, își delimitează în mai multe articole ale Tratatului său de instituire¹¹⁰⁰ concepția de securitate.

Provocările noului început de secol XXI a determinat NATO să reevalueze definiția securității. Apărarea colectivă rămâne principala misiune a Alianței, însă riscurile, pericolele și amenințările cu care se confruntă Organizația Nord-Atlantică s-au schimbat substanțial¹¹⁰¹.

Invocarea de către SUA a art. 5 al Tratatului de la Washington, după atacurile din 11 septembrie 2001 a pus Alianța în fața unei noi provocări - lupta împotriva terorismului. Acest fenomen deosebit de complex al lumii contemporane a lăsat o amploare fără precedent.

Riscurile transnaționale, după cum o arată și denumirea, depășesc granițele dintre state impunând măsuri colective de diminuare a lor. Ele pot fi generate de organizații separatiste și extremiste, de disputele interetnice rivalitățile religioase, precum și de încălcarea drepturilor omului de către anumite regimuri politice.

Stabilitatea, transparența, reducerea armamentelor convenționale și neproliferarea celor convenționale se găsesc în centrul efortului politico-militar al NATO, constituind cheia de boltă a îndeplinirii obiectivelor sale strategice. Nici un stat din lume, nici măcar SUA, nu-și mai poate asigura securitatea doar prin forțe

---

¹¹⁰⁰Vezi **North-Atlantic Treaty**, Washington, 1949.

¹¹⁰¹**The Istanbul Declaration.** Our Security in a New Era, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Istanbul on 28 June 2004, Vezi <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p.04-097e.htm>, accesat la data de 25.01.2010.

proprii. De aceea securitatea statelor, regiunilor și a întregii planete devine un atribut al tuturor.

În prezent, se vorbește despre: cooperare cu alte organizații de securitate, extindere, întărire a legăturilor transatlantice, gestionarea crizelor, misiuni non-articol 5, lupta împotriva terorismului, specializare de rol etc. În acest context, NATO subliniază indivizibilitatea securității internaționale: evoluția unei regiuni afectează evoluția altora, iar vechiul concept de securitate (capacitatea de apărare a teritoriului) devine insuficient pentru a ilustra complexitatea lumii.

În același timp, extinderea NATO spre estul continentului plasează, pentru prima dată, cele șase țări riverane Mării Negre într-o paritate numerică: există trei state membre NATO (Turcia, România, Bulgaria) și trei state nemembre (Georgia, Rusia, Ucraina). Astfel, Marea Neagră încetează să mai fie o mare aflată exclusiv sub influența țărilor ex-sovietice.

Abordarea securității de către NATO în secolul XXI este considerată realistă într-un sens global care recunoaște importanța factorilor politici, economici, sociali și de mediu, în plus față de indispensabila dimensiune de apărare.

Scopul colectiv îl constituie realizarea unei arhitecturi de securitate europeană în care Alianța încearcă să apere pacea, să întărească securitatea și stabilitatea euroatlantică în diferite moduri: ocrotind legătura transatlantică; menținând capacitatea militară eficientă pentru a asigura descurajarea și apărarea, pentru a îndeplini gama completă a acțiunilor sale; dezvoltând identitatea europeană de securitate și apărare în cadrul Alianței; păstrând capacitatea globală de a gestiona crizele cu succes, rămânând deschisă unor noi adeziuni; continuând parteneriatul, cooperarea și dialogul cu alte țări în cadrul abordării în comun a securității euroatlantice, în special în ceea ce privește controlul armamentelor și dezarmarea.

Subiect de strictă actualitate, extinderea constituie în același timp, obiectiv primordial al acestei perioade, Alianța rămânând deschisă adeziunii de noi membri, state capabile să-și asume responsabilități și obligații legate de statutul de membru. Includerea unor astfel de țări va servi intereselor politice și generale ale Alianței și va duce la creșterea eficacității și coeziunii sale, la întărirea securității și stabilității europene în general.

Manifestând dorința de păstrare a liniilor directoare pentru politica sa generală, la Washington, Alianța și-a propus o serie de orientări pentru forțele aliate care să conducă la menținerea capacităților militare necesare pentru a putea îndeplini gama de misiuni iar principiile de solidaritate aliată și de unitate strategică au rămas primordiale pentru îndeplinirea acestor misiuni.

Menirea Forțelor Aliate este de a menține eficacitatea militară și libertatea de acțiune a NATO. Printre principiile stipulate în conceptul strategic adoptat în aprilie 1999 se numără:

- un atac împotriva unui dintre membrii Alianței este un atac împotriva tuturor;
- descurajarea oricărei agresiuni potențiale și oprirea înaintării oricărui agresor cât mai repede posibil, dacă un atac este inevitabil;
- asigurarea independenței politice și integrității teritoriale a statelor membre;

- în măsură să contribuie la prevenirea conflictelor și la ducerea de operații de răspuns la crizele neprevăzute;
- promovarea înțelegerii și cooperării cu țările partenere și cu alte state;
- partajarea echitabilă a rolurilor, riscurilor și responsabilităților, cât și avantajelor legate de apărarea comună;
- efortul colectiv bazat pe planuri comune de forță, finanțare comună, planuri operaționale și comandamente multinaționale, sistem de apărare antiaeriană integrat, echilibru de roluri și responsabilități¹¹⁰².

Stabilind misiunile forțelor militare ale Alianței s-a scos în evidență faptul că acestea au rolul principal în apărarea păcii și garantarea integrității teritoriale, independenței politice și securității statelor membre. Ele trebuie să fie capabile să asigure o descurajare și o apărare eficace, să mențină sau să restabilească integritatea teritorială a țărilor aliate și, în caz de conflict, să pună capăt rapid războiului, determinând un agresor să reconsidere hotărârea sa, să înceteze atacul său și să se retragă. Totodată, să fie capabile să ducă operații de răspuns la crize și operații de sprijinire a altor organisme internaționale¹¹⁰³. În ceea ce privește dispozitivul de forțe al Alianței, s-au stabilit și urmat în principal direcțiile:

- nivelul global al forțelor Alianței să fie menținut la nivel maxim compatibil cu nevoile apărării colective și cu alte misiuni ale Alianței;
- repartizarea geografică a forțelor în timp de pace să asigure o prezență militară suficientă pe întreg teritoriul Alianței;
- structura de comandă a NATO să fie în măsură să asigure conducerea și controlul gamei complete de misiuni militare ale Alianței;
- pe termen scurt, dar și pe termen lung, Alianța să posede capacități operaționale esențiale legate de participare, dislocare, mobilitate viabilitate a forțelor și infrastructurii, sprijin etc.;
- să fie în măsură să mențină capacități proporționale cu amenințările la adresa Alianței;
- dispozitivul de apărare al Alianței să fie capabil să facă față eficient riscurilor legate de proliferarea armelor de distrugere în masă și vectorilor acestora și să fie protejat împotriva atacurilor terestre.

Privitor la forțele convenționale, Alianța s-a axat pe ideea cererii și menținerii unor forțe capabile să îndeplinească întreaga gamă de misiuni care să fie în mod real credibile și și-a propus ca obiectiv realizarea unui echilibru între forțele cu nivel ridicat de pregătire capabile să înceapă imediat operații de apărare colectivă sau operațiuni de răspuns la crizele neprevăzute, forțele cu un nivel de pregătire mai puțin ridicat și variabil care să asigure marea parte a celor angajate în apărarea colectivă, precum și rotirea forțelor participante la operații și capacitatea de a construi și completa forțele pe termenul cel mai lung, pentru scenariul cel mai defavorabil, și anume, operații de apărare colectivă de mare anvergură. Totodată, o parte

¹¹⁰² Conceptul Strategic NATO, 1999.

¹¹⁰³ Tratatul de la Washington, aprilie 1949, art. 40.

substanțială a forțelor Alianței trebuie să fie capabilă să îndeplinească mai mult decât unul din aceste roluri.

Deși Strategia Alianței nu prevede utilizarea niciunui mijloc de război chimic sau biologic, măsurile de precauție luate cu titlu defensiv nu rămân mai puțin esențiale. Având în vedere că forțele Alianței pot fi implicate în acțiuni dincolo de frontierele zonei NATO, ele trebuie să dispună de mijloace suplimentare, mobile, ce pot fi dislocate rapid și apte să sprijine operații prelungite pentru a putea face față riscurilor de proliferare. Referitor la forțele nucleare s-a menținut obiectivul acestora, de natură pur politică, de a apăra pacea și de a preveni constrângerea, cât și orice formă de război. Forțele nucleare staționate în Europa și puse la dispoziția NATO constituie o legătură politică și militară esențială între membrii europeni și cei nord-americani ai Alianței¹¹⁰⁴.

Transformările militare declanșate de NATO și modernizările impuse de UE implică direcții ferme de acțiune a statelor care se integrează în cele două organizații, precum și implementarea unor sisteme de management al securității, care să se conformeze cerințelor standardelor celor două organizații în toate dimensiunile securității naționale.

Dobândirea statutului de stat membru al Alianței Nord-Atlantice de către țara noastră a fost rezultatul eforturilor susținute ale întregii societăți românești, incluzând aici și demersurile constructive ale armatei. Se cuvine menționat că, printre alte efecte ale integrării în NATO, se numără și garantarea securității și apărării naționale.

Se vorbește frecvent de securitate și de siguranță. Securitatea reprezintă o stare în care individul și grupurile umane, dar și statul sau uniunea de state pot să trăiască și să acționeze liber și nestingherite, urmându-și calea de dezvoltare aleasă în mod voluntar și conștient. Siguranța constituie certitudinea pe care o au indivizii și comunitățile umane că se află într-o deplină securitate. De fapt, cei doi termeni, ce reflectă realitatea, se presupun reciproc, în sensul că nu poate exista securitate fără siguranță și invers. La rândul lor, acestea se află într-o strânsă corelație cu apartenența țării la o alianță politico-militară puternică și recunoscută de toate celelalte state ale lumii¹¹⁰⁵.

1. Indivizibilitatea securității colective – centrul de greutate al filozofiei euroatlantice

Istoric, filozofia securității euroatlantice rezidă în documentele programatice elaborate și asumate în contextele nodale ale evoluției Alianței Nord-Atlantice. În scopul relevării tezei menționate, vom invoca doar trei dintre acestea, considerându-le, din perspectivă istorică, definitorii pentru denotarea filozofiei apărării și securității euroatlantice. Evident, primordial avem în vedere *Tratatul Nord-Atlantic*¹¹⁰⁶, asumat de către zece state vest-europene și două nord-americane, prin semnarea sa la

¹¹⁰⁴ Cf. **Tratatul de la Washington**, aprilie 1999.

¹¹⁰⁵ Dr. Constantin Moștoflei, **Securitatea națională, integrarea europeană și eutoatlantică (III), Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate**, Colocviu Strategic nr. 6/mai 2004, Editura Universității Naționale de Apărare, București, p. 1.

¹¹⁰⁶ **Manualul NATO**, Oficiul de Informații și presă al NATO, Bruxelles, Editura Nemira, 1997, pp. 27-31.

Washington, la 4 aprilie 1949 și intrat în vigoare la 24 august, același an, odată cu depunerea instrumentelor de ratificare de către statele semnatare. Definind sarcinile fundamentale ale Alianței, documentul prevede că, pentru a-și realiza politica de securitate, Alianța recurge prioritar la următoarele instrumente și mijloace politico-militare: *menținerea unui potențial militar suficient și credibil pentru a preveni războiul și pentru a ajuta o pace efecace; afirmarea globală a capacității de a gestiona crize ce pun în cauză securitatea membrilor sau promovarea activă a dialogului cu alte țări și a înțelegerii securității europene în termenii complementari ai cooperării; gestionarea pozitivă a tratativelor relative la dezarmare și controlul armamentelor.*

În conformitate deplină cu spiritul obiectivului tutelar al Alianței, de „a rezolva prin mijloace pașnice orice dispută internațională în care ar putea fi implicate astfel încât să nu aducă atingeri păcii, securității și dreptului internațional”¹¹⁰⁷, misiunile fundamentale ale Organizației Tratatului Nord-Atlantic sunt puse în evidență de faptul că: *furnizează o bază indispensabilă stabilității climatului de securitate în Europa; servește aliaților, conform art. 4, drept forum transatlantic pentru consultări asupra oricărei chestiuni care ar putea afecta interesele lor vitale, mai cu seamă în cazul unor evenimente ce prezintă un risc major pentru securitate; oferă mijloace de descurajare și de apărare împotriva oricărei forme de agresiune la care ar fi supus teritoriul oricărui stat membru al NATO; păstrează un echilibru strategic în Europa. Chintesența operațională a filozofiei Tratatului Nord-Atlantic, un adevărat legământ al fraternității democratice euroatlantice, este denotată de angajamentul potrivit căruia „Părțile convin că un atac împotriva unuia sau mai multora dintre ele în Europa sau în America de Nord va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord că, dacă are loc un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă recunoscut prin Articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice”¹¹⁰⁸. Pe linia aceleiași conduite filozofice și doctrinar-politice, relevant în sensul analizei și temei noastre este și *Conceptul Strategic al Alianței Nord-Atlantice*¹¹⁰⁹. Filozofia geopolitică și geostrategică a documentului este concentrată în temele care, în fapt, îl esențializează la nivelul înțelegerii și asumării euroatlantice, astfel: *obiectivul și misiunile Alianței, perspectivele strategice, modul de abordare a securității în secolul XXI, orientări pentru forțele Alianței*. În sensul acestor determinări asumate doctrinar, documentul evidențiază preceptele fundamentale ale politicii nord-atlantice, stipulând că: „*Obiectivul esențial și imuabil al Alianței ... constă în salvagardarea libertății și securității tuturor membrilor săi, prin mijloace**

¹¹⁰⁷ Ibidem, Art. 1.

¹¹⁰⁸ Ibidem, Art. 5.

¹¹⁰⁹ **Conceptul Strategic al Alianței Nord-Atlantice**, aprobat de către șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Atlanticului de Nord, ținută la Washington, în 23 și 24 aprilie 1999, www.nato.sec.usac.

politice și militare”¹¹¹⁰; „Alianța încununează legătura transatlantică prin care stabilește o legătură permanentă între securitatea Americii de Nord și securitatea Europei”¹¹¹¹; „Principiul fundamental care călăuzește Alianța este acela al angajamentului comun și al cooperării reciproce între statele suverane, în temeiul indivizibilității securității tuturor membrilor”¹¹¹²; „...membrii Alianței beneficiază de un nivel egal de securitate, oricare ar fi diferențele de situație și de capacitate militară”¹¹¹³. Formulând misiunile fundamentale de securitate¹¹¹⁴, documentul apreciază că acestea consistă esențial în valori operaționale, precum: securitate, consultare, descurajare și apărare, gestionarea crizelor și parteneriat. Ca factor coagulator al principiilor care îi generează existența, „Alianța dorește o elaborare globală a securității, recunoscând importanța factorilor politici, economici, sociali și de mediu, factori care se adaugă la indispensabila dimensiune a apărării”¹¹¹⁵. Pe fondul acestei înțelegeri și decurgând din aceasta, este semnificativ faptul că Alianța este angajată în menținerea păcii și întărirea securității și stabilității euroatlantice prin¹¹¹⁶: prezervarea legăturii transatlantice; menținerea unei capacități militare eficiente, suficiente pentru a asigura descurajarea și apărarea pentru a îndeplini gama completă a misiunilor sale; dezvoltarea identității europene de securitate și apărare în sânul Alianței; conservarea capacității globale de gestionare cu succes a crizelor; disponibilitatea de a rămâne deschisă unor noi aderări; continuarea parteneriatului, a cooperării și dialogului cu alte țări în contextul abordării cooperative a securității euroatlantice.

Consfințind propria sa menire istorică, ca un corolar al viziunii strategice a NATO, reținem asumarea explicită a responsabilității potrivit căreia „Într-o lume nesigură, o apărare eficientă rămâne necesară (...), Alianța continuând să folosească din plin toate ocaziile pentru a ajuta la construirea unui continent nedivizat, promovând idealul unei Europe libere și întregi”¹¹¹⁷. Ultimul dintre documentele la care facem recurs pentru a releva spiritul filozofiei securității euroatlantice este Declarația Summit-ului NATO de la București¹¹¹⁸. Documentul reafirmă principiul indivizibilității securității aliate¹¹¹⁹, ca fiind fundamental pentru menirea Alianței, reiterând faptul că „O apărare colectivă solidă a populațiilor teritoriului și forțelor noastre este scopul central al Alianței și rămâne sarcina cea mai importantă pe care o avem”¹¹²⁰. În consens cu scopul central al NATO, astfel definit, procesul de transformare a Alianței, ca proces continuu, consacrat tematic și operațional tocmai

¹¹¹⁰ *Ibidem*, Partea I, pct. 6.

¹¹¹¹ *Ibidem*, pct. 7.

¹¹¹² *Ibidem*, pct. 8.

¹¹¹³ *Ibidem*, pct. 9.

¹¹¹⁴ *Ibidem*, pct. 10.

¹¹¹⁵ *Ibidem*, Partea a III-a, pct. 25.

¹¹¹⁶ *Ibidem*, pct. 26.

¹¹¹⁷ *Ibidem*, Partea a V-a, pct. 65.

¹¹¹⁸ www.summitnato.bucarest.ro, Declarația Summitului NATO de la București, 13-15 aprilie 2008.

¹¹¹⁹ *Ibidem*, pct. 1.

¹¹²⁰ *Idem*.

optimizării menirii sale istorice, este definitiv pentru dezvoltarea și consolidarea pragmatică a indivizibilității securității colective, aceasta manifestându-se, esențial, prin¹¹²¹: *integrarea a noi membri; afirmarea de răspunsuri mai adecvate la provocările de securitate, luând în considerație lecțiile învățate; constituirea și operaționalizarea de capacități care se pot desfășura mai eficient în teatru; noi relații cu partenerii Alianței.*

De asemenea, reține atenția, în filozofia generală a securității euroatlantice, asumare lapidară și fără explicații redundante a tezei potrivit căreia „*Multe dintre provocările actuale la adresa securității nu pot fi alcătuite cu succes doar de către Alianță*”¹¹²², apreciindu-se că „*rezolvarea lor poate fi obținută cel mai bine printr-un parteneriat vast cu comunitatea internațională în sens larg, ca parte a unei adevărate abordări cuprinzătoare, bazate pe deschidere și cooperare, precum și pe voința tuturor părților*”¹¹²³.

Ce concluzii se degajă din invocarea tripaternală a filozofiei securității euroatlantice? Esențializând exhaustivitatea acestora, avem în vedere: perseverența, continuitatea și viabilitatea istorică a valorilor fondatoare; caracterul deschis al arhitecturii conceptuale a Alianței; deplina egalitate a țărilor membre în a beneficia deopotrivă de avantajele securității colective și, nu în ultimul rând firește, faptul că indivizibilitatea securității colective asumate de către membrii Alianței Nord-Atlantice constituie piatra de temelie a consacării, încrederii și viabilității sale istorice.

Acestui fond, deopotrivă conceptual, doctrinar și potențial operațional i se asociază deplin și asumat, în parametri menționați, starea și condiția securității naționale a României.

2. România în NATO

Securitatea națională se construiește. Ea este rezultatul eforturilor susținute din spațiul economic, politic, militar, cultural etc. În prezent, intrăm, cu pași repezi, într-o nouă eră, și anume în era informațională.

Construcția societății de tip informațional este de durată și implică participarea activă și responsabilă a tuturor instituțiilor statului, a structurilor societății civile, a cetățenilor. Vulnerabilitățile, riscurile și amenințările la adresa securității individului, comunităților umane etc., pe durata acestui proces, se înmulțesc considerabil. În aceste condiții este posibilă apariția și manifestarea unei stări de incertitudine atât la nivelul individului uman, cât și al întregii națiuni. De aici a venit necesitatea integrării țării în alianțe politico-militare și politico-economice, ca modalitate sigură de răspuns adecvat și flexibil la toate aceste provocări.

În actualul context mondial importanța geopolitică a spațiului românesc se cere subliniată în mod argumentat și cu fermitate. România, ca stat membru al Alianței Nord-Atlantice, reprezintă o punte de legătură cu Federația Rusă, o altă mare putere politico-militară a lumii. De altfel, între Rusia și NATO există un parteneriat

---

¹¹²¹ *Ibidem*, pct. 3.

¹¹²² *Ibidem*, pct. 4.

¹¹²³ *Idem*.

strategic, ca răspuns la provocările actuale la adresa păcii și securității globale. Totodată, importanța poziției geografice a țării noastre se poate evidenția și prin faptul că SUA a apelat la o bază militară românească pe timpul ducerii războiului din Irak împotriva terorismului internațional. De asemenea, într-un fel și într-o anumită măsură, România se află, se poate spune, în vecinătatea spațiului caucazian, atât de important strategic prin bogatele sale resurse energetice, la care aspiră mulți actori statali și non-statali de pe mapamond. În același timp, țara noastră este importantă și prin ieșirea la Marea Neagră, al cărei rol de „sinapsă strategică” între culoarele strategice importante se manifestă, acum, cu putere.

Odată cu admiterea României ca stat membru cu drepturi depline în NATO, politica de apărare națională dobândește un caracter pro-activ mai pronunțat. Ca o consecință, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național ori la diplomația preventivă, ci și la politici care promovează ofensiv interesele României și care sprijină stabilitatea globală în orice regiune în care NATO are misiuni¹¹²⁴.

Poziționarea României – țară de frontieră a NATO, pe flancul sud-estic, una dintre zonele cele mai expuse principalelor amenințări – reprezintă atât o provocare, cât și responsabilitate pentru țara noastră, în ceea ce privește identificarea și promovarea unor inițiative și mecanisme eficiente de ripostă la adresa amenințărilor asimetrice și riscurilor conexe din regiune.

2.1. Principale amenințări la adresa României în cadrul euroatlantic

Apartenența la NATO și UE atrage asumarea unor riscuri și amenințări cu care se pot confruntă Alianța și/sau Uniunea, ca organisme integratoare și fiecare stat membru în parte al acestora, ceea ce presupune adoptarea de noi măsuri și inițierea de acțiuni comune, care să dea posibilitatea prevenirii și contracarării riscurilor și amenințărilor la nivel regional și global.

Noile riscuri asumate sunt legate de participarea cu efective la misiunile internaționale unde, după cum am conștientizat deja, nu sunt excluse pierderile umane¹¹²⁵ și pagubele materiale.

Această categorie a riscurilor asumate mai cuprinde și categoria celor economice, care afectează țara noastră conform principiului dominoului. Dintre acestea, cele mai acute sunt: decelerarea economiei românești puternic corelată cu deteriorarea încrederii din zona EURO, afectarea puternică a producției industriale de scăderea cererii externe; scăderea producției determinată de reducerea exporturilor care a condus și la o contracție a cererii interne; contracția intrărilor de capital străin din țările dezvoltate a fost puternic afectată de criza financiară în țările emergente cu vulnerabilitate crescută (**Anexa nr. 9**).

Printre crizele cele mai acut resimțite, în prezent, sunt: criza economico-financiară, care afectează toate domeniile vieții sociale, dar care determină și presiuni

¹¹²⁴ Guvernul României, Carta albă a securității și apărării naționale, București, 2004.

¹¹²⁵ Zece morti și peste 40 de răniți, pretul plătit de romani pentru misiunile NATO, Vezi: <http://www.frontnews.ro/social-si-economic/eveniment/opt-morti-si-zeci-de-raniti-pretul-platit-de-romania-in-misiunile-externe-14507>, accesat la 10 mai 2010, ora 17.11.

de la nivel macro (internațional) către nivel micro (național); instabilitatea statelor – destabilizarea statală constituie unul dintre cele mai grave pericole, putând fi rezultatul conflictelor etnice; imigrarea în masă, cu greu stopată de instituțiile abilitate – mărirea instabilității și greutăților economice, în asociere cu economia slabă, creează condițiile pentru un val imens de imigrări, care pot destabiliza activitatea socială a statelor mai dezvoltate; mișcările pentru autonomie teritorială cu folosirea forțelor armate sau a măsurilor politico-economice; terorismul internațional, accentuat în ultima perioadă prin acțiuni virulente, dacă ne referim numai la zona europeană aceasta asigură un spațiu favorabil acestor manifestări, întrunind factori esențiali pentru dezvoltare: tendințe de autonomie, naționalism, fundamentalism religios, ambiții politice, situația financiară și economică precară a unei mari părți a populației; naționalismul etnic și ambițiile iredentiste, constituie un pericol prin mărirea neîncrederii între state, privind politica de schimbare a granițelor prin violență; naționaliștii, în efortul lor de a crea națiuni etnice, are ca rezultat măsuri antidemocratice care adâncesc lipsa de comunicare între oameni și fac imposibil dialogul politic pe teme etnice; crima organizată nu trebuie neglijată, economiile slab dezvoltate în combinație cu legi neadecvate creează condiții ideale pentru crima organizată iar relațiile autorităților cu crima organizată, determină încetinirea și neluarea măsurilor adecvate pentru stoparea acestui fenomen.

Caracterul indivizibil al securității impune un exercițiu comun pentru gestionarea eficientă a principalilor vectori de amenințare la adresa climatului de stabilitate regional: *conflictele înghețate; conflictele etnice și separatismul; caracteristica de tranzit a regiunilor; fragilitatea democrațiilor; fenomenul terorist; criminalitatea organizată (criminalitatea economico-financiară, traficul de persoane și droguri); proliferarea armelor de distrugere în masă; traficul cu armament și materiale strategice; intensificarea procesului de islamizare, mai ales în statele balcanice.*

a) Conflictele înghețate din regiunea extinsă a Mării Negre se pot reinflama în orice moment, recente dezvoltări din Transnistria, Cecenia și Osetia de Sud constituind un avertisment serios în acest sens.

Menținerea unor găuri negre (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabah) – în care nu există principiul supremației legii – amenință securitatea Europei, prin proliferarea crimei organizate, a traficului de persoane și arme și a terorismului transnațional. Angajarea determinată a triadei NATO-UE-OSCE este crucială pentru a pune capăt acestor conflicte. „*Transnistria reprezintă un subiect de preocupare atât pentru statele din regiune, cât și pentru întreaga comunitate internațională*”¹¹²⁶. O situație extrem de volatilă se întâlnește în această provincie, care a devenit o piață atractivă pentru grupările teroriste și ale crimei organizate, ce pot achiziționa arme de orice tip, inclusiv rachete sau încărcături radiologice. Regiunea transnistreană se află în vizorul grupărilor fundamentalist-islamice Hezbollah, Frații Musulmani și Mujahedeen-e-Khalq, care urmăresc identificarea unor posibile locuri de instruire, procurare de armament și implicarea unor firme

---

¹¹²⁶ Gheorghe Fulga, revista *Defensa* - nr. 320/2004 și *La Lettre Diplomatique* - nr. 67/2004.

locale în transportul militanților islamisti spre zonele fierbinți din Orientul Mijlociu sau Caucazul de Nord.

Rațiunea fundamentală a demersurilor României în zona Mării Negre este consolidarea vectorului de securitate la frontiera răsăriteană a comunității europene și euroatlantice. *„România a pierdut șansa să fie implicată în găsirea unor soluții ale problemei transnistriene. Acum este dificil să reaşezăm sistemul de negociere în probleme Transnistriei, dar am subliniat și cu această ocazie interesul României de a participa la găsirii unei soluții pentru această problemă. Este un conflict înghețat, dar un conflict înghețat poate evolua extrem de rapid și negativ în orice moment, fără ca lucrurile să poată fi controlate. Noi considerăm problema transnistreană o chestiune de securitate națională a României”*¹¹²⁷.

b) Conflictele etnice și separatismul. Dosarul Kosovo și nesoluționarea pe fond a problemei albaneze, consolidarea influenței fundamentalismului islamic, tendințele naționalist-extremiste care alimentează tensiunile interetnice îngreunează eforturile de normalizare a situației din regiune¹¹²⁸.

Mentținerea și amplificarea acestor fenomene afectează securitatea europeană, în special prin potențialul de export de crimă organizată și terorism pe care îl prezintă unele state din Balcanii de Vest. *„Kosovo este principalul dosar de interes pentru România în 2005, anul care va marca evaluarea cuprinzătoare a activității misiunii ONU și a autorităților provizorii de la Priștina. Kosovo este în vecinătatea noastră imediată și reprezintă o problemă de securitate majoră și un element-cheie pentru stabilizarea regiunii”*¹¹²⁹.

În spațiul post-iugoslav, riscurile de securitate sunt agravate de persistența formațiunilor paramilitare, de genul Armatei Naționale Albaneze sau al Armatei Naționale a Muntenegrului, care propagă idei extremist-separatiste, tensionând climatul de securitate și așa foarte fragil¹¹³⁰.

Recrudescența extremismului de dreapta, a naționalismului, xenofobiei și revizionismului în unele țări din regiune, coroborată cu sentimentele antisemite comune acestor mișcări, amplifică sursele de sprijin și de alianțe ale extremiștilor și supradimensionează spectrul amenințărilor la adresa securității naționale și regionale.

Georgia reprezintă una dintre preocupările noastre importante, legate de agenda de politică externă pe bazinul Mării Negre, atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere economic. La nivelul Consiliului de Securitate se va discuta problema regiunii separatiste Abhazia, unde vom încerca să oferim câteva soluții tehnice convenabile, respectând suveranitatea și integritatea Georgiei¹¹³¹.

c) Fenomenul terorist și fundamentalismul islamic. Exportul radicalismului islamic dinspre zonele aflate pe axa răului spre cele cu conflicte inter-confesionale

---

¹¹²⁷ Traian Băsescu, declarație făcută la revenirea din vizita de la Moscova – 15 februarie 2005.

¹¹²⁸ Gheorge Fulga, art. cit.

¹¹²⁹ Răzvan Ungureanu, ministrul de externe – declarații de presă după întâlnirea Comitetului Interministerial pentru Problematika Consiliului de Securitate al ONU – 23 februarie 2005.

¹¹³⁰ Gheorghe Fulga, revista *Defensa* – nr. 320/2004 și *La Lettre Diplomatique* – nr. 67/2004.

¹¹³¹ Eăzvan Ungureanu, art. cit.

latente, coroborat cu alegerea Europei de Sud-Est ca zonă de refugiu și refacere a grupărilor extremist-teroriste, menține în actualitate riscul amenințărilor teroriste¹¹³².

Apariția pe continentul european a celei de-a treia generații de luptători antrenați în diverse tabere de instruire ale Al-Qaida (foști voluntari din state occidentale care au luat parte la luptele din Afganistan, Cecenia, Bosnia și au revenit în statele de origine, unde au creat rețele de sprijin pentru continuarea Jihadului împotriva SUA și aliaților acestora) constituie un alt factor de risc major pentru climatul de securitate în Europa de Sud-Est.

Resurecția preocupărilor pentru afirmarea identității confesionale sau etnice inspirată de o acutizare a naționalismului și a efervescenței religioase a creat un teren mai mult decât favorabil pentru apariția unor manifestări extremiste și fundamentaliste.

d) Traficul cu armament și materiale strategice este componenta cu cel mai mare grad de risc pentru securitatea și stabilitatea regiunii, intensificarea contrabandei cu armament convențional și de distrugere în masă fiind stimulată de schimbările politice și sociale din țările zonei și creșterea rolului grupărilor de tip mafiot în spațiul post-sovietic¹¹³³.

Factorii de insecuritate generați de cursa înarmărilor s-au amplificat după dezmembrarea Tratatului de la Varșovia, a URSS și RF Iugoslavia, având ca efect disponibilizarea unor mari cantități de armament și material strategic, precum și a unei părți a personalului militar sau civil implicat în cercetarea, producția, comerțul și paza acestor materiale.

e) Criminalitatea organizată (criminalitatea economico-financiară, traficul de persoane și droguri). Instabilitatea regională a favorizat o creștere mai mult decât semnificativă și a traficului de droguri, acesta constituind o sursă majoră de venituri pentru grupările teroriste sau de tip mafiot, în special pentru cele internaționale¹¹³⁴.

Migrația ilegală este controlată de mari structuri internaționale de tip mafiot, în special de sorginte rusă.

f) Intensificarea procesului de islamizare, mai ales în statele balcanice. În ultimii ani se poate vorbi de o ofensivă a procesului de islamizare a unor categorii minoritare (rromi, pături defavorizate economic sau medical) din spațiul ex-iugoslav, îndoctrinarea acestora pentru a susține proiectul „Statului islamic pur”, pericolele rezultate din asocierea cercurilor islamice radicale cu mișcările sau organizațiile naționalist-extremiste și regruparea militanților radicali în formule organizatorice noi (fundații, asociații culturale, religioase, de caritate etc.) care servesc interesele unor organizații sau state care susțin terorismul¹¹³⁵.

g) Caracteristica de tranzit a regiunilor. Plasarea geografică a României pe axa de acțiune a unor organizații teroriste de factură separatistă și fundamentalistă (kurzi, albanezi, ceceni etc.), care încearcă să creeze sau să consolideze nuclee în

---

¹¹³² Gheorghe Fulga, art. cit.

¹¹³³ Idem.

¹¹³⁴ Gheorghe Fulga, revista *Defensa* – nr. 320/2004.

¹¹³⁵ Idem.

spații extra-naționale, reprezintă un factor major de amenințare la adresa securității naționale a României¹¹³⁶.

Relativa vecinătate geografică cu Orientul Mijlociu, recunoscut ca gazdă a principalelor organizații teroriste cu vocație de internaționalizare și creșterea fluxului migraționist dinspre statele din această zonă spre Europa de Sud-Est au determinat adoptarea unor măsuri specifice de prevenire a transformării teritoriului național în spațiu de refugiu sau de tranzit al entităților radicale.

Statistica evenimentelor teroriste înregistrate în ultimii ani în zona Mării Negre – Caucaz și analiza lor cauzală au condus la identificarea următorilor vectori de propagare a riscurilor teroriste:

- amplificarea acțiunilor grupărilor teroriste de sorginte etnico-separatistă și fundamentalist-islamică, dezvoltarea cooperării cu organizații teroriste internaționale și transformarea unor grupări etnic-separatiste din regiune în celule Al-Qaida;

- radicalizarea mișcărilor autonomist-separatiste din zona caucaziană prin înființarea unor forțe paramilitare, dezvoltări favorizate în principal de deficitul de autoritate statală în unele regiuni (de exemplu, Nagorno-Karabah, Transnistria), valorificat de grupări teroriste din interiorul și exteriorul acestor zone, pentru refugiu și pregătirea unor noi acțiuni;

- conexiunile dintre evoluțiile din Orientul Mijlociu Extins și dezvoltarea celulelor teroriste din regiunea Mării Negre Extinse;

- întrepătrunderea crescândă și, în tot mai multe cazuri, potențarea reciprocă a activităților din domeniul terorismului și a celor desfășurate de grupările implicate în crima organizată internațională.

2.2. Direcții ale politicii de apărare și modalități de acțiune și combatere a vectorilor de risc și vulnerabilitate la adresa securității României

Pentru acest prim deceniu al secolului al XXI-lea obiectivele politicii de apărare a României sunt:

- consolidarea statutului României ca stat membru NATO și dezvoltarea unui profil strategic adecvat în cadrul acestei organizații;

- continuarea reformei organismului militar pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;

- întărirea controlului civil și democratic asupra armatei și perfecționarea mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile și valorile democrației constituționale;

- consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională și globală.

Structuri militare românești pot executa diferite misiuni peste hotare acționând împreună cu unități și subunități militare ale altor state, constituite sub forma unei coaliții internaționale. În acest sens, un exemplu îl poate reprezenta participarea unor unități militare românești la îndeplinirea de diferite misiuni în Afghanistan și Irak.

---

¹¹³⁶ Idem.

Este evident că datorită statutului României de membru al Alianței Nord-Atlantice, armata sa este și va fi angajată în misiuni ce privesc apărarea colectivă, lupta împotriva terorismului internațional etc., pe care le va îndeplini împreună cu armatele altor state partenere. Totodată, structuri militare românești pot lua parte la operații militare în cadrul unor coaliții ad-hoc.

În concordanță cu poziția geostrategică a României în spațiul sud-est european – țară de frontieră a NATO și a Uniunii Europene – politica de securitate și apărare națională are ca obiectiv apărarea și promovarea intereselor vitale ale României, precum și participarea activă a țării noastre la asigurarea securității zonelor de interes NATO și UE. În acest sens, Guvernul României are în vedere realizarea următoarelor ținte:

- dezvoltarea capacității instituționale și combative a structurilor militare;
- înzestrarea armatei și logistica în raport cu misiunile de securitate și apărare colectivă;
- participarea la politica europeană de securitate și apărare;
- participarea la realizarea obiectivelor Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est, menținerea stabilității în zona caucazo-caspică a Mării Negre a Balcanilor;
- lupta împotriva terorismului;
- continuarea programelor de reconversie și de perfecționare a managementului resurselor umane;
- revizuirea structurii de forțe a armatei;
- dezvoltarea relațiilor civili-militari.

Printre direcțiile de urmat în vederea atenuării riscurilor și amenințărilor emergente mediului euroatlantic, pentru România, pot fi:

- promovarea profilului de aliat european cu vocație euroatlantică, susținător al unei Alianțe solide, cu rol global, fundamental în asigurarea securității euroatlantice;
- susținerea și participarea, în continuare, la procesul de amplificare a rolului NATO în combaterea terorismului și proliferării armelor de distrugere în masă;
- susținerea extinderii spre Est și Sud a comunității democratice și UE, spre Balcanii Occidentali și regiunea Mării Negre și participarea la perfecționarea sistemului de gestionare a afacerilor europene;
- întărirea parteneriatului strategic România-SUA, inclusiv prin amplasarea pe teritoriul țării noastre de baze americane și cooperarea pentru reglementarea problemelor cu care se confruntă regiunea Mării Negre, obiectivul fiind *crearea unei zone de stabilitate*,
- dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și cooperare regională în spațiul sud-est european și al Mării Negre, urmărindu-se asigurarea păcii și stabilității, consolidarea democrației și respectarea drepturilor omului, prosperitatea economică și protejarea intereselor specifice ale țării noastre. România trebuie să-și consolideze relațiile cu Republica Moldova, Ucraina și Georgia. Existența unor relații bune între o țară membră a NATO și a UE cu aceste state înseamnă un plus de securitate pentru sistemul euroatlantic în ansamblul său.

- extinderea spațiului de valori europene și euro-atlantice dincolo de frontierele sale, în logica promovată de NATO și Uniunea Europeană;

- România poate contribui semnificativ la lupta împotriva criminalității organizate în regiune¹¹³⁷. Centrul Regional SECI de la București pentru combaterea criminalității transfrontaliere reprezintă un caz de succes pentru întărirea eforturilor de cooperare regională, împărtășirea practicilor adecvate, armonizarea legislațiilor naționale și obținerea unor rezultate operaționale concrete în Europa de Sud-Est și nu numai;

- elaborarea unei analize în detaliu a pericolelor care vin din regiunea Mării Negre. Dincolo de conflictele înghețate (Transnistria, Nagorno Karabah, Osetia de Sud), Marea Neagră este un pod de tranzit pentru droguri, trafic de persoane și, în mod deosebit, pentru armamentul care se îndreaptă din spațiul ex-sovietic atât către zone de conflict, cât mai ales către Orientul Mijlociu;

- bazinul Mării negre și al Mării Caspice sunt zone deosebit de importante și din perspectiva resurselor energetice. Rezervele existente în regiune ar trebui să fie o motivație pentru participarea NATO și a UE la procesele de democratizare a unor țări precum Georgia, Ucraina sau Republica Moldova;

- ancorarea statelor din regiunea Mării Negre într-un spațiu de stabilitate, prin politici orientate spre obținerea de rezultate concrete, inclusiv prin exerciții de simulare practică, combaterea proliferării armelor de distrugere în masă, întărirea cooperării între statele riverane Mării Negre în termenii întăririi controlului la frontiere și schimbului de informații relevante despre activități ilegale referitoare la armele de distrugere în masă¹¹³⁸. Un exemplu concret este Inițiativa privind Apărarea Frontierei (BDI), cunoscută și sub denumirea de „Black Sea Border Security Initiative”, lansată la București în 2004;

- o poziție fermă a comunității internaționale în ceea ce privește Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa și respectarea angajamentelor de la Istanbul este critică pentru retragerea trupelor rusești din Transnistria și Georgia;

- datorită amenințărilor neconvenționale la adresa securității, derivate din situația instabilă din Transnistria, va trebui acordată o atenție deosebită întăririi controlului la frontiere;

- noile riscuri la adresa securității euroatlantice impun adaptarea obiectivelor pe dimensiunea partenerială¹¹³⁹. Pe lângă intensificarea dialogului politic, susținerea proceselor de reformă militară și interoperabilitatea forțelor, demersurile aliate se impun a fi reorientate către extinderea și intensificarea cooperării cu partenerii și în domenii cum ar fi securizarea frontierelor, managementul crizelor, combaterea terorismului și neproliferare, schimbul de informații;

- eliminarea tensiunilor și dezvoltarea procesului de cooperare cu partenerii din Balcanii de Vest și zona extinsă a Mării Negre presupun, în primul rând,

---

¹¹³⁷ Traian Băsescu, alocuțiunea cu tema „Regiunea Mării Negre – Promovarea libertății, democrației și stabilității regionale”, rostită la „Council on Foreign Relations”, 10 martie 2005.

¹¹³⁸ Traian Băsescu, alocuțiunea cu tema „Regiunea Mării Negre – Promovarea libertății, democrației și stabilității regionale”, rostită la „Council on Foreign Relations”, 10 martie 2005.

¹¹³⁹ Gheorghe Fulga, *La Lettre Diplomatique* - nr. 67/2004.

facilitarea accesului acestora la avantajele euroatlantice, în special pe linia stabilității politico-economice, prin valorificarea mecanismelor existente în cadrul Alianței, dar în corelare cu asistența UE și a altor organisme internaționale, precum și cu inițiativele regionale de succes. Inițiativa de Cooperare din Europa de Sud-Est – SECI, Reuniunea Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est – SEDM, Brigada Multinațională din Sud-Estul Europei – SEEBRIG¹¹⁴⁰;

- tratarea nediferențiată a țărilor din spațiul ex-iugoslav, pentru care UE trebuie să găsească o soluție globală, proces în care să fie implicate toate țările din zonă, inclusiv România¹¹⁴¹;

- relații mai strânse cu Republica Moldova și dezvoltarea cooperării regionale, inclusiv cu Ucraina, Rusia și statele din Caucaz, în domeniile combaterii criminalității transfrontaliere, crimei organizate, corupției și managementului frontierei¹¹⁴². România va susține în continuare acțiunile pentru consolidarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova, pentru soluționarea problemei transnistrene și își exprimă în mod special disponibilitatea de a semna Declarația de Stabilitate și Securitate pentru Republica Moldova;

- dezvoltarea cooperării în domeniile justiție și afaceri interne, mai ales în ceea ce privește lupta împotriva traficului cu droguri și ființe umane, cu state UE sau cu organisme comunitare specializate în domeniu;

- dinamizarea activității de securizare a frontierelor cu statele nemembre ale UE, inclusiv prin atragere de sprijin financiar din partea Uniunii Europene;

- colaborarea cu Federația Rusă este esențială din punct de vedere al securității naționale, dar și al regiunii Mării Negre¹¹⁴³. Pentru ca regiunea Mării Negre să devină, în timp, o zonă de garantare a păcii, o zonă lipsită de conflicte, o zonă în care să nu mai existe trafic de droguri, de armament și de persoane, adică o zonă de securitate, trebuie analizată oportunitatea de a forma un grup operativ al țărilor riverane, care să acționeze în situații de urgență, în vederea combaterii traficului ilegal de arme, persoane și droguri.

---

¹¹⁴⁰ Idem.

¹¹⁴¹ Traian Băsescu – declarații făcute după participarea la Summitul Consiliului Nord-Atlantic de la Bruxelles – 22-23 februarie 2005

¹¹⁴² Traian Băsescu – Priorități ale politicii externe – site-ul *Radio Europa Liberă*, 15 decembrie 2004.

¹¹⁴³ Traian Băsescu – declarații făcute înaintea vizitei la Moscova săptămânalului *Moskovskie Novosti*, 19 februarie 2005.

SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE

Sorin VORNIC*

ENERGETIC SECURITY INTO THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONTEXT

The energy problem in the European Union is approached into the wide context of sustainable development principles. The sustainability integration into the European policies supposes: the conciliation among the economic condition increase and social exigencies and environmental ones; the gradual integration of social and environmental issues and production and consume components; the assessment of coherence of the economic policies ensemble by defining strategies and actions coordination at communitarian level; the development of cooperation infrastructures at international level; the application of efficacy principle over the integration procedure of the environmental dimension into the economic and social policies; the institution of a indicators system to evaluate the efficacy of integration instruments of economic, social and environmental policies; the institution of a multilateral surveillance system of the structural reforms into the sustainable development field.

To the sector policies level there exist o series of coordinates: the fight against poverty and social excluding; the slowing of aging trend of population; the limitation of climate changes; clean energies and technologies; the limitation of risks against public sanity; the responsible management of resources; the improvement of transport systems and territory architecture.

The fulfilment of a sustainable development based on green energy and technologies needs a redefining of global economic and social objectives: the stabilization of the demographic growth (a bigger population to a higher level of industrialization will determine an profound pollution and a bigger consume of resources); the resizing of economic growth and technological restructuration; the modification of trends of production and consume; the constitution of an adequate international institutional and legislative framework; the substantial enhancement of situation into the developing countries.

4.1. Evoluția conceptului de dezvoltare durabilă

Conceptul de dezvoltare durabilă (sustenabilă) s-a cristalizat în timp, pe parcursul mai multor decenii, în cadrul unor dezbateri științifice aprofundate pe plan internațional și a căpătat valențe politice precise în contextul globalizării.

În istoria recentă, prima semnalare a faptului ca evoluțiile economice și sociale ale statelor lumii și ale omenirii în ansamblu nu mai pot fi separate de consecințele activității umane asupra cadrului natural s-a făcut în raportul din 1972 al Clubului de la Roma intitulat *Limitele creșterii* (Raportul Meadows). Documentul sintetiza datele privind evoluția a cinci parametri (creșterea populației, impactul industrializării, efectele poluării, producția de alimente și tendințele de epuizare a resurselor naturale), sugerând concluzia că modelul de dezvoltare practicat în acea perioadă nu poate fi susținut pe termen lung.

Problematika raporturilor dintre om și mediul natural a intrat în preocupările comunității internaționale începând cu prima Conferința a ONU asupra Mediului

---

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I”

(Stockholm, 1972) și s-a concretizat în lucrările Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, instituite în 1985. Raportul acestei Comisii, prezentat în 1987 de G. H. Brundtland și intitulat *Viitorul nostru comun* a oferit prima definiție acceptată a dezvoltării durabile ca fiind „o dezvoltare care satisface nevoile generației actuale fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-și satisface propriile nevoi”¹¹⁴⁴. Conceptul de dezvoltare durabilă reprezintă rezultatul unei abordări integrate a factorilor politici și decizionali, în care protecția mediului și creșterea economică pe termen lung sunt considerate complementare și reciproc dependente.

De la acest punct, problemele complexe ale dezvoltării durabile au căpătat o dimensiune politică globală, fiind abordate la cel mai înalt nivel la Conferința Mondială pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă de la Rio de Janeiro (1992), la Sesiunea Specială a Adunării Generale ONU și adoptarea Obiectivelor Mileniului (2000) și la Conferința Mondială pentru Dezvoltare Durabilă de la Johannesburg (2002). S-au conturat, astfel, programe concrete de acțiune la nivel global și local (Agenda 21 Locală) conform dictonului „să gândim global și să acționăm local”¹¹⁴⁵.

În cadrul acestui proces au fost adoptate o seama de convenții internaționale care stabilesc obligații precise din partea statelor și termene stricte de implementare privind schimbările climatice, conservarea biodiversității, protejarea fondului forestier și zonelor umede, limitarea folosirii anumitor produse chimice, accesul la informații privind starea mediului și altele, care conturează un spațiu juridic internațional pentru aplicarea în practică a preceptelor dezvoltării durabile.

Se recunoaște, astfel, că Terra are o capacitate limitată de a satisface cererea crescândă de resurse naturale din partea sistemului socio-economic și de a absorbi efectele distructive ale folosirii lor. Schimbările climatice, fenomenele de eroziune și deșertificare, poluarea solului, apei și aerului, reducerea suprafeței sistemelor forestiere tropicale și a zonelor umede, dispariția sau periclitarea existenței unui număr mare de specii de plante și animale terestre sau acvatice, epuizarea accelerată a resurselor naturale neregenerabile au început să aibă efecte negative, măsurabile, asupra dezvoltării socioeconomice și calității vieții oamenilor în zone vaste ale planetei.

Conceptul de dezvoltare durabilă are ca premisa constatarea că civilizația umană este un subsistem al ecosferei, dependent de fluxurile de materie și energie din cadrul acesteia, de stabilitatea și capacitatea ei de autoreglare. Politicile publice care se elaborează pe aceasta bază urmăresc restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economică și integritatea mediului natural în forme înțelese și acceptate de societate.

---

¹¹⁴⁴ Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, transmitted to the General Assembly as an Annex to [document A/42/427](#) - Development and International Co-operation: Environment, Our Common Future, Chapter 2: Towards Sustainable Development, I. The Concept of Sustainable Development, pt. 15.

¹¹⁴⁵ **Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030**, Guvernul României, București, 2008, p. 10.

Pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, dezvoltarea durabilă nu este una dintre opțiunile posibile, ci singura perspectivă rațională a devenirii naționale, având ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluența factorilor economici, sociali și de mediu.

2. Uniunea Europeană, România, dezvoltarea durabilă și securitatea energetică

Dezvoltarea durabilă a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene începând cu anul 1997, prin includerea sa în Tratatul de la Maastricht. În anul 2001, Consiliul European de la Goteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabilă (SDD) a Uniunii Europene, căreia i-a fost adăugată o dimensiune externă la Barcelona, în anul 2002.

În anul 2005, Comisia Europeană a demarat un proces de revizuire a Strategiei, publicând, în luna februarie, o evaluare critică a progreselor înregistrate după 2001, care punctează și o serie de direcții de acțiune de urmat în continuare. Documentul a evidențiat și unele tendințe nesustenabile, cu efecte negative asupra mediului înconjurător, care puteau afecta dezvoltarea viitoare a Uniunii Europene, respectiv schimbările climatice, amenințările la adresa sănătății publice, sărăcia și excluziunea socială, epuizarea resurselor naturale și erodarea biodiversității. Ca urmare a identificării acestor probleme, în iunie 2005, șefii de state și guverne ai țărilor Uniunii Europene au adoptat o Declarație privind liniile directoare ale dezvoltării durabile, care încorporează Agenda de la Lisabona, revizuită, pentru creșterea economică și crearea de noi locuri de muncă, drept o componentă esențială a obiectivului atotcuprinzător al dezvoltării durabile.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național. Este subliniată, de asemenea, importanța unei strânse colaborări cu societatea civilă, partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile.

În acest scop, sunt identificate patru *obiective-cheie*:

- protecția mediului, prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- prosperitatea economică, prin promovarea cunoașterii, inovării și competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă abundente și bine plătite;
- îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății, a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

Aspectele de conținut ale SDD a UE se concentrează asupra unui număr de 7 **provocări cruciale** și 2 domenii **trans-sectoriale**. Multe dintre țintele convenite în cadrul UE sunt stabilite în expresie numerică sau procentuală, cu termene stricte de implementare, fiind obligatorii pentru toate statele membre.

Strategia UE stabilește, de asemenea, proceduri precise de implementare, monitorizare și urmărire, cu obligații de raportare la fiecare doi ani, din partea Comisiei Europene și statelor membre, asupra angajamentelor asumate.

Printre provocările cruciale considerate și pentru România se află: schimbările climatice și energia curată; transportul durabil; producție și consum durabile; conservarea și gestionarea resurselor naturale; sănătatea publică; incluziunea socială, demografia și migrația; sărăcia globală și sfidările dezvoltării durabile.

Pentru sectorul energetic european și, implicit, național, legat de provocările menționate este relevant ***obiectivul general al SDD/UE referitor la prevenirea schimbărilor climatice prin limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și a efectelor negative ale acestora asupra societății și mediului.***

În conformitate cu Noua Politică Energetică a Uniunii Europene (UE)¹¹⁴⁶ elaborată în anul 2007, energia este un element esențial al dezvoltării la nivelul Uniunii. Dar, în aceeași măsură este o provocare în ceea ce privește impactul sectorului energetic asupra schimbărilor climatice, a creșterii dependenței de importul de resurse energetice, precum și a creșterii prețului energiei.

Pentru depășirea acestor provocări, Comisia Europeană (CE) consideră absolut necesar ca UE să promoveze o politică energetică comună, bazată pe securitate energetică, dezvoltare durabilă și competitivitate.

De asemenea, Pachetul Energie – Schimbări Climatice, publicat în Jurnalul Oficial al UE la 5 iunie 2009 stabilește ca obiective-țintă pentru UE: reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră până în anul 2020 comparativ cu nivelul anului 1990; până în 2020 folosirea cu 13% mai puțină energie decât astăzi, economisind 100 de miliarde de euro și 780 de tone de dioxid de carbon în fiecare an; economie de energie de 20% din consumul total de energie primară până în 2020; creșterea ponderii surselor regenerabile de energie la 20% în totalul mixului energetic până în anul 2020, inclusiv o țintă minimă de 10% pentru utilizarea biocombustibililor¹¹⁴⁷.

Conform prevederilor Convenției-cadru a Națiunilor Unite asupra Schimbărilor Climatice, ratificată de România în 1994, schimbările climatice sunt definite ca fiind modificările care pot fi atribuite direct sau indirect activităților omenești și care afectează compoziția atmosferei la nivel global și se adaugă variabilității naturale a climei observate în decursul unor perioade relevante. În pofida tuturor eforturilor prezente de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, temperatura globală va continua să crească, fiind necesare, în același timp, măsuri urgente de adaptare la efectele schimbărilor climatice.

Prin Strategia și Planul de Acțiune ale României în domeniul schimbărilor climatice, în perioada 2005-2007, au fost realizate o serie de acțiuni importante atât în

---

¹¹⁴⁶ *Commission of the European Communities - Communication From The Commission to the European Council and the European Parliament - An Energy Policy For Europe {Sec(2007) 12}* Brussels, 10.1.2007 Com(2007) 1 Final.

¹¹⁴⁷ **The EU climate and energy package**, Parlamentul European, publicat în Jurnalul Oficial la 5 iunie 2009.

domeniul limitării emisiilor de gaze cu efect de seră, cât și al adaptării la efectele schimbărilor climatice și creșterii gradului de conștientizare în acest domeniu.

Obligațiile privind reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, ce vor reveni României în perioada post-2012 în calitate de stat membru al Uniunii Europene, se conformează obiectivelor politice ale Uniunii Europene asumate la sesiunea de primăvară a Consiliului European din 9 martie 2007, respectiv de reducere, până în anul 2020, cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul UE, comparativ cu nivelul anului 1990, și creșterea, în același interval de timp, cu până la 20% a ponderii energiei din surse regenerabile în totalul consumului energetic, precum și creșterea eficienței energetice cu 20%, precum și un consum minim de 10% de biocarburant din consumul total în domeniul transporturilor. În contextul obiectivului de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră cu 20%, promovarea utilizării surselor regenerabile de energie constituie un domeniu de importanță majoră în pachetul legislativ privind schimbările climatice și energia din surse regenerabile prezentat de Comisia Europeană la 23 ianuarie 2008. Țintele avute în vedere și termenele de punere în aplicare sunt, în unele privințe, mai exigente decât cele stabilite în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă revizuită a UE din iunie 2006.

În conformitate cu Noua Politică Energetică a Uniunii Europene din 2007, energia este un element esențial al dezvoltării la nivelul Uniunii. În aceeași măsură, ea prezintă o provocare din punctul de vedere al impactului sectorului energetic asupra schimbărilor climatice, al creșterii dependenței de importul de resurse energetice, precum și al tendinței de creștere a prețului energiei. Se pornește de la recunoașterea faptului că UE este tot mai expusă la instabilitatea piețelor internaționale de energie și la tendința de monopolizare a rezervelor de hidrocarburi de către un grup restrâns de deținători.

Prin realizarea unei piețe interne de energie, Uniunea Europeană urmărește stabilirea unor prețuri corecte și competitive, stimulează economisirea de energie și atragerea de investiții în sectorul energetic.

La Orizontul 2013, ca obiectiv național pe acest segment este stipulat *„satisfacerea necesarului de energie pe termen scurt și mediu și crearea premiselor pentru securitatea energetică a țării pe termen lung conform cerințelor unei economii moderne de piață, în condiții de siguranță și competitivitate; îndeplinirea obligațiilor asumate în baza Protocolului de la Kyoto privind reducerea cu 8% a emisiilor de gaze cu efect de seră; promovarea și aplicarea unor măsuri de adaptare la efectele schimbărilor climatice și respectarea principiilor dezvoltării durabile”*¹¹⁴⁸.

Pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, este deosebit de importantă racordarea la cadrul general al politicii energetice comunitare care are patru obiective majore pe termen mediu și lung: creșterea securității alimentării cu energie și a infrastructurii critice; creșterea competitivității în domeniul energiei, reducerea impactului asupra mediului și integrarea în piața regională de energie¹¹⁴⁹.

¹¹⁴⁸ **Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030**, Guvernul României, București, 2008, p. 42.

¹¹⁴⁹ **Strategia națională de dezvoltare energetică a României pe termen mediu 2007-2013**, Guvernul României, Ministerul Industriei și Resurselor, București, 2001, p. 4.

Principalele direcții strategice în domeniul politicii energetice, pe care România trebuie să-și mobilizeze cu prioritate eforturile în conformitate cu obiectivele și politicile convenite la nivelul Uniunii Europene, sunt:

- *securitatea energetică* cu accent pe menținerea suveranității naționale asupra resurselor primare de energie și respectarea opțiunilor naționale în domeniul energiei; creșterea siguranței ofertei de energie și menținerea unui grad acceptabil de dependență față de importuri prin diversificarea surselor de import, a resurselor energetice proprii, a rutelor și rețelelor de transport naționale și regionale; cooperarea regională pentru protecția infrastructurii critice în domeniul energiei;

- *dezvoltarea durabilă* prin îmbunătățirea eficienței energetice pe întregul lanț resurse – producție – transport – distribuție - consum final prin optimizarea proceselor de producție și distribuție și prin reducerea consumului total de energie primară raportat la valoarea produselor sau serviciilor; creșterea ponderii energiei produse pe baza resurselor regenerabile în consumul total și în producția de electricitate; utilizarea rațională și eficientă a resurselor primare neregenerabile și scăderea progresivă a ponderii acestora în consumul final; promovarea producerii de energie electrică și termică în centrale de cogenerare de înaltă eficiență; valorificarea resurselor secundare de energie; susținerea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) în sectorul energetic, cu accent pe sporirea gradului de eficiență energetică și ambientală; reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului și respectarea obligațiilor asumate în privința reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și a emisiilor de poluanți atmosferici;

- *competitivitatea* realizată prin continuarea dezvoltării și perfecționării piețelor concurențiale de energie electrică, gaze naturale, petrol, uraniu, cărbune, servicii energetice; promovarea surselor regenerabile cu ajutorul certificatelor verzi, în contextul integrării regionale; pregătirea pieței de certificate albe privind utilizarea eficientă a energiei; participarea la schema comunitară de comercializare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră; liberalizarea tranzitului de energie și asigurarea accesului constant și nediscriminatoriu al participanților din piață la rețelele de transport, distribuție și la interconexiunile internaționale; dezvoltarea infrastructurii energetice; continuarea procesului de restructurare și privatizare în sectoarele energiei electrice, termice și a gazelor naturale; continuarea procesului de restructurare în sectorul de extracție și utilizare a lignitului în vederea creșterii profitabilității și accesului pe piața de capital; înființarea bursei regionale de energie și participarea în continuare a României la procesul de consolidare a piețelor energetice la nivel european.

Prin măsuri coerente de *creștere a eficienței energetice* se va obține o reducere a consumului de energie finală cu 13,5% în perioada 2008-2016 în comparație cu nivelul consumului mediu din perioada 2001-2005¹¹⁵⁰. Acest obiectiv se va realiza prin măsuri legislative, reglementări, acorduri voluntare, extinderea serviciilor pentru economii de energie, instrumente financiare și de cooperare.

---

¹¹⁵⁰ **Primul Plan Național de Acțiune în Domeniul Eficienței Energetice (2007-2010)**, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, 2006, p. 4.

Pe baza unor politici naționale și a unor strategii energetice la nivel regional și local se va promova *modernizarea sistemelor de cogenerare și încălzire urbană* prin folosirea unor tehnologii de înaltă eficiență. Reabilitarea energetică a cel puțin 25% din fondul de clădiri multietajate va asigura obținerea unor importante economii de energie, reducerea emisiilor de dioxid de carbon și creșterea suportabilității facturilor energetice la nivelul consumatorilor. Se va pune în aplicare un nou sistem de asistență socială, uniform și direcționat, care să asigure cadrul necesar de coordonare între diverse autorități pentru reformarea sistemului actual de subvenții pentru energie și ajutoare pentru consumatorii vulnerabili. O atenție specială se va acorda politicii energetice rurale, urmărindu-se modernizarea sistemelor de încălzire eco-eficientă a locuințelor și de alimentare cu energie la costuri suportabile.

Prin încurajarea selectivă a investițiilor se va asigura punerea în funcțiune a unor noi capacități de producere a energiei electrice bazate pe *tehnologii curate*, cu impact major asupra reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și a emisiilor de poluanți și asupra siguranței de funcționare a sistemului energetic național.

În ceea ce privește *sursele regenerabile de energie*, conform pachetului legislativ prezentat de Comisia Europeană la 23 ianuarie 2008, România a avut obligația să elaboreze și să prezinte Comisiei Europene un Plan Național de Acțiune cu precizarea obiectivelor privind ponderea consumului de energie din surse regenerabile în domeniile transporturilor, electricității, încălzirii și răcirii, precum și a măsurilor care urmează să fie adoptate în vederea atingerii acestor obiective, până la 31 martie 2010. În condițiile în care obiectivul-țintă pe ansamblul Uniunii Europene este ca 20% din totalul consumului de energie să provină din surse regenerabile în anul 2020, noile obiective pentru România în perioada 2012-2020 se vor conforma țăintelor asumate în procesul de distribuire a responsabilităților statelor membre UE. La nivelul anului 2010, ponderea resurselor regenerabile va reprezenta în România circa 11% din consumul total de resurse primare de energie, urmând să ajungă la 11,2% în 2015¹¹⁵¹. Vezi potențialul de resurse regenerabile de pe teritoriul României în anexa nr. 7.

Aplicarea sistemului „certificatelor verzi” va spori ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile la 9-10% din consumul final de energie electrică raportat la cantitatea de electricitate vândută consumatorilor, având în vedere că mecanismul centralizat de tranzacționare, Piața Certificatelor Verzi, funcționează încă din anul 2005. De asemenea, legislația în domeniu prevede că furnizorii sunt obligați să achiziționeze anual un număr de certificate verzi egal cu produsul dintre valoarea cotei obligatorii, convenite în cadrul UE prin distribuirea responsabilităților între statele membre privind promovarea energiei regenerabile, și cantitatea de energie electrică furnizată anual consumatorilor finali.

România a participat activ, în cadrul UE, la negocierile interne pentru adoptarea în anul 2009 a pachetului legislativ „Schimbări climatice și energie din surse regenerabile” prezentat de Comisia Europeană la 23 ianuarie 2008. În același

---

¹¹⁵¹ **Strategia națională de dezvoltare energetică a României pe termen mediu 2007-2013**, Guvernul României, Ministerul Industriei și Resurselor, București, 2001, p. 4.

timp, România a participat, prin intermediul UE, la negocierile internaționale sub egida ONU (Convenția-cadru și Protocolul de la Kyoto) în vederea convenirii la sfârșitul anului 2009, la Copenhaga, a unui nou acord global în domeniul schimbărilor climatice pentru stabilirea obiectivelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră și a acțiunilor suplimentare necesare în perioada post-2012.

Adaptarea la efectele schimbărilor climatice reprezintă un proces complex datorită faptului că gravitatea efectelor variază de la o regiune la alta, depinzând de vulnerabilitatea fizică, de gradul de dezvoltare socio-economică, de capacitatea de adaptare naturală și umană, de serviciile de sănătate și de mecanismele de supraveghere a dezastrelor. Începând cu anul 2007, s-a abordat la nivel european și problematica adaptării la efectele schimbărilor climatice prin adoptarea Cărții Verzi de către Comisia Europeană. Documentul prevede acțiuni la nivelul UE concentrate pe 4 direcții: integrarea adaptării în politicile sectoriale; integrarea adaptării în politica externă a statelor membre UE, vizând țările vecine; reducerea incertitudinilor prin dezvoltarea cercetărilor în domeniu; implicarea societății, mediului de afaceri și a sectorului public în pregătirea unor strategii coordonate și cuprinzătoare în domeniul adaptării.

Sectoarele vulnerabile la efectele schimbărilor climatice în România și care necesită o analiză mai detaliată sunt: biodiversitatea, agricultura, resursele de apă, sectorul forestier, infrastructură-construcții, transport, turism, energie, industrie, sănătate. O atenție deosebită trebuie acordată comunităților sărace care depind în mare măsură de utilizarea directă a resurselor naturale locale. Acestea dispun de mijloace reduse de subzistență și de o capacitate limitată de a face față variabilității climatice și dezastrelor naturale.

La Orizontul 2020, ca obiectiv național legat de schimbările climatice se consideră: *„asigurarea funcționării eficiente și în condiții de siguranță a sistemului energetic național, atingerea nivelului mediu actual al UE în privința intensității și eficienței energetice; îndeplinirea obligațiilor asumate de România în cadrul pachetului legislativ „Schimbări climatice și energie din surse regenerabile” și la nivel internațional în urma adoptării unui nou acord global în domeniu; promovarea și aplicarea unor măsuri de adaptare la efectele schimbărilor climatice și respectarea principiilor dezvoltării durabile”*¹¹⁵².

Potrivit studiului de impact realizat în vederea menținerii unui echilibru echitabil între eforturile întreprinse de statele membre ale UE pentru atingerea obiectivului de reducere unilaterală în anul 2020 a emisiilor de gaze cu efect de seră cu 20% față de nivelul de emisii din 1990, sectoarele non-ETS (din afara schemei de comercializare a certificatelor de emisii) din România, reprezentate prin sursele mici din sectoarele de energie și industrie și din sectoarele transporturi, construcții, agricultură, deșeuri etc. ar fi posibil să beneficieze de o creștere de 19% a emisiilor de gaze cu efect de seră raportate la nivelul anului 2005.

---

¹¹⁵² **Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030**, Guvernul României, București, 2008, p. 45.

Emisiile din sectoarele ETS (operatorii economici care fac parte din schema de comercializare a certificatelor de emisii) vor fi reglementate prin uniformizarea la nivel european a metodelor de alocare și distribuire a certificatelor. Se prevede că, pentru anul 2020, numărul total de certificate de emisii de gaze cu efect de seră la nivel european să fie redus cu 21% față de numărul acestora în anul 2005¹¹⁵³.

Conform Pachetului legislativ aflat în dezbateră Parlamentului European și a Consiliului UE, România va trebui să majoreze cota-parte a surselor regenerabile (solară, eoliană, hidro, geotermală, biogaz etc.) în consumul final de energie de la 17,8% în 2005 la 24% în 2020 (față de media UE de 8,5% în 2005, cu obiectivul de a ajunge la 20% în 2020). Ținta avută în vedere de România este ca, la nivelul anului 2020, ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile să ajungă la 38%. Prin creșterea eficienței energetice, consumul de energie primară se va reduce cu 20%, iar cel de energie finală cu 18% comparativ cu media consumului din 2001-2005¹¹⁵⁴.

Intensitatea energiei primare va scădea la 0,26 tep/1.000euro2005 (aproape de media UE din 2006), iar intensitatea energiei finale la 0,17 tep/1.000euro2005 (sub media UE din 2006)¹¹⁵⁵. Nivelul de utilizare în transporturi a biocarburanților și altor carburanți regenerabili va reprezenta minimum 10%, procent calculat pe baza conținutului energetic al tuturor tipurilor de benzină și motorină folosite, în condițiile respectării criteriilor de sustenabilitate aferente acestor produse, cu o țintă intermediară de 5,75% în 2010.

Va continua procesul de reabilitare energetică a circa 35% din fondul de clădiri multietajate de locuit, administrative și comerciale. Vor fi puse în funcțiune și racordate la sistemul național noi unități de producere a energiei electrice pentru acoperirea cererii prevăzute, inclusiv două noi reactoare nucleare la centrala de la Cernavodă și finalizarea unor proiecte hidroenergetice.

În România, au fost identificate pentru fiecare sector în parte potențialele efecte negative cauzate de schimbările climatice, precum și recomandările privind măsurile de adaptare și studiile necesare în vederea unei mai bune abordări științifice a adaptării.

Urmare a unei evaluări preliminare, fără a avea studii sectoriale și scenarii climatice suficient de detaliate la nivelul României, sunt propuse următoarele acțiuni: integrarea adaptării la efectele schimbărilor climatice în momentul aplicării și al modificării legislației și politicilor actuale și viitoare; revizuirea bugetului, a tuturor strategiilor și programelor naționale astfel încât să se asigure includerea aspectelor privind adaptarea în politicile sectoriale; stabilirea căilor de comunicare în vederea implementării măsurilor de adaptare la nivel local. O mare parte din deciziile care influențează în mod direct sau indirect adaptarea la schimbările climatice se iau la nivel local; creșterea gradului de conștientizare privind adaptarea la efectele

---

¹¹⁵³ Idem.

¹¹⁵⁴ Idem.

¹¹⁵⁵ Idem.

schimbărilor climatice. Schimbările de comportament în cadrul societăților și comunităților depind într-o mare măsură de gradul de conștientizare a problemei.

La Orizont 2030 ca obiectiv național avem: „*aliniera la performanțele medii ale UE privind indicatorii energetici și de schimbări climatice; îndeplinirea angajamentelor în domeniul reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră în concordanță cu acordurile internaționale și comunitare existente și implementarea unor măsuri de adaptare la efectele schimbărilor climatice*”¹¹⁵⁶.

România va continua să contribuie efectiv, conform acordurilor în vigoare la nivel internațional și comunitar, la implementarea obiectivelor comune ale Uniunii Europene în domeniul schimbărilor climatice prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și implementarea de măsuri de adaptare la efectele schimbărilor climatice. Prin creșterea eficienței energetice, consumul de energie primară se va reduce cu 30%, iar consumul de energie finală cu 26% comparativ cu media consumului din perioada 2001-2005. Se va generaliza iluminatul cu lămpi eficiente. Se va extinde utilizarea tehnologiilor curate de producere a energiei electrice și căldurii bazate pe surse de energie și centrale electrice cu emisii foarte reduse de carbon, prevăzute cu facilități pentru captarea și stocarea geologică a dioxidului de carbon. Va continua construirea de centrale și amenajări hidrotehnice care să prelucreze 15-20% din potențialul hidroenergetic amenajabil dar încă nevalorificat.

În vederea acoperirii necesarului de energie electrică pentru dezvoltarea economică și consum se vor realiza suplimentar 2 unități nucleare-electrice.

Se va continua reabilitarea termică a circa 40% din fondul existent de clădiri multietajate precum și dezvoltarea de proiecte de clădiri pasive sau cu consumuri energetice foarte reduse (15-50 kWh pe metru pătrat și an).

3. Dezvoltarea sectorului energetic din România – obiectiv principal al strategiei de dezvoltare durabilă orizont 2025

Particularitățile sectorului energetic, legate de termenele lungi de aplicare a diverselor politici sectoriale și de realizare a obiectivelor energetice, capitalul apreciabil solicitat pentru dezvoltarea sectorului, simultaneitatea producției și consumului energiei electrice etc., impun existența unei strategii pentru ale cărei obiective trebuie stabilite politici specifice.

Strategia energetică este „o activitate complexă care presupune inițierea, derularea și corelarea unor acțiuni politice, economice, tehnice și ecologice în vederea asigurării securității energetice naționale, a diversificării surselor de aprovizionare internă și externă, a perfecționării și diversificării formelor de producere a energiei, a creșterii eficienței producției și consumului energetic, a ameliorării impactului poluant al producției și consumului de energie”¹¹⁵⁷.

Conform unei alte abordări, **strategia energetică integrată** constă într-un „set de măsuri interdependente care direcționează sectorul energetic către cea mai

---

¹¹⁵⁶ **Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030**, Guvernul României, București, 2008, p. 47.

¹¹⁵⁷ O. Puiu, **Energia – prioritate de interes planetar**, Editura Independența Economică, București, 1996, p. 141

eficientă, echitabilă și compatibilă cu mediul ambiant utilizare a resurselor”¹¹⁵⁸. Ea necesită decizii atât în domeniile producerii și furnizării, cât și în domeniul consumului energiei, referitoare la structura sectorului, instituțiile, legislația, forma de proprietate, finanțarea, disponibilitatea combustibililor (cărbune, petrol, gaze naturale), disponibilitatea tehnologiilor (restricțiile de import), structurile piețelor utilizatorilor finali, politica de preț, standardele, nivelul serviciilor, impactul asupra mediului etc.

Din definițiile prezentate reiese în mod evident *necesitatea implicării tuturor verigilor din lanțul energetic* – producător, transportator, distribuitor, consumator – *la aplicarea în practică a strategiei*, precum și *sporirea preocupărilor pentru protejarea mediului ambiant*. Asemenea altor activități economice, sistemul energetic produce un efect util pentru societate, dar și consumă resurse, influențează mediul ambiant și creează deșeuri. Fiecare activitate din ciclul de combustibil are asociat un set de vectori de influență asupra mediului din care rezultă un efect asupra vieții sociale. Suplimentar față de impactul asupra mediului asociat dezvoltărilor tehnologice moderne ale sistemului energetic, în țările cu economie în tranziție există probleme legate de vechile tehnologii și de dependența de unele surse tradiționale de energie, cum ar fi cărbunele energetic de putere calorică mică și conținut mare de cenușă, sulf și alte substanțe poluante, care au ponderi diferite de la țară la țară. Prioritățile tehnice și tehnologice ale strategiei energetice variază de la o țară la alta, în funcție de factori legați de existența și structura resurselor energetice, de resursele financiare, calitatea forței de muncă etc. Tocmai de aceea, *strategiile, politicile energetice și problemele de planificare este necesar să fie integrate în cadrul contextului specific al țării respective*. De asemenea, *ele trebuie să încorporeze fundamentele microeconomice ale politicilor macro, interacțiunea sistemului energetic cu restul economiei și cu mediul ambiant și influența cadrului instituțional în implementarea politicilor energetice și de mediu*¹¹⁵⁹.

În condițiile globalizării economiei și amplificării dependenței țărilor în ceea ce privește accesul la resurse energetice limitate, succesul elaborării și operaționalizării strategiei energetice este condiționat de integrarea conceptului dezvoltării durabile în cadrul întregului demers strategic. În sens larg, *dezvoltarea durabilă (sustenabilă)* este un „*concept de dezvoltare economico-socială prin care se caută armonizarea a trei componente fundamentale: resursele naturale, creșterea economică și echitatea între generații*”¹¹⁶⁰. În acest sens sunt urmărite simultan *obiective economice, sociale și ecologice*, pentru realizarea cărora în centrul atenției se regăsesc următoarele *preocupări*: eficiența activităților economice, sărăcia și redistribuirea veniturilor, asistența direcționată, evaluarea ambientală, biodiversitatea, poluarea, internalizarea costurilor externe, stabilitatea economică și socială, participarea și consultarea publică, pluralismul. Prin aplicarea și adaptarea conceptului general al dezvoltării

¹¹⁵⁸ A. Leca, (coordonator), **Principii de management energetic**, Editura Tehnică, București, 1997, p. 583.

¹¹⁵⁹ V. Mușatescu, **Politici investiționale în domeniul energiei**, Editura Tribuna Economică, București, 2003, pp. 248-249.

¹¹⁶⁰ A. Leca, op. cit., p. 574.

durabile la particularitățile din sectorul energetic se obțin cinci *componente strategice ale dezvoltării energetice durabile*¹¹⁶¹: creșterea eficienței în utilizarea energiei; dezvoltarea unui portofoliu echilibrat al resurselor energetice interne; investiții în știință și tehnologii avansate; reinventarea protecției mediului ambiant; angajarea pieței internaționale.

Strategia de dezvoltare durabilă a sectorului energetic din România cuprinde un obiectiv general constituit de „*satisfacerea necesarului de energie atât în prezent, cât și pe termen mediu și lung, la un pret cât mai scăzut, adecvat unei economii moderne de piață și unui standard de viață civilizat, în condiții de calitate, siguranță în alimentare, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile*”¹¹⁶² și obiective strategice legate de *siguranța energetică, dezvoltarea durabilă și competitivitate*.

Obiectivele legate de dezvoltarea durabilă sunt:

- creșterea eficienței energetice;
- promovarea producerii energiei pe bază de resurse regenerabile;
- promovarea producerii de energie electrică și termică în centrale cu cogenerare, în special în instalații de cogenerare de înaltă eficiență;
- susținerea activităților de cercetare-dezvoltare și diseminare a rezultatelor cercetărilor aplicabile;
- reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului înconjurător;
- utilizarea rațională și eficientă a resurselor energetice primare¹¹⁶³.

Dezvoltarea durabilă în contextul energetic național pornește de la premisa că satisfacerea necesităților energetice aflate într-o continuă creștere trebuie să se realizeze, ori de câte ori este posibil, nu prin creșterea furnizării (inclusiv prin importuri), cu excepția utilizării energiilor regenerabile, ci prin reducerea consumului. Acest deziderat se poate realiza prin utilizarea unor tehnologii îmbunătățite, restructurarea economiei, modificarea stilului de viață, precum și prin folosirea unor materii prime mai puțin energointensive.

În perspectiva 2007-2025, obiectivele strategice ale sectorului energetic constau în: asigurarea unor servicii energetice de calitate prin acoperirea cererii de energie la prețuri suportabile, promovarea politicilor de utilizare eficientă a energiei ca mijloc de protecție a mediului și de îmbunătățire a percepției populației asupra impactului industriei energetice pe termen mediu și lung, precum și optimizarea utilizării resurselor interne în condițiile integrării sistemului electroenergetic național în piața regională și europeană. Pentru realizarea acestor obiective, strategia prevede următoarele mijloace:

- menținerea unei structuri de producere flexibile, competitive, în acord cu cerințele dezvoltării economice a României și cu cerințele de protecție a mediului, bazată pe utilizarea eficientă a resurselor primare din țară și din import;

---

¹¹⁶¹ Ibidem, p. 575.

¹¹⁶² **Strategia națională de dezvoltare energetică a României pe termen mediu 2007-2013**, Guvernul României, Ministerul Industriei și Resurselor, București, 2001, p. 4.

¹¹⁶³ Idem.

- transformarea energeticii nucleare într-o componentă fundamentală pentru asigurarea securității energetice a țării;
- creșterea ponderii surselor regenerabile de energie, în acord cu evoluțiile pe plan regional și european;
- diversificarea surselor de finanțare pentru activitățile de producere, inclusiv prin atragerea capitalului privat în condițiile promovării dezideratului de dezvoltare a pieței concurențiale;
- eficientizarea proceselor de producere, controlul strict al costurilor, îmbunătățirea managementului, în condițiile internalizării costurilor de mediu;
- participarea intensivă la programele de cercetare-dezvoltare ale Uniunii Europene.

Evoluțiile economiei și energeticii românești, precum și tendințele manifestate pe plan mondial au indus necesitatea asigurării infrastructurii de bază și a condițiilor naturale pentru o creștere economică durabilă și îmbunătățirea calității vieții.

Întrucât infrastructura energetică a României trebuie să satisfacă necesarul de energie al țării pentru următorii ani, acest obiectiv se va realiza prin combinarea factorilor de creștere a produsului intern brut și reducerea intensității energetice până la un nivel apropiat de cel european, prin aplicarea tehnicilor de economisire a energiei. Necesarul tot mai mare de energie va trebui acoperit prin combinarea unor surse de energie durabile care, în același timp, să reducă dependența României de alte țări.

Obiectivele specifice pentru infrastructura energetică pot fi sintetizate astfel¹¹⁶⁴: creșterea cantității de energie furnizate; reducerea dependenței de alte țări prin exploatarea resurselor interne; promovarea surselor de energie regenerabile și durabile cu scopul îmbunătățirii impactului asupra mediului. Pentru atingerea acestor obiective, strategia națională de dezvoltare a infrastructurii și protecție a mediului se bazează pe combinarea investițiilor cu măsurile „soft” aferente, pentru a asigura rezultate maxime, respectându-se următoarele *principii*: concentrarea activităților într-un număr limitat de domenii de intervenție, în vederea obținerii unor efecte maxime; asigurarea susținerii financiare și a eficienței acțiunilor; rapiditate în procesul de pregătire și implementare a proiectelor; acordarea priorității, acolo unde este posibil, tehnologiilor inovatoare.

În **domeniul infrastructurii energetice**¹¹⁶⁵, efortul se va concentra pe asigurarea cu un minim necesar de energie a României, în condițiile exploatării la maximum a resurselor interne (energie nucleară, lignit, gaz natural etc.). Introducerea utilizării resurselor energetice regenerabile și durabile se va face prin programe pilot, în perspectiva extinderii folosirii acestora în perioada 2003-2025. În acest sens, dezvoltarea domeniilor energiei nucleare, energiei din surse convenționale și din

¹¹⁶⁴ **Planul național de dezvoltare 2004-2006**, Guvernul României, București, 2003, p. 170

¹¹⁶⁵ Dezvoltarea infrastructurii energetice se realizează în conformitate cu obiectivele și prioritățile de acțiune specificate în Strategia națională de dezvoltare energetică a României pe termen mediu (2001-2004), aprobată prin HG nr. 647/2001, precum și cu liniile directe trasate de Carta Albă a Energiei pentru Viitor COM (97) 599 și de documentul intitulat „Către o Strategie europeană pentru siguranța furnizării energiei”.

surse regenerabile, precum și modernizarea sectorului minier, sistemului petrolier și de gaze naturale necesită aplicarea următoarelor **măsuri**¹¹⁶⁶:

- *dezvoltarea domeniului energiei nucleare* va include modernizarea și finalizarea a două reactoare, precum și producerea de apă grea. Creșterea capacității producere a energiei, a apei grele, a electricității, reducerea costurilor și implicarea tehnologiei nucleare în economie sunt numai câteva din rezultatele așteptate prin aplicarea acestor măsuri;

- *dezvoltarea sistemului energetic din surse convenționale* va include investiții în hidrocentrale, termocentrale, unități de distribuție a energiei electrice. Creșterea capacității de producere a electricității cu peste 500 MW, extinderea rețelei de transport al energiei electrice cu peste 300 km, introducerea iluminatului electric în circa 200 gospodării, asigurarea unei bune funcționări a agentului termic sunt numai câteva din rezultatele așteptate în urma aplicării acestor măsuri;

- *dezvoltarea surselor regenerabile de energie* implică investiții pentru obținerea energiei electrice și termice din energia solară, obținerea energiei electrice din surse eoliene, valorificarea biomasei (lemn, deșeuri de lemn, rumeguș), investiții în obiective hidroenergetice de capacitate mică (sub 3,6 MW);

- *pentru sectorul minier* măsurile vizează modernizarea și menținerea capacităților minelor de huilă și lignit pentru asigurarea combustibilului solid pentru termocentrale. Aceste activități au ca scop îmbunătățirea mediului de muncă, eficientizarea activităților extractive, reducerea riscurilor tehnologice în exploatarea miniere și cariere. Se estimează că prețul de livrare pentru combustibilul rezultat va scădea cu 20% pentru lignit și cu 10% pentru huilă (dacă se acceptă ca o formă de ajutor de stat);

- *modernizarea sectorului petrolier și de gaze naturale* implică investiții în extracția, transportul, distribuția și prelucrarea petrolului și gazelor naturale pentru asigurarea combustibililor lichizi și gazoși. Principalele obiective constau în asigurarea capacității necesare, realizarea conectărilor la rețeaua internațională de gaze și produse petroliere și alinierea calității produselor și carburanților la nivelul normelor Uniunii Europene (dacă se va accepta ca o formă de ajutor de stat).

În scopul asigurării energiei și eficientizării sectorului energetic din România sunt necesare investiții pe scară largă pentru modernizare și reconstrucție, pentru extinderea capacităților existente și realizarea de noi capacități de producție a energiei electrice. În ciuda eforturilor făcute în domeniul producerii energiei electrice, acest sector necesită în continuare un efort investițional apreciabil și constituie cel mai important obiectiv în vederea dezvoltării. Sintetic, situația în sectorul de producere a energiei electrice se prezintă astfel:

- *în domeniul termoenergetic* există o serie de echipamente foarte vechi, bazate pe combustibili fosili, ce reprezintă capacități de cel puțin 5000 MW. Mai mult de 32% din echipamente au vechime mai mare de 30 de ani, 50% au o vechime cuprinsă între 20-30 de ani și numai 0,7% din capacități au sub 10 ani vechime;

---

¹¹⁶⁶ **Planul național de dezvoltare 2004-2006**, Guvernul României, București, 2003, pp. 173-174

- *în sistemul de producere hidroenergetic* 24% din echipamente au mai mult de 30 de ani vechime, 51% mai mult de 20 de ani și numai 13% au peste 10 ani vechime.

Selecția proiectelor de producere care să fie promovate s-a făcut pe baza principiului meritului folosind formula de cost cel mai competitiv, rezultând următoarea **ordine a priorităților**¹¹⁶⁷:

- *producția de energie nucleară* prin punerea în funcțiune a grupului 2 (707 MW) și ulterior, a grupului 3 (707 MW) la centrala nuclearelectrică de la Cernavodă. În viitor, sectorul nuclear va trebui să asigure în mare parte acoperirea nevoilor de consum suplimentar și în același timp, reducerea dependenței de sursele de materii prime energetice din import;

- *producția suplimentară de energie hidroelectrică*, prin modernizarea unor centrale și realizarea de noi unități, estimată la o capacitate de 500-900MW, economic fezabilă;

- *reabilitarea unor unități termoelectrice existente și/sau realizarea de noi capacități pe bază de lignit și huilă*. Realizarea unor reabilitări este eficientă în cazul în care costurile de modernizare sunt mai mici cu 50% decât costul de realizare a capacităților noi. În cazul în care costurile cu reabilitarea depășesc 50% din costul unei noi unități se impune realizarea unei noi capacități, existând avantajul unei perioade de exploatare mai mari decât a unității reabilitate și implicit, al unei producții suplimentare. Proiectele de reabilitare, cum sunt cele de la Turceni, Rovinari, Ișalnița, Deva, Mintia etc., ar putea reprezenta 35-45% din totalul capacităților noi pentru sistem;

- *producția de energie în centrale dotate cu turbine pe bază de gaz cu ciclu combinat*, astfel încât 15% din totalul energiei electrice să se realizeze pe bază de gaz.

---

¹¹⁶⁷ **Foaie de parcurs în domeniul energetic din România**, Guvernul României, Ministerul Economiei și Comerțului, București, iulie 2003, pp. 27-28.

ASPECTE PRIVIND SUPRAVEGHEREA DIN AER A FRONTIEREI DE STAT A ROMÂNIEI

Vasile MOȚOC*

ASPECTS REGARDING AIR SURVEILLANCE OF ROMANIAN STATE BORDER

The Romanian border has a wide variety owed to the diversity of landforms – from mountains and wooded plateau until the hill and plain, seaside and delta areas.

Therefore, there are objective elements coming from landform nature, topography, climate and hydrographic conditions able to influence, even decisively, the means and measure the Border Police accomplishes its specific tasks.

If to all these we add Romania's geopolitical and geostrategic position, in the actual global and European context marked by important social-economic and political transformations, gathered with the more obvious globalization tendency, results a more dynamic evolution of criminality, especially the trans-border organized crime affecting strategic areas of national and global economies, more vast territories and hierarchy in decisions' fields.

For being able to come against over these provocations for which are responsible Romania, but also the European Union in its ensemble, we are justified to search for the most adequate solutions of reaction to proper prevent and combat every form of laws' infringements related to border's regime. Is already known the transgressor elements frequently and unexpectedly change their operation way.

One of the solutions responding to this desiderate is the border surveillance and control from air by using the support assessed by an aviation structure.

Întrucât supravegherea frontierei din aer prezintă, din punct de vedere operativ, o serie de avantaje și de particularități cu totul deosebite, am apreciat ca necesare unele precizări de mare interes.

Frontiera României este în lungime de 3.149,9 km, din care, 1.332,9 km frontieră terestră și 1.817 km frontieră de apă (albastră) pe mare, fluviu și râuri (Prut, Tisa și Mureș).

După cum se poate observa, ponderea o reprezintă frontiera albastră (aproximativ 66%), iar configurația specifică malurilor fluviului Dunărea și a râurilor, precum și existența acoperirilor și obstacolelor specifice unui teren de luncă (bălți, canale, diguri etc.), pe de o parte, îngreunează cercetarea terenului și descoperirea trecerilor ilegale iar, pe de altă parte, creează direcții de deplasare ocolitoare.

Frontiera română prezintă o mare diversitate, conferită de varietatea formelor de relief - de la munți și podișuri împădurite până la zone de deal și câmpie, litoral și deltă.

---

* *General maior (r.), doctorand în științe militare și informații, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

Următoarele elemente obiective, care țin de natura reliefului, de topografie, de condițiile climatice și hidrografice, pot influența uneori decisiv modul de îndeplinire a acțiunilor specifice Poliției de Frontieră:

- diversitatea formelor de relief, cu flora specifică în care se întrepătrund elemente particulare atât vegetației din lunci, cât și zonei de pădure, face ca prin acoperirile naturale existente activitatea de cercetare a terenului să fie mult îngreunată cu ajutorul mijloacelor obișnuite aflate în dotare;

- rețeaua hidrografică și sistemul de desecări și irigații cu canale paralele și perpendiculare pe frontieră stânjenesc acțiunile de intervenție pe jos sau cu mijloace rutiere, prin existența unor puncte obligatorii de trecere;

- drumurile comunale, cele mai răspândite în zona de frontieră, devin impracticabile pe timp de iarnă sau de ploaie;

- inexistența în unele zone din apropierea frontierei a rețelei de drumuri, care face imposibilă intervenția rapidă în cazuri urgente.

Dacă adăugăm la toate acestea poziția geopolitică și geostrategică a României, în contextul mondial și european actual, marcat de importante transformări socio-economice și politice, coroborat cu tot mai evidentă tendință de globalizare, rezultă o evoluție tot mai dinamică a criminalității, îndeosebi a crimei organizate transfrontaliere, care afectează de o manieră din ce în ce mai categorică zone strategice ale economiilor naționale și mondiale, teritorii din ce în ce mai vaste, ierarhii din domeniile deciziilor.

Sintetizând, globalizarea piețelor, valurile masive de migranți, tendința de obținere a prosperității peste noapte, în contextul unei legislații insuficient articulate și pe alocuri lacunară, tranziția anevoioasă spre economia de piață, împreună cu diferitele disfuncționalități din sistemul social au fost și sunt tot atâția factori favorizanți pentru menținerea și răspândirea fenomenului infracțional transfrontalier, care se manifestă sub cele mai variate forme: migrația ilegală și traficul de carne vie, traficul de droguri și precursori, traficul cu autoturisme de lux furate, contrabanda cu produse periculoase, cu armament și muniții, braconajul piscicol la specii protejate prin convenții internaționale la care România este parte și, nu în ultimul rând, amenințările teroriste.

Mai adăugăm că este foarte probabil ca amploarea pe care o va lua turismul și comerțul pe apă să creeze alte forme de manifestare a infracționalității transfrontaliere, în condițiile în care sistemul de navigație între Marea Neagră și Marea Nordului se face prin intermediul Dunării și sistemului de canale traversând teritoriul european.

La toate acestea, mai putem adăuga maniera de operare foarte dinamică a organizațiilor criminale transfrontaliere, la care organele abilitate, Poliția de Frontieră și celelalte, trebuie să le răspundă cu mare rapiditate și flexibilitate. Altfel vom avea de a face cu niște organe anchilozate, care nu pot da o replică pe măsură, o reacție rapidă adecvată.

Mediul de securitate din partea de sud-est a Uniunii Europene, riscurile, amenințările și vulnerabilitățile existente ne conduc la concluzia că zona de frontieră a României se va menține foarte activă, iar amenințările se manifestă, sub forme

diferite, deopotrivă pe toate porțiunile de frontieră - de nord, de est, de sud, de sud-vest și de vest.

Frontiera de sud este caracterizată de numărul mare de migranți proveniți în principal din țări asiatice și africane, care încearcă prin orice mijloace să intre în România unde în marea lor majoritate își „legalizează” prezența prin solicitarea statutului de refugiat, în paralel, contactează rețele internaționale de trafic de persoane care să îi călăuzească (contra unor sume de bani de multe ori importante) spre țări din vestul continentului. De asemenea, prin frontiera de sud se încearcă introducerea de stupefiante, metale prețioase și alte valori, de regulă, ascunse în mijloacele de transport marfă. Acestea sunt destinate atât pieței interne cât mai ales consumatorilor din țările dezvoltate din vestul Europei.

Frontiera de sud-vest este caracterizată de numeroase tentative de ieșire frauduloasă din țară, atât prin ascunderea în mijloace de transport sau prin traversarea Dunării cu ambarcațiuni aparținând rețelelor organizate de călăuze. Acest trafic de persoane este „completat” în multe cazuri de contrabanda cu produse, și în special cafea, țigări etc. Există indicii că se introduc și armament și muniții destinate unor scopuri criminale, sau se scot cele care au servit acestor scopuri. Unele evenimente petrecute în ultimii ani, precum reglări de conturi sau asasinate la comandă, în care s-a folosit armament ce nu a mai fost găsit de organele de cercetare, întăresc această prezumție. Frontiera de sud-vest este, totodată, și una din principalele porți de introducere a autoturismelor furate din străinătate, care, în principal, sunt destinate piețelor din Republica Moldova sau Ucraina, dar o parte sunt distribuite și în România.

Frontiera de vest este cea care, conform statisticilor¹¹⁶⁸, se confruntă cel mai mult cu fenomenul migraționist, având ca subiecți: transfugii nedepistați la intrarea în țară pe la frontierele de est sau de sud, precum și cei care se află în procedura de acordare a statutului de refugiat în România; cetățeni români care au primit interdicție de a călători în Spațiul Schengen și li s-a suspendat temporar dreptul de a deține pașaport; alți cetățeni români care atrași de mirajul occidentului caută pe căi ilegale, diferite tertipuri și legende să înșele vigilența polițiștilor de frontieră și a vameșilor asupra adevăratului scop al deplasărilor spre vest; infractori care încearcă să se sustragă urmării penale, ca o consecință a comiterii unor fapte de natură penală; încercările de introducere în țară a autoturismelor furate din străinătate. Numeroși cetățeni străini au fost depistați având asupra lor cantități de arme și muniție pentru vânatoare ascunse și nedeclarate organelor de frontieră.

Frontiera de nord se caracterizează prin încercarea de intrare ilegală a numeroși cetățeni ai statelor ex-sovietice, ca urmare a puternicelor convulsii sociale și politice care s-au petrecut în acest spațiu. Retragera trupelor rusești și desființarea unităților și a depozitelor militare de pe teritoriile fostelor republici sovietice au constituit surse de aprovizionare a pieței negre a traficantilor de armament, fiind comercializate ilegal o multitudine de tipuri de armament și muniții, inclusiv strategice.

---

¹¹⁶⁸ Fond de documentare, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră.

Frontiera de est este caracterizată prin încercări de introducere în țară de armament și muniții provenite din fostele teritorii sovietice. Problema principală o constituie grupurile de migranți afro-asiatici, care, profitând de starea de destabilizare generală și de neputința autorităților de a instaura ordinea, de sărăcia și corupția prezente în Republica Moldova sau Ucraina, se grupează și așteaptă să fie preluați de rețele internaționale de trafic de persoane în vederea ajungerii în vestul continentului. Aceste rețele au ajuns să se constituie într-o adevărată industrie care desfășoară tot felul de activități conexe infracționalității transfrontaliere. Ele dispun de o logistică superioară organelor de ordine, care sunt deseori depășite din acest punct de vedere.

Pentru a putea face față acestor provocări de care sunt răspunzătoare atât România cât și Uniunea Europeană în ansamblul său, suntem îndreptățiți să căutăm cele mai adecvate soluții de reacție pentru a preveni și combate în mod corespunzător orice forme de încălcare a legilor ce guvernează regimul frontierei. Este știut faptul că elementele infractoare își schimbă în mod frecvent și neașteptat modul de operare.

Una dintre soluțiile care răspunde cel mai bine acestui deziderat o constituie supravegherea și controlul frontierei din aer, prin utilizarea suportului asigurat de o structură de aviație.

Din punctul nostru de vedere, apreciem că Poliția de Frontieră ar trebui să dispună de propriul serviciu de suport aerian, însă România în momentul de față nu-și poate permite existența în paralel a două structuri asemănătoare în cadrul aceluiasi minister, fapt pentru care considerăm că, pentru obținerea unei funcționări flexibile și economice a aparatelor de zbor, în principal, dotările de la sol ar trebui integrate în subunitățile teritoriale ale Unității Speciale de Aviație a Ministerului Administrației și Internelor.

Punctele de sprijin dispuse în teritoriu sunt necesare pentru a asigura durata scurtă de intervenție la frontieră și în zona de frontieră, iar actuala structură a Poliției de Frontieră Română (direcțiile teritoriale ale PFR) este adecvată pentru a integra tactic elicopterele și a le coordona și gestiona intervenția la fața locului.

Aceste puncte de sprijin ar trebui constituite cu precădere acolo unde există locuri deja amenajate pentru zbor, pentru a putea folosi infrastructura (platformă de decolare/aterizare semnalizate și autorizate, piste de zbor, hangare etc.) și restul dotărilor logistice de la sol (cisterne pentru aprovizionarea cu carburanți, locuri de cazare pentru echipaje, săli de pregătire specifică, încăperi pentru comunicații, ateliere pentru reparații curente, puncte de stingere a incendiilor). Nu comentăm avantajele operative pentru că sunt certe. Interesantă ar fi compararea costurilor. Dar acest subiect nu ne-am propus să-l tratăm aici și nici n-ar fi potrivit scopurilor urmărite de lucrarea de față. În acest mod, aparatele de zbor din dotarea noului serviciu de mobilitate aviativ vor putea fi utilizate și în alte misiuni specifice de cooperare de către celelalte structuri din componența MIRA - poliția națională, jandarmeria, pompierii, protecția civilă - cât și în acțiuni complementare securizării frontierei - supravegherea și prevenirea incendiilor în zona de frontieră, operațiuni de urmărire, căutare și salvare, operații de asistență la Marea Neagră (explicate anterior) și în munți, urgențe de combatere a terorismului, urgențe medicale etc.

În dimensionarea flotei aeriene ar trebui să se țină cont de factorul mediu de disponibilitate al acesteia, care este în jur de 75%. Din trei elicoptere, unul s-ar afla permanent în operațiuni tehnice de întrețineri/ reparații, iar specificul activității polițienești de frontieră duce la scăderea acestui factor în timp, diminuându-se raportul dintre orele efective de zbor și orele de întreținere/reparații.

Aeronavele destinate misiunilor de supraveghere a frontierei vor putea fi personalizate: vor purta însemnele Poliției de Frontieră, vor dispune de aparatura și tehnica necesară - atât echipamentul de bază, adică sisteme de vizualizare pe timp de noapte, echipamente de supraveghere video, echipamente de comunicație radio, proiectoare, aparatură de termoviziune, precum și echipamente specializate în funcție de condițiile de climă, relief și natura misiunilor - flotoare, cabluri, truse de acordare a primului ajutor unor eventuale nave avariate și personalului acestora, dispozitive de recoltare de probe în cazul prezenței de pete de petrol pe mare etc.

Așadar, considerăm oportun ca Poliția de Frontieră să dispună de o structură de aviație cu o logistică unitară la sol și cu substructuri teritoriale descentralizate dispuse într-un număr de 6 - 8 locuri, pentru a se putea interveni operativ în orice loc, în timp și spațiu.

1. Subsistemul de control al trecerii frontierei de stat

Punctele de trecere a frontierei - rutiere, feroviare, aeroportuare și portuare - reprezintă adevărate porți ale României spre lume, prin intermediul cărora se desfășoară schimburile economice ale țării noastre cu celelalte țări, dar și libera circulație a persoanelor, atât cetățeni români, cât și străini. Potrivit legislației în vigoare, trecerea frontierei de stat a României de către persoane, mijloace de transport, mărfuri și alte bunuri se face prin punctele de trecere a frontierei de stat deschise traficului internațional, precum și prin alte locuri, în condițiile stabilite de comun acord prin documente bilaterale încheiate de România cu statele vecine. Trecerea se face cu respectarea prevederilor legilor ce reglementează regimul juridic al frontierei de stat și regimul vamal. Dispozitivele operative din punctele de trecere a frontierei reprezintă, în momentul de față, cu siguranță, o avangardă acțională a Poliției de Frontieră, aici fiind desfășurate misiuni de amploare de către o seamă de structuri (Poliția de Frontieră Română, Autoritatea Națională a Vămilelor, Agenția Națională a Drumurilor, Agenția Națională Sanitar-Veterinară, Ministerul Sănătății, Inspectorate de Carantină Fitosanitară Vamală etc.) după o metodologie bine definită și aplicată.

În acest context, Poliția de Frontieră - instituția prim-responsabilă a statului român în ceea ce privește asigurarea respectării legii la frontieră, are o serie de sarcini non-transferabile, reunite sub conceptul de "supraveghere și control al trecerii frontierei", cărora li se adaugă acțiunile de cooperare internă și internațională, impuse de necesitatea îndeplinirii misiunilor stabilite de lege, precum și pentru integrarea în Uniunea Europeană, vizând: coordonarea permanentă a activităților instituțiilor publice și private care-și desfășoară activitatea în zona de frontieră; cooperarea cu celelalte instituții cu atribuții la frontieră, pentru menținerea unei stări de normalitate a activităților desfășurate în zona de competență; organizarea și realizarea unei

cooperări permanente cu instituțiile similare din țările vecine și cele ale Uniunii Europene, pe baza documentelor bi/multilaterale de cooperare și a convențiilor de înfrățire instituțională; adaptarea continuă a metodelor și procedeele de îndeplinire a misiunilor și atribuțiilor de serviciu, la standardele Uniunii Europene.

Specificul punctelor de trecere a frontierei determină abordarea demersurilor de asigurare a eficacității acțiunilor (misiunilor) de către structurile respective sub două aspecte, în primul rând, să asigure o reală protecție a cetățenilor români și a teritoriului național împotriva amenințărilor externe, în special a terorismului internațional, dar și a pătrunderii drogurilor, bolilor străine și oricăror altor produse periculoase, în al doilea rând, să se realizeze o eficiență înaltă a activității, astfel încât controlul să constituie un obstacol minor sau să nu constituie nici măcar un obstacol pentru comerțul și călătoriile legale.

Practic, având în vedere că principalele responsabilități privind efectuarea controlului la trecerea frontierei revin Poliției de Frontieră și Autorității Naționale a Vămilelor, au fost efectuate demersuri vizând, într-o primă etapă, armonizarea și sincronizarea acțională a celor două instituții, materializate în aplicarea prevederilor Memorandumului privind „Realizarea controlului la trecerea frontierei de către Poliția de Frontieră și Vamă la un singur filtru de control”¹¹⁶⁹.

Memorandumul vizează fluidizarea controlului trecerii de frontieră, întărirea comunicării și a schimbului de informații și creșterea eficienței controalelor în combaterea fenomenului infracțional, constituind, totodată, o etapă premergătoare în perspectiva efectuării controlului în comun cu autoritățile similare ale statelor vecine.

Opinăm că, asigurarea condițiilor care să conducă la creșterea gradului de securizare și la o fluentă corespunzătoare a traficului în punctele de trecere a frontierei, reprezintă un țel ce poate fi atins numai prin acțiuni conjugate și perseverente, integrate, coordonate și desfășurate unitar, de structurile specializate ale Poliției de Frontieră, în cooperare cu structuri similare ale celorlalte instituții cu atribuții în domeniu, bazate pe studii aprofundate și amănunțite referitoare la echipamentele, resursele și infrastructura existente, cu particularizare la condițiile și dinamica situației operative de la nivelul fiecărui punct de trecere a frontierei.

Subsistemul de control al documentelor de identitate (persoane și autovehicule) care tranzitează frontiera are un rol determinant în descoperirea falsurilor în documente, a documentelor falsificate și întreruperea călătoriei celor care încalcă legea cu privire la deplasările în/din străinătate. Subsistemul funcționează în punctele de trecere a frontierei fiind echipat, de regulă, cu mijloace adecvate fixe, dar și mobile pentru situațiile de controlul documentelor în trenuri, nave de călători și alte situații impuse de natura misiunilor (cum este cazul punctelor mobile de control pe comunicațiile rutiere din interiorul țării). Acest subsistem, ca de altfel toate celelalte, se sprijină pe sistemul de comunicații și este interfațat în cadrul subsistemului informatic cu celelalte subsisteme, incluzând cele mai mici ramificații, așa cum menționam și mai sus.

---

¹¹⁶⁹ Documentul nr. 41.577/09.10.2001, Arhiva operativă a Inspectoratului General al Poliției de Frontieră

Subsistemul de control al documentelor de însoțire a încărcăturilor transportate și a naturii acestor încărcături (mărfuri generale, produse diferite, materii prime, echipamente de toate genurile etc.) este un alt subsistem interconectat la sistemul integrat. El oferă date asupra materialelor transportate care sunt supuse regulilor comerțului internațional și regimului vamal. Este foarte important în combaterea fraudelor vamale, traficului cu materiale interzise, contrabandei etc. și contribuie la derularea civilizată și corectă a schimburilor comerciale și de valori și la prevenirea răspândirii bolilor nespecifice, implicit, la dezvoltarea economică și socială a țării.

Citirea numerelor de înmatriculare ale autovehiculelor (utilizând tehnologia senzorilor inteligenți):

- Cititoare automate pentru numerele de înmatriculare ale autovehiculelor: cititoare fixe; cititoare realocabile; cititoare mobile instalate pe autovehiculele e control ale Poliției de Frontieră;
- Comunicațiile radio cu baza centrală, poziționarea suspectilor identificați și/sau lista neagră a vehiculelor;
- Identificarea și verificarea în timp real a listei negre a numerelor de înmatriculare cu generarea on-line de mesaje de alertă
- Suportul de investigații;
- Analize comportamentale pentru persoane /vehicule suspecte
- Controlul traficului (urgente și decongestionarea traficului).

2. Identificarea automată a amprentelor AFIS (incluzând baza de date cu amprente persoanelor urmărite și subsistemul de identificare în timp real de către Poliția de Frontieră).

Proiectarea și implementarea unui AFIS, pentru a adăuga la bazele de date milioane de amprente ale persoanelor urmărite (din țară și din străinătate - pentru a îndeplini standardele N.A.T.O. și U.E. și pentru cooperarea cu SECI). Aplicațiile de management al informațiilor trebuie să fie adăugate pentru a permite căutarea inteligentă (aproximări diferite, pentru diverse infracțiuni: migrație ilegală, terorism, contrabandă, hoție etc.).

AFIS implică un sistem de comunicații solid, fără fir, pentru a permite accesul și facilitățile de căutare în timp real pentru autoritățile legal abilitate, în scopul folosirii oportune a bazei de date.

Perifericele, subsisteme inteligente mobile pentru înregistrarea amprentelor, permit identificarea rapidă și neechivocă a unei persoane prin compararea amprentelor acesteia cu baza de date. Perifericele permit: o scanare biometrică pentru colectarea amprentelor, obținerea unei fotografii folosind o cameră video, înregistrarea datelor personale, conectarea la sediul central AFIS.

Cu AFIS, procedurile de identificare sunt rapide și simple: colectarea amprentelor nu necesită cerneluri (tușuri, tonner etc.), timpul pentru colectarea și procesarea operațiilor nu depășește 30 de secunde, iar identificarea unei persoane se realizează în 4-5 minute. Cu folosirea aceluiași personal, AFIS permite îndeplinirea unui număr de verificări de 10 ori mai mare decât prin procedurile clasice.

Se pot include și alte periferice, cum ar fi dispozitive specializate în colectarea tuturor datelor morfologice și biometrice necesare emiterii unui document de identificare (cârduri de identitate electronice inteligente). Aceste dispozitive integrează toate funcțiile necesare pentru a capta o fotografie, o semnătură și amprente ale persoanei căreia i se solicită documentele de identitate și sunt prevăzute cu un cititor de cârd inteligent pentru a identifica operatorul și pentru a scrie datele pe chip-ul cardului emis. Este ușor de instalat și este conectabil la orice PC. Sistemul simplifică extrem de mult operațiile lucrătorilor de frontieră de a colecta datele. Operatorul poate afișa imaginea feței solicitantului, pe monitorul PC -ului și poate ajusta parametrii de rezoluție ai camerei de luat vederi.

În întregime și în parte, Sistemul de Management Integrat al Frontierei de Stat se confruntă cu cerințele legate de soluțiile de securitate IT - privind atât persoanele legale implicate în Intranet-ul sistemului cât și ceilalți posibili utilizatori ocazionali (parteneri, clienți etc.) din orice secțiune a sistemului.

3. Identificarea facială

Conștientizarea publică în creștere a securității națiunilor a dus la dezvoltarea unui mare număr de metode biografice și biometrice, care pot fi folosite pentru a identifica persoanele, automat. Metodele care folosesc imagini video ale feței au fost acceptate la nivel extins, deoarece nu presupun contactul fizic, funcționează rapid și eficient. Cercetătorii în domeniu au dezvoltat un sistem care, în fracțiuni de secundă, creează o imagine tridimensională a întregii fețe și apoi folosește această mască electronică a feței pentru a identifica persoana. Această metodă va spori considerabil securitatea și încrederea în metodele de identificare a feței, întrucât calitatea informației furnizată de imaginile tridimensionale este mult superioară datelor de distribuție a luminozității imaginilor bidimensionale.

Folosirea unei astfel de metode de stabilire automată a identității persoanei, prin mijloace biometrice dar fără abordarea nemijlocită a acesteia este, neîndoielnic, una din marile provocări ale tuturor polițiilor de frontieră ale țărilor lumii. Pe de o parte, trebuie să se asigure, prin fiabilitatea sistemelor, un nivel al performanței vecin cu certitudinea, fără posibilitatea ca aparatura folosită să poată fi înșelată prin nici un fel de trucuri, pe de altă parte ea trebuie să fie suficient de rapidă în formularea răspunsului pentru a nu dăuna fluenței traficului și a nu crea stări de tensiune și stres asupra publicului. Și aceasta într-un moment în care, pe fondul globalizării amenințărilor teroriste, libertatea de circulație a persoanelor, garantată prin legile internaționale, nu exclude ci, dimpotrivă, impune funcționarea unei plase de protecție care să nu o facă să se transforme într-o libertate de circulație transfrontalieră a terorismului și criminalității organizate.

Pe deasupra, se așteaptă ca să aibă și cel mai mic cost posibil și să execute operații în timp foarte scurt, fără contact fizic. Multe din aceste cereri se regăsesc în metodele de identificare a persoanei folosind imagini video ale feței. Ca regulă, metodele folosite în prezent implică analiza trăsăturilor geometrice caracteristice ale feței analizate. Unul din dezavantajele acestor metode, totuși, se află între multitudinea de factori ce influențează calitatea imaginii video și certitudinea identificării, cum sunt lumina sau poziția feței. Aceste efecte secundare contează mult

mai puțin când identificarea este bazată pe o imagine tridimensională a feței, decât în cazul uneia bidimensionale. Pentru aplicațiile practice, este important ca o identificare tridimensională să funcționeze la o viteză de lucru comparabilă și la un cost adițional rezonabil.

Testele realizate au arătat că noua metodă reduce considerabil ratele erorii sistemelor de recunoaștere, în comparație cu metodele bazate pe imagini bidimensionale, în plus, metodele de recunoaștere care analizează structurile tridimensionale au un grad de consistență ridicat (probabilitatea de eroare scade). Ar fi, spre exemplu, imposibil să se creeze un sistem prin simpla încadrare a fotografiei în fața camerei, în locul unei fețe reale, începând cu anul 2001, în aeroportul Schipol din Olanda (punct internațional de trecere a frontierei), s-a introdus sistemul de identificare prin recunoașterea irisului. Se apreciază că recunoașterea irisului este una din formele biometrice cele mai fiabile, întrucât irisul este absolut individual, nu se aseamănă de la o persoană la alta. Metoda de identificare nu este condiționată de portul ochelarilor sau a lentilelor de contact.

După fotografiere, imaginile celor două irisuri sunt stocate pe un SMARTCARD (cartelă magnetică - cârd inteligent) personal. La trecerea frontierei, pasagerul introduce SMARTCARD-ul său în cititorul de cartele, concomitent cu îndreptarea privirii către un obiectiv, moment în care se face, instantaneu, compararea irisurilor înregistrate în cartelă cu cele înregistrate de obiectiv, întreaga procedură durează câteva secunde, în acest fel, se apreciază că nu se pot falsifica documentele de călătorie și, în plus, se fluidizează trecerea peste frontieră, în deplină siguranță.

4. Protecția datelor prin Card inteligent

Pentru a răspunde cerinței de protecție a datelor și informațiilor stocate/vehiculate în sistem există soluții integrate și extensibile de securitate, cum ar fi cea bazată pe un software și o tehnologie hardware de ultimă generație, incluzând atât tehnologiile deja clasice, cât și cele mai recente dezvoltări legate de semnăturile digitale și tranzacțiile electronice. Cârdul inteligent PKI, de pildă, este capabil de a securiza accesul deschis, dar și sigur, la resursele Sistemului de Management Integrat al Frontierei de Stat cum ar fi: rețelele de calculatoare și alte resurse, e-mailul, internetul, cât și accesul la aplicațiile critice de apărare a țării, care sunt rulate de diferitele părți ale sistemului.

5. Subsistemul informațional cuprinde procesele de culegere, ierarhizare, prelucrare, stocare și transmitere a informațiilor. Pentru ca acest proces complex să se desfășoare în bune condiții sunt necesare mijloace și metode modeme, dar și personal cu pregătire adecvată, astfel încât să se scurteze timpul de transmitere și implicit cel de reacție rapidă al celor chemați să întreprindă măsuri pentru punerea în aplicare a mesajului vehiculat. Tehnologia informației de ultimă oră contribuie esențial la economisirea timpului.

Elementul principal al sistemului informațional îl reprezintă informația din domeniul de referință.

Informațiile reprezintă comunicările, datele și elementele de noutate, care au calitatea de a oferi un aport sau un spor de cunoștințe de către factorii de conducere

spre cei de execuție și, invers, cu privire la un fenomen, proces, eveniment care are legătură cu domeniul transfrontalier ori complementar acestuia.

Din acest punct de vedere informațiile din domeniul transfrontalier se prezintă ca un suport esențial al managementului integrat al frontierei, ele fiind necesare atât pentru fundamentarea și formularea deciziilor, cât și pentru verificarea oportunității transpunerii lor în activitatea practică, în acest fel, în viziunea noastră, informația poate fi apreciată ca parte componentă a unei relații formată din trei elemente de bază: informația, decizia și acțiunea.

Supportul indispensabil al subsistemului informațional îl constituie subsistemul de comunicații și informatică, care se detașează ca importanță datorită funcțiilor specifice pe care le îndeplinește și pentru că se constituie într-un veritabil liant, o punte de legătură ce asigură coeziunea tuturor celorlalte subsisteme, prin interfațările (interconexiunile) ce le realizează. Acesta este destinat, totodată, asigurării suportului subsistemului informațional în cadrul structurilor proprii, instituțiilor cu atribuții la frontieră și, respectiv al celor cu care colaborează, precum și introducerii, prelucrării, stocării și transmisiei datelor specifice.

Bibliografie:

- [1] **Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a common policy on illegal immigration**, <http://europa.eu.int/eur-lex/com/pdf/2001/com2001-0672en01>.
- [2] H.G.R. nr. 943/27.09.2002, M.O. nr. 618/01.10.2001.
- [3] Documentele Reuniunii Consiliului European din 14-15 decembrie 2001 de la Laeken (europa.eu.int/comm/laeken-council/index-en.htm)
- [4] DUȚU, Petre, dr., Provocările integrării europene, revista Impact Strategic, nr. 3/2006, Editura Universității Naționale de Apărare, București.
- [5] POPESCU, Dumitru, BÎRÎUȚĂ, Corneliu, Sistemul integrat de management pentru Frontiera de stat a României, Revista Frontiera nr. 10, 2002, I.G.P.F.

DEZVOLTAREA INFRASTRUCTURII ȘI A PROCEDURILOR NECESARE ÎNDEPLINIRII CERINTELOR ACQUIS-ULUI SCHENGEN

Vasile MOȚOC*

THE DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURE AND PROCEDURES TO ACCOMPLISH THE REQUESTS OF SCHENGEN ACQUIS

Starting with 1st January 2007, Romania's adhesion date to the European Union, our country applies the 1st category Schengen acquis provisions. The 2nd category of Schengen acquis will be implemented from the moment of intern border controls eliminations on the basis of the European Union Council.

Romania systematically prepared for the Schengen space adhesion in parallel to the activities coming from the European Union integration. The actions in this field followed the course settled by Schengen Action Plan (SAP), document being annually revised and approved by the Romanian govern.

La începutul anilor '80, a demarat, la nivel european, o discuție în legătură cu importanța termenului libertate de mișcare. Astfel, în anul 1984, fostul cancelar german Helmut Kohl s-a întâlnit cu președintele de atunci al Franței, François Mitterand, la trecerea frontierei Goldene Brenn din apropiere de Saarbrücken. Aici au luat decizia de a elimina controalele la frontiera dintre Germania și Franța. Niciunul din ei nu bănuise atunci ce însemnătate vizionară va avea pe viitor acest gest pentru o Europă fără granițe interne și fără controale la frontiera dintre state.

Viziunea lor a condus într-o primă fază la un acord, între Germania, Franța, Olanda, Belgia și Luxemburg, încheiat în 1985 pe nava „Astrid” pe raul Mosel, în dreptul micii localități de frontieră Schengen din Luxemburg. A urmat semnarea Convenției de Implementare a Acordului Schengen, în data de 19 iunie 1990. În momentul intrării în vigoare, în anul 1995, aceasta a eliminat controalele la frontierele interne ale statelor semnatare și a creat o singură frontieră externă, unde controalele se desfășoară conform unui set de reguli clare. De asemenea, au fost stabilite reguli comune în materie de vize, migrație, azil, precum și măsuri referitoare la cooperarea polițienească, judiciară sau vamală. Toate aceste măsuri, împreună cu Acordul Schengen, Convenția de Implementare a Acordului Schengen, deciziile și declarațiile adoptate de către Comitetul Executiv Schengen stabilit în 1990, precum și protocoalele și acordurile de aderare care au urmat constituie acquis-ul Schengen.

Inițial, acquis-ul Schengen nu a făcut parte din cadrul legislativ comunitar. Acest lucru s-a schimbat, însă, odată cu semnarea Tratatului de la Amsterdam, în data de 2 octombrie 1997, intrat în vigoare la data de 1 mai 1999. Un Protocol atașat Tratatului de la Amsterdam încorporează acquis-ul Schengen în cadrul legislativ și instituțional al Uniunii Europene. Începând cu acest moment, acquis-ul Schengen

---

* General maior (r.), doctorand în științe militare și informații, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

face parte din legislația comunitară și a fost transferat în noul Titlu IV- Vize, azil, imigrație și alte politici legate de libera circulație a persoanelor, al Tratatului Uniunii Europene (TUE).

1. Amenințările transfrontaliere, România și Spațiul Schengen

Europa, în preocupările constante ale promotorilor pentru viitorul ei reunit, percepe noi amenințări. Și când ne referim la acest spațiu, avem în vedere totalitatea țărilor care compun Uniunea Europeană, inclusiv cele din spațiul Schengen, la care adăugăm țările care aderă în anul 2007 (România, Bulgaria), cât și cele care vor mai urma probabil (Turcia, R. Moldova, Ucraina, Georgia, țări din fosta Federație Iugoslavă și altele). Pe un „loc fruntaș” al noilor amenințări se află noul terorism internațional, caracterizat prin violența nelimitată, pe sprijinul politic al unor guvernări. Această formă de amenințare nu se dă în lături pentru întrebuințarea inclusiv a armelor neconvenționale (radioactive, bacteriologice, chimice etc.) Terorismul sub această formă de manifestare, așa cum îl percepem cu toții, din presă, televiziune, radio, internet și alte mijloace de informare, curmează vieți nevinovate, copii, femei, bătrâni, produce masacre, distrugerii de infrastructură, creează stări de panică și suferințe generale la care se adaugă, valori incalculabile aruncate în aer în fracțiuni de secundă.¹¹⁷⁰

Aderarea României la Uniunea Europeană și, în perspectivă, accesarea în spațiul Schengen, și, implicit, stabilirea frontierelor externe ale Uniunii pe actuala configurație frontalieră a țării noastre pe porțiunile de nord, est și litoralul Mării Negre, reprezintă pași importanți în procesul de dezvoltare economico-socială atât a continentului european, cât și a ținuturilor românești.

Fiind o „poartă” spre Europa, România, prin poziția ei geopolitică și geostrategică, resimte la frontierele sale presiuni sporite ale criminalității organizate transfrontaliere. Dintre acestea, se enumera migrația, în cele două forme de manifestare imigrația și emigrația, traficul de droguri, traficul de carne vie, traficul de armament, muniții, materiale explozive, traficul cu autoturisme de lux furate. Contrabanda de bunuri și produse (bunuri din patrimoniul național cultural, bunuri contrafăcute, droguri, produse cu regim special, țigări, băuturi alcoolice, produse petroliere și derivate, material lemnos, alimente și produse de larg consum, medicamente etc.), operațiunile ilegale cu produse interzise de introducere în țară sau de tranzit (deșeuri și reziduuri radioactive, toxice, specii protejate de floră, faună, vestigii arheologice și istorice, roci rare, vânat și pescuit ilegal etc.) sunt numai câteva din formele de manifestare a criminalității transfrontaliere organizate.¹¹⁷¹

Riscurile transfrontaliere caracteristice vizează: extinderea ariei de atragere a infractorilor, a tentativelor cu privire la fraudele de toate tipurile, contrabandă și trafic ilicit; constituirea și acțiunile organizate ale rețelelor internaționale criminale care

¹¹⁷⁰ Dumitru POPESCU, *Managementul integrat al sistemului integrat de frontieră a României*, Ed. Pro Transilvania, București, 2004, p. 34.

¹¹⁷¹ Dumitru POPESCU, *op. cit.*, p. 36.

utilizează o gamă largă și diversificată de fapte ilicite și întrebuintează mijloace tehnice și tehnologice de fabricație recentă; existența pe teritoriul național a unor grupări constituite din cetățenii străini care se implică în traficul ilicit și contrabandă cu mărfuri și produse; amplificarea tranzitului ilegal și dezvoltarea pieței interne de droguri, precursori și materiale interzise; schimbarea unor direcții și porți de penetrare a drogurilor și altor produse dinspre vest spre est; tranzitarea teritoriului, prin contrabandă sau trafic ilicit a unor produse, mărfuri și mijloace pentru piața neagră a unor state europene și din afara acestui spațiu; operațiunile vamale cu mărfuri care încalcă legislația cu privire la protecția consumatorilor și a mediului, protecția drepturilor de proprietate intelectuală; fraudele vamale comerciale; spălarea banilor și valuta falsă; specularea unor prevederi legale cu privire la permisivitatea înființării societăților comerciale cu obiect de activitate comerțul exterior coroborate cu lacunele ce se manifestă în combaterea firmelor fantomă; acțiunile de incitare la extremism, intoleranță, separatism sau xenofobie, generatoare de migrație spre România și din România spre țările occidentale; proliferarea și dezvoltarea rețelelor terorismului internațional.

În perspectivă, analiștii în domeniu apreciază că România tinde să depășească statutul de țară de tranzit și să devină și o țară „țintă” pentru imigrația ilegală, traficul de stupefiante, autoturisme de lux, arme, muniții¹¹⁷². Traficul și consumul de stupefiante și-au găsit deja un teren fertil în mediile infractoare autohtone, dar și în afara acestora, numărul dependenților de droguri în rândul tineretului cunoscând o creștere alarmantă. Tendința va fi de amplificare a numărului și gravității tentativelor și infracțiunilor, perfecționarea metodelor și formelor de disimulare a fraudei, traficului ilicit și contrabandei, contrabanda și traficul de produse, materiale sau substanțe care nu pot fi detectate cu aparatura clasică din dotare și câini special dresați. Noile tehnologii au facilitat producerea drogurilor sintetice, explozivilor plastici și altor materiale periculoase nedetectabile, precum și bunuri contrafăcute prin metode încă necunoscute¹¹⁷³.

Folosirea documentelor de identitate și de însoțire a transporturilor false ori falsificate, traficul ilegal de persoane în compartimente de marfă, tentativele de corupție, șantaj și amenințări la adresa personalului care-și desfășoară activitatea în punctele de trecere a frontierei, interceptarea transmisiilor de date transfrontaliere cu caracter confidențial, traficul ilegal de țesuturi și organe umane, tentative de contrabandă sub falsă acoperire, inclusiv diplomatică, spălarea de bani și eludarea taxelor vamale și impozitelor sau perceperea de returnări de TVA pentru mărfuri care în mod real nu au fost trecute peste frontieră, coroborate cu insuficiența numerică a personalului de supraveghere și control a frontierei, nivelul scăzut de dotare și de pregătire teoretică, lipsa deprinderilor practice, perspicacitatea scăzută a unor lucrători și multe altele generează tot atâtea riscuri la adresa siguranței frontaliere.

Gama de manifestare a riscurilor transfrontaliere are tendința de extindere și diversificare și, ca atare, noile forme de manifestare este necesar să fie sesizate din

---

¹¹⁷² Documentar Direcția Generală de Combatere a Crimei Organizate și Antidrog.

¹¹⁷³ Documentar Autoritatea Națională a Vămirilor

timp, combătute, monitorizate și lichidate. Un rol important în acest demers o au analizele cu risc care trebuie situate pe agenda de lucru a echipelor manageriale de la toate eşaloanele ierarhice ale instituțiilor cu atribuții la frontieră.

Renunțarea la controalele asupra persoanelor, așa cum a fost făcută în cazul statelor Schengen, poate fi aplicată numai când toate pre-condițiile sunt îndeplinite pentru a demonstra că nu va conduce la scăderea nivelului de securitate a cetățenilor. Una dintre cele mai importante condiții este ca viitoarele frontiere externe ale Uniunii să fie monitorizate de către noii membri ai UE la fel de eficient ca și actualele frontiere de către statele din zona Schengen.

Controalele la frontierele interne cu noile state membre sau între acestea vor fi abolite numai când vor fi îndeplinite toate condițiile pentru garantarea securității tuturor cetățenilor europeni. Aceasta înseamnă că se va renunța la controale după o perioadă de timp de la extindere, așa cum s-a întâmplat și cu Grecia, care a aderat la zona Schengen abia în 1999, și cu statele nordice (Danemarca, Suedia și Finlanda), care au aderat în 2001.

2. Categoriile de prevederi ale acquis-ului Schengen

Potrivit articolului 8 din Protocolul privind integrarea acquis-ului Schengen în cadrul Uniunii Europene, anexat la Tratatul privind Uniunea Europeană și la Tratatul de instituire a Comunității Europene, denumit în continuare Protocolul Schengen, România trebuie să accepte în totalitate acquis-ul Schengen.

Există două categorii de prevederi ale acquis-ului Schengen:

- prevederi care nu sunt legate de ridicarea controalelor la frontierele interne (Categorია I, etapa pre-aderare la UE);
- prevederi direct legate de ridicarea controalelor la frontierele interne (Categorია a II-a, etapa post-aderare la UE).

Prevederile din cea de-a doua categorie trebuie implementate și aplicate simultan cu ridicarea controalelor la frontierele interne și sunt supuse procesului de evaluare Schengen. În acest context, România trebuie să-și demonstreze capacitatea de a îndeplini cerințele relevante din acquis-ul Schengen într-o manieră corectă, uniformă și eficientă, fiind supusă apoi unei decizii unanime a Consiliului UE.

România a implementat prevederile din prima categorie înainte de aderarea la Uniunea Europeană, fără să fie supusă procesului de evaluare Schengen. Implementarea și monitorizarea prevederilor din această categorie au făcut parte din procesul de pregătire pentru aderarea la UE.

Implementarea și aplicarea prevederilor din Categoria a II-a presupune ca toate pre-condițiile legislative, operative și tehnice să fie îndeplinite, în special cerințele referitoare la accesul la SIS II și la un control eficient la frontierele externe. În acest context, România trebuie să țină cont inclusiv de recomandările și cele mai bune practici reliefate în cadrul evaluărilor Schengen care se derulează în alte state membre UE.

Procesul de evaluare constă în verificarea îndeplinirii tuturor condițiilor necesare implementării depline a acquis-ului Schengen. Acest lucru presupune că România trebuie să-și demonstreze capacitatea de a îndeplini cerințele acquis-ului

Schengen într-o manieră uniformă, corectă, consistentă și eficientă. Evaluarea Schengen este în responsabilitatea Grupului de Lucru Evaluare Schengen din cadrul Consiliului UE.

3. Etapele procesului de evaluare Schengen

Eliminarea controalelor la frontierele interne și implicit aderarea la spațiul Schengen este precedată de un proces de evaluare pe parcursul căruia România va trebui să primească și să răspundă unui chestionar extins, la întrebări suplimentare din partea statelor membre și va fi supusă totodată unor vizite de evaluare în teren.

Calendarul privind demararea și desfășurarea procesului de evaluare se va stabili în comun, de către Secretariatul General al Consiliului UE, statele membre și România, în cadrul Grupului de lucru Evaluare Schengen.

Vizitele de evaluare vor viza următoarele domenii:

- frontiere terestre, aeriene și maritime;
- cooperare polițienească;
- vize;
- protecția datelor;
- SIS/SIRENE.

În perioada 4-5 iunie 2009, cu ocazia reuniunii Consiliului JAI de la Bruxelles, România a prezentat împreună cu Bulgaria o Declarație privind conectarea la SISone4ALL. Conectarea la SISone4ALL presupune derularea unui al doilea proiect în paralel cu pregătirile pentru SIS II, ceea ce înseamnă un efort suplimentar pentru autoritățile implicate în acest proiect astfel încât să se respecte obiectivul propus de autoritățile române pentru aderarea la Schengen.

Procesul de evaluare Schengen constă în verificarea ca toate condițiile necesare acquis-ului Schengen să fie îndeplinite. Acest lucru presupune ca statul candidat trebuie să demonstreze capacitatea sa de a îndeplini cerințele acquis-ului Schengen într-o manieră uniformă, corectă, consistentă și eficientă.

Evaluarea Schengen este în responsabilitatea Grupului de Lucru Evaluare Schengen din cadrul Consiliului UE.

Etape:

- transmiterea de către România a unei Declarații de pregătire - Declaration of readiness privind pregătirea pentru demararea procesului de evaluare Schengen (La data de 28 iunie 2007, România a transmis Declarația de Pregătire prin care a propus a doua jumătate a anului 2008 ca dată privind începerea procesului de evaluare pe 3 domenii: Cooperare polițienească, Vize și Protecția datelor);

- transmiterea, de către Secretariatul General, a unui chestionar extins care va conține întrebări detaliate despre toate aspectele relevante pentru implementarea și aplicarea prevederilor Schengen Categoriei II;

- completarea de către România a chestionarului și transmiterea acestuia către Consiliul UE;

- demararea vizitelor de evaluare, transmiterea de întrebări suplimentare, chestionare etc.;

- redactarea unui raport care va analiza stadiul de pregătire a fiecărui stat membru pentru aplicarea prevederilor Categoriei II. Acest raport include recomandări pentru corectarea sau îmbunătățirea aspectelor mai puțin satisfăcătoare;

- Decizia Consiliului UE cu privire la eliminarea controalelor la frontierele interne.

4. Stadiul actual al implementării aquis-ului Schengen

În conformitate cu Strategia națională privind aderarea la spațiul Schengen 2008-2011, Planul de Acțiune Schengen este un document programatic care stabilește criteriile preliminare aderării la spațiul Schengen, în scopul identificării și prioritizării acțiunilor care urmează să fie adoptate pentru îndeplinirea condițiilor necesare implementării depline a aquis-ului Schengen.

Planul de Acțiune Schengen a fost revizuit anual pentru identificarea în timp util a tuturor măsurilor necesare procesului de aderare și pentru ajustarea celor deja stabilite în funcție de noul context național juridic și instituțional, precum și raportat la evoluțiile din domeniu înregistrate la nivel european, astfel încât să fie evitate orice întârzieri de natură a aduce prejudicii acestui proces.

În data de 08.09.2010 a fost aprobat de către Guvernul României **Planul de Acțiune Schengen revizuit 2010**, prin intermediul unui Memorandum.

De la momentul ultimei revizuirii a Planului de Acțiune Schengen, în 2009, și până în prezent, au fost organizate 6 vizite de evaluare Schengen, în domeniile **cooperare polițienească, protecția datelor personale, vize, frontiere maritime, frontiere aeriene, frontiere terestre**¹¹⁷⁴.

Pe baza rapoartelor de evaluare ale acestor misiuni, au rezultat măsuri și recomandări de ordin legislativ, tehnic, infrastructură, organizatoric, de pregătire a personalului, din partea Comitetului de evaluare, sintetizate sub forma Planului de Acțiune Schengen revizuit 2010, a căror îndeplinire, până la sfârșitul anului 2010, este esențială pentru aderarea la spațiul Schengen în termenul propus – martie 2011.

Planul de acțiune mai conține măsuri ce trebuie îndeplinite în cursul acestui an în vederea pregătirii vizitei de reevaluare în domeniul frontiere aeriene din perioada **15-17.11.2010** și a ultimei misiuni de evaluare Schengen, în domeniul **SIS/SIRENE**, care se va desfășura în perioada **06-10.12.2010**.

Dintre instituțiile responsabile cu ducerea la îndeplinire a măsurilor prevăzute în Planul de Acțiune Schengen revizuit 2010, fac parte următoarele: Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, Ministerul Justiției, Serviciul de Telecomunicații Speciale, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal.

Bibliografie:

¹¹⁷⁴ Comunicate de presă, Vezi: <http://www.schengen.mira.gov.ro/index09.htm>, accesat la 15.10.2010.

- [1] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a common policy on illegal immigration-<http://europa.eu.int/eur-lex/com/pdf/2001/com2001-0672en01>.
- [2] H.G.R. nr. 943/27.09.2002, M.O. nr. 618/01.10.2001.
- [3] Documentele Reuniunii Consiliului European din 14-15 decembrie 2001 de la Laeken (europa.eu.int/comm/laeken-council/index-en.htm)
- [4] POPESCU, Dumitru, BÎRÎUȚĂ, Corneliu, Sistemul integrat de management pentru Frontiera de stat a României, Revista Frontiera nr. 10, 2002, I.G.P.F.
- [5] POPESCU, Dumitru, colectiv Integrarea europeană, infrastructura teritorială și logistica apărării naționale, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2003
- [6] POPESCU, Dumitru, colectiv Managementul Poliției de Frontieră, Ed. Ministerului de Interne, București, 2002
- [7] POPESCU, Dumitru, Monografia frontierei de stat a României, Ed. Coresi, București, 2003
- [8] POPESCU, Dumitru, Managementul integrat al frontierei de stat a României, Ed. Pro Transilvania, București, 2004, Managementul structurilor poliției de frontieră, Editura M.A.I., București, 2005
- [9] www.schengen.mira.gov.ro

DEZASTRE CBRN RARE, CU INTENSITATE VARIABILĂ, PENTRU EVENIMENTELE ASIMETRICE (DCBRNRIV-ASIM)

Dr. Gheorghe VĂDUVA*

Nous vivons dans un monde symétrique et, en même temps, asymétrique de l'harmonie, des contrastes et des désastres a l'intensité variable. Les Harmonies sont relatives, mais elles engendrent des équilibres dynamiques, absolument nécessaires pour la légitimité des systèmes de values, les contrastes engendrent des dissymétries, asymétries et même des conflits, absolument nécessaires pour des actionnes, mais les désastres brisent les équilibres et les asymétries aussi, par des failles significatives qui imposent des longues périodes de redressement, reconstruction et normalisation. De toutes les désastres, ces qui tiennent de domaines chimique, biologique, radiologique et nucléaire sont assez rares et semble être plus facile a gérer, parce qu'ils dépendent, dans une grande mesure, non seulement de nature, mais des gens. Il y a une question tranchante : Les gens ont-ils un minimum de control sur ces désastres chimiques, biologiques et nucléaires rares a l'intensité variable pour les événements asymétrique (DCBRNRIV/ASYM), ou mêmes les gens deviennent dépendants d telle variabilité intempestive ?

Cuvinte-cheie: dezastre, chimice, biologice, radiologice, rare, intensitate, variabilă, asimetrice

1. De ce DCBRNRIV-ASIM, într-o lume în care se pare că ordinea învinge în fiecare zi dezordinea?

Activitatea oamenilor este din ce în ce mai complicată și din ce în ce mai complexă. În fiecare zi, oamenii fac ce știu și caută să știe cât mai mult despre ceea ce fac sau nu fac. Omul este, în continuare, măsura tuturor lucrurilor, a celor bune, dar și a celor rele, inclusiv a celor care generează dezastre. El produce, deopotrivă, conștient sau nu, suporturile progresului și prosperității, ale echilibrului și stabilității, ale armoniei și ordinii economice, sociale și informaționale, dar și suporturile dezechilibrelor și instabilității, ale discontinuității, disproporționalității, asimetriei și conflictualității. Cauzele acestui comportament uman echilibrat și, deopotrivă, departe de echilibru, disproporționat și asimetric se află în caracterul euristic al activității umane, în veșnicul efort al omului de explorare a incertitudinii, de creare a certitudinii și, în același timp, de negare a acesteia, prin plonjarea efectivă în necunoscut, prin miracolul cunoașterii și efectele ei deopotrivă integrale și fractale, generate de evoluții adesea haotice și imprevizibile, cu desfășurări intempestive în lanțuri cu bifurcații greu de prevăzut, de controlat, de gestionat, de influențat, de coordonat. Procesul cunoașterii este infinit iar pe modelul cunoașterii se construiește și acțiunea umană.

Omul și-a creat, în același timp, un mediul de securitate în care se simte însă tot mai nesigur și un mediu de insecuritate în care se simte mult mai sigur, pentru că

---

* Cercetător științific gradul I la Institutul de Studii de Securitate din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”

este nevoit să-și asume riscul extrem și să-și facă din el un modus vivendi. Pentru că Omul se simte mult mai sigur în propria sa acțiune riscantă decât în confortul așteptării incerte, în efortul de escaladare a necunoscutului în care el este totdeauna vârf de lance, decât în neefortul beneficiului unui mediu așezat, aparent imuabil, lipsit de tensiune și de variabilitate. Omul nu acceptă entropia zero. De aceea, pentru om, nimic nu este definitiv, nimic nu este finalizat, ci totul înseamnă mișcare, căutare, descoperire, creație, acțiune și risc. Ecce homo.

Produsele CBRN sunt, în primul rând, efecte ale acțiunii CBRN. Omul a creat aceste componente, pe de o parte, pentru că are nevoie de ele, fac parte din viața lui, și, pe de altă parte, pentru că așa a rezultat din combinarea efectelor, din evoluția lanțurilor de dezvoltare a domeniilor respective. Domeniul CBRN este specific societății omenești, este o creație a oamenilor. Și chiar dacă elementele chimice, cele biologice, cele radiologice și cele nucleare fac parte și din natură – sunt produse ale naturii –, omul le-a transformat, pentru sine, în produse ale sale, convertindu-le la combinări și recombinații care au dus la amplificarea energiei, la multiplicarea efectelor, dar și a riscurilor asociate, impuse sau rezultate din unele posibile desfășurări imprevizibile.

Domeniul CBRN este, pentru om, încă un fel de cal năvălaș, dar care dă, totuși, unele semne că poate fi îmblânzit și folosit la muncile cele mai grele. Și, probabil, că, în final, așa va fi. Dar de aici nu rezultă că nu vor apărea alte provocări, pericole și amenințări, alte vulnerabilități la acestea și, în consecință, alte riscuri de asumat.

Dezastrele CBRN sunt, credem noi, cele mai complicate, cele mai complexe și cu cele mai variabile evoluții și desfășurări în configurația calamităților și dezastrelor care se produc pe planeta noastră. Cutremurele de pământ, deși surprind, fac parte din natura planetei și oamenii s-au deprins deja cu ele. Furtunile, uraganele, inundațiile, efectele distructive ale încălzirii planetei sunt și ele parte a geofizicii, meteorologiei și vieții planetei Pământ, depășesc voința și putința oamenilor și, de aceea, omul trebuie să le accepte și să se adapteze la aceste condiții, asumându-și riscul care rezultă din această relație.

Dezastrele CBRN sunt însă produse de oameni, mai exact, de incapacitatea lor și chiar din imposibilitatea lor de a tempera monstrul pe care tot ei l-au creat. Acest monstru este una dintre realizările de succes al omenirii. El reprezintă, de fapt, vârful tehnologic și constituie, la ora actuală, principalul arsenal strategic al armatelor puternice, dar și principalul motor energetic al viitorului, atunci când atomul va învinge petrolul, mai exact, când oamenii își vor da seama că, de fapt, trăiesc într-un univers al energiei nucleare, al energiei biologice, al energiei radiante și al efectelor lucrului elementelor chimice din care se compune această lume, din care se compune, în integritate, Universul.

Dezastrele CBRN sunt rare. Ele reprezintă disfuncții majore de sistem și/sau de proces în amplul sistem al conexării componentelor chimice, biologice, radiologice și nucleare din marile complexe industriale, energetice și chiar militare. Unele dintre aceste disfuncții sunt previzibile, altele, nu. Atât cele previzibile, cât și cele imprevizibile sunt generatoare de efecte pe termen lung asupra oamenilor, comunităților, infrastructurilor și mediului.

Dezastrele CBRNRIV fac parte din dezastrele tehnologice grave și impun măsuri cu totul speciale, pe toată durata funcționării întreprinderilor și instalațiilor, pentru controlul acestora și al produselor rezultate. Fiecare unitate de acest tip are un plan precis de acțiune pentru toate etapele care țin de un posibil dezastru din categoria celor chimice, biologice, radiologice sau nucleare: prevenire, acțiune în cazul producerii, acțiuni adecvate pentru controlul și înlăturarea efectelor, acțiuni post-efect etc.

Printre principalele caracteristici generale ale acestui tip de dezastre se situează, în opinia noastră, și următoarele:

- sunt rare și cu intensități variabile, dar cu impact puternic și dureros;
- apar ca urmare a unor disfuncții grave, a unor accidente, a unor cedări de material, a unor evoluții imprevizibile sau a unor erori umane;
- cele mai multe dintre acestea se petrec în medii aglomerate, atât în cadrul întreprinderilor, cât și al zonei în care sunt amplasate și se soldează cu victime omenești și cu generarea unor dezastre asupra mediului (poluare, contaminare, infectare, intoxicare etc.);
- au efecte pe termen lung, datorită unor evoluții în lanț, unele dintre ele imprevizibile, greu controlabile sau chiar necontrolabile;
- remedierea efectelor lor necesită eforturi umane și economice foarte mari, costuri mari și atitudini dintre cele mai nefavorabile din partea celor afectați;
- astfel de dezastre au, de cele mai multe ori, dimensiuni și efecte transfrontaliere, disimetrice și asimetrice, iar gestionarea și remedierea lor necesită reglementări internaționale și cooperare internațională consistentă și permanentă.

Fazele unui dezastru CBRNRIV-ASIM sunt, în opinia noastră, următoarele:

- faza disfuncției generatoare de accident;
- faza declanșării accidentului propriu-zis (explozie, deversare, emisiune de lumină, emanație radioactivă explosivă penetrantă, undă de șoc);
- faza desfășurării dezastruoase;
- faza extinderii dezastrului
- faza proliferării efectelor;
- faza efectelor remanente;
- faza lichidării urmării și efectelor

Fiecare dintre aceste faze include evenimente variabile și desfășurări mai mult sau mai puțin previzibile care solicită la maximum atât specialiștii pentru intervenții în astfel de situații, cât și personalul întreprinderii sau instituției din care s-a generat dezastrul, economia, finanțele, decidentul politic și strategic.

2. Configurări ale DCBRNRIV-ASIM

Desigur, dezastrele CBRNRIV-ASIM nu sunt de la început integrate, în sensul cumulării efectelor tuturor componentelor acestui tip de evenimente. De regulă, evenimentele nucleare nu sunt legate de cele chimice sau biologice, dar, atunci când este vorba de intensități mari, ele se cumulează, în sensul că efectele unei explozii

nucleare pot genera lanțuri de efecte chimice, biologice și radioactive imediat și pe termen foarte lung. Fiecare situație trebuie însă analizată în parte, în funcție de parametrii de producere și de impact, de variabilitatea indicatorilor de stare și de dinamică, de conexiunea efectelor și de generarea efectelor remanente.

La o explozie nucleară, spre exemplu, 90 la sută din energia se degajă în prima milionime de secundă.

Vom analiza, în cele ce urmează, două tipuri de dezastre esențiale: dezastrele chimice și dezastrele nucleare. Acestea sunt, de altfel, și cele mai frecvente din categoria dezastrelor CBRN cu intensitate variabilă pentru evenimentele asimetrice.

2.1. Accidente chimice

Accidentele chimice se produc atunci când instalațiile au defecțiuni sau sunt avariate și permit eliberarea necontrolată în atmosferă, pe cursurile de apă sau pe suprafețe de teren a unor substanțe chimice care distrug vegetația, poluează mediul, afectează mediul biotic și, îndeosebi, animalele și ființa umană. Accidentele chimice sunt destul de numeroase, chiar dacă, la nivelul întregii planete rămân rare, iar țara noastră, care a avut, cu ani în urmă, o industrie chimică dezvoltată, a cunoscut câteva situații de acest fel. Accidentele chimice pun în pericol, în primul rând, ființa umană și mediul înconjurător.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) apreciază că, în lume, se produc, în fiecare săptămână, câteva accidente chimice. Unele dintre aceste accidente au avut urmări grave, dar, în general, acestea au fost controlate și soluționate. Pe termen lung, existența și persistența accidentelor chimice – ca urmare a dezvoltării industriei chimice – pot genera efecte semnificative, mai ales asupra mediului.

Principalele efecte ale accidentelor chimice sunt următoarele:

- intoxicarea lucrătorilor din industria chimică în întreprinderile unde se produc astfel de accidente, a populației din zonă, a animalelor și, în general a viețuitoarelor;
- producerea de răni (vezicații, ulcerații, iritații) pe suprafețele corpului omenesc neprotejate, afectarea ochilor și a aparatului respirator;
- producerea unor îmbolnăviri specifice, pe termen scurt sau pe termen lung;
- poluarea mediului;
- contaminarea produselor alimentare neambalate corespunzător;
- contaminarea și chiar distrugerea culturilor;
- infectarea culturilor și deteriorarea calităților acestora;
- contaminarea surselor de apă potabilă, a aerului și a unor suprafețe de teren mai mari sau mai mici;
- contaminarea cursurilor de apă, a lacurilor și acumulărilor hidrotehnice;
- deteriorarea instalațiilor și aparaturii sensibile la contaminarea cu produse chimice;
- alte efecte, unele dintre acestea fiind imprevizibile.

În general, substanțele chimice industriale sunt toxice. De aceea, se și numesc substanțe toxice industriale (S.T.I.). Aceste substanțe au un regim special, iar cei care le produc, le mănuiesc sau le folosesc, în pofida tuturor măsurilor de protecție, își asumă un risc major. De altfel, ei sunt încadrați ca lucrători în condiții deosebite, cu

risc major. Substanțele chimice care se folosesc în industrie, în agricultură, în industria farmaceutică etc. se prezintă sub formă solidă, lichidă sau gazoasă.

Toate unitățile care lucrează cu produse chimice sau generează astfel de produse au planuri speciale de securitate și protecție a personalului și mediului înconjurător, atât în activitatea obișnuită, cât și în cazul producerii unor accidente chimice, a unor avarii sau în situații extreme, adică în cazul unui atac chimic. Uneori însă, un accident chimic major poate fi echivalat cu un atac chimic în caz de război. Deși majoritatea țărilor au semnat diferite acorduri cu privire la interzicerea armelor chimice și a celorlalte arme de distrugere în masă, nu este exclus ca, în anumite împrejurări, să fie folosite și astfel de arme. Oricum, stocurile imense de arme chimice sau de substanțe chimice depozitate spre a fi distruse încă nu au fost lichidate în întregime.

România a dispus de o industrie chimică remarcabilă – este vorba de numeroase combinate chimice, de fabrici de medicamente și de alte întreprinderi producătoare de acizi, baze și alte elemente chimice –, care folosea produse chimice sau fabrica astfel de produse (îngrășăminte chimice, substanțe necesare în procesul industrial, medicamente și alte produse necesare consumului productiv). Fiind vorba de o activitate foarte intensă, s-au produs și unele accidente cu efecte mai mult sau mai puțin grave.

În noiembrie 1979, la Întreprinderea de Medicamente din București, a explodat un vagon-cisternă încărcat cu amoniac lichefiat. Era încărcat cu cinci tone peste capacitate. Efectele au fost dezastruoase, întrucât și-au pierdut viața 27 de oameni și au fost intoxicați grav 175. În același timp, a fost contaminată o zonă cu o suprafață de 1,5 kilometri pătrați.¹¹⁷⁵

La Întreprinderea Chimică din Fălticeni, la 28 iulie 1988, s-au pompat, din neglijență, 149 tone de acid sulfuric într-un rezervor de 600 tone acetocianhidrină. Acest amestec a produs o reacție în lanț care a dus la explozia rezervorului. S-a format un nor toxic compus din acid sulfuric, dioxid de sulf și acid cianhidric, deosebit de toxic. A fost contaminat râul Siret, în aval de locul accidentului, și au murit 107 animale de la o fermă de vaci din zona contaminată.

La societatea mixtă româno-australiană S.C. Aurul din Baia Mare, în ziua de 30 ianuarie 2000, s-a produs o spărtură de 25 de metri în digul de amorsare și au fost astfel deversati, în exterior, în 11 ore, 100.000 de metri cubi de lichid cu suspensii și cianuri. Această societate avea ca obiect de activitate recuperarea aurului și argintului prin retratarea sterilului din iazuri amplasate în această zonă. Ca urmare a acestui accident, au fost contaminate cu cianuri râurile Lăpuș, Someș, Tisa, precum și fluviul Dunărea, a fost afectată flora și fauna de pe traseele de contaminare, precum și 20 de hectare de teren agricol și o parte a fântânilor din localitatea Bozânta Mare.

Recent, adică pe date de 6 octombrie 2010, la o fabrică de bauxită din localitatea Devecser situată la 150 km de Budapesta, s-a produs o deversare de reziduuri (stratul de reziduuri a avut un volum de 600.000-700.000 de metri cubi, a atins o grosime 2 metri și a inundat șase localități), care s-a soldat cu 9 morți și 120

---

¹¹⁷⁵ *Dezastre în România*, <http://isubacau.ro/materiale/preg-pop/dezastre-in-Romania.doc>

de răniți. Aceste reziduuri conțin metale grele și sunt toxice. Au fost evacuate 390 de persoane, iar 110 au fost salvate din localitățile inundate de reziduurile deversate. Efectele acestui dezastru sunt numeroase, atât pentru mediu și pentru populație, cât și pentru desfășurarea activității industriale în care uzina respectivă era angajată. Activitatea a fost reluată în prima parte a lunii octombrie, dar lichidarea efectivă a urmărilor va dura, probabil, mai mult de un an, după cum apreciază specialiștii în domeniu.

În plan economic, pierderile sunt semnificative, întrucât asemenea accidente afectează nu numai producția în sine și, legat de aceasta, satisfacerea contractelor și a cerințelor de astfel de produse, ci presupun cheltuieli foarte mari legate de remedierea efectelor dezastrului, de recuperarea reziduurilor, de decontaminarea zonelor, de plata pagubelor și a unor despăgubiri etc.

Există, pe teritoriul României, ca de altfel, pe teritoriul fiecărei țări, pentru că fiecare țară, într-o formă sau alta, dispune de unități ale industriei chimice, de depozite, de mijloace care transportă produse sau deșeuri chimice etc., numeroase surse de accidente chimice. Și chiar dacă acestea sunt, după statistici, rare, omenirea se confruntă cu această problemă a accidentelor și dezastrurilor chimice, care cere soluții rapide și eficiente.

2.2. Dezastrurile nucleare

Cele mai periculoase dintre dezastrurile CBRNRIV-ASIM sunt cele nucleare. Acestea sunt, de regulă, de trei feluri:

- dezastruri rezultate în urma unei posibile folosiri a armei nucleare și cele care au drept cauză experimentele efectuate cu astfel de arme;
- dezastruri produse ca urmare a unor accidente la centralele nucleare sau la alte instalații industriale care folosesc energia nucleară, combustibil nuclear sau material fisionabil (fuzionabil);
- dezastruri produse ca urmare a unor posibile accidente în depozitele de armament strategic, în silozuri sau pe mijloacele care au la bord arme sau mijloace nucleare (avioane de bombardament strategic, submarine, alte nave cu propulsie nucleară și cu rachete nucleare etc.).

În 1962, spre exemplu, un bombardier strategic B-52, cu armament nuclear la bord, s-a prăbușit și a contaminat cu radiații zona respectivă, afectând flora, fauna și populația, în timp ce o bombă nucleară a fost largată în ocean.

Canada apreciază că, pentru această țară, există următoarele urgențe radiologice sau nucleare¹¹⁷⁶:

- o urgență nucleară la o instalație nucleară sau radiologică, mai ales la o centrală nucleară, în Canada, în Statele Unite sau în afara acestora;
- o urgență la o navă cu propulsie nucleară care se poate găsi într-un port canadian;

---

¹¹⁷⁶ *Événements radiologiques et nucléaires*, <http://www.hc-sc.gc.ca/hc-ps/ed-ud/event-incident/radiolog/index-fra.php>, accesat la 31.10.2010

- un accident pe timpul transportului de materiale radioactive,
- o urgență legată de pierderea, sustragerea (furtul) sau descoperirea de materiale radioactive;
- un atentat terorist cu materiale radioactive, îndeosebi cu o bombă radiologică (bombă murdară);
- alte evenimente care cauzează eliberarea necontrolată de materiale radioactive sau de radioactivitate, așa cum s-au petrecut lucrurile în 1978 când, în Teritoriile canadiene de Nord-Vest, s-a prăbușit un satelit sovietic cu propulsie nucleară – Cosmos 954.

Fiecare palier al guvernării trebuie să-și asume responsabilități în cazul unor urgențe nucleare sau radiologice. Sistemul de organizare a supravegherii și intervenției este de jos în sus, adică de la nivel local sau municipal, apoi la nivel provincial și, în final, la nivel federal, în funcție de amplasament, de tipul urgenței și de amploarea acesteia.

Canada, ca și alte țări, este semnatară a două convenții internaționale cu AIEA¹¹⁷⁷. Prima se numește *Convenție privind notificarea rapidă a unui accident nuclear* (1986) și prevede un sistem de notificare în caz de accident nuclear care ar putea să aibă efecte transfrontaliere, afectând astfel securitatea radiologică a unei alte țări sau a altor țări. Trebuia semnalate ora, locul, nivelul radiațiilor și alte date esențiale pentru evaluarea de către AIEA și de către alte țări (în mod direct sau prin intermediul AIEA) a situației create.

Cea de a doua convenție, intitulată *Convenția privind asistența în caz de accident nuclear sau într-o situație de urgență radiologică* (1986) a AIEA, care prevede un cadrul internațional de cooperare între țări și AIEA pentru facilitarea acordării de ajutor și sprijin rapid în caz de accident nuclear sau de urgență radiologică. Potrivit înțelegerii prevăzute în Convenție, țările trebuie să informeze AIEA în legătură cu experții, echipamentele și materialele de care dispun pentru acordarea de ajutor. În caz de accident, fiecare țară decide ce ajutor poate să acorde, AIEA îndeplinind rolul de punct central de coordonare, de dirijare a informațiilor și de acordare de ajutor prin serviciile sale disponibile.

Canada este membră a Agenției pentru Energie Nucleară (AEN) a Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), organizație din care fac parte 30 de țări. Misiunea AEN este aceea de a ajuta țările membre, prin intermediul unei cooperări internaționale, să mențină și să elaboreze bazele științifice, tehnice și juridice necesare utilizării în deplină securitate a energiei nucleare cu scopuri pașnice.

AEN organizează periodic exerciții internaționale pentru verificarea planurilor țărilor membre de acțiune în urgențe nucleare. Prin aceste exerciții se verifică:

- sectoarele în care comunicarea și coordonarea transfrontalieră ar putea fi ameliorate;
- procesele de luare a deciziilor fundamentate pe informații limitate și pe condiții incerte;
- comunicații în timp real cu echipamente și proceduri;

---

¹¹⁷⁷ AIEA – Agenția Internațională a Energiei Atomice

- informațiile publice și relațiile cu media.

2.3. Scala internațională privind evenimentele nucleare

AIEA și AEN a OCDE au creat Scala Internațională a Evenimentelor Nucleare (INES) cu scopul de a comunica amploarea și impactul de securitate a urgențelor nucleare pentru celelalte țări.

Scala cuprinde șapte niveluri, situate pe trei grupe, astfel:

Grupa 1: Normal - Nivelul 0: urgențe fără importanță pentru securitate;

Grupa 2: Incident - Nivelurile 1-3: urgențe importante pentru lucrătorii care se află în locurile de urgență, dar nu și pentru populație;

Grupa 3: Accident - Nivelurile 4-7: urgențe importante pentru lucrători și pentru populație.

Grafic, cele trei grupări ale celor șapte nivelurile de urgență se prezintă în tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 1 Niveluri de urgență în cazul unui accident nuclear

Categoría	Niveluri de urgență		Implicații
	Magnitudine	Conținutul	
NORMAL	0	Fără importanță pentru securitate	Fără implicații
INCIDENT	1	Anomalie	Neregulă
	2	Incident	Personalul
	3	Incident grav	Personalul
ACCIDENT	4	Accident care afectează sistemul	Personalul și instalația
	5	Accident cu risc extins asupra populației din zonă	Personalul, instalațiile și, în parte, populația din zonă
	6	Accident grav	Întreaga țară și vecinii
	7	Accident major	Foarte multe țări

Accidentul de la Three Mile Island din 1979 a avut magnitudinea 5, iar accidentul de la Cernobîl a avut magnitudinea 7.

Magnitudinea nu este clară de la început, datorită, în primul rând, dificultății recepționării, analizării și prelucrării informațiilor despre evenimentul (accidentul) nuclear. Sistemele de informare și de alertă sunt, în general, bine structurate, dar astfel de incidente sau de accidente sunt complexe, cu desfășurări complicate, adesea imprevizibile. Este nevoie de un anumit timp pentru analizarea informațiilor, mai ales a celor complementare. De regulă, pe scala INES, se stabilește, inițial, un nivel inferior, după care el se actualizează și, în general, crește. Așa s-au petrecut lucrurile, spre exemplu, la Cernobîl. De la un incident, s-a trecut rapid spre ultimul nivel de urgență, nivelul 7.

Nivelurile acestea privesc doar urgențele nucleare. Dar, spre exemplu, un incendiu în incinta unei centrale nucleare nu este clasificat, dacă nu implică emanații de radiații sau dacă nu afectează instalația nucleară propriu-zisă, după scala INES, ci după unele criterii stabilite în cadrul instituției respective.

Clasificarea INES este, deci, diferită de cea prin care se stabilesc modalitățile de acțiune în urgențe pentru personalul centralelor nucleare, în caz de incident sau în cazul unor situații speciale.

De regulă, dezastrul nuclear este foarte grav, indiferent de scala INES pe care se află, și creează numeroase temeri, întrucât poate scăpa cu ușurință de sub control. Deși dezastrul de la Cernobîl este, la ora actuală, controlat, iar reactorul respectiv a fost anvelopat până acum de trei ori, reacțiile nucleare se continuă în nucleul dezastrului și se vor continua până la epuizarea combustibilului nuclear.

Dezastrul nuclear poate fi generat de următoarele situații:

- folosirea armei nucleare (explozii aeriene, la suprafața solului, la suprafața apei, subterane sau subacvatice);
- folosirea muniției nucleare de artilerie sau prin alte mijloace, ca soluție militară pentru rezolvarea unui conflict sau ca act terorist;
- folosirea muniției din uraniu sărăcit sau din alte componente radioactive;
- accidente ale unor mijloace cu propulsie nucleară sau cu instalații nucleare la bord, în timpul exercițiilor de pregătire, transportului și altor activități;
- atacuri teroriste cu mijloace nucleare;
- explozii ale unor reactoare din centralele nucleare;
- scurgeri de substanțe radioactive;
- depozitarea deșeurilor nucleare etc.

Principalele caracteristici ale unui dezastru nuclear sunt următoarele:

- generarea unor efecte multiple (emisiunea de lumină, unda de șoc, radiația penetrantă, efectul electromagnetic) precum și contaminarea radioactivă a personalului, populației și mediului;
- producerea foarte rapidă unor efecte imediate și generarea altora de durată, în funcție de natura evenimentului (accidentului) nuclear, de locul și intensitatea acestuia și de caracteristicile mediului ambiant;
- persistența, vreme îndelungată, chiar de ordinul sutelor sau miilor de ani, a unor radiații nocive (în special, Beta și Gama) în atmosferă, în sol, în apa mării și chiar în cosmos;
- ridicarea, peste limitele normale a nivelului de radioactivitate a unor zone situație în epicentrul dezastrului sau în apropierea acestora.

Iată câteva evenimente nucleare și radiologice care au avut urmări dintre cele mai grave:

Impactul cu solul al satelitului Cosmos 954

Cosmos 954 a fost un satelit sovietic cu propulsie nucleară. Este vorba de un satelit de cercetare-supraveghere. La 24 ianuarie 1978, acesta a căzut în Teritoriile de Nord-Vest ale Canadei și s-a zdrobit la impactul cu solul. A rezultat o cantitate enormă de radioactivitate care s-a răspândit pe o suprafață de 124.000 kilometri

pătrați, într-o zonă care se întinde între Marele lac al Sclavilor până în nordul ținutului Alberta și al Saskatchewan-ului.

Operația de înlăturare a efectelor, denumită „Operation Morning Light”, a fost coordonată de Statele Unite și de Canada. Ea a durat până în luna octombrie 1978 și a avut ca rezultat, potrivit estimărilor Comisiei de control a energiei atomice (este vorba de Comisia canadiană de siguranță nucleară) recuperarea a 0.1 la sută din sursa de energie a satelitului.

Acest accident a ridicat numeroase probleme de ordin strategic internațional. Statele Unite au cerut interzicerea plasării pe orbite a sateliților care conțin material radioactiv. Același lucru l-au cerut și țările europene și, evident, Canada. În noiembrie 1978, ONU a autorizat Comitetul de Folosire Pașnică a Spațiului extra-atmosferic să stabilească un grup de lucru pentru studierea sateliților cu propulsie nucleară.

Accidentul de la Three Mile Island

La data de 28 martie 1979, a survenit un accident la centrala nucleară de la Three Mile Island, situată în apropierea localității Harrisburg, în Pennsylvania. Accidentul nu a cauzat morți și răniți, dar a avut un puternic impact psihologic asupra populației. Acest impact s-a datorat faptului că, la câteva zile după incident, s-a produs o erupție de gaze radioactive, dar nu în cantități atât de mari și de periculoase care să afecteze grav radioactivitatea zonei. De aici, a rezultat necesitatea unei strategii de comunicare în caz de urgență și de informare rapidă, uniformă și coerentă a populației.

S-a relevat, de asemenea, necesitatea unor planuri naționale și internaționale pentru a face față unor urgențe nucleare în timp de pace. În urma acestui incident, Statele Unite și Canada au elaborat *Planul de intervenție în caz de urgențe radiologice al Canadei și Statelor Unite*. În acest plan, se prevede o asistență mutuală în cazul unor evenimente radiologice care afectează Canada, Statele Unite sau pe ambele țări, precum și modalități concrete de acțiune, pentru fiecare situație posibilă.

Accidentul de la Cernobîl

Cel mai grav accident nuclear din istoria energiei de acest gen îl constituie cel de la Cernobîl din Ucraina, pe atunci parte componentă a Uniunii Sovietice. Acest accident s-a produs la 26 aprilie 1986 și a afectat o suprafață de cinci milioane de hectare. Au fost evacuate definitiv 160.000 de persoane. Substanța radioactivă a afectat Ucraina, țările vecine și chiar o parte dintre țările Europei de Vest.

Acest accident grav a arătat că este nevoie de politici și strategii internaționale de prevenire și de acțiune în cazul unor astfel de situații care afectează un mare număr de țări. AIEA a conceput o serie de convenții internaționale privind comportamentul și modul de acțiune în cazul unor urgențe de acest tip, precum și de exerciții corespunzătoare, care să asigure o capacitate de intervenție rapidă și eficientă

Acestea sunt, desigur cele mai grave. În lume au avut însă loc și alte accidente nucleare cu efecte locale, cum au fost accidentul produs în 1980 la Saint-Lorent, în

Franța, cel de la Buenos Aires, din Argentina, din 1983 sau cel japonez, din 1999, de la Tokaimura.

Există, desigur și alte tipuri de accidente și incidente nucleare. Este vorba de zeci și sute de incidente pe timpul transportului unor substanțe radioactive, la bordul navelor sau avioanelor de luptă, în unele baze militare, la reactoare nucleare, în laboratoare etc. Acestea nu sunt însă dezastre nucleare și nu necesită o tratare specială. Dezastrele nucleare, ca și cele chimice, sunt foarte rare și, de aceea, omenirea este foarte atentă la prevenirea și gestionarea corespunzătoare a acestora, precum și a cauzelor reale sau posibile.

Concluzie

Dezastrele CBRNRIV-ASIM nu sunt la tot pasul. Probabilitatea producerii lor este foarte mică, dar de aici nu rezultă că lumea trebuie să fie liniștită: Probabilitatea producerii unui eveniment cu risc nuclear ridicat nu este direct proporțională cu îngrijorarea populației, comunităților, instituțiilor și guvernelor. Există un uriaș arsenal de arme nucleare care numără în jur de 12.000 de capete (ogive nucleare active). Cele nouă țări care dețin arme nucleare (SUA, Rusia, Franța, Marea Britanie, China, Israelul, India, Pakistanul și Coreea de Nord) au toată grija ca astfel de arme să fie ținute sub un strict control, dar cele peste 170 de centrale nucleare active, cele dezafectate, precum și cele în construcție mențin un grad de risc nuclear destul de ridicat. Și din punctul de vedere al deținerii unor sisteme de arme nucleare, al unor centrale nucleare sau a unor reactoare nucleare, lumea este asimetrică. De o parte, se află puterea nucleară, care creează, deopotrivă, amenințare și disproporționalitate, iar de cealaltă parte se află restul lumii, care își asumă, practic, același risc cu țările deținătoare de arme și mijloace nucleare, precum și de unități ale industriei chimice, biologice și radiologice. Puterea se polarizează, riscul se globalizează.

Bibliografie:

- [1] **Legea nr. 481 din 8 noiembrie 2004 privind Protecția Civilă.**
- [2] **Ordonanța de urgență nr. 21 din 15 aprilie 2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență.**
- [3] HORNOIU Valerie, colonel ing., **Optimizarea sistemelor de intervenție care conțin materiale explozive**, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2006
- [4] BĂDILĂ, Adriana (coord.), **Managementul riscului de dezastru**, Asociația ALMA-RO, 2007.
- [5] *Dezastre în România*, <http://isubacau.ro/materiale/preg-pop/dezastre-in-Romania.doc>, accesat la 01.11.2010.
- [6] Événements radiologiques et nucléaires, <http://www.hc-sc.gc.ca/hc-ps/ed-ud/event-incident/radiolog/index-fra.php>, accesat la 31.10.2010

ELEMENTE DE ASISTENȚĂ PSIHOLAGICĂ A ACȚIUNILOR DINTR-UN TEATRU DE OPERAȚII

Ramona-Cristina CIOBANU*

ELEMENTS OF PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE OF ACTIONS INTO AN OPERATION THEATRE

The psychological assistance is very important in the preliminary training phase of mission for an operation theatre and also along the mission and after its ending. It regards the observation, evaluation and, eventually, correction of some modifications, perturbations or dismantling of military personnel's personalities following to participate in such missions abroad, being already into the operation fields or returning from such missions. But, for the psychological assistance to develop in proper circumstances is needed to be used and even built evaluation instruments special designated for this goal to proceed the emphasize of some aspects regarding the adaptation, interpersonal relationships, anxiety, depression and post-traumatic stress.

The psychological assistance consists into a complex of actions to optimize the report between the intern and extern solicitations exercised over the fighter. It must be given a special attention. It represents the unity of three distinctive operational sequences: diagnostic-finding, formative-prophylactic and therapeutic-recovery and regards military personnel participating into missions with a longer period of time than three months into the operation fields.

Cuvinte-cheie: asistență, evaluare, psihologică, postmisiune, depresie, relaționare, compensare, decompensare

1. Valoare și evaluare psihologică a militarilor care participă la misiuni în teatrele de operații

Pentru evaluarea psihologică a militarilor profesioniști este nevoie, mai întâi, de o strategie a forțelor (a resursei umane) temeinic elaborată. La urma urmei, evaluarea psihologică este parte componentă a acestei strategii și trebuie să răspundă unor exigențe bine fundamentate. Este atât în interesul instituției, cât și în interesul fiecărui militar, a fiecărei persoane care participă la acțiuni în teatrele de operații ca astfel de evaluări să fie efectuate corect și oportun. Evaluarea psihologică în timpul misiunii după încheierea acesteia reprezintă o secvență a unui demers longitudinal, care debutează cu evaluarea din cadrul selecției psihologice efectuate cu ocazia constituirii detașamentelor, continuă cu evaluările dinaintea plecării în teatrul de operații, cu evaluarea din teatrele de operații și cu evaluarea post-misiune, urmată de asistența psihologică diferențiată, care se desfășoară în toate aceste etape, dar și după încheierea misiunii, ulterior, în unitate. Toate etapele sunt foarte importante și interconexate. Nu se poate desfășura una fără cealaltă. De aceea, acțiunea de evaluare trebuie să aibă în vedere întregul, adică militarul, în toate ipostazele, solicitările și experiențele prin care trece. Desigur, cei mai mulți dintre militari trec destul de ușor peste toate aceste etape și nu pun probleme deosebite din punct de vedere psihologic.

---

* Psiholog, doctorand la Universitatea Națională de Apărare « Carol I »

Dar, de aici nu rezultă că asistența psihologică nu este necesară și eficientă. Traumele și comportamentul inadecvat se insinuează pe căi greu de sesizat și se manifestă mai ales în situații-limită, iar acest lucru poate crea, în cele din urmă, mari dificultăți. Dacă o astfel de traumă nu este sesizată încă din faza incipientă, poate afecta destul de grav psihicul militarului. Spre exemplu, sindromul Vietnamului, pentru unii dintre militarii americani care au participat la războiul din această țară, s-a manifestat foarte mulți ani, chiar toată viața.

Există cinci teme principale care se cer avute în vedere în structurarea procesului de evaluare psihologică a militarilor care acționează în teatrele de operații din afara țării: adaptare, relaționare, depresie, anxietate și stres post-traumatic, astfel:

Factorul adaptare se referă la capacitatea militarului de a cunoaște, înțelege, accepta și asimila condițiile misiunii din teatrul de operații. Adaptarea are două componente: asimilarea și acomodarea. Prima ține de procesul cunoașterii, cea de a doua ține de comportament. Adaptarea cuprinde, de asemenea, dimensiuni care se referă la dificultățile întâmpinate la acomodarea la condițiile de climă, cazare, hrană, echipament, la condițiile și dificultatea misiunilor, la programul activităților și la sistemul de cunoștințe profesionale solicitate de acestea. Adaptarea urmărește și prezența eventualelor „eșecuri” în îndeplinirea misiunilor și gradul de implicare în realizarea sarcinilor sau interesul/lipsa de interes față de acestea. Eșecurile se cer prevăzute, anticipate și, pe cât posibil, prevenite.

Factorul relaționare cuprinde o serie de dimensiuni care se referă la calitatea și caracteristicile relaționării cu colegii români și străini, cu personalul care participă la astfel de misiuni, cu șefii nemijlociți, cu subordonații, cu conducerea subunității. De asemenea, la unii se poate manifesta o tendință de izolare, pot apărea conflicte interpersonale, sentimentul de devalorizare și lipsa de încredere în ajutorul celorlalți, aspecte considerate discriminatorii pentru semnalizarea dificultăților întâmpinate în relaționare.

Factorul depresie cuprinde o serie de dimensiuni care se referă la deteriorarea unor componente ale personalității, din varii pricini (inadaptare, sensibilitate, conflicte între reprezentare și realitate etc.) și apariția unor manifestări cum ar fi: tristețe persistentă, alterarea sentimentului plăcerii, sentimente de inutilitate, lentoare psihomotorie, tulburări de somn, fatigabilitate, tulburări ale apetitului, prezența ideilor suicidare etc.

Factorul anxietate rezultă, de asemenea, din deteriorarea unor elemente ale personalității militarului surprins de evoluțiile din teatrul de operații, de conflictul dintre cunoștințele sale și realitățile din zonă. Principalele elemente care caracterizează acest factor sunt următoarele: neliniștea, preocuparea exagerată pentru anumite aspecte esențiale de viață din subunitate sau din zonă, iritabilitatea, neîncrederea, starea de tensiune permanentă, tulburările de somn, dificultățile de concentrare, suspiciunea. Toate acestea sunt considerate a fi constructe discriminatorii pentru prezența anxietății.

Factorul stres post-traumatic poate fi operaționalizat prin șase dimensiuni ce evaluează existența unor trăiri psihice de teamă, frică intensă, neputință, ca urmare a producerii unor evenimente ce implică moartea, amenințarea cu moartea sau

periclitarea integrității corporale. Cele șase dimensiuni ale stresului post-traumatic sunt următoarele:

- amintirile recurente,
- visele ce îl sperie sau îl neliniștesc în prezent pe subiect,
- incapacitatea de a evoca un aspect important al traumei,
- reactivitatea la stimuli interni sau externi ce evocă un aspect al evenimentului traumatic,
- evitarea povestirii evenimentului.

Aceste au constituit și constituie aspectele cele mai importante prin care a fost evaluată existența șocului post-traumatic. Prin acesta se poate urmări, de asemenea, și prezența atacurilor de panică, fenomene dezadaptative prezente în situațiile în care evenimentele traumatizante sunt o realitate de necontestat.

Pot fi evidențiate următoarele aspecte referitoare la cele de mai sus:

- detașamentele constituite din luptători care au două sau mai multe participări la misiuni internaționale depășesc mai ușor perioada de adaptare, iar comportamentul militarilor nu ridică probleme privind adaptarea sau dificultățile inerente unui teatru de operații;

- efortul prelungit de adaptare la condițiile misiunilor de luptă provoacă dificultăți nu doar în cadrul teatrului și în îndeplinirea misiunii, ci și ulterior, în procesul de reinsertie în mediul familial și socioprofesional din țară;

Detașamentele românești participante la misiuni în teatrele de operații din afara țării nu au întâmpinat dificultăți deosebite nici în îndeplinirea misiunilor, nici în etapa de reinsertie în mediul familial și în cel al unității-bază. Numărul redus al cazurilor care întâmpină dificultăți de integrare în programul misiunilor reprezintă rezultatul selecției psihologice riguroase și al pregătirii profesionale speciale.

Scala dificultățile este însă foarte largă. Pot fi de asemenea întâlnite și dificultăți cauzate de: climă, poziția geografică a teatrului de operații, condiții de cazare, hrană, echipament, complexitatea acțiunilor și a misiunilor, intensitatea confruntărilor din teatru, îndeplinirea cu greu a misiunilor și chiar unele eșecuri în îndeplinirea misiunilor.

Condițiile de climă și cele geografice au un impact negativ crescut doar asupra militarilor care se confruntă pentru prima dată cu diferențe semnificative de fus orar, modificări ale ritmurilor circadiene, aspectul solului și vegetației, presiunea atmosferică, variații ale temperaturii de la zi la noapte, umiditate scăzută, vânturi puternice etc.

Condițiile de cazare îi afectează într-o măsură mai mică pe militarii participanți la misiuni anterioare similare, față de cei care nu au experiență suficientă pentru acest gen de misiuni. În general, condițiile de cazare sunt cele pe care le poate asigura statul român, prin mijloacele mobile, sau instituția internațională care coordonează misiunile din acel teatru, precum și țara-gazdă. Militarii români nu sunt pretențioși și se adaptează ușor condițiilor de cazare. Dar dacă acestea nu sunt corespunzătoare se pot constitui într-un factor cumulativ de stres care se asamblează cu ușurință celorlalți și poate contribui la amplificarea stresului generat de teatru sau de ansamblul misiunilor.

Pentru Afganistan, numărul militarilor care acuză căldura excesivă este mai ridicat, având drept explicație faptul că temperaturile sunt foarte ridicate pe timpul verii și foarte scăzute pe timpul iernii. Lor li se asociază terenul arid, zonele muntoase, lipsa vegetației, precum și modul de viață diferit față de cel cunoscut al populației de aici.

Pentru Irak, criteriul climă este perturbator, întrucât desfășurarea misiunii s-a efectuat într-o zonă cu climă specifică deșertului. Au avut loc și unele elemente compensatorii, cum ar fi: prezența unor vestigii istorice (spre exemplu, în apropierea taberei de aflau ruinele orașului Ur), legendele și cultura milenară a locului. Militarii care au acționat în acest teatru de operații (misiune de aici s-a încheiat) s-au comportat exemplar în toate situațiile, inclusiv în cele generate de unele acțiuni de luptă și nu s-au ivit elemente de stres care să ducă la situații grave.

În ceea ce privește modul de viață în campanie, trebuie spus că rigorile nu sunt percepute la fel. Se ivesc uneori conflicte sau probleme de inadaptare, având drept explicație, pe de o parte, contrastul dintre specificul cultural al zonei de proveniență a militarilor și, pe de altă parte, numărul participărilor la misiuni similare care se constituie ca factor „facilitator”. Trebuie relevat faptul că unii militari nu au experiență suficientă pentru activitate în regim de campanie pe termen lung.

Sub aspectul echipamentului, deși acesta acoperă nevoia și funcția de comunicare în imagine și prestanță, putem face referiri la echipamentul de protecție personală (cască și vestă antiglonț) care afectează mobilitatea individuală considerată o componentă esențială în deprinderile luptătorului modern, însă și pe fundalul elementului comparativ cu alte armate ale Coaliției pe care le-au cunoscut mai bine de-a lungul unor activități comune. De pildă, vestea antiglonț americană este mult mai ușoară, mult mai comodă și oferă același grad de protecție cu a militarilor români. Diferența, deși se poate constitui, la unii în factor de stres, nu a afectat în general comportamentul militarilor în timpul îndeplinirii misiunilor.

2. Maturizarea psihologică de teatru și post-teatru

Teatrul de operații este nu doar o realitate a zilelor noastre și, trebuie să o spunem, și o școală necesară pentru maturizarea psihologică a luptătorului, pentru călirea psihologică a unei armate. Teatrul de operații din zilele noastre, departe de a fi doar un câmp de luptă, adică un teatru de război, este un loc în care comunitatea internațională ajută țara-gazdă să-și gestioneze conflictualitatea (este, deci, un teatru de solidaritate) și, în același timp, constituie un spațiu de interconexiune între armatele diferitelor țări și un bun prilej de călire fizică și psihică pentru militarii participanți la astfel de misiuni.

Dificultățile în relaționare pot apărea în toate dimensionările și redimensionările actului comunicării și colaborării, atât cu camarazii români, cât și cu cei străini, cu șefii nemijlociți, cu conducerea subunității, cu conducerea Forței, cu subordonații, cu mediul ambiant din campus.

Acestea pot avea următoarele cauze și, în același timp complicate efecte, dintre care cele mai importante considerăm ca sunt următoarele: tendința de izolare; sentimentul de devalorizare; sentimentul de frustrare, lipsa de încredere în colegi.

Toate aceste se pot dezvolta pe fondul unor stări de conflict și agresivitate sau, dimpotrivă, pe un suport de apatie și neimplicare.

De asemenea, trebuie avută în vedere și dorința de aderare la sistemul de valori al grupului profesional, care joacă și un rol protector, securizant, de creștere a stimei de sine și de menținere a nivelului de acceptare din partea grupului. În general, într-un teatru de operații, grupul și cultura organizațională a detașamentului (legende, fapte deosebite, faima, rezultatele anterioare cu totul remarcabile, calificativele de excepție și distincțiile etc.) au un rol hotărâtor în compensarea psihologică, în călirea psihologică și formarea personalității luptătorilor. Este una dintre explicațiile faptului că, spre exemplu, militarii români, deși nu dispun de dotările cele mai performante, au un comportament remarcabil, chiar mai bun decât la ei acasă, în teatrele de operații, fapt pentru care se bucură de aprecieri deosebite din partea colegilor străini, comenzii Forței și chiar din partea autorităților locale și a populației.

Militarii români sunt cei mai buni ambasadori ai României în țările care au nevoie de sprijin internațional pentru a ieși din dificultățile de securitate cu care se confruntă.

Grupul profesional – adică detașamentul, subunitatea, unitatea – are rol motivator pentru majoritatea militarilor, dar este resimțit și ca factor fundamental în satisfacerea unei trebuințe superioare, aceea de autorealizare. Fiecare militar se simte foarte puternic împreună cu ceilalți și reușește să depășească dificultățile de adaptare și să-și modeleze un comportament adecvat.

Relaționarea interpersonală în teatrele de operații este în general bună, camaraderească, demnă, dar și cu acele inerente conflicte interpersonale, ce se regăsesc în orice grup care desfășoară activității comune în condiții de izolare, departe de familie, de societate și de organizația de bază, adică de unitatea de reședință.

Conflictele sunt însă de mică intensitate, putând fi ușor depășite. Și sunt, efectiv, depășite fără probleme. Apar totuși unele sentimente de nemulțumire față de anumiți colegi din cadrul subunității și față de modul de evaluare de către unii șefii ierarhici. Aceste situații sunt însă izolate și se datoresc trăsăturilor de caracter ale unora dintre șefi sau dintre camarazi (autoritarism excesiv, neîncredere în subordonați, tendințe părtinitoare, lipsa tăriei de caracter, fluiditate excesivă etc.) sau unor interese înguste, care nu sunt și nu pot fi benefice într-un teatru de operații unde este nevoie ca grupul să fie puternic și foarte bine sudat. În general, astfel de situații sunt izolate și au ca suport unele tare ale sistemului atitudinal, prejudecățile și imaginea de sine pe care o au participanții în teatrele de operații.

Nemulțumirile și neînțelegerile dintre colegi pot să apară în cazul în care militarii provin din mai multe unități, când detașamentul nu este încă sudat, când comunicarea între camarazi este dificilă sau nu are suporturi comune etc., când se formează bisericuțe, grupuri informale și apar lideri care fragmentează grupul. De regulă, aceste situații sunt mult mai pregnante în țară decât atunci când unitatea sau subunitatea se în teatrele de operații. Situațiile dificile determină un grad mai mare de solidaritate și de coeziune în rândul militarilor români. Sarcinile dificile îi mobilizează.

Sunt însă și situații în care lucrurile nu se petrec așa. Cauza principală se regăsește în lipsa de coeziune afectivă a unor grupuri constituite din militari care vin din organizații diferite și care au o motivație de natură extrinsecă, pornind de la o realitate care nu favorizează coeziunea grupului și anume aceea că doar cunoscând că doar temporar au sarcini și interese comune.

Relaționarea nu este totuși ușoară. De aceea, nu trebuie neglijate deficiențele de relaționare nici pe orizontală, între camarazi, și nici cu șefii nemijlociți. Dificultățile respective se datorează lipsei de comunicare, transferului neadecvat al sarcinilor, neaducerii acestora la nivelul de înțelegere al militarilor profesioniști, dar și incapacității acestora de a înțelege totdeauna, la nivel real, situația, de a recepta corect mesajul care li se transmite, sau altor cauze care fracturează comunicarea și înțelegerea.

Se pot contura o serie de nemulțumiri care sunt structurate pe fel de fel de criterii și se adresează secvențial, incoerent, chiar pe paliere ce nu pot fi interacționate, tuturor categoriilor de militari profesioniști care se află în teatru. Militarii profesioniști reproșează nivelul de empatie scăzut al comandanților, iar subofițerii orientează nemulțumirile către liderii cu care intră în contact direct. Uneori, între diferitele niveluri ierarhice, dar și între diferite funcții, se creează incompatibilități sau rupturi care provin din fel de fel de mentalități sau din interese ce nu pot fi armonizate. Unele dintre acestea se datorează efectiv lipsei de comunicare sau dificultăților de comunicare specifice unui teatru.

Pentru înlăturarea unor astfel de deficiențe, este nevoie de lideri empatici și de reconfigurarea unor nevoi pe care actul de conducere trebuie să le aibă în vedere, cum ar fi cele centrate pe soluții și pe oameni, fără a se neglija sarcina comună, misiunea și valorile care creează și întrețin coeziunea. De asemenea, liderii trebuie să participe la construirea echipelor eficiente, competente, organizate pe principii noi și angajate motivațional, în care pot fi și trebuie să fie angrenați și psihologii și sociologi, ca specialiști în diagnoza climatului organizațional din cadrul subunităților care acționează în teatrele de operații.

Relaționarea, într-un teatru de operații, deși o continuă pe cea de acasă, are nevoie de abordări realiste și foarte bine structurate. Comanda-controlul și comunicarea, mai ales într-un teatru de operații, au nevoie de expertiză sociologică și psihologică. Trebuie avut însă în vedere și comportamentul exacerbant al unor comandanți care se caracterizează, adesea, prin abuz de autoritate, comportament de intimidare, amenințare, denigrare și chiar umilire a unor subordonați. Unii dintre șefi, cu sau fără intenție, recurg la măsuri extreme sau insuficient elaborate, care duc la depersonalizarea unor subordonați și, automat, conduc la decompensări psihologice dintre cele mai grave, chiar la îmbolnăviri. Astfel de comportamente pot genera fenomene de demotivare, de deteriorare a performanțelor și chiar de tulburări afective cu urmări grave și pe termen lung.

Desigur, în general, nu ne așteptăm și nu trebuie să ne așteptăm la comportamente nonasertive, cărora le este caracteristică negarea propriilor drepturi, nici la comportamente sau total asertive, care eludează atât drepturile personale, cât și pe cele ale celorlalți, ci mai degrabă la comportamente echilibrate, principale,

empatice, cu înțelegere, deschidere și considerație față de subordonați. Aceasta este, de altfel, caracteristica principală a comportamentelor ierarhice și orizontale dintr-un teatru de operații în unitățile și detașamentele românești participante la misiuni. Dar de aici nu rezultă că nu există și disfuncții care pot genera și întreține un stres excesiv și chiar traume. Dar astfel de situații sunt foarte rare.

Aici se cer însă făcute unele precizări. Comportamentele asertive sau nonasertive nu se evaluează statistic. Uneori, este de-ajuns ca un singur comportament în cadrul unui detașament de câteva sute de militari să fie neadecvat, adică agresiv, intolerant sau, dimpotrivă, extrem de îngăduitor, lipsit de orice exigență, indiferent, pătitor sau foarte interesat, pentru ca întregul echilibru psihologic al grupului să fie deteriorat semnificativ. În astfel de situații, este de-ajuns, cum spune proverbul, o măciucă la un car de oale. Oamenii sunt vulnerabili, cel puțin în prima parte a consolidării detașamentului, foarte sensibili la stimuli exteriori, iar reacțiile lor comportamentale, în astfel de cazuri, amplificate de factorii de stres operațional, devin imprevizibile, putând îmbrăca toată gama de situații, de la depresie la comportament agresiv, de la nesupunere la sinucidere.

Valoarea contează foarte mult în conexiunea psihologică, în comportamentul psihologic. Sentimentele de devalorizare pot fi resimțite, în special, în perioada când se produc pierderi umane în cadrul subunității, însă se estompează după acest moment, direct proporțional cu trecerea timpului și angrenarea militarilor în alte misiuni. Are loc un proces de oțelire a caracterului, de călire psihică, de consolidare a factorilor de compensare, iar valoarea grupului și a liderilor pozitivi este hotărâtoare.

Evaluarea manifestărilor depresive trebuie efectuată pe tot parcursul misiunilor și post-misiune, pentru două etape diferite: în trecut și în prezent, respectiv în perioada misiunii și în momentul revenirii în țară, pentru a putea stabili cronologia și traiectul de evoluție a manifestărilor, precum și intensitatea acestora.

Teatrul de operații lasă urme în psihicul militarului. Este vorba, în genere, de amintiri dureroase, dar și de amintiri ale solidarității umane, ale situațiilor dificile prin care s-a trecut. Amintiri ce persistă și contribuie la desăvârșirea personalității, la formarea caracterului. Tristețea persistentă a fost cel mai des regăsită ca manifestare destabilizatoare a echilibrului emoțional, ca urmare a pierderii unor militari.

La revenirea în țară, la un mic procent dintre militarii aflați în teatrele de operații, mai pot persista aceste trăiri, motivul principal fiind cauzat de unele decese survenite în familiile acestora sau printre rudele foarte apropiate, în timpul desfășurării misiunii, evenimente la care nu au putut participa. Pierderea camarazilor lasă urme, dar, de regulă, militarii depășesc astfel de momente. Sentimentul de solidaritate este mai puternic, prietenii mai profunde, respectul mai consistent.

Au loc însă și alte desfășurări ale decompensării sau compensării psihice. Dimensiunea alterării sentimentului plăcerii, sentimentului de inutilitate, lentoarea psihomotorie, insomnia, fatigabilitatea și dificultățile de concentrare se reduce direct proporțional cu perioada de timp scursă din momentul încheierii misiunii. Are loc un fel de estompere a trăirilor, de decantare a momentelor, de esențializare a experienței și, pe această bază, de maturizare a atitudinii.

Uneori, în configurarea comportamentului psihologic contează lucrurile mărunte, stările prin care trece o persoană, cuvintele care se spun sau nu se spun, pofta de viață, dorința de cunoaștere, experiența nouă, pofta de mâncare etc.

Modificările apetitului se pot manifesta pasager, în perioada de început și mai ales de sfârșit a misiunii, ca urmare a acumulărilor tensionale, dar mai ales a specificului culinar care are puține elemente comune cu bucătăria românească, însă aceste modificări nu apar ca simptome caracteristice tulburării de dispoziție afectivă, adică depresiei. Un om nu devine depresiv din cauza mâncării, dar și mâncarea poate să aibă un rol în starea sa de confort sau de disconfort.

În limita unor valori ne semnificative, ideea suicidară poate fi de asemenea adusă în discuție în cazul unui număr foarte mic de militari, însă acest lucru nu se constituie într-un simptom al depresiei. Este un simptom neglijabil, cu o intensitate foarte redusă. Solicitățile foarte mari dintr-un teatru de operații necesită angajare, acțiune, putere și tărie de caracter, nu reverii, lamentări, neîmpliniri, căderi și angoase.

Dintre reacțiile de anxietate ce pot apărea în cazul militarilor care execută misiuni în afara teritoriului național, putem enumera:

- anxietate în legătură cu probleme majore ale vieții și ale activității din teatru;
- neliniște rezultată din nesiguranță și îndoială;
- iritabilitate, ca urmare a neconcordanțelor dintre realități și reprezentări;
- tensiune musculară, ca urmare a unor eforturi prelungite, unor situații de stres sau unui disconfort îndelungat;
- dificultate de concentrare, ca urmare a solicitărilor diferite, stresante și incompatibilităților dintre gând și realitatea foarte dinamică și chiar foarte fluidă;
- fatigabilitate, ca urmare a unor sarcini insuficient motivate;
- insomnie.

Manifestările ce descriu starea de anxietate sunt prezente și se datorează unor evenimente care au determinat, pe perioade scurte, apariția unor trăiri psihice speciale, însoțite de neliniște, fatigabilitate ușor exagerată față de solicitări, dar nu independentă de aceasta, stări de iritabilitate, insomnii.

După reîntoarcerea acasă, are loc o descreștere semnificativă a acestora. Dar chiar și pe durata misiunilor, aceste stări se diminuează la majoritatea militarilor. Sentimentul de solidaritate și necesitatea coordonării eforturilor pentru îndeplinirea sarcinilor determină depășirea momentelor dificile, producătoare de stres operațional.

Indiferent de teatrul de operații, numărul militarilor care reclamă reacții de anxietate sau de teamă în legătură cu problemele majore ale vieții este destul de ridicat. Unul dintre motive este acela referitor la participarea în misiunile de căutare, de cercetare în zone noi și necunoscute. Sunt reacții firești, normale, care se regăsesc în orice tip de misiune. Este firesc ca fiecare luptător să dezvolte un anumit tip de comportament negativ (este drept, de intensitate scăzută), manifestat uneori și prin frica, epuizare, oboseală, senzație de nesiguranță și neliniște, stimulare a imaginației, dar toate acestea au rolul de a pregăti individul să-și folosească toate mecanismele de apărare și de securitate, de la cele anatomice și fiziologice la cele psihologice și cognitive. Anormal ar fi, și s-ar pune serioase semne de întrebare, atunci când nu ar

mai apărea astfel de sentimente la luptători, deoarece ar exista riscul dezumanizării, al erodării proceselor afective, ceea ce ar fi în detrimentul populației din teatrele de operații, al camarazilor și al celor apropiați și în special al familiei.

Schimbarea zonei de acțiune nu constituie un obstacol pentru militarii cu o solidă pregătire profesională și un potențial adaptativ ridicat. Militarii se adaptează repede la orice fel de zonă, atunci când au experiența teatrului de operații și și-au format o cultură în acest sens.

Incapacitatea temporară de concentrare și fatigabilitatea reprezintă simptome ale anxietății, ele putându-se manifesta datorită numărului crescut de misiuni, solicitărilor extrem de mari pe care acestea le impun și, nu în ultimul rând, impactului psihologic creat de atacurile directe asupra subunităților aflate în teatrele de operații. Aceste stări pot persista pentru mai mult timp și, la unii militari, se pot manifesta și după revenirea în țară. Ele atrag atenția asupra impactului traumatizant pe care solicitările misiunii le-au avut asupra psihicului militarilor.

Insomniile, ca tulburări ale somnului, pot fi surprinse la un număr redus de militari, dar nu se pot constitui într-un simptom al anxietății, ci ca fiind efecte ale nerespectării ritmului „veghe-somn”, al solicitărilor prea mari și al activităților prea numeroase în care au fost implicați și care s-au desfășurat la ore diferite din zi și noapte.

În aceeași măsură poate conta și diferența de fus orar percepută ca perturbatoare în perioada de adaptare și apoi la sfârșitul misiunii, dorința, gândul și emoțiile generate de momentul reîntâlnirii cu cei dragi din țară.

Unii militari rămân, în urma misiunilor, cu unele traumatisme (sesizabile sau nu) generate de dificultățile, specificul și modul de înțelegere a misiunilor îndeplinite în teatrul de operații.

Reacțiile post-traumatice întâlnite în rândul militarilor pot fi cauzate de:

- evenimente traumatice;
- amintiri recurente;
- vise recurente;
- incapacitatea de evocare;
- reactivitatea fiziologică;
- evitarea povestirii.

La unii militari, simptome specifice stresului post-traumatic se pot înregistra și pot fi evaluate nu doar din relatările acestora, ci și din observarea comportamentului nonverbal, din relatările comandanților și a psihologilor care au participat la misiune.

Prezența stresului post-traumatic este o rezultată a unei multitudini de factori care, acționând corelat, au condus la manifestarea acestuia. Un eveniment care ar putea determina cel mai pregnant instalarea șocului îl constituie atacul asupra militarilor participanți la misiuni în afara teritoriului național și pierderea unor camarazi, în principal, pentru cei care au fost martori direcți la diferite incidente. Chiar dacă profesia de militar include capacitatea de a rezista la situații-limită și a le depăși, astfel de situații, mai ales când este vorba de pierderea camarazilor, nu rămân fără urmări.

Amintirile recurente, visele cu conținut terifiant sau cu conținut legat de evenimentele atacului, revenirea și retrăirea hipnotică a unor scene din timpul atacului sunt manifestări care pot apărea, în special, la coechipierii unor militari decedați și la prietenii apropiați. Existența socului post-traumatic se manifestă și de refuzul sau incapacitatea acestora de a relata un anumit aspect al evenimentului traumatizant sau de reactivitatea fiziologică a acestora la stimuli ce evocau evenimentul.

Reactivitatea fiziologică se manifestă prin prezenta lacrimilor, prin evitarea privirii interlocutorului, prin intensitatea redusă a vocii, agitația mâinilor, poziția posturală modificată și tenta depresivă. Acest comportament s-a observat și în cazul alpiniștilor supraviețuitori din avalanșe, în care și-au pierdut coechipieri, al muncitorilor care au supraviețuit unor accidente industriale în care au pierit coechipieri, al minerilor etc. Dar cel mai frecvent se semnalează la camarazii supraviețuitori din războaie și confruntări armate, în condiții de risc totdeauna extrem.

NU trebuie să neglijăm niciodată problematica stresului post-traumatic. Stresul post-traumatic reprezintă o urgență psihologică, motiv pentru care militarii cu simptome sunt monitorizați și trebuie reevaluați și asistați psihologic sau supuși unor demersuri psihoterapeutice specifice. Atunci când există situații de instalare a stresului, mai ales a stresului post-traumatic, acțiunea la nivelul persoanei are corespondență în manifestări și la nivelul organizației, deoarece individul nu se angajează izolat în anumite acțiuni, fiecare având un rol definit în cadrul grupului. Cu alte cuvinte, stresul post-traumatic trebuie tratat și din perspectiva psihologiei colective, din cea a psihologiei muncii și din cea a sociologiei.

Concluzie

Atât semnificația unor disfuncțiuni fizice ale individului, a unor traume fizice și/sau psihice, cât mai ales manifestările sale dezadaptative se transmit și se resimt de către toți membrii echipei. De aceea, pregătirea psihologică pentru îndeplinirea unor misiuni în actualele teatre de operații este tot atât de importantă ca pregătirea profesională și de specialitate. Ea face parte din această pregătire generală, specifică și complexă și, deși pare foarte sensibilă, necesitând o abordare atentă, strictă și oportună, are un rol hotărâtor în îndeplinirea misiunii și în securitatea persoanei. Fiecare luptător trebuie să-și cunoască limitele, predispozițiile, să-și înțeleagă, să-și controleze și să-și modeleze comportamentul. Acest lucru nu este posibil decât printr-o foarte bună pregătire psihologică a luptătorilor și comandanților, precum și printr-o asistență psihologică de calitate. Asistența psihologică nu este, deci, o simplă observație a comportamentului militarilor și subunității, ci o pregătire a acestora pentru a face față unor situații dificile, de stres intens.

Bibliografie

- [1] BEAUGRAND, J.P., *Observation directe du comportement*, in Robert M., Ed. **Fondaments et etapes de la recherche scientifique en psychologie**, Saint Hyacinthe Ediseam Quebec, Paris, 1989.

- [2] BERNARD, J.L., **Les methodes d'evaluation de la personalite**, Dunod Hyman, M.T.ed., Paris, 1975.
- [3] DAFINOIU, I., **Metode calitative de abordare; observația și interviul**, Collegium, Polirom, 2002.
- [4] HWMAN, M.T., **Interviewing in social research**, The University of Chicago press, Chicago & London, 1975.
- [5] DSM-IV, **Manual de diagnostic si statistica a tulburarilor mentale**, Asociatia psihiatrilor liberi din România, Bucuresti, 2000.
- [6] CRACSNER, Edmond, căpitan-comandor psih. dr. & colectivul, **Evaluare psihologica a personalului din teatrele de operații**.

DREPTURI JUDICIARE ALE MILITARILOR

Anelis-Vanina ISTRĂTESCU*

MILITARIES JUDICIAL RIGHTS

Judiciary rights are fundamental values whose violation is severely punished both in the international and domestic legal systems, based on the rule of law and respect of human rights in the democratic society. Members of the armed forces have the same legal benefits as those granted to civilians, including equal rights and remedies deriving from or in connection with trials solved out by courts as agents of public authority.

Concept of military justice must not be regarded as a parallel instrument of judiciary, but as an inner element of justice, that is has to comply with in every aspect. Despite the fact that some countries repealed the military courts, their maintenance by other States does not infringe the principle of equality established under most of the domestic constitutional acts, but provides with qualified judgments made by specialized magistrates in respect of the litigating parties' capacity or nature of the cases brought to justice.

Irrespective of the type of the judicial system we refer to, it has been unanimously underlined that judiciary rights, such as the right to a fair trial, the right to an effective remedy along with the prohibition of the abusive exercise of procedural rights, the right of appeal in criminal matters, the right to the legality of offences and punishments or the right not to be tried or punished twice, have to be fully preserved and guaranteed by all democratic States governed by supremacy of law.

1. Justiția militară-concept, tendințe și perspective

Într-o lume aflată în continuă transformare, militarii, ca și civilii, pot deveni subiecte de drept procesual, atunci când participă la derularea unor litigii ale căror efecte se pot răsfrânge în mod direct sau indirect asupra intereselor lor legitime. Tocmai de aceea, cunoașterea drepturilor și remediilor judiciare de care dispun militarii, reprezintă o temă mereu actuală, decurgând din necesitatea de a asigura o protecție eficientă acestei categorii și de a-i consolida statutul în cadrul societății.

Garanțiile judiciare conferite în cauzele de natură militară se impun a fi analizate în contextul mutațiilor produse în plan geopolitic, acutizării conflictelor interne și internaționale, extinderii fenomenului infracțional, factori ce influențează sistemul judiciar, confruntat cu creșterea numărului de procese, insuficiența magistraților, deficiențe de ordin logistic ori probleme financiare. Toate aceste carențe se repercutează asupra însuși actului de justiție, care nu de puține ori, se realizează în mod formal sau superficial, conducând finalmente la pronunțarea unor soluții judiciare contrare realității faptice ori juridice ori vădit incompatibile cu legea și scopurile ei.

Justiția, ca element intrinsec și indispensabil al Statului, se dorește a fi piatra de temelie a democrației, liantul dintre ordine și dreptate, fără de care însăși continuitatea umanității ar fi periclitată. Încă din dreptul roman, s-a avansat ideea că justiția este *arta echității și a binelui*¹¹⁷⁸, apariția organelor sale de înfăptuire fiind generată de nevoia

---

* Asistent universitar doctorand, avocat, Baroul București

¹¹⁷⁸ *Jus est ars aequi et boni*

oamenilor de a se simți ocrotiți, de a beneficia de egalitate de tratament în raport cu semenii lor și de a menține un just echilibru între interesul general, al comunității și cel privat, al particularilor.

Platon era de părere că „*judicata este o invenție umană, o modalitate de a compara, contrasta și controla, pe măsură ce ne judecăm pe noi înșine față de standarde artificiale și deseori ideale de perfecțiune, moralitate sau adevăr.*” Dintr-o altă perspectivă, Francois de la Rochefoucauld¹¹⁷⁹ afirma că „*pentru cei mai mulți oameni, iubirea de dreptate nu înseamnă altceva, decât teama de a suferi de pe urma injustiției*”. Chintesența acestor maxime celebre este aceea că justiția a fost creată tocmai pentru a prezerva valorile umanității și de a le conferi perenitate, independent de schimbările produse în plan economic, politic, social sau cultural de-a lungul secolelor.

Prevenirea încălcărilor de drepturi în litigiile militarilor se înscrie în obiectivele-cadru ale justiției militare, parte componentă a sistemului judiciar, guvernat de principiul separației puterilor în stat și de cel al respectării demnității umane .

Analiza configurației sistemelor judiciare actuale ne face să înțelegem că pentru unele state, sintagma *justiție militară* a devenit oarecum „desuetă”, în contextul în care acestea au desființat instanțele militare și au creat un mecanism jurisdicțional unic, aplicabil atât militarilor, cât și civililor. *Principiul unicității justiției* este consacrat într-o manieră expresă și neechivocă în art. 124, alin. 2 din *Constituția României*¹¹⁸⁰, în conformitate cu care „*justiția este unică, imparțială și egală pentru toți.*” Cu toate acestea, prin art. 126, alin. 5, același act prevede că „*prin lege organică pot fi înființate instanțe specializate, în anumite materii, cu posibilitatea participării, după caz, a unor persoane din afara magistraturii.*”

Putem conchide deci, că existența unor organe judiciare speciale, precum cele din domeniul militar, nu contravine și nu afectează principiul mai-sus amintit, în sensul consacrat pe cale constituțională, ci dimpotrivă, îl consolidează, prin asigurarea unei judecăți calificate, realizate de magistrați specializați și competenți, în acele domenii care reclamă o examinare particularizată, prin raportare la calitatea părților litigante ori a naturii pricinilor deduse judecății.

Conceptul de *justiție militară* nu trebuie privit așadar, ca instrument paralel de realizare a puterii judecătorești, ci ca element intrinsec al noțiunii de *justiție*, căreia i se subsumează, sub toate aspectele. Prin prisma acestui raționament, este de la sine înțeles că militarii trebuie să beneficieze de aceleași garanții procedurale ca cele acordate civililor, în lumina principiului egalității tuturor persoanelor în fața legii, reglementat în mod expres și prin art. 16, alin. 1 din *Constituția României*, care statuează că „*cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.*”

---

¹¹⁷⁹ Filosof și moralist francez din secolul al XVII lea (1618-1680), autor a două lucrări semnificative: *Memorii* (1662) și *Reflecții sau sentințe și maxime morale* (1664).

¹¹⁸⁰ Ne referim aici, la *Constituția României* din 2003, publicată în M. Of., Partea I, nr. 767/31.10.2003.

Regăsim *principiul egalității în fața legii și în Constituția Germaniei*¹¹⁸¹, care prin art. 96, alin. 2, recunoaște și prerogativa Federației de a înființa instanțe penale militare pentru forțele armate, aflate sub autoritatea Ministerului Justiției, care își pot exercita jurisdicția doar asupra militarilor aflați în străinătate sau la bordul navelor de război.

*Constituția Iranului*¹¹⁸², statuează prin art. 20, că toți cetățenii se bucură de protecția egală a legii și de toate drepturile omului, politice, economice, sociale și culturale, în conformitate cu criteriile islamice. Totodată, art. 172 din legea fundamentală iraniană reglementează activitatea instanțelor militare și competența lor de a investiga infracțiuni săvârșite în legătură cu îndatoririle militare sau de securitate de către membrii Armatei, Jandarmeriei, Poliției și Gărzilor de Corp ale Revoluției Islamice, prevederea constituțională stabilind expres și că instanțele militare, ca și parchetul militar, fac parte din sistemul judiciar național și sunt guvernate de aceleași principii care se aplică întregului sistem judiciar.

La rândul său, *Constituția Chinei*¹¹⁸³ reglementează în art. 124, pe lângă Curtea Supremă a Poporului, existența instanțelor militare, alături de alte instanțe specializate, precum și instanțe locale de diferite grade, ca și existența unor procuratori militari, locali sau de altă natură, reprezentând organe statale independente, abilitate cu monitorizarea legii¹¹⁸⁴.

Remarcăm o reglementare mult mai laborioasă a funcționării instanțelor militare în art. 145 din *Constituția Turciei*,¹¹⁸⁵ dedicat integral justiției militare, în care sunt trasate câteva reguli fundamentale sub acest aspect: înfăptuirea justiției militare prin instanțe militare și instanțe disciplinare militare, competența instanțelor militare de a judeca militari (pentru infracțiuni comise în domeniul militar, fie împotriva altor militari sau în unități militare, fie pentru fapte în legătură cu serviciul și îndatoririle militare) sau civili (pentru comiterea unor infracțiuni în domeniul militar prevăzute în legile speciale și în timpul exercitării îndatoririlor de serviciu, ori pentru săvârșirea unor infracțiuni împotriva personalului militar sau în unitățile militare specificate prin lege); textul constituțional nu reglementează însă și funcționarea instanțelor militare în vreme de război sau sub imperiul legii marțiale, limitându-se doar în a menționa că organizarea acestora, precum și persoanele sau faptele ce atrag competența instanțelor militare în asemenea situații, vor fi prevăzute de lege.

---

¹¹⁸¹ Facem referire la art. 3 din Constituția Germaniei din 23 mai 1949 (Grundgesetz), astfel cum a fost modificată la data de 29 iulie 2009. http://www.servat.unibe.ch/icl/gm00000_.html

¹¹⁸² Constituția Iranului din 24 octombrie 1979, modificată în 28 iulie 1989; a se vedea în acest sens și http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_the_Islamic_Republic_of_Iran.

¹¹⁸³ Adoptată în 4 decembrie 1982, Constituția Chinei a suferit mai multe revizuri în 1988, 1993, 1999 și 2004; pentru amănunte; a se vedea și http://www.gov.cn/english/2005-08/05/content_20813.htm.

¹¹⁸⁴ Activitatea procuratorilor este reglementată prin art. 129-135 din Constituția Chinei.

¹¹⁸⁵ Constituția Turciei a intrat în vigoare în 1982, fiind revizuită de mai multe ori, inclusiv în cursul anului 2010.

Deși în Constituția SUA nu se fac referiri exprese la justiția militară, remarcăm astfel de prevederi în *Codul american al Justiției Militare*¹¹⁸⁶, care se aplică membrilor Forțelor Aeriene, Forțelor Armate, Gărzii de Coastă, Corpului Marin, Forțelor Navale, Corpurilor însărcinate cu Administrarea Națională a Océanelor și a Atmosferei, Corpurilor însărcinate cu Serviciile de Sănătate Publică, ca și prizonierilor de război aflați în custodia forțelor armate. Prin acest Cod este reglementată activitatea curților marțiale¹¹⁸⁷, ca jurisdicții de rezolvare a cauzelor în care sunt implicați militarii, fără ca prin aceasta să se excludă jurisdicția comisiilor militare, a instanțelor militare constituite în teritoriile aflate sub guvernare militară (așa-numitele „*provost courts*”¹¹⁸⁸) ori a altor tribunale militare. Codul american amintit se distinge și prin aceea că instituie posibilitatea trimiterii spre judecare la instanța civilă a militarilor acuzați de comiterea unor fapte împotriva unei autorități civile, chiar și în situația în care acuzații se află în curs de executare a unei pedepse pronunțate de curțile marțiale.¹¹⁸⁹

În România conceptul de *justiție militară* a căpătat contur în perioada antebelică, când imperativul elaborării unor reguli procesuale speciale, adaptate specificului și naturii activității militare, a condus la adoptarea *Codului Justiției Militare din 1881*, abrogat și înlocuit în perioada interbelică de *Codul justiției militare din 1937*.¹¹⁹⁰ Acesta din urmă a reglementat organizarea, funcționarea și competența organelor judiciare însărcinate cu înfăptuirea justiției militare (instanțe judecătorești și parchete militare), ca și a unor organe jurisdicționale înzestrate cu astfel de prerogative în vreme de război (pretorii militari, curțile marțiale, Curtea Militară de Casare și Justiție). O particularitate a Codului din 1937 a constat în extinderea efectelor acestei legi asupra civililor, participanți la comiterea unor infracțiuni¹¹⁹¹, în timp de război¹¹⁹², el devenind

---

¹¹⁸⁶ Abreviat sub forma UCMJ (Uniform Code of Military Justice), a fost adoptat la 5 mai 1950, intrând în vigoare la 31 mai 1951 și suferind mai multe modificări, prin ordine executive prezidențiale și prin Actele de Autorizare ale Apărării Naționale (National Defense Authorization Acts) din 2006 și 2007.

¹¹⁸⁷ Potrivit UCJM, curțile marțiale sunt împărțite în trei categorii: generale (general courts-martial), speciale (special courts-martial) și în regim de urgență (summary courts-martial).

¹¹⁸⁸ <http://dictionary.reference.com/browse/provost+courts>

¹¹⁸⁹ 814, art. 14 lit. b din UCMJ prevede că „*atunci când se decide trimiterea unei persoane aflate în curs de executare a unei pedepse dispuse de o curte marțială spre a fi judecată de o instanță civilă, trimiterea, dacă este urmată de o condamnare pronunțată de o instanță civilă, întrerupe executarea deciziei curții marțiale, urmând ca după ce acuzatul va răspunde în fața organelor judiciare civile, să fie retrimis în custodie militară pentru executarea restului de pedeapsă.*

¹¹⁹⁰ Codul Justiției Militare al României a fost publicat în M. Of. Partea 1, nr. 66 din 20/03/1937.

¹¹⁹¹ De pildă, prin art. 107, alin. 1, lit. a-c din Cod au fost incluși în această categorie, profesorii, maiștrii civili, instructorii, supraveghetorii, pedagogii civili de la instituțiile ori școlile militare; personalul ecleziastic angajat în serviciul armatei; orice funcționar sau impiegat civil sub orice denumire, precum și maiștrii, lucrătorii, lucrătoarele și orice meseriaș, angajat cu ziua, luna, anul sau în orice alt mod, în serviciul armatei.

¹¹⁹² Prin art. 118 din Cod s-a prevăzut că jurnaliștii, vagabonzii sau internații civili pot fi cercetați și judecați de pretorii militari pentru infracțiuni, abateri de la comandamente militare sau contravenții polițienești comise în timp de război; prin art. 121 din Cod s-a reglementat de

în asemenea cazuri, drept unicul instrument juridic de reglementare a cercetării, urmării, judecării și condamnării autorilor faptelor de natură penală sau faptelor asimilate acestora, indiferent de calitatea acestora (militari sau civili).

Codul din 1937 a cuprins o serie de dispoziții exprese privitoare la condițiile în care se putea dispune anchetarea, lipsirea de libertate și judecarea unei persoane bănuite de comiterea unei infracțiuni, conținând garanții judiciare sumare acordate acuzaților aflați sub incidența legii amintite¹¹⁹³. El a fost mai apoi abrogat prin *Legea nr. 30/1968 pentru punerea în aplicare a Codului Penal din 1968*.

Concomitent cu apariția Codului Penal de la acea vreme, au fost adoptate două legi de reglementare a activității organelor de îndeplinire a justiției militare, anume *Legea nr. 58/1968 pentru organizarea judecătorească* și respectiv *Legea nr. 60/1968 pentru organizarea și funcționarea Procuraturii Republicii Socialiste România*.

Deși prin legea 58/1968 instanțele judecătorești au fost împărțite în instanțe civile (judecătorii, tribunale și Tribunalul suprem cu secțiile civilă și penală) și instanțe militare (tribunale militare de mari unități, tribunale teritoriale militare și Tribunalul Suprem cu secția militară), prin art. 7 din lege s-a prevăzut că „*justiția (...) se îndeplinește în mod egal pentru toate persoanele.*”

Un aspect demn de menționat ar fi faptul că în perioada 1945-1989 instanțele militare din România au judecat și condamnat inclusiv civili, cu încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților lor fundamentale, din ordinul autorităților comuniste, care au încercat să reprime pe această cale orice formă de opoziție împotriva sistemului politic al vremii.

Civili au devenit astfel subiecte de drept procesual în litigiile judecate de instanțe militare, veritabile victime ale condamnărilor politice ce aveau să fie definite mai târziu, prin art. 1, alin. 1 din *Legea nr. 221/2009*¹¹⁹⁴, *drept orice condamnare dispusă printr-o hotărâre judecătorească definitivă, pronunțată în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, pentru fapte săvârșite înainte de data de 6 martie 1945 sau după aceasta dată și care au avut drept scop împotrivirea față de regimul totalitar instaurat în data de 6 martie 1945*. Această lege s-a dorit a fi un act reparator al ororilor comise în perioada comunismului, manifestate inclusiv în sistemul juridic, prin violarea unor drepturi fundamentale individuale în cursul proceselor de condamnare, precum dreptul la un tribunal imparțial și independent, dreptul la apărare, dreptul la un recurs efectiv, etc.

Deși prin legea nr. 58/1968 s-a creat un sistem normativ unic referitor la activitatea în materia organizării judecătorești, legiuitorul român a resimțit ulterior nevoia adoptării unei legi speciale de organizare a instanțelor și parchetelor militare, anume a Legii nr. 54/1993 ale cărei dispoziții s-au completat, în măsura

---

asemenea, competența curților marțiale de a judeca infracțiunile săvârșite pe timp de conflict armat de către prizonierii de război, internații civili și parlamentarii inamici, cu escorta lor.

¹¹⁹³ Art. 130-448 din Cartea a III a Codului încorporează regulile de procedură aplicabile în cursul urmării și judecării acuzaților.

¹¹⁹⁴ *Legea nr. 221/2009 privind condamnărilor cu caracter politic și măsurile administrative asimilate acestora pronunțate în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 a fost publicată în M. Of. Partea I, nr. 396/11.06.2009.*

compatibilității lor, cu cele aplicabile instanțelor civile, reunite sub imperiul Legii 92/1992 pentru organizarea judecătorească. Sinergia celor două legi nu a făcut decât să confirme o dată în plus, unicitatea justiției, indiferent de natura organelor judiciare de realizare a ei, ca și egalitatea în drepturi dintre militari și civili. De altfel, aceste principii au fost reafirmate fără echivoc și prin art. 4, alin 2 din Legea nr. 92/1992, potrivit căruia „*justiția se desfășoară în mod egal pentru toate persoanele, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială*”.

La ora actuală, în România activitatea organelor judiciare militare și a celor civile este reglementată prin același act normativ, respectiv prin *Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară* care, deși delimitează instanțele militare de cele civile, stipulează prin art. 2, alin. 1 că „*justiția se desfășoară în numele legii, este unică, imparțială și egală pentru toți*”.

Competența instanțelor militare române se exercită strict asupra persoanelor care au calitatea de militari, nu și asupra civililor, chiar și în ipoteza în care aceștia din urmă ar participa alături de militari la comiterea unor infracțiuni, aspect tranșat prin Decizia nr. 610/20 iunie 2007¹¹⁹⁵, prin care Curtea Constituțională a României a admis excepția de neconstituționalitate¹¹⁹⁶ a disp. art. III, alin. 2 și alin. 3, teza întâi din Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală și pentru modificarea altor legi. În motivarea soluției de admitere a excepției, Curtea Constituțională a statuat că „*(...) textele de lege menționate contravin prevederilor art.16 alin.(1) din Constituția României privind egalitatea în drepturi, întrucât reglementează diferit competența de urmărire penală și de judecată a unor persoane având același statut și aflate în aceeași situație juridică, dată de acuzația de a fi săvârșit o faptă penală (...)*”

Alte state, precum Franța ori Belgia, au apreciat însă ca oportună măsura desființării jurisdicțiilor militare, pornind de la considerentul că, devreme ce militarii și civilii beneficiază de aceleași garanții procesuale, nu se justifică nici divizarea instanțelor, în civile și militare. De altfel, principiul egalității în drepturi transpare și din Constituția franceză¹¹⁹⁷, care prin art. 1 prevede că „*Franța (...) asigură egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor, fără deosebire de origine, rasă sau religie*”, iar prin art. 34, alin. 2, consfințește atributul legii de a reglementa „*regulile privitoare la (...) garanțiile fundamentale acordate funcționarilor civili și militari ai Statului*”.

O prevedere mai nuanțată legată de instanțele militare apare în art. 84 din *Constituția Austriei*, în care se specifică clar că jurisdicția militară nu este permisă decât în vreme de război.

2. Militarii și drepturile judiciare

---

¹¹⁹⁵ Decizia a fost publicată în M. Of. nr. 474 din 16.07.2007.

¹¹⁹⁶ Excepția a fost invocată în dosarele nr.76/2006, nr.49/2006 și respectiv nr.123/2006 ale Curții Militare de Apel.

¹¹⁹⁷ Constituția Franței din 4 octombrie 1958, modificată prin Legea constituțională nr. 2008-724 din 23 iulie 2008 de modernizare a instituțiilor celei de-a V-a Republici; <http://www.legifrance.gouv.fr/html/constitution/constitution.htm>.

Un sistem judiciar perfect nu s-a descoperit încă, cum nu s-au adoptat nici legi care să răspundă oricăror cerințe sau să acopere orice situații apărute în cadrul societății, în raporturile dintre state și indivizi ori dintre indivizi.

Strict terminologic, dreptul, ca și prerogativă conferită individului, grupului de indivizi sau statului, este definit, *inter alia*, ca ceea ce este conform cu legile rațiunii, cu legalitatea socială, cu tradițiile ori ca ceea ce este autorizat sau permis¹¹⁹⁸. Pe cale de consecință, el reprezintă un beneficiu acordat titularului său, a cărui nerespectare atrage aplicarea de sancțiuni autorului încălcării.

Drepturile judiciare constituie în fapt, drepturi fundamentale individuale garantate în cadrul și în legătură cu derularea unui proces.

Părerile exprimate în literatura de specialitate nu au fost unanime în privința ariei de cuprindere a drepturilor judiciare, cum nu s-a ajuns la un numitor comun nici pe aspectul criteriilor de clasificare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Remarcăm și diferențe de ordin terminologic, în sensul că, în vreme ce unii autori utilizează doar sintagma „drepturi judiciare”¹¹⁹⁹, alți autori întrebuițează denumirea de „drepturi și libertăți condiționale judiciare.”¹²⁰⁰

Abordări diferite există și în privința caracterului judiciar al unor drepturi. De pildă, în doctrina juridică a drepturilor omului s-a vehiculat opinia potrivit căreia în sfera drepturilor judiciare ar intra dreptul la un proces echitabil, garanțiile procesuale ale acuzaților și prezumția de nevinovăție, dreptul la neretroactivitatea legii și la legalitatea infracțiunilor și a pedepselor, dreptul la un recurs efectiv și interdicția abuzului de drept, dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală, dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară, dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă.¹²⁰¹

Într-o altă opinie, drepturile judiciare înglobează *libertățile persoanei fizice*, ce reunesc dreptul la libertate și siguranță fizică, dreptul la libertatea de circulație și interdicția expulzării cetățenilor, și *drepturile procesuale*, cum este dreptul la un proces echitabil.¹²⁰²

Indiferent de criteriul de clasificare la care ne-am raporta, putem concluziona că drepturile judiciare constituie garanții acordate individului pe parcursul întregului proces, în toate fazele și etapele sale.

În materie penală vorbim de drepturi conferite în fazele de urmărire și judecare (în toate gradele de jurisdicție), ca și în faza punerii în executare a hotărârilor penale.

Cele trei faze ale procesului penal implică activități distincte și organe judiciare care diferă în raport de specificul fiecărui stadiu procesual: astfel, dacă în faza de urmărire penală (realizată prin organele de cercetare penală și procurori) are loc identificarea autorului infracțiunii, prinderea acestuia și administrarea probelor

¹¹⁹⁸ <http://dexonline.ro/definitie/drept>

¹¹⁹⁹ I. Dragoman, *Dreptul european al drepturilor omului*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2009, p. 134.

¹²⁰⁰ I. Olteanu, *Drept european al drepturilor omului, Vol. I, Drept material european al drepturilor omului*, Ed. a IV a, Editura Fundației România de Mâine, București, 2007, p. 154.

¹²⁰¹ Pentru un studiu mai aprofundat, a se vedea I. Dragoman, *op. cit.*, pp. 140-153.

¹²⁰² În acest sens, I. Olteanu, *op. cit.*, pp. 154-181.

necesare trimiterii sale în judecată, în faza judecării propriu-zise (realizată prin instanțele judecătorești și procurori), se procedează la soluționarea cauzei, după examinarea probelor și ascultarea inculpatului, în condiții de publicitate, deplină contradictorialitate și exercitare plenară a dreptului la apărare, în așa fel încât decizia judiciară adoptată să exprime adevărul cu privire la fapta săvârșită și gradul de vinovăție a făptuitorului, sintetizate în sancțiunea penală aplicată acestuia¹²⁰³. Drepturile judiciare ale militarilor trebuie să fie respectate, de asemenea, în faza punerii în executare a hotărârilor penale (în care sunt implicate instanțele judecătorești, procurorii, unele organe din Ministerul de Interne, precum și alte organe prevăzute de lege), inclusiv în procedurile judiciare având ca obiect amânarea executării pedepsei închisorii, întreruperea executării pedepsei închisorii, liberarea condiționată, înlăturarea sau modificarea pedepsei, înlocuirea sau reducerea pedepsei ori contestația la executare formulată în cadrul procesului penal.

Drepturile judiciare ale militarilor nu beneficiază de ocrotire legală doar în cazul litigiilor de natură penală, ci și în orice alte litigii la care participă, precum cele de contencios administrativ, litigiile ce țin de sfera conflictelor de muncă ori a asigurărilor sociale, litigiile având ca obiect contestarea unor decizii de imputare, etc. Vorbim, prin urmare, de acele ipoteze în care militarii devin ei înșiși reclamânți sau contestatori, situații care impun deopotrivă respectarea unor minime garanții procesuale inerente oricărui proces cu caracter civil¹²⁰⁴. *Mutatis mutandis*, garanțiile judiciare acordate militarilor trebuie să subziste pe parcursul întregului litigiu, în toate fazele sale: faza judecării (*cognitio*) și faza executării silite (*executio*). În prima fază, se desfășoară comunicarea reciprocă a apărărilor părților, se susțin argumentele factice și juridice în condiții de contradictorialitate, se administrează probe, se expun concluziile părților litigante aflate pe poziții adverse în cadrul unor dezbateri publice. După deliberare și pronunțarea soluției judiciare, debutează cea de-a doua fază a procesului civil, cea de executare, care intervine doar în cazul hotărârilor susceptibile de a fi puse în executare, sau a altor titluri executorii, cu ajutorul forței de constrângere a statului, în măsura în care debitorul nu își execută de bunăvoie obligația¹²⁰⁵.

Fără a ne propune ca studiul nostru să reprezinte o abordare exhaustivă a sferei drepturilor judiciare garantate indivizilor, deci implicit și militarilor, opinăm că în această categorie intră orice drepturi care se exercită în cadrul unei proceduri realizate prin intermediul unui organ jurisdicțional și care implică pronunțarea unei decizii cu efecte obligatorii pentru cel vizat.

---

¹²⁰³ Pentru alte comentarii, a se vedea și I. Neagu, *Tratat de procedură penală*, Editura Pro, București, 1997, pp. 6-9.

¹²⁰⁴ În doctrina juridică, procesul civil a fost definit drept „*activitatea desfășurată de instanță, părți, organe de executare și alte persoane sau organe care participă la înlăturarea de către instanțele judecătorești a justiției, în pricinile civile, în vederea realizării sau stabilirii drepturilor și intereselor civile deduse judecării și executării silite a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii, conform procedurii prevăzute de lege.*”; în acest sens, a se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Europa Nova, București, 1995, p.24-25

¹²⁰⁵ Pentru amănunte, V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă, vol I, Teoria generală*, Editura Național, București, 1997, p. 149

Literatura de specialitate a fost unanimă în calificarea *dreptului la un proces echitabil*, ca drept judiciar. Multitudinea și diversitatea actelor și instrumentelor juridice naționale și internaționale care îl reglementează, ne conduc la concluzia primordialității acestui drept în ierarhia drepturilor judiciare, considerate drept o categorie distinctă a drepturilor fundamentale garantate individului.

În plan internațional, *dreptul la un proces echitabil* se bucură de o largă ocrotire, consfințită prin tratatele și convențiile multilaterale adoptate și ratificate de state, în demersul colectiv de asigurare a preeminenței dreptului în societatea democratică și de garantare a supremației drepturilor omului în statul de drept.

Primul act internațional de mare însemnătate care i-a recunoscut existența a fost *Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948*, în cuprinsul căreia el a îmbrăcat următoarea formă: "*orice persoană are dreptul, în deplină egalitate, la audierea echitabilă și publică a cauzei sale, de către un tribunal independent și imparțial, care va decide, fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra legitimității oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva ei*" (art. 10).

În opinia noastră, reglementarea cea mai cuprinzătoare a acestui drept o regăsim în art. 6 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 1950*, în conformitate cu care *dreptul la un proces echitabil* trebuie înțeles sub trei aspecte esențiale: din perspectiva garanțiilor generale acordate în cadrul oricărui litigiu, din perspectiva prezumției de nevinovăție atribuită celui suspectat de comiterea unei infracțiuni până la pronunțarea unei decizii judiciare definitive, din perspectiva garanțiilor speciale recunoscute acuzaților în materie penală. Potrivit normei menționate, în sfera garanțiilor procesuale generale, astfel cum acestea au fost nuanțate și în jurisprudență, se includ: *dreptul la examinarea cauzei, dreptul de acces la un tribunal independent și imparțial constituit potrivit legii, dreptul la judecarea cauzei în mod echitabil și într-un termen rezonabil, dreptul la publicitatea ședinței, dreptul la executarea deciziilor judiciare definitive, dreptul la o procedură contradictorie, etc.*

Prezumția de nevinovăție consacrată prin art. 6, par. 2 al Convenției operează pe parcursul întregului proces penal, până la emiterea unei soluții judiciare definitive, în ultimul grad de jurisdicție. Drept urmare, efectele prezumției de nevinovăție, se mențin până la epuizarea ultimei căi judiciare de atac de către cei acuzați de comiterea unor infracțiuni.

Nu în ultimul rând, dreptul la un proces echitabil înglobează în aria sa de cuprindere, *garanțiile speciale* ale acuzaților din procesele penale: *dreptul de a fi informat în cel mai scurt timp și într-un mod detaliat, în limba cunoscută, asupra naturii și cauzei acuzației imputate, dreptul de a dispune de timpul și facilitățile pregătirii apărării, dreptul la apărare (exercitat în mod personal sau prin avocați aleși ori desemnați din oficiu), dreptul la interogarea martorilor acuzării și la audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării, dreptul la asistența gratuită a unui interpret, în ipoteza necunoașterii limbii procesului.*

Transpunerea acestor beneficii judiciare acordate individului avea să se înfăptuiască și mai târziu, prin art. 14, alin. 1-5 din *Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice din 1966*, în economia căruia se evidențiază într-o concepție oarecum asemănătoare, componentele esențiale ale dreptului la un proces

echitabil: pe de o parte, garanții generale (*egalitatea în fața instanțelor, dreptul la examinarea echitabilă și publică a cauzei, dreptul la un tribunal competent, independent, imparțial și legal, dreptul la publicitatea ședinței, dreptul la prezumția de nevinovăție*), iar pe de altă parte, garanții speciale, incidente exclusiv în materie penală (*dreptul la informare imediată și detaliată asupra acuzației aduse, într-o limbă cunoscută, dreptul de a dispune de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării și de a comunica cu apărătorul ales, dreptul la judecarea cauzei cu celeritate, dreptul de a fi prezent la propriul proces și de a se apăra personal sau prin avocați aleși sau desemnați din oficiu, dreptul la interogarea martorilor acuzării și la audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării, dreptul la asistența gratuită a unui interpret, dreptul de a nu fi constrâns să mărturisească împotriva propriei persoane și de a-și recunoaște vinovăția*). Iată deci, că în ansamblul garanțiilor acordate individului, Pactul aduce un element novator față de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, acela de prohibire a constrângerii de orice natură (fizică și psihică) asupra unei persoane, pentru a o determina să facă declarații susceptibile de a-i atrage propria răspundere penală într-o cauză dată.

În mod similar, elementele procesului echitabil din Convenția mai-sus amintită își găsesc parțial corespondentul în art. 47 și 48 din *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*¹²⁰⁶ care incorporează *dreptul de a apela efectiv și de a avea acces la o instanță imparțială*, și respectiv *prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare*. Remarcăm că, spre deosebire de norma cuprinsă în art. 6 al Convenției care nu prevede în mod expres și dreptul de acces la un tribunal (acesta fiind consacrat pe cale jurisprudențială, în deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg), Carta UE face referire la dreptul de acces la justiție, pe care îl afirmă într-o manieră neechivocă.

Sediul materiei dreptului la un proces echitabil nu îl reprezintă doar actele adoptate la nivel internațional, ci așa cum am arătat anterior, și legile naționale ale statelor, în ansamblul cărora pot fi identificate dispoziții juridice specifice referitoare la acest drept. Menționăm cu titlu exemplificativ, că prin art. 8 din *Constituția Ungariei*¹²⁰⁷ sunt recunoscute drepturile inviolabile și inalienabile ale persoanelor, specificându-se în mod imperativ că legea nu trebuie să impună vreo limitare asupra conținutului și semnificației drepturilor fundamentale, iar prin art. 57, alin. 1-3 din legea fundamentală a statului sunt enunțate principalele componente ale dreptului la un proces echitabil garantate în Ungaria: *dreptul la egalitate în fața legii, dreptul de a se apăra împotriva oricărei acuzații ce i se aduce, dreptul de a fi judecat în mod public de un tribunal independent și imparțial, dreptul la prezumția de nevinovăție, dreptul la apărare în orice fază a procesului, dublat de măsura înlăturării răspunderii avocaților pentru opiniile expuse în cursul apărării*. Prevederi referitoare la componentele

---

¹²⁰⁶ Prevederile menționate se regăsesc în Titlul VI al Cartei, denumit „Justiția”; reamintim că această carte a dobândit valoare de tratat ca efect al intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona.

¹²⁰⁷ Constituția Ungariei din 1949 a fost substanțial modificată în 1989, suferind ulterior mai multe modificări, iar în cursul anului 2010 a început procesul de elaborare a unei noi Constituții, preconizată a fi adoptată cel târziu în cursul anului 2012. <http://www.mkab.hu/index.php?id=constitution>.

dreptului la un proces echitabil sunt cuprinse și în *Constituția Egiptului*¹²⁰⁸ care garantează: *prezumția de nevinovăție, dreptul la apărare și la asistența unui apărător (art. 67), dreptul de acces la instanță, dreptul la judecarea cauzei cu celeritate, interdicția scoaterii oricărui act sau oricărei decizii administrative de sub controlul judiciar (art. 68), dreptul la apărare și la asistență judiciară în cazul persoanelor lipsite de resurse financiare (art. 69).*

În România, garantarea dreptului la un proces echitabil se realizează nu numai prin intermediul legii fundamentale a statului, cât și prin alte acte normative cu caracter general sau special. *Constituția României* ridică la rang de principiu norma juridică cuprinsă în art. 21, alin. 1 și 3 care consacră *dreptul oricărei persoane de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime, precum și dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.* Totodată, art. 24 din Constituție statuează că dreptul la apărare este garantat și că, în tot cursul procesului, părțile au dreptul de a fi asistate de un apărător ales sau numit din oficiu.

Dispozițiile constituționale menționate reprezintă norme-cadru în materia dreptului la un proces echitabil, care se impun a fi raportate și coroborate cu cele cuprinse în art. 10-17 din *Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară*, prevederi ce întregesc ansamblul drepturilor conferite justițiabililor în derularea proceselor judiciare: dreptul la un proces echitabil, dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, dreptul la o instanță independentă, imparțială, constituită potrivit legii, dreptul la respectarea principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și a continuității completelor de judecată, publicitatea ședințelor de judecată și a pronunțării hotărârilor judecătorești, dreptul la folosirea limbii materne în cursul procesului și la respectarea principiilor contradictorialității, oralității și publicității, dreptul la interpret, dreptul la apărare și la asistența unui apărător ales sau din oficiu, dreptul la executarea hotărârilor judecătorești.

Garanții similare apar și în alte reglementări interne, precum *Codul român de procedură penală*, în ansamblul căruia sunt legiferate în egală măsură, *prezumția de nevinovăție (art. 5²), dreptul la apărare (art. 6), cu componentele sale (dreptul de a propune probe în apărare, dreptul la informare asupra acuzației, dreptul la pregătirea și exercitarea apărării, dreptul la asistența unui apărător), dreptul de a lua cunoștință de piesele dosarului, de a vorbi și de a pune concluzii prin interpret. (art. 8); unele din aceste componente ale dreptului la un proces echitabil se regăsesc și în Codul român de procedură civilă* în care beneficiază de protejare dreptul la asistență judiciară¹²⁰⁹, prin acordarea de scutiri, reduceri, eşalonări sau amânări pentru plata taxelor de timbru, timbrului judiciar și a cauțiunilor, precum și prin asistența și apărarea gratuită de către un avocat (art. 74-81), dreptul la publicitatea ședințelor de judecată și a pronunțării hotărârilor judecătorești (art. 121), dreptul la respectarea principiului oralității (art.

¹²⁰⁸Constituția Egiptului a fost adoptată în 1971 și a fost succesiv modificată în 1980, 2005 și 2007. http://www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/chp_four/part_one.aspx.

¹²⁰⁹ Menționăm că în materia asistenței judiciare, cea mai recentă reglementare este OUG nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în M. Of., Partea I, nr. 327/25.04.2008.

127) și a principiului contradictorialității, dreptul la examinarea cauzei (art. 129), dreptul la apărare (art. 156), etc.

În strânsă conexiune cu dreptul la un proces echitabil este și *dreptul la un recurs efectiv*, pe care o parte a doctrinei de drepturile omului îl încadrează în categoria drepturilor indirecte sau complementare și nu a celor judiciare, pornind de la premisa că nu ar avea o existență de sine stătătoare, ci ar depinde de aplicabilitatea altor drepturi consacrate pe cale convențională¹²¹⁰. Fără a-i contesta caracterul complementar, considerăm că dreptul la un recurs efectiv constituie în fapt un drept judiciar, care nu s-ar putea exercita decât în cadrul unei proceduri (administrative sau jurisdicționale) care implică mai întâi încălcarea unui drept, precum și posibilitatea atacării actului vătămător în fața unei autorități publice pentru atragerea răspunderii celui vinovat de producerea încălcării.

Așa cum s-a subliniat și în jurisprudența CEDO, noțiunea de recurs nu trebuie înțeleasă *stricto sensu*, (drept cale de atac împotriva unei decizii pronunțate de un organ judiciar în primă instanță), ci ca un remediu acordat individului în vederea contestării și anulării actelor autorităților statale prin care i-au fost violate alte drepturi individuale fundamentale.

La nivel european, sediul materiei acestui drept îl reprezintă art. 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, potrivit căruia „*orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute prin prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale, chiar dacă încălcarea a fost comisă de persoane, acționând în exercitarea funcțiilor lor oficiale*”.

Consolidarea dreptului la un recurs efectiv s-a făcut prin adoptarea art. 2 din Protocolul nr. 7 al aceleiași Convenții, care a consacrat *dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală*, asigurând astfel o protecție reală și efectivă acuzaților suspectați de comiterea unor infracțiuni și posibilitatea concretă de a acționa la forurile ierarhic superioare, inclusiv împotriva instanțelor de judecată, în vederea exercitării controlului judiciar, desființării deciziilor nelegale sau inechitabile și înlăturării consecințelor produse ca efect al erorilor judiciare.

În sistemul american de protecție a drepturilor omului, beneficiul legal specificat este garantat prin art. 8, alin. 2, pct. 8 din Convenția Americană a Drepturilor Omului,¹²¹¹ care conferă substanță „*dreptului de a ataca hotărârea judecătorească la o instanță superioară*.”

Niciunul din aceste două drepturi aflate într-o corelație armonioasă nu legitimează însă posibilitatea discreționară de declanșare a unor demersuri judiciare abuzive, lipsite de fundament sau de exercitare cu rea-credință a unor drepturi procesuale, reglementările internaționale fiind unanime în prohibirea unor astfel de practici, incompatibile cu scopul și finalitatea recursului efectiv. Avem aici în vedere prev. art. 17 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului care întregește de altfel, cadrul normativ conturat prin art. 30 din Declarația Universală a Drepturilor Omului,

¹²¹⁰ în acest sens. I. Olteanu, *op. cit.*, p. 200

¹²¹¹ Cunoscută și sub denumirea de *Pactul de la San Jose*, Convenția a fost adoptată în 1969 și a intrat în vigoare în 1978, fiind ulterior completată cu două Protocoale Adiționale adoptate în 1988 și respectiv 1990.

stabilind că *nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta Convenție sau a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât cele prevăzute de această Convenție*”.

Drepturile mai-sus arătate sunt consacrate și prin reglementări interne ale statelor, îndeosebi prin legi constituționale.

O consacrare implicită a dreptului la un recurs efectiv identificăm, de pildă, în art. 21 din *Constituția Portugaliei*¹²¹² potrivit căruia „*orice persoană are dreptul de a opune rezistență oricărui ordin care îi încalcă drepturile, libertățile sau garanțiile acordate și de a respinge prin violență orice formă de agresiune, atunci când nu are posibilitatea de a se adresa unei autorități publice.*” Art. 29, alin. 6 din aceeași lege fundamentală portugheză conferă dreptul cetățenilor care au fost condamnați pe nedrept în materie penală, de a contesta deciziile de condamnare și de a fi despăgubiți pentru pierderile suferite. O altă lege fundamentală, respectiv *Constituția Poloniei*¹²¹³, garantează prin art. 63, dreptul oricărei persoane interesate de a adresa petiții, propuneri sau cereri în interes public, în interes personal sau în interesul altei persoane, cu consimțământul acesteia, organelor de autoritate publică, precum și organizațiilor sau instituțiilor sociale, în legătură cu îndatoririle ce le revin în administrația publică, iar prin art. 78 instituie *dreptul oricărei părți de a formula recurs împotriva sentințelor sau deciziilor pronunțate în primă instanță.*

La rândul său, *Constituția Greciei*¹²¹⁴ sancționează prin art. 25, alin. 3 abuzul de drept, specificând în mod expres că „*exercitarea abuzivă a drepturilor nu este permisă.*”

Constituția României încorporează de asemenea, unele prevederi privitoare la dreptul la două grade de jurisdicție în cauzele de natură penală, aspect statuat prin art. 23, alin. 7 care stipulează că *încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege, cât și prin art. 129, în conformitate cu care împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii.* Pe baza acestor norme constituționale au fost adoptate și norme procedurale de reglementare a căilor de atac în litigiile derulate în fața instanțelor judecătorești.

Există asemenea dispoziții exprese în *Codul român de procedură penală*, referitoare la dreptul persoanei de a face plângere împotriva actelor și măsurilor de urmărire penală, dacă prin aceasta s-a adus o vătămare drepturilor sale legitime (art. 275), dreptul de a face plângere împotriva măsurilor luate sau actelor efectuate de procuror, prim-procuror sau procuror general sau pe baza dispozițiilor date de aceștia (art. 278), dreptul de a formula plângere în fața judecătorului împotriva rezoluțiilor sau

---

¹²¹²Constituția portugheză a fost modificată succesiv, îndeosebi în cursul anului 2005. Prima Constituție portugheză a fost redactată în 1822.

¹²¹³ Ultima Constituție a Poloniei a fost adoptată în 1997; http://www.staff.amu.edu.pl/~wroblew/html/en_pk_pl.htm

¹²¹⁴ Constituția Greciei a intrat în vigoare în 1975, fiind supusă unor revizuri succesive în 1986, 2001 și 2008.

ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată (art. 278¹), dreptul de a formula apel împotriva sentinței pronunțate de prima instanță (art. 361), de a declara recurs împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță sau în apel (art. 385¹) ori de a ataca cu contestație în anulare sau revizuire, hotărârile penale definitive (art. 386, art. 393).

Dreptul persoanei la un recurs efectiv și la dublu grad de jurisdicție se reflectă și în sfera dreptului privat, în *Codul român de procedură civilă*, care garantează dreptul de a face apel împotriva hotărârilor date în primă instanță (art. 282), de a formula recurs împotriva hotărârilor date în primă instanță sau după caz, în apel (art. 299) ori de a declara căi extraordinare de atac împotriva hotărârilor irevocabile, anume contestație în anulare (art. 317) sau revizuire (art. 322). Codul român de procedură civilă cuprinde în egală măsură prevederi care interzic abuzul de drept, ilustrative în acest sens fiind prevederile art. 723, conform cărora „*drepturile procedurale trebuie exercitate cu bună-credință și potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege*”; în caz contrar, partea care folosește aceste drepturi în chip abuziv, răspunde pentru pagubele pricinuite. Tocmai de aceea, legiuitorul civil român a introdus sancțiunea amenzilor judiciare, ca măsuri punitive luate împotriva părților care se fac vinovate de comiterea abuzurilor de drept (spre exemplu, pentru introducerea cu rea-credință, a unor cereri vădit netemeinice sau obținerea, cu rea-credință, de către reclamantul căruia i s-a respins cererea, a unor măsuri de asigurare prin care pârâtul a fost păgubit).

Tot în sfera drepturilor judiciare putem încadra și *dreptul la neretroactivitatea legii și la legalitatea infracțiunilor și a pedepselor*, beneficii acordate individului în considerarea *principiului supremației legii* în societatea democratică, ca unic mod de reglementare a raporturilor juridice ce se nasc, se modifică sau se sting între stat și indivizi ori între indivizi.

Aspectul neretroactivității în materie penală vizează aplicarea legii penale în timp, despre care în lucrările de specialitate s-a afirmat că „*implică soluționarea prealabilă a unor probleme privind determinarea legii incidente (...) în reglementarea relațiilor de apărare socială la un moment dat*”¹²¹⁵. La baza aplicării legii penale în timp stau în fapt, două reguli esențiale: *principiul activității legii penale* (potrivit căruia legea aplicabilă unei fapte penale este cea în vigoare la data comiterii) și *principiul neretroactivității* (care presupune inaplicabilitatea unei legi care a fost edictată după momentul comiterii infracțiunii).

De la aceste reguli există însă și excepții, concretizate în *retroactivitatea legii penale*, atunci când se aplică infracțiunilor comise anterior intrării în vigoare a legii¹²¹⁶ ori *ultraactivitatea legii penale*, ceea ce înseamnă aplicarea legii faptelor săvârșite sub incidența ei, chiar și după ieșirea ei din vigoare¹²¹⁷.

Pe de altă parte, *principiul legalității* trebuie analizat dintr-o dublă perspectivă: 1. din perspectiva infracțiunilor sau a incriminării exprimată prin regula *nu există*

¹²¹⁵ Gh. Nistoreanu, A. Boroș, *Drept penal. Partea generală*, Editura All Beck, București, 2002, p. 55.

¹²¹⁶ Un exemplu în acest sens ar fi legile dezincriminatorii.

¹²¹⁷ Ne referim, cu titlu exemplificativ la legile penale mai favorabile, adică la normele care conțin pedepse mai ușoare.

*infracțiune fără lege*¹²¹⁸ 2. din perspectiva legalității pedepselor sau a altor măsuri coercitive, cuprinsă în regula *nu există pedeapsă fără lege*¹²¹⁹.

Cele două reguli diriguitoare existente încă din dreptul roman au fost preluate și în instrumentele juridice internaționale ale lumii moderne, precum art. 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sau art. 49 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, aflate într-o corelație perfectă, în condițiile în care stabilesc aceleași coordonate de aplicare a legii penale: interdicția condamnării pentru o faptă ce nu era incriminată la data comiterii, interdicția aplicării unei pedepse mai severe decât cea existentă la data săvârșirii faptei incriminate, posibilitatea judecării și pedepsirii autorului unei fapte incriminate, potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate, chiar și în cazurile în care fapta respectivă nu ar fi incriminată în dreptul intern.

În plan intern remarcăm că cele mai multe dintre statele lumii recunosc și protejuesc dreptul la neretroactivitatea legii și la legalitatea infracțiunilor și a pedepselor. Spre exemplu, conform art. 10, alin. 1 din *Constituția Suediei*¹²²⁰, *nici o pedeapsă sau sancțiune penală nu se va aplica cu privire la o faptă pentru care nu era prevăzută o sancțiune penală la data comiterii. În completare, textul constituțional suedez prevede că nu se va aplica nici o sancțiune penală mai severă decât cea aflată în vigoare la data săvârșirii faptei.*

În aceeași ordine de idei, menționăm și prevederea inserată în secțiunea 8 din capitolul 2 al *Constituției Finlandei*¹²²¹ în accepțiunea căreia „*nimeni nu va fi tras la răspundere penală sau supus unei pedepse pentru o faptă care nu era incriminată de lege la data comiterii. Pedepsa aplicată pentru o faptă nu va fi mai severă decât cea prevăzută de lege la data săvârșirii faptei*”.

Și *Constituția României* conține dispoziții asemănătoare, precum art. 15, alin. 2, care constituie o reproducere fidelă a principiului neretroactivității, astfel cum acesta a fost explicitat și în doctrină, statuând că „*legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile*”. Se evidențiază o extindere a principiului neretroactivității, ca și a celui privind aplicarea legii mai favorabile și în sfera răspunderii contravenționale, pe care legiuitorul constituțional român o asimilează celei penale, deși sub aspect juridic ele sunt reglementate de legi distincte și se diferențiază sub aspectul gradului de pericol social al faptelor, precum și al severității sancțiunilor aplicate. Dispoziția anterior citată se coroborează cu art. 23, alin. 12 și 13 din aceeași Constituție, în cuprinsul căruia se stabilesc următoarele: „*Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii. Sancțiunea privativă de liberate nu poate fi decât de natură penală*”.

---

¹²¹⁸ *Nullum crimen sine lege* (în limba latină).

¹²¹⁹ *Nullum poena sine lege* (în limba latină).

¹²²⁰ Prevederea enunțată se regăsește în cap. 2 denumit „*Drepturi și libertăți fundamentale*” din Instrumentul de Guvernare din 1974, parte componentă a Constituției Suediei, http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_6357.aspx

¹²²¹ Constituția Finlandei a intrat în vigoare în 2000. <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/parliament/relatedinformation/constitution.htm>

Aplicații ale celor două principii se reflectă și în art. 2, alin. 1 din *Codul român de procedură penală* care impune obligativitatea respectării cerinței legalității, pe tot parcursul procesului penal: „*procesul penal se desfășoară, atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecării, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege*” Exigența legalității decurge și din prevederile *Codului penal român*, din care menționăm: art. 2 (legalitatea incriminării), art. 10 (activitatea legii penale), art. 11 (neretroactivitatea legii penale), art. 13-15 (aplicarea legii penale mai favorabile), art. 16 (aplicarea legii penale temporare).

Incursiunea noastră în domeniul drepturilor judiciare se impune a fi completată prin abordarea unui alt drept consacrat în sfera litigiilor penale, respectiv *dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă*, expresie a regulii *non bis in idem*, cristalizată din vremuri străvechi, în ideea ocrotirii ființei umane de cercetări abuzive ori măsuri punitive excesive în raport cu faptele efectiv comise. Se poate lesne observa că protecția oferită în plan juridic se întinde atât în faza judecării propriu-zise, cât și în faza procedurală ulterioară deliberării, când magistratul pronunță soluția, în sensul achitării ori condamnării celui judecat, prin pedepse susceptibile de a conduce la atingerea scopurilor urmărite prin aplicarea sancțiunii: de constrângere, de reeducare, de exemplaritate și de eliminare¹²²².

În virtutea principiului mai-sus enunțat, nimeni nu poate fi supus unei duble judecări sau condamnări pentru aceeași faptă de către jurisdicțiile aparținând aceluiași stat, orice act sau fapt contrar fiind prohibit.

Așadar, regula *non bis in idem* trebuie înțeleasă ca o măsură de protecție menită a preveni ingerințele nejustificate ori disproporționate ale autorităților unui stat, fără a exclude însă competența jurisdicțiilor penale ale altui stat de a judeca și pedepsi persoana vinovată de comiterea altor fapte săvârșite pe teritoriul aceluiași stat, în executarea aceleiași rezoluții infracționale, pentru care există deja un proces pe rol sau s-a dispus deja condamnarea penală de către o instanță străină. Altfel spus, o persoană suspectată de comiterea mai multor infracțiuni (în state diferite) sau a unei singure infracțiuni (prin acte de executare comise în state diferite) nu ar putea opune beneficiul legal amintit, putând fi judecată ori pedepsită concomitent ori succesiv de două sau mai multe jurisdicții aflate în state diferite. *Per a contrario*, s-ar ajunge în situația în care făptuitorul ar rămâne nepedepsit pentru unele fapte sau ar beneficia de aplicarea unei pedepse parțiale (similară cu reducerea de pedeapsă aplicabilă minorilor sau faptelor comise în circumstanțe atenuante), fără ca pentru aceasta să existe vreun temei juridic.

Pe de altă parte, principiul *non bis in idem* nu ar fi înfrânt nici în ipoteza în care organul judiciar ar aplica mai multe pedepse pentru fapte diferite comise de acuzat pe teritoriul aceluiași stat, cu alte cuvinte, atunci când există o pluralitate de infracțiuni, în formele sale specifice, care de pildă, în sistemul de drept penal românesc poate exista sub forma concursului de infracțiuni¹²²³, recidivei¹²²⁴ sau pluralității intermediare¹²²⁵.

¹²²² Pentru comentarii, a se vedea și Gh. Nistoreanu, A. Boroș, *op. cit.* 261-262.

¹²²³ Prin *concurs de infracțiuni* se înțelege existența a două sau mai multe infracțiuni, săvârșite de aceeași persoană, mai înainte de a fi intervenit o condamnare definitivă pentru vreuna dintre ele.

¹²²⁴ *Starea de recidivă* există atunci când aceeași persoană comite una sau mai multe infracțiuni după ce a fost definitiv condamnată pentru o altă infracțiune.

Sanționarea concursului de infracțiuni ori a pluralității intermediare depinde de sistemul adoptat de fiecare stat în parte, prin cumul aritmetic (totalizarea pedepselor aplicate pentru fiecare din faptele comise), absorbție (prin aplicarea pedepsei celei mai severe dintre pedepsele aplicate pentru fiecare faptă) ori cumul juridic (aplicarea pedepsei celei mai severe, la care se poate adăuga un spor). În cazul recidivei se aplică reguli oarecum similare (prin contopirea pedepselor ca și în cazul concursului de infracțiuni sau prin aplicarea unui spor, maximului special al pedepsei dispuse).

Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă se bucură de o largă recunoaștere, atât la nivel internațional, cât și la nivel intern. Art. 4 din Protocolul nr. 7 al Convenției Europene interzice Înalțelor Părți Contractante efectuarea unei noi urmăriri sau aplicarea unei noi pedepse de către autoritățile statale pentru o faptă deja cercetată și sancționată printr-o hotărâre judecătorească definitivă, păstrându-le însă neștirbită prerogativa de a redeschide procesul penal, potrivit propriilor legiuri interne, în situația descoperirii unor fapte noi sau a unor vicii procedurale de natură a afecta deciziile judiciare deja adoptate. Textul convențional nu admite nici o derogare de la această regulă, în condițiile art. 15 din aceeași Convenție¹²²⁶, motiv pentru care dreptul menționat a fost încadrat în unele lucrări doctrinare în categoria drepturilor intangibile sau absolute.

Prin analogie, art. 50 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene stabilește că „*nimeni nu poate fi pedepsit sau urmărit penal pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în interiorul Uniunii, printr-o hotărâre penală definitivă, conform legii*”.

Identificăm regula *non bis in idem*, inclusiv în sistemul american de protecție a drepturilor omului, mai precis în art. 8, alin. 4 din Convenția Americană a Drepturilor Omului, în accepțiunea căruia „*acuzatul achitat printr-o hotărâre definitivă nu va fi supus unei noi judecări pentru aceeași faptă.*”

În plan intern, statele fac eforturi susținute și dovedesc o preocupare constantă pentru ca, în baza instrumentelor juridice internaționale pe care le-au ratificat, să asigure eficiența principiului *non bis in idem*, în considerarea importanței lui în ierarhia garanțiilor acordate individului în materie penală. Dar așa cum se arăta și în literatura de specialitate, aplicarea principiului *non bis in idem* depășește cadrul normativ național, „*fiind profund influențată de norme și standarde impuse prin instrumentele ce emană de la instituțiile Uniunii Europene*”¹²²⁷. În sistemul de drept românesc observăm aplicații ale regulii menționate în art.10, alin. 1 din *Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară în materie penală*, prevedere conform căreia „*cooperarea*

---

¹²²⁵ Vorbim de *pluralitate intermediară*, în cazul în care după condamnarea definitivă, o persoană comite o nouă infracțiune, anterior începerii executării pedepsei, în timpul executării pedepsei sau în stare de evadare.

¹²²⁶ Potrivit art. 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, statele au posibilitatea de a deroga de la obligațiile prevăzute de Convenție, în caz de război sau alt pericol public ce amenință viața națiunii.

¹²²⁷ Pentru comentarii mai ample, vezi. M. Gorunescu, *Accente europene ale principiului non bis in idem*, Analele Universității Constantin Brâncuși din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 1/2010, p. 99-116.

judiciară internațională nu este admisibilă dacă în România sau în orice alt stat s-a desfășurat un proces penal pentru aceeași faptă și dacă: a) printr-o hotărâre definitivă s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal; b) pedeapsa aplicată în cauză, printr-o hotărâre definitivă de condamnare, a fost executată sau a format obiectul unei grațieri sau amnistii, în totalitatea ei ori asupra părții neexecutate.”

Concluzii

În lumina celor mai-sus arătate, putem concluziona că drepturile judiciare beneficiază de ocrotire prioritară în sistemele juridice interne și internaționale, de o garantare solidă aptă să concretizeze arsenalul necesar combaterii abuzurilor și remedierii prejudiciilor suferite de victimele încălcărilor comise de autoritățile statale în raporturile cu indivizii, fie ei militari sau civili. Simpla edictare a unor norme de protecție nu este însă prin ea însăși o măsură suficientă pentru a asigura inviolabilitatea drepturilor, dacă scopurile care au stat la baza adoptării lor rămân în stadiu teoretic și dacă organele de înlăptuire a justiției le încalcă sau le aplică în mod trunchiat sau arbitrar. Tocmai de aceea, reprimarea oricăror violări a drepturilor judiciare și sancționarea celor responsabili devin priorități ale oricărei societăți, guvernată de lege și supremația ei.

Bibliografie:

- [1] CIOBANU V.M., **Tratat teoretic și practic de procedură civilă**, vol I, Teoria generală, Editura Național, București, 1997.
- [2] DELEANU I., **Tratat de procedură civilă**, Editura Europa Nova, București, 1995.
- [3] DRAGOMAN I., **Dreptul european al drepturilor omului**, Editura Fundației România de Măine, București, 2009.
- [4] GORUNESCU M., *Accente europene ale principiului non bis in idem*, **Analele Universității Constantin Brâncuși din Târgu Jiu**, Seria Științe Juridice, nr. 1/2010.
- [5] NEAGU I., **Tratat de procedură penală**, Editura Pro, București, 1997.
- [6] NISTOREANU Gh., BOROI A., **Drept penal. Partea generală**, Editura All Beck, București, 2002.
- [7] OLTEANU I., **Drept european al drepturilor omului, Vol. I, Drept material european al drepturilor omului**, Ed. a IV/a, Editura Fundației România de Măine, București, 2007
- [8] **Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948.**
- [9] **Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 1950.**
- [10] **Convenția Americană a Drepturilor Omului din 1969.**
- [11] **Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 2000.**
- [12] **Constituția României.**
- [13] **Constituția Germaniei.**
- [14] **Constituția Iranului.**
- [15] **Constituția Turciei.**
- [16] **Constituția Franței.**

- [17] **Constituția Ungariei.**
- [18] **Constituția Egiptului.**
- [19] **Constituția Portugaliei**
- [20] **Constituția Poloniei.**
- [21] **Constituția Greciei.**
- [22] **Constituția Suediei.**
- [23] **Constituției Finlandei.**
- [24] **Constituția Chinei.**
- [25] **Codul Penal român.**
- [26] **Codul de Procedură Penală al României.**
- [27] **Codul Justiției Militare al României din 1937.**
- [28] **Codul american de Justiție Militară din 1950.**
- [29] **Legea nr. 30/1968 pentru punerea în aplicare a Codului Penal din 1968.**
- [30] **Legea nr. 58/1968 pentru organizarea judecătorească.**
- [31] **Legea nr. 60/1968 pentru organizarea și funcționarea Procuraturii Republicii Socialiste România.**
- [32] **Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară în materie penală.**
- [33] **Legea nr. 221/2009 privind condamnările cu caracter politic și măsurile administrative asimilate acestora pronunțate în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989.**
- [34] http://www.servat.unibe.ch/icl/gm00000_.html
- [35] http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_the_Islamic_Republic_of_Iran
- [36] http://www.gov.cn/english/2005-08/05/content_20813.htm
- [37] <http://dictionary.reference.com/browse/provost+courts>
- [38] <http://www.legifrance.gouv.fr/html/constitution/constitution.htm>
- [39] <http://dexonline.ro/definiție/drept>
- [40] http://www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/chp_four/part_one.aspx
- [41] http://www.riksdagen.se/templates/R_Page___6357.aspx
- [42] <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/parliament/relatedinformation/constitution.htx>

CONSIDERAȚII ASUPRA RESPECTĂRII DREPTURILOR OMULUI ÎN ÎNCHISORILE MILITARE

Anelis-Vanina ISTRĂTESCU*

CONSIDERATIONS REGARDING THE RESPECT OF HUMAN RIGHTS INTO THE MILITARY PRISONS

A retrospective examination of the evolution of the judicial punishment mechanism in criminal law field reveals that military prisons are part of the general imprisonment system along with detention places established for civilians.

History has demonstrated that signing an international treaty by the States is not sufficient for the legal order to be ensured, since many violations and abuses are still reported and pointed out by human rights organizations, despite the fact that torture, inhuman or degrading treatment or punishment are strongly prohibited both by international and domestic laws and firmly disapproved by the international community.

This is the reason why all civilized nations must improve their domestic standards and strengthen their cooperation in order to preserve their social values, only thus enabling appliance of rule of law and guaranteeing supremacy of human rights at all levels, including in military prisons.

As the European Court of Strasbourg has already stated, respect of individual rights and freedoms must not be theoretical and illusory, but real and effective.

De-a lungul timpului, istoria ne-a demonstrat că, deși omenirea a fost animată de cele mai înălțătoare idealuri de ordine, pace și securitate, nu puține au fost cazurile în care principiile afirmate și reafirmate în legi, tratate sau convenții au fost ignorate sau și mai grav, încălcate, conducând în mod inevitabil la violări repetate de drepturi și libertăți fundamentale, care i-au afectat în mod ireversibil pe titularii lor. S-a dovedit astfel că nu este suficient ca statele să înglobeze în dreptul intern reguli având ca obiect ocrotirea demnității umane, ci trebuie să creeze și mecanismele susceptibile de a oferi o protecție reală și efectivă individului, capabile să îi asigure primordialitatea și continuitatea în Univers.

Un aspect controversat și amplu dezbătut în practica relațiilor internaționale îl reprezintă tratamentul aplicat deținuților în cursul privării lor de libertate, după condamnarea printr-o hotărâre definitivă pronunțată de o instanță de judecată sau de un alt organ judiciar asimilat acesteia, în urma derulării și finalizării unui proces.

1. Închisoarea în dreptul penal român

Într-o descriere aforistică, Valeriu Butulescu¹²²⁸ considera închisoarea drept „teatrul în care deținuții își pregătesc spectacolul reintegrării”.

---

* Asistent universitar doctorand, avocat, Baroul București

¹²²⁸ Poet, prozator, traducător și autor de aforisme, dintre care amintim cu titlu exemplificativ, „Stepa memoriei” (1992) și „Imensitatea punctului” (2003).

Limitarea libertății individuale, prin aplicarea sancțiunilor penale, trebuie să se facă într-un cadru organizat, să nu aducă atingere atributelor persoanei și să se conformeze pe deplin dispozițiilor privitoare la perioada, locul și modalitatea de individualizare stabilite prin actul de executare a pedepsei, în caz contrar devenind ea însăși un act prohibit de lege.

Terminologic vorbind, noțiunea de „închisoare” a primit o consacrare de sine stătătoare în sistemul penal românesc odată cu apariția *Legii nr. 30/1968 pentru punerea în aplicare a Codului Penal din 1968*, prin înlocuirea denumirilor anterioare de „*muncă silnică*”, „*temniță grea*”, „*detențiune*” și „*închisoare corecțională*”. De altfel, prin același act normativ s-a dispus și înlocuirea pedepsei cu moartea, cu pedeapsa închisorii pe durată de 25 de ani¹²²⁹.

La ora actuală, legislația penală întrebunțează în continuare termenul de *închisoare*, considerată drept sancțiune penală principală care constă în restricționarea libertății individului pe o durată determinată (până la maximum special prevăzut de legea de incriminare pentru fapta sau faptele comise) și plasarea acestuia într-un mediu închis în care trebuie să se conformeze unui ansamblu de reguli specifice de viață și de muncă.

Sub aspect conceptual, noțiunea de *închisoare* are în opinia noastră, o dublă accepție: în primul rând, ea trebuie privită ca *măsură represivă și preventivă* luată de Stat pentru pedepsirea infractorului și reeducarea lui; în al doilea rând, ea trebuie înțeleasă ca *loc de detenție*¹²³⁰, ca instituție statală organizată în vederea aducerii la îndeplinire a unei hotărâri judecătorești, pentru atingerea scopului procesului penal. În cazul acestei din urmă accepțiuni, *locul de detenție* nu are doar semnificația de penitenciar, ce dispune de personal specializat, cu reguli proprii de organizare și funcționare, ci și aceea de orice alt loc care implică izolarea individului și privarea lui de libertate, fie și pentru perioade scurte de timp. Ne referim aici, la centrele de reținere și arestare preventivă din subordinea Ministerului de Interne, secțiile speciale de arestare preventivă din penitenciare ori centrele de arestare preventivă de pe lângă penitenciare¹²³¹.

Din perspectiva primei accepțiuni a termenului, considerăm că pentru a înțelege noțiunea de *închisoare* în sistemul punitiv din dreptul penal, se impune cu precădere să abordăm *sancțiunile de drept penal*, sub aspectul semnificației, trăsăturilor și funcțiilor lor în derularea raporturilor juridice de drept penal, ce se stabilesc între Stat, titular al funcției de apărare socială, și infractor, destinat al obligației prevăzute în norma penală.

---

¹²²⁹ A se vedea art. 1-3 din Legea nr. 30/1968, publicată în Buletinul Oficial nr. 147 din 13 noiembrie 1968.

¹²³⁰ În această accepție, închisoarea este clădirea, locul, în care sunt închiși cei condamnați la pedepse privative de libertate sau cei deținuți preventiv, vezi: Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, **Dicționarul explicativ al limbii române**, Ediția a II a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 523.

¹²³¹ Activitatea acestora este reglementată prin art. 81 din Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a altor măsuri dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Doctrina penală românească cuprinde opinii relativ similare referitoare la sensul sintagmei *sanctiuni de drept penal*. Astfel, în vreme ce unii doctrinari le califică drept „consecințe ale încălcării normelor penale”,¹²³² alți autori ne oferă o explicație mai largă, considerând că acestea reprezintă „consecințele pe care legea penală le impune în cazul încălcării preceptelor sale, măsurile de constrângere pe care le atrage comiterea faptelor prevăzute de legea penală și totodată, instrumente de realizare și restabilire a ordinii de drept”¹²³³.

Identificăm de asemenea, unele similitudini de opinie în privința caracterelor sancțiunilor de drept penal, astfel cum acestea au fost expuse în literatura de specialitate: unii doctrinari opinează că sunt prevăzute de norme penale, aplicându-se numai de către organele penale, au caracter represiv, ceea ce implică o restrângere a drepturilor, o privațiune, o suferință, au ca scop prevenirea săvârșirii de noi fapte periculoase și sunt necesare pentru apărarea valorilor sociale, dar și inevitabile, atunci când s-a stabilit răspunderea penală a făptuitorului¹²³⁴. Alți autori exprimă o părere mai nuanțată, în sensul că delimitează trăsăturile sancțiunilor de drept penal, în funcție de natura pedepsei efectiv aplicate, concluzionând că, în timp ce pedepsele au caracter preponderent represiv, întrucât implică privațiuni sau restricții mai mari, alte categorii de sancțiuni, precum măsurile educative și măsurile de siguranță, au caracter preponderent preventiv, fiind destinate preîntâmpinării săvârșirii altor fapte antisociale de către cel sancționat ori de către alți indivizi¹²³⁵. Aceiași autori completează tabloul trăsăturilor sancțiunilor penale, cărora le atribuie și caracterul necesar și inevitabil, decurgând din împrejurarea că acțiunea penală este în majoritatea cazurilor, exercitată din oficiu, dar și atributul de a acționa *post delictum*, explicată prin incidența lor în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală.

În ceea ce ne privește, considerăm că sancțiunile de drept penal constituie măsuri dispuse de organele statale în cazul comiterii unor fapte incriminate de legea penală, în scopul pedepsirii celui vinovat, prin responsabilizarea lui în cadrul societății, în raporturile cu Statul și cu ceilalți semeni și înlăturării consecințelor produse în urma comiterii infracțiunii, prin restabilirea situației anterioare sau după caz, a reparării prejudiciului suferit, ca efect al faptei incriminate. Sub aspectul trăsăturilor acestei categorii de sancțiuni, subscriem și noi tezei potrivit căreia ele se disting în sistemul judiciar, prin condiționarea aplicării lor de preexistența unei încălcări a normei penale, dar și prin caracterul represiv, preventiv, necesar și inevitabil, prin raportare la importanța valorilor sociale ocrotite prin normele juridice penale.

În sfera sancțiunilor incidente în materie penală se includ *pedepsele*, reprezentând măsurile sancționatorii cele mai severe, ce se aplică în cazul comiterii faptelor grave, la individualizarea cărora magistrații vor ține seama în mod

---

¹²³² Pentru amănunte, C. MITRACHE, **Drept penal român, Partea generală**, ediția a IV a revăzută și adăugită, Casa de editură și presă Șansa S.R.L., București, 2000, p. 139.

¹²³³ În acest sens, Gh. NISTOREANU, A. BOROI, **Drept penal. Partea generală**, Editura All Beck, București, 2002, p. 257.

¹²³⁴ C. MITRACHE, *op. cit.*, p. 140.

¹²³⁵ Gh. NISTOREANU, A. BOROI, *op. cit.*, p. 258.

obligatoriu de gradul de pericol social al faptei comise, de persoana făptuitorului și de circumstanțele atenuante sau agravante ale răspunderii penale¹²³⁶.

Pe lângă pedepse, sistemul sancționator penal din România cuprinde deopotrivă *măsurile educative* aplicabile doar minorilor, participanți la comiterea de infracțiuni și respectiv *măsurile de siguranță*, necesare pentru a înlătura o stare de pericol, decurgând din comiterea unor infracțiuni și de a preveni săvârșirea de către cel sancționat a unor noi fapte de natură infracțională.

Prin Codul penal român din 1968, republicat în 1997¹²³⁷, au fost reglementate mai multe categorii de pedepse aplicabile persoanei fizice: *pedepsele principale*¹²³⁸ (detențiunea pe viață, închisoarea de la 15 zile la 30 de ani și amenda de la 100 lei la 50.000 lei), *pedepsele complementare*¹²³⁹ (interzicerea unor drepturi de la unu la 10 ani și degradarea militară) și *pedepsele accesorii*¹²⁴⁰ (interzicerea dreptului de a alege și de a fi ales în autoritățile publice sau în funcții electivă publice, a dreptului de a exercita o funcție implicând exercițiul autorității de stat, a dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori de a desfășura o activitate, de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul pentru săvârșirea infracțiunii, a drepturilor părintești, a dreptului de a fi tutore sau curator).

În versiunea Codului Penal român din 2004¹²⁴¹ au fost operate modificări radicale și completări de substanță în privința categoriilor de pedepse aplicabile individului dintre care am putea aminti, cu titlu exemplificativ, redefinirea pedepselor, înțelese acum ca măsuri de constrângere aplicate în scopul reeducării condamnatului și al prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni, consacrarea unei terminologii diferite sub aspectul pedepselor penale și introducerea de noi sancțiuni, ajungându-se astfel la împărțirea pedepselor principale, în *pedepse principale pentru crime*¹²⁴² (detențiunea pe viață, detențiunea severă între 15 și 30 de ani) și *pedepse*

---

¹²³⁶ Potrivit art. 72 alin. 1 din Codul penal român republicat în 1997, *la stabilirea și aplicarea pedepselor, se ține seama de dispozițiile generale ale acestui Cod, de limitele de pedeapsă fixate în partea specială, de gradul de pericol social al faptei săvârșite, de persoana infractorului și de împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală.*

¹²³⁷ **Codul penal român din 1968** a fost republicat în M. Of. al României, Partea I, nr. 65/16 aprilie 1997.

¹²³⁸ Art. 53, pct. 1, lit. a-c din **Codul penal român din 1997**, republicat.

¹²³⁹ *idem*, art. 53, pct. 2, lit. a-b.

¹²⁴⁰ *idem*, art. 53, pct. 3 rap. la art. 64 și 71.

¹²⁴¹ Ne referim la **Codul publicat în M.Of., Partea I, nr. 575/29.06.2004**, ce urma să intre în vigoare la 29.06.2005. Intrarea lui în vigoare a fost ulterior amânată la data de 01.09.2006, prin efectul OUG nr. 58/2005 pentru modificarea Legii nr. 301/2004-Codul penal și a Legii nr. 294 //2004 privind executarea pedepselor și a altor măsuri dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal și ulterior până la data de 01.09.2008, prin efectul OUG nr. 50/2006 privind unele măsuri pentru asigurarea bunei funcționări a instanțelor judecătorești și parchetelor și prorogarea unor termene. Prin OUG nr. 73/2008, publicată în M. Of. Partea I, nr. 440/12.06.2008, Guvernul României a amânat din nou intrarea în vigoare a Codului penal din 2004 până la 01.09.2009. Până la aceeași dată a fost amânată și intrarea în vigoare a Legii nr. 294/2004 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, a cărei aplicare era condiționată de intrarea în vigoare a Codului, întrucât era elaborată pe baza dispozițiilor sale.

¹²⁴² *idem*, art. 58, alin. 3, lit. a-b.

*principale pentru delict*¹²⁴³ (închisoarea strictă între unu și 15 ani, închisoarea între 15 zile și un an, amenda sub forma zilelor-amendă între 5 și 360 de zile, fiecare zi fiind socotită între 100.000 și 1.000.000 lei, munca în folosul comunității, între 100 și 500 de ore).

Același act normativ a delimitat *pedepsele complementare pentru crime și delict*¹²⁴⁴ (interzicerea exercițiului unor drepturi de la un an la 10 ani, degradarea militară), de *pedepsele accesorii pentru crime și delict*¹²⁴⁵ (interzicerea exercițiului tuturor drepturilor prevăzute ca pedeapsă complementară).

Ulterior, prin Codul penal din 2009¹²⁴⁶ sistemul sancționator penal a fost regândit, astfel că în noua versiune pedepsele au fost clasificate în *pedepse principale*¹²⁴⁷ (detențiunea pe viață, închisoarea, amenda), *pedepse accesorii*¹²⁴⁸ (interzicerea exercitării unor drepturi din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până la executarea sau considerarea ca executată a pedepsei privative de libertate) și *pedepse complementare*¹²⁴⁹ (interzicerea exercitării unor drepturi, degradarea militară, publicarea hotărârii de condamnare). Potrivit art. 60 al acestui act normativ, *închisoarea constă în privarea de libertate pe durată determinată, cuprinsă între 15 zile și 30 de ani și se execută potrivit legii privind executarea pedepselor*.

Din tot acest ansamblu de sancțiuni specifice dreptului penal, prezintă interes pentru cercetarea noastră, privarea de libertate a persoanei, fie prin executarea detențiunii pe viață. Fie a pedepsei cu închisoarea. Prin prisma teoriilor avansate de doctrină¹²⁵⁰, pornind de la concluzia că reprezintă o sancțiune penală principală, închisoarea îndeplinește patru funcții esențiale: *de constrângere*, întrucât implică aplicarea unor restricții și limitări de drepturi, *de reeducare*, având în vedere că urmărește formarea unei conștiințe noi a condamnatului, pentru a-l determina să își reconsidere conduita față de valorile sociale proteguite prin legea penală, *de exemplaritate*, în raporturile cu ceilalți membrii ai societății, care sunt astfel avertizați în legătură cu consecințele pe care le-ar suporta dacă ar comite ei înșiși fapte infracționale, *de eliminare*, prin scoaterea definitivă sau temporară a condamnatului din cadrul societății.

În cea de-a doua accepțiunea a sa, aceea de loc de detenție, închisoarea trebuie să corespundă unui minim de exigențe care să pună la adăpost persoana încarcerată de orice constrângeri fizice sau psihice menite a-i afecta demnitatea umană, în însăși substanța sa. Altfel spus, executarea pedepsei privative de libertate în regim penitenciar, trebuie să se realizeze astfel încât prin aplicarea măsurii coercitive, Statul

¹²⁴³ *idem*, art. 58, alin. 4, lit. a-d.

¹²⁴⁴ *idem*, art. 58, alin. 5, lit. a-b.

¹²⁴⁵ *idem*, art. 58, alin. 6.

¹²⁴⁶ **Legea nr. 286/2009** - Codul Penal a fost publicată în M. Of. al României, Partea I, nr. 510/24.07.2009, fiind adoptată prin asumarea răspunderii Guvernului la 22 iunie 2009.

¹²⁴⁷ art. 53, lit. a-c din **Legea 286/2009-Codul penal**.

¹²⁴⁸ *idem*, art. 54.

¹²⁴⁹ *idem*, art. 55.

¹²⁵⁰ C MITRACHE, *op. cit.*, p. 147.

să nu devină el însuși autor al unei fapte antisociale, neglijând astfel standardele de conduită impuse persoanelor aflate sub jurisdicția sa, ci să își atingă obiectivele urmărite, prin aplicarea măsurii coercitive: *prevenția și reeducarea*.

Tocmai din acest considerent, se impune o monitorizare permanentă a regimului penitenciar, menită să responsabilizeze organele însărcinate cu aducerea la îndeplinire hotărârilor judecătorești de condamnare la pedeapsa închisorii și să le atragă răspunderea, în cazul comiterii unor violări de drepturi și libertăți fundamentale ale deținuților.

De altfel, necesitatea studierii mecanismelor de aplicare a pedepselor în centrele de detenție și a tratamentelor la care sunt supuși condamnații, a condus finalmente la apariția și dezvoltarea unei noi discipline, *penologia*, al cărei statut este și la ora actuală disputat¹²⁵¹, existând voci care o califică, fie ca disciplină de sine stătătoare, fie ca subramură a criminologiei, cu care relaționează într-o manieră eficientă și constructivă.

Respectarea drepturilor omului în mediul penitenciar continuă să reprezinte un obiectiv primordial la națiunilor civilizate, pe care acestea l-au afirmat în mod expres încă de la data adoptării *Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948*, când au convenit că „*nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*” (art. 5) și că „*nimeni nu trebuie să fie arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar.*” (art. 9)

Principiile cuprinse în acest act de importanță crucială în garantarea drepturilor și libertăților fundamentale individuale au fost preluate și dezvoltate și în alte instrumente juridice internaționale, precum *Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*,¹²⁵² prin ratificarea căreia fiecare stat semnatar s-a obligat să ia măsuri legislative, administrative, judiciare și alte măsuri eficiente pentru a împiedica comiterea unor acte de tortură pe teritoriul de sub jurisdicția sa (art. 2, alin. 1). Aceeași Convenție a stipulat și obligația statelor părți de a lua măsuri pentru a introduce cunoștințe și informații despre interdicția torturii în programele de formare a personalului civil sau militar însărcinat cu aplicarea legilor, a personalului medical, a agenților autorității publice și a altor persoane care pot fi implicate în paza, interogarea sau tratamentul oricărui individ supus oricărei forme de arest, deținere sau închisoare (art. 10, alin. 1), dar și de a exercita o supraveghere sistematică asupra regulilor, instrucțiunilor, metodelor și practicilor privind interogatoriul și asupra prevederilor privind paza și tratamentul persoanelor supuse oricărei forme de arest, deținere sau închisoare, pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa, în vederea prevenirii oricărui caz de tortură (art. 11). Tortura este prohibită și prin *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* (art. 3), dar și prin *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene* (art. 4)

Toate aceste prevederi reflectă preocuparea constantă a Statelor că executarea pedepsei privative de libertate să nu aducă atingere integrității fizice sau psihice a

¹²⁵¹ Pentru comentarii suplimentarii, R.M. STĂNOIU, *Criminologie*, Editura Oscar Print, București, 2003, pp. 109-110.

¹²⁵² Convenția a fost adoptată la New York la 10 decembrie 1984, intrând în vigoare în 1987. România a ratificat acest tratat prin Legea nr. 19/1990 publicată în M. Of. nr. 112/10.10.1990.

deținuților, care, deși sunt supuși unui regim sancționator, nu trebuie brutalizați, traumatizați sau marginalizați, ci sprijiniți să conștientizeze consecințele faptelor lor, să își îndrepte comportamentul și să se reintegreze în societate ulterior executării pedepsei.

2. Închisorile militare-istoric, tendințe și perspective

Rațiunile care au condus la înființarea instanțelor militare au impus, prin analogie, crearea unor penitenciare speciale pentru militari, destinate punerii în executare a deciziilor judiciare de condamnare penală pentru infracțiuni aflate în aria de competență a jurisdicțiilor militare. O privire retrospectivă asupra sistemului punitiv aplicat militarilor, ne face să observăm că, potrivit Codului de Justiție Militară din 1937, pedepsele ce se putea aplica militarilor aveau, fie caracter disciplinar, fiind dispuse de comandanții ierarhici pentru abateri de la regulamentele militare, fie caracter penal, atunci când se aplicau în baza hotărârilor judecătorești emise de instanțele militare, pentru comiterea unor infracțiuni.

Pedepsele prevăzute de Codul penal în vigoare la acea dată se completau în cazul militarilor, cu pedepsele speciale reglementate de Codul justiției militare, fiind împărțite în *pedepse principale*, în materie de crimă (moartea) incidente doar în vreme de război, și *pedepse accesorii* (degradarea militară și destituirea), a căror aplicare intervenea ca măsură punitivă adjuvantă, în cazul condamnării la pedeapsa închisorii corecționale sau a altor categorii de pedepse¹²⁵³.

Prin art. 416-417 din aceeași lege, s-a prevăzut expres că militarii activi condamnați de instanțele penale militare urmau a executa pedeapsa în închisorile militare, cu excepția situației în care, în virtutea hotărârii pronunțate, urmau a fi șterși definitiv din controalele armatei, caz în care executau pedeapsa într-o închisoare civilă, la fel ca și ceilalți condamnați de instanțele militare, care nu aveau calitatea de militari activi. În conformitate cu art. 452 alin. 2 din codul menționat, organizarea, funcționarea și regimul interior al prevenției și executării pedepselor de către militari, erau guvernate de un regulament al închisorilor militare care făcea parte integrantă din cod.

Instaurarea în România a regimului comunist și-a pus amprenta inclusiv asupra sistemului judiciar supus presiunilor manifeste exercitate de autoritățile totalitare, prin demararea de anchete, urmăriri și judecăți formale, soldate cu trimiterea în închisoare a oricăror oponenți ai partidului instaurat la guvernare. Sunt de notorietate procesele derulate în cursul anului 1945, în urma cărora au fost condamnați la pedeapsa cu moartea, ori la pedepse privative de libertate, mai mulți lideri ai timpului, din care amintim cu titlu exemplificativ, procesele primului lot de criminali de război, compus din militari, în frunte cu generalul Macici. În aceeași perioadă, sub imperiul Constituției din 1952, s-au produs importante schimbări instituționale, în domeniul justiției și apărării, prin adoptarea unor noi legi de organizare judecătorească și a procuraturii civile și militare, care au transformat puterea judecătorească într-o anexă a politicului și executivului, prin limitarea dreptului

---

¹²⁵³ A se vedea în acest sens, art. 450-456 din **Codul Justiției Militare din 1937**.

individual la apărare, la administrare de probe sau la publicitatea procesului judiciar.¹²⁵⁴

După abrogarea Codului Justiției Militare din 1937 prin Legea nr. 30/1968, executarea pedepselor în închisorile militare a fost reglementată prin art. 62 din Codul penal român din 1968,¹²⁵⁵ în conformitate cu care pedepsele de până la doi ani aplicate militarilor urmau a se executa în unități militare disciplinare în cazurile prevăzute de lege, precum și în cazurile în care o astfel de măsură fusese dispusă de instanțele judecătorești, prin raportare la împrejurările cauzei și la persoana condamnatului. Prin art. 67 din noua lege penală, s-a dispus în egală măsură că pedeapsa degradării militare, ca pedeapsă complimentară, se aplica în mod obligatoriu condamnaților militari și rezerviști, în cazul stabilirii pedepsei cu închisoarea mai mare de 10 ani, precum și infracțiunilor săvârșite de aceștia cu intenție, pentru care pedeapsa principală stabilită era de cel puțin 5 ani și de cel mult 10 ani.

Deși teoretic drepturile omului erau invocate, închisorile militare din perioada regimului comunist au fost alături de cele civile, veritabile „lagăre” ale condamnaților, care au suportat canoanele unui sistem închisat, în aparență, protector față de simpatizanții săi, dar insensibil la nevoile inerente ființei umane. Perioada de intrare în vigoare a Codului penal din 1968 a stat sub semnul Constituției din 1965, care, potrivit doctrinei juridice, a supralicitat rolul dreptului și legislației ca instrument de transformare a realității sociale și, în dorința de a legaliza regimul comunist, le-a atribuit o funcție instrumentală de menținere și consolidare a puterii partidului și de subordonare necondiționată a indivizilor față de statul socialist¹²⁵⁶.

Urmare a republicării sale¹²⁵⁷, Codul penal român din 1968 a suferit mai multe modificări și completări, inclusiv sub aspectul prevederilor sale anterioare de reglementare a sistemului penitenciar în cazul militarilor, în privința cărora s-a inserat o dispoziție completatoare, respectiv, art. 62, alin. 7, potrivit căreia în situația în care înainte de începerea executării pedepsei într-o închisoare militară condamnatul a fost trecut în rezervă, pedeapsa aplicată acestuia urma să se execute într-un loc de deținere. Un aspect demn de subliniat ar fi acela că denumirea de *închisoare militară* a fost consacrată într-o manieră expresă prin efectul art. I, pct. 14 din Legea nr. 104/1992¹²⁵⁸, prin care s-a dispus înlocuirea termenului de „*unitate militară disciplinară*” utilizat inițial în Codul penal român.

Prin art. 60 din Codul penal român din 2004 s-a stipulat că executarea pedepselor principale privative de libertate se baza pe sistemul progresiv și s-au

---

¹²⁵⁴ Pentru amănunte, I. DRAGOMAN, C. PANDURU, **Îngrădirea drepturilor omului în regimul totalitar comunist**, Editura UNAp., Carol I, București, 2007, pp.26-27.

¹²⁵⁵ Publicat în Buletinul Oficial nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968.

¹²⁵⁶ I. DRAGOMAN, C. PANDURU, *op. cit.*, p.31.

¹²⁵⁷ Codul penal român din 1968 a fost mai întâi republicat în 1973 în Buletinul Oficial nr. 55-56/23.04.1973 și ulterior republicat în 1997.

¹²⁵⁸ **Legea nr. 104/1992 pentru modificarea și completarea Codului Penal, a Codului de Procedură Penală și a altor legi**, precum și pentru abrogarea legii nr. 59/1968 și a Decretului nr. 218/1977 a fost publicată în M. Of., Partea I, nr. 244/01.10.1992.

reglementat următoarele regimuri de executare a pedepselor: a) regimul de maximă siguranță; b) regimul închis; c) regimul semideschis; d) regimul deschis. Dispoziția privitoare la executarea pedepselor în închisorile militare nu a fost modificată prin această lege, fiind doar renumerotată. Sistemul execuțional consacrat prin Codul penal din 2004 a fost introdus în Secțiunea „Regimul de executare a pedepselor privative de libertate” prin pct. 18 al art. I din Legea nr. 278/2006 în Codul penal român din 1968, republicat și actualizat, având în vedere că intrarea în vigoare a actului din 2004 a fost prorogată prin acte normative succesive până la data de 01.09.2009. Prin Legea nr. 286/2009 au fost însă abrogate, atât Codul Penal din 2004, cât și Legea nr. 294/2004 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, legi care au rămas astfel lipsite de finalitate.

La ora actuală executarea pedepselor penale privative de libertate în România este reglementată de disp. Legii nr. 275/2006¹²⁵⁹ privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, astfel cum a fost modificată și completată prin Legea nr. 83/2010.¹²⁶⁰ Prin legea de executare a pedepselor, a fost înlocuit termenul de *închisoare*, cu acela de *penitenciar* și s-a prevăzut că pentru anumite categorii de persoane condamnate la pedepse privative de libertate, pot fi înființate penitenciare speciale.¹²⁶¹ penitenciare pentru minori și tineri, penitenciare pentru femei și penitenciare-spital. De asemenea, s-a legiferat și activitatea secțiilor speciale de arestare preventivă, destinate persoanelor condamnate printr-o hotărâre definitivă la o pedeapsă privativă de libertate, cercetate în stare de arest preventiv în altă cauză, precum și persoanelor arestate preventiv, aflate în curs de judecată¹²⁶². Legea specificată nu face însă nici o referire la penitenciarele de natură militară ori la condițiile de executare a pedepselor privative de libertate de către militari. Prin art. 422 alin. 4 din Codul român de procedură penală¹²⁶³ se prevede însă că comandantul unității militare, primind mandatul de executare, înmânează un exemplar condamnării și ia măsuri pentru trimiterea acestuia la locul de executare a pedepsei. Norme exprese sunt prevăzute de același cod și în privința cazurilor care impun înlocuirea executării pedepsei pentru militari ori a reducerii pedepsei aplicate. Astfel, potrivit art. 451 din Codul român de procedură penală, *înlocuirea executării pedepsei închisorii cu executarea în închisoare militară, în cazul condamnaților care au devenit militari în termen în cursul judecării la o instanță civilă, precum și pentru cei care au devenit militari în termen după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, se dispune de către tribunalul militar în a cărui circumscripție se găsește unitatea militară din care face parte cel condamnat, la sesizarea comandantului. Înlocuirea executării pedepsei închisorii într-o închisoare militară, cu executarea într-un loc de deținere, în cazul*

¹²⁵⁹ Lege publicată în M. Of. Partea I, nr. 627/20.07.2006.

¹²⁶⁰ Legea în cauză a fost publicată în M. Of. Partea I, nr. 329/19.05.2010.

¹²⁶¹ a se vedea în acest sens, art. 12 din Legea nr. 275/2006.

¹²⁶² *Idem*, art. 13.

¹²⁶³ Ne referim la Codul de Procedură Penală al României republicat și actualizat, cu modificările aduse prin Legea nr. 57/2008.

condamnaților care au fost trecuți în rezervă înainte de începerea executării pedepsei, se dispune de către instanța prevăzută la alineatul precedent, din oficiu sau la sesizarea comandantului unității militare din care făcea parte cel condamnat. De asemenea, art. 452 din Codul de Procedură Penală al României prevede că reducerea pedepsei ce se execută în închisoare militară în cazul și în condițiile prevăzute în art. 62 alin. 2 din Codul Penal se face la sesizarea comandantului acelei închisori. Instanța competentă să reducă pedeapsa este tribunalul militar în a cărui circumscripție se află închisoarea militară.

Garantarea respectării drepturilor omului în regimul penitenciar românesc actual este ridicată la rang de principiu prin prevederile art. 3 din Legea 275/2006, modificată și completată, normă potrivit căreia *pedepsele se execută în condiții care să asigure respectarea demnității umane*. Iată deci, că legiuitorul român a apreciat ca oportună reglementarea expresă a obligației organelor cu atribuții în sfera dreptului penal execuțional, de a se abține de la orice acte sau fapte, susceptibile de a periclita drepturile și libertățile fundamentale individuale, obligație asumată de altfel și de state, prin semnarea și ratificarea tratatelor internaționale de protecție a drepturilor omului.

Analiza sistemului penitenciar militar din alte state evidențiază o tendință crescândă de desființare a închisorilor militare și de generalizare a unui sistem unic de detenție, în care militarii sunt încarcerați alături de civili, prin raportare la gravitatea faptelor comise și la conduita manifestată în timpul judecății și după condamnarea penală.

Cu toate acestea, există state care continuă să mențină închisorile militare și să aplice un regim privativ de libertate distinct, condus după reguli și principii particulare. Putem menționa aici, închisorile militare din Israel în care își ispășesc pedepsele, soldații israelieni condamnați pentru comiterea unor infracțiuni în timpul sau în legătură cu serviciul militar. Sistemul israelian de detenție a militarilor are o configurație aparte: prima închisoare militară israeliană a fost înființată pe ruinele vechii cetăți al-Shaykh Muwannis, urmată de edificarea altor asemenea unități în localitățile Acre, Jaffa și Ierusalim; în cursul anului 1952 s-au pus chiar bazele unei închisori special concepute pentru femeile-soldat și a unei alte închisori militare, denumită Închisoarea Șase (Prison Six). O nouă reglementare a regimului penitenciar militar din Israel s-a făcut în 1955 când s-au adus modificări de substanță în acest sector (sarcini permissive pentru deținuți, stabilirea unui număr maxim de ore de muncă ce urma a fi prestat, etc.) În 1980 a fost creată o nouă închisoare militară (*Prison Seven*) la baza Ktzi'ot, la care erau trimiși deținuții fără antecedente penale, condamnați pentru infracțiuni minore. Reformarea închisorilor militare din Israel s-a făcut în cursul anului 2007, prin ameliorarea condițiilor de viață și de muncă ale militarilor condamnați, prin facilitarea accesului acestora la educație și consiliere psihologică, măsuri ce au contribuit la reducerea cazurilor de revolte colective și de evadări din unitățile de detenție. Pe lângă închisorile militare există și centre de

detenție¹²⁶⁴ situate în diferite baze militare polițienești, în care sunt aduși condamnații la pedepse extrem de reduse, precum și deținuții aflați în curs de judecată, anterior transferării lor la principalele închisori militare israeliene.¹²⁶⁵ În Israel, există mai multe categorii de deținuți militari: *Havush* (deținuții condamnați de instanțele disciplinare la o pedeapsă cu închisoarea de până la 70 de zile), *Asir* (militari condamnați de instanțe militare, de regulă la pedeapsa închisorii mai mare de 100 de zile), *Atsir lifnei mishpat* (deținuți în curs de judecată pentru comiterea unor infracțiuni grave).

Și în Siria au existat locuri de detenție cu specific militar, din care putem menționa închisoarea militară de la Tadmor¹²⁶⁶, cu privire la care comunitatea internațională a semnalat grave încălcări de drepturi și libertăți fundamentale ale deținuților,¹²⁶⁷ comise prin tortură, spânzurătoare sau violențe corporale excesive, care au culminat cu uciderea prin împușcare a unui număr de aproximativ 1000 de încarcerati în cursul anului 1980, unul din cele mai cumplite masacre înregistrate de omenire până în prezent. În istoria acestui loc de detenție au fost frecvent semnalate abuzuri comise de organele însărcinate cu paza închisorii, ce au puteri discreționare asupra condamnaților pe care îi supun în mod repetat tratamentelor inumane sau degradante sau în cele mai grave cazuri, îi execută, în absența oricărei hotărâri de condamnare a victimelor la pedeapsa capitală. Încălcări repetate ale drepturilor deținuților au fost înregistrate și în alte centre similare de detenție din Siria, precum închisoarea militară de la Saidnaya.¹²⁶⁸

În Turcia, există de asemenea închisori militare, în care sunt încarcerate, inclusiv persoanele condamnate de instanțele militare printr-o hotărâre judecătorească definitivă pentru sustragerea de la serviciul militar, a cărei obligativitate a fost menținută în această țară. În cazul persoanelor condamnate pentru sustragere, reglementările legale interne¹²⁶⁹ prevăd că executarea pedepsei se va face într-o închisoare militară, atunci când pedeapsa aplicată este de cel mult 6 luni și într-o închisoare ordinară, în ipoteza în care pedeapsa va depăși durata menționată. Practica Turciei în acest sens a făcut în egală măsură, obiectul a numeroase critici din partea

---

¹²⁶⁴ Centrele de detenție israeliene sunt împărțite în trei comandamente regionale: Comandamentul de Nord, Central și de Sud.

¹²⁶⁵ Principalele închisori militare din Israel sunt Prison Four și Prison Six.

¹²⁶⁶ Închisoarea și-a întrerupt activitatea în 2001.

¹²⁶⁷ Într-un Raport întocmit de Organizația non-guvernamentală *Human Rights Watch* la data de 1 aprilie 1996, intitulat *Syria's Tadmor Prison: Dissent Still Hostage to a Legacy of Terror*, se recomandă Guvernului sirian de la acel moment, să pună capăt practicii de transfer a deținuților civili la închisoarea militară din Tadmor, să schimbe locația deținuților civili de la Tadmor și din alte închisori militare, precum cea de la Mezze, către închisori civile, să facă publice numele deținuților rămași în închisoarea de la Tadmor, precum și a deținuților care au fost executați sau au decedat în alte condiții în închisoarea respectivă. <http://www.unhcr.org/refworld/type/COUNTRYREP,HRW,SYR,3ae6a7dbc,0.html>

¹²⁶⁸ În această închisoare și-a executat pedeapsa închisorii și dizidentul Abdel Rahman-Shagouri, care s-a plâns de supunerea lui la acte repetate de tortură. http://www.ifex.org/syria/2005/09/13/cyber_dissident_abdel_rahman_shagouri/

¹²⁶⁹ art. 39 din **Codul de Procedură Penală Militară al Turciei.**

comunității internaționale, care a recunoscut dreptul oricărei persoane de a refuza să satisfacă serviciul militar obligatoriu din motive de conștiință, expresie a libertății de exprimare, de conștiință și de religie,¹²⁷⁰ recomandând chiar ca acest drept să fie inserat și în cuprinsul Convenției Europene a Drepturilor Omului¹²⁷¹. Turcia a fost totodată constant criticată pentru condițiile improprii din penitenciare, inclusiv sub aspectul supraaglomerării lor, pentru judecarea și condamnarea deținuților civili pe considerente politice de către instanțe militare și executarea pedepselor în cadrul închisorilor militare, prin constrângerea lor fizică de a respecta regulile de disciplină militară, cele mai cunoscute fiind închisorile militare Diyarbakir și Mamak.

Concluzii

Independent de specificul locului de detenție - militar sau civil – un lucru este cert: Statele au obligația, prin organele abilitate cu exercitarea autorității publice, să acționeze în sensul garantării efective a drepturilor și libertăților fundamentale și să ia măsuri ferme de reprimare a abuzurilor și de sancționare a oricăror agenți instrumentatori, responsabili de comiterea unor acte sau fapte contrare drepturilor menționate. Cu referire la acest aspect, în literatura de specialitate se afirmă pe bună-dreptate, că „esența întregului mecanism de consacrare și garantare internațională a drepturilor omului constă în acceptarea de către state a faptului că drepturile omului nu mai pot fi lăsate la discreția fiecărui stat în parte, care să acționeze în deplină libertate, într-un domeniu pe care și-l rezervă total. (...) Suveranitatea statului trebuie să constituie temei pentru protejarea drepturilor omului, iar nu pentru încălcarea lor.”¹²⁷²

Achiesăm și noi la acest punct de vedere, cu convingerea fermă că garantarea drepturilor omului în locurile de detenție nu reprezintă un simplu ideal, ci un obiectiv tangibil, a cărui îndeplinire va depinde cu certitudine de intransigența cu care se va cenzura orice ingerință arbitrară sau nejustificată.

Bibliografie:

- [1] **Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 1950**
- [2] **Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 1984**
- [3] **Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 2000**
- [4] **Codul român al Justiției Militare din 1937**
- [5] **Codul Penal al României din 1968**
- [6] **Codul Penal al României din 2004**
- [7] **Codul de Procedură Penală al României, republicat în 1997**

---

¹²⁷⁰ În anii 1993, 1995, 1998, Comisia de Drepturile Omului din cadrul Națiunilor Unite a adoptat o Rezoluție prin care a calificat dreptul de a refuza satisfacerea serviciului militar obligatoriu, ca fiind o formă a libertății de exprimare, de conștiință și religie

¹²⁷¹ O astfel de recomandare s-a făcut de pildă, prin Rezoluțiile Parlamentului European din 1989, 1993 și 1994

¹²⁷² C-L. POPESCU, **Protecția internațională a drepturilor omului – surse, instituții, proceduri**, Editura All Beck, București, 2000, p. 9.

- [8] **Legea nr. 286/2009-Codul Penal al României din 2009**
- [9] **Legea nr. 30/1968 pentru punerea în aplicare a Codului Penal al Republicii Socialiste România din 21 iunie 1968**
- [10] **Legea nr. 104/1992 pentru modificarea și completarea Codului Penal, a Codului de Procedură Penală și a altor legi, precum și pentru abrogarea legii nr. 59/1968 și a Decretului nr. 218/1977**
- [11] **Legea nr. 294/2004 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**
- [12] **Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a altor măsuri dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**
- [13] **Legea nr. 83/2010-modificarea și completarea Legii nr. 275/2006 - executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**
- [14] **BUG nr. 58/2005 pentru modificarea Legii nr. 301/2004-Codul penal și a Legii nr. 294/2004 privind executarea pedepselor și a altor măsuri dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**
- [15] **BUG nr. 50/2006 privind unele măsuri pentru asigurarea bunei funcționări a instanțelor judecătorești și parchetelor și prorogarea unor termene**
- [16] **BUG nr. 73/2008 pentru prorogarea termenelor de intrare în vigoare a Legii nr. 301/2004 - Codul Penal și a Legii nr. 294/2004 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**
- [17] Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, **Dicționarul explicativ al limbii române**, Ediția a II a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
- [18] MITRACHE C. **Drept penal român, Partea generală**, Ediția a IV a revăzută și adăugită, Casa de editură și presă Șansa S.R.L., București, 2000
- [19] NISTOREANU Gh., BOROI A., **Drept penal. Partea generală**, Editura All Beck, București, 2002.
- [20] STĂNOIU R.M., **Criminologie**, Editura Oscar Print, București, 2003.
- [21] DRAGOMAN I., PANDURU C., **Îngrădirea drepturilor omului în regimul totalitar comunist**, Editura UNAp „Carol I”, București, 2007.
- [22] POPESCU C.-L., **Protecția internațională a drepturilor omului – surse, instituții, proceduri**, Editura All Beck, București, 2000.
- [23] <http://www.unhcr.org/refworld/type,COUNTRYREP,HRW,SYR,3ae6a7dbc,0.html>
- [24] http://www.ifex.org/syria/2005/09/13/cyber_dissident_abdel_rahman_shagouri

TRĂSĂTURI DE PERSONALITATE CE POT GENERA RISCURI ÎN GESTIONAREA INFORMAȚIILOR CLASIFICATE

Emil DENEANU*

Classified information is essential for an organization and, as a consequence, has to be protected by ensuring its confidentiality, integrity and availability. Classified information is now exposed to a wide range of threats and vulnerabilities. The security structure of an institution is responsible for protection of classified information, of personnel, of institution itself against a number of threats, during the information cycle of life in order to ensure consistency for activities, to minimize risks and to maximize the level of security.

Public institutions have passed to another level concerning its security. Nowadays, the idea of implementation and continuous, effective and unattended development of security is taken into consideration. Protecting the personnel who manages classified information has to be a prime objective for the security structure, in order to reduce the negative impact on the institution until an acceptable level of risk is reached.

This article tries to draw intelligence activity and to extract useful conclusions from our Service.

Safety of intelligence activity is a major concern to governments.

„Meseria de ofițer de informații este, fără îndoială, una din cele mai fascinante, vechi și indispensabile meserii din lume... Auzim din ce în ce mai des sintagma „informația este putere”. În acest context, rolul serviciilor secrete va crește din ce în ce mai mult.

Dată fiind doza de mister care îl înconjoară, acest domeniu a aprins imaginația multora și a stârnit numeroase legende și mituri. În aceste condiții mulți tineri ce vin spre serviciile secrete sunt atrași de aceste miraje, care uneori nu au nimic în comun cu realitatea cu care se vor confrunta mai târziu.

Mai există o categorie de persoane care doresc să intre în această lume deoarece consideră că este o meserie extrem de bănoasă sau, altă categorie adoptă această profesie din lipsă de alternative. Nici una din aceste categorii menționate mai sus nu vor rămâne pentru multă vreme în organizație sau nu vor da randament, dat fiind faptul că motivația lor nu este evident cea corespunzătoare, așteptările lor neavând nici o șansă să se împlinească și, mai devreme sau mai târziu, își vor găsi alte locuri de muncă conforme cu expectanțele lor. De aceea, informarea corectă a candidaților interesați să se angajeze în Serviciul Român de Informații este cea mai bună soluție pentru a evita viitoarele dezamăgiri, a economisi banii ce se cheltuiesc pe școlarizarea lor și a lăsa locurile disponibile pentru acei care sunt cu adevărat dornici și motivați pentru meseria de ofițer de informații și, nu în ultimul rând, pentru a diminua fluctuația de personal ce afectează organizația. Dat fiind faptul că într-un serviciu special nu este permisă improvizația din nici

---

* Masterand, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, emil_deneanu@yahoo.com

*un punct de vedere, acest fapt este cu atât mai valabil când este vorba de factorul uman, ce îndeplinește un rol cheie în orice tip de organizație. Prin urmare, crește atenția acordată selecției și pregătirii psihologice pentru misiunile informativ-operative (de altfel termenul de război psihologic este, mai mult ca oricând, de actualitate și orice conflict modern, inclusiv de tip informativ ori terorist presupune și, dacă nu în primul rând, un astfel de război). Încă de la început se impune o precizare importantă: chiar și o persoană fără prea multe cunoștințe de specialitate poate observa spre exemplu că profilul psihologic al unei persoane ce strânge informații (ofițer informativ-operativ) seamănă destul de puțin cu profilul altei persoane care lucrează pe linia de filaj sau de analiză-sinteză spre exemplu, ambele fiind în fapt ofițeri SRI. În acest sens ar trebui elaborate monografiile profesionale, după studii aprofundate la care să participe deopotrivă psihologi și ofițeri specialiști, cu experiență îndelungată în domeniile vizate”.*¹²⁷³

Informația înseamnă putere. O simplă propoziție, dar cu adânci implicații și mesaje pentru fiecare dintre noi. Informația, o armă cu două tăișuri, folosită în atac dar și în apărare, a făcut parte din arsenalul tuturor armatelor lumii, s-a perfecționat permanent și a fost liantul construcției politicilor și strategiilor de securitate națională a statelor.

Informația reprezintă o dată brută, de orice tip, în timp ce informația clasificată, utilizată în domeniul siguranței naționale, este un produs, rezultat al activității unor servicii de informații ori a unor structuri specializate din cadrul unor ministere, de identificare, culegere, analiză și evaluare a datelor referitoare la disfuncțiile, vulnerabilitățile, factorii de risc, amenințările și stările de pericol cu privire la siguranța națională a României.

Obținerea, prelucrarea, corelarea și interpretarea informațiilor de siguranță națională, este o activitate eminentă de inteligență umană. Ea depășește performanța oricărei tehnologii, pentru că penetrează sferele de gândire, creație și motivație ale celor care întreprind activități prin care se urmărește lezarea intereselor naționale. Până în prezent, nu s-a descoperit un aparat care să descifreze astfel de taine dar omul a creat în consecință altceva – „ofițerul de informații” – adică un alt om care, instruit în mod corespunzător, poate furniza acele date și informații necesare realizării intereselor informativ-operative ale instituției în care aceștia își desfășoară activitatea.

Din aceste motive, munca de culegere a informațiilor este pe cât de spectaculoasă și interesantă, pe atât de dificilă. Ea solicită la maximum talentul, inteligența, îndrăzneala, tenacitatea și temeritatea ofițerilor operativ-informativi și presupune o pregătire temeinică, cunoștințe din cele mai diverse domenii, dar mai cu seamă din controversatul univers al comportamentului uman.

---

¹²⁷³ Negrescu, M., **Metode și tehnici de dezvoltare a abilităților specifice ofițerilor de informații**, Editura ANI, 2008.

Culegerea informațiilor clasificate, se realizează în mod organizat și urmărește atât dezideratul major al cunoașterii și stăpânirii permanente a situației operativ-informative cât și soluționarea competentă a cauzelor aflate în atenție, iar căutarea lor nu se realizează la întâmplare, ci în acele locuri dictate de evoluția tactic-operativă, activitate care se desfășoară printr-o varietate de căi și procedee, generând în permanență un volum apreciabil de informații.

În activitatea de lucru cu informații clasificate, resursa umană este cea mai importantă, având un rol predominant încă din faza de culegere, când din multitudinea și varietatea informațiilor obținute, flerul experimentat al ofițerilor de informații va selecta ceea ce poate fi viabil și util în executarea sarcinilor lor și până la valorificarea informațiilor clasificate care au drept rezultat încununarea a numeroase activități ce permit obținerea lor, după cum valorificarea lor necorespunzătoare poate aduce prejudicii atât cauzei în speță, cât și activității informative în ansamblu.

Concomitent cu importanța culegerii de informații necesare realizării siguranței naționale a României, o altă componentă la fel de importantă este cea de protejare a acestor date și informații, derulându-se activități circumscrise asigurării securității unor astfel de informații. O mare parte a acestor informații vor fi de natură personală sau operativă și, ca rezultat, implicațiile particulare și de securitate trebuie să fie întotdeauna prioritare pentru cei care dețin astfel de informații. Dacă informațiilor clasificate nu li se acordă o protecție adecvată, ele pot fi accesate alternativ de persoane neautorizate, conducând la compromiterea atât a informațiilor în cauză, cât și a activităților în care au fost ori vor urma a fi utilizate și poate, de asemenea, afecta viețile unor indivizii, în cazul unor acțiuni operativ-informative cu un grad ridicat de risc.

Importanța gestionării informațiilor este evidentă deci, mai ales la un nivel instituțional, aspect pe care am încercat să-l surprind în prezenta lucrare și care, de fapt, reprezintă o primă rațiune pentru care am considerat importantă o abordare a modului de gestionare a informațiilor clasificate în cadrul autorităților și instituțiilor publice care gestionează informații secrete de stat, atât din perspectivă psihologică, cât și juridică.

În cadrul acestor autorități și instituții publice care gestionează informații secrete de stat, protecția acestora a dobândit un rol foarte însemnat, în acest sens s-au înființat structuri specializate, denumite generic, structuri de: securitate, contrainformații, protecție ori securitate militară, care însă indiferent de denumire, are un scop comun – acela de protecție a informațiilor clasificate, bazându-se pe o suită de principii, tehnici, algoritmi și situații-răspuns.

Toate aceste realități reprezintă premisele modernizării cadrului legislativ și instituțional necesar protejării valorilor informaționale a căror compromitere este de natură să aducă daune apărării țării și siguranței naționale.

Prezentul studiu se dorește a fi un instrument adaptabil de abordare a vastului domeniu al protecției informațiilor clasificate, o culegere de elemente necesare într-o cunoaștere eficientă a unor tendințe psihopatologice (cum sunt tulburările de personalitate) și toată suita de trăsături de personalitate (din aria normalității) care ar

genera riscuri contrainformative în procesul de gestiune a informațiilor clasificate și implicit a gestionării practice a acestora.

Protecția informațiilor clasificate

Necesitatea existenței unor norme în domeniul protecției informațiilor are ca punct inițial drepturile constituționale referitoare la liberul acces la informații și de protecție a informațiilor de interes pentru securitatea națională și mai ales în domeniul celor clasificate.

Domaniul protecției informațiilor se înscrie ca un complex de măsuri și contramăsuri juridice, științifice, economice, organizatorice, informaționale și tehnice capabil să asigure secretul, integritatea semantică și fizică a informațiilor agregate unui sistem și dinamica transformărilor acestora împotriva infracțiunilor, excepțiilor, erorilor sau greșelilor, cu caracter voit sau întâmplător, în limita unui risc asumat și cu un consum de forțe umane și materiale rezultat dintr-un cost minim (optim) afectat îndeplinirii misiunii sistemului.

Pentru început voi încerca să stabilesc câteva repere ale conceptului de securitate, necesitate izvorâtă dintr-un drept firesc și normal de lucru.

Epoca în care trăim se manifestă ca fiind deosebit de expusă la riscuri ale căror consecințe pot fi resimțite în cele mai multe cazuri. Față de această realitate, singurul concept care răspunde siguranței și stabilității este conceptul de securitate.

Din perspectiva acțiunii, securitatea reprezintă capacitatea unui proces de a-și conserva caracteristicile funcționale sub acțiunea unor factori distructivi sau care pot să-i provoace astfel de mutații încât să devină periculos pentru un anumit mediu, cauzând pagube de ordin material, informațional sau moral. Securitatea are o proprie devenire, cu obiective concrete, o legislație proprie, bazată pe strategii, norme, metodologii, tehnologii, procedee, acțiuni și instituții specializate, apte să ofere servicii de supraveghere, siguranță, protecție și încredere.

Securitatea, acționează atât ca amplificator al „reacției negative” (către sporirea eficienței), cât și ca limitator al efectelor factorilor destabilizatori. Unei securități ridicate îi va corespunde în mod inevitabil un pericol scăzut, iar unei securități scăzute îi va corespunde un pericol ridicat.

Securitatea reprezintă raportul de contopire dintre cele trei elemente fundamentale:

- protecție,
- descurajare,
- prelucrare a evenimentului nedorit.

Prin protecție în sine se înțelege capacitatea de a împiedica sau a întârzia producerea unui eveniment nedorit precum și de a relua activitatea de bază după producerea acestuia.

Din punct de vedere structural aceasta are trei componente principale:

1. fizică - cu referire la mijloacele destinate să efectueze descoperirea, întârzierea și stoparea sau chiar anihilarea unei infracțiuni;

2. informațională – care reprezintă ansamblul măsurilor de calificare a informațiilor, de determinare a riscurilor și stabilire a măsurilor minime de protecție;
3. de personal - care reprezintă atât protecția împotriva acțiunilor personalului propriu care are drept consecințe aspecte de insecuritate, cât și protecția acestuia la efectele negative ale criminalității.

Prin descurajare se înțelege capacitatea de a influența un potențial infractor să se abțină de la comiterea atacului.

Pentru domeniul militar protecția informațiilor clasificate prezintă trei domenii de activitate:

- organizarea și administrarea securității - definește cadrul general de organizare și desfășurare a protecției informațiilor clasificate în România;
- protecția personalului - aplicabilă întregului personal care deține, are acces și lucrează cu informații clasificate;
- protecția fizică a informațiilor clasificate - adoptată la nivelul structurilor, tehnologiilor și activităților și cuprinde întregul ansamblu de activități legat de gestionare și verificare a acestora.

Obiectivele protecției informațiilor clasificate sunt:

- protejarea informațiilor clasificate împotriva acțiunilor de spionaj, compromitere sau acces neautorizat, alterării sau modificării conținutului acestora, precum și împotriva sabotajelor ori distrugerilor neautorizate;

- realizarea securității sistemelor informatice și de transmitere a informațiilor clasificate¹²⁷⁴.

Măsurile ce decurg din acestea sunt destinate:

- prevenirii accesului neautorizat la informațiile clasificate;
- identificării împrejurărilor, precum și persoanelor care, prin acțiunile lor, pot pune în pericol protecția informațiilor clasificate;
- garantării că informațiile clasificate sunt distribuite exclusiv persoanelor îndreptățite, potrivit legii, să le cunoască;
- asigurării protecției fizice a informațiilor, precum și a personalului destinat protecției informațiilor clasificate.

Cadrul conceptual și legislativ

Adoptarea Legii nr.182 din 12.04.2002 privind protecția informațiilor clasificate a creat premisele instituirii și operaționalizării sistemului național de protecție a informațiilor clasificate, în condițiile garantării accesului cetățeanului la informațiile de interes public.

Astfel, raportându-se la exigențele general valabile în toate statele cu tradiție democratică, măsurile de securitate protectivă a informațiilor a căror divulgare neautorizată sau compromitere este de natură să aducă prejudicii securității naționale

---

¹²⁷⁴ *Legea nr. 182/12.04.2002 privind protecția informațiilor clasificate în România*, Monitorul Oficial al României nr.248/12.04.2002, p. 2, art. 4

nu presupun, sub nici o formă, ignorarea dreptului de a primi și a răspândi informații în spiritul Constituției, a Declarației universale a drepturilor omului, pactelor și tratatelor la care țara noastră este parte.

Dintr-o astfel de perspectivă, obiectivele protecției informațiilor clasificate vizează, deopotrivă, apărarea împotriva acțiunilor de spionaj, de compromitere sau de acces neautorizat, a sabotajelor sau distrugerilor, precum și asigurarea securității sistemelor informatice și de comunicații.

Măsurile ce decurg din aplicarea legii speciale sunt destinate exclusiv prevenirii accesului neautorizat, identificării împrejurărilor și persoanelor care pot pune în pericol securitatea informațiilor clasificate, garantării faptului că sunt accesate numai de persoanele îndreptățite, asigurării protecției fizice și protecției personalului.

În acest scop, Serviciul Român de Informații este împuternicit prin lege să stabilească Standardele naționale de protecție a informațiilor clasificate, obligatorii pentru toate autoritățile și instituțiile publice, agenții economici cu capital integral sau parțial de stat și celelalte persoane fizice sau juridice de drept public sau privat, care gestionează informații clasificate. Ele au fost elaborate în concordanță cu interesul național, cu recomandările și cerințele NATO și au fost aprobate prin hotărâre a Guvernului. Potrivit legii, în cazul unui conflict între normele interne privind protecția informațiilor clasificate și reglementările NATO în materie au prioritate reglementările NATO.

În conformitate cu standardele menționate, fiecare persoană care va avea acces la informații clasificate trebuie să accepte să fie verificată în prealabil, cu privire la onestitatea și profesionalismul său referitoare la utilizarea acestor informații. Procedurile de verificare stabilite prin Standardele naționale, potrivit echivalențelor nivelurilor de secretizare a informațiilor clasificate sunt obligatorii. Persoanele care nu își dau acordul pentru a fi verificate, nu vor putea îndeplini funcții ale căror atribuții presupun accesul la informații clasificate. Pe de altă parte, securitatea informațiilor clasificate se realizează pe baza unei proceduri complexe, de protecție juridică, prin măsuri procedurale, de protecție fizică și a personalului, a documentelor și INFOSEC.

Legea impune, de asemenea, conducătorilor oricăror persoane juridice de drept public sau privat, cărora le-au fost încredințate informații secrete de stat, obligația de a le asigura securitatea. Răspunderea pentru protecția acestor informații revine, deopotrivă, persoanelor autorizate care le emit, le gestionează sau intră în posesia lor.

Suportul instituțional

În conformitate cu prevederile Legii nr.182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, atribuțiile de coordonare generală a activității și controlul măsurilor privitoare la protecția informațiilor secrete de stat sunt îndeplinite de către Oficiul pentru Supravegherea Secretelor de Stat, unitatea specializată din cadrul Serviciului Român de Informații.

Parlamentul, Administrația Prezidențială, Guvernul și Consiliul Suprem de Apărare a Țării stabilesc măsuri proprii privind protecția informațiilor secrete de stat,

potrivit legii. Serviciul Român de Informații asigură acestor instituții asistență de specialitate.

În domeniul protecției informațiilor clasificate, autoritățile, instituțiile publice, agenții economici cu capital integral sau parțial de stat aflați în subordinea, în coordonarea sau sub autoritatea acestora și oricare alte persoane juridice de drept public sau privat deținătoare de astfel de informații, intră în sfera Serviciului Român de Informații.

Funcționarul de informații

Funcționarii de informații sunt o categorie aparte a funcționarilor publici care au o serie de drepturi și obligații speciale, în concordanță cu Constituția și legile țării în vigoare.

Funcționarii de informații sau ofițerii de informații, civili sau militari, constituie personalul angajat în cadrul autorităților informative din sistemul de securitatea al României care în condițiile legii desfășoară următoarele activități:

- organizează, planifică, conduc, controlează sau auditează activitatea de informații;
- desfășoară activități cu surse secrete de informații;
- culeg, verifică, stochează, analizează și valorifică informațiile care au legătură cu securitatea României;
- execută activități operative specializate de prevenire și combatere a terorismului;
- asigură protecția informațiilor clasificate și transportul corespondenței secrete;
- realizează selecția, formarea, specializarea și perfecționarea ofițerilor de informații;
- asigură susținerea logistică și juridică a activității de informații.

Ofițerii de informații, exclusiv cadrele militare, sunt asimilați funcționarilor publici cu statut special sau, care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități informative și sunt investiți cu exercițiul autorității publice.

Ofițerii de informații își subordonează conduita profesională exclusiv protejării și promovării intereselor naționale.

Respectarea Constituției, a legilor țării și a drepturilor și libertăților fundamentale, protejarea intereselor naționale, competența și deontologia profesională constituie criteriile fundamentale pentru selecția, promovarea și menținerea în activitate a ofițerilor de informații.

Lumea este în continuă schimbare, competițiile de orice natură făcând parte din viața noastră de zi cu zi. Astfel, importanța informațiilor crește din ce în ce mai mult făcând ca, în ceea ce privește conducerea unui serviciu de informații, să se dea dovada unei constante adaptabilități la situația schimbătoare a obiectivelor urmărite, a activităților, măsurilor de securitate și evoluției tehnologiei, astfel încât, în întregul său, acțiunea să fie oportună și mai mult activă decât reactivă. În fapt, inițiativa constituie un avantaj important al oricărui serviciu de informații, care îi oferă

posibilități multiple de îndeplinire a sarcinilor ce îi revin, renunțarea sau pierderea acestui avantaj având repercusiuni negative asupra rezultatelor generale ale acestuia.

În ceea ce privește simțul deosebit al misiunii pe care îl simt ofițerii de informații, acesta provine parțial de la succesele pe care serviciile de informații le-au obținut pe timp de conflict, perpetuate de rolul deosebit de important pe care serviciile de informații l-au jucat în timpul războiului rece, împotriva terorismului, sau în alte conflicte asimetrice. Dragostea de țară, patriotismul, despre care se evită – din păcate – să se vorbească astăzi, este un element de forță al oricărui ofițer de informații, sentimentul „datoriei îndeplinite față de țară” este mai puternic, fiind completat în prezent de ideea mai largă a serviciului executat în interes public, a justiției internaționale, păcii și ordinii.

În condițiile globalizării, devine din ce în ce mai pregnant, în rândul membrilor serviciilor de informații, sentimentul că rezultatele bune obținute pe plan național prin furnizarea unor informații de valoare sunt și o contribuție la edificarea unei lumi mai bune pe plan mondial.

Secretul specific pentru activitatea de informații este un element care accentuează trăsăturile complementare menționate anterior. Aceasta creează o altă dimensiune, mai ales în ochii publici, aceea de „special” pentru orice membru al serviciului de informații. Chiar dacă și alte instituții sau alte profesii au secrete despre anumite probleme specifice, serviciile de informații în mod obișnuit au restricții privind aproape tot ceea ce le privește, de la efectivele totale, organizare, finanțare și câteodată până la ceea ce privește existența lor pentru public.

Recrutarea și selectarea funcționarului de informații

Recrutarea și selecția personalului sunt activități importante pentru un serviciu de informații. În afara utilității propriu-zise, această activitate influențează și imaginea instituției proiectată în exterior, atât prin intermediul anunțurilor de oferte de muncă dar mai ales prin modul în care decurge procesul de primire și selectare a candidaților.

Recrutarea este activitatea de căutare și atragere a unui grup de persoane capabile și interesate să ocupe posturi vacante, grup din cadrul căruia se pot alege candidați corespunzători pentru aceste posturi.

Calitatea de ofițer de informații poate fi dobândită de persoane care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții:

- cetățenia română și domiciliul în țară (atât candidații, cât și soții/soțiile acestora);
- sunt loiale României;
- să cunoască foarte bine și să aibă capacitatea de a se exprima clar și corect în limba română;
- au pregătirea profesională, calificarea, starea de sănătate, capacitățile fizice și psihice necesare pentru ocuparea funcției;
- să probeze o conduită morală și civică corespunzătoare;
- să nu fi fost condamnați penal printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă pentru o infracțiune săvârșită cu intenție sau să fi executat o

pedeapsă cu închisoarea ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni din culpă; să nu fie în curs de cercetare sau judecată;

- candidații înscriși în partide sau organizații politice, să declare sub semnătură, că odată cu încadrarea vor renunța la această calitate;
- candidații care participă ca asociat unic sau direct la administrarea ori conducerea unor societăți comerciale, să declare sub semnătură, că odată cu încadrarea vor renunța la aceste calități și/sau preocupări;
- să accepte verificările de securitate prevăzute în H.G. nr. 585/2002 pentru determinarea eventualelor elemente de incompatibilitate privind accesul la informații secrete de stat;
- sunt de acord să respecte prevederile unui statut, depun jurământul și semnează angajamentul ori contractul cu autoritatea informativă.

Criteriile de selecționare, verificare, testare și numire, specifice fiecărei autorități informative, se stabilesc prin reglementări interne.

Selecția este procesul prin care sunt aleși, dintre candidații recruți, cei care vor primi oferta de angajare. O selecție bună este condiționată de o bună recrutare.

Efortul investit în selecție nu poate duce la rezultate satisfăcătoare dacă recrutarea personalului a fost defectuoasă.

Pentru un serviciu de informații între faza de selecție și cea de angajare apare specific cea de verificare a potențialului angajat, a rudelor sale apropiate, inclusiv date de comportament la fostul/fostele locuri de muncă, în familie, în societate în general. Aceste verificări se fac după norme interne specifice fiecărui serviciu de informații, rezultatul acestora fiind, în imensa majoritate a cazurilor, hotărâtor pentru angajarea candidatului.

Ca modalități de recrutare acceptate/folosite în general de serviciile de informații menționăm:

- candidatura directă;
- referințe ale personalului deja angajat;
- instituții de învățământ repute;
- anunțuri de recrutare sub diferite forme (în presa scrisă, prin Internet etc.);
- revederea candidaților anteriori.

O altă particularitate a recrutării personalului pentru a fi încadrat într-un serviciu de informații este aceea că, pe timpul acțiunilor de recrutare și selecționare, din motive specifice care țin în primul rând de păstrarea secretului și asigurarea securității, nu pot fi prezentate candidatului toate problemele specifice postului respectiv, însă prezentarea unor elemente specifice obligatoriu valabile este imperios necesară.¹²⁷⁵ Prezentarea restricțiilor impuse trebuie făcută într-o formă clară, fără

---

¹²⁷⁵ „Dintre toți cei apropiați comandantului cel mai intim îi este agentul secret; dintre toate recompensele nu este nici una mai generoasă ca cea acordată agentului secret; dintre toate cheltuielile nu există nici una mai confidențială ca cele care au de-a face cu operațiuni secrete”. (Sun Tzu)

exagerări, nu cu scopul de a impresiona, prezentând în același timp compensațiile pe care serviciul de informații le oferă în schimbul acestor privațiuni.

Recompensarea pentru activitatea depusă trebuie să constituie o preocupare importantă a conducerii unui serviciu de informații, obiectivele principale ale acestei activități fiind eficiența și echitatea.

O motivație foarte puternică pentru persoanele care își doresc o carieră în acest domeniu o reprezintă sistemul de recompense.

Echitatea recompenselor este o preocupare permanentă a conducerii serviciului de informații, pe care o realizează cu sprijinul compartimentului de resurse umane. Tratatul corect a tuturor angajaților în ceea ce privește corelarea retribuirii cu munca depusă și complexitatea acesteia este un element permanent în atenția conducerii unui serviciu de informații, mai mult decât în orice alt domeniu de activitate.

Forma predilectă de recompensare este salariul, specific pentru serviciile de informații fiind acordarea unor diferite genuri de alte stimulente sau compensații pentru condițiile deosebite în care își desfășoară activitatea (sporuri la concedii, diferite indemnizații, perioade de recuperare cu suportarea cheltuielilor de către instituție, acordarea unor ordine și medalii, avansări înainte de termen etc.). Acestea trebuie utilizate echitabil și cu deosebită atenție, atât în ceea ce privește acordarea lor pentru întregul personal, ca o recunoaștere a utilității și pericolității acestei activități de către factorul politic (pentru a nu crea o castă cu privilegii care să o situeze la mare distanță de celelalte categorii sociale, dar în același timp să constituie o modalitate de apreciere cât mai apropiată de realitate din partea societății), dar și în cadrul serviciului de informații, unde aceste forme trebuie aplicate conform specificului fiecărei componente, fără a duce la nivelări care să provoace demobilizări sau să nu reflecte diferențele dintre gradul de pericolozitate sau uzură psihică și chiar fizică a unor diferite activități.

Condiții de incompatibilitate a funcționarilor la informații clasificate

Verificarea persoanelor în vederea acordării accesului la informațiile clasificate secret de stat sau secret de serviciu are ca principal scop identificarea riscurilor de securitate, aferente gestionării acestor informații.

Principalele criterii de evaluare a compatibilității în acordarea avizului pentru eliberarea certificatului de securitate sau autorizației de acces vizează atât trăsăturile de caracter, cât și situațiile sau împrejurările din care pot rezulta riscuri și vulnerabilități de securitate.

Sunt relevante și vor fi luate în considerare, la acordarea avizului de securitate:

- caracterul,
- conduita profesională sau socială,
- concepțiile și mediul de viață al soției/soțului persoanei solicitante.

Potrivit Standardelor naționale, reprezintă elemente de incompatibilitate pentru acces la informații secrete de stat următoarele situații imputabile atât solicitantului, cât și soțului/soției acestuia:

- dacă a comis sau a intenționat să comită, a fost complice, a complotat sau a instigat la comiterea de acte de spionaj, terorism, trădare ori alte infracțiuni contra siguranței naționale;
- dacă a încercat, a susținut, a participat, a cooperat sau a sprijinit acțiuni de spionaj, terorism ori persoane suspectate de a se încadra în această categorie sau de a fi membre ale unor organizații ori puteri străine inamice ordinii de drept din țara noastră;
- dacă este sau a fost membru al unei organizații care a încercat, încearcă sau susține răsturnarea ordinii constituționale prin mijloace violente, subversive sau alte forme ilegale;
- dacă este sau a fost susținător al vreunei organizații care a încercat, încearcă sau susține răsturnarea ordinii constituționale prin mijloace violente, subversive sau alte forme ilegale, este sau a fost în relații apropiate cu membrii unor astfel de organizații într-o formă de natură să ridice suspiciuni temeinice cu privire la încrederea și loialitatea persoanei.

Constituie elemente de incompatibilitate pentru accesul solicitantului la informații secrete de stat, oricare din următoarele situații:

- dacă în mod deliberat a ascuns, a interpretat eronat sau a falsificat informații cu relevanță în planul siguranței naționale ori a mințit în completarea formularelor tip sau în cursul interviului de securitate;
- are antecedente penale sau a fost sancționat contravențional pentru fapte care indică tendințe infracționale;
- are dificultăți financiare serioase sau există o discordanță semnificativă între nivelul său de trai și veniturile declarate;
- consumă în mod excesiv băuturi alcoolice ori este dependent de alcool, droguri sau alte substanțe interzise prin lege care produc dependență;
- are sau a avut comportamente imorale sau deviații de comportament care pot genera riscul ca persoana să fie vulnerabilă la șantaj sau presiuni;
- a demonstrat lipsă de loialitate, necinste, incorectitudine sau indiscreție;
- a încălcat reglementările privind protecția informațiilor clasificate;
- poate fi supus la presiuni din partea rudelor sau persoanelor apropiate care ar putea genera vulnerabilități exploatabile de către serviciile de informații ale căror interese sunt ostile României și aliaților săi.
- **suferă sau a suferit de boli fizice sau psihice care îi pot cauza deficiențe de discernământ confirmate prin investigație medicală efectuată cu acordul persoanei solicitante.**

Măsuri de instruire și educație protectivă privind informațiile clasificate

Educația protectivă are ca principal obiectiv instruirea persoanelor care au acces la informații clasificate în vederea aplicării măsurilor legale referitoare la protejarea informațiilor clasificate.

Regimul disciplinar are ca scop garantarea îndeplinirii obligațiilor prevăzute de lege în cadrul normelor de funcționare ale autorităților informative, de păstrare a neutralității și independenței, precum și de realizare a securității interne a activității acestora, separat de protecția penală corespunzătoare.

Educația personalului se realizează prin derularea unor activități specifice în cadrul cărora persoanelor care accesează informații clasificate le sunt prezentate:

- prevederile legislației în domeniul protecției informațiilor clasificate;
- conținutul programului de prevenire a scurgerilor de informații clasificate;
- competențele instituțiilor abilitate în domeniul protecției datelor și informațiilor clasificate;
- aspectele semnificative pe linia protecției secretelor de stat cu relevanță în domeniul specific de activitate;
- mijloacele și metodele utilizate de structurile specializate în culegerea de date și informații clasificate;
- consecințele nerespectării normelor legale în domeniu;
- alte elemente de interes pentru siguranța națională.

Ca mijloace frecvent utilizate în procesul de educație protectivă se pot folosi documentare, filme de specialitate, materiale publicitare etc.

Cele mai frecvente situații de compromitere a informațiilor clasificate

Există mai multe modalități de a compromite informațiile clasificate de către persoanele care au acces la acestea. Cele mai frecvente situații de compromitere sunt următoarele:

- neglijența manifestată în gestionarea informațiilor clasificate;
- nerespectarea reglementărilor cu privire la acest tip de informații.

De multe ori, persoanele care lucrează cu aceste date nu cunosc suficient de bine reglementările privind lucrul cu informațiile clasificate sau, din delăsare, nu iau în serios necesitatea respectării stricte a acestora;

- transparența exagerată în cadrul unor activități de cooperare care favorizează accesul la date și documente secrete ce excedează clauzelor contractuale;
- lipsa de experiență, corelată cu „atitudinea de bună-credință”.

Persoana nu află sau află prea târziu intențiile ascunse de culegere a informațiilor.

Deseori se întâmplă ca cineva să divulge secrete fără să conștientizeze că a devenit un „furnizor util” de informații importante. Însă buna-credință nu absolvă de răspundere. Justiția nu va putea trece cu vederea că au fost divulgate secrete de stat, fapt ce ar putea aduce grave prejudicii siguranței naționale.

Condiția de bază pentru asigurarea păstrării secretului de stat este respectarea și aplicarea cu strictețe a prevederilor legale.

Este foarte important ca modul și concepția de viață, situația materială, personalitatea și obiceiurile unei persoane care are acces la informații clasificate să

fie de așa natură încât aceasta să nu poată fi atrasă în acțiuni ce contravin legii. Încercarea de influențare a unei astfel de persoane se poate face atât în mod direct și deschis, prin prezentarea anumitor avantaje, cât și „acoperit”, prin disimularea intențiilor și câștigarea treptată a încrederii persoanei respective.

Există însă reguli simple, prin aplicarea cărora se poate evita producerea situațiilor de compromitere sau divulgare a informațiilor clasificate. Dintre acestea le voi aminti pe următoarele:

- evitarea accesului accidental al persoanelor neautorizate la informații clasificate. Documentele clasificate nu vor fi lăsate nesupravegheate, iar la părăsirea biroului se va aplica „*clean-desk policy*” – regula biroului curat;
- evitarea discuției despre conținutul documentelor secrete în prezența persoanelor neautorizate;
- clasificarea cu atenție a documentelor care sunt de redactat;
- verificarea documentelor primite/transmise pe bază de semnătură, respectiv integritatea acestora;
- multiplicarea și distrugerea documentelor clasificate se va realiza conform regulilor existente. Ciornele sau notele care conțin informații clasificate vor fi supuse aceluiași reguli;
- pentru transmiterea electronică se vor utiliza doar metodele aprobate;
- respectarea regulilor de transport a materialelor clasificate; pe timpul transportării nu se vor lăsa documentele nesupravegheate;
- asigurarea că nu s-au amestecat documentele clasificate cu cele personale, pentru a nu se pleca cu acestea acasă după terminarea serviciului.

Soluționarea cazurilor de încălcare a reglementărilor privind protecția informațiilor clasificate

Constituie abateri disciplinare acțiunile sau inacțiunile săvârșite cu vinovăție de către ofițerii de informații, prin care aceștia încalcă prevederile legale, reglementările interne, celelalte ordine ale directorului, precum și dispozițiile șefilor ierarhici.

Sancțiunile disciplinare care pot fi aplicate ofițerilor de informații pentru abaterile comise sunt:

- avertismentul;
- mustrarea scrisă;
- diminuarea salariului corespunzător funcției cu 5 – 20%, pentru o perioadă de până la 3 luni;
- suspendarea indemnizației de conducere pe o perioadă de 1 – 3 luni;
- prelungirea stagiului minim în grad profesional, pe o perioadă de la 1 la 3 ani;
- trecerea într-o funcție inferioară;
- destituirea.

Pentru aceleași abateri nu se poate aplica decât o singură sancțiune disciplinară.

Sancțiunea disciplinară se aplică în maximum 30 de zile de la luarea la cunoștință despre abaterea săvârșită, dar nu mai târziu de un an de la data comiterii faptei.

Organizarea și funcționarea comisiilor de disciplină, procedura cercetării prealabile, modul de aplicare a sancțiunilor disciplinare și de soluționare a contestațiilor se stabilesc prin reglementări ale directorului autorității informative.

Ofițerul de informații care determină pe un altul să săvârșescă acte de indisciplină sau acoperă astfel de fapte are aceeași răspundere ca și persoana vinovată de comiterea actului de indisciplină.

Sancțiunile pentru abateri ușoare se aplică de superiorii competenți după o audiere în cadrul căreia cel în cauză prezintă orice elemente în apărarea sa. Sancțiunile pentru abateri grave sau foarte grave se aplică la propunerea comisiilor de disciplină după efectuarea cercetării prealabile, pe bază de probe și cu respectarea dreptului la apărare.

Organizarea și funcționarea comisiilor de disciplină, procedura cercetării prealabile, modul de aplicare a sancțiunilor disciplinare și de soluționare a contestațiilor se stabilesc prin ordin al conducătorului autorității informative.

Sancțiunile disciplinare se comunică ofițerului interesat și se înscriu în fișa matricolă, cu indicarea abaterilor care le-au motivat. Acesta se aplică fără înlăturarea responsabilităților penale, astfel încât în orice moment în care se instrumentează cercetarea se apreciază că abaterea respectivă constituie infracțiune, aceasta va fi adusă la cunoștința conducătorului autorității respective, pentru ca acesta să sesizeze autoritățile judiciare.

Orice încălcare a reglementărilor de securitate va fi cercetată de persoane special desemnate cu experiență în activitatea de securitate pentru a stabili:

- dacă și în ce mod au fost compromise informațiile clasificate;
- dacă persoanele neautorizate care au avut, sau ar fi putut avea acces la informații clasificate, prezintă suficientă încredere și loialitate, astfel încât rezultatul compromiterii să nu creeze prejudicii;
- măsurile de remediere, corective sau disciplinare (inclusiv juridice), care sunt recomandate.

În situația în care persoanele care au luat cunoștință de conținutul informațiilor clasificate prezintă încredere, vor fi instruite în mod corespunzător pentru a preveni diseminarea, în caz contrar se va proceda la evaluarea prejudiciului rezultat și vor fi întreprinse măsurile necesare diminuării acestuia.

În cadrul autorităților și instituțiilor publice, agenților economici cu capital integral sau parțial de stat și altor persoane juridice de drept public sau privat, deținătoare de informații clasificate, se va organiza evidența cazurilor de încălcare a reglementărilor de securitate, a rapoartelor de investigații și măsurilor corective întreprinse, în consecință. Aceste evidențe vor fi păstrate timp de trei ani de către structura/funcționarul de securitate și vor fi puse la dispoziție în timpul controalelor efectuate de reprezentanții autorizați ai instituțiilor abilitate.

Informațiile clasificate sunt compromise când conținutul acestora (total sau parțial) este cunoscut de persoane neautorizate ori când au fost supuse riscului acestei cunoașteri neautorizate (informațiile clasificate pierdute, chiar și temporar, în afara unei zone de securitate sunt considerate a fi compromise).

Instituțiile abilitate vor fi înștiințate prin cel mai operativ sistem de comunicare asupra circumstanțelor compromiterii unor astfel de informații.

Scopul principal al comunicării compromiterii este de a da posibilitatea recuperării informațiilor, evaluării prejudiciilor și întreprinderii acțiunilor necesare sau aplicabile pentru minimalizarea consecințelor.

Informarea preliminară trebuie să conțină:

- descriere a informațiilor respective (clasificare și marcare, numărul de înregistrare, numărul de exemplare, conținutul, data, emitentul);
- o scurtă prezentare a împrejurărilor în care a avut loc compromiterea, inclusiv data constatării, perioada în care informațiile au fost expuse compromiterii și, dacă se cunoaște, persoanele neautorizate care au avut sau ar fi putut avea acces la acestea;
- precizări cu privire la eventuala informare a emitentului.

La solicitarea instituțiilor abilitate, informările preliminare vor fi completate pe măsura derulării cercetărilor.

Când există indicii certe, confirmate în scris de instituțiile abilitate cu atribuții de control și investigare a compromiterii informațiilor clasificate, că documentul dat în răspundere este iremediabil pierdut (și nu răătăcit), acesta va fi scos din evidența compartimentului care l-a gestionat, numai după finalizarea cercetărilor, cu avizul instituțiilor abilitate.

Trăsături de personalitate ce pot genera riscuri în gestionarea informațiilor clasificate

Componenta de protecție a personalului constituie veriga cea mai sensibilă a întregului sistem implementat la nivelul unei instituții gestionare de informații clasificate.

Protecția personalului constă în ansamblul verificărilor și măsurilor de educație protectivă a persoanelor care au sau vor avea acces la informațiile clasificate.

Protecția personalului se realizează prin verificarea de securitate a persoanelor, identificarea surselor de risc și prevenirea incidentelor de securitate care pot conduce la compromiterea informațiilor clasificate, dar și prin includerea persoanelor într-un sistem permanent de pregătire, în vederea însușirii corecte de către acestea a standardelor de securitate și a modului de implementare eficientă a măsurilor de protecție a informațiilor clasificate.

Unitățile deținătoare de informații secrete de stat au obligația de a asigura protecția personalului care are acces la informații clasificate sau care este desemnat să asigure securitatea acestora.

Conform Legii nr.182 din 2002, protecția informațiilor clasificate vizează și „protecția personalului care are acces la informațiile clasificate ori este desemnat să asigure securitatea acestora” (art.9, lit. d), iar la art.15, lit. j protecția personalului reprezintă „ansamblul verificărilor și măsurilor destinate persoanelor cu atribuții de serviciu în legătură cu informațiile clasificate, spre a preveni și înlătura riscurile de securitate pentru protecția informațiilor clasificate”.

Standardele naționale de protecție a informațiilor clasificate în România, aprobate prin HG nr.585 din 2002, în Secțiunea V – „Protecția personalului”, art.140(1) prevăd: (1) „Unitățile deținătoare de informații secrete de stat au obligația de a asigura protecția personalului desemnat să asigure securitatea acestora ori care are acces la astfel de informații, potrivit prezentelor standarde”.

Aceasta se realizează prin [art.140(3)]:

- selecționarea, verificarea, avizarea și autorizarea accesului la informațiile secrete de stat;
- revalidarea;
- controlul și instruirea personalului;
- retragerea certificatului de securitate sau a autorizației de acces.

Măsurile de protecție a personalului au drept scop [art.140(3)]:

- prevenirea accesului persoanelor neautorizate la informații secrete de stat;
- să garanteze că informațiile secrete de stat sunt distribuite deținătorilor de certificate de securitate sau autorizații de acces, cu respectarea principiului „necesității de a cunoaște”;
- să permită identificarea persoanelor care, prin acțiunile sau inacțiunile lor, pot pune în pericol securitatea informațiilor secrete de stat și să prevină accesul acestora la astfel de informații.

Acordarea certificatului de securitate sau autorizației de acces la informații clasificate este condiționată de avizul autorității desemnate de securitate, care solicită, în scris ORNISS efectuarea verificărilor de securitate asupra persoanei care urmează să aibă acces la informații secrete de stat. Certificatul de securitate sau autorizația de acces se eliberează numai în baza avizelor acordate de autoritatea desemnată de securitate în urma verificărilor efectuate asupra persoanei în cauză, cu acordul scris al acesteia (art.142).

Procedura de verificare în vederea acordării accesului la informații secrete de stat are drept scop identificarea riscurilor de securitate, aferente gestionării informațiilor secrete de stat (art.147). În continuare, legiuitorul stabilește algoritmul ce trebuie urmat/respectat pentru verificarea persoanelor care vor gestiona informații clasificate.

Instituțiile abilitate pentru verificare în vederea avizării pentru accesul la informații secrete de stat sunt abilitate să solicite și să primească informații de la persoane juridice și fizice, în vederea acordării avizului de acces la informații clasificate (art.153).

Organizația Mondială a Sănătății a definit tulburările de personalitate ca „modele de comportament stabile și profund înrădăcinate în structura psihică, care se manifestă ca niște răspunsuri rigide declanșate într-o serie de situații sociale și

personale. Acestea constituie deviații extreme și importante de la modul în care un individ mediu din cadrul unei culturi date percepe, simte, gândește și stabilește relații cu ceilalți. Respectivul model tinde să fie stabil și să includă numeroase situații care implică funcționarea psihologică și comportamentală”.

Tipurile de tulburări de personalitate:

- 1. GRUPA A:** include tulburările de personalitate paranoidă, schizoidă și schizotipală Individizii cu aceste tulburări apar adesea ca bizari sau excentrici.
- 2. GRUPA B:** include tulburările de personalitate antisocială borderline, histrionică și narcisistă Individizii cu aceste tulburări apar adesea ca teatrali, emoționali ori extavaganți.
- 3. GRUPA C:** include tulburările de personalitate evitantă, dependentă și obsesivo-compulsivă Individizii cu aceste tulburări apar adesea ca anxioși și fricoși. Trebuie menționat că acest sistem de grupare, deși util în unele situații de cercetare și educaționale, are limite serioase și nu a fost pe deplin validat. În afară de aceasta, indivizii prezintă frecvent concomitent tulburări de personalitate din diferite grupe.

Așa cum am arătat anterior în prezenta lucrare, dacă cumva vreunul dintre angajații autorităților sau instituțiilor publice, care gestionează informații clasificate, suferă sau a suferit de boli psihice care îi pot cauza deficiențe de discernământ, confirmate prin investigație medicală efectuată cu acordul persoanei solicitante, constituie un element de incompatibilitate pentru accesul persoanei în cauză la informații secrete de stat.

Aceste persoane pot comite diferite tipuri de infracțiuni, precum: trădarea, divulgarea de secrete sau utilizarea lor în interes propriu. Este important să subliniem că aceste persoane au discernământ și răspund din punct de vedere legal pentru actele lor.

În continuare, voi face referire la doar câteva tendințe psihopatologice, precum tulburările de personalitate și trăsăturile de personalitate din aria normalității care ar genera riscuri în gestionarea informațiilor clasificate.

Pentru autoritățile sau instituțiile publice care gestionează informații clasificate, tehnicile avansate, descoperirile științifice în domeniul psihologiei personalității, care ajută la identificarea „portretului psihologic” al resurselor umane, au o mare importanță în cunoașterea personalității. Cu ajutorul specialiștilor, au fost concepute programe complexe de teste destinate să estimeze anumite trăsături de personalitate din aria normalității care ar genera riscuri în gestionarea informațiilor clasificate.

Categoria angajaților abordați în prezenta lucrare, este aceea a celor care deși, nu prezintă niște simptome psihiatrice evidente, par să fie, într-un fel sau altul, insuficient dezvoltați, cu o personalitate imatură și deformată, caracterizate printr-un mod denaturat de a percepe realitatea, de a gândi și de a relaționa cu lumea.

Caracteristica principală a tulburărilor de personalitate constă în aceea că indivizii în cauză nu au tulburări la nivelul proceselor psihice cognitive și nu suferă în mod evident de tulburări anxioase sau depresive, iar diagnosticarea acestor tulburări

se face doar când respectivele trăsături sunt tipice pentru individ, îl reprezintă pentru o perioadă lungă de timp și nu se limitează la o apariție pe termen scurt.

Caracteristicile persoanelor cu tulburări de personalitate, sunt:

- existența unui model dezadaptativ de relaționare cu ceilalți, subiecții nereușind să intre în relații adecvate cu ceilalți, viața lor caracterizându-se, în principal, prin dificultățile pe care le creează celorlalți;
- problemele lor sunt pe termen lung ca și comportamentul, tulburările neavând un caracter episodic, ci de durată;
- aceste tulburări pot fi caracterizate ca fiind unele ale reputației sociale ale persoanelor în cauză, atragerea atenției asupra comportamentului lor, făcându-se mai degrabă în urma plângerilor celor din jurul lor decât din simptome;
- modelul de comportament al acestor persoane este extrem de rezistent la schimbare în sensul că subiecții nu doresc să se schimbe și nici nu au tendința de a se adapta la solicitările altor persoane;
- se manifestă prin răspunsuri inflexibile, într-o amplă arie de situații interpersonale, profesionale și sociale;
- reprezintă deviații extreme sau semnificative de la normele, regulile, obiceiurile și legile grupului lor social;
- tulburările de care suferă, sunt schițate din copilărie, se cristalizează la adolescență și însoțesc persoana în cauză de-a lungul întregii sale existențe.

Trăsăturile de personalitate din aria normalității care ar genera riscuri în gestionarea informațiilor clasificate, se poate evidenția și observa în diferite contexte personale sau profesionale, deoarece aceste tulburări se află la limita dintre aria normalității și cea patologică. Asemenea persoane sunt mai dificile, pot deveni conflictuale și prezintă un risc major de a genera comportamente dezadaptative (previzibile sau nu).

Putem afirma că este vorba despre o tulburare de personalitate doar atunci când trăsăturile sunt caracterizate prin rigiditate, dezadaptabilitate și stau fie la baza unei alterări a comportamentului, fie a unei suferințe de ordin subiectiv. Ea se poate evidenția în urma analizei tiparelor comportamentale recente, precum și a celor din trecutul persoanei asupra cărora există suspiciuni.

Ca să putem pune un „diagnostic” în ceea ce privește trăsăturile de personalitate din aria normalității care ar genera riscuri în gestionarea informațiilor clasificate, trebuie reliefate cu atenție unele trăsături convergente care să determine o alterare **semnificativă în sfera relațiilor sociale și profesionale** de care subiectul în cauză poate sau nu să fie conștient.

Implicațiile persoanelor cu trăsături de personalitate din aria normalității, în activitatea autorităților sau instituțiilor publice care gestionează informații secrete de stat, sunt:

- informațiile primite de aceștia trebuie tratate cu maximă reticență, pentru că pot fi extrem de subiectivi și pot fi adeseori motivați de interese personale;
- un mediu organizațional, cum este cel specific serviciilor de informații, în care se vehiculează informații clasificate nu este sănătos pentru asemenea persoane, pentru că le accentuează trăsăturile, putând aluneca spre panta patologiei;
- pot comite lucruri imorale (să-i discrediteze pe cei din jur, de exemplu) pentru a-și îndeplini obiectivele: puterea, poziția de lider.

De asemenea, pot înșela cu ușurință persoane care nu au cunoștințe psihologice de specialitate, având în vedere că știu cum să-și susțină punctele de vedere, să le dea o aparență logică, rațională, obiectivă și cum să-și mascheze abil interesele ascunse. Din această perspectivă, se recomandă verificarea temeinică a acestora, precum și a informațiilor furnizate;

- nu se recomandă numirea acestora în funcții de conducere.
- au abilități de relaționare foarte reduse și nu sunt recomandați a fi angajați pe funcții de implică capacitate de relaționare, cum sunt cele informativ-operative sau cele de conducere;
- se recomandă a fi stimulați să comunice, cu tact, fără agresivitate;
- este evident că persoanele cu tulburări de personalitate sunt incompatibile cu munca într-un serviciu de informații ori cu accesul la informații clasificate;
- tulburările de personalitate fac ca persoanele să se adapteze extrem de greu la cerințele impuse de munca într-un serviciu secret, care presupune maximă discreție;
- pot crea reale probleme în acțiuni care cer ca persoanele să fie capabile să se integreze în mediu și să dispună de un autocontrol ridicat, cum sunt anumite operațiuni tehnice ori filajul;
- informațiile ori comportamentul lor trebuie tratate / interpretate cu maximă prudență, fiind buni actori, care știu să-și joace rolul convingător;
- este contraindicat punerea acestora în situații cu o încărcătură afectivă ridicată (datorită labilității, sugestibilității și reacțiilor ample pe care le au).
- nu se recomandă punerea acestora în funcții ori încredințarea de misiuni care presupun risc, neprevăzut și care cer spontaneitate în reacții și capacitate de decizie;
- se recomandă încredințarea de sarcini clare, cu care sunt familiarizați și care nu presupun o încărcătură psiho-afectivă ridicată;
- misiunile trasate trebuie prezentate clar, rațional, logic, subliniindu-se faptul că ele se încadrează în spiritul ordinelor, reglementărilor;

- pentru a le câștiga încrederea trebuie să abordăm în raport cu ei un tratament foarte corect, care să nu lase loc de interpretări.

Managerul unei structuri organizatorice dintr-o unitate informativă trebuie să își propună ca sarcină prioritară reducerea către zero a evenimentelor contrainformative iar cunoașterea amănunțită a activității cadrelor din subordine trebuie dublată de cea a „scanării” personalității fiecăruia, a problemelor de orice natură apărute în activitatea colectivelor din care aceștia fac parte.

Bibliografie:

- [1] CIOBANU, Ion; ILIE, Gheorghe; NOUR, Aurel, **Confruntarea informațională și protecția informațiilor**, Editura Detectiv, București 2006.
- [2] HOLDEVICI, Irina; NEGRESCU, Mihaela, **Tehnici de influență socială și atragere la colaborare** – note de curs, Editura A.N.I.
- [3] HOLDEVICI Irina, **Psihopatologie** – note de curs, Editura I.N.I.,1997.
- [4] HOLDEVICI, Irina; MIHAI, Georgeta; TUDOSE, Cerasela, **Psihologia personalității și diferențială**, Editura A.N.I., 2001.
- [5] RIZEA, Marian, **Securitatea informațiilor clasificate**, Editura ANI, București, 2006.
- [6] ROMANOVSCHI, Constantin, **Managementul Securității Informațiilor clasificate. Introducere în securitatea și protecția informațiilor**, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2007.
- [7] TUDOSE, Cerasela, **Psihosociologia comportamentului uman**, Ed. A.N.I., 2008.

STRATEGII CONCEPTUALE PRIVIND FOLOSIREA UNOR INSTRUMENTE JURIDICE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATerea TERORISMULUI PE TERITORIUL NAȚIONAL AL ROMÂNIEI

Emil DENEANU*

The prevention and suppression of terrorism are conducted in accordance with the provision of the international conventions on terrorism, that Romania is a party to, and with the international and national regulations and laws on human rights.

Romanian Intelligence Service is the national authority in this line of work by which the Service ensures the technical coordination role of the National System for Preventing and Combating Terrorism.

Terorismul constituie o armă a celor care nu dispun de elementele tradiționale ale puterii politice și militare care să le permită să-și realizeze obiectivele, putând fi utilizată împotriva unui inamic care datorită forței militare ori a conjuncturii internaționale nu poate fi atacat altfel.

Definiția terorismului, așa cum este stipulată în Legea nr. 535/25.11.2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, este următoarea:

„**Terorismul**” reprezintă ansamblul de acțiuni și/sau amenințări care prezintă pericol public și afectează securitatea națională, având următoarele caracteristici:

A. sunt săvârșite premeditat de entități teroriste (persoană, grupare, grup structurat sau organizație care:comit sau participă la acte teroriste, se pregătește să comită acte teroriste, promovează sau încurajează terorismul sau sprijină, sub orice formă terorismul), motivate de concepții și atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente și/sau distructive;

B. au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică;

C. vizează factori umani (demnitari, militari, funcționari, reprezentanții unor organizații internaționale, precum și populația civilă) și/sau factori materiali (factori de mediu, culturile agricole și șeptelul, alimentele și alte produse de consum curent, obiectivele de importanță strategică, militare sau cu utilitate militară, facilitățile de infrastructură ale vieții sociale, facilitățile de stat și guvernamentale, sistemele de transport, telecomunicații și informaționale, simbolurile și valorile naționale, precum și bunurile mobile sau imobile ale organizațiilor internaționale) din cadrul autorității și instituțiilor publice, populației civile sau alt segment aparținând acestora;

D. produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite.

Constituie acte de terorism următoarele infracțiuni săvârșite în condițiile indicate anterior:

---

* Masterand, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, emil_deneanu@yahoo.com

- infracțiunile de omor, omor calificat și omor deosebit de grav, prevăzute în art. 174-176 C.p., vătămarea corporală și vătămarea corporală gravă, prevăzute în art. 181 și 182 C.p., lipsirea de libertate în mod ilegal, (art.189 C.p.). precum și infracțiunile de distrugere(art.217 și 218 C.p.);
- infracțiunile prevăzute în art. 106-109 din O.G. nr. 29/1997 privind Codul aerian, republicată;
- infracțiunile de nerespectare a regimului armelor și munițiilor, de nerespectare a regimului materialelor nucleare și a altor materii radioactive, precum și de nerespectare a regimului materiilor explozive, prevăzute în art. 279, 279*1 și 280 C.p.;
- producerea, dobândirea, deținerea, transportul, furnizarea sau transferarea către alte persoane, direct ori indirect, de arme chimice sau biologice, precum și cercetarea în domeniu sau dezvoltarea de asemenea arme;
- introducerea sau răspândirea în atmosferă, pe sol, în subsol ori în apă de produse, substanțe, materiale, microorganisme sau toxine de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor sau a animalelor ori mediul înconjurător;
- amenințarea cu săvârșirea faptelor enumerate anterior.

Actele teroriste, inițierea sau sprijinirea în orice mod a oricăror activități al căror scop îl constituie săvârșirea de asemenea fapte ca de altfel și inițierea sau constituirea de organizații sau grupări ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a acestora, în scopul desfășurării vreunora din activitățile enunțate anterior ori desfășurarea în secret de asemenea activități de către organizații sau grupări constituite potrivit legii, constituie amenințări la adresa siguranței naționale a României.

România, prin intermediul actelor normative în vigoare, abordează într-un mod realist și concludent atât în plan legislativ cât și în planul orientărilor și a strategiilor operaționale de prevenire și combatere a acestui flagel pe teritoriul național al țării noastre, determinând astfel acele obiective fundamentale ce determină starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului național român, ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție. În aceste condiții, apărarea și asigurarea siguranței teritoriului și intereselor naționale, reprezintă o îndatorire nu numai a unor organe interne specializate ale statului, ci a tuturor cetățenilor țării, România constituind căminul tuturor cetățenilor săi, indiferent că aceștia își au domiciliul în țară sau peste hotare.

Activitatea națională antiteroristă este axată pe concepția de prevenire și impune caracterul prioritar și imperativ al identificării anticipate, prin culegere de informații, a premiselor de apariție/manifestare a unei amenințări de natură teroristă, indiferent de origine, formă de manifestare și țintă.

Activitatea de prevenire și combatere a terorismului pe teritoriul național al României, se realizează prin cunoașterea, prevenirea și înlăturarea amenințărilor interne și externe ce pot aduce atingere valorilor de siguranță națională a României, iar totalitatea cetățenilor români, ca expresie a fidelității lor față de țară, au îndatorirea morală de a contribui la realizarea siguranței naționale.

O importantă formă de prevenire a terorismului pe teritoriul național al României, fără a diminua în vreun fel necesitatea recurgerii la forță armată împotriva celor care comit acte de natură teroristă, îl constituie în opinia mea, desfășurarea unor activități în scopul culegerii de informații, aspect ce a fost avut în vedere și de legiuitor, atunci când a consacrat în cuprinsul Legii nr.535/2004, privind prevenirea și combaterea terorismului, o întreagă secțiune „măsurilor privind desfășurarea unor activități în scopul culegerii de informații”, activitate în care conform Legii nr. 51/1991 privind siguranța națională a României, sunt implicate atât servicii de informații cât și structuri departamentale ale unor ministere, cum ar fi:

Serviciul Român de Informații „organul de stat specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României. Prin prisma activității desfășurate, această instituție se orientează spre protejarea și promovarea intereselor strategice ale țării noastre, conform obiectivelor de securitate, într-un ritm și cu rezultate apreciate în mod deosebit, datorită noii abordări, orientate spre eficiență, profesionalism și credibilitate.

Principalul său rol este acela de a furniza informații pentru toate instituțiile statului angrenate în zona securității naționale a României, fiind senzorul cel mai sensibil al stării de securitate la un moment dat...”

Domeniul de acțiune și de competență a Serviciului Român de Informații, respectiv al structurii sale antiteroriste, este reprezentat de prevenirea materializării unei amenințări la adresa securității naționale, prin disruperea intențiilor sau capacităților unei entități teroriste și prin eliminarea vulnerabilităților, factorilor de risc sau stărilor de pericol;

Serviciul de Informații Externe „organul de stat specializat în domeniul informațiilor externe privind siguranța națională și apărarea României și a intereselor sale cu atribuții și competențe în concordanță cu noul mediu internațional de securitate”;

Serviciul de Protecție și Pază „organul de stat specializat în asigurarea protecției demnitarilor români, a demnitarilor străini pe timpul șederii lor în România, a familiilor acestora, în limitele competențelor legale, precum și în asigurarea pazei sediilor de lucru și a reședințelor acestora, potrivit hotărârilor Consiliului Suprem de Apărare a Țării”;

Ministerul Apărării Naționale, prin intermediul **Direcției Generale de Informații a Apărării**, care „asigură obținerea, prelucrarea, verificarea, stocarea și valorificarea informațiilor și datelor referitoare la factorii de risc și amenințările interne și externe, militare și nonmilitare, care pot afecta securitatea națională în domeniul militar”;

Ministerul Administrației și Internelor, prin intermediul **Direcției Generale de Informații și Protecție Internă**, care „asigură coordonarea tehnică a structurilor

abilitate din cadrul M.A.I. în materie de prevenire și combatere a terorismului și cooperează cu instituțiile specializate, în condițiile legii și potrivit prevederilor Strategiei Naționale de Prevenire și Combatere a Terorismului”;

Ministerul Justiției prin intermediul **Direcției Siguranța Deținerii și Regim Penitenciar** din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor care a preluat atribuțiile Direcției pentru Prevenirea Criminalității și Terorismului, desființată printr-un ordin a ministrului Cătălin Predoiu.

Calitatea procesuală de martor al cadrelor serviciilor de *intelligence* implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României

Ori de câte ori există o suspiciune cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, serviciile ori structurile de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, sunt obligate să întocmească un proces-verbal despre împrejurările constatate pentru infracțiunile despre care angajații acestora au luat cunoștință în timpul exercitării atribuțiilor legale. În acest caz, ele devin subiecte procesuale în calitatea lor de organe de constatare prevăzute de lege, având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale iar procesele-verbale încheiate constituie acte de sesizare al organelor de urmărire penală și nu pot fi supuse controlului pe calea contenciosului administrativ, fiind un act de comandament cu caracter militar.

În cazul infracțiunilor flagrante, serviciile ori structurile de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, au atât obligația de a lua toate măsurile de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de a ridica sau conserva mijloacele materiale de probă, cât și dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală pe bază de proces-verbal.

Procesele-verbale încheiate, împreună cu mijloacele materiale de probă, se înaintează de îndată organelor de urmărire penală (procuror, organe de cercetare penală ale poliției judiciare sau organe de cercetare penală speciale).

Persoanele care au întocmit procesele-verbale, pot fi audiate în calitate de martor, deoarece se presupune că ar avea cunoștințe despre anumite fapte sau împrejurări care constituie probe într-o cauză penală, calitate în care acestea sunt obligate:

- să se prezinte în fața organului judiciar care l-a citat, la locul, ziua și ora arătate în citație;
- să depună jurământ sau declarație solemnă în fața instanței, funcție de apartenența religioasă;
- să spună adevărul.

Lucrătorul serviciilor ori structurilor de intelligence implicate în prevenirea terorismului pe teritoriul național al României, având calitatea de martor, va fi audiat asupra faptelor sau împrejurărilor de fapt care constituie obiectul probațiunii în cauza în care a fost citat, însă nu pot face obiectul declarației sale, acele fapte sau

împrejurări al căror secret sau confidențialitate poate fi opus prin lege organelor judiciare, decât atunci când persoana îndreptățită (conducătorul organului cu atribuții în domeniul siguranței naționale), își exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligației de a păstra secretul. Declarația de martor dată în condițiile indicate anterior, nu constituie infracțiune, în caz contrar fapta angajatului intrând sub incidența prevederilor legii penale referitoare la divulgarea informațiilor secrete de stat ori la divulgarea secretului care periclitează securitatea națională.

Angajații serviciilor ori structurilor de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului, audiați în calitate de martori, în cazul în care există o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a sa ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declarațiilor sale, au dreptul de a fi supuși unor măsuri de protecție. Măsurile de protecție pot fi solicitate de martor, iar dispunerea lor se face de către organul judiciar competent (procuror sau judecătorul de cameră preliminară) și constă în aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri:

- supravegherea și paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare;
- însoțirea și asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestora în cursul deplasărilor;
- protecția datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația sa;
- audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovizuale de transmitere, cu vocea și imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;
- nepublicarea ședinței de judecată pe durata ascultării martorului.

Martorul poate solicita, ca la luarea declarației să poată participa un consilier de probațiune și/sau un psiholog.

Măsuri privind desfășurarea unor activități în scopul culegerii de informații

Faptele de terorism, sunt considerate amenințări la adresa securității naționale a României, conform art. 3 din Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României, și constituie temeiul legal pentru a se propune procurorului de către organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, în cazuri justificate, să solicite autorizarea efectuării unor activități în scopul culegerii de informații, constând în:

- interceptarea și înregistrarea comunicațiilor;
- căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect;

- ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acesta le conține, cât și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee;
- instalarea de obiecte, întreținerea și ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse.

În conformitate cu prevederile art.11, lit. d) din Legea 51/1991 privind siguranța națională a României, una dintre modalitățile de valorificare a informațiilor obținute de către serviciile ori structurile de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, o constituie comunicarea acestora către organele de urmărire penală, când datele și informațiile deținute, privesc săvârșirea unor infracțiuni cu impact asupra stării de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului național român, ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție.

Toate instituțiile și persoanele juridice, precum și persoanele fizice, care au cunoștințe despre date și indicii privind comiterea, favorizarea ori finanțarea actelor de terorism, au în conformitate cu prevederile art. 9 din Legea nr. 535/25.11.2004, privind prevenirea și combaterea terorismului, următoarele obligații:

- să sesizeze de îndată autoritățile competente în domeniu;
- să permită accesul reprezentanților autorităților competente în imobile, precum și la datele și informațiile care au legătură cu actele de terorism;
- să acorde sprijinul necesar îndeplinirii atribuțiilor pe linia prevenirii și combaterii terorismului, la solicitarea autorităților competente.

Potrivit Codului de procedură penală, sarcina de a identifica elementele de fapt ce pot constitui probe în procesul penal revine, în principal, organelor judiciare iar serviciile ori structurile de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura arestării sau reținerii preventive și nici dispune de spații proprii de arest, ceea ce nu înseamnă că, în activitatea lor, aceste structuri specializate ale statului nu pot identifica elementele de fapt ce urmează a fi valorificate ca probe în procesul penal.

În activitatea de documentare informativă a faptelor de terorism, care constituie amenințări la adresa siguranței naționale a României și care întrunesc trăsăturile și elementele constitutive ale unor infracțiuni, serviciile ori structurile de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, trebuie să-și canalizeze eforturile, între altele, în direcția obținerii de materiale cu valoare probantă acceptate de lege. Aceste materiale probatorii, constă într-un ansamblu de fapte și elemente de fapt, integrate într-un sistem logic, coerent și structurate în forme procedurale anume prevăzute de lege, ca mijloace de probe, care pot furniza concluzii asupra existenței infracțiunii în cauză și la identificarea persoanelor implicate în săvârșirea lor și în baza cărora se pot declanșa activități

specifice, în cadrul cărora se efectuează verificări, acte premergătoare și alte demersuri pentru documentarea juridică a faptelor.

Prin folosirea metodelor și mijloacelor specifice muncii de informații, inclusiv prin intermediul activităților oficiale de verificare și documentare prevăzute de art. 9 din Legea nr. 14/1992 și al efectuării de acte premergătoare potrivit art. 224, alin. 2 C.p.p., să se identifice elemente de fapt care să poată fi valorificate, de către organele judiciare, în demersul probatoriu pentru soluționarea cauzelor cu care au fost sesizate.

Reglementările juridice interne, nu conferă serviciilor ori structurilor de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, atribuții în domeniul actelor de urmărire penală, însă totuși, ele își pot aduce contribuția specifică la finalizarea pe cale penală a unor cazuri pe care le lucrează operativ-informativ, atât înainte, cât și după începerea urmăririi penale, aducându-și aportul la documentarea juridică a faptelor prin identificarea – cu mijloacele specifice muncii de informații – a unor elemente de fapt, ce pot constitui probe în procesul penal, ceea ce necesită, încă de la începutul operațiunii, o viziune juridică asupra evoluției cauzei.

Comunicarea pe care, potrivit art.11, lit. d) din Legea 51/1991, organele de informații cu atribuții în domeniul siguranței naționale a României, o fac către organele de urmărire penală, când informațiile privesc săvârșirea unei infracțiuni, este socotită modalitate specială de sesizare.

Desigur, în activitatea informativă a serviciilor ori structurilor de intelligence implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, nu se caută în mod prioritar probe, ci informații, dar având în vedere faptul că cele două componente distincte: probele și informațiile se referă, în ultimă instanță, la fapte, se poate spune că cele două direcții de preocupări nu se exclud, ci, dimpotrivă, se conjugă, chiar dacă în momentul respectiv nu este vizată o soluționare în justiție a cazului, totuși în procesul muncii de căutare, obținere și verificare a informațiilor se impune efectuarea unor aprecieri anticipative asupra utilității și forței lor probante.

Diferența dintre mijloacele de probă și informații, rezultă din:

- metodele, mijloacele și procedeele prin care sunt identificate și valorificate, ca urmare a naturii juridice diferite și a competențelor legale specifice ale organelor care le instrumentează;
- în timp ce probele sunt transformate în mod firesc în mijloace de probă, această operațiune comportă importante restricții în privința informațiilor, datorită unor exigențe specifice muncii de informații (conspirativitate, limitele și specificul competențelor), ceea ce face ca numai o parte a informațiilor să fie transformate în materiale cu valoare probantă acceptate de lege.

Înscrisurile, procesele-verbale, fotografiile și mijloacele materiale de probă, constituie mijloace de probă care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

În cursul urmăririi penale, la efectuarea actelor de urmărire penală, constând în tehnici speciale de supraveghere ori cercetare, a percheziției informatice și a percheziției corporale sau a vehiculului în cazul infracțiunilor flagrante, avocații suspectilor (persoane cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală) sau al inculpaților (persoane împotriva cărora s-a pus în mișcare acțiunea penală) nu au dreptul să asiste.

Constituie tehnici speciale de supraveghere sau cercetare următoarele:

- interceptarea convorbirilor și comunicațiilor;
- accesul la un sistem informatic;
- supravegherea video, audio sau prin fotografiere;
- localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;
- obținerea listei convorbirilor telefonice
- reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale;
- solicitarea și obținerea, potrivit legii, a datelor referitoare la tranzacțiile financiare, precum și a datelor financiare ale unei persoane;
- utilizarea investigatorilor sub acoperire
- constatarea unei infracțiuni de corupție sau a încheierii unei convenții;
- livrarea supravegheată;
- identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de telecomunicații sau a unui punct de acces la un computer.

Operațiile ce implică restrângerea temporară a unor drepturi sau libertăți de către serviciile ori structurilor de intelligence implicate în prevenirea terorismului pe teritoriul național al României, se face strict motivat de poziția persoanelor în raport cu legea și valorile constituționale amenințate.

În conformitate cu dispozițiile art. 22 alin. (2) din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate și a Hotărârii Guvernului României pentru aprobarea listei informațiilor clasificate deținute de Serviciul Român de Informații, „informațiile privind punerea în aplicare a autorizațiilor emise, potrivit legii pentru culegerea de informații prin operații ce implică restrângerea temporară a unor drepturi sau libertăți, precum și procesarea informațiilor rezultate din astfel de operațiuni”, împreună cu „actele de constatare întocmite cu prilejul transformării datelor și informațiilor, obținute prin surse secrete de informații, în documente cu valoare probatorie” sunt „strict secrete”. Pe cale de consecință, astfel de date nu pot fi solicitate argumentându-se principiul liberului acces la informații de interes public, deoarece acestea nu fac parte din categoriile enumerate în art. 5 lit. „a-h” raportat la art. 12 alin. (1) lit. „a” și „b”, din Legea nr. 544/12.10.2001 privind liberul acces la informații de interes public, datele solicitate intrând în categoria celor încriminate de art. 169 Cod penal ca fapte de divulgare a secretului care periclitează siguranța statului, pedepsite cu închisoare de la 7 la 15 ani în cazul persoanei care le transmite și cu închisoare de la 5 la 10 ani pentru persoana care le-a primit și le deține, în afara îndatoririlor de serviciu.

Întreprinderea unor acțiuni strict necesare conducerii suspectului la sediul organului judiciar, conform legii

Ofițerii operativi ai Serviciului Român de Informații își desfășoară activitatea deschis sau acoperit, în raport cu nevoile de realizare a siguranței naționale.

Cadrele din sectoarele operative ale Serviciului Român de informații sunt funcționari publici care îndeplinesc atribuții ce implică exercițiul autorității de stat, având toate drepturile și obligațiile prevăzute de lege pentru această calitate.

Serviciul Român de Informații se dotează cu armamentul, muniția și tehnica de luptă necesare îndeplinirii misiunilor de intervenție antiteroristă – contrateroristă și a celorlalte misiuni de serviciu.

În caz de necesitate și când folosirea altor mijloace de împiedicare sau constrângere nu este posibilă, personalul Serviciului Român de Informații, autorizat să poarte arma, poate folosi forța armelor albe sau a armelor de foc, în condițiile prevăzute de lege.

Persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, se numește suspect.

În cazul constatării unei infracțiuni flagrante la regimul siguranței naționale stabilit de lege, a unui atentat sau act terorist ori a unor tentative sau acte preparatorii la asemenea infracțiuni, dacă sunt pedepsite de lege, cadrele Serviciului Român de Informații pot reține pe făptuitor, predându-l de îndată organelor judiciare competente împreună cu actul de constatare (proces-verbal) și corpurile delictive.

Procesele-verbale încheiate constituie acte de sesizare al organelor de urmărire penală și nu pot fi supuse controlului pe calea contenciosului administrativ, fiind un act de comandament cu caracter militar.

Constatarea infracțiunilor flagrante, reprezintă cea mai complexă și eficientă situație din care pot rezulta probe directe și nemijlocite, evidențiindu-se o varietate de elemente de fapt cu valoare de probe directe și nemijlocite prin care se clarifică și se probează aproape toate aspectele ce țin de obiectul probațiunii, în primul rând, cele referitoare la acțiunea infracțională, identitatea făptuitorului și stabilirea vinovăției sale.

Conform noului cod de procedură penală, în durata reținerii nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar, conform legii.

Infracțiunea flagrantă este cea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire.

Este de asemenea considerată flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională implicate în prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit infracțiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune.

Avizul pentru fotografierea, filmarea, cartografierea sau executarea de lucrări de arte plastice în zonele de securitate ale unităților deținătoare de secrete de stat

În scopul prevenirii și combaterii actelor de terorism și a faptelor asimilate acestora, autoritățile și instituțiile publice componente ale Sistemului național de prevenire și combatere a terorismului desfășoară activități specifice, individual sau în cooperare, în conformitate cu atribuțiile și competențele lor legale.

Una dintre aceste activități specifice, realizate de structuri specializate ale: Serviciului Român de Informații, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Apărării Naționale, Serviciul de Informații Externe precum și Serviciul de Protecție și Pază, o reprezintă unele activități de pază, protecție și alte forme speciale de descurajare realizate pentru asigurarea securității principalelor categorii de factori umani și de obiective autonome ori străine de pe teritoriul național, precum și a principalelor obiective românești din străinătate, potențial vizate de entități teroriste.

Aceste măsuri sunt instituite în vederea asigurării unei protecții eficiente a:

- factorilor umani specifici, adică a persoanelor incluse direct în mecanismele funcționale politogene ale entităților-țintă, respectiv demnitari, militari, funcționari, precum și reprezentanți ai unor organizații internaționale;
- factorilor umani nespecifici, adică a populației civile;
- factorilor materiali, adică obiectivele de importanță strategică, militare sau cu utilitate militară, facilitățile de infrastructură ale vieții sociale, facilitățile de stat și guvernamentale, sistemele de transport precum și bunurile mobile și imobile ale organizațiilor internaționale;
- facilităților de stat și guvernamentale, adică a mijloacelor de transport permanente ori temporare, folosite de reprezentanții unui stat, membrii ai guvernului etc.;
- obiectivelor de importanță strategică, adică a obiectivelor forțelor armate sau cele de importanță deosebită pentru apărarea țării, localurile misiunilor diplomatice sau ale unor organizații internaționale, precum și facilitățile de infrastructură sau locurile de utilitate publică (acea parte a unei clădiri, teren, stradă, cale navigabilă, loc comercial, de afaceri, cultural-sportiv, istoric, educațional, religios, de recreere, precum și orice alt loc care este accesibil publicului);
- sistemului de transport, adică a tuturor facilităților, mijloacelor de transport și instrumentelor publice sau private, folosite în sau pentru servicii publice, pentru transportul de persoane sau de mărfuri.

Fotografierea, filmarea, cartografierea sau executarea de lucrări de arte plastice în zonele de securitate ale unităților deținătoare de secrete de stat (Serviciului Român de Informații, Ministerului Administrației și Internelor, Ministerului Apărării Naționale, Serviciului de Informații Externe precum și Serviciului de Protecție și Pază) pot constitui date și informații despre obiective vizate de teroriști, fără drept, care sunt culese și deținute, în scopul transmiterii, ori punerea acestora la dispoziție, precum și orice alte fapte comise cu intenția de a sprijini, înlesni, ascunde sau a

determina săvârșirea actelor de terorism și sunt asimilate actelor de terorism în sensul prevederilor art. 33 din Legea nr.535/ 25.11.2004 privind prevenirea și combaterea terorismului care prevede și pedepsele pentru astfel de fapte.

O persoană care dorește să fotografieze, să filmeze, să cartografieze sau să execute lucrări de arte plastice în zonele restricționate, menționate anterior, trebuie să dețină o autorizație specială, eliberată de către Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, în baza aprobării scrise a împuterniciților abilitați să atribuie niveluri de secretizare conform art. 19 din Legea nr. 182/2002, potrivit competențelor în materie.

Informațiile care sunt clasificate ca fiind secrete de stat, în temeiul art. 17 din Legea nr. 182/12.04.2002 privind protecția informațiilor clasificate, sunt cele referitoare la:

- sistemul de apărare a țării și elementele de bază ale acestuia, operațiile militare, caracteristicile armamentului și tehnicii de luptă utilizate exclusiv în cadrul elementelor sistemului național de apărare;
- planurile, precum și dispozitivele militare, efectivele și misiunile forțelor angajate;
- organizarea sistemelor de protecție și apărare a obiectivelor și sectoarelor speciale și militare, inclusiv la mecanismele de securitate a acestora;
- activitatea de informații desfășurată de autoritățile publice stabilite prin lege pentru apărarea țării și siguranță națională;
- mijloacele, metodele, tehnica și echipamentul de lucru, precum și sursele de informații specifice, folosite de autoritățile publice care desfășoară activitate de informații.

Având în vedere faptul că informațiile secrete de stat, se stochează, se transportă și se transmit în condițiile stabilite de lege, iată de ce este necesară autorizația specială eliberată de către Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat pentru fotografierea, filmarea, cartografierea sau a executării de arte plastice în zonele de securitate ale unităților deținătoare de secrete de stat (Serviciului Român de Informații, Ministerului Administrației și Internelor, Ministerului Apărării Naționale, Serviciului de Informații Externe, precum și Serviciului de Protecție și Pază).

Bibliografie:

- [1] *Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații;*
- [2] *Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României;*
- [3] *Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate;*
- [4] *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului;*
- [5] *Codul de procedură penală;*
- [6] *Constituția României;*
- [7] NEAGU, Ion, **Drept procesual penal**, Editura Oscar Print, București, 1994.

ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎNTRE AUDITUL PRACTICAT ÎN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE DIN ROMÂNIA ȘI ALTE MINISTERE ALE PRINCIPALELOR ARMATE NATO ȘI UE

Gheorghe COTIUGĂ*

COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN INTERNAL AUDIT WITHIN ROMANIAN MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE AND OTHER MINISTRIES FROM THE MAIN NATO AND UE ARMIES

The internal audit activity within the military organization aims to support the management from all hierarchical levels in strengthen the internal control aver activities processes and administered resources.

In order to achieve the established goals, Internal Audit Directorate within the Ministry of Defence planned and organized with the support of ministry top management, mutual activities with audit military organizations from NATO and UE countries, activities that determined a substantially improving of internal auditing.

The main differences in approaching the internal audit between Romanian Army and armies from NATO and UE member countries consist of different organization of control activity, existence of a person appointed by the state Treasury at the ministry level (including Defence Ministry) who represents this institution regarding efficient spending of public funds, existence of audit committee at the level of top budgetary level etc.

Introducere

Într-o lume care tinde să se globalizeze tot mai mult unde accesul la resurse se face tot mai dificil observăm rolul foarte important pe care îl are de jucat instituția militară pentru menținerea securității naționale, regionale și nu în ultimul rând globale.

Analiza riscurilor la adresa securității naționale scoate în evidență necesitatea îmbunătățirii activității organismului militar în ansamblul său, îmbunătățire care nu se poate realiza decât prin cunoașterea detaliată a modului de organizare și funcționare a sistemelor din armată. În acest fel se pot identifica riscurile care ar putea să apară și să conducă prin manifestarea acestora la neîndeplinirea în totalitate a obiectivelor planificate. Direcția audit intern, prin excelență atât în armatele principalelor țări membre NATO și UE cât și în armata României are un rol important în identificarea riscurilor și tratarea acestora pentru diminuarea impactului și probabilității de apariție a acestora. Astfel, se poate lesne observa rolul foarte important al structurilor de audit pentru menținerea unui mediu de securitate adecvat.

---

* Colonel, Direcția audit intern

1. Auditul din Armata României și armatele principalelor state membre NATO și UE

Analiza riscurilor în armata României față de celelalte țări membre NATO și UE prezintă o serie de particularități determinate de diferențele de abordare a auditului practicat în fiecare țară. Din analiza auditului practicat în Armata României și armata Marii Britanii și Irlandei de Nord – țară cu o bogată experiență în acest domeniu, rezultă o serie de aspecte care influențează modul cum se realizează analiza riscurilor.

Un prim aspect care deosebește fundamental auditul din România față de auditul practicat în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord – țară cu o bogată experiență în acest domeniu, îl reprezintă modul diferit de abordare.

Astfel, în această țară, la nivelul fiecărui minister (inclusiv în Ministerul Apărării), există o persoană desemnată de către Trezoreria statului (subsecretar permanent de stat), care să-i reprezinte interesele în ceea ce privește utilizarea eficientă a fondurilor publice. În ierarhia ministerelor această persoană este situată după ministru. Șeful Direcției audit intern informează periodic această persoană (care poartă denumirea generică de responsabil de patrimoniu) despre modul cum se execută controlul intern în minister și despre principalele riscuri identificate și recomandările formulate pentru cantonarea acestora într-o zonă controlabilă și acceptabilă.

În România, Direcția audit intern este subordonată ministrului apărării naționale, persoană ce joacă rolul responsabilului de patrimoniu.

Observăm o primă diferență ce deosebește fundamental cele două sisteme de audit ale celor două țări.

Pe de altă parte, în alte state din UE constatăm că funcționează același sistem de subordonare ca în România. Este vorba de țări precum Norvegia, Letonia și Slovacia.

Legat de acest aspect, din cele prezentate, am putut constata rolul deosebit de important pe care îl au de jucat structurile de audit intern din cadrul ministerelor din Marea Britanie pentru elaborarea anuală a Declarației de control intern¹²⁷⁶ de către Responsabilii de patrimoniu, declarație ce trebuie înaintată Parlamentului. În același timp putem observa importanța acordată controlului intern la nivel național.

Nu același lucru se poate spune despre auditul din România. În țara noastră nu există obligativitatea prezentării în Parlament a unui document privind modul cum de execută controlul în instituțiile publice.

Abordarea controlului intern în armata Marii Britanii este diferită de cea din armata României. În armata Marii Britanii fiecare ordonator de credite are în organică structuri de control independente, fără atribuții executive care furnizează ordonatorului de credite informații referitoare la respectarea regularității și conformității operațiunilor. Mărimea acestor structuri diferă de la un ordonator de credite la altul, funcție riscurile potențiale ale acestora (media este de 5-7 controlori).

---

¹²⁷⁶ H.M. TREASURY, Audit Policy & Advice, *Government internal audit standards*.

Controlul se execută pe baza planurilor aprobate de către ordonatorul de credite și de către comitetul de audit al acestuia funcție de riscurile identificate în acea organizație.

În Armata României, concepția de organizare și desfășurare a controlului intern¹²⁷⁷ implică în principal, efectuarea acestuia de către personalul executiv. De asemenea, la nivelul celor mai importanți ordonatori secundari de credite nu există obligativitatea constituirii unor structuri de control intern, fără atribuții executive. Din cele constatate rezultă, totuși, o anumită preocupare din partea unor ordonatori secundari de credite de a constitui în organica acestora, structuri de control intern de sine stătătoare, structuri care însă sunt în faza de pionierat și nu fac față adevăratelor provocări. Apreciem că acele structuri trebuie să facă un control intern pe baza unor planuri aprobate de către ordonatorul de credite, planuri care, în lipsa unor comitete de audit la nivelul ordonatorilor de credite, trebuie să fie agreate de către Direcția audit intern - structură al cărei obiect de activitate este evaluarea controlului intern.

Nevoia stringentă de control intern a fost rezolvată în armata spaniolă prin înființarea și funcționarea, în paralel, pe lângă Direcția audit intern, structură ce efectuează misiuni similare direcției noastre, a unui Corp militar al inspectorilor financiari care execută numai inspecții financiar-contabile, sub aspectul respectării legalității și încadrării în resursele bugetare aprobate.

De asemenea, în armata slovacă, pe lângă Direcția audit intern, la nivel central, există o structură de control financiar de gestiune care efectuează activități de verificare la toate unitățile militare din organica armatei. Mai mult, aceasta, la solicitarea Unității de audit intern, efectuează cercetări administrative în situația când auditorii constată cazuri de prejudiciere a patrimoniului armatei.

În Ministerul Apărării din România structura de control financiar de gestiune a fost desființată în anul 2000, pe structura acesteia luând ființă actuala Direcție audit intern.

Un alt aspect ce deosebește fundamental sistemele de audit implementate în armata Marii Britanii și armata României îl reprezintă modalitatea alocării unităților militare la resursa de audit. Dacă în România alocarea structurilor militare este făcută pe principiul teritorial, fiecare secție având un anumit număr de unități militare arondate funcție de dispunerea acestora în teritoriu, în Marea Britanie fiecărui director asistent i se repartizează unul sau doi ordonatori principali de credite (spre exemplu forțele terestre și amiralitatea) pentru a-i avea în supraveghere și a-i audita indiferent de locația unde se găsesc structurile din subordinea ordonatorilor.

Acest lucru permite familiarizarea directorilor asistenți și auditorilor cu specificul activităților desfășurate de către ordonatorii de credite aflați în supraveghere.

Auditarea periodică a proceselor în armata Marii Britanii, odată la un anumit număr de ani, nu este obligatorie, singurul criteriu fiind acela al riscurilor și vulnerabilităților identificate în cadrul acestora.

---

¹²⁷⁷ Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 946/2005 pentru aprobarea “Codului controlului intern, cuprinzând standardele de management/control intern la entitățile publice” și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial, cu modificările și completările ulterioare.

Apreciem că este foarte important să analizăm și această posibilitate de organizare a auditului având în vedere beneficiile ce pot fi obținute. În acest fel se poate forma mai ușor o imagine globală asupra riscurilor ordonatorilor de credite și în final, ale ministerului.

2. Necesitatea înființării unui Comitet de Audit al Apărării.

Un alt aspect ce trebuie punctat este acela al existenței, în armata Marii Britanii a comitetelor de audit, atât la nivelul Ministerului Apărării cât și la nivelul ordonatorilor principali de credite (similari ordonatorilor secundari din armata României). Aceste comitete sunt conduse de către persoane care nu fac parte din Ministerul Apărării și se regăsesc în compunerea echipelor manageriale ale ordonatorilor de credite ca directori fără puteri executive. Existența comitetelor de audit în Marea Britanie este parte a guvernării corporative, reprezentând nu numai pentru această țară, dar și pentru alte țări europene dezvoltate, *buna practică* a trezorerie statului pentru diminuarea riscurilor organizațiilor.

În opinia auditorilor britanici, comitetele de audit reprezintă acea pârgie la îndemâna managementului ordonatorilor, menită să asigure obiectivitate și imparțialitate. Componenta la vârf a comitetelor de audit cu persoane din afara ministerului asigură independența și imparțialitatea deciziilor în ceea ce privește managementul riscurilor.

În România nu există comitete de audit la nivelul ministerelor sau al ordonatorilor de credite.

S-a constatat din partea managerilor o anumită reticență în ceea ce privește înființarea unor astfel de comitete, reticență izvorâtă, în principal, din temerea generată de posibila imixtiune a persoanelor din comitet în actul decizional și astfel, o încorsetare a atribuțiilor ce poate conduce la slăbirea puterii manageriale.

Apreciem că o astfel de abordare, prin înființarea comitetelor de audit la nivelul ministerelor, inclusiv la nivelul Ministerului Apărării Naționale, poate aduce beneficii substanțiale în ceea ce privește managementul adecvat al riscurilor.

3. Elaborarea planului de audit în armata României și armata Marii Britanii și Irlandei de Nord – diferențe de abordare

În ceea ce privește modalitatea de elaborare a Planului de audit¹²⁷⁸ în armata României comparativ cu armata Marii Britanii se observă diferențe semnificative de abordare.

Dacă în Ministerul Apărării din România, Planul de audit se întocmește de către Direcția audit intern la sfârșitul fiecărui an pentru anul următor și se aprobă de către ministrul apărării naționale, pe baza unei analize a riscului, respectându-se periodicitatea de efectuare a auditului la unități de cel puțin o dată la 3 ani, în Marea Britanie problema se pune cu totul diferit.

---

¹²⁷⁸ Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 38/2003 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, cu modificările și completările ulterioare.

Întocmirea Planului de audit intern este precedată de întâlniri ale directorului Direcției audit intern cu cei mai de seamă reprezentanți din cadrul ministerului, precum și cu responsabilul de patrimoniu, ocazie cu care se discută riscurile din cadrul ministerului și funcție de acestea, posibilele misiuni pentru o perioadă de 6 luni.

Această abordare permite o mai bună comunicare la nivel înalt a Directorului Direcției audit intern cu reprezentanții ministerului. Tot la aceste întâlniri se stabilesc și sponsorii misiunilor planificate, adică persoanele cu rangul cel mai înalt din minister care au suficientă autoritate pentru a implementa recomandările auditului.

În acest mod, structura de audit se asigură că recomandările formulate vor fi implementate în totalitate la termenele agreeate inițial. Sponsorul, odată identificat, poartă întreaga răspundere în ceea ce privește asigurarea tuturor condițiilor pentru derularea corespunzătoare a misiunii.

Riscurile colectate sunt prioritizate funcție de impact și resursa de auditori avută la dispoziție. Misiunile de audit sunt repartizate la începutul perioadei pentru cele 6 luni de către directorul Direcției audit intern celor 5 directori asistenți, care răspund de finalizarea acestora în timp util. La rândul lor, aceștia împart misiunile primite auditorilor din subordine pentru toată perioada. În acest fel, auditorii beneficiază de o flexibilitate sporită în ceea ce privește derularea în timp a misiunilor de audit în sensul că, în același timp pot lucra pentru mai multe misiuni funcție de timpul aflat la dispoziția structurilor auditate.

În România, Direcția audit intern analizează riscurile potențiale asociate activităților și acțiunilor ordonatorilor de credite, anual, în etapa de elaborare a Planului de audit intern. Actualizarea/revizuirea riscurilor se face, pentru fiecare ordonator de credite în parte la începerea misiunii deoarece legea românească prevede obligativitatea auditării proceselor ce se derulează în fiecare unitate militară în parte și nu a proceselor din întreg Ministerul Apărării privit ca o singură entitate. În acest fel, misiunile de audit din armata noastră sunt uneori constrânse în mod nefiresc, de limitări organizaționale.

Totuși, apreciez că auditurile de sistem și al performanței planificate, organizate și desfășurate de către Direcția audit intern a Ministerului Apărării Naționale au reușit să depășească limitările de ordin organizațional și contribuie într-o măsură semnificativă la diminuarea riscurilor activităților ce se desfășoară în cadrul ministerului.

Bibliografie:

- [1] **Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 946/2005 pentru aprobarea “Codului controlului intern, cuprinzând standardele de management/control intern la entitățile publice” și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial, cu modificările și completările ulterioare;**
- [2] **Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 38/2003 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, cu modificările și completările ulterioare.**

- [3] **Standardele de audit intern**, elaborate și publicate de Institutul Auditorilor Interni (Institute of Internal Auditors – IIA).
- [4] BOULESCU, Mircea, **Audit Financiar. Entități economice**, Editura Tribuna Economica Bucuresti, 2007.
- [5] GHITĂ, Marcel, **Auditul intern**, Editura Economică, București, 2004.
- [6] RENARD, Jacques, *Teoria și practica auditului intern – ediția a IV-a*, traducere Ministerul Finanțelor Publice în cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană prin programul PHARE, București, 2004.
- [7] TREASURY H.M., Audit Policy& Advice, **Good practice guide**.
- [8] TREASURY H.M., Audit Policy& Advice, **Government internal audit standards**.

STRATEGII DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A AUDITULUI INTERN ÎN MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

Gheorghe COTIUGĂ*

STRATEGIES OF IMPROVING INTERNAL AUDIT IN MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE

During the time, internal audit has known a specific evolution determined by the socio-economic circumstances and changes in approaching economical phenomenon by the companies. Step by step, internal auditors have broadened the scope of auditing by changing its objectives.

After 1950, the main objective of internal auditing consisted of „attesting sincerity and conformity of financial statements „ of economic entities.

Starting with 1970, the audit objectives broadened to ensure conformity with legal norms, observance of principles and accounting norms and also in the field regarding quality of management. In the last period, the internal auditor role has changed to an activity which it gives assurances to management regarding internal control sistem functionality, adding in this way value to audited entities.

Introducere

Apariția conceptului de audit intern în țara noastră reprezintă un pas important în evoluția tuturor instituțiilor publice, inclusiv a organizației militare, prin contribuția pe care o aduce la perfecționarea managementului acestora.

În perioada economiei planificate exista un sistem de control instituționalizat ce punea un accent deosebit pe latura externă, în sensul existenței unor structuri distincte în cadrul organizațiilor sau în afara acestora, care verificau periodic modul în care aceste organizații sau entitățile din subordine își desfășurau activitățile.

Ca urmare, preocuparea primordială a managementului nu o reprezenta atingerea obiectivelor stabilite entității în condiții de economicitate, eficiență și eficacitate, ci obținerea unor rezultate favorabile în urma controalelor efectuate.

Auditul intern a apărut ca o necesitate stringentă a sectorului public și privat la noile provocări apărute, în contextul dinamizării fenomenului socio-economic actual și schimbărilor rapide apărute pe plan național și mondial pe diferite piețe.

Analiza riscurilor la adresa securității naționale scoate în evidență necesitatea îmbunătățirii activității organismului militar în ansamblul său, îmbunătățire care nu se poate realiza decât prin cunoașterea detaliată a modului de organizare și funcționare a sistemelor din armată. În acest fel se pot identifica riscurile care ar putea să apară și să conducă prin manifestarea acestora la neîndeplinirea în totalitate a obiectivelor planificate. Direcția audit intern, are un rol important în identificarea riscurilor și tratarea acestora pentru diminuarea impactului și probabilității de apariție a acestora. Se poate observa rolul foarte important al structurilor de audit pentru menținerea unui mediu de securitate adecvat.

---

* Colonel, Direcția audit intern

1. Diferențe de abordare în etapa de elaborare a Planului de audit în armata României față de armata Marii Britanii și Irlandei de Nord. Îmbunătățirea modalității de elaborare a Planului de audit

În ceea ce privește modalitatea de elaborare a Planului de audit în armata României comparativ cu armata Marii Britanii, există diferențe semnificative de abordare.

Dacă în Ministerul Apărării din România, Planul de audit se întocmește de către Direcția audit intern la sfârșitul fiecărui an pentru anul următor și se aprobă de către ministrul apărării naționale, pe baza unei analize a riscului, respectându-se periodicitatea de efectuare a auditului la unități de cel puțin o dată la 3 ani, în Marea Britanie problema se pune cu totul diferit.

Întocmirea Planului de audit intern este precedată de întâlniri ale directorului Direcției audit intern cu cei mai de seamă reprezentanți din cadrul ministerului, precum și cu responsabilul de patrimoniu, ocazie cu care se discută riscurile din cadrul ministerului și funcție de acestea, posibilele misiuni pentru o perioadă de 6 luni.

Această abordare permite o mai bună comunicare la nivel înalt a Directorului Direcției audit intern cu reprezentanții ministerului.

Tot la aceste întâlniri se stabilesc și sponsorii misiunilor planificate, adică persoanele cu rangul cel mai înalt din minister care au suficientă autoritate pentru a implementa recomandările auditului.

În acest mod, structura de audit se asigură că recomandările formulate vor fi implementate în totalitate la termenele agreeate inițial. Sponsorul, odată identificat, poartă întreaga răspundere în ceea ce privește asigurarea tuturor condițiilor pentru derularea corespunzătoare a misiunii.

Riscurile colectate sunt prioritizate funcție de impact și resursa de auditori avută la dispoziție. Misiunile de audit sunt repartizate la începutul perioadei pentru cele 6 luni de către directorul Direcției audit intern celor 5 directori asistenți, care răspund de finalizarea acestora în timp util. La rândul lor, aceștia împart misiunile primite auditorilor din subordine pentru toată perioada. În acest fel, auditorii beneficiază de o flexibilitate sporită în ceea ce privește derularea în timp a misiunilor de audit în sensul că, în același timp pot lucra pentru mai multe misiuni funcție de timpul aflat la dispoziția structurilor auditate.

În România, Direcția audit intern analizează riscurile potențiale asociate activităților și acțiunilor ordonatorilor de credite, anual, în etapa de elaborare a Planului de audit intern. Actualizarea/revizuirea riscurilor se face, pentru fiecare ordonator de credite în parte la începerea misiunii deoarece legea românească prevede obligativitatea auditării proceselor ce se derulează în fiecare unitate militară în parte și nu a proceselor din întreg Ministerul Apărării privit ca o singură entitate.

În acest sens apreciez că una din modalitățile ce ar putea fi luate în calcul pentru îmbunătățirea auditului intern în armata României este schimbarea abordării în ceea ce privește întocmirea Planului de audit intern, abordare ce ar permite implicarea tuturor factorilor cu responsabilități majore din cadrul Ministerului Apărării

Naționale în elaborarea acestuia și concentrarea efortului principal al auditului pe activitățile semnificative care au un grad de risc ridicat în ceea ce privește finalizarea lor în condiții de economicitate și eficiență.

2. Stabilirea obiectivelor în cadrul structurilor militare din armata României. Metode de îmbunătățire a modului de definire și îndeplinire a acestora

Potrivit definiției dată de IIA (Institutul Auditorilor Interni), auditul intern este „o activitate independentă și obiectivă care dă unei organizații o asigurare în ceea ce privește gradul de control deținut asupra operațiunilor, o îndrumă pentru a-i îmbunătăți operațiunile și contribuie la adăugarea unui plus de valoare. Auditul intern ajută această organizație să își atingă obiectivele evaluând printr-o abordare sistematică și metodică, procesele sale de management al riscurilor, de control și de conducere, făcând propuneri pentru a le consolida eficacitatea¹²⁷⁹”.

Pentru aceasta însă, fiecare organizație fie ea instituție publică sau privată, trebuie să-și definească și identifice riscurile din cadrul sistemelor funcționale ale acestora, riscuri ce ar putea să împiedice atingerea obiectivelor planificate. Această abordare a auditului intern nu este încă percepută la justa valoare de către managementul din toate entitățile publice. Dacă în domeniul privat lucrurile par a se mișca într-o direcție bună, în sensul că acționarii companiilor caută să identifice toate riscurile din cadrul acestora fiind direct interesați de obținerea unor profituri cât mai mari prin optimizarea cheltuielilor de funcționare și creșterea eficienței și eficacității activităților, în domeniul public lucrurile nu stau la fel de bine.

Entitățile publice nu-și stabilesc obiective realiste. Fixarea unor obiective clare și precise permite o mai bună organizare.

Obiectivele sunt un alt mod de a spune „încotro ne îndreptăm?” Așa cum spune David P. Campbell în cartea sa cu același titlu, „dacă nu știi încotro te îndrepti, probabil o să ajungi în altă parte”! Altfel spus, deși stabilirea unui scop este importantă, nu mulți înțeleg pe deplin ce anume implică aceasta.

Din păcate, în multe din instituțiile statului obiectivele nu sunt fixate cu destulă precizie, pe de o parte, iar pe de altă parte nu este stabilită o modalitate de determinare a măsurii în care obiectivele au fost atinse. Cu alte cuvinte nu există vreo modalitate de a verifica dacă scopul este atins.

La nivelul instituțiilor publice, există vulnerabilități în ceea ce privește modalitatea deficitară de elaborare a obiectivelor. De cele mai multe ori, stabilirea obiectivelor nu este un rezultat al participării întregului personal al instituției, ci doar a unei echipe restrânse care de cele mai multe ori stabilește obiectivele fără să țină cont de realitățile existente. În acest sens este nevoie ca managementul de top din entitățile publice să aibă în vedere participarea unui număr cât mai mare de angajați cu funcții de răspundere în elaborarea obiectivelor. De cele mai multe ori, stabilirea obiectivelor din entitățile publice sunt nerealiste nefiind în concordanță cu posibilitățile acesteia. La nivelul acestor instituții nu sunt stabiliți indicatori de

---

¹²⁷⁹ J. RENARD, *Teoria și practica auditului intern*, p. 60.

performanță, termene de evaluare a măsurii în care au fost atinse obiectivele, precum și eficiența actului managerial.

Din cele relatate rezultă faptul că, stabilirea unor obiective clare, detaliate și realiste este premisa atingerii acestora în intervalul de timp pe care fiecare echipă managerială îl va stabili. Specialiștii în management au dezvoltat așa numitele obiective SMART, care ulterior au putut fi aplicate în orice domeniu de activitate. SMART este un acronim al caracteristicilor considerate esențiale pentru corecta formulare a unui obiectiv.

Aceste caracteristici sunt următoarele:

S – specific;

M – măsurabil;

A – (de) atins/abordabil;

R – relevant;

T – încadrat în timp.

Există mai multe versiuni/variante ale acestor caracteristici și, implicit, ale acronimului SMART. Diferențele dintre versiuni apar fie datorită traducerilor din limba engleză, fie din cauza modului de aplicare a lui. Astfel, Comisia Europeană, în Manualul privind Managementul Ciclului Proiectului, utilizează criteriile SMART doar în ceea ce privește formularea indicatorilor de măsurare a atingerii obiectivelor propuse, nu și în ceea ce privește formularea acestora.

Specific – înseamnă că un obiectiv indică exact ceea ce se dorește a se obține. Un obiectiv specific este foarte clar exprimat, nu lasă loc de interpretări. Un obiectiv specific diferă de unul general. El vizează rezultate concrete, iar nu rezultate în general.

Măsurabil – înseamnă că un obiectiv poate fi cuantificat, fie cantitativ, fie calitativ. Un obiectiv măsurabil este cel care permite stabilirea cu exactitate a faptului că a fost atins ori nu, sau în ce măsură a fost atins. De asemenea, un obiectiv măsurabil permite monitorizarea progresului atingerii lui.

Abordabil/de Atins/Realizabil – înseamnă că un obiectiv poate fi într-adevăr atins. În acest sens, trebuie luate în considerare mai multe aspecte, prin definirea obiectivului nu se propune realizarea a ceva imposibil de atins în condițiile date.

În mod ideal, obiectivele trebuie să nu depindă de acțiunile unei alte entități decât cea care are responsabilitatea realizării lor. Din păcate, la nivelul unor entități publice, inclusiv cea militară, nu există întotdeauna o legătură strânsă între obiectivele stabilite și resursele alocate. În unele situații, eșalonul care stabilește obiectivele și dă misiunile unei entități militare este altul decât cel care pune la dispoziție resursele. În acest sens asistăm la o permanentă dispută între structurile care ordonă și cele care execută o misiune, deci cele care stabilesc un obiectiv unei structuri aflate în subordine și structurile care alocă resursele celei care i se ordonă. În alte situații asistăm la necorelarea obiectivelor stabilite inițial cu resursele diminuate pe parcursul derulării exercițiului bugetar ca urmare a diverselor ajustări bugetare.

Relevant – înseamnă că realizarea obiectivului contribuie la impactul vizat. Realizarea unui obiectiv trebuie să contribuie în mod nemijlocit la atingerea unui obiectiv mai mare, mai general. În acest sens, el trebuie să vizeze un anumit impact.

Relevanța unui obiectiv se evaluează în raport cu obiectivul general al aceluși proiect.

Încadrat în timp – înseamnă că obiectivul conține și data până la care este prevăzut a se realiza. În ceea ce privește realizarea unui obiectiv încadrat într-un anumit interval de timp, echipa managerială ar trebui să cunoască durata pentru realizarea obiectivului propus având în vedere capacitățile și posibilitățile existente în cadrul organizației la un moment dat (financiare, materiale, specialiști etc.).

Referitor la stabilirea obiectivelor în cadrul structurilor militare din armata României apreciez că este necesară o mai bună armonizare a obiectivelor cu resursele alocate. Uneori obiectivele se stabilesc fără să fie corelate suficient cu resursele alocate ceea ce poate conduce la neatingerea acestora. Alteori resursa alocată inițial pentru atingerea obiectivelor se diminuează fără ca să fie urmată de o modificare corespunzătoare a acestora.

De asemenea în alte situații obiectivele sunt trasate unităților militare de către structuri altele decât cele care asigură resursa financiară și materială pentru îndeplinirea lor. Acest lucru poate să afecteze îndeplinirea lor în condiții de economicitate și eficiență.

3. Direcții de acțiune pentru îmbunătățirea funcției de audit intern în Ministerul Apărării Naționale

a. În etapa de planificare a auditului

Este esențial să fie alocat suficient timp pentru o planificare corespunzătoare, activitățile preliminare fiind foarte importante anterior inițierii misiunii. Acestea trebuie să acopere aspecte pentru a afla răspunsuri la unele întrebări, cum ar fi:

- Cine conduce sistemul?
- Care sunt obiectivele sistemului?
- Care sunt riscurile asociate acestor obiective?
- Care sunt regulile și dispozițiile care constrâng sau definesc activitatea sistemului?
- Ce înregistrări sunt ținute și în ce fel (îndosariere, sisteme IT)?
- Care sunt principalele fapte și cifre (valori, volume, număr de persoane care lucrează acolo, locații – precum și ținte și indicatori de performanță)?
- Care sunt principalele căi prin care succesul sistemului este măsurat?

Ca bază pentru scopul oricărui audit de sistem apreciem că trebuie să se folosească cele 5 arii expuse riscului, și anume:

- Atingerea obiectivelor;
- Încrederea și integritatea informațiilor financiare și operaționale;
- Eficacitatea și eficiența operațiunilor;
- Modul de întreținere a bunurilor;
- Respectarea legilor, politicilor, regulilor și contractelor.

Auditul trebuie să fie în măsură să poată efectua verificări în afara organizației sau a procesului auditat, atât în activitatea preliminară, cât și pe

timpul desfășurării misiunii. O activitate preliminară corespunzătoare ar trebui să stabilească unde acest lucru este necesar și atunci persoanele implicate trebuie să fie contactate.

Apreciez că este mai ușor să fie condusă o echipă mică de auditori. Cu cât sunt mai mulți auditori în echipă, cu atât este mai dificilă coordonarea lor, precum și prelucrarea informațiilor și înțelegerea sistemelor. Este de asemenea, mai dificil să se întocmească raportul final.

De asemenea, apreciez că este necesar ca auditorii să descopere ce înțelege conducătorul sistemului auditat (cel mai înalt în grad responsabil al sistemului) despre riscuri, pentru a-l face să le accepte, împreună cu scopul și obiectivele misiunii.

b. Pe timpul misiunilor de audit

- este esențial ca auditorii să înțeleagă cum funcționează sistemul, care sunt riscurile și cum pot fi acestea controlate și să adune date conform cărora controalele sunt eficiente sau nu;**

- după formalitățile de prezentare a misiunii conducerii unității, apreciez că trebuie început prin a discuta cu personalul important de la nivelul mediu (de obicei col. sau lt.col.) pentru a obține o imagine de ansamblu asupra procesului din perspectiva lor și pentru a identifica cu cine, din cadrul organizației, trebuie discutat în detaliu;**

- înaintea unui interviu auditorii trebuie să cunoască în detaliu obiectivele interviului, în relație cu obiectivele misiunii de audit;**

- interviurile trebuie limitate în timp pe cât posibil la 1 – 2 ore, deoarece toți obosec; apreciem că este mai eficientă organizarea a două interviuri de o oră decât 1 interviu de 2 ore;**

- interviul nu trebuie făcut cu mai mulți de 2 auditori. Unul trebuie să noteze și celălalt să adreseze întrebările, iar data următoare rolurile se pot schimba;**

- apreciem că auditorii trebuie să stabilească ca interviurile să aibă loc la birourile celor auditați, nu în ale acestora;**

- auditorii trebuie de asemenea, să evite prezența ofițerilor superiori la interviurile cu subordonații acestora. Acest lucru poate fi intimidant pentru personal și poate reduce aportul acestora;**

- este foarte important ca auditorii să întocmească note imediat după interviu, atâta timp cât datele sunt încă proaspete în memorie. În aceste note, apreciem că trebuie incluse opiniile și concluziile proprii, precum și ceea ce se dorește să se facă pentru a testa sau confirma cele prezentate;**

- întotdeauna trebuie lăsată deschisă posibilitatea de întoarcere la interviuat, întrucât este posibil să nu fie obținute toate informațiile necesare;**

- auditorii trebuie să încerce să îi facă pe interviuați să se deschidă și să își exprime opiniile sincere. Cum ar îmbunătăți ei procesul, ce funcționează bine și ce mai puțin bine?**

- auditorii trebuie să înțeleagă legăturile sistemului și trebuie să identifice elementele principale de control (cele care sunt esențiale în menținerea procesului în funcțiune);

- niciodată nu trebuie făcute presupuneri; auditorii nu trebuie să presupună că sistemele de control funcționează sau că activitățile au loc. Aceștia trebuie să testeze ceea ce li se spune, dacă este necesar, în mod special dacă sunt legate de elemente importante ale sistemului;

- auditorii trebuie să strângă dovezi pentru susținerea punctelor de vedere proprii sau exprimate de intervievați;

- de asemenea, auditorii nu trebuie să se îndepărteze de scopul original al misiunii și de obiectivele acesteia. Aceștia nu trebuie să se lase îndepărtați decât dacă este ceva cu adevărat important referitor la risc și control.

c. După efectuarea misiunilor de audit¹²⁸⁰

- auditorii nu trebuie să ezite să se întoarcă la structurile militare auditate pentru a verifica unele fapte;

- echipa de audit trebuie să introducă în raport numai datele care pot fi susținute la ședința de închidere;

- auditorii trebuie să încerce să nu facă recomandări care propun soluții detaliate. În fapt, auditorii trebuie să facă sugestii și să-și exprime clar opinia că ține de ei să decidă calea de urmat;

- întotdeauna recomandările formulate trebuie legate de riscuri;

- trebuie utilizat în raport un limbaj simplu și prezentate argumente logice în vederea „vinderii” recomandărilor.

Bibliografie:

- [1] Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 946/2005 pentru aprobarea “Codului controlului intern, cuprinzând standardele de management/control intern la entitățile publice” și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial, cu modificările și completările ulterioare.
- [2] **Audit financiar 2000, Standarde, Codul privind conduita etică și profesională**, editura Economică, București, 2000.
- [3] BOULESCU Mircea, *Audit Financiar. Entitati economice*, Editura Tribuna Economică București, 2007.
- [4] GHIȚĂ Marcel, *Auditul intern*, Editura Economică, București, 2004.
- [5] H.M. TREASURY, *Audit Policy& Advice, Good practice guide*.
- [6] H.M. TREASURY, *Audit Policy& Advice, Government internal audit standards*.
- [7] RENARD, Jacques, **Teoria și practica auditului intern – ediția a IV-a**, traducere Ministerul Finanțelor Publice în cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană prin programul PHARE, București, 2004.

---

¹²⁸⁰ H.M. TREASURY, *Audit Policy& Advice, Good practice guide*

METODOLOGIA DE DESFĂȘURARE A UNEI MISIUNI DE AUDIT AL PERFORMANȚEI

Marius-Gabriel TOMOIALĂ*

THE METHODOLOGY OF CARRYING A PERFORMANCE AUDIT ENGAGEMENT

This paper presents some aspects regarding performance audit engagement's methodology. Performance audit is suitable in present circumstances in which the management competes for acquiring necessary resources and is accountable for outputs obtained and their impact in society. Using on a large scale performance audit engagements would ensure an important tool for management results oriented.

Keywords: performance audit

1. Introducere

Criza financiară a determinat schimbări importante în domeniul managementului, în special în sectorul public. Astfel, înainte de apariția crizei financiare, în procesul de luare al deciziilor, managementul pune accent pe aspectul financiar al activităților. De asemenea, se considera că responsabilitatea principală a managementului era să planifice și să obțină fondurile necesare pe care să le consume cu respectarea legislației aplicabile.

Manifestarea efectelor crizei financiare a determinat schimbarea centrului de greutate în sensul că managementul pune accent în luarea deciziilor pe economicitate, eficiență și eficacitate, adică pe cei 3 „E”.

În consecință, se poate vorbi de *conceptul de management bazat pe performanță*, în care alocarea fondurilor are la bază stabilirea în prealabil a unor obiective măsurabile de către management, evaluarea rezultatelor obținute și a impactului acestora în societate.

Organizațiile militare nu au fost ocolite de efectele crizei financiare, bugetele alocate acestui sector înregistrând reduceri semnificative. În plus, contextul politico-economic actual, bazat pe un sistem de alianțe și o expunere redusă la riscul unui conflict în viitorul apropiat, a condus la *prevalența economicului față de forța militară*, aspect ce a determinat ca inclusiv organizația militară să intre într-o competiție acerbă cu alte organizații din sectorul public sau privat pentru obținerea resurselor necesare.

În acest sens, *conceptul de management bazat pe performanță*, este mai actual ca oricând și în sectorul militar, în care sunt stabilite obiective măsurabile și realizabile, sunt alocate resursele necesare și sunt monitorizate performanțele realizate. Pentru asigurarea implementării acestui concept în sectorul public din România, un rol deosebit de important îl are auditul intern, ca instrument managerial

---

* Maior inginer, Direcția audit intern din Ministerul Apărării Naționale

de bază prin care sunt furnizate asigurări și consiliere, prin utilizarea auditului performanței.

Trebuie menționat încă de la început că, în literatura de specialitate și în standardele de audit privind sectorul public, există mai multe definiții referitoare la termenul de audit al performanței.

Conform Legii nr. 672/2002 privind auditul public intern, auditul performanței „...examinează dacă criteriile stabilite pentru implementarea obiectivelor și sarcinilor entității publice sunt corecte pentru evaluarea rezultatelor și apreciază dacă rezultatele sunt conforme cu obiectivele”.

Standardele INTOSAI precizează că auditul performanței reprezintă un audit al economicității, eficienței și eficacității cu care entitatea auditată utilizează resursele pentru îndeplinirea responsabilităților sale.

În glosarul de termeni statistici publicat de Organizația de Dezvoltare și Cooperare Economică (OECD) se menționează despre auditul performanței că evaluează performanța managerială și operațională (economicitate, eficiență și eficacitate) a programelor publice, ministerelor și agențiilor în utilizarea resurselor financiare, umane și altor resurse în atingerea obiectivelor.

Toate aceste definiții ale auditului performanței ne indică faptul că acest tip de audit evaluează economicitatea, eficiența și eficacitatea unui proces sau chiar a unei entități, fiind astfel în legătură cu *conceptul de management bazat pe performanță*, precum și cu evaluarea performanțelor realizată în cadrul entităților publice.

2. Metodologia de desfășurare a unei misiuni de audit al performanței

Orice misiune de audit de asigurare, indiferent de tipul acesteia (de regularitate, de sistem, performanță), cuprinde cele patru etape principale: pregătirea misiunii de audit (planificarea misiunii), intervenția la fața locului, raportarea, urmărirea recomandărilor. Pentru etapele de planificare, raportare și urmărire a recomandărilor nu există diferențe majore în abordarea unui tip de audit sau altul, aplicându-se aceleași principii de bază. În etapa de intervenție la fața locului, metodologia de desfășurare a misiunilor de audit al performanței prezintă particularități evidente față de cea parcursă, de exemplu, în cazul unui audit de regularitate. Într-un audit de regularitate, se identifica legislația și normele aplicabile entității (în funcție de obiectivul misiunii) și se verifica conformitatea operațiunilor și activităților entității cu acestea.

În cadrul etapei de intervenție la fața locului aferente unei misiuni de audit al performanței se parcurg următorii pași principali:

- identificarea obiectivelor și țintelor entității auditate;
- evaluarea obiectivelor din punct de vedere al cerințelor S.M.A.R.T¹²⁸¹ .;
- identificarea și evaluarea indicatorilor de performanță;
- identificarea și evaluarea procesului de măsurare a performanțelor;
- evaluarea performanțelor entității (celor 3 „E”).

---

¹²⁸¹ Specific, măsurabili și verificabil, necesar, realist, cu termen de realizare.

Primul pas are în vedere identificarea, în funcție de obiectivul misiunii, a obiectivelor entității auditate, sursa principală constituind-o documentele de planificare. Cum formularea obiectivelor entității auditate poate avea un caracter general, în sensul că nu sunt clare rezultatele ce se așteaptă a fi obținute, trebuie identificate țintele propuse privind aceste obiective. De exemplu, pentru o entitate auditată din sectorul militar, un obiectiv poate fi „participarea cu personal în teatrul de operații X”, iar o țintă privind acest obiectiv o reprezintă „asigurarea unui contingent de 50 militari în teatrul X” în perioada 20.01-20.07, anul 200X.

Următorul pas are în vedere evaluarea obiectivelor definite de entitatea auditată din punct de vedere al cerințelor S.M.A.R.T. La acest punct se urmărește ca obiectivele să reprezinte de fapt un răspuns la întrebarea „ce ne propunem să obținem?”. Pachetul de cerințe S.M.A.R.T. are în vedere ca obiectivul să aibă următoarele caracteristici:

- să fie *specific*, în sensul că enunțul obiectivului nu este general ci indică exact ce se dorește să se obțină;
- să fie *măsurabil și verificabil*, caracteristică care presupune că obiectivul poate fi cuantificat cantitativ și/sau calitativ;
- *necesar*, în sensul că obiectivul definit contribuie la obținerea unor rezultate în legătură cu misiunea entității auditate;
- *realist*, în sensul că obiectivul poate fi atins;
- *cu termen de realizare*, care are în vedere că obiectivul conține o dată certă, până la care trebuie îndeplinit.

Pentru facilitarea evaluării obiectivelor se poate elabora o fișă de analiză în care să se consemneze îndeplinirea sau nu a fiecărui criteriu menționat anterior, o evaluare de ansamblu, precum și propuneri de îmbunătățire a modului în care sunt definite aceste obiective.

Un alt pas în această etapă îl reprezintă identificarea și evaluarea indicatorilor de performanță. Pentru evaluarea calității indicatorilor de performanță, auditorii interni se pot raporta la aspecte cum ar fi:

- *consistența*, în sensul că indicatorii trebuie să asigure comparația în timp și între diferite entități similare;
- *claritatea*, care are în vedere că indicatorii trebuie să fie simpli și ușor de înțeles de către utilizatori;
- *controlabilitatea*, în sensul că indicatorii trebuie să asigure monitorizarea performanțelor în zonele care pot fi controlate de management;
- *relevanța*, în sensul că indicatorii trebuie să acopere aspectele importante ale activității;
- *credibilitatea*, care are în vedere că indicatorii definiți trebuie să fie considerați adecvați pentru măsurarea performanțelor și că au la bază informații reale și de calitate;
- *economicitate*, în sensul că implică un cost redus pentru operare, comparativ cu beneficiile obținute etc.

Și în acest caz, pentru facilitarea evaluării indicatorilor de performanță, se poate elabora o fișă de analiză în care să se consemneze îndeplinirea sau nu a

aspectelor menționate anterior, o evaluare de ansamblu, precum și propuneri de îmbunătățire a acestor indicatori. În cazul în care auditorii consideră că indicatorii definiți de către entitatea auditată nu sunt suficienți, aceștia pot să recomande și alții, care să fie utilizați de management în monitorizarea performanțelor.

Identificarea și evaluarea procesului de măsurare a performanțelor reprezintă un pas important specific auditului performanței. La acest punct este identificat procesul prin care entitatea cuantifică rezultatele obținute, le compară cu obiectivele, standardele sau țintele propuse, iar managementul dispune acțiuni corective dacă se constată abateri de la obiective sau chiar ajustarea obiectivelor dacă nu mai pot fi atinse. Principalele aspecte care se urmăresc sunt:

- modul în care este implementat procesul de măsurare a performanțelor;
- procesele și activitățile măsurate;
- țintele și standardele (criteriile) cu care sunt comparate performanțele obținute;
- funcționarea sistemului de indicatori de performanță;
- responsabilitățile în procesul de măsurare a performanțelor;
- colectarea datelor (frecvență, prelucrări);
- analiza și raportarea performanțelor obținute;
- luarea măsurilor corective sau alte decizii dispuse de management.

În urma evaluării procesului de măsurare a performanțelor auditorii pot identifica punctele slabe ale acestui proces, posibilitatea ca datele furnizate să nu reflecte performanțele reale etc., propunând recomandări pentru corectarea și îmbunătățirea acestui proces.

Cel mai important pas în auditul performanței îl reprezintă evaluarea performanțelor entității (celor 3 „E”). La acest punct sunt evaluate economicitatea, eficiența și eficacitatea unui proces sau chiar a unei entități, în funcție de obiectivele stabilite misiunii de audit.

*Economicitatea*¹²⁸² este definită ca fiind minimizarea costului resurselor alocate pentru atingerea rezultatelor estimate ale unei activități, cu menținerea calității corespunzătoare a acestor rezultate. Prin urmare, această dimensiune a performanței urmărește cu precădere cum sunt procurate resursele („inputurile”) ce sunt folosite de entitatea auditată pentru producerea unor bunuri sau furnizarea de servicii. Se urmărește procurarea/obținerea resurselor cu costuri cât mai reduse, fără însă a afecta cantitatea sau calitatea necesară.

*Eficiența*¹²⁸³ este definită ca maximizarea rezultatelor unei activități în relație cu resursele utilizate. Pentru analiza eficienței se are în vedere raportul rezultate-resurse, astfel:

- $\frac{\max \text{im}(\text{rezultate})}{\text{nivel}_{\text{const}}(\text{resurse})}$, adică maximizarea rezultatelor la același nivel al

resurselor utilizate, sau

---

¹²⁸² **Art. 2 din** Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern, **cu modificările și completările ulterioare.**

¹²⁸³ *Ibidem.*

- $\frac{\text{rezultate}}{\text{minimizare(resurse)}}$, obținerea acelorași rezultate cu un nivel mai redus de resurse.

Așa cum se observă din al doilea raport, eficiența este în strânsă legătură cu economicitatea, o scădere costului resurselor conducând implicit la creșterea eficienței. Totuși, spre deosebire de economicitate în care accentul se pune pe procurarea resurselor, în acest caz se urmărește modul lor optim de utilizare. Astfel, printr-o utilizare/combinare optimă același nivel de rezultate poate fi obținut cu mai puține resurse, cu păstrarea calității. O creștere a productivității se poate obține și prin modificarea proceselor prin care sunt obținute produsele sau furnizate serviciile prin modernizare, reducerea numărului operații, reducerea timpilor „morți” etc.

Pentru evaluarea eficienței se pot face comparații între activități sau entități similare. Date statistice privind eficiența pot fi furnizate de firme specializate sau alte instituții și pot fi disponibile și sub forma unor standarde în domeniu. De asemenea, în cadrul aceleiași entități se pot face evaluări privind eficiența pentru o activitate, prin comparații între diferite perioade.

*Eficacitatea*¹²⁸⁴ reprezintă gradul de îndeplinire a obiectivelor programate pentru fiecare dintre activități și raportul dintre efectul proiectat și rezultatul efectiv al activității respective. Cu alte cuvinte, eficacitatea urmărește dacă au fost atinse obiectivele stabilite.

Pentru analiza eficacității se au în vedere următoarele:

- $\frac{\text{rezultate\_obtinute}}{\text{rezultate\_planificate}}$, adică o comparație între rezultatele obținute față de cele planificate (raportul realizat/planificat);
- $\frac{\text{impact\_obtinut}}{\text{impact\_proiectat}}$, adică o comparație între impactul obținut față de cel planificat.

Analizarea impactului (efectelor obținute) este deosebit de importantă. Astfel, de exemplu, o entitate poate avea ca obiectiv „efectuarea de cursuri de recalificare”, măsurate prin numărul de participanți la aceste cursuri, planificându-se un număr de 400 de cursanți și urmărind scăderea numărului de șomeri, calculat ca număr de persoane care s-au angajat în urma efectuării cursurilor de recalificare într-o perioadă de până la un an. Deși entitatea își atinge obiectivul (este eficace) prin efectuarea de cursuri cu peste 400 de cursanți, efectul dorit (impactul) s-ar putea să nu fie atins, numărul de șomeri fiind la același nivel iar cursanții pregătiți nefiind angajați ulterior.

Concluzii

Un aspect important în contextul socio-economic actual îl reprezintă monitorizarea performanțelor. Urmărirea performanțelor bazată pe definirea unor indicatori relevanți asigură responsabilizarea managementului din entități, fiind un instrument util de apreciere obiectivă a realizărilor acestuia.

---

¹²⁸⁴ *Ibidem.*

Monitorizarea performanțelor asigură principala cheie de control în etapa de alocare a resurselor. Fără a cunoaște ce ne propunem (obiective managementului) nu putem fundamenta un necesar de resurse. De asemenea, implementarea și aplicarea *conceptul de management bazat pe performanță*, prin care sunt stabilite obiective măsurabile și realizabile, sunt alocate resursele necesare și sunt monitorizate performanțele realizate asigură mutarea centrului de greutate al deciziilor managementului de la aspectul financiar al activităților la aspecte privind rezultate și efectele (impactul) acestora.

În organismul militar, aplicarea acestui concept de management este deosebit de importantă în asigurarea competitivității necesare obținerii resurselor necesare

Bibliografie:

- [1] **INTOSAI – Implementation guidelines for performance auditing** (Standards and guidelines for performance auditing based on INTOSAI's Auditing Standards and practical experience).
- [2] *Improvement and Development Agency - Local performance indicators for procurement*
- [3] *World Bank - Monitoring & evaluation, some tools, methods and approaches* (www.worldbank.org)
- [4] U.S. Department of Energy, **How to measure performance**, 1995.
- [5] **Manualul de curs „Audit de performanță”**, elaborat prin Proiectul Phare RO 2002/000.586.03.04.13
- [6] Curtea de Conturi, **Auditul performanței – Ghid**, 2003.
- [7] OECD, **Glossary of statistical terms**, 2007.
- [8] **Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern**, cu modificările și completările ulterioare.
- [9] KINCAID, James K., **Certified Government Auditing Professional**, 2005.

ROLul actual al auditului intern în sectorul public

Marius-Gabriel TOMOIALĂ*

PRESENT ROLE OF INTERNAL AUDIT IN PUBLIC SECTOR

This paper presents some aspects regarding present role of internal audit in public sector. A major change in internal audit's role in public sector take into consideration carrying engagements oriented from compliance toward performance in the audited entities. The near future of internal audit in Romanian public sector is performance audit, this type of audit being adequate as a result of financial crisis.

Keywords: internal audit; assurances; consultancy

Introducere

Profesia de auditor intern a evoluat în timp, de la una având o orientare eminentamente contabilă, la una care are în vedere managementul. Prin această orientare, auditul intern și-a lărgit considerabil sfera de abordare, aceasta fiind astăzi practic nelimitată.

În prezent, problematica financiară reprezintă doar un aspect din sfera abordată de auditul intern, printre cele privind riscurile, guvernanta, controlul intern, performanțele entității etc.

Auditul intern reprezintă un concept încă relativ nou în România, dat fiind că a fost reglementat inițial prin O.G. nr. 119/1999 și respectiv prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 1267 din 21.09.2000 pentru aprobarea Normelor minimale de audit intern. Decalajul de peste 70 de ani între momentul apariției auditului intern în Statele Unite – perioada crizei economice din anul 1929 – și cel în care s-a reglementat și implementat în România, coroborat cu faptul că, în sectorul public, structurile de audit intern s-au înființat având la bază fostele structuri de control financiar de gestiune, au condus la dezbateri în societatea românească privind rolul și locul auditorilor interni în cadrul organizațiilor.

Cristalizarea rolului și locului auditorilor interni în cadrul organizațiilor din țara noastră au fost afectate de noutatea conceptului de audit intern, dar și de dificultățile survenite în aplicarea lui în practică, în special în sectorul public.

În țările din Europa Occidentală și cele membre NATO, auditul intern având o vechime considerabilă, reprezintă chiar o tradiție și este parte integrantă a culturii organizaționale. În domeniul militar, auditul intern a avut în istorie același rol important din viața civilă, rol pe care îl păstrează și în prezent. De exemplu, dacă ne raportăm la armata Statelor Unite ale Americii, auditul intern are o tradiție veche, fiind parte integrantă a acestei armate încă de la înființare. Astfel, structura de audit intern militară (Agenția de Audit a Armatei) a fost înființată încă din anul 1946, iar sfera de cuprindere a misiunilor de audit intern a evoluat continuu, de la simpla

---

* Maior inginer, Direcția audit intern din Ministerul Apărării Naționale

verificare a facturilor înainte de efectuarea plăților la evaluarea eficienței și economicității operațiunilor, precum și a eficacității programelor.

Literatura de specialitate în domeniu consideră că implementarea unei funcții eficiente de audit intern reprezintă o cerință fundamentală pentru asigurarea credibilității unei organizații, în special cu privire la îndeplinirea misiunii pentru care a fost înființată, realizarea obiectivelor stabilite și atingerea impactului preconizat al acestora.

1. Rolul actual al auditului intern în sectorul public

Auditul intern a apărut în contextul adoptării în societatea românească a unui nou tip de management bazat pe conceptele de guvernanză corporativă, managementul riscurilor și control intern. Noul tip de management a presupus o „translatăre” a bunelor practici din țările membre NATO și UE în cadrul entităților din țara noastră, îndeosebi în sectorul public.

Un rol deosebit în adoptarea acestui nou tip de management, bazat pe guvernanză corporativă, managementul riscurilor și control intern, l-a avut auditul intern. Astfel, auditorii interni au reprezentat adevărați pionieri în determinarea și sprijinirea managementului pentru implementarea unor sisteme de control intern adecvate și eficiente.

Pentru identificarea rolurilor actuale ale auditului intern în sectorul public trebuie să pornim de la definiția conceptului, emisă de Institutul Auditorilor Interni (IIA). Astfel, conform acestei definiții, auditul intern reprezintă o *„activitate independentă de asigurare obiectivă și de consiliere, destinată să adauge valoare și să conducă la îmbunătățirea activităților organizației. Ajută organizația în îndeplinirea obiectivelor sale printr-o abordare sistematică și metodică prin evaluarea și îmbunătățirea eficacității proceselor de management al riscurilor, control și guvernare”*.

Astfel, în cadrul organizației, auditul intern poate fi asimilat unui furnizor de servicii către beneficiari, iar rolurile acestei activități se materializează prin furnizarea de asigurări și consiliere.

Asigurarea reprezintă un concept foarte important în auditul intern, fiind asemănător unei garanții, dar nu totale. În acest sens, asigurarea independentă și obiectivă furnizată de auditori reprezintă o garanție, un plus de siguranță și încredere pentru managementul organizației sau alți beneficiari referitor la desfășurarea adecvată a activităților (proceselor) din cadrul entității evaluate. Prin primirea unei asigurări de la auditori, beneficiarul acesteia (de obicei managementul) trage concluzii privind capacitatea entității de a-și atinge obiectivele stabilite, precum și faptul că activitățile sunt controlate adecvat de conducere etc.

Consilierea reprezintă cel de-al doilea serviciu furnizat prin activitatea de audit intern, în cadrul căreia, la solicitarea managementului din diferite entități, auditorii interni furnizează soluții, cunoștințe etc. privind îmbunătățirea activităților entității, managementului riscului și a controlului intern, fără însă ca auditorul să își asume responsabilități manageriale. Dualitatea asigurare - consiliere furnizată de auditori face această funcție unică și diferită de cea de control/inspecție.

Din definiție auditului intern rezultă un alt rol al acestuia, respectiv de a ajuta organizația să-și îndeplinească obiectivele. În acest sens, auditorii nu sunt simpli constatatori de deficiențe, nu fac inventarul disfuncțiilor dintr-o structură ci accentul se pune pe propunerea de soluții fezabile pentru remedierea problemelor identificate. Cu alte cuvinte, rolul auditului nu este de critic al activităților din organizație ci de îmbunătățire a acestora, iar pentru asumarea acestui rol, auditorii interni trebuie să pornească de la obiectivele organizației și să aibă o orientare spre rezultatele obținut de aceasta.

De aceea, o schimbare importantă în rolul auditului intern în sectorul public are în vedere orientarea misiunilor de audit de la verificarea cu preponderență a legalității spre evaluarea gradului de îndeplinire a misiunii, scopului și obiectivelor entităților auditate. Misiunile de audit intern trebuie să urmărească de fapt creșterea probabilității ca organizația să-și atingă obiectivele stabilite, iar auditorul intern să analizeze legătura între *obiective – resurse – rezultate (performanțe) obținute*, realizând astfel o abordare pragmatică a misiunilor de audit intern.

Conform noului tip de management implementat în sectorul public din România, pentru creșterea probabilității ca o organizație să își atingă obiectivele stabilite, conducerea acesteia trebuie să se bazeze pe procese eficiente de guvernare, managementul riscului și control intern. În acest sens, rolul de bază al auditului intern este de a evalua eficacitatea acestor procese.

Asumarea unor noi roluri pentru auditul intern implică în primul rând o schimbare a percepției în sectorul public. Pornind de la faptul că structurile de audit intern s-au constituit în baza vechilor structuri de control financiar de gestiune, personalul din sectorul public asociază încă auditorilor interni rolul de controlor financiar de gestiune. Astfel, și în prezent, există cazuri în care beneficiarii și/sau subiecții auditului se așteaptă ca auditorii interni să aibă următoarele roluri care nu caracterizează această activitate:

- de controlor/inspector, care verifică exhaustiv operațiunile, identifică abaterile de la legalitate, lipsurile, efectuează cercetări administrative și amendează pe cei vinovați;

- de polițist, în sensul că se așteaptă ca auditorii să facă cercetări administrative, să stabilească vinovați și să dea amenzi;

- critic/vânător de greșeli, în sensul că auditorii interni caută să identifice greșelile făcute de angajați chiar dacă sunt fără importanță;

- organism care nu este util ci doar impus prin lege sau de Uniunea Europeană, în sensul că managementul nu sesizează importanța precum și utilitatea auditului intern în cadrul organizației și consideră că auditorii interni trebuie acceptați, suportați sau chiar tolerați.

Atribuirea acestor roluri improprii auditului intern a condus la existența unor așteptări eronate la adresa auditorilor interni, atât din partea beneficiarilor actului de audit cât și din partea celor auditați.

Ca urmare a evoluțiilor recente la nivel global, caracterizate prin manifestarea efectelor crizei economico-financiare, deficite bugetare excesive, datoria publică în creștere etc., rolul auditorilor interni a fost reconsiderat, aceștia fiind percepuți astfel:

– partener al managementului: prin faptul că atât auditorii interni cât și managementul urmăresc în esență același scop, respectiv atingerea obiectivelor de către organizație, auditorii interni nu mai sunt percepuți ca având o poziție potențial conflictuală ci de parteneriat;

– un reper în cadrul organizației: auditorii interni sunt experți în domeniul managementului riscului, controlului și guvernării, precum și în alte domenii pe care le evaluează, opinia, punctul lor de vedere, soluțiile și recomandările propuse fiind apreciate și valorificate de către organizație;

– consilier al managementului: presupune constituirea unui corp de auditori profesioniști la care în orice problemă, dificultate etc., managementul poate apela pentru o părere, un sfat, o soluție, care însă nu trebuie urmată în mod obligatoriu;

– profesor: atunci când nu se cunosc anumite procese sau activități, în special cu privire la control intern, managementul riscurilor, management etc., auditori sunt cei care pot asigura instruirea și pregătirea angajaților prin prezentări practice.

După cum se observă, rolurile prezentate în cele două cazuri (între percepție și ce ar trebui să fie în realitate) diferă semnificativ, fiind oarecum antagonice. În fiecare structură de audit, aceste diferențe de percepție trebuie atent analizate și întreprinse acțiuni pentru schimbarea lor, în scopul asigurării eficacității și eficienței actului de audit intern.

Pentru cristalizarea noilor roluri ale auditului intern care privesc inclusiv percepția auditorilor interni de către management sau angajați din cadrul organizației, trebuie întreprinse anumite direcții de acțiune.

În primul rând, percepția negativă (acolo unde există) trebuie înlăturată prin realizarea unui marketing al funcției de audit intern în cadrul organizației. Corpul de auditori interni trebuie să fie unul profesionist, care să înțeleagă nevoile conducerii organizației și astfel să adapteze misiunile de audit intern în consecință. Auditorii trebuie să furnizeze soluții fezabile și să fie adevărați catalizatori ai schimbărilor în cadrul organizației, mai ales în cazul acelorora în care angajații manifestă o anumită inerție sau resemnare.

Un rol deosebit de important pe care trebuie să îl dețină auditul intern este cel de evaluare a performanțelor obținute de managementul din entități, ce se poate realiza prin misiuni de auditul performanței. Prin asumarea clară a acestui rol, vizibilitatea auditului intern va crește, în condițiile în care există o orientare la nivelul managementului din cadrul sectorului public pe performanțe și realizări. Totodată, prin evaluarea performanțelor obținute de către management, auditul intern va contribui la responsabilizarea acestuia și astfel la îmbunătățirea eficienței activităților desfășurate în sectorul public.

Concluzii

Asumarea unor roluri de către auditul intern, precum și perfecționarea celor existente în consens cu realitățile actuale conduce la perceperea importanței auditului intern în cadrul unei organizații, în special cu privire la atingerea obiectivelor propuse de către aceasta.

De aceea, în lumina rolurilor prezentate ale auditului intern, asigurarea cu succes a implementării acestui nou tip de management bazat pe buna guvernare, managementul riscurilor și control intern depinde într-o mare măsură de implementarea unei funcții puternice de audit intern, care are un rol reglator dar și catalizator în organizație.

Prin faptul că auditul intern este complementar controlului intern, funcționarea sa eficace devine o condiție sine qua non pentru asigurarea unui management financiar sănătos bazat pe realizarea obiectivelor organizației în condiții de eficiență și economicitate. Acolo unde funcția de audit intern există și este eficace, organizația progresaază, responsabilizarea managementului este asigurată iar obiectivele sunt atinse.

Auditul intern trebuie să depășească nivelul de bază în care verifică doar conformitatea cu legislația și normele aplicabile și să abordeze calea rezultatelor. Astfel, viitorul imediat al auditului intern în sectorul public din România îl reprezintă auditul performanței, în condițiile în care momentul este deosebit de propice acestui tip de misiune ca urmare a efectelor crizei economico-financiare.

În economia globalizată de astăzi, accesul la resurse se face tot mai greu, entitățile din sectorul public intrând alături de companiile din mediul privat într-o competiție acerbă pentru obținerea de resurse. În acest caz, existența în cadrul organismului militar a unei funcții de audit intern eficace, orientată pe evaluarea performanțelor managementului din entitățile militare, poate asigura premisa eficientizării activităților și efectuarea de economii realizându-se mai mult cu mult mai puține resurse.

Bibliografie:

- [1] **Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern**, cu modificările și completările ulterioare
- [2] BDO Stoy Hayward, **Audit de sistem** (Proiect Phare RO 2002/000.586.03.04.13).
- [3] RENARD, Jacques, **Teoria și practica auditului intern**, ediția a IV-a, traducere Ministerul Finanțelor Publice în cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană prin programul PHARE, București, 2004.
- [4] www.aair.ro
- [5] www.aaa.army.mil

SFÂRȘITUL DREPTULUI ROMÂNESC !?

Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU *

THE END OF THE ROMANIAN LAW?

We live in a world constantly moving and changing content of abstract concepts. How is the example of morality in life, politics and especially in law. There's nothing set in stone "which was, that will be, and what happened will never happen, because there is nothing new under the sun," says Ecclesiastes. What yesterday was fully justified, morally and, under certain principles of law, without any change in principles, becoming unacceptable, for that (and sometimes unreported) is deemed not meeting the criteria of morality.

„Am sentimentul chinuitor că asupra țării noastre stăruie blestemul care zădărnicea năzuința constructoare a Meșterului Manole”.
Pamfil Șeicaru

Argumentum

Nu doresc să epatez și nici să preiau titlul ori argumentația cuprinsă în cartea lui Alain Gresh "Sfârșitul dreptului internațional?", nu sunt fatalist, sunt doar realist și, după cum se poate vedea există atât un semn de întrebare cât și unul de exclamare. Nu cred pe de a - întregul nici în prezicerile nu foarte optimiste ale părintelui sociologiei; Auguste Comte¹²⁸⁵, făcute acum 150 de ani conform cărora dreptul nefiind știință, va trebui să dispară încerc numai să trag un semnal de alarmă asupra prezentului, dar mai ales, viitorului dreptului românesc! De ce?

Trăim într-o lume mereu în mișcare și noțiunile abstracte își schimbă conținutul. Cum este de pildă cea despre moralitate în viață, politică și, mai ales în drept. Nu-i nimic bătut în cuie „ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a

---

* **Avocat în Baroul București și lector universitar la Facultatea de Drept și Științe Administrative a Universității Româno - Germane din Sibiu**

¹²⁸⁵ Isidore Marie Auguste François Xavier Comte (17 ianuarie 1798, Montpellier - 5 septembrie 1857, Paris), a fost un sociolog și filosof francez.

Absolvent al Școlii Politehnice, în anii 1817 - 1824 a fost secretar al lui [Saint-Simon](#) și a fost profund influențat de acesta. [Saint-Simon](#) a întrebuițat pentru prima oară termenul de [filozofie pozitivistă](#). Totuși lui Comte îi revine meritul de a fi elaborat un sistem coerent, cu o [logică](#) și o bază științifică superioară față de [Saint-Simon](#).

Auguste Comte a urmărit crearea unei filosofii [pozitiviste](#), corespunzătoare ultimului stadiu la care omenirea trebuia să aspire în viziunea sa, după ce a trecut prin faza [teologică](#) și cea [metafizică](#), care erau considerate drept faze necesare în dezvoltarea omenirii de la copilărie spre maturitatea din cea de a treia fază, a spiritului pozitiv. Pozitivismul , [știința](#) și filozofia pozitivă nu mai caută explicarea cauzelor obscure ale [fenomenelor](#) ci se multumește cu studiul datelor experienței.

Acest studiu nu este însă o simplă compilație de date ci tinde să descopere legile care guvernează grupele de date și fapte care corespund diferitelor științe fundamentale.

întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare” spune Ecclesiastul¹²⁸⁶. Ce era ieri deplin moral și justificat, în virtutea anumitor principii de drept, fără ca principiile să sufere vreo modificare, devine inacceptabil, din pricină că (uneori și nedecarat) se consideră că nu întrunește criteriile de moralitate.

Vedem cum, sub ochii noștri, zilnic, repetat și premeditat cu obstinație, cele trei instituții fundamentale ale statului românesc – biserica, școala și armata – întocmai ca în sfânta trinitate, sunt supuse demolării. Și aceasta nu numai fiindcă trăim vremea dărâmării (vreme este să rănești și vreme să tămăduiești; vreme este să dărâmi și vreme să zidești) dar, ceva mai presus poate de înțelegerea noastră, disoluția statului românesc. Cum? Prin atentate concertate asupra celor trei puteri ale statului de drept, nu numai din afara lor, dar chiar și dintre ele. Să le luăm pe rând, deși analize de acest fel au fost efectuate de distinși și mai pricepuți autori și specialiști, ne interesează numai din perspectiva demersului nostru de cercetare științifică, arătat în titlu.

1. Disoluția statului

Sunt unii teoreticieni care consideră însă că astăzi, în condițiile statului democratic fundamentat pe principiul separației și echilibrului puterilor în stat, nu trebuie să mai facem o abordare sistemică a formelor organizatorice prin care statul își realizează rolul și funcțiile. Abordarea în acest mod a acestei probleme ni se pare a fi o greșală, întrucât ea nu corespunde nici realității, dar nu poate fi nici convingător argumentată.

Iată de ce, în prezent, analiza structurilor organizatorice ale statului, inclusiv cele ale administrației publice, trebuie făcută într-o viziune sistemică globală, dar nuanțată, menită a descifra resorturile care le fac să funcționeze nu numai ca sistem ci și ca entități de sine stătătoare ale acestuia.

1.1. Parlamentul demagogiei

Am admis legi străine în toată puterea cuvântului, care substituie, pretutindeni și pururea, în locul noțiunilor nație, țară, român, noțiunea om, european, cetățean al universului etc. Am creat o atmosferă publică pentru plante exotice, de care planta autohtonă moare. Azi avem cele mai înaintate instituții liberale: control, suveranitatea poporului, consilii județene și comunale. Stăm mai bine pentru aceasta? Nu, de zece ori mai rău, căci instituțiile noi nu se potriveau cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de care dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebuie să le sleim pe acestea pentru a întreține aparatul costisitor al statului modern.

Cât privește numărul actelor normative, oricine are la îndemână un calculator personal și un program informatic legislativ poate lesne accesa și documenta numărul imens al actelor normative, inflația legislativă, frenezia cu care apar, se modifică ori completează, se republică, abrogă ori se propun soluții care de multe ori frizează absurdul.

---

¹²⁸⁶ **BIBLIA sau Sfânta scriptură**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 664.

Nu mai vorbim de respectarea normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative unde constatăm grave atentate la acuratețea și frumusețea limbii române precum repetiții supărătoare, prejucii ale esteticii exprimării dar, mai ales încălcă și cerința imperativă a conciziunii, consacrată în textul art. 34 alin. (1) din Legea nr. 24 din 27 martie 2000: „*Actele normative trebuie redactate într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar și precis, care să excludă orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie*”.

Dacă în timpul când ni se promitea domnia virtuții (n.n. citați vă rog „marea bășcălie din 1989”), cineva ar fi prezis ceea ce are să se întâmple peste câțiva ani, desigur ar fi fost declarat proroc mincinos. Să fi zis cineva că cei ce promiteau economii vor spori bugetul cheltuielilor cu 40%; că cei ce combat funcționarismul vor spori numărul posturilor cu sutele; că cei ce sunt pentru independența alegătorilor vor face pe funcționar să atârne atât de mult de autoritățile supreme încât aceste mii de oameni să voteze conform ordinului din București; că se va specula averea statului la bursă; că se vor da multe milioane de euro pe o autostradă, care oriunde altundeva în lume ar costa mult mai puțin, și că multe din acele milioane din prețul plătit se vor împărți între „băieții deștepți”; că se va constata cum că o seamă de judecători și de administratori în România sunt tovarăși de câștig ca bandiții de codru. Dacă cineva ar fi prezis toate acestea lumea ar fi râs de dânsul și totuși nu numai acestea, ci multe altele s-au întâmplat și se întâmplă zilnic, fără ca opiniunea publică să se mai poată irita măcar.

1.2. Justiția a devenit o ficțiune

Chestiunea economică la noi nu e numai o chestiune a mișcării bunurilor; ea e mai adâncă, e socială și morală. Fără muncă și fără capitalizarea ei, adică fără economie, nu există libertate. Celui care n-are nimic și nu știe să se apuce de nici un meșteșug dă-i toate libertățile posibile, tot rob e, robul nevoilor lui, robul celui dintâi care ține o bucată de pâine în mână. Nu există alt izvor de avuție decât sau munca, fie actuală, fie capitalizată, sau sustragerea, furtul. Când vedem milionari făcând avere fără muncă și fără capital nu mai e îndoială că ceea ce au ei a pierdut cineva.

Mita e-n stare să pătrundă orișunde în țara aceasta, pentru mită capetele cele mai de sus ale administrației vând sângele și averea unei generații. Oameni care au comis crime grave se plimbă pe stradă, ocupă funcțiuni înalte, în loc de a-și petrece viața la pușcărie. Funcțiile publice sunt, adesea, în mâinile unor oameni stricați, loviți de sentințe judecătorești. Acei ce compun grosul acestei armate de funcționari politici sunt bugetofagii, gheșeftarii de toată mâna, care, în schimbul foloaselor lor individuale, dau conducătorilor lor o supunere mai mult decât oarbă. Elemente economice nesănătoase, jucători la bursă și întreprinzători șarlatani, se urcă, cu repejune, în clasele superioare ale societății omenești.

Justiția, subordonată politicii, a devenit o ficțiune. Spre exemplu: un om e implicat într-o mare afacere pe cât se poate de scandaloasă, care se denunță. Acest om este menținut în funcție, dirijează însuși cercetările făcute contra sa; partidul ține morțiș a-l reabilita, alegându-l în parlament. Partidele, la noi, nu sunt partide de principii, ci de interese personale care calcă făgăduielile făcute nației în ajunul alegerilor și trec, totuși, drept reprezentanți ai voinței legale și sincere a țării... Cauza

acestei organizări stricte e interesul bănesc, nu comunitatea de idei, organizare egală cu aceea a partidei ilustre Mafia și Camorra, care miroase de departe a pușcărie.

1.3. Întâmplare sau premeditare

Oare nu e caracteristic pentru tratamentul de care se bucură cetățenii României din partea administrației și a fiscoșului când constatăm că, în același timp în care zeci de mii de străini imigrează în fiecare an, românii, din contră, părăsesc țara lor, ca șoarecii o corabie care arde, și că emigrează? La noi mizeria e produsă, în mod artificial, prin introducerea unei organizații și a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de dezvoltare economică a țării, organizație care costă prea scump și nu produce nimic. Așa încât, departe de-a vedea existența statului asigurată prin cârma puternică și prevăzătoare a tot ce poate produce nația mai viguros, mai onest și mai inteligent, suntem, din contră, avizați de-a aștepta siguranța acestei existențe de la pomana împrejurărilor externe, care să postuleze ființa statului român ca pe un fel de necesitate internațională. Acea necesitate internațională n-are nevoie de-a ține seama de sentimentele noastre intime, ci numai de existența unui petec de pământ cvasineutru lângă Dunăre.

Vom avea de-acum înaintea dominația banului internațional, impusă de străini; libertatea de muncă și tranzacțiuni; teoria de luptă pe picior în aparență egal, în realitate inegal. Și, în această luptă învinge cel pentru care orice mijloc de câștig e bun. Urmare ei, capitalul, care ar trebui să fie și să rămână ceea ce este prin natura lui, adică un rezultat al muncii și, totodată, un instrument al ei, e, adesea, ca posesiune individuală, rezultatul unor uneltiri vinovate, a exploatării publicului prin întreprinderi hazardate și fără trăinicie, a jocului de bursă, a minciunii.

Peste tot credințele vechi mor, un materialism brutal le ia locul, cultura secolului XXI, mână-n mână cu sărăcia, amenință toată clădirea măreață a civilizației creștine.

Cea mai superficială socoteală din lume ar dovedi, îndestul, că puterea productivă a nației române n-a crescut, n-a putut să crească în raport cu groaza de cheltuieli pe care le-au impus formele de civilizație străină, introduse cu grămada în țara noastră. Producția nu numai că s-a redus, dar a dat mult înapoi în acești 20 de ani; cei puțini și bogați s-au îmbogățit și mai mult și nu prin mijloace tocmai cinstite, iar cei mulți și săraci au sărăcit și mai mult, firesc potrivit unei legi a compensației; industria și meșteșugurile s-au stins cu desăvârșire – iar speculanții, oamenii ce încercă două buchi pe hârtie și aspiră a deveni deputați și miniștri, s-au înmulțit cu asupră de măsură, dau tonul, conduc țara spre dezastru.

Suntem în stare să ne corectăm politic? „Corectitudinea politică” este un concept care înglobează toate aceste aspecte într-o măsură destul de substanțială. Deci, corectitudinea politică presupune ca în comportamentul social de toate felurile, începând de la limbaj, de la formulele de adresare și până la, știu eu, oferte de servicii, prezența în diverse tipuri de organisme de decizie, peste tot să se respecte drepturile tuturor și să se recunoască prezența tuturor, a tuturor tipurilor de minorități, a tuturor tipurilor de etnie, a întregii game a multiculturalității care caracterizează în mod major o societate de tip migraționist, cum este cea americană, și din ce în ce mai

mult, toate societățile spațiului euroamerican care tind să-și impună modelul în întreaga lume.

1.4. Clasa politica postdecembrista este cea mai incompetentă, cea mai lacomă și cea mai arogantă din istoria României

La 20 de ani de la marea vărsare de sânge din decembrie 1989, România arata ca un animal bolnav și hăituit. Ne uităm în urmă și nu ne vine să credem că au trecut două decenii de speranțe zadarnice. Nimic din ce-am visat nu s-a împlinit. În jurul nostru domnesc stagnarea și deziluzia, începuturile neterminate, politica murdara, cu degetul pe trăgaci, manipularea televizată. Lipsesc o viziune, un proiect național de salvare. Lipsesc harta viitorului. Trista privește și n-a căzut din cer. Au creat-o politicienii și românii înșiși.

Cum a fost turcul, așa a fost și pistolul. Nu mai putem să ne ascundem după deget.

Ca o confirmare, academicianul Florin Constantiniu, istoric de prestigiu european, ne pune în față o oglindă necruțătoare în care, dacă avem curajul să privim, ne vom afla poate izbăvirea. Din nefericire, șansele imense care se ofereau țării noastre în decembrie 1989 au fost ratate. Cum evaluați, cele două decenii de libertate din viața noastră? Ca pe un inaugural ratat. În istoria fiecărui popor există evenimente cruciale, care inaugurează o nouă etapă în evoluția societății. Decembrie '89 a fost un astfel de eveniment: crucial, înnoitor, fondator. Din nefericire, șansele imense care se ofereau țării noastre au fost ratate și, astfel, România împarte cu Bulgaria și Albania ultimele locuri din clasamentul țărilor foste comuniste.

Pentru un individ, 20 de ani înseamnă mult, aproape o treime din viață, pentru istorici sunt foarte instructive, într-un astfel de moment, comparațiile cu alte intervale de timp ale istoriei naționale. Iau două exemple de perioade cu o întindere de două decenii, ca aceea scursă de la căderea regimului comunist. Prima: 1859-1878; a doua: 1918-1938. În primul caz, perioada a fost marcată de un progres uluitor: de la Unirea Principatelor (1859), care pune bazele statului român modern, la câștigarea independenței (1877/1878). Politica de reforme a lui Cuza, în primul rând reforma agrară din 1864, și politica de modernizare promovată după aceea de Carol I, au făcut ca statul român să se smulgă din înapoierea determinată - în principal - de dominația otomană, și să se modernizeze rapid.

Progresele au fost vizibile pe toate planurile: politic, economic, social, cultural. Să nu uităm că, în acest interval, apar "Junimea" și Eminescu! A doua perioadă: 1918-1938. Ieșită dintr-un război pustiitor și lovită de o criză economică de o duritate nemiloasă (1929-1933), România a izbutit, totuși, să înregistreze un remarcabil progres în toate direcțiile, 1938 fiind anul de vârf al României interbelice.

Am ales aceste două perioade tocmai pentru că ele sunt cele mai potrivite spre a fi comparate. În toate cele trei cazuri, avem de-a face cu inaugurale: în 1859, așa cum am spus, se așează temelii statului român modern; în 1918, se desăvârșește unitatea națională a românilor; la 22 decembrie 1989, se încheie "paranteza" comunistă, deschisă în 1945 de ocupantul sovietic, și se reintra pe făgașul dezvoltării firești a societății românești. Vom fi de acord că la cea mai sumară comparație, perioada postdecembristă apare cu o întristătoare sărăcie de rezultate.

Suntem liberi, este adevărat, dar a progresat în vreo direcție România? Sunt, astăzi, românii mai fericiți? Există un mare ideal național care să-i mobilizeze pe romani? În raport cu 1859-1878 și 1918-1938, ultimii 20 de ani nu ne dau decât infime temeieri de satisfacție și deloc de mândrie.”*Clasa politică s-a aruncat asupra României cu un singur gând: să se îmbogățească. A jefuit cum nici huliții fanarioți n-au făcut-o*”.

De ce, în ultimii 20 de ani, românii nu au mai fost în stare să repete performanțele din perioadele amintite? Părerea mea este că perioadele de progres sunt asigurate de conjugarea eforturilor elitei politice și intelectuale cu angajarea plenară a maselor într-un proiect național, mobilizator și stimulator.

În 1859, generația pașoptistă (Mihail Kogălniceanu, Ion C. Brătianu), cea mai creatoare generație a istoriei românești, s-a aflat la unison cu societatea moldo-munteană, care voia unirea și independența. În 1918, generația Marii Uniri (Ion I. C. Brătianu, Take Ionescu, Nicolae Iorga) s-a aflat la unison cu societatea care voia „România Mare” și afirmarea ei pe plan european. Din 1989, societatea românească a fost profund divizată, lipsită de un proiect național și incapabilă să-și mobilizeze resursele pentru a valorifica șansele ce i se ofereau.

În primul rând, unirea Republicii Moldova cu România. Pe scurt, nici clasa politică, nici societatea românească nu au fost în măsură să asigure inauguralului din decembrie 1989 justificarea imenselor posibilități oferite de căderea comunismului. Cu alte cuvinte, putem vorbi de o „ratură” postcomunistă a României. Vorbim de clasa politică și de societatea românească. Cea dintâi a întrunit trei superlative: cea mai incompetentă, cea mai lacomă și cea mai arogantă din istoria României. Lipsită de expertiză, avidă de căpătuială și sigură de impunitate, ea s-a aruncat asupra României cu un singur gând: să se îmbogățească. A jefuit cum nici huliții fanarioți n-au făcut-o. Responsabilitatea ei față de situația catastrofală a României este imensă.

Astăzi, constatăm că industria este lichidată, agricultura e la pământ, sistemul de sănătate în colaps, învățământul în criză, individualitatea României pe plan internațional dispărută. Criza economică nu a făcut decât să agraveze relele care au precedat-o. Incompetenți, guvernanții nu au știut să atenueze șocul crizei ce ne-a lovit. Dacă România profundă se zbate în dificultăți și deznădejde, clasa politică prosperă. Case peste case (oameni politici cu patru, cinci, șase locuințe; te întrebi ce vor fi făcând în ele), vile în țară și străinătate, mașini de lux etc. s-au strâns în proprietatea clasei politice.

Știam că avuția este rezultatul unei activități economice. Acum, vedem că politica este mijlocul cel mai sigur de îmbogățire. Cred că principalul vinovat de aceasta situație este însuși poporul roman! El ilustrează perfect observația ca "un popor de oi naște un guvern de lupi".

Spiritul de demisie, pasivitatea, resemnarea romanilor, au permis clasei politice să-și bata joc, nepedepsita, de țară. Lipsit de spirit civic, poporul roman nu a fost capabil, în acești 20 de ani, să tragă la răspundere clasa politică sau să "tempereze" setea ei de înavuțire. Pe roman nu-l interesează situația generală. Dacă prin fin, nas, cumnat, amic etc., și-a rezolvat pasul lui, restul duca-se știm noi unde!

Moștenirea multiseculară a lui hatâr și bacșiș a rămas atotputernică. Cum să îndreptăm o țară, când cetățenii ei se gândesc fiecare la sine și nu la binele comun!? Astăzi, asistăm la situații și mai dramatice. Românii pleacă - din nevoia de câștig - să lucreze în Spania sau Italia, să lupte în Afganistan. Energii și vieți se irosească astfel în beneficii străine. Nu poți să-i condamni: mai bine să lucreze pentru străini, decât pentru noii ciocoi postdecembriști, care îi tratează cu un dispreț suveran.

Cât privește Intrarea României în NATO și UE nu a fost, totuși, o biruință postdecembristă. Am intrat în NATO pentru că SUA, factorul decisiv al Alianței, au vrut-o. Să ne aducem aminte că, în 1997, când România a dus o campanie pe cât de zgomotoasă, pe atât de inutilă, SUA ne-au închis ușa la summit-ul de la Madrid. În dorința de a câștiga bunăvoința Washingtonului, am încheiat tratatul dezastruos cu Ucraina, fără a obține nici un folos.

După 11 septembrie 2001, evaluarea americană s-a schimbat radical. În lupta împotriva terorismului islamic, SUA aveau nevoie de noi aliați; în acest context, România a devenit membră a NATO. A fost o decizie americană, nu un merit al guvernanților români. O situație similară, și în cazul intrării în Uniunea Europeană. Directoratul marilor puteri ale Uniunii a decis extinderea ei în Est. Dacă avem un dram de sinceritate, trebuie să recunoaștem că suntem încă departe de a fi o țară la nivelul standardelor vest-europene, care sunt ale Uniunii. Directoratul marilor puteri a considerat însă că este în interesul său această extindere, și atunci, la grămada - iertați-mi expresia! - am intrat și noi. "Patriotismul e privit, în anumite cercuri ale intelectualității noastre și ale societății civile, ca o boală rușinoasă"!

Pentru a fi din nou ceea ce a fost cândva, României îi lipsește o "mare idee", un mare proiect național. Înainte de 1859, a fost Unirea; înainte de 1918, a fost desăvârșirea Unirii. Astăzi nu ne mai însuflețește nici un ideal mobilizator. În perioada interbelică, Cioran ar fi vrut ca Bucureștiul să devină Bizanțul sud-estului Europei. Și, fără nicio exagerare patriotardă, ar fi putut deveni. Astăzi nici nu vrem, nici nu putem să ne afirmăm. Economic, România a devenit o piață de import. Nu cunosc vreun produs românesc vândut la export. Practic, suntem un fel de colonie. În politica externă, am dispărut de pe harta diplomatică a Europei. În plan cultural, scriitorii români așteaptă, în continuare, Nobelul. În stadiul actual, cred că sectorul în care România ar fi putut să se manifeste cu șanse de succes era cel cultural-științific. Din nefericire, guvernanții postdecembriști și-au bătut joc de învățământul românesc, supus la tot felul de "reforme" și "programe" inepte și distructive. Dacă, din rândul elevilor sau studenților, au ieșit elemente de valoare, ele sau au plecat în străinătate sau au dispărut în mediocritatea din țară. Aveam șansele să fim Bizanțul Europei de Sud-Est. Am rămas însă la periferia Europei.

Mondializarea amenință structura ființei naționale. Mondializarea este un proces căruia România nu i se poate sustrage, dar căruia îi poate rezista. Nu o rezistență, așa spune, de caracter antagonic, ci printr-o afirmare a identității naționale. În Franța, țara cu o atât de veche și strălucită cultură, guvernul a inițiat o dezbatere despre identitatea națională.

La noi, când cineva abordează această problemă, se aud imediat voci care îl acuza că este naționalist, nostalgic etc. Patriotismul e privit, în anumite cercuri ale

intelectualității noastre și ale societății civile, ca o boala rușinoasă. Americanii - îi am în vedere pe cetățenii SUA - ne oferă cel mai frumos exemplu de patriotism. Noi, care îi copiem în atâtea privințe, rămânem indiferenți la minunata lor pildă. Patriotismul mai poate fi o valoare în zilele noastre, dacă vorbim de un patriotism lucid, da, fără îndoială. Eu unul am aderat la principiul atât de sănătos al "Junimii": "Patriotism în limitele adevărului". Sa-mi iubesc țara și poporul, dar să nu le ascund niciodată defectele. Poate este o deformare de jurist, dar cred că identitatea națională are o componentă esențială: memoria istorică.

Tradiția se cultiva, în primul rând, prin cunoașterea istoriei, a dreptului, istoria amândurora confundându-se la un moment dat, în anumite perioade. Când monumentele istorice se părăginesc și se ruinează, memoria istorică e pe cale de dispariție.

Nu cred că trebuie să așteptăm o sută de ani judecata urmașilor noștri pentru a vedea cât de severă va fi. Acești 20 de ani vor fi considerați o perioadă de declin, clasa politică și poporul român împărțind, în egală măsură, responsabilitatea pentru această tristă realitate. Să dea Dumnezeu ca atunci, peste un secol, România să aibă situația fericită pe care a ratat-o astăzi.

2. De ce s-au întâmplat și se întâmplă toate acestea?

Nu voi căuta explicații savante și nici nu doresc să stabilesc vinovății concrete, le-am enunțat în cele ce preced. De aceea, vă propun o cu totul altă abordare, nu este nouă, dar din perspectiva demersului nostru științific cred că este o premieră. Societatea și, o dată cu ea și dreptul au trecut în această perioadă nefastă, s-au degradat cumplit și din cauza legii entropiei

Ce este Legea entropiei?

Probabil că fiecare om și-a pus, cel puțin odată în viață, una din întrebările următoare: De ce este mai ușor să strici un lucru, decât să-l faci? De ce, spre exemplu, este mai ușor să strici o casă, decât să o clădești? O casă trainică poate fi clădită în luni sau ani, în timp ce, pentru demolarea ei sunt suficiente doar câteva ore sau chiar câteva minute?

De ce un om căruia i-au trebuit în jur de 20 de ani de îngrijire și de educație pentru a se maturiza, poate dispărea, trecând în neființă, doar într-o singură clipă?

De ce e mai ușor să faci dezordine, decât ordine? De cât timp avem nevoie pentru a aranja toate lucrurile la locul lor într-o casă și de cât timp avem nevoie pentru a le arunca în dezordine? De ce toate acestea?

Știința ne ajută să găsim răspunsul: Există o lege fundamentală care guvernează întreaga noastră existență - **Legea entropiei**. Legea entropiei este cea de-a doua din cele trei legi ale termodinamicii (grec. "therme"=căldura, "dunamis"=putere). Albert Einstein a numit aceste trei legi "**legile primordiale ale tuturor științelor**". Iată cuvinte destul de tari din partea unui om de știință de renume mondial. Nu există nicio excepție de la aceste legi fundamentale ale fizicii și toate experimentele, de la cele mai simple, până la cele mai complexe, toate procesele din univers se supun acestor legi.

Cea de-a doua lege a termodinamicii afirma ca toate sistemele fizice lăsate libere tind sa devina dezordonate, săgeata timpului fiind îndreptată întotdeauna in jos. Aceasta săgeată, numita si “evoluția timpului” arată că, odată cu trecerea timpului, totul se deteriorează, putrezește sau moare. Iată cum este descrisa legea entropiei de către cunoscutul scriitor si om de știință Isaac Asimov:

“Un alt mod de a exprima cea de-a doua lege a termodinamicii este: universul devine din ce in ce mai dezordonat. Văzută sub acest unghi, noi putem vedea cea de-a doua lege pretutindeni in jurul nostru. Pentru a face ordine in camera noastră trebuie sa depunem eforturi deosebite, însă, dacă o lăsăm in voia sortii, foarte curând si foarte ușor ea va deveni o mare dezordine. Chiar daca nu intram in ea, praful se aduna. Cat de dificil este sa ne menținem casele, mașinile si propriile corpuri intr-o ordine perfecta ! Cat de ușor este sa le lăsăm sa se deterioreze! Intr-adevăr, nu avem nimic de făcut pentru ca totul sa se strice, sa se năruiască, sa se spargă si sa se uzeze in sine însuși - iată ce este a doua lege”.

Contrar acestei legi fundamentale care guvernează întregul univers, teoria evoluționista afirma ca săgeata timpului este îndreptată in sus, ceea ce înseamnă ca exista un proces universal de dezvoltare si creștere: de la materia anorganica la cea organica, de la prima celula la complexitatea organismului omenesc. Este uimitoare si inexplicabila acesta concepție care sta la baza teoriei evoluționiste, atâta timp cat ea contrazice una din legile fundamentale ale fizicii.

Entropia, in fizica, reprezintă măsura dezordinii dintr-un sistem. Trecerea unui sistem organizat si planificat intr-unul dezordonat si împrăștiat, crește entropia sistemului respectiv. Cu cat dezordinea unui sistem e crescut cu atât crește si entropia sistemului. Legea entropiei a demonstrat ca tot universul se dezvolta spre o cale fără întoarcere neorganizata si neplanificata. A doua lege a termodinamicii sau cu celalalt nume al sau, legea entropiei, a fost demonstrata definitiv prin teorie si experimente.

Teoria entropiei este strâns legată de teoria haosului, ale cărei baze au fost puse de PRIGOGIN. Un gen de entropie deosebit de important pentru dezvoltarea sistemului economic este entropia mentală care constituie de fapt baza creativității. In mod aproape paradoxal, în primă etapă, creativitatea este generatoare de haos. Transferul de tehnologie implică în fazele incipiente distrugerea vechilor instalații, abandonarea cunoștințelor legate de metodele tradiționale și apariția șomajului. Numai în condițiile unor mari eforturi se poate ajunge la situația în care să se beneficieze de avantajele noilor tehnologii, deci ale creativității.

2.1. Nodurile Hartmann si zonele geopatogene din București

Pentru următoarea afirmație aș pute fi acuzat de amatorism sau cine știe ce interese ascunse. De amatorism pot fi bănuțit, dar de interese obscure în nici un caz. Iată afirmația: Capitala țării noastre, acolo unde își au sediul instituțiile fundamentale ale statului se află pe o zonă geopatogenă extrem de nocivă care influențează în mod negativ activitatea și viața locuitorilor acesteia. În cuvinte scurte, precizăm faptul că globul pământesc este străbătut de o vasta rețea cosmo-telurică, de niște radiații care vin din adâncul Pământului si care ne pot influența viața. Deși nu aveau instrumente de măsura ultrasofisticate, oamenii din vechime știau foarte multe lucruri de care noi abia astăzi aflăm. Rețeaua Hartmann este peste tot si nu o putem evita. Aceasta rețea

seamănă cu un soi de ziduri de plasa foarte înalte care se ridică din sol. Aceasta "plasa" vibratorie radioactivă se întinde pe direcția nord-sud din doi în doi metri, iar pe direcția est-vest din 2,5 în 2,5 metri. Grosimea acestor ziduri verticale - să le numim "linii Hartmann - variază între 16 și 20 cm. Rețeaua se stânge și se alungește pe măsura ce ne apropiem de poli. Este ca și cum am lua globul pământesc și am desena pe el meridianele și paralelele. Rețeaua Hartmann este invizibilă așa ca tot ce putem face este să ne folosim imaginația pentru a crea imaginea ei. Doctorul Ernst Hartmann a observat că șoarecii aflați într-o încăpere, stăteau grupați după direcția liniilor și nodurilor unei rețele. Acest tip de reacție al animalelor i-a dat de gândit și astfel a început să studieze fenomenul și să tragă concluzii interesante.

Mecanismul prin care este generată rețeaua Hartmann este încă necunoscut de oamenii de știință. Probabil că ea apare în urma unor interferențe între câmpuri, dar de ce natura sunt acestea nu se știe cu exactitate. Radiațiile Hartmann nu sunt de natură electromagnetică și nu pot fi măsurate cu aparate obișnuite dar le putem pune în evidență prin măsurări radiestezice. Prin acest fel de măsurători, folosind o simplă ansă sau pur și simplu două bete sau vergele, se determină locurile unde se găsesc izvoare subterane și pot fi săpate fântâni. Rețeaua Hartmann traversează întreaga suprafață a pământului, toate solurile, toate locuințele, producând perturbări. Majoritatea ființelor vii suferă influențe nocive dacă sunt plasate pe liniile Hartmann, dar mai ales în dreptul unui nod Hartmann. În ochiurile rețelei nu se simte nici un fel de influență. Singurele animale despre care se știe că se simt bine - și de aceea se așează de bunăvoie mai ales în nodurile rețelei sunt pisicile și șoarecii.

Rețeaua H era cunoscută în timpuri de demult și oamenii își alegeau cu grijă locurile unde își construiau case, cultivau plante, creșteau animale, etc. Evitau zonele cu anomalii folosindu-se de instinctul pasărilor, animalelor sau de măsurători radiestezice.

Densitatea cea mai mare de perturbări geopatice foarte puternice se află în jurul Palatului Parlamentului în apropierea Casei Presei și în zona Cotroceni. Având în vedere toate acestea, este posibil ca marile dezastre toate nenorocirile abătute asupra Bucureștiului, au avut drept cauză energia telurică a solului pe care acesta este așezat. Voi aminti succint numai câteva dintre ele: epidemii, cutremure, inundații, războaie, incendii, astfel, cutremurul din 1802, ciuma lui Caragea din 1812, adusă de la Istanbul (jumătate din populație decimat); incendiul din 1847 în urma căruia a ars tot centrul, inundațiile din 1864 și 1865, cutremurele din 1940 și 1977, ocupația germană din primul război mondial, al doilea război mondial, bombardamentele din 4 aprilie și 24 august 1944, în toată perioada regimului comunist au fost demolate cartiere întregi, dar mai ales biserici, continuă și astăzi distrugerea capitalei sub ochii consternați ai bucureștenilor.

2.2. Creștinii practicanți muncesc mai eficient

O ultimă și la fel de șocantă afirmație în sprijinul teoriei autorului acestui material. Creștinii practicanți muncesc mai eficient. Nu-mi aparține, este preluată din gândirea unui autor mai puțin cunoscut, Max Weber.

Singura carte publicată de Max Weber a constituit și cea mai importantă sursă a gândirii sale. „Etica protestantă și spiritul capitalist“ propune stabilirea unei legături

între formarea religioasă și fenomenul capitalismului. În această lucrare, Weber a argumentat faptul că religia este una dintre cauzele cele mai importante care explică diferențele de dezvoltare dintre culturile Occidentale și cele Orientale, și a subliniat importanța protestantismului ascetic care a condus la nașterea capitalismului, a birocrăției și a statului rațional-legal din Vest.

Max Weber nu se sfiește să afirme că progresul în cadrul unei organizații este determinat în mod direct de procentul oamenilor credincioși. Aproape toți patronii care angajează fete, și în special fete germane, se plâng de faptul că ele nu au capacitatea și dorința de a renunța la felul de a munci moștenit și învățat odată, pentru unul mai practic, de a se adapta unor noi forme de muncă, de a învăța și de a-și concentra gândirea sau măcar de a o utiliza. Discuțiile cu privire la posibilitatea de a face munca mai ușoară și mai ales eficientă se lovesc la ele de o neînțelegere totală, ridicarea tarifelor în acord se lovește fără efect de zidul obișnuinței. De regulă, lucrurile stau altfel - fapt nu lipsit de importanță pentru considerațiile noastre - numai cu fetele cu o educație specific religioasă. Se spunea adesea - și unele calcule afirmă aceasta - că șansele cele mai mari pentru o educație economică se ivesc tocmai pentru această categorie. Capacitatea de a-și concentra gândirea, ca și atitudinea absolut dominantă de „respect față de muncă“ se îmbină aici frecvent cu o riguroasă economicitate care ține seama de câștigul și quantumul lui în general și de o lucidă stăpânire de sine și moderație care ridică enorm productivitatea („Etica protestantă și spiritul capitalismului“). Max Weber spunea că religia este cea care determină progresul economic. Oamenii credincioși, fie ei ortodocși, catolici sau protestanți, sunt mult mai profesioniști în ceea ce fac și, de regulă, își iubesc munca mai mult decât cei necredincioși. Concentrarea, trezia, dorința de a face bine ceea ce fac sunt calități nelipsite persoanelor creștine, care știu că dragostea de Dumnezeu există și la muncă, nu doar în timpul slujbelor religioase.

În loc de concluzii, pentru a încheia într-un ton mai optimist, vom parafraza un celebru autor contemporan, Francis Fukuyama. Părea improbabil ca Fukuyama să reușească să scrie o altă carte comparabilă cu "Sfârșitul istoriei și Ultimul om", care a stârnit senzație când a fost publicată cu mai bine de un deceniu în urmă. Dar ultima sa carte, "Viitorul nostru post-uman: Consecințele revoluției biotehnologice", ar putea avea, din nou, un asemenea impact. După cum Fukuyama însuși admite în prefața cărții, evocarea unui sfârșit al istoriei a fost o greșeală. Cum ar putea istoria să aibă un sfârșit când evoluția științei nu are?

„Cu cât știința descoperă mai multe despre natura umană, cu atât mai numeroase sunt implicațiile unor asemenea analize pentru drepturile omului, și implicit pentru construcția instituțiilor și politicilor publice care le protejează”, constată Fukuyama.

Autorul are în vedere mai mult decât avansarea de propuneri pentru controlul politic *cross-frontalier* al cercetărilor în domeniul biotehnologiilor umane - pe care îl examinează în treacăt, către finalul cărții, cu înțelegerea superioară a cui va care a petrecut ani de zile cercetând această problemă. Fukuyama e nițel surprins să constate că militează pentru un plus de reglementări. ("A trecut ceva vreme de când cineva a mai spus că lumea are nevoie de mai multe legi", observă el.) Consecințele

dramatice ale absenței normelor legale privind biotehnologiile umane îl determină însă să solicite consens internațional și măsuri concrete ca interzicerea clonării umane. Din noiembrie 2001, observă el, 24 de țări au interzis clonarea - printre acestea, Germania, Franța și UK. Consiliul Europei e în favoarea interzicerii clonării, și națiunile europene fac lobby pe lângă ONU pentru scoaterea clonării în afara legii pe plan global. Reglementările internaționale au produs și în alte dăți efecte utile, cum ar fi cazul neproliferării nucleare, și ar trebui utilizate și în această situație, afirmă Fukuyama.

„În viitor, biotehnologia ar putea reprezenta o linie de tensiune în cadrul politicii globale”. „Un consens internațional asupra controlului noilor tehnologii biomedicale nu va apărea pur și simplu, ci va fi nevoie de un volum considerabil de efort din partea comunității internaționale și a liderilor globali. Nu există soluție magică pentru atingerea unui asemenea consens. Va fi nevoie de instrumentele diplomației tradiționale”.

Deși părerea aceasta este de o importanță deosebită prin sine însăși, nu stârnește imaginația în felul în care o fac scrieri mai vechi din istoria filosofiei naturii umane. Trăim într-o eră în care specializările sunt din ce în ce mai restrânse, iar Fukuyama recurge, ca variație față de restul scrierilor din acest domeniu, la o fascinantă trecere în revistă a istoriei gândirii occidentale.

Punctul său de vedere este pe cât de provocator, pe cât de inatacabil: pe măsură ce învățăm mai multe despre modul în care genele și mediul înconjurător modelează comportamentul uman, și implicit învățăm mai multe despre esența naturii umane, există o motivație crescândă pentru revenirea la modele filosofice timpurii - cum ar fi cel grec - care fundamentau drepturile politice pe caracteristicile naturii umane. Modele ulterioare au adăugat straturi de abstracțiuni filosofiei politice.

"Potrivit lui Kant, trebuie să prezumăm existența posibilității libertății de alegere și existența libertății voinței", și, "prin definiție, moralitatea nu poate fi rezultatul dorinței naturale sau al instinctului, ci este o acțiune împotriva dorinței naturale, întemeiată pe faptul că numai rațiunea poate determina justetea acțiunii", afirmă Fukuyama.

În contrast, "Aristotel și tradiția medievală tomistă au afirmat că moralitatea se construiește și se extinde pornind de la natură, și că nu există un conflict necesar între ce este plăcut în mod natural și ceea ce este just. În concepția eticii kantiene, observăm începuturile credinței că Binele este rezultatul voinței prevalând asupra naturii."

Fukuyama se opune punctului kantian de vedere al "îndepărtării moralității de natură", și consecința poziției sale este părerea că umanitatea are capacitatea de a-și îmbunătăți înțelegerea sinelui, pe măsură ce progresează, și că întrebările privind Binele și Răul pot fi soluționate pornind de la simpla intuiție. Citându-l pe Horațiu, "chiar dacă alungi Natura, ea se va întoarce pentru a te urmări".

Și, între timp, tehnologia evoluează în ritmul ei propriu. Sporurile speranței medii de viață și reducerea natalității, în țările industrializate, vor crea o lume a vârstelor medii, în care mai multe generații coexistă la locurile de muncă, spre deosebire de situația din prezent în care o generație o înlocuiește pe alta. Un posibil

efect al acestei evoluții ar putea fi izbucnirea unor războaie ale vârstelor (un altul ar putea fi izbucnirea unor războaie genetice).

Medicamente sintetice, ca Prozac sau Ritalin, au ca efect modificarea sau eliminarea diversității umane, uneori din motive terapeutice valoroase, alteori din motive mai puțin serioase. În viitorul apropiat, părinți bogați vor putea alege dintre zeci de ovule fertilizate, în funcție de calitățile dorite pentru copii, cum ar fi inteligența, calitățile atletice și aspectul fizic, dând naștere posibilității apariției unei super-rase a bogaților, și a unei sub-rase a săracilor.

Aici, Fukuyama se ridică la înălțimea reputației sale de vizionar și, prin juxtapunerea acestor și a altor posibile evoluții, toate, în limitele realismului, ridică întrebări presante asupra soluționării acestor provocări pentru umanitate. Iar dacă argumentația sa este prea filosofică pentru unii, problemele puse în discuție rămân de interes pentru toți.

"Consider că părăsirea întemeierii pe natura umană este o greșeală gravă, atât în plan filosofic, cât și în planul moralității cotidiene; Moralitatea, aptitudinile sociale necesare traiului în societate, și punctul de plecare în discuțiile filosofice asupra Dreptului, Dreptății și Moralei se întemeiază, fiecare, pe natura umană." "Iar miza finală a limitării utilizării biotehnologiilor nu este vreun raport utilitarist cost-beneficii privind viitorul tehnologiilor medicale, ci însuși temeiul simțului moralei, unica constantă a istoriei umanității."

Încheiem cu aceeași întrebare din titlu: asistăm, fără voia noastră, la sfârșitul dreptului românesc!?

UMANIZAREA DREPTULUI UMANITAR DIN PERSPECTIVA TEORIEI TRADIȚIONALE A DREPTULUI NATURAL A LUI HUGO GROTIUS

Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU *

THE HUMANITARIAN LAW HUMANIZATION FROM THE TRADITIONAL PERSPECTIVE OF HUGO GROTIUS NATURAL LAW

We owe Grotius (1583-1654), a layperson, the essay the most complete on the theory of natural law, which he brings to a climax. As he is defines "school of nature and the right people." He overshadows its predecessors and is only considered the father of international law. Hugo de Groot is Dutch, poet, philosopher, diplomat, and jurist.

Keywords: international law, peace, war, natural law, diplomacy

Considerații introductive

În secolele XVI, XVII, XVIII, principalii autori poartă nume celebre în lumea dreptului internațional. Scriind în epoca de formare a acestuia, ei sunt pionierii și „fondatorii dreptului internațional”. În mod cronologic, prima tendință este cea a „Școlii dreptului naturii și al oamenilor” al cărui părinte incontestabil este Grotius. Începând cu jumătatea secolului al XVIII-lea, apar primii „pozitiviști”. Între aceste două tendințe se situează un anumit autor, și anume Vattel, care fără a respinge cu totul dreptul natural, este un adevărat precursor al curentului pozitivist în dreptul internațional.

1. Precursorii lui Grotius și teoria tradițională a dreptului natural

Ideea dualistă a existenței unui drept natural, anterior și superior dreptului pozitiv, este veche. Ea se regăsește încă de la Aristotel și Școala stoicilor și se bazează pe concepția omului considerat ca o ființă socială și liberă, protejată de către dreptul natural. Într-adevăr, dacă societatea este necesară omului, ea este de asemenea și în mod necesar o societate juridică guvernată de către dreptul natural care-i garantează libertatea și limitează puterea guvernatoare. Saint Thomas care, și nu fără îndrăzneală, face legătura cu Antichitatea păgână, se raliază aceleiași noțiuni de drept natural. Astfel, nu este surprinzător faptul că în secolul al XVI-lea, teologii juriști confrunțați cu existența fără precedent a Statului suveran și reflectând ca juriști asupra acestui fapt politic, s-au gândit să aplice noii entități ce tocmai se născuse, o doctrină consacrată de către cel mai ilustru reprezentant al gândirii creștine.

Primul artizan al acestei transpoziții este Francisco de Vitoria (1480-1546), un spaniol dominican, ce preda dreptul la Universitatea din Salamanca. Ideile sale au fost expuse în niște cursuri tipărite postum și care poartă titlul de *Reflectiones*

---

* Avocat în Baroul București și lector universitar la Facultatea de Drept și Științe Administrative a Universității Româno - Germane din Sibiu

theologicoe. Mai întâi, el recunoaște suveranitatea Statului, deci libertatea sa; dar statul este limitat de către dreptul natural care îi este superior. În al doilea rând, statele suverane au nevoie, ca și indivizii, să trăiască în societate. Comunitatea statelor suverane sau comunitatea internațională are astfel o existență necesar justificabilă; ca și comunitatea oamenilor, ea este o comunitate juridică, de asemenea. În consecință, existența dreptului internațional destinat a governa această comunitate, este de asemenea necesară.

În epoca formării dreptului internațional, afirmarea necesității sale este de o importanță primordială pentru continuarea procesului. Pentru a-l denumi, Vitoria renunță la expresia romană „*Jus gentium*” pe care o înlocuiește cu *Jus inter Gentes* sau drept între state. Ce conține acest drept? Vitoria îl confundă în totalitate cu dreptul natural, pentru că acesta este de aplicare universală. El consideră și cu imparțialitate și independent, că propria lui țară, beneficiară a Bulei lui Alexandru al VI-lea (1493), nu ar trebui să se prevaleze de ea, căci, după el, dreptul natural interzice “confiscarea” mărilor.

Francisco Suarez (1548-1617), un alt teolog, îl urmează pe Vitoria. Iezuit, și de naționalitate spaniolă de asemenea, el preda la Coimbre. În anul 1612 a apărut lucrarea sa *Tractatus de Legibus ac Deo legislatore*. El revine la expresia *Jus gentium* și aduce câteva precizări noi. Ca și Vitoria, el recunoaște comunitatea Statelor, dar face un pas înainte în analiză, făcând distincția între dreptul natural și dreptul oamenilor. Dreptul natural este un drept necesar și imuabil. În ceea ce privește dreptul oamenilor el este evolutiv și contingent. El provine din ceea ce cred oamenii că ar putea fi conținutul dreptului natural. El este astfel echivalentul dreptului pozitiv. Totuși, între dreptul oamenilor (sau drept pozitiv) și dreptul natural este un raport necesar: primul trebuie să fie întotdeauna conform celui de-al doilea, fapt ce confirmă și păstrează subordonarea statului suveran în fața dreptului natural.

2. Grotius, părintele dreptului internațional

Îi datorăm lui Grotius (1583-1654), un laic, eseul cel mai complet asupra teoriei dreptului natural, pe care el o aduce la apogeu. Cu el se constituie definitiv “Școala naturii și dreptului oamenilor”. Își eclipsează predecesorii și este singurul considerat ca părinte al dreptului internațional. Hugo de Groot este olandez, poet, filozof, diplomat și jurist. Implicat în luptele și cercurile politice care măcinau țara, el a fost condamnat la închisoare pe viață în 1619. După doi ani de carceră, reușește să evadeze și se refugiază în Franța unde a fost bine primit de către guvernul regal. În 1634 se pune la dispoziția guvernului suedez, și a fost ambasadorul lor la Curtea Franței. A murit în 1645 atunci când încerca să se întoarcă în țara sa natală.

Opera principală a lui Grotius este *De jure belli ac pacis* (drept de război și pace) publicată în 1625, când locuia în Franța. Opera sa a cunoscut un enorm succes. Figurând în programele școlare din toate Universitățile importante, el a fost tradus în 1758 în toate limbile europene. Prin această amploare, primul eseu veritabil de drept internațional scris cu metodă, el se distanțează de predecesorii lui.

a) Înainte să analizeze dreptul războiului, Grotius își prezintă concepția sa generală asupra dreptului internațional. Recunoscând statul suveran, el definește

puterea suverană ca fiind “acea putere a cărei acte sunt independente de orice altă putere superioară și nu pot fi anulate de către nici o altă voință umană.” Totuși, puterile suverane nu trebuie să se ignore, ele trebuie să accepte ideea unei societăți necesare și guvernate de drept. Suveranitatea trebuie limitată numai prin forța dreptului, în lipsa organelor superioare ale statului. Acest drept este dreptul natural. Până aici, Grotius n-a spus nimic în plus față de Vitoria și Suarez. Nici chiar în definiția dreptului natural, opera sa nu este originală, deoarece ca și ceilalți doi, el asimilează moralei acest drept.

Totuși, el se diferențiază laicizând această morală. Imediat după Sf. Thomas, teologii o confundau cu legea divină. Grotius o face să derive, să reiasă numai din raționament, deși el se declară fidel credinței creștine. După el, dreptul natural „*consistă în anumite principii ale dreptei judecăți, care ne învață că o acțiune este moralmente dreaptă sau nedreaptă în funcție de compatibilitatea sau incompatibilitatea necesară pe care aceasta o are cu o natură rațională sau socială*”. De aici înainte și datorită lui Grotius, dreptul natural se identifică cu dreptul rațional și teoria dreptului natural câștigă caracterul unei teorii raționaliste.

Pe de o parte, el face distincție între dreptul natural și dreptul voluntar. Acesta rezultă din voința națiunilor, a tuturor națiunilor sau a unora dintre ele, voință exprimată în cadrul acordurilor încheiate între ele. Suarez întrevăzuse deja această noțiune de drept voluntar pe care el îl denumise drept „contingent”. Dar cel care l-a evidențiat a fost Grotius. Dreptul natural conține „principii”. Dreptul voluntar adună „regulile constructive” aplicabile în mod efectiv în cadrul relațiilor internaționale. Introducerea elementului voluntar echivalează cu crearea unui mecanism particular de elaborare a acestor reguli, și în același timp cu recunoașterea principiului respectului cuvântului dat. (*Pacta sunt servanda*). Acest respect este cu siguranță, una din regulile de drept natural. De altfel, dreptul voluntar nu este valabil decât dacă este conform cu dreptul natural. Altfel spus, voința națiunilor nu este suverană, ea fiind subordonată dreptului natural.

b) În ceea ce privește obiectul acestei lucrări, acesta este divizat în trei cărți. Pe baza dreptului natural, Grotius expune reguli care se referă la război. El recunoaște legitimitatea războiului, pentru că nu există o autoritate superioară statelor suverane pentru a le departaja, dar cu condiția strictă ca acest război să fie just. Astfel, el reia și redefiniște distincția canonică între războaie drepte și războaie nedrepte. Războiul este drept atunci când se ripostează unei injusteți, și este dreptul natural acela care stabilește cazurile de injustețe. Aceste cazuri apar atunci când se lezează anumite „drepturi fundamentale” pe care dreptul natural le recunoaște statelor suverane: dreptul la egalitate, dreptul la independență, dreptul la conservare, dreptul la respect, dreptul la comerț internațional. Descoperim astfel un detaliu al metodei lui Grotius: prin intermediul discuțiilor despre război el evidențiază de fapt atribuțiile Statului. Nici un stat nu poate leza drepturile fundamentale ale altor state. Orice violare a acestei interdicții declanșează dreptul la legitimă apărare.

c) Cel mai fidel continuator al lui Grotius este Pufendorf (1632-1694) care publică în 1672 al său „Drept al naturii și al oamenilor”. El reia aceeași distincție grotiană între dreptul natural și cel voluntar și reafirmă necesitatea subordonării celui

de al doilea în fața primului. Totuși, el acordă un loc prea important dreptului natural în detrimentul celui voluntar.

Voind să limiteze suveranitatea statului prin dreptul natural, Grotius și adepții săi pot fi considerați ca adevărații fondatori ai dreptului internațional. Ei au contribuit de asemenea, propunând un cadru conceptual care permite „unificarea” necesară a regulilor și legilor fragmentate, născute din practica realității. Plasată în perspectivă istorică, sistematizarea lor reprezintă printre altele, o încercare de a înlocui puterea universală ce a dispărut odată cu eșecul papalității și a Sfântului Imperiu, cu un fel de superlegalitate universală impusă statelor, capabilă să le unească în lipsa unei unități organice.

Din păcate, deși corespunde aspirațiilor și spiritului raționalist al epocii, doctrina dreptului natural, care-și depășește timpul și faptele, nu a rezistat probei vieții internaționale. Imediat după tratatele Westfalice, opera lui Grotius a fost catalogată ca teorie. Este constatarea unui divorț între conținutul și practica curentă. Grotius, predecesorii și succesorii săi au contribuit la formarea și afirmarea unui drept internațional interstatal. Dar ei nu au exercitat nici o influență asupra formării „sistemului” interstatal în sine, care exclude orice subordonare a Statului suveran în fața unui drept anterior superior oarecare. Este deci evident că dreptul natural rămâne descoperit în fața criticilor, din cauza impreciziei și a subiectivității sale.

Asemeni marelui istoric grec Herodot, născut la puțin timp după sfârșitul războaielor greco-persane și începutul celui peloponesiac, Huig de Groot (1583-1645) a trăit și activat în plină epocă a confruntării acerbe dintre Spania catolică și Țările de Jos protestante, încheindu-și viața cu doar trei ani înainte de primul mare congres de pace european (Pacea Westfalică din 1648 n.n.), ale cărui mari decizii (cea mai importantă fiind impunerea principiului echilibrului european n.n.) erau direct influențate de activitatea și opera sa în planul dreptului internațional. Originar din orașul Delft din Țările de Jos (Olanda), situat la 30 km de Haga, un important centru politic și religios angrenat în lupta pentru independența viitorului stat olandez, provenea dintr-o familie cu o ascendență nobilă, fiind considerată ca una dintre cele mai importante din acel oraș, ceea ce l-a predestinat unei vieți intelectuale alese. Astfel, el a putut să-și latinizeze numele germanic, devenind Hugo Grotius.

Formația intelectuală a eruditului de mai târziu a fost de o enciclopedică vastitate și de o solidă strălucire. Beneficiind de experiența și prestigiul unor profesori de renume europeană, tânărul învățat de mai târziu a asimilat profunde cunoștințe în domeniile teologiei, filosofiei, dreptului și literaturii clasice, considerate a fi mari domenii ale secolului al XVII-lea.

Grație acestei evoluții intelectuale, Hugo Grotius a putut pătrunde în sferele cele mai înalte ale acțiunii politice, unde s-a remarcat ca diplomat, ministru de externe al regatului Suediei, acolo unde a trebuit să se stabilească din cauza situației delicate în care se aflau Țările de Jos. Prima încercare a lui Hugo Grotius a fost aceea de reprezentant diplomatic al Suediei la Paris. Aici, prin via prezentă și prin rapoartele întocmite, și-a adus o importantă contribuție la studiul diplomației din secolul XVII. Schimbările repetate ale balanței de forțe în Europa nu puteau să nu afecteze viața lui Hugo Grotius. Adept al păcii într-un moment în care războiul era

iminent, a trebuit să suporte consecințele atitudinii sale, fiind condamnat și închis în 1619, în castelul Loewenstein, de unde, a reușit să evadeze, printr-o ingenioasă stratagemă. Astfel, amărăciunea exilului a fost diminuată de numai prodigioasa activitate în plan diplomatic. Cele două aspecte sus-menționate au contribuit la formarea personalității lui Grotius, transformându-l într-un veritabil întemeietor al unui tip nou de drept, dreptul internațional.

O altă latură definitivă în conturarea concepției despre prioritatea legilor în opera lui Hugo Grotius a fost ideea echivalenței înțelegerii cu ideea de contract, pe care oamenii l-ar încheia pentru a-și organiza statutul social. Este cert că o astfel de abordare al cărei caracter novator este absolut incontestabil nu putea să fie posibilă fără înrâurirea deplină a moștenirii fondului instituțional greco-roman, așa-zis *mos maiorum* (ceea ce e moștenit este drept și bun n.n.), reprezentat de operele lui Platon, Aristotel, Cicero, Toma d'Aquino. Astfel ideea de contract s-a impus contemporanilor drept o cale superioară de abordare democratică a sistemului de norme existent până în secolul XVII, reprezentând totodată și calea de rezolvare a problemelor internaționale. Ideea principală, care va fi dezvoltată ulterior de Jean Jacques Rousseau în Contractul social este aceea că la baza suveranității unui stat stă atitudinea poporului care locuiește teritoriul acestuia și care poate dispune de acesta.

Hugo Grotius este primul teoretician în materie de drept internațional care concretiza conceptul de comunitate internațională, prin adăugarea unor atribute precum sociabilitatea, exclusiv specifică omului, prin folosirea limbajului, prin capacitatea de a se instrui urmând anumite principii generale. Pornind de la aspectul particular al respectării legilor de către un cetățean în cadrul statului său, Grotius a generalizat raționamentul pentru statele lumii în relațiile reciproce: „*Un cetățean, care pentru avantajul său încalcă dreptul civil al țării sale, subminează prin aceasta interesul perpetuu și în același timp baza interesului descendenților. Un popor care încalcă dreptul naturii și al oamenilor tulbură apărarea liniștii pentru viitor*”. Baza esențială a dreptului era fidelitatea cuvântului, care trebuia respectat, conform principiului *pacta sunt servanda*. De aici, Grotius a extins limitele dreptului la o comunitate mult mai largă, „societatea națiunilor”, ca o comunitate internațională compusă din state, care respectă buna credință printr-o legătură morală bazată pe acordul tacit, pe principiul că acel cuvânt dat trebuia să fie ținut.

Fără acest acord nu ar fi existat societate și nici un comerț, nici un raport nu ar fi fost posibil. Statele nu aveau numai drepturi, ci și obligații.

Opera sa *De jure belli ac pacis* a fost publicată în 1625 și a avut o mare influență în fundamentarea practicilor de război, care până atunci erau de domeniul cutumei. În ceea ce privește sursele lui Grotius privind opera sa, de departe se poate remarca principiul moralității naturale - ordinele de dreptate scrise, după cum acesta pretindea, de Dumnezeu în inimile și mințile oamenilor. Acestea ar fi trebuit stabilite din motive drepte prin puterea de discernământ pe care Dumnezeu a dat-o și astfel obținând ceea ce el numea „legea naturii”. A doua sursă fost identificată în instituții, hotărâri sau idei pe care națiunile sau oamenii înzestrați le considerau drepte, necesare sau finale, astfel el obținând ceea ce numea „legea

națiunilor”. Legea Națiunilor se distingea de legea naturii, însă se combina cu aceasta. Grotius a fundamentat ramura dreptului pe următoarele elemente: drepturile naturale, „care genetic sunt prerazionale”, tradițiile și obiceiurile popoarelor precum și înțelegerile între state, oamenii, ca ființe raționale fiind obligați să respecte factorii menționați anterior.

Dreptul natural, după cum spunea Grotius era format din „principii ale dreptului rațiunii care ne aduc la cunoștință că o acțiune este moral onestă sau neonestă, conform convenienței sau disconvenienței necesare pe care o are cu natura rezonabilă și sociabilă a omului”. „Pentru a da dovezi privind legea naturală, m-am folosit de declarațiile filozofilor, istoricilor, poezilor și în cele din urmă ale oratorilor. Nu numai i-am privit ca pe niște judecători la a căror decizie nu există apel, fiind denaturate de partea sa, argumentul și cauza lor, dar i-am citat ca martori ale căror mărturisiri conspirate provenind din timpuri și locuri diferite infinite trebuie să se refere la o anumită cauză universală, care în chestiunile de care suntem preocupați nu poate fi nimic altceva decât o deducere corectă derivând din dovezile judecății sau din consimțământul comun. Prima reprezintă punctele de înțelegere din legea naturii, iar a doua din legea națiunilor”.

Voința lui Dumnezeu nu era pentru acesta decât o manifestare indirectă în prezentarea normativă, aceasta emanând înainte de toate natura umană și caracterul său sociabil. Dreptul comun era de fapt ca natura însăși imuabil, comun în orice perioadă și în orice regiune. El impunea conduita indivizilor și cea a statelor, statele fiind legate de obligații interne și a cărui violare antrena un drept de rezistență la oprimare în favoarea indivizilor săi și de obligații internaționale cele ale dreptului indivizilor.

Gândirea lui Grotius a plecat de la ideea „umanizării” războiului, mergând până la eliminarea acestuia din societate, din relațiile dintre state. Grotius insista de asemenea pe existența unui drept al războiului: „Ceea ce este despre război, destul de greu de a fi acordat, este faptul că unii își imaginează că obligația dreptului încetează între cei care au armele în mână și este sigur că nu putem să întreprindem nici un război decât pentru a menține și nici să se recurgă la el o dată ce s-a angajat să se mențină în limitele dreptății și buneii credințe”.

În perioada în care trăia Grotius un drept al războiului era binefăcător pentru efectele imediate, iar aceste reguli, pe care le stabilea, derivau din dreptul natural neexistând un drept al războiului convențional. După Grotius statul reprezenta „un corp perfect de persoane libere care sunt unite pentru a se bucura în liniște de drepturile lor și pentru folosul lor comun.” Acesta își fonda teza pe existența unui contract inițial prin care oamenii au renunțat la starea de natură. După el legile erau pentru stat ceea ce reprezenta sufletul pentru corpul uman. Statul adăpostea o multitudine de creaturi raționale unite de lucrurile pe care le iubeau având funcția de a asigura respectarea legilor și de a organiza tribunalele având misiunea de a înapoia ceea ce trebuia străinilor cât și „persoanelor particulare dințară, unii în raport cu alții”. Statul drept era cel care era în măsură să garanteze aceste drepturi și care se întemeia pe voința suverană a populației.

„Puterea civilă” (sau puteri publice) era aceea ale cărei acte erau independente de alte puteri superioare. Suveranul, luând puterea, se angaja să îndeplinească un anumit program și se obliga să garanteze intangibilitatea anumitor legi. Grotius lua în considerare și un gen de suveranitate condițională după care, dacă suveranul își încalcă angajamentele, ar fi fost automat considerat ca decăzut.

Astfel dreptul natural prevedea moduri de reglementare pacifistă a diferendelor între state, în această privință Grotius preconizând conferințe între puteri. Aceste proceduri aveau ca scop să rezolve dificultățile născute din acte dăunătoare comise de stat; acesta elabora de asemenea o veritabilă teorie a responsabilității internaționale. Tot Grotius vorbea și de lejeritatea cu care se recurgea la arme, indicând trei mijloace pentru a pune capăt unei neînțelegeri: o conferință, arbitrajul, destinul. Nu oferea nici o indicație despre prima și a treia metodă însă vorbea despre arbitraj: *„Al doilea mijloc de a încheia o neînțelegere între cei care nu au judecător comun este un compromis în mâinile judecătorului...”*. *„Regii și statele creștine sunt mai presus de toate obligați să recurgă la arbitrarie pentru a preveni recurgerea la arme. Dacă formal evreii și creștinii pentru a evita să fie judecați de cei care nu erau de religie adevărată au stabilit printre aceștia judecători arbitrari amiabili, după cum Sfântul Paul, în mod expres, a ordonat cât de mult cineva poate acționa pentru a scăpa de război, care reprezintă și un mai mare rău. Tertulian, pentru a demonstra că un creștin nu ar trebui să se înarmeze, folosea acest argument care nici nu i se permitea să îl pledeze.*

Pentru motivul pe care l-am dat și pentru alte câteva, ar fi folositor și necesar ca puterile creștine să facă între ele un fel de corp în ale cărui adunări problemele fiecăruia ar trebui hotărâte de judecata altora neinteresati și ar trebui căutate mijloace de a constrânge părțile să ajungă la o înțelegere sub condiții înțelepte”¹²⁸⁷.

Trei puncte erau relevante: o convenție internațională pentru a soluționa litigiile, constituirea unor conferințe de stat, instituirea de sancțiuni pentru a executa deciziile. Nu era vorba despre un arbitraj propriu-zis, ci mai degrabă de o jurisdicție cu ajutorul unui consiliu și, dacă se dorea, o curte permanentă care ar fi constituit pentru fiecare conflict un tribunal format din delegați ai tuturor statelor străine de conflict și care ar fi fost însărcinate cu supravegherea executării sentinței.

Pentru Grotius judecata umană - judecata dreaptă – reprezenta baza legilor și instituțiilor societății. Singura lui preocupare era aceea că războiul ar fi trebuit să fie purtat numai ca ultim mijloc și pentru o cauză dreaptă; chiar și în război, legea trebuia să fie deasupra forței. Nu a cerut o adunare permanentă a națiunilor și nici nu a insistat asupra tribunalului permanent și era satisfăcut cu conferințe periodice pentru ajustarea dificultăților internaționale. Interesul principal a lui Grotius era acela de a umaniza războaiele și de a dezvolta principiul de soluționare al disputelor¹²⁸⁸.

---

¹²⁸⁷ H. Jackson RALSTON, *International Arbitration from Athens to Locarno*, Publishing house Stanford University Press, London, 1929, pp. 118-119.

¹²⁸⁸ R. P. DHOKALIA, *The Codification of Public International Law*, Publishing house University Press ND, Manchester, pp. 7-8.

La întrebarea unde este limita între ceea ce este legal și ilegal el răspundea astfel: „Substanța răului trebuie să fie proporțională cu dreptul căutat și culpabilitatea dușmanilor ce refuză să îndeplinească dreptul”.

Puternic impregnată de curentul umanist-renascentist care se afla practic în faza de apogeu la nașterea savantului olandez, opera acestuia a deschis perspective noi gândirii juridice și acțiunii diplomatice moderne. El a înțeles că noțiunea de pace este indisolubil legată de normele dreptului internațional ce puteau constitui o bază solidă de juridicizare a războiului.

3. Vattel (1714-1768) precursorul pozitivismului

Născut în Elveția, la Neuchatel, vasal al regelui Prusiei, Vattel a putut observa această practică prin exercițiul funcției sale de diplomat în serviciul regelui Saxoniei. Principala sa lucrare “Dreptul oamenilor sau principii ale legii naturale aplicate conduitei și afacerilor națiunilor și suveranilor” este scrisă în franceză și tipărită în 1758. Această operă păstrează încă intactă ideea alegerii în știință și în practică.

Vattel e dificil de clasificat. Discipol al lui Wolff, el este în aparență un alt teoretician al dreptului natural. Totuși, după moartea lui Grotius, Hobbes a scris al său “Leviathan”, în care el glorifică forța și glorifică puterea statului. Sub influența celui din urmă, după ce a recunoscut existența dreptului natural, Vattel adaugă că Statul este “interpretul suveran” al acestui drept.

După Vattel, *societatea internațională* este prin natura sa, “marea societate a națiunilor.” Membrii acestei societăți sunt toți state suverane. “Orice națiune care se guvernează singură fără a fi dependentă de un alt stat străin, este un stat suveran.” În aparență, această definiție a statului suveran se aseamănă cu cea a lui Grotius. Ca și Grotius, Vattel scoate din această suveranitate, principiul egalității statelor. Aici se oprește concordanța celor două gândiri, pentru că Vattel consacră și analizează practica regală a suveranității absolute: fiecare stat suveran deține dreptul de a aprecia singur ceea ce trebuie să facă în îndeplinirea obligațiilor sale internaționale. „*Fiecare stat e liber să judece în consecință asupra ceea ce poate face cu dreptate și ce nu. Dacă celelalte state încearcă să îl judece, atunci ele aduc atingere libertății sale, îl rănesc în drepturile sale cele mai prețioase.*”

Din acest fapt, viața socială într-o societate de state suverane nu poate semăna cu viața care se derulează în sânul unei societăți de indivizi. Dacă individul acceptă să-și abandoneze suveranitatea pe care o deține atunci când el trăiește într-un sat, pentru a adera la un anumit contract social și pentru a constitui societatea civilă, el o face pentru că are nevoie de semenii săi. Astfel se explică existența în această societate compusă de indivizi a unei puteri politice centrale care comandă și protejează. Prin prisma existenței și a exercițiului acestei puteri, această societate este denumită “societate politică”. Dar statele suverane nu au nevoie unele de altele. Ele nu sunt deci obligate să renunțe la suveranitatea lor pentru a intra în societate. Nu este nici nevoie ca în societatea interstatală ce grupează state suverane să se constituie o putere politică protectoare a acestora. În alți termeni, societatea statelor suverane este o societate de un tip specific, ea nu prezintă caracteristicile unei societăți politice ca societatea indivizilor în cadrul statului.

Ajungând la dreptul aplicabil acestei societăți interstatale, Vattel ca și Wolff, recunoaște existența dreptului natural, pe care îl consideră ca un drept “necesar”. Dar încă o dată aici, interpretarea sa este total opusă celei dată de Grotius.

După el, fiecare stat este liber să aprecieze singur ceea ce dreptul natural îi cere în fiecare situație. Din acest punct de vedere, statele suverane pot intra în conflict, pentru că dreptul natural ce se deduce din acest raționament este eminentement subiectiv. Cum această opoziție este păguboasă securității lor, ele încearcă în absența puterii politice organizate, să se înțeleagă între ele, cu scopul de a da dreptului natural o accepțiune unanim împărtășită: făcând astfel, ele creează dreptul internațional voluntar, care constituie singur dreptul pozitiv. În timp ce Grotius subordonează dreptul voluntar dreptului natural, pentru Vattel, misiunea acestui drept voluntar este de a modifica dreptul natural în scopul de a facilita consimțământul mutual. Altfel spus, voința statelor suverane nu este legată prin dreptul natural, tocmai datorită faptului că ea îi poate aduce modificări sau cel puțin, să îl interpreteze suveran. Vattel susține că legea naturală nu decide în nici un caz de la stat la stat, cum ar decide de la particular la particular. El este partizanul, ca și monarhii, voluntarismului integral. El aplică această concepție definiției războiului just. El admite bineînțeles că după dreptul natural, războiul just este acela conform dreptății – Grotius spunea că este acel război care repară o injustețe. Numai războiul just poate produce consecințe juridice valabile, spre exemplu o mărire teritorială. Dar Vattel constată în același timp că din cauza divergențelor lor în aprecierea justeței care dă legitimitate războiului, statele convin pur și simplu că războiul just este acel război care îmbracă anumite forme, un război condus în mod deschis, și nu un război “clandestin” și ascuns. Atât timp cât statul războinic acceptă să se supună anumitor forme, războiul său va fi considerat just, prea puțin contând valoarea scopurilor sale de război. Pentru Grotius, folosirea forței nu este legitimă decât atunci când statul este lezat în interesele sale fundamentale. Pentru Vattel, statul este complet liber să judece ceea ce îi cere apărarea drepturilor sale fundamentale, să aprecieze dacă el trebuie să recurgă sau nu la forță.

Fără îndoială, opera lui Vattel, ca orice efort de sistematizare de altfel, nu este în întregime lipsită de idei și de preferințe personale. Dar, după ce am aduce la justa lor valoare legăturile sale cu dreptul natural, am putea-o considera ca o operă pozitivistă. Pentru mult timp, în cadrul corespondențelor diplomatice s-au invocat regulile emise de Vattel. Pentru Georges Scelle, el este “prințul pozitiviștilor”. Criticii săi, care sunt și adversarii suveranității absolute, îl acuză de a fi construit dreptul internațional pe un “fundament stricat”. Această apreciere este foarte dură, pentru că este vorba într-adevăr de “un fundament alterat”, acesta nefiind nimic altceva decât imaginea practicii în vigoare.

5. Primii pozitiviști și constatarea sistemului interstatal. - Până la Vattel, Grotius și alți teoreticieni ai dreptului natural au adoptat metoda pur rațională și deductivă care convenea unei epoci în care dreptul internațional abia se năștea și cuprindea încă prea puține norme pozitive. Astfel, ei voiau să-i ghideze formarea și să-i influențeze dezvoltarea care era în curs. Totuși, alți autori scriind în aceeași epocă, nu au ezitat imediat să se angajeze pe calea pozitivismului. Contestând teza

asupra libertății mărilor a lui Grotius, englezul Selden (1548-1654) afirmă că dreptul oamenilor este apărut nu dintr-un drept superior oarecare ci numai din tratate și din cutumă. Un alt englez, Zouch (1590-1660) profesor de drept la Oxford se încadrează în aceeași tendință, studiind doar “faptele juridice stabilite”. Mai târziu, olandezul Bynkershoek (1673-1743) se apleacă și el asupra studiului în principal al dreptului pozitiv ce reiese din practica cutumei.

Totuși, abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pozitivismul începe să fie introdus în științele sociale și tendința pozitivistă s-a integrat puternic în dreptul internațional.

Care sunt fondatorii Școlii pozitivistice? Numele lui Moser (1701-1785) este foarte des citat. Autor al “Principii de drept actual al oamenilor” apărut în 1750 (în timp de război) și 1752 (în timp de pace), el exprimă astfel credința sa pozitivistă: “Eu nu scriu un drept al oamenilor în stil scolastic, bazat pe aplicarea jurisprudenței naturale; eu nu scriu un drept al oamenilor în stil filosofic construit pe câteva noțiuni fantastice care țin de istorie și de natura oamenilor; în sfârșit, eu nu scriu nici un drept al oamenilor în stil politic în cadrul căruia vizionari precum abatele Saint-Pierre ar modela sistemul Europei după bunul lor plac, ci scriu despre dreptul oamenilor așa cum există el în realitate, drept în fața căruia se conformă statele suverane în mod constant.”

După alte păreri, primul adevărat pozitivist este Georges Frederic de Martens (1756-1821) care publică în franceză în 1788 al său “Eseu de drept al oamenilor moderni din Europa, fondat pe tratate și uzaj”.

Din expunerile tuturor acestora deducem următoarele principii, care nu sunt de altfel deloc străine lui Vattel și care caracterizează de acum înainte dreptul pozitiv internațional și pe deplin consolidat:

1. Statele sunt suverane și egale între ele;
2. Societatea internațională este o societate interstatală; din punct de vedere a structurii sale, ea apare ca o juxtapunere de entități suverane și egale între ele, excluzând orice putere politică organizată și suprapusă componentelor sale;
3. Dreptul internațional este de asemenea un drept interstatal care nu se aplică indivizilor;
4. În ceea ce privește sursele sale, dreptul internațional este un drept reieșit din voința și consimțământul statelor suverane; tratatele provin dintr-un consimțământ expres și cutumele dintr-un consimțământ tacit;
5. Statele suverane apreciază singure ceea ce trebuie să facă și să nu facă în relațiile internaționale;
6. În raporturile între state suverane, războiul este permis.

Se observă deci că principiul de bază este cel al suveranității statului, toate celelalte nefiind altceva decât consecințele acestui fapt. Ansamblul lor formează astfel un “sistem” perfect coerent. Este sistemul interstatal. El este de asemenea voluntarist.

Deși este opera fostului regim, el s-a transmis fără mari schimbări până în zilele noastre. Îl regăsim de asemenea sub condeiul pozitiviștilor moderni. Astfel,

acestui sistem i s-a aplicat calificativul de “clasic”. I se spune tot “clasic” și oricărui drept internațional care se formează de atunci, în cadrul acestui sistem.

ABORDAREA COMPREHENSIVĂ A FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN

Dr. Lucian STĂNCILĂ*
Dr. Vasile ENE**

COMPREHENSIVE APPROACH TO CONTEMPORARY MILITARY PHENOMENON

Conceptually, the planning vision and development of the comprehensive approach, imply the integrated coordinated put into practice of the entire elements – military and non-military, of power of a nation or alliance in order to create those effects of the campaign that lead to the accomplishment of the desired goals. So, the analysis of the way in which the security and the conflict environment have evolved at the beginning of the 21st century, of the changes that took place in the military actions organization, development and completion, together with the peculiarities of law enforcement and the armed force combat principles, led us to the conclusion that all these modifications have major consequences towards the entire military phenomenon.

Keywords: military phenomenon, military structures, direction of evolution, comprehensive approach

1. Actualitate și tendințe de evoluție ale fenomenul militar contemporan

Dinamica conflictelor militare este determinată de dinamica conflictualității sociale generale și, de aceea, conflictele se cer privite și analizate în raport cu principalele caracteristici ale societății și cu tendințele care se manifestă în evoluția acesteia. Putem aprecia conflictualitatea socială ca fiind în definitiv, o chestiune de dinamică și de disfuncționalitate socială. Conflictele militare se înscriu pe o astfel de dinamică și nu pot fi soluționate decât în ansamblul acesteia. În etapa globalizării, a începutului de secol înșă, fenomenul militar contemporan capătă implicații globale, cu efecte directe asupra spațiului de confruntare și fizionomiei operațiilor militare.

În acest context, Statutul României de membru NATO implică armonizarea politicii naționale de apărare cu evoluțiile din cadrul NATO, iar o participare de substanță la dezvoltările conceptuale de la nivelul Alianței va consolida profilul țării noastre în formatul organizației. Un rol activ al României în cadrul NATO reprezintă o condiție esențială pentru promovarea intereselor naționale la nivel interaliat și integrarea preocupărilor de securitate ale României în procesul decizional al Alianței Nord - Atlantice. Consecvent acestor principii, sistemul militar românesc este obligat să se înscrie în arcul de cerc trasat de noua Revoluție în afaceri militare prin aplicarea permanentă a cerințelor și exigențelor managementului integrat al structurilor militare.

În prezent, politica de apărare a României, având ca bază obiectivul strategic de integrare deplină în organizațiile de securitate europene și euro-atlantice, se

---

*Colonel (r.) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

**Locotenent-colonel, Colegiul Național de Apărare, București

realizează prin întărirea relațiilor cu țările occidentale și consolidarea cooperării bilaterale și multilaterale cu țările din aria sa geografică, dar și prin alinierea la standardele impuse de noile tehnologii și doctrine aparținând statelor membre NATO.

Fenomenul militar contemporan este girat de conceptul „Revoluția în afaceri militare”. Acest concept a generat la rândul său, apariția și folosirea unor noi alte concepte cum ar fi Războiul bazat pe Rețea (*Network Centric Warfare*), Operațiile bazate pe Efecte (*Effects Based to Approach Operation*) sau Abordarea cuprinzătoare (*Comprehensive Approach*). De aceea, considerăm că suntem în fața unor noi abordări nu numai din punct de vedere doctrinar, dar mai ales, din perspectiva folosirii cu maximă eficiență a resurselor și structurilor aflate la dispoziție.

Cultura unui management eficient al transformării capacităților de apărare și a structurilor într-un sistem integrat, trebuie să răspundă cu promptitudine cerințelor impuse de principiile Strategiei naționale de apărare a țării, precum și cele ale Strategiei militare a României.

Mediul de securitate internațional, diversitatea amenințărilor neconvenționale, dar mai ales complexitatea și modernitatea câmpului de luptă contemporan, a modificat fundamental mediul operațional, fapt demonstrat de recente operații militare în care a fost implicat nu doar NATO, ci și parteneri ai acesteia.

Stările de tensiune internațională au impus ca fenomenul militar contemporan să fie definit de un caracter expediționar al acțiunilor militare, concomitent cu creșterea importanței misiunilor de menținere a păcii sau umanitare. De remarcat este faptul că aceste operații se pot desfășura simultan, începând de la teatrele de operații zonale, până la obiective punctuale, cu intenția declarată de a obține rezultate maxime cu pierderi minime.

În viitor, în condițiile accentuării procesului de formare a noi civilizații economice și culturale este de așteptat ca și fenomenul militar contemporan să-și modifice filozofia și aria de extindere, devenind un act mai complex, modulându-se pe sisteme economice, politice sau sociale, iar confruntarea armată va aduce, desigur, modificări substanțiale atât în arta militară, cât și mutații de natură conceptuală, fără însă a schimba esența și spiritul acestuia. Altfel spus, scopurile și obiectivele devin fie diversificate, complementare, opuse sau exclusiviste, fie vor fi doar conflicte contradictorii de interese.

Aceste coordonate care țin de politica războiului și precizează sfera conflictuală, se desfășoară într-un spațiu, mediu și teatru bine definit, bazat pe interese din ce în ce mai complexe și mai intense de diferite sfere politice, economice sau etnico-sociale.

Influența mediului și a elementelor geofizice ale spațiului asupra acțiunilor militare sunt factori relevanți pentru viitoarele confruntări ale secolului XXI. Componenta naturală a spațiului a fost și continuă să fie completată cu cea de-a doua componentă a sa, cea creată și dezvoltată de om. Aceasta influențează în aceeași măsură acțiunea militară, însemnătatea acesteia alternează cu cea naturală sau realizează o creștere semnificativă a avantajelor și dezavantajelor sale. Spațiul astfel înțeles își poate contura la întreaga sa valoare prezența în câmpul vectorilor majori ce influențează acțiunea militară.

De asemenea, caracteristic pentru operațiile militare ale viitorului este profilul luptătorului modern care acționează într-un mediu de luptă total neprietenos și plin de diverse pericole. În acest context, cerințele operaționale ale luptătorului modern solicită o pregătire generală și de specialitate exemplară, să dovedească capacități sporite pentru înțelegerea fenomenelor cu care se poate confrunța pe timpul executării misiunilor, să-și asume responsabilități importante în situații neprevăzute, să fie în măsură să facă față presiunilor și agresiunilor de ordin psihologic.

Cerințele proiectării unei structuri de forțe capabilă să răspundă provocărilor conflictelor viitoare sunt, în opinia noastră, următoarele: crearea unei forțe robuste, modernă, interoperabilă, dislocabilă oriunde și oricând situația o impune, capabilă și credibilă să acționeze chiar și în absența sprijinului națiunii gazdă; asigurarea suportului logistic necesar contingentului care acționează în teatrele de operații pe nivelurile cerute de forța lăngă care va lupta și în concordanță cu acordurile încheiate, fiind în măsură să acționeze modular, independent, credibil, ca forță descurajatoare în fața forțelor oponente; dimensionarea și dotarea structurii în vederea asigurării cu date și informații despre adversar în timp real și cu maximă precizie; sporirea capacităților de protecție și auto-protecție împotriva tuturor tipurilor de arme (inclusiv cele nucleare, biologice, chimice și radiologice); asigurarea unei structuri de comandă-control eficientă și dinamică; stabilirea componentelor forței în concordanță cu cerințele scenariilor de planificare și a nivelului de așteptare pentru dispunerea acestora, precum și conforme cu evaluarea gradului de risc, sarcinilor militare și capacităților necesare de a răspunde amenințărilor previzionate.

Tendențele de evoluție ale fenomenul militar aplicate în viitor, presupun acțiuni complexe și multidimensionale, în care forțele trebuie să se adapteze cu rapiditate la schimbările operaționale, de la lupta de mare intensitate la operații de pace și stabilitate. Așadar, caracterul abordării cuprinzătoare al acțiunilor militare va fi determinant. În acest context, apreciem că va spori interoperabilitatea acțională, tehnică și administrativă dintre structurile militare aparținând categoriilor de forțe ale unor state diferite în scopul conducerii și desfășurării unor acțiuni militare unitare și coerente atât la nivel național, cât și la nivelul Alianței concomitent cu o strânsă conlucrare cu agențiile guvernamentale și non-guvernamentale implicate. Pentru Armata României „*abordarea operațiilor într-un cadru multinațional va permite acoperirea unor deficiențe în capacități prin găsirea unor mijloace de integrare a unor forțe mai puțin dezvoltate tehnologic*”¹²⁸⁹.

Cu certitudine, tendințele de evoluție în viitor ale acțiunilor militare vor purta amprenta puterii economice și financiare a actorilor implicați în astfel de dispute. În acest context, trebuie spus că fenomenul militar modern este caracterizat de câteva tendințe¹²⁹⁰, pe care ni le însușim: trecerea de la forța masivității la suplețea forței; acțiunile se vor duce cu precădere de la mare înălțime și de la mare distanță; creșterea în continuare a rolului componentelor aeriene și navale; se vor folosi sisteme

---

¹²⁸⁹ SMG, **Strategia de transformare a Armatei României**, București, 2007.

¹²⁹⁰ Gl. dr. Mircea MUREȘAN, Gl. bg. (r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p.47.

intercategorii de forțe și interarme, acțiunile militare având caracterul întrunit și integrat până la nivel tactic; folosirea mijloacelor non-letale; riposta va cunoaște un caracter gradual, cu mare putere de distrugere și rezervă strategică puternică; va crește rolul componentelor de reacție rapidă și al forțelor speciale; modernizarea conducerii prin introducerea rețelelor de calculatoare și a unor sisteme C4I digitalizate, în grătar; realizarea unor comandamente operaționale întrunite, în accepțiunea actuală de tip CJTF, capabile să conducă acțiuni în cadrul multinațional.

2. Viziunea de planificare și dezvoltare a abordării cuprinzătoare

Strategiile de alegere a obiectivelor pentru îndeplinirea scopurilor politice și metodologia de aplicare a operațiilor militare contemporane dar și viitoare, sunt încă probleme dificile, iar acestea trebuie să aibă drept continuitate **abordarea cuprinzătoare** (*comprehensive approach*) a tuturor elementelor din spectrul crizelor și a conflictelor armate. Sarcinile privind edificarea statelor și democratizarea nu pot fi îndeplinite prin mijloace pur militare.

Securitatea durabilă solicită stabilizare, reconstrucție, dezvoltare economică și socială și o bună guvernare. O intervenție constructivă trebuie să beneficieze de contribuția unor multiple organizații internaționale și organizații neguvernamentale (ONG-uri). De fapt, Alianța Nord-Atlantică a dezvoltat o „abordare comprehensivă” pentru a gestiona provocările de securitate încă de la începutul ultimului deceniu al secolului trecut. Alianții au folosit anterior formulări precum „*Cooperarea Civil-Militară Consolidată*”, „*Planificarea și Acțiunea Concertată*” și „*Abordarea Bazată pe Efecte a Operațiilor*”. Abordarea comprehensivă este similară acestor concepte, prin faptul că solicită o activitate coordonată a mai multor tipuri de organizații, în cooperare cu autoritățile locale, în vederea promovării securității și a dezvoltării¹²⁹¹.

În opinia noastră, planificarea și executarea viitoarelor operații militare vor necesita creșterea rolului abordării operațiilor bazate pe efecte și implicit a operațiilor cuprinzătoare (*comprehensive approach*). Va spori coordonarea între toate componentele forțelor militare și implicarea mai mare a unor agenții guvernamentale și organizații nonguvernamentale în cadrul efortului multilateral al operațiilor.

De altfel, acest concept pe care îl identificăm în Doctrina Armatei României îl reprezintă **Abordarea cuprinzătoare/Comprehensive Approach - CA**, ca fiind cea mai nouă filozofie privind ducerea războaielor viitorului. Abordarea cuprinzătoare este în esență partea politică a conceptului militar **Abordare bazată pe efecte a operațiilor/Effect Based Approach to Operations – EBAO** și reprezintă un concept care schimbă total modul de soluționare a conflictelor. Nu se mai vorbește de clasică confruntare forță – forță, ci de un cu totul nou tip de confruntare: efecte – forță.¹²⁹²

Din punct de vedere conceptual, această abordare implică aplicarea coordonată integrată a tuturor instrumentelor puterii unei națiuni sau alianțe, atât cele militare, cât și non-militare, pentru a crea acele efecte ale campaniei care duc la realizarea obiectivelor dorite. De aici deducem că noua filozofie va implica acțiuni convergente

---

¹²⁹¹ Idem.

¹²⁹² Cf. SMG, **Doctrina Armatei României**, București, 2007, art. 190.

ale guvernelor naționale, organizațiilor ne-guvernamentale și organismelor internaționale, în cadrul cărora procesul de consultare va deveni piatra de căpătâi pentru obținerea succesului scontat.

În acest context, suntem îndreptățiți să afirmăm că fizionomia viitoarelor acțiuni militare, inclusiv a celor de tip non Articol 5, va suferi ample transformări, ce vor implica modificări calitative la nivelul cunoștințelor și deprinderilor luptătorilor moderni.

Planificarea și dezvoltarea abordării cuprinzătoare a operațiilor militare desfășurate în toată gama de acțiuni urmărește o serie de scopuri precise, dintre care cele mai relevante sunt asigurarea la nivelul dorit a obiectivelor proprii, pe de o parte, și reducerea sau anularea capacității adversarului de a opera în condiții avantajoase și de a obține rezultatele dorite. Filozofia **abordării cuprinzătoare** impune celor care o aplică să considere conceptele tradiționale privind anihilarea și nimicirea oponentului ca fiind doar niște mijloace ale preluării controlului situației la toate nivelurile de comandă și nu instrumente ale distrugerii parțiale sau totale a acestuia.

La modul general, când vorbim despre procesul de planificare considerăm că, din punct de vedere teoretic, este necesar să scoatem în evidență diferența de substanță dintre un proces ce constituie un sistem dinamic al unor activități relaționate reciproc, de cele mai multe ori interconținute și o procedură simplă, de rutină, care reprezintă o secvență de pași în îndeplinirea unei misiuni/sarcini specifice. De aceea, procesul de planificare reprezintă un cumul de proceduri standard din care se impun a fi eliminate șablonismul și rutina, proces în care trebuie să primeze previziunea, inițiativa creatoare, imaginația și flexibilitatea în gândire.

În cazul abordării comprehensive (*comprehensive approach*) scopul procesului de planificare este de a elabora planul operației întrunită și respectiv directiva/ordinul de operații destinate să genereze acțiunea întrunită a forțelor prin care se urmărește îndeplinirea misiunii. În practica comandamentelor, în funcție de natura și scopul operației întrunită, precum și de timpul avut la dispoziție, planificarea se poate executa succesiv, pe eșaloane ierarhice, sau simultan la două sau mai multe eșaloane de nivel strategic, operativ și tactic.

Abordarea cuprinzătoare a operațiilor solicită planificarea și ducerea acțiunilor militare în toate mediile, în cadrul unui sistem unic de conducere și coordonare. Planificarea este arta determinării stării de finalitate, a efectelor care conduc la aceasta și a identificării elementelor sau căilor de realizare a acestora. Prin executarea operațiilor conform planificării se urmărește obținerea victoriei, în timp scurt, cu eforturi și pierderi minimalizate. Pentru aceasta, comandanții și statele majore trebuie să dispună de un cadru unic de planificare și execuție, eficient, capabil să integreze, să sincronizeze și să coordoneze acțiunile și efectele entităților participante la ducerea operațiilor militare.

Considerații finale

În concluzie, putem afirma fără pretenția de a fi identificat toate direcțiile de evoluție descrise de abordarea comprehensivă a fenomenului militar contemporan, că cele mai semnificative dintre acestea sunt:

- *asigurarea de capacități și capabilități de natură și valoare diferită, pregătite să acționeze pentru o gamă largă de misiuni specifice (selectivitatea acestora);*
- *aplicarea unui management performant și superior în sfera comandă-control (directivitatea acțiunilor);*
- *accentuarea caracterului expediționar și multinațional al operațiilor militare;*
- *necesitatea înscrierii sistemului militar românesc în arcul de cerc trasat de noua Revoluție în afaceri militare prin aplicarea permanentă a cerințelor și exigențelor managementului integrat al structurilor militare;*
- *abordarea de către România, ca țară membră NATO cu drepturi și responsabilități depline, a conceptului de operații cuprinzătoare (comprehensive approach), îndeosebi în acțiuni militare de tip non Articol 5 și/sau postconflict ca un imperativ al transformării sistemului militar românesc.*

Totodată, considerăm că identificarea direcțiilor de evoluție trasate de abordarea cuprinzătoare a fenomenului militar contemporan trebuie să răspundă cu promptitudine cerințelor impuse de principiile Strategiei naționale de apărare a țării, precum și cele ale Strategiei militare a României.

Bibliografie:

- [1]****Planificarea acțiunilor militare-curs*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [2]ALBERTS, David S., HAYES, Richard E., *Planning: complex endeavor*, U.S.A. DoD Command and Control Research Program, [http://www.dodccrp.org/files/Alberts Planning. Pdf.](http://www.dodccrp.org/files/Alberts%20Planning.Pdf)
- [3]MUREȘAN, Mircea, gl. prof. univ. dr., STĂNCILĂ, Lucian, colonel (r) prof. univ. dr., ENACHE, Doru, locotenent-colonel lect. univ. drd., **Fundamente ale întrebuirii forțelor terestre în acțiunile militare moderne**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [4]NICUȚ, Valeriu, gl. bg., *Concepte pentru viitoarele operații întrunite ale NATO, Gândirea Militară Românească*, Nr. 3, București, 2006.
- [5]POPESCU, Constantin, STĂNCILĂ, Lucian, **Mobilitatea forțelor în câmpul de luptă modern**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- [6]SABĂU, Ioan, gl. mr. (r.) conf. univ. dr., **O nouă provocare a Zeului Marte: Operațiile bazate pe efecte**, Editura Eurotip, Baia Mare, 2007.

Secțiunea „Cooperare și competiție – impactul asupra mediului de securitate”

**MATERIALIZAREA CONCEPTELOR DE SECURITATE
ȘI APĂRARE ÎN DOCUMENTELE OFICIALE**

Dr. Constantin MOȘTOFLEI*

---

* Cercetător științific gr. I, directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

THE MATERIALIZATION OF THE SECURITY AND DEFENCE CONCEPTS IN THE OFFICIAL DOCUMENTS

The concepts of security and defence represent, into a descriptive way, the theoretical and practical preoccupations of specialists keen for a certain community regarding the problematic specific to those fields into a given period of time. Based on these concepts is elaborated and applied the community's policies (state, international body etc.) into the security, respectively defence, field showing how they will react to the supposed issues: opts for a proactive, but defensive, attitude, is accomplished by own efforts and by cooperation with the allies and partners, regards the normality state, democratic, where the society – the citizens, communities and state - aspire to, the regional or global stability and security etc.

The reflections regarding security and defence advances from concept to policies, then to strategies, major programs and operational plans and, afterwards, in measures and actions intended to lead to the needed resources allotment and, finally, to the aimed goals fulfillment. Their materialization is found in publications with theoretical character, but also in official documents.

In our research, we pursuit how are found the security and defence issues into the official documents of some states and international bodies, and also the degree of theoretical knowledge and the implementation solutions, in Romania.

The documents elaboration, the implementation of provisions included in those, and also their practical ending is usually done starting from the concept to the lowest level action. The efficiency and the operational efficacy of the ongoing demarches depend upon the respect of some principles and regulations:

- all the participants, from all the levels decision-makers to executants must know the security/defence paradigm (concept) content;

- the knowledge of security/defence strategic concept officially agreed by the state or international body (when there are many variants specific to certain "schools" from the scientific community);

- the content of the document accomplished by the concept – politics – strategies – major program . operational plan circuit to be characterized by simplicity, coherence and continuity;

- the documents elaborated based on successive determinations mustn't contain redundant elements, repetitions by copying from he previous ones;

- to be avoided the development gaps generated by the elaboration moments and the period of their appliance;

- the documents mustn't be structured on basis of templates;

- strategies must be elaborated by the people having the resources.

Conceptele de securitate și cel de apărare prezintă, într-un mod descriptiv, preocupările teoretice și practice ale specialiștilor aparținând de o anumită comunitate, referitoare la problematicile specifice domeniilor respective, într-o perioadă de timp dată. Pe baza acestor concepte se elaborează și se aplică politicile comunității (stat, organism internațional etc.) în domeniul securității, respectiv, apărării, indicând modul în care acestea vor reacționa la chestiunile ce le presupun: optează pentru o atitudine pro-activă, dar defensivă, se realizează prin eforturi proprii

și prin cooperare cu aliații și partenerii, vizează starea de normalitate, democratică, la care aspiră societatea – cetățenii, comunitățile și statul –, stabilitatea și securitatea regională ori globală etc.

Reflecțiile cu privire la securitate și apărare avansează de la concept la politici, apoi în strategii, programe majore și planuri operaționale, ulterior, în măsuri și acțiuni menite să conducă la alocarea resurselor necesare și, în final, la îndeplinirea scopurilor propuse. Materializarea acestora se regăsește în publicații cu caracter teoretic, dar și în documente oficiale.

În cercetarea noastră am urmărit modul cum se regăsesc problematicile securității și apărării în documentele oficiale ale unor state și organisme internaționale, precum și gradul de cunoaștere teoretică și soluțiile de implementare din România.

Iată care sunt documentele oficiale privind securitatea și apărarea în principalele țări membre NATO, în Federația Rusă, dar și la nivelul NATO și UE, urmărind denumirea, anul adoptării și perioada aplicării acestora, informații obținute prin accesarea site-ului Universității Naționale de Apărare din SUA¹²⁹³, dar și ale unora dintre țările respective¹²⁹⁴:

Belgia:

- Planul Strategic al Forțelor Armate Belgiene 2000-2015;

Bulgaria:

- Conceptul de Securitate Națională a Republicii Bulgare (1998);
- Planul de Modernizare a Forțelor Armate 2002-2015;

---

¹²⁹³ <http://merln.ndu.edu/whitepapers.html>

¹²⁹⁴ http://www.dcaf.ch/news/past_2002/ev_macedonia_Shalamanov.pdf;

<http://www.md.government.bg/bg/>;

http://www.ambafranceca.org/IMG/pdf/Livre_blanco_Press_kit_english_version.pdf;

<http://www.resdal.org.ar/Archivo/d0000066.htm>;

<http://www.resdal.org.ar/Archivo/d000007e.htm>;

<http://www.mfa.gov.lv/en/security/basic/4536/>;

<http://www.mfa.gov.lv/en/security/basic/4537/>;

<http://www.kam.lt/download/10067/angguidelines%20of%20the%20minister%20of%20national%20defence%20for%202009.doc>;

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=262943;

<http://www.kam.lt/kam/download/7962/military%20strategy.doc>;

http://interactive.cabinetoffice.gov.uk/documents/security/national_security_strategy.pdf;

<http://www.regjeringen.no/en/dep/fd/documents/Handbooks-and-brochures/2005/Relevant-force.html?id=419505>;

http://www.mil.no/multimedia/archive/00032/The_new_defence_pdf_32767a.pdf;

<http://www.defensie.nl/>;

http://www.mdn.gov.pt/NR/rdonlyres/2F50B0EA-7920-466F-BF97-E435BACC6716/0/20100504_Despacho_7769_2010.pdf;

<http://www.mdn.gov.pt/NR/rdonlyres/5DF48CC7-DDCF-4690-A97C-3892BFF158BF/0/LeidaDefesaNacional.pdf>;

<http://www.mdn.gov.pt/NR/rdonlyres/776C9B8B-4807-4A60-A2CE-4319D68B59D6/0/ConceitoEstragDefNac.pdf>

<http://www.defense.gov/news/nuclearweaponspolicy.pdf>

- Carta Albă a Apărării (2002);
- Doctrina Militară a Republicii Bulgare (2002);
- Strategia Militară a Republicii Bulgare (2002);

Canada:

- Prima Strategie de Apărare a Canadei (2008) ;
- Declarația de politică internațională a Canadei (2005);
- Declarația de politică de apărare (2005);

Republica Cehă:

- Strategia Militară a Republicii Cehe (2008) ;
- Strategia Militară a Republicii Cehe (2004);
- Strategia Militară a Republicii Cehe (2002);
- Strategia Națională de Apărare a Republicii Cehe (1997);

Danemarca:

- Acordul privind Apărarea daneză 2010-2014;
- Acordul privind Apărarea daneză 2005-2009;

Estonia:

- Conceptul de Securitate Națională (2004);

Franța:

- Carta albă a apărării și securității naționale, 2008, (partea 1, 2 și 3);
- Legea Programului Militar 2003-2008,
- Politica de Apărare (2004);

Germania:

- Carta Albă (2006);
- Direcții ale politicii de apărare (2003);
- Carta Albă a Securității Republicii Federale Germania și situația și viitorul Bundeswehr-ului (1994);

Grecia:

- Carta Albă a Forțelor Armate (1997);

Italia:

- Conceptul Strategic (2004);

Letonia:

- Legea securității naționale a Republicii Letonia (2005);
- Conceptul de Apărare a Statului (2003);

Lituania:

- Direcții ale Ministerului Apărării Naționale 2009-2014;
- Carta Albă a Politicii de Apărare (2006);
- Strategia de Securitate Națională (2005);
- Strategia Militară (2004);

Marea Britanie:

- Strategia Regatului Unit al Marii Britanii pentru contracararea terorismului internațional (2009);

- Strategia de securitate națională a Regatului Unit al Marii Britanii; Securitate într-o lume interdependentă, (2008);
- Viitorul descurajării nucleare a Marii Britanii (2006);
- Strategia de apărare industrială: Carta Albă a apărării (2005);
- Furnizând securitate într-o lume în schimbare: Capabilități viitoare (2004);
- Furnizând securitate într-o lume în schimbare: Carta Albă a Apărării (2003);
- Evaluarea apărării strategice: Un nou capitol (1998);

Norvegia:

- Conceptul Strategic al Forțelor Armate (2004)
- Modernizarea viitoare a forțelor armate norvegiene 2005-2008: Carta Albă (2004)
- O nouă apărare pentru noi vremuri (Strategie Militară – 2003)

Olanda:

- Securitate națională: strategia și programul de acțiune pentru 2007-2008,
- Doctrina Apărării (2005),
- Doctrina Apărării (2000);
- Strategia de Securitate Națională (2000);
- Carta Albă a Apărării (2000).

Polonia:

- Strategia de Securitate Națională (2007)
- Strategia de Securitate Națională (2003);
- Carta Albă (2001)

Portugalia:

- Directiva ministerială a apărării 2010-2013 (2009),
- Legea Apărării Naționale a Forțelor Armate (2007)
- Conceptul Strategic de Apărare Națională (2003);
- Carta Albă a Apărării Naționale (2001);

Slovacia:

- Strategia de Apărare a Republicii Slovace (2005);
- Strategia de Securitate a Republicii Slovace (2005),
- Doctrina Forțelor Armate (2003)
- Strategia Militară a Republicii Slovace (2001)
- Strategia de securitate a Republicii slovace (2001),

Slovenia:

- Doctrina Militară (2006).
- Evaluarea apărării strategice (2004),

Spania:

- Directiva de Apărare Națională (2004),
- Evaluarea apărării strategice (2003),
- Carta albă a apărării Spaniei (2000),

Statele Unite ale Americii:

- Securitatea națională și armele nucleare în secolul 21 (2008);
- Strategia Națională de Apărare (2008);
- Strategia Națională pentru „Homeland Security” (2007);
- Strategia de Securitate Națională a SUA (2006);
- Strategia de Apărare Națională a SUA (2005);
- Strategia Militară Națională a SUA (2004);

Turcia:

- Politica de Securitate Națională (Legea 2945 din 1983);
- Carta Albă a Apărării (2000);
- Politica de Apărare Națională;
- Strategia Militară;

Ungaria:

- Strategia de Securitate Națională (2004);
- Principiile de bază ale politicii de securitate și de apărare (1998);

NATO:

- Conceptul strategic (2010) (în lucru);
- Conceptul strategic (2002, 2004, 2006);

UE:

- O Europă mai sigură într-o lume mai bună: Strategia de Securitate europeană (2003);

Federația Rusă:

- Doctrina Militară a Federației Ruse (2010);
- Conceptul de Securitate Națională (2000);
- Doctrina Militară a Rusiei (2000);
- Securitatea națională a Federației Ruse (1997).

Cazul României

Activitatea pe care o desfășoară personalul Armatei României se poate considera că aparține de domeniul securității naționale și apărării țării și că, din punct de vedere legal, se fundamentează pe prevederi incluse în unele acte normative, obligatorii pentru fiecare dintre noi. Dintre acestea, amintim:

- A. Legea fundamentală: Constituția României din 1991, modificată și completată în 2003;
- B. Legea constituțională: Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003;
- C. Legi organice:
  - Legea nr. 415/21.06.2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării;
  - Legea apărării naționale nr. 45/01.07.1994;
- D. Legi ordinare:
  - Legea nr. 346/21.07.2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării;

- Legea nr. 473/04.11.2004 privind planificarea apărării.

Ministerul Apărării Naționale răspunde în fața Parlamentului, a Guvernului și a Consiliului Suprem de Apărare a Țării pentru modul de aplicare a prevederilor Constituției, a celorlalte acte normative în vigoare, a hotărârilor Guvernului și ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării, precum și tratatelor internaționale la care România este parte, în domeniul său de activitate.

Documentele-cheie în domeniul apărării, prezentate și pe site-ul ministerului, sunt considerate:

- Strategia de securitate națională a României (2006; 2007);
- Strategia națională de apărare a țării (2008);
- Strategia de transformare a Armatei României (2007);
- Carta Albă (în curs de elaborare);
- Planul strategic al Ministerului Apărării (2007).

Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare prezintă, la rândul său, o listă cu documente, denumite astfel:

- Legea planificării apărării;
- Strategia de securitate;
- Carta Albă;
- Strategia națională de apărare a țării.

În activitatea de documentare pe care o desfășurăm fiecare dintre noi, în beneficiul serviciului sau cel personal, referitor la domeniul securității și apărării, ca formulare generală, am întâlnit și alte documente, oficiale (în vigoare ori abrogate) sau în stadiul de proiect, cum ar fi:

- Programul de guvernare (2005 – 2008; 2009 – 2012);
- Legea nr. 51/29.07.1991 privind siguranța națională a României;
- Strategia de securitate națională a României (2001);
- Legea securității naționale a României (proiect);
- Strategia de apărare a României (SARO-2006) (proiect);
- Strategia națională de apărare a țării - 4 iulie 2006 (proiect);
- Strategia națională de apărare a țării (2010 proiect);
- Carta Albă a Guvernului - Armata României 2010: reformă și integrare euro-atlantică (2000);
- Carta Albă a securității și apărării naționale – Guvernul României, 2004;
- Carta Albă (în curs de elaborare).

De asemenea, frecvent, se întâlnesc diferite sintagme în care cei doi termeni menționați, securitate și apărare, sunt întrebuințați în asociere cu alți termeni. Enumerăm, printre aceste sintagme:

- Comisiile de apărare, ordine publică și siguranță națională;
- Pachetul de legi ale siguranței/securității naționale;
- Apărarea națională/apărarea țării.

Legislația de după decembrie 1989 a prevăzut elaborarea unor documente care vizau, în ansamblu, problema apărării (securității) țării. Ne referim la următoarele legi:

A. Constituția României (2003), la art.65, alin. (2), lit. f), menționează că cele două Camere ale Parlamentului, în ședință comună, aprobă strategia națională de apărare a țării.

B₁. Legea nr. 39 din 13 decembrie 1990 (abrogată) privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării stipula că, în vederea organizării și coordonării unitare a activităților care privesc apărarea țării și siguranța statului, atât în timp de pace, cât și în timp de război, Consiliul Suprem de Apărare a Țării supune spre aprobare Parlamentului „Concepția fundamentală de apărare a țării”. Elaborat în diverse variante, un asemenea document nu a fost promovat/aprobat.

B₂. Legea nr. 415 din 27 iunie 2002 (în vigoare) privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării precizează că acest organism „analizează și/sau propune, potrivit legii, promovarea **strategiei de securitate națională a României**”.

C₁. Ordonanța nr. 52 din 12.08.1998 (abrogată) privind planificarea apărării naționale prevedea elaborarea și aprobarea de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării a „**Strategiei de securitate națională a României**”.

C₂. Legea nr. 63 din 24 aprilie 2000 (abrogată) pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 52/1998 privind planificarea apărării naționale a României aduce unele modificări și completări și precizează: „Documentele pe baza cărora se realizează planificarea apărării naționale sunt: **Strategia de securitate națională a României, Programul de guvernare, Carta albă a securității și apărării naționale a Guvernului**, precum și planurile și programele departamentale elaborate de ministerele și instituțiile cu atribuții în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale”.

C₃. Legea nr. 473 din 4 noiembrie 2004 (în vigoare) privind planificarea apărării precizează: „Principalele documente care fundamentează planificarea apărării la nivel național sunt: **Strategia națională de apărare și Programul de guvernare**” și „Documentele de planificare a apărării, la nivel departamental, sunt **Carta albă a apărării, Strategia militară, Directiva de planificare a apărării, Programele majore și Planurile operaționale de întrebuințare a forțelor**”.

Credem că se impune evidențierea câtorva premise, pe care ar trebui să le avem în vedere la desprinderea unor concluzii:

1. Prin prevederile documentelor menționate s-a creat o confuzie conceptuală relativă la binomul **apărare – securitate**. Domeniul de referință este denumit prin formulări diferite: securitate și apărare / securitate națională / apărare națională / apărarea țării și siguranța națională etc.

2. Se sesizează tendința de instituire a unor relații de incluziune dintre conținuturile conceptelor de securitate, apărare, siguranță.

3. Nu există concordanță între prevederi emanate din legi de categorii diferite (constituționale, organice și ordinare), cu valabilitate simultană (Constituția României, L.415/2002 și L.473/2004).

4. Documentelor elaborate li se asociază orizonturi de timp, precum și termene de înaintare și aprobare determinate de durata mandatelor autorităților publice (Parlamentul, Președintele României, Guvernul) care, în practică, nu au fost respectate.

5. Cuprinsul Strategiei de securitate națională a României și cel al Strategiei naționale de apărare a României, stabilit expres prin legile de planificare a apărării, este aproximativ identic, diferențele fiind date de modalitățile de exprimare.

6. Ministerului Apărării Naționale îi revine, prin lege, sarcina de a elabora majoritatea proiectelor referitoare la domeniul securității și apărării naționale. Acolo unde s-a impus, s-a modificat titlul actului normativ; de exemplu, Carta albă a securității și apărării naționale a Guvernului a devenit Carta albă a apărării.

7. Pe fondul discuțiilor privind revederea reglementării legale a funcționării serviciilor naționale de informații, s-a indus ideea că securitatea națională este inclusă în siguranța națională. Se folosește frecvent în mass-media, inclusiv de către personalități cu funcție de decizie politico-militară, sintagma „legile siguranței naționale”, care includ și proiectul Legii securității naționale a României.

Mai mult, se prevede că „Securitatea națională a României este realizată, asigurată și coordonată de următoarele autorități publice: Guvernul României, Parlamentul României, Președintele României, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Comunitatea Națională de Informații, precum și serviciile de informații, denumite în continuare autorități informative”. Totodată, se precizează că „Serviciul Român de Informații este autoritatea informativă responsabilă, potrivit competențelor stabilite prin lege, pentru realizarea și asigurarea securității naționale a României”, iar „Ministerul Apărării, prin structura sa desemnată, este autoritatea informativă militară cu competențe în domeniul apărării naționale, în interiorul și exteriorul țării”.

8. Aria dezbaterilor care vizează problematica securității naționale și apărării țării, cu aspecte controversate, s-a extins către palierul partidelor politice. Implicarea personalului Armatei, din interiorul acesteia ori prin militarii detașați la unele autorități publice, devine tot mai delicată, în condițiile în care suntem obligați să participăm la elaborarea unor proiecte de legi sau de strategii, la dezbateri pe marginea conținutului acestora, iar prin lege, ni se impun restricții.

Considerații pentru elaborarea viitoarelor documente

Elaborarea documentelor, implementarea prevederilor incluse în acestea, precum și finalizarea lor practică se face, de regulă, plecându-se de la concept până la acțiune desfășurată până la cel mai mic nivel. Eficiența și eficacitatea operațională a demersurilor întreprinse depind de respectarea anumitor principii și reguli:

- toți participanții, de la factorii de decizie la executanți, de la toate nivelurile, să fie la curent cu conținutul paradigmei securității / apărării;
- cunoașterea conceptului strategic de securitate / apărare agreat oficial de către stat sau organismul internațional;

- conținutul documentelor realizate pe circuitul concept – politică – strategie – program major – plan operațional să fie caracterizat de simplitate, coerență și continuitate;

- să se evite repetările din documentele cu determinare succesivă și să se elimine elementele redundant din conținutul acestora;

- înlăturarea sincopelor în derulare, generate de momentele elaborării și durata aplicării documentelor;

- elaborarea documentelor să nu se facă prin impunerea, prin lege, a structurii acestora;

- strategiile să fie elaborate de cei care dispun de resurse.

Paradigma securității / apărării include, în accepția noastră, totalitatea opțiunilor conceptuale (exprimate cu mai multă ori mai puțină claritate) adoptată de o anumită comunitate științifică, referitoare la forma și conținutul securității / apărării, cu accent pe domeniile teoriei, al instrumentelor științifice de lucru și al metodologiilor de cercetare. În același timp, credem că este corect să acceptăm că paradigma securității / apărării include variante în care problematicile sunt exprimate diferit ori chiar se contrazic, când aparțin de anumite școli (comunități științifice), cu caracter național ori internațional, precum și atunci când emană din documente oficiale aparținând unor stat ori unor organizații internaționale.

Toți cei implicați în fundamentarea, elaborarea materialelor teoretice ori oficiale și transpunerea lor în practică trebuie să aibă cunoștință despre ce s-a scris în domeniul de referință.

La o activitate științifică referitoare la Noul Concept Strategic NATO, se definea conceptul strategic, de către un participant, ca un ansamblu de măsuri luate în urma analizei unei situații strategice. Punctul nostru de vedere este că un concept strategic reprezintă acea paradigmă, adoptată, de această dată cu multă claritate, de o comunitate (stat sau organism internațional) pentru implementarea unor strategii (acțiuni) foarte importante, pe durate de timp și pe spații apreciabile. În cadrul unui concept strategic se operează cu o multitudine de concepte care, la rândul lor, trebuie să fie definite cu precizie și claritate.

Conceptele reprezintă imagini sau construcții mentale formate prin generalizări rezultate din caracteristicile unei clase de lucruri. Ele sunt considerate drept pietrele de temelie ale oricărei științe, discipline sau paradigme. Soliditatea unei discipline / paradigme depinde, în mare măsură, de caracterul adecvat al conceptelor sale în promovarea înțelegerii și în facilitarea unei comunicări care are sens. Procesul elaborării conceptelor impune efectuarea unei investigații teoretice care este urmată de crearea unei scheme conceptuale sau a unui cadru conceptual, capabil să faciliteze un studiu și o analiză sistematică. Elaborarea unor concepte mai complexe se poate face apelându-se la „definiții operaționale”. Acestea se deduc prin descrierea uniformă și precisă a unor legături complexe, adesea din însușiri observabile, și sunt folosite pentru a delimita aplicabilitatea conceptului la o anumită problemă¹²⁹⁵.

---

¹²⁹⁵ Apud, Jack C. PLANO, Robert E. RIGGS, Helenan S. ROBIN, **Dicționar de analiză politică**, Editura ECCE HOMO, București, 1993, p.40.

Metodologic, se apelează la o schemă conceptuală, înțeleasă ca un corpus de concepte înrudite, pentru a oferi un cadru analitic cercetării, pentru a avea o privire de ansamblu asupra materialului de cercetare.

Ceea ce ne-a atras atenția nu este numai conținutul propriu-zis al conceptelor, ci și modul prin care se încearcă impunerea lor, inclusiv a „paradigmelor” în comunitatea științifică. Practica, tot mai des întâlnită în literatura noastră de specialitate, de a apela la „definiții operaționale”, prezentate în glosare ce însoțesc diverse lucrări, ba chiar incluse în texte de lege ori documente oficiale, demonstrează, de fapt, existența unei confuzii conceptuale și impune o mai atentă studiere și monitorizare din partea comunității științifice. Pentru exemplificare amintim aici definițiile date conceptelor de risc, amenințare și vulnerabilitate în capitolul 6 din Strategia Națională de Apărare (2010), în proiect, înaintată spre aprobare Parlamentului României: **riscul** este definit drept probabilitatea de a se produce o pagubă semnificativă la adresa intereselor, valorilor sau obiectivelor naționale de securitate; **amenințările** sunt factori cu origine externă prin care sunt afectate grav interesele, valorile și obiectivele naționale de securitate; **vulnerabilitățile** sunt factorii din interiorul societății care potențează acțiunea amenințărilor. Punctul nostru de vedere este ca aceste definiții nu au o fundamentare științifică, logică și, pentru comparație, pot fi consultate definițiile pe care le-am prezentat în diverse materiale, inclusiv în numărul anterior al revistei Impact strategic¹²⁹⁶, incluzând într-o schemă conceptuală următorii termeni: *securitate, siguranță, apărare, risc, factor de risc, pericol, amenințare*.

Neavând cunoștință de textul proiectului Strategiei Naționale de Apărare (2010), nu am inclus în schema conceptuală analizată și termenul de *vulnerabilitate*. Înțelesul atribuit de noi vulnerabilității este conform cu cel rezultat din dicționare: partea slabă, defectoasă, criticabilă, sensibilă a cuiva: sistem, proces, acțiune etc.

Sușinim și acum, ca și în 2004, când ni s-a solicitat un punct de vedere referitor la proiectul de atunci al Strategiei naționale de apărare a țării, că este necesară excluderea, din cuprinsul Strategiei, a prevederilor referitoare la vulnerabilități, argumentând cu un adevăr arhicunoscut: fiecare decident ține seama de propriile puncte slabe, dar nu le exprimă decât în cadrul colectivului de analiză a riscurilor pe care trebuie să și le asume prin hotărârea pe care o ia.

Totodată, sesizăm faptul că autorii textului Strategiei nu fac distincție între risc și factor de risc și nu au cunoștințe de matematică în cazul în care se menționează relația de egalitate între risc și probabilitate (raportul dintre numărul cazurilor favorabile producerii unui eveniment și numărul cazurilor posibile).

Dacă riscul exprimă posibilitatea de a ajunge într-o primejdie, de a avea un necaz sau de suportat o pagubă, ceea ce reprezintă un pericol posibil, factorul de risc este acel element, acea condiție sau împrejurare care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen, fiecare dintre acestea fiind considerate ca un pericol posibil (risc). Iar o analiză de risc este definită ca metodă de evaluare a probabilității

---

¹²⁹⁶ Impact strategic, nr.2(35)/2010, P.5-11

de apariție a unor factori care să împiedice obținerea rezultatelor urmărite prin implementarea unor proiecte sau acțiuni.

Concluzii și propuneri

Un aspect pe care doresc să-l supun atenției dumneavoastră este determinarea impactului Noului Concept Strategic al NATO, ce va fi adoptat în aceste zile la summitul de la Lisabona, asupra documentelor oficiale referitoare la securitatea și apărarea națională. Credem că va fi ocazia de a elimina, în primul rând, confuzia conceptuală, inclusiv din proiectul Strategiei naționale de apărare, de evaluare a prevederilor Legii planificării apărării. Poate ar fi cazul să introducem și noi, ca multe alte țări membre, la fundamentarea tuturor demersurilor oficiale printr-un Concept strategic național de securitate și apărare.

Abordarea securității naționale, realizată din perspectivă teoretico-aplicativă, ar impune următoarea succesiune de clarificare: conceptul securității naționale, politica de securitate națională, politica de apărare, strategia de securitate națională, strategia de apărare a țării, planificarea apărării.

Elaborarea unor documente oficiale pe tematica securității naționale și apărării țării ar trebui să se desfășoare după o eventuală reconsiderare a fundamentului juridic, care să înlăture ambiguitățile și confuziile conceptuale ce se mai fac simțite.

Se impune conștientizarea necesității unui document programatic, referitor la strategia de securitate națională, cu implicații asupra strategiilor acționale în domeniu, care să vizeze aspectele principale, iar nu cele de detaliu.

De asemenea, credem că Strategia de securitate națională reflectă un segment al politicii Președintelui în domeniul de referință și ar trebui să se evidențieze ca atare.

Totodată, s-ar impune reanalizarea necesității documentului Carta albă a apărării, iar în stabilirea, prin lege, a cuprinsului strategiilor, să se țină seama de definițiile date acestora în Dicționarul de știință militară (Oxford) și Dicționarul de termeni militari (New York):

- **Strategia (securității) naționale** = arta și știința dezvoltării și folosirii resurselor politice, economice, psihologice, sociale și militare, pe timp de pace și război, pentru susținerea la maximum a politicilor naționale, iar în caz de război pentru amplificarea condițiilor posibile și favorabile obținerii victoriei.

- **Strategia militară (națională)** = arta și știința folosirii pe timp de război a resurselor și forțelor militare pentru susținerea obiectivelor politicii naționale prin aplicarea forței sau prin amenințarea cu forța.

COOPERAREA CIVILI-MILITARI (CIMIC) - O NOUĂ DIMENSIUNE A POLITICII DE SECURITATE A ROMÂNIEI

Ionel ONICIUC-CORDUBAN*
Ciprian POPESCU**

CIVIL-MILITARY (CIMIC) COOPERATION – A NEW DIMENSION OF ROMANIAN SECURITY POLICY

”In the light of the increased need to establish and maintain relationships with variety of civilian authorities and organizations in peace support operations and out-of-area mission, Alliance Commanders require a dedicated means for civil-military cooperation”.

Ministerial Guidance 1997

Cooperarea civili – militari (CIMIC) constituie una din componentele primordiale a acțiunilor militare, în speță, fie că putem discuta despre asistență civilă, fie de asistență militară cu scopul reabilitării atât economice, cât și a refacerii infrastructurii unei națiuni, constituind unul din domeniile în care instituția militară se implică foarte mult, acest lucru fiind impus și de necesitatea cooperării cu autoritățile centrale, locale și populația civilă din zonele conflictuale, în zonele unde au avut loc o serie de calamități naturale ori dezastre¹²⁹⁷.

Pentru a sublinia importanța cooperării civili – militari, anul 1944, din perspectiva generalului american Dwight David Eisenhower, a constituit unul din momentele care au permis descrierea sarcinilor care trebuiau rezolvate din perspectiva capabilităților CIMIC. Astfel, generalului american Eisenhower afirma: *„Cu cât voi elimina mai repede problemele care sunt din afara domeniului militar cu atât voi fi mai fericit! ... câteodată mă gândesc că trăiesc 10 ani în fiecare săptămână din care 9 ani sunt dedicați problemelor politice și economice ... și acest lucru îmi dă cumplite dureri de cap. Resurse de apă insuficiente, lipsa curentului electric, lipsa de alimente, lipsa carburanților și cadavrele împrăștiate în tot orașul”.*

Aceste afirmații nu fac altceva decât să întărească, să inoculeze în gândirea fiecăruia din noi, fie militari fie civili faptul că relațiile de colaborare și sprijin reciproc trebuie să primeze în detrimentul stărilor de animozitate, conflict. Pentru a putea crea o relație de cooperare cât mai solidă dintre mediul civil și cel militar au existat o serie de *teorii* care au încercat să ofere un răspuns cât mai pertinent asupra noilor realități de securitate și a mediului în care se va putea dezvolta conceptul de CIMIC, inclusiv ceea ce ar putea dăuna relațiilor civili-militari. Astfel, A.R. Luckham a încercat să dezvolte o tipologie a relațiilor civili-militari care să se bazeze pe 3 dimensiuni și anume:

---

* **Locotenent colonel doctorand, U.M. 02418 București**

** **Plutonier adjutant, U.M. 01175 Iași, Masterand, Studii Europene de Integritate și Securitate/Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași**

¹²⁹⁷ Troașcă Alexandru, *Tactica unităților de acțiuni CIMIC, Tratat de știință militară volumul III*, Editura Universității de Apărare, București, 2004, p. 454.

- *puterea civilă* – în care instituțiile și organizațiile trebuie să fie capabile să-și legitimizeze propriile moduri de acțiune, să-și rezolve propriile conflicte interne¹²⁹⁸;
- *puterea instituțiilor militare* are la bază trei tipuri de resurse și anume, coercitive și strategice, organizaționale (coeziune, capacitate profesională) și politice;
- *interacțiunea dintre puterea militară și puterea civilă*.

Această interacțiune dintre puterea militară și cea civilă ar trebui să aibă la bază un *echilibru de putere* dintre componenta civilă și cea militară, dar care în accepțiunea unor state echilibrul este unul de slăbiciune reciprocă decât în statele mult mai dezvoltate unde *echilibrul* are o putere reciprocă.

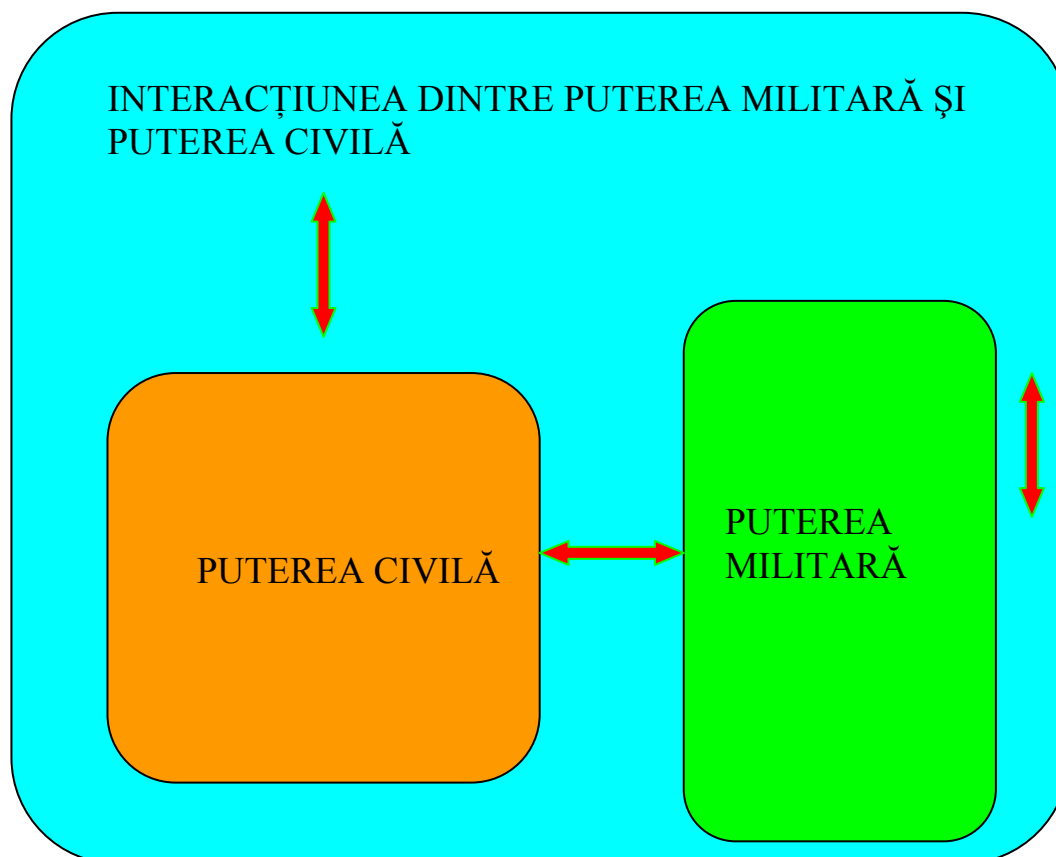

Fig.1 – Interacțiunea dintre puterea militară și cea civilă

Această interacțiune dintre puterea militară și cea civilă ar trebui să aibă la bază un *echilibru de putere* dintre componenta civilă și cea militară dar care echilibrul, în accepțiunea unor state, este unul de slăbiciune reciprocă spre diferență de statele mult mai dezvoltate unde *echilibrul* are o putere reciprocă.

Elaborarea acestor teorii, tipologii, evenimentele internaționale recente ce au implicat diverse acțiuni militare au reliefat o creștere a importanței coordonării componentei militare și civile dar, nu în ultimul rând, și cu cele ale OI, ONG și private de voluntari. Astfel, a apărut necesitatea definerii termenului de *cooperare civili-militari* pentru a elimina unele confuzii ce au existat, în speță unii militari

¹²⁹⁸ Finer, în „The Man of the Horseback” (Omul de pe crupa calului), afirma că intervenția armatei în politică nu este posibilă atunci când instituțiile politice nu sunt dezvoltate și lipsite de legitimitate.

crezând că CIMIC este necesar numai în operații multinaționale, iar alții considerând că CIMIC este necesar numai în operații militare pe teritoriul național.

Lumea militară și elementul civil sunt într-o interdependență profundă oriunde în lumea liberă și complexitatea acestei relații are de a face cu extraordinară, câteodată și dureroasă transformare pe care întregul glob o suferă în prezent - globalizare, terorism. Relația dintre civili și militari este mult mai expresivă decât ieri, în primul rând, fiindcă lumea civilă nu mai este ceea ce a fost, cum nici militarii și comandanții lor nu mai sunt ceea ce erau. Finalmente, aceste „virtuți publice” care sunt democrația și libertatea nu mai sunt nici ele ceea ce au fost la începutul secolului trecut. Paradoxal, democrația și libertatea sunt mult mai „vulnerabile”, mai dezvoltate dar mai perfectibile, mai răspândite, dar ușor influențate atacate. În plus, globalizarea prin modul său expansiv induce în această perioadă o serie de noi cerințe, de la noțiuni cum ar fi „statul-națiune” sau „securitate” și, de aceea, noțiuni fundamentale precum „apărare” sau „destin național”, „cultură”, „societate civilă” reprezintă mult mai mult în zilele noastre decât reprezentau ieri¹²⁹⁹.

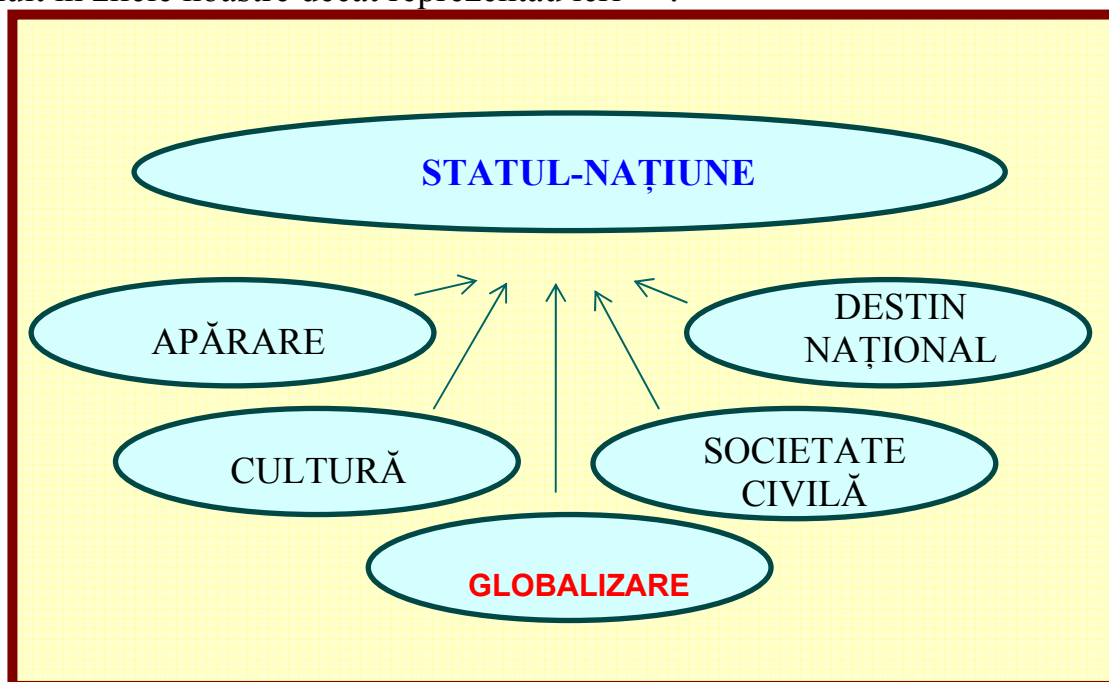

Fig. 2 – Cerințe ale globalizării

CIMIC își propune să contribuie la îmbunătățirea condițiilor de viață ale localnicilor prin implementarea unor proiecte de asistență umanitară și prin sprijinirea unei evoluții stabile a vieții economice în zona de operații. Acest mod de acțiune are certe valențe de influențare asupra populației locale. Capacitatea sa argumentativă decurge din forța faptelor, cu mult mai mare decât forța cuvintelor, cea din urmă în mod cert contraproductivă atunci când apare un decalaj vizibil între vorbe și fapte. Fără a fi un obiectiv în sine pentru CIMIC, care își bazează întreaga conduită pe respectarea strictă a *principiului transparenței*, fără a manifesta nici cea mai mică intenție de a influența organizațiile, autoritățile și populația cu care relaționează,

¹²⁹⁹ <http://www.princeradu.ro/news/2089/19/Impactul-relatiilor-civili-militari-asupra-securitatii-nationale>.

acordarea asistenței CIMIC nu este condiționată sub nicio formă de acceptarea prezenței și activității militarilor forțelor NATO, UE.

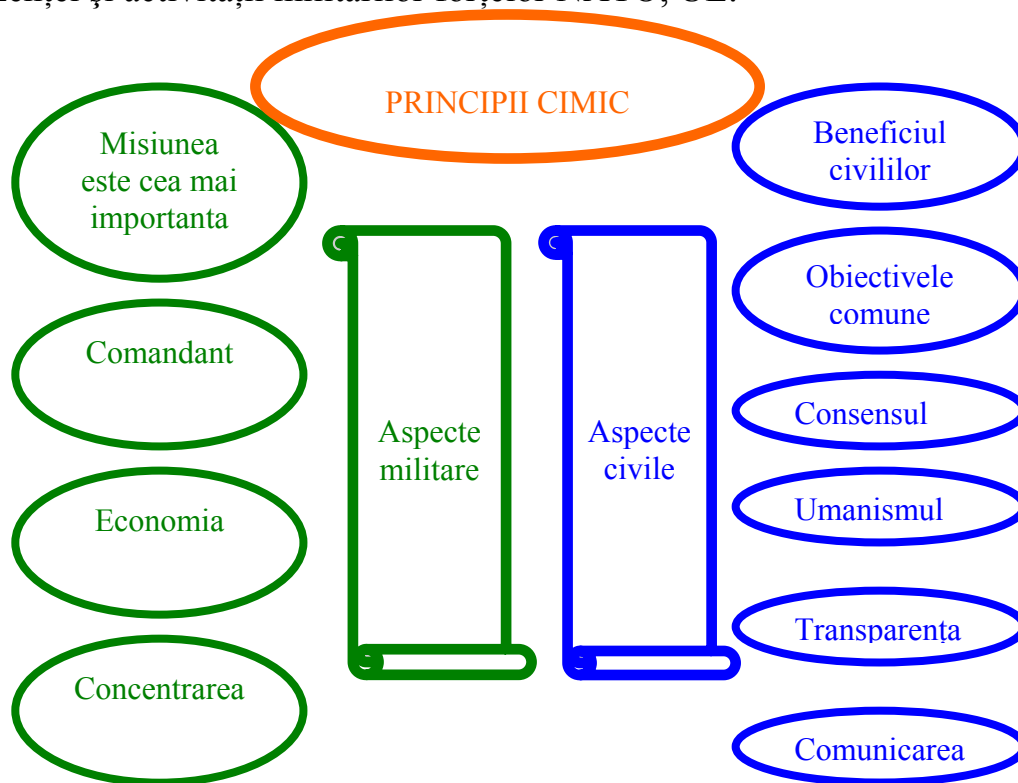

Fig. 3 – Principii CIMIC

1. Definirea termenului de relații civili-militari (CIMIC) și modul de implementare a acestuia

România a fost un model al relațiilor civili-militari încă din Evul Mediu. Atunci când o armată de 10.000 de oameni învingea o armată de 500.000 de soldați ai Imperiului Otoman, dacă civilii n-ar fi cooperat cu militarii, am fi asistat la o transformare în pașalâc. Obișnuiam în evul mediu să stăm în munți și prin cooperarea militarilor cu civilii reușeam să înfrangem adversarii, prin metode asimetrice, în comparație cu formele de luptă din acele vremuri. Altfel, România n-ar fi existat în anul 2005, ca membru al NATO, în special după acești cincizeci de ani de „paranteză roșie”, în care am fost uitați, dacă nu ar fi existat o coeziune dintre mediul militar și cel civil.

Cooperarea civil-militară¹³⁰⁰ reprezintă o dimensiune a operațiilor în care politica se derulează la nivel strategic, iar implementarea sa se face la nivelurile operativ și tactic și este în responsabilitatea comandantului, care va asigura corelarea acțiunilor militare cu cerințele autorităților militare și civile abilitate în materializarea politicii de apărare. Legătura dintre militari și agențiile civile trebuie privită ca o formă de colaborare extinsă prin identificarea unor interese comune, dublarea eforturilor și rezolvarea lipsurilor existente, prin măsurile generale de ripostă. Forțele italiene care au deținut o lungă perioadă de timp controlul militar al provinciei sudice Iraquene Dhi-Qar dispuneau de o structură CIMIC la nivel de companie care avea ca

¹³⁰⁰ <http://mariobalint.blogspot.com/2009/06/relatiile-civil-militare-cimic-in-iraq.html>.

misiune să interacționeze cu agențiile civile în atingerea scopurilor propuse. Procesul ajută atât partea militară cât și agențiile civile să-și atingă scopurile finale. Domeniul cooperării civil-militare este destul de vast și necesită existența unei legături strânse între structura privind politica de apărare și cea juridică. În teatrul de operații, cooperarea civil – militară are un rol important, datorită necesității obținerii resurselor locale, acționării într-un cadru internațional legal și facilitării trecerii în final la o conducere civilă.

După cum am menționat anterior, domeniul cooperării civil-militare este destul de vast și pentru a elimina acele confuzii vis-a-vis de termenul de cooperare civili-militari este imperios necesar în a se pleca de la a înțelege termenul de cooperare civili-militari.

În *accepțiunea NATO*, CIMIC-ul reprezintă „totalitatea acțiunilor și măsurilor întreprinse pentru realizarea coordonării și cooperării între comandanții militari, personal, pe de o parte, și autoritățile naționale și locale și populația civilă, organizațiile Internationale, neguvernamentale și private de voluntari, pe de altă parte”¹³⁰¹.

În *accepțiunea ONU*, care conferă conceptului o perspectivă mai largă, CIMIC-ul reprezintă o „relație de sprijin reciproc, planificare integrată și schimb constant de informații, necesar la toate nivelurile, între forțele militare, organizațiile și agențiile umanitare, care acționează pentru îndeplinirea unui scop comun ca răspuns la o situație de urgență umanitară”.

În *accepțiunea UE*: „sarcini sau activități specifice desfășurate de forțele UE, izolat sau în parteneriat, cu una sau mai multe organisme civile, întotdeauna în sprijinul misiunii comandantului”.

De-a lungul timpului, conceptul și activitățile CIMIC au avut diferite abordări: în perioada *Războiului Rece*, a fost confundat cu ideile de „sprijin al națiunii-gazdă”, „asistență umanitară”, „acțiuni în caz de dezastre” etc., deoarece evenimentele la care forțele militare participau - misiuni de menținere a păcii (situații de răspuns la crize) erau foarte puține, devenind tot mai frecvente după 1990. În acele circumstanțe, nu se putea vorbi pe deplin de CIMIC-ul operațional, deoarece se realiza doar sprijinul acordat forțelor militare de către autoritățile civile, prin asigurarea căilor de comunicații feroviare și rutiere, în vederea transportului echipamentelor militare către potențialele zone/teatre de operații.

În actualul context geopolitic și geostrategic, când extinderea procesului de globalizare a căpătat noi valențe, CIMIC-ul își face simțită prezența în întreg spectrul de operații militare, atât în cadrul apărării colective - *Articolul 5*, cât și în cadrul operațiilor de răspuns la crize - *non - Articol 5*. În ambele situații comandanții trebuie să își însușească factorii sociali, politici, culturali, religioși, economici, de mediu și umanitari atunci când planifică și conduc operațiile militare. Pe lângă acestea, trebuie să relaționeze cât mai flexibil cu un număr mare de organizații internaționale și neguvernamentale care au obiective, metode și perspective proprii, toate necesitând a fi armonizate cu cele ale forțelor militare.

---

¹³⁰¹ Doctrina CIMIC NATO (AJP-9).

Termenul de cooperare civili-militari are același înțeles atât pentru operațiile desfășurate pe teritoriul național cât și pentru operațiile multinaționale desfășurate sau în curs de desfășurare înafara granițelor României, având ca elemente comune resursele, relaționarea dintre comandant și agențiile non-militare, liderii tribali locali, autoritățile locale, centrale în zona în care elementele militare își desfășoară acțiunile. Astfel, în *accepțiunea specialiștilor militari, cooperarea civili-militari (CIMIC) reprezintă totalitatea acțiunilor și a măsurilor întreprinse pentru realizarea coordonării și cooperării între comandanții militari pe de o parte și autoritățile centrale și populația civilă, organizațiile guvernamentale, nonguvernamentale, internaționale și private de voluntari, pe de altă parte*¹³⁰² CIMIC reprezintă totodată și o interfață dintre Forța Întrunită și instituțiile, populația civilă ce acționează în aria de operații. Acest concept de CIMIC presupune atât activități¹³⁰³ în sprijinul acțiunilor militare prin stabilirea concepției de acțiune și a modului de coordonare a acestora, cât și activități în sprijinul administrației centrale(locale) sau populației în scopul normalizării situației de conflict cât și a înlăturării efectelor produse în urma dezastrelor naturale sau industriale, acestea corespunzând unor elemente distinctive și anume:

- legătura civili-militari – prin sprijinirea elementului operațional (planificare și conducere) și legătura cu autoritățile guvernamentale, non-guvernamentale;

- sprijinirea mediului civil – printr-o gamă largă de activități conform misiunilor forțelor militare(pot implica o serie de resurse militare, informaționale) iar deciziile trebuind a fi luate la nivel înalt, având ca fundament factorii politici, militari și civili.

O relație eficientă cu o gamă largă de organizații civile, cu populația, guvernul, autoritățile locale este fundamentul pentru soluționarea conflictelor iar pentru stabilirea și menținerea acestor relații, CIMIC reprezintă unul din instrumentele de bază al comandantului indiferent că se află pe teritoriul național sau în misiuni multinaționale, experiențele ultimelor conflicte reliefând faptul că operațiile militare sunt mult mai eficiente iar în opinia mea consider că reprezintă unul din pilonii cei mai importanți ai operațiilor militare.

2. Structuri CIMIC

După cum se cunoaște, structura CIMIC de bază o constituie *Grupul CIMIC* acesta fiind proiectat a desfășura acțiuni atât pe timp de pace cât și la criză și război, acesta nefiind o structură dislocabilă(pentru participarea la operații, grupul CIMIC nu se disloca în întregime, ci numai anumite elemente din compunerea sa (companii

---

¹³⁰² Doctrina CIMIC-NATO (AJP-9).

¹³⁰³ Activitățile CIMIC sunt guvernate de respectarea unui număr de principii, dintre care *principiul comunicării* propune modalități de optimizare a relațiilor cu agențiile civile, autoritățile locale, organizațiile internaționale și neguvernamentale, populația locală etc., printr-o comunicare eficientă, vitală pentru menținerea consensului și a cooperării.

generale CIMIC, plutoane CIMIC, echipe functionale de specialisti CIMIC¹³⁰⁴), având un centru de expertiză în domeniul CIMIC cu rol în pregătirea personalului CIMIC la nivel tactic. Rolul său este de a crea condițiile civil-militare care să confere comandantului posibilitatea alegerii cursului de acțiune optim în vederea îndeplinirii cu succes a misiunii și acționează într-un spațiu complex, de la infrastructură, asistență medicală, juridică până la relații internaționale.

Dimensiunea acestui Grup CIMIC este de nivel batalion, având detaliate pe funcțiuni o serie de companii, grupuri cu diferite sarcini. Misiunile acestui grup CIMIC pot fi astfel clasificate:

- pe timp de pace – prin pregătirea forțelor și mijloacelor pentru participarea la misiuni, prin înlăturarea efectelor produse de dezastrele naturale, sprijinirea acțiunilor antiteroriste, sprijinul națiunii gazdă;
- criză – activități specifice managementului crizei (planificare, coordonare, executare), controlul populației și al resurselor, participarea în cadrul operațiilor de sprijin al păcii;
- pe timp de război – pentru apărarea națională, apărarea colectivă (NATO), sprijinul operațiilor, sprijinul națiunii gazdă.

Abordând doar o parte din această zonă atât de vastă a dimensiunii de cooperare civili-militari, nu se poate omite nici concepția de pregătire a personalului CIMIC¹³⁰⁵ care la o primă lecturare pare destul de bine elaborată prin participarea la grupuri de lucru, conferințe, seminarii, studierea de publicații, participarea la exerciții de pregătire, dar care în realitate par inabordabile. De aceea prin acest studiu încerc să relievez o stare generală a dimensiunii CIMIC, punctând doar unele aspecte importante al relației civili-militari dar accentuând mai mult latura multinațională a acestei dimensiuni privită prin prisma multitudinilor de realități din teatrele de operații care sunt mult diferite de cele de pe teritoriul național, în speță la problemele referitoare la proiectele CIMIC, modul de negociere, aspecte legale ale CIMIC, importanța utilizării translatorilor în activități CIMIC.

3. CIMIC în teatre

Desfășurarea de forțe și mijloace CIMIC în teatrul de operații ca parte a unui contingent național contribuitor la forță se face prin intermediul procesului de

---

¹³⁰⁴ În efortul de reconstrucție și dezvoltare, specialiștii CIMIC lucrează astfel încât să creeze cadrul optim pentru tranziția responsabilităților asumate temporar de militari (asigurarea ordinii publice, aprovizionării populației în funcționarii utilităților) către autoritățile civile corespunzătoare. În acest scop, CIMIC cooperează cu celelalte diviziuni ale statului major pentru clarificarea tuturor aspectelor operației care ar putea influența, într-un sens sau altul, situația umanitară. Specialiștii CIMIC pun la dispoziția planificatorilor militari consultanță și avizează comandantul asupra tuturor aspectelor menționate anterior.

¹³⁰⁵ Menționez că, pentru pregătirea personalului, din cadrul grupului CIMIC, a beneficiat de sprijinul experților din cadrul Centrului de Relații Civil-Militare, de pe lângă Școala Navală Postuniversitară, Monterey – California, SUA. De asemenea, personal din grupul CIMIC românesc a participat la pregătire în cadrul Centrului de pregătire afaceri civile, la Fort-Bragg din Carolina de Nord – SUA.

generare a forței. Aceste forțe vor fi desfășurate inițial însoțind formațiunile de tip mare unitate și unitate și vor fi plasate sub controlul CJTF. Având în vedere faptul că, într-o *Operație de Răspuns la Criză*, elementul esențial va fi întotdeauna tranziția puterii către autoritățile civile, acest lucru trebuie realizat într-o manieră cât mai ușoară cu putință. La nivelul Ministerului Apărării Naționale/SMFT, Componenta Operațională Terestră este structura de comandă subordonată nemijlocit Statului Major al Forțelor Terestre destinată conducerii acțiunilor militare întrunite de nivel operativ și are ca misiuni principale: planificarea și conducerea acțiunilor militare întrunite independent, sau în cadrul unui război de coaliție/alianță în orice zonă de pe teritoriul național sau în spațiul de interes strategic al României, exercitarea conducerii operaționale asupra structurilor militare naționale aflate în misiuni internaționale, evaluarea structurilor operaționalizate, sau în curs de operaționalizare, prin planificarea și conducerea exercițiilor întrunite. Structurile militare naționale, dislocate în teatrele de operații, au fost folosite în general în faza operațiunilor *post-combat*, îndeplinind misiuni de protecția forței, ripostă antiteroristă (în special căutare - scotocire), distrugerea rețelelor de droguri, depozite, misiuni specifice Poliției Militare, misiuni de *Combat Support* (geniu - infrastructuri), misiuni de culegere de informații și participarea la misiuni INFOOPS și CIMIC.

În toate teatrele de operații se desfășoară operații informaționale active, îndreptate spre obținerea sau menținerea sprijinului populației civile, cât și pentru contracararea mijloacelor media ostile. Acestea sunt operațiile informaționale (inclusiv media, CIMIC și psihologice), care au rolul de multiplicator de forță și factor de reducere a violenței, operații ce sunt integrate în campanii planificate și conduse la nivel operativ. Cea mai importantă structură națională specializată este Batalion 1 CIMIC. Operaționalizarea Batalionului 1 CIMIC are ca obiectiv principal punerea la dispoziția armatei române a unor structuri și personal specializat, capabil să asigure consilierea comandanților în domeniul larg și complex al relațiilor civil-militare în orice teatru de operații multinaționale, misiuni ce se vor axa pe trei direcții principale:

- urgențe civile (sprijinul autorităților locale și populației civile din zonele afectate de calamități pe teritoriul național – în parteneriat cu IGSU);
- completarea comandamentelor forțelor multinaționale cu personal CIMIC specializat, capabil să îndeplinească o gamă largă de misiuni specifice;
- participarea cu structuri CIMIC specializate (de la nivel echipă, la nivel companie) în teatre de operații multinaționale.

Misiunile specialiștilor CIMIC derivă din realitățile câmpului de luptă modern, cu provocări noi, complexe care nu pot fi contracarate doar prin operații militare propriu-zise. Trista realitate a tuturor teatrelor de operații multinaționale din lume, în care se află dislocați militari români, este aceea că, indiferent de țara din care provin sau de misiunea pe care o au, trupele multinaționale vor fi întotdeauna privite cu neîncredere sau cu ostilitate și uneori chiar cu ură de către o parte a populației locale. De aceea, misiunea specialiștilor CIMIC este de a face să crească permanent și cât mai mult posibil numărul acelor care înțeleg că trupele multinaționale, în general, și militarii români, în special, sunt acolo, în țara lor (fie ea Afganistan, Irak sau Kosovo)

pentru a aduce pacea și stabilitatea, pentru a-i ajuta să păstreze speranța într-un viitor mai bun.

4. Proiecte CIMIC - un factor catalizator al relațiilor civil - militare

Rolul acestor proiecte CIMIC care, dacă sunt bine argumentate și finanțate, pot aduce în acea zonă, regiune o îmbunătățire a imaginii forței militare în fața comunității locale, pot crește moralul trupelor oferindu-le șansa de a lucra alături de populația locală la reconstrucția respectivei zone. Astfel proiectele CIMIC pot fi clasificate în:

- proiecte de acțiune civică – se referă la proiecte mici de cel mult 100 la 1.000\$;
- proiecte mici-medii – se referă la proiecte de la 5.000 la 50.000\$.

Aceste proiecte medii sunt destul de greoaie, necesită un control și sarcini mult mai precise și clare. De ce spun acest lucru – pentru că ofițerul, subofițerul CIMIC aflat într-o zonă de conflict pe baza propunerilor venite de la autoritățile locale propun către agențiile desemnate prin implementarea acestor proiecte (stații de alimentare cu apă, construcții civile) iar acele agenții pot aproba, sau nu, implementarea acelor proiecte. Dezacordul celor care finanțează aceste proiecte va duce la o scurtcircuitare a relațiilor cu membrii autorităților locale, în speță în Irak a principalelor lideri tribali. Imi aduc aminte că era o bucurie pentru ofițerul CIMIC în momentul în care pe mail recepționa avizul favorabil de implementare al aceluși proiect. Această bucurie exprimată dădea un suflu de speranță comandantului că locuitorii acelei zone, regiuni vor fi mai receptivi cu militarii care patrulează pe acea zonă, conferindu-le o anumită siguranță.

5. Războiul din Afganistan - o nouă dimensiune a CIMIC

Misiunile de tip CIMIC fac parte dintr-o sferă largă de misiuni specifice operațiilor de contrainsurgență executate de militarii români din cadrul structurilor subordonate, în speță a *Combined Team Zabul (CTZ)*, având ca scop câștigarea încrederii populației civile afgane și de a stabili relații de colaborare cu liderii acestora. Această misiune este extrem de dificilă datorită reticențelor unor comunități din satele aflate în aria de operații a forțelor românești, a existenței populației civile afgane la limita dintre securitatea oferită de militari și amenințările insurgenților către acea populație de a nu fraterniza cu forțele ostile lor. Astfel aceste misiuni devenind după cum am menționat extrem de dificile, ceea ce a determinat din partea forțelor participante o atenție mult mai mare și o pregătire până la ultimul amănunt a acțiunilor, misiunilor pentru ca în final populația civilă să se alăture efortului de sprijinire a autorităților afgane pentru implementarea securității și instituirea unui regim de viață democratic în Afganistan.

Fig. 4 – Aspecte ale cooperării civil-militare

De aceea, sprijinul acordat populației civile nu se rezumă doar la acțiuni militare de asigurarea securității principalelor căi de comunicații, a principalelor zone locuite, ci prin sprijin material pentru finalizarea unor proiecte care vizează construirea de comunicații, reabilitări ale rețelelor de apă, construcția de școli și unități sanitare (dispensare, spitale).

La nivelul CTZ există un modul CIMIC româno-american care are ca atribuții principale consilierea comandantului CTZ, asigurarea expertizei asupra impactului operațiilor militare asupra populației civile precum și modul cum pot influența societățile civile afgane asupra operațiilor militare. Abordând activitatea CIMIC prin prisma forțelor participante (batalioane de infanterie) coordonarea, relaționarea misiunilor CIMIC cu CTZ se face prin ofițeri specialiști CIMIC aflați la nivelul acestor batalioane, ei fiind implicați direct în coordonarea și conducerea activității de cooperare civili-militari prin deplasarea în satele din aria lor de responsabilitate, fiecare având alături o echipă de specialiști CIMIC din cadrul Grupului CIMIC.

Ceea ce este interesant de reliefat este faptul că expertiza efectuată de specialiștii CIMIC este destul de complexă prin modul de evaluare al localităților din jurul principalelor locații în care sunt militarii români, de evaluarea nevoilor de care acei oameni au imperios nevoie plecând de la faptul că în acea zonă se cunoștea faptul că sursele de apă sunt precare și necesita o reabilitare a surselor de apă. Discuțiile pe tema acestui subiect vor face o analiză mult mai pertinentă într-o ulterioară analiză a dimensiunii CIMIC în Afganistan.

Concluzii

După această imersiune în acest domeniu atât de vast al cooperării civili – militari, acesta este și va rămâne un domeniu de referință, lucrul cu civilii reprezentând o provocare pentru întreg personalul militar atât datorită diferențelor de

cultură organizațională, a implicării tot mai active în procesele și proiectele umanitare de sprijin a populației locale, a problemelor politice în lucrul cu reprezentanții guvernamentali.

Pentru a putea implementa, coopera cu diverse entități civile, structurile implicate pe acest palier al cooperării civil-militare sunt obligați prin programele de pregătire care le desfășoară atât înainte cât și după defluirea în teatrele de operații să cunoască următoarele:

- legislația internațională privitoare atât la statutul persoanei, a statutului forțelor, a dreptului umanitar, a regulilor de angajare;
- identificarea facilităților existente în acea țară pentru o bună realizare a sprijinului națiunii gazdă;
- realizarea cooperării cu autoritățile publice locale, populația civilă, organizațiile naționale, internaționale din zona de operații;
- negocierile CIMIC sunt adesea multilaterale și de aceea necesită o atenție sporită în atingerea unor puncte comune.

Cunoscând aceste aspecte enunțate mai sus, cooperarea dintre militari și civili ar putea duce la creșterea încrederii, siguranței atât a populației locale cât și a forței militare implicate. De aceea, misiunea specialiștilor CIMIC este de a face să crească permanent și cât mai mult posibil numărul acelor care înțeleg că trupele multinaționale, în general, și militarii români, în special, sînt acolo, în țara lor (fie ea Afganistan, Kosovo) pentru a aduce pacea și stabilitatea, pentru a-i ajuta să păstreze speranța într-un viitor mai bun.

Reportajul difuzat de *Radio Romania Actualități* pentru a demonstra importanța misiunilor CIMIC și contribuția lor la stabilitatea situației dintr-o zonă de conflict deosebit de activă și periculoasă a demonstrat, că prin proiectele inițiate, că un gest mic care nu implică sacrificii financiare – *strîngerea de jucării!* – poate avea efecte foarte mari la destinație și poate salva vieți! Încheierea misiunii din Iraq, după șapte ani, cu doar câteva victime în condițiile unor misiuni extreme de grele și periculoase în rândul militarilor români poate fi și rezultatul structurilor CIMIC care au acționat în toți acești ani în Irak.

Fig.5 - Militarii români împart jucării copiilor - Provincia Dhi Qar –anul 2008

BIBLIOGRAFIE:

- [1] SMG/PF 5.2 – Doctrina pentru cooperare civili-militari.
- [2] SMG/PF 5.3 – Manualul CIMIC.
- [3] AJP- 9 - NATO Civil - Military Cooperation Doctrine.
- [4] TROAȘCĂ, Alexandru, **Tactica unităților de acțiuni CIMIC, Tratat de știință militară volumul III**, Editura Universității de Apărare, București, 2004.
- [5] <http://mariobalint.blogspot.com/2009/06/relatiile-civil-militare-cimic-in-iraq.html>.
- [6] www.mapn.ro

MASHREQ – O REGIUNE STRIVITĂ DE INTERESELE PAN-ISLAMICE ȘI PAN-ARABE

Ionel ONICIUC-CORDUBAN*
Ciprian POPESCU**

MASHREQ – A REGION CRUSHED BY PAN-ISLAMIC AND PAN-ARABIAN INTERESTS

11 September was not terrorism, Islamic fundamentalism or conflict in the Middle East. Globalization of the economy, the opacity of the Arab states what is modernism, dependence on increasingly visible and dangerous energy resources, oil is "the economic life blood," has turned this region's Mashreq and not just a reference area of great strategic power. Birth of several great nations has complicated the politics of the region, leading to a cycle of violence and unrest that has not yet ended, even some of them culminating in the most ambitious plans for rearmament as a counterweight to Iran's military power.

What will be dominant in the Mashreq region: the interests of Islamic, Arab, or the path of compromise and upgrade?

The answer to this question will help to foreshadowing future Mashreq region, the Middle East which are still buried in its historical conflicts or getting up and changing to a new stage, a community of security possible. A process that fluctuates in Islam is tradition and modernity. Modernization is welcome if it reduces the role and influence of tradition, and hence the religion, but everything is like a coin. And, that any money we have two images. Unfortunately, the other an image of currency is increasing at the expense of fundamentalist religious extremism and moderation logic / reason. Should the very life of the Islamic world views different from the western steps of crystallization is new, complex methods and / or process for solving future ethnic and religious conflicts, wherever they might occur as incorrect to think that thirst for progress, innovation is a misconception in the West, is just as wrong to think that Islam supports freedom of thought. Westernizations arouse fear, because it leads to a new definition of man, a man without family ties, free and independent. For Arabs, the faithful require membership status to the community. There are no human rights, but duties of the believer who must respect the rights of God! "Middle East has long been the most active and dangerous source of terrorism in the world but lately the favorite target of terrorism has been, in this region, people, goods and U.S. interests but also those of the Israel the latter case even the national territory.

Trying to combat terrorism by military means alone seems a "mission impossible", he is not in a vital, a military problem but a political, social and economic development. The military, by its very purpose, structure and preparation of its components is not fully adequate to combat terrorism, the most general way, some military structures - forces 'special' can participate in fighting terrorism, but without the lead role in it. Examples supporting this claim are obvious failure of how Israel is defending one of the most powerful military force in the region's Mashreq, preventing suicide bombs attacks in Israel by members of the Islamic resistance movement Hamas; prevent or stop the Palestinian uprising and prevent missile attacks from Lebanese territory by pro-Iranian Hezbollah guerrilla against towns in northern Israel.

---

* Locotenent colonel doctorand, U.M. 02418 București

** Plutonier adjutant, U.M. 01175 Iași, Masterand, Studii Europene de Integritate și Securitate/Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

The causes of religious depended and will depend on the degree of development of that state and the interference of foreign powers in that state. Therefore, resolving these cases will mean removing sources of instability that lead to bankruptcy of a state and not depend on the limits imposed by the great power status.

1. Delimitări conceptuale

Potrivit orientalistului Francois Massoulie: „*Orientul Mijlociu, tărâm al conflictelor, datorează prăbușirea Imperiului Otoman în 1918 și împărțirii sale succesive între puterile coloniale, seria nesfârșitelor crize care i-au presărat istoria: de atunci, crearea unor state cu frontiere contestate este un motiv de conflicte care se nutresc din rivalități ancestrale.*

Fig. 1 Regiunea Mashreq

După al Doilea Război Mondial, crearea statului Israel într-un context ostil a provocat exodul unui popor, cel palestinian, și a catalizat toate conflictele regionale. Semn al timpurilor noi, petrolul a contribuit la multiplicarea tensiunilor: aflat la originea extraordinarei bogății, ca și a sărăciei cutremurătoare din regiune, aurul negru a zguduit mitul națiunii arabe și a favorizat avântul islamismului, mișcare alimentată de lupta împotriva mizeriei și a nedreptății”¹³⁰⁶

O imersiune în analiza din punct de vedere geopolitic a acestei regiuni constituie și va constitui în continuare o sarcină dificilă, deoarece *Orientul Mijlociu reprezintă unul din punctele sensibile al sistemului mondial, acesta fiind motivată și*

¹³⁰⁶ Francois Massoulie, **Conflictele din Orientul Mijlociu**, Editura All, București, 2003, p.116.

de faptul că odată cu sfârșitul Războiului Rece¹³⁰⁷ și al competiției bipolare¹³⁰⁸ dintre superputeri, lumea a devenit mult mai complexă iar impactul acestuia asupra *patternului* securității internaționale este indiscutabil.

Pentru a putea analiza de ce *Orientul Mijlociu* din punct de vedere geopolitic reprezintă *unul din punctele sensibile ale sistemului mondial* ar trebui plecat de la o *definiție*¹³⁰⁹ unanim acceptată care ar trebui să aibă în vedere originea termenului, diversele denumiri ale regiunii, diferența dintre conceptele de *Orient Apropiat* și *Orient Mijlociu*, criteriile de definire ale regiunii. Astfel termenul de *Orient Mijlociu* a fost folosit pentru prima dată în anul 1902, de către un ofițer al Forțelor Navale ale SUA, Alfred Thayer Mahan, desemnând inițial regiunea asiatică de la sudul Mării Negre, cuprinsă între Marea Mediterană și nordul Indiei.¹³¹⁰ Ceea ce este interesant de analizat în continuare este și contestarea acestui termen prin prisma faptului că acesta făcea parte dintr-un vechi argou britanic¹³¹¹. Astfel, britanicii sunt cei care au denumit această regiune și tot ei sunt cei care au făcut distincția dintre *Orientul Apropiat* și *Orientul Mijlociu*. Astfel, primul termen însemna alimentarea timpurie a corăbiilor în Cipru, iar al doilea reprezenta portul Aden din Yemen.

Chiar dacă literatura anglo-americană cuprinde în geografia Orientului Mijlociu și țările din Orientul Apropiat, prin sistematizarea acestor spații se pot face clarificări cu privire la diferențele dintre cei doi termeni, și anume că:

- Orientul Apropiat, ca termen întemeiat pe baza analizelor geografice cuprinde spațiul de vecinătate est-mediteranean, în speță Turcia, Siria, Liban, Israel, Egipt și Cipru;
- Turcia și Cipru fiind considerate și state ale sud-estului european pot fi dissociate uneori de Orientul Apropiat;
- Orientul Mijlociu cuprinde spațiul geografic mărginit la Vest de statele Orientului Apropiat, la Est de Asia Centrală, la Sud de Oceanul Indian și la Nord de Podișul Anatoliei, prin urmare Peninsula Arabiei, inclusiv Iranul.

Enumerând aceste clarificări conceptuale ale termenului de *Orient Mijlociu*, unii specialiști afirmă că termenul de *Orient Apropiat* și-a pierdut frecvența de întrebuințare, subsumându-se până la confuzie cu *Orientul Mijlociu* sau includerea și a Afganistanului în această regiune.

Analizând din punct de vedere geografic, suprafața Orientului Mijlociu este în cea mai mare parte aridă, cu veri calde și secetoase și ierni umede, limba și religia

---

¹³⁰⁷ Orientul Mijlociu reprezenta „*Un tărâm fărâmițat... incapabil să obțină o unitate de acțiune sau economică din cauza profundelor diferențe interne, dar și prin faptul că zona era strivită de interesele altor țări*” - Khana Parag în op cit., la p.161.

¹³⁰⁸ Într-un discurs avut de Gl. conf. univ. dr. Constantin DEGERATU în cadrul susținerii tezei de doctorat a Col. Cezar Cobuz referitoare la „Teoria Haosului”, acesta sublinia că, competiția bipolară s-a dus între Est, Vest și SUA.

¹³⁰⁹ Definiții ale conceptului geopolitic de Orient Mijlociu diferă prin lipsa unei accepții a mediului academic, a istoricilor, jurnaliștilor și a experților militari.

¹³¹⁰ Peter SLUGLETT, „Middle East”, Microsoft@Student 2009(DVD). Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2008.

¹³¹¹ Khanna PARAG, **Lumea a doua. Imperii și influență în noua ordine globală**, Editura Polirom, Iași, 2008, p.161.

simbolizează cele două forțe care au cucerit inimile și mințile popoarelor acestei regiuni, iar curente precum arabitatea¹³¹² și islamismul¹³¹³ simbolizează cele două fețe ale globalizării acestei regiuni.

Este ușor și tentant să se privească insecuritatea regiunii în termenii conflictului etnic, *arabi vs. nonarabi* (Israel, Iran) sau în termeni religioși, *arabi vs. evrei, suniți vs. șiiți*, dar se poate observa că disputele *arabi vs. nonarabi au precedent față de cele interarabe*.

Economic vorbind, aici se regăsesc 65% din rezervele de petrol ale lumii, în special în statele din jurul Golfului Persic, petrolul fiind principalul produs de export al regiunii, alte state fiind lipsite de această sursă minerală dar având o populație mult mai numeroasă.

Ceea ce este interesant de adăugat este și existența a *trei subregiuni connexe Orientului Mijlociu* și anume: *Mashreq despre care voi încerca în acest studiu să identific principalele repere geografice, politice, de securitate, Golf, Maghreb*. Diviziunea dintre ele, datorată distanței pe care acestea se întind a fost depășită de migrația extensivă a muncii între țările arabe, în special datorită oportunităților pe care petrolul le dezvoltă în aceste țări.

Analizând evoluția Orientului Mijlociu în decursul timpului, *anul 2008 a adus acestei zone o nouă exprimare, total diferită față de cea de după sfârșitul Războiului Rece*, războiul din Irak devenind cel mai mare catalizator al acestei transformări, însă nu și singurul. Rezultatul acestuia totuși este cu totul altul decât cel intenționat. Progresul este diminuat prin refuzul angajării într-un proces de reconciliere a facțiunilor politice din această țară, mai mult decât atât, odată cu înfrângerea lui Saddam Hussein, balanța de putere dintre Irak și Iran s-a rupt, crescând influența Teheranului în regiunea Golfului și peste, această afirmație fiind susținută și de continuarea procesului de îmbogățire a uraniului în ciuda ostilității organismelor internaționale.

Astfel, *Orientul Mijlociu* prezintă probleme serioase care o împiedică în a avea o puternică influență pe continent, mai ales o putere globală, calitatea mediocră a statelor componente, lipsa de unitate datorită caracterului conflictual sau frica de progres și întoarcerea la islamism ducând la dezbinarea și dărâmarea Orientului Mijlociu ca întreg.

Abordând ca studiu regiunea Mashreq, avem ca punct de plecare conflictul dintre statul Israel și vecinii săi arabi, în speță, Egiptul, Libanul, Iordania și Siria.

---

¹³¹² Naționalismul arab deține o relație complexă și strânsă cu islamismul politic. Acest curent a apărut ca reacție a lumii arabe atât la decadența și dezmembrarea Imperiului Otoman cât și la invazia occidentală. Aceasta avea scopul să reunească sub același acoperiș statele arabe divizate după război, însă construcția acestuia a generat mai degrabă o rivalitate inter-arabă datorită luptei între principalele state pentru conducerea lumii arabe.

¹³¹³ Malise Ruthven, **Islamul. Foarte scurtă introducere**, Editura Alfa, București, 2004, p.18, Curentul islamist îndeamnă la întoarcerea la tradiții, la Coran, precum și aplicarea Legii „Sharia” în toate domeniile, scopul fiind de a reislamiza societatea printr-o revigorare a normelor autentice ale islamului și întoarcerea la origini. Astfel, islamul transformă religia într-o ideologie politică de luptă și eliberare și se caracterizează prin trăsătura sa anti-occidentală.

Acest conflict a definit calitățile transnaționale ale naționalismului arab printr-o politică de sprijin pentru cauza palestiniană atât retorică cât și guvernamentală ceea ce a putut conferi o legitimitate față de popoarele lor. Astfel, simbolurile arabismului și islamismului prin focalizarea lor asupra conflictului israelian au fost cele care au făcut posibile dinamicile de securitate ale Orientului Mijlociu, fără existența legăturilor culturale comune puțin ar fi fost probabil ca statele de talie mică sau medie, așezate geografic la distanțe mult mai mari să poată prinde coerență într-un model de interdependență al securității.

Această regiune deși era considerată de unii specialiști drept „*curtea din spate a URSS-ului în perioada Războiului Rece*” are încă indefinite aspectele religioase, culturale, ceea ce explică încă existența unor falii destul de mari între aceste state.

Mashreq-ul de azi se află în fața unor probleme destul de dificile cum ar fi: terorismul, renașterea islamismului, represiunea politică, intervenția militară străină¹³¹⁴. Acestea derivă și din faptul că statul-națiune alimentează rivalitățile, acolo unde experiența istorică clară este coexistența, principiu de bază al relațiilor internaționale dintre state cu sisteme sociale diferite, potrivit căruia aceste state se angajează să trăiască în pace și să rezolve litigiile dintre ele fără a apela la forța armată¹³¹⁵, dar care în cele mai multe cazuri nu poate să fie respectată datorită și șovinismului național¹³¹⁶.

Majoritatea statelor din regiune se regăsesc la extremitatea spectrului de coeziune socio-politică, democrația fiind rarefiată, iar după cum spuneam recent, folosirea forței și a represiunii în viața politică, socială devine endemică¹³¹⁷.

Ideile pan-islamice sau pan-arabe au eșuat în a reprezenta o amenințare la adresa sistemului de state, ele au afectat modul în care statul a acționat. Activitățile subversive ale unor organizații precum Hamas-ul, Jihadul, Hezbollah-ul, elemente ale dreptei evreiești au reușit să lase amprente profunde la nivelul regional al politicii de securitate, materializate prin insiguranța unor regimuri în a crede că soluționarea conflictului israeliano-palestinian nu va avea un deznodământ datorită implicării unor *state mobilizatoare*¹³¹⁸ în creșterea amenințărilor de insecuritate atât la nivel regional cât și global.

Acest studiu își propune în continuare o prezentare a principalilor actori și o încercare de delimitare a problemelor de securitate din toate domeniile pentru a putea demonstra de ce uneori faliile sunt atât de largi dintre aceste state ale regiunii Mashreq-ului și de ce democrația nu poate să abdice încă preceptele religioase ale unor state pur islamice.

---

¹³¹⁴ Parag Khanna, op. cit., p.190.

¹³¹⁵ <http://dexonline.ro/definitie/coexistenta>.

¹³¹⁶ Hărțile otomane aveau zone fluide, curbe care desemnau triburile și oazele pe care le ocupau acestea, însă granițele de azi, trasate în grabă, se îndepărtează de orice rațiune de împărțire a popoarelor (mozaicuri multietnice)

¹³¹⁷ Guvernele Siriei au măcelărit zeci de mii de cetățeni, Libanul și Israelul au dezvoltat o serie de războaie civile.

¹³¹⁸ Rubin Barry, **The Tragedy of the Middle East**, Editura Cambridge University Press, 2002, p.74.

1. Israel

Fig. 2 - http://harta.infoturism.ro/Orientul_Mijlociu/Israel/harta_fizica_Israel.php

Este un stat cu o democrație parlamentară cu o influență semnificativă și cu propria formă de socialism și de stat al bunăstării¹³¹⁹. Sistemul guvernamental are la bază câteva legi fundamentale emise de Knesset, un parlament unicameral printre care președintele este ales pentru un mandat de 5 ani de acest for legislativ. Primul ministru are puterea executivă care din mai 1996 poate fi ales doar prin vot direct.

Abordarea dimensiunii politice a securității, în afara unor voturi de neîncredere ale parlamentului față de guvern și a unor asasinat ale politicianilor de rang înalt, poate să ne conducă la faptul că Israelul este printre puținele state democratice din regiune cu un regim relativ stabil, spun relativ deoarece apariția amenințărilor externe permanente dislocă, disipește coeziunea socio-politică în special odată cu apariția primelor tratative de pace.

Din punct de vedere economic, Israelul depinde de importurile de petrol, cărbune, alimente, diamante neprelucrate, echipament militar cât și de suportul financiar al S.U.A. Israelul posedă un sector dezvoltat de servicii și este unul din centrele principale ale lumii în tăierea și șlefuirea diamantelor. Principala amenințare economică care ar putea veni sau care a fost resimțită de-a lungul timpului au fost blocadele economice către rutele de comerț esențiale, de către statele arabe rivale, acest dezavantaj fiind contracarat printr-un sprijin financiar masiv din partea SUA și nu numai.

Dimensiunea militară a securității a fost și rămâne o preocupare majoră a acestui stat. Israelul și-a transformat diferitele valori având ca fundament susținerea

¹³¹⁹ Stephen M. Walt, op.cit., p.103.

americană, într-o superioritate militară regională mai ales că acest stat dispune și de arsenale nucleare. Astfel, în ciuda dimensiunii și a populației civile reduse, Israelul a avut o notă dominantă de putere în Orientul Mijlociu¹³²⁰ de-a lungul timpului folosind o doctrină de posesie și de represalii împotriva adversarilor ceea ce s-a materializat și în bugetul din perioada 1950-1966 care a ajuns la un nivel de 9% din PIB, iar în anul 1996 ajunsese la 10,4% din PIB ceea ce denotă caracterul pur militar al statului Israel.

Abordând problema politicii externe și celei interne care la un moment dat se suprapun este demn de relevat modul în care sioniștii se foloseau de terorism ca tactică principală pentru alungarea britanicilor în deceniul premergător înființării statului Israel, așa procedând palestinienii astăzi în teritoriile ocupate.

2. Egipt

Reprezintă pe de parte cel mai puternic stat arab, deținând 30% din populația lumii arabe. Poziția geografică a Egiptului, în centrul lumii arabe, îi permite o abordare economică și militară mult mai clară, puternică, reliefată prin bugetul apărării care de cele mai multe ori este dublu față de orice stat arab¹³²¹.

Egiptul este republică din 18 iunie 1853. Hosni Mubarak este președintele republicii din 14 octombrie 1981, urmându-i în funcție lui Anwar Sadat, care a fost asasinat. Din anul 1992, procesul de liberalizare graduală a politicii este stopat de campania antiteroristă a guvernului¹³²². Serviciile egiptene de securitate și grupările teroriste sunt antrenate într-un perpetuu al violențelor. Grupările teroriste atacă băncile, oficialii guvernamentali, forțele de securitate, turiștii străini.

Securitatea politică este amenințată de cele mai multe ori de reformatorii modernizați și de partidele islamice extremiste care au fost excluse din parlament, acestea având nevoie de recunoașterea supremației lor politice. Această dorință extremă a extremiștilor de a-și arăta supremația a început încă din anul 1991 când au fost 30 de morți iar în anul 1995 ajunsese deja la 373 de victime. Victimele au fost din partea aparatului de securitate dar a crescut și numărul din rândul copiilor și al turiștilor. Atacurile împotriva copiilor afectează unitatea națională, observându-se o legătură strânsă între sectorul social și sectorul politic al securității, în timp ce atacurile împotriva turiștilor amenință una din resursele financiare ale statului, în speță – turismul. Rezultanta este că, coeziunea socio-politică nu se află într-o relaționare, astfel acest stat putând fi catalogat unul aproape slab, însă fiind o mare putere în regiune.

Abordarea economică are ca punct de plecare turismul care aduce în jur de 8 miliarde de dolari anual, exporturile de petrol și conform unei statistici, peste 5

---

¹³²⁰ Efraim Halevy, **Omul din Umbră: în culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossad-ul**, Editura RAO, București, 2007, p.77.

¹³²¹ Eugen Bădălan, Ion Pâlșoiu, Paul Dănuț Duță, **Operațiile de menținere a păcii ale Națiunilor Unite în Orientul Mijlociu**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005, p.154.

¹³²² Ibidem, p.162

milioane de egipteni lucrează în străinătate¹³²³. Alte surse importante de venituri o reprezintă ajutorul financiar de aproximativ 2 miliarde de dolari anual acordat de S.U.A. în mod permanent după încheierea păcii dintre Egipt și Israel și prin acordul de trecere a vaselor comerciale prin canalul Suez care aduc venituri de 2 miliarde de dolari pe an.

Autoritățile egiptene duc campanii susținute pentru a explica populației importanța turismului, și astfel în a descuraja terorismul care a afectat în ultimii ani această activitate economică vitală. Astfel, securitatea economică a acestui stat este amenințată de grupările teroriste care amenință în același timp securitatea politică și cea socială dar nu în ultimul rând și de faptul că acest stat este dependent de suportul financiar american care în condițiile unei schimbări de politică externă sau de afectare pe plan intern a intereselor americane în zonă, se poate ajunge la retragerea suportului financiar pe baza căruia se sprijină reforma economică a țării.

Abordarea militară presupune o forță militară a statului egiptean în această regiune, dotarea acesteia fiind efectuată numai cu echipamente din S.U.A., Franța, Rusia și China și prin acordarea de asistență militară și de pregătire a unor state africane și arabe. Cea mai mare amenințare militară cu care se confruntă Egiptul vine din interior prin instabilitatea creată de grupările teroriste care amenință stabilitatea internă ceea ce necesită o atenție mult mai sporită și o nouă strategie antiteroristă.

3. Siria

---

¹³²³ Marcela Săgeată, **Lumea Islamică: o rețea dinamică de sisteme**, Editura Top Form, București, 2006, p.46.

Fig. 3 - http://harta.infoturism.ro/Orientul_Mijlociu/Siria/harta_fizica_Siria.php

Istoria postbelică a acestui stat este strâns legată cu cea a Partidului Baas. Fondat în anul 1941, acest partid fiind unul transnațional iar ideologia baas subliniază țelurile de unitate, libertate și socialism, iar liderii săi sunt printre cei mai de seamă avocați ai uniunii arabe¹³²⁴. Statutul Siriei rezidă nu numai din creșterea stabilă a puterii sale militare dar și din imaginea sa de promotor al naționalismului arab, aceasta reliefându-se prin angajarea publică față de cauza palestiniană, prin scopurile sale revizioniste – crearea unei *Sirii Mari* care să cuprindă părți din Liban, Iordania și Israel. Este cunoscut faptul că grupări teroriste precum Hamas, Jihadul Islamic și Hezbollah au refugiu pe teritoriul acestei țări și se bucură de un mare sprijin din partea autorităților acesta culminând cu sprijinul SUA de a elimina de la putere pe președintele Assad ceea ce a dus la o supravețuire externă care presupune legături mai puternice cu Turcia și Iran¹³²⁵ dar și la o întoarcere la vremurile când țara era o clientă fidelă a rușilor, prin permisiunea acordată Rusiei de a-și reloca flota din Marea Neagră în bazele navale din porturile mediteraneene Tartus și Latakia. O altă problemă a acestui stat o reprezintă minoritățile kurde care au fost în nenumărate rânduri supuse unor atacuri violente în nord-estul regiunii, mișcările acestora de revoltă pentru o reunire a kurzilor din Siria și Irak fiind reprimare violent.

Astfel, se poate concluziona că securitatea politică a Siriei ține de controlul extins și profund al partidului Baas asupra întregului spectru al vieții economice, politice și nu în ultimul rând sociale. Existența unor falii între viziunea partidului și cerințele populației au condus la o coeziune destul de redusă socio-politică ceea ce poate fi demonstrată și prin amenințările diferitelor partide care duc o intensă luptă în a avea supremația, și prin problema destul de importantă – cea a kurzilor.

¹³²⁴ Parag Khanna, op.cit, p.190.

¹³²⁵ Bulent Aras, Rabia Karakaya Polat, *From conflict to cooperation: Desecuritization of Turkey relations with Syria and Iran*, in **Security dialogue**, Vol. 39, No.5, 2008, pp. 495-515.

Abordarea economică a Siriei este axată pe o economie bazată pe agricultură, petrol și industrie. Cu toate acestea, economia țării se confruntă cu probleme destul de serioase și anume: existența unui sector public destul de masiv și neproductiv, o scădere a producției de petrol, corupția, rata de somaj destul de scăzută, creșterea demografică de 3,8% și diminuarea ajutorului financiar extern din partea statelor arabe din Golf. Reformele economice se desfășoară lent iar privatizarea este un fenomen care nu este previzibil pe o perioadă îndelungată de timp, astfel, problemele economice sunt și vor fi o amenințare la adresa securității naționale datorită și a vulnerabilităților generate de nemulțumirile populației față de aceste probleme.

4. Liban

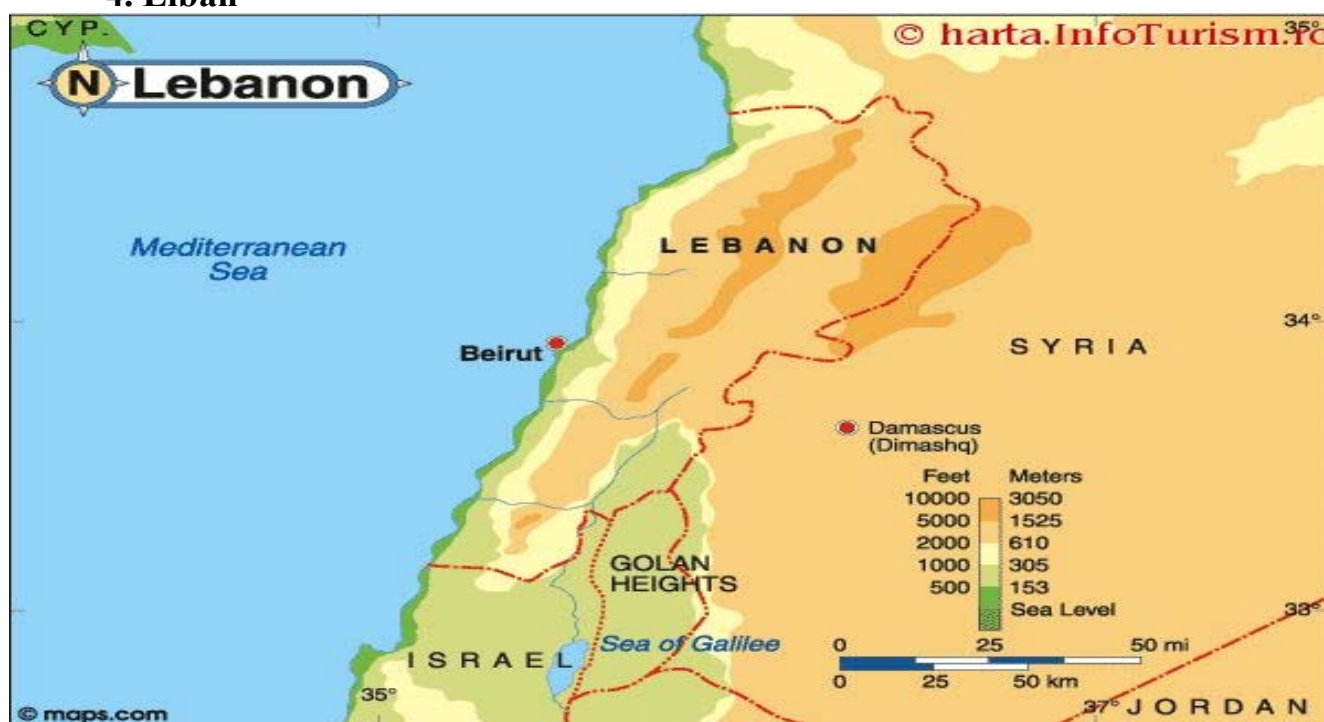

Fig.4 - http://harta.infoturism.ro/Orientul_Mijlociu/Liban/harta_fizica_Liban.php

Libanul, slab și divizat din punct de vedere etnic a jucat un rol minor în relațiile regiunii din a doua jumătate a secolului XX. Acesta și-a primit independența totală față de Franța în anul 1945, o decizie care i-a supărat pe naționaliștii sirieni care considerau că Libanul le aparține de drept. În acea vreme statul era locuit de un număr aproape egal de creștini și musulmani, iar stabilitatea politică se baza pe un acord fragil care diviza puterea între cele două grupări religioase¹³²⁶. Pentru a le satisface pe ambele, Libanul s-a obligat la o neutralitate strictă. Acest angajament precar s-a prăbușit treptat în anii 70, ducând la un război civil interminabil, exacerbat de intervenții străine (siriene și israeliene) repetate¹³²⁷. Teoretic, Libanul este prima și singura democrație arabă din lume, dar în realitate ritmul atentatelor cu mașini-capcană spune mai multe lucruri despre evoluția sa politică decât istoria sa electorală.

¹³²⁶ Paul Brusankowski, *Stat și religie în orientul Mijlociu Islamic*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 216.

¹³²⁷ Eugen Bădălan, op. cit., p. 201.

Anul 1989 a reprezentat un moment de cotitură al acestui stat, asasinatul președintelui Rene Moawad, generând o serie de ofensive militare, culminând cu atentatul din centrul Beirutului, în care prim-ministrul Rafiq al-Hariri și alți 12 colaboratori ai săi au fost aruncați în aer ceea ce a dus la mișcarea din 14 martie prin care se cerea imperativ plecarea armatei siriene de ocupație. Vorbind de aceste atentate, mișcări ale populației de renegare a trupelor siriene, se poate observa că nimeni nu deține de fapt controlul în Liban, și cu atât mai puțin populația autohtonă. Politica Libanului este la fel de complexă ca oricare alta prin faptul că guvernarea se face printr-un foarte instabil acord de împărțire a puterii numit „democrație consociațională” din care fac parte creștinii maroniți, sunniți și șiiții. Nimeni nu vrea să le ofere puterea de reprezentare palestinienilor care reprezintă 10% din populație și ocupă tabere de refugiați supraaglomerate în afara Beirutului sau tabere precum Nahr al-Bared de lângă Tripoli¹³²⁸, în nordul țării, unde armata libaneză s-a înfruntat timp de o lună cu gruparea sunnită radicală Fatah al-Islam, în anul 2007. Existența a 19 comunități religioase independente în Liban, discreționara dispersare după criterii sectare ridiculizează pretențiile de laicitate ale statului. Politica străzii este mai importantă decât politica reală în Liban, prin dimensiunea protestelor unde bande de tineri sectari¹³²⁹ își marchează cartierele și se înfruntă cu cele vecine, iar ceea ce este mult mai grav este dezacordul referitor la actualizarea Constituției țării în funcție de realitățile demografice și de putere.

În Liban are loc o puternică întrepătrundere dintre sponsorii terorismului, teroriștii însăși și câmpurile lor de luptă astfel încât pragul de toleranță al vecinilor din Mashreq este depășit la cea mai mică mișcare – invazia israeliană din anul 2006 ca replică la capturarea a doi soldați israelieni de către gruparea Hezbollah a fost destul de dură prin bombardarea aeroportului din Beirut, prin blocarea portului și aruncarea în aer a unor cartiere și sate întregi, ceea ce denotă că Israelul nu va tolera aceste fapte.

Discutând despre gruparea Hezbollah, aceasta a fost comparată cu un stat în stat, o armată din umbră capabilă să declare război în numele guvernului, ba chiar să-l facă să renunțe, dar nu în cele din urmă și o parte din planurile mărețe ale Iranului și al Siriei de distrugere a statului Israel¹³³⁰.

Puterea acestei grupări a crescut vizibil după anul 2000, odată cu retragerea Israelului din sudul Libanului, prin acumularea de armament sofisticat și de surse financiare mult mai evidente, astfel în anul 2006, gruparea Hezbollah împrăștiaseră mii de rachete cu rază scurtă de acțiune în locuri izolate din sudului Libanului și

---

¹³²⁸ Georges Corm, **Europa și Orientul. De la balcanizarea libanizare: istoria unei modernități neîmplinite**, op. cit., p. 275.

¹³²⁹ <http://www.roportal.ro/discutii/ftopic20775.html>. Secta este orice grupare religioasă necreștină sau așa zis creștină care pretinde că pentru mântuirea sufletului nu este suficientă doar jertfa Domnului Isus. Sectele au în comun faptul că au un conducător cu mare putere de atracție, care pretinde ascultare de sine și față de învățătura sa. Aceasta merge până la renunțare la locul de muncă, proprietate și familie.

¹³³⁰ Efraim Halevy, **Omul din umbră: în culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul**, Editura RAO, București, 2007.

foloseau tehnologia iraniană de decriptare și de localizarea țintei pentru a detecta și distruge tancurile israeliene, un exemplu concludent fiind și evacuarea forțată a orașului Haifa datorită atacurilor repetate cu proiectile asupra nordului Israelului.

Această grupare a devenit credibilă în realizarea celor două funcții gemene ale statalității – apărarea și bunăstarea, datorită companiei sale de construcții „Construcții Jihad”, folosită pentru reconstruirea școlilor și spitalelor din mahalalele šiite și satele de sud și pentru oferirea de burse în aceste școli și de tratament în aceste spitale.

Libanul rămâne în continuare un butoi cu pulbere care amenință să explodeze din nou. În același timp principalii donatori financiari internaționali strângeau la Paris, în anul 2007, opt miliarde de dolari pentru reconstrucția Libanului, iar din diaspora se primeau sume destul de consistente, elementele saudite și iraniene sprijineau partidele concurente, iar milițiile sectare se reînarmau și se antrenau în țările vecine, ostile Israelului. O remarcă destul de interesantă, care în același timp mi-a cristalizat imaginea asupra acestui stat mic dar în același timp important din punct de vedere strategic a fost următoarea afirmație:

„*Libanul se reconstruiește și în același timp se pregătește pentru o nouă distrugere*¹³³¹”

Astfel, este vizibilă fragmentarea sa etnică și religioasă, implicația unor forțe externe de-a lungul întregii sale istorii, prezența mișcărilor teroriste, războaiele civile, atacurile aeriene permanente și starea economică precară au generat o stare de instabilitate crescută, vulnerabilități și amenințări atât de ordin intern cât și de ordin extern culminând cu o coeziune socio-politică destul de redusă.

Criza constituțională din Liban continuă, existând încă incertitudini privind înființarea și funcționarea unui *tribunal special libanez* privind asasinarea fostului premier Rafiq Hariri, folosind rezultatele anchetelor *comisiei internaționale independente de investigare*.

5. Iordania

---

¹³³¹ Parag Khanna, op. cit, p.198.

Fig. 5 - http://harta.infoturism.ro/Orientul_Mijlociu/Iordania/harta_fizica_Iordania.php

Într-o țară, aflată la confluența micilor și marilor puteri arabe, eșecul poate amenința permanent. Dacă Iordania se rupe în bucăți, nici un vecin nu va putea reface piesele de puzzle. Acest stat cuprinde toate complexitățile geopoliticii arabe, chiar nașterea lui fiind rezultatul interacțiunilor dintre promisiunile coloniale și rivalitățile dinastice arabe. Interesant este de spus faptul că această țară continuă să se folosească de căsătoriile cu familiile regale din Golful Piersic pentru a-și proteja independența și pentru a atrage investiții de partea lor și nu în ultimul rând se află sub influența SUA. Presiunile americane au făcut ca această țară să fie printre primele state arabe care au stabilit relații cu Israelul¹³³².

Statutul de *victimă geografică* al acestui stat a adus o serie de avantaje financiare prin investițiile palestinienilor bogați în afaceri imobiliare, sute de companii iordaniene și siriene fiind implicate în fostul scandal „petrol contra hrană”.

„Iordania reprezintă o insulă de stabilitate, dar temperatura crescândă din apele înconjurătoare amenință s-o fiarbă”

Acest stat posedă puține resurse de petrol și gaze naturale și chiar și mai puțin dintr-o resursă care are un rol determinant în această regiune a Mashreq-ului – „apa curată”¹³³³.

Din punct de vedere strategic, Iordania are un statut de la acela de stat – tampon la cel de link geopolitic. SUA a devenit cel mai mare partener comercial al Iordaniei, în urma încheierii unui acord de comerț liber, iar aceasta a dat un exemplu pozitiv de colaborare economică cu Israelul prin intermediul *Zonelor Industriale Calificate*. Realitatea este că puține companii iordaniene au capacitatea de producție necesară pentru a exploata *Zonelor Industriale Calificate*, acestea fiind dominate de companiile israeliene și chineze care își înregistrează firmele de textile în Iordania.

¹³³² Eugen Bădălan, op. cit., p.148.

¹³³³ Jordan (country), Microsoft@ Student 2009[DVD]. Redmond, WA: Microsoft Corporation.

Abordarea ideologică nu este una radicală datorită faptului că acest popor este preocupat de supraviețuire și nu de represalii asupra occidentalilor. Dar datorită dorinței de modernizare și a conservatorismului, această abordare ideologică ar putea suferi modificări majore dat fiind faptul că modernizarea și conservatorismul sunt două tendințe destul de vizibile în lumea arabă, regele Abdullah al II-lea trebuind să urmeze prima tendință dar fără să o ignore pe a doua și acest lucru fiind demonstrat și de faptul că nu este un rege liberal, el utilizându-și poliția secretă, Mukhabarat pentru a se infiltra în cele mai multe clanuri și grupuri sociale fără a fi considerată o armată de asasini, protejându-se de posibile lovituri de stat.

Regele Abdullah al II-lea încearcă să pună în echilibru puterea ereditară și cererile de dezvoltare și democrație. Ca și Marocul, Iordania se află într-o tranziție graduală de la cea de nivel tribal la o guvernare tehnocrată, această tranziție, de modernizare a societății iordaniene fiind destul de dificilă. Un exemplu concludent a fost încercarea de unificare a școlilor islamice astfel încât să nu poată fi deturnate în sens extremist, acceptând treptat partidele islamiste în alegeri, o strategie care a oferit o oază de liniște din Maroc până în Arabia Saudită.

Acest echilibru impus la nivelul statului iordanian a redus amenințările securității acestuia la nivel intern, fiind bine manageriate în sens pozitiv de către conducerea statului dar au crescut cele externe datorită instabilității arealului de poziționarea a acestuia și a fragilității economiei puternic afectată de conflictele din regiune dar și dependentă de investițiile americane.

În acest complex de factori, în ultima perioadă s-a observat că sfârșitul Războiului Rece a avantajat influența Statelor Unite ale Americii în zonă și a slăbit puterea militară a Siriei din cadrul conflictului cu Israelul, dar a mărit influența sa asupra Libanului și parteneriatul strategic dintre Turcia și Israel cu Iordania, acest lucru fiind posibil datorită faptului că aceste 2 state se opun fundamentalismului islamic cât și a proliferării armelor de distrugere în masă și împart antagonisme cu Siria, Irak și Iran. Acest parteneriat a jucat cu siguranță un rol important în amenințarea de către Turcia a autorităților siriene pentru retragerea suportului minorităților kurde de pe teritoriul Turciei și expulzarea liderului PKK, Abdullah Ocalan de pe teritoriul sirian. De asemenea, construirea de baraje de apă ale Turciei, crește puterea sa de negociere asupra Siriei și Irak-ului, iar resursele de apă pot juca un rol important în rezolvarea sau exacerbară problemelor de apă din regiune.

Concluzii

Care va fi dominantă în regiunea Mashreq: interesele islamice, arabe, modernizarea acestora sau calea compromisului?

Răspunsul la această întrebare va contribui la prefigurarea viitorului Orientului Mijlociu, care fie rămâne îngropat în conflictele sale istorice, fie se ridică și evoluează spre un nou stadiu, posibil al unei comunități de securitate.

Această întrebare este sprijinită și de afirmațiile lui Zbigniew Brzezinski care vede în această întindere geografică, fluidă din punct de vedere geopolitic, un spațiu de vulnerabilități, sfâșiat de violența etnică și religioasă, oricând transformabil în câmp de bătălie: „Această imensă regiune, sfâșiată de uri nestatornice și înconjurată

de vecini puternici, în concurență unii cu alții, ar putea fi un important câmp de bătălie, atât pentru războaie între state-națiuni, dar mai ales pentru o extinsă violență etnică și religioasă”.

Este greu de înțeles de ce nu se poate aplica principiile democrației clasice în aceste teritorii și zone dacă nu se cunosc, cu adevărat, în profunzime, realitățile acestei lumi, realitățile sociale, și implicit, cele religioase – cu precădere ale lumii islamice călăuzite de Coran, Shari’a, Hadith etc.

Procesele ce fluctuează în Islam sunt tradiția și modernitatea. Modernizarea este binevenită dacă se reduce rolul și influența tradiției, și implicit a religiei, dar totul este similar unui monede. Și ca la orice monedă avem două imagini. Din păcate, reversul monedei o reprezintă creșterea extremismului religios fundamentalist în detrimentul moderației și logicii/rațiunii.

Ar trebui ca tocmai concepțiile de viață ale lumii islamice diferite de cele occidentale să fie pași de cristalizare a unor noi, complexe metode și/sau procedee de soluționare viitoare a conflictelor etnice și religioase, indiferent unde s-ar manifesta acestea.

Așa cum este eronat să gândim că setea de progres, de inovație a Occidentului este o concepție greșită, tot așa de eronat este a gândi că Islāmul nu acceptă libertatea de gândire.

Occidentalizarea stârnește frică, fiindcă ea conduce la o nouă definiție a omului, a omului fără legături de familie, liber și independent. Pentru arabi, statutul de credincios impune apartenența la comunitate. Nu există drepturile omului, ci doar îndatoririle credinciosului care trebuie să respecte drepturile lui Dumnezeu!” Cum să interpretăm atunci, vis-à-vis de această remarcă, una din principalele legi ale Creștinismului: „Iubește-ți aproapele ca pe fratele tău...”. Indiferent de ritul sau etnia fiecărui individ, religia rămâne o prezență vie în viața sa politico-socială.

Orientul Mijlociu este de mult timp cea mai activă și periculoasă sursă de terorism a lumii însă, în ultima vreme, ținta predilectă a terorismului au constituit-o, în această regiune, cetățenii, bunurile și interesele SUA, dar și cele ale statului Israel, în acest ultim caz chiar pe teritoriu național. Cel mai elocvent exemplu îl reprezintă însă acțiunile grupării Al Qaeda, condusă de Osama Bin Laden, mult mediatizată după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 din SUA și după războiul declanșat împotriva sa de SUA și aliații săi.

Încercarea de a combate terorismul numai prin mijloace militare pare o „misiune imposibilă”, el nefiind, în mod vital, o problemă militară ci una politică, socială și economică. Sistemul militar, prin însăși destinația, structura și pregătirea componentelor sale, nu este adecvat în totalitate combaterii terorismului, la modul cel mai general, anumite structuri militare - forțe „speciale” putând participa la lupta antiteroristă, fără însă a deține rolul principal în aceasta. Exemplele care vin în sprijinul acestei afirmații sunt eșecul evident al modului cum este apărat statul Israel, una din cele mai puternice forțe militare din regiunea Mashreq-ului, de a preveni atentatele sinucigașe cu bombe pe teritoriul Israelului de către membri ai mișcării islāmice de rezistență Hamas; prevenirea ori stoparea revoltei palestiniene, și

prevenirea atacurilor cu rachete executate de pe teritoriul Libanului de către guerila pro-iraniană Hezbollah împotriva unor localități din nordul Israelului.

Cauzele de ordin religios au depins și vor depinde și de gradul de dezvoltare al aceluși stat și de amestecul puterilor străine în cadrul aceluși stat. Prin urmare, rezolvarea acestor cauze va însemna și înlăturarea surselor de instabilitate care duc la falimentarea unui stat și să nu mai depindă de limitele impuse de statutul de mare putere.

Concluzia generată de ultimele evenimente, este că trebuie să încercăm noi metode, că trebuie să devenim mai creativi dacă chiar dorim să rezolvăm conflictele existente.

„Ai greșit continuă, ai învins, continuă”

Bibliografie:

- [1] BĂDĂLAN, Eugen, PĂLȘOIU, Ion, DUȚĂ, Paul Dănuț, **Operațiile de menținere a păcii ale Națiunilor Unite în Orientul Mijlociu**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.
- [2] BRUSANOWSKI, Paul, **Stat și religie în Orientul Mijlociu Islamic**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005.
- [3] BULENT, Aras, RABIA, Karakaya Polat, *From conflict to cooperation: Desecuritization of Turkey relations with Syria and Iran*, in **Security dialogue**, Vol. 39, No.5, 2008.
- [4] CORM, Georges, **Europa și Orientul. De la balcanizare la libanizare: istoria unei modernități neîmplinite**, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1999.
- [5] HALEVY, Efraim, **Omul din Umbră: în culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossad-ul**, Editura RAO, București, 2007.
- [6] MASSOULIE, Francois, **Conflictele din Orientul Mijlociu**, Editura All, București, 2003.
- [7] PARAG, Khanna, **Lumea a doua. Imperii și influență în noua ordine globală**, Editura Polirom, Iași, 2008.
- [8] RUBIN, Barry, **The Tragedy of the Middle East**, Editura Cambridge University Press, 2002.
- [9] RUTHVEN, Malise, **Islamul. Foarte scurtă introducere**, Editura Alfa, București, 2004.
- [10] SĂGEATĂ, Marcela, **Lumea Islamică: o rețea dinamică de sisteme**, Editura Top Form, București, 2006.
- [11] SLUGLETT, Peter, **Middle East**, Microsoft@Student 2009(DVD). Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2008.
- [12] <http://dexonline.ro/definitie/coexistenta>
- [13] www.roportal.ro/discutii/ftopic20775.html
- [14] Jordan (country), Microsoft@ Student 2009[DVD]. Redmond, WA: Microsoft Corporation.
- [15] http://hartainfoturism.ro/Orientul_Mijlociu

INSURGENȚA URBANĂ

Cristina ROMILA*

THE URBAN INSURGENCY

The urban insurgency has an outstanding revolutionary nature aimed at reversing the existing social order and coming to power. The importance that this phenomenon holds in the study of insurgency increased within the context of the accelerated pace of urbanization. At the same time, the study of urban insurgency is also important from the perspective of its connections to terrorism and organized crime.

Conceptul de insurgență urbană

În cele ce urmează vor fi prezentate principalele caracteristici ale insurgenței urbane, pornind de la teoria dezvoltată de brazilianul Carlos Marighella și cu accent pe componenta politică a fenomenului și conexiunea acestuia cu terorismul.

Conceptualizarea guerrillei urbane de Carlos Marighella¹³³⁴

„Luptătorului de guerrillă urbană nu îi este teamă să dezmembreze și să distrugă sistemul economic, politic și social actual al Braziliei, deoarece scopul său este să sprijine guerrilla rurală și să o ajute în crearea unei structuri sociale și politice revoluționare, cu totul nouă, în care puterea să aparțină populației¹³³⁵”.

Carlos Marighella este considerat un teoretician clasic al insurgenței urbane în America Latină. Pornind de la propria sa experiență practică, Marighella a scris un manual de guerrillă urbană pentru a servi ca referință luptătorului de guerrillă și în care prezintă profilul și calitățile necesare acestuia pentru a face performanță, aspecte de strategie și tactică a luptei urbane. Pentru Marighella, ca și pentru cei mai mulți analiști ai insurgenței urbane, aceasta este o etapă sau un instrument al mișcării de insurgență către preluarea puterii politice. În analiza modernă a insurgenței, guerrilla urbană este subsumată guerrillei rurale, care rămâne prioritară în strategia insurgență.

După cum se va vedea, studiul insurgenței urbane este în general asimilat studiului guerrillei urbane, aceasta păstrând cel mai bine caracterul clasic al conceptului general de insurgență, nefiind necesară în acest caz operarea unei distincții între insurgența de tip clasic și cea de tip nou. Se poate afirma că studiul insurgenței urbane a păstrat cel mai bine fundamentele doctrinei maoiste.

În teoria lui Marighella, guerrilla urbană are un fundament politic revoluționar de subminare a autorității statului, de sorginte marxistă: “Guerrilla urbană .....atacă

---

* **Doctorand în științe militare și informații, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.**

¹³³⁴ Carlos Marighella este cel mai cunoscut luptător de guerrillă urbană din Brazilia, activist comunist în Sao Paulo, fost membru al Congresului brazilian în anii '40. A studiat doctrina de guerrillă a lui Mao în China. În 1965 a înființat mișcarea de guerrillă „Acțiunea de Eliberare Națională”.

¹³³⁵ Carlos MARIGHELLA, **Minimanual of the Urban Guerrilla**, 1969.

doar guvernul, marile corporații și imperialiștii străini”. Principalele ținte sunt instituțiile și oficialii de stat, dar și mediul economic și marile investiții străine. Astfel, insurgentul este un patriot, un luptător pentru libertate și eliberare a țării, motivat fiind de un obiectiv politic care poate fi considerat naționalist. După cum se va vedea în exemplificările ulterioare, caracterul naționalist al insurgenței urbane predomină în doctrina insurgentă, chiar și acolo unde motivațiile vizibile sunt de natură religioasă sau etnică.

Guerrilla urbană, ca parte integrantă a luptei pentru preluarea puterii politice de către o mișcare insurgentă revoluționară, este prin sine însăși un fenomen justificat, necesar din punct de vedere moral, luptătorul de guerrillă având datoria morală de a lupta pentru cauze ale poporului, împotriva unui rău social înrădăcinat: „...în timp ce armata și poliția acționează ca inamici ai poporului, pe care acesta îi urăște, guerrilla urbană apără o cauză justă, care este cauza poporului”.

Abordarea maniheistă este și mai vizibilă în doctrina guerrillei urbane decât în cea a guerrillei clasice, o posibilă explicație fiind proximitatea de centrul politic și administrativ al inamicului. Marighella vorbește în mod explicit despre eliminarea fizică a inamicului, cu precădere a conducerii forțelor armate și de poliție, care devin astfel principala țintă în strategia luptei urbane.

Având în vedere aceste aspecte, nu surprinde deloc accentul pus pe terrorism și comiterea de acte teroriste în marile orașe, strategia guerrillei urbane fiind fundamentată pe violență: „...toți suntem martorii faptului că ne aflăm într-un război revoluționar și că acesta nu poate fi purtat decât prin mijloace violente”. Nu este însă vorba despre un terrorism extensiv, care ar putea aliena sprijinul populației, ci dedicat autorităților statului.

Succesul insurgenței urbane depinde în cea mai mare măsură de calitățile personale ale luptătorului de guerrillă și de modul în care este pregătit pentru lupta de guerrillă. Minimanualul elaborate de Marighella pune, de altfel, accent pe aceste aspecte, furnizând detalii chiar în acest sens.

Astfel, luptătorul de guerrilla urbană trebuie să aibă rezistență fizică, să fie capabil să meargă pe jos pe distanțe mari, să nu se teamă de pericol, să fie adaptabil și abil atât pe timp de zi cât și noaptea, să nu fie impulsiv, să aibă „răbdare nelimitată”, să aibă o capacitate foarte bună de autocontrol, să fie perseverent și să nu poată fi descurajat cu ușurință. Cea mai importantă calitate a luptătorului de guerrillă urbană este însă adaptabilitatea la realitățile de la fața locului, capacitatea de a se integra în viața locală, astfel încât să nu se diferențeze de localnici. În fapt, un bun luptător de guerrilla în mediul urban este un localnic, care cunoaște atât obiectivele locale cât și terenul.

Dincolo de aceste caracteristici, Marighella semnalează importanța pregătirii unui guerrillero pentru luptă și a versatilității acestuia în tactici de apărare corporală, de supraviețuire (Marighella vorbește despre supraviețuirea în păduri). Un alt aspect esențial în programul de pregătire a luptătorului urban este familiarizarea acestuia cu folosirea și chiar fabricarea de muniție și explozibil: „Valorificând armele moderne și introducând inovații în puterea de foc și în folosirea anumitor arme, luptătorul de

guerrillă urbană poate îmbunătăți multe dintre tacticile de război urban....Guerrilla urbană își sporește eficiența odată cu sporirea puterii de foc”.

Unul din capitolele Minimanualului de guerrilla urbană este mai mult decât edificator din acest punct de vedere, fiind intitulat „*Puterea de foc, rațiunea guerrillei de a exista*”, care evidențiază importanța unei pregătiri de trăgător de elită a luptătorului urban – „*lunetistul, o categorie de combatant solitar, indispensabil în acțiunile izolate*”.

În opinia lui Marighella, pentru a avea succes, lupta de guerrilla urbană trebuie să beneficieze de bani, de arme, de muniție și de explozibili. Deși face aceste recomandări, pe care le consideră esențiale, Marighella arată însă că decalajul de capacități între guerrilla și forțele convenționale va persista, guerrilla urbană rămânând, prin necesitate, o formă de luptă neconvențională.

Astfel, tacticile de luptă, deși adaptate mediului urban, au ca fundament aceleași principii de acțiune ca și guerrilla rurală și anume, accentul pus pe ofensivă agresivă, atacul prin surpriză, confruntarea forțelor inamice prin învăluire, distragerea acestora și demoralizarea lor, asigurarea unei mobilități foarte bune.

Componenta politică a guerrillei urbane este mult diminuată în teoria lui Marighella, deși acesta admite de la început că și această formă de insurgență are un caracter politic. Propaganda și războiul psihologic ocupă un rol minim în conținutul Minimanualului de guerrillă urbană. Prin propagandă nu se încearcă transmiterea unui mesaj politic coordonat, ci este vorba mai degrabă despre o mediatizare a acțiunilor insurgente, menită a slăbi autoritatea statului în fața populației. Recomandă, în context, crearea unei prese clandestine, care să transmită populației urbane mesajele mișcării de guerrillă.

Războiul psihologic completează această linie de gândire și are, de asemenea, ca scop expunerea vulnerabilităților guvernului, atât în fața populației locale, cât și la nivel internațional, astfel încât acțiunile mișcării de guerrillă să dobândească legitimitate și susținere publică.

Guerrilla urbană, așa cum este prezentată de Marighella, este o formă de violență instrumentală pentru preluarea puterii politice, dar care pune accent pe un activism ofensiv, cu un substrat politic mult diminuat. În acest caz nu se poate vorbi despre o doctrină politică a insurgenței urbane. Este o formă de militantism, care păstrează caracterul revoluționar prin obiectivele pe care intenționează să le atingă, dar care pune accent pe tactici de luptă, în defavoarea strategiei și a războiului politic.

În absența unei dimensiuni politice consolidate a insurgenței urbane, aceasta riscă să fie percepută de publicul larg și analizată de specialiști ca o formă de terorism sau de război civil. Aceasta se datorează și faptului că inclusiv în doctrina clasică a insurgenței de tip maoist, lupta urbană este privită ca o etapă către preluarea puterii politice, cel mai potrivit teren pentru dezvoltarea mișcării insurgente și care poate asigura succesul final al acesteia fiind, în opinia teoreticienilor clasici ai insurgenței, mediul rural.

Lipsa unei componente politice consolidate poate fi o explicație pentru eșecul celor mai multe insurgențe urbane, eșec care persistă și în secolul XXI. O altă cauză,

la fel de importantă, pentru eșecul insurgenței urbane este specificul terenului în mediul urban și dependența guerrillei de un teren cu anumite particularități geografice.

De Abreu a arătat că supraviețuirea medie a guerrillei urbane este de cca un an¹³³⁶. Faptul că rata de supraviețuire a guerrillei urbane este atât de scăzută reconfirmă teoria lui Marighella privind caracterul instrumental și tactic al acesteia, ca potențator al dezvoltării guerrillei rurale prin concentrarea forțelor armate și de poliție în centrele urbane.

Concluzia specialiștilor în studiul guerrillei urbane este că aceasta nu își propune victoria, ci să slăbească regimul politic: „...obiectivul prioritar nu este lupta armată, nici eficiența guerrillei, ci capacitatea acesteia de a rezista”¹³³⁷.

Teoria lui Marighella, chiar dacă formulată în secolul trecut și pornind de la experiența insurgenței din Brazilia, rămâne de actualitate și este o introspectivă valoroasă în modul de acțiune a insurgenților urbani. Studiată temeinic, poate fi un indiciu foarte bun pentru experții în combaterea insurgenței, principala lecție învățată fiind importanța, pentru forțele convenționale ale autorităților de a nu trece în subsidiar prezența în mediul rural și combaterea insurgenței rurale.

Factori catalizatori ai insurgenței urbane

Ca și în cazul insurgenței clasice, succesul insurgenței urbane depinde, printre altele, de dobândirea de legitimitate publică, aceasta fiind considerată în doctrina maoistă ca fiind esențială. Legitimitatea publică a luptei de guerrillă în ansamblu depinde de prăpastia existentă între populație și autorități, de perceperea acestora ca acționând contrar interesului public.

Nemulțumirile populației alimentează și asigură supraviețuirea mișcării de insurgență. Cazurile de insurgență urbană care au cunoscut o rată de rezistență mai îndelungată decât cea semnalată de statisticile neoficiale (după cum s-a văzut, de cca un an), au reflectat o coeziune socială îndreptată împotriva unui factor intern sau extern.

Printre factorii interni cei mai importanți evidențiați în literatura de specialitate este nivelul ridicat de sărăcie a populației și nemulțumirile sociale, rezultat ca urmare a creșterii demografice și a unei urbanizări accelerate în țările în curs de dezvoltare. În „Urbanizarea insurgenței”¹³³⁸, Bruce Hoffman arată că în următorii zece ani, cel puțin 65 de țări vor depinde de importul de alimente. La cea de-a 31-a conferință a Organizației ONU pentru Alimentație și Agricultură, Jacques Diouf, directorul acesteia a arătat că criza economică și financiară internațională a avut un impact puternic asupra creșterii ratei foametei în lume, statisticile indicând

---

¹³³⁶ De ABREU, „Brazil’s guerrilla trap”. Această statistică nu se aplică însă în cazul insurgențelor urbane de tip naționalist, cum s-a văzut în Irak, unde aceasta supraviețuiește.

¹³³⁷ J. Bowyer BELL, *Revolutionary dynamics*, citat în Anthony James Joes, **Urban guerrilla**, The University Press of Kentucky, 2007.

¹³³⁸ Bruce HOFFMAN, Jennifer MORRISON TAW, **The urbanization of insurgency. The potential challenge to US army operations**, RAND Corporation.

peste un miliard de oameni care suferă de foame. Directorul FAO a precizat că cei mai mulți dintre aceștia trăiesc în Asia – Pacific¹³³⁹.

Aceste țări cunosc și cel mai ridicat nivel de urbanizare din lume. Astfel, același studiu arată că, până în 2025, populația urbană a Africii, spre exemplu, va fi de trei ori mai numeroasă decât populația urbană a Americii de Nord. Aceste tendințe anunță schimbări radicale în natura conflictului în țările în curs de dezvoltare, conflictul urban și mișcările sociale urbane având potențialul de a deveni dominante.

Nivelul de trai nu este însă o condiție suficientă pentru alimentarea fenomenului insurgent și pentru a alimenta apetitul unei populații pentru revoluție. Spre exemplu, după moartea lui Che Guevara insurgențele din America Latină au eșuat, atât în componenta lor rurală cât și în cea urbană. În ciuda nemulțumirilor sociale și a condițiilor de trai precare din orașe, mișcările insurgente nu au reușit să motiveze politic populația urbană pentru sprijinirea revoluției. Mai mult decât lipsa unei motivații politice, se consideră că eșecul insurgențelor urbane se datorează în primul rând imaturității componentei rurale a insurgențelor din America Latină.

Un alt factor catalizator al insurgenței urbane este cel exterior, manifestat fie prin presiunea exercitată de actori străini, în speță de autoritățile unui alt stat asupra unei națiuni sau de o invazie militară. Anthony James Joes își fundamentează analiza privind insurgența urbană pornind de la studii de caz relevante pentru factorul menționat, cum ar fi insurgențele din Varșovia (1944), Budapesta (1956), Alger (1957), Saigon (1968), Groznîi (1994 - 1996). Cea mai edificatoare din acest punct de vedere este insurgența cecenă în general, și insurgența urbană din Groznîi în special. Aceasta poate fi considerată ca un model de succes atât pentru supraviețuirea pe o durată îndelungată a unei mișcări insurgente, cât și pentru capacitatea de regenerare a insurgenței, în ambele forme, rurală și urbană. De altfel, Cecenia a fost teatrul celei mai îndelungate insurgențe în secolul al XIX-lea, și care a avut continuitate¹³⁴⁰. Supraviețuirea cu succes a insurgenței cecene s-a datorat atât politicii ostile a autorităților ruse față de populația cecenă, condițiilor precare de trai a acesteia, cât și eforturilor de control a acestui teritoriu prin forța armată și invazii militare repetate și extrem de agresive.

Astfel, insurgențele urbane după modelul celei din Groznîi, dar și a celorlalte cazuri sus menționate, au o componentă naționalistă propunțată, multe dintre acestea putând fi analizate ca mișcări de eliberare națională sau asimilate unei forme violente de disidență. În acest caz, modelul maoist de analiză nu se mai aplică cu succes, deoarece „războiul întregului popor” și înregimentarea unei mase cât mai largi de aderenți la mișcarea de insurgență nu mai este rezultatul unei îndoctrinări politice îndelungate, ci a unei situații date. Prin urmare, războiul politic, componentă esențială a doctrinei maoiste, joacă în aceste cazuri un rol esențial în ceea ce privește dobândirea unei legitimități externe și nu interne.

---

¹³³⁹Jacques DIOUF, citat de www.mediafax.ro: *În 2009, numărul celor care suferă de foame în lume a crescut cu 105 milioane față de anul 2008, cifra depășind în prezent un miliard*³³. Din cei un miliard de oameni care suferă de foame, 642 de milioane trăiesc în Asia - Pacific, 265 de milioane în Africa, 42 de milioane în America Latină și Caraibe și 15 milioane în țările dezvoltate.

¹³⁴⁰ Anthony James JOES, op.cit.

Unii autori consideră că un factor perturbator și care poate angrena violență este lipsa unui dezechilibru demografic pe criterii de sex, în sensul unei populații în care predomină persoanele de sex masculin, aceasta fiind o caracteristică a societăților din Asia de Sud. Este vorba cu precădere despre bărbați tineri care, în condițiile menționate deja, de sărăcie și urbanizare accelerată, trăiesc un sentiment de alienare socială și familială cu potențial exploziv. Conform evaluărilor de specialitate actuale¹³⁴¹ acești tineri sunt mult mai expuși la a simpatiza sau a fi recrutați de grupări extremiste. Totuși, aceleași evaluări subliniază că tendința în cauză este observabilă în Asia și nu poate servi ca paradigmă explicativă pentru violențele și insurgențele de pe alte continente.

Rămâne însă de interes că, pe fondul unui proces accelerat de urbanizare și a creșterii nivelului de sărăcie, marginalizarea unei părți a populației urbane prezintă un potențial ridicat de violență în mediul urban, care în curajează conexiunile cu grupări extremiste și de crimă organizată.

Principalele caracteristici ale insurgenței urbane

Principalele caracteristici ale insurgenței urbane pot fi cel mai bine analizate pornind de la obiectivele urmărite de guerrilla urbană, și în această privință studiul lui Carlos Marighella fiind edificator:

- lovirea acelor centre urbane unde sunt concentrate cele mai puternice resurse industriale, financiare, economice, politice, culturale, militare și de poliție;
- slăbirea sistemului național de securitate;
- dispersarea forțelor guvernului;
- demonstrarea unei voințe combative de subminare a autorității statale;
- crearea unei stări de teroare în rândurile forțelor de securitate;
- evitarea unei confruntări deschise și decisive cu guvernul și limitarea acțiunilor la atacuri rapide și scurte;
- asigurarea libertății de mișcare și de acțiune.

Strategia insurgenței urbane trebuie astfel să fie formulată în funcție de mai multe paliere de acțiune, inclusiv la nivel cultural, prin stabilirea unor mijloace de comunicare care să aibă capacitatea de a transmite mesaje educative și de îndoctrinare populației locale.

O altă caracteristică a insurgenței urbane este natura subversivă a acesteia. Insurgența urbană vizează subminarea autorității statale din toate punctele de vedere, fiind însă axată pe slăbirea forțelor armate și de poliție și dezorganizarea acestora, având în vedere capacitatea coercitivă a acestora și de proiecție în mediul rural.

Conform modelului maoist de conceptualizare a insurgenței, lupta urbană ar avea în primul rând o natură instrumentală, de tranziție către preluarea puterii politice prin extinderea mișcării insurgente la nivelul întregii țări. În acești parametri de interpretare, nu se poate vorbi despre o strategie a insurgenței urbane, ci despre

---

¹³⁴¹ Joseph L. SOETERS, **Ethnic Conflict and terrorism, The origins and dynamics of civil war**, Routledge, 2005.

atingerea unor obiective strategice (principalul fiind subminarea puterii politice), prin derularea unor acțiuni violente în mediul urban.

Flexibilitatea și capacitatea de învățare, caracteristici generice ale oricărui conflict neconvențional, descriu, de asemenea, insurgența urbană ca un fenomen adaptabil și subversiv. Edificator pentru această caracteristică este folosirea extensivă a acțiunilor de sabotaj economic, comercial și vizarea comunicațiilor.

Părăsind însă registrul maoist de interpretare a insurgenței, urbanizarea accelerată din statele în curs de dezvoltare, care nu este dublată de o creștere adecvată a nivelului de trai, conferă insurgenței urbane caracteristici noi, adaptate evoluțiilor din marile centre urbane. Astfel, suburbiile de tip „bidon ville” sau „slums” au devenit la fel de dificil de pătruns de forțele de securitate ca și condițiile geografice menționate de Mao ca fiind favorabile supraviețuirii și dezvoltării insurgenței în mediul rural, de tip junglă, spre exemplu.

În „Urbanizarea insurgenței”, Bruce Hoffman semnalează că aceste așezări urbane inversează practic complet etapizarea formulată de Mao și urmată îndeaproape și de Marighella, de preluare inițială a controlului asupra mediului rural înainte de a controla marile centre urbane. Inversarea acestei etapizări considerate clasice este valabilă doar în măsura în care insurgența alimentată în aceste bidon-villes are un caracter revoluționar, prin urmare, în primul rând voința de a se opune autorităților statale. Se poate însă afirma că insurgența din aceste medii este mai degrabă asimilată unor dezordini sociale, bine localizate, datorate în primul rând dezvoltării în interiorul acestora a unor forme de supraviețuire ilegale, de crimă organizată și a incapacității forțelor de securitate de a-și exercita autoritatea în aceste teritorii. Mai mult, pornind de la teoria clasică a insurgenței, care pune accent pe caracterul revoluționar și natura preponderent politică a fenomenului, este dificil de definit dezordinile sociale de tip bidon-ville ca fiind mișcări insurgente. Rămâne însă o certitudine potențialul acestora de a fi mobilizate, în mod organizat, împotriva statului.

O altă caracteristică a insurgenței urbane este caracterul reactiv al acesteia, de adaptare la condiții neprielnice, pe fundalul imposibilității acoperirii decalajului existent între resursele și puterea de foc a insurgenților și forțele convenționale ale statului, cu precădere în context de război. Studiul de caz al insurgenței urbane din Saigon (1968) este edificator prin evidențierea surprizei generale cauzate de regimul de la Hanoi care, în contextul unor pierderi importante de forțe și al demoralizării generale, a decis să inițieze ofensiva Tet de preluarea a Saigonului. Aceasta, având în vedere decalajul de capabilități, viza cu precădere demoralizarea opiniei publice de la Saigon și din SUA și, în consecință, răscularea populației Saigonului împotriva regimului de atunci și a aliaților americani. Prin ofensiva Tet, autoritățile de la Hanoi

au fost fidele practic modelului maoist, de răsculare populară generală (războiul poporului)¹³⁴².

Insurgența urbană păstrează, după modelul insurgenței clasice un caracter de militantism combatant. Acesta poate fi descris, rămânând în modelul creionat de Marighella, ca un militarism exacerbat, care pune accent pe acțiune, dotare armată, în defavoarea doctrinei politice.

Astfel, nu mai puțin semnificativă pentru descrierea insurgenței urbane contemporane este pierderea în substanță a motivației ideologice marxiste, de clase aflate în opoziție, și concentrarea pe comunitate (locală, ca în cazul bidon-ville sau națională). Insurgență urbană din Irak este un exemplu de studiu pentru evoluția modelului insurgenței maoiste¹³⁴³.

Revenind la violența de tip bidon-ville, unii cunoscători ai fenomenului se raportează la aceasta ca la o formă de conflict armat („slums warfare”) și ca reflectând o evoluție extrem de actuală conflictului înțeles în sensul clasic clausewitzian care îi atribuie o natură politică. Violența de tip slums, manifestată frecvent tot ca o formă de insurgență, motivată de o revoltă împotriva autorității statale, aduce în discuție, în mediul academic de specialitate evoluția conflictului către forme mai prozaice către o natură „socială” a violenței, evidentă prin modul de manifestare, crime și delicvență. Caracteristice cu precădere mediului urban din societățile latino-americane, insurgențele „slums” sunt un indiciu pentru „o criză a autorității statale” și, în același timp, pentru proasta guvernare.

Studiile de specialitate conferă însă acestor forme de violență o dimensiune profund rurală, fiind un efect al urbanizării accelerate și al unui transfer abrupt de populație de la sate la orașe, în sensul unei etapizări insuficiente. Revoluțiile majore ale secolului al XX-lea din mediul urban sunt interpretate ca fiind „o chestiune țărănească”, reflectată de prezența unei populații agricole în mediul urban, care se confruntă cu provocările implicite ale modernizării¹³⁴⁴. O altă interpretare acordă insurgenței de tip „slums” credibilitatea unei reinventări a luptei de clasă așa, însă cu prudența de a evita terminologia marxistă a unor „clase în sine”, referirile fiind mai degrabă la clase care acționează pentru sine. Se evită astfel aspectul unui curs predestinat, natural al rolului în istorie a unui nou tip de proletariat¹³⁴⁵.

Recurgerea la terrorism

---

¹³⁴² Ofensiva Tet a fost un eșec răsunător, ceea ce a determinat unii analiști ai fenomenului insurgenței să considere că aceasta a demonstrat invaliditatea teoriei lui Mao și sfârșitul insurgenței politice, punându-se astfel din ce în ce mai mult accent pe confruntarea de tip convențional. V. Timothy J. Lomperis, „From People’s War to People’s Rule: Insurgency, Intervention, and the Lessons of Vietnam”, Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996.

¹³⁴³ Jeffrey Record, „Beating Goliath. Why Insurgencies Win”, Potomaca Books, Washington D.C., 2007.

¹³⁴⁴ Eric Wolf citat în “Slums war of the 21 st century: the new geography of conflict in Central America”, de Dennis Rodgers, Working Paper no 10, februarie 2007, Crisis States Research Centre.

¹³⁴⁵ Dennis Rodgers, Op. Cit.

„Nu se poate imagina pacificarea în absența torturii, după cum nu se poate imagina un război de eliberare în absența terorii” (Raymond Aron)

O caracteristică fundamentală a insurgenței urbane este recurgerea la violență, cu tendința de exacerbare a acesteia în mai mare măsură decât în cazul insurgenței din mediul rural. În literatura de specialitate, recurgerea la terorism de către insurgenții urbani este una de necesitate per se (spre exemplu, Marighella¹³⁴⁶ care consideră insurgența urbană și propria sa mișcare insurgentă ca fiind teroristă) sau de necesitate prin excludere, ca o justificare a neputinței de a derula un război de guerrillă de amploare.

În timp ce teoreticienii clasici ai insurgenței, inclusiv ai insurgenței urbane, consideră că acțiunile teroriste trebuie îndreptate doar împotriva autorităților statale și a opozanților și, de regulă, nu împotriva populației civile, studiile de caz au evidențiat că actele de terorism au afectat sau chiar vizat direct populația civilă. Vizarea populației civile este, de obicei, consecința directă a neputinței insurgenților de a o mobiliza împotriva statului și de a derula ceea ce Mao a denumit „războiul poporului”. Bătălia pentru Alger (1957) este un studiu de caz relevant în această privință, prin modul în care Frontul pentru Eliberare Națională a derulat acțiuni teroriste împotriva populației civile, inclusiv împotriva populației musulmane, în primul rând ca reacție la frustrarea creată de eșecul mobilizării maselor.

Tentația de a recurge la acte de terorism, atât împotriva autorităților cât și a populației civile, este mare în cazul insurgenței urbane, având în vedere mediul urban oferă mai multe posibilități de constrângere directă a statului, decât, spre exemplu, mediul rural, inclusiv prin crearea unei stări de teroare generalizată, care ar avea un impact negativ asupra nivelului de încredere a populației în capacitatea autorităților de a asigura securitatea. Terorismul devine astfel o acțiune coercitivă directă a autorităților, precum și de formare a opiniei publice potrivnice autorităților în sensul cultivării neîncrederii în acestea.

Violența exacerbată a insurgenței urbane poate fi interpretată, de asemenea, ca o alternativă la permisivitatea diminuată a condițiilor de teren din mediul urban, prin comparație cu condițiile geografice rurale, cu impact negativ direct asupra asigurării mobilității insurgenților și a libertății de mișcare a acestora, condiție pentru o confruntare de tipul „hit and run” cu forțele armate și de poliție, caracteristică în strategia clasică a insurgenței. Terorismul în insurgența urbană poate fi astfel și o consecință a lipsei condițiilor geografice propice derulării insurgenței.

Terorismul, ca violență exacerbată în mediul urban, inclusiv îndreptată împotriva civililor, se explică și prin faptul că insurgența urbană nu are o dimensiune politică aparte, care să fundamenteze doctrinar acțiunile insurgente. Fiind doar o etapă tranzitorie către extinderea insurgenței la nivel național și preluarea puterii politice, după dezvoltarea acesteia în mediul rural, insurgența urbană este definită în primul rând din punct de vedere al activismului combatant și de regulă la nivel tactic. Excepțiile de la această interpretare sunt date de insurgențele derulate ca reacție la o

---

¹³⁴⁶ Carlos MARIGHELLA, *Terrorism is a weapon that the revolutionary can never relinquish, Minimanual of the urban guerrilla*, 1969.

invazie militară a unui centru urban, de către un alt stat, în acest caz insurența urbană dobândind un caracter puternic naționalist, de rezistență și de disidență, cu un fundament politic puternic. Cazurile la care s-a făcut referire mai sus, cum ar fi insurența urbană din Groznîi sau cea din Alger, sunt relevante pentru susținerea acestei ipoteze de lucru.

Rămânând în aceeași schemă de analiză a lipsei unui fundament politic per se a insurenței urbane, se poate considera că terorismul este o consecință a evoluției insurenței urbane ca un fenomen preponderent oportunist și subteran, cu afilieri puternice la rețele de crimă organizată¹³⁴⁷. Recurgerea nerestrictivă la terorism poate fi interpretată și ca o completare firească a militarismului insurenței urbane, care a fost prezentat mai sus.

Dimensiunea politică a insurenței urbane

„... orice efort serios de înțelegere a insurenței urbane necesită atenție sporită asupra elementelor politice ale acesteia¹³⁴⁸”.

După cum s-a văzut în prezentarea lui Marighella a insurenței urbane, precum și în expunerea principalelor caracteristici ale acestui fenomen, dimensiunea politică este subsidiară militantismului combatant. Premisa acestui studiu este că înțelegerea insurenței urbane nu necesită o aprofundare a dimensiunii politice, alți factori fiind relevanți în acest sens.

Nici doctrina maoistă, nici cea la care ne-am referit anterior, a lui Carlos Marighella, nu conferă insurenței urbane o dimensiune politică în sine, ci doar obiective strategice politice, de subminare a autorității statale. Această premisă este însă confirmată în cazul acelor forme de insurență care beneficiază încă de expunerea maoistă a mediului rural și în care demersurile de control a unor centre urbane servesc scopului general de extindere a insurenței la nivel național.

În cazurile insurenței centrată asupra mediului urban, după cum a fost menționată insurența din Irak, sau a celor motivate naționalist, cu precădere în contextul unui război, guerrilla urbană are un fundament politic de tip doctrinar. Acesta continuă să fie unul esențialmente maniheist, care își propune radicalizarea socială, considerată necesară pentru anihilarea inamicului.

Această radicalizare nu este restricționată la nivel doctrinar, ci este pe deplin reflectată în fundamentarea unei strategii a insurenței urbane, cu accent pe exacerbarea violenței, în care inclusiv civilii devin victime din necesitate. Așa cum a fost prezentat mai sus, terorismul, dintr-un instrument de atingere a unor scopuri politice, devine însuși fundamentul insurenței urbane.

În cazul insurenței de tip bidon-ville, putem afirma că nu se poate vorbi despre o doctrină politică a insurențelor, ci despre motivații oportuniste, cu potențial de mobilizare a unei populații izolate de sărăcie și marginalizare socială.

---

¹³⁴⁷ Vezi, Oliver JUTERSONKE, Robert MUGGAH, Dennis RODGERS, *Gangs and violence reduction in Central America*, in **Security Dialogue**, vol, 40, 2009.

¹³⁴⁸ Anthony James JOES, op.cit.

Concluzii

Insurgența urbană trebuie interpretată situațional, având în vedere particularitățile referitoare la dimensiunea politică a acestui fenomen. Dimensiunea politică, ca și în cazul insurgenței de tip maoist, este definitorie pentru analiza oricărui caz de acest tip. Elementele de doctrină politică a mișcărilor insurgente din mediul urban sunt, de regulă, mai puțin dezvoltate decât în cazul mișcărilor insurgente care au și o componentă rurală pronunțată, mediul urban favorizând un militantism violent, în care, de multe ori, acțiunile teroriste depășesc cadrul restrictiv la care au făcut apel liderii insurgenți notorii, cum ar fi Che Guevara sau Carlos Marighella.

Dimensiunea politică are, în general, în cazul insurgențelor urbane, un fundament profund naționalist, în ciuda motivațiilor afișate, fie ele entice, religioase, marxiste sau de alt tip. De asemenea, poate chiar în și mai mare măsură decât în cazul altor tipuri de insurgență, dimensiunea politică, chiar dacă mai puțin substanțială, are capacitatea de radicalizare a mișcărilor, de aici, de multe ori, caracterul violent extremist al acestora.

Este foarte vizibil în cazul insurgențelor urbane militarismul pe toate palierele de manifestare. De altfel, teoreticienii clasici ai fenomenului pun accent mai puțin pe conținutul politic al mesajului transmis unui public vizat, cât pe puterea exemplului unui militantism extrem de activ și violent.

În fond insurgența urbană poate fi ușor considerată, după modelul maoist, ca o etapă tranzitorie către atingerea obiectivului strategic de preluare a puterii politice de către o grupare insurgentă, însă prezentul studiu a preferat să abordeze fenomenul ca fiind conex și altor forme de manifestare, cum ar terorismul sau crima organizată, conexiuni potențate de urbanizarea accelerată și nivelul ridicat al sărăciei în marile centre urbane din țările în curs de dezvoltare.

Au fost abordate, prin urmare, și caracteristici ale insurgenței din marile suburbii urbane, de tip “slums” sau “bidon - ville”, fiind evidențiată evoluția de la o formă de violență urbană de tip revoluționar, fundamentată politic, la o formă de violență socială, alimentată de marginalizare socială și condiții precare de trai. În acest caz, conexiunea cu crima organizată este cu atât mai vizibilă, insurgența de acest tip devenind o formă de oportunism, a cărui dimensiune doctrinară, care se dorește a fi o reluare a abordării maniheiste de tip marxist – clasă contra clasă -, pierde în substanță.

Tacticile, tehnicile și procedurile analizate în acest studiu, la modul generic, au evidențiat anumite particularități caracteristice insurgenței urbane, mulate terenului pe care se operează, acestea fiind însă nu atât rezultatul aplicării unor elemente de doctrină și de studiu operațional, cât al unei adaptări de bun simț la mediul în cauză. Tri-dimensionalitatea mediului urban permite insurgenților urbani să pună accent pe anumite tactici, cum ar fi folosirea ambuscadelor și inducerea în eroare a inamicului. Buna cunoaștere a terenului și culegerea de informații din surse umane sunt esențiale pentru succesul unei operațiuni de insurgență urbană. De asemenea, asigurarea sprijinului populației și motivația politică puternică a mișcării

insurgente, cum a fost cazul în Groznîi, sunt elemente strategice de bază pentru dobândirea victoriei în luptă.

Insurgența urbană poate fi considerată o formă de insurgență în sine, care evidențiază evoluția fenomenului de la forma maoistă, cu accent pe dimensiunea rurală a dobândirii victoriei, către o formă modernă, cauzată de particularitățile societății moderne cu tendințe de urbanizare accelerată, și care pune accent pe strategia lovirii inamicului în centrul politic, administrativ și economic. În aceste situații, nu mai sunt surprinzătoare deviațiile doctrinare, conexiunile între grupări insurgente considerate în mod tradițional ca fiind radical oponente (spre exemplu, conexiuni oportuniste între shiiti și Al Qaida) și nici îndrăzneala sporită a acțiunilor insurgente în marile centre urbane.

Bibliografie:

- [1] AKBAR, M.K., Kargil, *Cross Border Terrorism*. **Mittal Publications**, New Delhi, 1999.
- [2] CORDESMAN, Anthony, **Iraq's Evolving Insurgency and the Risk of Civil War: Democracy, Deadlock, and Death Squads: Developments in the Summer of 2006**. Washington, D.C., Center for Strategic and International Studies, 27 September 2006.
- [3] FAIR, C. Christine, **Urban battle fields of South Asia. Lessons learned from Sri Lanka**, India, Pakistan, RAND Corporation, 2004.
- [4] FRUNZETI, Teodor, Globalizarea securității, Editura Militară, București, 2006.
- [5] FRUNZETI, Teodor, SARCINSCHI, Alexandra, *Securitatea internațională. Dimensiuni, strategii, politici*, în **Lumea 2009. Enciclopedia politică și militară**, coordonatori Teodor FRUNZETI și Vladimir ZODIAN, Editura CTEA, București, 2009.
- [6] GANGULY, Sumit, *Explaining the Kashmir Insurgency: Political Mobilization and Institutional Decay*, **International Security 21**, Autumn, 1996.
- [7] GOODWIN, Jeff, **No other way out: states and revolutionary movements, 1945-1991**, Cambridge University Press, iunie 2001.
- [8] GROSSMAN, Patricia, **India: Behind the Kashmir Conflict: Abuses by Indian Security Forces and Militant Groups Continue**, Human Rights Watch, New York, 1999.
- [9] HIX, William C., **Intervening Successfully in the 21st Century: The Campaign in Iraq: Prospects for Success and Strategic Lessons for Future Decision Makers**, Senior Service College Fellows Research Paper, Carlisle, U.S. Army War College, Stanford, Stanford University, Hoover Institution, 2006.
- [10] HOFFMAN, Bruce, MORRISON TAW, Jennifer, **The urbanization of insurgency. The potential challenge to US army operations**, RAND Corporation.

- [11] JAMES JOES, Anthony, **Urban guerrilla**, The University Press of Kentucky, 2007.
- [12] JOSHI, Manoj, **Combatting Terrorism in Punjab: Indian Democracy in Crisis**, Research Institute for the Study of Conflict, London, 1993.
- [13] JUTERSONKE, Oliver, Robert MUGGAH, Dennis RODGERS, *Gangs and violence reduction in Central America*, in **Security Dialogue**, vol. 40, 2009.
- [14] KAGAN, Frederick W., *Iraq Is Not Vietnam*, **Policy Review**, no. 134 (December 2005/January 2006).
- [15] KILCULLEN, David, **The accidental guerrilla. Fighting Small Wars in the midst of a big one**, Oxford University Press, 2009.
- [16] MARIGHELLA, Carlos, **Minimanual of the Urban Guerrilla**, 1969.
- [17] MARQUES, Patrick D., **Guerrilla warfare tactics in urban environments**, US Army Command and General Staff College, 1990.
- [18] MEROM, Gil, **How Democracies Lose Small Wars: State, Society, and the Failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and the United States in Vietnam**, Cambridge University Press, New York, 2003.
- [19] MITRA, Durga Madhab, *Understanding Indian Insurgencies: Implications for Counterinsurgency Operations in the Third World*, **Letort Papers**, U.S. ArmyWar College, Strategic Studies Institute, Carlisle, 2007.
- [20] MUREȘAN, Mircea, STĂNCILĂ, Lucian, ENACHE, Doru, **Aspecte ale conflictelor militare ale viitorului**, Editura UNAp, București, 2006.
- [21] MUREȘAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura UNAp, București 2004.
- [22] NEWBERG, Paul A., **Double Betrayal: Repression and Insurgency in Kashmir**, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D.C., 1995.
- [23] O'NEILL, Bard E., **From revolution to apocalypse. Insurgency&Terrorism**, 2nd edition revised, POTOMAC BOOKS, INC., 2005.
- [24] POLAND, James M., **Understanding terrorism: groups, strategies and responses**, Prentice-Hall, Inc., Upper Saddle River, NJ, 2004.
- [25] PLUMMER, Anne, *Iraqi Insurgency: No Easy Options*, **CQ Weekly Online**, 5 September 2005.
- [26] RECORD, Jeffrey, and W. Andrew TERRILL, **Iraq and Vietnam: Differences, Similarities, and Insights**, Strategic Studies Institute, Carlisle, U.S. ArmyWar College, 2004.
- [27] RECORD, Jeffrey, **Beating Goliath. Why insurgencies win**, POTOMAC Books, INC. Washington D.C, 2007.
- [28] ROTHSTEIN, Hy S., **Afghanistan and the Troubled Future of Unconventional Warfare**, Naval Institute Press, Annapolis, 2006.
- [29] SARCINSCHI, Alexandra, **Vulnerabilități, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială**, Editura Militară, București, 2007.
- [30] STĂNCILĂ, Lucian, **Terorismul, provocare a secolului XXI**, Editura UNAp, București, 2007.

- [31] TABER, Robert, **War of the flea. The classic study of guerrilla warfare**, POTOMAC BOOKS, INC., 2002.
- [32] ȚENU, Costică, STĂNCILĂ, Lucian, **Forme specifice conflictelor militare moderne**, Editura UNAp, București 2005.
- [33] Van CREVELD, Martin, **The changing face of war. Combat from the Marne to Iraq**, Presidio Press, 2007.
- [34] <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB377.pdf>
- [35] <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB751.pdf>
- [36] http://www.csis.org/index.php?option=com_csis_pubs&task=view&id=3496

SISTEME INTELIGENTE DE TRANSPORT: TRANSPORTURILE MULTIMODALE

Cezar-Mihai PÂRLOG*

INTELLIGENT TRANSPORTATION SYSTEMS: MULTIMODAL TRANSPORTS

In the past decades, the European sector of goods transportation was affected by a major increase. The quantity of goods transported grew faster (2,8% annually) than the economy (2,3% annually) or passenger transportation (1,9% annually), demand grew faster than offer and brought social and environmental problems. In this evolution circumstance, mobility that is satisfied by using Multiple transportation modes is the ideal solution to achieve that high level of society development, sustainable development. This paper covers the main technique and economical advantages of combined transportation. For intermodal transportation development are identified and recommendations for promoting on a larger scale transportation using more modes are defined.

Keywords: mobility, intermodal transportation, rules

1. Conceptul de transport multimodal

Dezvoltarea sistemului de transport s-a realizat ca o necesitate a satisfacerii cererilor de transport adresate de societate. Nevoilor tot mai accentuate de mobilitate a mărfurilor și călătorilor, le-au fost oferite moduri de transport din ce în ce mai sofisticate atât tehnic, cât și din punct de vedere al infrastructurii. Transporturile, în general, au devenit în lumea contemporană un lucru indispensabil; existența vieții moderne fiind practic de neconceput în lipsa lor. Astfel se reușește în prezent ca într-un timp scurt - altă dată de neimaginat - ca produse, mărfuri, persoane să ajungă dintr-un colț al lumii în altul.

În acest context al evoluției, multimodalitatea transporturilor conduce la o utilizare eficientă a modurilor care au rezerve de capacitate (feroviar, căi navigabile interioare și transport maritim) cu efecte benefice asupra consumurilor energetice și a emisiilor poluante. Studiile realizate au scos în evidență avantajele energetice nete ale transporturilor combinate în comparație cu cele rutiere.

Conceptul de multimodalitate este definit în două moduri care evidențiază esența sa:

- multimodalitatea este o caracteristică a sistemului de transport, care permite folosirea, într-o manieră integrată, a cel puțin două moduri de transport diferite, într-un lanț de transport „door-to-door”;
- multimodalitatea este un indicator calitativ, la nivelul integrării între diferite moduri de transport; mai multă multimodalitate înseamnă mai multă integrare și complementaritate între moduri de transport, determinând utilizarea mai eficientă a sistemului de transport.

---

* **Maior lector universitar, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”**

Convenția ONU asupra transportului multimodal internațional de mărfuri definește acest tip de transport ca: *„transportul mărfurilor efectuat prin mai mult de două moduri de transport diferite, pe baza unui contract de transport, dintr-un loc situat într-o țară, unde mărfurile sunt preluate de operatorul de transport multimodal (OTM), până la locul stabilit pentru livrare, situat în general într-o țară diferită”*.

În cursul ultimelor decenii structura industrială și comercială a țărilor dezvoltate a trecut progresiv de la o economie de masă, care necesită fluxuri masive de mărfuri puțin diferențiate, către o economie caracterizată prin singularitate și diversitate, care necesită fluxuri de mărfuri dispersate și extrem de diferențiate.

În cea mai mare parte a operațiunilor comerciale, vânzătorul nu este fabricantul, iar cumpărătorul nu este consumatorul final al acestora. Între fabricant și cumpărătorul final există o serie de intermediari care sunt, rând pe rând, cumpărători și vânzători, aceștia fiind nevoiți să asigure o gestiune strictă și din ce în ce mai sofisticată și costisitoare a fluxului de mărfuri, care modifică în profunzime cererea de servicii de transport a acestora.

Dezvoltarea transporturilor a urmat îndeaproape dezvoltarea economică mondială care a impus, în permanență, sporirea volumului de mărfuri transportate. Această dezvoltare a vizat în special creșterea vitezei de transport și a productivității activităților de manipulare a mărfurilor și a avut direcții diferite, în funcție de categoriile de mărfuri transportate.

Pentru mărfurile în vrac aceste obiective s-au realizat prin creșterea vitezei, dimensiunilor și capacității mijloacelor de transport, cele mai spectaculoase rezultate înregistrându-se în domeniul rutier și feroviar (din punct de vedere al creșterii vitezei de transport) și în cel naval (din punct de vedere al dimensiunilor și capacităților de transport), precum și prin sporirea performanțelor tehnice ale utilajelor de manipulare a mărfurilor.

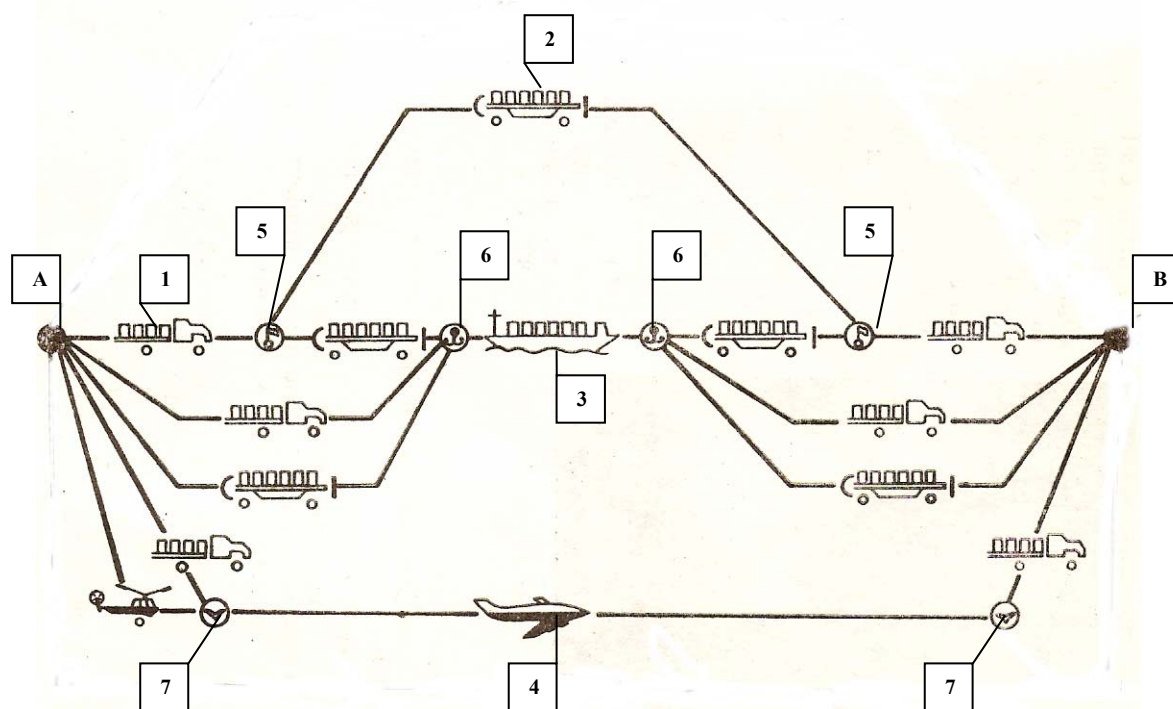
Pentru mărfurile generale elementele care au influențat transportul lor au fost gruparea acestora în unități de transport (unitizarea mărfurilor), precum și apariția și dezvoltarea transportului containerizat, unitatea de marfă fiind reprezentată, în acest caz, nu de marfa propriu-zisă, existentă în container, ci chiar de containerul însuși care este privit ca marfă.

Transportul containerizat asigură în cea mai mare măsură cerințele beneficiarilor referitoare la fiabilitatea, siguranța și rapiditatea transportului și flexibilitatea și reducerea costurilor prin transportul și manipularea unor unități de marfă standardizate. Unul din cele mai importante avantaje ale transportului containerizat îl reprezintă facilitățile oferite de acesta pentru aplicarea conceptului de distribuție totală, prin utilizarea transportului multimodal care reprezintă instrumentul principal prin care se pune în practică distribuția totală a mărfurilor.

Combinarea utilizării containerelor cu transportul multimodal reprezintă la ora actuală cea mai puternică tendință manifestată în transportul mărfurilor generale, tendință care va continua și în perioada următoare.

Folosirea facilităților determinate de avantajele containerizării și transportului multimodal reprezintă o șansă reală pentru țările din Europa de Est de a participa la comerțul și schimbul mondial de mărfuri, ceea ce impune însă o orientare constantă și

adoptarea rapidă a unor măsuri care să permită alinierea practicilor de operare a containerelor și de transport multimodal al acestora la cele din Europa de Vest.

Schema cu posibilitățile de executare a transportului multimodal

LEGENDA:

A – punctul de plecare; B – destinația finală;

1 – mijloc de transport rutier/ mod de transport rutier;

2 – mijloc de transport feroviar/ mod de transport feroviar;

3 – mijloc de transport naval/ mod de transport maritim ori fluvial;

4 – mijloc de transport aerian /mod de transport aerian;

5 – terminal de transport rutier – cf;

6 – terminal de transport rutier – cf – naval;

7 – terminal de transport rutier – aerian;

Modul de transport multimodal prezintă o serie de caracteristici specifice care îl deosebesc de modurile de transport clasice și anume:

- prezintă un grad ridicat de noutate, fiind în continuă perfecționare și dezvoltare; permite realizarea unor transporturi din poartă în poartă, sigure, rapide, ieftine, în avantajul clienților;
- asigură crearea unei cooperări eficiente între modurile de transport rutier, feroviar, naval și aerian, constituind o soluție la concurența acerbă și uneori neloială dintre acestea;
- face posibilă realizarea unor transporturi competitive, fiecare din cele 4 moduri de transport participând în zona sa de randament maxim;
- permite o distribuție rațională și o utilizare corespunzătoare a capacităților de transport în avantajul transportatorilor;

- contribuie la reducerea cheltuielilor pentru construcția și întreținerea drumurilor;
- permite minimizarea consumurilor energetice în avantajul social național și internațional;
- acționează într-un mod mult mai prietenos față de mediul înconjurător comparativ cu transportul rutier clasic.

2. Strategia și politica Uniunii Europene

Uniunea Europeană a acționat și acționează în direcția creării rețelei trans-europene pentru transport, care să interconecteze infrastructura de telematici și comunicații a statelor membre. O serie de proiecte de cercetare și dezvoltare tehnologică, finanțate prin programele cadru 4, 5 și 6 ale Comisiei Europene, soluționează o gamă largă de probleme referitoare la rețelele de transport.

Liniile directoare care vizează Rețeaua Trans-Europeană de Transport (*TEN-T - Trans-European Network for Transport*) contribuie la promovarea societății informaționale prin telematici în transporturi și dezvoltarea unor servicii de calitate, care să traverseze granițele geografice.

„Cartea Albă a Comisiei Europene privind Politica de Transport” prezintă strategia Comisiei Europene și liniile directoare ale politicii sale în domeniul transporturilor. Sistemul inteligent de transport este evidențiat drept o direcție strategică, atât prin prisma țințelor politice, cât și a obiectivelor. Cartea Albă cuprinde o analiză a situației actuale privind transportul și mobilitatea, dar și un program de acțiune. Obiectivul Comunității Europene este focalizarea politicii sale privind transportul în direcția cerințelor și necesităților cetățenilor.

Cartea Albă este organizată în 4 secțiuni care tratează interacțiunea între moduri de transport, eliminarea punctelor de gâtuire, necesitățile utilizatorilor și administrarea globalizării.

Cartea Albă conține măsuri care țințesc să îndeplinească dezideratul „*prietenie între oameni*”. Sunt accentuate aspectele legate de securitate, mediu și inițiativele pentru o creștere susținută a pieții. Utilizarea pe scară largă a sistemelor inteligente de transport reprezintă o trăsătură dominantă a noii politici.

La nivel european s-au derulat sute de proiecte care se refereau la transportul rutier, feroviar, naval (maritim și fluvial), aerian și multimodal oferind servicii pentru infrastructură, transport pe calea ferată, transport aerian, transport multimodal de marfă, pentru asistarea conducătorilor de vehicule și călătorilor, pentru operatorii de rețea, operatorii publici de transport și pentru prevenirea obstacolelor.

Crearea unui sistem de transport multimodal european necesită dezvoltarea coordonată a politicilor de transport la nivel european, național și regional.

Patru strategii definite ca fundamentale sunt considerate la nivel european pentru dezvoltarea transportului multimodal, ele fiind evidențiate în tabelul 1.

Dezvoltarea infrastructurii: rețeaua de transport trans-europeană și nodurile asociate
Armonizarea reglementărilor și a regulilor competiției: o piață unică de transport
Identificarea și eliminarea obstacolelor intermodalității și a costurilor asociate
Implementarea societății informaționale în sectorul de transport

Tabelul 1. Strategii fundamentale referitoare la transportul multimodal

Odată cu recunoașterea rolului și importanței transportului multimodal în raport cu cel convențional, accentul în dezvoltarea societății informaționale se pune pe acest mod de transport care integrează, prin eficientizare, modurile convenționale de transport. Folosirea tehnologiilor informației și comunicației reprezintă cheia creșterii eficienței serviciilor de transport orientate către clienți. Informația transparentă și flexibilă și sistemele de susținere a deciziei, care modifică direcția de dezvoltare a transportului, sunt utilizate pentru crearea de noi oportunități privind diversificarea pieței, folosirea infrastructurii și a capacităților specifice multimodalității, în vederea creării de noi abordări.

Multimodalitatea se orientează spre integrarea modurilor de transport existente pe 3 niveluri: infrastructura și mijloacele de transport, activitățile de transport și folosirea infrastructurii, precum și serviciile și reglementările.

Acțiunile actuale sunt orientate spre eliminarea barierelor prezente ale dezvoltării transportului multimodal „door-to-door” (de la ușă la ușă) și promovarea unei utilizări mai intense a mediilor ambiante. Încurajarea multimodalității reprezintă un instrument politic, care poate sprijini abordarea globală a sistemelor de transport, care țintește spre o folosire mai echilibrată și eficientă a capacității de transport disponibile (infrastructură, material rulant, echipament de operare etc.).

Baza economică a multimodalității este dată de acele moduri de transport care au caracteristici operaționale individuale și economice intrinseci, pot fi integrate într-un lanț de transport „door-to-door” cu scopul de a îmbunătăți eficiența globală a sistemului de transport. Integrarea între moduri de transport se realizează la nivelul infrastructurii, la nivelul unității de încărcare / descărcare, comunicației, operațiilor și serviciilor etc.

Acțiuni	Comunitatea europeană	Cadrul de reglementare	Statele europene	Autoritățile regionale	Industria	Cercetarea / Dezvoltarea
	Infrastructura și mijloacele de transport					
Revizuirea rețelei de transport	X	X				

Identificarea oportunităților și eliminarea disfuncționalităților	X					X
Conducerea procesului armonizării unităților de încărcare	X	X			X	
Interoperabilitatea și interconexiunea						
Sprijinirea integrării transportului și logisticii	X				X	X
Revizuirea cadrului de reglementare.	X	X				
Crearea unui forum electronic pentru coordonarea orarelor	X				X	
Serviciile și reglementările						
Dezvoltarea sistemelor multimodale de tranzacții electronice / informare în timp real	X				X	X
Promovarea regimului de siguranță	X				X	X
Utilizarea tehnologiile societății informaționale	X	X	X		X	X
Crearea unui sistem de transport cu consum redus de hârtie: armonizarea standardelor de mesaje și documente	X	X			X	
Activitățile orizontale						
Promovarea proiectelor de demonstrație	X				X	X
Stabilirea unei rețele de cercetare proprii	X					X
Cercetarea transportului mulți modal de marfă în programe-cadru	X		X	X	X	X
Dezvoltarea metodologiilor care vizează politica de transport	X		X	X	X	X
Stabilirea unui centru european pentru transportul multimodal	X				X	X
Dezvoltarea conceptelor privind statisticile multimodale	X	X	X		X	
Viitorul sistem de transport multimodal						
Integrarea magistralelor feroviare în contextul multimodal	X		X		X	
Aplicarea regulilor competiției în cadrul transportului multimodal	X		X			
Definirea politicii privind costurile infrastructurii și transportului	X	X				
Dezvoltarea unui transport multimodal "Task Force"	X		X		X	X
Includerea transportului multimodal în programele de cercetare	X		X	X	X	X

Tabelul 2. Direcții de acțiune dedicate dezvoltării sistemului de transport multimodal

Abordarea „door-to-door” a transportului multimodal atrage considerarea cererilor utilizatorilor de transport. Multimodalitatea este o problemă de comerț și mobilitate în care calea ferată, apa, aerul și drumul sunt utilizate pentru a contribui la optimizarea întregului flux de transport, iar serviciile de informare, de asistare a sistemului informațional și de comunicații devin un suport pentru asistarea activităților de transport.

La nivelul activităților de transport, serviciile noi, tehnologiile informației și comunicațiilor vor îmbunătăți utilizarea capacităților existente.

Prin îmbunătățirea conexiunilor între modurile de transport și integrarea lor într-un sistem unic, multimodalitatea permite o mai bună folosire a transportului pe calea

ferată, a transportului maritim intern și a navigației care nu permit, în multe cazuri, livrarea „door-to-door”.

Din aceste considerente, multimodalitatea este complementară altor politici de transport, precum liberalizarea piețelor de transport, dezvoltarea rețelei de transport european și promovarea de prețuri corecte și eficiente.

Principalele direcții de acțiune dedicate dezvoltării sistemului de transport multimodal sunt evidențiate în **tabelul 2**.

Provocarea pentru politicieni este crearea unui cadru politic care să sprijine integrarea modurilor de transport, interoperabilitatea și interconexiunea pentru intensificarea folosirii efective și eficiente a capacității și infrastructurii de transport. Aceasta permite facilitarea unor servicii de transport „door-to-door” orientate către clienți, implicând punctele forte ale fiecărui mod de transport. Direcțiile de acțiune se referă la un transport multimodal care să încurajeze cooperarea și complementaritatea între modurile de transport și care să favorizeze competiția între operatorii de transport. Acțiunile descrise anterior reprezintă pașii pentru a realiza un sistem de transport multimodal real pe termen lung. Aceste acțiuni reclamă implicarea politicienilor și ale tuturor celor implicați în piața transportului.

Modificările cu caracter economic din țările aflate în tranziție din regiunea Europei Centrale și de Est influențează dezvoltarea sistemelor inteligente de transport în aceste țări. Progresul economic însoțit de creșterea traficului a determinat creșterea cererii de dezvoltare a infrastructurii de transport.

Prin realizarea de sisteme inteligente de transport se dorește ca țările din această regiune, aflate în tranziție, să facă față provocării aduse de creșterea traficului. În viitor, se întrevide o creștere semnificativă a traficului inter-regional datorită localizării țărilor din această regiune între teritoriile fostei Uniuni Sovietice și cele ale Europei de Vest, precum și datorită căilor de conexiune terestră cu Asia și cu țările balcanice. Stabilirea de politici noi de transport este o cerință urgentă pentru dezvoltarea cu succes a sistemelor inteligente de transport.

3. Norme și convenții aplicabile în transportul multimodal

Principalele norme și convenții care se aplică în transportul multimodal sunt următoarele:

- regulile de la Haga 1924 (convenția internațională pentru unificarea anumitor reguli privind conosamentele, Bruxelles, 25.08.1924);
- regulile de la Haga-Visby 23.02.1968 cu modificările din 21.12.1979;
- regulile de la Hamburg 1980 (convenția ONU asupra transportului mărfurilor pe mare, Hamburg, 31.03.1979);
- convenții privind facilitarea transportului maritim de marfă - FAL 1985;
- convenția relativă la contractul de transport internațional al mărfurilor pe cale rutieră (CMR), Geneva, 19.05.1956 și protocolul din 05.07.1978;
- acordul european asupra transportului internațional al mărfurilor periculoase pe cale rutieră (ADR), Geneva, 30.09.1957;
- convenția COTIF privind transportul feroviar internațional, actualizată la Geneva la 09.05.1980 care include CIM - Convenția de la Berna, 07.02.1970,

cu reglementările referitoare la mărfurile periculoase (RID), vagoane periculoase (RIP), containere (RICO);

- Convenția de la Varșovia, 12.10.1929 cu modificările ulterioare.

Instrucțiuni de referință din domeniul militar:

- Legea nr. 401/2002 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 88/1999 privind stabilirea unor reguli pentru transportul combinat de mărfuri;

- Hotărârea nr. 193/2000 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Ordonanței Guvernului nr.88/1999 privind stabilirea unor reguli pentru transportul combinat de mărfuri;

- S.M.G./L-2, Doctrina întrunită pentru mișcare și transport;

- L-14/1, Instrucțiuni privind operațiunile de mișcare și transport ale unităților și marilor unități;

- L-14/3, Instrucțiuni privind planificarea, organizarea, coordonarea, monitorizarea și controlul executării mișcării și transportului pe căile de comunicație rutiere;

- L-14/4, Instrucțiuni privind planificarea, organizarea, coordonarea, monitorizarea și controlul executării mișcării și transportului pe căile de comunicație feroviare;

- L-14/5, Instrucțiuni privind planificarea, organizarea, coordonarea, monitorizarea și controlul executării mișcării și transportului pe căile de comunicație aeriene;

- L-14/6, Instrucțiuni privind planificarea, organizarea, coordonarea, monitorizarea și controlul executării mișcării și transportului pe căile de comunicație navale;

- L 15, Norme privind pachetizarea, paletizarea, containerizarea și manipularea bunurilor materiale din Ministerul Apărării;

- Standard militar tehnic 40535-2001, Palete, containere, încărcături unitare și echipamente de manipulare a materialelor cu destinație militară,

instrucțiuni ce implementează prevederile acordului standard NATO STANAG 2236 M&T „AMovP-5, Aspecte tehnice privind mișcarea și transportul multimodal”, prevederile acordului standard NATO STANAG 2827 MH „Manipularea materialelor în câmpul tactic”, precum și prevederile acordului standard NATO STANAG 2828 MH „Pachete, palete și containere militare”.

4. Recomandări pentru promovarea transporturilor intermodale

□ Transportul intermodal trebuie să se afle în centrul politicilor internaționale, naționale și regionale. Prin natura sa, transportul intermodal este un transport internațional de mărfuri, pentru care trebuie să existe acorduri cadru și reglementări bilaterale.

□ Amplasarea terminalelor trebuie să figureze în planurile naționale de transport. Analizele trebuie să vizeze accesibilitatea terminalelor și capacitatea de transfer a unităților de încărcătură.

□ Accesibilitatea terminalelor trebuie asigurată prin măsuri de dezvoltare a infrastructurilor, dar și de organizare superioară a circulației pe infrastructurile existente.

□ Autoritățile naționale trebuie să subvenționeze construirea și dezvoltarea terminalelor intermodale, care au influențe benefice asupra afectării modale a transporturilor de mărfuri.

□ Subvenționarea activităților intermodale în faza de debut a intermodalității.

□ Performanțele fiecărui mod de transport trebuie îmbunătățite. Se face referire, în special, la calea ferată care trebuie să crească regularitatea și calitatea serviciilor (se recomandă ca în trafic național, întârzierea maximă să nu depășească 15-30 min, iar în trafic internațional 60 min).

□ În domeniul transportului intermodal, necesitatea standardizării privește sistemele de informare și gestiune, unitățile de încărcătură, concepția de ansamblu a terminalelor, procedeele de servire. Standardizarea nu este în subordinea directă a autorităților naționale, dar acestea pot iniția procedurile de standardizare cu organismele naționale abilitate.

□ Armonizarea condițiilor de încărcare și transport, care vizează condițiile tehnice, sub aspectul greutatei maxime admise pe osie sau pe metru, lungimi maxime (condiții de gabarit).

□ Sistemul de informare și comunicare în transportul intermodal trebuie îmbunătățit, prin folosirea tehnicilor actuale de identificare automată a mijloacelor de transport și a unităților de încărcătură precum și prin folosirea noilor sisteme de telecomunicații și transmisiuni de date.

□ Cofinanțarea cercetărilor și dezvoltării în domeniu. Se stimulează astfel inovațiile tehnice în domeniu.

□ Crearea de centre de dezvoltare intermodală. Acestea vor fi situate în apropierea coridoarelor de transport sau a conexiunilor dintre magistralele de transport în noduri.

□ Îmbunătățirea vizibilității transportului intermodal prin comparații între acesta și transporturile feroviare și rutiere sub diverse aspecte (consumuri energetice, poluare, condiții de realizare etc.). Promovare în plan internațional de către statele care au volume importante de mărfuri transportate în sistemul intermodal.

□ Urmărirea și controlul efectelor rezultate ca urmare a măsurilor adoptate de susținere a transportului intermodal. Se urmărește evaluarea reușitei acestei strategii și eventualele măsuri corective necesare.

□ Acces la porturile maritime pentru țările care nu au ieșire la mare. Se poate realiza prin trenuri navetă în regim internațional sau pe căile fluviale.

Măsurile de susținere și încurajare a transportului intermodal vor conduce la o repartiție modală mai echilibrată și deci la creșterea eficienței sistemului de transport de mărfuri cu influențe benefice asupra realizării unei mobilități durabile, dar și asupra poluării și siguranței.

BIBLIOGRAFIE:

[1] L-14/7 - **Instrucțiuni privind mișcarea și transporturile militare multimodale.**

- [2] BANCIU D., HRIN R., MIHAI G., ANGHEL L., **Inteligență în transporturi**, Editura Capitel, 2005, București.
- [3] CĂPĂȚĂNĂ O., **Contractul comercial de transport**, Editura Lumina Lex; București, 1995.
- [4] CĂPĂȚĂNĂ O., ȘTEFĂNESCU B., **Tratat de drept al comerțului internațional**, vol. II , Editura Academică, 2000.
- [5] FĂINIȘ F., *Transportul multimodal în Uniunea Europeană, prezent și perspective*, **Revista de drept comercial**, nr.10/2003.
- [6] STANCU Ghe., BINDIU I., *Transporturile multimodale*, *Revista de drept comercial*, nr.7-8/1999.
- [7] Buletinul AGIR nr. 4/2009 octombrie-decembrie.
- [8] Railway PRO, **The railway magazine**, no.8-10/2010.
- [9] **Club Metropolitan**, revista afacerilor din transportul public, nr. 5-8/2010.

CRIMINALITATEA ECONOMICO-FINANCIARĂ

Ciprian George GÎRLEANU*

THE ECONOMIC-FINANCIAL DELIQUENCY

The economic-financial delinquency represents the greatest threat for a “healthy” development of a democratic state. All the world’s states fight with this economical “disaster” which is felt on an average or long period of time. This is the reason why it is important to strengthen the law and create some serious laws able to stop this phenomenon. In this way a powerful state with a stable and healthy economy may be created.

Considerații generale

Criminalitatea economico-financiară, în general, poate fi considerată partea ascunsă a criminalității, din cel puțin trei motive: este mai greu de identificat și probat, fiind mult mai complexă decât alte forme criminale tradiționale; efectele sale, deși deosebit de grave din punct de vedere al prejudiciilor cauzate și numărul mare de persoane (fizice ori juridice) afectate, sunt mai puțin vizibile imediat, de regulă, propagându-se într-o perioadă de timp îndelungat; datorită faptului că rezultatul infracțiunilor economico-financiare nu este întotdeauna spectaculos prin imagine (față de omor, trafic de droguri ș.a.), astfel de fapte sunt mai puțin mediatizate.

Criminalitatea economico-financiară formează o mare parte din „numărul ocult” al crimelor nesemnalate sau insuficient semnalate. Aceste crime cauzează instituțiilor economice și sociale, precum și populației, prejudicii mult mai mari decât cele indicate de numărul cazurilor finalizate pozitiv și care, de regulă, provoacă reacții în lanț.

Cel puțin în cazul infracțiunilor la regimul fiscal, cetățenii, și chiar instituții ale statului, abordează o atitudine de spectatori dezinteresați atunci când iau cunoștință despre fapte ilicite care afectează bugetul de stat, datorită faptului că nu se simt prejudiciați, lucru total fals.

Un studiu efectuat pentru compararea consecințelor criminalității în afaceri față de criminalitatea tradițională, a relevat faptul că rezultatele negative, păguboase sunt mai mari în cazul celei dintâi, ale cărei victime pot fi: *statul*, în cazul infracțiunilor de contrabandă, a formelor de fraudă fiscală, fraude financiare ș.a.; *societățile comerciale*, care cad victime în cazul înșelăciunilor cu mijloace de plată falsificate, concurență neloială, încălcări ale drepturilor de autor etc; *consumatorii*, supuși riscului contrafacerilor, produselor falsificate ori înșelăciunilor cu privire la preț sau calitate.

---

* Inspector de poliție doctorand, Inspectoratul de Poliție al Județului Galați / Investigarea Fraudelor

Pentru a avea o imagine cât de cât reală privind dimensiunile criminalității în acest domeniu, exemplificăm faptul că în Franța, conform unui studiu recent, cheltuielile globale pentru protejarea finanțelor publice și prevenirea infracțiunilor economico-financiare, se ridică anual la 1 miliard de euro, în timp ce prejudiciul provocat prin asemenea fapte a fost estimat la circa 6 miliarde de euro.

Cauzele și condițiile care favorizează accentuarea criminalității economico-financiare

Cauzele care pot stimula comiterea infracțiunilor din domeniul analizat pot fi împărțite în trei categorii: de natură economică, psiho-socială și juridică.

Astfel, *cauzele de natură economică* care duc la comiterea infracțiunilor pot fi: situația economică precară a anumitor sectoare ale vieții economice, cum ar fi delictele de bancrută și infracțiunile în materie de credit, specifice perioadelor de recesiune; existența unor profituri mari în anumite ramuri de activitate economică care tentează înființarea unor societăți fictive sau în nume colectiv, la care sunt invitați să participe cu fonduri un număr mare de depunători, păcăliți de oferta generoasă de profit, care nu-și vor recupera investiția niciodată; practica acordării unor subvenții de la stat, râvnite și de exponenții criminalității, care prezintă în acest scop documente falsificate ce atestă că îndeplinesc condițiile necesare pentru a beneficia de astfel de facilități; lipsa unui control intern riguros, în cazul societăților comerciale; funcționarea unui sistem vamal protecționist sau practicarea unei fiscalități ridicate; greutățile financiare ale unor societăți comerciale care motivează pe reprezentanții săi să recurgă la comiterea unor delictes economico-financiare, pentru a subzista.

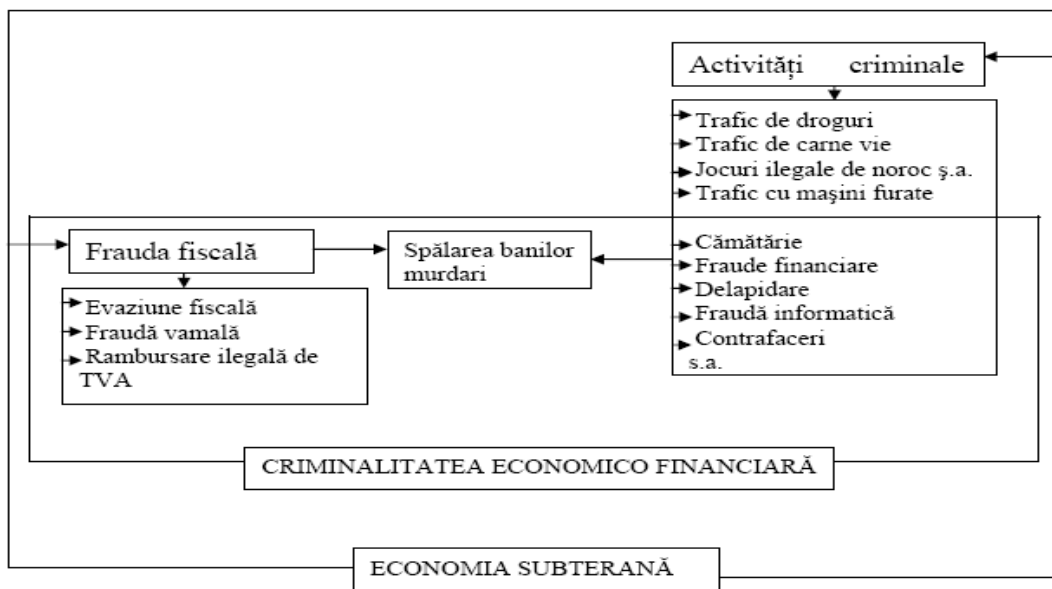
Cauzele de natură psiho-socială sunt: mediul de afaceri dominat de legea concurenței, dorința oamenilor de afaceri de a maximiza profitul și productivitatea, prin orice mijloace, chiar și comițând infracțiuni; ambiția funcționarilor ce vizează realizarea unei cariere de succes cu orice preț, precum și obținerea unor venituri mai mari decât cele legale; ignoranța victimelor sau necunoașterea de către acestea a mijloacelor de protecție legală de care dispun, tentația obținerii unor profituri sporite, nedenunțarea anumitor infracțiuni prin care au fost lezate, pentru a nu-și strica imaginea publică sau prestigiul comercial etc.; reacția scăzută a opiniei publice în cazul comiterii unor astfel de infracțiuni, diferită de cea provocată de alte infracțiuni de impact; ineficiența sau lipsa de operativitate a sistemului judiciar, ceea ce determină victimele să renunțe la avansarea unor plângeri și sesizări.

În opinia noastră, un rol important în accentuarea criminalității economico-financiare îl au *cauzele de natură juridică*, datorită lipsei reglementărilor interne clare, precise și stabile în cazul infracțiunilor legate de afaceri, cât și inconsecvența dreptului penal internațional al afacerilor, lipsit de unitate, neclar și lacunar, ceea ce stimulează fraudă.

Frauda fiscală. Locul fraudei fiscale în sfera criminalității. Definiție

Frauda fiscală în cadrul economiei subterane, ocupă un loc central în sfera criminalității economico-financiare, așa cum ușor se poate observa în figura de mai jos.

Figura nr 4: Locul fraudei fiscale în cadrul criminalității economico-financiare

Notă: Întocmită pe baza observațiilor făcute în urma studierii fenomenului

Considerăm că definițiile date de unii autori, conform cărora frauda fiscală reprezintă ”ansamblul practicilor care urmăresc eludarea în totalitate sau în parte a impozitului datorat statului”, nu cuprinde decât în parte elementele mecanismelor prin care sunt afectate contribuțiile fiscale.

Prin urmare, opinăm că frauda fiscală reprezintă ansamblul acțiunilor ilicite desfășurate în scopul sustragerii contribuabililor de la plata taxelor, impozitelor și orice contribuții datorate statului sau obținerea ilegală a unor sume de bani din astfel de surse fiscale.

Componentele obligației contribuabilului față de bugetele de stat sau locale pot fi diverse: impozitul pe profit, taxa pe valoarea adăugată, accize, taxe vamale, ș.a. Pentru sustragerea prin diverse manopere ilicite de la plata acestor obligații, în legislația penală română a fost încriminată infracțiunea de evaziune fiscală, care stipulează că bugetele care pot fi prejudiciate sunt: bugetul de stat, bugetul local, bugetele fondurilor speciale și al asigurărilor de sănătate .

Terminologia utilizată este destul de criticabilă, iar sfera de cuprindere a ilegalităților în acest domeniu de asemenea. Opinăm pentru utilizarea termenului de fraudă fiscală și cuprinderea în sfera acestuia inclusiv a infracțiunilor la regimul vamal. De altfel, în Franța, unde-și are originea și termenul utilizat în limba română, „evaziune”, este mai degrabă echivalent cu utilizarea de către contribuabili a facilităților legale sau lacunelor din legislație, pentru a evita plata unor taxe și impozite.

Forme de fraudă fiscală

Autorii infracțiunilor de fraudă fiscală pot acționa în mod singular, neorganizat, în cazul unor fapte ce pot fi încadrate în mica criminalitate, sau organizat, când autorii sunt asociați în scopul comiterii unor mari fraude care pot afecta în mod grav bugetul de stat .

În prima situație actele ilegale au caracter întâmplător, conjunctural, în timp ce activitățile criminale din a doua categorie sunt caracterizate de stabilitate în timp, pregătite cu mare rigurozitate și au ca țintă finală obținerea unor mari câștiguri în dauna statului. De cele mai multe ori, rețelele de mari evazionști acționează la nivel internațional, jonglând cu importurile/exporturile de mărfuri, în ceea ce privește cantitatea și prețul acestora, beneficiind și de dificultatea întâmpinată de instituțiile de control în a obține date despre astfel de operațiuni, dintr-o altă țară. Un astfel de exemplu, îl reprezintă un caz instrumentat de Poliția Română, în anul 2001, referitor la importuri masive de flori din Olanda ¹³⁴⁹, la prețuri mult subevaluate, când autoritățile române nu au putut colabora eficient cu autoritățile olandeze, acestea din urmă motivând că la ei totul este în regulă întrucât exportatorul, societate olandeză, își înregistrase corect veniturile,

deși contribuise, prin atestarea unor date false în exemplarul facturii date părții române, la prejudicierea statului român.

Prezentăm mai jos unele modalități de comitere a fraudei fiscale: utilizarea firmelor fantomă, infracțiunile vamale, ilegalitățile privind T.V.A. și alte ilegalități din sfera impozitelor.

Apreciem ca oportună analiza *firmelor fantomă*, întrucât astfel de entități sunt caracterizate de cei mai mulți dintre analiștii economiei subterane că „*sunt marii actori ai evaziunii fiscale, ai contrabandei și bancrutei frauduloase și ai altor infracțiuni considerate generatoare de bani murdari*”.

Întrucât firmele considerate fantomă au un rol important în criminalitatea organizată ce acționează în sfera fiscală, se impune, în primul rând, clarificarea acestui termen.

În sens restrâns, cu expresia „firmă fantomă” este definită o entitate fictivă, care nu dispune de sediu social , patrimoniu sau reprezentanți reali și nu este constituită și înregistrată conform procedurii utilizate în cazul societăților comerciale, cu toate că în numele acesteia se emit acte și se efectuează activități comerciale generatoare de venituri.

În sens larg, sfera firmelor fantomă include și alte societăți comerciale legal înființate, înregistrate la autoritatea de înmatriculare a comercianților, cu sedii reale, dar unde nu-și desfășoară niciodată activitatea, și ai căror reprezentanți (asociați și/sau administratori), de regulă cetățeni străini care au plecat imediat din țară după înființarea firmei, au lăsat documentele de înființare și ștampilele, altor persoane, fără legătură cu societatea, pentru a desfășura în numele acestora activități comerciale generatoare de venituri, cu scopul sustragerii de la plata impozitelor și taxelor legale. Uneori în categoria firmelor fantomă sunt incluse și societățile comerciale care și-au

---

¹³⁴⁹ Cf. Ștefan Popa, Adrian Cucu, pp. 12-27.

desfășurat și înregistrat legal activitatea până la un moment dat și au fost cesionate unor persoane care au dispărut imediat după preluarea societății, actul de cesiune vizând sustragerea de la plata datoriilor către stat sau creditori. Sunt și cazuri când anumite persoane care, folosindu-se de documente de identitate false, înființează sau preiau societăți comerciale și comit, în general, acte de înșelăciune în paguba altor firme. Firmele fantomă sunt la originea multor operațiuni de fraudă fiscală atât în țări dezvoltate economic, dar și în cele a căror economie de piață este în curs de consolidare.

Senatorii americani John Kery și Hank Brown, în raportul referitor la cauzele și implicațiile prăbușirii Băncii de Coordonare și Comerț Internațional, în anul 1991, una dintre cele mai mari acțiuni de fraudă la care a fost supus sistemul financiar mondial, au subliniat rolul activ pe care l-au jucat „societățile fictive” în organizarea mecanismului de fraudă.

De asemenea, Pierre Pestieau, referindu-se la modalitățile de fraudare a taxei pe valoarea adăugată, prezintă „sistemul societăților taxi”, ca fiind intermediarul dintre producătorul clandestin și comerciantul cu amănuntul.

Modalitățile concrete în care sunt utilizate firmele fantomă sunt următoarele:

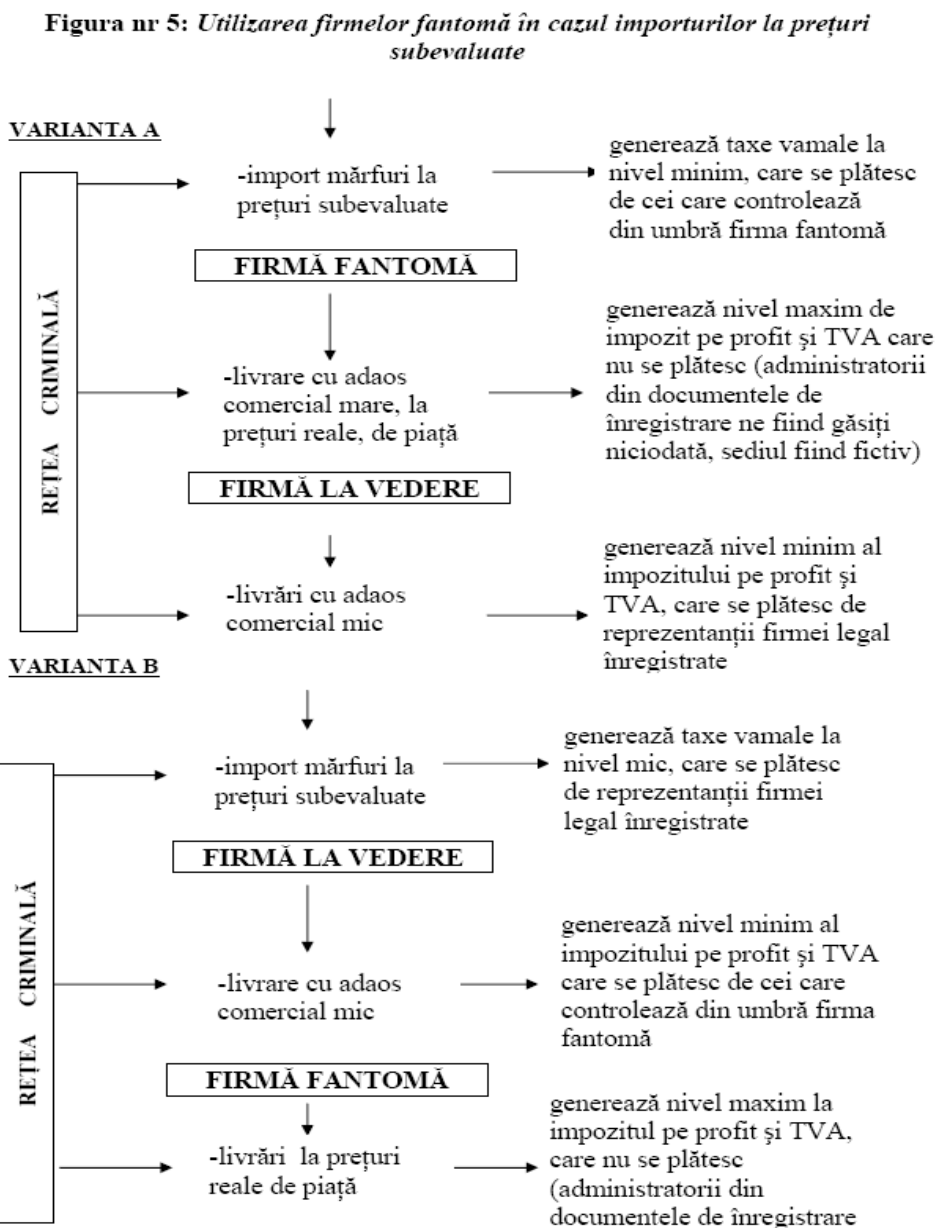
1. se importă mărfuri printr-o firmă fantomă, la prețuri subevaluate, mult mai mici decât cele de pe piață, pentru a se plăti taxe vamale modice, ceea ce face necesară într-o etapă următoare vânzarea către o altă societate la vedere, cu aplicarea unui adaos comercial foarte mare pentru a se ajunge la prețul real, ceea ce generează impozite foarte mari, corespunzătoare diferenței mari de preț.

Importul făcându-se printr-o firmă ai căror administratori nu există sau nu vor fi găsiți niciodată, iar sediul social fiind fictiv, nimeni nu va plăti aceste impozite și taxe foarte mari. În următoarea etapă, firma la vedere va livra mărfurile cu un adaos comercial mic, care va genera obligații fiscale minime, ce vor fi plătite „cu conștiinciozitate” de cei care în realitate controlează ambele societăți comerciale. Ca variantă a acestei metode, mărfurile pot fi importate printr-o firmă la vedere care livrează firmei fantomă mărfurile la prețuri apropiate de cele de import, după care firma fantomă face livrarea către piață la prețuri reale, în același scop. Este de la sine înțeles că cine face importul controlează și celelalte operațiuni până la livrarea la preț real. Uneori în lanț sunt intercalate mai multe firme fantomă pentru a se îngreuna posibilitățile de descoperire și probațiune a acestei afaceri ilegale. Bineînțeles că procedeul este utilizat de rețele foarte bine organizate și care comercializează mari cantități de mărfuri. În figura nr. 5 sunt prezentate ambele variante.

2. sunt justificate cantități de mărfuri provenite din contrabandă sau din producția clandestină internă. În general, metoda este utilizată pentru mărfurile la care taxele vamale sunt mari ori în cazul mărfurilor din producția internă, contrafăcute sau falsificate. Proveniența mărfurilor este justificată de firma la vedere, cu documente emise de firma fantomă.

3. sunt folosite în unele cazuri de achiziții publice când o autoritate contractantă interpune între furnizorul real și instituția publică, o asemenea firmă, pentru achiziționarea unor mărfuri în scopul majorării artificiale a adaosului comercial, cu mult peste prețul de livrare al furnizorului real.

Diferența de preț rezultată din documentele emise în numele firmei fantomă este însușită de reprezentantul instituției publice, cu sprijinul furnizorului real care în cele mai multe cazuri controlează și firma fantomă.

Notă: Întocmită pe baza observațiilor făcute în urma studierii fenomenului

Principalele modalități prin care se încearcă eludarea taxelor vamale sunt:

- contrabanda, care constă în introducerea mărfurilor peste frontiera de stat, prin alte locuri decât cele vamale;
- importul de mărfuri la prețuri mult subevaluate față de valoarea de piață, în înțelegere cu exportatorii;
- prezentarea de documente false privind cantitățile de mărfuri, calitatea și prețurile acestora sau alte mențiuni care duc la aplicarea unui regim vamal favorabil;
- ascunderea unor mărfuri în compartimente secrete ale mijloacelor de transport sau înșelarea lucrătorilor vamali prin stivuirea mărfurilor tip „capac”, când mijlocul

de transport este încărcat cu mărfuri mai scumpe și numai primul rând, „capacul”, conține mărfurile specificate în documente.

Frauda în domeniul vamal se soldează cu mari prejudicii pentru stat, întrucât pe lângă plata taxelor vamale, în cele mai multe state, în momentul vămuirii se plătesc și alte impozite, îndeosebi taxa pe valoarea adăugată și taxele de consumație.

c) Ilegalități privind taxa pe valoarea adăugată (TVA)

Taxa pe valoarea adăugată este una dintre principalele surse ale bugetului de stat. Dacă impozitul pe profit poate fi cosmetizat prin efectuarea de investiții, acordarea de sponsorizări, înregistrarea unor cheltuieli și alte operațiuni legale, obligația plății taxei pe valoarea adăugată este fixă și se naște din momentul colectării. Această taxă este subiectul multor operațiuni de fraudă fiscală, expunerea acesteia fiind motivată de valorile semnificative ce sunt colectate, numărul mare de plătitori, dar și de particularitățile modului în care se calculează și se evidențiază.

Principalele ilegalități în domeniul TVA sunt următoarele:

1. Evidențierea de achiziții fictive de mărfuri sau la prețuri supraevaluate, efectuate la încheierea perioadei de raportare, în vederea creșterii componentei deductibile a acestui impozit, cu scopul balansării între sumele deductibile și cele colectate, urmată de stornarea operațiunii într-o nouă perioadă de impunere. În acest fel obligațiile reale scadente sunt „plimbate în sistem *suveică*”. O variantă perfecționată a acestei operațiuni ilicite, presupune existența unui grup de firme, a unui volum de mărfuri cu valoare mare, dar fără utilitate comercială, care este în mod repetat tranzacționat scriptic în funcție de sumele de plată, pe care le înregistrează firmele care alcătuiesc respectivul grup de interese;

2. Supraevaluarea valorii exporturilor realizate sau înregistrarea unor operațiuni de export fictive, urmată de solicitarea rambursării de TVA.

Operațiunea este ușor de realizat pe piața Uniunii Europene, unde nu este nevoie să se consemneze la frontieră trecerea vreunui mijloc de transport, chiar și neîncărcat cu marfă.

3. Înregistrarea unor investiții fictive pe baza unor documente emise de firme fantomă, sau umflarea artificială a unor investiții, pentru a se solicita restituiri sau compensări de TVA.

d) Alte ilegalități din sfera impozitelor

- înregistrarea unor cheltuieli fictive pentru diminuarea profitului și implicit a impozitului aferent, datorat statului;

- neînregistrarea, în tot sau în parte, a veniturilor realizate din activități comerciale;

- nedeclararea unor surse de venit, mai ales în cazul persoanelor care obțin în mod curent venituri din mai multe surse;

- nedeclararea obiectului generator de impozite.

Fraudarea instituțiilor financiare

Finanțele, băncile și piața de capital alcătuiesc un imperiu colosal la nivel global, neținând cont de frontiere, „un imperiu ce ne subjugă viața și ne face pe toți (oameni, instituții, guverne și națiuni) să depindem de puterea și mizeria banului”.

La formarea și dezvoltarea pieței unice la nivel planetar a banilor, contribuie din plin și perfecționarea mijloacelor informative care permit în câteva secunde derularea unor operațiuni comerciale între instituții aflate în poziții geografice diametral opuse ale globului.

Întrucât sistemul financiar bancar este gestionarul fondurilor financiare planetare, acesta nu poate rămâne în afara atenției crimei organizate al cărui scop final este întotdeauna banul. Chiar dacă imperiul financiar și-a creat o aură de mister, impenetrabilitatea și onorabilitatea a dovedit în timp că prezintă serioase breșe, speculate din plin de cei care vor să se înfrupte din „mierea” care curge sub ochii lor. Valoarea prejudiciilor înregistrate de instituțiile financiare, în urma acțiunilor infracționale, a fost întotdeauna foarte greu de apreciat, deoarece aceste instituții, prin grija de a-și păstra secretul operațiunilor, precum și aura de invincibilitate și profesionalism, refuză să-și facă publice astfel de probleme.

Efectul unei fraude de proporții în sistemul financiar-bancar este imens, afectând oameni, instituții și societăți comerciale, aflate în strânsă legătură prin acest sistem, dar și bugetele publice, prin diminuarea volumului de venituri și implicit a scăderii masei impozabile. Sumele sustrase îngroașă în schimb veniturile economice subterane angrenate pentru a crea prosperitate reprezentanților crimei¹³⁵⁰.

Exemplul cel mai semnificativ de fraudă în sistemul bancar, în epoca contemporană, cu implicații deosebite pe plan internațional, îl reprezintă fraudă care a dus la prăbușirea în anul 1991 a Băncii de Coordonare și Comerț Internațional din SUA, cu numeroase filiale și plasamente în toată lumea, prejudiciul creat depășind 12 miliarde de dolari. Comisia de anchetă, special constituită de Congresul SUA, a relevat, faptul că încă de la început banca a creat o multitudine de entități suprapuse, realizându-se un sistem impenetrabil de „bănci în interiorul băncii”, fragmentând evidențele contabile în scopul sustragerii de la controlul autorităților și restricțiilor aplicabile circulației capitalurilor. Pentru atingerea obiectivelor pe care și le-a propus au fost create societăți fictive, centre financiare „off shore” și mai ales s-a acționat în așa fel încât să se asigure „o înaltă influență și protecție politică”.

Pe plan național este cunoscut ceea ce s-a întâmplat la Bancorex, de unde milioane de dolari au plecat din bancă în „sacoșe”, ca împrumuturi acordate fără garanții și fără să intereseze scopul. De asemenea, un caz interesant de fraudă bancară îl reprezintă cazul de la Banca Română de Dezvoltare, de unde au fost alimentate ilegal conturile a 15 societăți comerciale, ce aparțineau aceleiași persoane, cu sume de bani ce au totalizat aproximativ 75 de miliarde ROL, din conturile unor clienți ai băncii.

Pentru o mai bună înțelegere a acestei forme de fraudă, redăm mai jos câteva metode utilizate de crima organizată, pentru fraudarea sistemului bancar:

a) Editările

---

¹³⁵⁰ Costică Voicu, Georgeta Ștefănescu Ungureanu, Adriana Camelia Voicu, **Investigarea criminalității financiar bancare**, Ed. Polipress, 2003, pp. 5-32.

Această metodă se referă la falsificarea cecurilor de companie, a obligațiunilor și acțiunilor. După ce sunt falsificate, aceste instrumente pot fi utilizate fie pentru negocieri directe, fie ca garanții pentru obținerea de împrumuturi. Cele mai expuse falsificării sunt cecurile de companie, întrucât conturile de companie nu sunt supuse unor plăți zilnice. Ca mod de acțiune, infractorul își deschide inițial un cont fictiv, utilizând o identitate falsă, pe care îl alimentează cu o sumă de bani nominală. Cecurile false sunt apoi depozitate în acest cont fictiv și vor fi achitate înainte ca respectiva companie să descopere că sunt false.

Falsurile sunt realizate prin utilizarea tehnologiilor moderne în domeniul scanner-elor și imprimantelor ultraperformante, astfel încât sunt foarte greu de deosebit de cele autentice. Folosirea scanner-elor permite infractorului să mărească valoarea instrumentelor folosite prin adăugarea unor „bonuri” de plată pentru intrări sau ieșiri, obținând o formă aparent autentică.

Cunoscute pentru practicarea acestui gen de fraude sunt triadele chinezești precum și bandele vest africane. Un exemplu îl constituie cazul unei bande asiatice care opera în sudul Californiei. Membrii acesteia, folosindu-se de computer și imprimante cu laser, performante, au falsificat cecuri de plată a salariilor scoase din numeroase conturi de companii, pe care le-au preschimbate, producând prejudicii de mai multe milioane de dolari.

De asemenea, reprezentanții crimei mai au în vedere și falsificarea instrumentelor negociabile emise de instituțiile financiare, prin realizarea unor documente total fictive, deseori prin folosirea unui nume fictiv de bancă, ce sunt utilizate ca garanții sau preschimbate prin conturi de bancă fictive. Această metodă este specifică grupărilor criminale vest africane.

În general sumele de bani obținute prin acest tip de fraudă sunt destinate traficului cu heroină, de către grupările menționate.

b) Traficul prin instrumente de acces

Acest tip de fraudă a luat amploare după extinderea sistemului cărților de credit, dezvoltându-se ca formă deosebit de păguboasă pentru sistemul financiar.

Modalitățile prin care se comit astfel de fraude sunt următoarele:

- utilizarea unor cărți de credit contrafăcute, recodificate și reambosate cu noi numere de cont;

- solicitarea unor cărți de credit noi, sub pretextul pierderii celei vechi, sau a schimbării adresei;

- metoda „plasticului alb”, utilizată în special de rețelele nigeriene prin care o bucată de plastic este codificată cu un număr furat de pe o carte de credit reală și este utilizată pentru retragerea de numerar din bancomate.

În luna iunie 2004, a fost descoperită în România o rețea de falsificatori de cărți de credit, compusă din cinci persoane. Această grupare pătrundea în fișierele unor bănci străine, de unde obțineau numerele de identificare și de cont ale unor cărți de credit reale, aplicându-le pe „plastic alb”. Prin retragerea sumelor în numerar, din bancomate, au creat un prejudiciu estimat la circa două milioane de dolari.

După această dată până în anul 2009, astfel de atacuri bancare s-au intensificat, fiind depistate mai multe grupări infracționale care operau de pe teritoriul țării noastre, creând prejudicii de zeci de milioane de euro.

c) Frauda prin computer

Computerele sunt utilizate tot mai mult pentru comiterea delictelor financiare. Acest lucru este posibil ca urmare a faptului că sistemul informatic este totuși destul de fragil pentru acțiunea agresivă a acelor „cyber criminals”*, care au o rază de acțiune neîngrădită de nici o frontieră. Pătrunzând în sistemul informatic al unei instituții financiare, acești piraiți informatici pot deturna importante fonduri oriunde în lume și să ordoneze diverse operațiuni care să prejudicieze grav aceste instituții.

Frauda informatică

Frauda informatică sau *cyber-criminalitatea* face parte din așa-zisa criminalitate legată de tehnologia de vârf.

Evoluția rapidă a tehnologiei informației și comunicațiilor, precum și influența lor crescândă asupra vieții cotidiene a unui număr mare de persoane, au creat posibilități enorme în ceea ce privește activitatea criminală. Diversele studii în domeniul criminalității prevăd faptul că *cyber-criminalitatea* va fi una din „principalele sfidări” căreia instituțiile aflate în luptă cu criminalitatea vor trebui să-i facă față în anii următori.

Un simplu operator de calcul, care are acces la datele unei companii, poate cauza acesteia prejudicii importante prin introducerea unor date false privind datoriile inexistente, salarii fictive, ștergerea unor debite etc. Intervenția uneori facilă și fără riscuri prea mari, a făcut ca sustragerile prin intermediul computerului să intre în atenția infractorilor odată cu introducerea unor, asemenea sisteme. Cazul unui simplu funcționar al unui departament de securitate socială dintr-un mare oraș american, care în anii '70 și-a însușit suma de 2,75 milioane de dolari, într-o perioadă de 9 luni, prin introducerea unor date false în computerul companiei, cu privire la angajați fictivi cărora li se achitau săptămânal sume mari de bani, este edificator.

În acest moment se poate aprecia că doar un număr limitat de state este afectat de acest tip de criminalitate, datorită faptului că utilizarea tehnologiei este inegal repartizată în lume. Totuși, se poate constata o creștere rapidă a numărului infracțiunilor legate de tehnologia de vârf. Creșterea rapidă a rețelelor de comunicații fără fir reprezintă o nouă amenințare întrucât majoritatea acestora nu sunt dotate cu mijloace de protecție corespunzătoare. Acest lucru oferă noi posibilități pentru infractorii care utilizează telefoane mobile sau „clone” ale acestor telefoane.

Sistemul internet a creat o categorie de persoane pasionate să pătrundă fără drept în sistemele informatice ale instituțiilor financiare, politice, de apărare, de cercetare sau ale companiilor private. Pentru acești infractori, denumiți și piraiți informatici, nu există sisteme informatice infailibile, ci mai mult sau mai puțin protejate. Această oportunitate nu putea rămâne neexploată de crima organizată și chiar de terorismul internațional, mai ales că infracțiunile comise prin acest mod nu

---

* Din engleză: criminali informatici.

au frontiere, atât agresorii cât și victimele putând răspândiți pe orice meridian. În majoritatea cazurilor de fraudă pe internet, infractorii folosesc identități false sau date personale obținute tot prin intermediul acestui sistem. Potrivit datelor Comisiei Federale Comerciale Americane, uzurparea identității este tipul de criminalitate financiară care cunoaște evoluția cea mai rapidă din SUA, 42% din infracțiunile de acest tip, semnalate în anul 2001, fiind fraude cu cărți de credit utilizate de persoane care și-au însușit identitatea titularului. Același organism apreciază că 700.000 persoane din SUA. au fost prejudiciate în acest fel, estimându-se o creștere a numărului acestora la 1,5 milioane în următorii 10 ani.

Prezentăm mai jos principalele forme în care se comit infracțiunile prin intermediul calculatorului¹³⁵¹:

1. sustragerea de la distanță a unor importante sume de bani din conturile unor bănci sau companii comerciale. În cele mai multe cazuri sunt vizate societăți bancare sau companii importante, cu cifră de afaceri considerabilă, iar operațiunile de sustragere a unor sume modice, în mod repetat, face ca fraudă să nu fie descoperită sau identificată foarte târziu. Prejudiciul total însă poate fi de ordinul milioanele de dolari. Exemplificăm cazul a patru hackeri din Constanța care au atacat Bank of America, cea de-a doua bancă din Statele Unite ale Americii, ca prestigiu și importanță pe piața financiară. Hackerii români au creat un site identic cu cel al băncii și au reușit să înșele clienții, determinându-i să-și dezvăluie numele, adresa și codurile de acces la conturile de card. A urmat apoi efectuarea unor tranzacții ilegale prin care a fost sustrasă suma de 630.000 de dolari. Pentru modul în care au capturat rețeaua de *cyber criminals*, polițiștii care au acționat au fost premiați cu distincția „Vulturul de Cristal”, de către reprezentanții băncii¹³⁵².

2. achiziționarea unor bunuri prin internet care sunt plătite ilegal, prin utilizarea numerelor unor cărți de credit, fără acordul titularului acesteia sau cu orice alte instrumente de plată folosite fraudulos.

3. oferirea spre vânzare pe internet a anumitor bunuri, la prețuri deosebit de tentante, după ce în prealabil a fost deschis la o bancă un cont pe baza unui act de identitate falsă. Bineînțeles că după încasarea sumelor din cont, depuse de cumpărător, bunurile nu sunt expediate. Atât prin utilizarea acestei metode cât și a celei precedente, au existat destule cazuri în care au fost implicați cetățeni români.

4. pătrunderea în sistemul informatic al unor companii și amenințarea acestora cu introducerea unor viruși pentru distrugerea bazei de date sau cu sustragerea datelor secrete despre tehnologiile utilizate. Pentru prima dată un asemenea caz de șantaj s-a realizat asupra unei companii de cercetare în domeniul medical, dintr-o țară vest-europeană.¹³⁵³

---

¹³⁵¹ Cf. Sorin Rădulescu, Dan Banciu, *Sociologia crimei și criminalității*, Ed. Șansa, 1996, p.211

¹³⁵² Cf. Ziarul Adevărul, 22.07.2004, Sînziana Ionescu, „Bank of America” a premiat polițiștii din Constanța cu „Vulturul de Cristal”.

¹³⁵³ United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention, *Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century*, Viena, Austria, 10-17 Aprilie 2000.

De asemenea, o anchetă a F.B.I. a dus la descoperirea unei rețele de pirați informatici din Rusia și Ucraina, care au pătruns în fișierele a peste 40 de bănci și companii americane, profitând de o slăbiciune a sistemului de operare Windows NT. În acest fel au copiat peste un miliard de numere de cărți de credit, după care au trecut la amenințarea companiilor respective precum că vor utiliza acele cărți de credit, dacă nu vor primi anumite sume de bani.

O rețea cu preocupări similare a fost descoperită în România, în luna aprilie 2003, când la solicitarea F.B.I., au fost identificate șase persoane din Sibiu, autorii mai multor atacuri informative îndreptate împotriva serverelor unor companii americane, care ofereau servicii prin internet. Aceștia, după ce accesau sistemele informatice, sustrăgeau date confidențiale ale clienților companiilor respective și le șantajau pentru obținerea unor sume de bani.

5. realizarea prin intermediul computerului a unor „clone” ale telefoanelor mobile ce aparțin anumitor persoane. În acest sens sunt selectate din fluxul de informație emis de un telefon, în timpul unei convorbiri, semnale de identificare ale acestuia (număr electronic de serie E.S.N., numărul mobil de identificare M.I.N., ș.a.), după care prin transpunerea informațiilor în computer sunt transferate microcipului, ce se introduce în telefonul „clonă”. Operarea acestui telefon, în paralel cu cel original, nu poate fi depistată în mai puțin de 30 zile, până la facturare. Astfel de telefoane sunt utilizate și de membrii rețelelor crimei organizate pentru a îngreuna descoperirea lor.

6. difuzarea unor producții pornografice ilegale, îndeosebi cele care vizează pornografia infantilă.

7. utilizarea sistemelor informatice în scopuri teroriste. Se presupune că este numai o chestiune de timp până când de la terorismul clasic, având ca figură centrală pe musulmanul cu bomba în jurul taliei, se va trece la acțiuni de cyberterorism, care presupune perturbarea traficului aerian ori feroviar, utilizarea ilegală a sateliților sau distorsionarea informațiilor privind sistemul de apărare al unei țări, cu consecințe greu de imaginat.

Prin formele de fraudă enumerate se poate realiza și finanțarea rețelelor teroriste.

Preîntâmpinarea comiterii fraudelor informatice, precum și descoperirea autorilor care au comis astfel de fapte nu sunt ușor de realizat. Protejarea sistemelor informatice este încă departe de a fi eficientă, apariția unor sisteme de protecție performante nefăcând decât să întârzie acțiunile acestor „cyber criminals”, pentru care orice măsură de protecție reprezintă o nouă provocare. Detectarea acestor pirați informatici este greu de realizat și datorită posibilităților de a conecta ilegal un computer, ceea ce face ascunderea lor în paradisurile de informații, „*data havens*”.

Conform unui articol publicat de N.B.C., România se află printre primele trei țări de origine a fraudelor realizate prin intermediul internetului asupra companiilor americane care derulează activități comerciale online. Aceeași sursă menționează că mai mult de 40% dintre fraudele în care sunt utilizate carduri de credit, în detrimentul companiilor americane online, sunt comise din afara SUA, țările cu cel mai mare număr de astfel de incidente fiind Serbia și Muntenegru, Nigeria, România, Pakistan

și Indonezia, în această ordine. Pe de altă parte, există și destinații externe, cu o rată de producere a fraudelor inferioară celei din plan intern – Noua Zeelandă, Elveția, Japonia, Franța și Italia. Aproximativ 13% din numărul total al persoanelor ce comit fraude de acest gen, au ca țară de origine Serbia și Muntenegru, pe locul următor situându-se Nigeria și România, cu un procent de 12%.

Concluzii

Avându-se în vedere diversitatea de modalități prin care infractorii economici operează, reușind astfel să eludeze legea, în consecință sustrăgându-se de la plata taxelor și impozitelor către bugetul consolidat al statului, legislația care reglementează sancționarea unor astfel de fapte în statul român, ar trebui să fie mult mai fermă și cu pedepse aspre pentru stoparea fenomenului. Ca și exemplu, Legea nr 241/2005 privind prevenirea și combaterea evaziunii fiscale în care sunt prevăzute sancțiunile pentru diferitele forme de evaziune fiscală este mult prea permisivă și indulgentă cu infractorii care săvârșesc astfel de fapte. Articolul 10 alin 1 din prezenta lege, prevede că în cazul săvârșirii unei infracțiuni de evaziune fiscală, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecății, până la primul termen de judecată învinuitul sau inculpatul acoperă integral prejudiciul cauzat, limitele pedepsei prevăzute de lege se reduc la jumătate. Dacă prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 100 000 de E, în echivalentul monedei naționale, se poate aplica pedeapsa cu amendă. Dacă prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 50 000 de E, în echivalentul monedei naționale, se aplică o sancțiune administrativă, care se înregistrează în cazierul judiciar.

De asemenea nici după intrarea în vigoare a legii nr 656/2002 privind prevenirea și sancționarea spălării banilor nu s-au realizat mari progrese, la nivel național fiind instrumentate un număr mic de dosare penale cu un astfel de gen de infracțiuni.

Ca urmare a prevederilor legislative și a curenților în domeniu, infractorii din domeniul economic sunt tentați să săvârșească astfel de fapte de natură penală, mărindu-și exponențial profiturile, fiind o cale sigură și rapidă spre îmbogățire. În consecință, rezultă o economie “bolnavă” cu efecte directe asupra cetățeanului de rând.

În opinia noastră se impune schimbarea în totalitate sau completarea legislației cu prevederi clare și concrete pentru a se putea controla fenomenul și de ce nu, în caz ideal, să fie eradicat.

Bibliografie:

- [1] **Directiva Consiliului Comunității Europene cu privire la folosirea sistemului financiar în scopul spălării banilor** din 10 iunie 1991.
- [2] United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention, *Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century*, Viena, Austria, 10-17 Aprilie 2000.
- [3] DASCĂLU, Ioan, **Centrele financiare off-shore, paradisurile fiscale și secretul bancar**, Editura Argument, București, 2001.

- [4] RĂDULESCU, Sorin, BANCIU, Dan, **Sociologia crimei și criminalității**, Editura Șansa, 1996.
- [5] VOICU, Costică, ȘTEFĂNESCU UNGUREANU, Georgeta, VOICU, Adriana Camelia, **Investigarea criminalității financiar bancare**, Editura Polipress, 2003.
- [6] VOICU, Costică, UNGUREANU, Georgeta, **Introducere în criminologia aplicată**, Editura Universul Juridic, 2004.
- [7] VOICU, Costică, **Criminalitatea afacerilor în România**, Editura Ministerului de Interne, București, 1997.
- [8] Ziarul Adevărul, 22.07.2004, Sînziana Ionescu, „Bank of America” a premiat polițiștii din Constanța cu Vulturul de Cristal.

EVOLUȚIA ȘI ISTORIA TERORISMULUI

Dr. Lucian STÂNCILĂ*
Ciprian George GÎRLEANU**

THE EVOLUTION AND THE HISTORY OF TERRORISM

The international terrorist phenomenon is one of the most fearful threats for the human society and for the national safety of the world's states and continues to represent a very serious danger for the structure and social cohesion and also for the people's safety.

1. Apariția terorismului

Frica și teroarea au reprezentat instrumente convingătoare ale forței sau violenței încă din antichitate. Primii care au considerat tirania cea mai groaznică formă de guvernământ au fost Platon și Aristotel. De la tiranie ca formă de guvernare s-a ajuns la tiranie ca formă de manifestare a rezistenței față de regimurile opresive apoi s-a manifestat ca o contrapondere la regimurile legal instituite căpătând forme extremiste.

Ca armă politică terorismul a fost folosit la început exclusiv în sec. XII – XIII de către un ordin islamic disident secret în perioada medievală, cunoscut sub denumirea populară de „Asasini” (grupare de sectanți musulmani fanatici care acționau sub influența drogurilor pentru a răspândi teroare în rândul „necredincioșilor” prin violență și crimă).

În timpul enigmaticului fondator „Bătrânul din munți”, „Asasini” ismailiți au fost prima grupare care a folosit crima planificată și sistematică pentru a induce teroarea pe termen lung, transformând atentele în armă politică; sub amenințarea cu moartea au stors bani atât de la conducătorii musulmani cât și de la cei creștini.

„Asasini” au făcut dovada unui manierism vădit în materie de atentate, folosind întotdeauna pumnalul, niciodată otrava sau săgeata, modul lor de operare, semnătura inconfundabilă a grupării în scopul terorizării „țintelor” secundare, a martorilor și a opiniei publice. Victimele grupării constau în două pături sociale- prima compusă din prinți, ofițeri, miniștrii sau „Gadis” - lumea clericală - selecția victimelor reprezentând și azi o caracteristică a terorismului simbolic.

Zelații evrei și sicarii au supraviețuit aproximativ 60 de ani, în sec. I î.Hr. spre deosebire de „hashashini” însă influența lor a fost notabilă și dovedind că terorismul mesianic are tradiții adânci, începând încă din Antichitate. Ei au provocat o revoltă masivă a hebreilor împotriva ocupației romane; revolta înfrântă de legiunile romane, finalizându-se cu distrugerea Templului¹-centrul ritual al iudaismului, decimarea

---

* Colonel (r.) profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

** Inspector de poliție doctorand, Inspectoratul de Poliție al Județului Galați / Investigarea Fraudelor

populației evreiești din Cipru și Egipt și producerea „Celui de-al doilea exil” sau „Diaspora”. Masacrul culminant a avut loc la Masada¹³⁵⁴ în anul 70 î.e.n. unde s-a înregistrat una din primele sinucideri colective din istoria omenirii.

Teroarea mesianică a reprezentat forma cea mai cunoscută de manifestare a „prototerorismului”, adepții ei preconizau o zi în care viața pe acest pământ va trece de la starea de luptă și confruntare continuă („statis”) la una de armonie perfectă, în care istoria va înceta iar Dumnezeu va fi prezent în viețile tuturor, dar salvându-i numai pe cei care merită protecția sa. Teroarea mesianică a fost dublată în Antichitate de „Terorismul funcțional” caracteristic statelor războinice care urmăreau slăbirea rezistenței adversarilor prin recurgerea la teroarea planificată.

Teroarea este un element constitutiv al multor acțiuni grupale, semnalat încă din antichitate. Actul de terorism a avut ca scop similar descurajarea generală. Relevantă în acest sens este butada gânditorului militar chinez Sun Tzu: „omora unu terorizează o mie”.

Teroarea este un fenomen normal iar terorismul reprezintă exploatarea conștientă a acestuia.

2. Terorismul „clasic”

Teroarea este numele generic dat perioadei ce a urmat preluării puterii de către cea mai radicală grupare a „montagneazilor” - iacobini, perioadă în care violența fizică, asociată cu amenințare prin folosirea violenței a fost creată în scopul creării bazei unei noi ordini sociale, Revoluția Franceză din 1789.

Folosirea premeditată a terorii a devenit metoda de legitimare a unui guvern minoritar și de justificare a menținerii sale la putere; astfel, Comitetul Siguranței Publice condus de Robespierre i-a lovit în scurt timp și pe republicani.

Robespierre a fost arestat însă mutilat și cu falca zdrobită nu a mai putut fi acuzat de dezlănțuirea terorii. În schimb, iacobinii au fost acuzați de terorism, care avea o conotație ilegală. Când Robespierre a fost judecat și executat (1794) partizanii tribunalelor revoluționare iacobine au fost etichetați drept „teroriști”, acest nume răspândindu-se în toată Europa anului 1795 sub accepțiunea de partizan al „terorismului de stat”.

Caracteristica dominantă a conceptului de terorism pentru sec. XVII o constituie utilizarea terorii și a violenței în numele statului (perioada restaurației) indiferent dacă acesta este revoluționar sau reacționar. Termenul de terorism, începând cu 1880 a fost asociat cu violența și teroarea premeditată antistatală sub impactul teroriștilor ruși și a anarhiștilor din 1990.

În secolul al XIX-lea s-a practicat „teroarea țăranilor” în Andaluzia, Irlanda, estul Poloniei și în nordul Germaniei; îndreptată împotriva marilor latifundiari, a perceptorilor, a reprezentanților guvernamentali, cât și împotriva țăranilor „prea docili” față de autorități.

---

¹³⁵⁴ Masada a reprezentat ultimul bastion al rezistenței antiromane. Apărătorii cetății motivați religios de către zelați au folosit trupurile copiilor ca proiectile contra atacatorilor atunci când toate resursele fuseseră epuizate.

Atentatul de la Sarajevo a constituit punctul de tranziție spre alte forme de manifestare a terorismului și anume: terorismul sponsorizat, terorismul mutual acceptat și terorismul de stat, forme definitorii pentru perioada interbelică și postbelică. Terorismul în perioada interbelică devine un mijloc de coerciție internă și o formă de agresiune externă. Tot în această perioadă promovarea deschisă a terorismului ca metodă de luptă și ca instrument politic a provocat un val masiv de atentate, crime, asasinat politice și violențe care au erodat statul democratic al țărilor vizate de extremiști.

România a devenit țara a violențelor politice când s-a înființat Garda de Fier condusă de Corneliu Zelea-Codreanu. Atunci când guvernul condus de I. G. Duca a decis scoaterea în afara legii, căpitanul a trimis spre publicare o scrisoare prin care amenința întregul guvern cu exterminarea „dumneata și Titulescu v-ați iscălit moartea”. Dacă în perioada interbelică Europa a parcurs perioada cea mai dramatică și mai sumbră a istoriei sale, America s-a confruntat cu terorismul tacit, acceptat de stat, cazul Ku-Klux-Klan-ului sau campaniile de terorizare a liderilor și activiștilor sindicali sau antisegregaționiști și cu terorismul criminal susținut de capii rețelelor de crimă organizată¹³⁵⁵ și terorism psihopat.

3. Terorismul în timpul celui de-al II-lea război mondial

Al II-lea Război Mondial a debutat dintr-un act terorist. Capii celui de-al III-lea Reich au căutat o justificare pentru atacarea Poloniei. La 1 septembrie 1939 un comando format din gradați S.S. și deținuți de drept comun au atacat postul de radio de la Gaiwitz, localitate aflată în apropierea graniței cu Polonia.

Actele teroriste comise în timpul celui de-al II-lea Război Mondial s-au îndreptat împotriva conducătorilor militari și politici ai țărilor implicate în război unele plănuite și îndeplinite de inamic, altele comise de apropiații sau aliații demnitarilor vizați, urmărindu-se răsturnarea grupului conducător, atragerea simpatiei învingătorilor.

Poziția militarilor față de populația civilă în condițiile desfășurării unui război total, generalizarea mișcărilor de partizani, maquis, sau gherilă care implicau în luptă categorii formal necombatante, au creat premisele apariției și proliferării actelor de tip terorist. Armata Roșie s-a făcut vinovată de numeroase asasinat în Polonia, Ungaria, țările baltice, republicile caucaziene.

Japonezii au decimat cu premeditare populația civilă și prizonierii de război din Filipine, Thailanda, Malaiezia și China (terorism de război).

Mișcările de guerilă din zona Pacificului au aplicat violența, amenințarea cu violența în vederea subminării moralului inamicului și a terorizării populației civile „neutre”.

---

¹³⁵⁵ Majoritatea acestor rețele mafioate au apărut după promulgarea legii prohibiției, gangsterii îmbogățindu-se de pe urma traficului cu alcool. Capii acestor bande au declanșat adevărate „războaie ale străzilor” din Chicago în vederea controlării piețelor clandestine de desfacere a băuturilor

După război toate aceste acte au devenit simboluri ale rezistenței anti fasciste, pagini de luptă contra invadatorilor, motiv pentru care nimeni nu a mai îndrăznit să le catalogheze ca imputabile.

4. Terorismul contemporan

Valurile de terorism care au afectat întreaga lume în anii 1970 au surprins total democrațiile occidentale și până în momentul în care grupările transnaționale și internaționale nu au atacat în mod organizat și sistematic ținte din marile metropole, responsabilii naționali considerau ca violența politica există doar în țările din lumea a III-a.

La jumătatea anilor 1960 practic toate mișcările de guerilă erau sprijinite de blocul comunist, terorismul răspândindu-se și în America de Nord și Europa chiar și în condițiile în care aceste continente nu se confruntau cu insurgențe.

Decizia istorică de a răzbuna actele de terorism comise de arabi și de a pedepsi statul Israel cu ajutorul terorismului internațional a marcat începutul unei noi ere cu folosirea premeditată a terorismului transnațional.

La sfârșitul anilor 1960 terorismul s-a schimbat radical din următoarele motive:

- vechile imperii și-au găsit sfârșitul, și multe din țările lumii a III-a și-au declarat independența;
- lupta pentru independență a țărilor subjugate s-a transformat într-un război sângeros între diferitele grupări politice interne datorate fie problemelor minorităților la care s-a adăugat faptul că granițele geografice rezultat al politicii de colonialism nu au realizat separarea etnică a noilor state;
- datorită apariției celor două superputeri cu ideologii opuse lumea s-a împărțit în două mari zone de influență;
- revoluția tehnologică a determinat o stare de frustrare a diferitelor grupuri politice din țările slab dezvoltate;
- disparitățile privind nivelul de trai din țările bogate și cele sărace au crescut permanent acutizând discrepanța valențelor materiale.

Acești factori au condus la instabilitate internă, revoluții, rebeliuni și alte acte de violență politică, iar pe fondul acestor mutații, terorismul a luat amploare în deceniul următor prin formarea unor grupuri politice care au utilizat violența pentru a obține rezolvarea propriilor obiective.

Terorismul ocupă un loc aparte în contextul violenței politice contemporane. Acțiunile teroriste reprezintă o formă politică, diferită de guerilă, război convențional, răscoală sau agresiune statală, brutală și ilegală.

În anii trecuți, atacurile violente ale palestinienilor împotriva altor palestinieni din teritoriile ocupate au fost incluse în baza de date a incidentelor teroriste internaționale din lumea întreaga din cauza că palestinienii sunt considerați un popor fără stat. Aceasta a dus la tratarea acestor incidente în mod inedit față de violența interetnică din alte zone ale lumii. În anul 1989, ca rezultat al unei analize a naturii violenței interpalestiniene, astfel de incidente nu au mai fost incluse în baza de date statistice a S.U.A. privind terorismul internațional.

Cadrul de manifestare a terorismului îl reprezintă violența inițiată contra altui individ, individ contra stat, stat contra individ sau stat contra stat, în condițiile în care condițiile de conviețuire pașnică, respectul față de viața semenilor, față de lege devin deziderate teoretice bune pentru alții, dar neconvingător și insuficient aplicat, începând de la individ, continuând cu statele și culminând cu majoritatea instituțiilor suprastatale sau organizațiilor mondiale.

5. Caracteristicile fenomenului terorist

Pentru a se putea combate dificultățile semnalate în procesul de definire a terorismului, s-a apreciat că în locul formulării unei definiții universal și general acceptate, o cale rezonabilă de clarificare conceptuală ar fi identificarea caracteristicilor fenomenului.

Una dintre caracteristicile fenomenului terorist este aceea că presupune violență și amenințarea cu violență. Așa cum s-a mai arătat anterior, terorismul nu poate fi conceput în afara violenței și a amenințării cu violență. În literatura de specialitate s-a pus problema dacă pot fi incluse în sfera definiției ce se dorește a fi obținută și actele care nu presupun o violență concretă, ca întreruperea comunicațiilor prin mijloace electronice sau plasarea pe o anumită piață a unor cantități mari de valută falsă. Într-o opinie s-a apreciat că acestea sunt exemple de violență latentă care pot determina intimidarea și, deci, trebuie considerate ca fiind acte de terorism. S-a formulat, însă, și opinia opusă în care includerea actelor de acest tip în sfera fenomenului terorist nu este cea mai bună soluție, întrucât ele nu au aptitudinea de a produce teroare.

În consecință, cea mai importantă caracteristică a terorismului este folosirea premeditată a amenințării cu violență. Când ea lipsește, indiferent cât de oribilă ar fi fapta, ea nu se încadrează în terorism. Traficul ilicit de droguri, armament sau documente false nu constituie - în sine - acte de terorism dacă nu conțin elemente de violență premeditată sau de amenințare cu violență.

Prezența violenței ca o caracteristică fundamentală a terorismului face distincția între actele teroriste și actele săvârșite de organizațiile teroriste. Nu toate acțiunile unei organizații teroriste pot fi catalogate ca teroriste, după cum nici toate actele teroriste sunt obligatoriu săvârșite de o organizație teroristă.

Toate actele teroriste, indiferent de miza politică și de justificările morale implică crime, atacuri, deturnări, răpiri, incendieri, sabotaje, fapte condamnate de societate. Tocmai această natură criminală desparte terorismul de gherila rurală de operațiile de insurgență care, chiar dacă sunt considerate pe deplin forme ale războiului convențional, sunt acceptate ca atare de către societate. Actele teroriste nu sunt justificabile.

În ultimii ani multe țări din lume au încercat să extindă sancțiunile legale contra crimelor de drept comun și asupra terorismului, considerând actele teroriste ca fiind crime de drept comun. În condițiile inexistenței unei definiții legale acceptate internațional, terorismul „per se” nu poate fi considerat ca delict, așa încât trebuie căutate elementele constitutive ale unui delict de drept comun în fiecare atentat terorist.

Caracterul sistematic și persistent al folosirii violenței este a doua trăsătură caracteristică a actelor de terorism. Așa cum s-a mai arătat, terorismul nu poate determina apariția unei stări de teamă decât printr-o campanie de utilizare sistematică a violenței. Actele individuale și izolate nu creează starea de intimidare colectivă decât dacă sunt legate de alte activități teroriste. Atentatele asupra lui Kennedy și Ronald Reagan au fost operațiuni izolate, fără alte urmări, pe când asasinarea arhiducelui Frantz Ferdinand a dus la declanșarea primului război mondial, deoarece a fost comisă de un grup organizat în contextul luptei pentru obținerea independenței naționale.

Terorismul presupune organizare, planificare, finanțare și echipament, precum și indivizi pregătiți pentru realizarea acțiunilor de luptă. Datorită dezvoltării sistemelor de securitate, se consideră că tentativa individuală de a efectua acte sistematice de terorism echivalează cu sinuciderea. Chiar și atunci când reușesc, ele rămân incidente izolate asimilate criminalității de drept comun.

Dacă scopul tactic sau obiectivul imediat al unui grup îl reprezintă crearea terorii și nu distrugerea, scopul strategic este reprezentat de folosirea panicii, de dirijarea nemulțumirii publice generate de starea de teroare ce poate obliga la concesiile politice în sensul dorit. Din această perspectivă terorismul este privit ca o tactică psihologică ale cărei elemente determinante sunt frica și publicitatea.

Pentru ca teroriștii să poată instala frica, ei trebuie să-și facă publicitate pentru acțiunile lor. Este la fel de important ca ei să fie capabili să păstreze secretul absolut asupra planificării și desfășurării unui atentat, pe cât este ca post factum să reușească să focalizeze opinia publică asupra lor. Victimele primare, alegerea locului și a timpului de desfășurare sunt stabilite pentru a asigura cel mai eficient captarea atenției publice. Deoarece publicitatea este atât de importantă, dezvoltarea mijloacelor de comunicare în masă a influențat terorismul modern mai mult decât progresele înregistrate în domeniul tehnologiei armamentului. Apariția teroriștilor „în direct” în fața opiniei publice le dă posibilitatea de a-și expune cererile prin intermediul mass-mediei, în fața unei audiențe mondiale.

Cele mai de succes organizații teroriste au fost cele care au beneficiat de publicitate, cele experte în manipularea mijloacelor de informare în masă, în obținerea unei expunerii publice cât mai importante. Este cazul publicității extraordinare a „Masacrului de la Munchen”, care a jucat un rol enorm în crearea psihozei publice referitoare la terorismul politic internațional. Dincolo de repulsia provocată, teroriștii au demonstrat opiniei publice capacitatea unui grupuscule de a ține în șah lumea întreagă;

O altă caracteristică importantă este dată de existența obiectivelor politice. Autorii actelor de acest gen nu urmăresc realizarea unor câștiguri materiale, ci atingerea unor scopuri politice, determinând un guvern sau un grup politic aflat la putere să se conformeze intereselor teroriste. Astfel, terorismul este un tip de criminalitate orientată politic care utilizează violența sistematică și amenințarea cu violența în scopul promovării schimbării sociale sau politice. Prin aceasta se deosebește și de criminalitatea organizată care, indiferent cât de organizată ar fi, nu urmărește realizarea unor obiective politice. Chiar și atunci când pentru atingerea

obiectivelor vizate, pentru a obține fondurile necesare, organizațiile teroriste se implică în activități infracționale de drept comun actele lor nu se înscriu între cele ce sunt calificate drept teroriste.

Chiar dacă este întotdeauna motivat politic, terorismul presupune un adânc sentiment de frustrare în legătură cu o nedreptate economică sau socială în legătură cu care este blamată o instanță sau o autoritate politică. Teroristul consideră că existența acestei injustiții nu poate fi înlăturată prin nici o altă metodă decât prin violență, motiv pentru care mai este numit și tactica ultimei soluții.

Uneori se poate ca scopurile politice să fie transformate în obiective morale folosite pentru a justifica mijloacele și procedeele folosite pentru atingerea țelurilor politice inițiale. Multe organizații teroriste își justifică astfel acțiunile, fără a apela la motive politice, ci la „instanțe superioare”, la „adevăăruri supreme”, „jihad”, „revoluții cataclismice” sau mondiale etc.

Este foarte interesant de observat că amprenta ideologică și comportamentală a teroriștilor relevă mult mai multe lucruri despre ei decât doctrinele la care clamează apartenența. Doctrinele de bază, de consum politic arareori mandatează violența teroristă, chiar dacă sunt privite prin prisma extremistă. Așa, de exemplu, atentatele sinucigașe practicate de grupările shiite din Liban, de integriștii palestinieni, de grupările Siki sau tamile intră în contradicție cu prevederile Islamului care proscriu suicidul. Deși nici o religie nu justifică practicarea terorismului, terorismul religios reprezintă o realitate;

Altă caracteristică a terorismului este aceea că adepții săi sunt necombatanți după accepțiunea clasică a legilor războiului. Acesta este elementul care face distincția între actele teroriste și conflictele de mică intensitate și de alte forme de ducere a războiului neconvențional. Deosebirea între activitățile și acțiunile combatante și necombatante este departe de a fi tranșantă. Necombatantii pot deveni ținte ale forțelor de gherilă sau ale celor militare, iar teroriștii pot, la rândul lor, alege ținte dintre cei ce poartă uniformă (armată, poliție, forțe de securitate etc.). Cu toate acestea, teroriștii nu urmăresc scopuri militare față de forțele regulate. Victimele lor sunt alese în mod arbitrar, tocmai pentru a provoca panică;

Analizii terorismului contemporan mai înscriu între caracteristicile funcționale ale acestuia faptul că se practică cel mai adesea în grup. Sunt foarte rare cazurile importante de terorism realizate de indivizi izolați, neafiliați la nici un grup, organizație sau confrerie. De regulă grupurile teroriste impun constrângeri puternice membrilor lor, dar pentru mulți dintre aceștia apartenența la grup poate deveni un element motivațional mai important decât doctrina sau scopurile politice ale grupului.

Grupurile teroriste sunt îndeobște restrânse ca număr, ele putând deveni mici unități operative în cadrul unor organizații mai mari. Termenul de grup este înțeles în accepțiunea sa social-psihologică și mai puțin în cea strict organizațională. În acest sens, se poate considera un grup terorist ca o entitate suborganizațională deoarece cu cât un grup operațional se mărește, cu atât mai greu

va fi de menținut disciplina și mistica grupală, de evitat posibilitățile de infiltrare și de demascare din interior;

Tot între caracteristicile organizaționale ale terorismului se înscrie și faptul că acestea, în general, sunt constituite pe criterii subnaționale, în vederea atingerii unor scopuri subnaționale, motiv pentru care loialitatea față de stat și de națiune este practic inexistentă la nivelul acesta de organizare. De regulă, teroriștii provin din rândul minorităților naționale, sociale, economice sau de altă factură care urmăresc atingerea scopurilor lor prin mijloace violente, acționând independent de orice națiune sau stat, chiar dacă dispun de un sponsor important din această categorie.

S-a considerat că statele totalitare folosesc forme de violență pentru a obține supunerea din partea cetățenilor lor, metode ce pot fi considerate drept teroriste. În aceste condiții, ținând seama de faptele abominabile comise de Hitler și de Stalin în acest secol și de practicile barbare ale mongolilor la începutul feudalismului, putem considera că terorismul de stat a produs mai multe suferințe decât ceea ce Walter Laqueur denumea „terorismul de jos”.

Datorită faptului că, grupurile teroriste nu sunt în mod obișnuit organizate sau sponsorizate de către stat, ele au nevoie de sprijin din exterior. Organizațiile teroriste nu pot continua să opereze într-un mediu politic total ostil. Ele au nevoie de baze de operații sigure, de libertate de acțiune și de manevră, de adăposturi (save heavens), de sprijin logistic și financiar, precum și de posibilitatea de a recruta noi membri. În majoritatea cazurilor aceste nevoi sunt satisfăcute de un anumit segment al populației care fie simpatizează cu conducerea organizației, fie se opun aceleiași autorități guvernamentale. Indiferent dacă sprijinul este direct sau indirect, el este esențial pentru orice grupare teroristă.

Uneori sponsorizarea poate veni din partea unor state care, deși în mod oficial condamnă terorismul, îi acordă acestuia un sprijin tacit sau chiar expres. Motivul poziției lor rezidă din împărtășirea acelorași idealuri care animă unele grupări teroriste sau din temerea că grupările s-ar putea răzbuna dacă s-ar lua măsuri contra lor. Pentru aceste motive unele state au permis intrarea sau tranzitarea pe teritoriul lor a unor suspecti sau chiar a unor cunoscuți teroriști în schimbul acceptării tacite de către aceste organizații a obligației de a nu organiza pe teritoriul lor a nici unor activități teroriste;

O ultimă caracteristică pe care o prezentăm este clandestinitatea. Datorită naturii violente și criminale a terorismului, partizanii acestuia trebuie să acționeze acoperit pentru a evita identificarea lor de către forțele de ordine.

Oricum, indiferent ce alte trăsături specifice fenomenului terorist mai sunt identificate, ele pot fi grupate în patru categorii generale, în funcție de latura la care se referă: caracteristici care au în vedere obiectivele grupărilor, strategiile acestora, operațiile întreprinse sau organizarea lor.

6. Tendințe actuale în definirea acestui flagel

În paralel cu eforturile de a defini terorismul, specialiștii au încercat identificarea și cuantificarea formelor sale de manifestare drept înțelegerea cauzală a

emergenței terorismului. De asemenea, capacitatea de înțelegere a fenomenului terorist este îngreunată de existența mai multor perspective de abordare conceptuale.

În principal se disting trei puncte de vedere: al publicului incluzând mass-media, al teroriștilor privitor la ei înșiși și al specialiștilor chemați să studieze fenomenul și să-l combată.

Publicul este acel grup social indirect afectat de acțiunile teroriste și care ia atitudine vizavi de acestea. Percepția publică a terorismului este influențată de răspunsurile emoționale vizavi de organizațiile teroriste responsabile cu atacuri împotriva intereselor naționale proprii sau ale țărilor aliate.

Opinia publică se formează pe baza informațiilor furnizate de mass-media, informații care, până la a ajunge la public trec prin mai multe „filtre” imprimându-li-se o notă mai mult sau mai puțin subiectivă. De cele mai multe ori, mass-media fie minimizează fie exacerbează efectele acțiunilor teroriste urmărindu-se a se crea o stare de spirit favorabilă sau defavorabilă acțiunilor teroriste în funcție de anumite interese de moment.

Perspectiva teroriștilor asupra terorismului poate fi cea a membrului, a individului sau cea colectivă a întregului grup terorist. Perspectivele individuale sunt la fel de diferite ca și membrii înșiși reflectând circumstanțele individuale și psihologia personală. Psihologia grupurilor teroriste, scopurile și evoluția organizației respective, trecutul și experiențele membrilor grupului, mediul politic și social în care aceștia operează sunt extrem de complexe și de dificil de analizat.

Din cauza inabilității de a ajunge la o definiție generică a terorismului, justiția tinde să-și întindă jurisdicția asupra actelor specific criminale, implicit considerate „teroriste” decât să încerce să definească terorismul în terminologia legislației de drept comun.

Ideea de privi terorismul ca pe o nouă formă de purtare a războiului a apărut în urma desfășurării ultimelor conflicte militare începând cu Vietnamul și continuând cu Afghanistanul, insurgența tamilă din Sri-Lanka, războiul de guerilă din Salvador etc.

Concluzii

Terorismul contemporan nu diferă în esența lui de cel din antichitate. Scopurile și obiectivele acestei „boli a mileniului III”¹³⁵⁶ rămânând aceleași: de intimidare a puterii statale prin sensibilizarea opiniei publice în vederea atingerii unor țeluri mai mult sau mai puțin obscure. Din acest motiv, toate actele de terorism sunt săvârșite în public, cu posibilitatea de transmitere a evenimentului pe cât mai multe canale mass-media, astfel impactul asupra opiniei publice să fie maxim. Totuși, noi îl numim contemporan datorită modalităților noi de manifestare a acestuia, terorismul adaptându-se societății moderne în care trăim. Observăm astfel o diversificare a atacurilor teroriste, care dacă în antichitate ca și mod de operare se foloseau asasinatelor publice, cu un pumnal¹³⁵⁷, astăzi ajungându-se la atacurile informatice.

---

¹³⁵⁶ Cf. Vladimir Putin

¹³⁵⁷ A se vedea asasinii ismaeliți.

Mai mult, dacă avem în vedere faptul că toate instituțiile unui stat se bazează pe sistemul informatic (începând cu administrația financiară și terminând cu sistemul de apărare, ordine publică și siguranță națională), observăm că impactul său asupra statului de drept democratic este unul cu implicații profund destabilizatoare, care ar sensibiliza opinia publică. Deci și obiectivul principal al terorismului ar fi atins.

Oricât de mult am încerca să înțelegem și să combatem acest fenomen care afectează în prezent toate statele lumii și implicit pe toți cetățenii acestora, terorismul va exista într-o formă sau alta atât timp cât vor fi nemulțumiri și tensiuni din punct de vedere etnic, religios, economic, social ș.a.

Bibliografie:

- [1] ARĂDĂVOAICEI Gh., ILIESCU D., NIȚĂ D., **Terorism, antiterorism, contraterorism**, Editura Antet, București, 1997.
- [2] BODUNESCU, Ion, **Terorismul – fenomen global**, Casa Editorială Odeon, București, 1997.
- [3] DUCULESCU, Victor, **Diplomația secretă**, Editura Europeană, București, 1992.
- [4] DUMITRESCU, Florin, GABOREAN, Ioan, VOINEA, Maria, PRUNĂ, Mihaela, **Terorismul înainte și după Bin Laden**, Editura Mediauno, București, 2001.
- [5] GEAMĂNU, Grigore, **Drept internațional penal și infracțiunile internaționale**, Editura Academiei, București, 1977.
- [6] MAXIM, Ioan V., **Terorismul: cauze, efecte și măsuri de combatere**, Editura Politică, București, 1989.
- [7] YOHU, Alecsander, **Terorismul internațional – perspective regionale și globale**, Editura Nemira, 2000.
- [8] Revista Drept militar și dreptul războiului.
- [9] Revista Pro Patria.

LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ A INTERVENȚIEI DE URGENȚĂ CIVILĂ CA FUNDAMENT JURIDIC AL OPERAȚIILOR UMANITARE ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ

Cristina Laura MAIER*

*THE NATIONAL LEGISLATION OF CIVIL EMERGENCY INTERVENTION
AS JUDICIAL BASE OF HUMANITARIAN OPERATIONS IN CRISIS SITUATIONS*

Globalization and supranational interests have developed a powerful tendency for legislative harmonization generated by political, economic and social interests. National security has discovered new fields based on the juridical solidarity which exceeds the internal legislation to assure that the human rights are respected. If in the last century the violation of fundamental human rights didn't cause many social reactions, history has proved that as time has passed, these values have become very important, the international human rights are more and more recognized. This has happened because of new juridical norms that impose insuring human safety in crisis situations.

Globalizarea și interesele supranaționale au dezvoltat un puternic curent de armonizare legislativă promovat de interesele în primul rând politice dar și economice și sociale. Securitatea națională descoperă noi valențe pe fondul solidarității juridice ce transcede cadrul intern în dorința asigurării unui mediu propice respectării și dezvoltării armonioase și stabile a drepturilor omului a siguranței și libertății acestuia. Dacă în secolul trecut violarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului era o practică ce nu stârnea reacții sociale vehemente, istoria a demonstrat că odată cu trecerea timpului aceste valori au devenit inviolabile, știința dreptului internațional umanitar înregistrând o recunoaștere tot mai mare a valențelor acesteia, fapt ce s-a impus treptat prin adoptarea în dreptul intern al statelor a unor norme juridice ce reglementează tot mai laborios mijloacele de asigurare a securității umane în situații de criză.

Constituțiile și legile statale nu vin decât să susțină un drept recunoscut de facto de către politica acestor țări, în care conștiința colectivă reverberează dincolo de frontiere într-o conexiune legitimă și inerentă a prezentului, a evoluției naturale a omenirii. Conceptul de securitate umană tratat cu multă considerație din perspectiva dreptului intern, a dreptului internațional și a dreptului comunitar european beneficiază de o atenție deosebită la toate nivelurile. Riscul ca o țară să fie afectată în mod direct de izbucnirea unei crize nu mai depinde în totalitate de nivelul ei de dezvoltare politică, economică, financiară, socială. Proliferarea terorismului sau fenomenele datorate schimbărilor climaterice extrem de surprinzătoare au făcut ca atenția să fie îndreptată spre identificarea acelor soluții care să prevină sau să atenueze efectele unor astfel de fenomene.

---

* Căpitan, Inspectoratul pentru Situații de Urgență – Cluj, doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Procesul capătă amploare cu atât mai mult cu cât amenințările actuale la adresa securității naționale sunt cu precădere de natură non-militară. Pe acest fundal securitatea individului și în context mai larg al comunităților umane este tratată din perspectiva situației de urgență definită ca „*eveniment excepțional, cu caracter non-militar, care, prin amploare și intensitate, amenință viața și sănătatea populației, mediul înconjurător, valorile materiale și culturale importante, iar pentru restabilirea stării de normalitate sunt necesare măsuri și acțiuni urgente, alocarea de resurse suplimentare și managementul unitar al forțelor și mijloacelor implicate*”.¹³⁵⁸

Noul cadru de securitate solicită o eficientizare a gestionării crizelor. Pentru a da curs acestei cerințe este nevoie de o nouă legitimitate. În prezent preocuparea privind adaptarea legislației românești se realizează prin armonizarea structurilor existente la sistemul modern european de gestionare a crizelor în care gestionarea urgențelor civile ocupă un loc important.

Necesitatea unei reglementării juridice naționale a situațiilor de urgență civilă s-a impus de la sine în contextul contemporan. În ultimul deceniu se constată creșterea frecvenței manifestării riscurilor care amenință viața și sănătatea populației, mediul înconjurător și valorile patrimoniului național, precum și apariția unor noi riscuri, generate îndeosebi de schimbările climatice și de diversitatea activităților economice care utilizează, produc și comercializează substanțe și/sau materiale periculoase. În aceste condiții securitatea națională poate fi amenințată de o serie fenomene de natură geofizică, meteorologică ori asociată, inclusiv ca urmare a activității iresponsabile, dăunătoare sau periculoase a oamenilor.

Dintre fenomenele grave putem enumera: catastrofele naturale, industriale, ecologice, ori posibilitatea crescută a producerii unor pandemii.

Nu lipsit de importanță este faptul că inundațiile din ultimii ani au relevat vulnerabilitatea comunităților umane expuse riscului, mai ales în zonele rurale, manifestată prin slaba lor capacitate de a putea face față efectelor fenomenelor și de a se reface după trecerea acestuia.

În plus preocuparea constantă a mediului internațional pentru gestionarea acestui tip de situații a impus alinierea normelor naționale la cele comunitare, externe. Tot mai multe organizații guvernamentale și neguvernamentale globale, regionale, comunitare alături de statele lor, se preocupă îndeaproape pentru gestionarea situațiilor de urgență în vederea prevenirii cauzelor generatoare de situații de urgență și atunci când acest lucru nu este posibil de asigurarea asistenței umanitare.

Toate acestea sunt argumente pentru schimbarea felului de abordare a problematicii supuse discuției, impunându-se trecerea de la conceptul de acțiune de tip reactiv la o atitudine proactivă, de prevenire a manifestării riscurilor sau de limitare a pagubelor potențiale. În această ordine de idei crearea cadrului normativ la nivel național sub forma unei strategii naționale de prevenire a situațiilor de urgență se impunea cu stringență. Alinierea practicilor și procedurilor în materie de situații de

---

¹³⁵⁸ **Ordonanța de Urgență nr.21/2004 (actualizată) privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență**, cap.I, art.2 litera a).

urgență precum și perfecționarea celor existente au fost determinate de necesitatea oferirii unui răspuns adecvat la noile provocări.

Elaborarea strategiei naționale de prevenire a situațiilor de urgență este determinată de necesitatea asigurării unui mediu optim de muncă și viață pentru cetățenii României. Faptele și evenimentele generatoare de situații de urgență nu pot fi întotdeauna evitate, însă acestea pot fi gestionate, astfel încât efectul lor să fie mult diminuat printr-un proces sistematic ce implică stabilirea de măsuri și acțiuni cu rol în reducerea riscului asociat acestor fenomene. Ceea ce caracterizează managementul situațiilor de urgență este posibilitatea predictibilității locului de manifestare a situațiilor de urgență, fapt ce permite protejarea populației din zonele potențial a fi afectate, prin avertizare timpurie a acesteia precum și a autorităților administrației publice centrale și/sau locale.

Definirea finală a conceptului *situație de urgență* trebuie să aibă o dezvoltare normativă corespunzătoare în concordanță cu angrenajele statale consacrate stărilor excepționale și o înaltă responsabilitate a factorului politic, participarea acestuia, alături de autoritatea militară, la gestionarea acestei legitimități a crizei. Prevenirea și soluționarea urgențelor civile devine din ce în ce mai mult parte integrantă a politicilor și strategiilor de dezvoltare, securitate, stabilitate, atât la scară globală, cât și la nivelul fiecărui actor în parte. Crearea unui cadru legislativ coerent permite clarificarea rolului și responsabilităților diferitelor entități angrenate în gestionarea crizelor, managementul urgențelor, perfecționarea structurilor de pregătire și răspuns pentru asemenea situații.

Interesul național în ceea ce privește securitatea umană, protecția bunurilor și a mediului înconjurător justifică într-o mare măsură edictarea normelor de prevenire a situațiilor de urgență și cuprinderea acestora într-un document de planificare pe termen lung și mediu.¹³⁵⁹ Documentul mai sus menționat a fost elaborat în baza Strategiei de securitate națională a României, a Cartei albe a securității și apărării naționale și a delimitărilor conceptuale instituționale în domeniu.¹³⁶⁰

Cadrul juridic existent, oferă o reglementare complexă domeniului situațiilor de urgență prin actele normative pe care le subsumează, acestea însă sunt supuse permanent unei continue transformări și adaptări la reglementările europene și evoluției situației operative.

Principiile generale ale politicii de prevenire a situațiilor de urgență statuate în Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență, sunt următoarele:

1. Dezvoltare durabilă

Prevenirea situațiilor de urgență se subsumează dezvoltării durabile, dezvoltare concepută ca ansamblu coordonat de procese care permit progresul permanent pe baza planificării și mobilizării resurselor existente, conciliind obiective economice, sociale și de mediu ale societății, pe termen scurt și lung, datorită punerii în aplicare a unor strategii care se susțin reciproc.¹³⁶¹

¹³⁵⁹ Hotărârea nr.762 din 16 iulie 2008 pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire a situațiilor de urgență, p.1.

¹³⁶⁰ Ibidem, p 2.

¹³⁶¹ Cea mai cunoscută definiție a dezvoltării durabile este cu siguranță cea dată de Comisia

2. Complementaritatea prevenirii și reacției

Prevenirea și reacția sunt complementare, au caracter de proces și se constituie într-o activitate permanentă, de importanță și răspundere națională și internațională, planificată și coordonată organizatoric, financiar și logistic de componentele Sistemului național de management al situațiilor de urgență, potrivit obligațiilor legale.

Activitatea preventivă se desfășoară permanent-anticipativ, premergător producerii evenimentelor generatoare de situații de urgență, în timpul derulării acțiunilor de protecție și salvare, precum și în perioada reabilitării și înlăturării efectelor.

3. Primordialitatea prevenirii situațiilor de urgență

Întrucât este îndeobște recunoscut, în plan internațional, că prevenirea este de cel puțin 8 ori mai puțin costisitoare decât reacția la evenimentele produse, prevenirea situațiilor de urgență trebuie să constituie o activitate prioritară a Comitetului național pentru situații de urgență, a comitetelor ministeriale/similare, județene și locale pentru situații de urgență, a tuturor persoanelor fizice și juridice de pe teritoriul național.

4. Obligativitatea prevenirii situațiilor de urgență

Sarcina prevenirii situațiilor de urgență este complexă și interdependentă. Ea implică responsabilități din partea cetățenilor, comunităților locale, operatorilor economici și autorităților administrației publice și este gestionată de toate componentele Sistemului național de management al situațiilor de urgență, potrivit funcțiilor de sprijin stabilite în competență, fiind coordonată, la nivel național, de către Ministerul Administrației și Internelor prin Inspectoratul General pentru Situații de Urgență.

Ca urmare a abordării conjugate, a prevenirii și intervenției în situații de urgență, a fost implementat cadrul legal și mecanismele manageriale specifice, menite să asigure prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență la un nivel de calitate compatibil cu cel european.

5. Identificarea, evaluarea și ierarhizarea riscurilor

Identificarea, evaluarea și ierarhizarea riscurilor sunt principii care stau la temelia planificării și organizării acțiunilor preventive. În acest proces de identificare, evaluare și ierarhizare a riscurilor, întemeiat pe o profundă cunoaștere, trebuie să se țină seama de nivelul maxim de manifestare a acestora de simultaneitatea și desfășurarea lor în lanț, aspecte care determină ca planificarea să aibă în vedere atât

---

Mondială pentru Mediu și Dezvoltare (WCED) în raportul „Viitorul nostru comun”, cunoscut și sub numele de Raportul Brundtland: „dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”.

Dezvoltarea durabilă urmărește și încearcă să găsească un cadru teoretic stabil pentru luarea deciziilor în orice situație în care se regăsește un raport de tipul om/mediu, fie ca e vorba de mediu înconjurător, economic sau social.

fiecare risc, cât și situațiile de manifestare combinată sau intercondiționată, în vederea asigurării unui răspuns rapid de pregătire, protecție și reducere a efectelor.

6. Specializarea

Identificarea riscurilor, reglementarea, planificarea și organizarea îndeplinirii măsurilor preventive se asigură de către ministere și alte organisme, în raport cu funcțiile de sprijin privind prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență stabilite prin reglementări.

7. Gradualitatea

Conform acestei importante cerințe în domeniul prevenirii și gestionării situațiilor de urgență, deciziile se iau pe mai multe paliere, respectiv la nivel local, regional și național. Întărirea capacității de prevenire și răspuns la nivel local este o prioritate.

8. Supremația protecției cetățenilor

Potrivit prevederilor constituționale, cetățenii români se bucură de protecția statului iar prevenirea situațiilor de urgență este o funcție specializată a statului, reprezentat în acest domeniu de Ministerul Administrației și Internelor, prin Inspectoratul General pentru situații de Urgență, autoritatea națională în domeniu.

Analizând succint principiile expuse anterior cu privire la situațiile de urgență se desprinde cu ușurință necesitatea și importanța existenței unui cadru normativ în domeniu. Astfel principalul beneficiar al acestor reglementări este cetățeanul ca principal beneficiar al politicii de securitate, cel care este îndrituit să se bucure de toate prerogativele statului în sensul în care printr-o conduită preventivă poate fi pus la adăpost în fața evenimentelor excepționale, care-i pot periclita viața, integritatea fizică și psihică, precum și mediul și modul lui de viață, vorbim așadar de supremația protecției cetățeanului.

O altă concluzie care se desprinde este aceea a modalității de abordare și anume graduală, subliniindu-se importanța controlului situațiilor de urgență de la cele mai de jos paliere, fapt care poate fi posibil în măsura în care riscurile sunt identificate, evaluate și ierarhizate din timp, adică cunoscute în profunzime.

În consecință activitatea de prevenire a situațiilor de urgență nu rămâne la latitudinea organismelor implicate cu atribuții în domeniu ci ea reprezintă un imperativ major, o obligație și totodată o prioritate în raport cu intervenția în sine. Se au aici în vedere atât costurile financiare implicate mult mai mari în raport cu cele avute în momentul desfășurării de forțe, cât și efectele pe termen lung pe care le au asupra infrastructurii critice producerea acestor evenimente excepționale, generatoare de crize prin implicațiile la nivel micro și macrosocial, economic și mediu înconjurător, valori culturale și de patrimoniu.

Bibliografie:

- [1] **Ordonanța de Urgență nr.21/2004 (actualizată) privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență.**
- [2] **Hotărârea nr.762 din 16 iulie 2008 pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire a situațiilor de urgență.**

- [3] CRĂCIUN I., Gl. Lt. (r) dr. ing., **Curs de managementul situațiilor de urgență**, vol.11, *Organizarea și funcționarea sistemului național*, Editura Bren, București, 2006, p.19 și urm.
- [4] ZAMFIR, Constantin, **Securitatea Civilă și Globalizarea**, București, 2009.

INSTITUȚIILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE CENTRALE ȘI LOCALE CU ATRIBUȚII ÎN PLANIFICAREA, CONDUCEREA ȘI DESFĂȘURAREA MISIUNILOR UMANITARE ÎN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL INTEGRAT DE GESTIONARE A CRIZELOR

Cristina Laura MAIER*

*THE PUBLIC CENTRAL AND LOCAL AUTHORITIES INSTITUTIONS WITH ATTRIBUTIONS
IN THE PLANNING, LEADING AND DEVELOPING OF HUMANITARIAN MISSIONS
INTO THE NATIONAL INTEGRATED SYSTEM FOR CRISES MANAGEMENT*

National security objectives determine the practical orientation of the state's different institution's activities, so that their completion guarantees to accomplish the country's interests.

The way in which state institutions will step up and counteract crises and find ways to deal with them represents the key of Romania's success.

The crisis, regardless of its nature will eventually generate human suffering and its effects will be felt by the entire nation.

Knowledge and of potential causes would allow an effective intervention of related institutions.

Problema păcii și a războiului a fost abordată de-a lungul istoriei din varii unghiuri de analiză și a constituit obiect de studiu pentru teoreticieni și specialiști aparținând unui spectru larg de discipline de la filozofie și istorie până la sociologie, științe militare și mai nou teoria relațiilor internaționale. Interesul manifestat atât pe plan internațional cât și național se datorează încercării de a identifica întreg spectru de cauze care generează insecuritatea, prin prisma crizelor pe care le produc și de aici dorința de a găsi soluții unitare în vederea eradicării lor. Această abordare presupune în esență cunoașterea vulnerabilităților ce se manifestă în plan intern, a posibililor factori de risc și amenințări care vizează statul național. Cunoașterea și identificarea cauzelor potențial generatoare de crize ar permite în această situație intervenția eficace a instituțiilor îndrituite, constituite într-un ansamblu integrat care să asigure un management unitar la nivel național. După încheierea războiului rece toată lumea a crezut că se va intra într-o era a păcii și securității. Lucrurile n-au evoluat în sensul așteptărilor și atunci întrebări mai vechi sau mai noi, legate de războaie, crize și conflicte, au apărut atât la nivelul opiniei publice cât și în mediile universitare.

---

* Căpitan, Inspectoratul pentru Situații de Urgență – Cluj, doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Mulți analiști, în special cei din domeniul militar definesc conflictul și războiul prin asociere¹³⁶² sau opoziție¹³⁶³ la un alt fenomen omniprezent în societatea contemporană, criza. În istoria umanității crizele au cunoscut forme specifice de manifestare funcție de intensitatea cu care s-au manifestat, de tipul de actori implicați, de domeniul de manifestare, de natura obiectului aflat în dispută, de scopul urmărit și nu în ultimă instanță de consecințele pe care le-a generat.

Acest termen a fost și continuă să fie atât de des utilizat pentru varii situații în care se poate găsi o persoană sau o colectivitate umană încât din punct de vedere conceptual a devenit ambiguu¹³⁶⁴. Ambiguitatea rezultă din faptul că termenul de criză este folosit pentru situații care pot fi percepute de unii ca situații de disfuncționalitate încadrate în normalitatea existențială iar de altele drept situații catastrofice dar și din neprecizarea paradigmei prin care se analizează criza.

Teoria militară definește criza drept o etapă intermediară între „starea de pace și cea de război”¹³⁶⁵ sau „*rezultatul acumulării în timp a unor procese dezorganizante și al generării proceselor sociale perverse, care destructurează sau rup legăturile între cele trei funcții ale națiunii și produc tensiuni și conflicte sociale*”¹³⁶⁶. Sociologia, prin paradigma procesual organică lansată după anii '90 de profesorul L. Culda, apreciază că „*o criză socială devine stare de criză a națiunii în condițiile în care acțiunile și comportamentele decidenților politici vulnerabilizează situația oamenilor, o insecurizează, determină ruperea conexiunilor între cele trei funcții ale națiunii, încât procesele gestionare publice nu mai pot să fie funcționale*”¹³⁶⁷.

Din perspectiva științelor comunicării criza este „*pătrunderea în conștiință a unei anormalități, a unui dezechilibru care cere remedierea. (...) Criza este factor constitutiv în geneza și dezvoltarea omului și a culturii*”¹³⁶⁸, iar conflictul „*o formă de comunicare, la fel cum este cooperarea*”¹³⁶⁹. Acest fapt este explicat prin aceea că relațiile dintre părțile aflate în conflict fac necesară o formă de comunicare, așa cum se poate vedea cu ușurință nu numai în cazul conflictelor industriale, a acțiunilor polițienești sau a disputelor dintre indivizi ci și cazul războaielor.

Criza, indiferent de natura ei politică, militară, ecologică, economică, va genera în final suferință umană, efectele ei vor avea repercusiuni și se vor face simțite de la cel mai înalt nivel-națiunea, până la ultimul cetățean.

---

¹³⁶² Nicolae ROTARU, **Criză și dialog. Managementul comunicării în structuri de tip ierarhic**, Editura RAO, București, p. 80; Aurel V. DAVID, **Națiunea între „starea de securitate” și „criza politic-militară”**, Editura Licorna București, 2000., pp.174- 207.

¹³⁶³ Kenneth N. WALZ, *op., cit.*, pp.185-190.

¹³⁶⁴ Cristophe ROUX-DUFORT, **Gerer et decider en situation de crise**, Dunod, Paris, 2000, p.13.

¹³⁶⁵ Nicolae ROTARU, *op., cit.*, p. 80.

¹³⁶⁶ Teodor REPCIUC, *Situațiile de criză și gestionarea lor în noul context politic și strategic european. Orientări teoretice și operaționale în doctrina militară de apărare a României*, în „**Revista Română de Studii Internaționale**”, vol. XXVII, nr. 1-2(123-124), 1993, p.7.

¹³⁶⁷ Lucian CULDA, **Devenirea oamenilor în procesualitatea socială**, Editura Licorna, București, 1997, p. 384.

¹³⁶⁸ Henri WAD, **Homo loquens**, Editura Hasefer, București, 2001, p. 130.

¹³⁶⁹ Simona ȘTEFĂNESCU, **Media și conflictele**, Editura Tritonic, București, 2004, p.15.

Strategia de securitate națională a României definită ca „*documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel național*” constituie astfel expresia politică de referință a atributelor fundamentale ale statului român în acest domeniu. Strategia are un orizont de evaluare pe termen mediu, cuprinzând elementele predictibile, care influențează realizarea obiectivelor de securitate națională a României.

Prin interese naționale ale României în sensul enunțat, înțelegând acele stări și procese, bazate pe valorile promovate și asumate de societatea românească prin care se asigură prosperitatea, protecția și securitatea membrilor ei, stabilitatea și continuitatea statului¹³⁷⁰. Printre interesele naționale numărându-se: garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor României. Astfel pentru realizarea acestui deziderat, Strategia formulează printre obiective: garantarea ordinii constituționale, a egalității șanselor, perfecționarea sistemului politic și dezvoltarea modalităților de realizare a solidarității sociale, relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei și a șomajului, asigurarea echilibrului social, participarea activă la acțiunile de cooperare internațională pentru combaterea terorismului și a crimei organizate transfrontaliere, reglementarea crizelor, asigurarea securității ecologice.

Obiectivele de securitate națională a României imprimă acțiunea și stabilesc orientarea practică a activității diferitelor instituții ale statului, astfel încât îndeplinirea lor coerentă, corelată și interdependentă să garanteze și să conducă la realizarea și afirmarea intereselor de bază ale țării.

Modul în care instituțiile statului vor găsi oportun să intervină pentru a contracara crizele sau în situația producerii lor de a găsi formule pentru gestionarea acestora reprezintă una dintre cheile succesului în realizarea intereselor naționale ale României.

Strategia Națională de Apărare reprezintă un instrument de lucru prin intermediul căruia, plecând de la nevoia apărării țării, a intereselor, valorilor și obiectivelor naționale de securitate, se gestionează riscurile, amenințările și vulnerabilitățile.

Ținând cont de apartenența actuală a României la NATO și UE, Strategia Națională de Apărare expune căi și modalități specifice de gestionare a riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților, constituind baza și punctul de plecare pentru elaborarea strategiilor sectoriale de răspuns, corelate cu resursele țării.

Perspectiva teoretică de la care s-a pornit este una modernă, ce pune cetățeanul alături de stat ca subiecți ai securității naționale și care reflectă un echilibru între riscurile, amenințările și vulnerabilitățile clasice și cele neconvenționale. Analiza ia în calcul atât riscurile, amenințările și vulnerabilitățile clasice, cele legate de asigurarea suveranității și integrității teritoriale ale unui stat, cât și preocupările privind garantarea unui nivel ridicat de siguranță și protecție pentru cetățenii români. Dincolo de instabilitate regională și terorism, Strategia Națională de Apărare

---

¹³⁷⁰ **Strategia de Securitate Națională a României**, 2001.

analizează și noile tipuri de riscuri și amenințări, precum pandemiile, catastrofele naturale, securitatea cibernetică sau energetică.

Fără a afecta în mod direct statul, acești noi factori, mulți dintre ei radicalizați ca urmare a actualului stadiu de evoluție a globalizării, pot afecta grav calitatea vieții și pune sub semnul întrebării siguranța cetățeanului.

Strategia Națională de Apărare reflectă nevoia de a asigura un echilibru firesc între securitatea națională și alte domenii vitale, precum economia, sănătatea sau educația. Ea propune un management al sistemului de apărare a țării cu accent pe gestionarea integrată a riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților.

Gestionarea integrată are o dublă valență. *Prima este cea internă, națională*, în spiritul realizării unei comunități de securitate, plecând de la constituirea Comunității de Informații din 2006. *A doua valență este cea europeană, euroatlantică și internațională*, România asumându-și responsabilitățile internaționale ce-i revin în calitate sa de membră a ONU, UE, NATO, OSCE și Consiliului Europei. Ea contribuie împreună cu membrii comunității internaționale la gestionarea problemelor de pe agenda comună de securitate. Cooperarea internațională are marele avantaj al economisirii resurselor financiare și materiale, asigurând o eficiență ridicată eforturilor naționale.

Abordarea managementului crizelor la nivel național se realizează din trei perspective:

1. multidimensională vizând acoperirea întregului spectru al crizelor de la cele militare cât și cele ecologice, economice, financiare de ordine publică, umanitare;
2. multidirecțională problemele de securitate pot fi în egală măsură vulnerabilități sau amenințări;
3. multifuncțională pentru că folosește o gamă largă de instrumente, de la forța militară la diplomație, servicii de informații și asistență economică.

În pofida acestui instrument de reglementare extrem de valoros în România nu există un sistem național unic pentru gestionarea crizelor și totodată țara noastră nu dispune de o strategie de acțiune unitară care să se adreseze întregului spectru de tipuri de crize. Cele mai ample reglementări din punct de vedere al legislației existente sânt adresate domeniului managementului situațiilor de urgență și prevenirea și combaterea terorismului.

Crizele care îmbracă forma situațiilor de urgență, beneficiază de un cadru de reglementare deja implementat sub forma Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență (SNMSU), a cărui activitate se desfășoară sub coordonarea Ministerului Administrației și Internelor, fiind compus din comitete și centre operative/operationale pentru situații de urgență la nivel național.¹³⁷¹

Funcția Ministerului Apărării Naționale în gestionarea situațiilor de urgență este una complementară de limitare și înlăturare a urmărilor situațiilor de urgență, prin îndeplinirea a douăsprezece funcții de sprijin date în competența sa. Ea se

---

¹³⁷¹ Colonel dr.Marian BUCIUMAN, Lt.col Viorel ROȘ, *Sistemul Național de Management Integrat al Crizelor* în revista **Gândirea Militară Românească**, nr.2/2006.

realizează prin intermediul *Comitetului Ministerial pentru Situații de Urgență*, ca structură de sprijin al managementului. Comitetele pentru situații de urgență au fost constituite și funcționează la ministere și la instituții publice centrale având următoarele atribuții principale: • informează Comitetul Național, prin Inspectoratul General, privind stările potențial generatoare de situații de urgență și iminența amenințării acestora; • elaborează regulamentele privind gestionarea situațiilor de urgență specifice tipurilor de risc din domeniile de competență ale ministerelor și celorlalte instituții publice centrale cu atribuții în gestionarea situațiilor de urgență și le prezintă spre avizare Inspectoratului General și Comitetului Național; • evaluează situațiile de urgență produse în domeniile de competență, stabilesc măsuri specifice pentru gestionarea acestora, inclusiv privind prealarmarea serviciilor de urgență din domeniile de competență ale ministerelor, și propun, după caz, declararea stării de alertă sau instituirea stării de urgență; • analizează și avizează planurile proprii pentru asigurarea resurselor umane, materiale și financiare necesare gestionării situațiilor de urgență; • informează Comitetul Național și colegiile ministerelor asupra activității desfășurate.

Conducerea operațională a forțelor și mijloacelor aparținând MApN, pe timpul participării la misiuni de intervenție în situații de urgență și de protecție civilă, se realizează de către Statul Major General, prin Centrul Operațional de Conducere Militară, în cadrul căruia funcționează Centrul operativ pentru situații de urgență. Așa cum am subliniat intervenția forțelor militare aparținând MApN se realizează doar la solicitarea expresă a Ministerului Administrației și Internelor.

Starea de urgență și starea de asediu privesc situații de criză ce impun măsuri excepționale care se instituie în cazuri determinate de prezența anumitor factori (amenințări) determinați, care acționează cu o anumită intensitate, prezintă un grad de pericol grav și care lezează pacea și securitatea națională, democrația constituțională, ori sunt dipuse pentru contracararea, limitarea sau înlăturarea efectelor produse de dezastre.

În vederea contracarării crizelor produse de acțiunile teroriste la nivel național a fost constituit Sistemul Național de prevenire și combatere a terorismului, sub stricta coordonare a Serviciului Român de Informații a cărui rol este de a interveni cu forțe și mijloace specializate pentru prevenirea și neutralizarea activităților teroriste la nivelul României. În acest sens la nivelul SRI (Serviciul Român de Informații) a fost conceput Centrul Operațional de coordonare a Acțiunilor Teroriste.

Rolul MApN în domeniul prevenirii și combaterii acțiunilor teroriste este acela de colaborare cu Serviciul Român de Informații, acestuia revenindu-i nemijlocit responsabilitatea de gestionare a situațiilor de criză ivite ca urmare a acțiunilor teroriste asupra obiectivelor de tip militar. Astfel la nivelul Statului Major General funcționează Serviciul de Acțiuni Antiteroriste și Operații Speciale.

Pentru situațiile de criză din domeniul de ordine publică în vederea asigurării managementului acțiunilor în acest domeniu a fost înființat Centrul Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică (CNCAOP), denumit în continuare Centrul Național, organizat, potrivit legii, în cadrul Ministerului Administrației și Internelor, ca structură interinstituțională de suport decizional.

Centrul Național are în componere: Centrul de decizie, Centrul de consultanță și Centrul operațional de comandă asigurat de Direcția generală management operațional din MAI.

Conducerea executivă a Centrului Național este asigurată de șeful Centrului operațional de comandă.

Reprezentarea în cadrul Centrului de decizie și al Centrului de consultanță este asigurată de următoarele instituții publice care intră în componerea CNCAOP astfel:¹³⁷²

1. Ministerul Administrației și Internelor; 2. Ministerul Apărării Naționale; 3. Ministerul Afacerilor Externe; 4. Ministerul Justiției; 5. Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației; 6. Ministerul Transporturilor, 7. Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile; 8. Ministerul Economiei și Finanțelor; 9. Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale; 10. Ministerul Sănătății Publice; 11. Serviciul Român de Informații; 12. Serviciul de Protecție și Pază; 13. Serviciul de Informații Externe; 14. Serviciul de Telecomunicații Speciale.

Pentru îndeplinirea obiectivelor sale și asigurarea funcțiilor de sprijin pentru MAI, Centrul Național cooperează cu Centrul Operațional Național din cadrul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, Centrul de Situații al Guvernului, Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă, Centrul Național Militar de Comandă, precum și cu celelalte centre operative constituite la nivelul instituțiilor publice reprezentate.

Așadar MApN asigură prin structurile sale o funcție de cooperare și sprijin în cazul declanșării unor situații de criză în domeniul ordinii publice sau stării de urgență. Planul de cooperare pentru îndeplinirea atribuțiilor și sarcinilor ce revin autorităților de ordine publică, civile și militare pe timpul instituirii stării de urgență, care se aprobă prin hotărâre a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, precum și metodologii și standarde/proceduri operaționale, care se aprobă prin ordin al ministrului administrației și internelor.

În cadrul Cancelariei Primului-Ministru, la dispoziția primului-ministru și în subordinea directă a șefului Cancelariei Primului-Ministru, se organizează și funcționează Centrul de situații al Guvernului, structură fără personalitate juridică.¹³⁷³

Scopul Centrului de situații al Guvernului este asigurarea legăturii Guvernului cu autoritățile administrației publice centrale cu privire la situațiile de urgență și evenimentele deosebite care trebuie cunoscute la nivel guvernamental. Rolul acestuia este cu precădere de colectare a informațiilor referitoare la situațiile de urgență și la evenimentele deosebite, monitorizarea modului de desfășurare a misiunilor întreprinse pe teritoriul național sau înafara granițelor țării și consilierea primului-ministru pentru îndeplinirea atribuțiilor ce-i revin în domeniul situațiilor de urgență.

În domeniul intervențiilor de căutare și salvare, la nivelul Ministerului Transporturilor și Infrastructurii (MTI) a fost înființată și organizată Agenția Română

---

²⁰ Hotărâre nr. 373/2008 privind organizarea, funcționarea și componerea Centrului Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică, Anexa.

¹³⁷³ Decizia nr.190/2007 privind organizarea și funcționarea Cancelariei Primului-Ministru.

de Salvare a Vieții Omenești pe Mare (ARSVOM), instituție publică cu personalitate juridică ce îndeplinește o serie de responsabilități printre care amintim: efectuarea operațiunilor de căutare, asistență și salvare marină și fluvială, intervenții pentru prevenirea, combaterea poluării și protecția mediului în porturi, în apele teritoriale ale României, lucrări necesare la nave pentru siguranța și securitatea navigației.

Tot la nivelul MTI, în cadrul Regiei Autonome, Administrația Română a Serviciilor de trafic aerian-ROMATSA, va funcționa un Centru de coordonare a operațiunilor de căutare și salvare a aeronavelor aflate în pericol și a supraviețuitorilor unui accident de aviație, ca subunitate fără personalitate juridică.

Alături de gestionarea crizelor cu caracter intern, izolat, sau la nivel național, România acordă o atenție deosebită modului de angajare în acțiunile sau în misiunile internaționale, având drept scop menținerea și asigurarea securității internaționale și apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și menținerea sau restabilirea păcii. În acest sens Ministerul Apărării Naționale trebuie să fie în măsură să pregătească, să disloce și să susțină, în diferite teatre de operații, contingente militare de mărimi și structuri variate, în funcție de tipul operațiilor multinaționale planificate a fi executate în zonele respective.¹³⁷⁴

Unul dintre obiectivele strategice ale apărării naționale îl constituie: transformarea capacității de apărare a României. Capacitatea de apărare rezultă din acțiuni coordonate, în principal în domeniul militar, siguranță, ordine publică și informații, precum și economic, administrație publică la nivel central și local, educație, sănătate, infrastructură, comunicații și mediu.

Pentru a acționa eficient pe întreg spectrul de crize, de la măsurile de prevenire a crizelor până la apărarea colectivă, România are în vedere implementarea completă a sistemului național integrat de gestionare a crizelor.

Acest sistem urmărește asigurarea unui nivel optim de pregătire și planificare operațională și funcționalitate a tuturor structurilor de decizie și execuție cu responsabilități în domeniu, pentru gestionarea întregului spectru al crizelor interne sau externe.

În același timp, sistemul va avea capacitatea de a răspunde adecvat diferitelor situații de criză, asigurând autonomia subsistemelor componente, astfel încât acestea să poată deveni operaționale și să reacționeze în funcție de natura și amploarea crizei.

O componentă esențială a funcționării eficiente a sistemului național de management al crizelor o reprezintă angajarea autorităților locale și a populației, în funcție de situație, în susținerea efortului de gestionare, reconstrucție și management al consecințelor, în urma unor situații de criză sau urgențe civile.¹³⁷⁵

Procesul de asigurare a apărării și securității naționale este în primul rând unul politic, responsabilitatea principală revenind executivului și Parlamentului. Pe de altă parte, pentru a garanta eficiența efortului și legitimitatea sa, asigurarea apărării și

---

¹³⁷⁴ Comandor dr. Alexandru GĂLUȘCĂ, Lt.col Adrian RICU, *Sistemul Integrat de Management al Crizelor* în revista **Gândirea Militară Românească**, nr.1/2009.

¹³⁷⁵ **Strategia Națională de apărare a României.**

securității naționale trebuie realizată sub control democratic. Parlamentul, prin instrumentele specifice, dar și societatea civilă, prin intermediul organizațiilor non-guvernamentale, al universităților și al mass-media, sunt în egală măsură chemate și încurajate să-l exercite.

Un alt element este dat de gestionarea integrată a securității și ideea de comunitate de securitate. Conceptul de „comunitate de securitate” este definitoriu pentru statele europene, având două valențe: una națională și o a doua internațională.

Valența națională constă în gestionarea integrată a apărării țării, în cadrul căreia, plecând de la un scop comun, instituțiile statului se completează și se sprijină reciproc. Această cerință este dată în primul rând de caracterul multidimensional al problemelor de securitate.

Pe de altă parte, valența internațională este dată de gestionarea multilaterală a securității, care se realizează prin cooperare în cadrul organizațiilor internaționale sau a unor coaliții. Nu trebuie neglijat nici aportul societății civile, care trebuie să fie permanent informată în legătură cu problemele de securitate existente pe plan național și internațional, pe lângă nevoia de informare subzistând și cea de sensibilizare a opiniei publice și educare în același timp. Doar formarea unei conștiințe colective va asigura succesul în construirea unei societăți durabile, puternice, capabile să facă față riscurilor prezente și să consolideze pacea.

Direcțiile principale de acțiune sunt:

1. perfecționarea sistemului național de management integrat al crizelor;
2. pregătirea instituțiilor și a populației pentru situații de criză și de urgențe civile;
3. dezvoltarea capacităților tehnice de asistență a decidenților în luarea deciziei în timp de criză;
4. pregătirea decidenților pentru a reacționa și a alege deciziile potrivite în situații de criză.

Apărarea armată a României trebuie să fie garantată de o politică externă activă și eficientă și de forțe armate credibile, capabile să răspundă utilizării forței militare împotriva țării sau amenințării cu folosirea forței militare.

Pornim de la ideea că menținerea și dezvoltarea capabilităților de apărare este necesar să fie păstrate la potențial maxim, în scopul descurajării oricărui agresor de a utiliza forța militară împotriva României, atât prin efort propriu, cât și prin cooperare cu aliații noștri.

Acest lucru necesită capacități eficiente de avertizare timpurie, de realizare a imaginii unice a situației, în timp real, de acțiune oportună și eficientă în orice situație, precum și un sistem stabil și eficient de conducere, comandă și control.

Implementarea unui Sistem de management integrat al crizelor în România va permite asigurarea funcțiilor vitale ale societății chiar și în lipsa unei amenințări militare imediate.

Forțele armate (structuri militare în principal, dar și forțe de poliție, jandarmerie sau alte agenții din sectorul de securitate) trebuie să fie:

- dislocabile – pot fi trimise către sursa problemei;

- angajabile – pot fi angajate în apărarea și oferirea de ajutor umanitar pe teritoriul național sau în procese de stabilizare, reconstrucție și asistență umanitară a altor țări;

- durabile – posibil a fi menținute în operațiuni în afara țării pe perioade lungi, pentru crearea mediului de securitate care să permită asigurarea unei păci durabile prin intermediul eforturilor politice, sociale și economice.

Operațiunile viitoare nu trebuie doar să fie desfășurate în comun, ci și integrate. Forțele armate vor trebui să interacționeze la nivel tactic cu forțe și entități aparținând altor ministere și agenții (poliție, jandarmerie, servicii de informații), cu organisme neguvernamentale, organizații publice și companii comerciale și să fie de asemenea, pregătită să angajeze capacitățile sale de apărare pentru a sprijini aceste organisme în vederea gestionării întregului spectru al crizelor.

Este foarte probabil ca operațiunile viitoare de apărare și securitate să nu fie desfășurate individual, ci ca parte a unei coaliții (de ex. cu ONU, NATO, UE, SUA sau constituite ad-hoc). Conflictelor viitoare vor necesita sisteme de culegere de informații, acest factor urmând să joace un rol mult mai important decât până în prezent, cu implicații semnificative pentru procesul de comandă și control.

Suntem de părere că la momentul actual în România s-au făcut pași extrem de importanți în sensul elaborării cadrului legal de gestionare a unor situații de criză, identificării instituțiilor implicate în această activitate și a modalităților concrete de coordonare a activității acestora.

Astfel, la nivelul Administrației Prezidențiale și al Guvernului, există așa cum am arătat anterior structuri destinate pentru dezvoltarea unor capacități integrate de planificare, de centralizare a informațiilor și de conducere întrunită a principalelor instituții cu responsabilități în domeniul crizelor.

În Strategia Națională de Apărare se prevede necesitatea implementării unui astfel de sistem. Totuși până la momentul prezent nu există un Centru Operativ Național de Management Integrat al Crizelor (CONMIC) organizat la nivel național. Fiind un centru operativ, activitatea acestuia ar trebui să aibă un caracter permanent și, să fie proiectat de așa manieră încât să poată să fie conectat la Sistemul NATO de Răspuns la Crize (NCRS), dar și a celorlate organisme specializate în managementul crizelor cum ar fi cele de la nivelul Uniunii Europene. Justificarea acestei interconectări ar avea la bază oportunitatea analizării cu celeritate a opțiunilor și a procesării măsurilor de răspuns în domeniul de referință, hotărâte la nivelul structurilor euro-atlantice implicate. Cadrul de reglementare al gestionării este în continuare lacunar astfel, în domeniul crizelor de securitate unde M.Ap.N. ar trebui să joace rolul principal în coordonarea acțiunilor de intervenție la nivel național atribuțiile nu sunt clar definite. Absența unei concepții naționale unice de management integrat al crizelor și lipsa promulgării cadrului normativ și avem în vedere în acest sens, aprobarea Legii Sistemului Național de Management Integrat al Crizelor împiedică realizarea managementului crizelor la un nivel eficient, standardizat în concordanță cu cerințele internaționale.

În concluzie, organizarea și funcționarea SNMIC trebuie să respecte principiile conducerii democratice a României. Rolul SNMIC este acela de a asigura

coordonarea integrată a măsurilor de prevenire, de înlăturare sau limitare a efectelor crizelor, ca parte a domeniului securității și apărării naționale. Este indubitabil că exercitarea acestui rol nu se poate face decât prin intermediul instituțiilor autorităților publice centrale și locale ale statului.

Bibliografie:

- [1] **Strategia de Securitate Națională a României**, 2001.
- [2] **Strategia Națională de apărare a României**, 2007.
- [3] **Hotărârea nr. 373/2008 privind organizarea, funcționarea și compunerea Centrului Național de Conducere a Acțiunilor de Ordine Publică.**
- [4] **Decizia nr. 190/2007 privind organizarea și funcționarea Cancelariei Primului-Ministru.**
- [5] BUCIUMAN, Marian, colonel dr., ROȘ, Viorel, lt. col., *Sistemul Național de Management Integrat al Crizelor* în revista **Gândirea Militară Românească**, nr.2/2006.
- [6] CULDA, Lucian, **Devenirea oamenilor în procesualitatea socială**, Editura Licorna, București, 1997, WAD, Henri, **Homo loquens**, Editura Hasefer, București, 2001.
- [7] DAVID, Aurel V., **Națiunea între „starea de securitate” și „criza politic-militară”**, Editura Licorna București, 2000.
- [8] GĂLUȘCĂ, Alexandru, comandor dr., RICU, Adrian, lt. col., *Sistemul Integrat de Management al Crizelor* în revista **Gândirea Militară Românească**, nr.1/2009.
- [9] REPCIUC, Teodor, *Situațiile de criză și gestionarea lor în noul context politic și strategic european. Orientări teoretice și operaționale în doctrina militară de apărare a României*, în „**Revista Română de Studii Internaționale**”, vol. XXVII, nr, 1-2(123-124), 1993.
- [10] ROTARU, Nicolae, **Criză și dialog. Managementul comunicării în structuri de tip ierarhic**, Editura RAO, București.
- [11] ROUX-DUFORT, **Cristophe Gerer et decider en situation de crise**, Dunod, Paris, 2000.
- [12] ȘTEFĂNESCU, Simona, **Media și conflictele**, Editura Tritonic, București, 2004.

COOPERARE ȘI COMPETIȚIE PE SPAȚIUL EURASIATIC. STUDIU DE CAZ: ORGANIZAȚIA DE COOPERARE DE LA SHANGHAI

Veronica MIHALACHE

COOPERATION AND COMPETITION ON THE EURASIAN SPACE. STUDYCASE: SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION

The present paper has a main objective the analysis of the importance and the catalyst which gives basis of the multi-side co-operation within Shanghai Cooperation Organization (SCO), in a broader context emphasizing the geo-political changes and tendencies which have modified the international security environment after the Cold War and the keen interest in the competition for the geo-economic supremacy in the Eurasian area.

For a very long time, the Sino-Soviet/Russian relationships have oscillated between dormant disputes and reactions on the common border and bi and multi good neighboring relationships, which initially found a formal shape in the „Shanghai Five“ group, presently known as Shanghai Cooperation Organization. From this strategic confrontation to a strategic partnership, a viable mechanism has been formed which functions on the basis of a standard and procedural frame, unanimously, established and respected by the states members and by organizations which ensures the proper unfolding of the activities within it on the political will and the active role to maintain a stable and flexible security environment in an area which is deeply misbalanced.

The present academic debates emphasize the idea of competition in order to acquire access and give proper value to the energetic resources, the global dimension of the issue being given by the unprecedented taken proportions. Therefore, we will explain the potential and the geo-economic relevance of the Eurasian area for its actors' interests (members or non-members) of SCO, which have developed their capability of co-operation within a very select energetic „club“.

1. Organizația de Cooperare de la Shanghai – o scurtă prezentare

Multitudinea evenimentelor politice internaționale, puternice mediatizate, acordă tematicii geopolitice o dimensiune de actualitate cotidiană, ceea ce stimulează interesul celor cu o apetență intelectuală spre acest domeniu. În acest context, problemele legate de geopolitică și geostrategie au început să ocupe o poziție tot mai semnificativă, datorită impactului pe care îl au asupra explicării situațiilor actuale din lume și asupra proiecțiilor evoluțiilor viitoare.

Atât școlile geopolitice, cât și unii dintre cei mai importanți reprezentanți ai acestora s-au raportat, într-un fel sau altul, la semnificația geopolitică și geostrategică a Eurasiei, cum ar fi Karl Haushofer, Halford Mackinder, Nicholas Spykman și Zbigniew Brzezinski, fiind un spațiu unde e situează cele mai puternice și mai populate pretendente la statutul de puteri regionale și deține o parte deosebit de semnificativă din resursele energetice ale globului.

Organizația de Cooperare de la Shanghai este o organizație internațională interguvernamentală constituită la 15 iunie 2001 și alcătuită din șase state care au statutul de *membru* cu drepturi și obligații depline: Federația Rusă, China, Kazahstan, Kîrgîzstan, Tadjikistan și Uzbekistan. Iran, India Pakistan și Mongolia au statut de *observer*, statut care, în anul 2006, a fost refuzat Statelor Unite. Din iunie 2009,

OCS cooperează cu Belarus și Sri Lanka, în calitate de *parteneri de dialog*. Putem aprecia că împreună controlează integral perimetrul Asiei Centrale.

Evoluția pozitivă a relațiilor bilaterale sino-ruse a stat la baza creării unui cadru multilateral care să eficientizeze procesul de negociere a demarcării frontierelor și al reducerii numărului de trupe și să creeze o convergență bazată pe compromis între interesele statelor. Primul pas a fost reprezentat de fondarea forumului „Shanghai Five” (1996), interfața pentru extinderea sferei dezbaterilor și promovarea încrederii reciproce între țările participante (Federația Rusă, China, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan), în scopul reducerii tensiunilor existente încă din 1960.

În 2001, grupul va adopta, la propunerea lui Jiang Zemin, denumirea de Organizația de Cooperare de la Shanghai, transformându-se „într-un mecanism instituționalizat pentru cooperarea multilaterală” cu un nou membru, Uzbekistan. Astfel, vor debuta și discuții având ca subiecte economia, schimburile, cultura și mediul.

Apreciem că apariția și evoluția Organizației de Cooperare de la Shanghai se înscriu în logica unui parteneriat strategic, concept analizat într-o remarcabilă lucrare a doi specialiști militari români, Mircea Mureșan și Gheorghe Văduva. În opinia acestora, parteneriatul strategic reprezintă, într-o anumită măsură, o alternativă la confruntare, dar nu o exclude, ci doar recoalizează țările planetei, îndeosebi marile puteri, pentru a evita confruntarea dintre ele în competiția piețelor și resurselor. Obiectivul major al acestor parteneriate este *„prevenirea războiului și asigurarea unui mediu de securitate care să permită, pe de o parte, gestionarea crizelor și conflictelor și oprirea extinderii lor și, pe de altă parte, realizarea unor asocieri în vederea accesului (privilegiat sau neîngrădit) la resurse, la finanțe și la piețe”*¹³⁷⁶.

Dacă am judeca în termeni de paradigmă a securității moderne, a avut loc trecerea de la paradigma strategiei de securitate „noi împotriva tuturor”, specifică Războiului Rece, la paradigma strategiei de securitate „garantarea conviețuirii pașnice pe bază de principii general acceptate”¹³⁷⁷.

Factorii care au determinat și stimulat apariția parteneriatelor strategice, ca strategii indirecte de alianță, de dominare, coabitare sau supraviețuire sunt: de natură economică, politică, etnică și religioasă; recrudescența capacității distructive a statelor politice și, de aici, sporirea efectului descurajator al perspectivei conflictelor și războaielor; concretizarea amenințărilor asimetrice, îndeosebi cele teroriste. Ceea ce obligă lumea civilizată să colaboreze în rezolvarea problemelor de la începutul acestui secol pentru păstrarea identității politice, economice, sociale și culturale, pentru reducerea vulnerabilității societății moderne sau crearea unor mecanisme care

---

¹³⁷⁶ Vezi pe larg la Mircea MUREȘAN, Gheorghe VĂDUVA, **Strategia de parteneriat. Parteneriatul strategic**, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, p. 26.

¹³⁷⁷ Mircea UDRESCU, *Aspecte din evoluția paradigmelor de strategie a securității naționale și europene*, în **Revista de Științe Militare**, nr. 1 (18), Anul X, 2010, pp. 101-111.

să asigure acțiunea și reacția corespunzătoare în și din spațiile vulnerabile și pentru izolarea pericolelor și reducerea amenințărilor, îndeosebi a celor asimetrice¹³⁷⁸.

Acestui model de securitate, care se impune la începutul secolului XXI, i se subsumează actuala construcție între entități statale, cândva rivale, specială atât prin situația lor deosebită în arhitectura globală, cât și prin configurarea și materializarea cooperării lor politice, economice, sociale, culturale și, mai ales, militare. Motorul acestei construcții îl reprezintă parteneriatul strategic sino-rus care se bazează nu numai pe imense spații și numeroase populații, pe istorii milenare și tradiții excepționale, pe civilizații care au creat și creează valori, stiluri de viață, cât, mai ales, pe faptul că se profilează pe un spațiu strategic al resurselor.

Cele două civilizații diferite, mari puteri nucleare și membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, se află în concurență în ceea ce privește supremația în marele spațiu asiatic care încă nu-și găsește ritmul și echilibrul, fiind „*un spațiu ce separă și un pivot ce nu adună, ci respinge*”¹³⁷⁹. Având în vedere parcursul relației lor, de la tensiune și ambiguitate la cooperare, se poate avansa ipoteza că întărirea economică a Chinei, a Rusiei și, mai recent, a Indiei (binecunoscutul concept RIC), în acest imens spațiu reprezintă, pe de o parte un proces modern al frontierelor și, pe de altă parte, crearea unor puternici pivoți pe care să se sprijine o eventuală strategie a unei puternice entități asiatice și, în perspectivă, eurasiatice¹³⁸⁰. Din acest punct de vedere, parteneriatul strategic sino-rus sau „*axa interesului*”¹³⁸¹, după cum o denumesc unul dintre cei mai reprezentativi analiști ai acestei relații – este, în același timp, unul pragmatic, cât și unul de perspectivă, în sensul că, prin acest sistem de relații, cele două doresc să participe activ la construirea unui mediu de securitate stabil și flexibil, care, în etapa multipolarității, să fie în măsură să reziste posibilelor confruntări.

La o analiză mai atentă, am opta prin a caracteriza relația de parteneriat strategic sino-rus ca o relație pragmatică dirijată, mai mult, de un oportunism tactic, născut dintr-o necesitate reală și percepută, decât dintr-o convingere naturală. Cel puțin deocamdată, acest oportunism tactic este o evidență mai presus de orice suspiciune, care, în contextul actual, reprezintă răspunsul logic atât la securitatea și provocările economice ale Asiei Centrale, cât și la imperativele strategice ale fiecărei țări în parte.

Pe de altă parte, nu este exclus ca parteneriatul strategic sino-rus să tindă spre o competiție, spre o rivalitate din ce în ce mai evidentă, în mod deosebit în Asia Centrală, deoarece fiecare acționează pe baza intereselor vitale naționale definite clar de propriile politici externe, ori, în cazul Rusiei, pe baza unui sentiment suficient de

---

¹³⁷⁸ Mircea MUREȘAN, Gheorghe VĂDUVA, *op. cit.*, pp. 19-20.

¹³⁷⁹ *Ibidem*, p. 77.

¹³⁸⁰ C.f. Manuela BĂDĂLUȚĂ, *Moscova - Beijing - New Delhi: un triumphi strategic*, în **Lumea**, nr. 6, pp. 38-43, 2006; Virginia Mircea, *Aliați pentru resurse* în „*Cadran politic*”, nr. 42, 2006.

¹³⁸¹ Bobo LO, **Axis of Convenience. Moscow, Beijing, and the New Geopolitics**, London, Chatham House, 2008.

puternic al misiunii sale istorice. În fond, manifestarea și concretizarea acestor interese vitale naționale pot constitui circumstanțele unei viitoare competiții¹³⁸².

Cu toate acestea, confruntarea geopolitică sino-rusă nu este iminentă¹³⁸³. Deocamdată ambele au de câștigat din stabilitatea și securitatea Asiei Centrale și vor continua să coopereze și cu alte state din regiune, acționând împotriva terorismului islamic, a separatismului și a extremismului, împotriva apariției altor aranjamente de securitate, împotriva presiunii Occidentului care reclamă o mai mare democratizare și respectare a drepturilor omului în acest spațiu.

2. Cooperarea militară în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai

Alături de celelalte paliere de cooperare (politică, economică, culturală, energetică, științifică și de mediu), angajarea militară în problemele păcii și războiului este foarte importantă pentru Organizație, în viziunea noastră, poate chiar o prioritate, centrată pe îngrijorările statelor membre vizavi de principalele amenințări: terorismul, separatismul și extremismul. Înainte de toate, această angajare militară nu se poate realiza într-un mod eficient dacă forțele implicate nu se antrenează corespunzător și nu sunt interoperabili inclusiv din punct de vedere lingvistic¹³⁸⁴, asemeni altor organizații de acest gen cu tradiție în domeniul securității colective.

Astfel că, din 2002 până în prezent, au avut loc următoarele exerciții comune antiteroriste, în care remarcăm o desfășurare impresionantă de forțe combatante și de tehnică, capabile a fi dislocate, cel mult o săptămână, în afara granițelor, și, nu întâmplător, în diferite regiuni „calde”, în care cele trei tipuri de amenințări s-ar putea manifesta:

- *China – Kîrgîzstan 2002*: primul exercițiu comun antiterorist desfășurat în zona lor de graniță, în care forțe ale Armatei de Eliberare a Republicii Populare Chineze participă alături de forțe externe. A avut loc în perioada 10-11 octombrie;
- *Coalition 2003*: desfășurat în perioada 6-12 august, fiind implicate forțe ale Chinei, Kazahstanului, Kîrgîzstanului, Rusiei și Tadjikistanului;
- *Cooperation 2006*: desfășurat în trei faze: exercițiile comune China-Uzbekistan (5-9 martie), China-Kazahstan (26 august) și China-Tadjikistan (22-23 septembrie);
- *Peace Mission 2005*: 19-25 august;
- *Peace Mission 2007*: 9-17 august;
- *Peace Mission 2009*: 22-26 iulie;

---

¹³⁸² C.f. Miruna MUNTEANU, *Tensiuni ascunse în prietenia Rusia-China*, în „Dosare ultrasecrete”, 31 martie 2007; www. Cadran politic.ro, *Strategia Rusiei în dezacord cu China și Iranul*, aprilie 2006.

¹³⁸³ Bobo LO, *op.cit.*, p. 114.

¹³⁸⁴ Anul 2009 a fost anul limbii ruse în statele OCS, ceea ce pentru statele central-asiatice nu a constituit un dezavantaj, dat fiind că a doua limbă oficială este rusa. Prin rotație, anul 2010 este dedicat limbii chineze.

Ultimele trei exerciții militare comune au fost realizate, preponderent, cu efective combatante ruso-chineze, prezența forțelor celorlalte țări membre ale OCS fiind, cel puțin din punct de vedere numeric, nesemnificativă.

Oficiali ruși și chinezi au afirmat că acestea „nu vizează o terță parte, dar demonstrează capabilitățile celor două părți de a acționa în comun împotriva diferitelor tipuri de amenințări la adresa securității, precum terorismul, separatismul și extremismul”¹³⁸⁵. Mai mult, experți politici și militari au dezbătut asupra implicațiilor strategice ale parteneriatului militar ruso-chinez, inclusiv în ceea ce privește exportul de armament rusesc către China, definind aceste impresionante desfășurări de forțe și echipamente militare ca posibile reacții anti-americane, inclusiv asupra bazelor lor staționate în Asia Centrală și a scutului antirachetă, la adresa Taiwanului și Republicii Democrate Populare Nord-Coreene¹³⁸⁶.

În concluzie, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai dispune de un real potențial pentru a juca un rol de sine stătător în menținerea stabilității și securității, cel puțin la nivel regional. Cooperarea militară în cadrul OCS reprezintă un pilon de bază al parteneriatului strategic dintre cele două mari puteri vecine care nu au altă șansă, în condițiile actuale, decât să-și construiască relații de bună vecinătate și să devină parteneri în construcția viitorului. Iată, deci, că dacă vom considera mai spectaculoasă angajarea Organizației în problemele războiului (realizare de exerciții militare comune, desfășurare de forțe terestre, navale și aeriene, desfășurare de forțe și operațiuni expediționare etc.), totuși, nu este mai puțin relevantă implicarea sa în problemele păcii, ce țin de cooperare economică, socială, culturală, de mediu ș.a.m.d.

3. Organizația de Cooperare de la Shanghai – „club energetic”

În crearea unui nou tip de structură a securității regionale pe baza încrederii reciproce, egalității în drepturi și fără standarde duble, liderii Organizației de Cooperare de la Shanghai aspiră la democratizarea relațiilor internaționale, înaintarea spre un model de neconfruntare care să excludă mentalitatea vremurilor Războiului Rece și să se poziționeze deasupra deosebirilor ideologice. Ca alianță deschisă cooperării multilaterale și având drept principii parteneriatul, nealiniera, încrederea reciprocă, respectul și egalitatea diversității culturale, OCS devine, după părerea noastră, o organizație care se dezvoltă în timp real, demonstrând forță și dinamism în conturarea și implementarea proiectelor propuse. Toate palierele cooperării sunt la fel de importante pentru OCS, devenind un model de invidiat pentru alte aranjamente de securitate similare.

În ceea ce privește crearea clubului energetic, pare a fi o planificare pe termen lung – a politicilor de extracție, de transport și de export a hidrocarburilor Eurasiei, care constituie mai bine de jumătate din resursele energetice convenționale ale lumii întregi.

---

¹³⁸⁵ http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-07/15/content_8433343.htm.

¹³⁸⁶ Stephen BLANK, *Peace-Mission 2009: A Military Scenario Beyond Central Asia*, în „China Brief”, vol. 9, 20 august 2009. Disponibil la <http://www.jamestown.org/programs/chinabrief>.

Conceptul de „*club energetic*” propus de Vladimir Putin, în decembrie 2006, reprezintă o idee devenită realitate pe agenda OCS, parcurgând traseul de la o simplă, dar ambițioasă, declarație politică la instituționalizarea sa, alături de celelalte organisme din interiorul său. Specialiștii vorbesc despre posibile dimensiuni pe care *Clubul* le-ar putea atinge prin crearea de modele energetice, și anume: *globală* (o perspectivă pe termen lung), *regională/eurasiatică* (la nivelul membrilor OCS), *subregională/central-asiatică* (la nivelul celor patru țări central-asiatice) și *națională* (la nivelul fiecărei țări membre OCS) Deocamdată, este satisfăcută dimensiunea regională, având în vedere că celelalte dimensiuni la raportează la proiecte greu realizabile (de exemplu, dialogul dificil dintre Rusia și Uniunea Europeană referitor la Carta Energetică).

Conceptul presupune o cooperare energetică nu numai între statele OCS, ci și între ele și observatorii săi: Iran, India, Pakistan și Mongolia. Într-un asemenea context, *Clubul* ar deveni o versiune mai flexibilă, cu un potențial geoeconomic imens, dacă s-ar materializa propunerea președintelui kazah, Nursultan Nazarbaiev, de a se crea o *Piață Energetică Asiatică*, și anunțul președintelui iranian, Mahmud Ahmadinejad, conform căruia țara sa ar putea găzdui întâlnirile miniștrilor de resort și noi posibilități de exploatare, extracție, transport și rafinare a hidrocarburilor.

„Sistemul conductelor de transport din spațiul OCS, și care leagă Rusia, Kazahstan, Asia Centrală și China, constituie fundamentul necesar creării unei piețe energetice unice a OCS”, spunea liderul kazah la aceeași reuniune¹³⁸⁷. „Kazahstan – adăuga Nazarbaev –, a elaborat proiectul strategiei energetice asiatice ce presupune înființarea unei agenții energetice unice, în timp ce operațiuni comerciale concrete pe piața resurselor energetice vor putea fi efectuate prin intermediul bursei energetice a Organizației de la Shanghai”. Ceea ce începuse ca un forum al retoricii antiamericane este considerat azi de către unii analiști fie un „NATO al Estului”, fie un club de elită pentru magnații petrolului.

Clubul energetic poate fi definit ca o *combinație geoeconomică*¹³⁸⁸ între diverse grupuri: cel al producătorilor/furnizorilor de energie (Rusia, Kazahstan și Uzbekistan) și cel al consumatorilor/importatorilor de energie (China, Kârgâzstan și Tadjikistan). Dacă am extinde analiza și la nivelul observatorilor OCS, se poate vorbi despre o *axă a producătorilor de energie* (Rusia – Kazahstan – Uzbekistan – Iran) și o *axă a consumatorilor de energie* (China – Kârgâzstan – Tadjikistan – India – Pakistan – Mongolia). În acest context, Organizația ar deveni un sistem energetic autosuficient cu valențe globale și regionale, opinează Serghei Luzianin, dacă în ecuație am introduce și o *axă a transportatorilor de energie*¹³⁸⁹, similar OPEC-ului.

În concluzie, avem de-a face cu obiective greu realizabile, date fiind atât inegalitatea țărilor OCS din punct de vedere al puterii economice cât și interesele divergente generatoare de competiție pentru supremație ale producătorilor și

---

¹³⁸⁷ Conferința privind Interacțiunile și Măsurile de Construire a Încrederii în Asia, 17 iunie 2007, disponibil la www.hotnews.ro.

¹³⁸⁸ Serghei LUZIANIN, *SCO 2009: Development Problems*, în **Russia in global affairs**, vol. 7, nr.2, aprilie-iunie 2009, pp. 100-109.

¹³⁸⁹ *Idem*.

furnizorilor de energie. În fond, fiecare urmărește impunerea intereselor naționale, atât de a deveni furnizor major de hidrocarburi pe piața mondială, cât și de a avea acces direct la surse și rute de transport al acestora. Concret, prezența în acest club energetic select nu a exclus preocuparea strategică a marilor actori de a fi competitori, de a obține controlul asupra celor mai însemnate resurse energetice ale planetei și, implicit, asupra prețurilor lor. Avem în vedere pe cei mai importanți actori ai Organizației de Cooperare de la Shanghai, Federația Rusă și China.

Pe de o parte, Strategia energetică a Rusiei¹³⁹⁰, aprobată la 23 mai 2003, subliniază necesitatea întăririi poziției Rusiei pe piața energetică mondială, maximizarea eficienței exporturilor sectorului energetic rus și asigurarea accesului companiilor rusești în condiții egale la piețele externe, tehnologie și finanțe. Pe de altă parte, ca mare consumator de energie, China va promova dezvoltarea energetică, politicile de economisire, securitatea energetică și cooperarea externă. China s-a angajat să promoveze un nou model de creștere economică bazat pe intrări reduse, consum energetic scăzut, poluare minimă și eficiență maximă.

În acest context, este foarte posibil ca geopolitica energetică să joace un rol primordial și să modifice profund peisajul alianțelor internaționale, anticipând o lume dinamică, fluidă.

Cooperarea regională și internațională între Organizația de Cooperare de la Shanghai și alți actori statali și nestatali

Pentru statele OCS, cooperarea regională și internațională reprezintă un instrument fundamental și eficient în ceea ce privește contracararea provocărilor și amenințărilor multiple din mediul global de securitate, traversarea crizei globale financiare, asigurarea securității energetice și alimentare ori prevenirea unor chestiuni presante, precum schimbările climatice.

După părerea noastră, cel puțin din ceea ce rezultă din documentele emise de OCS în perioada 2001-2010, identificăm cinci tipuri de cooperare regională și internațională, în care Organizația este actor și inițiator principal al deschiderii spre dialog:

- *Cooperarea bilaterală între statele membre ale OCS.* Atât Rusia, cât și China, ca state axiale ale Organizației, dezvoltă relații bilaterale cu fiecare dintre statele care alcătuiesc OCS-ul, pe diferite domenii de activitate (de la cel economic până la domeniul sănătății);
- *Cooperarea între OCS și statele-observator* (Iran, Mongolia, India și Pakistan) și între OCS și partenerii de dialog¹³⁹¹. Ca urmare a consecințelor crizei globale financiare, Organizația a decis o mai mare implicare economică și

---

¹³⁹⁰ Vladimir I. IVANOV, *Russian Energy Strategy 2020: Balancing Europe with Asia-Pacific Region*, disponibil la <http://www.erina.or.jp/En/Research/Energy/Ivaoa03-2.pdf>.

¹³⁹¹ În *Principiile referitoare la statutul de partener de dialog la OCS*, publicate la 28 august 2008, sunt menționate drepturile și obligațiile partenerului de dialog, ca urmare a interesului crescut manifestat de comunitatea internațională de a stabili legături cu Organizația; principiile sunt disponibile în limba rusă pe site-ul OCS.

investițională a statelor-observator și a partenerilor de dialog (Republica Belarus și Republica Socialistă Democrată Sri Lanka¹³⁹²);

- *Cooperarea internațională cu alți actori nestatali*¹³⁹³, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite (ONU), Comunitatea Statelor Independente (CSI), Comunitatea Economică Eurasiatică (EvrAzEs), Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), Organizația de Cooperare Economică de la Teheran¹³⁹⁴ (OCET), Comisia Economică și Socială pentru Asia și Pacific a Națiunilor Unite (UN ESCAP), dar și cu alte organizații internaționale și regionale în scopul creării unei rețele solide de parteneriat.

- *Cooperarea OCS – Afganistan*¹³⁹⁵. În cadrul Grupului de Contact OCS – Afganistan, creat în noiembrie 2005, se acordă o atenție deosebită problemelor Afganistanului, deoarece, tocmai de aici, pornește principala amenințare la adresa stabilității regionale, respectiv traficul de droguri, care, la rândul său, asigură cu finanțe alte forme de criminalitate organizată și terorismul internațional. În acest sens, la sfârșitul lunii martie 2009¹³⁹⁶, OCS și OTSC propun să se formeze în regiune o *centură de securitate antidrog, antitero și financiară*.

- *Cooperarea Rusia – Statele Unite*, sprijinită de statele OCS, în ceea ce privește lupta împotriva terorismului nuclear. În acest scop, la 21 martie 2009, cele două au semnat Tratatul de Creare a Zonei Libere Nucleare în Asia Centrală¹³⁹⁷. Totodată, statele membre ale OCS au salutat și începerea negocierilor privind semnarea Tratatului de Reducere a Armelor Strategice Ofensive¹³⁹⁸. În mod deosebit Rusia, declarând ferm și explicit că „*va respecta tratatele existente și acordurile în domeniul limitării și reducerii înarmărilor, va participa la elaborarea și încheierea de noi acorduri, care răspund intereselor ei naționale, dar va menține relațiile de paritate cu Statele Unite ale Americii în domeniul armamentului strategic ofensiv, la cele mai mici costuri, în condițiile în care SUA dezvoltă sistemul global de apărare antirachetă și elaborează concepția privind atacul rapid global cu folosirea focoselor strategice nucleare și nenucleare*”¹³⁹⁹. Dar, nu trebuie scăpat din vedere

---

¹³⁹² Cele două sunt primele țări care se bucură de acest statut; vezi pe larg în *Yekaterinburg Declaration of the Heads of the Member States of the Shanghai Cooperation Organisation*, 16.06.2009, disponibilă pe site-ul OCS.

¹³⁹³ Conform „*Declarației de la Ekaterinburg*”, publicată la 16 iunie 2009.

¹³⁹⁴ Include Iran, Turcia, Afganistan, Azerbaidjan, Kazahstan, Kîrgîzstan, Pakistan, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan. Cel mai recent summit a avut loc la 11 martie 2009, la Sabah (Turcia).

¹³⁹⁵ A se vedea pe larg *Procurorii din țările-membre OCS dezbat problemele luptei cu criminalitatea transnațională*, articol disponibil pe www.ruvr.ru.

¹³⁹⁶ Conform *Declarației statelor membre OCS și a Afganistanului privind combaterea terorismului, traficului ilicit de droguri și crimei organizate, Declarației Conferinței Speciale asupra Afganistanului ținută sub auspiciile OCS și Planului de Acțiune a OCS și Afganistanului asupra combaterii terorismului, traficului ilicit de droguri și crimei organizate*, publicate la 27 martie 2009, disponibile pe site-ul OCS.

¹³⁹⁷ Conform *Declarației de la Ekaterinburg*, publicată la 16 iunie 2009.

¹³⁹⁸ *Idem*.

¹³⁹⁹ *Strategia de securitate națională a Federației Ruse până în anul 2020*, aprobată la 12 mai 2009 prin Decretul Președintelui Federației Ruse nr. 537.

următorul aspect precizat anterior: deși au curtat Organizația în 2006, în același moment în care Iranul devenea observator la OCS, Statelor Unite le-a fost refuzat accesul, nici măcar ca stat-observator.

Concluzii

Cooperarea internațională multilaterală constituie fundamentul unui sistem mondial stabil. În prezent, în domeniul securității este resimțită o nevoie acută de o astfel de cooperare, dat fiind faptul că natura complexă a amenințărilor cu care ne confruntăm necesită o abordare coordonată și utilizarea unor resurse ce cu greu pot fi puse la dispoziție de către un singur guvern.

Organizațiile internaționale, ca expresie a acestei cooperări, permit statelor să abordeze împreună problemele comune, în cadrul unui proces decizional colectiv, chiar dacă unele dintre ele, de fapt, divid în loc să unifice. Ceea ce este pe deplin aplicabil Organizației de Cooperare de la Shanghai, care, încă de la constituire, a dovedit voință politică și participare activă la construirea unui mediu de securitate stabil și flexibil pe un spațiu supus oricând dezechilibrelor.

În cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai, pe care unii, pe drept, o consideră *organizație internațională de securitate de importanță secundară*¹⁴⁰⁰, se poate vorbi despre o tendință accentuată de militarizare, concretizată în sporirea investițiilor în forțele armate, reformarea lor, diversificarea acestora, și, cel mai important, din punct de vedere geostrategic, creșterea numărului de exerciții militare întrunite. Și nu oricum, ci în comun cu o altă organizație regională de pe acest spațiu – Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), în care rolul principal îl deține Rusia, alături de patru dintre statele central-asiatice care se regăsesc în formatul de securitate multilateral pe care l-am analizat – Kazahstan, Kârgâzstan și Tadjikistan, Uzbekistan, plus Armenia și Belarus. Putem vorbi de o dimensiune de securitate colectivă în Eurasia capabilă să contrabalanseze alte organisme similare, dar cu tradiție în acest sens?

În contextul unui mediu internațional de securitate dinamic și fluid, mutațiile și tendințele ce se prefigurează la început de secol XXI aproape că nu mai surprind. Interacțiunile și/sau opozițiile de putere dintre actorii scenei internaționale generează mari schimbări geopolitice, determinând diverse evoluții și polarizări politico-strategice în noua ordine mondială. Pe această logică se înscrie apariția și evoluția Organizației de Cooperare de la Shanghai, a cărei analiză surprinde capacitățile, interesele și acțiunile manifestate de statele care compun organizația. State care se diferențiază unele de altele atât prin profilul inegal din punct de vedere politic, economic, militar, social și confesional, regimul mai mult sau mai puțin democratic aflat la putere, cât, mai ales, prin implicarea și angajarea directă și manifestă în competiția hegemonică.

Competiția pentru resurse energetice în lumea contemporană rămâne încă o sursă importantă de crize și conflicte, cu rol deosebit de polarizare și/sau de catalizare

---

¹⁴⁰⁰ Vasile POPA, Alexandra SARCINSCHI, **Perspective în evoluția organizațiilor internaționale de securitate**, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2007, p. 43.

a forțelor, atât timp cât cererea crește mult mai rapid decât oferta, iar rezervele majore de hidrocarburi sunt localizate în zone caracterizate de profunde dezechilibre politico-economice și instabilitate. Competiția pentru supremație în acest spațiu atinge cote tot mai ridicate de dinamism, indiferent dacă ea are loc între marile „blocuri” comerciale sau financiare. În disputa pentru controlul spațiului energetic și cel al resurselor alimentare și de apă acești actori nu sunt de neglijat. Nu trebuie neglijate nici reacțiile/strategiile pe care aceștia le pot avea în disputa de interese. Incapacitatea tehnologică, imagologică, financiară ar putea să-i împingă spre soluții care nu se încadrează în logica și așteptările specialiștilor militari occidentali.

Bibliografie:

- [1] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiivele sale geostrategice**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- [2] LO, Bobo, **Axis of Convenience. Moscow, Beijing, and the New Geopolitics**, Chatham House, London, 2008.
- [3] MUREȘAN, Mircea; VĂDUVA, Gheorghe, **Strategia de parteneriat. Parteneriatul strategic**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [4] SARCINSCHI, Alexandra, **Dimensiuni non-militare ale securității**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [5] BĂDĂLUȚĂ, Manuela, *Moscova – Beijing – New Delhi: un triumfi strategic*, în **Lumea**, nr. 6, 2006, pp. 38-43.
- [6] DENG, Yong, *Remolding Great Power Politics: China's Strategic Partnership with Russia, the European Union, and India*, în **The Journal of Strategic Studies**, vol. 30, nr. 4-5, august-octombrie, 2007, pp. 863-903.
- [7] MIHALACHE, Veronica, *New Military and Security Aspects in the Ex-Soviet Space*, comunicare științifică la Sesiunea internațională de comunicări științifice a Facultății Tehnice Militare „Bolyai János” din cadrul Universității Naționale de Apărare „Zrínyi Miklos” din Budapesta cu tema **New Challenges in the Field of Military Sciences**, 18-19 noiembrie 2009.
- [8] MUNTEANU, Miruna, *Tensiuni ascunse în prietenia Rusia-China*, în **Dosare ultrasecrete**, 31 martie 2007.
- [9] POLARIS, Jean, *The Sino-Soviet Dispute: Its Economic Impact on China*, în **International Affairs**, nr.40, vol. 4.
- [10] UDRESCU, Mircea, *Aspecte din evoluția paradigmelor de strategie a securității naționale și europene*, în **Revista de Științe Militare**, nr. 1 (18), Anul X, 2010.

CORPORATE TRANSNATIONALITY AND MULTINATIONALITY

Marinela GEAMĂNU*

TRANSNAȚIONALITATEA ȘI MULTINAȚIONALITATEA CORPORATISTĂ

Corporațiile transnaționale reprezintă un sistem deosebit, în măsura în care constituie principalul factor al transformărilor profunde ce au loc în economia mondială. Cu toate acestea, o semnificație deosebită este atribuită evaluării și explicării interconexiunilor dintre economiile naționale, pe de o parte, și deținătorii fluxurilor de investiții străine, pe de altă parte. În economia globală, firmele multinaționale constituie unul dintre cei mai reprezentativi factori ai progresului economic contemporan. Avantajele competitive de care pot beneficia, în prezent corporațiile multinaționale depind, în mod nemijlocit, de specificul țării în care acestea își desfășoară activitatea.

Transnational corporations is a flagship for globalization which is the extension of free market capitalism so that the market will be left more tasks, and national economies will be opened to free trade and competition. One of the most direct and visible effects of corporate strategies of transnational organizations and corporate governance mechanisms aimed at internationalization of organizations.

The transnationalization process is achieved primarily through the creation and expansion of an impressive network of transnational agents. Transnational companies are the engine of the whole process and thereby international investment capital. It follows that "foreign direct investment are the main instrument for developing international economic relations, while underlying the emergence and development of transnational companies.

Multinational corporations represent one of the most representative factors of the contemporaneous economic progress in the global economy. Along time, many economists were concerned about the problems of the multinational companies, by the place occupied by them in the contemporaneous world economy. In an attempt to catch the economic nature of a multinational corporation, some definitions given in 1966 considered that they represent "a large company holding industrial branches in at least six countries". Later on, due to the fact that medium companies also emerged which contributed to the global economy integration, most economists considered that a multinational corporation was a company that extended its production and marketing activity beyond the borders of the mother country. In the same period, other economists tried also to grasp the defining elements of a multinational corporation and described it as an enterprise (or group of enterprises) of large size, which, starting from a national base, implanted more branches in different countries while adopting an organization and strategy of world level.

---

* Teaching Assistant Ph.D Student

Nowadays, multinational corporations have a massive presence in the global economy, which leads to the internalization of services and production.

The emergence and development of multinational corporations have radically changed the data referring to competition. Global industries have emerged, which are defined as industries where the competitive position of the companies in a certain country is significantly affected by their position in other countries and vice versa.

It is essential to keep in mind that multinational companies have at present a high economic force. Not few of them even surpass the economic force of some states and thus have the possibility to influence the political. Nevertheless, the fact must be recognized that the world is changing due to the activities of the multinational corporations and, implicitly, the nation-state also suffers changes; but as Peter F. Ducker asserted, we cannot talk about its disappearance.

In the global economy, the companies' sizes have become an essential parameter that conditions their expansion over borders while creating an operational and financial synergy meant to reduce vulnerabilities.

An important role in the development process multidirectional global economy is complex systemic investments held by transnational corporations. In this regard, the decisive element in support of redistribution of financial capital, human and informational, possession under increasingly complex organizational structures, ie TNCs, is represented by the way it is ensured diversity and cross-sector investment, which contributes, great extent, the consolidation of a stable global economic development.

Foreign direct investment (FDI) is one of the most complex manifestations of phenomena and processes of globalization and foreign markets depending on the number and activity compared with the expansion of multinational and transnational corporations worldwide.

Anda Mazilu as noted, the term "multinational enterprise" is used primarily by anglo-saxon authors, without between it and the "transnational corporation" can still be glimpsed now and other than their linguistic differences. About "transnational corporation" UNCTAD's write reports, and all economists agreed by the organization. UNCTAD's vision of the transnational corporation is very large, it defines itself as an economic entity consisting of a parent company and subsidiaries abroad.

According to expert estimates, foreign direct investment is relevant medium and long term, for that major multinational and transnational corporations as the main international will continue their ascent in the form of mergers and acquisitions in developed countries and below the green field investment in developing countries development.

The use of foreign labor becomes an important element of normal functioning and effective mechanism of the global economy. Transnational Companies (TNCs), the major driver of globalization, acting in a global economy means global production, global capital, global market.

The transnationalization is a complex process by which national economies are integrated into the global economy through free movement of capital, goods, etc..

Multinational companies are considered to be those holding companies, with a certain percentage of business conducted beyond the country of origin by operational units, each with responsibilities in regard to adapting to the characteristics of product and market strategy that works.

The transnationalization process is achieved primarily through the creation and expansion of a major transnational networks of agents. The engine of the whole process are the transnational companies and thereby, international investment capital.

It follows that "foreign direct investment are the main instrument for developing international economic relations, while underlying the emergence and development of transnational companies."

Transnationalization - is directly the expansion of TNC home abroad. However, the phenomenon can be approached transnationalisation both in terms of the TNC, as well as that of the state. The transnationalization approach in terms of the state in the number of states that have capital implanted in the national economy of a country.

Transnational corporations are becoming the main vehicle for the whole contemporary globalizing economy. TNC is a system meant, as far as the main factor in the profound transformations taking place in the global economy.

However, special significance is attributed to the assessment and explain the interconnections between national economies, on the one hand, and holders of foreign investment flows, on the other.

For this reason, transnational corporations can be considered the main driver for the integration of economies and generating new traits in delineating host world economic system. TNCs are part of the situation in which the contemporary world, being an objective reality of the global market, a presence that could not be ignored and that any participant in the global flow of goods and services, capital, technology human resources, etc., he could not avoid.

The transnationalization will go much further: they stake a real and grave is the end of the national and the postnational era beginning. But this process does not occur evenly transnationalization without contradictions; phenomena that occur in many countries, even developed shows that the nation state plays still a role.

In past decades, multinational corporations (MNCs) is one of the most representative factors of progress, as assess the British publication *The Economist*, they spread the wealth, work, advanced technologies and contribute to raising living standards and improving business environment.

Transnational company will no longer rely on one important national location for multinational companies but that will serve global markets through global operations. Unlike multinational companies, transnational companies can no longer be controlled or constrained by the policies of certain states. These will be subject to national regulatory standards imposed and agreed. The national governments will not be able to take any effective regulation contrary to these standards at the expense of transnational companies that operate within their borders.

TNCs could be considered the main manifestation of an authentic global economy. The MNCs and TNCs are certainly parts of resistance in shaping the

globalization process. Recent estimates show that currently the world, there are about 65.000 TNCs, with about 850.000 affiliated organizations. Their economic impact can be measured in different ways.

The spectacular growth of TNCs and the substantial increase in their share in the world today has been influenced, in turn, influenced by globalization.

The transnational companies have a significant qualitative impact on the labor market in countries where it operates, offering them jobs of high quality to those offered by domestic firms in host country.

It follows therefore that TNCs have a large and growing potential to exert a positive qualitative influence on the labor market and working conditions in the country of origin and the host country.

The transnational corporations have come to change the structure factors of production in many countries, due to the movement of human and physical capital and technology from one part to another of the world, representing a new basis of tangible assets.

Large transnational corporations are the biggest producers and users of technology and also the largest organizers of this international movement, and increases as the internationalization of production, TNCs becomes increasingly important role both in technology and innovation in technology dissemination.

In the new global economic order, international companies are going through a specific stage, of the multinationalization to the transnationalization, focusing on transnational elements, namely:

- origin of capital;
- company's governing bodies in different countries;
- absence of legal ties based on the assumption of a nation with a particular member.

Basically, the idea of transnational corporation, multinational or international, is now synonymous with foreign investment.

The main beneficiaries are the transnational corporations transnationalisation that the transfer of production capacities in the developed countries by enhancing foreign direct investment by implementing new technologies and efficient management, obtained in exchange for cheap labor and raw materials at a much lower price than in countries of origin.

TNCs tend to be concentrated in industries intensive in skilled labor and marketing and use more capital-intensive technology and superior managerial and organizational techniques.

References

- [1] Bari, I., *The globalization of the economy*, Economic Publishing House, Bucharest,, 2005
- [2] Dumitrescu S., Bal A., *Global economy*, Economic Publishing House, Bucharest, 2002
- [3] Ducker, P. F., *Post-capitalist society*, Image Publishing, Bucharest, 1999
- [4] Gilpin, R., *The world economy in the XXI century. The challenge of global capitalism*, translated by Diana Istrăţescu and Cristina Aboboaie, Polirom Publishing, 2004
- [5] Mazilu, A., *Transnational and competitiveness. An Eastern European Perspective*, Economic Publishing House, Bucharest, 1999
- [6] Popescu, I., Bondrea, A., Constantinescu, M., 2004, *Globalization - myth and reality*, Economic Publishing, Bucharest, p. 261
- [7] Postelnicu, Gh., Postelnicu, C., *Economic Globalization*, Economic Publishing, Bucharest, 2000
- [8] Voinea, L – *Transnational corporations and global capitalism*, Polirom Publishing House, Iaşi, 2007
- [9] *** *The Economist*, 29 January, 2008

THE IMPACT OF TNC INVESTMENTS ON SMALL-SIZE ECONOMIES' DEVELOPMENT

Marinela GEAMĂNU*

Rezumat

În prezent, statele lumii, în general, și cele mici, în special, nu mai pot să-și asigure o dezvoltare și o creștere economică stabilă pe cont propriu. Unele țări au nevoie de susținere din partea altor state cu o dezvoltare economică durabilă și cu o mai mare putere financiară.

Lucrarea își propune cercetarea strategiilor de transnaționalizare economică a țărilor mici, dezvoltarea politicilor de integrare economică internațională pentru asigurarea unei creșteri economice stabile și asigurarea bunăstării statelor mici.

Attraction of transnational corporations in the national economy is the main object of the process of competition between countries. Countries, especially small ones, in developing or in transition, are attracted to transnational corporations financial resources and soar in an increasingly fierce battle to attract capital for the country, but the transnational corporations are the ones that most profit from it.

The impact of TNC investments on small-size economies' development behavior represents a new approach to host-country of the expansion capital. The adaptation process of transnationalization in the small states in order to obtain a most favorable impact it is of significant importance.

The object of research is transnationalization economic opportunities of small countries, the development of international economic integration policies for ensuring sustainable economic growth and welfare of small countries.

One of the most important features of the global economy represents the transnationalisation of the economies of the world states, especially of the small ones. Of particular importance is the analysis of transnational corporate investment impact on the economy of small countries that usually are poorly developed and reduced internal capacity development.

The transnationalization is not a linear process, but a contradictory, bearing both benefits and disadvantages host economies.

Transnationalization process is achieved primarily through the creation and expansion of a major transnational networks of agents. The engine of the whole process are the transnational companies and thereby, international investment capital. It follows that „foreign direct investment are the main instrument for developing international economic relations, while underlying the emergence and development of transnational companies”¹⁴⁰¹.

At present, the transnationalization of small states, developing or in transition represents the most important factor in ensuring sustainable and stabile economic

---

* Teaching Assistent Ph.D Student Marinela Geamănu

¹⁴⁰¹ Dumitrescu S., Bal A., *Global economy*, Economic Publishing House, Bucharest, 2002, pg. 43

growth. As a result, the benefits can be divided between host country and transnational corporation. The success depends on the capacity of small states to make the transnational corporation to come in their economies. Also, in the research is analyzed the impact of transnationalisation over the migration of labor force.

According to specialists estimates, development of foreign direct investments is relevant on medium and long term, because the multinational and transnational corporations on an international level will continue rising in the form of mergers and acquisitions in developed countries and as the investment of green field in the developing countries.¹⁴⁰²

Countries from Central and Eastern Europe represents savings priority location for foreign direct investment in the future. These countries are preferred because their potential in terms of foreign direct investment is very high because the infrastructure and the privatization process is still at starters.¹⁴⁰³

The motivations of transnational companies in the international literature are classified into four criteria:

- **Searching for resources** - this, in fact, there was another appearance during the colonial empires. Lack of resources and, in particular, those natural forces to move the company abroad, in countries with abundant natural factors of production.
- **Searching for markets** – the companies tend to have a larger number of consumers, so it need to get into new markets. They also search for countries with large populations or high purchasing power.
- **Searching for efficiency** – in this category are reducing production costs, investment incentives, the presence of other complementary companies in production-distribution process, the development of research and development.
- **The search of strategic assets** – the access to technology or the possibility of developing technologies.

First, market factors seem to be very strong, attracting transnational corporations from developing economies in their countries or pushing them into host countries. In the case of Indian transnational corporations, the need to follow customers niche products - for example, IT services - and the lack of international linkages are key factors of industrialization. Chinese and Latin American TNCs are particularly concerned with avoiding trade barriers.

Second, production costs, increasing domestic savings - particularly labor costs - is a major concern of transnational corporations in the countries of East and Southeast Asia, Malaysia, Korea and Singapore, but also islands Mauritius (which involves a lot of industries that export-oriented labor force, as the textile industry).

Thirdly, competitive pressures on companies in developing countries on them causing them to expand abroad. These pressures include competition from low cost producers, particularly those in the manufacturing sector in South East Asia and

---

¹⁴⁰² Postelnicu, Gh., Postelnicu, C. - *The globalization of the economy*, Economic Publishing House, Bucharest, 2000

¹⁴⁰³ Voinea, L – *Transnational corporations and global capitalism*, Polirom Publishing House, Iași, 2007

Eastern Europe, which are extremely effective. Currently, Indian TNCs are "immune" to these pressures, probably due to specialization in services and an abundance of cheap labor. For them, competition from domestic and foreign companies based in India is a more powerful impulse to exit the international market. Similarly, transnational corporations and foreign competition, the Chinese economy is seen as one factor behind the rapid expansion of foreign direct investments made by transnational corporations in China. Such competition can sometimes lead to preventive internationalization, as happened with Embraer (Brazil) and Techint (Argentina), which have invested abroad in the '90s, before the liberalization of the economies of their countries' industries. Local and global competition is a major problem for transnational corporations in developing countries, especially when they are part of global production networks in industries such as automotive, electronics and clothes.

Fourth, the source and host government policies influence investment decisions in other countries. Chinese TNCs consider their government's policies as a factor in their calls for internationalization. Indian companies, on the other hand, were left convinced of regulations and incentives encouraging host governments, as well as competition and favorable policies for foreign direct investment inflows.

Depending on the four variables, companies can take four different decisions. Each decision may be subject to different risks of failure under pressure, sometimes unpredictable, but the essential consequences for a particular sector or national economy as a whole.

Migration is a process exclusively due process of transnationalization. Today, migration of people in search of better wages implies an acceleration of transactions on the exchange markets, leading to a destabilization of national economies, especially small states in the developing world. Experts have concluded that this phenomenon of the transnationalization is not purely economic, which is limited to the reorganization of production activities and the movement of capital flows.

Transnational corporations from developed countries, "productive assets located in emerging economies to have access to labor and cheap natural resources".¹⁴⁰⁴ Thus, developing countries that want to reduce the gap that separates them from developed countries to purchase high performance technology, the leading developed countries through various means: foreign loans, foreign investors by transnational corporations and foreign direct investment.

The transnationalization process should not be regarded as a lifeline, which automatically leads to positive macroeconomic effects. The efficiency of this phenomenon depends on the quality of assistance and mutual benefit, and the

---

¹⁴⁰⁴ Mazilu, A., *Transnational and competitiveness. An Eastern European Perspective*, Economic Publishing House, Bucharest, 1999

branches are attracted of TNC investments. Foreign direct investments, in terms of transnational corporations, is one of the factors of a country's economic growth, especially for small countries.

After analyzing the correlation between transnationalization and economic growth, we conclude that FDI has a positive impact on growth only if his insistence that the state promotes its own investment policy, taking into account national interests and priorities of the country.

The states, especially those with the economic development of small size should pay attention to the quality investments.

Experience of small countries with poor economic development (Czech Republic, Hungary) show that the impact of TNC investments contributed to the modernization of their economies radically more efficient through the use of modern management and technologies, top, specializing economies of these countries, by passing at a higher level of the international specialization.

FDI is only one factor of economic growth. Although there is a positive trend in the transnationalization of the country, however, generated effects are still modest.

The main reasons causing firms to internationalize their assets are getting as big a profit as lower costs and achieve a greater return. These can be achieved by taking advantage of opportunities offered by other countries with cheaper material and human resources, by entering the discount market for export. Among the positive effects of exporting capital and technology is profit repatriation to their home countries of transnational corporations.

The main beneficiaries of the process of transnationalization are transnational corporations that transfer of production capacities in the developed countries through increased foreign direct investment through deployment of modern technology, top management and performance, get cheap labor and raw materials at a price much lower than in countries of origin.

Also developing and transition countries may obtain some benefits provided to use the opportunities offered by transnational corporations. Especially, small states should take into account the primary role of transnationalisation and try to full advantage.

Lack of capital obtained from domestic natural resources, lack or inadequacy of local investors, causes developing countries to rely on foreign loans and foreign investment through multinational corporations and foreign direct investment. In turn, transnational corporations are interested to find labor, which is relatively cheap and new natural resources, new markets for the products.

Thus, developing countries open to international capital through transnational corporations, foreign direct investment and financial loans is necessary for their economic growth and transnational corporations, developed country governments, private banks and international financial institutions have to gain from investments and loans.

Today, transnational corporations are a powerful force in the global economy and can be considered a binder of the national economy, which is a continuous process of internationalization.

The impact of TNC investments are at the same time, and competitiveness. To be competitive, small countries in developing or in transition, must make its own efforts, and they did some countries in Latin America and Southeast Asia.

The contribution of transnational corporations, many countries have moved from countries that export raw materials to countries that are leaders in exports of manufactured goods.

It is known that countries with small economic development of the world are dominated by issues that are linked together and creates difficulties and obstacles in their economic development. Thus, the transnationalization process could be the key to success of these economies and nations.

The most important aspect could be enhanced identification process of transnationalization in all branches. In recent years, there is an intensification of the global expansion of transnational corporations.

References

- [1] Barna C., *Foreign direct investment (FDI) in Central and Eastern Europe*, Economic Tribune, No.41-2001, – pg. 67-69
- [2] Mazilu, A., *Transnational and competitiveness. An Eastern European Perspective*, Economic Publishing House, Bucharest, 1999
- [3] Pârvu D., – *Efficiency of investments*, Lumina Lex Publishing House, Bucharest, 2003
- [4] Postelnicu, Gh., Postelnicu, C. - *The globalization of the economy*, Economic Publishing House, Bucharest, 2000
- [5] Dumitrescu S., Bal A., *Global economy*, Economic Publishing House, Bucharest, 2002, pg. 43
- [6] Voinea, L – *Transnational corporations and global capitalism*, Polirom Publishing House, Iași, 2007

GUVERNANȚA CORPORATISTĂ – EFECTE ASUPRA ECONOMIEI CORPORATE GOVERNANCE – EFFECTS ON THE ECONOMY

Ioana-Adriana MURARIU*

CORPORATE GOVERNANCE – EFFECTS ON THE ECONOMY

In today's economic world, the corporation is the dominant form of business organization. The management of transnational corporations is at the top management company in the country of origin. Corporate Governance is a concept that defines the way which a corporations' activity is governed and represents a system in which the company is operated and controlled. The basic role of centralized management is to facilitate the business on specialized fields.

Keywords: management, investors, economy, corporate governance, efficiency

Conceptul de Guvernanză corporatistă

Guvernanză corporatistă reprezintă un concept ce definește modul în care este guvernată activitatea unei corporații. Conceptul de guvernanză corporatistă a fost elaborat în ultima perioadă într-o formă modernă, sub denumirea de *guvernare corporativă* (Stoica, et al., 2006).

Guvernanză corporatistă presupune și implică stabilirea obiectivelor corporației și a categoriilor de risc pe care și le asumă, alinierea activităților și produselor la ipoteza că managementul va opera într-o manieră sigură și solidă. Astfel se asigură crearea premizelor necesare ca operațiunile zilnice să se deruleze în cadrul profilului de risc stabilit, protejându-se interesele companiei-mamă și a filialelor acesteia.

Guvernanză corporatistă este definită ca un ansamblu de relații între managementul companiei, acționarii săi și clientelă, ce trebuie să se concretizeze într-o utilizare cât mai eficientă a resurselor aflate la dispoziția companiei (Dobrotă, 1999). Literatura de specialitate oferă o serie de definiții pentru conceptul de guvernanză corporatistă:

- Corporate governance - regăsit în literatura română de specialitate sub denumirea de „guvernanză corporativă” sau „conducere corporatistă”- este sistemul prin care o companie este condusă și controlată (The Journal of Finance - 1997).
- Guvernanză corporatistă poate fi definită ca ansamblul relațiilor unei companii cu acționarii săi, sau mai pe larg, cu societatea pe ansamblu (Financial Times - 1997).
- Guvernanză corporatistă este ramura economiei care studiază modul în care companiile pot deveni mai eficiente prin folosirea unor structuri instituționale cum ar fi actele constitutive, organigramele și cadrul legislativ.

---

* Asistent universitar, doctorand, Universitatea *Spiru Haret*, Facultatea de Finanțe și Bănci – București

- Guvernanța corporatistă este un set de reguli conform cărora firmele sunt conduse și controlate, este rezultatul unor norme, tradiții și modele comportamentale dezvoltate de fiecare sistem legislativ.
- Guvernanța corporatistă se referă la promovarea corectitudinii, transparenței și responsabilității la nivel de companie (J. Wolfensohn, președinte al World Bank - Financial Times - 1999).

Guvernarea corporativă este o combinație de legi, regulamente și coduri de conduită care dă posibilitatea companiilor de a atrage capitalul financiar și uman necesar pentru desfășurarea unei activități eficiente, generatoare de valoare pe termen lung, atât pentru acționarii săi, cât și pentru societate în ansamblu.

În universul economic al zilelor noastre, **corporația** este forma dominantă de organizare a afacerilor.

Administrarea corporației își are nucleul în bordul director. În marile companii internaționale, consiliul director deține - în mod normal - un rol pasiv, de supraveghere, spre deosebire de conducerea la vârf care se ocupă de fapt de administrarea afacerilor propriu-zise ale concernului.

Rolul de bază al conducerii centralizate este acela de a facilita desfășurarea activității pe domenii de specialitate. Deși ar putea exista asemănări între aceștia, investitorii ar putea fi simpli investitori, managerii pur și simpli manageri, profesioniști cu aptitudini în ceea ce privește afacerile corporației. Mai mult, în acest fel managerii și-ar putea organiza optim un nivel de comunicare și control în interiorul corporației, o structura ierarhică ce sporește eficiența companiei în sine.

Conducerea centralizată duce astfel la creșterea eficienței organizaționale, iar managerilor le este oferită o autoritate nelimitată. Judecata lor de afaceri nu este condusă de intențiile outsiderilor cum ar fi acționarii. Cu toate acestea, această putere discreționară nu este niciodată dată în scopul de a face posibil ca managerii de top să-și maximizeze avantajele personale, ținând cont că autoritatea le este dată managerilor pornind de la premisa că rolul acestora este să acționeze în interesul altor persoane.

Pe cealaltă parte, acționarii obțin profit financiar din afacerile companiei, însă rareori se întâmplă ca în cadrul conducerii, regulamentul și normele de organizare ale companiei să le asigure votul.

Curentul modern de dezvoltare a strategiei guvernării corporative și a normelor de practicare eficientă a acesteia își are originile la începutul anilor 1990, în Marea Britanie, Statele Unite și Canada, răspunzând unor probleme ridicate de funcționarea corporativă a unor companii de marcă, a unei lipse evidente de coordonare din partea autorității care a contribuit la crearea acelor situații problematice, precum și la presiunea schimbării exercitată de către investitorii instituționali. Raportul Cadbury în Marea Britanie, Consiliul Director al General Motors în SUA și raportul Dey în Canada, toate acestea s-au dovedit a fi surse de influență pentru alte tipare și modele de activitate.

În ultimii 10 ani, modelul și legile de conducere au prins contur din bursele de valori, corporații, investitori instituționali, asociații de directori și conducători de

vârf. Acordul cu aceste recomandări guvernamentale nu sunt, în general, permise prin lege, deși regulile legate de bursa de valori ar putea avea un efect coercitiv.

În țările dezvoltate, s-au pus în discuție atât modelele voluntare, cât și legile constrângătoare ale buneii conduceri. De exemplu, atât Codul Bunei Conduceri publicat de Institutul Brazilian al Direcției Corporatiste, cât și Codul Guvernării Corporative redat de Comitetul de Guvernare Corporativă al Consiliului Mexican de Coordonare a Afacerilor, sunt într-un tot idealiste și nicidecum atașate vreunor cereri oficiale. Asemănător, Regulamentul Confederației Indiene de Industrie și Bursa de Mărfuri organizată după regulamentul thailandez, sunt redactate pentru a crea conștiința în practica eficientă din sectorul de conducere corporativă, dar nu sunt la această oră legate de cererile emise de bursa de mărfuri (Stoica, *et al.*, 2006). În alt sens, codurile de conducere corporativă ale Greciei sau Malaieziei, cel emis de Bursa de Mărfuri din Hong Kong și raportul Comisiei sud-africane referitor la guvernarea corporatistă, toate adoptă transparența și structura organizațională obligatorie.

Principiile guvernantei corporatiste

Printre principiile guvernantei corporatiste enumerăm următoarele:

- Elaborarea unei strategii coerente, bazată pe valorile grupului, cuprinzând ca principale axe: „ce ne propunem?”, „cum?”, „cu ce mijloace?” și care să permită evaluarea finală atât a performanțelor individuale cât și ale echipei;
- Stabilirea profilului de risc al companiei, în funcție de care se vor defini responsabilități clare și nivele de competență;
- Definirea clară a funcției de gestiune a riscului financiar dublată de un sistem adecvat de control intern (inclusiv funcții de audit intern și extern);
- Elaborarea de coduri de conduită și alte proceduri de comportament precum și sistemele eficiente pentru asigurarea conformității;
- Motivarea performanței;
- Transparența și informațiile care circulă pe orizontală și pe verticală cât și către exterior;

Guvernarea corporatistă reprezintă „o combinație de legi, regulamente și coduri de conduită care dă posibilitatea companiilor de a atrage capitalul financiar și uman necesar pentru desfășurarea unei activități eficiente, generatoare de valoare pe termen lung, atât pentru acționarii săi, cât și pentru societate în ansamblu” (Stoica, *et al.*, 2006).

Marea parte a literaturii de specialitate pe probleme ale guvernării corporatiste, se referă la companiile publice, acolo unde separarea puterii și a controlului sunt și mai mari, iar acționarii minoritari sunt o realitate.

Efecte ale guvernantei corporatiste

Guvernarea corporatistă are mare influență și asupra economiei în ansamblu:

- din punct de vedere *microeconomic*:

- crește capacitatea societăților de a-și finanța rapid și ieftin dezvoltarea;

- ridică nivelul de performanță economică, creditorii acordând o importanță deosebită mediului de conducere;
- din punct de vedere *macroeconomic*, prin respectarea principiilor de guvernare corporatistă se asigură:
  - eficientizarea economiei naționale prin alocarea rațională a resurselor;
  - creșterea transparenței, eliminarea corupției și evaziunii fiscale;
  - dezvoltarea pieței de capital prin atragerea investitorilor de portofoliu cu mare putere financiară;
  - mobilizarea economiilor populației prin dezvoltarea unor alternative financiare, respectiv piața de capital.

În România, reglementările cu referire la *guvernarea corporatistă* sunt conținute în Legea 31/1990 privind societățile comerciale, Legea 525/2002 privind accesul la informații pentru privatizare, Legea 65/1995 privind falimentul societăților comerciale, precum și în numeroase Ordonanțe de Urgență ale Guvernului (Stoica, *et al.*, 2006).

Bursa de Valori București a fost organismul care a aderat principiilor guvernării corporatiste, prin adoptarea în august 2001 a propriului Cod de Conducere și Administrare, destinat emitenților listați.

În iunie 2005 Bursa de Valori București a lansat “Institutul de Guvernare Corporativă”.

În ceea ce privește piața de capital din România, există deficiențe referitoare la guvernarea corporatistă, dintre care menționăm următoarele (Stoica, *et al.*, 2006):

- Insuficienta transparență pentru micii investitori*, fiind identificate destule societăți care nu au raportat structura de acționariat și nu au actualizat valoarea capitalului social.
- Lipsa de transparență a mediului economic*, ineficiența protecției drepturilor acționarilor minoritari, precum și insuficiența responsabilitate a Consiliilor de Administrație au reprezentat o frână în atragerea de investitori de portofoliu și dezvoltarea pieței de capital.
- Neîndeplinirea obligațiilor de raportare* din partea emitenților a modificărilor survenite în activitatea societăților, cu implicații financiare ori în ce privește structura acționariatului a determinat aplicarea a numeroase sancțiuni conducerilor unor asemenea societăți.

Din punctul de vedere al unei bănci, abordând rolul și responsabilitățile actorilor cheie în procesul de guvernare corporatistă, discuția se plasează automat în contextul riscului și al managementului riscului și se bazează pe o abordare sistemică a pieței.

Responsabilitățile actorilor cheie în guvernarea corporatistă în ceea ce privesc băncile, ar putea fi sintetizate astfel:

a) La nivel sistemic, intervin:

- autoritățile legislative și de reglementare care au rol de optimizare;
- supraveghetorii bancari care au rol de monitorizare.

b) La nivel instituțional intervin:

- *acționariatul* care are ca principală și unică responsabilitate desemnarea actorilor cheie;
  - *Consiliul de Administrație* care are ca rol stabilirea strategiilor și politicilor de implementare a acestora;
  - *Comitetul Director* (Conducerea Executivă) care implementează politicile;
  - *Auditul intern* care testează conformitatea cu politicile și furnizează informații privind eficiența guvernantei corporatiste;
  - *Auditul extern* care efectuează evaluări și livrează opinii.
- c) **La nivel de clientelă** se operează în mod responsabil potrivit regulilor stabilite la nivel sistemic și instituțional.

Bibliografie:

- [1] STOICA, V., CORBU, I., MURARIU, Ioana-Adriana – *Sistemul bursier internațional*, Editura Fundației „România de Mâine”, București, 2006.
- [2] BARI, I. – *Probleme globale contemporane*, Editura Economică, București, 2003
- [3] BĂCANU, B. – *Practici de management strategic. Metode și studii de caz*, Editura Polirom, Iași, 2006
- [4] DOBROTĂ, N. coord. – *Dicționar de economie*, Editura Economică, București, 1999
- [5] VOINEA, L. – *Corporațiile Multinaționale și Economii Naționale*, Editura I.R.L.I., București, 2001

TEHNICI DE TRANSFER ȘI SUSTRAGERE A PROFITULUI CORPORAȚIILOR

Ioana-Adriana MURARIU*

TRANSFER AND EVADING TECHNIQUES OF CORPORATE PROFIT

Transnational corporations have at their disposal a number of ways to transfer profits to their country of origin and also ways of evading the legal regulations of host countries in which they operate. Avoiding customs controls is one of the most used techniques of removal. Host country authorities know the techniques used by the companies and therefore they have imposed certain constraints on the application conditions of these techniques.

Keywords: profit, host country, evading techniques, counterpart, acquisition.

Corporația transnațională se prezintă sub forma unui mecanism complex cu verigi mondiale bine determinate, constituit din numeroase componente interconectate aflate în permanentă evoluție. Aceste companii își realizează activitatea prin crearea de filiale sau prin fuziuni și achiziții ale companiilor mai mici din țările gazdă în care consideră că vor obține avantaje competitive și maximizarea profitului.

Tehnici de transfer și sustragere a profitului

Transferul *profitului corporației* este un subiect complex și de o mare importanță. Profiturile obținute și fluxurile de numerar generate prin activitatea investițională desfășurată în țara gazdă nu au nici o valoare pentru corporația transnațională dacă nu pot fi repatriate în cele din urmă în țara de origine a transnaționale, pentru a fi distribuite acționarilor acesteia companiei-mamă.

Multe țări dezvoltate permit *transferul liber* și în orice moment al întregului profit și repatrierea capitalului investit (Popescu *et al.*, 2004).

Corporația transnațională are la dispoziție tehnici variate pentru a transfera fondurile și profiturile sale dintr-o țară într-o alta (Munteanu, Horobeț, 2003). Aceste mijloace se referă la:

- prețuri de transfer (*transfer pricing*);
- acorduri privind onorariile și redevențele (*fees and royalty agreements*);
- plățile în avans și în întârziere (*leading and lagging*);
- dividende;
- împrumuturi;
- conversia datoriei în participații (la capitalul social);

---

* Asistent universitar, doctorand, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Finanțe și Bănci – București

- facturarea în valută (*currency invoicing*);
- centre de refacturare (*re invoicing centers*).

Autoritățile valutare din țările gazdă ce aplică restricții au devenit pe deplin avizate în legătură cu faptul că transnaționalele folosesc prețurile de transfer, redevențele, plățile în avans sau în întârziere și alte modalități pentru transferul de fonduri și - în consecință - au impus anumite constrângeri asupra condițiilor de aplicare a unor astfel de tehnici. Controlul strâns al tranzacțiilor cu invizibile, validarea prețurilor de import și export și impedimentele introduse pentru operațiunile de plăți în avans sau în întârziere reprezintă exemple ale modului în care guvernele locale au hotărât să dispună la aceste tehnici de eludare.

Sunt importante de menționat și alte patru *tehnici* folosite de companiile transnaționale pentru sustragerea de la controalele valutare, respectiv (Munteanu, Horobeț, 2003):

- achiziționarea de bunuri de capital cu fondurile blocate în țara-gazdă, echipamentul este destinat unei utilizări extinse în interiorul grupului transnațional;
- cumpărarea de servicii locale cu valuta blocată, atunci când astfel de servicii sunt menite spre folosire în întregul grup;
- efectuarea și plata de activități de cercetare-dezvoltare în țara-gazdă, atunci când beneficiile rezultate din aceste activități sunt relevante la nivelul întregului grup transnațional;
- organizarea de reuniuni de lucru ale personalului corporației, de programe corporative, de pregătire profesională și angajarea de astfel de cheltuieli în țara gazdă și achitarea lor în valuta blocată în această țară.

Toate aceste *tehnici de sustragere* au în vedere cumpărarea de bunuri sau servicii pe plan local (țara gazdă) în ideea facilitării operațiunilor companiei transnaționale derulate de aceasta în alte țări de implantare, astfel obținându-se o anumită „deblocare” a fondurilor din țara gazdă.

În final, ar mai exista o a treia categorie de modalități de sustragere, pe care am putea-o considera ca reprezentând o serie de aranjamente de tip *contrapartidă*, între care se includ operațiunile de schimb în natură (*barter*), contractele de achiziționare (*counterpurchase*), acordurile de compensație industrială (*industrial offset*), acordurile de răscumpărare (*buy-back*) și comerțul în switch (*switch trade*). Toate aceste tipuri de aranjamente de contrapartidă sunt folosite de corporațiile transnaționale cu scopul deblocării fondurilor, care altfel ar rămâne captive într-o țară gazdă în virtutea reglementărilor privind controlul schimburilor valutare. Ne vom oprim asupra acestei categorii de modalități de sustragere, urmărind modul curent în care ele pot servi intereselor companiei transnaționale.

Contrapartida implică un acord reciproc privind schimbul de bunuri și servicii. Părțile implicate pot fi firme sau guverne, iar acordurile reciproce pot lua o serie de forme – de exemplu cele cinci tipuri menționate mai sus. Problema pe care ne-o punem este aceea de a studia cum se diferențiază între ele aceste modalități de sustragere de tip contrapartidă.

Schimbul în natură este cea mai simplă formă de contrapartidă. El implică

schimbul direct de bunuri și servicii provenind dintr-o anumită țară cu bunurile și serviciile provenind dintr-alta. Întrucât nu are loc transferul monetar, nu sunt necesare nici un fel de modalități de plată internațională sau scheme de asigurare-garantare a acestora. Frecvent, una dintre părțile implicate în *barter* se întâmplă să nu fie interesată în produsele pe care le primește și de aceea va fi implicată o parte terță, specializată în brokeraj, pentru a vinde marfa respectivă contra unui comision. Schimburile în natură reclamă coincidența reciprocă a intențiilor urmărite (Munteanu, Horobeț, 2003). Ultima parte implicată în tranzacție trebuie să fie interesată în ceea ce oferă cealaltă parte și să aibă acest interes în același timp cu partenerul. O astfel de coincidență completă de interese este greu de realizat și, pentru a găsi un răspuns acestei situații, s-a dezvoltat o nouă formă de contrapartidă, denumită *contractul de achiziționare*, care a devenit în prezent chiar mai des folosit decât barterul. În cadrul acestui aranjament, vânzătorul convine cu cumpărătorul:

- fie să achiziționeze de la o firmă nominalizată de cumpărător (în acest caz, cumpărătorul este cel ce „încheie socotelile” cu firma pe care a nominalizat-o);
- fie să achiziționeze în viitor produse de la cumpărător.

Contractul de achiziționare poate implica, de asemenea, o combinație între cele două posibilități menționate. Aranjamentul poate, totodată, implica o compensație parțială în produse, iar restul în numerar. În sensul strict al cuvântului însă, un astfel de aranjament de contrapartidă este acordul de compensație.

O altă formă de contrapartidă o reprezintă *acordurile de compensație industrială* (Munteanu, Horobeț, 2003). O bună parte din aranjamentele de tip contrapartidă implică acorduri reciproce privind cumpărarea de materiale sau componente de la firma sau țara cumpărătoare. De exemplu, un producător de automobile poate conveni să cumpere motoare de la firma cumpărătoare a autoturismelor sale. Sau, înțelegerea se poate referi la situația în care producătorul de autoturisme cumpără motoare de la un producător străin, în timp ce țara producătorului de motoare cumpără un număr însemnat de autoturisme.

Acordurile de răscumpărare reprezintă o formă des întâlnită de contrapartidă. Acestea se folosesc în special în tranzacțiile cu echipamente de capital. Într-un acord de răscumpărare, vânzătorul echipamentului este de acord să cumpere produsele fabricate cu echipamentul pe care îl livrează. De exemplu, un producător de echipament minier poate conveni să cumpere producția de minereu a minei căreia îi livrează echipamente, pentru o perioadă determinată de timp, cum ar fi 5-10 ani. Uneori, cumpărătorul echipamentului poate plăti contravaloarea acestuia parțial în produsele obținute și parțial în numerar. Precizăm că acordul de răscumpărare menționat în acest exemplu este mai corect încadrabil în tipul de acord de compensație.

Comerțul în switch prezintă un caz diferit. El se realizează atunci când importatorul a primit - într-o perioadă anterioară - un credit pentru a face o vânzare de bunuri sau servicii către o entitate dintr-o altă țară, iar acest credit nu poate fi convertit sub forma unei plăți financiare, dar trebuie să fie utilizat pentru efectuarea de achiziții în țara în care este acordat. În acest fel, titularul creditului schimbă (transferă) titlul asupra creditului său către firma sau țara de unde efectuează

achizițiile respective (Buckley *et al.*, 1998). Astfel, să presupunem că o firmă spaniolă a acordat un credit unei societăți din țara X în care ea are fondurile blocate prin restricții valutare, credit acordat pentru echipamentul industrial pe care l-a livrat. Dacă firma spaniolă găsește un produs în Italia pe care dorește să-l achiziționeze, atunci ea poate achita achiziția firmei italiene producătoare în contul creditului pe care îl are în țara X, cu condiția ca firma italiană să accepte acest lucru, întrucât este interesată să achiziționeze ea însăși produse sau servicii din țara X. Majoritatea acestor tipuri de operațiuni comerciale în switch sunt realizate de către firme de brokeraj.

Taxa de reținere

Veniturile pasive (precum dividendele, dobânzile, redevențele) obținute de o entitate rezidentă într-o țară (compania-mamă situată în țara de origine) în cadrul jurisdicției fiscale a unei alte țări (prin activitățile derulate de filiala sa în țara gazdă) sunt în mod normal supuse unei *taxe de reținere* (*withholding tax*) în țara gazdă (Munteanu, Horobeț, 2003). Motivul instituirii unei astfel de taxe este următorul: guvernele din țările gazdă recunosc în felul acesta faptul că majoritatea companiilor investitoare străine nu-și declară veniturile realizate la adevăratul lor nivel în fiecare țară în care operează prin tehnica prețurilor de transfer, a redevențelor și, ca atare, doresc să fie sigure că cel puțin un nivel minim al plăților pentru impozite este încasat de către autoritățile fiscale locale. Așa cum termenul „reținere” o sugerează, taxele sunt reținute de către filială din plățile pe care ea le remite companiei-mamă, iar aceste taxe de reținere sunt apoi virate autorităților fiscale din țara gazdă în care operează filiala. Taxele de reținere reprezintă un subiect important, reglementat prin tratatele fiscale bilaterale, mărimea lor variind, în general, între 0 și 25%.

Ca și în cazul impozitării veniturilor, țările de origine acordă credite financiare pentru taxele reținute în străinătate. De exemplu, dacă filiala din Franța a unei corporații transnaționale cu sediul central în Marea Britanie este supusă unei taxe de reținere asupra dividendelor remise companiei-mamă de 15%, iar taxa impozitului pe dividende în Marea Britanie este de 25%, impozitul pe dividende pe care va trebui să-l plătească compania-mamă autorităților sale fiscale din Marea Britanie se va reduce la 10%, după aplicarea unui credit fiscal de 15% de către autoritățile engleze (Buckley *et al.*, 1998). Taxele de reținere mai ridicate înseamnă, în mod evident, impozite mai mari colectate de autoritățile din țările gazdă și, respectiv, mai mici, de către autoritățile din țările de origine.

În concluzie, în ciuda tehnicilor elaborate de corporații pentru a sustrage profiturile obținute în țările gazdă și a le transfera companiei-mamă, guvernele țărilor în care aceste corporații își implantează filiale au reușit să găsească metode fiabile pentru a contracara efectele sustragerii profiturilor. Rămâne însă o alternativă deosebit de atractivă pentru companii, și anume paradisurile fiscale.

Bibliografie:

- [1] ANGHEL, I. E., **Investițiile Străine Directe în România**, Editura Expert, București, 2002
- [2] BUCKLEY, A., ROSS, S. A., WESTERFIELD, R. – *Corporate finance*, New York, 1998
- [3] MUNTEANU, C., HOROBETȚ, A. – *Finanțe transnaționale*, București, Editura All Beck, 2003
- [4] MUNTEANU, C. – *Investiții internaționale: introducere în studiul investițiilor străine directe*, Editura Oscar Print, București, 1995
- [5] POPESCU, I., BONDREA, A., CONSTANTINESCU, Mădălina – *Globalizarea, mit și realitate*, Editura Economică, București, 2004
- [6] VOINEA, L. – *Corporațiile transnaționale și capitalismul global*, Editura Polirom, Iași, 2007

CONSIDERAȚII PRIVIND COOPERAREA ÎNTRE STATELE RIVERANE CORIDORULUI VII PANEUROPEAN PENTRU REALIZAREA UNEI DEZVOLTĂRI DURABILE A REGIUNII DUNĂRII

Petrică COMAN*

In the first part of the paper the writer makes a few remarks on the importance of the Danube River. He analyses from a systemic point of view the VII Logistic and Transport corridor and enumerates the possible future domains of cooperation among the riverane states which have exit to it.

In the final part of the paper he brings and economical issues related to the integration with pan-European river transport system and enumerates the courses of action which he considers Romania should follow.

Încă din cele mai îndepărtate timpuri accesul națiunilor la căile de comunicații maritime și fluviale a reprezentat o cerință majoră a dezvoltării acestora. Dacă pentru marile puteri ale lumii marea a avut și are o importanță mult mai mare în comparație cu fluviile, pentru țara noastră și alte țări riverane Dunării fără ieșire la mare precum Austria, Ungaria, Slovacia, Serbia și Moldova, Dunărea a avut și are aceiași valoare ca și marea. Dunărea a prezentat interes geopolitic și geostrategic din antichitate până în zilele noastre. În toată această perioadă cursul Dunării a constituit :

- frontieră între imperii și state;
- cale de comunicație utilizată în scop comercial sau militar;
- zonă de așezare a comunităților umane, cu bogate resurse naturale;
- zonă cu potențial hidroenergetic direct sau indirect.

Importanța strategică a Dunării este dată astăzi, în primul rând, de valoarea sa economică. În condițiile înrăutățirii relațiilor dintre statele riverane, sprijinite și de alte state sau grupuri de state interesate, adoptarea unor măsuri restrictive privind navigația nu poate avea decât consecințe catastrofale pentru întregul comerț european care se derulează pe fluviu.

Din punct de vedere geostrategic suntem o națiune indispensabil legată de Dunăre și Marea Neagră, și implicit prin acestea de întregul ocean planetar. Această importanță a fost foarte frumos scoasă în evidență de marele om de stat care a fost Mihail Kogalniceanu. „*Cheia mântuirii noastre este drumul Dunării spre marea cea mare....*” .

Dunărea, după fluviul Volga, reprezintă cea mai lungă cale fluvială europeană pentru transportul de mărfuri și persoane. Dunărea, are o lungime de 2850 km (din care 1075 pe teritoriul României), străbate zona centrală a Europei, iar prin realizarea canalului Rin-Main-Dunăre și a Canalului Dunăre Marea Neagră s-a realizat legătura dintre porturile Rotterdam și Constanța și s-a dat în exploatare Coridorul VII logistic și de transport european. Țările riverane acestei artere navigabile sunt: Olanda,

---

* Comandor doctorand, Șeful Serviciului Fluvial al Comandamentului Flotei

Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, România, Bulgaria, Moldova și Ucraina.

Comparativ cu căile ferate, rutiere și aeriene de transport, costurile pe calea fluvială pentru materii prime, produse finite și persoane sunt mult mai mici. Pentru unele state precum Austria, Slovacia, Ungaria, Serbia și Moldova Dunărea reprezintă singura modalitate prin care se asigură ieșirea la mare.

Coridorul VII logistic și de transport european poate fi privit ca un sistem dinamic și complex aflat în strânsă legătură cu mediul exterior care-i influențează buna funcționare prin trei categorii de factori: mediul natural, dezvoltarea economico-socială și zonele exterioare interconectate sistemului.

Mediul natural este puternic influențat de activitățile umane cu consecințe negative asupra capacității reale de navigație pe anumite sectoare ale fluviului sau pe întreaga sa lungime. Consecințele negative sunt date de aluviuni, poluare, inundații, calitatea apei, eroziunea solului, înaintarea apei în dauna plajelor de pe litoral, blocarea circulației nisipurilor determinată de construcția unor baraje, variația de temperaturi pe anotimpuri și zone, fenomenul de îngheț etc.

Dezvoltarea economico-socială este factorul principal care acționează în direcția asigurării echilibrului sistemului dinamic și complex al Coridorului VII logistic și de transport european. În condițiile declinului economic al unor țări riverane din anii 90, acest factor a devenit un element de restricție pentru navigația fluvială, iar blocarea canalului Sulina prin eşuarea navei Rostock și conflictele militare din zona ex-iugoslavă au amplificat aceste restricții ducând chiar la întreruperea navigației în anumite perioade.

Zonele exterioare interconectate sistemului reprezintă o multitudine de factori al căror echilibru dinamic este influențat de funcțiile pozitive sau negative ale sistemului navigabil Dunăre-Rin. Dintre aceștia ar trebui amintiți: Delta Dunării și alte obiective turistice; porturile și orașele riverane Dunării; infrastructura de drumuri moderne și căi ferate internaționale din apropierea fluviului, Mării Negre și Mării Mediterane; activitatea economică a țărilor riverane, etc.

Unirea portului Rotterdam cu Constanța prin intermediul Rinului și Dunării, perfecționarea sistemului de navigație și de transport și unificarea legislației care reglementează circulația mărfurilor și navigația vor constitui elementele esențiale pentru întărirea cooperării între țările riverane.

Principiile stabilite prin Tratatul de la Maastricht privind libera circulație a mărfurilor, serviciilor și capitalurilor, precum și introducerea monedei unice au conturat strategia de integrare a tuturor statelor europene. Parlamentul European are permanent în atenție problematica creșterii interdependenței dintre state, integrarea economică regională, formarea unor complexe de cooperare economică și de stabilitate politică.

Organizarea Coridorului VII logistic și de transport într-un astfel de complex este motivată de: interferențele inerente dintre reglementările juridice interne ale fiecărui stat riveran, diferențele existente între statutul Comisiei Dunării și statutul Comisiei Rinului, dimensiunile sectorului navigabil aflat în responsabilitatea unui stat, apartenența sau neapartenența statelor riverane la Uniunea Europeană.

Consider că organizarea unui complex economic și de cooperare regională poate înlesni armonizarea interferențelor legislative amintite mai sus. De asemenea, apreciez că integrarea în Uniunea Europeană și a celorlalte state riverane care aspiră la acest deziderat ar facilita transportul și schimbul de mărfuri pe fluviu, ar întări cooperarea între statele riverane și ar evita posibile incidente de blocare a căii navigabile.

În acest sens consider ca principale domenii posibile de cooperare între țările riverane Coridorului VII logistic și de transport european următoarele:

- Protecția mediului înconjurător. Pentru buna funcționare a acestei artere navigabile trebuie să se facă o abordare globală a acestei probleme chiar dacă sunt încheiate acorduri parțiale între două sau mai multe țări riverane.

- Transportul de mărfuri și persoane. Pentru unificarea legislației care reglementează navigația statele riverane trebuie să realizeze mijloace de transport adecvate care să corespundă standardelor cerute atât de Comisia Dunării cât și de către Comisia Rinului și să implementeze un regulament unitar de navigație valabil de la Rotterdam la Constanța sau Sulina.

- Regimul juridic al circulației mărfurilor și persoanelor. Principiile generale de cooperare să fie fundamentate de către factorii de decizie la nivelul organismelor economice de cooperare regională europene ținând cont de legislația internă a fiecărei țări. De asemenea, este imperios necesară armonizarea normelor juridice interne ale fiecărui stat și Dreptul Internațional.

- Turismul. Artera navigabilă a Dunării poate constitui un factor de propulsare a întregii activități turistice din țările riverane. Posibilitățile oferite României de Delta Dunării, litoral și celelalte obiective turistice pot stimula cooperarea cu celelalte țări riverane pentru dezvoltarea infrastructurii necesare cât și a diferitelor circuite de interes turistic.

- Activitatea financiar-bancară. Consider că este imperios necesară înființarea unei bănci care să finanțeze realizarea unor lucrări de amenajare a arterei navigabile și de menținere a navigabilității acesteia, precum și a infrastructurii portuare și unor obiective turistice aflate în zona limitrofă Dunării.

Rezolvarea problematicii enunțată mai sus se poate face doar prin stabilirea unei strategii elaborată de către Parlamentul European. Deputații europeni au solicitat ca astă strategie să fie elaborată de către Comisia Europeană și la elaborare să fie urmat modelul Mării Baltice. Această strategie va trebui să promoveze cooperarea inter-regională cu scopul de a dezvolta infrastructura de transport și energetică, precum și de a stimula creșterea economică și dezvoltarea socială. În rezoluția adoptată de Parlamentul European din 21 ianuarie 2010, deputații au solicitat Comisiei Europene elaborarea unui plan de acțiune pentru implementarea proiectelor care vizează: utilizarea ecologică a Dunării în scopul navigației interne, intermodalitatea cu alte sisteme de transport (în special dezvoltarea liniilor de transport feroviar rapid) și prezervarea și ameliorarea calității apei și dezvoltarea ecoturismului.

Dezvoltarea transportului. Sistemele de căi de navigație interioare reprezintă un aspect important pentru dezvoltarea transporturilor în regiune. Deputații au

solicitat eliminarea urgentă a blocajelor de pe axa fluvială Rin/Meuse-Main-Dunăre, luând în considerare că navigația interioară a scăzut, în principal din cauza gravei recesiuni economice. În vederea ridicării gradului de conectivitate cu Marea Neagră prin intermediul căilor de transport rutier și feroviar (culoare de transport al mărfurilor și căi ferate rapide) în rezoluție s-a propus perfecționarea Rețelei transeuropene TEN.

Protecția mediului. Evaluările strategice și de impact asupra mediului, inclusiv evaluările efectelor asupra întregului ecosistem al fluviului, vor fi o condiție pentru toate proiectele de infrastructura din domeniul transportului și energiei. Pentru a proteja și mari stocurile de pește din Dunăre, deputații europeni au solicitat Comisiei să pregătească un plan cuprinzător de conservare și refacere a populațiilor naturale de sturioni din Dunăre. În vederea reducerii poluării apei, rezoluția îndeamnă statele riverane la amplasarea unor stații hidrologice și de control al calității apei comune.

Modernizarea flotelor riverane, a porturilor fluviale și asigurarea navigabilității cel puțin 240 de zile pe an pentru pescaj standard minim de 1,20 m, (conform cerințelor operaționale și tehnice minimale prevăzute în anexa a III-a a Protocolului la Acordul european din 1991), consider că reprezintă o mare problemă de natură tehnică și economică a Dunării.

- Problemele de natură tehnică sunt legate de:
  - diferențe de capacitate (Dunărea și Rhinul sunt căi de transport de clasa VII, un convoi având capacitatea maximă de 27000 tone; Main este cale de transport de clasă inferioară, respectiv IV, un convoi sau o motonavă având capacitatea maximă de transport de 3000 tone);
  - fragmentarea navigației pe Main și canalul Main-Dunăre datorită deselor ecluzări;
  - tipul de transport (pe Rin și Main se practică containerizarea și toate porturile sunt amenajate cu terminale; pe Dunăre transportul este majoritar vrac iar porturile nu sunt pregătite pentru o transbordare rapidă în flux a mărfurilor);
  - tipul navelor folosite (pe Dunăre peste 75% din flotă este formată din barje ce nu corespund standardului “Europa II”);
  - capacitatea de deservire a porturilor/terminalelor și a căii de transport (asigurarea navigației cel puțin 240 zile pe an indiferent de timp și anotimp; dane specializate cu dimensiuni și adâncimi standard; capacitate de operare de cel puțin 0,5 milioane tone pe an; mijloace de manipulare pentru 15-20 unități pe oră fiecare; capacitate de depozitare intermediară; timpi intermediari scăzuți- maximum o oră începere/terminare descărcare/încărcare; maximum 20 minute așteptare la încărcare a mijlocului auto; legătură rutieră și feroviară).
- Problemele de natură economică sunt, în principal, legate de :
  - repartiția traficului (pe Dunăre este echilibrat între riverani; pe Main și Rin este monopolizat de Germania și Olanda);
  - de prețul de cost și de poziția geografică (pe coridorul Dunăre-Main-Rin - locul unde se realizează echilibrul între costul mărfurilor intrate prin cele două capete, Constanța și Rotterdam);

- valoarea pe unitate de transport a mărfii (materii prime pe Dunăre; produse finite pe Rin și Main).

Consider că, deși important, acest coridor logistic se poate fragmenta dacă nu va exista în întregul lui o deservire completă a cerințelor economice care, parțial, în anumite puncte, pot face ca transportatorii să opteze în favoarea sistemelor rutiere și feroviare.

Și cum sistemele puternice de deservire feroviare și rutiere sunt în zonele riverane danubiene austriece, germane, slovace și în zonele adiacente față de Main și Rin, este de presupus că ruptura se va putea produce în defavoarea riveranilor de pe cursul mijlociu, și în special inferior, al Dunării.

- Evenimentele de navigație și de mediu constituie, prin semnificație și efecte, altă mare problemă a Dunării, ce consider că este caracterizată prin:

- presiuni și acțiuni pentru mutarea interesului economic într-o zonă, și de scurcircuitare a altei zone (încercările de transfer a interesului economic dinspre Sulina spre Chilia cu momentele “însula Șerpilor” în 1948, “Rostok” în 1991 și Bâstroe în 2004;

- încercarea de transfer a interesului economic dinspre Dunărea de jos spre Dunărea de mijloc prin atragerea atenției spre un proiect ungar, rămas în faza de idee, de legare a Dunării la Marea Adriatică;

- includerea canalului Dunare-Marea Neagră în coridoarele de transport;
- devierea atenției opiniei publice de la probleme majore, cum este insecuritatea centralei nucleare bulgărești de la Kozlodui, spre elemente de interes mass media (periodicele “alarme” bulgare referitoare la poluarea de către platformele industriale românești și la “petele de petrol” pe fluviu, poluări neconfirmate de controlul mediului);

- impunerea participării țărilor riverane la acțiuni punitive internaționale și blocarea Dunării fără notificarea Comisiei Dunării (embargoul asupra Iugoslaviei soldat cu importante pierderi economice pentru România, pierderi necompensate de comunitatea internațională; distrugerea podurilor transriverane iugoslave, începând cu podul rutier și de cale ferată “Mareșal Tito” de la Novi Sad/ km 1255 în cadrul operațiunii “Forța Aliată” în martie 1999).

Având ca teme interese economice, politice și chiar teritoriale, o altă mare problemă a Dunării apreciez că ar putea-o constitui declanșarea unei ofensive diplomatice din partea unor state care caută să-și lărgască sferele de influență și asupra spațiului de interes fluvial al Dunării.

Membră a NATO și a Uniunii Europene, România poate conta pe propriile forțe, pe unele simpatii declarative și pe un sprijin parțial de facto al instituțiilor multinaționale de securitate ale Europei, aflate și ele în procesul de adaptare la noile amenințări neconvenționale și la noile realități.

Apreciez că integrarea deplină a infrastructurii românești în rețeaua de transport a coridorului VII paneuropean va contribui la punerea în valoare a resurselor economice și turistice de care dispunem și la dezvoltarea infrastructurii de transport. Pentru ca axa de navigație M. Nordului - M. Neagră să devină operațională consider că România are nevoie de sprijin comunitar pentru:

- realizarea unui sistem de semnalizare la parametrii europeni pe Dunăre și în porturile dunărene în special în sectorul româno-bulgar;
- construirea unor terminale de containere în porturile fluviale Brăila, Galați, Giurgiu, Turnu-Severin;
- realizarea sistemelor de comunicații și respectiv de urmărire și control al traficului fluvial care să acopere Dunărea, canalul Dunăre - M. Neagră și porturile situate pe acestea;
  - lucrări de amenajări hidrotehnice și asigurarea adâncimilor la bara Sulina;
  - lucrări de apărare și consolidări de maluri pe canalul Sulina;
  - amenajări pentru menținerea navigabilității pe Dunăre între Călărași și Sulina;
  - îmbunătățirea condițiilor de navigație între Călărași și Cernavodă;
  - reabilitarea, modernizarea, dezvoltarea infrastructurilor, echipamentelor și mijloacelor de transport;
  - armonizarea legislativă și dezvoltarea instituțională.

În concluzie opțiunile strategice în domeniul infrastructurilor de transport fluvial ar trebui să aibă în vedere dezvoltarea și modernizarea rețelei de transport fluvial, astfel încât aceasta să fie compatibilă cu infrastructurile europene și internaționale și să susțină dezvoltarea durabilă a economiei naționale prin asigurarea:

- afirmării poziției României ca placă turnantă a transporturilor continentale și intercontinentale pe principalele rute geografice Vest-Est și Nord-Sud;
- eliminării zonelor deficitare din punct de vedere al volumului și calității transportului și satisfacerea mai bună a nevoilor de deplasare;
- dezvoltării transportului intermodular atât în trafic național, cât și în zonele de impact cu principalele coridoare europene;
- asigurării unei cât mai mari securități în transport și a protecției mediului înconjurător;

Consider că, în general, fluviul Dunărea asigură facilități de navigație, atât din punct de vedere juridic cât și din punct de vedere al infrastructurii, dar ambele domenii trebuie reevaluate și modernizate.

Bibliografie:

- [1] *O.G. 42/1997* privind transportul maritim și pe căi navigabile interioare republicată, aprobată prin *LEGEA 412/2002*, modificată și completată;
- [2] *H.G. nr. 518* din 24 august 1998 privind înființarea Companiei Naționale "*Administrația Porturilor Dunării Maritime*" S.A. Galați; http://www.romanian-ports.ro/legislatie_transnav/HG222_2003.pdf
- [3] *H.G. nr. 222* din 27 februarie 2003 pentru modificarea și completarea *H.G. 518/1998* privind înființarea Companiei Naționale "*Administrația Porturilor Dunării Maritime*" S.A. Galati; http://www.romanian-ports.ro/legislatie_transnav/ORDONANTA22_1999.pdf

- [4] *O.G. nr. 22* din 29 ianuarie 1999, republicată privind administrarea porturilor și căilor navigabile, utilizarea infrastructurilor de transport naval aparținând domeniului public, precum și desfășurarea activităților de transport naval în porturi și pe căile navigabile interioare;
- [5] Glaser Eugen și alții, "*Drept internațional fluvial*", Ed. Academiei, București;
- [6] Gogeanu Paul, *Dunărea în relațiile internaționale*, Ed. Politică, București, 1970;
- [7] Marinescu Cornel. *Interesele României la Dunăre. Prevenirea și gestionarea situațiilor de criză și război în zona fluvială*, Universitatea Națională de Apărare, teză de doctorat, București, 1997.
- [8] Poop Nicolae, *Fluviul Dunărea*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- [9] Sobaru Alecsandru, Nastase I. Gabriel, „*Artera navigabilă Dunăre-Main-Rin, factor de strategie europeană-orizont anul 2010*”, Editura Lumina Lex, București, 1997.
- [10] Călin Ana. *Cadrul legislativ al navigației române, la standardele comunității internaționale*. În *Danubius Universitas*, An. 1, nr. 1, martie 2003, p. 12-13;
- [11] Mitea Zoe. Unele aspecte privind regimul juridic al Dunării. În: *Actualitatea pe Dunăre*, An. 1, nr 2, noiembrie 2003, p. 44-46;
- [12] AFDJ- Administrația Fluvială a Dunării de Jos - <http://www.afdj.ro/> ;

COOPERAREA ÎNTRE STATELE RIVERANE PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI ȘI UTILIZARE DURABILĂ A BAZINULUI HIDROGRAFIC AL FLUVIULUI DUNĂREA

Petrică COMAN*

The writer draws the attention on the European States concern with long-term Protection and use of the Danube basin by signing the Convention from Sofia in 1994. This paper shows that the Convention establishes the objectives and the principles of the cooperation, the application, special measures for water protection, water quality objectives and criteria, monitoring and mutual assistance programs and founding the International Boar for the protection of the Danube river.

In Annex 1, it is presented the status of the International Board for the protection of the Danube river.

Preocuparea statelor europene pentru elaborarea unei strategii comune în domeniul cooperării regionale europene pentru rezolvarea problemelor privind mediului înconjurător s-a materializat prin Conferința de la Lucerna, din 28-30 aprilie 1993, care a dezvoltat tema mediului pentru Europa. Au participat 51 de țări europene prin delegații conduse de către miniștrii mediului din statele respective. Au mai luat parte la aceste dezbateri: S.U.A., Canada, Japonia, reprezentanți ai Comisiei Comunităților Europene, ai Consiliului Europei, precum și ai unor organizații financiare internaționale (Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană de Investiții).

Reuniunea a adoptat prin consens Declarația Ministerială și Planul de acțiune pentru protecția mediului în țările Europei Centrale și de Răsărit.

La 29 iunie 1994, la Sofia, s-a semnat Convenția de Cooperare pentru Protecția și Utilizarea Durabilă a Bazinului Dunării cu profunde implicații în conturarea cadrului juridic privind navigația pe Dunăre. România a colaborat intens la pregătirea Convenției și este prima țară care a ratificat-o prin Legea nr. 14 din 24 februarie 1995 publicată în monitorul oficial nr. 41 din 27 februarie 1995.

Prin Convenția de la Sofia (1994) au fost adoptate planuri strategice de acțiune pe termen scurt, mediu și lung și s-a hotărât înființarea „Comisiei Internaționale pentru protecția fluviului Dunărea”, denumită în continuare Comisia Internațională, al cărui statut este prezentat în **anexa 1**. În esență, este vorba despre o strategie în domeniul cooperării regionale europene, cu perspectiva extinderii la nivel mondial a problemelor privind protecția mediului înconjurător. Această orientare se desprinde atât din examinarea convențiilor anterioare (Dublin 1991, Sofia 1992, Lucerna-Elvetia 1993), cât și din obiectivele strategice stabilite pentru perioada următoare.

Părțile contractante vor coopera în cadrul Comisiei Internaționale pentru îndeplinirea obligațiilor ce le revin, iar Comisia Internațională va elabora propuneri și recomandări pentru părțile contractante.

---

* Comandor doctorand, Șeful Serviciului Fluvial al Comandamentului Flotei

România a aderat la convenție prin LEGEA Nr. 14 din 24 februarie 1995 pentru ratificarea Convenției privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea (Convenția pentru protecția fluviului Dunărea), semnată la Sofia la 29 iunie 1994 publicată în: monitorul oficial nr. 41 din 27 februarie 1995.

1. Obiectivele și principiile cooperării

Părțile contractante vor depune eforturi pentru realizarea scopurilor unei gospodăririi durabile și echitabile a apelor, inclusiv pentru conservarea, îmbunătățirea și utilizarea rațională a apelor de suprafață și a celor subterane din bazinul hidrografic, în măsura în care acestea sunt posibile. De asemenea, părțile contractante vor depune toate eforturile pentru controlul pericolelor provocate de accidente cu substanțe periculoase pentru apă, inundații și îngheț pe fluviul Dunărea. În plus, ele vor încerca să contribuie la reducerea încărcărilor poluante ale Mării Negre din surse situate în bazinul hidrografic.

În conformitate cu prevederile acestei convenții, părțile contractante vor coopera în probleme fundamentale de gospodărire a apelor și vor lua toate măsurile legale, administrative și tehnice adecvate pentru a menține cel puțin și a îmbunătăți starea actuală a mediului înconjurător și condițiile de calitate a apei fluviului Dunărea și a apelor din bazinul său hidrografic, pentru a preveni și reduce, pe cât posibil, impacturile și schimbările nefavorabile ce apar sau pot fi cauzate.

În acest scop, părțile contractante, luând în considerare urgența măsurilor de reducere a poluării și necesitatea utilizării raționale, durabile a apei, vor stabili prioritățile adecvate și vor întări, armoniza și coordona măsurile adoptate și cele planificate a fi luate la nivel național și internațional în întreg bazinul Dunării, având ca obiectiv dezvoltarea durabilă și protecția mediului fluviului Dunărea. În mod special, acest obiectiv vizează asigurarea unei utilizări durabile a resurselor de apă pentru alimentare cu apă potabilă, industrială și pentru irigații, precum și pentru conservarea și reconstrucția ecosistemelor, răspunzând, de asemenea, și altor cerințe din domeniul sănătății publice.

Principiul poluatorul plătește și principiul precauției constituie baza tuturor măsurilor pentru protecția fluviului Dunărea și a apelor din bazinul său hidrografic.

Cooperarea în domeniul gospodăririi apei se va orienta spre o gospodărire durabilă a apelor, pornind de la criteriile unei dezvoltări stabile și ecologice adecvate, care vizează în același timp:

- menținerea calității generale a vieții;
- menținerea accesului continuu la resursele naturale;
- evitarea pagubelor ecologice de durată și asigurarea protecției ecosistemelor;
- aplicarea unei abordări preventive.

Nu este admis ca aplicarea prevederilor acestei convenții să cauzeze vreo creștere semnificativă, directă sau indirectă, a impacturilor asupra mediului riveran.

Fiecare parte contractantă are dreptul să adopte și să aplice măsuri mai ferme decât cele care rezultă din prevederile prezentei convenții.

2. Domeniul de aplicabilitate

Obiectul acestei convenții îl reprezintă, în special, următoarele activități planificate sau în curs de realizare, în măsura în care acestea produc sau pot produce impacturi transfrontiere:

- a) evacuarea apelor uzate, introducerea de nutrienți și substanțe periculoase, atât din surse punctuale cât și nepunctuale, precum și evacuarea căldurii;
- b) activități și măsuri planificate în domeniul amenajărilor hidrotehnice, în special regularizări, controlul scurgerii și nivelul de stocare a cursurilor de apă, controlul inundațiilor și îndepărtarea pericolului de îngheț, precum și efectul instalațiilor, situate în sau în afara cursului de apă, asupra regimului lui hidraulic;
- c) alte activități și măsuri planificate, în scopul utilizării apei cum ar fi: hidroenergia, transferul și captarea apei;
- d) exploatarea construcțiilor hidrotehnice existente, de exemplu acumulări, hidrocentrale, măsuri pentru prevenirea impactului ecologic incluzând: deteriorarea condițiilor hidrologice, eroziuni, surpări, inundații și transportul sedimentelor; măsuri pentru protecția ecosistemelor;
- e) manipularea substanțelor periculoase pentru apă și prevenirea accidentelor.

Această convenție se aplică în cazul pescuitului și navigației interne, în măsura în care sunt vizate probleme de protecție a apei împotriva poluării cauzate de asemenea activități.

3. Forme de cooperare

Formele de cooperare realizate potrivit acestei convenții vor fi, de regulă, următoarele:

- a) consultări și activități comune în cadrul Comisiei Internaționale, în conformitate cu prevederile acestei convenții;
- b) schimb de informații despre acorduri bilaterale și multilaterale, reglementări legale și măsuri în domeniul gospodăririi apelor; schimb de documente legale, linii directoare și de alte publicații; alte forme de schimb de informații și de experiență.

4. Cooperarea multilaterală

Părțile contractante vor dezvolta, adopta și aplica măsuri legislative, administrative și tehnice adecvate, vor asigura premisele interne și bazele necesare pentru protecția eficientă a calității apei și utilizarea durabilă a apei, realizând astfel prevenirea, controlul și reducerea impactului transfrontalier.

În acest scop, părțile contractante vor lua, separat sau în comun, măsurile indicate mai jos:

- a) înregistrează condiția resurselor naturale de apă din bazinul hidrografic al fluviului Dunărea, aplicând parametrii cantitativi și calitativi stabiliți de comun acord, inclusiv metodologiile adecvate;
- b) adoptă norme legale prin care se vor stabili cerințele de îndeplinit, inclusiv limitele de timp care trebuie respectate de evacuările de ape uzate;
- c) adoptă norme legale pentru manipularea substanțelor periculoase pentru apă;

- d) adoptă norme legale pentru reducerea introducerii de nutrienți sau substanțe periculoase din surse difuze, în special din aplicarea nutrienților, a substanțelor de protecție a plantelor și pesticidelor în agricultură;
- e) în scopul armonizării acestor reglementări la un înalt nivel de protecție, precum și pentru implementarea armonizată a măsurilor corespunzătoare, părțile contractante vor lua în considerare rezultatele și propunerile Comisiei Internaționale;
- f) părțile contractante vor coopera și vor lua măsuri adecvate pentru evitarea efectelor transfrontiere nefavorabile produse de deșeuri și substanțe periculoase, în special de cele provenind din transport.

5. Măsuri speciale pentru protecția resurselor de apă

Părțile contractante vor lua măsuri adecvate pentru prevenirea sau reducerea impacturilor transfrontiere, pentru o utilizare durabilă a resurselor de apă, precum și pentru conservarea resurselor ecologice, în special prin:

- a) identificarea resurselor de apă subterană, care vor trebui să fie protejate pe termen lung, precum și a zonelor de protecție pentru asigurarea alimentării cu apă potabilă, existente și viitoare;
- b) prevenirea poluării resurselor de apă subterană, în special a celor rezervate pentru alimentarea cu apă potabilă pe termen lung, în particular cea cauzată de nitrați, substanțe pentru protecția plantelor și pesticide, precum și de alte substanțe periculoase;
- c) minimalizarea riscurilor poluărilor accidentale prin măsuri de prevenire și control;
- d) luarea în considerare a posibilelor influențe asupra calității apei rezultate din activitățile planificate și măsurile aplicate;
- e) evaluarea importanței diferitelor elemente ale biotopului pentru ecologia riverană și propunerea de măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor ecologice litorale și acvatice.

6. Limitarea emisiei.

Obiective și criterii de calitate a apei

Ținând cont de propunerile Comisiei Internaționale, părțile contractante vor stabili limite de emisie aplicabile în sectoarele industriale individuale sau în industrie, în funcție de încărcările și concentrațiile poluante și, pe cât posibil, bazate pe tehnologii cu poluare redusă sau nepoluante la sursă. La evacuarea substanțelor periculoase, limitele de emisie se vor baza pe cele mai bune tehnologii disponibile pentru reducerea la sursă și/sau pentru tratarea apelor uzate. Pentru apele uzate orășenesti, limitele de emisie vor fi bazate pe aplicarea cel puțin a unei tratări biologice sau a unui nivel de tratare echivalent.

Părțile contractante vor stabili prevederi suplimentare pentru prevenirea sau reducerea evacuării de substanțe periculoase și de nutrienți în cazul surselor nepunctuale, în special atunci când sursele principale provin din agricultură, luând în considerare cele mai bune practici ecologice.

Pentru realizarea unei limitări eficiente a emisiilor în zonele care se află sub jurisdicția lor, părțile contractante vor asigura condițiile preliminare necesare și vor aplica măsurile corespunzătoare.

Ele se vor asigura că:

- a) reglementările naționale pentru limitarea emisiilor și nivelul lor impus prin standarde sunt armonizate, pas cu pas, cu limitele de emisie stabilite prin această convenție;
- b) fără excepție, evacuările de ape uzate se bazează pe un aviz anterior emis de către autoritățile competente și având termen de valabilitate limitat;
- c) reglementările și avizele pentru măsuri de prevenire și de control, în cazul instalațiilor industriale noi sau modernizate, în special cele care implică folosirea unor substanțe periculoase, sunt orientate spre cele mai bune tehnologii disponibile și sunt implementate cu cea mai mare prioritate;
- d) sunt aplicate prevederi mai restrictive decât cele ale standardelor - în cazuri individuale chiar interziceri - în situația în care caracterul apei receptoare și ecosistemul său o cere;
- e) autoritățile competente supraveghează ca activitățile de natură să cauzeze impacturi transfrontiere să se desfășoare în conformitate cu avizele și aprobările impuse;
- f) evaluarea impactului ecologic se realizează în conformitate cu reglementările naționale și internaționale sau cu alte proceduri pentru evaluarea și aprecierea efectelor ecologice;
- g) la planificarea, acordarea licenței și implementarea activităților și măsurilor menționate autoritățile competente iau în considerare riscul accidentelor cu substanțe periculoase pentru apă, impun măsuri preventive și ordonă reguli de comportament pentru combaterea efectelor negative după accidente.

7. Programe de monitorizare

Pe baza activităților lor naționale, părțile contractante vor coopera în domeniul monitoringului și al evaluării.

În acest scop ele:

- vor armoniza sau vor face comparabile metodele lor de monitorizare și de evaluare aplicabile la nivel național, în special în domeniul calității apei, controlului emisiilor, prognozei inundațiilor și balanței de apă pentru a se putea obține rezultate comparabile, care să fie introduse în activitățile comune de monitorizare și evaluare;
- vor dezvolta sisteme concertate sau comune la care se vor utiliza echipamente staționare sau mobile de măsură, facilități pentru comunicații și procesare a datelor;
- vor elabora și implementa programe comune pentru monitorizarea condițiilor de scurgere pe suprafața bazinului hidrografic al fluviului Dunărea, atât sub aspectul calității, cât și al cantității apei, precum și a sedimentelor și ecosistemelor riverane, ca bază pentru evaluarea impacturilor transfrontiere, cum ar fi: poluarea transfrontieră, schimbările regimurilor de curgere, balanța apei și riscurile de inundații sau de îngheț;
- vor dezvolta metode comune sau armonizate pentru monitorizare și evaluare a evacuărilor de ape uzate, inclusiv pentru procesarea, interpretarea și înregistrarea de date, luând în considerare abordarea specifică, care are ca obiect limitarea emisiei;

- vor elabora inventare ale surselor punctuale importante, incluzând poluanții evacuați (inventare ale emisiilor), și vor estima poluarea apei din surse nepunctuale;

Vor stabili, de comun acord, punctele de monitoring, caracteristicile de calitate a apelor și parametrii de poluare, care vor fi înregistrate pe fluviul Dunărea cu suficientă regularitate, ținând cont de caracterul ecologic și hidrologic al cursului de apă avut în vedere și de emisiile tipice de poluanți evacuați în bazinul hidrografic.

Pe baza unei metodologii armonizate, părțile contractante vor stabili balanțele naționale ale apei, precum și balanța generală a apei din bazinul fluviului Dunărea. Părțile contractante vor oferi datele de corelare care să fie comparabile într-o măsură suficientă prin aplicarea unei metodologii armonizate. De asemenea, pe baza acestor date, se pot întocmi și balanțele de apă pentru principalii afluenți ai fluviului Dunărea.

Periodic, ele vor evalua condițiile de calitate a fluviului Dunărea și progresele înregistrate prin măsurile adoptate, în scopul prevenirii, controlului și al reducerii impacturilor transfrontiere. Rezultatele vor fi puse la dispoziția publicului prin intermediul unor publicații adecvate.

8. Asistența mutuală

În interesul întăririi cooperării și pentru facilitarea îndeplinirii obligațiilor acestei convenții, în special în cazul apariției unor situații critice ale condițiilor riverane, părțile contractante vor asigura asistența mutuală la cererea celorlalte părți contractante.

Comisia Internațională va elabora procedurile pentru asistență mutuală, abordând, printre altele, următoarele aspecte:

- a) direcția, controlul, coordonarea și supravegherea asistenței;
- b) serviciile și facilitățile locale puse la dispoziție de partea contractantă care solicită asistență, incluzând, când este necesar, facilitățile la formalitățile de trecere a frontierei;
- c) aranjamente pentru compensarea, despăgubirea și/sau rambursarea costurilor cheltuielilor părții contractante, care oferă asistență, și/sau personalului acesteia, precum și pentru tranzitarea teritoriilor părților contractante terț, atunci când este necesar;
- d) metode de rambursare a costurilor serviciilor de asistență.

9. Comisia Internațională

În scopul realizării obiectivelor și prevederilor convenției, s-a înființat Comisia Internațională pentru protecția fluviului Dunărea, denumită Comisia Internațională, în sensul prezentei convenții. Părțile contractante vor coopera în cadrul Comisiei Internaționale. Pentru îndeplinirea obligațiilor părților contractante Comisia Internațională va elabora propuneri și recomandări pentru părțile contractante.

Structura și procedurile Comisiei Internaționale, precum și competențele acesteia sunt stipulate în detaliu în anexa nr. 1 și constituie statutul acestei comisii.

Pe lângă problemele care îi sunt încredințate în mod explicit, Comisia Internațională este competentă să abordeze orice alte probleme ce îi sunt încredințate prin mandat de către părțile contractante.

Aplicarea hotărârilor adoptate de Comisia Internațională este sprijinită atât prin obligațiile părților contractante de a raporta comisiei cât și prin prevederile acestei convenții, referitoare la bazele naționale și realizarea cooperării multilaterale.

Comisia Internațională hotărăște în privința cooperării cu organizații internaționale și naționale sau cu alte organisme care sunt angajate sau interesate în protecția și gospodărirea apelor fluviului Dunărea și a apelor din bazinul său hidrografic sau în probleme generale privind protecția și gospodărirea apelor. Această cooperare are ca scop întărirea coordonării și evitarea paralelismelor.

9. Statutul Comisiei internaționale pentru protecția fluviului Dunărea

ART. 1

Alcătuire

(1) Comisia internațională este alcătuită din delegați nominalizați de părțile contractante. Fiecare parte contractantă nominalizează cel mult cinci delegați, incluzându-l pe șeful delegației și reprezentantul său.

(2) Suplimentar, din fiecare delegație poate face parte un număr de experți care să se ocupe cu problemele deosebite, ale căror nume sunt comunicate secretariatului Comisiei Internaționale.

ART. 2

Președinția

(1) Președinția Comisiei Internaționale va fi deținută de părțile contractante, pe rând, în ordine alfabetică (în limba engleză), timp de un an. Delegația ce urmează la președinție nominalizează unul dintre membrii săi, pentru a deveni președinte al Comisiei Internaționale.

(2) Președintele, de regulă, nu poate lua cuvântul în numele delegației sale în cadrul întâlnirilor Comisiei Internaționale.

(3) Detalii suplimentare privind președinția sunt determinate de Comisia Internațională și incluse în regulamentul ei de funcționare.

ART. 3

Întâlniri

(1) Comisia Internațională convoacă cel puțin o dată pe an, la invitația președintelui, într-un loc ce va fi stabilit de el, organizarea unei ședințe ordinare.

(2) Întâlnirile extraordinare sunt convocate de președinte, la cererea a cel puțin trei delegații.

(3) Consultări ale șefilor de delegații pot fi ținute în perioada dintre întâlnirile comisiei.

(4) Președintele propune ordinea de zi a ședinței. Aceasta include rapoarte ale grupului de lucru permanent și ale grupurilor de experți. Fiecare delegație are dreptul să propună pe ordinea de zi chestiunile pe care le dorește discutate. Ordinea succesiunilor punctelor de pe ordinea de zi este stabilită de Comisia Internațională, prin majoritate de voturi.

ART. 4

Luarea hotărârilor

(1) Fiecare delegație are un vot.

(2) Contrar prevederilor paragrafului (1) al acestui articol, Comunitatea Europeană, în aria sa de competență, are un număr de voturi egal cu numărul statelor ei membre care sunt părți contractante la convenție. Această organizație nu își va exercita dreptul de vot în cazurile în care statele sale membre și le exercită pe ale lor și viceversa.

(3) Comisia Internațională este constituită în cvorum în prezența delegațiilor a cel puțin două treimi dintre părțile contractante.

(4) Procedurile scrise se vor efectua în condițiile hotărâte prin regulamentul de proceduri al Comisiei Internaționale.

ART. 5

(1) Hotărârile și recomandările vor fi adoptate prin consensul delegațiilor în Comisia Internațională. Dacă consensul nu poate fi realizat, președintele Comisiei Internaționale va declara că toate eforturile pentru a ajunge la un acord prin consens au fost epuizate. Dacă nu este prevăzut altfel în convenție, comisia va adopta hotărârile sau recomandările prin majoritate de voturi de patru cincimi dintre delegațiile care sunt prezente și iau parte la vot.

(2) Hotărârea va deveni obligatorie în prima zi a celei de-a unsprezecea luni de la data adoptării sale pentru toate părțile contractante care au votat-o și care, în această perioadă, nu au notificat secretarului executiv că nu sunt în situația de a accepta hotărârea. Cu toate acestea, notificarea poate fi retrasă în orice moment, retragerea devenind efectivă după primirea ei de către secretarul executiv. O astfel de hotărâre va deveni obligatorie pentru oricare parte contractantă care a notificat în scris secretarului executiv că acceptă hotărârea din momentul primirii acelei notificări sau din prima zi a celei de-a unsprezecea luni de la data adoptării hotărârii, dacă această dată este ulterioară.

ART. 6

Grupe de experți

(1) Comisia Internațională înființează un grup de lucru permanent. Pentru anumite domenii de activitate și pentru probleme speciale sunt create grupe de experți permanente sau ad-hoc.

(2) Grupul de lucru permanent și grupele de experți sunt alcătuite din delegați și experți nominalizați de delegațiile din comisie.

(3) La grupul de lucru permanent participă delegați din partea tuturor părților contractante. Comisia Internațională nominalizează președintele acestuia și determină numărul maxim de delegați. Comisia Internațională decide, de asemenea, numărul experților participanți în grupele de experți.

ART. 7

Secretariatul

(1) Se stabilește un secretariat permanent.

(2) Secretariatul permanent va avea sediul la Viena.

(3) Comisia internațională va numi un secretar executiv și va oferi sugestii pentru stabilirea personalului necesar. Comisia va stabili atribuțiile postului de secretar executiv, durata și condițiile în care poate fi deținut.

(4) Secretarul executiv trebuie să îndeplinească funcțiile necesare pentru administrarea convenției și desfășurarea activității Comisiei Internaționale, precum și alte sarcini încredințate secretarului executiv de către Comisia Internațională, în conformitate cu regulile ei de procedură și cu reglementările ei financiare.

ART. 8

Numirea experților speciali

În cadrul evaluărilor rezultatelor obținute și pentru analiza problemelor deosebite, Comisia Internațională poate numi persoane calificate, instituții științifice sau poate stabili alte facilități.

ART. 9

Rapoarte

Comisia Internațională prezintă părților contractante un raport anual privind activitatea sa și, de asemenea, alte rapoarte solicitate, care includ și rezultate de monitoring și de evaluare.

(1) Comisia Internațională va avea o astfel de competență legală necesară exercitării funcțiilor sale și îndeplinirii scopurilor propuse, în concordanță cu legile aplicabile la sediul secretariatului său.

(2) Comisia Internațională va fi reprezentată de președintele său. Reprezentarea comisiei va fi determinată de regulile de procedură.

ART. 11

Costuri

(1) Comisia Internațională va adopta regulile sale de ordin financiar.

(2) Comisia va adopta un buget anual sau bianual al cheltuielilor propuse și va realiza estimarea bugetului pentru perioada fiscală următoare.

(3) Suma totală a bugetului, inclusiv sumele suplimentare stabilite de comisie, vor fi realizate prin contribuția părților contractante, altele decât Comunitatea Europeană, în părți egale, exceptând cazul în care comisia, în unanimitate, a hotărât altfel.

(4) Comunitatea Europeană va contribui cu maximum 2,5% din costurile administrative ale bugetului.

(5) Fiecare parte contractantă va suporta cheltuielile legate de participarea, în cadrul comisiei, a reprezentanților experților și consilierilor săi.

(6) Fiecare parte contractantă suportă costurile activităților de evaluare și monitoring realizate pe teritoriul lor.

ART. 12

Reguli de procedură

Comisia Internațională stabilește reguli proprii de procedură.

ART. 13

Limbi de lucru

Limbile oficiale ale Comisiei Internaționale sunt germana și engleza.

Bibliografie:

- [1] [Legea nr. 14](#) din 24 februarie 1995 privind ratificarea Convenției de Cooperare pentru Protecția și Utilizarea Durabilă a Bazinului Dunării, publicată în Monitorul oficial nr 41 din 27 februarie 1995
- [2] [H.G. nr. 222](#) din 27 februarie 2003 pentru modificarea și completarea H.G. 518/1998 privind înființarea Companiei Naționale "Administrația Porturilor Dunării Maritime" S.A. Galați; http://www.romanian-ports.ro/legislatie/transnav/ORDONANTA22_1999.pdf
- [3] [O.G. nr. 22](#) din 29 ianuarie 1999, republicată privind administrarea porturilor și căilor navigabile, utilizarea infrastructurilor de transport naval aparținând domeniului public, precum și desfășurarea activităților de transport naval în porturi și pe căile navigabile interioare;
- [4] Glaser Eugen și alții, "*Drept internațional fluvial*", Ed. Academiei, București;
- [5] Gogeanu Paul, *Dunărea în relațiile internaționale*, Ed. Politică, București, 1970;
- [6] Marinescu Cornel. *Interesele României la Dunăre. Prevenirea și gestionarea situațiilor de criză și război în zona fluvială*, Universitatea Națională de Apărare, teză de doctorat, București, 1997.
- [7] Poop Nicolae, *Fluviul Dunărea*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- [8] Sobaru Alecsandru, Nastase I. Gabriel, „*Artera navigabilă Dunăre-Main-Rin, factor de strategie europeană-orizont anul 2010*”, Editura Lumina Lex, București, 1997.
- [9] *România și tratatele internaționale*, Editura Politică, București, 1972.
- [10] *Dicționar explicativ al limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1996.
- [11] ANR- Autoritatea Navală Română - <http://www.rna.ro/>.
- [12] AFDJ- Administrația Fluvială a Dunării de Jos - <http://www.afdj.ro/>.
- [13] APDF- Administrația Porturilor Dunării Fluviale - <http://www.apdf.ro/>.
- [14] APDM- Administrația Porturilor Dunării Maritime - <http://www.romanian-ports.ro/html/index.html>.

CRIMINALITATEA ECONOMICO-FINANCIARĂ ÎN ROMÂNIA

Dr. Marin DUMITRU*
Raluca-Ana-Maria DUMITRU**

THE ECONOMIC-FINANCIAL CRIMES IN ROMANIA

The organized criminality has become a complex social problem whose ways of manifestation, consequences, prevent and combat ways interest both the control factors and the public opinion.

The fundamental purpose of the structures of organized criminality is getting capital, namely the accumulation of funds through illegal means being clear their extraordinary ability to identify and exploit rapidly non-traditional areas (drugs, arms, people trafficking, smuggling, tax evasion etc.), those new sectors which offer huge profits (funds and state subsidies, human organ trafficking, computer crimes etc.).

Economic, social and even the political consequences of crime determined the national and international bodies to take appropriate measures to safeguard the society by general psychosis of civic insecurity and terror induced. Realizing the social danger which represents, global, continental and regional, the countries have tried various forms of control.

The control strategies aimed two main coordinates: (a) creation of specialized structures to combat the various forms that the organized criminality takes trying, at the same time, a criminal law harmonization in the field and (b) strengthening and diversification of the international cooperation.

The activity of financial and economic crime was based on the stipulations of ANTIFRAUD sector program regarding the fight against the fraud, corruption and protection of intellectual and industrial property rights targeted in particular the objectives and corresponding activities which have resulted directly enhancing institutional capacity and efficiency of activities.

Preventing and combating the economic crime phenomena that manifest in the economic and financial sphere especially in areas considered priorities for the European Union is an important task of state authorities.

The efforts should be directed towards combating serious illegal acts of the national economy to maintain a climate of legality in the business sphere, consolidating a stable and predictable business environment able to ensure the proper functioning of the Romanina economy according to the norms and standard requirements of European Union.

„Money laundering is a fundamental element of global financial strategy used by criminal groups aimed at securing the best financial product placements and justification of the results of dirty business. This confirms the strong interpenetration between the criminal economy and the legal economy”.

Evoluția societății contemporane evidențiază faptul că, în pofida intensificării activității și intervențiilor organismelor cu atribuții de prevenire și combatere a criminalității, asistăm la o amplificare a actelor infracționale împotriva persoanelor și patrimoniului public sau privat, la extensia faptelor de corupție și fraudă în diferite sectoare ale vieții economico-sociale, cu consecințe destabilizatoare asupra

---

* Profesor universitar

** Asistent universitar

structurilor instituționale democratice și cu un impact devastator, ce pun în pericol nu doar stabilitatea economico-socială a statelor, ci însăși securitatea și pacea națiunilor. Forma cea mai periculoasă și virulentă a infraționalității o reprezintă **criminalitatea organizată transfrontalieră** care, în contextul transformărilor geopolitice, economice și sociale pe plan internațional, **a căpătat noi valențe, extinzându-și, la cote alarmante, până la nivel de fenomen, aria de cuprindere și sfera de activitate:**¹⁴⁰⁵ traficul cu droguri, cu mașini furate, cu obiecte de patrimoniu, cu arme și explozivi, migrație ilegală, spălarea banilor, contrabandă, corupție ș.a.

Dintre **cauzele** proliferării criminalității organizate menționăm: mondializarea sau „globalizarea” schimburilor economice și financiare; dezvoltarea comunicației instantanee; noua interdependență a națiunilor; deschiderea frontierelor naționale; căderea *cortinei de fier* (noiembrie 1989), care au permis grupărilor infraționale să umple golurile lăsate în Estul Europei de statele și economiile slabe și să construiască poduri și filiere între Est și Vest; accelerarea construcției europene, care a favorizat și multiplicat nu numai schimburile, ci și fraudele de toate genurile.

Criminalitatea organizată a devenit o **problemă socială complexă** ale cărei modalități de manifestare, repercusiuni, dar și moduri de prevenire și combatere interesează atât factorii instituționalizați de control, cât și opinia publică.

Scopul fundamental al structurilor criminalității organizate este **obținerea de capital**, respectiv acumularea de fonduri prin mijloace ilegale fiind evidentă capacitatea lor extraordinară de a identifica și exploata cu rapiditate în afara domeniilor tradiționale (trafic de droguri, de armament, de persoane, contrabandă, evaziune fiscală etc.), acele noi sectoare care le oferă profituri uriașe (fonduri și subvenții de la stat, trafic de organe umane, infrațiuni informatice etc.).¹⁴⁰⁶ Potrivit Raportului Uniunii Europene asupra criminalității organizate prezentat la Bruxelles pe 6 noiembrie 1998, „*grupurile criminalității organizate explorează și exploatează astăzi noi spații criminale cu aceeași vigoare ca și întreprinderile legale. Ele sunt preocupate să se implice în acele activități criminale care generează mari profituri și prezintă riscuri mai reduse pentru răufăcătorii implicați*”.

Consecințele economice, sociale și chiar politice ale infraționalității au determinat organismele naționale și internaționale să adopte măsuri corespunzătoare pentru a apăra societatea de psihoza generală de insecuritate civică și de teroare induse. Sesizând pericolul social ce-l reprezintă, statele lumii, la nivel global, continental și regional, au încercat diverse forme de combatere. Dacă inițial sfera acestor acțiuni s-a concretizat în mijloacele naționale de combatere, extinderea fenomenului a făcut ca organismele guvernamentale și neguvernamentale să-și dea mâna până la cel mai înalt nivel, inclusiv sub egida ONU, pentru cunoașterea fenomenului și găsirea căilor și mijloacelor de contracarare. Strategiile de combatere au vizat două coordonate principale: **(a)** crearea de structuri specializate de luptă contra diferitelor forme ce le îmbracă criminalitatea organizată încercându-se, în

---

¹⁴⁰⁵ Damian MICLEA, **Combaterea crimei organizate**, vol. I, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2004, p. 7.

¹⁴⁰⁶ Costică VOICU, Adriana Camelia VOICU, Ioan GEAMĂNU, **Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor**, Editura Pildner / Pildner, Târgoviște, 2006, p. 18.

același timp, o armonizare a legislației penale în domeniu și **(b)** întărirea și diversificarea cooperării internaționale.

Prevenirea și combaterea criminalității organizate reprezintă un deziderat al statelor lumii în măsură: să realizeze o colaborare mai strânsă; să folosească mecanismele internaționale pentru culegerea de informații și date necesare instituțiilor cu atribuții de a preveni și elimina aceste infracțiuni, de a urmări și extrăda pe autorii lor; să adopte instrumente juridice valabile pe plan internațional care să facă posibilă salvarea probelor și transferul lor rapid către autoritățile judiciare care instrumentează cauzele penale în vederea tragerii la răspundere a făptuitorilor¹⁴⁰⁷.

România postdecembristă a reprezentat un teren relativ virgin pentru „actorii” scenei infracționale autohtone a căror preocupare, în afară de a obține câștiguri imediate și însemnate, a fost și de a-și însuși și perfecționa metodele omologilor internaționali cu care, de altfel, au ajuns să colaboreze.

În prezent, se poate afirma că în România se manifestă întreaga paletă a formelor criminalității organizate: traficul de persoane, traficul de droguri, migrația ilegală, falsul și traficul de monedă falsă, traficul internațional cu autovehicule furate, traficul de materiale strategice, contrabanda, evaziunea fiscală, spălarea banilor etc.

Este o realitate pe care nu o putem ignora faptul că în România s-a produs o profesionalizare a mediilor criminale, o consolidare a structurilor de tip mafiot și o amplificare a cazurilor tipice de crimă organizată. S-a ajuns la o specializare a grupărilor infracționale în domenii în care profitul este mare: fraudarea banilor publici, implicarea în privatizări și trecerea acestora în profitul grupurilor de interese; contrabandă și evaziune fiscală; organizarea unor rețele de traficanți de droguri și atragerea tinerilor în sfera consumatorilor; traficul de persoane în vederea exploatarei sexuale; traficul persoanelor cu handicap în vederea practicării cerșetoriei; constituirea de rețele pentru aducerea în țară și trecerea ilegală peste frontieră a unor grupuri de migranți ș.a.

Prin afectarea mediului economic și social românesc cu dimensiunile și consecințele sale, criminalitatea organizată a devenit o amenințare la adresa siguranței naționale fapt ce a determinat/obligat autoritățile să elaboreze strategii adecvate, fundamentate pe analiza de stare și a tendințelor de manifestare a fenomenului. Maniera de abordare a criminalității economico-financiare a constat în direcționarea eforturilor spre combaterea faptelor ilegale grave din economia națională, obiectivul prioritar de acțiune fiind menținerea unui climat de legalitate în sfera afacerilor, în vederea consolidării unui mediu de afaceri stabil și predictibil, capabil a asigura buna funcționare a economiei românești în perspectiva alinierii la normele și standardele Uniunii Europene.

Din analiza tendinței generale a criminalității economico-financiare pe parcursul anului 2009 a rezultat **menținerea principalelor trenduri manifestate în**

---

¹⁴⁰⁷ Ioan HURDUBAIE, *Elemente de noutate ale acquis-ului comunitar în vederea asigurării probațiunii*, comunicare la Simpozionul de criminalistică **Rolul și contribuția probelor criminalistice și medico-legale în stabilirea adevărului**, Editura Luceafărul, București, 2005, p. 231.

anii precedenți în paralel cu profilarea unor aspecte semnificative de creștere a criminalității în domeniul achizițiilor publice, al produselor puternic accizate (tutun, derivate din petrol, alcool), fraudelor bancare (creditele pentru nevoi personale), privatizare și post-privatizare, drepturilor de proprietate intelectuală și industrială, fraudelor vamale, la regimul societăților comerciale, protecția intereselor financiare ale Uniunii Europene etc.

S-au continuat eforturile de implementare a conceptului de conducere a activității polițienești pe bază de informații „*intelligence led policing*”, sens în care, în colaborare cu structurile specializate în analiza informațiilor, au fost finalizate analize operaționale (contrabandă și contrafacere de țigarete, comercializarea uleiurilor minerale fără plata taxelor datorate, sistemul de compensări, comercializarea energiei, lucrări ilegale de îmbunătățiri funciare, transferuri de terenuri etc.) și analize strategice (una în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală și industrială și una în sfera contrabandei și contrafacerii de țigarete), care au ajutat la instrumentarea cu celebritate a unor cauze complexe din domeniul criminalității economico-financiare. Totodată a fost elaborat un plan de acțiune având ca obiectiv principal reducerea activităților ilegale de contrabandă și contrafacere a produselor din tutun.

Activitatea de combatere a criminalității economico-financiare s-a bazat pe prevederile Programului sectorial *ANTIFRAUDĂ* privind lupta împotriva fraudei, corupției și protecției drepturilor de proprietate intelectuală și industrială, vizând cu precădere obiectivele și activitățile corespunzătoare ce au drept consecință directă creșterea capacității instituționale și eficienței activităților desfășurate.

► O componentă a criminalității economico-financiare este reprezentată de ***protejarea drepturilor de proprietate intelectuală***, care a constituit o problemă prioritară pentru Poliția Română, aceasta reprezentând o formă de asigurare a unui mediu propice creativității în beneficiul tuturor, problematică aflată permanent în atenția organismelor internaționale și ale evaluatorilor Uniunii Europene.

Statistica rezultatelor pe linia constatării relevă, în anul 2009, o creștere a infracțiunilor la Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice cu 33%, la cele privind calitatea mărfurilor cu 34%, iar cele referitoare la Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale cu 8%.

► ***Combaterea fraudelor vamale și a importurilor de produse subevaluate*** a constituit unul din obiectivele prioritare în care s-a acționat, fiind inițiate în acest sens o serie de acțiuni, atât la nivel național, cât și la nivel local, îndeosebi în domeniul prevenirii și combaterii ilegalităților din sfera importului, exportului, producției și comercializării de tutun și produse din tutun.

Analiza activităților informativ-operative și de cercetare penală desfășurate de ofițerii specialiști relevă că, din cele 610 infracțiuni constatate privind încălcarea Codului Vamal, 232 se referă la infracțiuni de contrabandă, 326 la folosirea de acte nereale/falsificate la autoritatea vamală și 106 infracțiuni privind nerespectarea dispozițiilor privind operațiunile de import-export.

S-au mai înregistrat creșteri deosebite ale infracționalității din domeniul importului, exportului și valorificării de țigarete și produse din tutun, cu consecințe

grave asupra bugetului general consolidat de stat. Astfel, exportul ilegal (mascat) de țigarete către țări din comunitatea europeană, unde prețul este mult mai mare, a fost semnalat și în raportul Europol - Organized Crime Threat Assessments 2009. Frauda cu țigarete se menține în continuare, la un nivel ridicat, datorită diferenței de preț a produselor de pe piața internă și cea a statelor vecine României. De exemplu, paritatea prețului mediu per pachet de țigarete dintre România - Ucraina și România - Moldova este de 1/4, respectiv 1/5.

Pentru contracararea acestui fenomen au fost organizate acțiuni la nivel național și local împreună cu structurile de analiza informațiilor, unitățile de supravegheri operative și investigații, structurile teritoriale de informații și protecție internă, fiind constatate 171 infracțiuni pentru care au fost cercetate 168 persoane, s-au aplicat 1.694 contravenții, s-au realizat 90 analize operaționale. S-au soluționat 107 dosare penale, din care 63 prin începerea urmăririi penale și 35 prin declinare.

La nivel național, analizele de piață indică o creștere a consumului de țigarete contrafăcute și de contrabandă de la 10% în 2007, la 16% în 2009, ceea ce reprezintă o pierdere de aproximativ 362 milioane euro la bugetul general consolidat.

Având la bază prejudiciile deosebite create asupra bugetului general consolidat prin neplata taxelor și accizelor datorate în ceea ce privește produsele din tutun, în anul 2009 a fost elaborat Planul de acțiune *PIPA*, având ca obiectiv principal reducerea activităților ilegale de contrabandă și contrafacere a produselor din tutun, structurat pe 5 componente: planificare, culegere, procesare, analiză și valorificare. Planul de acțiune se constituie ca un răspuns proactiv la creșterea semnificativă a fenomenului infracțional pe linia contrabandei și contrafacerii de țigarete.

Pentru dezvoltarea operațiunii s-au desfășurat o serie de activități care au avut ca scop: identificarea antreprizelor criminale pe linia contrabandei și contrafacerii de țigarete, identificarea modurilor de operare, dezvoltarea capacității de răspuns în timp real a Poliției Române cu privire la amenințările ridicate de un fenomen criminal aflat în continuă expansiune, minimizarea efectelor negative pe care acest fenomen le prezintă sub aspect social, economic, dar și imaginii României în cadrul Uniunii Europene.

În urma analizelor efectuate pe baza rezultatelor obținute, a informațiilor existente și a instrumentării din punct de vedere analitic a unor cazuri, s-a realizat un *model de „antrepriză criminală”*, care explică modurile de operare pentru săvârșirea infracțiunilor de contrafacere, sub aspectul faptelor de contrabandă și mic/mare trafic.

► Abordarea *infracționalității din sfera corupției* s-a focalizat pe investigarea ilegalităților apărute în sfera achizițiilor publice, învățământ, sănătate, derularea unor acțiuni de privatizare frauduloasă a societăților comerciale la care statul este acționar, nerespectarea clauzelor post-privatizare etc.

În cursul anului 2009 au fost înaintate parchetelor cu propuneri de declinare a competenței un număr de 1.705 dosare penale, din care 161 în favoarea D.N.A., fiind deferite parchetelor 5.132 persoane. Totodată, au fost declinate la parchete un număr total de 7.131 infracțiuni, din care 4.496 pentru dare și luare de mită, 906 pentru trafic de influență și 1.649 infracțiuni conexe infracțiunilor de corupție. Contravaloarea

sumelor de bani și a bunurilor materiale care au făcut obiectul actelor de corupție totalizează suma de 110.673.192 lei.

Dintre participanții la comiterea infracțiunilor de corupție, 1.400 îndeplineau funcții de conducere, dintre care: 207 aleși în organele legislative centrale și locale; 482 diverși funcționari publici; 437 conducători de societăți comerciale, regii autonome, companii naționale; 274 alte categorii de persoane cu funcții de conducere în diferite entități.

Misiunea U.E. (din perioada 23-27 aprilie 2009) de evaluare a îndeplinirii de către România a condiționalităților stabilite de Comisia Europeană în domeniul sistemului judiciar și al luptei împotriva corupției, a apreciat că „*mecanismul de cooperare și verificare a fenomenului de corupție a dezvăluit faptul că M.I., împreună cu Ministerul Justiției, au făcut progrese semnificative datorită implementării de noi măsuri și îmbunătățirii măsurilor deja existente, care au ca scop reducerea riscului corupției*”.

Totodată, în anul 2009 au fost puse în urmărire generală 135 bunuri culturale mobile (constând în 58 tablouri, 25 icoane, 18 statuete, 7 cărți și 27 alte obiecte), iar în urmărire internațională 73 bunuri culturale mobile (49 tablouri, 2 icoane, 5 statuete, o carte și alte 16 obiecte). Pe pagina Web a Poliției Române au fost publicate 73 fotografii ale bunurilor culturale mobile furate de pe teritoriul României.

Rezultatele pozitive obținute se datorează și faptului că în cursul anului 2008 au fost încadrați 37 specialiști cu recrutare din sursă externă determinând creșterea capacității operative de intervenție a acestei structuri specializate.

Au fost recuperate nouă brățări dacice din aur, care au fost expertizate, concluzionându-se că sunt autentice și că provin din tezaurul sustras din Munții Orăștiei, acestea fiind repatriate în anul 2007 și redat tezaurului național.

Prevenirea și combaterea fenomenelor infracționale de natură economică care se manifestă în sfera economico-financiară, în special în domeniile considerate prioritare pentru Uniunea Europeană, **constituie o misiune importantă a autorităților de stat.**

Eforturile trebuie direcționate spre combaterea faptelor ilegale grave din economia națională pentru menținerea unui climat de legalitate în sfera afacerilor, consolidarea unui mediu de afaceri stabil și predictibil, capabil a asigura buna funcționare a economiei românești, în condițiile cerințelor normelor și standardelor Uniunii Europene.

Principalele tendințe care definesc evoluția fenomenului criminalității transfrontaliere:

a) amplificarea și diversificarea fenomenului infracțional transfrontalier, dobândirea unui caracter tot mai bine organizat, conspirat și internaționalizat;

b) specularea abilă a legislației existente și atragerea unor persoane cu funcții de decizie din instituții cu atribuții în lupta împotriva fraudelor vamale și a corupției, la asigurarea protecției operațiunilor ilegale desfășurate;

c) diversificarea formelor de valorificare a produselor, valorilor și avantajelor rezultate din infracțiuni, menite să ascundă sursele venitului ilicit și să îl amplifice

(jocuri de noroc, rețeaua cazinourilor, intensificarea traficului ilicit cu obiecte de artă din patrimoniul cultural național etc.);

d) extinderea fenomenului de conexare a infracțiunilor aducătoare de venituri cu alte infracțiuni violente, cu amploare și consecințe grave în rândul populației;

e) extinderea ariei de infracțiuni și în domeniul tehnologiei informației, prin accesarea neautorizată a bazelor de date ale instituțiilor cu competențe în domeniul securității frontierei, în vederea exploatării informațiilor obținute ilegal;

f) apariția de noi rute de traficare a drogurilor, în special sintetice, dinspre vestul continentului european spre est, și intrarea României în rândul țărilor consumatoare de droguri, nu numai de tranzit - cum era la începutul anilor 2000;

g) schimbarea permanentă a rutelor utilizate și a mărfurilor sau produselor traficate, „la cererea pieței”;

h) diversificarea formelor de sustragere de la controlul legal și de specialitate al trecerii peste frontieră a produselor periculoase, a speciilor periclitate de faună și floră sălbatică, a materialului lemnos și a celui genetic forestier;

i) perfecționarea tehnicilor și tehnologiilor de contrafacere a documentelor de identitate și a celor de însoțire a mărfurilor;

j) transformarea României dintr-o sursă de forță de muncă „la negru” într-un „consumator” pentru cetățenii unor state din Asia, Africa și chiar din Europa, ceea ce va determina mutații în volumul, sensul și destinația migrației ilegale și a infracțiunilor conexe.

În condițiile aderării la Uniunea Europeană, **tendențele în evoluția criminalității transfrontaliere au făcut ca România să devină, în mod real, o țară „țintă” și nu numai preponderent de tranzit, așa cum era până în 2007.**

Potrivit estimărilor unor specialiști, **tendința este de creștere a numărului și gravității tentativelor și infracțiunilor asociate criminalității transfrontaliere, de perfecționare a metodelor și formelor de disimulare a fraudei, a traficului ilicit și contrabandei cu produse, materiale sau substanțe care nu pot fi detectate cu aparatura clasică din dotare.**

Gama de manifestare a criminalității organizate transfrontaliere mai cuprinde: folosirea documentelor de identitate și de însoțire a transporturilor false ori falsificate; traficul ilegal de persoane asociat tentativelor de corupție, șantaj și amenințări la adresa personalului angajat la punctele de trecere a frontierei; interceptarea transmisiilor de date cu caracter confidențial, traficul ilegal de țesuturi și organe umane; tentative de contrabandă sub falsă acoperire, inclusiv diplomatică; eludarea taxelor vamale și a impozitelor sau perceperea de returnări de T.V.A. pentru mărfuri care, în mod real, nu au fost trecute peste frontieră ș.a..

Factorii de risc specifici criminalității transfrontaliere:

a) lărgirea ariei de acțiune a grupărilor internaționale, atragerea infractorilor din spații mai largi și proliferarea tentativelor privind toate tipurile de fraudă, inclusiv cea vamală, contrabanda și traficul ilicit de mărfuri și bunuri etc.;

b) implicarea în aproape toate domeniile vieții social-politice a unor grupări de criminalitate organizată cu experiența mondială (globalizarea criminalității);

c) migrația ilegală generată de situația economică, socială sau politică din țările de origine, care conduce la apariția unor fluxuri masive de imigranți spre România și care au ca destinație finală statele membre ale Uniunii Europene;

d) proliferarea rețelelor de traficanți de ființe umane;

e) vecinătatea cu unele zone geografice cu potențial conflictual din punct de vedere etnico-religios sau terorist;

f) prezența, pe teritoriul României, a numeroși cetățeni străini implicați în acțiuni ilegale, proveniți din zone geografice cu potențial de risc major;

g) amplificarea tranzitului ilegal și dezvoltarea pieței interne de droguri și precursori, concomitent cu schimbarea unor rute tradiționale;

h) riscul suplimentar ca emigranții ilegali care trec frontiera României sau a statelor membre ale Uniunii Europene să desfășoare activități de contrabandă cu produse solicitate pe piața neagră a Europei;

i) proliferarea rețelelor teroriste, cu toate implicațiile acestora;

j) comerțul ilegal cu produse strategice, substanțe radioactive, deșeuri toxice și alte materiale periculoase;

k) fraudele vamale comerciale, inclusiv cele din categoria spălării de bani, ce se manifestă la frontieră;

l) amplificarea și diversificarea actelor de corupție în rândul personalului instituțiilor statului ce concură la securizarea integrată a frontierei și tergiversarea soluționării cazurilor constatate;

m) operațiunile vamale ilegale ce aduc atingere legislației în domeniul protecției consumatorilor, mediului, florei și faunei, drepturilor de proprietate intelectuală, bunurilor din patrimoniul național;

n) legislația permisivă în domeniul înființării societăților comerciale ce au ca obiect de activitate operațiuni de comerț exterior și lipsa măsurilor legale de combatere a firmelor fantomă;

o) lipsa de cooperare manifestată de instituțiile de profil din alte țări în aplicarea măsurilor comune convenite în actele internaționale încheiate, cu incidență asupra combaterii migrației ilegale și criminalității transfrontaliere.

Paradisurile fiscale și zonele fără jurisdicție – realități ale globalizării

Economia mondială are ca trăsătură fundamentală puterea amplificată a finanțelor internaționale. Globalizarea financiară, materializată într-o piață unică a banilor la nivel planetar, a fenomenului de globalizare a producției, comerțului, serviciilor și comunicațiilor, se manifestă brutal și imprevizibil, cu efecte negative la scară regională și planetară. Piețele financiare globale se află, în cea mai mare măsură, în afara controlului autorităților naționale și internaționale¹⁴⁰⁸. Specialiștii în domeniu¹⁴⁰⁹ subliniază faptul că globalizarea financiară consacră supremația forțelor

¹⁴⁰⁸ George SOROS, **Criza capitalului global**, Editura Nemira, București, 1998, p. 83.

¹⁴⁰⁹ Joseph E. STIGLITZ, **Globalizarea – speranțe și iluzii**, Editura Economică, București, 2003, pp. 213-258.

pieții asupra politicilor economice, ele fiind cele care decid dacă politicile economice naționale sunt bune.

Globalizarea a pus la dispoziția grupărilor criminale un întreg set de facilități care le-a permis dezvoltarea nestingherită. Factorul cel mai important care favorizează extensia criminalității afacerilor îl reprezintă **specularea lacunelor existente în sistemul legislativ la nivel mondial**. Existența **paradisurilor fiscale și a teritoriilor necooperante**, precum și **legislația incoerentă** în materia combaterii criminalității, contribuie în egală măsură la consolidarea acesteia. La acestea se adaugă **birocrăția excesivă și formalismul în realizarea cooperării judiciare** între autoritățile de aplicare a legii, precum și **insuficienta pregătire și echipare** a poliției și a celorlalte structuri judiciare cu competențe în combaterea eficientă a fenomenului.¹⁴¹⁰

Analști prestigioși ai fenomenului de globalizare a criminalității organizate susțin faptul că grupările criminale sunt adevărate organizații economice care se comportă ca societăți multinaționale, ghidate de o rațiune impecabilă: **profituri maxime cu cheltuieli minime, controlul pe verticală al sectoarelor, reducerea concurenței, fidelizarea angajaților permanenți și a clienților săi**. Ele identifică și exploatează rapid și eficient slăbiciunile sistemelor legale și juridice, dar și facilitățile oferite de **paradisurile fiscale**,¹⁴¹¹ unde caută să-și plaseze afacerile și produsele financiare. Termenul de „paradis fiscal” este deseori înșelător și incorect folosit. Pentru a descrie o țară din acest punct de vedere, ar trebui utilizat termenul de „*jurisdicție a secretului financiar*”. Un anumit grad de discreție financiară și bancară este caracteristic tuturor statelor, în sensul că acestea impun un anumit nivel de protecție pentru informațiile bancare și comerciale, dar cele mai multe nu vor ocroti aceste informații în cazul unei anchete desfășurate de organele legale dintr-o țară străină. O jurisdicție a secretului bancar și financiar va refuza însă, aproape întotdeauna, să-și încalce propriile legi cu privire la secretul bancar, chiar și atunci când ar putea fi vorba despre o gravă violare a legilor altei țări.¹⁴¹²

La sfârșitul secolului trecut, proliferarea jurisdicțiilor care ofereau servicii financiare scăpate de sub orice control a devenit îngrijorătoare. Crizele financiare produse în țări precum Asia, Rusia, Brazilia, Argentina și Mexic, cu efecte devastatoare asupra economiilor naționale, dar și cu impact asupra stabilității financiare mondiale, au evidențiat influența nefastă a criminalității organizate din domeniul afacerilor asupra climatului general.

În fața acestei situații, la 5 aprilie 2000, **Grupul de Acțiune Financiară al celor 7 țări puternic industrializate** – Financial Task’Force (G-7) a constituit un grup de lucru desemnat să analizeze impactul centrelor off-shore și al „paradisurilor fiscale” asupra stabilității financiare mondiale, respectiv acele țări și teritorii susceptibile de a constitui centre de reciclare a capitalurilor de origine criminală.¹⁴¹³

¹⁴¹⁰ Costică VOICU, Adriana Camelia VOICU, Ioan GEAMĂNU, **Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor**, Editural Pildner / Pildner, Târgoviște, 2006, p. 46.

¹⁴¹¹ Herve BOLLANGER, **Criminalitatea Economică în Europa**, Editura PUF, Paris, 2002, p. 25.

¹⁴¹² Costică VOICU, **Spălarea banilor murdari**, Editura Sylvi, București, 1999, p. 171.

¹⁴¹³ Costică VOICU, Adriana Camelia VOICU, Ioan GEAMĂNU, op. cit., p. 67.

Acest grup de lucru a clasificat țările și teritoriile în funcție de gradul de reglementare juridică și cooperare cu autoritățile financiare, în trei grupe:

- **în prima grupă** sunt cuprinse 7 țări care au un cadru juridic adecvat standardelor internaționale, fiind deschise cooperării: Elveția, Luxemburg, Hong-Kong, Singapore, Insulele Anglo-Normande, Insula Man și orașul Dublin din Irlanda;

- **grupa a doua** cuprinde 9 țări care dispun de reglementări legale, dar sunt mai puțin cooperante: Andora, Bahrein, Gibraltar, Monaco, Macao, Malta, Malaysia, Bermude și Barbados;

- **grupa a treia** cuprinde 25 de țări care nu dispun de reglementările necesare și nu manifestă dorința de cooperare în plan internațional: Belize, Costa Rica, Cipru, Liban, Lichtenstein, Panama, Anquilla, Antiqua, Aruba, Insulele Virgine, Cayman, Cook, Marshall, Mauriciu, Antilele Olandeze, Nauru, Nine, Nevis, Santa-Lucia, Saint-Vicent, Samoa, Scyhelles, Bahamas, Turcia, Vanuatu.

Grupul G-7 a fixat câteva criterii pentru definirea centrelor off-shore, entități care atrag un volum important de activități al nerezidenților, din următoarele rațiuni: nivel scăzut de impozitare; nivel redus și flexibil de aprobare și înregistrare; un regim redus de control asupra operațiunilor; nivel ridicat de confidențialitate; lipsa de obligativitate a prezenței fizice a clientului pentru înregistrare etc. Raportul elaborat de Grupul de lucru preciza că: „*existența activităților financiare off-shore nu este contrară stabilității financiare globale, dacă acestea sunt corect controlate iar autoritățile cooperează*”.

Separat de acest studiu, **Grupul de Acțiune Financiară Internațională** (G.A.F.I.), creat în 1989, a stabilit o listă cu 15 state și teritorii necooperante în lupta împotriva spălării banilor, având în vedere următoarele criterii:¹⁴¹⁴ taxe de impozitare mici sau chiar deloc; avantaje fiscale speciale pentru rezidenții străini; confidențialitate totală și reticență totală de comunicare a informațiilor solicitate de autorități.

Principalele caracteristici ale paradisurilor fiscale, care reprezintă segmentul cel mai atractiv pentru nerezidenți,¹⁴¹⁵ constau în **impozite reduse și secretul operațiunilor bancare**.

Cercetările întreprinse de specialiști¹⁴¹⁶ au scos în evidență faptul că paradisurile fiscale, o componentă importantă a criminalității organizate, sunt folosite pentru spălarea banilor proveniți dintr-o mare diversitate de activități infracționale (trafic de droguri și armament, contrabandă, evaziune fiscală etc.).

Afacerile legale și ilegale se află într-o strânsă conexiune: criminalitatea organizată investește în afaceri legale, apoi dirijează resursele financiare dobândite prin preluarea controlului băncilor și societăților comerciale implicate în spălarea banilor.

---

¹⁴¹⁴ Costică VOICU, Adriana Camelia VOICU, Ioan GEAMĂNU, **Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor**, Editural Pildner / Pildner, Târgoviște, 2006, p. 69.

¹⁴¹⁵ Jean-Louis HERAIL și Patrick RAMEL, **Spălarea banilor și crima organizată, dimensiune juridică**, Editura PUF, Paris, 1996, p. 34.

¹⁴¹⁶ Emil HEDEȘIU, **Contracararea crimei organizate transfrontaliere – teză de doctorat**, 2005, p. 179.

Infracțiunea de spălare a banilor – formă de manifestare a criminalității organizate

*„Spălarea banilor este un element fundamental al strategiei financiare globale, folosit de grupurile criminale care vizează asigurarea celor mai bune plasamente și justificări a produsului financiar rezultat din afaceri murdare. Acest lucru confirmă întrepătrunderea puternică între economia criminală și economia legală”*¹⁴¹⁷

Spălarea de bani este un proces prin care profiturile obținute de pe urma criminalității sunt transformate în scopul ascunderii sau mascării originilor ilicite. Acest lucru este necesar pentru a rupe legătura dintre procesul criminal inițial și rezultatele criminalității. Se pot identifica anumiți factori comuni, cum sunt: conversia sau transferul de proprietăți, bunuri; ascunderea sau mascarea sursei bunului și nevoia de a recâștiga accesul la bani etc.

Nu există o singură metodă de spălare a banilor murdari. Aceste metode pot varia de la cumpărarea și vinderea unui obiect de lux, până la trecerea banilor într-o rețea complexă internațională de afaceri legale și companii „scoică” (companii care există ca entități legale, fără să desfășoare activități sau afaceri comerciale).

Operațiunile bancare tradiționale de constituire a depozitelor, precum și sistemele de transfer a banilor și creditare, oferă un mecanism vital pentru spălarea banilor, mai ales în faza inițială de introducere a numerarului în sistemul bancar.

Tehnicile utilizate pentru spălarea banilor sunt variate și este de presupus că multe dintre ele sunt necunoscute specialiștilor din organele de control financiar și antiinfracțional. Cuprind trei etape succesive¹⁴¹⁸:

a) înființarea unor conturi colectoare în care se efectuează depozitele bancare ce urmează a fi transferate. Aceste conturi au rolul de paravan și, de regulă, sunt înființate pe numele unor societăți comerciale fictive, motiv pentru care sunt dificil de identificat;

b) sumele din conturile colectoare sunt virate în conturi din țări străine printr-un număr de operații a căror complexitate are drept scop să împiedice identificarea sursei reale a banilor. Pentru realizarea cu succes a acestei etape sunt preferate două tipuri de țări: cele care garantează secretul bancar și fac din aceasta o politică de stat (Elveția, Liechtenstein etc.); cele aflate în dificultate economică și care fac eforturi pentru atragerea capitalului străin (țările lumii a treia și în curs de dezvoltare);

c) investirea în afaceri licite a capitalului transferat și returnarea beneficiilor care, de această dată, au „aspect curat”, ceea ce justifică întregul complex operațional.

Deși mai puțin relevante, amintim și unele tehnici secundare de spălare a banilor, cum sunt dubla facturare, specula imobiliară simulată, dirijarea câștigurilor în cazinouri legal înființate etc.

Profesioniștii care acționează în acest domeniu au capacitatea de a exploata toate facilitățile oferite de actualul sistem financiar. Ei aleg paradisurile financiare

---

¹⁴¹⁷ Ph. BROYER, *La nouvelle économie criminelle*, în volumul **Criminalitatea financiară**, Editura D'Organisation, Paris, 2002, p. 7.

¹⁴¹⁸ Idem, op.cit., p. 60.

cele mai primitive pentru a înființa societăți paravan care servesc la disimularea patrimoniului a căror gestionare o asigură, fiind foarte activi în universul financiar off-shore care este „nu numai un segment legitim al sistemului financiar mondial, dar reprezintă el însuși un sistem dotat cu competențe complementare, care se pretează a fi manipulat de organizațiile criminale”¹⁴¹⁹.

Amploarea și impactul deosebite ale acestui fenomen au provocat îngrijorarea unor foruri statale și suprastatale, între care ONU, Consiliul Europei, O.I.P.C.-INTERPOL, EUROPOL ș.a., care și-au manifestat interesul pentru elaborarea instrumentelor juridice necesare contracarării lui:

- Convenția de la Viena din 1988 (intrată în vigoare în 1990) a vizat conferirea caracterului penal activităților de spălare a banilor proveniți din traficul de droguri, precum și facilitarea cooperării polițienești internaționale, deoarece extrădarea este foarte dificilă din cauza dublei incriminări.

- Consiliul Europei a adoptat, în 1991, o Convenție în baza căreia se facilitează urmărirea judiciară față de beneficiarii activităților ilicite. Convenția conține și o prevedere conform căreia „secretul bancar nu trebuie să fie un obstacol” în calea cooperării vamale și polițienești între statele membre. Prin aderarea la această convenție, statele se obligă să furnizeze datele necesare asupra bunurilor sau sumelor suspecte că ar proveni din acțiuni ilicite.

- În 1989, Organizația de Acțiuni de Forță în Sistemul Financiar (F.A.T.F.), înființată de către șefii statelor din G-7, a luat în considerare mai multe moduri de prevenire a spălării banilor recomandând lărgirea cooperării în acest domeniu.

Circulația electronică a banilor în afara granițelor face ca tranzacțiile financiare să fie foarte greu de urmărit producând o serie de greutăți autorităților care se ocupă cu aplicarea legii. Pentru a o combate, spălarea de bani a fost trecută în sfera criminalității organizate, iar autoritățile naționale de respectare a legii au fost împuternicite cu urmărirea, stoparea și confiscarea rezultatelor actelor criminale, fiind introduse scheme de asistență legală mutuală internațională. Mai mult, constatându-se că băncile și alte instituții financiare sunt folosite, chiar dacă nu în mod voit, ca intermediari în transferul sau depozitarea banilor iliciți, s-au luat o serie de măsuri la nivel național și internațional în scopul protejării sistemului bancar pentru a nu fi folosit pentru spălarea banilor. În acest scop, băncile și instituțiile financiare au introdus regimuri de auto-protecție. Inițial, efortul internațional de combatere a creșterii activităților de spălare a banilor se adresa băncilor sub formă de coduri și reguli de conduită interioară și mai puțin sub forma unor reforme legislative. Ulterior, reprezentanți ai autorităților bancare centrale din 10 state s-au întâlnit pentru a stabili în ce mod instituțiile din care făceau parte ar putea stopa spălarea de bani. Ca punct de pornire, membrii Comisiei pe probleme de Practici de Supervizare și Reguli Bancare din Grupul celor zece au observat că funcția primară a autorităților de supervizare bancară este de a menține o stabilitate financiară globală a băncilor, dar și de a asigura legitimitatea tranzacțiilor individuale ale clienților băncilor. Comisia a

---

¹⁴¹⁹ Oficiul Națiunilor Unite pentru controlul drogurilor și prevenirea crimei nr. 34/35/1999 „Paradisurile fiscale, secretul bancar și spălarea banilor”, p. 26.

înțeles că încrederea publicului în sistemul bancar poate fi zdruncinată, iar stabilitatea sistemului amenințată, ca o consecință a asocierii dintre bănci și activitatea criminală.

► Spălarea banilor este incriminată, în prezent, în legislațiile din Franța, Australia, Canada, Italia, Marea Britanie și SUA, fiind pedepsită în cele mai multe cazuri cu închisoare până la 20 de ani, confiscarea averii dobândite ilicit și interzicerea unor drepturi.

► În România, în primii ani ai tranziției spre economia de piață, s-a creat un imens capital negru, căruia posesorii au încercat a-i da o aparență de legalitate, deși în acești ani nu a existat nici un text de lege care să oblige justificarea provenienței bunurilor și valorilor dobândite. În anumite condiții, conversia valorilor sustrate din proprietatea publică s-a făcut direct prin comercializarea lor în țară sau în străinătate, prin folosirea sumelor obținute pentru achiziționarea de imobile, mașini, opere de artă, bijuterii, precum și pentru formarea capitalului necesar înființării de societăți comerciale.

O caracteristică a fenomenului din acea perioadă a fost faptul că operațiunile de convertire a fondurilor, tranzacțiilor și comercializarea unor valori s-au efectuat în afara structurilor financiar-bancare și de credit¹⁴²⁰.

Absența oricăror reglementări legislative în materie de spălare a banilor murdari, a unor dispoziții clare în domeniul financiar-bancar, coroborat cu carențele deosebite manifestate în exercitarea controlului financiar de toate gradele, au determinat și amplificat interesul grupurilor organizate de infractori autohtoni și internaționali în folosirea multiplelor metode și mijloace de spălare a banilor, începând cu procurarea ilegală a valutei de pe piața neagră, achiziționarea de proprietăți și bunuri de valoare, investiții de amploare și terminând cu transferurile de capital în străinătate, prin sisteme financiar-bancare.

Abia la 17 decembrie 1998, cele două camere ale Parlamentului României au adoptat, în ședință comună, o lege specială cu prevederi penale, respectiv **Legea nr. 21 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor**, promulgată la 18 ianuarie 1999, abrogată și modificată prin **Legea nr. 656 din 7 decembrie 2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor**, care stabilește ce fapte constituie infracțiunea de spălare a banilor, sancționarea acestora, procedurile de identificare a clienților și de prelucrare a informațiilor referitoare la spălarea banilor etc.

În depistarea și investigarea infracțiunilor de spălare a banilor, un rol important îl are **Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor**, organ de specialitate cu personalitate juridică, aflat în subordinea Guvernului României, care a fost înființat în ianuarie 1999. Oficiul are ca unic obiect de activitate prevenirea și combaterea spălării banilor, în care scop primește, analizează și prelucrează informații, sesizând autoritățile abilitate prin lege să efectueze urmărirea penală. Poate dispune, motivat, suspendarea efectuării operațiunii pe o perioadă de 48 de ore, iar dacă consideră ca insuficientă această perioadă, poate solicita Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Casație și Justiție suspendarea operațiunii cu cel mult 3 zile

---

¹⁴²⁰ Ion PITULESCU, *Considerații privind metoda investigației și cercetării infracțiunii de spălare a banilor*, în Revista **Criminalistica** nr. 2/2002, p. 26.

lucrătoare, comunicând persoanei respective decizia luată. Oficiul poate face schimb de informații, în baza reciprocității, cu instituții străine ce au funcții asemănătoare și care au obligația păstrării secretului în condiții similare, dacă datele comunicării sunt făcute în scopul prevenirii și combaterii spălării banilor¹⁴²¹.

Pentru ca anchetele în cazurile de spălare a banilor și investigare a infracțiunilor economico-financiare să fie încununete de succes, acestea trebuie să se bazeze pe folosirea adecvată a informațiilor. Dificultatea rezidă din faptul că informațiile ce ar permite luarea în supraveghere a băncilor sunt rareori coroborate și analizate în comun de serviciile polițienești de specialitate și de către parchet.

În culegerea de informații și investigarea unor posibile activități de spălare a banilor, polițiștii și procurorii investigatori trebuie să aibă în vedere următoarele:¹⁴²²

a) identificarea și urmărirea tranzacțiilor de reciclare a fondurilor, cunoscut fiind faptul că reciclarea banilor murdari se face de multe ori cu complicitatea unor angajați din instituțiile financiar-bancare (agențiile de schimb, serviciile de încasare a cecurilor, casieriiile unor unități bancare și altele);

b) supravegherea activității desfășurate de persoane suspecte de săvârșirea unor activități ilicite din cazinouri, societăți de pariuri, jocuri de noroc, fără a se neglija organizatorii unor așa-zise „jocuri piramidale” de tip „Caritas” în care se pot recicla sume considerabile în perioade scurte de timp;

c) operațiunile sub acoperire. În conformitate cu prevederile Legii nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, pentru prima dată s-au legalizat acțiunile sub acoperire desfășurate de poliție. Astfel, art. 21 prevede că procurorul poate autoriza folosirea investigatorilor acoperiți pentru descoperirea faptelor, identificarea autorilor și obținerea mijloacelor de probă necesare.

Practica polițiilor occidentale și unele acțiuni ale omologilor români demonstrează că folosirea polițiștilor acoperiți, infiltrați în rețelele de traficanți sau de reciclatori de bani, este deosebit de eficientă pentru demascarea întregii rețele;

d) supravegherea electronică, autorizată de parchet, și interceptările telefonice, constituie tehnici eficiente de investigație asupra reciclării fondurilor.

---

¹⁴²¹ Art. 5 alin.4 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor.

¹⁴²² Ion PITULESCU, op. cit., p. 28.

MIJLOACE CU CARACTER JURISDICTIONAL DE REZOLVARE A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE

Corina VÎLCEA*

MEANS OF A JUDICIAL NATURE TO SOLVE INTERNATIONAL DISPUTES

The Hague Conventions of 1899 and 1907 on the peaceful settlement of international disputes included only the wish to renounce the use of force and to resort to peaceful means of resolving international disputes. „In order to prevent the possible use of force in relations among states - is revealed in the first Hague Convention of 1907 - the contracting powers agree to make every effort to ensure the peaceful settlement of international disagreements”.

Dreptul internațional contemporan a consacrat obligația statelor de a-și rezolva diferendele dintre ele pe cale pașnică. Reglementarea pașnică a diferendelor dintre state a devenit astfel unul din principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan.

Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 referitoare la reglementarea pașnică a litigiilor internaționale cuprindeau doar dorința de a se renunța la folosirea forței și de a se recurge la mijloace pașnice de rezolvare a litigiilor internaționale. „În scopul de a preveni pe cât posibil recurgerea la forță în relațiile dintre state – se releva în prima convenție de la Haga din 1907 -, puterile contractante se înțeleg să depună toate eforturile pentru a asigura reglementarea pașnică a neînțelegerilor internaționale”. Ele cuprindeau, de asemenea, obligația ca, „în cazul unei neînțelegeri importante sau al unui conflict, mai înainte de a recurge la arme, să se apeleze, pe cât permite situația, la bunele oficii sau la mediația uneia sau a câtorva puteri prietene”.

Un proces în acest domeniu l-a marcat pactul Ligii Națiunilor, care stabilea că recurgerea de către state la mijloace pașnice pentru reglementarea litigiilor „care pot duce la ruperea păcii” era obligatorie, însă mijloacele pașnice nu constituiau unicele metode pentru rezolvarea litigiilor, deoarece folosirea forței pentru rezolvarea litigiilor, deoarece folosirea forței era și ea permisă. Pactul prevedea (art.15) obligația membrilor de a transmite Consiliului Ligii Națiunilor litigiile dintre ei spre reglementare și că „ei sunt de acord să nu recurgă la război, în nici un caz, până la trecerea unui termen de trei luni după hotărârea arbitrară sau judecătorească sau după apariția raportului Consiliului Ligii” (art. 12).

Mai există, de asemenea, posibilitatea ca un litigiu, în urma declarației uneia dintre părțile în conflict, să fie transmis spre examinare Adunării Ligii. dacă Consiliul Ligii nu ajungea la o hotărâre adoptată în unanimitate sau dacă litigiul era examinat de Adunarea Ligii și raportul în problema respectivă nu era aprobat de toți membrii Consiliului sau în Adunare de o majoritate de două treimi, membrii Ligii erau liberi

---

* Magistrat, doctorand al Universității Naționale de Apărare “Carol I”

„să acționeze cum consideră convenabil pentru menținerea dreptului și a justiției”. Astfel, mijloacele pașnice constituiau doar prima etapă a reglementării litigiilor.

Prevederile complicate ale pactului în problema reglementării litigiilor permiteau, în ultimă instanță, recurgerea la forță.

Pactul Briand-Kellog, adoptat la Paris în 1928, interzicea statelor să recurgă la război, confirmând totodată și principiul reglementării pașnice a litigiilor internaționale. Art. 2 din pact prevedea: „Înaltele părți contractuale recunosc că reglementarea sau rezolvarea oricăror diferende sau conflicte care se pot naște între ele, indiferent de caracterul și originea lor, trebuie să fie întotdeauna căutată numai prin mijloace pașnice”. În acest fel se formula pentru prima oară principiul reglementării pașnice a litigiilor, devenit ulterior un principiu de bază, unanim recunoscut, al relațiilor internaționale.

„Actul general cu privire la reglementarea pașnică a litigiilor internaționale adoptat la Liga Națiunilor în 1928 stabilea că este obligatorie recurgerea la mijloace pașnice, ca: negocierile, concilierea, Curtea Permanentă de Justiție Internațională sau procedura arbitrară.

Acest principiu a fost pus în valoare pe deplin ca urmare a consacrării în Carta ONU a interzicerii amenințării cu forța sau a recurgerii la forță, ca și prin proclamarea de către aceasta a egalității suverane a tuturor statelor, mari sau mici.

În Carta Națiunilor Unite, respectivul principiu este astfel formulat:

„Toți membrii organizației își vor rezolva diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel ca pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie primejduite”.

„Părțile, în orice diferend a cărui continuare ar putea primejdi menținerea păcii și securității internaționale, vor trebui să caute să-l rezolve înainte de toate prin tratative, anchetă, mediație, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, prin recurgerea la organizații sau acorduri regionale sau prin orice mijloace pașnic, la alegerea lor.

Consiliul de Securitate, când socotește necesar invită părțile să-și rezolve diferendul prin asemenea mijloace”.

Membrii Națiunilor Unite și-au asumat deci obligația nu numai de a lua măsuri colectiv pentru prevenirea și îndepărtarea primejdiei de război și pentru reprimarea actelor de agresiune, dar și de a realiza în mod pașnic, conform principiilor justiției și dreptului internațional, rezolvarea și reglementarea diferendelor și a situațiilor cu caracter internațional, susceptibile să ducă la o violare a păcii.

Dezvoltarea dreptului internațional și a vieții internaționale, în special după adoptarea Cartei Națiunilor Unite, a dus la afirmarea tot mai categorică a obligației statelor de a-și rezolva litigiile dintre ele prin mijloace pașnice.

Rezolvarea prin mijloace pașnice a litigiilor dintre state este recunoscută prin numeroase acte internaționale. Astfel, în „Declarația cu privire la pacea și cooperarea mondială” adoptată la Conferința statelor asiatice și africane de la Bandung se prevede că dezvoltarea relațiilor de cooperare prietenească între națiuni trebuie să aibă loc pe baza respectării, printre altele, și a principiului „reglementării tuturor disputelor internaționale prin mijloace pașnice, ca: negocieri, conciliere, arbitraj

sau procedură judiciară, ca și prin alte mijloace pașnice pe care părțile le vor alege în conformitate cu Carta Națiunilor Unite”.

Carta ONU din 1945 este cea care consacră reglementarea pașnică a diferendelor ca principiu fundamental al dreptului internațional, proclamând că toți membrii organizației internaționale vor rezolva diferendele lor internaționale pe cale și prin mijloace pașnice, în așa fel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie¹⁴²³.

Principiul soluționării pașnice a diferendelor internaționale și mijloacele concrete de rezolvare sunt rezultatul unei îndelungate evoluții istorice a relațiilor dintre state și a dezvoltării și perfecționării instituțiilor și normelor de drept internațional¹⁴²⁴. În practica internațională se cunosc cazuri de recurgere la diverse mijloace de rezolvare pașnică a conflictelor încă din antichitate¹⁴²⁵.

Dar, atât timp cât dreptul internațional nu interzicea războiul și cât timp recurgerea la forță era permisă, soluționarea pașnică nu putea să aibă decât un caracter subsidiar și sporadic. Statele regurgeau la forță în mod firesc pentru a-și manifesta suveranitatea. Folosirea războiului ca instrument al politicii statelor pentru rezolvarea diferendelor a fost multă vreme legală. Interzicerea războiului și prohibirea forței și amenințării cu forța în relațiile dintre state au fost elemente hotărâtoare pe linia recunoașterii și acceptării principiului soluționării pașnice a diferendelor internaționale.

Reglementarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale este strâns legată de preocupările vizând excluderea războiului din viața societății, de interzicerea folosirii forței și a amenințării cu forța în relațiile internaționale, precum și a combaterii terorismului internațional, acesta din urmă devenit un real pericol împotriva umanității.

Prevederile Cartei ONU au fost dezvoltate în numeroase documente, stabilind principalele norme¹⁴²⁶: obligația de a reglementa diferendele internaționale numai prin mijloace pașnice, obligația de a căuta o soluție rapidă și echitabilă a diferendelor, libera alegere a mijloacelor de soluționare pe care părțile le consideră cele mai adecvate împrejurărilor și naturii diferendului, obligația părților ca, în cazul în care nu ajung la o soluție printr-unul din mijloacele pașnice, să continue să caute rezolvarea diferendului prin mijloace pașnice, obligația statelor de a se abține de la orice act de natură să agraveze situația și să pună în pericol pacea și securitatea sau să facă mai dificilă soluționarea diferendului.

În prezent, mai mult ca oricând, necesitatea reglementării pașnice a diferendelor dintre state este invederată de o multitudine de factori și procese care acționează în relațiile internaționale conducând la încordarea deosebit de gravă a

---

¹⁴²³ Carta ONU, art 2.

¹⁴²⁴ I. Cloșca, **Despre diferendele internaționale și căile soluționării lor**, Ed. Științifică, București, 1973, pp. 11-36.

¹⁴²⁵ Tratatul sublim încheiat în anul 1296 î.C între Ramses al II-lea, faraonul Egiptului și Hattusill al III-lea regale hitiților consemna obligația celor două state de a trăi în pace și de a-și rezolva problemele fără a se ataca.

¹⁴²⁶ Ion Diaconu, **Curs de drept internațional public**, Ed. Șansa SRL, București, 1993, p. 203.

acestora.

Elementul doveditor al existenței unui diferent între state îl constituie demersul statului în cauză pe lângă alt stat, prin care îi atrage atenția că atitudinea sa este opusă punctului său de vedere, părțile manifestând în fapt opinii opuse¹⁴²⁷.

Relațiile contemporane sunt dominate de mari probleme, fără a exista încă - paradoxal - soluții alternative. Cea mai gravă dintre ele este violența, deși a fost mult limitată și reglementată după cel de-al Doilea Război Mondial, nu a dispărut, ci a căpătat noi forme de manifestare, unele foarte grave, precum conflictele interne destructurate sau terorismul internațional.

Pacea și războiul rămân și astăzi probleme esențiale ale societății internaționale și reglementarea juridică nu este suficientă pentru a consacra realmente pacea ca unica stare de normalitate, pentru că relațiile internaționale pot fi încă reglementate și prin putere. Competiția pentru putere, înțeleasă ca o competiție de interese ale partenerilor la viața internațională, mai ales a statelor, duce inevitabil la stări contradictorii, la dezacorduri între aceștia.

Denumite generic - diferende internaționale - aceste contradicții de interese, unele fundamentate pe drept juridice, altele denumite elegant politice, fundamentate pe varii pretenții fără contestație de drept, au dus deseori la conflicte violente cu urmări dintre cele mai grave asupra echilibrului internațional și așa destul de fragil.

Curtea Permanentă de Justiție Internațională a definit diferendul internațional „ca un dezacord asupra unei chestiuni de drept sau de fapt, o contradicție, o opoziție de teze juridice sau de interese”¹⁴²⁸.

După jurisprudența Curții Permanente de Justiție Internațională și a Curții Internaționale de Justiție, divergența se manifestă din momentul în care „un guvern în cauză constată că atitudinea observată la cealaltă parte este contrară manierei de a vedea a primului”¹⁴²⁹.

Între posibilele diferende internaționale, o importanță deosebită o reprezintă situațiile internaționale care ar putea duce la încălcarea păcii¹⁴³⁰ (Carta ONU prin art. 34 stabilește în acest sens, dreptul Consiliului de Securitate de a „ancheta orice diferend sau orice situație care ar putea duce la fricțiuni internaționale sau ar putea da naștere unui diferend, în scopul de a stabili dacă prelungirea diferendului sau situației ar putea pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale”).

Libera alegere a mijloacelor de reglementare înseamnă că unui stat nu i se poate impune de către un alt stat sau o organizație internațională mijlocul de reglementare al unui diferent. Pentru recurgerea la unul sau altul din mijloace trebuie să existe acordul statelor-părți în diferend. Acest acord poate fi dat anterior sau după izbucnirea diferendului; el poate fi dat pentru toate diferendele dintre două sau mai multe state-părți la un acord, sau pentru unele dintre acestea, în general cele referitoare la interpretarea sau aplicarea acordului sau pentru un anumit diferend.

Libera alegere a mijloacelor nu înseamnă însă că un stat poate să refuze orice

¹⁴²⁷ Curtea Permanentă de Justiție Internațională-seria A, nr. 6, hotărârea interpretativă nr. 7.

¹⁴²⁸ **Hotărârea Curții Permanente de Justiție Internațională**, cazul Mavrommatis.

¹⁴²⁹ Curtea Permanentă de Justiție Internațională-seria A, nr. 6, p. 14.

¹⁴³⁰ **Carta ONU**.

mijloc de reglementare pașnică; el nu poate refuza în bloc toate mijloacele, deoarece aceasta ar echivala cu refuzul de a pune în aplicare principiul reglementării pașnice a diferendelor. Precizez faptul că eșecul soluționării diferendului printr-un mijloc nu absolvă statul de obligația de a continua să caute soluționarea prin mijloace pașnice¹⁴³¹.

1. Mijloace pașnice de rezolvare a diferendelor

Primele încercări de reglementare a soluționării prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale au avut loc în cadrul Convențiilor de la Haga, din 1899 și 1907.

Statutul Societății Națiunilor (1919), stabilea pentru statele membre obligația de a încerca să soluționeze prin mijloace pașnice diferendele dintre ele, fără a exclude însă posibilitatea recurgerii la război.

Soluționarea diferendelor internaționale pe cale pașnică constituie un principiu al dreptului internațional public din anul 1982, când a fost semnat „Pactul Briand-Kellog”. Pe lângă condamnarea războiului și renunțarea la folosirea războiului ca instrument al politicii naționale, Pactul consemnează și angajamentul statelor de a soluționa conflictele internaționale numai prin mijloace pașnice. În dispozițiile Pactului nu este specificată nici o procedură de constrângere colectivă aplicabilă în cazul încălcării sale.

Carta ONU (1945) consacra principiul soluționării diferendelor internaționale prin mijloace pașnice ca o obligație internațională a statelor de aplicare a acestui principiu fundamental al dreptului internațional public.

La nivel regional, principiul a fost consacrat în „Convenția europeană pentru soluționarea pașnică a diferendelor” (1957), adoptată în cadrul Consiliului Europei.

O regulă importantă a dreptului internațional contemporan este regula caracterului facultativ al mijloacelor pașnice conform căreia statele își aleg, în mod liber și pe baza acordului dintre ele, mijlocul pașnic la care să recurgă pentru soluționarea unui diferend apărut între ele.

Mijloacele pașnice de drept internațional pot fi clasificate în două categorii: mijloace diplomatice și politice (nejurisdicționale) și mijloace jurisdicționale. O categorie aparte o constituie mijloacele pașnice bazate pe constrângere.

Mijloacele pașnice de drept internațional – diplomatice și politice – sunt reglementate prin convenții internaționale universale sau regionale. În general, soluțiile adoptate ca urmare a folosirii acestor mijloace pașnice au un caracter de recomandare față de părțile diferendului, cu excepția hotărârilor adoptate de Consiliul de Securitate al ONU.

2. Mijloacele jurisdicționale de soluționare a diferendelor

2.1. Arbitrajul internațional

Arbitrajul a fost reglementat pentru prima oară în Convenția de la Haga, din 1907, privind aplanarea conflictelor internaționale, care prevede obligația părților de

---

¹⁴³¹ Ion DIACONU, **Curs de drept internațional public**, Ed. Șansa SRL, București, 1993, p. 204.

a se supune cu bună-credință hotărârii arbitrale. Sentințele arbitrale au efect obligatoriu doar pentru părțile diferendului și sunt limitate la cauza în care au fost pronunțate.

Recurgerea la arbitraj este facultativă, fiind condiționată de acordul părților într-un diferend. Acordul părților poate să îmbrace următoarele forme:

a) *Compromisul*, care reprezintă un tratat internațional prin care părțile consimt să supună diferendul dintre ele unei instanțe arbitrale constituită fie dintr-un organ unic, fie dintr-un organ colegial *ad-hoc*, fie dintr-un tribunal prestabilit.

b) *Clauza compromisorie*, care este o clauză (generală sau specială) inclusă într-un tratat încheiat de părți prin care acestea înțeleg să supună eventualele diferende dintre ele unei instanțe arbitrale.

În competența unei instanțe arbitrale intră soluționarea diferendelor de ordin juridic și politic dintre state sau alte subiecte ale dreptului internațional public. Tribunalul arbitral decide asupra competenței sale, pe baza compromisului arbitral și a altor tratate, în legătură cu cauza, precum și prin aplicarea principiilor de drept. În soluționarea cauzei, tribunalul aplică regulile determinate prin compromisul părților (dreptul internațional sau echitatea). Sentința pronunțată este motivată, are caracter obligatoriu și definitiv. Se admit, în mod excepțional, anumite căi de recurs:

1. recursul în interpretare, dacă între părțile diferendului a apărut un dezacord asupra sensului hotărârii;
2. recursul în corectare, dacă tribunalul a săvârșit o eroare de drept sau de fapt sau a manifestat exces de putere;
3. recursul în revizuire, dacă se descoperă un fapt nou, cu caracter esențial, care nu a fost cunoscut la data pronunțării sentinței.

2.2. Curtea Internațională de Justiție (CIJ)

CIJ a fost instituită prin Carta ONU și reprezintă nu numai organul judiciar al organizației, ci și al întregii comunități internaționale. Jurisdicția sa a înlocuit pe cea a Curții Internaționale Permanente de Justiție, dizolvată o dată cu Societatea Națiunilor.

Membrii ONU sunt, din oficiu, părți la Statutul CIJ. Statele nemembre ONU pot deveni părți la Statutul Curții în condiții determinate de Adunarea Generală a ONU, la recomandarea Consiliului de Securitate. Statutul prevede posibilitatea sesizării Curții de către orice stat al comunității internaționale, chiar dacă nu este membru ONU sau parte la Statut, în condițiile stabilite de Consiliul de Securitate. Sediul CIJ este la Haga - Olanda.

Jurisdicția CIJ are caracter permanent și sentința este facultativă, fiind determinată de consimțământul statelor-părți la litigiul cu care a fost sesizată.

Curtea este compusă din judecători permanenți, judecători *ad-hoc* și camere.

Curtea are ca membrii permanenți 15 judecători, care funcționează cu titlu individual, aceștia fiind aleși de către Consiliul de Securitate și Adunarea Generală ONU, pe o perioadă de 9 ani, cu posibilitatea reînnoirii mandatului. Compunerea corpului de magistrați permanenți reflectă structura Consiliului de Securitate al ONU, sub aspectul statelor care sunt reprezentate la nivelul Curții. Calitatea de judecător al Curții este incompatibilă cu exercitarea altor funcții judiciare într-o cauză anterioară

(reprezentant, consilier, avocat). Magistrații Curții beneficiază de privilegiile și imunitățile necesare desfășurării activității lor.

Judecătorii *ad-hoc* sunt special numiți de către un stat pentru soluționarea unui anumit diferend, în cazul în care nici unul dintre cei 15 judecători ai Curții nu are calitatea procesuală. Mandatul lor este limitat la cauza pentru care au fost desemnați.

Camerele Curții sunt constituite din 3 sau mai mulți judecători, numiți în vederea examinării unor cauze determinate sau care se pot soluționa în cadrul unei proceduri sumare, în litigii de mai mică importanță.

Competența Curții poate fi analizată sub două aspecte: al subiectelor de drept internațional care apar în fața sa – componentă personală – și al litigiilor care i se supun – competența materială.

Conform Statutului, numai statele pot să fie părți în cauzele supuse Curții. Interesele persoanelor fizice și juridice sunt reprezentate de state prin intermediul protecției diplomatice. Organizațiile internaționale nu pot să apară ca părți într-un litigiu, dar pot să fie autorizate de Adunarea Generală a ONU să solicite Curții avize consultative sau să ofere informații în legătură cu problemele puse în discuție.

În Statutul Curții se prevăd două categorii de cauze care intră în sfera competenței sale materiale: cauzele pe care i le supun părțile, precum și toate chestiunile reglementate în mod special în Carta ONU sau în tratatele și convențiile în vigoare. Curtea poate să examineze doar diferende de ordin juridic dintre state care au ca obiect: interpretarea unui tratat; orice problemă de drept internațional; existența unui fapt care, dacă ar fi stabilit, ar constitui o încălcare a unei obligații internaționale; natura și întinderea reparației datorate pentru încălcarea unei obligații internaționale.

Exercitarea jurisdicției Curții este condiționată de acceptarea ei de către statele părți. Statele pot să-și exprime consimțământul fie anterior unui diferend, fie ulterior procedurii lui.

Acceptarea anterioară a jurisdicției Curții se poate face printr-o declarație unilaterală (clauza facultativă), care se depune Secretarului General al ONU care și cuprinde obligația asumată de stat de a accepta jurisdicția Curții pentru orice diferend care s-ar produce în cadrul raporturilor cu alt stat. De asemenea, acceptarea anticipată a jurisdicției Curții poate să rezulte din tratatele dintre state, care reglementează soluționarea pașnică a diferendelor, sau poate să fie prevăzută într-o clauză compromisorie, inclusă în cuprinsul unui tratat încheiat între state.

Acceptarea jurisdicției Curții ulterior producerii unui diferend se realizează printr-un acord special între state denumit compromis, în care părțile stabilesc obiectul diferendului supus Curții.

CIJ aplică pentru soluționarea litigiilor dreptul internațional în vigoare (tratatele, cutuma, principiile generale de drept, precedentul judiciar, doctrina) sau principiile echității, dacă exista acordul părților.

Statutul Curții prevede procedura de soluționare a litigiilor, respectând principiul contradictorialității și al publicității dezbaterilor. Procedura cuprinde o fază scrisă (depunerea de memorii) și o fază orală (audierea părților, dezbateri).

În prima etapă a procedurii părțile pot să ridice excepția de necompetență a Curții în soluționarea cauzei, obiecție la care Curtea trebuie să răspundă înaintea judecării pe fond.

Curtea poate să dispună – pe cale de ordonanță – măsuri conservatorii cu titlu provizoriu, la cererea părților sau din oficiu, dacă există pericolul producerii unui prejudiciu iremediabil în cauză.

Neprezentarea uneia dintre părți la procedura în fața Curții nu împiedică continuarea examinării cauzei.

Curtea adoptă hotărârile cu votul majorității judecătorilor prezenți. În caz de paritate, votul Președintelui Curții prevalează. Hotărârea Curții se motivează, iar dacă există opinii separate (cele care diferă de hotărârea Curții) sau individuale (cele care coincid cu hotărârea Curții dar se bazează pe argumente proprii) ale unor judecători, acestea se anexează hotărârii.

Hotărârile sunt definitive și obligatorii pentru părțile din litigiu, dar numai pentru cauza pe care o soluționează. Hotărârile Curții beneficiază de autoritatea lucrului judecat.

Carta ONU prevede posibilitatea sesizării Consiliului de Securitate al ONU de către un stat, dacă cealaltă parte a litigiului nu execută obligațiile ce-i revin în temeiul unei hotărâri a Curții.

Statutul Curții prevede, de asemenea, dreptul unei părți de a solicita interpretarea hotărârii pronunțate în cazul în care se contestă înțelesul sau întinderea dispozițiilor hotărârii. Se admite și posibilitatea revizuirii unei hotărâri, dacă ulterior pronunțării s-a descoperit un fapt nou, de natură a influența în mod decisiv procesul decizional și care nu a fost cunoscut de către Curte sau de parte la aceea dată. Termenul în care poate fi solicitată revizuirea este de 6 luni de la data descoperirii faptului necunoscut și nu numai târziu de 10 ani de la pronunțarea hotărârii.

Curtea este competentă să emită avize consultative la solicitarea Adunării Generale și a Consiliului de Securitate al ONU, în legătură cu orice problemă juridică. Cu autorizarea Adunării Generale mai pot solicita avize și alte organe ale ONU, precum și instituțiile specializate. Rămâne la latitudinea Curții să accepte sau nu emiterea unui aviz consultativ. Statele nu pot solicita avize consultative, dar pot să prezinte expuneri proprii, după ce le-a fost notificată de către grefierul Curții existența unei cereri de aviz.

Procedura este mai simplă decât cea contencioasă, dar este, în mare măsură asimilată acesteia. Avizele consultative nu au caracter obligatoriu numai dacă organismul care le-a solicitat a acceptat în prealabil aceasta.

CONTROLUL CIVIL DEMOCRATIC AL INSTITUȚIILOR NAȚIONALE CONSTITUȚIONALE SI AL INSTITUȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII

Corina VÎLCEA*

DEMOCRATIC CIVILIAN CONTROL OF NATIONAL CONSTITUTIONAL INSTITUTIONS AND OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS ON SECURITY AND DEFENSE

According to the International Court of Justice of the United Nations, if states want to use legitimate force, the international law has to be respected, in particular the principles and rules of international humanitarian law. A democratic state- where human rights and fundamental freedoms are guaranteed - cannot ignore the urgent need for the same rights and freedoms to be strictly observed by the military, where armed forces are engaged in international military operations, especially in the current struggle against terrorism and cross-border organized crime. In general, democratic control over armed forces represents a guarantee that human rights and fundamental freedoms are respected, both within the armed forces and the actions of combatants during military actions.

Dimensiunea juridică a controlului democratic asupra forțelor armate reprezintă, în general, o măsură de consolidare a statului de drept, o contribuție importantă la consolidarea securității internaționale. Principiul care direcționează reglementările internaționale în acest domeniu este interzicerea generală a utilizării forței cu unele excepții prevăzute în Carta ONU.

Potrivit Curții Internaționale de Justiție a Organizației Națiunilor Unite, dacă utilizarea forței se dorește a fi legitimă trebuie să fie respectat dreptul internațional public, în special principiile și normele de drept internațional umanitar. Un stat democratic, unde drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt garantate - nu poate ignora nevoia imperioasă ca aceleași drepturi și libertăți să fie strict respectate de către militari, atunci când forțele armate sunt angajate în operațiuni militare internaționale, în special în contextul actual al luptei împotriva terorismului, și crimei organizate transfrontalier. În general, controlul democratic asupra forțelor armate reprezintă o garanție că drepturile omului și libertățile fundamentale sunt respectate atât în cadrul forțelor armate, cât și de către combatanți în timpul acțiunilor militare.

Separat de responsabilitatea statului, o încălcare a normelor menționate poate implica răspundere penală individuală a personalului forțelor armate. Dreptul penal internațional prevede sancțiuni împotriva combatanților care comit crime împotriva umanității, sau crime de război.¹⁴³² Controlul democratic al forțelor armate trebuie să împiedice săvârșirea unor astfel de infracțiuni de către personalul forțelor armate, pentru a nu afecta credibilitatea statului în relațiile internaționale.

---

* **Magistrat, doctorand al Universității Naționale de Apărare “Carol I”**

¹⁴³² În 1998 prin **Statutul Curții Penale Internaționale** s-a stabilit responsabilitatea penală individuală pentru „crime de război”.

În ceea ce privește folosirea forței autorizată de către Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite pe baza Capitolului VII al Cartei Organizației Națiunilor Unite, are importanță modul în care deciziile de recurge la folosirea forței sunt luate, de către Consiliul de Securitate, sau de o organizație internațională (regională) care acționează în conformitate cu mandatul acordat de Consiliul de Securitate, în scopul menținerii păcii și securității internaționale. În condițiile în care acțiunile armate sunt autorizate în mod corespunzător, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite (în sensul că acestea sunt legale și justificate), problema care se ridică este dacă în lucrarea acestor decizii sunt implicați reprezentanții statelor respective, în organismele internaționale, chiar dacă la nivel intern competența de a lua astfel de decizii aparține parlamentelor naționale. Un transfer de competențe este perfectat, de la nivel parlamentar (intern) la nivel interguvernamental (internațional). Aceasta este o altă justificare pentru controlul democratic al parlamentelor naționale al modului în care deciziile privind utilizarea forței sunt luate la nivel internațional. Mandatul de a se angaja responsabilitatea statului în acest domeniu trebuie să fie sub control parlamentar. Uniunea Europeană, dezvoltă o Politică Europeană de Securitate și Apărare bazată pe obiective comune (cum ar fi cele descrise în Strategia Europeană de Securitate formulată în 2003), precum și capacități și tehnologii credibile, a căror evoluții ar trebui să fie coordonate cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, pentru a consolida Politică Europeană de Securitate și Apărare

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a luat o poziție similară, în Recomandarea sa 1713 (2005) privind „controlului democratic al sectorului de securitate în statele membre”:

„(...) IV. Apărare

a. Securitatea națională este principala datorie a forțelor armate. Această funcție esențială nu trebuie să fie diluată de atribuirea către forțele armate a unor sarcini auxiliare în cazuri excepționale.

b. Importanța în creștere acordată cooperării internaționale și desfășurării misiunilor de menținere a păcii nu trebuie să permită apariția unui efect advers asupra rolului Parlamentului în procesul de luare a deciziilor. Legitimitatea democratică trebuie să aibă prioritate față de confidențialitate.

c. La nivel european, este esențial să se evite orice pas înapoi în raport cu realizările democratice ale Uniunii Europene prin introducerea unui sistem de consultare colectivă între parlamentele naționale pe probleme de securitate și de apărare.

d. În acest sens, parlamentele naționale ar trebui să continue să aibă un organism inter-parlamentar căruia organismele europene să raporteze și cu care trebuie să țină discuții cu privire la toate aspectele de securitate și de apărare europene.

e. Dislocările de trupe în străinătate ar trebui să fie în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, dreptul internațional și dreptul internațional umanitar. Conduita

*trupelor trebuie să fie supusă jurisdicției Curții Penale Internaționale de la Haga. (...)*¹⁴³³.

1. Controlul civil democratic al instituțiilor statului pentru participarea legală a forțelor armate la misiuni internaționale

Controlul democratic asupra forțelor armate se referă în principal la existența unui organ democratic ales, care revizuieste și supraveghează deciziile adoptate de autoritățile cu competențe militare. Rolul Parlamentului, ca un organism ales, este de o importanță specială în conceptul de control democratic al forțelor armate. Atunci când se analizează controlul la nivel parlamentar, funcțiile și puterea unui anumit Parlament, trebuie luate în considerare normele naționale care operează în cadrul unui stat. Puterile Parlamentului asupra sectorului militar pot cuprinde puterea de a legifera, de a aproba bugetul, de a consilia, de a penaliza și de a aproba anumite acțiuni. La nivel legislativ, aprobarea și controlul execuției bugetului se încadrează întotdeauna în sfera atribuțiilor Parlamentului și constituie un important mecanism de control în domeniul militar.

Controlul direct este proeminent în cazul în care Parlamentul participă la procesul de luare a deciziilor militare. Unele sisteme juridice naționale fac trimitere explicită la autorizarea parlamentară, de exemplu, cu privire la decizia de a trimite trupe în străinătate. Unele țări au dezvoltat o mai fermă legislație privind desfășurarea de trupe în străinătate (vezi anexa nr.2). Pe de altă parte, un nivel scăzut de implicare a Parlamentului poate fi văzut atunci când, de exemplu, aprobarea parlamentară prealabilă nu este necesară pentru participarea în misiuni internaționale sau pentru declarare stării de urgență. Unele parlamente naționale dețin puterea de autorizare prealabilă, în toate situațiile, indiferent de natura misiunilor internaționale. Parlamentele cele mai bine informate se pare că sunt acele cu putere de autorizare prealabilă.

Controlul direct al Parlamentului poate avea loc și ex post facto, acest tip de control fiind utilizat pentru a monitoriza transparența și legalitatea procedurii. Chiar dacă pentru unele parlamente naționale se manifestă o lipsă de informații bugetare privind misiunile militare specifice, în special cu privire la misiunile internaționale, controlul bugetului și al cheltuielilor este comun tuturor parlamentelor și nu poate fi neglijat. Cu toate acestea în multe țări achizițiile pentru apărare reprezintă unul dintre principalele subiecte pe agenda de audieri și investigații a comisiilor de apărare.

Mecanismele de control indirect ale Parlamentului constau într-un anumit grad de interferență în deciziile militare sau pentru stabilirea de condiții la deciziile militare. Acesta poate fi cazul referitor la controlul asupra deciziilor de echipare militară, inspecții și de vizitare de trupe în străinătate și de control privind execuția bugetară. Atunci când îndeplinește rolul instituțional de a analiza politicile generale

---

¹⁴³³ Pentru textul întreg al declarației vezi, Council of Europe, Parliamentary Assembly, **Recommendation 1713 (2005), Democratic oversight of the security sector in member states** <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta05/EREC1713.htm>

de apărare, participarea Parlamentului trebuie să fie interpretată ca un mecanism de control. Incontestabil, comisiile parlamentare de apărare, prin intermediul specializării lor în probleme militare și de apărare, constituie organism care îndeplinește funcțiile de apărare ale Parlamentului.

Atunci când se are în vedere nivelul executiv, impactul cadrului constituțional este deosebit de important. În monarhii și republici parlamentare, monarhul sau președintele au un control simbolic sau formal asupra activităților militare. Președinții din regimurile prezidențiale au puteri substanțiale, cum ar fi rolul de comandant suprem, președinte al Consiliului Național de Apărare, precum și competențe de numire în posturi militare. Unele constituții prevăd un organ colegial, la nivel de execuție - un Consiliu Național de Apărare specific, a cărui principală sarcină este aceea de a coordona și de a lua în considerare principalele probleme legate de apărare, iar în unele state, de a raporta Parlamentului¹⁴³⁴.

Rolul sistemului judiciar în controlul asupra forțelor armate este dublu. În primul rând, curțile constituționale, în calitate de gardieni ai statului de drept, ai procedurilor democratice și ai protecției drepturilor omului, verifică constituționalitatea actelor normative în domeniul apărării. Instanțele militare sunt competente să judece infracțiunile comise de militari. La nivel constituțional, situația instanțelor militare în cadrul statelor membre ale Consiliului Europei variază de la constituții ce nu conțin dispoziții specifice privind instanțele militare de judecată, la reglementarea constituțională a instanțelor militare, la dreptul constituțional de a adopta legi pentru crearea de instanțe militare, până la interzicerea constituțională a instanțelor militare. Fie ad-hoc sau permanente, instanțele militare trebuie să desfășoare activitatea în condițiile de independență și de imparțialitate prevăzute de articolul 6.1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

La nivel național, două entități complementare, ale căror funcții de supraveghere și de putere variază, au fost identificate în controlul asupra forțelor armate: Ombudsmanul și Curtea de Conturi. Chiar dacă gradul de control al Ombudsmanului diferă considerabil între state, rolul acestei instituții nu ar trebui să fie trecut cu vederea. Unele state au conferit competențe Ombudsmanului cu privire la reclamațiile referitoare la forțele armate. La celălalt capăt al spectrului, unele țări au instituit un Ombudsman specializat (militar), ale cărui sarcini sunt de a rezolva cererile primite de la persoane fizice (atât militari, cât și civili) care ar putea fi afectate de deciziile sau acțiunile militare și de a asigura respectarea de către forțele armate a principiilor constituționale, dar și de a asista supravegherea parlamentară și de a acționa ca un organ consultativ pentru șefii militari

---

¹⁴³⁴ Potrivit art. 119 din Constituția României - republicată - publicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003, „*Consiliul Suprem de Apărare a Țării organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii.*”

Mecanismul de control intern al forțelor armate nu trebuie să fie neglijat, deoarece el este o componentă esențială a funcționării legale a sistemului național de apărare.

În primul rând, utilizarea forței la nivel internațional trebuie să fie legitimă. Statele se pot apăra individual sau colectiv, dar pentru ca acțiunile lor să fie legitime, ele trebuie să respecte condiții stricte, care au fost stabilite de dreptul internațional. În funcție de participarea militară ca fiind legală sau ilegală, în conformitate cu legislația internațională, se va stabili competența organului de control internațional. Intervențiile ilegale se referă, în principal, la ocupația de către forțele armate a unui teritoriu străin și la actele ilegale comise de forțele armate într-un teritoriu străin. Acestea vor fi, în principiu, examinate de către instanțele internaționale, respectiv Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), Curtea Internațională de Justiție (ICJ) sau Curtea Penală Internațională (CPI). Intervențiile legale, cum ar fi cele care se referă la plasarea forțelor armate la dispoziția unui stat de către un alt stat, pentru menținerea păcii sau constituirea de forțe multinaționale, au o anumită legitimitate, deoarece ele au fost autorizate de către o organizație internațională, pe baza unui tratat internațional, a unor acorduri speciale sau a altor instrumente, prin care s-au stabilit responsabilitățile și condițiile intervenției militare.

Există organizații internaționale a căror misiune este de a proteja și de a contribui la apărarea colectivă internațională, pentru realizarea climatului de securitate și pace. Caracteristica lor comună este că existența lor a fost aprobată de parlamentele naționale care prin ratificare au decis modalitățile de control al deciziilor luate la nivelul executiv al organizației.

Organizația Națiunilor Unite are un caracter universal și un mandat larg, din partea statelor membre, să autorizeze adoptarea de măsuri colective pentru salvagardarea păcii internaționale. Consiliul de Securitate al ONU poate autoriza o intervenție militară. Adunarea Generală a ONU, care este un for interguvernamental, este organismul de control, aceasta poate face recomandări cu privire la aceste aspecte de securitate și să aprobe bugetul ONU, pentru misiunile și operațiile internaționale finanțate. Chiar dacă acest control ar putea părea marginal, este de menționat că Adunarea Generală a ONU a întărit condițiile de autorizare sau de utilizarea forței prin identificarea a cinci criterii suplimentare de legitimitate: gravitatea pericolului, scop corespunzător, ultimă instanță, mijloace proporționale și echilibrul consecințelor.

La nivel regional, instituțiile inter-parlamentare din cadrul organizațiilor internaționale, care gestionează probleme internaționale de securitate și de apărare, au o putere limitată de control. Adunarea Parlamentară a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord asigură o legătură între parlamente și Alianță

În Tratatul de la Lisabona intrat în vigoare la întâi decembrie 2009, cunoscut și ca Tratatul de reformă al UE, Protocolul privind rolul parlamentelor naționale în UE indică complementaritatea lucrărilor parlamentarilor naționali și a membrilor Parlamentului European relevând necesitatea unei cooperări mai strânse între acestea. În timp ce protocolul, care este anexat la Tratatul de reformă, deschide posibilități suplimentare pentru dialog interparlamentar cu privire la politica de securitate și

apărare comună, acesta este insuficient, pentru că nu merge mai departe de a propune organizarea de conferințe cadru pentru dialog.

La nivel internațional, instanțele internaționale joacă un rol important în supravegherea forțelor democratice. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Penală Internațională și Curtea Internațională de Justiție au contribuit la dezvoltarea și punerea în aplicare a normelor internaționale, cum ar fi cele de protecție a drepturilor personalului militar, legalitatea utilizării forței, precum și definirea crimelor internaționale. Politica externă și de securitate comună și politica europeană de securitate și de apărare, sunt excluse de la jurisdicția Curții Europene de Justiție.

Internaționalizarea problemelor de apărare și securitate sau, mai exact, apariția securității colective și a organizațiilor de apărare colectivă, a mutat concentrarea atenției de control și de supraveghere a forțelor armate de la nivel național la nivel internațional. Cea mai mare parte a organizațiilor internaționale de apărare și securitate nu au instituții alese în mod democratic (de exemplu, un Parlament). Deseori, ele nu au putere de control al forțelor armate care efectuează misiuni de menținere sau de impunere a păcii. Cu toate acestea, există unele măsuri de supraveghere, în special la nivel interguvernamental, în autorizarea misiunilor internaționale și în urmărirea dezvoltării acestora. Curtea Europeană a Drepturilor Omului are un rol important în judecarea petițiilor și a reclamațiilor făcute de către persoane fizice împotriva acțiunilor autorităților militare guvernamentale.

Pentru a înțelege cadrul general de control democratic al forțelor armate, este important să se țină cont de dimensiunea internațională a utilizării forței, împreună cu problemele și deficiențele inerente în proiectarea mecanismelor de control.

În momentul în care se pune problema dislocării de trupe pentru a participa la misiuni internaționale de menținere a păcii, o serie întreagă de probleme de autoritatea și responsabilitatea pentru deciziile de a disloca forțele militare, selectarea obiectivelor, suportarea riscurilor și implementarea mandatelor. Unii autori identifică cinci probleme ale responsabilității legate de utilizarea forței sub auspiciu internațional: autorizarea internațională de utilizare a forțelor militare; autorizarea națională de utilizare a forțelor militare; controlul civil democratic al personalului militar și al operațiunilor; responsabilitatea civilă în fața armatei pentru siguranța personalului desfășurat; și responsabilitatea de a se conforma normelor care guvernează conducerea armatei și altui personal aparținând organizațiilor internaționale.¹⁴³⁵

Astfel, în scopul de a stabili cu exactitate ce acte și probleme ar trebui să fie sub controlul democratic al forțelor armate, este necesar să se analizeze diferite tipuri de prezențe ale forțelor armate pe un teritoriu străin. Pentru identificare, cine - la nivel internațional - ar trebui să exercite acest control, este important să se clarifice statul sau organismul internațional responsabil de actele forțelor armate într-un teritoriu străin, ținând cont de posibilitatea apariției unor situații specifice și de

---

¹⁴³⁵ Ku C., Jacobson H. (ed.), **Democratic Accountability and the Use of Force in International Law**, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 25-26, disponibil la <http://assets.cambridge.org/97805218/07470/sample/9780521807470ws.pdf>

normele juridice internaționale aplicabile în fiecare situație. Identificarea statului responsabil, la nivel internațional, este relevantă pentru dimensiunea internă de control, pentru că alocarea responsabilității unui anumit stat dă posibilitatea ca mecanismele interne de control, așa cum sunt descrise mai sus, să fie utilizate în acest scop.

Responsabilitatea în caz de acte ilegale comise de forțele armate într-un teritoriu străin, în alte situații decât ocupație (în timpul unei intervenții militare într-un teritoriu străin care nu îndeplinește condițiile auto-apărare legitimă) a fost evaluată de către instanțele judecătorești și de tribunalele internaționale. Sunt relevante: cazul judecat de Curtea Internațională de Justiție referitor la activitățile militare și paramilitare în și împotriva Nicaragua (Nicaragua contra Statele Unite ale Americii; Hotărârea din 27 iunie 1986); cazul judecat de Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie referitor la Dusko Tadic (Hotărârea Curții de Apel din 15 iulie 1999); Responsabilitatea aparține statului intervenient pentru actele forțelor sale armate. În astfel de situații, controlul trebuie să fie exercitat la nivel internațional de către foruri internaționale, cum ar fi Consiliul de Securitate și instanțele judecătorești internaționale, iar, la nivel intern, de către autoritățile statului intervenient.

Referitor la situația bazelor militare străine, Comisia de la Veneția a examinat problematica referitoare la obligațiile juridice internaționale ale statelor membre ale Consiliului Europei în materia facilităților secrete de detenție și transportului inter-statal de prizonieri¹⁴³⁶. Responsabilitatea pentru actele forțelor armate dintr-o bază militară străină pe teritoriul statului primitor revine statului trimitător, dar distribuția (între cele două state) a competențelor de control este reglementată în principal de acordul bilateral dintre cele două state (un acord de cooperare de apărare sau acordul bilateral privind statutul forțelor, în cazul în care un acord multilateral privind statutul forțelor nu este aplicabil).

Situația forțelor armate ale unui stat plasate la dispoziția unui alt stat este acoperită de regula stabilită în articolul 6 din Proiectul de articole privind responsabilitatea statelor, adoptat de către Comisia de Drept Internațional¹⁴³⁷ a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite în 2001: „Conduita unui organ pus la dispoziția unui stat de către un alt stat va fi considerată un act al aceluia din urmă

---

¹⁴³⁶ Vezi pe larg **Opinia privind obligațiile legale internaționale ale statelor membre ale Consiliului Europei în ceea ce privește facilitățile de detenție secretă și transportul de prizonieri între state, adoptată de Comisia de la Veneția în cea de a 66-a sesiune plenară 17-18 martie 2006**, disponibilă la: [http://www.venice.coe.int:80/docs/2006/CDL-AD\(2006\)009-e.asp](http://www.venice.coe.int:80/docs/2006/CDL-AD(2006)009-e.asp)

¹⁴³⁷ Codificarea în dreptul internațional reprezintă operațiunea de grupare și sistematizare a normelor dreptului internațional public, în scopul asigurării unității acestor norme, a precizării conținutului lor și a înlăturării eventualelor contradicții dintre ele. Obiectul codificării l-a constituit, în primul rând, normele cutumiare. Codificarea oficială se realizează prin acordul statelor, în cadrul organizațiilor internaționale sau al conferințelor și are un caracter obligatoriu. În cadrul ONU s-a creat un organism specializat cu atribuții în domeniul codificării dreptului internațional – Comisia de Drept Internațional, formată din experți cu pregătire juridică. Codificări cu valoare deosebită sunt considerate: Convențiile asupra dreptului mării (Geneva, 1958), Convenția privind relațiile diplomatice (Viena, 1961), Convenția asupra relațiilor consulare (Viena, 1963), Convenția privind dreptul tratatelor (Viena, 1969).

stat în conformitate cu dreptul internațional în cazul în care organul acționează în exercitarea elementelor de autoritate guvernamentală ale statului la a cărui dispoziție a fost pus”. Comisia de Drept Internațional a stabilit „simplul ajutor sau asistența oferite de către organele unui stat unui alt organ pe teritoriul celui din urmă nu sunt acoperite de articolul 6. De exemplu, forțele armate pot fi trimise pentru a ajuta un alt stat, în exercitarea dreptului de autoapărare colectivă sau în alte scopuri. În cazul în care forțele în cauză rămân sub autoritatea statului trimițător, ele exercită elemente de autoritate guvernamentală ale statului respectiv și nu ale statului primitor. Situații pot apărea, de asemenea, în cazul în care organul unui stat acționează pe baza unor instrucțiuni comune ale propriului sau altui stat sau poate exista o singură entitate, care este un organ comun al mai multor state. În aceste cazuri, conduita în cauză este atribuibilă ambelor state în conformitate cu alte articole din acest capitol.” În cazul forțelor armate ale unui stat plasate la dispoziția unui alt stat controlul va fi exercitat, la nivel intern, de către autoritățile statului la a cărui dispoziție forțele au fost plasate, în măsura în care condițiile stabilite prin articolul 6 din Proiectul de articole ale Comisiei de Drept Internațional privind răspunderea statului sunt îndeplinite. În cazul în care forțele în cauză rămân sub autoritatea statului trimițător, exercitând elemente ale autorității guvernamentale ale acestui stat mai degrabă decât ale statului primitor, controlul va fi exercitat, la nivel intern, de către autoritățile statului trimițător. În cazul în care forțele armate ale unui stat acționează pe baza unor instrucțiuni comune ale propriului stat sau ale unui alt stat, controlul va fi exercitat, la nivel intern, de către autoritățile din ambele state. La nivel internațional, controlul va fi exercitat de către organismele internaționale competente.¹⁴³⁸

Responsabilitatea pentru actele comise de către forțele armate care iau parte la operații de menținere a păcii (sau coaliții multinaționale) decise sau autorizate de către Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a fost examinată de către diferitele foruri internaționale, inclusiv de instanțele internaționale.

Practica referitoare la forțele de menținere a păcii este deosebit de importantă în prezentul context, din cauza controlului pe care statele contribuatoare îl păstrează pe probleme disciplinare și penale. Acest aspect poate avea consecințe în ceea ce privește atribuirea conduitei. ... Atribuirea conduitei statelor contribuatoare este în mod clar legată de reținerea unor anumite puteri de stat peste contingentele naționale și, prin urmare, controlul pe care statul îl poate efectua în acest sens. Așa cum a fost reținut de mai mulți autori, atunci când un agent sau organ este pus la dispoziția unei organizații internaționale, întrebarea decisivă în relația de atribuire unei anumite conduite pare a fi controlul efectiv asupra conduitei în cauză.¹⁴³⁹

Curtea Europeană a Drepturilor Omului își bazează raționamentele sale, în cazul mai sus menționat, pe lucrări ale Comisiei de la Veneția. În avizul cu privire la

---

¹⁴³⁸ Vezi **The Report of the International Law Commission, General Assembly Official Records, 56th session, Supplement No. 10 A/59/10 (2004)** disponibil la <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>

¹⁴³⁹ **Report of the Special Rapporteur on the Responsibility of International Organisations, United Nations, Official Documents, A/CN.4/541, 2 April 2004.** disponibil la http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_541.pdf

drepturile omului în Kosovo: posibilitatea stabilirii mecanismelor de revizuire, Comisia de la Veneția a declarat: "contingentele KFOR sunt grupate în patru brigăzi multinaționale. Trupele KFOR provin de la 35 state NATO și non-NATO. Deși brigăzile sunt responsabile pentru o anumită zonă de operațiuni, toate acestea cad "sub comanda și controlul unificat" (Rezoluția 1244 a Națiunilor Unite, anexa 2, alin. 4). "Comanda și controlul unificat" este un termen militar, care cuprinde numai o formă limitată de transfer de putere asupra trupelor. Națiunile contribuatoare cu trupe [TCNs], nu au transferat "comandă completă" asupra trupelor lor. Când TCNs contribuie cu trupe la o operație condusă de NATO, de obicei ele transferă numai puteri limitate de "control operațional" și/sau "comandă operațională". Aceste puteri dau comandantului NATO dreptul de a da ordine de natură operațională comandanților unităților naționale respective. Comandanții naționali trebuie să pună în aplicare astfel de ordine, pe baza propriei lor autorități naționale. Comandanții NATO nu pot da alte tipuri de ordine (de exemplu, cele care afectează statutul personal a unui soldat, inclusiv luarea măsurilor disciplinare), după cum comandanții NATO, în principiu, nu au dreptul de a da ordine individuale militarilor.

În plus, TCNs întotdeauna păstrează puterea de a-și retrage militarii în orice moment. Motivul principal pentru un astfel de aranjament destul de complex este dorința TCNs de a păstra cât mai mult responsabilitatea politică și controlul democratic asupra lor trupe până la limita compatibilității cu cerințele de eficiență militară. Acest lucru permite statelor să facă tot posibilul pentru siguranța militarilor lor, pentru menținerea disciplinei în conformitate cu normele naționale, pentru a menține responsabilitatea constituțională și, în sfârșit, pentru a păstra posibilitatea de a răspunde la cererile aferente procesului democratic național cu privire la utilizarea militarilor lor. ¹⁴⁴⁰

Pentru actele comise de către forțele armate care iau parte la operațiuni de menținere a păcii (sau coaliții multinaționale), decise sau autorizate de către Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, controlul este exercitat, la nivel internațional, de către Organizația Națiunilor Unite, în cazul în care forțele armate sunt puse la dispoziția ONU sau ONU exercită controlul efectiv asupra lor. Statele contribuatoare își păstrează controlul pe probleme disciplinare și penale, precum și puterea de a își retrage militarii în orice moment.

Limitările în planificarea și desfășurarea operațiilor multinaționale datorate condițiilor dreptului intern

Participarea forțelor armate la misiuni internaționale de pace a devenit o problemă importantă de politică externă și de apărare, care este de interes direct pentru parlamentele naționale.

---

¹⁴⁴⁰ Vezi pe larg **Opinia privind drepturile omului în Kosovo**, adoptată de Comisia de la Veneția în cea de a 60-a sesiune plenară 8-9 octombrie 2004, disponibilă la [http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-AD\(2004\)033-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2004/CDL-AD(2004)033-e.asp)

În Constituția României se face trimitere explicită la autorizarea pentru a trimite trupe la misiuni în afara frontierelor¹⁴⁴¹. Constituția Republicii Cehe prevede că forțele armate pot fi trimise numai cu acordul celor două Camere, cu un cvorum special (art. 43 (3) b), art. 39 (3)). Constituția croată are aceeași cerință, cu excepția cazului în care forțele armate naționale participă la misiuni internaționale ale unei organizații la care Croația este parte, cu scopul de a oferi ajutor umanitar (art. 7).

Instrumentele juridice, la dispoziția parlamentelor, pentru a direcționa politica guvernului național cu privire la acest subiect diferă în funcție de tradițiile și dispozițiile constituționale. Principalul indicator al rolului unui anumit parlament pentru trimiterea de trupe în străinătate constă în competența de a aproba formal participarea națională la o operație, înainte ca personalul național să fie dislocat în misiune. Folosind acest indicator se pot desprinde trei grade de implicare în trimiterea trupelor în străinătate: ridicat, pentru parlamentele cu putere de autorizare prealabilă; mediu, pentru parlamentele a căror putere de autorizare prealabilă este limitat de excepții semnificative; și scăzut, pentru parlamentele fără puterea de autorizare prealabilă.

În urma analizei legislațiilor naționale rezultă următoarele nivele de implicare a parlamentelor naționale în autorizarea participării la misiuni internaționale în străinătate, înainte de dislocarea de trupe, așa cum sunt definite de legislația națională:

- Nivel ridicat - putere de aprobarea prealabilă: Austria, Danemarca, Finlanda, Germania, Irlanda, Slovacia, Spania, Suedia.
- Nivel mediu - importante excepții de la aprobarea prealabilă: Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Italia, Luxemburg, Olanda, România.
- Nivel scăzut - fără aprobarea prealabilă: Belgia, Franța, Grecia, Polonia, Portugalia, Slovenia, Regatul Unit al Marii Britanii.

Numai câteva parlamente naționale dețin puterea de autorizare prealabilă, în toate situațiile, indiferent de natura misiunilor internaționale. Este cazul pentru Austria, Danemarca, Finlanda, Irlanda, Luxemburg, Slovacia și Suedia, state în care legislația în vigoare dă parlamentelor naționale autoritatea de a aproba participarea la toate misiunile internaționale.

În analiza legislației naționale în vigoare, în unele state europene pot fi reliefate mai multe tipuri de excepții și de situații care limitează implicarea parlamentară în

---

¹⁴⁴¹ **Constituția României** - republicată - stipulează în art. 118 alin (1) „*Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii*”.

Legea 42 din 15 martie 2004, privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, publicată în Monitorul Oficial 242 din 18 martie 2004, introduce principiul potrivit căruia aprobarea Parlamentului este necesară „*în situația în care trimiterea forțelor armate în afara teritoriului statului român în misiunile prevăzute la art. 2 lit. b) și d) nu se face în baza unui tratat internațional la care România este parte*”.

autorizare participării la misiuni internaționale. Aceste excepții și situații au un potențial ce poate crea un deficit democratic.

Unele parlamente au capacitatea legală de a aproba participarea la operațiuni militare, în timp ce aprobarea pentru operațiuni civile rămâne neclarificată. În Germania, de exemplu, Parlamentul dă aprobarea prealabilă pentru operații militare, dar poate doar post facto supraveghea operațiuni civile. Parlamentul spaniol a fost marginalizat în ceea ce privește deciziile referitoare la autorizarea utilizării forței, dar, în urma deciziei nepopulare de a participa la războiul din Irak și a atacurilor teroriste de la Madrid care au dus la schimbări de guvern, în alegerile din martie 2004, noua lege adoptată dă Parlamentului puterea de a da aprobarea prealabilă pentru misiunile militare din străinătate.

În Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria și România, legislația definește importante excepții de la principiul aprobării parlamentare prealabile. Decizia de a participa la operații care sunt legitimate de un tratat sau de o organizație internațională, la care statul este parte, este considerată a fi o responsabilitate executivă. Prin urmare, aceste derogări acoperă toate operațiile Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și ale Uniunii Europene.

În unele state, legislația permite excepții de la aprobarea parlamentară în cazul participării limitate la o misiune. Acest lucru se aplică, de exemplu, în Danemarca, Germania, și Irlanda. Uneori, decizia de a participa la o operație poate fi luată numai de către o comisie parlamentară, dacă este dislocat un număr redus de personal sau dacă operațiunea nu este considerată a fi foarte importantă.

În Belgia, Franța, Grecia, Polonia, Portugalia, Slovenia și Regatul Unit al Marii Britanii aprobarea parlamentară nu este necesară pentru participarea la misiuni în străinătate. Deși guvernul poate solicita aprobarea parlamentară prealabilă, rămâne o prerogativă a executivului pentru a stabili dacă această solicitare este adecvată. În Franța, membrii Parlamentului încearcă să compenseze lipsa de putere de aprobare cu dezvoltarea de proceduri parlamentare de informare și de consultare în fazele timpurii ale procesului de decizie.

Parlamentele sunt dependente de guvernele lor naționale, pentru a le oferi informații despre misiunile de peste hotare. Cu toate acestea, mulți alți actori, care joacă un rol semnificativ la nivel interguvernamental, nu sunt foarte bine cunoscuți parlamentelor naționale și, ca urmare, este imposibil să li se angajeze răspunderea.

Cele mai bine informate parlamente par a fi cele cu putere de autorizare prealabilă. Comisiile competente însărcinate de obicei cu chestiuni de apărare dezvoltă și acumulează cunoștințe în materie. Dezbaterile naționale despre participarea la misiunile internaționale implică prezența reprezentanților ministerului apărării și discutarea detaliată asupra mandatului, bugetului și duratei misiunii. Ocazional se discută și implicațiile operaționale, cum ar fi regulile de angajare, aspectele de comandă și control, tipul de arme și echipamente ce urmează a fi utilizate și evaluarea riscurilor. Cu toate acestea, detaliile misiunii reprezintă doar informații colaterale, utilizate pentru a consolida punctul de vedere general al membrilor parlamentului asupra operației.

În multe parlamente există o lipsă de informații generale cu privire la contribuțiile financiare naționale la misiuni internaționale. Controlul majorității parlamentelor în ceea ce privește fondurile utilizate pentru aceste operații este limitat la rapoartele anuale de aprobare a acestor cheltuieli, ca parte a bugetului general de apărare națională.

SUA ȘI CHINA ÎNTRE COMPETIȚIE ȘI COOPERARE ÎN INTERIORUL SISTEMULUI INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN

Alexandru MICUȚARU*

Relying on globalization, the growth of economy, the absolute internal freedom of every state advocated by the UN, the theory of efficiency and so on, China has become the second largest economy in the world, overtaking Japan and managing to preserve a double-digit annual growth rate in the last decade. Beijing has been consequently struggling to enrich its state power through the usage of natural resources and diplomatic intervention all around the world, especially in countries that are opposing USA (such as the countries of Africa or Latin America or Asia). As a result, Beijing itself had the tendency over the years of opposing the USA on a discourse level, while calling its international policies "imperialistic". The USA in turn has been struggling to understand the hidden agenda behind Beijing's constant arming strategy while cooperating with Chinese officials in matters of economy and trade.

1. Puterea militară chineză, justificări ale tendinței de creștere

În cele ce urmează intenționez să analizez unul dintre cele mai importante puncte de disensiune dintre Statele Unite, cel mai puternic actor al mediului internațional a cărei activitate de la sfârșitul Războiului Rece și până în zilele noastre a fost aceea de a căuta, prin mijloace pașnice sau prin intermediul activităților violente de eliminare a terorismului, să asigure o securitate relativ crescută a mediului internațional și China, actor suveran ce prin activitatea sa de înarmare susținută, rezultată în parte din capacitatea economică în continuă creștere, amenință să destabilizeze mediul internațional. Voi face o foarte scurtă diagnoză a fenomenului de înarmare chinez pentru ca mai apoi să scot în evidență principalele puncte de disensiune generate de politica de înarmare a Chinei și felul în care acestea lovesc în Statele Unite ale Americii și implicit în mediul de securitate colectivă pe care SUA caută să îl mențină în mediul internațional.

În această ordine de idei încep prin a observa că există oficiali americani, precum Robert Willard, șeful Comandamentului SUA din Pacific, ce susțin faptul că „<< pe parcursul ultimului deceniu, China a depășit majoritatea evaluărilor serviciilor noastre de informații privind capacitățile militare>>”¹⁴⁴².

Statele Unite au toate motivele să se teamă de politica Beijingului de înarmare. Asta nu pentru că tehnologia militară chineză ar fi mai bună decât cea americană, ci pentru că Beijingul refuză în mod sistematic să elucideze misterul acestei curse. „Linia oficială a Beijingului este că vrea să se poată apăra împotriva agresiunilor

---

* Membru al Centrului de Studii Strategice, Geopolitică Aplicată și Studii de Securitate Hans J. Morgenthau (CeSSGASS) în cadrul proiectului de cercetare și de difuzare de know-how intitulat *Monitorizare a presei internaționale pe probleme legate de evoluții strategice, evoluții geopolitice și evoluții ale problemelor de securitate (evoluții geopolitice în bazinul Pacificului)* și beneficiar al proiectului de Internship realizat de Institutul Diplomatic Român.

¹⁴⁴² Drew THOMPSON, *Regândiri. Armata Chinei. Nu e momentul să intrăm în panică. Încă*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, p. 69.

externe și să recupereze decalajul față de Occident ”¹⁴⁴³. Afirmatia este una greu de crezut în condițiile în care am menționat deja mai devreme faptul că Statele Unite au o tehnologie militară ce nu poate fi egalată de vreun rival decât cel puțin peste câteva decenii. Cu alte cuvinte, dacă statul chinez chiar are de gând să prindă America din urmă din perspectivă militară, ar trebui să fie blocată într-un spațiu ideal în care decenii întregi de acum încolo să beneficieze de aceeași rată de creștere economică, asociată cu o creștere a capacităților sale de influențare din punct de vedere diplomatic a unui spațiu internațional extins. Ori această situație este fără nici o urmă de îndoială improbabilă și nu putem bănuși faptul că Beijingul nu conștientizează asta. Și chiar dacă acest lucru se va întâmpla SUA va decide să ia măsuri pentru evitarea acestei situații, caz în care trendul ascendent al Chinei ar fi în mod serios înfrânat. Dealtfel Statele Unite, prin aparatul lor de decizie politică vor transforma politica de îngrădire a capacităților economice chineze într-un leitmotiv administrativ, dacă ținem cont de faptul că amenințarea economică chineză devine una cu atât mai vocală cu cât China a devenit în mod oficial a doua economie a lumii.

De asemenea ideea că statul chinez ar putea fi agresat de un adversar străin superior militar lui este puțin probabilă. Japonia, singura putere redutabilă din zona Chinei, pare să fie nevoită să gestioneze mai degrabă o situație economică ceva mai dificilă decât în trecut, situație generată inclusiv de faptul că este depășită economic de China la această dată, nu neapărat planurile militare împotriva Chinei. Misterul rămâne așadar în picioare și Statele Unite au motive să își pună întrebări firești. Există puncte de vedere ce caută în linii mari o argumentare a poziției militare chinezești, care par să fie direct legate de poziția oficială a Beijingului. Aceste perspective plasează vina tendinței Chinei de a se înarma, direct pe seama Statelor Unite. În acest sens observăm cum „ în 1991 Pentagonul a dezlănțuit unele dintre cele mai avansate arme ale sale – inclusiv tehnologia << Stealth >> și muniția cu ghidare precisă – împotriva armatei irakiene, cea de-a patra ca mărime din lume, la vremea respectivă. Forțele SUA și cele aliate au făcut praf echipamentul militar al Irakului, provenit din Pactul de la Varșovia, iar chinezii au fost șocați și impresionați în același timp ”¹⁴⁴⁴ pentru că, voi completa eu, în linii mari armamentul disponibil Chinei în perioada anilor 1991 era asemănător cu armamentul disponibil țărilor din Pactul de la Varșovia, marea majoritate a echipamentelor militare fiind de generație ceva mai veche și de proveniență rusă. Situația Irakului a fost extrem de deranjantă pentru China care a interpretat evenimentele din 1991 ca pe o posibilă simulare a ciocnirii tehnologice militare dintre America și China din care evident China ar fi ieșit extrem de șifonată.

Pentru prima dată devine evident pentru China că simpla capacitate demografică amețitoare nu poate face față unui inamic de dimensiuni demografice mai mici, dar pregătit superior din perspectivă tehnologică. În general războiul modern începe să fie perceput mai degrabă ca un demers caracterizat de unități de luptă compacte, bine echipate, în rândul cărora comunicarea să fie asigurată la

---

¹⁴⁴³ *Idem.*

¹⁴⁴⁴ *Idem.*

standarde ridicate ¹⁴⁴⁵. Pentru a face față pe cât posibil noilor cerințe ale fronturilor moderne, statul chinez caută, dacă nu o recuperare a decalajului tehnologic militar așa cum susține linia oficială a Beijingului la nivel utopic, măcar o ameliorare a decalajului care să asigure o capacitate marginală de contracarare a unui inamic de talia Statelor Unite. Pare până la această dată că Beijingul reușește micșorarea distanței tehnologice dintre China și SUA în domeniul militar. „Mulți experți care au studiat temeinic problema sunt de acord că în prezent China nu dispune de capabilitățile militare pentru a reprezenta un pericol pentru SUA în Pacific, deși programul său de modernizare i-a sporit capacitatea de a ataca Statele Unite în apropierea țărmurilor Chinei”¹⁴⁴⁶. Dacă vorbim în termeni de eficiență, putem observa că până la această dată Beijingul reușește să își mențină un trend ascendent de creștere a puterii sale militare. Deși nu își permite să aspire la statutul de hegemon militar al spațiului internațional, Beijingul își crește exponențial capacitățile militare maritime reușind să contrabalanseze superioritatea de necontestat, până acum ceva vreme, a Statelor Unite în imediata apropiere a țărmurilor chineze.

China reușește așadar să facă un prim pas important în consolidarea noului său statut de putere. Componenta maritimă este esențială pentru consolidarea sau creșterea statutului de putere al oricărui actor al spațiului internațional (exemple de necontestat sunt Portugalia, Spania, Olanda, Anglia în perioada colonială). Deși nu pare să aibă capacitatea de a proiecta putere militară marină la o foarte mare distanță de casă, excludem de aici efectivele militare marine angajate de China în Somalia, întrucât acele efective sunt parte a unei coaliții comune din care face parte și Statele Unite, China reușește să își asigure un control maritim superior al vecinătății imediate, lucru ce schimbă, fie și minimal, raporturile de putere din Pacific.

În genere însă referitor la China va trebui să observăm faptul că „puterea sa militară și coercitivă este mult mai limitată decât cea economică”¹⁴⁴⁷. Devine astfel evident faptul că, până la acest moment dar și în ceea ce privește viitorul mediu, relațiile SUA-China nu pot fi cuantificate în acest sens competitive în termeni militari. China nu poate reprezenta un adversar militar redutabil la adresa Statelor Unite ale Americii. Este evident faptul că „America deține monopolul asupra razei militare de acțiune, prima economie a lumii și o capacitate de inovare tehnologică fără egal, toate acestea conferindu-i un enorm ascendent politic mondial”¹⁴⁴⁸. Astfel nu ne putem îndoii de faptul că „puterea militară a Chinei, atât în prezent cât probabil și în următoarea decadă, nu va putea constitui o amenințare serioasă pentru Statele

---

¹⁴⁴⁵ John ARQUILLA, *Noile reguli ale războiului*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, pp. 53-59.

¹⁴⁴⁶ Drew THOMPSON, *Regândiri. Armata Chinei. Nu e momentul să intrăm în panică. Încă*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, p. 69.

¹⁴⁴⁷ Teodor FRUNZETI, **Soluționarea crizelor internaționale: Mijloace militare și nemilitare**, Editura Institutul European, Iași, 2006, p. 85.

¹⁴⁴⁸ Zbigniew BRZEZINSKI, *A doua șansă: Trei președinți și criza superputerii americane*, traducere de Andreea Năstase, Editura Antet, București, 2009, p. 153.

Unite, decât dacă liderii Chinei vor opta pentru o sinucidere națională”¹⁴⁴⁹. Această observație este derivată probabil din tipul de discurs promovat de SUA cu privire la problema înarmării chineze. Spre exemplu George W. Bush observa cum „continuând dezvoltarea armamentului care i-ar putea amenința pe vecinii săi, China urmează o cale anacronică (outdated) care, în cele din urmă, împieteează asupra propriei căutări a grandorii naționale”¹⁴⁵⁰. Miza centrală a discuției devine astfel aceea de a discerne care dintre cele două puteri va avea șanse crescute de a câștiga cursa economică pe termen lung, singura șansă a Chinei fiind aceea de a reuși mobilizarea tuturor eforturilor sale economice în vederea destabilizării statutului de putere al Statelor Unite.

2. Înarmarea ca pârgă a conflictului

Tendința Chinei de înarmare are beneficii evidente la nivel internațional din perspectiva creșterii statutului său de putere. Poate mai important este felul în care armele chinezești sunt folosite drept instrument de natură politică și economică. Oriunde Statele Unite tind să aibă interese imediate, fie de ordin diplomatic, de ordin economic sau de ordin militar, China va căuta să influențeze, la modul negativ desigur aceste interese, prin intermediul comerțului cu armament sau cu tehnici militare, fără a ține cont de relativa stabilitate sau instabilitate a regimului căruia îi comercializează mijloacele de luptă.

Acest lucru se întâmplă mai ales pentru că „China nu este implicată în nici un fel de activități revoluționare internaționale, în timp ce controversatele sale exporturi de arme sunt făcute din interese de stat comerciale sau bilaterale.”¹⁴⁵¹ Așa cum putem observa și în cazul investițiilor sale economice, statul chinez nu are tendința de a pune prea multe întrebări în momentul în care comercializează arme. Spre exemplu doi dintre cei mai fideli clienți ai Chinei sunt Sudanul și Burma despre care s-a vehiculat că „fără armele chinezești, inclusiv avioane de luptă și elicoptere, oprimarea regiunii Darfur de către guvernul sudanez nu ar fi putut avea loc”¹⁴⁵². De asemenea, China sprijină cu armament convențional Republica Belarus în încercarea de afectare a intereselor americane din zonă¹⁴⁵³. Pakistanul este un alt client fidel al Chinei, astfel încât acest stat a investit în armament chinezesc până la un miliard de dolari.¹⁴⁵⁴ Mai mult statul chinez are contribuții serioase la piața armamentului nonconvențional, drept pentru care Pakistanul este ajutat de către China să își construiască arma nucleară¹⁴⁵⁵. De asemenea în spațiul internațional se presupune că

---

¹⁴⁴⁹ Zbigniew BRZEZINSKI, **Triada geostrategică: Conviețuirea cu China, Europa și Rusia**, traducere de Sanda- Ileana Racoviceanu, Editura Historia, București, 2006, p. 19.

¹⁴⁵⁰ Cathérine DURANDIN, **Statele Unite, mare putere europeană**, traducere de Gabriela Șiclovan, Editura Cartier, București, 2007, pp. 255-256.

¹⁴⁵¹ Zbigniew BRZEZINSKI, **Triada geostrategică: Conviețuirea cu China, Europa și Rusia**, traducere de Sanda- Ileana Racoviceanu, Editura Historia, București, 2006, p. 20.

¹⁴⁵² Michael LINCH, **China Modernă**, traducere de Cristian Birta, Editura Niculescu, București, 2009, p. 110.

¹⁴⁵³ *Idem.*

¹⁴⁵⁴ *Idem.*

¹⁴⁵⁵ *Idem.*

statul chinez a ajutat Iranul să își pună pe picioare programul său nuclear¹⁴⁵⁶. Putem observa așadar, cum China utilizează armamentul său în mai multe moduri. Uneori acesta asigură o susținere diplomatică primită de China, alteori comerțul cu acesta lezează interesele strategice ale Statelor Unite. China va căuta referitor la această problemă să abordeze un punct de vedere comparativ cu alți furnizori de arme la nivel global cum ar fi Marea Britanie sau chiar Statele Unite spunând că nivelul de comerț cu armament realizat de aceste state este mult mai mare decât comerțul realizat de ea¹⁴⁵⁷. Chiar și în aceste condiții se poate observa clar faptul că statul chinez caută o concentrare a eforturilor sale de comerț cu armament în spațiile pe care SUA le consideră volatile sau amenințări la adresa securității colective a NATO (așa cum se întâmplă în cazul Iranului) și nu numai.

Toate aceste activități, de creștere a statutului de putere precum și de încurajare a lipsei stabilității unor state posesoare de înclinații violente în arena internațională, au darul de a destabiliza mediul global de securitate aducând atingere politicii SUA de menținere a unui mediu de securitate colectivă coerent.

Având în vedere desfășurarea impresionantă de forțe pe care China o are în apropierea Taiwanului putem declara fără a risca să ne hazardăm, faptul că orice fel de conflict regional pe care China îl poate declanșa și care ar leza în mod direct interesele Statelor Unite ale Americii ar începe cu o agresiune asupra Taiwanului. China are resursele necesare combaterii Taiwanului, însă nu poate să combată la această dată sprijinul pe care Taiwanul l-ar primi evident din partea Statelor Unite. Orice agresiune a Chinei în spațiul Taiwanului ar reprezenta un motiv suficient pentru ca Statele Unite să se poată implica. Orice semn de agresiune din partea Chinei ar reprezenta motiv suficient ca Statele Unite să își justifice intervenția pe scena internațională și mai mult să se bucure de legitimitate și sprijin, evitând eventuale situații neplăcute și caracterizări tendențioase ca cele îndreptate asupra ei ca urmare a intervenției din Irak. Pentru ca Statele Unite să poată rezolva problema ascensiunii puterii statului chinez pe cale militară, China va trebui să facă primul pas. Din acest punct de vedere putem observa cum „ America ar trebui să prefere menținerea unor relații de cooperare cu toate țările asiatice și să evite o politică bazată pe prezumția de ostilitate inerentă a vreunei puteri asiatice majore atât timp cât nu posedă o demonstrație clară a acestui fapt. În acest fel, Statele Unite vor fi în postura de a-și oferi sprijinul decisiv atunci când va fi necesar cu adevărat, vor evita să inducă o stare de pasivitate celorlalte țări și nu vor intra în joc împotriva unui fals adversar”¹⁴⁵⁸ mai ales în condițiile în care China pare să caute să se apropie de Taiwan pe cale diplomatică prin utilizarea pârgurilor și a argumentelor de natură economică.

Dacă situația economică a Chinei nu se deteriorează și creșterea statutului său de putere rămâne un efort caracterizat de un trend vădit ascendent, iar dacă peste asta

---

¹⁴⁵⁶ Informațiile referitoare la traficul chinezesc de tehnici nucleare au fost preluate din Michael Lynch, p. 110.

¹⁴⁵⁷ *Idem.*

¹⁴⁵⁸ Henry KISSINGER, **Are nevoie America de o politică externă? Către diplomația secolului XXI**, traducere de Andreea Năstase, Editura Incitatus, București, 2002, p. 98.

și politica Chinei de neangajare militară până la momentul în care să aibă capacitatea reală de a face față Statelor Unite se vor păstra, atunci Statele Unite vor avea o problemă, neputând rezolva problema chineză pe cale militară. Cum Beijingul nu dă deocamdată semne de agresiune fizică evidentă, ci doar semne de amenințare potențială, dacă doresc să adune în jurul lor sprijin internațional în gestionarea chestiunii chineze, Statele Unite vor trebui să exploateze variante alternative de acțiune în China, fie pe cale diplomatică, fie pe cale economică. De asemenea Statele Unite vor trebui să descopere variante alternative, probabil tot diplomatice, de a limita potențialul sprijin extern pe care China îl poate coaliza în jurul său. Dacă statul chinez aspiră la hegemonie atunci ne putem aștepta în mod evident la o încercare susținută a Beijingului de suscitare a unui comportament favorabil lui din partea altor state. SUA trebuie să se asigure că o astfel de activitate a Chinei nu se va desfășura cu ușurință și că statul chinez fie își va păstra actualul sprijin diplomatic, fie că actualul sprijin diplomatic va scade.

La această dată, deși nu există riscuri iminente legate de angajarea efectivelor militare chineze într-un conflict deschis, simpla politică de înarmare a Chinei are darul de a destabiliza mediul internațional de securitate. Statele Unite, ca garante ale securității colective, vor trebui așadar să descopere variante de descurajare a atitudinii chineze de înarmare păstrând în aceeași măsură în minte vie informația conform căreia lumea se îndreaptă nu atât spre consolidarea unipolarității americane cu vădite tente hegemonice ci spre o multipolaritate ce amenință hegemonia americană prin intermediul centrelor alternative de putere.¹⁴⁵⁹ Conform ultimelor estimări ale comunităților de intelligence, China pare să fie cel mai impunător astfel de centru de putere alternativă prin capacitatea sa directă de a exporta modelul său economic și prin felul în care demersul său de politică externă reușește în permanență să genereze situații favorabile pentru decidenții politici de la Beijing.

Bibliografie:

- [1] National Intelligence Council, *Global trends 2025, a transformed world*.
- [2] ARQUILLA, John, *Noile reguli ale războiului*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, pp. 53-59.
- [3] BRZEZINSKI, Zbigniew, **A doua șansă: Trei președinți și criza superputerii americane**, traducere de Andreea Năstase, Editura Antet, București, 2009.
- [4] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Triada geostrategică: Conviețuirea cu China, Europa și Rusia**, traducere de Sanda-Ileana Racoviceanu, Editura Historia, București, 2006.
- [5] DURANDIN, Cathérine, **Statele Unite, mare putere europeană**, traducere de Gabriela Șiclovan, Editura Cartier, București, 2007.
- [6] FRUNZETI, Teodor, **Soluționarea crizelor internaționale: Mijloace militare și nemilitare**, Editura Institutul European, Iași, 2006.

---

¹⁴⁵⁹ National Intelligence Council, **Global trends 2025, a transformed world**.

- [7] KISSINGER, Henry, **Are nevoie America de o politică externă? Către diplomația secolului XXI**, traducere de Andreea Năstase, Editura Incitatus, București, 2002.
- [8] LINCH, Michael, **China Modernă**, traducere de Cristian Birta, Editura Niculescu, București, 2009.
- [9] THOMPSON, Drew, *Regândiri. Armata Chinei. Nu e momentul să intrăm în panică. Încă*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010.

LOCUL ȘI ROLUL PERSONALULUI CIVIL ÎN ANSAMBLUL RESURSELOR PROFESIONALIZATE ALE ARMATEI ROMÂNIEI

Adela VÎLCU*

THE PLACE AND ROLE OF RESOURCES ACROSS PROFESSIONALIZED CIVIL PERSONNEL OF THE ROMANIAN ARMY

Currently, Romania's defense and security is an ongoing and complex process, extended to a wide range of fields, relationships and interdependencies to promote the interests and security objectives of the state, society and citizens. It is defined and promoted in the conjunction of specific policies of NATO and the European Union, as indicated in the Romanian Army's transformation strategy.

1. Resursa umană, componentă a sistemului național de apărare

Apărarea națională cuprinde ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de statul român în scopul de a garanta suveranitatea națională, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și democrația constituțională, așa cum se arată în *Constituția României* și *Legea nr.45/1994 a apărării naționale a României*.

Sistemul național de apărare cuprinde conducerea, forțele, resursele și infrastructura teritorială.

Conducerea este atributul exclusiv și inalienabil al autorității constituționale a statului și se realizează de către Parlament, Președintele României, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Guvernul României, Ministerul Apărării Naționale și autoritățile administrației publice cu atribuții în domeniul apărării naționale.

Forțele destinate apărării se compun din forțele armate și forțele de protecție, forțele armate cuprinzând Armata, mari unități și subunități din Ministerul Administrației și Internelor, cele ale serviciilor de informații ale statului și alte formațiuni de apărare armată organizate potrivit legii, iar forțele de protecție cuprinzând unitățile și formațiunile de protecție civilă, formațiunile sanitare voluntare ale Crucii Roșii și alte formațiuni ce se vor stabili prin lege.

Infrastructura teritorială este dată de ansamblul lucrărilor și amenajărilor teritoriului care pot fi folosite în scopul apărării naționale.

Nu în cele din urmă, resursele umane se constituie din întreaga populație aptă de efort pentru apărarea națională.

În concret, resursa umană a apărării reprezintă totalitatea personalului militar și civil din sistemul național de apărare, precum și a celui în rezervă care, în caz de nevoie, poate fi mobilizat pentru a participa la eforturile națiunii de a face față unor situații de necesitate, de criză sau război.

Resursele umane ale armatei sunt constituite din oameni - ofițeri, subofițeri, maiștri militari, soldați/gradați voluntari și personal civil - care lucrează efectiv și

---

* **Maior de justiție militară, doctorand al Universității Naționale de Apărare "Carol I"**

care prin activitatea lor asigură realizarea obiectivelor acesteia, punând în valoare celelalte resurse și străduindu-se să le utilizeze rațional¹⁴⁶⁰.

2. Personalul civil în contextul transformării Armatei României

În prezent, asigurarea apărării României, în context aliat, reprezintă un proces continuu și complex extins asupra unui spectru larg de domenii, relații și interdependențe destinat promovării intereselor și obiectivelor de securitate ale statului, societății și cetățeanului, ea fiind definită și promovată, în corelare cu politicile specifice ale NATO și Uniunii Europene, așa cum se arăta în *Strategia de Transformare a Armatei României*.

Astfel, pentru a-și îndeplini responsabilitățile asumate prin aderarea la „Occident”, misiunile prevăzute de legislația națională și sarcinile ce-i revin în cadrul Alianței Nord-Atlantice și a structurilor de apărare ale Uniunii Europene în noul context de securitate, Armata României a trecut prin etape succesive de transformare.

Potrivit *Strategiei*, procesul de transformare a Armatei României cuprinde trei etape distincte până în anul 2025, determinate de restructurarea structurii de forțe, termenele angajate față de Alianță pentru îndeplinirea cerințelor, Obiectivelor Forței, precum și de cerințele procesului de integrare în NATO și Uniunea Europeană.

Dacă etapa finalizării restructurărilor de bază 2005-2007 s-a încheiat, ne aflăm în etapa integrării operaționale în NATO și Uniunea Europeană 2008-2015 și urmează etapa integrării depline în NATO și Uniunea Europeană 2016-2025.

Unul din domeniile de transformare a Armatei României este și cel al resurselor umane, scopul fundamental constituindu-l *„realizarea unui management performant al resurselor umane profesionalizate ale apărării, în acord cu nevoile procesului de restructurare, reducere și operaționalizare ale structurilor Armatei, în scopul asigurării interoperabilității în acest domeniu cu armatele statelor membre NATO și UE*.

Obiectivul general al Armatei României în domeniul resurselor umane îl reprezintă dezvoltarea unui sistem modern de management al acestora, capabil să asigure menținerea competitivității instituției militare pe piața forței de muncă, creșterea gradului de adecvare a calității personalului la misiunile specifice, amplificarea capacității de reacție sistemică la solicitările mediului de securitate și economico-social”.

Ca urmare, modernizarea Armatei României impune reproiectarea continuă a managementului resurselor umane cuprinzând toate categoriile de personal și, în acest context, elaborarea și implementarea unei strategii de valorificare a personalului civil, adecvată noului cadru organizatoric și funcțional, în acord cu rolul, locul și importanța acestei categorii profesionale în ansamblul resurselor umane profesionalizate ale armatei.

În contextul evoluției Armatei României din ultimii ani, precum și al necesității asigurării interoperabilității cu armatele statelor membre NATO, se impune

---

¹⁴⁶⁰ Petre Duțu, **Impactul integrării în Alianța nord-atlantică**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

redefinirea permanentă a opțiunilor strategice de utilizare a personalului civil ce își desfășoară activitatea în armată. Acest proces complex impune o analiză exigentă a stării actuale și a modului de utilizare a civililor din structurile armatei și, totodată, valorificarea teoriei și experienței practice din armatele statelor membre NATO.

Realizarea compatibilității în formarea și valorificarea personalului civil din Armata României și armatele statelor membre NATO se bazează, conform *Concepției privind managementul personalului civil din Armata României, aprobată prin Ordinul ministrului apărării naționale nr.M69/2002*, pe următoarele repere fundamentale:

a) preluarea de către civili a unor posturi de conducere ce au aparținut militarilor, ca măsură de exercitare a controlului societății civile asupra instituției militare;

b) utilizarea civililor ca alternativă viabilă, mai puțin costisitoare, pentru profesionalizarea armatei, în posturi ce nu necesită specializare militară;

c) asigurarea posibilității de perfecționare a pregătirii profesionale și, totodată, de promovare a civililor de pe o treaptă pe alta a ierarhiei structurii militare;

d) motivarea civililor pentru a lucra în instituția militară printr-un sistem de salarizare adecvat responsabilităților funcționale;

e) cedarea activităților auxiliare, de administrare, întreținere, aprovizionare, hrănire etc. unor firme prestatoare de servicii din societatea civilă și utilizarea posturilor disponibile prin acest demers de către structurile de expertiză profesionalizată.

Conform acestei *Concepții*, personalul civil reprezintă categoria de personal profesionalizat care ocupă în structura armatei posturi de decizie, expertiză sau execuție ce nu necesită expres utilizarea în îndeplinirea atribuțiilor funcționale a cunoștințelor și abilităților militare, definiție care ilustrează evoluția care a avut loc în timp cu privire la maniera de conceptualizare a locului și rolului personalului civil în ansamblul resurselor umane ale armatei, realizându-se o trecere semnificativă de la statutul acestuia de categorie de personal ce execută cu prioritate activități de exploatare, întreținere și deservire, la cel de expert sau lider de structuri expert.

Promovarea politicilor de resurse umane pentru personalul civil se află în strânsă legătură nu numai cu evoluțiile teoretice și practice înregistrate pe linia managementului resurselor umane de către armatele statelor membre NATO, cât și cu reforma administrației publice din România care implică, printre altele, numeroase modificări la nivelul legislației aplicabile în acest domeniu.

Politicile aplicate în Ministerul Apărării Naționale vizează toate aspectele și procesele specifice managementului resurselor umane: de la recrutare și selecție, promovare în carieră, evaluarea performanțelor profesionale individuale și salarizare, până la perfecționarea pregătirii profesionale și aplicarea unor măsuri active de protecție socială pentru cei disponibilizați.

Politicile de resurse umane vizează, în contextul reformei organismului militar, din punct de vedere cantitativ, reducerea existentului de civili în acord cu prevederile *Strategiei de Transformare a Armatei României*, iar din punct de vedere calitativ, restructurarea și reorganizarea efectivelor, în acord cu opțiunile strategiei de utilizare

a personalului civil promovate prin *Concepția privind managementul personalului civil*:

- redefinirea posturilor care pot fi ocupate de civili în structurile armatei, astfel încât posturile care nu reclamă expres expertiză militară să fie ocupate de civili.

- creșterea numărului civililor cu studii superioare ce ocupă funcții de conducere sau de consiliere a factorilor de decizie politico-militară, corelat cu reducerea efectivelor personalului civil care lucrează în sfera serviciilor (formațiuni de cazarmare, gospodărire, sectoare de construcții, etc.) prin încheierea de contracte cu societăți comerciale și firme prestatoare de servicii din societatea civilă.

- redimensionarea efectivelor de personal civil în sensul creșterii ponderii civililor cu studii superioare, scăderii procentului personalului civil cu studii medii și postliceale și al reducerii procentului personalului civil cu studii generale și profesionale.

- proiectarea și implementarea unui sistem de dezvoltare și perfecționare a personalului civil, adaptat nevoii de profesionalizare a armatei.

- modificarea sistemului de evidență și gestiune a personalului civil.

- reconstrucția sistemului normativ al managementului personalului civil.

3. Valorificarea actuală a personalului civil

La o analiză a situației actuale constatăm existența mai multor criterii de clasificare a funcțiilor de personal civil în Ministerul Apărării Naționale.

Astfel, după specificul raporturilor de muncă sau de serviciu, pot fi funcții publice (consilier, expert, auditor, referent de specialitate, referent etc.) și funcții de personal civil contractual (profesor, cercetător, medic, psiholog, inginer etc.).

După natura postului, funcțiile civile se împart în funcții de execuție (consilier, expert, auditor, referent de specialitate, profesor, cercetător, medic, etc) și funcții de conducere (director, director adjunct, șef serviciu, șef de secție, șef birou etc.).

După nivelul studiilor există trei categorii de funcții de personal civil-funcții prevăzute cu studii superioare (consilier, expert, auditor, referent de specialitate, profesor, cercetător, medic, etc), funcții prevăzute cu studii medii/postliceale (referent, asistent medical, tehnician, contabil etc.) și funcții prevăzute cu studii generale/profesionale (muncitor calificat/necalificat).

În Ministerul Apărării Naționale există două categorii de personal civil-funcționarii publici și personalul civil contractual care se diferențiază având în vedere următoarele criterii:

- cadrul legal aplicabil;
- specificul activităților desfășurate;
- structurile în care se regăsesc.

Astfel, funcționarii publici, cărora li se aplică prevederile *Legii nr.188/1999 privind statutul funcționarilor publici, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, exercită activități specifice prerogativelor de putere publică cum ar fi: punerea în executare a legilor și a celorlalte acte normative, elaborarea proiectelor de acte normative și a altor reglementări specifice autorității sau instituției publice, precum și asigurarea avizării acestora, elaborarea proiectelor politicilor și strategiilor,

a programelor, a studiilor, analizelor și statisticilor necesare realizării și implementării politicilor publice, a documentației necesare executării legilor, consilierea, controlul și auditul public intern, gestionarea resurselor umane și a resurselor financiare, realizarea de activități în conformitate cu strategia de informatizare a administrației publice.

În Ministerul Apărării Naționale, funcționarii publici sunt numiți doar în structurile centrale ale ministerului, precum Direcția management resurse umane, Direcția financiar-contabilă, Direcția audit intern, Departamentul pentru politica de apărare și planificare, Departamentul pentru relația cu Parlamentul și informare publică, Departamentul pentru armamente etc.

Personalului civil contractual i se aplică prevederile *Legii nr.53/2003-Codul muncii, cu modificările și completările ulterioare*, acesta exercitând întreaga gamă de profesii existentă pe piața civilă a forței de muncă-profesori, medici, cercetători, analiști programatori, ingineri, redactori etc.

Personalul civil contractual se regăsește atât în structurile centrale, cât și în structurile subordonate ale ministerului.

În vederea creșterii rolului personalului civil în ansamblul resurselor umane profesionalizate ale apărării, una dintre opțiunile strategiei de utilizare a personalului civil deja invocată, este creșterea numărului personalului civil cu studii superioare, inclusiv a celui care ocupă funcții de conducere sau de consiliere a factorilor de decizie politico-militară. Acest lucru se poate materializa, fie indirect prin transformarea funcțiilor prevăzute cu studii medii în funcții prevăzute cu studii superioare, în acord cu prevederile legislației naționale aplicabile atât personalului civil contractual, cât și funcționarilor publici, fie direct, prin înființarea unor funcții civile prevăzute cu studii superioare, atât de execuție, cât și de conducere, precum șef birou, șef secție, șef serviciu, director adjunct, director, funcții întâlnite și în prezent.

Din perspectiva regândirii locului și rolului personalului civil, creșterea numărului personalului civil cu studii superioare trebuie corelată cu crearea cadrului legal intern necesar pentru dezvoltarea carierei acestei categorii de personal.

În acest sens, în anul 2009 ministrul apărării naționale a aprobat o procedură internă de preselecție a funcționarilor publici în vederea participării la concursul de promovare rapidă organizat de Agenția Națională a Funcționarilor Publici, pe baza *Hotărâri de Guvern nr.611/2008 pentru aprobarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici*.

De asemenea, întrucât prin intrarea în vigoare a *Legii-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice*, s-a abrogat actul normativ intern ce reglementa modalitatea de ocupare prin concurs a posturilor de personal civil contractual și procedura de evaluare a acestei categorii de personal, la ordinul domnului ministru, Direcția management resurse umane a elaborat un *proiect de hotărâre a Guvernului pentru aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a concursului sau examenului pentru ocuparea posturilor vacante sau temporar vacante și de evaluare a performanțelor profesionale individuale în cazul avansării sau ocupării unui post vacant de personal civil contractual din instituțiile*

publice de apărare, ordine publică și siguranță națională, care în prezent este discutat cu reprezentanții din aceste instituții.

4. Dezvoltarea carierei personalului civil

În opinia noastră, în materie de dezvoltare a carierei personalului civil, o eventuală promovare a unui statut special al funcționarilor publici din Ministerul Apărării Naționale ar putea avea un impact major asupra creșterii rolului personalului civil în ansamblul resurselor profesionalizate ale armatei.

Inițierea unui astfel de demers ar putea constitui o soluție pentru eliminarea disfuncțiilor managementului acestei categorii de personal, precum: caracterul restrictiv al cadrului legislativ care impune o soluție unică în ceea ce privește politicile de personal civil, realizarea managementului carierei individuale la nivel minimal ținând cont de principiul libertății alegerii locului de muncă prevăzut de *Constituția României*, posibilitățile limitate și insuficient de motivante din punctul de vedere al ofertei de carieră, care induc riscul nerespectării dezideratului atragerii și păstrării în sistem a celor mai buni specialiști.

Cu privire la restricțiile cadrului legislativ actual referitor la elaborarea de statute speciale în domeniul managementului funcției publice și a funcționarilor publici, trebuie menționat faptul că *Legea nr.188/1999* stipulează explicit la art.5 care sunt serviciile publice ce pot beneficia de statute speciale (Parlamentul României, Administrație Prezidențială, Consiliu Legislativ, servicii diplomatice și consulare, autoritate vamală și poliție), dar lasă posibilitatea creării de noi statute speciale, pentru alte servicii publice stabilite prin lege, ceea ce poate reprezenta punctul de plecare al respectivului demers.

Pe lângă *Legea nr. 188/1999*, un document cheie care ar trebui avut în vedere pentru elaborarea unui statut special îl reprezintă *Regulamentul de ordine interioară pentru personalul civil din Ministerul Apărării Naționale, aprobat prin Ordinul ministrului apărării naționale nr.M.127/2007* care reglementează aspecte esențiale precum drepturile și obligațiile personalului civil, timpul de muncă și de odihnă, abaterile și sancțiunile disciplinare, conflictul de interese și incompatibilități în exercitarea funcției publice, încheierea contractului individual de muncă, modificarea, suspendarea și încetarea acestuia pentru personalul civil contractual, încheierea, modificarea, suspendarea și încetarea raporturilor de serviciu pentru funcționarii publici.

Referitor la atribuțiile și răspunderile ce revin funcționarilor publici, în scopul realizării prerogativelor constituționale ale Ministerului Apărării Naționale ce conferă specificitate funcțiilor exercitate de aceștia și care ar putea fi reglementate într-un eventual statut special, subliniem faptul că atribuțiile funcționarilor publici din Armată se înscriu în prevederile legale stipulate la nivel național cu privire la exercitarea prerogativelor de putere publică. Identificarea unor eventuale activități desfășurate de funcționarii publici din Ministerul Apărării Naționale, altele decât cele deja stipulate de *Legea nr.188/1999*, ar reprezenta un demers de durată, care ar trebui să angajeze toate structurile centrale într-o analiză de detaliu, de la nivelul atribuțiilor macrostructurii și finalizând cu studiul fișelor de post.

În ceea ce privește stipularea într-un astfel de statut a unor eventuale răspunderi specifice ale funcționarilor publici din Ministerul Apărării Naționale, apreciem utilă realizarea unei analize comparative referitoare la următoarele aspecte:

- Condițiile necesare ocupării unei funcții publice, așa cum sunt specificate în *Legea nr.188/1999* și condițiile de ocupare a unei funcții de personal civil, conform *Regulamentului de ordine interioară pentru personalul civil din Ministerul Apărării Naționale*, în vederea identificării unor eventuale incompatibilități specifice ministerului.

- Îndatoririle funcționarilor publici, așa cum sunt precizate în *Legea nr.188/1999* și obligațiile personalului civil așa cum apar în *Regulament*.

De asemenea, inițierea demersului legislativ de promovare a unui statut special trebuie să implice și o analiză comparativă între drepturile funcționarilor publici, așa cum sunt definite prin *Legea nr.188/1999* și drepturile personalului civil, așa cum sunt stipulate în *Regulament*.

Pe lângă *Regulament*, un alt document a cărui analiză poate constitui punctul de plecare al demersurilor de identificare a eventualelor obligații și incompatibilități specifice îl reprezintă *Regulamentul de ordine interioară în unitate (R.G.1)*.

Alte elemente de noutate vehiculate în materie de dezvoltare a carierei funcționarilor publici, care ar putea fi reglementate cu ocazia elaborării unui statut special al funcționarilor publici din Ministerul Apărării Naționale, reprezintă conceptele de stagiou și rotație pe post.

Stagiul poate fi definit ca o perioadă de timp determinată, în care funcționarii publici să desfășoare o activitate profesională în cadrul altei structuri, într-un domeniu conex celui specific structurii în care este încadrat sau într-o activitate conexă în cadrul structurii de apartenență, în vederea dobândirii experienței necesare îndeplinirii în condiții superioare a sarcinilor de serviciu și a promovării.

Activitatea de stagiou nu trebuie să implice existența unui post vacant pe care personalul civil să desfășoare această activitate profesională în structura conexă sau în structura de apartenență a persoanei respective.

Rotația pe post poate fi reglementată ca o modalitate temporară de modificare a raporturilor de serviciu prin care funcționarii publici să desfășoare o activitate profesională în posturi de același tip și grad profesional din structuri cu domenii conexe celui specific structurii în care este încadrat sau într-o activitate conexă în cadrul structurii de apartenență, în scopul dobândirii experienței necesare promovării. Pentru realizarea rotirii pe post este necesar ca funcționarii publici să îndeplinească condițiile de studii prevăzute în fișa postului în care urmează a se face rotirea, necesare îndeplinirii atribuțiilor specifice postului respectiv.

De asemenea, tot din perspectiva conturării unor noi pârgii de dezvoltare a carierei care să sporească rolul civililor în îndeplinirea atribuțiilor funcționale ale structurilor centrale, s-ar impune regândirea și flexibilizarea modalităților de modificare a raporturilor de serviciu prin detașări, delegări, transferuri, exercitări temporare a funcțiilor de conducere sau promovări în astfel de funcții.

Creșterea rolului personalului civil în ansamblul resurselor umane ale armatei nu poate fi desprinsă de necesitatea proiectării unui sistem de dezvoltare și

perfecționare a acestei categorii de personal, adaptat nevoii de profesionalizare a armatei.

Proiectarea unui sistem de dezvoltare și perfecționare, opțiune strategică de valorificare a personalului civil potrivit *Concepției privind managementul personalului civil din Armata României*” ar trebui să aibă în vedere următoarele repere:

- Dreptul și obligația personalului civil de a-și perfecționa în mod continuu abilitățile și pregătirea profesională;

- Obligația funcționarilor publici cu funcții de conducere de a absolvi cursuri postuniversitare sau studii de masterat în vederea ocupării funcției respective;

- Imposibilitatea legală ca funcționarii publici să participe la studii universitare (inclusiv *Masterat*) sau de doctorat, cu suportarea cheltuielilor de către instituție;

- Obligația absolvirii unui curs de către funcționarii publici în vederea promovării rapide în grade profesionale;

- Domeniile prioritare în care se organizează programele de formare pentru funcționarii publici, în acord cu normele elaborate de Agenția Națională a Funcționarilor Publici;

- Dreptul funcționarilor publici debutanți de a participa la cursuri destinate acestei categorii de funcționari publici în perioada de stagiu;

- Egalitatea de șanse privind accesul echitabil la cursuri a funcționarilor publici în conformitate cu principiul egalității între cetățeni, al excluderii privilegiilor și discriminării care este garantat în exercitarea dreptului la educație și la pregătire profesională.

Considerăm că sistemul de pregătire și dezvoltare a personalului civil impune axarea pe următoarele aspecte:

- Familiarizarea noilor angajați cu sistemul militar și cu activitatea în cadrul acestuia. Acest deziderat se poate realiza prin cursuri de scurtă durată - de la o zi la o săptămână sau ateliere de lucru conduse de șefii unor structuri reprezentative pentru domeniile de maxim interes.

- Inițierea/aprofundarea cunoștințelor, capabilităților practice și aptitudinilor de management aplicat în diferite domenii de activitate ale ministerului, cum ar fi managementul personalului, management financiar; managementul proiectelor tehnice și al contractelor etc.

- Îmbunătățirea nivelului expertizei oferite de personalul civil în diverse domenii de specializare și creșterea eficienței instituției militare în ansamblu, de exemplu: managementul informatizat al personalului; drept internațional; politica de apărare etc., prin diferite forme de învățământ postuniversitar, în instituții de învățământ militare sau civile. În cazul în care s-ar opta pentru utilizarea instituțiilor de învățământ superior ale armatei, două dintre cele mai importante avantaje ar fi:

- a) includerea în corpul didactic a unor reprezentanți ai armatei, care îi cunosc cel mai bine specificul și prioritățile;

- b) control mai mare asupra conținuturilor învățării și posibilitatea abordării acestora din perspectiva priorităților misiunii organismului militar.

Concluzii

Așa cum se desprinde și din expunerile prezentate, se simte nevoia de îmbunătățire, în special la nivelul managementului personalului civil din instituția militară, cu accent pe modul de recompensare a rezultatelor, de recunoaștere a meritelor, posibilitățile de evoluție în carieră și calitatea condițiilor de muncă.

Un management eficient al resurselor umane profesionalizate ale armatei trebuie să aibă drept coordonată esențială regândirea permanentă a locului și rolului personalului civil astfel încât exercitarea atribuțiilor funcționale de către această categorie de personal să aibă un impact major asupra îndeplinirii misiunilor fundamentale ale instituției militare.

Reajustarea continuă a politicilor de management de personal civil atât la nivelul exigențelor armatelor NATO cât și la evoluțiile legislative naționale va avea ca rezultat atragerea și generarea resurselor umane cu potențial ridicat pentru instituția militară, asigurându-i astfel competitivitatea ridicată pe piața forței de muncă.

Bibliografie:

- [1] **Constituția României.**
- [2] **Strategia Națională de Apărare a României.**
- [3] **Strategia de transformare a Armatei României.**
- [4] **Carta albă a apărării, 2009.**
- [5] **Legea nr.45/1994 a apărării naționale a României.**
- [6] **Legea nr.188/1999 privind statutul funcționarilor publici.**
- [7] **Legea nr.53/2003-Codul muncii.**
- [8] **Legea-cadru nr.330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.**
- [9] **Hotărârea de Guvern nr.611/2008 pentru aprobarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici.**
- [10] **Regulamentul de ordine interioară pentru personalul civil din Ministerul Apărării Naționale.**
- [11] **Concepția privind managementul personalului civil din Armata României, aprobată prin Ordinul ministrului apărării naționale nr.M69/2002.**
- [12] **DUȚU, Petre, Impactul integrării în Alianța nord-atlantică, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.**

TENDINȚE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEII ȘI BĂRBAȚI. PLATFORMA DE ACȚIUNE DE LA BEIJING. REZOLUȚIA ONU NR.1325

Adela VÎLCU*

INTERNATIONAL TRENDS IN THE EQUAL OPPORTUNITIES BETWEEN WOMEN AND MEN. THE BEIJING PLATFORM FOR ACTION. UN RESOLUTION NR.1325

NATO and its partners carry out concerted action to support the implementation of Resolution no.1325. They promote the women's role in NATO operations and missions, improving knowledge and skills on gender and diversity problems.

„Trebuie să susținem femeile și să înfruntăm victimizarea dacă vrem să răspundem cu succes la provocările de securitate ale secolului XXI. Aceasta nu este doar o misiune pentru NATO, ci o provocare la care Alianța, Uniunea Europeană și actorii societății civile trebuie să răspundă împreună” - secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, în cadrul conferinței Comisiei Europene din data de 27 ianuarie 2010 privind femeile, pacea și securitatea.

1. Platforma de Acțiune de la Beijing. Evoluții ale femeilor în funcții de conducere în statele membre ONU

În anul 1975, proclamând „deceniul femeilor”, Națiunile Unite a organizat primul congres mondial dedicat îmbunătățirii statutului femeilor. Însă 20 de ani mai târziu, progresul înregistrat era încă nesemnificativ. Din 1975 până în 1995, ponderea femeilor în parlamente a crescut cu mai puțin de jumătate de punct procentual, de la 10,9% la 11,3%¹⁴⁶¹.

Ca răspuns la acest progres nesemnificativ pentru femei, participanții la cea de-a 4 Conferință Mondială pentru Femei din 1995 au dezvoltat un plan comprehensiv de acțiune pentru avansarea statutului femeilor la nivel mondial. Denumit „Platforma de Acțiune de la Beijing”, programul are ca obiectiv general de ”paritate”, egalitate pentru femei definită printr-o reprezentare a femeilor în funcții executive, de cel puțin 40% până în 2025.

Eforturile Platformei de la Beijing au avut un anumit impact. Participarea femeilor (fie prin alegeri, avansare în carieră sau numiri) în cadrul guvernelor naționale aproape ca s-a dublat din 1995 până în prezent. Până în anul 2005, procentul femeilor membre ale camerelor superioare sau inferioare ale parlamentului

---

* **Maior de justiție militară, doctorand al Universității Naționale de Apărare “Carol I”**

¹⁴⁶¹ United Nations Development Fund for Women (UNIFEM)/ United Nations Global Compact Initiative, ”The case for advancing Women in the global marketplace”, March 5, 2009.

la nivel mondial a atins procentul de 16,3%¹⁴⁶²; în 2008 această pondere a ajuns al 18,4%¹⁴⁶³. Din 1995 până în 2009, 35 de femei au fost alese sau numite șef de guvern.

De asemenea, amintim alte câteva cifre care vin să susțină cele menționate:

-În iulie 2009, erau 16 femei președinți, prim-miniștrii și cancelari deservind aparatul de stat, reprezentând 8% din statele membre ONU¹⁴⁶⁴.

-În februarie 2010, Costa Rica a ales o femeie președinte.

-17 țări au atins un nivel de reprezentare al femeilor în poziții ministeriale de 30%, în timp ce 93 au 15% sau chiar mai puțin; 13 dintre aceste națiuni nu au femei în poziții ministeriale¹⁴⁶⁵.

-Finlanda și Norvegia reprezintă 2 din cele 3 țări în care femeile dețin mai mult de jumătate din funcțiile ministeriale.

Cu toate acestea, un raport publicat de Națiunile Unite, Comisia de Economie pentru Europa, arăta că ”îmbunătățirile privind accesul femeilor la conducere au fost în general realizate încet și neuniform, iar femeile continuă să fie în mod clar subreprezentate în toate ariile decizionale la nivelul mării majorități a țărilor”¹⁴⁶⁶.

Astfel, ceea ce pare a fi progres, poate fi înșelător. Creșterea participării femeilor în camerele inferioare ale parlamentelor nu se traduce în mod automat în creșterea numărului de femei implicate în activitatea decizională. În cele mai multe cazuri, prezența femeilor se limitează la simpla ocupare a unor posturi în nivelele inferioare ale guvernului, acolo unde există posibilități reduse de avansare, de a determina schimbarea sau de a influența politicile. De exemplu, în Ruanda, femeile ocupă mai mult de jumătate din pozițiile din parlament, punând acest stat pe locul 1 în lume, însă se situează pe locul 36 în ceea ce privește posturile din ministere ocupate de femei.

În același timp, în Afganistan regulile stipulează faptul că o treime din membrii parlamentului trebuie să fie femei, dar acestea au o influență nesemnificativă și sunt în mod clar excluse de la procesul de luare a deciziilor¹⁴⁶⁷.

În România, în prezent, sunt 37 de femei în Camera Deputaților, reprezentând 11% din membrii, iar președinția este deținută de o femeie. În Senat însă se regăsesc numai 8 femei, reprezentând 6% din membrii, iar președinția este deținută de un bărbat¹⁴⁶⁸. În ceea ce privește numărul de miniștrii femei în Guvernul României, acesta este redus drastic la 1. O reprezentare mai mare se poate regăsi însă în numărul

---

¹⁴⁶² Inter-Parliamentary Union (IPU), *Women in Parliament in 2005: The year in perspective*, 2006.

¹⁴⁶³ UNIFEM, ”Progress of the World’s women 2008/2009: Who answers to women? Gender and Accountability”, 2008.

¹⁴⁶⁴ Catalyst, ”Women in Government”, 2009.

¹⁴⁶⁵ IPU, ”Women in politics: 2008”, January 2008.

¹⁴⁶⁶ United Nations Economic Commission for Europe, ”Advance Copy, Beijing + 15 Regional Review Meeting Regional Review of Progress”, November 2009.

¹⁴⁶⁷ United Nations Economic and Social Council (UNESCAP), ”Highlights of progress and challenges in implementing the Beijing Platform For Action: Good Practices, obstacles and new challenges: Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the ESCAP Region”, November 2009.

¹⁴⁶⁸ Datele sunt furnizate de Comisia Europeană și au fost colectate în perioada 23.02.2010 – 02.03.2010.

femeilor reprezentate în Parlamentul European din partea României, respectiv 12 femei, reprezentând 36% din europarlamentarii din România.

În fapt, în prezent, rolul femeilor este în mod disproporționat redus în toate ariile sferei politice, în aproape toate țările lumii. Femeile continuă să întâmpine bariere în accesul lor la procesul decizional, având influență redusă sau deloc în ceea ce privește deciziile care le afectează propria viață. Provocarea prezentului este de a accelera progresul atât la nivel cantitativ, cât și calitativ, astfel încât femeile să reprezinte participanți pe deplin atât în sectorul public, cât și în cel privat, la nivel mondial.

2. Femeile și influența acestora: beneficii sociale și dezvoltare economică

Astfel, atunci când se pune în discuție egalitatea de gen, puține rezultate pot fi comparate cu creșterea rolului femeilor în guvernare. Astfel, femeile au început să aibă din ce în ce mai mult acces la guvernare și au fost numite în diferite funcții de conducere, fie ca șefi de state, fie în cadrul diferitelor ministere, membrii de cabinet, sau la nivel legislativ. Această evoluție pozitivă la nivel guvernamental conduce la facilitarea accesului femeilor și la creșterea rolului acestora, atât în sectorul public, cât și în cel privat, influențând și talentul acestora și contribuind la dezvoltarea economiilor la nivelul fiecărei țări.

Exemplul Republicii Kenia poate constitui un argument pentru cele susținute anterior. Astfel, într-un interviu susținut în 25 ianuarie 2010, ambasadorul Amina Chawahir Mohamed, Secretar Permanent și CEO, Ministerul de Justiție, Coeziune Națională și Afaceri Constituționale din Republica Kenia, amintește un exemplu de succes al implicării femeilor la nivelul guvernului, ceea ce a condus la o reală schimbare: *„10 femei au câștigat locuri în parlament. Până atunci, probleme precum combaterea violenței domestice sau hărțuirea sexuală nu prea aveau mare susținere. Dar acum, cu 10 femei în parlament, a fost adoptată o legislație pentru aceste problematice. Vă spun cu convingere că fără implicarea acestora, nu se realiza un astfel de progres legislativ. Astfel, 10 femei în parlament au fost în stare să convingă și să facă lobby-ul necesar în fața a 200 de bărbați pentru a promova legislația dorită de ele pentru protejarea femeilor”*.

În 19 ianuarie 2009, Ruby DeMesme, fost secretar asistent, Forțele Aeriene ale SUA, actual director Capital uman și strategie inovativă de marketing, Deloitte Consulting LLP, SUA, afirmă *„în ultimul deceniu, recrutarea și mai ales menținerea femeilor pe piața muncii au devenit problematice care depășesc granițele oricărei țări. Companiile și guvernele discută această problematică pentru a se asigura competitivitatea și pentru a se crește diversitatea”*.

La nivel de ansamblu, femeile au acces mult mai facil în sectorul public. Aproape 10% din statele membre ale ONU au femei în funcția de șef de stat, comparativ cu 3% femei președinte de companie sau director executiv în cadrul a primelor 1000 de companii multinaționale. Mai mult, femeile reprezintă aproximativ

20% din numărul total de parlamentari la nivel mondial, față de 13,5% femei cu funcție de execuție din topul primelor 500 de companii americane¹⁴⁶⁹.

Această luptă a femeilor de a ajunge în poziții executive nu poate fi văzută ca o simplă „problematică a femeilor”, ci mai degrabă ca una de talent; progresul femeilor are implicații vitale asupra „sănătății” și creșterii guvernelor, companiilor, dar și națiunilor în sine. Așa cum spuneau Nicholas Kristof și Sheryl WuDunn în *Jumătate de cer: Schimbarea opresiunilor în oportunități pentru femei la nivel mondial*¹⁴⁷⁰, investițiile în avansarea femeilor conduc la îmbunătățiri economice și sociale, atât pentru familii cât și pentru comunități. În 2008, fostul secretar de stat al SUA; Condoleezza Rice spunea „*Dacă m-aș concentra asupra unui singur lucru în dezvoltarea țărilor, acela ar fi împuternicirea femeilor*”¹⁴⁷¹. De asemenea, actualul secretar de stat al SUA, Hillary Clinton a creat o poziție specifică pentru această problematică – ambasador pentru problemele femeilor la nivel mondial.

În secolul XXI, cunoștințele reprezintă cea mai valoroasă monedă de schimb, iar în multe părți ale lumii femeile ajung la același nivel și chiar depășesc nivelul de educație al bărbaților. Neutilizarea acestei resurse valoroase reprezintă o mare pierdere și irosire de resurse și competențe, având în vedere și perspectiva unică a faptului că femeile își reinvestesc starea lor de bine în familie și în comunitățile din care fac parte. Atunci când talentul este cea mai valoroasă resursă pe care o națiune o posedă, promovarea și avansarea femeilor are un impact decisiv și semnificativ asupra dezvoltării economice.

Chiar și în societățile în care femeile au acces mai mult la educație – în general în cadrul instituțiilor educative de stat – această investiție este adesea pierdută, oportunitățile create la nivelul pieței muncii, fie publice, fie private, fiind deficitare. Numai în Africa, 27,1% din femeile cu educație universitară emigrează, cu 10% mai mult decât bărbații¹⁴⁷². Acest scenariu este aplicat la nivel mondial: cu excepția Americii de Nord, femeile cu un nivel crescut de educație emigrează în număr mult mai mare decât bărbații (UNIFEM – Fondul de dezvoltare pentru femei al Națiunilor Unite).

La nivel guvernamental, promovarea și implicarea femeilor aduce beneficii nete, atât sociale, cât și economice. Norvegia, de exemplu, țară care a atins cele mai mari succese în atragerea și menținerea femeilor la cele mai înalte niveluri guvernamentale și ale sectorului public, a fost în mod repetat, an după an, desemnată de Națiunile Unite drept cel mai bun loc din lume pentru a trăi. Ca urmare a succesului politicilor sale privind sectorul public, în anul 2002 Norvegia a stabilit ca 40% din consiliile directoare ale companiilor listate la bursa de mărfuri de la Oslo să fie prezidate de femei, aducând astfel sectorul privat la același nivel de paritate ca și

---

¹⁴⁶⁹ 2009 Catalyst Census: Fortune 500 Women Executive Officers and Top Earners (Catalyst, 2009).

¹⁴⁷⁰ Nicholas Kristof și Sheryl WuDunn, *Half the Sky: Turning Oppression into Opportunity for Women* Alfred Knopf, New York 2009.

¹⁴⁷¹ World Economic Forum, 2008.

¹⁴⁷² Migration rates of people with tertiary education, UNIFEM.

cel public. Amintim astfel că Norvegia a înfruntat considerabil bine actuala criză economică globală.

3. Participarea echilibrată a femeilor și bărbaților la procesele decizionale la nivelul Uniunii Europene

Promovarea unei participări egale a femeilor și bărbaților la procesele decizionale reprezintă și una dintre prioritățile Foii de parcurs a Comisiei pentru egalitatea între femei și bărbați (2006-2010). În ciuda progreselor înregistrate, femeile din toate categoriile sociale sunt încă subreprezentate la toate nivelurile proceselor decizionale în majoritatea statelor membre.

În parlamentele naționale, din patru membri mai puțin de unul este femeie. În întreprinderi, situația este și mai gravă: în medie, din zece membri ai consiliilor de conducere ale celor mai mari companii europene cotate la bursă doar unul este femeie. În sectorul științei și al tehnologiei, femeile sunt slab reprezentate în funcții de conducere.

UE a recunoscut de mai multă vreme nevoia de a promova participarea echilibrată a femeilor și bărbaților la procesele decizionale și a încurajat acest proces prin diferite mijloace. În 1996, Consiliul de Miniștri al UE a recomandat oficial statelor membre să introducă măsuri legislative, de reglementare și de stimulare menite să promoveze o participare echilibrată a femeilor și bărbaților la procesele decizionale. În acest sens, măsurile Comisiei Europene urmăresc: să facă cunoscută problema în rândul părților interesate, să analizeze tendințele și să disemineze informații, să promoveze crearea de rețele, să realizeze schimburi de bune practici și să culegă date.

Pentru a îmbunătăți rezultatele și pentru a monitoriza progresele în materie de participare echilibrată, Comisia Europeană a creat o bază de date amplă privind femeile și bărbații implicați în procesele decizionale. Baza de date acoperă procesele decizionale din sfera politică, publică, juridică, socială și economică din 34 de țări europene. În baza acestor informații și a altor date științifice, Comisia Europeană a emis un raport anual care cuprinde o analiză a tendințelor în acest domeniu.

În iunie 2008, Comisia a lansat, de asemenea, „Rețeaua europeană a femeilor implicate în procesele decizionale în sectorul politic și economic” pentru a oferi o platformă europeană destinată dezbaterilor, schimbului de informații și de bune practici și identificării strategiilor optime pentru a progresa în acest domeniu.

4. Rezoluția nr.1325 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind impactul războiului asupra femeilor și contribuția feminină la rezolvarea conflictelor și realizarea unei păci stabile – adoptată la 31.10.2001

Pornind de la angajamentele Declarației și Platformei pentru Acțiune din Beijing (A/52/231), precum și a celor conținute în documentul final al celei de-a 36-a Sesiuni Speciale a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite intitulată "Femeia 2000: Egalitatea între sexe, dezvoltarea și pacea în secolul XXI (A/S-23/10/Rev. 1), în particular al celor care privesc femeile și conflictul armat, Consiliul

de Securitate a adoptat Rezoluția nr.1325. De asemenea, a luat în considerare Rezoluțiile sale nr.1262 din 25.08.1999, 1265 din 17.09.1999, 1296 din 19.04.2000 și 1314 din 11.08.2000, precum și relevanța declarațiilor Președintelui Consiliului și declarația Președintelui Consiliului de Securitate către presă cu ocazia Zilei Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Femeii și Păcii Internaționale din 8 martie 2000 (SC/6816).

La fundamentarea acestei Rezoluții au fost avute în vedere principiile și scopurile Cartei Organizației Națiunilor Unite și responsabilitatea principală a Consiliului de Securitate conform Cartei pentru menținerea păcii și securității internaționale.

În aceasta s-a exprimat îngrijorarea pentru civili, în special pentru femei și copii, care reprezintă marea majoritate a celor afectați de conflictele armate, incluzând refugiații și persoanele care au fost mutate pe plan local și care din ce în ce mai mult devin ținta combatanților și a altor elemente înarmate, s-a recunoscut impactul imediat pe care îl are asupra unei păci durabile și asupra reconcilierii, s-a reafirmat importanța rolului femeii în prevenirea și soluționarea conflictelor și în procesul de construire a păcii și s-a subliniat importanța participării egale și a unei implicări depline în toate eforturile pentru menținerea păcii și promovării păcii și securității și nevoia de a mări rolul lor în procesul de luare a deciziei cu privire la prevenirea și soluționarea conflictelor.

Tot pentru fundamentarea acestei rezoluții s-a reafirmat, de asemenea, nevoia implementării integrale a dreptului umanitar internațional și a drepturilor omului care protejează drepturile femeilor și ale fetelor în timpul și după terminarea conflictelor, s-a subliniat nevoia ca toți cei implicați să se asigure că programele de distrugere a minelor antipersonal și de atenționare cu privire la pericolul minelor iau în considerare nevoile speciale ale femeilor și fetelor, s-a recunoscut nevoia urgentă de a schimba perspectiva ce privește operațiunile de menținere a păcii și în această privință a fost luată în considerare Declarația Windhoek și Planul de Acțiune Namibia pentru Schimbarea Perspectivei de Gen în Operațiunile Multidimensionale de Menținere a Păcii.

De asemenea, pentru consolidarea acestei rezoluții s-a recunoscut importanța recomandării conținută în declarația președintelui Consiliului de Securitate către presă din 8 martie 2000 privind pregătirea specială a personalului operațiunilor de menținere a păcii cu referire la nevoia specială și la drepturile femeii și ale copilului în situațiile de conflict, precum și înțelegerea impactului conflictului armat asupra femeilor și fetelor.

S-a recunoscut totodată, existența unor angajamente internaționale efective care să garanteze protecția și deplina lor participare în procesul de pace ce pot contribui semnificativ la menținerea și promovarea păcii și a securității internaționale și nevoia de a consolida datele despre impactul conflictelor armate asupra femeilor și a fetelor.

Astfel, având în vedere această fundamentare, Rezoluția solicită statelor membre să asigure o participare mai mare a femeilor în procesul decizional, atât pe plan național și regional, cât și în cadrul instituțiilor internaționale și al mecanismelor

pentru prevenirea, conducerea și rezolvarea conflictelor. De asemenea, Rezoluția îl încurajează pe secretarul general să implementeze planul său strategic de acțiune (A/49/589) care cere o participare mai mare a femeilor în actul decizional în rezolvarea conflictelor și în procesul de pace.

Este de remarcat, de asemenea prevederea Rezoluției care solicită secretarului general să numească mai multe femei ca reprezentanți și ambasadori pentru a promova bunele oficii în numele său și în această privință cere statelor membre să propună secretarului general candidați pentru a fi incluși pe lista angajaților, actualizată permanent.

Una din prevederile Rezoluției care a avut un impact vizibil în ultimii ani a fost aceea prin care se solicită secretarului general să caute să mărească rolul și contribuția femeilor în operațiunile în teritoriu ale Națiunilor Unite, în special în rândul observatorilor militari, al poliției civile, al drepturilor omului și al personalului umanitar. De asemenea, în cadrul Rezoluției este exprimată dorința de a încorpora o perspectivă de gen în operațiunile de menținere a păcii și i se solicită secretarului general să se asigure ca acolo unde este potrivit, operațiunile în teritoriu includ și o componentă de gen.

Nu în ultimul rând, în cadrul Rezoluției i se solicită secretarului general ONU să ofere statelor membre material și indicații pentru pregătirea privind protecția, drepturile și nevoile particulare ale femeilor, precum și cu privire la importanța implicării femeilor în măsurile de menținere și creare a păcii. De asemenea, sunt invitate statele membre să încorporeze aceste elemente, precum și pregătirea pentru conștientizarea pericolului HIV/SIDA în programele lor de pregătire națională pentru personalul militar și al poliției civile înainte de trimiterea în misiune și pentru a răspunde cererii secretarului general de a face tot posibilul ca personalul civil din operațiunile de menținere a păcii să fi fost pregătit corespunzător.

Pentru a se asigura toate resursele necesare pentru atingerea dezideratului Rezoluției nr.1325, tot în cadrul acesteia se solicită statelor membre să mărească ajutorul financiar voluntar, sprijinul tehnic și logistic pentru eforturile de sensibilizare în problemele de gen, inclusiv acelea susținute de fondurile și programele relevante, inter alia Fondul Națiunilor Unite pentru Femei și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, de Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați și de alte organisme.

Tot în cadrul acestei rezoluții se solicită tuturor celor implicați ca atunci când negociază și aplică acordurile de pace, să adopte o perspectivă de gen, incluzând inter alia: nevoile speciale ale femeilor și fetelor în timpul repatrierii, a reșezării și a reabilitării, a reintegrării și a reconstrucției post-conflict; măsuri care să susțină inițiativele locale de pace ale femeilor și procesele autohtone pentru rezolvarea conflictelor și care să implice femeile în toate mecanismele de aplicare a înțelegerilor de pace; măsuri care să asigure protejarea și respectarea drepturilor femeilor și fetelor, în special ale celor legate de constituție, sistem electoral, poliție și sistem judiciar.

Având în vedere cadrul legislativ existent, în cadrul rezoluției se solicită părților aflate într-un conflict armat să respecte în întregime legislația internațională care privește drepturile și protecția femeilor și a fetelor ca civili, în particular

obligățiile care derivă din Convențiile de la Geneva din 1949 și a Protocoloalelor Adiționale din 1977, Convenția privind refugiații din 1951 și Protocolul aferent din 1957, Rezoluția Consiliului de Securitate și Declarația de Presă SC/6942 de la cea de-a 4213-a întâlnire din 31 octombrie 2000 privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor din 1979 și Protocolul opțional aferent din 1999 și Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului din 1989 și cele două Protocoale opționale aferente din 25 mai 2000 și să se conștientizeze relevanța prevederilor Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale.

Având în vedere diferitele operațiuni în derulare, precum și cele viitoare, în cadrul rezoluției se solicită tuturor părților aflate într-un conflict armat să ia măsuri speciale pentru protejarea femeilor și fetelor de violența bazată pe diferența de sex, în particular violul și alte forme de abuz sexual, dar și toate celelalte forme de violență întâlnite în timpul unui conflict armat.

Subliniind responsabilitatea tuturor statelor de a pune capăt impunității și de a-i urmări în justiție pe cei care se fac vinovați de genocid, crime împotriva umanității, crime de război inclusiv violența sexuală împotriva femeilor și a fetelor, și în această privință este de subliniat nevoia de a exclude aceste crime de pe lista faptelor care pot fi amnistiate.

Având în vedere Rezoluția nr.1208 din 19 noiembrie 1998, Rezoluția nr.1325 cere tuturor părților dintr-un conflict armat să respecte caracterul civil și umanitar al așezărilor și taberelor de refugiați și de a lua în considerare nevoile particulare ale femeilor și fetelor.

De asemenea, Rezoluția nr.1325 încurajează pe toți cei care sunt implicați în activități privind dezarmarea, demobilizarea și reintegrarea să considere nevoile diferite ale femeilor și bărbaților combatanți și să ia în seamă nevoile dependenților acestora, și reafirmă ca este pregătit, atunci când măsurile sunt adoptate sub auspiciile Articolului 41 din Carta Națiunilor Unite, să aibă în vedere impactul lor asupra populației civile, reamintind nevoile speciale ale femeilor și fetelor pentru a putea lua în considerare cele mai potrivite excepții umanitare.

În conformitate cu această rezoluție, misiunile Consiliului de Securitate trebuie să ia în considerare diferența de gen și drepturile femeilor, inclusiv prin consultarea cu grupurile feministe locale și internaționale, iar secretarul general ar trebui să coordoneze un studiu privind impactul conflictelor armate asupra femeilor și fetelor, asupra rolului femeilor în procesul de creare a păcii și a dimensiunilor procesului de pace și de rezolvare a conflictelor, considerând diferența de gen și este invitat să prezinte un raport Consiliului de Securitate cu rezultatele acestui studiu și să îl facă accesibil tuturor statelor membre ale Națiunilor Unite.

Nu în ultimul rând, secretarul general trebuie să includă în raportul său către Consiliul de Securitate, la momentul potrivit, analiza progresului privind integrarea, din perspectiva diferenței de gen, în ceea ce privește misiunile de pace și toate celelalte aspecte privind femeile și fetele.

5. Implementarea de către NATO a Rezoluției ONU nr.1325

NATO și partenerii săi desfășoară acțiuni concertate pentru a sprijini implementarea acestei Rezoluții. Acestea promovează rolul femeilor în operațiunile și misiunile NATO, precum și îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților privind problematicele de gen și de diversitate.

Această implicare activă a dus la stabilirea în decembrie 2007 a politicii de implementare a Rezoluției, prin care a devenit sarcină principală a Comandamentelor strategice NATO dezvoltarea unor linii directe pentru implementarea Rezoluției nr.1325 la nivelul operațiunilor NATO.

Astfel, în ciuda faptului că Alianța nu are nicio influență în ceea ce privește măsurile și politicile luate la nivel național, s-a solicitat ca personalul implicat în misiunile NATO și cel care deservește structurile NATO să fie în mod corespunzător instruit și să întrunească standardele de comportament. Aceste linii directe includ în acest sens și aspecte privind instruirea și educația.

În acest context s-a realizat și un studiu asupra implementării Rezoluției nr.1325 în echipele de reconstrucție regionale din Afganistan. Rezultatele studiului finalizat în mai 2009 au scos în evidență necesitatea unei strategii comprehensive și a unui suport activ atât din partea conducătorilor politici, cât și cei militari, în promovarea și asumarea responsabilității integrării Rezoluției. Studiul arată de asemenea că funcții precum consilier pe problematice de egalitate de gen și puncte de contact specifice, sunt necesare pentru a se consolida implementarea Rezoluției.

Identificarea nevoilor de formare și a bunelor practici, precum și diseminarea acestora printre națiuni și organizații și instituții internaționale sunt, de asemenea, esențiale. În prezent, principalul obiectiv la Alianței și al partenerilor acesteia este de a dezvolta un mecanism de comunicare care să sprijine diseminarea coerentă a informației și care să determine un set comprehensiv de măsuri ce urmează a fi prezentate la cea de-a 10-a aniversare a Rezoluției nr.1325 în octombrie 2010.

În prezent, printre mecanismele de lucru ale NATO în această problemă se numără:

- Un grup de lucru central care reunește personal militar și civil de la nivelul tuturor structurilor centrale NATO;
- Un grup de lucru ad-hoc cuprinzând aliați și parteneri interesați;
- Un birou pentru egalitatea de gen (Biroul NATO pentru perspectivele de gen);
- Un comitet consultativ de experți (Comitetul NATO privind perspectivele de gen) care are drept sarcină promovarea abordării integratoare a egalității de gen în dezvoltarea și implementarea, precum și monitorizarea și evaluarea politicilor, programelor și operațiunilor militare.

În plus, Comandamentul pentru transformare al Alianței, Colegiul de apărare al NATO, Școala NATO din Oberammergau, Centrele pentru instruire și educație ale Parteneriatului pentru Pace, Consorțiul Academiilor de apărare și Institutele pentru studii de securitate ale Parteneriatului pentru Pace, precum și instituțiile naționale și partenerie, contribuie activ și furnizează un sprijin esențial pentru eforturile NATO de implementare a Rezoluției nr.1325 și de integrare a perspectivei de gen în educație și formare.

Comitetul pentru femei în forțele NATO are ca misiune principală consilierea coordonatorilor militari și a statelor membre privind problematicile critice cu care se confruntă femeile în forțele armate ale Alianței. De-a lungul ultimilor ani, activitatea comitetului a fost extinsă pentru a include abordarea integratoare a egalității de gen ca un întreg și pentru a realiza integrarea dimensiunii de gen atât în dezvoltarea cât și în implementarea politicilor, programelor și operațiunilor militare.

Ca urmare, comitetul a fost redenumit Comitetul NATO pentru perspective de gen, iar mandatul acestuia a fost modificat pentru a reflecta mai bine această dimensiune. Comitetul are, de asemenea, un rol consultativ vis-a-vis de Comitetul militar pentru politici de gen în forțele armate ale Alianței.

6. Creșterea rolului femeilor în procesul de pace și asigurare a securității

Femeile, alături de copii, sunt adesea în mod disproporționat afectate de războaie și conflicte, și cu toate acestea întâmpină bariere care previn participarea lor deplină la procesul de reconstrucție a păcii. Trebuie însă avut în vedere faptul că dacă femeile, reprezentând jumătate din populația globului, nu joacă un rol echilibrat în prevenirea și soluționarea conflictelor, atingerea unui nivel de stabilitate de lungă durată va fi dificil de obținut.

NATO a început să implice din ce în ce mai multe femei în operațiunile sale de menținere a păcii. Un element cheie pentru NATO în implementarea Rezoluției nr.1325 este creșterea numărului femeilor implicate în operațiunile Alianței.

În concret, și din România, pe bază de voluntariat, un număr din ce în ce mai mare de femei-cadre militare, reprezentând un procent de circa 2,5% din totalul personalului militar trimis, au participat alături de colegii lor bărbați la operațiuni de menținere a păcii, demonstrând devotament, capacitate de adaptare la situații deosebite și contribuind din plin la succesul operațiunilor.

Astfel, personalul militar feminin se poate dovedi a fi extrem de valoros pentru punctele de control și pentru operațiunile de cercetare, având în vedere faptul că pot intra în contact și pot verifica femeile localnice, cum ar fi de exemplu pentru verificarea existenței unor arme ilegale. Nu în ultimul rând, femeile victime ale atacurilor au intrat în contact mult mai ușor cu alte femei, chiar dacă erau personal militar.

De asemenea, eforturile NATO de implicare a cât mai multe femei localnice în procesul de stabilire și menținere a păcii au în vedere faptul că înțelegerea culturii locale și integrarea diferitelor perspective ale egalității de gen și ale drepturilor femeilor reprezintă un element crucial în asigurarea unei stabilități de durată.

În acest context, colonelul Annicq Bergmans, fost președinte al Comitetului pentru Femeile din Forțele NATO, spunea despre experiența din operațiunea de menținere a păcii din Kosovo¹⁴⁷³: „*pentru a realiza un pas înainte în negocierile cu bărbații din sat, a fost uneori necesar să implicăm și să convingem femeile din sat, întrucât ele dețineau puterea din spatele scenei*”.

---

¹⁴⁷³ www.nato.int

Stefanie Babst este asistentul adjunct al secretarului general pentru diplomație publică, fiind una din puținele femei oficiale NATO la nivel înalt. La Summit-ul internațional pentru antreprenoriat și leadership pentru femei, organizat la Istanbul în luna iunie 2009, aceasta a subliniat necesitatea unei implicări mai puternice a femeilor în sectoarele de asigurare a securității și de apărare: *„Operațiunile NATO se întind de-a lungul a 3 continente, implicând peste 70.000 de trupe din 28 de state aliante și 17 state non-membre NATO, din Elveția și până în Australia. Femeile reprezintă jumătate din populația acestor țări, dar numai puține dintre ele sunt implicate în procesul decizional. Este astfel imperativ și constituie un mare potențial pentru Organizație acționarea cu responsabilitate și sprijinirea egalității de gen”*.

În iunie 2009, și secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, afirma faptul că Rezoluția nr.1325 reprezintă un instrument puternic pentru apărarea celor care sunt cei mai vulnerabili de-a lungul desfășurării conflictelor, dar și ulterior, precum și pentru consolidarea și promovarea participării femeilor în procesul de construcție a păcii și securității.

Însă, în ciuda progreselor înregistrate de NATO pentru implementarea acestei Rezoluții, precum dezvoltarea liniilor directoare și aplicarea acestora în cadrul tuturor operațiunilor NATO, *„încă de confruntăm cu o serioasă lipsă de specialiști pe problematici de gen, femei interpreți, precum și femei militar în armatele NATO. În unele armate se regăsesc 18% femei, însă în multe altele procentul este limitat la 3%”*.

7. Colaborarea dintre UE și NATO pentru ca femeile să devină actori ai păcii și securității

În data de 27 ianuarie 2010, vicepreședinta Margot Wallström și secretarul general NATO, Anders Fogh Rasmussen, au prezidat la sediul Comisiei Europene o conferință la nivel înalt privind femeile, pacea și securitatea. La conferință au participat prim-vicepreședinta spaniolă Maria Teresa Fernández de la Vega și fostul secretar de stat al SUA, Madeleine Albright, alături de reprezentanți ai societății civile, oficialități militare, responsabili politici la nivel înalt și martori. Participanții au ajuns la concluzia că toate operațiunile aflate sub comanda UE sau NATO trebuie să respecte rezoluțiile ONU privind femeile, pacea și securitatea și trebuie susținute prin formare, educație și mecanisme de monitorizare și evaluare adecvate.

Catherine Ashton, Înalt Reprezentant al UE și vicepreședintă a Comisiei Europene a afirmat: *„salut din toată inima îmbunătățirea cooperării cu NATO în domeniul femeilor, păcii și securității, precum și angajamentul nostru comun de a face presiuni pentru punerea în aplicare a legislației internaționale existente. Numai prin colaborare – internațională, regională și cu societatea civilă – vom fi capabili să combatem marginalizarea femeilor, care reprezintă o amenințare reală la adresa securității mondiale”*.

Este de remarcat și declarația doamnei Margot Wallström, vicepreședintă a Comisiei Europene: *„Am ajuns să îmi dau seama că securitatea femeilor reprezintă cel mai bun indicator pentru securitatea unei națiuni. Dacă nu sporim drepturile și responsabilitățile femeilor la nivel mondial, obiectivele noastre de politică externă*

vor rămâne de neatins, iar cele pe care reușim să le atingem se vor dovedi a fi lipsite de durabilitate. Dispozițiile ONU ne asigură un cadru juridic puternic pentru abordarea violenței îndreptate împotriva femeilor. A venit vremea să transformăm vorbele în fapte”.

După cum a subliniat Maria Teresa Fernández de la Vega, prim-vicepreședinta guvernului Spaniei, *„în zonele de conflict, multe lupte se poartă fără arme. Femeile se află adesea în linia întâi a acestor lupte pentru asigurarea unor condiții de viață decente pentru gospodării și comunități. Unul dintre obiectivele președinției spaniole a UE este promovarea rolului femeilor în dezvoltarea durabilă și în consolidarea păcii”.*

Conferința amintită, organizată împreună cu Agenda pentru securitate și apărare, a reprezentat un eveniment de sensibilizare înaintea celei de-a zecea aniversări a Rezoluției nr.1325 a Consiliului de Securitate ONU privind femeile, pacea și securitatea și a atras aproape 500 de participanți. Schimbul de opinii între personalitățile prezente la dezbateri și participanți din sală s-a realizat în principal în legătură cu modalitățile de a se pune capăt impunității, de a se conferi femeilor drepturile care li se cuvin și de a se pune în aplicare legislația existentă.

S-a obținut astfel un consens asupra faptului că actorii internaționali, precum NATO, UE și ONU joacă un rol important în integrarea deplină în acțiunile lor a perspectivelor privind egalitatea de șanse între femei și bărbați.

În vederea conferinței ministeriale ONU de revizuire privind femeile, pacea și securitatea, din luna octombrie 2010, conferința a concluzionat că este nevoie de eforturi mai susținute din partea comunității internaționale pentru asigurarea punerii în aplicare depline a Rezoluției nr.1325 și a legislației ulterioare. Aceasta înseamnă întărirea eforturilor de protejare a femeilor în zone de conflict și de întărire a rolului femeilor în operațiuni de menținere a păcii și procese de consolidare a păcii prin îmbunătățirea reprezentării femeilor în posturi administrative importante, prin consolidarea utilizării de consultanți privind egalitatea de șanse între femei și bărbați în cadrul misiunilor și operațiunilor și prin susținerea activităților societății civile în aceste domenii.

O alta conferință demnă de menționat aici a fost cea organizată de președinția spaniola a UE în data de 25 martie la Madrid având ca tematică implementarea noțiunii de „gender perspective” în situații de conflict armat și reconstrucție post-conflict, cu referire atât la populația locală, cât și la personalul militar, femei și bărbați, trimis în misiuni și operațiuni CSDP, în sprijinul păcii.

Concluziile au fost acelea că este necesar să se continue eforturile de încorporare deplină a perspectivei de gen în cadrul politicilor de securitate și apărare. Astfel, noțiunea de „gender perspective” nu trebuie văzută numai ca un obiectiv în sine dar și ca un criteriu care va sprijini obținerea efectivității în misiuni și operații și trebuie să fie luată în considerare în toate stadiile de planificare, execuție și evaluare a misiunii.

S-a apreciat că includerea unei expertize adecvate de gen, sau chiar a unui post special pentru o interacțiune mult mai bună cu femeile locale ar putea constitui una din cheile de stabilire a unui curs de acțiune pentru succesul misiunilor UE.

În concluzie, la nivel internațional se recunoaște că o includere mai mare în desfășurarea misiunilor a femeilor militari, la fel de bine ca și civilii, chiar și din rândul populației locale, joacă un important rol în reușita acestora, femeile aducând performanța lor proprie pentru soluționarea oricăror situații de menținere și reconstrucție a păcii.

Totodată, Uniunea Europeană, sub Tratatul de la Lisabona, ar trebui să adauge un plus de efort pentru aplicarea și implementarea deplină a Rezoluției ONU nr.1325 menționată, în condițiile în care planurile naționale de acțiune constituie instrumentele importante de obținere a acestor obiective, și ar putea să dețină un rol de lider în domeniu.

Bibliografie:

- [1] United Nations Development Fund for Women (UNIFEM)/ United Nations Global Compact Initiative, **The case for advancing Women in the global marketplace**, March 5, 2009.
- [2] Inter-Parliamentary Union (IPU), **Women in Parliament in 2005: The year in perspective**, 2006.
- [3] UNIFEM, **Progress of the World's women 2008/2009: Who answers to women? Gender and Accountability**, 2008.
- [4] Catalyst, **Women in Government**, 2009.
- [5] IPU, **Women in politics: 2008**, January 2008.
- [6] United Nations Economic Commission for Europe, **Advance Copy, Beijing + 15 Regional Review Meeting Regional Review of Progress**, November 2009.
- [7] United Nations Economic and Social Council (UNESCAP), **Highlights of progress and challenges in implementing the Beijing Platform For Action: Good Practices, obstacles and new challenges: Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the ESCAP Region**, November 2009.
- [8] Datele sunt furnizate de Comisia Europeană și au fost colectate în perioada 23.02.2010 – 02.03.2010.
- [9] **2009 Catalyst Census: Fortune 500 Women Executive Officers and Top Earners**, Catalyst, 2009.
- [10] KRISTOF, Nicholas, WuDUNN, Sheryl, **Half the Sky: Turning Oppression into Opportunity for Women Alfred Knopf**, New York, 2009.
- [11] **World Economic Forum**, 2008.
- [12] **Migration rates of people with tertiary education**, UNIFEM.
- [13] www.nato.int

ROLUL INTERNAȚIONAL AL ROMÂNIEI REFLECTAT ÎN TRANSFERUL LA NIVELUL ARMATEI ȘI SOCIETATEA CIVILĂ

Catherine PĂVĂLOIU*

Romania's national interests and international represent those states and processes, based on the values assumed and pursued by the Romanian society, by which it ensures the prosperity, protection and safety of its members and the stability and continuity of the state. Also, Romania will follow the principles of international law, will develop the dialogue and cooperation with all international organizations and states interested in achieving stability and security.

The Romania has shown continuing interest and receptiveness by collaborating with other international organizations the commitment, materialized in the Balkans, for the prevention of conflicts and crisis management, including by means of peace keeping operations. All these have proved the determination of the North Atlantic Alliance to shape the international security environment and cement peace and stability in the Euro-Atlantic area.

D. Gusti sublinia că „armonia desăvârșită dintre scopurile naționale și umanitare constituie cea mai înaltă normă politică, dreptatea internațională, care trebuie să stea la baza legalității internaționale”¹⁴⁷⁴. Astfel, prin înfăptuirea unei solidarități între popoare, pentru o calitate a vieții reprezintă suportul de bază al reprezentărilor contemporane despre dezvoltarea socio-economico-politico-militare, devenind o etapă reală în dezvoltarea teoriei securității unei națiuni. În societatea contemporană are la bază funcțiile orientative pentru depășirea rânduinelor vechi și pentru relații cu alte state pentru păstrarea și inițierea unei politici sociale, care să determine direcționarea acestora pentru binele omului și a societății.

Cu toate acestea, după 1989 tendințele de evoluție a mediului de securitate sunt determinate de evoluția globală și de fenomenele și procesele care au loc la nivel geopolitic și geostrategic, la nivel societal și nu numai. Valorile morale și interesul național cât și cele la nivel internațional trebuie să fie preocupările primordiale pentru a crea un climat de stabilitate ce să le fie călăuzite prin „conștientizarea unității morale și intelectuale”¹⁴⁷⁵ care „face ca funcționarea ei să fie posibilă”¹⁴⁷⁶ realizării unei păci internaționale.

Schimbările politice, sociale, economice, militară sau de altă natură din lume au modificat structura mediului de securitate ce pot determina și genera catastrofe în care sunt implicate valorile umane.

Cu credință putem menționa că societatea românească a intrat într-o procesualitate complexă de trecere de la o ordine bazată pe comunism, la o altă ordine care urmează a fi fundamentată pe principiile valorilor democratice, ale

---

* **Doctorand, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”**

¹⁴⁷⁴ D. GUSTI, **Opere**, vol IV, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970, p. 32.

¹⁴⁷⁵ Hans J. MORGENTHAU, **Politica între națiuni**, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 27, 160, 445.

¹⁴⁷⁶ *Idem*.

drepturilor omului și respectului culturilor și civilizațiilor planetei. Această perioadă de tranziție spre o nouă ordine este denumită „*stare de haos*”¹⁴⁷⁷ și se supune altor legi decât cele ale societăților consolidate. De asemenea, evenimentele de după 1989 și procesul de transformare din ultimul secol a mediului de securitate reprezintă viitorul și este din ce în ce mai fluid, flexibil, în care sunt posibile tot felul de construcții, de organizări și reorganizări, în funcție de predominanțe, de impactul unor tendințe, dar și în raport de dinamica intereselor și schimbările fizionomice la nivelul poliilor de putere.

Mai mult, putem menționa că lumea viitorului nu va fi una omogenă, cu o distribuție egală a puterii, a bogățiilor, resurselor și capacităților, a riscurilor și amenințărilor, ci una extrem de fragmentată, în care se va încerca însă o *defragmentare parțială și interesată* și o reconstrucție a ei în jurul unor poli de putere complex definiți: superputere mondială, mari puteri globale, mari puteri regionale, organisme internaționale, entități civilizaționale, surse și resurse, alianțe economice, culturale și militare, lume interlopă.

Este importat să amplificăm că realizarea securității reprezintă o condiție obligatorie a supraviețuirii și dezvoltării sistemelor social-politice. De aceea ea este abordată ca fiind legată de interesul național, de integritatea teritorială, de vulnerabilități, riscuri și amenințări la nivel local, național, regional sau global. De altfel, necesitățile sociale obligă statele să construiască sisteme de securitate pe fundamentul accesului "*națiunilor la securitate*"¹⁴⁷⁸ pentru a îndeplini "*cerințele existenței sociale, ale mediului de securitate construit și protejat de națiuni, precum și de oportunitățile și posibilitățile oferite oamenilor și organizațiilor de a gândi și acționa în deplină libertate*"¹⁴⁷⁹.

Industrializarea excesivă a dus la degradarea continuă a mediului. Problemele cu care societatea se confruntă atât în prezent cât și în viitor o reprezintă încălzirea globală și subțierea stratului de ozon, probleme ce sunt generate de acumularea în atmosferă a unor cantități periculoase de gaze. Cauzele prezentate anterior ne face să evidențiem și efectul ce se observă în topirea calotelor polare, ridicarea nivelului mărilor, pierderea fertilității solurilor etc. Alte probleme sunt cele ridicate de expansiunea demografică și prin extensie exploatarea sălbatică și degradarea solurilor, defrișarea pădurilor, conflictele economice și etno-culturale.

Dezechilibrele dintre statele bogate și majoritatea statelor sărace afectează atât economia mondială cât și stabilitatea socială. Indicatorul Dezvoltării Umane (IDU, care include PNB pe locuitor, educația, sănătatea, condițiile de viață și muncă, speranța de viață etc., a stabilit următoarea ierarhie a celor 175 de state : locul 1 –

---

¹⁴⁷⁷ *Haosul* nu este dezordine totală, ci dezoraginare în vederea unei noi organizări, iar legile care acționează în acest interval sunt numeroase, foarte schimbătoare și se definesc pe un sistem de probabilități condiționate. De aceea, se poate spune că starea de haos este o stare a tuturor posibilităților.

¹⁴⁷⁸ Teodor FRUNZETI, **Securitatea Națională și Războiul Modern**, Editura Militară, București, 1999.

¹⁴⁷⁹ Aurel V. DAVID, **Doctrine, politici și strategii de securitate**, Editura Fundației România de Măine, București, 2008, pp. 242-243.

Norvegia, 2 – Islanda, 3 – Suedia, 4 – Australia. SUA ocupă locul 7, Japonia – locul 9, Marea Britanie – 13, Franța – 17, Germania -18, Federația Rusă – 63, *România* – 72. Aceeași statistică arată că primele 20 de state dezvoltate acumulează peste 85% din PNB-ul mondial.

În prezent sistemul legal internațional se înfruntă cu principiul autorității naționale, disparitatea accentuată în ceea ce privește resursele și distribuția puterii, precum și cu noi crize de legitimitate. Prin urmare securitatea prin cooperare trebuie să țină seama de suveranitatea și responsabilitatea statelor. Statele și instituțiile internaționale trebuie să-și asume responsabilități interdependente, iar sistemul astfel creat trebuie să se bazeze pe credibilitate, eficiență și echitate. Teoretic, problemele de securitate internațională sunt soluționate în cadrul O.N.U., direct în Consiliul de Securitate. Acțiunile legate de securitatea internațională sunt legitimate exclusiv de O.N.U., cum ar fi acțiunile militar-politice din Afganistan sau din Irak, acțiuni inițiate de SUA și de Coaliții Internaționale. Procesele de stabilizare și reconstrucție din Balcani și Afganistan au implicat și NATO iar OSCE a fost folosită în prevenirea conflictelor și reconstrucția din Balcani, Caucaz, Asia Centrală, etc.

Totodată, trebuie menționat că instituțiile de securitate europene și euro-atlantice, sunt un suport real de stabilitate, securitate, încredere, dezvoltare și prosperitate, iar valorificarea poziției geostrategice prin dezvoltarea cooperării regionale în centrul și sud-estul Europei, promovarea relațiilor de bunăvecinătate prin forme de cooperare transfrontalieră, sprijinirea dimensiunii paneuropene a OSCE și consolidarea parteneriatului strategic cu SUA (lansat în 1997) și a relațiilor cu statele membre N.A.T.O., reprezintă oportunități pe care România își propune să le exploateze eficient pentru aplicarea politicii de securitate și apărare.

Astfel, România la nivel internațional a avut și are multe activități în toate domeniile precum economie, politic, social, militar ș.a.m.d. Există unele convingeri în mentalitatea societății (mai mult în zona rural și puține au rămas la nivel urban) că armata reprezintă coloana vertebrală a unei națiuni. Și este normal Funcția de asigurare a securității supraviețuirii ființei umane poate fi reprezentată de orientarea valorică presupune actualizarea subsistemului vital valoric, al cărui sens reprezintă primii componente ai activității vitale. Conștientizarea acestora are loc doar în situații critice, când necesitatea față de ele este inevitabilă, atunci se petrece fixarea lor în subconștientul fiecăruia și în comportament. Sensul integrat al valorilor vitale este exprimat în așa valori ca: sănătate, continuarea speciei, bunăstare, binefacere etc. Alte grupe de valori ontologice direcționate de factorul stabilității și securității sociale sunt prezentate de către valorile existenței sociale din sfera: economică, politică, socioculturală, informațională.

Din punct de vedere al securității prin cooperare, România a depus eforturi pentru folosirea potențialului OSCE în reglementarea tensiunilor și conflictelor, prin implicarea în acțiunile OSCE în Bosnia-Herțegovina, Albania, Serbia și Muntenegru, Belarus, F.R.I. a Macedoniei, Croația, Georgia, Republica Moldova (problema Transnistriei) prin participarea țării noastre ca observatori sau ca reprezentanți/membri ai misiunilor OSCE.

Implicarea activă a României și prin sprijinul acesteia în mecanismele diplomației preventive a contribuit la creșterea încrederii și securității în Europa. Mai mult, România a sprijinit organizația în lupta împotriva terorismului, cât și la îmbunătățirea capacităților de răspuns ale țărilor OSCE la noile riscuri la adresa securității internaționale.

Principala cauză a conflictelor interne se dovedește a fi problema intervențiilor exterioare, ale unor terțe părți, în special prin acțiuni militare directe. De altfel este important faptul că aceste intervenții pun în dificultate atât pe cei care o inițiază cât și pe cei care o execută, de multe ori aceste acțiuni fiind brutale și sângeroase. Mai mult orice intervenție din afară este dificilă în conflictele etnice sau sociale, mai ales când acțiunile au caracter de impunere a păcii, situație în care, de cele mai multe ori, părțile implicate nu au ajuns încă, prin ele însele, la un echilibru în plan militar, care să permită o reglementare negociată a conflictului.

În asemenea situații, forța de intervenție trebuie să intervină prin următoarele opțiuni¹⁴⁸⁰: să intervină acceptând victoria uneia din părți și acționând simultan pentru a reduce consecințele conflictului; să oprească vărsarea de sânge, să stabilizeze situația din punct de vedere militar, între părțile implicate și să acționeze pentru finalizarea conflictului prin menținerea unei forțe de ocupație; să nu se implice în conflict, lăsând problemele litigioase să se rezolve prin continuarea războiului între părți, în final acceptând un nou *statu quo*.

România, ca stat membru ONU a luat parte la procesul de transformare a organizației și implicit la evoluția și adaptarea procedurilor ONU de prevenire și gestionare a instabilității, a crizelor și a situațiilor post-conflict. Efectivele de prevenire a conflictelor de care dispune ONU au cunoscut o consolidare semnificativă de la sfârșitul anilor '80. Mai mult, în baza „Agendei pentru Pace”, adoptată în 1972, pentru îndeplinirea obiectivelor sale, ONU colaborează cu o serie de organisme de apărare reciprocă și cu instituții interguvernamentale de dezvoltare economică etc. Această colaborare a permis încheierea de acorduri de pace, cum ar fi Acordurile de la Dayton, și stabilirea de forțe multinaționale de stabilire a păcii (cum este SFOR, de exemplu). De asemenea, în baza unor acorduri și tratate, Parlamentul României a aprobat, la 21 decembrie 2001, participarea la Forța Internațională de Asistență pentru Securitate din Afganistan (ISAF), creată conform Rezoluției 1386 a Consiliului de Securitate al ONU. În aprilie 2002, Parlamentul a adoptat participarea României la operațiunea „ENDURING FREEDOM” din Afganistan, principalele misiuni ale trupelor române fiind de pază și însoțire, misiuni umanitare și misiuni de protecție pe anumite itinerarii. Ca membru a Alianței Nord-Atlantice dar și a UE, țara noastră participă la activitățile desfășurate sub egida NATO-UE, participă la Politica Europeană de Securitate și Apărare reprezentând o prioritate pentru țara noastră. Ca implicare la activitățile desfășurate sub egida PESA menționăm participarea la misiunea EU COPPC Rafah (Teritoriile Palestiniene) cu 4 ofițeri de poliție.¹⁴⁸¹

---

¹⁴⁸⁰ Teodor FRUNZETI, **Soluționarea crizelor internaționale**, Institutul European, București, 2006, p.134

¹⁴⁸¹ http://www.armyacademy.ro/reviste/2_2001/cuprins.html

O situație aparte îl reprezintă Irakul, România fiind prima țară care a trimis militari în zona de război, chiar înainte de pronunțarea Consiliului de Securitate al ONU. Ceea ce este important pentru analiștii politici reprezintă faptul că România a fost forță de ocupație, chiar și pentru o perioadă scurtă, și asta în condițiile în care războiul va avea certe repercusiuni negative asupra economiei românești. Dacă înainte de 1989, existau destule voci, neoficiale, care subliniau rolul românesc în zona petroliferă și mai ales se făceau prognoze cu privire la creanțele pe care România le deținea în întreaga zonă petrolieră, acum analiștii economici și nu numai sunt îngrijorați de „factura” pe care o va avea de plătit România. Exceptând costurile pe care le impun trimiterea de trupe în zonă, punerea la dispoziție a spațiului aerian pentru Coaliție precum și infrastructura necesară desfășurării unor astfel de operațiuni, există și pericolul scumpirii petrolului și a gazelor naturale și scăderea schimburilor comerciale ale României. Un alt pericol îl reprezintă disensiunile existente între SUA și țările europene, disensiuni a căror consecințe le suportă terții, adică acele state precum România.

De asemenea, putem aminti participarea țării noastre la operațiuni de menținere a păcii. Astfel, la 1 februarie 1991 România a notificat Secretarului General ONU forțele disponibile pentru operațiuni de menținere a păcii (personal și echipamente), urmând apoi ca în 1995 să fie de acord cu participarea la sistemul de aranjamente stand-by. Aceasta dispunea de 4 batalioane de infanterie, un batalion de geniu, o companie de poliție militară, un spital militar de campanie și o companie de protecție civilă, destinate participării la misiuni de menținere a păcii și sprijin umanitar. Totodată, România a participat la operațiunile de menținerea păcii în funcție de solicitările primite (războiul din Golf, misiunea de observatori în Republica Moldova cu un grup de observatori militari, alături de R. Moldova, F. Rusă și Ucraina, în zona localității TIGHINA, la Operațiunea Națiunilor Unite din Somalia «UNOSOM II», Misiunea de Asistență a Națiunilor Unite pentru Rwanda «UNAMIR», Misiunea de Verificare a Națiunilor Unite pentru Angola III «UNAVEM III», Forța Multinațională de Protecție pentru Albania, Forța de Implementare a Păcii «IFOR» și Forța de Stabilizare a Păcii «SFOR» în Bosnia-Herțegovină condusă de N.A.T.O., Misiunea de Observare a Națiunilor Unite pentru Irak și Kuweit «UNIKOM», Misiunea post-SFOR în Bosnia-Herțegovină condusă de N.A.T.O. etc.).¹⁴⁸²

Așa cum am menționat anterior, în baza acordurilor internaționale, țara noastră poate constitui și utiliza forțele românești de menținere a păcii și ajutor umanitar caracterizându-se prin angajarea în operații autorizate de ONU și/sau OSCE, cu aprobarea parlamentului, iar în anumite condiții și la operațiuni de menținere a păcii, pregătirea din timp de pace a forțelor special destinate pentru participarea la astfel de misiuni, forțele pregătite pentru misiuni de menținere a păcii cu participare internațională au și misiuni bine definite în structura de forță națională. De asemenea, România își rezervă dreptul de a controla forțele sale pe timpul îndeplinirii misiunilor și de a le retrage dacă situația impune acest lucru.

---

¹⁴⁸² *Ibidem.*

Totodată România a participat (va participa și în viitor) la formele de cooperare subregională de genul trilateralelor menite a crea punți de prosperitate economică și securitate în Europa Centrală și de Est: România-Polonia-Ucraina, România-R. Moldova-Ucraina, România-Bulgaria-Grecia, România-Bulgaria-Turcia, România-Ungaria-Austria. În cadrul Cooperării Economice a Marii Negre (The Black Sea Economic Cooperation) organizație regională instituționalizată la diverse nivele, România acționează în scopul cooperării pe multiple planuri între statele membre. De asemenea, țara noastră a luat parte la Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (The Southeast European Cooperation Initiative-SECI) ce reunește țări balcanice și central europene.

Ceea ce este cel mai important pentru țara noastră constă în constituirea, după standardele UE, a unui sistem național și internațional de reacție (acțiune) în situații-limită, care să dețină componente specializate de cercetare, investigare și combatere a oricărei situații critice (terorismul, criza economică, războiul etc.) de orice fel, inclusiv a celui ciberinformațional și NBC (nuclear, chimic și biologic), care se pare că va deveni amenințarea cea mai gravă a începutului de mileniu.

Jozef Balazj consideră că *„securitatea internă și externă a diferitelor sisteme sociale, ..., identitatea sistemului depinde de circumstanțele externe. ... Funcția (securității interne – menționează autorul) ei esențială este aceea de a asigura puterea politică și economică a clasei conducătoare date sau supraviețuirea sistemului social și un grad adecvat de securitate publică.”*¹⁴⁸³ Putem afirma că într-o lume în curs de globalizare, siguranța furnizată de existența unei stări de securitate la nivel național, sau lipsa acesteia, afectează într-o oarecare măsură starea de stabilitate la nivel global. Altfel, armonia internațională sau guvernarea globală, așa cum este considerată de către unii specialiști – panaceul universal, reprezintă un exercițiu intelectual, ceea ce demonstrează că statele sunt într-o continuă competiție încercând să găsească soluții viabile și adecvate pentru eliminarea fenomenelor agresive încercând să ofere oportunități pentru progres și dezvoltarea durabilă a omenirii.

Trebuie remarcat că securitatea trebuie vizualizată din perspectiva tuturor domeniilor la nivel planetar ținând cont că societatea nu este destul de puternică și bine structurată pentru a controla corupția sau ilegalitățile dar și anumite evenimente precum terorismul, crizele economice, războaiele etc.

Schimbările politice, sociale, economice, militară sau de altă natură din lume au modificat structura mediului de securitate ce pot determina și genera catastrofe în care sunt implicați toți actorii.

Realitatea este că orice progres social și prosperitate ale diferitelor state cât și a României nu vor putea exista fără securitate. Mai mult, tema securității face obiectul de studiu a mai multor cercetători atât români cât și străini încercând să dezvolte și să elaboreze acest concept din perspectiva umanității în condițiile în care lumea, pe zi ce trece, devine tot mai conștientă de această axiomă.

Eficiența securității la nivel național și internațional reprezintă soluția viabilă pentru mecanismul fiecărui stat pentru că *„...degradarea mediului efectează*

---

¹⁴⁸³ Barry BUZAN, **Popoarele, statele și teama**, editura Cartier, Chișinău, 2000, p.28.

Bibliografie:

- [1] ASMUS, Roland D., *L'Amérique, l'Allemagne et la nouvelle logique de réforme de l'Alliance*, în **Politique étrangère**, nr. 3/1997, p. 251, din O. Bibere, **U.E. între real și virtual**, Editura All, 1999.
- [2] DAVID, Aurel V., **Doctrină, politici și strategii de securitate**, Editura Fundației România de Mâine, București, 2008.
- [3] FRUNZETI, Teodor, **Securitatea Națională și Războiul Modern**, Editura Militară, București, 1999.
- [4] FRUNZETI, Teodor, **Soluționarea crizelor internaționale**, Institutul European, București, 2006.
- [5] Gusti D., **Opere**, vol IV, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970.
- [6] MORGENTHAU, Hans J., **Politica între națiuni**, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [7] TERLEU, Dumitru, *Standardizare - Interoperabilitate*, în **Gândirea Militară Românească**, nr. 2/1996.
- [8] http://www.armyacademy.ro/reviste/2_2001/cuprins.html
- [9] www.lse.ac.uk
- [10] www.stratisc.org
- [11] www.globalsecurity.org
- [12] www.infoeuropa.ro.
- [13] www.osce.org
- [14] <http://www.nato.int>
- [15] www.mae.ro
- [16] www.onu.org

---

¹⁴⁸⁴ Teodor FRUNZETI, **Globalizarea securității**, Editura Militară, București, 2006, p. 24.

EVOLUȚIA STRATEGIEI DE SECURITATE NAȚIONALE A STATELOR UNITE ALE AMERICII. ABORDĂRI TEORETICE ȘI PERSPECTIVE

Dr. Tiberiu TĂNASE*
Mihai Cătălin AVRAM**

THE EVOLUTION OF THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE UNITED STATES OF AMERICA (2010). CURRENT PERSPECTIVE AND THEORETICAL APPROACHES

The paper intends to discuss the new Security Strategy of the United States of America (2010), while comparing it to the old Security Strategy of the United States of America (2006). This approach will enlighten us in regard to the new approach that Washington would like to take in its struggle to maintain a leading role in today's constant changing world. Of course we will focus on the evolution of the approach that the United States are having regarding terrorism, the continuous economic and military growth of China, we will not neglect of course the points of view that Washington will have regarding the ascension of India and Russia as well. We will also emphasize the most powerful threats and solutions identified by Washington, and we will try to comment on the strong spots and weak spots of the present strategy.

1. Elemente introductive

Statele Unite ale Americii au reprezentat și reprezintă în continuare, hegemonul de facto al arenei internaționale. Acestea dețin poziția de primă economie a lumii, influențează din punct de vedere diplomatic evenimentele arenei internaționale, dacă decidem să acceptăm faptul că “cele mai importante înțelegeri internaționale ale acestui secol au constituit întruchipări ale valorilor americane-de la Liga Națiunilor și Pactul Kellogg-Briand la Carta Națiunilor Unite și la Actul final de la Helsinki”¹⁴⁸⁵, reprezintă un adversar militar de neegalat din perspectivă tehnologică, dacă dăm crezare spuselor lui John Arquilla ce observa cum “ceea ce are deja America (din perspectivă tehnologică militară) este mult mai bun decât orice altceva există în lume și va rămâne așa timp de multe decenii,”¹⁴⁸⁶ mobilizează cu ușurință voința diplomatică și militară a altor actori suverani în încercarea de combatere a terorismului, își asumă rolul de protector al arenei internaționale prin intermediul conduitei sale și a agendei sale de politică externă orientată înspre securitate colectivă și globalitate. Mai mult, statutul hegemonic al Statelor Unite este

---

* Lector universitar, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

** Membru al Centrului de Studii Strategice, Geopolitică Aplicată și Studii de Securitate Hans J. Morgenthau (CeSSGASS) în cadrul proiectului de cercetare și de difuzare de know-how intitulat *Monitorizare a presei internaționale pe probleme legate de evoluții strategice, evoluții geopolitice și evoluții ale problemelor de securitate (evoluții geopolitice în bazinul Pacificului) și beneficiar al proiectului de Internship realizat de Institutul Diplomatic Român.*

¹⁴⁸⁵ Henry KISSINGER, *Diplomația*, traducere de Mircea Ștefancu și Radu Paraschivescu, Editura ALL, București, 2008, p. 16.

¹⁴⁸⁶ John ARQUILLA, *Noile reguli ale războiului*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010, p. 54.

benefic pentru actorii spațiului internațional, acesta “reducând anarhia, oprind agresiunea, promovând comerțul liber.”¹⁴⁸⁷ Poziția hegemonică nu este însă nici pe departe o formulă comodă pentru hegemonul în sine. Este drept că puterea sa este suficient de articulată încât să reprezinte un factor de descurajare semnificativ la adresa formelor de agresiune clasică¹⁴⁸⁸ însă nu trebuie pierdut din vedere faptul că statutul hegemonic nu este o garanție imuabilă. Acesta se câștigă și se pierde, mai ales în condițiile în care “din perspectiva statelor mai puțin puternice, desigur, o astfel de hegemonie poate părea ca o violare a suveranității statului, iar ordinea pe care o creează poate părea injustă sau ilegală.”¹⁴⁸⁹ În mod cert acești actori, deranjați vădit de prezența hegemonică în arena internațională, vor fi tentați să depună eforturi sistematice, planificate cu meticulozitate de multe ori, în încercarea de destabilizare și poate chiar de răsturnare a hegemonului. În acest context, întreg sistemul de referință diplomatică și de conduită la nivel internațional, creionat de hegemon prin politicile sale externe, s-ar prăbuși, lăsând loc unei alte ordini pe care la această dată comunitatea științifică nu o poate preconiza cu precizie absolută.

În zilele noastre, mediul internațional se mișcă la un cu totul alt ritm față de cel din trecut. Noile amenințări sunt creionate la tot pasul și riscurile de pierdere sau de destabilizare a statutului hegemonic cresc în consecință în mod exponențial. Un stat care dorește așadar păstrarea statutului de cel mai puternic actor suveran al lumii, ar trebui să aibă o viteză de reacție care să corespundă vitezei cu care se succed schimbările în interiorul arenei internaționale. Lucrarea de față își propune așadar să evalueze viteza de reacție a Statelor Unite ale Americii la riscurile de securitate ale mediului internațional contemporan, prin studierea, ca sursă centrală a acestei lucrări, a Strategiei de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii în 2010 (SSN2010). Vom identifica în cele ce urmează o serie de amenințări valabile în 2010 și vom căuta să comparăm aceste amenințări cu cele creionate de Statele Unite în 2006. Această observare în paralel a celor două arii temporale de referință subliniază demersul nostru comparativ necesar înțelegerii felului în care strategiile Statelor Unite se adaptează la schimbări, generând modele de acțiune care să răspundă prompt acestora. Demersul nostru va fi de asemenea asociat unei formule de analiză academică a conținutului Strategiei de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii (2010), demers ce va căuta să explice, acolo unde este posibil, motivele pentru care SUA preferă o anumită cale de acțiune în detrimentul alteia. Ar trebui să subliniem din acest stadiu faptul că prezentul text nu își propune exigența de a fi o analiză absolut completă a Strategiei de Securitate Națională a SUA în 2010. Vom

---

¹⁴⁸⁷ Joshua S. GOLDSTEIN, JON C. PEVEHOUSE, **Relații internaționale**, traducere de Andreea-Ioana Cozianu, Elena Farca și Adriana Ștraub, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 128 (Parte a avantajelor surprins de adepții “Teoriei stabilității hegemonice”).

¹⁴⁸⁸ Spun agresiune clasică pentru că fenomenul terorist, prin mijloacele și pârgھیile pe care le utilizează, se desprinde de fenomenul clasic de agresiune având tendința de a practica în mod direct lovituri împotriva actorilor puternici, hegemonici de preferință, în speranța că astfel unda de șoc a loviturilor se va propaga în întregul mediu globalizat.

¹⁴⁸⁹ Joshua S. GOLDSTEIN, JON C. PEVEHOUSE, **Relații internaționale**, traducere de Andreea-Ioana Cozianu, Elena Farca și Adriana Ștraub, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 128

selecta numai o serie de elemente ce sunt de interes pentru demersul nostru în încercarea noastră de a ne încadra coerent și cu aplecare spre analiză academică, în spațiul relativ restrâns al acestui text.

2. Consolidarea hegemoniei

SSN 2010 este un document ce începe prin a sublinia cu tărie rolul de leadership pe care Statele Unite îl au în interiorul spațiului internațional. Astfel autorii documentului anunță voința SUA de a își conserva, așa cum este și firesc pentru un actor hegemonic, statutul de lider al spectrului internațional prin exploatarea avantajelor principale care identifică și individualizează SUA în interiorul arenei internaționale. Ne referim astfel aici la alianțele stabile, capacitatea militară de neegalat, statutul de cea mai mare economie a lumii, poziția de stat democratic puternic și totuși în continua adaptare și consolidare și nu în ultimul rând la spiritul de cetățenie activă.¹⁴⁹⁰ Desigur putem realiza o disecție profundă a fiecărui element în sine dar, ne vom mulțumi să observăm următoarele. Avem de-a face, de fapt și de drept cu două categorii distincte de elemente, indispensabile unui actor hegemon. Prima categorie este cea a elementelor de putere care recomandă SUA drept hegemon. Discutăm aici despre primii 3 itemi ai listei de mine mai sus. A doua categorie face referire directă la ideologia hegemonului și la valorile pe care acesta le promovează în încercarea de construire nu numai a unei legitimități bazate pe forță brută, economică, militară sau diplomatică, ci și în termeni de valori, democratice și ale implicării cetățeniei active în consolidarea democrației ca formă de existență politică a Statelor Unite. Categoria valorilor este și principalul instrument prin care, în linii mari, Statele Unite caută de-a lungul timpului să formuleze o serie de discursuri ce au tendința de a se opune extinderii puterii dominante a altor state. Spre exemplu știm faptul că statul chinez preia o mare parte din resursele și materiile sale prime din Africa.¹⁴⁹¹ Știm de asemenea că statul chinez este interesat aici de parteneriate cu state a căror ideologie se detașează vădit de democrație pentru că se poate negocia mai ușor cu acestea.¹⁴⁹² Mai știm că SUA nu se poate împotrivi creșterii economice chineze pe seama resurselor africane, dobândite prin mijloace în contradicție cu spiritul democratic, pentru că baza sistemului de relații internaționale sedimentat de SUA prin activitatea sa diplomatică sprijină neamestecul în treburile interne ale actorilor suverani. Ce poate SUA să facă este însă să observe, ca garant și promotor al democrației, că statul chinez, prin negocierile necondiționate ideologic pe care le poartă cu dictatori, nu face altceva decât să țină pe loc întregul proces de

---

¹⁴⁹⁰ The White House, **The National Security Strategy of The United States of America**, May 2010, p. 1

¹⁴⁹¹ Vezi Kent Hughes BUTTS și Brent BANKUS, **China's Pursuit of Africa's Natural Resources**, Collins Center Study, Center for Strategic Leadership, U.S. Army War College, iunie 2009, volumul 1-09, p. 2.

¹⁴⁹² Vezi Michael LINCH, **China Modernă**, traducere de Cristian Birta Editura Niculescu, București, 2009, p. 105.

evoluție politică democratică a spațiului african.¹⁴⁹³ Desigur, poate nu este cea mai eficientă cale de acțiune, dar este fără îndoială o dovadă a felului în care Statele Unite exploatează demersul lor ideologic la nivel discursiv în spațiul internațional pentru a se împotrivi diplomatic politiciii unui alt stat.

Alianțe, lupta împotriva terorismului și riscul proliferării armelor nucleare

SSN 2010 își propune să sprijine mediul de securitate globală prin păstrarea legăturilor strânse cu aliați, parteneri și instituții, să distrugă al-Qa'ida, precum și afiliații acesteia din Afganistan și Pakistan sau oriunde în lume, să diminueze agresiunea și riscul proliferării armelor nucleare. Toate acestea amenințări de securitate ar trebui să fie gestionate în parteneriat direct cu acele entități suverane care doresc și pot să ajute Statele Unite în încercarea lor de stabilizare a arenei internaționale.¹⁴⁹⁴ În mod evident fiecare dintre aceste obiective sunt adânc înrădăcinate academic și factual în experiența Statelor Unite. Practic încercarea de păstrare a legăturilor cu aliații, partenerii și instituțiile partenere este o metodă ce are directă legătură cu jocul de putere. Dacă interpretăm puterea așa cum o face Morgenthau, plecând de la natura umană, atunci puterea devine capacitatea unui jucător, în cazul nostru suveran, de a determina sau influența comportamentul altui jucător.¹⁴⁹⁵ Cu alte cuvinte, America va continua să fie o țară puternică atâta vreme cât aceasta va avea capacitatea directă de a-și atrage în jurul ei sprijin diplomatic necondiționat din partea altor jucători sau, atâta vreme cât datorită alianțelor precum și a parteneriatelor sale va avea capacitatea de a reprezenta un factor de influențare a comportamentului pentru actori din afara spațiului său de preferință. Ar trebui așadar ca funcționalitatea diplomatică a Statelor Unite să se realizeze respectând următorul model: “cu cât mai mult SUA transmit semnale în vederea unei acțiuni de tip multilateral cu atât tendința celorlalți actori majori este de a se alia unora astfel de inițiative”¹⁴⁹⁶.

Lupta împotriva terorismului este un alt factor esențial în supraviețuirea statutului American de hegemonie în spațiul relațiilor internaționale. Brzezinski observa în acest sens cum “Rolul stabilizator al Americii pe plan global va continua atâta vreme cât acest angajament al societății americane [împotriva terorismului] va continua.”¹⁴⁹⁷ Raționamentul este simplu și extrem de precis el făcând de fapt referire la ideea unei amenințări comune ce trebuie gestionată de grupuri considerabile și ce nu poate fi gestionată de o singură entitate. Dacă păstrăm ideea lui Morgenthau că statele se comportă asemeni oamenilor atunci putem explica nevoia SUA de a păstra

---

¹⁴⁹³Vezi Michael LINCH, **China Modernă**, traducere de Cristian Birta, Editura Niculescu, București, 2009, p. 107.

¹⁴⁹⁴The White House, **The National Security Strategy of The United States of America**, May 2010, p.1.

¹⁴⁹⁵ Vezi Hans J MORGENTHAU. **Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace**, traducere de Oana Andreea Bosoi, Alina Andreea Dragolea, Mihai Vladimir Zodian, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 68.

¹⁴⁹⁶ Teodor FRUNZETI, **Soluționarea crizelor internaționale: Mijloace militare și nemilitare**, Editura Institutul European, Iași, 2006, p. 81.

¹⁴⁹⁷ Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea Dilemă: A Domina sau A Conduce**, traducere de Raluca Știreanu, Editura Scripta, București, 2005, p. 3.

angajamentul față de problema teroristă plecând de la experimentul lui Muzafer Sherif care a demonstrat că, atunci când există un număr de grupuri umane, ce se află în directă și crâncenă competiție, acestea vor coaliza și își vor direcționa unilateral eforturile înspre o colaborare doar în prezența unei amenințări comune ce nu poate fi gestionată separat de fiecare grup. Cu alte cuvinte SUA își păstrează hegemonia atât timp cât conduce la modul activ campania mondială de eradicare a dușmanului comun terorist, care prin specificitățile sale reprezintă o amenințare pentru oricine, oricând. Diminuarea posibilității de proliferare a armelor nucleare reprezintă o abordare ceva mai veche pe agenda politică a Washingtonului având în vedere faptul că, și acum și în SSN 2006¹⁴⁹⁸ Iranul și Coreea de Nord reprezentau riscuri serioase la adresa stabilității și securității prin politica lor de proliferare a armelor nucleare. Ca în multe alte ocazii, Statele Unite vor prefera să acționeze prin puterea exemplului, limitând ele însele numărul focoarelor nucleare disponibile.

3. Consolidarea puterii interne și proiectarea acesteia în mediul extern

Demersul de consolidare al statutului de putere al SUA ar trebui să înceapă, conform autorilor SSN 2010 în interiorul granițelor. Această putere nou consolidată ar trebui să fie ulterior proiectată în afara granițelor.¹⁴⁹⁹ Viziunea este în acest sens coerentă și adaptată realităților actuale ale arenei internaționale. *Global Trends 2025*, document emis de National Intelligence Council, caută o prefigurare a spectrului internațional până în 2025. Este drept că demersurile de natură predictivă nu se bucură întotdeauna de aprecierea meritată în interiorul spațiului academic dar ne vom permite să cităm această sursă din 2 motive. În primul rând pentru că predicția se realizează în baza compoziției precum și a fenomenologiei ce caracterizează astăzi arena internațională, fundamentul fiind pe această cale unul cât se poate de real. În al doilea rând utilizăm această sursă pentru că, spre deosebire de alte lucrări¹⁵⁰⁰ *Global Trends 2025* proiectează un viitorul pe termen scurt element ce credibilizează academic demersul de anticipare a unor tendințe generale din interiorul arenei internaționale. Autorii *Global Trends 2025* observă cum “capacitățile în scădere, de natură militară precum și economică ar putea să forțeze Statele Unite să realizeze o serie de compromisuri între politica externă și cea internă.”¹⁵⁰¹ Conștienți fiind de această perspectivă deloc comodă pentru un hegemon cu puteri depline în interiorul arenei internaționale, decidenții politici de la Washington preferă să abordeze din timp această problemă pentru ca pe viitor compromisurile să se realizeze la dimensiuni neglijabile. De asemenea un astfel de comportament este un răspuns direct la adresa

---

¹⁴⁹⁸ Vezi Teodor. Frunzeti, Vladinir Zodian, **Lumea 2009. Enciclopedia politică și militară (studii strategice de securitate)**, Editura Centrului Tehnic –Editorial al Armatei, București, 2009., p. 193.

¹⁴⁹⁹ The White House, **The National Security Strategy of The United States of America**, May 2010, p.2

¹⁵⁰⁰ Thomas L. FRIEDMAN, *Următorii 100 de ani, previziuni pentru Secolul XXI*, traducere de Valentina Georgescu, Editura Litera, București, 2009

¹⁵⁰¹ National Intelligence Council, **Global trends 2025, a transformed world**, accesat online pe http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf în data de 11.10.2010, p.5.

politicii pe care China o întreprinde în scopul creșterii capacității sale externe. China a cunoscut o creștere economică constantă, ce a dus în cele din urmă la posibilitatea acesteia de a deveni a doua economie a lumii, surclasând Japonia ce pierde astfel locul doi obținut în 1968, prin intermediul politicii de atragere a resurselor și materiilor prime din mediul internațional și utilizarea acestor resurse pe plan intern în scopul formulării inclusiv a unor proiecte de infrastructură ce, observă specialiștii, au fost unul din elementele ce au ajutat China să evite problemele crizei economice globale și mai mult să sprijine economii precum inclusiv cea americană.¹⁵⁰² Această strategie de creștere a puterii interne pentru a proiecta mai apoi această putere în mediul internațional, pentru a crea dependențe și servituți, poate fi una dintre strategiile care vor scoate Statele Unite din impasul păstrării hegemoniei pe termen lung. Aici încadrăm spre exemplu demersul SUA de transformare a industriei energetice de așa natură încât să fie generate noi locuri de muncă.¹⁵⁰³

4. Segmentul militar, principalele riscuri

Din perspectivă militară, SSN 2010 susține că Statele Unite ar trebui să își păstreze superioritatea, în ceea ce privește forța convențională, dar să își sporească capacitatea de combatere o serie de amenințări asimetrice.¹⁵⁰⁴ Afirmatia este în directă corelație cu informația conform căreia decidenții politici de la Beijing au căutat de-a lungul timpului să exploreze metodologii asimetrice de război în scopul atacării unui inamic fictiv asemănător cu Statele Unite,¹⁵⁰⁵ pe de-o parte, iar pe de altă parte aceiași decidenți politici au căutat în linii mari să își faciliteze accesul la tehnologie militară americană de prim rang prin angajarea în activități de spionaj (Noshir Gowadia, un cetățean american a fost trimis în instanță după ce autoritățile americane au descoperit faptul că acesta a întreprins activități de spionaj pentru China, în domeniul militar. Noshir a vândut, pentru sume de până la 110.000 de dolari americani planuri detaliate ale unor rachete americane de generație avansată ce echipează de obicei bombardierele invizibile).¹⁵⁰⁶ Cu alte cuvinte, pe lângă acțiunea de consolidare a capacităților de combatere a agresiunii asimetrice, pe calea *hacking*-ului spre exemplu, SUA ar trebui să facă eforturi de protejare a tehnologiei în scopul păstrării avantajului tehnologic pe care îl are la această dată.

Principalii competitori

Din perspectiva directă a jocului de putere în spațiul arenei internaționale, element ce are directă legătură cu conservarea statutului hegemonic observăm faptul

---

¹⁵⁰² <http://www.guardian.co.uk/business/2010/aug/16/china-overtakes-japan-second-largest-economy>

¹⁵⁰³ The White House, **The National Security Strategy of The United States of America**, May 2010, p.2.

¹⁵⁰⁴ *Idem.*

¹⁵⁰⁵ Report to Congress Pursuant to the FY2000 National Defense Authorization Act, *Annual Report on the military power of the People's Republic of China*, 2002, p. 1.

¹⁵⁰⁶ Douglas WONG, *Former U.S. Stealth Bomber Engineer Convicted for China Spying*, accesat online pe <http://www.bloomberg.com/news/2010-08-10/u-s-engineer-convicted-of-selling-secrets-helping-china-design-missile.html> în data de 10.08.2010.

că, la nivelul anului 2006, principalii competitori ai SUA erau Rusia, Cina și India, în această ordine¹⁵⁰⁷. Rusia la vremea respectivă era considerată o reală amenințare iminentă pentru interesele americane în condițiile în care au existat conflicte diplomatice puternice între cele două state. Apogeul a fost atins în jurul anului 2008 când interesele geostrategice americane, formulate prin intermediul NATO, vizau o alipire a Ucrainei la sfera de influență occidentală, la vremea respectivă o potențială lovitură serioasă aplicabilă Moscovei. Tot în jurul acelei perioade cele două state se aflau în conflict diplomatic puternic în jurul ideii plasării unui scut antirachetă în Europa. Desemnarea Poloniei ca fiind unul din spațiile ce ar fi putut găzdui acest proiect a inflammat decidenții politici ruși, personaje ce par să fi păstrat în contemporan animozitățile și sentimentele profund negative referitoare la elita politică Poloneză, animozități fundamentate în lungi perioade istorice de conflict direct sau indirect dintre cele două state. În prezent cele mai interesante centre de putere, care au poate darul de a reprezenta un risc la adresa hegemoniei americane sunt, China, India și Rusia, în această ordine.¹⁵⁰⁸ China reprezintă de departe cel mai feroce competitor al Statelor Unite, evoluția sa colosală ce nu pare să se oprească și vocea sa din ce în ce mai influentă reprezentând un factor îngrijorător pentru decidenții de la Washington. Plasarea Rusiei la sfârșitul acestei scurte dar importante liste se datorează probabil schimbării aparatului de conducere de la Washington, venirea lui Obama și implicit plecarea lui Bush reprezentând un moment de destindere în relațiile Statelor Unite cu Rusia precum și a avântului uluitor pe care China îl demonstrează în toate domeniile direct legate de ameliorarea statutului de putere. De asemenea decidenții de la Washington conștientizează pe deplin faptul că „*decât să copieze modelele vestice de dezvoltare politică și economică, mai multe țări ar putea să fie atrase de modelul alternativ de dezvoltare propus de China.*”¹⁵⁰⁹ Având în vedere aceste lucruri, SSN 2010 subliniază faptul că Statele Unite sunt conștiente că într-o lume interconectată, puterea nu mai este un joc de sumă 0.¹⁵¹⁰

Concluzii

În concluzie putem observa faptul că Statele Unite ale Americii răspund prompt la riscurile de securitate prezente în arena contemporană a relațiilor internaționale. Experiența globală prin intermediul căreia SUA a reușit să crească nivelul relativ de securitate al arenei internaționale și prin intermediul căreia SUA a reușit să sporească inclusiv bunăstarea relativă la nivelul comerțului internațional,

---

¹⁵⁰⁷ Teodor FRUNZETI, Vladimir ZODIAN, **Lumea 2009. Enciclopedia politică și militară (studii strategice de securitate)**, Editura Centrului Tehnic –Editorial al Armatei, București, 2009, p. 196.

¹⁵⁰⁸ The White House, **The National Security Strategy of The United States of America**, May 2010, p. 3.

¹⁵⁰⁹ National Intelligence Council, *Global trends 2025, a transformed world*, accesat online pe http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf în data de 11.10.2010, p. 4.

¹⁵¹⁰ The White House, *The national Security Strategy of The United States of America*, May 2010, p. 3.

începe să funcționeze în linii mari împotriva hegemonului care a susținut și îmbrățișat acest sistem. Statele Unite se văd astfel nevoite, în interiorul mediului globalizat, ce părea să propună numai beneficii, să facă față unor amenințări și riscuri de securitate considerabile. Fără globalitate, terorismul nu ar fi putut propaga unda de șoc a atentatelor sale împotriva civililor, peste tot în lume. Fără globalitate China nu ar fi putut să crească economic prin activități comerciale. Proiecțiile de viitor realizate de National Intelligence Council vorbesc astfel despre un sistem multipolar global care ar trebui să ia locul actualei ordini mondiale în condițiile în care din cauza globalității apar din ce în ce mai multe centre de putere alternativă ce amenință statutul hegemonic al Statelor Unite. Departe de a încerca să asume un rol de “stăpân” al arenei internaționale, SUA va căuta, prin promovarea ideologiei sale precum și a unui comportament ce pune accent pe puterea exemplului, să câștige bunăvoința centrelor alternative de putere prin utilizarea unei strategii coerente de încadrare a acestora în eforturi comune ce se desfășoară la nivel global. Cu toate acestea, nu putem neglija faptul că jocul de putere, indiferent de felul în care este el perceput sau ideologizat de SUA, generează în primul rând o stare conflictuală și a ciocnirii intereselor. Astfel, de la viziunea generală oferită de SSN 2010 SUA va trebui să facă mai mulți pași în mod constant în încercarea de formulare a unor politici care să răspundă punctual amenințărilor particulare ce pot fi regăsite astăzi în spațiul internațional.

Bibliografie:

- [1] National Intelligence Council, *Global trends 2025, a transformed world*.
- [2] Report to Congress Pursuant to the FY2000 National Defense Authorization Act, *Annual Report on the military power of the People's Republic of China*, 2002.
- [3] The White House, *The national Security Strategy of The United States of America*, May 2010.
- [4] ARQUILLA John, *Noile reguli ale războiului*, revista **Foreign Policy**, nr. 15, Ediția Martie-Aprilie, 2010.
- [5] BRZEZINSKI Zbigniew, *Marea Dilemă: A Domina sau A Conduce*, traducere de Raluca Știreanu, Editura Scripta, București, 2005
- [6] BUTTS Kent Hughes și Brent BANKUS, **China's Pursuit of Africa's Natural Resources**, Collins Center Study, Center for Strategic Leadership, U.S. Army War College, iunie 2009, volumul 1-09.
- [7] FRUNZETI Teodor, **Soluționarea crizelor internaționale: Mijloace militare și nemilitare**, Editura Institutul European, Iași, 2006.
- [8] FRUNZETI, Teodor. ZODIAN, Vladimir, **Lumea 2009. Enciclopedia politică și militară (studii strategice de securitate)**, Editura Centrului Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2009.
- [9] GOLDSTEIN S. Joshua, JON C. PEVEHOUSE, **Relații internaționale**, traducere de Andreea-Ioana Cozianu, Elena Farca și Adriana Ștraub, Editura Polirom, Iași, 2008.
- [10] KISSINGER Henry, **Diplomația**, traducere de Mircea Ștefancu și Radu Paraschivescu, Editura ALL, București, 2008.

- [11] LINCH Michael, **China Modernă**, traducere de Cristian Birta Editura Niculescu, București, 2009
- [12] MORGENTHAU J. Hans, **Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace**, traducere de Oana Andreea Bosoi, Alina Andreea Dragolea, Mihai Vladimir Zodian, Editura Polirom, Iași, 2007.
- [13] WONG, Douglas, *Former U.S. Stealth Bomber Engineer Convicted for China Spying*, accesat online pe <http://www.bloomberg.com/news/2010-08-10/u-s-engineer-convicted-of-selling-secrets-helping-china-design-missile.html> in data de 10.08.2010.
- [14] <http://www.guardian.co.uk/business/2010/aug/16/china-overtakes-japan-second-largest-economy>

COOPERAREA ÎN DOMENIUL INTELLIGENCE – ULUI ÎN SPAȚIUL EUROPEAN ȘI EUROATLANTIC

Dr. Tiberiu TĂNASE*
Dr. Ioan Codruț LUCINESCU**

TRANSATLANTIC INTELLIGENCE AND SECURITY COOPERATION. THE TRANSFORMATION OF INTELLIGENCE WITHIN NATO AND EUROPEAN UNION

Cooperation in the field of intelligence brings in a new phase: moving the center of gravity from sharing general information to cooperation in certain cases and action, as a means to turn to optimal account the potential of the partners involved. In such circumstances it is necessary to identify the best ways to utilize and direct all the human, logistic and financial resources of the intelligence community, in order to prevent possible failures.

The limits of cooperation in the fields of intelligence are connected, on the one hand, to the objective reason to divide and cover the activity of intelligence and security agencies/services is characterized by competition rather than cohesion, with the big „producers” dominating the „network”, and the small actors pushed towards the outskirts.

The logic of tackling upon cooperation in the field of intelligence must follow the simple-complex relation, which is the basis for the coordination of intelligence services activities on internal, regional and international level.

Keywords: intelligence agencies/services, intelligence community, activity of intelligence agencies/services, cooperation, field of intelligence.

Introducere

O dimensiune importantă a transformării/reorganizării activității serviciilor/agențiilor de *intelligence* după 11 septembrie 2001 este reprezentată de trinomul cooperare - conlucrare – colaborare¹⁵¹¹, care exprimă modalitățile concrete prin care serviciile de intelligence și securitate acționează în vederea realizării unor obiective comune: încheierea de acorduri bilaterale și multilaterale și elaborarea unor instrumente regionale și internaționale care să prevadă măsuri eficiente, imediate și de perspectivă pentru combaterea amenințărilor de securitate globale.

Coordonarea eforturilor informative, schimbul de informații și alte nevoi de cooperare se realizează prin protocoale, programe, proiecte ori operațiuni

---

* Lector universitar, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

** Cercetător științific, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

¹⁵¹¹ Vezi pe larg **Doctrina Națională a Informațiilor pentru Securitate**, adoptată în Ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din 23 iunie 2004.

informative. În timp ce conlucrarea se referă la activitatea din interiorul unui serviciu de intelligence¹⁵¹², colaborarea și cooperarea se realizează în spațiul intern sau extern.

Colaborarea¹⁵¹³ se referă la inițierea și dezvoltarea unor proiecte (de colaborare) a unor acțiuni specifice care vizează obținerea, verificarea și valorificarea informațiilor și produselor informaționale, în timp ce cooperarea presupune organizarea, coordonarea, susținerea și realizarea în comun a unor acțiuni specifice de către structuri ale comunității de informații.

Dacă activitatea de colaborare vizează inițierea și dezvoltarea unor proiecte comune referitoare la obținerea, verificarea și valorificarea informațiilor și produselor informaționale, prin cooperare se organizează, se coordonează și se realizează acțiuni specifice în comun¹⁵¹⁴ (de către structuri ale comunității interne sau în plan extern de structurile informative ale statelor membre NATO/UE sau prin structurile informative ale NATO/UE).

Cooperarea în domeniul intelligence-ului impune o etapă nouă în conlucrarea dintre serviciile de informații: *deplasarea centrului de greutate dinspre schimbul de informații cu caracter de generalitate spre cooperarea pe cazuri și acțiuni punctuale, ca modalitate de valorificare optimă a potențialului oferit de partenerii implicați.*

Limitele cooperării în domeniul intelligence-ului sunt legate, pe de o parte, de rațiunea obiectivă a compartimentării și secretizării activității serviciilor/agențiilor specializate și, pe de altă parte, de faptul că, lumea intelligence-ului (a serviciilor/agențiilor) este caracterizată mai degrabă de competiție decât de coeziune. De aceea, considerăm că abordarea problematicii cooperării în domeniul intelligence-ului trebuie să urmeze relația simplu-complex, în baza căreia se impune o coordonare reală a activității serviciilor/agențiilor în plan intern, regional și internațional¹⁵¹⁵.

Majoritatea statelor dezvoltate, inclusiv cele din spațiul euro-atlantic dispun de un cadru juridico-normativ care reglementează organizarea și funcționarea comunităților informative. Subliniem faptul că, o comunitate informativă nu este un simplu conglomerat de instituții care, separat unele de altele, asigură securitatea

---

¹⁵¹² *Conlucrarea* – definește modalitățile concrete de organizare de către personal sau compartimente specializate, în raport de competențe, în beneficiul serviciului de informații sau structurii departamentale de care aparțin, a unor acțiuni specifice limitate în timp și spațiu, care vizează obținerea, verificarea și valorificarea informațiilor și produselor informaționale, cu relevanță operativă (cf. *Doctrina Națională a Informațiilor pentru Securitate*).

¹⁵¹³ *Colaborarea* – pentru necesitatea de angajare a competențelor altor autorități sau instituții publice ori organizații de drept privat, serviciile de informații, serviciile de securitate și structurile departamentale inițiază și dezvoltă proiecte de colaborare, pe baza și în executarea dispozițiilor legii (cf. *Doctrina Națională a Informațiilor pentru Securitate*).

¹⁵¹⁴ *Cooperarea* – semnifică organizarea, coordonarea, susținerea și realizarea în comun, pe baza unor programe sau planuri de măsuri, de către structuri ale comunității de informații, în raport de competențe, a unor acțiuni specifice, care vizează obținerea, verificarea și valorificarea informațiilor și produselor informaționale, cu relevanță pentru securitatea națională, care să răspundă obiectivelor, motivațiilor și așteptărilor și de care să beneficieze toți participanții (cf. *Doctrina Națională a Informațiilor pentru Securitate*).

¹⁵¹⁵ Vezi pe larg Jeffrey T. RICHELSON, *The US Intelligence Community*, published by Westview Press, copyright 2008, www.westviewpress.com și *Reorganizing U.S. Domestic Intelligence – Assessing the options*, RAND Corporation, <http://www.rand.org7pubs/monographs/M6767/>.

statului. Comunitatea informativă este un tot integrat, este un sistem organizațional al cărui produs finit este informația de securitate națională. Toate componentele sale sunt corelate, cooperarea între instituții fiind principiul fundamental al funcționării comunității informative.

Cooperarea instituțiilor în cadrul comunității informative oferă câteva avantaje majore: asigură completarea și verificarea informațiilor, previne dezinformarea, evită suprapunerile și rivalitățile disfuncționale.

Indiscutabil, elementul coagulant al cooperării internaționale în domeniul intelligence-ului îl reprezintă amplificarea fără precedent a terorismului internațional, atât în ceea ce privește gravitatea actelor comise (din punct de vedere al numărului de victime și al pagubelor produse), cât și a formei sale de manifestare.

Noua configurație a amenințărilor a determinat statele din spațiul euro-atlantic să realizeze reforme de amploare în domeniul informațiilor, materializate prin strategii, politici de securitate, planuri de acțiuni și reglementări.

Necesitatea cooperării în domeniul intelligence-ului între serviciile/agențiile de intelligence (de informații și/sau securitate ale spațiului euro-atlantic) a fost reliefată de conștientizarea faptului că nici o agenție (serviciu) de intelligence nu poate face față, individual, amenințărilor teroriste internaționale și exploziei informaționale mondiale; fluxul de informații din domeniile de interes pentru securitatea națională determină crearea unei liste impresionante de cerințe în domeniul culegerii de informații.

Astfel, a devenit necesară stabilirea unor mecanisme eficiente de gestionare și evaluare colectivă a informațiilor la nivelul Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, colaborarea și conjugarea eforturilor și experienței structurilor de informații ale statelor comunității euro-atlantice cu cele ale altor servicii de informații partenere.

1. Cooperarea în domeniul intelligence – ului în cadrul Uniunii Europene

În prezent, pot fi identificate patru organisme ale Uniunii Europene care, împreună, conturează ceea ce s-ar putea numi proiecție informativă comunitară sau chiar un nucleu al unei agenții de informații aflată într-o fază embrionară: *Centrul Mixt de Evaluare (SITCEN)*¹⁵¹⁶, *Divizia de Informații Militare (Intelligence Division of the Military Staff – INTDIV)* a *Statului – Major Militar European (European Union Military Staff – EUMS)*¹⁵¹⁷, *Centrul Uniunii Europene pentru Observații prin Satelit (EUSC)* și *Oficiul European de Poliție – EUROPOL*¹⁵¹⁸.

¹⁵¹⁶ Ingino HĂRMĂNESCU, Cornel IONIȚĂ, *Arhitectura de Informații la nivelul Uniunii Europene*, în „Informațiile militare în contextul de securitate actual”, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2006, p.199.

¹⁵¹⁷ INTDIV a fost înființată în toamna anului 2000, în cadrul EUMS, Ingino HĂRMĂNESCU, Cornel IONIȚĂ, art.cit., p.200. Prioritățile informative ale *Diviziei de Informații Militare (INTDIV)* sunt în concordanță cu direcțiile strategice ale EUMS și constau în: avertizarea timpurie, monitorizarea și evaluarea situațiilor de criză și planificarea strategică a operațiunilor Uniunii Europene.

¹⁵¹⁸ Thorsten WETZLING, *Intelligence Cooperation: Dimensions, Activities and Actors*, www.se2.dcaf.ch/serviceengine

Prin raportare la cele patru structuri¹⁵¹⁹, în majoritatea țărilor europene se consideră că, deocamdată, Uniunea nu are nevoie de o agenție de informații în înțelesul clasic al termenului, pledând pentru consolidarea mecanismelor existente și transformarea acestora în veritabile „aparate de susținere informativă” a politicilor comunitare.

Astfel, în timp ce *Intelligence Division of the Military Staff* și *Centrul Uniunii Europene pentru Observații prin Satelit* corespund, în ansamblu, rigorilor în materie, în cazul *Centrului Mixt de Evaluare* și *Oficiului European de Poliție*, se consideră că sunt necesare reforme profunde, care să vizeze: consolidarea și extinderea *Centrului Mixt de Evaluare*; extinderea responsabilităților Oficiului European de Poliție la nivelul tuturor statelor membre și ameliorarea cooperării acesteia cu agențiile naționale de informații, precum și cu alte organisme comunitare (Eurojust, Tribunalul de Primă Instanță, etc.).

Dintre structurile menționate, *Centrul Mixt de Evaluare* prefigurează, totuși, cel mai bine, tendințele legate de consolidarea componentei multilaterale a cooperării informative, acesta aflându-se, până anul trecut, în directa subordonare a *Înaltului Reprezentant al Uniunii Europene pentru PESC* (din decembrie 2009, momentul intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, sub autoritatea *Înaltului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate*, Catherine Ashton).

Cooperarea europeană în domeniul intelligence-ului pe probleme de terorism și crimă organizată, a fost inițiată și în cadrul unor organizații descentralizate de genul Clubului de la Berna.

2. Clubul de la Berna (Club of Berne, Club de Berne – Cd B)

Clubul de la Berna a fost constituit în anul 1965 ca structură de schimb de informații (contraspionaj, criminalitate organizată și terorism) între serviciile de securitate și intelligence din „statele occidentale ale arcului alpin”. În timp, Clubul de la Berna a devenit o asociație exclusivistă de intelligence care cuprinde reprezentanții a 25 de țări membre ale Uniunii Europene¹⁵²⁰, la care se adaugă Elveția și Norvegia. Statele Unite ale Americii au statut de observator, dar participă cu drepturi depline în problemele referitoare la terorism. Conducerea organizației este asigurată prin rotație, în tandem cu cea semestrială a Uniunii.

Clubul de la Berna servește ca forum principal în ceea ce privește contactul șefilor serviciilor de securitate națională, care se întâlnesc regulat sub auspiciile sale¹⁵²¹. Clubul a fost înființat ca instrument de lucru împotriva terorismului, a

---

¹⁵¹⁹ Considerăm că la acestea se mai poate adăuga, în domeniul cercetării de securitate, Institutul European pentru Studii de Securitate (*European Union Institute for Security Studies* – EUISS, <http://www.iss.europa.eu>).

¹⁵²⁰ În anul 2002 s-a decis ca, pe viitor, Clubul de la Berna să includă toți membrii Uniunii Europene; conf: *The new challenges facing European intelligence – reply to the annual report of the Council*, a 48-a sesiune a Adunării WEU, 4 iunie 2002, Document A/1775, p.10.

¹⁵²¹ Contacte informale au loc frecvent între grupuri mai mici, specializate pe diverse problematice.

criminalității organizate, interceptarea comunicațiilor, criptare și cyber-terorism și beneficiază de propria rețea de comunicații¹⁵²².

Șefii serviciilor/agențiilor membre constituie comitetul de conducere, întâlnirile lor având loc la un interval de șase luni. Comitetul șefilor unităților specializate în combaterea terorismului din cadrul serviciilor/agențiilor membre este responsabil pentru implementarea directivelor stabilite, întâlnirile având loc trimestrial sau cu ocazia unor situații speciale¹⁵²³.

În anul 2001, sub auspiciile Clubului, a fost constituit Grupul de Combatere a Terorismului (Counter Terrorist Group – CTG) în care statele membre, inclusiv Statele Unite ale Americii, realizează evaluări comune privind amenințările, fac schimb de informații clasificate despre terorism și se consultă reciproc în cadrul instituțiilor Uniunii Europene¹⁵²⁴. De menționat, că schimbul de informații între statele membre se face benevol.

În același an, Clubul de la Berna a fost mandatat de Uniunea Europeană să asigure îndrumare Europolului în probleme de contra-terorism, iar Uniunea Europeană și NATO au semnat un acord în anul 2003 privind securizarea și schimbul de informații între cele două organizații.

Clubul de la Berna nu aparține oficial vreunei instituții a Uniunii Europene, neavând, de altfel, un cadru legal bine definit. Regulile proprii pe care și le-a creat și secretizarea activității sale garantează încrederea mutuală între membrii săi¹⁵²⁵.

3. Limitele cooperării europene în domeniul intelligence

Este de remarcat faptul că, spre deosebire de multe alte domenii (economic, social, cultural, politic, etc.), cooperarea europeană în domeniul intelligence a fost limitată de ascendența suveranității naționale asupra schimbului de informații.

Statele membre ale Uniunii Europene au căzut de acord doar în ceea ce privește intensificarea cooperării pe probleme punctuale. Până în prezent, cooperarea s-a limitat în mare măsură la schimbul de informații geospațiale, în cadrul Centrului Uniunii Europene pentru Observații prin Satelit (EUSC)¹⁵²⁶. Informațiile provenite din surse specializate în prelucrarea imaginilor (IMINT) constituie o capacitate vitală dar, este nevoie de un schimb de informații obținut prin surse secrete umane și tehnice (HUMINT și SIGINT) și de o structură care să permită integrarea acestora în produse informative complexe.

---

¹⁵²² Stéphane LEFEBVRE, *The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation*, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, No.16, 2003, pp.530-531, disponibil la: [http://www.scribd.com/doc/4566522/Lefebvre – The – Difficulties - and - Dilemmas – of - International – Intelligence – Cooperation](http://www.scribd.com/doc/4566522/Lefebvre-The-Difficulties-and-Dilemmas-of-International-Intelligence-Cooperation)

¹⁵²³ Annegret BENDIEK, *EU Strategy on Counter – Terrorism*, SWP Research Paper, Berlin, November 2006, p.21.

¹⁵²⁴ James Igoe WALSH, *Security Policy and Intelligence Cooperation in the European Union*, Paper prepared for the biennial meeting of the European Union Studies Association, Los Angeles, April 2009, University of North Carolina at Charlotte, p.7-8, <http://www.uncc.edu/jwalsh>.

¹⁵²⁵ Eric MECHOULAN, *Les formes de coopération internationale entre services de renseignement et de securite*, Questions internationales, No.35, janvier-fevrier 2009, p.23.

¹⁵²⁶ *European Union Satellite Centre*, www.eusc.europa.eu

În august 2005, guvernele Belgiei și Austriei au propus înființarea unui serviciu de informații al Uniunii Europene după modelul CIA, având atribuții în domeniul prevenirii și combaterii terorismului. Propunerea a fost însă respinsă din cauza reticenței principalelor puteri europene de a schimba informații cu toate statele membre ale Uniunii. Oponenții constituirii unei organizații europene de informații sunt „cei mari” – Marea Britanie, Germania, Franța, Italia și Spania, care dispun de servicii de informații puternice. Împreună cu Olanda și Suedia, statele menționate cooperează în cadrul *SITCEN*¹⁵²⁷ și, ca atare, nu sunt interesate de revoluționarea actualului sistem al Uniunii de cooperare în domeniul informațiilor.

Un alt impediment în constituirea unui serviciu European de informații (intelligence) îl constituie existența unor relații privilegiate între serviciile de informații ale mai multor state europene membre NATO (în special, Marea Britanie) și cele americane. La aceasta se adaugă întâietatea acordată principiului suveranității naționale¹⁵²⁸ (în detrimentul schimbului aprofundat de informații) sau orgoliile naționale, serviciile de informații considerând, în general, că singurele informații și analize pe care se pot baza sută la sută sunt cele proprii.

Se mai pot enumera natura conservatoare a agențiilor de informații și birocrăția specifică acestui tip de organizație și faptul că, comunitățile informative naționale ale statele membre Uniunii Europene sunt organizate în mod diferit, în multe situații un serviciu dintr-un stat neavând echivalent în alt stat.

În același timp, specialiștii evidențiază faptul că, prin înființarea unui astfel de serviciu de intelligence, Uniunea ar fi capabilă să gestioneze mai eficient posibilele situații de criză având cauze etnice, religioase sau provocate de atacuri teroriste. Totodată, noul organism ar permite evitarea duplicării eforturilor și o mai bună cooperare în ceea ce privește schimbul de informații de securitate pe probleme de interes comun¹⁵²⁹.

De asemenea, sprijinul informativ strategic și operațional pentru operațiunile militare sau de menținere a păcii ale Uniunii, s-ar consolida prin crearea unei Agenții de Informații a Uniunii Europene cu un statut similar celui EUROPOL, fără posibilitatea de a interveni în aplicarea legislațiilor naționale în domeniul justiției¹⁵³⁰.

---

¹⁵²⁷ *Centrul Comun pentru Situații*, cu sediul la Bruxelles este punctul focal al schimbului de informații militare în cadrul Uniunii Europene.

¹⁵²⁸ Ole R.VILLADSEN, *Prospects for a European Common Intelligence Policy*, April 2007, Center for the Study of Intelligence, <http://www.cia.gov>.

¹⁵²⁹ Înființarea unui serviciu de informații integrat al Uniunii Europene ar urma să aibă drept principală sarcină analiza informațiilor obținute de agențiile de informații ale tuturor statelor membre și elaborarea de sinteze informative destinate factorilor de decizie comunitari. Statele membre și instituțiile specializate ar urma să se implice în culegerea secretă de informații de interes european din domeniul militar, al crimei organizate, al terorismului, dar și în informații economice sau cele cu privire la gestionarea unor crize din zonele de instabilitate ce ar putea afecta echilibrul de securitate european.

¹⁵³⁰ Ocuparea posturilor în cadrul acestei organizații ar trebui să reflecte contribuțiile aduse de fiecare țară în cadrul efortului general; ori de câte ori este posibil, posturile foarte vizibile ar trebui să fie ocupate prin rotație de țările participante. Totuși, la nivel de lucru, trebuie avute în vedere numirile pe termen lung, pentru a păstra nivelul profesional adecvat.

Această Agenție ar trebui¹⁵³¹:

- să opereze în cadrul unei Carte europene (de securitate a Uniunii Europene) care să determine, punctual (și nu la modul general, așa cum se menționează în Strategia de Securitate a Uniunii Europene) zonele strategice și operaționale de interes ale Uniunii;

- să coopereze cu structurile NATO similare, în vederea asigurării conformității cu regulile, regulamentele și procedurile Alianței aflate în vigoare; astfel, s-ar eficientiza schimbul de informații dintre Uniunea Europeană și NATO.

4. Coordonarea structurilor de intelligence ale Alianței Nord-Atlantice

NATO nu are un serviciu de informații independent care să funcționeze ca un organism central coordonator, cu rolul de a aduna și difuza informațiile furnizate de autoritățile naționale. Rolul de coordonare pentru o parte a intelligence-ului revine *Departamentului de Intelligence al NATO*, la care participă toți șefii serviciilor/agențiilor de intelligence din statele membre ale Alianței. Alături de acesta, funcționează o serie de grupuri de lucru și comitete pe probleme specifice de informații militare.

La nivelul Alianței Nord-Atlantice există mai multe structuri capabile de a primi și de a furniza un produs analitic necesar decidenților politico-militari. Acestea se află, însă, în departamente diferite, cu subordonări diferite, atât în cadrul *Secretariatului Internațional* (International Staff – IS)¹⁵³², care este o structură preponderent civilă, cât și în cadrul *Statului Major Militar Internațional* (International Military Staff – IMS)¹⁵³³, structură preponderent militară.

Posibilele dificultăți în ceea ce privește coordonarea centralizată a activității de informații la nivelul Alianței sunt legate de faptul că, nu există o singură autoritate care să pună la dispoziția factorilor de decizie produsul de intelligence în forma analitică, multi-sursă, capabil să răspundă necesităților pe care le reclamă procesul de luare a deciziei¹⁵³⁴. Fiecare dintre aceste structuri include un alt lanț de raportare, astfel că, informațiile ajung la factorii de decizie în forme diferite¹⁵³⁵.

La nivelul *Statului Major Militar Internațional* (IMS), analiza primară a informațiilor primite, precum și planificarea priorităților informative se află în responsabilitatea unui Coordonator executiv din cadrul Biroului Directorului IMS¹⁵³⁶, care conduce un grup de experți.

---

¹⁵³¹ Guenther K. WEISSE, **Intelligence Cooperation among European Nations**, Young Europeans for Security (YES), October 2008.

¹⁵³² *NATO's International Staff*, www.nato.int/issues.international_staff/index.html

¹⁵³³ International Military Staff, www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1103.html

¹⁵³⁴ Sergiu T. MEDAR, Cristi LĂȚEA, *Intelligence pentru comandanți*, Editura CTEA, București, 2007, p.88.

¹⁵³⁵ Sergiu T. MEDAR (coordonator), *Informațiile Militare în contextul de securitate actual*, Editura CTEA, București, 2006, p.187.

¹⁵³⁶ *Manualul NATO*, Office of Information and Press, NATO – 1110 Brussels – Belgium, 2001, p.248.

Departamentul de Informații al Statului Major Militar Internațional colaborează cu serviciile/agențiile militare de intelligence ale statelor membre, deoarece nu dispune de o funcție sau capacitate independentă de culegere a informațiilor. *Departamentul*, proiectat pentru punerea la dispoziția factorilor de decizie a unor analize cu caracter predominant militar, exercită și funcții de avertizare strategică și gestionare a crizelor, pe lângă acordarea sprijinului de rutină în materie de informații; pe baza acestor contribuții, acționează drept organism coordonator central pentru strângerea, evaluarea și difuzarea de informații către Cartierul General al NATO, precum și către comandamentele, agențiile, organizațiile și statele Alianței¹⁵³⁷.

În cadrul structurii civile a Secretariatului Internațional, există microstructuri cu capabilități de informații și responsabilități analitice: *Biroul de Securitate* al NATO (NATO Office of Security – NOS), *Divizia de Informații a Statului Major Militar Internațional*, *Unitatea de Informații privind Amenințările Terroriste* (Terrorism Threat Intelligence Unit – TTIU)¹⁵³⁸.

Biroul de Securitate al NATO – NOS cooperează cu agențiile/serviciile interne de informații și securitate ale statelor membre, schimburile de informații referindu-se la terorism, spionaj, crimă organizată, dar și la alte aspecte ale securității internaționale și regionale, pe care Directorul NOS le raportează Secretarului General al Alianței.

Informațiile de securitate referitoare la anumite aspecte punctuale sunt transmise și de alte structuri specializate, cum ar fi: *Directoratul pentru Problemele Economice ale Apărării* (Defense Economics Directorate – DEP) sau *Centrul pentru Arme de Distrugere în Masă* (Weapons of Mass Destruction Center – WMDC), care prezintă rapoarte nivelelor superioare de comandă ale Alianței¹⁵³⁹.

Schimbul de informații între Alianță și alte structuri ale organizațiilor internaționale de securitate (OSCE, UE, ONU) este dificil, având în vedere faptul că, din operațiunile de tip coaliție conduse de NATO fac parte și state care nu aparțin organizației, existând pericolul scurgerii unor informații de securitate către potențialii adversari. În acest sens, este necesară adaptarea reglementărilor actuale în domeniul asigurării securității NATO, pentru a permite schimbul de informații între toți partenerii din coaliție, în condițiile în care, de multe ori, situația de pe teren impune o activitate informativă deosebit de complexă și nu întotdeauna soldată cu rezultate pozitive (a se vedea atacul asupra facilităților CIA din Khost, Afganistan, la 30 decembrie 2009)¹⁵⁴⁰.

---

¹⁵³⁷ Ibidem, p.249.

¹⁵³⁸ Sergiu T. MEDAR, Cristi LĂȚEA, op.cit., p.89.

¹⁵³⁹ Ibidem.

¹⁵⁴⁰ Atacul sinucigaș, care a provocat cea mai mare pierdere Agenției în ultimii 25 de ani, a ucis pe șeful stației CIA în Afganistan și alți 6 ofițeri americani de informații; vezi pe larg, Anand Gopal, Siobhan Gorman și Yochi J.Dreazen, *Un important comandant al unei grupări insurgente afgane susține că uciderea agenților CIA reprezintă o răzbunare pentru atacurile cu drone din regiune*, „The Wall Street Journal”, 4 ianuarie 2010.

Procesul de transformare NATO în domeniul informațiilor presupune adaptări și modificări pentru fiecare dintre componentele ciclului de realizare a produsului de intelligence (planificare, colectare, procesare, analiză, diseminare, schimbul de informații).

În acest sens, crearea, în octombrie 2006, a *Centrului NATO de Fuziune a Informațiilor* (NATO Intelligence Fusion Center – IFC)¹⁵⁴¹, devenit complet operațional în anul 2007, a urmărit să acopere această deficiență; IFC a permis concentrarea informațiilor sosite atât din partea serviciilor/agențiilor militare de intelligence, cât și a celor civile (domestic intelligence), precum și punerea la dispoziția factorilor de decizie politică și militară ai Alianței a unor analize (informații) multi-sursă (all-sources analysis). Acest Centru s-a constituit cu participarea statelor membre, în așa fel încât să fie asigurați experți în toate domeniile de interes.

5. Cooperarea NATO – UE în domeniul intelligence-ului

În scopul alinierii la cerințele operațiunilor multinaționale, Uniunea Europeană împreună cu NATO, trebuie să abordeze, într-un cadru comun, amenințările complexe cu care se confruntă națiunile aliate.

Intelligence-ul european, împreună cu cel al Alianței, trebuie să fie capabil să identifice riscurile și amenințările actuale și să sprijine măsurile politice, diplomatice și militare inițiate de Alianță și UE, separat sau în colaborare. De aceea, eficiența intelligence-ului la nivel strategic și tactic-operațional se transpune în capacitatea de a sprijini operațiunile desfășurate de cele două organizații; liderii politici, planificatorii strategici, comandanții operaționali și staff-ul acestora trebuie să fie permanent sprijiniți cu fluxul informațional adecvat luării celor mai eficiente decizii.

Punctual, pentru intensificarea schimbului de informații de intelligence cu Uniunea, NATO a înființat *Unitatea de Intelligence privind Amenințările Teroriste* (TTIU). TTIU – în care sunt reprezentate Statele Unite, Germania, Marea Britanie și Spania – și-a început activitatea în anul 2005 (cooperarea cu UE se află, încă, într-un stadiu incipient). TTIU elaborează rapoarte de intelligence, dezvoltă și asigură colaborarea directă cu serviciile de securitate și informații ale statelor membre NATO, celor aparținând Parteneriatului pentru Pace și celor cu care colaborează în cadrul Dialogului Mediteranean¹⁵⁴².

În Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European și Consiliul UE, intitulată *Intensificarea luptei împotriva terorismului* (11 noiembrie 2007) este prezentată dimensiunea internațională a abordării fenomenului de către Uniune. „*Dat fiind că terorismul este un fenomen global, UE cooperează îndeaproape cu țări partenere și organizații internaționale în ceea ce privește legislația antiterorism, punerea în aplicare a legii și cooperarea judiciară ... Această cooperare a avut ca rezultat principal acordurile cu Statele Unite și Canada cu privire la transferul de*

---

¹⁵⁴¹ Laurence M.MIXON, *Requirements and Challenges Facing. The NATO Intelligence Fusion Center*, Air War College, Air University, 2007.

¹⁵⁴² Annegret BENDIEK, op. cit., p.16.

date PNR (Passenger Name Record), ceea ce permite o mai bună identificare a amenințărilor teroriste la adresa securității, asigurând în același timp protecția datelor cu caracter personal”¹⁵⁴³.

Colaborarea națională între serviciile de intelligence ale comunității euro-atlantice este bine structurată și complexă, Statele Unite cooperând eficient cu serviciile omoloage din grupul G5 (Marea Britanie, Franța, Italia, Germania și Spania). Totodată, schimbul de informații între SUA și alte state partenere, în special din Orientul Mijlociu și Africa se desfășoară la un nivel mult prea redus față de necesitățile impuse de lupta antiteroristă globală¹⁵⁴⁴.

În prezent, așa cum am menționat, NATO nu dispune de propriul serviciu de colectare a informațiilor, ceea ce înseamnă că organizația este în continuare dependentă de structurile de intelligence ale statelor membre, modalitate care nu va putea asigura, în viitor, fluxul de informații necesar funcționării în condiții optime a rețelelor integrate de intelligence UE – NATO.

De asemenea, în raport cu atribuțiile diferitelor structuri de intelligence existente în cadrul Uniunii, sunt identificate domenii în care aportul informativ este încă departe de necesități:

- capacitatea de colectare: slaba capacitate tehnică a unor state membre în domeniul colectării de informații restricționează considerabil abilitatea acestora de a furniza sprijinul informativ solicitat în diversele domenii de acțiune ale UE;

- informațiile externe: în stadiul actual de organizare, SITCEN nu reușește să răspundă prompt necesităților Uniunii privind obținerea unui sprijin informativ extern adecvat;

- capacitatea de acțiune: UE nu poate acționa, la nivel internațional, cu eficiență maximă pentru combaterea multor fenomene care induc insecuritate, din cauza incompatibilității unor reglementări comunitare cu cele din statele partenere.

Pentru reducerea vulnerabilității partenerilor euro-atlantici în acest domeniu, specialiștii europeni și americani consideră că, structurarea unui Sistem euro-atlantic de cooperare în domeniul intelligence-ului va eficientiza considerabil distribuția informațiilor de securitate între toții participanții, cu efect pozitiv asupra operațiunilor stabilite și desfășurate.

Rețeaua integrată, cu acces nelimitat din partea țărilor membre, va putea asigura cerințele în creștere în domeniul intelligence-ului, în pofida temerilor legitime legate de necesitatea unei protecții sporite în ceea ce privește fluxul informațional. În plus, aceasta va include utilizarea în comun, într-o măsură mult mai mare decât în prezent, a capacităților naționale în domeniul SIGINT și IMINT, precum și culegerea informațiilor de intelligence din asemenea surse¹⁵⁴⁵.

---

¹⁵⁴³ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu - *Intensificarea luptei împotriva terorismului*/*COM/2007/0649 final/, Bruxelles, 6 noiembrie 2007, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0649:FIN:RO:HTML>

¹⁵⁴⁴ William ROSENAU, *Liaisons Dangereuses? Transatlantic Intelligence Cooperation and the Global War on Terrorism*, RAND Corporation Washington Office, p.8.

¹⁵⁴⁵ Guenther K. WEISSE, op. cit.

Se vor stabili standarde comune NATO – UE pentru produsele de intelligence, precum și modalitatea ca fluxul informațional să ajungă în mod constant la factorii de decizie europeni abilitați să planifice și să conducă operațiunile externe ale Uniunii. Acest fapt va influența pozitiv și capacitățile Uniunii de a acționa în Războiul Bazat pe Rețea (Network-Centric-Warfare), în cooperare cu NATO și Statele Unite¹⁵⁴⁶.

Atât structurile de intelligence ale UE și NATO, cât și cele aparținând statelor membre ar trebui să asigure „fuzionarea” informațiilor de intelligence în domeniile stabilite ca fiind de interes esențial pentru comunitatea euro-atlantică, în scopul creării Cadrului Operațional Comun de Intelligence UE – NATO.

Concluzii

Decidenții politici europeni și americani trebuie să structureze un nou sistem de intelligence pentru a putea combate eficient pericolele actuale și de perspectivă la adresa securității internaționale. Abordările oficiale, strict ierarhizate și compartimentate, de multe ori greu adaptabile unor amenințări în continuă dezvoltare, vor trebui să fie înlocuite de arhitecturi mult mai flexibile – rețele descentralizate și interconectate de furnizori de informații, analiști și utilizatori (beneficiari).

Necesitatea cooperării în domeniul intelligence-ului reprezintă o problemă de voință și necesitate pentru statele din spațiul euro-atlantic, fiind o concluzie la care au ajuns nu numai specialiștii din agențiile/serviciile de informații, dar și clasa politică și nivelele superioare de decizie politico-militară direct interesate; din NATO ca organizație și, mai recent, de la nivelul Uniunii Europene, al cărei obiectiv extern principal este acela al afirmării, ca entitate distinctă, în procesul de asigurare a securității europene și, implicit, internaționale.

Bibliografie:

Doctrina Națională a Informațiilor pentru Securitate, adoptată în Ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din 23 iunie 2004

European Union Institute for Security Studies – EUISS, <http://www.iss.europa.eu>

Manualul NATO, Office of Information and Press, NATO – 1110 Brussels – Belgium, 2001

- [1] BENDIEK Annegret, *EU Strategy on Counter – Terrorism*, SWP Research Paper, Berlin, November 2006
- [2] LEFEBVRE, Stéphane, *The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation*, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, No.16, 2003, pp.530-531, <http://www.scribd.com/doc4566522/> Lefebvre – The – Difficulties - and - Dilemmas – of - International – Intelligence – Cooperation
- [3] MEDAR Sergiu, T., LĂȚEA, Cristi, *Intelligence pentru comandanți*, Editura CTEA, București, 2007

---

¹⁵⁴⁶ Ibidem.

- [4] MIXON M. Laurence, *Requirements and Challenges Facing. The NATO Intelligence Fusion Center*, Air War College, Air University, 2007.
- [5] RICHELSON T. Jeffrey, *The US Intelligence Community*, published by Westview Press, copyright 2008, www.westviewpress.com.
- [6] ROSENAU William, *Liaisons Dangereuses? Transatlantic Intelligence Cooperation and the Global War on Terrorism*, RAND Corporation Washington Office.
- [7] WALSH Igoe James, *Security Policy and Intelligence Cooperation in the European Union*, Paper prepared for the biennial meeting of the European Union Studies Association, Los Angeles, April 2009, University of North Carolina at Charlotte, <http://www.uncc.edu/jwalsh>.
- [8] WEISSE K. Guenther, *Intelligence Cooperation among European Nations*, Young Europeans for Security (YES), October 2008.
- [9] WETZLING Thorsten, *Intelligence Cooperation: Dimensions, Activities and Actors*, www.se2.dcaf.ch/serviceengine
- [10] VILLADSEN R. Ole, *Prospects for a European Common Intelligence Policy*, April 2007, Center for the Study of Intelligence, <http://www.cia.gov>

GLOBALIZAREA ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA ECONOMIEI ȘI IMPLICIT A CAPACITĂȚII DE APĂRARE

Mariana TUDOR*

*GLOBALIZATION AND ITS INFLUENCE ON THE ECONOMY
AND IMPLICITLY ON DEFENSE CAPABILITIES*

Globalization is the current stage in the dynamics of human society; it is hard to quantify in time, as it express and materializes in human society the tendency of systems and processes to evolue towards zero entropy. Globalization is most visible in the economic sector because the economy represents the basis for all activities, as it is an accumulation and cumulation of the results of people's continnous and diligent efforts related to their own existence. The economy of a country is the determining factor of that country's security and, as a result, together with finances and information, it constitutes the driving force behind globalization.

Globalizarea este în etapa actuală, deopotrivă, un concept și o realitate. Este un efect al cunoașterii și modelează conceptul de civilizație actuală care este civilizația cunoașterii sau altfel spus civilizația epistemologică. Privită ca realitate globalizarea nu o modelează pe aceasta ci construiește în modul cel mai direct posibil însăși realitatea. În cadrul globalizării dialogul valorilor și intereselor devine suportul unei arhitecturi de mare amploare, dinamice și complexe. Elementele care determină o asemenea realitate și un asemenea ritm sunt economia, înalta tehnologie și informația. Globalizarea are un caracter universal în sensul în care a ajuns să afecteze structura tuturor componentelor sistemului social global și a tuturor subsistemelor acestuia plecând de la cel politic, economic, militar, social, religios și până la cel ecologic care capătă o preponderență deosebită în ideea unei dezvoltări durabile a societății omenești. Analiza fenomenului de globalizare nu se poate realiza decât prin confluența fenomenelor economice, a revoluției socio-tehnologice, prin intensificarea proceselor de integrare și crearea de noi structuri internaționale. Influențele globalizării se reflectă în epoca actuală prin politica de parteneriate și alianțe.

Globalizarea este cel mai complex fenomen al lumii contemporane privit prin prisma cauzelor care l-au determinat cât și prin prisma efectelor pe care le produce la nivelul fiecăreia din dimensiunile sale și anume dimensiunea economică, politică, socială, culturală și de mediu, precum și la nivelul intersecțiilor dintre acestea. Diferențierea dimensiunilor globalizării este un lucru greu de realizat datorită faptului că acestea sunt interdependente și doar din punct de vedere teoretic pot fi oarecum delimitate. Afirm aceasta deoarece dacă am lua, spre exemplu, problemele globale legate de economie am constata că ele nu ar putea fi studiate separat față de dimensiunea „politică” și nici de cea de „mediu și socială” deoarece interdependența

---

* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

acestora formează o adevărată „rețea” nu numai la domeniile tematice care țin de globalizare ci și la nivelul actorilor implicați în aceste procese. Dimensiunea economică a globalizării prin prisma consecințelor și a efectelor produse atât la nivel global cât și în cazul specific al situației concrete a României trebuie privită în etapa actuală ca un fenomen care inversează raportul dintre condițiile interne și cele externe ale activității economice în sensul în care prin orientarea lor generalizată spre exterior, sistemele de producție și în consecință schimburile comerciale se organizează din ce în ce mai mult în funcție de inputuri, echipamente tehnice, piețe, reguli ale competitivității ce acționează într-un spațiu mondializat. Condițiile particulare din fiecare țară, definite într-un spațiu și un timp specifice, intervin într-o formă subsidiară, în calitate de „variabile”.

Globalizarea este înțeleasă, ca și concept, din trei perspective diferite: din perspectiva uniformizării, generalizării și nediferențierii; din perspectiva distrugerii entităților și desființării oricăror frontiere și bariere precum și din perspectiva interconectării entităților. Privit din punct de vedere economic fenomenul de globalizare se rezumă, în această etapă, la faptul că economia are o dublă realitate și anume: o componentă importantă a statelor de drept, suport al forței lor politice, militare și informaționale iar pe de altă parte, este în același timp, o realitate transfrontalieră, de corporație și de bloc economic cu funcție de liant dar și de construcție a unei dimensiuni interstatale deosebit de consistente și de puternice. Interconectarea valorilor și a entităților culturale, incluzând aici și sistemele educaționale, precum și crearea unor modele educaționale globale și regionale, armonizarea legislației, a normelor de drept constituie realități ale conceptului de globalizare. De o importanță deosebită beneficiază globalizarea informației și a comunicațiilor de care profită în mare măsură gestionarii rețelelor și programelor ce permit interconectarea entităților statale, interstatale, internaționale, transnaționale sau transfrontaliere. La toate acestea se adaugă globalizarea infrastructurilor și în special a transporturilor ceea ce deschide orizonturi noi spre fluidizarea traficului de persoane și de mărfuri și implicit facilități generate de civilizația tehnologică și informațională. Trăind în epoca parteneriatelor, alianțelor și coalițiilor aceasta presupune desfășurarea unor activități care să ducă la constituirea și punerea în aplicare a unor relații bazate pe egalitate și respect care să conducă la un avantaj reciproc. Parteneriatele se realizează între entități cu personalitate juridică, ele nu se constituie și nu se desfășoară în mod întâmplător ci pun în aplicare politici de parteneriat în care partenerii își păstrează identitatea și personalitatea. Parteneriatul duce la rezolvarea unor probleme comune sau individuale și la găsirea de soluții diverselor probleme, implică consultare permanentă pentru luarea unor hotărâri respectându-și reciproc deciziile și asumându-și împreună anumite riscuri. Există parteneriate în toată sfera relațiilor interumane, în politică, în afaceri în tot felul de acțiuni și activități. Parteneriatele au în general un suport economic depășind sfera obișnuitelor aranjamente din lumea de afaceri având o anumită intensitate și o moralitate ce ține, pe de o parte, de elaborarea și promovarea unor principii comune și, pe de altă parte, de o politică atentă și coerentă de armonizare sau reaşezare a intereselor. Conceptul de securitate devine cu atât mai ambiguu cu cât problemele

militare sunt luate mai puțin în considerare, punându-se accent pe aspectele nonmilitare.

Prin urmare toate parteneriatele au la origine un concept politic fiind instrumente ale politicii exprimând, în același timp, trei opțiuni și trei realități fundamentale prin faptul că sunt voluntare, necesare și, totodată, salutare.

Necesitatea parteneriatelor derivă din faptul că realitatea lumii contemporane face ca niciun stat, indiferent ce poziție și ce putere ar avea, să nu-și mai poată asigura securitatea de unul singur. Deci realitatea începutului de secol XXI o constituie faptul că securitatea nu se poate asigura decât prin cooperare și deci prin parteneriate, lumea devenind puternic interdependentă. Acest lucru este valabil și pentru economia privită ca ansamblu. Nicio economie națională nu mai poate exista de una singură, strict delimitată și independentă de celelalte economii. Cu cât aglomerarea este mai mare, cu atât individul și lumea economică, socială și politică în care trăiește are nevoie de cooperare.

Configurația politică a mediului economic, social și informațional este marcată semnificativ de dialectica intereselor din perioada de început a globalizării caracterizată printr-o accentuare a stării de haos dezvoltată după spargerea bipolarității.

Actuala realitate economică este foarte complicată și trebuie să țină seama de o serie de coordonate. O primă coordonată o reprezintă faptul că realitatea este mult mai dinamică și mai flexibilă decât interesele, dezvoltarea economiei și informației a luat-o înaintea politicii internaționale care se adaptează cu greu noilor condiții și, prin urmare, nu-și exercită funcția pentru care este creată încercând să găsească soluții marilor probleme astfel încât să nu creeze conflicte majore în interiorul sistemului politic global. O altă coordonată o reprezintă faptul că există o fragmentare politică excesivă marcată prea mult și prea intens de imposibilitatea confluenței și contingentei și prea puțin de logica intereselor vitale sau a interesului general. Apariția și adâncirea unor falii strategice între politica de globalizare economică, informațională și în domeniul sistemelor de securitate și politica identitară este o altă coordonată foarte importantă în analiza realității economice, politice, etnice și religioase.

În analiza fenomenului economic trebuiesc analizate și alte coordonate pentru crearea unui imagini de ansamblu a acestui fenomen și anume: prejudecățile, realitățile și nedreptățile istoriei care nu se estompează ci ies în relief prin adâncirea faliilor și decalajelor economice și tehnologice. Într-un mediu caracterizat de inegalitate, decalaje imense, neîncredere, suspiciune, acapararea de piețe, influență și resurse este propice dezvoltarea de amenințări plecând de la cele clasice simetrice la cele disimetrice și asimetrice. Amenințările asimetrice se detașează în etapa actuală, gândindu-ne în primul rând la amenințările teroriste care valorifică la maxim vulnerabilitățile aducând grave prejudicii civilizației tehnologice și informaționale considerată agresivă și acaparatoare. Aceste realități obligă lumea civilizată să se solidarizeze dar solidaritatea crează la rândul ei un nou zid, o nouă falie între bogați și săraci, între două lumi care nu reușesc în condițiile oferite sau impuse de procesul globalizării să intre în dialog și cu atât mai puțin în parteneriat.

Pentru lumea civilizată parteneriatul implică cel puțin trei dimensiuni și anume: păstrarea, în prima etapă a globalizării, a identității politice, economice, sociale și culturale a statelor sau entităților statale care dispun de tehnologie și informație avansate, dispun de capacitatea de a gestiona sau a participa la gestionarea unei rețele de parteneriat; a doua dimensiune o constituie reducerea vulnerabilității societății moderne prin crearea unor mecanisme care să asigure acțiunea și reacția corespunzătoare în și din spațiile vulnerabile; o a treia dimensiune, dar nu și ultima, o constituie izolarea pericolelor și reducerea amenințărilor îndeosebi a celor nesimetrice și asimetrice. Prin urmare, parteneriatele strategice între marile puteri nu rezolvă decât problemele de suprafață fără a înlătura cauzele care generează pericole iar, pe de altă parte, aceste parteneriate, la rândul lor, fac ca în plan secund să se escaladeze conflictualitatea, să se adâncească faliile creând astfel baze de confruntare asimetrică.

Înalta tehnologie, tehnologia informației, transfrontaliera economiei pe fondul spargerii bipolarității politice, militare și strategice, au determinat mari mutații în ceea ce privește mediul de securitate. Trecerea de la confruntare la parteneriat a fost determinată de existența unor realități de factură economică, politică, socială, geopolitică, informațională, tehnologică etc. Între realitățile economice cele mai semnificative se consideră a fi: caracterul global sau transfrontalier și de corporație al economiei, amplificarea interdependențelor economice și financiare, limitarea și distribuția inegală a resurselor, metamorfoza piețelor, accelerarea ciclului producție-distribuție-consum-producție precum și creșterea decalajelor economice, tehnologice și informaționale. La toate acestea la realitatea economică contribuie și creșterea conflictualității economice și sociale, dezvoltarea unor noi provocări, pericole și amenințări de natură economică și financiară și nu în ultimul rând apariția și proliferarea unor vulnerabilități specifice ca implementarea sistemelor de securitate economică și financiară și proliferarea economiei subterane.

În aceste condiții, peste care s-a suprapus și criza economico-financiară începută în anul 2008, cetățenii multor țări dezvoltate consideră că instituțiile specializate ale statului nu pot furniza securitate pe măsura nevoilor lor și prin urmare statele democratice au considerat că este necesară ruperea de modul tradițional de asigurare a securității sub forma sporirii puterii militare naționale și militarizării politicilor, economiei sau vieții societății. Prin urmare, au apărut concepte de genul securitate colectivă, securitate comună sau securitate prin cooperare dar toate aceste trei concepte au ca numitor comun dimensiunea militară predominantă. Analizând securitatea în ansamblu, specialiștii consideră că aceasta are în principiu următoarele dimensiuni: dimensiunea umană, dimensiunea politică, dimensiunea economică, dimensiunea socială, dimensiunea culturală, dimensiunea ecologică și nu în ultimul rând o dimensiune militară.

Dimensiunea umană sau altfel spus securitatea umană are în vedere faptul că obiectul de referință al securității este individul uman iar starea de securitate a indivizilor trebuie să constituie punctul de pornire al oricărui studiu din acest domeniu. Securitatea umană reprezintă o stare ce exprimă percepția absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa existenței valorilor și intereselor

indivizilor umani (în orice formă de constituire) dar și procesele de formare și de gestionare a acestei percepții.

Dimensiunea politică poate fi analizată pe două niveluri: cel intern, în care conceptele de bună guvernare și proastă guvernare sunt principalele probleme iar pe nivelul doi, cel extern, se raportează la securitatea internațională sau la dreptul internațional. Guvernarea reprezintă în sens larg, procesul decizional și cel prin care sunt sau nu sunt implementate deciziile. Este în general acceptată ideea că guvernarea este o activitate al cărui scop este supravegherea și controlul societății pentru a urma o anumită direcție ce reflectă nevoile programatice. Banca Mondială definește guvernarea prin tradițiile și instituțiile pe baza cărora se exercită autoritatea într-o țară, cu scopul realizării binelui comun¹⁵⁴⁷. Aceasta include: procesul prin care sunt selecționați, monitorizați și înlocuiți cei care dețin autoritatea; capacitatea guvernului de a gestiona eficient resursele și de a implementa politicile; respectul cetățenilor și al statului pentru instituțiile care guvernează interacțiunile economice și sociale dintre ei. Comisia Europeană, ca principal organism al Uniunii Europene pentru rezolvarea problemelor de acest tip, consideră că guvernarea se referă la capacitatea statelor de a-și „servi” cetățenii, la regulile, procesele și comportamentele prin care sunt exprimate și gestionate interesele și prin care este exercitată în societate puterea¹⁵⁴⁸ în ciuda caracterului său larg și deschis, strâns legat de aspectele de bază ale funcționării oricărui sistem politic sau social.

Dimensiunea socială și dimensiunea economică sunt interdependente și nu pot fi tratate de sine stătător. Astfel, dimensiunea socială poate fi analizată în termeni de populație și mișcarea acesteia (numărul, ritmul de creștere, evoluția componentelor sporului natural și a migrației externe, structura demografică, durata medie a vieții precum și nivelul de instruire care toate la un loc dau profilul demografic al unei populații), norme și reguli, statusuri și roluri, interacțiuni între actorii sociali și altele. Deosebit de important este aspectul populației deoarece numărul și calitatea acesteia determină în mare măsură atât puterea statului cât și politicile pe care acesta le promovează la nivel național și internațional¹⁵⁴⁹. Ceea ce se manifestă la nivel mondial sunt tendințele generate de fertilitate adică deplasarea centrului de greutate al populației globale din lumea dezvoltată în lumea în curs de dezvoltare. Importanța acestui aspect este dat de faptul că zonele în curs de dezvoltare se caracterizează la momentul actual de acutizarea sărăciei. O altă tendință a lumii de azi o constituie urbanizarea excesivă deoarece peste jumătate din populația lumii trăiește în arii urbane iar în cazul unor națiuni ariile urbane devin disproporționat de mari în raport cu suprafața țării. Influența celor două aspecte, fertilitatea și urbanizarea excesivă influențează sursele puterii militare în sensul în care statele cu fertilitate scăzută vor fi determinate să înlocuiască puterea umană cu tehnologia în timp ce statele cu fertilitate crescută vor pune accentul atât pe o forță de

---

¹⁵⁴⁷ www.worldbank.org/wbi/governance

¹⁵⁴⁸ European Commission, *Communication on Governance and Development*, 2003, UNDP, Strategy Note on Governance for Human Development, 2004.

¹⁵⁴⁹ B. Nichiporuk, *The Security Dynamics of Demographic Factors*, RAND, Corporation, 2000.

elită unică cât și o forță mai mare de rezerviști mai puțin instruită sau echipată. Din punct de vedere economic securitatea trebuie privită pe două planuri și anume: pe *plan național* ca și capacitatea statului de a gestiona probleme precum inflația, șomajul, calitatea vieții, balanța de plăți, lipsa oportunităților economice, nivelul crescut de protecționism etc., care determină potențialul statului de menținere a independenței producției militare din punct de vedere economic, reflectând astfel relația dintre puterea economică și cea militară; pe *plan internațional* trebuie avut în vedere raportul dintre cei care pierd și cei care câștigă pe piața globală și ritmul în care acest fenomen provoacă adâncirea inegalităților economice, a comerțului ilegal cu substanțe interzise și nu în ultimul rând comerțul ilegal cu ființe umane.

A doua jumătate a secolului XX a adus importante schimbări în ceea ce privește economia națională a statelor, economia internațională și nu numai. Dacă schimbările economice de la nivel mondial au început cu criza petrolului din ani '70, „schimbările din domeniul securității au început la sfârșitul anilor '80, provocând dramatice răsturnări în formularea politicii externe a statelor”¹⁵⁵⁰.

Dimensiunea economică a securității, în epoca actuală, este dată de sărăcia persistentă și de mare amploare ceea ce duce la degradarea condiției umane și implicit la conflicte care în ultimă instanță nu fac decât să amplifice însăși sărăcia. Este din ce în ce mai greu a împiedica efectele sărăciei care determină amenințări la adresa securității internaționale. Iată de ce aspectele economice determină practic toate dimensiunile securității. Puterea unei economii este strâns legată de mărimea țării, de stabilitatea sistemului politic, de relațiile cu vecinii și instituționalizarea unor relații externe corecte și nu în ultimul rând capacitatea de adaptare instituțională și umană la schimbările intervenite în condițiile interne și externe.

Interacțiunea securitate-economie-demografie este prezentă în toate stadiile dezvoltării individului, cunoașterea stării demografice determinând în ultimă instanță cea mai bună evaluare a durabilității dezvoltării economice și, implicit, a modalităților de realizare a stării de securitate. Pornind de la constrângerile economice resimțite de individ trebuie să fie tot atâtea obiective ale strategiilor și politicilor economice, sociale și în final de securitate.

Dimensiunea economică a securității se corelează preponderent cu dimensiunea umană (suprapopularea, sărăcia, bolile, lipsa locuințelor și a locurilor de muncă) și cu cea politică determinată de proasta guvernare. În mod cert, fiecare stat, indiferent de mărimea sau dezvoltarea lui își definește patru obiective de politică externă: „asigurarea propriei securități, asigurarea bunăstării cetățenilor, autonomia statului și menținerea unui statut pe scena internațională”¹⁵⁵¹.

În ceea ce privește **dimensiunea culturală** a securității aceasta comportă două aspecte: pe de o parte, impactul culturii asupra securității iar, pe de altă parte, existența sau inexistența unei culturi de securitate. Lipsa unei culturi de securitate generează o vulnerabilitate a națiunii ce nu a cultivat-o cu grave implicații asupra

---

¹⁵⁵⁰ Zsuzanna KACSO, *Între conflict și economie. Asigurarea bunăstării și siguranței pe viitor*, Editura Lumen, Iași, 2007.

¹⁵⁵¹ K.J.Holsti, *International Politics. A Framework for Analysis*, Sixth edition, University of British Columbia, New Jersey, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1994.

întregii comunități internaționale. Impactul culturii asupra securității umane este strâns legat de identitatea culturală, de sistemele de valori care conservă capitalul social și cultural, precum și sistemele de cunoaștere. Cultura împiedică conflictele etnice, religioase sau pe oricare alte criterii discriminatorii. O analiză de securitate privind impactul culturii nu trebuie să neglijeze cultura tehnico-științifică care determină revoluția în toate domeniile societății și, implicit, revoluția domeniului militar ca segment al realității sociale. Inovațiile tehnico-științifice pot constitui atât mijloace pentru creșterea gradului de realizare a stării de securitate cât și factori de risc în funcție de interesele umane și utilizarea acestora pentru realizarea scopului urmărit.

La nivel internațional se observă că globalizarea a accentuat fenomenul de aculturație împotriva căruia s-au ridicat multe voci și, în special, cele aparținând grupărilor naționaliste. În acest context, religia reprezintă unul din cele mai importante aspecte ale dimensiunii culturale a securității, ea deținând un rol-cheie atât prin prevenirea cât și prin provocarea unor variate forme de conflict (de la războiul tradițional stat contra stat, până la formele neconvenționale de violență politică exercitată de grupuri sau indivizi)¹⁵⁵². În analiza factorului religios al dimensiunii culturale a securității trebuie să se țină seama de câteva axiome¹⁵⁵³: conflictele religioase tind să aibă un nivel mai mare de intensitate, severitate, brutalitate și letalitate decât celelalte forme de conflict; războaiele au o durată mai mare atunci când religia este un important factor declanșator; în cazul eșecului unui stat, liderii religioși reprezintă figuri principale de autoritate; factorii religioși sunt invariabil legați de identitatea grupurilor etnice, de limba, teritoriul, politica și economia acestora; factorii religioși constituie o componentă esențială a procesului de gestionare și rezolvare a conflictelor.

Dimensiunea ecologică este necesar a fi analizată ca factor de securitate urmare a faptului că omenirea se află într-o profundă criză ecologică iar locația geografică și nivelul de bunăstare a unei anumite țări joacă un rol decisiv în interesul acordat combaterii efectelor dezastrului ecologic actual. În acest sens țările sărace tind să perceapă politicile industriale de mediu drept ceva pe care nu și-l pot permite.

Există trei categorii de amenințări ce definesc dimensiunea ecologică a securității: amenințările din partea mediului natural la adresa civilizației umane ce nu sunt rezultatul acțiunilor umane cum sunt cutremurile și erupțiile vulcanice precum și căderile de meteoriți și ciclul natural de întoarcere la o epocă glaciară; amenințările cauzate de acțiunile umane asupra sistemelor naturale sau structurilor planetei, atunci când schimbările făcute par a constitui amenințări existențiale la adresa unei părți sau a întregii civilizații (poluarea cu efecte asupra stratului de ozon); amenințări cauzate de acțiunile umane asupra sistemelor naturale sau structurilor planetei, atunci când schimbările făcute nu par a constitui amenințări existențiale la adresa unei părți sau a întregii civilizații însă au efect nociv pe termen lung (exploatarea resurselor

---

¹⁵⁵² T. Frunzeti, V. Zodian, *Lumea 2009, enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009.

¹⁵⁵³ P. Otis, *Religion and War in the Twenty-first Century*, în „Religion and Security : The New Nexus in International Relations”, Joint Military Intelligence College, 2004.

minerale). Toate aceste amenințări crează grave probleme mediului prin distrugerea ecosistemelor, schimbarea climei, pierderea biodiversității, distrugerea pădurilor, distrugerea stratului de ozon, precum și grave probleme energetice concretizate în reducerea, raritatea și distribuția inegală a resurselor naturale, poluare, gestionarea dezastrelor etc. Nu sunt de neglijat nici problemele legate de hrană și care generează fenomene de sărăcie, foamete, consumul în exces și degradarea terenurilor cultivabile și a resurselor de apă. În concluzie, degradarea mediului produce un șir lung de disfuncții majore și complexe generând vulnerabilități majore.

Dimensiunea militară a securității privește vulnerabilitățile, amenințările și riscurile de natură militară care continuă să țină „capul de afiș” pe agenda de securitate contemporană. În analiza puterii unui stat se manifestă două curente de opinie și anume: cel dintâi, potrivit căruia puterea economică a trecut pe primul plan, puterea militară pierzându-și importanța și al doilea, care susține că puterea militară este singurul și adevăratul determinant al puterii unui stat. Puterea militară reprezintă capacitatea statului, susținută de potențialul său militar (buget, resurse umane, infrastructură, armament, logistică, industrie de apărare și institute de cercetare-dezvoltare specifice) în scopul asigurării securității proprii și a aliaților și îndeplinirii obiectivelor/intereselor politico-militare. Prin urmare, capacitățile militare se constituie într-un instrument de forță al puterii cuprinzând: forțele armate active și de rezervă, având ca principali indicatori: numărul de persoane și tipurile de unități și mari unități combatante, numărul și calitatea sistemelor de arme importante, numărul și calitatea sistemelor de comunicații și de tehnologie a informației, diversitatea și calitatea elementelor de infrastructură, mărimea bugetului alocat apărării și repartitia acestuia pe categorii de cheltuieli, mai ales cele pentru modernizare și înzestrare.

Capacitatea unui stat de a-și folosi potențialul militar în conformitate cu politica de apărare și promovare a intereselor naționale dă dimensiunea reală a puterii militare. Dezvoltarea și implementarea celor mai noi cunoștințe în domeniul militar necesită resurse financiare importante, resurse de care unii dispun, alții nu, și dau dimensiunea reală a prăpastiei tehnologice între statele lumii. Puterea militară depinde, în mare măsură, de puterea economico-financiară a statului, de investițiile în inteligență și cercetare, de achizițiile tehnologice și umane.

Faptul că securitatea are în principal o dimensiune economică este deja un truism. Deși vulnerabilitățile sunt direct proporționale cu valoarea și impactul social al bogăției și securitatea este direct proporțională cu puterea economică și financiară. Insecuritatea este, la rândul ei, direct proporțională cu sărăcia, cu neputința, cu dificultățile traiului și al vieții. Putem spune că securitatea este o funcție importantă de sistem și de proces, o condiție a funcționării sistemelor și a menținerii unui echilibru dinamic necesar desfășurării activităților într-un mediu complex, schimbător, tensionat, competițional, cu evoluții complicate și, de cele mai multe ori, imprevizibile.

Este imperios necesar a se face o distincție clară între securitatea economică și dimensiunea economică a securității. Securitatea economică ține de funcționalitatea unei economii, de securitatea economică a individului, familiei, comunității, statului, precum și de condiția financiară și economică a vieții. Dimensiunea economică a

securității vizează funcționarea sistemelor sociale și politice ale statului, ale instituțiilor sale publice, a organizațiilor și organismelor naționale și internaționale și prin extrapolare a alianțelor și coalițiilor.

Securitatea economică vizează asigurarea condițiilor pentru menținerea activității economice în parametri normali și contracararea numeroaselor tipuri de atacuri dintre care cele mai importante sunt constituite din fraudele financiare, dependențele strategice, cibercriminalitatea, corupția precum și economia subterană.

Securitatea economică a teritoriului trebuie înțeleasă și ca un sistem de protecție a resurselor, a piețelor, a întreprinderilor și nu în ultimul rând protecția locurilor de muncă. Securitatea economică înseamnă în același timp prezervarea activelor strategice naționale adică a acelor sectoare de importanță strategică cum sunt: infrastructurile critice, energia, industria militară și tehnologia informației. Tot aici putem include elementele referitoare la demografie, resurse naturale și calitatea resursei umane.

Economia și finanțele reprezintă principalul potențial economic al unei țări și este cel care influențează decisiv potențialul militar, cuprinzând aici și sistemul de ordine și siguranță publică, așa cum și acesta la rândul său asigură buna funcționare a economiei și finanțelor. Economia este un factor generator de putere și bunăstare, un factor de rezistență a puterii, a securității și un factor de stabilitate. Un stat puternic din punct de vedere economic este un stat stabil ce-și permite inițiative politice și strategice și care va fi întotdeauna ascultat și respectat.

Principalele caracteristici ale dimensiunii economice a securității generatoare a capacității de apărare sunt următoarele: factor generator de resurse materiale și financiare; suport pentru toate tipurile de securitate (economică, financiară, individuală, colectivă, a instituțiilor, a statului etc.); factor de securitate intrinsecă și indirectă; constructor de arhitectură stabilă, dinamică și complexă, factor de globalizare cu misiunea de atenuare a conflictualității dintre state; suport de bază pentru parteneriatele strategice, pentru alianțe și coaliții. Toate aceste caracteristici arată că economia deși nu-și diminuează rolul de putere, de generator și de suport al puterii statului și armatei, trece la o nouă dimensiune aceea de internaționalizare și globalizare a suporturilor de putere.

Dimensiunea economică a securității este o extensie a securității economice și la celelalte domenii fiind în același timp o securitate de potențial și prin potențial. Securitatea economică este o funcție de sistem, intrinsecă sistemului și una de metasistem adică de proces, în sensul că, pentru a funcționa, o economie are nevoie de un ansamblu de parametri de dinamică, siguranță, protecție și stabilitate și care se dobândesc atât prin funcția de sistem cât și funcția de creare de securitate economică și socială. Așadar, dimensiunea economică constă într-un sistem de interdependențe care generează potențial, siguranță și stabilitate, în sisteme care se intercondiționează în spațiul securității, se autoregenerează și, împreună, configurează un sistem dinamic și complex căruia i se asociază arhitecturi procesuale cu dezvoltări complexe în toate dimensiunile de securitate posibile.

Dimensiunea economică a securității, ca și securitatea economică propriu-zisă, nu mai are doar o determinare liniară, de genul cu cât economia este mai performantă

cu atât securitatea este mai sigură, ci una neliniară, dinamică și complexă în sensul că determinările se intercondiționează și generează un spațiu de securitate adecvat situațiilor, greu detectabil și previzibil, care seamănă foarte mult cu sistemul saltului de frecvență folosit pentru securitatea informației transmise prin stațiile de radio din sistemele de comunicații.

Dimensiunea economică are diferite accepțiuni, în raport cu școlile de relații internaționale. Pe de o parte, curentele liberale și neoliberales tind să reducă rolul statului în economie și în concurența economică națională și globală. Pe de altă parte, în lumea de astăzi se înregistrează și curente de protecționism sau „patriotism economic”. În principiu, securitatea economică presupune contracararea tuturor pericolelor, amenințărilor și riscurilor la adresa resurselor de natură economică. În aceste categorii sunt incluse: interdicțiile internaționale la resursele și piețele economice; îngrădirea liberei dezvoltări a schimburilor economice bi și multilaterale; blocadele și boicoturile de tip economic; dictatul economic etc.

Putem concluziona că deși puterea armată nu depinde în exclusivitate de puterea economică, depinde însă în exclusivitate de cerințe și de resurse, precum și de modul în care se cer acestea folosite pentru a genera putere militară. Puterea economică este cea care constituie suportul de rezistență pe termen lung pentru o putere armată.

Bibliografie:

- [1] ALEXANDRESCU, Gr., *Amenințări la adresa securității*, Editura U.N.Ap., București, 2004
- [2] ALEXANDRESCU, Gr., VĂDUVA, Gh., *Infrastructuri critice. Pericole, amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție*, Editura U.N.Ap., București, 2006
- [3] FRUNZETI, T., ZODIAN, V., *Lumea 2009, enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009
- [4] HOLSTI, K.J., *International Politics. A Framework for Analysis, Sixth edition*, University of British Columbia, New Jersey, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1994
- [5] KACSO, Zsuzanna, *Între conflict și economie. Asigurarea bunăstării și siguranței pe viitor*, Editura Lumen, Iași, 2007
- [6] MUREȘAN, M., ENACHE, D., *Globalizarea la începutul secolului XXI. Securitatea națională a României în epoca globalizării*, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [7] NICHIPORUK, B., *The Security Dynamics of Demographic Factors*, RAND, Corporation, 2000
- [8] OTIS, P., *Religion and War in the Twenty-first Century*, în „Religion and Security: The New Nexus in International Relations”, Joint Military Intelligence College, 2004
- [9] European Commission, *Communication on Governance and Development*, 2003, UNDP, Strategy Note on Governance for Human Development, 2004.
- [10] www.worldbank.org/wbi/governance

COMPONENTA ECONOMICĂ A CAPACITĂȚII DE APĂRARE

Mariana TUDOR*

THE ECONOMIC COMPONENT OF THE DEFENCE CAPABILITY

Durable economic development presupposes setting aside local unproductive traditions and initiating and unfolding modern programs of development in order to ensure economic performance, network functioning and environment protection in close connection with the superior valuing of resource, creating specific strategic infrastructures, ensuring the economic security of people and communities, alongside with the accelerated economic integration in to the EU structures.

Securitatea și apărarea fac parte din acele componente ce pun în operă modalități de îndeplinire a intereselor vitale ale statelor și comunităților. În condițiile în care tot mai multe voci din țările dezvoltate consideră că statul nu poate furniza securitate pe măsura nevoilor lor, statele democratice au considerat că este de datoria lor să se rupă de modul tradițional de asigurare a securității sub forma sporirii puterii militare naționale și militarizării politicilor, economiei sau vieții societății. În epoca actuală se încearcă realizarea unui echilibru între calitatea vieții și capacitățile militare ale statului și între societatea civilă și cea politică, pe de o parte, și forțele armate, pe de altă parte. Strategiile de securitate națională continuă să acorde un spațiu mai amplu dimensiunii militare comparativ cu cel rezervat dimensiunilor nonmilitare ale securității.

Redefinirea conceptului de securitate se desfășoară într-un context în care actorii statali și nonstatali au viziuni diferite asupra provocărilor la adresa securității, în conformitate cu tradiționala distincție între Nord și Sud din relațiile internaționale în sensul în care Nordul și-a centrat atenția pe terorism și armele de distrugere în masă, în timp ce Sudul este preocupat de sărăcie și subdezvoltare. Elaborarea unei viziuni comune asupra securității va fi posibilă numai prin conștientizarea faptului că multe dintre actualele provocări sunt de fapt rezultatul existenței unor vulnerabilități și amenințări comune ce necesită soluții de aceeași natură. În această idee au apărut concepte de genul securitate colectivă, securitate comună sau securitate prin cooperare. Toate aceste trei concepte au predominantă dimensiunea militară¹⁵⁵⁴.

Pentru a determina importanța componentei economice a capacității de apărare este necesar a scoate în relief vulnerabilitățile, amenințările și riscurile

---

* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹⁵⁵⁴ Frunzeti, Teodor, Zodian, Vladimir, *Lumea 2009 Enciclopedie Politică și Militară*, Editura CTEA, București, 2009

la care este expus Statul în raport cu tendințele economice, politice, militare, științifice, culturale. În acest sens vulnerabilitățile se asociază, în majoritatea cazurilor, cu procesele economico-sociale în derulare, cu resursele materiale existente, condițiile de mediu, precum și cu multiplele ipostaze ale comportamentului actorilor statali și nonstatali. Problema cea mai arzătoare a vremurilor pe care le trăim o constituie globalizarea pe care toți încearcă să o înțeleagă și să atragă de partea lor oportunitățile create de acest fenomen. Tendința dominantă, unanim recunoscută, constă în integrarea la scară globală a principalelor forțe ale economiilor, tot mai puțin naționale și tot mai mult dependente de centrele globalizatoare.

Interdependența între țări a crescut și, prin urmare, conjunctura internațională determină tot mai mult conjunctura națională, prin simplu fapt că exporturile reprezintă o tot mai importantă parte a producției. Toate țările suportă constrângeri de natură economică din exterior deoarece recesiunea din țara unui partener comercial se va răsfrânge inevitabil și asupra propriei economii. Globalizarea creează deopotrivă oportunități și vulnerabilități pentru oricare entitate socială. Astfel, cea mai mare parte a prosperității mondiale și îmbunătățirea standardului de viață din ultimii ani derivă din expansiunea comerțului global, investițiilor, informațiilor și tehnologiei.

Dimensiunea economică a securității și implicit a capacității de apărare rezultă din faptul că fără o economie modernă și puternică, nu există și nu poate exista cu adevărat siguranță, prosperitate și stabilitate, nici la nivelul individului și al familiei, nici la nivelul statului și nici la nivel internațional. Securitatea și apărarea fac parte din acele componente ce pun în operă modalități de îndeplinire a intereselor vitale ale statelor și comunităților. Curentele neo-liberale din economie și din viața politică a din ce în ce mai multor state, care tind să diminueze rolul statului în procesul economic, nu reușesc să diminueze semnificativ conceptul de securitate și nici pe cel de apărare. Chiar și statele care cultivă intens filosofia economiei de piață, adică neîngrădirea acțiunii unor factori economici asupra dinamicii economice, măsurilor de securitate economică, de protecție și apărare a intereselor întreprinderilor, a intereselor naționale, conceptului de securitate nu-i sunt știrbite atributele ci din contră. În acest sens, de multe ori, insistența cu care se sugerează sau se impun modalități mai mult sau mai puțin directe de eliminare a oricărei forme de intervenție a statului în economie, nu se referă la tendințele firești de dinamizare a economiei, de implementare a unor metode moderne și eficiente de creștere economică prin adaptarea rapidă la situația economică reală și concretă, ci ea reprezintă doar o altă modalitate și o altă etapă în războiul economic mondial. Multe economii naționale au fost distruse, cu bună știință, prin fractalizarea economiei și introducerii haosului economic sub forma unor necesități de liberalizare a economiei. Căderea unei economii naționale are efecte

dezastruoase pe toate planurile începând cu securitatea economică a individului și familiei acestuia, continuând cu diminuarea securității economice a statului, a potențialului său de acțiune și de reacție, în caz de conflict, și implicit cu amplificarea vulnerabilităților politice, economice, sociale și militare ale statului.

Economia și finanțele reprezintă potențialul economic al unei țări cu influență directă asupra potențialului militar așa cum la rândul lui potențialul militar asigură buna funcționare a economiei și finanțelor. Prin urmare, economia este un factor generator de putere și bunăstare și chiar dacă securitatea și apărarea cuprind și alte componente extrem de importante, cum sunt: potențialul demografic, sistemele de valori, cultura incluzând aici și cultura de securitate și apărare precum și o cultură a alianțelor și coalițiilor, un potențial diplomatic și unul informațional, economia se va prezenta întotdeauna ca o structură de rezistență a puterii, ca o arhitectură generatoare de putere, securitate și stabilitate. Așadar, dimensiunea economică a securității este una de tip sinergic și existențial deoarece adună în jurul ei și integrează, în același concept de putere, toate celelalte dimensiuni și anume - umane, culturale, sociale, informaționale și militare - dându-le forță și consistență.

Între economie, tehnologie și potențialul militar a existat, totdeauna, o legătură foarte strânsă în sensul în care cu cât economia este mai dezvoltată cu atât tehnologia este mai înaltă, ori, după cum este bine știut, numai o tehnologie de înaltă performanță este capabilă să producă armament și tehnică militară în condițiile actuale ale polarizării societății.

Referitor la componenta economică a capacității de apărare este necesar să mă refer și la resursele energetice, asigurarea hranei, a rezervelor de apă, a degradării mediului, problematica populației - sărăcia extremă, degradarea educației care influențează în mod direct capacitatea de apărare.

După cum este bine știut, resursele energetice și cele de materii prime sunt în general limitate și repartizate inegal pe suprafața planetei. Expansiunea industrială și globalizarea economică acționează ca mari consumatoare de materii prime și produse energetice. Energetica se bazează pe combustibili fosili și nucleari și nu pe resurse regenerabile. Accesul la resursele energetice și de materii prime joacă un rol foarte important în creșterea capacității de apărare prin faptul că gestionarea acestora duce la asigurarea capacității proprii de apărare, în timp ce accesul la propriile resurse ale marilor concerne transnaționale face ca utilizarea acestor resurse să se facă cu dificultate și la prețuri, de cele mai multe ori, peste cele pe plan mondial. Statul trebuie să-și gestioneze prin forțe proprii resursele de materii prime de care dispune pentru a nu-și pune în pericol, pe termen lung, însăși propria existență.

Una din marile probleme care privește lumea contemporană o constituie asigurarea hranei și a rezervelor de apă. Deși este o problemă care preocupă, cu

precădere, țările suprapopulate sau sărace în resurse naturale aceeași problemă o poate constitui și pentru statele aflate în curs de dezvoltare cum este cazul României.

Degradarea mediului este o altă realitate a lumii contemporane și căreia i se încearcă a se găsi o rezolvare adecvată. Pentru România ca țară membră a Uniunii Europene dezvoltarea durabilă nu este una dintre opțiunile posibile ci singura perspectivă rațională a devenirii naționale, având ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluența factorilor economici, sociali și de mediu. Conceptul de dezvoltare durabilă se referă la o formă de creștere economică ce răspunde nevoilor societății în ceea ce privește bunăstarea pe termen scurt, mediu și cel mai important, pe termen lung. Acest concept se bazează pe ipoteza că dezvoltarea trebuie să răspundă nevoilor actuale fără a periclita perspectivele de dezvoltare ale generațiilor viitoare.

Problematica raporturilor dintre om și mediul natural a intrat în preocupările comunității internaționale începând cu prima Conferință a ONU asupra Mediului (Stockholm, 1972) și s-a concretizat în lucrările Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, instituite în 1985. Raportul acestei Comisii prezentat în 1987 de G. H. Brundland și intitulat „Viitorul nostru comun” a oferit prima definiție acceptată a dezvoltării durabile ca fiind „o dezvoltare care satisface nevoile generației actuale fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-și satisface propriile nevoi”¹⁵⁵⁵.

Conceptul de dezvoltare durabilă are ca premisă constatarea că civilizația umană este un subsistem al ecosferei, dependent de fluxurile de materie și energie din cadrul acesteia, de stabilitatea și capacitatea ei de autoreglare. Politicile publice care se elaborează în baza Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României urmăresc restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economică și integritatea mediului natural în forme înțelese și acceptate de societate. Având în vedere percepțiile generale privind securitatea, dezvoltarea durabilă urmărește însăși realizarea acesteia. Până nu demult, politicile de dezvoltare erau, în general, văzute ca stimulatoare pentru sporirea activităților umane, în timp ce politicile de mediu erau văzute ca încercări de a restrânge aceste activități. În ultimii ani, ideii „mediului de constrângere” i-a făcut loc ideea „mediului ca partener”, ceea ce înseamnă că dacă nu se vor contabiliza și costurile daunelor provocate mediului, acestea vor conduce, până la urmă, la ineficiența creșterii veniturilor și bunăstării și, deci, la o stagnare sau diminuare a resurselor necesare capacității de apărare. Prin urmare, creșterea economică trebuie să reducă și nu să crească riscul unei crize economice. Calea care asociază creșterea și vulnerabilitatea scăzută este mai durabilă decât cea care nu o face. Exemplific

---

¹⁵⁵⁵ Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare – Raportul Brundland – „Viitorul nostru comun”, 1987, pag.43

în economie prin căderea cursului leului care poate duce la supraexploatarea resurselor naturale pentru menținerea acceptabilă a veniturilor. Din păcate, în ciuda unui consens cvasiunanim, la nivel conceptual, privind necesitatea de a integra politicile pentru dezvoltare și cele pentru protecția mediului, rămâne încă o mare prăpastie între demersul retoric și cel practic. Singura soluție o reprezintă trecerea la practici și tehnologii noi pentru contracararea impactelor adverse ale creșterii economice asupra mediului.

Fiecare stat încearcă să-și reducă insecuritatea, fie prin diminuarea vulnerabilităților sale, fie prin prevenirea sau micșorarea amenințărilor, această idee constituind în fapt baza ideilor de securitate națională sau internațională. „Riscul și securitatea sunt concepte care umplu viața mondenă¹⁵⁵⁶”. Autoritățile naționale sunt preocupate, în egală măsură, atât de configurarea mediului de securitate, cât și de politicile de securitate al căror scop este prevenirea și contracararea vulnerabilităților, riscurilor, pericolelor și amenințărilor. În același timp, Strategia de Securitate Europeană¹⁵⁵⁷, lansată în 2003, este un document în care sunt enumerate, fără a fi explicate, unele vulnerabilități precum: sărăcia, foamea, eșecul creșterii economice etc. Constituie un risc la adresa securității naționale a României, prin conținutul său, dat de amenințare, vulnerabilitate și impact pentru orice acțiune, inacțiune sau situație, care produce sau ar putea genera efecte, pe cale naturală sau implicare umană, care ar modifica în vreun fel, la nivel regional sau național, situația anterioară producerii evenimentului, caracterizată de legalitate și stabilitate. Astfel, materializarea ori exprimarea intenției de materializare, deliberată sau accidentală, a unui risc asupra teritoriului sau populației noastre constituie o amenințare la adresa securității naționale a României. Considerăm riscuri și amenințări la adresa securității economice a României¹⁵⁵⁸ următoarele:

- punerea în pericol a securității economice prin: periclitarea resurselor economice vitale, prin distrugere cu intenție sau din culpă a unor elemente ale infrastructurii critice ori monopolizarea, fără drept, a unei părți substanțiale din aceste resurse; lipsirea de protecție a intereselor economice strategice ale României; blocarea accesului la resursele strategice de energie, alimentarea cu apă potabilă și alte asemenea necesare supraviețuirii, degradarea ori distrugerea acestora; subminarea intereselor financiar-bancare strategice ale României; acțiuni concrete pentru subminarea

---

¹⁵⁵⁶ Morgenthau, Hans, *Politics among nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Knopf, 1973, p.118

¹⁵⁵⁷ Așa-numita „Strategie Solana”.

¹⁵⁵⁸ *Strategia de securitate națională a României, România Europeană, România Euroatlantică: pentru viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă*, București, 2007

economiei naționale prin afectarea certă a activităților economice cu caracter strategic.

- punerea în pericol a infrastructurii critice prin: degradarea sau distrugerea rețelelor magistrale de transport a resurselor energetice și de alimentare cu apă, a căilor de comunicații, a lucrărilor și amenajărilor hidroenergetice, inclusiv a sistemelor de protecție împotriva accidentelor și calamităților; neconstituirea rezervelor pentru necesități umanitare și intervenție în situații de urgență, de asediu, la mobilizare ori în caz de război; neînlăturarea vulnerabilităților și a factorilor de risc reprezentate de activitățile cu grad ridicat de pericol nuclear, chimic, bacteriologic și alte asemenea care pot determina catastrofe ori dezastre.
- punerea în pericol a securității ecologice prin: degradarea, cu efect major la nivel regional sau național, a mediului ambiant și generarea de schimbări climaterice.
- punerea în pericol a securității sociale prin: deturnarea, cu efect major la nivel regional sau național, a sumelor destinate constituirii fondurilor sau realizării prestațiilor de securitate socială, în conformitate cu legislația națională.
- punerea în pericol a securității medicale prin: distrugerea unor părți ale rețelei care oferă asistență medicală; distrugerea conținutului depozitelor și rezervelor de materiale necesare pentru asigurarea stării de sănătate a populației; generarea de epidemii sau pandemii.

O importanță deosebită o au riscurile economice ce țin de securitatea individului odată cu integrarea în Uniunea Europeană. Integrarea a adus pentru firmele românești noi posibilități, dar și noi riscuri, mai ales pentru cele care nu sunt pregătite să țină piept concurenței. Costurile pentru certificarea sistemelor de management al calității sau al mediului, obținerea etichetei ecologice pentru produse, dar și lipsa de promovare pe piața internațională sunt piedici în calea companiilor românești și prin urmare duce la diminuarea capacităților privind apărarea națională.

Una din cele mai mari probleme cu care se confruntă economia românească și care afectează în mod direct capacitatea de apărare a țării o constituie absorbția fondurilor europene. Simpla angajare din partea Comisiei Europene a unor fonduri destinate dezvoltării nu constituie și condiția necesară pentru a beneficia de aceste fonduri. Potrivit Netherlands Economic Institute (2002), capacitatea de absorbție are trei dimensiuni:

- macroeconomică - definită prin raportarea asistenței externe la PIB-ul statului receptor;
- administrativă - definită prin abilitatea autorităților publice naționale de a gestiona întregul proces de intermediere a

resurselor financiare de la sursa de finanțare (Uniunea Europeană) la beneficiarii finali – persoane fizice și juridice eligibile;

- financiară - definită prin posibilitatea statelor membre de a cofinanța programele de dezvoltare care beneficiază de sprijin comunitar.

În cazul primei dimensiuni este clar că o depășire a unui nivel prag al indicatorului va face imposibilă cheltuirea în totalitate a resurselor financiare externe iar pentru evitarea unei astfel de situații, responsabilitatea principală revine autorităților comunitare care stabilesc, după criterii judicioase, nivelul alocărilor pentru fiecare stat membru.

În cazul celorlalte două dimensiuni, responsabilitatea principală pentru asigurarea unui grad ridicat de absorbție a fondurilor revine fiecărui stat membru. Latura administrativă a capacității de absorbție a fondurilor comportă, a rândul ei, două componente ambele influențând gradul de utilizare a resurselor externe. Pe de o parte, se poate identifica „oferta” de finanțare, purtătorul acesteia fiind administrația publică prin instituțiile sale specializate. De cealaltă parte se situează „cererea” ai cărei purtători sunt cei care propun proiectele de finanțat. Pentru îmbunătățirea absorbției de fonduri Comisia Europeană propune o așa numită „regulă de aur” adică pentru o capacitate administrativă de absorbție cât mai ridicată este necesar ca numărul instituțiilor implicate în programarea și implementarea fondurilor comunitare să fie cât mai mic. La rândul ei, componenta „cererii” trebuie să suporte și ea transformări. Lipsa unei culturi a managementului de proiect s-a dovedit și se dovedește un serios impediment în calea absorbției fondurilor comunitare în sensul în care România contribuie la Uniunea Europeană cu fonduri mai mari decât cele pe care reușește să le atragă. Criza economico-financiară globală declanșată în 2008 a generat la nivelul Uniunii Europene necesitatea adaptării sistemului monetar și financiar față de aceste provocări. Aceste propuneri pot fi grupate în trei categorii: prevenirea și managementul crizei, cooperarea regională și globală, reforma cadrului instituțional. Există îngrijorări și cu privire la vulnerabilitatea sistemelor financiare internaționale față de abuzuri. Un efect advers al globalizării pe piețele financiare îl reprezintă faptul că sistemul a devenit mai dificil de protejat împotriva abuzurilor cum ar fi spălarea banilor, finanțarea activităților criminale și teroriste, evaziunea fiscală, sustragerea de la respectarea regulilor.

În actuala criză care a cuprins, în ansamblul ei Uniunea Europeană, răspunsul României încă se lasă așteptat prin elaborarea unui plan anticriză.

Bibliografie:

- [1]*** Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare - Raportul Bruntland- „Viitorul nostru comun”, 1987, pag.43
- [2]*** *Strategia de securitate națională a României, România Europeană, România Euroatlantică: pentru viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă*, București, 2007
- [3]DĂIANU, Daniel, *Ce vom fi în Uniune- Pariul modernizării României*, Editura Polirom, Iași, 2006
- [4]FRUNZETI, T., ZODIAN, V., *Lumea 2009, enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009
- [5]MORGENTHAU, Hans, *Politics among nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Knopf, 1973
- [6]NĂSTASE, Adrian, *România Europeană*, Editura MondoMedia, Institutul Social-Democrat Ovidiu Șincai, 2007
- [7]MUREȘAN, M., ENACHE, D., *Globalizarea la începutul secolului XXI. Securitatea națională a României în epoca globalizării*, Editura U.N.Ap., București, 2005.

FORȚA MULTINAȚIONALĂ DE PACE DIN SUD-ESTUL EUROPEI – OPȚIUNE CU VALENȚE EXTINSE PENTRU MEDIUL DE SECURITATE

Lucian MAFTEI*

The seven States-Parties to the MPFSEE Agreement agreed in 1998 to establish the Multinational Peace Force South-Eastern Europe or South-Eastern Europe Brigade (SEEBRIG). This decision was taken in order to express their commitment to contribute to regional security and stability, and to foster good neighborly relations among the countries in South-Eastern Europe. Any further action should be established to be done in the context of the Southeastern Europe Defence Ministerial (SEDM) process, the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) and in the spirit of Partnership for Peace (PfP). During its existence of more than ten years SEEBRIG continuously gained experience and became an important and very well-known organization capable to participate in Peace Support Operations wherever and whenever is needed. SEEBRIG proved to all nations the huge steps in achieving its desired potential by being deployed in International Security Assistance Force (ISAF) for six months, in 2006.

Transformările produse de rearanjarea ordinii mondiale au adus la sfârșitul secolului al XX-lea o escaladare fără precedent a conflictelor regionale, inclusiv în Europa. În mod deosebit Sud-Estul Europei a fost zguduit de conflicte etnice care au dus, odată cu modificarea existenței actorilor statali prin dispariția unora și apariția altora, la suferința a mii de oameni prinși în vârtoarea istoriei pe care nu au dorit-o trăită cu asemenea intensitate și sacrificii. Stingerea respectivelor conflicte a fost marcată de un efort deosebit al statelor din Europa, dar a presupus și implicarea Alianței Nord-Atlantice care, prin acțiunile întreprinse a avut ca scop reconstruirea și menținerea păcii în această zonă a Europei. Dimensiunea angajamentului luat de statele din regiune și de NATO pentru ca experiențele cumplite să nu se mai repete, a condus la analizarea necesității de a crea un mecanism care să poată fi garantul pe termen lung a unui mediu stabil de securitate în Sud-Estul Europei.

În acest context, miniștrii apărării din Albania, Bulgaria, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM), Italia, Turcia și Statele Unite ale Americii și-au propus la Tirana, în martie 1996, să întreprindă demersurile necesare pentru a pune bazele unei noi Europe de Sud-Est. Cea de-a doua întâlnire în această formulă la Sofia, în anul 1997, a pus în operă Reuniunea miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est sau, așa numitul Proces SEDM. La Procesul SEDM participă, în cadrul unor întâlniri periodice, miniștrii apărării, adjuncții acestora și șefii sau locțiitorii statelor majore ale armatei statelor din Sud-Estul Europei. La nivelul SEDM se desfășoară două reuniuni pe an: una a miniștrilor apărării care are caracter decizional și una a șefilor de state majore generale dedicată consultărilor militare. Activitățile desfășurate în cadrul Procesului SEDM au drept scop „intensificarea procesului de înțelegere și cooperare politico-militară regională, menit să contribuie la întărirea stabilității și securității în Europa de Sud-Est” și se susține pe trei piloni principali:

---

* Colonel, Statul Major General, Direcția logistică

promovarea relațiilor de bună vecinătate și de cooperare în regiune, întărirea capacităților de apărare prin cooperare în cadrul unui efort comun și stabilirea conexiunilor necesare pentru facilitarea integrării în instituțiile Euro-Atlantice. Actualmente, în cadrul Procesului SEDM participă o serie de state din regiune, membre NATO sau PfP, astfel: Albania, Bulgaria, Croația, Grecia, Italia, FYR Macedonia, România, Slovenia, Turcia, Statele Unite și Ucraina. Aceste state au statutul de membru deplin. Mai sunt prezente în cadrul Procesului, cu statut de observator, Bosnia Herțegovina, Serbia, Georgia și Republica Moldova – ultimul stat participă numai la reuniunile miniștrilor apărării.

Procesul SEDM susține o serie de proiecte care au fost dezvoltate și sunt gestionate în continuare pentru a garanta realizarea scopului și atingerea obiectivelor pe care Procesul și le-a propus. *Rețeaua de simulare în Sud-Estul Europei (SEESIMNET)* reprezintă un proiect care are menirea de a furniza o arhitectură necesară pentru organizarea de exerciții asistate de calculator (CAX), precum și pentru alte nevoi de gestionare a informațiilor. De asemenea, proiectul dispune de mijloacele necesare pentru a răspunde la situațiile de criză reale. Verificarea și dezvoltarea capacității se realizează prin exercițiul de instruire prin simulare asistat de calculator denumit "SEESIM" care se desfășoară o dată la doi ani. În cadrul Procesului, Grecia conduce *Rețeaua de telemedicină pentru interconectarea spitalelor militare din statele membre SEDM (SEDM/IMIHO)* care utilizează sistemele informatice și de comunicații cu scopul de a acorda asistență medicală la distanță prin satelit. *Grupul de lucru pentru sprijinirea ministerelor apărării pentru neproliferarea Armelor de Nimicire în Masă, securitatea frontierelor și lupta împotriva terorismului (CBSC)* are ca scop dezvoltarea mecanismelor juridice, promovarea unei legislații unitare și multiplicarea eforturilor mecanismelor de cooperare. Aceste "unelte" sunt dezvoltate pentru îmbunătățirea cooperării interagenții în combaterea riscurilor neconvenționale la adresa securității regionale. *Grupul de Lucru pentru cooperarea în domeniul industriei de apărare, cercetării și tehnologiei (SEEDIRET)* urmărește dezvoltarea, cu prioritate, a două subproiecte: "Dezafectarea minelor și muniției ieșite din uz" și "Stabilirea criteriilor comune pentru certificarea producătorilor de materiale și echipamente pentru apărare". *Grupul de lucru pentru cooperare în domeniul educației militare în Europa de Sud-Est (SEMEC)* este un proiect propus de Albania în anul 2006. Acest proiect urmărește îmbunătățirea interoperabilității structurilor militare de învățământ din țările membre SEDM. Unanim se consideră însă, la nivelul Procesului SEDM, că proiectul cel mai de substanță care a fost realizat este *Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est (Multinational Peace Force Southeastern Europe - MPFSEE)*.

Propunerea de înființare a Forței Multinaționale de Pace, cu valoare de brigadă, a fost lansată cu ocazia reuniunii miniștrilor apărării din sud-estul Europei (Sofia, 1997), iar Acordul pentru ratificare a fost semnat la Skopje la 26 septembrie 1998. Ulterior, la 12 ianuarie 1999, la Atena, a fost semnat Protocolul adițional la Acordul privind Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, ambele fiind considerate actele de naștere ale Brigăzii din Sud-Estul Europei – SEEBRIG. Acordul de ratificare din septembrie 1998 a fost semnat de șapte state – Albania, Bulgaria,

Grecia, Italia, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM), România și Turcia – plecând de la înțelegerea faptului că dialogul și cooperarea între statele din Sud-Estul Europei reprezintă calea spre dezvoltarea viitoare, cu angajamentul de a contribui la securitatea și stabilitatea regională și prin promovarea unor relații de bună vecinătate.

La acest moment, MPFSEE are două componente: SEEBRIG, componentă militară operațională, multinațională, de nivel brigadă cu un efectiv aproximativ de 5000 de oameni și Grupul de forțe de geniu (ETF) pentru intervenție la crize umanitare și asistență civilă în caz de dezastre, la care fiecare națiune participă cu forțe de valoare companie.[2] Compunerea de forțe a SEEBRIG este dată numai de elemente terestre, nefiind prevăzută nici un fel de participare a forțelor aeriene sau navale, cu excepția Echipelor de Control Aerian Tactic (T.A.C.P.). Brigada este o forță terestră "în așteptare", sprijinită de elementele altor categorii de forțe, atunci când și dacă este necesar. Conform prevederilor Acordului, unitățile destinate SEEBRIG rămân pe locurile de dislocare din teritoriul național și se regrupează pentru constituirea acestora în cazul exercițiilor și activităților de instruire, în conformitate cu programele comune existente, iar pentru situații neprevăzute, în conformitate cu decizia părților în acest sens.

Organismul care are responsabilitatea executivă de a pune în operă o asemenea decizie este Comitetul Director Politico-Militar (Politico-Military Steering Committee - PMSC). În cadrul acestui organism executiv comun de supraveghere și orientare politică pentru desfășurarea, angajarea și desfășurarea altor activități ale MPFSEE, fiecare națiune desemnează o delegație condusă de un reprezentant superior de rang superior care poate fi consiliat de un grup de experți din diferite domenii. Președinția PMSC se asigură de către fiecare națiune, anual, prin rotație, pe principiul ordinii alfabetică, dacă nu se decide altfel. Rolul principal al PMSC este de a asigura supravegherea în vederea obținerii conformității și armoniei cu scopurile și principiile stabilite în Acordul de constituire a MPFSEE. PMSC elaborează orientările generale pe care le supune aprobării reuniunilor miniștrilor, necesare funcționării și angajării eficiente a MPFSEE, în următoarele domenii: programul anual de exerciții și pregătire, bazat pe propunerile comandantului structurii de forțe; administrarea și coordonarea datelor cu privire la contribuțiile de trupe posibile și corespunzătoare MPFSEE; propunerile cu privire la posibilele dislocări; orientările generale cu privire la angajare și directivele referitoare la folosirea structurii de forțe și la regulile de angajare; sprijinul logistic, cerințele și capacitățile de mișcare și de transport; bugetul comun; restructurarea structurii de forțe și organizarea activității de comandă și control, după cum este necesar; relațiile cu formațiunile similare din cadrul O.N.U., N.A.T.O., O.S.C.E. și U.E.; politica de informare publică; revederea Acordului de constituire a MPFSEE și a documentelor conexe pentru desfășurarea în

continuare a activității, după cum este necesar; probleme privind interoperabilitatea și standardizarea.¹⁵⁵⁹

SEEBRIG este notificată O.N.U. și O.S.C.E. Aceasta se pune la dispoziție, în raport cu capacitățile sale, pentru angajarea în prevenirea conflictelor și în alte operațiuni în sprijinul păcii, inclusiv în menținerea, înfăptuirea și consolidarea păcii, precum și în operațiuni umanitare. SEEBRIG se va pune la dispoziție, pentru o eventuală angajare, sub mandat O.N.U. sau O.S.C.E., sub conducerea N.A.T.O. sau U.E., în prevenirea conflictului și în alte operațiuni în sprijinul păcii. Aceasta ar putea, de asemenea, să participe la inițiativele internaționale de tipul "coalitție de voință". SEEBRIG poate fi angajată în operații ca parte a unei structuri militare de nivel operativ. Mai poate fi angajată și ca o structură de sine stătătoare, dar în operații de mică anvergură, de regulă care sunt relaționate cu inițiative umanitare ce presupun un risc conflictual scăzut și angajarea unor capacități specifice de natură logistică sau de comandă.

Structura de forțe a SEEBRIG are următoarele componente principale: un regiment de infanterie mecanizată care este sprijinit de o companie de infanterie și una mecanizată, patru batalioane de infanterie mecanizată – dotate în principal cu armament ușor de infanterie și transportoare blindate pentru personal. Au mai fost declarate un pluton și o companie de cercetare de către națiunile participante. Pentru sprijinul de luptă al unităților de manevră sunt puse la dispoziție o baterie mecanizată de artilerie (obuziere), un pluton de geniu și două echipe de control aerian tactic. În cazul în care brigada se dislocă într-o zonă de operații, un batalion logistic multinațional asigură sprijinul de specialitate. Buna funcționare a comandamentului SEEBRIG este asigurat de o companie de stat major și o companie de transmisiuni, aceste subunități fiind în responsabilitatea națiunii care găzduiește comandamentul brigăzii. Cele două subunități însoțesc comandamentul SEEBRIG în cazul în care acesta se dislocă în vederea participării la o misiune în teatrul de operații. Atunci când SEEBRIG, în volum complet ori numai anumite structuri desemnate, se dislocă în teatrul de operații pentru îndeplinirea unei misiuni, autoritatea de comandă asupra structurii de forțe care execută misiunea revine comandantului SEEBRIG – COMSEEBRIG. Națiunile care pun la dispoziție structurile militare pentru SEEBRIG sunt responsabile de instruirea și pregătirea acestora în locațiile naționale de dislocare de bază sau în facilități specifice în conformitate cu standardele stabilite de comun acord cu comanda brigăzii.

Structura de comandă a SEEBRIG cuprinde Nucleul permanent de stat major și funcțiile necesare pentru încadrarea cu personal a Comandamentului Forței pentru operații. Posturile din cadrul statului major, cu excepția grupului de comandă al brigăzii, se distribuie părților în raport cu contribuția lor în cadrul Forței. Grupul de comandă al brigăzii se compune din comandantul brigăzii, doi locțiitori, șeful de stat major și doi locțiitori ai acestuia. Comandantul brigăzii este general de brigadă din

---

¹⁵⁵⁹ Ordonanța nr. 43 din 12 august 1999 pentru ratificarea Acordului privind Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, semnat la Skopje la 26 septembrie 1998 și a Protocolului adițional la Acordul privind Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, semnat la Atena la 12 ianuarie 1999, Monitorul Oficial nr. 404/1999.

cadrul trupelor de uscat ale națiunilor participante cu forțe și se rotește la doi ani, iar șeful de stat major al brigăzii aparține țării gazdă și are gradul de colonel. Alte posturi de comandă importante se rotesc la fiecare doi-trei ani între părți. În urma consultării între părți se stabilește exact momentul rotirii acestora. Țara gazdă este exclusă de la rotirea funcțiilor de comandant, loțiitori ai comandantului și loțiitori ai șefului de stat major. Pentru exerciții și operații, comandamentul forței se activează în volum complet. În afara acestor situații, un nucleu permanent de stat major funcționează în subordinea comandantului SEEBRIG. Nucleul permanent de stat major formează partea permanentă a comandamentului brigăzii. Nucleul permanent de stat major este înființat pentru sprijinirea SEEBRIG prin exercitarea funcțiilor de rutină, iar după activarea forței, fie pentru exerciții, fie pentru operații, urmează să devină nucleul comandamentului brigăzii. Țările cu statut de observator au dreptul să desemneze ofițeri de legătură, câte unul pentru fiecare țară, la comandamentul permanent al brigăzii care au drept sarcină de bază facilitarea legăturii și îmbunătățirea cooperarea dintre comandamentul brigăzii și comandamentele lor naționale.

Procesul de luare a deciziilor pentru MPFSEE în situații de criză este strâns legat de activitatea PMSC. În acest sens, președințele PMSC, în baza unei solocitări venite din partea unei națiuni membre ori din proprie inițiativă, convoacă întrunirea PMSC pentru a discuta situația de criză apărută/identificată. Scopul este de a evalua situația de criză, de a formula propuneri în vederea aprobării acestora la nivel ministerial și de a asigura orientarea adecvată subsecventă a comandantului SEEBRIG. Consultarea politică și militară și luarea deciziilor se vor realiza prin întâlniri ale miniștrilor de externe, miniștrilor apărării, șefilor de state majore și apărării aparținând statelor membre. Întâlnirile miniștrilor de externe sunt concentrate pe probleme politice și pe aspectele politice ale operațiilor militare, din care mai importante sunt: participarea în cadrul forței, implicarea în inițiative de pace și/sau operații în sprijinul păcii, situații neprevăzute, relațiile cu organizațiile internaționale. Miniștrii apărării examinează problemele militare și iau hotărâri sau formulează recomandări, după cum este cazul, în special privind participarea în operații, liniile directe referitoare la folosirea forței, regulile de angajare, aprobarea planurilor pentru operații neprevăzute și a planurilor operaționale. Reuniunile șefilor statelor majore ai apărării sunt forumuri de consultare la nivel militar înalt, care asigură discutarea oricăror aspecte de natură tehnico-militară și fac recomandări, după cum este necesar, în legătură cu astfel de subiecte. Decizia finală referitoare la participare și modul de soluționare a crizei rămâne la nivel național și ține cont de procedurile legale proprii fiecărui stat.

Activitățile MPFSEE, conform prevederilor Acordului de constituire, sunt în conformitate cu scopurile și principiile Cartei O.N.U. Această inițiativă are la baza funcționării sale un set de principii care stipulează că MPFSEE nu este îndreptată împotriva unui alt stat terț și nici nu intenționează să formeze o alianță militară de orice tip, îndreptată împotriva vreunei țări sau grup de țări; este transparentă și deschisă țărilor N.A.T.O. și PfP din regiune "capabile și doritoare" să contribuie constructiv la menținerea securității în regiune; este pe linia și în sprijinul programelor PfP care vizează îmbunătățirea cooperării regionale și permite

cooperarea esențială în cadrul O.N.U., N.A.T.O., O.S.C.E. și U.E. Acordul de constituire al MPFSEE nu afectează în nici un fel drepturile și obligațiile părților decurgând din tratatele și acordurile pe care acestea le-au semnat anterior. Toate deciziile cu privire la MPFSEE se iau prin consens de către părți.

De la înființarea structurii și până la acest moment pot fi consemnate o serie de realizări. Probabil că una foarte importantă este tocmai aceea că această brigadă multinațională a fost creată, organizată și a devenit operațională. Comandamentul brigăzii, dislocabil o dată la patru ani pe teritoriul unei alte țări din cele care participă cu trupe la MPFSEE, are în componență personal militar din țări membre NATO și PfP care lucrează împreună cu foarte bune rezultate, după standarde și proceduri NATO. Relocarea comandamentului s-a produs deja cu succes de două ori, odată de la Plovdiv/Bulgaria la Constanța/România și ulterior la Istanbul/Turcia.

În timpul celor unsprezece ani de existență SEEBRIG a organizat și condus și a participat la o serie numeroasă de exerciții care au solicitat din plin comandamentul brigăzii și structurile participante. Exercițiile au fost specifice multor domenii și au vizat cu precădere antrenarea personalului și subunităților SEEBRIG în conformitate cu scopul și obiectivele pentru care brigada a fost înființată: participarea în operații de menținere a păcii și asistență umanitară. Participarea la acest gen de activități este marcată de următoarele repere: în 1999, SEEBRIG a organizat și desfășurat un exercițiu; în 2000, a organizat și desfășurat un exercițiu; în 2001, a organizat și desfășurat trei exerciții; în 2002, a organizat și desfășurat trei exerciții și a participat la patru; în 2003, a organizat și desfășurat două exerciții și a participat la două; în 2004, a organizat și desfășurat exercițiul SEVEN STAR-04 care a reprezentat sfârșitul etapei de evaluare a SEEBRIG de către NATO și a participat la alte 5; în 2004 s-a finalizat procesul de evaluare și SEEBRIG a fost certificată pentru misiuni, cu limitări; în 2005, SEEBRIG , a organizat și desfășurat două exerciții și a participat la trei; în 2006 a participat la un exercițiu; în 2007, a organizat și desfășurat două exerciții și a participat la două; în 2008, a organizat și desfășurat un exercițiu și a participat la trei; în 2009, a organizat și desfășurat două exerciții și a participat la două; în 2010, a organizat și desfășurat un exercițiu și a participat la un altul. Mai mult decât atât, în perioada 6 februarie la 6 august 2006 comandamentul SEEBRIG a fost dislocat în teatrul de operații din Afganistan și a funcționat, sub comanda ISAF, ca și comandament al Brigăzii Multinaționale Kabul îndeplinind astfel prima misiune de luptă¹⁵⁶⁰.

Evoluții recente ale dorinței de afirmare ca promotoare a stabilității în regiune, au adus în atenție faptul că Bulgaria și-a afirmat disponibilitatea de a găzdui permanent comandamentul SEEBRIG după ce ciclul relocării o dată la patru ani, așa după cum este stipulat în Acordul de constituire, se va încheia în 2015 în Grecia. Nu trebuie să tratăm MPFSEE ca pe o inițiativă uitată, mai ales după ce România a găzduit același comandament între anii 2003-2007. Este drept că găzduirea comandamentului SEEBRIG pe teritoriul național presupune unele costuri suplimentare, dar poate că se impune o analiză a beneficiilor pe care prezența unui

---

¹⁵⁶⁰ <http://www.seebrig.org/page.asp?showmaster=menu&ID=8>.

asemenea comandament le poate aduce pentru promovarea intereselor naționale de securitate în regiune și de întărire a statului de furnizor de securitate și stabilitate.

Bibliografie:

- [1] http://www.mapn.ro/diepa/cooperare/initiative_regionale;
- [2] Legea nr. 214 din 22 mai 2003 pentru ratificarea celui de-al patrulea Protocol adițional, semnat la Roma la 11 decembrie 2002, la Acordul cu privire la Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, semnat la Skopje la 26 septembrie 1998, Monitorul Oficial nr. 388/2003;
- [3] Ordonanța nr. 43 din 12 august 1999 pentru ratificarea Acordului privind Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, semnat la Skopje la 26 septembrie 1998 și a Protocolului adițional la Acordul privind Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, semnat la Atena la 12 ianuarie 1999, Monitorul Oficial nr. 404/1999.
- [4] <http://www.seebrig.org/page.asp?showmaster=menu&ID=8>.

PERFORMANȚĂ ÎN EVALUAREA PERSONALULUI DIN ARMATA SUA

Dorin EPARU*

In the euro-atlantic field of military education, the problem of quality standards is currently in a full dynamic, so that all the educational institutions belonging to this area can adopt a common reference that can facilitate the inter-comparability of the performances. This work presents some aspects regarding the field of instruction quality assurance in the American Army and TRADOC accreditation standards.

1. Cadrul asigurării calității instruirii în Armata Americană:

În Armata Americană, calitatea instruirii este realizată sub directa coordonare a Comandamentului Doctrină și Instrucție (TRADOC), prin “Programul de asigurare a calității”.

Misiunea acestui program este de a asigura cadrul general necesar dezvoltării și implementării unei instruirii / educații relevante, adecvate, în scopul îndeplinirii cerințelor de competență ale militarilor și ale unităților.

Scopurile Programului de asigurare a calității sunt:

- a) Standardizarea instruirii.
- b) Îmbunătățirea procesului de instruire.
- c) Monitorizarea instruirii.
- d) Asigurarea feedback-ului.
- e) Dezvoltarea instituțională.

Obiectivele Programului de asigurare a calității sunt:

- a) Înființarea și funcționarea, în cadrul TRADOC și al altor instituții, a unor structuri pentru asigurarea calității instruirii.
- b) Conducerea procesului de instruire în conformitate cu regulamentele în vigoare ale TRADOC și ale armatei astfel încât să se îndeplinească, cu succes, cerințele misiunilor.
- c) Proiectarea procesului de instruire într-o concepție unitară, secvențială, eficientă și proiectivă, apelându-se la învățarea „reală”, constructivă și virtuală.
- d) Asigură parcurgerea, de către școli și centrele de pregătire, a etapelor necesare implementării strategiilor elaborate de TRADOC.
- e) Identificarea și remedierea disfuncțiilor de către școli, centre de pregătire și statele majore ale eșaloanelor superioare.
- f) Coordonarea instituțiilor de învățământ de către statele majore ale eșaloanelor superioare în vederea îndeplinirii cerințelor de instruire pentru misiuni.

---

* Locotenent-colonel lector universitar doctorand, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, Departamentul Operații Întrunite, Studii Strategice și de Securitate

2. Programul de acreditare TRADOC

Acreditarea instituțiilor de învățământ din Armata Americană (școli, centre de pregătire, batalioane de instrucție etc) se face de către TRADOC.

Principalele misiuni ale Programului de acreditare sunt:

- a) conducerea eficientă și utilă a instruirii, asigurarea instruirii și dezvoltarea instituțională;
- b) instruirea individuală și colectivă;
- c) conținutul programelor de instruire;
- d) evaluarea procesului de instruire.

Principalele obiective ale Programului de acreditare sunt:

- a) evaluarea sistematică și continuă a programelor de instruire;
- b) coordonarea, asigurarea și dezvoltarea instruirii, de către eșaloanele superioare, la nivelul standardelor;
- c) asigurarea asistenței și feedback - ului factorilor de decizie în ceea ce privește îndeplinirea misiunilor instituției;
- d) identificarea și remedierea deficiențelor apărute în procesul de instruire.

La nivelul TRADOC există echipe de acreditare care, pe lângă evaluare:

- a) asigură asistență conducerii instituției;
- b) facilitează rezolvarea problemelor de către statele majore ale eșaloanelor superioare;
- c) sprijină statele majore ale eșaloanelor superioare pentru luarea celor mai justificate decizii în vederea încetării instruirii atunci când nu sunt îndeplinite măsurile de siguranță sau când nu există corelația între instructor și cursant.

Standardele de acreditare TRADOC pot fi supuse modificărilor corective, în funcție de evoluția fenomenului militar, pe durata unui ciclu de acreditare de 3 ani. Propunerile de modificare a standardelor se prezintă și susțin, de către comandanții echipelor de acreditare, în fața Biroului de Asigurare a Calității TRADOC.

3. Standarde de acreditare TRADOC

Evaluarea instituțiilor militare de învățământ se face de către TRADOC, pe baza unui Ghid al standardelor de acreditare, elaborat de către Biroul de asigurare a calității.

Ghidul cuprinde lista cu standardele de acreditare unde, pentru fiecare standard, sunt prezentate: referințe, criterii, directive, comentarii și documentația necesară echipelor de acreditare atunci când acestea vor începe activitatea de evaluare.

Biroul de asigurare a calității TRADOC coordonează activitatea de autoevaluare a instituțiilor pentru a identifica și corecta deficiențele, înainte de sosirea echipelor de acreditare.

Scopurile autoevaluării sunt de a:

- a) demonstra că instituția de învățământ îndeplinește standardele de acreditare aprobate de TRADOC;

- b) asigura o evaluare obiectivă, critică a performanței școlii (puncte tari, puncte slabe și nevoi);
- c) identifica modalitățile pe care școala trebuie să le urmeze pentru a susține punctele tari, a corecta deficiențele și pentru a îmbunătăți instruirea;
- d) analiza resursele și eficacitatea instituției în îndeplinirea misiunii;
- e) servi ca bază de plecare pentru dezvoltarea instituțională;
- f) demonstra modul în care organizația îi pregătește pe cursanți în vederea atingerii standardelor stabilite.

Standardele de asigurare a calității instruirii se referă la următoarele domenii: conducerea, asigurarea și dezvoltarea instruirii.

A. Conducerea instruirii:

1. Instituția asigură corelația instructor – cursant – suport logistic.
2. Instructorii au calificările necesare desfășurării activității pe linia instruirii.
3. Instituția asigură suportul de curs necesar pentru ca instrucția soldaților din Componenta Activă și din cea de Rezervă să se desfășoare la aceleași standarde de performanță.
4. Instituția conduce instruirea pentru a reduce riscul accidentelor atât în timpul pregătirii cât și în cadrul operațiilor.
5. Instituția conduce instruirea astfel încât să asigure protecția mediului înconjurător.
6. Instituția implementează instruirea progresivă, secvențială, conform precizărilor eșaloanelor superioare.
7. Instructorii și personalul avizat își îndeplinesc îndatoririle de serviciu și responsabilitățile în concordanță cu obiectivele stabilite.
8. Cursanții sunt în măsură să atingă standardele în ceea ce privește obiectivele stabilite.
9. Instituția le asigură cursanților posibilitatea de a-și dezvolta și pune în practică aptitudinile de lider și cunoștințele într-un cadru care încurajează performanța.
10. Instituția folosește regulamentar poligoane de tragere și de instrucție.

B. Asigurarea instruirii

11. Instituția și-a identificat corect deficiențele în timpul evaluărilor de acreditare făcute anterior.
12. Instituția este condusă și administrată eficient pentru a îndeplini cerințele stabilite.
13. Instituția asigură echipamentele solicitate, baza de instrucție necesară (materiale didactice, dispozitive, simulatoare, programe de simulare, muniție, mijloace pirotehnice, materiale tehnice, consumabile etc.), conform normelor.
14. Instituția evaluează și urmărește performanța instructorilor / personalului și acționează regulamentar pentru a susține, îmbunătăți și dezvolta performanța acestora.
15. Echipamentele auxiliare (spații de cazare, săli de clasă, ateliere de reparații, poligoane de tragere și de instrucție, auxiliare curriculare) sunt adecvate instruirii și îndeplinirii obiectivelor.

16. Instituția are politici, proceduri și cadrul general adecvat pentru asigurarea unei instruiți de calitate.

C. Dezvoltarea instruiții

17. Instituția are un program de asigurare a calității, bazat pe evaluări interne și externe, care permite conducerea, asigurarea și dezvoltarea unei instruiți de calitate.

18. Instituția are un sistem adecvat de monitorizare, care permite actualizarea și estimarea cerințelor de instruire și a resurselor necesare perfecționării liderilor.

19. Factorii de decizie concep și dezvoltă programe de instruire eficiente, complete și relevante pentru Componenta Activă și de Rezervă, la aceleași standarde de performanță, folosind instruirea reală, constructivă și virtuală.

20. Instituția stabilește și furnizează teste bazate pe criterii de referință valide și pertinente.

21. Instruirea reflectă doctrina actuală a Armatei, a forțelor întrunite, a categoriilor de forțe ale Armatei la un nivel corespunzător și cuprinde lecții învățate de la Centrele de Pregătire, din desfășurarea operațională a unităților și de la Centrul pentru Lecții Învățate al Armatei.

22. Instituția are un Program de dezvoltare care permite îndeplinirea cerințelor instituționale și perfecționarea cunoștințelor în vederea evoluției în carieră a militarilor.

23. Instituția și centrele de pregătire subordonate desfășoară, publică și urmează programe de instruire la nivelul structurii de comandă, conform Doctrinei Instruiții.

Concluzii

1. Asigurarea calității instruiții în Armata Americană este reglementată prin programe elaborate de TRADOC, care permit dezvoltarea și implementarea unei instruiți / educații relevante, adecvate, în scopul îndeplinirii cerințelor de competență ale militarilor și ale unităților

2. Învățământul militar românesc care se va dezvolta și moderniza, în continuare, ca parte integrantă a sistemului național de învățământ, păstrându-și identitatea și personalitatea proprie, trebuie totuși să se adapteze astfel încât să fie compatibil cu învățământul din armatele statelor membre NATO și UE, atât ca structură cât și ca ofertă educațională și finalități.

3. Conducerea Ministerului Apărării Naționale trebuie să fie preocupată permanent de îmbunătățirea calității actului educațional, asigurând astfel premisele necesare stabilirii și implementării de mecanisme instituționale și procedurale similare cu cele ale statelor membre N.A.T.O și ale U.E.

4. Managementul calității în învățământul militar implică existența unei structuri specifice, a cărei misiune o reprezintă menținerea conformității serviciilor oferite de către instituțiile militare de învățământ cu standardele de referință. În aceste condiții, dezvoltarea, la nivelul Ministerului Apărării Naționale, a unei structuri responsabile cu asigurarea calității în instituțiile militare de învățământ ar facilita: respectarea legislației la nivel național, de către aceste instituții, supravegherea formării și perfecționării liderilor militari conform nevoilor armatei precum și dialogul cu alte

instituții similare din țară, în primul rând cu Agențiile Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar (ARACIP) sau cel Superior (ARACIS), respectiv cel din spațiul euroatlantic. Un asemenea demers ar facilita implementarea unui Sistem integrat de management al calității educației în învățământul militar.

5. Implementarea unui Sistem integrat de management al calității educației în învățământul militar din România este oportună deoarece:

- la nivelul armatei se asigură o planificare strategică, coerentă a obiectivelor calității, precum și a resurselor umane și a celorlalte resurse necesare pentru realizarea lor;

- impune instituțiilor militare de învățământ respectarea standardelor naționale referitoare la asigurarea calității;

- oferă posibilitatea elaborării unei metodologii de evaluare externă a calității, specifice domeniului militar;

- asigură evaluarea instituțiilor militare de învățământ pe baza unor cerințe clare, precise, lipsite de ambiguități;

- elimină o abordare fragmentară a asigurării calității la nivelul sistemului de învățământ militar;

- facilitează identificarea și eliminarea neconformităților în ceea ce privește toate activitățile;

- elimină o serie de neajunsuri privind formarea și pregătirea personalului militar;

- asigură o mai bună informare și instruire a personalului instituțiilor militare de învățământ în domeniul asigurării calității;

- asigură o mai bună informare, sprijinire, motivare și direcționare a instituțiilor de învățământ în ceea ce privește eliminarea neajunsurilor privind asigurarea calității proceselor.

Bibliografie:

- [1] ***, *TRADOC QA Program Mission, Goals, and Objectives*, USA Departement of the Army.
- [2] ***, *TRADOC Regulation 350-10, Institutional Leader Training and Education*, USA Departement of the Army.
- [3] ***, *TRADOC Quality Assurance Program Accreditation Policies and Organizational Responsibilities*, USA Departement of the Army.
- [4] ***, *Action Plan for the TRADOC Accreditation of Combat Training Center Program*, Prepared by the Combat Training Center Directorate Fort Leavenworth, Kansas, 2001.
- [5] ***, *Clarification of Selected Accreditation Standards & Evaluation of Off-Site Training*, US Army, 2005.
- [6] ***, *Quality Assurance Program Standing Operating Procedure (SOP)*, Department of the Army, U.S. Army Maneuver Support Center (MANSCEN) Fort Leonard Wood, Missouri, 2005.
- [7] Chiriță, M., Cîrneanu, N., *Modelul de evaluare a calității educației la nivelul Școlii de Aplicație pentru Unități de Luptă "Mihai Viteazul"*, Pitești, 2007.

COOPERAREA LA MAREA NEAGRĂ - PREZENT ȘI PERSPECTIVE

Toma - Dorel TRUȘCĂ*

BLACK SEA COOPERATION - PRESENT AND FUTURE

The enhancement of regional cooperation and solidarity proved to be essential for the security in the Black Sea region.

Despite the complex issues that are still present within this area, on the strength of lasting history, unfortunate sometimes but always dynamic, we have to emphasize the fact that the same history has offered the basis and also the motivation for an active and successful contribution to the global economy and international security and stability.

The role of the Black Sea will significantly increase in terms of capitalization of Caspian and own resources but also for the connection of neighboring and extended area countries to a strong economical, political and cultural cooperation system and to stability and security parameters.

Regiunea Mării Negre reprezintă una din prioritățile de bază a politicii externe românești. Argumentele care stau la baza acestei priorități sunt: poziția geostrategică a României, schimbările radicale în varietatea de state de la Marea Neagră, potențialul economic al regiunii și în special în resurse energetice, diversitatea culturală, de tradiții și religioasă a zonei precum și existența în regiune a nenumărate probleme. În această regiune riscurile asimetrice cum sunt terorismul, crima organizată și traficul ilegal de arme, droguri și persoane trebuie contracarate.

România joacă un rol important în securitatea și stabilitatea de-a lungul a patru regiuni geostrategice europene: Europa Centrală, Sudul Europei, zona Mării Negre și coridorul de resurse din Marea Caspică, ce ne conectează cu Caucazul și Asia Centrală.

Marea Neagră are o poziție strategică deosebită: este localizată la intersecția dintre Europa și Asia, dintre Rusia și Orientul Mijlociu și leagă direct Europa de Sud-Est de Europa Occidentală, prin fluviul Dunărea, dar și de Marea Mediterană, iar, în prezent, extinderea NATO și a UE au readus-o în vecinătatea apropiată a spațiului euro-atlantic.

Zona Mării Negre este importantă și pentru uriașa diversitate de spații culturale care o înconjoară, diversitate ce constituie atât o sursă de conflicte, cât și o sursă de îmbogățire spirituală. Nu trebuie uitat nici factorul economic, în special resursele naturale, care face din Marea Neagră o zonă de interes strategic pentru circuitele economice occidentale.

Mai mult, există o serie de motive care determină corelarea zonei Mării Negre, a celor șase state riverane, cu regiunile mai îndepărtate ale Caucazului și Mării Caspice atunci când este vorba despre problemele de securitate. Cel mai important se

---

* Comandor, doctorand, Statul Major General

referă la faptul că această zonă reprezintă o punte de legătură pentru diverșii actori ai scenei internaționale, care au interese economice, politice și strategice distincte.

Marea Neagră și regiunile adiacente ale acesteia au căpătat o importanță strategică deosebită, pe de o parte, datorită prefigurării unui important culoar de transport al petrolului și gazelor naturale din bazinul Mării Caspice și din Asia Centrală către țările vest-europene și, în al doilea rând, datorită consolidării flancului sudic al Alianței Nord-Atlantice și graniței Uniunii Europene în toată jumătatea sudică a bazinului Pontic, prin integrarea României și a Bulgariei la NATO și Uniunea Europeană. Interesul sporit al democrațiilor occidentale pentru asigurarea resurselor energetice pe o altă cale decât cea clasică (fiind vorba de Federația Rusă) și „îndepărtarea” focarelor de insecuritate și instabilitate de la hotarele recent actualizate, sprijinite de principalul pilon al democrației mondiale – SUA, au condus la apariția și cristalizarea conceptului de „Regiune Extinsă a Mării Negre” (Wider Black Sea Region -WBSR) începând cu anul 2004.¹ Acest concept reclamă faptul că abordarea regiunii Mării Negre trebuie făcută nu numai cu țările riverane cu acces la Marea Neagră (Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia, Georgia și în plus Moldova) ci și cu țările adiacente din Sudul Caucazului (Armenia, Azerbaijan), extinsă mai nou cu Grecia și alte țări Balcanice.

În acest context, conceptul de regiune a Mării Negre constituie un instrument util pentru descrierea și explicarea complexității relațiilor dinamice manifestate aici. Regiunea Extinsă a Mării Negre, reprezintă, spațiul cuprins între Balcani și Marea Caspică.²

Valoarea geopolitică a spațiului variază în funcție de evoluțiile din zonă, de intensitatea comerțului și a vieții economice. Pentru prima dată, în istoria recentă, regiunea este deschisă cooperării internaționale, importanța ce i se acordă acum compensând, într-o oarecare măsură, secolele de izolare.

Extinderea spre est a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, precum și a Uniunii Europene, au transformat regiunea Mării Negre într-un spațiu de desfășurare a numeroase parteneriate, programe și proiecte internaționale destinate în aceeași măsură stabilizării și dezvoltării, dar și pregătirii pentru integrarea în instituțiile euro-atlantice.³

Cooperarea în domeniile economic, politic și militar constituie una dintre principalele preocupări ale statelor din regiunea Mării Negre și nu numai. La nivel regional, există mecanisme și organizații precum Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (BSEC), Conferința pentru Securitate Regională la Marea Neagră, Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), Brigada Sud-Est Europeană (SEEBRIG), Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, Inițiativa pentru Apărarea Granițelor.

---

¹ Asmus RONALD, Forbrig JOERG, Dimitrov Konstantin, *O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI, București 2004, p.18.

² VICOL Sorin, *Regiunea extinsă a Mării Negre*, Gândirea militară Românească nr.6/2007, București.

³ ALEXANDRESCU Grigore, Sarcinschi Alexandra, *Modalități și posibilități de amplificare a cooperării în zona Mării Negre*, Editura UNAp, București, 2005.

Cooperarea în zona Mării Negre, mai exact, în zona extinsă a Mării Negre, este impusă, pe de o parte, de presiunile externe zonei – extinderea NATO și a Uniunii Europene, exploatarea resurselor energetice din zona Mării Caspice și transportul acestora spre vest, controlul internațional al traficului de droguri, de arme și de carne vie, combaterea crimei organizate etc. – și, pe de altă parte, de numeroasele presiuni interne, pe cele două paliere: statal – modernizarea economiilor fiecărui stat din zonă, democratizarea, accesul la resurse energetice etc. – și, respectiv, regional – transformarea regiunii dintr-o zonă de confruntare într-o zonă de confluență.

De asemenea, au fost create și unele inițiative în domeniul cultural, al căror scop este de a contracara numărul crescând al actelor de intoleranță, violență, terorism, xenofobie, rasism, antisemitism, marginalizare și discriminare direcționate împotriva minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice, refugiaților, imigranților și altor grupuri sociale vulnerabile.

Cel mai mare obstacol care trebuie depășit în această construcție a unei cooperări eficiente, îl reprezintă indiferența, neîncrederea și spiritul de ruptură, de falie. Aici, în zona Mării Negre, se întâlnesc două mari religii – cea creștină și cea islamică, trei mari civilizații – cea europeană, cea slavă și cea islamică – și o mulțime de interese, extrem de divizate și de fluctuante, în funcție de interesele și pozițiile marilor puteri sau de evoluția mecanismelor economice, politice și de securitate.

Experiența organizațiilor internaționale, în special a Uniunii Europene, poate ajuta statele din regiune să depășească neîncrederea reciprocă istorică și să folosească diferențele dintre ele drept factori de complementaritate.

Spațiul extins al Mării Negre, având în vedere dezvoltarea sa estică, este caracterizat de existența conflictelor “înghețate” din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabakh, dar și de tensiunea mocnindă dintre Rusia și unele republici fost-unionale (inclusiv conflictul deschis desfășurat în vara anului 2008, între Rusia și Georgia), ceea ce determină adoptarea, din partea NATO și a UE, a unor strategii adecvate, eficiente și productive, pe termen scurt, de transformare a acestei zone într-un spațiu de securitate și prosperitate.

Bazinul Mării Negre tinde să devină centrul unui proces de integrare economică. Astfel, putem vorbi de Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN) creată în iunie 1992 de către guvernele a 11 state: Albania, Armenia, Azerbaijan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Moldova, România, Rusia, Turcia și Ucraina. În 2004 a avut loc prima extindere, organizația incluzând încă două state: Serbia și Muntenegru. Statutul de observator este deținut de SUA, China, Japonia, Franța, Italia, Germania, precum și o serie de alte state. Astăzi, OCEMN reprezintă cea mai avansată formă de cooperare regională în zona Mării Negre.

Organizația reprezintă o regiune cu o populație de peste 350 milioane de locuitori. Teritoriul ei depășește suprafața însumată a UE. În ultimii 18 ani au fost create bazele instituționale ale OCEMN, a fost înființată Banca de Comerț și Dezvoltare a Mării Negre, au avut loc mai multe întâlniri între conducătorii statelor riverane.

Planul inițial care prevedea, în Agenda economică a OCEMN, crearea unei zone de liber schimb, s-a dovedit a fi nerealist și a obținut un suport politic limitat.

Diversitatea angajamentelor internaționale și aderarea mai multor state membre OCEMN la legislația și regulile UE, au făcut ca stabilirea unui regim economic regional unitar să devină o sarcină aproape imposibilă.

Cel de al doilea scop inițial, de a crea un proces de cooperare bazat pe interesele de afaceri nu a putut fi realizat în principal din cauza faptului că sectorul privat a rămas în mare parte în afara procesului de decizie a organizației.⁴

Astăzi, regiunea Marelui bazin al Mării Negre a devenit unul dintre centrele politicii europene și mondiale. O parte din pionii mondiali, în primul rând SUA, privesc această regiune drept "coridor strategic", care deschide calea către raioanele cuprinse de crize puternice, Orientul Mijlociu și care constituie, în același timp, un fel de "barieră între civilizații".

UE, lărgindu-și pozițiile în Bazinul Mării Negre după aderarea României și Bulgariei, și-a extins politica "noii vecinătăți europene" asupra tuturor statelor Caucazului de Sud și a Balcanilor, iar, Rusia și Turcia sunt interesate de restabilirea pozițiilor lor și de dezvoltarea colaborării regionale.

Golful Persic și Orientul Mijlociu se află astăzi în epicentrul unor conflicte armate - în plină derulare, sau potențiale. Spre deosebire de ele, Bazinul Mării Negre, situat între Marea Orient Mijlociu și Marea Europă, este relativ stabil, chiar dacă se confruntă cu presiunea multor amenințări interne și externe. Aflându-se în interiorul triunghiului dintre lumea islamică, Rusia și Europa, majoritatea țărilor Bazinului Mării Negre aleg vectorul european al politicii externe.

De-a lungul timpului activitățile organizației au cuprins domenii care nu erau prevăzute în conceptul original. De exemplu referiri la guvernare, reformă instituțională și reînnoire.

Cooperarea în situații de urgență a devenit un alt domeniu de dezbatere în relație cu preocuparea pentru securitatea „soft” (de exemplu crima organizată, terorismul, traficul de droguri și persoane, imigrația ilegală, traficul de arme, comerț cu carne vie, etc.), dar statele membre nu au manifestat încă o atitudine proactivă față de această problemă. Bineînțeles că aceasta este responsabilitatea principală a statelor și cetățenilor din această regiune, dar UE și comunitatea internațională în ansamblu, au și ele o anumită parte de responsabilitate și nu pot ignora propriul interes pe termen lung pentru stabilitatea, securitatea și prosperitatea regiunii Mării Negre.⁵

Diversitatea de afiliere la diferite instituții internaționale a diferitelor state membre OCEMN (UE, NATO, Organizația Mondială a Comerțului, etc.) va trasa liniile directoare ale agendei OCEMN și scopul activităților sale pe viitor, inclusiv capacitatea de a juca un rol semnificativ pe scena europeană și internațională. Tot cu privire la diversitate, dimensiunea culturală a OCEMN este foarte importantă, pentru că regiunea poate asigura un exemplu unic de dialog constructiv între state cu diferite origini.

---

⁴ Institutul „Ovidiu Șincai”, *Regiunea Mării Negre – către un parteneriat al secolului al XXI-lea* Raport conferință internațională, site: www.fisd.ro.

⁵ *Ibidem*

Pentru regionalismul Mării Negre este vital ca OCEMN să dezvolte o relație constructivă și structurată cu alți actori regionali și internaționali, în special cu UE, care deține atât resursele cât și expertiza de a se implica în proiecte regionale. Transformând OCEMN într-un partener credibil, cu o strategie clară, va da un nou înțeles conceptului de regionalism al Mării Negre într-o Europă unită și democratică. De fapt, relațiile cu UE și alte organizații europene, au devenit un element central al agendei OCEMN, alături de un instrument financiar consolidat separat, ce a fost inclus în noul proiect financiar pentru 2007-2013. În acest context se așteaptă formularea unei noi „Platforme pentru Cooperare între UE și OCEMN” și definirea propriului rol ca partener regional.

Comisia Europeană a prezentat, în 2007, o nouă inițiativă de cooperare a Uniunii Europene pentru regiunea Mării Negre în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV), numită Sinergia Mării Negre. Comisia a vrut să înlocuiască printr-o componentă de politică regională relațiile predominant bilaterale de până atunci cu statele care nu sunt membre ale UE din bazinul Mării Negre.

Comisia nu dorește să propună o strategie distinctă pentru Marea Neagră, în măsura în care politica generală a UE cu privire la regiune a fost stabilită prin strategia de preaderare în cazul Turciei, prin PEV și prin parteneriatul strategic cu Rusia. Evoluția viitoare și aplicarea, în mare măsură, bilaterală a politicilor menționate anterior vor determina în continuare cadrul strategic.

Este nevoie de o inițiativă care să completeze aceste politici, să îndrepte atenția politică la nivel regional și să impulsioneze procesele de cooperare aflate în desfășurare. Misiunea esențială a Sinergiei Mării Negre ar fi, așadar, dezvoltarea cooperării atât în cadrul regiunii Marea Neagră cât și între regiune, în ansamblul ei, și Uniunea Europeană.

Această inițiativă complet transparentă și integratoare este fundamentată pe interesele comune ale UE și ale regiunii Mării Negre și ia în considerare rezultatele consultărilor cu toate statele de la Marea Neagră. De asemenea, poate contribui la statornicirea sinergiilor formate și la valorificarea experienței dobândite prin inițiativele regionale existente care leagă regiunea Mării Negre de UE, ca de exemplu Procesul de Cooperare Dunăreană.

Sinergia Mării Negre se dorește a fi un cadru flexibil pentru a asigura o mai mare coerență și o mai bună orientare a politicilor. În procesul de evaluare a utilității sprijinului comunitar acordat diferitelor inițiative, un criteriu esențial ar trebui să fie gradul de implicare activă a statelor și a organismelor regionale direct vizate, inclusiv în ceea ce privește finanțarea.

Sfera de acțiune s-ar putea extinde dincolo de regiunea în sine, deoarece multe activități sunt strâns legate de regiunile învecinate, în special de Marea Caspică, de Asia Centrală și de Europa de Sud-Est. Astfel, ar exista o strânsă legătură între abordarea problematicii Mării Negre și a Strategiei UE pentru Asia Centrală. Cooperarea la Marea Neagră ar include, așadar, importante elemente interregionale. De asemenea, ar fi avute în vedere celelalte programe de cooperare regională susținute de organizații internaționale și de țări terțe.

Într-o primă etapă, Sinergia Mării Negre și-a îndreptat atenția spre acele aspecte și sectoare de cooperare care reflectau priorități comune și unde prezența și sprijinul UE erau deja semnificative, astfel: gestionarea circulației și ameliorarea securității; conflicte „înghețate”; energie; transporturi; mediu; politica maritimă; pescuit; comerț; rețele de cercetare și educație; știința și tehnologie (S&T); ocuparea forței de muncă și afaceri sociale; dezvoltarea regională.

Comisia nu propune instituirea unor noi instituții sau structuri birocratice. Statele de la Marea Neagră ar rămâne în continuare principalii interlocutori ai UE, fie în cadru bilateral, fie în cadrul discuțiilor la nivel regional. Contribuția esențială a Comisiei Europene va continua să fie asigurată prin programele sectoriale existente, gestionate de Comisie.

Configurația regiunii Mării Negre s-a schimbat considerabil în ultimii ani și va continua să evolueze. În aceste condiții, noua inițiativă de cooperare regională a UE completează în mod util gama foarte largă de activități desfășurate în prezent la nivel bilateral și sectorial.

Prezența Uniunii Europene în regiunea Mării Negre deschide calea spre noi perspective și posibilități. Aceasta presupune acțiuni consecvente și pe termen lung care să permită valorificarea pe deplin a acestor posibilități și care să aducă o mai mare stabilitate și prosperitate în regiune. O mai mare implicare a UE în cooperarea regională la Marea Neagră contribuie la atingerea acestui obiectiv.

În ciuda problemelor complexe, care încă mai caracterizează această regiune a Mării Negre, în virtutea istoriei ei îndelungate, uneori nefericite, dar mereu dinamice, se impune să evidențiem că tot această istorie a oferit atât bazele, cât și motivația unei participări active și de succes la economia globală și la securitatea și stabilitatea internațională.

Rolul Mării Negre va crește semnificativ nu numai în valorificarea resurselor energetice caspiene și a celor proprii, dar și în conexarea statelor riverane și a celor din zona extinsă într-un puternic sistem regional de cooperare economică, politică, culturală și în parametrii de securitate și stabilitate.

Astfel, în atingerea obiectivelor propuse, România va sprijini activ, în conformitate cu principiile dreptului internațional, aplicarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU, a deciziilor și recomandărilor pertinente ale Consiliului Europei și ale OSCE și va contribui eficient, împreună cu statele din regiune la îndeplinirea măsurilor și programelor politice, economice și de securitate în cadrul NATO și al Uniunii Europene. În acest domeniu, prioritară este calea soluționării diferendelor și a stărilor de tensiune, criză și conflict, în așa fel încât aceste acțiuni să permită dezvoltarea instituțiilor democratice, să genereze securitate și prosperitate, prin respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, întărirea încrederii, dezvoltarea cooperării regionale și promovarea multiculturalismului.

UE dorește o zonă de stabilitate la noile sale granițe și este conștientă că această cooperare asigură stabilitatea. Am relevat situația conform căreia, la inițiativa UE, sunt în curs de dezvoltare un număr de proiecte privind cooperarea regională. Proiectele privesc protejarea biosferei Mării Negre, dezvoltarea zonei privită ca o importantă regiune de tranzit est-vest și politica energetică.

NATO reprezintă cea mai importantă instituție care asigură cooperarea în zonă. După sfârșitul confruntării est-vest regiunea Mării Negre a intrat în sfera de interes a NATO mai ales ca un spațiu logistic de intervenție pentru Asia Centrală, Europa de Sud-Est și Orientul Mijlociu. Există totuși un potențial de dezvoltare a cooperării regionale sub umbrela NATO. Acesta se bazează pe conceptul de securitate pe termen lung dezvoltat de NATO, care pune accentul pe democrație și bună guvernare.

Astăzi, regiunea Mării Negre, datorită amplasării și a extraordinarului potențial de dezvoltare, are șansa de a juca un nou rol în sistemul european. Nu există o singură organizație (UE, NATO, OSCE) sau un singur actor politic ce poate deține toate soluțiile problemelor din această zonă cu specific și dinamică proprii.

Politica de cooperare constituie soluția întăririi securității și a stabilității, elimină amenințările și asigură fiecărui stat identitate la apartenența maritimă și spațiu de manifestare, deopotrivă.

Atât României, cât și celorlalte state riverane le revin responsabilități sporite în ceea ce privește promovarea încrederii și stabilității regionale și globale. Fără îndoială, preocupările privind cooperarea în vederea asigurării stabilității regionale și globale nu se rezumă numai la aspectele care au fost prezentate, în momentul actual se află în derulare o serie de proiecte vizând diferite domenii de cooperare politică, economică sau bancară, de cooperare în domeniul mediului sau în cel militar. Unele sunt rodul unor inițiative private sau bilaterale, la nivel de stat, altele vizează toate sau aproape toate statele din zonă. Este limpede însă că noile realități politice și de securitate, ne obligă la o reevaluare a situației, la un efort suplimentar de armonizare și eficientizare a acestuia sau la încercarea de a găsi noi formule de acțiune capabile să valorifice mai bine oportunitățile, să răspundă cu adevărat riscurilor și să asigure participarea eficientă a instituțiilor euroatlantice.

În concluzie, susțin că factorul cel mai important pentru consolidarea stabilității, securității și păcii statelor riverane regiunii Mării Negre trebuie să devină **cooperarea regională**.

Bibliografie:

- [1] Asmus Ronald, Forbrig Joerg, Dimitrov Konstantin, *O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI, București, 2004
- [2] Vicol Sorin, *Regiunea extinsă a Mării Negre*, Gândirea militară Românească nr.6/2007, București
- [3] X X X , *Geopolitica Mării Negre - cadrul cooperării internaționale (Uniunea Europeană)*
- [4] Alexandrescu Grigore, Sarcinschi Alexandra, *Modalități și posibilități de amplificare a cooperării în zona Mării Negre*, Editura UNAp, București, 2005
- [5] Institutul „Ovidiu Șincai”, *Regiunea Mării Negre – către un parteneriat al secolului al XXI-lea*, Raport conferință internațională, site: www.fisd.ro.

INFLUENȚA CONFLICTELOR CONTEMPORANE ASUPRA MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

Ion PANAIT*

THE INFLUENCE OF THE CONTEMPORARY CONFLICTS ON INTERNATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

War is the final auditor of military institutions. Contemporary conflicts such as those in Afghanistan and Iraq create an urgent need for feedback based on actual experience. Analysis of the present combined with an understanding of history should help us improve dramatically the quality of our thinking about war. Understanding the continuities as well as changes in the character of armed conflict will help us make wise decisions about force structure, develop relevant joint force capabilities, and refine officer education and the organization, training, and the equipping of our forces. Our experiences in Afghanistan and Iraq, as well as the Kosovo war, provide strong warnings that we should abandon the orthodoxy of defense transformation and make appropriate adjustments to force structure and development.

Termenul de conflict a fost definit într-o mare diversitate de moduri. În general, termenul exprimă blocarea mecanismelor normale de luare a deciziilor; un individ sau un grup de indivizi întâmpină dificultăți în efectuarea alegerii acțiunii sale.

Teoria realistă susține ideea potrivit căreia conflictul între grupuri este provocat de competiția pentru resurse limitate¹⁵⁶¹. Această teorie arată că lucrurile care au valoare pentru indivizi, incluzând hrana, teritoriul, sănătatea, puterea, resursele naturale și energia sunt atât de limitate, încât, dacă membrii unui grup reușesc să acumuleze o oarecare bunăstare, membrii celui alt grup nu o vor mai avea. În mod firesc, grupurile preferă să fie "*dintre cele care au*" decât „*dintre cele care nu au*”, așa că fac demersuri pentru a atinge două rezultate: obținerea resurselor dorite și împiedicarea celui alt grup în realizarea scopurilor sale.

Conflictul politic, în esența sa, nu se deosebește de alte procese sau fenomene similare, exprimând un antagonism, o relație opozantă între două sau mai multe entități ale căror interese sunt contrarii în privința deținerii și gestionării unor resurse.

Entitățile care se află în conflict dacă sunt și se manifestă în spațiul politic, iar conflictul este monitorizat și gestionat de instanțe politice, dobândește aspect politic, fiind încadrat și definit ca având natură politică în tipologia conflictelor.

Elementele conflictului sunt:

- părțile;
- spațiul de comportare;

---

* Colonel, doctorand în științe militare, Școala Militară de Maiștri Militari și Subofițeri a Forțelor Terestre „Basarab I”, Pitești

¹⁵⁶¹ Campbell, D.T. 1965. Variation and selective retention in sociocultural evolution. In Barringer/Blanksten/Mack, *Social Change in Developing Areas*, 19—49.

- competiția.

Partea este o unitate de comportare, o mulțime sau organizație care este capabilă să-și asume un număr de poziții diferite în timp și într-o anumită limită

Spațiul de comportare reprezintă poziția pe care o poate avea o unitate de comportare și este definită prin coordonate variabile; acestea trebuie să fie continue și măsurabile. Boulding spunea că există oscilații ale acestor coordonate care sunt teoretic infinite; în practică mișcărilor sunt limitate deoarece „*setul potențialelor mișcări sunt limitate de existența legilor*”. Limita posibilităților de mișcare a unei anumite unități comportamentale definește limitările pozițiilor pe care le poate ocupa în timp o parte, impuse prin restricții variate: fizice, psihologice, legale, financiare. Un comportament normal al unei unități comportamentale este acela în care unitățile urmăresc cele „*mai bune*” poziții precum și o limită comportamentală cât mai mare¹⁵⁶²

Competiția poate fi definită într-un sens larg și este acceptată ca fiind o incompatibilitate mutuală între pozițiile potențiale ale unor unități comportamentale. Despre două poziții se poate spune că sunt incompatibile mutual dacă fiecare exclude pe cealaltă și dacă realizarea uneia face imposibilă realizarea celeilalte. Intensitatea competiției depinde de probabilitatea fiecărei unități comportamentale de a se muta în aria incompatibilă. Ceea ce merită subliniat e că toate conflictele implică competiție, dar competițiile pot exista și fără conflict¹⁵⁶³.

Etapetele conflictului sunt:

- dezacordul;
- confruntarea;
- escaladarea;
- de-escaladarea;
- rezolvarea.

Dezacordul este neînțelegerea care apare ca urmare a diferențelor asupra unor valori sintetizate în cultură precum și ca urmare a lipsei de informații corecte asupra partenerilor de interacțiune, dar și din interese economice, politice, sociale diferite ale celor care intră în contact.

Confruntarea apare pe fondul unei ideologii care motivează actorii din confruntare în a susține o anumită idee contrară cu a celorlalți. Caracteristica principală acestei etape este tensiunea crescută a interacțiunilor. Efectul degenerării opiniilor contrare permite apariția violenței ca mijloc de rezolvare a diferendelor. Sociologii insistă pe această etapă deoarece în acest moment apare nevoia unei soluții raționale. Modul de gestionare a acestei etape își pune amprenta în evoluția interacțiunii. Escaladarea conflictului sau rezolvarea conflictului, se hotărăște în această etapă¹⁵⁶⁴.

Pe durata *escaladării* tensiunea dintre părțile care se confruntă este maximă. Posibilitatea apariției conflictului violent este mare. Un motiv principal al escaladării

¹⁵⁶² <http://ro.wikipedia.org/wiki/>;

¹⁵⁶³ Idem 3.

¹⁵⁶⁴ <http://ro.wikipedia.org/wiki/>;

conflictului este agresivitatea argumentelor, indivizii tind să-și suspende discursul și acțiunea rațională înlocuindu-le cu acțiuni iraționale chiar violente.

De-escaladarea conflictului și *rezolvarea* conflictului sunt două etape convergente, ambele au ca scop obținerea unei situații de calm și cooperare intermediare de soluțiile raționale imaginate.

Sunt în circulație câteva concepte care alcătuiesc o familie a termenilor asociați conflictului: conflictul armat, conflictul violent sau mortal, conflictul contemporan, conflictul refractar, netratabil, insolubil („intractable conflict”), conflictul cu rădăcini adânci și conflictul prelungit („protracted conflict”).

- Conflictul armat este conflictul în care ambele părți utilizează forța.
- Conflictul violent sau conflictul mortal este similar cu conflictul armat, dar în plus include violența unilaterală. Violența poate fi fizică (genocidul împotriva civililor neînarmați), sau structurală (rezultatul unor relații care produc suferință inutilă).

- *Conflictul contemporan* reunește conflictele politice și violente de după războiul rece: acesta este sensul generic. Mai există și sintagma de conflicte contemporane înarmate, care semnifică numai conflictele care implică forța.

- Conflictul refractar sau insolubil este un conflict de durată (deși există și un concept separat pentru conflictele care durează, conflictele „prelungite”), care rezistă la tentativele de soluționare pentru că nu este centrat pe interese, relativ ușor de satisfăcut, ci pe nevoi umane fundamentale, pe valori, pe identitate. Ele pot fi manageriate, li se poate atenua intensitatea pentru a fi mai ușor suportabile.

- Conflictul prelungit este un conflict de durată, alternând perioadele de intensitate maximă (război), cu cele de relativă acalmie.

Forme de intervenție în conflict. Teoreticienii și practicanții vehiculează un set fluid de concepte din familia rezolvării conflictelor, ca proces și rezultat. Să ne oprim asupra celor mai cunoscute.

Prevenirea conflictului (nu evitarea, care este o strategie de abordare a conflictului deja existent) include măsurile de prevenire a tuturor incompatibilităților și a comportamentelor care ar putea genera conflictul. Prevenția se poate realiza de fiecare persoană, ca gestiune proprie a relațiilor interpersonale, dar în ultima vreme ea a devenit și responsabilitatea unor persoane care ocupă o funcție specială în organizație (ombudsmen), sau a unor inițiative organizatorice, cum este designul rezolvării alternative a disputelor în sisteme, metodologie complexă de prevenire și rezolvare a conflictelor dintr-o organizație, prin alte metode decât clasicul arbitraj în instanță: prin metode alternative (Alternative Dispute Resolution – ADR).

Pentru ideea de încheiere a conflictului sintagma de *rezolvare a conflictului* este cea mai generală și cunoscută. Aceasta semnifică, într-adevăr, lichidarea definitivă a conflictului, prin win-win (victorie-victorie) care dă satisfacție ambelor părți. „Rezolvarea conflictului înseamnă lichidarea lui prin metode analitice, care presupun accederea la rădăcina problemei și obținerea unui rezultat care este văzut de

ambele părți ca fiind o soluție permanentă a problemei”¹⁵⁶⁵. Dar sintagma de „rezolvare a conflictului” este asimilată, de mai mult de un deceniu, cu conceptul de „transformarea conflictului”, deși se pare că acesta din urmă va reuși să își construiască o identitate proprie.

Transformarea conflictului. Conceptul s-a cristalizat în ultimul deceniu al secolului trecut, iar John Paul Lederach l-a consacrat definitiv în 1995¹⁵⁶⁶. Este un proces alternativ celor de rezolvare a conflictului și de management al conflictului. El devine necesar cel puțin în trei situații: când conflictul este asimetric (de ex. conflictele etnice, care intră în categoria conflictelor majoritate-minoritate), după rezolvarea conflictului, sau ca o condiție premergătoare acestuia. Transformarea conflictului presupune o modificare profundă la nivelul individualităților, al relațiilor dintre părți, al intereselor și discursurilor, dar și al situației care a creat conflictul (poate chiar constituția societății care sprijină conflictul violent). El este orientat spre ameliorarea înțelegerii reciproce. Este un proces laborios și de durată, dar efectele sunt cele mai profunde și durabile. Transformarea conflictului este cea mai indicată în conflictele refractare /insolubile de tipul celor identitare, etnice.

Managementul conflictului are două accepțiuni majore: a) termen generic pentru toate acțiunile de gestionare a conflictului (prevenție /prevenire, rezolvare, tratare a consecințelor), dar și b) strategii de control, sau reglare a conflictelor de durată și refractare la soluțiile pozitive, accepțiune care s-a impus puternic. De reținut că prin managementul conflictului nu se ajunge la rezolvare, ci doar la o atenuare a formelor violente ale unui proces în desfășurare, care ar putea să nu aibă niciodată o soluție. Cu alte cuvinte ca rezultat al managementului părțile continuă să se confrunte, dar adoptă tactici mai puțin extreme, ceea ce înseamnă că se obține o “reducere a polarizării”. Strategiile prin care oamenii fac față conflictului insolubil sunt: bârfa, ridiculizarea, linșarea, terorismul, războiul, dușmănia de moarte, genocidul, legea, medierea și evitarea.

Reducerea conflictului pare un concept inutil și derutant, care se suprapune peste cel de management al conflictului. Atâta timp cât prin rezolvarea conflictelor se realizează numai reducerea incompatibilităților și identificarea mijloacelor de angajare în direcții nonviolente, ignorându-se sentimentele, amintirile și interesele, a căror vindecare este lăsată pe seama timpului, spun susținătorii acestui concept, termenul de „reducere” este cel mai corect.

Rezolvarea de probleme poate avea ca obiect probleme obiective, nonrelaționale, caz în care vorbim despre rezolvarea propriu-zisă de probleme, sau poate avea ca obiect probleme, dispute transpersonale, sociale, caz în care suntem în fața unui conflict. În rezolvarea de probleme emoția este relativ scăzută, iar demersul

---

¹⁵⁶⁵ Burton, John, 1988, Conflict Resolution As a Political System, Fairfax, George Mason University.

¹⁵⁶⁶ Lederach, John Paul. 2000a. “Conflict Transformation: A Working Definition.” In Carolyn Schrock-Shenk, ed., Mediation and Facilitation Training Manual. Akron: Mennonite Conciliation Service. Vezi și Botes, Johannes, 1995. Conflict transformation: a debate over semantics, or a crucial shift in the theory and practice of peace and conflict studies?, in: The International Journal of Peace Studies,

rezolutiv are multe elemente de descoperire și creativitate. Nu orice problemă este un conflict, dar toate conflictele au de rezolvat probleme.

Acordul /aranjamentul /înțelegerea conflictului (Conflict settlement) este o înțelegere între părți, care consfințește încetarea conflictului. Termenul este utilizat atât în conflictele armate, cât și în negociere, mediere și celelalte forme de rezolvare alternativă a conflictului. Acordul conține o serie de itemi cu rol de memento pentru sarcinile fiecărei părți, condițiile de implementare a sarcinilor și comportamentelor asumate de fiecare (termene, sancțiuni pentru nerespectare etc.).

Concilierea. Proces similar medierii, singura deosebire fiind aceea că părțile nu se întâlnesc, iar terța parte recurge la un gen de “diplomație navetă” (shuttle diplomacy). Conciliatorul, imparțial sau neutru (o terță parte), transportă informația, asistând părțile în mod separat, de regulă prin telefon sau e-mail. Concilierea funcționează când ambele părți doresc un acord, dar nu reușesc să se înțeleagă reciproc și să comunice. Un termen derutant de asemănător, dar cu semnificație total diferită, este reconcilierea.

Reconcilierea este un proces care se încadrează în etapa post-conflict. Reconcilierea este un concept nou în domeniul rezolvării conflictelor, fiind utilizat pentru prima dată într-o carte scrisă de Charles Hauss, în 1995. Ea caută să-i determine pe oameni să-și reconsidere adversarii istorici. Este un proces laborios, pentru că nu se poate induce pe scară largă, ci treptat, la un număr limitat de indivizi. John Paul Lederach i-a identificat 4 componente importante: încrederea, dreptatea, mila (îndurarea) și pacea. Termenul milă sugerează că reconcilierea are rădăcini religioase, în multe religii ale lumii. Din 1995 au apărut zeci de comisii pentru sădirea încrederii și reconciliere, în țări cu probleme.

Consensul este un demers spre încheierea disputei, prin care toți membrii grupului acceptă să admită un punct de vedere comun (ca preparativă pentru negociere) sau chiar o soluție. El conduce la o înțelegere care este satisfăcătoare pentru toți cei implicați. În consens este considerată atitudinea fiecăruia.

Negocierea este un proces bilateral sau multilateral în care partile, având diferende asupra unei anumite probleme, încearcă să ajungă la o înțelegere, un acord (acesta este termenul consacrat) asupra aceluși subiect, prin comunicare. Negocierea poate fi realizată direct de către părți, sau prin intermediar (negociator). Negociatorul are două categorii de abilități: este profesionist în domeniul problemei negociate și stăpânește tehnica negocierii. El se implică substanțial în sugerarea și structurarea soluției, spre deosebire de mediator, de exemplu, care se menține neutru (unul din motive constă în absența expertizei în domeniul problemei).

Medierea presupune cu necesitate intervenția terței părți; este un proces voluntar prin care părțile preiau controlul asupra rezultatului (medierea pură), dar când medierea include imixțiuni pozitive sau negative din partea mediatorului, se numește medierea cu mușchi. Rolul mediatorului este doar procedural, de creare a condițiilor și de îndrumare a părților, care își găsesc singure soluția la problemă (motiv pentru care unii o numesc și negociere asistată). Și totuși, dacă părțile întâmpină dificultăți în a găsi soluții, mediatorul poate sugera mai multe variante de rezolvare, fără a impune, însă, o soluție.

Arbitrarea. Proces de rezolvare a conflictului printr-o terță parte, a cărei autoritate este și va fi recunoscută și după arbitrare. Disputa este prezentată unei sau mai multor persoane pentru a lua o decizie necontestată și finală. Părțile trebuie să-și dovedească „adevărurile” în fața arbitrilor, care ia decizia. Arbitrarea se folosește îndeosebi în conflictele dintre organizații.

Med-arb. Este o mixtură între mediere și arbitraj: aceeași persoană poate îndeplini succesiv ambele roluri, de mediator și de arbitru, sau rolurile pot fi atribuite unor persoane diferite.

Mini-procesul este un proces de tatonare, de pre-testare, în care juriștii care reprezintă părțile în conflict prezintă cazul în fața unui judecător, fără martori, pentru a obține perspectiva judecătorului asupra cazului. Dacă ulterior cazul merge în instanță, partea care a cerut acest lucru va plăti cheltuielile de judecată, dacă hotărârea curții este identică cu cea din mini-proces. Un mini-proces se realizează când părțile au nevoie să audă un rezumat al cazului lor, pentru a păși la negocieri.

Diplomația secundară (Two Track diplomacy = diplomația complementară, diplomația celei de a doua căi) este o interacțiune informală, neoficială între membrii grupurilor sau națiunilor adversare, care are ca scop dezvoltarea strategiilor, influențarea opiniei publice și organizarea resurselor umane și materiale în moduri care ar putea ajuta la rezolvarea conflictului. Ea acompaniază diplomația oficială, atribuită mai ales bărbaților, care practică o „diplomație dură”, fiind realizată de diferite organizații și atribuită mai ales femeilor, care practică această „diplomație blândă”.

Unul dintre fenomenele cheie pe care dubla diplomație l-a dezvoltat pentru a se ocupa de el este Conflictul Social Prelungit (CSP), esențialmente refractar.

Aspectul din *rezolvarea conflictelor* cel mai intens cercetat în condiții de laborator este *negocierea*¹⁵⁶⁷.

Omenirea se luptă cu crizele și conflictele de la începutul existenței sale și, probabil, această luptă va fi dusă până în ultima clipă a existenței umane. De aici nu rezultă că fenomenul crizelor și **conflictelor** reprezintă o fatalitate, că oamenii sunt complet neputincioși în fața lui și trebuie să se resemneze, ci doar o realitate socială, politică, economică, informațională, militară etc. de care trebuie să se țină seama și care poate fi ameliorată și chiar controlată.

Este posibil ca oamenii să nu mai fie victime inconștiente și, adesea, indiferente ale crizelor, **conflictelor** și războaielor, ci să folosească aceste fenomene și aceste procese pentru a-și ameliora propria condiție, pentru a grăbi procesele de modernizare și a prelungi perioadele de prosperitate și de stabilitate. Deja omenirea și-a format unele abilități în ceea ce privește *gestionarea crizelor și conflictelor* și, deși nu a reușit să rezolve pe deplin problema conflictualității, a realizat, totuși, pași importanți în prevenirea unor crize și **conflicte** militare de mare amploare, cu întreprinderea armelor de distrugere în masă și a altor mijloace. Tratatelor și acordurilor privitoare la asigurarea păcii și securității planetei, la neproliferarea armelor de distrugere în masa, la interzicerea minelor și altor mijloace

---

¹⁵⁶⁷ Boncu, Ștefan (2006). *Negocierea și medierea. Perspective psihologice*, Iași, Institutul European 1518

de distrugere a ființei umane, la controlul armamentelor, activitatea ONU și a altor organizații de securitate constituie expresii ale efortului omenirii de a pune sub control fenomenul conflictualității. Din păcate, fenomenul evoluează, iar măsurile de securitate economică, socială și militară țin cu greu pasul. Vulnerabilitățile cresc o dată cu dezvoltarea societăților, simetric cu pericolele și amenințările, apar altele noi, de cele mai multe ori, în mod aleatoriu, greu de anticipat și de contracarat. Cu toate acestea, fenomenul crizelor și **conflictelor** trebuie studiat, analizat, înțeles și pus sub control. Toate instrumentele cunoașterii trebuie puse în slujba analizei și soluționării crizelor și **conflictelor**. Chiar dacă rezultatele nu vor fi totdeauna spectaculoase, ele nu vor lipsi. Studiind fenomenologia și filosofia crizei și conflictelor, omenirea nu are decât de câștigat. Este și rămâne cea mai mare provocare a tuturor timpurilor.

Trăsăturile conflictelor contemporane. Analiza atentă a crizelor și conflictelor care au avut loc de la încheierea războiului **rece** reliefează câteva trăsături importante ale acestora care au făcut ca situația strategică cel puțin în Orientul Mijlociu, în Orientul Apropiat, în Balcani, în Caucaz, în Indonezia, la granița dintre India și Pakistan, în Cașmir (în general, în Asia de Sud și în Asia de Sud-Est), dar și în unele zone din America Latină, să fie instabilă, conflictuală și chiar periculoasă. Dacă, la acestea se adaugă și atacurile teroriste ale ETA, în Spania, și IRA, în Marea Britanie, cele teroriste asupra Statelor Unite ale Americii, efectuate la 11 septembrie 2001 și, în continuare, în afara acestuia, cele efectuate în Turcia, în Spania și în Rusia și în alte părți asupra unor obiective de importanță strategică sau, pur și simplu, asupra populației, avem o imagine concludentă asupra ariei de răspândire a acestora și asamblării lor în planul finalității, al efectelor.

Aceste trăsături sunt:

- proliferarea stării de haos și, pe fondul restricțiilor financiare și dificultăților economice, finanțarea subterană a unui sistem de insecuritate internațională din ce în ce mai complicat și mai greu de contracarat;
- constituirea și consolidarea rețelelor crimei organizate și terorismului internațional cu noduri de dirijare în punctele invulnerabile și module de acțiune în punctele cheie;
- folosirea de către anumite cercuri de interese a prevederilor legislației internaționale cu privire la drepturile omului și la drepturile minorităților pentru a-și asigura propria libertate de acțiune și a realiza un adevărat „dispozitiv ofensiv strategic” modulat pe punctele vulnerabile ale planetei (ale statelor care au posibilitatea să controleze și să limiteze libertatea de acțiune a rețelelor economice și financiare subterane și a agenților acestora);
- proliferarea, prin sistemul corupției, a unor filosofii revanșarde, a unei filosofii a răzbunării, care a dat naștere unui terorism primitiv, răzbunător, fundamentalist, care nu se află numai în dimensiunea extremismului islamic, ci și în cea a altor cercuri extremiste, de sorginte politică, etnică sau religioasă;

- crearea impresiei că ne apropiem de un conflict intercivilizațional, de un război al civilizațiilor.

Principalele crize și conflicte post-război rece, cu efect în planul relațiilor internaționale și în cel al mediului internațional de securitate au fost următoarele:

- criza hidrocarburilor, care a dus la primul război din Golf;
- criza profundă a Africii, care întreține războaiele din Somalia, din Angola (războiului diamantelor și al petrolului), din Rwanda, din Congo, din Eritreea etc.;
- criza etnică și secesionistă din Balcani, care a reliefat o recrudescență fără precedent a terorismului militar (UCK și Armata de Eliberare din Macedonia sunt expresii clasice ale acestui tip de terorism, ca și IRA și ETA);
- criza separatistă din Cecenia (pe care Moscova o consideră teroristă, datorită faptului că gherilele cecene sunt ilegale) și acțiunile grupurilor teroriste cecene asupra capitalei Rusiei, altor orașe din Federație și asupra populației;
- criza din Orientul Apropiat (războiul dintre armata israeliană și palestinieni);
- criza armelor biologice care a condus la al doilea război din Golf;
- criza din Afganistan care a generat războiul împotriva terorismului.

În continuare vom analiza *modul cum au influențat unele din aceste conflicte mediul internațional de securitate.*

Conflictul dintre Irak și forțele coaliției internaționale compuse din 30 de națiuni participante, conduse de către Statele Unite ale Americii, cu acordul Națiunilor Unite, în scopul de a elibera Kuweitul s-a materializat printr-un război nou, electronic, eficient și precis, în care s-au folosit cele mai sofisticate arme pe care le-a cunoscut omenirea la finele Războiului Rece. Conflictul s-a mai numit și Primul Război din Golf, spre a-l deosebi de “Al Doilea”, început în martie 2003.

Patru divizii motorizate irakiene, sprijinite de 300 de tancuri au invadat Kuweitul, ocupând întregul teritoriu al emiratului vecin (17.800 kmp.) în numai câteva ore.

Operațiunea Furtuna Deșertului are un prolog militar în Scutul Deșertului (Desert Shield), acea desfășurare masivă de forțe terestre și aero-purtate în Arabia Saudită, spre a preveni un “atac” al Irak-ului și la adresa altor petromonarhii din regiune. La ordinul președintelui Bush „*elemente din Divizia 82 Aeropurtată, precum și unități ale lui US Air Force*” au intrat în Arabia Saudită „*pentru a ocupa acolo poziții defensive*”. S-a realizat un pod aero-terestru defensiv inițiat de către administrația de la Washington spre a-și proteja interesele strategice în Golf, îndepărtând potențialul “pericol” al unei “invazii” irakiene extinse spre statele arabe partenere ale Casei Albe: Bahrain, Oman, Qatar, Emiratele Arabe Unite, nu în ultimul rând Kuweitul, ca motivație principală. Așadar, Operațiunea *Desert Field* însemna, înainte de toate, intimidarea inamicului pe termen nedeterminat. Cinci portavioane - Lincoln, Enterprise, Eisenhower, Theodore Roosevelt, Guadalcanal – au primit

ordinul de a porni în grabă spre Golf. US Navy și US Air Force au intrat în acțiune astfel că efectivele americane cresc pe măsura adâncirii crizei din Golf. În septembrie ajung la 135.000 de oameni și peste 500 de avioane. Alături de contribuția americană se va adăuga ajutorul statelor arabe prietene și bineînțeles al Europei Occidentale.

În paralel, Organizația Națiunilor Unite impune Irak-ului câteva rezoluții pe care le vom trece în revistă: Rezoluția nr. 660 din 2 August, prin care se cerea retragerea imediată și necondiționată a forțelor irakiene din Kuweit, urmată, la 6 August de o alta, nr. 661, prin care se solicita “boicotarea comercială, financiară și militară” a regimului de la Bagdad. O rezoluție “ultimativă”, cu numărul 678, a Consiliului de Securitate, cea din 29 Noiembrie, este de fapt un termen limită ce autoriza statele care cooperează cu Kuweitul să folosească toate mijloacele necesare de intimidare, inclusiv recurgerea la confruntări militare, trecând astfel de pe pozițiile defensive diplomatice la cele ofensive pe calea armelor.

Între aceste rezoluții ale Consiliului de Securitate se încheagă o diplomatie secretă, un joc de culise. Marii rivali ai Războiului Rece, URSS și USA, se coalizează prin întâlnirea de la Helsinki, capitala Finlandei, de la 9 Septembrie 1990, dintre președinții George Bush și Mihail Gorbaciov, artizanul destinderii Est-Vest.

S-a propus, de către șeful executivului american, după adoptarea rezoluției ultimatum, din 29 Noiembrie 1990, organizarea de convorbiri diplomatice via Washington-Bagdad. La 12 Decembrie, la Bagdad au avut loc întrevederi între James Baker și omologul sau Tarek Aziz, cu rezultate ambigue și tergiversări reciproce. A mai urmat o ultima runda de negocieri pe 9 Ianuarie 1991 la Geneva, apoi deplasarea secretarului general al ONU, Perez de Cuellar, la Bagdad, pe 12 Ianuarie, toate soldate cu eșec, astfel că la 15 Ianuarie 1991, Dick Cheney semna ordinul dezlănțuirii Operațiunii “Furtuna Deșertului”...Coaliția s-a pus în mișcare, sub comanda Generalului Norman Schwarzkopf, comandantul Forței multinaționale din zona Golfului, însă secretul acelui moment al declanșării Războiului din Golf a fost păstrat până în ultimul minut.

Peste Ocean, în Statele Unite, canalele de știri: ABC, CNN, NBC, CBC, au transmis în direct primele imagini. Lumea a urmărit în fața televizoarelor, cu suspans, primul război televizat.

A fost un război electronic constituit dintr-un complex de operațiuni aeriene de anvergură care urmăresc lovirea eficientă a țintelor militare, cu precădere, cu pierderi civile minime. Atacurile aeriene au pornit simultan de pe aeroporturile militare saudite de la Ryadh și Dahrhan, precum și de pe port-avioanele dislocate în Golful Persic, Marea Roșie și Marea Oman. În premieră s-au folosit cele mai eficiente arme: rachetele de croazieră Tomahawk cu o rază de acțiune de 2500 km. care pot fi lansate de pe mare spre orice locație. Sunt ghidate spre țintă prin intermediul sateliților GPS (Global Position System), ca de altfel întreaga panoplie aeriană cu tot arsenalul sau tactic. Ca avioane s-au folosit pe scară largă F14-Tomcat, F18-Hornet, ambele tipuri lansate în luptă de pe punțile uriașelor port-avioane. Bombardamentele tactice au fost asigurate de către avioanele F111 cu geometria variabilă a aripilor, folosite cu succes în Libia în 1986. Avioane cu platforme radar

precum AWACS au avut rolul de a asigura acoperirea forțelor aeriene implicate. Alte aparate care au secondat atacurile aeriene dinspre Arabia spre Irak au fost cele ale US Air Force, F15-Eagle sau F16-Falcon. Avioanele pot fi realimentate în zbor.

Franța, Marea Britanie și Italia au aruncat în confruntările aeriene aparate Jaguar, Tornado, Mirage și elicoptere Gazelle. Avionica de bord avansată, ochii electronici în infraroșu și camerele de luat vederi au ajutat piloții foarte mult în reperarea țintelor "inamice"-aerodromuri militare, baze de antrenament ale Gărzii Republicane, comandamente și centre de comunicații. Atacurile aeriene au durat cinci săptămâni. Spre a atrage Israelul în război, Irak-ul a lansat rachete de croazieră SCUD spre câteva centre importante din Israel precum Haifa sau Tel Aviv, dar Statele Unite trimit în Israel baterii de rachete Patriot.

Ofensiva aeriană a pregătit terenul celei terestre prin anihilarea capacităților de luptă inamice. Marea bătălie terestră sau a *celor 100 de ore* s-a încheiat cu prăbușirea totală a sistemului de apărare irakian și implicit cu eliberarea Kuweitului pe data de 28 Februarie 1991. Efectivele aliate au numărat 750.000 oameni. Legiunea Străină franceză a aruncat în luptă renumita Divizie motorizată *Daguet* sau Spahii Franței, în timp ce Statele Unite au mizat pe Corpul Pușcașilor Marini. 750.000 militari, 28 de state participante, 2000 de tancuri, 1800 avioane, peste 1000 elicoptere, printre care temutele AH 64 Apache, 160 nave de război (port-avioane, cuirasate, crucișătoare). O putere de foc devastatoare într-un război necruțător. Operațiunile militare au costat între 30 și 45 miliarde de dolari, din care Germania și Japonia au suportat financiar mare parte. Irak-ul și Kuweitul, au suferit pierderi umane și materiale iremediabile pe termen lung.

Războaiele din Africa. În anii '70 și '80, Somalia a devenit cel mai important beneficiar al ajutorului american pentru Africa. Cei mai mulți bani s-au cheltuit, însă, pe proiectele militare anti-sovietice din zonă. Pe plan intern, însă, politica lui Siad Barre s-a dovedit dezastruoasă. Ea a creat premisele foametei și ale războiului civil dintre clanuri (triburi), care au măcinat țara timp de un deceniu și jumătate. Siad Barre a fost înlăturat de la putere, în 1991, de un războinic local, Mohammed Farah Aidid. Un an mai târziu, în 1992, președintele George H.W. Bush Sr. a trimis - sub pretexte "umanitare" - o forță de 30.000 de militari, cu elicoptere și nave de război, în cadrul operațiunii "Restore Hope", pentru a prelua controlul militar al regiunii, vitale pentru interesele americane.

Operațiunile din Somalia au continuat și sub mandatul președintelui Bill Clinton. Forța americană a fost, în cele din urmă, silită să se retragă, în 1993, în condiții umilitoare pentru SUA. 18 militari americani au fost atunci executați public la Mogadiscio și cadavrele lor profanate. Intervenția americană din 1993 din Somalia, a fost la momentul când în Somalia s-au descoperit importante zăcăminte de petrol, gaze naturale și minereuri. Pe lângă plasamentul perfect în zona Capului Horn, Somalia devenea - potențial - și una dintre țările cu resurse energetice.

Pentru Somalia au urmat ani de coșmar, sub semnul violențelor inter-tribale și al catastrofelor naturale. Autoritatea statului s-a prăbușit, măcinată de tendințele secesioniste și subminată de rivalitățile dintre clanuri. Populația - musulmană, în vasta sa majoritate - s-a întors către formele de organizare cele mai primitive. Așa au apărut

"tribunalele islamice", un fel de sistem juridic improvizat. Aceste "tribunale", apărute spontan și răzleț, au început să comunice și să coopereze. În anul 2000, s-a format "Uniunea Tribunalului Islamic", care a devenit rapid cea mai puternică forță politică din Somalia.

După anul 2001, ascensiunea islamiștilor și penetrarea Al-Queda a început să îngrijoreze tot mai serios Washingtonul. O intervenție militară deschisă era, însă, exclusă: Statele Unite aveau alte priorități. Administrația Bush a sprijinit, însă, o grupare laică, formată din lideri războinici care își vedeau amenințată supremația de către "Tribunalele Islamice". Intitulată "Alianța pentru Restaurarea Păcii și Anti-terorism" ("Alliance for the Restoration of Peace and Counter-Terrorism" - ARPCT), gruparea era generos finanțată de Statele Unite. Potrivit lui "International Crisis Group" - care în iunie 2006 a intervievat mai multe căpetenii ale ARPCT - organizația primea lunar între 100.000 și 150.000 de dolari de la CIA. În februarie 2006, a început ofensiva împotriva islamiștilor. Câteva zile mai târziu, Guvernul Federal de Tranziție - format în 2004, în exil, în Kenya - se reunea pentru prima dată pe teritoriul Somaliei, într-un depozit de cereale din orașul Baidoa, situat de 260 de kilometri nord-est de Mogadisciu. Unii dintre miniștrii făceau și ei parte din ARPCT.

În mai 2006, lupte violente au izbucnit în capitala Somaliei. La 5 iunie, însă, bătălia pentru Mogadiscio era încheiată. Islamiștii ieșiseră victorioși. În scurt timp, controlau aproape toată țara. Devenise limpede că, prin forțe proprii, ARPCT nu avea nici o șansă să răstoarne situația. Era nevoie de o intervenție externă.

La 29 decembrie 2006, trupele etiopiene au ocupat Mogadiscio, capitala Somaliei, îndeplinind un vechi obiectiv al SUA în Africa. Statele Unite și forțele mondiale islamiste continuă să se confrunte extrem de sângeros în zona geopolitică de importanță specială a Capului Horn. Conflictul a debutat în februarie 2006, în Somalia, sub forma unui război civil ARPCT și "Uniunea Tribunalului Islamic" ("United Islamic Courts" - UIC). Sprijiniți de Al-Queda, islamiștii au câștigat bătălie după bătălie, reușind, la 5 iunie 2006, să obțină controlul asupra capitalei. Moment în care învinșii, puși pe fugă, au solicitat intervenția străină. Etiopia vecină, rival istoric al Somaliei, a acceptat provocarea¹⁵⁶⁸. Autoritățile de la Addis Abeba au acordat sprijin militar și refugiu războinicilor din ARPCT. Și, la 24 decembrie 2006, au lansat o ofensivă aeriană unilaterală împotriva Somaliei. Mii de luptători ai "UIC" au fost măcelăriți în cursul înaintării rapide a forțelor etiopiene, susținute logistic de SUA.

Cucerirea capitalei somaleze constituie un moment important în "războiul prin procură" dus de americani în regiunea Capului Horn, de lângă Stramtoarea Babel-Mandeb. Capul Horn reprezintă unul din cele mai importante puncte geopolitice și geostrategice ale globului. Țările din zonă se află pe axa care unește Africa cu

---

¹⁵⁶⁸ Etiopia a devenit un "satelit" al Moscovei în 1974, după lovitură de stat care l-a detronat - cu sprijinul Kremlinului - pe împăratul Hailie Selassie și l-a adus la putere pe Mengisty Haile Marian. Imediat, Statele Unite au format o alianță contra Etiopiei cu președintele Somaliei, Siad Barre, care a acceptat să primească armament american în ciuda pretențiilor afișate de practicare a "socialismului științific".

Orientul Mijlociu. În cursul războiului rece, SUA și URSS și-au disputat supremația în regiune. Regiune care oferă controlul geostrategic a două continente și asigură accesul la zona petroliferă a Orientului Mijlociu și la cea a Africii. Strâmtoarea Babel-Mandeb asigură, în plus, controlul asupra unei bune părți din comerțul mondial.

Ușurința cu care etiopienii au cucerit Mogadiscio i-a surprins pe mulți observatori. Una din primele acțiuni ale forțelor etiopiene la Mogadiscio, a fost ocuparea Ambasadei SUA.

În Somalia există o competiție geostrategică și energetică. Potrivit lui "U.S. Energy Information Administration", Somalia nu figurează printre exportatorii de petrol, mai ales din cauza instabilității politice și războaielor din zona. Aceasta nu a împiedicat, însă, companii precum "CONOCO", "AGIP", sau "AMOCO" să investească miliarde pentru a obține mari concesiuni în Somalia, concesiuni pe care, deocamdată, nu le-au valorificat. Recent, echipe de geologi din Australia au descoperit mari rezerve de petrol în provincia Puntland, din Somalia. Avocatul canadian Jay Park - considerat cel mai mare expert juridic în probleme energetice - care lucrează cu guvernul somalez la un "regim credibil petrolifer", a declarat: "Somalia este cea mai săracă țară din lume, dar ascunde o adevărată comoară în materie de petrol și gaze naturale." Iată motivul pentru care toate marile puteri monitorizează cu atenție ce se întâmplă în regiune. Și fiecare acționează așa cum îi dictează interesele.

Conflictele din Iugoslavia. Cauzele conflictului din Kosovo au iscat bătălii, pe câmpul dezbaterilor științifice, între istoricii sârbi și cei albanezi. Argumentările ambelor părți își găsesc contraforturi datate cu multe secole în urmă. În timp ce albanezii se declară descendenți direcți ai ilirilor, primii locuitori ai provinciei Kosovo, istoricii sârbi susțin teze potrivit cărora poporul albanez a apărut în scenă abia în evul mediu, ca urmare a contopirii triburilor nomade de păstori cu populația iliră și tracă neromanizată, proces în orice caz ulterior venirii sârbilor în zonă.

În martie 1989, a început procesul de abolire a autonomiei provinciei Kosovo printr-un amendament la constituția sârbă, care a dat Serbiei control direct asupra regiunii. Aceste schimbări au fost aprobate și în Parlamentul din Kosovo, după ce acesta fusese curățat de cei care se opuneau centralizării.

La începutul anilor '90, situația a început să se deterioreze grav în regiune. Ca răspuns la tendința de centralizare a Belgradului, în Kosovo au izbucnit din ce în ce mai multe revolte, care se manifestau în formele lor cele mai grave. Federația Iugoslavă devenise o zonă cu o combustie extrem de ridicată¹⁵⁶⁹.

La finele anului 1995, Slobodan Milosevic, alături de liderul bosniac Alija Izetbegovic și cel croat Franjo Tudjman, s-au așezat la masa tratativilor la Dayton, Ohio, încheind, în cele din urmă, un acord care avea să pună capăt celui mai grav

---

¹⁵⁶⁹ După ce în 1990, Slovenia își obținuse independența pe cale pașnică, anii următori au adus războaie extrem de sângeroase între Serbia, Croația și Bosnia. Ultimele două provincii încercau, la rândul lor, să se desprindă din Federația Iugoslavă și să obțină independența. Dimensiunile conflictelor din spațiul balcanic atinseseră cote alarmante, ce au determinat o reacție foarte energică a Statelor Unite. În urma intervenției exterioare, liderii celor trei părți beligerante au fost aduși la masa tratativilor.

conflict armat din Europa, de la încheierea celui de-al doilea război mondial. Printre altele, acordul a fondat statul suveran Bosnia și Herțegovina, format din două entități: Federația Bosniei-Herțegovinei și Republica Srpska (RS).

Acest acord a marcat un moment pe care albanezii kosovari l-au perceput ca fiind extrem de favorabil pentru împlinirea propriului deziderat de a se desprinde într-un stat independent și suveran. Planurile acestora au fost, însă zădărnice de indiferența cu care au fost tratați reprezentanții albanezi în cadrul întâlnirii de la Dayton. Acordul de la Dayton a închis, practic, orice cale către independența provinciei Kosovo, decretând inalienabilitatea teritoriului Iugoslaviei în noile lui granițe.

La mijlocul anilor '90, Croația, Slovenia, Bosnia-Herțegovina, și Macedonia se desprinseseră de Republica Federală Iugoslavă, constituindu-se în state independente și suverane. Un destin asemănător pentru provincia Kosovo ar fi fost inacceptabil pentru sârbi. Acest lucru se explică prin sentimentele afective ale sârbilor față de teritoriul pe care îl consideră „Inima Vechii Serbii”, un teritoriu presărat cu o sumedenie de mănăstiri ortodoxe seculare și care are o însemnătate mai mare decât a tuturor regiunilor pierdute la un loc.

În 1997, războiul civil în Kosovo a luat amploare. Atrocitățile comise de armata sârba și acțiunile teroriste ale UCK configurau o imagine dramatică a situației din Kosovo.

La începutul anului 1998, Europa Occidentală și Statele Unite și-au exprimat îngrijorarea față de proporțiile conflictului sârbo-albanez și au afirmat necesitatea unei intervenții hotărâte pentru oprirea ostilităților și a dezastrului umanitar care atinsese cote alarmante¹⁵⁷⁰.

În luna octombrie, NATO a autorizat o campanie de lovituri aeriene, în condițiile în care Milosevic refuza în continuare să țină cont de repetatele cereri de ordin politic și umanitar ale Consiliului de Securitate al ONU.

În 12 iunie, în cadrul Consiliului Nord-Atlantic, la o întâlnire a miniștrilor apărării, se solicită o evaluare a situației în scopul stabilirii măsurilor posibile pe care NATO le putea întreprinde pentru a stopa criza din Kosovo, ceea ce a condus la luarea în considerare a mai multor opțiuni de intervenție. Luptele dintre poliția sârba și luptătorii UCK continuă pe tot parcursul verii.

În 24 septembrie, NATO dă un ultimatum președintelui Milosevic, cerându-i imperativ să pună capăt violențelor, în caz contrar urmând să-și expună țara loviturilor aeriene.

---

¹⁵⁷⁰ În luna martie a anului 1998, Madeline Albright a avut o luare de poziție în privința conflictului sârbo-albanez, în fața Grupului de contact pentru Kosovo, format din reprezentanții Germaniei, Franței, Rusiei, Marii Britanii și Statelor Unite. Secretarul de stat american sublinia vina liderului sârb Slobodan Milosevic în escaladarea conflictului, stabilind și o serie de condiții pe care acesta și guvernul sârb trebuiau să le îndeplinească. În perioada ce a urmat acestea au fost în bună măsură ignorate, iar conflictul s-a intensificat.

În 6 octombrie, secretarul general al ONU, Kofhi Annan, într-un raport despre situația din Kosovo, afirma că Belgradul nu și-a respectat obligațiile, Consiliul de Securitate având competența de a adopta măsurile care se impun¹⁵⁷¹.

În 8 octombrie Consiliul de Securitate al ONU cere respectarea rezoluțiilor sale referitoare la Kosovo, intensificarea eforturilor autorităților iugoslave pentru a împiedica producerea unui dezastru umanitar, care ar putea constitui un motiv pentru intervenția NATO.

În 28 ianuarie 1999, NATO a avertizat că este gata să folosească forța armată imediat, iar Marea Britanie și Franța au mers mai departe, dând asigurări că sunt pregătite să trimită forțe terestre pentru restabilirea păcii. Mijlocul lunii februarie a fost marcat de o conferință de pace ținută la Rambouillet, cu scopul de a pune capăt ostilităților. Acordul de pace propus la Rambouillet cerea Iugoslaviei să cedeze în favoarea NATO o serie de aspecte care priveau chiar suveranitatea națională a acestei țări. Conferința a fost redeschisă după două săptămâni, de această dată la Paris. În urma presiunii uriașe create de puterile occidentale, albanezii au acceptat în cele din urmă să semneze acordul de la Rambouillet. Poziția Iugoslaviei, însă, a rămas de neclintit¹⁵⁷².

În 24 martie 1999, urmare a retragerii monitorilor OSCE din Kosovo și a stopării operațiilor KVM datorită atitudinii guvernului iugoslav care ridică gradul risc la cote foarte mari, zborurile din cadrul operației „Eagle Eye” încetează și NATO inițiază una dintre cele mai controversate campanii întreprinse de această organizație: bombardarea Iugoslaviei.

Obiectivele principale ale NATO, anunțate public încă de la începutul confruntării, erau: 1) oprirea verificabilă a tuturor acțiunilor militare desfășurate de forțele sârbe în Kosovo și încetarea violențelor și represiunii în această provincie; 2) retragerea din Kosovo a forțelor de poliție, armatei și a trupelor paramilitare sârbe; 3) staționarea în Kosovo a unei prezențe militare internaționale; 4) reîntoarcerea necondiționată și sigură a tuturor refugiaților; 5) garanții credibile, ferme, că regimul Milosevic este dispus să coopereze cu reprezentanții albanezilor din Kosovo pe baza Acordurilor de la Rambouillet, pentru a găsi o soluție politică crizei din Kosovo, în conformitate cu legislația internațională și cu prevederile Cartei ONU.

---

¹⁵⁷¹ Annan declara că forțele sârbe au comis atrocități, că nu s-au retras în totalitate din provincie și că un dezastru umanitar, după șapte luni de confruntări armate, este iminent în provincia Kosovo. Annan menționa ca evident faptul că majoritatea atrocităților au fost comise de forțele de securitate federale, care au acționat sub autoritatea R.F. Iugoslavia, însă, în același timp, și unitățile UCK au fost angajate în acțiuni armate și „există deci toate motivele să ne gândim că au comis atrocități la rândul lor”.

¹⁵⁷² Într-o ultimă încercare de a salva situația, președintele american Bill Clinton l-a delegat pe Richard Holbrooke să poarte o ultimă discuție cu Milosevic la Belgrad. Cu această ocazie, liderul sârb a acuzat Statele Unite pentru favorizarea fățișă a albanezilor. În viziunea sa rezultatul inevitabil al perioadei de trei ani în care trebuia să se decidă soarta provinciei Kosovo, ar fi fost desprinderea regiunii în cauză de Serbia, iar această consecință era pur și simplu inacceptabilă. Holbrooke l-a întrebat dacă înțelege consecințele refuzului de a semna acordul Rambouillet. Răspunsul lui Milosevic a fost cât se poate de concis: „*ne veți bombarda*”, iar Holbrooke a replicat în aceeași notă lapidară: „*desigur*”. Așadar nu a fost nici o neînțelegere.

Operația este executată aproape în exclusivitate pe calea aerului cu scopul de a distruge infrastructura militară și civilă iugoslavă de la mare altitudine. Această strategie este adoptată pentru a minimaliza riscurile la adresa forțelor NATO atrăgând critici datorită ineficienței față de țintele mobile. Țintele strategice – poduri, fabrici -, sunt bombardate în faza finală a operației. Rachetele cu rază mare de acțiune sunt folosite împotriva instalațiilor strategice din Belgrad și Pristina. Sunt lovite în mod intenționat și ținte civile – centrale electrice și chiar stații de filtrare a apei.

Campania de bombardament se desfășoară între 24 martie-11 iunie 1999, fiind antrenate peste 1.000 de avioane, în principal cu baza în Italia și de pe portavioane staționate în Adriatică. Sunt executate peste 38.000 de misiuni de luptă. Sunt folosite elicoptere de atac, stații de aprovizionare și mici grupuri de identificare a țintelor cu baze la granița dintre Albania și Kosovo¹⁵⁷³.

Urmare a desfășurării misiunilor de luptă, 200.000 de sârbi și alți non-albanezi părăsesc Kosovo. Se înregistrează o serie de incidente soldate cu pierderi de vieți, în jur de 500 de persoane.

Pierderile militare ale NATO au fost foarte reduse; de asemenea, nici forțele armate iugoslave nu au declarat pierderi serioase, în condițiile în care raportările nu au fost verificate de surse independente.

Astfel, NATO consideră că a distrus 120 de tancuri, dar confirmate sunt 14. Au loc o serie de incidente controversate: bombardarea Ambasadei Chinei în Belgrad, soldată cu 3 morți și 20 de răniți, bombardarea principalului post de televiziune, a unei fabrici de produse chimice care generează o poluare deosebit de puternică, etc.

După 73 de zile de bombardament, infrastructura Serbiei a avut serios de suferit, iar repercusiunile economice au fost incalculabile. G8, cu Rusia jucând rolul de mediator, a adoptat o rezoluție care avea să pună capăt conflictului.

În 5 iunie 1999, NATO și Iugoslavia au semnat o înțelegere prin care se ajungea la un compromis. Iugoslavia admitea să ofere o substanțială autonomie provinciei Kosovo, să-și retragă din regiune trupele militare, de poliție și paramilitare, să permită întoarcerea refugiaților și prezența unor trupe de menținere a păcii sub egida NATO. Pe de altă parte, Iugoslavia a obținut garantarea integrității sale teritoriale, cu menținerea provinciei Kosovo în componența sa. Acordul de pace a fost încheiat sub autoritatea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite și prevedea implicarea trupelor ruse în procesul de creare și menținere a păcii.

Retragerea trupelor sârbești din Kosovo urma să se facă în conformitate cu Acordul tehnic-militar încheiat între NATO și Republica Federală Iugoslavă, în seara zilei de 9 iunie.

---

¹⁵⁷³ Evenimentele au invalidat orice calcul făcut de NATO. Bombardamentul a fost inițiat pentru a opri epurările etnice și crimele împotriva albanezilor kosovari. Previziunile aliaților contau pe o capitulare rapidă a sârbilor, care ar fi fost mai apoi obligați să semneze acordul de la Rambouillet. Lucrurile nu au stat astfel. În loc să cedeze în fața raidurilor aeriene, sârbii au intensificat asaltul asupra trupelor UCK și circa un milion de albanezi au fost alungați din Kosovo, iar casele lor arse. Cei mai mulți dintre albanezi au fugit din calea trupelor sârbești, dar o bună parte au fost alungați chiar de bombardamentele NATO.

În 10 iunie, Consiliul de Securitate al ONU adoptă rezoluția nr. 1244, prin care sunt salutate decizia Iugoslaviei de a accepta varianta unei soluționări pe cale politică a crizei din Kosovo, precum și măsurile concrete întreprinse de aceasta în vederea încetării imediate a violențelor.

UCK se declară de acord cu prezența forțelor internaționale de securitate în Kosovo și se obligă să nu obstrucționeze în nici un fel acțiunile KFOR menite să stabilească și să mențină ordinea în regiune. De asemenea, UCK își lua angajamentul să colaboreze cu administrația civilă interimară și KFOR și să ia măsuri prompte și concrete pentru preîntâmpinarea oricărei încălcări a acordului semnat.

Ca urmare a adoptării de către Consiliul de Securitate a rezoluției nr. 1244, generalul Jackson, acționând după instrucțiunile Consiliului Nord-Atlantic, procedează la organizarea desfășurării în Kosovo, a forțelor mandatate de către Consiliul de Securitate al ONU și în 12 iunie 1999, primele trupe KFOR intră în Kosovo.

În deplinătatea capacităților sale, KFOR mobilizează peste 50.000 de militari. Contingentele KFOR sunt grupate în patru brigăzi multinaționale, fiecare brigadă fiind responsabilă cu o anumită arie a operațiunilor. Forța multinațională aflată sub comandă și control unitar al Comandamentului KFOR, are o substanțială implicare din partea NATO. La această operațiune participă și peste douăsprezece țări din afara NATO, printre care și Federația Rusă.

Participarea Rusiei la operațiunea de stabilire și menținere a păcii în Kosovo face obiectul unei înțelegeri încheiate între secretarul american al apărării și ministrul rus al apărării¹⁵⁷⁴.

În 28 octombrie 2000, se desfășoară alegerile municipale, ca primă etapă în crearea unui cadru legislativ și administrativ democratic, caracterizat de o campanie electorală în care să se poată angaja toate partidele politice și toți candidații independenți, precum și de accesul lor necondiționat la mijloacele de comunicare în masă. Viziunea OSCE asupra viitorului regiunii cere eliminarea temei „independenței” Kosovo din platformele electorale ale partidelor albaneze și pentru orientarea campaniei electorale spre dezbaterile unor teme sociale, de interes general. Deși boicotate de minoritatea sârbă, alegerile s-au desfășurat cu calm și au fost apreciate corecte de observatorii OSCE.

Procesul de dezmembrare a Federației iugoslave restrânse a continuat cu referendumul care au avut loc în Republica Muntenegru, în primăvara anului 2001, forțele politice separatiste fiind surclasate de adepții menținerii republicii în R.F. Iugoslavia cu procentaj infim.

Acordarea independenței Kosovo și eventuala unire a acestuia cu Albania ar putea crea un precedent periculos, fiind văzută ca o amenințare imediată de către Serbia și Grecia.

---

¹⁵⁷⁴ Potrivit acestui acord, Federația Rusă trebuia să participe inițial cu două batalioane care urmau să opereze în sectorul administrat de americani din regiunea Kosovska Kamenica. Înțelegerea ruso-americană prevedea o participare a Rusiei limitată la un maximum de 2.850 de militari, dar care trebuia să respecte principiul unității de control și comandă a operațiunii.

Pe parcursul crizei iugoslave, contactele și acordurile dintre Belgrad și reprezentanții Alianței Nord-Atlantice, OSCE, UE etc., au suscitad numeroase comentarii, care, deși contradictorii, în majoritatea lor au surprins. Faptul că răspunsurile esențiale în rezolvarea problemei Kosovo au fost mult amânate până în 2008 și chiar în anii următori, deși autodeterminarea populației albaneze din Kosovo a fost un deziderat recunoscut în toate acordurile, proiectele, documentele etc., încheiate înainte și după intervenția NATO, unele guverne occidentale manifestă prudență extremă în recunoașterea independenței Kosovo. Există temerea și se conștientizează faptul că o eventuală recunoaștere a independenței provinciei Kosovo ar crea precedente pentru alte minorități, nu numai din Europa, cum ar fi etnicii turci din Bulgaria sau cei maghiari din România. Guvernele europene sunt foarte sensibile la această problemă, unele fiind direct, mai mult decât cointeresate întrucât au pe teritoriul administrat de ele minorități organizate politic, care ar putea emite cereri de independență similare. Rusia nu a recunoscut independența, atât datorită faptului că susține nemijlocit guvernul de la Belgrad, dar și datorită faptului că are numeroase minorități care îi creează probleme.

Războiul din Afganistan. Războiul civil dintre diferite facțiuni afgane a continuat și după retragerea URSS din 1989. În 1992, luptele s-au intensificat făcând prea dificil ajutorul organizațiilor internaționale. Forțele rebele s-au apropiat de Kabul și guvernul Najibullah a căzut. În 24 aprilie 1992, forțele liderilor mujaheddini (guerilla) cu excepția unuia (Gulbuddin Hekmatyar) au căzut de acord cu formarea unui guvern condus de Sigbatullah Mojaddedi. Conform înțelegerii, Mojaddedi va conduce un Consiliu de Tranziție timp de 2 luni. El va fi apoi înlocuit de Consiliul de Conducere¹⁵⁷⁵ care va fi condus de Burhannudin Rabbani timp de 4 luni. În iulie 1992, Rabbani a fost declarat Președinte al Statului Islamic Afganistan. Conform acordului¹⁵⁷⁶, el trebuia să părăsească puterea în octombrie dar nu a făcut-o. În acel timp, Massoud, ministrul apărării din guvernul lui Rabbani și Hekmatyar, s-au angajat într-o confruntare armată în Kabul, oraș a cărui mare parte fusese cruțată pe timpul ocupației sovietice.

În 1993, au fost negociate două acorduri pentru pace între președintele Rabbani și alți opt lideri afgani: în Islamabad la 7 martie și în Jalalabad la 18 mai. Prin aceste acorduri, liderii au căzut de acord să formeze un guvern pentru 18 luni care să pregătească procesul electoral, să conceapă o constituție și să stabilească un consiliu al apărării care să formeze o nouă armată națională. În raportul său anual, Secretarul General observa că prin aceste acorduri s-a încercat rezolvarea problemelor guvernului dar nu s-au eliminat amenințările din jurul Kabulului. Astfel că, în decembrie 1993, la cererea Adunării Generale, Secretarul General a stabilit Misiunea Specială a Națiunilor Unite pentru Afganistan (UNSMA). Liderul acesteia a dezbătut spectrul general cu liderii afgani și a solicitat acestora să expună modul în care ei cred că Națiunile Unite ar putea ajuta la reconcilierea și reconstrucția națională.

---

¹⁵⁷⁵ Leadership Council.

¹⁵⁷⁶ Peshawar Accord.

În 1994, o primă serie de apeluri pentru ajutorarea Afganistanului au fost lansate de Națiunile Unite. Apelurile detaliau nevoile urgente ale poporului afgan și cereau fonduri ne-guvernamentale și de la agențiile ONU. Primul apel a avut un succes de apreciat: din donații s-au asigurat 75% din necesarul cerut. Proiectele de reabilitate s-au focalizat pe dezvoltare urbană și micșorarea sărăciei în comunitățile rurale. Au fost distribuite fermierilor semințe de calitate superioară, 80.000 tone de grâu, aproape 125.000 hectare de teren au fost irigate și peste 8.000 hectare de livezi au fost reabilitate.

Revolta talibanilor s-a intensificat treptat. La sfârșitul lui 1994 și începutul lui 1995, rebelii au preluat controlul asupra unei mari părți a sudului și vestului Afganistanului, incluzând orașele Kandahar și Gerat. Într-o declarație prezidențială, în 15 februarie 1996, Consiliul de Securitate era informat despre intensificarea ostilităților din jurul capitalei Kabul și se solicita ajutor umanitar. Se informa, de asemenea, despre intensificarea fenomenului terorist, despre traficul de arme și droguri care destabilizau regiunea.

În septembrie, talibanii cuceresc Kabulul. Rabbani realizează o alianță a opoziției cu Frontul Islamic Unit pentru Salvarea Afganistanului¹⁵⁷⁷. Curând talibanii au ajuns să controleze și mai mult din țară, Alianței rămânându-i numai teritoriul de nord.

În 22 octombrie, Consiliul de Securitate chema părțile la încetarea ostilităților și angajarea la un dialog politic care să ajute la reconciliere națională¹⁵⁷⁸. Se specifica faptul că acest conflict creează un teren fertil pentru terorism, pentru traficul de droguri și cerea părților să se rețină de la astfel de activități. Adunarea Generală condamnă detronarea președintelui Najibullah precum și executarea sa și a fratelui său de către talibani.

Luptele dintre talibani și grupurile Alianței Nordului au continuat între 1997 și 2000, dar pozițiile militare s-au schimbat foarte puțin.

Ca urmare a atacurilor teroriste cu bombă de la 7 august asupra ambasadei SUA de la Nairobi, Kenya, și Dar-es-Salaam, Tanzania, care au curmat sute de vieți, Consiliul a adoptat o nouă rezoluție¹⁵⁷⁹, în 28 august, care relua în discuție continuarea prezenței teroriste pe teritoriul Afganistanului. Se condamnau atacurile asupra personalului ONU în zonele controlate de talibani, inclusiv uciderea a doi afgani membri ai World Food Program și UN High Commissioner for Refugees din Jalalabad, și a consilierului militar al UNSMA din Kabul. Se condamnă de asemenea capturarea Consulatului General al Iranului din Mazar-i-Sharif. În 8 decembrie, Consiliul cere talibanilor să stopeze adăpostirea și pregătirea teroriștilor internaționali și invită la cooperare toate facțiunile afgane pentru aducerea teroriștilor în fața justiției¹⁵⁸⁰.

---

¹⁵⁷⁷ the United Front sau the Northern Alliance.

¹⁵⁷⁸ S.C. Resolution 1076 (1996); Assembly resolution 51/108 and Council statement S/PRST/1996/40.

¹⁵⁷⁹ S.C. Resolution 1193 (1998).

¹⁵⁸⁰ S.C. Resolution 1214 (1998).

În 15 octombrie 1999, luând act de eșecul cererii anterioare, Consiliul aplică sancțiuni prevăzute de Carta ONU. Consiliu specifică faptul că Usama bin Laden a fost implicat în atacul ambasadei USA din August 1998¹⁵⁸¹, nu se recunoștea legitimitatea guvernului format de facțiunile talibane și-i chema pe aceștia în fața instanței.

Conflictul din Afganistan a continuat până la sfârșitul anului 2001. În această perioadă, ajutorul comunității internaționale, inclusiv al Națiunilor Unite, a continuat. În absența unui guvern efectiv, problemele politice și de securitate n-au putut fi rezolvate iar asistența umanitară a fost des întreruptă datorită plecării temporare a angajaților ONU și ai ONG-urilor.

În 4 septembrie 2001, ONU și partenerii săi au elaborat raportul numit „Adâncirea crizelor”¹⁵⁸², care descria situația umanitară disperată a afganilor. Raportul conținea un plan de acțiune pentru sprijinul Afganistanului pe perioada iernii ce urma, fiind identificați cinci milioane de oameni afectați de pe urma războaielor și a drogurilor.

Raportul a rămas, însă fără urmări întrucât au urmat evenimentele nefericite de la 11 septembrie. SUA trebuiau să riposteze, era în joc prestigiul lor tragic umilit. Ținta aleasă a fost Afganistanul, țară în care talibanii și Al-Qaida lui ben Laden reprezentau nucleul terorismului. Atunci, SUA au reușit să antreneze în intervenția din Afganistan și ONU și toate țările din NATO. Chiar și țările care erau numai partenerii ai NATO au împărțit ambiția NATO de a întări cooperarea în lupta împotriva terorismului.

Atacurile din 11 septembrie 2001 împotriva Statelor Unite au condus la invocarea pentru prima dată de către NATO a Articolului 5. Chiar în ziua următoare, 46 de membri ai EAPC au condamnat în mod necondiționat atacurile asupra New York-ului și Washington-ului și s-au angajat să întreprindă toate eforturile necesare pentru a combate plaga terorismului.

Intervenția militară americană din Afganistan a fost considerată ca legitimă aproape universal de comunitatea internațională. Detestatul regim taliban, o teocrație primitivă, a fost alungat rapid. Bush le-a promis afganilor în 2003 că țara lor va beneficia de o revitalizare economico-socială comparabilă cu cea din Europa Occidentală în perioada postbelică. La aproape șase ani după înfrângerea talibanilor, promisiunile lui Bush rămăseseră nerealizate. Fondurile promise pentru reconstrucția țării, oricum insuficiente, au fost accesibile numai parțial și, în mare parte, irosite. Numai jumătate din ajutoarele promise în 2001 au fost distribuite până în 2006. Autostrada de la Kabul la Kandahar, proiectul cel mai grandios pentru remedierea infrastructurii din Afganistan, a devenit inutilizabilă din cauza nivelului intolerabil de violență de-a lungul șoselei. Multe alte programe de reconstrucție au rămas nefinanțate. Două treimi din populație nu beneficiază de electricitate. Aproape 60% nu au acces la apă potabilă. Nici la ora actuală afganii nu trăiesc prea bine deși s-au făcut eforturi considerabile.

---

¹⁵⁸¹ S.C. Resolution 1267 (1999)

¹⁵⁸² The Deepening Crisis.

Au fost făcute însă și greșeli; militarii americani au fost preocupați în principal de urmărirea și suprimarea talibanilor și a membrilor organizației Al Qaida. Trupele străine au asigurat la început o oarecare securitate numai în Kabul. În restul țării, afganii au căzut sub dominația liderilor tribali, a vechilor comandanți paramilitari și a traficantilor de droguri. Ca să supraviețuiască, afganii au revenit la cultivarea și exportul de opiu. Țara livrează 90% din producția globală de opiu și heroină. O parte din fondurile obținute din comerțul cu narcotice finanțează rezistența împotriva "ocupanților occidentali" și a autorităților de la Kabul. Guvernul președintelui Karzai este paralizat de corupție. Incapabilă să-și extindă autoritatea în toată țara, armata națională nici nu a încercat să lupte cu adevărat împotriva milițiilor paramilitare, a producătorilor și traficantilor de narcotice sau a liderilor autocrați regionali. Reorganizați și regrupați în Pakistan, talibanii au revenit în forță în Afganistan și controlează o parte din provinciile din sudul și estul țării. Numărul atentatelor sinucigașe și ale atacurilor cu dispozitive explozive improvizate contra trupelor NATO și a armatei naționale a crescut în mod alarmant. Femeile afgane, în loc să-și afirme drepturile oferite de societatea democrată, au reînceput să poarte burka impusă în trecut de dictatura talibană. Deziluzionați de prestația comunității internaționale, de lipsa de progres în reconstrucția țării și de invazia culturală a "necredincioșilor", din ce în ce mai mulți afgani au întors spatele Occidentului "civilizator". Promisiunile coaliției că vor democratiza țara, vor moderniza societatea și vor aduce prosperitate în Afganistan au devenit irealizabile din punctul lor de vedere.

Afganistanul a fost pentru multă vreme reputat pentru toleranța sa. O țară traversată de atâtea influențe diverse cum a fost Afganistanul nu ar fi putut exista fără toleranță. Cu toate acestea, în urma experienței războiului antisovietic, când islamul s-a confundat practic cu lupta pentru libertate, acest pământ a ajuns adăpostul trupelor fanatice ale lui Ossama bin Laden. Islamul radical este contrar tradițiilor afgane, fanatismul talibanilor avându-și originea tocmai în perioada războiului antisovietic. În timpul conflictului, sute de mii de tineri afgani au fost primiți în noile școli coranice-madras, adesea amplasate în apropierea taberelor de refugiați de lângă orașele Peshawar și Quetta din Pakistan. Finanțate de Arabia Saudită, aceste școli predau o variantă radicală a islamului, variantă pe care, mai târziu, talibanii au aplicat-o pe teritoriul Afganistanului. Școlile coranice erau frecventate în general de băieți Pashtun, proveniți din mediul rural, săraci și foarte săraci. Elevii școlilor coranice erau formați ca "soldați-călugări", fiind izolați de restul familiei și de femei. De la lună la lună, de la an la an, a crescut un curent islamist radical, mișcarea talibană.

Intervenția americană a dus la înlăturarea rapidă a talibanilor, Alianța Nordului preluând conducerea în scurt timp pe tot cuprinsul Afganistanului. Incluziunea reprezentanților etniei paștune în rândul noilor lideri afgani a constituit o problemă destul de dificilă, opoziția antitalibană învingătoare fiind formată în special din reprezentanți ai minorităților, nu de puține ori ostile paștunilor din rândul cărora mișcarea talibană și-a recrutat majoritatea membrilor.

În perioada imediat următoare căderii regimului taliban de la sfârșitul lui 2001, provocările reinstaurării păcii și stabilității și a reconstruirii Afganistanului

păreau formidabile, s-au realizat progrese semnificative, care permit ONU, NATO, comunității internaționale și afganilor înșiși să fie mândri de o serie de reușite dar concluzia este că statele lumii vor deveni din ce în ce mai vulnerabile în fața terorismului internațional în situația în care nu vor fi luate măsuri ferme de eradicare a grupărilor teroriste, de blocare a surselor de finanțare și distrugere a bazelor de antrenament. Atentatele sinucigașe din ultimii ani au devenit din ce în ce mai frecvente și mai violente, demonstrând că acestea sunt una din dimensiunile cele mai periculoase ale terorismului.

După nouă ani de conflict și cheltuieli de miliarde de dolari, războiul antiterorist declarat de Washington în 2001 i-a întărit pe dușmanii fundamentalști ai Americii și i-a slăbit pe simpatizanții moderați din lumea musulmană. După unii analiști, intervențiile militare și răzburarea au fost considerate prioritare față de eforturile de reconciliere, reabilitare și reconstrucție.

Bibliografie:

- [1] ALLRED, Keith, 2000. "Anger and Retaliation in Conflict. The Role of Attribution", in: Deutsch, Morton & Coleman, Peter, op. cit., pp. 236-254
- [2] BERKOWITZ, Leonard (1993). Aggression: Its Causes, Consequences, and Control,
- [3] DONALD Black, 1990. "The Elementary Forms of Conflict Management", in: New Directions in the Study of Justice, Law, and Social Control, New York: Plenum Press, pp. 43-69
- [4] BOULDING, Kenneth, 1962. Conflict and Defense, New York: Harper Torchbooks.
- [5] BRAHM, Eric. "Trauma Healing." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: January 2004 /http://www.beyondintractability.org/essay/trauma_healing/>.
- [6] BURGESS, Guy, Heidi BURGESS and Michelle MAIESE. "Revenge and the Backlash Effect." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: July 2004 <http://www.beyondintractability.org/essay/backlash/>.
- [7] BURGESS, Heidi. "Costs and Benefits of Intractable Conflict." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: January 2004 /<http://www.beyondintractability.org/essay/costsbenefits/>.
- [8] BURTON, John, 1988, Conflict Resolution As a Political System, Fairfax, George Mason University.
- [9] BURTON, John and Dukes, Frank (eds.), 1990, Conflict: Readings in Management & Resolution, New York: St. Martin's Press.
- [10] COHEN, Raymond, 1991, Negotiating Across Cultures. Communications Obstacles in International Diplomacy. Washington DC: U.S. Institute of Peace Press.

- [11] COLEMAN, Peter, 2000. "Intractable conflict", in: Deutsch, M. & Coleman, P., op. cit., 2000. 428-450.
- [12] COLEMAN, Peter, 2000. "Power and Conflict", in: Deutsch, M. & Coleman, P., op. cit., pp. 108-132.
- [13] DEUTSCH, Morton, 1998b, "Solucționarea conflictelor constructive. Principii, instruire și cercetare", pp. 165-186, în: Stoica-Constantin, Ana & Neculau, A. (coord.), Psihosociologia rezolvării conflictului, Iași, Polirom.
- [14] DEUTSCH, Morton, 2000. "Justice and Conflict", in: Deutsch, Morton & Coleman, Peter, op. cit., pp. 41-64
- [15] DEUTSCH, Morton & Coleman, Peter, 2000, The Handbook of Conflict Resolution. Theory and Practice, San Francisco, Jossey-Bass Publishers.
- [16] DOLLARD, J.L, MILLER, N.E., DOOB, L.W., MOWRER, O.H. & SEARS, R.H. (1939). Frustration and Aggression, Yale University Press.
- [17] DUGAN, Máire A.. "Power." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: June 2003 <<http://www.beyondintractability.org/essay/Power/>>. * Face Negotiation Theory, http://en.wikipedia.org/wiki/Face_negotiation_theory. May, 2008
- [18] Farid, Sana, 2005, "Respect." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: July 2005 <<http://www.beyondintractability.org/essay/respect/>>.
- [19] Folger, J.P, Poole, M.S., & Stutman, R.K. (1993). Working through Conflict: Strategies for Relationships, Groups and Organizations, New York- Harper Collins.
- [20] Goffman, E. (1955). "On Face Work", in: Psychiatry, 18, 213-231.
- [21] Galtung, Johan. 1969. "Conflict as a Way of Life", in: H. Freeman (ed.), 1969. Progress in Mental Health. London: Churchill.
- [22] Galtung, Johan, "After Violence: 3R, Reconstruction, Reconciliation, Resolution: Coping With Visible and Invisible Effects of War and Violence." Available at: <http://www.transcend.org/TRRECBAS.HTM>.
- [23] Gelfand, M. J., & Brett, J. M. (Eds.), 2004, The Handbook of Negotiation and Culture.
- [24] Hauss, Charles (Chip). "Apology and Forgiveness." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: Sep. 2003 http://www.beyondintractability.org/essay/apology_forgiveness/ Hauss, Charles (Chip). "Reconciliation." Beyond Intractability. Guy Burgess and Heidi Burgess (Eds). Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: September 2003 <<http://www.beyondintractability.org/essay/reconciliation/>>.
- [25] Kressel, T.K. & Pruitt, D.G. (Eds.) (1989). Mediation Research. San Francisco: Jossey-Bass.

- [26] Kriesberg, Louis. "Identity Issues." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: July 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/identity_issues/>.
- [27] Kriesberg, Louis. "Settlement Stage." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: Sept. 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/termination_resolution_phase/>.
- [28] Lederach, John Paul. 2000. "Conflict Transformation: A Working Definition." In Carolyn Schrock-Shenk, ed., *Mediation and Facilitation Training Manual*. Akron: Mennonite Conciliation Service. Vezi și Botes, Johannes, 1995. Conflict transformation: a debate over semantics, or a crucial shift in the theory and practice of peace and conflict studies, in: *The International Journal of peace Studies*, Available at: http://www.gmu.edu/academic/ijps/vol8_2/botes.htm
- [29] Lindner, Evelin Gerda (2000). "What Every Negotiator Ought to Know: Understanding Humiliation. Oslo and Coalition for Global Solidarity and Social Development", in: *Peace and Conflicts*: <http://www.globalsolidarity.org/articles/what.pdf>
- [30] Lindner, Evelin Gerda. "Humiliation: Trauma That Has Been Overlooked: An Analysis Based on Fieldwork in Germany, Rwanda / Burundi, and Somalia." in: *Traumatology*, Vol. 7, No. 1 (March, 2001) <http://www.fsu.edu/%7Etrauma/v7/Humiliation.pdf>.
- [31] Lorenz, Konrad (1966). *On Aggression*, New York: Harcourt, Brace & World, Inc. Tradusă în limba română: LORENZ, Konrad (1995). *Agresivitatea umană*, Editura Trei.
- [32] Maiese, Michelle. "Rights." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: August 2003 <<http://www.beyondintractability.org/essay/rights/>>.
- [33] Malek, Cate and Heidi Burgess. "Recognition." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: October 2005 <<http://www.beyondintractability.org/essay/recognition/>>.
- [34] Mayer, Bernard (2000). *The Dynamics of Conflict Resolution. A Practitioner's Guide*, San Francisco, Jossey Bass, A Wiley Company.
- [35] Miller, William Ian, 1993. *Humiliation: And Other Essays on Honor, Social Discomfort, and Violence*. Ithaca: Cornell University Press.
- [36] Opatow, Susan, 2000. "Aggression and Violence, in: Deutsch, M. & Coleman, P., op. cit., pp. 403-427.
- [37] Peterson, Sarah. "Tolerance." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: July 2003 <<http://www.beyondintractability.org/essay/tolerance/>>.

- [38] Rubin, J. Z., Pruitt, D. G., & Kim, S. H. (1994). *Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- [39] Rummel, R.J., 1976, *Understanding Conflict and War* (Five books), New York: Sage Publications.
- [40] Sandole, D.J.D. (1998), "A Comprehensive Mapping of Conflict and Conflict Resolution: A Three-Pillar Approach", in: IAPTC Newsletter (International Association of Peacekeeping Training Centres, Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, Clementsport, Nova Scotia), vol. 1, no. 5, Winter, pp. 7-8. <http://www.gmu.edu/academic/pcs/sandole.htm>
- [41] Schoenfeld, M. K. & Schoenfeld, R. M., 1988, *Legal Negotiations: Getting Maximum Results*, Colorado Springs: Shepard's / McGraw-Hill.
- [42] Stoica-Constantin, Ana și Neculau, A. (eds.), 1998. *Psihosociologia rezolvării conflictului*, Iași, Editura Polirom.
- [43] Tangney, J.P & Fischer, K.W. (1995). *Self-Conscious Emotions; The psychology of shame, guilt, embarrassment and pride*, New York: Guilford
- [44] Thukral, Susmita & Lindner, Evelin , 2004, *The Psychology of Humiliation: A Journal*. Teachers College, Columbia University
- [45] Ting-Toomey, Stella, 2005, "The Matrix of Face: An Updated Face-Negotiation Theory", in: W.B. Gudykunst (ed.), *Theorizing About Intercultural Communication* (pp.71-92), Thousand Oaks, CA: Sage.
- [46] Vayrynen, Raimo (ed.), 1991. *New Directions in Conflict Theory: Conflict Resolution and Conflict Transformation*, London: Sage Publications.
- [47] Zartman, I. W. 2000. "Ripeness: The hurting stalemate and beyond". In *Conflict resolution after the Cold War*, ed. P. C. Stern and D. Druckman, 225–50. Washington, DC: National Academy Press, p. 229.
- [48] Zartman, I. William. "Ripeness." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder. Posted: August 2003
<<http://www.beyondintractability.org/essay/ripeness/>
- [49] Zillman, D. (1978) *Hostility and Aggression*, New Jersey, Erlbaum.
- [50] Yagciogl, Dimostenis, 1996, *Psychological Explanations of Conflicts between Ethnocultural Minorities and Majorities - An Overview*, <http://www.geocities.com/Athens/8945/sycho.html>
- [51] Yarn, Douglas, 1999. *Dictionary of Conflict Resolution*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco.
- [52] Volkema, R.J., 1988, "The Mediators as Face Manager", in: *Mediation Quarterly*, 22, 5-14.
- [53] Wall, J. A., Druckman, D., & Diehl, P. F. (2002), *Mediation by international peacekeepers*. In J. Bercovitch (Ed.) (2002). *Studies in international mediation* (pp. 141-164). Basingstoke, England: Palgrave-Macmillan.
- [54] Wilson, S.R., 1992, "Face and Facework in Negotiation", in: L.L. Putnam & M.E. Roloff (eds.), *Communication and Negotiation*, Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications Worchel, P. "Trust and Distrust", in: W. G. Austin si S.

Worchel, Social Psychology of Group Relations, Belmont, Calif.: Wadsworth, 1979.

MEDIUL DE SECURITATE GEOSPAȚIAL ȘI NOUA FIZIONOMIE A RĂZBOIULUI

Dr. George-Teodor RĂDUICĂ*

THE GEO-SPATIAL SECURITY ENVIRONMENT AND THE NEW PHYSIOGNOMY OF WAR

The human being is regularly concerned of its own security and almost he is not interested what's happening beyond his fence. The globalization changes though this reality entirely. Since the network creation and implementation all over the world, people became dependent of the network and one cannot exist outside of it, one cannot isolate itself. The network cannot just take somebody out of loneliness, but it offers the chance to be alone... together with the other ones. Thus results that ones security is strictly dependent of the others security and the security of the elements of the system and the systems is defined on the security of the metasytem and on the global security.

Securitatea mediului geospațial este o componentă a securității globale. Este suportul ei geofizic și geospațial, este condiția ei, așa cum a fost întotdeauna. Nu poate exista nici un fel de securitate fără securitatea spațiului fizic și a celui geofizic. Această securitate a spațiului geofizic nu este însă deplină și definitivă, ea depinde de foarte mulți factori, iar omul nu este în măsură nici să-i controleze, nici să-i gestioneze.

Atunci ce poate face omul?

Mai întâi, omul trebuie să știe și să fie convins că securitatea lui depinde în mare măsură de securitate geospațială sau de ceea ce am putea numi geosecuritate. Marii geopoliticieni ai lumii au sesizat, în bună măsură, aceste interdependențe și au formulat modele de cunoaștere, interpretare, folosire și chiar influențare a acestora. Harold F. Mackinder vorbea de pivotul geografic terestru (*heartland*), iar Nicolas Spykman de folosirea marginii (*rimland*). De fapt, în marea lor majoritate, ei aveau în vedere spațiul de confruntare și elemente care se confruntă, de o parte fiind situate populațiile continentale și, de cealaltă parte, populațiile maritime. Ei n-au ieșit din orizontalitate. Dar aviația, rachetele balistice, rețeaua de sateliți care survolează, pe orbite circumterestre, Pământul, cea de a treia, cea de a patra și, în final, cea de a *n*-a dimensiune schimbă complet filosofia și fizionomia raporturilor de confruntare și, pe această bază, și conceptul de securitate.

Conștienți de implicațiile colosale ale dimensiunii cosmice și dimensiunii cibernetice ale conceptului de securitate – în speță, ale conceptului de securitate globală – responsabili cu gestionarea spațiului de securitate au instituit și semnat tratate de nemilitarizare a spațiului cosmic. Nu se știe cât vor dura aceste tratate, dacă ele sunt sau vor fi respectate cu adevărat, dar ele dovedesc o importanță cu totul specială a dimensiunii geospațiale a securității globale.

---

* **Expert, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

Identificând și definind un astfel de tip de securitate, ca suport și condiție ale securității globale, un astfel de concept are următoarele caracteristici:

- este un concept integrat, care se definește pe condiția geospațială a securității globale și integrează diferite componente ale spațiului de securitate;
- exprimă un anumit nivel atins în evoluția spațiului geofizic, a sistemului solar și vieții pe pământ;
- se constituie într-un răspuns la noile tipuri de provocări, pericole și amenințări de natură cosmică, geospațială și geofizică;
- acoperă vulnerabilitățile la astfel de provocări;
- devine din ce în ce mai mult o componentă esențială a securității oamenilor și mediului uman;
- are o arie foarte largă de cuprindere.

Un astfel de concept, ca, de altfel, tot ce ține de spațiul cosmic, de geospațiu, de spațiul geofizic, este prea puțin dependent de voința oamenilor, întrucât se definește pe legi și interacțiuni naturale și cosmice, și prea mult corelat cu dimensiuni și determinări care scapă simțului comun. Omul trebuie să cunoască însă ceea ce se întâmplă în spațiul în care viețuiește, nu de dragul de a cunoaște, ci pentru a-și modela comportamentul și a-și spori gradul de securitate și de protecție. Un astfel de concept influențează absolut tot ce face omul, atât la nivel individual, cât și la nivel comunitar și social, iar cunoașterea cât mai exactă a acestui concept – de fapt, a acestei realități cu dinamism larg, pe termen lung, cosmic – se constituie într-un suport al securității planetei și poate fi luat drept model în arhitectura securității globale.

Securitatea mediului geospațial este un concept care trebuie definit și explicat. Securitatea este o funcție a sistemului și procesului, dar nu una oarecare, ci una care se realizează și se menține în permanență, atât prin autoreglare și autoprotecție, cât și prin intervenții exterioare, de regulă, dinspre sistemele și procesele superioare (metasisteme) sau ierarhic superioare (sisteme de conducere sau de gestionare). Securitatea acestor tipuri de sisteme și procese nu rămâne, totuși, în afara cunoștinței oamenilor, în afara capacității lor de a o cunoaște, înțelege și chiar influența sau măcar de a o folosi. Oamenilor – ca ființe conștiente, care desfășoară activități în întregul areal geofizic și cosmic – nu le poate fi indiferent modul în care se realizează și se materializează securitatea geospațială, geosecuritatea și securitatea spațiului cosmic. Ei devin responsabili pentru o astfel de securitate, întrucât intervin în sistemele de autoreglare, introduc perturbații sau redundanțe ce pot avea consecințe neașteptate. Cunoașterea și folosirea mecanismelor și proceselor ce se petrec în jurul planetei este prima dintre măsurile menite să asigure buna funcționare a acestora sau, măcar, să permită luarea unor măsuri care să asigure, în continuare, o mai bună securitate și siguranță a mediului uman.

În opinia noastră, există trei tipuri esențiale de securitate geospațială: securitatea geosferei, adică a planetei Pământ; securitatea atmosferei și securitatea spațiului cosmic, mai exact, a infrastructurilor implementate de om și a acțiunilor desfășurate de om în spațiul cosmic.

În acest sens, securitate geospațială ar putea avea următoarea structură:

- *securitatea geosferei*, cu următoarele componente: securitatea litosferei; securitatea hidrosferei; securitatea biosferei.

- *securitatea atmosferei*, cu următoarele componente: securitatea troposferei; securitatea stratosferei; securitatea mezosferei; securitatea ecosferei; securitatea ionosferei.

- *securitatea spațiului cosmic*, cu următoarele componente: securitatea orbitelor sateliților artificiali ai Pământului; securitatea stațiilor orbitale; securitatea infrastructurilor spațiale; securitatea zborurilor cosmice.

Odată identificate aceste tipuri de securitate, se formează limitele în care oamenii sunt responsabili și în care se pot angaja în gestionarea și influențarea securității acestor spații. De altfel, în principiu, noțiunea de *securitate*, chiar dacă este vorba de securitatea, de vitalitatea și de echilibrul unor spații nedependente de societatea umană, privește, în primul rând, omul și societatea omenească.

După toate probabilitățile, în următorii 20 de ani, nu se vor produce mari mutații în ceea ce privește spațiul de desfășurare a războiului sau conflictului armat.

Revine, totuși, în actualitate războiul urban. Probabil, confruntările militare se vor desfășura, după aprecierea unor cercetători americani¹⁵⁸³, în proporție cam de 75 %, într-un mare oraș sau în capitala unui stat. Va fi un război înalt tehnologizat, iar spațiul de confruntare se va prezenta ca un câmp de bătaie înțesat de roboți și de dispozitive automate acționate de la distanță. Vor acționa, desigur, și câteva trupe la sol, pentru a ocupa terenul. Deja, încă din această fază, se configurează astfel de perspective. Războiul din Irak, ca și cel din Afganistan, exprimă deja o astfel de opțiune. Aici au fost folosite sisteme de arme de mare precizie, s-a acționat non-contact, iar angajamentul uman – adică folosirea efectivă a trupelor – s-a făcut doar pentru ocuparea terenului. Aici, în această a doua parte, s-au ivit numeroase probleme, întrucât inamicul a acționat asimetric, într-un spațiu insuficient dominat sau gestionat (de către coalitție) cultural și social.

Nu toată lumea este de acord cu acest tip de proiecție asupra viitorului câmpului de bătaie, iar evenimentele ulterioare din Irak și Afganistan, dar și cele din spațiul Balcanilor de Vest, par să confirme aceste îndoieli.

În opinia noastră, se merge rapid spre robotizarea și cibernetizarea cvasicompletă a spațiului luptei și este o chestiune de timp până când acest lucru se va realiza în proporții convingătoare. Deja pe orbite, în jurul pământului, se află câteva mii de sateliți, la care se adaugă și folosirea „efectului HAARP”¹⁵⁸⁴, care vor accelera dezvoltarea unui spațiu informațional, de rețea, fără precedent, cu efecte greu de calculat pentru om, pentru societatea omenească și pentru mediu.

De aici nu rezultă neapărat că efectele respective vor fi total nocive, ci doar că, la ora actuală, este dificil de anticipat toate aceste desfășurări, dintre care cele mai

---

¹⁵⁸³ <http://www.armees.com/Le-champ-de-bataille-du-futur,1179.html?suite=2>

¹⁵⁸⁴ Prin „efectul HAARP”, înțelegem posibilitatea pe care o oferă acest sistem de a scana și supraveghea scoarța terestră, straturile atmosferei, precum și posibilitatea de a ameliora sistemele de comunicații și de a interveni pentru influențarea mediului și pentru realizarea altor obiective care nu sunt neapărat nocive sau de război al undelor.

importante ar putea fi: sistemele de sateliți și celelalte dispozitive acționate de la distanță, precum și efectele HAARP, care asigură sau vor asigura, în scurt timp, o rețea de senzori care va supraveghea zi și noapte întreaga suprafață a pământului, inclusiv a fenomenelor geofizice și meteorologice; cu alte cuvinte, conceptul Războiului Bazat pe Rețea se va extinde nu doar în ciber spațiu, ci și în spațiul geofizic și în cel cosmic; sistemele de arme de mare precizie vor face posibil „războiul chirurgical”, prin care înțelegem un sistem de acțiuni militare punctiforme, fără efecte secundare sau colaterale, chiar în afara cunoașterii comune și a cunoștinței publice, pentru realizarea unor obiective politice importante, inclusiv în ceea ce privește protecția mediului sau, dimpotrivă, distrugerea (deteriorarea) mediului într-o zonă sau alta de interes strategic; miniaturizarea armelor nucleare și a altor tipuri de arme și renunțarea la conceptul de „distrugere în masă”; folosirea diferențiată și foarte atentă a acestor arme nu doar pentru descurajare, ci, mai ales, pentru influențare și realizare efectivă a unor obiective de mare importanță strategică în epoca globalizării; în acest fel, teribila armă nucleară ar putea deveni una dintre armele complexe ale entităților care vor beneficia în mod direct și imediat de pe urma procesului de globalizare; folosirea armelor geofizice și geoclimatice.

Războiul Bazat pe Rețea și războiul geofizic se vor apropia foarte mult, în epoca globalizării, slujind, în prima fază, interesele marilor puteri tehnologice și informaționale și impunând noua ordine. Ulterior, probabil, lucrurile vor evolua spre un echilibru strategic complex, în care lumea să acționeze unitar împotriva unor pericole și amenințări care vor afecta civilizația umană și viața pe pământ, în general.

Până atunci, oamenii vor continua să se războiască între ei și, de aceea, marile puteri tehnologice și informaționale, alianțele, coalitiile și toți cei care studiază conceptele de securitate și apărare și conflictualitatea viitorului sunt preocupați să identifice, să definească, să anticipeze și să descrie cât mai exact posibil, cu toate mijloacele avute la dispoziție, făcând apel inclusiv la imaginație, spațiul de luptă al viitorului. Aceste descrieri sau, mai exact, aceste identificări și definiții descriptive au, adesea, următoarea configurație: un sistem de roboți cosmici, aerieni, tereștri și chiar submarini, echipați cu senzori multipli, scanează întregul spațiu advers – localități, comunicații, infrastructuri, păduri, zone deșertice, terenuri cultivate, soluri și subsoluri, ape interioare, ape naționale sau internaționale și chiar mediul uman – asigurând continuu dominanța informațională; în acest timp, avioane fără pilot, sateliți, mijloace de lovire radioelectronică și de influențare de mare finețe paralizează toate sistemele de comunicații și de informare ale adversarului, toți senzorii lui și toți roboții lui de informații și de supraveghere; avioane de luptă fără pilot, sateliți, roboți de luptă, sisteme de amplificare a undelor, rachete de croazieră și numeroase alte mijloace, dirijate prin laser și prin GPS și autodirijate, cu traiectorii haotice și imprezvizibile, lovesc selectiv și chirurgical centrele vitale ale adversarului (sau doar anumite elemente importante ale acestuia), punându-l în imposibilitatea de a reacționa; unități sau subunități, echipate cu mijloace ultramoderne de comunicație, de lovire și de influențare, înaintează, sub protecția a trei scuturi – scutul informațional, scutul de foc strategic și scutul logistic –, în terenul controlat deja de decidentul strategic și realizează controlul și gestionarea tactică a spațiului.

Un astfel de scenariu nu poate fi realizat decât în condițiile existenței unei rețele strategice globale foarte puternice, cu componente (subrețele) flexibile, etajate, alcătuite, la rândul lor, din elemente dinamice, fiabile, interșanjabile și totdeauna interoperabile

Referitor la un astfel de scenariu, se apreciază că, după două decenii, vor exista două tendințe principale:

1. aplicarea unui concept de Operații în Rețea (OR) pentru francezi, de Network Enable Compatibility (NEC) la britanici și Network Centric Warfare (NCW) sau Network Centric Operations (NCO) la americani sub egida super-conceptului sau meta-conceptului de *Transformare*, aplicat la ora actuală de toate țările NATO și UE. Aceste concepte, deși au, practic, același conținut, se deosebesc, totuși, între ele, au anumite nuanțe mai ales în ceea ce privește locul omului în asemenea mecanisme, sisteme și procese.

2. cea de a doua tendință, complementară cu prima, constă în robotizarea aer-uscat-mare, dusă spre maximum la americani și moderată la europeni, întrucât aceștia din urmă doresc să lase mai mult spațiu pentru elementul uman.

Revista americană *Quadrennial Defense Review* (QDR 2006) reflectă nevoia acestor noi capacități ce se vor adăuga celor deja existente și caracterul determinant al sistemelor info-centrate (NCW) într-o perspectivă interarme și interagenții guvernamentale.

Scenariul de mai sus amintește de „Războiul Stelelor”, însă este mai puțin fantezist. Dealtfel, cum bine se știe, o parte dintre cele enunțate mai sus deja s-au aplicat sau se aplică în teatrele de operații.

Acest tip de acțiuni în rețea, la granița dintre spațiul fizic, spațiul virtual și spațiul real (acesta din urmă – spațiul real – fiind definit pe o intersecție dintre spațiul fizic și cel virtual), nu sunt nici simple, nici la îndemână. Există numeroase provocări geofizice, geospațiale și, mai ales tehnologice, dar și organizatorice, care fac extrem de dificilă integrarea spațiu-timp-sisteme, iar viitorul urmează să asigure și soluțiile necesare. Impactul acestor tipuri de operații asupra structurilor militare este deosebit.

Este vorba de o nouă artă de a comanda și conduce – cea impusă de rețea –, de noi structuri mai flexibile și mai dinamice, de noi modalități de acțiune, îmbinând dimensiunea globală – dată de rețea și de informație – cu dimensiunile concrete ale spațiului luptei. Concretul devine însă el însuși fluid și, deci, greu de identificat și de definit.

Confruntarea (războiul) în spațiul geofizic, în spațiul cosmic și în cel virtual se extinde, se complică și, în același timp, se integrează tot mai mult într-un concept deosebit de cuprinzător, pe care-l impune globalizarea.

În această logică, gestionarea sau stăpânirea spațiului are cinci elemente¹⁵⁸⁵ esențiale:

1. capacitatea de a lansa, la cerere, într-un interval de o singură zi de la primirea comenzii, sateliți care să fie mai puțin costisitori (500 de dolari pe kg, în loc de 12.000-15.000 dolari pe kg, cât sunt costurile în prezent);

---

¹⁵⁸⁵ <http://www.frstrategie.org> GCA (2S) Michel Asencio.

2. cunoașterea, în orice moment, a tot ce se întâmplă pe orbită;
3. informația în timp real, ceea ce înseamnă apropierea semnificativă a domeniului strategic de cel tactic;
4. asigurarea securității sateliților împotriva oricăror amenințări;
5. interzicerea adversarului să utilizeze spațiul.

Acest lucru înseamnă doar un singur pas până la încălcarea gravă a legii internaționale care interzice militarizarea spațiului și amplasarea de mijloace de lovire în cosmos.

Toate mijloacele care sunt, la ora actuală amplasate în spațiu – este vorba de mii de sateliți, de stații orbitale, de nave spațiale etc. sunt, în general, senzori.

Sistemele aeriene sunt, la ora actuală, cele mai evolute și cele mai complexe. Avionul multirol, avionul de cercetare și chiar avionul de luptă fără pilot sunt doar câteva dintre realitățile și proiectele prezentului și viitorului.

Propulsia hipersonică, invizibilitatea, manevrabilitatea și protecția sunt coordonatele principale ale componentei de cercetare și de lovire din spațiul aerian. De asemenea, sistemele aeriene se bazează din ce în ce mai mult pe sistemele satelitare și pe rețea. Rețeaua devine dominantă și în spațiul aerian. Ea va asigura condiții nu numai pentru invizibilitate, manevrabilitate, rapiditate, oportunitate și eficiență, ci și pentru gestionarea acestui spațiu. Americanii au creat, în acest sens, o nouă secțiune a Agenției Americane pentru Proiecte de Apărare (DARPA) denumită Joint Unmanned Combat Air System (J-UCAS).

Este necesar un avion cu geometrie variabilă și cu funcții multiple. Nimeni nu poate spune dacă acest avion va fi Eurofighter, F-22 Raptor, F-35 JSF sau Rafale, dar în mod sigur acestea vor fi suplinite sau completate de UAV și de UCAV (Unmanned Combat Air Vehicle) și chiar de alte mijloace pe care nici măcar nu le bănuim. Unele vor fi suficient de mici pentru a putea intra pe o fereastră, altele, probabil, vor apela la nanotehnologii sau la viitoarele tehnologii ale secolului al XXI-lea.

De asemenea, zborul hipersonic constituie o preocupare pentru viitoarea strategie de stăpânire a spațiului luptei. Spre exemplu, prin programul FALCON, americanii își propun să realizeze un vehicul reutilizabil care să transporte 6 tone de armament, la o distanță de 17.000 de kilometri, în două ore. Desigur, un astfel de program presupune foarte multe provocări și numeroase dificultăți de soluționat, dintre care cele mai importante sunt, în opinia americanilor, următoarele: rezistența materialelor la temperaturi foarte ridicate; navigația, aerodinamismul și controlul zborului la viteze mici și la viteze hipersonice; mijloace de comunicații care să funcționeze în ionosferă; postcombustie care să acoperă toată plaja de viteze, de la 4 la 11 Mach.

Obiectivul urmărit de americani este unul foarte ambițios și se eșalonează pe mai mulți ani, astfel: realizarea, în fiecare an, începând cu 2006, a câte unui zbor demonstrativ cu mijloace consumabile; realizarea unui prim zbor cu un prototip în perioada 2010-2025; realizarea unui sistem care să permită accesul în spațiu, începând cu 2025.

În 2004-2005, au fost realizate zboruri cu viteza de 6 Mach timp de 15 secunde, cu un avion alimentat cu kerosen. Conceptul aparține totuși viitorului.

Acronimul FALCON semnifică faptul că americanii vor să decoleze de pe teritoriul lor, să lovească și să revină acasă de îndată ce misiunea a fost îndeplinită. Se dorește suprimarea eșaloanelor de forțe intrateatru care există astăzi. Se dorește, mai ales, să se suprim lanțul logistic și vulnerabilitățile sale.

Sistemele terestre au dobândit o importanță deosebită, datorită conflictelor asimetrice și de joasă intensitate. Se caută soluții tehnice pentru contracararea noilor amenințări. S-a reliefat aici lupta în mediul urban. Reflecțiile, în acest domeniu, se derulează la orizontul anilor 2025. Se preconizează înfruntarea unui adversar asimetric care folosește arme albe, puști, grenade și tot felul de explozivi, lovind punctele slabe ale forțelor care-l atacă. Vor folosi mai ales comunicațiile, mobilitatea și acțiunile tip ambuscadă, foc pumnal, atacul cu arme albe.

Pentru a face față unor asemenea amenințări, sunt necesare următoarele abilități: de a detecta și a elimina bombele rudimentare plasate în fața convoaielor; de a contracara amenințările cu arme ușoare împotriva elicopterelor; de a asigura forțelor de la sol tot sprijinul de care au nevoie; de a folosi în mod eficient avantajele terenului; de a face distincție între amic, inamic și non-combatant.

Folosirea armelor non-letale nu constituie un răspuns pentru orice situație. Acțiunea infanteristului trebuie încadrată într-un sistem. Acest sistem trebuie să răspundă, în opinia noastră, următoarelor exigențe: foc precis la distanță foarte mare; protecție completă; informația în timp real; sprijin multilateral; protecția mediului și folosirea acestuia pentru îndeplinirea misiunii; non-letalitate; rapiditate; eficiență maximă.

Toate acestea se realizează în cadrul unui concept foarte modern, în care luptătorul terestru nu mai duce greul, ci folosește în mod inteligent avantajele sistemelor de arme, ale bazelor de date, ale terenului, climei și armelor care pot influența mediul.

Sistemele maritime vor continua să joace un rol deosebit mai ales în manevra strategică și în realizarea dispozitivelor. Marea este internațională și de aceea ea poate fi folosită de cine are putere și mijloace. Ea oferă posibilități nelimitate, atât de suprafață, cât și în dimensiunea submersibilă. Principalele tendințe care se manifestă în acest domeniu sunt următoarele: dezvoltarea unor nave de suprafață rapide, de mare viteză, invizibile, capabile să comunice și să acționeze în rețea, pentru interzicerea accesului în zonele de litoral sau de fluviu și contracararea pericolelor și amenințărilor asimetrice; un nou concept de navă de coastă; folosirea roboților submarini; propulsie electrică prin pile și combustibil pentru submersibile; nedetectabilitate-detectabilitate.

Cercetările în domeniul ionosferei, mai ales cele care se referă la amplificarea undelor, vor rezolva, în scurt timp, și problema detectabilității. Se pare că programul de cercetare științifică în domeniul comportamentului ionosferei la bombardarea cu unde de înaltă frecvență oferă soluții în acest sens. Unda de joasă frecvență care se refractă asigură, pe de o parte, îmbunătățirea sistemelor de comunicații cu submarinele aflate în imersiune și, pe de altă parte, detectarea acestora, oriunde s-ar afla.

Sistemele I2SR sunt primele produse la globalizării. S-ar putea spune că aceste sisteme, care cuprind informații, intelligence, sistemele de supraveghere și cele de recunoaștere, se află chiar în avangarda globalizării. Oricum, aceste sisteme, împreună cu cele de comandă-control și cu cele ale platformelor de luptă, constituie arhitectura Războiului Bazat pe Rețea. Sistemele I2SR ocupă în jur de 80% din strategia de transformare, cel puțin în ceea ce-i privește pe americani. Aceste sisteme asigură suportul de rețea absolut necesar, atât pentru sistemele C4, care aparțin comandamentelor operaționale, cât și pentru toate sistemele de lovire. Pentru aceasta, sunt necesare două condiții: înlăturarea ecartului dintre planificatori și combatanți; realizarea de noi entități luptătoare, puternice și ușoare, prin reunirea mijloacelor care, în mod natural, sunt separate.

În materie de informație, până la ora actuală, s-au realizat următoarele: accelerarea vitezei de circulație a datelor; îmbunătățirea condițiilor de folosire a spectrului electromagnetic; gestionarea rețelei; protecția informației.

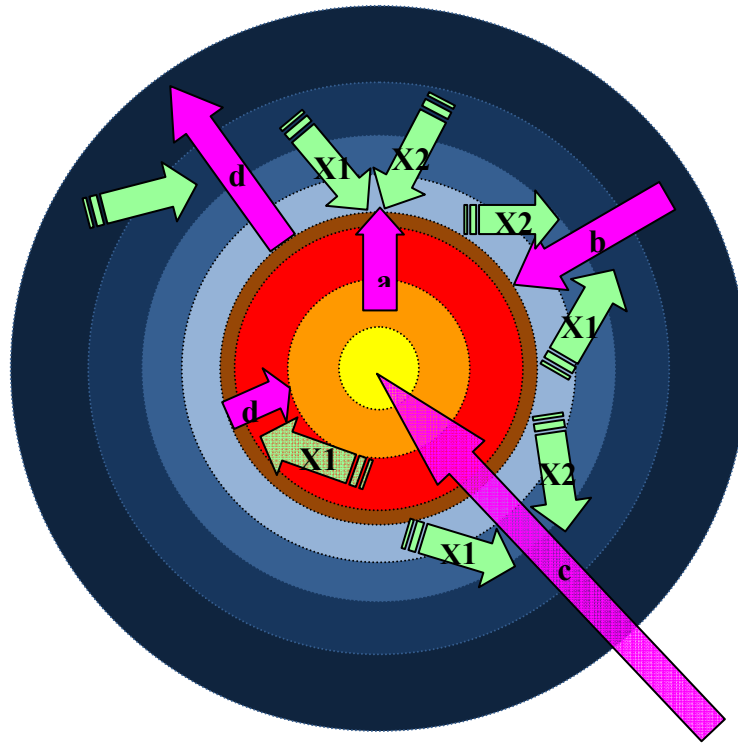
Conducerii operațiilor bazate (centrate) pe rețea (NCO), mai sunt necesare următoarele: diseminarea informației pe teren; cooperarea la cerere; sincronizarea în folosirea mijloacelor; capacitatea comandamentului de a cunoaște, înțelege și interpreta situația din teren.

Îndeplinirea acestor cerințe nu rezolvă însă toate problemele. Rețeaua își are propriile sale reguli și, bineînțeles, propriile sale vulnerabilități. În plus, este foarte greu de înțeles cum lucrează sistemele de sisteme. De aceea, se folosește o expresie deosebit de sugestivă referitoare la această realitate: *îmbлъnzirea monstrului*. Prin aceasta, se înțelege crearea unui sistem capabil să înțeleagă ce face metasistemul, furnizându-i acestuia, în același timp, experiența acumulată (învățându-l, adică, ce să facă), dar fără a se pierde din vedere elementul uman.

Sistemele logistice trebuie să evalueze cerințele efective ale asigurării cu personal, armament, muniție și materiale și să devanseze acțiunile propriu-zise. De asemenea, aceste sisteme trebuie să se simplifice și să folosească la maximum structurile și funcțiile rețelei.

Politicile, strategiile și doctrinele trebuie să țină seama de această dinamică și să configureze cu claritate și perspectivă spațiul luptei, sistemele de angajare, structurile și funcțiile instituțiilor militare și non-militare ce participă la gestionarea crizelor și conflictelor și, mai ales, confluența acestora cu cerințele, exigențele și restricțiile mediului geografic și geospațial.

La ora actuală, omul deține mijloace de influențare a acestui mediu și, conștient sau inconștient, le și folosește ca arme ce pot deveni teribile nu doar în lupta cu un adversar, ci chiar împotriva spațiului de viață al civilizației umane. (*Figura nr.1*)

Figura nr. 1. Securitatea mediului geospațial se definește ca o acțiune conjugată a omului și a forțelor naturii pentru a contracara și dezamorsa pericolele și amenințările de tip a, b și c, unde: a. pericole și amenințări geofizice, din interiorul Pământului; b. pericole și amenințări din atmosferă; c. pericole și amenințări ce vin din Cosmos; d. pericole și amenințări create de oameni, iar X1 – contracararea (dezamorsarea) naturală a pericolelor de tip a, b, c și d și X2 - contracararea (dezamorsarea) umană a pericolelor de tip a, b, c și d.

De aceea, soluționarea marilor provocări ale începutului de secol includ și soluționarea raporturilor de interdeterminare între mediul geofizic și conceptul de război, îndeosebi de Război Bazat pe Rețea și de Război Cognitiv (care se prezintă ca o extensie, în spațiul cunoașterii a filosofiei și fizionomiei RBR).

Securitatea globală nu înseamnă numai prevenirea războiului, ci și armonizarea raporturilor dintre entitățile care participă la securizarea mediului, protecția spațiului geofizic, ieșire din conflictualitatea intracivilizațională, interumană și reunificarea forțelor pentru protecția planetei și rezolvarea marilor probleme care amenință toată lumea. Este vorba de o mutație strategică de foarte mare amploare, care va schimba complet fizionomia confruntării.

Trecerea de la confruntarea intercivilizațională la protecția și apărarea civilizației umane este cea mai mare dintre provocările societății omenеști și va marca cea mai mare revoluție planetară în domeniul conflictualității.

Bibliografie:

- [1] ALBERTS, David; HAYES, Richard E., **Power to the Edge: Command... Control... in the Information Age**, CCRP, 2003.

- [2] ALBERTS, David S.; GARSTKA, John J.; STEIN, Frederick P., **Network Centric Warfare: Developing and Leveraging Information Superiority**, Ediția a 2-a (revizuită), CCRP, februarie 2000.
- [3] ALBERTS, David S., **Information Age Transformation: Getting to a 21st Century Military**, CCRP, 1996.
- [4] AXFORD, Barrie, **The Global System**, Cambridge, Polity Press, 1995.
- [5] BUZAN, Barry, **Strategic Studies: Military Technology and International Relations**, Londra, Macmillan, 1987.
- [6] CASTELLS, M., **The Rise of the Network Society**, Oxford, Blackwell, 1996.
- [7] CEBROWSKI, Arthur K.; Garstka, John J., **Network Centric Warfare: Its Origin and Future**.
- [8] **KEOHANE, R.O.**, Power and Interdependence, Boston, Little Brown, 1997.
- [9] **MUREȘAN, Mircea; VĂDUVA, Gheorghe**, Viitorul războiului, războiul viitorului, Editura UNAp, București, 2005.
- [10] **ONIȘOR, Constantin**, Teoria strategiei militare, Editura AISM, București, 1999.
- [11] POPA, Vasile, **Tehnologie și inteligență în conflictele militare**, Editura UNAp, București, 2004.
- [12] STRĂINU, Emil, **Războiul geofizic: tehnici de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare**, ed. a 2-a, București, Editura Phobos, 2006.
- [13] VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate**, Editura UNAp, București, 2007.
- [14] VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul Bazat pe Rețea în fizionomia noilor conflicte militare**, Editura UNAp, București, 2005.

INDEX DE AUTORI

- ALBU, George
ANCUȚ, Isabela
ANGHEL, Gabriel
ANGHEL, Octavian
ANTONESCU, Mădălina-Virginia
ANTONESCU, Olimpiodor
ARSENE, Daniel
ATANASIU, Mirela
AVRAM, Mihai Cătălin
BADEA, Gheorghe
BĂDESCU, Valentin-Stelian
BĂDULESCU, Aurelian
BALABAN, Constantin-Gheorghe
BĂLĂCEANU, Virgil
BARBU, Florin
BOGZEANU, Cristina
BONTIC, Neculai
BUȘE, Dorel
CIOBANU, Cristian
CIOBANU, Ramona-Cristina
COMAN, Petrică
CONSTANTIN, Sergiu-Bogdan
COTIUGĂ, Gheorghe
COVATARIU, Cosmina
CUCU, Irina
DĂNILĂ, Olga
DELCEA, Cristian
DENEANU, Emil
DIACONU, Florin
DRĂGAN, Patricia
DUMITRU, Marin
DUMITRU, Raluca Ana-Maria
DUȚU, Petre
ENE, Roland
ENE, Vasile
EPARU, Dorin
FECHETE, Mircea
FRĂȚILĂ, Ovidiu Ilie,
FRUNZETI, Teodor
GĂLUȘCĂ, Cristina
GEAMĂNU, Marinela
GHEORGHÎĂ, Monica
GHICA-RADU, Dan
GHÎĂ, Luminița
GHÎȚULEASA, Anca-Andreea
GHÎȚULEASA, Liviu Gabriel
GÎRLEANU, Ciprian George
HINȚA, Costin
HORNEA, Ionel
IFTODE, Florinel
IGNAT, Ciprian,
ILIOPOULOS, Ilias
IONESCU, Cornel Șt.,
IORDACHE, Emilia
ISPAȘ, Lucian
ISTRĂTESCU, Anelis-Vanina
KOBLE, Ladislau-Levente
LAZĂR, Claudiu
LIBOR, Frank
LUCINESCU, Alexandru
LUCINESCU, Ioan-Codruț
MAFTEI, Lucian
MAIER, Cristina Laura
MARIAN, Viorela Mariana
MEGHEȘAN, Karin.
MEGHEȘAN, Valentin
MICUȚARU, Alexandru
MIHAI, Mariana Didina
MIHAI, Sorin
MIHALACHE, Ovidiu
MIHALACHE, Veronica
MOLDOVAN, Nicușor
MORARIU, Rodica Alexandra
MORCOVESCU, Ionelia Valentina
MOSORESCU, Cristian
MOȘTOFLEI, Constantin
MOȚOC, Vasile
MURARIU, Ioana-Adriana
NEAG, Mihai
NEAGOE, Visarion
NICUȚ, Valeriu
OLARIU, Cosmin,
ONICIUC-CORDUBAN, Ionel
PAHONȚU, Alin
PALAGHIA, Ovidiu
PANAIT, Ion
PÂRLOG, Cezar-Mihai
PĂVĂLOIU, Catherine

PENTILESCU, Ilie
PETRAȘUC, Ioan-Niculae
POPESCU, Ciprian
POPESCU, Elena-Florentina
POPOVICI, Romeo-Aurelian
POSTOLACHE, Mihaela
PRICOPI, Marius
PUICHILIȚĂ, Aurel
RADOVICI, Ionel
RĂDUICĂ, George-Teodor
RĂILEANU, Raluca
ROMAN, Nicolae N.
ROMILA, Cristina
RUGINĂ, Gheorghe Nicolaie
SAMOILESCU, Gheorghe
SAVU, Gheorghe,
SESERMAN, Dumitru
STĂNCILĂ, Lucian
STANCIU, Ion-Aurel
STANCIU, Viorel
ȘTEFAN, Cristian-Dan
STOJAR, Richard
TĂNASE, Tiberiu
ȚARIUC, Mirel
TATU, Alexandru
TOADER, Vasile
TOBĂ, Francisc
TOCILĂ, Doru
TOMOIALĂ, Marius-Gabriel
TONEA, Adrian,
TRUȘCĂ, Toma-Dorel
TUDOR, Mariana
TUDORANCEA, Roxana
UDROIU, Meda
URSU, Cătălin
VĂDUVA, Gheorghe
VASILE, Sergiu-Adrian
VÎLCEA, Corina
VÎLCU, Adela
VOICULESCU, Mihai
VOICULEȚ, Alina Vasilica
VOLOSHYN, Andryi
VORNIC, Sorin